23

CHRONICA ANTONINI

Prima pars Historiarum Domini Antonini

Archipræsulis Florentini, in tomis tribus discretarum, solertiorique studio recognitarum, triplici cum eiusdē Indice nunc suculentius ædito & â mendis expurgato.

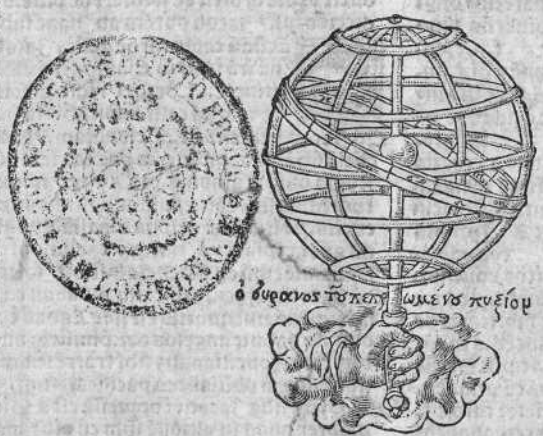

LVGDVNI,

Sub signo Sphæræ apud AEgidium & Iacobum Huguetan fratres.

1543

R/T.962

Capitulorū prime partis historiarum dñi Antonini archiepi Florentini Argumēta que vulgo summaria vocant.

Titulus primus. de prima ⁊ secunda mundi etate.

Capitulum primū de ꝓmis parentibus Adā et Eua i statu inocētie:et de lapsu eorū:sup illō ¶Homo quū i honore eēt ⁊c. icipit/¶Homo quū i honore ⁊c. fo.iij.

De excellētia ꝓmor parentū quo ad gratiā gratū facientem. fo.eodem.

De honore seu excellentia eius quo ad iustitiā gñalem. fo.eodem.

De excellētia eius quantū ad notitiā ei⁹ in cognoscēdo deū angelos ⁊ ceteras creaturas. fo.eodem.

De excellentia eorum quantum ad immortalitatem corporis scz non posse mori. fo.eodem.

De excellentia eorum quantum ad impassibilitatē:et qualiter passiones erant in eis. fo.eodem.

De modo generationis eorū in tali statu. fo.eodem.

De amenitate loci paradisi in quo fuit collocat⁹. fo.iiij.

De excellētia eius q̄ ad dñium sup creaturas. fo.eo.

De modo merendi in illo statu. fo.eodem.

De ꝺditionib⁹ genitor in tali statu innocētie:f.e.cū ꝑn.seq.

De statu eor in peccādo q̄ notat ibi: Nō itellexit multiplici ter exponitur. fo.eo.

De hois miseria multiplici quā incurrit ex peccato:ibi Lon paratus est iumentis. fo.eodem.

De paradiso terrestri:q̄ significet eccliā. Et de fluuio paradisi q̄dripartito:et ligno vite et ligno sciētie boni et mali quid significet. fo.eodem.

Quod corrupta radice humani gñis.i.primis parētib⁹ originale pctm̄ traducitur in posteros. Et quō in diuersis tēporibus ꝑ diuersa sacramenta purgat. f.v.⁊ seq.

Quod sopor atio Ade in paradiso significat passionē xp̄i. f.iij.

De diuersitate cōputatiōis annor prime ⁊ secūde etatis inter ¶Hebreos et septuagintaduos iterpretes:⁊ vnde hoc ꝓcessit. folio.v.

Quia post ānc̄ milia centūnonagintanouē annos a creatione mūdi ꝑm.lxxij.interpretes/ea die.s.vj.feria:et mense.s. Martio/et hora.s.sexta/qua prim⁹ hō peccauit:xp̄s crucifixus est satisfaciēdo ꝑ ipso pctō. Et de Cain et Abel primis filijs:et occisione Abel a Cain. fo.eodem.

De descēdētib⁹ ex Seth ⁊ cain ⁊ diuersis exercitijs eor.f.vj.

Secundum capitulum de scōa etate mūdi:que incepit a Noe. Quō deus p̄cepit Noe vt fabricaret arcam:⁊ forma ⁊ mēsura eius:⁊ itroducēdis in eā: ac de diluuio totā terrā occupante. icipit: Secūda etas. fo.vj.cū prin.seq.

Ex eo q̄ dñs dixit. Nō ꝑmanebit spūs me⁹ i hoīe:q̄r caro est. Et q̄ ista ē differētia iter societatē elector ⁊ reprobor:q̄r mali viuūt ꝑm carnē.i.ꝑm ꝓpriā volūtatē nō subditā deo. Electi vero ꝑm spūm.i.ꝑm rationē subditā legi dei. fo.eo.

Quod arca facta a Noe signat eccliā q̄ ad materiā ⁊ formā ⁊ mēsurā et cōtenta in ea:ac etiā xp̄m caput eius. f.vj.

De monstrosis generib⁹ hominum:de quib⁹ hist orie gētium narrant. fo.vij.

De inebriatione Noe ex vino et de verisione facta cōtra eū a Cham/propter quod fuit maledict⁹:⁊ quid significet spiritualiter. fo.eo.ad finē cū sequeñ.

Tertium capitulum de descendentib⁹ a filijs Noe scilicet Sem Cha et Japhet.⁊ q̄ volētiū turrim edificare ad celum ptingentē:deus cōfudit linguas eorū:vnā loquēs in septuagintaduas varias:incipit/Ex descendentib⁹. fo.vij.

Quod filij Sem dicuntur obtinuisse Asiā.filij Cham Aphricam.⁊ filij Japhet Europam. fo.eodem.

De Asia vnde dicta sit:et de quinc̄ijs eius et nominibus:et vnde ortum habuerunt. fo.eodem.

De scōa parte mūdi.s.Europa/et quinc̄ijs ei⁹ et nominib⁹ et deriuationib⁹ eor:⁊ vbi ⁊ de Italia ⁊ ciuitatib⁹ eius. fo.eo.

De tertia ꝑte mūdi.s.Aphrica et quinc̄ijs ei⁹ ⁊ noib⁹.f.viij.

De insulis maris et noibus earum. fo.eo.

De genealogia descēdētiū ex Sem filio Noe/vsq̄ ad tertiam mundi etatem:scz Abraam. fo.eodem.

Quod sub Ragau ortū ē regnū Scythar:⁊ regnū Egypti.⁊ sub nachor orta sūt quo regna. Assyrior ⁊ Sicyonior. f.e.

Quod a Nino rege Ninines ortū habuit idololatria. ⁊ ꝑmū idolum dictum est Belus:q̄ fuit pater Nini.et postea diuerse nationes diuersa noia i posuerūt suis idolis. f.viij.

Secundus titulus de tertia mūdi etate:q̄ incipit ab Abraā. Primū capitulū incipit: Quia in Abraā. fo.ix.in fine.

De cōmēdatione Abrae:q̄ ꝺr pater fidelium:et quō fideles/in quo debēt eum imitari:q̄ figurat in sacrificio ipsius Abrae in vacca/capra/et ariete trium annorum/turture/ et columba:de quo Genes.xv. fo.eo.

De egressu Abrae de terra sua et dñi p̄cepto ⁊ accessu ad terrā Chanaan:⁊ descēsu ei⁹ in Egyptū ꝓpter famē ⁊ regressu ei⁹ in Chanaan:⁊ separatiōe sua a Loth. fo.eo:

Q̄ō reuertēti Abrae a cede ꝟtuor regū occur. Melchisedech cū pane ⁊ vino:offerēs ei.⁊ ō sacrificio q̄ō fecit Abraā deo scz vacca capra ⁊ ariete turture ⁊ colūba. fo.eodem.

Q̄ō Abraas filiū habuit ex agar.s.Ismaelem a quo Saraceni descenderūt. Et quō ei et alijs patribus antiquis licuit habere plures vxores. folio.eodem.

Q̄ō Abrae fuit datū p̄ceptū de circuncisione mariū ex genere suo descendentiū:⁊ q̄ō recepit tres angelos in hospitio ad comedendū/q̄ ei nūtiauerūt filiū nasciturū:⁊ sodomam item subuertendam:⁊ de subuersione Sodome cum alijs quatuor ciuitatibus ꝑ ignē ⁊ sulphur:⁊ de euasiōe Loth: q̄ postea ex filiab⁹ filios habuit. fo.x.

De natiuitate Isaac ⁊ lusu ¶Ismaelis cū Isaac:ꝓpter q̄ō eiectus est de domo cū matre sua Agar. folio.eo.

Q̄ō Abraam ad mandatū dñi voluit immolare filium suum Isaac:et Abraam emit agrū ab Ephron in quo erat spelūca ad sepeliendū vxorem suam Saram. fo.eodem.

Quō Abraam misit Eliezer procuratorem suū ad sponsam procurandam filio suo Isaac:qui ei desponsauit Rebeccā:⁊ de morte ipsius Abrae. fo.eodem.

De conceptu Rebecce ex Isaac.s.Esau ⁊ Jacob ⁊ natiuitate eorū ⁊ venditione primogenitur:quam fecit Esau Jacob edulio lenticule:⁊ de descensu ipsius Isaac in Egyptū: vbi dixit vxorē q̄ dixit eē sororē:⁊ de puteis ab eo effossis ⁊ bñdictiōe ipsi⁹ Jacob obtēta ab Isaac sub noīe Esau. fo.eod.

Secūdū capitulū de gestis Jacob. Qui ad declinādā irā fratris Esau/pgēs i Mesopotamiā in ipso itinere.s.i Bethel vidit in somnis scalā ptingētē vsq̄ ad celū. icipit/Hesta Jacob.f.x.cū sequē.

Q̄ō Jacob veniens in Mesopotamiā accepit sponsam Rachelē filiā Laban.pro qua habēda septē annis ei seruiuit cu stodia ouiū:⁊ alijs.vij.pro Lya ei⁹ sorore. Ex qua Lya qua tuor filios suscepit:exinde duos alios ex Balā ancilla Rachelis. Et iterū ex zelpha ancilla Lye alios duos:postmodū aūt ex ipsa Lya Isachar ⁊ zabulon:⁊ feminam vnā scz Dynam. demū ex Rachele habuit Joseph. fo.xj.

Q̄ō Jacob clamculo discessit a Laban cum vxoribus ⁊ filijs suis:quem insequutus est ipse Laban cum suis ⁊ in itinere obuios habuit angelos dei:p̄missit q̄ nuncios cum muneribus ad reconciliandu sibi fratrē suum Esau: qui demum sibi nuncem obuiantes pacificati sunt. fo.xj.

Q̄ō Dyna filia Jacobi oppressa est a Sichem dño ciuitatis ꝓpter quod in vltionē ipm cū oīb⁹ maribus circuncisis occiderūt ipsi filij Jacob. Demum ad Isaac patrem venerunt ⁊ mortuum inuenientes sepelierunt. Ibi ⁊ de generationibus descendentibus ex Esau. fo.eod.

Tertiū capitulū de gestis Joseph filij Jacob/quod narrās somniū suis fratribus de manipulis ⁊ sole luna ⁊ stellis adorantibus eu:a fratrib⁹ fuit exosus:⁊ missus a patre ad fratres visitādos/ab eis Madianitis vēdit⁹ est illac trāseūtib⁹. qui demū vēditus est in Egypto Putifar magistro militie Pharaōis. Ibi ⁊ de Juda filio Jacob:q̄ō filios habuit ex socru Chamar scz Phares ⁊ zaram. incipit/De gestis. fo.x.

Q̄ō Joseph factus est dispensator a patrono suo oīs que habebat:⁊ q̄ noluit assentire vxori patroni in adulteriū: accusatus ab ea/incarcerat⁹ fuit a patrono:q̄ō in carcere detētus exposuit somnia pincerne ⁊ pistoris Pharaōis ⁊ pīa sagacia eorū que ipsis cōtigerūt. fo.xj.cū sequeñ.

De somnio habito a pharaone septē boū ⁊ septē spicarū:q̄ō Joseph exponēs ꝑ septē annis fertilitatis/⁊ postea sterilitatē mdat⁹ ⁊ exaltat⁹ est ⁊ fact⁹ quasi dñs Egypti. fo.eo.

Q̄ō superuenientibus annis sterilitatis/missi sunt fratres Joseph a patre ad habendum frumentū in Egyptū: quos ipse recognoscens/ab eis non est agnitus:duriusq̄ loquēs ad eos frumēta concessit cum hoc q̄ fratrem suum minimū quem habere se dixerant scilicet Beniamin secum ducerent

rēt altera vice interea Symeonē vt captiuū retinēs. consumptisq; frumentis delatis: necessitate famis cōpulsi: reuersi sunt in Egyptū cū fratre Beniamin: quos humane & magnifice ꝓsuauit: remisitq; cū frumēto: scypho suo occulte i saccis Beniamin posito. ipsos aūt abeūtes insequi fecit: et quesito scypho & reperto tāq; furato redire eos coegit ad Joseph. fo. eodem.

Qō demū ipse Joseph cuz lachrymis se manifestauit ipsum esse quem vendiderāt: eosq; cōfortauit ne timerent: sed reuersi ad patrē nūtiarēt statum eius. Et q; ipse cum omni familia sua in Egyptum descēderet: ab eo alendus quum adhuc quinq; annis famis supereſſent. fo. xij.

Qō Jacob audita gloria filij Joseph nimiū letatus est: et descendēs in Egyptū cū omni familia sua Pharaoni presentatus / dixit interrogatus se esse annoruz centū triginta: q; cū omni familia sua collocatus est in Gessen alimenta abeo recipiēs. et q; Egyptij fame ꝑdurante pro habēdo tritico expoſuerunt omnes suas pecunias: et inde pecora: et demū terras eoꝝ: excepta terra sacerdotali. fo. eo.

Quod egrotās Jacob Joseph eū visitātē & duos filios ipsius Joseph scz Manaſſem Ephraiz in filios adoptauit: & capita duarū tribuū esse voluit. Cancellatis quoq; manib' eis benedicēs / manū dexterā posuit super caput minoris: & ſinistrā sup aliū. Demū ꝓgregatis duodecim filijs suis / Jacob eis benedixit: & singulis prenūtiauit q; ei essent ventura nouiſſimis temporibus: vbi & notabilis est ꝓphetia de aduentu meſſie. Morienscq; mandauit corpus ſuū in Hebron sepeliri. fo. eodem.

Qō post luctū multum Joseph cū fratrib' illuc scz in Chanaan deportauerit ad sepeliendū. Fratres aūt eius timentes ne Joseph se vindicaret de eis / de iniuria vēditionis: rogauerūt ex parte patris illā offensam eis dimitti: quos in lachrymis benigne ſuscipiēs: & libere indulgēs securos reddidit. Demū mortu' est cētesimo xx. anno vite ſue. f. e.

Qō Joseph princeps fuit Egypti ſub quinq; regibus: et ſub quinto mortuo Joseph: ille Pharao q; dict' est Mephres. malignatus Hebreos cepit affligere: et tunc cepit seruit' populi Israel in Egypto. Et quō affligebat multipliciter Pharao populum illum. fo. eodem.

Quartū capitulum. de Moyſe et gestis eius: in quo incipit liber Exodi: & q; edicte posito ꝑ Pharaonē de ſubmerſiōe mariū in flumine mar' Moyses in ſiscella expoſit' est in flumine: et recollectus a filia Pharaonis adoptat' ab ea est in filium. et ibi quō in brachijs paruulis accept' a Pharaone coronā ei' proiecit ad terram. Juuenis aūt fact' dux exercit' Egyptioꝝ ꝫ Ethiopes / illos deuicit: et Ethiopiſſaz filiā regis in vxorē accepit: eā postea dimittēs. incipit. Moyses. f. xij.

Qō exinde Moyses egreſſus ad videndū Hebreos in Gessen ꝑſpiciēs Egyptiū iniuriari cuidā Hebreo: illū occidit. Altera vice quū reprehēderet Hebreum alteri iniuriantem: ꝙqueſt' ē ille manifestās homicidiū factū ꝑ eū: ꝓpter q; timēs fugit i Madiā: vbi Sephorā filiā Jetro sacerdotis in vxorem accepit: ex qua duos filios habuit. s. Gersen et Eliezer. Quū aūt gregē Jetro soceri ſui duceret ad interiora deſerti: vidit a longe rubum ardere et non consumi. accedētiq; ad locum rubi. inde dñs locutus est ei ſignificās liberationem Israel de Egypto: ex qua recedentes filij Israel vasa aurea et argentea eis commodata ab Egyptijs secum aſportarēt. Interrogantiq; ne noie mittentis respōdit. Ego sum qui sum. Deditq; triplex ſignū vt crederēt sibi filij Israel. de virga cōuersa in serpentē / et ecōtrario: manu ſua leproſa effecta & mūdata: et aqua fluminis in ſanguinē conuerſa. Quiscq; Moyses ſe excusaret: q; impeditioris linguę esset: dedit ei i ſocium Aaron fratrē ſuū loquentē pro eo. Pergentem igitur in Egyptum cum vxore & filijs angelus eum occidere voluit ꝓpter filiorū incircunciſionē: vnde et eos circuncidit. fo. xij.

Moyses et Aarō ingreſſi ad Pharaonem / ei mandauerunt ex parte dei: vt populum Israel ad ei ſacrificādum dimitteret. qui non eos audiuit: ſed magis Israel aggrauauit: non dans eis paleas ad conquendū latere vt prius. Exinde Moyses cū Aaron ſignum petijt coram Pharaone pro dimiſſione populi scz virge ſue cōuerſe in serpētē: et ſimilia magi Pharaonis fecerunt incantationibus. aquam q; vertit in ſanguinem. qō et factum est a magis. rana q; innumerabilis per totam Egyptum descendit diſcurrens ꝑ domos et lectos. et ſimile actum est per magos. Promittēte autem Pharaone populum dimittere ſi rane amouerētur ipſis amotis induratum est cor Pharaōis: nec dimittere voluit. Postea ꝓcuſſo / virga puluere terre: orte sunt cyniphes innumere: qō magi facere nequiuerunt. Deinde immiſit deus flagellum muſcarum / implentium Egyptū: postmodū locuſtas & bruchos: indeq; tenebras palpabiles: & demū mortē oīm ꝓmimogenitorū Egypti. fo. xij.

De tranſitu filiorū Jſrael per mare rubrum: quos perſequēs Pharao cū exercitib' ſuis ſubmerſus est in eo ſuper quo populus Jſrael gratias egit dño cantās illud: Cantemus dño &c. Inde venientes in Marath: vbi inuenerūt aquas amaras: que immiſſo ligno dulcorate ſunt. fo. eodē.

Exinde veniētes Helim murmurauerunt appetentes eſum carniuz: quibus deus dedit coturnices. Jnſuper & manna eis pluit de celo per. xl. annos. Procedentesq; in deſertum Syn / murmurauerunt ex defectu aque: ſed percuſſa petra virga Moyſi aque fluxerunt abundanter. Amalechitis aūt mouētibus bellū ꝓ tra eos: Joſue diſcipulo Moyſi bellante contra eos: & Moyſe manus eleuante ad dominū in oratione, deuicit eos. Jetro quoq; ſocer Moyſi eum viſitans & vxorem eius et filios ad eum adducens gratioſe receptus est ab eis: qui conſuluit Moyſi de diuerſis officialibus inſtituendis ad ſubleuandū laborem eius. Tandem venerunt ad montē Sinai: ſup quē dño deſcendente cepit mons fumigare: fulgura appareret & tonitrua audiri: in quem aſcendit Moyses ad recipiendū legē. f. eo.

Quō dñs dedit legē pplo ſuo in monte Sinai per Moyſem diſtincta in triplex genus preceptorū / scz moraliū: iudicialium & cerimonialiū: in quo conſiſtant. fo. xiij.

De conſtructione arce federis et tabernaculo & diſpoſitione eius: & de altari holocauſtoꝝ: & veſtibus ſacerdotū et miniſtrorum tabernaculi: & ſacrificijs factis in cōſecratione Aaron & filiorū: & de altari: thymiamatis & labio eneo in quo ſe lauabant ſacerdotes. fo. eodem.

Qō Moyse in monte ꝑmanente ad recipiēdū legē: populus vitulum aureum ſibi fabricauit: & adorauit pro deo: propter qō quū dñs vellet ppl'm illū delere: Moyſe pro ipso deprecāte placat' fact' est dñs. deſcēdēsq; Moyses de mōte ad ppl'm: ipse cū viginti tria milia occiderūt idololatrātiū: & familiaritate quā Moyses habebat cū dño & viſione ei'. Et q; tabulas lapideas in q̄b' de' ſculpserat. f. p̄cepta in mōte: Moyses fregerat ex ira ꝙ zelū: faciēs duas alias tabulas & i mōtē aſcēdēs iterū legē decalogi accepit: quadraginta dieb' ibi manēs ſine eſu et potu. fo. e. cū ſequen.

Qō populo offerēte dōaria aurū & argētū & q̄cūq; alia ꝑſtructū ē tabernaculū cū oīb' ꝑtinētijs ſuis ꝙ Beſeleel & Oliab & de ſacrificijs ꝓparatis aīaliū: ignis de celo deſcēdit ad ipſa cōburendū: q̄ nunq; fuit extinctus vſq; ad tēpora Machabeorū. Quia p̄dicta in libro Exodi. fo. eodē. cū ſequen.

De decem preceptis cū breui expoſitione eoꝝ ſm ea q̄ habētur in decretis. fo. eod. cū prin. ſeque.

Jn libro Leuitici ꝙ totū habet de cerimonialib' p̄ceptis: et maxime de ſacrificijs variis aīaliū: & de cibis diſcernēdis a quibus debebāt abſtinere: vt immundis: & de ſacrificio puerpere poſt partū eius: & lepra multiplici diſcernēda ꝙ ſacerdotes: & ſacrificio offerēdo a lepra emūdato: & de ſacrificio duoꝝ hircorū & vitule ruſe in feſto propitiationis: & de gradibus conſanguinitatis & affinitatis in cōtractu matrimonij: & de ſolēnitatibus ab eis obſeruādis. s. phaſe pentecoſtes & ſcenophegie: & de iubileo obſeruando: & de obligatione votorū & iuramentorū: & q̄buſdā preceptis moralib' & de morte Nadab & Abiu filiorū Aaron: quia in tribulis poſuerunt ignē alienū. i. nō de altari. fo. xiiij.

Jn libro Numeri habet ꝙ dñs fecit numerare omnes mares a. xx. annis & ſupra aptos ad bellū: & reperti ſunt ſexcenta milia & q̄ngētā q̄nquaginta excepta tribu Leuitica: i qua fuerūt viginti duo milia: & declarati ſunt. xij. principes tribuū. Et dñs dedit ordinē quō caſtrametarēt filij Leuite circū circa tabernaculū: & poſtmodū popul' circūdādo Leuitas ex oī pte. s. occīdēte & occidēte meridie & aq̄lōe. Et ꝙ quos ex Leuitis deferrēt res tabernaculi. De ſacrificio zelotypie & de voto Nazareoꝝ: & de oblatiōe facta a duodecim principib' tribuū in die erectiōis tabernaculi: & de lucernis cādelabri: & de duab' tubis argēteis factis ad diuerſus vſus. Et de. lxx. ſenioꝝ electis in adiutoriū Moyſi: & ꝙ ignis deſcēdēs de celo cōbuſſit multos ex illis q̄ murmurabāt appetētes cibos Egypti. Et ꝙ maria ſoror Aaron murmurans ꝫ Moyſen / leproſa effecta est: & post dies octo a deo emūdata. Procedētib' aūt de Pharā in Cadesbarne: miſſi ſunt. xij. exploratores ſinguli de ſingulis tribub' ad cōſiderandū terrā ꝓmiſſionis: q̄ reuerſi ſunt poſt. xl. dies / retulerūt ppl'o terrā illā eē optimā: ſz i expugnabilē nec poſſe obtineri ab eis: exceptis duob' Caleph & Joſue ex illis. xij. exploratoꝝ' q̄ ppl'z ꝓhortabāt & aiabāt ad ad eūdū ad illā obtinēdā & ex hoc ppl's murmurauit vt de re impoſſibili obtinēdā. Ob cui' murmuratiōis vitiū / mādauit dñs ꝙ ꝑ xl. annos ꝑ deſertū diſcurrerēt antecq; intrarēt in ipſaz terram promiſſionis; oēsq; numerati ſupra mozerētur in de-

ferto:exceptis Caleph ⁊ Josue. fo.xliij.

De seditiõe Dathan ⁊ Abiron ꝑ ducatũ Moysi:q̃s terra absorbuit:et murmuratiõe Core cum ducẽtis q̃nquaginta Leuitis ꝑ sacerdotiũ Aarõ:q̃s ignis a dño egressus ꝓbusit.Et de murmuratiõe ppli ꝑ Moysen ⁊ Aarõ pp mortẽ ꝑdictorũ:pp qõ ignis cõbussit ex ppl'o plures.Sz Aaron cũ turibulo incẽsante iter illos cessauit plaga:⁊ ad sedandũ murmur ppli.xij.ꝓncipib' tribuum deferẽtib' virgas suas Moysi ex mãdato dñi ipis positis cũ virga Aarõ in tabernaculo:sola virga Aarõ reperta est germinasse:florese:t fructũ fecisse i signũ legitimi sacerdotij ipsi' aarõ.s.e. De decimis et ꝓmitt'is oẽdis Leuitis:⁊ de portiõib' quas debẽt hẽ de sacrificijs:et decima decime dãda summo sacerdoti.De sacrificio vitule rufe cõburẽde de cui' cinere b' fiebat aqua expiatiõis.de morte Marie sororis Aarõ de defectu aque in Oreb ⁊ murmuratiõe ppli:ꝓpter quã Moyses ⁊ Aaron turbati et increduli facti ad ꝓmissionẽ dñi mandatis petrã virga ꝑcutivũ aqua ꝑcedere:tipi inde puniti sunt:ꝑuati vtrq; ingressu terre ꝓmissionis.De morte Aaron:loco cui' filij Eleazar fact' summus sacerdos.De victoria habita ꝑ Seon regẽ Amorreo:⁊ et Og regẽ Basan,venientes ꝑ eũ in bellũ ad impediendũ.Insup de murmuratione ppli ex labore ⁊ tedio itineris:propter qõ vulnerati a serpentib' multi perieruntiz postea ad aspectũ serpẽtis enei/qui vulnerabant sanabant. fo.eo.

Quod applicãte ppl'o Israel in cãpestrib' Moab:rex Moabitarũ misit ꝑ Balaã ariolo:vt accedẽs ad eum maledicere:t ppl'o Israel:cui in via ꝑficiscẽti asina cui insidebat locuta ẽ.Aduenies ãt ad ipm regẽ Moabitarũ quũ intẽderet ppl'z Israel maledicere:tecõtrario bñdicebat dño disponẽte.Hoc trib' vicib' egit i variis locis vñ ppl'z Israel videre poterat:q̃ et de xpo inter ceteros alti' ꝓphetauit. Fornicãtib' aũt filijs Israel cũ Moabitib' ⁊ adorãtibus idola ea:occisa sunt.xxiij.milia ex Israel:et.xij.ꝓncipes tribuũ/dñs fulspẽdi mãdauit.Phineesq; ex zelo vnum ex Israelitis fornicãtẽ vidẽs cũ Madianita vtrũq; ꝑfodiẽs irã dñi placauit.Iterũq; dño mãdante oẽs mares nũerari a.xx.annis ⁊ supra reperti sunt.lx.milia:⁊ mille septingẽtatriginta:⁊ q̃ nũerati nõ fuerant in egressione de Egypto:rũ oẽs illi mortui fuerãt in deserto:exceptis Josue ⁊ Caleph.Filiab' vero q̃nq; Saphaad q̃ lapidat' fuerat:ex eo q̃ repert' fuerat colligere ligna in sabbato:petentib' hereditatẽ patris/iussit dñs ei dari:tradẽs regulã de successionis ordine in hereditate q̃ mozerek q̃s sine masculis.De morte Moysi:⁊ institutiõe Josue in ducẽ ꝑ eo.de sacrificijs offerẽdis cũ obseruatijs eo:rũ holocaustis quotidianis in kalẽ.et solẽnitatib' eo:rũ.De votis virorum ⁊ mulierũ:quũ sunt in domo parentũ vel ꝓtegate vl' vidue ⁊ iuramẽtis.Quod ꝑcedẽtes ad bellũ ꝑ Madianitas seu Moabitas oẽs occiderũt exceptis virginib':⁊ cũ eis Balaã ariolũ.Quod trib' Rubẽ et Gad ⁊ dimidia trib' Manasse petierũt sibi dari in possessionẽ terras acq̃sitas circa Jordanem.quod et Moyses fecit:ita tñ q̃ ꝑcederent ad bellũ cũ alijs q̃usq; possiderẽt terrã ꝓmissionis.De.xl. mansionib' factis in deserto ꝑ.xl.annos.De terminis terre ꝓmissionis quã debebãt possidere:et q̃ deberẽt eã diuidere.De ciuitatibus oppidis ⁊ suburbanis dandis Leuitis.De ciuitatibus refugij.De matrimonio ꝓtrahẽdo.nisi cũ hijs qui erãt de eadem tribu. fo.xv.

Liber Deuteronomij qui est quintus in pẽtateuchoꝛ:scõa lex q̃ est replicatio legis ꝑdicte:sed cũ multis additionibus et declarationib' ad ꝑcepta moralia/iudicialia/⁊ ceremonialia:vbi ẽt ꝓtinet q̃ Moyses ordinauit:q̃ sex tribus ascẽderent in montẽ Garizim:⁊ ibi Leuite clamãtes imprecarẽtur maledictiões plurimas(put ibi habet)trãsgressorib' legis.Et ecõtrario in monte Hebal alie sex tribus ascenderent:⁊ Leuite ibi clamantes ꝓcarent bñdictiones plurimas ibi contẽtas obseruatorib' legis.habet ibi et canticũ Moysi/Audite celi.Et quõ Moyses benedictionẽ dedit singulis tribub'.et eo ascẽdente in montẽ Nebo/ostensa sibi terra ꝓmissionis:appositus est ad patres:nec inuentũ sepulchrum eius. fo.eo.

De quibusdã alijs gestis apud alias nationes:et q̃ tempore Moysi Hercules prim' fuit:⁊ deucalio regnare cepit ei' tpe diluuiũ factũ est in Thessalia. fo.xv.in fi.cũ ꝑn.seq.

Quintum capitulũ cõtinet gesta in ppl'o Israel sub ducatu Josue:⁊ tpe iudicũ:cũ quibusdã alijs circa alias natiões:et primo quõ ipse Josue institut' est dux ppli:et cõfortat' a dño ad inducẽdũ ppl'm i terrã ꝓmissionis:⁊ exhortatus ad imitandũ vestigia Moysi.incipit:In libro Josue. fo.xv.

Qõ Josue misit exploratores ad explorandum Hiericho:quos Raab in ꝺomo suscepit ⁊ occultauit ⁊ clam dimisit.q̃ ppls Israel trãsiuit Jordanẽ via eis miraculose facta in eo.q̃ facta est circumcisio in Galgalis eo:rũ qui nati erãt in deserto:⁊ phase celebrato comederũt de frugibus terre deficiente mãna.Qõ Josue vidit angelũ cũ gladio euaginato veniẽtẽ in aduersoriũ ppli.q̃ circũeũtes ciuitatẽ Hiericho tubis buccinãtib' septẽ vicib' muri fundit' corruerũt:⁊ ingressi oẽs occiderũt exceptа Raab cũ suis.q̃ ad bellũ ꝑcedentes ꝑ Hay fugati sũt:⁊ alicq̃ occisi.Et ꝙ ꝓpter furtũ Achor:q̃ repto lapidat' est.q̃ obtinuerũt Hay ꝑ insidias simulãtes fugã. fol. xv.

De Gabaonitis quõ decepervnt Josue ⁊ alios seniores:simulãtes se venire de lõginq̃s ptib' ad inedũ fed' pacis cum eis q̃ quũ obtinuissent iuramẽtũ firmatũ:detecta pia deceptiõe.s.q̃ ad euadẽdũ mortẽ hoc egerãt:ꝓpter iuramẽtũ pactũ eis seruauerũt:addicẽdo tñ eos cuidã seruituti. Qõ q̃nq; reges veniẽtes ꝑ Gabaonitas ꝓpter ꝓfederationẽ factã cũ Jsrl' Josue inuocat' ab ipsis Gabaonitis ꝓtra dictos reges illos debellauit.Et quũ sol ꝙpropinquaret ad occasum ad orõnem ꝺñi Josue sol est firmat' in ceło:donec captos illos reges in ligno suspẽdit. fo.eodem.

Qõ multas ciuitates cepit Josue:⁊ gentes ⁊ reges earũ occidit in terra Chanaã eis promissa:loca eo:rũ igni exponẽdo.Qõ.xxxj.reges q̃ ibi regnabãt in diuersis locis debellauit ⁊ occidit eorũ ciuitates rapiendo.q̃ Josue ⁊ Eleazar põtifex cũ.xij.principib' tribuũ diuiserũt terrã ꝓmissionis noue tribub' Jsrael:⁊ dimidie tribui Manasse:et vnicuiq; ptẽ suã ciuitatũ locorũ assignãtes. Qõ Aza filia Caleph accepit a ꝑe irriguũ superi' ⁊ inferi'.Exinde designanẽ ciuitates refugij ad q̃s cõfugere poterat q̃ casu sine dolo aliq̃ occidisset.Assignanẽ Leuitis ciuitates cũ suburbanis sine alijs possessionib':ꝓpter decimas ꝓmittas ⁊ oblatiões habẽdas a ppl'o. Qõ due trib' cũ dimidia q̃ iã possessionẽ a Moyse acceperãt vltra Jordanẽ:licẽtiate sunt a Josue vt rediret ad possessionẽ suã:⁊ q̃ ⁊ altare fecerunt mire magnitudinis iuxta Jordanem in signũ q̃ essent de ppl'o Jsrael.Qõ Josue senex effect' congregatis populis eos animauit ad obseruantiã legis:qui quum rexisset populum.xxvj.annis/mortuus est. fo.eodem.

Qõ post mortẽ Moysi ⁊ Josue succesſerũt duces in populo Jsrael:q̃ iudices dicti sunt.nec illi ꝓncipabant vt dñitijs in tribulatiõib' suis eo:rũ ꝓsilio ⁊ prudẽtia vtebant:vt ptz per totũ librũ Judicũ.Ex q̃ habẽtur q̃ sequuntur ibi:⁊ de quibusdã singularib' viris aliarũ nationum. fo.eodem.

Prim' igit' qui põtifex ex iudicibus in dicto libro est Othoniel frater Caleph.prius tñ narrat de Adonibezech rege qui captus a filijs Jsrael:abscissis sibi summitatibus manuum ⁊ pedũ:dixit hoc iuste sibi factũ:q̃ septuaginta reges captos ipse abscissis sibi summitatibus manuũ ⁊ pedũ:tenuerat sub mẽsa sua.Qõ angelus apparens populo Jsrael ⁊ arguẽs de trãsgressiõe legis:ꝓpter qõ affligebãtur a gentib' eorũ vicinis:eos ad fletũ ac pniam induxit. Othoniel ꝓfat' liberauit eos de manu Eusanrathaim regis Mesopotamie cui seruierãt octo annis. Qõ tradi tos ꝓpter pcrã sua in man' Eglõ regis Moabitarũ:⁊ in man' Ammonitarũ.xviij.annis clamãtes ad dñm:eos liberauit per manũ Aioth q̃ dictũ regẽ occidit.Qõ. Sãgar terti' iudex sexcẽtos occidit ex Philisteis.Qõ reuertẽtes ad mala ꝓra traditos in man' Jabin regis Chanaam cuius ꝓnceps exercit' erat Sysarat:de' liberauit p manũ barutht Delboze ꝓphetisse occiso ipso Sysara dormiente a muliere Jahel.Et canticum ibi Delboze. fo.eodem.

De Gedeone iudice q̃ liberauit Jsrael domanibus Madianitaꝝ:q̃b' septẽ annis seruierãt afflicti ab eis ꝓpter pcrã ipi rũ:⁊ de victoria mirabili quã habuit cum trecẽtis tñ viris:tubis personãtib':⁊ vasis terreis adinuicẽ fractis ⁊ lampadibus accensis/occisis.cxx.milibus. De Abimelech filio Gedeonis illegitimo:qui occidi fecit.lxx.fratres suos legitimos a viris Sychẽ vt solus dñaret eis:⁊ q̃ tandem fragmine mole a muliere occisus est. fo.eodem.

De Jepte filio meretricis iudice:⁊ q̃ liberauit ppl'm ab Ammonitis:et filiã virginẽ occidit vt vouerat ꝑ victoria habenda:de contentione ⁊ rixa habita inter Ephraim ⁊ Galaaditas:ex q̃ occisi sunt.xlij.milia ex Ephrateis. fo.xvj.

De Samsone iudice Jsrl' q̃ liberauit eos a Philisteis comburi facies sata eorũ ꝑ vulpes imissas cũ igne ad caudas q̃ ⁊ mille ex eis occidit mãdibula asini. Demũ capite raso ⁊ inde fortitudie amissa/capt' ⁊ excecat' a Philisteis/ex ruina templi quam fecit se occidens plurimos occidit. fo. xvj.cum prin.sequen.

De Micha q̃ idolũ fecit ad matris instãtiam ei deseruire faciens per Leuitã.Demũ per aliquos ex tribu Dan ibi hospitantes idolum sibi cũ leuita ablatũ est. fo.xvj.

De

De adulterio ꝑpetrato in Gabaa in vxore Leuite ꝓpter qđ ꝑgregate.xl.tribus ꝫ tribū Beniamin ad vlciscēdū crimē bis debellati sunt postremo vero tribū Beniamin deleuerūt occisis.xxv.milibus ex eis ⁊ ciuitatibus eorum succensis. fo.eo.

De Ruth Moabitide ⁊ socru eius Noemi.q̄ Ruth in virum accepit Booz ⁊ habek in libro Ruth.ꝑ totū. fo.xvſ.

De bello Grecoꝝ ꝫ Troianoꝝ ⁊ destructione Troie propter raptū Helene vxoris Menelai a Paride filio Priami ⁊ tpe Jepte iudicis ⁊ de q̄.ſ. Et de socijs Ulyſſis ꝙuerſis in beſtias magica arte ⁊ regnātib' apud Latinos.fo. eo.

Extū capl'm de hiſtoria.libri regū ⁊ vbi ꝓmo de Helcana hūte duas vxores.q̄rū altera.ſ.Anna ſteris ex voto ꝓcipiēs filiū Samuelē/illū obtulit i tēplo ad ſeruiendū ibi ⁊ cāticū fecit. Exultauit cor meū ꝛc. Et de filijs Heli deditis gule ⁊ laſciuiete de re prehēſiōe fctā ab Heli a ꝓpheta ⁊ poſtea a Samuele ō ne gligētia correctionis filiorum/incipit. Redeundo ad ſacrā hiſtoriam. fo.xvſ.

De bello inito a Philiſteis ꝫ Iſrl'm q̄ occiſis filijs Heli ⁊ debellato ꝑpl'o Iſrl' arca dñi eſt capta a Philiſteis. Et quō q̄cūq; ducebat in ciuitatib' eox plagā inducebat vlcerū in natib' eox propter qđ eā remiſerunt ad Iſrael. fo.xvſ.

De victoria habita a ꝑpl'o Iſrl' ꝫ Philiſteos oratiōe Samuelis.q̄ vltim' fuit iudex Iſrl'. Qui ſenex effect' filios ꝓſtituit ꝙ ſe ad iudicādū ⁊ eis ꝙerſe iudicātib' ꝓp auaritiā petijt popul' a Samuele ſibi regē ꝓſtitui. ſ.e. cū ꝑn. ſeq.

De Saule qui ingrenti de afinis pris a Samuele prenūtiatū fuit ſe regē futurū ⁊ ſignis plurib' ad hoc ſibi datis.qđ et ſecutū eſt ⁊ ad hoc vitādū ſe occultauerit. ⁊ poſtea ad bellū pergēs contra Ammonitas eos de bellauit. fo.xvij.

De Samuele ꝓpheta declarāte ꝑpl'o innocētiā ſuā in iudicā dor ⁊ reprehēdēte ꝙ regē ſibi fecerūt. ⁊ exīde Saulē regez arguēte/ꝙ nō obedierat ei' ordinatiōi ⁊ ꝓp qđ regno ꝓuaretur et de victoria habita /a/ Jonatha filio Saulis ꝓtra Philiſteos fo.xvij.

De Saule pergēte ex mandato dei ꝫ Amalechitas ad demoliēdū eos cū rege ſuo.qđ qz nō ex toto adimpleuit: Samuel eū reprehēdit nūtians regnū ſuū alteri datū. Et de Samuele miſſo a dño ad vngēdū Dauid i regē qđ ſi fecit. ſ.e.

De occiſiōe Goliath gigātis ꝙ Dauid adoleſcentē ex lapide proiecto in frontē. et ſolēnitate facta de hmōi victoria cā tātib' choris puellarū in obuiā eius. Saul ꝙciſit mille ⁊ Dauid decē milia ꝛc. ꝓpter quā laudē/Saul inuidia ꝓcratus/q̄ſiuit eius mortē: et ob hoc dedit ſibi filiā Michol in vxorē. Et quō pluries et diuerſis modis queſiuit eū capere ⁊ occidere: ſed Jonathas filius Saulis valde eum diligens ſibi indicauit malitiam patris. fo.eo.

De Dauid q̄ petijt ⁊ accepit panes ꝓpoſitiōis ab abymelech ſacerdote ad comedendū ⁊ gladiū Goliath: ⁊ ꝙ ſimulauit ſe factū ante regē Gethi ⁊ de Saule q̄ occidi fecit Abymelech cū.lxxxv.ſacerdotib' ex eo ꝙ dederat panes Dauid. Et de iſto ſalute eūte cū multis ꝓmo i Ceyla poſt i deſertū maon: exīde i Engaddi vt caperet ⁊ occideret dauid. ſ.xvij.

De morte Samuelis ⁊ de Abigail vxore Nabal: q̄ reconcilii auit Dauid ꝓbis ſuis et mūerib' paratū occidere ipm Nabal ꝓpter ꝓtumeliā illatā ſuis. Et de iſto Dauid intrāte cū ſocio i tētoriū Saulis dormientis: qui accepta eius haſta ⁊ ſcypho eum in nullo leſit: quū tū ipſe Saul perrexiſſet ad eū occidēdū. De Dauid eūte ad habitādum apud Achis regē Gethi ⁊ ſtrages faciebat de philiſteis. ſ.xvij.

De bello inito a Philiſteis ꝫ Iſrl'm et Saule conſulēte Pythoniſſā vt ſuſcitaret Samuelē. in quo ꝓlio quū Dauid eēt cū Philiſteis nō cōſidētibus de eo remiſſus ē ad ſua qui reuertens in Siceleciet reperiens vxores et filios ſuos et ſociorum et ſubſtantiā eorū ablatā ab Amalechitis: ꝫ eos ꝓcedēs ipſis deuictis oia reportauit. in ipſo autem bello Philiſtinoꝝ Saul vulneratꝰ ſeipm peremit: filijs eius ēt occiſis: et exercitu eius deuicto a Philiſteis. fo.xvij.

De homero poeta illis tpibus floreteret et duobus regnis initiū habētibus. ſ. Lacedemonioꝝ ⁊ Corinthioꝝ. fo.xvij.

Ertius titulus. de quarta

etate mūdi: que inchoatur in Dauid. et incipit. Quarta aūt etas: de quo Dauid vltra ea q̄ ſunt ex primo libro Regum: totus ſecundus liber de geſtis eiꝰ tractat. Et ꝓmo ꝙ audita morte Saulis luxit cum ſuis: ⁊ ieiunauit: et nuntiū huius qui cōplete eū ſoccīderat interfici fecit. Qui inde Hebron aſcēdens inunctꝰ ē in regē ſuꝑ tribū Juda. Et Iſboſeth filio Saulis regnāte ſup. xj. trib': et de bello inter gētes Dauid: q̄ꝝ ꝓncips erat Joab: ⁊ exercitū Iſboſeth: cuiꝰ ꝓncipes erat Abner. fo.eo.

De cōcertatiōe longa inter domū Saulis/⁊ domum Dauid ⁊ de occiſiōe ꝑditoria Abner. Et de Iſboſeth etiam rege occiſo quū dormiret a duob' qui geſtum referētes Dauid q ipſi ab eo occiſi ſunt. fo.xvij.

De tertia inūctiōe Dauid i regē ſup totū Jſrael: ⁊ ꝫ captiōe Hierl'm ab eox vxorib' ⁊ filijs ei': ⁊ victoria habita ꝫ Philiſteos ⁊ de reductiōe arce ꝙ eū in Hierl' ꝫ cū magna ſolēnitate: vbi ꝙciſ' eſt Oza et mortu' retinēs arcā inclinātā a bobus recalcitrātib'. Et ꝙ Michol vxor ei' videns eū ſaltantē coꝝ arca deſpexit ⁊ de ordie quē dedit Dauid leuitis in deſeruiēdo tabernacl'o in laudib' diuinis. Et vo luntis in deſeruiēdo tabernacl'o in laudib' diuinis. Et volu

ſēti grauamina p̄ris alleuiarit inde ſchiſma factū eſt diui
ſione facta vnius regni in duo: Roboā regnāte ſup Juda
et Beniamin: et Hieroboā ſup reliquū Iſrael. i. decem tri
bus. incipit: In duodecimo. fo.xix.
De pphēta a deo deſtinato de Juda in Samariam ad arguē
dū Hieroboā regē Iſrl: qz vitulos fecerat aureos vt ppl's
eos adoraret. q̄ pphēta poſt reprehēſionē factā Hieroboā qz
comedit ibi p̄ mādatū dñi ſtrāgulat' eſt a leone in via. Et
de Roboā filiū Salomonis q̄ pp idololatriā infeſtatus eſt
a rege Egypti auferēte theſauros tēpli et dom' ſue. fo.eo.
De Abia filio Roboā: quo mortuo ei ſucceſſit in regno: con
tra quē veniens Hieroboā rex Iſrael ꝛ ſi iniquū: qz ſe dño
deuote cōmendauit deuictus eſt ceſis q̄nquaginta milib'
de exercitu Hieroboam. fo.eo.
De Aſa filio Abie ſuccedente ei in regno: q̄ abſtulit idolola
triā de terra. ꝛ de Nadab filio Hieroboā qui poſt eū regna
uit ſup Iſrael/ Aſa ꝟo ex Juda victoriam habuit p̄ Ethio
pes veniētes p̄ eū. Et altera vice Baaſa rege Iſrael venie
te in bello p̄ eū/ auxilio regis Syrie liberat' eſt. fo.xix.
Baaſa mortuo regnauit in Iſrael fili' eius Hela poſt quem
zambri dieb' ſeptē: qui obſeſſus eſt ab Amri in Thersa ſe
ſuccēdit cū palatio. ꝛ regnauit Amri. Et poſt eū fili' ipſi'
Achab peſſimus idololatra cū vxore ſua Jezabel. fo.xix.
De Joſaphat rege Juda filio Aſa optimo viro cōtra quem
veniētes in bello Philiſtini et Arabes ad vndecies cēte
na et. lx. milia deuicti ſunt. fo.eo.
De Helia pphēta qui oratiōe obtinuit q̄ trib' annis ꝛ dimi
dio nō plueret ſup terrā. Hic paſtus eſt a coruo in torrēte
erinde vidua a Sareptana de pugillo farine: nō deficiēte
cuius filiū reſuſcitauit. Ipſe etiā coram populo Iſrael cō
gregato in monte Carmeli ignē deſcēdere fecit de celo ſu
per ſacrificio. q̄ō qz quadringēti ſacerdotes idolor' facere
neq̄uerūt: occidi fecit. Et p̄pter hoc Jezabel mortē ei con
mināte perrexit in deſertū: vbi ſub iunipero dormiēti/ an
gelus apparuit excitās eū ad eſum panis ſubcinericij ſibi
allatit ꝛ exhortās vt comederet. i. cui' fortitudine cibi. xl.
dieb' ambulauit vſq̄ ad montē Oreb ieiunus. fo.xix.
De Achab rege Iſrael: qui victoriam habuit p̄ Benadab re
gem Syrie: p̄ eū in bello veniētē cū triginta duobus regi
bus ſemel ꝛ bis: put pphēta quidā ei p̄dixerat. Et de Na
both falſo accuſato de blaſphemia et ob hoc lapidato: qz
vineam regi Achab vendere noluit. p̄pter quod ab Helia
reprehēſus ſe humiliauit. et de bello diſpoſito p̄ Ramoth
ciuitatē ablatā a rege Syrie: cū q̄ acceſſit ꝛ Joſophat rex
Juda de/ pphētis Baal' pnūtiātib' ſibi victoriā: Michea
ꝟo pphēta oēm mortē et debellationē: prout accidit. f. xix.
De Joſaphat rege Juda reprehenſo a pphēta de auxilio im
penſo Achab: ꝛ de magna diligētia eius quā habuit ad in
ducendū pp̄m ad obſeruationē legis: ſacerdotes mittēs
vbiq̄ ad inſtruendū pp̄m. ꝛ victoria maxima quā habuit
contra multas nationes cōtra eum venientes in bello et
hoc orationibus et ieiunijs. fo.eodem. cū prin. ſeq.
De quarto libro Regum. Et primo de Ochozia regnante in
Iſrael p̄ p̄ce eius Achab in bello interfecto. cui infirmato
Helias pphēta mortē p̄nuntiauit: miſſis pri' ad eū vocā
dum p̄ Ochoziā tribus q̄nquagenarijs: quor' p̄mi duo cū
ſuis igne conſumpti ſunt: ad oſonem Helie. Et de aſſum
ptione ſeu tranſlatiōe Helie in curru igneo in celū. fo.xx.
De Heliſeo diſcipulo Helie: qui recepto ſpū pphetie aquas
Jordanis diuiſit p̄tactu pallij Helie, aquas potabiles fe
cit i Hiericho. deridētes pueros maledixit: vñ ab vrſis de
uorati ſunt. Et regib' Iſrael ꝛ Juda ꝛ Edom ſimul cōgre
gatis p̄ Moab. aqua deficiēte eis Heliſeus ad cantū pſal
terij actu pphetauit: ꝛ de aqua eis p̄uidit. fo.xix.
Idē Heliſeus oleū multiplicauit vidue p̄ debito ſoluendo:
et Sunamitis mulieris filiū ei oratione p̄curatū mortuū
reſuſcitauit. Libū amariſſimū ꝛ venenatū farina ſuperpo
ſita dulcorauit. panē multiplicauit. Naaman Syrum a le
pra mundauit in Jordane lotū. Giezi diſcipulū ſuū: qz oc
culta ab eis munera petijt: lepra dānauit. ferrū excuſſum
de manu rio q̄ in aquā demerſum ad ipm manubriū re
dire fecit. Inſidias regis Syrie regi Iſrael reuelāte ipm
Heliſeū/ quum exercit' Syrie ad capiēdū veniſſet: eos ce
citate percuſſit/ et in mediū inimicorū adduxit: mandans
valida Samariā inuadēte/ p̄pter obſidionē eius p̄ regem
eſt: fugiēte exercitu regis Syrie: et oia ibi dimittēte: p̄di
rit ꝛ ipſe Azahel ad eū veniēte ad inquirendū ſi Benadab
rex Syrie infirm' ſanaret eū regē futurū. Syrie ꝛ multa
mala facturū. Idez Heliſeus mādauit ex filijs prophe
tarū vt iret ad vngendū Jehu in regem Iſrael: vt deleret
omne ſemē Achab: qō et factum eſt: ꝛ ipſe Jehu inunctus
in regē occidit Joza regē Iſrl' filiū Achab. ꝛ ochoziā regē
Juda vulneratū occidi fecit ꝛ Jezabel matrē dicti Joza ō
feneſtra dom' fecit p̄cipitari: ꝛ ſeptuagita filios Achab a
Samaritis ō capitari. ꝛ pphetas Baal cōgregatos ſub p̄
textu eū colēdi oēs occidit: qui Jehu tñ ad idololatriā de
clinauit. fo.xix.
De Athalia matre Ochozie: q̄ audiēs filiū occiſum: oē ſemē re
giū occidi fecit: vt ipſa regnaret. vn' tñ. f. Joas occultat'
eſt: q̄ ſeptimo anno vite māifeſtat' ꝛ rex declarat' eſt ſup
Judā occiſa Athalia ꝛ totū p̄ Joiada ſūmo ſacerdote pcu
rāte: q̄ Joas rex zachariā pphētā filiū p̄fati Joiade repre
hēdentē eū de ſuis vitijs lapidari fecit iuxta templū: pro
pter q̄ō ipſe Joas poſt q̄ debellatus fuit a rege Syrie/ ma
gna p̄da capta a ſeruis ſuis occiſus eſt. fo.eodē.
De regno Iſrael in q̄ poſt Jehu regnauit fili' ei' Joachas ꝛ
poſt eū fili' ei' Joas: cui viſitāti Heliſeū i ſua infirmitate
vltima Heliſeus p̄dixit eū ter Syriā p̄cuſſurū. Quidā aūt
defunct' piect' ſup oſſa Heliſei ia mortui reſuſcitatus eſt
in regno aūt Jude regnauit Amaſias p̄ patre ſuo Joas. q̄
Amaſias p̄cedēs in bellū cōtra Edom victoriā habuit: rex
qua ſuperbiēs p̄cedēs i bellū cōtra Joas regē Iſrael ca
p't' ab eoduct' eſt in Hieruſalē ablatis theſauris tēpli ꝛ
domus regie. Mortuo aūt Joas rege Iſrael regnauit Hie
roboā filius ei' ꝛ poſt eū Azarias filius eius. fo.e.
De Ozia qui regnauit i Iuda occiſo patre ſuo Amaſia a filijs
ſuis. Hic multa bona fecit ꝛ ciuitatē magnificauit in diui
tijs: multas victorias obtinuit contra diuerſas nationes.
Demum in ſuperbiam elatus: qz in templū ingreſſus eſt
ad offerendū incenſum coꝛā dño: lepram incurrit: in qua
permanſit vſq̄ ad mortem: Joathā filio eius regnū guber
nante in Iſrael: poſt quē regnauit Azarias: quē occidēs
Bellū p̄ eo regnauit: quē interficiēs Manachē regnū aſ
ſumpſit: quo deficiente regnauit fili' ei' Phaceet: quē occi
dēs ali' Phacee fili' Romelie p̄ eo regnauit: q̄ tpe Ehe
glatphalaſſar rex Aſſyriorū veniēs p̄ Iſrl' magnā ptē ca
ptiuauit ꝛ in Aſſyrios trāſtulit: p̄dictum aūt Phacee oc
cidēs Oſee in Iſrl' regnauit. Jn Juda aūt poſt Oziā Joa
thā fili' ei' q̄ ꝛ Amonitas tributarios fecit. fo.xx.
De Achā q̄ regnauit in Juda poſt mortē patris ſui Joathā:
hic peſſim' fuit ꝛ idololatrie dedit' p̄ quē veniēs in plius
Phacee rex occidit in vna vice de Juda centū vigintimilia
bellatorū ꝛ ducenta milia puerorū ꝛ puellarum ꝛ mulie
rum duxerūt captiua: quos tñ refectos remiſerūt conſu
lente pphēta. Cuius tpe cōdita eſt Roma. fo.xx.
De Ezechia filio ei' regnāte in Juda: q̄ optim' fuit: reducēs
pp̄m ad cultū dei. Huius tpe regnū Iſrael. f. decem tri
buū defecit tranſlatis a rege Salmanaſar Aſſyriorū hui'
Ezechie tpe: Sennacherib rege Aſſyriorū veniente cōtra
Ezechiā ꝛ regnū ei' ꝛ obſidente Hier'm orationibus eius
ꝛ Eſaie ac humiliationibus/ in vna nocte angelus dñi in
terfecit cētū. lxxxv. milia exercit' Sennacherib: ſic q̄ libe
rat' eſt. Jpſe aūt Ezechias ſiue p̄pter elationē ſiue p̄pter
ingratitudinē/ ad mortē vſq̄ infirmat' eſt: ſed penitens ſa
natus eſt ſigno ſibi dato de reuerſiōe ſolis p̄ decez lineas
Qui oratoribus Babylonie oſtēdit omnes theſauros. Cui
Eſaias p̄dixit oia a Babyloniis aſportanda: Phaſe autem
ſolēniſſime a pp'lo celebrari fecit. fo.xx. cuz ſeq.
De Manaſſe filio Ezechie: q̄ poſt eū regnauit in Juda. lv. an
nis. Hic peſſim' fuit idololatrie dedit' ꝛ augurijs ꝛ pphe
tas occidēs ꝛ p̄cipue Eſaiā ſerra lignea ſecari faciēs Qui
tñ captiuus ductus Babylonē penitēs ꝛ valde humiliat'
in illa captiuitate veniā obtinuit ꝛ ad regnū ſuū eductus
eſt: cui ſucceſſit fili' eius Amō patrē imitatus in vitijs ſz
non in penitentia: qui ꝛ a ſuis occiſus eſt. fo.eodez.
De Joſia filio ei' q̄ regnū recepit: quū octo eēt annoꝛ optie
regēs: idolatras p̄ſequēs: ſacerdotes ad inaurandū tē
plū iducēs: pp̄m ad obſeruationē legis ꝛ dei timorem re
ducēs: Phaſe ſoleniter celebrari faciēs. Hic demū qz pre
rit ad pugnādū p̄tra regē Egypti cōtra volūtatē dñi/ vul
nerat' grauiter in Hieruſalē ductus mignauit ad dñm ſu
per cuius morte Hieremias lamētatiōes fecit. f. xx.
De Nechao rege Egypti: q̄ intrans Hier'm Joathā filiū Jo
ſie p̄ſtitutū regē a pp'lo vinctū duxit in Egyptū ꝛ regē in
ſtituit pro eo Joachim fratrē eius: cōtra quē veniens ite
rū rex Babylōis occidit ꝛ filiū eius Joachim timēs ne re
bellaret captiuū duxit in Babyloniā cū multis ex p̄ncipa
liozibus et p̄cipue Daniele/ Anania/ Azaria/ Midzaele/
Ezechiele ꝛ Mardocheo. Dimiſit aūt rex Babylonis in re
gnum Juda Sedechiā filium Joſie ꝛ auunculum predicti
Joachim contra quem rebellantem veniens Nabuchodo
noſor cepit ciuitatem Hier'm ac ipm regem fugiētē coꝛā
eo occiſis filijs/ oculis eū priuauit ꝛ vinctum in Babylo
niā duxit; vaſa tēpli ꝛ oia preciosa aſportās; et ciuitatem

igne

igne succendens: translatis etiã multis milibus Judeoꝝ in Babyloniam. reliquit aũt quendã Godoliaz dictum in gubernatorẽ sup̃ ijs q̃ remãserãt: quẽ interfecit Ismael cu suis. Et demũ Joãna cũ ijs qui remãserãt ꝺ pplo in Judea/ oescẽdit in Egyptũ timẽs Chaldeos: q̃ tẽpore Hieremias pphetauit: prius prenuntians captiuitatem futurã Hierosolyme: vt induceret ad penitentiaz: Demũ ductus cum eis in Egyptum: ibi lapidatus est ab eis. fo.eo.

QUartum capitulũ de prophetis: quoꝝ pphetie habenf in veteri testamento. Horũ maxim⁹ simpliciter fuit Moyses Dauid ãt ꝑs q̃d. i. q̃ ad mysteria xp̃i incipit. Quãuis sctꝰ. f. xxf.

De prophetia Dauid i psalmis: quo ad omnes articulos fidei fo.eo. ad fi. cum seq.

De prophetia et doctrina Salomonis in libris trib⁹ ipsius scz Prouerbioꝝ/ Ecclesiastes/ ꝛ Cantica canticoꝝ. et de libro Sapientie et Ecclesiastici. fo.xxf.

QUintũ capitulũ. de Esaia pphęta et genere ei⁹ regiotac stilo i scribẽdo: ꝛ morte crudeli: scz sectionis ei⁹ serra lignea. incipit: Inter quatuoꝝ prophetas. fo.xxf.

De pnũtiatiõe pphetica ei⁹ circa exterminationẽ regnoꝝ Israel/ ꝛ Juda/ Syrie/ Moab/ Egypti/ Cyri/ Idumee/ Assyrioꝝ et Babylonioꝝ q̃ onera vocãtur. fo.eo.

De prophetia incarnationis in illis verbis/ Ecce virgo concipiet ꝛc. fo.eodem.

De pphetia natiuitatis xp̃i ꝛ diuinitatis ei⁹ et fructib⁹ incarnatiõis. ibi: Paruulus nat⁹ est nobis. fo.xxij. cum seq.

De pphetia passiõis christi apertissima. fo.eo. cũ seq.

De pphetia ecclesia colligende ex gentilitate. fo.eo.

De diuersis mysterijs christi. fo.xxij.

De pphetia ascensiõis ꝛ interrogatiõe angeloꝝ. fo.eo.

SExtum cap'm. de Hieremia propheta sacerdote et in vtero sanctificatoꝛ: morte ei⁹ p̃ lapidationẽ. incipit: Hieremias pphęta ꝛc. fo.xxiij.

De prophetia eius quo ad incarnationem et passionem. fo.eodem.

De prophetia Messie in lege promissi et eius diuinitate per hoc nomen Tetragrãmaton. fo.xxiiij. et seq.

De lege euangelica dãda populo. fo.xxiiij.

SEptimum cap'm. de Ezechiele pphęta. qui prophetauit in Babylonia: et demũ a Judeis ibi occisus est. incipit/ Ezechie pphęta. fo.xxiiij.

De p̃ma visiõe ei⁹ scz q̃ruoꝝ a kaliũ designatiũ electos eccl'ie. et de vnitate ipsi⁹ eccl'ie et vno pastore ei⁹. f. e.

De mysterio finalis resurrectionis corporum ostenso ei per ossa resuscitata. fo.eo.

De immensa dei mia recipiẽte oẽm pctõrẽ penitentẽ ad veniam. ꝛ iniustitia eius puniente iustum ad malũ declinantem. fo.eo. in fine cum seq.

De lapsu Luciferi: et eius mirabili perfectione in qua creatus fuit. fo.xxv.

De vltima eius visiõe difficillima/ scz de ciuitate mirabili in mõte edificata sibi ostẽsa. quõ ad literã possit intelligi. f. e.

De expositione mystica seu morali dicte ciuitatis designantis ecclesiam militantem quo ad omnes eius status. folio. eodem. in fine cũ prin. seq.

QUartus cap'm. de Daniele pphęta cui reuelatum est xp̃s incarnatiõis future i septuaginta hebdomadib⁹ abbreuiaris: de q̃bus loquit̃ in nono capitulo incipit: Quãuis oẽs pphęte. fo.xxv.

Quod ipse daniel de stirpe regia Juda duct⁹ fuit captiuus in adolescẽtia cum Anania/ Azaria: ꝛ Misaele in Babyloniam quos Nabuchodonosoꝛ doceri fecit sapientiã et doctrinã Babyloniorũ. Et ijs deus dedit ꝓpter abstinentiã/ nõ vtendo cibis gentilium: sed leguminib⁹ et aqua: intelligẽtiam oim visionum. fo.eo.

De decem visionibus danielis in diuersis capitulis prophetie eius. fo.xxvf. cũ prin. seq.

De Michaele archãgelo pugnãte p̃ pplo dei. ꝛ vltima resurretiõe. ꝛ de histo. Susanne ꝛ belis ꝛ draconis. fo.eo.

NOnum cap'm de duodecim prophetis minoribus diuersis tẽporibus prophetantibus in Judea vt Israel ꝛ multiplici pphetia eorũ de diuersis mysterijs in duodecim. §. succesſiue: incipit: Duodecim prophete minores. fo.xxvf.

De Job gẽtili de vltima resurrectiõe corporũ aperti⁹ ꝛ cautus ceteris pphętãte ibi. Scio q̃ redẽptoꝛ meus viuit ꝛc. Et q̃d fuerit ipse Job: de quo generetet q̃s eius libꝛũ scripsit: ibi notatur. In quo libro probatur multipliciter diuinam prouidẽtiã curã habere de actib⁹ humanis: vt declarat beatus Thomas. fo.eo.

De historia Tobie q̃ translatus fuit in Niniuen a rege Assyrioꝝ cum ceteris de populo Israel: ꝛ ibi de perfectione ꝛ vita eius ꝛ eleemosynis: et cecitatetꝛ illuminatiõe eius: ꝛ Raphaele angelo ducente ꝛ reducente eum: ꝛ pphetia eius de ecclesia. fo.xxvij.

De Sybyllis pphetissis gentilib⁹: que decẽ fuisse a sapient⁹ narrãt: ꝛ q̃ mirabiliter pphetarũt ꝺ mysterijs xp̃i: et de incarnatiõe: de matre ei⁹ virgine ꝛ nole ei⁹ de miraculis ꝛ discipulis ei⁹ ac doctrina. de passiõe ei⁹ ꝛ resurrectiõe ꝛ de finali iudicio versus vigintiser. fo.e. et seq.

De Lycurgo/ qui iura Lacedomonijs cõposuit ꝛ et de ipsius legibus plenis moralitate ꝛ de Sardanapalo vltimo rege Assyrioꝝ: qui totus effeminatus ꝛ lasciue vedit⁹/ amisso regno seipsum incendit cum suis diuitijs. fo.eo.

De quibusdã insignib⁹ viris scz Byge: Archilocho: Simonide: zeleucho: Phalaritzenone philosopho ꝛ Ariõe musico. Thalete Milesiorꝝ Milone. fo.xxviij.

QUartus titulus de quinta etate mũdi q̃ ortũ habuit a captiuitate seu trãsmigratiõe Judeoꝝ in Babyloniã ꝛ ptẽdit vsq; ad xp̃i natiuitatẽ. incipit. Quinta etas ꝛ ibi de regno Nabuchodonosoꝛ ꝛ filijs ei⁹ regnãtibus post eũ. fo.xxix. i fi. ꝛ se.

De Cyro rege Persarũ q̃ subuerso regno Medoꝝ et etiam regno Babyloniorꝝ interfecto Balthasare rege ei⁹ trãstulit monarchiã q̃ pri⁹ erat apud Assyrios/ ꝛ Persas et Medos: q̃ permãsit ducẽtis sex annis: p̃ successiones duodecim regũ Persarũ/ vsq; ad Alexandrũ magnũ. Qui Cyrus nepos fuit Darij ex sorore: et mirabiliter peruenit ad regnũ. Quo tpe claruit Esopus qui fabulas finxit. fo.e.

De captione ꝛ obsessione Babylonie per Cyrũ ꝛ mira fortitudie ciuitatis: i qua itrauit cyr⁹ p̃ fluuiũ Euphratẽ. f. xxix.

De septẽ sapiẽtibus mũdi qui claruerũt tẽporibus illis. f. e.

De licentia data Judeis a Cyro redeundi in Hierusalem ad reedificandũ templum sub duce Esdra: et vasis tẽpli redditis. fo.eo. ꝛ seq.

De Creso rege capto a Cyro ꝛ diuitijs eius. fo.eo.

De Cambise filio Cyri: q̃ ei successit in monarchia Persarũ: qui egyptũ debellatã addidit suo imperio: qui adeo seuerus fuit: vt quendã iniustũ iudicẽ excoriari fecerit: ꝛ sup̃ sellam cutẽ ei⁹ coopertã filiũ illius iudicis sedere fecit ad iudicandũ. Huius tpe q̃ dictus est Nabuchodonosoꝛ contigit q̃ legitur in historia Judith. fo.xxxf.

De Holoferne principe exercitus dicti Nabuchodonosoꝛ destinato ab eo ad subiugandum sibi oẽs terras ꝛ deos exterminandos: vt ipse solus pro deo adoraretur. qui cũ innumerabili exercitu cuncta sibi obuiantia deuastans: demum deueniens in Judeam ad ipsam delendam a Judith vidua pie deceptus occisus est. Et quomodo excusek ipsa in illa simulatiõe. fo.eo.

De Polycrate ꝛ quibusdam alijs. fo.e.

De Pythagora philosopho q̃ eo tpe clarus est habitus: ꝛ caput philosophorũ Italie. qui primus profess⁹ est se esse philosophũ. i. amatorẽ sapientie: qui multas orbis partes peragrauit ad hauriendam sapientiam. Hic ꝛ viros: ꝛ mulieres ad modestiam: vitam moralem sua sapientia duxit hic etiã primus apud Grecos animas inuenit immortales esse: sed in hoc turpiter errauit: dicẽs eas transire de corpore in corpus. fo.xxxij. in fi. cũ seq.

De duobus magis qui post Cambisem regnum Persarũ obtinuerunt. post quos Darius Histaspis filius miro modo regnum Persarum accepit. fo.xxxf.

De Dario ipso familiari Zorobabel: q̃ licẽtiã dedit restaurãdi tẽplũ q̃ Cabises interdixerat: ꝛ de q̃stiõe ꝓposita inter ipꝛs ꝛ alios cubicularios Darij/ scz de vino/ rege/ muliere ꝛ veritate. Et q̃ veritatẽ omnibus fortiorẽ esse ꝓbauit Zorobabel quod q̃ũ ab omnibus approbatũ fuisset: ab ipso Dario reedificationem tẽpli obtinuit. fo.eodẽ.

De Democrito ꝛ Heraclito philosophis: ac etiã Anaxagora ꝛ Archelao ꝛ Eschylo philosopho. Et de Themistocle viriliter pugnante. fo.eodẽ.

De Xerxe filio Darij qui regnauit in Perside post eum: ꝛ cõtẽtione orta inter ipsum ꝛ fratres de regno: iudicio auũculi remãserũt q̃eti. Qui Xerxes fuit valde lasciuus ꝛ sui capitis: ꝛ bellũ mouens cum innumerabili exercitu ꝛ nauibus mille ducentis deuictus est a Leonida rege Spartanorum cũ. iiij. milibus tantũ. fo.xxxf. cũ se.

De quibusdã preclaris viris gentilib⁹. f. Themistocle: Pindaro: Sophocle: Euripide: Herodoto historiographo. f. e.

De Artabano qui regnũ obtinuit Persarum miro modo: cui successit Artaxerxes. fo.e.

De Empedocle ꝛ Parmenide qui in philosophia claruerũt: ꝛ pluribus alijs mũdi sapientibus. fo.xxxij.

De Neemia pincerna dicti regis Artaxerxis: qui vicesimo an

no regni sui obtinuit vt Hierosolymã pergeret ad reedificandum muros ciuitatis cuz multis alijs:quo aduenientes multipliciter infestati sunt a finitimis gentibus ⁊ detes. fo.eo.
Esdra populum docente. fo.eo.
De Hypocrate medico:et Gorgia rhetore qui insignes habiti sunt eo tempore. fo.eo.
De Socrate philosopho moralibus totaliter se dante:et notabilibus sententijs eius:et discipulis Aristippo et Antisthene. fo.eo.in fine cũ sequeñ.
De Xerxe regnante in Perside post Artaxerxem:post quem regnauit Sogdianus:cui:successit Darius cognomento Nothꝰ. Quo tpe datꝰ est Plato philosophus. Et Socrates veneno periit. fo.xxxv.
De Alcibiade discipulo Socratis:qui infortunatus fuit. Et de Eudoxo astrologo et Euripide. fo.eo.
De Artaxerxe qui successit Dario in Perside:vt filius eius qui Assuerus dicitur in libro Hester/qui post repudiatiõ Vasthi regine:Hester reginã ex genere Judeorũ vxorẽ duxit/neptem Mardochei. Et quũ Aman primus post regẽ procurasset exterminium Judeoꝝ:ipsa regina Hester oratiõe ꝓmissa ab Assuero obtinuit mortem ipsius Aman et oĩm inimicorum ppli sui:et reuocationẽ sententie eius contra ipsum populum. fo.xxxvj.
De Xenophonte discipulo Socratis:et de Diogene qui fuit caput secte Cynicoꝝ philosophorũ. Et de vita ipsiꝰ austera et paupertate. et Speusippo philosopho. fo.eo.
De Dionysio tyrãno Sicilie. fo.eo.
De Platone philosopho q̃ vtrãq; philosophiã cõplexus ẽ:diuidẽs eã in moralẽ/naturalẽ/et rationalẽ. Et de deo mirabiliꝰ locutus est. Et de errorib⁹ eius. fo.xxxiiij.cũ sequeñ.
De Archita Tarentino et dictis eius. fo.eo.
De Demosthene et Eschine oratorib⁹ claris. fo.xxxv.

Secundũ capitulũ de Alexandro magno q̃ natꝰ est regnãte Ocho rege Persaruz ex Philippo rege Macedonũ:et Olympiade vxore eiꝰ ⁊ aliq̃ tñ dicit illegitimũ:et non ex Philippo:sed ex Nectanebo astrologo et Olympiade conceptũ:qui simulauit se deũ Hammonem. incipit:Anno igitur Ochi ⁊c. fo.xxxv.
De Alexandro magno/⁊ forma eius ac pedagogo eius Leonide:quẽ leonibus deuorandũ exposuit:et patrẽ Nectanebum precipitauit in foueã:ex quo mortuus est. fo.eo.
De ipso Alexandro:q̃ etatis sue.xv.anno/Nicolaum regem Athenaꝝ deuicit:et de nece Philippi.f.xxxvij.i fi.cũ seq.
De moribus Philippi regis Macedonie. fo.eodem.
De Arsanio filio Ochi:qui successit ei in monarchia Persaꝝ cui successit Darius filius eius:cuz quo plura prelia egit Alexander.et demũ defecit.monarchiã Persarũ transtulit ad Grecos. fo.xxxvj.cum prin.seq.
De literis destinatis a Dario Alexãdro ⁊ respõsis eiꝰ. fo.eo.
De ipso Alexandro qui festinans ad capiendũ Hierosolymã quũ vidit Jadum summũ sacerdotẽ in habitu pontificali sibi obuiantẽ:de equo descendẽs eũ veneratus est prout in somnis admonitis fuerat. fo.eodem.
De dario qui maximam pecunie quãtitatem alexãdro dare voluit:ꝛc regni portionẽ et filiã in matrimoniũ:vt a bello cõtra eũ suscepto desisteret:nec acquieuit. Et de ipso Alexandroq̃ in habitu trãsformato accessit ad cõuiuium Darij ab eo non cognitus. fo.xxxvij.cum.seq.
De Alexandro q̃ tandem interfecto Dario Babyloniam obtinuit:qui tamen interfectores eius crucifigi fecit. fo.eo.
De moribus Alexadri et põpa eius ⁊ lasciuia ⁊ furore:q̃ plures sibi amicissimos interfecit. fo.eo.
De ipso Alexandro quomodo diuersos et multos principes sibi subiecit ⁊ natiões plurimas subiugauit:et pozum regem potentissimum ac ditissimum deuicit. fo.eo.
De ipso Alexandroq̃ in quodam prelio vulneratꝰ fuit.nec tñ a prelio destitit donec vulnerantẽ occideret:et cũ Lãdace regina opulẽtissima pacem fecit.fo.e.in fi.cũ pn.seq.
De Alexandro parante se ad bellum contra Bragmanos:et epistola destinata ei ab ipsis:in qua describuntur mirabiles mores eorũ:et responsione Alexãdri ad eos notabili. folio. xxxviij.
De ipso Alexandro qui:postq̃ multas regiones obtinuit/et quas nondum obtinuerat legationes miserant se ei offerendo esse subditas:demum apud Babyloniam a medico suo Thessalo preparato veneno interijt. anno vite sue. xxx.Alij tamen dicũt venenũ ei a sorore preparatũ.fo.eo.

Tertium capitulum:de sapientibus mundi qui floruerunt eo tempore:et primo de Aristotele maximo philosophorum.incipit.De philosophis ⁊c. folio xxxiij.
De libris quos edidit Aristoteles:⁊ quibusdã dictis eiꝰ moralibus. fo.eo.cũ sequeñ.
De Apuleio philosopho:et q̃busdã dictis eius. fo.eo.
De Hermete pho q̃ et Mercuriꝰ Trimegistꝰ dictꝰ est:et quibusdã dictis eius moralibus de deo. fo.eo.
De plotino philosopho Platonico/et dictis eius qui posuit quatuor gña virtutũ.s.politicas:purgatorias:purgati animi:⁊ exẽplares. fo.eo.cum seque.
De Anaximene oratore/preceptore Alexãdri magni ⁊ de Epicuro philosopho pessimo ⁊ erroribus eius. fo.xl.

Quartum capꝫm. Oꝺ post mortẽ Alexandri magni monarchia Grecoꝝ diuisa est in multas partes ⁊ precipue in q̃tuor reges:Ptolemeꝰ quidem in Egypto. Jn Macedonia Philippus ff Alexandri. Lysimachus in Lydia/Thracia/⁊ Hellespontoraliꝫ in Babylone:incipit:Mortuo Alexandro. folio.xl.
De Menandro et .§. Philomene poetis comissis ⁊ de Polene philosopho. fo.eo.
De regno Syrie cuiꝰ primꝰ rex fuit Seleucꝰ.f.xliij.i fi.cũ se.
De Ptolemeo Philadelphoq̃ regnauit in Egypto hic scripturam veteris testamenti transferri fecit de Hebreo in Grecum p septuaginta interpretes:⁊ q̃nquaginta milia librorũ in sua bibliotheca congregauit. fo.eo.
De septuaginta duobus interptib⁹ pitis in lingua Greca et Hebraica:⁊ distinatis ex Judeis in Egyptuz ad interpretandum scripturas Hebraicas:⁊ diuersa opinione ipsius interpretationis inter doctores: hic etiam Ptolemeus canones astrozum composuit:⁊ plures libros conscripsit. folio eodem.
De Brenno duce Gallorum:qui cum maximo exercitu Macedoniã irrũpẽs a Sosthene modico exercitu deuictꝰ est:⁊ ipse cõfusione seipsum peremit. fo.xlj.
De Archesila ⁊ Crate philosophis illo tpe florentibus:⁊ qui busdã dictis eorũ moralib⁹:⁊ quibusdã alijs sapientibus:⁊ dictis eorum. fo.eo.in fi.cũ seq.
De sententijs philosophoruz Stoicoruz ⁊ opinione eorum folio eodem.
De erasistrato medico ⁊ antiocho regnãte in Syria. fo.xlij.
De Ptolemeo Euergete regnante in Egypto post philadelphum fratrẽ ei⁹:⁊ de Jesu Syrach:qui cõposuit librũ Ecclesiasticum:q̃ post librũ Sapiẽtie in scriptura sacra collocatur:⁊ de pluribus Ptolemeis successiue regnãtibus in Egypto. Quo tpe claruerũt Ennius philosophus:⁊ statius Cecilius natione Gallus:qui libros metricos edidit Achilleidos ⁊ Thebaidos. f.eo.
De Antiocho magno q̃ sibi Judeã subiugauit:⁊ q̃ regiones finitimas infestabatꝫ consulib⁹ Romanorum Scipione Aphricano ⁊ Nasica Scipione coactus est sub iuramẽto a dicta infestatione cessare filio eius Seleuco in obsidem dato.qui Antiochus demum in Perside occisus est.fo.eo.
De Seleucho filio Antiochi:qui misit Heliodorum ad expoliandum templum:sed ab angelis verberatus vix euasit. hic Antiochus etiam Epiphanes dictus est.fo. xlij.
Sub isto Antiocho dicto Epiphane ceperunt gesta que habentꝰ in libris Machabeorum ⁊ ad quem Antiochum multi ex Judeis puersi accedentes:perierunt obseruationem legis mosaice ab eis auferri ⁊ ritus gentiliuz in populo introduci. Hesta autem ipsorum Machabeorum ex primo ⁊ secundo libro in pluribus capitulis annotatis habentur.fo. xlij.⁊.xliij.cum sequen.
Post illos tres nobiles Machabeos germanos/scilicet Judam:Jonatham/et Simonem:qui duces fuerunt populi Judeorum successiue:⁊ etiam magnas victorias habuerunt de varijs natiõibus inimicis eorum in plurimis bellis que gesserunt ad obseruationem et defensionem legum diuinarum ⁊ recuperationem libertatis sue ablate a gentibus:ex quibus primus Judas in bello ⁊ Jonathas autem ⁊ Simon proditorie capti et occisi sunt post federa pacis inite cum Romanis tunc paganis/nil amplius habetur in sacra scriptura de Judeis vel gentibus vsq; ad christum. fo.xliij.
De Joanne Hircano filio Simonis prefati:qui ei successit:in ducatu ⁊ pontificio:qui multum commendatur a Josepho. Processit dic ad bellum contra Ptolemeum cognatum suum ⁊ quia proditorie cepit et occidit patrem suum ⁊ socerum: et matres et fratres:sed impediente iubileo superueniente prosequi destitit. fo.eo.cũ.seq.
Decedente Joane⁊ filij eiꝰ quinq; pue etatis erãt:Joanes vxorẽ suaz dilectissimã pplo in regimine ꝓfecit ⁊ filijs:sed primogenitus scz Aristobolus ex hoc impatiẽs/matrẽ cũ tribus minoribꝰ fratribꝰ vinculauit:⁊ matrẽ demũ fame perimit. Hic aũt Aristobolus regnũ suscepit:sed infirmatꝰ per annũ tãtum regnauit. Fratrẽ suũ Hyrcanũ cõm natu oc-

eu occisum dolo vxoris fue audiēs/ex dolore mortuus est:
Que vxor Aristoboli filios non habēs/a vinculis alios tres fratres Aristoboli liberauit:t maiorē eorū scz Alexandrū maiorē natu regnare fecit q̄ dictus est Joāneus:t hic pessimus fuit:t vnum ex fratribus interfecit. fo.xlv.
Hic Alexander occidit de pplo quinquaginta miliat̄q; detestabant vitia ei⁹. Et ex vxore Alexādra relict̄ duos filios. Que Alexādra regnare cepit: sed postea Hyrcanū pontificem delarauit:t futurū regē alij filium/scz Aristobolum vt priuatum viuere coegit. fo.xlvj.
Magna aūt cōcertatio fuit postea inter Hyrcanum et Aristobolū fratres de regnoꝛfeceruntq; plurima prelia. Inter que interposuit se Pompeius cōsul Romanoꝝ. Qui Hyrcano pōtifice declaratoꝛsecum Romam duxit vinculatos Aristobolū cum duobus filijs suis scz Alexādro t Antigono. Et post longā cōcertationē de regno Judee inter Hyrcanū t filiū Aristoboli Alexādrū Antigonū t multa prelia demum Hyrcano dante Herodi primo scz Ascalonie qui gentilis erat de Idumea in vxorem Mariannē neptē suā eo circuncisoꝛ regnū Judeoꝝ translatum est ad alienigenas.i. Herodē sub quo natus est Ihesus t factus est Herodes rex Judee ab Octouiano. fo.xlvj.

QUintum capl̄m de monarchia Romanoꝝ: qui p̄⁹ se rexerūt p reges. A Romulo q̄ Romā construxit/cepit talis modus regendi inchoatus tēpore Ezechie regis Jude t terminatus in Tarquinium Superbum septem regibus sibīnuicē succedētibus: post modū per cōsules duos annuatim mutatos. Demū p imperatoꝛes vsq; ad tēpus istud: quoꝝ primus fuit Julius cesar. incipit Post monarchiā t c. fo.xlvij. cū seq.
De Romulo qui Romam condidit: stupto conceptus t a lupa alitus: qui t fratrem Remum interfici fecit: vt sol⁹ regnaret. fo.eodem.
Hic Romulus postq̄ ciuitatē cōstruxit: tēplū fecit p̄mittēs impunitatē oīm ad ipm fugiēti: vñ t ipleta est Roma latronib⁹ fugitiuioꝝ: quō Romani vxores acceperūt a Sabinis: raptis que ad festum venerāt: propter hoc bellum durum gestum est inter Sabinos t Romanos: t de morte ipsius Romuli incognita: qui ab eis in deum translatus est. fo. eodem.
De Numa Pompilio q̄ Romulo successit in regno. Hic pace inita cū finitimis cōstituit tēplum deo Janoꝝ: q̄ clausum manebat tpe pacis: apertus tēpore guerre: t totū se dedit legibus cōdendis t sacris instituendis. fo.eoꝫ.
De Tullo Hostilio tertio rege Romanoꝝ. Hic deditus fuit bellicis rebus: vnde t tēplum Jani apiri fecit: pacē fastidiēs t Albanoꝝ ciuitatem vicinā sibī subiugauit: hic fulmine pcussus et consumptus est. fo.eoꝫ.
De Ancho Martio quarto rege Romanoꝝ: qui Ostiam condidit et Tarquinio Prisco quinto rege: et Seruio Tulio sexto et Turquinio Superbo septimo Rege. folio. eo. in fi. cum seq.
De adulterio ppetrato in Lucreciam nobilissimā Romanā a Tarquinio filio Tarquinij regis: propter quod regnum ei ablatum est: t ex vrbe pulsus. fo.lj.
De primis duobus cōsulibus creatis scz Bruto t Collatino marito Lucrecie. Qui Brutus filios suos occidit propter coniurationē factam de reductione Tarquinij in vrbem. Et eo bellum contra Tarquinū mouente: multis vulneribus ambo mortui ceciderunt. fo.eodem.
De cōmendatione quam fecit Sallustius reipublice Romane tempore priorum consulum: quam Augu. multiplici ratione reprobat. fo.ibidem.
De Tarquinio Superboꝝ: qui fuit expulsus a regno vbi stetit ad Porsenam regem Clusine ciuitatis se conferens/auxilium ab eo recepit. Nam porsena cum valido exercitu suo et Tuscoꝝ vrbem diutina obsidiōe afflixit. Et de Mutio Sceuola: qui vsq; ad sedem reginam Porsene accessit t scribam adsidentem occidit: comprehensus dicens illuc se aduenisse causa interficiendi regem: referens trecentos adinuicem coniuratos ad eum occidendum: propter quod rex audaciam eoꝝ considerans t sui periculum pacem cum Romanis fecit. fo.eoꝫ.
De contentione et seditione orta inter patres et plebeios Romanoꝝ conquerente plebe de tam dura oppressione maiorum ad quam sedandam creata est dignitas tribunoꝝ. fo.eodem.
De alia dissentione orta inter Consules et Tribunos plebis ad quam tollendam legatos miserunt in Greciam pro legibus accipiendis. Et de legibus t de decē tabulis Athenensium ad vrbem delatis. fo.eo.in fi.t seq.
De fame grauissima: q̄ vrbem multū afflixit: t de quodā Lucio Emilio: q̄ multū frumētuꝫ sua pecunia emptū ducēs in vrbē plebi distribuit. Ex quo bñficio cōsulat⁹ sibi p̄mi⁹ sus fuit: sed ipse etiā regiā dignitatē ambiens cum labore ꝓpter fauorem populi occisus est. fo.eo.
De morte multoꝝ ex maioribus cōsimili morboꝝque ex reuelatione cuiusdā ancille reperta est euenisse ex venenis procuratis a matronis dolose. fo xlviij.
De venientib⁹ victis a Romanis: t de Gallis Senonibus q̄ ceperūt t incēderūt vrbē: t quū capitolium de nocte ascēderet: cepissent: clamore anseris: q̄ ibi erat: excitati sunt cu stodes illos repellentes: propter quod Romani anserem pro deo coluerunt. fo.eodē.
De afflictione vrbis peste magna: t hiatu seu apertura terre in medio eius facta: in quam se proijciente Curtio armato: clausa est. fo.eoꝫ
De duobus decijs patri t filio cōsulibus se deuouentibus p victoria habenda t morti exponentibus. fo.eo.
De bello Romanoꝝ cū Sānitibus q̄ sunt medij inter Picenū t Campaniam: in quo Romani deuicti sunt cū magna ignominia: coacti sub iugo transire. i. sub furcis: sed pactū eis nō seruates iterum contra eos bellū mouentes Samnites debellarunt: occisis. xxiij. milibus eoꝝ et rege et ciuitatem ipsam euerterunt funditus. fo.eo.
De Tarentinis inuadentib⁹ classem Romanoꝝ in mari pretereuntem: q̄ t naues traxerūt ad portū suum: interfectis oibus aptis ad bellū: cōtra quos procedēs Emilius consul: cū copia Romanoꝝ illuc accedens igne t ferro oia q̄ occupabat' vastauit: q̄bus Tarentinis Pyrrhus rex Epirotarum (qui greci sunt) cū magno exercitu in auxilium fuit. In quo primo prelio Romani succubuerunt. In scōa vero pugna Romani p̄ualuerūt: multis tū occisis ex vtra q̄ parte. In tertia aūt pugna fugatus est Pyrrhus: et in Greciam reuersus occisus est. fo.eodez.
De peste maxima Rome inuadēte: t per tres annos cōtinuata: tob quā amouendam cōsulentibus libros sibyllinos p remedio: inuentū est q̄ Esculapius: q̄ dicit deus medicine: de Epidauro. i. quadā ciuitate Romā afferendus esset. hic Esculapius erat quidā serpens: qui mirabiliter opere diaboli conductus est romā. Et de quodam alio mirabili opere arte demonum. fo.xlix.
De Manlio Torquato consule Romanoꝝ: q̄ quum in bello esset contra latinos: quū edictū posuisset: ne q̄s extraordinarie pugnaret: t filius eius irritatus contumelijs cuiusdam ex aduersarijs: cū eo cōgressus singulari certamine ipsum occidisset: ad patrem reuersus cum victoria: cū pater occidit: quia edictum violauerat. fo.eo.
De p̄lijs Romanoꝝ cū Carthaginēsib⁹. Et in primo quidem bello q̄ durauit. xxij. annis Annibale seniori duce Carthaginensiū ora Italie maritimam vastāte classe nauium lxx. Romani cū. cxxx. nauib⁹ nouiter in breui factis: nauali p̄lio p̄ualuerūt. captis. xxxj. nauibus Annibalis t tredecim mersis. Exinde alia bella cū quadringētis. xxx. nauibus Romani Siciliā obtinuerūt: q̄ erat Carthaginensium: postea in Aphricā p̄fecti bello terrestri notabilē victoriā habuerūt/ Marco regulo cōsule. In alio ꝺo sequēti bello Marc⁹ regul⁹ capt⁹ est a Carthaginensib⁹: q̄ marcus missus orator a Carthaginēsib⁹ ad senatū ad: psuadē dū de p̄mutatiōe faciēda captiuoꝝ Carthaginēsiuꝫ: cum ipso regulo: psuasit cōtrariū: vnde t reuersus put p̄miserat iureiurādo: crudeli morte necatus est. fo.eodē.
De secūdo bello punicoꝝ quod fuit maximi exterminij vtriq; parti ducāte p. xviij. annos. in quo dux fuit Carthaginensiū Annibal iunioꝝ inimicus maximus Romanoꝝ: hic de Aphrica trāsire volēs in Italiā: in Hispania obsedit Saguntū ciuitatē Romanis cōfederatā: vt inde occasionem pugnādi ꝯ Romanos q̄reret: vt ne videret pacem factā cū eis violare. Sagūtini aūt ita fideles fuerūt Romanis: vt oēs cū suis diuitijs se igni exponerēt: t consumerent potius q̄ Annibali se traderent. fo.eo. ad fi. cū seq.
De pugna facta apud Cannas in Appulia post quā maxima difficultate Annibal intrauit Italiā: in qua pugna tanta strages facta est Romanoꝝ: vt Annibal tres modios ānulos aureoꝝ q̄ a Romanis occisis accepti sunt: Carthagi nē mitteret: post quā stragē Annibal ad capiendā vrbē p cedens: Wimbre maximo t grādine impeditus est. fo. ibi.
De pluribus Scipionib⁹ q̄ claruerūt Rome: t p̄cipue de scipionis Aphricani cōmēdatiōe: hic enim quū Romani q̄ remansērāt ex maxima strage deliberarēt vrbē dimittere et ad alia loca se trāsferre: iste Scipio cīctos aīauit ad pmanendū: t sumpto exercitu quē colligere potuit in Aphricā se contulit Carthaginem obsidēs: ꝓpter qō reuocat⁹ Annibal ad defensionē ciuitatis Italiam dimisit. fo.l.

De tertio bello punico in quo deuictis Carthaginensibus & capta vrbe tota incensa est & diruta. fo.eo.cū pn.seq.
De primo bello Macedonico ptra Philippum regē Macedoniē & de bello secūdo cōtra Perseum filiū Philippi et de bello Syriaco cōtra Antiochum regē Syrie:et aliis in quibus Romam victoriosi fuerunt. fo.l.
De duobus Gracchis fratrib⁹ tribunis: & interfectis in tumultu populuꝑ quo facto exorte sunt magne in ciuitate discordie. fo.eodem.
De seditiōe magna exorta i vrbe ex occisiōe saturnini. fo.e.
De triplici bello Romanoꝝ qō dicit seruile: primū fuit Capue scōm in Macedonia & tertiū in Sicilia. fo.eoō.
De bello Romanorū contra Philippum regem Macedonie et filium eius. fo.eodem.
De alio bello qō dicit sociale qō Romani gesserūt ptra Latinos: q̄ nō erāt ciues Romani sed socij. de Terētio scriptore comediarū & quibusdā dictis ei⁹ moralib⁹. fo.eoō.
De legatis missis a Juda Machabeo ad senatum pro pace & amicitia cum Romanis habenda: vbi multum commēdantur. fo.eoō. in fi.cū prin.seq.
De bello contra Jugurtam regem. fo.lf.
De bello Mithridatico contra Romanos: quod durissimū fuit. fo.eodem.
De bellis ciuilib⁹ Romanoꝝ: quorū primus fuit inter Marium & Syllā: & de ambitione Marij: vnde multe occisiones secute sunt erga emulos eius. fo.eo.cum seq.
De Sylla aduersario Marij et crudelitate eius: hic reuersus Asia ad vrbem contra partes Marij dimicans innumerabiles occidit. fo.lij.
De bellis ciuilibus Sertorij & Catilline quibus Sertorius fuit Marianus. Catillina Syllanus. fo.liij.
De Catillina et moribus eius pessimis. fo.eo.cum seq.
De prelijs inter Pompeiū Syllanū: et Julium Cesarē Marianū: qui pōpeis gener fuit Julij Cesaris. fo.eo.
De Catone q̄ audiēs Pompeiū: cui⁹ partē fouebat: deuictū & decapitatū: & Julij cesarē in oībus ꝓsperari seip̄m occidit: & de plurib⁹ alijs hoc nōie Catonis vocatis. fo.eoō.
De Julio Cesare & moribus eius & prelijs gloriosis et interfectione eius. fo.eo.cum seq.
De origine ciuitatis Florentie: et a quibus fuit edificata: et quo tempore. fo.liij.

Extrum caplm de Octouiano impatore & sapiētib⁹ qui tūc claruerunt: et ꝓmo quinq̄ plijs q̄ gessit. Primū ptra Marcū Antoniū. Scōm ptra Brutum & Cassiū. Tertiū cōtra Lucium antoniū cōsulem. Quartū ptra sextū Pompeij magnj filiū. Quintū cōtra Marcū eundē Antoniū ex eo q̄ repudians Antonius sororē Octouiani quā habebat in vxorē: et Cleopatrā reginam Egypti loco eius acceperat vxorē: q̄ bello nauali & terrestri eū deuicit: & illi seipsos occidērūt scz Antonius & Cleopatra. Incipit. Quāuis Juli⁹ cesar. fo.eo.cū p̄n.seq.

De forma Octouiani venustissima & morib⁹ eius. fo.eo
De liberalitate eius & humilitate. ibidem.
De pietate equitate ipsius in subditos. ibidē.
De parsimonia eius et eloquentia. fo.eodem.
De vitijs & lasciuijs ipsius Octouiani. fo.lv.
De sapientibus qui claruerunt eo tēpore. Et primo de Marco Varrone: qui posuit tria genera theologie: & dictis ei⁹ moralibus. fo.eoō. cū prin.seq.
De Valerio maximo: qui librum edidit de virtutib⁹ & vitijs & sententijs eius notabilibus. fo.eoō.
De Marco Tullio Cicerone eloquentissimo latinorum: qui Liate occisus est et dictis eius moralibus in diuersis libris. fo.lvj.cū seq.
De Sallustio ciue Romano: et quibusdā dictis eius ex Jugurtino & Catillinario: et inuectiuis eius ad Ciceronem & econtra. fo.lvij.
De Virgilio poeta nobilissimo: et libris eius scz Bucolicis Georgicis & Eneide: et dictis notabilibus ex ipsis libris et de erroribus eius & lasciuia. fo.eodem.
De Ouidio poeta: et quibusdam dictis notabilibus ex libris eius. fo. ibi.
De Horatio poeta: & dictis eius notabilibus. fo.eoō.
Quod sub tēpore Octouiani scz anno.xlij. imperij ei⁹ natus est Christus q̄ Octouian⁹. xij. annis postea supuixit: & ei Sibylla obtēdit in die natiuitatis puerū Jesum natū in gremio matris circa sphēram solis. fo.lviij.
De natiuitate matris Christi: & quomodo christus descendit ex tribu Leuitica & regali. fo.eo.& cum prin.seq.
De geneologia virginis & filij eius: quā Matthēus describit per.xlij. generationes ab Abraam incipiēs. Lucas vero per.lxxvij. ab Adam inchoans. fo.eoō.
De conuersatione Anne et Joachim parentum Virginis Marie. fo.eo.
De vita & moribus virginis breuissime. fo.eodem.

Vntus titulus de christo Jesu: saluatore nostro: in quo inchoatur sexta etas mundi: & ptracta est vsq̄ in ꝑsens tēpus p annos mille quadringētos septuagintatres & durat vsq̄ ad Antichristū ꝑm aliquos: ꝑm alios vsq̄ ad finez mundi. Inchoat aūt a baptismo xp̄i: ꝑm alios a passione eius. Ex ꝑm cōputationē q̄ cōiter seruat: ab incarnatione vel natiuitate. Et primo de quibusdā autoritatibus scripture et doctoꝝ. Incipit: Sexta mūdi etas. fo.lix.cum prin.seq.

De prenuntiatione cōceptionis Joannis baptiste. fo.lxv.
De annūtiatiōe virginis Marie: & de visitatione eius ad Elizabeth. de natiuita. Joannis baptiste: & apparitiōe angeli ad Joseph reuelantis ei mysterium incarnationis. fo.eo.
De natiuitate & circuncisione christi. fo.eo.
De adoratiōe Magoꝝ & de oblatioce christi in tēplo. fo.lx.
De interfectione Innocentiū ab Herode. fo.eo.cū seq.
De residētia eius in tēplo quum erat duodenis. fo.eo.
De predicatione Joannis baptiste. fo.lx.
De baptismo suscepto a christo. fo.eo.
De triplici ꝓuocatione apostolorum a christo. fo.eodē.
De sermone dñi in monte facto aplis: qō Matthēus refert in tribus capitulis. fo.eo.cum seq.
De sanatione leprosi ab eo facta: & curatiōe paralytici: serui centurionis: & quibusdam alijs sanatis ab eo. fo.lxj.
De prima electione quā fecit eoꝝ qui vēdebāt in tēplo: & de interrogatione Nicodemi: & rñsione christi ad eum. fo.eo.
De cōuersione Samaritane: & sanatione filij Reguli a febribus: & lāguidi qui manebat in piscina. fo.eo.cū p̄n.seq.
De vocatione & missione apostolorum ad predicandum cum certis regulis. fo.lxij.
De panibus & piscibus bis multiplicatis. fo.eo.
De ambulatiōe eius sup aquas & cessatione tēpestatis. fo.e.
De commendatione gratie & necessitate sumptionis eucharistie. fo.eo. cum prin.seq.
De missione discipulorum quam fecit Joānes incarceratus ad christum: & commendatione eius a christo et decapitatione eiusdem. fo.eod.
De institutione sacramentoꝝ ecclesie a christo. fo.lxiij.
De miraculis factis a christo in expulsione demonum ab obsessis: scilicet ab habente legionem demonū: & a filia Chananee & lunatico. fo.eo.ad fi.cum seq.
De demoniaco muto & surdo a christo sanato: et expositione dicti euangelij. fo.lxiij.
De muto & surdo: ꝙs nō demoniaco a xp̄o sanato. fo.eo.
De Barptimeo ceco & ab eo illuminato clamante in via. fo. lio eodem.
De ceco a natiuitate illuminato. fo.eodem.
De filia Archisynagogi a christo resuscitata. fo.eo.
De filio vidue resuscitato. fo.lxv.
De lazaro resuscitato. fo.eo.
De plurib⁹ alijs miraculis ab eo factis: vt decē leprosis mādatis de muliere curua erectaꝫ arbozefico siccata: & statere i ore piscis iuētoꝝ in vinū mutata i nuptijs. fo.lxvj.cū se.

Secundum caplm. de doctrina christi per parabolas. Et ꝓmo de semine iactato in terrā petrosaꝫ & spinosam secus viā: & bonam terram: & expositione eius. incipit. De doctrina xp̄i. fo.lxvij.

De parabola boni semis & zizanioꝝ & expōne eius. fo.lxvj.
De parabola seminis iactati pducentis herbam: postea spicam: postea plenū frumentum: & de grano sinapis. fo.eoō.
De parabola vinee ad quam colendam multi sunt vocati diuersis horis: fo.eo.cū seq.
De parabola vinee plantate & sepe circundate locate agricolis: & expositione eius. fo.lxviij.
De duabus alijs parabolis de vinea. fo.eo.& seq.
De tribus alijs parabolis quibus assimilatur regnum celorum thesauro: margarite: & sagene. fo.lxix.
De parabolis in quibus christ⁹ ostēdit dei misericordiā suscipiendo peccatores cōuersos: vt de vna oue amissa ex centum: & de drachma perdita a muliere. fo.eo.
De parabola prodigi suscepti a patre ad veniam: et prolixa eius expositione. fo.eo.ad finem & seqnē.
De parabola regis facientis nuptias filio suo: cum expositione eius prolixa. fo.lxx. cum seq.
De parabola talētoꝝ cōcessorum seruis a dñorsciliz vni ⁊ alteri duorū: alteri vni⁹: & plixa expositione. fo.lxxij. & se.
De parabola decem virginum quinq̄ prudentium et quinq̄ fatuarum. ibi.ad fi. & sec.
De vigilantia habenda in expectatione dñi. fo.lxxiij. cum seq.
De debitore decem milium talentorum. fo.eo.

De

Argumenta.

De cõuersione marie Magdalene. fo.eo.in fi.cũ seq.
De zacheo qui christum recepit in domo. fo.lxxviij.
De pcinctione lumboꝝ habẽdaꝝ lucernis ardẽtibꝫ. fo.eo.
De diuite Epulone et Lazaro mendico et eius expositione folio. lxxv.
De parabola villici diffamati de dilapidatione bonorum domini sui. fo.lxxvj.cum seq.
De tentatione Christi in deserto et prolixa expositione. folio. lxxvij.cum seq.

Certium capꝫm de doctrina christi in redarguẽdo diuersa vitia hominum.incipit. De doctriua domini Jesu ꝛc. fo.lxxviij.cũ seq

De doctrina eius quo ad virtutes necessarias ad salutem. fo.eoꝝ.cum seq.
De doctrina eius quo ad consilia. fo.lxxix.
De responsionibus Christi ad inquisitiões factas a Judeis causa tentandi. fo.eodem.
De respõsione Xpi ad inquisitionẽ de adultera: ꝛ si lz dimittere vxorẽ ꝛ de muliere cũ septẽ viris. fo.eo. cũ p.seq.
De censu soluendo Cesari. Et de respõtione facta adolescenti querẽti viam pfectionis: et de respõsione facta Judeis ad interrogationem An christus esset. fo.lxxx.
De doctrina Christi quo ad responsiones factas Judeis in verbis cõtumelioſis et factis. fo.xc.cum seq.
De doctrina eius qua ostendit se deum esse. fo.eoꝝ.ꝛ seq.
De persuasione christi ad perseuerantiã: et dura increpatiõe Judeorum de perfidia sua. fo.lxxxiij.cũ prin.seq.
De persecutoribus et insidijs Judeorum cõtra Christum ad capiendum eum. fo.lxxxiij.

Uartum capitulũ: de doctrina Christi in respõsionibus eius ad inquisitiones pias factas a discipulis eius. Et primo de interrogatione Petri. Ecce nos reliquimus omnia.incipit: De doctrina Jesu Christi ꝛc. fo.lxxxvj.ad fi.cũ seq.
De responsione facta Petro quum interrogauit. Quoties peccauerit in me ꝛc. fo.eoꝝ.
De respõsione facta discipulis: quis interrogauerit. Quisputas maior est in regno celorum. fo.eodem.
De respõsione facta Jacobo ꝛ Joanni quis mater eorum dixit. Dic vt sedeant hi duo filij mei ꝛc. fo.eodem.
De declaratione aliquorũ dictorũ Christi in sermone vltime cene que sunt multũ obscura. fo.lxxxvij.cũ seq.
De expositiõe oſonis dñicalis quã Xpus edidit. fo.lxxxviij.
De ptinentibus ad finale iudicũ ꝛ signis eius. fo.eoꝝ.

Uintum capitulum: de clauibus ecclesie a Christo Petro collatis. fo.eoꝝ.ꝛ seq.
De regimine ecclie collato Petro. fo.xc.cũ seq.
De duritia et reprobatione Judeorum: et conuersione sequenda gentium. fo.eo.
De trãsfiguratione Christi in monte Thabor. fo.eo.cũ seq.
De cõcilio facto a Judeis de morte Christi. fo.eo.ꝛ seq.
De Lena facta Christo in Bethania et vnguento effuso a Magdalena. fo.eoꝝ.
De ingressu Christi in Hierusalem in die palmarũ cum magna gloria. fo.eoꝝ.
De ingressu in templum et expulsione vendentium de templo. fo.eoꝝ. in fi.cum seq.
De gentibus cupientibus Christo loqui: et voce facta de celo: Clarificaui ꝛc. fo.eoꝝ.

Extum capꝫm: de passione christi: ꝛ quõ fuit ꝓpheta. incipit: Passio dñi nostri ꝛc. fo.cxij.
De ꝓsilio Judeorũ circa mortẽ Xpi: ꝛ receptiõe pecunie a Juda pro eiꝰ traditione. fo.eoꝝ.ꝛ seq.
De vltima cena et manifestatione proditoris. fo.eoꝝ.
De captura Christi: et oratione prius ab eo facta in horto. eoꝝ.cum seq.
folio.
De ductiõe Christi ad diuersos iudices scz Annam Cayphã Herodem et Pilatum. fo.xciij.
De discussiõe cause eiꝰ corã pilato ꝛ snie mortis. fo.xcv.cũ s.
De crucifixione eius cruce. fo.eo.cũ seq.
De septem verbis q̃ Christus dixit in cruce. fo.eoꝝ.
De morte eius in cruce. fo.xcvij.ad fi.ꝛ se.

Eptimum capꝫm: de resurrectione dñi: ꝛ prefiguratione eiꝰ. Et quare tertia die resurrexit. incipit: de resurrectione. fo.eoꝝ.
De hora qua resurrexit: et quomodo intelligitur Vespere autem sabbati ꝛc. fo.eodem.
De apparitione prima eius facta Magdalene: sed prius matri eius. fo.eo.cum seq.
De apparitione scõa facta mulieribus: qũ tenuerunt pedes eius. Et de apparitione tertia facta Petro: et de apparitione facta Jacobo minori. fo.xcix.cũ seq.
De quarta apparitiõe. s. duobus euntibꝰ in Emaus. fo.eoꝝ.
De viris q̃ surrexerũt cũ christo: vtrũ ascẽderint cũ eo f.eo.
De quinta apparitione facta discipulis decem clausis incanaculo. fo.eo.
De apparitione facta octaua die thome cũ ceteris. f.eo.ꝛ se.
De alia apparitione facta ad mare Tyberiadis ꝛ piscatione discipulorum. fo.eo.
De octaua apparitiõe facta discipulis in Galilea. fo.e.
De nona apparitione ꝛ de decima facta in die ascensionis folio eo.cum seq.
De necessitate passionis christi ꝛ quomodo resurrexit multipliciter. fo.cj.ꝛ seq.
De testimonio quod reddidit Josephus hystoriographus Judeorum de Christo. fo.eo.
De epla quã scripsit siue Pilatus siue alius Tyberio imperatori ꝛ senatui de christo ꝛ testimonio Sibylle ꝛ de eius morte ꝛ resurrectione ꝛ effigie christi. fo.eo.

Octauum capitulum: de expositione illius euangelij Joannis: qꝫ quotidie ỹr in fine misse. f. In principio erat verbum. vbi agit de triplici natiuitate xpi. f. diuinali ex patre: spuali in mẽte creature: ꝛ temporali ex matre. Incipit: Discipulus ille. fo.cij.
De declaratione illius nois Uerbum. fo.eo.in fi.ꝛ seq
De declaratione illius verbi Erat. fo.ciij.
De declaratione illius verbi. In principio. fo.eo.
De clausula illa: Et verbũ erat apud deũ. fo.eo.ꝛ seq.
De clausula illa. Deus erat verbum. fo.eo.
De clausula illa. Hoc erat in principio apud deũ. fo.eo.
De clausula illa. Oia per ipsum facta sunt. fo.ciij.
De clausula illa: Sine ipso factum est nihil. fo.eo.
De clausula illa Quod factum est in ipso: vita erat. fo.eo.ad finem cum sequenti.
De clausula illa: Et vita erat lux hoim. fo.cv.in fi.ꝛ seq.
De scõa natiuitate christi qua. f. nascitur per gratia in mẽte hominum: super illud/Lux in tenebris lucet. fo.cv.
De ꝓparatione hominis ad istam natiuitatem per gratiã ibi: Fuit homo missus. fo.eo.cũ prin.seq
De ipsa gratia que nascitur in mente ꝙ habet in electis diffusionem/ibi. Erat lux vera. fo.cvj.
De ingratitudine ꝛ recusatione gratie in malis/ibi: In mundo erat ꝛc. fo.eo.
De tertia natiuitate christi: scz tpali ex virgine ꝛ ꝑmo notat nre hũanitatis in eo veritas: ibi. In ppria venit. fo.eo.
Secundo notat de eius natiuitate fructuositas: ibi. Quot quot autem receperunt eum ꝛc. fo.eo.cũ se.
Tertio eius nobiscum conuersabilitas/ibi: Uerbum caro factum est ꝛ habitauit in nobis. fo.cvij.
Quarto consecuta in nobis perfecta felicitas/ibi: Et vidimus gloriam eius. fo.eo.cum seq.
De multiplici visione dei. fo.eo.

Extus titulus de ecclesia q̃ est corpus christi mysticum ꝛ de primis pastoribus et predicatoribus eius. f. aplis. incipit. Ipsum. f. christum dedit ꝛc. fo.cviij.
Sciẽdũ ꝙ stat' ecclie quãtũ ad decursum et excursum eius sub diuersis tpibus a tpe primitiue ecclesie: vsq; ad finem mũdi reuelat' fuit Joãni euãgeliste relegato in insulam Pathmõ ꝺã die dñica p visiones imaginarias: quas refert in libro suo Apocalypsis p totũ: sed valde obscure: vũ diuersi diuersimode exposuerunt: hic aũt ponit expositio ſm Nicolaum de lyra. Et ꝑmo in eo ꝙ salutat in principio ex parte deiꝰ a septẽ spiritibus q̃ sunt ante thronũ eiꝰ notanf. vij. officia angelorũ q̃ circa nos exercent. fo.eo.
In illo quem Joannes vidit in medio septem candelabrorũ similem filio hominis: vbi describunf septem eius qualitates. designantur septem virtutes que fuerunt in christo ꝛ quolibet sancto. fo.eo.
Exinde de sede in celo quã ipe vidit ꝛ sedẽte sup eã designatur maiestas sctissime trinitatis ecclias regẽtis. f. eo.ꝛ se.
Exinde in libro signato septẽ sigillis: signatur dei sciẽtia hominibus tunc occultata de septem mysterijs. f. septem persecutionibus ecclie successiuis sub imperatoribus gentilibus vsq; Constantinum. fo.cix.cũ seq.
Deinde de septem angelis tubicinantibus: in quibus designantur septem alie persecutiones succedentes post predictas ꝛ precipue hereticorũ. fo.cxiij.
De consolatione facta ecclesie in persecutionibus et fructu deuotionis ex ea. fo.cxiiij.
In muliere q̃ apparuit in celo amicta sole ꝛ luna sub pedibus eius: designaf liberatio ecclesie per Heraclium imperatorem contra quosdã ꝛ in Michaele preliante contra draconem: signatur adiutorium Michaelis pro ecclesia contra diabolum ꝛ persecutores eius: cuius draconis. xij.

capita sunt septē vitia capitalia. fo.eoꝫ.cum seq.
In bestia ascendente de terra designatur persecutio sub ma chometo. fo.cx.
In septē angelis habētibus septē plagas designant septem alie tribulationes ecclie diuersis tēporibus tempore Ca roli magni ⁊ aliorū successorum. fo.eodē.⁊ seq.
In angelo habēte clauem abyssi ⁊ apprehēdente draconem designatur Innocentius tertius papa sub quo ortum ha buerunt ordines mēdicantium. fo.eoꝫ.
Designat postea ⁊ prius in diuersis locis de psecutione An tichristi: de penis reproborū: ⁊ gl̄ia bcorū. fo.cxij.⁊ seq.
Cōm capl̄m: de eccl̄ia primitius exhs q̄ habent in actib⁹ apl̄orū principal̄r tangētibus de Petro ⁊ Paulo: ⁊ primo de electiōe Matthie loco Jude incipit: Hiero. in plogo biblie. fo.cxiij.⁊ seq.
De missiōe spūssancti sup discipulos in die pēthecostes: ⁊ pdi catione Petri ex qua baptizati sunt ad tria milia. fo.eo.
De claudo manēte ad portam templi sanato a Petro: ⁊ pre dicatione subsequēte Petri: vnde cōuersi sunt ad quinq̄ milia ⁊ cōmination̄e facta a magistratib⁹ ⁊ sacerdotibus ne apostoli predicarent. fo.cxv.
De Anania ⁊ Saphyra fraudātibus de p̄cio sui agri vēditi ⁊ punitione eorū. Et de captura apl̄orū propter p̄dicationē ⁊ flagellatione: ⁊ cōcilio facto a Phariseis sup eo q̄d debe rent facere apl̄is: ⁊ monē Gamalielis p eis. fo.eoꝫ.
De murmure orto inter Grecos ⁊ Hebreos cōuersos: propter q̄ creati septē diacones: quorū primus Stephanus: q̄ di sputādo cōtra Judeos lapidat⁹ est. fo.eoꝫ.⁊ seq.
De Simōe mago: q̄ baptizat⁹ pecuniā obtulit Petro ad ob tinendū gratiā conferēdi spiritūsc̄tū: ⁊ de Eunucho in via legēte Esaiā conuerso p Philippū diaconū. fo.eoꝫ.
De psecutione Pauli ⁊ puersione ei⁹: ⁊ sanatione Enee para lytici p Petrū: ⁊ resuscitatione Thabite p ipm. fo.eoꝫ.
De cornelio cēturione baptizato a Petro cū familia: ⁊ de fa me futura i vniuerso orbe prenuntiata ab Agabo pphēta, de captione Jacobi apl̄i: ⁊ incarceratione Petri ab Hero de: q̄ demū ab angelo percussus interijt. fo.cxvj.
De depuratiōe facta ab apl̄is spūsancto iubēte Pauli ⁊ Bar nabe ad p̄dicandū gentib⁹: ⁊ de expulsiōe eoꝝ de ciuitate pter p̄dicationē ad instigationē Judeoꝝ: ⁊ de sanatione Claudi facta p Paulū propter quā astātes adorabāt ipm ⁊ Barnabā: vt deos: q̄ ipsi recusarūt. fo.eo.ad fi.⁊ seq:
De questione exorta a cōuersis ex iudaismo sup circuncisiōe seruāda tanq̄ necessaria: cōtradicētibus Paulo ⁊ Barna bam: ob cuius decisionē congregati apl̄i in Hier̄m determi nauerunt ⁊ mandauerūt circuncisionē gentibus non esse imponendā. Et hoc fuit primū concilium. fo.cxvij.
De separatione facta inter Paulū ⁊ Barnabā: propter rece ptionem Marci cōsobrini ei⁹: et ō Paulo secū assumēte Timotheū ⁊: quē circuncidit ad tollendū scandalū. Et de liberatione puelle habentis spiritū phytonicū a diabolo: pter quod dñi puelle: q⁹ lucrū amiserunt ex cessatione diuinitatis illius: capiētes Paulū ⁊ Sylam verberari fe cerunt: ⁊ incarceratos: quū audissent q̄ Romani essent: li beros abire permiserunt. fo.eoꝫ.
De psecutione mota cōtra Paulū predicantē in Thessaloni ca. Et postea de predicatione seu disputatiōe facta per eū Athenis cū philosophis Epicureis ⁊ Stoicis: ⁊ inquisitio ne a Paulo in Areopago de ignoto deo: in qua Dionisius Areopagita cōuersus est. fo.eodem.
De discursu Pauli per diuersa loca ad predicādum: ⁊ perse cutione Judeorum erga eum: ⁊ de Apolline qui baptiza tus tantum baptismo Joannis postea baptizatus fuit ba ptismo Christi. fo.eoꝫ.
De quibusdā discipulis baptizatis tantū baptismo Joānis: qui baptizati baptismo Christi receperūt visibiliter spiri tumsanctum. Et de multis miraculis factis a Paulo: ⁊ de filijs sacerdotis exorcistis q̄ adiurātes obsessos a demoni bus in noīe Pauli inuasi sunt ab eis. Et de Demetrio argē tario cōcitante seditionē cōtra Paulum: propter euacua tionem cultus Dianē: ⁊ de resuscitatione Eutychi: qui ce ciderat de fenestra cenaculi: audiens predicationem fa ctam a Paulo. fo.cxvij. circa fi.⁊ seq.
De Paulo Agabus se zona ligans prophetauit sic Paulum ligandum: nec tamen propter hoc ad suasionem fidelium se subtraxit ab eundo in Hierosolymā: vbi de cōsilio Jaco bi minoris ⁊ aliorum intrauit in templū quasi votū red diturus: ⁊ propter hoc facta est concitatio magna Judeo rum contra eum clamantium mortem eius. Congregata autem in hoc maxima multitudine quum referret cōuer sionem suam: magis seditio creuit cōtra eum propter q̄ tribunus eum in palatium suū duci fecit ⁊ flagellari. Se quēti die in cōcilio ductus cora Judeis se excusans quuꝫ nō audiretur: exclamauit se esse Phariseū propter q̄ diui sio facta est inter adstātes: Phariseis eū excusantib⁹: vt in nocentē aliis ecōtrario accusantib⁹. Reducto autē Pau lo in castra: quidusdā votū facientibus se nō comesturos nisi prius Paulū occiderēt: nepos Pauli hoc audiens re uelauit Paulo ⁊ postea tribuno: propter q̄ tribunus asso ciatum armatis: misit ad Felicem presidem. fo.eod.
Judei accedentes Cesaream ad Felicem ad quem Paulus fuerat missus in multis vt pessimū accusabāt: sed Pau lus ad singula respondens ostendit eorū falsitates: vñ nec absolutus nec condemnatus fuit. Et postea Festo preside aduenīte Cesareā: Judeis ante eū accusantibus Paulū: ⁊ petentibus vt Hierusalem mitteretur iudicandus ibi: intendentibus in via occidere eū: quū Festus hoc tenta ret: interrogatus an huic rei assentiret: tunc cernēs peri culum: Cesarem appellauit: postmodū Agrippa eunte Ce sareā ad visitandū Festū: Paulus vocatus coram eis exa minatus fuit: egregie loquens p se ita q̄ dixit Agrippa q̄ dimitti poterat si nō appellasset. fo.eo.et.seq.
De Paulo misso per mare ad Cesarem ad quem appellaue rat: ⁊ de nauigatione eius ⁊ naufragio. meritis autē Pau li omnes euaserunt: ⁊ de descendentibus in terram et na uis soluta: submersa est. In illa autem insula Mytelene cōgregantes ligna ignem fecerunt. Et cum Paulus fasci culum super ignem imposuerit: vipera de lignis egrediēs eum momordit: ⁊ quum nil lederet: adstans multitudo vt deum venerabatur. Ibi etiā patrem Publij principis il lius insule a febribus ⁊ dyssenteria Paulus sanauit: ⁊ mul tos alios sanauit. Demū Romā applicuerunt: ⁊ vocatis Judeis se excusauit obiectis causam assignans sui acces sus: ⁊ postea publice Rome predicabat. fo.eo.

Et hic finis actuū apostolorum.

Ertium capitulum: de beata virgine Maria de cō uersatione eius post christi ascensionem inci pit. Si queritur ⁊c. fo.cxviij.
De transitu eius: seu assumptione. ibidem.
Uartum capitulum: de Petro apostolo: sed in pri mo de Petro ⁊ Paulo simul. incipit. Postea que dicta sunt, fo.cxix.cum seq.
De vocatione Petri: ⁊ de tēpore quo fuerit Hiero solymis: postea Antiochie: ⁊ demum Rome sedit. xxv. an nis: ⁊ de filia eius Petronella. fo.eo.
De longa concertatione quā habuit Petrus cōtra Simonē magum ad detegendū maleficia eius: propter q̄ demum quum tentasset Simon in celum ascendere oratione Pe tri corruens ⁊ cōfractus/captus est a Nerone. fo.eo.
Q̄ Petrus presciens suū martyrium: Clementem coram fidelibus designauit in papā: ⁊ de epistolis eius. fo.eo.cum seq.
De martyrio petri in cruce. fo.eo.
Uintum capl̄m: de btō Paulo apostolo: de nomine eius vñ sit denominatus: de exercitio eius ⁊ sa piētia. icipit: Paulus Quis in numero ⁊c. f.cxx.
De resuscitatione Patrocli pincerne Neronis: et sententia data cōtra Paulū de decapitatione: de laudib⁹ Pauli per Joannem Chrysostomum. fo.eo.
De doctrina epistolarū Pauli: ⁊ precipue de epistola ad Romanos: in qua in principio quasi conuersi ex iudaismo pre ferrent se conuersis ex gentilitate: diuersis rationibus Apostolus vtrosq̄ humiliat: ostendens omnes peccasse: ⁊ gratia dei egere: ⁊ opera bona non sufficere ad salutem sine gratia. fo.eo.ad fi.⁊ seq.
Quod peccatum originale traductum est ex Adam in oēs ex quo procedit pugna in nobis inter sensualitatem ⁊ ratio nem: que non vincitur nisi per gratiam. fo.cxxxv.
De prescientia ⁊ de predestinatione in octauo capitulo: ⁊ re probatiōe Judeorū ⁊ electione Gentium: cuius ratio soli deo nota est: sicut ⁊ prescientia vel predestinatio alicuius vsq̄ ad.xij.capitulum. fo.cxxj.
Exinde hortatur ad opera virtuosa ⁊ adinuicem seruiendū in gratijs sibi collatis: ⁊ obedientia exhibenda maioribꝫ. ⁊ de idolothytis. fo.eodem.
De epistolis ab eo destinatis ad Corinthios: in cuius prin cipio magnifice eos collaudat: scz quo ad perfectos eorum Exinde arguit de contentionibus eorum quas faciebant de eorū baptizatoribus quasi effectum baptismi recogno scentes a baptizante ⁊ non a christo. fo.eo.ad fi.⁊ seq.
De fundamento edificij spiritualis: q̄ est fides viua christi: ⁊ de varia superedificatione: et de ministris sacrorum qui non vt authores: sed vt dispensatores estimādi sunt: ⁊ de non iudicando alios. fo.eo.
De incestuoso excōmunicato per eū qui nouerca abutebat: Et de euitatione excōmunicatorum: ⁊ non aliorum infide lium vel malorum christianorum. fo.eo.

De

Argumenta.

De vitanda fornicatione: et aliis vitijs carnalibus: ⁊ de matrimonio fidelium ⁊ infidelium: ⁊ de mutua seruitute cōiugatorum. fo. eodem.

De abstinentia ab idolothitis: ⁊ quomodo det de temporalibus accipiendis a secularibus seminando spiritualia a quibus tamen ipse apostolus abstinebat victum sibi querens labore manuum. fo. eodem.

De sacramētis noue legis figuratis in veteri: ⁊ de pluribꝰ vitijs admonet abstinendū: propter quorū perpetrationē in veteri testamēto aliqui fuerūt grauiter puniti. fo. eo.

De diuisione gratiarū que diuersis varie dantur: ⁊ diuersis officijs in ecclesia: in quibus alij alijs seruiunt exemplo membrorum corporis humani. fo. eoꝺ.

De mirabili commendatione charitatis: quomodo cunctas virtutes excedat in multis. Et q̄ maius est donū prophetie q̄ linguarum. fo. eodem.

De resurrectiōe vltima corporū: q̄ arguit ex christi resurrectiōe: ⁊ de quatuor dotib' corpis glorificatis ⁊ de collectis fidēs. s. eleemosynarū p̄ vjs q̄ erāt in Hierlm. fo. eoꝺ.

Ad Hebreos vnā scripsit epl'am: in qua ostendit dignitatem Christi sup angelos: ac etiā sup Moysen latorē legis veteris: ostēdens Jesum fuisse vere magnū pontificē ⁊ sacerdotem ꝑm ordinē Melchisedech. fo. eo. ad. fi. ⁊ seq.

Exinde ostēdit legem euangelicā ⁊ testamentū nouum succedere veteri legi: promissa per prophetas: ⁊ tabernaculū ⁊ postea templum Salomonis fuisse figurā ecclesie: et sacrificia antiqua animalium ac alia cerimonialia cessare per christi passionem. fo. cxxij.

De definitione fidei ac commendatione ipsius multiplicit' ostendens ab Abel vsq̄ ad illud tempus: omnia magna facta per fidem. fo. eoꝺ.

Hortatur ad patientiam ex cogitatione passionis christi et ad alias virtutes. fo. eodem.

Sextum cap'm de Joanne apl'o: euāgelista: q̄ tribꝰ rōnibus fuit familiarius dilectꝰ a christo: et ibi vter plus Xp̄m dilexit ipse an Petrꝰ. icipit Joānes germanus Jacobi maioris ⁊c. fo. cxxiij.

De quibusdā gestis eius mozalibus. ibidē ⁊ sequēti.

De miraculis eius ⁊ resuscitatione mortuoꝝ. ibidē.

De corpore Joānis vbi sit multiplex opinio. fo. eodem.

Septimū cap'm de Jacobo maiori q̄ accedens ad Hispaniam ad predicandū duos tantum cōuertit: vel ꝑm alios nouē. Unde reuersus Hierosolymis ꝓdicabat miraculis doctrinā suam cōfirmans. Quō Philetum missum ab Hermogene ad cōfutā dum eius doctrinā/ cōuenit demū etiā ipsum Hermogenē coram eo a demonijs ligatum ac ductum. Et de martyrio eius. incipit. Jacobus apostolus ⁊c. fo. cxxiiij.

De sepultura eius ⁊ deuotione fidelium in visitando limina eius: ⁊ quodā miraculo. ibidē. cum prin. seq.

Octauum cap'm de Jacobo minori. Hic ꝓpter eximiam sanctitatē fuit factus archiepꝰ Hierosolymis ad regendū ecclesiā primitiuā ibi cōgregatam. Et quare ōr frater dñi: qz ⁊ iustus dicebat per nimiā sanctitatē: cui ⁊ christus resurgēs singulariter apparuit. incipit. Jacobus minor ⁊c. fo. cxxiiij.

De predicatione eius de christo ⁊ martyrio eius. ibidē.

Nonum cap'm de Andrea apl'o: de predicatiōe eius in Achaia: ⁊ disputatiōe eius cū Egea ꝓconsule infideli: ⁊ martyrio eius in cruce. fo. cxxv.

De miraculis ei' in vita: ⁊ post mortē: quō quendā eꝑm deuotissimū a periculo anime liberauit. ibi.

Decimum capitulū de Thoma apostolo: cuius qui fratrem regis qui eum captiuauerat ad cōburē dum/ resuscitasset a mortuis ꝑ ipsum significauit mirabile palatiū constructū in celis ex thesauro ipsius regis pauperibus dispēsato. incipit: Thomas qui ⁊ Didymus. fo. eoꝺ. ⁊ in fi. seq.

De martyrio eius: qz lancea transfixus fuit. fo. eoꝺ.

Undecimum capitulum de beato Philippo apostolo: qui post resuscitationem mortuoꝝ: demum cruci affixus est. incipit. Philippus qui/ interpretatur ⁊c. ibidem.

Duodecimū cap'm de sancto Barptolemeo apostolo: de quo diabolus p̄ idolū Berith plura signa dedit ad eū cognoscendū: inter ceteros ⁊ Polemiū regem cū vxore ⁊ filijs baptizauit. ibi.

De martyrio eius illato p̄ Astiagem regem fratrē dicti Polemij: qui decoriat' postea crucifixus vel decapitatus est: ꝑm varias opiniones. ibidem.

Decimūtertium cap'm de beato Matthęo apostolo ⁊ euāgelista: qui ad Ethiopiā profectus zaroes ⁊ Arphaxat magos conuictos de eoꝝ fallacia inde expelli fecit: ⁊ Egyppum regem Syllarum gentium cum oi familia sua ad fidem conuertit. incipit Mattheus vocatus est ⁊c. fo. cxxvj.

De martyrio eius per Hyrtacum regem successorem Egypti ex eo q̄ publice eum reprehendit: quia Epigeniam filiam regis Egypti/ sacro velamine deo dicatam solicitabat in coniugem habere. ibidem.

Decimum quartum capitulū de apl'is Simone et Juda seu Taddeo: qui demum in persidem profecti simul predicātes exitum belli preparati cōtra Jndos futurū per pacificationē eoꝝ adimuti cē: put euenit: sareos ⁊ Arphaxat magis ꝑfusis in magna veneratione habiti sunt. incipit: Simon chananeus ⁊c. folio. cxxvj.

De martyrio eoꝝ ⁊ liberatiōe cuiusdā diaconi a calūnia. sibi illata de fornicatiōe p̄ locutionē infantis illa die nati. f. eo.

Decimumquintum cap'm de Matthia apl'o electo loco Jude: q̄ in capite securi percussus est. incipit Matthias interpretatur ⁊c. fo. eo.

Decimūsextum capitulū de Marco euāgelista qui fuit discipul' Petri: ⁊ cū eo Romā pfectus euāgeliū Rome ex vjs q̄ ꝓdicabat Petrꝰ fidelibꝰ scripsit. icipit: Post istos. xij. xp̄i apl'os ⁊c. fo. cxxvij.

De martyrio eius qui fune in collum eius immisso/ per ciuitatem Alexandrie tractus ⁊ discerptus est. ibidem.

Decimum septimum capitulū. de Luca euangelista q̄ fuit discipulus apl'oꝝ: comes Pauli: in discursu indiuiduus: ⁊ in virginitate ꝑmanēs. lxxxij. anno vite in Bythinia obijt. incipit: Lucas euāgelista ⁊c. fo. eo.

Decimū octauū cap'm de Barnaba apl'o dato in sociū paulo ad ꝓdicandū gentibus: quō fuit optime ordinat' quo ad se: quo ad deū/ ⁊ quo ad proximum. incipit: Barnabas Leuites ⁊c. fo. eo.

De martyrio eius per ignem. ibidē.

Decimumnonum capitulum de beata Maria magdalena ⁊ Martha et Lazaro. icipit: Inter christi discipulos ⁊c. fo. eo.

De ipsa applicante Massiliam cuꝫ alijs pluribus: ⁊ vxorem ducis in naui mortuā in partu postmodū suscitauit. ibidē.

De penitentia eius ⁊ transitu. ibidem.

Decimum vicesimum cap'm de Martha sorore eius: ⁊ austeritate vite ipsius. incipit: Martha soror Marie ⁊c. fo. cxlxviij.

De transitu eius/ ad cuius sepulturā vocat' Frō tonius a christo cum ipso dño sepulture dedit. ibidē.

Decimū primum cap'm de imperatoribus romanis temporibus illis. incipit: Post fundamētū propheratum ⁊c. fo. eodem.

De Tyberio imperatore qui successit Octauiano Augusto. ⁊ moribus eius laudabilibus. fo. eo.

De vitijs eius precipue de gula ⁊ ebrietate. ibidem ⁊ seq.

De famoso Pauline ludibrio in templo Jsidis Rome facto. folio. eodem.

De herode qui incarceratus fuit a Tyberio ex eo q̄ optabat mortem eius vt Caius ei succederet in imperio. fo. cxxix.

De Caio creato imperatore a Tyberio: ⁊ de sublimatiōe Herodis Agrippe. fo. eo.

De moribus pessimis Caij prefati: q̄ uis disciplinis liberalibus eruditus esset. fo. eo. ⁊ seq.

De Philone historiographo. fo. eo.

Apl'm. xxij. q̄ post mortē Caij q̄ occisus fuit claudi' suscepit ipiū. incipit. Occiso Caio ⁊c. f. cxlv.

De malis moribus Claudij ⁊ morte eius et Herodis. fo. cxxx. ⁊ seq.

Apl'm. xxiij. de Nerone imperatore. hic marit' fuit Octauie filie Claudij imperatoris: et psuasionibus Agrippine cōiugis ipsius Claudij: designatus est imperator ab eodē Claudio omisso filio suo ⁊ per quinquenniū valde modestus fuit: ⁊ oēs disciplinas liberales fere puer attigit: ſz postea pessimus fuit: multū deditus musice ⁊ quū paulus apl's appellās duct' fuisset Romā: iā duob' annis ꝑmanerat. q̄ vilipēdēs ꝓtentionē inter Judeos ⁊ christianos de lege: libere eū ire ꝑmisit p̄ ciuitatē cū vno tātū custode. icipit. Nero ergo ⁊c. f. cxxxj.

De pessimis moribꝰ eius/ lasciuia/ pompa/ ⁊ crudelitate. ibi.

De nece eius. ibidem.

Capitulum. xxiij. de sapientibus mundi qui eo tēpore floruerunt. Et primo de Seneca. incipit: His temporibus ⁊c. fo. eo. cū seq.

De dictis eius notabilibꝰ ⁊ diuersis libris. fo. eo.

De sententijs mozalibus ex epistolis eius ad Lucillum. folio. fo. cxlvij. ⁊ c. lvij. ⁊ seq.

De nece ipsius Senece: et de errore eius circa culturam idolorum. fo.cxxxiij.
De flosculis Persij satyrici poete. fo.eoᵭ.
De flosculis Juuenalis poete. fo.eodē.
De flosculis Quintiliani. fo.eoᵭ.
De flosculis eius in libro causarum. ibidem.
Capm.xxv.de passis martyriū sub Nerone: et primo de Marciale sanguineo bti Stephi.fo.cxxxiiij.
De Saturniano et duobus alijs de numero septuaginta duorum discipulorum dñi. fo.eoᵭ.
De quatuor sctis sub hoc nomine sctī Juliani. fo.eoᵭ.
De tribus sanctis Saturninis. fo.eoᵭ.
De septem diaconibus primis: et de Lazaro episcopo Massilienſi. folio.eodem.
De Lōgino qui trāsfixit latus dñi. ibidē.in fi.cū pri.seq.
Capitulū.xxvj.de discipulis Petri apostoli. Et primo de Clemente misso a beato Petro apl̄o ad Gallia Belgicā: qui fuit patruus sctī Clemētis pape.incipit: De q̄busdā discipl̄is ꝛc. fo.cxxxv.
De Frontone epo primo Petragorice ciuitatis: q̄ cōgregās plures discipl̄os vitā religiosaz cū eis duxit i desertū. f.e.
De sancto Apollinare primo epo Rauenne. fo.eoᵭ.
De sancto Luciano: et abstinentia eius magna. fo.eo.
De sancto Romulo primo epo Fesulano. fo.eoᵭ.
Capitulū.xxvij.de sancto Nazario filio btē Perpetue et martyrio ei⁹: et cuius corp⁹ reperit beatus Ambrosius.incipit: Sāctus Nazari⁹ ꝛc. fo.eo.
De sctō Mēnio epo Catalanēsis ciuit. fo.cxxxvj.
Capitulum.xxviij.de discipulis Pauli quorum principuus fuit Dionysius areopagita primus doctor ecclesie incipit: De discipulis ꝛc. fo.eoᵭ.
De conuersione eius ad fidem quum philosophus esset: et martyrio eius. fo.eoᵭ.
De socijs Dionysij scz Sanctinino/Antonino/Laurāno Regulo et Jonio. fo.eo.cum seq.
De sancto Eutropio cōsocio Dionysij: cuius passionē ipse descripsit: et Eugenio et Laurino socijs eius. fo.cxxxvij.
De sancta Tecla discipula Pauli. fo.eoᵭ.
De pluribus alijs discipulis Pauli: vt Thimotheo episcopo Ephesiorum: Tropino: Tito: Potentiana: et Prexede virginibus et alijs. fo.eoᵭ.

Septimus titulus de quibusdam imperatoribus Romanis. Item nonnullis summis pontificib⁹: aliisq̄ sanctis. incipit: de imperio Uespasiani ꝛc. fo.eoᵭ.

De Uaspasiano imperatore/qui quū esset in obsidione Hierosolymē: creatus est imperator. fo.eo.cū seq.
De destructione Hierosolyme facta per Titum filium eius quia Romanis rebellauerat. fo.cliij.
De fame acerbissima que illos obcessos oppresserat. fo.eo.
De vidua q̄ filiū ꝓpter famē comedit i dicta obsidiōe. fo.eo.
De captione ciuitatis et exterminio quod contigit propter mortem Christi. fo.eo.in fine cū seq.
De Josepho historiographo Judeo. fo.cxxxviij.
De imperio Titi: qui Uespasiano patri suo successit: et optimis moribus eius. fo.eodem.
De Domitiano germano Titi qui ei successit in imperio: et pessimis moribus eius. fo.eodem.
De scōa psecutiōe ecclie mota p ipm Domitianū: q̄ Joānem euangelistā in Pathmon relegauit: et sub quo Nereus et Achileus cubicularij Domicille ꝰginis neptis ipsius Domitiani martyriū passi sunt: et ipsa domicilla. fo.eoᵭ.
De interfectione eius: qui etiam mandauerat descendentes ex familia Dauid occidi. fo.eodem.
De Nerua qui successit Domitiano in imperio: sub quo aliqui passi sunt martyrium: et eo anno et tribus mensibus satis bene rexit. fo.eodem.
De Traiano decimo impatore: quē Nerua in filiū adoptauerat. Hic multas nationes perdomuit: et Romano imperio subiecit: optime regēs et cōsulens reipuplice. fo.cxxxix.
De Plutarcho philosopho institutore Traiani: et literis ad eum destinatis ad ipm informandum. fo.eoᵭ.
De beato Ignatio martyre: et epla eius ad virginem gloriosam: et eius martyrio per Traianum. fo.eoᵭ.

Ecūdum capm de summis pōtificibus q̄ fuerūt a Petro vsq̄ ad tpa Traiani. Quorū primus fuit Linus.j.Cletus.ij.Clemēs.iij.Anacletus.incipit. Quia de imperatoribus ꝛc. fo.cxxxix.

De Clemente papa et patre et matre et fratribus eius mirabiliter recognitus. fo.eodem, cum seq.
De exilio et martyrio eius et cui successit post Anacletū Euaristus papa. fo.cxl.

Ertium capitulum de Phoca episcopo et martyre qui passus est sub Traiano.incipit. Subtraiano ꝛc. fo.eo.cum seq.

De atrocitate persecutionis contra christianos et de Plinio secundo qui scripsit epistolam Traiano in laudem christianorum. fo.eo.
De dictis notabilibus Plinij exceptis ex historia naturali/ et epistolis eius. fo.eodem.
De morte Traiani: qui ppter optimum regimē relatus est in deum a Romanis. fo.cxlj.

Uartum capitulū de Hadriano imperatore.xij.hic ualde eruditus fuit: et Hierosolymam reedificauit ex nomine suo Heliam vocās: dicebat enī Helius hui⁹ tpe Aquila claruit iterpres veteris legis post septuaginta.incipit: Helius igit̄ Hadrian⁹ ꝛc.f.eo.

De Scō philosopho: q̄ oī tpe silentiū tenuit: q̄ et mortis matris occasio fuit: et quomodo.ibi vide. fo.eodem.
De sententijs notabilibus huius Scī philosophi/datis per scripturam ad interrogatiōes Hadriani imperatoris: qui nec nimis mortis eū ad loquēdū flectere potuit.f.eo.in fi.
De Quadrato epo martyriū passo: et aristide: quorū quilibet libriū p christiana religiōe editū Hadriano obtulit.f.cxlij.

Uintum capitulū de Alexandro papa: q̄ successit Euaristo.hic multos cōuertit illustriū Romanorū: et pcipue Hermetem et Quirinū et de martyrio eor̄.incipit: Alexāder sextus ꝛc.f.eo.

De sctō Xisto papa primo q̄ Alexādro successit: et septim⁹ post Petrū fuit. Et de peregrino et Laurino episcopis et martyribus. fo.eodem.
De Eustathio principe militū: quomodo vxorē suam Theospitā et filios Agapitū et Theospitum amissos mirabiliter reinuenit: q̄ oēs martyrio coronati sunt. fo.eo.cum seq.
De decem militibus crucifixis in monte Araratho: et mirabili conuersione ipsorum. fo.cxliij.
De sancta Sophia et tribus filiabus eius/ Fide Spe et Charitate martyrio coronatis. fo.eo.
De Serapia virgine: et Sabina vidua nobilissima Romana: et Maria et Faustino et Jobbita sub Hadriano imperatore passis. fo.eodem.

Extum capitulum de summis pontificibus q̄ ecclesiam rexerūt temporibus illis: scilicet Thelesphoro q̄ successit Xisto et Higino erāt: et Pio succedēte Higino: post quē Anicet⁹: et post eū Soter: quē secutus est Eleutherius.incipit: In papatu ꝛc. fo.eo.

De Policarpo episcopo et martyre/Smirneorum epo tempore Antonini imperatoris. fo.eo.
De Papia Asie epo hereſiarcha Milliuiſtrarum: quā hereſim secuti sunt Ireneus/Apollinaris/Tertulianus Victorinus/et Lactātius: qui oēs martyrio coronati sunt et quomodo excusentur de errore illo. fo.cxliiij.
De Justino philosopho et historiographo: qui plures libros edidit pro fide: et librō de christiana religione edito Antoninum Pium benignum christianis reddidit: et martyrio coronatus. fo.eodem.
De pluribus martyribus scilicet Photino episcopo Blandina femina: et sancto Diacono: et mirabili tolerantia eorum. fo.eo.cum seq.
De sancta Felicitate cum septem filijs sub Antonino imperatore passis. fo.eo.
De Antonino pio succedenti Hadriano in imperio eius filio adoptiuo ex genero: sub quo claruerunt Apollonius Basilides/et Taurus philosophus: Galenus medicus et Ptolomeus astrologus. fo.cxlv.
De Marco Antonino Uero/et Lucio Aurelio Cōmodo: et qui duo filij Antonini ei successerunt in imperio. fo.eodem.
De Victore: Corona femina: Concordio. Marcello: et Valerio martyribus fo.eo.
De Egesippo qui historias scripsit ecclesiastici cursi actuum: et Dionysio: Theophilo: et Appollinari doctissimis viris folio. clxj.in fi.et seq.
De morte imperatorum scz Aurelij et Marci: sub quib⁹ claruerūt Theodotion scōs interpres veteris testamēti post septuaginta. Et Atticus philosoph⁹: et Fōto orator.f.eo.
De mirabili historia Eugenie virginis nobilissimeq̄ docta in liberalibus artibus simulās se marē: habitū monachalem sumpsit cum Protho et Hyacintho: et de accusatione falsa Melantie contra eam cora Philippo patre eius tū preside Alexandrie: et detectione falsitatis Melantie: et recognitione Eugenie a patre fratribus: et conuersione ad fidem: et reuersione ad vrbem et martyrio eorum.fo.clxvj.
De Julio senatore/et Antonino et vincentio martyrizatis sub

Argumenta.

ſub Commodo imperatore. fo.eo.
De Aelio pertinace qui ſucceſſit in imperio Cõmodo. Aelio autez ſucceſſit Julianus iuriſperitus occiſor Aelij: r ſibi vſurpans imperium: ſed Seuerus Juliano occiſo accepit imperium: cui bene imperanti ſucceſſit filius Antonius Caracalla peſſimus. fo.eo.
De Narciſo hieroſolymoz epõ quẽ tres falſo accuſantes de periurio eorũ grauiſſime puniti ſunt. fo.eo.
De ſancta Cecilia r Valerio ſpõſo eius: r Lyburtio cognato cõuerſis p eam martyrio coronatis. fo.eoõ.r ſeq
De martyrio mirabili Martine virginis. fo.cxlvij.
De Calixto papa r martyrio eiꝰ ſub Alexãdro. fo.eoõ.
De Urbano papa r martyre ſub Almachio prefecto. folio. cxlvij. ad fi.r ſeq.
De Quirico et Julita matre eius martyribus. Et Ulpiano iuriſconſulto. fo.eoõ.
De Origene et vita eius auſtera/r eloquentia/et erroribus eius multis: r diuerſa opinio de eo. fo.eoõ.
De dictis eius notabilibus. fo.eo.cũ ſequẽti.

SEptimum capitulũ de imperatoribus. Alexandro imperatore occiſo fraude Maximinus idem Romanũ inuaſit imperiũ: qui r ipſe interfectus a Pupieno fuit: r ipſe Pupienus r Balbinus Romanum inuaſerũt imperium: quibus ſtatim interfectis/ ſucceſſit Gordianus: r multa ibi de illis: incipit. Ad hiſtoriam de imperio Romano rc. fo.cxlix.cũ ſeq.

De Gordiano impatore/r filio eius Gordiano optime regẽtibus: qui multas nationes rebellantes imperio ſubiecit: r occiſione eius. Et Pontiano papa. fo.eoõ.
De Philippo imperatore qui procurata morte Gordiani regnauit: et Philippum filium ſuum imperij conſortẽ fecit. folio. cl.ad fi.r ſeq.
De Decio imperatore/qui occiſo Philippo ſibi vſurpauit imperium: quod tenuit annis duobus r menſibus ſex: cuius tẽpore ſancta Agatha martyrizata eſt in Sicilia a Quintiano prefecto. fo.eoõ.
De ſeptem dormientibus apud Epheſum in ſpelunca occluſis. fo.clxviij.in prin.
De Petro martyre r Dionyſia et Triphone. fo.eoõ.
De ſancta Reparata martyre. Et Abdon r Sennem ſubregulis: et Permenio: r Secundiano r Pergentino r Laurentino fratribus apud ciuitatẽ Aretinam. fo.eoõ.
De Gallo Hoſtiliano et Uoluſiano filio imperatoribus poſt interfectionem Decij: et queſtione exorta circa hereticos rebaptizandos. fo.clſ. ad fi.r ſeq.
De ſummis põtificibus: de Fabiano papa cui ſucceſſit Pontiano: cui Fabiano ſucceſſit Cornelius: cuius tempore exortum eſt ſchiſma inter ipſum r Nouatum antipapã: qui Nouatus effectus eſt hereſiarcha Super quo ſchiſmate reperiũtur epiſtole Cypriani ad Cornelĩ: r Dionyſij Alexãdrini ad Nouatũ: et de Lucio papa poſt Cornelĩ. Quo martyrio coronato: Stephanus Petri cathedrã aſcẽdit r ipſe martyr quẽ ſecutus eſt in papatu Xiſtus.ij. fo.clij.

CLauum capitulũ de Valeriano et filio eius Galieno imperantibus poſt interfectionem Galli r Uoluſiani: qui Valerianus primus ad chriſticolas fuit benignus: poſtea pſecutor. Incipit. Poſt interfectionem Galli rc. fo.clij.r ſeq.

De Galieno predicto filio Valeriani: qui ſm quoſdã dictus eſt Decius. Et ſub eo paſſi ſunt Xiſtus r Laurentius. Valerianus aũt pater a rege Perſarum captus eſt r ignominioſa ſeruitute tentus. fo.eoõ.
De Macrino ſuſcipiente imperiuz: r contra Galienum procedente. Et de Odenato in oriente regnante: cuius vxor Zenobia multa prelia contra Romanos mouit: r de poſthumo facto imperatore in Gallia: et multa dilaceratione imperij. fo.eoõ.
De martyrio coronatis ſub Valeriano r Galieno: r ꝺ Cyprianо epõ Carthaginenſi martyrio coronato. fo.cliij.
De opuſculis eius r quibuſdam dictis notabilibus ex libris eius. fo.eoõ.cum ſeq.
De Dionyſio Alexandrino epiſcopo r martyre: qui r plura ſcripſit. fo.eoõ.
De Gregorio Neoceſarienſi epiſcopo: qui multũ timeretur a demonijs. fo.eodem.
De martyrio Xiſti r Laurentij. fo.eoõ.cum prin.ſeq.
De Hippolyto mar. Lõcordia Triphonia r Lycilla. fo.cliij.
De magna veneratatiõe bti Laurẽtij: r miraculis eiꝰ. fo.eo.
De multis mirabilibus ſub crudeliſſima pſecutione Decij: r ſpecialiter de Juliano martyre: Apollonia virgine Marinot: Miniate apud Florentiã r quibuſdã aliis. fo.cliiij.
De Claudio imperatore pugnante et Vincente Aureolum: qui ſibi vſurpauerat imperiũ: r de Quintilo fratre eius: q̃ ei ſuccedẽs in paucis dieb' occiſus eſt. fo.clv.ad fi.cũ ſeq.
De Aureliano imperatore/qui gentem Gothorum duris prelijs profligauit: r Frãcos attriuit: r alias nationes ab inſolentijs compeſcuit. fo.eodem.
De bello duro quod egit Aurelianus contra Zenobiam regnantẽ in oriẽte cum magnis copijs et diuitijs: quã captã Aurelianus ante ſe ire coegit Rome triumphando. fo.eo.
De Tacito imperatore creato poſt Aurelianũ: cui occiſo ſucceſſit Florianus frater eius: qui r ipſe a militibus interfectus eſt. fo.eo.ad finem'r ſeq.
De Probo qui poſt Florianum ſuſcepit imperiũ quaſi coactus: qui optime rexit r multas regiones que ſe rebellauerant imperio ſubſtrauit: quo occiſo ſucceſſit Carus in imperio. Caro autem ſucceſſit in imperio Numerianus filius eius. Ipſo aũt occiſo imperiũ accepit Carinus. fo.eo.
De ſummis põtificibus q̃ cathedram Petri tenuerunt tempore Valeriani r Galieni/vſq; ad tẽpus Diocletiani. Xiſto em̃ ſcõ ſucceſſit Felix primus: quo martyrio cõſummato cathedram Petri ſuſcepit Eutichianus: poſt cuius martyrium eccleſiam rexit Caius: r poſt ipſum martyrizatum Marcellinus papa qui Marcellinus r ſi ad horaz errauit thura idolis imponens: errorem in concilio detegens r penitens martyrio ſe expoſuit: poſt quẽ Marcellus ſummus pontifex creatus eſt qui martyrizatus Euſebio dimiſit eccleſiam. eo autem de medio ſublato per martyrium: Melchiades creatus eſt papa. fo.clvſ.

NOnum capitulũ de multis qui paſſi ſunt in diuerſis locis tempore prefatorum imperatorum. Et primo de Mario r Martha cum duobus filijs incipit: De martyribus rc. fo.clvij.

De Leſario: Juliano paſſis apud Caracinam et Leontio. fo.eo.cum ſeq.
De Sauino martyre ſpeoſippo r Eleoſippo et Meleoſippo fratrib': r Jouilla r Leonilla r Benigno martyrib'. fo.eo.
De ſymphoriano martyre: r Andochio ceteriſq;. fo.eodem.
De Agapito martyre r quibuſdam aliis. fo.eodem.
De Mauro martyre et ſancto Babillo cum tribus pueris. folio. eodem.cum prin.ſeq.
De Chryſanto r Daria de quib' pulchra referunt. fo.eo.
De ſancta Pelagia meretrice conuerſa orationibus Domini epiſcopi. fo.clviij.
Et de manicheo hereſiarcha. fo.eodẽ.

OCtauus titulus de perſecutiõe Diocletiani r Maximiani contra eccleſiã. Qui Diocletianus vt deũ ſe adorari iuſſit: r primus gẽmas veſtibus inſeri iuſſit: r ipſe Maximianũ Herculeũ Ceſarẽ faciẽs in Gallias deſtinauit: r poſtmodũ auguſtũ fecit incipit Romanoꝝ igit rc. f.clviij.

De Mauritio cũ ſocijs ſex militibus ſexcentis ſexaginta ſex a Maximiano martyrio coronatis. fo.eodem.
De maxima crudelitate contra chriſtianos: r de edicto quod exijt a Diocletiano: vt eccleſie ad ſolum diruerentur: r ſacre ſcripture igni comburerentur. fo.eo.
De ſancto Victore martyre. fo.eo.
De quatuor coronatis. fo.eo.cum ſeq.
De ſctõ Sebaſtiano r Marco r Marcelliano et Chromatio vrbis prefector: r Lyburtio filio eius. fo.eo.r ſeq.
De ſancto Eraſmo epõ r martyre. fo.clx.
De ſancto Bonifacio martyre: qui prius cum Aglae nobili Romana in adulterio permanebat. fo.eodem.
De ſancta Juliana martyre. fo.clxj.cum ſeq.
De ſancto Coſma r Damiano. fo.clxij.
De ſancto Blaſio epõ r martyre. fo.eo.
De ſancta Dorothea. fo.eo.
De ſanctis Agricola r Vitale apud Bononiam. fo.eo.
De Sabino epiſcopo r martyre/r duob' diaconus ſcz Marcello r Exuperantio. fo.clxxxiij.ad fi.cũ prin.ſeq.
De Januario epõ r martyre apud Neapolim. fo.eodem.
De ſancta Anaſtaſia r Chryſogono martyribus r literis ad inuicem miſſis: r de Agape Chinomia et Irene ancillis Anaſtaſie. fo.eodem.
De ſctã Barbara martyre apud Nicomediam. r de ſctã Eulaliaret de ſctã Eufemia martyribus. fo.eo.cũ prin.ſeq.
De ſancta Chriſtina martyre. fo.cliij.
De Narciſſo epõ qui ingrediens ad meretricez famoſam nomine Aphram eam conuertit. fo.eo.
De Beneſio martyre in vrbe. fo.eodem.
De Juliano r Baſſiliſſa. fo.cliiij.
De Celſo filio preſidis. fo.eodem.
De ſeptem filijs carini. fo.eodem.
De conſummatione martyrij prefati Juliani. fo.eo.cũ ſe.
De ſanctis Cypriano prius mago: et Juſtina virgine que

Capitulorū prime partis Argumenta.

eum conuertit. fo.clxv.
De beato Uincētio martyre sub Daciano apud Cesaraugustam ciuitatem. fo.eo.ꝛ seq.
De beato Georgio martyre. fo.eo.
De Fide muliere virgine ꝛ martyre et de Caprasio ꝛ de felicet ꝛ de Justo ꝛ Pastore martyribus. fo.clxvj.
De beato Theodoro et Pantaleone medico/martyribus. fo. eod.in fine cum sequentilio.
De martyribus Lucukato Donatiano ꝛ Rogatiano ꝛ pancratio. fo.eo.
De scis Hadriano martyre ꝛ Natalia eius vxore. fo.eo.
De sancto Cyriaco Largo et Smaragdo. fo.eod.et se.
De sanctis Marcelliano Petro ꝛ Arthemio ꝛ Sergio ꝛ Bacho martyribus. fo.clxvij.
De sanctis Primo ꝛ Felicianoꝛ Vito ꝛ Modesto ꝛ Crescentia. fo.eodē.
De Dorotheo ꝛ Gorgonio martyribus. fo.eodem.cum seq.
De multis martyribus simul passis apud Nicomediam. folio. fo. clxviij.cum seq.
De sancta Lucia virgine ꝛ martyre apud Syracusam Silicie passa. fo.eo.
De sanctis Lucia vidua ꝛ Geminianoꝛ ꝛ de Lucia virgine et martyre. fo.eodē.
De sancta Catharina virgine ꝛ martyre passa apud Alexandriam sub Maxentio filio Maximiani. fo.eo.ꝛ seq.
De sancta Wagnete virgine et martyre in vrbe Romana folio. eodem.
De beata Margareta antiochena virgine ꝛ martyre sub Olibrio passa. fo.clxx.ꝛ seq.
De beato Christophoro martyre ꝛ Nicea Aquilina ab eo cōuersis. fo.eo.ꝛ seq.
De sancto Antonino martyre. fo.eo.
De sancto Romano martyre. fo.eodē.
De sancto Marino puero ꝛ martyre. fo.eodē.
De sancto Luciano martyre/et quadam matrona cum duabus filiabus que se aquis immerserunt ob vitandum stuprum. fo.clxxj.
De Petro Alexandrine vrbis episcopo ꝛ martyre: cui reuelata fuit scissio ecclesie per Arrium hereſiarcham: et ipsum excommunicauit. fo.eodem.
De quadraginta martyribus missis in stagnum frigidissimum: quorum vnus deficiens in fide/se retraxit: sed loco eius Clauicularius in aquam se immergens martyr effectus est. fo.eodem.

Secundum capitulum de crudelitate Diocletiani ꝛ Maximiani imperatorum: qui demū viuentes imperiū dimittere coacti sunt. Et de Galerio Maximino/ ꝛ Constātio patre Cōstantini: qui Cesares creati sunt. Et de Licinio cognato Constantini. incipit. Post narrationem ꝛc. fo.eo.
De tyrannide Maxentij filij Maximiani: contra quē imperium vsurpantē Constātinus magnus in bellū procedēs superauit eum ꝛ occidit. fo.eo.ꝛ seq.
De Maximino Galerio crudelissimo ꝛ totaliter libidini deditoꝛ qui a deo correctus infirmitate horribili ꝛ intolerabilis fetoris: quum fuisset sibi nuntiatum hoc ei accidisse propter persecutionē ab eo christianis illatam: cepit mitius erga eos se habere: ꝛ paulo post ad rabiem persecutionis reuersus. fo.clxxij.
De impijs edictis predicti Galerij Maximi cōtra Xpianos ꝛ de pietate ꝛ misericordia christianoꝝ erga persecutores suos in penuria ꝛ infirmitate cōstitutos. fo.eo.
De victoria Constantini contra Maxentiū imperatorē ꝛ in signo crucis ostenso ei promissa. fo.eo.
De victoria Licinij cōtra Maximinū. fo.eodē.cū se.
De inuidia Licinij cōtra Constātini gloriā: propter qō ꝛ persecutionem mouit Licinius cōtra christianos: ꝛ quū esset cognatus Constantini amicus ꝛ consors imperij: ipse Licinius bellum mouit cōtra Constātinū: sed ab eo Licinius victus ꝛ occisus est. fo.eod.
De contrarietatibus seu dubijs que apparent circa gesta Constantini: videlicet an ipse fidelis an hereticus fuerit. folio. clxxiij.
De dubijs circa inuentionē sancte Crucis. Et de donatione facta ecclesie a Constantino. fo.eo.
De Pamphilo Cesariēsi presbytero ꝛ martyre: q̄ multa scripsit. Et de Eusebio Cesariēsi: qui vltra plures libros editos Chronica scripsit a tpe Abrae vsq; ad annū dñi trecentesimū: que Hieronymꝰ trāstulit de greco in latinū. Historiam etiā ecclesiasticā cōposuit: quam Rufinus de greco transtulit in latinum. De Lactantio Firmianoꝝ qui circa illud tēpus flouit: ꝛ libros edidit. Fuit etiā nunc tēporis Porphirius philosophus eximius: sed christianoꝝ maximus inimicus: qui ex gentili factus Christianus/ postea apostatauit. fo.eodem.

Finis. Laus deo.

In primam partem Chroni

corum domini Antonini archiepiscopi florentini index ordine alphabetico digestus.

Abderitis rex Ere
tēsis floruit.pte.ſ.ti.ij.ca.iiij.§.x.
Abdon t Sēnem martyrio coronā
tur.parte.ſ.tit.vij.ca.vij.§.viij.
Abraā ad dñi p̄ceptū peregrinatus
est:t patriam reliquit.part.ſ.tit.
ij.cap.ſ.
Abraam tentatus est in immolatio
ne Isaac filij ſui:quem multū di
lexit.ibidem.§.vij.

Actus apostolorum summarie

recitantur per modum hystorie.par.ſ.ti.vſ.ca.ij.

Adam in statu innocētie sublimatus

/post lapsum est deprauatus:t ad mortem condēnatus par.ſ.ca.ſ.in prin.t.§.ſeq.

Adrianus.require in dictione Hadrianus.

Aelius Hadrianus imperator

regnauit.par.ſ.titu.vij.ca.iiij.in corpore.

Aelius pertinax senex imperator eligitur.parte.ſ.titu.vij.
ca.vſ.§.xiiij.

Agapitus martyrio consecratur

.parte.ſ.titu.vij.ca.ix.§.iij.

Agatha martyrio consecratur.par.ſ.tit.vij.ca.vij.§.v.

Agnes seu Hagne virgo rome martyrio coronat.par.ſ.titu.viij.ca.ſ.§.xxxix.

Agricola t Vitalis martyrio coronantur.parte.ſ.titu.viij.
ca.ſ.§.xij.

Alcibiades Socratis discipulus

claruit.par.ſ.tit.iiij.ca.ſ.§.xxſ.

Alexandra regina regnat.parte.ſ.tit.iiij.ca.ij.§.xx.

Alexander papa sic ecclesiam gubernauit.par.ſ.tit.vij.c.v.

Alexāder Hierosolymorū eps.parte.ſ.titu.vij.ca.vſ.§.xv.

Alexander imperator tyrannus moritur.parte.ſ.titu.vij.c.
vſ.§.xvij.in fine.

Alexander magnus regnat.par.ſ.tit.iiij.cap.ij.per totū.Et
de morte eius ibidem.§.xv.

Altare ignoti dei declaratur.par.ſ.titu.vſ.ca.ij.§.xſ.

Anastasius imperator bereticus

imperauit.par.ſ.titu.vſ.ca.ſ.§.vij.

Anastasia nobilis Romana Chrysogono scribit ꝛc.part.ſ.
titu.viij.ca.ſ.§.xiiij.

Anaxagoras claruit.par.ſ.titu.iiij.ca.j.§.xſ.

Anaximenes orator/hystorie Alexandri magni compositor
claruit.par.ſ.ti.iiij.ca.ij.§.iij.

Andreas apostolus martyrio coronatus est.parte.ſ.tit.vſ.
cap.ix.

Anglia primo ad fidem venit.par.ſ.ti.vij.c.vſ.§.ſ.in fine.

Anicetus papa hec instituit fieri.p.ſ.ti.vij.c.vſ.§.ſ.

Annibal senior bella punica contra Romanos pugnauit.
parte.ſ.titu.iiij.ca.v.§.xiiij.

Annibal iunior qualia bella contra Saguntum t Romanos gessit.par.ſ.titu.iiij.ca.v.§.xv.

Annibal victus est a Scipiōe Aphricano.par.j.titu.iiij.ca.
v.§.xvſ.

Anseris clamore Capitolius Rome saluatur ab inimicis.
par.ſ.tit.iiij.ca.v.§.ix.

Antherus papa sic eligitur.par.ſ.tit.vij.ca.vij.§.ij.

Antiochꝰ Theos regnauit in Syria.par.ſ.ti.iiij.c.iiij.§.x.

Antiochus magnus Judeis infestus regnauit.parte.ſ.titu
lo.iiij.ca.iij.§.xſ.

Antiochus Epiphanes regnauit in Syria.part.ſ.titu.iiij.
ca.iiij.§.xij.Idem moritur.§.xv.

Antipater Idumeus pater Herodis Ascalonite regnat.pt.
ij.titu.iiij.ca.iiij.§.xxſ.

Antonius Meldēſ.episcopatus beati Dionysij discipul⁹.
par.ſ.ti.vſ.ca.xxviij.§.ſ.

Antoninus pius Hadriano successit in imperio tyrannus.
par.ij.ti.vij.c.vſ.§.vij.

Antonius sanctorum carnifex conuertit:et christus publice confitetur.parte.ſ.ti.vij.c.vſ.§.xij.

Antoni⁹ Caracalla imperator fact⁹.part.ij.ti.vij.c.vſ.§.xiiij.

Antonius martyrio coronatur.par.ſ.titu.viij.ca.ſ.§.xlij.

Anulus quidam repertus fecit habentem inuisibilem.par
te.ſ.ti.iij.ca.ix.§.xvſ.

Aphra conuertitur t martyrio

cum suis coronatur.par.ſ.ti.viij.c.ſ.§.xviij.

Aphrica tertia pars mundi/vnde dicatur:et de prouincijs
eius.parte.ſ.titu.ſ.ca.iij.§.iij.

Apis filius Phoronei/vir Jsidis:tab alijs Jfis tamen soror
Phoronei dicta est.par.ſ.tit.ij.ca.ſ.§.ix.

Apocalypsis de corpore mystico ecclesie militātis exponitur.parte.ſ.titu.vſ.ca.ſ.

Apollinaris Rauēnam mittitur a beato Petro.par.ſ.titu.
vſ.ca.xxvſ.§.ij.

Apollinaris Asie Hieropolitanus episcopus.par.ſ.tit.vij:
ca.vſ.§.x.

Apollinis tēplum Delphis positum describitur.parte.ſ.ti
iiij.ca.iiij.§.v.

Apollonius stoicus claruit.parte.ſ.titu.vij.ca.vſ.§.vij.t.§.
xſ.martyrio consecratur.

Apollonia virgo coronatur martyrio.par.ſ.titu.vij.ca.viij.
§.x.

Apostoli primo sic vocati sunt ad discipulorum numerum
ab Jesu.par.ſ.ti.v.c.ſ.§.vſ.et.§.x.

Apuleius discipulus Platonis.par.ſ.tit.iiij.c.iij.§.ſ.

Aquila orator secundus inter

pres Mosaice legis post.lxx.claruit.parte.ſ.tit.vij.cap.
iiij.in corpore circa finem.

Aram mortuus est. parte. i. titulo.ſ.ca.iij.§.v.

Aratus astrologus claruit.par.ſ.ti.iiij.ca.iiij.§.vij.

Arca Noe dei precepto est fabricata.parte.ſ.ti.ſ.c.ij.

Arca figuratiue t moraliter declarat.ibidem.§.ſ.

Arca federis quando et quomodo facta est.parte.ſ.titul.ij.
ca.iij.§.iiij.

Archylochus et Aristorenus poete insignes.parte. ſ.titul.
iij.ca.ix.§.xvſ.

Archillas philosophus claruit.par.ſ.tit.iiij.ca.iiij.§.vij.

Architas Tarentinus claruit.par.j.titu.iiij.c.ſ.§.xxvſ.

Arion fidicen Lesbius saluatur a naufragio.parte.ſ.tit.iij.
c.ix.§.xvij.

Aristobolus Judee prefectus est constitutus.parte.ſ.titu.
iiij.ca.iiij.§.xix.

Aristoteles magister Alexandri magni claruit.parte.ſ.titu
lo.iiij.ca.iij.in corpore.

Artaxerres regnare cepit.parte.ſ.titulo.iiij.ca.ſ.§.v.

Artaxerres longimanus cognominatus regnauit.parte.ſ.
titu.iiij.ca.ſ.§.xvſ.

Artaxerres Mēnon/filiꝰ Darij/in libro Hester & Assuer⁹.
par.ſ.ti.iiij.ca.ſ.§.xxij.

Asia vnde dicatur:et de prouincijs eius:vnde ortū habuerit.par.ſ.titu.ſ.ca.iij.§.ſ.

Astirius vel Asterius martyrio coronatur.parte.ſ.titu.vij.
ca.viij.§.ſ.

Athenienſe regnum ortur.parte.ſ.titu.ij.ca.iiij.§.x.

Aurelius commodus imperator.par.ſ.titulo.vij.cap.vſ.§.xſ.t.xiij.

Aurelianus imperator.par.ſ.ti.vij.ca.viij.§.xiij.

Babylonia obsessa et destructa.parte.ſ.titu.iiij.ca.ſ.§.ij.

Babilus cum tribus pueris martyrio coronat.
parte.ſ.titulo.vij.ca.ix.§.iiij.

Balbinus cum Maximmo Puppeiano imperiū rexit.parte.ſ.titu.vij.ca.vij.in corpore in fine.

Balduinus Bothifredi frater triumphans regnauit in terra sancta.par.ſ.ti.vſ.c.ſ.§.xv.

Barbara virgo coronatur martyrio.parte.ſ.titu.viij.ca.ſ.
§.xv.

Barnabas beati Pauli socius in predicatione claruit.parte.ſ.ti.vſ.ca.ſ.§.ix.et ca.xviij.

Bartholomeus sic conuersatus et martyrio coronatus est.
parte.ſ.titu.vſ.ca.xij.

Basilides hereſiarcha Alexandrie commoratur.par.ſ.titu.
vij.ca.iiij.in corpore circa finem.

Basilides philosophus claruit.parte.ſ.titulo.vij.capitulo.
vſ.§.vij.

Basilia virgo ab Eugenia conuersa.parte.ij.titu.vij.capit. vj.§.xij.

Bellum Samnitū contra Romanos crudele.par.j.titu.iiij.ca.v.§.xj.

Bellum Tarentinozum contra Romanos.parte.j.tit.iiij.c. v.§.xij.

Bellum Macedonicum a Romanis contra Philippum regem.par.j.tit.iiij.ca.v.§.xviij.

Bellum Romanozum seruile alias sociale triplex.par.j.titiij.ca.v.§.xxj.et sequentibus.

Bellū Macedonicum secundum.parte.j.tit.iiij.c.v.§.xxij.

Bellum Egyptiozū contra Romanos maxime tumultuosum.par.j.ti.iiij.c.v.§.xxvj.

Bellum Mithridaticum contra Romanos est exortū.pt.j.tit.iiij.ca.v.§.xxvij.

Bella punica/idest Carthaginensium contra Romanos. parte.j.titulo.iij.ca.v.§.xiiij.et sequen.

Bella ciuilia Romanozum hac de causa sunt exorta.parte j.titu.iiij.ca.v.§.xxviij.

Bella Pompeij contra Julium Cesarez.par.j.titulo. iiij.capitulo.v.§.xxxj.

Benignus presbyter martyrio vitam finiuit.parte.j.titul. vij.ca.ix.§.ij.

Berillus episcopus hereticus ab Origene correptus resilit.parte.j.titu.vij.ca.vj.§.xx.

Biblia ex litera hebrea in gre- cā interpretat a.lxx.electis viris.par.j.ti.iiij.c.iiij.§.iiij.

Blādina martyr.parte prima. titulo.vij.ca.vj.§.v.

Blasius eps martyrio cozonatur.parte.j.titu.viij.ca.j.§.x.

Bonifacius Romanus mar- tyr subito factus.par.j.titu.viij.ca.j.§.vij.

Bragmanozū qualitas ex epi- stola Alexandro missa relucet.par.j.ti.iiij.ca.ij.§.xij.

Brennus dux Gallozum a Grecis miserabili clade victus est.par.j.ti.iiij.ca.iiij.§.v.

Caius iperator post Ty- berium sic cōuersatus est et mortuus.par.j. titu.vj.ca.xxj.§.iiij.z.v.et sequen.

Caius papa.par.j.ti.vij.ca.viij.§.xvj.

Callisthenes philosophus claruit.parte.j.tit. iiij.cap.ij.§.x.

Calixti pape sanctitas miraculose panditur.parte.j.titulo vij.ca.vj.§.xviij.

Cambises qui et Artaxerres z assuerus dicitur regnare cepit.parte.j.ti.iiij.ca.j.§.v.

Camilli hystoria quare ex vrbe pulsus est.parte.j.titul.iiij. cap.v.§.v.

Capitolium Rome saluatur ab inimicis anseris clangore. par.j.tit.iiij.ca.v.§.ix.

Caprasius exemplo Fidis martyrio cozonatur. parte.j. titulo.viij.ca.j.§.xxiiij.

Carinus imperauit.par.j.ti.vij.ca.viij.§.xv.

Carneades philosophus z laboriosus miles claruit.par.j. titu.iiij.cap.j.§.x.

Caroli magni victoria z triumphi pro ecclesia contra infideles.par.j.ti.vj.ca.j.§.xij.z seq.

Carthago diruta est.par.j.titu.iiij.ca.v.§.xvij.

Carus imperator Romanus.par.j.ti.vij.ca.viij.§.xv.

Carthaginenses z Romani triplici bello punico congressi sunt.par.j.ti.iiij.c.xiij.z seq.

Cassander apud Macedones regnauit.parte.ij.titu.iiij.capi.iiij.§.j.

Catharina virgo decoratur martyrio.parte.j.titul.viij.c.j. §.xxxviij.

Catilina contra quem scribit Sallustius:fuit sceleste libidinis.par.j.ti.iiij.ca.v.§.xxx.

Catones plures dicti sunt.p.j.titu.iiij.ca.v.§.xxxiij.

Caurannus beati Dionysij discipulus.parte.j.titu.vj.cap. xxviij.§.ij.

Cecus secus viam cedens z mē dicans moralizatur.p.j.ti.v.c.j.§.xviij.

Ceci illuminati a christo summarie recitantur.par.j.titul. v.c.j.§.xvij.

Cecilia virgo martyrio cozonatur.par.j.ti.vij.ca.vj.§.xvj.

Celarius martyrio cozonatur.par.j.titu.vij.c.ix.

Charionis martyrium cum fi- lijs suis recitatur.par.j.titu.vij.ca.ix.§.iij.

Chrysantus et Daria martyrio cozonantur.parte.j. titulo vij.cap.ix.§.v.

Chrysogonus ex vinculis scribens Anastasiam confortat parte.j.titu.viij.ca.j.§.xiiij.

Christi natiuitas quando z quibus signis facta est.parte. j.titu.iiij.ca.vj.§.x.

Christina virgo cozonatur martyrio.parte.j. titulo. viij.c. j.§.xvij.

Christophorus martyrio cozonatur.par.j.tit.viij.c.j.§.xlj.

Cyprianus magus conuersus z Justina martyrio cozonātur.par.j.tit.viij.ca.j.§.xxj.

Cyprianus Apher Carthagineñ.episcopus martyrio cozonatur.par.j.ti. vij.ca.viij.§.v.

Cyriacus cum Smaragdo z Largo socijs martyrio cozonantur.par.j.ti.viij.ca.j.§.xxxj.

Cyrus rex Persarum expositus paruulus saluatur.parte. j.titu.iiij.ca.j.§.j.

Claudius sic imperiū Roma- nū consecutus.part.j.titu.vj.ca.xxij.Et sic moritur.§.iij.

Claudius imperator regnauit.par.j.titu.vij.ca.viij.§.xij.

Cleantes philosophus claruit.parte.j.titu.iiij.c.iiij.§.viij.

Clemens Metensis eps beati Clementis pape patru9 ita conuersatus est.par.j.titu.vj.ca.xxvj.

Clemens papa post Cletum martyrio cozonatur.parte.j.titu.vij.ca.ij.z.§.j.z seq.

Cletus secundus post Petrum papa martyrio cozonatur parte.j.titu.vij.ca.ij.

Codrus rex Atheniensis mor- tem solus subijt vt populus suus triumpharet.parte.j. titu.ij.ca.iiij.§.x.

Cometes valde magnus z luminosus apparuit.parte.j.titulo.iiij.ca.v.§.xxvij.

Commodus imperator tyrannus.par.j.ti.vij.ca.vj.§.xiij.

Concilium primum ab apostolis celebratum determinauit circuncisionem conuersis non esse necessariam.parte.j. titu.vj.ca.ij.§.x.

Concordius Spoletanus martyr consecratur.par.j.tit.vj. cap.vj.§.ix.

Constantinus signo crucis ostenso deuicit Maxentiū christianozum persecutozem.par.j.titu.viij.ca.ij.§.v.

Constantinus vicit Licinium.par.j.titu.viij.ca.ij.§.vij.

Constantinus excusatur de hereſi quā sibi quidam impingunt.par.j.titu.viij.ca.ij.§.viij.

Constātius Cesar hec gessit in Gallia. parte.j. titulo. viij. cap.j.in corpore.

Constantius pater magni Constantini his claruit moribꝰ. parte.j.tit.viij.ca.ij.§.j.

Concilij secreta paruulus lepido mendacio celauit. parte. j.ti.iiij.ca.v.§.xj.

Consules post Tarquinium superbum nō reges Romam rexerunt.par.j.ti.iiij.ca.v.§.v.

Cornelius papa cum suis exilio relegatur.tandem martyrio cozonatur.parte.j.titulo.vij.c.vij.§.xj.

Corona virgo martyrio cozonatur.par.j.tit.vij.ca.vj. §.ix.

Cosdroes rex Persarum ecclesiam inuadens ab Heraclio victus est.par.j.titu.vj.ca.j.§.ix.

Crates philosophus claruit. parte.j.titulo.iiij.cap.iiij.§.vj.

Crescentis beati Pauli apostoli discipuli vita describitur. par.j.titulo.vj.ca.xxviij.§.vj.

Chrysippus philosophus claruit.parte.j.titulo.iiij.capit. iij.§.viij.

Crispus z Caius beati Pauli discipuli.parte.j.titu. vj. ca. xxviij.§.vj.

Crucifatus martyrio cozona- tur.parte.j.titulo.viij.ca.j.§.xxviij.

Daniel quando propheta- uit.parte.j.titu.iij.cap.viij.§.j.

Danielis prophetia de christi aduentu exponitur.parte.j.titulo.ij.c.viij.

Darius Medus auunculus Cyri quomodo monarchiam Persarum adeptus est.parte.j.titu.iiij.ca.j.§.viij.z seq.

Darius Histaspis filius rex Persarum. parte.j.titulo.iiij. ca.j.§.xij.

Darius Nothus rex Persarum.parte prima.titu.iiij.ca.ſ.§.xxſ.
Daria a Chrysantho conuertitur.par.ſ.titu.vij.c.ix.§.v.
Dauid in regem eligitur:& quomodo regnauit.parte.ſ.titulo.iij.ca.ſ.

Decius senior & iunior alius de cius deuouerunt se inferis pro victoria belli.par.ſ.titulo quarto.ca.v.§.x.
Decius imperator tyrannus septimam persecutionem ecclesie fecit.par.ſ.titu.vij.ca.vij.§.v.
Decium persecutionem in christianos effeciſſe sic intelligitur.par.ſ.ti.vij.ca.viij.§.ſ.
Decem milia martyrum crucifixorum in monte Araratb.parte.ſ.titu.vij.cap.ſ.§.iiij.
Dedicatio ecclesie instituitur.par.ſ.ti.vſ.ca.ſ.§.viij.
Demetrius bibliothecarius Ptolemei claruit.parte.ſ.titulo.iiij.ca.iiij.§.iiij.
Demetrius Seleuci filius regnum Syrie accepit.parte.ſ.titu.iij.c.iiij.§.xvſ.
Demetrius seditionem mouit contra Paulum:& a scriba sedata eſt.par.ſ.tit.vſ.ca.ij.§.xij.
Democritus philosophus & magice artis peritus claruit.parte.ſ.titulo.iiij.ca.ſ.§.x.
Demoniaci a christo liberati recitantur summarie.part.ſ.titu.v.ca.ſ.§.xv.
Demosthenes orator claruit.par.ſ.ti.iiij.c.ſ.§.xxvij.

Diaconus noie Sanctus martyrio coronatur.par.ſ.tit.vij.ca.vſ.§.v.
Diacones septem ab apostolis in ministerium electiq̃ sint par.ſ.ti.vſ.ca.xxv.§.vſ.
Dij Romanorum miraculose ruunt:& deus christianorum clarescit.parte.ſ.titulo.vij.ca.vſ.§.xviij.
Diocletianus ecclesiam persecutus.parte.ſ.titulo.viij.ca.ſ.§.xſ.in corpore.
Diocletianus & Maximianus deposuerunt imperium iuniores substituentes.par.ſ.titu.viij.ca.ij.ante.§.
Diodorus philosophus claruit.parte prima.titu.vij.capi.quarto.§.viij.
Diogenes caput Cynicorum philosophorum claruit.par.ſ.ti.iiij.ca.ſ.§.xxiij.
Dionysius tyrannus Sicilie.parte.ſ.titu.iiij.ca.ſ.§.xxv.
Dionysius Areopagita conuertitur doctrina Pauli apostoli.par.ſ.titulo.vſ.ca.ij.§.ſ.
Dionysius Areopagita beati Pauli discipulus sic conuertitur.parte.ſ.titu.vſ.ca.xxviij.
Dionysius Corinthiorum episcopus.parte.ſ.titu.vij.ca.vſ.§.x.
Dionysius Alexandrinus episcopus martyr.parte.ſ.ti.vij.ca.viij.§.vſ.
Dionysius papa sedem Petri tenuit.parte.ſ.titul.vij.cap.viij.§.xvſ.
Dionysia virgo martyrio coronatur.parte.ſ.titu.vij.cap.vij.§.vij.
Discipuli beati Petri enumerantur.parte.ſ.titulo.vj.ca.xxviij.& sequenti.
Discipuli beati Pauli enumerantur.par.ſ.ti.vſ.c.xxviij.
Dines epulo mortuus in inferno eſt sepultus.par.ſ.titulo.v.ca.ij.§.xvſ.
Diuitie iniquitatis dicuntur multiplici ratione ſm diuersos.par.ſ.tit.v.ca.ij.§.xvij.
Diuitiarum contemptor Marcus Curius Romanus consul.parte.ſ.tit.iiij.ca.v.§.xſ.

Domicilla virgo martyrio coronatur.parte.ſ.titu.vij.ca.ſ.§.vij.
Domitianus frater iunior Titi succeſſit in imperio eidem.parte.ſ.titu.vij.ca.ſ.§.vſ.
Donatianus & Rogatianus fratres martyrio coronantur.parte.ſ.titu.viij.ca.ſ.§.xxix.
Dormientes septē qui sint:& quo tempore fuerint.parte.ſ.titu.vij.ca.vij.§.vſ.
Dorotheus et Gorgonius martyrio consecrantur.parte.ſ.titu.viij.ca.ſ.§.xxxv.
Dorothea virgo martyrio coronatur.parte.ſ.titu.viij.ca.ſ.§.xſ.&.ca.ij.§.iij.

Besippus historiographus claruit.par.ſ.tit.vij.ca.vſ.§.x.
Egyptiorum bellum contra Romanos qualiter sit extinctum.parte.ſ.titulo.iiij.capit.v.§.xxvſ.

Elizabeth mater Joannis baptiste/uxor zacharie/fuit cognata Marie.parte.ſ.titulo iiij.ca.vſ.§.ix.
Emylianus imperium vsurpauit contra Galienum.par.ſ.ti.vij.ca.viij.§.iiij.
Empedocles philosophus claruit.parte.ſ.titulo.iiij.cap.ſ.§.xvij.
Epafri beati Pauli discipuli vita recitatur.parte.ſ.titu.vſ.ca.xxviij.§.vſ.
Epicurus philosophus vulgaris claruit.par.ſ.titulo.iiij.c.ij.§.iiij.
Epistole Pauli summarie sumuntur.p.ſ.ti.vſ.c.v.p totuz.
Erasmus episcopus Antiochenus martyrio coronatur.parte.ſ.titulo.viij.ca.ſ.§.vſ.
Esaias quid & quando prophetice exorauit.parte.ſ.titu.iij.c.v.§.ſ.& seq.
Esau & Jacob gesta.part.ſ.tit.ij.ca.ſ.§.ix.
Eschylus tragediarum scriptor claruit.parte.ſ.titu.iiij.capi.ſ.§.xſ.
Eschines orator discipulus Jsocratis.part.ſ.tit.iiij.capi.ſ.§.xxvij.
Esdras legem diuinam succensam reparauit.parte.ſ.titul.iij.cap.ſ.§.xvij.
Etas secunda tempore Noe et post diluuium.par.ſ.titu.ſ.c.ij.
Etas tertia ortum habet ab Abraam & durat vsq̃ ad Dauid.par.ſ.titu.ij.ca.ſ.
Etas quarta a Dauid vsq̃ ad transmigrationem.par.ſ.titulo.iij.ca.ſ.
Etas quinta ortum habet a captiuitate Babylonica vsq̃ ad christi natiuitatem.parte.ſ.titu.iiij.ca.ſ.
Etas sexta incepit a natiuitate christi:& durat vsq̃ in finem seculi.parte.ſ.titulo.v.ca.ſ.in corpore.
Euangelistaruz scripta in seriē historie referuntur.part.ſ.tit.v.ca.ſ.§.iiij.& seq.
Eufemia virgo decoratur martyrio.par.ſ.tit.viij.capit.ij.§.xvſ.
Eugenius beati Dionysij discipulus.part.ſ.titu.vſ.capit.xxviij.§.iiij.
Eugenia virgo martyrio coronatur.par.ſ.tit.vij.capitu.vſ.§.xij.
Eulalia nobilis virgo martyrio coronatur.par.ſ.titu.viij.cap.ſ.§.xv.
Euripides poeta claruit.par.ſ.titulo.iiij.ca.ſ.§.xv.
Europa vnde dicatur:& vbi sita sit:cum prouinciis suis.par.ſ.tit.ſ.ca.iij.§.ij.
Eusebius Vincentius & Potentius martyrio consecrātur par.ſ.titu.vij.ca.vſ.§.xij.
Eusebius papa.parte.ſ.tit.vij.c.viij.§.xvſ.
Eusebius Cesarieñ.quid & quanta scripsit.parte prima.tit.viij.ca.ij.§.ix.
Eustachius cum suis quanta passus sit pro christo.parte.ſ.titu.vij.c.v.§.iij.
Eutices & Victorinus martyrio coronantur.parte.ſ.tit.vſ.cap.ſ.§.viij.
Euticianus papa.par.ſ.titu.vij.ca.viij.§.xvſ.
Eutropius beati Dionysij discipulus clarui.ſ.part.ſ.tit.xſ.ca.xxviij.§.iij.
Ezechiel quando & vbi prophetauit.par.ſ.ti.iij.c.vij.in corpore.&.§.seq.

Fabianus papa martyrio coronatur.parte.ſ.titu.vij.c.vij.§.xſ.
Famis grauissime remedium in vrbe Romana exemplificatur.par.ſ.ti.iiij.ca.v.§.viij.
Faustus & Faustinus Clementis pape fratres martyres christi.par.ſ.tit.vij.ca.ij.§.ſ.
Faustinus & Jobita martyrio coronantur.par.ſ.titu.vſ.capi.v.§.vij.
Federa concepta inter Romanos & Samnites/& iterum dirupta.par.ſ.titu.iiij.capit.v.§.xſ.
Felix papa primus par.ſ.tit.vij.ca.viij.§.xvſ.
Felicitas cum septem filijs.par.ſ.tit.vij.ca.vſ.§.vſ.

Fides christiana a philoso=
phis Secundiano/Marcelliano/⁊ Uersano apprehēditur.parte.ſ.titulo.vij.ca.vij.§.ix.
Fides virgo martyrio coronatur.parte.ſ.titu.viij.cap.ſ.§.xxiij.
Fides christiana clara reddita est ex persecutorum flagellatione.parte.ſ.ti.viij.capō.ij.§.iiij.

Florentie origo quādo ⁊ a qui=
bus sit fundata.part.ſ.tit.iiij.ca.v.§.xxxv.

Fotinus ⁊ focas vide in lrā P.

Fronto orator claruit . parte
ſ.tit.vij.ca.vſ.§.xſ.

Galenus medicus claruit
parte.ſ.tit.vij.ca.vſ.§.vij.
Galerius Maximinus crudelis imperator. par.ſ.ti.viij.ca.ij.§.iij. Sic ēt experitur vltionē diuinā propter persecutionē christianis illatā.§.iiij.⁊ in persona propria.§.vſ.
Galienus qui ⁊ Decius imperium assecutus persecutionē ecclesie prohibuit.⁊ multos imperium vsurpantes deuicit.par.ſ.tit.vij.ca.viij.§.ij.
Gallus Hostilianus cum Uolusiano filio imperauit.part.ſ.ti.vij.ca.vij.§.x.

Geminianus cuz Lucia vidua
mrtyrio coronatur.par.ſ.titu.viij.ca.ſ.§.xxxvij.
Genesius mimus conuertitur⁊ sic martyrio coronat.parte.ſ.ti.viij.ca.ſ.§.xix.
Gregorius miles martyrio coronatur.part.ſ.tit.viij.cap.ſ.§.xxiij.
Gernasius ⁊ Prothasius martyrij coronam assecuti sunt. parte.ſ.tit.vſ.ca.xxv.§.ſ.

Giges rex Lydorum regnauit
parte.ſ.titu.iij.ca.ix.§.xvſ.
Gigantes vnde exorti sunt. Et quando fuerunt.parte.ſ.titulo.ſ.ca.ij.

Gordianus imperator claruit
parte.ſ.titu.vij.capō.vij.§.ſ.
Gorgias Leontinus rethor claruit.par.ſ.ti.iiij.ca.ſ.§.xix.
Gothi maxima strage a Claudio vincuntur.parte.ſ. titulo vij.ca.viij.§.xij.
Gothifredus triumphās regnauit in terra sancta.part.ſ.titu.vſ.ca.ſ.§.xiiij.⁊ seq.

Gracchi fratres tribuni roma
ni quid gesserint.par.ſ.titu.iiij.ca.v.§.xix.
Gregorius Ponticus episcopus in multis miraculis clar⁹. part.ſ.titu.vij.ca.viij.§.vij.
Gregorius presbyter martyr factus.par.ſ.titulo.viij.capi. primo.§.xij.

Habis expositus et mira=
culose nutritus/regnum Cretensis a Gorgori rege consecutus est.par.ſ.ti.iiij.ca.iiij.§.x.
Hadrianus cum Natalia vxore sua martyrio coronatur.parte.ſ.tit.vij.ca.ſ.§.xxx.
Hannibal vide in litera A.

Helenus monachorū patervir
sanctus claruit.parte.ſ.titu.vij.capō.vſ.§.ij.
Heli sacerdotis veteris testamenti gesta narrantur.par.ſ. tit.ij.ca.vſ.in corpore.
Heliodorus quare spoliare templum conatus est.⁊ quomodo repulsus.par.ſ.titulo.iiij.ca.iiij.§.xij.
Heraclius imperator Cosdroen regem Persarum deuicit par.ſ.titu.vſ.ca.ſ.§.ix.
Herasistratus medicus claruit.par.ſ.ti.iiij.§.x.
Hercules filius Jouis subiectus Omphale mulieri cepit nere.⁊ alia muliebria exercere.par.ſ.titu.ij.ca.v.§.ſ.
Heresis Nouatianorum damnatur.parte.ſ.titulo.vij.capō. vij.§.xſ.
Hereſiarche septem ⁊ secte eorum recitantur.par.ſ. tit.vſ. ca.ſ.§.vij.
Hermes Trimegistus qui ⁊ Mercurius dicitur claruit.pt. ſ.tit.iiij.ca.ij.§.ij.
Hermes vrbis prefectus conuertitur ad fidem.par.ſ.ti.vij. ca.v.in corpore.
Herodes ascalonita regnauit in Galilea.⁊ tandem etiam in Judea.par.ſ.titu.iiij.§.xxij.
Herodes Ascalonita citatus ad Cesarem Augustum distulit necem innocentium.par.ſ.tit.v.ca.ſ.§.iiij.
Herodis Agrippe fratris Herodiadis fortunium ⁊ infortunium.par.ſ.tit.vj.ca.xxſ.§.iij.
Herodes Antipas tetrarcha Galilee cum Herodiade sic interijt.par.ſ.ti.vſ.ca.xxſ.§.iiij.
Herodes Agrippa sic mortuus est.par.ſ.tit.vſ.c.xxij.§.iij.
Hester gesta sm seriem libri eiusdem.par.ſ.titu.iij.capi.ſ. §.xxiij.

Hiatus Romanis pestilētiam
exhalans a Curtio obstruitur.par.ſ.titu.iiij.ca.ij.§.ix.
Hieremias prophēta quando floruit ⁊ prophetauit.part.ſ. titu.ij.ca.vſ.
Hierosolyme exterminium recitatur.parte.ſ.tit.vij.capō.ſ. §.ſ.⁊ sequenti.
Hippocrates medicus claruit.par.ſ.titu.iiij.ca.ſ.§.xix.
Hippolytus episcopus vir illustris claruit.part.ſ.titu.vij. ca.vſ.§.xx.
Hippolytus cum familia conuertitur⁊ martyrio coronat. par.ſ.ti.vij.ca.viij.§.ix.
Hyrcanus contra Aristobolū regnare cupiens multa perpessus est.p.ſ.ti.iiij.ca.iiij.§.xxſ.

Homerus floruit apud Athe=
nienses ⁊ misere obijt.par.ſ.ti.ij.c.vſ.§.ſ.
Horatius poeta claruit.parte.ſ.tit.iiij.c.vſ.§.ix.

Iacob patriarche gesta.
parte prima.titulo.ij.ca.ij.
Jacobus maior frater Joannis euāgeliste quo modo conuersatus sit⁊ martyrio coronatus parte.ſ.tit.vſ.ca.vij.per totum.
Jacobus minor frater domini nuncupatus/quomodo conuersat⁹ sit⁊ martyrio coronat⁹.par.ſ.ti.vſ.c.viij.p totū.
Jamneus nequissimus Judeis prelatus tyrannizat.parte. ſ.tit.iiij.c.ij.§.xix.in fine.
Januarius epūs ⁊ martyr.parte.ſ.titulo.viij.capō.ſ.§.vij.

Idola a Nino rege orta habent.parte.ſ.titulo.ſ.capō.ij.§.vij.
Idola suis triumphum fecerunt.par.ſ.ti.iiij.ca.iiij.§.v.

Jesus Syrach ecclesiastici li=
bi author claruit.par.ſ.ti.iiij.ca.iiij.§.xſ.

Ignatius beati Joannis euā=
geliste discipulus martyrio coronatur.parte.ſ.titul. vij. ca.ſ.§.xſ.

Imperium Romanuz inchoa=
tum est sub Julio Cesare.par.ſ.ti.iiij.ca.v.in corpore.

Inachus primus rex Argiuo=
rum claruit.parte.ſ.titulo.ij.capō.ſ.ij.ix.
Ingratitudinis vitiū reprehendit.par.ſ.tit.v.ca.ij.§.xij.
Initium euangelij Joannis. In principio erat verbū.diffuse exponitur.par.ſ.titu.v.ca.viij.per totum.
Insule vnde dicant. Et quot sint.parte.ſ.ti.ſ.ca.iij.§.iiij.
Interpretes.lxx.Ptolemeo bibliam ex Hebreo in Grecuz transtulerunt.par.ſ.titu.iiij.c.iij.§.iij.

Joannes Hyrcanus summus
sacerdos Machabeis successit.par.ſ.ti.iiij.ca.iiij.§.xix.
Joannes baptista laudatur a christo ⁊ decollatur herodis mandato.parte.ſ.titu.v.ca.ſ.§.xiiij.
Joannis euangeliste corpus vbi sit.recitantur opiniones. parte.ſ.titu.vſ.ca.vſ.§.viij.
Joannis euangeliste conuersatio recitatur.part.ſ.titu.vſ. ca.vſ.per totum.⁊ ti.vij.ca.ſ.§.viij.
Joas regnauit.par.ſ.ti.iij.ca.ix.§.xvij.
Job quis fuerit in persona.quando floruit.⁊ que scripserit par.ſ.titu.iij.ca.ix.§.xij.
Jonathe machabei triumphus.p.ſ.ti.iiij.c.iiij.§.xvij.
Jonius beati Dionysij discipulus.qui etiam vt magister caput suum detulit.par.ſ.titu.vſ.ca.xxviij.§.ij.
Joseph patriarche gesta.parte.ſ.titulo.ij.ca.iij.
Josephus historiographus claruit.par.ſ.ti.vij.ca.ſ.§.iiij.
Josue ⁊ aliorum iudicum veteris testamenti gesta recitantur summarie.par.ſ.ti.ij.ca.v.

Jouilla martyrio se sponte obtulit.par.j.tit.vij.cap.ix.§.ij.

Jsaac nascitur & Jsmaelis ludus cum eo recitatur.par.j.tit.ij.ca.j.§.vj.

Jsaac immolatio super montem.ibidem.§.vij.

Jsis sozor Phozonei Egyptijs apices literarij dedit & agriculturam.parte.j.ti.ij.ca.j.§.ix.

Judith historia quomõ et quo tempore est facta.par.j.tit.iiij.ca.j.§.vj.

Judas Machabeus cum fratribus legem dei defendit.parte.j.tit.iiij.ca.iiij.§.xiiij.

Judas Machabeus Romanorum amicitiam acquisiuit.part.j.tit.iiij.ca.v.§.xxv.

Judei libertati diditi & priuilegiati sunt a Ptolemeo.par.j.tit.iiij.ca.iiij.§.ij.&.iij.

Judicij finalis signa precedentia imminentia & concurrentia recitantur.par.j.tit.v.ca.iiij.§.ij.

Julianus imperator q̃diu regnauit.par.j.tit.vj.capitu.vj.§.xiiij.

Julianus Aphricanus inter scriptores ecclesiasticos notissimus claruit.par.j.ti.vij.ca.vij.in corpore in fine.

Julianus Basilisse matrimonio cõiungendus quanta gesserit.par.j.tit.viij.ca.j.§.xx.

Julianus martyrio coronatur.par.j.tit.vij.ca.viij.§.x.

Juliani quatuor hoc nomine sancti fuisse reperiunt.part.j.titu.vj.ca.xxv.§.iiij.

Juliana virgo martyrio coronatur.part.j.ti.viij.c.j.§.viij.

Julia virgo Cyprianum magum conuertit:& vna secum ad martyrium perduxit.parte.j.titu.viij.ca.j.§.xxj.

Julius Cesar strenuissimus contra Pompeium bella gessit.par.j.titu.iiij.cap.v.§.xxxij.

Julij Cesaris mozes/qualitas corporis/& obitus recitat.part.j.tit.iiij.ca.v.§.xxiiij.

Julius senator cum familia sua conuertitur.parte.j.ti.vij.ca.vj.§.xiij.

Julita mater Quirici cum filio martyrio coronatur.par.j.titu.vj.ca.vj.§.xx.

Jupiter turpiter stuprauit Europam Agenoris filiam regis Phoenicis Tyri & Sydonis.par.j.ti.ij.ca.v.§.j.

Justinianus imperator codices authentizauit.par.j.ti.vj.ca.j.§.viij.

Justinus iunior imperator regnauit.par.j.tit.vj.ca.j.§.x.

Justinus philosophus claruit:& multa scripsit.parte.j.tit.vij.ca.vj.§.iiij.

Justus Vienneñ.episcopus martyrio claruit.parte.j.titu.vij.ca.vj.§.v.

Juuenalis poete flores excerpti.par.j.ti.vj.ca.xxiiij.§.ij.

Lactãtius firmianus floruit.par.j.ti.viij.ca.ij.§.x.

Laurentius sanctus quãdo passus sit:& sub quo Decio.par.j.tit.vij.ca.viij.§.j.&.viij.

Lazarus mendicus ad ianuam diuitis epulonis' saluatus est.capi.j.ti.v.ca.ij.§.xvj.

Lazarus marthe germanus resuscitatur a morte.par.j.ti.v.ca.xj.§.xxj.

Lazari resuscitati a christo conuersatio.Parte.j.titulo.vj.cap.xix.

Lex vetus data est ĩ tabulis lapideis:sed lex noua in cordibus hominum scripta.par.j.titu.iij.ca.vj.§.ij.

Leges ab Athenis Romani tulerunt.parte.j.titulo.iiij.c.v.§.vij.

Leonides pater Origenis martyrio consecratur.par.j.tit.tulo.vij.cap.vj.§.xiij.

Leonilla post nepotes suos martyrio coronat.part.prima titu.vij.ca.ix.§.ij.

Libri salomonis qui sint.par.prima.ti.iij.ca.iiij.in corpore.

Licinius christianorum persecutor Constantino inuidens vincitur.par.j.ti.viij.ca.ij.§.vij.

Lycurgus q̃ & quomodo floruit.par.j.titu.iij.c.ix.§.xv.

Linus papa primus post beatum Petrum.par.j.titu.vij.capitu.ij.in corpore.

Lysimachus philosophus claruit.par.j.tit.iiij.ca.ij.§.x.

Longini militis conuersi conuersatio.par.j.ti.vj.ca.xxv.§.vj.in fine.

Loth ereptus est de interitu Sodome.parte.j.titulo.ij.ca.primo.§.v.

Lucas euangelista quomõ conuersatus & martyrizatus sit.parte.j.titu.vj.ca.xvij.

Lucia virgo martyrio coronatur.part.j.titu.viij.capitu.j.§.xxxvj.

Lucia vidua cum Geminiano martyrio coronatur.part.j.titulo.viij.ca.j.§.xxxvij.

Lucianus Bellouacen̄.beati Petri discipulus.par.j.tit.vj.ca.xxvj.§.iij.

Lucianus presbyter martyrio coronatur.parte.j.titu.viij.ca.j.§.xlv.

Lucius Saturninus occisus/occasio fuit seditionis in vrbe.par.j.ti.v.ca.j.§.xx.

Lucius Commodus imperator.parte.j.tit.iiij.c.vj.§.iij.

Lucius papa martyrio coronatur.par.j.tit.vij.ca.vij.§.xij.

Lucretie laus inter Romanas mulieres precellit.part.prima.ti.ij.ca.v.§.iiij.

Machabeorum libri summarie recitantur.parte.j.titulo.iiij.ca.iiij.§.xij.&.sequen.

Machomet rex Saracenorum tales leges instituit.par.j.ti.vj.c.j.§.x.

Macrinus alias Macrianus imperium contra Galienum attentauit.par.j.ti.vij.ca.viij.§.j.&.iij.

Magi ab oriente venientes Hierosolymã obtulerunt munera christo nato.par.j.titu.v.ca.j.§.xv.

Manasses regnauit in Juda:parte.j.tit.ij.ca.ix.§.xvj.

Manicheus hereticus fuit tempore illo.parte.j.titu.vij.ca pit.ix.§.vj.in fine.

Manlius torquatus filium proprium occidit: licet victoria potitum:quia mandatum suum fregit.parte.j.tit.vij.ca.ij.§.xiij.

Marcus Varro historiographus claruit.par.j.titu.iiij.ca pi.vj.§.iij.

Marcus Tullius Licero claruit.par.j.tit.iiij.ca.vj.§.v.

Marcus Antoninus Verus imperator.part.j.tit.vij.c.vj.§.viij.obijt.§.xj.

Marcus & Marcellianus a beato Sebastiano confortati martyrio coronãtur.par.j.tit.vij.ca.j.§.iiij.

Marci euangeliste conuersatio & martyrium refertur.parte.j.tit.vj.ca.

Marcellinus papa.par.j.tit.vij.ca.viij.§.xvj.

Marcellinus/Petrus/& Arthemius martyrio consecrant.par.j.tit.viij.ca.j.§.xxxij.

Marcellus martyr consecratur.par.j.titu.vij.ca.vij.§.ix.

Martialis martyrium passus sub Nerone.parte.j.titu.vj.ca.xxv.§.ij.

Margarita virgo coronatur.martyrio.parte.j.titu.viij.c.j.§.xl.

Marinus miles Hierosolymitanus martyrio se ingessit.part.j.titu.viij.ca.vij.§.xj.

Marinus puer martyrio coronatur.parte.j.titulo.viij.ca.j.§.xliij.

Marius primus caius cognominatus/cõtra Syllam ciuile bellum inchoauit Rome.par.j.ti.iiij.ca.v.§.xxviij.

Marius cum vxore & filijs martyrio coronatur.par.j.titu.vij.ca.ix.in corpore.

Maria virgo ex semine regali exorta est/& nata quo tẽpore.par.j.tit.iiij.ca.vj.§.x.

Marie virginis conuersatio/qualis fuerit in templo.ibidem.§.xj.

Marie virginis dei genitricis conuersatio post christi ascẽsionem recitatur.par.j.ti.vj.ca.iij.per totum.

Maria Magdalena penitens miserico2diter est accepta a christo.parte.j.titu.v.ca.ij.§.xiij.Et an meretrix/an virgo fuerit:ibidem.

Marie Magdalene & Marthe conuersatio recitatur.parte.j.tit.vij.ca.xix.& seq.

Maria virgo quedam martyrio coronatur.parte.j.tit.vij.ca.v.§.vij.

Martina virgo Romana martyrio coronatur.part.j.titu.vij.ca.vj.§.xvij.

Massilia ciuitas constructur.parte.j.titulo.iij.capitul.ix.§.xvj.

Mattheus apostolus & euangelista sic cõuersatus et martyrizatus est.par.j.tit.vj.ca.xiij.

Matthias apostolus sic conuersatus & martyrio coronatus fit.par.j.tit.vj.ca.xv.

Mauritius cum socijs suis martyrio coronatur.parte.j.titu.viij.ca.j.§.j.

Maurus martyr.p.j.ti.vij.ca.ix.§.iiij.

Maxentius tyrannus Maximiani filius hec mala gessit.

par.ſ.ti.viij.ca.ij.§.Et ſic vincit a Conſtantino.§.v.

Maximinus fraude imperium Romanum eſt aſſecutus. par.ſ.ti.vij.ca.vij.in corpore.

Maximinus Galerius imperator crudelis tyrannus.parte.ſ.titulo.vij.c.ij.§.iij.Hic experitur dei vltionem.ibidē §.iiij.z.§.vſ.

Maximiniani crudelitas comprehenditur ſub perſecutione Diocletiani.

Maximus Puppeianus imperium cum Balbino guberna uit.par.ſ.tit.viij.ca.vij.in corpore in fine.

Melchiades papa.parte.ſ.titulo.vij.ca.viij.§.xvſ.

Mellonus Britannus conuertitur z epiſcopus conſecratur.par.ſ.ti.vij.ca.vij.§.xij.

Mēnius alias Meminus beati Petri diſcipulus

parte.ſ.ti.vſ.ca.xxvij.§.ſ.

Menander philoſophus claruit.par.ſ.ti.iij.c.iiij.§.ſ.

Mercurius qui z Hermes Trimegiſtus dicit claruit.par.ſ.ti.iij.ca.ij.§.ij.

Meſſias in lege promiſſus quis ſit: z quando ventur⁹.parte.ſ.titu.iij.ca.vſ.§.ſ.

Meſſie veri aduentus prophetizatur clariſſime a Daniele.par.ſ.ti.iij.ca.viij.

Metenſis ciuitas Alemannie ad fidē venit per Frontonez beati Petri diſcipulum.par.ſ.ti.vſ.ca.xxvſ.§.ſ.

Minias Florentin⁹ martyrio coronatur.par.ſ.tit.vij.ca. viij.§.ix.

Minerua alias pallas dicta la

nificium adinuenit.par.ſ.ti.ij.ca.ſ.§.ix.

Mithridaticum bellum contra Romanos exortum.par.ſ. ti.iiij.ca.v.§.xxvij.

Moyſes quomō natus: z quo

modo expoſitus in aquis in fiſcella ſaluatus ſit.part.ſ. ti.ij.ca.iij.

Moyſi geſta z ſcripta ſummarie recitantur.par.ſ.titul.ij. ca.iiij.

Monachi primi ab Frontone ſancti Petri diſcipulo inſtituti ſunt.par.ſ.ti.vſ.ca.xxvſ.§.ſ.

Monſtroſa genera hominum/quomodo attendēda ſunt. par.ſ.ti.ſ.ca.ij.§.ij.

Mortui a chriſto reſuſcitati ſummarie recitantur.|part.ſ. titu.v.ca.ſ.§.xix.z ſeq.

Muti a chriſto reſtituti aut ſa

nati vt audirent: recitātur.par.ſ.ti.v.c.j.§.xvſ.

Nabuchodonoſor Hieru

ſalē obſedit: et Judeos in Babylonē trāſtulit.par.ſ.tit.iiij.ca.ſ.

Narciſſus Hieroſolymorū epiſcopus.par.ſ.ti. vij.ca.vſ.§.xv.

Narciſſus Aphram conuertit.par.ſ.ti.viij.ca.ſ.§.xvij.

Nativitas chriſti quando et quibus ſignis facta eſt.par.ſ. ti.iij.ca.vſ.§.x.

Nativitas chriſti eſt triplex: eternalis: ſpiritualis: z tēporalis.par.ſ.tit.v.ca.viij.per totum.

Natiuitas Marie virginis quando et a quibus exorta eſt. par.ſ.ti.iiij.ca.vſ.§.x.

Nazarius beate perpetue filius.par.ſ.tit.vſ.ca.xxvij.

Neemias pincerna Artaxer

xis coadiutor factus eſt reedificationis templi.par.ſ.ti. iij.ca.ſ.§.xvij.

Nereus z Achilleus paſſi ſunt ſub Domitiano.par.ſ.ti.vij. ca.ſ.§.vij.

Nero ſic Romanum imperium conſecutus: z taliter cōuerſatus eſt.par.ſ.titu.vſ.ca.xxiij.

Neronis crudelitas cōtra Petrum et Paulum apoſtolos apparet.par.ſ.titu.vſ.ca.iiij.et.v.

Neronis peſſimi mores enarrantur.par.ſ.ti.vſ. capi.xxiij. §.ſ.z.ij.mors eius recitatur.

Nerua imperator ſic gubernauit.par.ſ.ti.vij.ca.ſ.§.viij.

Nicomedes rex ſic victus eſt a

Mithridate.par.ſ.tit.iiij.ca.v.§.xxij.

Ninus rex Babylonie Aſſyriam obtinuit: et Niniuen metropolim ampliauit.par.ſ.tit.ſ.ca.iij.§.vij.

Noe in ſecunda etate mundi ar

cam fabricauit vt in diluuio ſaluaretur.par.ſ.ti.ſ.cap.ij.

Noe ebrius denudatus maledixit Cham: moraliter deducitur ibidem.§.iij.

Nouatiani heretici ſic dānant.par.ſ.ti.vij.ca.vij.§.xſ.

Numa Pōpilius primus poſt

Romulū bene rexit Romā.par.ſ.ti.iiij.ca.v.§.ij.

Numerianus Cari imperatoris filius ſic imperauit.par.ſ. tit.vij.ca.viij.§.xv.

Obdenachus multa pro

Romano imperio geſſit viriliter.par.ſ.titu. vij.ca.viij.§.iij.

Octauianus quinq; geſſit bel

la ciuilia.par.ſ.tit.iiij.ca.vſ.in corpore.

Octauianus forma venuſtima in corpore. Jn re militari peritus fuit.par.ſ.ti.iiij.ca.vſ.§.ſ.

Olympias quomodo concepit

Alexandrum magnū.par.ſ.ti.iiij.ca.j.z cap.iiij.§.ſ.quomodo morte damnantur.

Oneſimi beati Pauli diſcipuli

vita refertur.par.ſ.ti.vj.ca.xxviij.§.vſ.

Oratio dominica ſūmarie de

claratur.par.ſ.ti.v.ca.iiij.§.ij.

Ordines minorū et predicatorū cōfirmati ſunt per Jnnocētium papā tertiū z quando.par.ſ.tit.vſ.cap.ſ.§.xv.

Origenes claruit.par.ſ.ti.vij.ca.vſ.§.xiij.et de eius doctrina.§.xxſ.

Ouidius Naſo poeta famoſus

claruit.par.ſ.ti.iiij.ca.vj.§.viij.

Pallas alias Minerua di

cta lanificiū inuenit.par.ſ.tit.ij.ca.ſ.§.ix.

Palmarū feſtiuitas recitat.par.ſ.ti.v.c.x.§.v.

Pāphil⁹ pſbyter librorū accuratiſſim⁹ collector martyr factus.par.ſ.ti.viij.ca.ij.§.ix.

Pācratius martyrio ſacrificatur.par.ſ.ti.viij.ca.ſ.§.xxix.

Pātaleō medicus martyrio coronat.p.ſ.tit.viij.c.ſ.§.xxvij.

Papias epſs beati Joānis auditor.par.ſ.ti.vij.ca.vſ.§.iij.

Parabole euangelice perpulchre recitantur ſummarie. par.ſ.ti.v.ca.ij.in corpore.z.§.ſeq.

Paradiſi tres ſunt generales ſentētie.par.ſ.ti.ſ.ca.ſ.§.ſ.

Parmenides philoſophus logicam inuenit in monte Lauſaſo.par.ſ.ti.iiij.ca.ſ.§.xvij.

Paſſio chriſti ab Eſaia prophetizata; pulchre declaratur. par.ſ.tit.iij.ca.v.§.iiij.

Paulus cōuerſus eſt ex Gaulore predicator factus ex pſecutore.par.ſ.tit.vſ.ca.ij.§.vſ.z.x.cum ſeq.

Paulus iuuenem collapſum de feneſtra mortuum reſuſcitauit.par.ſ.ti.vſ.ca.ij.§.xij.

Paulus quō ſit Romā deduct⁹.par.ſ.ti.vſ.c.ij.§.xij.z ſeq.

Paulus apoſtolus martyrio curſum huius vite cōpleuit. par.ſ.tit.vſ.ca.v.per totum.

Paulus Samoſatanus hereticus condēnatur. parte.ſ.tit. vij.ca.viij.§.xij.in fine.

Pauli confeſſoris/beati Pauli apoſtoli diſcipuli vita refertur.par.ſ.tit.vſ.ca.xxviij.§.vſ.

Pauline nobilis Romane ludibrium.par.ſ.titu.vſ.capitu. xxſ.v.§.ij.

Pelagia peccatrix ſpecioſa cō

uertitur.par.ſ.tit.vij.ca.ix.§.vſ.

Peregrinus beati Xiſti diſcipulus martyrio conſecratur. parte.ſ.tit.vij.ca.v.§.ſ.

Perſecutio prima chriſtianorum facta eſt ſub Nerone.par. ſ.ti.iiij.ca.xxiij.

Perſecutio ſecunda chriſtianorū facta eſt ſub Domitiano. par.ſ.tit.vij.ca.ſ.§.vij.

Perſecutio tertia cōtra eccleſiam ſub Antonio Pio.par.ſ. ti.vij.ca.vſ.§.vij.

Perſecutio quarta contra eccleſiā/ſub Antonio Uero/et Lucio Cōmodo.par.ſ.tit.viij.ca.vſ.§.viij.

Perſecutio quinta contra eccleſiam.par.ſ.titulo.vij.ca.vſ. §.xiij.

Perſecutio ſexta ſub Maximino facta eſt.parte.ſ.titulo. vij.ca.vſ.

Perſecutio ſeptima facta eſt ſub Decio imperatore.part.ſ. tit.vij.ca.vij.§.v.

Perſecutio octaua facta eſt ſub Ualeriano impatore.par. ſ.tit.vij.ca.viij.in corpore.cum.§.ſeq.

Perſecutio

Persecutio nona sub Aureliano. parte. s. titulo. vij. ca. viij. §. xiij.
Persecutio decima sub Diocletiano ꝛ Maximiano. parte. prima. ti. viij. ca. s. §. s.
Persecutio christianis facta a Galerio dei vltionem expe ritur. par. s. ti. viij. ca. ij. §. viij.
Persij poete flores habentur. par. s. ti. vs. ca. xxiiij. §. ij.
Petrus eremita multa operatus pro recuperatione terre sancte. par. s. tit. vs. ca. s. §. xiiij.
Petrus apostolus paralyticum sanauit. ꝛ Thabitam mortuam resuscitauit. par. s. ti. vs. ca. ij. §. vij.
Petrus apostolus a vinculis Herodis est absolutus. part. s. titu. vs. c. ij. §. viij.
Petrus apostolus duplici conflictu deuicit Simonē magum. par. s. ti. vs. ca. iiij. §. ij.
Petrus apostolus martyrio compleuit cursum suum. par te. s. ti. vs. ca. iiij. §. iiij.
Petrus apostolus quos habuerit discipulos. parte. s. titu. vs. ca. xxvs.
Petrus martyr alios deficientes ad martyrium animauit. par. s. tit. vij. ca. vij. §. vij.
Petrus Alexandrinus episcopus. par. s. tit. viij. ca. s. §. xlvs.
Petri et Pauli apostolorum precellentia recitat. par. s. tit. vs. ca. iiij. in corpore ꝛ. §. seq.
Petronelle filie beati Petri conuersatio. ibidem. §. s.

Pharus turris maxima in ma=

ri superfusis cancris fundata. par. s. titu. iiij. ca. iiij. §. iij.
Philemon philosophus claruit. par. s. ti. iiij. ca. iiij. §. s.
Philippus rex Macedonum/pater Alexandri magni regnauit. par. s. tit. iiij. ca. ij. §. s. et se.
Philippus apostolus qualiter in terris conuersatus/martyrio coronatur. par. s. tit. vs. ca. xs.
Philippus imperauit. par. s. tit. vij. cap. vij. §. s. ꝛ quomodo conuertitur ad christianissimum. ibidem. §. iiij.
Philo philosophus claruit. part. s. ti. vs. ca. xxs. §. vij.
Phocas martyrio coronatur. parte. s. titulo. vij. capi. iij. in corpore.
Phoroneus primus Grecie leges dedit. parte. s. titu. ij. cap. s. §. ix.
Phorinus episcopus Lugdunensis martyrio coronatur. parte. s. tit. vij. cap. vs. §. v.

Pilatus multis aduersis circū

datus seipsum interemit. parte. s. titulo vj. cap. xxs. §. ij. in fine.
Pindarus poeta claruit. parte. s. titulo. iiij. ca. s. §. xv.
Pipinus rex Francorum ecclesia mutatus est. parte. s. titulo. vs. ca. s. §. xs.
Pyrrhus Gallorum dux victoriosus/a mulieribus Macedonie profligatur. par. s. ti. iiij. ca. iiij. §. vs.
Pythagoras philosophus claruit. parte. s. titulo. iiij. cap. s. §. vij.
Pius papa ecclesiam gubernauit. parte prima titulo. vij. ca. vs. §. s.

Plato nascitur et claret. parte

s. tit. iiij. ca. s. §. xxs. ꝛ. §. xxvs. ꝛ ibidē errores sui.
Plinius secundus hystoriographus claruit. parte. s. titulo vij. ca. iij. §. s.
Plotinus philosophus Platonis discipulus claruit. par. s. ti. iiij. ca. iij. §. iij.
Plutarchus philosophus claruit. par. s. ti. vij. ca. s. §. x.

Palemon philosophus claruit

par. s. tit. iiij. ca. iiij. §. s.
Polycarpus beati Joannis euāgeliste discipulus: martyrio coronatur. part. s. tit. vij. ca. vs. §. ij.
Polycratus claruit. par. s. tit. iiij. ca. s. §. vs.
Polychronius episcopus cum clero suo martyrizatur. par te. s. ti. vij. ca. vij. §. viij.
Pompeius magnus bella gessit contra Julium Cesarem. par. s. tit. iiij. ca. v. §. xxxs.
Pontianus papa martyrio cōsecrat. par. s. ti. vij. ca. vij. §. v.
Pontius cum matre Julia/et patre Marco/conuertū tur. par. s. ti. vij. ca. vij. §. iij.
Porphyrius philosophus claruit. par. s. tit. vij. ca. vij. in corpore ad finem.
Porrus rex Indie duello conflixit cuꝫ Alexandro. par. s. ti. iiij. ca. ij. §. xs.
Porcurianus Spoletane vrbis martyrio consecratur. par te. s. ti. vij. ca. vs. §. vs.
Potētiana q̄ꝫ virtutibꝫ claruit. par. s. ti. vs. c. xxviij. §. vs

Praxedis sacra virgo Poten=

tiane sororꝫ preconizatur. par. s. ti. vs. ca. xxviij. §. vs.
Precepta mozalia iudicialia et cerimonialia quomodo differunt. par. s. ti. ij. ca. iij. §. iij.
Precepta decalogi exponuntur. par. s. ti. ij. ca. iiij. §. vs.
Predestinatio et prescientia dei differunt. par. s. titu. vs. ca. v. §. s. circa medium.
Primus et Felicianus Romani martyrio coronātur. part. s. titu. viij. ca. s. §. xxxij.
Probus imperator impare cepit par. s. ti. vij. ca. viij. §. xiiij.
Prophete maiores ꝛ minores: quando et quid prophetarūt par. s. ti tu. ij. ca. iiij. et quinq; sequentibus.
Prophetarum summarius constringitur. par. s. tit. iij. c. iiij. et sequenti.
Prothus ꝛ Hyacinthus conuertuntur ad fidem cū Eugenia. virgine. par. s. tit. vij. ca. vs. §. xij.

Ptolemeus Soter primus rex

Egypti claruit. par. s. titulo. iiij. ca. iiij. in corpore cum. §. sequenti.
Ptolemeus philadelphus regnauit. par. s. titu. iiij. cap. iiij. §. iiij. et veneno interijt. ibidem. §. x.
Ptolemeus euergetes regnauit. par. s. tit. iiij. ca. iij. §. xs.
Ptolemeus Philometor octauus rex Egyptiorum. regnauit. par. s. ti. iij. ca. v. §. xxvs.
Ptolemeus astrologus claruit. par. s. tit. vij. ca. vs. §. vij.

Quadratus epꝰ Athenie

sis. par. s. ti. vij. ca. iiij. §. ij.
Quatuor coronati martyres. parte. s. titu. viij. ca. s. §. iij.
Quintiliani rhetoris flores. par. s. titul. vs. capi. xxiij. §. ij.
Quirinus ex miraculo ad fidem venit. par. s. tit. vij. capi. v. in corpore.
Quirion cum quadraginta milibus martyrio coronatur. par. s. tit. vij. ca. s. §. xlvij.

Roboam regnauit in Ju=

da: et Hieroboam in decem tribubus Israel. par. s. tit. ij. ca. iij.
Roma quando et a quibus cōdita est. par. s. tit. iij. ca. v. §. s.
Romanus vir acris ingenij martyrio coronatur. par. s. tit. vij. ca. s. §. xliij.
Romani leges suas cōmuni cōsensu ab Athenis tulerunt. par. s. ti. iij. ca. v. §. vij.
Romanorum reges qui fuerunt ꝛ qualiter rexerunt. par. s. titu. iiij. ca. v. §. ij. et sequentibus.
Romanorum exercitus maxime afflictus ab Annibale recitatur. par. s. ti. iij. c. v. §. xv.
Romulus et Remus quomodo nati et educati referuntur. par. s. tit. iij. ca. v. §. s.
Romulus epꝰ Fesulanus beati Petri discipulus martyr. par. s. ti. vs. ca. xxvs. §. iij.

Regnum Scytharum quando

exortum est. par. s. tit. s. ca. ij. §. v.
Regnum egypti quando exortum est ibidem.
Regnum assyriorum qñ exortum est. par. s. tit. s. capitu. iij. §. vs.
Regulus Syluanecten. epꝰ beati Dionysij socius auditor Joannis euangeliste. par. s. tit. vs. cap. xxij. §. ij.
Reparata virgo coronatur martyrio. parte. s. tit. iij. ca. vij. §. vij.
Resurrectio christi quando et qualiter sit/facta signis approbata. parte. s. ti. v. ca. vij. ꝛ. §. sequenti.
Resurrectio mortuorum ad finale iudicium probatur. parte. s. ti. ij. ca. vij. §. s.

Sabinus episcopus mar=

tyrio coronatur. par. s. titu. viij. ca. s. §. xij.
Sabina virgo martyrio coronatur. par. s. titul. vij. ca. vs. §. vs.
Sacramenta noue legis quādo/et quomodo/a quo/et ad quid sunt instituta. parte. s. titu. v. ca. s. §. xiiij.
Saguntum ciuitas q̄ crudeliter est obrenta ab Annibale par. s. ti. iij. ca. v. §. xv.
Sallustius nobilis Romanus orator claruit. parte. s. tit. iij. cap. vs. §. vs.
Salomon quos libros fecerit. parte. s. titulo. iij. cap. iij. in corpore.

Salomonis regimen ⁊ gesta. par. ſ. titu. iij. ca. ij.
Samuelis gesta recitantur. parte. ſ. titulo. ij. capitulo. vſ. in corpore.
Sanctininus Aheldeñ. eps beati Dionysij discipulus. parte. ſ. titu. vſ. ca. xxviij. §. ſ.
Sanctus nomie sed diaconus officio coronatur martyrio part. ſ. tit. vij. ca. vſ. §. ſ.
Sapientes Grecie septem qui sunt. par. ſ. tit. iiij. cap. j. §. iij.
Sardanapallus qualis fuerit. par. ſ. ti. iij. c. ix. §. xv.
Saturnini quatuor sancti. par. ſ. tit. vſ. ca. xxv. §. v.
Saturnino Lucio occiso seditio facta est in vrbe. part. ſ. ti. iij. ca. v. §. xx.
Sauinianus Potentianus et Altimus ex. lxxij. discipulis christi. par. ſ. tit. vſ. ca. xxv. §. iij.
Sauinus martyrio coronatur. parte. ſ. titu. vij. cap. ix. §. ſ.
Saul quomodo in regē electus: et quare repudiatus: quomodo interijt. parte. ſ. tit. ij. ca. ſ. §. vſ.
Sauli conuersio et Pauli predicatio recitatur. par. ſ. titu. vſ. ca. ij. §. vſ.

Scipio Aphricanus Annibalem vincit. par. ſ. titu. iiij. ca. v. §. xvſ.
Schisma inter Symmacum et Laurentium. par. ſ. titu. vſ. ca. ſ. §. vij.
Scisma primum Nouati heretici contra Cornelium. part. ſ. tit. vij. ca. vij. §. xſ.

Sebastianus martyrio coronatur. par. ſ. titu. viij. ca. ſ. §. iiij.
Secundianus sub Decio christianos persecutus conuertitur. par. ſ. tit. vij. ca. vij. §. ix.
Secundus philosophus tacitus claruit in vita Pythagorica. par. ſ. tit. vij. ca. iiij. §. ſ.
Seleucus Nicanor primus rex Syrie regnauit. par. ſ. titu. iiij. ca. iiij. §. ij.
Senescе flosculi ex diuersis eius scriptis recitantur. par. ſ. tit. vj. ca. xxiiij.
Senece mors a Nerone decreta est. parte. ſ. titulo. vſ. capi. xxiiij. §. ſ.
Serapia virgo Antiochena martyrio coronatur. parte pri ma. titulo. vij. ca. v. §. vſ.
Sergius et Bacchus martyrio coronātur. parte. ſ. tit. viij. ca. ſ. §. xxiij.
Sermo domini in monte resumitur summarie. parte. ſ. tit. v. ca. ſ. §. vij.
Seuerus imperator tyrannus quinte persecutiōis author par. ſ. tit. vij. ca. vſ. §. xviij.

Sybille quot fuerunt: et q̄ scripserunt. parte. ſ. titu. iij. ca. ix. §. xiij.
Sylla dux exercitus Mithridatis regis. parte. ſ. titul. iij. ca. v. §. xxvij.
Sylla consul Romanꝰ crudelitate seuit ⁊ ita mortuus est. parte. ſ. tit. iiij. capᵒ. v. §. xxix.
Syluerius papa in exilium mittitur. parte. ſ. tit. vſ. capit. ſ. §. viij.
Simon Onie filius Judeorum pontifex maximus clarus habetur. part. ſ. tit. iiij. ca. iiij. §. iij.
Simon Machabeus abstulit iugum gentium ab Jsrael. par. ſ. titu. iiij. ca. iij. §. xviij.
Simon magus baptisma suscepit a Philippo diacono. Et a Petro propter simoniam condemnatus. par. ſ. titu. vſ. ca. ij. §. v.
Simon magus a Beato Petro est conuictus. par. ſ. tit. vſ. ca. iiij. §. ij.
Simon apostolus martyrio est coronatꝰ. par. ſ. ti. vſ. c. xiiij.
Simonides et Archilogus poete clarent. parte. ſ. titul. iij. ca. ix. §. xvſ.
Simonides poeta nobilis claruit. par. ſ. ti. iij. cap. ix. §. xvſ.
Symphorianus martyrio coronatur. parte. ſ. titulo. vij. ca. ix. §. iij.
Sisinius Theodore sancte maritus conuertitur. parte. ſ. titu. vij. ca. ij. §. ij.
Sixtus papa vide in litera. X.

Socrates nascitur. parte prima titu. iij. ca. ſ. §. xvſ. Et clarus habetur ibidem. §. xx. ⁊ mozitur. §. xxſ.
Solon Athenienſibus preclaras leges tradidit. parte. ſ. titulo. iiij. ca. v. §. vij.
Sophia cum tribus filiabus suis: Fide: Spe: ⁊ Charitate martyrio coronatur. par. ſ. titu. vij. ca. v. §. v.
Sophocles poeta claruit. par. ſ. ti. iiij. ca. ſ. §. xv.
Soter papa hec constituit. parte. ſ. titu. vij. ca. vſ. §. ſ.

Speosippus cū fratribus martyrio coronatur. par. ſ. tit. vij. ca. ix. §. ij.

Statua marmorea moueri visa est ⁊ enea sudare. part. ſ. titu. vij. ca. vſ. §. xſ.
Stephanus protomartyr quomodo ⁊ quando martyrizatus est. Et quando reliquie eius inuente: et quare festiuitates translate sunt. parte. ſ. titu. vſ. ca. ij. §. iiij.
Stephanus archidiaconus Lucij ab eo in papam institutur. parte. ſ. titu. vij. ca. vij. §. xij.
Stoicorum et Peripateticorum sententie differunt. part. ſ. titu. iij. c. ſ. §. xix.

Thales milleſius claruit. part. ſ. tit. ij. ca. ix. §. xvij. ⁊ tit. iij. c. ſ. §. ij.
Tarquinius superbus vsurpauit regnum Romanorum ⁊ tandem expulsus. part. ſ. titu. iiij. ca. v. §. iiij. et sequeñ.
Taurinus Ebroicen. eps. parte. ſ. titu. vſ. ca. xxviij. §. iiij.
Taurinus Ebroicensis episcopus martyrizatur. parte. ſ. titulo. vij. ca. v. §. ij.

Theatrum mirabile in Heraclea ciuitate. parte. ſ. tit. iiij. ca. ſ. §. xxij.
Tecla beati Pauli apostoli discipula. parte. ſ. titu. vſ. capit. xxviij. §. v.
Teleſphorus papa ex anachoritis assumitur. par. ſ. ti. vij. ca. vſ. in corpore.
Themistoclis gloria. part. ſ. ti. iiij. ca. ſ. §. xiiij.
Templum reedificandi Judeis Cyrus rex Persarū licentiā dedit. par. ſ. tit. iij. ca. ſ. §. iiij. Et notanter Darius post eū ad preces zorobabel ⁊c. part. ſ. ti. iij. ca. ſ. §. ix.
Templum Salomonis cuius forme erat describitur. part. ſ. tit. iij. ca. ij.
Templum et ciuitas eius visa est ab Ezechiele: et exposita a Gregorio. par. ſ. tit. iij. ca. vij. §. iiij.
Templum Apollinis positum Delphis describitur. par. ſ. titu. iiij. ca. iij. §. v.
Tentatus est christus a diabolo taliter. par. ſ. ti. v. capit. ij. §. xvij.
Theodoricus rex Jtalie hereticus persecutus est ecclesias par. ſ. tit. vſ. ca. ſ. §. vij.
Theodorus martyrio coronatur. par. ſ. ti. viij. ca. ſ. §. xxvj.
Theodora Clementis discipula virum suum Sisinniū conuertit. par. ſ. tit. vij. ca. ij. §. ij.
Theodotion interpres claruit. parte. ſ. titu. vij. capᵒ. vſ. §. xſ.
Theophilus Antiochenus episcopus. par. ſ. titu. vij. cap. vſ. §. x.
Theopompus historiographus cuius scripta abbreuiauit Justinus martyr. par. ſ. tit. vij. ca. vij. in corpore.
Theophrastus philosophus claruit. parte. ſ. tit. iiij. capᵒ. iiij. in corpore.
Terentius scriptor comediarum claruit. parte. ſ. tit. iiij. ca. v. §. xxiij.

Tyberius quanta gesserit tempore Octauiani. par. ſ. titu. iiij. ca. vſ. §. ij.
Tyberij imperatoris laudes et vituperium recitantur. par ſ. tit. vſ. ca. xxſ. §. j. ⁊ seq.
Tyburtius cū suis martyrio coronāt. par. ſ. tit. viij. c. ſ. §. v.
Tyburtij ⁊ Valeriani fratrū querſio. par. ſ. ti. vij. c. vſ. §. xvſ.
Timotheus Paulo associatus est predicando discurrens Barnaba dimisso. par. ſ. tit. vſ. ca. ij. §. xſ.
Timotheus Pauli discipulus preconizatur a Polycrate. par. ſ. tit. vſ. ca. xxviij. §. vſ.
Titus beati Pauli discipulus. parte. ſ. tit. vſ. ca. xxviij. §. vſ.
Titus Vespasiani filius imperio claruit. parte. ſ. titul. vij. ca. ſ. §. v.

Tobias quando claruit. parteprima. titu. iij. ca. ix. §. xiij.
Thomas apostolus taliter cōuersatus ⁊ martyrio coronatus est. part. ſ. tit. vſ. ca. x. per totum.
Torquatus Manlius propriū filium interfecit: q̄ cōtra mandatum suum fecit: licet cum hostis victoria. par. ſ. titu. iij. ca. v. §. xiij.
Totila rex Gothorum imperium Romanum inuasit. par. ſ. ſ. ti. vſ. ca. ſ. §. viij.

Traianus imperator. parte. i.tit. vij. ca. ſ. §. ix. Eiusdē mors. c. iij. §. ij.

Transfiguratio christi summarie recitatur.parte.j.titu.v. ca.v.§.iij.
Treueri Alemanie primo ad fidem veniunt.parte.j.tit.vj. ca.xxvij.§.xj.in corpore.
Trimegistus Hermes: qui et Mercurius dicitur claruit. parte.j.titu.iiij.ca.ij.§.ij.
Triphon contra fidem interfecit Jonathan ꝛc.parte.j.tit. iij.ca.iiij.§.xvij.et sequeñ.
Triphon multis clarebat miraculis.par.j.titu.vij.cap.vij. §.vij.
Triumphus splendide Valeriano Rome exhibitus descri bitur.parte.j.tit.vij.capᵇ.viij.§.xij.
Troie desolatio recitatur.par.j.ti.ij.c.j.§.iij.
Trophinus beati Pauli discipulus sic claruit.parte.j.tit. vj.ca.xxviij.§.vj.

Tullus hostilius Romaz rexit post Romulum et Numã Pompilium.parte.j.titul. iij. ca.v.§.iij.
Tullius orator eloquentissimus Licero claruit.parte.j.ti. iij.ca.vj.§.v.

Valētinus presbyter martyrio cõsecratur.par.j.ti.vij.ca.ix.in corpore
Valerianus imperator quante laudis primum deinde vituperij.par.j.tit.vij.ca.viij.in corpo pore.et.§.sequeñ.
Valerius maximus claruit.par.j.titu.iiij.c.vj.§.iiij.
Varro Marcus historiographus claruit.par.j.ti.ij. capit. vj.§.iij.

Verona ciuitas conditur.parte.j.ti.vij.ca.vj.§.xj.
Vespasianus imperium Romanum consecutus est.parte j.titu.vij.ca.j.

Victor martyrio consecratur. par.j.titu.vij.ca.vj.§.ix.
Victor sophista apud Athenas claruit.par.j.ti.vij.capᵇ.vij. in corpore in fine.
Victor martyrio consecratur.par.j.ti.viij.ca.j.§.ij.
Victorinus et Eutices martyrio cozonantur.parte.j.titu. vij.ca.j.§.viij.
Vigilius papa Constantinopoli martyrizatus est.part.j. tit.vj.ca.j.§.viij.
Villicus diffamatus ad rationem requisitus est.parte.j.ti tulo.v.ca.ij.§.xvij.
Vincentius Eusebius et Potentianus martyrio cozonan tur.par.j.ti.vij.ca.vj.§.xij.
Vincentius diaconus ꝛ Valerius episcopus martyrio triũ phant.par.j.tit.viij.ca.j.§.xxij.
Virgilius Maro poetarum maximus claruit.parte.j.tit. iiij.ca.vj.§.vij.
Vitalis martyrium passus est.parte.j.tit.vj.ca.xxv.§.iij.
Vitalis et Agricola passi sunt.par.j.tit.viij.ca.j.§.xij.
Vitia diuersa a christo reprehenduntur in euangelicis hi storijs.par.j.tit.v.ca.iij.per totum.
Vitus Modestus ꝛ Crescentia martyrio cozonantur.par. j.ti.viij.ca.j.§.xxiiij.

Vltionem diuinam experiũtur persecutores fidei christiane.par.j.ti.viij.ca.ij.§.iiij.

Unctio qua consecrabantur sacerdotes et sacra in veteri testamẽto ex qua materia fie bat.par.j.tit.ij.ca.iiij.§.iiij.

Urbanus papa ciuis Romanus.par.j.tit.vij.ca.vj.§.xix.
Ursula quando passa sit recitantur opiniones.par.j.titul. vij.ca.vij.§.ij.

Ulpianus iurisconsultus claruit.par.j.tit.vij.ca.vj.§.xx.

Xenophon Platonis discipulus claruit.par.j.ti.iiij.ca.j.§.xxiiij.
Xerxes rex Persarum quãdo et quomodo re gnauit.parte.j.ti.iiij.ca.j.§.xij.

Xistus primus papa martyrio cozonatur.par.j.titu.vij.ca.v.§.j.
Xistus secundus papa eligitur.parte.j.ti.vij.ca.vij.§.xij.
Xistus papa secundus martyrio cozonatur.par.j.titu.viij. ca.viij.§.vij.

Zacheꝰ publicanoꝝ principis conuersio.par.j.tit.v.ca.ij.§.xiij.

Zeleucus suo prius demũ filij oculo eruto legem quam statuit imple uit.par.j.ti.iij.ca.ix.§.xvj.
zenon stoicus claruit.parte.j.tit.iiij.ca.iiij.§.vij.
zeno philosophus flozuit.part.j.tit.ij.ca.ix.§.xvij.
zenobia mariti sui necem viriliter vindicauit.part.j.ti.vij. ca.viij.§.ij.

zozoastes astrologus artium liberalium et magice artis inuentor quomodo interijt. par.j.ti.j.ca.iij.§.vij.

Finis registri. Laus deo.

Incipit tabula generalis prime partis hystoriaꝝ dñi Antonini: q̄ hꝫ titulos octoquoꝫ quilibet plura hꝫ capitula: que item multos habent. §.

Titulus primus de prima mundi etate.

Quomodo Adā et Eua in statu innocentie sub limati: post lapsum deprauari: ꝛ tandēad mortem sunt condēnati: ſm illud Pſ. Homo cum in honore esset non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus: ꝛ similis factus est illis sub. §. suis. Capitulum. j.

De scōa etate mundi: que incipit a tēpore Noe. de fabricatiōe arce. de diluuio. de mōstrosis gn̄ibus hoim. de inebriatiōe Loth ꝛ maledictione Ebā. sub. §. suis. Capit. ij.

De filijs Noe volētibus turrim edificare: q̄o confusis linguis cessauerunt: ꝛ in Asiam ꝛ Aphricā ꝛ Europā dispersi sunt sub diuersis idiomatibus. sub. §. suis. Capitu. iij.

Titulus secundus de tertia etate mundi.

De gestis Abraam. Cap. j.
De gestis Jacob. Cap. ij.
De gestis Joseph. Cap. iij.
De gestis Moysi ꝛ libris suis. Cap. iiij.
De gestis Josue ꝛ aliox Judicū filiox Israel. Cap'lm. v.
De gestis Heli ꝛ Samuelis et Saul iuxta seriem primi libri Regū. Capitulū. vj.

Titulus tertius de quarta etate mundi.

De gestis Dauid ſm seriem secundi libri Regū. Cap'lm. j.
De gestis Salomonis vei' gl'ia ostēsa regine Sabe. Ca. ij.
De regibus subsequentibus iuxta seriem librorum Regū et Paralipomenon. Cap. iij.
De prophetis Dauid ꝛ Salomonis. Ca. iiij.
De prophetia Esaie. Cap. v.
De prophetia Hieremie. Cap. vj.
De prophetia Ezechielis. Cap. vij.
De prophetia Danielis. Cap. viij.
De duodecim morib' prophetis et eox dictis. Ca. ix.

Titulus quartus de quinta etate mundi.

De regno Nabuchodonosor et Cyro rege Persarū: ꝛ alijs subsequentibus. Cap. j.
De Alexandro magno. Cap. ij.
De sapientibus illoꝝ tēporū/scz Aristotele et alijs. Ca. iij.
De diuisione monarchie Grecox in plures ptes. Ca. iiij.
De monarchia Rōanox: Romulo: Numa: Pōpilio ꝛ ceteris. ꝛ de bellis punicis/macedonicis / socialibus ꝛ ciuilibus. Cap. v.
De Octauiano ꝛ bellis suis: ꝛ sapientibus illis tempozib' videlicet Uergilio: Ouidio ꝛ ceteris florentibus: ꝛ de genealogia beate virginis Marie. Cap. vj.

Titulus quintus de sexta etate mundi.

De christi incarnatione/vita/ꝛ miraculis. Cap. j.
De doctrina christi per parabolas. Cap. ij.
De doctrina christi redarguēdo diuersa hoiz vitia. Cap. iij.
De rn̄sione xpi ad inq̄sitiōis cām sciendi veritatem. Cap. iiij.
De clauibus ecclesie Petro collatis a christo. Quodcunq; ligaueris ꝛc. Cap. v.
De passione domini. Cap. vj.
De xpi resurrectiōe ꝛ ascēsiōe ꝛ gētiliū attestatiōe. Ca. vij.
De initio euāgelij Joānis. In principio erat ver. Cap. viij.

Titulus sextus de ecclesia militante.

De mystico corpore christi inquantum est caput ecclesie et christicole membra ſm representationem beati Joannis in apocalypsi. Cap. j.
De ecclesia primitiua et gestis suis: vt elicitur ex actibus apostolorum. Cap. ij.
De conuersatione beate Marie virginis post christi ascensionem. Cap. iij.
De conuersatione ꝛ martyrio beati Petri apli. Cap. iiij.
De conuersatione ꝛ martyrio beati Pauli apli. Ca. v.
De conuersatione beati Joannis euangeliste. Cap. vj.
De cōuersatione ꝛ martyrio bti Jacobi maioris. Cap. vij.
De cōuersatione ꝛ martyrio beati Jacobi minoris fratris domini. Cap. viij.
De cōuersatione ꝛ martyrio beati Andree apli. Cap. ix.
De cōuersatione ꝛ martyrio beati Thome apli. Ca. x.
De conuersatione ꝛ martyrio Philippi apli. Cap. xj.
De conuersatione et martyrio beati Bartholomei apostoli. Cap. xij.
De cuersatiōe ꝛ martyrio bti matthei euāgeliste. Cap. xiij.
De cuersatione ꝛ martyrio bti Simonis ꝛ iude. Cap. xiiij.
De conuersatione ꝛ martyrio bti Matthie apli. Cap. xv.
De cuersatione et martyrio bti marci euāgeliste. Cap. xvj.
De cōuersatione ꝛ martyrio bti luce euāgeliste. Ca. xvij.
De cōuersatione ꝛ martyrio bti Barnabe apli. Cap. xviij.
De conuersatione beate marie Magdalene. Cap. xix.
De conuersatione beate Marthe. Cap. xx.
De imperatoribus tempore christi regnantibus ꝛ videlicet Octauiano ꝛ Tyberio. Cap. xxj.
De Claudio romanorum imperatore. Cap. xxij.
De Nerone imperatore ꝛ malicijs eius. Cap. xxiij.
De sapientibus illius temporis: videlz Senecat Juuenale Persio ꝛ Quintiliano: ꝛ eoꝝ scriptis. Cap. xxiiij.
De aliquibus sanctis sub Nerone martyriū passis: videlz Uitale: martiale: Sauiniano: Julianot Saturnino: Lazaro: ꝛ septem primis diaconibus. Ca. xxv.
De diuersis discipulis bti Petri sub Nerone passis: videlz Frontonio: Apollinari: Luciano ꝛ Romulo. Cap. xxvj.
De martyrio beati Nazarij: beate Perpetue ꝛ filijs: ꝛ de sancto Menno. Capitulum. xxvij.
De discipulis beati Pauli: videlicet Dionysio areopagita et socijs suis. de sancta Teclat Timotheo: Tito: Praxede et potentiana. Cap. xxviij.

Titulus septimus de imperio Uespasiani.

Quomodo et quando adeptus sit imperium Romanum et de destructione Hierusalem: ꝛ de imperio Titi filij sui et de persecutione Domitiani: ꝛ de benignitate Nerue] imperatoris. Cap. j.
De summis pontificibus illoꝝ temporum: videlz Lino: Cleto: Clemente. Cap. ij.
De sancto Phoca ꝛ eius passione. De christianorum persecutione. De Plinio secundo et Traiani imperatoris morte. Capitulum. iij.
De Aelio Adriano imperatore: ꝛ Secundo philosopho ꝛ dictis eius. Cap. iiij.
De Alexandro papa Sixto: ꝛ de martyribus illo tempore passis: scz Eustachio: decē milibus crucifixis. De sancta Sophia ꝛ filiabus suis: de Serapia virgine: Sabina viduat ꝛ alijs sub Adriano passis. Cap. v.
De papa Telesphoro: Igino: et Pio successoribus eius et martyribus tunc passis: Policarpo: Justino ꝛ Photino: Felicitate cum filijs: ꝛ de mirabili hystoria Eugenie virginis: Ceciliat Martina: Quirito: ꝛ Calixto papa: Urbano ꝛ descriptis Origenis. Cap. vj.
De fraude maximini: quomodo Alexandro occiso imperiū romanum inuasit. De Philippo imperatore. Decio tyranno: et quibusdam martyribus sub eo passis: videlicet septem dormientibus ꝛc. Cap. vij.
De Ualeriano assequente romanum imperium cum Galeno filio: de martyrio Cypriani et scriptis ei': de Sixto: Laurentio: Hyppolito: Apolonia: et papa felice: Euticiano: Caio: Marcellino: Marcello: beatum Sixtum subsequentibus. Capitulū. viij.
De martyribus passis sub Claudio et Numeriano: videlicet Cesario ꝛ Juliano. Sauino: Speosippo: Potiouilla: agapito: Babyllo: Crisato: Daria: Pelagia meretrice: et Manicheo heretico. Cap. ix.

Titulus octauus de psecutione Diocletiani et Maximiani.

De martyrio Mauricij cum socijs suis: Victore: et quatuor Coronatis: Sebastiano ꝛ Erasmo: Bonifacio ꝛ Julianat Cosma et Damiano: Blasio: Dorotheat Januario ꝛ Anastasia: Barbara: Euphemia: Christina: Aphra ꝛ Juliano: Celso/Cypriano mago: Uincentio: Georgio: Theodoro: Cyriaco: Marcellino: Lucia: Katharina: Agnete: Margarita: Christophoro ꝛc. Cap. j.
De crudelitate Galerij et maximinit et diuina vltione illis illata ad robur fidei nostre per triūphum Constātini magnit de Pāphilo: de Eusebio: Ruffino hystoriographis et Lactantio. Cap. ij.

Finitur Tabula.

Prima pars hiſtorialis domini Antonini archiepiſcopi Florentini ordinis predicatorum.

Incipit proemium.

Quar ppoſitiones ab initio. Quãta audiuimus & cognouimus ea: & patres noſtri annũtiauerũt nobis: narrãtes laudem dñi/virtutes ei⁹ & mirabilia que fecit. Et hoc vt ponant in deo ſpem ſuam: & nõ obliuiſcantur operũ dñi/& mandata eius exquirãt. Pſal. lxxvij. Ut ait Auguſt. ſuper pſ. Propoſitiones q grece appellant problemata: queſtiões ſunt habentes aliquid qõ diſputatione ſoluendũ eſt. Quãuis autẽ hiſtorialia poſitiua ſint: nec habeant in ſe illas difficultates & ſubtilitates queſtionũ q̃ in ſpeculatiuis reperiuntur: nõ tamen abſq; dubitationibus & ſuperficialibus contrarietatibus exiſtũt: & precipue que in lege moyſi prophetijs & pſalmis in euangelijs ſententijs doctorũ tam catholicorum q̃ gentilium habentur. Sed et ipſe hiſtorie varietatem habẽt ſaltem in tẽpore: ad quaruꝫ cõſonantiam diligentem oportet eſſe lectorẽ. De ppoſitiõibus vero hiſtoriarum tractaturus loquar ab initio: non ſolum quo deus elegit populum illũ iudeorũ in peculiarẽ ex cunctis nationibus educens de egypto: ſed ab initio quo deus terrã fundauit: & celum creauit. & primũ hoiem Adam in ea poſuit: de terra per obedientiam tranſiret ad celum. Per lapſum aũt inobediẽtie ſue cũ oĩ poſteritate ſua clauſum eſt ei celũ: & repletũ hic innumeris miſerijs aĩe & corporis migrantẽ ſuſcipiebat infernus: quouſq; ſecundus adam de celo celeſtis precio ſui ſanguinis redimẽs in celũ reduxit in ſanctificatione poſſidere ex pena prime tranſgreſſionis. Unde ſequũt in mũdo oĩa mala. Adã (ait ppheta exẽplum meum ab adoleſcentia mea. Loquar aũt propoſitiones tantoꝝ & tam magnarũ rerũ: quanta audiuimus a deo inſpirante & verbo incarnato predicãte. Quãta audiuimus ab angelis eius ppbetis reuelantibus: vt moyſi in monte ſyna. Johanni euangeliſte in pathmos inſula/ſenſibiliter alijs multifarie multiſq; modis. Quãta audiuimus ab apoſtolis & doctoribus eccleſie: quorũ dicta/vt veritate fulta ab ea fuerunt approbata. Quanta audiuimus etiam agentilibus pbis & poetis moztalia documenta: qui et ſi ſpiritum ſanctum nõ habuerũt ad gratiãm nõ tamẽ eo vſq; quaq; caruerũt. ſ. quo ad veritates aliquas cognoſcendas & inſinuandas. Veritas eſſi ſm Ambro. a quocũq; dicaꝫ/a ſpiritu ſancto eſt. Unde & ipſe vas electionis & doctor gentium Paulus in ſuis epĺis verbis vtĩ poetarũ. vt illud epimenidis ad titũ. Cretenſes male beſtie ſemper mendaces vẽtres pigri. Et illud puto Terentij: Lozrũpunt bonos mozes colloquia mala. Et in actibus apoſtolorũ predicãs inducit illud Arati poete: Genus cũ ſimus dei: in ipſo viuim⁹/mouemur/& ſumus. Nã vt ait Aug. in decretis diſt. xxxvij. ſi quid Si quid veri ſibilla aut orpheus ceterive gentilium vates aut philoſophi de deo dixerunt: valet quidem ad paganorũ vanitatem reuincendam. Et Hiero. diſt. ea. c. qui de menſa. ait. Si qñ cogimur literarum ſecularium recordari: & aliqua ex his dicere: non noſtre voluntatis eſt: ſed (vt ita dicã) gra uiſſime neceſſitatis: vt probem⁹ ea que a ſanctis pphetis ante multa ſecula predicta ſunt: tã grecorũ q̃ latinozum: et aliarum gentium literis contineri. Hec ille. Quid enim valdius in certatione ad confutandũ teſtimonia inimicorum: Audiuimus multa & magna: etſi nõ ab ore illorũ: tamen ex ſcriptis eorũ a progenie in progenies. Et cognouim⁹ ea. Aug. exponit vidimus: Eſt aũt duplex cognitio ſeu viſio. ſ. ſenſitiua & intellectiua. Et quia inter ſenſus exteriores preeminet viſus: quia plures rerum differentias & proprietates innoteſcere facit: ideo omnes alias ſenſationes aliquãdo denominat. Ex hiſtorialibus vtiq; multa a multis viſa ſunt & palpata ab hominibus illius temporis. Quãuis aũt omnis noſtra cognitio oztum cenſeatur habere a ſenſu: cognitio tamen eorum que ſunt fidei: que ratiõe naturali demonſtrari non poſſunt: a ſenſu exteriori non capiunt exordium: ſed ab illuſtratione diuina. Et iſta cognouimus oculata fide: que cognitio maiorem firmitatem habet & certitudinem q̃ naturalis cognitio: qz innititur diuine reuelationi que falli nõ poteſt. Judicium autem humanum de rebus & fallit & fallitur. Unde & philoſophi qui notitiam habuerunt magnam in naturalibus: in multis defecerunt a veritate: precipue de diuinis & concernentibus ſalutem hominum: vt patebit. Doctores aũt catholici in hiſque pertinẽt ad fidem & neceſſaria ſalutis: cognouerunt veritatem: nec in eis errauerunt. Et ſi aliquando videntur contrariari nõ ſolum alijs/ſed & ſibĩpſis: ſi diligenter indagaret in domodei ſcilicet eccleſie: ambulant cum conſenſu idipſum inuicẽ ſentientes. Patres noſtri annunciauerũt nobis. Patres in veteri teſtamento fidelium fuerunt patriarche et prophete: vnde Apoſtolus ad Lozin. Patres noſtri omnes ſub nube fuerunt &c. Et iſti nuntiauerunt nobis que futura erãt in nouo. Nam vt dicit Aug. Non ſolum verba illorũ patrũ: ſed & geſta omnia erant quedã prophetia ſtatus noui teſtamenti. Quãobrem ait ad Lor. apoſtol⁹. Omnia in figuram contingebant illis: facta ſunt autem propter nos. Pres autẽ noui teſtamenti primi fuerunt apoſtoli & euangeliſte: vt dicit Aug. tractans illud: Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij. tibi. ſ. eccleſie: ſucceſſores eorũ/vt epiſcopi & prelati. Et hi nuntiauerunt nobis ea que in veteri teſtamento prenuntiata fuerũt eſſe impleta. Et que reſtãt: vt de ſtatu vario eccleſie/& de fine mundi & gloria bonorũ & pena reproborũ in alia vita implenda: & permaxime a Joãne in apocalypſi. Patres fidelium ſm Greg. diſt. xcvſ. quis dubitet. dicuntur doctores prelati eccleſie: qui ſua doctrina & exẽplo genuerunt plurimos in ſpiritu. In chriſto enim per euangelium: ego vos genui. ait apl's. Et iſti annuntiauerũt nobis que obſcura erant in ſacris oraculis: diffuſe moralia & que conferunt ad vitam eternam quondam in libris ſuis exarantes. Quid autem nunciauerunt: explicat ſubdens poſt verſum. Narrantes laudes domini: virtutes eius & mirabilia eius que fecit. Narrant patres prefati laudes domini: id eſt ea vnde laudetur deus. Non eſt dignũ laude niſi bonũ: qõ omnia appetunt. Et quãto bonũ maius: tãto laude dignius. Or vero deus ſumme bonus & ſummum bonum & a quo omne bonum: in eo ſumme laudandus. Unde ſapiẽs Eccleſiaſtici. xliij. ait: Exaltate deum quãtum poteſtis: quia maior eſt oĩ laude. Et ſi omnis creatura laudat deum/celeſtia terreſtria/maria: & que in eis ſunt modo ſuo: multomagis homo laudare debet propter quez facta ſunt omnia. Nec deus ab homine laudes querit vt inde ei aliquid accreſcat cui nil deficit: ſed laudanti. Sacrificium laudis (ait ipſe per pſ.) honorificabit me: & illic iter quo oſtendam illi ſalutare dei id eſt deum ſaluatorem. Si enim vere laudas deum vt bonum & ſummum bonum: diligis eum ſuper omnia & intenſo affectu. Et hec eſt excellentior via: quam apoſtolus fidelibus oſtendit: que ducit ad celum charitas ipſa. Et ideo narrant patres laudes dei & virtutes eius. ſ. narrant patres: nõ vnã ſed plures. Et primo virtutem potentie narrant dei in creatione rerum: quam referunt cuncta ex nihilo creando & qõ eſt infinite virtutis. Narrant potentiam eius in dando dominia & regna & auferendo & tranſferendo: vt ſciant omnes quia dominatur altiſſimis in regno hominum: & cuicunq; voluerit dabit illud: & humilimum conſtituet ſuper illud vt dicitur Dañ. iiij. & q̃ ſuperborum & ſublimium colla ppria virtute calcauit: vt oſtendetur cum tractabitur de regiminibus ſub diuerſis temporibus & bellis terribilibus eorũ. Narrant quoq; virtutem potentie eius in dando conſtantiam mirabilem martyribus ad omnia tormentorum genera ſufferenda pro nomine eius: & patientiam cũctis electis & diutius aduerſis. vt enim ait Augu. Ut mala equanimiter toleremus dei eſt. nõ noſtra patiẽtia. quoniam ait pſ. Eu es dñe fortitudo mea & patientia mea & ſcilz cauſatiue. Narrant & virtutem potentie ad puniendũ malos hic vel i futurum. Narrant patres virtutem dei ſapientie in gubernando mundũ ratione perpetua. Diſponit enim dei ſapientia omnia ſuauiter dans vnicuiq; qõ cõgruit omnia in pondere & menſura & numero conſtituens & ordinans: vt ſingula queq; ſuum teneant locũ. Narrant patres virtutem ſapientie eius: qui in animas ſanctas ſe trãſfert: & amicos dei & prophetas conſtituit: os quoq; mutorum aperuit: & linguas infantium fecit diſertas: in apoſtolis nõ ſolũ doctores catholicos/ſed & ethnicos ſapientia illuſtrãs ad docendũ populos: quorũ aliqua dicta ponẽtur. Omnis eſſi ſapiẽtia a dño deo eſt. Eccli. ſ. Narrant ſapientiã eius eccleſie comitatam: que vt ſerpens moyſi factus ex virga deuorauit ſerpentes magorũ/ita ſapientia eccleſie oẽs errores philoſophorũ/magorũ: aſtrologorũ/rhetorũ/hereticorũ abſorbuit conuincendo/& ad nihilum redegit cõuertendo vel cõfundẽdo. & merito/quia ſapientia vincit malicia. Narrant patres virtutem bonitatis & clementie dei: qua dignatus eſt noſtram induere formam ſeruilẽ: & ignominioſam crucis tolerare mortem: vt nos de diabolice ſeruitutis eriperet iugo. Hoc ſuper omnia nobis reddit amabilẽ calix ipſe (inquit Bern.) quẽ pro nobis bibit ieſus. Narrãt etiã patres vir-

Zachar. xij. — laudat gẽtiles. — act. xvij — Cognitio duplex. — Ex nihilo creare eſt infinite potentie.

Bernardus. Ternitatem clementie eius in diu expectãdo peccatores ad penitentiam: et aliquãdo etsi tarde cõseruos stolam primam restituendo: scz amisse gratie et virtutuz. Moderatio dei et pietas solũ reditum nostrũ querit: ac nos cupit longa sua bonitate saluari: ait Hiero. Narrant quoq; bonitatis virtutem: qz adeo est bonus et potens sm Aug. vt nil mali sineret esse in operibus suis / nisi esset adeo potẽs q; ex quolibet malo eliceret maius bonũ. Et ipsis electis casus faciat eis in bonũ cedere: vt cautiores / feruentiores / et humiliores resurgant: et aliis vt caueant timorẽ incutiant. Narrant patres virtutes eius quas contulit sanctis suis / magnam fidẽ / firmissimã spem / ardentissimã charitatẽ / pspicacissimam prudentiã in agendis / constantissimã sufferentiam in asperis. Justitiã rectissimã in rebus cõmutandis vel distribuẽdis sobrietatẽ in victu et vestitu parcissimã: castitatem integerrimã: et pfundissimam humilitatẽ. Hec maxime in sanctis anachoritis cenobitis seu monachis et aliis religiosis effulsere: vt patebit. Omnia enim opera nostra. s. bona operatus es in nobis dñe: ait Esa. Ipse enim est qui operatur in nobis velle et perficere p bona voluntate sm Aplm: Quoniam nõ sumus sufficientes cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis: vnde sumamus exẽpla viuendi. Narrat quoq; mirabilia eius patres in quibus ostẽditur gloria et magnificentia eius. sm illud: Glorioſus deꝰ in sanctis eius: scz ostenditur ex operibus eorum mirabilis in maiestate faciens prodigia. Horum aũt mirabilium quedam a natura mere: sed ideo mirabilia / quia rara et inusitata: vt terremotus / pestilentie / fames / monstrosi partꝰ / fortiudo corporis maxima: et huiusmodi. Quedã sunt mirabilia nõ ab hominibus: et sed a demonibus acta / vel pcurata: vt que facta sunt per magos et sponsa p idola: et Certium genus mirabilium est. que fiunt a sanctis virtute diuina supra virtutem naturalem: ita q; tota virtus nature nõ posset per se agere illa: vt illuminatio ceci / resuscitatio mortui / et huiusmodi. Quãuis autem de omni isto triplici genere mirabilium fiat mẽtio in istis hystorialibus: de quibus agitur: quia de terremotibus et pestibus et monstrosis hominibus / ac etiam de responsis demonũ predicentium futura: et de sanationibus perdemones: tamen principalis intentio est narrare de veris miraculis factis a sanctis in vtroq; testamento virtute diuina: et copiosius in nouo sine comparatione. Quibus miraculis veris: et probabilibus indicijs deo operante conuersus est mũdus: auersus a deo per idololatria et varia vitia. Ab initio enim ecclesia dicitur inchoata in abel iusto: cuius iusticiam dñs ostendit inflãmando sacrificium eius de animalibus oblatum: ignem mittendo de celo ad incendendum ipsum: vnde tũc miracula fieri ceperunt / nec vnq; ab ecclesia desierunt: etsi interpollata sint: copiosissime tamen in ecclesia primitiua patrata ad fidem christi dilatandam et firmandam. Unde dicitur Marc. vlt. de discipulis christi post ascensionẽ eius Illi autem pfecti predi. vbiq; dño cooperan. et ser. con. se. signis. i. miraculis. Sicut autẽ radice arboris bene firmata et dilatata nõ amplius irrigatur ipsa iam puecta: vt a ventis nõ deiciatur / vt solis radio arescat / sed incõcussa pmaneat fructum faciẽs: ita fide firmata miraculis et dilatata passionibus martyrum roborata: sed et doctrinis sanctorũ irrigata nõ diu: necessariũ nõ est ita frequẽter fieri miracula vt meritũ fidei conualescat. et tamen pyissimus deus nũq; ecclesiam miraculis veris destituit etiã modernis temporibus ad cõsolationem fidelium. Et de his innumeris miraculis a deo operatis per sanctos suos suis coaptatis locis patebit. De his autem veris miraculis ait pñs. Tu es deus solus qui facis. Nam et si per sanctos: nõ tamen nisi virtute dei: et hec narrant patres nostri. Propter quid aũt hec facta sint vt patres annunciantes filijs suis narrauerint laudes eius virtutes et mirabilia: eius causam assignat ipse pñs. di. Ut ponant in deo spem: nõ in viribꝰ suis et virtute sua presumentes / quia de se et sua virtute gloriantes humiliat: sed in deo a quo omne datũ optimũ et omne donum perfectũ. Non in hoibus: qz maledictus vir q; confidit in hoie: et ponit carnem. i. hoiem brachiũ suũ. Sed vt ponant in deo spem suam in agendis ab eo expectãtes auxilium: et consilium in angustijs et necessitatibus expectantes ab eo subleuationem put saluti erit expediens. Respicite filij nationes hominũ. dicit Eccli. ij. et videte: quia nullus sperauit in deo et relictus est: pmansit in mãdatis eius et cõfusus est. In delictis penitendo ponãt spem in deo: nõ in suis fructibus et penitentijs ad veniã psequendã. In premijs et gloria ponãt spem in deo et qz gratiam et gliam dabit dñs solus et nõ mundus vel alius. Sed ne frustra speret vel potius presumat. Non obliuiscant hoies operũ dñi q; fecit in beneficijs cozũne inueniant ingratitudinem: quia ingratissimus (ait Seneca) est qui oblitus est. s. beneficij. Ingratitudo aũt ventus est desiccans fontẽ diuine pietatis / fluẽta gratie: rozẽ misericordie: inquit Bernũ. Et qõ dedit deꝰ gratis: sm Aug. abstulit ingratis. Non solũ aũt obliuisci nõ debent. sed et recõpensare p opera bona ad dei honorem peracta. Et hoc est qõ subdit. Et mãdata eius exquirant / vt sciant et illa obseruent. Scitis hoc: ait christus discipulis: beati eritis si feceritis ea / nõ si sciueritis tantum. Et inde exurgit vera spes superne beatitudinis cõsequendi: nõ solum ex gratia principaliter / sed ex meritis bonoꝝ operũ cõsecuta. Et hec est tota intẽtio huius operis: vt ex his q; narrantur in hystorijs p scientiam hoies discãt bene cõuersari in mũdo. vnde a dño sperent et beatitudinẽ cõsequantur. Patres aũt qui ista scripta narrant sunt moyses in pẽtateuco: q; de mundi creatione et duabus primis eratibus pphetãdo et prenũciando qõ hoibꝰ erat occultũ sibi aũt reuelatũ / et alia multa q; facta sunt tpe suo. Et oẽs canonice scripture ve. et no. test. ait autẽtice ab ecclia firmate sunt: vt nec de tota liceat dubitare. Post hec sunt multa a summis pontificibus gesta et dicta ex decretis p gratianum excerpta. Patres alij q; nunciauerunt nobis in libris sunt Eusebius cesarieñ. in hystoria ecclesiastica: quam rufinus de greco transtulit in latinũ: addens ad ipsum duos libros. Idem in chronicis suis quas Hiero. trãstulit in latinum: addens et q; postea gesta sunt vsq; ad tempus suum. Paulus quoq; orosius in li. de ormesta mũdi. Justinꝰ martyr. abbreuiator trogi põpei: Sue. in lib. de. xij. cesaribus. Aug. de ci. dei. cũ declaratione magistri Thome anglici. Helinandus in sua cõpilatione hystoriarum. Eutropius. magister Petrus comestor in hysto. scho. Josephus in li. antiquitatũ. Sigisbertus in chronicis suis. Ju hysto. tripartita. Leonardus aretinus in hysto. florentina. Brego. in dia. Uincentius in spe. hysto. et Jnanes de colũna fratres / ambo ordinis predicatorum. Et ex multis legendis sanctoꝝ. Dicta quoq; moralia philosophorum et poetarum: vt socratis / pythagore / Platonis / aristotelis / tullij quoq; et senece. Uergilij / ouidij / et aliorum plurium. Horum scripta et dicta hic referuntur / et paruz vel nihil de proprio. In partes autem tres diuiditur propter prolixitatem: quarum prima vsq; ad Constantinum imperatorem magnum: et Silueſtrum papam. Secunda vsq; ad tempora Henrici / sexti imperatoris: et Innocentij quarti pape. Tertia exinde vsq; ad tempus illud quo vita comes fuerit.

Esa. xxvj. Phil. ij.

Eusebius cesarieñ.

Justinus martyr.

Diuisio totius operis.

Jacobus Romeburgus: Candido lectori felicitatem.

CUm homines multis rebus humiliores imbecilliores infirmioresq; sint bestijs: hac vna in re bestijs maxime prestare videntur/qõ loqui possint: quare preclarum mihi quiddam videtur adeptus/qui in ea re hoibus ipsis antecellit: qua in re homines bestijs prestant. Quo in stadio primas sunmumq; decus obtinet eloquentia/sine qua veteres illi oratores: multa mancaq; tradiderunt esse omnia. Ad hanc igitur qui toto animo: siue pedestri siue liberiore gradu nitũtur/in summum euadunt: et quo propius ad eius fastigiũ liceat accedere/eo magis prestare ceteris mortalibus contingit: verum cum corporis facibus ad oẽs cupiditates/malasq; artes: inflammari soleamus/profecto beatl erimus/quum corporibus relictis et cupiditatum et emulationum expertes: totos nos in contemplandis rebus/inspiciẽdisq; proponemus: cum ineſt mentibus nostris insatiabilis quedam veri cognoscendi cupiditas: qua precipue fruimur visione: imo trahimur et impellimur (vt inquit Quintilianus) ad cognitionem et scientie cupiditatem: in qua excellere/pulchrum: labi autem et errare nescire et allucinari: et malum et turpe ducimus. Insuper ad hoc natos nos scimus: vt aliquid agamus: ne torpore desidiaq; lethargum veternunq; cõtrahamus: vitamq; humanam prope vti ferrum esseſi exerceas atteritur: si non exerceas/rubigine fuscatur absumiturq;. Et sicut aues ad volatum/equi ad cursum seuitiamq; fere gignuntur (vt idem inquit) ita hoibus propria mentis est agitatio: atq; solertia: vnde origo animi: celestis credit. Propterea vnumquemq; summa ope niti decet: ne exigue vite annos sub silentio pecudũ more/rationis inexpertium que natura somno/ventriq; obedientia: felicitatemq; omnem in hec constituentia finxit: exigat. Viatores nõ eunt vt eant (quẽ admodum inquit ille) sic et vita: non sui tantum causa fit: sed vt in ea aliquid preclarum fiat. Segnes et inertes animos/oderunt superi: qz homines nigil agere (vt Cato ait) male agere discunt. Sed quorsum hec tam multa inquies: Nempe eo candide lector/ne in nos hec merito cudatur faba: ac competat dictum/nosq; nostris telo gladijsq; iugulatos dicamus propijs: ridentem dicere verum quid vetat: Verum vt prudentiss. (vt cetera omnia) portius ille Cato censorius: omniũ bonarum artium magister/ac fons: virtutumq; viua imago scriptum reliquit. Non minus ocij q negotij/reddendaz esse rationem: quod triumphale illud ac augustum decus: maior Affricanus/armis et toga clarissimus/bonarum artium specimen: diligenter obseruauit. Ego itaq; literaruz tyrunculus Catoniano oraculo monitus diuino: rationem etiam ocij mei (quod mihi a iuuenta tenera formanda instituendaq; datur: quodq; iucundo dulciq; literario meo ocio fine quo nõ video quid hec habeat vita suaue: Imo mors et viui hoĩs (vt verissime Seneca inquit sepultura suffurari liceat) hac epistola optime lector/dare constituime inter illos videamur numerandi: qui totos dies per desidiam ociãtur: et instar Glirium Ursorumq; stertentes torpentes: q maiorẽ eui partem somno conterunt/et vt ait Lucre. Viui atq; videntes vitam perdunt. Quocirca segnicie socordieq; notam effugere cupiens: ratus omne id temporis: quod studio non impartiretur cum Plinio/perire: simulq; in mentem venerat illud Platonis ad architam Tarentinum scribens nullum nostrum omnium sibi tantum natum: statim facinus quidem audax et temerarium/ac impar propemodum viribus nostris/sed speciosum/sed vtile (ni me fallat opinio) aggressus sum: nihil inde emolumenti venans/tantum communi studiosorum vtilitati commodoq; studens. Itaq; dextro hercule: totam hanc quam vides. Reuerendissimi patris Archipresulis Florentini Domini. D. Antonini/diuinarum humanarumq; iuxta reruz indagatoris studiosissimi: historiam/absolutissimum/naturę opus/in tomos tres accuratissime redactam: ac singulis tomis indice triplici illustratis: a capite ad calcem (vt obscuris lumen adderemus) summo studio/labore indefatigabili/vigilijs immensis/accuratissime: et adamussim: noua facie limaq; adornatam/expolitam recognitamq;/in lucem emittimus: sperantes iam fore illum in omnium ore augustiorem qui olim virtute/literis/ac vite sanctimonia fuit augustiss. veruz partim temporum iniquitate/partim incuria/negligentia/insciaq; librariorum infinitis pene hactenus erroribꝰ obruptam. Cuius rei causam esse auguror/non tam inscitiã eorum (qua potissimum tamen gloriantur) q inexplebilem insatiabilemq; auaritiam) que bonas artes omnes subuertit) cui dum consulant: tremq; modo faciant: pensi nihil habent: q emendate/mitide/terse/castigate/imo q perdite/deloratęq; libri eorum prodeant: neq; quid fructus vtilitatisq; hinc studiosi sint hauriturl: sed quantum nummorum lucri ve arce/mersupioq; eorum sint allaturi: studiose perquirunt. o auri sacra fames: quibus debemus vt si quid boni scribatur ita peruertant atq; corrumpant/vt rectius sit/ijs libris carere/q in exemplaria mille transcriptos per orbis omneis/prouincias mittere. Quamobrem candide lector nihil turpius esse duximus ac detestabilius: q vt diuum hunc Antoninum ad communem mortalium vtilitatem natum: per quem laudem recentium historiographorum attonsam: atq; harena cedere/herbamq; vltro porrigere videmus/deprauatum mancum/squalidum circunferri diutius patiamur. Illum inq tante laudis virum: sanctitate clarum/doctrina insignem/omnibusq; virtutum dotibus abunde accumulatũ/et quo plura in eum/amplissimis/preconijs conferre quis studeat/eo sane videatur pauciora/q debeat contulisse: cuiusq; maiestatem/eo prouectam/vt nullius laude crescere vel minui obscurarię obtrectatione credam posse: omnemq; inuidie aleaz superasse. Nam vt erat omnibus fortune: corporis/animiq; presertim dotibus abunde pollens/perspicaciss. scz acriq; ingenio/memoria singulari/studio assiduaq; lectione infatigabili/recondita multiplici q doctrina/omnibꝰ denicq; honestis artibus supra veri fidem munitus atq; instructus et nullo non preconio maiorz quemq; non humano ingenio: sed potiꝰ Delphico quodam oraculo afflatum deierares/qui simul ac breuem hanc fluxam fragilemq; contemplans mortalium vitam: animusq; ille diuinus a reliquis corruptis ac perditis sui seculi moribus dissentiens: ne inter tanta vitia ac illecta menta/imbecilla pronaq; etas/dolis imposturisq; huius mũdi caperetur irretiretur q: solam virtutem claram eternãq; haberi cernens: statim vasto hoc ac procelloso blandientis mundi mare (vbi plena tumultu omnia/vbi multaper aduersa/per picula/catenatosq; labores: fortuna afflictat cruciatq; mortales) emenso tranatoq; ad religionem ordinemq; diui Dominici (quam ab ipsis in cunabulis adamabat) tanq; in tutissimum/tranquillissimum/placidissimunq; portũ/se receperit: ibiq; liber/omnibusq; illecebris seculi posthabitis quieuit/sedemq; locauit/verum ne desidia socordia ve/bonũ trãquillumq; ocium illud a superis delatum tereret: abureturve aut seruilibus officijs intentus reliquam etatez ageret/nihil prius habuit/q vt memoriam sui q maxime longam efficeret/famamq; (quod virtutis est opus) facris extenderet. Igitur otio perpetuum bellum indicens: summa ope nisus est/ne vitam sileutio veluti pecora transigeret: aut quẽadmodum homines isti indocti/inculti/ventri somnoq; tantum dediti/quibus contra naturam corpꝰ voluptati/anima oneri est (quorum vita morsq; iuxta estimanda) solos eos viuere atq; frui anima dicebat: qui aliquo negocio/studioq; intenti preclari facinoris aut artis bone/famam communemq; vtilitatem quererent. Sed vt in magna copia rerũ aliud alij nature iter ostendit diu multumq; animo voluens quid potissimum illi iam sacris initiatus pontificiaq; dignitate decoratus pro decore aggrediendum: quodq; argumentum fue dignitati professioniq; q maxime dignum congruentemq; fuscipiendum foret. Tandem illud quod in se cum honestatis maiestatisq; tum precipue vtilitatis haberet plurimum/non fine numine quodam delegit: memor veteris illius (amplissimo dignum preconio) institutum: vt hi qui ad veram humanitatis gloriam culmenq; aspirarent: hoim animos aliquo officiorũ genere primũ demereri contenderent: et adveritatem rebus omnibus anteponendam/nunc monendo: nunc docendo: itineris compendium pro viribus aperirent: statuitq; igitur vt mortalium mentes sibi deuinceret vtilitatiq; consuleret historiam reliquas gestas (vt quecunq; memoria digna videbantur) summa cura/diligentia/labore: summaq; cum fide perscribere contexereq;. Sed arduum videtur res gestas scribere/vitilitigatorumq; morsus effugere/ hoc veluti morbo labore antius: vt sine discrimine/sine causa/clausisq; (vt aiũt) oculis quodcunq; (vt canes allatrent: qui nihil rectum nisi quod ipsi faciunt/putant: et que sibi tantuz facilia factu persuadeant: equo animo accipiunt/supra ea veluti ficta pro falsis ducunt/Propterea: vt facta dictis exequarentur: sedulo hic curauit. Minime propterea ex eorum numero censendꝰ/quĩ magno passu et ferocientes gradiuntur/suisq; in operibꝰ frontem perfricarunt/vt per equia/per iniqua/famam captantes: parumq; ex fide referenter/et nõnulla etiã male solertes et prestigiosi/specimen quidem primorem veri/per nebulam habentia: magno credentium dispendio/sententijs labyrinthicis ignobilibusq; implent/bullatasq; nugas ac centones farciunt: pulueremq; (quod aiunt) oculis effundunt: ita cum nescire eos nihil ostentare probareq; contendunt: Parthis ipsis et Eretensibus mendaciores inueniuntur. Verus profecto noster hic diuus Antoninus vt erat homo pius/minimeq; fucatus/falli mentiriq; nescius/nõ aliud lingua/aliꝰ

mente reconditum habuit/adeoq; veritatis adamatoꝛ/vt nihil quod non vel exploratiſſimum haberet/ſoleq; clariozem aſſerere auſus eſt: Stylus linguamq; plane habet hiſtoricũ/floſculiſq; hiſtorico ſtylo aptis decoratũ illuſtratumq; eius leges: numeroſq; omnes tam graphice/ꝛ adamuſſim perpendiculumq; expreſſit obſeruauitq;/vt niſi vel impudentiſſi. mus fiat oporteat: qui contra hiſcere ſentireq; audeat/affirmetq; plus in receſſu hunc habere/q; fronte pollicẽri. Nam p deũ atq; hominũ fidẽ/quantũ verborum/quantum vetuſtatis: que rerum geſtarum lumina/que dignitas exemplorum atq; maieſtas/vt plane theſaurum fiat: optimarum in omni genere rerum/quibus lectoꝛ candidus non delectari ſolum/verũ etiam recte inſtitui/ꝛ ad bonam frugem perduci poterit ac bene beateq; viuendi itineris compendium arripere. Siquidem hiſtorie cognitionem veram diſciplinam exercitationemq; eſſe ad res ciuiles nemo dubitat: vt interim pręteream: quem non ſplendoꝛem/quam non dignitatem oratioꝛi adferat: quid aut in maximis rebus ſublimius aut in mediocribus temperatius/aut in humilibus preſſius excogitari poteſt? quis in ſingulis verbis eius elegantiam Veneres/quis in orationis ſtructura contextũ/quis in luminibus verboꝛ ſententiarumq; dignitatem equabit. Et (vt ſemel finiam) nã omnia perſequi vt immenſum ita nec conſultũ/genus eius dicendi adeo eſt nitidum: concinnum/ita preſſum: ꝛ omnino rebus magis: q; verbis abundans/vt neſcias (id quod de Saluſtio hiſtoricoꝛum principe dictum ferunt) res verbis anteuerba rebus illuſtretur. His ergo diuus noſter Antoninus ingenij ꝛ ſcriptoꝛum monumentis: vite ſanctimonia/morum integritate diuinitus clarus/non potuit fama/inter tanta virtutum prodigia diutius inter tecta latitare/ac moꝛ prepetibus pennis non Italiam modo/at totum hunc orbis tractũ peruagata. Hec enim virtutis natura/vt quo plus occultatur prematurq;/eo diffuſius latiuſq; fulgoris ſui radios dilatabit/fugientes inſequetur: palmeq; in moꝛem cõtra omnia onera tempeſtateſq; ſeſe eriget/atq; ante hominum oꝛa/viaꝫ ſibi adaperiens/ꝛ vti ſol ruptis profligatiſq; nubibus/ita hec conculcatis vitijs clarius eluceſcit. Mox Pontificum Cardinalium Epiſcopoꝛumq; regias penetrare/a quibus nõ amabatur modo/verum ſumma obſeruantia colebatur/ſumma beneuolentia/charitate paterna/honoꝛibus/dignitatibuſq; ampliſſ. proſequuti/necſecus/ac numen aliquod de celo lapſum in communem moꝛtalium vſum ſuſpiciebant/eiuſq; prudentia/iudicijs/conſilijſq; quibus nihil exactius/incoꝛruptius ſyncerius q; erat/arduiſſimis in rebus vſi/neq; aliter q; ex tripode dicta/in omnia exequebantur/patremq; conſiliꝛum appellitabant. Ad pontificatum Florentinum: vel inuitũ modiſq; omnibus reluctantem/perpulerunt perduxeruntq;/ac vite eius ſanctimonia integritateq; ita permoti obſtupefactiq;: vt Nicolaus quintus. P. M. non minus prudenter q; grauiter dixiſſe fertur. Non minus archiepiſcopum Florẽtinum/in diuoꝛum cata ogum referendum: adhuc ſuperſtitem/eſſe cenſeo/q; Bernardinum (cuius ego rite ſolennitatẽ peregi) moꝛtuum. Quid hoc preconio a tanto heroe, preſtantius honorificẽtiuſq;? Huc accedit inſuper quod Leo decimus: Adrianus ſextus. P. M. orbis olim lumina hoc ipſum non meditati ſolum/verum ſedulo moliti ſunt conficere: at inuidia facta cõſilia dirimerunt/ꝛ quod pie horum voluntati deerat/hoc iam noſter Clemens ſeptimus (qua eſt in diuos omnes religione) abunde adimpleuit atq; diuum hunc Antoninum in ordine beatoꝛum redegit electoꝛumq; ſenatui adſcripſit. Unum hoc (candide lectoꝛ preter cereas innumeras) videtur fuiſſe in noſtro hoc palmarium/omniumq; oꝛe celebrandum/nec niſi diuinitus illapſum: quod in tanta ſanctitatis ꝛ glorie promulgata vndiq; fama/ita ſeipſum ac in tãta dignitate conſtitutum/intra ſuam pelliculam/hoc eſt intra humane conditionis limites coercuerit depreſſeritq;: gloriãq; illam humanam/humanoſq; potuit conculcare honoꝛes: neq; tot tantiſq; illecebris irretiri/capiq; poterat. Quotuſquiſq; enim eſt: qui vltro oblatas dignitates inter noſtri temporis ambitus/ꝛ inexplebilem honoris auaritie que ſitim/vel minimo indicio recuſaret. Quocirca candide lectoꝛ indignum/imo impium rati ſi decus illud ac verum preſulum exemplar/ꝛ quaſi Linnus o unum virtutum: ignoꝛantium incuria impunitateq; denigratum/diutius in eodem luto cenoq; hereret: noſq; ſtatim illum pro virili educere/inq; bono proprioq; lumine collocare: ac in debitam faciam redigere/natiuoſq; colores ſuperinducere: non eſtimandis ſudoribus ſtuduimus. Quamq; plerisq; ex vberrima hac recentum hominũ fruge extiterint/qui hunc in libertatem vindicare: priſtinoq; reſtituere candoꝛi conati ſedulo ſint/hoq; in puluere ſudati non iupigre: ex quo tametſi nõ prorſus inglorij receſſerunt corona donati/reliquere tamen/vnde ꝛ nos etiã aliquaꝫ victoꝛiam repoꝛtemus/cum illi quedam ſparſim velut in tranſcurſu ſubnotarunt teloq; confodierunt. Fuitq; illud ĩtra hoſtium vallum iaculari eminus/non ſtatariã conferre pugnaꝫ. Nos tametſi primo p rei magnitudine deterriti/peneq; pedẽ referre conati: tamen vicimus/vicimuſq;: non q; nobis virium plus q; illis/at conſtantia/aſſiduitateq; magis q; viribus freti/Herculem preſtitimus/Hydramq; omnem confecimus: victis nihil reliqui fecimus: omnia mucrone noſtro confodimus. Quamobrem candide lectoꝛ/hic noſter tibi nocturna diurnaq; verſandus manu/ac in ſuu geſtãdus: ue ſemper pneri rerum imperiti perſiſtamus. Nam vt (Licero inquit) nihil earum rerum ſcire/que anteq; naſcereris facte ſint: ideſt ſemper puerile eſſe: cognoſcere vere res geſtas/memoꝛie veteris ordinẽ tenere/antiquitatis exemplorumq; omnium hab ere notitiam/decoꝛum ꝛ inprimis vtile eſt: vt enim ſenibus multarum rerum experiẽtia/maioꝛ eſt cognitioꝛ authoritas quam iuniorib⁹: ſic legenti hiſtoriam non vnius vite/ſed omnium ſeculoꝛum geſta patere poſſunt. Igitur lege et relege/ac lectus placebit. Vale candide lectoꝛ/ac Romeburgum tuum ama a quo candidiſſ. quiſq; adamatur plurimum. Lugduni e cubiculo noſtro ad ſeptimum Idus Maias. Anno. M. D. xxvij.

Titulus primus de prima mũdi etate.

¶ De primis parentibus Adam ⁊ Eua in statu innocentie: ⁊ de lapsu eorũ. iuxta illud Psalmiste. Homo cum in honore esset non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus ⁊ similis factus est illis. Capitulum primũ.

Homo cũ in honore esset nõ intellexit: cõparatus est iumẽtis insipientibus: ⁊ similis factꝰ est illis. Ps. xlviij. Permaxime verbum pphetice de primo trãsgressore: scilicet Adam cõuenientissime exponit: quis ⁊ de quolibet peccatore etiã verissime intelligatur a deo se auertẽte. In quibus verbis tria notantur.

¶ Primo eius excellentia qua fuit sublimatus / ibi: Homo cum in honore ⁊c.

¶ Secũdo eius deficientia qua fuit deprauatus / ibi: Non intellexit.

¶ Tertio eius miseria qua fuit condemnatus / ibi ⁊ Comparatus est iumentis ⁊c.

§. I. quantum ad primum.

Excellentia qua adam in statu innocentie fuit honorat⁹ patet in tribus.

¶ Primo quoad animam.

¶ Secundo quoad corpus suum.

¶ Tertio quoad rerum dominium.

Donus gr̃e adeptum.

¶ Anim⁹ siquidẽ eius fuit sublimat⁹ in magna gratia: in mira iustitia: ⁊ in eximia noticia. Gratiam siquidẽ gratum facientẽ: ex qua homo meretur: deus contulit vtriq; parenti. s. Ade ⁊ Eue. Sicut ⁊ Aug. dicit. xij. de ciui. dei. de angelis q deus simul erat cũ eis cõdens naturã et largiens gratiã. In hoc tamen est varia opinio ꝑ Tho. in. s. par. q. xcv. art. j. Quidã enim dicunt q primus homo non fuit creatus in gratia / sed tamẽ postmodũ fuit sibi collata antequ peccasset. Alij vero dicũt q fuit cõditus cũ gratia. Dicitur enim Eccls. vij. Fecit deus hoiem rectum. Sed ad rectitudinẽ primi status. in qua deus fecit hoiem. vbi dicit hoc pertinere q ratio subiciebatur deo: ⁊ rationi vires inferiores: ⁊ anime corpus. Prima autem subiectio erat causa scõe ⁊ tertie. Quãdiu enim ratio manebat deo subiecta inferiora ei subiiciebat. vt dicit Aug. Manifestũ est autez q illa subiectio corporis ad animã: ⁊ inferiorũ viriũ ad rationem nõ erat naturalis: alioquin post peccatũ mãsisset ⁊ sic patet q illa subiectio qua ratio deo subdebatur: non erat solũ ꝑ natur̃: sed ꝑ supernalis gratie donũ. Unde Aug. dicit. xiij. de ciui. dei: q post q̃ precepti facta est trãsgressio: cõfestim gratia deserente diuina de corporũ suorũ nuditate cõfusi sunt. Senserũt enim motũ inobediẽtis carnis sue tanq̃ reciprocã penã inobedientie sue. ¶ Quantum aũt ad iustitiã: put. s. est virtus generalis: fuit primꝰ homo sublimatus honore oĩs virtutis. Unde ⁊ Augu. dicit in quadam homelia. ⁊ habet de pe. dist. ij. c. princeps. Princeps vitiorũ oĩm. s. diabolus / cũ videret adã de limo terre ad imaginẽ dei factũ: pudicitia ornatũ / temperãtia compositũ charitate splendidũ / illis inuidit / oĩbusq; illis bonis priuauit. Pro cuius declaratione dicit Thom̃. in. s. par. q. xcv. ar. iij. q rectitudo primi status hois exigebat vt aliqualiter oẽs virtutes haberet. Sed cõsiderandũ est q virtutum quedã sunt que sui ratione nullã imperfectionẽ important: vt charitas ⁊ iustitia: ⁊ hmõi virtutes fuerunt in statu innocentie simpliciter: ⁊ quantũ ad habitũ ⁊ quantum ad actum. Quedã vero sunt que in sui ratione imperfectionem importãt: vel ex parte actus: vel ex parte materie. Et si huiusmodi imperfectio nõ repugnat perfectioni primi status: nichilominus huiusmodi virtutes potuerunt esse in statu innocentie sicut fides: que est eoꝝ q̃ nõ videntur: ⁊ spes que est eoꝝ que nõ habent. Perfectio enim primi status nõ se extendebat ad hoc vt videret deũ ꝑ essentiam: nec vt haberet deũ per finalẽ fruitionẽ: ⁊ sic fides ⁊ spes poterant esse in primo statu quantũ ad actum / ⁊ quãtum ad habitũ. Si vero perfectio que est de ratione virtutis alicuius repugnat perfectioni primi status huiusmodi virtus poterat ibi esse ꝑ habitũ sed nõ ꝑ actum: vt patet de penitentia: que est dolor de peccato cõmisso: ⁊ de misericordia que est dolor de miseria aliena. Perfectioni aũt primi status repugnat tam dolor q culpa ⁊ miseria: ⁊ ideo huiusmodi virtutes erãt in primo homine ꝑ habitum / nõ ꝑ actũ. Erat primus homo sic dispositus: vt si peccatũ ꝓcessisset doleret. ⁊ si miseriã in alio videret ꝓ se subleuaret. ¶ Quãtũ ad noticiã fuit homo sublimatus honore cognoscẽdo deũ: angelos / ⁊ cetera creaturas. Et deum quidẽ primus homo nõ vidit per essentiã ꝑ Tho. in. s. par. q. xcij. arti. j. nisi forte dicaꝝ q viderit eũ in raptu quando deus misit sopor̃ in Adã: vt dicit Beñ. ij. Huius aũt ratio est. s. q nõ viderit deũ per essentiã: qr nullus videns deũ per essentiã potest voluntate auerti a deo: nõ est peccare. Et ꝓpter hoc oẽs videntes deũ per essentiam dum vident sic in amore dei stabiliũtur: ⁊ ipsum nõ amare nõ possunt: cũ sit summũ bonũ: vnde nec peccare. Eum ergo adam peccauerit: patet q ꝑ essentiã nõ viderit. Uidit tamen deũ seu cognouit quadã lautiori cognitione q nunc cognoscamus ⁊ sic quodãmodo eius cognitio media erat inter cognitionẽ ꝓsentis status / ⁊ cognitionẽ superne patrie. Quanto enim aliqua creatura est altior: ⁊ deo similior / tãto ꝑ eam deus clarius videtur. Sicut homo ꝓfectus videt ꝑ speculũ in quo expressius imago eius resultat. Unde eminentius multo videt deus ꝑ intelligibiles effectus / q ꝑ sensibiles ⁊ corporeos. A cõsideratione aũt plena ⁊ lucida intelligibiliũ effectuũ impeditur nõ in statu ꝓsenti: ꝑ hoc q distrahitur a sensibilibus circa ea occupatus. Sed sicut dr Eccls. vij. Fecit deus hominem rectũ. que rectitudo diuinitus instituta fuit: vt inferiora supiorib⁹ subderent̃: ⁊ superiora ab inferiorib⁹ nõ impedirentur. Unde homo primus non impediebat ꝓ res exteriores a clara ⁊ firma contẽplatione intelligibiliũ effectuũ: que est ex irradiatione prime veritatis: quam percipiebat: siue naturali cõditione / siue gratuita. Quod autẽ Damascenus dicit q primus homo in paradiso conuersans beatã habuit vitam. ⁊ Augu. xiij. de ciui. dei: q erant beati primi homines in illo memorabilis beatitudinis loco id est paradiso: nõ est intelligendũ de illa perfecta beatitudine que in diuisse essentie visione cõsistit: sed habuerũt beatam vitã ꝑ quẽdam modũ naturalem. Item q dicit Magister senten. in. iij. dist. j. q videbat in statu innocentie homo deum sine medio: intelligit de medio per cui⁹ noticiam in aliquid ignotũ deuenimus: sicut est medium demonstrationis. Nõ enim oportebat hoiem puenire in dei cognitionem per demõstrationẽ sumptam ab aliquo effectu: sicut nobis est necessariũ: sed simul in effectibus: ꝓcipue intelligibilibus deũ suo modo cognoscebat: sed videbat deum per mediũ quoddã: in quo simul videt: quod per mediũ videri dicit: sicut cũ homo videt ꝑ speculum: ⁊ simul videt cũ ipso speculo. Ita anima primi hominis non poterat videre angelos per essentiã: sed tamen excellentiori cognitionẽ habebat de eis q nos habemus: quia eius cognitio erat magis certa ⁊ fixa circa interiora intelligibilia q cognitio nostra. Et ꝓpter tantã eminentiã cognitionis dicit Greg. in. iij. dial. q homo in paradiso assueuerat verbis dei perfrui: ⁊ cũ beatoꝝ angeloꝝ spiritib⁹ celsitudinis diuisionis interesse. ¶ Habuit ⁊ primus homo scientiã omniũ que naturaliter sciri possunt: vnde ⁊ impositor nominum animalibus: vt dicit Beñ. ij. Nomina aũt debent naturis rerũ congruere. Pro cuius declaratione dicit Tho. in. s. parte. q. xcij. arti. iij. q res primit⁹ a deo institute sunt non solum vt in seipsis essent / sed etiã vt essent aliorũ ꝓncipia. Et ideo ꝓducta sunt in statu ꝑfecto in quo possent esse ꝓncipia aliorũ. Homo aũt potest esse ꝓncipium alterius: nõ solum per generationẽ corporalẽ: sed etiã per instructionem ⁊ gubernationẽ. Et ideo sicut primus homo institutus fuit in statu perfecto quantũ ad corpus: vt scilꝫ posset generare: ita etiã fuit institutus perfectus quoad animam: vt posset alios instruere ⁊ gubernare. Nõ aũt potest aliquis instruere, nisi habeat scientiã: ⁊ ideo primꝰ homo sic institutus fuit a deo: vt haberet omniũ scientiaz: in quibus natus est homo ĩstrui. Et hec sunt oĩa illa que virtualiter in sistũt in primis ꝓncipijs per se notis: quecũq; s. homines naturaliter cognoscere possunt. Ad gubernationem vite sue ⁊ aliorũ: nõ solum requirit cognitio eorũ que naturaliter sci re possunt: sed etiã cognitio eoꝝ que naturalem cognitionem excedunt: eo q homo ordinatur ad quẽdam finem supernaturalem: sicut ⁊ nobis ad gubernationem vite nostre necessariũ est cognoscere ea que sunt fidei. Unde ⁊ de his supernaturalibus tantã cognitionem primus homo accepit a deo: quãta necessaria erat ad gubernationem vite humane ꝑ illum statum. Alia vero q̃ nec naturali studio cognosci possunt: nec necessaria sũt ad gubernationem vite humane: primus homo nõ cognouit

Uidentes deũ ꝑ essentiã quare cẽ non possunt

Quare intelligit adã habuisse beatã vitã in paradiso.

Adã in paradiso ꝑ visionem dei perfruebatur.

Protoplastes cal luit omnem sciam.

ficut cogitationes hominū: futura cōtingētia et q̄dam singularia: vt' quot lapilli iacēt in flumine: et huiusmodi. Et in scientia quidem naturaliū scibiliū Adam non pfeciſſet quantū ad modum quantum ad numerum scitorum/ſed quantū ad modum sciendi: q̄ sciebat p̄i? intellectualiter scuiſſet poſtea experimētaliter. Quantū vero ad ſupernaturalia cognita pfeciſſet etiā quantū ad numerū p̄ nouas reuelationes ſicut angeli pficiūr p̄ nouas illuminationes. Habuit autē primus hō scientiā, oim: et ſpecies rerū a deo mēti ſue infuſas: et hoc ſolū primo hoī cōceſſum fuit. nā alij q̄ ab eo processiſſent in ſtatu innocētie nō habuiſſent talē sciam p̄ ſpecies infuſas: ſed p̄ alio: ſtructionē et eo: inueſtigationē.

Homo quātus ad corpus i q̄b? fuit ſublimatus.

¶ Quantū vero ad corpus fuit homo in ſtatu innocentie honore ſublimatus quantum ad immortalitatem/impaſſibilitatem/et loci amenitatem. Ante quidē peccatū homo quodāmodo erat immortalis. quia mortē nō incurriſſet ſi nō peccaſſet. Unde Apls ad Roſſi. v. Per vnū hoīem/ſcz Adam peccatū intrauit in mundū: et per peccatum mors.

Quot modis ꝺr aliquid in corruptibile.

Reprobatur aūt et anathematizatur opinio dicentium: q̄ etiam ſi nō peccaſſet neceſſariū erat hoīem mori: vt pt̄s de conſe. di. iiij. placuit. Sed p̄ huiusmodi maiori declaratione ſciendū ſm Tho. in. j. part. q. xcvij. arti. j. q̄ aliquid pōt dici icorruptibile tripliciter. Uno modo ex parte materiet ex eo videlz q̄ vel nō habet materiā ſicut angelus: vel habet materiā que nō eſt in potētia/niſi ad vnā formā: et ſicut corpus celeſte: et hoc ꝺr ſm naturā icorruptibile. Alio mō ꝺr icorruptibile aliq̄d ex pte forme q: ſcz rei corruptibili p̄ naturā haberet aliū diſpoſitio: p̄ quā totalr a corruptiōe p̄ hibeꝝ. Et hoc ꝺr icorruptibile ſm gloriā: q: vt dicit Augu. in epla ad dioſcor. Tam potenti natura deus fecit aiam vt eius beatitudine redundet in corpus plenitudo ſanitatis: et incorruptionis virgor. Tertio modo dicit aliquid in corruptibile ex parte cauſe efficientis: et hoc modo homo in ſtatu innocētie fuiſſet incorruptibilis: et immortalis: q: vt Augu. dicit in lib. de queſtionibus noui et veteris teſtamenti. Deus hoīem fecit: q̄ diu nō peccaret: immortalitate vigeret/vt ipſe autor esſet: aut advitā: aut ad mortē. Non enim erat corpus eius indiſſolubile per aliquem immortalitatis vigorē in eo exiſtentē: ſed inerat anime vis q̄dam ſupernaturalis diuinitus data: per quam poterat corpus ab omni corruptione perſeruare: q̄diu ipſa deo ſubiecta manſiſſet.

Qualr lignū vite causabat immortalitatem.

¶ Adiuuabat aūt ad ipſam immortalitatez tenendam ex eſu ligni vite: q̄ erat in medio paradiſi. Pro cuius declaratione dicit Tho. in. j. part. q. xcvij. arti. iiij. q̄ duo remedia habebat homo ad cōſeruationem vite in ſtatu innocentie cōtra duos defectus. Primus eſt defectus eſt in homine deperditio humidi per actionē coloris naturalis: q̄ eſt anime inſtrumentū. Et cōtra hunc defectū ſubueniebatur homini per eſum alio: ligno: paradiſi: ſicut nunc ſubuenitur nobis p̄ cibos quos ſummus. Scōs defectus eſt. q: vt ait Pbs in lib. de generatiōe. Illud q̄ generatur ex alimēto extraneo adiunctū ei quod p̄ius erat humido preexiſtenti minuit virtutē actiuā ſpeciei. Sicut aqua iuncta vino conuertitur quidē in ſapozē vini: ſed ſm quod magis et magis additur diminuit fortitudinem vini et tandem vinum ſit aquoſum. Sic igit videmus q̄ in principio virtus actiua ſpeciei eſt adeo fortis q̄ poteſt conuertere de alimento: nō ſolū q̄ ſufficiat ad reſtaurationē deperditi/ſed etiā q̄ ſufficiat ad augmentū. Poſtmodū vero quod generat nō ſufficit ad augmentū: ſed ſolum ad reſtaurationem deperditi: tandē in ſtatu ſenectutis/nec ad hoc ſufficit. Unde ſequit et decrementū: et finaliter naturalis diſſolutio corpis. Et contra hunc defectū ſubueniebat homini per lignū vite. Habebat enim virtutē fortificandi virtutem ſpeciei cōtra debilitatē aduenientē ex admixtione extranei. Unde Aug. dicit. xiij. de ciui. dei: q̄ cibus aderat homini ne eſuriret/potus ne ſitiret/lignū vite ne illū ſenecta diſſolueret. et cū virtus cuiuſcunq̄ corporis ſit finita: nō poterat virtus ligni vite ad hoc ſe extendere: vt daret corpori durandi virtutem tempore infinito: ſed vſq̄ ad determinatum tēpus. Unde ſemel ſumptū dictū lignū preſeruabat a corruptione vſq̄ ad determinatū tēpus a deo: quo finito vel homo tranſlatus fuiſſet ad ſpiritualē vitaz gloriā: vel indiguiſſet iterū ſumere de ligno vite. Et ſic nō ſimpliciter/ſed quodāmodo lignū vite cauſabat immortalitatem.

De ipaſſibilitate hoīs.

¶ Habebat et homo in tali ſtatu aliquo modo impaſſibilitatem. Cū eñ paſſio dicatur dupliciter. Uno modo p̄priez: ſic dicit pati quod a ſua naturali diſpoſitione remouet: in rebus aūt naturalibus ꝓtraria agunt et patiūr ad inuicē: quo: vnum remouet alterū a ſua naturali diſpoſitione. Et hoc modo in ſtatu innocentie erat ipaſſibilis: et ſm aiam et ſm corpus. Poterat enim paſſionem p̄ hibere ſicut et mortem: ſi abſq̄ peccato ſteriſſet. Unde penaz nō ſenſiſſet caloris vel frigoris: nec aliquā infirmitatē ſubiaciebat. Alio modo ſumitur paſſio cōmuniter ſm quā cunq̄ immutationem: etiā ſi pertineat ad pfectionem nature. Sicut intelligere vel ſentire dicit pati quoddam. Et hoc ſcō modo in ſtatu innocētie erat paſſibilis: et patieba tur et ſm aiam et ſm corpus. Nam et intelligebat: et ſentiebat videndo/audiendo/et huiuſmodi: et dormiebat: q: dormire nō remouet hoīem a naturali diſpoſitione: ſed ad bonuz nature ordinat. Sed nec quādo coſta ſeparata eſt ab adam quādo formata eſt Eua: paſſionem ſuſtinuit; primus homo. Nec mulieres in pariendo fuiſſent paſſe doloze: qui in eis ſecutus eſt ex peccato. Tho. in. j. par. q. xcvij. arti. ij.

Habuiſſet hō i ſtatu innocētie aīe paſſiones.

¶ Fuiſſent quoq̄ homini in ſtatu innocentie quedam aīe pationes. Pro cuius declaratione dicit Tho. in. j. par. q. xcv. arti. ij. q̄ omniū paſſionū anime: que ſcilz ſunt in appetitu ſenſuali quedā ordinantur ad bonum: vt amor: et gaudium et deſideriū: quedā ad malum: vt timor et dolor. Et quia in primo ſtatu nullū malū aderat/nec imminebat: et nullum bonū aberat/q̄ cuperet bona voluntas p̄ tēpore illo habendo: vt patet per Aug. xiij. de ciui. dei. Oēs ille paſſiones que reſpiciunt malū in adam nō erant: vt timor et dolor et huiuſmodi. Similiter nec ille paſſiones que reſpiciunt bonū non habitū et habēdum/ vt' cupiditas eſtuans Ille vero paſſiones q̄ poſſent eſſe boni p̄ſentis: vt gaudium et amor. vel que ſunt boni futuri vt ſuo tempore habendi: vt deſiderium et ſpes nō affligens fuerunt in ſtatu innocentie: aliter tamen q̄ in nobis. Nam in nobis appetitus ſenſualis in quo ſunt paſſiones non totaliter ſubeſt rationi. Unde paſſiones quandoq̄ ſunt in nobis preuenientes iudicium rationis et impedientes: quandoq̄ vero iudiciū rationis cōſequentes: prout ſenſualis appetitus aliqualiter rationi obedit: in ſtatu vero innocentie appetitus erat totaliter rationi ſubiectus. Unde non erant in eo paſſiones anime/niſi ex ratione ſeu rationis iudicio conſequentes Unde tunc caro nō concupiſcebat aduerſus ſpiritū vt nūc eſt. ¶ Et in eſu quidem fructuum lignoz paradiſi: de quibus dictum eſt. De omni ligno quod eſt in paradiſo come de Beñ. ij. quod ſi feciſſet cibo indigens tunc ad ſui ſuſtentationem: delectationez magnaz habuiſſet magis q̄ nunc quia tanto delectatio ſenſibilis maior eſt quāto natura prior: et corpus magis ſenſibile: ſed concupiſcibilis nō ita in ordinate ſe extulliſſet ſuper illa delectatiōe: quia regulatur per rationem. Sicut et ſobrius in cibo ſumpto non minorē delectationem ſentit quā guloſus: ſed minus eius concupiſcibilis ſuper huiuſmodi delectatiōe requieſcit. Tho. in. j. parte. q. xcvij. arti. ij.

Quoꝺ actū generationis.

¶ Quantum vero ad actum generationis in ſtatu innocentie: q̄uis quidā antiquorum doctorum conſiderantes concupiſcentie feditatem que inuenitur in copula carnali in preſenti ſtatu: poſuerint q̄ in ſtatu innocentie nō fuiſſet generatio per copulam carnalem Unde et Gregorius niſſenus dicit: q̄ fuiſſet multiplicatū genus humanum in paradiſo: ſicut multiplicati ſunt angeli abſq̄ concubitu per operationem diuine virtutis. Et dicit quod deus ante peccatum fecit maſculuz et feminam reſpiciēs ad modum generationis qui futurus erat poſt peccatum cui? preſcius erat. Sed Thomas in. j. par. q. xcvij. art. ij. hoc reprobat per rationem quam ibi ponit: determinās generationem in illo ſtatu innocentie fiendam per copulā. Unde et mulier dicitur facta in adiutorium viri. Bene. ij. ſcilicet ad generationem. ſed vt ipſe ait: duo ſunt in copula carnali cōſideranda ſm preſentem ſtatum. Unum quod eſt natura ſcilicet coniunctio maris et femine ad generandum In omni generatione requiritur virtus actiua et paſſiua. Unde cum in omnibus in quibus eſt diſtinctio ſexuū: virtus actiua ſit in mare paſſiua in femina nature ordo exigit. vt ad generandum cōueniat per copulā maſculus et femina. Aliud quod conſiderari poteſt eſt quedam de formis tas immoderate concupiſcentie: que in ſtatu innocentie nō fuiſſet quando vires inferiores omnino rationi ſubderentē Unde et Augu. dicit. xiij. de ciui. dei. Abſit vt ſuſpicemur prolem nō fieri ſine libidinis morbo. ſcilicet in illo ſtatu in nocentie: ſed eo voluntatis nutu: vt mouerentur illa membra quo cetera et cine ardore et illecebroſo ſtimulo/cum trā quillitate aīe et corporis. Nec fuiſſet tunc cōtinentia, laudabilis/vt nunc quia in iſto tempore laudatur continentia: nō propter defectum fecunditatis: ſed remotionem mordinate libidinis: tunc autem fuiſſet fecunditas abſq̄ libidine. Et vt dicit Au guſt. xiij. de ciui. dei. In illo ſtatu nulla corruptio integritatis infunderet gremio mariti vxoris. Potuit enim ſalua integritate feminei genitalis virile ſemen immitti.

Reprobatio grecorij ſenti.

Bona paradiſi.

¶ Nulla ibi paſſio famis/vel ſitis anxietas. Nam tempore congruo cum fuiſſet nature conueniens comedi ſet et bibiſſet anteq̄ fames vel ſitis eum affligeret dormi-

set sine aliqua inquietatione vel perturbatione somniorum terribilium: sine pena caloris vel frigoris fuisset propter aerem tempatissimum: nulla infirmitate grauatus fuisset.

Qualis sit padisus terrestris.

¶ Quantum ad loci amenitatem fuit homo honore sublimatus. Quia etsi factus in agro damasceno de limo terre sm corpus: tamen translatus extitit in paradisum terrestrē. Sed pro huius paradisi declaratione sm Augustī. viij. super Be. ad literam. Tres sunt de padiso generales sententie. Una est eorum qui tantūmodo corporaliter paradisum intelligi volunt. Alia eorum qui spiritualiter tantum: id est ecclesiam. Tertia eorum qui vtroque modo paradisum accipiunt: quam fatetur sibi placere sententiam. idem Augu. xiij. de ciui. dei. & hoc rationabiliter. In omnibus enim que

Vbi situat paradisus

scriptura tradit pro fundamento tenenda est veritas historie: et desuper spirituales expositiones fabricande sm Tho. ij. par. q. ciij. arti. j. Est ergo paradisus (vt dicit Isidorus in lib. Etymologiarum locus in orientis partibus constitutus cuius vocabulum a greco in latinum vertitur hortus. Conuenienter autem in parte orientali dicitur situs: quia credendum est q̄ in nobilissimo loco totius terre sit constitutus. Cum autem oriens sit dextera celi/sm Philosophū. ij. de celo & mundo: vt dextera sit nobilior sinistra: conueniens fuit vt in orientali parte paradisus instituerer. Qō autem Beda dicit q̄ paradisus pertingit vsq̄ ad lunarē circulum: non est verum si sm situm simpliciter intelligatur: potest tamen exponi q̄ vsq̄ ad locum lunaris globi ascendit: non sm situs eminentiam (sed sm similitudinem: quia est ibi perpetua aeris temperies. vt dicit Isidor. Et in hoc assimilatur celestibus corporibus que sunt absq̄ contrarietate. Et dicit Augusti. super Gen. ad literam. viij. c. Credendum est q̄ locus paradisi a cognitione hominum est remotissimus. Quatuor flumina que ibi nominantur oriri (Bene. ij.) horum fontes nati esse dicuntur alicubi: & super terras & post tractus prolixarum regionū locis aliis erupisse.

Redarguit Beda.

Quid fit lignū vite.

Nam hoc solere nonnullas aquas facere quis ignorat: et q̄ locus ille est seclusus a nostra habitatione impedimentis montium vel mariū: vel alicuius estuose regionis: que trāsiri nō potest: ideo scriptores locorū de hoc nō faciunt mentionem. ¶ Lignus vite quod in medio erat: quedā materialis arbor fuit/sic dicta: q̄ eius fructus habebat virtutē cōseruandi vitā. vt. S. dictum est. Spiritualiter autem significabat christum qui est sapiētia dei patris & lignū vite. Prouerb. iij. Vel etiam sacramentū eucharistie/vel donum obedientie. Lignū vero scientie boni & mali fuit etiam materialis arbor sic nominata ppter euētū futurū: q̄ post ei⁹ esus homo per experimentū pene didicit quid interesset inter obedientie bonū: & inobedientie malū. Et spūaliter pōt significari liberū arbitriū. Predicte aūt & alie arbores pduc̄te sunt in actu tertia die. Et vt dicit Damascenus. Erat paradisus diuina regio & digna eius q̄ sm imaginē dei erat cōuersatio temperato & tenuissimo & purissimo aere circumfulgens/plantis semper floridis comatus: q̄ quidē dicit: In paradiso nullum irrationabilium habitat: licet ex quadam dispensatione illuc aialia fuerunt adducta ad adam q̄si eis

Lignus scie boni & mali.

Paradisus, sm Damascenum.

Adam noīa imposuit: & serpeus illuc accessit p operationē diaboli fuit sub qui sm Bedam habebat faciem virgineā. In quo nullus inimat⁹ habitat/nisi Enoch & Helias: vt dicitur.

Inhonore dñi.

¶ Tertio fuit adam sublimatus honore dominij. vnde dñs dixit Gen. j. Faciamus hoīem &c. vt presit piscibus maris & volatilibus celi: & bestijs terre. Pro cuius declaratione dicit Tho. j. par. q. xcj. arti. j. q̄ in statu innocentie ante inobedientiaz nihil repugnabat homini q̄ naturaliter debet ei esse subiectum. Oia aūt aialia naturaliter sunt homini subiecta' quod apparet ex tribus. Prio ex ipso nature pcessu in generatione rerum naturalium & vsu earum. Nā de imperfecto proceditur ad perfectum. vt in generatione hoīs. Patet etiā in vsu rerū naturaliū. Nā imperfectiora cedunt in vsum perfectiorū: plante enim vtuntur terra sui nutrimento aialia vero plantis: hoīes plantis & aialibus. Unde naturaliter homo dominat animalibus. Scō/ hoc apparet ex ordine diuine puidentie q̄ semper inferiora per superiora gubernat. Unde cum homo sit super cetera aialia: quia ad imaginem dei factus conueniēter eius gubernationi alia animalia subdūtur. Tertio/hoc apparet ex proprietate hominis & aliorū aialium. In alijs enim animalibus inuenit sm naturalem estimationem quedam participatio prudentie ad aliquos particulares actus: in homine autem inuenitur vniuersalis prudentia: que est ratio omniū agibiliū. Omne aūt quod est per participationē: subditur ei qō est per essentiā & vniuersaliter. Et sic patet q̄ naturaliter est subiectio animaliū ad hominem: sed inobedientia eorū ad hominem: que nunc apparet: subsecuta est culpam inobedientie hominis in penam eius: quia ipse inobediens fuit deo/fuisset tamen naturalis discordia inter ipsa bruta: oia tamē subiecta fuissent dominio hominis: sicut nunc aliqua domesticantur ab eo. ¶ Et sciendū sm Tho. q. ea. arti. ij. q̄ cum dicitur Gen. j. de homine: vt presit vniuerse creature/ intelligitur que nō est ad imaginē dei. Nam angelis nō dominabatur: sed viribus sensitiuis suis/scilicet irascibili et concupiscibili: que aliqualiter obediūt rationi: dominatur anima imperando in statu innocentie/& sic animalib⁹ bruti: viribus autem naturalibus & ipsi corpori homo dominabatur: nō quidem imperando/sed vtendo. Et sic in statu innocentie dominabat plantis: & rebus animatis/ nō per imperiū vel immutationem. vt immutando de vna specie in aliam: vel immutando cursum corporum celestium: sed absq̄ impedimento vtendo eorum auxilio. ¶ In ipso autē statu innocentie fuisset disparitas hominū: non solum quoad sexum & etatem sed etiam sm animā quantū ad iustitiam & scientiam. Non enim homo ex necessitate operabatur: sed per liberum arbitrium ex quo habet homo quo magis vel minus applicet animū ad aliquid operandū vel cognoscendum: vnde quidam magis pfecissent in iustitia & sciētia q̄ alij. Ex parte etiam corporis poterat esse disparitas. Unde & sm diuersam dispositionem aeris: & sm diuersum statum stellarū: alij fuissent robustiores corpore vel pulchriores & maiores & melius complexionati & generatiuita tamē q̄ in illis qui excederentur nullus esset defectus vel peccatum sm animam & corpus. Fuisset quoq̄ & dominium vni⁹ hominis super alios in statu innocentie. Non enim erat talis status dignior q̄ conditio angelorum: sed inter angelos quidam alijs dominantur: vnde est vnus ordo dominationum. Sed pro huius maiori declaratione sciendū sm Tho. j. par. q. xcvj. arti. iij. q̄ dominiū accipitur dupliciter. Uno modo sm quod opponitur seruituti: & sic domin⁹ dicit cui aliquis subditur seruus: & isto modo nō fuisset dominium in statu innocentie. Nam tunc aliquis dñatur alicui seruo quādo eū cui dñatur ad propriā vtilitatē sui. j. dñantis refert. Et tale dñium esse nō potest sine pena subiectorum q̄ in statu innocentie non fuisset. Et de hoc intelligitur quod ait Augu. de ciui. dei. lib. xix. Hominem rationalem ad imaginem suam factum noluit deus/nisi irrōnabili dñari non hominem homini/sed hominē pecudi. Scō modo accipitur dominiū sm q̄ cōmuniter refertur ad subiectū qualitercunq̄: & sic etiā ille qui habet officiū gubernandi & dirigendi liberos/dñs dici potest. Dñatur enim aliquis alteri vt libero quando dirigit ipsum ad proprium bonū eius qui dirigitur vel ad bonū cōmune. Et tale dñium fuisset in statu innocentie hoīs ad hominē. Et hoc propter duo. Primo q̄ homo naturaliter est animal sociale. vnde hoīes in statu innocētie socialiter virissent. Socialis autem vita multorum esse non potest nisi aliquis presideret qui ad bonum cōmune intēderet. Scō/q̄ si vnus homo habuisset super alium eminentiā scientie & iusticie: incōueniens fuisset nisi hoc sequerer in vtilitatē aliorū. Unde Augu. dicit. xix. de ciui. dei. q̄ iusti nō dñandi cupiditate imperāt/sed officio cōsulendi: hoc naturalis ordo prescribit: ita deus hominem condidit. Ideo autē deus hominē in paradiso nō cōdidit: & in terra formatū de limo terre: & anima de nouo creata & in corpore illo infusa: scilicet dicitur q̄ spirauit in faciem eius spiraculum vite: sed tulit eum deus & posuit in paradiso. vt dicitur Gen. ij. & hoc gratie dei imputaretur: & non humane nature. Fuit enim paradisus locus congruus habitationi humane quantū ad incorruptionē primi stat⁹. Incorruptio autem illa nō inerat homini sm naturam: sed ex supernaturali dei dono. Ibiq̄ habitasset cum posteris quous q̄ multiplicato humano genere de progenie in progeniem vsq̄ ad numerum electorum a deo prefixum omnes simul translati fuissent in paradisum celestem: seu celum empyreum in anima simul & corpore ad clare videndum dei essentiam. Positus autem fuit in paradiso homo vt operaretur & custodiret illum. vt dicit Gen. ij. Quod Aug. viij. sup Ge. ad literam dupliciter exponit. Uno modo vt referatur ad deū: vt deus operaretur in homine iustificando ipsum: cuius operatio: si ab homine cessat cōtinuo obtenebratur: sicut aer si cessat influentia luminis. Et vt custodiret scz ab omni corruptione & malo. Alio modo potest intelligi vt referatur ad hoīem: vt. s. homo operaret & custodiret paradisum. Nec tamen illa operatio esset laboriosa sicut post peccatum: sed fuisset iocunda ppter experientiā virtutis nature: Custodia aūt illa nō esset contra inuasores: sed ad hoc vt homo sibi padisum custodiret & in peccādo ipsum amitteret. ¶ Fuissent autem opera primi hominis magis efficacia ad merendum quam opera nostra. Pro cuius declaratione est sciendum sm Thom. j. part. quod quantitas meriti ex duobus potest pensari. Uno modo ex radice charitatis

In statu innocentie fuisset homini spitas.

Quare homo non creauit in paradiso.

Quare homo postus fuit in paradiso.

tatis ⁊ gratie. Et talis quantitas meriti correspondet premio essentialiter quod in dei fruitione consistit. Qui enim ex maiori charitate aliquid facit perfectius deo fruetur. Alio modo potest pensari quantitas meriti ex quantitate operis: que quidem est duplex/scilicet absoluta et proportionalis. Vidua enim que misit duo minuta in gazophilacio minus opus fecit quantitate absoluta: ꝙ illi qui magna munera posuerunt: sed quantitate proportionali vidua plus fecit ſm dominj sententiam Luc xxi. quia magis eius facultate superabundabat. Utraq; tamen quantitas meriti: quod. ſ. attenditur respectu operis/seu laboris respondet premio accidentali: qđ est gaudium de bono creato. Si igitur attendatur quātitas meriti ex parte gratie: efficaciora fuissent opera primi hominis ad merendum in statu innocentie ꝙ post peccatum: quia gratia copiosior fuisset nullo obstaculo gratie in natura humana inuento. Similiter si conderetur absoluta quantitas operis: efficaciora fuissent opera ad merendum quia cum homo esset maioris virtutis maiora fuisset opera. Sed si consideret quātitas proportiōalis maior inuenitur ratio meriti post peccatum propter imbecillitatem hominis. Magis enim excedit paruū opus potestatē eius qui cū difficultate operatur illud ꝙ magnū opus potestatē eius qui sine difficultate operatur. Quāuis enim ⁊ primus homo ante peccatum ita indigeret gratia ad merendū vitā eternā sicut post: tamen post peccatum ad plura indiget gratia ꝙ ante: qz ⁊ ad peccati remissionem/⁊ ad infirmitatis sustentationem. De

De cōditionib⁹ gentoꝝ in statu innocentie.

cōditionibus genitorū in statu innocētie. Ubi sciendū primo: ꝙ non solum masculi/sed etiam femine fuissent in illo statu generate. Sic enim natura processisset generando si cut deus eā instituit: sed deus instituit marem ⁊ feminam in humana natura: vt habetur Gen. ſ. ⁊. ij. ergo ⁊c. Pro cuius declaratione dicit Tho. in. ſ. par. q. xcix. arti. ij. ꝙ nihil eorū ad cōplementū humane nature pertinent in statu innocētie defuisset. Sicut autem ad perfectionem vniuersi pertinent diuersi gradus rerum: ita etiam diuersitas sexus est ad perfectionē humane nature: ⁊ ideo in statu innocentie vterq; sexus per generationē fuisset productꝰ. Et videtur vt ait Tho. ꝙ tot fuissent generate femie quot mares. Nec obstat ꝙ omne agens generat sibi simile: nisi impediatur propter defectū virtutis vel indispositionem materie. In generatione autem vis actiua est in masculo: ⁊ sic vbi nullus fuisset defectus virtutis ex parte maris ⁊ indispositio materie ex parte femine: videtur ꝙ mares semper debuerint generare. Respondet Tho. ꝙ generatio femine nō solū cōtingit ex defectu virtutis actiue ⁊ indispositione materie vt obiectū est: sed quādoq; ex aliquo accidente extrinseco: sicut dicit philosophus in lib. de aīalibus: ꝙ ventus septentrionalis coadiuuat ad generationē masculorum: australis vero ad generationē feminarū. Quādoq; aūt ex conceptione anime ad quā de facili immutat corpꝰ ⁊ precipue in statu innocentie hoc esse poterat: qñ corpus erat magis subiectum anime vt scilicet ſm voluntatem generantis distingueretur sexus in prole: vt si tot sint femine quot mares/vt quilibet haberet virum suum ⁊ vir vxorē vnicā. Na

Nati in statu innocētie quales fuissent

ti autē in statu innocentie nō mox habuissent perfectā virtutem ⁊ motū mēbrorū. Nam ſm Tho. vbi supra: omne generatum prius est imperfectum ꝙ perficiatur: sed pueri in statu innocētie fuissent per generationem producti. ergo a principio imperfecti fuissent in quantitate ⁊ virtute corporis. Unde mox nati non habuissent sufficientem virtutē ad mouendum membra ſm quoslibet actus: sed actus puerilie conuenientes: puta ad sugendū vbera per se ⁊ alia huiusmodi. Utrū aūt pueri nati fuissent cum iusticia. Dicunt quidam ꝙ nō cum iusticia gratuita: que est principiū merendi: que dicitur gratia gratum faciens: sed cum iustitia originali: quia hoc fuit quoddam donū diuinitus toti humane nature datū. Et hoc apparet: quia peccatum originale quod opponitur illi iusticie dicitur esse peccatum nature. Unde traducitur a parente in posteros: sicut traducta fuisset illa iusticia originalis. Sed vt dicit Thoꝰ. in. ſ. par. q. c. arti. ſ. Cum radix originalis iusticie in cuius rectitudine factus est homo/consistat in subiectione, supernaturalis rationis ad deum que est per gratiā gratū facientem: ⁊ necesse est dicere: ꝙ si pueri nati fuissent in originali iustitia ꝙ etiam nati fuissent cum gratia gratum faciente: sicut ⁊ de primo homine dictum est/ꝙ fuit cum gratia conditus: nec tamen propter hoc fuisset gratia naturalis: ⁊ quia non fuisset transfusa per virtutem seminis/ſz fuisset collata homini statim cum habuisset animam rationalem. Sicut etiā statim ꝙ corpus est dispositum infunditur a deo anima rationalis: que tamen nō ex traduce est. Item pueri mox nati non habuissent perfectū vsum rationis. Ratio est ſm Thom. in. ſ. parte. q. cſ. articu. ij. quia vsus rationis dependet quodammodo ex vsu virium sensitiuarū. Unde ligato sensu ⁊ ligatis viribus interioribꝰ sensitiuis/homo perfectus vsum rationis non habet/vt pater in dormientibus ⁊ phreneticis. Uires autem sensitiue sunt virtutes quedam corporalium organorum: ideo impeditis earū organis: necesse est ꝙ actus earum impediantur: ⁊ per consequens vsus rationis: in pueris autem est impedimentum harum virium sensitiuarum propter nimiam humiditatem cerebri: ⁊ ideo in eis non est perfectus vsus rationis: sicut nec aliorū mēbrorum. Et ideo in statu innocētie pueri nō habuissent perfectum vsum rationis sicut habituri erant in perfecta etate: habuissent tamen perfectiorem ꝙ nunc quantum ad ea que ad eos pertinebant ſm illum statum. Item nec habuissent in illo statu pueri perfectionem scientie: sed eam pcessu temporis absq; difficultate acquisiuissent inueniēdo vel addiscendo. Est enim naturale homini: vt scientiā per sensum acquirat: habuissent tamen pueri illam sufficientem scientiam ad dirigendū eos in operibus iusticie: in quibus homines diriguntur et vniuersalia principia iuris: multo plenius habuissent tunc ꝙ nunc naturaliter habeam⁹. In illo autem statu innocētie nati non fuissent in iusticia confirmati. Qđ sic declarat Tho. in. ſ. par. q. c. ar. ij. Manifestū ē ꝙ pueri in sua naturalitate nō habuissent plus perfectionis quē eorum parētes in statu generationis: parentes autez ꝙdiu generassent nō fuissent in iustitia confirmati. Ex hoc essū creatura rationalis in iustitia confirmat: ꝙ efficit beata per apertam dei visionē: cui visio non pōt non inherere cum sit deus ipsa essentia bonitatis: a qua nullus potest auerti: cū nihil desideret nisi sub ratione boni. Unde paruuli nati non fuissent in iustitia confirmati. Et ideo si adam non peccasset: filij quidē ab eo nati non cōtraxissent peccatum originale qđ est causa gehēne: possent tamē genitī ab eo per alium modū fieri filij gehenne: scz per liberum arbitrium peccando: vnde non ita necessitatē nō peccandi trāsmisisset ad posteros/ꝙ omnino peccare non possent.

§. II. Quantum ad secundum

principale supra notatū. ſ. de efficientia peccati: qua depranatus est homo, sic sublimatus honorem ibi/cum dr: Nō intellexit. Utiq; nō intellexit bō Adam ⁊ Eua: id est non considerauit: neq; recognouit tantā dignitatē sibi cōcessam beneficio ꝛ a deo/adherendo eius aduersario diabolo: ⁊ recedendo a dño ⁊ bñfactore suo trāsgrediēdo eiꝰ preceptū qđ sibi dederat. ſ. abstinere ab esu fructus ligni scientie boni ⁊ mali. Neq; enim illa arbor de se mala extitit: cuius fructū ei dominus interdixit: sed vt homo conditus se exerceret in virtute obedientie: inde quesiuit vt meritum acquireret: vt ait Grego. vlti. moral. ⁊. xſ. qō. iij. quid ergo. Magis enim apparet virtus obedientie cum seruatur quod prohibetur quod de se non est malum: niſi quia prohibetur: ꝙ si aliquid prohiberetur de se malū. Nō intellexit vtiq; Eua deceptionem serpentis antiqui/cum dixit: In quacūq; die comederitis ex eo eritis sicut dij scientes bonum ⁊ malum: existimans ꝙ animo consulendi non decipiendi sibi hoc diceret vt conditionē suam dignioꝛē faceret: quasi si deus eis inuidisset habere scientiam boni ⁊ mali: ⁊ ideo prohibuisset esum illius fructus. Unde ⁊ apostolus dicit ꝙ mulier seducta est. Et vt dicit Augu. Quamuis illa seductio mulieris precesserit peccatum operis/scilicet peccati gule sumendo fructum: tamen ipsam seductionez precessit peccatum elationis. Unde Augustꝰ. dicit super Gen. ꝙ mulier verbis serpentis non crederet: nisi iam ineesset menti eius amor proprie potestatis: ⁊ quedam de superba presumptio. Manente enim innocentia illa non poterat esse illa seductio: quia sicut verum est bonum intellectus/ita falsum est malum eius. Unde intellectus eius alicui false estimationi acquiescere non poterat tanq; vero: sed ppter illam elationem perdita innocentia subintrauit falsa estimatio: vt crederet verū quod ei diabolus persuadebat: ſm Tho. j. parte. qōn. xcv. articu. iij. Nō intellexit adam quod sibi fuerat a domino prohibitum ꝙ graue peccatum. Quamuis enim non crederet verba serpentis esse vera vt mulier: tamen deuictus suasione eue: non quidem amore cōcupiscentie: quia adhuc non inerat/sed amore cuiusdam beneuolentie qua aliquando deuincitur amicus vt amico seruiat in malo. Sic adam ne contristaret socium comedit de lignoꝛ existimans esse venialeꝛ id est facile remittendum quod erat valde graue. Non intellexit vterq; malum quod ex transgressione eorum sequēdum erat: scilicet mors anime ⁊ corporis in ipsis: ⁊ toto humano genere. Et ideo dominus dixerat: Morte morieminī referendo se ad vtrāq; mortem. Sicut enim permanendo in innocentia sua obseruando

que hec dicūtur sunt notāda propter hereticos ꝙ sepe cōburū tur ꝙb⁹ diabol⁹ puadet multas phantasias vera gesta esse: cuz tamēfalsafint: si cut vo lare ipsos per aera ⁊ multa alia.

seruando preceptum generando filios trāsudissent in eos iusticiam originalem quam & ipsi habebant vt dictū est supra:ita transgrediendo preceptum illud dominicum: transfuderunt in omnes ab eis descendentes peccatum originale ſm carnalem propagationem. Unde non in christū/quia etsi descendit ab eis ſm corpulentam substantiam:non tamen ſm carnalem propagationem/vt omnes alij:quod originale peccatum inquantum causa est vtriusq; mortis:contrahitur ex cōceptione ab anima cum infunditur corpori uec quisq; ab eo liberari potest/nisi per gratiam mediatoris. Unde Augu.de peccato actuali & originali loquens sic ait. Itaq; homo cum ab eo qui eum genuit alter esset effectus peccato alterius sine sua consentione nō tenetur obnoxi⁹. Et de originali immediate subdit. Traxit ergo reatum homo/scilicet peccati originalis:quia vnus erat cum illo & in illo/scilicet Adam ſm virtutem seminalem & quando illud quod contrahit:admissum est.ſ.q.viij.iam itaq;. Idem Aug. de consecra.distinc.iiij.firmissime.sic ait. Firmissime tene & nullatenus dubites:omnem hominem qui concipitur per
per adā concubitum maris & femine/cum peccato originali nascit:& gen⁹hu ob hoc nasci filium ire/mortiq; obnoxium:nisi per gratiaz manuz mediatoris liberetur. Ubi etiam sciendum q; si sola mulier corruit peccasset et non adam:ipsa sola damnata fuisset/ nisi peni non per tuisset:sed non exinde genus humanum originali peccato euam. infectum fuisset:sicut fuit peccante Adam:in quo erat principium actiuum generationis humane. Nō intellexit vterq; quando post culpam a deo fuerunt vocati dicendo:Adaz vbi es Ideo requirebantur vt confiterentur peccatum:et penitendo expiarentur. Sed quia hoc non egerunt/sed se excusauerunt:retorquentes causam culpe/in alterum/in deū vel in serpentem:ideo eiecti sunt de paradiso/vbi cōparati sunt iumentis insipientibus &c.

§.III. Quantum ad tertiuz quo

notatur miseria qua fuit condemnatus/cum dicitur:Comparatus est iumentis &c. Quod autem comparauerit deus homines iumentis &c. Quod autem comparauerit deus homines iumentis post peccatum:patet ex hoc quod dicitur Genesis.iij.q; fecit eis tunicas pelliceas:et quasi insultrās eis per angelum dixit. Ecce Adam factus est quasi vnus ex nobis. Quasi diceret. Voluit esse deus:& factus est vt bestia/& ideo tunicā bestialē ei facio. Et similis factus est iumentis. Primo quidem:quia vt dicitur Ecclesiastes.ij. Un⁹ est interitus hominis et iumentorū:et equa vtriusq; conditio:quia scilicet subditus morti corporali. Secundo / quia sicut iumenta reguntur passionibus concupiscibilis/& ira scibilis:non cohibentes eas ratione qua carent:ita et homines similes sunt iumentis sequentes passiones vitiorū/ nec eas ratione regulantes quam habent:vnde & deteriores conditionis. Tertio/sicut iumenta belligerant adinuicem:ita & peccatores pro concupiscentijs honorum vel voluptatum:vel rerum preliantur insimul:ſm illud Jacobi. iiij. Unde bella et lites in vobis:nisi ex concupiscentijs &c. vt patebit infra. Quarto/quia iumenta delectrantur versari in locis immundis:ita homines delectantur conuersari in immundicijs et permanere in eis:ſm illud Johelis. Computruerunt vt iumenta in stercore suo. Quinto.quia vt iumenta subduntur multis laboribus et fami/et siti/& alijs miserijs:ita et homines &ſm illud Ecclesiastes.ij. Cuncti dies eius laboribus et erumnis pleni sunt:nec per noctem requiescit. Et primo homini dictum fuit:In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Genesis tertio. Et notandum q; non solum iumentis dicitur homo similis factus:sed iumentis insipientibus/cum omnia iumenta sint insipientia & tamen quia quedam eorū habent quandam industriam seu quendam instinctum prudētialem:vt equus respectu asini. Uñ
de natu dicitur ab a quod est sine:& senos quod est sensus: quasi si
ra asini ne sensu. Et huiusmodi similis videtur hō effect⁹ post pec
& vñ di catum. Asinus siquidem animal est pigrum ad laborandū:
catur. ita et homo piger ad bene agendum. Asinus cōmuniter incedit per vias periculosas et nō bonas:nec clamoribus vel nutib⁹ auertitur & declinat nisi dure verberetur. Nec etiā per hoc aliquando per rectam viam perducitur. Sicut asina balaā cū vrgebatur calcaribus ei⁹:ita et hō post peccatum ambulat vias difficiles que perducunt ad mortez:nec per clamorem monitionum ab eis auertitur:& vix flagellis emendatur. Asinus tarde incedit.& si aliquando currit parum durat cursus eius. Sic et peccator etiam si aliquando aliqua feruenter incipit bona opera non permanet in eis. De pena autem primorum parentum & superbia eorum habes in secunda parte summe nostre:titulo de superbia.
psalm⁹. Uerum/quia ꝑs̄. ait. Ut iumentum factus sum apud te:& lxxij. ego semper tecum. dimittendo conditiones malas asini mo raliter & sumendo bonas.quia videlicet est animal patiēs/ simplex/& pacis amicus:homo peccator si istas assumit/cū deo erit. In cuius figuram dei filius homo factus in iumēto aselli & subiugalis eius deignantium conuersos ex iudeis & gentibus insedit:et hierusalem que dicitur visio pacis intrauit. Paradisus terrestris ſm Augu.de ciui.dei figurat ecclesiam militantem. Sicut enim ex illo loco in innocentia permanentes omnes consummato numero electorum genitorum de tēpore in tempus demum translati fuissent ad paradisum celestē ad dei essentiam videndam et fruendam continuo in aia & corpore glorificati:ita in ecclesia militāti cōuersantes & cū innocentia vel perfecta penitētia omni debito pene soluto migrātes transeunt ad gloriam supernā:anime quidem.corpora autem omniū electorum in fine simul resurgent glorificāda/christū excipiendo qui resurgens ex mortuis/iam non moritur:cū matre ei⁹: In pa
vt a sanctis traditur in corpore iam glorificata In ipo aūt diſofuit
paradiso fuit sexus vterq;:q;etsi femina dicatur mas occa sexus
sionatus/& facta in adiutorium viri:vtriusq; tamen finis/ vterq;.
vita beata. Quinimmo ne imperfectio despiciat in loco nobiliori formatur/scz paradiso:cum tamen Adaz in agro damasceno sit factus:sed illuc trāslatus.vt no.Ambro.dis.xl. illud. Non aūt duo facti sunt a principio/scz adā et eua:sed primum vir ex limo:& deinde mulier ex costa eius ſm corpus. Nā ſm aiaz ex nihilo ambo creati: Et hoc ideo ſm Ambro.q; vnā naturam volens cōstituere hoīm deus:ab vno principio creature hoc incipiēs multarū & diſpariū naturaz eripuit facultatē.xxxiij.q.v.c.vlti. Uel ſm Augu.ideo vn⁹ factus:scz Adā:ex quo ceteri oriantur/habēs imperiuz dei quasi vicarius eius.xxxiij.q.v.hec imago. Uel ideo vn⁹ ad cōmendandū ſm ysterij vnitatis & pacis:quā adinuicē ōb̄et homines cōseruare. Fluuius paradisi quadripartitus:ē sacra doctrina qua irrigatur ecclesia militans ad fecundan- De flu
dum eam et producendum vberes & suaues fructus virtu- uio pa
tum. Quadriparritus est:vel quia sacra pagina distinguit. radisi.
in quatuor partes/legalē/mosaicā/prophetalem/& euangelicam:pro qua parte est Apocalipsis in nouo testamēto. Hi storialem/vt sunt libri regum:& alij. Actus apostolorum/in nouo.& sapientialem/vt in libris Salomonis & alijs:et epistolis apostolorū in nouo. Uel ideo quadripartit⁹ est propter quadruplicē sensum scripture literalē/allegoricū moralem/& anagogicū. Uel ſm Isidorū designat doctrinā sanam quatuor primorū conciliorū vniuersalium.dist.xv.c.ſ. Lignū vite in medio paradisi:q̄ vigorat & preseruat a corruptione/est obediētia/est subiectio alie totalis ad deū. Lignū scientie boni & mali:est propria voluntas deo rebellis huius esus est executio eius que ducit ad mortem anime. Alie arbores paradisi sunt alia genera virtutum in quib⁹ eriā homines se exercitassent. Jn qualibet aūt persona in- arboꝛes
uenitur quoddā matrimoniū spirituale:ſm magistrū in.ij. paꝺisi.
ienten. Nam sensualitas est in eo vt eua:spiritus siue appetitus rationalis est/vt Adam. Sicut aūt mulier debet esse subdita viro.xxxiij.q.v.c.vlti.ita sensualitas rōni:et tunc mulier
bene regitur hō. Modus aūt ruine spūalis quotidiane cō subdit̄
munis satis fuit designatus in lapsu primorū parentum,vt viro suo
notat Grego.dist.vj.testamentū. Accedit essi serpens antiquus deo dispensante ad tentandū.et primo aggredit mulierem.i.sensualitatē/vt infirmiorē proponit seu suggerit sensualitati aliq̄d agendū a deo prohibitū sub specie boni vtilis/et delectabilis:hoc est pomū. Q̄ō si ratio subito non resistit & repellit:sed negligit et permittit sensualitatē cuz suggestione fabulari:etsi conscientia remordeat de prohibitione eius q̄ō suggerit:tamē vacillās ex suggestiōe/vt tūc magnū bonū consequēdi de pomo sumit. Nec hō contenta suggerit ade.i.rationi:vt ipse secū assentiat/vt.ſ.nō solum sensualē complacentiā capiat:sed etiā ratione cōsentiat in dei prohibitionē. Q̄ō cum sit deuictus passione & incidit in mortē anime. Nam in delectatione seu cōplacentia sensuali precise nō est nisi venialet ſm Lho.sed in assensu rationis in rem preceptorie phibitā est mortale:& hoc siue expresse cōsentiēte ratione/siue negligēte et nō renuente percepto periculo. Nudatur aūt propter pctm̄ mortale q̄ōcūq; virtutibus oībus. Jn cuius figurā dicit:q; cognouerunt se esse nudos.de peni.di.ij.sapiens. Et de hoc erubescētes. Peccatum enim propter turpitudinē erubescētia inducit:ppter carnis stimulos insurgentes consueuerunt sibi folia ficus ad cooperiendum turpitudinē suam:facientes sibi perizoma pctm̄
ta loco femoraliū:q̄ō spūaliter accidit quando post peccatū inducit
formatur sibi homo cogitatiōes vanas & inutiles ad excusan erubesdas excusationes in peccatis. Uocatur autem peccator a cētiam.
deo in paradiso ecclesie positus numerositatis nō merito p
inspirationē/vt confiteat peccatū suum et sibi indulgeat:
sed si non fatetur peccatum suum hymiliter:sed se excusat

et alteri occasionē tribuit/vt primi parētes deus nō indulget/vt ostendit Grego. in moralib⁹. de pe. di. ſ. c. voluiſſent. §. ex his. Quinimmo perſeuerans in malo cū eſt notorium eiſcit de paradiſo eccleſie: per ſententiam excluſus ab ea ⁊ numero: vt nō poſſit ſumere de ligno vite: id eſt participare ſacramēto eucariſtie: vt not. Gratianus. xſ. q. iij. §. euidēter it aq̄. Ex hoc etiā apparet q̄ dum quis vacat deo ⁊ ſibi nō peccat. Cū autem conuerſat cum alijs precipue malis: vel ſe implicat iſtis inferioribus: ⁊ de facili cadit. Unde Ambro. Quādo adā ſolus erat nō eſt puaricat⁹/q̄ mens eius adherebat deo. de pen. diſt. iij. quādo. Sed nec ſanctitudo loci/vel ſolitudo/⁊ magnitudo ſtatus hoiem ſecurum reddere poteſt. Unde Grego. Quelibet occulta loca animam ſine gratia ſaluare non poſſunt: q̄ō in ipſis conſpicim⁹ errātib⁹ electoꝝ. Quid eſſi iocūdius paradiſo: ⁊ tamē homo ex paradiſo peccādo cecidit di. xl. c. quelibet. ⁊ cōgrue de paradiſo electus ſm Ambro. Qui eſſi nobilitatē dei a ſe eiſcit: mobilitate loci priuatur. di. xl. adā. Nobilitatē dei habebat/q̄ factus eſt ad imaginē ⁊ ſimilitudinē dei: vt ōr Beñ. ſ. q̄ habebat in ſe virtutū gratiā: renitētēq̄ ſplēdorem pietatis i qua eſt ſplēdor glorie ⁊ paterne imago ſubſtātie: ait Amb. de pe. diſ. iij. illa aīa. Uel ad imaginē dei ōr pectus quo ad naturalia: ſm magiſtrū ſen. in. ſ. di. iij. inquātū. ſ. in anima vna ſunt tres potentie: ſcz memoria/intelligentia/⁊ volūtas diſtincte realiter: vna tñ aīa. ſic in ſanctiſſima trinitate ſunt tres perſone/pater ⁊ filius ⁊ ſpūſſanctus/vna tamen eſſentia. Ad ſimilitudinē vero dei ōr quātū ad gratuita ſuperaddita. Uñ Ambro. Similē eſſe dei eſt habere iuſtitiā/ſapientiam/⁊ in virtute eſſe pfectū. Corrupta autē radice hūani generis: id eſt primis parētibus p pctm̄: tota poſteritas q̄ tūc in eis erat ſm ſeminalē rationē: infecta eſt pctō originaliter et obnoxia perditioni. Chriſt⁹ aūt: qz ab Adā deſcendit ſm corpulentā ſubſtantiā: nō ſm carnalē propagationem: ex cōmixtione viri et femine ſed tm̄ ex virgine: ſolus originale euaſit nec aliquis ſaluari poteſt ⁊ erui a damnatione niſi per gratiā ſm Auguſtinū. de couſe. diſt. iij. firmiſſime. Et qz per ſenſibilia homo offendit: per ſenſibilia reparatur ad gratiam: Et quia contraria contrarijs curantur. Sicut per ſenſibile pomū ſuperbe et inobediēter vtēdo deprauatus eſt ⁊ damnationē incurrit: ita per ſacramenta ſenſibilia quibus propter deū ſe ſubijcit capiēdo iuſtificatur. Et ſacramenta quidem noue legis ita ſignant ipſam gratiam ſeu effectum eius: vt etiā cauſent gratiam: ſacramenta vero veteris teſtamenti tm̄ ſignificabant: non autem conferebant: ſm Tho. in. iiij. q. diſtin. j. Remedia igitur ⁊ medicine contra originale peccatū ponūtur variatet in nouo quidem teſtamento poſt euangelium diuulgatum/vnū tantus eſt cōmune omni nationi: baptiſmus ſcz aque collatus in forma eccleſie. Mathei vltimo. Qui crediderit ⁊ baptizat⁹ fuerit ſaluus erit: conſeruando ſcz gratiā baptiſmalem: vel per penitentiā redintegrando. Et adultis quidem quando nō poteſt haberi baptiſmus aque ſufficit baptiſmus flaminis: id eſt propoſitum eius cum fide et multomagis baptiſmus ſanguinis: id eſt martyrium. de conſe. diſ. iij. baptiſmi vicem. Carentibus aūt vſu rōnis nō niſi p baptiſmū aque ſubueniri poteſt ad ſalutem niſi occiderentur pro chriſto. In veteri aūt teſtamento quo ad habentes vſum rōnis: p propria fides de chriſto implicita ab originali mundabat: qui nondū purgatus erat: quā tamen fidem proteſtabatur aliquo ſacrificio: oblatione: dei inuocatione expreſſa et huiuſmodi. Quo ad paruulos eos qui deſcenderunt ex abrāā vſq̄ ad paſſionē chriſti: maſculos ſcz purgabat ab originali circunciſio. i. fides parētū: cuius proteſtatio erat ipſa circunciſio: vt eſſet ipſa non cauſa qua: ſed cauſa ſine qua non fiebat remiſſio. Quantum ad feminas generis Abrae erat idem modus curationis qui apud alias nationes: videlicet fides parentum non habitualis: ſed actualiter relata ad ſalutem paruuli: cuius proteſtatio erat aliq̄ō ſacrificium: vel aliqua oratio vocalis: ſeu inuocatio dei exterior: q̄ō erat vt ſacramentum. ⁊ ſic intelligenda eſt autoritas Grego. de conſec. diſtin. iij. quod olim. Peccata autē actualia addita originali precipue mortifera: nunq̄ delata ſunt niſi per penitentiā inferiorem. i. contritionē. Unde Aug. Neminē puto ab erroꝛe ad veritatē a quocūq̄ magno vel paruo peccato ad correptionē ſine penitentia poſſe transire. de pen. diſtinc. ſ. neminem. ⁊ ca. tres ſunt. Et primi parentes vt dicit Aug. de peni. diſt. ſ. ſicut primi in mundo poſiti credunſione ſed in nouo teſtamento permaxime poſt publicatum eccleſie preceptum. de confeſſione. extra de pen. ⁊ remiſ. oīs vtriuſq̄ ſexus non ſufficit contritio ad ſalutem niſi addat vocalis confeſſio debite facta ſacerdoti cum adeſt facultas Et ſic intelligit q̄ō ait Ambro. in lib. de paradiſo. Non poteſt quis a peccato iuſtificari niſi peccatū fuerit ante confeſſus. de peni. diſt. ſ. non poteſt. i. ſcz propoſito ſaltem: ſed poſtea tpe ſuo actu debet cōfiteri: alias dānationē incurreret. Non proſunt autem baptiſmus ⁊ alia ſacramenta niſi in eccleſia ſancta. vnde nec hereticis vel in mortali permanentibus. Nam vt dicit Hiero. Qui eſt aliqua peccati macula pollutus: de eccleſia dici non poteſt: nec chriſto iubiectus. de pen. diſt. ſ. eccleſiaſtica. Unde ⁊ Aug. Eccleſia paradiſo comparata indicat nobis poſſe quidem baptiſmū ei⁹ homines etiam foris accipere: ſed ſalutem beatitudinis extra eam neminem vel percipere vel tenere. non enim in meſopotamia vel egypto quo illa flumina peruenerūt eſt felicitas vite que in paradiſo cōmemoratur. Sic ergo baptiſmus eccleſie poteſt eſſe extra eccleſiam munus autē bone vite nō niſi intra eccleſiā reperitur. de conſe. diſt. iiij. eccleſia. Quia vero deus glorioſus preſcius erat lapſus humani generis diſpoſuit ⁊ reparationē que facta eſt per incarnationē ⁊ paſſionē. vnde virtutē habent ſacramenta eccleſie ab initio preſignari: et hoiem primū prenūciare prophetice: nō inq̄tū extat ad redēptionē: qz homo non fuit preſcius ſui caſus: ſm magiſtrū. ij. lib. ſed inquātum ad dignitatem ⁊ exaltationem nature humane. Sopoꝛatio enim adeſignat dormitionem chriſti mortui in cruce. Tunc autem formata eſt vxor ex coſta de latere eius: quia eccleſia chriſti ſponſa inde formatur in eſſe ſpirituali per ſacramenta precipue baptiſmi et euchariſtie maxime in effectu: ⁊ in eēz que figurata ſunt per aquam ⁊ ſanguinem ereuntia de latere lancea perfoꝛato. Et ex oſſe coſte facta eſt Eua. In adā vero repletus eſt locus carne pro ea: quia vnde roboꝛata et formata eſt eccleſia ſcilicet ex incarnatiōe filij dei: inde dei filius quaſi infirmat⁹ eſt aſſumpta carne paſſibili: prenuntiauit hoc adam euigilans cum dixit Relinquet homo patrem ⁊ matrem: quia dei filius ſm deitatem matrem nō habet. vnde relinquere eſt non habere: ſm humanitatē patrem non habet: quia ex virgine conceptus ⁊ natus adhereb it vxori ſue. ſ. eccleſie vinculo indiſſolubili: et erūt duo ſcilicet humana natura ⁊ diuina in carne vna: id eſt in vna perſona. In deteſtationem vitij ⁊ gule ⁊ commendationes abſtinentie dicit Ambro. Ut ſciamus nouellum non eſſe ieiunium primum in paradiſo deus legem conſtituit: de ieiunio lex a domino deo cepit. preuaricatio legis a diabolo: ſerpens gule ſuadet. dominus ieiunare decreuit: ita q̄ gula a paradiſo regnantem expulit: abſtinentia reuocauit errātem. Hec ille diſtin. xxxv. ſexto die. Moraliter. Complacentia propꝛie voluntatis: et econtra obedientia chriſti reduxit ad celum genus humanum.

Ade ſopoꝛatio quid ſignat.

§. IIII. Notandum q̄ in computatione durationis annoꝝ prime ⁊ ſecunde etatis eſt magna diuerſitas inter aſſignationem annoꝝ quā ponūt hebrei: que eſt in tranſlatione Hieronymi: qua nūc vtitur ecclesia: ⁊ aſſignationem ſeptuaginta interpretū. Nam ſm hebreos prima etas ſcilicet ab Adam vſq̄ ad diluuium/ducentis. rauit mille ſexcentis quinquaginta ſex annis. Secunda vero etas: ſcilicet a Noe poſt diluuium/vſq̄ ad Abraam/ducentos nonagintaduos annos continet. Sed ſm ſeptuaginta prima etas implet annos duo milia ducentos quadraginta duos. Secunda etas/ſcilicet a Noe poſt diluuiū vſq̄ ad Abraam habet annos nongentos quadraginta. Et ſic complectando vtramq̄ etatem primam et ſecundam. Secunda computatio ſcilicet ſm ſeptuaginta quam ſequitur Beda ⁊ plures alij excedit primam. ſ. hebreorum: quam ſequitur Uincen. in ſpe. hiſto. in annis mille ducentis triginta quatuoꝛ. Ratio huius diuerſitatis eſt: quia tranſlatio ſeptuaginta in pluribus illis patribus cum genuerunt centū annos plus q̄ ponant hebrei aſſignant: quaſi in ſingulis patribus illis. Adā enim genuit Seth anno vite ſue centeſimo tricesimo. Sed ſm ſeptuaginta ducenteſimo tricesimo anno: Seth genuit Enos anno vite ſue cēteſimoq̄nto: ſed ſm ſeptuaginta anno ducēteſimoq̄nto. Enos gēuit Laynaz anno nonageſimo: ſed ſm ſeptuaginta anno centeſimo nonageſimo. Laynā genuit Malalehel āno ſeptuageſimo ſed ſm ſeptuaginta anno cēteſimo ſeptuageſimo. Malalehel genuit Jaret āno ſexageſimoq̄nto: ſz ſm ſeptuagita āno cēteſimoquadrageſimoquinto. Jareth genuit Enoch anno cēteſimoſexageſimo ſecūdo: ſed ſm ſeptuagiuta āno cēteſimo ſeptuageſimoſcōo: Enoch genuit Mathuſalem anno ſeptuageſimo: ſed ſm ſeptuaginta anno centeſimoſexageſimoquinto. Et hic tranſlatus in paradiſum terreſtrem anno ſedecimo. Mathuſalem genuit Lamech anno centeſimooctuageſimoſeptimo: ſed ſm ſeptuaginta anno centeſimoſexageſimoſeptimo. Lamech genuit Noe anno centeſimooctuageſimooctauo. Noe genuit Sem: Cham et Ja-

Diuerſitas computationis annoꝝ primi me et ſecunde etatis.

De pgenie ade vſq̄ ad Abrāā.

Chriſt⁹ euaſit peccatū originale ſolus

In necesſitate ſufficit baptiſm⁹ flaminis.

Circūciſio purgabat a pctō originali.

Penitētia interior mūdat a peccato

pyet. Et quingentesimo anno vite sue incepit arcam edificare: et sexingentesimo anno ingrediente arcam cum filijs
Gen° iu et vxoribus in totum octo persone: venit diluuium. In se
deo° p deida etate scilicet post diluuiū Sem ex quo processit gen°
cessit de iudeorum: genuit Arphaxat anno secundo. Secundū vtrā
Sem. q opinionem Arphaxat genuit Sale anno vite sue trigesi
mo quinto: sed ſm septuaginta centesimo tricesimo quinto
Sale genuit Heber anno tricecimo: sed ſm septuaginta an
no centesimo tricesimo. Habet genuit Phaleph anno trice
simo quarto: sed ſm septuaginta anno centesimo tricesimo
quarto: Phaleph genuit Reu ānotricesimo: sz secūdū septu
aginta anno centesimo tricesimo. Huius tempore diuisa
est terra in varia idiomata. Reu genuit Serugh anno tri
cesimo: sed ſm septuaginta anno centesimo trigesimo. Se
rugh genuit Nachor anno tricesimo: sed secundum septua
ginta anno centesimo tricesimo Nachor genuit Thare an
no vicesimo nono: sed ſm septaginta anno septuagesimo
nono. Thare genuit anno septuagesimo Abraam Nachor
et Aram: et idem ſm septuaginta. In Abraam inchoatur
Tertia° tertia etas. Istius dissonantie inter hebreos z septuagin
eras in ta interpretes in computatione annorum prime z secunde
cipit ab etatis non potest assignari ratio sufficiens. Un e relinquē
Abraaz da est spiritui sancto huius determinatio: qui non sine my
sterio sic disposuit ad maius meritum fidei et humiliatio
nem nostri. Augustinus tamen in libro de ciuitate dei di
cit hoc processisse ex vitio primo transsumentiū ex septua
ginta duobus interpretibus qui non diligenter numerum
attenderunt annorum. Et cum computatio hebreorum cē
seatur verior illa tamen septuaginta tenetur communius.
Cum in prima etate vixerint homines tam prolixo tempo
re: dixerunt aliqui quod anni eorum non fuerint tanti spa
cij: scilicet duodecim mensium sicut et nostri: sed erat an
nus eorum triginta ex dierum: ita q annus noster compre
hendit decem annos de illis. Sed Angu de ciuitate dei
reprobat hanc opinionē per id qđ dicit in. vij. c. q decimo
mense a die q̄ndecimo mēsis illius. Ubi ostendit annos
illorum similes nostris in numero dierum. Qđ autem ita
tarde legatur tales genuisse filios: cū tamen vacarent con
iugio nō continētie virginalitas signat Augu. duplicem ra
tionem. Uel quia sicut tam longo tempore viuebant: ita z
tarde erant apti ad generationē. Uel q illi de quibus nar
rat scriptura non erāt primogenti eorum. Nam z multos
alios poterant genuisse prius sicut z postea: sed ideo illos
nominauerunt primo: quia alijs genitis preponebant in di
gnitate vel presidentia super alios. Et quia ex illis texēda
erat christi genealogia: vt ex illis descēdens et non ex alijs
ab illis genitis. Sicut etiam euāgelista Matthеus descri
bens genealogiā christi dixit. Jacob genuit Judam et fra
tres eius: cū tamen Judas non fuerit primo nat°: sed quar
to loco: sed Judā alijs omissis posuit: qz ex eo christus de
scendit ſm carnem. Adam igitur et Eua sicut creditur ipsa
die sue creationis. i. sexta die mūdi in paradiso terrestri cir
ca meridiē preuaricati sunt: z paulo post circa horā nonam
viij. kal. ejecti sunt. Unde et nouus homo christus eodem die post
Aprilis multas annoꝝ reuolutiones: post q̄nq̄ milia cētū nonagin
christus ta nouē annos a creatione mūdi: ſm septuaginta interpres
fuit cru sexta feria. viij. kal. aprilis: hora sexta crucifixus est eiusdē
cifixus. peccati debitū soluens: et circa nonā expirans latrom adi
tum paradisi reseauit. Projecti autē primi parētes in exi
lium currunt ad humanū solacum. Uirgines essi de para
diso egressi sunt: post qō cognouit adam vxorē suā euam.
Anno itaq; vite adam quindecimo natus est Lain z soror
eius Calmana: post annos quindecim natus est Abel z so
ror eius Delbora: vt dicit Uincen. in spe. hic. lf. ij. Credit au
tem adā filios docuisse spū deo decimas z primicias offer
re vel sacrificiare: cain agricola vt auarus deo obtulit spi
cas corrosas: abel vt simplex et bon° pastor ouium de pin
guioribꝰ gregis obtulit. Et q̄m vita eius z interitio deo pla
cuit: ipsius abel oblatio deo grata fuit. non autē illa cain.
Quod manifestū est ex hoc: quia vt dicit in alia translatio
ne: inflāmauit deus super sacrificiū abel. non autem super
illud cain: id est descendit ignis de celo ad incendendum sa
crificium oblatum ab abel: non super oblatum a cain. Qđ
cernēs cain inuidens bonitati fratris: eum dolo occidit in
campo damasceno: vt habet Gen. iiij. Ipse autem cain a do
mino inquisitus de fratre suo: vel vt sic recognosceret pec
catum suū confitendo: excusauit dicens se nescire. Sed et
cain pri° dño increpante eū de fratricidio non egit penitentiā. sed de
m° edifi sperationis malū adauxit: vagus z profugus egressus est
cauit ci a facie dei qui ei apparuerat in subiecta creatura: vt p an
uitates gelum in forma humana ad ei loquendū. Hic vt ciuis ter
renus primus ciuitatē edificauit in terra: rapinis z violen
tia opes congregans: suos ad latrocinia inuitans: ac sim
plicitatē hoīm ad inuentionē mensurarū permutauit: z ad
calliditatē z corruptionem perduxit. Terminos terre pri
mus posuit: ciuitatē mensurauit: timens quos ledebat: ob
seueritatē suos in ciuitatē collegit. In his duobus primis
filijs ade: sc3 cain z abel ortū habuerunt due ciuitates ſm
Augu. de ciui. dei. Una bonorū que peregrinat in terris et
habitationē expectat in celis celestis hierusalē: que spūali
ter edificat vt ciuitas incipiēs ab amore dei: et perueniēs
vsq; ad cōtēptū sui per veram humilitatem. Altera ciuitas
est reprobor̄ que firmatur in terrenis: z terrā tenebra
rum descendit: quā edificat amor sui pertingēs vsq; ad cō
temptum dei per superbiā: que dicit babylō cōfusio inter
pretatur: sicut hierusalem visio pacis dicta. Ab abel iusto
ergo inchoasse dicit ecclesia sanctoꝝ: non ab Adā: noe vi
deatur discontinuata per lapsum ei°: et ne videat inchoa
se a peccatore. Sicut ergo cain malus persecutus est abel in
nocentē vsq; ad mortem: ita etiā (vt ait apl's) Oēs qui pie
volunt viuere in christo necesse est vt persecutionē patian
tur a malis fidelibus vel infidelibus: saltē persecutionem
malor̄ exemplorū. Sicq; exercet patientia anima. Et Bze
go. Abel esse renuit quem cain malicia non exercet. Ferrū
quippe nostre mentis ad acumen non potest peruenire ve
ritatis: nisi eā eraserit aliena lima prauitatis. vij. q. j. ca. ad
uersitas. §. est z aliud. Et hoc pertinet ad bonum scientie be
ne conuersari inter malos z in medio nationis prauе z per
uerse tāq; luminaria splēdere patientia nec extingui ex pra
uis operibus eorū. In quo etiā figurata fuit passio christi
innocentis: occisi ex inuidia a fratre suo: id est iudeis qui
erant ex genere eius. Under illa posteritas tota obstinata
z reprobata est. Et quia alie mulieres in mūdo non erant:
oportuit primos filios ad propagādum genus humanum
accipere in vxores sorores suas vt dicit Aug. xxv. q. j. ca. j.
Patri autē natus est cain malus et abel bonus: ad inuen
dum q̄ tota massa humani generis dānata iure est in ada
et q aliquis ex ea vas in honorem efficiatur: nō puenit ex
natura: sz ex dei misericordia. ¶ Studia filiorū cain mani
feste indicāt ad quā predictarū ciuitatum pertineant: scili
cet celi z inferni. Lamech primū contra naturā z mores bi
gamiam introduxit sc3 habens simul duas vxores. Gen. v. lamech
Si iacob z dauid z alij habuerunt plures vxores: hoc fece introdu
runt spiritu sancto edocti ad dilatandū dei cultum in illo xit biga
populo reseruatum: vt ōr extra de diuor. Audemus. Hic miam.
autem sola libidine. Huius etiā pgenies adinuenit artes
quasdā mechanicas z curiositates. Jabel portatilia tento
ria pastorum adinuenit: vt habet Gen. iiij. Tubal vero pe Inuēto
ritiam sono° musico° seu consonantiaruꝫ. Et Tubalcain res ar
artem ferrariam z sculpturas metallorum. Noemma eius tiū me
soror artē varie texture: et omnes pene seculares artes vel chanica
sciētie: siue mechanice: siue liberales: siue philosophice cu rum.
riositati vel necessitati sue etiam exercitationi humane de
seruientes a filijs huius seculi legūtur inuēte. Huiusmo
di enim artes que non erāt ad salutem: eorū studio z labo
re inueniēde erant ab his que nō erant filij salutis eterne.
Illis ergo talibus talis labor debebatur: his fructus ser
uabatur. Sic quoq; ab hebreis egyptij spoliantur: vt me
rito veris hebreis. i. fidelibus congruat illud a dño dictuꝫ.
Alij laborauerūt et vos in labores eorum introistis. De il
lo Lamech dicit magister in hystoria et Nicolaus de lyra
q erat venator: non quidem pter carnes: quarum adhuc
non erat vsus vt dicit dist. xxxv. ab exordio: sed pter pel
les animaliū: vt sibi faceret vestes. Et quia cecutiens erat
ducebat secum puerum qui eius arcu sagittam ad ferā diri
geret: qui adolescens vidēs cain iam decrepitum inter fru
cta manentē: existimās ferā esse innuit lamech vt contra
eum tanq; feram sagittā dimitteret: quo facto eum vulne
re occidit. qđ perpēdens ex clamore eius vel aliter: occidit
etiā puerum illum ex ira. Occidit ergo cain vulnere: iuue
nem autem ex liuore vulneris. Et ideo cum peccatum cain
punitū esset septuplum: suū punitus est septuagiessepties:
quia septuaginta et septem anime que egresse fuerant de
Lamech in diluuio perierunt.

¶ De secunda etate mundi: que incepit a tempore noe: de
fabricatione arce: de diluuio: de monstrosis generibus ho
minū: de inebriatiōe Lothe: maledictiōe. Cham. Cap. iij.

Secunda etas mūdi prin cipium a Noe habuit post diluuium quod fuit
vniuersale per totum: anno sexcentesimo vite
Noe: principio autem mundi ſm hebreos mil
lesimo sexingētesimo quinquagesimo sexto: sz
septuaginta interpretes: quē Beda z Jsidorus approbant:
bis mille ducēti. z. xlij. z durat vsq; Ad Abraam ſm hebreos
ducentis nonaginta duobus annis: sed ſm septuaginta in-

Reprehensione Lamech.

terpretes octingentisquadragintaduobus annis. Ante
Genes. diluuium vero per centum annos dominus apparuit Noe:
cap. vj. id est quingentesimo anno vite Noe. Et cum iam genuisset
filios Sem Cham et Japhet: precepit ei vt fabricaret ar-
cam in qua saluaretur ipse cum filijs suis predictis ex pro
cam in qua saluaretur ipse cum filijs suis predictis ex pro
ribus eorum et ex omnibus animantibus terre ⁊ volucri-
bus aliqua in sexu masculino et feminino ab aquis dilu-
uij. Sicq; centum anni sunt hominibus in spacium ad re-
uertendum ad veniam: in quibus Noe obediens deo fabri
cauit arcam: predicans facto et verbo hominibus peniten
tiam vt euaderent dei sententiam. Quinimmo cum dixit de
us. Eruntq; dies eius centum viginti anni. Ex ponit hiero
ny. de peni. distinc. j. predixerat. q; istud tempus fuit datus
primo humano generi ad redeundū ad pniam. Sed q; non
se emendabant ab his homines: sed deteriores fiebant. ab
stulit deus viginti annos de tempore promisso: ⁊ in capite
centum annorum immisit diluuiū. Ois enim caro corrupe
rat viam suam. Nam filij Cain. vt dicit Uincen. in spe histo.
prozibus fratrū suorum nimijs fornicationibus abusi sūt:
⁊ mulieres in vesaniā verse: supergresse viros turpiter ege
rant. Tandem exardescentes hoies in alterutrū coierunt:
Ex cain ⁊ filij Seth. i. descendentes ab eo quondā religiosi ⁊ boni/
processe bus Cain coniuncti sunt. Unde ⁊ gigantes genuerūt: homi
runt gi nes scz immanes corporibus: superbos viribus/incondi
gantes. tos moribus. Facta est autem arca ex dei mandato: trecen
De con tozum cubitozum longitudo: latitudo quinquaginta: alti
structio tudo triginta de lignis leuigatis ⁊ bituminatis. Fenestra
ne arce in arca facta: ⁊ in cubito consummata erat summitas eius.
Noe. Fenestra quoq; erat in ea in latere: ⁊ hostium per qō anima
lia ingressa erant infra id est iuxta terram. Et vbi litera no
stra dicit. Cenacula intrinseca facies inea: alia litera habet
magis clare. Sic facies eam bicameratam ⁊ tricameratam
Quasdam igitur partes seu cameras habebat: quas pre-
ter sentinam Augu. dicit ibi fuisse. Dicit enim super tabu la
tum sentine fuisse bicameratas. Et erāt camere laterales:
vna scz stercoraria: alia apothecaria/vbi scilz posite erant
esce ad comedendū pro animalibus omnibus. Super hanc
mansionem erat alia similiter tricamerata: ⁊ in vna earum
habitabāt animalia immitia: in alia mitia: in medio homi
nes. Alij vero has omnes in altitudine disponūt/scz per so
laria: vt Josephus: qui dit ibi quatuor solaria fuisse: non
includens sentinam: hoc in. c. vj. Señ. Ingresso igitur noe
in arcam iuxta mandatum domini cum vxore sua ⁊ tribus
filijs ⁊ cunctis generibus animaliū: duo et duo ex immun-
dis/masculus scz et femina: ex mundis vero septena: inun-
dauit diluuius: quadraginta diebus et quadraginta nocti
bus continuis: pluuia maxima descendente. Fuitq; aqua
altior omni mōte quindecim cubitis: vt ablueret sordes ae
ris: sicut etiam dicit de igne finalis iudicij vsq; etiā ad tan
tam altitudinem ascensurorū ac animalia terre ⁊ volucres
perierunt diluuio. his exceptis que in arca erant: que per
se deo operante venerunt ad arcam/⁊ intrauerunt ante di
luuiū: ⁊ de escis ibi repositis pascebant: ⁊ tenuerunt aque
terram centum quinquaginta diebus. postea ceperunt im
minui. Requieuitq; arca super montes armenie mense se
ptimo: vicesimo sexto die dicti mensis. Emisitq; noe corui
de arca: vt videret si iam cessassent aque qui non est reuer-
sus ad arcam. Emisit exinde columbam: que nō inuenit vbi
requiesceret pes eius/scz locum mundum: reuersa est ad ar
cam ⁊ introducta ⁊ exinde expectatis septem diebus iterū
iam emissa attulit ramusculum virētis oliue in ore suo ad
arcam in signum clemētie dei. Sicq; ea die qua noe ingres-
sus est arcam: illa die reuoluto anno quo fuerūt in arca ad
preceptū domini egressus est de arca cum filijs ⁊ vxoribus
et oīb animātibus ibi cōseruatis. Qui edificato altari
obtulit scrificiū deo/quasi pro pace ⁊ gratiarum actione: ac
ceptauitq; deus sacrificium. vt habet Señ. viij. Et benedixit
eis Que benedictio in trib⁹ cōsistit: in plis multiplicatio
ne: in ceterorum animantium subiectione et in ciborum cō
cessione. q; tamen amplificata fuerunt: tum ꝓpter hoīs in-
firmitatem: tum ꝓpter terre infecunditatem. Unde concef
sus fuit vsus carnium: qui in prima etate non fuit: vt dicit
hieron. distinc. xxv. ab exordio. Fuit tamen concessa caro
absq; sāguine sub quo phibet homicidiū. Et q; timebatur
In scōa ad huc diluuiū: pepigit dñs cum eis fedus securitatis ⁊ po
etate fu suit arcum pluuialem in nubibus: qui licet dicatur habere
it cōce sex vel quatuor colores: duos tamen habet principales: in
sus vs⁹ signum duorū iudiciorū exteri⁹/scz ceruleum: qui ⁊ aquo-
carniuz sus est/in signū iudicij per aquā preteriti/ne ampli⁹ timea-
tur. interius vero rubeū in signū futuri p ignē/vt expecte
tur. Sic ergo in diluuio terminata est prima etas: et quasi
infantia obliuioni tradita: ⁊ imtiū habuit scōa. In eo autē
q; dicit dñs ad noe. Nō ꝓmanebit spūs me⁹ in hoīe in eter exponit
nū/q; caro est. Señ. vj. Spūs dei pōt hic intelligi spūssan- illa ꝝba
ctus/scz per gratiā inhabitans in homine: vel volūtas dei nō ꝓma
cui cōcordat ⁊ quā sequit recte viuens. Caro aūt dr homo nebit spi
qui viuit sm carnē. Quod vtiq; cū fit: ꝓ tunc impossibile rit⁹ me
est vt viuat sm spiritū: id est volūtatē dei. Et sic nō est in eo us ⁊c.
spiritus/gratia/seu volūtas dei impleta. Unde ⁊ Apls ait
ad Gal. Si sm carnem vixeritis morieminī/scilz spirituali
ter ⁊ eternaliter. Sed si spiritu: id est secundū rationē dei
seu spiritu: id est volūtate regulata: facta carnis: id est ope
ra mortificaueritis: viuetis gratia. s. et post ingloria. Aug.
xiij. de ciuita. dei: in principio ponit hanc esse differentiam
inter ciuitatem seu societatem electoꝝ ⁊ reprobozum: quia
mali viuunt sm carnē/boni secundū spiritū. Et declarans
diffuse vtrumq; dicit q; viuere sm carnem non est soluz vi
uere secundum voluptates carnis in venereis ⁊ cibis ⁊ po
tibus ⁊ huiusmodi: in quibus epicurei constituerunt sum
mum bonum: quod reprobat ex eo/quia cū apostolus dixe
rat ad Gal. Manifesta sunt opera carnis: ea explicās: non
solum exprimit adulteria fornicationes immundicias/co
messationes/⁊ ebrietates: sed eis annumerat idolatriam/
inimicitias/inuidias/animositates/hereses/⁊ huiusmodi:
que vtiq; vitia carne perficiuntur: ⁊ in diabolo qui in cor-
pozalis est reperiūtur: vt inuidia/inimicitie/⁊ huiusmodi.
Nec etiam viuere secundū spiritū est viuere sm virtutem
humanam acquisitam: in qua stoici summum bonū pone-
bant/sed hoc est viuere sm carnem: viuere secundum homi
nem: id est sm seipsum: vel apertius loquendo sm propriā
volūtatē non subditam dei voluntati/sed rebellem: hoc est
viuere sm spiritum viuere sm deū: seu apertius sm volun-
tatem dei. Et quia peccatū nō est nisi dictum vel factū vel
concupitum contra legem dei et contra voluntatem eius. Diffiui-
ideo non frustra dici potest omne peccatum mendaciū. Nō tio pcti.
enim vt ait Augustinus fit peccatum: nisi ea voluntate qua
volumus vt bene sit nobis/vel nolum⁹ vt male sit nobis.
Ergo mendaciū est quod cū fiat vt bene sit nobis: hinc po-
tius male nobis/scz euenit. Uel cū fiat vt melius sit nobis
hinc potius peius est nobis. Unde hoc nisi quia de deo be
ne potest esse homini/scz viuendo secundum voluntatem
eius quem delinquendo deserit: non de seipso id est de sua
voluntate propria: sm quā viuendo delinquit: vnde de dia
bolo cū voluit sm seipsum/scilz cōplacendo in sua elatiōe/
dixit christus: in veritate non stetit: ⁊ de homine: quia om-
nis homo est peccator. Ps. cxv. Omnis homo mendax. In
teresse ergo qualis sit volūtas hoīs: q; si peruersa est: quod
est viuere sm hominem/seu sm propriam voluntatem: per
uersos habebit motus passionū/scilz desideriū/gaudiū/ tri
stitie/⁊ timoris. ⁊ aliaras que ad has reducūtur. Si autez
recta est voluntas: non solum inculpabiles/verūetiam lau
dabiles erunt ij motus passionū. Uolūtas recta est viuere
sm voluntarem dei in omnibus passionibus. Nam quid est
aliud cupiditas ⁊ letitia: nisi voluntas eoꝝ in consentiēdo
que volumus Et quid tristitia: nisi voluntas in dissentien
do ab his que nolumus? Et ideo pro varietate rerum que
appetuntur vel fugiuntur: sicut allicitur vel offenditur vo
lūtas hominis: ita in hos vel illos etiam affectus mutatur
⁊ vertit. Cum igit he passiones reperiātur in bonis ⁊ ma-
lis: etiā ipsa tristitia seu dolor quā stoici asserebant non re
periri in aīo sapientis. Apud nos in quit Aug. in ca. ix. di
cti libri iuxta sanctas scripturas: ciues sancte ciuitatis dei
in huius vite peregrinatione sm deum viuentes metuunt/
cupiunt/dolentq; gaudentq;. Et quia rectus est amor co-
rum qō est principium passionum: oēs istas affectiones re
ctas habent. Metuunt enim penam eternā: cupiunt vitam
eternā. dolent in re: q; ipsi in semetipsis adhuc ingemiscunt
adoptionē expectantes redemptionē corporis sui. gaudent
in spe: quia fiet sermo qui script⁹ est: Absorpta est mors in
victoria. Item metuunt peccare. cupiūt perseverare: dolēt
in peccatis: gaudent in operibus bonis. Et subdit ibi Aug.
authoritates scripture vnde moueātur sancti ad ista Exē
plificat etiā de apostolo Paulo de se asserente qño his re
cte vtebat passionibus. Quinimmo etiā christ⁹ qui (vt ptz
in euangelio) cepit pauere ⁊ tristis esse: ⁊ desiderio deside-
rauit māducare pascha cum discipulis ⁊ gauisus est audita
morte lazari. Sed nos ista experimur sm passiones: christ⁹ finiscar
nō sm ppassionē: ita. s. vt i nullo obscurarēt act⁹ seu lumē natium
rōnis: qō nō accidit i nobis. Finis aūt carnaliū ē ꝑdirio ex finis spi
diluuio desideriorū q̄ militant aduersus aīam seu carnalis ritualiū
cōcupiscētie q̄ ꝓcupiscit aduersus sp̄m. Finis aūt spūaliū
seu viuentium sm spiritum est saluatio: figurata in paucis
saluatis in arca. Ubi etiā aduertendum ⁊ cauendum a ma
lorum familiaritate. Nam spirituales scilicet descendentes
ex Seth filij ade postq; cōmixti sunt cum carnalibus: ⁊ sci-

licet mulieribus decendentibus ex Cain: effecti sunt ꝛ ipsi secundum carnem viuentes. Dicuntur autem descendentes ex Seth filij dei et angeli dei secundum aliam literam propter adoptionem et puritatem priorem: sicut descendētes ex Cain dicuntur filij hominum: id est secundum hominē/seu carnem viuentes. Nec credendum est q̄ angeli dei (vt quidam dicerunt) fuerint demones incubi: qui immiscentes se cum mulieribus generarent gigātes. Quod reprobat Augu. in. xv. de ciuitate dei.

§.I. De arca autem facta a Noe

quo ad materiam et formam et contenta in ea dicit Augu. in. xv. de ciuitate dei: in fine. Credendum est ꝛ sapiēter esse memorie ꝛ literis mandatā: ꝛ gesta illa ad literam esse: ꝛ significare aliquid: ꝛ ipsum aliquid ad prefigurandam ecclesiam pertinere/Et primo vt ait Gregori. in moral'. Sicut omnes qui extra arcam reperti sunt perierunt: ita omnes qui sunt extra ecclesiā diluuio vitiorum ꝛ eternaliter pereūt. Materia arce sunt ligna quadrata/leuigata/et bitumina-

Longitudo arce q̄dsignificat. tā signans fideles ecclesie stabiles in bono: remota ab eis asperitate ꝛ inequalitate vitiorum/vnita conformitate morum. Quantum ad dimentiones longitudo fuit trecentorum cubitorum: qui numerus componitur ex ternario ꝛ cē tenario: qui centenarius numerus resultat ex decez: decies ducti. Diuturnitas ecclesie seu duratio est ab initio mundi vsq̄ in finem habens in hominib⁹ electis ternariū virtutū: scz fidei/spei/et charitatis: cum perfecta obseruatione ꝛ integra decem preceptorū. Latitudo ecclesie et eius dilatatio vbiq̄ terraru⁹. In ipsa habetur sola plena remissio peccatorum: ꝛ latitudine charitatis/que operit vniuersa de

Latitudo arce licta: vt dicitur Prouerb. x. Erat enim latitudo arce quinquaginta cubitorū: qui est numer⁹ iubilei: in quo erat plena remissio. Altitudo vero eius triginta cubitoru⁹: altitudo enim ecclesie est sublimis notitia veritatis pertingēs vsq̄ ad mysterium trinitatis diuinarum personarum. Cuius perfecta notitia est termin⁹ ꝛ finis omniū nostrarum apperitionum. Cōstat enim trigenarius numer⁹ ex ternario ꝛ denario: qui denarius est primus limes seu terminus numerorum. Cubiti autez isti quo ad arcam ipsam materialem non sunt intelligendi vt nostri: sed geometricales quorum vnus continet sex ex nostris/vt dicit Orige. quod placet Augu. in de cui. dei. Vbi aūt dicitur in nostra trālatione: cenacula ꝛ tristega facies in ea: in alia dicit bicamerata

Bicameratio q̄. facies ꝛ tricamerata. Bicameratio signat distinctionez populi fidelis in circūcisione ꝛ preputiu⁹/id est iudeos ꝛ gentiles. Tricameratio tres status ecclesie virginum/continētium/ꝛ coniugatorum. Quadrupedia ibi existētia actiuos quiterrena incolunt. Altilia per celum aereu⁹ discurrētia: contēplatiuos homines vitā ex vtroq̄ mixtā tenētes. qō precipue spectat ad presidentes: qui regunt arcam ecclesie. Animalia vero munda et immūda ibi sunt: quia in ecclesia quo ad numerum immixti sunt boni cū malis. Et immūda quidem binario numero: qui numerus est prim⁹ excedēs ab vnitate/quia mali ab vnitate dilectionis separati sunt. Munda vero ibi fuerūt in septenario numero: quia electi septiformi gratia spiritussancti ditant. Quatuor viri cum vxoribus eorum a diluuio preseruati sunt: quia ꝛ mares ꝛ femine quaternariū numeru⁹ virtutū/scz cardinaliū habētes in ecclesia saluātur. Et sicut aque multiplicate de celo eleuauerūt arcam in sublimeritā tribulatiōes multiplicate/que vtiq̄ de celo immittūtur: mentē seu ecclesiā sustulerunt in altitudinē contēplationis ꝛ perfectionis. Magisq̄ diuina prouidentia q̄ humana prudētia natantem arcam gubernauit: nec incurret vbicūq̄ naufragium: vt dicit Augustinus ibi/ita ꝛ ecclesiā christus gubernat. Figurat etiā arca ipsa mediatorez dei ꝛ hominum caput ecclesie dominum iesum per passionē in ligno crucis nos saluātē a diluuio perditionis. Nam ꝛ mensure ipse longitudinis/latitudinis/et altitudinis significant corpus humanu⁹: in cuius veritate ad homines prenuntiatus est venturus et venit humani quippe corporis longitudo a vertice vsq̄ ad vestigia series tantum habet quantum latitudo que est ab vno latere ad alterū latus: ꝛ decies tāt quantū altitudo: cuius altitudinis mēsura est a latere in dorso ad ventrē. Veluti si iacentem hominem metiaris supinū/seu pronu⁹ series tātum longus est a capite ad pedes quantū latus ad dexterā vsq̄ in sinistrā: vel a sinistra in dexteram: ꝛ decies tātū quātum altus a terra. Unde facta est arca in huius figuraz trecentorum cubitoru⁹ longitudinis: quinquaginta latitudinis. triginta altitudinis. Et q̄ ostium i latere accepit arcat profecto illud est vulnus quando latus crucifixi lācea perforatum est. Hac quippe ad illum venientes ingredimur: quia inde sacramenta manarūt: scz figurate et virtualiter quibus credentes initiantur.

§.II. De mōstrosis generibus

De his mōstro hominum de quibus gentium historie narrāt: Nam per hi singe bentur quidā vnū habere oculum in frōte media quibusdā rib⁹ ho plantas versas esse post crura: quibusdam vtriusq̄ sex⁹ esse minus naturam: ꝛ dexteram mammā virilem: sinistram mulieb⁹ē: vide a vicibusq̄ inter se coeūdo et gignere ꝛ parere. Alios ora non tantum esse: eosq̄ per nares tantū alimentū sumere: alios statura fabelli esse cubitales: quos pygmeos greci a cubito vocant. Alibi cum infra quinquennes cōcipere feminas: ꝛ octauū vite annū ennea nō excedere. Item ferunt esse gentes: vbi singula crura in de pzia. pedibus habent nec poplitem flectunt: ꝛ sunt mirabilis celeritatis. Quosdā sciopodas vocāt: qui per estū in terra iacētes resupini: umbra se protegunt pedū. Quosdaz sine cervice: oculos habētes in humeris. Quid dicā de cynocephalis: quorum canina capita atq̄ ipse latratus magis bestias q̄ homines confitetur. Sed ista hominū genera que dicuntur esse: credere nō est necesse. Uerū quisquis vspiā nascit moriturus homo. i. animal rōnale mortale: q̄uis inusitatā nostris ingerat sensib⁹ corporis formā/seu colorē/siue motum/siue sonū sine qualibet vim: qualibet partē: qualibet qualitatē naturalem: tamē ex illo vno protoplasto originē ducere nullus fidelium dubitat ꝛ inde per eum ex noe post diluuiū. Qualis aūt ratio reddit de mōstrosis apō nos hominum partubus: talis de monstrosis quibusdā gentibus reddi potest. Deus enim creator oīm qui vbi ꝛ quādo creari quid oporteat vel oportuerit ipse nouit: sciens vniuersitatis pulchritudinem quarum partium vel similitudine vel diuersitate ipse conterat: sed qui tum inspicere non potest: tā q̄ deformitate partis offenditur: q̄ssi cui congruat ꝛ quo referat ignorat. Ponit exempla de monstrosis aliq̄b⁹ suo tpe et patria: vt de habente plantas lunatas et duos digitos tm̄ in eis: ꝛ duos in manibus. Item de hoīe nato duplici in superioribus mēbris simplici in inferioribus: habēte duo capita/duo pectora/quatuor manus: ꝛ ventrē vnum ꝛ pedes duos. Quid si propterea deus sic voluit nōnullas gentes ita creare: ne in his monstris que apud nos nasci oportet ex hoibus: eius sapientiā quam natura fingit humana⁹ velut artē in cuiuspiā minus perfecti opificis putarem⁹ erraſſe. Antipodas autē esse: vt quidā fabulant: id est homines a contraria parte terre: vbi sol oriturus cū occidit nobis: aduersa pedibus nostris calcare vestigia: nulla ratione credendum est. Hec Aug. in. xvi. de ciuitate dei. c. viij.

nonest credēdum esse antipodas.

§.III. Noe vir agricola postea

Genes. cap. ix. ex fructu vitis ab eo transplantate inebriatus: ꝛ cū iaceret denudatis pudendis deriſus a Cham: sed ad Sez ꝛ Japhet hoc audientibus coopertus est. Unde cham in filio maledictus ꝛ alij duo ab eo benedicti: signat mozaliter subditos derisorie ꝛ irreuerēter manifestātes vitia patrū spiritualiū: ꝛ ob hoc icurrūt maledictionē dānatiōis. Sed boni subditi reuerētes patres suos cooperiūt defect⁹ platorum nō assentiēdo vel fauendo eis: ꝛ nō diuulgādo vbi non est vtile: hoc habet. dist. xcvi. in scripturis. Et de ebrietate ei⁹ ad literā dicit Amb. In principio generis humani ignorabatur vinū: primus Noe vineā plātauit: cognouit naturā/sed ignorauit potentiaz. Itaq̄ vinū nec suo pepercit authori. Sed ebrietas eius suadet sobrietatem: ꝛ infra obrepserat: quidē paterne plationis inuidia: sz manebat adhuc paterne pietatis reuerentia: lesa est pietas: uū deriſet ebrietas. Manebat oībus inconcussa libertas: nemo sciebat a fratre obseq̄a seruitutis exigere non esset hodie seruitus si ebrietas nō fuisset. Hec Ambroſ. dis. xxxv. sexto. In penam eſſi derisionis noe chanaā filiū cham seruituti fratrū adiudicauit. Non aūt cham: sed filius maledicit. ad innuendum fm magistrū sen. in. ij. q̄ non propter primos motus peccatorum q̄s reprobatur: sed propter hos qui sunt mortales. Noe tamē non peccauit mortaliter in hac inebriatione: q̄ ignorabat potentiā vini. Innuitur etiam q̄ nimia potatio inducit ad denudationē mēbrorū in luxuria: q̄ venter mero estuās de facili despumat in libidinem. Hiero. dis. xxxv. venter. ¶ Noe aūt arce gubernator: qui vitem syluestrem transplantās domestica fecit: ex cuius vino inebriat⁹ ꝛ ob hoc denudat⁹ iacebat ꝛc. significat christū gubernatorem ecclesie: qui vineā hūane nature seu synagoge a deo creatam: ꝛ ex syluestri pducēte agrestes fruct⁹ timoris: doctrina sua angelica miraculis et exēplis cōfirmata ita domesticauit. vt vinū suaue dilectiōis produceret: ex cuius. s. dilectionis suauitate quasi inebriatus calicē inebriantē passionis ebibit: ꝛ in cruce morte sopoz atus permāsit denudatus. qō videns pplis iudeorū figuratus in cham ꝛ vel etiam fm Aug. certus hereticorū seu maloru⁹ christianoz voce re-

erebrietate pro cessit peccatus.

Nota mozalē expoſitionez.

fert aliȝs passionē nunciādo: sed deridendo seu male agēdo exhonorat: ꝛ ob hoc nō in se sed in filio maledicit in opere suo. Unde chanaā interpretat motus eorum per qō signat opus eoꝝ. Sem vero ꝛ Japhet tanꝯ circumcisio: et prepucium. i. iudei ꝛ gentiles: vocati sc̄z ꝛ iustificati per fidē: cognita nuditate patris. i. passiōe saluatoris. cooperiunt ei⁹ nuditatē ipsam venerando vestimento in dorso posito. i. sacramēto passiōis in memoriā preteritorū: et aduersa facie. i aduersando seu detestādo facin⁹ iudeoꝝ: et vbi passionem christi foris. i. in sono tm̄ vocis reprobi annunciant: probi in domo. i. interiori hoīe habēt tam grande mysteriū atq; honorant intus in corde. Benedictis igit⁹ oīb⁹ filijs Noe et tertio maledicto: deinceps vsq; ad abraā de iustoꝝ aliquorum q̄ deū crederēt et colerēt cōmemoratiōe silentiū est p annos amplius ꝯ millemec eos defuisse crediderim: sed si oēs cōmemorarēt nimis lōgū fieret ꝛ eēt hec historia magis diligentia ꝯ pphetica prouidētia. Illa itaq; exequit literarū sacraꝝ scriptor ista ꝛ: vt potius per eū dei spūs q̄b⁹ non solū narrent ꝓterita: verū etiā pronūtiēt futura: que tm̄ pertinēt ad ciuitatē dei: qz et in hoīb⁹ qui nō sunt ciues eius q̄dā hic ōr ad hoc ōr: vt illa ex cōparatione cōtraria vel proficiat vel emineat. Nonsane oīa que iustanarrantur aliquid etiā significare putanda sunt: sed ꝓpter illa q̄ aliquid significant attexunt. Solo effi vomere terra scindit sed vt hoc fieri possit: etiā cetera aratri mēbra sunt necessaria. Hec Aug. xvj. de ciui. dei.

¶ De filijs Noe volētibus turrim edificare: q̄o cōfusis linguis cessauerunt: ꝛ in Asiā et Aphricā ꝛ Europā: dispsi sunt sub diuersis idiomatib⁹: sub. §. suis. Capitulum. iij.

EX descendentibus a filiis

Noe: Sem sc̄z Cham ꝛ Japhet: dicit Aug. de ciui. dei non clare haberi: q̄ ex eis ptinuerint ad ciuitatē dei vel diaboli: credibilius tm̄ esse vt in filijs duorum q̄ benedicti sunt a noe: sc̄z sem ꝛ iaphet anteq; babylonia cepisset institui fuisse cōtēptores dei. s. aliquos: et in filijs cham maledicti: fuisse aliquos cultores dei: vtrumq; effi hoīm gen⁹ terris nūq; defuisse credendū est: Nā q̄ō ait p̄s. xiij. Oēs declinauerunt non est qui faciat bonum: de filijs hoīm loquit⁹ viuentiū sm̄ carnē. Apparuit autē magis ista distinctio duaꝝ ciuitatū: seu societatū bonorū ꝛ malorum tempore heber: qui quart⁹ est abnepos post sem. Nam illucusq; fuerat vniuersa terra. i. hoies oēs vnius lingue ꝛ eoꝝdē sermonis: sc̄z idiomatis hebraici: plurimi ꝓgeniti a ꝓdictis sm̄ carnē viuētes cōuenientes in vnū quorū precipuus fuit Nēroth gigas descēdēs ex cham: q̄ ōr robustus venator: non ferarū sed hoīm oppressor ꝛ extinctor. di. vj. §. vlti. Cepert edificare ciuitatē cū turri⁹ ad celū antingētib⁹ ex magna eoꝝ superbia contra deū se erigētes. Et ipsis non cessantibus confuse sunt ibi lingue eoꝝ ministerio angelorum et ad eos referē illa locutio. Uenite et descēdamus ꝛc. Uenīūt effi ad deū cogitationib⁹ suis: cōsulēdo incommutabilē veritatē: ꝛ descendūt hic inferi⁹ operādo sm̄ dei voluntatē. Et q̄m̄ oīatio imperātis est in linguatiuo: dicit Aug. ibi. Dānata est superbia vt non intelligeret. iubēs hominē. q̄ noluit intelligere vt obediret deo iubēti. Sicq; illa cōspiratio dissoluta est. Nam sm̄ q̄ familie seu gentes valde multiplicate q̄ descēderāt ex trib⁹ filijs Noe erāt septuaginta duae: sic in septuaginta duas linguas varias diuise sunt et inde dispse per orbē: et appellata est ciuitas et si incōpleta babylō que interp̄tat cōfusio: vbi regnauit nēroth: ampliata postea ab alijs ꝛ magnificata subiugata tamen postea a Nino rege assyriorū: q̄ assyrij descenderunt a sem filio maiori noe. In familia autē heber remānsit idioma hebraicū: non quidē in oībus ab eo progenitis: sed solum in linea illa qua peruenit ad abrahā. Nec etiā in genitis oībus ex abraam. q̄z non in hismaelitis vel idumeis nati ex esau: sed solū in descendentibus ab eo p iacob in populo. s. israel. Unde cōiunctiue ōr sm̄ Aug. hebreos natione sic noiatos ab heber: apud quē remansit idioma hebreū: quasi habere sed subtracta litera e. cuius aliqui dicant sic noiatos ab abraā quasi abraici. Uocauitq; heber filiū eius qui natus est ei. facta tali diuisione linguarū/ phaleg q̄ō interpretatur diuisio a tali euentu q̄ tunc cōtigerat ꝓius: est in dicta domo heber permansit cultus dei in ptinētib⁹ ad ciuitatez dei viuentibus sm̄ spūm. Dicūtur autē sm̄ Uin. filijs sem ob tinuisse asiā. filij cham aphricā. ꝛ filij iaphet europam. Isidoꝝ. in. viij. lib. etimol. asserit q̄ orbis diuisus est in tres partes: sed non equaliter. Nam asia a meridie per orientē vsq; ad septētrionē peruenit. Europa a septētrione vsq; ad occidentem: et inde aphrica vsq; ad meridiem attingit. Sicq; mediū orbem tenet asia. Aliud mediū europa ꝛ aphrica: q̄ ideo due facte sunt: quia inter vtraq; ab oceano mare magnum ingreditur: quod intersecat eos.

Lingua hebraica fuit prima apō hominēs.

Genes. xj. c.

ꝛ. lingua, idiomata.

Hebrei ab heber sunt noiati

Tres filij Noe q̄s partes orbis obtinuerūt

§. I. De prouincia Asie. Asia autem ex nomine cuiusdam mulieris est appellata sm̄ Uin. q̄ apud antiquos imperiū tenuit orientis. Habet ista pars ꝓuincias multas ꝛ regiones. Paradisus terrestris locus est in orientis partibus: cuius vocabulū ex greco in latinū vertitur hort⁹: hebraice eden ōr: q̄ō latine delitie interpretat. q̄ō simul iunctū resultat hort⁹ deliciarū. Est em̄ omni genere ligni ꝛ arboꝝ pomiferarū cōsitū: habēs etiā lignū vite in medio. Nō ibi frigus et estus: sed perpetua aeris temperies: de eius medio fons prorūpēs irrigat nemus totū. Diuidit autē in q̄tuor fluminaꝛ vt ptz Beū. ij. Huius loci post pctm̄ est adit⁹ intercluſus. ¶ India q̄ in Asia est ab indo flumine dicta est: q̄ ex parte occidentali claudit. Hec ameriano mari porrecta vsq; ad ortuz solis: ꝛ a septētrione vsq; ad montē caucasum pueni: habet gentes multas et oppida. Insulā quoq; tephanā gēmis ꝛ elephātis refertam. Crysen et Arginē auro et argento fecūdas. Tilem q̄z arborum foliis nunq; carentē. Habet ꝛ fluuios gangen ꝛ indū ꝛ hydaspē illustrātes indos. Terra indie fauonij spū saluberrima. In anno bis metit fruges vice hyemis etesias patit. Signit aūt tinctī coloris hoies: elephātes ingentes: monoceron bestiā. i. vnicornū: psitacū aue: chensi q̄ lignum: cinnamū: piper ꝛ calamum. Mittit q̄z ebur lapides q̄ pciosos berillos: chrisopassos: tadamātē: carbunculum. ligure: margaritas et vniones q̄bus nobiliū feminarū ardet ambitio. Ibi etiam sūt montes aurei: quos adire propter draconeꝛ griphes immensoꝝ hoīm monstra est impossibile. Solinus dicit. Diu credita esse tertia pars terrarū. Indiam liber pater ingressus est: vt pote cui indis subactis primus omniū triūphauit. ¶ Sunt ꝛ alie prouincie multe in asia et regnaꝛ videlicet Parthia/ assyria/ media/ Persis mesopotamia. Babylon nomē est puincie: q̄ est vrbs babylon a q̄ nuncupata est vrbs tā nobilis: vt chaldea ꝛ assyria ꝛ mesopotamia in eius nomē aliq̄ transierint. ¶ Arabia puincia sic est appellata. i. sacra sic interpretata: eo q̄ thuriferos habeat odores. Myrrha et cinamum ibi habenturet ibi nascit⁹ auis phenix. Ipsa etiā ōr saba. Syria habet in se plures puincias: sc̄z comagenā /phenicia/ ꝛ palestinam: cuius pars est iudea: ab q̄ saracenis ꝛ nabatheis. In phenicia est tyrus ad quā Esaias loquit⁹. Judea ex nomie iude appellata. s. eo q̄ reges ex illa tribu habuit⁹ q̄ ibi regnauerunt. Hec est palestine regio que prius chanaan dicta est a filio cham: siue ex chananeoꝝ gentib⁹. Quibus expulsis iudei eā dño cōcedente possederūt. In medio aūt iudee ciuitas hierosolyma. Terra est variarum opum diues: frugibus fertilis: ab q̄ illustris: balsamis opima. ¶ Samaria regio est palestine/ in qua ciuitas principalis etiam ōr samaria: vbi cōiter tenuerūt sedē regni reges israel: sicut in hierusalem reges iude. Hec est media inter puinciā iudee et puinciā galilee: similis est terre iudee in bonitate. Galilea puincia etiam palestine ꝛ est duplex. s. superior ꝛ inferior. Pentapolis regio est in confinio arabie ꝛ palestine q̄ ciuitatū sodome ꝛc. celesti igne comsumptarū. Nabathea a filio hismael noiata, iacet inter iudeā ꝛ arabiā. Egyptus que prius dicebatur esse ab egypto danai fratre postea ibi regnāte nomē accepit/ regio celi imbrib⁹ insueta ꝛ pluuiaꝝ ignara. Nilus sol⁹ eā circūfluēs irrigat ꝛ inundatione sua fecūdata deo copiose vt impleat necessarijs mercib⁹ orbē terre. Scytia sicut ꝛ gottia ꝛ magogha a filio iaphet ferē cognominata. Hyrcana dicta est a silua hyrcania: que scithie subiacet. Albania a coloꝛe ppli sic noiata: eo q̄ albo crine nascantur hoies: Armenia vocata est ab armeno iasonis thessali comite q̄ armeniā cepit. Hyberia regio est asie pro pe pontū armenie: in hac herbe tincture vtiles nascuntur. Cappadociā vrbs propria noiauit: hec in capite syrie sita. Asia minoꝛ ab oriente cappadocia cingit: ab alijs partibus mari circūdat. Et habet prouincias istas/ bithiniam/ phrygiā/ galathiā/ lybiā/ chariā/ pāphiliā/ isauriā/ lyciam/ atq; licia: bitinia autez in ponti exordio a bitinio rege nūcupata est: ipsa est maior phrygia. Nicomedia vrbs est in ea vbi hānibal fugiens veneni haustu animā spirauit. Galathia a priscis Gallioꝝ gentibus a quibus extitit occupata. Phrygia dicta est a phrygia europis filia. Hec ꝛ dardania a dardano iouis filio dicta est. Hui⁹ regio troia est: quam ex suo noīe appellauit troi⁹ troianoꝝ rex. Due effi sunt phrygie maioꝛ ꝛ minoꝛ. Maioꝛ phrygia sm̄ yrnā habet: minoꝛ vero ilium ꝛ lichaoniā. Pāphilia cilicie sociat. Isauria ex situ loci dicitur cognominata: q̄z vndiq; aperta aurarum flatibus pateat. Metropolini vrbē seleuciā habet. Cilicia a cilice quodā nomen traxit: matrē vrbium habet tharsum. Li cia autē sic noiatur eo q̄ ab oriēte sit iuncta cicilie. Ibi est mons

Adō q̄ asia ōr elatio, q̄z illa ps mundi cetteris ē adiacētior.

De hac puincia indie vidēlicet q̄ arriauit de gestis alexandri magni.

Arabia

Syria.

Judea.

Samaria.

Galilea

Nabathea.

Egypt⁹

scythia.

albania

Armenia.

hyberia

Asiani noꝛ.

Pāphilia.

Lycia.

mons ille mirabilis chymera:q̄ nocturnis estibus ignem exhalat:sicut in sicilia etha:t in ale mania zvickaen.

§. II. De alia tertia parte mūdi

que ꝺr europa. Europa quippe ab agenoris regis lybie filia nomen accepit:quā iuppiter ab africa raptā cretā adue xit:et partē tertiā ozbis ab ea denoīauit. Incipit a flumine thanai descendēs ad occasum p̄ septētrionalē oceanum vsq̄ ad fines hispanie pars ozientalis:t meridiana a pōto cōsurgēs:tota mari cōiungit:t in insulas gades finit. Prima europe regio est scythia inferiorq̄ a meothidis paludibus incipiēs inter danubiū et oceanū septētrionalē vsq̄ germaniā porrigit. Que terra p barbaras gentes a quib⁹ inhabitat:gñaliter barbaria ꝺr. Cuius pars ꝓma alania est: post hanc dacia vbi t gotthia:deinde germania vbi plurimā partē sueui incoluerūt. Germania post scythiā inferiorem a danubio inter rhenū fluuiū:t oceanū ꝓclusa cingit: terra diues viuor ac pplis innumerosis t immanibus. vñ et ꝓpter fecunditatē gignendor populor germania dicta est. Mittit gēmas/crystallū/t succinum. Due ꝯo sunt germanie:superior iuxta septētrionalē oceanū:inferior circa rhenū. Prouincie autē quas danubius a barbarico ad mediterraneū mare secludit sunt:prima messia a messiis puētu vocata ꝓpter abundātiā post messiā. pānonia:post quā reticbus frugib⁹ ferar:q̄ excipit gallia belgicham:deinde thraciā. Thracie tirias iapbet filius nomen dediſſe phibet. Alij seuicia incolar thraciam appellatā dixerunt. Huic ab oziēte cōstātinopolis opposita est ab occasu:macedonia ili subiacet. Cuius regionē olim diuersarū gentium populi massagete/sarmathe/scyte/t alie nationes incoluerūt. Grecia a greco rege dicta est:q̄ cunctā illam regionem incoluit Sunt autē p̄uincie grecie t quarū prima est ab occidente dalmatia t deinde epirus inde hellas:inde thessalia t inde macedonia t inde achaia:t due in maiori creta t cyclades. Illyric⁹ autē gñaliter t ois grecia t dalmatia a delmi maxima illi⁹ p̄uincie ciuitate dicta est. Epirus a pirrho achillis filio ꝺr. cuius pars chaocia:q̄ ante molossa dicta est a molosso filio pirrhi:quē de andromacha habuit. Hellas rege hellene deucalionis t pirrhe filio. a quo prius greci hellenes nūcupati sunt. Ipsa est t attica:ipsa est vera grecia:vbi fuerunt athene ciuitas mater literar t philosophorum nutrix:qua nihil habuit grecia clarius atq̄ nobilius Helladis autē due sunt p̄uincie. s. boetia sic dicta a boue. Ibi thebe ꝓstructe sunt:in qua olim ciuilia bella detonuerunt/vbi nati sunt apollo t hercules maior ille thebanus. pelopōnessus scḋa pars helladis a pelope rege attice vocata est. Thessalia a thessalo rege dicta est:multa sunt in thessalia flumina t oppida:inter q̄ precipue est thessaloni ca. ibi est mons parnassus quondā apolloni cōsecratus. In thessalia q̄ t patria fuit achillis. primum solidi aurei facti sunt:domandor quoq̄ equor vsus ꝓmū inuentus est. Macedonia a macedone:q̄ fuit deucalionis nepos maternus. nomen accepit/postq̄ ibi accepit principatū:q̄ prius emathia dicebat:q̄ confinis est a septētrione methie patria alexādri magni:regio venis aureis t argenteis opima. Mōs olymp⁹ in ea est ita alt⁹ vt in cacumine ei⁹ nec vēti nec nubes sentiant. Achaia ab acheo rege t vrbs et p̄uincia appellata ē:hec pene insula ē cuius caput ē corinth⁹ grecie dec⁹ Archadia sinus est achaie:ipsa est sicbynia a sicyone rege a quo t regnū siciono r est dictū. habet abestō lapidem:semel incensus nūq̄ extinguit. Pānonia ab alpibus appenis dicta est:q̄b⁹ ab italia secernit:regio fortis t solo leta. Hystria hyster fluui⁹ vocauit:q̄ terram illā influit ipse est danubius:habet aūt a septētrione pānoniā. Italia olim a grecis pplis occupata magna grecia nuncupata est. Deinde a rege noie saturnia mox t latium dicta:eo q̄ saturnus a ioue sedib⁹ suis pulsus ibi latuerit. Postremo ab italo siculorum rege ibi regnāte nūcupata est:terra oībus reb⁹ pulcherrima t fertilis:pabuli vbertate gratissima:habet lac⁹ benacum alūnū atq̄ lucernū. Fluuios eridanum tyberim t tepentes fontib⁹ baias. Gignit gēmas/sericū t corallum t lincuriū:boam q̄ serpentem. Italia aūt t hispania idcirco hesperie dicte sunt:eo q̄ greci hespero stella nauigent t in italiā t in hispaniā:q̄ hac rōne discernuntur. Aut hesperiā sola dicis t significas italiam:aut addis vltimam t signas hispaniā:q̄ in occidentis est fine. Tuscia pars est italie: vmbria vero pars tuscie. Umbria vero dicta (vt hystorie narrāt eo q̄ tempore aquose cladis imbr⁹ supfuerit. Est eñ in iugis apēnini sita montis in parte italie iuxta meridiez. Etruria pars ē italie dicta:eo q̄ ei⁹ finis tendebat vsq̄ ad ripā tyberis. Rome olim fines vnius tm̄ tyberis ripa tenebant:hic t tuscia. Tuscia autē a frequētia sacrificij t thur⁷ dicta est. Illuc t a ruspicinā dicūt esse inuentam. Apulia est

scythia.

Alaoia a lano fluuio.

Germania.

thracia.

Cōstātinopolis

Grecia.

Illyric⁹

Epirus

Hellas

Athene

Thessalia.

Macedonia.

Mons olymp⁹

Achaia

Archadia.

Pānonia.

Hyster id est danubius

Italia antiquitus magna grecia vocabatur.

Hesperia.

Tuscia.

Etruria

Apulia

Lāpā

vbi bṙūdusiū quā etholi secuti diomedē ducē cōdiderunt. nia.

Campania p̄uincia italie:habet terras hyeme omni esta- Gallia
te q̄ vernāres:t sol ibi mitis/grata tēperies/aer purus et vnde di
blandus. Gallia dicta est a candore ppli:galla enim grece la- ta sit.
tine lac ꝺr. Montes eñi et rigor celi ab ea parte solis ardorem excludunt:quo fit vt candor ppli nō colorentur. hanc ab oziēte alpiū iuga tuēturtab occasu oceanus includit a meridie p̄rupta pyrenei septētrione rheni fluēta atq̄ germania cuius initiū belgica/finis aq̄tania est. Regio ē gleba vberi ac pabulosa ad vsum animantium apta. fluminib⁹ q̄z et fontibus irrigua:pfusa duob⁹ magnis rheno t rhodano fluminibus. Belgis aūt ciuitas est gallile:a qua belgica p̄uincia dicta est. Cisalpina:q̄ citra alpes:trāsalpina q̄ vltra alpes:rheatina q̄ iuxta rhenū:aq̄tania autē ab obliq̄s aquis ligeris fluminis est appellata. Hispania pri⁹ ab hybero amne hyberia nūcupata est:postea ab hispano hispania vocata. Ipsa est t vera hesperia ab hespero stella occidentali dicta. Sita est autē inter galliā t aphricam:a septētrione pyreneis montibus clausa:a reliquis partibus vndiq̄ mari concluſa. Salubritate celi equalis:oīm frugū generibus fecunda:gēmarū metallorumq̄ ditissima. Inter fluunt eam flumina magna betis meneus hyberus et tagus. Habet p̄uincias sex. Caraconensem carthaginensem lusitaniā galiciā beticā et trans freta in regiōe aphrice tingitaniam. due aūt sunt hispanie:interior t exterior.

Hispa nia hyberiaan te dicta.

flumina Hispanie.

§. III. De aphrica alia parte ter

tia mundi. Aphrica sic notata quidā existimāt quasi aphri eam/eo q̄ sit apta celo vel soli t sine horrore frigoris. Alij aphricam dicunt appellari ab vno ex posteris abrae de cethura natorq̄ dictus est apher. Incipit aūt a finib⁹ egypti pergens iuxta meridiē per ethiopiā vsq̄ ad athlantē mōtē: a septētrionali parte mari mediterraneo claudit cōiuncta Habet p̄uincias libiā/cyrenensem/pentapolim/tripolim/ bizantiū/carthaginē/numidiā/mauritaniam/tingitaniā: t circa solis ardorē ethiopiā. Libya cyrenensis i parte aphrice prima est a cyrene vrbe metropoli:q̄ est in ei⁹ finib⁹ nūcupata. Pentapolis dicta est a q̄nq̄ ciuitatib⁹ ibi existentib⁹ magnis/inter quas sunt ptholomais t berenice sic denominate a regib⁹ suis. Getulia pars aphrice mediterranee mauritania dicit a mauror:q̄b nomē est grecū:latine fonās nigrū:vñ a nigredine ppli habitantis dicta est. Tingitania a tingi metropolitana illius p̄uincie ciuitate dicta est. Hec regio gignit feras simias dracones strutiones et olim elephantes:nunc sola india hos parturit t. Garamātis ab oppido dicto garrama ibi existenti. Ibi est fons q̄ friget calore diei/et calet frigore noctis. Ethiopia dicta est a calore populor:quos solis vicinitas torret. Et ibi ingens estus t nāq̄ ibi est sub meridiano cardine est:plurimas hȝ gentes diuerso vultu et monstrosa specie horribiles:ferarumq̄ et serpentū multitudine referta. Ibi rhinoceros bestia/t camelopardus/basiliscus/dracones ingentes:ex quor cerebro gēme extrahūtur:hyacint⁹ et crisopassus ibi inueniūt: t cinamomū colligitur. Due sunt ethiopie:vna circa ortus solis/altera circa occasum in mauritania. Extra tres partes orbis quarta est pars trans oceanū interiore in media: que solis ardoribus nobis incognita est:in cuius finibus antipodes fabulose habitare dicuntur.

Libya

Getulia

tingitania.

garamātis.

Ethiopia.

§. IIII. De insulis. Insule dicte

sunt eo q̄ in salo. i. mari site sunt. Ex his notissime maxime ponende sunt. Britannia oceani insula interfusa mari/toto orbe diffusa. vocabulo sue gētis cognominata est. Hec adadde qō
uersa galliarū parte ad pspectū hispanie sita est. Circuit britānia
eius quadragies octies septuagintaquinq̄ milia. Multa fuit vsur
t magna flumina in ea:fontes calidi:t metallorum copia pata ab
larga t varia:gagates lapis et margarite plurime ibi sunt: anglis.
Hec etiā dicitur et communi⁹ anglia. Thanatos insula oceani freto gallico a britannia est vario termino separata Thanatos.
Tile vltima insula oceani. Tilos in die insula est ꝺm Solinū. Hec fert palmas oleū et vineas. hec oēs terras hoc solo miraculo vincit:q̄ quecunq̄ arbor in eo nūq̄ caret folio Ibi mons caucasus/qui maximā orbis partem perpetuis iugis penetrat:arbores piperis ibi ad similitudinē iuniperi. Orchades insule oceani intra britāniam posite numero xxxiij. quarū. xx. deserte sunt t. xiij. colūtur. Scotia eadem t hybernia prima britānie insula spacio terrar angustior sed situ secundior. Hec ab aphrica i borea porrigit: illic nulla anguis: nulla apis: auis rara. Gadis insula in fine beti- Gadis.
ce p̄uincie sita/q̄ dirimit europā ab aphrica:in q̄ herculis colūne sunt. Fortunate insule hoc vocabulo significāt oīa Fortu-
fere bona/q̄s felices t beate fructuū vbertate:vñ t gētiliū nate in-
error et secularis carmina ꝓpter soli fecunditatē eā paradi-

Pipybi nascat.

fulet fum putauerunt. Harū prima ōr mēbronia. scōa minona. tertia capraria quarta theode. alia vinaria. he site sunt in occina cōtra leuā mauritanie.

Gorgades. Gorgades insule sunt ocea ni. Itē hesperidux insule cryse t argire taprobona: he oēs insule oceani. Sunt t alie insule q̄ ab hellespōto vsq; ad gorgades i mari magno sūt ꝓstitute t ꝑmo Lypr' insula a cy pro q̄ est in ea nomē accepit ipsa est t paphos veneri cō secrata/famosa quōdā diuitijs marime eris. Ibi esti ꝑma

Creta. inuētio huius metalli fuit t vsus. Creta insula grecie pars est ingens ꝫ pelopōnessum. Ibi absconditus est iupiter et enutritus. Fuit aūt quondā centū vrbiꝫ nobilis: vnde et centopolis dicta est. prima remis t sagitis claruit. prima literis iura fixit: equestres turmas prima docuit: studium musicū spondeis t dactylis in ea ceptū est. Capris copio sa rerui s eget. Lupos/ vulpes/ t alias ferarū noxia nusq; gignit. Serpēs nullus: nulla noctua et si inueniaf/ statim moritur. Larga est vitiꝫ t arboriꝫ. Dictam' herba ibi na scitur. Salangos venenatos gignit. Abidos insula est eu rope sup hellespontū posita. Cos insula est adiacēs puin cie attice in q̄ hippocrates medicus nat' est. Et(vt varro testis est) prima arte lanificij inoꝛnamētū femina' claruit.

Cyclades. Cyclades insule grecie. Quidaā autumāt dictas eo ꝙ et si spacijs longioribus a delo proiecte in orbez: tū circa delon site sunt. nā orbē cyclon greci dicūt. Quidaꝫ vero nō ꝙ in orbē digeste/ ſꝫ ꝑter ſc pulos q̄ circa eas sunt/ dicta cy clades putāt: he in hellespōto inter egeū et maleum mare constitute. Circūdanf etiā pelago myrtheo. Sunt aūt oēs

Delos. numero q̄nquagintatres. Metropolis earū rhodus. Delos est insula i medio cycladū sita. t dicta delos ferē: quia post diluuiū ogygis tēporibus notaf cū orbē multis men sibus nox continua inumbrasset. ante oēs terras radijs so lis illuminata. fortitaq; ex eo nomē: ꝙ prima visib' manife stata fuisset. Nā delon greci manifestū dicūt. ipsa est t oꝛ

oꝛyx la tinedici tur co turnix. tygia: vbi ꝑmū vise sunt coturnices aues q̄s grece oꝛtigas vocāt. In hac insula latona enixa est apollinā et dianam. Delos aūt t ciuitas ōr et insula. Rhodus prima cycladum est. Carpathos est vna alia ex cycladibus. Cithera alia est ex cycladibus: vbi est oꝛta ven'. Icharia est alia. Chios in

in famo vasa fi ctilia in uenta fuerūt. sula syra lingua appellaf eo ꝙ ibi mastix gignit. Samos insula est in mari egeo: vbi nata ex iuno: ex qua fuit sibyla samia: t pythagoras samius ta quo phie nomē inuētum est. In hac insula primo vasa fictilia reperta dicunf. Sicilia a ficano rege ficania dicta est. Deinde a siculo Itali fratre si cilia dicta. Prius aūt trinacria dicta ꝑter tria acra. i. pro montoria/ peloꝛū/ paginū/ t lilibeum. Hec ab italia exiguo freto discreta est/ aphricū mare ꝑspectās/ terris fructifera ventis t sulphure plena. Vñ t ibi ethene montis exta incē dia: in cuius freto Scylla t caribdis q̄bus nauigia aut ab sorbenf aut collidunf. Fuit aūt patria quondā cyclopū: et postea nutrix tyrānoꝛū principē vrbiū siracusas hz. In ea insula primū inuēta est comadia. mare eius corallū gignit et achatē lapidē flumē achates dat. Oīs ambit' eius sta dioꝛū triū miliū. Eolice insule sicilie appellate sunt ob eo

Eolice insule. lo hypote filio: quē poete finxerūt regē fuisse vētoꝛū. Sed vt varro dicit: rectoꝛ fuit istarū insularū. Et q̄m ex ea ne bulis t fumo futuros ꝑdicebat flat' ventoꝫ: ab imperitis visus est ventos sua ptāte retinuisse. Eedē insule et vulca nie vocāt: ꝙ ipse sicut etyna ardeāt. Sūt aūt noue ha bentes ꝓpria nois: quarū prima lipparis: altera trasia. ꝛc. Sardus herculis filius cū magna multitudine a libya ꝑfe cto: sardinie occupanit: et ex suo vocabulo insule nomen

Sardi nia. dedit. Habet in aphrico mari in longitudine miliacentum in latitudine. xl. In ea neq; serpens gignitur neq; lupus. fontes hz sardinia calidos infirmis medelā ꝓbētes: furi bus cecitatē: si sacramēto dato aḡs ei' retigerint. Coꝛsice iusule exoꝛdiū incole ligures dederūt: appellātes eā ex no mine ducis. Diuidif aūt a sardinia. xxx. miliuꝫ freto ad ꝑ spectū Italie. Ebosus insula est hispanie. Baleares etiam

ebusꝰ. insule hispanie due sunt. In his primum inuētus est vsus fundarū: quibus lapides emittūtur. Multe alie sunt insu le: q̄ inhabitate hic non numerantur.

§. V. Redeūdo ad genealogiaz

De ter tia mū di etate incipiē te ab a braam, Sem filij Noe vsq; ad tertiā mūdi etatē q̄ icipit in Abraaā. Sem genuit Arphaxat biēnio post diluuiū cū centū ipse esset annoꝝ. Arphaxat ꝙo cū esset. xxxv. annoꝝ genuit sa le. Sale vero. xxx. anno etatis sue genuit heber. Heber au tē anno. xxxiiij. vite sue genuit phalegh. Phalegh in. xxx. anno genuit reu. Reu autez pest. xxxij. annos a natiuitate sua genuit saruch. Saruch. ꝙo. in. xxx. āno vite sue genuit nachoꝛ. Nachoꝛ in. xxix. anno vite sue genuit thare. Tha re ꝙo post. lxx. ānos genuit abram nachoꝛ t aram. Isti de cem successiue noiati vixerūt multis annis post generatio nem predictoꝝ: ex q̄bus texitur genealogia christi: quia ex his descēdit t genuerunt multos alios filios: ex q̄b' decen derunt diuersi ppli t nationes per oꝛbē diffusi. Ex Aram filio Thare t Germano Abraā et Nachoꝛ nati sunt Loth Jescha t Melcha femine: t Nachoꝛ duxit vxoꝛem Mel cham neptē suā: t Abraā duxit vxoꝛē Jescha neptē suam: ipsa alio noie ōr Sara. Tunc essi tpis licebat tales consan guineas ducere in vxoꝛes. Arā vero pater eaꝝ mortuꝰ est in vr chaldeoꝝ viuēte patre suo thare. Hec oīa. Beñ. xxxj. c. vbi etiā ōr ꝙ thare tulit abraā t loth filiū fratris t sara exeūtes de chaldea et venerūt in aram ad habitandū: que ē mesopotamia syrie. Ibiq; mortuꝰ ē thare pater abraā cū eēt ipse thare. ccv. ānoꝝ. De arā aūt dicunt hebrei sūt cōti gisse mortē ei'. cū ichaldea gētes ille adoꝛarēt i ignē ꝑ deoꝛ thare aūt cū filijs adoꝛarūt deū verum: āsserētes ignē non eē deū illi piecerūt eos i ignē vt expirenf ꝓ tutē dei sui. s. ignis vt cōburere ēt: ſꝫ trāseūtes p ignē illesi euaserūt. Arā ꝙo q̄ i fide defecit cū missꝰ fuit cū alijs i ignē ab eo fuit cō busti'. Et hī hoc. xxx. q. j. cū igit. §. sequēti et i gl. ibi. Sub

De his regnꝫ t eoꝝ oꝛi gine po teris vi dere p anto. fa bellicū ennea de pri ma. li. primo. Ama 30 nes.

rogau aūt ꝓnoiato al's reu: regnū cytharū exoꝛtū est. qō lz antiq̄ssimū sit nō tū cōputaf iter q̄tuoꝛ principalia regna mundi de q̄bus daniel ꝑphetauit: q̄ barbaroꝝ fuit. Et vt dicit Justin'. ij. li. viri scytharū parthos t batteramos/ fe mine vero amazonū regna tenuerūt. Inter scythas t egy ptios diu de antiq̄tate generis cōtētio habita est: vtri sint tū scyte antiq̄ores. Narrat ides ꝙ quedā gentes in magna multitudine veniētes circa cappadociā ibi ꝑ insidias fue runt occise: quarū vxoꝛes occisis viris earū que remāserāt simul adunate fecerūt exercitū: et finitimoꝝ cōcubit' ineū tes/ mares q̄ nascebanf interficiebāt: feminas virgines re seruātes: quas nō lanificio ser armis equis t venationib' assuefaciūt: inustis infantiū dexterioꝛib' māmis: ne sagit tarū impet' impediretur. His due fuere regine mathesia t lampedo vicissim terminos defendentes maioꝛe ꝑte euro rope subacta asiā occupauere. Sub reu ēt seu rogau oꝛtū est regnū egyptiq̄ durauit vsq; ad octauianū ex chroni cis Eusebij. Pozro a tpe natiuitat' abrae regnauerūt sup egyptios thebei annis: ꝛc. Deinde pastoꝛes ipsi qui sunt pharaones annis. cij. Deinde post. xvij. dyapolitanoꝝ dinastiani ꝑm' qui dict' est amosis regnauit annis. xxv. Et cepit anno. xcij. ducatus Joseph. deinde alij dinastiani successiue: quoꝝ noia et tēpus regni eoꝝ ponit vsq; ad decimū octauū. Post hos egyptij imperatoꝛe suo vti ceper unt/ t q̄nq; successiue tales habuerūt. Deinde imperaue rūt ejs dyapolitani dinastiani ānis. clxxvij. Et fuerūt. xxv. ij. q̄ regnauerūt successiue: quoꝝ etiā noia ponit/ et tēpus quo regnauerūt. Quibus cōpletis optinuit regnū Cam bises: q̄ et Nabuchodonosoꝛ rex persaꝝ. Et sic finitū est re gnū egyptioꝝ vsq; ad tēpus artaxerxis qui et assuerus.

§. VI. Sub Nachoꝛ filio sarug

De hoc rege ni no vide etiā per iustinū li. ꝑmo. oꝛta sunt duo regna. s. assyrioꝝ et siconioꝝ: belo t egialeo illic regnātib': vt ait Beda in chronicis suis. Pozro primꝰ rex assyrioꝝ ꝑm Eusebiū fuit Ninus filiꝰ beli: q̄ regauit annis. lij. t in. xlij. regni sui anno nat' est abraā. Post eum regnauit semiramis vxoꝛ ninī ānis. xlij. Post quā zameus filius nini t semiramidis annis. xxxviij. Deinde alij quoꝝ noia t tps t regni eoꝝ ōscribit successiue regnātes v ꝙ ad xxxvj. q̄ dictus est sardanapalus: q̄ totus dedit' fuit lasci uie t effeminatus. Et tunc arbactus medus assyrioꝝ re gno destructo: regnum transtulit in medos. s. quarto anno azarie regis Jude: et supputanf oēs anni regni assyrioꝝ ab anno primo ninī vsq; ad istuꝫ vltimū. M. ccxl. Regnum vero sicyonioꝝ: q̄ etiā habuit initiū sub nachoꝛ duraut ꝑm Helienandū vsq; ad annū. xxix. Hely sacerdotis. Et fue runt in eo reges. xxvj. a primo dicto egialeo vsq; ad vltimū zensippū. Noia eoꝝ ponit q̄ regnauerunt successiue: et tem pus regni eoꝝ: q̄ oēs anni collecti simul faciunt nōgētos quadraginta duos. Post hos ꝓstituti sunt sacerdotes car nis: qui carni offerende ꝓfuerūt per annos. xxxiij.

§. VII. Resumēdo de Nino be

lus pater nini nēbroꝛotides rex babilonis (vt dicit Lome stoꝛ in histo. scho.) intrauit assyriā sed parū obtinuit in ea. Quo mortuo filiꝰ eius nin' totā assyriā obtinuit et ciuita tē inq̄ caput regni erat/ ampliauit itinere dierū. ij. t a suo noie niniuē dixit. Vñ quedā histoꝛie dicūt regnū assyrioꝝ incepisse a belo: alij a nino. primū verū est quātū ad initiuꝫ regni: scōm quātū ad ampliationē. Iste aūt ninus ōr vicis se cham filiū noe: q̄ adhuc viuebat et regnabat in batera t dicebaf ꝛoroastres inuētoꝛ magice artis: q̄ et septē artes liberales inuenit: t in. xiiij. colūnis scripsit. vij. eneis t. vij. latericijs: ꝫ ytrūq;. s. ignis et aque diluniū. Ninꝰ ꝙo libꝛos

Niniue ciuitas maxia.

Zoroastres inuenit artem magicā

eius cōbussit. De isto zoroastre plura dicunt. Aug. q3. xxi de ciui. dei dicit q̄ ferk de zoroastre q̄ sol ipse nat⁹ risit cuz oēs alij plorēt. Nec aliq̄d boni mōstrosus ille risus portendit. nā licet magicaꝝ artiū inuētor a Nino rege assyriorum cū ipse esset bactrano⁹ bello supat⁹ est. Clemēs aūt in itinerario dicit q̄ hi volēs videri de⁹ et astris multū intēt⁹ velut scintillas q̄dā ex stellis p̄ducebat: vt rudes i stupore miraculis traherent. Tādē ab ipso demone quē impor tuni⁹ frequētabat succēsus est: cui extruxerūt sepulchrum tāq̄ amico dei: vehiculo fulminis ad celū eleuato. Unde t hoc nomē post mortē sortit⁹ est zoroastres: q̄si viuēs astrū. Et cū Arist. scribat vigies. c. ꝓsus ab ipso zoroastre p̄dita (vt refert Helenā.) mirak ipse helinād⁹ quō aristoteles viderit libros ei⁹/cū nin⁹ eos cōbusserit. Itē notādum q̄ ab isto nino orta sunt idola t idolatria in hūc modum. Mor tuo bello nin⁹ in solatiū doloris imaginē patris voluit fieri sculptā: cui tantā exhibuit reuerētiā: vt q̄buslibet reis q̄ ad eā cōfugissent parceret qōcūq̄ maleficiū fecissent. Propter hoc hoīes illius regni diuinos honores ceperunt illi imagini impēdere: cui⁹ veneratiōe liberabant. Huius exēplo plurimi charis suis mortuis imagines dedicauerūt. et sicut ab idolo beli cetera trahere originē. sic ab ei⁹ noīe generale nomē fuit idoloꝝ. Nā sicut belus dictus est ab assyrijs illud idolū: sic ab alijs natiōib⁹ denoīata sunt idola eorum ꝑm illoꝝ idioma. Un aliq̄ nūcuparūt bel: aliq̄ baal: aliq̄ baal: aliq̄ belphegor: aliq̄ belzebub. Hec in hist. scho. Et vt scribit Jsiō. in lib. ety. q̄s pagani deos asserūt hoīes olim fuisse p̄dūt: et pyniscuiusq̄ vita et actib⁹ coli apud suos post mortē ceperūt. vt apud egyptū Jsis: apud cretā iupiter: apud mauros iuba: apud latinos faunꝰ: apud romanos quirin⁹. eodē q̄z modo apud athenas minerua: apud samū iunor: apud paphū ven⁹: apud lemnū vulgan⁹: apud narum liber. apō delum apollo. In quoꝝ etiā laudib⁹ accesserūt poete/t suis carminib⁹ cōpositis i celū sustulerūt Hec Jsiō. Cōiter hi oīj adorati fuerūt hoīes vel potentes dño vel industrij ad inueniēdū sciētias vel artes. Et vt habet ex li. sapiētie. ad imaginē hmōi cultū p̄uocauerūt homines tria: nimia affectio erga illos mortuos/timor: t adulatio erga reges/diligētia artifi cū in sculpēdo et pingēdo imagines. Sed q̄ glak. l. vere i hoc gloriek scire t nosse me ait dñs p Hiere. t Salomon in li. sapiētie. Uani sicut oēs hoēs in q̄b⁹ nō est sapiētia dei. i. vera cognitio. Mortuo nino regnauit vxor ei⁹ Semiramis elatissima mulier t impudicissima. Nā vt narrat Ualeri⁹ maxim⁹. Cū ei circa cultū capitis sui occupate nūciatū fuisset babyloniā cui dñabat defecisse altera parte crimeū adhuc soluta ad eā expugnādā cucurrit: nec pri⁹ decorē capillorꝝ in ordinē duxit q̄ tātā vrbē in potestatez redegit. Statu a eius ibi posita est i ipso habitu. Orosi⁹ de eali. l. Semiramis libidine ardens: sanguinē fitiēs: cum oēs quos ꝓcubitu oblectasset/ occideret: tādē filio flagitioso ꝓcepto impie exposito icestu cognito: ꝓuatā ignominiā publico celere obtexit. ꝓcepit em̄ vt iter parētes t filios nulla delata reuerētia nature: de cōiugijs appetēdis cui libitū esset liberū fieret. Et vt scribit Justin⁹: cū filio cubitū petijsset ab eodē interfecta est. Hec aūt scōa etas incepit a diluuio t terminat in abrā. Orosius i ꝓfatione libri de orsmeda mūdi sic ait. Ab adam vsq̄ ad ninū regē q̄ nat⁹ est abrā sunt anni tria milia cētū octuaginta quatuor: q̄ ab oībus historiographis vel omissi vel ignorati sunt. Anno aūt vsq̄ ad natiuitatē xp̄i sub Augu. sc̄z octauiano anni duo milia q̄ndecim: in quib⁹ authores t scriptores inter se oīm ocia negociaq̄ triuerūt. Uaria tñ est opinio quantū duraverit ista sc̄a etas. Nam ꝑm literā Heñ. que est ꝑm translationē Hiero. a diluuio vsq̄ ad natiuitatē abrae fluxerunt anni ducēti nonagintaduo. q̄ tenent hebrei et Euseb. Sed ꝑm. lxx. interpretes fluxerūt anni nongenti quadraginta. quam opinionē sequitur Beda et Orosius etiam videtur eam sequi.

Initiuz idoloꝝ.

Semiramis regina assyriorum.

Titulus Secūdus de tertia eta te mūdi.

¶ De gestis Abraam Capitulum. ſ.

Heñ. xſ. at. ij. c. t bnto. fa i ellic⁹ d ennea lie ꝑma ꝑmo.

Uia in abraam inchoatur tertia etas: pater q̄ fidelium ꝑ ꝑm spiritū viuētiū spiritualiter: sicut pater carnalis extitit iudeoꝝ: ideo i cōmēdationē ei⁹ ad imitādū aliq̄d in genere dicēdū ante q̄ ad gesta ei⁹ particularia descēdam⁹. Equidem primis parētib⁹ (vt ait Aug. xiij. de ciui. dei. c. xij. t. xiij.) obedientia cōmēdata est in ꝓcepto: q̄ virt⁹ in rationali creatura mater quodāmodo est oīm custosq̄ virtutū: cū. ſ. ei dictū est. De ligno sciētie boni t mali ne comedas: ad cuius trāsgressionē t inobediētiā nō pueniſſent niſi ꝓcedēte pri⁹ latēti ſuperbia. Sic t abrae vt i virtute ꝓficeret t toti mūdo ei⁹ ꝓfectio ad imitādū nota esset mādata est sibi dura obediētia: non facilis vt ꝓplastor: q̄ nullā experiebat inclinationē ad malū: vt posteri oēs i eo exēplū acciperēt: vez vt filiū immolaret: seip̄m centenariū circūcideret. et prius vt iam antiquus de terra sua exiens peregrinādo discurreret. Qui in oīb⁹ humilitate firmatus: vñ et ad dñm loquēs aiebat. Loquatur ad dñz meū cū sim puluis et cinis. Ipsum aut̄ imitātur q̄ viuūt ꝑm spm̄ deo obedientes. Adā vero inobedientē viuētes ꝑm carnē. i. vitiose. Dicit em̄ Augu. ibi. Uitio aūt deprauari niſi ex nihilo facta natura nō posset. Et per hoc vt natura sit: eo habetur q̄ a deo facta est. Ut aūt ab eo q̄ deficiat: ex hoc q̄ de nihilo facta est cōtingit. Nec sic deficit hō vt oino nihil esset: sed vt inclinat⁹ ad seip̄m min⁹ erat: cū ei q̄ summ⁹ est inhereat. Relicto itaq̄ deo esse in semetip̄o: hoc est sibi placere: nō iam nihil esse est: sed nihilo appropinquare. vñ superbi (ꝑm scripturas sc̄as) alio noīe appellant⁹ sibi placētes. Bonū est em̄ sursum hr̄e cor: nō tñ ad seip̄m/q̄ō est superbie: sed ad deū/q̄ō est obediētie: q̄ niſi humiliuz esse nō potest. Est igit aliq̄d humilitatis miro mō q̄ō sursuz faciat cor. t est aliq̄d elationis q̄ō deorsum faciat cor: hoc q̄dē q̄si cōtrariū videt. vt elatio deorsum/t humilitas sit sursum: sz pia humilitas facit subditū superiori. Nihil est aūt superius deo. t ideo exaltat humilitas q̄ facit primū deo. elatio autē q̄ vitiū est eo ipso repuit subiectionē t cadit ab illo quo nihil pōt esse superius: t ex hoc erit iferius: t fit q̄ō scriptū est. Deiecisti eos dum alleuarent: ꝑm em̄ extolli est deici. Quapropter q̄ō nūc i ciui. dei est: t ciuitati dei in hoc peregrinati sc̄o maxime cōmēdat hūilitas: t i ei⁹ rege q̄ ē xp̄s maxime p̄dicat: ꝓriū huic ꝓtuti elationis vitiū in eius aduersario q̄ est diabol⁹ i sacris literis edocet. Hec Aug. ibi. Et in mēbris ei⁹ repiunt q̄ etiā aliq̄n hic humiliant/ vt ptz in pharaone. Electi aūt ſi aliq̄n superbiūt ad horaz vt non perpendāt in aliquē defectū apparentē cadere p̄mittunt: vt se recognoscant t redeant. vñ Augu. in eo. ca. xiij. Audeo dicere supbis vtile esse cadere in aliq̄d aptuz manifestūq̄ pctm̄: vnde ſi di displiceāt q̄ iam sibi placēdo ceciderāt. Salubrius em̄ Petr⁹ sibi displicuit qñ fleuit: q̄ sibi placuit cū p̄sumpſit. Hec ille. Cōuersantes ergo ꝑm spm̄. i. dei voluntatem imitant abrā t exēplum ꝓtuli elationis vitiū in eius adu

xiiij. Erit tñc tribulatio magna ꝗlis nō fuit ab initio mūdi. Et dñs. j. &c. Cū sol iam esset ad occasū flāma facta est. ⁊ ecce fornax fumigabūda: ⁊ lāpades ignis q̄ pertrāsierunt ꝑ media diuisa illa significāt iam in fine scl̄i per ignē iudicādos esse carnales. Sicut enim afflictio ciuitatis dei qualis antea nō fuit q̄ sub antichristo futura sperat: signi ficatur tenebroso timore abraā circa solis occasum ias ap propinquāte seculi fine: sic ad solis occasum. i. ad ipsum iā finē seculi significat isto igne dies iudicij diuimens carnales per ignē saluādos ⁊ in igne dānandos. Oō aūt dictū est ad abraā. Scito ꝓnoscēs: q̄ perregrinū erit semē tuū i terra nō tua: ⁊ in seruitutē redigēt. ⁊ affligēt quadrigentis annis: de ppło israel q̄ fuerat i egypto seruitur⁹ ꝓphetarū est/nō q̄ ꝑdringētos ānos in seruitute affligētib⁹ egyptijs ppłs ille esset ꝓmansurus: cū nec. cc. annis afflicti fuerunt in egypto: sed in ipsis. cccc. ānis prenūciatū est qō futurū erat. Sicut ⁊ de thare patre abrae scriptum est. Et fuerūt dies thare in charra ānoꝝ ⁊ ducenti anni: nō q̄ oēs ibi acti sunt: sed ibi cōpleti q̄ iam ꝑ maiorē partē i ꝙ chaldeoꝝ erāt trāsacti. Sic ⁊ hic dicunt. cccc. annis affligēdi in egypto: nō q̄ tot⁹ iste numer⁹. cccc. in egypto fuerit pactus sz ibi cōpleti. nā numer⁹ iste ꝭtercentenari⁹ inchoat nūerari a natiuitate isaac ꝓpter semē abrae: vel a pre huius visionis: q̄ potuit esse ꝑ aliquot (sed paucos) annos ante.

§. I. Tertia igitur etas icipit in

Abraā natiuitate/ ⁊ durat usq̄ ad Dauid ſm hebre. ccxcij. annis: sed ſm. lxx. interpretes. occcxlij. q̄ abraā eductus a patre suo thare de ur chaldeoꝝ venerat in arā: ibiq̄ habitanti precepit ei dñs. dicēs. Egredere de terra tua ⁊ de cognatione tua: ⁊ de domo patris tui: ⁊ veni in terrā quam monstrauero tibi ⁊c. Qui obediens dño egressus est de arā cū familia sua ⁊ loth. nepote suo / existēs. lxxv. ānoꝝ ⁊ intrauit terrā chanaā: apparuitq̄ eidñs eidicēs. Semini tuo dabo terrā hanc: q̄ edificauit ibi altare dño. Dicit aūt Clemēs de eo li. j. Ceteris oībus errātib⁹/ abraā cum arte esset astrologus ex rōne ⁊ ordine stellaꝝ potuit cognoscere cōditorē eiusq̄ puidētia intellerit cūcta moderari. Uñ angelus ei ꝑ visum apparēs plenius eum de his q̄ sentire cepit edocuit. hec ille. ¶ Facta aūt fame descēdit abraā in trāsitin egyptū: ne occideret ab egyptijs/ vt eo ꝛmortuo possent accipere sibi in ꝙrē sarā ꝓpter pulchr⁹tudinē ei⁹: dixit Abraam sarā esse sororē suam. Unde ꝓsentata est pharaoni vt sumeret sibi in ꝙrē: sed flagellauit dñs pharaonem/ ⁊ ꝑ causam sibi reuelatā intactā restituit abrae. Beñ. xij. In quo facto nō mendaciū dixit: sed ꝛitatē rationabiliter occultauit dicens esse sororē suā. Tunc eñ neptes etiā sorores cōsueuerāt appellari: ⁊ in ea re nobis abraā sciētia dedit: vt nemo deū suū tētare ꝓsumat: dñs hz q̄ salubri consilio ꝑ se faciat: nō expectet a deo effectū miraculosum. Fe cit q̄ potuit dicit Aug. s. ꝛitatē occultādo: q̄ non potuit deo cōmisit. s. cōmittendo ei pudicitiā ꝙris: nec eū fides aut spes fefellit. xxij. q. ij. querit. ¶ Egressus Abraā cū familia ⁊ loth de egypto/ reuersus est ad habitādū vbi pri⁹ manserat. s. inter bethel ⁊ hay. Cuiq̄ abraam ⁊ loth habere t multā substātiā ⁊ greges vt nō posset eos capere terra pastores eoꝝ. i. abraā ⁊ loth fecerūt rixā adinuicē. Beñ. xiij. ꝓpter q̄ ō aduitandū in posterū rixas ⁊ iurgia inter illos separati abinuicē. dedit q̄ optionē abraā loth eligēdi locū habitationis sibi placitū: ⁊ ipse aliū locū assumeret. Et perrexit loth ad manendū in sodomis: abraā aūt habitauit in terra chanaan. Cui ⁊ dñs iterū apparuit ꝓmittens semini suo terrā illam: et multiplicaturū semē suū sicut puluerē terre. Dicit Aug. de ci. dei. c. xx. li. xvj. q̄ facta rixa iter pastores vtriusq̄ itare voluerūt pugnāte discordiā familiarū suaꝝ. poterat hinc (vt sunt humana) etiā in ter ipsos aliq̄ rixa ꝓsurgere. Dedit aūt abraā optionē loth vt minor, eligendi alterū ꝓpositoꝝ. Et hinc fortasse esse cta est inter hoies pacifica ꝓsuetudo/ vt q̄n terrenoꝝ aliquid partiendū est: maior diuidat/ minor eligat.

natura iorisest diuidere remino ris eligere.

§. II. Abrae reuertētia cede qua

tuor regum q̄ confligētes cū ānq̄ regibus. s. sodomoꝝ ⁊ aliarū quatuor ciuitatū: q̄ postea igne ⁊ sulphure cōsumpte sunt: ⁊ eos debellātes abstulerant predā multā: ⁊ gentes illarū ciuitatū ac etiā loth habitātē in sodomis. Beñ. xiij. Ereptaq̄ preda ab eis ⁊ loth liberato occurit ei melchisedech rex salem sacerdos dei summi: offerens panem ⁊ vinū ipse mel chisedech abrae ⁊ bñdicēs eū. Abraā aūt ē abrae/ offerēs sibi oia recuperata exceptis ꝓsonis: abraaz nihil voluit accipere nisi partes eoꝝ q̄ iuuerunt eū i bello vbi sciētia seu documentū oat licitum fore adiuuare suos iniuste oppressos in bello. vt. xxiij. q. iij. §. ij. Et dicit Amb. q̄ cum preda fuerit in prāte victoris: vt docet abraā militarē disciplinā vt regi seruanḡ oia: sane his q̄ secū fuissent in adiutoriū partē emolumēti tribuendā asserit tāq̄ mercedē laboris. Et q̄n ipse mercedē sibi ab hoste nō quesiuit adeo accepit. vt ꝑ ex ꝓmissione sibi post hec facta a deo. xxiij. q. v. dicat. Et figura christi habeḡ summi sacerdotis instituentis sacramentū sub specie panis et vini ⁊ offerendi ei qui victoriam habet de inimicis.

§. III. Ad Abraaz factus est ser

mo dñi ꝓ visionē ꝓmittēs ei q̄ nō eliezer ꝑcurator suus esset heres suus: vt pie quasi cōquerebat abraā/ sed filius eius: ⁊ ipse credidit. Interrogātiq̄ abraā vñ posset scire semen suū possessurū terrā illā ꝓmissiōis/ mādauit eidñs vt sumeret vaccā trimā: caprā triennē: ⁊ arietē annoꝝ triuz: ⁊ turturē ⁊ columbā: ⁊ de his faceret sacrificiū deo. Et occidente sole soporato abraae dictū est ei ꝓ visionē q̄ semen suū futurū erat peregrinū in terra nō sua: ⁊ seruituti erat subijciēdum ꝙringētis annis: quarta aūt generatione reuerterenḡ illuc vbi erat tunc abraā: ⁊ q̄ possideret illā terrā vbi erāt nouē populi. Hic est sciētia obscura ⁊ mira de mysterio incarnatiōis: sed nō explicāda. Cū sara esset sterilis/ dedit licentiā viro scz abrae vt ingrederet ad ancillā agar/ vt saltē ex ea haberet filios. Quo facto cōcepisse se vidēs agar despiciebat serā suam dñam. ⁊ cū sara afflige ret eā vt superbā: arripiēte fugā in desertū (Beñ. xvj. angel⁹ aparuit ei/ mandās vt reuerteret ⁊ subijceret dñe sue significans q̄ pareret filiū quē vocaret hismaelē: q̄ ferus esset cuius manus esset cōtra oēs: et manus oīm ꝓtra eū. Natus est igit hismael ex agar et abraā cū esset. lxxxvj. annorum vt ptz. Beñ. xvj. de agar descenderunt saraceni seu agareni. ¶ Hic notādū abraā cognouisse agar ancillā nō fornicarie: sed ꝙrio affectu. i. tāq̄ ꝙrē. Ubi discernendum de pluralitate ꝙrū: quas abraā et iacob. ⁊ aliq̄ alij habuerūt in veteri testamēto. Circa q̄ est duplex modus excusandi illos. Unus est facilis ⁊ expeditus: vcz q̄ nunq̄ fuit licitus alicui habere plures ꝙres simul/ nisi speciali reuelatione seu dispensatione spūs sancti: ⁊ hoc tāgit extra de diuoꝝ. Baudem⁹ Et q̄ in hoc credit istos patriarchas a deo dispēsatos ⁊ quosdā alios: ideo nō peccauerūt. Propterea aūt dispēsatū fuit cū eis duplici de causa. Primia vt magis multiplicaret dei ppłs in quo erat veri dei cultus. Nam declinātibus oīb⁹ alijs nationibus ad idololatriam solā remānsit veradei cognitio in familia abrae et patriarchaꝝ sequētium. Sic igit ex propagatiōe carnali multiplicabat dei cultus. Alia ratio est figurali. vñ Aug. dicit illorum hoīm non tm̄ linguā sed etiā vitā fuisse ꝓphetica: totūq̄ illud regnū hebreoꝝ magnū. q̄ ⁊ magni cuiusdam fuisse ꝓphetā. Figurabat eñ i abraā duas habēte ꝙres christum sibi copulasse per fidē et gentilē ⁊ iudaicā nationē. In iacob habēte q̄tuor ꝙres ꝓm sibi natiōes conuersas ex oriēte ⁊ occidere aq̄lone ⁊ meridie per dilectionē venisse. Uel q̄ generant per baptismū et boni ex malis: ⁊ mali ex bonis: ⁊ boni ex bonis ⁊ mali ex mali ministris. vt notat Aug. xxxij. q. iij. recurat. Alius modus dicendi est magis difficilis: vcz q̄ ante legē non erat ꝓhibitū aliqua lege diuina naturali vel cōsuetudinaria plures ꝙres acciperet vcz cū fieret causa prolis multiplicāde non causa libidinis exsaturande: ⁊ q̄ hac intentione patriarche fecerūt. s. ad ꝓlē ꝓpagandā: ideo nō peccauerūt. vñ dicit Augu. Obijciuntur iacob quatuor ꝙres/ q̄n mos erat. i. act⁹ morigerat⁹ ⁊ licitus crimē non erat. xxxij. q. iij. obijciunt Lamech vero nō excusat ab adulterio. q̄ ex libidine 2duas habuisse ꝙres. De ista tamen materia plenius habes in tertia parte titu. de sacramentis. in capitulo de matrimonio.

Nemo deū tentare ꝓsumere debet.

§. IIII. Redeūdo ad gesta abrae

Apparuit ei dñs cum. xcix. esset annoꝝ ⁊ ꝓmisit ei filium nasciturū ex sarra anno illo/ quē vocaret Isaac ⁊ semē ei⁹ multiplicaturū: vt etiā ex ea reges oriētur ⁊ vocauit nomen ei⁹ abraā. i. patrē multarū gentiū: qui ꝓius vocat⁹ ē abraā: ⁊ ꝙrē suā vocari mandauit sarā: q̄ ꝓius dicebat sara ante vocabat a ꝓpte obediuit: circūcidēs se ⁊ hismaelem. xiij. annoꝝ ⁊ oēs masculos de domo sua. Et hic habuit initiū circuncisio: q̄ data fuit in remediū pcti originalis: obligās solum masculos descendētes ex abraā ⁊ ꝓselitos. Quare aūt ꝓstituta fuit circuncisio in tali mēbro/ ⁊ de ritu ei⁹ ⁊ signatione/ habetur

Abraaz trāsit in egyptū.

Abraaz duas ꝙres eodē tē pore fuit infames. l. j. ff. de his q̄ nota. infamia.

Abraaz ante vocabat a circūcidere.

betur in ꝑma ꝓte tit. de lege mosaica. ⁊ in. iij. parte titu. de sacramẽtis. Exinde abrahã stante in cõualle mãbre in ostio tabernaculi apparuerunt ei tres viri. i. tres angeli in specie humana. Beñ. xviij. currensq; obuiam eis ⁊ adorans in uitauit eos ad hospitiũ. Quibus assentientibus/ parauit eis cõuiuiũ ꝓius loris eius pedib⁹/ponẽs cozã eis tria sata simile cocta. vitulum ⁊ lac. ⁊comestione peracta vocata sara ꝑmisit filiũ illi nasciturũ ex ea. Ipsamq; sarã post ostium tabernaculi manentẽ sup hoc ꝙbo ridentẽ/angelus reprehendit de incredulitate eius: q etiam se mẽdacioſe extimoze excusauit. ¶ Abeuntes autem angeli inde versus sodomã/predixerunt iudiciũ ⁊ exterminiũ futurũ illis locis. Rogãti autẽ abrae vt si inuenirẽtur. i. iusti in sodomis illis parcerek: ꝑmissa est venia ꝓ loco si. i. inuenirenk. Deinde descẽdit abrahã ad numerũ. xlv. vt ꝓpitiaret pro illis. Deinde dixit de numero. xl. postea. xxx. post hec de. xx. de mũ in numero denario se firmauit/⁊ ꝑmissus est ei toti patrie illi ignosci ꝓpter decẽ iustos ibi inuentos vbi sciẽdus est. Rursũ autẽ notãter hospitalitatem abrae ⁊ liberalitatem imitandam dicez abrahã hospitalẽ circa oẽs ostendebat. si scrutator fuisset iusti iso circa refugientes ad se nunq; angelos hospitio recepisset doma. forta ssis eñ nõ reputasset angelos: sed cum alijs repellendos: sed qui oẽs recipiebãt ⁊ angelos recepit. Ezech. di. xlij. quiescamus. Ibi nota figurã trinitatis venerandam: ⁊ misericordiam dei indulgendo mirandãm.

§. V. Veniẽtibus duobus ãgelis versus sodomã/loth manens in foribus ciuitatis. i. ad inuitandũ pauperes. eis visis occurrit/rogans ⁊ cogẽs eos ad hospitandũ secum/cũ sero esset. Quibus ingressis domus eius ois/ppls sodomoz circũdederũt domũ loth: dicentes vt ꝓduceret eis illos iuuenes/intrẽdentes abuti eis. Loth autẽ obtulit eis duas filias suas virgines a d vtẽdũ eis/poti⁹ q illis iuuenibus hospitio receptis talẽ iniuriã facerent. Qui nolentes audire: sed q̃si ibi rũpentes ostium angeli introduxerunt loth in domum: ⁊ illos oẽs percusserunt cecitate: vt ostium inuenire nõ possent. Et ꝓdixerunt angeli subuersionẽ sodome fiendaz. Et cum nũciasset hoc loth generis sui/contẽpserũt: demũ duxerũt angeli loth ⁊ vxorem ⁊ duas filias eius eciuitate: ꝓpiente vt in mõte se saluos facerẽt: nec retro aspicerẽt. pergẽtib⁹ aũt cuz vxor respexisset retro: ꝙsa est in statuã salis. Pluitq; desup sodomã ⁊ gomorrã ⁊ alias tres ciuitates ignẽ ⁊ sulphur: ⁊ subuerse sunt: ⁊ factum est ibi mare mortuuz. Ascendente autẽ in montẽ et ibi manente loth/inebriauerũt filie patrẽ suũ: ⁊ maior cũ eo ebrio se cõmiscens cõcepit ex eo. ⁊ peperit moab filiuz. minor idẽ faciens cõcepit ex eo: et peperit filium quẽ vocauit amon. Hinc scias q̃ detestabile est vitium sodomiticuz ex ipsa punitione. de quo habes in scda parte summe tit. de luxuria. Loth q̃z inter pessimos caste cõuersantẽ ex liberalitate ⁊ parẽtela abrae liberatũ. incon sulte tñ ⁊ nõ rationabiliter filias offerebat sodomitis: ne grauius pctm cõmitterẽt: vt dicit Aug. di. xiij. qõ ait. Ibi eñ sic dicit vtrũ ad mittenda sit cõpẽsatio flagitiozum vel quozũcũq; pctõz: vt nos cõmittam⁹ minoza ne alijs grauius peccer. Hec cõpẽsatio nõ nisi periculosissime admittitur. vnde nõ consilio loth. i. rõni determinate: sed potius ꝓturbatiõi humane tanto malo cõmote tribuit: ⁊ ideo nõ imitãdus in hoc. Imperseuerantia signatã in vxore loth puniri loca remota per se nõ sufficere ad ꝓseruandũ a peccatis ostendit cum loth in ciuitate iustus fuerit/in monte peccauit. di. xl. quelibet. Magna crimina sequi. ex ebrietate inuitur in incestu loth. di. xxxv. sexto. Nec ille excusat a peccato: ⁊ si grauitas minuatur: quia hoc fecerũt non ex libidine/sed ne deficeret genus humanũ ⁊ existimãtes oẽs perijsse vt sodomoz gentẽ. Aug. dicit q culpãdus est loth nõ quantũ ille incestus sed quantũ illa ebrietas meref. xv. q. i. inebriauerunt. Aduerte etiã nõ esse tutũ etiã patrẽ̃oz mire cũ filiabus. Abrãam autẽ peregrinat⁹ est geraris: ⁊ interrogat⁹ de sara dixit esse sozorẽ suã. Beñ. xx. Uñ rex gerar is abimelech fecit ad se duci vt sumeret in vxorẽ: sed cõminatus est dñs in sonnio abimelech vt mozeret ꝓpter hoc. Qui se excusans ignozasse se illã habere virũ ideo acceperat eã: ex iussu dñi reddidit abrae. Et querẽti causam ꝛe dicerat eã sozorẽ nõ vxorem: ñdit ꝓpter vitandum periculũ mortis sue. Deditq; munera abimelech abrae. Quo ꝓ eo ozãte senatus est abimelech vxor ⁊ ancille.

Utrum loth pecauit ex hibẽdo filias suas sodomitis. q̃debrietas magna iõ moda inducat viñ. c. luxurioſa. c. ecclesie. c. venter. ⁊. c. vinolentũ ca. di.

§. VI. Cẽtesimo aũt ãno abrae sara peperit ei filium quẽ vocauit Isaac: ⁊ circũcidit eum octaua die. Beñ. xxi. ⁊ in die ablactationis fecit cõuiuium ꝓ eo. Quadã autẽ die cum vidisset sara hismaelem ludentem cũ isaac: egre tulit ita vt diceret abrae. Eijce ancillam ⁊ filiũ eius: nõ eñ erit heres cum meo. Qõ cũ durũ videretur ipsi: admonitus tñ a deo: vt sare acquiesceret/emisit de domo agar cum filio suo hismaele/dans eis panes ⁊ vtres aque. Qua per desertũ vagante/cum deficeret eis aqua: et puer siti quasi deficeret/dimisit eum sub vna arbozũ /ne vt deret morientẽ. Flentẽ autez puerum dñs exaudiuit: ⁊ angelus iussit vt resumeret eũ agar: ⁊ ostendit ei puteũ aque vnde refocillati sunt. Habitauitq; hismael cũ matre in deserto: ⁊ fact⁹ ẽ vir sagittrari⁹: duxitq; vxorẽ de terra egypti abimelech autẽ iniit fedus cũ abrahã pacis ⁊ posteris eozuz prestito iuramento. Illum ludum hismaelis cum isaac diuersi vario modo exponunt. Aliqui q̃ inducebat ad adorandas imagines quas faciebat: quasi idololatrãdo. alij q̃ inducere volebat ad lasciuias. alij q̃ iocando percutiebat eũ. Et hinc scias malos bonos persequi/⁊ appetitũ sensualem luderet: ⁊ sic persequi spũalẽ seu rõnalẽ. ⁊ ideo hmõi familiaritates vitare oportet. Nõ deserit tamen deus malos in necessarijs. Augu. hismael vt separaret a ppl'o dei non obfuit mater ancilla: sed fraterna discordia. nec profuit potestas vxoris cuius magis filij erat: q̃z per ipsã iura cõiugalia ⁊ in ancilla seminat⁹ erat: ⁊ ex ancilla susceptus est. dist. lvj. hismael. Itẽ Hiero. Qui ſm carnez natus est. i. hismael persequebat eũ qui ſm spũm nat⁹ est. i. isaac. Nũq; vero spiritualis ꝓsequit carnalẽ: q̃z parcit ei vt rusticano fratri. scit eñ posse ꝓficere ꝓ tẽpus. Et siquando egyptie filium videret irascentẽ/recordabit illius patris q̃ boues creauit ⁊ culices ⁊ in domo magna esse non solum vasa aurea ⁊ argentea: sed lignea ⁊ ficilia. xxiij. q. iij. qui ſm.

+ Lesus Ionadus cum Isaac

§. VII. Tẽtauit deus abrahã: nõ vt cognosceret ipse promptaz eius obedientiam. Beñ. xxij. quã nõ ignorabat/⁊ fidẽ: sed vt per hãc ꝓbationez mundo notam faceret. Uocansq; eũ dñs iussit vt assumeret secum vnigenitũ isaac: ⁊ iret ad locum quẽ ei ostẽderet: in quo filiũ ipm immolaret. Qui subito surgẽs iter assumpsit cũ filiofamilias ⁊ asinoz: ⁊ trib⁹ dieb⁹ cõtinuis iter agẽtibus simul die tertia ostẽso sibi loco. i. cuiusdam montis: dixit seruis suis vt expectarẽt cum asino ad radicẽ mõtis: ipse autem abrahã solus portans ignẽ ⁊ gladiũ cum filio deferente ligna in humeris ascendit: ibiq; ordinata strue lignoruz et super ea impositio ⁊ patiẽter ferẽte: cũ iã esset magn⁹ fact⁹ extẽdit gladiũ vt occideret filium: sed angelus eum vocãs ꝓhibuit. loco eius immolauit arietẽ/ quẽ vidit post tergũ herentẽ cornib⁹ spinis: et iurauit ei dñs q̃ ꝓpter hãc obedientiã multiplicaret semen suũ sicut stellas celi ⁊ arenaz maris: ⁊ q̃ i semine suo benediceretur omnes gentes. Beñ. xxij. Hic scias figurari pulcherrime passiones christi: nec abrahã dixit mendaciũ cũ ait. Expectate donec reuertamur ad vos. qñ vt dicit Amb. prophetauit quod nesciuit. Ipse eñ redire solus disponebat immolato filio. vel melius. Ẽ ta fuit fides eius vt ⁊ mactatum et cõbustũ crederet a deo resuscitandũ. Adoztua sara in ciuitate hebron: abrahã planxit: emitq; ab ephron agrum suum in quo erat spelũca duplex. cccc. siclis argenti/vt sepeliret in ea saram. Beñ. xxiij. in quo fctõ ephron dz ꝓmisisse simoniã: q̃z sepulchrũ spelũce vẽdidit: vbi iã dicebãtur sepulti adã et eua. xiij. q. ij. capi. hebron. ⁊ hoc ratione illi⁹ sepulchri licet gratis obtulisset: sed nõ ex aio. Abrahã aũt nõ cõmisit simoniã: q̃z precium illud dedit ꝓ agro nõ sepulchro. Sicut nõ peccaret q̃ emeret fũdum vbi sita est ecclesia: nõ plus dando ꝓpter ecclesiam: et iuspatronat⁹ transit cũ villa vẽdita: vbi est tale ius. xvij. q. ij. post q̃. vbi dicit Hiero. q̃ vbi ꝓus dicebat ephron: postea mutata littera oz dicta est ephran ad innuendum eum non fuisse consummate virtutis: qui potuit vendere memoriaz mortuozum aut sepulchrum.

Expositio dicto tum. ẽ.

§. VIII. De Isaac quõ duxit vxorẽ Abrahã itaq; cum iam esset multuz antiquus vocauit ꝓcuratorẽ domus sue principalem. i. eliezer. Beñ. xxiij. Dixitq; ei vt ponere et manũ sub femore suo: ⁊ iuraret. i. ꝙ christum quẽ credebat ex femore suo nasciturum: q̃ non sumeret vxorẽ filio suo Isaac de filiab⁹ chanaan: sed iret in mesopotamiã vbi morabat nachor frater ei⁹ cum familia sua ⁊ ex illis sumeret filio vxorẽ. qõ ille iurauit si tñ illa quam desponsaret isaac vellet venire. Deinde assumptis camelis ⁊ alijs necessarijs accessit ad mesopotamiam/⁊ applicans ad quẽdam fontẽ venienti rebecce filij batuelis ⁊ sozori laban ꝓ aqua: cũ ille eliezer peteret ab ea potum de aq̃ hausta in hydria: ⁊ illa subito obtulisset: ac etiam camelis suis: ſm conceptũ ab eo factũ: ⁊ intellecto q̃ esset filia batuelis vnde consanguinea isaac: quia filia fratris consobrini: obtulit ei quedam ornamenta: et intrans in domuz batuelis declarauit ei copiã bonoruz abrae: ⁊ filium habitum ex sara

ysaac ⁊ ꝙ pro vxore sibi ꝓcurãda de illis partibus missus fuerat: interrogans eos si assentire volebãt vt rebecca illi desponsaretur. Cui res ipsis ⁊ ea acquiescẽtib⁹/ ꝓcurator cum rebecca venit ad virum suũ ysaac. Quẽ cũ vidisset a longe in agro meditantẽ ⁊ intellexisset ipm esse virũ suum operuit se pallio: sicq; ysaac induxit in domũ suã. Ista desponsatio signat desp̃ationẽ inter dei filiũ ⁊ naturã humanã per gabrielẽ missum ab abraã patre excelso ad ỽginem. Non enim angelos q̃ stant cũ patre sed semẽ abrae apprehendit in terra longinqua a pr̃e. Queỽgo iuxta aquas ducatiõis ⁊ scripturarũ inuẽta/ post locutionẽ angeli assẽsum prebuit: ⁊ tũc ꝓiuncta est hũana natura cũ deo. Benitilitas etiã in rebecca figurata venit ad christũ facta eius sponsa p fidẽ: que verecũdata ostẽso viro. i. christo descendit de camelo. i. virtus cooperuit se vestib⁹ virtutũ: ⁊ intrã tam dilexit eã ꝙ quasi videt oblitus doloris matris syna goge mortue ex perfidia. Abraã mortua sara aliam duxit vxorẽ. s. cethuram. Gen̄. xxv. quã dicũt fuisse agar ⁊ ex ea habuit plures filios. Exinde diuisit abraã isaac ab aliis filiis: sibiq; dimisit hereditatẽ: filijs autẽ ꝓcubiuarũ largit⁹ est munera. Concubine dicunt quia ⁊ si vxorio cognoscebant affectu: nõ tũ habebãt dñium dom⁹ vt sara et hmõi. Demũ mortuo abraã in. clxxv. vite sue anno/ filij ei⁹ isaac ⁊ ysmael sepelierũt eum in spelunca duplici in hebron.

Exposi tio supradictorũz.

Abraã. mortua sara habuit vxorem cethuram.

Genes. xxv.

I.IX. Describũtur exinde gñationes ysmaelis. Cum aũt isaac q̃dragenari⁹ duxisset vxorẽ rebeccã/ et esset sterilis orauit pro ea ⁊ dñs dedit ei cõceptũ ex eo iã feragenario duoꝝ sil̃ geminoꝝ. Et cũ in vtero colliderẽt parunli: cõtristata super hoc ⁊ orãte/ reuelatũ ei fuit ꝙ duo pp̃li erãt ꝓcessuri ex illis gemin⁹ cõceptis: qui bellãtes vnus alterũ superaret. Aduenientẽ aũt part⁹ tpe primus egressus erat rufus ⁊ tot⁹ hispid⁹. i. pilosus: propter q̃ vocat⁹ est Esau. Alter egredies tenebat plantã fratris/ quasi volẽs primus egredi: propter q̃ vocat⁹ est iacob. Et esau erat venator dilect⁹ a pr̃e: ⁊ frequẽter de venatione eius vescebat. Jacob domi quiescẽs diligebat magis a matre. Cũ vero quadam die venisset esau fessus de agro et iacob coxisset lentis edulij: petijt ab eo esau de illa coctione rufa: q̃ rũdit vt vẽderet sibi ꝓpter tale ferculũ primogenita sua. Q̃ ille fecit parupẽdẽs ea vendidisse. Quia ius primogenite erat spũale/ cõmisit simoniã esau vẽdẽdo: sed nõ iacob dãdo: ⁊ redemit vexationẽ suã: cũ sibi a deo datũ esset ius illud. Vitio gule victus fuit magis ꝙ necessitate esau. Q̃ationib⁹ etiã ostendit inuiari a deo predestinatus. xiij. q. iiij. obtineri. Q̃ abraã decrepit⁹ duxit vxorem. vt ait Aug. Ex hoc oñdit licitũ esse mortua vxore aliã ducere: si sit senex. xxxij. q. iij. c. j Et figurat deu mortua synagoga genti lẽ plebẽ sibi desponsasse. Ortа fame descendit isaac in gerar: ꝓcepitq; ei dñs ne descenderet in egyptus: cõfirmauitq; ei ꝓmissiões quas fecerat patri Abrae. ⁊ de possessis illius terre a semine suo ⁊ multiplicatione seminis sui: ⁊ ꝙ in eo benedicerent oẽs gentes. Dixerat aũt rebeccã esse sororẽ suam: ⁊ cũ vna dierũ per fenestrã vidisset abimelech rex gerar: isaac iocantẽ cum rebecca/ intellexit esse vxorẽ suam: ⁊ cõquestus est secũ: precepitq; vt nullus rãgeret eam sub pena mortis. Exinde faciẽs isaac puteos fodere ꝓ habẽda aqua: philistei obstruebãt eos pluries: et venieri in bersabee ibi dñs apparuit ei: confirmãs ꝓmissiões factas patri/ q̃ ibi erexit altare dño ⁊ habitauit ibi. Et abimelech pepigit cũ eo fed⁹ pacis. Fodere puteos ad inueniendã aquã viuã signat sanctos viros sensibus ⁊ operib⁹ suis tãq; famulos suos remouere a se terrenas cupiditates vt queniaũ ad aũs gratie habẽdas. Vel etiã sub superficie litere scripturarũ scrutari aquã sapiẽtie diuine rũ mysterio: ⁊ vtriq; operi philistei impedijt diuersis tẽptionibus demones/ heretici/ ⁊ prauj homines. Ꝫ non dent hoies iusti ꝓpter tẽtatiões vel ꝓsecutiones hoim/ bona inchoata dimittere: q̃si cõtinuãdo inuenirũt q̃ cupiũt: ⁊ demũ cessant rixe domonũ vel hoim: ⁊ aliq̃s ipsi impugnatores hois ad amicitiã eccle ⁊ bonorũ reducũtur. ad hec. dis. xlij. scimus. Cum aũt senuisset isaac: ⁊ caligassent oculi eius. Gen̄ xxvij. (dixit ad esau vt afferret sibi cibos facta venatione: ⁊ sibi vltimã bñdictionẽ daret. Cũq; ille iuisset venatũ: rebecca instruxit iacob/ vt simularet se esse esau: circũdatis manibus ⁊ collo hedoꝝ pellib⁹: ⁊ afferret sibi cibos coctos. s. hedoꝝ vt ꝓ esau reciperet benedictionẽ. Q̃ et fecit: ⁊ delatis sibi cibis coctis dicẽte se eẽ esau primogenitũ suum: ipsisq; comestis dedit sibi benedictionẽ. Post q̃ veniens esau cũ venatione cocta repperit fraudẽ factã sibi a germano. Isaac tñ ꝓcipiẽs piam fraudem/ et a deo hoc esse factũ in ſsignificationẽ nõ est turbat⁹ sed cõfirmauit q̃ fecerat: Esau tamẽ multo fletu postulãrem etiã benedici benedixit. Et ꝓpter hoc esau cõminabatur occidere fratrẽ iacob: rũ rebecca persuasit ei recessum. Hic multa mysteria ⁊ mozalia sunt notãda. Et primo q̃dẽ iacob dicendo se esse esau nõ dixit mendaciũ ꝛ doct. quia esau erat nõ persona sed iure ꝓmogeniture. Sicut ioãnes dict⁹ est helias a christo nõ persona sed similitudine ꝙerationis. xxij. q. ij. §. item opponit. Hoc aũt ius primogenite erat spũale: q̃ tales. s. primogeniti habebãtur loco sacerdotũ. Et cõsistebat in ser istud ius: scz in veste sacerdotali: in sacrificijs offerẽdis: in finali benedictiõe patris suscipienda in benedictione qua in solẽnitatibus ⁊ cõuiuijs alios benedicebat in duple portionis susceptione: ⁊ in hoc ꝙ dñs erat aliorũ. Non peccauit aũt iacob vtẽdo tali fraudeq; sibi debebatur. Nec rebecca ad hoc inducẽdo: q̃ creditur ad hoc a deo inspirata. Figurabat benedictionẽ salutis eterne ppl̃m gentilẽ: vt minorẽ dei filiũ: cõsecuturũ: non maiorẽ ppl̃z iudaicũ. Hoc tpe regnũ arg: uoꝝ ex ortũ est sub inacho primo rege: ⁊ duraut p. xiij. reges vsq; ad tpa iudicũ israel baruch ⁊ delboze. Tũc perseus acrisio nõ spõte interfecto timẽs reliquit argos: ⁊ trãstulit regnũ in mycenas: post quẽ illic regnauerunt eurysteus/ atreus ⁊c. His tpibus ꝛz comestorem: qui est magister hystorie scholastice phoroneus filius inachi ⁊ niobes primus grecie leges dedit: ac sub iudice causas agi ſstituit: locũ iudici destinatus a suo noie phoroneꝝ appellauit. Soroz ipsi⁹ ifis in egyptũ nauigauit: ⁊ quosdã apisces literarũ eis dedit: de agricultura etiã eos multa docuit. Unde cuz iõ dicere ifis ab eo dicta est: q̃ in lingua eorũ sonat terra. Et ob hoc post mortẽ i numero deorũ in egypto recepta est filij etiã phoronei qui apis dict⁹ est/ eodẽ tpe in egyptũ nauigauit: quẽ quidã apim filiũ phoronei virũ ifidis esse tradũt. et similiter ab egyptijs deificat⁹ est. Tunc etiã apud iacũ tritonidẽ virgo apparuit: quã greci mineruã dicerũt. Hec; plures artes adinuenit: maxime lanificiũ. eadẽ dicta ẽ pallas a pallene insula thracie: vbi inutrita est vel a pallante gigante quem interfecit. Merito tunc dici poterat illud Osee. Nõ est scientia in terra ignorantib⁹ pene omnibus nationib⁹ verum deum: excepta familia abrae.

Utrũ iacob peccauerit dicẽdo se esse esau. ꝓmogeniture iura.

Phoroneꝰ primus leges gracis tradidit.

¶ De gestis Jacob. Capitulum. ij.

Esta Jacob. Hic ad declinãdũ irã fratris esau rogatu matris ne ipe occideret a fratre: iubẽte etiã pr̃e vt iret i mesopotamiã syrie: indeq; sibi sumeret vxorẽ de familia batuelis fratris rebecce: recepta pr̃is benedictiõe iter assumpsit. Cernẽsq; esau q̃ parentib⁹ displiceret eum sumpsisse vxorẽ de filiabus chanaan: ducit aliã vxorẽ. s. filiã ysmaelis filij abrae. Jacob aũt pergens in mesopotamiã vespe facto posuit se ad dormiendũ in bethel ⁊ supponens lapidẽ capiti suo. Vidit q̃ in ꝙmnis scala ꝓtingentes vsq; ad celũ: dñmq; innixũ scale desup: indeq; sibi loquentem ac ꝓmittentẽ semini suo terrã illaz: ⁊ ꝙ in semine suo bñdicerent oẽs trib⁹ terre. Vidit etiã angelos ascẽdẽtes ⁊ descendẽtes p scalã illã. Qui euigilãs ⁊ stupẽs ex visione/ dixit. Vere loc⁹ iste sctũs est ⁊c. Unxitq; lapidẽ illũ/ et erexit in titulũ/ vocans locũ illũ luzaz ⁊ votũ vouit dño dare decimas si reuerteret pspere ad domũ suã. ¶ Scala quã vidit iacob cuius capiti de⁹ erat innixus signat humanitatẽ christi: cui de⁹ fuit vnitus vt ꝓeminens/ duo latera eius sunt ala ⁊ corꝑ. grad⁹ eius sunt opa christi doctrine miraculorũ ꝙersationes virtuose passionis sue p̃ que imitando ascendimus ad deũ. Angeli ascendũt referẽdo vota nostra. i. ꝓsulendo diuinaz volũtatẽ circa agẽda in nobis. Descẽdũt ferẽdo nobis adiutoria ⁊ dona ꝑ a deo pcepẽrũt Sic aũt pr̃es intellexerũt ⁊ intelligũt. Mozaliter ista est penitentia: latera eius timor ⁊ spes: grad⁹ ei⁹ partes penitẽtie/ cõtritio/ cõfessio/ satisfactio. s. oratio/ ieiunium/ eleemosyna/ restitutio et hmõi. per istã ascẽdit celũ. deus stat in summo ad adiuuandũ/ cõfortandũ/ ⁊ animandum ad eã. Angeli ꝓdicatores ascendũt ostendẽdo vtilitatẽ ei⁹ ⁊c. ¶ Veniens exinde iacob in aram seu mesopotamiam iuxta puteũ quendã: ad quẽ ꝓgregati pastores remouẽtes lapidẽ quo claudebat adaquabãt greges suos Qui ad inquisitionẽ eius dixerũt laban benevalere ⁊ filiã ei⁹ rachelem venire ad puteũ cum grege. Quã vidẽs osculatus est eam cũ fletu/ declarãs se esse filiũ rebecce: ⁊ remoto lapide a puteo adaquauit gregẽ eius. Et illa festinans nũciauit patri. Qui egress⁹ ad eũ introduxit in domũ: ⁊ assignatis causis itineris retinuit eũ in domo pascentẽ gregem ei⁹. Seruiuitq; ei in custodia gregũ septez annis/ vroaret sibi rachelem in vxorem q̃ pulchra erat oculis Expleto septennio poscẽti sibi dari rachelẽ celebratis nuptijs introduxit lyã. Cum aũt mane ꝓcipisset iacob ⁊ cõquereret. rũdit laban

Genes. xxvij. et xxviij. anto. sabellic⁹ eneade i. li. primo.

Genes. xxix.

Mozalitas supradictorũz.

ban de more esse patrie illi? prius maiores filias tradi ad nuptias. Sed nihilomin? post hebdomadā daret sibi etiā rachelē i vxorē pro septē alijs annis quib? sibi seruitur? erat. Q̄ et factū est. Lya aūt erat lippis oculis: vnde Jacob amorē rachelis ei pretulit: accepit tñ lya ex eo quatuor filios successiuet: sc3 ruben: symeon: leuit: iudā: rachele sterili pmanēte. ¶ Rachel videns se infecundā3 et inuidēs sorori. Beñ. xxx. dedit iacob ancillā suā noie balan vt ingrederetur ad eā: ex qua ipsam cognoscēs habuit duos filios sc3 dan et neptalim. Lya aut̄ videns q̄ cōciperet alium desiterat: dedit et ipsa ancillā zelphā iacob: vt ingrederetur ad eā: quo facto ex ea habuit duos filios. s. gad et aser. De mādragoris q̄3 quas repertas ruben in agro matri lye attulit: dedit lya racheli petēti hoc pacto vt secum dormiret iacob nocte sequēti. Unde ex ea suscepit duos alios filios successiuet: sc3 isachar et zabulon. deinde feminā vnā peperit lya quā vocauit dynā. demū concepit. rachel et peperit ioseph. quē iacob pre cūctis dilexit. quo nato cum peteret iacob licentiā a socero suo laban/vt reuerteret ad domuz patris: rogauit laban vt adhuc secū maneret: mercede petita: q̄ acq̄euit hoc pacto: vt greges vnius coloris tñ albi vel nigri ipse pasceret: et quicq̄d parerēt maculosuz seu diuersi velleris esset merces sua: vnicolores ꝯo fetus essent laban. Q̄ō et factū est. Jacob aūt inuenit ex industria nouum modū vt cōciperēt greges sui vnicolores varia et maculosa. Nam virgas populeas et amigdalinas virides partim decorticatas: vt sic essent varij vel grisei: ponebat in canalibus: vt ouibus aspicientib? virgas in canalib? varij coloris tūc cōcipientes ex arietib? parerēt oēs varij coloris. Et ex hmōi iacob multū ditat? est. ¶ Q̄ō iacob derelictis parentib? et patria et opib? inuenit sponsam rachelē pulcherrimā ad aḡs/signat ꝑm Ozig. q̄ vir supplantator vitiorū derelictis mundanis/sapientiam assumit sibi sponsam: insistendo doctrinis scripturarum. ꝑm Greg. in. vj. moza. Q̄ō habuit duas vxores laborando satis pro eis/signat virū perfectū sibi associare duplex genus vite: sc3 contēplatiue signate per rachelē pulchrā oculis: sed sterilē filijs: q̄ contēplatiue subtilius et clarius intuetur deū: sed non fructificat in primis. Lya vero q̄ erat fecūda in septē filijs/signat actiuā q̄ insistit septē operibus mie: et sic fructificat in primis: sed minus deū contēplat. Unde lya lippa erat oculis: et q̄uis iacob prius q̄sierit rachelem: tñ prius habit lyā: quia non potest quis bene in contēplatiua se exercere: nisi prius actiue vacauerit mortificando passiones vitioꝝ. Et quō excusat in habēdo quatuor vxores habes. xxxij. q. iiij. obijciunt. et. c. recurrat. Et dictum est. ḡ. de abrāā. de De mādragoris q̄ habeāt virtutē faciēdi mulieres ꝯcipe/dicit Aug. nō esseverū. Nico. de ly. dicit illas quedā poma odorifera. Q̄ō iacob vsus fuerit illa cautela ponēdo virgas decorticatas in canalibus vt cōciperent fetus varios. vnde et ibi non peccauit: q̄ laban in multis grauabat eū et dānificabat et mutabat sibi pactā: in recūpensatione ergo illoruz illud iuste fecit. Et dicit comestor non mirū conspecte imagini simulez sobolē fieri in extremo voluptatis cū hoc ip̄m in equoꝝ gregibus apud hispanos feri dicatur. Et Hiero. et Quintilianus matronam accusatā q̄ ethiopem peperisset ex imagine cōspecta hoc accidisse argumētans defendit. Et in libris hippocratis scriptū reperitur quandā puniēdā eo q̄ pulcherrimaz peperisset. vtriq̄ parēti et toti generi eoꝝ dissimilē: nisi monuisset hipocrates querere si forte talis figura esset in cubiculo. Jacob pastor ouiū significat ꝓlatos et doctores: eādi ligēter debēt gregib? custodiēdis inigilare: vt oues. i. subditi pariant fetus varij coloris. i. opera diuersarum virtutum: in aquis doctrinarū debent ponere virgas sententias et exēpla patrū: partim decorticatas et partim virides. id est partim ꝑm literā partim remota superficie litere ꝑm spiritualem sensum: vt sic concipiāt proponēdo/et postea pariant: operando diuersa opera virtutum.

Uxores iacob et ꝑcubine.

Mozal' expō su pradictoz.

§. XI. Jacob sic ditatus perpē

dit q̄ labā cum filijs indignati essent cōtra eū: et murmurabāt de substantia eius multiplicata. Beñ. xxxj. Uocauit vxores in agro/exprimens esse intētionis ad redeundū ad parentes. tum q2 labā male tractauerat euz: tum q2 deus hoc ei mādauerat in somnis. Quib? assentientib?: clanculum discessit cū vxorib? filijs et omni substātia sua/ignorāte laban. Q̄ō audiēs ipse laban tertia die psecutus est eos cū suis: inuētosq̄ in montē galaad/cū cōquereret de fuga et pmaxime de idolis: suis que furata fuerat rachel: iacob ignorāte. Respōdit iacob causam assignās ne retineret familiā suā et substantiā: furtuz negās/et q̄ō quereret. Sed querēte tabernacula rachel sedēte sup stramēta sub q̄bus erant absconsa nō reperit. Demū federe inito cū iacob rediit domū. et iacob psecutus est iter. ¶ Laban cū suis persequēs iacob cū vxorib? et filijs vt caperent et ad se reducerent: figurat psecutionē infidelitū ꝫ fideles: ex eo q̄ recesserūt a ritib? patrū: querētes ad priora reducere. et post multa de? ita exterruit q̄ nō potuerūt ꝓualere: ꝫ facti bñuoli vel ex puersiōe vel saltē pacifica puersatiōe cū iudeis et paganis: subtracta idololatria a gētilitate. ¶ In itinere obuiā habuit angelos dei dicēs castra dei sunt hec. Misitq̄ nuncios ad esau fratrē suū ad nūciādū ei reuersionē suam. Beñ. xxxij. ¶ Cūq̄ reuersi nūcij referrēt ei q̄ appropinquabat esau: veniēs ad eū cū quadringētis viris multū timuit ozans deū vt liberaret eū de manib? suis. Misitq̄ munera ante se ad eū vt placaret iram ei?. s. greges ouiū cū aries tibus/capras cū hircis/vaccas cū tauris: camelos et asinas per plures nūcios. ¶ Cūq̄ oia feciss̄et eum antecedere: remansit solus. Et ecce vir luctabat cum eo. i. angelus in forma hūana. Cūq̄ ꝓualeret iacob: angelus percussit neruum femoris eius: et statim fact? est stupidus vt postea claudicaret: vocauitq̄ nomē eius israel: et benedixit ei dicēs. Uidi dominū facie ad faciē/et salua facta est aia mea. ¶ Q̄ō iacob dixit: vidi dñm facie ad faciē: nō est intelligendū de visione ꝑsie faciali: ꝫ q2 in subiecta creatura. sc3 angeli cum cognouit clariori cognitiōe vltra cōem: q̄ est p fidē: et signat mysterium incarnatiōis luctata ista: in q̄ due nature cōiuncte vt sunt luctātes: aliq̄n vna videbat ꝓualere. i. magis ostendi q̄ altera: vt hūana in necessitatib? corpis: aliq̄n magis diuina vt in miraculis: demuz ꝓualuit hūana in passione vbi et de? visus est. ¶ Leuans iacob oculos pgēs in via vidit esau venientē cū suis. Beñ. xxxiij. Et fecit tres turmas de familia sua. In primo loco ponēs ācillas cuz liberis. In secūdo lyā cū liberis. Tertio loco rachelē cū ioseph. precedensq̄ ipse septies adorauit ꝓnus in terrā. et postmodum amplexati osculati sunt inuicē. Interrogāti esau cui? esset plebs illa: rūdit. Sua. Ex quibus munera mittebat cogēs vt ea reciperet cum ille recusaret dicēs se eum vidisse vt facie dei. Cūq̄ vellet esau secū ire: renuit ille se excusans paruulos et oues. Venit ergo iacob cū familia sua ad habitandum ꝑpe sichen: inuocato ibi dño. ¶ Filia aut̄ iacob dyna egressa ad videndū feminas regionis adamata est a sichen filio emor: et rapta ac vi oppressa. Beñ. xxxiij. Postq̄ō rogauit sichē iacob et filios suos: vt daret sibi illā in vxorē. Quid dixerunt sub dolo hoc facere non posse: nisi circuciderētur oēs masculi illius ciuitatis: et sic adinuicem matrimoniū cōtrahere possent. cui cū illi acquieuissent oibus maribus se circūcidētibus tertia die cuz grauissimus erat dolor vulnerum: symeon et leui filij iacob arreptis gladijs oēs hoies illius ciuitatis occiderūt. Sichen q̄z et patrem oia p̄dati sunt in vltionē stupri. Q̄ō iacob egre tulit. ¶ Dina de domo egressa ad videndas mulieres regionis violata/ostendit periculū q̄ō sequit ex discursu et curiositate hominū. de pe. di. v. ca. j. Mozal'r signat animam que extra domū ꝓprie cōscientie vagat ad creaturas: q̄ ex hoc a diabolo capitur. et delectatione et excusatione pcti ab eo detinet nec liberat nisi filij iacob. i. viriles effect? animi quadā q̄si violētia eripiāt eā de manu eius/occisio eo cū familia sua. i. peccato per pniam expulso. Post hec iacob admonita familia vt abijcerent idola/et mūdarentur: inde recedens venit bethel. Beñ. xxxv. Immisitq̄ dñs timorem in oēs habitatores illarū regionū vt nullus auderet aliq̄d iniurie sibi inferre: Apparuitq̄ dñs ibi: pmissiōes factas patribus suis de multiplicatiōe seminis et cōcessione illius terre confirmās ei vbi et altare fecit. Indeq̄ veniens in effrata ibi mortua est rachel in partu secūdi filij quē vocauit bēnoni: ꝫ pater appellauit beniamin. Ruben aūt accessit ad cōcubinā patris balā q̄ō p̄ postea sciuit. Demū venit ad patrē suū isaac in hebron vbi habitabat. et eo mortuo cū esset. clxxx. ānorum sepultus est in spelunca duplici a filijs suis esau et iacob. eo tpe Prometheus frater athlātis primus dictus est feciss̄e hoies: vt dicit comestor: et hoc q2 de rudib? doctos fecit: tū q2 legit feciss̄e quasdā imagines quas arte quadam faciebat ambulare. Inuenit etiā primus annulū ferreū et inclusit gemmam. Tradidit aūt vt in quarto digito poneretur: quē medicū vocant ad ornatū: dignioꝝ hunc reliquis dicens: q2 ab eo vsq̄ ad coꝝ perueniat. Dicit etiā triptolemū in greciā venisse et agriculturā ampliasse. Ceres vero istrumenta arandi et mensurandi granum adinuenit. Tunc tel chines victi et exules rhodū condiderunt. In. c. xxxvj. Beñ. continētur generationes esau: que descenderūt ex eo et duces et reges per plura tpa: et q̄ recedens de chanaā a iacob: q2 nō poterat eos capere terra illa propter multitudinem gregum ambox: iuit ad habitandū in montē Seir cum familia sua. Et q̄ō quidā de progenie sua dictus Onam inue

Qualit mozal'r explicatur q̄ō iacob vidit deuz facie ad faciē

Sēsus mozalis

Moz rachelis

Prometh' dicit ꝑm' effigiatoz hominū et annuli.

nit aquas calidas in solitudine: id est balneares cū pasce-
ret asinas patris. ¶ De gestis Joseph. Cap. iij.

QEgestis Joseph filii Ja
cob. Hic cū. xvj. esset ānoꝝ pascebat gregē cū
fratrib⁹ qui accusauit fratres apꝫ patrem de
crimine pessimo. Quidā dicūt de bestialitate
vel sodomia. Bz Nicola⁹ de lyra dicit de discoꝛ
dia ⁊ rixa inter fratres: et precipue qz alij cōtenebāt filias
concubinaꝝ iacob aūt diligebat Joseph super oēs quia in
senectute genuisset. etqz meliozē alijs. ppter qō fecit ei tuni
cam polimitā et talarē fratres autē oderāt eum: ⁊ cū nar
rasset somnū suū fratribus de manipulis eoꝝ adozantib⁹
suū/et altera die de sole luna ⁊ xj. stellis adozantibus euꝫ
magis hoc aurit odium in fratribus. Quadam autem die
missit eū iacob ad visitādū fratres i sichimis: si bene habe-
rent: prompte obediens accessit illuc: ⁊ cum non inueniisset
nūciato sibi q̄ iuissent in dothaim: quesiuit eos. Sed cū
fratres vidissent eū a longe: cogitauerunt occidere euꝫ ex
odio dicentes. Ecce somniatoꝛ venit ⁊c. Beñ. xxxvij. Sed
suasione ruben q̄ intēdebat liberare eū de manib⁹ eoꝝ: mi
serunt erutū tunica in cisternā: siccam. Cū autē transirent
hismaelite educentes de cisterna vendiderūt eū hismaeli-
tis mercatoribus inde transeūtibus. xxx. argenteis ruben
absente ⁊ in ciuitate iuda. ¶ Et figurat hoc mysteriū chri
sti q̄ genit⁹. i. creat⁹ a pr̄e sm humanitatem in senectute. i.
serta mundi etate/pre ceteris oībus fuit a patre dilectus/
habitu speciali oīm virtutū vt veste decozat⁹. Qui cōuer
satus inter fratres iudeos: qz arguebat crimina eoꝝ ⁊ ex
ꝓbis eius ostēdebat dominiū quoddā sup eos habiturū:
vt sc̄z in noīe iesu oē genu flectat: inuiderūt ei/et oderūt/
et q̄rebāt eū occidere: ꝑdicentib⁹ tū q̄busdā vt nicodemo
et ioseph actibus eoꝝ q̄ signant in ruben demū vēdiderūt
xxx. argenteis iuda fratre. i. apko suo tractante q̄ demū ad
falsam accusationē synagoge signate in mulierē: quia no-
luit cum ea assentire in suis falsis traditionibus quasi vo-
luisset eū violare in legibus suis: et eā sibi subijcere/preses
gentilis qui erat vir illius synagoge: ei sc̄z dominās vel
princeps sacerdotum iratus contra eum tradiderunt eum
in carceres. i. in mortē: ex qua aīa eius ad carcerē limbi de-
scendit. Ubi manifestauit vnum reum liberandum et resti-
tuēdū ante pharaonem: sc̄z patres de limbo. alterum con-
demnandū acrius. s. deputatos loco damnatoꝝ in futuro
iudicio in aīa et coꝛpoꝛe cruciādos. Qō euenit. Deinde io-
sepe tonso capite: ⁊ mutatis vestibus. i. christus ablatis de-
fectibus mortalitatis: ⁊ vestimento nouo glorie coꝛporis
indutus in resurrectione/ostensa sapiētia sua p̄ predicatio
nē apkoꝛta rege egypti. i. mūdi dño deo declaratus est et
p̄conizat⁹ saluatoꝛ mundi/q̄ frumēta doctrine distribuit
cupiētibus veritatē. Et demū fratres sui in fine mundi iu
dei. s. et ipsi venient et adozabunt eum recognoscētes eū.
Et ad occultandū crimen suum patri/miserunt tunicā io-
seph tinctā in sanguine hedi ad iacob/vt videret si esset tu
nica ioseph. Ipsam aūt recognoscēs ⁊ existimās a fera de
uozatū multū fleuit ⁊ diu. Joseph aūt vēditus est phuti-
far eunucho magꝛo militie pharaonis. Iste phutifer non
ꝛ eunuch⁹ q̄ castrat⁹ sit in infantia: sicut erāt eunuchi do
minoꝝ: qz habuit vxorē et filios: sz qz emit ioseph pulchrū
⁊ elegantē ad turpē vsum vt dicūt hebrei: tāre dñs infrigi-
dauit eū vt non posset coire: sicut si fuisset eunuch⁹ postea
factus est sacerdos heliopoleos. Dicit aug. s. q. s. sicut. Si
cut eunuchus fuit q̄ ioseph cōparauit tita q̄ gratiā merca-
tur: viuū semē non hz siccis genitalibus. Vultoicere q̄ qz
ioseph interpretatur augmentū signās gratiā i q̄ est aug-
mentū meritoꝝ: q̄ emit sacramēta in quibus est gratia cū
cōmittat simoniā que est mortale: ideo nō potest filios bo
noꝝ operū generare siccata radice gratie. Judas aūt fili⁹
iacob duxit vxoꝛem Sue: filiam hire hois chananei. Beñ.
xxxviij. Ex qua habuit tres filios sc̄z her tonaz: ⁊ zela. de-
ditq̄ iudas filio suo p̄mogenito her vxoꝛē noīe thamar: q̄
nequā existens occisus est a dño. Ipsam autē thamar de-
dit vxoꝛē onā vt suscitaret semē fratri suo defuncto fine li
beris. q̄ pessimus: qz semen fundabat in terrā occisus est ⁊
ipse a domino. Distulit aūt iudas tradere thamar vxoꝛem
sela timēs ne ⁊ ipse moꝛeret. Mortua aūt vxoꝛe iude scilz
Sue cū audisset thamar socerū suum ire ad greges suos.
posuit se in via qua erat transiturus: simulās se meretricē
quā ille cognouit nesciēs esse socrū: ⁊ cōcepit ex eo sic pe-
perit phares et zares ipsa Thamar. Et cū post menses in-
notuisset thamar esse grauidā: iudas precepit vt adducta
cōbureretur vt foꝛnicaria: sed illa signa dedit annuli ⁊ ar-
mille sibi dimisse q̄ ex eo concepisset: sicq̄ iudas habuit ex
cusatā: eo q̄ distulisset sibi dari in virum selam: ⁊ nō cogno
uit eam vlterius.

Quare phutifar fuit dictus eunuchus.

Exposi tio superioꝝ.

Nota penam stupri.

§. I. Venditū igitur Joseph in

egyptum phutifar fecit eum dispensatoꝛē ⁊ gubernatoꝛem
oīm que habebat: habentē gratiā suam et recte oīa prouī-
dentē: ⁊ ppter eū dñs ꝓsperabat oīa eius. Beñ. xxxix. Et
cū Joseph pulcher esset patrona ex eo phiocapta inuita-
uit eum pluries ad adulteriū: q̄ ille recusabat: vna dierū
cū ioseph solus aliq̄d in domo faceret: illa accepit eū per
palliū vt dormiret secum. Qō ille recusans aufugit de do-
mo. Illa pessima pallio rerēto vocauit famulos dicens: q̄
ioseph voluisset vi opprimere eā. Reuertēteq̄ viro domus
⁊ falso de hoc accusanti. phutifar iratus misit eum in car
cerē dedit q̄ dñs gratiā ei coꝛā principe carceris/qui tradi
dit sibi curā incarceratoꝝ. Et nota q̄ in libris. xij. patriar
charū ponūē multe astutie illius mulieris q̄bus conata
est trahere illum ad nefarium opus ⁊ maleficioꝝ et p̄mis-
sionū accipere eum in virū ⁊ occidēdi maritū: cōminatio-
nū se occidēdi ⁊ alioꝝ modoꝝ. Cū ioseph teneret in carce-
re. Beñ. xl. duo eunuchi regis pharaonis: sc̄z pincerna re-
gis ⁊ pistoꝛ ppter quendam excessum fuerunt incarcerati.
Cūq̄ vna nocte habuissent somnium varium: pincerna. s.
vidit vitem: ex qua tres ꝓpagines faciēs fructum p̄soce
debāt: illeq̄ videbat vuas exp̄imere in calicē et porrigere
pharaoni. Pistoꝛ vero tria canistra plena his que fiūt arte
pistoria: ⁊ volucres videbat comedere. Joseph exposuit q̄
post tres dies pincerna restitueretur officio suo/⁊ pistoꝛ so
spenderetur. qō totū impletū est. Post hec vidit pharao in
somnis septem boues pingues exire de fluuio egypti/⁊ pa
scentes in palustribus: ⁊ postea septem alios boues maci
lentos qui deuoꝛabāt priores. Beñ. xlj. Iterū vidit aliud
somniū septē spicarū in culmo vno pulchrarū ⁊ postea se-
ptē alias deformes percussas vredine. Mane igitur voca-
uit sapientes egypti vt interpretarent somnia ista: ⁊ igno-
rabāt. Demū pincerna cui⁹ somniū fuerat interpretat⁹ io-
seph in carcere ⁊ vere: recozdat⁹ eius/significauit pharao-
ni: ad cui⁹ imperiū eductum de carcere tonsum ⁊ ornatuꝫ
interrogauit pharao ab eo interpretationem somniozum. Expla-
Qui ea exponit dicēs vtrūq̄ significare vnū effectum: sc̄z natioſō
septem annos futuros magne fertilitatis: ⁊ postea septem nioꝝ p
alios maxime penurie/suadēs regi vt institueret virum in ioseph.
dustriū super hoc: q̄ tempoꝛe fertilitatis annuatim repone
ret quintā partē bladoꝝ in hoꝛreis regis: vt rēpoꝛe super
uenientē famis puideretur. Quod consiliū acceptās pha-
rao ipsum instituit sup hoc: dās ei annulū in manu ⁊ sto-
lam bysinā: ⁊ toꝛquē circa collum: faciēs eum circūire per
egyptum: p̄recone ante eum clamāte vt oēs genu flecterēt
ante eū: vocauitq̄ nomē eius saluatoꝛē mundi: dedit q̄ il-
li ꝓxorem azeneth filiā phutifaris sacerdotis helio poleos
ex q̄ habuit duos filios: sc̄z manassem ⁊ effraim. ¶ Trans-
actis igit septē annis fertilitatis: ⁊ inchoatis annis famis:
ioseph frumēta cōgregata multa cepit vēdere. Uin. in spe.
isto. ponit hic hystoriā pulchram: nescio vnde extractaꝫ de
azeneth quomodo erat pulcherrima: honestissima: sed su-
perba contēnens oēm virū. Et quō prius noluit: sed post-
ea hoc summe desiderauit/sc̄z habere ioseph in virum ex
pulchritudine ⁊ sapientia ⁊ modestia sua: sed ipse noluit
assentire nisi prius dimitteret idola q̄ colebat. Et cōtrista-
ta sup hoc angelo instruente effecta est fidelis. ¶ Audiēs
iacob frumēta vendi in egypto misit ad emēdum. x. filios
suos retento secum beniamin. Beñ. xlij. Qui ingressi ter-
ram egypti cōparuerunt coꝛā eo ⁊ ipsos recognoscēs ab
eis nō est cognitus. cepit aūt durius loqui ad eos ⁊ argue Joseph
re q̄ venerant ad explorandā terraꝫ. Qui inter se loquētes mittit fi
dicebant hanc tribulationē eis accidisse ꝓpter id quod fe- lios in
cerant fratri vendēdo. demū ioseph voluit vt vnus rema- egyptū
neret captiuus donec reuerterent cū bēiamin: ⁊ hic fuit sy
meon. Reuersiq̄ domum omnia patri nunciauerunt/vt
acciderat, eis: ⁊ sciscitatus ab eis respōderunt ad singula
⁊ precipue de patre ⁊ germano paruulo q̄ remanserat cum
patre: ⁊ q̄ deberent eum secū ducere reuertentes. Cōsum-
ptis frumētis de egypto adductis: cū iacob mādaret filijs
vt iterum irent ad egyptū ad emendū. Beñ. xlij. noluerūt
nisi mitteret cū eis beniamin. Cūq̄ timeret Jacob ne q̄d
sinistri in via ei accideret Judas suscepit onus sup se redu
cendi eū. Assumptis igit quibusdā muneribus de fructib⁹ Nota
trere optimis ex iussu iacob. q̄ offerrent ioseph: fuerūt oēs beniuo
etiā cū bēiamin ⁊ p̄sentauerunt se coꝛā ioseph: q̄ fecit eos lētiā io
in domū introduci ⁊ parari conuiuiū. Timēres aūt ipsi ne seph er
ppter pecuniā repoꝛtatā in saccis deuoluerer in eos calū- ga fra
niā: significauerūt ipsam repoꝛtatā ⁊ aliātz cōfortati sunt tres.
ne timerēt. Demū ingresso ioseph in locū vbi illi expecta-
bāt: oblatisq̄ muneribus ⁊ eo adoꝛato: rūderūt interrogā

ti parte bene valeret et beniamin adesse paruulū de quodi xerāt. Demū cū eis comedit: maiorēq; partē dedit beniamin in quīquplo. Beñ. xliij. Expleto ꝓuiuio iussit ioseph impleri saccos singulo⁹ frumēto: et pecuniā delatā in ore saccoꝝ: ciphū aūt suū argēteū in saccis beniamin occulte poni. Quo facto cū recessissent/paulo post misit ioseph dispensatorem suum post eos: q̄ inuētos redargueret eos de furto sibi factociphi sui. Qō cum fecisset et illi se excusarēt negando factū: obtulerūt se libere vt apud quē inuenire tur occideret illet: ipsi serui efficerent. Inquisitione igit facta apertis saccis oim: iuuētus est in sacco bēiamin: qui nimis dolētes oēs simul reuersi sunt ad ioseph presentiā. Qui cū eos reprehēdisset de ciphe ablato: cum in eo augurarent: q̄ non mendacioſe sed rocoſe: vel ſm opinionem vulgi dixit ſm Aug. Judas q̄ suscēperat eū super se ad reducendū multa locutus est in causa illa: rogans vt eu⁹ dimitteret liberū ne pater mozeret pre tristicia eo nō reuertente ipse remaneret seru⁹ suus ꝓ eo. ¶ Demū ioseph amplius se ꝓtinere nō valēs: exclusis alijs cū lacrymis multis. Beñ. xlv. manifestauit se esse Joseph quē vendiderant interrogātiq; de pace: pre timore nimio nō poterāt respōdere: sed ꝓfortauit eos dicēs. Nolite timere: nec vobis durū videat q̄ vēdidistis me in egyptum: ꝓ salute enim vestra misit me dñs ante vos in egyptū vt preseruemini et fame nō pereatis. Adhuc enī q̄nq; anni futuri sunt in quib⁹ fames durabit. Reuertamini ergo et renūciate pri iacob gloriā meā: et ex parte mea dicite q̄ veniat cū oībi familia sua in egyptū: et ego pascā vos. Qō cū audisset pharao venisse scz fratres ioseph letat⁹ est cū oībi familia sua et dixit sibi q̄ mitteret ꝓ eis put sibi placeret. Misit ergo plaustra et iumēta multa q̄bus adducerent res et familie: cibaria et stolas dedit eis: et plura beniamin. Qui reuertētes et nunciantes hoc iacob: q̄ si a somno euigilans vix credere potera dicēs. Vadā et videbo filiū meū ante q̄ moriar. ¶ Beñ. xlvi. Jacob igit recedēs de chanaā cū oī familia sua cum venisset ad puteum iuramēti sacrificium deo obtulit: et in somnis vocauit eū isaac: ꝓfortās eu⁹ ne timeret descēdere in egyptū: q⁹ ibi esset in magnā gentē multiplicatur⁹. Describunt q̄z q̄ descēderunt in egyptum ꝓcreati de iacob et filijs suis q̄ oēs fuerunt septuaginta: exceptis mulieribus xij. q̄dā filij iacob: alij aūt filio⁹ et ponunt noīa singulo⁹. Premisit autē iacob iudā q̄ nuntiaret aduētum ei⁹ vt occurreret ei in gessen. Quo facto occurēs ampleratus est iacob ioseph: plozās sup eum et dicēs. Jā letus moziar ex q̄ vidi faciē tuā. Cautos autē fecit fratres suos: vt cum nūciarēt hoc pharaoni ꝓ eū de aduētu eoꝝ si interrogarent de ope seu exercitio suo: dicerēt se esse pastores: vt sic possent habitare in terra gessen. Joseph igit significāte pharaoni aduentū patris et fratruꝫ Beñ. xlvij. adduxit omnes coā eo. Interrogās autē eos de exercitio suo cū dixissent se pastores esse: rogātes vt ꝓmiteret eos habitare in terra gessen: dixit pharao ioseph q̄ eos ibi habitare faceret: et iacob interrogat⁹ a pharaone de etate sua: dixit esse ānoꝝ centū triginta et sic collocati sunt in gessen. Fame aūt ꝑdurante p orbē et ꝓ maxime in egypto et chanaan /egyptij ad habēdum triticum primo exposuerunt oēs pecunias suas ꝓ precio frumēti. Postea ioseph accepit peccora eoꝝ pro precio frumenti: deinde dederūt terras suas recipientes triticum ꝓ semine intātum q̄ annuatim postea in ꝓpetuū de quinta ꝑte fructuum terraꝝ oīm egypti et excepta terra sacerdotali q̄ libera remansit: de frumēto pharaoni ab eis ꝓuidebat. Egrotante autē iacob visitauit eu⁹ ioseph: secū cōducēs duos filios suos natos ex astenē. Beñ. xlvij. Qui iacob dixit q̄ in luza dñs apparēs ꝓmiserat multiplicare semē suum: et ei daturum in possessionē terrā chanaam: et q̄ duo sui filij. s. ioseph. manasses et effraim cōputarent in filijs suis: q⁹ scz facerēt trib⁹: et reciperēt partē suā in terra ꝓmissiōis: sicut alij filij iacob. Significauit etiā ei q̄ vxor sua et mr eius ,mortua fuerat et sepulta iuxta effratam seu bethleem. Cumq; vellet iacob bñdicere filios ioseph/ et iā videre nō posset: posuit ioseph manassem (q⁹ maiorē) a dextris iacob: et effraim minorem a sinistris. Sed iacob cācellatis manib⁹ dexterā posuit sup caput minoris et sinistrā sup aliū. Cumq; ioseph vellet cōmutare man⁹ putans ex errore ꝓtingere: phibuit: dicēs se scire q̄d faceret: et benedixit eis: dimisitq; ioseph vnā partez ꝑe ceteris quā tulerat de manu amozei. Demum ꝓgregatis. xij. filijs suis iacob Jacob ꝓnunciauit q̄ ventura essent eis nouissimis tpibus. Beñ. xlix. singulis filijs specialia dicēs: et ꝓcipue cum bñdixit iude: de cui⁹ tribu nat⁹ est christus: ꝓdixit tēp⁹ aduētus messie. i. christi: ubi. Nō auferet sceptrū de iuda etc. Demū mandauit eis vt corpus ei⁹ sepelirēt in hebron in spelunca duplici vbi erant sepulti abraam et isaac: sicq; mortuus est.

§.II. Joseph post luctū de mozte patris sui iacob: corpus ei⁹ aromatib⁹ a medicis conditū de licētia pharaonis simul cū fratribus suis deportauerūt in chanaā ad sepeliēdū in sepultura duplici. Post que timentes fratres ne ioseph se vellet vindicare de iniuria ei facta ꝓ ipsos: scz in vēditione ei⁹/ rogauerunt eū adorātes ex pte ꝑis vt dimitteret eis offensam illā. Quos cum lachrymis benigne suscipiens: securos reddidit: dicēs de dñi voluntate illud ꝓcessisse ad ꝑseruādum eos a fame: et multos ppl̄os: et malū eoꝝ deuz conuertisse in bonū. Demuz peractis cxx. annis vite sue mortuus est Joseph: mādans asportari coꝝ⁹ suuz in chanaā cum egrederent de egypto. Hec ca. l. Beñ. Mortu⁹ est ergo Joseph ꝑs Uin. spe. histo. anno ducatus sui in egypto. lxx. Nā. xxx. annoꝝ erat cum fact⁹ erat ꝓpositꝰ in egypto: ꝑm⁹ post pharaonē. A ꝓma aūt ꝓmissiōe facta abrae in mesopotamia āno. cclxxxvij. a natiuitate Abrae: in q̄ incipit tertia etas āno. cccl xl. ab initio ꝰo mūdi bis millesimo. ccix. ſm cōputationē nr̄e trāslatiōis. Naz ſm. lxx. sunt āni tria milia et vltra. Et ſm Josephuz oēsetiā frēs Joseph se mādauerunt sepeliri in terra Chanaā ibiq; sepulti sunt. Et ponit. Uin. histo. testamēta ipsoꝝ. xij. ꝑriarchaꝝ. Fuit itaq; Joseph ꝓnceps egypti sub q̄nq; regibus: quoꝝ ꝓm⁹ q̄ eu⁹ exaltauit simplr pharaonis comestor: vocat eu⁹ nefrēticōs dicꝰ est amosis: tertiꝰ chebzōr: quartus Amenophes: q̄nt⁹ Mephres huius scz Mephres anno. ix. mortu⁹ est Joseph post cui⁹ mortē Mephres malignatus cōtra hebreos cepit affligere eos. Et tūc cepit dura fuitus eoꝝ in egypto/ q̄ ꝓtracta est vsq; ad dationē legis p. cxliij. annos. vt impleret numer⁹ .cccc xx. annoꝝ a prima ꝓmissiōe facta Abrae cum. s. dñs dixit ei. Egredere de terra tua etc. Ad q̄ refert q̄ dr ait Apl's ad Gal. iij. s. post. cccc xx. ānos data est lex. Ille igit Mephres oblit⁹ bñficioꝝ Joseph simul cū ꝑplo suo egyptioꝝ: ceperunt multipl'r affligere hebreos primo opib⁹ duris luti et lateris: vt. s. lutū plateaꝝ et viaꝝ tollerēt purgādo ciuitatē: vt lateres coquerēt: et edificarēt ciuitatē tabernaculoꝝ: vt fluuiū ꝑ multas deriuationes diuiderēt. Grauabāt aūt eos/ vt laborib⁹ fracti nō cognoscerēt vxores: et filios nō gñarēt: inuidētes multiplicationi eoꝝ/ opulētie/ et industrie: sed deo operāte magis quotidie hebrei multiplicabant: ꝓpter q̄ adinuenit aliud genus neq̄tie ad exterminiū eoꝝ: videlicet ꝑcepit obstetricibus hebreoꝝ sephoꝝ et phue: vt in obstetricationis officio occiderēt mares: feminis reseruatis. Qō tñ nō egerunt pie tate ducte: excusantes se apud Pharaonē: mendacioſe tñ. Addidit aliā crudelissimā inuētionē: ꝓcipiēs sub pēa mozt⁹ q̄ cum parerēt hebree masculos: in flumē ꝓiicerēt: femi nas reseruarēt ne multiplicaret ppl's ille apt⁹ ad bellum. Hec Exo. s. c. Et multi submersi sunt paruuli in flumine ꝓpter illud edictum. Pro quo delicto (dicit Comestor) creditur egypt⁹ in hunc errorē incidisse: vt apim ꝓ deo colerēt. Erat aūt apis (vt dicit Pli. se eum vidisse) quidā taur⁹ qui ex impetuoſo egrediebat de fluuio illo habens in humero dextro signuz cādidum ad instar lune cozniculate. Ad quez ꝑ apparentē vel semel in anno vel ſm alios in decennio oēs egyptij cōfluebāt cū diuersis generib⁹ muſicis adorantes: et eadē die euanescebat. Apim dicit Aug. de ciui. dei fuisse regē argiuoꝝ: qui nauibus veniēs in egyptum: sumpsit sibi regnum: et ipso mortuo venerati sunt vt deū edicto publice missoꝝ: vt si q̄s diceret eū fuisse hoiem occideret: et in honorē eius bouē nutriebāt et venerabant. Hic Apim ꝓ maximo deo egyptij colebāt. quem etiam dicebant serapim.

Egypti ex colebāt apī ꝓ deo.

Quia e taremoꝝ ru⁹ est ioseph

Sub q̄ b⁹ regib⁹ egipti floruit ioseph

¶ De gestis moysi et libris eius. Capm. iiij.

Moyses natus est in egypto post quadringentos et xxx. annos a natiuitate abrae vbi incipit tertia etas: de tribu leuitarum ex patre amram et matre iochabeth regnante in egypto amenophi octauo pharaone ab eo qui exaltauit ioseph. Hic amenophes edictum posuerat de submersione mariū nascentiū in flumem. Exo. s. Propter quod reditū edictum dicit Josephus q̄ amram abstinebat a coniugo in quo ꝑsi ne natā prolem haberet occidere: sed reuelatum ei fuit ne egy. scribit ene ptios. Unde cognoscens vxorem genuit moysem elegāt is ade. s. liformem et occultatū tribus mēsibus: demū in fiscellā ponēs ij. exposuit in flumē: maria sozoꝛ eius aspiciente euentū ei⁹ Filia aūt pharaonis egressa ad flumē visam fiscellam fecit adduci et paruulum inuētum in filiū adoptauit et lactandum dedit matri sue. i. ipsius pueri. Exo. ij. Cum aūt quadam die vt refert Uin. in spe. histo. li. iij. rex pharao in gremio seu vlnis teneret: et ei coronā quā tenebat in capite ponere t in capite paruuli infantis paruulus moyses proiecit

in terrā ⁊ fracta est. Inde male auspicatus quidam/scz q̄ si gnum esset q̄ deberet paruulus ei regnum auferre vel de struere voluerunt eū occidere:sed attribuētes hoc infātie nesciētie ⁊ vt magis huī rei veritas appareret:fecerunt ad ducere in vase pznas ardētes cozā puero qui acceꝑit vnū carbonē viuū mittēs in os ⁊ expuēs:inde ꝺr moyses fact⁹ elinguis seu aliquantulū balbutiens. Et ꝓpter hoc attri buentes factū illud pueritie non occiderūt eum. Dicit Jo sephus eū fuisse tante pulchritudinis/vt nullus esset adeo seuerus q̄ ad aspectū ei⁹ nō miteſceret:⁊ q̄ dimittebāt ho mines opera sua vt aspicerēt trāseuntē. Ponit etiam Uin. histo. de moyse q̄ iuuenis factus dux exercitus egyptiorū accessit ad bellādū cōtra ethiopes:q̄ vastationē magnā fe cerant in egyptū:⁊ vt bellicosus ⁊ peritissimus i armis de bellans illos in ciuitatē regiā saba eos fugientes inclusit. Filia aūt regis ethiopum thaibis visa pulchritudine moysi philocapta ex eo:obtulit se ciuitatē ei daturam si sumeret eā in vxorem.qō ⁊ fecit:q̄ inexpugnabilis erat ciuitas. Et hec ꝺr ethiopissa ꝓpter quā murmurauit maria ⁊ aaron cōtra moysen. Tandē cū moyses vellet redire ad egyptū.⁊ illa non assentiret:fecit annulum aureū includens gemmā cū imagine habentē efficaciā inducendi oblionē eiq̄ de dit. Unde illa eius oblita reuersus est ad egyptū. Erat enī Moyses peritus astroꝝ. Deinde moyses egressus ad vidē dum hebreos in terram gessen:perspiciens quēdam egy ptium iniuriantē cuidā hebreo:aduertēs q̄ nullus videret occidit egyptiū. In quo facto Augu. videtur dicere ex zelo quidē hoc egisse:sed nō sm scientiā. Unde ⁊ peccasse/si cut saulus persequēs ecclesiā:⁊ petrus auriculā auferēs vni ex ministris iudeoꝝ. Alij dicunt nō peccasse:sed ex in spiratione spūssancti egisse:tanq̄ iam dux ꝓpli a deo cōsti tutus ad hoc. Act.vij. Alia vice cū reprehenderet vnū he breum alteri iniuriantē:querulatus est ille contra eū tāq̄ vellet occidere eū:sicut egyptiū illum. Propter qō cernēs moyses hoc diuulgatum:⁊ q̄ pharao querebat eū occide re:receꝑisse in terrā madian ⁊ vbi defensis septē filiabus ie tro sacerdotis volētibus greges adaquare pecoꝝ a pa storibus impedītibus:demū accepit vnā earum in vxo rem dictam Sephoꝛā habitansq̄ cum socero suo ietro/pa scebat greges eius in desertoq̄ ex Sephoꝛa habuit duos filios scz Gersan ⁊ Elieser. Hoc ca.ij. Exodi.

§.I. Moyses cuz gregem ietro

soceri sui minasset ad interioꝛa deserti. Exo.iij. Uidit rubū ardere ⁊ non consumi. Cūq̄ Moyses accederet ad hoc ꝓ pe intuendū:⁊ appꝛopinquanti dns locut⁹ est de rubo ar dēti vt solueret calciamenta pedū. Exinde q̄ vidisset affli ctiones populi sui in egypto/cuius misertus liberaret eos de egypto/⁊ induceret in terrā parētiū⁹ eoꝝ ꝓmissam:man dans ei vt ipse cū seniꝛib⁹ hebreoꝝ accederet ad pharao nē/ex parte ipsius iubens ꝓpl'm suū dimittere liberum ad sacrificandum in deserto:declarans ei q̄ pharao nō dimit teret nisi ꝓ flagella. Unde circa egressionē q̄rerēt mutuo vasa aurea et argētea ab egyptijs:et secū recedētes aspoꝛ tarent. Interogātiq̄ moysi de noīe mittētis si ab eo que reretur.et de hoc respondit dns. Ego sum q̄ sum:hoc nomē suū. Cuz aūt moyses dño diceret q̄ ei nō crederetur:dedit dns tria in signū. Primo virge moysi prosecte et conuerse in serpentē/et serpētis resumpti cōuersi i virgā. Scōo ma nū sue in sinū misse/et leꝛprose effecte et vise cū eduxisset de sinu:et cū remisisset in sinū mūdate. Tertio q̄ sumeretō aq̄ fluminis egypti/et effusa cōuerteret in sanguinē Exo.iij. Cūq̄ moyses adhuc se excusaret:q̄ imperitioris lingue et tardioris esset:et dns confoꝛtasset q̄ secū esset in oze suo: adhuc recusanti ⁊ obsecrāti vt mitteret quē missur⁹ esset. Iratus dns dixit ei:q̄ soci⁹ eius esset aaron frater suus vir eloquens q̄ loqueret ꝓ eo. Petēs ergo licētiā ab ietro socero suo visitandi fratres. ſ. in egiptum ⁊ ducebat se cum vxorem ⁊ filios:sed in diuersoꝛio angel⁹ voluit occi dere eū ꝓpter incircūcisionē filioꝝ. Unde circūcidit filios accutissima petra.⁊ sephoza dimisit eum reuersa ad patrē cum filijs. Aaron autem ex mandato dei occurrens moysi oscul⁹ est eum:⁊ nunciauit ei verba dñi/simul nunciā tibus hec filijs israel:proni gratias deo egerunt.

§.II. Moyses Jtaq̄ et Aaron

ingressi ad pharaonē ex parte dei dixerūt ei:vt dimitteret ꝓpl'm suū israel ire ad sacrificādū. Exo.v. Qui non audiuit eos sed ꝑcepit his qui ꝑant operibus super filios israel vt nō darent eis palee q̄ pus dabant ad coquēdū laerent:sz irent ad colligendū:qz essi vacabant ocio:ideo vociferabā tur ꝓ sacrificando. Et qz nō reddebāt numerū consuetū la terū:qz oꝑtebat tēpus ponere in colligendis paleis:fla gellati sunt a ministris pharaonis/de quo cōquesti apud pharaonē:⁊ cōtēpsit eos:⁊ apud moysen ⁊ aaron. Cū autē moyses dño referret afflictionē ⁊ querelā ꝓpli ꝓpter gra uamē ei additū a pharaone post locutionē eoꝝ. Exo.v. Dixit ei dns vt significaret ꝓpl'o q̄ educeret eos de illa ser uitute q̄ nō audierunt eū oppꝛessi laboꝛibus. Ponit erin de genealogia aliquoꝝ precipue descendētium ex Leui:in ter quos fuerūt Aaron ⁊ Moyses ⁊ maria filij amram. Fi lij aūt Aarō quatuoꝛ:scz eleazar:ithamar:nadab. abiu ex vxoꝛe dicta elizabeth filia aminadab ⁊ de tribu iuda. Cūq̄ moyses se excusaret apud deū mittentem eum ad pharao nem dicentem se incircūcisum labijs. Exo.vij. Dixit ei dns Ecce constitui te deū pharaōis:⁊ aaron frater tuus erit ꝓ pheta tuus:ipse loquet⁹ ꝓ te. Jussitq̄ eos simul ire ad pha raonem:⁊ cozam eo nolente ꝓpl'm dimittere signa facere. Qō ⁊ fecerunt. Primo signū virge conuerse in serpentem. Et cuz similia fecissent magi pharaonis. licet virga moysi deuoꝛasset illas magoꝝ induratum est coꝛ pharaonis. Scōo fecerunt aliud signū/scz aquam fluminis conuerti i sanguinē:vnde ⁊ pisces moꝛi. Et cuz similia fecissent magi indurat⁹ est pharao.c.vij. Dicēte ergo moyse pharaoni vt dimitteret populū:⁊ nō acquiescenti/extēdente manum su per fluuium ascendit rana innumerabilis ꝓ tota egyptum domos:lectos ⁊ alia implens. Exoꝺ.viij. Et eadem fecerūt magi per incantationem. Rogante aūt pharaone moysen ⁊ aarō vt oꝛarent ꝓ remotione ranē:hoc illis facientibus moꝛtue sunt ranē:sed induratū est coꝛ pharaonis. Exinde moyses percussa virga puluere terre oꝛti sunt cinyphes in numere. Qō nō valentes magi/direxerunt:digitus dei est hic. Deinde immisit flagellum muscaꝝ:qui totam egyptum impleuerunt. In terra autem gessen vbi habitabant he breꝛ nulla erat. Oꝛante moyse ad preces pharaonis ꝓmit tentis dimittere populū:cessauit muscā:sed induratus pha rao noluit dimittere. Immisit post hec pestem in iumenta nec ꝓpter hoc dimisit. Post hec vlcera in hominibus ⁊ iu mentis. Cū aūt admonitus iterū esset pharao vt dimitte ret ꝓpl'm/⁊ nolet audire. Exo.ix.descendit grando cū toni truis ⁊ fulguribus/q̄ destruxerunt oēs arboꝛes ⁊ fructus ⁊ occiderunt hoīes ⁊ iumenta super q̄ descendit grando. In terra aūt gessen grādo nō fuit. Cessauit aūt grādo oꝛatiōe moysi ꝓmittente pharaone dimittere populū/sed nil fecit. Cōminatus est dns per moysen pharaoni de locusta immit tenda in egyptum:nisi ꝓpl'm dimitteret:⁊ q̄ induraret coꝛ eius. Exoꝺ.x. Solicitantibus egyptijs pharaonem vt di mitteret populū ne deteꝛioꝛa paterentur:voluit solum vi ros dimittere ⁊ nō alios. Propter qō venit locusta qui bꝛu chus:cui⁹ nō erat numerus:q̄ oīa germina deuoꝛauit:qua plaga cessante ad oꝛationē moysi noluit pharao dimitte re eos cū oībus vt ꝓmiserat:sed oues ⁊ iumenta retinere. Extendente aūt manū moyse ad celū apparuerunt tene bꝛe palpabiles:ita vt nō possent seinuicē videre hoīes tri bus dieb⁹:nō se mouētibus de loco suo. In gessen aūt lux erat:nec ꝓpter hoc dimisit ꝓpl'm:sed cōminatus est moꝛtē moysi ⁊ aaron si amplius venirent cozam eo. Predixitq̄ dns moysi q̄ ista plaga secutura.ſ.de moꝛte primogenitoꝝ egy ptī pharao dimitteret eos ⁊ cōpelleret exire. Exo.xj. Unde acceꝑerunt filij israel mutuo ab egyptijs vasa aurea ⁊ ar genteaq̄ egredientes de egypto secum asꝑoꝛtarent:⁊ hoc in recōpensationē fuoꝝ ꝓ dānoꝝ. Dicit dns ad moysen vt oīs familia de israel immolaret agnum vel hedū quar tadecimadie mensis illius qui erat primus mensis anni ad vesperum. Exo.xij. Et de sanguine eius linerent vtrumq̄ postē ostij domus. Qui agnus debebat esse anniculus et immaculatus ipmq̄ assatū igni debebāt comedere cū qui busdam obseruationib⁹. Quo facto media nocte angelus trāsiens per egyptū occidit oīa primogenita hoīm ⁊ iumē toꝝ. vbi aūt erat sanguis sup postes hostij nil fecit. Et p pter hoc pharao cū tota egypto coegerunt populū israel exire de egypto:timētes oēs moꝛi. Qui vasa aurea ⁊ argē tea ⁊ vestes acceptas mutuo ab egyptijs secū asꝑoꝛtarūt. Et egredientes numero sexcēta milia viroꝝ fine paruu lis ⁊ mulieribus cū oībus rebus suis ⁊ iumentis de rama se venerūt in sochoth. Exo.xiij. Mandauit dns moysi q̄ oīa primogenita essent sua. Quia moꝛtuis primogenitis egyptoꝝ eoꝝ primogenita ab angelo deuastāte illesa re mānserunt:⁊ sic deinceps omne masculinū qō primo nasce batur de hoīe vel bestia dño vt suū offerebat. Sed primo genita hoīm q̄ non erāt de tribu leui q̄nq̄ siclis redimebā tur. Insup etiā de solēnitate phase obseruāda septē dieb⁹ ⁊ cū azymis ⁊ de ritu eius qō magis exprimit in preceden ti ca. Ubi etiā ꝺr q̄ fuerunt in egypto.cccc.xl.annis/q̄ com putatio accipit a prima ꝓmitione facta abrae in mesopo tamia ꝓcesserunt aūt peꝛ desertū vers⁹ mare rubrum ange-

De ru bo ardē ti:quēvi ditmoy ses

Primū signū fa ctum p moysen in egy pto.

Scōs si gnum.

Tertiū signum

Quar tum si gnum

Quintū signum

Sextū signum

Septi mum si gnum.

Octa uum si gnum.

Nonus signum

Decimū signum

vndeci mum si gnum.

maxi m⁹ nu merus viroꝝ.

do eos p̄cedente in die in columna nubis: & nocte in colūna ignis. Cuncq; audisset pharao/penitvit eū pp̄lm dimisisset. Exo.xiiij. Unde congregatis exercitib⁹ suis & curribus insecutus est eos: vt reduceret in egyptū. Quē filij israel videntes appropinquare ad eos/ceperunt murmurare cōtra moysen q̄ eduxisset eos de egypto. Orante q̄ moyse & ex dñi iussione extendente virgā sup mare rubrum: diuise sūt aque factis vie in medio maris: p quas incedentes libere filios israel: pharao p dictas vias cū suis exercitib⁹ iseque bat. Sed egressis oīb⁹ de pp̄lo hebreoꝝ/moyse extendente virgā sup mare reuerse sunt aq̄ vt p̄ius/submersis pharaone cū suis in medijs fluctib⁹. Lecinerunt ergo moyses cū pp̄lo. & maria pphetissa sororꝫ eius cū mulieribus tympanistrijs cāticū istud dño. Cantemus dño glo.&c. Exo.xv. Uenerunt q̄ inde in marath vbi erant aque amare vt bibere non possent: sed ligno immisso in eis p̄ moysen ex māda to dei dulcorate sunt. Exinde in helim p̄esserunt vbi inuenerunt.xij.fontes .&.lxx.palmas. De helim venerunt in desertū Syn. & murmurante pp̄lo ꝫ moysē & aaron pp̄ter defectū carniū & alioꝝ cibo⁹ egypti. Exo.xvj. Flante vēto misit eis coturnices: ac etiā pluit illis manna ad modū roris. Mandauit q̄ singuli colligerēt de eo gomor: q̄ erat certa mēsura & nō plus: nec reseruarēt in die alterū nisi in sexta feria: in qua colligerēt duo gomor: vnū p̄ illa die: alterū p die sabbati. Qui plus colligebant nō plus inueniebant q̄ gomor: & q̄ reseruabāt in die alterū putrefactū inueniebāt hoc cibo aliti sunt in deserto hebrei. xl. annis. De deserto Syn p̄esserunt in raphidin: ibiq; murmurantib⁹ ex defectu aque: percutiens moyses ex mandato dñi petrā oreb vigaraque in abundātia fluxerūt: vt bibere possent ipsi & iumenta. Exo.xvij. Amalechitis aūt mouētibus contra eos bellū ad impediendū iter eoꝝ: misit moyses Josue cū multis ad bellū contra eos: ipso moyse remanente in cacumine mōtis: cū manib⁹ eleuatis ad celū tenētib⁹ virgā suā: & aaron & hur sustentabant brachia ei⁹: q̄ dū declinabat/populus ei⁹ vincebat: dū subleuata tenebat/pp̄s vincebat. Sicq; deuictus est amalech. Jetro socer moysi venit ad visitandum moysen: adducens ei vxorē & filios ei⁹ gerzan & eliezer. Exo.xviij. Quibus gratiose receptis & narratis mirabilibus dei: ille: ro videns magnū laborē moysi in audiendis causis singulorum de mane vsq; sero: consuluit sibi q̄ institueret diuersos officiales: tribunos: centuriones: quinquagenarios: & decanos: q̄ audirent causas populi & magis ardua sibi reseruaret. Quod & fecit.

§.III. De raphinis venerunt

ad montem Sinai ad radices eius: ibiq; dñs mandauit eis per moysen vt se sanctificarent: & lauarent vestimenta sua duobus diebus. & tertia die ascenderet super montē nullusq; accederet. nec etiā tāgeret ipm̄ mōtē nec iumētū: alioq̄n moreret. Quo facto die tertia mons cepit fumigare: & tonitrua audirit: & sonit⁹ buccine & fulgura viderit: & nuba operuit montē: in quo intrauit moyses ad recipiendū legē. Inis pactis dedit dñs legē populo suo in monte sinay tertio mense egressionis de egypto. Que lex diuiditur in triplex gen⁹ p̄ceptoꝝ: scz moraliū: iudicialiū: & ceremonialiū. Et moralia quidē sunt decē p̄cepta: q̄ habent Exo.xx. c. sunt & quedā alia moralia sparsim in diuersis locis pentateuci: & p̄cipue in Deut. sed reducunt ad decalogum et semp̄ hec obligauerūt & obligabant ad obseruātiam eoruz etiā oēs nationes. Et prima tria sculpta in vna tabula lapidea nos habēt ordinare ad deū: alia seprem ad p̄ximuz.

¶ Judicialia mādata erāt ordinata ad p̄seruandū pacificum statū ciuitatū illi⁹ pp̄li adinuicē & bonā ciuilitatē: sicut tamen nūc nullū obligāt: nisi inquantū ecclesia vel aliqua ciuitas vellet sibi assumere aliqua de illis p̄ceptis vt sua statuta: tūc obligaret: nō q̄ in lege mosaica scripta sz q̄ inciuilitate instituta. Et hec habent in duob⁹ ca. scz. xxj. & xxij. & partim. xxiij. ac etiam in alijs locis sparsim: & maxime in Deuc. ¶ Cerimonialia sunt ordinata ad cultum dei in pp̄lo illo figurantia principaliter mozes pop̄li christiani & christuz. obligabāt solū illū pp̄lm. Et dicunt data p̄fectis in signum vt exercerent in fide eoꝝ q̄ p illa figurabant: imp̄fectis et rudib⁹ in pedagogū/vt sub illis tenerent in deuotione: oischolis & duris in flagellū: vt grauatis ex illis non pateret aditus ad ritus gētiliū. Et q̄ oīa illa cerimonialia in figuram cōtingebāt: q̄ implera sūt cū christus venit: & populus christianus exist at: ideo cū euacuata sint/q̄ ea modo obseruaret iudaizaret: & peccaret mortaliter. Diuidunt ista cerimonialia in sacra/sacrificia/ sacramēta/& obseruātias. Sacra dicunt q̄ptinēt ad tabernaculū: & que circa ip̄m ordinata sunt. Et in .xxiij.c. dr q̄ moyses fecit altare ad radices mōtis synai: & immolatis ibi victimis de sanguine earum: tecto p̄i⁹ libro legis quē scripserat aspersit pp̄lm. p̄mittēribus ipsis oia dñi mādata ip̄lere. Post q̄ moyses & Aaron cum filijs & septuaginta senioribus pp̄li p̄cedētes ad dñm: moyses admonuit pp̄lm vt expectarent dū descēderet de monte. Et si aliquid questionis oriretur referrēt ad Aaron & hur. Ascenditq; in montē & nube montem operiente septē diebus: Moyses septima die nubē intrauit: & fuit ibi quadraginta diebus & noctibus ieiunans loquens cum domino.

§.IIII. Mādauit ergo dñs moy

si q̄ faceret arcā de lignis sethim: q̄ sunt imputribilia: cuius longitudo esset duoꝝ cubitoꝝ cum dimidio: latitudo vero vnius cū dimidio: & altitudo. & tota intus et foris esset cooperta laminis aureis: & coronā auream desuper faceret: & p̄pitiatoriū aureū q̄ erat quasi cooperculū arce: sed erat sursum erectū imminēs arce: sicut cooperculū capse q̄ est ex toto aperta. & sicut tabule imminēt altaribus erecte desuper. duos q̄ cherubin. vnū ex vno latere arce: alterum ex alio. Et hec habebantur in sancta sanctoruz. In arca posita fuerunt virga Aaron: vas aureū plenū mānā: & due tabule decalogi. Jtē mandauit fieri mensam ligneam de lignis sethim aureis laminis cooperta cū corona desuper: sup qua cōtinue tenebant .xij. panes: q̄ mutabant⁹ oī sabbato: & faceret candelabrum aureū cū septē lucernis: ac etiā altare aureum sup q̄ offerebat thymiama & thuribulū: & hec tria erant in sancta. Insuper vasa plura faceret aurea & thuribula: cyatos: phialas: mortariola: fuscinulas et alia huiusmodi. Hec habent. xxv.c. Et in .xxvj. mādauit de tabernaculo fiendo de tabulis laminis aureis coopertis: cuius lōgitudo esset .xxx. cubitoꝝ: latitudo .x. & sil'r altitudo/cū basib⁹ argēteis. Et in medio tabernaculi p̄ latitudinē mandauit fieri velū pulchrū appensum sup quatuor colūnis q̄ diuidebat sancta a scrā sanctoruz. & spaciū a scrā sanctoruz erat p̄ lōgitudinē. x. cubitoruz: spaciū sanctoꝝ .xx. cubitoruz. Habebat aūt quadruplex operimentū. Primū de cortinis intextis varijs coloribus. Scōm de sagis cilicinis. Tertiuz de pellibus rubricatis. Quartuz de pellibus hyacinthinis. Et in introitu erat tentoriū. Erat q̄ introitus ex parte orētis/sicut modo ecōtra introit⁹ ecclie erū est ex parte occidētis. In .xxvij.c. Deut. cōtinet q̄ mādauit dñs altare fieri holocaustoꝝ ante introitū tabernaculi. Q̄ esset lōgitudinis q̄nq; cubitoꝝ: & sil'r latitudinis: altū aūt trib⁹ cubitis de lignis sethim sed coopertis ere. Jbiq; cremabant⁹ sacrificia. Fecit etiā fieri atriū circa tabernaculū q̄ cortinis ambiebat: cuius longitudo erat centū cubitoꝝ: latitudo .l. Jn .xxvij. ca. habet de vestimentis sacerdotib⁹ fiendis. Et cōes sacerdotibus oīb⁹ cū ministrabāt erāt quatuor .s. feminalia & vestis linea: balthei & tyara. Summi vero sacerdotis cū ingrediebat in scrā sanctoruz q̄ erat semel in anno. s. de mense septēbris in festo p̄pitiationis decima scz die erāt hę vestes q̄bus induebat vltra p̄dictas: tunica hyacinthina q̄ stricta erat vt tunicella: in cui⁹ extremitate inferiori erāt tintinnabula & malogranata intexta. exinde ephoth post rōnale in pectore q̄ erat quadrum: & retro in scapulis superhumerale: & lamina in fronte ad modū lune. Jn .xxix.c. fit mentio de sacrificijs factis in cōsecratione seu inunctione sacerdotis Aaron & filioꝝ ei⁹. Et in .xxx.c. mādat de altari thymiamatis fiēdo & de labro eneo in quo lauabāt sacerdotes manus & pedes q̄n habebāt ministrare: q̄ ponebat inter introitū tabernaculi & altare holocaustoꝝ. De thymiamate cōponendo ad moduz vnguēti ex myrra: cynamomo & casia & fistula: cannella & oleo quo thymiamate vnguerent oīa que erāt in tabernaculo: & ipsi sacerdotes per hanc vnctionē consecrabant. Jn .xxxj.ca. narratur q̄ dē⁹ dedit sapiētiā Beseleel de tribu iudā: & Oliab de tribu dan ad faciēdū oīa predicta: & ptinent oīa ista ad oīa sacra cū solēnitatib⁹ etiā iudeoꝝ: quarū tres sunt durātes per hebd. s. pasce: pente. & scenophegia seu tabernaculoꝝ. De sacrificijs vero q̄ fiebant de aīalibus: & oblationibus q̄ fiebāt de rebus aridis vt panib⁹ & thymiamatib⁹ libaminib⁹ de reb⁹ liquidis p̄tissime habet in lib. Leuit. lucet & alibi aliqua ponant: Sacramenta iudeoꝝ erāt circūcisio ichoata in abraā. Esus agni paschalis de quo. §. in. c. xij. Exo. Unctiones sacerdotum: cinis vitule aspersus: & quedā sacrificia. Obseruātie vero dicuntur discretio mundoꝝ ab immundis. de quibus habet in Leuiti. Omnia hec pertinent ad cerimonialia iudeorum que nūc cessant: vnde & dānabiliter obseruātur

Mādata iudicialia.

Mādata cerimonialia.

Tabernaculi fo ma.

Vestes quibus iduebātur sacerdotes in cerdotio.

Thymiama.

Judeoꝝ sacra mēta.

§.V. Reuertēdo ad historiam

Cum moyses in monte cum dño permaneret: surrexit populus dicens ad aaron: vt faceret eis deos aureos quos colerent. Et q̄ hur restitit & contradixit eis: sputis ab eis est

Hur spt sputis suffocat

suffocatus: vt tradunt hebrei: et si non habetur in textu. Aaron dixit vt afferrent inaures aureas vxorum suarum. Quo facto fecerunt ex eis fuso auro vitulū: et adorauerūt vitulū p deo. Dñs aūt dixit moysi q̄ descēderet de monte: q̄ populus suus peccauerat idololatrādo: et q̄ volebat eos delere de terra: q̄ dure ceruicis erat: sed orās moyses placauit ira dñi. Descendēsq̄ de mōte cū tabulis lapideis scriptis digito dei: ad radices montis videns pplm colere vitulū: motus ira per zelū confregit tabulas: et post reprehensionē aaron de fabricatione vituli et excusationē sui vitulū fregit: precepitq̄ leuitis vt secum acciperēt gladios: et oēs q̄ idololatrauerāt occiderēt nemini parcētes: nec etiam parentibus. Dicūt hebrei q̄ apparebat pullus aureus in baris idolatrum: et sic discernebant ab aliis. Et occisa sunt xxiij. milia virorū propter hoc. Reuersusq̄ moyses ad dñm in montē: rogauit vt aut dimitteret pplo illā culpā. aut deleret eum de libro vite. Cui dñs respondit: q̄ deleret eū qui offendet: et q̄ duceret pplm illum ad locum quē dixerat: et angelus eius p̄cederet eū. Hec oīa ca. xxxij. Post hec moyses reuersus ad castra tetendit tabernaculum extra castra. Illucq̄ ascendente: qui habebat aliquid questiōis: stabat ad eū. Et moyses intrans tabernaculū cōsulebat dñm: nubes aūt sup tabernaculum in modum columne apparebat. Loquebatur autē moyses cum dño: vt dicit in litera facie ad faciē: sicut amicus cum amico suo. Erat tū ille angel⁹ dñm representās. Rogante autē moyse vt ostēderet sibi faciem suam et gloriā suā: respondit: q̄ faciem suā videre non potest hō viuens: sed in petra se poneret: et ipso transeunte posteriora ei⁹ videret. Dixit etiā ei. Ostendā tibi omne bonum q̄ fit in visione essentie diuine. Unde Tho. et Aut. dicunt ipsum in presenti vidisse deū p essentiā. Hec ca. xxxiij. Exinde moyses ex mādato dei faciēs duas tabulas lapideas ascendit in montē synai cum eis: in q̄bus opere dei scripta sunt decē p̄cepta: primitēsq̄ deus: q̄ pplm introduceret in terrā promissam patribus eorū: precepit q̄ nō colerent deos eorū nec inirent matrimonia cū eis primogenita sibi offerrentur: et ter in anno accederent ad locū nois sui: id est vbi esset tēplū. Stetitq̄ moyses in monte synai scōo q̄dragināta dieb⁹: nō comedēs nec bibens. Descendensq̄ de mōte locutus est pplo que dñs mandauerat. Et ex radijs exeuntibus a facie moysi videbat habere cornua. Unū moyses velabat faciem cum loquebat pplo. Hec ca. xxxiiij. Admonuit aūt moyses pplm: vt offerent donaria aurū vel argentum vel quecūq̄ alia ad constructionē tabernaculi: q̄ sponte vellent. Qō et fecerunt: vt habet in ca. xxx. Post q̄ in quatuor capitulis sequētibus cōtinet: quatenus beseleel et oliab cū adiutoribus eorū fecerūt tabernaculū: et alia de q̄bus preceperat dñs moysi fieri p singula narrādo. His igit completis p̄cepit dñs moysi vt erigeret tabernaculū ip̄m: et oīa pertinentia ad ip̄m locaret. put ordinauerat: et aaron et filios cōsecraret: et sacrificia ordinata offerret. Que cuz implera essent et oīa apparata: prima die primi mēsis scōi anni egressionis de egypto ad radices montis synai impleuit nubes tabernaculū: et glorią dñi coruscante non poterat moyses intrare tabernaculum. Ignis etiā de celo descendens incēdit sacrificia p̄parata. Qui ignis nunq̄ defecit vsq̄ ad captiuitatem babylonicā illius pplī quē tamē sacerdotes et mandato dei nutriebāt mane et sero imponentes ligna. Et de ista erectione tabernaculi agit in. xl. et vlti. ca. Exodi.

Moyses vidit deum p essentiā cōtra illud deū nemo vidit vnq̄

§. VI. Qz ex decalogio habetur

breuis summa mandato⁹ dei: ad quam seruandam semper et apud omnes nationes quilibet fuit et est obligatus: cum sint de iure naturali: nec etiā aliter saluari potuit adultus nisi obseruatione horū: ipm illud Mat. xix. Si vis ad vitam ingredi serua mandata: ait christus: explicando aliqua ex eis. Et quantum ad obseruationē sabbati q̄ cerimoniale fuit: quo ad determinationē talis diei: tamen inquantū ad vacandum deo et saluti sue p aliquo tempore fuit mortale etiā de dictamine rationis naturalis. Ideo breuissima expositio eorū ponetur ex his que habent in decretis. In exp̄cessione aūt ipsius decalogi dicit dñs. Ego sum dñs deus tuus fortis et zelotes visitans iniquitates patrum in filios in tertiā et quartā generationē his q̄ oderunt me et faciens misericordiā in milia his q̄ diligunt me et custodiunt p̄cepta mea. Et exponit tripliciter. Primo sc̄z ostendit securitas diuine iustitie: q̄ visitat. i. punit peccata cōmissa: nō solū in primis autoribus sed etiā in filijs patrū seu patrez q̄ ad vltra non solent hoies viuere q̄ quarta generatio sequatur ex eis: et cōiter accidit vt filij imitentur malos mores parentū quos viderint: ideo dictū est. Usq̄ ad tertiam et quartā. Scōo exponitur ad inuenda clementiam dei et expectationē: sc̄z eo⁹ diutinā ad pniam visitat et medendo et sanando peccata patrū. expectando eos q̄diu viuere possunt: q̄ est vsq̄ ad tertiā vel quartā generationem prodoctam ex eis si conuertant: paratus ignoscere: vt habet. s. q. iiij. §. cōtra. Tertio exponit mortaliter: vt ibi no. glo. bene. Cū em̄ sit quadruplex p̄cessus pctī: quasi quadruplex generatio. Prima generatio sunt primi motus pctī q̄ etiam aliqū sunt pctm̄. Scōa generatio est cōplacentia sensualis de pctō suggestori: citra tū assensum rōnis. Tertia est cōsensus cordis in pctm̄ q̄ est mortale. Quarta generatio est opus. Deus ergo non punit eternaliter primā et scōam generationem: sed tertiā et quartā: q̄ ibi est mortale. Unū subditur. His q̄ oderunt me. Est ergo primum preceptū: vt ptz Exo. xx. Nō habebis deos alienos coram me. Qō quasi magis declarans subdit. Nō faciestibi sculptile neq̄ oēm similitudinē eorū q̄ sunt in celo: et interravel in aquis. Non adorabis eos neq̄ coles cultu interiori. Ex quib⁹ verbis patet q̄ ois idolatria et superstitio. Dicit aūt Aug. in lib. de doctri. christia. Superstitiosus est q̄cūq̄ institutū est ab hoibus ad faciendā idola et colēda pertinēs vel ad colendū sicut deū creaturā: partē ve vllā creature. vel ad cōsultationes et pacta quedā significationū cū demonibus placita vel cōfederata: qualia sūt volumina magicarū artū q̄ quidē cōmemorare poti⁹ q̄ docere solēt poete ex quo genere sūt: sed quali licētiori vanitate augurū et aruspicū libri. Ad hec etiā p̄tinēt oēs ligature atq̄ remedia q̄ medicorū quoq̄ disciplina cōdēnat: siue in p̄cē rationib⁹ siue in quibusdā notis quas characteres vocāt: siue i q̄busc̄q̄ rebus suspēdēdis atq̄ ligandis. xxvj. q. ij. illud q̄ est. Et cōcludit q̄ oia hec sunt a christiano fugiēda. Sz et in eadē cā. q. v. c. epi. dz: q̄ debēt de suis parochijs eijcere deditos magicis artib⁹ et sortilegijs. et sceleratas illas mulieres q̄ dicūt se ambulare de nocte super bestias quas aliqui striges vocāt de clarādo illud verū nō esse: sed totū fieri illusione demonū. Et q̄ in somnis p̄tas fantasmatib⁹ agit illas falso estimare in se realiter agi. Et subditur: quod oībus annūciandum est publice: quod qui talia credit et his similia fidem perdit. Et in fine ca. dz. Quisquis ergo posse fieri credit aliquā creaturā aut in meli⁹ aut in deteri⁹ cōmutari: aut trāsformari in aliā speciē vel aliā similitudinē: nisi ab ipso creatore q̄ eā fecit: p̄cul dubio infidelis est et ifideli deterior. Hec ibi Itē Aug. xxvj. q. vij. nō obseruetis. ait. Nō obseruetis dies q̄ dicūt egyptiaci: neq̄ kalēdas ianuarij etc. Et enumeratis multis superstitionib⁹ augurioꝝ. et somniorū et diuinationū et per pythagoricā necromantiā vitā alicui⁹ vel mortē vel aduersa vel pspera futura inquirētiū: vel p somnia alia scripta et falso danieli intitulata: aut sortes q̄ dicūt apl̄oꝝ: aut in collectionib⁹ herbarū carmina dicere sc̄z superstitiosa: aut pictatiolas p quacunq̄ infirmitate scriptas sup hoies vel aīalia ponere. Cū cludit ibi: q̄ qui hec credūt aut faciūt aut accedunt ad domos facientium: fidem christianā et baptismum abnegauerunt. Scōm mandatū est. Nō assumes nomen dei tui inuanū. Ad q̄ reducit quod alibi apertius dz Non periurabis in noie meo. Leuit. xix. Ubi notandū q̄ dicit Hiero. super Hieremiā trāctans id. Et iurabūt in noie meo in iudicio iustitia et veritate. Animaduertendū q̄ iusiurandum hos habeat comites. veritatē: iudiciū atq̄ iustitiaz. Si ista defuerint: nō iuramētū sed periurij erit. xxij. q. ij. animaduertendū. et. in. §. sequēti dz. Cum oēs q̄ loquuntur mendacium perdendi sunt. i. dānandi: iuxta illiud Ps. Perdes oēs qui loquunt mendacium. Multo magis damnabiles sunt q̄ mentiendo deierare comincunt q̄ nomen dei inuanum assummunt. Item. xxij. q. iij. necesse. dz Necesse est ivt male iurans condignam taga penitentiam: eo quod nomen domini contra preceptum eius inuanum sumpsit. Est ergo periurum cum quis iurat scienter falsum: et tunc deficit veritas: et est semper mortale secundum Tho. ij. ij. Secundo cum iurat facere illicitum: et tunc deficit ibi iustitia: et videtur etiam mortale cum scienter hoc agit cum teneat ad contrarium faciendum. Unde dz. xxij. q. iij. nō periurabis. Malū q̄ ds se facturū deuouit oīno nō faciat: q̄ stulta vota oīno frāgenda sunt. Et conclusio totius illius q̄stionis quarte est: q̄ illicita iuramēta et p̄missa non sunt seruanda nec obligatoria. Qō probat per multa ca. Sed pctm̄ est in illa illicita p̄missione: iuratione vel deuotione. Tertio dz periurij large cū ds iurat: et si verum et licitū tñ sine aliqua causa vrgēti. et tunc deficit ibi iudicij sal⁹ discretionis et inuanū. i. inutiliter iurat et videt veniale. Prohibet etiā iurare p membra dei caput vel capillos et alia q̄ sonāt blasphamiā. xxij. q. j. si ds p capillum. Tertiū preceptū est. Memento vt diē sabbati sanctifices. i. deputes ad dei cultū: abstinendo ab operib⁹ manualibus et etiā criminalibus. Ubi nota q̄ dies sabbati est mutata in diē dñicaz ab

Scōm mādatū Loncoz dāt legiste i. l. s. C. de iureiu. et i aut. vt ñ luxuo. con trana.

Tertius p̄ceptū

ecclesiā.vñ ꝺr de cõse.di.iij.pronũciandũ. O ẽm diẽ dñicā a vespera vsq; ad vesperā.i.sero.ne a iudaismo capiantur sc3 feriari oportet. Ideo aũt sabbatũ mutatũ est in dñicā. ob reuerẽtiā resurrectiõis iesu christi q̄ illa die surrexit a mortuis:ꝛ inchoata est in natura hũana:vita btā etiā quo ad corpora cũ etiā illa die nat? sit:ꝛ spiritũ sanctũ misit ꝛ mũdũ inchoauerit. Et vt ꝺr de cõse.di.iij.ieiunia Die dñica nihil aliud agẽdũ est nisi deo vacãdũ:nullaoperatio scilz manualis i illa sancta die agatur:nisi tantũ hymnis ꝛ psalmis ꝛ cãticis spũalibus dies illa trãsigat. Et ab ecclesia additũ est preceptũ obligãs ad mortale:sc3 vt audiat missa diebus dñicis ab oib?.de cõse.di.ij.missas. Oꝺ preceptũ videt extẽdi etiā ad alios dies feriatos ab ecclesia q̄.s.eccl'ia mãdata uit celebrari p cessationẽ ab operib?.de q̃b? habet de cõse.di.iij. pñcsandũ. ꝛ extra de paro. Ut diebus dñicis ꝛ stiuis. Quartũ preceptũ est.honora patrẽ tuũ ꝛ matrẽ. Oꝺ intellect fm expositionẽ doctoꝝ honore reuerẽtie ꝛ obedi ẽtie. Et sub isto precepto intelligit cõprehẽdi oẽ subsidiũ spuale ve tẽporale:qꝺ quis tenet primo exhibere ꝛ de correptione fraterna:de eleemosyna impẽdenda:de instructione primi:de oratione p alios ꝛ hmõi. Sed primi in numero primoꝝ q̃bus vtns ꝛ magis tenemur subuenire sunt parentes. Amb.est illa pbanda liberalitas vt primos seminis tui non despicias si illos egere cognoscas. Deli? est ẽm vt ipse subueniãs tuis:q̃bus pudor est ab alijs sumptũ poscere:aut alicui postulare subsidiũ necessitatis: non tñ vt illi ditiores fierivellent:ex eoꝝ tu potes cõferre in opibus oi.lxxxvj.nõ satis. Idẽ in.c.seq. Ceterũ dei traditio est vt prius pascas parẽtes. Nã si iuxta diuinũ oraculũ cõmelia parẽtis morte luitur:q̄nto magis fames q̄ multo grauior est:Hec ille. Debet quoq; q̄libet obedire parẽtib?ꝛ sed inclitis ꝛ in his ad q̄ tenet sc3 que ptinẽt ad dispositionem domus. Nã ad statũ sumendũ puta matrimoninm vel clericatus vel religionis liber est:nec tenet in hmõi parentibus obedire sc3 q̄ nõ intret religionẽ:vel q̄ cõtrahat cũ aliqua:in alijs obedire debet:q̄ non sunt cõtra dñm. Unde Hiero.super eplam ad Ephe.ait. Si dñs ea iubet que aduersa nõ sunt sanctis scripturis:subijciat dño seruꝰ. Si cõtraria precepit magis obediat spũs q̄ corporis dño. Hoc ipsum dei seruus apud dñm.ꝛ de vxoribus apud viros ꝛ de filijs apud patres:q̄ in illis tantum debent dñis viris atq; parentibus esse subiecti que contra dei mandata non sunt Hec ille.xj.q.iij.si dñs. Sub hoc etiā precepto cõprehenditur cura ꝛ puidentia quã debent habere parentes carnales ꝛ multo magis spũales:vt prelati ꝛ rectores ciuitatum de sibi subditis quantum ad mores bonos ꝛ ad sustentationem. Qui enim suorum ꝛ maxime domesticorum curam non habet:ait apostolus ad Timo.fidem negauit.i.fidelitatem naturalem:ꝛ est infideli deterior. Unde ꝛ distinctione.xxx.si q̃s.x.ꝺr. Si q̃s reliquerit filios pprios ꝛ nõ eos alueritꝛ quod pietatis est necessaria nõ prebuerit:sed sub occasionẽ cõtinentie negligẽdos putauerit:anathema sit. Reprehenditur aũt nõ solũ hely q̄ non dure increpauit filios delinquentes:sed etiā ꝛ Dauidꝛ si diuino regimini esset intentus:q̄ filios suos nimia libertate ꝛ vanitate vt permiserit:ꝛ in eis punitus fuit vt ptz in Amon ꝛ Absalon Quod notat Gratia.dist.xlvij.§. necesse.ꝛ.xxiij.q iij. duo ista. Quintum preceptum est. Non occides:qꝺ exponit Aug.in primo de ciui.dei.nec te/nec alterum.nec ẽm qui se ipsum occidit/alium q̄ hoiem occidit. Et in his exceptis quos vel lex iusta generaliter:vel ipse fons iustitie de? specialiter iubet occidi:quisq; hoiem vel seipsum vel aliũ occiderit:homicidij crimine merit.xxiij.q.v.si nõ licet. Cõmittitur aũt homicidiũ aliq̃n solum corde.vnde Hiero. Licet gladio non occidas:volũtate tñ interficis.de pe.di.j.ois.ꝛ odiũ habentes ad primũ dicũt homicide.dist.e.homicidio orum.ꝛ oẽm iniquum motũ:s.deliberatum ad nocẽdũ pri mo aperuit dñs in omicidij genere cõputari.dicit Augu.de pen.di.c.homicidiũ. Aliq̃n cõmittit corde.vnde Aug. Periculose seducipiũt q̄ristimãt eos tñesse homicidas/qui manibus hoiem occidunt:ꝛ nũ potius eos p quoꝝ pssiliũ fraudem vel exhortationẽ hoies extinguũt.de pe.dist.j.periculose. Idem die.e. Q̃n fratrẽ tuo male psuades.s.ad mortale cõmittendum/occidis:sc3 spũaliter. Aliq̃n ope quod fit multipliciter.vñ Aug. Cũ tñ ab hoie occidit/multus distat vtrũ fiat nocẽdi cupiditate vel iniuste aliq̃d auferẽdi:sicut fit ab inimico sicut a latrone. Aut vlciscendi vel obediendi ordine sicut a iudice:sicut a carnife. Uel euadendi aut subueniendi necessitate:sicut iterimit latro a viatore. hostis a milite.ꝛ aliq̃n q̄ causa mortis fuit potꝰ in culpa est q̄ ille qui occidit.velut si quispiã decipiat fidelussorẽ suũ:atq; ille p isto legitime suppliciũ luat. Nec tñ ois q̄ aliene mortis causa est/reus est:veluti si q̄spiam stuprum petat/sesecq; si nõ ipetrauerit interimat. Quid si fili? timẽs pia pfis verbera ꝓcipitio pereat? Quid si ali? hoie liberato vel ne ali? liberet sibi ipsi mortẽ iferat ꝛc. hec cũ accidũt debem? eis humanũ dolorẽ ꝛ nõ ꝓpter illa ne accidãt recte facto? reprimam? volũtatẽ. hec Aug.xxiij.q.v.cũ hõ ab hoie. Sextũ preceptũ est. Nõ mechaberis. Ubi istud:supra Exo.ait.nec quisq; ꝓter mrimonij federa alijs feminis misceat ad explẽdã libidinẽ.xxxij.q.vj.nõ mechaberis. Aug.i li.de decẽ chordis.ait. Nõ mechaberis.i.nõ ibis ad aliquã aliã ꝓter vxorẽ tuã. Tu exigis hoc ab vxore:ꝛ nõ vis hoc reddere vxori:et cũ debeas in vxure ꝓcedere vxorẽ q̃m castitas virt? est: tu sub vno iperu libidinis cadis:ꝛ vis vxorẽ tuã victricẽ esse/ ꝛ tu victa? aces. Et cũ tu caput sis vxoris:ꝓcedit te ad deum cui? caput es. hec Aug.xxij.q.vj.nõ mechaberis. Sz perfecti? exponit ab eo i li.de qõnib? Deut. vbi ꝺr. Meretrices esse/ꝛ ad meretrices accedere/ pbibet dñs:quarus publice venalis est turpitudo. vbi dicit gl. Jn eo quod dicit dñs:nõ erit meretrix de filiab? Jsrael nec scortator. Et sequit i textu. in decalogo aũt mechie noie nõ videt hoc apte pbibuit se:q̃m mechia nõ nisi adulteriũ intelligi solet. Et infra. Sz sicut sub furti noie ois illicita vsurpatio rei aliene pbibita intelligit/a pte totũ intelligẽs:ita ꝓcto noie mechie ois illicit? cõcubit? atq; illoꝝ mẽbroꝝ nõ legitum? vsus pbibit? ꝺr intelligi. Hec ille.xxxij.q.iij.meretrices. Idẽ Hier. cõtra Jouinianũ ait.xxxij.q.vij.vsus. Usus naturalis:licitus est sicut in cõiugio:ꝛ illicitus sicut in adulterio: cõtra naturã vero semper illicitus.ꝛ pculdubio turpioꝝ flagitiosioꝝ:quẽ apl'us ꝛ in masculis ꝛ in feminis arguebat.s.ad Roñ.s. Septimũ preceptũ est. Nõ furtũ facies. Ubi Augu.in lib.quest.Exo.ait. Penale est occulte auferre: multo maioris pene visibiliter eripere. Auferre ergo nolenti siue occulte siue palã habet preceptũ sui.furti ẽm noie intelligitur ois illicita vsurpatio rei aliene. Nõ ẽm rapinã pmisit qui furtum pbibuit:sed ꝛ rapinas intelligi voluit:ita parte enim totũ significauit:q̃cq̃d illicite rerũ primi auferẽ.xij q.v.penale. Dicit etiam Hieroñ. Discant oẽs pcrñ hoc fil'e esse rapine:si quis inuenta non reddat.xxiij.q.v.multi. Et Amb. Si q̃s vsurã accipit/rapinã facit:vita non viuit/scilz gẽe.xiij.q.iij.si quis vsuram. Jtẽ Aug. Qui contra ius societatis hymane furtis rapinis calũnijs oppressionib? invasionibus aliqua abstulerũt:reddẽda potius q̄ donanda s.pauperib? esse cẽsemus:exẽplo zechei dicentis. Si quem defraudaui:reddo ꝛc.xiij.q.v.nõ sane.ꝛ ait idem in.q.v.si res.pcrñ nõ dimittit nisi restituat ablatum/si restitui põt de reg.iur.in.vj. Octauũ preceptũ est. Non loqueris contra primũ tuũ falsum testimoniũ. Aug.in de ciui.dei. Q̃m regulã diligẽdi primũ a semetipso quisq; accepit:cũ dictũ est diliges primũ tuũ sicut teipm:falsi testimonij nõ min? reus est qui aduersus seipm falsum fateturq; q̄ si aduersus primũ hoc faceret.xxij.q.v.si nõ licet. Et nõ solũ hoc precepto pbibet testificatio falsa in iudicio:sed etiã extra iudicũ in cõi sermõe:vt cũ q̃s detrahit primo. Ut dicit Adrianus papa.vj.q.j.deteriores. Deteriores sunt q̄ vitã morẽq; bonoꝝ corrũpunt.s.detrahẽdo/his qui substãtias aliorum predãq; diripiũt. Et nõ solũ detractio sed etiã mendacium pbibet:vt ponit magr in.iij.sen.circa finẽ.qꝛ verbus est testificatio eius qꝺ est in corde. Non tñ oẽ mendaciũ est mortale:sed q̃n est cõtra honorẽ dei/ꝛ cõtra pertinẽtia ad fidẽ/ꝛ bonos mores necessarios ad salutẽ ꝛ vel q̃n primus ledit in alia vel fama vel substãtia notabiliter.ꝛ de octo generibus mẽdacioꝝ ponit Aug.xxij.q.ij.primũ. Nonũ preceptũ respicit voluntatẽ. Non cõcupisces vxorem proximi tui. Aug. Ex eo qꝺ ait christus. Quividerit mulierẽ ad concupiscendũ eam/iã mechatus est in corde suo:aperte ostendit q̄ solo visu cũ turpiter innupta cõcupiscit/adulterium perpetrat.xxxij.q.v.qui viderit.ꝛ de peni.dist.j.si cui.dicit Aug.q̄ si q̃s habet voluntatẽ cognoscẽdi vxorem alterius ꝛ ꝓpter impedimenta non faciat:non minus reus est q̄ si deprehendat in facto:qꝺ verũ est quoad deum ꝛ in genere sc3 q̄ est mortale vtrũq;:non tamen ita graue. Et idem dicendũ est de decimo ꝓcepto.s.q̄ desideriũ deliberatũ auferendi res alienas quocũq; modo illicito:ita est mortale sicut ꝛ opus:ꝛ si nõ ita graue:sic intelligit.c.si propterea.de peni.dist.j. Et votũ ꝓ opere reputat. Et sic in decimo prohibetur desideriũ illicitũ rei aliene sicut p nonũ desideriuꝫ illicitum cuiuscũq; vitij carnalis:ꝛ in hoc distinguit a sexto ꝛ septimo in quibus pbibetur actus exterior. Desiderium etiã deliberatũ cõtra quodcũq; alioꝝ preceptoꝝ vt de homicidio ꝛ de periurio. hoc etiã est mortale:ꝛ cõprehẽditur ipsa pbibitin desiderij sub ipso precepto. Sed in his duabus materijs.s.de cõcupiscentia carnis ꝛ rerũ tẽporaliumꝰ ideo specialiter fuit facta pbibitio de ipso desiderio vltra opus exterius:qꝛ magis mens in hmõi desideriꝭ delecta-

Quartum preceptum

Addech senes et parẽtes sunt sũmevenerandi in l. semp. ff. ꝺiur. imu. ubi semper est venerãda senectus.

Septimũ preceptum

octauũ ꝓceptũ.

nonuꝫ ꝓceptũ.

decimũ ꝓceptũ.

lectationem capit ꝯ in alijs rebus. De omnibus his prece
ptis diffuse habetur in prima parte in titu. de lege mosaica
& adhuc diffusius in secunda parte in diuersis ti. & ca. secun
dum materias vitiorum. Que autem sequuntur in textu
scz de constructione tabernaculi & pertinentibus ad eum.
tabulis. cortinis. vasis. & alijs omnia plena sunt sacramen
tis & figurant ecclesiam & diuersos status & conditiones
fidelium: quorum aliqua expositio quo ad tabernaculum
habetur in prima pte titu. de lege mosaica. Et quod ille es
sent figure futurorum/habes de cõse. di. .i. in princi. Taber
naculum aũt qõ deus mãdauit fieri ꝙ Moyses vt dicek in
fra significat ecclesiam militãtẽ vel synagogã in qua erat
ecclesia in veteri testamento. Sicut essi illud tabernaculũ
erat portatile & transferebak de loco ad locum: ita & ecclesia
militans ꝙ doctores trãsfertur ꝙ doctrinam fidei de vna re
gione ad aliã: cum scz conuertunk ad fidẽ: & demũ perducik
ad locũ firmũ: scz ecclesiam triũphantem: sicut illud taber
naculum seu arca ducta est in hierusalẽ cũ magna solenni
tate. Synagoga etiã mutata est in ecclesiã ex gẽtilibus cõ
uersam quã signat templũ Salomonis edificatũ a iudeis
& gentilibus. .i. hyram rege Tyri per christũ: illa sacramen
ta veteris legis figurabãt sacramẽta noue legis. Sacerdo
tiũ aaron sacerdotiũ christi verũ noui testamenti. Cerimo
nialia alia signabãt mozes christianoꝝ bonos. festa illoꝝ
solẽnitates signabãt christianoꝝ & ois ille cultus iudaicus
signabat vitã fideliũ iustã & sanctã: De his autem plene ha
bes in. .i. parte titu. de lege mosaica. vbi videre potes.

§. VII. De leuiticodicit Hiero.

ꝯ tot habet sacramenta quot verba. Nã quasi per totum
agitur de cerimonialibus. precipue sacrificijs q̃ figurabãt
passionẽ christi & mortificationẽ vitiorum in populo chri
stiano. Unde in primis nouẽ ca. agitur de diuersis gene
ribus sacrificioꝝ & modis eoꝝ seu cerimonijs in eis obser
uandis. In decimo narratur ꝙ Nadab & Abiu duo ex filijs
aaron sacerdotes: qꝝ arreptis thuribulis suis non de igne
altaris: sed de igne alio ꝓcurato posito in thuribulis suis
presumpserũt cozã dño incẽsare: combusti sunt a dño mira
culose ab igne immisso: & mortui educti sunt de tabernacu
lo & sepulti ꝓsequẽtibus aaron cũ filijs alijs sacrificia sua.

In. c. .xi. tractatur de obseruãtijs in cibis: & ibi declarãt
quibus possent vesci vt mũdis: & q̃bus deberent abstine
re vt cibis immũdis. In. c. .xij. agitur de sacrificio puerpe
re. & ꝙ. xl. diebus debebat abstinere ab accessu tabernacu
li in partu masculi. In. c. .xiij. de lepra multiplici. .i. carnis
pilo ꝝ vestis & domus. & quõ sacerdos debebat se habere
ad iudicandum de ea & per q̃ signat: & q̃d fieri debebat de le
prosis: qꝝ separari ab alijs. In. c. .xiij. ponit de sacrificio
offerendo a leproso: qñ contingisset eum emundari a lepra.

In. c. .xv. de patiente fluxũ seminis quõ se debebat habe
re: & de sacrificio offerendo cũ sanabatur. Item & de mulie
re menstruata naturaliter vel continue qõ erat in munda.

In. c. .xvi. de sacrificio solenni offerẽdo in festo ꝓpitiatio
nis scz duoꝝ hircis: quoꝝ vnus emittebat in desertũ ali
offerebak: & vitula rufa de qua fiebat cinis aspersiõis: qua
die semel in anno solus põtifex intrabat sancta sanctoꝝm.

In. c. .xvij. phibetur sanguis quicunq; comedi & mortici
nium. In. c. .xviij. ponunk gradus cõsanguinitatis & affi
nitatis: a q̃bus ꝑm legẽ debebant abstinere in contrahẽdo
adinuicem matrimonia. In. c. .xix. ponunk quedam moza
lia ꝓcepta q̃ reducunk ad decalogũ: & quedã obseruantie
cerimoniales. In. c. .xx. phibenk quedam vitia sub pena
mortis. precipue pertinentia ad luxuriam & superstitiones.

In. c. .xxi. de quibusdam obseruãdis a sacerdotib' in ma
trimonio ꝫhẽdo & alijs: & ꝙ essent immunes a quibusdã de
fectibus corꝑis. In. c. .xxij. phibetur ppl'o comedere de
sanctificatis dñoꝝ: & declarat alia offerenda in sacrificijs de
bere esse libera a certis maculis & defectibus. In. c. .xxiij. de
solennitatibus celebrãdis ꝑcipue phase vel azymoꝝ. pẽte.
seu hebdomadaꝝ & scenophegia seu tabernaculorum: ac eti
am de festo ꝓpitiationis & sacrificijs & alijs obseruandis
in eis. In. c. .xxiij. de oleo ꝓcurando ꝑ lucernis accenden
dis in templo & panib', xij. ꝓpositidis mũdandis: & de blas
phemo repto ex dei mandato lapidato a ppl'o In. c. .xxv.
habek de iubileo obseruando scz ꝙnquagesimo ãno. in quo
terre nõ debebãt cultiuari: & seruili liberi efficiebank: vẽdi
ta redibant ad suos possessores: & plura alia circa hmõi.
abũdãtiã. obseruantib' legẽ. Sz si trãsgrediank/multa fla
gella & magna. In. c. .xxvij. & vltimo agit de votis & redem
ptione votorũ & obligatione ac etiam iuramentorum.

De ãno iubile.

§. VIII. in libro Numeri. In

primo ca. fecit dñs numerare oẽs masculos a .xx. annis &
supra aptos ad bellũ. & reperti sunt de omnibus tribubus
israel sexcẽta tria milia quingenti ꝙnquaginta excepta tri
bu leui & declarati. xij. principes tribuũ. leuite vero fuerũt
xxij. milia. In. c. .ij. mandauit dñs ꝙ cũ castrametarentur
firmantes se in aliquo loco: sicse locarent in gyro taberna
culi/ꝙ tres tribus firmarenk ad orientẽ: quaꝝ prima erat
tribus iuda: tres ad occidentem. tres ad austrum. & tres ad
aquilonẽ cum principibus earũ. In. c. .iij. ꝙ leuite similiter
castrametarenk circuncirca tabernaculũ in medio interpo
pulum & tabernaculũ: pars. .i. ad orientem: pars ad occiden
tem: pars ad meridiem: pars ad aquilonem. In. .iij. c. quõ
ipsis recedentibus de loco ad aliũ locum: aaron & filij debe
rent oĩa que erãt tabernaculi cooperire pellib' hyacinthi
nis vel alijs rebus: & tradere diuersa diuersis ad portãdũ.

In ca. .v. ꝙ ejicerẽt leprosos de castris & de sacrificio se
lotipie. In. c. .vi. de voto nazareorum & que debebant ob
seruare: & de sacrificio eoꝝ cõpleto votoꝝ & modo benedi
ctionis dãde a sacerdotibus populo. In. c. .vij. quomodo
in die erectionis tabernaculi. xij. principes tribuum obtu
lerunt sacrificia singulis ꝑ singulos dies. In. .viij. c. de ꝑ
positione lucernarũ cãdelabri in tabernaculo/& de appli
catiõe leuitarũ ad cultũ templi pro primogenitis israelit
de sanctificatione eoꝝ. In. c. .ix. mandauit dñs ꝙ qui pro
pter aliquod impedimentum nõ celebrasset phase tpe suo.
.i. xiij. die primi mensis: suppleret defectũ. xiiij. die scõi mẽ
sis. Item ꝙ colũna nubis de die: & ignis de nocte manebat
sup tabernaculum: et dum maneret firma ppls ibi morabak
ordinatus vt supra. qñ mouebak & ipsi recedebant de loco
eam sequentes. In. c. .x. fecit moyses ex dei precepto fieri
duas tubas argenteas/quarum vsus erat ad quatuor. .i. ad
cõuocanda multitudinẽ: vel vocandũ principes tribuum.
vel ad bellũ: vel in kalendis & solennitatibus. Nubes autẽ
que erãt super tabernaculũ mouentes se: recesserunt de sy
nai in desertũ pharan: & pulsantibus tubis primi mouẽtes
se ad iter fuit tribus iuda. & successiue alie tribus. In ca.
xi. murmurante populo & flagrante desiderio carniũ. recor
dati sunt ciboꝝ egypti fastidientes manna. ꝓpter qõ moy
ses attediatus petijt adiutores ad regendum populũ. & in
stituti sunt. lxx. seniores in adiutoriũ regiminis sui: quorũ
duo Eldad & medab ꝑ humilitate non se presentãtes co
rã moyse: pphetauerũt in castris in populo: misit aũt dñs Psal. lxxvij
coturnices. Sed vt dicit pṡs. lxxvj. Adhuc esce eoꝝ erãt i ore
ipsorum & ira dei ascendit sup eos: & ex igne de celo misso ad
cõburendum illos gulosos. In. c. .xij. scribitur de murmura
tione marie ꝓphetisse & aaron contra moysen ꝓpter vxorẽ
eius ethiopissam/& punitione marie per lepra diebus octo
& mundatione. In. c. .xiij. de phara ꝓcesserunt in cadasber
ne. Indeq; misit moyses ex dñi iussu. xij. exploratores sin
gulos de singulis tribubus ad cõsiderandã terrã ꝓmissio
nis: vt referrent populo qualitatẽ eius portantes de fructi
bus illius. Qui euntes & perlustrantes totam: post. xl. dies
reuersi cõmendãtes terrã: sed dicentes nõ posse eos obtine
re ꝓpter fortitudinẽ illarũ gentiũ & ciuitates inexpugna
biles. In. .xiiij. ca. audiens hec ppls cepit lugere & murmu
rare contra moysen & Aaron/ꝙ eduxerit eos de egypto tra
ctãtes vt redirent in egyptũ. foli Caleph & iosue ex illis. xij.
exploratorib' ꝓtradicebant alijs decẽ & cõfortabãt & aia
bant ppl'm ad eundũ ad illã: qꝝ dñs daret eis. ꝓpter quod
ppls iratus contra illos duos voluit eos quasi lapidare.
Iratus aũt dñs volebat eos pestilentia occidere: sed moy
se orante ꝑ ppl'o placatus est dñs. dixit tñ ꝙ nullus eorum
qui numerati erant in exitu de egypto a. xx. annis & supra
intraret terrã ꝓmissionis: nisi caleph & iosue. & alij decẽ ex
ploratores q̃ fuerant causa murmuris mortui sunt vñ pre
cepit dñs redire ꝑ desertũ. Cumq; ppls vellet contra ordi
nationem moysi ꝓcedere versus terrã ꝓmissionis: surrexe
runt amalechite & cananei contra eos/& compulerunt eos
redire expugnantes eos. In. ca. .xv. de quibusdã sacrificijs
fiendis & modo eoꝝ. de primitijs fructuũ offerendis. de fim
brijs hyacinthinis in vestimentis habendis: & de quodam
colligente ligna in sabbato: quem dñs mandauit lapidari.

In ca. .xvi. habek ꝙ dathan & abyron & chore cũ ducentis
quinquaginta leuitis ceperunt murmurare cõtra moysẽ &
aaron/ꝙ vsurpassent: sibi ducatũ ppli & sacerdotium sum
mum. & vocatis dathan & abyron a moyse/excusantibus ve
nire ad verbũ moysi: aperta est terra: & deglutiuit eos. Cho
re autem cum suis. cc. l. thura in thuribulis offerentibus cũ
aaron in tabernaculo. egressu ignis a dño combussit chore
cũ suis. Cumq; ppls murmuraret cõtra moysen & aaron ꝙ
occidissent illos ignis deuorauit plures de illo popl'o. sed
aaron cum thuribulo incessante inter illos: cessauit plaga.
In. c. .xvij. ꝙ moyses mãdauit. xij. principibus tribuũ vt af

ferrent virgas:quas adductas cū illa aaron:posuit oēs moyses in tabernaculo:t repertum est solā virgam Aaron germinasse flores t fructus amigdalinos feciſſe. Ex quo ſigno ostensum est ppl'o de oīi volūtate Aaron habuiſſe sacerdotiū. Jn.c.xvij. statuit dōs ꝙ Aaron t oēs leuite seruirent in tabernaculo q̄ essent idonei:t ꝙ decimis t p̄mitijs t portionibus q̄ ptingebant eis de sacrificijs contenti essent:nec haberent possessiones aliter inter filios isrl. Et ipſi leuite darēt decimā decime summo sacerdoti. Jn.c.xix. agit de sacrificio vitule rufe cōburēde:de cui⁹ cinerib⁹ fiebat aqua expiationis. Et a q̄busimmūdicijs p illū cinerem purgarent. Jn.c.xx. quō mortua est maria.t murmurantibus ex defectu aque:mādauit dōs vt virga ꝓcuteret silicez coram multitudine. Et deficientibus moyse t aaron incredulitate:prima vice ꝓcussa petra non dedit aquas sed scōa ꝓpter quā incredulitatez dixit dōs moysi t aaron:ꝙ nō introirent terrā p̄missionis. Misit ꝫ nūcios moyses ad regē Edon vt p̄mitteret eos transire p terrā suā. Qui noluit:ſz occurrente eis in bello declinauerūt ab eoz venientib⁹ in montē horiti bi mortu⁹ est t sepultus aaron: factuſq̄ p eo summus sacerdos Eleazar fili⁹ eius. Jn.c.xxi. habet victoria quam habuerūt israelite ꝓtra regē chananeoꝝ t Seon regē amoroꝝ t/ og regē basan/q̄ noluerunt eis transitū p mittere:sed venerunt in bellū ꝓtra eos. Jnsup murmurātibus multis ex laboze itineris tedio affectis.īmisit dōs in eos serpētes q̄ morsu interficiebāt eos:sed facto serpēte eneo ex mādato dōi/t in altū posito q̄ ꝓcussus aspiciebat in eū sanabat. Jn.c.xxij. ꝺz ꝙ venientre ppl'o isrl'im campestribus moab:rex moabitarum balach misit nuncios balaam ariolū vt veniret ad maledicendum ppl'o dei. Qui prima vice noluit ire/ p̄hibit⁹ i somnis. Sed reuertēt⁹ nūcijs:ſcōo iter assumpsit.t in via vrgēte eo asinā vt iret per viam rectā iazna cui insidebat locuta est.t exinde angelum vidit cum gladio euaginato. Jn.c.xxij.t.xxiij. habetur ꝙ Balaam factis sacrificijs demonijs(qz ariolus erat)cepit loqui in cōmēdationē ppli isrl/t bñdicere ei. Et sic egit tribus vicibus in varijs locis vñ posset ppl'm isrl videre. Et inter cetera ꝓphetauit. Oriet stella ex iacob ꝛc. postquam recedens a balach dedit sibi ꝓsiliū malū scz ad inducendū israel ad fornicādum. Jn.c.xxv. habet ꝙ fornicati sunt filij israel cū madianitis adorātes idola eaꝝ. ꝓpter quod dōs mādauit suspēdi.xij. principes tribuū. Phinees autē filius Eleazari ꝓcutiens vnū ex filijs isrl fornicantē cū madianita ad mortē:placauit irā dōi. Leciderūtq̄ ꝓpt hoc malum xxiij. milia ex isrl. Jn.c.xxvj. mandauit dōs iterū numerari oēs mares a.xx. annis t supra p singulas trib⁹.t repti introtuz sexcēta milia.t mille septingenti triginta q̄ nō fuerūt numerati in egressione de egypto:qz illi oēs mortui sūt in deserto receptis iosue t caleph.t declarauit dōs ꝙ bdictis tribub⁹ darent possessio ꝑm sortes ptingentes. Jn.c.xxvij. petentib⁹ q̄nq̄ filiab⁹ Salphaad hereditatē mandauit dōs eis dari qō p̄ri ptingeret. tradēs regulā de successionis ordine in hereditatē.qū mozeret q̄s sine filijs masculis. Exinde p̄cepit moysi vt ascēderet in montē abarim/in deq̄ aspiceret terrā p̄missam patrib⁹ in quā nō introiret ꝓpter incredulitatē ad aquas ꝺdictionis. Et ꝙ institueret ducē ppli iosue p eo q̄ in agendis ꝓsuleret. Eleazar vero summum sacerdotē/ibiq̄ mortuus est. Jn.c.xxviij.t.xxix. fit mentio de sacrificijs offerendis t obseruantijs eoꝝ seu modis. Et primo de holocausto quotidiano i.duob⁹ agnis vno mane altero vespere offerēdis in altari:deinde de sacrificio in kalēdis frēdo.deinde de sacrificijs fiendis in solennitatibus phase.pente.t de tabernaculoꝝ/ festo ꝓpitiationis. Jn.c.xxx. agit de votis t iuramentis q̄ fiunt a mulieribus dū sunt in domo parentū vel cū sunt ꝑiugare velviduet:quō vel qñ possunt irritari a parentib⁹ vel maritis. Jn.c.xxxj. missa sunt plura milia ex isrl ex mādato dōi ad bellandū ꝓtra madianitas.q̄ debellantes eos oēs occiderūt exceptis feminis virginib⁹:ciuitates ceperūt t p̄dā multā nimis:t inter oēs diuiserūt occidentes cū alijsetiā balaaz ariolū. Jn.c.xxxij. petierūt tribus rubē t gad/t dimidia trib⁹ manasse/dari eis ibi citra iordanem passiones t mansiones.q̄bus moyses post increpationē dedit:cū hoc pacto ꝙ transirent iordanē ad bellandū cū alijs donec obtinerent terrā p̄missionis. Jn.c.xxxiij. de q̄dragintа mānsionibus factis in deserto p.xl.annos t noibus eorum. Jn.c.xxxiiij. de terminis terre p̄missiōis quā debebant possidere t q̄ deberent eis tribub⁹ terrā diuidere t oīa eorum. Jn.c.xxxv. de ciuitatib⁹ oppidis t suburbanis eaꝝ q̄ debebant dare leuitis. Et de ciuitatibus refugij trib⁹ citra iordanē:et de trib⁹ vltra iordanē. Jn.c.xxxvj.t vltimo ꝙ non ꝺheret mīmoniū viri vl' mulieres nisi de tribu suarne hꝝditas trā siret de tribu in tribū:t sic ꝓfunderent t imiscerent trib⁹.

§.IX. Liber deuteronomii dicitur

scōa lex:qz est quasi replicatio legis:cū multis tū additionibus t declarationibus ad ꝓcepta moralia iudicialia t cerimonialia. Et in.ca.xxvij. ordinauit moyses ꝙ sex ex tribubus ascenderent in mōtem garizim.t ibi leuite clamantes imprecarent maledictiones multas que ibi scribūtur trāgressoribus legis. Et cōtra in montē hebal ascenderent sex alie tribus t leuite clamantes imprecarent benedictiones plurimas circa tēpora lia q̄ in.c.xxviij. narrantur obseruatoribus legis. Et in.xxxij.c. habet canticū Audite celi. Jn.xxxiij.c. benedictiones quas dedit moyses ante mortem singulis tribubus. Jn vltı.ca. qualiter ascendente moyse in montē Nebo ex mandato dei ostēsa ei a dño terra promissionis:appositus est ad patres. nec inuentum est sepulchrum eius:luxitq̄ eum omnis israel.xxx. diebus.tio sue ducatum populi sumpsit. Hiero. super amos dicit moysen raptum in paradisum cum Enoch.

Hiero. ꝺz moysen fuisse raptū in paradisuz cū enoch.

§.X. Tempore moysi dicit bellinandus ꝙ in creta regnauit abderas qui ciuitatem cōdens noie suo abderas appellauit. de qua ciuitate oriūdus fuit democritus pb⁹.t in creta q̄dā rex vetustissim⁹ gargaris t colligēdi mellis primus vsum inuenit. hui⁹ filia ex incestu cū filiū ꝓcreasset:p̄ pudore flagitij eū iussit exponi primo diuersis feris vt occideret: postea marinis fluctib⁹:sed ad littus ab vndis ꝓiectus t a ceruis nutritus ad vltimum la queo captus cū ceruis cū quib⁹ manebat/et regi oblatus: eum recognoscens miseratus ipsius successoze istituit aui dis nomē imponens. Qui leges instituit ppl'o boues post aratrū domari:et frumēta sulco q̄rere docuit. Anno moysi xxxv. Cecrops regnabat in attica/a quo vsq̄ ad troie captiuitatem fuerunt anni.cccl xxv.t extunc.i post annuz ꝓxio tatū regni athenien siū annotat p̄ncipiū in quo cecrope regnāte nata est minerua:t ex minerua noie q̄ grece athena ꝺz athene illa p̄ria nūcupata est. Huic Cecropi succesſerūt xij. reges vnus post aliū p multos annos: quoꝝ vltimus fuit codrus q̄ in bello peloponēsiaco occisus est/qō ipse p curauit. Nā responsum habuisset a dijs ꝙ ille exercitus haberet victoriā cuius rex occideret i bello:vt victoriā haberet exercitus suus/in habitu transformato ne cognosceret accedens ad exercitū hostiū:ꝓtendēs cū vno occisus est ab eo/et victoria habita cecropidarū iperiū destructū est: qō durauerat p annos.cccc xxvij. Post quem codruz fuerunt athenis.xij. alij. reges successiue:postea fuerunt p̄ncipes t magistratus:demū p̄ncipes nouē q̄ annuatim mutabantur Epe quoq̄ moysi hercules primus ferē antheū lucte vicisse certamine:primus cecrops bouē immolans iouē appellauit Deucalion apud eos regnare exoꝛsus est:q̄ circa parnassū morabatur. Diluuiū qō sub deucalione factum est in thessalia:t incendiū qō factum est a phaetōte in ethiopia:t multe pestilentie locales:vt plato memorat fuerunt. Apollinis delphis templū t cecrope edificatur.

De prophetia balaam

¶ De gestis iosue/t alioꝝ iudicū filioꝝ israel. Cap.v.

IN libro Josue cōtinetur que gesta sunt sub ducatu, eius sup ppl'm israel. Et in p̄mo.c.hꝝ ꝙ iosue institutus post moysen dux ppli a dño:ꝓfortatus ē ab eo ne timeret:qm̄ ē iuuaret ad inducendū ppl'm in terrā p̄missionis:et ꝙ obseruaret legē dei t imitaret vestigia moysi oīsq̄ ppls declarauit se ei velle obedire. Jn.c.ij. iosue misit explozatores ad explozandū hiericoꝝ:quos recepit i domo.t occultauit raab meretrix:q̄ ei domui t familie sue p miserūt imunitatē si poneret signū coccineū in fenestra et occulte dimisit eos abire. Jn.c.iij. ꝙ trāsierūt iozdanē facta via miraculose antecedētib⁹ leuitis cū arca. Jn.c.iiij. ꝙ egressis de iozdane iosue fecit de flumine sumi.xij. lapides et poni in galgalis.t.xij. alios in medio iozdanis in memoriam facti. Jn.c.v. facta est circuncisio i galgalis:quia nati in deserto nōdū erant circuncisi. Et phase celebrarunt xiiij. die mēsis p̄mi. Et comederunt de frugib⁹ terre defīte manna quo pasti sunt p.xl.annos. Et vidit iosue angelū cū gladio euaginato q̄ ei dixit se venisse in adiutoꝛium sui. Ex mandato dei circūeuntes bellatoꝛes ciuitatem hierico clausam tubis buccinātes sex dieb⁹ semel:t sept ima septē vicibus corruerūt fūdit⁹ muri hierico t ingressi oēs occiderunt/t substantias expoſuerūt igni/excepta domo raab cū suis. Jn.c.vij. hꝝ ꝙ ꝓcedentes ad bellum ꝺ hay fugati sunt t alicꝫ occisi:et ozāti iosue ꝓpter hoc reuelatū est ꝙ ablatū fuerat aliqd de anathemate hierico Quo q̄sito per sortes reprus achoꝛ ꝓfessus furtum lapidatus est a ppl'o. Jn ca. viij. qō obtinuerūt hay ꝑ insidias simulantes fugā vt oēs

educerẽt de ciuitate: ꝛ oĩbus occisis ceperũt ciuitatẽ: regẽ
suspẽdẽtes. Jn.c.ix.ꝙ gabaonite simulantes se venire de
partib⁹ longinqs inierũt fedus pacis cũ eis cũ iuramento
firmãtes: sed detecta pia deceptiõe ꝑpter iuramẽtũ seruã-
uerunt eos: adiũciendo tñ eos cuidam seruituti Jn.c.x.hr̃.
ꝙ q̃nqs reges venerũt ad obsidendũ gabaonitas eo ꝙ ꝑse
derati fuissent cũ israel. postulãtib⁹ aũt gabaonitis adiuto
riũ ab iosue/ꝑcessit ꝺ illos q̃nqs reges iosue cum suis ꝛ de
bellauit. Cũqs fugientes persequeret ꝛ sol appropinquaret
ad occasum: ad oronẽ ꝛ postulationẽ hui⁹ rei sol firmatus
est in celo ꝛ luna ꝙ magnũ spaciũ: donec ille inimicis ultus
est. Jn.c.xj.ꝙ.xxxv. reges qui regnabant in diuersis ci
uitatib⁹ in terra ꝓmissionis debellauit ꝛ occidit/ciuitates
eor̃ capiẽdo. A.ca.xiij.vsq ad.xx.ꝓtinet quõ iosue ꝛ elea-
zar põtifex cũ.xij. ꝓncipib⁹ tribuũ diuiserũt terrã ꝓmissio
nis. ix. tribub⁹ ꝛ dimidie. s. manasse: vnicuiq partẽ suam ci
uitatũ loco⁹. Alijs duab⁹ scz ruben gad ꝛ dimidie manas-
se: iam data erat terra a moyse vltra iordanem. Et in.c.xv.
habet ꝙ asa filia caleph desponsata ottoniel recepit a pa-
tre ipsa suspirante ꝛ petente irriguum superius ꝛ inferius.

Jn.c.xx. designant ciuitates refugij ad quas ꝙfugere po
terat qui a casu occiderat aliquẽ vt ibi tutus esset vsq ad
mortem sum̃i sacerdotis. Jn.c.xxi. assignant leuitis ciui-
tates cũ suburbanis sine alio territorio ꝑ eo habituri dece
mas primitias ꝛ oblationes. Jn.c.xxij. Licẽtiate due trib⁹
cũ midia a iosue vt redirent ad terrã eis ꝓcessam vltra ior
danẽ: iuxta iordanẽ fecerunt altare infinite magnitudinis:
ꝑpter qõ iosue cũ alijs suspicãtes de idolatria missis nun-
cijs postq̃ sciuerũt ab eis nõ ad immolandũ fecisse altare il
lud/sed in memoriam ꝙ essent de pp̃lo israel quietati sunt.

Jn.c.xxiij.ꝛ.xxiiij. iosue senex effectus cõgregatis pp̃lis
aiauit eos ad obseruantiã legis ꝛ cultũ dei veri: recolens
bñficia eis exhibita a deo. qui obtulerũt se deo obedituros
ꝛ demũ mortuus est iosue cũ.cx. esset annor̃. Tenuit autẽ
ducatũ pp̃li ꝛ rexit. xxv. annis ꝝ Uin. hist. fuit q̃ sibi da-
ta in possessionẽ cariacha vel thannasara: ꝝ iosephum
etiã sichẽ. Joseph autẽ ossa q̃ secũ adduxerũt filij israel de
egypto posita sunt in sichem. Ex predictis apparet ꝙ iura
ꝓmogenite q̃ ꝓsistebãt in tribus ꝓcipue: qz scz primoge-
nitus habebat regnũ ꝛ sacerdotiũ/ꝛ diuidere hereditatem
primũ. s. regnũ datũ est tribui iude qõ maxime apparet in
dauid: ꝛ multomagis i christo q̃ sup oia regnat: ꝛ hoc ꝓme
ruit in mari rubro: qz prima trib⁹ q̃ itrauit mare post moy
sen fuit tribus iuda alijs dubitantib⁹. Scõm. s. sacerdotiũ
datum fuit tribu leui Tertiũ. s. diuideret tribui ephraim qz
iosue qui diuisit terram fuit de tribu ephraim.

§. I. Post moysen ꝛ iosue duces

successerunt in pp̃lo iudices q̃ nil iuris habentes in eo/ne-
quaqs vt illi principabãt: sed in tribulationib⁹ suis eor̃ cõ
silio ꝛ prudentia pp̃ls vtebat. Sciẽdũ aũt ꝙ in chronica iu
dicũ plerũqs inter duos iudices ponit tps afflictionis iu-
deor̃ quarũ. s. afflictionũ tpa ꝝ hebreos annis posterio-
rũ iudicũ aggreganť. vt habeat: ꝑcise numerus annorum
cccclxx. ab egressu egipti vsq ad edificationẽ templi q̃ in
tertio regũ computãť. Itaqs post mortẽ iosue iudeos alie
nigene annis. viij. subiectos tenuerũt. q̃ anni tpibus otto
niel primi iudicis ꝝ hebreos adiuncti sunt. Iterũ inter ot
toniel ꝛ ayoth anni seruitutis. xviij. legunť. q̃ tpib⁹ ayoth
cõputanť ꝝ eos. Simil̃r post ayoth. xx. post delboram. vij.
post iair. xviij. post abdon. xl. q̃ anni oẽs simul computati
cxj. sunt. Deinde si ab annis iudicũ separati cũ eis nume-
renť ab egressu egypti vsq ad fundationẽ tẽpli. d.c. et vn⁹
anni sunt cõputatis. s. decẽ annis absalon q̃ in. lxx. non ha
betur. Nos autẽ eusebiũ chronographũ ꝛ hebreos ex par-
te sequẽtes. sic annos iudicũ numerabim⁹: vt mnozẽ illuz
numerũ ꝑcise qui in. iij. lib. legis legiť habeam⁹ hoc Uin.
histo. Et dicit ioseph⁹ ꝙ hystoria de idolo michee ꝛ de vxo-
re leuite violẽrata ꝑpter qõ secutũ est bellũ: ꝛ tribus ben
iamin quasi deleta/q̃ narrant in fine libri iudicũ/dicit pti
gisse post mortẽ iosue ꝛ ante ottoniel. Tẽpore iosue euro-
pe filie phenicis regis tyri ꝛ sidonis Jupiter q̃ deus apud
ethnicos habitus est/turpiter mixtus est. Tempore otto-
niel cadmus thebis regnauit ꝛ ex cuius filia semel nat⁹ est
dionysius liber p̃ sub quo ꝛ linus thebeus musicus fuit.
Ea quoqs q̃ de metra dicunť quam ifidẽ esse aiunt ꝛ danae
ex qua ꝑseus nasciť his tpibus gesta sunt. Tẽpore ayoth
iudicis athenis sextus regnauit erichtheus. Cuius filiam
orithyã boreas thrax rapuit/quẽ fabula ventum esse ꝓfin
git. fabula quoqs ꝓserpine hui⁹ tpis fuit. Tpe delboze iu-
dicis midas regnauit in phrygia. Jliũ ab illo est conditum
Argmo⁹ regnũ defecit in mycenas translatum: vbi prim⁹
ꝑseus regnauit tpe gedeonis iudicis israel. Orphe⁹ thrax
clarus habeť cui⁹ discipulus fuit museus. Linus q̃ m⁹ gr̃
herculis oĩbus efficiť not⁹. hercules certamina cõsummat
antheũ interficit: illũ vastat. Uarro in lib. iij. diuinarũ rerũ
putat herculẽ victorẽ dici eo ꝙ oĩm aialium genus vicerit
Sed hercules iouis filius ab alijs inuictus omphale mu- Hercu-
lieri subiacuit/q̃ illũ nere fecit/ꝛ muliebria officia exercere les.
De eodem dicit alb. Hercules deuicto gerione veniens ita
liam ab euandro tunc rege susceptus est. Et cũ se iouis fi-
lium dixisset: ꝛ virtutẽ suã morte caci ꝓbasset: ꝓ numine
habitus est. ꝛ arã meruit q̃ maxima dicta est/ꝛ ei data est
quã delphicus apollo et in italia fore predixerat. Demũ in
morbũ pestilentẽ incidit/ꝛ ob remedium doloris in flãmas
se iniecit: sicq mortuus est. Unde ꝛ Señ. in vlti tragedia
vocat herculẽ oetẽũ: ab oetea monte in quo fusc̃sus est.
Ecce qualis deus gentilitũ effeminatus! ꝛ impatientissim⁹.
Hunc etiam herculẽ tradunt poete fabulose occidisse ser-
pentem hydrã habentem capita. ix. cui⁹ ꝓprietas erat ꝙ
vno succiso octobãrur. vij. vnde ipsum cõbussit. Sed rei ve-
ritas: hydra locus fuit euomẽs aquas ꝛ vastans ciuitatem
vicinam. In quo vno meatu clauso erumpebant multi alij
meatus. qõ hercules videns loca ipsa exussit: ꝛ sic clausit
aque meatus. Nam ab aqua hydra dicta est. ꝛ ſm Ambi.
signat heresim. Fuitqs hercules vsq ad tempora Jepte iu-
dicis israel vel circa. Uincen. histo.

§. II. Judices post iosue hi fue

runt. primus ottoniel frater caleph, Sed ante iꝑm in pmo
ca. li. iudicũ narrat ꝙ trib⁹ iuda cũ tribu symeonis ascen
derẽs simul in pliũ ꝺ chananeũ debellanerũt eũ capto rege
adonibezech. q̃ abscissis sibi summitatib⁹ manuũ ꝛ pedum:
dixit iuste hoc dñs egisse. qz. lxx. reges captos ipe abscissis
summitatibus manuũ ꝛ pedũ tenuerat sub mensa sua. Asa
quoqs vxor ottoniel recepit a pre caleph irriguũ superius
ꝛ inferius ꝓut postulauerat. Jbiqs narrat ꝙ filij israel nõ
deleuerũt gentes illas in terra ꝓmissionis ex toto: sed fe-
cerunt plures ex eis sib̃ tributarios. qõ dñs ꝓmisit. s. ex to
to nõ deleri: vt erudiret israelez in eis. Jn.c.ij.ꝛ.iij. hr̃ ꝙ an
gelus dñi apparẽs arguẽs eos de transgressione legis/in-
properas bñficia eis a dño collata/ad flerũ eos induxit. Et
ibi in genere hr̃ quõ plurib⁹ vicib⁹ recesserũt a deo ꝑpter
ea traditi sunt in seruitutẽ plurium tyrannor̃: ꝛ penitentes li
berati sunt ꝑ diuersos iudices: ꝛ post liberationẽ sepe reci
diuauerunt in mala. Primus ergo iudex q̃ libauerit eos de
manu chusanrasatim regis mesopotamie cui seruierat is
rael. viij. annis fuit ottoniel. ꝛ quiuit terra. xl. ãnis. Reuersi
autẽ ad mala traditi sunt in man⁹ eglon regis moabitarũ
ꝛ in man⁹ etiã ãmonitarũ ꝛ amalechitar̃. xviij. ãnis. Sed
clamantes ad dñm liberati sunt ꝙ ayoth q̃ simulãs sevelle
regi eglõ loqui secreto cubiculo eũ gladio interfecit: ꝛ per
posticũ fugiẽs ꝓgregato exercitu moabitas plurimos oc-
cidit ꝛ quieuit terra annis. lxxx. Jn.c.iij. Sagar q̃ fuit ter
tius iudex occidit sexcẽtos ex philistin. s. volentes intrare
territoriũ eor̃ vomere. post hec malũ facientes traditi sũt
in manus iabin regis chanaan: cui⁹ princeps exercit⁹ erat
sysara. Est aũt ꝓgressus in bello cũ barath ad hoc suaden-
te ꝛ associante delbora pphetissa. Ex tertio autẽ exercitu
sysare a dño/fugientẽ sysarã de bello ꝛ absc̃dentem se in
domo iahel vxoris aber cynei/ipm dormientẽ iahel clauo
per tpa transfixit. Jn.c.v. canticũ delbore qõ fecit in gr̃az
actione dño ꝑ victoria pp̃li sui. Jn.c.vj. reuersi ad iniqui-
tates pristinas traditi sunt in man⁹ madianitar̃. vij. annis
quor̃ principes erant Oreb. zeb. zebee. ꝛ salmana. Sed li-
berati sunt ꝙ gedeonẽ q̃ntũ iudicẽ Angelus essi apparens
ei purganti tricticũ. ꝓnunciauit liberationẽ fiendã ꝙ ex q̃
angel⁹ virga ꝓtiens carnes ius ꝛ azyma posita a gedeo
ne sup petra/ignẽ accendit ꝓsumẽs illa post hec petijt in si
gnũ future victorie gedeon vellus in area positũ rore com
pleri: area ficca remanente. postea iterũ ecõuerso. qõ totus
factum est. Jn.c.vij. de exercitu ꝓgregato cũ gedeone: re-
cesserunt primo. xxij. milia qz formidolosi. Scõo ducẽs his
q̃ cũ eo remanserãt. s. r. mlibus ad fluuiũ ad bibendũ solũ
q̃ nõ genuflexo sed manu aquã mittebãt ad os in potãdo
assumpti sunt q̃ fuerũt trecenti tñ. cũ q̃bus bellũ gessit cõ
tra madianitas. ꝑfortatus e somnio qõ audiuit recitare in
castris inimicor̃. s. ꝙ panis subcinericius fuit visus a quo
dã pcutere castra madianitarũ. Cũ tubis ergo illis trecen-
tis buccinãtib⁹ ꝛ vasa testea ad inuicẽ cõfringentib⁹ lam-
padibus accẽsis paratactis euiglãtes madianite a somno
fugerunt mutua cede se occidentes. Jn.c.viij. ꝙ isecuti sũt
eos fugientes/ꝛ viros tribus ephraim iurgantes ꝺ gedeo

nem eo q̄ nō vocasset eos ad preliū humilibus ⁊ humanis verbis placauit:⁊ occisis.cxx.milib⁹ de madianitis ⁊ oreb ⁊ zeb.v.milia q̄ euaserūt cū zebee ⁊ salmana ⁊ repausantes quasi securos:etiā occiderūt.⁊ preda sumpta ex spoliis:gedeon ex annulis aureis sibi datis fecit ephoth:in quo fornicatus est pp̄s a deo/⁊ iudicauit gedeon.xl.annis. Jn.ca. ix.abymelech filius illegitim⁹ gedeonis suasit viris sichez vt occiderent.lxx.fratres suos legitimos filios gedeonis: vt ipse solus dñaret. Qō ⁊ fecerūt sup lapidem vnū decapitantes illos excepto minimo dicto ioathā qui abscōditus fuit.q̄ sichimitis dixit parabolā de lignis q̄ fuerāt ad vitē ⁊ ficū ⁊ oliuā ⁊ demū ad rhamū.i.senten vt facerēt sibi ilam regē. Abymelech aūt dissensionen sumēs postea cum sichimitis ignē suppositi turri sichem/ex quo mille mortui sunt. Et demū ipse obsidens thebes cum ꝑ muro pcussus fuisset a muliere per fragmen mole iactate in capite/ne videretur occisus a muliere ab armigero suo fecit se ad plenum occidere. Jn.c.x. iudex sextus fuit Thola de tribu isachar q̄ iudicauit israel.xxiij.annis Post hūc septim⁹ iair qui iudicauit.xxij.ānis habens. xxx.filios insidentes asinis.principes.xxx.ciuitatū. quib⁹ dedit vxores:post quos israelite.peccantes dño afflicti sunt, multipliciter ab āmonitis ⁊ madianitis. Jn.c.xi. Jepte illegitimus princeps latrocinantiū factus ē dux exercitus a galaaditis:vt pugnaret cōtra ammonitas:⁊ missis pr⁹ nūcijs iepte ad regē ammon.rōne ostēdens iniuste eos vsurpare velle terras eis a dño cōcessas:cū nolleret eū audire factovoto de offerēdo q̄ ei primo occurreret de domo reuertēti cū victoria accessit cōtra āmonitas ⁊ debellauit eos. Cui reuertenti occurrēs filia virgo cū tympano:vt votū seruaret īmolauit eā:stultus in vouendo:impius in implendo. Jn.c.xij.orta est sedicio inter ephraim ⁊ galaaditas: quia nō vocasset eos ad p̄lium cōtra āmonitas ⁊ iurgantes pugnauerunt simul. Galaadites occupantes vada iordanis/cū illi de tribu ephraim vellent transire sparsim fugientes/vt cognoscerent si erant ephratei/faciebant eos dicere sebboleth. Cūq̄ pferre nō possent sz dicerēt ebeboleth occidebāt eos:⁊ occisa sūt de ephraim xlij.milia. Judicauitq̄ iepte israel sex annis iudex septim⁹ Post quē iudicauit.vij.abessam de bethleem annis.vij.habens.xxx.filios ⁊ totidē filias. Post quē iudicauit nouus ahialon zabulonites annis.x. Judicauit post illum abdon viij.annis.habēs.xl.filios iudex.x. Addentes filij israel mala malis traditi sunt in manus philistinorum.xl.annis:sed adiuti sunt p samsonen xs.iudicem de tribu dan. Unde i.c. xiij.narrat q̄ angelus dñi apparens primo vxori sterili manue.⁊ postea ipsi manue. significans eis q̄ filium haberēt q̄ nazareus esset q̄ inciperet liberare pp̄m de manu philistinor⁹ offerētibusq̄ ei hedū coctū accēso igne: angelus in flammā se eijciens disparuit ex quo territus manue confortatus est ab vxore. Jn.c.xiiij.habet q̄ samson grandis factus accepit vxorem de philisteis:pergensq̄ cū parentib⁹ ad ciuitatem vidēdā philistinor⁹ vnde vxorē accepit/declinās a parentibus occidit leonē:in cuius ore cadauer eis altera vice inuenit mel apum:celebratisq̄ nuptijs ꝓposuit ꝓblema seprem sociis sibi datis/q̄ soluere nesciebāt/ nisi vxor samson importune extorquens declarationen eius ab ipso ad preces et minas eor⁹ ipsos edocuisset. Jn.c.xv. contineꝫ quod q̄ socer suus tradiderat vxorem samsonis alteri viro/ ꝓpterea samson trecentas vulpes colligatas simul binas in caudis facibus incensis ibi positis misit p̄ sata philistinor⁹ q̄ cōbusserunt oīa blada. Cum aūt ꝓpter hoc israelitare ligatum tradidissent samsonē in manibus philistinor⁹:subito spūs dei rūpente ligamina cuz maxilla asini de terra assumpta occidit mille ex philisteis. Cūq̄ ex labore sitiret valde:de ipsa maxilla piecta in terrā exiuit aqua vñ bibit. Jn.c.xvj. narrat q̄ clausus samson in ciuitate gazan ad quam descenderat de nocte ad montem circa noctis mediū surrexit ⁊ portas ciuitatis cū vectibus in monte humeris asportauit. Exinde in soreth dilectā mulierē adamauit:q̄ ad requisitionē ⁊ petitionē pecunie a philisteis:siue stigans ab eo in quo esset tanta fortitudo eius.primo dicit in.vij.neruis/si eis esset ligatus. postea de funibus nouis: postea de.vij. crinibus capitis licio plexis et clauo his circumligatis fixo in terram quibus oībus expertis subito oīa rūpebat. Tandem ab ea importunatus manifestauit.s. quod esset in capillis capitis.vñ eis rasis ipso dormiente i gremio eius/captus a philisteis et exoculatus est quem i carcere obseruabant. Aduenente aūt festo in tēplo dagon dei eor⁹ philistini pducentes eū cōā pp̄o ad tripudiādum capillis capit⁹ iā augmētatis: tactis columnis tēpli p̄missa ꝺone ait. Moriat aīa mea cū philistijm:⁊ corruensq̄ tēplū occidit ipm et plurimos philistinor⁹. Judicauit aūt israel samsō.lx.annis. Jn.c.xvij. habet q̄ quidaz noīe micheas de monte ephraim restituit matri mille centū argēteos quos sibi dederat in depositū:ex q̄bus illa fieri fecit sculptile et quedā ornamēta sacerdotalia:ediculā seu capellam in domo sua. Jn.c.xviij. Filij dan volentes sibi terminos dilatare:miserūt nūcios seu exploratores ad inuestigādū loca eis aptiora:q̄bus declinātibus p̄ hospitio in domū michee sacerdos declarauit eis quō ibi maneret. demū reuertentib⁹ illis alia vice:duxerunt secū sacerdotē illū asportātes ido lu⁹ michee cum alijs rebus secū:⁊ venientes cum exercitu laīs:ceperunt illos secure habitantes ⁊ cū nullo habentes societatem. Jn.c.xix. scribit de leuita quodam qui perrexit ad socerū suū vt reconsiliaret sibi vxorē suā q̄ irata recesserat ab eo. Qui amicabiliter receptus ab eo:⁊ benigne recedēs ab ipso cum vxore sibi reconciliata. Facto sero declinauerūt p̄ hospitio ad vrbem gabaa. Cumq̄ a quodam fuisset in domū inductus:viri pessimi illius ciuitatis pulsantes domū petebant virū illū ad se educi/vt eo abuteretur. Et cū non acquiescerēt hospiti hoc pcibus phibentit demū leuita ille misit ad eos concubinam:videst vxorē q̄ hic concubina ōrtq̄ forte nō ducta solēnitate legali:qua tota nocte abutentes de mane ante ostiū dom⁹ corruit mortua. Quā leuita ponens sup asinū ⁊ reuertens in domum fecit de cadauere eius.xij.partes:⁊ misit ad quālibet tribu⁹ partem vnam. Jn.c.xx. ponit q̄ abhorrentes tantū facin⁹ oēs tribus cōgregate sunt:⁊ miserūt nuncios ad hoīes tribus beniamin:vt traderent eis hoīes de gabaa vt punirentur Quibus nolētibus sed cōgregatis in adiutoriū eorū:toēs alie tribus mouerunt bellū ꝓtra eos:⁊ in primo egressu occiderunt illi de tribu beniamin de israelitis reliquis.xxij. milia. Jn scō ꝓlio iterū de beniamin viri interfecerunt de israelitis.xviij.milia:⁊ hoc q̄ p̄fidebāt in multitudine sua. Jn tertio ꝓlio post oronē ⁊ humiliationē:israelite de bello uerunt ⁊ occiderūt de tribu beniamin.xxv.milia:⁊ ciuitatē gabaa incenderunt ⁊ alias ciuitates beniamin. Jn ca. xxj.⁊ vlti.ptinet q̄ filij israel congregati in sylo planctū fecerunt p deletione ⁊ exterminio tribus beniamin:nō em̄ remanserāt ⁊ euaserāt de eis nisi sexcēti viri q̄ fugerūt in desertum. Reperto aūt q̄ viri de iabes galaad de p̄cepto nō obedierāt edicto vt oēs deberēt cōuenire:sed in terminis suis remāserant:miserūt viros bellatores ꝓtra eos:q̄ eos gladio exposuerunt/solū virgines reseruātes q̄ erant quadringente quas dederunt vxores quagringentis de beniamin. Alijs ducētis ꝓuidentes vt in quadā solennitate in q̄ multi pueniebāt etiā puelle virgines sibi ex eis vxores acciperēt:qō factū est. sed hec historia del euita ⁊ precedēs de micha ōr cōtigisse inter tempus iosue et tp̄s ottoniel medio rpe. ¶ Habet post libz̄ iudicū li. Ruth.c.vij. ptinens historiā rei geste tpe vnius iudicū.s.heli sacerdotis:ō quo infra videlz q̄ elimelech de bethleem iuda ꝓpter famē seu caristiam pegrinatus est cum vxore sua noemi ⁊ duobus filijs maalon et chelio in terrā moabitarū. Jbiq̄ mortuo eli melech filij eius duxerunt vxores moabitidas: quarū vna dicta est orpha.altera rub. Mortuis illis sc⁹ maalon ⁊ chelion.noemi volens reuerti i bethleem dixit nurib⁹ suis vt reuerterentur ad domū parentū suor⁹.⁊ cū vtraq̄ vellet eā sequi:demū orpha dimisit eam. Ruth vero obfirmato aīo dixit se nunq̄ recessurā ab ea quocūq̄ pgeret. Cūi illa ergo reuersa est bethleem:tpe messium quia paupercule erant uit ruth i agrū booz sequēs metētes vt colligeret spicas remanentes:⁊ cognita booz bonitate eius de sero dedit sibi de frumento collecto. Demūq̄ maritus q̄ fuerat ruth nullum ꝓpinquiorem habebat:q̄ sibi esset booz:cū ille sponte ⁊ coram testibus fateretur velle eam habere in vxorem seruato more qui tunc seruabatur in huiusmodi:qz sc⁹ ille q̄ cedebat iuri suo se discalciabat. booz contraxit matrimonium cū ruth moabitide de q̄bus natus est obeth. Obeth autem genuit Jesse seu isai patrem dauid.

Gedeō habuit lxx.filios q̄oēs dēptoio athā fuerūt obtrūcati.

De gestis Sāsonis.

Adde q̄ sam son scip sum occidendo nō pec. cauit idē ātoi i sum. ti⁹ tra

℣.III. De bello grecorum cōtra troianos ⁊ destructione troie ⁊ causa ꝓm Uin.hist.lib.iij. clxij.⁊ ꝓm helinandū:anno quo mortui sunt iepte ⁊ hercules. Alexander q̄ ⁊ paris/priami filij⁹ rapuit helenā vxorem menelai:⁊ bellū decēnale surrexit ꝓpter hoc. Ab hoc āno vsq̄ ad quartū annū achaz regi iuda q̄ est prim⁹ annus vrbis.i.rome condite.inueniūt in chronicis anni.cccxxxviij. Quanuis teste aug.quidā scripserūt romā pdītā fuisse sub Ezechia rege filio achaz. Orosi⁹ dicit anno ante vbē conditam.ccccxxx.p raptu helene fuisse factā ꝓiurationē grecor⁹ ⁊ pcursum mille nauiū extitisse:⁊ deinde obsidionem decēnem. Porro phrygius dares q̄ scripsit hanc historiam dicit q̄ duces grecorū ꝓtra troiā fuerūt.xlvij.q̄ adduxerūt naues mille ducentas duas. Sūma aūt belli troiani ex historia daretis quā trāstulit cornelius ista est. Castor ⁊ pol

Bellum troianū

lux audientes sororē suā helenā pulcherrimā vxorē mene lai fratris agamēnonis raptā fuisse ab alexandro seu pari de. nauē ascendentes secuti sunt eā: ꝛ cū i lesbio littore na uem soluerent: maxima tēpestate orta nunc̄ comparuerūt Quos lesbij vsq; ad troiā quesierunt: ꝛ nō inuenientes cre diderunt immortales deos factos. Conuenerunt igit apud Athenas duces gregoꝝ. xlvij. cum nauibus mille ducentis duabus. Missiq; sunt primo legati Diomedes ꝛ Ulysses ad priamū: vt satisfieret iniurie Infertoq; negocio pugna tum est inter eos. ꝛ in primo bello hector filius priami pro tesilaum interfecit. In secundo bello patroclum ꝛ minonē ꝛ aiacē telamoniū occidisset/nisi eum de sanguine suo reco gnouisset. Erat enim natus de hesiona sorore priami. Pri me inducie date sunt grajs petentibus p biennū. In ter tio prelio hector boechen archi locum ꝛ pthenorem duces occidit. In quarto prelio Alexander menelai femur sagitta transfixit. In quinto bello hector. vij. fortissimos duces oc cidit Eneas duos. Achilles quatuor. Diomedes duos. In sexto bello continuis diebus. lxxx. pugnatum est. Grajj se cundas petunt inducias in triēnium. quo cōpleto iterū pu gnat. hector in prima acie interfecit quatuor duces fortissi mos. Achilles q̄ erat ex parte grecorum occidit duos de pte troianorū. pugnatur diebus. xxx. Priamus tertias petit in ducias sex mensibus. Iterū agamēnon q̄ ex parte erat gre corum petijt quartas inducias dierum. xxx. In nono bello voluit Andromache vxor hectoris ipm hectorē retinere: q̄ in somnis viderat ei non expedire vt pdiret in bellū. quod cū facere nō posset astyanactem filiū suū ad pedes eius po suit. Sed nec sic eū retinuit. hector igitur i bellum pdiens tres duces fortissimos occidit duos vulnerauit/ꝛ tertium achillem a quo tandem occidit. Grajj quintas petunt indu cias duorum mensiū. Post bellū decimū Grajj sextas ponūt inducias per annū. In bello. xj. palamedes qui rex per cō motionem factus fuerat occidit. In bello. xij. troilus mul tos occidit. In. xiij. plio pugnat cōtinuis diebus. vij. Aga mēnon septimas petijt inducias. xxx. dierū. In bello. xvij. troillus achillē sauciat ꝛ pugnat ꝯtinuis diebus. vij. In bello. xix. troilus ex equo cadēs ab achille occidit. In. xx. bello cadit mēnō dux persarum priamus decimas petit in ducias dierum. xxx. In bello. xxj. Alexāder occidit achillem in phano apollinis: vbi eū ad colloquū vocauerat concor diam simulās. Greci igit. petunt vndecimas inducias. In xxij. plio. Alexander aiacem sauciat/ꝛ a iax sauciatus ale xandrum interfecit: ꝛ de vulnere statim moritur. In bello xxiij. ꝛ. xxiiij. pātasilea regina amazonū viriliter nā. oprole mū achillis filiū sauciat: ꝛ a quo tandē ipsa occidit. Anthe nor polidamas ꝛ eneas dicūt priamo vt faciat pacem: q̄ no lente patriam pdunt. Capta igitur troia agamēnon pdam oēm equaliter diuisit. Itaq; pugnatū est ad troiā annis. x. mensibus. viij. dieb⁹. xij. Et vt refert Dares phrygius: cor ruerūt ex argiuis octingenta ꝛ septuaginta milia. E troia nis aūt sexcenta septuaginta sex milia hoīm vsq; ad opi dum pditum: eo aūt pdito occisa sunt ex troianis ducēta septuagintasex milia. Eneas nauibus pfectus est: cum qui bus alexander greciā uerat numero. xxij. quē secutus est numer⁹ triū miliū quadragintoꝝ holz ex troianis. Anthe norē secuti sunt duo milia quingenti. Et helena cuz cassan dra ꝛ andromache ꝛ hecuba vxore priami cū mille septin gentis crimusiū petijt. Menelauz ꝛ helenā vxorē ei⁹ dicit homerus ad thecurē regē egypti quē polipum vocat post captam troiā diuertisse. De diomede ꝛ Ulysse cū socijs sic dicit Aug. in. xviij. de ciui. dei. Greci victores deletā troiam relinquētes. diuersis ꝛ horrēdis cladibus dilacerati ꝛ con triti sunt. ꝛ tū ex eis deoꝝ suoꝝ numerū auxerūt. Nā ꝛ dio medē fecerūt deū quē pena diuinitus irrogata phibent ad suos nō reuertisse eiusq; socios in volucres fuisse uersos nō fabuloso poeticoq; mēdacio. sz historica attestatiōe cō firmant/q̄bus nec de⁹ vt putant fact⁹. humanā naturā re uocare vel ipse potuit: vel certe a Ioue suo rege tanc̄ ce licola nouitius ipetrauit. hec Aug. Et paulo post subdit. Hoc varro vt astruat cōmemorat alia nō minus incredibi lia de illa maga famosissima Circe: cū socios ulysſis muta uit in bestias: ꝛ de arcadib⁹ q̄sorte ducti itrabāt quoddā stagnū. atq; ibi cōuertebantur in lupos: ꝛ cū similib⁹ feris p illius regionis deserta viuebāt. Si aūt carne nō vescerē tur humana. rursum post. ix. annos eodē renatato stagno reformabant in hoies ꝛc. Nos autē cū essemus in italia au diebamus talia de quadā regione illarū partiū vbi stabu larias mulieres imbutas his malis artibus in caseo dare solere dicebant/q̄bus vellent seu possent viatoribus: vñ in umēta illico querterent: ꝛ necessaria queq; portarent. post q̄ pfuncta opa iteruz ad se redirent: nec tū eis mētem fieri bestialē: sed rōnalē humanāq; seruari. Nec sane demones

Capit troia a grecis.

Maga cla des ho minum.

Maga circe.

De ho minib⁹ inlupos con uer sis

naturas creant. si q̄d tale faciūt sed specieten⁹. i. ſm appa rentias circe socios mutauit vlysses. ſm istū modū mihi vi detur fieri potuisse: si tū factum est. Et si pcludit q̄ ope de monū iste fiebāt querſiones ſm apparentiā ad sensum: nō ſm rei veritatē. ꝛ hoc firmat. xxvj. q. v. nec mirum. ꝛ. c. epi. Post ad destructionē troie q̄ fuit anno. iij. abdō iudicis isr prim⁹ apud latinos regnauit Eneas. ante quem regnaue runt Janus. saturn⁹. picus. faunus ꝛ latinus: annis circi ter centū q̄nquaginta. Regnauit aūt tertio anno velut qui dā volūt. post annos. viij. a captiuitate troie annis tribus Scōs regnauit filius eius ascanius ānis. xxxij. Post hunc regnauerūt succeſſiue alij. xiij. quoꝝ vltim⁹ dictus est amu lius. Et tp̄s regni oim istoꝝ ab enea vsq; ad amulium est circa annos quadrigētos viginti tres. Hui⁹ Amulij autē regis tpe nati sunt Remus ꝛ romulus a marte ꝛ alia: q̄ con diderunt romam. Qua cōdita latini vocati sunt romani. Quibus. s. romanis ꝑm⁹ regnauit romul⁹ occiſo remo ger mano. ꝛ cepit regnare anno. vj. achaz regis iude. ꝛ regna uit annis. xxxviij. post quē regnauerūt succeſſiue sex alij re ges. s. Numa pōpilius Tullus hostilius: Ancus martius: Tarquinus priſcus: Seruius: ꝛ Tarq̄nus superbus. hi. vj. re ges imperauerūt annis. ccxl. vel circa. Exinde finito regio q̄natu apud romanos a Bruto cōsules esse ceperūt. Dein de tribuni plebis ꝛ dictatores ꝛ rursum cōsules rēpublicā obtinuerūt: ꝛ p ānos ferme. ccccl xiij. vsq; ad iulij cesarē q̄ prim⁹ sibi singulare arripuit imperiū: ꝛ a quo postea impe ratores cesares appellati sunt. Vin. histo. refert. q̄ ex histo ria francoꝝ habet q̄ tpe Ayoth iudicis israel edificata est troia: ꝛ stans annis. clxxxv. capta est ꝛ deleta tpe abdon iu dicis israel. Post cuius euersionē multitudo magna fugi ens: ꝛ in duos ppl̄os se diuidēs: quātū. s. ad deſcendentes ex priamo alia franconē priami regis nepotē. s. filiū hectoris. alia turcū filiū troili filij regis priami secuta est: ꝛ inde tra dunt quidā duos ppl̄os ab his deſcēdentes noiari. s. franc̄os ꝛ turcos. Ascanius autē enee filius cōdidit albā prope romā: sed postea destructam a romanis.

Roma ni.

Franci. Turci.

¶ De gestis hely ꝛ samuelis ꝛ saul/iurta seriem pri mi libri regum. Capl'm. vj.

A dignt orienm oz fieri denoia tio.

REcedendo ad sacrā histo riam post samsonē iudicauit hely qui ꝛ sacer dos ꝛ a digniori sacerdos est noiatus non fu dex ꝛ trāslato essi sacerdotio a filijs eleazar hic primus de filij ithamar arripuit. Et fortiran ipsemet fact⁹ iudex: ꝛ sacerdotium ad se trāstulit. Cepit autem iudicare an no ab exitu de egypto. ccclvj. etatis autez tertie. i. ab abrāā occclxj. mundi vero bis millesimo. occcix Et iudicauit an nis. xl. Huius tpe cōtigit hystoria ruch. de qua. s. Sub hu ius tēpore natus est Samuel ppheta. vt hȳ in. j. lib. Regū. vnde ꝛ psequendo eius hystoriā sez de libro regum. In. j. cap. narrat q̄ helchana habuit duas vxores. s. annam ꝛ fe nennā. Anna autē sterilis erat: sed magis a viro diligebat fenēna fecūda. propter qō exprobrauit annede sua sterilitate super quo cōtristata valde accessit ad templum orans ꝛ vo tum faciēs p filio obtinēdo. Et cū reprehenderet a hely q̄ vt ebria oraret: illa humiliter se excusauit indicans suaz afflictionem. Exaudiuit aūt dñs oronē anne ꝛ dedit ei filiū masculū. s. samuelē ppheta: quē ablactatum obtulit domi no ad tabernaculū dei/ꝛ ibi dimisit eū ad seruiendum in eo. b

In. c. ij. pomt canticū. Exultauit cor meū ꝛc. qō anna cō posuit deo gras agendo. Deinde narrat q̄ duo filij hely. s. ophni ꝛ phines ministrantes in tabernaculo erant gulosi propter qō faciebant de aſalibus in sacrificium oblatis ante q̄ incederent sumere partē suā p ꝛa legē p ministros eoꝝ. Ac etiā dormiebāt in tabernaculo. i. atrijs eius cū mulieri bus: quod audiens hely reprehēdit/sed nimis remisse. In ij. ppheta quidā redarguit hely de sua negligentia circa fi lioꝝ correptionē: p nuncians eoꝝ (propter scelera) occisionē Ac etiā narrat quō samuel ter vocat⁹ in somnis a domino existimans se vocari ab hely: ibat ad eū. Qui tertio docuit eū vt si amplius vocaret dicerent: loquere dñe q: audit ser uus tuus. Quo id obseruante dñs locutus est ei. de defe ctu hely ꝛ filioꝝ ꝛ punitione futura. qō samuel ab hely in terrogatus totum retulit. In. iij. philistei pcedētes ad bel lum p ꝛra israel fugauerūt eos. occisis quatuor milibus ex israel: propter qō israelite p sui adiutorio fecerunt portare arcam dñi in castra sua: sup qua exultante ppl̄o israel philī stijm ꝛristati sunt dicētes ve nobis ꝛc. Exhortātes tū se inuicem plium ineūtes ꝛra isr̄l: debellauerunt eos: capta arca ꝛ occisis filijs hely. hoc pr̄ audiens cadens retrorsum expirauit. In. c. v. arca dei ducta a philisteis in azotum. ponētes in tēplo dagon idoli eoꝝ inuenerūt bis dagon in terrā proiectū ante arcā ꝛ pcussi etiā sunt philistijm vlceri bus: ꝛc.

prophe

Capit arca dei a philisteis.

dus in natibus. Et quocūq; ferebant arcam sequebat plaga illa/murib⁹ ex terra ortis corrodētibus eos in posteriorib⁹. Jn.c.vj. Inito cōsilio remiserūt arcā cū ōneq; natibus t muribus aureis ſm numerū.v. ciuitatum eorū. philistei ponētes eā in plaustro qō ducerent due vacce lactantes vitulos/eis tū clausis: q recto itinere mugientes tulerunt arcam in bethsames q̄ est in israel. Et ex bethsamitis mortui sunt. l. milia q̄ viderūt arcā dñi. Jn.c.vij. translata arca de bethsames in cariathiarim samuel admonuit populum ad idola dimittenda. t vt ad dñm reuerterentur seruiendo ei. qō t fecerūt celebrato ieiunio penitētiā agētes. Et cū philistei irent cōtra eos ad pugnā: samuele orante et agnū offerēte p israel: dñs exterruit philisteos/t debellati sunt. Judicauit aūt samuel populū discurrēs annuatim p diuersa loca ad populū dirigendū. Jn.c.viij. samuel senex effectus pstituit loco sui duos filios ad iudicandū: populū in bersabee: q̄ declinātes ad auariciā ꝑpter munera iudiciū puertebant. Popul⁹ ex hoc scādalizat⁹ petijt a samuele regē institui sup eos. Samuel aūt egre ferēs consuluit super hoc dñm: q̄ rndit q̄ exaudiret eos: sed declararet eis ius regis videlicet q̄ multa grauamina ab eo haberēt: hoc ño facīete samuele oīno petiuerūt sibi regē dari sicut habebant alie gentes. Jn.c.ix. saul de tribu beniamin altior ceteris corpore ab humero t sursum: quo null⁹ melior in israel: cū de mādato pfis sui Eis iret ad inquirendū asinas pris amissas: accessit ad samuelē cū quarta pte stateris/argenti/ad inuestigandū de asinis vt a sciēte occulta. Cui dom⁹ reuelauit q̄ iste esset rex fiendus. Ūū samuel retinuit eū secū ad comedendū: ponens ante eū armum alialis cocti.

Philistei vincunt arcā dñi israel.

Jn.c.x. samuel inūxit saulē in regē solū cū eo existentem prenūciās sibi tria in via euētura in signū hui⁹ q̄ dñs hoc dispoſuerat: t tertiū signū fuit q̄ inueniret cuneū ꝓphetarum. t. ad modū religiosorū cū musicis ꝓphetātiū: cū quib⁹ t ipse etiā ꝓphetaret: qō impletū est. Demum congregatis omnib⁹ tribub⁹ in maspha: missis sortib⁹ cecidit sors/sup saul. Quo ibi nō pīte: reuelauit dñs domi esse absconditus. pre hūilitate. Adduct⁹ ergo declarat⁹ est a samuele eē rex israel: quē q̄busdā contēnentib⁹ ipse dissimulauit audire.

Jn.c.xj. post mēsem naas rex āmonitaꝝ pcessit in bellū ꝑ viros de iabes galaad. q̄ cū quererēt pacta ab eo/t seruirent ei: ille rndit hoc fed⁹ agere velle cū eis vt erueret oīm ocꝭ dextros. Uiri ergo iabes venerūt p adiutorio ad saulē q̄ cōgregato maximo israel exercitu debellauit naas/t liberauit illos ꝓpter hmōi victoriā innouauit ppl's regnum saul in galgala. Jn.c.xij. samuel ppl'o declarauit innocentia sue cōuersationis inter eos/q̄ in iudicādo nec calūniaꝝ fecisset nec extorsiones a quo q̄. Exinde recolēs eis beneficia a deo collata illi ppl'o: t liberationē de seruitute tyranorū p manus iudicū: t cū regē haberēt vt postularant si a mādatis dei recederēt perirent cū rege suo. Ad ostendendū tamē q̄ male fecerāt in petēdo regē aere sereno fecit descendere pluuias: mugire tonitrua: fulgura apparere: orāte t̄n p eis cessauerūt. Jn.c.xiij. ꝙgregatis philisteis in maxima multitudine ad bellādū ꝓtra israel/rex saul t ipse collegit exercitum ad repugnandū: expectāsq; in galgala samuelē. vij. diebus. cum nō veniſſet: ipse saul obtulit sacrificiū sup quo samuel postea veniēs reprehendit eum dicēs: q̄ nō vltra progrederetur regnū suū: sed de alio rege sibi dñs prouiderat. Jn.c.xiiij. ionathas filius saul inscio patre accessit cum armigero suo ad stationē philistinorū per viā difficillimam: t occidit arcu. xx. philisteos in modico spacio. ꝓpter qō castra philistinorū cōturbata sunt mutuo seceden tes t multi ex israel q̄ fugerāt reuersi sunt in adiutoriū ei⁹. Saul autē persequens eos edictū fecit sub pena mortis q̄ nullus de exercitu comederet vsq; sero. Oō nesciens ionathas in via inuento ex alueari apum fauo mellis/gustauit cū virga accipiens aliquantulum mellis. facaq; plaga magna interfectionis in philisteos: cū post repausationē consuleret dñm si vltra persequeretur philisteos t nō responderet dñs: suspicat⁹ est perpetratum peccatū: vnde hoc ḡsuit per sortes quis esset. t cōtingente sorte ionathe manifestante eo de esu mellis ꝑ phibitionē/saul voluit occidere eū: sed ppl's nō dimisit: cū ab eo pcessisset victoria. Adultas alias victorias habuit saul ꝑ philisteos. Jn.c.xv. pcepit dñs per samuelē sauli vt pgens cōtra amalechitas omnes gladio exponeret t iumēta: nulli parcēdo. Debellato ergo amalech saul reseruauit regē agag: t q̄dā iumenta melioza. Reuertente aūt a ꝓlio samuel reprehēdit ex pte dñi de sua inobediētia. Cūq; ille se excusaret: rndit samuel magis deo placere obedientiā/q̄ sacrificia. Et volente ab eo discedere saul retinuit p chlamydē. q̄ scissa. dixit samuel ei q̄ dom⁹ sciderit regnū eius: t meliori dedisset. Associauit tamen eū rogatus samuel t occidit agag regem amalech. Jn.c.xvj. dñs mādauit samueli vt nō ampli⁹ lugeret saulem: qz a se eiecerat. sed iret in bethleē ad vngēdū in regē israel vnum ex filijs isai. Pergēs igit in bethleē quasi ad sacrificiū offerēdū: cū. vij. filij isai ad requisitionē ei⁹ adducti fuissent coram samuele reuelauit ei dñs q̄ nullū eoꝝ inūgeret: ſz minorē oīm q̄ erat in pascuis ſcz dauid: quē vltimo adductum inunxit. Spū aūt malo exagitāte saulē/audito q̄ filij isai s. dauid bene pulsaret in cythara pulcher bellicosus t prudens fecit eū ad se venire: vt psallendo cythara cessaret vel minueretur vexatio spūs mali. Qō factū est: t fuit fact⁹ ar miger eius. Jn.c.xvij. cōgregatis philisteis ꝑ israel in ꝓliū goliath gigas egrediebat de exercitu philistiim ꝑ israel inuitans ad singulare certamē. Dauid aūt cū eēt in pascuis missus fuit a pre ad visitādū fratres q̄ erāt in exercitu cū saule. Qui vidēs gigātē discurrētē: interrogās sup hoc et audiēs q̄ q̄ vicisset eū/fieret gener regis: t ml'tas diuitias haberet: Ille se ad hoc obtulit. presentatusq; coram saule dixit quō in pascuis interfecerat t vrsum t leonē. demū reiectis armis q̄bus indut⁹ fuerat pgēs ꝑ philisteū ad certamen. Dauid lapide ex funda proiecto in frōte goliath percussit: quē cadentē in terrā gladio ipsi⁹ goliath caput ei⁹ amputauit portās illud ad saul. Et exercit⁹ ei⁹ pcedēs ꝑ philistiim ꝓstrauit eos. Jn.c.xviij. dauid se ꝑsentāte sauli/ionathas filius ei⁹ ibi pfis maximā amicitiā cū dauid cōtraxit. itavt oībus vestimētis suis faceret eū indui. Aſcēdentib⁹ aūt saule t dauid cū ppl'o. in hierl'm cū victoria t choris puellarum cū musicis cantantibus in obuiā eorū Saul pcussit mille/t dauid. x. milia/cōristatus est inuidia: timēs ne regnū deueniret ad eū. Et quadā die psallētē coram eo in cythara/Saul lancea q̄siuit trāfigere eū. Postea aūt fecit eū tribunū super gētes armorū. pmisitq; saul dauid dare in vxorē filiam suā michol: si ei afferret centū ꝓputia philistinorum/scilicet eos occidēdo/intēdens ex hoc mortē dauid inferendam a philisteis. Qui assentiēs attulit ducēta ꝓputia occidensilos in bello iusto/qz inimici erāt populi israel. Jn.c.xix. ionathas diligēs valde dauid ꝓbis suis reconciliauit eū patri suo sauli/qnē querebat occidere. Et cuz in bello habito cōtra philisteos dauid fecisset plagā magnam in philisteos saul q̄siuit hasta sua ꝓfodere dauid cythari: antē coram eo sed dauid declinauit ictum. Fugientēq; ad domū: cum saul misisset satellites ad capiendū eū t occidendū: michol vxor sua nūciauit ei/t emisit eū p fenestrā. Cūq; nunciatum fuisset sauli q̄ esset in naioth cū samuele. misit apparitores vt caperent dauid plures t varios trib⁹ vicibus: q̄ cū venientes inuenītes ꝓphetantē cū samuele dauid: t ipsi cū eis prophetabāt laudantes deū. Demū ipse saul accessit. qui et simul cū illis prophetauit nudus se expolians. Jn.c.xx. ionathas pmisit dauid hoc requirēti q̄ renūciaret ei in dispositionē saulis erga eū in bonū vel malum. t hoc ei i agro certa die se occultanti p signū trium sagittarum ab eo emissarum/t modū locutionis ad puerū quem mitteret pro eis recolligēdis insinuaret: qz si diceret vltra puerū esse sagittas. signū esset male intētionis saulis cū eo. Si diceret citra eū esse sagittas: signū esset reconciliationis. Oō t fecit indicās saulē male dispositū ꝓtra eū. Et iurātes demū adinuicem alter alteri miam exhibiturū in se t semē suum discesserunt abinuicē post flētū multū. Jn.xxj. venit dauid ad achimelech sacerdotē t petenti dauid ad comedendum dedit ei t socijs panes ꝓpositionis nō habēs aliud in prōptu tacetiā gladiū goliath. Exinde vadēs in geth cū notum hoc fieret regi/t iussisset eū capi: ipse dauid simulauit se fatuum t sic euasit. Jn.xxij. Saul audito q̄ achimelech cōsuluisset dñm p dauid t dedisset ei panes t gladiū: misit p eo t fecit eū occidi cū. lxxxv. alijs sacerdotib⁹: t ciuitatē eorum nobe gladio t igni exposuit. Jn. xxiij. dauid pcussit philisteos plaga magna obsidentes Ceylā: t liberauit eas. reuelante dño q̄ saul vēturus erat ad capiendū eum in recessu. Et cū nunciatū fuisset Saul q̄ dauid erat in deserto maon: accessit cū exercitu vt caperet ipsum cū socijs. Et cuz esset in ꝓcinctu eū capiendi/nunciato sibi q̄ philistei venerāt ꝑ israel: reuersus omisit obsidionē t captionem dauid.

Dauid dis tragema

Dauid simulādo se fatuū non peccauit i sū. anto. pte. ij. tit. de menda.

Jn.xxiij. saul cū tribus milib⁹ audito q̄ dauid cum suis esset in engaddi/accessit illuc vt caperet eū: t cū in via positus intrasset quādam speluncam ad requisita nature: t t interiori parte eius esset nauid cū aliquib⁹/instigatus fuit ab eis vt occideret saul: q̄ noluit: sed occulte solū precidit ozā chlamydis eius. Egresso autē saule de spelunca t pſequente iter: Dauid clamauit post eum/declarās quomodo potuerat occidere eū eōquerens de iniusta pſecutiōe eius. Oō audiens saul cū lachrymis cōfessus est se male fecisse.

Jn.xxv. mortuū samuelē ois israel luxit. Dauid aūt audito q̄ nabal faceret magnuz conuiuium in monte carmelo/ tondendo greges multos ouiū quas habebat: misit ad euz

Mortis samuel.

nuncios vt sibi ⁊ suis mitteret de cõuiuio: q̃ noluit: sed dura ⁊ iniuriosa locutus est eis ꝓpter q̃ dauid iratus ex verbis illius disposuit cũ suis ire ad occidendũ eũ. Sed abygail vxor dicti nabal pulchra ⁊ prudentissima: percipiens duriciã viri sui: ipsa cũ asinis onustis rebus comestibilib⁹ iuit ad dauid. ⁊ obuians ei in via obtulit oĩa: rogãs vt pceret viro suo de illa inhumanitate. Q̃ ⁊ fecit pacatus verbis eius. Ipsa aũt reuersa cũ nũciasset viro suo periculum/ mortuus est ex timore. Et dauid accepit postea abygail in vxorẽ suã. In. xxv. saul cũ nũciantib⁹ et ziphęis veniss̃et in desertũ ziph cũ exercitu vt caperet dauid: dormiẽtib⁹ cũ eis de nocte/ dauid intrauit secreto cuz abisai tentoriũ saul: ⁊ cũ posset occidere eũ suggerẽre ei hoc abysai/ noluit sed arrepta hasta ⁊ cypho qui erat ad caput saulis: recesserunt nemine aduertẽte. Elongatis aũt/ clamauit dauid ad abner arguẽs eos de negligẽtia custodie dñi sui: ⁊ quõ inuenerãt in tentoriũ saulis: ⁊ potuit occidere. Q̃ audiens saul igemuit se accusãs/ ⁊ illũ laudãs. In. xxvj. dauid ne incideret in manus saulis psequẽtis eũ/ iuit cũ suis ad regẽ achis geth/ petẽs ab eo mãsionẽ in vna vrbiũ suarum: q̃ ei dedit sicelech. ⁊ cũ dauid frequẽter faceret strages ⁊ predas de philisteis/ dicebat achis regi q̃ illa fecisset cõtra populum israel. In. xxviij. cõgregati sunt philistĩm in preliũ cõtra israel ⁊ saul cũ suis venit in gelboe: q̃ timens castra philistĩm/ cum non posset habere responsum de euentu belli nec per ꝓphetas nec per sacerdotes, accessit ad phytonissam in habitu tranſformatorẽ suscitare fecit per artẽ suã samuelẽ iã mortuũ: qui predixit ei in bello ipsum cum filijs occidẽdũ/ ⁊ israel debellandũ. Utrũ autẽ fuerit verus samuel q̃ apparuit vel diabol⁹ in forma ei⁹: habes. xxvj. q. v. nec mirũ. In. xxix. cõgregatis philisteis cum satrapis suis/ inter quos erat achis rex geth: cũ vidissent satrape dauid cũ suis hebreis esse cũ achis: cõquesti sunt opinantes q̃ nõ fideliter agerent: sed fraudulenter ꝑ eos: vnde mã dauerũt achis q̃ remitteret eũ/ ⁊ nõ esset cũ eis in prelio q̃ ⁊ fecit subito. In. xxx. dauid reuertẽs in sicelech: inuenit succẽsam ab amalechitis q̃ ceperãt eã: ⁊ duxerunt substantiã ei⁹ ⁊ vxores ⁊ filios dauid ⁊ ceterorũ. turbat⁹ exercitus voluit dauid lapidare: sed ꝓfortatus a dño dato sibi risu a deo q̃ irruẽs in eos ipsos caperet: pcessit ꝑ eos: ⁊ a quodã egyptio seruo cuiusdã ex amalechitis q̃ predã fecerant inuento in via pre debilitate a dño suo dimisso ⁊ fame pericli tante: post refocillationẽ edoctus de via illorum amalechitaruz/ cũ ipso irruit sup eos: ⁊ ipsis deuictis oĩa reportauit ablata. Et dedit partẽ ꝑ de ducẽtis q̃ lassi subsiterãt ad custodiẽdas sarcinulas. In. xxxj. saul ⁊ tres filij. s. ionathas aminadab ⁊ melchisue: interfecti sunt in bello in monte gelboe a philisteis: ⁊ saul vulneratus ab eis irruit super gladium suum/ vt se occideret. cũ nõ ex toto esset mortuus precepit cuidam seruo suo amalechite ibi prope eum existenti vt ex toto occideret eum: quod ⁊ fecit: ⁊ totus israel fugatus ⁊ debellatus est.

Nabal mortĩ ex timore.

Suscitatio samuelis.

Saulis interit⁹

§. I. In secũdo libro regũ in. i.

Q Uarta aũt etas inchoatur a dauid/ ⁊ durat ad transmigrationẽ/ per annos. cccl xxxiij. ꝟm heb. ⁊ lxx. xxx. iterpretes plus vno. Qui dauid primus regnauit de tribu iuda ꝑ hebreos anno. xlvij. in hebrõ sup tribu iuda. ⁊. xxxiij. super totũ israel. ¶ Inchoaũ aũt ĩrta etas in dauid: nõ q̃ primus regũ: sed q̃ primus regum de tribu iuda: q̃m ei fuit facta expressa ꝓmissio de christo nascituro de tribu iuda. Gesta eius habent⁹ p totũ scõz librum regũ: q̃ breuissime hic ponẽt in substãtia. Unde in. j. c. scõi regũ habet⁹ q̃ dauid audita morte saulis luxit cũ suis: ⁊ ieiunauit ⁊ instituit carmẽ lugubre. In. ij. c. dauid ex consilio dñi ascendit cũ suis in hebron ibiq̃ inunct⁹ est in regez super solã tribũ iuda: ⁊ hisboseth filĩ⁹ saulis opante abner auunculo eius factus est rex super alias. xj. trib⁹ israel: q̃ regnauit duob⁹ annis. Congregatis autẽ exercitu dauid sub Joab ꝓncipe exercit⁹ eius ⁊ abner ꝓncipe exercit⁹ hisboseth ex cõi assensu. xij. ex vna pte. ⁊. xij. ex alia lucrati sunt adinuicẽ: ⁊ alter alterũ occidit vno ictu. Fugiẽtibusq̃ hisq̃ erant cum abner/ asahel germanus ioab persequens abner nolensq̃ ad preces eius omittere persecutionẽ: demuz fuit percussus asahel ab abner in inguine auersa hasta/ ⁊ mortuus est. In. c. iij. q̃ facta est longa concertatio inter domum saul ⁊ domum dauid. Dauid proficiens ⁊ semp seipso robustior. dom⁹ aũt saulis decrescens quotidie. Nati sunt aũt dauid in hebron primogenit⁹ amon. secũdus cheleab. tertius absalon. quartus adonias ⁊ alij de pluribus vxoribus. Abner aũt q̃ regebat domũ hisboseth redargutus ab eo q̃ cognouerat cõcubinã saul: indignatus cõtra eum accessit ad dauid ⁊ ꝓmisit ei populũ totum israel reducere ad subiectionẽ ei⁹. Q̃ cũ tractare disponeret reducta vxore dauid. s. michol ad eũ: Joab ꝓditorie occidit ipsum abner ĩ vltionẽ fratris sui asahel. Q̃ dauid displicuit/ ⁊ fecit eũ honorabil⁹ sepeliri/ associãs cadauer cũ suis lugẽs ⁊ ieunãs pro morte illius. In. c. iiij. hisboseth in domo sua iacentẽ duo principes latronũ rechab ⁊ banaab ingressi latẽter domum dormitãte ostiaria domus interfecerunt: caput eius portãtes dauid in hebron q̃ fecit eos suspendi. In. c. v. vniuerse trib⁹ israel vnxerũt dauid in regẽ sup totũ israel: qui cum suis cepit hierl'm q̃ occupabaẽ a iebuseis: prim⁹ ascendens in arcẽ sion fuit ioab: ꝓpter q̃ fuit fact⁹ ꝓnceps exercitus. Et in sion edificauit dauid habitationẽ suam missis ibi artific⁹ ⁊ lignis ab hyram rege tyri: Natiq̃ sunt ei in hierl'm. xj. filij sumẽs sibi plures vxores: ⁊ inter alias bersabee ex qua habuit salomonẽ: q̃ intelligiẽ factũ ex dispẽsatione dei de pluralitate vxorũ: bis aũt bellũ exercuit cõtra philisteos ⁊ deuicit eos ⁊ fugauit. In. c. vj. dauid: cum magna solẽnitate faciebat reducere arcã dñi in hierl'm: sed q̃ pcussus est oza a dño eo q̃ temere retinuisset arcam inclinatam a bobus recalcitrãtib⁹: ⁊ posuit eã in domo obededon. Sed post tres mẽses iteruz ordinauit reduci in hieru salem: q̃ ⁊ fecit cũ plurimis victimis in via ⁊ musicis instrumentis/ ⁊ dauid cũ populo saltabat corã ea ⁊ pulsabat organa nudus. Quẽ vidẽs michol vxor ei⁹ p fenestram despexit ⁊ cum intrãti domũ suã ipsa hoc ei improperaret/ Respondit cõtrẽnendo verba eius. In. c. xv. ⁊. xvj. ꝑmi para. habetur. q̃ dauid fecit leuitas ponere arcã in tabernaculo q̃ ei parauerat: ⁊ ordinauit q̃ deseruirẽt in tabernaculo ex leuitis corã arca in offerẽdo sacrificia ⁊ laudãdo deũ: ⁊ pulsando in diuersis generibus musicorũ vt rubis organis ⁊ cymbalis. vnde a dauid inuent⁹ est primo decãrationis vsus diuinorũ officior. in eccl'ia. In. c. vij. dauid ꝓsulente natam ꝓphetã de tẽplo dño cõstruendo. Rñdit nathan vt faceret q̃ gratũ hoc deo esset. Sed dñs locutus est nathan/ vt insinuaret dauid ex parte sua q̃ nõ ipse edificaret sibi domum i. tẽplũ/ sed filius eius. s. salomõ. ⁊ ipse esset sibi in patrem. ⁊ ille in filiũ: ⁊ regnũ ei⁹ stabiliret in eternũ. Q̃ si delinq̃ret eũ corriperet: sed misericordiã ab eo nõ auferret. Sup quo dauid magnifice deo grãs egit. In. c. viij. dauid debellauit philisteos q̃bus erat israel fact⁹ tributari⁹: pcussit etiã moabitas ⁊ adadezet regẽ sobat: syriã fecit tributariam/ ⁊ ammonitas ⁊ idumeos: predãq̃ auri argenti ⁊ eris reseruauit pro constructione tẽpli/ faciebatq̃ iustitiã omni pplo.

In. c. ix. dauid audiẽs miphiboseth filiũ ionathe filij saulis superstitẽ esse q̃ erat claud⁹ vtroq̃ pede: fecit eũ cõmensalem suum: ⁊ restituit fecit ei oẽs possessiones saulis: mandans Sibe seruo saulis q̃ ipse cũ filijs suis seruiret ipi⁹ miphiboseth. In. c. x. dauid audita morte naas regis ammonitarũ amici sui/ misit oratores ad cõsolandũ anon filium eius sup morte. Qui anon dehonestauit illos oratores radens eis media barbã ⁊ pcidens vestes vsq̃ ad nates: consilio ductus ad hoc aliorũ dicentiũ q̃ nõ ad cõsolandũ missi fuerant

Filij dauid nati i hebrõ.

Interfici hisboseth.

xj. filij dauid nati in hierl'm.

Fuit ãt q̃ tal. Q̃ cepim⁹ nõ habem⁹ ⁊ q̃ nõ cepim⁹ habem⁹ itellige bãt essi piscato resõ pediculis q̃s cepe rant ⁊ a se eiecerant homer⁹ ãt putabat õ piscibus.

Aĩ saule initiũ regni israel. Homerus tpe saulis claruit.

Titulus tertius de quarta etate mundi.

¶ De gestis Dauid ꝟm seriem secundi Capitulum. j.

libri regum.

fuerãt:sed ad explorãdũ. Qõ audiẽs dauid cõgregato exercitu misit Joab ꝓtra ammonitas in prelium. Jn.c.xj. de adulterio ꝑpetrato a dauid cũ bersabee vxore vrie ⁊ concepru eius. Cõ dauid volens occultare misit ꝑ vria fideliter cũ ioab pugnante ꝓtra ammonitas:⁊ cũ nõ posset ei suadere vt ad domũ iret ⁊ vxorẽ cognosceret:misit ꝑ eum epistolas ad ioab:vt poneret dictũ vriam in ꝑlio in loco periculoso vt occideret:qõ ⁊ factũ est. Et illo interfecto. ſ. vriam dauid bersabee duxit vxorẽ/q̃ pepit ei filiũ. Jn.c.xij. nathan ꝓpheta missus a dño redarguit dauid de adulterio ⁊ morte vrie loquẽs sub parabola diuitis q̃ occiderat ouem pauperis vt pararet hospiti conuiuiũ. Quo cõfitente humiliter peccatũ:dixit/dõs trãstulit pctm̃ tuũ. Uerũ ꝓpter hoc vt suscitaret ei malũ de domo sua. Et hec fuit ꝓsecutio absalonis/⁊ cõiuratio cõtra eũ. Dauid aũt orante ⁊ ieunãte ꝑ paruulo nato ⁊ infirmato vt sanaret:audita morte surrexit ad comedendũ. Exinde natus est salomon ei ex bersabee:post que dauid accessit cũ exercitu ad capiẽdũ rabath ciuitatẽ principalẽ ammonitarũ/occisis plurimis. Jn ca. xiij. ammon primogenit⁹ dauid philocaptus ⁊ infirmatus ex amore ad thamar sororẽ suã ex parte patris visitatusab ea:vt oppressit eã:propter qõ absalon dissimulata iniuria/ post bienniũ faciendo tondere greges suos inuitauit oẽs fratres suos ad cõuiuiũ:⁊ in ipso occidi fecit ammõ a seruis suis:⁊ fugit ad regẽ gessur. Jn.c.xiij. ioab misit mulierem viduã thecuitẽ a Dauid/vt simularet se habere causam talem.ſ.q̃ vnus filiorũ suorũ occisus fuerat ab altero ꝓpter qõ querebat ad mortẽ/perens misericordiaz ab eo ne occideretur:⁊ cãm reduxit ad absalon vt illi parceret. Qõ intelligẽs dauid ꝓcessisse hoc a ioab reuocare eũ iussit ab exilio. Sed reuersus in hierl'm/cũ nõ pmitteret dauid vt videret faciẽ eius:fecit venire absalon ad se ioab per cõbustionẽ segetũ agri eius:⁊ posuit eã mediatorem ad reconciliandum dauid patrem vt posset eũ videre:qõ ⁊ obtinuit.

Jn.c.xv. absalon adulationibus variis traxit ad se beniuolentiam israel. Et facta coniuratione cõtra patrem dixit ei q̃ ibat in hebron ad explendũ quoddã votũ suum: et cõgregata secũ maxima multitudine israel ⁊ achitoplex factus est rex in hebron. Quo audito dauid cũ suis fugit de hierusalẽ:⁊ sacerdotes qui eũ sequebant cum arca dñi remisit in ciuitatẽ hierusalẽ:similiter chusi amicũ suum vt destrueret consiliũ achitophel. Jn.c.xvj. absalon ingressus hierl'm de cõsilio achitophel:ingressus est cozã populo ad cõcubinas ꝑis. Dauid aũt fugiente ꝑ montes cũ suis:occurrit ei Siba seruus saulis cũ iumẽtis oneratis comestibilibus ad reficiendũ offerens:q̃ falso accusauit miphiboseth q̃ noluisset occurrere ei. ꝓpter qõ dauid oĩa bona ei⁹ dedit sibi. Occurrit etiã ei semei maledicens dauid/⁊ ꝓtra eum lapidẽ faciens. Et cũ abisai voluisset ire ad occidẽdum eũ:nõ permisit dauid:patienter ferẽs iniuriam vt dñm placaret. Jn.c.xvij. absalon querens ꝓsilium quid esset agẽdũ dimisso consilio achitophel de ducendo exercitum contra patrẽ vt caperẽt eum:secutus est cõsilium chusi qõ fuit in contrarium sub specie q̃ melius posset capere eum post aliquod tps. Et vtrũq̃ ꝓsiliũ ꝑ sacerdotes byathar et sadoch fuit intimatũ ꝑ filios eorũ. Achitophel aũt se suspendit. Berzellai galaadites et quidam alij refecerũt dauid et suos fessos. Jn.c.xviij. ordinato ꝑlio dauid diuisit exercitũ suum in tres partes:et cum vellet cum eis ire in prelium non pmiserunt:precepitq̃ dauid vt absalon reseruarẽt. Qz deuicto exercitu absalonis cum ipse fugeret mule insidens remansit suspensus per capillos in ramis quercus. Qõ cũ quidã nunciasset ioab:ipse tres lãceas in eum iaciens occidit. Cum aũt chusi iuisset ad nunciandum dauid: amarissime lugebat mortẽ absalonis. Jn.c.xix. cũ dauid lugeret filium:ioab ingressus ad eum reprehendit ⁊ admonens vt procuraret reductionẽ populi ad se:al's nullus remaneret cum eo. Qõ fecit ꝑ abyathar ⁊ sadoch quo ad tribum iudar promittens amase qui fuerat princeps exercitus absalõis:q̃ faceret eum principem suum pro ioab:⁊ hoc vt reduceret israel ad sui obedientiã:sed⁊ semei occurrenti sibi/⁊ petenti veniam de iniuria illata pepercit. Et miphiboseth veniẽti ad eum/⁊ se excusanti q̃ nõ potuerat ire cum eo: statuit vt possessiões suas diuideret cũ siba ꝑ mediẽtate. Jn reductione aũt dauid regis/⁊ recognitione dñij eius/contendebant adinuice tribus iudar⁊ alie tribus israel. Jn.c.xx. quodam pessimo viro noĩe Siba ꝓsonante buccina et dicẽte:Non est nobis pars in domo dauid scisma fecit ⁊ separatus est israel a iuda. Sed ioab ⁊ abisai cum exercitibus persequẽtes sibã discurrentẽ ꝑ ciuitates ad sequendũ eũ demũ obsederũt eũ in adela ciuitate. Ciues autem abscindentes caput sibe miserũt ꝑ muros ipsi ioab. Qui dimisit obsidionem:prius tamẽ in via proditozie interfecerat amasam q̃ debebat instituí princeps exercitus ꝓ ioab. Jn.c.xxj. ozta fame in israel ꝑ trienniũ durante/dauid consulenti sup hoc dñm:reuelauit hanc euenisse ꝑpter occisionẽ factam a saule de gabaonitis/cõtra iuramentũ eis ꝓstitum a iosue. Et ꝑpter hoc ad requisitionẽ gabaonitarum:dauid dedit in manus eorũ duos filios saulis ⁊ concubinã.⁊.v.filios filie saulis:q̃ eos crucifixerunt. Quo facto reꝓpitiatus est dñs israel. Miphiboseth aũt pepercit dauid ꝑpter iuramentum prestitũ patri eius ionathe. Exinde narratur de trib⁹ bellis gestis cõtra philisteos quosdã gigãtes:⁊ de quarto in quo cũ vn⁹ pcussisset dauid:abysai defendit eum:⁊ amplius nõ pmiserũt dauid accedere ad bellum ne occideretur. Jn.c.xxij. canticũ habek q̃ fecit dauid cũ fuit liberatus de manu saulis.qõ est ps̃. xvij.ſ. Diligã te dñe fortitudo. Jn.c.xxiij. De.xxxvij. fortissimis virtutibus in bello q̃ erant cum dauid:⁊ pre ceteris tres fuerũt qui desideranti dauid aquã de cisterna bethleem vbi erat philisteis ꝓ medium hostium transeuntes hauserunt aquã de cisterna illa:afferentes eã dauid:q̃ noluit bibere. Faciẽte dauid numerare populũ subditũ ꝑ ioab ex ſupbia in.c.xiij.⁊ vlti. ꝑpter peccatum istud missus a dño angelus ad dandũ sibi optionẽ eligendi vnum ex tribus:aut famẽ in israel septez annis:aut tribus mẽsibus persecutionem ⁊ fugã ab hostibus:aut tribus dies pestẽ in populo. Qui elegit vltimũ:vnde infra triduũ mortui sunt ex peste.lxx.milia. Et cũ vidisset dauid angelus extendentẽ manũ ad percutiendũ hierl'm:rogauit dauid vt magis percuteret familiã suã/⁊ se q̃ peccauerat. Placatusq̃ dominus ꝓhibuit angelo percussurã. Et dauid ex mandato dei ꝑ gad empto ꝑdio areuna iebusei/in area vbi viderat angelũ edificauit altare dño/vbi postea factũ est templum. Jn.c.xxij.⁊ per sequẽtia.c.vsq̃ ad.xxix.⁊ vlti,c.ſ.paral.agitur q̃ dauid dixit filio suo salomoni puulo/quomodo disposuerat ipse tẽplum dño edificare:sed dñs ꝓhibuit⁊ qz multũ sanguinẽ in bellis fuderat:sed filius eius scilicet salomon in pace regnãs edificaret ei tẽplum:propter quod preparauerat ei impensas in auro argento ⁊ ere ⁊ ferro nimis:admonens eum ad executionem:⁊ de dispositione edificij eius. Ordinauitq̃ cantores in tẽplo/⁊ pulsantes in organis et alijs musicis instrumentis sub asaph.emã ⁊ ydithũ diuidens sacerdotes a leuitis.i.xxiij. familias:⁊ q̃bus vn⁹ q̃ erat primus in familia illa sorte eligebatur ad ministrãdũ in tẽplo cũ suis coadiutoribus per hebdomadã suã. Cõfortauit insuper barones ⁊ principes tribuũ/vt adiuuarẽt salomonem in opere templi:⁊ ordinauit de officijs eorum in quibus deseruirent salomoni.

¶ De gestis Salomonis/⁊ eius gloria ostensa regine Sabe. Capitulum.ij.

DE regno Salomonis in quo inchoat tertius liber regũ. Et in primo.ca. dr:q̃ cũ dauid ꝑpter senectutẽ nõ posset calefieri vestib⁹:q̃sita ẽ ei puella pulcherrima abysag sunamitis ꝙgo:q̃ dormiẽs cũ rege vt calefaceret eũ:q̃ tñ nõ cognouit eã. Et cũ adonias fili⁹ dauid fecisset sibi currus:⁊ equites/querens sibi accipere regnũ/habẽs secũ ioab principẽ exercitus ⁊ abyathar sacerdotẽ/facto cõiuio magno oẽs fratres suos inuitauit excepto salomone. Qõ audiens bersabee mater salomonis:ſm cõsilium Nathan prophete intrauit ad dauid:insinuans quõ adonias accepisset sibi regnum eo ignorante. Dauid autem iurauit ei q̃ salomon regnaret post eum:vnde mandauit seruis suis q̃ imponerẽt salomonem super mulã suã ⁊ sadoch ⁊ nathã inungerẽt eum regẽ. Qõ ⁊ factũ est acclamante oĩ populo. Uiuat rex Salomon. Adonias hoc audiẽs timẽs salomonẽ fugit ad templũ:sed data sibi se curitate ipse etiã accessit/⁊ adorauit salomonẽ vt regẽ. ¶ Jn.c.ij. hr̃ q̃ dauid ad extrema vite deductus/exortat⁹ est salomonẽ ad obseruãtiã legis:⁊ remorauit ei mala q̃ fecerat Joab:⁊ iniurias semei/⁊ beneficia berzelai. Ipsoq̃ mortuo adonias rogauit bersabee:vt ĩtercederet apud filiũ suũ salomonẽ/vt daret sibi abysag in vxorẽ. Qõ cũ fecisset nõ exaudiuit eã:sed fecit illũ occidere ⁊ sil'r ioab. Abyathar exilio tradidit. Semei sub pena mortis ꝓcepit ne egrederet hierl'm. Et cũ post annos egressus fuisset ad recuperãdos seruos fugientes:occisus est ab eo. ¶ Jn.c.iij. ducta filia regis egypti in vxorem/⁊ in.xſ. anno etatis sue ſm hebreos habuit filium ex ea:⁊ ascẽdit in gabaon vbi erat tabernaculũ/⁊ altare encũ moysi sed nõ arca dei. Immolatisq̃ ibi mille hostijs:dñs apparens ei in somnis dixit ei vt peteret qõ vellet ab eo. Qui postulauit sapiẽtiam ad regendũ ppl'm suũ. Dixitq̃ ei dñs/q̃ qz nõ petierat diuitias/gloriã/vel mortẽ inimicorũ/vel longã vitã:sed sapiẽtiam:exaudit⁹ erat. Et nihilomin⁹ daret sibi diuitias ⁊ gl'iam sup oẽs:si tñ legẽ seruaret. Primũq̃ iudiciũ in quo nis.

Mors absalonis turpissima

Salomon vngit i regẽ isrl'.

Primũ iudiciũ salomo

ostēsa est sapia ei⁹/fuit de duab⁹ meretricib⁹ habētibus fi
lios:quoꝝ vno a mſe nocte oppſſo:cōrendebāt de supsti
te cui⁹ esset. Et data suīa p salomonē ꝙ diuideret in duas
partes/rogauit mſ vera ꝙ totus viuus daret poti⁹ alteri
mulieri:z hoc iudicauit salomō esse illā verā matrē sibiq
dari iussit. ¶ In.c.iij. ponunt pncipes eius z gl'ia sua. Nā
vij. prefectos habebat q̄ puidebāt ei de annona:singuli per
singulos mēses. Describit latitudo dom⁹ ei⁹. Cibus quoq
curie eius ꝛc⁹ per singulos dies. xxx. choꝛi simile z. lx. choꝛi
farine:decē boues pingues. z. xx. pascuales. z centū arietes
excepta venatione ceruoꝝ/capreaꝝ/z altiliū auiū. Et ha
bebat. xl. milia equoꝝ curiliū/z. x. milia equestriū. Prece
debat quoq; sapiētia salomonis sapiētiā oīm oꝛientaliū et
egyptioꝝ:z erat sapiētioꝛ cūctis hoibus. Et disputauit de
lignis a cedro libani vsq; ad isopū. Et disseruit de iumētis
volucrib⁹ reptilib⁹ z piscib⁹ z locutus est tria milia pabo
las. z. v. milia carmina:habebatq; pacē in circuitu z omnes
cōfluebāt vndiq; ad audiendū sapiam ei⁹. ¶ In. v. ca. salo
mon misit ad hyrā regē tyꝛi z sidonis/vt per suos faceret si
bi incidere ligna cedrina z abiegna de monte libani:vt de
eis posset edificare domū dñi:qđ z factū est. Cepitq; edifi
care salomon tēplū dñi anno. iiij. regni sui/q̄ fuit. cccclxxx.
egressionis isr'l de egypto. A natiuitate abrae nōgentesi
mus octogesim⁹ q̄rt⁹:ab initio ꝝo seculi bis millesim⁹ nō
gētesim⁹ tricesim⁹ tertⁱ⁹:z hocsm computationē hebreoꝝ
z quoꝛundā ex nr̄is. Nā sm cōputationē bede quā cōiter tꝛ
ecclīa/excedit numerū p̄fatū in mille. z. xxxvj. pfectq; opus
tēpli in. vij. an. cū dimidio:post qđ edificauit domū suam in
xiij. annis/z domū saltus. z de hmōi edificijs agit in. c. vj. et
vij. Cuius tēpli cōstructionis breuis summa est sm Uin
cen. hist. lib. xij. Templū hoc fuit edificatū in hyer'lm in mon
te moria/vbi abraā voluit filiū immolare:z iacob vidit in
somnis scalā de celo ad terrā. z in arca vbi dauid vidit an
gelū cessantē a percussione populi gladio pestis. Fuit autē
edificatū de marmoꝛe candido qđ pariū ōꝛ. z fenestꝛe obli
quate erant in parietibus tēpli. i. ab extra stricte z intus la
tificate q̄ solent dici balestriere. Et lōgitudo fuit. lx. cubito
rum. latitudo. xx. altitudo. cxx. Et cum hac dispositione q̄ a
pauimento iuxta terrā vsq; ad primū tabulatum erat alti
tudo. xxx. cubitoꝝ. z a primo tabulato seu solario vsq; ad
scōm:erat altitudo. xxx. cubito ꝝ:z ab isto scōo solario vsq;
ad tertiū qđ erat tectū templi erat altitudo. lx. cubitoꝝum
habebat ergo duo solaria inter pauimentum z tectū. z in
quolibet solario z in tecto erat ab extra in circuitu deam
bulatoꝛium:istud deambulatoꝛiū dicitur in euangelio pi
naculū/super qđ christus a diabolo tētatus fuit positus. z
tendebat vltra per. v. cubitos. Et erant ibi cancelli ante:ne
inde caderēt ambulantes. Pars aūt infima seu pma man
sio ab intra erat tota cooperta tabulis cedrinis vel abie
gnis/quibus desuper erant affixe lamine auree cuꝝ clauis
aureis/etiā pauimētū. Et diuidebat in duas ptes. s. in san
cta/ad quē locū primo erat ingressus in tēplū ex parte oriē
tis. xl. cubitoꝝ lōditudinis. et sanctasanctoꝝ. xx. Eratq; in
medio inter sancta z sctāsctoꝝ ꝝ/paries fact⁹ tabulis cedri
nis:et postea laminis aureis coopertus:altus. xx. cubitis:t
ante quē velū appēsum tenue pulcherrime intertū/qđ scis
sum est a summo vsq; deoꝛsū tpe passiōis. Intra sctāsctoꝝ
erat arca dñi facta a moyse in medio iter duo cherubin de
oliuis sculpta et cooperta auro/q̄ recti erant/z duas alas
eoꝝ extēdebāt supra ppitiatoꝛiū:qđ ppitiatoꝛiū erat tāq;
cooperculū capse erectū sup eā cū est apta. sicut se habent
tabule altariū picte:duas alas extēdebant/ita ꝙ ala vnius
cherubin tāgebat alā alteriusꝛz alia extremitate alaꝝ tan
gebāt parietē tēpli:z erat lōgitudinis. x. cubitoꝝ q̄libet eo
rū. In arca erāt tabule decalogi. Solū semel intrabat sum
mus sacerdos in anno in sancta sanctoꝝ/in festo propitia
tionis/cū magna solēnitate z in vestib⁹ oznatissimis vt ptz
ē. In sancta autē circa velus intrabāt sepe soli sacerdotes
in certis sacrificijs ad accēdendas lucernas:z ibi ex parte
meridionali erat candelabrū aureū:qđ fecerat moyses cuꝝ
vij. lucernis. z ex parte aquilonari mensa propositiōis pa
nū aurea: In medio autē erat altare aureū/factū a moyse
sed addidit salomon. x. alia cādelabra aurea eiusdem sche
matis:sed maioꝛis quantitatis. v. ad dexteram et. v. ad sini
stram. Et similiter. x. mensas aureas maioꝛes alia. Et ī me
dio hoꝛuꝫ altare thymiamatis factū de lapidib⁹/coopertū
tabulis cedrinis:z postea aureis:sup quo dabatur incen
sum thymiamatis:Et forte altare paruū factū a moyse au
reū erat in sanctasanctoꝝ:qz ibi erat thuribulū aureū/sm
apl'm ad hēb. in parietib⁹ vero tēpli ab intra erāt sculptu
re pulcherrime cherubin:z palmarū z aliox pulcherrime.
Sup tectū tēpli erat per gyrū nerua aurea in magnitudi
ne hois vt videret a lōge q̄si sylua aurea/z in labio exterio
ri p circuitū erant vites auree cū vuis z pāpinis aureis/et
in illa summitate iuxta tectū cū cōsummaret templū:posi
tus fuit ille lapis reprobat⁹ ab edificātibus qui coniunge
bat in angulis duos parietes. Quō aūt essent disposite ille
due mansiones seu solaria q̄ erāt supra primam descriptam
modo:vel quid ibi cōtineret nō legit. Ascendebat autez ad
dicta loca p scalas factas inter parietes tēpli ad modum te
studinis limacis. ¶ Porte aūt tēpli q̄ erant de lignis abie
gnis laminis aureis cooperte z sculpte cum cherub et pal
mis erant ad oꝛientē. In facie tēpli erat porticus:q̄ in euā
gelio ꝛ vestibulū tēpli:habēs columnas ereas inter quas
erant due mirabiliores ceteris in medio:pulcherrime scul
pture:vna dicebat iachim a dextris z que a finistris boꝛz.
Erat aūt hec portic⁹. xx. cubitoꝝ longitudinis iuxta mēsu
rā latitudinis tēpli. x. latitudinis ante faciem tēpli. In hoc
vestibulū seu porticum ascendebat ab atrio sacerdotū. xij.
gradib⁹ sm alios. vij. Post vestibulum edificauit salomon.
xxx. domūculas paruas:q̄ sui cōpactione totū templi spa
cium extrinsecus ambiebant:harū singule habebant. v. cubi
tos longitudinis. z. v. latitudinis. z i altitudine. xv. Ingres
sus earum ita disposuit:vt ex vna ingrederet ad alteram
aliquo spacio interposito. z supra eas edificate sunt alie mē
sura z numero equales:ita vt latera tēpli tria per circum
itum tegerent domūculis illis/vsq; ad primū tabulatuz ex
teriꝰ:reliqua pars tēpli superioꝛ videbat libere. he autē
domus fuerunt cubilia z cenacula hebdomadarioꝝ z gazo
phylacia vasoꝝ z vestiū sacerdotaliū. ¶ Erāt autē plura
atria circa tēplū. primū erat atriū sacerdotū:z de hoc pꝛio
fit mentio in lib. regū. Erat igit istud atriū platea grādis/
ex omni parte circa tēplū diffusa p quadrū:q̄ pꝛe foꝛibus
templi ad oꝛientē plurimū extendebatur:qz ibi erat altare
eneū vbi a sacerdotib⁹ immolabant. i. incēdebant aialia in
sacrificiū. hoc altare erat longitudinis. xx. cubitoꝝ:z toti
dē latitudinis:vñ et quadrū:altitudinis. x. Eratq; vacuum
desup craticulatū vñ infra descendebāt cineres q̄ euacua
bant p ostiū qđ infra erat. Et mare eneū/et luteres. Circa
ꝝo latera tēpli duo. s. ad aq̄lonē z meridiē:nō erat ita lata
illa platea ex parte occidētis sed adhuc strictioꝛ/ huius pla
tee ex oī parte pauimentū vario marmoꝛe stratū et varijs
imaginib⁹ figuratū:hoc aūt atriū cingebat mur⁹ breuisal
titudinis triū cubitoꝝ:z coopertū tabulis cedrinis per gy
rū vt ceteros a ministris ab ingressu huius atrij phiberet
z ad hūc parietē appodiabāt se psallētes:z cōuersi ad ppl'z
sup hūc inclinati loq̄bant:hic ambitus muri ꝓpꝛio noīe vo
cabat gyron. Unū solū introitū habebat ad oꝛientē ꝫ portā
tēpli habēs aperturā. xxv. cubitoꝝ. Usq; ad hūc introitū
ascēdebāt viri z mulieres deferētes oblatiōes suas ad mi
nistros sibi occurrētes/z ascēdebāt p. xxiij. gradus. intra
istud atriū erat vt dictū est:nō solū altare eneum lōge ma
ioꝛis quātitatis q̄ illud qđ moyses fecerat:qđ quidē in ali
qua parte atrij seruatū fuit. Erat z mare eneum ad moduꝫ
caldarie. x. cubitoꝝ a labio vsq; ad aliud labium econtra
rotūdū erat:ei⁹ ambitus. xxx. cubitoꝝ erat. Et posuit illō
ad dexterā partem tēpli sup. xij. leōculos eneos:z ibi sacer
dotes man⁹ z pedes lauabant ministraturi:fecit etiā. x lu
teres eneos. i. cōchas. v. ad dexteraꝫ z. v. ad sinistrā vbi la
uabant carnes aialiū q̄ cōburebātur sup altare eneū/pri⁹
tū exterioꝛa aialiuꝫ lauabātur in ꝓbatica piscina q̄ erat in
hyer'lm. Erat erinde sub isto aliud atriū lōge maius ex oī
parte/qđ circūibat ex oī parte tēplū cōtinēs in se primū:et
murus ambiēs ipsum erat in altitudine. xxv. cubitoꝝ:z ex
parte occidētali tēpli nullā habebat portā/ꝫ clausus erat
totus. Ex pte vero meridionali habebat quatuoꝛ portas:z
sil'r ex parte aq̄lonari. Ex parte aūt oriētali. s. ante faciem
tēpli erat in medio porta q̄ dicebat speciosa:i angulis autē
hui⁹ partis due porte parue/z ex his trib⁹ partib⁹. s. aqui
lonis:meridiei z oriētis:erāt portic⁹:vbi manebant hoies
tpe pluuiarū. Nā aere sereno manebāt sub diuo ad oꝛādū.
Solum autē mūdis viris licebat manere in hoc atrio. Hoc
atriū laicoꝝ in euāgelio ꝛ tēplū in quo christus predica
bat sepe. Et ex partib⁹ oriētalib⁹ atrij manebāt nummula
rij/z vēdentes aialia offerēda/quos christus ꝛ eiecisse de
tēplo. i. de hoc atrio. Erāt autē in porticibus z circa portas
huius atrij diuerse capse pro oblationibus. Una dicebatur
musach:vbi recipiebant oblatiōes regū z aliox et iam sed
in festiuitatib⁹. Alia dicebat corbana vbi mittebant obla
tiones sacerdotū z votiua. De qua dixerūt de. xxx. argēteis
nō licet eos mittere in corbanā. Tertia que dicebat ꝓpꝛie
gazophylaciū vbi mittebant oblatiōes pauperū:et quoti
diane/vel ad vsus pauperū. Jn laterib⁹ aūt huius atrij. s. au
strali z meridionali i porticib⁹ erant pastophoꝛia. i. loca se
parata in q̄bus comedebant a laicis mūdis q̄ eis ꝛtinge
bāt de sacrificijs aialiū. Jn porticib⁹ etiā illis erāt tria ge

nera

hic de
scribit
glia sa
lomōis

Lapis
ꝛproba
tus.

porte tē
pli q̄les
vestibu
li tēpli.

atria tē
pli.

Mons
moria.

Pinna
culum
tēpli.

Uelum
templi.
arca do
mini.

Altare
eneum.

Proba
tica pi
scina.

Porta
specio
sa.

Corba
na.

nera sediliū: prima dicebant cathedre: vbi sedebāt doctores in gymnasio. Scōa dicebant synhedre: vbi auditores in consistorio. Tertia exheredre: vbi assessores cū iudice ad aliqđ retractādū secrete. ſm Jſid. Sub hoc atrio erat aliud seu tertiū atriū in decliuioꝛi parte mōtis: qđ etiaz erat maioꝛis circuitus ꝙ cōtineret scōm/sed nō erat tāte venustatis: z erat eiusdē cōpositionis cū scō/sed non tāti oznat⁹.

Quar tūatriū

Ibi ozabāt z manebāt mulieres mūde tūi: Sub hoc erat z quartum atriū cuius murus per circumitum ab extra erat in radice collis hui⁹. Et ascēdebat. cccc. cubitis vsq; ad verticem tūi collis vbi templū erat situm. Et ita hic murus nō pḣibebat aspectū tēpli/nec eoꝛū qui ministrabāt in atrio interioꝛi: hic ozabāt immūdi viri z mulieres z gentiles q̄ veniebant ad ozandū in tēplo. Primum atrium ponit in. iij. Reg. ca. vj. z. vij. Secundum ponit Josephus. Alia duo ponit Uincē. in specu. histo. vt dictū est. Fecit quoq; fieri salomon multa vasa in vsum tēpli. aliqua aurea. aliqua argentea. aliqua enea vel de oꝛichalco. Dicitur etiā in. iij. Reguz vj. ca. ꝙ in constructione ipsius tēpli malleus z securis vel aliud ferramentū nō sunt audita: ita pz⁹ oia poliebantur. Erant quoq; in tēplo multe sculpture cherubiꝛ z palmarum in parietibus z in colūnis ereis z diuersis locis q̄ cā breuitatis obmissa sunt.

De vasis templi q̄ fecit salomon.

De domo salomonis.

¶ De domo autē quā sibi fecit z vxoꝛi filie pharaonis: z de domo saltus vbi tenebant. in inferioꝛi parte erāt aromata z pigmēta ad vsus tēpli. in parte superioꝛi seu solatio erāt arma non solū ad pugnandum: sz etiā ad ostentationem z oznatū. Nā z ibi habebantur. cc. scuta aurea: z. ccc. pelte auree vt rotelle. has portabant domicelli salomonis ante eum equitando cū egrederetur de domo in curru suo. Et circa hāc domū saltus in circuitu erat pulcherrimū viridariū. Cōsummato autē tēplo: fecit deferri per leuitas arcā dñi in sanctasanctoꝛū vniuerso populo cōgregato cum maxima solēnitate z innumeris victimis: faciens dedicationē templi septē diebus: z impleuit nubes tēplum/z ignis descendit de celo ad cōburendum holocaustaquē nutriebat sacerdos: mane et sero imponens ligna hic ignis extinct⁹ est: qñ iaſon amisit summum sacerdotiuz: vt ꝺz. s. q. j. sicut eunuchus. Significabat tēplū istud ecclesiaz sanctā p̄ christū regē pacificū edificatā. vt exponit Rabanus p̄ singula super lib. reg. Salomon aūt oznauit dñm/ vt exaudiret oꝛātes in tēplo vel versus tēplum si lōge essent

Arca dominfertur i sācta sanctoꝛuz.

Ofo salomōis

pro diuersis necessitatibus vel bellorū seu inimicoꝛuz eos persequentiū/vel pestis vel famis vel siccitatis vel aliaruz tribulationum: si tū reuersi ad penitentiam recognoscerēt petū suū. vt pz⁹. iij. Reg. viij. Et in. c. ix. habet ꝙ dñs apparuit in somnis salomoni dicēs se exauditum: si tamē ambularet ipse z ppl's in preceptis suis. Alioquin si declinarent ad deos alienos exterminaret eos: z tēplū; nomini suo factum abiceret. Dedit q̄ salomon hirā, regi tyꝛi qui per suos multum laboꝛauerat pro edificijs salomonis. xx. oppida in terra galilee p̄ remunerationeꝛ oēs autem gentes chananeoꝛum fecit sibi tributarias. De filijs israel neminem voluit seruire sibi: sed constituit eos milites/ministros/z duces suos. Ad⁹ sit quoq; classem cū seruis hiram regis tyꝛi i ophir inde asportās multū aurū.

Regina saba.

¶ In ca. x. ꝺo ꝙ regina saba audita fama salomonis venit a finibus terre/audire sapientiam eius: z de oīb⁹ q̄ interrogauit ei satisfecit. Uidēs oꝛdinem domus z familie z audiēs sapientiā: multū laudauit eū. Dederūq; alter alteri magna munera. Fecit quoq; salomon thꝛonū eburneū/ad quē sex gradibus ascendebatur. Ponit etiam quantitas reddituū eius z magnificentia equitatus eius. Oēsq; vndiq; terraz desiderabant videre faciē ei⁹. ¶ In. c. xj. scribit de lasciuia eius z punitiōe. Nazduxit vxoꝛes plurimas alienigenas cōtra mādatū dei: habuitq; septingētas vxoꝛes: z cōcubinas trecēteas/q̄b⁹ ardētissimo amoꝛe inhesit ita vt coleret deos earū ad cōplacendū eis: ꝓpter qđ irat⁹ deus suscitauit circa finē vite ei⁹ diuersa bella a finitimis. Hieroboā quoq; quē prefecerat sup tribū ioseph/occurrēs abias ꝓpheta scisso pallio suo nouo in. xij. partes dedit sibi. x. dicēs dñm sibi dedisse regnum z. tribuū israel: tribū iuda stirpi dauid reseruasse. Quod audiēs salomō quesiuit occidere eū: sed ille fugit in egyptuz.

De salomone est varia opinio vtrū sit saluatus: aliqui eū dicunt ꝙ nō: alij vt Hiero. Ambꝛ. z Chꝛyſ. ꝙ sic. qz pnām egit de suis lasciuijs z pctis ante moꝛtē: vñ z hebꝛei librum eius ecclesiasten intitulant de penitentia salomonis.

¶ De regibus subsequentibus/iuxta seriem libꝛoꝛum Regum z paralippomenon. Capt'm. iij.

IN. xii. capitulo habetur

ꝙ moꝛtuo salomone qui regnauerat. xl. annis z ex hoc apparet falsum esse qđ dicit iosephus in lib. antiqui. vcz ꝙ regnauit. lxxx. annis z vixit xcviij. cum in lib. Reg. iij. z in lib. Paral. ij. dicatur ꝙ regnauit. xl. annis. cū filius eius roboā sumpsisset regnum populus israel ad eū cōgregat⁹ rogauit vt minueret iugum patris. i. collectas/q̄ post triduū spreto cōsilio seniꝛū qui fuerant cū patre vt. s. benigne rūderet populo: secutus consiliū iuuenū in rūsione fienda dure rūdit: dicens magis aggrauaturū populū: z ꝓpter hoc secutū est scisma in israel. Et. x. tribus que postea appellate sunt israel: fecerunt sibi regē hieroboā/trib⁹ iuda cū bēiamin remāsit cū roboam: z cū pararet se roboā cū exercitu suo bellare ꝛ israel: dominus ꝓhibuit p̄ ꝓpheta. hieroboā aūt regnās super israel. timēs ne ppl'o israel vadēs in hierl'm ad tēplū ſm mādatū legis: recederet a dño ei⁹ z reuerteret ad roboā: fecit duos vitulos aureos: vnū in dan: aliū in bersabee finib⁹ israel col locās/cepitq; vt illos adoꝛarēt in deos. ¶ In. c. xiij. venit q̄dā ꝓpheta de iuda in samariā a deo missus: q̄ cū reprehenderet regē hieroboā stantē in altari ad immolandum idolis prenūciās regē nasciturū ex iuda noīe Josiam: qui combureret ossa sacerdotū idololatrātiū sup illud altare: cum rex extēdisset manū/innuēs vt caperet ꝓpheta illet: arefacta est man⁹ eius: z oꝛante p̄ eo sanata ē man⁹. Et q: ꝓpheta ille comedit in illo loco ꝛ mādatū dñi sibi sup hoc factū inuitatus tū ab alio sed falso ꝓpheтāte ex pte dñi vt comederet fecit: in via pgēs suffocat⁹ est a leone ꝓpter inobedientiā predictā. ¶ In. c. xiij. Informato filio hieroboam: vxoꝛ ei⁹ et mīr pueri in habitu simulato accessit ad abiā ꝓpheтā pre senectute nō videntē: sz in spū cognouit, eā/manifestans q̄ esset: z indicās ei moꝛtē pueri/ac reprehendens vitam eius de idololatria. ¶ Roboā autē filius salomonis regnauit sup iudā. xvij. annis. z idololatrauit cū ppl'o suo: ꝓpter qđ rex egypti venit hierl'm z predat⁹ est oēs thesauros tēpli z regie dom⁹. Sed z bellū habuit semp cū hieroboam. ¶ In. c. xv. moꝛtuo roboā regnauit sup iudā filius eius abia trib⁹ annis: fecitq; malū in cōspectu dñi cū popu lo suo. Mouit ꝛ eū bellū hieroboā rex israel' hīs in exercitu suo octogintamilia bellatoꝛū z abias. xl. milia. Et cū exercitus hieroboā ex parte ante z post ex insidijs bellarent ꝛ abiam: ipso abia se dño cōmēdante z fiducia habēte: exterruit dñs exercitū hieroboā/z cesa sūt. l. milia ex eis. vt hīr ij. paral. xiij. ¶ Moꝛtuo abia regnauit filius eius asa. xlij. annis sup iudā/q̄ abstulit effinatos de terra/z idola z matrē suā maacha deposuit de imperio vt nō esset princeps i sacris priapi. Moꝛtuo aūt hieroboā qui regnauit. xxij. annis sup israel/regnauit filius eius nadab duobus annis: quē interficiēs baasa, cū oī progenie sua regnauit sup israel. xiiij. annis. Asa aūt regnāte et bene ſm legē dñi se habente: egressus est ꝛ eū zara ethyops cū exercitu suo: habens decies centena milia cū currib⁹ trecētis. Ipse aūt Asa cū exercitu suo obuiās ei dñm inuocauit: q̄ exterruit ethyopes et versi sunt in fugā/vt habet. ij. paral. xiij. Azarias aūt propheta reuertēti a prelio cū victoria Asę occurit, confortās eū: prophetās de pte circa finē mūdi. vt hīr. ij. paral. xv. Anno autem. xxxvj. regni Asa baasa rex israel' ascēdit in moā/et muris q̄rebat circundare ramā: vt includeret iudam ita vt nullus posset illuc ingredi vel exire: ꝓpter qđ Asa territ⁹: accepta magna quātitate auri z argēti de thesauris templi benadab regē syrie vocauit in adiutoꝛiū suū cōtra baasa. Quo veniēte z inuadēte ciuitates israel: Baasa fuit compulsus omittere edificiū inchoatū/vt regi syrie resisteret: z interim de materia ibi ꝓparata edificauit sibi Babaa/et maspha. vt hīr. iij. Reg. xv. Ad qđ addit. ij. Para. xv. ꝙ Anani prophet⁹ ex pte dñi reprehēdit eū/ꝙ habuisset magis fiduciā in hoīe ꝙ in dño. Asa aūt iratus ex hoc posuit ꝓphetā in neruū: infirmatusq; Asa dolore pedū vehementissimo cōfisus per annum et vltra/nō quesiuit dñm in infirmitate sed magis in artē gis confisus est in arte medicoꝛum. moꝛtuo aūt eo et cum medico magna pompa sepulto: regnauit iosaphat super iudam filius eius. Moꝛtuo autē baasa vt hīr. iij. Reg. xvj. regnauit filius eius hela in israel duob⁹ annis. Quē temulentum et dño. fectum occidit zambri dux partis exercitus eius: z oēm domū eius deleuit: hic aūt regnauit. vij. dieb⁹. Cuiq; eū obsideret in thersa amri dux exercit⁹ israel: ipse zambri cernēs expugnationē vrbis/succendit se cū palatio suo: et diuisusq; est ppl's israel in duas partes: quarū vna sequebat' thebin vt faceret eū regē talia predictum Amri. sed pzeualuit pars q̄ sequebat amri. et factus est rex israel. q̄ regnauit. xij. annis. Eoq; pzauo moꝛtuo/regnauit filius eius achab anno xxxviij. regni regis Asa: z regnauit. xxij. annis. Uxoꝛ autez eius fuit Jezabel filia regis sidoniꝛū pessima mulier/dedita idololatrie baal cū viro achab. Josaphat autem rex iuda. iij. anno regni sui misit sacerdotes z leuitas per regnuz iuda ad docendū populū legem domini. Oēsq; genres in circuitu timebāt eum et philistijm et arabes: habebatq; in

Ereaz hieroboā rex israel.

Jezabel mulier pessima

exercitibus suis vndecim centena milia. et lx. mi. ¶ In ca. xvij. vsq; ad. xviij. habetur de helia de quo nihil in paralip. hcipiēte helia thesbite q̄ non plueret in israel nisi de mandato dñi abscondit? est in torrēte carith: vbi coruus deferebat ei panē ⁊ carnes mane ⁊ sero. Et deficiēte aqua torrentis/missus est in sareptā sidonioꝝ ad mulierē viduam: que pauit eum tpe famis: nec defecit eius pugillus farine ⁊ parum olei. sed suffecit sibi et filio ⁊ heliē: quia primo pauit heliam de illo modico. Egro tauit autē filius illius viduę ⁊ mortuus est: sed helias resuscitauit. ⁊ ōr hic fuisse ionas

Helias suscitauit pue rū. et de alijs ei? Gestis.

pphēta. ¶ In. c. xviij. Mittente achab rege israel abdiam prophetā dispensatorē domus sue ad querendum herbam p eēs: occurrit ei helias q̄ dixit sibi q̄ indicaret hoc achab hic abdias pauit centū viros colētes deū ⁊ abscondit a facie iezabel cum interfici iussit prophetas dñi. veniente aūt achab ad heliam iussit vt cōgregaret oēs prophetas baal. cccclj. ⁊ sacerdotes lucoꝝ. cccc. et oēm pplm israel in monte carmeli. Quo facto: helias dedit populo optionē: vt si prophete baal facerent suis inuocationibus ignem de celo descendere ad comburendum sacrificium. s. vnum bouē: baal populus adoraret. Si aūt hoc nō possent ⁊ ipse hoc ageret deum suum adorarent. Cum aūt sacerdotes baal diu inuocantes eum nil facerent. helias aūt breui oratiōe fecit ignē descendere qui cōbussit sacrificiū ex quo tot? pplꝰ adorauit et cōfessus est deum helie. Quo facto helias occidit omnes illos prophetas baal in torrente Cison. Fecitq̄ exinde per orationem suam magnam pluuiā superuenire post tres annos ⁊ dimidium quo tēpore nō pluerat super terram/et reuersus est achab domū helia precedēte. ¶ In ca. xix. iezabel audita occisione suoꝝ prophetarum misit nunciuꝝ ad heliam comminās ei mortē die sequōti. Qō timens helias perrexit in desertū: et obdormiēte sub iunipero angelus excitauit/hortās vt comederet panē subcinericium sibi missum a deo: in cuius fortitudine ambulauit vsq; ad montem dei oreb. vbi habuit mirabilem visionē sibiq̄ mandauit vt inde p̄ficiscēs inungeret heliseū in pphētā p se: quod ⁊ fecit inuēto eo cū. xij. aratoꝝ/q̄ secutus est eū. ¶ In ca. xx. Benadad rex syrie collecto exercitu suo. ⁊. xxxij. regib? eū adiuuātib? venit ꝺ achab regē israel in preliū/⁊ dominus p prophetā p̄dixit victoriā. Qō et factū est illis fugatis. Ite rū infra annus restaurato exercitu venit rex syrie ꝺ israel bellum mouēs in vallibus: vt dicētib? seruis q̄ dij montium erāt dij israhelitō victi prius fuerāt. Sed debellat? est exercit? syrie occisis cētū milib? de eis: et ad decē ⁊ septē milia: qui remanserāt fugiētes in ciuitatē murus ciuitatis ruens oppressit eos. Benadab autē rex syrie occultans se misit nuncios indutos cilicio ⁊ cinere aspersis capitib? petēs miam qō achab fecit eū dimittēs liberū. Qō prophēta quidam redarguit in habitu simulatorꝝ sub parabola dati alicui? in custodiā sub pena mortis. sic cōclusit. q̄ quia dimiserat benadab dignū morte: ipse et pplꝰ suus israel esset pro eo. s. periturus. ¶ In. c. xxi. Naboth iezrahelites cum haberet vineā prope domū regis achab: voluit ipse achab iet reēmere: quit naboth vt vēderet sibi vineaꝝ pro horto faciendo. Qui cum noluisset ei acquiescere. contristatū sup hoc vxor ipsi? achab Jezabel hoc audiens consolata est eum: et procurauit per falsos testes ipsum naboth accusari de blasphemia blasphemie: quo facto ille innocenter lapidat? est. Et cū achab iuis mansla set ad capiendū vineā naboth: dñs misit ad eum heliaꝝ qui pidatur prenunciaret ei exterminiū eius ⁊ domus sue propter tale nūc aūt scelus. ¶ In ca. xxij. Achab humiliato exterius ex redargu de iure tione helie: dñs dixit q̄ sentētia differretur. Josaphat aūt ciuilipu rex inda cū esset factus gener achab/pergēs ad visitandum nitur ca eū in samaria accessit. Qui cū vellet ire ad recuperandaꝝ ra pite iau moth galaad sibi ablatā a rege syrie: reḡsuit iosaphat ad tē. alea- eundum secum in preliū/cui rei assensit/admonēs tamē eū rū vsus iosaphat vt pri? cōsuleret dñm sup hoc. Vocatis autē. cccc. C. de re pphētis baal. ꝙ soluerūt q̄ iret ⁊ dñs traderet ei terrā illā. lig. ⁊ sū Sed cum Josaphat peteret cōsilium haberi a prophēta pt. fu. ⁊ dñi: adduct? est micheas pphēta vt ipse sup hoc responderet auf. ret: et adiurat? vt diceret veritatē/p̄nūciauit sibi ibi occidē vt nō lu dū in bello: exprimēs visionē de mō deceptiōis ei? p falsos xur. ho. pphētas. Et pter hoc micheas pcussus est in maxilla a sedechia falso pphēta: iussu regis missus in carcerē ad panetur. nem et aquā. Pergentibus aūt ad bellū simul rege iuda et achab repe israel cōtra syros: vulnerat? est achab in bello et inde mortuus. Additur in. ij. Paral. c. xix. q̄ reuertēte iosaphat hierusalē: hehu pphēta repehēdit eum de amicitia contracta ⁊ auxilio cū impio achab rege israhel: pter qō meruit irā dñi/nisi opa eius bona pacassent dñm. Ponit etiaꝝ ibi magna diligētia ei? quā habuit ad dirigendū populum ad legē seruandā: ponēs iudices p ciuitates: admonens facere iusticiā cūctis. ¶ Et in. c. xvij. ōr q̄ mittebat sacerdotes p ciuitates cū lege rei ad instruendum ppl'm pter quā erat in magna veneratione ⁊ timore apud oēs etiam finiti mas nationes ⁊ in diuitijs et magna gl'ia. ¶ In. c. xxiij. paral'. habeḳ q̄ ammonite ⁊ moabite ⁊ syri gētes innumere venerunt ad pugnā ꝺ iosaphat. Qui indixit ieiunij populo ⁊ excitauit ad orandū deū ppl'o autē ꝙgregato in hierl'm ad orandū ipso exhortante ad confidendū in dei adiutorio quidaꝝ ppheta. s. iaziel ex parte dei predixit eis victoriam contra inimicos. Uñ cōfortati accedentes cōtra hostes canētes tubis ⁊ laudantes dñm dicētes. Cōfitemini dño ⁊c. ipsi hostes ꝺ se inuicē dimitātes seinuicē occiderunt. q̄bus oibus interfectis tribus dieb? continuis tot? populus occupatus est ad detrahendū spolia laudātes deum.

Victoria iosa phat cō tra inf deles pplos.

§. I. In quarto libro Regū pri-

mo capitulo habeḳ q̄ mortuo achab regnauit p eo in israḥ filius eius ochozias regnauitq̄ duobus annis: male se habens sicut pater eius. Infirmatus autē misit ad consulendum beelzebub/si euasur? erat de infirmitate. Quib? euntibus obuiauit helias pphēta dicēs eis ex parte dei q̄ reuerterenḳ ad dñm suū. significādo q̄ non sanarēḳ ex eo q̄ misisset ad consulēdū beelzebub ⁊ non deum verū. Quod cū enunciasset deprehendens ex signis q̄busdā q̄ esset helias: misit ꝺ eo vnū quinquagenariū cū. l. viris. Qui accedens ad eū vocandū consumpt? est cū suis ab igne de celo descendēte ad p̄ces helie. Missō scō q̄nquagenario cum suis/idē eis euenit. Tertius missus cū humiliter se ei recōmendaret ne ei accideret qō alijs: iuit angelo admonente cū eo ad regē: ⁊ intimauit illū moriturū: qō ⁊ factū est: ⁊ regnauit ꝺ eo frater eius Joza. ¶ Hoc regnāte vt habetur c. ij. cū helias iter faceret cum discipulo suo heliseo: venientes ad iordanis fluuium: percussis aquis pallio helie facta via ꝺ medium transierunt. Quo transacto dixit helias heliseo vt peteret qō vellet anteq̄ tolleret ab eos. Qui postulauit duplicē spm eius. i. faciendi mirabilia et prophetandi. Rñditq̄ ei se hoc recepturū si eū videret cū tolleret ab eo. Sermocinātibus autē simul apparuit currus igneus cum equis igneis/in quem helias ascēdens assumptus est in celum. i. in paradisum terrestrē vbi viuus pmanet cū Enoch vsq; ad tpa antichristi: contra quē descēdet ad predicandū. ¶ Heliseo autez videnteꝝ clamante pater mi ⁊c. accepitq̄ palliū helie qō ei ceciderat/⁊ reuertens ad iordanē tangendo ipsas pallio scōa vice aquas diuise sunt. Ueniens autē ad habitandū in hierico/ibi ad p̄ces habitatorum loci sanauit aquas pessimas illius loci misso in eis vase nouo fictili cum sale in eo. Et exinde cum ascenderet bethel deridētibus eū pueris/⁊ dicentibus. Ascende calue: maledixit eos. post quod duo vrsi de saltu egressi lacerauerunt. xlij. ex illis pueris. Jozam autem filijs achab vt habeḳ. iij. c. cum regnaret cum rege iuda iosaphat ⁊ rege edon bellum mouit contra regem moab/qz cessauerat a tributo cōsueto ei soluendo. pergentib? aūt cum exercitib? suis deficiēte eis aquaꝝ: ac cesserunt ad heliseū consulendū: qui adducto psalte cozā eo cum caneret pphetauit dicēs eis: q̄ foderent in torrente ibi existēte et aqs inuenirēt. qō et factū est. Moabite autē parantes se ad pugnā cum de mane vidissent aquas rubeas vt sanguis: existimātes q̄ mutuo cōtra se bellantes illi reges cum suis se occidissent: accesserunt ad castra eoꝝ pro p̄da asportāda: ꝺ quos pugnātes rex israel cū suis debellauerunt eos: ⁊ oia vastātes ⁊ capiētes vsq; ad occisionē ciuitatis moab. ¶ In. c. iij. heliseus mulieri vidue se ei recōmendanti pro debito viri sui: mandauit vt mutuo acciperet vasa vacua in quibus infunderet modicum olei qō habebat. Qō cum fecisset p filiā: subito vasa implebantur miraculo sed de cuius p̄cio olei vēditi soluit creditorib? debitū. de residuo viuēs cum filio. Exinde mulieri sunamite q̄ cum magna deuotione ⁊ liberalitate recipiebat ī domū cum transiret p suna ipetrauit ei sterili filiū hoc p̄dicens. Qui natus post aliqō tps moritur? est. Gz ad p̄ces matris eūtis ad eū ⁊ exponētis casum: accessit ad domū eius eum resuscitās. Exinde coctas herbas mixtas cum amara colloquintidat cum comederēt filij pphetarū ⁊ sensissent amaritudinē: heliseus mitti iussit farinā in ollā: ⁊ dulcoratum est pulmētū: postea panes sibi oblatos multiplicauit: vt comederent ex eo cētū viri: ⁊ superfuit de panibus. ¶ In. c. v. Naamā princeps militie regis syrie fact? leprosus accessit cū lris regis mēdatorijs ad regē israel vt curarēḳ a lepra. Cum aūt adue nisset ad domū heliseī: iussit ei vt lauaret se septies ī iozda ne ⁊ mundarēḳ. Qō etsi prius indignans non acq̄esceret: de mum ad suasionē seruoꝝ pergēs ad iozdanem ⁊ lauans se mundat? est a lepra. q̄ reuertēs ad heliseum cum multa ei obtulisset: nihil volut accipere: sed giezi discipulus heliseī occulte accessit ad naamā post q̄ recesserat: ⁊ petijt ex parte heliseī

De gestis heliseī pphete.

De naamā syro leproso

te heliſei quiddā ab eo.portās ea ad domū ſuā.Q̄ō ſcelus
miracu lum he liſei. detexit heliſeus:t ꝓpter hoc lepra pcuſſum eſt. ¶ In cap. vj.filijs ꝓphetaꝝ euntibus ad incidēdum ligna cum heliſeo iuxta iordanē/vt facerēt ſibi ceUulas.vni eoꝝ excuſſum eſt ferrum ſecuris de manubrio in aquā demerſum:ſz heliſeo mittēte lignum in aquā:ferrū enatauit:t illud reſumpſit. ¶ Rege autē ſyrie pugnāte ꝯ regē iſrael: cum poneret inſidias ad capiēdum heliſeus reuelabat ei inſidias. Quod cū audiſſet rex ſyrie:miſit exercitum ad capiēdū heliſeū quos obſidētes domū heliſei cū giezi videret:t dolens:t oratiōe heliſei factū eſt vt videret mōtē ꝓpinquū domui plenū eq̄s:t in curribus igneis.Exercit⁹ aūt ſyrie paſſus eſt cecitatē. ¶ In.c.vij.heliſeus ipſe duxit illū exercitū ſyrie in ſamariā añ regē ei⁹:t apti ſunt ocli eoꝝ.Mandauit tū regi vt nō ꝑcuteret eos:ſz eos cibis refectos dimitteret redire ad ſuos. ¶ Benadab rege ſyrie obſidēte ſamariā facta ē fames validaita vt vna mulier ꝓueniret cū alia de cōdēdo filiū ſuū:t poſtea alteri⁹ ſimul:t cū cōeſto vno alia nollet ſuum dare:poſuit querelā coram rege ſamarie. Q̄ō audiēs iratus miſit nunciū ad decapitandū heliſeum q̄ ipſe ꝓnunciauit ſocijs. Venīēti aūt regi ad cōſpectū nūcia-
Obſeſſio ſamarie. uit maximā abundātiā futurā die ſequēti:q̄ō t factuꝝ eſt. Tlā dñs miſit ſonitū in caſtra ſyrioꝝ tāq̄ multarū gētiuꝝ veniētiuꝝ ꝯ eos:q̄ō timētes fugerūt oēs:ꝛoſa ſua relinquēte. Quatuor aūt leproſi hoc perpēdētes nūciauerūt in ciuitate ſamarie.qui ꝓius inq̄rētes ne inſidioſe hoc factum eſſet cōperta rei ṽitate:oēs exierunt ad capiēda ſpolia:vñ ſecuta eſt maxima abundantia victualiuꝝ.Et q̄ nō credidit vn⁹ ex ducib⁹/cōculcat⁹ eſt in porta ciuitatis a multitudine t mortuus eſt. ¶ In.c.viij.mulieri cui⁹ filium reſuſcitauerat heliſeus mādauit ipſe vt ꝛpe illo famis pegrinare tur.Cui reuertēti rex mandauit reſtitui agros ſuos audito a giezi quō filiū eius reſuſcitauerat heliſe⁹.Exinde Benadab rex ſyrie miſit azabel ad heliſeū cū eſſet infirmatus ad inq̄rendū ſi ſanarē.Heliſeus aūt predixit ei q̄ eēt regnaturus in ſyria:t multa mala factur⁹ iſrael.Qui reuerſus dixit q̄ ſanarē ſz die ſequēti ſuffocauit eū:t regnauit ꝓ eo.Receſſit aūt edon a iuda/t cōſtituit ſibi regē ꝛpe ioꝛā regis iuda q̄ regnauit octo annis:cuius vxor fuit athalia filia achab regis iſrl.Qui t occidit oēs fratres ſuos filios ioſaphat:vt ꝺr.ij.paral⁹.xxj.Cui ꝓpter pctā ſua ſuſcitauit de⁹ philiſteos t arabes cōtra eū:q̄ vaſtauerūt terrā iuda/t diripuerūt ſubſtātiā regis/t ceperūt filios t vxores.Ipſe quoq̄ infirmat⁹ plaga inſanabili:ꝑ biēnīū paulatiꝫ egeſſit viſcera ſua.Mortuo autē eo regnauit ochozias fili⁹ eius ꝓ eo. ¶ In.c.ix.heliſeus mādauit vni ex filijs ꝓphetarum vt iret in ramoth galaad quam obſidebat princeps exercitus Ioꝛā regis iuda noīe Jehu:quē prenūciaret regē iſrl/q̄ delere deberet oē ſemē achab ex ꝓcepto dei.q̄ō t fecit Referente aūt Jehu hoc exercitui:oēs acceptauerūt eum in regem. Ipſe aūt iehu cum exercitu ſuo acceſſit in iezrahel vbi erat rex Ioꝛā infirm⁹ ex vulnere ſuſcepto in ramoth a ſyrioꝝ quos bellabat.Et Ochozias rex iuda illuc venerat ad viſitandū eum.Cū autem audiſſet Ioꝛā q̄ iehu veniret in iezrahel ipſe t ochozias exierūt ei obuiā/t iehu ſagitta pcuſſit eū t occidit:t regē iuda fugientē inſecutum occidi
magna ſtrages filioꝝ achab. fecit. Intrans autē ciuitatē iezrahel:Jezabel matrem ioꝛā de feneſtra dom⁹ repehēdentē eū ꝓcipitari a ſeruis fecit. ¶ In ca.x.homines ciuitatis ſamarie ad requiſitionez ipſius iehu occiderunt ſeptuaginta filios Achab:qui erant in ſamaria:t capita eoꝝ mīſerunt ad eum in cophinis. pergens inde Jehu in ſamariā:t obuiās in via fratribus Ochozie regis iuda quadragintaduobus:eos oēs occidi fecit.poſtmodum ſimulauit Jehu ſe velle colere t honozare baal pluſq̄ faceret Achab.Unde t cōgregari fecit prophetas et ſacerdotes baal ꝓ ſacrificio ſolemni ei exhibendo quibus t veſtes dari fecit:vt bene diſcerneret̄ur a ceteris:t expleto holocauſto oēs ſacerdotes Baal fecit occidi:t tēplum Baal deſtruxit/faciens latrinas.Regnauit autē iehu ſuper iſrael.xxviij.annis:ſecutus tamē eſt idololatriam et peccata hieroboam.ꝓ iſto autem zelo exercitato, ꝓ dei
de athalia mre ochozie honoze fuit ſibi ꝓmiſſa cōtinuatio regiminis in iſrael vſq̄ ad quartam generationē. ¶ In ca.xj.Athalia mater Ochozie audiens filium occiſum/vt regnaret ipſa ſuper iudam/occidit omne ſemen regium:id eſt filios Ochozie qui/vno tantū anno regnauerat in iuda.Sed dum occideret̄ur ipſi filij Jochabet ſoꝛoꝛ Ochozie t vxoꝛ ioiade ſummi pontificis/furata eſt vnū ex filijs Ochozie/t occultauit ſeptem annis quib⁹ regnauit Athalia in iu da:vocabaꝫ aūt ioas. Septimo igitur anno etatis ſue ioiada manifeſtauit quibuſdam filijs regis/ordinē tradens:ad occiſionē Athalie/q̄ō ſecutū eſt:t ioas ab omni populo ſuſcept⁹ eſt in regē. Ingreſſuſq̄ ē ois ppl⁹ terre tēplū baal t deſtruxerūt aras eius t imagines contriuerūt valide:mathan quoq̄ ſacerdotem acciperūt coꝝ altari.Letatuſq̄ eſt ois ppl⁹ terre t ciuitas cōquieuit.Athalia aūt occiſa eſt gladio i domo regis:ſeptēq̄ ānoꝝ erat ioas cū regnare cepit. ¶ In cap.xij. regnauit ioas.xl.annis ſuper iudā:et recte ſe habuit oīb⁹ diebus quib⁹ eū docuit ioada ſacerdos:qui t reparare fecit domum dñi et vaſa eius/arguēs ſacerdotes de negligentia huius.Mortuo autē ioiada centū t.xx. annoꝝ etatis obſequijs t adulatiōib⁹ principū delinitus ioas/receſſit a via dei:ꝓpter q̄ ꝛepehēdens eū et pp̄m de tranſgreſſiōl bus eoꝝ zacharias ꝓpheta filius ioade ꝓfati/lapidatus eſt in atrio tēpli iuſſu regis Joas:vt addit.ij.paral.xxiiij.t ibi ſubditur q̄ euoluto anno venit rex ſyrie contra eu⁹ cū paucis/cum ipſe Joas haberet maximū exercitū.et capta magna preda et multis interfectis:et ipſo rege Joas ignominoſe tractato receſſit:ipſumq̄ in languoꝛib⁹ dimiſſum interfecerunt ſerui ſui.In iſrael autē mortuo Jehu.vt dicitur cap.xiij.regnauit filius eius ꝓ eo Joachas annis. xvij.t ſecutus eſt peccata hieroboaz primi regis iſr̄.Quo mortuo:regnauit Joas filius eius ꝓ eo annis.xvj.Et ſecit malum in cōſpectu dñi.Cū aūt infirmaretur heliſeus ad mortem/ipſe rex ioas viſitauit eum dolens de eius morte. Dixit autem ei heliſeus q̄ percuteret terram ſagitta emiſſa de arcu.Q̄ō cum feciſſet ter et nō amplius iratus ē heliſeus dicens:ſi percuſſiſſes q̄nquies aut ſeries deleuiſſes ſyriā ex toto.nunc aūt ter percuties eam.Et mortuus heliſeus ſepultus eſt.Mortuū autem cuꝫ portarent homines ad ſepulturā:vidētes latrūculos veniētes de moab contra
Mozit heliſeus pphēta ſe:ꝓiecerūt cadauer illud in ſepulchro eliſei:t ſubito reſurrexit mortuus ille. ¶ In regno aūt iude mortuo Joas vt habet.iiij.Reg.xiiij.regnauit amaſias filius eius ꝓ eo annis.xix.Qui congregauit.xxx.milia hoīm bellatoꝝ de iuda:t centū milia de iſrael:vt procederet in belluꝫ contra edon.Sed ꝓpheta ex parte dei ſibi dixit q̄ nō duceret ſecum illos de iſrael conductos:q̄ debellaretur.Et q̄uis iā dediſſet ſtipendia centū talenta argenti eis condutis dñs erat ſufficiens ad eū reſtaurandū.Q̄ō faciens et pergēs cōtra idumeos victoꝛiam habuit.xx.milia occidendo ex illis reuerſus autē in hieruſalem aſſumpſit in deos ſuos idola idumeoꝝ quos deuicerat.Cui q̄ ꝓpheta de hoc argueret eum/non audiuit eū:ſed cōminatus eſt ei mortē.vt dicitur. ij.paral.xxv.Mādauit autē amaſias ad ioas regem iſrael vt in quodam loco conuenirent/vt ſe inuicem viderēt.Qui reſpondit vt maneret in loco ſuo nec efferretur in ſuperbiam ꝓpter victoriā de idumeis.Noluit autē acquieſcere ſ⁹ venit in bethſames:vbi ioas rex iſrael percuſſit iudā: et regē amaſiā captū duxit in hier'm deſtruens muros ei⁹ cccc.cubitis.t ablatis theſauris tēpli t domus regie:et acceptis obſidibus reuerſus eſt in ſamariā. Amaſias autem poſtea occiſus eſt/facta coniuratione cōtra eum a ſuis i lachis. Mortuo autem Joas rege iſrael regnauit hieroboā filius eius ꝓ eo.xlj.annis.t fecit malum ſicut predeceſſores ſui.Quo mortuo regnauit zacharias filius eius ꝓ eo annis.xlj. ¶ In.ca.xv. Mortuo amaſia regnauit in iuda Ozias q̄ etiā ꝺr Azarias filius ei⁹ ꝓ eo annis.xlj.Et vt ꝺr ij.paral.xxvj.hic fecit multa bona t habuit crebras victorias cōtra philiſteos ꝯ arabes t āmonitas/in exercitu ſuo habens trecenta ſeptē milia quingēta bellatoꝝ:fit multūq̄ magnificauit ciuitatē t ampliauit diuitias:ſed demum elatus in ſuperbiā:ingreſſus eſt tēplum ad offerendum coꝝ
Lepra Ozie. domino incēſum:t arguentē eum azariam ſacerdotē ſ⁹ comminat⁹ eſt ꝓpter q̄ ſubito Ozias factus eſt leproſus.toto tēpore vite ſue vitam agēs ſeparatā:t filius ei⁹ Joathā regnabat ꝓ patre leproſo. ¶ In iſrael regnauit zacharias mēſibus ſex contra quē ꝓiurauit Sellū t occidit eū.Qui Sellum regnauit menſe vno in ſamaria quē occidens manahez regnauit ꝓ eo annis.x.Quo mortuo regnauit ꝓ eo faceia filius ei⁹ annis duobus.cōtra quē cōiurās phacee filius Romelie t occidens regnauit ꝓ eo:huius tpe venit Theglatphalaſſar rex aſſur cōtra iſrael t cepit galileā t vniuerſam terram neptalim/t multas ciuitates iſrael:t homines illos tranſtulit in aſſyrios.Cōiurās aūt Oſee ꝯ phacee occidit eum:t regnauit ꝓ eo. In iuda autē regnauit poſt mortē Ozie Joathā filius eius ꝓ ipſo.xvj.annis. Fecitq̄ q̄ō tectū erat coꝝ dñi ꝛedificauit q̄ ciuitates t caſtra multa:t pugnās cōtra ammonitas fecit eos tributarios. vt addit.ij.paral.xxvij. ¶ In quarto regū.c.xvj. Joathan de hac luce ſubtracto/regnauit achaz filius ei⁹ ꝓ eo i iuda:q̄ dedit ſe idololatrie t filiū ſuū cōſecrauit ꝓ ignē.Cūq̄ aſcēdiſſet ꝯ eū in ꝓlū phacee filius Romelie rex iſrael:vt hr̄.ij.paral.xxviij occidit in vna die de iuda centū viginti millia bellatoꝝ:t infinitā predā ac ducēta milia puerozuꝫ t puellarū t mulierū duxerūt captiua in ſamariā. Prophe-

ta aūt quidā reprehēdit eos de tanta crudelitate precipue de captiuis ductis/cōsulēs vt relaxarēt ne dñs irasceret ꝑ eos. Qō et fecerūt ipsos refectos indutos ducētes in hieri co ad suos. Rex autē syrie veniēs ꝑ iudā fecit predam magnā: et filr philistei: et idumei. Iterum phacee rex israel: et rasin rex syrie venerūt ꝑ achab in pliū. Qui expoliās tēplum dñi: et domū suā misit maxima munera ad theglatphalassar regem assyriozū vt veniret i adiutoriū ei' cōtra regē syrie. Qui veniēs cepit damascum ciuitatē regiā syrie: et occidit rasin regē ei'. Accessit aūt achab ad visitandū theglatphalassar regē ei'. Accessit aūt achab ad visitandū theglatphalassar: ad cōgratulādū de victoria. Qui cernēs altare deoz̄ damasci: iussit vrie sacerdoti vt simile altare faceret cōstrui i domo dñi vbi offerrētur sacrificia/relicto altari dei. qō et factū ē ad idololatriā: vt hr̄. iiij. Reg. xvj. Sub isto acham rege cōdita fuit Roma a romulo et remo geminis in monte auētino. vt dicef. ī. ¶ Migrāte aūt acham pessimo. vt habef. c. xvij. regnauit Ezechias filius eius optim' in iuda.

Sub acham rege fuit ꝓdita roma.

De ezechia rege optimo.

Qui' tpe cū osee rex isr̄l regnaret post phacee: et rebellare disponeret Salmanasar regi assyriozū: cui Osee erat tributarius/venit cōtra eū salmanasar: et āno nono regni osee cepit samariā: et osee gentē israel totā transtulit in assyrios et medos: relicta sola tribu iuda cum bēiamin. Et ponit ibi diffuse causam huius captiuitatis fuisse peccatum eorum et obstinationē precipue idololatrie. Misit aūt res assyriorū ad habitādū in samaria et partes illas de gente babyloniorum et aliarū nationū. Et qz nō seruabāt cerimonialia legis: misit dñs leōes q̄ dilacerabāt eos. ꝓpter qō rex assyriozū misit illuc aliquos ex sacerdotib' israelitis trāslatis in captiuitatē: q̄ docerēt cultū dei ꝑm legē. Quib' hoc faciētibus cessauit plaga. Et nihilominus tum hoc adorabāt diuersa idola. In. c. xviij. āno. iij. Osea regis isr̄l regnare cepit Ezechias in iuda: et. xxix. annis regnauit et optime. Ipe dissipauit excelsa/et comminuit statuas/et succidit lucos: et confregit serpentē eneū quē fecerat Moyses in deserto: q̄ oia ꝓtinebāt ad idololatriā/et nō fuit similis illi de cunctis regibus iuda. rebellauit aūt ꝓtra regē assyriozū. Ascendit autē Sēnacherib rex assyriozū cōtra eum: sed Ezechias rogauit eū vt recederet impositō sibi qō vellet onere. Qui misit ei trecēta talēta argēti. et. xxx. auri ab eo petita: accepto auro et argēto qō erat in tēplo dñi et domo regis: et ꝯ his nō contentus: misit oratores suos hierusalem ad persuadendū Ezechie et pplo vt se traderēt regi assyriozū: qz nō posset deus eoz̄ liberare eos de manu assyriozū: sicut nec dij aliarū gentiū quas subiugauerat potuerunt liberare eas q̄n sibi eas subijceret. et multa alia in blasphemiaz dei. In c. xix. Auditis his Ezechias scidit vestimēta sua: indut' sacco accessit ad tēplū ad orandū deū: misitq; nūcios ad esaiā ꝓphetā vt oraret ꝓ populo posito in tanto periculo. Sed Esaias cōfortauit eos q̄ nō timerēt regē assyriozū qz non caperet ciuitatē: sed confusus abscideret. qō et factum est. Nam vna nocte angelus dñi interfecit centum octoginta q̄nq; milia exercitus Sennacherib. hoc autē de mane ipse cernēs reuersus est confusus in niniuē. Et cū adoraret in tēplo dei fuit occisus ē a filijs suis. In. c. xx. Egrotauit ezechias ad mortē. qō hr̄ fuisse ꝓpter electionē eius de tanta victoria. vt hr̄. ij. Paral. xxxij. vel propter ingratitudinem ꝑm Josephū. vt dictū ē ei ex pte dei ab esaia q̄ moreretur. Quo amarissime flente esaias ex pte dei nunciauit venias obtētā nec moriturū rūc. sed. xv. annos supuicturus. Datū q; est ei signū sanatiōis retrogressio solis. x. gradib' i celo. qō impletū est. Qui sanat' fecit canticū illud. Ego dixi in di. dierū ꝛc. qō hr̄. Esa. xxxviij. In illo tpe misit merodach baladā rex babylōis lras et mūera ad ezechiā adcōgaudēdū ei de sanatione. Qui ostendit eis oēs thesauros suos et res pciosas. Uenitq; esaias ad eū prenūciās ex pte dei q̄ oia que viderāt oratores regis babylonis asportarent in babylonem in futurū et filij eius. Sed et in ꝓncipio regni suit vt hr̄. ij. Para. xxix. excitauit pplm ad cultura hi dei. et sacerdotes ad officiū eoz̄ diligēter implendā ad laudandus deū et sacrificia solēnia offerēda. Et in. c. xxx. ōr q̄ misit nūcios ꝑ oēs termnos isr̄l: a dan vsq; ad bersabee: q̄ oēs venirēt ad celebrandū phase dño in hierlm: et solicitādū vt reuerterent ad pniam/et deū indulgeret eis. Et multi venerūt de diuersis tribub' ad celebrādus phase. Et orauit ezechias ꝓ his qui nō sāctificati/vt lex mādauit faciebant. Et non solū de iuda sz et de alijs tribubus accessit pplus ad euertendum idola. vt ōr. ij. Para. xxxj. Et seriose ordinauit pusionem leuitarū in sacrificijs et primitijs. ¶ Dormiuit demū ezechias cū patrib' suis vt hr̄. c. xxxj. Et regnauit manasses filius eius ꝓ eo cū. xij. esset annoz̄. Quinquagintaq; ānis regnauit i hierlm faciēs innumera mala edificauit excelsa que destruxerat pater ei'. Fabricauit aaras baal/adorauit oēm militiā celi. Trāstulit filiū suū ꝑ ignē: ariolat' est: obseruauit auguria et phytones: implenit hierlm sanguine innocentū. Secutusq; est eū pplus in olb' ad trāsgrediendum legē dei. Et (vt addit in. ij. Paral. c. xxxiij.) Cū loqrēt dñs ꝑ ꝓphetas ad eū et pplm vt reuerterent: noluerūt audire. Quinimmo esaiā ꝓphetā iussit manasses secari serra lignea ad maiorē cruciatū dicit Hiero. Propter qō induxit dñs ꝓncipes assyriozū eū q̄ capitēes vinctū duxerūt i babylonem in cōpedib' tenētes. Qui coangustat' valde in carcere illo orauit ad dñm/et egit pniam valde coram deo! Et ei' hūilis ora'o in fine. ij. Paral. Propter qō dei' miserē' est ei'/et eduxit de captiuitate illa/reducēdo in hierlm ad regnū suum. Qui reuertēs abstulit oia q̄ ptinebāt ad idololatriā. Am. et emēdauit vitā suā in melius. ¶ Eo autē decedente regnauit amon filius eius ꝓ eo duob' annis in hierlm: et fecit malū in ꝓspectu dñi: cūctis idolis q̄ fuerat fabricat' manasses pr̄ ei' immolauit et seruiuit: nec est reuerit' faciē dñi sicut manasses pr̄ ei' scz reuertēs ad pniam. Forte vanam spem sibi ꝓmittens circa senectutē reuerti ad pniam sicut pr̄ sed hec spes eū fefellit. nā serui sui ꝓiurantes ꝑ eū occiderunt in domo sua. Reliqua aūt pplī multitudo cesis iterfectozib' eius cōstituerūt iosiā filiū eius ꝓ eo: vt hr̄. xxij. c. Octo annoz̄ erat iosias cū regnare cepisset: et annis. xxxj. regnauit optime: in ꝓncipio fecit instaurari sartatecta tē pli. i. ruinas. Helchias aūt pōtifex libū inuētum in domo dñi scz deuteronomiū misit ad iosiā regē: quē cū fecisset legere et audiret ex eo cōminatiōes dñi ptra trēsgressores legis: scidit vestimēta sua timēs valde iudicia dñi/et ꝓcepit helchie vt cōsuleret oīm sup se et pplm: psideras iras dñi sup eos descēsurā. Qui accesserūt ad olda ꝓphetissam vxorē sellū. Que rūdit eis ex pte dei: q̄ oia mala q̄ legerant in libro legis ventura essent sup locū illū et habitatores ei'/ ꝓpter scelera eoz̄. Sed qz rex iosias timuerat et hūiliauerat se coram deo libro audito/in pace mozerer vt nō videret ipse mala illa. Fecit ergo iosias: vt habef. iiij. Reg. xxiij. cōgregari oēm pplm et legi libū pcussit fedus ipe et ppls cum eo coram dño obseruādi ꝓcepta dñi et purgauit de templo oēm imūdiciā idololatrie: et deleuit aruspices eos qui adolebant incēsum baal et soli et lune et. xij. signis celi et omni militie celi. Destruxit q̄z ediculā effeminatoz̄: que erat in domo dñi: et alia loca idolatrie dedita. Insup accessit in bethel vbi hieroboaz fecerat altare idolis et destruxit: sepulchrum autē ꝓphete q̄ iuerat de iuda ad arguēdū hieroboam de idololatria suffocati a leone in via: qui etiā ꝓphetauerat de noie iosie et actu illo fiendo ab eo: iussit dimitti: et sic egit in ciuitatib' samarie. Jussit etiā fieri phase ꝑm legē. Nec est factū phase tale a diebus iudiciū qui iudicauerūt israel et oīm regū israel et iuda/qō fecit iosias. xviij. anno regni sui/post hec. vt ōr. ij. paral. xxxv. ascēdit nechao rex egypti ad pugnandū in carcamis: et iosias iuit contra eum in prelium. Qui rex egypti misit ad eū nuncios q̄ non veniebat contra eum: sed dñs miserat eū ad aliā gentē festinanter. s. regē assyriozū vñ desisteret eū impedire ne interficeretur. Qui iosias noluit audire sermones nechao ex ore dei sed pergēs contra eū ad bellū in campo mageddo vulneratus est a sagittarijs. Quod sentiēs dixit seruis suis vt educerent eū de prelio: qz vulneratus erat grauiter. Et a sportatus de curru in currū mortuus est in hierlm: et luxerūt eū vniuersus iuda et hierlm. Hieremias maxime. cuius oēs cantores et cantatrices vsq; in presentē diē lamentationem super iosiā replicant: vt ibi ōr. Nechao aūt rex egypti occiso iosia: vt hr̄. iiij. Reg. xxiij. intrauit hierusalē et ioachā filiū iosie que ppls cōstituerat regē ꝓ patre: vinctū duxit in egyptū: imponēs tributū terre/cētū talēta argēti: et vnū auri. Instituit aūt regē in hierlm heliachim que vocauit ioachim fratrē eius et filiū iosie. Joachim iste malus fuit: et regnauit. xi. annis. Et ꝑ hūc venit rex babylonis et tributariū fecit. Sed cū post triēniū se rebellasset regi babylonie venit ꝑ eū hierlm. Anno. iiij. regni hui' ioachim hieremias clausus mādauit baruch filio nerie vt scriberet oīa q̄ sibi diceret ex parte dñi: et legeret coram omni populo. Sed tertia aūt scripture erat vt ppls reuerterent ad pniaz/vt ea deleret mala q̄ dñs cōminat' erat eis. Quo facto postea cum legeret coram ioachim rege/ipse rex dilacerauit libū ipm et cōburi fecit super arulā plenā prunis: et ꝗrere fecit hieremiā et baruch ad capiendū. Propter hoc hieremias prophetauit ꝑ eū q̄ veniret rex babylonis et cadauer eius proiceret occisum ad estū et gelu. Et iterū fecit dñs scribere eosdē sermones et plures alios: vt hr̄ Hiere. xxxviij. Fecitq; filius eius dictū etiā ioachim regē ꝓ eo. Sed cū recessisset cogitās et timēs ne forte ꝓpter hoc moze ꝑris in vindictā se rebellaret: reuersus est in hierlm. At ioachis timēs/ad pfātū hiereuie egressus est ei obuiā cū matre sua et multis alijs et artifices et inclusores mille et fortes bellatores: et cum illis

De egritudine ezechie

Manasses rex malus.

daniele

danielē ananiā azariā ⁊ misaelē ⁊ ezechielē ꝓphetā cū ioachim duxit captiuos in babyloniā/etiā mardocheū cū eis. Cōstituit aūt in hierl'm regē aliū filiū Josie dictum mathathias.quē vocauit sedechiā.q̄ regnauit.xi.annis in hierusalē. Fecitq; in cōspectu dei malū ⁊ rebellauit cōtra nabuchodonosoz cui ꝑmiserat fidelitatē. ¶ In.c.xxv.āno aūt.ix.mē sedechi as rex. se.x.regni ipsi⁹ sedechie ascēdit nabuchodonosoz cōtra eū: ⁊ vallata ciuitate hierusalē prealēte fame intra/capta est ciuitas anno.xi.fugiētē aūt regē sedechiā insecuti sūt chaldei: ⁊ captū in reblatha adduxerunt ad nabuchodonosoz. Qui occidi fecit filios ei⁹ cōtā eo. Postea eroculatū vinctū duxit in babyloneⁿ: ⁊ naburzardā ꝓnceps exercit⁹ chaldeoꝝ cōbussit tēplū dñi/asportatis vasis et ornamētis tēpli /domū regiā ⁊ totā ciuitatē murosq; ei⁹ diruēs. Prefecit autē rex babylonis his q̄ remanebāt godoliā filiū achiam. Venientib⁹ aūt q̄busdā q̄ euaserāt de nobilioribꝫ.s. hismaele Destructio tēpli. filio nathanie ⁊ alijs ad godoliā ꝓmisit eis securitatē. Johāna aūt fili⁹ charee insinuauit godolie q̄ caueret sibi ab hismaele.qz q̄rebat mortē eius: ꝫ godolias nō credidit ei: qō tū secutū est. Nam hismael dolose occidit godoliam ⁊ iudeos ⁊ chaldeos quos reperit cū eo. Sequenti die cum hoc nescirēt.lxxx.viros de sichē ⁊ samaria rasis barbis ⁊ fissis vestib⁹ quiveniebāt ad oferēdum in domoōni/ipe hismael plozās occurrit eis dicēs eos associatuꝝ ad godoliā. Qui in/medio ciuitatis occidit eos.exceptis.x.ꝓmitētib⁹ ei manifestare thesauros in agro frumenti hozdei mellis et olei ꝓpter qō eos non occidit. Reliqas aūt ꝓpl'i secū captiuas ducebat interra ammō. Sed ioyāna fili⁹ charee cuꝫ multis bellatoribꝫ hec audiēs pergebat ꝫ eū ad bellandū. Qō cernens hismael dimisit reliqas ⁊ fugit ⁊ et ioyēna reduxit in ciuitatē reliqas. Et cū timeret chaldeos ꝓpter mortem godolie/rogauerūt hieremiā vt ozaret ꝓ eis ⁊ cōsuleret d ñm si deberēt remanere/vel in egyptū ire. Qui rñdit eis ex pte dei q̄ remanerēt. Qui nō acq̄euerūt ei dicentes falsuꝫ ex se ꝓfunxisse/ⁿ nō a deo habuisse.vt hꝝ ℔iere.xli.c.ⁿ duob⁹ seq. Sicq; trāslat⁹ est iuda de terra sua in babyloneꝫ et occisis Trāsmigratio babylonis. plurimis q̄ erāt ex principalioribꝫ trāstulit quatuoꝛ miliaⁿ sexcentas alias in babylones cū sedechia rege eroculato/ⁿ incarcerato.vt hꝝ ℔iere..lij. Ipse q̄ꝫ hieremias /cum ꝑmo trāslat⁹ ē ioachim rex i babyloneⁿ: ꝑdixit.vt ptꝫ.xxv.c. ℔iere.q̄.lxx.ānis debebat durare captiuitas illa i babyloniaⁿ q̄b⁹ expletis reducerenⁿ in hierl'm. Usi et multi pseudo ꝓphete q̄ erāt in hierl'm seducebāt ꝓplm ⁊ sedechiā: regē dicentes ex pte dei sed falsoꝛeos q̄ iā captiui ducti erāt cum ioachim liberādos. Uñ ⁊ q̄dā ananias noie falsus ꝓpheta i anno.iiij.sedechie dixit publice ex pte dei q̄ post duos annos exinde reducēdus esset ppl's de babylone simul cū ioachim rege. Qui ⁊ cathenas ligneas quas portabat in collo hieremias/ad signandū iugū seruitutis duraturum sub nabuchodonosoz ꝓfregit. ꝓ quodñs dixit sibi q̄ faceret cathenas ferreas ꝓ eis in signū seruitutis sub nabuchodonosoz Et quia ananias ꝓphetauerat nō missus a deo: ō ꝑdixit sibi hieremias .illo anno moriturū. Qō et impletū est. vt hꝝ ℔ier.xviij. ¶ Jdē etiā hieremias/cum regnaret sedechias scripsit his q̄ trāslati erāt iā i babyloneⁿ cū ioachim: q̄ edificarēt domos/ⁿ plātarēt hoꝛtosⁿ: ducerēt vxores i babyloneⁿ: ⁊ q̄rerēt pacē babylonis ⁊ ozarēt ꝓ ea: nec crederent ꝓphetis q̄ prenūciarēt eis celerē liberationē eoꝝ: quia nō fierēt nisi cōpletis.lxx.annis: ꝑnūciās etiā q̄ duo pseudo ꝓphete in babyloneⁿ: q̄ annunciabāt iudeis existētib⁹ i babylonia q̄ cito essent liberādi: q̄ essent tradēdi in manibus nabuchodonosoz ⁊ publice occidendi. hi dicebanⁿ sedechias ⁊ achab. Et dicunⁿ vt hꝝ ℔ier.xxix.c. hi fuisse illi duo iniqui senes q̄ accusarūt susannā de adulterio: q̄ ꝑmo lapidati a ppl'o: inde a nabuchodonosoz frixi sunt in oleo. Et: qz hieremias ℔iere mias mittit i puteū. ꝑdicabat ciuitatē capiendā a chaldeis: voluerunt pluries eum occidere: sed diuersis modis euasit. Semel autez petētib⁹ hoc ꝓncipib⁹ ppl'i/cōsensit sedechias rex vt poneret in carcerē. Qui missus fuit in puteū vbi non erat aqua sed lutū: vt ibi morereⁿ: ꝫ ademelech vir ethiops eunuch⁹ regis hoc regi nūciauit arguens malicia eoꝝ cōram ipso. Quē rex fecit inde educi: ⁊ secreto alloquēs ⁊ interrogans ꝑsuasit sibi q̄ spōte se offerret regi babylonis: ⁊ sic nō moreretⁿ/nec ciuitas igni exponeretⁿ: q̄ si nō faceret nō euaderet. Et māsit in carcere hieremias vsq; ad captionē ciuitatis. Tūc ei mādauit nabuchodonosoz eū liberari ⁊ humane tractari: ⁊ in libertate sua dimitti si vellet ire in babyloneⁿ: vel remanere. vt hꝝ ℔iere.xxxviij. Ducti aūt sunt in babyloniā cū Joachim rege ezechiel ꝓpheta ⁊ daniel q̄ ꝓphetauerūt ibi sil'r ananias azarias ⁊ misael. vt ptꝫ Ezechi.s.et Dañ.s. Anno aūt trāsmigratiōis regis ioachiꝫ.xxxvij. euilmerodach regnās post nabuchononosoz in babylone eleuauit ioachim ⁊ eduxit de carcere: ⁊ posuit thronū ei⁹ sup thronos regū q̄ erāt in babylōe: et cū eo incēdebat. vt habetur ℔ie.lij. ꝓphetauit insup ℔ieremias destructionē babylonis. vt ptꝫ ℔ier.l.et.li.c.qō impletū est tpe balthasar vltimi regis babylonis: qñ capta est per Cyrū/ⁿ occisus ab eo vt ptꝫ Dañ.v. Jn trāsmigratiōe ergo hebꝛoꝝ in babylonē cū sedechia vltimo rege/terminata est q̄rta etas: que inchoauerat i dauid.ⁿ habuit.xxi.reges de iuda inchoando a dauid. Et ꝑm libꝝ regū regnatū est q̄ngētis annis nō plene.sed ꝑm iosephū q̄ngētis viginti trib⁹ mēsib⁹.vi.ⁿ dieb⁹. x. Ab egressu aūt de egypto mille.lxij.menses.vi.et dies.x. Et fuerūt.xv.ꝑmi sacerdotes ꝑ successionē a sadoch quem instituit salomō vsq; ad patrē iosedech saraiā: qui i occidit nabuchodonosoz. Prius aūt.i.regnāte phacee filio romelie in israel: q̄ fuit anno.ij.ozie regis iude: Terglatphalasar rex assyrioꝝ venerat in israelⁿ: captiuas duxit tribus cū dimidia: q̄ habitabāt trans iordanē/galileaz quoq; vastās multos de zabulon ⁊ neptalim trāstulit in niniuēⁿ: Tobias inter ceteros captiuos duct⁹ fuit Thobias. Exinde.ix.anno osee: q̄ regnauit post phacee filiū romelie: ⁊ fuit vltimus regum israel rex assyrioꝝ Salmanasar deprehēdens q̄ osee ꝫ eū rebellare disp̄oret quē sibi ꝑi⁹ fecerat tributariū venit ꝫ eū. ⁊ cepit eū ac samariā anno.s.sexto ezechie: ⁊ trāstulit i assyrios septū trib⁹ israel q̄ remāserāt: nā alie tres iā trāslate fuerant. Sicq; remāsit trib⁹ iuda cū beniamin: que ēt postea translate sunt in babyloneⁿ: vt dictū est. ꝫ. Et qz in libꝝ regū emergunt quedā contrarietates ꝑm apparētiā in cōputatione ⁊ collatione annoꝝ regū iuda et regum israel dicit Petrus comestoꝛ in histo. scho. q̄ vbi non inuenitur determinatio seu concordātia talis ꝓtrarietatis: scripturā hoc vitio credimus accidisse: qui in ꝓphs nominib⁹ ⁊ numeris sepe fallitur. Aliqueⁿ alie determinari ⁊ cōcordari possunt vel per synecdochen. vel qz quidā regnauerūt si mul cum patribus anteq̄ ipsi soli regnarēt. Uel quia fuerum aliquando regna illa syrie regis. Et sic ipse plura contraria concordat in fine libꝝ regum. vt ibi patet.

¶ De prophetijs Dauid ⁊ Salomonis. Capitulum.iiij.

Quānis sanctoꝝ patrū veteris testamēti vita fuerit quasi ꝓphetica: ex ipsis tū aliq̄ claruerūt spū prophetico multa mysteria xp̄i ⁊ ecclesie: ⁊ pertinētia ad bonos mozes annūciātes ⁊ in scriptis dimittētes Dauid summ⁹ ꝓpheta Et post moyſē aſi tpa iudicū existētē q̄ fuit simpl'r maxim⁹ prophetarū ꝑm Tho. in summa tpe regū quo maxime et copiose prophete effulserunt/primus ⁊ maximus ꝫ quid scz quo ad misteria christi fuit dauid rex isr'l: cuius psalteriū est summa theologia in mysterijs fidei et materia morali. Qui composuit omnes psalmos.s.centuꝫ. q̄nquaginta ꝑm Aug. lꝫ Nico. de lyra ⁊ aliq̄ alij asserāt nō oēs ab eo: ꝫ ab alijs editos ꝑm titulos eoꝝ: ex quib⁹ hic ponētur aliq̄ versus psalmoꝝ exprimentes satis aperte articulos fidei. Et de articulis humanitatis christi quantū ad ei⁹ incarnationē et natiuitatē. ait pſ. lxxj. Descēdit sicut pluuia in vellus ⁊c. Ubi videⁿ tāgere q̄ fuit datū in signū victorie gedeonis de roze. s. descēdēte de celo in vellus i area positū: area arida remanēte: de quo roze expresso ex vellere impleta est concha: ad designandum q̄ ros verbi diuini descendens in vterū ꝟginis ⁊ se vniens velleri nostre mozlitatis ⁊ aream corpis ꝟginalis dimisit immaculatā: quo vellere. s. corpis cōpresso ꝑ crucē de roze gratie ei⁹ impleta est ecclesie concha. Et in sequentibus dicti pſ. lxxj. ondit dñs christi vniuersale scz in oēs cōuersos ad fidē: quoꝝ primitie fuerunt magi reges Tharsis ab oriente munera ei nato offerentes. De articulo passionis eius quis apertius eo qō ipse dauid in ꝑsona christi in cruce ait. pſ. xxj. Deus de⁹ meus respice in me: ⁊ re me dereliquisti longe a salute meaꝝ ba delictoꝝ meoꝝ. Appellans delicta sua humani generis pctā ꝑ q̄bus patiebanⁿ q̄ longe fecerūt eū esse a salute corporali. Et infra. Foderunt manus meas ⁊ pedes meos: scz clauis in cruce in qua mēbris violenter extensis dinumerauerūt homines oia ossa eius. qō de nullo alio legit. De descēsu eius ad inferos ait pſ. xv. Caro mea requiescet in spe. s. resurrectionis: qm̄ non derelinques aīmā meā in inferno. s. desp̄dē- ꝓphetia de christo per dauid. tēnec dabis sc'm tuū. s. corpus meū: videre corruptionem De resurrectione aūt in ꝑsona eius ꝑm Augu. de ciui. dei. ait. Ego dormiui. s. somnū mortis in cruce capiēdo. pſ. iij. q̄ inclinato capite vt dormiens emisit spm̄. ⁊ opoꝛat⁹ sum magnū. s. sumnū faciendo. s. xl. hozaꝝ: q̄bus mortuus mānsit. Et exurrexit nō quidē propria virtute humanitatis qua in morte ceciderat: sed sue diuinitatis. Qō exprimit subdens. Quia dñs suscepit me. De ascēsione ipsum christū allo q̄tur dicens. pſ. lxvij. Ascēdisti in altū. s. celū supremū: cepisti captiuitatē. multitudinē. s. patrū q̄ captiui a diabolo tene-

bank in limbo secum ducēdo. Dedisti bona hoīb⁹ ꝛ ꝺm alias translationē dona. ſ. ſpūſſancti in diſcipulos copioſe infundendo. De aduētu eius ad iudiciū in pſ. cix. poſt conceſſum chriſti ad dexterā pris quē exprimit dicēs. Dixit dns. ſ. pater dnō meo. ſ. chriſto: ſede a dextris meis. Et generationē eius eternā a patre inſinuat ꝛ cum ait. Tecum principiū ꝛc. ex vtero. ſ. mentis paterne nobis abſconſo genui te. Ac ſacerdotum eius deſcriptū quo nos offert deo cuz ait. Tu es ſacerdos ꝛc. Demū ei⁹ futurū iudicium innuit dicens. Iudicabit in nationibus. oībus vtiq; ipſe xp̄s implebit ruinas: scilicet angelorū ex electis ſuis quibus dicet. Venite benedicti patris mei percipite regnū ꝛc. Conquaſſabit capita. i. mentes et corpora malorū. ſ. reprobor̄ū: quibus dicet. Ite maledicti in ignē eternū. ꝛ hoc in terra. ſ. infernali. Quantum ad articulos diuinitatis de vnitate diuine eſſentie ait dns pſ. lxxx. Si audieris me/nō erit in te deus recēs: neq; adorabis deū alienum. Ego em̄ ſum dns deus tuus. ſ. vnus. De trinitate p̄ſo perſonarū in vnitate eſſentie ināt pſ. lxvſ. Bñdicat nos de⁹. ſ. pater: de⁹ noſter. ſ. fili⁹ noſter per aſſūptam humanitatē. Bñdicat nos deus. ſ. ſpiritusſanct⁹. Nec em̄ fruſtra ter denoiaſſet de⁹ niſi trinitatē perſonarū ſignare voluiſſet. Et ne q̄s crederet ex eo q̄ quelibet perſona diuina nūcupata eſt de⁹ tres deos exiſtere: ideo ad vnitatem diuinitatis et eſſentie oſtēdēdā ſubdit in ſingulari. Et metuant eū: nō eos: toēs fines terre. Benedictio autē dei ē boni collatio/corporis. ſ. et aie. et ideo bis poſtulat bñdictionē. De ipſis aūt noībus perſonarū quantū ad patrem ait ipſe de xp̄o. Ipſe invocabit me: pater me⁹ es tu. pſ. lxxxviij. Quātū ad filiū. pſ. ij. ait. Dns. ſ. pater dixit ad me: filius meus es tu: ego hodie. i. eternaliter genui te. In eternitate enim oia ſunt p̄ſentia. Quātū ad ſpūſſctū. pſ. ciij. Emitte ſpūm tuū et creabūtur. De articulo creatiōis rerū. pſ. cſ. Initio tu dñe terrā fundaſti: ꝛ opera manuū tuarū ſunt celi. ipſi peribūt: nō quidē quantū ad ſubſtantiā: ſed quantū ad p̄ſentē figurā. tu aūt pmanes. ſ. immutabilis. Quantum ad articulū collatiōis gr̄e: p quā eccleſia iuſtificat ait pſ. lxxxiij. Deus tu cōuerſus. ſ. ad nos: vluſtificabis nos. ſ. gr̄a tua. vñ ꝛ alia trāſlatio hz. Juſtificabis nos: ꝛ plebs tua. ſ. eccl̄ia letabit in te. Sed ꝛ vij. ſacramēta eccl̄ie quib⁹ iuſtificat eccl̄ia p gratiā innuit pſ. xxviij. in. vij. vocib⁹ ibi notatis. Et de incarnatiōe, vbi ꝛ collectiōe eccl̄ie ex gētibus vrīs cecinit in pſ. xlviij. ꝛ declarat Aug. in li. de ciui. dei. vltimo de collatiōe gl̄ie finalis ait. Gratiā ꝛ gloriā dabit dns. pſ. lxxxiij. ¶ Poſt em̄ claruit ſpūs pphetico filij⁹ eius Salomō in trib⁹ libris ab eo indubie editis. ſ. puerbior̄: eccl̄iaſtes: ꝛ cāticor̄: q̄ ſunt in canone ſcripture. vñ ꝛ autētici etiā ſm hebr̄e. Quor̄ doctrina ꝛ ſi ſit maxime moralis tñ q̄ a ſpūſcrō reuelata fuit: non p inuētionē ſeu acq̄ſitionē ad pphetiā ptinēt. Duor̄ prim⁹. ſ. puerbior̄ ꝛ q̄ ad informationē morū: ꝛ extirpationē vitiorū ptinet: incipientibus adaptat. Scōs q̄ et eccl̄iaſtes inducens ad mūdi contemptum: oñdit in oibus inferiorib⁹ vanitatē pficiētibus ꝓgruit. Tertius aūt magis ad pfectos ſpectat: q̄ ibi agitur de feruēti dilectiōe dei ad aiam ꝛ ecōuerſo. Notanē tamē ꝛ in eis myſteria ptinētia ad xp̄m ꝛ eccl̄iam: ꝛ precipue puerbior̄ vltimo caplo deſcribēs mulierē fortē in conditionibus eius notat eccleſiā ꝛ xp̄m eius virū ſeu ſponſum. Et in eccl̄iaſtē. c. ix. notat chriſti incarnationē in viro paupere ſapiēte liberāte ciuitatē obſeſſa a magno rege. ſ. diabolo. Sed et cāticū cāticor̄ totū exponit de xp̄o et eccl̄ia. ¶ Liber aūt qui intitulat ſapiētie: cuius alīq̄ dicāt editum etiā a ſalomone tab alīs hoc negat. Uñ et apud hebr̄. nuſq; eſt ſm Hiero. ſ. in numero autēticor̄ libror̄. Et affirmant iudei ipſi cōpoſitū a quodā ſolōe grecor̄ in quo ꝛ multa moralia cōtinēt ur ꝛ ſatis eloquēter. Sapientiam mirabiliter errollēs a. vſ. c. vſq; ad. viij. incluſiuē: ſcribens virtutes ei⁹ ſeu effect⁹ q̄ intelligit vel de filio qui eſt ſapiētia dei patris: vel de ſapiētia nobis infuſa per gratiam ſaluantē. Specialiter aūt. ij. c. agit de tractatu iudeorum quem fecerunt ad xp̄m occidendū: vñ et ibi cōcludit dicendo/ morte turpiſſima p̄denem⁹ eum. Ita no. Auguſtinus de ciu. dei. ¶ Liber vero qui dicit eccleſiaſticus/ vt ab omnibus tenetur edidit quidā nominatus ieſus ſyrach qui fuit tempore ſymeōis filij oni poſt reuerſionē ppli iudeorū de babylonia: qui q̄uis ſit plenus morali ſapientia: ꝛ ideo ab eccl̄ia receptus ad legendū: nō tamē authēticus ad pbandum ea que veniūt in contētionē fidei. ideo habetur in. ſ. ca. Fons ſapientie verbum dei in excelſis.

¶ De pphetis Eſaie. Capitulum. v.

Inter quatuor pphetas qui maiores dicuntur: quia pphetie eorū ſunt multiplices et multam ſcripturam contin̄et. primus eſt Eſaias: qui ita aperte deſcribit myſteria incarnationis et paſſionis chriſti vt ſm Hiero. videatur magis hiſtoriam euangelij texere q̄ futura pphetie denunciare. Et prout fuit nobilis genere/quia de ſemine regio/ita ꝛ verbanam eloquentiam ſeruat in ſuo pphetico ſermōe: nil ruſticitatis habēs admixtū. Habuit aūt vxorē et filios. pphetauit aūt tp̄ibus oſie/ioathā/achaz/ezechie/ manaſſe/ regū/iuda in hierl̄m. a quorū vltimo oīm/ſuo tñ cōſanguineo: q̄ idololatriā ꝛ alia ſcelera ei⁹ arguebat. ſectus eſt in duas partes: ꝛ ſera lignea vt magis cruciaret/ ſm Hiero. Et vt ōr i hiſt. ſcholaſtica. cū ipſe eſaias ex anxietate pene ſitiēs aquā peteret ad refrigerandū os ſuū iudei vt crudeliſſimi noluerunt ei concedere: ſed deus de celo miſit in os eius. Hic. a. xiij. ca. vſq; ad. xxiij. pphetando deſcribit onera iudeorū. i. iudicia ꝛ exterminia futura de ppinquo illis nationibus quas nominat: ſcz babylonis /moab damaſci: egypti/deſerti/maris /vallis viſionis/tyri ꝛ aliorum.

§. I. Pphetauit quoq; eſaias

de exterminio ꝛ flagellatione quā dns fecit cōtra multas ciuitates p nabuchodonoſor: vt inſtrumentuz ſue iuſticie ꝓpter q̄ dixit dns: Uirga furoris mei aſſur. quia. ſ. per eū regē aſſyriorū multos flagellauit. Et ſubdit. Ipſe autē ſcz aſſur nō cognouit me: q̄ nō deo attribuit illā potentiaz ꝛ victoriā: ſz ſuis viribus/nec vt miniſter ꝛ executor diuine voluntatis hec faciebat: ſz vt ambitiōi ſue ꝛ cupiditati ſatisfaceret. Demū ꝛ ipſe a deo flagellat⁹ eſt: q̄ cōuerſus eſt in beſtiā ſm phātaſiā ſui ꝛ aliorū. Et de illo etiā ōr: Quomodo cecidiſti de ce. lu. ꝛc. Eſaie. xiij. Que verba hñt duplicē ſenſum literalē. vn⁹ eſt de diabolo ex ſuperbia ruēte: et ſic eſt pphetia de p̄terito. Alius eſt de nabuchodonoſor ſuppoſit ex his verbis vſ dānat⁹ in inferno. Sed cū dicat Augu. xxiij. q. iij. nabuchodonoſor pniam meruit fructuoſam ꝛ idē ſ̄a. de pe. di. ſ. quā obrē. opz dicere q̄ iſtud intelligit de nepote ſuo balthaſar vel ſic de magno nabuchodonoſore itelligit q̄ poſtea recidiuauit in pctā idololatrie vl̄ alio ꝛ.

§. II. Locutus eſt dominus ad

achā dicēs. Pete tibi ſignū a dño deo tuo ꝛc. Pro huius declaratione ſciendū q̄ iſte achā rex iuda fuit impi⁹ ꝛ et idolatra ꝛ ꝛō tradidit dns eum in manibus regis ſyrie et regis ſamarie: primo q̄n venerunt cōtra eū ad bellū: nam magnā partē exercitus eius ceperūt: vt habetur in. iij. Reg. Cū aūt ſcō veniſſent p̄dicti duo reges cōtra achā ad deponendū eū de regno: dns cōſolatus eſt iſtū achaz timentez illos p̄mittēs liberationē ſuā ab eis. Et q̄ nō firmiter credebat: ꝛō dixit eſa. ex parte dei. Locut⁹ eſt dns. Pete tibi ſignum. q. d. ſi nō credis vbis meis ad p̄firmationē veritatis quā dixi tibi. ſ. q̄ liberaberis: pete quod vis ſignum vt cogaris credere. In pfundū infernū tid eſt vt ſcindatur terra et pateat os inferni: ſicut aperta eſt terra ꝛ deglutiuit dathan. Uel vt ſamuel reuocatus ab inferis ad requiſitionē ſaulis. Siue in excelſum ſupza. i. de celo ſicut perſiſt ꝛ obtinuit ſignum ezechias in ſole reuertēte retro. x. lineis. Dz achaz vt malus homo rñdit: Nō petā. ſ. ſignū a dño ꝛ ꝛ q̄ſi ſub ſpecie pietatis ſe excuſans ſubdit: Nō tētabo dñm. q. d. hoc eſſet tētare deū: q̄ nōlz. Sed ipſe nō hac rōne negauit ſe petiturū: ſed reuera q̄ mal⁹ erat auerſus a deo et idolatrie deditus. ideo noluit petere ſignum timens ne ī ſigno deus glorificaret ꝛ idola ſua vilificarent ꝛ in quibus cōfidebat. Unde et alia lr̄a hz: Nec exaltabo dñm. Uel etiā/q̄ in regno ſuo vel potētia ſua vel rege aſſyriorū p̄fidebat ꝛ nō ī deo: vñ q̄ſi nō curabat de adiutorio dei. Cui eſaias: Audite ergo domus dauid. Nō dixit. audi achaz/ſed domus David. Et hoc/vel q̄ oēs de domo ſua cōſentiebant ei in malitia ſua: vel q̄ Dauid p̄miſſus eſt chriſtus. Et ideo domui Dauid dabat chriſtus in ſignum. Nunq̄d parum vobis eſt ad merēdā diuinā irā/moleſtos eſſe hoīb⁹/ quos ſpoliaſtis vel propheris q̄b⁹ non credidiſtis: Q̄r moleſti eſtis ꝛ deo meo eum relinquēdo ꝛ idolis ſeruiēdo: ꝓpter hoc dabit vobis dns ſignum veſtre liberationis ſequēde. q. d. Et ſi non vultis ſignū petere ꝓpter malitiā veſtrā: ne ex ſigno huius exaltet de⁹ ipſe tñ dabit. Et ſignū q̄ maximū erit. ſ. liberationis vniuerſalis mūdi a petō/ ꝛ diabolo. Et per hoc mai⁹/ poteſtis p̄dere q̄ p̄t et min⁹. ſ. liberare vos a poteſtate ꝛ malitia tpali illorū duorū regū. Signū aūt hoc eſt. Ecce virgo cōcipiet ꝛ pariet filiū ꝛc. Ubi ſciendū q̄ iudei obſtinati in ſua p̄fidia multa circa iſtā pphetiā obiiciunt ad negādū vel obſcurandū myſteriū incarnationis hic expreſſum. Et primo ſic. Dns inrēdebat dare ſignum illi⁹ liberationis achaz de manib⁹ illor̄ duor̄ regū vt dictū eſt: ſed ad illam liberationē nihil pſonat incarnatio chriſti. Ad q̄ dicendū q̄ incarnatio ipſa ſignificat illā liberationē p̄ loci⁹ a maiori: quis

Primus obiecti o iudeorum.

falomō claruit ſpūs pro phetico

ri:qz si de⁹ dabit filiū suū ad salutē totius mūdi:multo magis poterat saluare ab illa pticulari et tpali afflictiōe. Secunda obiectio. Secundo obijciunt signū qđ dabat de virgine partura:datur ad ꝑsentes/sed incarnatio nō fuit facta tpib⁹ illoꝝ:ꝛ sic videt ꝙ nullū sit signū. Rñdet ꝙ quis incarnatio nō fuerit facta ꝑsentib⁹ hoib⁹ illi⁹ tpis:fuit tñ facta manente domo Dauid.vñ signāter dicit ꝓpheta Audite ergo domus Dauid. Tertia obiectio. Tertio obijciunt ꝙ in hebreo nō habet ꝟgo/sed alma: qđ apud eos significat iuuēculā:ſz et si habeat iuuencula ſ apud eos signat virginē:nō opꝫ ꝙ manens virgo cōceperit:ſz poterat esse ꝙ existēs ꝓius virgo postea ex semie ioseph cōceperit. Sed erubescat iudeus infidelis q̄ dicit christum ex semine ioseph natum. Nā si sic esset/nullū signū seu mirum fuisset:qz hoc naturaliter euenit:cū tñ dñs voluerit aliq̄d magnū significare dic. Pete tibi signum. Quarto obijciunt dicētes ꝙ loquat ꝓpheta de ezechia.ſz hoc stare ꝗrta obiectio. nō potest:qz vt ptz.iiij. Regū.xviij.qñ acham cepit regnare iam ezechias erat.xx.annoꝝ.vñ iam erat nat⁹ qñ esaias hoc dixit achaz. Preterea quō ꝑtt alia ꝟificari q̄ dicuntur infra de isto puero nasciturο de virgine in Esaia capi.viij. Antecꝫ sciat puer inuocare patrē ꝛ matrē:auferet fortitudo damasci ꝛ spolia samarie nā ezechias erat annoꝝ.xxxj. qñ samaria ꝛ damascus fuerunt desolate a rege assyrioꝝ. Sed Aug.in quodā sermone oñdit illud spūaliter impletū in puero filio ꝟginis qñ adoratus fuit a magis q̄ erant reges porētes/infideles tñ:sed per fidē quā habuerūt in puerum christū:q̄ apparebat tūc nescire inuocare patrē putatiuū ioseph:et matrē verā ꝟginē:cum tñ oīa sciret:talē illoꝝ magoꝝ infideliū fortiū et gentiliū fuerūt ablate a po- ꝗnta obiectio. testate diaboli ꝛ oblate ꝛ a vitijs spoliate. Quinto alij dicunt ꝙ intelligit de filio esaie:qz ōr infra.c.viij.ꝙ esaias accessit ad prophetissam.ſ.vxorē suā:ꝛ peperit filiū. Gz illud signū nō fuisset.qz naturale erat esaiā ex vxore filiū habere. Nec aliquo mō possunt de filio esaie verificari q̄ ibi dicūtur:ſz ille accessus esaie ad prophetissam mirabiliter exponitur de virgine:q̄ habuit spm̄ ꝓphetie et ois sctitatis: ad quā accessit esaias p fidē ꝛ intelligētiā mysteriꝝ sibi data a deo. Que ꝟgo cōcepit iesum de spū sctō:ꝛ vocatū est nomen ei⁹.ſ.pueri nasciturі: Accelera spolia.ſ.hoies:detrahe ſcz a diabolo abstrahēdo eos.festina ꝑdare.ſ.infernum. Et isti affectus incarnationis oēs includūtur in noie iesu sibi impositο. Et qđ ibi ōr.c.ſ.viij.ꝙ esaias in hoc assumpsit sibi duos testes fideles/scz Uriā summū sacerdotem:ꝛ zachariam filium barachie. Nō videt bene posse intelligi ꝑm superficiem litere:qz nec ille vrias erat testis fidelis ꝛ zacharias iam erat diu defunct⁹. Itē ꝙ isti fuerint inducti in testes/accessus carnalis esaie ad vxorē videt absurdum:ꝙ in cōspectu illoꝝ cognouerit vxorē. Sed illis duob⁹ intendebat ꝓpheta inducere in testimonium illius mysteriꝝ.ſ.christi concepti:ꝛ nati de ꝓphetissa virgine ꝑm legē et prophetas. Lex esū designat per vrias sacerdotē:ad ipsos spectabat legē ppl'o exponere:ꝛ ꝙ barachiā ꝓphetia. Utrūq; enim frequēter reddit testimoniū de eo. Sciendum ꝙ vt dictum est:in hebreo nō habetur virgo/sed alma:qđ nomen habet duplicē significationē ꝑm linguā hebraicam. Nā vno modo ōr idē qđ adolescētula:et sic accipiūt peruersi iudei. Scōm aliud significatū alma idē est qđ apocrypha.i. occulta vel clausa vel abscōdita.qđ est ꝑncipale in virginib⁹. Uñ beata virgo erat in conclaui clausa ꝛ abscondita qñ angel⁹ venit ad eā. Etiā lingua punica:hoc nomē alma virginē significat ꝛ lingua latina scrā sonat. Et iudei pene oīb⁹ linguis vtunt. Dictū aūt fuit semel a quodā perito iudeo:ꝙ hic in Esa.alma scribit cū litera.m.clausa:per qđ notat alma.i. Alma lingua punicaꝝ gi- virgo. Exponit ergo ꝑm catholicos doctores. Ecce virgo. nem significat. permanens virgo cōcipiet:qđ est miraculosa operatio ꝛmirabile signū. Et pariet virgo remanens:qđ est miraculosuꝫ Et vocabitur nomen ei⁹ emanuel. Qđ nomē interpretatur Matthеus ēāgelista inducēs hanc auctoritatē Esa.ꝛ dicens: Nobiscū de⁹.i.deus in natura hūana:vt notet diuinitatē in filio virginis. Butyrū ꝛ mel comedet.i.cibis infantiū pasceturꝫ:qz de lacte suaui virginis vbere de celo plenoꝛ vt notet vera humanitas. Uel sic/de natura humana nō sumet totū.ſ.penalitatē et culpā:ſz butyrū qui est flos lactis innocentiū a culpa:oī tñ a penalitate qua purgent nostra pcātꝝ:qz butyrū est purgatiuū:ꝛ mel duce benignitatis. Juxta illud apli ad Tyt̄ū: apparuit benignitas ꝛ humanitas saluatoris nostri dei. Unde quasi exponēs subdit. Ut sciat reprobare malum/scz culpe nō eam assumendo/sed ab ea se immunē faciendo:ꝛ eligere bonum gratie et pene:vnde satisfaciet pro nobis/ꝛ inde pena illa bonum.

§.III. In ca.ix. ꝓphetia singularis de natiuitate christi et eius diuinitate et fructibus incarnationis.cum.ſ.ōr: Parvulus natus est nobis:et filius datus est nobis ꝛc. Ante hec ꝟba paulo superius dicit Esa. Populus qui ambulabat in tenebris/vidit lucē magnā ꝛc. Quā prophetiā Matth.euāg.in ca.iiij. inducit:ostendens eā implerā qñ christ⁹ post baptismū et tentationē in deserto cepit ꝑdicare ꝛ clarescere doctrina/miraculis/ꝛ vite sanctitate in partib⁹ galilee:sed qz sensus literalis aliquando est duplex:vt alias dictū est:vltra ꝓdictum sensum potest ꝛ aliter dici/scz ꝙ a ꝑncipio illi⁹ capi.ix.cū ait: Primo tempore ꝛc.vsq; ad istum locuꝫ.parvulus natus est ꝛc.denotet ꝓpheta primo captiuitatē factā trium tribuū ex israel:et postea sub salmanasar rege assyrioꝝ captiuitatē aliarū sex ꝑē tribuū. Secūdo tribulationē magnam regni iuda sub ezechia ex obsidione hierlm facta p sennacherib:que afflictio ōr tenebra ꝛ vmbra mortis/ꝑter maximū periculum captionis ciuitatis:cū vis humana resistere nō valeret potentie ei⁹ habētis in exercitu.clxxxv.milia bellatoꝝ. Tñ qua tenebra lux ōr eis orta ꝛ magna:qz angel⁹ dñi lucidus apparens vna nocte occidit oēm illū exercitum: sennacherib cum cōfusione reuertēte in patriā suā. Et ex ꝓeda relicta inimicoꝝ ditat⁹ est ppl's ꝛ letificat⁹. Quā historiā rerū vere gestarū ꝓpheta breuissime ꝛ obscure tangit vt figuram rei gerēde.ſ.liberatiōis hierlm.i.eccl'ie ꝛ fideliū de manib⁹ sathane cū exercitib⁹ suis demonū obsidētibus genus humanū:et ex toto sibi subijcere querētib⁹. A qua oppressiōe liberati sum⁹ virtualiter per natiuitatem christi:q̄ vocat magni cōsilij angel⁹ nocte natiuitatis ꝛ cū magna luce. Uñ ꝛ cū magna luce angelus apparuit pastoribꝫ/ saluationem mundi denūciās per ipm̄ natū:et pacē hoib⁹ cū alijs decantans. Uñ ꝓpheta post dictā historiā enarratā subdit. Parvulus enī natus est nobis.q.d. Ideo ista referoꝝ significant liberationē tendā per christū nasciturū. Utitur autē ꝓpheta ꝟbo ꝑteriti tpis ꝓ futuro more ꝓphetarū:q̄ propter certitudinē eoꝝ que ꝑnunciāt/cū ea videant in libro prescientie dei q̄ est infallibilis:de futuro loquunt ꝟbis preteriti tpis:vt illud ꝑs. Foderūt manus meas ꝛc.i.fodient. Futura enī erat tūc passio xpi inde ad mille annos vel circa. Sic intelligit istud: Parvulus natus est nobis.i. nascetur parvulus in corpore:sed maxim⁹ in sanctitate/potestate/et sapientia:natus est tēporaliter de virgine maria. Uñ ipse Esa.ait ca.vlti. Antecꝫ veniret tēpus partus ei⁹:ꝛ id est apertio ꝛ solutio signaculi virginalis:peperit masculū ieſum totum virilem:per clausam enim portā vteri virginalis introiuit dñs/carnē ex ea suscipiēs:ꝛ p clausam exiuit ex ea nascēs. Et qz ꝑter naturā est ipse iesus part⁹ ex virgine.ait Amb.de cōſe.dist.j. reuera.sicut ꝛ resurgēs clauso exiuit ex tumulo. Jdeo subdit esa. Quis vnq̄ audiuit talia: q.d.nullus. Natus est nobis.i.ad nostrā vtilitatē:vt ostenderet filiū.ſ.dei ꝑ excellētiā.filiū dat⁹ est no.ſ.sola gra non meritis nr̄is. Et qz de⁹ et hō iste est:ideo oportet exaltari. Uñ ipsam exaltationē q̄ ignominiosa visa est.ſ.in cruce:tñ in virtute gloriosam notat subdēs. Et factus est principatus sup humerū ei⁹.i.crux/in qua ꝑncipalr triūphauit.propter quā dñs exaltauit illū/ꝛ donauit illi nomē qđ est sup oē nomē:qz in cruce vicit mundū ꝛ diabolū:ꝛ in predicatione crucis apli subiecerūt orbē terrarū christo. Sup humerū eius:qz ipsam crucē gestauit in humeris ꝛ in ea extensus fuit. Et vocabitur nomē ei⁹ ꝛc. Iste sex noibus que sequuntur notāt ꝛ diuinitas ꝛ hūanitas ei⁹ ac magnificētia. Et in ꝓmo noīe innuit diuina sapiētia admirabilis. Mirabile est enim ꝛ omni admiratione dignissimū/ꝙ deus factus est homo. Maxim⁹ in sermone. Uiderunt venerabiles patres nostri magna ꝛ innumerabilia mirabilia opa dei hoc autez nulli videre datum est:vt vnigenitus altissimi quē archangelorū potestates tremētes suspiciūt/hoiem se hominibus exhiberet Secundū nomē est consiliarius:in quo ostendi tur humana ei⁹ sapiētia in doctrina sua:preceptis:ꝓsilia vtilissima addēs ꝛ nō cogēs.qz difficilioza. Tertium nomen est de⁹/exprimēs diuinā potētiā:qz creator oīm. Solus enī dei est ex nihilo aliq̄d facere.vñ Gen̄.ſ. In principio creauit deus celum ꝛ terrā.et Joh.j. Oīa per ipsum ꝟbum quē deum dixerat facta sunt. Quartū nomē exprimit humanam sufferentiā/qz fortis:q̄ fortitudine ipse in humanitate sustinuit tot opprobria ꝛ afflictiōes tam viriliter.ꝑs. Dñs fortis in sustinēdo:ꝛ potens in vincēdo in prelio:quod scz egit in cruce cū diabolo. Aug. Manu inermi ꝛ affixa cruci debellauit aereas potestates. Quintū includit bonitatis affluentiā quantū ad naturā diuinā:qz solus dñs est qui generat filios ad supernā felicitatē. Sexto notat princeps pacis:exprimens bonitatis affluentiā:quantuz ad naturaz humanā:inquantum.ſ.ipse est mediator dei ꝛ hoim et patrē nr̄aꝝ:qz fecit vtraq; vnū. ¶ Septuagita iterꝑtes nō fuerūt ausi dicere de puero isto ꝙ esset deus appellandus:sed ꝓ

Primū nomen christi. Scōm Tertiuz quartū quintū Sextuz

his sex nolbus posuerũt vnũ. s. magni ꝓsiliꝰ angel⁹. Et hoc ne ptoleme⁹ ad cui⁹ reꝙsitionẽ trãstulerit vel⁹ testamẽtuꝫ de hebꝛeo in grecũ/plures deos crederet scripturã illã ponere. Et ne sctm canib⁹ darent. s. infidelib⁹ si ita aperte mysteriũ incarnatiõis panderẽt. Et ꝑm istã trãslationẽ eccl'ia ponit istã authoꝛitatẽ in introitu misse die natalis domini. ¶ Multiplicabit ei⁹ imperiũ. Nam oẽs gẽtes ⁊ reges seruient ei. Et multiplicati sunt fideles q̃ ei⁹ suberant imprio merito ⁊ numero ꝑ predicationẽ apl'oꝝ et succesꝰoꝝ eoꝝ. Et pacis ei⁹ nõ erit finis in ꝺ sck'o. s. pacis interne: qꝛ eccl'ia nũq̃ deficiet/⁊ semp habẽt pacem internã bom. s. fideles. Quãuis essẽt bella exterioꝛa sint ⁊ insurgant: aliq̃n ꝺ eãt tñ pax christi q̃ est in seruis suis semp manet. Uel⁹ pacis non erit finis/quantũ ad pacẽ supne patrie: quã possessuri sũt veri fideles. ¶ Sup soliũ dauid sedebit ⁊ sup regnuꝫ ei⁹. In hoc exprimit nobilitas regni: qꝛ scꝫ reꝙescet ⁊ regnabit super ꝓgregationẽ de ppl'o dauid ⁊ de gẽtibus: q̃ eccl'ia significat in domo dauid. Et qꝛ repromissio facta est abꝛae: qꝛ est christ⁹ descẽdẽs de domo dauid: videret q̃ q̃ de regno agit/ad dauid ꝺz referri. Et oẽs gẽtes veniẽt vt adoꝛẽt eum/tunc ille gẽtes benedicte sunt in semine abꝛae: ⁊ ꝑ consequens debet regnare super eas. Ut cõfirmet eũ tad resistẽdum. s. infidelib⁹ et hereticis vsq̃ in finẽ. Et coꝛroboꝛet/in pugnando ꝯ demones ⁊ vitia. In iudicio ⁊ in iustícia. i. per iudicium det oibus ꝑm merita vel demerita: amodo et vsq̃ in sempiternum/a tempoꝛe incarnatiõis vsq̃ in perpetuũ. Tandem ꝓpheta ponit motiuũ dei: quare filium suũ dedit nobis vt hõ fieret/dicẽs: zelus dñi exercituũ faciet hoc: id est amoꝛ dei intẽtissim⁹. vñ Hiere. xxxi. dicit de⁹. In charitate ꝑpetua dilexi te: ꝓpterea attraxi te miserãs. Et ioh. iij. Sic deus dilexit mũdũ vt filiũ suuꝫ vnigenitũ daret. Et apl's. Propter nimiã charitatẽ qua dilexit nos misit deus filiũ suũ. ¶ Hic etiã diligẽter attendendũ/q̃ ibi in translatione nostra dictum est: multiplicabit eius imperium: hebꝛeo habeẽ lemarbe: qꝺ in latino sonat ad multiplicanduꝫ. Hec autẽ litera mẽ (vt dicit Hiero.) aliter figuratur seu foꝛmatur cum ponit in ꝓncipio dictiõis alicuius ⁊ in medio. Nam in ꝓncipio foꝛmat aptat: i fine ꝯbo clausa. In isto autẽ loco lemarbet mẽ ponit in medio ipsius dictionis/⁊ tñ ponitur clausa qꝺ est cõtra naturã literẽ ⁊ modum scribendi hebꝛaicum. ad notandum q̃ christus de quo loquitur ꝓpheta erat nasciturus de virgine clausa. i. non violata ⁊ ꝯ modum nature: et mysterium ipsum incarnationis erat clausum ⁊ secretum. Sicut essẽ poete ꝑ figuras grãmaticales significãt aliquid subtiliter intelligẽtibus: sic ꝓphete per talem modũ scribendi insolitum mysteria occulta aliq̃n designabant. Sicut moyses ad designãdum mysterium personarum diuinaꝝ in vnitate essentie cõiunxit hãc dictionem heloym: q̃ est pluralis numeri de heli cum ꝯbo singularis numeri/dicẽs. In ꝓncipio creauit heloym. i. dij id est persone diuine: pater filius ⁊ spiritussanctus. celuꝫ ⁊ terrã ⁊c. Judei autẽ moderni coꝛrũpẽtes literã scripture loco eius qꝺ dictuꝫ est. Uocabit nomen ei⁹ admirabilis ⁊c. habẽt i suis libꝛis. Et vocabit nomẽ ei⁹. i. pueri nati: ille. s. q̃ ẽ admirabilis/cõsiliarius/deus ⁊c. vocabit nomẽ pueri ꝓncipẽ ꝑ acis. Loco essẽ eius qꝺ nos habem⁹ Princeps pacis: ipsi habent ꝓncipem pacis. Et dicunt ista q̃ dicunt̃ de puero isto intelligi de ezechia rege iudat: quẽ deus vocauit ꝓncipẽ pacis: qꝛ sub eo dedit pacẽ ppl'o/interfecto exercitu sennacherib: vel si intelligant hec de christo dicũt ipsi/ꝑ hoc nõ appareret diuinitas ei⁹. hic est essẽ vnus exꝯeoꝝ erꝛoꝛib⁹ circa christũ quẽ adhuc errãtes nõ concedũt esse deũ. Sed qꝛ vt dictum est coꝛrũpunt hebꝛei textum: recurrẽdũ est ad alioꝝ trãslationes. Et ꝑm trãslationẽ. lxx. in grecũ factã nõ ꝺz vocabit vt hebꝛei hñt: sed vocabit/vt nos habemus. Loco autẽ eius q̃ habem⁹ illa sex noĩa/posuerũt magni ꝓsiliꝰ angel⁹: rõne iam dicta idẽ significãt implicite ⁊ velate qꝺ ista noĩa diuinitatẽ exprimẽtia implicite ⁊ manifeste: qꝛ maximũ secretũ ⁊ diuinũ cõsiliũ fuit incarnatiõis mysterium diuine anteq̃ impleret: ⁊ sic nõ possunt ista intelligi de ezechia. Et qꝺ ponunt in actõ dicẽtes ꝓncipẽ pacis: ꝺz esse in noiatiuo. Ptꝫ etiã ex sequẽtib⁹ talem expositionẽ falsam de ezechia/cum ꝺz. Multiplicabit eius imperiũ/et pacis nõ erit finis. Naꝫ illa q̃ fuit sub ezechia pax parũ durauit. Ptꝫ etiam falsitas scripture hebꝛeoꝝ: vt coꝛrupte ab eis per trãslationẽ chaldaicã: q̃ habeẽ authẽtica apud eos. nã ꝺz ibi. Uocabitur nomen eius: nõ vocabit nomen pueri: admirabilis ꝯsiliarius deus foꝛtis/permanens in secula seculoꝝ messias: in cuius diebus pax multiplicabitur.

Eph. ij.

Judei coꝛrumpunt scripturas.

prophe ta ꝺ passiõe christi per esaiam.

§. IIII. In ca. liii. loq̃tur esa. de passione christi apte vt videat magis euãgelista referens hystoriã rei geste/q̃ futura ꝓnunciãs ꝓpheta. Et qꝛ a paucis in ꝓncipio hoc mysteriuꝫ fuit creditus. s. xp̃m deuꝫ ⁊ hominẽ crucifixum: ideo sic incipit. Esa. c. Dñe q̃s credidit. i. credet: auditui nostro. i. his q̃ audiunt⁹ a te/vel que iudei audiunt a nobis? q. d. pauci. Et q̃ sint illa/que pauci credẽt subdit. s. de incarnatiõe ⁊ passione xp̃i: vñ dicit. Et brachiũ domini cui revelatum est. i. filius dei q̃ brachiũ dñi ꝺz qꝛ oĩa ꝑ ipsum facta sunt ⁊ oĩa ꝯbo suo de⁹ sustẽtat: sicut per brachium operat ⁊ tenet. Sicut etiã per brachium hõ alteruꝫ amplexat et sibi iungit: ita per filiũ amplexati sum⁹ a dño ⁊ recõciliati/facti sĩles filio/et vniti ꝑ gratiã. Et ĩ brachio isto deducit nos sicut oues. Esa. xl. In brachio suo congregabit agnos. Et in hoc brachio de⁹ ita fecit inunctionẽ sanguinis: vt totũ coꝛpus eccl'ie sanaret. Cui revelatuꝫ est. q. d. rectum est illud brachiũ carne assumptat et iõ opus est vt reveleꝝ. vñ vult innuere Esaias: q̃ fides sit ex revelatione nõ ex acq̃sitiõe. Uñ in ꝓcedẽti. c. dicit: parauit dñs brachiũ sctm suũ in oculis oĩm gẽtiũ: ⁊ videbit oĩs caro salutare dei nr̃i. Qꝺ de filio dei gentib⁹ revelato exponit glos. et ꝑmo Esa. agit de incarnatiõe christi di. Ascẽdet sicut virgultũ coꝛa eo. Hic innuit̃ locus cõceptiõis ⁊ modus. Loc⁹/qꝛ cõcept⁹ ẽ in nazareth: q̃ interꝑtat virgultum/vel ẽt flos qꝛ tẽpoꝛe quo flores incipiũt cõcept⁹ est. s. in martio. Modus: qꝛ conceptus ⁊ natus est de virgine sine opere humano. sicut virgultũ de terra nascit̃ sine opere hoĩs. Coꝛa eo. i. deo/qꝛ ad voluntatẽ patris implendã est natus de virgine. Et sicut radix q̃ quidẽ latet in aspectu: sꝫ ꝯtute oñditur in effectu. sic christ⁹ latuit i carne ei⁹. s. deitas. Esa. xlv. Uere tu es de⁹ absc̃ondit⁹. Sed cũ ramis. i. mẽbris suis humorẽ ministrat gr̃e ⁊ fructũ gl'ie: oñdit ꝯtutẽ suã: ⁊ sicut radix despectioꝛ est pars arboꝛis: tñ arboꝛẽ sustẽtat: sic christ⁹ ꝺz nouissim⁹ viroꝝ/rõne sue passiõis ignominioseꝫ tñ ipse ẽ fundamẽtũ ecclesie. Ab ipsa radice q̃libet arboꝛ. i. q̃libet hõ fructũ accipit. Hec autẽ radix ascẽdet ꝺ terra sitienti: id ẽ de beata virgine cuius vteꝝ non fuit humectat⁹ semine viri/li vel de terra sitienti. i. de beata virgine sitiẽti ⁊ esuriẽti salutẽ humani generis. ¶ Postq̃ autẽ ꝓpheta posuit natiuitatem christi: descendit subito ad passionẽ nihil essẽ nobis nasci ꝑfuit (ait Grego.) nisi moꝛi ꝑfuisset. Nõ est ei⁹ species neq̃ decoꝛ. s. in passione. ideo qꝺ ꝓdicam⁹. s. christuꝫ dei filium: pauci credunt ex iudeis: qꝛ nõ est species vel aliquis decoꝛ ostensiuus diuinitatis in homine xp̃o sic vilificato ⁊ moꝛtuo. Et vidim⁹ eũ/et nõ erat aspectus deitatis. s. in eo sic cõtumeliato maxime essẽ absc̃ondit virtutẽ sue diuinitatis tpe passionis. vñ dicebãt iudei insultãdo: Si filius dei est/descẽdat de cruce: et ipse tanq̃ impotẽs in ea manebat fixus. Et qꝛ ꝓpheta lumine gratie videbat per illã ignominiosam passionẽ mundũ liberandũ: iõ subdit. Et nos deseiderauimus eũ despectũ ⁊c. Nõ quidẽ gaudendo vel appetendo afflictiones eius: sed attẽdendo ad fructũ/passionis. Et quasi absc̃ondit⁹ vult⁹ eius. i. manifestatio/sue diuinitatis. Et ꝺz quasi: nõ simpl'r/qꝛ etiã tpe passiõis nõ ex toto latuit vultus eius. vt in obscuratione solis: et prostratiõe ꝓditoris: et alĩs. vñ nec reputauim⁹ eũ. s. esse deũ. qꝺ dicit ex persona iudeoꝝ nõ credẽtiũ. Et vlterius ostendit ꝓpheta nõ suis pctis illa passum: sꝫ nostris/subdẽs: Uere languoꝛes nr̃os ipse tulit. i. abstulit a nobis pctã inueterata. Languoꝛ essẽ ꝺz morbus inueteratus. et dolores nr̃os ipse poꝛtauit. i. aspoꝛtauit: vt lãguoꝛ ad originalia: doloꝛ ad actualia pctã referaꝝ. Uel tulit lãguoꝛes/⁊ dolores poꝛtauit: inquantũ pctã nr̃a oĩa ipse poꝛtauit in coꝛpoꝛe suo sup lignũ crucis/vt ait Petrus in canonica sua. i. sustinuit penam debitã nobis ꝑ pctis/in se. Et hoc vere nõ putatiue. Et nos putauimus eum quasi leprosum/⁊ percussum a deo. Hec dicit ꝓpheta in persona iudeoꝝ incredulorũ: q̃ leprosum. i. peccatorẽ volunt percussum a deo. s. ꝑ pctis suis. vñ ⁊ dicebant: Si nõ esset hic malefactoꝛ: nõ tibi tradidissem⁹ eũ. vñ tãq̃ leprosuꝫ extra castra. i. ciuitatẽ eiecerũt. Uel põt dici q̃ loquat ꝓpheta in ꝑsona eoꝝ q̃ prius existimabãt eũ sic condẽnatũ ꝓpter pctã suaꝫ: ꝑ postea cõuersi ex fignis/dicebãt: Nos putauim⁹ sic: sed nũc cognouim⁹ q̃ nõ ꝓpter sua/sed ꝓpter nr̃a pctã hoc passus est. vñ sequit. ¶ Ipse vulnerat⁹ est ꝓpter iniq̃tates nr̃as. s. lãcea ⁊ clauis. attrit⁹ est flagellis ⁊ alapis ꝓpter scelera nr̃a. s. purgãda ⁊ iniquitates referunt ad minoꝛa: scelera ad maioꝛa. Disciplina pacis nostre super eũ. Guerra erat inter deũ et hoĩes: ꝓpter pctã ipsoꝝ hoĩm se deo rebellantiũ: ꝑm illud Esa. Pctã nostra diuiserũt. i. diuisionẽ fecerũt inter nos et deũ nostrum. Et ista pax fieri non poterat nisi mediãte diuina iustícia: que in hoĩe ꝺz disciplina. Ad cõponẽdã igit̃ istã pacẽ/deus disciplinauit filiũ incarnatũ: q̃ tenebat locũ toti⁹ humani generis: qꝛ ipse est caput nostrũ: ꝓpter qꝺ facta est pax. Uñ ꝺz pax nostra: q̃ fecit vtraq̃ vnũ: ex quo secutum est q̃ liuore ei⁹ sanati sum⁹. ¶ Tripliciter autẽ sanati sum⁹. Primo per modum

post natiuitatem xp̃i prophe ta annũciat passionem eius.

modū ꝓuocatiōis ad charitatez: q̄ est causa remissionis pctōrū: qz sustinēdo passionē ꝑ nobis/ꝓuocamur ad deum diligēdū sup oīa. Scōo ꝑ modū redēptionis. Cum enim sit ipse ieſus caput nostrū: ꝑ passionē suā quā ex charitate et obediētia sustinuit/liberauit nos tā q̄ mēbra sua a peccatis quasi ꝑ ꝓciū sui sanguinis. Tertio sanati sumus per passionē christi ꝑ modū efficiētie seu instrumēti. Scōm enim q̄ christ⁹ passionē sustinuit: est instrumentū diuinitatis: ex q̄ passiones oēs et actiones operant⁹ virtute diuina ad expellēdū pctm̄. Et hmōi disciplina passiōis fuit necessaria omnibus: vt de via ꝑ quā oēs ambulabāt. s. trāsgressionū reducerent⁹ in viā salutis ⁊ virtutū. Uñ subdit. Oēs nos quasi oues errauimus. Oēs em̄ in adam peccauerunt / vt ꝓma oue. Unusquisq̄ in viā suā ꝓpriē voluntatis ⁊ sensualitatis declinabat: ⁊ dñs iniquitatē oīm nostrū posuit sup eū: q̄. s. pastor querēs ouē que errauerat: inuentā in humeris suis posuit. s. grauamē pcōrū ei⁹. i. penam sustinēs. Judei moderni dicūt ⁊ falso: q̄ in veteri testamēto recte viuentes ibant ad gloriā. Sed cū hic dicat⁹ q̄ oēs errauim⁹. s. peccando: ⁊ cū hmōi erroze nullus posset ad gloriā ire ante q̄ purgaret⁹ iste error cōis: q̄ō factū non fuit/nisi per xp̄i passionē ideo ante passionē nullus ibat ad gloriā. Nā ⁊ si pctā tollerentur ꝑ sacrificia aāliū ex ope operāte. i. ex deuotione offerentiū ⁊ cōpunctione: non tñ ad plenū. adhuc em̄ remanebat natura vitiata purgāda ad plenum: per verū sacrificiū xp̄i ouē ⁊ agnū immaculatum in illis figuratū sacrificijs: quā immolationē. i. passionē voluntarie sustinuit. ⁊ hoc est q̄ō sequitur: Oblatus est/qz ipse voluit. Voluit quidē pati ꝓpter nostrā liberationem: sed noluit iudeoꝝ malā intētionem, qua eū occiderunt. Et hoc. s. q̄ voluntarie apparuit in ei⁹ patiētia i passione/quā ostēdit dicēs: Sicut ouis ad occisionē ducet⁹ ⁊ quasi agn⁹ ⁊c. nō se defendēs/sz totum ꝑmittens nec murmurans. de angustia. s. passionis ⁊ de iudicio. i. iniusto pilati ꝓtra eū. sublatus est. s. in resurrectione.

De magnitudine xp̄i. ¶ Consequēter ponit ꝓphera magnitudinē ei⁹ dicēs: Generationem eius quis enarrabit: Triplr̄ pōt dici generatio christi. Eterna: qua ex parte eternaliter est verbū genitum ꝑ patre. Temporalis: qua ✠bū caro factū est tpaliter ex matre. Nō solū autē ꝓma a nobis est inenarrabilis ⁊ incōprehensibilis: sed etiā scōa: quō. s. sit facta illa vnio ✠bi ad carnē: ⁊ quō cōcept⁹ ⁊ natus ex virgine. Tertia que est generatio actiua: qua. s. ipse generat filios adoptiuos ex fide. Quis etiā istā enarrabit: quot. s. sunt filij multiplicati ei⁹ fideles ex ipsa passione ⁊ qualiter fiat in mente hoīm ista generatio: q. d. nullus. Et hoc factū est ꝑ passionē q̄ oñdit subijciēs: quia abscisus est de terra viuentiū. s. ꝑ mortē suā de quersatione hoīm remotus. Et q̄ ista generatio spūalium filiorum nō pōt esse nisi purgatis eoꝝ peccatis: q̄ purgatio virtualiter fuit facta ꝑ passionē: ideo subdit. ꝓpter scel⁹ ppli mei ꝑcussi eū. ⁊ loquit⁹ in ꝑsona patris. Ego. s. pater: ꝑcussi. i. ꝑmisi ꝑcuti a iudeis ⁊ alijs: eū. s. filiū meū incarnatū: ꝓpter scelus. s. delictū ppli. Et q̄ nō ꝑmisit de⁹ malicia ꝑcutientium xp̄m impunitā: subiūgit hoc innuens. Dabit impios ꝑ sepultura: xp̄s. s. dabit iudeos impios: romanis sc̄z sub tito ⁊ vespasiano: ꝓ sepultura. i. ꝓ eo q̄ ꝑsecuti sunt xp̄m vsq̄ ad mortem: ex qua sepultus est. dabit captiuos ⁊ afflictos: etiā post mortē ꝑsecuti sunt muniētes lapidē sepulture cum custodib⁹. Et diuites ꝑ morte sua. s. scribas ⁊ phariseos ⁊ ꝓncipes sacerdotū gloriātes de vijs doctrine legis dabit morti: qz tradiderūt eū morti. Et ratio huius q̄. s. in iuste morti tradiderint eū/assignat⁹ eo q̄ iniq̄tatē nō fecerit nec dolus inuētus est in ore ei⁹. Quod de nullo alio dici potest. qz nemo mūdus a sorde/saltē originali. Et qz dixerat supra: Oēs sicut oues errauim⁹: ipse autem sine peccato. et hoc satis ipsum nō esse purum hoīem/sed deū ⁊ hoīem ostēdit: ratione cuius vnionis est sine pctō. Sed tñ et sine culpa dñs voluit eū conterere in infirmitate. i. conteri ꝑmisit in infirmitate. i. in ea ꝑte qua erat infirm⁹. i. in carne assumpta. Si posuerit ꝓ pctō aiam suā. i. si voluntarie vitam suā dederit ad mortē ꝓ pctō hoīm delēdo: videbit semen longeuū. i. filios suos spūales fideles vsq̄ in finē sec̄l. vel semē suum. i. euangeliū/seu euāgelij doctrinā vsq̄ in finē permanere. Hinc iudei arguūt de christo nazareno ista non posse intelligi cū nō habuerit filios: sed permānerit virgo. Sz qz carnaliter sapiunt ⁊ intelligunt scripturas: ideo accipiunt de filijs carnalib⁹: cū loquit⁹ ꝓphera de filijs spūalib⁹ et semine spūali. Et voluntas dñi qua. s. vult oēs hoīes saluos fieri in manu ei⁹ dirigēt. i. implebit⁹ in opatione ei⁹. s. passionis: qz sufficiens est quantū ad meritum passio ipsa ad oēs saluandos. Et ratio huius: ꝑ eo q̄ laborauit aīa eius: ecce fructus laboris. Uidebit. s. ipse xp̄s id ꝑ quo laborauit: sc̄z ecclesiam de gentib⁹ in toto orbe terrarū congregatam et conuersam: quā conuersionē hoīm eluriebat et sitiebat: et ideo ipsorū cōuersiōe saturabit⁹ delectat⁹ ex ea. Et qz iustus ex fide viuit: ideo christus ex ea iustificat homines: vñ sequitur: In scientia sua iustificabit ipse seruus meus multos. In sciētia sc̄z doctrine fuet⁹ in fide hoībus infusa: que noticia a deo est: iustificabit. i. de iniustis facier iustos. Et dicit iustus iustificabit: qz solus deus est q̄ iustificat: ergo christ⁹ noster est deus. Et dicit⁹ filius dei seruus deit: qz forma serui suscepit. Multos dicit/non oēs: qz multi sunt vocati pauci vero electi/ex defectu hoīm. Et iniq̄tates illoꝝ: sc̄z iustificandoꝝ ipse portabit: quo ad efficiētiā purgationis penā portabit satisfaciēdo ꝑ eis. hoc em̄ iusticia diuina exigebat. Nam xp̄s vt caput hūane nature fecit se debitorem deo ꝓpter vnionē/ꝓpter defectus hūane nature: ⁊ ꝓ eo voluit penā quā exigebat diuina iustitia" in se sustinere. Et isto modo placauit diuinā iusticiā: ⁊ ꝓsequenter iustificauit multos: penā pctōrū eoꝝ portādo: nō oēs: sed illos q̄ cōiungūtur ei ꝑ sacramēta deuote suscepta in quib⁹ remāsit virt⁹ eoꝝ. Et qz supra dixerat q̄ dederat pater iudeos romanis in prędā ⁊ in mortē: ideo cōsequenter ostendit quō deus pater ei recōpensabit in gētibus dicens: Disptiā ei plurimos. ⁊ sunt ✠ba dei patris loquentis de xp̄o. q. d. Si iudei negligētes erunt et nō venīēt per fidē ad xp̄m ꝑ ipsis iudeis dispersā. i. recōpensabo ruinā iudeoꝝ multitudine gentiū veniētiū ad fidē christi. Et fortiū. i. demoniū/diuidā spolia. i. gen⁹ humanū: q̄ō diabolus decipiendo sibi abstulerat ab ipso diabolo eripietur: et apl̄is et sequacibus eoꝝ tribuet⁹ in dñium. Nā apostoli fuerūt primi qui prefuerūt gentib⁹ conuersis. Et hoc fiet ꝑ eo q̄ tradidit in mortē animā suam. i. vitam: et cū sceleratis reputatus est: sc̄z latronibus a iudeis: ⁊ ipse pctā multorū tulit. i. abstulit: vel penam sustinuit. Et ꝓ transgressoribus oravit dicens. s. vt habetur Luce. xxij. Pater ignosce illis. Ad quam vocē ꝑm euangeliū nazareoꝝ multi iudeoꝝ cōuersi sunt. Ex qua ꝓphetia clare ostēdit Esaias christum fuisse et esse verum deū et verū hoīem contra iudeos: qui nolunt assentire q̄ christ⁹ debeat patiq̄ errādo expectant adhuc vēturū: sed q̄ debeat habere potestatē magnā in mūdo temꝓraliter vt magn⁹ dñs tpalis. negātes etiā q̄ sit ver⁹ de⁹ sed dicunt purum hoīem. Quō aūt deus testet⁹ xp̄m ꝑ fructum sue passionis iudeis relictis ꝓpter suam perfidiā ex conuersione gentiū. in sequēti cap. sc̄z. liij. declarat dicens

§. V. Lauda sterilis que nō paris/decāta laudē que nō pariebas: qz mlti filij deserte magis q̄ eius que habet virū. Pro hoꝝ declaratione sciendū⁹ q̄ ſm ꝓphetā in scriptura fit mētio de duplici cōgregatione/sc̄z ppl̄o israelitico et gētilitet vterq̄ ppl̄s habuit ozigenem a noe. Et tūc gētilitas edocta a noe in filijs suis adorabat vnū deum creatorē oīm: ⁊ hec gens sponsa erat vni⁹ veri dei: cui ꝑ fidē coniūcta erat. Ꝥe autē edificatiōis babel: gentilitas quam sibi dñs desponsauerat in noe ⁊ filijs suis/quasi in adolescētia fornicās et recedēs a deo ⁊ adherēs diabolo ꝑ idololatriā/derelicta est a spōso suo deo vsq̄ ad incarnationē ⁊ plebs iudaica fuit electa q̄ ipsa sola vt spōsa deo: q̄ dispersi sunt ꝑ diuersa loca orbis ⁊ diuersi ritus idololatrie remanēte vera fide vni⁹ dei ⁊ cultu ei⁹ i domo sola heber: postea in familia abrae: demū i domo iacob ⁊ descendētib⁹ ex. xij. filijs ei⁹. Et sic gētilitas facta est quasi vidua a deo recedēs: vñ nec filios spūales deo parere poterat: q̄ō fit per fidē. Et plebs iudaica fuit quasi maritata deo per verā fidē/⁊ pariebat filios spūales deo saluandos in fide xp̄i vēturi: et hoc vsq̄ ad xp̄i tēpora. Post passionē xp̄i, aūt ꝓdicātib⁹ apl̄is gētilitas cōuersa ad fidē desponsata est deo ꝑ fidē: ⁊ gñauit valde mlt̄os filios oēs. s. ex ea ad fidē conuersos. Judaica etiā aliquos generauit: non tamē nisi illos qui in xp̄m crediderunt. Et qz pauci fuerūt respectu conuersoꝝ ex gentilitate. ideo dicit: Lauda sterilis: id est tu gentilitas que ꝓius eras sterilis derelicto sponso deo: ⁊ deserta. i. a deo derelicta: qz tu deū reliqueras: lauda deū. Multi em̄ filij spūaliter gēiti per fidē. i. multo plures q̄ eius que habet virū. i. cōgregatio iudeoꝝ: que virum. i. spōsum habuit deus vsq̄ ad tēpora christi: et postea quantum ad conuersos ex iudaismo: qui tamen pauciores fuerunt gentilibus conuersis.

§. VI. De ipso autē christi aduē tu luminoso per doctrinā suā miracula ⁊ sanctitatē vite ex quo iudei tenebris errorū et pfidie obscurati sunt: ⁊ caligine viroꝝ opti: sed ⁊ gentes illuminate quarū ꝓmitie fuerunt sci magi q̄ christū natū de partibus remotis venerūt ad adorandū ⁊ munerib⁹ venerandū signātib⁹ verā fidem quā de eo habebāt satis aperte loquit. Esa. in. c. lx. vbi ait: Surge ⁊ illuminare hierl̄m/qz venit lumen tuū ⁊c. De ple

nitudine gratie septiformis xpo collate inquātū homo lo-
quit pphēta Esa.c.xi. Egredief virga de radice ieſſe.i. vir
go maria de generatione ieſſe: q̄ fuit pater dauid: binomi⁹
eſt erat vocatus ⁊ ieſſe et yſai. Et flos de radice ei⁹ .i. xps
de ipſa pgenie ſm corpulentā ſubſtantiā deſcendens non
carnaliter ppagatā: ſed ſine ope hūano: vt flos ex virga. i.
virgine maria cōceptus ⁊ natus. Et requieſcet ſup eū ſpirit⁹
dñi. Requieſcet ait/ qz nullā iuquietudinē ſeu ſtimulum pctī
in eo reperiret: q̄ in nullo cōtingit ſaltē quantū ad origia
le. Spūs ſapiētie ⁊ intellectus: ſpūs cōſilij ⁊ fortitudinis:
ſpūs ſciētie ⁊ pietatis: ⁊ repleuit eum ſpūs timoris dñi. De
ꝓdicatione ei⁹ ca.lxi. Spūs dñi ſuper me: eo q̄ vnxerit me
ad annūciandū manſuetis miſit me: vt mederer contritos
corde ⁊ predicarē captiuis indulgentiā ⁊c. Loquit pphēta
in perſona xpi: qui fuit inunctus inquantū homo vnctio-
ne gratie a ſpūſancto/ et miſſus ad ꝓdicādū. Unde et legi-
tur luce.iii. Cum chriſtus intraſſet ſemel in ſynagogā iu-
deoꝝ in nazareth. ⁊ fuiſſet ei porrectus liber eſaie pphete
cepit legere q̄ primo ſibi occurrit i eo. Et fuit iſtud. Spiri
tus dñi ⁊c. vt dictū eſt. Quo lecto ait. Hodie impleta eſt hec
ſcriptura in auribus veſtris. De eius miraculis ōt eſaias.
cap.xxxv. Dñs veniet ⁊ ſaluabit nos. Tunc aperientur ocu
li cecorum ⁊ aures ſurdorum patebūt. Tunc ſaliet claudus
ſicut ceruus/ ⁊ aperta erit lingua mutorum ⁊c. Hec miracu
la feciſſe omnia nullum legimus in veteri teſtamento: ſed
dominus ieſus chriſtus omnia fecit.

§. VII. De admiratiōe angelo-

rum ⁊ inq̄ſitione eorū in aſcenſione xpi. lxiiij. Quis eſt iſte
qui venit de edom tinctis veſtibus de boſra: Angeli infe-
riores videtes xpm aſcendere in tanta gloria interrogant
admirantes. Edon intepretat terrenus vel ſanguineus/ et
ſignificat mundū. Boſra interpretatur inuncta vel firma: ⁊
ſignificat infernū: qui ita erat firmus ꝙ null⁹ poterat eri
re. q.d. Angeli videtes xpm aſcēdere ppria ꝓtute ⁊ cū ani
mabus ſanctorū dicebant admirātes. Quis eſt iſte qui ve
nit de mundo qz homo/ ⁊ inferno ita munito cū aiab⁹ bea-
tificatis. Quāuis eſſ angeli oēs cognouerūt ab imitio fue
creationis ſeu glorificationis in ꝙbo myſteriū incarnatio
nis: nō tamen oēs oia particularia cōcernētia ipm myſte-
rium: ſed cū adimplerenf cognouerūt. Reſpōdēt ergo an-
geli ſuperiores vt magis in particulari de hmōi illuminati.
Iſte formoſus in ſtola ſua. i. in habitu humanitatis gra-
diens in multitudine fortitudinis ſue. i. per viā crucis: vbi
exercuit fortitudinē ſuā in vincēdo diabolū ad celum ve-
niens. Uel poteſt dici ꝙ tota iſta locutio ſit inferiorum an
gelorū. Et ipſis chriſtus reſpondit dicēs: Ego q̄ loquor iu
ſticiā. i. q̄ iuſticia exigēte reddo vnicuiq; ſm opera ſua: ⁊ iu
ſticia/ nō potentia/ redemi humanū genus: ſuſtinēs penam
p pctō hoīm vt ſatiſfieret offenſe dei. Et iuſtū etiā fuit vt
diabolus q̄ deceptū hoīem tyrānice poſſidebat inducens
iudeos ad inferendū mortē ei qui nō erat debitor mortis/
debitores mortis amitteret hoſes. Et ꝓpugnator ſuus. i. pu
gnans contra diabolū et mundum pro hoībus vincens ad
ſaluandum. ſ. eos. Interrogant vel angeli vel ipſe eſaias.
Quare ergo rubrum eſt veſtimentū tuū: id eſt vnde habet
ſigna paſſionis et qua veſtimentū. i. corpus fuit in ſangui
ne rubeum factū? Quibus reſpondit. Torcular calcaui ſo
lus. i. crucem ſuſtinui. Solus: quia nullus ex iudeis vel di
ſcipulis vel amicis vel ex angelis adiuuit. Conculcaui po
pulos/ demones ſuppeditādo et mundū/ in furore meo. i.
valde iratus cōtra vitia ⁊ demones ⁊ cōtra iudeos demum
⁊c. De apoſtolis ⁊ miſſis ad predicandū ca.lxvj. Mittam ex
eis q̄ ſaluati fuerunt. ſ. conuerſis ad fidē diſcip los ⁊ alios
ad gentes in mare in aphricam/ in lydiam tenentes ſagit
tas/ ſcilicet verborum dei/ in italiam et greciam et ad inſu
las longe: vt ſiciliam ⁊ angliam ad eos q̄ non audierunt de
me. ſ. per pphetas/ et non viderunt gloriā meam: et annun
ciabunt gloriam meam gentibus. Lydia eſt in aſia. italia ⁊
grecia in europa

¶ De prophetia Hieremie. Capitulum.v⁹.

Jeremias propheta fuit

de ſacerdotib⁹ anathoth ſanctificat⁹ in vtero. vt
patz. ſ. c. et miſſus ſeu deputat⁹ ad predicandum
a pueritia ſua a deo: prenūciauit captiuitatem
illi⁹ populi fidā a nabuchodonoſor: rege chaldeoꝝ: ⁊ ciui
tatē capiendā et incendendā ab eo: ⁊ templū deſtruendum:
et ſedechiā regē iuda cū multis aliis ducenduz in babylo-
niā: arguēs pctā ppli et ad pniam exhortās. Qui qz ſe non
correxerūt vidit ocłis ſuis oia euenire q̄ pphetauerat ma
ior remāſit cū reliquijs vulgi in hieroſolyma incenſa et de
ſolata. Sed poſtea occiſo godolya quē rex babylonis p̄fece
rat ibi relictis: cū hieremias eos timentes vindictā regis
ꝓpter occiſionē godolye cōfortaret ex parte dei ſuadēs ne
deſcēderet in egyptū: ſed ſecuri ibi manerēt nō crediderūt
nec acquieuerūt verbis eius: ſed perrexerūt in egyptū du-
centes ſecum ipſum hieremiā: ⁊ ipſum demum eos arguen
tē lapidauerūt i egypto. Hic hieremias virginitate ſua eunū
gelicū virū chriſti eccleſie dedicās: q̄buſdā aliis pphetis vi
detur eſſe ruſticior. vt ait Hiero. in prologo eius: ſed ſenſi-
bus par eſt: quippe qui eodē ſpū pphetauit. Porro ſimpli-
citas eloquij de loco in quo nat⁹ eſt ei accidit. De anathot
eſſ viculo fuit tribus miliariꝝ a hierlm diſtāte. Qui ⁊ rui
nas hierlm ꝙdruplici plāxit alphabeto. ſ. in threnis ſeu la-
mentationibus/ ruinā eccłie ſignans in malis chriſtianis.
Ultra pphetiā flagello⁹ ppli iudaici ⁊ multoꝝ alioꝝ. Pro
phetauit etiā multa myſteria xpi. nā de incarnatione eius
ait. c.xxxj. Creauit dñs nouū ſup terrā. Ubi norandū q̄ cō
ceptio xpi⁹ ⁊ natiuitas ōr creatio. Nouū fuit q̄ virgo ꝓcepe
rit: ⁊ pepererit ꝙgo. nouū fuit q̄ hō viuens ſine pctō eſſet.
nouū q̄ de⁹ naſceret fact⁹ hō. Femina circūdabit virum. i.
ꝙgo maria abſq; virili ſemine in gremio vteri habebit xpm
filium dei. Non creabit/ non generabit opere humano/ ſed
diuino circūdabit filium dei in vtero. virū. i. perfectū ſcien
tia ⁊ virtute. ¶ De paſſione chriſti in.c.xl. Tu autē dñe de- hiere-
monſtraſti mihi/ ⁊ cognoui: tu oſtendiſti mihi ſtudia eoꝝ: mias de
⁊ ego q̄ſi agn⁹ māſuet⁹ q̄ portat ad victimā. Et nō cognouit paſſiōe
qz cogitauerūt ſup me conſilia dicētes. Mittamus lignum chriſti.
in panē ei⁹/ ⁊ eradamus eū de terra viuentiū/ ⁊ nomen ei⁹
nō memoret amplius. Judei ⁊ noſtri iudaizantes (vt dicit
in glo.) exponūt iſta de hieremia. Cū eſſ argueret pctā po-
puli: et cōminaret eis mala ventura: ꝓpter hmōi cogitaue
runt multi occidere eū diuerſis inſidijs et modis: vt patet
hiere.xxxviij. Unde ⁊ p̄ncipes petierūt ⁊ obtinuerūt a re
ge Sedechia vt mitteret in lacū ſeu puteū vbi erat lutum
nō aqua vt moreret. Sed abdemelech ethiops eunuchus
regis rogauit eū pro eo vt inde educeret/ q̄ fecit. Has cogitatiōes malignas eorū pphet⁹ pri⁹ ignorauit: ſz
poſtea ſibi reuelatū eſt a deo. Et inter cetera querebāt ali-
qui modū occultū occidendi: vt p venenū. et hoc eſt q̄ di-
cunt. Mittamus lignū. i. aliq̄d occultū toxicū in panē eius
ſcz cibū vel potū eius. Sz melius ſm ſcrōs doctores expo-
nitur de xpo. vñ pphet⁹ ⁊ ante ⁊ poſt ꝙba iſta/ prenunciat
exterminiū iudeoꝝ fact⁹ p romanos in punitionē tāti ſce-
leris eoꝝ. Loquit ergo pphet⁹ in pſona xpi ad patrem di-
cēs: Dñe ſcz pater. tu demonſtraſti mihi. Oīs eſſ cognitio exponit
ꝓpria tis a deo eſt vt pmo magiſtro. Studia eoꝝ. i. inſidias ⁊ ſupradi
machinationes iudeoꝝ contra me. Et ego q̄ſi agn⁹ manſue cta.
tus qui portatur ad victimā: nō reſtitit: non querulaui/ ſed
manſuete et patiēter me in captione habui/ ⁊ non cognoui
id eſt diſſimulauit: ⁊ tacui/ ac ſi non cognoſcerē inſidias eoꝝ:
cū tū nō eſſet. Cogitauerūt ſuper me cōſilia: collegerūt eſſ
p̄ncipes ſacerdotū ⁊ phariſei pciliū dicētes: Quid facimus
⁊c. Et ab iſta hora cogitauerūt occidere eū. Et dicebāt. Nō
in die feſto ⁊c. euaderet. Dicunt autem: Mittamus lignum
in panē eius. Lignū ſcz crucis/ in panē eius. i. in vitam eius
quia dixerat de ſe aliquando: Ego ſum panis viuus: ⁊ id eſt
auferamus et vitā per mortē ligni crucis. Uel doctrine ei⁹
q̄ſi panis ſpūalis eſt contradicamus ⁊ reſiſtamus: ⁊ offen
diculū in doctrina eius ponam⁹. ſ. ignominiā crucis: qz oc-
cidendo eū morte tam ignominioſa: nullus credet in eū vt
meſſiā vt verū deū quē ſe noiat: cum mortuus in ligno cru-
cis dicatur maledictus in lege. ſ. maledictione infamie. Et
eradamus eū de terra viuentiū. i. de mūdo iſto ex toto au-
feram⁹: ſicut q̄ eradicat ex toto abolet: ita q̄ et doctrina
eius: ⁊ nomē non ſit amplius in recordatione hoīm. Unde
ſubditur. Et nomen ei⁹ nō memoret amplius. Sed totū cō
trariū ad malignā cogitationē ⁊ intēſionē euenit. Nā xps
qui ante paſſionē notus tm̄ in iudea erat: fact⁹ eſt notus ⁊
gloriōſus ⁊ exaltatus per totum orbem.

§. I. Quod chriſtus meſſias i le

ge promiſſus: quē iudei ex ſua pfidia expectāt venturū et
antichriſtū pro meſſia recipiēt. vt chriſt⁹ eis predixit Joā.
v. q̄ ſit verus deus: q̄ ipſi iudei negāt/ oſtdit hiere.xxiij.
vbi dicit: Ecce dies veniūt dicit dñs: ⁊ ſuſcitabo dauid ger
men iuſtū: ⁊ regnabit rex ⁊ ſapiens erit: ⁊ faciet iudicium ⁊
iuſtitiā in terra ⁊c. Judei exponūt iſta de zorobabel: quia
ipſe fuit ille dux q̄ eduxit pplm de captiuitate babylonica: ⁊
ſaluus fact⁹ eſt iudam: ⁊ illi pauci q̄ erāt de iſrael in illa ca
ptiuitate: ⁊ partib⁹ illis redeūtes habitauerūt pfidēter in
terra pmiſſiōis. Et propterea nomen zorobabel vocatum
eſt dñs iuſtus noſter: qz ſic iudei imponebāt nomen dei fi-
lijs ſuis: vt emanuel/ vel adeodatus ⁊ hmōi. Sed cum zoro-
babel

Expoſitio ꝑdicto⁹ babel nō fuerit rex poſt reuerſionem a captiuitate illa/nec ante: ideo ipſa expoſitione reiecta vt falſa: alia vero ponēda eſt. Ecce dies veniunt. i. tpe incarnationis: et ſuſcitabo dauid germen iuſtū. Dauid. i. xp̄m: q̄ factus eſt ex ſemine dauid. i. progenie: nō virili ſemine: ſed opere ſp̄ūſcti. Unde in ꝑs. Jurauit dñs dauid ⁊c. De fructu ventris tui ponā ſuper ſedē tuā. ſ. ad regnandū. de fructu ſignāter dicit: q⁹ in cōceptione filiorū a patre ſemen decidit a lumbis eius: a matre vero a ventre materie cōceptus deriuatur. Quia igitur in cōceptione xp̄i nō fuit ſemen viri: ſed materia ex matre virgine ꝑparata/ideo dixit. De fructu vētris: nō de fructu lumborum. q. d. fruct⁹ marie deſcendētis ex dauid qui eſt xp̄s ieſus ſine patre in terris: ſedebit ſup regnum dauid ī regno ſpirituali eccleſie. O ēs alij reges iuda mortui ſunt: ⁊ deſierunt eſſe reges. chriſtus autē deſcendēs ex dauid ex quo cepit regnare/ſcz incarnat⁹ nunq̄ deſijt eſſe rex. ſed regnum eius ſemper durat quo regit eccleſiā militantem ⁊ triumphantē: ſed et poteſtatē ⁊ dominium temporale vt dñs oīm habebat et habet: ſed hic vſus eſt ſcz viuēs cū curia regali ⁊ exercitio poteſtatis regalis: ⁊ ideo ꝓprie dr ſuſcitatus. Et ꝓprie vocat chriſtus germen iuſtum: q⁹ ſolus chriſtus fuit in germine. i. conceptione iuſtus: q⁹ de nullo alio poteſt dici cū oēs in pcō cōcepti ſunt ſm cōem ſententiā doctorum. Unde alia litera habet ozēt̄ē iuſtū Ezech. xxxiij. Suſcitabo germē iuſtum noīatū. Et regnabit rex ⁊ ſapiens erit. Ver⁹ vtiq̄ rex tpalis quoad dominiū: licet non quoad vſum. Spiritualis eccleſiam gubernans/ eternalis beatis dominans ⁊ ſatians. Sapiens erit oī ſapiētia diuina et humana beata in vita acq̄ſita experimentali oīa oprime gubernans ⁊ deducēs cuncta ad deſtinatum finem. Et faciet iudiciū ⁊ iuſticiā in terra: q⁹ erit manifeſte in ſecūdo aduētu/quando iudicādo ozdē redder vnicuiq⁹ ſm opera ſua vt iuſticia exigit. Faciet etiā iudiciuz in primo aduentu inter diabolū ⁊ hominē quē tenebat captiuū: et iuſtitiam/ ſatisfaciendo ꝓ pcō humani generis: ⁊ ſic ſoluendo ade debitum. Unde dixit chriſtus appropinquāte paſſione: Nūc iudiciū eſt mundi ⁊c. Joan. xij. Et in dieb⁹ illis. ſ. huius primi aduēt⁹/ſaluabit iuda. i. aliqui de regno iudaꝛ ⁊ iſrael. i. aliqui de pp̄lo iſrael habitabit cōfideꝛ/cōfidēs in deo chriſto ieſu. Si illud/faciet iudiciū ⁊c. referatur ad ſecundum aduentū. ſ. in finali iudicio: tūc in diebus illis. ſ. prope finale iudiciū ſaluabit iuda ⁊ iſrael: q⁹ mox tuo antichriſto quē tenuerūt meſſiā/conuertent. vt ait ps̄. Ad veſperā. i. finem mūdi iudei credentes in chriſtū/et habitabūt confidenter in eccleſia. Et hoc eſt nomen quod vocabūt eū. ſ. pp̄s de iuda ⁊ iſrael conuerſi in primo aduentu vel circa ſecundum: dñs iuſtus noſter. Et per hoc oſtendit q⁹ dauid, iſte. ſ. chriſtus ſuſcitatus erit dñs vniuerſoꝝ: ⁊ ꝓ conſequens deus. Unde q⁹ dñs/ideo reuerēdus ⁊ timēdus ꝓ veram fidē. Et q⁹ iuſtus: ideo fiducialiter expectādus: q⁹ reddet bonis valde bona. Et q⁹ noſter: ideo amplexandus ⁊ amādus per veram charitatē. Ex hac prophetia oſtendit q⁹ chriſtus meſſias ꝓ prophetas ꝓmiſſus/ſit verus de⁹ ⁊ homo: q⁹ cōiter omnes hebrei tenēt hanc ꝓphetiā de meſſia dictā. Et ſicut in hoc q⁹ dictū eſt: Suſcitabo dauid germē iuſtum: inſinuat vera hūanitas. ita ex hoc q⁹ hic dr: hoc eſt q⁹ vocabunt eum dominus iuſtus noſter: oſtendit eius diuinitas. Et firmat hoc per literā hebraicā. q⁹ vbi habem⁹: dñs iuſt⁹ noſter. in hebreo habet nomen dñi tetragrāmaton. Q⁹ quidem nomen eſt ꝓpriſſimū inter noīa diuina: et ꝓpter hoc de nullo dr/ niſi de deo vero. Rabbi moyſes maxim⁹ doctor hebreoꝝ/ in libro directionis ꝓplexoꝝ idē declarat dicēs: q⁹ oīa nomina diuina deriuata ſunt ab operibus diuinis/preter nomen dñi tetragrāmaton: quod eſt appropriatum altiſſimo creatori. q⁹ ſm ipſum ſignificat diuinā eſſentiā cū ꝓprietatibus ſuis intrinſecus. Cetera nomina diuina poſita ſunt ab oper⁹ diuinis: ſicut patet de hoc noīe heloy ⁊ adonay: que inter cetera alia videntur magis ꝓpria: et tamen hoc nomen heloy imponit ad ſignificandū deū/ex generali prouidentia: ꝓpter hoc/nomen iſtud cōicatur alijs: nam et iudices ⁊ ſapientes dicunt in ſcriptura aliquādo heloy. Uñ in ps̄. vbi in latino dicit: Ego dixi dij eſtis: in hebreo habet heloy eſtis. Similiter hoc nomē adonay ponit ab vniuerſali preſidētia: et ideo etiā iſtō cōicatur alijs: vt dicatur de potētibus et regētib⁹ adonay. Nō ſic eſt de illo nomine tetragrāmaton q⁹ ſignificat diuinā eſſentiā nudā et puraz abſq̄ reſpectu a dextra. Et ſic iſtud nomē non eſt cōicabile alteri: vt dicit rabbi moyſes prefatus. Ex quo concluditur q⁹ quī chriſtus meſſias vocetur hoc noīe/q⁹ ſit verus deus. Si aūt dicatur prout a quibuſdā iudeis obijcit cōtra predicta: q⁹ etiā iſtud nomen tetragrāmaton nō dr de deo tm̄ ſed etiā de alijs. ſm̄ Ezech. vlti. de illa ciuitate ibi deſcripta dicitur: Et nomen ciuitatis/dñs ibidē. loco cuius in hebreo hr̄ nomē dñi tetragrāmaton. Et Beñ. xxij. vbi nos habem⁹. Et vocauit abraam nomē loci illi⁹: dñs videt: in hebreo habetur nomen dñi tetragrāmaton. Et in libro Judicum vbi nos habem⁹. Et vocauit Gedeon nomen altaris illius q⁹ ſe cerat: dñi pax: in hebreo aūt dñs pax: ſed hebraice ibi ponitur nomē dñi tetragrāmaton ex quibus videt q⁹ tetragrāmaton dicat nō ſolū de deo vero: ſed ⁊ de ciuitate/de loco ⁊ altari. Reſpondet q⁹ iſtud nihil valet. Nam nullū predictorū noīat noīe ꝓprio dei ſimpl'r ⁊ abſolute tetragrammatō ſed noīatur cū additiōe a quodā effectu dei ei⁹ qui eſt ver⁹ de⁹. Et hoc nō eſt inconueniēs: ſicut ſi aliq⁹ hō vocet adeodat⁹: vel deuſdedit. q⁹ ſcz aliq⁹ effect⁹ dei apparuerit: propter q⁹ ōr dat⁹ a deo: ſed nullus vocat deus abſolute: quia hoc eſſet impiū. Sic ad ꝓpoſitū: quū ōr in Ezechie. nomen ciuitatis dñs ibidē: ⁊ in hebreo nomē dñi tetragrāmaton: nō ōr abſolute hoc: ſed cū additiōe. ſ. dñs ibidē. Uel nomen dñi tetragrāmaton ibi in hebreo. ſ. q⁹ debeat ciuitas illa ſic denoiari ab inhabitatiōe dñi. et hoc ꝓ3 per tranſlationem chaldaicam/que ſic nomen ciuitatis exponit a die qua fecit dñs deſcēdere diuinitatē ſuā. Sic ⁊ in Beñ. nō ōr abſolute: Uocauit abraā nomē loci illius dñs. ſ3 cū additione: vt det: dicēs Dñs videt: q⁹ ſcz vidit dñs afflictionē iſaac et humilitatē/et liberauit a morte/arietē ꝓparans. Uel ex eo q⁹ vidit in ſpū abraam ibi templū ſalomonis cōſtruendum: in quo dñs videret p̄ces et oblationes pp̄l'r: hoc exp̄eſſe habet ex tranſlatione chaldaica: ⁊ ſic de alijs. ¶ Alij iudei videtes ſe per iſta concluſos: aliter exponūt dictā prophetiam: corrūpētes textū et dicēres: q⁹ nō ſic eſt in hebreo/vt Hiero⁹. trāſtulit: ſed hoc eſt nomē eius q⁹ vocabit dñs iuſt⁹ noſter. ita q⁹ nomē dñi tetragrāmatō nō referat ad meſſiā alium deū/ſed ad verū deū qui vocabit ipm̄ meſſiam ad liberationē populi iudeoꝝ a ſeruitute q̄ñ ei placebit. Cōtra iſtā aūt expoſitionem non poteſt argui niſi q⁹ ipſi corrumpūt literā illā vt negēt chriſti diuinitatē. Sz aliqui fideles periti iuramēto firmarūt ſe vidiſſe alias in antiq⁹ bibliis hebraicis: ſicut Hiero. trāſtulit. Nec eſt credendū q⁹ tantus vir Hiero. aliter trāſtulerit q⁹ hebraica veritas ſe haberet: cum cozā tot iudeis ⁊ catholicis peritis publicauerit ipſaz trāſlationē. Inſuper ad reuincendū eos de falſificatiōe: recurrendū eſt ad alioꝝ tranſlatiōes quas rōnabiliter negare non poſſunt: ex quib⁹ falſitas illa deprehendi poteſt. Et primo in tranſlatione. lxx. facta a iudeis peritiſſimis ex hebreo in grecū: ſic habet in trāſlatione noſtra, ex hebreo in latinū facta a Hieroⁿ. Q⁹ pt3 ex officio eccleſie ſumpto ex ipſa trāſlatione. lxx. Dicit eſſi ibi. Et vocabūt/Non vocabit cum dñs iuſtus noſter. cōuerſi ex iudaiſmo: ita q⁹ dñs loco cuius eſt dñs tetragrāmaton in hebreo refertur ad meſſiā ipſum. Q⁹ vero ipſi. lxx. nō potuerūt ponere nomen dñi tetragrāmatō in greco in ꝓprio ſignificato: vel q⁹ nō inuenerūt nomē ita ꝓprie cozreſpōdens: vel ſi inuenerūt ad occultandum myſterium diuinitatis in meſſia ptolemeo: ne ſcādalum ſumeret incapax tāti myſterij: ipſum ideo ꝓprie nō poſuerūt ſicut ⁊ in pluribꝰ alijs locis: ſed loco hui⁹ poſuerūt: vocabūt eū Kyrios: q⁹ grecū latine ſonat dñs. Q⁹ q⁹ nomen cōe eſt: et poteſt dici ⁊ de deo ⁊ de quolibet magno principe. Et eodē modo Hieroñ. tranſtulit de hebreo in latinū. q⁹ nō habuit nomē ꝓpriū in latino cozreſpōdēs illi hebraico nomini tetragrāmaton: poſuit dñs in latino. Q⁹ nomē q⁹ cōiter ōr de deo ⁊ principib⁹ mundi: tō ex ipa litera noſtra ſm tranſlationē Hieroñ. nō poſſet ꝑbari diuinitas chriſti meſſie: ſed ex hebrea non corrupta litera. Patet etiā falſitas iudeoꝝ ex trāſlatione chaldaica: q⁹ eſt authentica apud eos. Dicit eſſi ibi: Ecce dies venient/ ⁊ ſtatuā dauid meſſiam iuſtū. Uñ pt3 q⁹ ꝓphetia iſta loquit de meſſia xp̄o. Et ſequit: Et hoc eſt nomē q⁹ appellabūt eum dñs iuſtus noſter. Ubi ponit nomen dñi tetragrāmaton in hebreo: ponit ī chaldaico dñs. Et nō ōr ibi: vocabit/ſed vocabunt ſeu appellabūt eum: ⁊ ſic refert ad ipſum meſſiam tetragrāmaton. Cōſiderandū eſt etiā q⁹ ſacra ſcriptura, multipliciter fuit ſcripta. Uno modo pure hebraice/ſicut primo tradita eſt quoad vetus teſtamentuz. ſ. ſermone hebraico ⁊ literis hebraicis. Alio modo fuit ſcripta hebraice: ſed nō pure: ſermone. ſ. chaldaico: ⁊3 literis hebraicis. q⁹ hebraicū ⁊ chaldaicū ſunt idiomata ꝓpinq̄: eūdē nūerū lr̄aꝝ habētia que litere ꝙuis diſcrepent in figura: tñ conueniūt in ſono ⁊ virtute: vt dicit Hieroñ. Et ideo vnū idioma pōt facilius ſcribi per lr̄as alterius. hoc ergo mō multi ſcripſerūt ver⁹ teſtm̄: et maxime ionatha filius oziel: cui⁹ ſcriptura eſt ita authētica apud iudeos q⁹ nullus eſt auſus ei cōtradicere. ꝓpter hoc in libris notabilibus hebreoꝝ ponit hebraicus purū in vna colūna: ⁊ chaldaicū ſcriptū ab iſto ionatha in alia colūna lr̄is hebraicis. Et vtunt iudei chaldaico q⁹ſi ꝓ expoſitiōe: q⁹ aliqua q̄ ſunt multū obſcura in hebraico pu-

Tetragrāmaton.

Rabbi moyſes

Heloy.

adonay

Kyrios greceꝰ ligua latinado minus.

Hebrai ca ligua ⁊ Chaldaicō ueniūt.

ro clarij ponũtur et ꝯſi exponunt in ipſo chaldaico. Et iõ illa trãſlatio eſt multũ valẽs ad ymõi. Fuerũt eñ peritiſſimi in vtraq; lingua: vt refert Joſephus li.xij.antiq. ipſi; aũt non ſemper trãſtulerũt de ꝟbo ad verbũ: ſed aliq̃n et frequenter ſenſum ex ſenſu mutãtes aliq̃ vel occultãtes ex induſtria q̃ potuiſſent eſſe cauſa erroris ptolomeo regi egypti. Cũ per trãſlationẽ. lxx. t caldaicã conuincant iudei/q̃ meſſias ſit de⁹: querũt aliqui eorũ aliud ſubterfugiũ dicentes q̃ ꝯuis meſſias noĩe⁹ de⁹: nõ tñ erit/ſed purus homo Iz ſctiſſimus ſit t maior moyſe. Sed hoc eſt impoſſibile: qr ſi pmitteret ſe vocari noĩe dñi tetragrãmaton t ſic nõ eſſet ſcz ver⁹ deus retſed noĩe tñ: incurreret pctm̃ blaſphemie. vnde nõ eſſet ſanctiſſimus/ſed malus.

§. II. De lege aũt euãgelica dan

da ẽ Hiere. xxxj. Poſt dies illos dabo legẽ meam inviſceribus eorũ et in corde eorũ ſcribã eã: t ero eis in deũ. t ipſi erunt mihi in pp̃lm. Ante iſta ꝟba immediate. ſ. dicit dominꝰ. Feriã domui iſrael t domui iuda. i. cõuerſis ad fidez ex illis gẽtibus/fedus: nõ ſm pactũ q̃ pepigi cũ patribus eorũ in die q̃ apprehẽdi manũ eorũ: vt educerẽ eos de terra egypti: pactum q̃ irritũ fecerũt/ſed hoc erit pactũ q̃ feriã cũ domo iſrael. Et ſequit q̃ ſuprapoſitũ. Poſt dies illos ꝛc. Hanc aũt hoꝛitatẽ hieremie inducit apl's ad Hebre. viij. ad oſtẽdendũ teſtm̃ nouũ ſuccedere veteri: t legẽ literre mutatã in legẽ ſpũs: vt illa legalia ſeu cerimonialia ſpiritualiter nõ literaliter impleanť. Facit ergo mẽtionẽ pro pheta de duplici federe ſeu pacto q̃ dñs fecit cum hoĩbus.

Duplex fedꝰ dei cũhominibus.

Primũ fecit cũ antiquo pp̃lo iſrael. Secundũ cũ pp̃lo chriſtiano. Ubi ſciẽdũ q̃ fedus ẽ a feriẽda porcatꝛ ſicut in pactis antiquorũ aĩal in medio faciẽtiũ pactũ adinuicẽ: trucidabať: t effundendo ſanguinẽ ei⁹ dicebať: ſic fundať ſanguis ei⁹ q̃ hoc pactũ violauerit: ſic fecit moyſes q̃n fecit fedus ſeu pactũ cũ pp̃lo iſraelitico poſt egreſſionẽ de egypto. Nã acceptũ ſanguinẽ vitulorũ occiſorũ in ſacrificiũ: lecta lege aſperſit de ipſo ſup pp̃lm dicẽs: Hic eſt ſanguis federis quod pepigit dñs vobiſcũ ſup cũctis ſermonibus iſtis: vt hꝫ Exod. xxiiij. Et de illo etiã ſanguine aſpergebať velũ q̃ erat ante tabernaculũ/q̃ occultabat q̃ erant intra: vt arcã t huiuſmodi. Fecerũt ergo iſtud pactũ cũ deo obſeruãdi illam legẽ inquantũ erat ſub figura: ſed nõ ſeruauerũt illud pactũ q̃ erat in figura: nec etiãin figurato. Figurabať eñ q̃ ſanguinẽ chriſti figurati in vitulo t agno reciperent tñ in velamine figurarũ pmanẽtes: nõ ad itra myſteria clauſa penetrantes. Iſte ſanguis xp̃i vere effuſus qui in medio mundi trucidatus eſt: eſt fedus inter nos t deũ noſtrum: vt timeamus eum et ſeruem⁹ ei⁹ mãdata. Quod pactum per ſanguinẽ chriſti confirmatũ ſi trãſgreſſi fuerim⁹: ſic tranſgreſſoris ſanguis effũdeť: qz eternaliter trucidabimur. Si ergo dñs nouum pactum cum hoĩbus debet facere: vt hic Hieremias dicit: oportet q̃ pactum antiquũ irritum ab hominibus factum remoueat ipſe deus: vt nouum in hominibus magis prevalẽdo cõſurgat. Illud pactum ſcz legis antique in duris lapidibus ſcriptũ fuit: qz dure nationi dabatur iudeoꝝ. Hoc aũt fedus ſcz noue legis in cordib⁹ carnalibus. nõ atramẽto vel ſtilo viſibili: ſed ſpũſſancto conſcriptum eſt. ſm illud Ezech. xj. t. xxxvj. Auferam a vobis cor lapideum: et dabo vobis cor carneũ. Unde propheta ſubiũgit: Poſt dies illos. ſ. veteris legis vel ĩcarnationis/paſſionis/reſurrectiõis t aſcenſiõis: dabo legẽ meã. ſ. ſpũſſanctiq̃ data eſt in cenaculo apl'is. primo in die pẽtecoſtes in viſceribus eorũ/nõ in lapidib⁹: ſz in intimis penetralib⁹ t in corde eorũ ſcribã eã. Ubi nota q̃ lex iſta ẽ ſcripta i viſceribꝰ t in corde: qr lex iſta euãgelica ꝫ illuminare t afficere hominẽ: t ideo merito ẽ in viſceribꝰ. i. affectiõibꝰ: t in corde. id eſt rõne. Et he ſunt due tabule in q̃bus ſcripta ẽ lex noua in interiori hoĩe/vt credam⁹: t affectu amemus. Uñ credentes t amãtes legẽ ſpũſſcti in corde recipiẽtes ſunt vere timẽtes t honorãtes deũ ꝓpter q̃ ſequiť q̃ ſubinfertur. Ego ero eis in deũ: et ipſi erunt mihi in pp̃lm. ſ. peculiarẽ q̃ habeat deũ ſibi approꝑinquantẽ. Et qr iſta lex euangelica eſt firma t ſtabilitata: nec alia inmundo ei ſuccedet: vt q̃dã heretici dixerunt. Ideo ſubdit: Si defecerint leges iſte coram me: tunc t ſemẽ iſrl' deficiet/vt nõ ſit gens coram me cunctis diebus. Quũ tñ dicat xp̃s: nõ ꝓteribit' gñatio hec donec oĩa fiãt. Luce. xxj. ſ. q̃ euenire debẽt ante finale iudiciũ. Q̃d de⁹ mutet ſniam in pmiſſis flagellis vel pſperitatibus/ſm q̃ homo mutatur de bono ad malũ t econuerſo. Uñ dicit dñs Hiere. xviij. Repẽte loquar aduerſus gentem et aduerſus regnum vt euertam et eradicẽ t deſtruã illud. Si pniam egit gens illa a malo ſuo: ꝗã et ego penitentiaz a malo quod cogitaui facere ei: t ſubito loquar de gente et regno vt edificẽ et plantem illud. Si fecerit malũ in oculis meis vt nõ audiat vocẽ meã: ꝗã et ego pniam ſup bonum q̃ cogitaui facere illi. Ubi Hiero. Non eſt hominibus: ſed viriis iraſcit deus: que ſi mutata fuerint: non erunt quib⁹ iraſcatur deus: de peni. di. ſ. quamobrem.

¶ De prophetia Ezechielis. Capitulum.viſ.

Ezechiel propheta: vt ait

Hiero. in plogo ſuper ipm cum Joachim rege' iuda captiuus ductus eſt in babylonem: ibiq̃ cuz his qui captiui ducti fuerant de iudea prophetauit. Trigeſimo aũt etatis ſue anno t captiuitatis quinto exortus eſt ad cõcaptiuos loq̃. Eodẽ tpe licet poſteriori ezechiel in chaldea: hieremias in iudea prophetauerunt. Stilus eius nec ſatis diſertus: nec admoduz ruſtic⁹ ſz extroq; medio modo temperatus. Sacerdos et ipſe fuit ſicut hieremias: ꝓncipiũ eius t finẽ magnis habens obſcuritatib⁹ inuoluta. Unde t hebrei ante. xxx. etatis ſue annũ ea non legunt. Occiſus demũ eſt ab ipſis iudeis in partib⁹ illis. ¶ Et in prima viſione q̃ habeť. j. c. deſignať ſtatus eccleſie militãtis t dñs ei preſidẽs: vt exponit Gregor. ſuper Ezech. De vnitate aũt eccl'ie t ei⁹ vno rege t paſtore dño ieſu xp̃o pphetauit. Uñ ca. xxxiiij. ait per eũ dñs: Suſcitabo ſup eas. ſ. oues meas/paſtorem vnuz q̃ paſcet eas: ſeruũ meũ dauid. Ipſe paſcet eas/t ipſe erit eis in paſtorem. Ego aũt dñs ero eis in deum: et ſeruus me⁹ dauid princeps in medio eorum: t faciã cum eis pactum pacis: et non trademur vltra in rapinã gentib⁹. Quidã exponunt iſta de zorobabel q̃ reduxit pp̃lm iudaicum de captiuitate babylonica in terrã ſuã: t fuit eis dux bonus t paſtor. Sed quedã ſunt in pphetia q̃ non poſſunt intelligi de zorobabel: ſcz q̃ dictum eſt in fine. Nam a gentib⁹ pluribus traditi ſunt in rapinã: vt ab antiocho. a pompeiota titolet veſpaſiano. Expoſitio igitur vera eſt de chriſto quẽ dauid vocat: q̃ deſcẽdit de progenie dauid ſm carnẽ. Et quia fortis eſt roboze contra diabolum: t decorus aſpectu diuinitatis t humanitatis. hoc eſt interpretať dauid fortis vel decorus. Suſcitabo/quia nõ ex virili ſemine: ſed opere diuino verbũ dei factum eſt caro. Paſtorẽ vnum/ſingulariter Ego (ait chriſt⁹) ſum paſtor bonus. Joan. x. et fiet vnũ ouile et vnus paſtor. ibidẽ. Et qr humiliauit ſe vſq; ad mortẽ crucis: deus exaltauit eum ponendo eum paſtorẽ et caput eccleſie/ qui ductor eſt ouium: id eſt eccleſie: t per ſuam humanitatem ducit ad cognitionem diuinitatis: et tanq̃ ouis quilibet fidelis ſub eo ingreditur ad contemplationẽ claram deitatis: t ingreditur ad intuitionem humanitatis t paſcua inueniet fruibilitatis. Et ſic ſeruus dauid. i. chriſtus omnino deo ſubiectus in forma ſerui/eſt princeps in medio ouium ad quem oẽs circunferentie reſpiciunt t reſpectum habẽt. Et factũ eſt tunc pactum pacis inter naturã humanam et deum: tñ propter vnionẽ: tum ꝓpter paſſionẽ qua deo ſatiſſecit pro nobis: tum propter cõiunctionem inter iudeos et gẽtiles conuerſos ad fidẽ in dilectionẽ fraternã. Et non ſunt vltra in rapinam gentibus. i. demonib⁹ vel infidelib⁹. ſ. oues xp̃i cum quib⁹ eſt vſq; ad cõſummationẽ ſeculi. Unde ipſe ait Joan. x. Nõ rapiet eas q̃ſq̃ de manu mea. Sed nota diligẽter q̃ dominus per prophetã ipſum reprehẽdit dure malos paſtores: id eſt prelatos di. Ue paſtoribus qui paſcebant ſe metipſos: lac comedebatis t lanis operiebamini. ſ. eaꝝ: gregem aũt meum nõ paſcebatis: t quod craſſum erat occidebatis: q̃ũ infirmum fuit non conſolidaſtis ꝛc.

§. I. Myſteriũ generalis reſur

§ reſurrectiõe mortuorum.

rectionis corporũ fuit ſibi oſtenſum: q̃ũ in viſione imaginaria ductus fuit in campũ plenũ oſſib⁹ mortuoꝝ: que ad vocem prophete ex parte dñi ad ea loquentis / facta commotione magna ex eis tuncta ſunt oſſa ad oſſa: carnes t nerui aſcenderunt: t extenſa eſt cutis ſuper eatet demum ad vocem prophete ingreſſus eſt in illis corporib⁹ mortuis ſpiritus: t ſurrexerũt et ſteterũt viui ſuper pedes ſuos: t vt haberur Ezech. xxxvij. Et poſtea ſubdit dñs di. Ecce ego aperiã tumulos veſtros/t educã vos de ſepulcris veſtis popul⁹ meus: t introducã vos in terrã iſrael ꝛc. Ad literã per hec prenunciatũ fuit illis q̃ erant in captiuitate babylonica q̃ exirent de ea: de quo quaſi deſperabant illi. Sed t veritas future reſurrectionis t poſſibilitas oſtenſa hic fuit.

§. II. De miſericordia dei immẽ

ſa recipiente oẽm peccatorẽ penitentẽ ad veniã: et de iuſticia ei⁹ puniente quẽcũq; : etſi pro tpe ſctiñ et iuſtuz: tamen ad malũ declinantẽ et non reuertentẽ ad pniam: ac etiam de equitate eius non puniente patrẽ pro culpa filij vel ecõuerſo. nullus clarius eo loquiť Ezech. xviij. per totũ. Dicit eñ: Alia q̃ peccauerit ipſa moriet. ſ. morte ſpũali: q̃ eſt ꝑnatio gr̃ei

tio gr̃e/ex qua sequit̃ mors eterna. Fili nō portabit iniq̃tatē patris: nec pater iniquitatē filij: quod est verum de pena in alia vita. s. inferni vel purgatorij. Nam in vita ista pena tpali bene punit̃ vnus pro alio. Et hec materia pulchre t diffuse tractat. s. q. iiij. ias itaq; t. §. ecōtra dn̄s. cū seq. Si impius egerit penitentiā ab oībus peccatis suis q̄ operat⁹ est: t custodierit oīa p̄cepta mea: t fecerit iudicium t iusticiā: vita viuet/t non morietᵉ: oīm iniq̃tatū ei⁹ non recordabor. Nota verba singularis. si penitētiā egerit. Augu. Neminē pures a quocūq; magno vel paruo peccato ad correptionē sine penitētia posse transire. de peni. di. s. Et intelligitur de illa penitētia interiori. que definitur a Brego. et Amb. de pe. dist. iij. penitētia. Penitētia est preterita mala plāgere t plangēda iterū nō cōmittere. i. pponere nō cōmittere. Et dicit ab oībus pctis suis. Augu. Totū hominē xp̄s sanauit in sabbato/q; corpus ab infirmitate/t animā ab omni contagione indicans penitentē oportere simul dolere de oi crimine orto in aīa t corpe. Quō em̄ q̄ crimen reseruat vnū: de alio reperiet veniam: de pe. di. iij. sunt plēs. Et custodierit oīa p̄cepta mea ppositō/ quū vere penitet: t postea executione. Nā vt dr̄ Jaco. iij. Qui totā legē seruauerit: offendat aūt in vno. s. p̄ceptorū: factᵉ est oīm reus. q; vt dicit̃ de pe. di. v. fratres. Sicut si pctis oībus esset inuolutus/ita si in vno tm̄ maneat eterne vite ianuā nō intrabit. Et fecerit iudiciū. s. diligēter discutiēdo cōsciētiam de cōmissis: t ad iudiciū penitētiale per cōfessionē recurrendo: vt ait Augu. de pe. di. s. iudicet. Judicet se hōdū potest/ et mores cōuertat i melⁱ: et tūc veniat ad antistites eccl'ie t̄c. Et iusticiā p cōgruā satisfactionē pctō. Est em̄ pēa fm Aug. de pe. di. iij. c. penitētia. dolentis quedā vindicta puniens in se q̄ dolet cōmisisse. Vindicta autē seu punitio ad iusticiā pertinet. Vita viuet/gratie et postea gl'ie. t non morietᵉ morte eternat oīm iniquitatū eius nō recordabor. s. quo ad punitionē si perfecte satisfecerit. Oō si auerterit se iustᵃ a iusticia sua t fecerit iniq̃tatē. oēs iusticie sue nō recordabuntur. i. nullum opus bonū factū per eū et in gr̃a: meritoeo gratū vel meritorū vite eterne. Vñ Breg. sup dicta authoritate. de pe di. iiij. c. hoc nobis. ait. Nobis considerandū est. q; in ppetratiōe malo⁹ nulla debet esse nobis fiducia bono⁹ p̄teritorū. quo. s. ad vitā eternā p̄sequēdā. Eadē et pleni⁹ etiā ponunt̃ ca. xxxiij. vbi etiā p̄mittitur piculū et pditio q̄ imminet p̄latis t pdicatorib⁹/si nō annunciāt t corrigūt pctā pplorū: q; cū eis dānant̃ Dicit em̄ Fili hoīs speculatorē dedi te domui isrl': si dicente me ad impiū/morte morieris. tu nō ānūciaueris: t ille i iniq̃tate sua morietur: sanguinē eius de manu tua requirā. Si aūt annūciaueris/t ille nō se emendet. animā tuā liberasti t̄c.

§. III. Jtē in cap. xxviii. loq̃tur

cōtra p̄ncipē tyri que erat ciuitas quedā multū opulēta et fortis dedita negociatiōib⁹ vicina galilee: et p̄nuntiat occisionē ei⁹ et exterminiū ciuitatis p̄pter superbiā suā. t subdit de rege tyri. Tu signaculū sil'itudinis: plenus sapiētia: et pfect⁹ decore: in delitijs paradisi dei fuisti: ois lapis p̄ciosus operimentū tuū/ sardius/ topazius/iaspis/chrys solit⁹/onyx/et beryllus t saphyrus et carbūcul⁹ t smaragdus t̄c. Ultra sensuꝫ literalē de illo rege tyri cuius excellētia p sil'itudinē rerū exprimit̃: postea ei⁹ deiectio: exponit̃ etiā ad literā dictū de lucifero/vt no. diffuse Brego. in lib. moral. t hr̄ de pe. di. ij. p̄ncipiū. Ubi dicat ad ostēdendā ei⁹ excellentiā. Quid boni nō habuit ille. s. prim⁹ angel⁹? Primus dignitate perfectionis dict⁹ beemoth vel lucifer/t cherub: q̄ signaculū dei sil'itudinis fuit cū dr̄ Tu signaculum t̄c. Licet em̄ hō ad sil'itudinē dei creat⁹ sit: t angelo tñ quasi maius aliquid tribuēs: nō eū ad sil'itudinē dei conditū/sz ipsuꝫ signaculū similitudinis dedicit/vt quo subtilior est natura: eo in illū sil'itudo dei plenius credat̃ expressa. Vñ et primatus ei⁹ adhuc potentiā insinuans subdit. Ois lapis p̄ciosus operimentū tuū t̄c. Nouē dixit gña lapidū: q; nimirū nouē sunt ordines angelorū/q̄ per sacra eloq̄a nominant̃/sc̄z angeli/archāgeli/throni/dñationes/v̄tutes/p̄n. cipat⁹ ptates cherubin t seraphin. His lapidibus p̄ciosis cherubin iste opertus fuisse narrat̃. q; eos q̄si vestē ad ornamentū suū habuit quorū duꝫ claritatē trāscenderet: et eorū cōparatione clarior fuit. Et sequit̃. ¶ Fozamina tua in die qua conditus es preparata sunt: fozamina in lapidibus p̄ciosis fiunt: vt vinculati auro in ornamēti cōpositione iungant̃. habuit ergo lapis iste fozamina: sed superbie vitio charitatis auro non sunt repleta. Que v̄ba Brego. non vidētur intelligēda quasi in ipso non fuerit aurū charitatis: quū dicatur inferius q̄ ambulauit in medio lapidū ignitorū cherub iste. i. inter angelorū corda charitatis igne succensa clarius extitit: sed aurū illud sc̄z p̄fectissime t inamissibilis charitatis beatorū/qua angeli boni fuerunt vinculati. i. confirmati nō habuit. Fuerunt ergo in eo facta foramina. i. aptitudo data ei ad talē charitatē indeficiērē qua superbia se priuauit. Et cōcludit Brē. post prolixā expositionē hui⁹ p̄phetie. Idcirco hec tā mira i q̄o⁹ fuit et q̄ amisit iste ilinuat: vt homini oīdat q̄ ipse si superbiat de elatiōis culpa patiat̃: sic si feriēdo illi parcere noluit quē creando in gl'ia tante claritatis eleuauit. Hec ibi. de peni. dist. ij.

§. IIII. Ultimā visionē ezechie

lis valde obscurā q̄ p̄ōit a c. xl. vsq; ad finē. s. de ciuitate mirabili in mōte edificata sibi ostēsa in spū. Bre. super Ezec. exponit moraliter de eccl'ia. Et dicit literaliter nō posse intelligi: q; contineret absurditatē t cōtradictionē. s. q; cōtētum esset maius dimēsiue q; cōtinēs. Sil'r Hiero. dicit intelligēdū illud edificiū spūal'r de xp̄o t ecclesie sacris t moribus eius. Bre. tñ nō exposuit nisi. xl. c. Rich. de sctō Victo. exposuit totā visionē de edificio material'r hebrei antiqui dicebāt istud edificiū Ezechyeli in visione imaginaria ostēsum: fuisse impletū in reedificatiōe facta post reditū de babylonia per zorobabel t Neemiā. Sz Nico. de ly. reprobat hoc per efficaces rōnes: q; nec tāte magnitudinis fuit illū templū t ciuitas reedificata: quāte hec describunt̃: nec aq ibi fuerūt. Moderni hebrei dicūt tale edificiū non factum adhuc sz fiēdū material'r p messiā quē expectāt v̄turum t purū hoiem: sz tpal'r regnatu⁹ cuꝫ magna p̄pa. Sz Nico. hoc etiā reprobat multipliciter: oñdēs ex scripturis errores eorū. s. q; sit pur⁹ hō: q; tpalia tribuat eis/t q; nōduꝫ venerit. Et ipse Nico. ad litterā ponit exp̄nē t al'r itelligēdo t exponēdo tollit illā absurditatē t p̄dictionem a Breg. expressam. Si autē dicat q; nunq; illi pp'o iudeo⁹/data talis ciuitas vel habita fuit q̄ p̄mittit̃ ei in visione. Vñ t pphetia nō vera/nō implēre p̄missum deo. Rñde q; nō est hoc in cōueniēs. s. q; nō sit data eis talis ciuitas. Nā multe p̄missiones facte sunt a deo cōditionales de p̄speris t aduersis: vt p̄z. Hiere. xviij. Et Hier. sup Amos de pe. di. s. si agamus ait. Si agam⁹ pnām/t ipsum q̄z fue penitebit sentētie, rursus iuxta pphetaꝫ p̄mittit prospera siegerimus pnām: q; si negligēria dissoluamur t illuꝫ penitebit spōsionis: p̄missaq; mutabit. Cui⁹ rei exēpluꝫ p samariā t hierl'm hr̄e posum⁹: quoꝫ alij de iminētib⁹ supplicijs liberati sunt: alij q̄ patribus p̄missa fuerāt pdiderunt. Et. xxij. q. iiij. incommutabilis. dr̄. Incōmutabilis idēq; semp existēs: deiq; summa natura/sepe in sacris scripturis legit̃ sua mutasse p̄missa. Fuit ergo eis p̄missa talis ciuitas ita gl'iosa cōditiōaliter: si reuersi hierosolymā dei p̄cepta seruarēt. Oō q; non fecerūt pena loco malis addēdo: nō solū nō fuit illa p̄cessa: sz q̄ reedificata fuerat ad fundamēta vsq; destructa. Exponit ergo primo ad literam illud materiale edificiū. Et vt meli⁹ itelligat̃ ponit figuras p picturā ibi sup Ezec. talis edificij: post ea in fine ponit expositionē breuē/morale de xp̄o t eccl'ia t statib⁹ t moribus ei⁹. Et q; p̄pter p̄cessum eccl'ie ostēdēduꝫ in vereri t nouo testamēto ista hincinde collecta sunt. Jstā breuē expositionē ei⁹ hic pono q̄ pene oīa de ipsa cōprehendit p̄tinētia ad stat⁹ t mores eius: omittendo authoritates scripture q̄s inducit ad p̄bāduꝫ adaptationē expositionis.

¶ In ecclesia igit̃ q̄ est congregatio fideliuꝫ/duplex est regimē. Unū quātum ad spūalia: t hoc designat̃ p edificium tēpli. Aliud quātuꝫ ad tpalia: t hoc designat̃ per diuisionem terre/t edificiuꝫ ciuitatis: vtrūq; tū regimen est a deo. di. t q̄s idē. Per mōtē igit̃ sup quez p̄pheta dicit se fuisse positum. c. xl. t ciuitas edificata est: signat̃ xp̄s fm Breg. super quē ecclesia est edificata/quātuꝫ ad vtrūq; regimē: spirituale sz t tpale. Et primo vidēdum est de edificio tēpli: q̄ō signat statum spūalē. Circa edificium ergo tēpli describitur triplex murus circumdans ipsum ex omni parte/exterior/medius/t interior. Per exteriorem murum qui circundat oīa edificia: signatur p̄tectio t custodia diuina oīa complectens: Per murum medium intelligit̃ protectio seu custodia angelica. Per murum interiorem q̄ est minoris ābitus intelligitur custodia t p̄tectio p prelatos ecclesie t ei⁹ ministros: que vtiq; est minoris efficacie q; angelica. Per muros istos est ingressus ex tribus partib⁹. s. ad templum: per quas partes intelliguntᵉ tres partes terre habitabiles: sz asia/aphrica/t europa: ex quib⁹ partibus multi t innumeri ingressi sunt ad ecclesiā per baptismum et fidei susceptionem: et ingrediuntur in presenti t in futuro. Ex qualibet autē parte. s. orientali/australi/t aq̄lonari/erant tres porte in muroꝫ circuitu ex opposito se respicientes: per quas designantur tres status seu gradus venientiū ad fidē: sz incipientiū/q̄ designant̃ per portā exteriorē primā t p̄cientiū/q̄ signātur p portā secūdā mediā: et p̄fectorū/q̄ signantur per tertiā: que est interioris muri. Jn portis exterioris

Nota lapidū p̄ciosorū.

Nouem sunt ordines angelorū.

muri non sunt edificia magna. sed quedam domuncule sup eas edificate: per qō designat ꝯ status incipientium est ad huc notabiliter imperfect⁹. In portis aūt mediis sunt edificia pulchra: et multo magis in portis interioris muri ad designandū ꝯ proficientes plus habēt de pfectione virtutū ꝯ incipientes: et perfecti magis ꝯ proficientes. Uñ et ad portas medias erat ascēsus per septē gradus: ꝛ ad portas interiores per octo. Habet aūt quilibet ex portarū / vestibulum / porticū / duas frōtes: ꝛ ex thalamos. i. cameras. Per vestibulū precedēs porticū intelligit gr̄a preueniēs: p porticū ꝙ gr̄a subsequēs. Uel per ista duo / intelligit volūtas bona / et operatio scr̄a. Per duas frōtes q̄ sunt ad decorem et fortitudinē portarū / facte ad modū duarū turriculariū extracte parte cuiuslibet porte / intelligūtur patiētia in aduersis ne frangat: et modestia in ꝓsperis ne eleuetur. Per thalamos aūt in q̄bus hoies dormiūt et q̄escūt / intelligit pax. Est aūt duplex pax: interna. ſ. et fraterna. Ad qō signandū dicunt thalami esse hinc ꝛ inde ex vtraq; parte porte: Que cō stituit pacē fraternā. Tres ex vna parte: q̄ pacē interna tria faciūt. ſ. cōscientia munda: amicitia diuina: ꝛ sufficiētia modesta. Ex alia parte etiā sunt tres thalami: q̄ pacē fraternā tria constituūt: scz humilitas vera. Secundū est eq̄tas iusta. Tertiū est tacitur nitas debita. Ex immoderata em̄ et incauta locutiōe tollit frequēter pax fraterna. Post expositionē portarū videndū est de gazophylaciis q̄ dicunt esse circa pauimētum: et dicunt esse triginta / per q̄ designat impletio mādatorum decē tribus tēporibus necessaria. ſ. tēpora legis nature: legis mosaice: et gracie / seu euangelice legis. Denarius enim numerus multiplicat⁹ per ternariū cōsurgit in tricesimū. Gazophylacia a gaza qō est diuitie: ꝛ phylaxes: qō est seruare: q̄ per impletionē mandatorum ꝓseruant diuitie virtutū. Post gazophylacia sequit̄ de mēsis (q̄ dicūtur esse octo. Per has designant quatuor partes sacre scripture veteris testamēti. ſ. legales / pphetales / historiales / sapientiales: q̄bus correspondēt in nouo: lex euāgelica / epistole / actus ap̄lorum et apocalypsis. Ex his scripturis tanq̄ de spūalibus mēsis reficit totus ppl's christian⁹ q̄: nō in solo pane viuit hō ꝛc. Post mensas sequit̄ de atrio interiori. vbi ſz hebreos q̄tuor erāt. ſ. altare holocaustorum: gazophylacia sacerdotū. ſ. hebdomadariorū: gazophylatia cātorum hebdomadariorum: q̄. ſ. p hebdomadas deseruiebāt i tēplo: et trāsit⁹ aḡr̄ū a latere dextro altaris. Per altare holocaustorum vbi incēdebāt sacrificia / signat sacr̄m eucharistie: in q̄ rep̄sentat passio x̄pi: ꝛ est impletiuū oīs illorum sacrificiorum q̄ erāt in figura hui⁹. Per gazophylacia sacerdotū et cātorū q̄ erāt interi⁹ iuxta altare: signāt ministrātiū et ministrorū ipsorū merita i eccl'ia. Per aḡs egredientes a latere intelligitur baptism⁹ mūdans sordes vitiorum. Et ista duo sunt precipua sacramēta eccl'ie. Primū maius in esse. Secūdū maius in effectu: que x̄ps p se istituit quoad materiā / ꝛ formā in se suscepit: ꝛ alia sub his includūtur. ¶ Nunc videndū est de tēplo illo. Nō em̄ edificatio eccl'ie consistit tm̄ in moribus et doctrina scripture ꝛ sacramentis: sed etiā in articulis fidei qui hic designant in templo. Diuidit autē templum in tres partes. ſ. porticum / sanctū / et sanctū sanctorū. Et per porticū habet ingressus ad alias partes tēpli. Uñ signat articulū vnitatis diuine essentie: ꝛ diuine prouidentie quantū ad premiationē boni / ꝛ punitionē mali. Semper enim hoc oportuit credere: scz q̄ sit vn⁹ deus: ꝛ sit premiator bonorum: et punitor malorum. Et per hunc articulū est via ad alios. Per sanctū sanctorū / vbi occulta erāt que ibi erāt. ſ. arca cum suis rebus: signatur articulus trinitatis. Arca em̄ erat imputribilis et deaurata: signās perpetuitatē et perfectionis preciositatē. In quo erat virga / signans diuinā iusticiā: manna misericordiā. tabule / sapientiam: propitiatorium / omnipotentiā: que maxime manifestātur in propitiando / cherubin / gloriā beatorum. In sancto q̄ signat christum erat cādelabrum: signans perfectiones gratie septiformis / ex septem lucernis. Mensa panum oīs doctrine et scientie. Altare incensi summe deuotionis. Per sancta sanctorū intelligit articul⁹ trinitatis. Per tres mānsiones ibi existētes: ꝛ p vnā ad aliā intrabatur. Et licet ibi non sit superioritas nec inferioritas proprie: tamē filius a patre / et spiritus sanct⁹ ab vtroq; procedit. Per partē templi que ꝛ sanctum: intelligitur articulus incarnationis / p quam tres nature in supposito filij sunt vnite. ſ. diuinitas / anima christi / et caro que significant̄ per tres mansiones: ibi vna super aliā existentes. Nam diuinitas superior alia: et alia superior carne. Per gazophylacia templi intelliguntur miracula cōfirmatiua fidei. Per cocleas q̄bus ascēdit sursum / sunt notitie creaturarum / q̄b⁹ ascēdit ad notitiā creatoris. Per appēditia circa tēplū intelligūtur oīa alia ad fidē pertinētia: q̄ reducunt ad suprādictos articl'os. Edificium q̄ est circa tēplum ex pte australi / vñ spirat vent⁹ calidus: ꝛ feruor charitatis q̄ est i fidelib⁹. Edificium ō ex pte aq̄lonari / est timor filialis. Per quatuor ariola q̄ sūt intra muros i diuersis locis / possunt intelligi quatuor virtutes cardinales. Per culinas seu coquinas possunt intelligi doctores / qui cibum scripture decoquūt suis meditationibus: vt sapiant populis. Et hoc fit in atriolis: quia ipsi prius debent esse virtutibus cardinalibus exercitati. ¶ Post expositionē templi ꝛ edificiorum circa templū / dicendū est quid significetur p sacerdotes in ipso ministrātes. Circa quos q̄nq; sunt descripta. ſ. eorum genus. habit⁹ / modus vict⁹ ꝛ actus. Quid significēt sacerdotes i tē plo isto ministrātes. Circa primū ō: q̄ sunt filij sadoch: qui interpretatur iust⁹. Et p hoc innuit̄ ꝯ ministri ecclesie debent esse p imitationē spūalē filij x̄pi qui p excellentiā ō: iust⁹: sm illud Esa. xlv. Nubes pluāt iustū. Uel habebāt vestes lineas / que signāt puritatē mentis et corporis: feminalia q̄ līnea ad cooperiendam turpitudinē: et signat ꝯ nihil turpe vel immodestum ō: esse in quersatiōe / gestu / facto / vel exemplo in ministris ecclesie. Dicit etiam ꝯ in alijs vestib⁹ debēt esse in templo / ꝛ cum alijs dum cōuersant in pplo: q̄ō ad literā seruat in clericis in nouo testamēto. moraliter: q̄ in ercle rutio ministrandi nil mundanū et seculare debet in eis appārere: sed tota tūc quersatio mētis in celis. Itē ꝯ comā nō nutriant q̄ō etiā ad literā nunc seruat: sed moraliter signat ꝯ tēporalia non debēt sibi multiplicare: sed pauperibus superflua erogare. xij. q. ij. gloria. Item ꝯ non comedant caprum a bestia nec mortuū tid est non viuant de alieno nec de aliquo illicito contractu vel exercitio. Quod vinū nō bibant ingressuri templum. i. sint sobrij a vino et passiombus. Q̄ō celebrent diuinū officiū / et doceant pplm̄ et de dubijs determinent quid agendū: per que designatur deuotio in eis habēda / et notitia scripturarū: ꝛ tanto maior quāto in maiori gradu. ¶ Post descriptum statum clericalem deinde agit de statu seculari seu regimine eius. Circa que tria ponit: scz diuisionē terre inhabitande ab eis: conditionē principis: ꝛ qualitatem ciuitatis edificande. Quantum ad primum manifestum est ꝯ communitas potest bene consistere / sine observatione iustitie. agit hic de regimine seculari. Hec autem est duplex: scilicet commutatiua / et distributiua. Et cōmutatiua est proprie inter populares in emptionibus et alijs iustis commutationibus: ꝛ hoc circa bona mobilia et immobilia. Et hoc innuitur dum dicitur: ꝯ diuidat terra illa que eis promittitur. xij. tribubus per equalitatem: quia populus christianus debet vti iustitia commutatiua: cuius medium attenditur sm equalitatem quantitatis: vt docet̄ v. ethicorum. Et hoc fit de immobilibus / quum vnusquisq; propria hereditate non contentus: et non accipit per violentiam vel fraudem de possessionib⁹ alterius. Quantū ad mobilia dicit. Statera iusta sit et ephi iustū ꝛc. Quātū ad principes dicit ꝯ sint contēti terminis sue possessiōis: p quod intelligit ꝯ principes christiani debēt esse contenti redditibus suis: ꝛ non grauare subditos exactionibus indebitis: nec alior⁹ regna ꝛ dominia vsurpēt in toto vel parte. Justicia distributiua ppie pertinet ad superiores q̄ sunt honorum ꝛ onerū subditis impositores. Et medium hic attendit̄ non sm equalitatē quātitatis / sed ꝓportionis: vt vnusq̄sq; honorificet plus ꝛ minus sm meritū suum: ꝛ puniat de malo plꝰ ꝛ minus: ꝛ grauet in impositionibus sm qualitatem suā. Uñ dicit ꝯ principes debeant facere institias et iudicium. De edificio ciuitatis Quātum ad tertiū. ſ. edificū ciuitatis ō: ꝛ ꝯ debet esse in quadro: Et quia ciuitas dicitur ciuium vnitas q̄ oz esse in ecclesia. ſ. i fide / charitate / ꝛ sacramentis: ideo ipsa designat in quadro: q̄: in q̄tuor virtutib⁹ cadinalib⁹ se debēt exercere. Et nomē ciuitatis / oñs ibidem ꝛ sic cōitas pplꝰ christiani denoiat a christo. Mēsure ꝛ numeri calamorum et cubitorum q̄ signant quantitatē meritorum deo soli sunt note.

¶ De prophetia Danielis. Capitulum. viij.

Quamuis omnes prophete christo testimonium phibeāt vt venturo in mundū: nullus tñ ita determinauit de tpe q̄n̄ vēturus esset sicut Daniel in cap. ix. vbi ip se ait: Septuaginta hebdomades abreuiate sunt sup pplm̄ tuū / ꝛ sup vrbē sctām tuā: vt ꝓsummaret̄ ꝓuaricatio / ꝛ finē accipiat pctūm: ꝛ deleat iniq̄tas: ꝛ adducat iustitia sempiterna: ꝛ impleat visio ꝛ pphetia: ꝛ vngat sctūsctorum. Scito ergo ꝛ animaduerte ab exitu sermōis: vt iterū edificet hierusalē / vsq; ad christū ducem hebdomades septem: ꝛ hebdomades. lxij. erunt. Et rursus edificabit̄ platea ꝛ muri in angustia tēporum: et post hebdomades. lxij. occidet christus: ꝛ nō erit ei⁹ ppl's q̄ eū negatur⁹ est: ꝛ ciuitatē ꝛ sanctuarium dissipabit ppl's cū duce venturo: ꝛ finis ei⁹ vastitas: ꝛ post finem belli statuta desolatio. Cōfirmabit aūt pactū multis hebdo

mada

mada vna: ꝛ dimidio hebdomadis deficiet hostia ꝛ sacrificiū: ꝛ tēplo erit abhominatio desolationis: ꝛ vsq; ad ꝓsummationē ꝛ finē pdurabit desolatio. Hec i textu. Licet multi multa ꝛ varia dicāt circa ista ꝓpheriātoēs tñ de christo vēturo i carnē exponūt. Et Beda q̄dē ꝛ Aphricanus icipiunt istos annos enumerare a. xx. ano artaxerxis: q̄ dedit licentiā neemie vt rediret iherl'm: ꝛ cōstrueret muros ei⁹. ꝛ ptrahūt eos vsq; ad passionē xpi. Uez qz ipi accipiūt istas hebdomadas q̄ nō sunt diez ꝛ annoꝝ: ꝛ vt q̄libet ptineat septē annos ꝓ annis lunaribꝫ. Annꝰ aūt lunaris est. xij. lunationū. Uñ ꝛ minor est anno solari/q̄ ptinet. xij. mēses. xl dieb⁹. Septuagīta aūt hebdomades ānoꝝ/sunt. cccclxxx. anni. q̄ si accipiant vt anni lunares: resultāt i ānos solares. cccclxxv. Sz Nico. de Lyr. sup Dañ. reꝓbat istā acceptionē Bede. s. q̄ de annis lunaribꝫ intelligat: qō beda accipit ex eo qō ōr. lxx. hebdomades abbreuiate: vt ista abbreuiatio referat ad ānū lunarē: q̄ est breuior solari. xl. dieb⁹ vtpictū. est. Sz vt dicit ipse Nico. In hebreo vbi nos habemus: abbreuiate/ibi hr̄ pcisetac si diceret. Illud tps est determinatū ꝛ taxatū a deo ita q̄ abbreuiatiōe nō ſonat tpis diminutionē: ſz determinationē. Uñ expositores iudeoꝝ nō faciūt hic mētionē de ānis lunaribꝫ: ſz de solaribꝫ. Nec alibi fit cōputatio i veteri testō de ānis lunaribꝫ. Sūt g̃ iste hebdomades annoꝝ solariū. i. ccccxc. anni solaris. Ad huius rei dentiā est accipiēda ista cōputatio p ānos ſm Jose. cuius hystoria est magis authentica apud iudeos et catholicos. Per textū eñ biblie nō possumus cō putare: eo q̄ a reditu captiuitatis babilonice vsq; ad ꝓceptionē xpi nō hr̄ certa cōputatio tpis ex sacra scriptura. Et iō recurrendū est ad Jose. Dicit aūt ipe q̄ post. lxx. ānos captiuitatis babyloni ce ppls rediēs gubernat⁹ est ꝓ sacerdotes vsq; ad ātiochū eupastorē: ꝛ durauit ille ꝓncipat⁹. ccccxiij. ānis: ꝛ extūc machabei sumpserūt ꝓncipatū: q̄ a Josepho dicunt asmodei ꝛ durauit ille ꝓncipat⁹ vsq; ad herodē alienigenā: sub quo natus est christ⁹: vt ꝓz Mat. ij. Durauit aūt ille ꝓncipatus machabeoꝝ. cxxvij. annis: vt dicit Jose. in. xx. li. anti. Herodes aūt q̄ post mortē antigoni: q̄ ātigon⁹ vltim⁹ tenuit ꝓncipatū de machabeis: regnauit. xxviij. ānis vsq; ad xpi natiuitatē. Nō obstat⁹ alique hystorie dicūt q̄ christus natus est. xxxij. anno herodis: qz ille hystorie cōputant regna herodis ab illo tpe q̄ sibi datū fuit regnū a romanis: ꝛ hoc fuit ꝓ q̄tuoꝝ ānos añ mortē antigoni: vt ꝓz in hysto. scho. ꝛ in Jose. Et sic verū est q̄ herodes post mortē antigoni regnauit. xxvij. annis. A natiuitate aūt xpi vsq; ad baptismū ei⁹ ꝓ ioannē fuerūt. xxix. anni cōpleti: vt hr̄ Luce. iij. A baptismo aūt christi vsq; ad q̄tuoꝝ annos post passionem christi fluxerūt anni. vij. Sic igit isti āni ꝓdicti a reditu de captiuitate babylonica vsq; ad q̄rtū annū post passionem christi inueniunt̄ āni. dcv. vt ꝓz pīsigēdo partes ꝓdictas. ¶ Ulteri⁹ ꝓsideradū est q̄ cōputatio. lxx. hebdomadum dz ſchoari a. xx. anno artaxerxis q̄ſi data est licētia neemie redificādi hierl'm: vt hr̄ Esdre. ij. Et hoc exp̄sse dr̄ in text. Scito ꝛ aīaduerte ab exitu ſmonis: vt iterū edificet hierl'm. Et tūc incipit angel⁹ cōputare hebdomades: tūc eñ erit ſmo de reedificatiōe hierl'm. Lyr⁹ aūt pri⁹ dederat licētiā reedificandi tēplum tñ. Ptz igit ex ꝓdictis q̄ tps q̄ fluxit a reditu de captiuitate babylōica vsq; ad. xx. ānum artaxerxis de. dcv. anni ꝓdictis remanēt tñ. ccccxc. anni solares: q̄ faciūt. lxx. hebdomades ānoꝝ. Nō restat ꝓbare q̄ suppoſitū est. s. q̄ subtracto tpe q̄ fluxit a reditu de captiuitate babylonica vsq; ad. xx. annū artaxerxis remaneāt. ccccxc. anni vt dictū est ꝓcise. Hoc aūt sic ꝓbat ꝓmo āno Lyri data est licētia reuertēdi ad reedificādum tēplum. Regnauit aūt. xxx. ānis. Et post eū cābises fili⁹ ei⁹ ānis. viij. post quē duo magi fratres mēsib⁹. vij. q̄ cōputant q̄ vno ānoꝝ est maior ps āni. Postea regnauit dari⁹ hystaspis. xxxvj. ānis snb q̄ zorobabel iterū venit i hierl'm. ij. āno regni ei⁹ vt ꝑficeret op⁹ reedificationis tēpli inchoarū sub Lyroꝝ: ſz ꝓbibitū ꝓsecū. Post dariū hystaspis regnauit xerxes fili⁹ eius. xx. annis postea artaban⁹ mēsib⁹. viij. q̄ cōputant q̄ vno anno rōne supius dicta. Postea artaxerxes. xlv. annis integre vsq; ad licētiā datā neemie de reedificādo hierl'm. s. anno xx. regni sui. Et nota q̄ tēpora istoꝝ regū vsq; ad artaxerxem possunt ꝓbari partim ꝓ textū biblie: non tñ totaliter. et ideo recurrēdū est ad Josephū et hystoriā ſcho. qui ponūt tēpora regnū istoꝝ vt dictū est: ꝛ acceperūt hec de hystoriis ꝑsarū ꝛ medoꝝ. Si aūt isti anni ꝓdicti a ꝓmo anno Lyri vsq; ad. xx. artaxerxis simul iunguntur inueniunt̄ anni. cxv. ꝛ tot annos ponūt Beda et Aphrican⁹ in hmōi computatiōe. Si ergo subtrahant̄ a ꝓdictis annis. dcv. anni. cxv. ꝓz q̄ nō remanēt nisi anni. ccccxc. solares: q̄ sunt. lxx. hebdomades abbreuiate. i. ꝓcise/nec plus nec minus. ¶ Et accedo ad expositionem lr̄e/est notādū q̄ daniel orabat ꝓ liberatione ppli sui de captiuitate babylonie/considerans appropinquare terminū. lxx. ānoꝝ dicte captiuitatis quā Hieremias ꝓphetauerat. Et vt dicit Hieroñ. sup Dañ. non hoc fecit Daniel q̄si dubitās de sentētia dei ꝓ Hieremiā ꝓdicta: sed eū magis solicitū facit ne securitas negligentiaꝫ pariet: ꝛ negligentia offensam. vnde mererentur liberationem differri. de peni. di. ſ. predixerat. Angelus aūt Gabriel ad consolationē eius ꝛ aliorū non solū liberationē ab illa captiuitate temporali: sed liberationem totius humani generis reuelauit a captiuitate spirituali diaboli ꝛ peccati q̄ mundus detinebat obnoxius: qō fuit per passionē christi quā angelus prenunciauit. Et tempus determinatum quo hoc impleretur ſcz in istis. lxx. hebdomadibus/in tres partes diuisis: scilicet in. vij. ꝛ. lxij. ꝛ vnā. Et hoc quia specialia opera facta sunt in istis partibus numeri pro populo iudaico. Nam in primis septē populus reedificauit cum magno labore ciuitatem: ꝛ eā tenuit contra gentes in circuitu eos molestātes: qz vna manu faciebant opus/alia gladium tenebant ad defendēdū se cōtra inimicos. vt patet Nee ſm. iij. ca. In alijs hebdomadibus. ſ. lxij. populus aliqñ habuit prospera ꝛ aliqñ aduersa: ꝛ precipue tempore machabeoꝝ. In vna vero hebdomade vltima que inchoat a baptismo Christi: ꝛ terminat q̄rto anno post passionem Christi implentur mysteria seu opera nr̄e salutis/q̄ hic exp̄munt. Ueniēdo igit ad expositionē. Scito igit ait angelus tu Daniel: et aīaduerte. i. diligēter attēde q̄liter sint intelligēde iste. lxx. hebdomades ab exitu sermonis vt iterum edificetur hierusalem: ſcz a. xx. anno artaxerxis mittentis neemiā ad reedificandū hierusalē vsq; ad Christū ducem. i. vsq; ad manifestationē vnctiōis ſcti ſcti cōz q̄ est vere Christ⁹ interpretatus inunctus ꝛ dux fideliū/erūt hebdomades. vij. in q̄bus ppls cū labore edificauit detenuit ciuitatē de nouo reedificata: ꝛ hebdomades. lxij. in quib⁹ ppls nūc ꝓsperat: nūc aduersa sustinebit. Et iste hebdomades. vij. ꝛ. lxij. distincte posite hic simul tūcte faciūt. ccccl xxxij. annos. ꝛ tot āni fluxerūt a xx. āno regni artaxerxis vsq; ad baptismuz xp̄i in q̄ vnctio ei⁹ declarata est ꝓ plenitudinē gr̄e ſpūſſcti in ſpecie columbe ſup eū apparētis: ꝛ patre de celis testificante. Hic est filius meus dilect⁹. Matth. iij. Et hierl'z reedificabit. hoc refert ad xp̄s illarū septē hebdomadū. Et plateæ ꝛ muri eius in ag̃ustia: hoc dicit: qz cū magno labore fuerūt i illis septē hebdomadibus annoꝝ: ꝛ reedificauerūt ciuitatez: muros eius ꝛ domos. postea. lxij. hebdomadibus habitauerunt in ea. ſ. vsq; q̄ secutus est Christi baptismus ſuscept⁹ a Joāne baptista. Et extunc. ſ. in baptismo inchoata est vltima hebdomas ex istis. lxx. i q̄ Christ⁹ ꝓdicauit ꝛ passus est. Et ꝺ est qō dicit post. lxij. hebdomades. ſ. vltra illas septez ꝓ pri⁹ nominatas. et in vltima hebdomade. iij. āno ꝛ trib⁹ mēsibus occidet christ⁹: qz postq̄ ꝓdicauerat trib⁹ annis cuz parte iij. passus est. Et nō erit ei⁹ ppls q̄ est eū negaturus: qz extunc iudei negātes eū cora pilato nō fuerūt ppls christi: ſz christiani sunt ppls ei⁹. Et ciuitatē. ſ. hierl'm: ꝛ sanctuariū id est tēplū dissipabit ppls. ſ. roman⁹: ꝛ cū duce venturo. ſ. xi to hoc tñ nō fuit impletū tūc imediate post mortē christi: ſz post. xl. annos. hic tñ ponit imediate post mortē christi nō ad designādū q̄ tūc fieret: ſz qz in penā talis sceleris perpetrati ab eis. Et finis eius vastitas ꝛc. qz totaliter destructa. Confirmabit aūt pactū multis hebdomada vna post mortē christi ꝓnūciata excidiū ciuitatis in penā eius. Reuertitur ꝓpheta ad loquēdū de vltima hebdomade q̄d amplius fiet in ea dicens: Cōfirmabit ꝛc. qz lex noua. i. euāgelica data ꝓdicata est a christo in illa hebdomade. vltima. i. tribus annis et mēsib⁹ ꝛ p ei⁹ mortē ꝛ miracula lex euāgelica fuit confirmata/q̄ dr̄ pactū: q̄ñ. ſ. post passionē missō in ap̄los ſpūſancto fuerūt cōfirmati: ꝛ sine timore legem ipsam publice predicauerūt. vñ multi conuersi sunt. Et sic in tribus annis ꝛ mēsibus q̄b⁹ christ⁹ ꝓdicauit: ꝛ trib⁹ alijs mēsibus q̄bus ap̄li q̄dicauerūt post passionē/lex euāgelica confirmata est: ꝛ satis dilatata in cordibus fideliū. Et q̄ lex euangelica dicat pactū: habes Hier. xxxj. pactum dicit: qz deus videtur cū hoīe paciſci se ei datorū vitā eternā obseruāti/ ꝛ damnationē trāsgredienti: ꝛ in medio hebdomadis deficiet hostia: qz cū christus passus est/q̄ fuit in medio vltime hebdomadis tunc oīa legalia et sacrificia effecta sunt mortua ꝛ inutilia ad salutez. Et i tēplo erit abhominatio. hoc dicit ꝓpter imaginē cesaris quā posuit pilat⁹ in tēplo venerandā: iudei idolū vocabant abhominatiōem. Uel qz ꝓ Caiū missū est illuc vt imago eius adoraretur. Uel quia post tēpora statua Adriani posita est vbi erat ꝓius arcadū. Et vsq; in finē ꝛ cōsummationē. ſ. mundi perseuerabit desolatio. Judei aūt vt subterfugiant istum radium veritatis/q̄ cōuincit eos de errore suo quo messiā adhuc expectant: dāt aliā expositionē que est rabbi salomonis docto

Joseph⁹ authorantheticꝰ.

Herodes ille nigena.

Etas christi hicvere describitur.

ris eo:qui dicit istas.lxx. hebdomades annoꝝ cõprehendere tẽpus quo nabuchodonosoꝛ destruxit ciuitatẽ ⁊ templũ/vsq; ad secũdã destructionẽ eius factã p Titũ:qõ dicit esse precise tẽs.lxx.hebdomadũ ãnoꝝum:idest.cccc.xc. Infra quod tẽpus aliquando habuerunt:prospera aliquãdo aduersa. Sed in scõa destructione.s.facta per titum sunt i pfecta captiuitate:in qua vt dicit iste rabi salomõ /dimittit eos dñs/vt corrigantur de iniquitatibus suis ⁊ puniãt ⁊ mereant ꝙ hec ꝙ visiões ⁊ pphetie de messia impleãtur. quo veniẽte credũt se ꝙ eũ liberãdos:et tpaliter ⁊ spũaliter ppm.s.iudeoꝝ sup alios exaltãdum:sz ãtichꝛistus erit quẽ in:chꝛistuꝝ recipiẽt. Istã aũt expositionẽ esse falsam ⁊ extorta ostẽdunt Nicolaꝰ delyraꝝt alij/pluriꝫ/rõnibꝰ que causa breuitatis dimittunt. Et inter cetera/cũ dꝛ:Usq; ad chꝛistũ ducẽ:exponit ille rabbi salomõ de Cyro rege pſarũ Et postea cũ dꝛ. Occidet chꝛistꝰ:chꝛistũ vocat agrippã regẽ. Nico. de Ly. sup Dañ. dicit se fuisse secutũ ꝑdictã expositionẽ cõem doctoꝝ:incipiẽs enumerare hebdomadas. a xx. anno artaxerxis:q̃ misit neemiã ad reedificãdũ muros ciuitatis:vt dictũ est iq̃dã expositiõe sup Dañ. Sz postea cũ aggressus est exponere totã bibliã/ad Danielẽ peruenies:aliter inchoat enumerare istas.lxx. hebdomadas:et aliter terminat. Dicit essi inchoandũ esse non a.xx. anno artaxerxis:sz ab anno.v. sedechie regis iudaꝫ q̃ ducꝰ fuit captiuus in babyloně. Nã cũ ad falsorũ ppbarũ ꝑdictiones ppꝛhierm̃ inductꝰ esset ad sperãdũ reditũ ioachim regis cũ aliꝫ captiuis de babylonia hierm̃:ꝛ liberationẽ de manu nabucho donosoꝛ:Hieremias ꝛndũ asserebat. Uñ ⁊ literas scripsit captiuis iudeis in babyloniã/ꝙ non crederent verbis pseudo ppbaꝝ:qui.lxx.ãnis erãt pmãsurii in captiuitate illa in babylonia. Et subdit hiere.c.xxix. ex pteq̃ loquẽs:Cũ ceperint ipleri in babylone.lxx.ãni:visitabo vos et suscitabo sup vos verbũ meũ bonũ:ꝛ reducã vos ad locũ istũ ⁊c. Ab isto ergo tpe dicit enumerãdas istas hebdomadas:qꝛ angelus dixit: Ab exitu sermonis vt iterũ edificetur hierm̃:a pmo verbo ex reuelatiõe dñi pcedẽti de, re edificatiõe hierm̃:Dañt fuit pmo cũ Hieremie fuit reuelatũ/ꝛ ab eo dictũ ex pte dei. Terminat aũt istas.lxx hebdomadas in passiõe chꝛistꝰ:ꝛ sm hystoriã hebreoꝝ computat istas.lxx.hebdomadas ãnoꝝ.i.cccc.xc. ꝑcise fra istud tẽs. Ex q̃ expositio ꝓma q̃ ichoat nsi̇eratio hebdomadũ.a. xx. anno artaxerxis est cõmunioꝝ cõputatio annoꝝ sm hystoriographos latinos:quã Nico. ꝓbus tenuit:ꝛ videt magis tenẽda ꝙ ista vltima q̃ est sm computationem hebreoꝝm.

§. I. Daniel igitur de stirpe regia iudaꝛ:ductꝰ fuit captiuꝰ i adolescẽtia cũ anania/azaria/ꝛ misaele in babyloniã:Hi ex ordinatiõe regis fuerũt eruditi in oi sciẽtia chaldeoꝝ. Et vt ait Hiero. Qui de mensa et vino regis nolũt comedere ne polluank:vtiq; si sapientiaꝫ atq; doctrinã babylonioꝝ scirẽt esse pctſi:multũ acꝺeserẽt dicere qõ eis nõ liceret: Sed discũt nõ vt sequank:sed vt micẽt et quincãt. Discũt ergo ea mẽte doctrinã chaldaicam qua ⁊ moyses oẽm sapiam egyptioꝝ.di.xxvij. q̃ de mẽsa. Bis ꝓpter ꝓtinentiã ⁊ abstinentiã/ac etiã obedientiã diuine legis:qꝛ noluerũt vti cibis gentiliũ q̃bus ordinauerat rex eos pasci de mẽsa eiꝰ:sed legumina ⁊ aquã:in breui tẽpore repti sũt sapiẽtiores ceteris ⁊ pulchꝛiores. Precipue aũt danieli dedit deus intelligentiã oĩm visionũ et somniorum. Ponunt aũt decẽ visiones in libꝛo hoc. Prima est de statua quã vidit nabuchodonosoꝛ in cap.ij.cui⁹ caput aureũ.pect⁹ cũ brachijs argẽteũ ventrẽ ⁊ femoꝛa ereatribias ferreas ⁊ pedes:sz mixtos terraꝝ ⁊ lapidẽ excisum de mõte ꝓcutere statuã in pediꝰ/ꝛ redigere in fauillã ⁊ q̃ significauit monarchias quatuoꝛ mundi successiuas/scz assyrioꝝ/persarũ/medoꝝ atq; grecoꝝ/ꝛ romanoꝝum: quas lapis.i. chꝛistus subiecit imperio suo p fidem. ¶ Scõa visio est de quarto simili filio hominis in ca.ij. quẽ vidit nabuchodonosoꝛ rex babylonis cũ tribus in fornacem missis Ananias Azaria/ꝛ Misaele:quia noluerunt adorare statuã quã fecerat. ¶ Tertia visio est de arboꝛe altissima i ca.iiij. quã vidit nabuchodonosoꝛ ꝑcisaꝫ signãtẽ mutationẽ eiꝰ i bestiã ¶ Quarta ẽ sm ordinẽ libꝛi de sẽptura quã vidit balthasar filiꝰ rodarpꝫ filij nabuchodonosoꝛ formata i piete trib⁹ digitis:scz. Mane tethel phares:a trib⁹ digitis manus ¶ Quinta visio i.c.vj. cũ dariꝰ rex medoꝝ ⁊ pſaꝝ danielẽ missus i lacũ leonũ:qꝛ adorabat q̃tidie deũ suũ ꝓ statutũ, facto ad instantiã emuloꝝ danielis vidit illesus mane ⁊ iter leones ꝺtute dei sui. ¶ Sexta i.c.vij. cũ daniel vidit q̃tuoꝛ bestias exire de mari:vnã post aliã.s.primã q̃si leẽ:scõaꝫ simile vrsoꝛ:tertiã sil̃z pardoꝛ:q̃rtã terribilẽ habẽ Quatuoꝛ bestie signãt q̃tuoꝛ monarchias supra dictas:

Decẽ visiões sunt daniel.

Scõa visio.

Tertia visio.

Quarta visio

Quinta visio.

Sexta visio.

⁊ in qnarta q̃ est romanoꝝ.x. coꝛnua signãt.x. diuisiones imperij. Coꝛnu paruulũ anticꝫ chꝛistũ/de cui⁹ actib⁹ ibi agitur. ¶ Septia est in.c.vij.q̃ vidit daniel ꝓmo arietẽ:ꝛ post eũ hircũ esi occidẽtẽ:ꝛ fracto coꝛnu eius oziebant exinde quatuoꝛ:ꝛ ex vno vnum aliud paruum/qõ signat antichꝛistũ:cui⁹ gesta ibi ponunt. Aries autẽ signat imperium medoꝝ ⁊ persarũ. hircus alexãdrũ magnũ:cui⁹ imperiũ post mortẽ eiꝰ in q̃tuoꝛ diuisum est. ¶ Octaua est in.c.ix.q̃ vidit gabrielẽ reuelantẽ(cũ in oratiõe ⁊ ieiunio plisteret pro liberatione populi sui)ex captiuitate eius liberationẽ fiẽdam /q̃mmmo et liberationẽ humani generis p chꝛistum post.lxx.hebdomades.s.annoꝝ a die licẽtie dande p Cyrũ de reedificatione hierm̃. ¶ Nona est in.c.x. qua vidit angelũ vestitũ lineis:cui⁹ forma describit:ad cui⁹ aspectũ ceciꝺit/sed ab eo ꝓfortat⁹ vires resumpsit:q̃ angel⁹ attendebat ad liberationẽ ppli:sed ꝓnceps pſarũ.s.angel⁹ resistebat ei.xxi.ꝺieb⁹.sed michael adiuuabat:eriã ꝓnceps grecoꝝ.s.angelus ei occurrerat. ¶ Decima visio danielis est in.c.xi. de regno medoꝝ ⁊ pſarũ qõ tũc florebat:ꝛ de alexandro rege grecoꝝ quõ illud sibi sibĩceret:postea de rege austrie ⁊ de rege aq̃lonis pugnantib⁹ adinuicem /multa ibi obscura vbi ꝑdicit de ãtichꝛisto. Cap̃lm .xij. est de michaele ꝓncipe magno ⁊ de vltima resurrectione /ꝛ tpe post ãtichꝛistũ:obscure tñ. Postea hystoria susanne/belis ⁊ draconis. Apud hebreos nõ hꝫ hystoria susanne:ecclia tñ illã recipit. Et daniel indicans seniores iniuste accusantes susannã:figurat chꝛistũ in iudicio ꝺẽnantẽ scribas et pharisees:accusantes ecclesiã de adulterio spũali.s. q̃ credit in chꝛistum.ꝛ hoc habetur.ij.q.vij.§.cum balaam.

Septima visio

Octaua visio

Nona visio.

decima visio.

¶ De.xij. pphetis minoꝛibus ⁊ eoꝝ dictis. Cap̃lm.ix. Osee.

Duodecim prophete minoꝛes apud hebreos in vno volumine habentur:q̃ diuersis tpibus ppbauerũt in iuda vel isrl. Ioꝛ ꝓmus ponit Osee sub his regibus q̃bus pphetauerat Esaias. Predirit autẽ reprobationem iudeoꝝ ⁊ electionẽ gẽtiuꝫ.vt ptꝫ.s.ꝛ.ij.ca. Uade/dixit dñs ad Osee/sume tibi vꝛoꝛem fornicationꝝ.ꝛc. Hiero. Nõ est culpandꝰ osee si meretricẽ quã duxit.s.in mrimoniuꝫ ad pudicitiam cõuertit:sed potiꝰ laudand⁹.qꝛ ex mala bonaꝫ fecit .xxxij. q.s.c.vlt. Et sponsabo te mihi in sempiternuꝫ.ꝛ spõsabo te mihi in iudicio ⁊ iustitia ⁊ in mia.ꝛ sponsabo te mihi in fide. Prima despõsatio fuit in incarnatione. Scõa in passione:qua in se fecit iustitiã deo satisfaciendo ⁊ nobis miam tribuẽdo:ꝛ diabolo iudiciũ eiectiõis. Tertia est ꝓticularis electoꝝ ꝓ quersionẽ ad fidẽ. Uñ ait: Ue eis qñ recesserit a me ⁊c. Et.j. Cadẽt in gladio ⁊c. Gratianus de pe.dist.iiij. §. finis q̃z. cũ.c.se. declarat ꝙ nõ ꝓpter pctã parẽtũ:sed ꝓpter ipsoꝝ ꝓpria pctã casuri sint ⁊ puniẽdi graviter et exterminãdi. Ex egypto vocauit filiũ meũ:hoc testimoniũ inducit Mat. euã ij.c. de reductiõe iesu puuli ex egypto. Et infra Sicut adoma dabo te. Et sicut seboim ponã te: conuersum est coꝛ meũ in memepti̇sꝺ turbata est aia mea:nõ faciã ⁊c. Aug. Nõne ex osee apparet ꝙ ideo nobis peccãti bꝰ indignat dñs iesus:vt indignationis sue nos terroꝛe cõuertat: Indignatio essi eiꝰ nõ vltionis executio est:sed magis absolutionis opatio. de pe.di.j. sed ⁊ ꝓtinuo. De resurrectione nra vltima inchoata in chꝛisto resurgente exẽplari nostre resurrectionis:loquit in.vj.c. dicẽs: Uiuificabit nos post duos dies:ꝛ die tertia suscitabit nos.

§. I. Secundus ex minoꝛibus ppba Johel tpe illo ppbauit deuastationẽ ppli iudeoꝝm fiendã p quatuoꝛ monarchias successiuas/signatas ꝑ illa q̃tuoꝛ q̃ ponit in ꝓncipio. Residuũ eruce comedit locusta:ꝛ residuũ locuste comedit bruchꝰ:ꝛ residuũ bruchi comedit rubigo. Eruca signat assyrioꝝ:locusta medoꝝ .ꝛ pſaꝝ. bruchus grecoꝝ ꝙd ãtiochũ:rubigo romanoꝝ. Exp̃gisciminiꝫ ebrij/ꝛ flete ⁊c. Inuitat eos ad pniamdi. Conuertimini ad me in toto coꝛde vꝛo/in ieiunio/ꝛ fle.ꝛc. Quid fit puerpio ⁊ ꝙd scissio. habes de pe.di.j.§. scindite.ꝛ seq.s. cõuertimini. Annũciat missionẽ copiosam spũs:ti sup discipulos dicẽs. Sup seruos meos ⁊ ancillas meas effundãt spiritũ meũ ⁊c. In tpe illo cũ ꝓuertero captiuitatẽ iuda et ierm̃ ꝓgregabo oẽs gẽtes ⁊ educã eas in vallem iosaphat:et diseptabo cũ eis ibi sup pplo meo. Qõ itelligit de finali iudicio. Et subditur vitium qõ maxime argueturꝛ qꝛ posuerũt puerum in prostibulo:ꝛ puellã vendiderunt ꝓ vino.

Johel.

§. II. Amospastoꝛ ⁊ rusticus tẽpoꝛe ozie regis iuda ppbauit di. Sup tribus sceleribꝰ damascit sup q̃tuoꝛ nõ ꝓuertã eũ. Idez subdit de septẽ aliꝫ nationibus.s. gase/tyri/edom/ammon/moab//iuda ⁊ isrl:

Amos

assignās cās inco̅uersiōis eo̅r. Vide expositione̅ morale̅ de ꝓuor gradibus in pcō. de pe. di. ij. sup trib⁹. Qō potest adaptari ad supbiā cū septē capitalib⁹ vitijs. Dicit enim hiero. ibi declarās illos. iiij. grad⁹. Primū est cogitasse q̄ mala sunt. Scōm/cogitationib⁹ acq̄euisse puersis. Tertiū qō mēte decreueris: ope adimplere. Quartū/nō agere penitentiā: sz sibi suo cōplacere delicto. Hec hieron. Et hoc quartū est illud de q̄ dicit dn̄s: Nō ꝓuertā eū. s. infundēdo gratiā: in alijs trib⁹ innuēs ꝓuersionē ⁊ veniā. Jdi q̄z scribit: Ecce dies veniūt dicit dn̄s/et mittā famē in terrā: non famem panis neq̄ sitim aq̄/sed audiendi verbū dei: qō fuit p̄dicatione apl̄oꝝ. Amos. iiij. Plui sup ciuitatē vnā: ⁊ sup alterā nō plui pars vna cōpluta est: ⁊ ps sup quā non plui aruit. Qō ꝛ. departe cōpluta et nō cōpluta intelligit quo ad derelictionē aliquoꝝ peccatoꝝ. de pe. di. iij. §. s.

abdias pphetauit de iude p̄ditiōe.

§. III. Quarto ponitur abdias

quē dicūt hebrei fuisse illū qui sub achab ⁊ iezabel impijssima/pauit cētū pp̄has i spelūcis abscōsos. Hic de passione christi agēs ingt: Viri federis tui illuserūt tibi/⁊ inualuerūt aduersus te viri dacis tue: q̄ comedēt tecū ponēt insidias subtus te: ⁊ nō est prudētia i eis. ⁊ intelligit de iudeis ⁊ de iuda p̄ditore christi. Et in monte sion erit saluatio et erit sanctus: intelligit de christo et spūsancto misso.

Jonas.

§. IIII. Quito loco habetur Jonas

quē iudei dicūt filiū vidue sareptane: quem helias a mortuis suscitauit. Fuit aūt tēpoꝛibus hieroboam regis israel. Hic cū a deo mitteret ad predicandū niniuitis interitum: ne illuc iret/nauim ascēdit tharsum petentē hūanū aliq̄d passus: timēs ne deo mutāte sniam ad illoꝝ pniam ille mendax iudicaret. Vel ne gētibus p̄o pp̄lo electo ad cultū dei pp̄lus iudaic⁹ reprobaret. Orta autē tēpestate propter hoc in mare p̄jcit: ⁊ a ceto deuoꝛat: tribi deū laudās tertia die euomit⁹ viuus: ad p̄dicandū accedit. Ad cuius verbum niniuite ꝓuertunt ad pniam: ppter qō de⁹ veniā p̄estat. Et cū egressus ionas de niniue fecisset vmbraculuꝫ dum⁹ dn̄s fecit hederā super illud ascendere: ad cuius vmbram ionas multuꝫ letabat. Sed in vna nocte vermis coꝛosit radicē hedere: qua arescēte Jonas ex caloꝛe turbabatur: de quo dn̄s eu⁹ arguit. Signat passionē et resurrectionem christi: vt ipse exposuit Matth̄. xij. Et conuersionem gentilitatis ad penitentiaꝫ reprobata synagoga. Hiero. super Jonā ait. Sicut ait Herodotus. scz quidam historiographus: a rege medoꝝ subuersa est niniue/ regnante apud iudeos Ioſia. Unde patet illā p̄dicante iona ex penitentia veniā p̄meruisse: sed quia postea ad vomitum rediit/grauioꝛibus criminibus se implicās: ex ira dei subuersa est. de pe. di. iij. sicut ait herodotus.

niniue subuersio.

Michheas.

§. V. Sexto loco ponitur Michheas

q̄ fuit tēpoꝛibus ionathā jachaz ⁊ ezechie regū iuda: p̄nūciat captiuitatē ⁊ iteritū iude ⁊ isr̄l ꝓter idola ⁊ auariciā ⁊ alia mala. vñ inter cetera ait. Duces eius in muneribus iudicabant sacerdotes ei⁹ in mercede resp̄odebāt ⁊ prophete in pecunia diuinabant ⁊c. Hiero. Nemo ambigat ꝓpter scelera que hic ponunt hierusalē fuisse subuersa. s. q. j. iudices. De resurrectione ⁊ ascensione christi prophetans ait: Ascendet pādens iterante eos: diuidēt ⁊ transibunt portā ⁊ ingredīēt p ea: ⁊ trāsibit rex eoꝝ coram eis: ⁊ dn̄s in capite eoꝝ. de incarnatione christi/p̄dicatione/et cōuersione ad fidē ait: Erit in nouissimis diebus ꝓparat⁹ mōs dom⁹ dn̄i ⁊c. De natiuitate christi tēpoꝛali i bethleē/ t'eternali ait: Tu Bethleem terra iuda ⁊c. Que p̄ncipes sacerdotuꝫ ⁊ scribe dixerunt herodi de christo dicta: vt p̄z Matth̄. ij. Et de passione ait: In virga ꝓcutiēt maxillam iudicis ⁊c. Conqueritur dn̄s de ingratitudine pp̄li sui di. Populeme⁹ q̄d feci tibi: aut q̄d molest⁹ fui: rñde mihi ⁊c. ⁊. j. Indicabo tibi o hō q̄d sit bonuꝫ. ⁊ quid dn̄s requirat a te: vt q̄ facere iudiciū/quoad se. s. p discussionē cōsciētie ⁊ penitentie: ⁊ miam dirigere. s. quoad p̄mū p virtutē eleemosyne. de pe. di. j. medecina. ⁊ solicituꝫ ambulare cū deo tuo/quoad dn̄m. de conse. dist. j. quando.

Naum.

§. VI. Septimo loco Nauū ponitur

quē hebrei dicūt pphetasse ante translationē isr̄l in assyrios. Prenūciat aūt exterminiū Niniue futurū. Cū essi minuire ad p̄dicationē ione pniam egissent: ppter qō reuocaut sniam de⁹: ingrati bñficio grauioꝛib⁹ sceleꝛib⁹ se implicuerūt. ppter qō ppba iudiciū dei ꝛ eos annūcians ait in p̄ncipio: Deus zelās ⁊ vlciscens: dn̄s hñs furoꝛē ⁊ vlciscens dn̄s in hostes suos ⁊c. Nō iudicabit dn̄s bis in idip̄z in tribulatione: nō ꝛsurget duplex tribulatio. sup quo ait hiero. Ergo q̄ hic puniti sunt postea nō punient: scz in futuro. Qō intelligit Branus/⁊ bene: de illis qui inter ipa flagella cōpuncti reuertunt ad deū de pe. di. iij. sunt plures. §. authoritas nah̄. Et cum talis est pena hic inflicta a deo vel hoīe: vt satisfaciat de culpis commissis: alioquin qō minus esset in alio seculo puniret. Unde hiero. xxiij. q. v. q̄d ergo Et infra. Ad qō respōdebim⁹ deū vt oīm rerum: ita/supplicioꝝ ch̄s scire mēsurā: nec pueniri snia iudicis: nec illi in peccatoꝛē exercende de hinc pene auferri ptātē: ⁊ magnum peccatuꝫ magnis diuturnisq̄ elui cruciatib⁹. Culpa aūt leuis p̄senti supplicio cōpensat. Et ponit exēplū de eo qui fuit lapidatus a pp̄loꝝ collegerat ligna in sabbato. Quod intelligitur vt dictū est: qñ ipsum penitet/⁊ patiēter fert. Et sm hiero. interpretat niniue speciosa signans mundum. vnde quicquid de niniue dr̄/de mundo figuraliter predicat ⁊ qui demum iudicandus est. Jn consolationē ergo sc̄oꝝ prophetia hec texitur: vt quecunq̄ in hoc mundo vident/quasi pretereūtia ⁊ caduca contemnant: ⁊ preparent se ad iudicij diem. vbi vltoꝛ aduersus assyrios. i. malos futurus est. De predicatione euangelica ait inter cetera. Ecce super montes pedes euangelizantis ⁊ annunciantis pacem.

Habachuc.

§. VII. Octauo loco ponitur Habachuc.

Null⁹ (ait hieron.) tā audaci voce ausus est dn̄m ad disceptationē iusticie ꝓuocare: cur in rebus humanis ⁊ mundi hui⁹ tāta versat iniquitas. Nemo videt hic malos ꝓsperitatē habere turbet. Nō est hic plena retributio vitij aut virtutis: sed veluti q̄dā gustus. vt hi q̄ resurrectiōi nō credūt talib⁹ exēplis doceant ⁊c. Chrīs. de pe. di. iij. q̄d ergo hic abachuc in p̄incipio voluminis sui describit diabolus cū mēbris suis. Jn fine annūciat aduentū passionemq̄ saluatoris: nā de quo alio nisi de Christi aduētu q̄ futur⁹ erat/ intelligit illud. Apparebit in finē ⁊ nō mentiet: si morā fecerit expecta eū: q̄z veniēs veniet ⁊ nō tardabit. De passione aūt in cruce ⁊ noīe Jesu i caſ. Dñe audiui auditū tuū ⁊c. Cornua in manu eius. ⁊ illud: Exultabo in deo Jesu meo.

Sophonias.

§. VIII. Nonus existit Sophonias/

quē filiū ꝓphe hebrei tradunt vaticinatem sub iona rege iuda. Die iudicij ostendit terribilē nimis di. Juxta est dies dn̄i magnus: iuxta est velox nimis. Vox diei dn̄i amara: tet tribulabit ibi fortis: dies ire ⁊c. De resurrectione ait: Expecta me in die resurrectionis mee in futurū: quia iudicium meū: vt cōgregē gētes ⁊ colligā regna ⁊c.

Zacharias.

§. IX. Post predictuꝫ sequitur

Aggeus decimus/q̄ pphetauit in hierl̄m post reuersionem pp̄li iuda de babylone. Cū essi sm hiero. lxx. annis babylonici fuissent p̄nunciati a hieremia. lxij. anno captiuitatis ipsius subuerso regno caldeoꝝ p darium/regē medoꝝ ⁊ persarū. vt p̄z Dañ. v. Moziēte postea dario/⁊ cyro persarū succedente in regno/cōpletis. lxx. annis: Cyrus dedit licentiā redeūdi hierl̄m. vt p̄z. ij. Paral. vl. in fi. Succedente exinde dicto cyro alio dario: cū impedirent a finitimis iudei reedificare ciuitatē. Agge⁹ ꝓpheta miss⁹ est a dn̄o/ad confortandū zorobabel/q̄ erat de semine regio iuda: et iesum filiū iosedech summū sacerdotē ad reedificationē ciuitatis: ⁊ certificandū annos captiuitatis cōpletos. Et q̄ congregauerunt mercedes miserunt eas i sacculum pertusuꝫ. Grego. De sacculo ptuso aliūde exit/q̄ alibi de mittit: quia indiscrete mētes/mercedē q̄ de bono opere acquirit: quō ex malo ope ꝓdatur nō aspiciunt. Ō pe. di. iij. de ptuso quip de sacculo nō simpl̄r: sed quo ad hmiā eternū. Jnter cetera predixit christi aduētū/inq̄ens: Adhuc vnum modicum et ego mouebo celū terram ⁊ aridā: ⁊ mouebo oēs gentes: et veniet desideratus cūctis gētib⁹: ⁊ implebo domū istā gloria. Dicit Aug. in de ciui. dei hoc ipletū in natiuitate christi in purificatione ꝓginis: ⁊ p̄dicatione christi in tēplo.

§. X. Undecimus secūdū ordinē

est zacharias q̄ eo tpe pphauit quo ⁊ aggeus. s. scōo anno darij post Cyrū: exortans pp̄lm cū aggeo ad reedificationē templi. quod et factum est. Hiero. d. l. Iesus. sic ait: Jesus iosedech filius sacerdos magn⁹ ch̄s in typo aduentū p̄cessorit saluatoris: q̄ nr̄a pctā portauit: et alienigenā ex gētib⁹ sibi copulauit eccl̄am: tū sm l'am post sacerdotiū sordidatus inducit/adstat diabolus a dextris ei⁹: et cādida deinde illi vestimenta redduntur. Est aūt sm hieron. multiplex in pphetia. Nā iesum sacerdotē vidit sordidis vestib⁹ exutū: cādidis postea indutū: lāpadē oculoꝝ septē candelabrum aureum cū lucernis. i. christum cū gratia septiformi. duas oliuas a sinistris lāpadis cernit et a dextris: equos quoq̄ nigros rufos/varios et albos: dissipatas quadrigas. Pre

dixit etiam. Ecce rex tuus venit tibi mansuetus: sedēs super pullum subiugalis. Zach. ix. Item vidit volumen volans: cuius longitudo. xx. cubitorū: et latitudo. x. Item vidit amphorā et mulierē sedentē in medio amphore. et talēdit amphorā et mulierē portabat etc. Item et de. xxx. argenteis qui fuerunt plumbi portabat etc. Item et de. xxx. argenteis qui fuerunt pretiū appreciati. s. christi piectis ad sanctuariū. Dicit etiam ibi. Effundā super domū dauid et super habitatores ierlm spiritū gratie et precū: et aspicient ad me quem confixerunt: et plangent eum quasi vnigenitum etc. et. s. In die illa erit fons patēs domui dauid/et habitantibus hierusalem in ablutionem peccatoris et menstruate. Et infra. Quid sunt plage iste in medio manuū tuarum? Et dicet: His plagatus sum in domo eorum qui me diligebant: percute pastorem et dispergentur oues.

Malachias.

§. XI. Malachias est duodecimus in ordine prophetaꝝ: q̄ prophauit vltimo in babylone: quē hebrei dicūt fuisse esdrā scribā. Reprehēdit aūt sacerdotes de indebitis sacrificijs: et q̄ scādalizāt pplos ꝓpter mala eorū opa. vñ facti sunt ꝓtēptibiles. vñ dicit: Sacerdotes vos despicitis nomē meū. di. xlix. sacerdotes. ait Hieron. super malac. Sacerdotes nomē dñi despiciūt: et quātū ad se panē pollutū offerūt/q̄ ad altare idigne accedunt: quicq̄ dato munere sacerdotiū ꝑsumūt. Panē q̄z polluit q̄ doctrinam dñi in pplo male disp̄tit: q̄ honorat potētē/et despicit pauperē. Si offeratis cecū aial ad immolādū/nōne malum est? Cecū aial offert q̄ ordinat indoctū loco docti et magistrūq̄ facit/q̄ vir poterat esse discipul⁹. Claudū offert q̄ lucra terrena q̄rentē locat: vt pote pedē indiuersa ponētē: vnū inuitis alterū in carnalib⁹. Lāguidū offert/q̄ vitiosum proreligioso hz̄: q̄q̄ tardū et pigrū ꝑ patiētē hz̄. Reuertimini ad me et ego reuertar advos etc. et. s. Et dixistis. in quo? ꝓfigimus te? Et ait in decimis et pmitijs: q̄. s. eas nō datis: et in penuria vos maledicti estis. Hiero. Si q̄ fames et penuria et oim rerum egestas opprimit mundū: sciamus hoc ex ira dei descēdere/q̄se in pauperib⁹ si nō recipiunt eleemosynaꝝ fraudari loquit: et sua possessione. xvi. q. s. reuertimini. Ecce ego mittā angelū meū/et preparabit viā ante faciē meam etc. et. s. Ecce ego mittā helia thesbitē ante q̄ veniat dies dñi magn⁹ et terribilis: et cōuertet cor patrū a filios. Fuerunt et plures alij ꝓphete in vetere testamēto: sed vel nō scripserunt libros suarū prophetiaꝝ: vel si scripserūt nō sunt recepti in cano. q̄uis multa prophetica eoꝝ dicta in diuersis libris habeant: vt ptz in li. Reg. Precipui aūt fuerunt q̄ etiā claruerūt miraculis: helias et heliseus in pplo isrl. de q̄b⁹ dictū est. s. in. iij. et. iiij. regū. Notādū etiā sm Aug. q̄ nō solū ꝓba patrū veteris testamēti: q̄b⁹ aliq̄ futura ꝓdixerunt fuerūt prophetica: se etiā gesta illi⁹ pplo fuerūt q̄dā prophetia vite pplo christiani. Vñ et hebrei in numero prophetaꝝ ponūt oēs libros hystoriales superi⁹ positos. s. Josue Iudicū/et Regū: et a libris prophetaꝝ excludunt Job/ Paralipo. Danielem/ Psalteriū/et libros Salomonis appellantes hos agiographa: vt dicetur plenius in. §. sequenti.

Nota magnū ēperū fraudare ꝑsuperes eleemosyna.

Malach. i. Boy. ies: iob coeui fuerūt.

§. XII. Job autē gentilis etsi in libro suo multa prophetie dixit maxime de vltima resurrectione corporū aperti⁹ ceteris oibus sm Hieron. Scio inquit q̄ redēptor meus viuit et vñ redēptor nisi ꝑ passionē? Et in nouissimo die de terra surrectur⁹ sum etc. Et de multis alijs mysterijs christi et eccle: vt ostēdit Grego. in moral. libris. tū ab hebreis nō in numero prophetaꝝ ponit: sz agiographoꝝ. Diuidunt essi hebrei vet⁹ testamētū in quatuor partes. primā appellāt legē s. q̄nq̄ libr. moysi. scōam prophetas vocāt. sub hac ꝓphedentes libri ꝰ iosue ꝓmus. libri ꝰ iudicū fecidū/cū historia ruth. tertius/ponētes ꝓmū et scōm regū samuelis intitulātes quartū. tertius et quartū libros regū. v. Esa. sextū ieremiā. septimū ezechielem. octauum volumē xij. prophetaꝝ minoꝝ. Tertiā partē veteris testamēti nūcupāt agiographa. i. sctā scribētia/ q̄ authēticā habent: et sunt nouem. s. Job/ Psalteriū Dauid/ Prouerbia salomonis. Ecclīastes ei⁹: et Lāticū canticoꝝ / Daniel paralip. primus et scōs esdras duos habēs libros Hester. Et sic in totū. xxij. ponūt authēticos. Quartā partem appellant apocrypha. s. libri ꝰ sapiētie /ecclesiasticī/ tobie/ iudith/ et machabeoꝝ primus et scōm. Ecclia sctā tū etiā apocrypha recipit vt vera. vt ptz di. xv. sancta romana, et vtpote et mozalia venerant: ersi in contentione eoꝝ q̄ sunt fidei nō vrgētia ad arguendū. ¶ Reuertēdo ad iob sciendum primo. q̄ aliqui dixerunt et male iob nō fuisse in rerū natura tionis de diuina prouidentia. Sed beat⁹ Tho. in expositione sup iob hoc reprobat/ꝑ hoc q̄ cōnumeratur alijs q̄ fuerunt in mundo. Dicit enim. Ezech. xiiij. Si fuerint noe et iob et daniel isti tres viri in medio eius: ipsi iusticia sua liberabunt alias suas. et Jaco. v. Ecce patientiā iob audistis etc. Frustra aūt ꝓponeretur nobis in exemplū patientia iob: si nō fuisset in rerum natura: non ergo de hoc dubitandū. Scīo dubitat q̄s fuerit iste iob: et de quo genere. Et aliqui quidē dicūt descendisse ab esau: asserentes esse illū de quo di. s. Paral. s. Horruus est bale et regnauit ꝑ eo iobab filius sare de bosra. Huius opinionis fuit Jsido. in lib. de ortu et obitu sanctoꝝ. vbi ait: Job filij⁹ sare de bosra rex idumeorū quartus post esau successor bale filij beor in regno Idem policratus. Hiero. aūt in hebraicis questionibus videtur dicere q̄ iob descēderit a nachor fratre abrae ex melcha vxore eius. Dicitur enim q̄ de nachor natus est filius nomine hus, de cuius stirpe iob descendit. vnde ōr in principio huius libri: Vir erat in terra hus. vñ et Jsiō. dicit iob adequatū esse moysi. i. q̄ fuerit quasi eo tēpore quo moyses. Tertio dubitatur, quis cōposuerit librum iob. Ad q̄d quidam dicūt fuisse moysen referentem gesta illius sancti viri. Alij vnum alium ex ꝓphetis nō determinantes quem alij salomonē vel amicos iob: ceteri ipsum iob: et ista est cōmunior opinio quā sequi videt Grego. papa di. Arbitrarf verius possimus q̄ idē iob qui certamina spūalis pugnei sustinuit: etiā cōsummate sue victorie gesta narrauit. Sed idē in prin. moral. ait. Qui hec scripserit valde superuacue querit: cū autor huius libri spūssanctus fideliter credatur sicut etiā q̄ noscet lras aliquas esse regis inanterquereret quo calamo scripte fuerint. Et sic apparet de causa efficienti principali. s. deo: et scōaria. s. iob. Causa autē finalis est sm Tho. sup iob in prin. ad ostendendū qualiter res humane diuina ꝓuidētia regunt. Cuius opinio maxime contraria humano generi est nociua. nam sublata diuina ꝓuidentia nulla apud hoīes dei reuerētia aut timor cū virtute remanebit. Hanc pessimā opinionē secut⁹ est epicurus sm Lactantium in lib. instit. eam et multi qui sibi sapientes videntur sectant dicentes oia in hoībus euenire vel a casu/ nisi quantū humana ꝓuidentia et cōsilio regunt: vel a fato necessitante. i. cōstellationibus celi. Unde eorum qui diuino spū sapientiā cōsecuti sunt: fuit precipuū studiū hanc falsam opinionē removere a cordibus hoīm. Et hoc fit in lib. iob. Ostendit esse ꝑ ꝓbabiles rōnes res humanas a diuina ꝓuidentia regi. Id aūt q̄d ꝑcipue videt impugnare res humanas diuine regi prouidentia est afflictio iustoꝝ. Nā q̄ bona malis eueniāt et si irrationabile primo aspectu appareat et ꝓuidētie cōtrariū tū habere pōt aliquā excusationem. s. ex miseratione diuina. Sed q̄ iusti affligant sine cā videt totaliter subuere ꝓuidentie fundamentū. Proponitur ergo ad questionē intētatā quasi quoddā thema multiplex et grauis afflictio sctissimi iob et amici q̄dā iob eū visitātes credebāt q̄dē diuinā ꝓuidētiā circa res hūanas: sed in hoc multū errabāt/q̄z existimabant totā retributionem bū vel male gestoꝝ hic haberi/seu a deo ꝓferri: non in alia vita et ꝑ pōs afflictiōes solū ex culpa hoīes sustinere: et ꝑsperitatē ex bñfactis haberi: et hinc arguebāt iob fuisse malū et hypocritā: et ꝓpter pctā sua fuisse ita afflictū: quoꝝ dicta bis a singulis eoꝝ explicata/iob rādens cōfutauit oādēs esse aliā retributionē operū q̄ in ꝓsenti/et ipm nō ex culpa fuisse flagellatū. Eius rōnibus nō valētib⁹ amicis rādere ampli⁹: vtpote puictis tali⁹ ibi ꝓsens heliu iunior ceteris locut⁹ est: reprehendēs etiā tres amicos iob eo q̄ nō ampli⁹ poterāt eū arguere: et ipm iob ex eo q̄ visum est ei in sua locutione deū iniuste eū iudicasse et flagellasse: q̄d tū nō fecerat. Demū dñs determinās disputationē: et heliu reprehendit de sua opinione eo q̄ iniuste iob condemnasset vt male sentientem de dei iusticia: et iob redarguit q̄ ita locut⁹ est q̄ illis dedisset occasionē iudicandi de deo/q̄ male sentiret deꝛ iusticia: tāq̄ si iniuste flagellasset. q̄d tū ea ītētiōe nō dixit: sed solū volēs ostēdere q̄ ex culpis suis nō fuerat flagellatus: sed ad exercitiū virtutis sicut erat. Contra amicos aūt iob iratus est: q̄z male sentiebāt de cā afflictionuꝝ. vñ et iob et simulatoꝝ et iniquū appellauerāt: mandando ei n satisfactionē vt offerret certū sacrificiū: vt ptz i fi. Quia iesm humana sapiētia nō sufficit ad ꝓuitatē diuine ꝓuidētie cōprehendā: ideo necessariū fuit/ vt dicta disputatio de ꝓuidētia diuina authoritate terminaref. q̄d incipit fieri in cap. xxxviij. vbi ōr Rādens dñs de turbine etc. Interrogat dñs iob de diuinis effectib⁹ in dicto ca. vbi dicit. Ubi eras q̄n ponebā fundamēta terre etc. q̄ effectus humanis sensibus ꝓsto sunt: quos cū hō ignorare ostendit: multomagis cōuincit sublimioꝝ scientiā nō hre vt de ꝓuidētia dei. Et interrogat de elemētis et celis et creaturis q̄ sunt i eis. Et inde dñs arguit iob ostendendo excellentiā/ dei sup hoīes cuius iusticie et bonitati cōparata omnis humana iusticia in iusticia videt. Cuius aūt excellētia manifestat in effectu

suq

bus quos operat in hoīb⁹ bonis et malis/ꝛ in diabolo⁹ de quo multa loquit de proprietatib⁹ beemoth.i.elephantis ꝛ leuiathan.i.cete.vt Job.xl.Causa igit̄ ꝗ materialis est hīstoria qua narrat ꝑmo prosperitas iob in substātia familia/ꝛ prāte.Exinde aduersitas ex amissione oīm ꝑdictoꝝ ꝛ morte filioꝝ ꝛ etiam sanitatis vno tēpore imꝓperiū vroris:ꝛ postea amicoꝝ ad consolandū visitantiū.Et in oīb⁹ his nō peccauit iob.nā cū maledixit diei suo locut⁹ est non ꝑm deliberationē rationis/sed ꝑm motū sensualitatis hoꝛrētis talē afflictionē:ꝛ abominantis ea ex quibus in illaꝫ inciderat/sc̄z natiuitatē ꝛ conceptum:que quia fiunt indie vel nocte dicunt malam̄ ratione tēporis/sed rōne euēt⁹ in ea/sicut Apl's dicit:Dies mali sunt sicut etiā sapiēs medicinā amarā etsi sanatiuā in gustando ꝑm appetitu⁹ sensualē diceret malā ꝛ maledictā ratione amaritudinis quā in ea sentiret:Cuius ꝑm rationē iudicet bonā.Non peccauit etiā recitando bona opera sua.vt ptꝫ.xxxi.ca.quia non ad iactantiam/sed ad refouendā fiduciā in deū/ne laberetur in desperationem inter tot aduersa.Demū ponitur restitutio ꝓsperitatis iob ex duplicitate quond subſtantiam :ꝛ nō aūt quoad filios in numero/sed in virtute:qꝛ postmod ūsep tē filios habuit:ꝛ tres filias sicut habuerat pulcherrimas:et ei sanato addita vigoꝛositas.Unde ꝛ vixit postea annis.cxl.Et hoc ad īmunendū ꝙ diuina prouidentia/etsi ꝑmittat bonos hic ꝛ sine culpa eoꝝ affligi:copiose post modum remunerat in alia vita/que semper durat :Ponitur autem huius iob gentilis hīstoria inter gesta sanctoꝝ patrū/veteris/ꝛ noui testamenti i exēplū oīmode patiētie/ꝛ maxime sapiētie de dei puidētia:ꝛ oīs ꝓfectiōis iustitie ꝛ in figurā christi et eccl'ie.vt declarat Greg.totū exponendo allegorice ꝛ moral'r.Tho.aūt l'aliter ꝛ mirabiliter.Et hoc ad īmunerādū ꝙ nō est acceptio ꝓsonarū apud deū: sed in omni gente qui timet deum acceptus est illi:vt dixit Pet.Act.x.Scō ad confusionē malorū fidelium ꝛ acuendum stimulum iustorum in bonis agendis.Si enim gentilis sola lege naturali astrictus ita perfecte virit:quātomagis hoc agere debet filius quilibet adiutus lege mosaica ꝛ euangelica?Tertio/vt quia christus ꝓ omnibus saluādis erat vēturus iudeis ꝛ gētilibus:decreuit ab omni genere iudeoꝝ ꝛ gentilium ꝓnūtiari ꝛ figurari.Causa foꝛ malis libri est modus tractādi/qui est narratiuus ꝛ disputatiu⁹.Et vt dicit Hiero.Ꝓsa incipit versibus labitur ab eo sc̄z loco ꝑeat dies/vsq̄ ad illud:me reprehendo .c. xl.postea in ꝓsa terminat.Nam ꝛ versus habeī in libris hebreoꝝ:vt in psalterio.Job ꝛ Ezenis asserūt Eusebius ꝛ Oꝛig.ꝛ alī.Sed in trāslatione facta ab Hiero.de hebraico vel caldaico in latinū:nō ita potuerunt seruari metra sed ad ꝓsam omnia deducta.vt patet.

Versus habenī i hebrai co.

§.XIII.Quia hīstoria tobie

fuit ante captiuitatē ꝛ trāslationē iude in babiloniā/qꝛ tēpoze achaz ꝛ ezechie:ideo eam breuiter resumem⁹.Tobias iste fuit de tribu neptalim:ꝛ in galilea habitans pene sol⁹ in israel legē obseruabat.Ductus aūt in captiuitate in niniues cū pluribus a salmanasar rege assyrioꝝ ibi se exercebat in operibus misericordie multipliciter.Mortuisq̄ sepulturam exhibebat.Cui vna dierū requiescenti ad parietem appodiato stercoꝛa hirundinū desuper decidētia oculos eius excecauerunt.Nec tamē ex hoc cōtristatus est ex probratione aūt ei facta ab vroze anna ꝛ filia raguelis contumeliata ab vna ex ancilis:quā reprehēderat de occisione septem ei⁹ coniugū:contristati oꝛauerūt dn̄z.Et oratiōibus eoꝝ exauditis/missus est raphael ad curandū vtrū q̄.Thobias credens se exauditū vt mos erat instruxit filiuꝫ suum etiam Thobiā/de vitijs cauendis et bonis precipue eleemosynis faciendis.Apparens raphael angelus in forma viatoris ductus ad tobiam patrē interogatus de noīe suo dixit se esse azariā:offerens se ad ducendū filium suum in rages medoꝝ ad gabelum ꝛ reducendū.In via positis cū iuxta flumē tigrim Tobias pedes lauaret ꝛpiscis egressus est ad deuoꝛandū eum.Sed ad iussum raphaelis eductum occidit/carnes eius assauit ad comedēdū in viatcoꝛ/fel/iecur reseruauit ꝓ medela.Et suasit angelus vt hospitarentur penes raguelē ꝓpinquum:ꝛ vt filiā eius saram acciperet in vroꝛem.Raguel aūt susceꝑit eos leteranter.Et postq̄ recognouit tobiam angelo manifestante /demū petens filiā eius in vroꝛē timēs ad suasum angeli eā dedit. Celebratis nuptijs tobia i camera ponēte de iecoꝛe piscis sup ꝓnunas/raphael religauit demonē noie asmodeū qui suffocauerat.vij.maritos/quos habuerat sara/in deserto. Et tribus noctibus steterunt in oratione :quarta aūt cō summauit matrimoniū:ꝛ diabolus nocere nō potuit.Tobias misit raphaelē ad gabelū in reges ad repetendū pecuniam mutuatā.Et reddita pecunia debita cōduxit angelus eum ad nuptias Tobie.Cū aūt morā faceret in redeū do/mater Tobie anna incōsolabiliter deflebat'.ꝛ Tobias cecus cōfortabat eā.Demū valefacientibus raguelī/iter arripuit Tobias cū vroze accepta Sara ꝛ Raphael.Precedēs aūt Tobias citius alijs cum angelo applicuit domuꝫ.Cui occurrit obuiā pater cecus:ꝛ fumens de felle piscis ac ponēs super oculos eius illuminauit eū:superuenientibusq̄ alijs benedixerunt deum cōuiuantes.Tobias minoꝝ recolens patri beneficia raphaelis:suasit patri vt medietatem oīm bonoꝝ suoꝝ ei offerret/quem hoīem existimabat. Sed tunc angelus se manifestauit inducens eos ad gr̄as agendū:ꝛ disparuit benedicentibus illis deum.Prophetia ponit ipsius Tobie qua multa ꝑdixit de eccl'ia:vltimo ponitur ꝙ vixit.cij.annis.quadraginta sex annoꝝ erat cū cecus est effectus:sexagenarius cum illuminatus est :predixit destructionem Ninive imminere:ꝛ ꝙ nō ibi manerent.

§.XIIII.Ut continuemus hi

storias regum iuda ꝛ israel/omissis gestis gentiliū nisi brevissime resumemus gesta notabiliaꝛ illoꝝ tēporibus diuersis acciderunt.Et primo de sibyllis dicit Jsiō.in.viij. Etyc.c.viij.Sibylle dicūtur generaliter oēs femine vates lingua greca.Nam sios eolico sermōe deus:bulē greci mētem nuncupant.Unde Sibylla quasi dei mens.Proinde igitur/qꝛ diuinā voluntatem hoībus interpretari solebāt: Sibylle nominate sunt.Sicut esth ois vir ꝓphetās vates vel ꝓpheta ōr:sic omnis femina ꝓphetans Sibylla vocat: Decem qō nomen ex officio/nō ex ꝓprietate est vocabuli. ¶ Decē fuerunt autē Sibylle a doctissimis authoribus esse tradūtur:qua sibyllerum prima Persica fuit.scōa Libyca.tertia Delphica in tēplo delphici apollinis natāq̄ ante Troiana bella vaticinata est:cuius plurimos versus operi suo Homerus inseruit. quarta Cumea in italia:quinta Erythrea nomine Hierophila in Babylone orta q̄ Grecis Jlium petentibus vaticinata est periturā esse troiā:ꝛ Homerū mendacia'scripturū. Dicta est aūt erythrea:qꝛ in eadē insula eius carmina inuēta sunt.Sexta Samia:que samanea dicta est a samo insula vnde fuit cognominata.septima Cumana nomine Amalthea:q̄.ix.libꝛos attulit tarquino priscoꝛin quib⁹ erant de creta Romana descripta.Ipsa est ꝛ cumea de qua Vergil. ait:Ultima cumei venit iam carminis etas.Dicta est autē cumana a ciuitate cumis que est in campania:cuius sepulcrū in sicilia adhuc manet.octaua Hellespontiaca in agro Troiano nata:scribit solonis ꝛ cyri fuisse tempoꝛib⁹.nona phrygia q̄ vaticinata est ancire.decima Tyburtina nomine albumea.Quarū omnia carmina efferunt/in quibus de deo de Christo ꝛ de gentibus multa scripsisse manifestissime cōꝓbatur.Celebrioꝛ aūt ꝛ nobilioꝛ erythrea inter ceteras perhibet:quā nōnulli vaticinatā ferūt cū roma cōdita est:ꝛ tunc rex erat in iuda Achaz:ꝛ vel sicut alij cōputant Ezechias filius eius.Ad idem Hiero.cōtra Jouinia.Quid referam Sibyllas erythreā ꝛ cumanā ꝛ octo reliquas:quarum insigne virginitas est ꝛ virginitatis ꝓcium diuinatioꝝ Lactan.quoq̄ in lib.instit.facit mentionē de ipsis.ꝛ ponit multa earū dicta in greco ꝛ latino:que Augustin.xviij.de ciui.dei.c.xxiij.colligendo refert.Ubi expresse fit mētio de vno deo colendo omniū creatoꝛe de ipso incarnatoꝛ ꝛ eius passione/morte/ꝛ resurrectione.Ponūtur etiā ꝛ vigintisex versus ipsius Sibylle exprimentes apertissime finale iudicium.Quoꝝ versuum primas literas assumendo ꝛ coniungendo ex eis resultant hec verba.Jesus Christus dei filius saluatoꝛ.Sic aurem incipiunt versus.

Judicij signum.tellus sudoꝛe madescet.
E celo rex aduenīet per secla futurus.
Scilicet in carnem ꝓsens vt iudicet oꝛbem.
Unde deum cernent incredulus atq̄ fidelis.
Celsum cum sanctis:eui iam termino in ipso.
Sic anime cum carne aderunt:quas iudicet ipse.
Cum iacet incultus densis in vepꝛibus oꝛbis.
Reiecient simulacra viri:cunctam quoq̄ gazam.
Exuret terras ignis.potumq̄ polumq̄
Inquirens:terri poꝛtas effringet auerni.
Sanctoꝝ sed enim cuncte lux libera carni
Tradetur:fontes eternaq̄ flamma cremabit.
Occultos actus retegens/tunc quisq̄ loquetur
Secreta.atq̄ deus reserabit pectoꝛa luci.
Tunc erit ꝛ luctus:stridebunt dentibus omnes.
Eripitur solis iubar:ꝛ chorus interit astri.
Soluetur celum.lunaris splendoꝛ obibit.
Deiciet colles:valles extollet ab imo.
Non erit in rebus hominum sublime vel'altum.
Jam equantur campis montes:ꝛ cerula ponti.

Ommia cessabunt:tellus confracta peribit.
Sic pariter fontes torrentur fluminaq; igni.
Et tuba cum sonitum tristez demittet ab alto.
Orbe/gemens facinus miserum varioscq labores.
Tartareumq; caos monstrabit terra dehiscens.
Et coram hic domino reges sistentur ad vnum.
Recidet a celo ignisq; et sulphuris amnis.
In his versibus latinis de greco vtcūq; translatis/ubi non potuit ille sensus occurrere q̄ sit cū litere q̄ sunt in eorū capitibus cōnectunt. Ubi y litera in greco posita est:qz non poterunt latina verba inueniri q̄ ab eadē litera inciperēt/ et sententie cōuenirent. Ibi aūt sunt versus tres quintus t xviij.t.xix. Demiq; lras que sunt in capitib⁹ oim versuum cōuertentes/hoz triū que scripte lunt nō legam⁹:sed pro his lram y tanq; in eisdē locis ipsa sit posita recordemur. Et exprimit in verbis q̄nq;. Jesus christus dei filius saluator:vt dictū est. ē.sed cū grece nō latine hoc dz. Hec autem sibylla siue erythrea siue vt quidā magis credūt/ cuius ita nihil hz in toto carmine suo cui⁹ exigua ista pārticula est qō ad deorū falsoz seu fictoz cultū pertineat:q̄n immo ita etiā cōtra eos t cōtra cultores eorū loquit:vt in numero eorū deputanda videat:q̄ ptinet ad ciuitatē dei. Inserit etiam Lactan.operi suo quedam de christo vaticinia sibylle q̄uis nō exprimat cui⁹. Sed que sigillatim posuit:ego arbitrat⁹ sum cōiunctim esse ponēda:tanq; vnus sit plirumq; ille plura cōmemorauit t breuia. In manus iniqs iniqt infidelitū postea veniet. Dabūt aūt deo alapas manibus incestis/t impurato ore expuent venenata sputa. Dabit vero ad verbera simplr sanctū dorsum:t colaphos accipiens tacebit:ne quis agnoscat quo verbū vel vnde venit/vt inferis loquat:et corona spinea coronetur. Ad cibū aūt fel.ad sitim acetum dederūt/in hospitalitate hanc monstrabūt mensam. Ipsa eē incipiēs gēs tuū deum nō intellexisti:ludentē mortalium mētibus:sed spinis coronasti:t horridū fel miscuisti. Tēpli vero velū scindetur:t medio die nox erit tenebrosa nimis in trib⁹ horis:t morte morieē tribus diebus somno suscepto. Et tunc ab inferis regressus ad lucē letam veniet:primus resurrectionis principio reuocatus ostenso. Jsta Lactan.carptim per interualla disputationis sue:sicut ea poscere videbant q̄ probare intēderat/testimonia sibyllina adhibuit:q̄ nos nihil interponētes:sed in vnā seriem cōnexa ponētes:solis capitibus/si tū scriptores deinceps ea seruare nō negligāt pistinguenda curauimus. Nōnulli erythreā sibyllā:non romuli sed belli troiani fuisse tpe scripserūt. Hec oia Augu. in li.xviij.de ciui.dei.c.xxiij. Ubi etiā notādū q̄ ait Aug. li.contra manicheos. Si q̄d veri de deo sibylla aut orpheus ceteri vegentiū vates:aut phi p̄dixisse phibent:valet quidem ad paganoz vanitatē reuincendā :nō ad istorū veritatem cōplectendā. Quantum eē distat de christi aduentu inter predicationē angeloz et confessionē demonū:tantū inter authoritatē pphārū t curiositatē sacrilegaz scriptu rarum.dist.xxxvij.si q̄d.t hiero.dist.e.q̄ de mēsa ait. Si quando cogimur lraz seculariū recordari/t aliqua ex his dicere q̄ olim omisimus.nō nostre volūtatis est:sed vt ita dixerim:grauissime necessitatis:vt p̄bemus ea q̄ a sctis pphetis ante multa secula p̄dicta sunt/tam grecoz q̄ latinoz t aliarū gentiū libris cōtineri. Hec ille. ¶ In chron. quoq; qō t refert btūs Eho.ij.ħ.reperik:q̄ tpe Constantini imperatoris/nō primi/sed eius q̄ imperauit cū sua matre Irene/repertū est in quodā sepulchro cuius gentilis aū christi incarnationē defuncti/i quadā lamina q̄ erat ad caput eius hoc sculptū. Christus nascet de virgine maria t credo in eum. ¶ O sol iteruz me videbis tpe Constātini.
Et Aug.quoq;.xxij.de ciui.dei.c.xxvij. ait. Singula q̄dam dixerūt plato atq; porphyrius:q̄ si inter se cōcare potuissent/facti essent fortasse christiani. Plato dixit sine corpori bus aias in eternū esse nō posse. Ideo eē dixit etiam sapientū aias post quālibet longū tp̄s:tū ad corpora redituras. qō etiā Uerg.ex platone accipiēs ait:t rursum icipiēt in corpa velle reuerti. Porphyri⁹ dixit aiam purgatissimā cum redierit ad patrē/ad hec mala mūdi nunq; esse redituram. At per hoc qō verū vidit plato si dedisset porphyrio etiam iustorū atq; sapientū purgatissimas aias ad humana corpora redituras. Rursus.quod verum vidit porphyrius si dedisset platoni:nunq;.s.redituras ad miserias corruptibilis corporis aias sctas:vt nō singuli hec singula:sed ambo vt singuli vtrūq; dicerent:puto q̄ viderēt ia esse p̄sequens:vt t redirēt aie ad corpora:t talia reciperēt corpora in quibus beate t immortaliter viuerent. hec ibi inueni de christo testificātis videlz. Exurget mulier de stirpe hebreoz noie maria:habēs spōsum noie ioseph:t procreabitur ex ea sine cōmixtione viri t de spūsctō filius dei noie iesus:et ipsa erit virgo ante partū/t virgo post partū. Qui vero ex ea nascet erit verus de⁹/et verus hō.t adimplebit legē iudeorū:t suā adiūget p̄priaz:t pmanebit regnū ei⁹ in secula seculoz. Uenietq; sup cum vox dicit. Hic est filius me⁹ dilect⁹:ipm audite. Mortuoz resurrectio erit:t claudorū cursus velocissimus:et surdi audiēt:t cecividebunt:loquent nō loquētes. Et de q̄nq; panibus t duobus piscibus multa hoim milia saturabunt. Uentos cōpescet verbo:mareq; furens sedebit:pedibus mare calcans/ambulans sup undas:infirmitatē hoibus soluens:repellens multos dolores. ¶ Item alia sibylla q̄ dr fuisse erythrea ait. In vltima etate humiliabit deus.humanabitur proles diuina:iunget humanitati deitas:iacebit in feno agn⁹:et puellari officio educabit deus t hō. Eliget sibi ex piscatoribus t electis numerū duodenariū. hec illa. Aug.x.de ciui.dei c.ij.ait. Sepe multū plotinus philosophus asserit/sensum platonis explanās/neillam quidē quam credūt esse vniuersitatis aiam aliunde beatā esse q̄ nostram. idq; esse lumen qō ipsa nō est sed a quo creata est:t quo intelligibiliter illuminātē/intelligibiliter lucet. Dicit enim ille magnus platonicus aiam rōnalem seu intellectualem ex quo genere etiā immortalū beatorūq; aias esse intelligit/quos in celestib⁹ sedibus habitare nō dubitat.s. angelos:nō hē supra se naturā nisi deū q̄ fabricat⁹ est mundus a quo t ipsa facta est. Nec aliūde illis supnis p̄beri vitam beatā t lumen intelligentie veritatis:q̄ vnde p̄bebetur et nobis:t hinc illos/vnde et nos fieri btōs:obiecto quodaz lumine intelligibili/qō deus est illis:sicut lunā solis obiectu illuminari putat. Item idem Aug.lib.eo.c.xxix.ait de porphyrio gentili:quē asserit nobilissimū pbōz:sed acerrimū inimicū christianoz. Predicas patrem t eius filium quē vocat paternū intellectum seu mentē:t hoz medium/ quē putamus te dicere spiritū sanctū:sed incarnationē in cōmutabilis filij.dei qua saluamur non vultis agnoscere. videtis vtcūq; t si de longinquo patriā in qua manendum est:sed viam qua eundum est nō tenetis. Cōfiteris tamen gratiā/quādoquidē p virtutē intelligentie ad deum puenire paucis dicis esse cōcessum. pculdubio eē cuz dicis cōcessum:dei grām non hois sufficientiā cōfiteris. Et platonis sniam sequēs:nec ipse dubitas hoiem in hac vita nullo mō ad pfectionē sapie puenire:scām intellectū tū viuentibus oē qō deest/puidētiā dei t grā. post hanc vitā posse cōpleri. Idem.c.xxvij.de porphyrio ait. Uestra(vt tuipse scribis)oracula christū scrīm t imortalē cōfessa sunt. De q̄ etiā poeta nobilissimus.s. Uergi.poetice q̄dē:qz in alteri⁹ adumbrata persona/ veraciter tū si ad ipm referas dixit.
Te duce si qua manent sceleris vestigia nostri.
Irrita perpetua soluet formidine terras.

Alia sibylla.

Porphiri⁹ nobilissim⁹ pbōz⁹ t christia nox⁹ ii micus.

§. VX. Tēporibus Joas regis

iuda:q̄ fuit anno.clxxvij.t ab initio mūdi anno ter millesimo trigesimo 9m cōputationē breuiorē lycurgus 9m Euse.insignis est habitus:q̄ iura lacedemonijs cōposuit. Hic vt refert Justi.lib.iij.cū fratri suo polybite regi sparrano rum successisset:t regnare si vellet potuisset:charilo filio eius q̄ natus posthum⁹ erat:cū ad etatē adultā pueniisset regnū cū fide summa restituit:vt scirē oēs quāto plus valerēt apud bonos pietatis iura q̄ opes. Medio aūt tēpore dum cōualescit infans/leges instituit:sz nihil ipse lege vlla in alios sanxit.cui⁹ nō ipse documētū p̄mū daret. Auri argētiq; vsum vt oim scelerū materiā sustulit:ppō legendi senatū:vel creandi quos vellet magistrat⁹ ptātē pmisit fundos oim equaliter inter oēs diuisit:t vt equata p̄monia neminē potentioz altero redderēt. Conuiuari oēs publice iussit:ne cuiusq; diuitie vel luxuria i occulto esset. Juuenibus nō ampli⁹ vna veste vti toto anno pmisit:nec alicui quē cul. q̄z alterū pgredi:nec copulent⁹ epulari. Emi singula nō pecunia sed cōpensatiōe merciū iussit. Pueros puberes nō in forū sed in agrū deduci mādauit:vt p̄mos annos non in luxuria:sed in ope t labore agerent. Nihil eos somni cā substerneret:t vitā sine pulmēto degere:nec p̄ius in vrbē redire q̄z viri facti essent/statuit. Uirgines si ne dote nubere iussit:vt uxores nō pecunie cā eligerēt:t seueriusq; matrimonia suaviri coercerēt:cū nullis frenis dotis tenerentur:maximū honorē nō diuitū t potentum sz senioz esse censuit:quare vsq; senectus locū in orbe terrarū honoratiorē nō habuit. Hec t alia similia q̄ solutis antea moribus durat videbant. authorē eoz apollinem delphicum finxit:et inde se ea detulisse. Deinde vt eternitatē suis legibus daret:iureiurando obligat ciuitatē:nihil eos de his legibus muraturos:priusq; reuerteret in patriam: t velle se iterū p̄sulere apollinē:vt q̄d addendū quid dimi-

Uede plutarchū vitalycurgi.

nuendum his legibus videret. Profectus est autē cretam vbi voluntarium exilium perpetuo egit:sed ⁊ moriens ossa sua in loculo plūbeo ⁊ in mare abiici iussit,ne forte lacedemonem relatis putarent lacedemoni iuramentose solutos hec Justinus. Idem. Postremus assyriorū regum fuit sardanapalus/vir muliere corruptior:qui cum inuentus esset ab arbacto medoꝝ prepositō iter scortoꝝ gregibus femineo habitu purpurā colo nens:mollicie corporis ⁊ oculorū lasciuia oēs feminas antecedens:pensa inter eas partiens: Indignatus arbactus tali femine tantū viroꝝ subiectum/ bellum aduersus eum cōmouit. Qui fugiens/se recepit in regiā:vbi structa ⁊ incensa pyra se ⁊ suas diuitias succendit:hoc solo imitatus virū. Cicero de eo ait in tusca. Sardanapalus sepulcro suo inscribi iussit. Hoc habeo q̄ edidi q̄ exsaturata libido hausit:at illa iacent multa ⁊ preclara relicta. Victo ergo ab arbacto medo sardanapalo: qui se ipsum (vt dictum est) cremauit:arbactus transtulit monarchiam ab assyrijs ad medos sm Uincen. ⁊ hoc/tempore olim regis iuda. Fuerunt tamen ⁊ postea reges assyrij sine monarchia potentes vsq; ad destructionē niniues:que videt fuisse facta per nabuchodonosor regē babylonis.cuius regnum olim defecit in balthasar nepote suo vel pronepote occiso a cyro ⁊ dario. Et tunc exaltata est monarchia medorum ⁊ persarum.⁊ sm hoc dicitur tunc inchoata:scilicz in sua maxima potentia.

De sardanapalo rege assyriorum.

Epitaphium sardanapali.

Hec eadē dicit iustin⁹ lib.s.

§.XVI. Anno manasse regis iu

da.xiij.in Lydia regnauit gyges. De quo dicit Tullius in iij.de offi.q̄ cū esset regius pastor:facta pluuione imbriū descendit in quēdam hiatū terre:vbi inuenit hoīem quedā mortuū/in equo eneo sentētie cuius digito inuenit quēdam annulū:p quē inuisibilis factus/stupri regine intulit:⁊ aduterice ea regē dum interemit. Mirandus de interfectione quidē oīm sui pcordat.⁊ Justinus cum Tullio.sed de intētione ānulli nusq; repperi scriptū alibi nisi in Amb. de offi.q̄ hoc idē ex cicerone retractat. Mui? gygis anno.v. Midas vel mides cum apud phryges regnaret sanguine tauri potato extinctus est. Hoc tpe archilochus/simonides/⁊ aristoxenus music? insignes habiti sunt. Dicit autem Uale.lib.vj.q̄ libros archilochi poete lacedemonij asportari ex vrbe iusserunt:quia parū pudicā eorū lectionem arbitrabāt. Noluerūt essi libero ꝝ suoꝝ animos imbuit:ne plus moribus noceret q̄ ingenijs prodesse. Itaq; ⁊ maximum poetā:qz domū sibi inuisam obscenis maledictis carminū lacerauerat exilio multauerūt. Idem simonides poeta anno.lxxx.⁊ docuisse carmina:⁊ in eoꝝ certamen discendisse se gloriet. Qui cū ad littus nauem appulisset:⁊ corpus inhumatū iacens sepelisset:admonitus ab eo ne primo die nauigaret:interim remānsit. Qui autē nauigare ceperunt fluctibus ⁊ pcellis obruti sūt. Anno manasse.li. zaleucus legislator apud locros frequētibus pconijs celebratur. Hic vt refert Uale.lib.vj.cū fili? eius adulterio dānatus/vtroq; oculo carere deberet:ac tota ciuitas in honorez p̄is aliquādiu repugnaret:ad vltimū victus/ne lex sua violaret:suo pius/domū filij eruto oculo/vtriq; vsum videndi reliqt. Sicq; mirabilis equitatis tēperamēto se in misericordē patrē ⁊ iustū legislatorem partitus est.

De simonide poeta

Zaleucus legislator

§.XVII. Regnante amon filio

Decrudelitate phalaridis erga perillum.

manasse in iuda Phalaris siculus agrigentinos arrepta tyrannide depopulat. Qui crudelis mente/tormentis crudelior/ofa nefarie in innocētes agens:inuenit aliquādo quē iuste puniret iniustus. Nam perillus quidā eris opifex/affectans tyranni amicitiā:aptū munus ratus crudelitatis illius taurū eneū fecit:cui fabrice ianuā e latere cōposuit que ad contrudendos dānatos receptui foret.vt cū inclusus ibidem subiectis ignibus torreret:sonū vocis extorte capacitas cōcaui eris augeret:pulsuq; ferali cōpetes imagini murmur emitteret:nefarioq; spectaculo mugitus pecudis:nō hominis gemitus videret. Sed phalaris factum amplexus/factorem execrans:⁊ vltioni materiā tribuit et crudelitati.nā ipsum opificē sua inuentione puniuit. Hec Orosius lib.s. Floruit ea tēpestate zeno pbs:qui patriam ppriam egressus/in qua frui secura libertate poterat:agri gentum miserabili seruitute obrutū petit:tanta fiducia in genij ⁊ morū suoꝝ fretus:vt sperauerit a tyrāno phalaridi mentis feritatē a se adimi posse.postq; demum apud illum plus consuetudinē dñationis/q̄ consilij salubritatē valere animaduertit:nobilissimos eius ciuitatis adolescentes cupidi tate liberande patrie inflāmauit. Cum rei iudicio ad tyrānum manasset:conuocato in forū populo torquere eū vario cruciatu cepit:vt cōscios cōiurationis aduersus eū proderet. Et ipse neminem nominās increpare ppl'm cepit:q̄ conuenerat ad spectaculū:quare tyrānidem ei? tandiu tolerarent:⁊ adeo sermonibus suis eos aduersus eū incitauit q̄ eū lapidauerunt. Uale.tamen lib.iij.de hoc zenone aliter refert.s.q̄ cum aquodā tyranno torqueret:vt ediceret eū qui de eius morte tractasset:dixit se secreto velle loqui cū eo. Laratus oculeo/aurē eius morsu corripuit:nec ante dimisit/q̄ vita ipse ⁊ ille parte illa corporis careret.

zeno pbs.

Arion fidicen lesbius

¶ Sub iosia rege iuda arion fidicen lesbius cū nauigaret habens copiosam pecuniā:⁊ naute ipsum vellent occidere/ob eius substātiā habendam:nec ipsa eis oblata placare posset:rogauit vt saltem permitterent eum vestibus indutum/in sui solamē/aliquandiu carmen canere casus sui. Quo permisso cum voce sublatissima fidelibus caneret pisicienti se in mare delphinus magne molis inter vndas afforfuit dorsoq; suo cadētem arionē recepit:atq; incolumē illū cum ornatu suo vestitū ad littus vsq; deuexit.qui corinthū veniens talem se periando qualis a delphino vectus fuerat obtulit:rem sicut acciderat enarrauit:sed rex mīn? credidit nautas vero cū de arione interrogaret:illi eū sanum pecuniaq; florentem atq; fortunatū responderunt. Inter que verba arion cū ornatu ⁊ fidibus se ostēdit.

Thales milesius

¶ Eo rem pore claruit Thales milesius primus physicus pbs. Anno sedechie regis iuda sm Justi.lib.xliij.condita est massilia ppe ostia rhodani amnis in remoto sinu velut āgulo maris a phocensibus grecis. Ab his galli vsum vite cultioris ⁊ agrorum cult? ⁊ vrbes menibus cingere didicerunt:mā fuefactaq; barbarie legibus nō armis viuere ⁊ vitē ponere ⁊ oliuā inserere studuerūt. De hoc etiām dicit Uale.lib. iij. Condita massilia gladi? ibi est:quo noctu iugulantur rubigine quidē exesus:isq; ad monumentū vetustatis. Ibi etiā seruat venenū cicuta temperatū:qđ datur ei qui consilia senatus publicauerit:eoꝝ vrbem nemo cum telo ingreditur. Massilieūsiū ciuitas seueritatis custos acerrima/ nullum aditū mimis dat in scenā:quoꝝ argumēta exprte maiore stuproꝝ cōtinet actus:ne talia spectandi ⁊ audiendi cōsuetudo etiā imitādi licentiam sumat.

Massilie conструctio

Milo crotoniēsis.

¶ Circa ea tēpora cōperitur fuisse milo crotoniēsis:de quo ait Solin? ⁊ q̄ bouem vnū in olympico certamine per stadium portauerit in humeris:⁊ eundem ictu manus interfectū victimā fecerit:⁊ eo die nō grauatus eundem totum comederit:et q̄ victor olim certaminū obierit.

Titulus quartus de quita mū

di etate.

¶ De regno Nabuchodonosor ⁊ de cyro rege persarū ⁊ alijs subsequentibus. Lapīm.s.

Quinta etas ortum ha

buit captiuitate iudeorum in babyloniam ⁊ protenditur vsq; ad christi natiuitatē per dcxc.annos. In hac reperiuntur quatuor mundi monarchie.s.assyriorū:persarum ⁊ medorū:grecoꝝ:⁊ romanorū:que figurate fuerūt ⁊ ostense danieli in quatuor animalib? de mari exeuntibus:⁊ quatuor partib? diuerse materie statue vise. Et secundā q̄dē monarchiaz ⁊ tertiā cōprehendit ex integro. de quarta.s.romanoꝝ tāgit initiū. Nā hec etas q̄nta terminatur i Christi natiuitate:q̄ fuit tpe iperij octauiani. Monarchia aūt romanoꝝ inchoata est in pdecessore ei? iulio cesare. Prime aūt.s.assyrioꝝ finē continet. Naz essi in sardanapalo diminutū est oīnoz assyrioꝝ vt desisteret esse monarchia recedentibus medis ab eoꝝ dñio:remansit tñ regnuz adhuc. Postmodū a rege medorū sm Hieroñ. tpe Josie deuastata est Ninive. Anno autē q̄nto euersionis hierlm descendit Nabuchodonosor in syriā inferiorē/⁊ obtinuit eā:⁊ moabitas/⁊ amonitas subiugauit sibi:et tandem intrauit in egyptū eāq; subuertit:⁊ regē qui erat in ea occidit:⁊ aliū q̄ in ea pstituēs denuo iudeos cū eo captiuos duxit vt ait magister. Hi scho. Qui etiā dicit quod mortuo magno nabuchodonosor regnauit filius ei? p eo.s.nabuther:⁊ sic magnificatū est regnū babyloniorum:qđ tñ videt includi in monarchia assyrioꝝ. Mortuo aūt nabuther regnauit p eo euilmerodach:qui.xxxvij.anno trāsmigrationis subleuauit capium ioachim regē de carcere. Non est hic cōtrarietas/vt apparet/in eo q̄ dr euilmerodach.xxxvij.anno trāsmigrationis subleuauit ioachim de carcere:⁊ tñ infra dr q̄ anno xxx.captiuitatis iudaice occisus fuit balthasar filius vel nepos euilmerodach a cyro et dario/et capta babylon. Nam iste ioachim de quo dr fuit transmigratus/et ductus in babyloniam ante.xs.annos captiuitatis vltime/in qua ducta? est sedechias:q̄ vltimo regnauerat.xs.annos in hierusalē. Traduntur quidā q̄ euilmerodach iste frater minorius nabuchodonosor in diebus eiectionis paterne quando conuersus est i bestiam:multa gessit impie:et patre restituto post

Desolatio niniues.

septenniū in pristinū statū/accusatus apud eū misit eū in carcerem vbi erat ioachim vsq ad mortem fratris sui. Cū q regnare cepisset eleuauit ioachim quem sociū habuerat in carcere: timensq ne pater resurgeret/q prius de bestia redierat in hoīem/psuluit ioachim ad cuius suasionem cor pus patris effossum diuisit in. ccc. partes t dedit. ccc. vultu ribus. Et ait ioachim. Non resurget pater tuus/nisi vultu res redierint in vnum. ¶ Huic euilmerodach fm Jose. suc cessit filius dictus neglisar. post quem regnauit balthasar. Euse. tñ dicit: qđ post euilmerodach successit balthasar nil dicēs de neglisar. Hoc balthasar interfecto a dario rege me dorum: qui cyri regis persarū fuit auunculus t cyro persa quē ppter duo regna ascensorē bige. s. cameli t asini vocat destructū est regnum babylonior put notant trenophon/t pompeius/t alij. Non autē legitur quantū vnusquisq/isto rum quatuor successor magni nabuchodo. sc3 nabuther/ euilmerodach neglisar/t balthasar regnauerint: sed non re gnauerunt ipsi quatuor vt videt nisi annos. xxs. Tantum enim tēporis est a nono anno captiuitatis iudaice in quo Euse. ponit mortē nabuchodonosor primi vsq ad primum annū cyri: in quo vltimus illor quatuor occisus est. Et in hac quinta etate claruerunt multi phi t poete. vt parebit. t multa preclara gesta narrant de gentilibus: vt de regibus persarum t medor: de regno alexādri magni. de bellis ro manorum. De populo aūt iudeor tm causa que pertinet ad reductionē eor de babylonia in hierusalē: t reedificatione ciuitatis t templi. Et postea de regimine eorū per iudam machabeum / ionathan/t simonem fratres sacerdotes si mul t duces populi. prout habetur in lib. Machab.

§. I. Anno igitur a mūdi initio

ter millesimo quadringentesimo quarto fm Hiero. t Euse. sed fm alios quater millesimo quadragesimo sexto: a capti uitate iudeorum. vnde t quinte etatis. xxx. Cyrus rex per sarum subuerso regno medor t rege astyage: ac etiam re gno babyloniorū t rege balthasar: regnū seu monarchiam transtulit ad psas: que permansit. ccvs. annis per successio nes. xij. regū persarū vsq ad alexandrū magnū: qui destru xit monarchiam ipsorū persarum: occiso dario vltimo rege persarum. vt Uincen. in spe. histo. lib. iiij. in prin. Regnauit aūt cyrus annis. xxx. Ubi sciendū est q Esa. pphetauit de isto cyro per ducentos t decem annos anteq regnaret: cuz dicit. Hec dicit dns deus christo meo cyro cuius apprehen di dexteram: vt subijciam ei gentes: t dorsa regum vertam t. c. Esa. xlv. Unde t anno quarto regni Joatham regis iu da: vt dicit Josephus. Iste cyrus fm historiam schola. fuit nepos darij ex sorore: nepos autem astyagis ex filia. Astya ges enim vnicā habuit filiam Mandanen. t vidit somnium q de genitalibus filie oriebatur vitis que totam asiā occu pabat. t accepit a coniectoribus se habiturū nepotem ex fi lia qui dns esset asie: t ipsum a regno expelleret. Quod ti mens dedit filiā suā vxorem Cambisi militi plebeio: ne fi lius ex ea nasceretur nobilis t potens. Preterea filiam pre guantem acciuit: t natum ex ea filiū cuidā principi arcano rum harpago tradidit occidendum. Qui credens regnum transiturū ad filiā. filiū ipsius veritus est occidere: t vni de pastoribus regis tradidit in nemore exponendū. Qui cum exposuisset eum/t id indicasset vxori qui in diebus illis pe pererat: supplicauit ei mulier vt paruulu meū deferret alen dum/t ppriū p eo exponeret. Cumq pastor rediisset ad puerum: inuenit canē ei prebentē vbera: t eū a feris t aui bus defendentē. Cum aūt adduxisset eū ad vxorē: allusit ei tanq diu note. Uocauitq puerū spartarū. i. catulū. Spar tos em̄ plice canem sonat. Qui cum esset grandiusculus a pueris ludentibus factus est rex eor t contumaces t in obedientes sibi grauiter affligebat. Qđ grauiter ferentes patres eor: detulerunt ad regem querelā de filio pastoris quem cum aduocasset rex/t argueret q pueros plagasset: il le intrepid⁹ se vt regem fecisse respondit. Et admirat⁹ rex et quedā signa generis sui in eo deprehendēs/accito pasto re secretius rei veritatē agnouit. Ueruntamen timor eius de nepte mitigatus est: existimabat em̄ q verbū cōiectorū de regno puerorū impletū esset. Et eidē cui prius cōmise rat occidendū/cōmisit alendū: non indicans tamen esse nisi pastoris filiū. filium aūt illius secretarij sui clanculū dedit ei ad comedendū: q non obedierat ori eius: t postea idipm indicauit sibi. Factū est aūt vt Astyages traderet exercitū suum illi secretario suo ad hostes expugnandos sc3 persas ipse vero resedit in puincia media. Porro ille nō immemor maleficij regis: psuasit exercitui vt spartarū regem psidis sibi eligerent: t cognominauit eū. Cyrū: qđ interpretat⁹ he res. q. d. licet relucretur Astyages: hic tamen erit heres. Quo facto timens astyages: darijū consobrinū adoptauit sibi in filiū. t collecto exercitu congressus est aduersus cy rum: t fugerunt per se. Uxores aūt eorum t matres egref se sunt ad eos: t derectis posteriozibus suis aiebant eis. Cyr⁹ a Ultis ne introire in vteros matrū/t renasci? Hoc pudo dipiscit re excitati perse redierunt in hostes: t victus est astyages. regnū p Cyrus aūt magis se exhibuit nepotē q victorē. Nā regnū sarum. hyrcanorū dedit ei toario vero tanq fratri matris sue tra didit regnū medor: tamē sub certa spe reuertendi ad ipm. Esop⁹. ¶ Anno primo regni cyri esopus a delphis interimit fm Euse. Extant aūt esopi fabule elegantes famose: quas ro mulus quidā de greco in latinū transtulit: t ad filiū suum tyberinū dirigit ita scribēs: de ciuitate attica. Esopus qui dam homo grecus t ingeniosus famulos suos docet quid obseruare debeant hoies: t vtrū hoīem ostendat t mores inducit arbores aues t bestias loquētes: si legas inuenies cōposita ioca/que tibi misceant risum: t acuant satis inge nium. Utrum autem sit ille Esopus occisus a delphis vel alius ignoratur inquit Uincen. spe. histo.

§. II. De captione et destructiōe

babylonie Orosius lib. ij. c. xs. Cyrus cunctis contra quos ierat perdomitis: assyrios t babiloniam petijt: gentē vbē q cunctis opulentiorē. Sed impetus eius ganges fluuius secunde post euphraten magnitudinis intercepit. Nā vnus regior equitū candore formaq excellentē transmeandi fi ducia persuasum: q per rapacē alueum offensi vado verti ces attollebātur/arreptū precipitatūq merserunt. Rex ira tus vlcisci in amnē statuit: cōtestans eū qui tunc preclarū militē vorasset: feminis vir genua tingentibus pmeabile relinquendum. Nec peragēdo segnior preperi ganges: totis copijs fluuium p magnas concisum: deductumq fossas. in cccclx. alueos cōminuit: productisq fossoris cyrus euphri ten longe validissimā t mediā babyloniā influentē deriua uit: ac sic meabilibus vadis siccū etiā patētibus aluei par tibus interfecit. Capitq vrbem quā vel humano opere ex strui potuisse: vel humana virtute destrui posse: trumq pe ne incredibile apud mortales erat. Denicq quicād est ope Capta re vel manu factum labi er cōsumi vetustate babylon capi est ba confirmat: cuius vt primū ac potentissimū imperiū extitit babylonia ita t primū cessit. Hiero. super Esa. lib. v. exprimēs magis a cyro particulariter nobilitatē t magnificentiā eius inquit Ba rege p bylonem fuisse potentissimā t in cāpestribus p quadrum sarum. sitā: ab angulo vsq ad angulū muri. xvs. milia passuum te nuisse. i. simul p circuitum seragintaquatuor: scl3 miliaria (si miliare est mille passuum vt dr) refert herodotus/t alij Arx ba multi q grecas scripserunt historias. Arx aūt. i. capitolium il bylonie lius vbis t turris q edificata est post diluuiū: in altitudi ne dr tenere tria milia passuū: paulatim delato in āgustias coarctata. vt pondus imminens facilius a latioribus sustē tet. Describūt ibi tēpla marmorea: aurea statuas: plateas auro lapidibusq preciosis fulgentes: t multa alia q pene vident incredibilia. Hoc totum narrauimus: vt ostendere mus q ad iram dei ois potentia puluis sit: t fauille t cine ri cōparetur. Si liceret introire barbaras nationes: t vide re tante vbis extrema vestigia. videremus possessionē he ricij/t paludes aquarū: t vere esse completum: qđ Esaievo cibus de ea canitur. Scopabo eā in scopa terens. Exceptis enim muris coctilibus q ppter bestias concludendas post annos plurimos instaurati sunt: omne in medio spaciū so litudo est. hec Hiero. Diuiso igitur euphrate longe a ciui tate a cyro per plures riuos: vt alueū q influebat in ciuita tem vadabilē faceret: per ipsum ingressi sunt hostes ciui tatem sub muro: vt dicit histo. schola. et interfectus est bal thasar: cui successit darius in regnū anno natiuitatis. xlij. Nā t cyrus ei in oibus tanq maior deferebat. Daniel autē q ibi in babylone erat t pdixerat exterminium ciui tatis: a dario fuit ductus in mediū regū: t erat vnus de satrapis q preerant cxx. t cū darius cogitaret ponere cū super totuz inuidentibus alijs accusatus est ab eis: t missus fuit in la cum leonum sed dei virtute liberatus: vt dictū est. t c.

§. III. Circa ea tēpora captiui

tatis babylonie fuerunt septem mūdi sapientes nūcupati quorum noīa fm Helinandum sunt hec Thales millesius. Solō athenien sis. Pyttacus mitileneus. Chilon lacede- Noīa se monius. Cleobulus lydius. Periander corinthius. Bias pteneus. De thalete milesio dicit Augu. in. viij. de ciuitate dei. c. ij. Duo pora genera traduñ. Unum italicum ex ea parte atalie: que quondā magna grecia appellabat. Aliud ionicū in eis terris vbi t nūc grecia noīata est. Italicū ge nus authorem habuit Pythagoram samiū. Ionici generis princeps fuit Thales milesius vnus illorū septē q sapien tes sunt appellati. Sed illi ex vite genere distinguebantur

Cyrus hares

quibusdã preceptis ab bene viuendum accõmodatis. Iste añt Thales vt successores etiam propagaret/rerũ naturã perscrutatus:suasq; disputationes literis mandans emi-
nuit:maximeq; admirabilis extitit:q; astrologie numeris cõprehensis/defectus solis ⁊ lune etiam predicere potuit. Aquã tñ putauit rerum principiũ esse:⁊ hinc elementa oia mundi:ipsumq; mundum ⁊ que in eo gignũtur existere. Nihil autẽ huiꝰ operi qõ mũdo cõsiderato tam mirabile aspicimus/ex diuina mente prepositũ. Thaleti vero successit Anarimãder eius auditor:murauitq; de rerũ natura opinionem. Non enim ex vna re sicut Thales milesius ex humore:sed ex suis ꝓpriis principiis quasq; res nasci putauit. Que rerũ principia singularũ credidit esse infinita:et innumerabiles mũdos gignere:⁊ quecũq; in eis oriuntur eosq; mundos mũdo dissoluiq; modo iterũ gigni existimauit quãta quisq; etate sua manere potuerit. Nec ipse sicut thales aliquid diuine menti in his rerum operibus tribuens.

¶ De Solone. Uin lib.iij.spe.hist.c.xx. hoc refert. Solon
De solone. aiebat. Si in vnũ locũ mala sua cũcti cõtulissent:futurum vt ꝓpria deportare domũ:quã ex cõi miseriarũ aceruo portionem suã ferre mallẽt. Quo colligebat nõ oportere nos que fortuito patimur:precipue intolerabilis amaritudinis iudicare. Idẽ dicebat aliquid quotidie se discentẽ senescere. Hic moriens assidẽtibus amicis sermonẽ de quadam re inuicẽ cõferẽtibus caput erexit. Interrogat⁹ quare id fecisset:rñdit. Ut cũ istud de quo disputatis quicq̃d illud est percepero:moriar. Hui⁹ solonis legit esse illa elegãs sntia. Felicitatis iudex dies vltimus est:⁊ appellationis honorem sapienti ꝑfirmat rogus. Tull. de senecture. Pisistrato
De pitaco. tyranno a solone rñsum est q̃renti qua tandẽ re fretus sibi tam audacter resisteret:senectute. ¶ De pyttaco Uale. in iiij. Pyttacus moderatione pectus instructũ habuit:q̃ Alceum poetã amaritudine odij ⁊ viribus ingenij ꝓtra se pti-
De cleobulo. nacissime vsum tyrannidẽ a ciuib⁹ delatã adeptus:rñmodo q̃d in opprimendo posset admonuit. ¶ De Cleobulo. Magis inq̃t amicoꝝ inuidiam/q̃ inimicoꝝ insidias debemus cauere. Illud essi apertũ:hoc celatum est. malũ nocen-
Debiante. dicq; fraus quo nõ sperat potẽtior. ¶ De Biante. Hale. ait. Bias prieneus cũ patrĩa ei⁹ prienẽ hostes inuaderent:oibus preciosarum rerũ onustis põdere fugientib⁹:interrogatus cur nihil de bonis suis secũ ferret:rñdit. Ego certe in quit bona mea oia mecũ porto. Pectore essi illa gestabat: non humeris nec oculis visenda:sed aio estimanda q̃ domicilio mẽtis inclusa:manib⁹ mortaliũ labefactari nequeũt ⁊ vt manentibus ꝓsto sunt:ita ⁊ fugientes nõ deserũt. Idem Bias prieneus asebat oportere ita hoĩes in vsum amicitie versari:vt meminissent eã ad graues inimicitias posse conuerti. Sz vt dicit Aug. de ciui. dei. Valde mund⁹ paup erat ⁊ nudus sapiatq; si solũ septẽ noiabant exyniuerso. Sz ⁊ hi q̃ sapientes mũdi stulti facti sunt:q; essi nõ habuerũt sapientiam. s. verã dei notitiã:perierunt ꝑpter suã insipientiam.

§.IIII. Delicẽtia data iudeis ad

redeundum in hierl'm. Anno igit primo darij ꝑsm Uinc.spe. histo.lib.xiij.c.xiij. Daniel orauit dñm vt darius ⁊ cyrus liberarent ppl'm iudeoꝝ a captiuitate. Et data est sntia de licentia redeundi dãda:quã egressam a dño gabriel nunciauit danieli. disponẽte añt dario de licentia hmõi danda/prenentus morte non impleuit. Post mortẽ vero darij cyrus monarchiam tenuit orientis:cuius sedẽ posuit apud ꝑsas: licet regnũ medoꝝ maius esset ⁊ honorabili⁹ ꝛeo q̃ ꝑseꝰ in regẽ sublimauerant. Itaq; cũ vniuersum regnum medorum ⁊ ꝑsarũ esset devolutũ ad eũ:in huius regni anno primo suscitauit dñs spm eius vt impleret verbũ Hiere. Et dedit libertatẽ oibus q̃ erant in regno suo iudeis:⁊ licentiam redeundi in iudeã ⁊ reedificandi domũ dñi. Excitatus añt fuit ex verbis Esa. q̃ ante ducentos ⁊ decem annos scripserat dñm de ipso dicentem. Hec dicit dñs christo meo cyro cui⁹ apprehendi dexterã Esa. xlv. Uñ ⁊ in ꝓncipio ꝑmi lib. Esdre ỏz. In anno ꝓmo cyri regis ꝑsarũ vt cõpleretur verbũ dñi ex ore hieremie. Suscitauit dñs spm regis ꝑsaꝝ ⁊ traduxit vocẽ in vniuerso regno suo:etiã p scripturam dicens Hec dicit cyrus rex ꝑsarũ. Oia regna terre dedit mihi dñs deus celi:⁊ ipse ꝓcepit mihi vt edificarẽ ei domum in hierl'm q̃ est in iudea. Quis est in vobis de vniuerso populo eius? Sit deꝰ cũ eo. Ascendat in hierl'm q̃ est in iudea ⁊ edificet domũ dñi dei isrl. Ipse est deus qui est in hierl'm. Oẽs reliqui vbicunq; habitẽt adiuuẽt eũ de loco suo auro argento ⁊ substãtia. Et surrexerũt ꝓncipes patrũ de iuda ⁊ beniamin. sacerdotes ⁊ leuite omẽs quoꝝ deus suscitauit spm vt ascenderent ad edificandũ templũ dñi quod erat in hierl'm. Rex quoq; Cyrus ptulit vasa templi/q̃ asportauerat nabuchodonosoꝛ in babyloniẽ:⁊ posuerat ea in templo dei per manũ mithridatis/⁊ numerauit ea sasabasar principi iude in totũ vasa aurea ⁊ argẽtea sub diuersis formis numero q̃nq; milia q̃dringenta/q̃ portata fuerunt in hieru salem ab his qui redierũt in hierusalem. Et in.ij.c. Esdre ponuntur principes familiarũ/cũ familiarũ numero:et in summa fuerũt quadraginta duo milia trecenta seraginta: exceptis seruis ⁊ ancillis eoꝝ:qui erant septẽ millia trecẽti triginta septẽ:ascendentes de babilone in hierl'm cũ mulis/equis/asinis/⁊ camelis multis. Uerũ q̃ fere oẽs nati erant in babilonia ⁊ possessiones ibi habebant:eligebant manere in terra natiuitatis sue. Qui vero ascendere dispo nebant pigri erant ⁊ morosi vsq; ad tertium annũ cyri. Qõ cernens daniel magis affligebat dolore:et orans deũ vt qui dederat regibus aim liberãdi daret ⁊ pplo animũ redeũdi Et tunc oranti apparuit angelus/q̃ narrauit de principe persarũ ⁊ principe grecoꝝ sibi resistentibus q̃ erant angeli:vel mali ꝑsm Hiero. vel boni. ꝑsm Greg. qui impediebant eoꝝ liberationẽ:⁊ michaele adiuuante ad eorũ liberationem vt habeẽ Dañ.x. In tertio igitur anno cyri regis persarum exhortante eos ad hoc Zacharia ꝓpheta:qui tunc in chaldea erat sub zorobabel duce ⁊ ihesu magno sarcerdote:egressi de babilone applicuerũt in hierl'm mense septimo. cõueniẽtibus oĩbus in hierl'm erecto vtcũq; altari obtulerũt sacrificia ꝑsm legem vt hr̃. s. Esdre.iij. ⁊ fecerunt festũ tabernaculorũ. Et hic tertius annus cyri est annus. lxx. relaxande captiuitatis. quã predixerat Hiere. Nam et Hiero. dicit primũ annũ Cyri fuisse septimũ vltime decadis. Unde ⁊ tertius annus cyri/est septuagesimus relaxationis fiende. Cui cõsonat Josephus. Et hec opinio magis est certa ⁊ pluriũ authoritatibus sancita inquit Uincen. in spe. histo. Ubi notandũ q̃ ꝑsm istam cõputationem oportet q̃ anni. lxx. captiuitatis/de quibus ꝓdixit Hieremias/incipiant cõputari ab anno Josie. xiij. sub quo Hieremias cepit prophetare ⁊ terminanẽ in primo anno cyri Sic essi cõputantur primo. xviij. anni q̃bus regnauit Josias post ꝓdictũ. xvij. annũ. Scõo. xj. anni ioachim quibus regnauit patre. s. ioachim ducto in babyloniã. Tertio. xj. anni quibus regnauit sedechias frr̃ eius. Quarto .ix. anni quibus post captiuitatem vltimã ⁊ destructionẽ hierusalem regnauit nabuchodonosoꝛ magnus. Quinto. xxj. anni quibus regnauerũt filij eius:⁊ balthasar quem occidit cyrus ⁊ illo primo anno capta ab eo babylonia ⁊ facta monarchia dedit licentiam iudeis redeundi in hierl'm. Qui numeri si simul iungantur cõstituunt. lxx. vsq; ad annũ primum cyri vel tertiũ ꝑsm Hiero. Aliqui alij incipiũt cõputare ãnos captiuitatis in babyloniã a tertio anno eliachim i. ioachim:⁊ terminant eã in. xx. anno cyri regis. Restaurationis vero tẽpli sub dario filio histaspis cõplentur. lxx. anni desolationis templi. Sed prima opinio est magis trita. Anno añt scõo mense .ij. reuersionis in hierl'm iecerũt fundamenta tẽpli. Porro samarite qui erant quasi vicini indignati impediebant manꝰ eoꝝ. Cũq; p se impedire non possent:dederunt munera principibus regis:q̃ pecunijs corrupti/cyro tñ ignorante adeo impedierũt eos/q̃ in. xxx. annis quibus cyrus regnauit nõ eduxerũt muros tẽpli: niſi vsq; ad appodiationem. Quãtũ añt supuixerit daniel post reditũ ppli in iudeã/nescit:defunctꝰ añt sepultꝰ est in spelunca regali. ¶ Anno añt cyri. xiij. Cresus a cyro captꝰ est ꝑsm Euse. in chron. s. lydoꝝ regnũ cuius erat rex destructus est:q̃ stetit annis. ccxxxj. Hec fuit vltima cresi captio. Nã altera vice legitur fuisse a cyro captꝰ semel ⁊ iterum. vnde Boe. Nesciebas cresu regẽ lydorũ cyro paulo ante formidabilem:mox deinde miserãdum flãmis traditũ/misso celitus imbre defensum. Qõ de secũda eius captione intelligendum est:primo essi eũ captũ narrant Justinꝰ ⁊ Orosius:ꝛ vita ⁊ patrimonio donatũ. Deinde dicit Justinꝰ eũ rebellasse. Dicit essi Orosius. Cum cyrus babilonem oppugnaret/cresus rex lydoꝝ famosus opibus/cũ ad auxiliandum babylonijs venisset:victus/solicite in regnũ refugit. Cyrꝰ añt postq̃ babylonẽ vt hostis inuasit:vt victor euertit:vt rex disposuit bellum trãstulit in lydiam. vbi ꝓtritũ iã superiori prelio exercitũ nullo negotio fudit:cresum cepit:captũ vita ⁊ patrimonio donauit. Quod añt Euseb. in chron. scribit octauo ãno cyri cresum ꝓtra eũ bellũ mouisse:de illo bello accipit/quo post captã babyloniã iam ab illo captꝰ vita ⁊ patrimonio donatꝰ:postea rebellauit. De qua cyri clementia Justi. ait. q̃ non minus victori q̃ victo vtilis fuit. Nam ex vniuersa grecia/cognito q̃ illatũ creso bellũ esset auxilia velut ad cõe extinguendũ incendiũ ꝑfluebãt. Tantus cresi amor apud oẽs vrbes erat: q̃ passurus Cyrꝰ grauebellũ erat:si quid in cresum grauius/cõsuluisset. Alij hi storiographi narrant. q̃ in secũda captione eũ cyrꝰ rogo supponi ⁊ assari iussit ⁊ subito tãta pluuia facta est:vt eiꝰ im-

Captio cresi reg is lydo rum oꝛ ditissi

mensitate ignis extingueret. vnde occasionē repperit euadendi. Cū olim oia hic sibi pspere euenisse gl'aret: et opum copia nimiū se iactaret: dictū est ei a solone quodā sapientissimo nō debere quēq in diuitijs ⁊ prosperitate gloriari. Quadā nocte vidit in somnis/q iupiter eum aqua pfunderet/⁊ sol extergeret. Oō quū filie sue mane indicasset: illa vt res se habebat prudenter absoluis dicens: q cruci esset affigendus: ⁊ aqua pfundendus: ⁊ sole exiccandus. Oō ita demum accidit. Nam captus a cyro crucifixus est. Solin⁹ Cum victor inquit cyrus intrasset sardis/vbi tunc cresus latebat: atys filius eius cresi qui vsq ad illud tps fuerat mutus exclamasse dicit. Parce patri meo cyre: ⁊ hominem esse vel casibus disce nostris. ¶ Eotēpore pysistratus scōa vice regnauit athenis: de quo Justi. li. ij. ait Pysistratus quasi sibi non patrie vicisset tyrannidem per dolum occupat. Quppe voluntarijs verberibus domi affectus: lacerato corpore in publicū egreditur: aduocata concione vulnera populo ostendit: de crudelitate principū a quibus se hoc passum simulabat/conquerit. Adduntur vocibus lachrime: ⁊ inuidiosa oratione multitudo credula accendit. Amore plebis inuisum se senatui simulat: obtinet ad custodiam corporis satellitū aurilijū p quos occupata tyrannide p annos. xxxij. regnauit. De eodem Vale. lib. vij. Pysistratus tantū valuisse dicendo dr vt ei athenienses regni imperiū ofone eius capti pmitterent: ꝑ sertim qui e cōtraria parte amātissimus patrie Solon niteretur. ¶ Idem Vale. Pysistratus athenienſis tyrānus: qui adolescēs quidam amore filie sue accensus in publico obuiā sibi factā oscula tus esset: hortante vxore vt ab eo capitale suplicium sumeret: rūdit. Si eos q nos amāt occidimus: qd illis faciem⁹ q bus odio sum⁹? Hec vox de ore tyrāni ex humanitate emanauit. In hūc itaq modū filie tulit iniurijā: ac multo laudabilius suā. Idem a trasippo amico inter cenā cōuitio lacessitus ita animū ⁊ vocem ab ira cohibuit: vt putares satellitem a tyrāno male audire. Deniq trasippus concite temulentie impetu erectus/os eius sputo respersit: nec illuz ad sui vindictam accēdere valuit. Qui etiā filios suos violate patris maiestati subuenire cupientes/retraxit. Postero aūt die trasippo supplicium a se volētaria morte volenti exigere ad eum venit tirānus: dataq fide/cū eo in eodem amicitie gradu pmānsit. Tempore⁹q cyri anaximenes physicus agnoscitur. Simonides poeta clarus habetur. Et chilon q vnus de septem sapientibus fuit: et Thales mileſius moritur ſm Euſe. Postea cyrus quum preclusisset curſum fluminis: gentē lydor bellicosissimam astute redegit vnde in socordiam. tradidit enim eis solemnitates ⁊ ludos prociens vt lusibus ⁊ conuiuationibus ⁊ amplexibus vacarent quasi beniuolentiam eis ostēdens: in hunc modū eos enervauit: ⁊ quos bello non poterat: per libidinem expugnauit. Postea vero transgressus araxem amnem a regina massagetarum tomyri victus ⁊ occisus est. Que caput eius precisum in vtrem plenum sanguine humano proijciens dixit. Satia te sanguine quem sitisti.

Iocundum rū ſum.

Utrisor tesener uank de litijs.

Hec ea dē dicit iuſtin⁹ lib. j.

§. V. Cyro succeſſit in monarchia perſarū filius eius cābises anno ūnte etatis. lxj. Mūdi vero ter. M. cccc xxūij. ſm minorē cōputationem quam ponit Hiero. in translatione ſua qua vtimur: ⁊ Euſeb. Secundū aūt aliā cōputationē maiorē quam ponūt. lxx. ⁊ Beda: ⁊ cōius tenetur ab initio mūdi vsq ad cābisem ſunt ānj quatuor milia ſexcenti ſeptuagintaquatuor ⁊ regnauit iſte annis octo ſm chronos. Hic est cābises q imperio patris adiecit egyptum inquit Helinādus li. xv. Sed offensus superſtitionibus egyptiorū: apis ceterorūq deor edes dirui iuſſit. Ad hammonis quoq nobiliſſimū tēplū expugnādū exercitū miſit: q tēpeſtatum ⁊ arenarū molibus oppreſſus interijt. Hic cābiſes adeo ſeuerus fuit: vt quēdā iniuſtū iudicē excoriari fecerit: ⁊ ſup ſellā cute eius adoptā filiū ei⁹ iudicis fecerit ſedere: vt timeret iniuſte iudicare/ne ſimile iudicio pateret. ¶ Hic cābiſes legit a natiuitate furioſus fuiſſe: ⁊ ortū nili per totū terrarū ſpacium queſiſſet: q epulis ei deficiētibus coactus eſt carnes ſuorū comedere ſociorum. Hic cambiſes ſm hiſto. ſcho. cyri filj ⁊ in regno ſucceſſor apud eſdrā artaxerxes vel aſſuetus dr: in hiſtoria vero Judith nabuchodonoſor. Huius igitur tpe principes terre finitimi iude qui impediebāt iudeos reuerſos de babilonia a reedificatione ſcī templi: bethleem: quem Joſephus dicit ſcriptorē oim q accidebant: ⁊ aliſ q iudicabant ſpiā ⁊ phenicianı ſcripſerunt cambiſi: q iudei reediſſe cabāt hierlm ciuitatem peſſimam ⁊ rebellē: que ſi haberet complemētum negaret tributa regibus ⁊c. vt habet. j. Eſdre. iiij. Quibus reſpondit artaxerxes qui ⁊ cambiſes hic dicit/q prohibe rent ipſos iudeos proſequi edificium inchoatum Quod. ⁊ factum eſt. Et ſic intermiſſum dictum opus vsq ad darij ſecundū annum: vt infra dicetur.

De malo iudice excoriato. Cambiſes alio noīe dr artaxerxes vel aſſuer⁹ vel nabuchodonoſor.

§. VI. Hoc tēpore dicitur factū

qō ſcribit in hiſtoria iudith ſm hiſto. ſcho. ⁊ Vicen. in ſpe. hiſto. Sed vocat in dicto libro iſte Cambiſes nabuchodonoſor. Mortuo enim cyro rege quidam arphaxat medus in egbathanis ſurrexit/⁊ reparauit eam/⁊ muniuit inexpugnabiliter: quaſdā partes medie ſibi conſiliando: vt tādem tota media imperaret. Nabuther vero rex aſſyriorū qui regnabat in niniue anno. xij. regni ſui obtinuit eam. Hic est cambiſes cui pater adhuc viuens niniue: et ſi prius vt ſupra dictum eſt deuictā ⁊ debilitatā: ⁊ regnū aſſyriorū conceſſit: ⁊ eū nabuchodonoſor nominauit. Hic mortuo pre duodecimū illius regni anno habebat. Nam in regno monarchie nō niſi octo annis regnauit. Qui poſtq factus eſt monarcha: exaltatus eſt cor eius. Et miſit ad omnes qui habitabant in cilicia: damaſco: galilea ⁊ ſamaria vsq in hierusalem: erigens tributa grauioza q patres ſui. Qui oēs vno aō contradixerunt. ¶ Tertiodecimo igitur anno regni ſui miſit holofernē principē exercituū ſuorū cum innumera multitudine: vt oēs ciuitates quas poſſet: ſuo ſubiugaret dominio. Oēsq deos exterminaret: vt ſolus ipſe adoraretur p deo. Quūq egreſſus ad bellum eſſet contra oēs nulluſq poſſet eius potentie reſiſtere: Judei parauerunt ſe ad reſiſtendū: obturantes aditus montiū: ne ad eos accedere poſſet. Quūq hoc audiſſet holofernes: interrogās de conditionibus gentis illius achior dux ammonitarum diffuſe locutus de ea/in laudem eius: ⁊ q deus ꝑter peccata eorū tradebat eos in manus inimicor quando male ſe habebant ⁊c. Hoc audiens holofernes indignatus contra achiorem iuſſit eū deferri ad gentē inimicorū. Quē nunclj aſſociantes: ſentientes quoſdā diſcurrere ex inimicis: ligatum ad arborem dimiſerunt. Sed ad dictū locum veniētes iudei: ⁊ hūc inuenientes duxerunt in ciuitatē. Ubi interrogatus de cā illius ligationis totam facti ſeriem explicuit. Qui ſe deo cōmendarunt vacantes ieiunijs ⁊ orationibus ⁊ ſacerdotibus ad hoc exhortantibus. Et quum holofernes abſtuliſſet eis aquā/⁊ deficeret ī ciuitate ficcatis ciſternis vt ad menſurā darēt ppl'o: ceperunt cōqueri contra maiores quare non ſe dediſſent holoferni. Sed ozias ex pmoribus bethulie cōfortauit eos: promittens ſe ciuitatē daturum ſi deus infra. v. dies non liberaſſet eos. Oō quum audiſſet Judith vidua ſanctā mulier pulcherrima ⁊ ieiunijs ⁊ orationibus dedita: egreſſa domū allocuta eſt ppl'm: ſacerdotes reprehendens de modicitate cōfidentie diuini adiutorij. Exinde reuerſa domū facta oratione cum magna deuotione: ⁊ poſtea ſe ornans ſtudioſiſſime: exiuit ciuitatem cū vna ancilla nemini indicans qd agere intenderet: ſed tm q orationi inſiſterent. Attingens autē ad caſtra inimicor/inuenta ab eis ⁊ interrogata de cauſa talis acceſſus: dixit ſe velle loqui holoferni. Oō ⁊ fecit: multa eū alloquens: ⁊ q ſciebat ciuitatē eſſe tradendā in manibus ſuis: ⁊ ideo exiſſe ad eū vt doceret modū ad citius capiendū. Holofernes aūt captus eſt amore illius: ⁊ iuſſit ſeruis ſuis vt dimitterent eā ire quo vellet. Facto aūt cōuiuio ipſa inuitata acceſſit: veſcens tm cibis quos ſecū adduxerat. Expleta cena ipſe holofernes cū ſuis factis ebrijs citius ſomnum ceperūt. Judith Judith facta oratiōe intrans papiloā holofernis: cuput abſcidit eius dormientis abſcidit: ⁊ mittens in ſportā dedit ancille caput ſue. Reuerſaq ad ciuitatem ingrediens de nocte conuocato omni ppl'o ⁊ achior. oſtendit oibus caput holofernis: factū declarans: ⁊ admonens vt ſummo mane ꝓcedant cōtra hoſtes. Oō quūq feciſſent: cubicularij volentes excitare principē ſuū: inueniētes decapitatū/hoc diuulgāres dederunt ſe oēs infugam. Quos iudei et ſi pauci ꝓſequentes/multos occiderunt: ⁊ ꝑdam maximā de caſtris eor aſportarunt. Uenitq ſummus ſacerdos ioachym de hierlm in bethuliam ad videndū Judith mirabiliter eam laudans. Et ipſa domino de tanto beneficio gr̄as egit/⁊ cāticus edidit. Judith ¶ Uertit aūt in dubiū q ipſa locuta eſt ad holofernem q ancōni caperet ciuitatem ⁊ hmōi/q videnť mendacia. Sed eſt multiplex modus loquēdi. Unus eſt q vtiq mendacia dixerit: ſerit mē nec de hoc laudat: ſed de indole eius ⁊ magna beniuolentia ⁊ beneficentia eius ad ppl'm ſuum: ꝑ cuius liberatione ſe ad mortē erpoſuit. Alius modus magis pius eſt/q non dixerit mendacium p illa verba: ſed q locuta eſt ꝓphetice predicens iudeos tradendos ſub manibus ppl'i gentilis. ſ. ſub tito ⁊ veſpaſiano: ꝑter peccata q commiſerunt in chriſtum ⁊ ap'los. Tertius modus eſt: q ea. ſ. q dixit de ppl'o capiendo iſrael intelligeret ſm demerita illi⁹ ppl'i: quia. ſ. peccata eor hoc exigebant vt traderent: ſicut exponebat iudith. Uel etiā merita eor̄: q: adeo iam deſolati erant: ⁊ pu

De hiſtoriau dith.

sillanimes effecti: q volebant se sponte tradere. Uel oia intelligenda sunt sub cõditione/nisi deus liberaret eos: t iõ nõ mentiebaꝫ talia loquens: licet audiẽtes aliter intelligerent. s. q loquereꝫ simpliciter t assertiue. Hec Uin. in spec. histo. De hoc aũt q ỹ sponte t scienter dedisse occasionem ruine holoferni. põt dici q sic oꝛnãdo se nõ intendebat eũ scandalizare: t laqueũ vel obicẽ ad ruinã rendere: sed intendebat primo liberationẽ ppli sui scõo ad vtilitatẽ holoferni: vt sc; ad tps in ea captus minus peccaret: habẽs autẽ multas cõcubinas t cõiugatas: t forte cõcubinos: multis modis peccabat etiã ꝓtra naturã: qꝛ his immundicijs abũdabant gentiles. Unde in eius amoꝛe suspẽsus minus peccabat. ¶ Huius Cambisis tpe: vt dicit Justi. lib. ij. post pystratũ filius eius diocles p vim stupꝛata virgine a fratre puelle interficit. Hippias aũt frater dioclis paternũ renẽs imperiũ athenis p tyrannidẽ: comprehendi iubet interfecꝛem fratris: t noiare cogit oẽs cõscios cedis: qui cõsulta noiauit oẽs amicos tyranni. Quibus oibus interfectis: t interrogatus ille vtrũ aliquis de conscijs superesset: respõdit neminẽ esse quẽ amplius moꝛi vellet preter ipsum tyrãnum. Qua voce ipsius tyranni se victoꝛẽ post vindictam soꝛoris pudicitie ostẽdit. Huius virtute admonita ciuitas libertatis hippiã expulit regnoꝛ: t egit in exilium. Helinandus. Ad inuidiã vsq; polycratis samioꝛũ tyranni abundantissimis bonis conspicuus vite fulgoꝛ excessit: nec sine causa. Omnis enim conatus eius placido excipiebatur itinere. spes circumcupite rei fructũ apprehendebat. semel dũtaxat vultum mutauit ꝓbꝛeui tristicie salebꝛa succedente: quum annulũ admodum sibi gratum in ꝓfundum de industria aque/de ois incõmodi expers esset abiecit. Quem tamen continuo recuperauit capto pisce qui eum deuoꝛauerat. Sed hunc cuius felicitas semper plenis velis ỹperum cursum tenuit oꝛetes darij regis ꝓfectus in excelsissimo micalenus montis vertice cruci affixit: t ex quo putres eius artus t tabidio cruoꝛe membꝛa manãtia/samos amara seruitute aliquandiu pꝛessa: liberis ac letis oculis aspexit. ¶ Hui⁹ Cambisis anno. vj. ỹm Euse. in chꝛoñ. xxviij. oy nastia qua perse obtinuerant egyptum defecit. Sicq; cessauit ad tempus regnum illius regionis: obtinuit quippe eam cambises t successoꝛes eius vsq; ad darium filium xerxis annis centum vndecim. Hic cambises edificauit babylonem in egippto.

De diocle atheniensi.

polycratesamioꝛus tyrãnus.

§. VII. Anno aũt octauo Cambisis pythagoras pbꝰ clarus habeꝫ ỹm Euseb. in chꝛo. De quo Aug. de ci. dei. li. viij. c. ij. ait. Italicum pbꝰ genus illius partis italie q̃ quondã magna grecia dicebaꝫ: authoꝛes habuit pythagoꝛam samiuꝫ: a quo etiã ferunt ipm pbie nomen exoꝛtum. Nam quũ antea sapiẽtes appellarẽt: q̃ modo quodã vite laudabilis alijs pꝛestare videbant: ille interrogatus q̃d se ꝓfiteret: philosophũ se esse ñdit. i. studiosũ vel amatoꝛem sapientie: q̃m se ꝓfiteri sapientem arrogantissimum iudicauit. Justi. de eo. Hic samius demarato locupliete negociatoꝛe natus/magnisq; sapientie incrementis foꝛmatus: longe patre ditioꝛ/eo q negotiatoꝛ pater tanta nequiuit acquirere: quanta filij contẽnere malunt q̃ habere. Qui egyptũ primo/moꝛ babyloniã ad discendum sydex motus/oꝛiginẽq; mundi spectandã ꝓfectus/summã scientiam consecutus: Inde regressus cretam t lacedemoniã ad cognoscendas minois: t lycurgi leges contendit. Quibus oibus instructus crotonem venit: populũq; in luxuriã lapsum authoꝛitate sua ad vsuꝫ frugalitatis reuocauit. Laudabat quotidie virtutem: t vitia luxurie contẽnebat: casusq; ciuitatum hac peste perditaꝝ enumerabat. Tantumq; studium ad frugalitatem multitudis ꝓuocauit: vt aliquos ex eis luxuriatos in optimaꝫ frugem cõuersos fuisse incredibile videꝛet. Matronaꝝ quoq; separatã a viris doctrinam t pueroꝝ a parentibus frequenter habuit. Docebat nunc has pudicitiã t obsequia in viros: nunc illos modestiam t literaꝝ studiũ: inter hec velut genitricẽ virtutum frugalitatẽ oibus ingerebat. Consecutusq; disputationum assiduare erat/vt matrone auratas vestes: ceteraq; dignitatis sue oꝛnamenta velut instrumenta luxurie deponerẽt oiaq; delata in iunonis edem ipsi dee cõsecrarent: asserens vera oꝛnamenta matronaꝝ pudicitiã non vestes esse. Hic quuꝫ annos. xx. crotone egisset. metapontũ migrauit: ibiq; decessit. Cuius tanta admiratio fuit vt ex domo eius templum facerent: teſiq; ꝓ deo colerent ¶ Ualerius de eo lib. v. Pythagoꝛe tanta veneratio ab auditoꝛibus tributa est vt que ab eo acceperant in disputationẽ dedicere nefas existimarent. Quin etiã interpellati ad reddendã causam hoc solum respondebant: pythagoꝛã dixisse. Hic egyptum peteus eoꝛum scientiã didicit: deinde ad persas ꝓfectus magica artẽ percepit. Tullius de eo. tauromenitanũ iuuenem libidine flagrãtem quũ audisset pythagoꝛas ad ostiũ amice meretricis insanire: iussit psalteria tria canere p spõdeũ: ca t ita eum ad sanã mentẽ reuocauit. Et hiero. in libꝛ. contra Joui. dicit pythagoꝛe filiam virginem choꝛo virginũ pꝛefuisse: t castitatis eas instruxisse doctrinis. Idẽ hier. super Eccliã. pythagoꝛicoꝝ disciplina est tacere p quinquẽniuꝫ/ t postea eruditos loqui. Idẽ inutile est crebꝛo videre per que captus es: t eoꝝ experimẽto te cõmittere q̃bus difficulter careas. Nã t pythagoꝛei frequentiam huiusmodi declinantes: in solitudine t locis desertis habitauere. Hic etiã dicit t bene pbiam esse meditationẽ moꝛtis/ quotidie de carcere coꝛporis nitentem aie educere libertatẽ. Hic pythagoꝛas ỹm Uincen. spe. histo. apud grecos primus inuenit alias imoꝛtales esse: t de alijs coꝛporib⁹ trãsire ad alia. Unde primũ dicit se fuisse euphoꝛbiũ scõo ralidẽ: tertio hermoniũ: quarto pinũ: ad extremũ pythagoꝛã. Et post certos tempoꝛum curriculos ea que fuerant rursum fieri: nihilq; in mundo fieri nouum: discentias reminiscentias esse. In his autem plurimum errauit. sunt enim hec contra fidem catholicã: ex q̃bus deprehendiť q verũ sit illud salamonis in li. Sapie. Uani sunt oẽs hoies in q̃bus non subest sciẽtia dei: vera sentiens de cunctis credendis t agendis.

Magice ars.

Cogitatio moꝛtis est pbia

§. VIII. Post cambisez regnuꝫ persarum obtinuerunt duo ex septẽ magis. i. sapiẽtib⁹ qui iudicabãt regnũ persaꝝ in hũc modũ. Ipse Cambises quuꝫ vidisset in somnis fratrẽ suũ Mergidem noie quasi regnaturum in solio aureo residentẽ: Euigilãs a somno/exterritus fecit eũ occidi: ad qõ faciendũ comitẽ elegit pꝛexaspezynum ex septẽ magis. Quo facinoꝛe perpetrato facti penitens/ t se fratricidã clamitãs: eodẽ gladio quo fratrẽ occiderat se trãsuerberauit. Hic aũt magus moꝛtuo cãbise: t vt refert hist. scho. atossam filiã cãbisis ducẽs in vxoꝛem/ sumpsit regnũ: simulãs nõ velle ipse regnare: sed regnũ conseruare Mergidi cãbisis germanoꝛi qꝛ puer tunc eraꝫ: tãq; viuus esset quẽ occisum nouerat: hic aũt dicebaꝫ oꝛopastes. Quũ aũt post septẽ menses regni sui moꝛeꝛet. substituit sibi fratrẽ iuuenẽ elegantẽ t foꝛmaꝝ virib⁹: dicens hunc esse mergidẽ: filiũ Cyri/fratrẽ cãbisis: erat enim multũ similis mergidi: t apud pꝛas sub specie maiestatis/persona Regis occultaꝫ/ vt raro videat. Sed oꝛthanes vnus ex septem magis suspicatus illũ nõ esse mergidẽ: interrogauit phedimã filiã q̃ vna erat ex cõcubinis regis an ille esset cyri filij an oꝛopastis frater. Quumq; diceret se hoc nescire/ docuit ei modũ ad cognoscendũ: admonens eã videlz vt quuꝫ de nocte cũ eo doꝛmiret/ contrectando caput eius inquireret an aures haberet. Sciebat magus ille pater puelle fratrem ipsius oꝛopastis quem suspicabatur esse/ auriculis careꝛe: qꝛ sibi eas cambises viuẽs ob certã causã precedi fecerat. Qõ illa agẽs/ t sine auriculis foꝛe patri nficians: coniuratione facta p eum cum alijs magis ipm occiderũt. Sicq; illi duo fratres magi nõ per annũ integrũ apud persas regnauerunt. Et refert Ualerius lib. ij. q̃ perse nõ aspiciũt liberos suos: priusq; septẽ annos impleuerint: quo paruulozũ amissionem equo animo sustineãt. Occisis magis inqt Justinus li. s. magna quidẽ gloria recuperati regni principiũ fuit: sed multo maioꝛ in eo qõ quũ de regno ambigerẽt: cõcoꝛdare inter se potuerunt. Erant enim virtute t nobilitate ita pares: vt difficilẽ ex his pplo electionẽ equalitas faceret. Ipsi ergo viam inuenerunt qua de se iudiciũ religioni t fortune cõmitterent: pactiq; sunt inter se: vt die statuta oẽs equos ante regiã domũ primo mane perducerent: t cuius equus ante solis oꝛtũ hinnitũ primum edidisset: is rex esset. Nã et solẽ perse vnum deum esse creditꝫ/ t equos eidẽ deo cõsecratos ferunt. Erat inter cõiuratos dariꝰ hystaspis filius cui de regno solicito oebares equi sui custos ait/ Si ea res victoriã moꝛaꝛeꝫ/ nihil negocij superesse/ nisi vt faceret de nocte equũ suũ misceri eque in illo loco quo cõgregandi erant: ratus ex voluptate veneris futurum q̃ euenit. Quo facto postera die quũ ad statutã hoꝛã t locum conuenissent oẽs: darꝰ equus cognito loco ex desiderio femine statim hinnitũ edidit: et segnibus alijs felix auspiciũ dño primus emisit. Tanta autem moderatio ceteris fuit: vt audito auspicio confestim equis desilirent: et darium regẽ salutarent. Et tunc cognatio darij iuncta cum pulchinis regibus fut. Moꝛq; in principio regni: cyri filiam in matrimonium accepit.

perse non videꝛẽt filios ante septennium

Pudicitia semper laudabilis fuit.

§. IX. Igitur post duos magos ỹm Uin. in spe. histo. quartus a cyꝛo darius filiꝰ hystaspis vnus ex septẽ magis persaꝝ monarchiã accepit anno ãte etatis. lxix. Mũdi vero ter millesimo. cccc. xlij. ỹm nostrã

translationem.ſm vero.lxx.t Beda anno quatermilleſimo dclxxix.t regnauit ānis.xxxvſ. Huic dario familiaris erat zorobabel filius ſalatiel de genere ioachim de tribu iuda. Quū eſſet interdixiſſet Cābiſes reedificationē tēpli in hieruſalem:aſcendit ad eū zorobabel:t per huius darij interuentum tentauit animū regis immutare:ſed nō valuit. Et tunc perſuaſit dario ſecretius vt votū voueret deo iſrael q ſi eū regē faceret:reſtauraret templū ipſum:t vniuerſa vaſa domus dñi q adhuc erāt apud reges perſarū remitteret ad hierlm. Qō t fecit: Unde quum audiſſet zorobabel darīū ſuſcepiſſe regnū.ad eū fiduciāliter acceſſit p ea re impetranda. Quumq; horātibus zacharia t Aggeo prophetis dñi pplm ad reedificationē tēpli:t principes perſarum qui erant eis vicini phiberent:nec per hoc dimitterent proſecutionem operis:ſignificauerūt hoc dario vt nota fieret eis voluntas ſua circa hāc rem:t aſcendit zorobabel cum dictis nūciis ad darīū:qui honorifice ſuſceptus eſt ab eo. Et quum darius feciſſet cenā magnā cunctis principibus prouinciarū:motaq; queſtione ſeu propoſito problemate inter tres cubicularios darij cuſtodes corporis ſui:quorum vnus erat zorobabel:q res eſſet fortior cūctis. Unus dixit vīnū:ſecūdus regē:tertius quieſt zorobabel dixit mulierē ſed adhuc magis fortē eſſe veritatē cunctis. Promiſit aūt darius magna ei q perfectius queſtionē ſolueret. Diſcuſſo ergo problemate corā dario t ſapientibus/t ſingulis aſſignantibus rationē dicti ſui/determinatus eſt iudicio oīm eſſe qō dixerat zorobabel:q ſcilz veritas fortior eſt oībus t ſemper manet vt plene habek.ij. Eſdre. Et ex hoc offerente ſe dario ad concedendū qō ab eo poſtularet:petijt zorobabel reedificationē in hieroſolimis/t remiſſionē vaſorum eius. Rex aūt darius recolens ſe hoc denouiſſe/gratanter annuit. Unde t vaſa templi ei conſignans/ſcripſit epiſtolas per eū/vt principes finitimarū nationū iudee/qui obtinuerant a Cambiſe q nō permitterent: pſequi inchoatus edificium:nullo modo amplius impedirent:ſed iuuarent impenſis regis:ſtatuens:vt quicūq; faceret contra hoc decretum:lignū ſumeret de domo eius in quo ſuſpenderet:t bona eius confiſcarent. Sic igīt ſcō anno darij hiſtaſpis reſumptum eſt opus tēpli dñi.t.vij.anno regni eiuſdē conſummatum. Unde a prima licentia data a Cyro qū inchoatum eſt opus/vſq; ad ſeptimum annū darij fluxerunt.xlvſ. anni.vt pz ex ſupradictis. Et ſm hanc conſtructionē templi interpollatā dixerunt iudei chriſto. Quadraginta t ſex annis edificatū eſt tēplū hoc:t tu ꝛc. Et menſe.xij.dedicarunt t poſtea tēpore ſuo phaſe celebrarunt. Quid aūt fuerit de arca federis nō eſt certū:credit tamē q hebrei adinſtar priorīs fecerunt aliā. Nam inter manubias quas tulerunt romani de iudea fuerunt arca/mēſa/t candelabrum.

Quid fortiſſimum.

§.X. Hoc tempore democritus

philoſoph⁹/t Heraclitus tenebroſus/t anaxagoras phūs et eſchilus tragediarum ſcriptor clari habent:vt dicit Euſeb.in chron. De Democrito refert A.gellius in lib.nocturnarticarum q ditiſſimus fuerit:t omne patrimoniū ſuū relinquens ciuibus ſuis/athenas profectus eſt:t ibi oculos ſibi eruit:vt vegetationes cogitationes haberet: liberi⁹ tamen dicit hoc egiſſe:ne videret bene eſſe ciuib⁹ malis. Ter tulianus autem aliam cauſam aſſignat:quia ſcilz feminas ſine concupiſcentia videre non poterat. Pozro merito ſibi oculos eruit:quia magicas tenebras oculis hūanis inuexit. Dixit enim Iſido. q artem magicā multis ſeculis poſt zoroaſtrem democritus ampliauit quādo hypocratis medicine diſciplina efflorūit. Heraclitus ſm Augu. dixit oēs deos cōſtare ex igne/ſicut pythagoras ex numeris:epicurus ex atomis. Hic ſicut Macrobius refert/dixit animam eſſe ſcintillā ſtellaris eſſentie. Fuerunt aūt vt teſtat Macrobius/duo heraclitivnus qui dictus eſt phyſicus/t cognominatus eſt heraclitus tenebroſus: alter ponticus qui dixit animam eſſe lucem.

Democritus.

ars magica.

Heraclitus.

§.XI. anaxagoras auditor fuit

anaximenis. Hic ſm Augu.lib.viij.de ciui.dei.c.ij. rerum oīm quas videm⁹ effector diuinū aīm ſenſit t dixit ex infinita materia q cōſtaret diſſimilib⁹ inter ſe particulis:rex oīm genera p modulis t ſpecieb⁹ pprijs ſingula fieri:ſed aīo faciente diuino. Merito de his dici pōt. Neſcierunt diuinam:neq; intellexerunt hūana/q eſſent agēda:t ideo in tenebris inferni habitāt. Iz fecerint veldixerint aliqua bona. Dicebat hic anaxagoras:q hō eſt mēſura oīm rerum. Hic vt ait Valeri⁹ li.viij.poſt lōgā peregriationē p ſapiētie ſtudio in patriā reuerſus:quū poſſeſſiones ſuas deſertas vidit:nō eram iāt ego ſaluus/niſi iſte periſſent. Hic audita morte filij:illi q ſibi renunciauerat reſpōdit. Nihil iāt mihi noui nunciasti:ego eſſ ex me natū ſciebā eſſe mortalē. Siquis hanc vocē(dicit Valerius efficaciter in aio receperit:nō ignorabit ita libero pcreādos/vt meminerit eſſe morituros. Sicut mori neminem qui nō vixerit:ita nec aliquem viuere poſſe qui nō ſit moriturus. Huic venenū datum eſt iāt Boe.vt reo mortis:eo q dixerit ſolē:nō deū/ſed lapidē eſſe ardentē:quē athenienſes p deo colebāt.ſ.ſolem. Sed dicit Aug.xviij.de ciui.dei.c.xlſ. Miror cur anaxagoras reus mortis factus ſit athenis:q dixit ſolem eſſe lapidem ardentē:negās vtiq; deū.ſ.ſolē eſſe.quum in eadē ciuitate gloria floruerit epicurus:viritq; ſecurus:nō ſolū ſolem vel vllū ſyderū deū eſſe nō credēs:ſed nec iouē nec vllum deorū oīno in mundo habitare prendēs:ad quem preces hoīm ſupplicationeſq; peruenīāt. Hic anaxagoras vt dicit Aug.li.viij.de ciui.dei.c.ij.ſucceſſorem habuit Archelaum q fuit magiſter Socratis qui Archelaus de particulis inter ſe diſſimilibus q̄bus ſingula queq; fierent/ita putauit conſtare oīa:vt etiā mētē ineſſe diceret:que corpora diſſimilia.i.illas particulas coniūgendo t diſcipando/agerēt oīa. Eſchilus tragediarū ſcriptor:dum quadam die in ſicilia ſub diuo eſſet capite caluo diſcooperto:aquila deſuper volitans cū teſtudine rapta:exiſtimans caput illud lapidem:teſtudinē ſuper ipſum illiſit:vt fracta duricia teſte/carnibus eius veſcerek. Quo vulnere principiū fortioris tragedie extinctum eſt inquit Valerius in nono.

Anaxagoras veneno perijt eo q ſolem nō deū ſed lapidē ardētē dixerit.

§.XII. Anno autem darii biſta

ſpis.xix.vt refert Juſti.lib.ij.ipſe darius rex perſarū quū filie lanthyni ſcytharū regis petitas nuptias non obtinuiſſet:bellū ei intulit. Armatiſq; ſeptingentis milibus hoīm ſcythiam ingreſſus eſt. Non faciētibus aūt ſcythis pugne poteſtatē:metuēs ne interrupto pōre iſtri reditus ſibi intercluderetur:amiſſis nonaginta milibus hoīm trepid⁹ aufugit:que iactura abundante multitudine inter dāna numerata nō eſt. Inde aſiam t macedoniam domuit:t ionas nauali bello ſuperauit. Cognitoq; q athenienſes ionibus contra ſe auxiliū tuliſſent:toēm impetū belli in eos cōuertit. Quo audito athenienſes a lacedemonijs auxiliū petierunt. Interim quū viderent perſas quatridui religione teneri:nacta occaſiōe nō expectatis lacedemonijs inſtructis x.milibus ciuiū/t plateenſibus auxiliaribus mille:aduerſus ſexcenta milia hoſtiū in cāpos marathonios in plium egrediuntur. Miltiades dux belli erat:t author non expectandi auxilij:quē tanta fiducia ceperat/vt plus preſidij in celeritate q in ſocijs duceret. Tantaq; in pugnā eunt̄ibus alacritas fuit:vt quū mille paſſus inter duas acies eſſent:t citato curſu ante iactū ſaggitarū ad hoſtē venerint. nec audacie eius euentus defuit:pugnatū eſt enim tanta virtute vt hinc viros inde pecudes putares. Victi per ſe in naues fugerunt:ex quibus multe ſuppreſſe:multe capte ſunt. In eo prelio themiſtoclis adoleſcentis gloria emicuit:t cyneger militis athenienſis:qui poſt prelij innumeras cedes/quum fugientes hoſtes ad naues egiſſet:tonuſtā nauē manu dextera tenuit:nec prius dimiſit q amitteret. Qua amiſſa/ſiniſtra quoq; nauē tenuit quam t ipſam quū amiſiſſet/ad poſtremū morſu nauē tenuit. Sicq; nec cedibus fatigatus/nec duabus amiſſis manibus deuictus/truncus ad vltimum velut rabida fera dimicauit. Ducēta milia perſarū eo prelio ſine naufragio ceciderunt. Anno darij.xxix. ariſtides cum ignominia de ciuitate ſua eijcitur. ſm Euſeb. in chron. Et addit Vincen.in ſpecu.hiſt. q legitur expulſus ex eo q preter modum iuſtus eſſet.

Cyneger militis.

§.XIII. Darius demum deceſſit

relictis multis filijs t in regno t ante regnū ſuſceptis. Ex quib⁹ artemenes maxim⁹ natu etatis priuilegio regnum ſibi vendicabat. Xerxes vero ſibi ex naſcēdi felicitate. Nā dario priuato nat⁹ ei erat artemenes:ipſo iā rege xerxes. Et ideo dicebat fratrib⁹ ante regnū natis/patrimoniū qō tunc darius priuat⁹ habebat iure deberi:ſibi aūt regnum. Tandē patruum ſuū anapharnē iudicē elegerunt concordi aiotadeoq; fraterna cōtentio fuit:vt nec victor inſultaueritnec victi⁹ doluerit:ſed t ipſo litis tpe munera ſibi nuicē mittebant:iocūda q̄ inter ſolū ſe non ſolatia:ſed t ſedula cōuiuia habebant. Judiciū q̄ ipm ſine arbitris vel ſine cōtentione fuit. Tanto moderaci⁹ tūc fratres inter ſe maxima regna diuidebant:quanto nūc exigua patrimonia partiunt. Hec Juſti.li.ij. Igit xerxes filius darij pſarū quint⁹ cepit regnare āno etatis ſue.cxvſ. Abſidiō ter millesimo.cccclxxix.ſm breuiorē cōputationē:t regnauit ānis.xx. Sic vt ait Vale.li.ix.adeo luxuriōſus fuit:vt edicto premiū ei proponeret q nouum voluptatis gen⁹ inueniſſet. De hoc Vale.lib.ſ.Xerxe lacedemoniā inuadēdi pſiliū agitāti/vinus libido.

Hec eſt qſtio iuris de q̄ doct. ij.l. ipe rialis.§ hiſillō. C.ō nu.

Xerxis

in patera infusum nō semel sed iterū in sanguinē cōuersus est. Qua de re monit⁹ est: ab incepto desistere. Idē lib. ix. Xerxes grecie bellū inditurus/cōuocatis asie principibus ait. Ne videret inq̄t meo tm̄ vsus cōsilio vos cōtraxi: ceterū memētote vobis magis esse parēdū q̄ suadendus. Sen. vs. de benef. Quū bellū grecie indiceret rex: animū tumentem/oblitūsq̄ q̄ caducis cōsideret/nemo non impulit. Quisq̄ in incerto multa iactarent: demoratus lacedemonius solus dixit. Ipsam illā qua sibi placeret multitudinē indigestā t grauē/metuendā esse ducēti. Nō em̄ vires habere sed pōdus tm̄ modica nunq̄ regi posse: necq̄u durare

Maximus exercitus xerxis regis.

q̄ regi nō pōt. Orosius. Habuit xerxes septingēta milia armatoꝝ de regnoꝝ t trecēta milia de auxiliatoribus. Rostratas naues mille ducentas: onerarias tria milia. aduersus tantus exercitū leonida rex spartanoꝝ cū q̄tuor tm̄ milib⁹ armatorū in āgustijs thermophylaꝝ obstitit: triduoq̄ cōtinue nō duorū pugna: sed vni⁹ ppⁱcedes fuit. Quarta die quū videret leonida hostem vndiq̄ circunfundi: socios hortat⁹ vt se ad meliora tēpora reseruēt. Ipse cum trecētis tm̄ viris sexcentorū milia castra irrupit. Perse quoq̄ ipsi spartanos adiuuāt mutuis cedibus suis. Preliū a p̄ncipio noctis in maiorē partē diei tractum est. postremo spartani vincēdo fatigati mortui inter mortuos ceciderūt. Ad suos dixerat ante ille clarissimus lacedemonioꝝ dux leonidas: Illa famosissima incitamēta: prandete inquit tanq̄ apud inferos cenaturi. Justi. li. ij. interiz xerxes mittit quatuor milia armatorū delphos/ad templū spoliādum: qui oēs hymbribus t fulminib⁹ deleti sunt. Pozro in initio belli consulentib⁹ spartanis apollinē delphicū: responsum fuerat aut regi spartanoꝝ aut vbi cadendū. Xerxes aūt duobus vulneribus in prelio acceptis/nauale certamen experiri statuit. Aduentante aūt Xerxe consulentibus athenien̄sibus oraculū delphicū. resp̄sum fuerat. vt salutē muris ligneis tuerent. Qō themistocles dux/nauiū presidium interpretatus: persuasit athenis t socijs vbibus vt naues edificarēt: probatoq̄ cōsilio p̄uges t liberos cū pretiosissimis rebus abditis insulis relicta vbe demādarit. Itaq̄ xerxes thespias t plateas t athenas vacuas hoibus incēdit. Et q̄m̄ ferro in hoies nō poterat: igne in edificia grassatur. Conferto autem nauali prelio/ipse in litore spectatoꝝ pugne residet. Artemisia regina halicarnassi q̄ xerxi in auxiliū venerat

Ui incit xerxes ab atheniēsib⁹,

inter primos duces acerrime pugnabat. t quum esset auceps pugnationes iurta preceptum themistoclis se paulatim certamini subtrahere ceperunt. Quoꝝ defectio t animos ceteroꝝ fregit/t persas iam fugā dudū circunspicientes/apte fugere persuasit. In qua fuga multe naues merse multe capte sunt: plures aūt senicia regis timentes domū dilabantur. Anxiū tot malis regē mardonius aggreditur persuadens regi in regnū redire priusq̄ aduersa fama domi res nouas moliretur. Se aūt si sibi residue copie tradātur. t vltionē ab hoste exacturū. t domesticā ignominiam ppulsaturum. Aut si aduersa fortuna perseuerasset: cessurum se quidē hosti sine regis infamia. Probato itaq̄ consilio/exercitus mardonio traditur. rex abydum vdi pontē quasi victor maris ex nauibus fabricauerat profectus est quē quū hybernis tēpestatibus solutū repperit: piscatoria scapha trepidus transijt in regnum. Talis fuit fuga regis cuius tam terribilis fuerat aduentus. Hanc eius fugam pulchre signauerat monstrosus ille partus equi: q̄ in eius exercitu lepore pepererat. Pedestres quoq̄ copie p̄m. Orosium que ducibus cōmisse fuerāt labore fame ac metu cōtabuerunt. t crudescente morbo tanta pestis/tantaq̄ feditas morientium exorta est: vt vie cadaueribus replerētur. vnde dire aues atq̄ inprobe bestie escarum illecebris solicitate: morib⁹undum sequebantur exercitum.

§.XIII. Cōfecto aūt bello ait

Justi. lib. ij. cū de p̄mio ciuitatis ageret: oīm iudicio athenien̄sium virtus ceteris p̄lata est. Inter duces q̄z Themistocles principes ciuitatū testimonio iudicatus gloriā patrie auxit. Huius tū themistoclis adolescentia tot vitijs in p̄n cipio subdita fuit vt eū pater abdicauerit: mater vero propter eū suspēdio vitā finierit. Hic est themistocles q̄ quū eū q̄dā consuleret de filia tan eā daret pauperi sed ornatoꝝ an locupleti parū p̄bato vroꝝ. malo inq̄t virū pecunia q̄ pecuniā viro indigentē. Idē theatrū petens quū interrogaret cuius vox auditu illi futura esset gratissima: rñdit. A quo artes mee optime canentur. Ex quo intelligitur ꝑm Uin. histo. eū valde cupidū fuisse glorie. Hic tandē themistocles exul vt legit⁹ a persarū rege xerxe suscept⁹: quū eum videret bellū inferre athenien̄sibus: ne aut destitueret bene de se meritū/aut oppugnaret patriam suam/magnesie hausto tauri sanguine moritur. Tulli⁹ quoq̄ de eo in libro de amicitia ait. Quis clarioꝝ in grecia themistocle: q̄s potentioꝝ qui quū imperatoꝝ bello persico greciā seruitute liberasset. ppter q̄ inuidia in exiliū expulsus esset: ingrate patrie iniuriā non tulit quā ferre debuit: sed fecit id q̄ viginti annis ante apud nos fecerat coriolanus. his adiutoꝝ contra patriam adiunctus est nemo. Itaq̄ vterq̄ sibi mortem consciuit. laudantur hi ab ethnicis sed condēnantur a catholicis. vt patet. xxiij. q. v. si non licet.

Pindarus.

§.XV. Tēporibus his pinda

rus/sophocles t euripides claruerunt ꝑm Euseb. in chron̄. Hic Pindarus e cōuiuij loco a castore t polluce spectantibus ceteris cōuiuijs vocat⁹ est. t mox eo egresso sup rema nentes triclinij collapsum est. Hic in gymnasio quū super gremiū pueri quo vnicedelectabat capite posito q̄eti se dixisset: placidū finē accepit ꝑm Uale.

Sophocles.

Sophocles q̄ vsq̄ ad summā senectutē tragedias fecit. vt testat Uale. quum ab eo ita sene quidā quereret. an etiā nunc rebus venereis vteretur. Da meliora inq̄t. Libenter em̄ istinc tanq̄ ab aliqua furiosa dñatione ꝑfugi. Idem iam senex tragediam quandā in certamen miserat: quūq̄ suspēsus ancipitis certaminis expectaret sniam: audiuit se vna snia vicisse/t pre gaudio expirauit. De euripide dicit Boe. in li. de ꝑso. Euripidis ꝑbo sniam/q̄ carentem libidinis infortunio dixit esse felicem. Hic Euripides quū a cena regis archelai domum rediret a canib⁹ dilaceratus est. Crudelitas fati/ingenio tanto non debita inquit Uale. Idē autē archelaus rex intātū dilexit euripidē: vt ei: summā cōsiliorū cōmitteret. Qui audita ei⁹ morte crinē suū totondit: q̄d tm̄ seneca dicit eum fecisse metu repētine eclipsis solis. ¶ Eo tpe herodot⁹ historiarū scriptoꝝ agnoscit. t rome virgo vestalis suma stupro deprehēsa viua defossa est. vt ait. Euse. in chron̄. ¶ Justi. lib. iij. xerxes ergo terroꝝ antea gentiū: bello in grecia infeliciter gesto: etiā suis contēptui esse cepit. Et deficiente regis quotidie maiestate: artaban⁹ p̄fectus ei⁹ in spem regni adductus cū robustissimis septē filijs aulā regis ingressus vesperi/q̄ illi iure amicitie semp patebat. rege trucida

Euripides lacerat⁹ a canib⁹.

herodotus historic⁹.

Occidit xerxes ab artabano.

tos filios ei⁹ dolo aggredit dixitq̄ artaxerxi puero: regez a dario fratre suo interfectū/t sic in necē fratris innocentis impulit eū. q̄ dormiens inuētus quasi somnū fingeret interfectus est. Quū ergo artabanus solū illū de regis filijs superesse videret: metueretq̄ de regno certamina principum assumpsit in societatē cōsilij baccabassum. Qui p̄senti statu cōtentus/rē pdidit artaxerxi: quō pater t frater occisi sunt. Quib⁹ cognitis/artaxerxes veri⁹ numerū filioꝝ artabani/in posterū die paratū esse exercitū iubet. quasi recogniturus t numerū militū: t in armis industriā singuloꝝ. Quisq̄ inter ceteros artabanus ipse assisteret armat⁹: rex simulat se breuioꝝ lozicā habere/t iubet artabanū secum cōmutare. Exventem se ac nudatū gladio trajicit: t filios eius coripi iubet. Et sic adolescens egregius t cedem patris vindicauit/t se ab insidijs liberauit. Iste igit artabanus rex persarum annis. vij. regnauit mensibus. vij.

§.XVI. Huic successit septi=

mus artaxerxes q̄ lōgiman⁹ cognominabat. Cuius tpibus eligunt athenis duces pericles: t sophocles scriptoꝝ tragediarū ꝑtra thebanos t lacedemonios. Quumq̄ lacedemonij agros athenien̄sium populassent: agros pericli intactos reliquerūt: sperātes se illi acārere posse: aut periculū ex inuidia aut ex suspectione pditionis infamiam. Qō pericles ante ꝑspiciens t futurum ppⁱco predixerat: t ad inuidie declinandum impetū/agros ipsos dono reipublice dederat. Hec Justi. Pericles sub anaxagoꝝ preceptore summo studio instruct⁹: vt dicit Uale. li. viij. egit athenas t versauit arbitrio suo. Quisq̄ aduersus voluntatem populi loqueret iocunda nihilominus t popularis ei⁹ vox erat. Quid em̄ inter pysistratū t periclem interfuit: nisi q̄ ille armat⁹: hic sine armis tyrannidem gessit? Et vt ait Tull. in li. de offi. Quum pericles t sophocles ad colloquendum de cōsultationibus publicis simul concedissent. t casu pulcher adolescens transiret: ait sophocles o pericle vi de pulchrū puerū respondit pericles. Pretorem decet non solū manus t linguam: sed t oculos habere cōtinentes. Eo tempore inquit comestoꝝ in histo. scho. natus est socrates. t lapis habens formam caprinam in egeū mare de celo cecidit.

De hoc artaxerxe vide plutarchū i vita artaxerxis regis p sarum.

Natiuitas socratis.

§.XVII. Inillotēpore Esdras

aaronita legem successam a chaldeis reparauit. Nouos q̄ literarū apices excogitauit: q̄ faciliores ad scribēdū fierēt et ad pnunciandum. t ppterea velox scriba dictus est. Et addidit quedā de suo. vt titulo psalmoꝝ t plura q̄ legunt in penthateucho. Tradūt etiā quidā modū scribēdi adverte

Esdre inuenta

ra in sinistrā ipm hebreis tradidisse.quē prius ad modum aramē scriptitarēt:vñ scriptura erat ratio solet dici.Scribebant a sinistro cornu in dextrum:a dextro in sinistrum

Nota ꝺ vitio simonie.

Iste igit Esdras inuenit gratiā in oculis artaxerxis:t petijt ab eo licentiā redeundi in hierlm:vt in lege dñi quā reparauerat pl's erudiret. Dedit ergo ei rex licentiā cū lris ad pncipes finitimos iudee t custodes arce publice vt tra derēt ei necessaria. Ministros vero tēpli ab oi vectigali tributo t annonis absoluit. Dedit etiā potestatē amouēdi t cōstituendi iudices t presides trās fumēt puniendi contumaces. Et ascenderūt cū eo mille septingēti. Et venientes hierosolymā obtulerūt in domo dñi sacrificia. Tūc esdras adiurauit sacerdotes vt emitterēt a se vxores alienigenas quas duxerāt/t filios natos ex eis/qō t fecerūt. Tunc etiā tpis fm Euse.in chron. Empedocles t permenides phi claruerunt. hic empedocles vt testat Boe.in plogo de arte musica:quē eius hospitē gladio quidā furibūdus inuaderet/eo q patrē ei? ille accusatiōe dānasset:inflexisse dr modū canēdi:ita iracundiam adolescentis tpauit. Aristo.de eo i scō meta. Empedocles finxit q lis est causa corruptionis t principiuz eius. Et existimauit q omnia generat ista preter vnū:t q oia preter deū ab illa facta sunt. Fingit em q ex lite est generatio oim q fuerunt sunt vel erunt:q si lis non esset in rebus:oia essent vnū. Sed lis quē sit in reb? dispergit eas/t nō sinit quiescere. Fingit etiaz q amicicia est causa ppter quā oia sunt vnū. Item querenti cuidā ab eo cur viueret. Respondit empedocles vt astra inspiciam. Tolle celū/nullus ero. Hic vt refert lactantius/sese incendijs dedit mortē sibi inferēdo:eo q eternas esse aias arbitrabatur. Dicit tñ macrobius eū dixisse aiaz sanguinē esse.in qua sntia q falsissima est fuit hereticus. De Parmenide legitur ait Uinc.in spe.histo.q in rupe caucasi logicā inuenerit. Eo etiā tempore zeno t heraclitus tenebrosus agnoscūtur. Anaxagoras moztur. Aristarchus tragediograph? claret. Cratinus quoq t plautus comediarum scriptores. Crates quoq comicus t bacchyllides lyricus florent. Sed oēs hi qz nō habuerunt sapientiā t scientiam sanctorum:perierunt propter suam insipientiam.

Qō ēt fecit pharao rex egypti vtr̄ Genes. xlvij.c. t recitatur in.c. nō min? extrade inmu. ecc.

Empedocles.

zeno Heraclitus.

ſ.XVIII.In vicesimo aūtāno

huius artaxerxis erat pincerna regis neemias/ex filijs captiuitatis iudaice.q quū esset in suis castro/audiuit pegrinos hebraice loquentes vt dr in histo. scho.t accedens scisciatus est ab eis de statu iudee t hierlm. Qui cum audisset ciuitatē esse sine muris/t pplm in ea afflictum. Nam per diē sustinebant impetū hostiū:per noctē intrabant latrunculi:t plateas implebant cadaueribus occisoz:fleuit nemias:t multū tristis manebat. Qō quū rex perpendisset:sciscitatus causam tristicie expressit. Qui dedit ei licentiam eundi.statuto ei tēpore ad redeundū. Precedens ei epistolas regis vt ab oibus haberet in honore t impēdijs vrbis reedificāde.vñ t p babyloniā trāsiens multos de filijs captiuitatis secū reduxit. Et quū applicuissent:consummauerunt opus:muros.s.hierlm reedificādi infra duos ānos t menses quatuor ppter multa impedimēta.t fecerūt portas eius. Nā finitime nationes in manu forti aggrediebantur eos. Sed neemias mediā partē pplī armatā statuit extra ciuitatē/vt sustinerēt impet? aggrediētiū. Alia ?o media pars edificabant/vna manu ponētes lapides:alia gladiū tenētes. ¶ Post istud superuenit scōm impedimētum. Orta em fame in terra/obligauit se ppl's sub vsuris:sed et agros t vineas t iumenta t demū filios vendere ppter fame cōpulsi sunt. Postmodū fecit diuitib? vsuras t debita relaxari/t a seruitute filios liberari. ¶ Tertiū impedimentum fuit qz principes trans flumē q inuidebant ei t operi corruperūt quosdā ex senioribus iudeoz munerib?:vt eū morti proderēt.qō illo precaueute alios modos parabant ad impediendū.aliq dicētes falso q regi accusarēt. vt qz vellet tibi fieri rex.aliq simulabant amicitias secū:quib? oibus resistēs opus pfecit.sex portas erigēs noibus suis/vt dicit ide comestor.t muros per totū/vnusquisq partem suā:precepitq neemias vt porte clauderent ante solis occasum.nec de mane aperirent ante solis calorē,t oia in figuram.vt habeat scientia reedificande aīe dirupte p peccatum in muris virtutū. Aduenientē aūt septimo mēse.s.septembri cōuenientibus oibus in hierlm ad sacrificiū offerendū audito a senioribus? q hieremias tpe captiuitatis abscōderat stipites t prunas altaris in inferioribus terre in valle iosaphat in puteū miserūt ad locū:t inuenientes stipites t aquā crassam in puteo adduxerunt. Ea aūt effusa super struem ligno?/t sacrificia posita sup altare:erupuit ignis cōburens sacrificia:q ignis durauit nutrit? lignis appositis vsq ad tēpora machabeoz. qū venditū fuit sacerdotiū summū Jasoni. Tunc esū extinctū est ad scientiā dandam excessus vitij simonie.vt ait Aug.s.q.s.sicut Esdras autē adducto libro legis legit stās super gradū de mane vsq ad meridiem. Leuite aūt faciebant silentiū in populo/vt bene posset a cunctis audiri. Et conuenerunt octies in die ad audiendū legē quater in die/t quater in nocte. Et quum ciuitas esset quasi vacua habitatoz?:rogauit optimates vt habitarent ibi:De reliqua multitudine sorte missa statuit:vt e decēnus ibi habitaret. Quib? expletis reuersus est neemias ad regē artaxerxem.t Esdras moztuus est in senectute bona. Quidam dicunt hunc esse malachiā pphetam. Alij asserūt illū alterū esse/t natū in iudea post reuersionē de captiuitate. Ultra aūt duos libros Esdre q authētici habentur in canone nostro t hebreoz/ habentur tres alij libri ei intitulati:sed apocryphi censent/t ideo que ibi ponuntur et bona sunt t pphetica:tamē omitto. Uincen. tamen multa ex illis refert lib.iiij.c.xlix.spe.histo.

Scōm impedimentuz edificādi ciuitatē hierusalez

Tertiuz impedimentū.

ſ.XIX.āno artaxerxis.xxxv.

Hippocrates, Borgias rhetor.

claruerunt hippocrates medicus t Borgias rhetor. Dicit aūt Hiero.in questionibus sup Beñ.scriptuz reperiſ in libris hippocratis.q quedā suspitione adulterij fuerat punienda.quē pulcherrimū peperisset vtriq parētis dissimilē filiū:nisi memoratus medicus soluisset qstionez:monēs querere ne forte talis pictura esset in cubiculo.qua inuēta mulier a suspitione est liberata. Dicit aūt Uin.in spe.hist. q gorgias iste de quo supra non est iste gorgias epirota. de quo refert Uale.li.s.q dū mater ei? feretro ferret ad tumulū mortuā:vtero lapsus inopinato vagitu ferentes stare coegit. Sed t gorgias leōtinus de quo idē refert li. vij. q sapiētissimus fuit sui tēporis:t in concione publice posita:ppposuit se oibus qstionibus respō surū. vñ t cineres ei? eundē honorē assecuti sunt quē oraculū delphicum. de hoc etiā refert Tull'.de senectute q magister socratis fuerit/et q.cvij.annos cōpleuerit:nec vnq in suo studio cessauerit. Qui quum ab eo quereret cur tandiu vellet esse in vita.qz inquit nihil habeo quo accusem senectutē. Hieron. de co. Gorgias rhetor librū pulcherrimū de cōcordia grecis dissidentibus recitauit olympie. Cui melātinus inimicus ei? hic inquit nobis de concordia precipit qui tres in vna domo vxorem.s.se t ancillam concordare non potuit Emulabatur quippe vxor eius ancille pulchritudinem t castissimum virum quotidianis iurgijs exagitabat.

Borgias rhetor.

ſ.XX.āno artaxerxis.xl. So

crates plurimo sermone celebrat.hic vt dicit Aug.viij.de ci.dei.c.iij. Archelai discipul? fuisse phibetur. Qui primus vniuersam philosophiam ad corrigēdos cōponēdosq mores flexisse memorat.quum ante illū oēs phi magis physicis t naturalib? rebus pscrutandis operā maximā impenderint. Non mihi aūt posse videt ad liquidū colligi:vtrum Socrates vt hoc faceret tedio rerū obscurarū t incertarū ad aliq d apertū t certū reperiendū animuz intenderit.qō esse beate vite necessariū ppter quā vnā oīm pboz inuigilasse ac laborasse videt industriā.an vero sicut de illo q dā beniuolentius suspicant:nolebat immūdos terrenis cupiditatib? animos se extendere in diuina conari:quādo q dē ab eis causas rerum videbat inqri/qs primas ac summas nō nisi in vni? veri ac summi dei volūtate esse credebat.vñ nec eas putabat nisi mūdata mēte posse comprehendi.t iō purgande bonis moz?b? vite cēsebat instandū.vt deprimentibus libidinib? exoneratus anim?/naturali vigore in eterna se artolleret.naturāq incorpozei t incōmutabilis luminis:vni causе oīm factarū naturarū stabiliter viuunt intelligentie puritate cōspiceret. Cōstat eum tñ imperitoz stultricia se scire aliq d opinātiū/etiā in ipsis moralib? qstionibus quo totū animū intrēdisse videbat:vel confessa ignorantia sua vel dissimulata sciētia:lepore mirabili disserendi t acutissima vrbanitate egisse atq versasse:vñ et cōcitatis inimicitijs calūnioſa criminatione dānatus:morte mulctat? est. In qstione ?o moraliū disceptatiōe agit de summo bono/sine quo fieri hō beat? non pōt. Est aūt finis boni quo quis quū peruenerit beat? est. Qō in socratis disputationibus dum oia mouet:astruit:destruit:qm nō euidēter apparuit:qō cuiq placuit successoz socratis inde sumpserūt Aristipp? em summū bonū dixit voluptatem. Antisthenes ?turē. hec Aug. ¶ Item de eo ait hugo de scto victo. Ethicе inuētoz socrates fuit q de ea.xviij.libros fm positiuam iustitiā pscripsit. Itē Hiero.ꝓmo ō Iouinianū. Socrates Xantippē et mironē neptē aristidis duas habuit vxores. que quū crebro interse iurgarent/et ille eas solitus esset irridere:q ppter se fedissimum hoiem/simis narib?/recalua fronte pilosis humeris/et repādis cruribus/disceptarēt:novissime

Elegā facecia de socra te.

uissime verterit in eū impetū ꝛ male mulctatū fugiētēq; diu pesecute sunt. Quodā aūt tpe quū infinita puicia ex suo priori loco ingerenti xantippe restitisset: aqua pfusa ꝑ immūda/nihil amplius rūdit q̄ capite deterso/sciebā inquit futurū vt post tonitruū sequeret hymber. Idē iterrogat⁹ ab alcibiade. Cur xantippē mulierē tā acerbā non abiiceret. Q̄si iḡt quū aliā domi talē ꝓpetior/iuesco exerceoꝛq; vt ceteroꝝ foris petulātiā ꝛ iniuriā facili⁹ ferā. Nihil aūt se scire dicebat: nisi hoc ipm q̄ nihil sciret. hec Uticē. in spe. histo. De eodē dicit Sen̄. q̄ inuitatus ab archelao sp̄ncipe vt ad se veniret/quaten⁹ eū honozare posset/se respōdisse ferunt: nolle ab eo accipere beneficia cui paria reddere nō posset. Job. Lassia. in li. colla. ait: Socratē zophyrus physiognomus intuēs ait. Oculi tui oculi cozruptiōis puerorū. Quūq; discipuli irruētes in eū punire vellēt illatū magistro cōuiciū: hac sūia illos repressit. Quiescite o sodales quiescite. etenī sum quod asserit. Sed me contineo. De eodē Aulus gelli⁹ lib. .i. stare socrates solit⁹ dicit ꝓtinaci statu perdi⁹ atq; pernox/e summo lucis oztu vsq; ad solem alterum oziente incōmouens immobilis ipsē vestigijs. ꝛ oze atq; oculis eundē in locū directis: cogitabūdus tā ꝑ quodam secessu mētis atq; animi facto a cozpe. Tēperātia q̄z tanta fuisse traditū est/vt oīa fere vite sue tēpora valetudine ioffensa vixerit/. Idē dicebat socrates: multos hoīes ꝓptereā velle viuere/vt ederēt et biberēt: se aūt edere ꝛ bibere/vt viueret. Tertullianus de ipso ait. Socrati a pueri cia adhesisse demonio dicit. Philosophi sm datos demōes deputāt. Socris vox est: si demoniū ꝓmittat. Idē et cum aliq̄d de veritate sapiebat/deos negās: esculapio gallinaceū pro se dari iam in fine iubebat. Credo ob honorē p̄ris ei⁹: q̄z socratē appollo oīs sapiētissimū cecinit. O apollinis inconsideratū sapientie testimoniū quod reddidit ei viro qui negabat deos esse. Hiero. Eundē semp vultū habere nō possumus/qō de socrate philosophi falso gloziāt: quā tomagis animū ꝛ multe facies varieq; hoīm sic et cozda diuersa: Sen̄. ad locillū. Dicebat socrates. quivolet tibi iniuriam faciet ꝛ contumeliā: tu tū nihil patieris: si tm̄ virtus tecū erit. Idē querēti cuidā. Cur sibi mutatio locoꝝ non ꝑdesset ad dispositionē vitio⁹: ait. Quid miraris nihil tibi peregrnationē prodesse: cū te circūferas? Uin. in spe. histo. Hec infra scripta dicūtur sue ei⁹ laudabiles. Melius est viuere q̄ pauere. Qui mulcarū rerum potestatē h̄z: primū purgare conscientiā debet: vt q̄ delicta corrigit nō admittat. Stultū est vt imperare q̄s velit: cū sibijpsi imperare nō possit. Age sic alienū: vt tuū nō obliuiscaris negociū Amico ita prodesto/ne tibi noceas. Oō habes ita vteret vt alieno nō egeas. In tuo magis q̄ alieno labore sarcinā suscipe. Pecunie querēde ꝛ tuende modū habere oportet. Uelox consiliū sequit̄ penitētia. Maxime cōtraria sunt p̄ filio/festinatio et ira. Cū amicis oziones breues: amicitias longas oportet habere. Negat sibi ipse q̄ quod difficile est perit. Malum alienū/tuum ne feceris gaudiū. principium amicitie bene loqui: exordiuz inimiciciarū maledicere. Amicus raro acquirit̄: cito amittit̄: multo turpius dānatur. Nulli imponas q̄ ipse pati non possis. Presentem laudare minime decet. Sepultus apud te sermo sit: quem solus audieris. Si bene egeris ipse tibi persōe authozitatem dabis. Peccatum geminat quē nō pudet delicti. Que supra nos nihil ad nos. Uale. vt. lib. de eo. Socrates humane sapientie quasi terrestre quoddā oraculū: compēdiaria via eos ad gloziaz peruenire dicebat: qui id agerent vt quales videri vellent: tales etiam essent.

Uincere, edere oz vt viuas nō viuere vt edas:

Socratis sinie.

demōte etna in sicilia. De vita platōis

§.XXI. Post artaxerxez iquit

Euse. in chzoñ. regnauit xerxes duob⁹ mensibus persaruz rex octauus. post quē nonus Sogdian⁹ mēsibus. vij. Cui successit darius cognomēto nothus. Cepit aūt regnare anno ãnte etatis. clxvj. mūdi vero ter millesimo quadringētesimo tricesimonono. Sz̄ sm cōputationē bede et. lxx. anno ãter millesimo. ꝛ. dclxxvj. Et regnauit annis. xix Hic ē tertius darius. Nā prim⁹ fuit darius medus auunculus cyri. Scōs darius histaspis. Tertius hic dari⁹ notus. Et vt dicit Oroſi⁹ lib. .vj. Hic tribus grauissimo terremotu ꝓcussa est sicilia: Insup exestuātibus etne mōtis ignib⁹ sauillisq; calidis cū detrimēto plurimoꝝ agroꝝ acvillarum vastata est. Athenienses q̄z miserabiles reliquas pestis inuasit diuq; populata est: Anno aūt ãrto huius darij natus est Plato sm Euse. in chzoñ. de quo dicit apuleius in li de vita et moribus eius. q̄ prius aristocles noīat⁹ est/pater eius aristo/de genere neptuni fuit. mr ei⁹ picronia a solone sapientissimo legū atticarū fundatore traxit oziginem. Et vt ait Hiero. contra Jouinianū. speusippus sororis platonis fili⁹ et anaxilides: dicūt pericroniam matrē platonis phātasmate apollinis oppressam: ꝛ sapiētie p̄ncipē nō aliter nisi de partu ꝙginis editū arbitrant. Dicit em̄ Uale. de eo q̄ dormiēti platoni in cunis apes mel labellis paruuli inferebant: signantes singularis eloquij suauitatē. Cū autem aristō pater platonis deferret eū ad socratem ad erudiēdū paruulū nocte p̄cedēte somniū viderat socrates q̄ in sinū ei⁹ aduolauerat pullus cygni candoris eximij: et vocis canore dulcedine ad ara cupidinis in academiā: ꝛ de sinu suo cantando volabat in celū. Cū igit̄ vidisset puerū platonē a patre ad se deferri mox socrates interpretationem somnij sui dixit expletam. Hec apuleius. Nat⁹ est aut̄ plato anno. xliij. etatis socratis magistri sui. Demum socrates etatis sue anno. lxx. obijt De quo Oroſius. Socrates ille author clarissimus philosophoꝝ veneno sibi apud athenienses vitā extorsit. Ex q̄bus ꝙbis dicit Uin. spe. hist. socratē nō expectasse vt ei a carnifice venenū ꝓpinaret: sed deceptus consilio familiaris sui demonis/quem apuleius deū socratis appellat: mortē sibi intulit: aut amore popularis glozie: aut timore maioris pene. Jam aūt dānatus erat ab athenienses⁹. q̄z deos destruebat: vt dicit Tertullian⁹. Tamē cū penitētia snie athenienses vt criminatoꝛes socratis postea affixerunt/et imaginē aureā in tēplo collocauerunt. recisa dānatio testimoniū socrati reddidit. ¶ Ualerius de eo. Socratē ꝓstat etate pudicti fidelib⁹ tractādis operā dare cepisse. Tātis em̄ doctrine sue diuitijs/etiā musice rōnis vilissimū elementū accedere voluit. Dūq; ad discendū semp se pauperē credidit: ad docē dū locupletissimū fecit. Et infra/hoīem quippe rerum natura continui laboris patientē esse non sinit. Jd q̄dē vidit sapiētissim⁹ socrates. Jdeoq; nō erubuit: quū interposita arūdine crurib⁹ suis/cū paruulis filiolis ludēs: ab alcibia de risus est. Fuit ꝛ alcibiades socratis discipul⁹. de quo dicit Uale. ꝛ Aug. q̄ cū se beatū putaret/ex eo q̄ diues ꝛ pulcher ꝛ eloquēs esset: socrates cum eo disputauit: ꝛ demonstrauit q̄ miser esset: q̄m̄ stult⁹ esset. ꝛ tm̄ eū suis rationib⁹ exaggerauit vt ipm flere cogeret. De q̄ etiā refert Boe. .i. li. de cōso. Aristotelē dixisse q̄ si q̄s lynceos haberet oculos vt interiora cozporis humani posset inspicere: videret q̄ illud cozpus alcibiadis/quod in superficie pulcherrimū erat intrinsecus foret turpissimum. De eo ait Uale. lib. vj. Alcibiadem quasi due fortune partite sunt. Altera que ei nobilitatē eximiā: abūdares diuitias: formā p̄stantissimā ꝛ fauorem ciuium: propensum: summa imperia: precipuas vires: flagrantissimū ingeniū assignaret. Altera q̄ dānationē exilium: inopiā: odium patrie: violentā mortem infligeret. ne aut hec aut illa vniuersa: sz̄ varia pplexa freto estuq; simila. Hic alcibiades sm Euse. in chzoñ. propter inuidiam fugit ab athenienses ad lacedemonios/qui erant hostes atheniēsiū. Sed iterū aquid lacedemonios virtus ei⁹ plus inuidie contraxit q̄ gre. Fugit aūt ad Pharnabazū ꝛ q̄ accepto precio a lysandro lacedemoniozū principe iussit eum interfici. vt ait Hieron. lib. contra Jouī. misitq; caput eius lysandro in testimoniū cedis. Quūq; reliqua pars insepulta iaceret: concubina eius Tinandra funeri busta persoluit: ob amozem eius mozi parata. Alij tamen dicunt ipsum seipsum incendisse. Alij vt Justinus ꝛ Oroſius asserūt eum quū ad persas fugeret a tyrannis. xxx. atheniensiuz missis vt in via occideretur: et quū apte fieri non posset de die de nocte quū dormiret in cubiculo fuisse crematum. Claruit eo tempore anno. .i. darij. ix. Eudoxus astrologus sm Euse. in chzoñ. qui in excelsi montis cacumina cōscendit vt astrorum celiq; motus deprehenderet.

Socrates destruebat.

Alcibiades discipul⁹ socratis de hoc alcibiade ꝛ ei⁹ gestis vide lati⁹ pplutar chus in vita alcibiadis.

§.XXII. Lacedemonii versacrū

destinātes: heracleā ciuitatē condunt. in qua vt dicit Heliandus lib. xvj. fuit illud theatrū mirabile/quod ponitur quintū inter septē mirabilia mūdi. Nā de vno monte marmoreo ita sculptū est: vt oēs cellule/mansioēs/et muri/et antra bestiarū ex vno solidoq; lapide facta sint. Est aūt totus theatrū super septē cancros de ipso lapide sculptos appendens. Et nemo in gyrū ipsū tam secrete aut solus aut cum alio loqui poterat: quin omnes q̄ in circuitu erant audirent. Eo tēpore egyptus a persis recessit: et rursum egyptiozum renascitur dynastia. Hiero. in chzoñ. Euripides i creta iouis prophetans nō solū a carnib⁹: sed ꝛ a coctis cibis abstinuisse refertur. Testatur autem heliandus vbi supra q̄. xxx. rectoꝛes qui fuerant creati ad disponendū rempublicam athenienſium: cōuersi sunt in tyrānidem/aduna tis sibi tribus milibus satellitum. ꝛ. dcc. militibus de exercitu victoꝛie. Hi. xxx. rectoꝛes vt refert Hiero. cōtra Jouī. quum phidonē necassent in conuiuio filias eius virgines ad se venire iusserunt: et scoztoꝝ moze nudari: ac sup pauimenta sanguine patris cruentata impudicis gestibus ludere: quepaulisper dissimulato doloze/cum conuiuas rec

mulentos cernerent: quasi ad requisita nature egredientes inuicem se comprehense precipitauerūt in puteum vt virginitatem morte seruarent.

§. XXIII. Post darium regnauit

pside Artaxerxes filius eius/qui dict⁹ est mennon: et in libro hester ꝺ⁹ asuerus/vt dicunt hebrei. et refert ist. scholastica. vnde sub eo conscripta est historia hester: qui liber auctoritatis est etiā ꝑm hebreos. Regnauit hic sup. cxxvij. prouincias ab india vsq; ethiopiā: et erat in susis ciuitate solium regni illius Justin⁹ ⁊ pōpeius trogus dicūt istū artaxerxē ex pellicib⁹ suis centū ⁊ xv. filios habuisse. qō valde consonat libro hester: vbi ꝺ⁹ q; post repugnationē regine vasthi ꝑ vniuersas prouincias q̄site sunt puelle speciose et v̄gines semel ⁊ scꝺo: ⁊ adducte ad ciuitatē susis: quas rex cognouit: ⁊ domū ex oīb⁹ illis elegit sibi in vxorem ester. ¶ Iste igitur assuer⁹ tertio anno regni sui fecit grāde cōuiuiū cū suis principib⁹ suis medoꝝ et persarū/⁊ ꝓtectis cōuiniarū/ et diebus. clxxx. ⁊ postea pp̄lo q̄ erat in susis diebus septē. Et ponit ibi magnificētia apparatus/et pōpe mirabilis. Cuius mi nisset rex ꝓ vasthi regina vxore sua pulchra valde q̄ ⁊ ipa fecerat cōuiuiū feminarū ⁊ noluisset venire: indignat⁹ est. pp̄ter qō de cōsilio sapientū repudiauit eā: ⁊ regno priuauit. Quesierūt sunt v̄gines speciose ex diuersis locis: vt ornate certo tpe: postea ingrederent ad regē certa die. Et inter oēs hester de genere hebreoꝝ neptis mardochei/quas sibi in filiā adoptauerat/pulcherrima adducta ei sup oēs placuit: ⁊ vxorē duxit reginā faciens loco vasthi. Mardocheus post hec manēs ad palatij ianuā/audiuerit ꝑditiones eunuchoꝝ/qui tractabant occidere regē. Exaltauit autē rex assuer⁹ aman de stirpe agag sup oēs ꝓncipes suos. vñ oēs eius adorabāt. ⁊ genua flectebāt excepto mardocheo. Qō ille ꝑpendēs ⁊ indignās/ꝑsuasit regi/⁊ literas procurauit: vt certa die occideret oēs iudeos/vbicūq; inuēti eēnt. veluti discordantes a ritib⁹ aliorum ⁊ legib⁹. vt sic Mardocheus occideret cū aliis/quē sciuerat esse de genere iudeorū. Qō intelligēs mardocheus nūciari fecit regine hester: vt cū rege loquēs exterminio eoꝝ obuiaret. Que dixit vt iduceret iudeos ad ieiuniū ⁊ orationē. Hester post triduū ieiunij ⁊ ofonis sue et ꝑ⁹ eis ornata ingressa est ad regē nō vocata. cū vidit eā rex: ꝓmo terribilē aspectū ei ostēdit: ꝓpter qō ex timore in pallores versa et quasi lapsa. Tā lex erat/q̄ quicūq; ingrederet ad regem non vocatus subito occideret: niſi rex virgā auream quā tenebat in manu extēderet super eū. Uertit q; deus spīm regis in mansuetudinem ⁊ exiliens de solio sustentauit reginā: et cōfortauit eam ne timeret. et osculatus virgas ipsa se extendit super collū eius. Rogauit q; regē post laudationē eius vt veniret ad conuiuiū suū ipse et aman. Qō et ꝓmisit se facturū. Egressus q; aman de curia/et occurrēs mardocheo nō eū adorāti iratus contra eū/reuersus domū cōtulit cū vxore ⁊ amicis/et de beneuolentia regis et regine: et de indignatione cōtra mardocheū nolēte eū adorare. Qui suaserūt sibi vt pararet in domo lignū altum quinquaginta cubitis: ⁊ eū ibi suspendi faceret: qō et ordinauit. Noctē aūt precedentē cōuiuijs rex ducēs insomnē/cū legi faceret hystorias gestoꝝ in illis tēporibus: ventū est ad coniurationē factā contra regē per eunuchos de tectā per mardocheū: cōperiens q; nil retributionis percepisse ꝓ tanto beneficio/ab Aman reperto in aula quesiuit de honore impendēdo ei quē ⁊ ipse vellet multū honorare. et modo tenēdo. existimās vt de eo intenderet: modū expressit magnificus: et iussit rex totū illō adimplendū mardocheos. ipse q; aman. ex iussus regis ātebat mardocheū ꝑ ciuitatē clamās ⁊ dicēs. Sic honorabitur quē voluerit rex honorare. Reuersus q; in domū suā cū magna tristicia inuidie. dixit vxori ⁊ familie quod acciderat. Qui dixerunt q; si mardocheus ille erat de semine iudeoꝝ: non posset ei resistere/sed illi prevalerent: Accedente autē eo vocato ad conuiuiū ꝑ reginam paratū cum rege: post cibū interogauit rex quid peteret ab eo/paratus etiā dimidiū regni dare. Que petijt vitā sibi ⁊ pp̄lo suo seruaricū dati essent in mortē per ordinationē ipi⁹ aman. Qō audiens rex surrexit iratus de cōuiuio cōtra aman/ pgēs in ortum ꝺemus mandauit vt in cruce parata mardocheo ipse aman suspenderet. Exinde rex annulū suū quē aman auferri iusserat/dedit mardocheo. exaltans enm loco aman audito q; esset patruus hester regine. Procurauit q; ipsa a rege q; epl̄e ꝺestinarent ciuitatibus cūctis in cōtrariū. i. q; irritatis primis: ecōtra die illa q̄ statuta erat ad occisionem iudeoꝝ: ꝺaret licētia ipsis iudeis occidēdi hostes eorum. Quod totū factū est die. ſ. xiij. duodecimi mēsis q̄ ꝺ⁹ adar. Sic q; et exitiū iudeoꝝ et luctus ex periculo cōuersum est in gaudiū et festum. Et die illa. xiij. occisi sunt in susis quingenti hostes iudeoꝝ ab eis. ⁊. x. filij aman suspēsi. In aliis autē ciuitatibus/⁊ locis. lxxv. milia hoīm occisa. Ordinauit q; mardochus vt dies ille festus celebraretur a iudeis vbiq; epistolā scribēs: q; adhuc obseruāt appellātes diem illā phurim. ¶ Exinde ponitur somniū qō aliquādo vidēra t mardocheus. ſ. duos dracones ad se inuicem bellātes: ad quorū clamorē cuncte cōcitate sunt gētes. Cōtur bata est gens iustoꝝ timentiū mala sua et ꝑpetrata ad mortem clamauerunt q; ad dñm. Illisq; vociferantibus/fons parvus creuit in flumē maximum: ⁊ in aquas plurimas redūdauit: lux et sol ortus est: et humiles exaltati sunt: ⁊ deuorauerunt iclytos dracones. Ille aman ⁊ mardoche⁹ fons paruus ⁊c. hec tū in editione vulgata. Siſr verba epistole misse ab artaxerxe assuero super interfectione iudeorū/et causa et oratio mardochei deuota/et ofo hester in editiōe vulgata. ponit etiā ibi apta pulchra artaxerxis ad oēs ꝓ uincias suo dñio subditas/reuocatoria priorū literarum: declarādo hec nō ꝑcedere ex leuitate talē. si reuocationē sed ex magna ratione: declarādo malicia aman et beniuolentiam mardochei. Sed cū hester fuerit ꝓmo cognita ab artaxerxe/nō vt vxorē cū abhuc nō esset vxor: nescio videre quomodo possit aliter excusari a pctō moruali luxurie: nisi dicatur q; fecerit hoc familiari concilio spūsci: sicut et Osee ꝓpheta cognoscēdo mulierē fornicariaꝝ/et samp son validam. Uicq; eīm sunt magna mysteria inter christum et ecclesiam. Sed et assuerus ꝺ⁹ ductus ad fidem veri dei per mediū hester. vnde glo. super illud apl̄i. ſ. Lor. vij. Saluatus est vir infidelis per mulierem fidelem. Inducit exemplum assueri saluati per hester vxorem fidelem.

Assuer⁹ medio mulieris adiuuat se ꝑuertit.

de xenophonte.

equanimiter ꝺ⁹ betferi mors a mico.

§. XXIIII. Tēporebus huius Artaxerxis claruit Xenophon discipulus socratis: qui post plato ne sup discipulos socratis palmā eloquētie assecut⁹ est. Hic vt refert Uale. lib. v. cum sacrificaret: maiorem duobus filijs in prelio perijsse cognouit: nec ideo cultuꝝ deoꝝ dimittendū putauit: sed tantūmodo coronā deponere contētus fuit. Quā percūctatus quonam modo cecidisset: vt audiuit fortissime pugnantem inter hostes capiti repositi/ numina quib⁹ sacrificabat testat⁹: maiorē seuerit virtute illi⁹ voluptatem q; ex morte setire ameritudinē. hec ille. Ex quo exēplo sciat fidelis q; equanimiter ferre ꝺ⁹ mortē charorum. Hic vt ait Hiero. cōtra Joui. describēs vitā persarum testatur polēta ⁊ cardamo et sale ⁊ pane versas victitare. Anno. xiij. Artaxerxis celebris habit⁹ est diogenes caput secte cynicoꝝ ꝓborū. Tulius tamen dicit cynicos ab aristippo primū cepisse: qui ꝓterea virtutē censebat esse laudandā qō efficies erat voluptatis. Sed his tēporibus floret epicurus eiusdē secte fere adiutor actorq; sentētie. De his sic inquit Aug. xiij. de ciui. dei. c. xx. Canini illi. i. cynici ꝓbi ꝓferebant ꝺ humanā verecūdiā/caninā hoc est immundā impudentēq; sententiā: vt sc⁹ q; iustum est qō sit cum vxore palam nō pudeat id agere. Uicit tamen pudor naturalis opinionē huius erroris. Nam etsi perhibēt hoc fecisse diogenē: a posteris tū cynicis hoc fieri cessatum est: plusq; valuit pudor vt erubescerēt boies hoibus q; error vt boies affectarēt similes esse canibus. De ipso refert macrobius in saturnalibus: q; cū ex libertate in seruitutē deuenisset/vt vēderet: emereq; eū vellet xeniades corinthi⁹. q̄d artificij nouisset percūctatus. Rndit. Nouit inq̄t hoibus liberis imperare. Miratus responsuꝝ xeniades statim eū emisit manu. i. liberauit: filioq; suos ei tradēs: accipe inq̄t liberos meos quib⁹ imperes'. Hui⁹ diogenis est illa sētia. Ruperat cōsciētia q̄ q̄d mala cōfiterit lingua. Valeri⁹ de eo libro. iiij. inquit. Diogenes syracusis cū olerr ei lauanti aristipp⁹ dixisset. Si dionysio adulari velles/ista nō esses immo (inquit si tu ista velles edere: dionysio non adularis. Hero. ꝺ Jouinia. Antisthenes cum gloriose docuisset rhetoricam: andisset q; socratez dixisse ad discipulos suos: abite: et magistrū vobis queritе: ego essi iam recedo. Statimq; venditis que habebat ⁊ publice distributis: nihil sibi ꝓter paliolū reseruauit. Paupertatis eius ⁊ laboris testis est renophon. Hui⁹ diogenes illē famosissimus sectator fuit: potentior rege alexadro/et nature humane victor. Nam cū discipulorū antisthenes nullū reciperet: ⁊ perseueratē diogenē remouere non posset: nouissime clauā mina tus est/vt abiret. Cui ille subiecisse ꝺ⁹ caput/atq; dixisse: nullus tam durus bacul⁹ erit/q̄ mea tuo possis obsequio separare. De hoc diogene refert laertius q; pallio vsus sit ꝓpter frigus. pera ꝑ celario habuit. Lauē ob corpusculi fragilitatē/qua iā senex mābra sustētare solit⁹ erat: et qō poscebat ab aliquo accipiebat. Habitauit aūt in portarum vestibulis ⁊ in porticib⁹ ciuitatū. Cuius se controqueret in dolio: volubilē se habere domū iocabat/et se cū tēporib⁹

De diogene.

devolio diogenis.

cōmutantē frigoris tpe os dolij vertebat i meridiē:estate in septēntionē:t vbicūq; sol se inclinauerat/ diogenes simul pretorium vertebat. Quodā tpe habēs ad potandum cyathū ligneū:vidit puerū cōcaua manu bibere:t illiſiſſe illū fertur ad terrā dicēs. Neſciebā q; et natura poculū haberet. Uirtutē q3 eius t cōtinentiā moꝛs indicat. Nam cū ad agonē olympicū:q; magna frequētia grecie celebꝛabat tam senex pergeret:febꝛi in itinere apprehēſꝰ ōꝛ accubuiſſe in crepidine vie. Uolētibus aūt amicis aut iumentum aut in vehiculū tollere/nō acquieuit:ſed tranſiens ad aꝛboꝛis vmbꝛā/locutus eſt eis dicēs: Abite queſo/t ſpectatum pergite. hec me noꝛ aut victoꝛez habebit aut victum. Si febꝛē vicero:ad agonē veniam. Si me vicerit febꝛis:ad inferna deſcendā. ibiq; per noctē eliſo gutture/nō tam moꝛi ſe ait/q; febꝛē moꝛte excludere. Hinc diſce ab infideli mūdi contēptū/abſtinentiā/et patientiā:ſed deteſtare inuerecundiā eius. ¶ Hoc etiā tpe inſignis habitus eſt Pſeuſippus philoſophus platonis nepos ex ſoꝛoꝛe ſm Uincē. ſpehiſt. Huius fuiſſe dꝛ illa ſnīa quā in laudantē ſe pꝛotuliſſe fertur. Adulatoꝛ inquit deſine vtroſq; fallere. nihil pficis cū te intelligā. ¶ In illo tpe vt refert Juſti. lib. xviij. Carthaginēſes cūctis in ſicilia infeliciter dimicaſſent:trāſlato in ſardiniā bello/amiſſa exercitꝰ maioꝛi parte:graui pꝛelio victi ſunt:ꝓpter q̄ ducē ſuū machū cuius auſpicijs et ſicilie partem domuerant. et aduerſus aphꝛos magnas res geſſerāt cum parte exercitꝰ que ſuperfuerat exulare iuſſerunt. Qui ciuitatē cū armis repetētes obſederūt /dicētes nō ſe expugnatū ciuitatē ſed recuperatū patriam venire:oſtēſuroſq; ſe ciuibus ſuis nō ſibi ſꝛutē in pꝛioꝛi bello fꝛ fortunā defuiſſe. phibitiſq; cōmeatibus vrbem in ſummā deſperationē adduxerūt. Interea Cartalo machei exulis ducis filius/cuꝫ pꝛeter caſtra patris a Tyꝛo/quo decimas herculis ferre ex pꝛeda ſiciliēſi quā pater eiꝰ ceperata carthaginenſibꝰ miſſus fuerat reuerteꝛet:acceſituſq; a patre eſſet. pꝛiꝰ ſe publice religionis officia executurū q; pꝛiuate pietatis reſpondit. Quā rem machеus indigne ferens:nō tamen vim publice religioni inferre auſus eſt. Interiectis aūt aliquot diebus cartalo petito cōmeatu a ppꝛioꝛ reuerti tur ad patrē oꝛnatus purpura t infulis ſacerdotij. Cui in ſecretū adducto ait pr̄. Auſus ne es nefandiſſimū caput/ purpura oꝛnatus/t auro in cōſpectū tot miſeroꝝ ciuium venire? Statuā inq̄t pater mache? in te exēplū:ne q̄s poſt hac filius infeliciꝫ? pꝛis miſeriꝭ illudat:atq; ita eū cū oꝛnatu ſuo i altiſſimā crucē in cōſpectu vꝛbis affigi iuſſit. Nō multo poſt carthaginē cepit:punitiſq; authoꝛibus exilij ſui t ſocioꝝ ſuoꝝ vꝛbē legibꝰ ſuis reddidit:interfecis decem ſenatoꝛibꝰ:non multo poſt affectati regni accuſatꝰ/occiſꝰ eſt. Hinc ſcias miſeris cōpatiendū. Machеo ſucceſſit mago impatoꝛ vt refert Juſti. q̄ pꝛim⁹ oīm oꝛdinata diſciplina militari penoꝝ imperiū nō min⁹ bellādi arte q̄ virtute firmauit. Decedēs hic duos filios dereliq̄t: Aſdrubalem et amilcharē. his ducibus ſardine bellū illatū eſt:vbi aſdruual grauiter vulneratus occubuit. In huius locū ſucceſſit Amilchar frater eius:q; in bello ſiciliēſi occiſus eſt. Cui cū obſideret ſyracuſas dictū eſt per ſomniū vt refert Uale. futurū eſſe pꝛima die q; in vꝛbe cenaret:q̄ et factū eſt:nō victoꝛ tū ſed captiuus intrauit. Hui⁹ Amilcharis tpe vt ait Juſti. Legati a dario rege perſarū directi carthaginēvenerunt. afferentes edictū quo peni humanas hoſtias immolare/t canina carne veſci phibebantur:petentes ſimul auxilia aduerſus gretiā:cui darī⁹ bellū illatur⁹ erat. Sꝫ carthaginēſes auxilia negātes ꝓpter finitimoꝝ bella aſſidua ceteris ne p oīa contumaces viderenē:cupide paruerunt. Et aſdrubal quidē tres filios dereliq̄t:ſcz annibalē aſdrubalē/t ſapphо. Bilr t amilchar poſt ſe tres filios dereliq̄t amilchonē/hānonem/et giſconē. In locum aūt amilcharis ſucceſſit dux belli in ſicilia amilcho filius eius:q; cū nauali terreſtriq; ꝓlio ſecūda ꝓlia geſſiſſet:repete peſtilētia ſyderis exercitū amiſit. vñ et reuerſus carthaginem cū pauciſt vbi maximus luctus oīm oꝛtus eſt ex amiſſo exercitu:ipſe amilcho ſeipſum ex doloꝛe gladio occidit. Hoc bellum dicit Oꝛoſius geſtum tempoꝛe darij/nec dicit cui⁹ darij. Sed Hiero. tempoꝛe huius artaxerxis.

pſeuſippus platonis nepos.

Decima data herculi.

Magocarthaginēſis oꝛdinat diſciplinam militarez.

§.XXV. Hoc tēpoꝛe Dionyſius tyranide permanet.

Hic vt Juſtin. ait i. xx. lib. Fugatis a ſicilia carthaginenſibus totius ſicilie occupauit imperiū:t copias ſuas in italiā traiecit/t aduerſus grecos q̄ pꝛoxima italici maris littoꝛa tenebāt pꝛima bella habuit. Quibus deuictis:finitimos quoſq; aggreſſus eſt:et pꝛeci pue omnes greci nominis italiam poſſidētes. Sed euꝫ ab italia reuocauit aduētus chartaginēſium:qui bellū quod deſeruerāt auctis viribus repetebāt duce hannone. Cuius inimicus ſūniatoꝝ penaꝝ potētiſſimus odio eiꝰ. Dionyſio tyranno aduentū exercitus t ſegnicie ducis grecis literis familiari ſecreto pꝛenūciauit:ſed cōpꝛehēſis literis pditionis dānatus eſt. Decreuitq; ſenatuſconſultus ne q̄s poſtea carthaginēſis aut literis grecis aut ſermone vti auderet: ne aut loq̄ cū hoſte:aut ſcribere ſine interpꝛete poſſet. Ualeriꝰ de eo. lib. vj. Dionyſius cum hereditatis noie/a patre ſyracuſanoꝝ ac pene totius ſicilie tyrannidē accepiſſet maximarū opum oīs:exercituū dux:rectoꝛ claſſiuꝫ:potēs equitatu:tandē ꝓpter inopiā literas puerulos corinthi docuit/eodemq; tpe tāta mutatione maioꝛes natu ne quis nimis fortune crederet magiſter ludi factus ex tyranno monuit. hec ille. Et hoc ei accidit in penam ſue tyranidis t ſacrilegioꝝ. Nam vt dicit de eo Ualeriꝰ. Idem ſacrilegia ſua ioco condiebat. Detracto enim ioui aureo amiculo. i. veſtimēto/et iniecto ei laneo/ioco dixit eſtate graue eſſe aureum amiculum hyeme frigidum. Laneū aūt ad vtrūq; tempus aptū. Idē etiā coꝛonas t pateras deoꝝ a ſimulacris tollens/in q̄bus ſcriptū erat. Bonoꝝ deoꝝ/non tollere ſed accipere dicebat/ſtultū eſſe dicēs:a quibus bona pꝛecamur ab his poꝛrigētibus nolle ſumere. Idē barbam aureā detraxit eſculapio:dicēs non cōuenire vt apollo pater eius imberbis eſſet:et filius eius barbatus. ¶ Huius dionyſij cū oēs ſyracuſani interitū optarēt:quedā vltime ſenectutis femina ſola quotidie matutino tpe deos oꝛabat vt incolumis/ac ſibi ſuperſtes eſſet. Q̄ audiēs dionyſius admiratus/cauſam interrogauit. At illa:puella inquit cuꝫ eſſem:t grauem tyrānū haberem:carere eo cupiebā:quod ſucceſſit. Illo etiā cū carere cuperē:tertiū re impoꝛtunioꝛe ceteris habere cepim⁹. Timēs ergo deteꝛioꝛē tibi ſucceder/caput meū ꝓ tua ſalute deuoueo. Tam factā audaciam dionyſius punire erubuit:hec Ualeriꝰ. ¶ Huius dionyſij magiſter fuit plato. vt refert Tull⁹. Poꝛro adeo honoꝛificе platonē ſuſcepit tyrānus:vt ei iret obuiā cū ingēti multitudine t nauibus velis cādidis adoꝛnatis. Idē q̄z ſcribit de eo/q; adeo ſuſpicioſus erat/t meticuloſus tyrānus iſtet: ſciēs ſe ab oībus odio habitū:q; ſubmotis amicis/in eoꝝ locū ferociſſimos barbaros q̄bus latera ſua committeret/ ſubſtituit:t etiā tonſoꝝ metu/filias ſuas tondere docuit: q̄bus adultis nō eſt auſus ferrū cōmittere:ſed inſtituit vt cādentiū iuglandiū ac etiā nucum putaminibus barbā ſibi et capillum adurerēt. Nec ſecuꝛioꝛē maritū egit q; patrez. Duarum eīm ſimul. f. ariſtomaches t dozidis matrimonijs alligat⁹ neutrius vnq; niſi excuſſe cōplexum peꝛijt. Lectuꝫ quoq;/quaſi caſtra/lata foſſa cinxit:in quē ſe ligneo ponte recipiebat interioꝛemq; foꝛem diligēter obſeruabat.

Nota de hac femina

Plato mgr̄ dionyſij.

§.XXVI. Eo tempoꝛe etiā claruit plato philoſophus. f. anno artaxerxis. xvij.

Hunc ſup alios ethnicos laudat Aug. libꝛ. de ciuit. dei. Plato inquit Hiero. contra iouinianū/cū eſſet diues:t thoꝛos diogenis luxatis pedibus conculcaſſet:vt poſſet vacare pbie elegit i academiā villā ab vꝛbe procul:nō ſolū deſertā:ſed t peſtilentā:vt cura t aſſiduitate moꝛboꝝ/libidims impet⁹ frangeret:vñ t plures eius diſcipuli oculos ſibi effoderūt:hec Hiero. Diſcāt hinc miſeri chriſtiani oculos ſaltē vani aſpectus ſibi eruere ꝓ nomine chriſtiteius doctrina admoniti. ¶ Ualeriꝰ li. iiij. de eo. Plato cum aduerſus ſeruū delictū vehemētius exarciſſet verit⁹ ne vidicte modum excederet: pſeuſippo amico ſuo caſtigationis arbitriū mādauit. Ipſe quoq; plato difficillime criminationes recipiebat. Aliqñ eīm Xenocratē diſcipulū ſuum audierat multa de ſe impie fuiſſe locutū reſpuitq; criminationē:inſtabat criminatoꝛ querens cur ſibi nō crederetur. adiecit. nō eſſe credibile vt quē tātopere amaret:ab eo inuicē nō diligeret: Uolēte criminatoꝛe ad iuſiurandū pdire:affirmauit nunq; ea xenocratem dicturum fuiſſe:niſi expedire ſibi ea dici iudicaret ¶ Idē li. viij. de ſtudioſitate eius. Plato patriam athenas pꝛeceptoꝛe ſocratē ſortitus eſt:et locū t hoſtem doctrine ſeruilliſſimū. Cuiq; iam oīm ſapiētiſſim⁹ haberet:et a ſtudioſis iuuenib⁹ certatum athene platonē doctoꝛē querētibus peterēt:ipſe nili flumīnis inexplicabiles ripas/t vaſtiſſimos cāpos/effuſamq; barbariem egyptioꝛū ſenū; diſcipulus peragrauit/et a ſacerdotib⁹ illi⁹ gentis geometrie multiplices numeros/celeſtiſq; rationū obſeruationem perce pit. ¶ Italiā q̄q; ingreſſus eſt vt ab archyta tarentino et Arione pythagoꝛe pcepta ſuſciperet. Tanta eſſ̄ copia literarū vndiq; colligēda erat:vt inuicē per totū terrarū oꝛbē diſpergi poſſet ac dilatari. Et vt ait Hieron. de eo. Inuenit vir ille vbiq; gēdiſceret ſemperq; ſe melioꝛ fieret. Augu. li. viij. de ciu. dei. c. iij. Plato (inq̄t) cū ſuos condiſcipulos ingenio mirabili anteiret:parū putās pficiende philoſophie ſufficere ſeipm⁹ac ſocraticā diſciplinā:q; longe lateq; po-

mirabilis mutatiodonyſij tyrāni.

tuit peregrinatus est /quaquauersus eus alicui nobilitate scientie percipiẽde fama rapiebat. Itaq; in egypto ⁊ italie partib⁹ vbi pythagoricoꝝ fama celebrabat/didicit q̃cũq; illic magna habebãtur ac docebant. Cũq; studium sapiẽtie in actione ⁊ contemplatione versetur/una pars eius actiua/altera cõtemplatiua dici põt/quarũ actiua ad agendã vitã.i.mores instituẽdos ptinet:cõtẽplatiua aũt ad cõspiciendas nature causas ⁊ sincerissimã veritatẽ. Socrates i

Diuisio philosophie a platone

actiua excelluisse memorat:pythagoras ẏo magis cõtemplatiue q̃bus potuit viribus institisse. Vnde plato vtrãq; iungẽs philosophiã perfecisse laudat:quã in tres ptes distribuit in morale/q̃ in actione versat:in naturale/q̃ contẽplationi deputata est et in rationale/qua verũ discernit a falso:q̃ licet vtrũq; sit necessaria:contẽplatio tñ perspectionẽ sibi vendicat ẏtatis. Quidã putãt Platonẽ qñ perrerit in egyptũ hieremiã ꝓphetã audisse:ꝙ diligẽter cõputata rõne tẽporũ fm chronice historiã:indicat platonẽ atẽpore quo ꝓphetauit hieremias centũ fere annos postea natus. potuit tñ esse/vt hõ accerrimi ingenij sicut egyptias ita et hebreas scripturas p interpretẽ didicerit:qõ ideo põt opinari qz in timeo platonis quẽ ipse scripsit de mũdi cõstitutione:dicit deũ terrã ꝑmo/igneq; iunxisse:q̃ snia simillima est illi que est in principio Gen. In principio creauit de⁹ celum et terrã. Deinde illud qõ plato dicit amatorẽ dei esse

Plato de cõstitutione mundi.

pbm nihil sicilis illis flagrat:et maxime illud qõ et me plurimũ adduxit vt plene assentiã platonẽ libroꝝ illoꝝ expertẽ nõ fuisse:ꝙ plato illa ẏba dñi ad moysen / ego sum q̃ sum/vehemẽter tenuit:et diligentissime cõmendauit. Illa aũt tripartitio platõis q̃ philosophiã i naturalẽ/moralẽ/ ⁊ rationalẽ diuidit nõ est ꝓtraria illi distinctioni q̃ ꝺr oẽ studiũ sapiẽtie in actione et cõtẽplatiõe ẏsari. ¶ Idẽ Augu. vbi.g.li.viij.c.iij. Si hõ ita creat⁹ est vt q id qõ in eo ꝑcellit/attingat ad illud qõ cũcta precellit.i.vnũ verũ optimũ deũ/sine quo nulla natura subsistit:nulla doctrina istruit: nullus vsus expedit. vt dicit plato Ipse q̃rat vbi nobis sit cura sui. Ipse cernat vbi nobis certa sunt oia. Ipse diligat vbi nobis recta sunt oia. Si ergo plato dei hui⁹ imitatorẽ/cognitorẽ/amatorẽ/dixit esse sapientẽ:cui⁹ participatione sit beat⁹:q̃d opus ẽ discutere ceteros:quoꝝ nulli nobis ꝙ iste ꝓpius accesserit: Idẽ in lib.ix.c.xvj. deũ oĩm summũ creatorẽ/quẽ nos verũ deũ dicimus:sic a platone ꝺicari apuleius asseuerat:ꝙ ipse sit sol⁹ q̃ nõ possit penuria sermõis hũani q̃uis ꝺ onevel modice cõprehẽdi. Uix aũt sapiẽtib⁹ viris:cũ se vigore animi quantũ licuit a corpore remouerunt/intellectũ hui⁹ deitatis q̃z interdũ velut i altissimis tenebris rapidissimo corusc amine lumẽ candidum in termicare. ¶ De eo helinãdus. Fuit ꝓsuetudo platonis libros suos ititulare noib⁹ magistroꝝ suoꝝ:vel eoꝝ q̃ magistros suos docuerãt. vt maiorẽ ex eoꝝ noib⁹ authoritatẽ ẏbis ⁊ rationib⁹ suis acq̃reret. Hinc sunt libri eius appellati. Timeus. Phedon. Gorgias. Pythagoras. Quo-

Helinãdus de platone scribit. libri platonis.

rum primũ et vltimũ transtulit Licero In phedonis dialogo post disputationẽ de immortalitate aie:distinguit loca q̃ hãc vitã relinquẽtibus ea lege debẽtur/quã sibi q̃sq; viuẽdo sanxerit. Silr in gorgia post peractã disputationẽ dixit de habitu post corpus animarũ. hec duo seruauit in libris de republica. pri⁹ essẽ dedit principatũ iusticie:postea disseruit q̃ aĩa post corpus euadat/vel vñ in corpus adueniat. Macrobius lib.j. de somnio scipionis. Plato in phedone definit hoi nõ esse sua sponte moriendũ. Sed in eodem iterum dialogo dicit mortẽ philosophãtib⁹ appetẽdã/ ⁊ ipas philosophiã meditationẽ esse moriẽdi. Hec sibi ẓria esse videnꝫ:sed nõ est ita. Nã platodoas hois mortes nouit. quarũ vnã natura/alterã virtutes prestãt. homo essẽ

Macrobius de platone

moritur cum aĩa corpus reliquit solutũ lege nature. Modi etiã ꝺr cum aĩa adhuc in corpe constituta/corpis illecebras philosophia dicẽte contẽpnit ⁊ cupiditatũ dulces insidias reliquasq; oẽs exuit passiones. Et hãc mortẽ dicit Plato sapiẽtibus apperendãrillã vero quã oibus natura instituit cogi vel inferri vel accersiriverat. ¶ Idẽ in.ij.li. In phedone platonis/quẽ transtulit Licero validissimis argumentis aie i mortalitas asserit:Et post oẽs ratiocinationes inuni⁹ syllogismi cõpendia ita redigit. Anima ex se mouet:qõ ex se mouet principium motus est:qõ autem principiũ motus est natũ non est:et qõ natum non est immortale est:aĩa igitur immortalis est. Legitur ꝙ theodorus cũ legisset librum platonis de immortalitate anime/e muro se precipitem dedit ꝓ desiderio vite melioris. Et licet fatue et damnabiliter egerit hoc tñ adducitur vt sciatur immortalitas anime. ¶ Hec quoq; sunt verba platonis in phedone. Donec habem⁹ corpus permixtusq; sit tali mole noster animus / nunq; nos id qõ iam olim concupimus/ satis consecuturi sumus.s.veri scientiam. Infinitas enim occupationes affert corpus/quibus conterimur ob victus quotidianũ. Morbis etiam ⁊ cupiditatib⁹ et timoribus ⁊ innumerabilib⁹ variarũ rerũ appetitionũq; visionib⁹ corpus oneratur:vt prẽ illo ne sapere quidem in vlla re possimus:defuncto autem animus liber est/et a corpore solutus. Eo igitur tpe quo viuimus ita demũ appropinquabimus/appropiquabimurq; scientie:si nihil aut quãminimũ corpore vtamur:nec in societatez eius nisi quantũ necesse est animũ demittamus Ita essi minime replebimur turbulenta vitiosaq; natura corporis:sed puri a contagione ei⁹ incorrupti sinceri digredientes ad oia incorrupta sincera q̃ veniem⁹. Multa legitur inquit Uincen.in spe. histo.lib. xiij.c.lxxix.egregie dicta a platone. vt illud qõ refert Boe. dixisse beatas fore respublicas/si aut sapientes eas regãt: aut earum rectores sapiẽtie studeãt. Et illud quod Tull. asserit eũ dixisse/escam malorum esse voluptatẽ:q̃ sc̃z ea capiuntur hoies/sicut hamo pisces. Idem plato dixisse fertur. Si sapiẽtie forma oculis videri posset maxime ad amorem sui oẽs excitaret. Non põt comprehẽdi forma iusticie nisi prius discutiat forma iniusticie. Aia est essentia se mouens. Non solũ scientia q̃ remota est a iusticia ⁊ calliditas potius ꝙ sapientia appellanda est:verũ etiã animus paratus ad periculũ/si sua cupiditate non oĩm vtilitate impellitur audacie nomen habet/potius ꝙ fortitudinis. Illa est iusticia verissima q̃ erga inferiores seruatur. Triũphus est inocẽtie nõ peccare vbi posse licet. In quẽ plus potes peccare desine. Mors philosophãtib⁹ appetenda est. Ipsaq; philosophia ẽ meditatio moriẽdi. Potissimũ philosophie robur patiẽtia est. Hic plato/vt refert helinãdus/cũ vidisset dionysiũ tyrannũ sicilie corporis sui circunseptũ custodibus:Qõ tantũ malus(inquit)fecisti:vt necesse habeas a tam multis custodiri:Hic duos mundos esse asseruit. ait Uincen.vnũ intelligibilẽ in quo ẏtas ipsa habitaret:istuz aũt sensibilẽ/quem manifestũ est nos visu tactuq; sentire. Itaq; illũ verum/istũ verissimilẽ ad imaginẽ eius factũ ⁊ ideo de illo quo se cognosceret aĩa velut exemplari ac ratioci nari veritate:de hoc aũt in stultoꝝ animis non scientiam: sed opinionẽ posse generari. Et vt dicit idẽ Uincen.vbi. s. Errauit plato in his/qz dicebat ideas esse in mente diuina eoꝝ q̃ fiũt exẽplar eternũ. Qõ verũ est.sed ipsas ideas putauit aliud esse ꝙ mentẽ diuinã. ⁊ hoc est falsum:cũ idẽ realiter sint. Itẽ errauit valde/qz deus posuit in diuisione existẽtiũ:cũ alteri dicatur esse creator/aliter creatura:hoc essi nomẽ ens non vniuoce ꝺicaꝫ de deo ⁊ ceteris creaturis:sed analogice:quare deus nõ potest poni in diuisione eoꝝ q̃ sunt/vt in aliquo predicamento existat:sed excedit omne ens ꝺicamento ꝝ. Itẽ errauit circa materiã quidẽtie/quã posuit triplicẽ/vt ponit Tho.in.j.parte.dicẽs triplicẽ esse quidentiã. Primã qua quidek creaturis intellectualib⁹ et toti mũdo quoad genera ⁊ species. hãc deo attribuit. Secundã qua quidek singularib⁹ animalib⁹ ⁊ plãtarum/quantũ ad generationẽ/et corruptionẽ ⁊ alias mutationes/naturales:hanc attribuit dijs q̃ celũ circũierunt. Tertiã qua quidek reb⁹ pertinẽtibus ad humanã vitam/ seu actibus humanis. hãc attribuit demonibus. Sed oia rationib⁹ reprobat beat⁹ Tho.ibi. Est essi vna dei quidentia qua oib⁹ simul quidetur optime.iuxta illud Sap.vj. Ipse equaliter est cura de oib⁹. Ex his q̃sq; scire põt illud Hiere. Stultus fact⁹ est ois hõ a sciẽtia sua videlicet nisi adiuuek a scẽtia dei. Mortu⁹ est aũt plato anno .xxj. darij filij artaxerxis q̃ et ochus dict⁹ est:et vt dicit de eo Gen. epla.xviij. Plato natali suo decessit:et annũ vnũ atq; octoginta cõpleuit/ sine vlla declinatiõe. Ideo magi q̃ tũc athenis erãt immolauerũt defuncto/ampliozis fuisse sortis ꝙ humane ratitqz cõsummasset pfectissimũ numerũ:quẽ nouem nouies multiplicata cõponũt. Aug.tñ.ij. lib.de ciui. dei.c.xiiij.ait. Labeo platonẽ inter semideos ponit vt herculã et romulũ. Semideos autẽ heroibus pfert:vtrosq; tñ inter numina collocat. Nos autẽ platonẽ nec cuiq̃ hominũ christiano cõparam⁹. Silr Hiero.sup Eccli.ponit platonẽ cũ alijs antiqs philosophis ethnicis dãnatus. Patet etiã ex dictis his flozuisse archytã tarẽtinũ/cũ plato fuerit ei⁹ auditor. De quo Tull.li.de senectute sic ait. Archytes tarẽtinus cũ eius sermoni plato atheniẽsis interesset: nullã capitaliorẽ pestẽ ꝙ corporis voluptatẽ dicebat hominibus a natura datã. Cũq; nil mẽte pstabilius deus dedisset homini huic diuino muneri nil tam esse inimicus ꝙ voluptatẽ. Qõ vt magis intelligi posset:fingebat aĩo tãta corporis voluptate aliquẽ incitatũ quãta pcipi posset maxima:nemini cẽsebat fore dubiũ/quin tãdiu dum ita gauderet:nihil agitare mente:nil cogitatiõe:nihil ratiõe consequi posset. Idem de eo lib.de amicitia. Natura nihil solitariũ amat. vñ verũ est qõ ab archyta tarentino vt opinor

Errores platõis

Elegãs sẽtẽtia que nũc male seruat qz ꝓncipes et nobiles contẽnũt scientã.

Dictus platõis ad dionysiũ tyrannũ.

Mortẽ plato. Aug.de platone

Hiero. nymus de platone.

elegan dictiõe humana societate.

sdiciſolutũ:a ſenib⁹ noſtris audiuiſi q̃s incelũ aſcendiſſet/ naturãq̃ mũdi ⁊ pulchritudinẽ ſyderũ aſperiſſet:inſuauem illi ſine amico ⁊ ſocio admirationẽ fore:q̃ iocũdiſſima fuiſ ſet ſi aliquẽ cui intimaſſet habuiſſet. Uale.de eo.li.iiij. Tarentin⁹ archytas villico ſuo:ſumpſiſſent inquit a te ſuppli cium/niſi tibi irat⁹ eſſem. Maluit eſſ impunitũ relinquere q̃ ꝓpter irã iuſto grauius punire. Aulus gelius li.noctiu⁹ antiquarũ.de eo fauorinus philoſoph⁹ affirmat ſimulacrũ colũbe e ligno rõne quadam ⁊ diſplina mechanica factũ ad archytã volaſſe. Uinc li.iiij.c.viij. hui⁹ ſnia de aia hec eſt. Aia ad exẽplum vnius cõpoſita eſt.q̃ ſicillo caliter dñaf in corpe ſicut vnũ in numeris. Nullũ ſcel⁹ denicꝫ nullũ facin⁹ eſt:ad qõ ſuſcipiẽdum nõ libido volutat⁊ ipellat.

§.XXVII. redeundo ad hiſtoriam artaxerxis regis perſarũ qui ⁊a ſuerus credit.vt dictum eſt.s.hic ex filijs quos habuit centũ quindecim:tres tm̃ fuerũt iuſto matrimonio ſuſcepti. Darius. Ariarates:⁊ ochus. Ex his dariũ cõtra morẽ perſarum apd̃ quos rex nõ niſi morte mutab:per indulgentiã pater viuus fecit regem.vt ait Juſt.li.x. Sed darius ꝑ tãti remuneratiõe beneficij:ſcelus patricidij in patrẽ cogitauit:et ad ſocietatẽ facinoris.l.fratres aſſumpſit.cauſa vero patricidij ſcelerationis ipſo patricidio fuit. Nam rex artaxerxes aſtaſiaz Lyri fratris ſui:pellicẽ in matrimoniũ ſuſceperat:hãc patrẽ cedere ſibi ſicuti regno/darius poſtulauerat. Qd̃ quidẽ artaxerxes primũ ꝓmiſit. Deinde penitẽtia ductus/vt honeſte negaret qõ temere ꝓmiſerat:ſolis eã ſacerdotio prefecit:quo ꝑpetua illi ab oĩbus viris pudicitia imperabatur. Hinc exacerbatus iuuenis cõiurat cõtra partẽ.ſed deprehenſus cũ ſocijs deletus eſt/cõiugeſq̃ oĩm cũ liberis interfecte ſunt. Poſt hoc artaxerxes morbo ex doloꝛe cõtracto decedit. hereditas regni ocho traditur.q̃ timẽs parẽ cõiurationẽ/regiã cognatorũ cede et ſtrage principum replet. nulla nõ ſanguinis nõ ſexus nõ etatis miſericordia mot⁹. atq̃ ita veluti pacificato regno bellũ ſuſis infert. In quo bello aduerſus puocatorẽ hoſtiũ/.cõdemnatus q̃dẽ cuz oĩ fauoꝛe ꝓceſſit⁊ hoſte ceſo victoriã ſuis obtinuit:ob quod armenis prefectus eſt. Deinde poſt morte ochi/ad memoriã preſtine ⁊utis/rex a populo cõſtitutus eſt. Hui⁹ ochi tpe Demoſthenes orator cognoſcit.de quo Ualeri⁹.li.viij. Demoſthenes cũ primã literã artis rhetorice proferre non poſſet ꝓpter vocis exilitatẽ/oris ſui vitiũ tanto ſtudio expugnauit.vt nullus expreſſius qd̃ volebat ꝓferret. Idem gracilẽ nimis vocẽ cõtinua exercitatione ad gratũ aurib⁹ ſonum perduxit. Idez ob lateris infirmitatẽ diſcutiendã multos ⁊ſus vno impetu cõplebat:eoſq̃ aduerſa loca celeri gradu ſcãdẽs pronũciabat.ac vadoſis littoꝛibus inſiſtens/declamationes fluctuũ fragoribus obſiſtẽtibus edebat. Oꝛe q̃z calculis incertis multũ ac diu loq̃ erat ſolitus q̃ natura promptius eſſet ⁊ ſolutius. Hic eſt demoſthenes q̃ ſtomachũ laidis nobiliſſime meretricis iocando ſubpalpans ⁊ queritãs:hoc quãti. Cũ illa diceret. Mille denarijs. Reſpõdit. Ego penitere tanti nõ emo. De eodez Iſido. lib.ſ.ethymo. Demoſthenes orator fabula aduerſus philippum vſus eſt. Qui cũ athenienſib⁹ poſtularet:vt ſibi decem oratores darẽt/et diceret:finxit ille hanc fabulã que diſuaderet/dicẽs lupos aliq̃ paſtoꝛib⁹ quoꝛũ diligentiaz decipere voluiſſent ſuaſiſſe:vt in amicitiã cõuenirẽt:ea tm̃ cõditione vt ſibi canes in quibus cauſa erat iurgioꝛ:vice ſecuritatis traderẽt. Annuere paſtoꝛes:⁊ i ſpe ſecuritatis canes dederet:quos ouiũ ſuarũ vigilates cuſtodes habebant. Tũc lupi adẽpta oi formidine oẽm gregẽ non ꝑ ſatietate tm̃ verũ etiã ꝑ libidine lacerauerũt:⁊ ſic philipp⁹ ſublatis oratoꝛib⁹ in pplo facturus erat. De eodem helinãdus li.xj. Demoſthenes quũ ariſtodemũ authoꝛẽ fabularũ interrogaſſet/quantũ mercedis vt ageret accepiſſet:⁊ rñdiſſet talentũ. Ad ego ait demoſthenes plus accepi vt tacerẽ. Ita cauſidicoꝛũ lingua dãnifica eſt:niſi eã/vt dici ſolet/ funib⁹ argẽteis vincias.apd̃ aduocatos igit̃ et ipm̃ ſilẽtiũ venale eſt. Idẽ demoſthenes quũ a ſenatu athenienſi patrocinium peteret ꝺ philippũ regẽ macedonũ ille ſimulata infirmitate/vt aiũt/lecto decubuiſſet⁊ rñdit his q̃ ad ſe cõuenerãt:ſe pati morbũ ſynãchen. Cui a quodã ex nunciꝭ mozdaciſſime rñſum eſt:Certe nõ ſynãchen pateris:ſed argẽtãginã. Eo tpe videt cõcurriſſe Eſchines.de q̃ Uale.lib. viij. Eloquẽtie ornamẽta in pnũtiatiõe aptat⁊ cõueniente coꝛpis motu cõſiſtũt. Quib⁹ quũ quis ſe inſtruxerit.trib⁹ modis hoies aggredit /ſcz aures eoꝛũ penetrãdo ocꝭos demulcẽdo animos inuadendo. Recte itaq̃. Eſchines quum ꝓpter iudicialẽ ignominiã rhodũ petiſſet:et ibi regatu ciuitatis ſuã pri⁹ in cteſiphontẽ: deide demoſthenis ꝑ eodẽ oratorẽ clariſſimã recitaſſet mirãtib⁹ cũctis eloquẽtiã vtriuſq̃/ſed aliquãto magis demoſthenis. Quid ſi inq̃t ipm audiſſetis? Tãtus oratoꝛ ſic inimici vim ardoꝛẽq̃ dicendi ſuſpexit.vt ſe ſcriptoꝛ eius parũ lectoꝛẽ idoneũ predicaret. expert⁹ acerrimũ vigoꝛẽ oculoꝝ:terribile vultus pondus/ accomodatũ ſingulis ꝟbis ſonũ vocis:efficaciſſimo s coꝛpoꝛis mot⁹. Et ſi igitur illius operi nihil adiici põt:tamen in demoſthene pars magna demoſthenis abeſt:quũ legit̃ potius q̃ auditur. De eodẽ in lib.de bñfi. Socrati quũ ceteri diſcipuli plura offerrẽt:Eſchines paup ſe ſolũ obtulit dicẽs. Quicquid meli⁹ habebat ſe meli⁹ obtuliſſe:ceteros autẽ quũ pauca ei dediſſent/plura ſibi et meliora retinuiſſe. Unde ait. Te obſecro vt hoc munuſculum paupertatis mee excolas ⁊ tua diligẽtia ⁊ ſedulitate melius et oꝛnati⁹ reddas. Cui reſpõdit ſocrates/ſe ab illo maximus munus ſuſcepiſſe:miſi ſeip̃m paruo eſtimaret:et libenter daturum operã vt eũ faceret meliorẽ. De eo Tullius libꝛ.de republica Eſchines quũ adoleſcẽs tragediã actitaſſet:rẽpublicam cõpeſcuit⁊ athenas ſuo arbitrio verſauit et egit.adeo potens erat in eloquẽtia. Oroſius. Eo q̃ tpe legati a carthagine romã miſſi fedus cũ romanis pepigerunt. Quam ex ingreſſu carthaginẽſium in italiã maloꝝ grandinẽ cõſecutã:cõtinuarũq̃ miſeriarũ tenebꝛas iuges/hiſtoriarũ ſides:locoꝝ infamia:et abominatio dieruz quibus ea geſta ſunt ꝓteſtãtur. Tunc nox vſq̃ ad plurimã diei partẽ tendi viſa eſt/et ſaxea grãdo de nubib⁹ deſcẽdẽs veris terram lapidib⁹ verberauit.xxv.diebus. Quibus dieb⁹ etiam alexander magnus /magnus vere ille gurges miſeriarum atq̃ attrociſſimus turbo totius orientis:natus eſt.

Legati carthaginẽſiũ.

¶ De Alexandro magno. Capitulum.ij.

Anno igitur Ochi perſarum regis.x.dicit Uincẽ.lib.v.ſpecu.hiſto.c.i. philipi autẽ regis macedonum.vj. Nectanebi regis egypti.xj. Qui ann⁹ ſuit etatis q̃nte duocenteſimus vigeſimus quintus. Mundi vero quater mileſimus.dccxxxv.ſm bedaz et.lxx. interpretes. Alexander philippi regis macedonum ⁊ olympiadis vnzis eius philius naſcit. Qõ tm̃ illi vulgari hiſtorie cõuenire non videt oĩno/q̃ narrat eũ nectanebo iam extra regnũ acto generatuz fuiſſe. Anno q̃ppe regni Ochi.xiij. nectanebi.xv. ſicut Euſe. ſcribit. Ochus egyptũ tenuit:nectanebo in ethiopiã pulſo. Ut aũt habeꝭ ex hiſtoꝛia alexandri inter ſapientes egypti nectanebus excelluiſſe memoraf. hic ſi metus belli cui imminebat:nõ exercitum vel machinamẽta martis mouebat:ſed ingreſſus aule penetralia regiaq̃ ſecreta/inuecta ſecum pelui/ſolutariũ ibi ſe abdẽs/implebat peluim fonte lympidiſſimo:et ex cera componebat nauigij ſimilitudinẽ:effigieſq̃ hoim ibi collocabat:que oĩa moueri ac viuere videbãtur. Adhibebat et virgulam ex ligno hebeni et quedã magica loquebaf quib⁹ vocaret deos ſuperoſq̃ inferoſq̃. Sicq̃ laboꝛabat in pelui nauiculã ſubmergeret ex q̃ fiebat vt ſimul cum ſubmerſione illius cere ⁊ cereoꝛũ incenſoꝛ:etiam oẽs hoſtes ſi qui adeſſe prenũciabanf pelago mergerenf. Quodã aũt tpe nunciatum eſt ei multas gentes aduerſus eum vna conſpiratione eadẽq̃ voluntate conſurrexiſſe ſcz iudeos.arabes. phenices. parthos:et quecunq̃ ſunt oꝛientis barbare gentes. Quibus ille audiꝭ/plauſum dans manibus magno riſu diſſolut⁹ eſt. Cõſugienſq̃ ad cõſuete artis peritiã:intellexit ſe ab hoſtib⁹ vincendã/capiẽdũq̃:niſi foꝛtuna ſibi cõſuleret. Moꝛq̃ raſo capite ⁊ barba collectiſq̃ oĩbus que p̃ciosa erãt:attulit macedoniã. Illic ergo amictus veſte linea aſtrologũ ſe profeſſus:vim peritie ſue cũ magna admiratione commendabat. adeoq̃ celebꝛis fama eius facta eſt:vt nec olympiadẽ regina vxoꝛẽ philippi regis lateret:enimuero philippus tũc bello foꝛte aberat regina aũt cepit peritiã eius cõſulere.ille autẽ pulchritudinẽ femine admirat⁹/amoꝛe eius captus eſt. Quũq̃ marci⁹ vnltu meli⁹ intueref.ait illa. Cur in me intuẽdo ita defigeris? Cui ille. Recoꝛdoꝛ oraculi illius qd̃ apud egyptũ a dijs acceperã:q̃ opz me regine vera predicere. Cõſule ergo ſuper his que cupis:et ſtatim promit tabulas ſuas quas eius peritie docti pinnaces nominant.auro et eboꝛe variatas.⁊ hoꝛoſcopon ſeptez ſtellas cum ſuis ſpeciebus continentem:vbi viſebanf/Jupiter in aereo lapide hoc eſt in hyacintho. Sol in cryſtallo. Luna in adamante. Mars in emantite. Mercurius in ſmarado. Uenus in ſaphiro. Saturnus in ophite. Hoꝛoſcopus autẽ in lygdino erat. Tũc admirans olympias ſtellarũ varietatẽ et ꝓpius ſiſtens. O inquit intuere queſo meaz et philippi congruentiã. Nam multa fama eſt/q̃ ſi ab hoſte reuerſus affuerit:velit in alterã vxoꝛẽ tranſmigrare. Qui explorata conſtellatione/⁊ eis q̃ illa petierat/aut. Uera fama eſt iſta: ſed opitulaboꝛ ne quid de diuoꝛtio formidaueris. Nam fa-

Alexander magnus scitur.

Uirere dibile ẽ qd̃ hic dicitur.

Mozit artaxerxes.

Demoſthenes oratoꝛ quo plutarch⁹ ī vita demoſthenis.

Penitere tanti nõ emo

Lingua cauſidicoꝛũ dicitur damnifica. Eſchines.

tale tibi est ꝑm qꝫ prosperi/misceri te deo:genituraꝫ filiū
hammō vltorem oim/siqua in te philippus audebit. Cum illa cuinā
deus ly inquit deo ad thorum debeor? Cui ille. Hammoni deo Ly-
bie. bie. Ergo para te ad huius nuptias/vt reginam decet. Ui-
debis autē et somniū/ꝛ in somnio nuptias tibi cū deo futu-
ras. Abbreuiando aūt hystoriā. Magicis artibus nectane-
bus ille maleficus fecit illam somniare/ꝙ miscebatur deo
hammoni/ꝛ ꝙ de illa grauida fiebat. Qō quum nectanebo
ipsa retulisset:dixit cito hoc implendū:vnde ꝛ pararet sibi
lectū iuxta suū:vt quum hoc contingeret/si aliquid expedi
ret:posset eā iuuare. Expressitꝫ sibi venturū ad eam ham-
monē in specie draconis cum capite arietis ꝛ cornibus: in
amictu candidor:vnde tunc separaret ad copulā eius. Fecit
ergo ille maleficus prestigijs magicis de nocte in thalamo
ei apparere hammonem in tali forma prescriptā:ad quam
solam mspiciens in lecto nectanebus qui iuxta erat eā co
gnouit:ex qua tunc cōceptus est alexander. Effecit quoꝫ
per suas incantationes nectanebus/vt et philippus qui
tunc erat in bello hoc somniaret:scilicet vxorem suā olym
piadem deo hāmoni misceri. Quōꝫ reuersus reginam gra
uidam audisset:cepit primo hoc quasi credere:exinde fo-
titer dubitare ne nō deo sed alij homini iūcta fuisset:ꝛ du-
re illā increpare. qō sentiēs nectaneb⁹ arte diabolica egit
vt in solēni conuiuio vbi aderant philippus ꝛ olympias/
appareret draco in forma illa apparens cū terribili sibillo-
rum acumine:ita vt fundamenta domus quati viderētur.
Intrāteꝫ locum conuiuij/oibus timore cōcussis/ extēdit
olympias manus vt edocta fuerat ad draconē:qui māsue-
scens caput in sinū eius reclinauit:teloꝫ osculum dedit:ꝛ in
spherā redactus in aquilā cōuersus e medio euolauit. Tūc
philippus ex hoc ludificatus asseruit hoc sic esse. s. ex deo
eā cōcepisse:sed ignorabat ex quo an ex ioue ꝓpter aqui-
Forma lam:an ex hāmone ꝓpter formā draconis. qz in illa forma il
alexan- le venerabatur. Cui illa rñdit. Ex deo hāmone. Demū par-
dri ma- turiente olympiade/assistebat nectanebus astrorū cursus
gni. et motus ꝓspectans. Tandē mulier vehementius ingemi-
scens exigit partū. Qui vbi ad humū lapsus est:mox⁹ pro-
tinus insequit terre:et tonitruū crepor:ventorūꝫ pflict⁹:ꝛ
et fulgurū corruscatio. Et vt refert Justinus lib. xij. Ea die
qua nat⁹ est Alexāder/due aḡle tota die perpetue supra cul
men domus eius sederunt:omen duplicis imperū europe
et asie preferētes. Natū appellauit philippus alexandrum
in memoriā filij sui q̄ ex priorib⁹ nuptijs occubuerat. Et
vt scribit Uincē. li. v. c. v. Erat alexāder forma ꝛ vultu pul
cherrimus subscrispa paululū ꝛ flauescēte cesarie. comaleo
nina egregij decoris:oculis altero ad modū nigro/leuo ve
dealexā ro glauco atq; dissimili. Nutrix vero eius alacronis nūcu-
dro et pabatur. Pedagogus eius leonides literature:lysimach⁹
eius ge magister musice. alcippus geometrie. Oratorie anaxime-
stis viō nes. philosophie aristoteles ille stagerita. vt in hystoria ei⁹
quintus legit. Refert tñ Hiero. ꝙ aristoteles librariorum vtilitate
curtius monstrauerit alexandro initia literarū. Idē Hier. ait ad al
pluta- lerā. Greca narrat hystoria alexandrū potentissimū regē et
chum et moribus ꝛ incessu leonidis pedagogi sui nō potuisse care-
arrianū re virtijs:quibus adhuc paruul⁹ infectus fuerat. Et vt nar
rat Señ. hūc ipsum leonidē postea leonib⁹ alexāder obie-
cit deuorandū. ¶ Factus aūt alexander/vt legitur in histo
ria eius/annorū. xij. patri comes fiebat:et vsu armorū sem
per imbui meditabat:et cū exercitibus videri gaudebat:ꝛ
equis insiliens cuncta prudentissim⁹ miles agebat. Dū ergo
philippus ad quandā illyrij ciuitatē proximā proficisce-
retur non simili affectu quo solitus fuerat olympiadem dili
gens:protinus olympias nectanebum repetit eumq; con-
sulit super clandestino philippi consilio. Qui dum assidēti
sibi alexandro ex arte illa astrica loqueretur:petijt alexan
der vt artem illam eum doceret. quod ꝛ fecit. Quumq; iam
in illa arte profecisset alexander/non post modicum nocte
quadam ad fossē lacum preceps veniens vbi Nectanebus
eum docere consueuerat: Alexander Nectabeum ex impro
uiso precipitat. Quōꝫ ille letali ictu ceruicis afflictus con
quereret:cur hoc fecisset ei. Respondit alexander:conque
rendum tibi de arte illa erat quam noueras/quippe nesci⁹
que tibi impenderent humi nunc resupinus iacens rimare
que celi sunt. Ad hec magus. nulla mortaliū cōtra fatuz fu
ga est. Olim p̄ hanc sciam noui me a filio interfectum iri.
Tunc alexander. Non ego filius tuus sum ego. Tūc ille oīa
pfessus est:ꝛ egypti fugā:et qua arte olympiade potir⁹ sit.
Et his dictis animā emisit. Tunc alexander imponit euz in
humeris ꝛ in regiam reuectat:eiꝫ sepulchrū erigit oposi
simū/atq; matri oīa indicauit. Tūc illa admirata est se tot
annis a mago illusam rē probri fecisse. hec ibi. Hic sciētiaz
sumas qz curiose pſone sepe turpiter decipiunt: vt merek
curiositas eoꝝ et illusores demū a diabolo illudātur.

§. I. Eodē tēpore vt habetur ex

hystoria Alexandri:philippus rex macedonū delphos misit
sup regni sui solicitus successore. Responsumq; accepit in
hunc modū. O philippe. Is demum tuo oīq; orbe potietur
imperio:quicūq; bucephalū equū insiliēs medū pelle tran-
ierit. Erat aūt bucephalus equus forma spectabilis:ter re
gum genere armēti:formatis pedibus ad pegasi fabulam
ꝛ sunt q̄ fuisse laomedonti eiusmodi predicāt:thoes autez
comedebat vt belua/et in eiusmodi pabulū seuiebat:hunc
asseruari philippus iusserat sub claustris preferratis. Age
bat autē tunc tpis alexander annuz etatis. xiiij. Qui dum
quadā die locū vbi bucephalus clausus erat transiret:con
uersus ad socios ait. Nunq̄d hinnitus aures meas an ꝛo
rugitus leonis aliquis offendit: Ad quem ptolemeus qui
postea soror dictus est: Quinimo hic est ille bucephalus
quē pater tuus ob seuitudinē dētiū claudi iussit hacten⁹.
Alexander autez custodibus euocatis/claustris remotis/
equum educit:eiusq; leua quum iubā apprehendisset:ter
gum quadrupedis insultat. effrenēq; hac atq; illac circun-
duxit. Qō quuū admirationi visentibus foret:cucurrit q̄
dam/ꝛ rem vericuli philippo nūciauit. Sed ille ad memo
riā reducens oraculū cucurrit ad puerū:eiq; salutauit vt
totius orbis dñm. Alexāder aūt annū agens. xv. petijt vt
sibi persas adire liceret gratia quadrigi certandi. Philip-
pus quoq; equos ꝛ illi necessaria prepa rari iussit. Igitur
ascensa nauī scōa admodū tempestate appulit pelopōne-
sum. Quo in loco dum curam equorum famulis mandasset:
ipse quoq; ad videndū statuz loci ꝓcederet:ꝛ obuius ei fuit
Nicolaus rex athenarum quondam scolasticus eius. Qui nicola⁹
prior salutauit alexandrū non tñ sine cōtumelia. Nam aue rex athe
inquit o puer. nec ille resalutat. Tūc scōs nicola⁹. Et a quo narum.
inquit te arbitraris salutatum Quippe ego sum nicolaus
rex athenarū. Et alexāder. Quid inquit tibi ꝓdest ista va-
na iactatio de seris crastinis fluctuans? Neq; em̄ istā arro-
gantiā approbo. Et nicolaus. Uellem inquit scire cur ad-
fis. Fatetur alexander se ad certamina quadrigarum stu-
dio corone venisse. Tunc nicolaus felleo de nimia idignatio-
ne suffusus cōspectū adolescentulū ꝛ maledictis increpitū
dereliquit. At vero alexāder q̄ oīm disciplinarū cōtinētiam
ostētare didicerat/ absterſit a facie sputa:ꝛ iniurie recepte
arridens ait. Juro equidē nicolae patris matrisq; mee ma
iestatē:q; te etiā in presenti certamine superabo. Nō mul
topost quū dies certa aduenisset alexāder nicolao superā-
to et reliquis qui certamini affuerant corona redimit⁹ re
patriat macedoniam. Offenditꝫ forte philippum spreta
olympiade in cleopatre nuptias demutantē. Die autez nu
ptiarū intrās triclinium regis coronat⁹. Sum ne inquit opa
ter hunc promū laboris mei fructū:ꝛ coronū in caput eius
stranstulit/et ait. Quuz ego matrē meā iterū regalibus nu
ptijs coniugabo nostro nō participabis conuiuio. Et his
dictis aduersus philippū discubit. Aderat aūt inter rega-
les delitias lysias quidā:ad risuz excitandū facetissimus.
Qui quū in gratiā regis adolescentulū vellet admonere:
multi modis verborum ridiculis sepius illum aggress⁹/ac
sepius admonitus vt ad alium se verteret/cui laudem suā lysiasfa
placere sciret:et ille non obediret:rādē irat⁹ alexāder pocu cetissi-
lum qō sibi ꝓmanu erat iaculans/lysiam vulnerat. Sed mus hō
rex efferuescente ira ꝓfiliēs in alexādrū/vulnerato cru
re ꝓcubuit. Tūc alexāder arrepto gladio oēs qui veluti
ad se cōprehendendū irruerer:et/desiecit/et egreditur. Qui
em̄ aderant philippū grauiter vulneratū in cubiculo indu
centes/lectulo deponunt:post plures dies quum iam spes
esset recuperande sanitatis:ingredit alexander ad philip-
pum/et olympiadem matrem reconciliat ei.

§. II. De nece Philippi ex hysto

Mors philippi. ria alexādri. Uincē. lib. v. His tribus methona ciuitas nū
ciatur ab obsequio regis desciuisse. tad quaz philippus ani
mo incitatus quuz adhuc vulnibus corporis sis deficeret:cum
exercitu misit alexādrū:quā breui subegit. Ingressusq; ad
patrem victoriā nūciaret:vidit in domo regia viros barba
ro habitu indutos:percūctansq; cognoscit darij regis le-
gationem. Qui legati venerant pro tributo atq; censu ter
re sc̄z et aque. Miratusq; petēdi morē et titulū:dixitq; vni
illoꝝ qui primus esse videbatur. hec ne elementa vēditant
per se mortalibus/q̄ deus cūctis in cōi largitus est: Igitur
ferri iubet ad darium a se mādata. sc̄z vti ab hac petendi con
suetudine rēparet. Finaliter sciret se cum alexandro prelio
acrius cōcertaturū. his dictis exigit hostes pficisci:ꝛ rusuz
dum vicina ciuitas de obsequio vacillaret. Alexandro da-
tur expeditio:et illuc ire iussus est. Interea pausanias qui
dam nomine oriundus et delitijs affluens in olympiadis amo-

rem prolapsus est.qđ quum per internuncios attentaret:et mulier cõsentiret.s.vt defuncto philippo ad illũ transnube ret:pausanias opportunũ esse tps existimãs:qr alexander tunc forte aberat:cuius iã formidolosissimum nomẽ erat repente ruit super philippum/eũq; vulnere peremit. Qui quũ letaliter percussus esset:mox pausanias festinat ad ra ptum olympiadis. Igitur quũ adhuc ppls in theatro tur baretur:forte rebus ex sñia perpetratis Alexãder superue nit.offenditq; turbas ꝛ philippi vulneratirruẽsq; in regias deprehẽdit pausanie violẽtiã. Quisq; eum iaculo destina ret:tenereq; formidine matris vulneranderolympias sic eum adhortatur. Iaculare inquit fili iaculare ne dubites. Alexãder autem quum philippũ adhuc spirare cõperisset: iussit pausaniam illuc adduci:gladioq; in dexteram patris misit:quo manu eius oppeteret:occiditq; eũ. Ergo iam mo riens philippus ait. Nihil est qđ me finis vite auꝫ mors cõ tristet.vltus eñ authorem iniurie libens morior. Et adie cit Reminiscor o alexander deum matri tue pregnãti pre dixisse:qr vindicem filium esset paritura.

§.III. De moribus huius phi

lippi Justi.ait li.ix.Fuit philipp⁹ rex tã armorumq; con
De mo uiuior apparat⁹ studiosior:cui maxime opes erant instru
ribꝰ phi menta belloꝝ diuitiaꝝ questu q; custodia solertior. Itaq;
lippire inter quotidianas rapinas semper inops erat. Erant in eo
gis. misericordiaꝝ pfidia pariter dilecte. Nulla apud eum ratio turpis vincẽdi fuit. Blandus erat pariter ꝛ insidiosus al loquioq; plura promitteret q; pstaret. Amicitias vtilitate non fide colebat:gratiã fingere in odio:instruere inter cõ cordes odiaret apud vtrũq; gratiã q̃rere/solẽnis illi psue tudo. Inter hec eloquentia ꝛ insignis oño acumnis ꝛ soler tie plena/vt nec ornatui facilitas:nec facilitati deesse or natus. De eo Vale. Philippus alexandrũ quorundam mace donũ beniuolentiamdonis ad se conatũ attrahere epistola sic increpauit. Que te fili ratio in hãc vanã spem induxit: vt eos tibi fideles futuros existimares:quos ad amorem tui pecunia copulasses? Idem Vale.li.j. Philippus pater alexãdri apolinis oraculo admonit⁹:vt a q̃drige violẽtia fatutẽ suã,custodiret:toẽs currus per totum regnũ disiun gi fecit. Locum etiaꝫ qui in beetia quadriga celebrabatur semp vitauit. Sed pausanias i capulo gladij quo illum oc cidit quadrigam habuit celatam. Hijs tẽporibus quum philippus methonam vrbem expugnaret:de muris sagitta iacta dextrũ eius oculũ/inquit Justinus/effodit. Quo vul nere nec segnior in bellum nec iracundior aduersus hostes factus est:adeo vt interiectis die⁹ pacẽ deprecãtib⁹ dede rit:nec moderat⁹ tñ:verũetiã mitis aduersus victos fue rit. Grecie añ ciuitates dum imperare singule cupiũt:im periũ oẽs amiserũt. Itaq; philippus velut ex specula qua daꝫ libertati oĩm insidiabat. Artaxerxes añ ille q̃ ꝛ ochus dictus:misit prefectũ suum oĩbus regionibus que erãt trãs flu men eufraten noĩe nagosum.vt dicit comestor. Erat autem tunc in hierl'm summ⁹ sacerdos noĩe ioannes:cuius frater vocat⁹ iesus:quũ anhelaret ad summum sacerdotiũ:predi ctum nagosum fecit sibi familiarem. Qui iesus in tẽplo al tercatus cum ioanne occisus fuit:ppter qđ nagosus indi gnat⁹ ascẽdit in hierl'm:ꝛ ingressus in tẽplũ spoliauit ipm et quũ reprehẽderet:rñdit se esse mũdiorẽ eis q̃ occiderãt in eo. Et imposuit ministris templi tributa.

§.IIII. Post mortem autẽ ochi

qui a quibusdã vocat etiã artaxerxes qui tenuit regnũ p sax.xxvij.annis. Historiographi varie loquunt de succes sore eius. Nam in chronicis dr q; regnauit post ochum ar ses filius eius in pside.et regnauit annis.iiij. Helinandus añ sic ait.hũc inter reges persaꝝ nõ numerat iustin⁹:sed statim post ochum ponit dariũ. Tertulianus añ hũc argẽ argũ vocat:quẽ dicit regnasse ãno vno. Isid. añ appellat eũ xerxem:quez dicit annis.iiij.regnasse. Hieron.sup Dañ vocat eũ arsen.q̃dã alij arsaniũ eum appellant. Comestor añ sic ait. Post ochum regem filius eius arsanius. ꝛ post arsanium regnauit in pside darius. Et hic est cũ quo (vt.j. dicet) alexander bella habuit.de qb⁹ dr.s. Mach.s. Postq; percussit alexãder philippi macedo/q̃ prim⁹ regnauit i gre cia:dariũ regem persarũ et medoꝝ:cõstitutꝰ prelia multa/ et oĩm obtinuit munitiones/ꝛ interfecit reges terre/ꝛ per transijt vsq; ad fines terre. Et accepit spolia multitudinis gentium:et siluit terra in cõspectu eius:et cõgregauit vir tutem ꝛ exercitu fortem nimis. Et exaltatũ est ꝛ eleuatum cor eius:ꝛ obtinuit regiones gentiũ ꝛ tyrannos:ꝛ facti sũt ei in tributuꝫ.hec ibi. Et monarchia dario victo/translata est a persis in grecos per alexandrum.

§.V. Uidẽda ergo sunt aliqua

ad declarationẽ predictorũ:ꝛ de plijs eius ꝑ dariũ ꝛ victo riaꝫ et de subiugatione aliarũ nationũ:et demũ morte.vbi etiã ex verbis scripture satis apparet eũ fuisse filiũ philip pi nõ nectanebi:vt ex hystoria ei⁹ legit̃/qđ dictũ est.s.quia hic dr alexãder philippi.s.filius. Nisi qs dicat eo mõ quo dr iesus fili⁹ ioseph. Sic alexãder putatiu⁹ est et fili⁹ dict⁹ philippi. Anno igit̃ primo olympiadis.cix.q̃ fuit etatis ịn te.cclv. Et ab initio mũdi ter millesim⁹ sexcẽtesim⁹.xxviij. rex persarũ.xiij.regnauit darius filius arsanij sex annis. Eodẽ anno alexãder philippo successit in regnũ:ꝛ regna uit annis.xij.qđ et hr̃.s. Mach.j. hic fm Justinũ et virtute et vitijs maior patre fuit. Uincendi ratio vtriq; diuersa. hic apertatille artib⁹ diuersa tractabat.deceptus ille gau debat hostibus.hic palã fusis.prudẽs ille pfilio:hic magni ficentior animo. Irã pater dissimulare plerũq; etiã vince re:hic vbi exarsisset/nec dilatio vltionis nec modus eratvi ni nimis vterq; auid⁹:sed ebrietas diuersa:patri mos erat etiam de conuiuio in hostem procurrere:manum cõsereret periculis se temere offerre. Alexander non in hostem / sed in suos seuiebat.amari pater malebat:hic metui. Literaꝝ cultus vtriq; similis.solertie pater maioris:hic fidei ꝑbis ꝛ oratione philippus:hic rebus moderatior. parcendi vi ctis filio animus promptior ꝛ honestior:frugalitati pater/ luxurie deditus filius magis erat. Prima alexandro cura paternarũ exequiarũ fuit:in quibus ante omnia cedis con scios ad tumulum patris occidi iussit:soli alexandro lynce starum pepercit:seruans auspiciũ dignitatis sue. Nam re gem eum primus salutauerat. Emulum quoq; imperij ca ranum fratrem ex nouerca susceptum interfici imperauit. Justinus hec lib.ix.ꝛ.xj.

§.VI. Ex hystoria alexãdri pro

curata patris sepultura mox ascendẽs illius solium:ꝛ cõuo cataq; vniuersa multitudine plebis ait. Et tẽpus est vt qui cunq; caput alexandro militare/fedus cum illo inire festi net. Nãq; mihi dignũ videt̃ bella primũ in eos mouere/qui nos cõtristauere prideñ:nũc añ cupiũt spoliare etiã liberta te. Hijs dictis acq̃escit ois miles ac si diuinitus vocat⁹ fuis set. Et in initio regni sui (inquit Justi.) alexãder macedo nibus immunitatẽ cunctarũ rerum preter militie vacatio nem dedit. Quo facto:tantum sibi fauorẽ oĩm conciliauit: vt corpus hois nõ virtutẽ regis mutasse se dicerent. Tunc alexãder fm hysto.ei⁹/referãs pris thesauros:arma opesq; distribuit cunctis. Cõnumeratis ergo militibus quos ipe recens scripserat:cũ gregat macedonas.xv.milia peditum: auxiliaq; diuersa in octo milia. Eq̃tes ño indigenas duomi lia.vij.leuis armature.thraces.viij.vñ hoc nñero cũ veteri milite congregato collegit ad.lxx.milia septigẽtaquatuor militantiũ. Et vt ait Justi.li.xj.ꝛ Quintus curtius.non iu uenes robustos/non prime etatis florẽtes:sed veteranos plerosq; etiã emerite militie q̃ cũ patre patruisq; militaue rant elegit:vt nõ tam milites q̃ magistros militie electos putares. Ordines quoq; nemo nisi sexagenarius duxit:vt si principia castrorũ cerneres:senatum te prisce alicui⁹ rei publice videre diceres. Itaq; nemo in prelio fugã cogitauit: ꝭ victoriã.nec i pedib⁹ cuiq; spes:ꝭ in lacertis fuit. Hinc tur alexãder vt ex hysto.ei⁹ habeť sumptũ ex philippi the sauris abundãtissime sumẽs classe elaborata transit i thra ciã:unde in lycaoniã.cui nũc recẽs etas lucanie nomen de dit.hinc ergo pergẽs oĩm lybiã peragrat. Collecto añ in vnũ exercitu/ad egypti interiora contendit. Egyptij quoq; veste ꝛ sede regnũ duxerũt secundũ serapim veniss̃e dicen tes. Rursus q; omnes syrie ciuitates p quascunq; trasiit:no mini suo addidit. Ac demũ tyrum aduenit:sed tyrij meuib⁹ obseratis ingressum illi denegant. Ipse vero dum vrbem violenter diripere vellet:multis macedonũ cesis pedez re fert. Post hec excidiũ tyris minat⁹ est. Missisq; nũcijs lite ras eis hui⁹ tenoris iussit deferri. Impiale quidẽ videbaꝫ cũ clemẽtia atq; iusticia me vestre vrbi dñari:sed q̃m primi chus,et oĩm extitistis q̃ meis iussis insolẽtius obuiaretis terribi le signũ alijs ꝓbebitis q̃d viriũ sit i macedonũ dextris. Va lete si sapitis:nõ eñ valebitis si in his perseuerabitis. Hijs būt ale literis tyrij lectis:primates legatos corripi iubẽt ac tormẽ tis primũ affectos crucibus affixerũt. his incentiuis stimu tyrũ ag latus alexander/graui indignatione permotus/vehemen tiusq; vrbẽ aggressus eam diruit.ac vastat omni sexu ꝛ eta te perempta. Tyro deinde satrapam prefecit. Notandũ tñ mam vi fm Uincẽ.lib.v.c.xxv.q̃ iustinus post geminã victoriã de ctoriam dario narrat alexandrũ in syriã venisse.vbi multos reges habitaꝫ cum insulis obuios habuit:ex quibus pro meritis singulo de dario

numer⁹ militumꝫ alexan dri.

rum alios in societatem recepit: alijs regnum ademit: suffectis loco illorum nouis regibus.

§. VII. De literis destinatis a

dario alexandro ⁊ respõsionib⁹: quũ alexander tẽderet cõtra eũ Rex regũ darius ꝓsanguine⁹ deo⁹ Alexãdro famulo meo. Jubeo dicoq; ac mãdo tibi/reuerti ad parẽtes tuos famulos meos: atq; in gremio mſis cubantẽ docere ⁊ virile officiũ. ad quam rem habenã tibi scythicam misi / et pilã/⁊ loculũ cum aureis: pilam ꝯo eo ꝙ eius lusitatio tue conueniat etati. Nam hec eorũ opa q̃ritu latronũ tibi cõsulũt aggressus estnã si oẽ hmõi genus humanũ pari conspiratione tecum duxeris: imperiũ persarũ nequaq; terrere poteris. Tanta quippe mihi exercituum multitudo adest ⁊ vt nulli meli⁹ ꝙ arene maris possit cõparari. Auri vero et argenti hic copia. Ut si mihi libitũ fuerit: totam humũ inde cooperire possim. Quapropter tibi aureos misi: vt si ad reuertionẽ sumptibus indigeres: habeas quo tuis tibiq; ne cessaria emas. Si nauũt iussionib⁹ nostris obtẽperare distuleris: ꝓtinus mittã viros q̃ te vinctũ atq; cotumelioſe verberib⁹ affectũ maiestati nostre reducant. Hec dicta primates alexãdri nimium terruerũt. Quib⁹ alexãder ait. Quid tandẽ dictis barbaricis ꝓturbamini? q̃ arrogãtie nõ testimoniũ: nõ cõfidẽtie ꝓbationẽ. Nã et canib⁹ imbecillioribus mos est quãto plus defuerit viriũ/eo magis latratibus indulgere. His dictis persarũ legatos donatos eo auro qõ secũ detulerãt: remittit in sua/cũ his lris. Alexãder rex regum cõsanguineusq; deo⁹ dario salutẽ dicit. Turpe mihi videt nimiũq; abhorrẽs: tantũ regẽ. totq; virib⁹ vt se iactat constitũ sub ditione cotẽptibiliũ (vt reris) homũcionum atq; iter eos abiecto cuidã ac latroni alexadro diu graui/terq; seruiturũ. Queso igit quorsum te snia ducit: q̃m dixisti te auri et argẽti opib⁹ estuare: An vt his cognitis/auri sit nobis feruor et desideriũ: ⁊ obstinati⁹ atq; audacius dimicarem⁹ aduersum vos. Addis misisse te mihi habenã et pilã loculosq; cũ aureis/de q̃bus ꝙuis vt visum est dictitares: ego tũ mihi velut auspicato cũcta exte cũcessa ꝓfiteor. Nãq; habenã accipi oportet: qua habeã vti in subditos tibi. pila ꝯo sit/ob rotũditatẽ sui toti⁹ orbis mihi ipe riũ ꝓmittit. Quodq; tertiũ addidisti: opum tuarũ me oĩm futurum testatur. ¶ Lectis his lris alexãdri darius arrogantius mot⁹ ad satrapas vltra taurũ montẽ degẽtes scribit talia. Fertur quidaz adolecẽs insanire philippi filius: asiãq; vniuersam incusare. Sup q̃ placet nobis vt ꝯberib⁹ puerilib⁹ grauiter afflict⁹/idutusq; postveste purpurea nobis reddak. Satrapas ꝯo et classem cum nautis ponto submergere: militesq; cũctos ad rubr: maris vlteriora trãduci. Rursusq; eo scribẽte cũ arrogãtia ad alexãdrũ: iurat alexander vltra nõ verbis sed strictis gladijs rem peragẽdam. Dimicãtib⁹ eis quũ spes exit⁹ fluctuaret: tandẽ repẽtino hymbre ꝓcedente: ꝓ se celites sibi aduersari dicẽtes fugã capescũt: dario ꝑcursore amisso curruq; ascenso veloci. In hoc prelio primo qõ fuit in campis adrastis fuerũt persarũ septingenta milia militũ. vt ait Justi. i. xj. quo rũ magna cedes fuit. Sed de exercitu alexãdri non cecidерunt nisi nouẽ pedites/et centuz viginti equites. quos rex alexander impense humatos statuis equestribus donauit cognatisq; eo⁹ immunitates dedit. ¶ Post hanc victoriaz maior pars asie ad eũ defecit. Sed de repẽtino hymbre in hac pugna celitus misso sola loquit̃ hystoria alexãdri. que post hanc victoriã narrat alexandrũ misisse ad scamãdrum ducẽ suarũ partiz/ vt sibi auxilia mitteret. se aũt oẽz sacha iam peragrasse: multisq; ciuitatib⁹ acq̃sitis colegisse cẽtuz septuaginta milia armatoz: quos traduxit taurũ. Hinc ꝓ thebas dicit eum iter ad darium direxisse/sed cõtra eũ thebani portas clauserũt: quas quũ expugnaret eleadas vnã thebanoz aptauit: tibias: puolutusq; genibus tyrãni precibus cecinit melos dicẽs. O fortissime regũ hanc ne vrbẽ excides/quam dij immortales ꝓsapie tue principes tibi peperere: Reminiscere hinc liberũ ortum: hãc herculis nutricẽ: hos muros amphion ⁊ eacus tue pars maxima stirpis edificarũt. Sed alexander sedari nõ potuit quin ignez ⁊ ferro eam vastaret. Sed postea alexander per preconem edici fecit thebas reedificari esse permissum in honorẽ triũ deorum herculis. mercurij et pollucis. ¶ Post hec alexander athenas ꝓgit/que cũ lacedemonijs ab eo ad persas defecerant: authore demosthene magno auri pondere a persis corrupto. Qui quendã suborn auerat/qui diceret regez macedonũ in triballis cuz oibus copijs suis periisse. Itaq; insperatus alexander aduenit. qui hos motus compescueret. Hortatur eschines vt alexandro se darent. Ecõtra demosthenes nititur vt rebellent. Cuius dicitur esse illud dictum egregium. Amico mutuã me rogãte pecuniã /et amicum ⁊ pecuniã perdo. Hic ipse demades athenien⁹ alexandro diuinos honores exhibere volẽtib⁹. ait. Videte ne dum celos custoditis terrã amittatis. Consultusq; demades in hac varia snia inter eschinẽ et demosthenẽ. rñdit cõsiliũ eschinis preualere. Itaq; corona aurea alexãdro mittitur ꝑ eundẽ demosthenẽ. Post athenas deuictas lacedemonios superauit. Hec autẽ oia dicit Justi. fecisse alexandrum ante ꝓmã congressionem cuz dario/de qua dictũ est.

Primũ ꝓliũ alexãdri ꝯ dariũ

§. VIII. Alexander ergo inquit

Justi. lib. xj. timens angustias/magna celeritate taurum transcẽdit: quingenta stadia vna die petransiens. Quumq; tarsum veniſſet: tactus cydni amnis amenitate per mediã vrbem influentis: qui ꝓ hystoriã alexandri nulli fluuiorũ secũdus est vel magnitudine vel ꝓspicuitate: ꝓiectis armis plenus pulueris in frigidã aquã se ꝓiecit. tum repente: neruos eius occupat rigor. Hystoria ꝯo alexandri dicit ꝙ cũ armis ponte se ꝓcipitauerit. ⁊ natabũdus exierit. Sed calenti tunc corpore incidens in aque vehementiam. tantam de rigore eius neruoꝝ iniuriã traxit atq; ꝓnicieũ/vt mox expiraturus videret. Sed a philippo medico poculum confectum accepit: ac ꝓ Justinũ/quarta die sanitatẽ recipit. Tunc ꝓ Quintũ curtiũ/ꝑ medos exercitum duxit laborosum nimis itei per desertũ emensus. Et exercit⁹ darij iuxta tigridis alueũ locatus est. Habebat aũt exercitus darij vt ait Justi. quadringenta milia peditũ. et centũ milia equitum. Tũc suos hortatur alexander vt spernant aciem illam auro argentoq; fulgentem/in qua plus prede ꝙ periculi est. Cepto cõflictu frequẽtiq; re bellica/vnus e persis indutus armis macedonicis a tergo alexandrum ferit. sed ictus ille ꝓpter galee fortitudinẽ fruſtrat⁹ dissilit. Cumq; hẽsus ille regi offertur. Requisitus cãm facti ait. se pactũ fuisse apud dariũ hoc facto partem regni cuz filia si eũ interficere potuisse. Alexander ꝓmissi ⁊ audacie laudato ad ꝓpria redire cõcessit. Deinde collecta innumerabili multitudine propius accessit. Aduentũ autem suũ primo ita ꝓdidit. Coacta in vnũ innumerabili multitudine armẽtorũ cornib⁹ eoꝝ et caudis ramos frõdẽtes iubet annecti. vt cornibus erectis sylue strẽ quãdam speciẽ agerẽt: et tractis ramulis puluis exercit⁹ dinoscentiã videri emin⁹ confidisset. Prelio ꝓmisso vterq; rex vulneratus. Tãdiu anceps certamen fuit: quoadusq; darius fugeret. Exinde magna cedes facta est. Persarum cesa sunt peditum. lx. milia. eq̃tum. x. milia. capta. xl. milia. Ex macedonibus autẽ ceciderunt peditũ. cxxx. aquitũ. cl. Alexander aũt opes darij diuitiarũq; apparatũ contẽplatus: admiratione tantarũ rerum capitur. Tũc primũ luxuriosa cõuiuia ⁊ magnifica sectari. tũc et barsenẽ captiuã diligere ꝓpter forme pulchritudinẽ cepit: ex qua postea susceptum filium herculem nominauit. Memor tñ adhuc darium viuere ꝓmeuionẽ misit ad occupandam persicam classem: alios q; amicos ad recipiendum asie ciuitates. Qua statim audit: fama victorie/ipsius darij ꝓfecti cũ magno auri pondere tradentes se in potestatem victoꝝ venerunt. Tunc vt ait comestor cepit alexãder aspirare ad monarchiaz orbis: ⁊ intrans syriam cepit damascũ. Et occupata sidone Tyrum obsidebat. Tunc saraballa qui fuerat fact⁹ ꝓfect⁹ a dario in partibus illis: eligens de suis octo milia in alexandri ꝓfectus est auxiliũ: dicens se libentius obsequi ei ꝙ Dario et ꝙ loca sub potestate sua cõstituta ei traderet: et grate suscept⁹ est ab alexandro. Preterea dixit se habere generũ Manassem fratrẽ principis sacerdotum gẽtis iudee: multosq; alios cũ eo ꝓsentes ex ea gente: quos aiebat velle sub eo tẽplũ constitutis locis edificare: qõ ꝓ futurũ alexãdro ꝓfitebat. Quia potentia iudeorũ in duo diuisa nõ rebellaret. Concedente ꝯo alexãdro omni studio edificauit saraballa tẽplũ et altare: qõ permãsit vsq; ad destructionẽ factã per romanos et in eo constituit manassen põtificem. Porro dum alexãder erat in obsidione tyri scripsit ad principẽ sacerdotũ in hierusalẽ/inuitans eum vt sibi ꝓbet auxiliũ: et exercitui victualia ꝓpararet ⁊ redderet sibi tributa q̃ dario conferebat. Et rñdit Jadus pontifex se dario sacrm dedisse: nec eo viuente posse transcẽdere cõstituta. Tũc cõminatus est alexander genti iudeorũ ꝙ per eũ dicerẽt q̃b⁹ deberẽt/constituta seruare. Tũc iniectis aggerib⁹ tyrũ fecit continẽtẽ: quavastata gazã obsedit/⁊ mortuus est saraballa. Alexander autẽ capta gaza in hierosolimã festinabat. Timentes iudei clamauerũt ad dñm ⁊ immolabãt hostias: ⁊ Jadus orabat ꝓgente indeoꝝ. Qui quũ post sacrificiũ obdormisset: ꝓcepit ei de⁹ vt ꝓsideret: certisq; ciuitatẽ ornaret: et ipe põtificalib⁹ indutus ⁊ reliq; sacerdotes cũ eo legitimis stolis induti obuiã exirẽt alexãdro. et surgẽs a sopore oraculũ oibus indicauit. Audiẽsq; nõ longe alexandrũ esse aci-

Alexander vastat thebas vrbem.

Exercit⁹ darij.

Cõtra rium dicit curtius ꝙ sez alexandernoo cognouit barseuem.

Alexander festinat ad vrbem hierosolymaz.

uitate/ꝓcessit cū sacerdotib⁹ et ciuiū multitudine ad locū vnde hierosolyma et templum videri posset. Et factum est ꝓra spem oim qui sequebant regē. nā alexander intuens antistitē pontificali stola insignē: et sup cidarim laminā in qua erat scriptū nomē dei tetragrāmaton/descēdit de eq; et adiit eū solus: et nomen adorauit et pontificē venerat⁹ est. Et obstupuerūt principes exercitus: et ludificatā mentem regis putauerunt. solus parthemi⁹ quesiuit ab eo cur pōtificē gentis iudeox adorasset. Respondit nō hūc adorauisse sed deū q̄ ꝑncipatū sacerdotij gerit. Nam per somnium in tali habitu deum asperit adhuc in lycia ciuitate macedonie cōstitut⁹. Dūcq; mecū cogitauī vtrū asiā posim obtinere iussit me confidere. Nam ipse exercitū ꝓduceret/ꝛ principatū persarū mihi traderet. Hūc aūt vidi in hoc sacerdote ipsi⁹ effigiem: et q̄ mihi ꝓmisit ventura cōfidot: et ꝓpterea deū adorauī: et hoiem venerat⁹ sum. Et ingressus est vrbē alexander ꝛ in tēplo sacrificauit deo/sm sacerdotis ostēsionem. Et attulerunt ei danielē prophetā in quo scriptū erat quēdā grecox perditurū potentiā persarū: arbitrans de se scriptum esse gauisus est. Et in crastinū cōuocās pp̄m/iussit petere q̄ vellent: ꝛ ipsis petētib⁹ concessit iudeos vbicq; patrijs vti legib⁹: et septimū annū sine tributo eē ꝓpt sabbatum terre. exinde ad alias ciuitates ꝓfect⁹ est. Tunc samarite videntes eius munificētiā circa iudeos cognatos: dixerunt se esse de semine iudeox: originē suā ab ephraim ꝛ manasse recensentes: et postulauerunt vt templum eorū in garizim honorare: tq̄ in reditu se facturū ꝓmisit. Quib⁹ q̄ peterent ab eo relatione septimi anni: quesiuit q̄ esset. Et dixerunt se esse hebreos. Quumq; aderet: vtrum essent iudei: negauerunt se esse iudeos. Quib⁹ ait/iudeis tantus hoc ego ꝓcessi. Aug. aūt in. xviij. de. ci. dei. c. xlv. sic ait. Hostias sane alexander immolauit in tēplo deitnō ad ei⁹ cultum vera pietate conuersus: sed impia vanitate cū diis falsis colendum putās. Justinus vero lib. xj. sic ait. Alexander inde ad hāmonē profectus est: cupiens originē diuinitatis acquirere: simul et matrē infamia liberare: q̄ premissos autē suborat antistites/q̄d sibi respōderi vellet. Ingredientē templū statim eū antistites vt hāmonis filium salutauit. Letatus de adoptiōe/hoc se patre censeri iubet. Orosius autē lib. iij. sic ait. Alexāder de nobis prodidit dijs surdis et mutis: vel in potestate antistitis esse quid velit fingere: vel in voluntate cōsulētis q̄d velit audire. Valerius vero lib. vij. titu. de superbia inquit. Alexander tribus gradib⁹ insolētie exultauit festiadio eū philippitiouē hāmonē patrē asciuit. Tedio cultus macedonici: vestē et instituta ꝓfica assūpsit. Spreto mortali habitu: diuinum caput emulat⁹ est. Nec fuit ei pudori/filiū: ciuē: hoiem: dissimulare.

vale. de alexandro.

§. IX. Darius quuz babyloniā

perfugisset: alexandrū per epl̄as precat vt redimendarum sibi captiuarū gentiū potestatē faciat: ob q̄ magnam pecuniam pollicet. Sed alexāder ꝑ preclo regnū omne petit: nō petit pecuniā. Iterū ei darius mādat q̄ regni portionem et filiam in matrimoniū daret/sed alexander sibi sua dari rescripsit: iussitq; supplices venire: regnicq; arbitraria victori ꝓmittere. Tunc darius vt ait Justinus spe pacis amissa: obuiā vadit alexandro cū. cccc. milibus peditū et centū milibus equitū. Cui in itinere nunciatū est vxorē eius ex collisione abiecti partus decessisse: eiusq; morte inlachrymatū alexandrū: exequiasq; benigne ꝓsecutū: idcq; eū nō amoris: sed humanitatis causa fecisse. Nam semel: trīs eā alexādro visam esse quū matrē paruulasq; filias eius frequēter consolaret. Tunc darius ratus est vxorē eius ex collisione quum post prelia etiam beneficijs ab hoste superaret: gratūq; sibi esse si vincere nequeat: q̄ a tali potissimus vincerēt. Scribitq; ꝛ tertias epl̄as gratias agens q̄ nil hostile in suos fecerit. Offert deinde maiorē partem regni vsq; ad euphraten flumen: et alterā filiam vxorem: et ꝑ reliqs captiuis. xxx. milia talentox. Ad hec alexāder gratiax actionē ab hoste superuacuā esse respondit: nec a se quicq; factū in hostis adulationē: nec q̄ in dubios belli exitus aut in leges pacis sibi lenocinia q̄reret: sed animi magnitudine quo didicerit aduersus vires hostiū nō aduersus calamitates ꝓdere. polliceturq; se ea prestiturū dario: si secundus sibi/nō par hñi velit. Ceterū neq; mundum posse duobus solibus regi: nec orbē summa duo regna saluo statu terrarum hñe proinde aut deditionē ea die: aut in posterū aciem paret. Alexander ꝑpe strāgā fluuium castrametat⁹ est. Visum est aūt ei: vt ipse ad dariū internuntius iret. Comitat⁹ ergo solo eumedo atq; vno satellite: deuenit ad strangā fluuiū: qui fluuiꝰ plerūq; ex frequētia frigoris adeo stringit vt etiā currib⁹ onustissimis viabilem se prebeat. Ibi eumedum subsistere iubens tētoria darij adijt: qui tūc preuidēdi exercit⁹ causa ꝓcesserat. Cui reuertenti alexander obuius ait. En tibi adsum internūcius elexandri/cuius mādata sunt talia. Ego inquit arbitror eum regē qui minus festināter cōtendit ad prelium: ꝑ sue ignauie ꝛ diffidētie testē esse. Quapropter rūdeto q̄ tps agitādi dederis nobis. Tūc darius. nōquid tu ipse ades alexander/q̄ nobis adeo cōstāter confidēter bellū indicis? Negat ille se alexādrū esse: sed eius internuncium confitet. Tūc darius manū apprehēdens secū ducit in regiā ad cenā alexādrū. Iussusq; est ꝓra dariū discumbere. Cōtigitq; eum quoddam memorabile facere. nā quodcūq; vas ad bibendum sumpsit: ebibito vino in sinu vas reconde bat. Obq̄ quū dario a ministris indicaretur: ꝛ ille irat⁹ eum furti argueret: Respondit alexander hunc morem seruari in curia alexandri. Et se putasse talem sibi seruari. Placato rege ꝛ facto silentio: vn⁹ ex conuiuantib⁹ pasargies noie q̄ aliqñ hospicio fuscep⁹ fuerat a philippo: cepit recognoscere alexandrū. Obq̄ sentiens alexander/vna cū poculis que in sinu gestabat ꝑsitēs exijt. et mox pre foribus vnū ex ꝑsis tenētem equū suū transfodit gladio ꝛ fuge consuluit equo ascenso. Perse aūt insecuti sunt eū: sz eox sequela tardior et alexādri cursus efficatior fuit. Darius aūt dāno hostis elapsi nimio meroze confect⁹ est. Alexāder ad fluuium rediens incidit in aliū lacū nō cōgelatū: vñ ipse et equus ei⁹ simul in ꝓfundū cespitātes ꝑsilūt. Erat aūt nox. Ipe ño equo impulso natans exijt inuenitq; eumedū cui cunctum rei ordinē explicat: et eadē narratu ꝓcipes suos letificat. Alia pugna alexādri ꝛ darij.

¶ Sequenti die instructāq; ordinatāq; acie iuxta strāgā collocauit. Interea darius vt ait Justin⁹: cū suis aduentabat. Et ecce cōfectū curis alexandrū ante pugnam somnus arripuit. Quunq; ad pugnā solus rex deesset/a parmenone egre excitat⁹. querētib⁹ somni causas oibus inter pericula: quuz etiā in ocio semp somni parcior fuerit: magno se metu liberatum dixit: somniūq; sibi a repentina securitate datum: q̄. s. cū oibus darij copijs cōfligeret: veritū longam belli morā si ꝑse exercitū diuisissent. Statuitq; alexāder vt nemo de suis fluniuz transiret: datq; locū ꝑsis transeundi. Commissoq; ꝓlio facta est vtrīq; strages magna. Tandem ꝑse fugiūt dario ꝓcedēte. Quūcq; incōsulto oēs in fluuium pariter irruerent stranga suū officium deuicit: oēsq; ingressos submergit et necat. Reliquos macedones insecuti obtruncant. Et vt dicit Justinus raro in vllo ꝓlio trīs sanguinis fusum est: Darius aūt quum vinci suos videret: vt dicitur in hīstor. alexādri: mori et ipse voluit: sed a proximis fugere cōpulsus est. Suadētibus deinde quibusdā vt pons cydni flumīs ad iter hostium impediendum includeret: ait. Non ita sue saluti velle consultum: vt tot milia sociorum hostibus obijciat debere ꝛ alijs fuge viam patere que patuerit sibi. Alexander aūt vt ait Quintus curtius: periculosissima queq; aggrediebat ꝛ vbi cōfertissimos hostes pugnare cōsperisset acerrime: eo se semp immergebat/piculaq; sua nō multis esse volebat. Tūc darius oi spe meliori deposita/ingressus regiā suam humi sese miserabiliter eiulabundus ꝑstrauit lamētatione nimia fatigatus. Tandem quiescens scribit alexādro in hunc modū. Dño meo alexādro darius salutē. Competētius feceris: si miseratione vicas illos quos tibi fortuna subiugauit. Queso igit vt matris coniugisq; ac filiarū nostrarū/vt te dignum est meminisse digneris: mihiq; remittas eas et tue benuolentie vicissitudinē spōdeox ꝛ thesauros oēs quoscūq; reges ac patres mei humi subfossos reliquerunt: ipse tibi tradā. persarum quoq; ac medox ꝛ aliax gentiū regnum tibi concedo. Obq̄ quū alexāder se nō facturū diceret. tūc Porro regi scripsit vt ei auxiliaret ꝑ alexādrū: multa ei ꝓmittēs: qō alexandrū non latuit. Acceleratq; dariū preuenire antecq; in caspias portas intraret. sicq; hoc prelio vt aiūt Justin⁹ et Orosius. Alexāder asie imperium rapuit q̄nto vel sexto regni sui āno. Cuius tanta felicitas fuit. vt post hoc nemo ei bellare ausus sit. Triginta septē dieb⁹ predā ꝑsensuit. In vrbe deinde clausa. lx. milia talentox inuenit. Expugnat ꝛ persepolim caput persici regni vrbē multis annis illustrez refertamq; orbi terrarū spolijs: que interitu eius primo apparuerunt. Inter hec ait Justinus octingēti greci occurrerunt elexandro: quos darius captiuos tenerat: rūcata corpozis parte quib⁹ quū dedisset alexāder redeundi copiam maluerunt ibi mori q̄ feduz suū conspectū reportare. Aderant aūt dario fugā molieti (vt ōr in hīstoria alexādri) duo satrapes beus et ariobarzanes. hi in gratiā alexādri) cupietes inuenire dariuz solitarū inueniētes oppressūt et letaliter vulnerāt. fugiuntq; donec dinoscerēt quo se res verteret. Interea alexāder comperit Darium a cognatis suis cathenis et cōpedib⁹ aureis vinctū in vico parthozuz cui nomē tanea. vt dicit Justi. Ad quem iacentem quum venisset alexander: vt narrat hīstoria eius: tille man⁹ supplices

Orbis nō regitur duo b⁹ solis

nihil de hoc alij scribentes dicunt.

magna strages.

persepolis vrbs caput regni per sarum.

tenens et attrectans genua alexandri vt poterat tandē sic eū alloquitur. En mihi in tali fortuna constituto magnum adest mortis mee solatiū: q in tuis manib⁹ o alexander regum fortissime spīm effundam. Quare queso ne inuideas mihi sepulturā quā mihi cū persis tui macedones exequantur/Rodogonē matrē meā et cilitho vxorem in man⁹ tuas cōmendo. filiā ꝙo Roranē hac tibi prece cōmendo: vt eam cōiugio tuo dignam censeas. his dictis spīm exhalauit. Alexander vero multis lachrymis ad regiam dignitatem ritu persaꝝ eū sepelīri iussit. Refert autē Orosius li. iij. q trib⁹ his prelijs totidēq annis q̄nquies decies centena peditum equitūq milia cōsumpta sunt. t hoc ex eo regno illisq populis. Unde iam p annos non multo plures: decies nouies centena milia ꝓfligata referunt. Alexāder autē vt ait Justinus/in persequendo dario amissos milites magis funerum impensis extulit. Reliquis socijs. xiij. milia talentorū diuisit. E quib⁹ maior pars estu amissa inutilesq facti qui superfuerant pecunia ois. cxc. milia talentoꝝ egbatanis cōgestat: eisq parmenio prepositus est. ¶ Interea Agis rex lacedemoniorū in grecia rebellans ab antipatro opprimit. Qō alexander audiens/ināt Quintus curtius/hostes quidem vinci gauisus est: sed antipatrū vicisse tacit⁹ in digna batur. sue demptum glorie existimās q̄cūd cessisset aliene.

Igitur ſm Hiero. anno. vſ. regni sui. anno. ij. olympiadis cxij. Alexander interfecto dario babylonez obtinuit: in quo regnū persarū destructū est. qō pmāsit annis. ccxxxſ. per reges. xiij. a primo Cyro vsq ad vltimū darium arsanij filium. Alexander autē quū scire vellet vt habeē in hist. suat: q darium regem interfeceraut/ait. Gaudeo me hostē maximuz superasse: et licet ipse executus non sim: habeo gratiā cōdignam rependere his qui beninolentiā suam erga me prestati sunt: horror igitur vt seprodant. Juro etiā patris matrisq mee maiestatem: sublimes illos et notissimos me facturum. Quo audito bessus t ariobarzanes se ꝓdūt: quos Alexander in altissimo loco fecit crucifigi: dicēs se meritus nō transgredi: nec se esse reum periurij: quia sublimes eos notissimos omnibus fecerat. Unus autem ex amicis darij

Nota ꝙ prodito res: q̄ nem proditionis/fratri darij tradidit cruciandus. Dicebat

ait. Justinus vinctus ad eum perductus est: qui darium non solū prodiderat: sed t interfecerat: quem alexāder in vltio uiſ ſūt etiaz ijs esset: imo violate fidei nemi q̄ꝓfauo nem acriorem fore vindicem et vltorem. Tunc alexāder vt re prodi nomen suum in illis terris relinqueret: turrim alexandriā tiōesne sup amnē tanaim condidit: in bactrianis quoq et sogdiafarias nis duodecim ciuitates condidit: quas suo nōie alexandri as vocauit. ¶ Post hec ait Justinus in. xij. Alexāder habitum regum persaꝝ et diadema insolitum antea regib⁹ macedonicis: veluti in leges eoꝝ quos vicerat transiret: assumit: Que ne in se vno conspicerentur: amicos quoq suos longam vestem auratam purpureamq sumere iubet. Inter pellicū gregiarū ereges electe pulchritudinis nobilitatisq/noctium vices diuidit. His rebus ingentes epularum apparat⁹ adhibit: ne ieiuna t destructa luxuria videretur. Conuiuium quoq iuxta regis magnificentiam ludis exornatissimemor prorsus tātas opes amitti his moribus non q̄ri solere. Cepitq in suos seruire nō regiorū hostili odio: dignās se carpi sermonibus dicentium eum Philippi patris patrieq mores subuertisse: propter que crimina. Parmenio senex dignitati regie primus cum Philota filio interficitur. Et quadā die in solenni cōuiuio orta inter amicos alexandri ebrios rerum a philippo gestarum mentione: cepit: se ipse patri preferre: et rerum suarū magnitudinē celotenus extollere assentante maiore conuiuarum parte. Ultra aūt fiducia amicitie regi: cuius palmā tenebat senex sapiens: Philippi memoriā tuebatur: ob quod iratus rex telo a satellite raptore: eundē in puluio trucidauit. Quacede exultans: mortuo patrocinio philippi laudemq obiectabat. Postea vero intellecto facinore interficere voluit se flens ergo amplectebaſ et vulnera tractabat: et q̄si audienti cōfitebaſ demētia: interfecisse⁹q se nisi amici interuenissent. Recordabaſ essi cy nutrix sua soror Cliti fuerat: et cy ror amicos iterfecerat: Parmenionē et philotā: Amytain cōsobrinū: nouercā suā. et fratres suos: Attalum quoq et Eurilocū et Pausaniā et alios macedonie ꝓncipes. Et vt ait Justin⁹. Alexāder ꝙtuor dieb⁹ non comedit: ob hoc illi ꝙtriduo pseuerata est inedia: donec exercit⁹ vniuersi ꝓcib⁹ exoratus est. Multū ꝙo illi pfuere ꝓces calistenis philosophi cōdiscipulatu apud aristotelem familiaris illiret tunc ab ipso rege ad prodēda memorie acta eius acciti.

§. X. Reuocato igitur ad bellū

aio (inquid Justinus. xij.) chorasmos t dracas in deditionē accepit. tūc non salutari t ſm sed adorari se iubet. acerrimus inter recusantes extitit callisthenes. Ob q̄ irat⁹ alexāder insidiarum sibi paratarū finxit eum consciū: truncatisq crudeliter oibus eius mēbris/abscissis auribus: naso et labijs: deformeac miserandū spectaculum reddidit. Insup in cauea eum cū cane claudi iussit: et ad metū ceteroꝝ circunferri. Quo facto lysimachus callisthenis auditor precepta virtutis ab eo habere solit⁹: miseretus tanti virū: nō culpe/sed libertatis penas pendētis: venenū ei in remedia calamitatis dedit. Quo audito alexander lysimachum obij ci leoni iubet: sed quū ad cōspectū ei⁹ cōcitat⁹ leo impetū fecisset: manū amiculo inuolutā lysimach⁹ in os leonis immersit abreptaq lingua ferā exanimauit. qō quū nūciatuz regi esset: admiratio in satisfactionē cessit: charioreq eū ꝓpter cōstātiā tante ꝓutis habuit. Lysimachus q aio magno regis veluti parentis contumeliā tulit. Multi autem principes macedonū q̄. alexādrū adorare nolebāt ab eo sub specie insidiarū interfecti sunt. Retentus tñ est macedonibus modus salutandi regem/explosa adoratiōe. Post hec orantos enargitas. primas papamenos. adaspios ceteros q pplos q̄ in radice caucasi morabantur subegit. Quū aūt venisset alexander ad montes caspios vt ōr in histo. scho. miserunt filij captiuitatis decē tribuum postulantes ab eo egrediendi licentiā ex edicto em tenebātur egredi non licere. Quiq quesisset causam captiuitatis: accepit eos apte recessisse a deo israel vitulis aureis immolando: et ꝓphetas esse predictum eos a captiuitate nō rediturōs: tūc alexāder respōdit q digni erāt arctius includi. Quiq angusta viarū obstruerer molibus bituminatis: et videret laborem humanū ad hec nō sufficere: orauit dñm deū israel vt opus illud cōpleret. et accesserūt ad seinuicē prerupta montiū. ex quo liquide apparet non esse voluntatem dei vt exeant. Egredient tamen circa finē mundi magnā stragem hoiem facturi. Hec addit Josephus dicēs. Deus q̄d factu rus est ꝓ fidelibus: si tñ fecit ꝓ infidelī?

§. XI. Post hec alexāder indiā

petit q̄ est principium oriētis vnde asia cōsurgit. In iudica autē dicit Martin⁹/singulis annis estates due t bis fruges metunt: Mundi pars tertia credit. Ingresso autē alexandro indiā/vt narrat eius hystoria: Mox obuij fuerunt ei legati quos porus miserat cū his literis. Incursanti infestantiq hos fines tibi suadeo: vt quum te hoiem memineris. nil ad deos moliaris. potest q̄dē nosse: q̄ ego ille sum: t q nulli aduersus non licet fortune. Quare iubeo tibi hic ad tuas grecias cōtentum redire. Nec em si grecia vestra nobis opus esset: nō olim subacta indis esset: sed q̄m inutilis est nobis nihilq dignum opibus nostris habet: nec q̄sita est nec⁹ quereret. Sz he litere nihil tenuerūt alexādrū: Ingrediēs autē in indiā ināt Justi. lib. xij. phaleras equorum et arma militū argento induxit: exercitūq suū ab argenteis clypeis argiraspidas appellauit. Quiq vbē nysam venisset: oppidanis non repugnātibus fiducia religionis liberi patris a quo vbs condita erat parci iussit. Tunc ad spectaculum sacri montis duxit exercitū: nataralib⁹ bonis/vite hederaq non aliter vestiti q si manu cultus esset et ornatus. Exercitus aūt vbi ad montem accessit: repente furere cepit: t in vlulatus liberi cū stupore regis instruct⁹ sine mora discurrere: vt intelligeret alexāder se suo exercitui magis q oppidanis parcēdo consuluisse. Inde montes dedalos: regnaq Cleophidis regine petit: q quum se dedisset ei: pcubitu redemptū regnum ab alexādro recepit: illecebris consecuta q̄d vi non poterat. Filiūq ab eo genitū alexandrum nominauit: qui postea regnauit indis. Cleophis autē regnauit prostrata pudicitia scorti regium deinceps ab Indis est appellata. Porro insectante Alexandro in india quosdam pallentes hostes: quū a satellitum turba celeritate desertus esset: solus ei lysimachus per spacio fas arenatum moles comes fuit. Qō idem frater eius philippus quum facere voluisset: inter manus eius expirauit Sed lysimacū alexander equo desiliens haste cuspide ita vulnerauit in fronte: vt sanguis aliter claudi nō posset/q vt diadema sibi demptū rex alligandi vulneris cura capiti eius imponeret qō auspiciū primum future illius regie dignitatis lysimacho fuit. ¶ Porrus aūt bello preparato exercitum suū macedonas inuadere iubet: regem alexandrum priuatū sibi hostem deposcit: nec alexander morā fecit: sed in prima congressione equus alexandri bucephalus dextera pori ictus occubuit. vt scribitur in hystoria ei⁹ Jd autē macedonibus sup oīa que possunt in ꝓlijs accidere incōmoda ingratū fuit. Alexander equo deiectus cōcursu satellitū liberatus est. Neglecto oī opere bellandi alexāder exanimē equū cauda comprehensum in partes retra-

Quint⁹ curtius scribit matrez alexādri vocatā Sigambim.

Regnuz psaꝝ destructū est.

Alexander pugnit ad montes caspios.

Lysimachi ꝙtus.

In idia bis i anno metitur.

Mons facet.

Bellum pori cōtra alexandrū.

xit.metuens ne spolium sibi raperēt qō sibi esset valde pudibundum. Atq; ita suis receptis/datur vtriq; spacium decem dierū:vel sanandi vulnerato:vel sepeliendi mortuos. In illis diebus inūt alexander consilium vt porum ad singulare certamen prouocaret:dicens imperatores inde laudem captare non posse: vnde subiectis suis periculum facerent. Qō et poro placuit cōsiderāti exiguitatē corporis alexandri:quū ipse ānq; cubito x:alexander ẏo triū tantū modo mensuraretur. Interea alexander deposito cultu regio et sumpto habitu militari:peuenit in castellum pori/qsi quiddā carnis: vini emptur⁹. Quem siscitatus est porus quidnā faceret Alexander:aut cuius eratis esset.cui alexāder respondit. Tāq; homo senior dux noster in tabernaculo suo se accenso ignis calore reficit. Tunc ille gaudio alacer q; cum sene decrepito preliū esset cōmissurus quū esset iuuenis elatus tumore. Quid ergo/inquit:non respicit etatem suam? Tunc alexander dixit se esse gregarium macedonum militem:a ignorare quid faceret alexander. Cui porus tradidit eplam mimis plenā:multa ei pollicitus si eam traderet alexandro Alexāder iurauit illi facturum vt litere ille in manus eius peruenirent. Igitur quū dies pariter: locus institisset prelio:fieretq; pugna regalis diu anceps alexandro locū vulneris rimante/et poro ipsum declinante:tandem porus ex quadam repentina tumultatione suorum conuersus est:vt videret quid nā esset:at ptinus alexander inguina eius gladio transfodit:eumq; prostrauit. Quo viso indi mox in alexandrum insurgere conabantur: Alexander autē manu silentiū poscens/tumultum repressit:rationeq; ab illo reddita oīs vis indeo x se illi subdidit. Hec in hystoria alexādri. Sed Justin⁹ dicit in primo bello quo equus alexādri vulneratus est:porum multis vulneribus obruptum/et captum fuisse. Qui se captum adeo vehemēter voluit:vt quū veniā ab hoste accepisset:nec cibū sumere voluerit:nec vulnera curari passus sit:tegreq; fit ab eo obtentum vt vellet viuere. Quē alexander ob honorem virtutis/incolumē in regnum suū remisit. Duas vrbes ibi condidit scz Niceam et bucephalam. Fuerunt autē in exercitu pori preter peditū copias/quatuordecim milia octingente quedrige oēs falcate. Capti sunt ibi elephanti.ccc.q̄ turres gestabant cum iaculatoribus superpositis. Ornamenta: diuitias auri: argenti q̄ erant in domo pori posuit Vincen.in spe. hysto.li.v.c.l. Quibus oībus alexander in potestatem suā redactis/aureis laminis totum agmen inclusit. Fecitq; signa et vexilla aurea et tēta erat auri preda/vt vix eam milites ferre possent. aurū ferebant elephantes ingentis magnitudinis mille. quibus: mulis: equis: et camellis erant frena aurea:q̄ portabāt:quū esset multa milia sarcinulas militum et victualia necessaria.

Quint⁹ curtius plutarchus et arrian⁹ nihil scribunt dei singulari certamine inter alexandrū et porū facto. sz scribūt ipsos reges cuz suis exercitib⁹ collatis signis dimicasse victūq; porū captuz ab alexandro:in regnuz restitutum.

§.XII. Post hec Alexāder.ait

Justin⁹ in.xij.passidas:et gangaritas expugnat. Quum autem ad euphrates venisset vbi eū ducēta milia operiebātur hostium:voluit oīs exercitus in patriā redire:quē alexander oratione sedauit. Deinde alexander ad amnem Acesinem pergit. per hunc in oceanū deuehit vbi Besonas: asybos quos hercules condidit/in deditionem accepit. Hinc ad ambros: sicambros nauigat:que gentes eum susceperūt cū armatis.lxxx.milibus peditum:et.lx.milib⁹ equitū quibus victis exercitū eo x ad vbē duxit desertā a defensoribus:in quā primus de muro desiliit sine vllo satellite:: vnus tot miliū impetum hostium sustinuit:donec cognito eius periculo oīs exercitus cū eo desiliuit muris deiectis. In eo plio sagitta sub māma traiect⁹ est:: quū sanguinis fluxu deficeret:: tū genu posito tandiu preliat⁹ est:donec eū a quo vulneratus est occideret. Curatio vulneris grauior ipso vulnere fuit. Et vt ait Seū. huius vulneris dolore dū anxiaret:dicebat/oēs quū me iurent filium iouis esse:hoc vulnus hominē me esse clamat. Igitur rebus ordinatis polyperchonta/cum exercitu babylonem mittit. Justinus in xij. Ipse aūt cum letissima man⁹ nauib⁹ conscensis oceani litora peragrat. Que quū peragraret conprehēsus est ab eo dionides archipirata quidā:interrogatusq; ab alexangro/quid sibi videretur vt mare infestū haberet. Respondit:q̄d tibi vt orbem terrarū? Sed q: hoc ego paruo nauigio facio latro vocor:tu q: magna classe impator diceris.

augu. de ci.dei li. iiij.c.iiij

candax regina.

¶ Interea Candax regina audiens famā alexandri misit vnū de pictoribus suis:iussitq; vt diligentissime imaginem eius pingeret. sibiq; deferret. Jam ẏo alexander miserat ei literas iura amicitie continētes. Ipsaq; ei rescripsit hoc sibi pre oībus placere vt fedus illud perpetuo inter se mansurum comsummarēt. Et in argumentū amicitie misit sibi regina magna munera/et lapides preciosos/et aīalia mirabilia. Accessitq; alexander in habitu trāsformato ac fiesset antigonus amicus ipsius alexādri ad palatiū regine candacis. que ostēdit ei diuitias suas. Et quū diceret regina illum esse alexādrum nō antigonū/et ille negaret ostendit ei imaginē suam. At ille frendes ḡrebat se nō habere secuz gladiū suū. Cui regina:depone inquit hūc metū. Nam fidez quam filio meo seruasti/semper tibi seruabo. Paulo ante quum filio regine fuisset vxor ablata a quodam regulo:alexander missis plurib⁹ de exercitu suo/eam sibi restitui fecit. Alter aūt filius candacis regine vocatus charogarus qui filiā pori habebat vxorē:volebat occidere alexādrum: sed mater non permisit. Narrat exinde Vincen.in spe.hist. li.v.c.liij.et sequentibus/mirabilia que inuenit alexander discurrens per diuersa loca:que in india dicit alexander se inuenisse in epistola sua:quam ob breuitatē/et q: multum dubia est de veritate/obmitto.

Lfe bragmanorum ad alexandrum.

§.XIII. Alexander vt legitur

quū vltimū lit⁹ oceani perlustraret:bragmanox insulāde bellare parabat. Atq; illi eplam hāc ad eū miserūt Audiuimus inuictissime rex prelia tua et felicitatē vbiq; subsecutam. Sed q̄d erit homini satis:cui non sufficit orbis? Diuitias nō habemus:quarū cupiditate nos debeas expugnare. oīm bona oībus cōia sunt. Esca nobis p diuitijs est:pro cultu aureo et gemmis vilis: rara vestis. Femine nre nō cōnātur vt placeant:q̄ quidē ornamento x cultum oneri potius deputāt q̄ honori. Eteñ nesciūt in augēda pulchritudine plus affectare q̄ natalitio nacte sunt. Antra nobis duplicē vsum prestant:regumētū in vita:et in morte sepulturam. Regē habemus non p iusticia:sed p nobilitate seruāda. Quē essi locum habet vindicta vbi nulla fit iniusticia? His verbis mot⁹ alexāder dimisit eos in pace. Extant autem ep'le alexandri ad didimū regē bragmanox:et didimi ad alexandrū/hic abbreuiate. Alexander ad didimū. Sepe ad aures meas fando puenit ratione vite vestre a cōmuni vsu hoīm qui vbiq; sunt discrepare:: res quidez nouitate mirabilis:rumox licētia videt credibilis. Rectq; te didime per has literas consulere properauiuvt si verum est qō audiuimus:: philosophādo hoc facitis incunctāter expediat:quo certior effectus/ego quoq; si fieri potest discipline huius sectator existam. Ad que respondit didim⁹. Nuncios de nobis dudū ad te prolatos non immerito fame incredulus respuisti. Solet essi gaudere figmentis:nunc autem ex me indubitanter percipe rerum fidem. Genus bragmanoxum pura et simplici vita viuit:nullis capitur illecebris:rerum nihil appetit amplius q̄ ratio nature flagitat. facilis nobis alimonia:non quam luxurie sagacitas p oia elemēta perquirit:sed quam tellus ferro inuiolata producit. Mensam epulis oneramus innocuis:hinc est q̄ nulla genera morborum: nomina numeramus:sed diuturna salute perfruimur. Opem non precamur alter ab altero:vbi viuitur in ter pares:locus non prebetur inuidie vbi null⁹ superior est. Oēs diuites facit paupertatis equalitas:: iusticiā non habemus. quia corrigenda nō facimus. Nullas leges tenem⁹/quas apud vos crimina proferūt. Una genti lex est:contra ius non ire nature. Laborē qui nutrit auariciam non exercemus. Ocium turpe deuitamus. Libidini membra ad debilitandum non damus:omnia possidemus quecūq; non cupimus. Sole calescimus. Roze humectamur:sitim riuo frangimus. Corū ministrat humus. Somnum solicitudo non rumpit mentē cogitatio non fatigat. In homines nostri similes:superbia non agimus in imperiū nequaq; vel minimā seruitutē exigimus:preter corpus q̄ solum animo famulari debere censem⁹. In extruendis domibus igne saxa non soluimus:q: potius in defossis telluris speluncis: concauis montium latebris capaciter habitamus. Nullos ibi ventox fremitus:nullius tempestatem turbinis formidamus. Tuti⁹ nos defendit ad hymbre spelunca q̄ tegula. Nullus nobis p̄ciosius amictus:sed membra papiri tegmine:vel quod est verius:pudore velantur. Femine nostrates non ornant. Nam quis potest opus nature corrigere? Quod quū fuerit/aut infructuosum est q: vincitur:aut criminosum quia presumitur. Ad concubitus non nos admonet libido:sed prolis amor. Bella non gerimus:sed pacem moribus non viribus cōfirmamus. Sola fortuna est/aduersus quaz sepe pugnamus:et semper vincim⁹. Nemo parens filij comitatur exequias:: Nulla extrui mus instar templorum sepulcra defunctis. Vos estis oīm malox causa:mortalium omniū tenetis et oibus vos habentibus imperatis. Sola sapientia bragmanorū vos superat non amando:pestilentiā nos bragmani nō patimur:: neq; essi celū fedis acribus temeram⁹. semper tenet apud nos cū temporibus natura concordiā:et vices suas elemēta non offensa custodiunt:medicine remediū nobis parsi-

Respon siua epistola dimi.

Sūma sapiētia bragmanorum.

Abstinē monia est: que non solum illapsos potest curare dolores: tia sum sed etiam procurare ne veniant. Nulla nos ludicra vel spe ma me cracula/nec equina certamina/nec scenicas turpitudines dicin a affectamus. Sed thesaurum spectare quum volumus: ve est. strorum operum monumenta legimus: que quum sint ma xime ridenda deflemus. Alia porro nobis spectacula exhi bet mundi machina diuersasq; voluptates: in qua videmus celum pulchre formatū: signor varietatibus stellarūq; ful goribus rutilare. Pelagus colore purpureo venustatum germanaq; terram amplectit: cuius multiformes pisces per equoreas undas saltus exercent. Camporū etiā virentium specie delectamur: ex quibus odor gratissimus flore sua uitatis exhalans: oculos simul pascit & animus: memor q; opacitas & fontium arridet amenitas: qua varie simul ali tes musicis cōcentib⁹ personantes dulce melos cōponunt. hec sunt nature spectacula que imitari difficile est: et refu tare culpabile: nos mercādi gratia pontū classib⁹ nō sulca mus. Nunq; nos peregrina species ardore sue pulchritudi nis inflāmauit. Artem bene loquendi non discimus: neq; fa cundie rhetor oratorisq; operā dam⁹: cuius officiū est fal satis sermonib⁹ figmētare mendacia: & innocuas: nec delubra metallis argēteis incrustata fundamus: nec auro altaria gēmisq; splendentia dedicamus: nō suscipit de⁹ sa cra sanguine: cultū diligit incruentū. Verbo ꝑpitiat orā tibus/q; soli ei cum hore est cōe: suaq; filitudine delectat. Bragmani mendacium ab horre bant.

Nam ẏbū deus est: hoc munduꝫ creauit: hoc regit atq; alit oia: hoc diligim⁹: ex hoc spūs trahim⁹. Siqdē ipse de⁹ spūs atq; mens est: et ideo nō terrenis diuitijs nec largitate mu nificat: sed religionis operib⁹ et gratiarum actione placat. Quapropter nimium veccordes vos & miserabiles iudica mus/qui originē vestrā esse celestē non suspicitis: magnāq; cū deo habere cognationē: sed splendorē generis vestri re bus vilissimis obfuscatis. Quib⁹ quippe maxima in carne voluptas est: hanc fouetis et colitis & amatis: cuius con trectatio viuētis horrēda est: & contagio morientis incesta. In cuius vsib⁹ elemēta vexāt: et mundus in exhibendis laborat obsequijs. O vos infelicissimos quorū religio cri men est/et vita supplicij. ¶ Alexāder his rūdet literis ad Didimū. Si hec ita sunt vt asseris: soli quantū video brag Alexan dri epla rūsua. mani horim nūero tenent. Soliq; exortes corpore credun tur esse substantie. Qui vitijs oīb⁹ carere dicūtur: & cōcesse nature voluptatib⁹ nō vtūtur: aut se deos esse ꝓfitent aut deo inuidere. Nec iudicio meo poti⁹ demētie q; pbie annu meranda sunt. ¶ Didim⁹ ad Alexandrū. Nos nō sumus in Itez di dim⁹ re scribit. cole hui⁹ mūdi/sed aduene nec ita in orbē terrarū venim⁹: & vt libeat in eo cōsistere: sed trāsire. ꝓperam⁹ em̄ ad larē pa trium nullis delictoꝝ ꝓpōderibus pregrauati: nec aliqbus illecebrarū tabernaculis cōmorantes deos autem nos esse non dicim⁹: nec eius operi inuidiose detrahimus: sed boni tate eius vos male vti asserimus: nec oīa vobis licere: sed nec decere firmam⁹: sed ea q; voluptas sibi vendicat hone statē plerūq; negam⁹ admittere. Deus em̄ rerū cōditor va rias species formauit in mūdo: & nullatenus poterat sine earū diuersitate subsistere: quaruꝫ vsum humano arbitrio ꝓmiſit discernēdū. Quisq; ergo deteriorib⁹ omissis melio ra sectat: non ipse quidē deus est: sed amicus dei efficitur. Alexan der ad/ didi mum. ¶ Alexander ad didimū. Nunc ideo beatū te dicis: q; in ea mūdi parte tibi natura constituit sedē: in qua nec accessus nec exitus aduenis/nec excessus ndigenis asserit: sed excu bijs apposite facultatis obsessi: quia mutare patriā vestrā non valetis laudatis: et q; dānatiōis causa patimim/con scientie studio vos meruisse iactatis. Verū nulluꝫ virtutis meritum est: id nāciſci q; mutari nō pōt: non in angustijs de egestate/sed opulētia rēperanter vixisse laudandum est alioquin cecitas et paupertas solā virtutū gloriā sortiun tur: ille quia non videt vt cupiat: iste q; nō habet vt capiat. Nos autē qui melius inedie lege perstringimur a bene vi uendū libero incitamur arbitrio: vt voluntariā continentiā digna remuneratio sequat. Dedit em̄ multas natura blan ditias: quas plerūq; virtus cohibet.

§. XIIII. Rediturus alexāder i

babyloniā sacrificauit oceano in mari: vt ait Justi. prospe rum in patriam reditū precans. Quo sacrificāte/vt ait Ua le. quidā puer nobilis assistens arripuit thuribulū: in bra chium cuius carbo ardens dilapsus est: & licet ita vreretur vt odor ad circunstantes veniret: brachium tñ imobile te nuit: ne sacrificiū impediret. Alexander aūt eū diutius cre mari ꝓmisit: volens experiri pueri perseuerātiā. Post hec de ama amazones tributarias fecit: ac demū babylonē contendit. zonibus but Cui reuerēti (ait Justi.) nūciātur legationes carthaginen alif scri sīū ceterarūq; aphrice ciuitatū: sed & hispaniarum. Sicilie: bit ḡnt gallie: sardinie: quarūdā ex italia aduentū eius babylone curtius operiri. Carthaginēses aūt exterriti prius ad speculandos plutar alexandri aīos miserant amilcharē cognomēto rodonū: vi chus/et rū solertia facundiaq; preter cereros insignem. Augebant arrian⁹ eīm eor metū & tyrus vrbs auctrix originis sue capta: & ale xandria emula carthaginis in terminis aphrice & egypti cōdita. Igit Amichar per parmenionē aditu regis obren to/ꝓfugisse se ad regē tanq; patria pulsum fingit: militēq; se expeditionis afferre: atq; ita exploratis eius consilijs in tabellis ligneis vacua desup cera inducta ciuibus suis oīa scribebat. Igit quū tantarū legationū alexandro babylo nem festinanti veluti conuentū orbis terrarū acturo: q̄das ex magis predixit ne vrbē introiret. testatus hunc introitū er fatalē fore: et ob hoc a babylonia in byrsiam vrbē trans euphratē defertam cōscendit. Ibi autē anaxarcho pbo con pulsus est: rursus magor predicta contenere/tāq; falsa et incerta: et si fatis cōstent: ignota mortalib⁹: at si nature de beantur: immutabilia. Reuersus est igit babyloniā. Indi gnatus aūt Cobares magus artis magice ꝓfessione (in ḡt quinitus curtius) magis q; sciētia celeber ait. Natura mor talū hoc noīe praua & finistra dici pōtiq; in suo ḡsq; negō cio hebetior est q; in alieno. Quū ḡ veniſſet babyloniā (ait Justi) multe devicte gentes ꝓfectos suos accusauerūt: q̄s statim alexander sine vllo respectu amicitie/in conspectu le gatorū necari iussit. Post hec filiā darij roxanē in mīmo niū accepit: & optimatib⁹ macedonū electas ex oīb⁹ gētib⁹ nobilissimas ẏgines tradidit. hinc ad cōcionē exercitus vo cat: et ꝓmittit se eos alienū oīm impēsa ꝓpria soluturū. xx. milia talētorū. Post hec dimissis veteranis: exercitū de iu nioribus supplet. Qui discessuꝫ veteranor egreferētes. /mis sionē et ipsi flagitabāt. Nec hoc iā precib⁹: sed cōuicio age bant: dicētes eū solū cū patre suo hāmone bella inire. Ad quor cozreptionē quū alexāder ẏbis nil ꝓficeret: et tribu nali in cōcionē inermis ipse desiliſſet: et nemine prohibente. xſ. de seditionis autoribus manu sua percussit.

§. XV. Jāpridē vero sibi scri=

ꝓserat mater de simultatibus Antipatri & diuortio patris premonuitq; insidias eor cauendas. vū alexander euoca uit antipatrū de macedonia. Antipater autē iratus in ipso itinere venenū efficacissimū atq; potentissimū p ministruꝫ regi destinauit hauriendū. Alexāder igit ſm Quintum cur tiū babyniā reuersus: multis otio datis diebus intermi sum olim cōuiuiū solēniter instituit. totusq; letitijs perfu sus quū diei noctē cōiunxisset peruigilēt: decedentē iam de cōuiuio/medicus thessallus instaurata comessatiōe & ipm et sodales eius inuitat. Accepto poculo media potione ve luti telo Alexander cōfixus ingemuit. amici causas morbi intēperiem ebrietatis dissēminauerunt: re aūt vera insidie fuerunt: quarū infamiā successor potentia oppressit. Au thor iustidia⁹ antipater fuit: cuius veneni tanta vis fuit vt no ere/nō ferro/nōresta cōtinerēt: nec aliter ferri nisi in vn gula equi potuit. Elatus est igit ſa cōuiuio, semianimis: & ex cruciat⁹: ita vt ferrū i remediū posceret: tactuq; horrez velut vulnera indoleſceret. Jam q̄dē antipater ad occupandum regē filiū suū Cassandrū suborn auerat: q̄ cū fratrib⁹ Phi lippo et Jolla regi ministrare solebat: premonitus q; est ne alij q; thessallo et fratrib⁹ crederet: et iō apud thessalū pa ratū repetitūq; est conuiuiū. philippus aūt & Jollas ꝓgu stare ac tētare potū regis soliti/in aqua frigida venenum habuerunt qō pregustate iam potioni supermiserūt. Et vt dicit Vale. in. ſ. ti. de somnijs. Altrāder iampridē periturū se manu cassandri in somnis viderat: quē tū quū hoc vidit nondū cognouit. Quarta igit die dubitatā mortē rex sen tiens (ait Justin⁹) agnoscere se factū dom⁹ sue ait/& suoꝝ maiorū. Nā plerosq; eacidaruꝫ intra. xxx. annū defunctos. Tumultuātes deinde milites/insidijs periturū regē suspi cantes/ipse sedauit: eosq; oēs quū plat⁹ esset in editissimū vbis locū ad cōspectū suū admisit. Osculandāq; dexteraꝫ suam flentibus porrexit. Ad postremū corpus suū in hāmo nis templo condi iubet. Querentibus amicis quez imperij heredem faceret: rūdit dignissimū: non noīauit filiū hercu lem: nō fratrē arideū: sed et roxanē vxorē pregnantē relin quebat: quasi nefas esset viro forti. alij q; virū fortē succe dere aut tāti regni opes alijs q; probatis relinqui. Sexta die ꝑclusa voce spūm emisit. Decessit ergo Alexander a nati uitate sua. xxx. anno mense vno. Qui tantā fiduciā militib⁹ suis fecerat: vt illo ꝑsente nulli⁹ hostis arma nec inermes ipsi timerent. Cū nullo hoste vnq; ꝓgressus est quē non vi- Alexan dri inte ritus.

cerit. Nullā vrbē obſedit/quā non expugnauerit. Nullam gentē adiit/quā non calcauerit: victus tñ ad extremū eſt: nō virtute hoſtili: ſed inſidijs ſuoꝝ et fraude ciuili. Lomeſtor dicit ei venenū propinatū a ſorore ſua. Eo mortuo in ipſo etatis ac victoriarū flore/triſte apud oēs tota babylone ſilentiū fuit. Sed nec deuicte gentes fidem nuncio habuerūt/credētes eū im moralē: quē totiēs preſenti morti ereptū viderāt. Ut aūt mortis eius fides adfuit: nō vt hoſtem: ſed vt patrē luxerunt. Mater ꝯ darij audita morte ei⁹/mortē ſibi ipſa cōſciuit. Macedones aūt eo mortuo vt hoſte gauiſi ſunt amiſſo. Roxane vero filia darij poſt mortem viri/nutricē q̄ illi ſecundas nuptias ſuadebat occidiſſe ferunt: vt ait Hiero. ℣ Ioui. De eius aūt morte et tempore regni eius⁹ꝝ primo macha. Et regnauit alexander. xij. annis et mortuus eſt. Ex hic oībus ſcitur: q̄ ois caro fenum et ois gloria eius quaſi flos agritarеſcit fenū et decidit flos: et ois gloria ei⁹ marceſcit: et ideo contēnendus eſt mūdus.

¶ De ſapientibus illorum temporum/ſcilicet. Ariſtotele et Alijs. Capitulum.xij.

QE philoſophis q̄ clarue runt temporibus Alexandri magni vel circa. Et primo de Ariſtotele q̄ fuit magiſter alexādri. Hic (vt ait Euſe. in chron̄.) annum. xvij. agens auditor fuit Platonis: et vt teſtatur Aug. li. viij. de ci. dei. x. c. ij. Hic ariſtoteles diſcipulus platonis vir excellētis ingenij: eloquio quidē platoni impar: ſed multos facile ſuperās: ſectam peripateticā cōdidit: q̄ deambulādo diſputare cōſueuerat: plurimoſq̄ diſcipulos p̄clara fama excellēs viuo adhuc preceptore in ſuā hereſim congregauit. De eodē Beñ. epla. xlv. Ariſtoteles putat cauſam tribus modis dici: materiā: opificē: formā: q̄ vnicuiq̄ rei opponitur: ideſt idos: quartā q̄ adijcit ꝓpoſitū artificis. i. illud q̄ inuitauit artifex ad iſtm opus faciēdū: ſicut pecunia gloria/vel religio. Ariſtoteles in neutrā partē de ſemetipo loqui debere predicabat: q̄ ſm laudare ſe vanū: vituperare ſe ſtulti eſſet. inquit Vale. Itē Ariſto. ait. Utiliſſimus ꝓceptū eſt vt voluptates abeuntes conſideremus: feſſas em̄ penitentieq̄ plenas animis noſtris ſubijcit/quo minus cupide repetātur. Dicebat etiam ſm Vincen. ariſtoteles: ſolū vnū incōmodū pati paupertatis: q̄ non poſſet egentibus ſubuenire. Sciſcitante aūt alexādro quo docēte profiteret ſe ſcientē. Rebus inquit ipſis q̄ non nouerūt mētiri. Ipſi⁹ q̄z ſnie iſte ſunt/ Tunc̄ verecundiores eſſe debem⁹ q̄ quum de oīs agit. Itē viri boni eſt: neſcire vel pati vel facere iniuriā. Iniuria iniuſte irrogata/ei⁹ eſt infamia q̄ facit. Itez ſi lynceis oculis hoies vterenť vt eoꝝ vitus obſtantia penetraret: nōne introſpectis viſceribꝫ/etiā pulcherrimū corpus turpiſſimuz videret? Ad hoc verbū in. iij. de conſol. ait Boetius. Te igitur pulchrum videri non tua natura: ſed ſpectantiū oculoꝝ facit infirmitas. Idē. Aduerſus inimicos intra parietes noſtros querenda eſt victoria. Vale. de eo. Ariſtoteles ſupreme vite reliquias ſemlibus ac rugoſis mēbris in ſummo literarū otio vix cuſtodiēs: adeo valē ter ꝓ ſalute patrie incubuit: vt eā ab hoſtibus armis ſolo equatā i lectulo athenis iacēs macedonū manib⁹ q̄b⁹ obiecta erat eriperet. Itaq̄ vbs nō tam ſtrata atq̄ euerſa/ alexandri q̄ reſtituta ariſtotelis notū eſt opus. Aug. in. ix. de ciui. dei. c. iij. ꝓturbationes animi dicūt quidā cadere in ſapientē. i. virtuoſum: ſed eas moderatas rōniq̄ ſubiectas: vt eis leges quodāmodo q̄bus ad neceſſarium redigantur modū/dñatio mentis imponat. Hoc ſentiūt platonici ſiue ariſtotelici. i. peripatetici. ſtoici ño nullas oīno in ſapientē cadere putāt. Cicero aūt in. iij. iij. .v. libris de finibus bonoꝝ et maloꝝ: dicit ſtoicos in hoc loco aduerſus peripateticos ꝓbis magis q̄ rebus contēdere. Uñ et Aul. gelli⁹ in li. noctū atticarū. xvij. ſe vidiſſe ait ſtoici Epicteti libri. in q̄ ea ſcripta eſſent: q̄ cōgruerēt decretis zenonis et chrysippi q̄ fuerunt principes ſtoicoꝝ. Dicit em̄ in hoc libro ſe legiſſe placuiſſe ſtoicis q̄ animi viſa quas phantaſias appellant: nec in ptāte eſt vtrū et q̄n incidāt animo: quum veniāt ex terribilibus et formidabilib⁹ reb⁹: neceſſe eſt etiā ſapientis animū moueāt: ita vt pauliſper vel paueſcat metu: vel triſtitia cōtrahat. tāq̄ hīs paſſiōibus preueniētib⁹ mētis et rationis officiū. Nec ideo tñ in mēte fieri opinionem mali nec approbari iſtateiſq̄ conſentiri: hoc em̄ eſſe volūt in ei⁹ poteſtate. Idq̄ intereſſe volūt inter animū ſapientis et ſtultiq̄ ſtulti animus eiſdem paſſionib⁹ cedit atq̄ accōmodat mentis aſſenſum. ſapientis aūt/ cuius eas neceſſitate patiatur: retinet tñ de his q̄ appetere vel fugere rōnabiliter debeat/verā et ſtabilē incōcuſſa mente ſntiam. hec Aug. Que ꝓ tanto inducta ſunt: q̄z ariſtoteles fuit princeps ſecte peripateticoꝝ. ¶ Scripſit aūt Ariſto. cōplures libros in arte logica q̄ ſunt in cōi vſu: vt libꝝ predicamētoꝝ: periherm enias: poꝝ: poſterioꝝ: topicoꝝ et elenchoꝝ. De phyſica .i. naturali ſciētia libros edidit phyſicoꝝ. De generatione et corruptione. De aia. De ſenſu et ſenſato. De memoria et reminiſcentia. De ſomno et vigilia. De morte et vita: De vegetabilibus et de aialibus. et ſm quoſdā de quatuor elemēt⁹: libros q̄ meteoroꝝ et metaphyſicoꝝ. Extat ali⁹ liber qui⁹ dr ꝓſpectiua ariſtotelis: et liber rhetoricoꝝ ei⁹. Libri aūt ei⁹ et doctrina magis ſunt in vſu q̄ alioꝝ pboꝝ: q̄z ordinati⁹ et cōpendioſius ceteris ſcripſit: et min⁹ aliſs videť errаſſe: et minus diſſentire ab hīs q̄ ſunt fidei. Antiq̄ tñ ſancti doctores magis doctrinis platonicis fuerūt imbuti. Scripſit et libros de pbia morali ethicoꝝ. politicoꝝ: et economicoꝝ q̄ nō diſcrepāt a moribus chriſtiane vite: etſi non ad plenum eos ꝓtineāt. Nil em̄ ibi habeť de fide/ſpe/et charitate/aut pnia fidelitū/aut gr̄a. ¶ Ex libro ethicoꝝ alīq̄ notabiliadicta eius. libz. ſ. Bonū eſt q̄ oīa appetūt. Oiſq̄ cognitio et ꝑpenſius bonū aliq̄ exoptat. Idē. Perfectius dicimus q̄ ꝑ ſe eſt ꝓſequibile: q̄ ꝓpter aliud eſt eligibile. Tale aūt felicitas maxime eſſe videť. Hanc em̄ eligim⁹ propter ſe: et non ꝓpter aliud. Operationes ſm virtutē habēt delectationez quandā in ſe. Idē. Felicitas eſt actus aīe ſm virtutem pfectā. Idē. oīa honeſta cōcordāt rationi. Idem in ij. Ethicoꝝ. Neq̄ natura neq̄ preter naturā fiūt ꝟtutes: ſed innatū eſt nobis q̄dē ſuſcipere eas ꝑ aſſuetudinē perfectis. Ex ſil⁹ actib⁹ fiunt ſil⁹es actuū. et ſm actuū differētias ſequūtur habitus. Idē. Qui de ſingularib⁹ ſermo eſt/ nō habz certitudinē: neq̄ eſt ſub arte neq̄ ſub rōne incidūt Et circa q̄ eſt virtus: innata ſunt a ſuperfluitate et indigētia corrūpi. Qui em̄ omnē voluptatē habet a nulla ſemotus: eſt incōtinēs. q̄ aūt oēs fugit: inſenſibilis: corrūpit em̄ caſtitas et fortitudo a ſuperfluitate et indigentia: a medietate aūt ſaluat. Signū aūt oportet facere habitū: voluptatem vel triſtitiā in operib⁹. Quiſq̄ remouet a corpalib⁹ et hoc ipſo gaudet: caſtus: qui aūt triſtatur. incōtinēs. Idē Difficillimū eſt paſſionē delectationis repellere/cōtēpora nea vite/quēadmodū heraclitus. Circa difficillimū aūt ſēper et ars fit et virtus. In his q̄ ſunt ſm virtutē requirit qualiter habens operet. Primū q̄dē ſi ſciens: deinde ſi volens. Preter hoc aūt tertium ſi firme et immutabiliter operetur. Hec aūt ad habēdū alias artes non connumerantur preter ſcire. Ad habendum igitur virtutes ſcire quidem parum aut nihil prodeſt: ad alia vero non parum: ſed omne. Idem. Ea que ſunt in anima tria ſunt: paſſiōes: potētie: et habitus. horum aliquid erit virtus: paſſiones quidez non ſunt neq̄ virtutes neq̄ malicie: quia ſm paſſiones non dicimur boni vel mali. et ſm eas non laudamur vel vituperamur. Scōm virtutes autem vel malitias boni vel mali dicimur et laudamur vel vituperamur. Et paſſiones quidem vt ira et timor/inuoluntarie virtutes aūt volūtates/vel nō ſine volūtate. ꝓpter hec aūt eadem neq̄ potētie ſunt: neq̄ em̄ boni vel mali dicimur: q̄z poſſumus pati ſimplr/neq̄ laudamur neq̄ vituperamur. Et ad hoc quidem potentes ſumus natura: boni aūt non ſum⁹ natura. Relinquit ergo eas habitus eſſe. Oīs virt⁹ cuiuſcūq̄ fuerit: ideo habētez ꝑficit: opuſq̄ eius bonū reddit. Idē peccare eſt multis modis: diligere aūt ſno modo: et ideo hoc quidē facile hoc vero difficile, facile quippe diuerti a ſigno: difficile autem inuenire. Et ꝓpter hoc malicie quidē ſuperfluitas et indigentie virtuť aūt medietas: boni quidem ſimplr: mali aūt omnifariā. Eſt igitur virtus habit⁹ volūtari⁹ in medietate conſiſtens quo ad nos determinata ratione/ put ſapiēs determinabit/ medietas aūt duarū malitiarū: huius quidē ſm ſuperfluitatē: illius vero ſm indigētiam. Eſt em̄ virt⁹ circa paſſiones et operationes in quib⁹ ſuperfluitas virtuperatur et defectus vitiať. mediuz autez laudatur et diligitur. Idē. Difficile eſt bonū eſſe: immo em̄ mediū accipere difficile eſt: verbi gr̄a: circuli accipere medium non oīs. ſed ſciētis eſt. ſic vtiq̄ et irаſci facile/et dare pecuniā: ſed cui/et q̄n/et quātū/et cuius gratia/et qualiter/non oīs: nec facile eſt q̄ eſt bonū et rarū et laudabile ideo oportet eū qui intēdit ad mediū: prius ſegregari a magis contrario: et in contrarium trahere oportet. Multuz em̄ ſeiungētes noſa peccato/in medium venimus. Q̄ qui tortuoſa ligna dirigunt faciunt: in omni aūt magis cauēdum eſt delectabile et delectatio. In. iij. libro. Bonus ſingula recte iudicat: quia in ſingulis vero videť/regula eoruz menſura exiſtēs: malis aūt deceptio ꝓpter delectationē fit. ¶ Idē in libz. Topicoꝝ. Q̄ diuturnius vel certius eſt/magis eſt eligenduz eo q̄ min⁹ hmōi. Et q̄ magis eligit prudēs vel bon⁹ vir vel lex recta/vel ſtudioſi circa ſingula dicti: in eo quod tales ſunt/bonū appetunt. Q̄ propter ſe eſt tale/magis eligenduz eo q̄ propter aliud. Et q̄ propinquius eſt fini/et

Sententie ariſtotelis

vale. de ariſtotele

In quo differt animus ſtultiab aīo ſapientis.

Libri q̄s ſcripſit ariſtotele.

Sētentie ex libris ethicoꝝ.

de libro topicoꝝ

oino qō ad vite finē appetibilius: et possibile impossibili⁹. Et cui consequens est maius bonū/vel minus malum/amplius vel plura bona pauciorib⁹: vbi alterū propter alterū: tibi nihil magis eligendū vtrūq; q̄ vnum. Unūquodq; in eo tpe quo magis valet in hoc etiam magis eligendum: vt prudentia in senectute. Nemo enī iuuenes eligit duces eo q̄ non constat eos prudentes esse. Temperātia aūt in iuuentute: magis enī iuuenes q̄ senes ꝓcupiscētijs molestantur. Qō proximū est bono/melius est: z magis eligendum. Et qō similius est bono. et melioꝛi est similius: si tū illi sit e sit in eo qō melius. Item quod difficilius: magis enī amamus quū habemus qō non facile est sumere: aliqū etiā meliora non esse eligenda: nam philosophari melius est q̄ ditari: sed non magis eligendum indigenti. Quod ad oīa vel plura vtile est magis eligendum: q̄ quod non sic.

§. I. De apuleio philosopho se

cūdū Hugo. floriacēsez in hist. platon succesit apuleius. et apuleio hermes egiptius: quem trimegistū nominant. Hic apuleius in libro quē fecit de deo socratis sic ait. Solet esse apud prudentes viros in operibus elaboratis iudicatio restrictioꝛz in rebus subitarijs venia plixioꝛ. Nulla res potest esse eadē festinata z erami ata: nec est quicq̄ oīm qō habere possit z laudē diligentie/simul et gratiam celeritatis. ¶ De hoibus describens sic ait. Hoies sunt ratione prudentes: oratione pollētes: immortalibus animis morib⁹undis membris: lembus et anxijs mētib⁹: brutis et onorijs corporibus: dissimilib⁹ moribus: similibus errorib⁹ audacia perujcaci: spe pertinaci: casso labore: fortuna caduca: figillatim mortales: volucri tempore: tarda sapientia: cita morte. parit cōuersatio contemptum. taciturnitas conciliat admirationem. ¶ De demonibus sic ait. Demones sūt genere aīalia: ingenio rationabiliꝛa: alo passiua corpore aerea: tpe eterna. Quidam per ang̃ porta reptantes: consilia non ex suo corde: sed alijs vocib⁹ colligunt. Et (vt ita dixerim) nō animo: sed auribꝰ cogitāt. Nihil est deo gratius z similius: q̄ vir animo pfecte bonus: q̄ ceteros antecellit. In quibusdā mirandū est: q̄ ea q̄ minime videri nescire voluntdiscere tamē negligūt. Et eiusdē artis disciplinā simul et ignorantiā detractāt. Eque diuites specrare soleamus/vt equos in quos mercamur: neq; in eās emēdis phaleras consideramus: sed equū ipsum nudum et solū: vt sit ad speciem honestus: ad cursum vegetus: ad vecturam validus. Sic ergo z in hoibus contemplādis noli illa aliena existimare: sed ipsum hoiem considera: ipsum vt meum socratem pauperem specta aliena voco que parentes peperunt: et que fortuna largita est: vt prosapiā et inuidiosas diuitias. hec ille. Qō autem dicit demones esse aīalia habentia corpora aerea: falsum est: nisi quū apparent in corporibus de aere formatis: que postea dimittunt. nā in sua natura corpora non habent.

De demonib⁹

Bona authoꝛitas.

§. II. De hermete philosopho q̄

dictus est trimegistus et mercurius. hic scripsit librum de ꝓbo perfecto de quo Uincen. in spe. hist. li. v. hec excerpsit. Dūs et oīm factoꝛ et deoꝝ scōm fecit dūm quem hunc fecit primum et solum et verum: et bonus et vilus est et plenissimus oīm bonoꝝ et letatus est: hic est filius benedicti dei atq; bone voluntatis: cuius nomen humano ore nō potest enarrari. De solo deo. Dūs est oīm dominante deo mortalibus: et qui ab oībus non pōt indagarj: super oēs est: hic deus dilexit vnigenitum suum. hec ille. Et subdit. Uim. hec verba mercurij qui z hermes. videnē ex parte fidei nostre de patre et filio cōsonare. Sed in hoc dissonāt q̄ dicit deū fecisse deū: debuit enī dicere genuisse: sed hoc non multum obstat: qz etiā in scriptura filius dei dicit factus: z exponitur genitus vt illud Job. j. qō ait baptista de christo. Uenit post me qui ante me factus est. i. genitus de patre. Qō etiam dicit filium scōm a patre: non intelligitur tēpore vel dignitate posterioꝛ: sed tantū sub authoꝛitate: qz pater est authoꝛ filij: et q̄ filius sit authoꝛ spūsancti et omniū rerum. z hoc habet a patre. Scripsit etiā duos libros de matheʒsi in quib⁹ fatalem constellationē conatur assererej: ipsamq; negantib⁹ et improbantibus respondere. Sed hoc intelligendum est sm Aug. in quinto de ciui. dei. videlz non vsq; quaq; absurde dici pōt ad solas differentias tēporuz affla tus quosdam valere sydereos: non autē animi voluntates sydꝛum positionibus subdi. Quāuis enī constellationes subquibus quis nascitur possint inclinare sensitiuam/q̄ est affixa organo corporeo/ad passiones vitiozum remanet tū semper voluntas libera ad assentiendum vel dissentiendū. vñ ptolomeus. Uir sapiens dominabit astris. Extat z aliꝰ liber mercurij ad asclepium: de quo ista excerpsit Uin. Si deum intelligens videris: eris oīm bonoꝛum tota mēte plenissimus. si tamen multa sunt bona/et non vnū in quo oīa alterū enī alterius cōsentaneū esse dignoscit: oīa vnū esse aut vnū esse oīa/philosophia sola est: in cognoscendo diuinitate frequens obtutusq; sancta religio. Simplici enī mēte diuinitatē colere/eiusq; facta venerarj tagere etiā dei voluntati gratias/que est sola bonitas plenissima: hec est nullius animi importuna curiositate violata philosophia. Solum animal hō duplex est: et eius illa pars simplex quā vocamus diuine similitudinis formam humanitas semp me moꝛ nature z originis fuet: et in deitatis imitatione perseuerat. Immobilis est eternitas: in qua omnium temporū agitatio sumit exordium: et qō est mobile temporis in eternitatem semper reuocatur. Sicq; efficitur vt eternitas stabilis fiat fixa lege currēdi. Oīa aūt dūs deus: oīa ab eo: et in ipsoꝛ per ipm: nos ergo agētes gr̄as adoramus. Hec sunt enī summe intētiones dei quū gratie agunt a mortalib⁹ pominū, adoratioīb⁹? laudib⁹? et obsequijs. Telo celestes delectantur. Nos pijssimis votis optamus/si diuine placeret pietati: vt nos mūdana custodia absolutos: superioris partis nature restituat. Ex hoc est merces pie sub deo/diligenter cum mundo viuentibus. hec ille. Et si infidelis iste fuerit hec tamen fideliter z veracitꝛ dixit: sicut et dūs per asinam balaam arjolitvera locutus est.

apulei⁹ ō hoib⁹

de ploriō pbo.

§. III. Fuit et alius philoso=

phus platonic⁹. Plotin⁹ noie sm Uincē. in spe. hist. li. v. c. viij. Cui⁹ Aug. de ciuitate dei li. ix. c. xvj. refert fuisse illā notabilem sententiā. Fugiēdū est inquit ad clarissimā patriā z ibi patere tibi oīa. De hoc mercurj⁹. Plotinus singularis philosophus quas philosophie nō attigit partes: quū eius doctrina vite sequereē insignia. Quum id qō docebat: non alieno: sed ꝓprio ostenderet virtutis exēplo. Fuit nāq; vir ille ad oīa virtutū ornamēta cōpositus: oīmq; diuinarum disputationū studio firmatus: iustus: fortis. puidus: tēperatus: vt q̄ prouidentie ratione supare se posse crederet fortune impet⁹. Itaq; locū quiete sedis elegit vt ab oī cōuersationis humane strepitu separat⁹ se fortune inuidia liberaret: solis diuine institutionis vacaturus insignib⁹ vt cōtra oēs fortune minas integro se et incoꝛrupto pīdio virturis armaret. Hac itaq; cōfidentia mentis erept⁹/etiā coꝛporis sui curā ac tuitionē suscepit: et ad sedē collocandam amenū sibi cāpanie ciuitatis solū elegit: vbi aeris semper q̄eta moderatio: cūctos incolas salubri vegetatione substētat. vbi nec vis hyemis: nec flagrātia solis: sed cōpositā tēperies ex vtroq; moderat. Ubi etiā hoīb⁹ aliqua egritudine laboꝛantib⁹/ingentiū caloꝛe fontiū ac feruentiū aquaꝝ salutari fomento cōciliato sanitas irrogat. Illic pstitutus primū insignia cōrenpsit honoꝛū: illos veros honoꝛes putans: quos illi cōtulisset diuinū puidentie magisteriū: nulla q̄ diuitiarū desideria ceperant illū: sed has putabat veras diuitias esse: q̄bus animus ornatus posset authoꝛitatem ꝓprie oꝛiginis inuenire. Hic in quadam oīonis sue pte vim fatalis necessitatis aggrediēs. hoies fortune decreta metuētes: seuera castigat oationis obiurgatiōe. Nihil poꝛtestati stellarū tribuens: nil fatoꝛū necessitatibus reseruās sed totū dicens in nostra esse positū potestate. Tandem illi in hac confidentie securitate cōstituto: fatoꝛū potestas imposuit: primūq; mēbra ei⁹ frigida sanguinis coꝛpore rigue runt: et oculoꝝ acies splēdoꝛē luminis paulatim extenuatum perdidit: postea per totā eius cutē humoꝛibus nutrita pestis erupit: vt putre coꝛpus mēbris ei⁹ deficiētib⁹ coꝛrupti sanguinis moꝛte tabesceret. hec ille Et vt dicit Aug. de ciui. dei. li. v. c. j. Si q̄s diuinā prouidentiā fatū diꝛerit: sniam teneat: linguā coꝛrigat. qō sic intelligiē q̄ isto mō fato. i. diuine puidētie oīa subjcianē infallibiliꝛ. Sed iō coꝛrigenda est lingua vt nō vramur tali vocabulo fati: qz gentiles aliter accipiebant fatū/z malet: scz ꝓ influentia cōstellationū vel alia, re liberū arbitriū necessitāte ad ea que agit qō falsum est. Et sm hoc dicit Greg. Absit a cordibus fidelium vt fatū esse aliq̄d credant. Sil'r si fortuna dicit euenire effectus ille cuius causa prima ignoꝛat: per illud nō intēdit/sic aliqua euenire a fortuna: vt quū, quis fodiēs terraz ad colendū agrum inueniat thesaurum. Sed si oꝛ euenire a fortuna aliq̄d: scz q̄ diuinā prouidētiā subterfugiat: sic falsum est aliq̄d cōtingere a fortuna: z sic aliqui gētiles sumebant. Iste autez Plotinus forte in hoc errauit: qz nimis cōfidit de arbitrij sui potestate: existimās se ꝓpria virtute sanū z bonū subsistere. ¶ De hoc sic dicit Macrobius. li. j. de somnio Scipionis. Plotinus q̄ scripsit de virtutibus/dixit quatuoꝛ esse genera virtutū. Primas vocat politicas: quarū prudentie est: ad rationis normā que cogitat qu eq̄ agit vniuersa dirigere: ac nihil ꝓter rectū velle facere. Fore

acris cā pani salubꝛitas.

aug. de fato.

Greco. execrat vocabulū fatū.

titudinis/animū supra periculi metum agere. Nihilq; nisi turpia timere: aduersa vel pspera fortiter tolerare. Tēperātie/nihil penitēdū appetere: in nullo legē moderatiōis excedere: sub iugo rōnis cupiditatē domare. Justitie: vnicuiq; seruare qđ suū est. Hm ōi vir bon⁹ pmo fuit: deide rei publice rector efficit. Scōe virtutes quas purgatorias vocat hoīs sunt q̄ diuinū capax est: solūq; ei⁹ animū expediūt qui decreuit se a corporis contagione purgare: & quadam humanorū fuga solis se diuinis inserere. hec sunt otiosoꝝ qui rerum publicarum actibus se sequestrāt: harum quid singule velint al's expressimus: quū de philosophantiū virtutibus diceremus: quas solas quidā existimauerunt esse virtutes. Tertie sunt purgati iamq; defecati animi: et ab omni huius mundi aspergine pesse pureq; deterſi. Illicq; prudentie est diuina non quasi in electione proferre: sed sola nosse: & hec tanq; nihil aliud intueri. Tēperantie: terrenas cupiditates non solum reprimere: sed penitus obliuisci. Fortitudinis passiones ignorare nō vincere: vt irasci nesciat nihilq; cupiat. Justitie tota cum superna & diuina mente sociari: vt seruet cum ea perpetuū fedus imitando. Quarte sunt q̄ in ipsa diuina mente pſistunt: atque vocātur noys. a quarū exemplo reliqe oēs per ordinem defluūt. Nam si rerū aliarū: multomagis virtutū ideas esse in mente diuina credendū est. Illic prudentia est mens ipsa diuina. Tēperantia: & in se perpetua intentione conuersa est. Fortitudo: q̄ semper idem est nec aliquando mutatur. Justitia: quod oēm lege a sempiterna operis sui continuatione non flectitur. Hec quatuor genera quaternarū virtutum in passionibus quibus hoīes metuunt cupiunt: q̄: doleūt gaudentq; maximā habent sui differentiam: harū prime emolliunt: secunde auferunt. tertie obliuiſcūt: in quartis nefas est nominari. hec ibi. De virtutibus tamen istis & aliis habes. S. in quarta parte summe in primo titu. in genere. & postea de singulis in specie.

De epicuro et anaximene.

§. IIII. Illis etiaz temporibus

Alexandri magni Epcurus & Anaximenes clari habentur. Et vt dicit Uincen. lib. v. c. xxix. Non est iste Anaximenes philosophus discipulus Anaximandri: sed Anaximenes orator qui fuit magister Alexandri magni in arte oratoria

Lepidū dictum anaximenis.

qui a quibusdam creditur historiā alexandri q̄ sine nomine fertur scripsisse. Et de hoc refert Uale. q̄ cū alexander ad diruendā lampsacū ciuitatem cū impetu ferretur: progressum extra menia obuiū habuit anaximenem precepto rem sus: sciēsq; q̄ preces ire eius opponeret: iurauit se nō facturum quicquid peteret. Peto ergo inquit vt lampsacū diruas. Ita salus vrbis vnius suffraganti beneficio obtenta est. ¶ Epicurus autē licet ipse vt ait Hiero. literas non didicerit: & artem disputādi teste boetio ignorauerit: tamē multa egregie ab eo dicta referunt: & alia pessimi errorīs vt patebit. Tertullianus de eo. Epicur⁹ oēm cruciatum dolorem q̄ deperciat: modicum quidem contēptibilem denunciando: magnū vero non diuturnū. Hieroñ. contra Jouin. de eo. Epicurus assertor voluptatis q̄q; discipulus ei⁹ metrodorus leontiū habuerit vxorem: raro tamen dicit sapiēti ineunda coniugia: q̄ multa incōmoda admista sunt nuptijs. Et quō diuitie/honores/& corporū sanitates/& cetera que in differentia nominamus. nec bona nec mala sunt: sed quasi in medio tullio posita: vsu & euentu bona vel mala fiunt: tra & vxores in bonorum malorūq; confinio. Braue autē esse viro sapiēti venire in dubium vtrū bonam an malam ducturus sit. ¶ Idē Hiero. lib. i. contra Jouinia. Qđ autem mirandum sit. Epicurus voluptatis assertor oēs libros suos repleuit oleribus & pomis: vilibusq; cibis dicēs esse viuendum: quia carnes & exquisite epule ingeniti cure et miseria preparate: maiorem habebant penam in inquirendo q̄ voluptatem in abutendo. Corpora etiam nostra cibo tantum & potu indigere: vt aqua & panis sunt. & cetera similia. Ubi nature satisfactum sit: quicquid supra fuerit: non ad vite necessitatem spectare/sed ad vitiū voluptatis. Sapientie quoq; operam dare nos non posse: si mense abundantiam cogitemus: que labore nimio & cura indiget. Seneca quoq; de elegantiorib⁹ epicuri dictis in libris suis excerpsit ista. Honesta res est paupertas leta illa vero non paupertas si leta non est. Satis magnum alter alteri theatrum sumus. Nemo non ita exijt de vita tanq; modo intrauit. Si cui sua non videntur amplissima. licet totius mundi dōs sit: tamen miser est. Aliquis vir bonus eligēdus est a nobis ac semper ante oculos habendus: vt sic tanq; illo spectante viuamus: & omnia tanq; illo vidente faciamus. Si ad naturam viuas/nunq; eris pauper: si ad opinionem/nunq; eris diues. Exiguum natura desiderat: opinio immē sum. Multis parasse diuitias nō finis miseriarū fuit: is in uitatio. Ante circunspiciēdum est cū quib⁹ edas et bibas: & quid edas & bibas: nam sine amico viscera leonis et lupi vita est. Si vis diuitem facere/nō pecunie adijcendus sed cupiditati detrahēdū est. Ridiculū est currere ad mortem tedio vite. Initiū salutis est: noticia peccati. Meditare mortem. Ira immoderata insaniam gignit. Nō comestiones/nō potationes/nō copule feminarū/nec copia piscium et aliorū hmōi q̄ splendido vsu preparant: conuiuij suauē vitā faciunt: sed sobria disputatio. Hi copijs cōuiuij moderate vtūtur: qui nō immoderate eas querūt: multe enim ex deliciarū epulis molestie generātur. Hec de dictis Epicuri. ¶ Errauit aūt in multis plus q̄ oīes alij philosophi. errores Nā existimauit & dixit nullā esse dei puidētiam. vt dicit de epicuri. eo Lactātius in lib. instit. nā putauit deum res humanas nō curare: sed ociosum esse & nihil agere. dixitq; voluptatem summum bonū esse: & animas cū corporibus interire. Hic habuit & habet multos sequaces: q̄ stulti quor infinitus est numerus vt ōr Eccl'a. f. dediti sensibilibus: priores sunt ad sequendū instigationē sensualitatis q̄ rōnem intellectus: & delectationes corporis magis q̄ anime. In quor persona inqt salomon: nil melius q̄ comedere/& bibere/& ostēdere bona vite sue & similia. Et Bap. ij. ca. dicunt tales. Exiguū est & cū tedio tēpus vite nostre: & non est agnitus q̄ reuersus sit ab inferis: & post hec erimus q̄si non fuerimus &c. Fruamur ergo bonis: & vtamur creatura tanq; in iuuentute celeriter: cozonemus nos rosis āteq; marcescāt: nullū pratū sit qō nō pertrāseat luxuria nr'a &c Sed postea subditur: hec dixerūt errātes: malitia eōr excecauit eos. Et vt habek ibidē. In inferno positi gemen- Rñsio tes dicūt. Quid pfuit nobis &c. Primo errori epicuri re- Senece ꝫ sponder Señ. li. iij. de beneficijs/maxime vbi dei puidē- epicu tia mundū regi negat/dicens. Tu deniq; epicure deum in- reos. ermē facis: oīa illi tela oēm detraxisti potentiā: & ne cuiq; metuēdus esset proiecisti illū extra metū. Hunc igit septū ingēti quidem & in explicabili muro: diuisum q; a contactu et a cōspectu mortaliū: non habes quare verearis. Nulla sibi nec tribuēdi nec nocendi materia. Est in medio interuallo huius & alterius celi desertus: siue animali siue homine. Cur colis eū? Propter maiestatē inēs eius eximiam singularēq; naturā. Ut concedam tibi: nēpe hoc facis nullo precio inductus: nulla spe. Est ergo aliqđ per se expeten- Tull. ꝫ dū/cui⁹ te ipsa dignitas ducit. hec Señ. Idem Lactantius epicu in li. de opificio humani corporis. Scō errori Epicuri re- reos. sponder Tull. in lib. de offi. tertio. idē in lib. de republica & de senectute. Sed multo plenius & perfectius Augu. de ciuitate dei & Tho. in libr. cōtra gentiles. Ex his ergo spinosis virgultis gētiliū: scito carpere rosam veritatis: & spinas relinquere falsitatis: Et illud obserua quod ait apl's ij. ad Cor. x. post Hiere. c. ix. Nō gloriet̄ sapiēs in sapiētia sua: neq; potēs in potētia sua: neq; diues in diuitijs suis: sed qui gloriat̄ in hoc gloriet̄: scire & nosse me. Nil eīm profuit Alexandro magno latū dominiū: nec dario potentia & diuitie: nec philosophis sapiētia sua: sed exterminati sunt/ et ad inferos descenderunt: quia quū cognouissent deum glorie: non sicut deum glorificauerūt: sed stulti facti sunt.

Contra cōiugia loquit.

¶ De diuisione monarchie grecorum in plures partes. Capitulum. iiij.

MOrtuo Alexandro magno apud babylonē: vt refert Euse. in chroni. trāslato post eum in multos imperio: diuersi regnauerunt: qō etiā ptz ex. f. libr. Mach. c. f. Hinc alexandrinorum nascitur regnum qō est egyptior p diuersas gentes quas alexāder tenuerat diuersi regnauerunt. Primus in egypto Ptoleme⁹ lagi filius cepit regnare anno quinte etatis. cclxvij. Mundi vero quater millesimo. dcclxxvij. & regnauit annis. xl. Macedonie regnauit Philippus/qui & arideus: frater alexandri annis. vij. Lydiam & thraciā & hellespontum Lysimachus tenuit. Quum enim/vt ait comestor/redijsset Alexāder babylonē: & sumpto veneno a sorore sua vsum lingue amisisset: volūtatem suā scripto expressit. Et noluit monarchiā suā in aliquos transferre: ne aliquis par ei in potātia apud posteros legerētur. Sed: xij. quos ab adolescentia socios habuerat/regni successores instituit. Hec aūt institutio nō stetit: nam quatuor ex eis tātum: aliis abiectis regnauerūt: sicut in visione quinta Danielis cōprehēsum est: videlz de hirco capri quī signat alexādrū percutiētem arietem. i. darium: ex quo hirco postea oriebātur quatuor cornua. i. quatuor reges post mortē eius succedētes immediate: qui inter se monarchiā diuiserunt. Itaq; ptolemeus rex egypti q̄ cognominatus est soter: quum regno suo adiecisset syriā: apposuit etiam vt adijceret & iudeam. Unde & ascendens hie

Alexandria est in egypto.

Ptolemeꝰ assedit hierosolymam.

rusalem die sabbati sciens iudeos ea die arma non moturos/sub pretextu sacrificandi deoꝝ multo contradicente intrauit ciuitatē: vnde ſm Josephū Ouidius sabbarchites iudeos ridiculos appellauit: qui superflua superstitione graue damnū sustinuerunt. Ptolemeus igitur multos de iudea ⁊ garizi captiuos trahens in egyptum abijt: ⁊ venditioni exponēs eos a negociatoribus nationū distracti sūt ⁊ dispersi: ⁊ per hanc captiuitatem licet non fuerit generalis: diffusius dispersi sunt in nationes. vnde in actib⁹ apostolorꝫ legitur conuenisse iudeos in hierusalē ex omni natione que sub celo est.

Jado mortē cui successit filius meō iustus.

Jado autē pontifici summo successit filius eius symeō iustus. Eo tempore claruit theophrastꝰ pbs: qui/vt ait Licero/a diuinitate loquendi nomen accepit. Hic fuit discipulus ⁊ successor aristotelis ſm Vincen. in specu. histo. lib. vſ. c. ij. De hoc ait Aulus gellius in lib. noctium atticarum. Aristotele iam senio confecto/egroq; corpore/⁊ spe vite tenui: omnis sectatorum eius cohors ad eum accessit: horās vt ipse dirigeret loco sui ⁊ magisterij successorem quem sequerentur. Erant autem duo in eius studio preclari. theophrastus ex lesbo/⁊ menedemus ex rhodo. Aristoteles autem iussit sibi afferri vinum lesbium et rhodium: ⁊ vtrumq; satis commendauit: sed lesbium magis. vnde nulli dubium fuit quin lepide simul ⁊ verecunde successorē sibi illa voce non vinum delegisset. Itaq; Aristotele defuncto/omnis academia ad theophrastum conuolauit: huius theophrasti dicitur esse illa probata sentētia. Expedit iam probatos amicos amare/non amatos parare. Et illa alia. ex inimico vindictam si te inumcum senserit perdidisti. Et illa. Grauius aduersarius fecuritate decipies. Huius quoq; sententia fuit. Amātium ceca esse iudicia. Scripsit ⁊ librum de amicitia: in quo amicitiam omni charitati id est amori preferret: sed raras in rebus humanis esse testatur. Fertur etiam librum de nuptijs/quo querit an sapiens ducat vxorem/eius esse: de quo libro habes in tertia parte titulo. ſ. ca. ſ.

Sententie theophrasti.

Pole. mō pbs

§. I. Anno ptolomei quinto: vt

De menandro comico

ait Euse. in chroñ. Menander comicus primus fabulam cognomento orgen docens superauit. Huius menandri iuxta Hiero. est illud apli ad Corint. Corrumpunt bonos mores confabulationes pessime. Aulus gelius autem refert q menander iste a philemone nequaq; pari scriptore in certaminibus comediarum sepius vincebat: quem quum forte habuisset obuium/queso inquit philemon cum bona venia dic mihi: quum me vincis non erubescis? De isto philemone siue alio dicto polemone dicit. Vale. lib. ix. q eum vis immoderati risus abstulit. Nam aliquando paratas ficus in conspectu positas asello consumente: puerum vt illum abigeret clamauit qui quū iam comestis oibus superueniſſet quoniā inquit tam tardus fuisti: iba nunc merū asello ac protinus vbanitatē dicti crebro anhelitu cachinnozum psecutus senile guttur calebris spiritus angustia pregrauauit.

Cassander.

¶ Anno ptolomei. viij. regnauit cassander apud macedones post philippum arideum ſm Euse. in chroñ. Nam olympias mater Alexandri/vt refert Justi. in. xiiij. quū ab epiro in macedoniā psequente eā eacide rege molossoꝝ venire: phibita est a finibus macedonie ab eurydice ⁊ arideo. vnde moti macedones ad olympiadē trāsierūt. cuius iussu ⁊ eurydice ⁊ rex occidit: sex annis post alexādrū potitus regno. Hec eurydice ſm Orosium in. iij. multa sub noie viri gesserat p cassandrum: quē flagitioſe cognitū/ad summū fastigiū

magnꝰ est appetitꝰ vindicte in mulieribus.

oēs honoꝝ gradus puexerat: q ex libidine mulieris multas grecie ciuitates affixit. Sz nec olympias inquit Just. in. xiiij. diu regnauit. Nā quū pncipuz cedes passim faceret muliebri magis q̄ regio more: fauorē suū in odium vertit. Audito itaq; cassandri aduentu/diffisa macedonū cū nuro roxane ⁊ nepote hercule in pictuā vrbē concessit. Comitate sunt eā deidamia eacide regis filia: ⁊ thessalonice priuigna/philippi filia/⁊ multe alie matrone: speciosus magis q̄ vtilis grex. Mox cassander pictuam vrbem obsedit. Qui quuz fame ⁊ ferro vrgeret olympiadē: illa longe obsidionis tedio/pacta salute: victori se tradidit: q̄ conuocato pplo scisciat? est q̄d de ea fieri vellēt. Mox oēs sine respectu pstine maiestatis occidendā decernūt. Olympias autē vbi obstinatos ad se armatos venire videt: veste induta regali/⁊ duab⁹ ancillis innixa/vltro obuiā pcedit: qua visa pcussores attoniti fortuna maiestatis pōris/⁊ tot in ea conmissi sunt q̄ ea cōsoderent nō refugiētē gladiū/nec vulnera/nec muliebriter vociferātē: sz viroꝝ fortiū more p glia

Olympias mr̄ alexandri occiditur.

veteris psapie morti succūbētē: vt alexādrū posses etiā in matre morientē cognoscere. Insup expirans capillis ⁊ veste crura prexisse fert: neq̄d posset in corpore ei⁹ indecoꝝ videri. ¶ De polemone pbo quē helinādus dicit successisse xenocrati/sic ait Vale. lib. vſ. Perdite luxurie athenis adolescens polemo: nō mō illecebris sed ipa q̄ infamia gaudens quū e conuiuio nō post solis occasum sz post ortū surrexisset domūq; rediens xenocratis pbi patētē ianuā vidisset: vino grauis: delibutus vnguētis: sertis capite redimito: pluscida veste amict⁹: referta turba doctoꝝ hoim scolā eius intrauit. Nec tā deformi prētus introitu: psedit: vt ⁊ clarissimū eloquiū ⁊ prudentissima precepta temulētie lasciuijs eleuaret. Orta deinde/vt par erat/oim indignatione: xenocrates vultū in eodē habitu prinuit: obmissaq; re quā differebat de modestia ac rēperantia loq̄ cepit: cui⁹ grauitate sermonis polemo coat⁹ resipiscere/primo coronam capite detractā piecit: paulopost brachiū intra palliū reduxit: pcedēte spe cōiuialis horis hilaritatē deposuit: ad vltimū totā luxuriā exuit: Sicq; vnius orationis medicina sanatus ex infami caneone maximus euasit pbs. hec ille.

Polemō pbs

§. II. āno ptolomei soter. xii. re

gnū syrie ⁊ babylonis ⁊ locoꝝ superioꝝ nascit: Et regnauit primus seleucus nicanor annis. xxxij. Scōs antiochus q̄ ⁊ soter. xx. deinde anthiochus q̄ vocat theos. xv. postea seleucus callinic⁹. xx. ⁊ post illū seleuc⁹ ceraunus. iij. demum antiochus magnus illi successit regnās. xxxvſ. Ei autē successit seleucus philopatoꝝ. xvij. post eū antioch⁹ epiphanes xj. Antiochus eupatoꝝ post illū. ij. annis regnauit. post quē demetrius ānis. xij. Exinde antioch⁹ sedetes. ix. demetrius soter annis. xij. Alexander vero postea regnauit annis. ix. ⁊ mēsib⁹. x. Quo interfecto ab arsace partho/iterū frater eius demetrius regnauit annis. iiij. deinde antiochus gryphus vel cypri⁹. xij. Antiochus vero cizicenus grypho ejecto syriā tenuit. Sed gryphus supato cizicено eandem recepit. Et ita ex successiōe regnauerūt inuicē aduersus se dimicātes annis. xvij. postea philippus annis. ij. quo capto a gabinio regnū syrie finitū est. Primus ergo rex syrie seleucus nicanoꝝ. hic in pncipio sui regni babylonia cepit. Inde auctis ex victoria viribus bactrianos expugnauit. deide trāsitū in indiā fecit q̄ post mortē alexādri veluti a cerucibus iugo excusso seruitutis prefectos ei⁹ occiderat. Author libertatis sandrocottus fuerat: sed titulū libertatis post victoriā in seruitutē ppriā verterat. Siq̄dē occupato regno populū, quē ab externa dñatione liberauerat: ipse seruitio premebat. Fuit hic quidem humili genere natus: sed ad regni potestatē maiestate numinis impulsus. quippe quum procacitate sua alexandrū regē offendisset: interfici a rege iussus/salutē pedū celeritate quesierat. ex qua fatigatione quū somno capt⁹ iaceret: leo ingētis forme ad dormientem accessit: sudoreq; profluētem lingua ei deterſit: expergefactumq; blāde reliquit. hoc prodigio primū ad spem regni impulsus cōtracta manu latronū indos ad nouitatem regni sollcitauit. Molieti deinde bellū aduersus profectos alexādri elephas ferus infinite magnitudinis vltro se obtulit. ⁊ veluti domita mansuetudine eū tergo excepit. Sicq; dux belli ⁊ preliator insignis fuit. Et cū eo seleucus pacem fecit. testis iustinus in. xv.

§. III. Eo tēpore iudeoꝝ pōti-

fex maxim⁹ simō onie filius clarus habet, cuius cognomētum iustus fuit/propter sollicitā in deū religionem: ⁊ in ciues suos pronam clemētiam. Seleucus in eas vrbes quas extruxerat multas/iudeos trāsfert: ius eis ciuū ⁊ municipalem ordinem cū grecis equali honore concedens. pontifex iudeoꝝ eleazarus frater simonis suscepit tēpli ministerium' filio simonis Onia paruo ad modū derelicto. Apud macedones regnauit Pyrrhus postea lysimachus. Hunc lysimachū regem vt refert Vale. quū Theodorus cyreneus increpasset: ⁊ ob hoc eū ille cruci affigi iussisset: terribilis ait purpuratis tuis est crux meatsiquidē nihil interest humi an in sublimi putrefiam. Anno huius ptolemei. xl. ſm Eusebium. Sostratus Gnidius pharuz in alexandria construxit: que ponitur vnū de septē mirabilibus mundi. Nā super quatuor cancros vitreos passus. xx. in mari fundata est. ſm Vin. in spe. histor. Quomodo effi tam magni cancri fusi sunt/ Quomodo deportati sunt in mari ⁊ non fracti/ Quomodo fundamenta cementi super ipsum adherere potuerunt/⁊ sub aqua qualiter cementa stare potuerunt/ Et quomodo cancri non franguntē/aut quō non lubricātur de super fundatū/magnū miraculum videtur: ⁊ ad intelligendum valde difficile. Isidō. autem dicit q̄d pharus est turris maxima ad prelucendi ministeriū in portu fabricata.

Mirabile edificium.

§. IIII. Post ptolomeū primuz

lagi filiū: regnauit i egypto ptoleme⁹ philadelphus: qui re

gnare cepit anno etatis ãnte.cccvij.mundi vero ter milleſi
mo.dclxxx.ſm aliquos.Scõm alios vt bedã/t.lxx. interp̃
tes.anno quater milleſimo.Hic iudeos q̃ in egypto erant
liberos eſſe pmiſit:t vaſa eleazaro põtifici hieroſolymorũ
votiua tranſmittens:diuinas ſcripturas in grecã vocem ex
hebrea lingua p.lxxij.interpretes tranſferri curauit.quas
in alexandrina bibliotheca habuit:quã ſibi ex omni gene
re literature cõparauerat.vt habeꝫ exemplũ. Sed magis
hoc explicat comeſtor.Dicit eſſe q̃ iſte ſtudioſus valde et
librorũ cupidus:Demetriũ bibliothece ſue prefecit. Qui
q̃ queſiſſet ab eo de numero librorũ.xx.milia adeſſe reſpõ
dit:ſed paulo poſt ad quinquaginta milia poſſe peruenire.
Et nunciatum ſibi dixit apud iudeos eſſe legem ore ipſius
dñi editã:t digito eius ſcriptã:p qua ſummopere laborã
dum eſſe dicebat:vt in grecũ conuerſa eloquiũ in archiuis
regalib⁹ haberet.hec eñ erat lex dei quã philoſophi zena
dicunt.i.viuentum.zoe enim vitam vel viuere ſonat quod
vulgus Jouem appellat.t ad oſtendendã legis illius ſan
ctitatem addidit q̃ non niſi a deiviuentis cultoribus trã
ferri poſſet.Et vt ait etiã Joſephus hiſtoriographus:the
opompus quidam quum hiſtoriis quas ſcribebat eã legem
dei voluiſſet interſereret:verſus eſt in amentiaz per dies.
xxx.t quidam alius theotectus noie propter eandem cau
ſam factus eſt cecus:ſed penitentes ſanati ſunt.Necnon et
in ſommnis vidit theopõpus q̃ hoc ei accidiſſet eo q̃ diui
na ſcrutatus eſſet t hoibus impuris tuliſſet.Suggeſſit er
go regis demetri⁹ vt ſcriberet pontifici iudeorũ:vt iudeos
hebraice t grece lingue peritos ad ip̃m dirigeret cum lege
dei:qui ad eã trãſferendã ſufficerẽt.Qõ vt impetraret mu
nera cũ eplis mittẽda cẽſuit.Aderat ibi Ariſteas q̃ longo
tpe iudeorũ calamitati compatiẽs:t oppoꝛtunitate captata
liberandi eos ait.Quõ qõ poſtulat obtinebis /tot iudeis
in regno tuo ſeruiẽtibus? Solue itaq̃ eos nihilq̃ gratius
eſſe poterit põtifici iudeorũ. Nec obhoc quod dico iudeos
me affinẽ eſſe exiſtimes.ſed qz ſcio tua intereſſe ſi factoꝛes
omniũ deũ honoraueriſter liberauit rex de iudeis cẽtuz vi
ginti miliadas oñis eoꝝ p capite cẽtũ viginti milia drach
mas argenti.Quibꝰ dixiſſet rex hoc magnũ eſſe:dixerunt.
Magnũ eſt q̃dẽ:ſz nõ regi munifico.Tũc ſcripſit rex elea
zaro põtifici in hunc modũ. Gentẽ tuã q̃ ſecus nos erat li
bertate donauit:arbitrãs hoc deo iocũdũ eſſe.Quoꝝ quoſ
dam militie aſſignauit:alios quoꝝ fidẽ p̃bauit conſtitui in
palatio:legeſq̃ veſtras in bibliotheca reponere decreui.
Bene ergo facies mittẽdo nobis viros ſenioꝛes: q̃ valeãt
interpretatiões eoꝝ caute nobis reliquere.Trãſmiſit mõ
argenti talenta centũ p immolationibus faciẽdis:et ſpera
ui q̃nquaginta talẽta ad cratera t libatoꝛia faciẽda:t gem
mas ſine numero ad artificũ operationẽ:alꝫ optionẽ. Tu
mãda nobis q̃ ex his facere voleris/qõ grati⁹ ãplectemur
Tũc mittẽs ad eũ eleazarus qõ poſtulabat. reſcripſit ita.
Ad interpretandã legem quã poſtulas niſi viros ſenioꝛes/
de vnaquaq̃ tribu ſex/legẽ ferẽtes.Tue aũt pietatis erit/
vel iuſticie / ad nos eam caute remittere. Hi ergo ſunt ſm
Uin.i.ſpe.hiſto.li.vſ.c.xvſ.poſt comeſtorem.lxx.interpre
tes.q̃ licet.lxxij.fuerint:dicũt tñ.lxx.more ſcripture.cõmo
dicũ numerũ ſi ſuper aliquã ſummã excreuerit /ſepe ſubti
cet.Qui quũ veniſſent ad regẽ benigne ſubſcepti ſunt:non
tñ ad regẽ intromiſſi vſq̃ ad diẽ quintũ.Imminebat enim
illa ſolẽnitas triũphalis/ p triũpho ſcz quodã quẽ maio
res ſui eadẽ die habuerant.Ea igit die ſuſcepit eos:t quos
coꝛã principũ vniuerſitate decreuerat honoꝛare.Poſt ſu
ſceptionẽ vero.xij.diebus fuerũt cũ regeꝛt ſciſcitatus eſt
ab eis q̃ in coꝛde ſuo diſpoſuerat:et precipue de duob⁹.ſ.de
cognitione dei:t regni gubernatione. Quũ inſtruxiſſent
eũ de regni gubernatione:pleni⁹ diſputauerũt de vno colẽ
do deo:et q̃ nulla creatura de⁹ eſſet. Et inde eſt q̃ vbicũq̃
occurrit eis vel in diſputatione vel in trãſlatione de myſte
rio trinitatis vel incarnationis:vel ſub ſilẽtio tranſierũt
vel enygmatice trãſtulerũt:me tres deos colendos:t tradi
diſſe viderent:vel creaturũ deũ dicerẽt. Uñ in Eſa.q̃ quuz
dixiſſet puerũ naſciturũ/t addiſſet ſex noĩa eius:t admira
bilis cõſiliarius ꝛc.p illis ſex noĩbus poſuerũt magni cõ
ſilij angelus. Tunc oſtenderũt regi t rotulũ quẽ ſecũ attu
lerant:t nec admirari ſufficiebat chartarũ tenuitatẽ/t earũ
cõpaginationẽ q̃ oculis deprehẽdi nõ poſſet:cuius lre au
ree in candoꝛe cartarũ legibiles apparerent. Introducti
ſunt aũt in domũ regis ſecretã/que ad negotioꝛũ delibera
tionẽ erat.Et date ſunt eis ſingule cellule:t quicq̃d eſt eis
viſum oppoꝛtunũ t cõmodũ ad interpretandũ. Diluculo
egrediebantur ad optandum bona regi:tunc lauant ſe ad
mare iuxta purificationẽ iudeorũ:et poſtea interpretabãt
vſq̃ ad hoꝛã nonã:inde trãſibant ad cibũ ſumendum et re
quieẽ/et p̃ſummauerunt opus.lxxij.dieb⁹. Unde quibuſdã
viſum eſt q̃ nõ tranſtulerunt niſi pentateuchũ. poſtea vero
vel priuſq̃ reducerent:vel poſtea aliqui ex eis ad regeꝛ re
deuntes tranſtulerunt pphetas t pſalmos. Uerũtamen ſi
ſic miraculoſe factũ eſt vt tradit. Aug.in.xviij.lib. de ciui.
dei.ca.xliij.t.xliij.q̃ vna t eadẽ ſine diſſonãtia in capite il
lius temporis muẽta eſt editio minus miraculoſe fieri po
tuit vt infra breue ſpaciũ ſcz.lxxij.dierũ interpretarẽtur t
legẽ t pphetas oẽs cũ pſal. Hiero.tñ non approbat hanc
opinionẽ/ſcz q̃ ſine aliq̃ collatione eoꝝ adinuicẽ inuenta
ſit vna editio omniũ.lxxij.ſine aliqua diſſonãtia:qz nec io
ſephus nec alij antiqui hiſtoriographi hoc referunt. Sed
aſſerit hoc factum nõ miraculoſe /ſed humano ingenio et
induſtria vt q̃ ſinguli tranſferebãt in ſex diebus hebdo
made:poſtea in ſabbato oẽs ſimul conferrent:t que aptioꝛ
interpretatio iudicaret. illa ab oĩbus ſumeretur vt omnes
in vnam concoꝛdarent. Nec mirandũ hoc eſſe aſſerit: quũ
Eſdras legẽ quã per ſpiritum reparauerat: quia cõbuſta
fuerat a chaldeis:poſtea cũ veteri ſcriptura q̃ apud fama
ritanos erat /coꝛrexit. Opere autem completo cõuocauit
Demetrius/qui ſuper libꝛos erat/oẽs iudeos qui erant in
alexandria t de prouincia peritioꝛes:t lecta eſt coram eis
translatio eoꝝ:t approbata:quinq̃ peterent interpretes
dari a rege aut hoꝛitatẽ vt immobilis perſeueraret: hoc fa
cturum ſe iurauerit:ſi demũ ita caſte coꝛrigerent eam/ vt q̃
ſemel iudicatũ foꝛet nõ cogeretur irritare remiſit eos mu
neribus oneratos. Eleazaro quoq̃ miſit munera t in tem
plũ miſit vaſa aurea t menſam aureã gemmis/impꝛeciabili
bus inſignitã. Hec itaq̃ Ptolemeus rex eruditiſſimus bi
bliothecaz:vt dictũ eſt/ex omni genere literature ſibi com
paruit.cui demetriũ Phalereum prefecit grammaticoꝛum
tunc p̃batiſſimum:cui etiam inter cetera prefecturã mãda
uerat. Iſte ptolemeus canones aſtroꝛum compoſuit:t et li
bꝛos multos ꝓſcripſit. Hic fecit deſcriptionem oꝛbis terre
per eratoſthenem philoſophũ:t miſit dionyſium indiam:
vt res inclytas memorie proderet.

Nota maximã multitudinem librorũ.

Liberatio iudeoꝛum.

Rex diligentiſſimus regno qui tãta ſciẽtia p̃ditus erat

§.V. Anno philadelphi ptolemei quarto/regnauit macedonum rex.x. Soſthenes annis duobus. Interea vt aũt Juſtinus.in.xxiiij. brennus quo duce poꝛtio gallox in greciam ſe effuderat:audita victoria ſuoꝛum/qui belgio duce macedones vicerant:adunatis.cl.milibus/peditũ.t.xv.milibus equitum:in macedociã irrũpit agros t vilas populatur. Cui quum occurriſſet ſoſthenes cum inſtructo exercitu /pauci a pluribus/trepidi a valenti bus victi ſunt facile. Brennus aũt quaſi iã ei terrena ſpo lia foꝛderent/animũ ad deoꝛũ templa conuertit.ſcurriliter iocatus:locupletes deos largiri hoibus oportere. Gratim q̃ delphos adiit:aurum religioni⁹ predã offenſe deoꝛũ pre ferens:quos nullis opibus egere vtpote qui eas homini bus largiri ſolent/affirmabat. Templum aũt apollinis del phis poſitum eſt in monte parnaſoꝛi in rupe vndiq̃ impen dente:vt ciuitatem frequentia hominũ fecit. qui ad affir mationem maieſtatis vndiq̃ concurrentes in eo ſaxo con ſederet:atq̃ ita templũ t ciuitatem non muri ſed precipiat nec manu facta ſed naturalia preſidia defendunt. Media ſaxi rupes in foꝛmam theatri receſſit. q̃obrem t hoim cla moꝛ/t ſi quando accedit turbarũ ſonus/perſonantibus et reſpondentibus inter ſe rupibus/multiplex audiritãplioꝛ q̃ editur reſonare ſolet. Que res maieſtatis maioꝛẽ terꝛoꝛem ignaris rei /t admirationem ſtupentibus pleruq̃ affert. In hoc rupis amfractu:media ferme montis altitu dine/planicies exigua eſt:atq̃ in ea profundum terre foꝛa men/q̃ in oracula patet:ex quo feruidus ſpũs vi quadaz velut a vento in ſublime expulſus/mẽtes vatum in veꝛoꝛ diam vertit:impletaſq̃ deo reſponſa conſulentibus dare cogit. Multa ibi t opulẽta regũ t populoꝛũ viſuntur mu nera. Igitur gallorũ vulgus vbi primũ vino ceteriſq̃ com meatibus referta rura inuenit:non minus abũdãtia q̃ vi ctoria letũ/ſe p agros diſperſit:deſertiſq̃ ignis vagabat ad occupanda oia. Prima vero opinione aduentus eoꝛũ/ prohibiti feruntur agreſtes oꝛaculis:meſſes vinaq̃ villis efferre. Erant in exercitu brenni lecta peditũ.lxx.milia.del phoꝛũ vero t ſociorum nõ niſi quatuoꝛ milia militũ erant: Erant autem in tẽplo multe ſtatue cum quadrigis ſolido auro fuſe:ob quã rem cupidi prede galli:ſine reſpectu peri culoꝛum in bellum ruebant:delphi aũt recedẽtes gallos e ſummo montis vertice partim ſaxis/partim armis obrue bant. In hoc partium certamine/repente vniuerſoꝛum tem ploꝛum antiſtites ſimul t ipſivates:ſparſis crinibus/cum inſignibus t infuſis pauidi veꝛoꝛdeſq̃ in primã pugnan tium aciem pꝛocurrunt:aduenisſe deũ clamantes:eumq̃ ſe vidiſſe deſilientem in templũ per culminis aperta faſti gia:t iuuenẽ ſupra humanum modũ inſignis pulchritudi

Brẽnꝰ gallorũ dux.

Tẽplum apollinis vbi ſitum.

Epla regis ſpõſiua

Lxxij.interpres venerũt ad ptolemeũ.

nis comites q̄ ei duas armatas ꝯgines ex ꝓpinquis duab⁹ diane ⁊ minerue edibus occurrisse:⁊ audisse se stridorem arcus ac armorū strepitū. pinde ne cunctarentur oīs anne signanis cedere hostē/ceteros monebant. quibus vocibus incensi:oēs certatim in prelium prosiliunt. Mox terremotu portio mōris a rupta gallorū strauit exercitus. Insecuta deinde rēpestas est:q̄ grandine ⁊ fulgure saucios ex vulneribus absumpsit. Dux ipse brennus quū vulnerū dolorem ferre nō posset pugione vitā finuit. Alter ex duobus ducibus q̄ cū eorant cū .x. milib⁹ sauciorus grecia excessit. Qui bus pauidis fugientibus nulla sub tectis acta nox est nullus sine labore ⁊ periculo dies. hymbres assidui/gelu/⁊ nix concreta/⁊ fames ⁊ lassitudo:⁊ super hoc maximum perui gilie malum:miseras infelicis belli reliquias obtriuit:me mocq̄ ex tāto exercitu vel ad memoriā tāte cladis supfuit.

prosternuntur galli et duxeo⁊ brēnus se occidit.

§. VI. Apud macedones autem

post sosthenē regnauit antigonus ab alexandro .xf. annis. .xxxvj. vt scribit Euse. in chron. Porro galli q̄ a Brenno duce quū in grecia pficiscerent (inq̄t Justi. in .xxv.) ad termi nos gētis tuendos relicti fuerāt/peditū .xv. miliatequitus tria milia armauerāt:q̄ fugatis grecorū tribalorūq̄ copijs macedonie imminentes/legatos ad antigonū regem miserunt:qui pacem ei venalē offerrēt:simul ⁊ castra regis specularentur. quib⁹ inuitatis ad cenā expositum est grande pondus auri ⁊ argēti/⁊ elephātes ad terrorem ostensi. Illi autē reuertēres ⁊ oīa in maius extollētes:opes regis ⁊ negligentiam nūciant. Igit nocte castra regis aggrediuntur. At ille signum pridie dederat suis:vt oibus rebus ablatis in prima silua se occultarēt. Galli vero oīa reperientes vacua/diu intrare timētes/ad postremū ablatis que inuenerāt/ad litus reuertunt. Ubi dū naues incautius diripiunt a remigib⁹ ⁊ exercitus parte:que illo cū cōiugibus et liberis cōfugerat trucidant. ¶ Eo tpe reges oziētis sine gallorum exercitu mercennario nulla bella gerebāt:nec pulsi regno ad alios ꝯ ad gallos cōfugiebant. Tantus terror galli ci nois ⁊ armorū inuicta felicitas erat:vt aliter neq̄ maiestatem suam tutam/neq̄ amissam recuperare se posse sine gallica virtute arbitrarent. Itaq̄ residui in auxiliū eumenis bithynie regis inuocati/regnū cum eo parta victoria diuiserūt:eāq̄ regionē gallogreciā nominauerūt. Eo tēpore vt refert alchimus. pyrrhus in epirū reuersus:macedonie fines inuasit. antigonum vicit. macedoniam in deditionem accepit. Pyrrhus aūt sicut ad deuincenda regna inuictus habebatur:ita deuictis ⁊ acquisitis celeriter carebat. Primum illi bellū apud spartanos fuit:maiore mulierum ꝯ virorum virtute exceptū:vbi ⁊ ptolemeū filiū ⁊ exercitus partem robustissima amisit. nā oppugnati vrbem tāta feminarum multitudo concurrit:vt pyrrhus non fortius victus ꝯ verecundus recederet.

Gallo grecia.

De hoc pyrrho regevid plutarchus de vitapyrrhi.

§. VII. Illo etiā tempore mortuo polemone philosopho/post eū archesilas/⁊ crates philosophi clari hūr. Hic est archesilas a quo vt ait Aug. cepit secta academicorū nouorū. q̄ dicit nihil sciri sed incerta eē oīa. Hi (vt ait Seū. spem oīs sciētie eripiunt. Sati⁹ ē aūt supuacua scire ꝯ nihil. Horū sniam sic breuiter improbat Aug. in .xf. de ciui. dei. c. .xxvj. Et nos inquit sumus ⁊ et nos esse nouimus:⁊ nostrū esse ⁊ nosse diligimus. Nulla in his veris academicorum argumenta formido/dicentiū. Quid si falleris:si enim fallor:sum. Nam qui nō est:nec falli potest. ac per hoc/sum:si fallor. Quia ergo sum q̄ fallor:quomodo me esse fallor? Oū certū est me esse/si fallor. Or igitur esse⁊ qui fallerer:etiā si fallar/pculdubio in eo ꝯ me noui esse/nō fallor. Cōsequens est etiā vt in eo ꝯ me noui nosse non fallar. Sicut eū noui me esse:ita etiā noui esse/etiam hoc ipsum nosse me. Eaq̄ duo quū amore eūdemq̄ amorem quidam tertiū/nec imparis estimationis eis quas noui rebus adiungo. Neq̄ eū fallor amare me. quū in his q̄ amo non fallar. ꝯ etsi illa falsa. essent:falsa me amare verum esset. Nam quo pacto recte reprehenderer/⁊ recte phiberer ab amore falsorū/si me illa amare falsum esset? Quum vero ⁊ illa vera atq̄ certa sint:q̄s dubitet ꝯ eorū que amantur/et ipse amor verus ⁊ certus est. Tam porro nemo est q̄ esse se nolit:ꝯ nemo est qui nō esse beatus velit. Quo eū potest beatus esse:si nihil sit: Hec Aug. De hoc dicit Seū. li. de benefi. Archesilam aiunt amico pauperi/⁊ paupertatem suaz dissimulāti/egeo aūt/⁊ nec hoc quidē confitenti deesse sibi sumptū ad necessarios vsus:quū clam succurrendū iudicasset:puluino eius ignorantis sacculū subiecisse. vt hō inuiter verecundus/quod desiderabat inueniret:potiusq̄ acciperet. Crates q̄ cū archesila in chrosi. ponitur thebanus fuisse dicitur natione:de quo legit ꝯ magnū auri pondus in mare iecit:dicēs. Abite pessime diuitie:ego vos demergam ne demergar a vobis. De hoc etiā sic refert Se. epistola ix. Crates stilbonis auditor:quū vidisset adolescētulum secreto ambulantē:interrogauit q̄d illic esset solus. Mecum inquit loquor. Cui crates. Caue inq̄t obsecro ⁊ diligenter attendere ne cū hoc malo loquaris. Stilbon aūt magister eius ipse est/quē epistola epicuri insequit. Qui capta patria ⁊ amicis vxore ⁊ liberis quū incendio primo solus exiret:interroganti demetrio nūq̄d oīa perdidisset. Omnia inquit mea mecū porto pectore esti illa gerebat nō humeris. Eo tēpore legit in chronicis aratus florusse. Aratus aūt iste fuit astrologus cū eudoxo:qui vt dicit Augu. in .xvj. de ciui. dei. c. .xxiij. vniuersum numerū stellarum se cōprehendisse ⁊ cōscripsisse iactauit. quos inquit Aug. illa contēnit auctoritas qua dixit dominus ad abrahā. Suspice celum ⁊ numera stellas si potes. Quomodo enim omnes dinumerari possunt:quum non omnes possunt videri.

Crates philosophus.

Aratus astrologus.

§. VIII. Anno philadelphi. xiij. zeno stoicus moritur. post quē Cleantes florzuit ꝑ Euse. in chro. Huius zenonis est illa snia ꝑm Uinc. in spe. hist. Sapientis est nō posse turbari. Sed vt ratio eius prauis nō cedat affectibus:hac etiā collectione vsus est (vt ait de eo Seū.) Nullū malum glorioſum est. Mors aūt glorioſa est. Mors ergo malū nō est:vnde ⁊ ipse zeno manu ꝓpria sibi intulit mortē:vt post mortē felicius viueret:vt dicit lactantius. Dicit aūt Aug. lib. ix. de ciui. dei. c. iiij. zenonem et Chrysippū fuisse principes stoicorū:cui⁹ chrysippi multa feruntur egregie dicta ⁊ multa perperā. De eo ait Seū. epistola. ix. Chrysippus ait sapiētē nulla re egere:⁊ tamē multis rebus illi opus esse. Econtra. Stulto nulla re opus est. Nulla eūm re vti scit:sed oībus eget. Idē. ij. libr. de bñficijs. Volo chrysippi nostri vti similitudine de pile lusu/quaz cadere dubium non est/aut mittentis dubio/aut excipientis:tamen cursum suū seruat:vt apte iactata ⁊ accepta est. Necesse est autem lusor bonus taliter illam colluſori lōgoz aliter breui mittat. Eadē beneficij ratio est:nisi vtriq̄ persone ⁊ dantis ⁊ accipiētis apteturnec ab hoc exibit/nec ad illum perueniet vbi debet. Chrysippus. lxx. etatis sue anno ceptū exactissime sublimitatis volumē reliquit:in quo tantum opere ⁊ laboris sustinuit:vt ad ea q̄ scripsit penitus cognoscenda longa vita opus sit:inq̄t de eo Uale. Fuit autez iste de heliopoli antiquo sicilie oppido:vt ait solinus. Cleantes aūt asianus fuit. Et nota ꝑm Uin. in spec. histo. li. vj. ca. .xxvj. ꝯ asia multos viros illustres protulit. De poetis:homerum:anacreontē:minerua:antimachum:⁊ hypponaz alecum ⁊ sapphonē puellā. De historicis:xantum:et hecateum/herodotū/ephorū/⁊ theopōpum. De. vij. sapientibus biantē:thaletē/⁊ pyttacū. De philosophis cleantē stoicū/et anaxagorā physicū heraclytū tenebrosum:⁊ zenophanē colophoniuz. Ipse quoq̄ chrysippus/vt ait lactantius/animarum eternitatem suspicans:manus sibi intulit tanq̄ in celum migraturus. Hiero. cōtra Jouinianū ait. Diodorus socraticus quinq̄ filias dialecticas insignis pudicitie legit habuisse/de quibus philo carneadis magister plenissimam scribit historiam:de quo carneade sic ait Uale. lib. vj. Carneades laboriosus/⁊ diuturnus sapientie miles/centesimo ⁊ decimo anno viuendi ⁊ philosophādi finem fecit hic quū ad mensam sederet/cogitationibus inherens manum ad mensam porrigere obliuiscebatur. Sed mellissa quam vt oris loco habebat:temperato inter studia interpellandi et inedie succurrendi officio/dexteram suam necessarijs aptabat. Idem cum chrysippo disputaturus helleboro prius se purgabat quas potiones industria solide laudis cupidis appetenda effecit.

De zenone.

chrysippus philosophus.

Cleantes.

Carneades. c. et. x. anos vixit.

§. IX. De sentētijs philosophorum stoicorū dicit Uin. spe. histo. li. vj. c. .xxviij. Porro stoicorū sentētia/cui⁹ secte principes fuisse dicunt zeno ⁊ chrysippus:vt ait Hiero. est posse oēm passionē eradicari et extirpari de mētibus hoīm. hoc idē senserūt veteres academici. Peripatetici aūt dicunt eas dē passiones frangi/regi/⁊ moderari:⁊ quasi infrenes equos quibusdā lupatis coerceri. Quorū sentētias ponit Tull. in tuscul. questi. et ozige. in stromatibus. ¶ Liber aūt Ciceronis de paradoxis de sententijs stoicorum totus contextus est. Quarum quidē quedam vere sunt:plures autem falsi:hec aūt sunt. vj. paradoxa que ibi ponuntur:primū q̄ honestū/id solū bonus esse scōm in quo virtus sit:ei nihil deesse ad beate viuendum tertiū parua vt magna est culpa:quasi nō sit grad⁹ in culpis maior ⁊ minor. quartū oēs stultos insanire. quintū, omnes sapiētes liberos esse:⁊ oēs stultos seruos. sextū solus sapiēs diues est. Itē stoicorū sunt illa q̄ ponit Seū. libr. de

bñfi. Negam⁹ iniuriā accipere sapientē: qui tñ illū pugno percusserit: iniuriarū dānabit. Negamus stulti quicq̄ eē: et tamen eū qui rem aliquā stulto subripuit: furti iudicio ꝓdēnabimus. Insanire oēs dicimus: et tñ oēs curamus helleboro: his ipsis quos vocamus insanos: et suffragiuz et iurisdictionē cōmittimus. Dicūt stoici inq̄t Señ. li. de bñfi. Nihil pōt ad malos puenire qđ prosit/immo qđ non noceat. quecūq̄ eñ illis cōtinguntin suam naturā vertunt. Ideo nec beneficiū dare possunt: qm̄ nemo pōt/qđ non hz dare: hec quis ita sint: tñ accipere quedā malus pōt q̄ beneficijs similia sunt: q̄bus nō redditis ingratus erit. Sunt eñ animi bona: sunt corporis: sunt fortune: prima a stulto et malo submouentur: Peripatetici vero qui felicitatis humane longe lateq̄ terminos ponūt taunt minuta bñficia peruentura ad malos: q̄ qui nō reddit ingratus est. ¶ Obis aūt nō placet esse beneficia que animū nō sunt factura meliorem. Commoda tñ esse illa et expectanda non negamus. Idē Señ. vij. de benefic. Dicitis o stoici oīa sapientis esse. Qño ergo pōt aliquis dare aliq̄d sapienti/si oīa eius sunt. Sed nihil ꝓhibet quid et sapientis esse/et eius q̄ possidet. In re ciuili oīa regis sunt: et tñ illa quorū ad regē pertinet vniuersa possessio in singulorū dños descripta sunt: dare tamē regi et donū et pecuniā possumus et mancipiū: nec tamē dare de suo dicimus ad regem eñ poresias oim ptinet: ad singulos ꝓprietas. Idem in eodē. Nos stoici quedā precipimus vltra modū: vt ad verū et suum redeant. Quum dicimus ille dati beneficij meminisse nō debet: hec volumus itelligi/ꝑdicare nō debet nec iactare nec grauius esse. Quotiens tibi parū fiducie in his quibus imperas est: amplius exigendū est q̄ satis est: prestet quantum satis est. In hoc oīs hiperbole extendit: vt ad verū mendacio veniat. Nunq̄ eñ sperat hiperbole quantū audet: sed incredibilia suadet/vt ad credibilia scz magna perueniat. hec ille. Sed notandum qđ apls ait: Dñs non indiget nostro mendacio. Et Aug. xxij. q. iij. c. vnico. primū ait ad salutē sempiternā nullus ducendus est opitulante mendacio. Idem Señ. Si promiseris alicui te daturū beneficiū/et postea scieris eum esse malum: dabis an nō si facies sciens peccas. das enim cui nō debes/scz malo. Si negas/et hoc mō peccas: promisisti eñ: et hoc modo cōscientia nostra tiebat. et ad illud stoici promissum. Nunq̄ sapientem consilij sui penitere/nec vnquam emendare quod fecerit/nec mutare consiliū. Nō mutat sapiens consiliū oibus his manentibus que erāt quū sumeret. Ceterū ad oia cū exceptione venit/scz si nihil ciderit. qđ impediat. Imprudentiū eñ ista fiducia est: fortunam spondere sibi: sapiens vtrāq̄ partē eius cogitat. Tunc fidē falsam: tūc incōstantie crimen audiam si quū omnia eadem sunt: que promittente me erant nō prestitero promissum. Oia eñ esse debent que fuerunt quū promitterē: ad hoc vt prestare tenear. Item Augu. lib. xiiij. de ciuit. dei. c. viij. ait. Quas greci eupathias/latine aūt cicero constantias vocat: stoici tres esse voluerunt. pro tribus perturbatiōibus in animo sapientis. pro cupiditate voluntatem. pro letitia gaudiū. pro metu cautionē. pro egritudine vero vel dolore quaz nos ambiguitatis vitāde causa tristitiam maluimus dicere: negauerunt posse esse aliquid in animo sapientis. Uolūtas quippe inquit appetit bonū quod facit sapiens. Gaudiū vero de bono adepto est: quod vtiq̄ adipiscitur sapiens. Cautio deuitat malū quod debet sapiens deuitare. Tristitia porro q̄ de malo est qđ iam accidit: et nullum malum existimāt posse accidere sapiētiminihil in eius aīo ꝓ illa posse esse dixerūt. Apud nos aūt nō tam queritur/vtrum plus animus iracat/q̄ vnde iracat. Nec vtrū sit tristis: sz quare sit tristis. Nec vtrū timeat: sed quare timeat. hec augu. Stoicorum quoq̄ creditur esse illa sententia inq̄t Uincē. spe. histo. lib. vj. c. xxxiij. Qui vnam virturē habet: habet oēs: et q̄ vnā nō hz nullā hz. Sik' de vitijs dicūt: q̄ vnum hz habet oīa: hoc tamen de vitijs nō est verū: quū et vitia aliquando sibi ꝓnuicem contrariant: et contraria mutuo se expellunt. Nec eodem tempore simul se cōpatiuntur in eodez sicut auaricia et prodigalitas et huiusmodi.

§. X. Anno philadelphi. xv. flo

Herasistratus medic⁹.

ruit herasistratus medic⁹: hic vt legit pulsu cognouit amātem: vñ refert Uale. q̄ quū antiochus seleuci filij nouerce infinito amore cozrept⁹ esset: ab herasistrato medico sanatus est: q̄ pulsum ei⁹ mō vegetiorē/mō lāguidiorē sentiēs ꝑm accessum et recessum nouercē: id patri indicauit q̄ charissimam coniugē filio cedere nō dubitauit. hec ille. Sed pessime fecit vterq̄. ¶ Anno philadelphi. xxix. regnauit in syria antiochus qui vocabat theos: et regnauit annis. xv. hic vt ait Hiero. super Dañ. aduersus philadelphum bella gessit ꝓplurima: totisq̄ babylonis et orientis viribus contra eū dimicauit. Volens autez ptolemeus philadelphus post multos annos molestū finire certamē: filiā suā noie Berenicē antiocho prorē dedit: q̄ de priore vxore laodice duos filios habebat. Seleucū scilicet q̄ cognominatus est callinicus: et alterū ātiochū. Induxitq̄ eā ad pelusiū et infinita auri et argenti milia dotis noie accepit. Antiochus ergo berenicem consortem regni habere se dicēs/et laodicē loco concubine: post multū tps amore laodices superatus: eam cuz liberis suis reduxit in regnā. Que metuens ambiguuz viri animū ne berenicē reduceret, virū suū per ministros veneno interfecit berenicē aūt cū filio q̄ ex antiocho⁹ natus erat ꝓcadonit: et gener antiochie principib⁹ occidēdā tradidit: filiūq̄ suū maiorē seleucū callinicū in patris loco regē cōstituit. Porro de morte illi⁹ antiochi narrat Uale. maximus q̄ hoc mō celata fuerit. Regi inquit antiocho vn⁹ ex equalibus et ipse regie stirpis noie arthemo p quā similis fuit: quem laodice vxor antiochi interfecto viro dissimulandi sceleris causa in lecto per vim quasi ipsum regē egrum collocauit. Admissumq̄ vniuersum pplm et sermone eius et vultu cōsimili fefellit. Crediderunt⁹q̄ hoies ab ātiocho moriente: laodicē sibi et natos ei⁹ cōmēdari. De hoc philadelpho rege egypti dicit Hier. super Dañ. q̄ apud grecos habitus est oz̄ator et philosoph⁹: tantecq̄ potētie fuisse narratur: vt ptolemeū patrē vinceret. Narrāt hystorie eū habuisse peditum. cc. milia equitū. xx. milia. curruum duo milia: et elephantes quos primus eduxit de ethiopia. cccc. Naues lōgas quas nunc liburnas vocant/ mille quingentas: alias ad militum victualia portanda mille: auri quoq̄ et argēti grande pondus: tita vt de egypto p singulos annos. xiiij. milia. et. lxxx. talenta acciperet argenti et frumenti artabas: q̄ mensura tres modios et tertiam partem modij continet q̄n quies milies centena milia.

Seleucus callinicus.

magna potētia phila.

§. XI. Post philadelphum re

gnauit frater ei⁹ ptolemeꝰ euergetes: vt refert comestor et hysto. scho. q̄ ab egyptijs euergetes dict⁹ est: qđ reuectionē sonat: qz post vastatā syriā et ciliciā et partē asie inter innumera spolia q̄ cepit: et iā deos eorū quos cambises in psas transuexerat reuerit. Eo tempore iudeorū pontifex onias simonis iusti filius: cui successit simon fili⁹ eius: sub quo iesus filius syrach libū sapiētie/q̄ ecclesiastic⁹ dr ꝓposuit quē iudei panaretō vocāt: a pan qđ est totū: et arete qđ est virtus: quasi totus de virtutibus. vnde de ipso simone i eo facit mentionem: inter apocryphos tñ ab hebreis ponit. Porro onias quū tributa negasset euergeti/zelo legis vel potius ex auaritia/vt dicit ioseph⁹: cōpulit regē in irā. Et missus est legatus a iudeis etiā inuito onia ad regem ioseph⁹ vir nobilis/et tobias filius sororis onie: q̄ nō solū reformauit pacē/sed remissus est a rege dux iudeorū et finitimarum regionū. ¶ Eo tpe ennius philosoph⁹ tarētinus a catone q̄ stoe romā transiatus est: parco sumptu content⁹ et vnius ancille ministerio. ¶ Post euergetem regnauit filius eius ptolemeus philopator: post quē ptolemeus epiphanes. Mortu⁹ est ille epiphanes anno regni sui. xxiij. veneno interfectus a ducib⁹ suis: vt ait Hier. super Dañ. Naz quum vnus quereret ab illo tantas res moliens vt haberet pecuniā. Respondit amicas sibi esse diuitias. Qđ quuz diuulgatū esset in populos: timētes duces ne ipsorum auferret substātias: maleficis artibus eū occiderūt. Post quē ptolemeus philometor regnauit: quē vicit rex syrie antiochus magn⁹: et iudeā sibi subiugauit. Pōtifex iudeorū maximus Onias fili⁹ simonis insignis habetur: tad quem ad reparandū fedus qđ legerat fuisse inter abzaam et maiores suos: lacedemoniorū rex Arius legatos misit. Porro ātiochus tributa septimi anni et ministrorū tēpli que relaxaue rat philadelph⁹ a iudeis reuocauit. Qui dū finitimas regiones supra modū infestaret: delata est res ad romanos: et missi sunt ad eū scipio aphrican⁹: et scipio nasica vt ab infestatione victa sub religione iurisiurandi remouerent eū insuper tulerūt filiū ei⁹ seleucū obsidē: q̄nē volens recipere ab eis tradidit eis filiū suum minorē natu antiochum. s. epiphanem: ita q̄ esset obses perpetuus. i. nunq̄ reditur⁹. Propter eiusdē antiochi seuitiam: onias descendit in egyptum ad ptolemeū epiphanem. Occisus est autem ipse antiochus magnus in perside in fano nanee membratim eiectus a sacerdotibus: q̄ in dolo promiserant ei thesauros: et cum paucis inducentes eum in abditis occiderunt.

Enni⁹ philosophus.

Ptolemeꝰ philometor

§. XII. Post antiochum magnū

regnauit in syria filius eius maior seleucus pessimus: sed iners pontifex iudeorū fuit onias: mā onia trāsēūte in egyptum vt dictū est: filij eius simon sedit ꝓ eo: Cui successit filius eius onias. Sub hoc misit seleucus heliodorꝰ in hie-

Seleucus.

rusalem ad spoliandū omne erariū tēpli:cui ingresso appa
ruit quidā terribilis equester armatus:cui⁹ equus pedib⁹
prioribus percutiēs:proiecit in terrā. Et exinde alij duo se
quentes acerrime verberauerūt eū. Quos dicit Josephus
angelos fuisse:aliqui dicūt eū mortuū:alij semiuiuum reli
ctum. Sed oma orante p eo resuscitatus vel sanatus ē ple
ne reuersus ad regē nūcians dei virtutē in se expertus: et
Aristo bolus. hoc habeķ.ij. Mach. ¶ Eo tpe aristobolus natione iude⁹
peripateticus philosoph⁹ scripsit cōmentarios explanatio
nis in moysen ptolemeo philometori. Audiēs autē antio
chus epiphanes/q̄ rome obses erat p patre/patrem mor
tuū:sciēsq̄ fratris inertiā/de regno syrie habēdo p̄sumēs:
clā romā egressus est:licet q̄dā tradāt eū sub conuenientia
senatorū redisse:reuersusq̄ in syriā benignū se in oībus et
munificū exhibebat. Strenuus erat in agēdis ⁊ acer in ho
stes:vnde ⁊ a populo cognominatus est epiphanes/qō so
nat illustris. Post biennīū aūt vt ait Justin⁹ in.xxxiij.rex
syrie antiochus ptolemeo maiori sorori sue filio egypti
bellum inferr:regni admodū ⁊ quotidiana luxuria ita mar
cētis:vt nō solū regie maiestatis officia intermitteret:verū
etiā sensu hois nimia sagina careret. Pulsus ergo e regno
ad fratrē suū minorē ptolemeū alexandriā confugit:parti
cipatoq̄ cū eo regno legatos romam ad senatum mittunt.
Quum ergo duo fratres ptolomei obsiderenť Alexandrie
ab auunculo suo:venerūt legati romanorū:quoz vn⁹. M.
popilius excedere eū ab egypto iubet. Quū aūt rex oscula
ei obtulisset:ñā inter cereros nouerat popiliū quum ro
me obses esset:popilius facescere interiz priuatā amicitiā
iubet:quū mandata patrie intercedant. Prolatoq̄ ei sena
tus decreto ⁊ tradito/quū cunctari eū videret:consultatio
nemq̄ ad amicos referret:fecit popilius (vt ait etiā Hiero.
super Dañ.) orbem.i.circūitum in arenis baculo quē tene
bat manu (nā in litore fuenerat regē ſtātē) ⁊ circūscribens
eū dixisse ferē/senatus populusq̄ romanus p̄recipiūt vt in
ista loco respondeas q̄d cōsilij geras. q̄bus dictis perterri
tus antiochus dixit: Si hoc placet senatui populoq̄ roma
no:recedendū est. nō legatū locutū/sed ipsam curiam ante
oculos positā credēs. Post biennīū postq̄ templū spoliaue
rat Antiochus misit in hierl'm q̄ tributa exigerēt a iudeis:
⁊ transferrent cultum dei:⁊ in templo iouis olympij simu
lachrum ⁊ antiochi statuas ponerent:⁊ eo tēpore apō ma
cedones regnauit perses ſm Eusebium.

§.XIII. Sub isto ergo ātiocho

qui dictus est epiphanes.i. illustris:ceperūt gesta que nar
rantur in libris machabeorū:qui licet apud hebreos inter
De lib. machabeorū. apocryphos nūerenť:tū eccl'ia eos recepit vt doctrinā vti
lem. figurantē p̄lia spūalia demonū cōtra ppl'm dei ⁊ diui
siones ⁊ schismata in eccl'ia orta. Et in primo ca. p̄mi libri
hoz q̄ ex illis q̄.s. regnauerūt post Alexandrū magnuz: exijt
radix peccati antiochus illustris qui fuerat rome obses. fi
lius antiochi regis magnitq̄ regnauit.s. in syria post mor
tem fratris eius.s. seleuci. q̄ seleucus miserat heliodorū ad
spoliandū tēplū:sed flagellat⁹ ab angelis vacuus recessit
anno.cxxxvij. regni grecorū. In diebus illis exierūt de isrl'
filij iniqui ⁊ p̄suaserūt multis dicentes:eamus ⁊ disponā
mus testamentū cū gētibus. Q̄ō fecerūt/mittētes ad ipsuz
antiochum petentes licentiā ab antiocho. ppter hoc obla
ta magna pecunia:vt facerent gymnasiū in hierl'm. i. scholas
ad docendū ritus gentiliū:⁊ ephebiā. i. prostibulum ma
sculorum. Que oīa obtinuerunt ⁊ fecerūt:dimittentes cir
cuncisionē ⁊ alias cerimonias legis. Et cōtendentibus duo
Ephebia. bus ex sacerdotibus de summo pontificatu. s. iasone et me
nelaoq̄ vt placerēt regi:mutauerunt nomina sua propria.
Nam iason dicebať iesus:⁊ menelaus dicebatur ioannes:⁊
sumpserunt sibi noīa gentiliū. Oīa autē ſm ordinem legis
erant. Ipse onias verus pontifex erat bonus ⁊ frater iaso
nis:sed ab antiocho eo amoto factus est iason oblata ma
gna pecunia. Et vt dicit Aug. tunc extinctus est ignis alta
ris tēpliq̄ vixerat sub aquis tempore captiuitatis baby
lonice. vt.s.q.s. sicut. Sicut eunuchus ppter sacerdotium
emptū in detestationē simonie. Et rex accepit dominiuz su
per iudeos ⁊ fecit in iudea cedē magnā ⁊ spoliauit tēplum:
vt dictū est supra:⁊ mādauit oībus iudeis sub pena mortis
assumere ritus gentiliū:ponēs simulachrū iouis in tēplo
vt ei sacrificarent:⁊ libros legis dei fecit cōburi:tapō quos
inuenirentur occidi. Et similiter eos q̄ legalia seruarent.
Et ppter hoc multi occisi sunt/qz legē seruabant. de quib⁹
habeķ in.ij.li. Mach. in quo supplenť q̄dā omissa in primo
lib. gesta tū tēpore illo. Ubi in.s.c.⁊.ij. ipsius scōi libri pōiť
epistola missa ab his q̄ erant in hierl'm ad iudeos dispsos
in egyptum. narrantes magnas tribulatiōes ab eis prius
perpessas ſ3a deo liberatos:exhortantes eos cū ipsis gra
tias agere ⁊ festa peragere purificationis tēpli. Fit mentio
in tertio cap. de Heliodoro misso ad spoliandū tēplum:sed
in expoliatione ab angelis flagellato:de quo supra. Exin
de narraťq̄ mortuo seleuco frater eius antiochus epipha
nes q̄ fuerat rome obses:sed mortuo antiocho magno pa
tre eius reuersus fuerat de roma in syriā susc̄pit regnum:
ad quē accedēs Jason frater onie summi sacerdotis:p̄mis
sis regi talētis argēti.cccl'x. obtinuit summum sacerdotiū.
Qui ⁊ alia.cl.talenta p̄misit p licētia obtenta ad cōstruen
dum gymnasiū in hierusalē/⁊ ephebiā. Qui pessimus Jasō
misit de hierosolymis drachmas.ccc. in sacrificijs herculis
ad regem pro fabrica nauiū triremū. Et menelaū fratrem
cuiusdam simonis:q̄ instigauerat seleucum ad mittendum
Heliodorū ad templū spoliandū/vt dictum est. S. misit ipse
Jason ad regē cū multis pecunijs:q̄bus in seipsum mene
laus retorsit summū sacerdotiū:addens ad ea que obtule
rat Jason. ccc. talenta argenti p eo obtinēdo:q̄ō et a rege
obtinuit. Et quū meneleaus nō solueret pecunias p̄missas
p sacerdotio summo obtinēdo tamotus est a rege:et consti
tutus pro eo frater ipsius Lysimachus dictus. Quū autez
rex antiochus de antiochia proficiscens:reliquisset ibi vi
ce sui vnū ex comitibus suis Andronicū noīe: Menelaus Onias sacerdos occisus ab Andronico.
ipse furatus aliqua vasa templi donauit andronico ad ca
ptandā benīuolentiā eius. Sup quo argutus ab Onia san
cto viro sacerdote:indignatus rogauit andronicum vt oc
cideret oniam:q̄ō ⁊ fecit. Sed reuersus rex hoc audiens de
iniusta morte tanti viri dolens ⁊ lachrymans: Andronicuz
ipsum purpura exutum occidi fecit:vbi oniam occiderat.
Multis autem sacrilegijs a Lysimacho in templo perpetra
tis menelai p̄siliorū auro inde asportato. fama de hoc diuul
gata:in surrexit multitudo populi contra Lysimachum et
facta seditione inter Lysimachū tribus milibus armato⁊
associatum:⁊ populum:pluribus hinc inde interfectis/de
mum ipse Lysimachus sacrilegus secus erariū occisus est.
Menelaus aūt ppter auaricia potentū ⁊ fauentiū perma
nebat in potentia. crescēs in malicia. ¶ Eo tēpore antio
chus secundā p̄fectionē parauit in egyptū ad eā subijcien
dam. Contigit aūt per vniuersam hierosolymorū ciuitatez
videri dieb⁹. xl. p aera equites discurrētes auratas stolas
habentes ⁊ hastas/quasi cohortes armatas:⁊ cursus equo
rum ⁊ telorū iactus ⁊ galeatorū multitudinem gladijs di
strictis omnisq̄ generis loricarū. Quapropter omnes roga
bāt in bonū mōstra cōuerti. Interea quū exisset falsus ru
mor de morte antiochi. Jason secū iunctis mille viris ag
gressus est ciuitatē:⁊ meneleus fugit i arcē. Et facta ma
gna cede/iason p̄incipatū quidē nō obtinuit:vt q̄rebat ſ3 Jasoni pontifi cis exer citus.
profugus in ammanitem:postea in egyptū fugiens de ciui
tate in ciuitatem oībus odiosus vt̄ refuga legū:⁊ execrabi
lis vt patrie ⁊ ciuium hostis apud lacedemonios illamen Crudelitas antiochi.
tatus ⁊ insepultus morīť. His ita gestis suspicatus rex an
tiochus societatē deserturos iudeos/profectus ex egypto
venit hierosolymā/iubēs suis nemini parcere:sed occurrē
tes eis occidere:⁊ per domos intrare ad idē. Ex quo factū
est vt in triduo. lxxx. milia essent interfecti:⁊. cccc. milia vin
cti:nō minus venundati. Aususq̄ est intrare templū mene
lao ductore:q̄ legū ⁊ patrie fuit p̄ditor:⁊ sancta vasa scele
stis manibus cōtrectare/⁊ auferre ac etiā mille octingētis
talentis argēti de tēplo asportatis reuersus est antiochiā.
Reliquitq̄ in hierosolymis Philippū genere phrygiū cru
deliorem se ad affligendum populū:⁊ in garizim menelaū.
Misitq̄ odiosum p̄incipem Appolonium cum exercitu.
xxij. milium. Qui hierosolymam veniens/pacem simulans/
die sabbati feriantibus iudeis suos arma capere iussit:et
omnes occurrentes trucidare. Judas aūt machabe⁹ in de
sertū secesserat cū multis feni cibo vescentes. vt dicebať ifra.
Nō multo post misit rex quēdam senem antiochenū:qui cō
pelleret iudeos ad transferendū se a dei legibus ad rit⁹ gē
tilium:⁊ vt ponerent in tēplo idolum iouis. Sicq̄ templum
repletum est luxuria ⁊ comessationibus:⁊ cogebāturq̄ sub
pena mortis ad sacrificia idolorum:⁊ in vicinas ciuitates
suggerentibus ptolomeis idem edictū erat. Due mulieres
delate q̄ filios circūcidissent:paruulis ad vbera suspēsis
per ciuitatem circunducte/de muris p̄precipitate sunt. Elea
zarus vnus de p̄rioribus scribarum antiquus:cōpellebať
carnem suillam edere:quod est contra legem. Et quum nol
let:ab amicis suis suasus est vt saltē hoc fingeret egisse/vt de septē fratrib⁹ machabeis martyrii bus.
mortem euaderet:qui noluit vti tali fictione ne alij exem
plo eius audientes hoc egisse:ad edendum eas inducerent:⁊
vnde ⁊ ad mortem vsq̄ flagellatus est exemplum constan
tie relinquens. Inter hec ponitur celebre martyrium apud
antiochiam celebratum:matrone cuiusdam cum septem fi
lijs que cum eis varios mortis cruciatus perpessi sunt ab
antiochorne dei legem violarent edendo carnes porcinas

contra

contra legem: ad quod a rege compellebantur: matre vide-
te & eos ad tolerantiam animante: & singuli eorum oū tor-
querentur: verba promebant attestantia fidem resurrectio
nis corporum/ & regem arguentia. vnde & ecclesia latina
solum de his festum agit prima die augusti ex omnib⁹ san
ctis veteris testamenti: ob mirabilem constantiam osten-
sam pro legis obseruatione.

§. XIIII. Reuertēdo ad ea que

in primo lib. machabeorū habentur. Quum ab antiocho in
principio missum fuit edictū vt iudei transirēt ad rituꝫ gen-
tiū: quidā de genere sacerdotali de vico Joarim nomie ma
thathias/ qui habebat quīq filios ī armis strenuos/ scilicet
De ma- Joannem/ Simonem/ Judam machabeum/ Eleazarū & Jo
thathiaꝫ natham. dolens iste vehementer ex zelo legis de hui⁹mo-
filijsei? di mandato regis: recessit cum filijs de hierosolymis/ & cuꝫ
oibus qui habebāt zelū legis: & consedit in monte modin.
Nunciꝫ ergo regis venientes in ciuitatē modin/ ad inducen
dum hoīes ad obediendū regi in obseruatione ritus genti
lium: & idololatriā suadebant mathathie vt dignioꝛi: vt pri
mus hoc ageret ad consequendā amicitiā regis/ & munera
& honores ab eo obtinendū. Qui expresse contradixit: sed &
quendam iudeū qui in conspectu eius idololatrabat occi
dit zelo dei: & nunciū regis qui hoc iubebat. Et dimittens
ciuitatem & omnia bona eoꝝ cū filijs & pluribus alijs zelā
tibus pro obseruatione legis fugit in deserta loca: multiq
additi sunt eis: quibus auditis: q erant p lege in hierusalē
accedentes ad eos mouerunt bellum in die sabbati: quoꝝ
multi ob reuerentiā sabbati nolentes resistere /trucidati
sunt circiter mille: in simplicitate sua morientes. Mata-
thias autem cum socijs meliori & prudentiori cōsilio ducti
decreuerunt si in sabbatis inimici eoꝝ bellarent: ptra eos
resistere & viriliter dimicare. qō & fecerunt: & cōgregata est
ad eos synagoga: fortis viribus oīs voluntarius in lege: &
facti sunt eis ad firmamentū: & discurrebat mathias cuꝫ
suis per ciuitates iudee. destruēs aras: & circūcidens: & ipe
erat dux eorum. & psperatum est opus in manibus eorum.
Deuiq ad extrema deductus mathathias confortauit filios
Mozit ad zelum & obseruantiā legis: instruens eos multis exem-
mata- plis abrae/ ioseph/ helie/ & aliorū q multa sustinuerunt ad
thias et uersa p permanentia in virtute: & mortuus & lamentatus
Judas est ab oībus. Surrexit aūt iudas machabeus filius eius
macha- p ipso/ dux exercitus put ipse Mathathias designauerat: &
be⁹ dux adiuuabant eū frat res sui: qui similis factus est leoni in
institui operibus suis: & pambulabat ciuitates iudā & perdidit im
tur. pios ex eis: & noiatus est vsq ad vltimum terre. Surrexit
Gesta autem quidā princeps Apolonius noie cū multis contra
iudema eum: & debellatus & occisus est a iuda: qui & gladium Apol
chabei. lonij abstulit: & ea semp in eo pugnans. Exinde alius dict⁹
Seron dux exercitus syrie congregata maxima multitudi
ne quum se preparasset in prelio contra eum: iudas confor
tatis & animatis suis qui pauci erant respective/ & fatigati
ieiunio: vnde & timebāt: pergens cōtra eū debellans occisis
occc. de exercitu eius & fugatus est. Antiochus autem istis
auditis iratus est valde: & disponens exterminare iudeam
& habitatores eius/ dedit stipendia sui militib⁹ per annuꝫ.
Sed quum timeret sibi sumptus deficere in posterum ac-
cessit ipse in persidem & ptolemaidā p pecunijs habendis:
& mediam partē exercitus sui dedit Lysie de genere regio:
apud quē & filiū antiquū noie dereliquit. Lysias autē ele-
git duces exercitus ptolemeū/ nicanorē/ & gorgiā amicos re
gis & potentes: & misit eos cū. xl. milibus virorum: & .vij. mi
libus equitū/ vt disperderēt iudeā/ Et cōgregati sunt mer-
catores multi ad emendū iudeos quos existimabant oēs
superari in seruos. Que quū p̄sensisset iudas machabeus
cū suis: humiliauit se ieiunio & oratione & cinere & cilicio po
stulantes a deo adiutoriū. Unus ergo ex capitaneis lysie.
s. gorgias monit bellū q̄nq milia habēs secū. & equites mil
le cōtra iudā & suos: q erant tria milia & inermes. Sed con
gressis in p̄lio Juda & exhortās suos ad deū exorandū: fu
gauit gorgiam: & occidit de exercitu ei⁹ tria milia/ acceptis
spoliis eoꝝ multis/ deo gratias referēs. ¶ Sequēti ño an
no lysias congregato iterū exercitu. lx. miliū virorū electo⁹
& q̄nq miliū equitū: venit in p̄liū p̄ iudā: q̄ p̄missa oratione
ad deū solū cū. x. milib⁹ exist̄ victoriā obtinuit cesis de
exercitu Lysie. v. milib⁹. Quibus pactis Lysias visa auda-
cia iudeorū/ reuersus est antiochiā ad exercitū reparandū
suū. Insup Nicanor cū bacchide & timotheo p̄cipe exerci-
tus venerūt cōtra iudā habentē in comitatu suo septez mi
lia tm̄: & inimici erāt in triplo plures: Judas autē suos ex-
hortans ad cōfidentiā diuini auxilij: facta oratione pugnās
cū suis deuicit eos: occisis. xx. milib⁹ de hostib⁹ / euadente
Nicanore ex fuga sua: vt hr̄. ij. Machab. viij. Interea quia
Joppite vt amicos suscipientes iudeos secū habitantes in
scaphis submerserūt. cc. ex eis dolose. Judas in vltionem
hui⁹/ noctu veniēs succēdit portū. Joppem: & scaphas: & vi
ros occidit. Jamnitis etiā/ q talia moliebantur contra iu-
deos/ similiter fecit. Quū aūt iudas bellaret cū gorgia et
suis: occisi sunt aliqui ex iudeis. Et quū post victoriā p̄lij
iudas p̄curaret corpora occisorū vt sepelirent: inuēta sunt
sub tunicis eorum donaria idolorū que acceperant in pre-
lio contra Jēnitas eis prohibita: propter quod Judas col- De puri
latione facta misit hierosolymā decē milia drachmas argē ficatiōe
ti offerri ibi p peccatis mortuorū illorū. Post q̄ iudas ma templi
chabeus cum suis eūtes hierosolymā templū profanatum hieroso
ab antiocho purificauerūt ab immūdicijs & reducentes in lymorū
statū pristinū sm̄ legem: & solenne festū dedicationis cele facta a
brarunt: statuentes & in futurū anniuersarie obseruari. Fa iudama
ctum est aūt quū gēres que erāt in circuitu iudee: scirēt q chabeo.
sanctuariū esse reformatū vt prius cōgregati sunt contra
iudeos ad delendū eos. Quib⁹ occurrens iudas in prelio: &
idumeos p̄cussit plaga magna: deinde ammonitas cōtriuit
cū duce suo thimotheo. Et quū plurime gētes p̄liū mouis-
sent galaaditis: alie gentes cōtra galileā habitātes: peten-
tibus illis auxiliū p epl̄as a iuda: misit iudas Simonē fra
trē suū cū tribus milib⁹ ad liberandū fratres suos/ q̄ scilz
erāt in galilea vexati ab inimicis: & ipse iudas cuꝫ ionatha
fratre suo cū octo milib⁹ accessit in galaadatim ad adiuuā
dum eos. Et simon quidē liberauit galileā occisis trib⁹ mi
libus hostiū. Judas similiter cū ionatha victoriam obti-
nuit cesis octo milib⁹ de inimicis ciuitates rebelles cepit
gladio exponēs oēs viros & mulieres. Post q̄ thimotheum
cū multitudine gentiū adiūctis sibi arabis in auxilium: Ju
das cū suis cōtriuit ex eis fugientes ad fanū: & idsum cū eis
succendit: & ciuitatē ephron q̄ erat in via: qz uoluerūt ei da
re transitū unocuq capiēs eradicauit/ oēs eius hoīes occi
dens. Et reuersi sunt in hierl̄m benedicentes deū. Joseph⁹
aūt & azarias q̄ fuerant relicti duces populi qui remanse-
rant in hierl̄m: & admoniti ne mouerēt p̄liū cōtra aliquē
qz nō obedierūt/ sed audientes victorias iude & simonis ante
reuersionē eorū vt etiā ipsi sibi facerent nomen mouerunt
p̄liū contra gentes finitimas. Sed fugati sunt et de
bellati a gorgia: occisis duobus milibus ex eis.

§. XV. Interea rex antiochus

perambulans superiores regiones: audito q̄ in pside ciui
tas Elimais esset opulentissima: quesiuit eam capere & ca-
ptam prede exponere: sed fugatus est: & contristatus valde
reuersus est babyloniā: & quū ibi audisset de victorijs Ju
de cōtra lysiā & suos: irat⁹ est valde. vt habet. ij. Machab.
ix. vbi plenius de morte antiochi misera enarratur. Et p̄sti
tutus in itinere iussit antiochus agitari currum vt citius
applicaret hierosolymā: p̄mittens se eā cōgerie sepulchri
iudeorū facturū. Sed subito percussus est a deo inuisibili
plaga doloris viscerū. Quīq superbia elatus ignem spi-
rans animo in iudeos/ p̄cepisset accelerari negotiū: cōti-
git illū de curru cadere: & graui corporis collisione vexari:
& ita infirmari/ vt de corpore eius vermes scaturirent: tac tā
to fetore illius exercitus grauaret: vt nemo posset fetorem
illum sufferre. Et quū dolor eius augmētari cepisset: & suū
fetorem ipse ferre non posset: ait. Justum est subditum esse
deo: & mortalem non paria sentire deo. Orabat aūt scele-
stus deū: a quo nō est misericordia cōsecutus: qz. s. non ve- misera-
re penitebat p̄mittens se hierosolymā liberā facturū: & iu bilis
deos atheniēsib⁹ equales constituturū: & templo dei multa moꝛs
donaturū. Scripsit insuper & iudeis epistolā magnā beni- antiochi.
gnitatem ad eos p̄tendentē: & quū esset infirmatus spera
ret tamen sanitatē: exhortabat eos interim ad fidelitatem
seruandā erga se: & filiū suū. antiochū. Sicq miserabiliter
vitam finuit. ¶ Timotheus q̄ alia vice superatus fuerat
iterum congregato maximo exercitu: venit contra iudam
paucos secum habentē. Sed oratione & humiliatione pre-
missa a iudeis/ in ipsa pugna adinuicem/ apparuerunt ad-
uersarijs de celo viri quinq in equis frenis aureis decori
ducatum iudeis p̄stantes: & quib⁹ duo habebant macha-
beum armis suis circumseptū incolumen conseruantes: in
aduersarios aūt tela & fulmina iaciebant: ex quo cecitate
confusi cadebant: interfectis. xx. milibus ex eis: & quum ti-
motheus fugisset in gazarim: machabeus insecutus cepit
ciuitatem: & occidit timotheū & fratrē eius. Cōmiserat aūt
anthiochus moziens curam regni cuidam suo intimo qui
se cū erat Philippo cōstituens eū sup exercitu vt nutriret
filium suum antiochū: dans ei annulū suū/ diadema/ et sto-
lam: que filio assignaret. Sed lysias qui tunc secū habebat
antiochum filium antiochi: audita morte patris ipse con-
stituit antiochū regē syrie pro patre: vocās eū eupatorem:

dux aūt exercitus eius erat ipse lysias. Interea quum iudas quereret obtinere arcē sion in qua erant inimici eorū: accesserunt ad antiochū eupatorē ⁊ lysiā multi ex iudeis ⁊ gentilibus postulātes auxiliū cōtra iudā. Quibus auditis iratus rex congregauit maximū exercitū. s. centum milia peditū. ⁊. xx. milia equitum. ⁊. xxij. elephantes doctos ad preliū: qui habebāt sup se turres ligneas: in q̄bus erant super quēlibet viri. xxij. fortes ad pugnādū: ⁊ mille pedites armati ⁊ ingēti milites circa quālibet bestiā ad pliandū ostendebantq̄ talibus a talibus sanguinem vue ⁊ mori ad acuendū animū ad preliū. Et vt refulsit sol in clypeos aureos: resplenduerunt montes ab eis/sicut lampades ignis. Et appropiauit iudas ⁊ exercitus ei⁹ in preliū: occiditq̄ de exercitu regis. dc. viros. Quidam aūt dictus eleazarus quē comestor dicit fratrē Jude/videns vnā ex bestijs ornata cultu regio ⁊ ceteris eminētiorē: arbitratus ibi regē residere: trāsijt p medios hostes accessit/⁊ ponens se sub corpore ei⁹ gladio vulnerauit. q̄ cadens mortua oppressit eum. Videntes aūt iudas cū suis virtutē regis ⁊ impetum exercitus diuerterunt se ab eis: castraq̄ regis ascenderūt contra eos in hierlm. Quiq̄ manerent in obsidiōe: audiēs lysias q̄ philippus quē antiochus moriēs cōstituerat sup negocia regni venisset: ⁊ Antiochie dominium sumpsisset: suasit regi vt pacē faceret cum iuda ⁊ socijs: ⁊ vt dimitterēt eos seruare legitima sua: q̄ propter hoc se rebellauerant a patre suo: ⁊ cipue q̄ incumbebat eis prouidere de regno. Q̄ō secutū est. Quumq̄ menelaus (de quo supra) solicitaret regē antiochū ad bellum cōtra iudam sub specie pietatis: vt sperans se inde constitui in principatu: lysias dixit regi hunc esse causam oīm malorū: propter q̄ō rex irat⁹ iussit eum occidi: ⁊ de alta turri in cineres precipitari: vt habetur. ij. Machā. xj. c. Sed facta pace rex ipse subito cōtra iuramentū super hoc factum egit: mandans destrui murū per gyrum arcis sion. Et festinus reuertens antiochiā: inuenit philippum ciuitati dominantem. Sed pugnans contra eum vi obtinuit ciuitatem.

Antiochus eupator.

§. XVI. Anno aūt. cli. exiit demetrius Seleuci filius ab vrbe roma: ⁊ ascēdit cū paucis viris in ciuitatē maritimā. Iste demetrius erat frater consobrinus antiochi vltimi. Nā Seleucus pater isti⁹ demetrij et Antiochus Epiphanes pater huius antiochi eupatoris erant germani. Sed mortuo Seleuco nō demetrius filius eius/sed antioch⁹ frater seleuci vsurpauit sibi regnū syrie ⁊ demetri⁹ romā accessit. Reuersus ergo post q̄ est demetrius ad regnū patris: exercitus q̄ erāt cū Lysia: antiocho filio antiochi/cōprehenderunt ipsum Lysiam ⁊ antiochū: ⁊ ad petitionē demetrij occisi sunt ipse Lysias ⁊ antiochus ab exercitu. Post q̄ aūt demetrius regnū syrie accepit accessit ad eum quidam de genere sacerdotali pessimus nomine alchimus: qui vt ōz. ij. Machā. xiij. fuerat summus sacerdos: ⁊ obtulit regi coronā aureā ⁊ quedā alia: ostendens se intendere vtilitatibus regis ⁊ populi. iudeorum: conqueretur sibi iniuste sacerdotiū sublatū: ⁊ accusauit Judā machabeū in multis. Tunc misit rex Bacchidē cū exercitu et Alchimum constitutū ab eo sacerdotē summū: et simulauit Alchimus se velle facere pacē cū iuda ⁊ suis: ⁊ decepit eos multos occidēs ipse cū Bacchide de. ppl'o: satisq̄ agebat Alchimus pro principatu sacerdotij fuit: ⁊ quū nō posset preualere ptra iudā: reuersus ad regē accusauit eum in multis. Et misit Demetrius Nicanorē cum copijs/qui erat principalior: ex ducibus regis: vt caperet Judā: ⁊ disperderet suos: ⁊ Alchimū constitueret summū sacerdotē. Qui/ni canor veniēs/audita virtute iude ⁊ sociorū: fecit pacem cū eo: ⁊ habitabant simul hierosolymā. Quod perpendens alchimus charitatēq̄ eorū adinuicē: venit ad demetrium regem hoc referens. Qui iratus scripsit se grauiter ferre illā amicitiā: ⁊ q̄ mitteret sibi iudā ad eū vinctū. Qui quū quereret eū insidiose capere: iudas aduertens cauit: sibi proce dens ergo aperte cōtra eū: quū sacerdotes ostenderent hostias quas p rege offerebāt: irrisit ⁊ extendēs manū cōtra templū dixit se ipsum incēsurū: nisi traderēt ei iudā in manus suas. Audiēs aūt nicanor i hierosolymis esse quendā venerabilē virū/q̄ p affectu pater iudeorū dicebat/raziam dictū: misit ad domū eius plures: vt cōprehenderent eum: et quū in procinctu esset vt caperet: gladio se razias pcussit: ⁊ quū ex vulnere mortuus nō esset⁊ muro seipsum precipit in turbas. Sed adhuc spirans erexit se supra petram stans: ⁊ intrestina que egrediebant de corpore/manibus suis apprehendens: proiecit in turbas: inuocans dominatorem vite ⁊ spūs: vt hec illi iterum redderet: ⁊ sic vita functus est. Preparantibus demū se ad bellū: nicanor superbia elatus cogitabat iudā conterere: cōfisus sua virtute ⁊ multitudine

De demetrio.

Memorabile magnanimitatis exēplum.

Judas aūt in dñi auxilio confidens socios hortat ad idem armās socios nō clypei hastecq̄ munitione: sed sermonib⁹ optimis: narrās in somnis se vidisse Oniā orantē p ppl'o ⁊ Jheremiā cū eo dantē sibi gladiū aureū ⁊ dicentem: Accipe sanctū gladiū munus a deo: in quo deijcies aduersarios. Mane ergo pugnātes iudas cum suis/sed cordibus deum exorantes prostrauerunt. xxx. milia de exercitu nicanoris, ipso etiā interfecto. Et abscidentes caput nicanoris/⁊ manum extensam cōtra templū/suspenderūt: linguā aūt eius minutatim incisam auibus piecerunt. Sicq̄ reuersi cū maxima victoria in hierusalē gratias deo egerūt: ⁊ statuerūt annuatim festū agi de tanta victoria. Et hic est finis secundi libri Machā. ¶ Audiēs aūt iudas nomen romanor/q̄ sunt potentes viribus: ⁊ acquiescūt ad oia que postulant ab eis. Et quicunq̄ accesserit ad eos statuerent cum eis amicitias. Et plia intelligēs eor/etiā virtutes bonas que ibi narrant in primo. c. viij. elegit ipse iudas cōmuni consilio suo Eupolemū filiū Joannis/⁊ Jasonē filium eleazari oratores suos: ⁊ misit romā: vt statuerent cū eis amicitiam ⁊ societatē. Et applicantes ad vrbē intrauerunt curiam/exponētes in cōcilio causas sue legationis: ⁊ placuit romanis cū eis pacem ⁊ societatem inire. vnde ⁊ in tabulis ereis rescripserunt romani iudeis ⁊ econuerso auxiliū ferre bellatori: cui prius ingruerit belli contra eos. Interea demetrius audita morte nicanoris remisit iterum in iudeā bacchidem ducem exercitus ⁊ alchimū: qui venientes mouerunt castra contra iudā: pluribus aūt de exercitu iude ex timore multitudinis inimicorum recedentibus ab eo remansit cū octingentis solū. Qui suasus a socijs declinare certamen: ⁊ se subtrahere noluit/sed pcedens ad pugnam superatus est exercitus eius: ⁊ ipse occisus. Ubi notandus q̄ post pacem factā ⁊ confederationē cum romanis in pmo prelio victus ⁊ occisus est. Et idem accidit fratribus eius ionathe ⁊ postea simoni: ex eo forte q̄ dimissa confidentia diuini auxilij: inimis confisi sunt in fortitudine hoīm. Mortuo igitur iuda lamentato ⁊ sepulto: elegerunt oēs Jonathā fratrē eius in ducē ⁊ principē. Filij aūt iambri comprehendentes Joannē fratrē Jonathe occiderūt. Et quum dicti filij iambri facerēt solēnes nuptias: plurimis ad eas ex magnis concurrentibus. Jonathas ⁊ simon insidias ponētes: pcedentibus sponso ⁊ sponsa cū plurima comitiua et cum musicis: surrexerunt in eos magnā stragem agētes in vltionem sanguinis fratris sui Joannis. Exinde veniens Bacchides contra Jonathan circa iordanem deuictus est ab eo occisis plurimis. Alchimus autē pessimus qui quesierat restitui in summo sacerdotio quum precepisset destrui muros templi percussus est paralysi: nec vltra potuit loqui: moriens in magno tormento. Bacchides autem quum fuisset reuersus ad regem demetrium: post duos annos ad instigationem quorūdam ex iudeis reuocauerūt bacchidē: querentes Jonathan in pace tunc manentem vnde ⁊ securius se habentem/dolose capere. Sed detectis pditionibus Jonathas occisis pditoribus sibi puidit. Et pcedēs bacchidesq̄ ionathā in bellū/superat⁹ est: propter q̄ō indignatus q̄ eos q̄ eū reuocauerāt in iudeā/multos occidit. ⁊ facta pace cum ionatha ⁊ captiuis redditis: reuersus est bacchides in regionem suā nō amplius molestaturus.

Lingua nicanoris frustatiauibus mādūcāda tradit.

Mors iude machabei.

§. XVII. Anno autē centesimo sexagesimo Alexander filius antiochi q̄ fuit occisus cum Lysia ab exercitu suo ad instantiam Demetrij venit ptolemaidā ⁊ cepit eā: ⁊ regnare incepit ibi. Q̄ō audiens Demetrius/congregauit exercitū cōtra eū: ⁊ quesiuit se confederare cū Jonatha duce iudeorum. Unde ⁊ direxit sibi epl'as ad querendū amicitiā eius: mandans sibi reddi obsides arcis ⁊ plura alia. Alexāder aūt hoc audito: ⁊ ipe q̄ fuit amicitiam eius: mittēs ad hoc epl'as: ⁊ stituens eū summum sacerdotem/⁊ coronam aureā ⁊ purpurā ⁊ plura alia. Quod sentiens demetrius ⁊ cōtristatus: iterum scripsit ionathe: multo plura offerens ionathe q̄ fecerat alexāder: vt esset sibi in auxilium. Sed his non acquiescens cōfederatus est alexandro. Alexander aūt cōgressus in pliū cum demetrio rege ⁊ exercitu suo/eum deuicit ⁊ occidit: fugato exercitu eius. Post q̄ Alexander petijt a Ptolemeo rege egyptij: vt traderet sibi filiam suā Cleopatrā in vxorē. Q̄ō ⁊ fecit. Et celebratis nuptijs in ptolemaida/vocatus fuit ionathas ad eas. Qui veniens valde honorat⁹ est ab alexandro ⁊ ptolemeo. Quiq̄ aliqui pestilentes querularent contra ionatham: alexander non audiuit eos: q̄ animo Jonatham indui fecit purpura: ⁊ duci a principibus suis p ciuitatem: pcone mandante: vt nullus interpellaret cōtra Jonathā de alio negocio. In anno autē. cl. v. Demetrius fili⁹ demetrij occisi ab Alexandro: venit a creta in terrā patrū suor. Qui constituit

stituit ducem exercitus sui apollonii presidentē celesyrie. Qui scripsit ionathe puocās eū ad certamē Simul autez pliantibus pualuit ionathas ptra eū:interfectis octo milibus aduersariorū:pluribusq; ciuitatib⁹ eox igni succēsis. Rex vō egypti ptolemeꝰ cōgregato exercitu maximo ḡrebat obtinere dolo regnū alexādri generi sui. Quūq; procederet ptolemeus per multas ciuitates alexādri de volūtate ei⁹ nesciētis maliciā suā eas sibi abstulit.postq; detecta inimicitia ei⁹ abstulit filiā suā Cleopatrā alexādro:t dedit eam Demetrio filio Demetrij:fingens se hoc agere:qz que fierat occidere eū. Initoq; p̄lio inter ptolemeū t alexādrū victus alexander fugit in arabiam vt ibi se protegeret:sed zabdihel princeps arabie abscissum caput alexandri misit ptolemeo.t ptolemeus eo recepto tertia die mortuus est. Regnauit ergo in syria Demetrius filius Demetrij anno. clxvij. Jōathas aūt vocat⁹ ab eo vt occurreret ei:ptolemaidam veniens honorifice suscepti⁹ est:statuens ei principatum sacerdotij t multa alia t cōferens postulata. Triphon aūt quidā q̄ fuerat partiū alexandri p̄nus:videns quoniaz omnis exercitus murmurabat cōtra demetriuz:accessit ad Emalchuel arabē q̄ nutriebat Antiochū filiū Alexandri:vt sibi traderet eū ad regnandum p̄ro patre suo. Demetri⁹ autē videns exercitū suū a se recessisse vt esset cum triphonet misit ad Jonathā vt ei auxilia bellatorū destinaret. Qui ei misit tria milia virorū antiochiam. Quūq; ibi centū viginti milia virorū essent cōgregati cōtra regem Demetrium vt occiderent eū:missi a ionatha discurrētes p ciuitatez in defensionē regis/occiderūt cētū milia ex eis:t succenderūt ciuitatem in parte:t sic liberauerunt regē/reliquis p̄ojcientibus arma/t pacē postulantib⁹ a rege. Glorificati ergo iudei t noiati in regno:reuersi sunt in hierosolymā cuz spoljs multis. Sed quū demetri⁹ sederet in pace in regno suo:mentitus est ionathe in ūs que promiserat:t alienauit se ab eo vt ingratissimus:t verabat eū valde. Antioch⁹ aūt cū Triphone cōgregatis gentib⁹ multis venit antiochiaz: t captaz;ea imposuit sibi diadema:scripsitq; ionathe p amicitia cōtrahenda simul cōstituens ei sacerdotiuz:t vt esset amicus regis:munera mittēs vasa aurea t argentea dans potestatem bibendi in auro:t induendi purpuram.et fibulam auream portandi:Simonēq; fratrē suū ducē faciens ⁊ quibusdā locis. Quū aūt ionathas bellum iniret contra alienigenas:exercit⁹ eius fugit ab eo:sed oratiōe reuocās eū ad se:pualuit cōtra eos occisis tribus milib⁹. Post hec misit Jonathas oratores ad renouandā amicitiā cū Spartiatis t Romanis:vbi inter cetera ōra:habētes solatio sanctos libros qui sunt in manibus nostris:maluimus mittere ad vos renouare fraternitatē t amicitiā:narrantes tribulationes ab eis ppessas.t dei auxilio liberationē:t q̄ in sacrificijs t orationibus sunt memores eorū. Demetri⁹ aūt cum magnis copijs surrexit contra ionathā ad debellandū eum:sed non potuit pualere. Triphon vero cogitans accipere sibi regnum asie:intendebat interficere Antiochuz regem. Sed timēs ne ionathas impediret querebat apprehendere eum. Et quum obuiam ei veniret ionathas cū. xl. millibus electorū virorū:dicit ei Triphon/q̄ nō oportebat tantam multitudinem vexare:sed paucis cū eo retentis secum iret ptolemaidam/vt sibi eā traderet. Qui hoc credēs remissis alijs cū mille tantū intrauit ptolemaidam:in quā ingressus captus est:interfectis omnib⁹ socijs suis. Quesiuit triphon t alios quos ionathas miserat in galileā:misso exercitu suo delere:sed cauti facti de captione Jonathe resistebant eis viriliter.

magn⁹ dol⁹ triphonis

§. XVIII. Simō aūt frater Jo

natheꝰ audiēs q̄ Triphon disponebat in iudeā p̄ficisci ad exterminandū eā:qz principē suū amiserāt:ascendit hierosolymam t cozā oī populo obtulit ad exponendū se mori sicut egerāt fratres sui/p defensione ppli. Qō vt gratissimum acceperūt cōstituētes eū ducē suū. Quū ergo Triphō venisset in iudeā secū ducens ionathan captū: percipiens q̄ Simon factus esset dux:misit ad eū legatos fingens se retinuisse ionathaꝰ p̄ summa pecuniarū regi debita. Uñ si pecuniam mitteret t duos filios Jonathe obsides:remitteret eū. Simon aūt aduertens q̄ in dolo loqueretur: nihilomin⁹ misit pecuniā postulatā t filios ionathe:ne populū sibi odiosum redderet dicentē:quia nō misit filios et pecuniam ideo occisus est ionathas. Et mentitus est Triphon. Quūq; cerneret nō posse p̄ualere ptra eos: simone viriliter repugnāte:occidit ionathā t filios reuertēs in terram suā. Tulit simon corpora ionathe:t filiorū:t sepeliuit in ciuitate modin cū parentib⁹:facto luctu magno super eum. Et edificauit simon sup sepulturā eorū septē pyramides altas:patri t matri/t quatuor fratrib⁹. Profect⁹ aūt Triphō quum iter faceret cū antiocho rege adolescēte: dolo occidit eū:t regnauit pro eo. Et misit simon ad regem Demetrium vt faceret remissionē regioni. Qō t fecit rescribens ei vt summo sacerdoti:dicens inter cetera. Cozonā quā misistis recepimus:parati vobiscū facere pacē magnā. Remittimus quoq; vobis petā/t ignozātias vsq; in hodiernū diē/ t cozonam aureā. Et si quid aliud erat tributariū in hieru salem iā nō sit tributariū. Anno igit. clxx. ablatū est iugum gentiū ab israel anno primo sub Simōe sacerdote magno duce t principe iudeoꝝ. Et applicās ad ciuitatem gaze/obsedit illam.postulātibus aūt illis pacē nō debellauit:sz capiens ciuitatē eiecit inde hoies ei⁹/t mundauit simulacris Exinde obsidens arcē hierl'm:fame deficientes qui erāt in ea petierunt pacē:t acceperunt tradentes arcem. Et videns simon q̄ filius eius Joannes vir bellicosus esset et fortis posuit eū ducē exercituū. Anno aūt. clxxij. Demetrius rex abijt in Mediā p auxilio ẓhendo vt expugnaret Triphonem. Qō audiens Arsaces rex ꝑsidis t medie: misit vnum ex principibus suis qui contriuit exercitū Demetrij:et captum ipsum adduxit ad arsacez:t siluit terra iuda omnib⁹ diebus simonis:t renouata est pax t amicitia inter iudeos t romanos t spartiatas:vnde t simon misit Numenium oratorem romā habentē clypeū aureū ponderis minarū mille ad statuendū cū eis societatē. Et acceperūt scribentes rōani epistolas ad iudeos amicabiles in cōmendationē simonis. Sed t rex demetrius audito q̄ iudei appellati sunt a romanis amici t socij t fratres:t qz receperūt legatos simonis glorioseꝰ:t qz iudei consenserunt t sacerdotes eorū ipsum simonē esse summū sacerdotē t ducem in eternū donec exurgat p̄pheta fidelis:fecit etiā eū amicū suum:et vt hoc videret purpura t fibula aurea glificauit eu⁹. ¶ Post hec antiochus filius demetrij scripsit simoni vt summo sacerdoti t duci iudeoꝝ:ad acquirendā amicitiā suā/q̄ facie bat sibi oēs remissiones quas reges ante ipsum fecerant t p̄mittebat ei facere pcussurā p̄pij numismatis i terra sua t hierusalē sanctā esse liberā:t p̄sidia extructa tenebat:omne debitum regi remittēs:t maiora adhuc in futurum p̄romittens. ¶ Anno igit. clxxij. exijt Antiochus filius Demetrij in terrā patrū suoꝝ:t cōgregatus est oīs exercitus ad eum:vt pauci remanerent cū Triphone qui sibi vsurpauerat regnū syrie t insecutus est Triphonē:habēs secū antiochus ipse. cxx. milia bellatorū t octo milia equitū:t obsedit Dorā ciuitatē nauib⁹ etiā p mare adductis. In illā eñ ciuitatē cōfugerat Triphō. Sed t simon misit anthiocho duo milia electorum in auxilium t munera magna. Que cū antiochus noluit recipere:sed rupit oīa que pactus erat:t alienauit se ab eo. Misitq; Anthiochus Athenobiuz vnum ex amicis suis ad simonē:vt restitueret sibi Joppen/et gazarā/t arcē hierl'm q̄ sibi abstulerat:t tributa/vel loco eorum oīm mille talenta:alioquin cōtra eū veniret in ꝑliū. Quūq; veniēs in hierl'm vidisset gloriam Simonis:obstupuit t exponenti petitiones regis Antiochi:rñdit simō nil se ad regē spectās possidere:sed q̄ sua erāt. Nam t Joppen t gazaram/qz intulerant eis multa malatiure belli obtinuerat. Reuersusq; Athenobius ad regez hec referens/regem cōmouit in irā. Misitq; Cendebeū cum copijs ptra iudeam expugnādam. Ipse vero antioch⁹ triphonez naui p mare fugiētem in orthosaida insecutus est. Joānes aūt filius simonis nūciauit hoc patri:q̄ sibi iam senex esset:atq; fratres sui fecerāt:a deo expectantes auxiliū. Erat ergo Joannes cū fratre suo Juda in p̄eliū contra Cendebeum:et quum medius esset inter vtrumq; exercitū fluminis t timerent q̄ erant cū Joanne transire:primus ipse Joannes transiuit:cetericq; eū secuti sunt t cōgressi cū hostibus/fugauerūt Cendebeū cū suis:occisis duobus milibus eorū/t reuersus est in iudeā in pace. ¶ Quidā aūt ptolemeꝰ nomine/filius Aboli:qui erat cōstitutus dux in campo hierico generⁱ simonis summi sacerdotis diues valde:vt faceret se dominum regionis illius:cogitauit occidere Simonez t filios eius. Quum ergo simon discurreret p ciuitates iudee cū duobus filijs.s.iuda t matathia:solicitudinem gerēs gētis sue/descendit in hiericoꝝ ptolemeꝰ excepit eos in quā daz munitiuncula dolose. Nā facto eis magno conuiuio in ipso fecit simonem occidi cū filijs suis:subitoq; misit ad regem/vt destinaret sibi copias:t ei traderet regionem t ciuitates eius. Misit quoq; in gazara qui occiderent etiā Joānem filium simonis. Sed quum p̄nunciatū sibi fuisset qđ gestum erat:occidit eos qui venerant ad eum interficiendum:t remansit Joannes ipse p̄inceps iudeorum et summus sacerdos simul anno. clxxvj. regni grecorum. Hic ergo finis libri machabeorum:ex quorū gestis scientiā haurias quāta aduersa ferēda sint p defensiōe t obseruatiōe legis

gis euangelice: qñ tot ⁊ tanta ꝓfessi sunt ꝓ obseruantia legis mosaice: que huius figura erat: ac etiã ex frequẽti mutatione regũ ⁊ principũ ⁊ earũ nece aduertendũ: q3 omnis potentatus vita breuis/⁊ ideo contemnendus.

§. XIX. Mortuo igitur simone

Author historie scholastice.

vltimo ex machabeis: de his que sequunt nil amplius habetur in sacris scripturis vsq; ad christũ: de quo euãgelia narrant. Sz que sequunt ex hystorijs scholasticis excerpta sunt: quarum author dicitur Petrus comestor. Successit ergo in iudea in ducatu ⁊ pontificio Joãnes dict⁹ Hyrcan⁹ ab hyrcanis deuictis: Huic cõmendat Joseph⁹ in tribus: q3 sc3 in religione sacerdotij diligẽs: in ducatu strenuus: ⁊ ꝓphetia dotatus. Hic igit sumpto principatu insecutus est ptolemeũ q̃ dolo occiderat patrẽ: ⁊ matrẽ cũ duobus paruulis tenebat in vinculis: ⁊ quũ confugisset ptolemeus ad oppidũ qd est vltra hierico/qd agon vocabat: Joannes obsidens castrũ: acrius instabat ad ipsum capiendum. Sz ptolemeus vt desisteret ab oppugnatione faciebat super muros cedere matrẽ ⁊ puulos vsq; ad sanguinez. Fractusq; pietate Joannes se temperabat: clamante tñ matre e muro ad Joannem: ne propter se scelus ptolemei dimitteret inultũ mortẽ eiꝰ suã sic iudicaret immortalitate meliorẽ: Ob hoc diutius tracta obsidione septimus aduenit annus iudeis feriatus: recessitq; ab obsidione ptolemei. Qui occisa matre ⁊ fratribus Joannis confugit ad zenonem tyrannũ philadelphie. post hec antiochus rex syrie obsedit hierosolymam. Quamobrem aperuit Joannes hyrcanus duos de locul⁹ octo circũstantibus sepulchrum dauid: ⁊ plus q̃ tria milia talentorũ sustulit ex eis: dedit; trecenta talenta antiocho vt ab obsidione recederet. Ut aũt placaret murmur ppli de apertiõe sepulchri: de reliqua pecunia instituit Zenodochium in hierlm ꝓ pauperib⁹. Samariã aũt cepit/et

Zenodochiũ.

solo coequauit: quã postea herodes ascalonita instauratus sebasten vocauit.

Mortuus est aũt Joannes. xxiij. annis

Mortis Joãnes summi sacerdos.

rebus optime administratis. Reliquit aũt post se q̃nq; filios: Aristobolũ primogenitũ ⁊ Antigonũ: cũ tribus aliis minoribus. Quibus nullus eorũ ad regendũ ppl'm sufficeret vrorem suã disertissimã Joannes ipse iudee ꝓfecit ⁊ filijs. Aristobolus aũt impatiens dominij materni: matrem cum tribus fratrib⁹ minoribus cõiecit in carcerem. Antigonus aũt post se natũ quẽ diligebat scõz a se ꝓstituit. Imposuitq; sibi diadema/⁊ restitutũ est regnũ iudea. Fluxerat enim a sedechia rege iuda sub quo regnũ fuerat interruptũ ãni. cccclxxv. ⁊ menses tres/vel a reditu captiuitatis babyloni ce: vnde sepe legitur intermissum fuisse regnũ vsq; ad aristobolum ⁊ hyrcanũ. i. vsq; ad aristobolũ filiũ hyrcani. Nõ tamen regnauit aristobolus nisi per annũ: eo q̃ fame matrem peremerat in vinculis. Quibus egrotaret aristobolus in turri/q̃ post ab herode dicta est antonia: redijt antigon⁹ de galilea vbi multa preclara fecerat: indutus nouis armis ⁊ decenti bus: Quibus ingrederet hierlm in festo sceno phegie ad honorẽ fratris: ⁊ vt ostentaret armorum decorẽ populo/armatus intrauit. Qd videntes emuli eius: ⁊ mari me vxor fratris que in eũ oculos iniecerat: sed ipse assensũ ei nõ prebebat: accusabant eũ dicentes aristobolo ⁊ frater tuus audiens te egrotantẽ in manu forti ⁊ armata intrauit: vt perimat te ⁊ regnet. Quod ita probare potes. Jube eum venire ad te. Si venerit armatus: super his que dicimus certus esto. Posuit ergo aristobolus ad suggestionez vxoris armatos in subterraneo qd ẽt pyrgus stratonis: ꝓ quẽ antigonus transitum factur⁹ erat: q̃d si veniret armatus: eum interficerent. Aduocans igitur fratrem suum aristobolus precepit nuncio vt diceret ei ne veniret armatus ad eũ. Sed regina corrupit nunciũ munerib⁹: vt diceret ei vt veniret armatus: q3 affectabat rex eum videre in decore armorũ. Quũ ergo hyrcanus transiret armatus ꝓ pyrgũ stratonis: interfectus est ab armatis. Audiens aũt rex mortem fratris indoluit: adeoq; morbus inualuit vt sanguinẽ laceratis visceribus euomeret. Quẽ vnus de seruulis huic officio deputatus: foras efferens vbi Antigon⁹ fuerat occisus: casu effudit super adhuc stantes cruoris maculas. Qd vidẽs populus exclamauit asserens nutu dei in vltionem occisi fratris sanguinẽ libatũ. i. effusum occisoris. Quumq; causam rex scisciteret rumoris: nulluscq; ei auderet dicere: tandẽ minanti ꝓ taciturnitate supplicium: vex qd erat ei indicauerunt. Et ingemiscens ait: Fas nõ erat: vt dei lumen scelera mea lateret. Usq; quo o corpus improbũ/matri, fratriq; aiam dãnatam detinebis Utinã sanguinẽ meum nõ paulatim eis libem. i. effundã: sed totũ simul accipiant. Et his dictis expirauit. Eo aũt mortuo q3 eius vxor ex eo prolem nõ susceperat: fratres viri soluit a vinculis: maiorẽ natu Alexandrũ regẽ constituens q̃ cognominabat ianeus: qui etiã modestia ceteros prestare videbatur: qui secundũ interfecit: q3 regno aspirare videbatur: ⁊ tertiũ secũ viuere coegit priuatim: duxitq; vxorem salomã que ⁊ alexãdra vocabatur. Fuit autem iste iamneus adeo nequissimus vt infra. vij. annos circiter. l. milia seniorum interfecerit: q3 facinora eius detestabantur. Quumq; offensus esset populo muniuit sibi palatium in turri que batis dicebatur: super quam postea admiratus est Titus/q̃ eam iudei defenderãt quum defendi posset a duobus ab omni viuente. Adeo autem erat offensus iudeis: vt semel ei percunctanti quo pacto eos sedare posset: respõderunt. Si morereris. Ob hoc in plateis hierusalem suspendit viros octingentos vxoratos: vxores q̃ eorum ⁊ liberos necauit.

§. XX. Anno igitur quinte eta

tis. ccccxciij. Mũdi vero ter millesimo octingẽtesimo. lxvj. sm aliã cõputationem maiorꝭ numeri quinquies millesimo centesimotertio anno. Nonus in egypto regnauit ptolemeus q̃ ⁊ Alexãder dictus est: ⁊ regnauit annis. ix. Eo autẽ tẽpore regnabat apud iudeos Alexander Jamneus qui regnauit annis. xxvij. In syria autem regnauit Antiochus Cyzineus: q̃ regnauit annis. xxxviij. post quẽ regnauit philippus annis octo b⁹. Deniq; antiochus etiam parthos fugiens pompeio se tradidit: postea philippus captus ẽ a Babilonijs q̃ regnũ syrie finitũ est anno prefati ptolemei. viij. Et deuenit syria tunc vsq; possessa per reges: in ditionẽ romanorũ. ¶ Prefatus aũt Alexander iamneus quũ quieuisset a prelijs ⁊ quartanis fatigaret: morbũ ex ocio natũ putans: intẽpestiuis laboribus militie fouebat. Et. xxxviij. regni sui anno mortuus est duos filios relinquẽs. s. hyrcanũ et aristobolũ. Sciẽsq; filios ꝓ pre iudeis futuros exosos regnũ reliquit vxori: q̃re sibi sub viro beniuolentiam ppli cõparauerat: tyrannidi ipsius sepius resistẽs: ⁊ simulatam religionẽ in elio habitu preferebat. Que dũ regnaret: hyrcanũ pontificẽ declarauit: eũ futurũ regẽ indicãs q3 modestus erat. Minorẽ vero. s. aristobolũ q3 feruẽtis animi videbatur priuatum viuere coegit. ¶ Eo tẽpore orta est iudea heresis pharisеorũ. per prioza tpa iam surrexerat heresis esseorũ: horũ pharisеorũ cõsilio in oibus vtebat Alexãdra ita vt eorũ cõsilio optimates quosq; iudeoꝝ: vel exilio dãnaret/aut interficeret. Deniq; Diogenem qui fuerat Alexandro amicissim⁹ occidit. Alienigenarũ aũt duos sibi cõflauerat exercit⁹: vt in iudeos tutius debaccharet. Pinde ad aristobolũ multi cõfugerant/vt ei⁹ patrocinio tuti essent. Nono aũt regni sui anno egrotauit alexãdra regia. Et aristobolus collecta secum plurimorũ manu se post matrem regnaturum declarauit. Ob hoc miserata q̃relas hyrcani mater cõiugem aristoboli cum filijs in custodia reclusit: ⁊ obsides accepit ne regnũ sibi aristobolus vsurparet.

Pharisеorum initium.

Mortua igitur matre: aristobolus collecto exercitu cõtra fratrem suum hyrcanum mouit arma. Quibus egressi essent fratres in cãpis Hierichontinis: victus hyrcanus fugit in hierusalẽ. Tandẽ ad cõcordiã ea lege redierũt/vt aristobolus regnaret: hyrcanus vero sub eo quibuslibet fungeret honoribus. Domos etiam permutauerunt.

§. XXI. Erat aũt cum hyrcano

Antipater idumeus: cuius prudentiã ⁊ strenuitatẽ timens aristobolus calũnias ei ꝓtendebat: hic ꝓsuasit hyrcano vt se dolo circũuentum quereret: ⁊ vt ad Aretã regẽ arabũ se cõferret: cuius auxilio rediret in regnũ. Nocte igit egressi/venerũt ad regẽ arabũ in oppidũ qd̃ Petra dr: vbi sedes regni erat. Itaq; Areta collecto exercitu: venit in iudeam et obsedit hierlm. Quaz etiam cepisset/nisi dux romanorum Scaurus soluisset obsidionẽ. Jam em syria desierat habere regẽ: facta romanis tributaria. Missusq; erat põpeius romanis contra Tygranem regem armenie: ⁊ is scaurum miserat presidẽ syrie. Qui quũ audisset dissentionẽ fratrũ in iudea: tutus tẽpus esse quo iudeã poneret sub tributo: in manu valida fines intrauit iudee. Ad quẽ legati a fratribus vtrinq; missi veniũt: auxiliũ ei⁹ hincinde postulãtes. Corruptus aũt scaurus quadringẽtis talentis missis ab aristobolo/qd̃ propriũ esse romanorũ Josephus testat: ad arabas legatos mittit: Romanorũ ⁊ pompeij ei nomen intentans nisi ab obsidione recederet. Recedẽs ergo ide areta hyrcanum ⁊ antipatrũ philadelphie collocauit: qui frustrati spe arabũ: in aduersarios spem cõtulerũt. Quũ enim põpeius damascũ venisset: cũ multis muneribus venerunt ad eũ: orantes vt violentiã aristoboli dignam odio iudicaret: ⁊ in regnũ hyrcanũ restitueret. Sed nec aristobolus sibi defuit/corruptione scauri fretus. Quũ aũt põpeius honorem regiũ ipsi aristobolo nõ exhibuisset: indignãs in salutato pompeio recessit: ⁊ recepit se in oppidũ Alexandrium

Põpeij magni.

num ꝑter inexpugnabilē oppidi munitionē. Quē collecto romanozū syrozumq; exercitu insecutus est magn⁹ pōpeius: iussitq; vt de oppido descēderet ad se. Aristobol⁹ vero qz in improperiū vocabat. i. vt esset sub romano iperio decreuerat potius periclitari q̄ parere. Cōsilio tñ suozum descendens ab oppidoz relictis ibi custodibus ꝑcepit vt nō nisi manu scriptis epistolis sua obtemperarent. Abijtq; in hierlm. Quē statim insecut⁹ est magnus pōpeius alacer factus iuxta Hierichonta morte mitridatis sibi nūciata vbi pinguissima idumee regio t palmarum plurimum et balsamū nutrit: cuius inciso lapidibus acutis roboze stillantes lachrymā. i. gemmā ex vulneribꝰ colligūt. Quiq; hierosolymā ꝑperaret/territus aristobolus occurrit ei: pecuniā pollicens q̄ erat in alexandrino oppidoz: seq; de cetero romano pariturū imperio. Sed nihil hozuz factum est. Missum enim Babinū ad suscipiendā pecuniam: custodes nec in oppidū receperūt. His cōmotus pōpeius aristobolū in custodia collocauit. Qui aūt obsediſſet hierusalē: ozta est dissentio in vrbe. Nā fautozes aristoboli vrbē tueri fautozes hyrcani eā tradere romanis cōtēdebāt. Ex victa pars aristoboli in tēplū cōfugit: receptusq; est pompeiꝰ in vrbem templū expugnās. Quiq; septētrionalē aggeribus vallē impleret: labor esset impfectus nisi obseruatis septē diebus. i. sabbatis q̄bus iudeis operari fas nō est aggerem fieri ꝑcepisset. Mēse aūt tertio irruptū est fanū. Faustus aūt cornelius sylle filiꝰ: primus ingredi ausus est/t irruentes romani pfanauerunt templū. Et vt alibi legit/ equos in portibꝰ stabulauerūt: ob quā rē tradit pōpeiū de cetero nunq; pugnasse q̄n vincere: q̄ hacten⁹ fuerat fortunatissimus in bello. Postera die ingressus tēplū pōpeiꝰ: admiratꝰ situ t ornatum t religionē tēpli: nil tñ inde tulit: precipies edituis vt a sordib⁹ emūdarent tēplū. Quumq; imposuisset hierosolymis tributū/hyrcanoq; pōtifice declarato aristobolum captiuū duxit secū: duosq; filios ei⁹ Alexandruz t Antigonū t totidē filias romā. Qui ꝑ sicilia properabat t syrie t Judee administrationē scauro cōmisit: relictis secum cohortib⁹ duabus. Alexāder vero filius aristoboli ex itinere fugit: q̄ magna manu armata iudeā populabatur: t hyrcano imminebat. Obtinebat aūt munitissima loca alexandrinū arcanū/t macheronta. Missus est autē gabinus in syriā vt scauro succederet: sub quo etiā Marcus Antonius militabat: q̄ cū maxima gēte alexandriū obsedisset t alexandrinū oppidū: cōsilio matris alexāder se tradidit et castra. Que gabinus cōsilio eiusdē mulieris funditus euertit ne alterius belli fierēt receptacula. Palpabat enīz mulier gabinū obsequijs/viro suo t ceteris captiuis metuēs q̄ romā fuerāt adducti. Post hec gabino curā tēpli hyrcano mādante/gentē iudeozū in q̄nq; cōuentus diuisit: quasi ꝑ pentarchias iudee frāgens superbiā. Eo tpe factus est antipater amicissim⁹ gabino t marco antonio adeoq; claruit q̄ data est ei vxor neptis regis arabum Cypris nole. Hic genuit ex ea ḡtuoz filios t filiā: ꝑmogenitus fuit phaselus: scōs Herodes q̄ postea dictus est ascalonita: tertius Josippus: q̄rtus dictus est Pherozas. filia dicta est Salome. Post hec: casu elapsus est roma aristobol⁹: qui magna mana iudeozū ꝓflata Alexādriuz muro recingebat ad quē debellandū missus est a Gabino Antonius. Captusq; iterū Aristobolus cum filijs: romā ꝓductus est. Illum quidez senatus in custodia coercuit: filios aūt in iudeā remisit: qz Gabinus id se scripserat ſpopōdisse vxori aristoboli ꝑ castrozū traditione. Post hec quū gabin⁹ apud egyptū detineret: Alexander filius Aristoboli iudeos iteruz ad dissensionē reduxit: sed rediēs gabin⁹ pacē fecit et hyrcano pōtificatū confirmauit. Mortuo aūt Gabino missus est ꝑses syrie Crassus e Roma: vt etiā parthos q̄ iā romanis imminebant reprimeret. In sumpt⁹ vero parthice militie fere oē aurū e tēplo tulit: a q̄b⁹ pōpeiꝰ abstinuerat: duo milia talēton. Ob hoc auro infuso in os interijt/eiq; dictū: aurū siti sti aurū bibe. Cui succeſſit ꝑses syrie Cassi⁹ q̄ in oibus consilio antipatri vtebat. Eo tpe factū est dissidiū inter romanos ꝑ pōpeio t iulio cesare. Cesar aūt post pōpeij fugaz trans mare ionicū rebusq; oib⁹ romaq; potit⁹ solutuz aristobolū cū duab⁹ cohortib⁹ in syriā mīsit: ꝑ huc facile sibi iudeā subijcere rat⁹. Uerū spes cesaris frustrata est. Nam a studiosis. i. amicis pōpeij veneno perijt aristobolus: seruabaturq; corpus eius melle cōditum ꝓhibita sepultura donec iussu Antonij in monumētis regalib⁹ sepultus est. Occidit quoq; filius alexāder antiochie a Scipione securi ꝓcussus ſm pōpeij literas: accusatione ꝑ tribunali pri⁹ habita sup his q̄ in romanos admiserat. Solus aūt superstes Antigonus cū sororibus suis ad quēdam ptolemeum manei fuiū: q̄ sub libano morabat/confugit. Accepitq; ptolemeus minozē sozozē eius nomine Alexandrā in vxorem. Ex qua vt quidā tradūt suscepit filiū Ysaniam: qui postea fuit abiline tetrarcha. Post hec factū est preliū in emathia inter partes pompeianas t cesarianas: dicit aūt emathia ab emath: hec est reblata: postea dicta antiochialis epiphania. Huic bello interfuit antipater/pater herodis ascalonite cū iudeis ꝑ parte pōpeij. Qui antipater quū rediſſet in iudeā/timēs cesaris impetum: liberos suos ad arabes cognatos eozū transmisit. Mortuo aūt pōpeio antipater in clientelā cesaris se cōtulit. Misit aūt cesar mithridatē pergameū ad expugnandū pelusiū: mittēs cū eo incolā libani ptolemeū t antipatrū cū trib⁹ milib⁹ iudeoz. Ubi virtus antipatri plurimū enituit. Nā t prim⁹ murū transcendit. Etiā memphiras ad cesaris obsequiū prudētia sua inclinauit. Et inito plio cū egyptijs plurib⁹ occisis toto pfoss⁹ corpore preter spē seruatus est ex plioz habita itaq; victoria fuoz facto apud cesarē mithridatē restē habuit: marco antonio etiā in plurib⁹ eū cōmendāte: fact⁹ est amic⁹ cesaris. Quē cesar romana immunitate simul t ciuitate donauit: eiusq; gra pōtificatū cōfirmauit hyrcano. Eo tpe antigonus frater aristoboli de quo supra: antipatrū t hyrcanum criminat⁹ est apud cesarē dicens: eozū consilio frātrē suū t patrē interisse. Ad hoc antipater proiecta veste: multitudinē vulnerū demōstrans/verbis nō esse opus dixit: quū cicatrices se tacēte clamarēt ipsum fuisse fidelem romanozū: quū antigon⁹ filiꝰ fuisset fugitiui eoz. Nullus esſ ipsum quoad vixit a pōpeio potuit auellere: nec mō a cesare quisq; eū esset auulsur⁹. Tic cesar cuiuslibet dignitatis sub pōtifice in iudea dedit antipatro optionem. Qui remissa dignitatis mēsura in cesarē/ ꝓcuratoz iudee declaratus est: impetrās vt euersa patrie menia renouare sibi liceret. Regnū quoq; concessit hyrcano/ita tamē ne rex vocaretur. Sextū etiā cognatū suū syrie prefecit cesar.

§. XXII. Post hec antipater filium suū maiozē Phaselū hierosolymis sub se ꝓcuratozē constituit: t herodē galilee ꝑfecit. Qui quū esset strenuus natura: principē latronū Ezechiā cū sequacib⁹ suis interfecit. Adeoq; terrā quietā reddidit vt publice herodes pater galilee cantaret: phaselus quoq; indolē fratris emulatione bona supare certabat: ob hoc t patet eoꝝ obsequijs regalibus agēte colebat. Nec tñ ꝓpter hoc minus fideles erant hyrcano. Uerū tamen fieri nō pōt vt liuorem in bene gestis q̄sq; effugiat. Erāt em̄ q̄ dicerēt hyrcano q̄ antipatro t filijs eius rebus traditis: ipse vacuo noīe regis sederet. His accēsus paulatim hyrcanus cām dicturū herodez iubet accersiri. Qui munita prius galilea ad regem ꝓperabat ferens secū sexti epistolā: pcipientis hyrcano vt herodem ab omni crimine t pena liberaret. Nec multo tpe post factus est herodes princeps militie sesti. Et tunc herodes iniuriā dicte vocationis vindicasset in hyrcanū: nisi pater eius t fratres impetū eius mitigassent. Interea dolo bruti t cassij occisus est cesar: de quo inferius latius dicetur. Post qō cassius venit in syriā cuius prīdē pses fuerat: colligensq; exercitū cōtra Augustū octauianū adolescentem t marcū antoniū lxx. talenta a iudeis exigebat. prim⁹ aūt herodes de galilea centū talenta ferēs/fauozem cassij promeruit morā alioꝝ indigne ferentis. Profectus est etiā herodes cū cassio ad preliū/q̄ ei adepta victoria regnū iudee pollicebat. Erat aūt eo tēpore cū hyrcano quidam de amicis suis noie mallicus: aspirans ad sacerdotiū. Quumq; decreuisset hyrcanū veneno appetere: statuit prius appetere antipatrū immemoz bñficioꝝ ei⁹. Suscepto itaq; veneno ꝑ ministrū: mozt⁹ est antipater pater herodis. Mallicus vero quū de morte ei⁹ suspectus haberet: cozā herode in multis se excusabat. Conquest⁹ aūt herodes de morte patris sui apud cassium: rescriptū ipsius recepit vt dolo dolū vindicaret. Scripsit aūt Cassius hiliarchis: vt herodi i causa ipsa' opē ferrent. Uocauitq; herodes hyrcanū t mallicum ad cenā. Qui quum iret circūseptū Mallicū chiliarche. i. habētes sub se mille milites: occiderunt. Hyrcan⁹ autem stupore dissolutus corruit: vitaq; recepta; anima percūctabatur herodem quisnā mallicū interemisset. Quumq; vnus respondisset/cassij preceptū ait: Et me t patriā Cassi⁹ incolumen seruauit: tambozum insidiatoze perempto. Non multo post quū egrotaret herodes damasci. Phenix mallici frater in vltionē fratris/contra Phaselū arma mouit fultus hyrcani auxilio. Quumq; conualuisset herodes hyrcanum aggredi attentabat: sed per affinitatē redierunt in cōcordiam. Habebat quidem herodes vxorem nomine dosidem sed ignobilē: de qua etiā antipatrū suscepit. Superduxitq; Mariāmen neptē hyrcani cuius etiā amore circuncidit se: t factus est ꝓselitus. habuit siquidem herodes vxores nouē. ex quarū septē suscepit numerosam prolē. Ex de

Mozs mithridatis. Balsamus in hierichonte.

capitur hierusalē a Pōpeio magno.

Romani ꝓfanant tēplū hierusalē.

Marc⁹ antoni⁹

Antipater herodis.

crassus ꝑses syrie spoliauit tēplū hierusalē.

Aristobol⁹ veneno occiditur.

Ysania tetrarcha.

Antipater secō tulit ad cesarez.

inuidiā euitare valde ē difficile

Occidit iuli⁹ cesar.

Herodes factus est rex parthorum.

his paucos numerare sufficiet: primogenitus eius antipater ex dolide, Alexander et aristobolus ex marianne. archelaus ex machaca samaritide. herodes antipas ꝙ postea tetrarcha fuit/et philippus ex cleopatra hierosolymitide hpselit?. rodem tamē hunc quidā mariānes filiū putant. Cassio autem in philippicis campis interfecto: Cesar in italiam: Antonius in syriam discesserūt. Iudeorū aūt optimates pharen ex parthorum manu valida euphratem transgressus est. Ad quē Lysanias descendens Antigoni filius: nepos ptolemei et alexandri: vt predictū est/pollicitus est ei talenta mille et virgines .cccc. vt antigonus in regnū induceret. Acceptis itaq; a pacoro multis milibus parthorum. Antigonus hierusalē oppugnabat: et Phaselus quidē muros: Herodes autem domum regiam custodiebat. Sed quum intrasset vrbem Antigonus in die pentecostes/etiaz in foro dimicatum est. Quum autez de pace tractaretur antigonus pacorum regem arbitrum pacis in dolo deposcebat. Egressi sunt ergo hyrcanus cum Phaselo et Antigon?/ ad Pacorum regem properantes. Sed herodes noluit cuz eis descendere: suadente sibi vxore mariāne: et nunc̄ fidei parthorum haberet fidem. Hyrcanus vero et phaselus a pythis apprehensi sunt in itinere: Quo accepto: herodes ad cōtribules suos idumeos nocte confugit et premisit quidem vxorem et filios et vniuersam supellectilē: ipse subsequēs: impetus sustinebat sequentium. grauiores autem parthis iudeos in fuga expertus est: cuz quibus septuagesimo ab hierusalem stadio dimicauit. Ibiq; ob incredibilem victoriam castrum munitissimū postea confirmauit/qō herodium dixit. Herodes dimissis aūt vxorib? et liberis i oppido massada sub custodia fratris sui Josippi: in Petram ciuitatē arabum perrexit. Partꝯ vero nō solum Antigonū restituerunt' in regnum: verum etiam phaselū et hyrcanū tradiderunt ei verberandos. At ille hyrcani auriculas dentibus trucauit/ne quando mutatis rebus solutus pontificatum reciperet: ab integris enim sacra celebrari oportet. Phaseli vero virtute preuentus est: qui quum nec ferri copiam/nec manus liberas haberet: ad saxum fracto capite expirauit. Cognito quidem ꝙ herodes euaserat: ait se equanimiter velle mori quia vltorem viuum relinqueret. De hyrcano sunt qui dicunt ꝙ medicus ab antigono sibi missus est: qui in auriculas eius venenū sibi p medicamento infudit et mortuus ē. Josephus vero refert ad parthos missum: et diu habitus lubrio. Herodes aūt accepta morte fratris: romā properauit: nec hyems asperitate retentus est. Circa pāphyliā fracta nauī/et in rhodo reparata romā profectus est: primoq; causam vie exposuit antonio. ꝙ miratus eius casum et misertus. senatui persuasit vt eū regem iudee declararet. Coronatus ergo herodes/augusto et antonio hinc inde adstantibus in capitolio ductus est: vbi et decretū senatus super hoc facto repositū est. Remissus est ergo in iudeam herodes/duoq; principes cū eo Ventidius et Silo qui eū in regno collocarent. Quū ergo venissent in galileam: Silonez antigonus mercede corrupit et pterea cōgredi aduersus Antigonum simulatis occasionibus differebat. Quumq; tandem obsedissent hierusalē romani. tum pter hyemis asperitatem: tum propter victus inopiā: ab obsidione recedentes/in idumea et galilea hyemabant. nec tunc tamen herodes ociosus erat: nam latronū multitudinem persequēs etiam in cauernis eos suffocabat. ¶ Eo tēpore circa athenas morabat Antonius et iam amore Cleopatre tenebat. Ad quē properabat herodes super dolo silonis querelam facturus. Interim aūt Sosius/vel sm alios Josipp? vt aliquid preclare faceret/contempto herodis imperio contra antigonum dimicauit et victus decapitat? est a papio pncipe militie antigoni: cuius truncū antigonus calcibus inhumaniter supergressus est. Quū aūt accepisset antonius dolum Silonis: misit Sosiū cum herode in manu valida. Qui veniens in iudeā occurrentē sibi vicit papiū: caputq; eius pherore fratri suo in solatiū fratris occisi trāsmisit. Exandē quinq; mensibus obsessam hierm quū vi romani irruerent, in eam: nulli parcebāt erat: licet herodes rogaret vt parcerent. Antigonus quoq; descēdens ad pedes Sosij prostratus est. Quē nō miseratus Sosius: sed irridens antigonū appellauit/et in vincula cōiecit. Quūq; omnis multitudo militū ad visenda sacra et fanū spoliandū incitaretur refrenabat eos herodes/acerbioze sibi ꝙ si victus fuisset fore dicens victoriā. Inuehebaturq; in Sosium si vacua facta opibus ciuitate solitudinis se regem relinqueret. De suis aūt facultatibus singulis se mercedē datuꝝ firmauit. Quūq; pmissa cōplesset: sosius aurea cathena victus antigonum ducēs ad antonium remeabat. Quē antonius securi pcussit. Confirmatusq; est herodes in regno iudee ānto anno ex quo rome diadema susceperat: et inde est ꝙ quandoq; plures/qnq; pauciores anni regni herodis leguntur. Facta est aūt dissentio inter Mariannē et sozozem herodis salomen. Hec illi meretricio/illa huic ignobilitatē obiciebat. Concilio vero sozozis/herodes hyrcanū dolo occidit. Et hoc sm illos ꝙ dicunt hyrcanum abscissis sibi auriculis ab ātigono nō mortuū esse: sed herode collocato in regno hierosolymā redisse: et in pristinū statū sacerdotij repositū sed sine administratione. Occidit aūt hyrcanum herodes sub pretextu ꝙ sibi regnū deberi diceret hyrcanus. In solarium vero mariānes neptis hyrcani Jonatham fratrem eius quū esset. xvij. anno pontificez ordinauit: et dosidem cū filio suo antipatro ad petitionē mariannes quam supra modū amabat ab hierl'z expulit: et solū tribus solēnitatib? ad adorandū in hierm ascēdere pmittebat. Econtrario salome suggerente occisus est Jonathas: eo ꝙ ad regnum videretur aspirare. Quūq; accusaret salome Mariannem de adulterio: addidit ꝙ expresse imaginē suā miserat antonio vt ad amorē suū eum incitaret. Qō vt cognosceret herodes ad antoniū pperauit: mariānen sub custodia viri salomes collocans: certa ei tradens intersignia ꝗbus si nunciatum ei foret mariannen occideret. Dūcq; morā faceret herodes: vir salomes ꝙ sibi fuerant imperata marianne retulit. Reuerso aūt herode vxor quū in sinu eius dormiret: cū lachrymis: ꝙ de morte eius imperauerat indicauit et desiliensq; a strato herodes scisscitabatur a sozozem dormiuit ne virtu? cū marianne? Que ait. Dormiuit. Qui statim marionen interfici fecit et vxorem sozozis. Verū de morte vxoris mariānes quā supra modū diligebat indoluit adeo: vt quasi lunatic? crebro in amentiā verteret. Quū aūt conualuisset: antipatruz cū matre reuocauit. filios aūt quos de mariāne susceperat s. aristobolū et alexādrū romā misit artibus liberalib? eruditos. Translatū est itaq; p hunc modū regnum de iuda ad alienigenas imminēte christi aduentu. Nā herodes: vt dictū est ex patre fuit idumeus: antipater enim pater eius fuit de idumea. Ex matre fuit de arabia. Nā antipater eius pater duxit vxorē Cypridē noie: neptē regis arabū: de qua natus est herodes cū fratribus. Fecit tamē se circūcidi: vt posset habere vxorē mariānen iudeā. Sicq; scias impletā pphetiā Jacob/qua dixit Beñ. penul. Nō auferet sceptrū de iuda et dux de femore eius: donec veniat ꝙ mittend? est: vel sm aliam literā messias. Inchoatū est enim regnum in Saul vel Dauid: et durauit continuum vsq; ad Sedechiam vltimū de gñe dauid vsq; ad transmigrationē. Postea non fuit ex toto ablatum: sed interpollatū. Nam tēpore machabeorum et si nō fuerit regnū seu dignitas regia: tamen ducatus: et principat? populi iudeorū fuit illis in machabeis: qui simul et sacerdotes et duces erant. Ante aūt tēpus machabeorū communiter erant de tribu iuda vel leuitica qui principaliores erant in illo populo. nam zorobabel et neemias ꝙ reuersi sunt de captiuitate babylonica licentiati a Dario et Artaxerxe ad hierm reedificandū et templū erant de tribu iuda: et esdras de tribu leuitica. Et Daniel etiā cuz sociis erant de tribu iuda: qui in captiuitate erant super prouincias primores ex administrationibus regni sub nabuchodonosor: et Balthasar et Dario. Sed quum esset ducatus seu principatus in tribu leuitica/vt tēpore machabeorum qui fuerunt de tribu leui: tamen aliquo modo potest dici nō defecisse de tribu iuda ducatus populi/ex quo ille due tribus regalis iuda/et sacerdotalis leui/adinuicem matrimonia contrahebant: vt patet in vxore aaron/et vxore ioiade sue summi sacerdotis: que erant de tribu iuda. Et sic ex linea saltem feminina erant duces de tribu iuda. Prim? autem ex descendentibus de machabeis qui sibi imposuit diadema et assumpsit dignitatem regiā fuit Alexander Jāneus: vt dictum est supra. A quo descendit hyrcanus vltimus rex de populo iudeorum. Sed ab eo sublato per Antigonum qui regnum sibi vsurpauerat postea: sed ab antonio securi percussus est: et regnum iudee ad herodem peruenit/quod sibi collatum fuerat rome a senatu ad instantiam et preces antonij et augusti octauiani: qui herodes fuit alienigena ex patre idumeo et matre de arabia: quo regnante natus est christus et impleta prophetia Jacob supra dicta. vnde Matth. ij. dicitur. Quum natus esset iesus in diebus herodis regis iudee ꝛc.

Herodium castrum.

Herodes declarat rex iudee.

Antigonus secuper cussus.

¶ De

De monarchia romanoꝝ: Romulo: Numa pompilio ⁊ cereris. ⁊ de bellis punicis/macedonis/socialib⁹ ⁊ ciuilibus. Capitulum.v.

POst monarchiam grecorū inchoatā in Alexandro magno: ⁊ post mortē eius diminutā ⁊ partitā in regna quatuor. Asie ⁊ egypti/macedonie: ⁊ syrie. Sequit quarta monarchia mundi que vltima credit: et est Romanoꝝ ſm viſiones Danielis. de ſtatua cuius tibie erāt ferree ⁊ pedes: miſti tñ terra. Et de quatuor animalibus exeūtibus ex mari. quorū v'timum beſtia diſſimilis alijs habēs dentes ferreos/cūcta cōminuens/⁊ pedibus ſuis cōculcās ⁊ ſignat ſm doctores imperiū romanorum quod inchoatū eſt ſub Julio ceſare q̄ fuit ante chriſti natiuitatē ⁊ permanſit vſq; in preſentē diē. M.ccclviij. vnde ⁊ diuturni⁹ ceteris. Nā q̄nis Conſtantinus tranſtulerit ſedē imperij/ab vrbe in Conſtantinopolim in grecia. Et poſtea ab Hadriano ⁊ Leone ſummis pōtificibus/a grecis tranſlatus ſit in Frācos: quorum primus fuit Carolus magnus. Et inde a Francis ſit tranſlatum in theutonicos: quorum primus Othor vſq; hodie apud eos perſeuerat: ſemper tñ dictus eſt ⁊ dicitur imperator romanorum. A ſuperioribus igitur inchoandum: vt habeatur initium: regni eius et modus varius regiminis. Regnum latinorum: vt ait Vincen. in ſpe. hiſto. lib. vij. c. ſ. ſublato primo rege eorum ortus habuit: qui fuit tpe aioth iudicis iſrael: ⁊ duravit vſq; ad annum octauum Darij hiſtaſpis qui annus fuit. lxxx. poſt tranſmigrationē babylonis: ⁊ decimus poſt reuerſionem a captiuitate i iudeam. Cucurrit tale regnum per annos octingentos octingenta nouem. Et habuit ſex reges latinos: quorū primus fuit Latinus. Quatuordecim reges albanos: quorū primꝰ fuit Aſcanius. Septem autē habuit reges Romanos: quorum primus fuit Romulus: qui ciuitatem Rome primus condidit/vbi ⁊ regnauit: a quo vrbs denominata eſt: ⁊ hoc tempore quo regnauit in iuda acham rex/vel ſm alios filius eius Ezechias. Ultimus autem horum ſeptem rex⁹ Romanorum fuit Tarquinius ſuperbus: quo expulſo per Brutum/propter adulterium perpetratum in lucretiam: deinde per conſules Romani ſuum dominiuꝫ gubernarūt qui erant temporales. i. per annum conſul aſſumptus curā reipublice adminiſtrabat ⁊ hic modus regiminis per. cccclxij. annos ſeruatus eſt: poſt quod Julius cеſar ſibi imperium ſolus vſurpauit. Ex his autē cōſulibus quorū tpe facta ſunt aliqua notabilia a romanis breuiter explicantur. Nā prio anno fuit Brutus qui abſtulit tyrannidē regū. De inde anno. xl. decēuiri conſtituti ſunt. Camillus autem conſul fuit anno. cxxxvſ. Quintilus dictator anno. clvij. Papyrius cōſul anno. clxxxvſ. M. Attilius. Regul⁹ anno ccliij. Publius Cornellus Scipio anno. ccxcij. Fabi⁹ dictator maxim⁹ anno. ccxcviij. Lucius emilius paulus ⁊ Terentius. Varro anno. ccxcix. Jouinus/⁊ marcellus anno. cccij. Claudius marc⁹: Liuius ſalinator anno. cccv. Scipio aphri canus. cccixſ. anno. Scipio aphrican⁹ iunior anno. cccixiij. poſtea Scipio naſica. Deinde poſthumi⁹ ⁊ marcellus Marius: ⁊ gneus fuerunt. Sylla anno. ccccxxij. Marc⁹ Tulli⁹ Licero: Pompeius ⁊ Craſius anno. cccclvij. Et tpe ſcipionū fuerūt bella punica. i. cōtra carthaginenſes. Tpe mari⁹: iurgurthinū. Tpe cicerōis catilinariū: vt refert magiſter Tho. anglicus in expoſitiōe quā fecit ſup decē p̄mos lib. de ciui. dei. ¶ In hiſtoria francorū legit q̄ tpe aioth/q̄ fuit ſecūd⁹ ex iudicibus iſrael: edificata eſt Troia a quodā dicto troie ⁊ ſtans centū octogintaquinq; annis tpe Labdon iudicis iſrael: capta ⁊ deſtructa eſt a grecis pprer adulterium ⁊ raptum Helene vxoris menelai grecia paride filio priami regis troianorū: Et tūc eneas q̄ tñ ipſam ciuitatē prodiderat Hūis conſanguineus priami eſſet: inde recedens venit cuz magna claſſe in italiā. Cui latinus rex dedit in vxorem vnicam filiā quā habebat vocatā Dauiniā. Rex latinus prius pmiſerat filiā ſuā lauiniā Turnorī q̄ nō ſeruauit promiſſum q̄m dedit eā enee aduenienti de troia in italiā: Mezentius rex hetruſcorū cū Turno rege Rutulorū mouit bellū cōtra Latinū. in primo congreſſu occiſus eſt rex latinus a turnorī etiā Palas gigas filij euandri regis q̄ venerat in adiutoriū latini ⁊ enee. In ſcō prelio occiſus eſt turn⁹ ab enea. In tertio occiſus eſt eneas/⁊ relatus in deum. Condidit aūt eneas ciuitatē quā vocauit Lauiniū: vbi regnauit. xij. annis: ⁊ filius eius Aſcani⁹. xxvij. Sed poſtea aſcanius edificauit aliam ciuitatē quā vocauit Albā prope romam: ⁊ lauinium dimiſit lauinie matri ſue vel nouerce ſm alios: ⁊ trāſlatū eſt regnū lauinienſe in albā vbi regnauit Aſcanius. Et durauit regnū iſtud albanorū vſq; ad temp⁹ Tullij hoſtilij tertij regis romanorum.

Imperium romanoꝝ pmāſit vſq; in p̄ſentez diem.

edificat troia.

§. I. Reſumendo igitur a primo

rege romano: hic fuit Romulus cui⁹ frater Remus fuit de quorū ortu ⁊ genere ſic ait Juſtin⁹ lib. xliij. Amulius fuit vltimus rex albanorū. hic fratrē ſuū maiorē natu Numitore remq; vocatū a regno expulit. Filiāq; ipſius numitoris vocatam Rheam vel ſm alios Iliā adimēdi partus gratia/in perpetuā virginitatē demerſit/dee veſte dedicās: ⁊ hoc egit ne ḡs vtroꝝ patris ex ea naſcerēt. Sed quū in luco matris clauſa maneret: geminos eſt enixa: incertū vtrū ex ſtupro an ex marte. Quāuis aūt Juſtin⁹ ſic loquat: ſm opiniones illius tēporis hoc exprimit. Nā ⁊ ſtupro creditur: vel ſaltez ex demone incubo. Hos genitos amulius exponi iuſſit vt morerent: ⁊ puellā vinculis onerat: ex quorū iniuria deceſſit. Sed ſm alios in punitionē inceſtus viua deſoſſa fuit. Dea aūt veſta dicebat dea telluris quaſi vi ſtans: q; terra in eternū vi ſtat ſua. Et ipſa eadē dicebat dea ignis: quia ignis inuenit in terra. Et q; de igne nil naſcitur: ideō dicebatur virgo/dea veſta: q; virgo nō generat: ⁊ ſibi dedicate tenebant ad ſeruandā virginitatē. Et hoc numen non effigiabatur: ſcz in ſtatua: vt alia idola: q; ignis non pōt effigiari ſed conſeruabat ignis cōtinue in tēplo ei⁹: quē aliqua ex illis virginibus lignis appoſitis nutriebat. Et q; ſemel fuit extinctus p̄go illa q̄ cuſtodiebat fuit p̄buſta. Expoſitos aūt paruulos Romulū ⁊ Remū lupa aluit. Sed hos fauſtulus paſtor armenti regij iuxta ripā tyberis inueniens ad Acā Larentiā: vt ait Helinād⁹ vxorē ſuā detulit. Que ppter pulchritudinē ⁊ rapacitatē corporis luxurioſi lupa a vicinis appellabat. vnde ad noſtrā vſq; memoriā celule meretricū lupanaria dicūtur. Hi autē romulus ⁊ Remus adulti facti quū latrones a rapina pecorum ſubmouerent: Rem⁹ a latronibus captus Numitori tanq; latro offertur quem quum conſpiceret: repente Fauſtulus cum Romulo ſuperuenit: factaq; conſpiratione Amulij occidunt. Numitorē reſtituentes in regno. Dicuntur aūt Romulus ⁊ Remus ſi Lupanaria q̄ reo dicantur.
lij martis: q; fuerunt bellicoſi vel q; in templo martis geniti: non tamen ex eo/ſed ex ſtupro. Et vt ex chronicis habetur: temporibus Achaz regis iuda a gemellis Romulo ſcilicet ⁊ Remo Roma in monte auentino conditur. Et anno ab vrbe condita tertio Remus a Fabio duce romuli raſtro paſtorali occiditur: vt a quibuſdā dicit: procuratione Romuli/vt ſolus regnaret: vnde ſolus in regnum ſublimatur. Hiero. Roma ſimul duos reges habere non potuit: et parricidio dedicat. vij. q. ſ. in auibus. Eodem tēpore fertur Sibyllam erythream claruiſſe ſm Aug. de ciui. dei. cui⁹ dicuntur eſſe verſus. Judicij ſignum tellus ſudore madeſcet ꝛc. q̄ multa predixit de chriſto. Fuit ergo condita roma ſi hoc fuit tēpore Ezechie anno quarte etatis: cccxxxvi: Et ab initio mundi ter milleſimo. ccxxiij. ſm computationē Hiero. Sed ſm. ixx. ⁊ Bedaz que cōmunius tenētur quater milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo ſeptimo. Si autē anno achaz condita fuit ſm alios: modicum autem fuit: q; Achaz pater fuit Ezechie. A captiuitate autem ſeu exterminio troie anno. ccccv. ſm Euſeb. in chroni. nati ſunt prefati Romulus ⁊ Remus. Poſtq; autē romulus muros ampliſſime ciuitatis conſtruxit: nec ſufficerent qui cū eo erāt ad implendum eam: conſtruxit templum quod dicebatur Aſilum: promittens impunitatem omni fugienti ad ipſum: vt ſcribit Titus liuius in libro primo de origine vrbis: propter quod congregata eſt maxima multitudo latronum et fugitiuorum intra vrbem. Videns autē Romulus q; vrores nō habebant: nec ſine vxoribus poſſet ciuitas diu ſtare: miſit ad vicinas ciuitates poſtulans eis dari filias earū in vxores. Sed ſtatiz in principio fuit ciuitas romuli odioſa. Timebant enim illam multitudinem taliū virorum. ſ. latronum: ⁊ cōemptui habebant romulus ⁊ ſui: q; paſtores pauperes erant. Igitur vicini mandauerunt romulo ⁊' ſocijs q̄ ſicut aperuerant aſyllū viris volentibus ad ſe confugere: ita aperirent ⁊ mulieribus: ⁊ ſic vxores acciperent: q; filias ſuas eis dare nolebāt. Romulus autem hec audiēs/diſſimulato animo quaſi negocium iſtud mentem ſuam nō tangeret: cenſuit deo cōſo. i. conſiliorū ludos circenſes celebrandos: ⁊ p̄curauit diuulgari/vt multi vicinorū confluerent ad ſpectaculum iſtud. Inſtantibus autem hmōi ludis ordinauit romulus vt de ſabina que erat ciuitas prope romam: quū venirent mulieres ad ſpectandos ludos: quilibet ſibi raperet vxorē quā vellet: q̄ ⁊ factum eſt. Poſtmodum vero cū patribus illarū puellarum qui volebant iniuriam ſuā vlciſci: ⁊ filias ſuas reaſſumere: romulus cuz ſuis bella geſſerunt. Sed parentes earū ſtatim poſt raptū filiarum ſuarū cū ſordida veſte lachrymantes: circūibant ciuitates vicinas: querelis ſuis de iniuria eis facta cōcitantes cōtra romanos. Et q̄uis maior pars raptarū eſſent de ſa-
Roma cōdit in monte auētino
De ſibilla erythrea.
ludi circenſes.

binis: erãt tamẽ ⁊ alie aliarũ ciuitatuz vicinaz ⁊ ꝓmo hac de causa mori Leninẽses magnũ impetũ fecerũt in agros romanos/eos deuastando. Sed dispersos ꝑ agros romul⁹ cum suis deuicit: ducẽ eorum Acronẽ occidit ⁊ ciuitatẽ ipsorum cepit. Postea crustumini bellum inferẽtes romanis victi sunt. Nouissime bellũ grauius a sabinis/romanis illatũ est ⁊ primo cõgressu arcẽ capitolij capiunt. Nã quum filia Spurij Tarpeij qui preerat arci capitolij: egressa esset ad hauriendã aquã: Titus Latius princeps sabinorum occurrẽs cum suis: ꝓmisit puelle dona: si sabinos in arcem introduceret. q̃ ingressi nõ ꝓpendentibus romanis/interfecta puella occuparunt arcẽ: ⁊ postera die cũ romanis ꝓgrediunt. Hostium Hostiliũ ducẽ exercit⁹ romanoz occidũt: ⁊ exercitũ romanoz vsq̃ ad portã palatij veterem fugant. Sed romulus cũ suis fecit votũ ioui de cõstruendo ei templo: vt suus exercitus a fuga desisteret: ⁊ ad resistendu se firmaret. Qõ faciens/exercitus romuli cepit fortiter dimicando contra sabinos esse superior. Tunc sabine mulieres que rapte fuerant: sparsis crinibus ⁊ scissis vestibus inter acies ipsas ⁊ tela volantia medias se ingerunt: ex vna parte rogando parẽtes: ex alia viros: ne sanguine nefando soceri ⁊ generi se respergerent. Sicq̃ mouent alios vtroq̃. Qui facto silentio duces federa cõponũt: ⁊ vnã ciuitatem ex duab⁹ faciũt. ⁊ imperiũ romã omne conferũt. ⁊ sabinos quirites nũcupari volũt. De morte romuli sic narrat Titus liuius. Quũ apud capree paludẽ recenseret exercitũ: subito orta est ingens tẽpestas cum tonitruoz: romul⁹ de ipso nymbo coopert⁹ sublat⁹ est a cõspectu cõcionis nec postea visus est: ꝓpter qõ a multitudine dicebat vel credebat in deũ translat⁹. Aliqui tñ dixerũt eũ fuisse tũc patrib⁹ odiosum/⁊ ab eis discerptũ. Sed opinionẽ ei⁹ de ipsius deificatione cõfirmauit quidã noie Julius Proculus: asserens sibi romulũ apparuisse in via/⁊ iam deũ factũ multa mandasse: Et sic habit⁹ est ꝑ deo romulus a romanis: ⁊ dictus Quirinus ab hasta quam consueuerat portare. Nam quiris lingua sabina idẽ est qõ hasta. ⁊ ꝑ maximo deo eum habebãt post ioue. Ecce quales dij romanoz gentiliũ. Jupiter quẽ dicebant summũ deũ q̃ fuit sceleratissimus homo: qui expulit pat rẽ saturnũ a regno/vt ipse regnaret' in creta: constuprator virginum/adulter/⁊ sodomita: vt dicit de ganimede. Romulus fratricida/princeps latronum/finitimi infestus/⁊ raptor sabinarum.

Leninẽses. Crustumini. Sabini

Moꝛs romuli.

§. II. Post mortẽ Romuli vt dicit Titus liuius lib. ſ. de origine vrbis / patres concedente eis ꝓpo q̃ ipsi eligere possent successorẽ romuli. Numam pomilĩ: cuius nõ esset de romanis/sed de sabinis: ꝓpter magnã famã ei⁹ de iustitia ⁊ religione elegerunt in regem suũ. Videns aũt numa sic electus sine legib⁹ regnum stare nõ posse: ⁊ qz circa leges dandas insistere non valeret nisi pax esset in vrbe: statim in principio regni sui fecit in circuitu pacẽ: quã ⁊ habuit toto tpe regiminis sui. ſ. xliij. annis. Licet Eutropius dicat. xlſ. annis. Facta aũt pace cõstituit templũ deo Ianoꝛ: cuius claudio significaret pacẽ/⁊ quasi pax inclusa maneret apud rõanos: rei⁹ aũt apertio significaret bellũ: q̃si vt oẽs milites q̃ ad bellũ exirẽt: incolumes reperirent̃ in eo reuertẽtes de plio. Quo facto tot⁹ vacabat legibus cõdẽdis ⁊ sacris instituẽdis ⁊ ordinandis. ſ. aliquos deos in ciuitate instituẽs colẽdos esse: tradẽs modũ colendi eos: ⁊ circa cerimonias ⁊ hmõi sacra occupauit maiorez partẽ vite sue. Eo mortuo Tullus Hostilius q̃ ei successit in regno/statim aperiri fecit templũ Jani: ⁊ bella agens tot⁹ bellicis reb⁹ dedit⁹ fuit. Ab illo ergo tpe nume vsq̃ ad octauianũ augustũ/sub quo nat⁹ est christ⁹: ttm fuit semel clausum templũ iani. ſ. post primũ bellũ punicũ: sub Manilio cõsule. Tpe vero Octauiani vrbe q̃escente a bellis/postq̃ ab eo victus est Antonius: iterũ clausum fuit: ⁊ per cõsequẽs a tẽpore nume vsq̃ ad tpa octauiani nõ habuerunt romani pacẽ/nisi vno anno: nec ante numã habuerunt: qz romulus cõtinuo bella gessit. De ipso aũt Jano cui numa templũ fecit: sciẽdum q̃ ipse regnabat in monte janiculo qui mõs est intra vrbẽ ꝑ parte ⁊ in partib⁹ vicinis: eo tẽpore quo saturnus expulsus a filio suo Joue: venit de creta in partes illas. Et qz saturn⁹ docuit vineas colere ⁊ ciuiliter viuere ideo recepi⁹ a Jano in socium regni. Jano vero mortuo ⁊ deificato ſm opinionẽ illoꝛũ/attribuebãt ei potestatẽ omnia claudẽdi ⁊ aperiẽdi. Et ideo numa cõstituit sibi templum: qõ voluit ꝑ diuersis tpib⁹ claudi ⁊ aperiri: vt dictũ est. De legibus institutis ab eo dicit Jsido. dist. viij. c. moyses. Numa põpili⁹ q̃ romulo successit in regno: primus romanis leges instituit. ⁊ di. ſ. ius q̃ritũ &c. Jus q̃ritũ &c lex romanoz: qz solũ q̃rites. i. romani illis legib⁹ vtunt. Ubi dicit glo. q̃ romani ibi dicunt̃ oẽs subditi romano imperio. Unde et alio mõ dicunt̃ leges ꝑiales. Et quot sint genera illarũ legũ seu nolã/ꝑ totum. di. ij. ibi declaratur. Addidit ⁊ iste numa duos mẽses ad annũ. ſ. ianuariũ ⁊ februariũ: qz prius anno diuidebãt in decẽ mẽses. De numa põpilio dicit' Aug. de ciui. dei. lib. viij. c. pe. ⁊ allegat Varronẽ q̃ quũ q̃dã bubulcus agrũ iuxta ianiculũ vbi erat sepulchrũ Numet: araret: sub terra effosa arcã reperit: in qua erãt libri septẽ: in q̃b⁹ ꝓtinebant instituta sacroꝛ edita a dicto numa põpiliozq̃ instituta fuerãt ab eo/diabolo instigãte. Nã ipe numa/ait augustinus: Hydromantiã facere cõpulsus est: vt in aqua videret imagines deoꝛ: vel poti⁹ ludificatiões demonum/a q̃bus audiret q̃d in sacris constitueret ⁊ obseruare deberet. Qõ gen⁹ diuinatiõis idẽ Varro a plis dicit allatum: quo ⁊ ipm numã ⁊ postea pythagoꝛã philosophũ vsum fuisse cõmemorat. Ubi adhibito sanguine humano et inferos plebet suscitari. Quũ ãt dicti libri inuẽti fuissẽt ꝓtati Luci⁹ Petilius pretoꝛ de authoꝛitate senatus fecit incẽdi publice. Jõ ãt numa occultos hre voluit/qz noxios putauit hoib⁹. Jdeo autẽ senat⁹ incẽdi fecit: qz doctrina eoꝛ videbat̃ retrahere a religione ⁊ cultura deoꝛum. dicit Valerius.

Numa addidit anno ia nuariuz ⁊ februa rium.

§. III. Tertius rex romanoꝛum dictus est Tullus Hostiliꝰ. Hic dedit⁹ fuit bellicis reb⁹: Ui ⁊ rẽplũ Jani aperiri fecit: ⁊ pacẽ fastidiẽs occasiões belloꝛ quesiuit. Incipiẽs ab Alba q̃ fuerat quasi mater rome: qz Romulus edificatoꝛ rome descẽdit a regnãtib⁹ in Alba ꝑ matrẽ. Et he due ciuitates. ſ. alba ⁊ roma erant satis amice adinuicẽ/vsq̃ ad istũ Tullũ regẽ romanoꝛum tertiuz. Hic aut̃ ꝓuocauit albanos multotiẽs ad bellũ. Jãq̃ certatib⁹ adiuuicẽ cui⁹ istaꝛ duarũ ciuitatũ deberet esse imperiũ vt narrat Titus liui⁹ li. ſ. quũ quadã vice ꝓducti essent exercitus vtriusq̃ ciuitatis ad pugnandum: cõuenerunt duces exercituũ in hãc sniam ad vitãdum occisionẽ plurimoꝛ: vt tres germani de exercitu romanoꝛ fortes virib⁹ in armis strenuis: q̃ dicti sunt Hoꝛatij: bellarẽt cum alijs tribus germanis de exercitu albanoꝛ q̃ dicti sunt Curiatij: ⁊ ipsi non imparis virtutis: ⁊ ceteris q̃escentib⁹ ex his quoꝛ esset victoꝛia illi⁹ gẽtis esset imperiũ. Bellantib⁹ ergo adinuicez Hoꝛatijs trib⁹ cum totidẽ illis Curiatijs duo ex Hoꝛatijs interfecti sunt: tertio superstite: ex curiatijs null⁹ occisus est: sed oẽs tres graui̇ter vulnerati: Qui san⁹ remãserat ex Hoꝛatijs: cogitãs se simul trib⁹ nõ posse resistere: fugam si mulauit. vt tres illos ipsum insequi tentãtes abinuicem se separarent. Quib⁹ abinuicẽ remotis: se vertit ad insequẽtes: Et primũ q̃ sibi magis appꝛopinquaret cũ eo congrediens eum occidit. Deinde alĩz supueniẽtẽ/⁊ demuz tertiũ. Qui bus interfectis reuertit̃ ad suos cũ ingẽti letitia romanorum: ⁊ sic imperiũ adiudicatũ est romanis. Quum aũt Horatius ille intraret romã victoꝛiosus cũ spoliis illoꝛ triuz curiatioꝛ quos occiderat: germania ei⁹ Hoꝛatij vidẽs/spolia vni⁹ illoꝛ curiatioꝛ/cui iã erat desponsata: ſ. nõduz tra ducta: ꝑpiens mortẽ spõsi/fleuit ex affectu ad eum. q̃ ira egre tulit dict⁹ Hoꝛati⁹ q̃ eã occidit: tin hoc nimiã crudelitatẽ exercẽs. Displicuit aũt albanis q̃ Metius suffecti⁹ duꝛ exercit⁹ eoꝛ posuisset victoriã pugne in cõflictu triũ: vnde imperiũ romanis aduenerat. Qui vt ipsos albanos sibi conciliaret ⁊ eis placeret/cernẽs ipsos nõ sufficere ad vincẽdum rõanos palã: ꝓ romanos cõcitat alios ppl̃os vicinos. ſ. Fidenates ⁊ Ueios ꝓ rõanos: in prelium: ⁊ se ⁊ suos pditioni seruat. Nã quũ rex romanoꝛ Tullus ptra predictos pugnatur⁹ fecũ duceret Albanos/⁊ Metium, eoꝛuz ducem: cõfidens de eis vt adiuuarẽt̃ in cõgressu pugne: meti⁹ cũ albanis nullam deserit: ⁊ ppe in montẽ cõscendit: vt fortunã bellãtium posset intueri: ⁊ eo se cõferret qui fortunã cernere ꝓualeret. Qõ tull⁹ cõperiẽs/clamauit in exercitu suo nõ esse de recessu albanoꝛ aliqualr trepidandum: quia iussu suo recesserãt: vt hostes a tergo inuaderent. Uicit autẽ Tullus cum romanis/populos illos cõtra se venientes: ⁊ post victoriã Metiũ ducẽ albanoꝛũ captum in duas partes distrahi fecit: ⁊ ciuitatẽ albanoꝛum quoad muros ⁊ domos funditus euertit: ⁊ ciues albanos inde romã ad habitandũ trasire coegit in mõtẽ celiũ/q̃ vbi adiacet: et sic de albanis romã adauxit: que alba ciuitas steterat. cccc. annis ſm Titum liuiũ. De isto etiã narrat Titus liui⁹ inualescẽte peste rome/ipse longũ morbũ incurrit: ⁊ extũc dimisso aio ferocí ad bella: ad sacra deoꝛũ animũ dedit. Et quum quedã occulta solẽna sacrificia ioui faceret ⁊ non rite: ipse cũ domo sua fulmine percussus est ⁊ consumptus.

Tertius rex romanoꝛum

De tullo hostilio

Moꝛs romuli.

De hoc Numa põpilio vid⁹ plutarchũ de vita numi põpilij,

Tulliuſ hoſtiliꝰ

§. IIII. Quartus rex romanoꝛũ vt narrat Titus liuius in primo lib. prime decadis dicitur Ancus martiꝰ Nume põpilij ex filia nepos. de quo nõdum legi q̃d egerit: niſi qõ fuꝛ mare sextodecio miliario ab vrbe ciuitatem

Quartus rex romanoꝛũ

De ancio martio.

Erãsla tio alba nozũ in vrbẽ romanã.

be ciuitatē Ostiā cōdidit:vt ꝺr in chronica martinianaꝫet primū pontē sublicīū trās tyberim inter montē auētinū ⁊ ianiculū fieri fecit. Fuit aūt tpe Josie regis Judaꝫ ⁊ regnauit annis.xxxv. Ab ostia ꝺr eps ostiēsis cardinalis ꝙ cōsecrat papā:nūc aūt est tota ostia destructa est cū portu suo. Jtē nota ꝙ Tarquini⁹ prīscus ꝙ erat aduena:romam aduenīēs tātā gratiā inuenit apꝺ ipm Ancū martiū quartum regē romanoꝝ:ꝙ moriēs fact⁹ ē tutor ab eo filioꝝ ei⁹. Mortuo aūt dicto Anco martio rege:quū ciues romani congregati essent vt sibi ꝓuiderēt de futuro rege:tarq̄ni⁹ ꝓfat⁹ ꝙ tutor filioꝝ Anci erat:misit eos venatū/⁊ eis absentib⁹ petiuit regnū a romanis:⁊ obtinuit. Qui lꝫ postea in regno multa strenue gessisset.tū filij anci ꝓpter iniuriā sibi factā in adeptiōe regni:qꝫ etiā nullū eoꝝ sibi substituerat:lꝫ quē dā seruū tullū cui filiā suā desponsauerat:ꝓspirāt cōtra ipsum:⁊ duos pastores assuetos ferramētis agrestibus diuicare/ad hoc delegerūt:vt eū interficerēt. Qui ex ꝓdicto interfecerūt:alter eleuata securi regē in capite ꝓcussit/⁊ occiditꝫ ⁊ sic tarquini⁹ prisc⁹ q̄nt⁹ rex romanoꝝ vitā finiuit. Cui successit seruꝰ tulli⁹ Tullij ⁊ Ocrisie filꝰ sextus rex romanoꝝ. Hic fecit fossas circa muros vrbis:⁊ primꝰ fuit ꝙ ordinauit censum tolli a populo:qđ prius ignorabatur. Hic filias suas dedit vxores/ Maiori Tullia Lucio Tarquinio. Minori vero Tullia Arūti Tarq̄nio. Quorū Lucius post eū fuit.vij.rex:⁊ dict⁹ fuit Tarq̄ni⁹ superbus. hic tarquinius stimulat⁹ malicia minoris Tullie vxoris sue/filie seruij Tullij ꝙ mite Arūtis ingeniū fastidiēs:Lucio ferociori nupserat:vt narrat Titus liui⁹ li.ſ.appetijt regnū. Uū et ℨ tullū regē primo patrib⁹ inuect⁹ est:postmodum in foro cōcionādo ad populū idē fecit. Et stipat⁹ armatorū multitudine/in regia se collocās iussit patres citari ad regē tarq̄niū ꝓ ꝓconē. Tullius hoc audito mox accurrēs tarq̄nū de hoc increpare cepit:ꝙ per gradus statim deiectus quū lesus grauiter domū suā peteret:in via ꝓ missos a tarq̄nto occisus est. Sup cui⁹ corꝑ Tullia minor filia suā:festinās vt nouū regē sālutaret virū suū:currū suū traduci fecit. Sicꝫ tarquini⁹ superbus regnū romanoꝝ vsurpauit. Qui postea volscos ⁊ gabinos/ppl'os fcz rome vicinos domuit. Postea tēplū ioui i mōte vrbis ꝙ pri⁹ dict⁹ est Saturni:qz saturn⁹ illū inhabitauit:postea dict⁹ est mōs tarpeius edificauit. Et quum foderet eius fundamentū:reperit est sub terra caput hois cum facie integrata quo mons ille deinde dict⁹ est mons capitolij:⁊ tēplū illud capitoliuꝫ vocatū est:⁊ opus illō valde sumptuosum fuit/adeo �means Titū liuiū ꝙ magnificētia romanoꝝ ꝙ fuit tpe Augusti qui totī orbi dñabaꝫ vix potuit aliꝙd equale illi facere. A. gelli⁹ li.ſ. narrat ꝙ an⁹ ꝙdā incognita ad tarq̄niū superbū regem adijt/nouē libros ferens:quos ista dicebat diuina oracula eosꝫ dicebat vēdere velle. Sed quū iudicio regis precium excessiuū peteret:ab ipso irrisa est. Tūc illa corā rege igne facto tres ex illis combussit libros:interrogās si rex sex libros residuos equali ꝓcio vellet emere. Qui respōdit anū illā delirā ꝙ statim tres alios cōbussit:interrogans regem de trib⁹ residuis sicut de sex fecerat:ꝙ mulieris vidēs constātiā tres libros emit nō minori ꝓcio ꝙ ꝓ oīb⁹ petitū fuit. Mulier aūt illa postmodū a rege oīsgressa nusq̄ cōparuit. Libri ꝝo tres illi i sacratio cōditi sibyllini appellati sūt. Et ad eos quasi ad oraculum.xv.viri adeunt:quū dij immortales cōsulēdi sunt publice. hec. A. gellius. Jsido. in li. ety. alit er dicit.ſ.ꝙ sibylla cumea sic dicta a cumis ciuitate cāpanie:attulit nō tarq̄nio superbo:tarquinio ꝓfisco ꝙnto regi romanoꝝ nouē libros in q̄bus erāt decreta romanoꝝ. Si fuit vt di. A. gelli⁹ videt illa mulier fuisse diabol⁹ in forma mulieris. Hic rex septim⁹ tarq̄ni⁹ superb⁹ fuit expulsus a regno/ꝓpter adulteriū ꝓpetratū a filio ei⁹ in Lucretiā. Cui⁹ hystoriā ponit diffuse Tit⁹ li.ſ. Dicit em̄ ꝙ quū maritus Lucretie nobilissime roman⁹ vocat⁹ Tarq̄ni⁹ Collatinus ⁊ in obsidiōe ardee ciuitatis rutulorū eēt:⁊ cenaret cū filio tarquinio filio tarq̄nij superbi vltimi regis ⁊ cū aliis iuuenib⁹ regijs:tort⁹ est sermo iter eos de vxorib⁹ suis:Lepitꝙ vnusq̄sq; suā laudare/⁊ eā aliis ꝓferre. Tūc ait marit⁹ Lucretie. Nō est opus ꝝbis. Nā ꝝitas facto sciri pōt. Ascēdāmus igitur eqs vt suas vxores visitarēt ex inopinato:vt scirēt qđ vnaquecꝫ ageret:veniunt in principio noctis romā hi quorum vxores erant rome:⁊ subito domos suas ingressi cū sodalibus suis:repererūt vxores suas luxu ⁊ conuiuijs occupatas. Postmodū vlterius procedētes in collatiā in oppidum prope romā/a quo maritus lucrecie dictus est collatin⁹:subito domū collatini tarq̄nij ītrauerūt ⁊ inueneruntꝙ Lucretiā cū ancillis suis lanificijs occupgtā. Laus igitur vxorum apud lucretiā remāsit.ſ. de honestate. Sext⁹ ꝝo Tarq̄nius filij tarq̄nij regis amore ei⁹ subito capt⁹:deliberauit qđ ei⁹ copiā habere posset. Paucis igiꝫ diebꝰ interiectis:ignorante collatino/cū vno comite dict⁹ tarq̄ni⁹ filij tarq̄nij regis ad domū Lucretie venit/quē honorifice post susceptuꝫ post cenā ad lectū deduci fecit. Sed ipse nocte cū cīctis dormiētib⁹ ad lectū Lucretie clā accessit:⁊ ferrū manu tenēs ea excitata:assensum in eū precib⁹ exegit:cōminans si non preberet assensum/eam occideret:et vnū ex seruis occisum iurta eam poneret:sicꝫ diuulgaret/ꝙ ꝓpter adulteriū qđ cōmisisset cū seruo eā occidisset:propter qđ timens illa magis infamiā ꝙ mortē illi acq̄euit. Post recessum aūt tarq̄nij misit ilico lucretia ꝓ collatino viro suo:⁊ ꝓ Sp. lucretio patre. Quib⁹ veniētib⁹ exponens casum q̄ ꝓtigerat/gladio quē subt⁹ habebat seipsam occidit a suis exacta fide cōtra dictū tarquiniū de iniuria. Reprehēdit Augustin⁹ Lucretiā de adulterio ⁊ de homicidio:vt ptz in li.ſ. de ciui. dei c.xix. diffuse.⁊.xxvij.q.v. ita ne. Propter istud autez scelus Tarquiniꝰ/ablatū fuit nomē regiū seu dignitas regalis ab vrbe. Quo facto:consanguinei et amici Lucretie corꝑ⁹ ei⁹ romam detulerunt:vt magis populum cōtra regē incitarēt. Erat aūt tūc Tarquinius rex extra vrbē cum exercitu in obsidione ciuitatis ardee:cui redeūti in ciuitatē ingredi volenti clauserūt portas/intra eum recipere recusantes tum ꝓpter factū Lucretie:tum etiā ꝓpter superbiam suam ⁊ tyrannidē:qui postea quū diu romanos inquietasset spe recuperandi regnū:adiutus exercitu porsene regis clusini:tandē desperans intentū assecꝫ apud tusculū consenuit:⁊ ibi vitā finiuit. Et tūc (vt refert Tulli⁹ de amicitia) dixisse ferē ꝓmū cognouisse quos fidos habuisset amicos/⁊ quos infidos:quū neutris gratiā referre posset. Et sic regnatū est sub regibus septē. annis.ccxliij. ℈m Augu. Eutropiū et Titū liuiū:⁊ toto illo tpe regū nō obtinuit roma territoriū vltra.xv. vel.xx. miliaria ℈m Eutropium.

§.V. Creati igitur primi tunc

sunt duo cōsules.ſ.L. Junius Brutus ⁊ Tarq̄ni⁹ collatin⁹ maritus lucretie. Quū aūt Brutus cōperisset filios suos ⁊ alios ꝓsanguineos suos tractare secrete de reductiōe tarq̄nij regis expulsi in vrbē:detecta cōiuratiōe. Brutus filios suos ⁊ alios conscios factiōis occidi publice per sententiā fecit. de quo facto Virgi. ait. Uicit amor patrie:laudumq; immēsa cupido. vt refert Tit⁹ liui⁹. hi duo filij bruti Titus ⁊ Tiberius:⁊ duo cognati.i. fratres vxoris sue Marcus ⁊ Mālius Bellius/cū pluribus alijs adolescentibus cū Tarquinus superbus regnaret:soliti erāt cum filijs Tarquinij regis luxuriosam vitam agere ⁊ dissolutam. Unde post expulsionem eius grauiter ferebant:multum et ablatum de pristina libertate ad malū:legesq; dicebāt rem surdam ⁊ inexorabilē esse:salubriorem melioremq; inopi ꝙ potēti. Nihilq; iuramenti vel venie habere si modus excesseris. Jsta ergo tractātes cū his quos Tarq̄nius ad vrbē ꝓ reb⁹ suis repetēdis miserat:fere ꝑduxerāt tractatū ad effectū de reditu regis Tarquinij:nisi per Uindiciū seruū qui eos tractātes audierat/detecti fuissent. Quo facto:ꝑditione apta Brutus in sui presentia ⁊ sententia filios ⁊ cognatos virgis prius publice cesos/fecit decapitari:nullius doloris signū ostēdēs. Et vt dicit Ualer⁹/exuit patrē:vt se ꝙsulē exhiberet. Et hoc anno primo sui cōsulatus.ſ. ducentesimo q̄dragesimoquarto ab vrbe cōdita. Qui postea in bello qđ Tarquini⁹ mouit cōtra eū ex hoc irat⁹:⁊ quū fortiter dimicaret contra Aruntem filiū Tarquinij regis:mutuis vulneribus ceciderunt mortui. Cui Bruto succedit in cōsulatu:spuri⁹ Lucreti⁹ pater Lucretie oppresse a Tarquinij filio:sed intra annū morbo periit. Ita aūt fuit exosum romanis nomē regium:⁊ collatinū consulē/etsi fideliter pro patria laborantē/⁊ ꝙ a tyrānide regia ciuitatē liberauerat/eo ꝙ Tarquinij nomē haberet:⁊ a consulatu ⁊ ciuitate ingratissima eiecerint. Dignitas aūt cōsulat⁹ de nouo assumpta per annū integrū ⁊ nō vltra prendebatur. Et vt dicit Eutropius ideo dignitas seu officiū cōsulatus annuū erat:ne per diuturnitatē potestatis insolentiores redderentur. Jdeo duo creati sunt:vt si vn⁹ malus esse voluisset:alter habēs potestatem simlē impediret ⁊ coerceret. Nō aūt habebant absolutā potestatē:nā coercere ⁊ in vincula ponere valebant ciues romanos:nō aūt occidere sine iussu ppli:⁊ ab eis appellabatur. Postea augmētato dominio:institūta est alia dignitas maioris potestatis/q̄ dicta ē dictatura:⁊ durabat p sex mēses:⁊ poterat ad mortē iudicare:⁊ ab ea nō appellabaꝫ:nō tū durabat cōtinua vt cōsulat⁹/sz raro:⁊ i magnis necessitatib⁹. Idē Titus liui⁹. Fuit aūt causa expulsionis collatini ab vrbe socius in cōsulatu.ſ. Brut⁹. Nā vt narrat Tit⁹ liuius quū brut⁹ cōuocasset plebē ad ꝓcionē:reduxit eis ad memoriā quō iurassent se nō relicturos aliquē in ci-

Josias rex iuda

tarq̄ni⁹ prisc⁹ occidit.

tarq̄ni⁹ superbus rex Romanoꝝ

libri oblati ei a vetula q̄ dicuntur sibyllini.

Consulatus dignitas ꝙnto tēpore durabat.

dictatura reimitiū

uitate nec aliquē regnare passuros vñ periculū esse posset libertati. Et addidit ꝙ nō credebat ppl'm romanū solitam libertatē recuparetur regiū gen⁹ et regiū nomē/scz Tarquinij collatin⁹ nō solū i ciuitate sz etiā in imperio essent ideſt in ꝓsulatu. Quo modo egit vt collatinus Tarquinius nō solū ꝓsulatu cederet ītra annū/sed etiā ciuitatē exiret collecto ⁊ asportato secū patrimonio. Ubi notandū ꝙ quū Salustius multū cōmēdet rēpublicā romanoꝝ tpe prioꝝ cōsulū: dicēs in catilinario/ꝙ ius bonūꝙ nō legib⁹: magis autē natura apō eos vigebat. Et Aug. ij. de ciui. dei. c. xvij. ⁊ sequēti. ostēdit ꝙ multa exēpla hoc non esse verū: qz nec tpe regū nec cōsulū seruabant ius naturale et e', atē: quū multa inique egerint: vt ꝛ sabinos in raptu puellarū: ꝓtra collatinū tarquiniū: ꝛ Marcū camillū in expulsione deꝝbe hui⁹ Camilli hystoriā ponit Tit⁹ liuius. Nā quū ciuitas veioꝝ potētissima ꝓpe romā ad vigīti miliaria obsessa eēt a romanis ꝙ decē annos: ⁊ in ea obsidione romani ꝛ veiētes sepissime malo euētu pugnassent: tandē prędict⁹ Marcus camill⁹ consul fact⁹ ⁊ illuc ꝛ eos direct⁹: facta via subterranea vsq; ad arcē ciuitatis: ⁊ p illā militib⁹ missis/duz ciues circa defensionē murorꝝ ꝗbus fiebat insultus eo tpe occupauē/et arcē vacuā relinquūt: capitur primo arx ipsa: deinde ciuitas. Posteaꝙ oꝝ: Camillus in diuisione prędę offenderat plebē: vocat⁹ est ad iudiciuz plebis: et vt refert Ualerius l. v. a lucio a pulēio tribuno plebis tacꝫ specialoꝝ rei publice veiētane prędę reus duris sentētijs in exilium est missus: et quidē eo tēpore quo optimo iuuene filio spoliatus solatijs magnis potius leniendus ꝙ exacerbandus erat. At tribuni plebis abesse erario querebantur v. milia eris tantiꝙ pena finita est. Tit⁹ liuius dicit ꝙ de condemnatione sua certus sponte in ardeaz ciuitatē abijt in exiliū: ⁊ absens cōdēnatus est in decē milib⁹ eris: ⁊ sic maxima ingratitudine vsi sunt in eū. Quē tū tertio anno sequēti quū capitoliū obsideret a gallis: romani necessitate ducti reuocauerunt ad vrbē/⁊ dictatorē creauerūt. Que dignitas dictature erat maioꝝ consulatu. Nā et super consules erat ꝙ tū non cōtinua erat/sed certis tēporibus. Qui camillus mox cū exercitu supueniēs/gallis pecuniā numerantib⁹ qua se romani a gallis redemerant: nō solum obsidionē soluit sz gallos vicit: ⁊ postea fere totaliter deleuit. Hec aūt gesta sunt ab vrbe cōdita anno trecentesimo sexagesimo quinto. Unde et post expulsionē regum anno centesimo vicesimo secūdo. Et eodē anno idem camillus ciuitatem Uolscoꝝ que per septuaginta annos bellū gesserat: ⁊ Equoꝝ vrbem et Sutrinoꝝ occupauit. Et circa idē tempus Quintius Cincinnat⁹ intra. xx. dies ꝓneneste ciuitatē cum octo ciuitatibus in deditionem accepit.

Marc⁹ camill⁹

§. VI. Quū autez Tarquinius

superb⁹ expulsus fuit a regno vrbis/vt testat Tit⁹ liui⁹ lib. ij. cōtulit se ad Porsenā regē Clusine ciuitatis famosissimū virum ⁊ potentē: aurilliū ab eo exposcēs. Qui porsena cum valido exercitu suo et tuscoꝝ ad vrbē veniēs/diuturna ⁊ grauissima obsidione afflixit romanos. Tunc Muti⁹ sceuola licētiā a senatu petijt: vt castra porsene adire valeret. Qua obtēta vsq; ad sedē regiā porsene pueniꝝ vbi scribā assidentē occidit. Lōprehēsus aūt et ad regis tribunal ductus: fassus est ciuē se esse romanū: ⁊ causa interficiendi regē venisse: et ꝙ equali haberet occidere ⁊' occidi dicēs ꝙ pati et facere oīa romanū esset. Quū autē rex iuberet eum ignibus torqueri vt ab eo plus negocij extorq̄ret: Muti⁹ extendēs sponte manū in ignē/eā i bi immobiliter tenuit: donec ipe rex pculsus horrore iuberet eū ab igne amoueri dicens sibi: Abi magis in tepsum ꝙ in me hostilia ausus. Tūc mutius quasi volēs sibi meritū repēdere dixit: qō minis extorquere nō potuisti: tūc a me spōte accipe. Scito inquit ꝙ trecēti cōiurati sum⁹ principes iuuētutis romane: vt te hoc mō inuaderem⁹: mea sors prima fuit: ceterū eodē mō vnusq̄sq; ꝓ suo tpe: quū opportunitas fuerit: cōsimile attētabit. Qō audiēs rex ⁊ cōsiderās periculi magnitudinē: si trecēti ꝙ quasi tāꝙ nihilū/vitā haberēt: vite sue insidiarenꝫ assidue: legatos mittit ꝙ romanis vltro cōditiōes pacis ferant: ⁊ firmata pace ab obsidione recedit Augustinus tū in quarto de ciuitate dei capꝰo scō. et lib. v. capꝰo vicesimooctauo. dicit cū valerio maximo ꝙ muti⁹ manū misit in ignē: eo ꝙ aliū ꝙ eū quē intēdebat pcusserit. qz intēdebat regē porsenā pcutere/⁊ aliū percusserat. et ideo indignat⁹ manui sue de errore misit eā in ignem. Hic porsena ſm Orosiū fuit rex Hetrurie. i. tuscie: vnde Hetrusci dicti sunt tusci Tarquini⁹ insup obsedit romā trib⁹ annis multū adiut⁹ a vicinis vt resumeret regnū: sed non valuit.

Mutio sceuola.

Hetrusci vocā cur etiā tusci.

§. VII. Horruo Tarquinio superbo rege vltimo romanoꝝ/ anno decimoquinto a sua expulsione a regno/sequēti anno sz decimosexto ſm Titum liuiū. lib. ij. ceperūt molestari plebei a maioribus. In ꝓncipio eēt ꝙ eligebanꝫ ad bellū/militabant ꝓpijs stipēdijs. Quū aūt instarent bella multa/immo vix vnq̄ cessabant a bellis ⁊ pestilentijs: cogebanꝫ pecuniam mutuo accipere a potentib⁹: ita vt postea non possent satisfacere/nec quoad ꝓncipale nec quoad vsuras ei⁹ ꝓ mutuo petebanꝫ. Uinciebanꝫ igit̄/et incarcerabanꝫ: et pessime tractabāꝫ. Propter q̄ orta est seditio inter patres ⁊ plebeios cōquerente plebe de tam dura oppressione a maioribus⁹. ⁊ recessit plebs ab vrbē ad tria miliaria: ⁊ occupauit mōtē sacrū/quē ꝗdā dicunt montē aduētinū intra vrbē: tandē pacificata est plebs sub hac cōditiōe/ꝙ de suis haberēt aliquos magistratꝰ ꝗ tuerent plebeios: contra oppressionem maioꝝ ⁊ iniurias: qui magistratꝰ dicti sunt tribuni plebis. Post hāc dissensionē/ inde ad quadraginta annos. i. anno trecentesimo ab vrbe cōdita facta ē alia dissensio inter ꝓsules ⁊ tribunos plebis. Negabant enim cōsules potestatē cōdēdi leges esse penes tribunos ⁊ plebem. Tm̄ essi penes se esse dicebāt. ⁊ per consequēs leges q̄ a tribunis late erāt cū plebe: nullius esse vigoris. Tamē cōcordauerunt tā cōsules ꝙ tribuni ⁊ omues: vt p legib⁹ accipiēdis in grecia mitterentur aliq̄ ⁊ vt dicit Tit⁹ liuius libro. iij. Postꝙ aūt Sp. Posthumius albus. P. Sulpitius Camerinus. A. Manlius. missi sunt legati athenas p legib⁹: duo mala simul exorta sūt rome: scilicet pestilētia ⁊ fames tā hoīm ꝙ iumētoꝝ: vñ vbs exhausta est funeribus: et multi preclari viri mortui sunt illo anno. Tres tribuni plebis. Ser. Cornelius sacerdos romuli⁹. ⁊. H. Horatius Puluillus qui preerat augurijs: ⁊ alij magni nōnulli. Creati sunt decēuiri put narrat Tit⁹ liuius et oroſius. Istis decēuiris creatis data fuit potestas ꝓ vno anno/que consulibus dari consueuit. Et quū primo anno bñ ⁊ modeste se habuerunt: sequēti anno vn⁹ eoꝝ scilicet Appius claudius/socijs suis magistratui. i. tali officio cedentibus: ipse p vim ꝓtinuauit magistratū. Qō videntes socij sui magistratū cui cesserāt reassumpserūt multū cōtra voluntatē ppli. Addidit quoꝙ Appius claudius aliud malus facere. Nā quū arderet libidine in Uerginiam. L. Uerginij militis plebei filiā/q̄ absens erat ab vrbe in exercitu: vt eā haberet facilius. M. Claudio clīēti psuasit vt eam in iudiciū peteret in seruitutem: pbaturus ꝙ ancilla sua esset: vt sic cliēti adiudicata in potestatem suā veniret. Ipse vero Appius iudex erat in causa/q̄ absente patre clīēti adiudicauit puellā/vt ancilla sua esset. Sed anteꝙ executio sentētie fieret: pater puelle p amicū suū accit⁹: ⁊ quum videret ꝙ malicie resistere nō valeret: filiā interfecit. Et statim facto tumultu in ciuitate/cūcto ppl'o detestāte malicia Appij/ad exercitū ꝗ parū distabat egressus/cōquest⁹ est de decēuiro appio: ppter qō exercit⁹ ꝗ semꝑ p maxima ꝓte fuit de plebe/secessit a patrib⁹: ⁊ sedit i mōte auētino relicto algidoꝝ ideſt quodā loco vbi erat exercit⁹ cū equos. i. ppl'm quendā sic dictū. Sedata ꝯo est ista dissensio: ⁊ recōcialit⁹ exercit⁹ pfib⁹: restituta plebi tribunitia ptāte: quā decēuiri ipediērāt: ⁊ ipsis decēuiris pulsis magistratu ac etiā remissa exercitui ⁊ militib⁹ oī culpa. Anno aūt pcedēti creationē decēuiroꝝ missi sunt legati romanoꝝ ad Athenienses ppter leges Solonis deferēdas. hic Solon fuit vnus de septē sapiētib⁹ mūdi. Qui Solon vt refert Ualerius leges athenienſibus tā pclaras tulit: vt si perpetuo vti vellēt sempiternū habuissent imperiū. Pulsus tandē e patria/ cyprū senecrutē exegit. Portātib⁹ ergo legatis decē tabl'as legū athenienſiū/de quib⁹ dictū est: creati sunt decēuiri iuxta numeꝝ tabularū. Ap. Claudius. T. Genuti⁹. P. Sestius. L. Ueturi⁹. S. Juli⁹. A. Manlius. P. Sulpiti⁹. P. Curiatius. T. Romulius. Sp. Posthumius. q̄b⁹ data est ptās cōsulat⁹: ⁊ ab eis nō licebat appellare. Et his data est ptās cōdēdi leges ⁊ corrigēdi. Qui ex legib⁹ athenienſiū decē tabularū in latinū trāslatis: q̄sdā extraxerūt de eis: quasdā correxerūt/implētes decē tabulas: et nihilomin⁹ duas addiderūt de nouo: in q̄b⁹ scripserūt nouas leges. Nam ⁊ illi legatū romanoꝝ etiā vltra leges explorātes de moribus athenienſiū et aliorū grecoꝝ retulerūt. ⁊ sic in vniuerso fuerūt duodecim tabule legum/q̄ vocanꝫ leges duodecim tabularū: vt pater in principio. ff. De hoc etiā Jsiō. in lib. ethymologiarum et in decretis dist. vij. Moyses.

Leges petūtur agrecis

Decem tabule legum.

§. VIII. Trecentesimooctauo

aūt anno ab vrbe cōdita/fames grauissima romanos afflixit intātū ꝙ multi spe victꝰ amissa ne fame diu cruciarenꝫ se in tyberim submerserūt. ppter qō prefect⁹ annone q̄ sz de victualib⁹ p ciuitate curā haberet precipuā: creatus est lucius minutius: q̄ postmodū eos qui frumenta absconde-

rant conpulit ea venderet vt saltē habere ciuitas posset ad sufficiētiā p vno mense. Sed eodē tpe fuit q̄dā lucius emilius equestris ordinis diues valdeq; alīūde empto frumēto de sua pecunia: & in vbez allato. distribuit illud plebi. Que tanto alecta bñficio pmīsi tilli ꝓlatū. Ipse ꝫo dicebat hoc sibi nimis modicū esse p tanto bñficio et satis parū esse si facerēt eū regē. Jsta q̄uenerunt ad senatum Qui statim dictatorē creat lucīū q̄nciū cincinnatū iā octogenariū. Erat aūt tūc ptās dictatoris q̄lis postmodū fuit imperatoris: nisi q̄ solū p dimidiū annū durabat. Magister ꝫo equitū sibi coaptat seruilius ahala. Stupet hoc viso emilius prefat⁹ vna cū plebe. Jnterim a dictatore mittit magister equitū ad lucīū emiliū vt eū vocet in iudiciū. Emilius ꝫo intra cateruā suoz se recepit. Et quum ab apparitore apprehēsus esset: erept⁹ est: & fugit clamando se a patribus oppressū: eo q̄ plebi in tanta necessitate subuenisset. Ez magister equitū vociferātē insequit: et occidit. Quīq; de hoc tumultus magn⁹ oriretur in plebe: dictator cōuocato eo plebem venire iubet. pronūciatq; cōuocatione ipsa Emilium iuste fuisse occisum: q̄r vocat⁹ ad iudiciū venire cōtempsit: etiā si innocens fuisset. ¶ Anno trecētesimo vicesimo tertio ab vrbe condita/vt narrat Titus liuius & Ozosius sub cōsulib⁹ Claudio Marcello/& Valerio flacco quī oēs matrones ciuitat⁊ morerentur cōsimili morbo ancilla quedā fabio maximo/p missa sibi prius impunitate/causam indicat: dicens matronas venena decoquere: et si vellent sequi consules: hoc manifesto exemplo deprehenderent. Secuti ergo eam inuenerunt matronas coquentes medicamenta bona habentes tamen alia recōdita: quib⁹ delatis in forū/vocatis matronis viginti duab⁹ vna earū Cornelia talia Sergia asseruerunt ea medicamenta esse salubria atque quum ea ad preceptum iudicis bibissent: statim mortue sunt cōprehēse sunt earū comites ꝯ maximus numerus matronarūq; indicauerunt ꝯ similia faciebant: ex quib⁹ ducente viginti dānate sunt. Creditum est magis ex alienatione mentis ꝯ ex scelere hoc fecisse. Ozosius tamen dicit fuisse eas trecētas octoginta simul damnatas. Et dicit Valerius q̄ hoc etiam refert: ꝯ veneficij questio et legibus et moribus Romanis vsq; ad illud tempus ignota fuit.

ptās dictature

questio veneficiozum.

§.IX. Anno tricentesimo sexagesimo q̄nto Ueientes a Romanis victi sunt. Et circa idem tempus galli Senones ceperunt et incederunt' vrbē: vt tā git Augustinus in secundo deciuitate dei: cap'o vigesimo secūdo. vt etiā diffuse narrāt Titus liuius libro quinto. et Eutropius libro. ij. Galli senones duce brenno cū exercitu copioso et robusto nimis: totis viribus romā concenduntq; quos fabius consul excepit: sed resistere non potuit. Uīs victis et occisis romanis apud fluuiū noie aliā vndecimo miliario ab vrbe patentem vrbē galli penetrant: trucidant rigentes simulachroz̄ modo in suis edib⁹ senatores: eosq; domoz̄ incendio crematos/lapsu culminū suoz̄ sepeliunt vniuersam iuuentutem reliquam'/quam constat vix mille hominū tunc fuisse/in arce capitolij concludunt obsidione. Jbiq; in felices reliq̄as fame: peste/desperatione/formidine rerūt/subigūt/vendūt. Nā mille libris auri discessiōis preciū pacisc̄untur. i. promittūt se velle discedere ab obsidiōe non ꝯ apud gallos tam parui noīs roma esset: sed quia illā sic ante detriuerant/ꝯ amplius tunc valere non posset vt dicit Ozosius in. ij. Quum autem obsideretur capitolium: nocte quadā galli percepta quadā via qua potuit ascēdi in capitoliū quamuis cū magna difficultate: inceperunt silenter ascendere vnus post aliū: latuit hoc vigiles/sed manlius torquat⁹ excitatus clamore anseris: occurrit ascendentibus: et deiecit/ac interfecit multos eoz̄ū: & sic capitolium saluauit. Demū per furiū camillū: quē vt dictum est supra iniuste exilio tradiderant/reductum romā & dictatorē creatū soluta est obsidio: & exercitus gallor̄ ad nihilū redact⁹. Romani aūt volentes anseri repēdere ꝯ eius clamore capitoliū saluatū est: anserem coluerūt p deo. Et vt dicit Plinius libro. xxix. Sicut anseres honorē meruerūt capitoliū defendētes si lētib⁹ canib⁹: ita canes annua supplicia i singulis annis furca armo fixi pendūt. i. soluūt. ¶ Post hec altera vice gallis contra vrbē venientibus: quum vnus eoz̄ū robustissimus romanum quendā nobilē ad singulare certamen prouocasset: inito duello/romanus gallum occidit: et torquē aureū de collo occisi extrahēs sibi immisit: et propter hoc domus eius & oēs descēdentes ab eo torquati dicti sunt: Circa illa tpa dicūtur cōdite ciuitates a romanis. Ariminū in romādiola: et Beneuentū in samnio. Afflicta ē aut⁊ vrbs magna peste: & in medio eius aperta est terra magno hiatu: ex cuius abysso exhalabat fetor minus multos inficiens. Quumq; a dijs suis. i. demonibus per simulachra

de capitulate vrbis romane a gallis.

Ariminum beneuētū.

vel arreptitios loquentibus remedia ꝓ clausura postularent: respōsum est a vatibus suis: ꝯ si romani vellent rem suā publicā ppetuā esse illō: in quo pl⁹ possent & excellerēt/ deuouerēt illi hiatui: & eo ipsum implerent. Curtius ergo interpretatus romanos & viris & armis alios excellere: precipitem se in illud antrū armatus et equo incidēs immisit. Super quē ciues oēs honoris gratia frumēta imecerūt: vt scribunt Valerius libro quinto. et Titus liuius lib. vij. Et hoc anno ab vrbe condita/trecentesimo nonagesimo.

§.X. Anno autem quadringentesimo vigesimo sexto: vt narrant Valerius libro quinto. c. iiij. et Titus liuius lib. vij. de duobus Decijs: scz patre et filio consulibus romanoz̄. De primo. s. patre ꝯ quū consul esset cū manlio torquato in bella contra latinos: nocte per visionem apparuit quidā Decio augusti habitus: dicens ꝯ ex vna parte caderet impator in illo bello: & ex alia exercitus. & imperator: qui se cum exercitu aduerso morti et dijs infernalib⁹ deuoueret/illius exercit⁹ vinceret. Quum igit in prelio postmodum cūmissor̄ signum cornu cui Decius preerat: cederet hostibus/deuouit se Decius et hostiū exercitum morti et dijs infernalibus/his ꝫbis: Jupiter/mars pater quirine. i. romule &c. Vos precor & veneror/veniamq; peto/feroq; rideſt cupio vt vim victoriāq; populo romano prosperetis/hostesq; quiritum terrore/formidine/morteq; afficiatis: et sicut verbis nūcupaui/& quasi in presentia testium dixi: ita pro republica quiritū et legibus/et exercitu quiritum meipsum deuoueo dijs manib⁹ telluriq;. Quib⁹ dictis decius equū insiliens: se in medios hostes immisit. Uisus est aūt ipse vtriq; exercitui eo tpe aliquantulus augustior. i. excellentior: ꝯ quisq; ab hoib⁹ videri soleat. Stat timq; terror q̄ romanos inuaserat: latinos inuasit. Et decio interfecto cecidit exercitus latinoz̄: hec ille. Illam visionem credendū est processisse opere demonum/ad quos moriens descēdit. De Decio alio narrat Titus liuius. li. iiij. ꝯ quum bellum gereret cōtra tuscos ad quos in auxilium venerant gallī: et ipse iam quarto consul existens videret exercitū cui preerat hostibus cedere: reducēs ad memoriā factū patris sui/se modo simili deuouit inferis. & ipo interfecto vicit exercitus romanoz̄: qui tū quū ꝓsul esset & dux exercit⁹/potuit aliū si voluisset deuouere de legione romanoz̄ p salute exercit⁹ fuit: sed maluit seipz̄ morti obijcere.

suouet se deci⁹

§.XI. De bello romanozum cū samnitibus circa annū quadringentesimū duodecimū ab vrbe condita dicit Eutropius libro secūdo ꝯ samnites fūt medij inter picenū et campaniā & apuliā distātes ab vrbe centū triginta miliaria. Quū ergo bellum esset inter romanos et samnites: Marco curio existente consule romanorum: ad eum vt pauperrimū veuerūt nuncij samnitū: & inueniētes in samno sedentē iuxta focū: & i catino ligneo cenantē: magnū auri pondus publice missum obtulerūt: dē nignis verbis inuitantes vt acciperet. Qui vultū risu aliquantulū soluēs: narrate inq; t samnitibus Marcum curium malle locupletibus imperare: ꝯ ipsuz fieri locupletē et mementote me nec acie vinci/nec pecunia corrumpi posse. Jdem quum italia pyrrhum regem exegisset: nihil omnino ex preda regia qua exercitum & vrbē ditauerat/ attigit. Decretis etiā a senatu septem iugeribus agri populo: sibi autem quinquaginta: popularis assignationis modum nō excessit: parum idoneū ciuē reipublice arbitrās: qui eo q̄ reliquis tribueret contētus nō esset: hec Valerius. Refert Titus liuius libro nono. Quū esset bellū inter samnites et romanos: dux pontius samnitum exercitum habuit iuxta furculas caudinas. i. locum quēdam sic dictum. Misit autē ipse pontius decem milites in habitu pastoralī: qui in diuersis locis pascerent pecora iuxta viā per quā erat exercitus romanoz̄ transitur⁹: precipiēs ꝯ romanis venientib⁹ & interrogātib⁹ vbi esset exercit⁹ samnitū/cōcorditer rūderent: ꝯ uisset ad obsidendū luceriā. que ciuitas erat socia romanoz̄. Romani ergo aduenientes/his auditis/decreuerunt ire luceriā ad liberandū eā ab obsidiōe. Sed duplex via erat: vna iuxta mare/sed longior: alia iuxta furculas caudinas et breuior: quam vt citius socijs subuenirent/elegerunt. Clauditur aūt via illa ex vtraq; parte montib⁹ habens solū vnū introitū: et vnū exitū per modū duoz̄ saltuū. Inter quos est planicies quedā: ad quā quum trāsito vno saltu peruenissent: et alū saltū vellent ingredi: inuenerunt sibi viā periculosam/deiectis arboribus in trāsuersō viarū: et viderunt nihilomin⁹ in monte iuxta se presidium armatoz̄: sicq; incluſi sunt/vt nec retrocedere nec pcedere vltra posset. Tandē necessitate ducti miserunt legatos ad samnites: vel pace rationabili vel bello opus esse dicētes.

de hoc bello vt de titu liū latissime et elegantissime scribēte

Responsum est a samnitibus iam debellatum esse: ꝓmissa est tñ pax sub hijs conditionibus. vt. s. romāi oia arma sua redderent/omnēq; alia supellectile: retētis tñ singulis vestimētis suis: sicq; oēs sub iugo trāsirent/z in primis cōsules postea alij magistrat⁹: demū cetera multitudo. Quā pace romani admiserūt cū maxia sui deiectiōe/necessitate coactis: sicq; cum sui ignominia ad vrbē reuersi sunt. Ut autē dicit Titus Liuius: Quando q̄ omittendus erat subiugus: eleuabantur due haste seu ligna: et superponebatur aliō ex transuerso sicut fiunt furce quib⁹ fures suspendunturz et per medium illarum ibant qui mittebantur sub iugum in signum subiectionis. Sexcentos etiā milites romanos retinuerūt samnites vt essent obsides. Ultra ꝑdicta respōdit Pontius dux samnitū legatis missis a consulib⁹ romanoz⁹ ꝓ pace: q; agri samnitū qui iam occupati erāt ꝑ parte a romanis restituerentur samnitibus. z coloni quos illuc miserant romani/abducerent: z vterq; deinde popul⁹/scz roman⁹ z samniticus suis legibus viuere permitteret. Sub hijs conditionibus dicebat Pontius fedus pacis inire. Respōderunt consules se non posse sine iussu populi et sine sacerdotibus qui pactis et federibus preerant: z certa solennitate cerimoniaruz que seruabatur in federe: hoc fedus inire. Spoponderunt tñ legati z questores z tribuni militū pacē sub hijs cōditionibus futurā. Quū igitur reuersi essent romani cōsules exercitus displicuit ppl'o sponsio dicta: z inter se habito cōsilio deliberauerūt quō se adicto pacto possent absoluere: Tandē vnus ex cōsulibus/scz Spurius posthumius dedit consiliū: vt cōsules et oēs qui sponderāt/per feciales. i. sacerdotes qui preerant federi pacis/samnitibus traderentur. Cuius consilio ab omnib⁹ approbato/remissi sunt oēs sponsores: z perfeciales iicti sunt Pontio in deditionē oblati. Qui vehementer romanoz⁹ infidelitatē arguens/dixit Spuriū posthumiū egisse quoad seipsum qō debuit: sed romanū pp'm non ꝓpter hoc a spōsione absolutū: q; debebat non solū sponsorem remittere: sed etiā totū exercitū romanorum quē dimiserat. Restituto ergo exercitu vbi sponsio facta est: z ipse exercitui arma restituere parat⁹ erat: z ibi hoc facto repudiētur conditiones pacis/si eis visum fuerit: alia mō dicebat nolle se sponsores in deditionē accipere. Romāi vero/cuius pōtius rationabiliter videretur petere/non acquieuerūt: hec facere. Statimq; contra exercitum fortiorem electum mittunt: qui exercitus romanorum samnites debellauit: et ita attriuit q̄/vt dicitur in Martiniana/occisis ex eis viginti quatuor milibus/z rege eorum cū reliqua multitudine: capta ciuitate/ipsum samniū funditus euerterūt. Nīues iam omnia oppleuerāt: nec habitari extra tecta poterat. Itaq; Papyrius consul de somnio exercitū eduxit: venit romam triumphus oim consensu est delatus. triumphauit in magistratu insigni/vt illozū temporū habitus erat/triūpho: pedites equitesq; insignes donis transiere ac transuecti: mulre ciuine corone: valla resq; ac murales: conspecte. inspecta spolia Samnitum: et decore z pulchritudine paternis spoliis: q; nota publicorū frequēti ornatu locorū erant: cōparabantur. Nobiles aliquot captiui clari suis patrumq; factis ducti eris grauis transuecta vicies centū milia: z auri triginta tria milia. Id esti redactū ex captiuis ducebat. argenti qō captū ex vrbibus erat/ad trecenta triginta milia. oē es argētūq; in erariū conditū. Erat aūt ciuitas illa multuz opulenta/habens arma aurea et argentea inter cāpaniam et apuliam vt dictum est. Cuius patrie ciuitas principalis dicitur fuisse capua nobilissima et magna: vt videret quasi altera roma vel carthago. ¶ Dicit autē Eutropius libz. ij. q; si fidē federis quā romani sibi a subiectis seruari volūt samnitibus seruassent: romani aut oino nō essent: aut samnitibus dominātibus seruirēt. Et durauit bellū romanoz contra samnites annis quadraginta septē ſm Eutropium. Et nullus hostis fuit romanis crudelioz samnitibus: qui demum extincti sunt. vt dictum est. Contra istos samnites primo bellans Papyrius cōsul romanoz⁹/anno sexto ptolemei regis q̄ primo regnauit in egypto post mortē alexandri magni in seruitutē redegit quatuordecim annis. Qui Papyrius quuz esset puer: vt refert Macrobius in saturnalibus/ductus a patre in senatū ad conciliū: reuersus domū quesit⁹ est a matre q̄d ibi tractatū sit in cōcilio. Et quū diceret puer secretū eē/nec licere illud dici: matre verbera cōminante/vt diceret: dixit/vt euaderet/lepidū mendacium rū habere duas vxores: vel vnā vxorē duos viros. Q̄ō illa cesserunt ad senatum: postulantes potius id statui vt vna mulier haberet duos viros. Quumq; super hoc mirarētur inuestigantes vnde hoc processisset: inuenerunt ex fictione illa pueri ꝓcessisse: vnde statuerunt non intromittere amplius pueros cum parentibus in cōcilio illo Papyrio exceptō. Et ad bellū pergens: quū audisset ab auguribus male fortunandus: in bello cōtēnens illos: congressus victoriā habuit. ¶ Anno a cōditione vrbis quadringentesimo sexagesimotertio vt narrat Orosius libro tertio. Dolobella et domitio consulibus/lucani/bruttij/samnites etiam cum hetruscis et gallis senonibus facta societate: quū bella contra romanos molirentur: z romani ad gallos exorandū legatos misissent galli legatos interfecerunt: ꝓpter quod cecilius prętor missus cum exercitu ꝑ eos fuit. Qui ab hetruscis veniēs interfectus est z septē tribuni plebis occisi sunt in illo bello: et multi nobiles trucidati. z. xxviij. milia rōanorum prostrata: licet demum vicerint.

Missio sub iugum q̄d sit

magna summa auricapti.

Sed ꝙz liuiū cētū ānis

de papyrio ꝓtu dente puero.

§. XII. Anno autem ab vrbe cō

dita quadringētesimo sexagesimoquarto vt refert Orosi⁹ lib. iiij. Tarētini quū viderent classem romanorum in mari prętereūtē eā hostiliter inuaserūt: et q̄nq; tantum nauib⁹ per fugā elapsis: alias naues captas ad portū suum trahūt interficiētes oēs illos qui ad bellū vtiles esse posset: alios vendētes. Missi ergo sunt legati a romanis Tarentum q̄ de iniuria cōqrerētur. Sed repulsi sunt: z etiam iniurias acceperunt a tarentinis. Et vt dicit Tale. lib. ij. titu. de istitutis antiquis: vnus eorū respersus est vrina. his de causis ingens bellum exortum est. Romani aūt cōsiderantes qui z quanti essent hostes: qui in circuitu eorū strepebāt vltia necessitate coacti proletarios ad sumenda arma coegerūt. Sed ad declarationē huius vocabuli proletarij sciendum: q̄ quum romani continue rebus bellicis vacarent: et per consequēs nec rebus domesticis/ nec procreationi prolis intendere possent: ordinauerūt q̄ illi qui sufficere nō possent ad militandū/ꝓpter inopiā in vrbe manerent: procreationi prolis vacantes. Cernebāt enī q̄ ciuitas diu stare nō poterat sine procreatiōe prolis. Qui esti in plebe romana tenuissimi et pauperrimi erant: nec amplius q̄ mille q̄nḡ tū erisincēsum deferebāt: proletarij sunt appellati: ait A. gelius. lib. xvij. c. xj. Et isti proletarij asperis reipublice tēporibus: quū iuuētutis inopia esset: in militiam tumultuariā legebantur: armaq; sumptu publico his prebebātur. Dicti ergo sunt ꝓletarij ab officio prolis procreāde: testis. Aug. de ciui. dei. lib. iij. c. xvij. Exercitu ergo magno congregato romanoz⁹ Emilius cōsul cū copijs suis impetū fecit i fines tarentinoz⁹/igne z ferro oia vastans. Plurima etiā oppida occupat: et iniuriā acceptā crudeliter vindicat. Tarētinos vero iuuant multi finitimorum: quorum potētiā maxime auxit Pyrrhus rex epirotarū. Epirus esti pars est grecie z tarentini erant cognati grecorum. Nam lacedemonij cōdiderunt tarentum. Pyrrh⁹ ergo totas vires epiri/thessalie z macedonie habuit. Elephantes autē romanis icognitos viginti in italiā secū adduxit. Prima ergo pugna inter romanos et Pyrrhum cui totum bellū ascribit: quāuis pro Tarentinis ageret: fuit apud heracleaz ciuitatē campanie contra Leuinū consulē romanoz⁹: vbi tota dies in pugna cōsumpta est neutra parte fugiente: donec introducti essent elephantes romanis/q̄ ante illud genus non viderant/horribiles et precipue equis pauētibus ad aspectū eoz⁹ romani se victos fuisse fuga sua ostēdūt. Pyrrhus tñ atrocitatē cladis quā acceperat z iactura publice protestat⁹ est: affigens titulū in templo iouis apud Tarentuz in quo sic scripsit. Qui ante hac inuicti fuerāt viri scilicet romāi pater obtime olympice hos ego vici in pugna: victusq; sum ab eisdē. Et quū increparet a suis q̄ se victum diceret q̄ vicisset. Rñdit si ego eodē modo vicero iterum: sine vllo milite epirum reuertar. Ceciderūt nihilomin⁹ de romanis in illo prelio peditū quatuordecim milia octingenti octoginta. Capti trecenti decē. Equitū cesi sunt ducenti quadraginta octo. Capti octingenti et duo. Post hec secunda pugna inter romanos z pyrrhum fuit in apulie finibus: vbi quamuis esset clades magna ex vtraq; parte: romani tñ vicerūt. Nam pyrrhus transfixus brachio primo cessit e prelio. Fabricius vero romanoz⁹ legatus tunc vulneratus est. Elephanti vero subiectis iter posteriora z mollia ignibus: ardentes circuntulerunt in suo furore machinas eis impositas: et suis exitio fuerūt. In ea pugna cesa fuut romanoz q̄nq; milia. de exercitu vero pyrrhi vigiti milia. In tertia vero pugna vt refert Eutropi⁹ libro secūdo fugat⁹ est pyrrhus: et reuersus in greciā apud Argos ciuitatez occisus est. In primo bello cōsulanti pyrrho appollinē ō euētu belli: responsum fuit. Dico te pyrrhe romanos vincere posse: qō intellexit se victurū romanos: sed poterat etiaz intelligi romanos victuros eū: sicut fuit: hoc inducit Augustin⁹ in. iij. de ciui. dei. c. xvij. ostēdēs salatiam demonis in suis responsis

Lacedr monij cōdito restarē ri.

Leuin⁹ consul.

magna clades rōanorum.

magna clades ꝓ hoim.

prolegarius q̄s

emilius consul.

responsis.q̄ sunt dubia seu eq̄uoca vt decipia /vt hic fuit.

pestilē tia romā inuasit.

§.III. Anno ab vrbe Condita

quadringentesimo q̄nquagesimoq̄nto maxima pestilentia romā inuasit p tres annos cōtinuata: vt refert Titus Liuius lib.x. ppter q̄ cōsulētib⁹ libros sibyllinos p remadiotimentū est q̄ Esculapius de Epidauro romā afferendus esset. Esculapius dicit deus medicine. Homo quidam fuit qui primo inuenit artem medicine propter q̄ deus reputatus est. Epidaurus est ciuitas q̄ modo ōr Dyrrachium vbi colebatur Esculapius. i. statua eius. Missi ergo legati romanor̄ p eo dum intrant templū eius/q̄ per q̄nq; miliaria distabat ab Epidauro: ecce serpens q̄ quādoq; licet raro ab Epidaurijs visus fuerat/nunq; tamen sine bono ipsor̄: visus est. ppter q̄ et ipsum serpentē in modū Esculapij venerati sunt: p̄ partesq; vbis celeberrimas leui tractu repere cepit: triduoq; ꝓspectus est: vt ante se appetite clariozis sedis placritatē ferēt: deinde ad nauē romanam perrexit ac nauē cōscēdit vbi vni⁹ legati tabernaculuz erat ibiq; cōquieuit. Quū vero nauigando antiū peruenissent: serpens q̄ vbiq; in nauigio remanserat ad terrā delapsus/ edem esculapij que ꝑpe erat intrauit: et ibi trib⁹ dieb⁹ mansit/dato sibi cibo. Postmodū ad nauem reuersus/se romā ad vehendū prebuit: vbi in ripā tyberis egressus/in insulam vbi templū dedicatū fuit Esculapio /transnatauit: et cessauit pestilētia a romanis. Deceptio diaboli hec fuit: vt venerarent ipsum in illa creatura: vt ostēdit Aug. in. iij. de ciuitate dei. c. xij. t. c. xvij. Ubi ostendit q̄ ipse Esculapius postea anno q̄dringentesimo octogesimoprimo ab vrbe cōdita a peste alia superueniente curare seu liberare non valuit: que vltra biennū porrecta: vt narrat Orosius vrbem depopulata est/t consulentibus libros sibyllinos responsum est: scz a demonijs per augures cōiecturantes: postem illam celesti ira impositā: eo q̄ plures edes deor̄ occupabantur a psonis priuatis: non a dijs vel ministris eorū: qō totuz erat fallacia diaboli: fuit illa pestis in hoibus t iumentis/t precipue in mulieribus pregnantib⁹ quoad prolem in vtero existentē et morientē. ¶ Narrat etiā Vale. de alio opere mirabili sed opere demonū vt creditur. Quum essem ait ipse lib. ij. c. f. ingenti pestilētia vbs t agri. f. quoad fructus vastarent. Valesius quidā rusticus sz diues filijs suis duobus et filia vsq; ad desperationē medicor̄ laborātibus infirmitate: orauit deos sibi familiares: vt puerorum periculum in suum caput verterent. Et responsum est sibi q̄ pueri saluarentur si statim pertyberim fluuium eos tarentuz portasset. Ibiq; ex ditis patris. i. plutonis (qui dicitur deus inferni) et pserpine (que dicit dea inferni a poetis) ara/petita aqua calida/quā ipsi desiderarent /recreasset. Qui hoc intelligens de terento que est ciuitas magna t famosa multū distans a roma: timuit valde tantaz nauigationē arripere. Tamen spe salutis puerorum iter inchoauit. Quū aūt per tyberim Ostiam peteret: t pueris sitientibus iam calida aqua subuenire vellet: nec ignis quo aq̄ calefieri posset presto esset: cernit procul fumuz sibi apparere in quodā loco: qui locus vt a guberuatore nauis didicit Tarentum vocabatur. Exiens igitur nauem et aqua fluuij hausta illuc properans/igne facto aquam calefacit: calefactāq; pueris bibendam dedit. Qua potata statim sopiti/curati sunt. Dicūtq; expergefacti se vidisse in sumnis deuz quēdam eor̄ corpora tergentē: et precipientē vt a ditis t proserpine aram: a quo potio illis fuerat allata: nigre hostie imolarentur: lectisternia etiam t ludi nocturni fierēt. Pater vero puerorum nullā ibi aram videns/ pergit ad ciuitatem vt emat nouam aram: precipiens suis vt interim fodiant fundamenta pro ara locanda: qui dum fodiunt: inueniunt profunde sub terra ad viginti pedes/aram quandaz proserpine et diti patri inscriptam. Qō quū valesius accepisset per nunciū/hostias nigras ibi inmolauit: ludosq; et lectisternia cōtinuis tribus noctibus: q: tot erāt filij ei⁹ curati: fecit. hec valerius. Et licet isti ludi fuerint instituti primo anno post reges/ex pulsos. sed postea abolitit: tēpore p̄mi belli punici: in q̄ occisa est ex tractu pte: innumera multitudo: etiā renouati sunt. ¶ Notandū etiam q̄ in bello romanorū cōtra latinos quū esset cōsul Mālius Torquat⁹ cum. P. Decio Mure: torquatus edictuz posuit ne q̄s extraordinarie pugnaret: filij⁹ aūt Torquati approp̄iauit ad castra latinorū hostiū cū cōturmalib⁹. Eq̄tib⁹ vero tusculanis q̄ latini erāt: preerat Benutius Metius. Qui videns T. Manliū filiū torquati: sciēs strenuū virū cepit eum verbis cōtumelijs allicere ad singulare certamen. Filius torquati partim ira permotus partim pudore/ne videret certamen recusare/cū eo cogressus est: quē equo deiectū statim interfecit. Et rediēs ad patrē cuz spolijs hostis occisi: narrauit q̄ fecerat. pater ꝯo statim cōgregata multitudine exercitus dixit filio suo. Er q̄ nec imperiū cōsulere nec maiestatē patris verit⁹ es: et p̄ edictū nostrū extra ordinē pugnastī: t inquantū in te fuit disciplinā militarē/per quam res romana vsq; in hanc die stetit/soluisti: mecq; ad hāc necessitatez induxisti vt reipublice vel mei vel meor̄ obliuisci oporteat: nos potius nostro dicto plectimur: quā respublica tāto suo dāno nostra dilicta luat. Triste exemplum erimus: sed tñ iuuētuti salubre. Statimq; ligatū ad palum interfici fecit et reuersus est roma cū victoria. hec Tirus liuius lib. viij. ab vrbe condita. hec Valerius li. ij. ti. de disciplina militari. hec Aug. ꝑmo de ci. dei. c. xxij. t. lib. v. c. xviij.

§.XIIII. Sicut aūtē origo bel

li q̄ fuit inter romanos et pyrrhū rege: fuit ciuitas tarentina cui voluit Pyrrhus succurrere. Ita etiaz origo primi belli punici fuit tarentina ciuitas. Nā tarētini audita morte pyrrhi petierūt auxiliuz a carthaginēsibus/t habuerūt et pugnātes contra romanos victi sunt: nondū tamen hostes a romanis iudicati: vnde pugna illa non ptinet ad primum bellum punicū: sed precessit illud nouē annis: et fuit occasio eius. Tria aūt fuerūt bella punica diuersis temporibus inter romanos t carthaginēses. Fuit aūt carthago ciuitas potētissima in aphrica: q̄ imperabat toti aphrice et parti hispanie: sicut roma erat potētissima in italia. Unde oēs aphrici vocati sunt carthaginēses: ac etiā dicti sunt peni t punici t aphrici: et primū bellum punicum ꝑm Eutropium durauit viginti duobus annis: secundū. xxix. tertium iiij. annis. In primo igitur bello q̄ inchoatum fuit anno ptolemei Philadelphi regis egypti. xx. Quum Annibal senior ozam italie maritimā/instructa septuaginta nauiuz classe/vastaret: romani t ipsi sub cōsulibus Gneo Cornelio et Caio Duillio classem fabricari et instrui fecerūt. Quod cū Duillius cōsul celeriter impleuit. Naz intra sexaginta dies postq̄ arbores cese erant: centū triginta nauium classis deducta in anchoras steterit. Alter consul scz Cornelius cum sexdeci nauibus Liparam insulam petijt. sed ab annibale quasi ad colloquium pacis euocatus: punica fraude captus atq; in uinculis necatus est. Qōvt Duillius consul audiuit cum triginta nauibus aduersus annibalē ꝓfectus est. Commisso nauali prelio annibal amissa naui qua vehebatur scapha subductus aufugit: et triginta. f. naues eius capte sunt tredecim merse: tria millia hoīm occisa: et tria milia capta referūtur. hec Orosius. Anno autem nono huius primi belli punici creati sunt cōsules rome Manilius volsco et Marcus Attilius. Regulus qui ꝑm Orosium libro quarto iussi ferre bellū in aphricam cū quadringentis triginta nauibus: in Sicilia que tunc erat Carthaginēsium profecti sunt: vbi obtenta victoria vlteri⁹ in aphricā trāsierunt: et ibi captis trecentis castellis et oppidis Manilius consul romam reuersus: viginti septem milia captiuor̄ cuz ingentibus spolijs secū reuexit. Marcus vero regulus bellum carthaginēse sortitus est: vbi post serpentem maximū occisum qui plurimos de exercitu interfecerat: cuius coziū romā delatū/dicitur fuisse centum viginti pedum: contra tres imperatores carthaginenses: scz duos Asdrubales: et Amilcarē atrociter pugnauit. In qua pugna cesa sunt carthaginensium. xvij. milia capta q̄nq; milia: t octingenti elephanti adducti romā. Carthaginenses vero fracti t exinaniti diuersis bellis t cladibus/pacē a Regulo poposcerūt. Sed quum audissent conditiones pacis intolerabiles /q̄s regulus dictauerat: maluerūt carthaginenses potius mori armati: quaz talibus conditionibus assentire. Comparatis igitur ex diuersis regiōibus militibus/t facto exercitu magno Xantippum regē lacedemonioz cum auxilijs accitum bello ducem prefecerunt. Ingens vero romanoz̄ ruina secuta est. Nam cesis triginta milibus romanor̄ Marcus regulus captus/et in vincula coniectus est. Ut autem narrat Eutropius lib. ij. Romani audita strage sui exercitus/et captione reguli creauerunt cōsules. Paulū emiliuz et Scaurū fuluiū. q̄ preparata magna classe: scz trecētarū mauiū profecti sunt ꝯ aphricam. Et primo quidez vicerunt aphros bello naualli: et emilius cōsul centū et quatuor naues hostiū submersit: t triginta cepit. Iterū etiam deuicti sunt aphri a metello cōsule/interfectis viginti milibus hostium/t captis elephantibus eoꝝ xxij vt metellus centum xxx. elephātes cū multis captiuis romā adduceret. Quum aūt classis roma cuz maxima preda in italiā rediret. passa naufragiū/eversa est adeo vt centū viginti naues submergerentur: t septuaginta abiectis oneribus vix liberarent. Amilcar aūt dux penor̄ cū exercitu in numidiam t mauritaniā missus: postq̄ cruētus hostiliter vniuersos egit quū regulū suscepisse diceret: mille argenti talentis et viginti

bellapunicatria fuere.

Dehocp̄mo bello vide āroniuz fabellū et Enne cū ade. iij. libz. ix:

notamaximūsse pentem

Clades romanozum.

Clades carthaginētiū

De valerio Torquato.

milibus hoīm reliquos condēnauit. Asdrubal autez dux penozū et nouus imperator carthaginensiū: qui pugnam agens cū metello apud panhormū deuictus fuerat t occisis viginti milibus de carthaginensibus et vigitisex elephātis: multis alijs elephantis captis et romam adductis: ipse Asdrubal cū paucis Lilybeum fugit: nec ꝙ a penis absens dānatus est. Et post hec mala carthaginenses Regulum ꝓ q̄nq; annos iam captiuū miserūt romā: vt permutationem impetraret captiuozū: q̄ veniens et cozaz senatū exponens postulationē aphrox. s. de permutatiōe seu relaxatione captiuox vtrusq; partis: quū senatus inclinarek ad permutationē dictā faciendā ex affectu: et maxime ꝓ liberatiōe ipsius Regulis: suasit ipse senatui vt nullo modo pax fieret cum aphris/nec talis permutatio: dicens eos iaz effractos viribus nullam spem euasionis habere: se aūt tanti nō esse vt tot milia captiuozū aphrox et robustorū ꝓpter vnuz se senē: et paucos romanox deberent dimitti. Audita igit̄ per suasione reguli in senatu: acq̄euerūt romani cōsilio ei⁹. Et quū romani sibi offerēt eū tenere rome nō acq̄euit: sed vt seruaret iuramentū/quo carthaginēsib⁹ ꝓmiserat se reuersurum ad eos/si victaz permutationē non obtineret: re deuntē Carthaginētaudito q̄d egerat/crudeli morte eum necauerūt. ¶ Anno aūt ab vrbe condita quingentesimo septimo: vt narat Orosius li. iiij. repentina subuersio ipsi⁹ rome preuenit romanozū triumphū. Siquidē Quinto Lucratio t Aulo Catulo cōsulib⁹: fluuius ryberis auctus insolitis himbribus et vltra opinionem vel diuturnitate vel magnitudine redundans: ea q̄ rome edificia in plano posita deiecit: diuerse inequalitates locozū ad vnam planiciez conuenere: q̄ffi et que segnior redundatio tenuit madefacta dissoluit tet que cursus tozentis inuenit: impulsa deiecit. Aquarum cladem grauissimā grauior ignis secuta est vastatio. Qui ignis/incertum vnde surrexit/plurimas ciuitatis partes peruagatus: tam hoīm ꝙ domozum miserabilem stragem fecit. Tum etiam tantū opum vno consumpsit incendio: quantum plurime t peregrine victorie cōferre non possint. Quisq; ea in circuitu forīs populare⁹ t: edē veste corripuit tet ne sibi quidē dis subueniētib⁹: illuz qui eternus putabat/rēpozane⁹ ignis oppressit. Unde t Metellus potifex dum arsuros deos eripit: vix semiusto brachio aufugit: templisq; dee veste combustum est.

§. XV. Anno regni Ptolemei

Euergetis regis egypti vicesimotertio. et ab vrbe condita quingentesimo trigesimotinchoatū est bellū punicū: secūdum: scz inter romanos et carthaginenses: sm Orosiū: qō fuit grauissimum vtriq; partiet maximi exterminij. hoc autem bellū precesserit multa ꝓdigia in diuersis partib⁹ ytz Orosiū t Valeriū maximū. Ait enim. Inter initia motusq; bellozū: rome bos mugitū sui⁹ in humanū sermonē conuertit. Carnes quoq; ad modum niuis dissipate ceciderunt. quarū maiorem numerum prepetes diripuerūt aues t relicquum humi ꝙ aliquot dies neq; odore graui neq; aspectu deformi mutatum iacuit. Fertur quoq; in Piceno lapides pluisse. In gallia lupi⁹ vigilie vagina gladiū abstulisse. In Sicilia quoq; duo scuta sanguine sudasse: t metētes cruētas spicas reperisse. Berites aquas sanguine mistas fluxisse. Et addidit Valerius: bello punico secundo cōstituit gnei domitij bouem dixisse. Laue tibi roma. Huic autem vltimo prodigio de boue locuto adstipulatur Aug. in .iij. de ciui. dei. c. vlti. addens t quedam alia: dicit esti. Omitto boues locutos: infantes nōdū natos de vteris matrū que dā verba clamasse. Uolasse/serpentes: feminas t galinas in hoies t masculinū sexum fuisse cōuersas. Jstud aūt sc̄m bellum punicū mouit Annibal imperator carthaginēsium iniuste non seruans pacta pacis facta inter romanos t carthaginenses. Jste annibal fuit maximus inimicus romanozū: vt enim narrat Titus liuius Orosius et Eutropius quū esset nouē annox Amilcari patri suo ad aras iurauerat se ꝓtra romanos pugnaturum ꝙcitissime posset. Qui etiā (vt refert Uale. i. ix. li. titu. de ira) cupiens significare quāto interse odio roma et carthago dissiderent: in flicto in terram pede fuscitatoq; puluere: tunc inter eas finem belli foze dixit: quum altera in puluerē esset relicta. Ubi etiā est sciendum ꝙ Annibal iste est alius ab eo Annibale qui fuit deuictus in bello ꝑmo quez esset dux carthaginentiuz. Hoc sc̄m bellum punicum dicit Titus liuius olim maxime bellum memorabile/que vnq; gesta sunt: in quo varia adeo fortuna fuit: vt ꝓpius periculo fuerint: qui vicerunt: q dis etiā maiorib⁹ ꝙ victozib⁹ ipsis in ꝑmo bello punico/victi aphri vltro arma romanis inferrent. Peni etiā indignati/quia videbatur eis ꝙ nimis superbe agerēt eis romani imperarent. Cepit autem hoc bellum sub Publio Cornelio Scipione: et terminatū est p filiū eius dictū etiam Scipionē: qui dictus est aphricanus ab aphrica quā subiugauit t durauit per. xviij. annos sm Aug. de ciui. dei li. v. ca. xvij. sm Orosiū t Titum liuiū. xvj. Quum essi pars hispanie carthaginensibus esset subiecta: q̄ inter hispaniaz t romam mare mediat ideo ad virandum maris discrimina Annibal fecit viā suam de aphrica in italiaz per hispaniaz: vbi mare q̄dinidit aphricam t europā strictissimum est: t ꝙ ex vtraq; ꝑte sui portus habebat carthaginē subiectos. Alia causa fuit vt haberet occasionē romanos inuadendi. Uenies essi in hispaniā expugnauit Saguntū. Fuit autem hec ciuitas potētissima in hispania sita in cōfinio imperij aphricani: imperio romanozū nō subdita: sed tamen romanox socia t amica. Sciens igit̄ Annibal ꝙ inde posset habere occasionē pugnandi ꝓtra romanos: q̄si Saguntum obsidere⁹ vel expugnare⁹: romani venirēt vt succurrerent vel defenderent: ide ꝓpi⁹ ꝓtra Saguntum ꝙ cōtra romanos bellum mouit: ne videretur pacē inter romanos t carthaginēses post primū bellum punicum factā perfide violare: qui etiā/vt narrat Tutus liuius/primo pugnauit contra ciuitates vicinas saguntozque nō ꝓcul a societate t cōfederatione romanozū querendo occasionē expugandi saguntum. Quū vero saguntinos cōflictos et in ciuitatē refugientes obsideret: legatis romanozum ad se missis vt ab obsidione discederet. illusit dicens se bellicis reb⁹ intentū cōtra hostes/nō posse audire eos. Profecti igit̄ legati carthaginem conquerunē frustra e federe pacis iam ruptoz inde romaz redeunt. Et dum sic tempus interim trahunt: Saguntū captū est: et destructū: in magnū opprobrium romanozū: q̄ intali necessitate non succurrerunt vt debebāt amicis et socijs. Saguntini ꝛo ante q̄ ciuitas caperet/tā cruciabātur fame/ꝙ suozū cadauerib⁹ pascebātur. Et/quū miles q̄daz Annibalis amicus saguntinox volens saltem saluare ciuiū vitā/ꝑmiteret eis vitaz et locū alibi vbi possent ciuitatem construere: dum tū saguntū cum auro t argento annibali rederēt: ipsi tpe deliberationis accepto: rogū maximū in medio ciuitatis accēdūt et primo in eōdem aurum cū oi supellectili proiecerunt: t postea cesis vxoribus et liberis se i ignē vnanimiter ꝓcipitauerūt. Hac ciuitate sic expugnata annibal transiuit mōtes pyreneos quibus hispaniā a gallia diuidit: t sic p gallias trāsiēs. xix. die a pyreneo mōte ad alpes puenit. Ubicūq; resistētiā inuenit gladio ferroq; viā sibi aperuit: in alpibus ꝛo sibi gallos resistentes bello superat: atq; rupes immeabiles igne et ferro rescindit: quatriduo in his cōsumpto/puenit die q̄nta ad plana italie: scz partes pedemōtanas habēs tunc in exercitu centum milia peditū et. xx. milia equitū. Scipio vero ꝙ sul romanozū: ꝑmo sibi cū exercitu occurrit ibi ꝑserto prelio apud Ticinū q̄ in padū influit scipio grauiter vulneratus/a filio suo scipione admodū inuene a morte liberat⁹/ cuasit: occiso ibi peneo i exercitu romanox quez scipio cōsul habuit. Postea ꝛo ab eodē cōsule ad fluuiū Trebiam qui est iuxta placentiam iterū pugnatū est fortuna cōsimili. Sempronius ꝛo cōsul aliter romanozū cognito college sui casu de Sicilia redijt ser/apud eundē fluuiū congressus amisso exercitu penc solus euasit. In quo bello etiam annibal vulneratus est. qui postea quū primo vere in rusciaz transiret in summo apennino monte frigore corrept⁹ et biduo niuibus cōclusus t onustus/cū exercitu obrigui⁹: vbi magnus numerus hoīm/iumēta etiā sua ꝙplurima/et elephanti pene oēs frigore perierūt. Inde vero progrediens per uiā palustrem iuxta sarnos maximā partē socioz t iumentoz perdidit: et occultū quo iandudū eger fuerat/violentia frigoris vigiliarū ac laboris amisit. Cum difficulta te tū palludes euadens ad castra flaminij consulis appropinquat: hac flami nia/apud trasymenū q̄ modo ōr lacus perusinus excitauit ad bellū. Ubi arte annibalis tot⁹ exercitus romanozū circūuentus/truidatus est: ipse cōsul romanozum occisus est t. xv. milia cesa: et sex milia capta referūtur. In hoc bello tantus fuit ardor pugnātiuz: vt terremotum grauissimū qui tam vehemēs erat q̄ vrbes dirruit mōtes trāstulit: rupes deiecit/et flumina retrozsuz⁹ coegit: milites nō sentirēt. Post hec secuta est pugna cānensis. i. apō cannas vicum apulie vbi pugnauit annibal contra duos consules. s. paulum emiliū: t terentiū varronē: et interfecta sunt de exercitu romanox. xliij. milia: et de exercitu annibalis magna para cesa est. Perijt autem eo bello Paulus emilius: mouē consulares: et pretores viginti interfecti sunt et senatores. xxx: occisi: et capti nobiles viri: recenti: pede strium mi litū quadraginta milia: equitū tria milia quingēti. Uarro ꝛo consul alter cū q̄nquaginta militib⁹ venusiū fugit. nec dubiū est q̄n dies illa vltima fuisset romani sta-

Regul⁹ mittit romam

Maria inundatio tyberis.

Ignis in mesus

De hoc bello null⁹ historic⁹ melius scripsit ꝙ Titus liuius.

Prodigia scōz bellum punicū portendentia.

inter romā t hispaniaz non est mare.

saguntū ciuitas potētissima capitur.

Mōtes pyrenei.

liuius scribit ānibalē xv. die cū alpibus luctata

aliud ꝑlium.

Pugna cānēsis quilocꝰ nunc ōr legarriliā.

venusiū oppidū

tus: si annibal ad innadendū vrbē mox post victoriā contē disset. In illa pugna romani ita afflicti sunt vt extunc vrbes italie romanis prius subiecte a romanis discesserūt et annibali adheserint. Inter quas capua erat ꝑcipua. Sciendum etiā q̄ preter istas inter annibalē et romanos fuerūt alie pugne multe: et nūc quidē romani: nunc ꝯ carthaginenses superiores erāt. Silr dum annibal pugnat in italia asdrubal pugnat in hyspania ꝫ romanos. Qui duos scipiones fratres et duces romanoꝝ missos in hyspaniā ꝫ ipm occidit: et multas strages romanoꝝ fecit. De victoria aūt illa habita ab annibale apud cānas de romanis dicūt Orosius et Aug. in. xij. de ciui. dei. c. xix. q̄ annibal misit carthaginē tres modios ānuloꝝ aureoꝝ acceptoꝝ a romanis occisis ab eo: vt ex hoc meli⁹ cōprehēderet quātus esset numerus alioꝝ interfectoꝝ: quū non oēs: sed maiores et nobiles an nullis aureis uterent. Et vt dicit Orosius li. iij. post ꝑdictā cladē adeo desperauerūt romani: q̄ senatores de relinquē da italia et locis aliis ad habitandum querendis consiliuꝫ ineundū putauerūt. Qō tunc confirmatū fuisset: nisi Cornelius Scipio tribunus militū: q̄ postea Scipio aphricanus appellat⁹ est: districto gladio eos terruisset: ac potius ꝑ defensiōe patrie iurare in sua ꝟba coegisset. Quo facto romani ad spem vite respirare ausi dictatorem Deciū Junium creant: qui delectu militum habito a septēdecim annis etatis sue immaturaꝫ et inordinatā militiā fecit: cuius erāt quatuor legiones vndecunq̄ collo lectu. Tunc etiā seruos spectati roboris ac voluntaris vel oblatos a dominis suis: vel si opus erat emptos publico ꝓcio sub titulo libertatis ad sacramentū militie adegit. Et dicit Vale. lib. vij. titu. de necessitate. fuisse viginti milia seruoꝝ. Moses etiam
magn⁹ numer⁹ seruoꝝ
feleribus vel debitis obnoxios impunitate ꝓmissa/militie dictatos. Juni⁹ adscripsit: quoꝝ numerus ad sex milia ascēdit. Et quū deficerent pecunie erarij ad ꝓuidendū exercituī: cōsilio Valerij cōsulis oēs ciues/et primo senatores retenta sibi modica portiōe/dederūt substantias suas seu pecunias ad subuenendū erario vnde colecta est magna pecunia. Post stragem igitur illam romanorum factam apud cannas vt dictum est: anno sc̄z decimo huius secundi belli punici Gracchо fulvio et Sulpitio cōsulibus Annibal de campania mouit exercitum: et per viā latinā profectus ad Anienem fluiū tribus miliaribus ab vrbe distantē consedit: incredibili totius ciuitatis metu. Et quū matrone pauore amentes ꝑ ꝓpugnacula currerent: ꝓcesq̄ ꝓmuris pugnare gestirent. Annibal cū expeditis equitib⁹ vsq̄ ad portā colinā accessisset: deinde oēm exercitū suū in aciē direxit. Sed et cōsules nō detrectauerūt pugnā: et vbi partis vtriusq̄ acies exposite cōstituerūt: tant⁹ se subito hymber nubibus grandine mistus effudit: vt turbata agmina vix armis retentis se in sua castra reciperent: deinde reddita serenitate quū in campū atq̄ in acieꝫ redissent exercit⁹: rursus violentior fusa tempestas magis eos terruit et territos in interiora sua redire coegit. Tunc annibal dixisse fertur. Quando potui non habui voluntatez: sc̄z immediate post victoriam cānensem: et quando volui non habui potestatem capiendi romam impediente hymbre.

§. XVI. quum autem Annibal

italiam ꝓuagaret. Scipio aphricanus superior exercitum traiecit i aphricā: vbi occisa in loco cis diuersis maxima multitudine aphroꝝ/tātū carthaginēses terruit et oppressit vt necessitate ducti annibalē cū suo exercitu in defensionē sui de italia reuocarint. Qui flens reliquit italiā: et veniēs in aphricam colloquium Scipionis petijt. Et quum primo occursu diu attoniti admiratione mutuaduo clarissimi ꝑncipes se suspexissent: tractatum pacis habuerūt. Sed infecto pacis negotio pugnatum est: et victus est annibal interfectis carthaginensibus plusq̄ xx. milibus. deinde fugiens venit carthaginē: qui persuasit senatui vt pacem peterent: q̄ nulla spes alia superarat: Pax vero ꝑ scipionē de volūtate senatus populiq̄ romani concessa est. Naues tñ
Multi fuere scipiones.
plusq̄ q̄ngente in altū mare ꝓducte incense sunt. ¶ Pro maiori autē declaratione de hoc Scipione/sciendū q̄ multi fuerunt scipiones valde famosi: quoꝝ duo fratres erant sc̄z Pablius Cornelius Scipio cōsul romanoꝝ primo secūdi belli punici anno. et alter sc̄z Gneus scipio/q̄ fuit dux romanorū in hyspania ꝫ magonē ducē penoꝝ/quē vicit et cepit. Ambo vero isti scipiōes fratres ab asdrubale fratre anniballis postmodū in hyspania interfecti sunt. Erāt aūt et alij deo scipiones/filij predicti publij cornelij quoꝝ vn⁹ dictus est publius scipio aphrican⁹: q̄ annibalē finaliter vicit et aphricā debellauit. Alter vero dict⁹ est lucius scipio asiaticus: q̄ asiā minorē vicit: et de ea triūphauit. Primus istoꝝ duoꝝ dict⁹ est aphrican⁹ prior. Erat aūt alter scipio nepos eius: qui q̄ in tertio bello punico aphricam vicit et carthaginēses deleuit: dict⁹ est aphricanus: sed posterior. Preter istos q̄nq̄ erat scipio nasica/q̄ sm Titū liuium fuit filius Gnei scipionis supradictiq̄ cōsilīū dedit post victoriā romanoꝝ in tertio bello punico vt carthago non deleretur: tea vcz ratione: ne romanus vigor bellis sēp exercitatus in segnitiē securitate et ocio soluerē: vt refert Aug. de ciui. dei lib. j. c. xxx. Cato aūt censorius cōtrariū cōsuluit senatui: vt scz deleretur ꝑpter suspitionē rebellionis q̄ et factū est. nō tamen statim post consilium. Sed vt ait Titus liuius lib. xliij. Senatus tenuit medietatē inter sētētiaz catonis et scipionis. Censuitq̄ q̄ carthago staret/sic tamen q̄ non esset romanis metuenda. Et ideo voluit q̄ carthaginenses cōstruxissent sibi ciuitatē aliā distantem a mari decē miliaribus. Sed q̄ carthaginēses hoc noluerunt ferre expugnata est et simplr deleta. Orosius tamē dicit se nunq̄ vidisse illius tertij belli punici iustā causam ex parte romanoꝝ. Reuertēdo ad scipionē aphricanū superiorez multa laudabilia de eo narrantur ab hystoriographis. Nā vt dicit titus liuius de secūdo bello punico libro. vj. ex q̄ iste scipio puericiā exegit: nullo die egit publicam aliquaz vel priuatam rem anteqū iret in capitolium. i. in iouis templum ingressusq̄ templum consederet ibi. et quandoq̄ traheret tēpus in secretū. hic mos seruatus per totā vitā seu consulto seu temere fidē de se fecit: et opinio vulgata fuit. ipsum fuisse stirpis diuine. Et A. gellius lib. vij. refert matrem ipsius aphricani diu sterilē existimatā: ita q̄ pater ei⁹ de ea liberos desperaret: postea ꝯ in cubiculo atq̄ i lecto quum absente marito sola cubaret: obdormienti sibi repēte iuxta eam apparuisse ingentē anguē eūq̄ his qui viderant territis ac clamantibus elapsum inuenire non potuisse: discipsum publicū scipionē/scz maritū aruspices detulisse qui facto sacrificio respōderūt foze vt liberi nascerent ex ea. Unde mulier cito post concepit ipsum scipionē. Hic scipio solitus erat prius q̄ illuscret incapitolium venire: ac iubere aperiri cellam iouis: atq̄ ibi solitarius diu morari quasi cōsultās de republica eū ioue. Edictos quoque/id est custodes rempli/sepe iurasse ferūt q̄ solū eo tpe quum capitolium ingrederet. canes q̄ in alios seuiebant neq̄ latrauerūt contra eū neq̄ in eū vnq̄ incurrerūt. ¶ Demum post victoriā habitā in secūdo bello punico/accusatus est a q̄busdā ex iuidia de quadā ssima pecunie subtracta erario. Qui vt ait Valerius libz. iij. titu. de fiducia fui: videns accusantiū malitiā/quadaz vice quum de ea impetereturrespōdit. Nec em̄ puto eo malignitatis ventum/vt de mea innocētie querendum sit. Nam quū aphricā totā potestati vre subiecerim: nihil ex ea q̄ meū diceret preter cognomen retuli. Non igit me punice/non fratrē meū asiatice gaze auarū reddiderūt. Sed vterq̄ nostrū magis inuidia q̄ pecunia locupletior est. Uidens igit ciuiū ingratitudinem indignatus de vrbe recessit. Et vt ait Eutropius. li. iij. diu exulans apud Amiternuꝫ morbo periit: eodem anno quo scipiōis annibal quū videret a prusia rege Bythynie ad quem confugerat/se romanis tradēdum: venenū bibens ne vinus romanis traderet/mortuus est. Ipse aūt scipio vt refert Vale. li. v. tit. de ingratis: sepulchro suo sic iscribi fecit. Ingrata patria ne ossa quidē mea habes. Licet autem iste scipio multū cōmēdatus a gentibus in plurib⁹: tamē q̄ idolotra infernum dānatoꝝ non euasit.

Mors scipiōis aphrica ni.

Mozit annibal

§. XVII. Tertiū et vltimū bel

lum punicū vt refert Orosius lib. iij. c. xxj. exortum est anno ab vrbe cōdita sexcentesimo secūdo/sub consulibus Lucio censorio et Marco manilio. Quū em̄ censeret senatus carthaginē delēdaz: ꝑfecti in aphricā cōsules et scipio tūc tribun⁹ mil: tū ꝓpe vticam castra tenuerūt: vbi carthaginensib⁹ ad se vocatis/iussisq̄ vt arma traderent: tanta vis armoꝝ repente tradita est vt facile ex his tota aphrica armari potuisset. Armis ꝯ suis iam tradits/iussi sunt vrbe relicta secedere procul a mari. x. milibus passuum: propter q̄s dolorē ad desperationem cōrulerunt aut defensuri ciuitatē/aut cum ipsa sepeliendi. Duos ergo Asdrubales sibi duces creant. et arma facere aggressi: eris ferrich innopiam auro et argento suppleuerunt. Consules vero oppugnare carthaginē statuerunt: cuius muri triginta milia passuuꝫ tenebāt. Cōsules igitur quū aliquā partē muri diruissent tū a carthaginensibus victi et repulsi sunt/adeo q̄ fugientes scipio defendit: repulsis carthaginēsibus intra muros quos cōsules insequebantur. Quatuor tū annis defensa est ciuitas cōtra romanos. Et in principio quū bellū susciperet Mancin⁹ cōsul romanoꝝ cum exercitu ac ponpilio apud numantiā ciuitatez hyspanie: q̄ ad imperium carthaginēse ꝓtinebat/adeo infeliciter: vt ait Orosius lib. v. man-

Latitudo carthagi nis.

cinus dimicauit cum numantinis: qꝫ suprema desperatiõe coactus sit turpissimũ fedus cũ numantinis facere: quis et Pompilius aliud eque fedus in fame cũ eidem pepigisset. Senatus vero fedus diſsoluit: ⁊ numantinis dedit mã cinum. Precepitq; nudato corpore manibusq; post tergum ligatis ante portã numantinoꝝ exponi. Ibiq; sic vsq; ad nocteꝫ manẽs/a suis derelictus ab hostibus non est susceptus. Hec ciuitas sola dicit Orosius per annos quatuor decim/cum solis quatuor milib⁹ sociorũ/quadraginta milia romanorũ nõ solũ sustinuit: sed ⁊ vicit: pudẽdisq; federib⁹ affecit. Acciderũt aũt isti Mancino cõsuli aliq; prodigia in hispaniã ituro: vt dicit Vale. li. ſ. tit. de pdigijs. Nauis quus a portu herculis nauẽ ascẽderet: talis vox sinevllo audita est. Mãcine mane. Et quũ scaphã esset igressus: anguis eximie magnitudinis visus subito disparuit. hec oia tpe demonũ. Postmodũ ẽo anno ẽrto huius belli carthaginẽsis publi⁹ Scipio delere carthaginẽ molit⁹ est: dũ otiuus sex dieb⁹ et noctib⁹ pugnaꝫ victima desperatiõe carthaginẽses ad deditionẽ trahit: perẽtes vt saltẽ eis seruire liceret. Et ciuitatẽ ingredientib⁹ romanis: cõbusdã se sponte in ignẽ pjiciẽtib⁹: cõbusdã se de alto pcipitãtib⁹ capta est ciuitas ⁊ incẽsa. Arsit ẽo. xvij. dieb⁹ cõtinuis. Et dirupta est car hago oi mirabili lapide in puluerẽ imminuto/septingentesimo anno postq; condita est.

De hac ciuitate scribit etiã iustinus.

ſ. XVIII. Inter secũdũ belluz

punicum ⁊ tertium toꝝtũ est bellũ macedonicũ. Primũ contra philippũ macedonie regẽ: non. Philippũ patrẽ Alexãdri magni/q; diu ante mortuus erat. Sed ptra Philippum alium q; in scõo bello punico annibali ptra romanos promisit auxilius. Quo devicto philippo: ⁊ finito primo bello macedonico: secutũ est belluz syriacũ ꝯ Antiochũ regem syrie: ⁊ eo devicto secutũ est ballũ mithridaticũ: deinde secũdum bellũ ꝯ perseũ filiũ philippi regis macedonũ supradicti patre suo defuncto. Devicto aũt pseo ⁊ capto secutum est bellũ ꝯ celtiberos in hispania nimis terribile. Nã met⁹ eoꝝ ita romanos inuasit vt nõ esset aliꝫ milles vel legatus q; auderet ire in hispaniã: nisi Publius Scipio q; dict⁹ aphrican⁹ posterior/se ad eundẽ vltro obtulit. Veniẽs autem in hispaniã maxima gentũ stragẽ fecit. Preter aũt dicta q; bella famosa: habuerũt etiã romani ante tertium bellũ punicũ: ⁊ alia cũ diuersis gentib⁹ bella: vt etholicũ/illyricũ/⁊ macedonicum tertium: sed oia fuerũt longe ab vrbe. Habuerunt etiã inter se in vrbe illis temporib⁹ plures discordias: vt in eiectiõe seu exilio scipionis aphricani ⁊ scipionis asiatici. Nã vt refert Valle. lib. v. tit. de ingratis. de scipiõe asiatico. Devicta asia hic a populo romano deiectus tãquaz fur pecunie publice. i. peculatus eius in carcerẽ duci iussus est. Sed hec tãtis viris vtiq; in ciuitate non potuissent accidere sine magnis ⁊ multis discordijs: quũ essent in maxima opinione: vt etiam tangit Aug. in lib. iij. de ciui. dei. c. xxj.

de belo macedonico.

ſ. XIX. Intereavero dum bel

lum tertiũ punicũ ageret scipio cõtra Numãtinos i hispania: tapud romanos seditiões agitabãtur: vt dici Orosius. Fuerunt aũt duo fratres gracci: quorũ vterq; fuit tribun⁹ et interfect⁹ in tumultu ppli. Et licet Salusti⁹ ambos laudet: vt zelatores libertatis plebis alij tñ reprehendũt eos vt viros seditiosos. Et de primo gracco dicto tyberio Lytus liuius lib. lvij. et Orosius li. v. dicũt: q; quũ esset tribunus plebis agrum publicũ a quibusdaz personis priuatis scz a nobilib⁹/possessum min⁹ bene vt sibi videbaꝫ/populo diuidi statuit. Et legem vnam tulit: ne quis ex publico agro plus ꝯ. x. iugera possideret: secꝫ et graccũ caium fratrẽ suũ et appiũ claudum triũuiros ad diuidendũ agrum creauit. Promulgauitq; etiã alia legẽ. ſ. vt hi tres iudicarent ꝙs esset ager publicus: ꝙs priuat⁹: vt sibi viã pararet. Quod cum ferre latius diuidendi. Octauio ẽo plebis tribuno obsistẽti auferr imperiuz tribunat⁹ ex his senat⁹ irã incurrit: populũ i supbiã erigit. Eodem etiã tpe Attalus Eumenis filius moriẽs/pplm romanum imperio asie cui⁹ rex fuerat succedere heredẽ iuserat. Graccus ẽo appetens gratiam ppli legẽ tulit vt pecunia Attali pplo distribuereꝫ. Quuz igitur dies comitioꝝ in q; magistrat⁹ eligi solẽt adueniſſet ⁊ graccus intẽderet ptinuare magistratũ etiã anno sequẽtisperãs. ſ. iterũ eligi in tribunũ: inflamata nobilitas fragmentis subsellioꝝ fugato pplo ipm pmo fragmẽto deiecto ad terrã: deinde volentẽ surgere claua pcussuz occidunt. Ducenti pterea in ea seditione interfecti sunt: eoꝝq; corpora in tyberiz proiecta sunt. Ipsi⁹ quoq; gracci cadauer exhumatũ extabuit. De eo etiã dicit Vale. q; quum rem publicã fauore ppli teneret oppressam: palã dictauit contempto senatu omnia per plebẽ agi debere. Et idẽ dicit li. vſ. ti. de libere dictis aut factis. q; scipio aphrican⁹ secund⁹ q; ei⁹ sororẽ duxerat i vxorẽ: quũ debellatis numãtinis romã fuisset reuersus: post interfectionẽ pdictã/gneus carbo tribun⁹ plebis sup sopite seditionis tribulẽtissim⁹ videx aphricanũ interrogauit: ad de interitu tyberij gracci sentiret: vt authoritate grauissimi viri inchoato incẽdio multũ incrementi adijceret: nõ dubitãs ꝙn propter tã arctã affinitatẽ aliꝫd pro interfecti memoria esset miserabiliter locuturus. At scipio iure eũ cesum videri pronũtiauit. Secũdus ẽo graccus. ſ. Caius: vt refert Vale. li. ſ. ti. de sumnijs. Antecꝫ tribunus fieret somno pressus Tyberij gracci fratris sui effigiẽ vidit sibi nulla ratione vitare posse eum: nec nõ eodẽ fato periret q; ⁊ ipse ceciderisset. et verũ fuit: cõa sic contigit. Nã vt dicit Orosi⁹ in. v. Tribun⁹ plebis p tumultum creat⁹ magna reipublice pnicies fuit. Nã quũ sepe pulsũ bonis ⁊ pmissis in accerbissimas seditiões excitasse maxime ẽo legis agrarie. i. distributiõis et diuisiõis agrorũ causa: p qua etiã frater ei⁹ occisus fuerat. Successoꝝ in tribunatu Minutius p magna pte statuta ⁊ leges gracci abrogauit: sup quo indignatus cõfederatis sibi multis et assumptis: in capitoliũ vbi concio agitabaꝫ/ascẽdit. Ibiq; maximo tumultu excitato ⁊ quodã pcone a graccanis interfecto: quo postmodũ bellũ resistẽtiã haberet: nam tota multitudo sua quõ diu fuisset anceps bellũ: p sagittarios ab opimio cõsule missos disturbata est: Graccus fugit: ⁊ et pugnãtibus pro ipso amicis suis: ipse ne viu⁹ caperet cervicẽ suo seruo ꝓbuit. Caput ẽo gracci occisi cõsuli allatuz ẽt coꝝp⁹ ad corneliã matrẽ suaꝫ q; fuerat filia aphricani supioris/delatũ est. fuit ⁊ vnus alius Titus graccus bonus ciuis. q; alio modo fuit interfect⁹ sm Vale. lib. tit. de prodigijs. Pro maiori declaratiõe predictoꝝ scicẽdũ q; quũ a romanis capte essent hostiũ ciuitates /⁊ expulsi aut interfecti ciues/vel quũ agris et possessionib⁹ alio modo priuarẽtur ciues dictarũ ciuitatũ caparũ: nobiles ex romanis sepe agros illos sibi retinebant: qõ videbaꝫ plebi iniquũ et iniustũ: qz sanguine ⁊ laboze militũ (qui p maiori parte de plebe erãt) tales agri acquirebanꝫ: propter quod volebat plebs agros tales iter se diuidi ⁊ distribui: nobiles ẽo hoc nolebãt. Unde sepissime orta est ꝓpter hoc dissensio inter patres et plebẽ sm Titũ liuiũ de originevrbis. li. iij. Et propter hoc ꝓdicti duo Bracci deꝯbus. ſ. quũ essent tribuni: zelantes pro plebe legẽ agratiã. i. de distributione agrorum promulgare curarũt: ⁊ ex hoc senatui ex osi/occisi sunt. Et narrat Orosius li. v. Opimius quũ esset cõsul sicut in bello ꝯ amicos gracci secũdi fortis fuit: ita ⁊ in q̃stione crudelis. Nam plus q; tria milia hoim suplicijs necauit: ex q̃bus plurimi ne dicta quidẽ causa. i. nõ auditi in iudicio / innocentes interfecti sunt. Qui etiã opimius consul/ vt narrat Valle. lib. ix. tit. de auaricia. caput Caij gracci a quodã. L. Septimuleio familiari ipsius gracci/auro equalis põderis emptum/pilo affixum fecit per vrbem ferri.

Attalus filij eumenis.

Bracci occidit.

ſ. XX. Post interfectionẽ etiã

vtriusq; gracci vt narrat Orosius in. v. anno ab vrbe cõdita sexcẽtesimo ꝙdragesimo ꝙnto alia seditio i ciuitate exorta est. Lucius Apuleius saturninus quinto Metello Numidico vizo sane primario acerrimus inimicus: ipsuz creatum censorem: de domo sua protractum: ⁊ in capitoliũ fugientẽ ibidẽ obsedit cuz manu armata. Sed saturnin⁹ indignatione equitum romanoꝝ inde deiect⁹ est plurima ante capitoliũ cede facta. Postmoduz saturninus ⁊ Glaucia fraude Caij Marij tũc cõsulis. i. de cõsilio/Numidũ quitribunatũ petiuit eodẽ tpe quo saturnin⁹ /occiderũt: ⁊ seqñti anno marius sexto cõsul creatus est. ⁊ Glaucia ꝓtor saturninus tribun⁹ plebis: q; tres cõspirauerũt ꝯ metellũ tu pradictũ/vt in exiliũ mitteretur. Dicta est ergo sibi dies in qua se defenderet ꝯ accusatores suos/a iudicib⁹ qui erant de eadem conspiratione: ⁊ per scelus damnatus est in exiliũ cum totius vrbis dolore. Idem saturninus eoq; L. Memius vir acer ⁊ integer consul fieret: orta seditione eũ fugientez insecutus ipsuz interfecit. Quum autem pro tot malis senatus ⁊ populus fremeret: Marius cõsul tota turbatione sedauit. Deinde Saturnin⁹ concionem in domo sua habuit: vbi ab alijs rex/ab alijs impator est appellat⁹. Super quo marius indignatus/contra ipsum prelium fieri ordinauit: ⁊ portas mario muniente saturninus amarianis pulsus in capitoliũ confugit. Belluz igitur inauditum in aditu capitolij factum. est. saturninus vero clamabat palam mariũ fuisse autorẽ oim molitionum suarum. Quum autẽ saturnin⁹ in curiã cõfugisset effractis ostijs ibi interfect⁹ est: L. vero Glaucia extractus ⁊ domo clauduꝫ occisus est. Hec tangit Augustin. iij. de ciui. dei. c. xxvj. Et etiam de

Exilius metelli numidi ci.

Marco drusoꝛ:qui fuit ſceptoꝛ belli ſocialis. (vt narrat Vale.li.ix.titu.de ſuꝑbia ⁊ impotentia) fuit vir maxime ſuꝑbie. Nam ipſe cōſule romanoꝝ Luciuꝫ philippū/ qꝛ ipm cōcionātē interruberat/obtoꝛta gula ꝓ clientem ſuum nō publicū miniſtrum tāta violētia in carcerē egit: vt ſanguis multus de narib⁹ ei⁹ flueret. Alia vice quū ſenat⁹ miſiſſet ad eum vt ad curiā veniret: q̄ſiuit quare nō ipſi venirent ad eū. qđ ⁊ fecerunt. Qui tñ marcus druſus hec fecit poſt quatuoꝛdecim annos et ſeditione ſaturnini.

ſ.XXI Fuit etiā quoddā bellū

romanoꝝ/quod dicitur ſeruile. ⁊ hoc triplex. Nam anno ab vꝛbe cōdita.dcixxix. Lucio ⁊ Caſſio cōſulib⁹ ⁊ 6m Vale.lib.v.⁊ Oroſiū gladiatoꝛes .lxxiij. capue effracto ludo quem ibi Lentulus celebꝛauit diffugerūt. Qui ſtatim conſtitutis ſibi tribus ducibus: ſcz ſpartaco thrace/⁊ duobus gallis ſcz Criſſo et Oenomao veſuuiuꝫ montē occupauerunt. Inde vero erūpentes caſtra ꝓtoꝛis ſcz Clodij q̄ eos in monte obſederat: expugnauerunt. ⁊ ipſo fugato omnia rapuerunt. Oenomaus vero vnus ducum ibi interfectus fuit in belloꝛ alij duo poſtmodum in breui tpe agmina ingentia collegerunt: ita vt Criſſus q̄ gallus erat haberet. xx. milia. alter ſcz ſpartac⁹ q̄ erat de thracia haberet. xxx. milia. Deinde quū cedib⁹/incēdijs/rapinis: ⁊ ſtupꝛis/oīa impleꝛēt: ita vt mulieres alīq violate ſeipſas occideꝛēt: miſſi mirabilis victoria. ſunt contra eos gelius ⁊ lentulus cōſules romani cū exercitu. Belius ꝯo criſſum acerrime pugnantē oppreſſit. Lentulus vero ſuperat⁹ a ſpartaco fugit. Poſtmodū ambo cōſules contra ſpartacū ſimul pugnauerūt: et accepta graui clade fugerūt. Poſtmodū ſpartacus. L. caſſium ꝓconſulem in bello occidit. Tantus ꝯo motus vꝛbem inuaſit: quā tus ſub annibale fuacerat. Senatus tandem Craſſum conſulem cū legionibus ⁊ cū nouo ſupplemēto militum contra ſpartacum miſit. Qui mox vt fugitiuoꝝ pugnā inijt: ſex milia eoꝝ occidit: et nongentos cepit. Poſtmodum priuſq̄ ſpartacum bello aggrederetur: auxiliatoꝛes eius gallos et germanos ſuperauit: occiſis eoꝝ ducibus cuꝫ triginta milibus. Nouiſſime contra ſpartacum diſpoſita acie pugnans/ſexaginta milia de ſuis occidit: et ſex milia cepit ſpartaco interfecto. ceteri ꝯo qui fugerūt diligenter peroi magna clades hoīm. uerſos duces q̄ſiti occiſi ſunt. Durauit hoc bellū cum calamitatibus italie annis tribus 6m Eutropium finē accepit in apulia. Qđ bellū. Oroſius vocat fugitiuoꝝ. Augu. ſeruile. ¶ Fuit aliud bellum ſeruile qđ macedoniaꝫ de populauit. de quo narrat Oroſius lib.v.q̄ anno ob vꝛbe condita. dcliij. Claudium appius ſoꝛtitus bellum mecedonicum Aliud bellum ſeruile. veritas gentes que Rhodopeis montibus circūfuſe ſunt: id eſt habitauerūt in circuitu eoꝝ: ad loca illa fugiētes et macedoniam crudeliſſime populantes: pellere de macedonia nituſ eſt: magnisq̄ ſe malozum molib⁹ obiecit. Unde curi circumſeptus inſuper ⁊ infirmus interijt. Cui ſucceſſit Scribonius: qui gentium illarum vim declinans ad alios arma conuertit. ſed poſtmodū a Lucullo expugnate magna crudelitas. ſunt Bentes vero ille tam crudeles in captiuos erant: vt quū poculis. i. vaſis ad bibendū indigerēt: aptis hūanoꝝ capitū oſſib⁹ cruentis ⁊ adhunc capillatis: ac nondum bene extracto cerebꝛo: ſine hoꝛroꝛe tāq̄ veris poculis vteꝛētur: hoc añ bellū vocat Auguſtin⁹ ſeruile in. iij. de ciui. dei. c. xxvj. qꝛ prius ſubiecti erāt romanis: ⁊ quū eēnt indigniſſimi/q̄ſi ſerui habebanť. Et fuit iſtud bellū ante ſuꝑadictū bellū gladiatoꝝ. per q̄nq̄ vel ſex annos. Narrat etiaꝫ Oroſius li.v. de quodā alio bello ſeruili in ſicilia oꝛto. Dicit eñ q̄ tam interfecto gracco. de quo ſuꝑa oꝛta eſt belli ſeruilis cōtagio: nā in ſicilia Piſo calphurnius ꝑſul mamertū expugnauit. vbi. ix. milia fugitiuoꝝ interfecit. Quos añ capere potuit patibulo affixit. Cui ſuccedēs Rutilius cōſul tauromiuiū et bennā ꝓcidia firmiſſima fugitiuoꝝ bello cepit: et ibi pluſq̄. xx. millia ſeruoꝝ pemit. qđ⁹ parcēdum fuiſſet niſi inſoleſcēt⁹ ſeruis ferro obuiā iꝛetur. Hec añ ꝓtagio multas late ꝓuincias ifecit. Nā ⁊ mincturnis quadriginti q̄nquaginta in crucem act⁹: ⁊ inde ad. vij. milia ſeruoꝝ a quinto metello et gneo ſeruilio ſcipione oppreſſa ſunt. In metallis q̄ athenienſiū idē tumult⁹ ſeruilis ab heraclito ꝓtoꝛe diſcuſſus eſt. Idē apud delon ꝓrigit. De bello etiā piratarū narrat Eutropius lib.vj.q̄ durante adhuc bello mithꝛidatico pirate oīa maria infeſtabāt: ita vt romanus toto oꝛbe victoꝛib⁹ ſola nauigatio tuta nō eſſet: quare bellū contra eos Gneo pompeio decretū eſt. Qđ ingēti felicitate ⁊ celeritate intra paucos menſes finiuit.

ſ.XXL Sciendū etiā q̄ roma

ni poſt ſcōm bellū punicū habuerunt cōtra Philippum regem macedonie bellum: non patrem Alexandri magni ſed alium: cuius filius dicebatur Perſes. Victus eſt autem philippus/⁊ ſubiugatus: et demum fideliter ſe habuit ad romanos Quo mozuo Perſes filius eius cepit rebellare: et bellum ſcōm macedonicum mouere cōtra romanos. Qui et ipſe etiā victus eſt. Contra hunc emiſſus eſt Paulus emilius cōſul: q̄ aſſumpto cōſulatu: ait Val. li. ſ. ti. de oīb⁹ quū reuerteret domū ⁊ inueniret filiā ſuam paruulā noīe Tertiā lugentē: interrogauit cām ſui fletus. Que reſpondit ſe flere qꝛ perſa mozuus erat. id eſt quidā catellus quē in delitijs habebat paruula quo tāquā omine confortatus de victoꝛia habēba contra Perſem regem cū exercitu vadens victum romā duxit. ¶ Eodem etiā quaſi tpe licet pa- de bello romano ꝯ antiochū vide Liuiū Iuuiū Zappianū de ſtoꝛia mana diffuſe elegētiſ ſimeſcribentes. rū ante bellum habuerūt romani cōtra Antiochū regē Syrie. Quē etiā vicerūt: ⁊ ſibi leges impoſuerūt vt volebant. Poſt modicum vero Attalus filius Eumenis rex Aſie moꝛiens ꝑ⁹ romanum ſui regni teſtamēto reliquit heredē ita q̄ teſtamēto regnū Aſie minoꝛis addituꝫ eſt romanis. Huic añ attallo frater erat noīe Eumenes amic⁹ romanoꝝ: qui filiū ex cōcubina habuit noīe Ariſtonicū: qui ariſtonic⁹ moꝛtuo ātalo vendicauit ſibi re nū aſie ⁊ achaie. Iſte ergo congregato exercitu magno cū romanis bellum habuit: ⁊ victus atq̄ captus romāq̄ ꝓductus: ibidez iuſſu ſenatus ſtrangulatus eſt. Hui⁹ añ moꝛtē (vt narrat Aug. iij. de ciui. dei ca. xj) puidens appollo cumanus. i. q̄ cumis colebat: que eſt ciuitas cāpanie: doluit et fleuit. Fleꝛ⁹ añ eius ꝓnunciauit eius malū: qꝛ cumani fuerūt coloni greꝛoꝝ. i. quōdam greci fuerāt. ⁊ de grecia venerant ad incolendum locū illū. Uenientes añ de grecia ſecū tulerūt ſtatuam apollinis quam in grecia colere conſueueraut. Unde cum fleuiſſet aruſpices minus periti credebāt quod ꝓtenū ciaſſet malum romanis: ⁊ ideo volebant eā in mare ꝓiceꝛe: niſi ſenes cumani reſtitiſſent. ſed peritioꝛes aruſpices oppoſitū interꝓetati ſunt ſicut euenit. Dicunt Vale. li. ix. titu. de luxuria. ⁊ Titus liuius li. viij. q̄ vꝛbi romane philippus macedonie rex deuictus licentioꝛis vite. i. magis relaxate fiduciam dedit: ⁊ q̄ luxurie peregrine oꝛigo. i. noua rū ⁊ exquiſitarum delicia ꝯ ab aſiatico exercitu ⁊ aſie minoꝛis inuenta eſt ⁊ rome inducta.

ſ.XXIII. De alio bello quod

dicit ſociale. quod geſſerūt romani cōtra latinos q̄ nō erāt ciues romani: ſed ſocij: Nam q̄uis eſſent ſubiecti romanis tamen romani ſocios ſuos in imperio vocauerunt. Narrat Oroſius libꝛ. v. q̄ anno ab vꝛbe condita. dcxlix. Sexto Julio Ceſare. ⁊ Lucio Marco Philippo conſulibus. Liuius Druſus tribunus plebis oēs latinos ſpe libertat⁹ illectos quum non potuiſſet explere qđ volebat: in arma excitauit Igitur Picentes: Veſtini: Marſi: Peligni: Marcini: ſamnites et Lucani: Latium ſeruium ꝓtoꝛem legatum ad ſe miſſum a ſenatu apud Aſculum occideruꝫ: ſtatimq̄ clauſa ciuitate oēs ciues romanos iugulāt. Secutū eſt ergo bellū grauiſſimum qđ habuit ꝑlia multa: romanoꝝ cōſules i eo Rutilius ⁊ Porci⁹ Cato occiſi ſunt: ⁊ q̄ſq̄ latini vicerunt/ q̄ſq̄ romani interfect⁹ ex vtraq̄ ꝑte multis militib⁹ quum bella ciuilia ⁊ ſocialia fere eodē tpe eſſent quia nōduꝫ expleto bello ſociali inchoata ſunt ciuilia. De q̄b⁹ oecit Eutropius. q̄ bella ciuilia ⁊ ſocialia q̄ etiā italica dicta ſunt/per. magna clades ciuiū romanoꝝ ix annos cōtinuata ſunt. Cōſumpſit añ iſtud bellū centuꝫ q̄nquaginta milia hoīm. ſ. romanoꝝ 6m Oroſiuꝫ. viros cō ciuiles vigintitres: viros ꝓtoꝛios ſeptē et Edilitios quadraginta: ſenatores fere ducentos. Addēs Oroſius q̄ tot interfecti ſunt vt vix numerari poſſint: q̄ſi toti⁹ italie ꝑ⁹li paſſim ſine ꝑſideratiōe deleti ſunt. Refert Augu. iij. de ciui dei. c. xxiiij. Et anteq̄ aduerſus romā ſociale bellum ꝓfatuꝫ Latiū cōmoueret: cūcta alia humanis vſib⁹ ſubdita: animes: equitatū: boues: ⁊ quecq̄ alia peccoꝛa q̄ ſub hoīm dominio fuerunt/ſubito efferata ⁊ domeſtice lenitatis oblita relictis tectis libere vagabanť: et oēm nō ſolū alioꝝ: ſed etiā dominoꝝ auerſabanť acceſſum: mō ſine exitio aut periculo audentis: ſi quis de ꝓximo vꝛgeret: vnde talia ſigna fuerūt illius mali quod ſecutum eſt.

ſ.XXIIII Eodem tēpoꝛe ſcili

cet tertij belli punici 6m Euſebiū in chꝛoñ. Terēti⁹ ſcriptor comediarū claruit: capt⁹ cū aliis carthaginēſib⁹ a romanis cuius fūr hꝛ ſententie mozales. Hoc tpe obſequium amicos: Terēti⁹ poeta comic⁹: ꝟitas oditū parit. Si nō pōt fieri qđ vis: illud velis qđ poſſis. Facile oēs quū valem⁹ recte ꝑſilia egrot⁹ damus. Qui pergit dicere q̄ vult audit etiā que non vult. Ut q̄d aliena curas q̄ ad te nō pertinēt: Homo ſum ⁊ ideo hūani nihil alienū a me puto. Deteriozes oēs ſumus licētia. Ita fere cō parata eſt hoīm natura vt aliena meli⁹ iudicet q̄ ſua. Jus ſummum ſepe eſt ſumma malitia: Nulla eſt tam facilis res

quin difficilis sit/si inuit⁹ facias. Nõne hoc flagitiũ est te alijs cõsilitũ dare:foris sapere:tibi aũt auxiliari nõ posse: Homine imperito nihil iniustius /qui nihil rectus putat: nisi qõ ipse fecerit. Uetus verbum est hoc. Cõmunia etiam amicorũ interse oĩa. Hoc solũ vitiũ senect⁹ affert oĩb⁹. q̃ attentiores sum⁹ ad rem q̃ satis est. Pecuniã in loco negligere maximũ interdũ lucrũ est. Istud est sapere:nõ quod ante pedes est modo videre:sed etiã illa q̃ futura sunt prospicere. Inspicere tãq̃ i speculo vitas hoĩm iubeo: atq̃ ex alijs sumere exemplũ sibi. Oẽs quibus res sunt min⁹ secũ de/sunt nescio quomodo suspiciosi:ad cõtumeliã oĩa accipiunt:magis ꝓpter suã impotentiã semp se credũt negligi. Mulieres ferme oẽs: pueri leuis ĩgnie sunt. Istud prorsus sapere est:vbicũq̃ opus sit animũ flectas: q̃ diu post fortasse faciendũ est:mox facias. Dũ maxime homini scõe res sunt meditari eũ opz quo pacto aduersam erumnam ferat ne quid oĩa sit nouũ: sic quicquid preter spem eueniet lucro deputare. Quot hoĩes tot ĩgnie: suus cuiq̃ mos est. Nihil est quin male narrando non possit depraui.

§.XXV. Circa eã tẽpora misit

Judas machabeus legatos ad senatũ postulãs pacem et amicitiã cũ romanis:vt hꝫ.i. Machab.viij. vbi narrãt ꝟtutes romanorũ. Dicit eñ ibi q̃ fũt potẽtes virib⁹: et acq̃scũt ad omnia q̃ postulantur ab eis. Et quicũq̃ accesserũt ad eos/cũ eis amicitias cõstituerũt. Et quomodo audierunt prelia eorũ et ꝟtutes bonas quas faciunt in galatia. Et q̃ obtinuerũt eos et duxerũt sub tributũ. Et quanta fecerũt i regiõe hispanie. Et q̃ in pereſtatẽ rediderũt metalla auri: argenti q̃ illic sunt: et possederunt omnem locum consilio suo et patientia sua loca que erant valde longe ab eis. Et reges q̃ superuenerant eis ab extremis terre contriuerunt eos: et obtinuerũt in bello. Et antiochũ magnũ regez asie contritũ ceperũt viuũ: statuentes vt ipse: et successores eius darent tributũ magnũ et obsides. Et regionẽ indorũ: et lydos: et medos dederunt. Eumeni regi: et residua regna q̃ aliquando retinerant eis: et in sulas exterminanerũt: in potestatem redegerũt. Cũ amicis aũt suis: et q̃ in eis reẽm habebant conseruauerũt amicitiam: et obtinuerũt regna q̃ erant proxima et q̃ longe: q̃z quicũq̃ audiebat nomẽ eorum timebat eos. Quib⁹ vero vellẽt auxilio esse vt regnarent/regnabãt: quos vellent/regno detrahebant: et exaltati sunt valde. Et ĩ oĩb⁹ istis nemo portabat diadema: nec indebebatur purpura vt magnificarẽt in ea. Et q̃z curiã fecerunt: et quotidie consulebant trecentos viginti ꝓsiliũ agentes semper de multitudine vt q̃ digna sunt gerant: et committũt vni homini magistratũ suũ per singulos annos dominare vniuerse terre: et omnes obedierũt vni: et nõ est inuidia neq̃ zelus inter eos. Elegit ergo iudas Eupolemium filium Joannis: et Joannã filũ Eleazari: et misit eos romã constituere amicitiã cuz eis et societatẽ vt auferrẽt ab eis iugũ grecoꝝ. Et romani statuerũt amicitiam: et societatem cum iudeis. Et hoc fuit rescriptũ quod miserũt romani in hierusalem in tabulis eneis. Bene sit romanis et genti iudeoꝝ in mari et interra in eternum. Gladius et hostis procul sit ab eis. Q̃d si bellũ prius⁹ insteterit romanis/eis aut vllium feret gens iudeoꝝ prout tẽpus dictauerit pleno cor dezet subministrabunt eis triticũ arma naues: et huiusmodi: et ita romani econuerso.

Notaq̃ fuerunt senatores.

§.VXVI. Anno etatis quinte

quadrigentesimo septuagesimo sexto: mũdi ꝟo quater millesimo nongẽtesimo octogesimo sexto: ꝫm maiorem cõputationez: regnauit octauus rex egyptioꝝ Ptolemeus physcon. Et tertio anno regni huius Ptolemei Jugurtha rex dimicans contra romanos ꝫm Eusebium in chronicis: et capitur. Et vt dicit Orosius nũq̃ vlla romano militi tumultuosior: et terribilior pugna fuit: adeo vt discursu: et fremitu circũcursantiũ: et impetentiũ equitũ suscitatus puluis celum subrexerit: diem ademerit: noctem obduxerit: tãtusq̃ telorum nimb⁹ ingruerit: vt nulla pars corporis ab ictu tuta esset. Quippe cuilibet: et visus ad prospiciendũ impedimento caliginis: expeditio ad cauendũ compressione multitudinis/deerat. Nec laborabat eques maur⁹ ac numidas: vt bene colocatũ hostem opportuno reli impetu rimaret: sed potius in incertũ tela mittebant: certi q̃ vulnera incerta non esset: ita coacti in vnũ romani equites/in vnum et pedites densabant. Et quũ iterum circũfusi hostes: nõ solum aminis extrema laniarent: verũetiam media excussis procul telis cederent: turbatosq̃ romanos eistus solis: intolera ntia siti: mortis circũstantia vsq̃ ad extremũ desperationis fatigaret: subito notum illud romanorum aduersꝰ aphros tempestatum hymbriumq̃ suffragium celo missum insperate saluti fuit. Siquidem repentina pluuia fritẽtibus romanis et estuantib⁹ refrigeriũ orũq̃ prebuit. Porro aũt Numidis hastilia telorũ/que manu intorquere sine mentis solent/lubrica ac per hoc inutilia reddidit. Scuta etiam q̃ elephanti corio extento arq̃ durato habilia: et tuta gestabant: cuius hee natura est: vt acceptũ hymbrem tãq̃ spongia ebibat: ac per hoc intractabile repentino pondere fiat: q̃z circũferri nõ poterãt defendere nequiuerunt. Tunc Bochus et Jugurtha numidarũ rex fugerunt. Post hec centũ quadrginta milia armatorũ ab hisdem regib⁹ obiecta sunt. q̃ vsq̃ ad internitionẽ a romanis cesa referũtur. Et eo Bochus specie belli abijciẽs/pacẽ a romanis petiuit: atq̃ in preciũ pacis iugurtham dolo captũ cathenisq̃ obzurus per syllam legatũ misit ad mariũ: qui i triumpho ante currũ cum duobus filijs suis actus: et mox in carcere strangulatus est.

§.XXVII. Bellũ mithridaticũ

contra romanos exhortũ est ꝫm Orosiũ li.v. anno ad vrbe ꝺdita sexcẽtesimo sexagesimo scõo. Q̃d bellũ suscepit Mithridates post annos.xxiij. regni sui. Et vt ait Justinus in xxxvij. per q̃draginta quinq̃ ãnos varia victoria ꝺ eos pugnauit. Cuius mithridatis futurã magnitudinẽ etiam celestia ostenta predicerũt: ꝫm q̃d ĩãt ibidẽ Justinus. Nã et q̃ genitus est anno: et q̃ regnũ ꝑmũ cepit: stella cometes p vtrũq̃ tps septuagita dieb⁹ ita luxit: vt celũ oẽ cõflagrare videret. Nam et magnitudine sui quartã partẽ celi occupauerat: et fulgore sui solis nitorẽ vicerat. Et quũ oriet occũberet: q̃ sex horarũ spaciũ cõsumebat. Puer tutor ĩsidias passus est: q̃ eũ fero eq̃ ipositũ iaculari eq̃rat: cogebant. Qui cõsci⁹ quuz eos fefellissent/supza etatẽ regẽre equuz mithridate: veneno euz appetiuere. Q̃d meruẽs antidota sepius bibit: et ita se aduersus incidias exquisitis tutioribus remedijs armauit: vt ne volẽs q̃dem senex veneno mori potuerit. Et dicit Helinadus. Jn q̃busdã q̃z exprimẽtis physicis legisset me meminit: q̃ mithridates timẽs ne fratre suo veneraretur: rute folia viginti cũ duab⁹ nucib⁹: et totidẽ caricis admisto sale q̃tidie ieiun⁹ edebat. Et subdi Justinus prefact⁹/q̃ timẽs exinde mithridates ne inimici gñ veneno nõ poterant ferro peragerẽt: venãdi studiũ finxit ãpro ter ãtuor annos neq̃ vbis neq̃ ruris recto vsus est: sed per syluas vagat⁹ est: et diuersis mõtiũ regionib⁹ pnoctabat: ignaris oĩb⁹ q̃b⁹ esset locis assuetus feras cursu aut fugere au pseq̃: cum q̃busdã etiã virib⁹ cõgredi. Quib⁹ rebus et incidias vitauit: et corpus ad oẽm ꝟtutis patiẽtiã durauit. Ad regnũ cũ accessisset: scythas pdomuit. pontũ et cappadociã occupauit. Quũ de asia tractaret tacit⁹ cuz q̃busdaz amicis regno ꝓfectus: vniuersaz nemine sentiẽte puagat⁹ est: oĩq̃ vbiũ sitũ ac regiones cognouit. Inde bithiniaz transcẽdit: et q̃si iam dñs asie oppotuna queq̃ victorie sue meditatus est. Post hec in regnũ quuz iam periisse credeꝝ/ reuersus est: ñuẽto paruulo filio quem p absentia ei⁹ sororꝝ procq̃ laodice enixa fuerat. Que quuz eũ periisse crederet: in pcubitus amicoꝝ precra: q̃si admissum facin⁹ maiori sceleri tegere posset: venenũ aduenieri parauit. Hec aũt quũ et ancilis mithridates cognouisset: facin⁹ in authores vindicauit. Deniq̃ mithridates oẽm orientẽ aduersus romanos armit: legatosq̃ ad Cymbos/: et gallogrecos/et sarmatas/et basternas auxilium perieũ misit. ad scythaia quoq̃ exercitũ venire iubet. Nõ igitur magno labore Aquilius: et Manthinũ asiano exercitu instructos vicit. Quibus simul cũ Nicomede pulsis/ingenti fauore ciuitatũ excipiẽ: multũ ibi auri argentiq̃ magnũq̃ bellũ apparatũ inuenit: vocatio nẽ q̃nquenẽ ciuitatib⁹ pcedit. ¶ Refert aũt Orosiũ li.vj. q̃ mithridates rex ponti atq̃ Armenie post q̃ Nicomedem regem Bithynie q̃ est pars asie/amicum ppli romani regno priuare vellet: monuit eũ senat⁹ romanꝰ q̃ nõ faceret hoc/mandans q̃ si hoc faceret bellũ expirẽt a romanis sibi inferenduz. Propter q̃d mithridates vehementer irat⁹ bithyniã vastauit: et nicomedẽ a regno expulit. Et quum postea veniſſet Ephesum crudeli ꝑcepit edicto: vt p totã asiam in uenti ciues romani q̃cũq̃ essent vna die oẽs trucidarentur q̃d et factuz est. Nec explicari aut cõprehẽdi ullo modo verbis põt/q̃ tũc multitudo ciuiũ romanoꝝ cesa sit: tãs meroꝝ plurimaꝝ prouinciaꝝ: tãs gemit⁹ occidẽdoꝝ pariterq̃ occidentiũ fuerit: quuz singule q̃q̃ aut pdere innocẽtes hospites et amicos: aut ipsi periclitari pena hospituz cogerẽtur. Archelaus q̃z dux mithridatis cuz centũ.xx. milib⁹ peditũ atq̃ eq̃tũ i achaiã ꝑmissus: athenas: cũctasq̃ grecias partiz vi ptim dedit: nõe obtinuit. Sylla cui post consulatũ mithridaticuz bellũ obuenerat: Archelaũ apũd Pyreũ athenienſium portũ septẽ plici muro cõmunitũ diu obsedit: et athenienſes vastauit. q̃ sylla cũ esset in asia bellũ mithridaticũ petẽs:

Scythe vicunt amithri

Oẽs/romanici/uesyno die in asia trucidãtur

Sylla dux romanꝰ

Lucij titij mãdatum accepit a Ioue q̃ esset mithridatem superatur'. qõ et factũ est. Vincq postea molieti redire in vrbẽ ⁊ suas suoꝝq; iniurias ciuili sanguine vlcisci: iterũ mãdatum est ab eodẽ Ioue per militẽ quẽdã legiõis sexte prius se de mithridate pnunciasse victoriã: ⁊ tũc pmitte re daturũ se potestatẽ/qua recuperet ab inimicis rẽpublicã non sine multo sangine. Quuꝫ venisset ergo Sylla tarentuꝫ: et ibi sacrificasset/vidit in capite vitulini iecoris filitudinẽ corone auree. Tũc posthumi⁹ aruspex rñdit p̃clarã ei significari victoriã. Jussitq; vt extis illis sol⁹ vescerek. Postea paruo facto interuallo seruus cuiu sdã Lucij. Pontij vaticinãdo clamauit. Abellona nunci⁹ venio: victoria tua est Sylla. Deinde adiecit arsurũ esse capitoliũ. Hec quũ dixisset/ ptinuo egressus e castris postera die pcitatio⁹ reuersus ẽt et capitoliũ arsisse clamauit: qõ. re vera arserat: qõ reuelatione demonũ videk contigisse. De his etiã Aug. ij. de ciuei. c. xxiij. Narrat etiã Orosi⁹ in. vj. q̃ Marius et Eumachus duces a mithridate aduersus Luculũ missi: q̃ ducerat armeniã ⁊ mesoporthamiã: magno exercitu breui congregato/cũ Publio Rutilio apud Calcedoniã pgressi sunt pũq; cũplurima exercitus ipsi⁹ parte occiderũt. Lucull⁹ aũt mithridatẽ Lyzicenos obsidentem fossa cinxit: eumq; qõ faciebat pati cõpulit: atq; ad ipsos Lyzicenos vt bono animo essent nũciũ misit/vnũ ex militib⁹ natãdi peritum qui duobus viris suspensus/midiã ipse regulã renens: plantisq; subremigãs septem milia passuum transmeauit. Mithridates inopia laborans partem copiarum instructam armis domum abire pcepit. Quã lucullus excipies vniuersam disperdit: nã plusq; quindecim milia hoim tunc interfecisse narrat. Tunc etiã Fannius q̃ se mithridati iunxerat: ⁊ Metophanes regius pretoria Mamercho victricum duobus milibus equitũ in mesiã fugerũt. Interea (vt ait Orosius) Pompeius quũ armeniã colchos/cappadociã/et syriã ordinatis rebus cõposuisset: promouẽs de põto in parthiam ad Echbatanã vrbẽ caput parthici regni ãquagesimo die venit. Interea mithridate in bosphoro cerealia sacra celebrãte/terremotus adeo grauis repẽte exortus est: vt magna clades vrbium atq; agrecolum secuta narretur. ¶ Eodẽ tpe castor mithridatis pfect⁹: q̃ panagorio preerat iterfectis amicis regis arcẽ occupauit: ⁊ ẽtuor mithridatis filios ad p̃sidia romana transmisit. Mithridates accensus ira in scelera exarsit. Nam complures tunc ãmicos suos/et Exipodrũ filiuꝫ suum interfecit: quũ iam aliũ Hoꝛ nota bouũ nata mocharem parricidio trucidasset. Pharnaces aũt filius ei⁹ exẽplo fratrũ territus: exercitũ ad persequenduꝫ se missuꝫ sibi cõciliauit: ⁊ mox aduersus patrẽ ourit. Mithridates diu ex altissimo muro filiũ frustra precat⁹ vbi inexorabilẽ vidit: moritur⁹ exclamasse fertur. Quoniã pharnes/inquit me mori iubet: vos si estis diꝫ patrij preco⁊: vt q̃q; et ipse hanc vocẽ a liberis suis audiat. Statimq; descendens ad magnus terre motus. vxores/pellices/ac filias venenuꝫ oibus dedit. Qõ quum ipse nouissimus hausisset: nec tñ propter remedia q̃busvitalia sua armauerat aduersus noxios succos / veneno confici posset: frustraq; spaciarek si quo tandẽ modo infusa pestis per venas vegetatione corpis acta discurrerer gallum quendã militẽ iam fracto muro discurentẽ inuitauit: eiq; iugulũ prebuit. Hunc exitũ mithridates habuit: hõ oim (vt ferunt) superstitiosissimus anno natiuitatis sue. lxxij. semper habens secum philosophos ⁊ oim artiuꝫ peritissimos. ¶ Celinãdus aliter de mithridate dicit: vcꝫ q̃ quũ Pompeius ꝫ Tigranẽ bellũ iferret/et euꝫ superasset: ille se ei dedidit. ⁊ in castra pompeij. xvj. miliario ab Echbatana venit die dema q̃ suuꝫ quũ procubuisset ad genua Pompeij i manibus ipsius collocauit. Qõ ei Põpeius reposuit: eque pulchrũ iudicans reges facere et vincere. Honorificeq; habituꝫ regni tãtuꝫ pate mulctauit ⁊ pregrãdi pecunia adempta. et phenice ⁊ sopheno ⁊ sex milibus talentoruꝫ argenti que populo romano daret: qꝛ bellum sine causa romanis commouisset.

§. XXVIII De bellis ciuilibus

romano ꝛ quoꝝ initium et causa dicit Aug. in. iij. de ciui. dei. c. xxiiij. ⁊ li. ij. c. xxij. ⁊. xxiij. ⁊. li. iij. c. xxvij. ⁊. xxvij. ⁊ lib. v. c. xx. fuisse seditionẽ suscitatã in vrbe per duos graccos tribunos: de q̃b⁹ dictũ est supra. Et primo de bello ciuili i ter mariuꝫ ⁊ syllẽ capita partium vrbis. Et (vt dicit Eutropius lib. v. ⁊ Orosius lib. v.) tres fuerunt marij. Cui⁹ mari⁹ pater: et Caius marius filius eiusdẽ: et marc⁹ marius. De hmo mario dicũt Aug. et pfati hystoriographi: q̃ per ipm primũ ciuile bellũ motũ fuit ⁊ gestũ: q̃ nõ habuit a progenitoribus suis q̃ esset tatis dignitatib⁹ fulcit⁹ sicut fuit. Fuit eñ consul septies: quum tñ nõ esset nobilis. Quũ aũt peruenisset ad etatem militarẽ: fact⁹ est stipendiarius: postea tribun⁹ militũ crescẽdo hõ primo dicit vsq; magistratum postea aliũ. Deinde i bello romano ꝛ ꝫ iugurthã reges Numidarũ militauit sub metello consule in aphrica: tandeꝫ reuersus romã fact⁹ est consul: ⁊ i bello iugurthino successit metello. De eo etiã dicit Vale. li. vj. ri. de varietate casuum, q̃ fuit fortune luctatorumq; arpinatib⁹ honorib⁹ iudicatus est inferior: questurã rome petere ausus est. Et ex isto mario tam humili arpinate: tam ignobili rome: tãq; fastidiendo cãdidato. Ille marius euasit q̃ aphricam subegit. Series aũt factus est consul propter pbitatẽ suam nec legitur q̃ magnã crudelitatẽ exercuerit: niſi postq̃ septimũ ambiuit vel obtinuit: qõ fuit occasio p̃mi belli ciuilis: in q̃ nimias credulitates ostẽdit. Anno igit vrbis cõdite sexcẽtesimo sexagesimo secũdo ẽm Orosiũ et Eutropiuꝫ Caius mari⁹ senior prefat⁹ q̃ series cõsul ante fuerat: quũ Sylla q̃ eo tẽpore cõsul fuerat/ꝫ mithridatẽ: q̃ asiã ⁊ achaia occupauerat mittere k. affectauit septimũ cõsulatũ ipse mari⁹. i vt septimo p̃sul fieret: ⁊ mitterek ipse ꝫ mithridatẽ. Quare ſylla cõmot⁹ cũ exercitu ad vrbẽ venit: ⁊ ꝫ Mariũ dimicãs ipm fugauit. ⁊ eo fugato ꝫ mithridatẽ pcessit i greciã marius vero fugiens quũ persequentiũ instantia circũseptus esset in minturnensium paludib⁹ se abscõdit. Equib⁹ iseliciter ⁊ ignominiose extractus/⁊ turpi spectaculo Minturnas deduct⁹ p̃trus⁹ est in carcerẽ: vbi pcussorẽ ad occidẽdũ missum solo vultu exterruit: vt eũ occidere nõ auderet. Et vt dicit Vale. li. ij. ri. de maiestate. missus est ad eũ occidendũ clausum in domo priuatũ minturnis public⁹ seruus: q̃ fuerat natione cymber. Et ꝛs mari⁹ gerens bellũ romano ꝛ ꝫ cymbros nationẽ illã deleuerit et mari⁹ esset senex et inermis ⁊ squaloꝛe obsit⁹: ⁊ seru⁹ ille strictũ gladiũ teneret in manib⁹: ipm aggredi nõ audebat: sed claritate viri obcecatus ferro abiecto attonit⁹ et tremens inde fugit. Deide liber ex vinculis ipse mari⁹ in aphricã fugit. Solicitatoq; ibi filio suo. s. Caio mario iunioꝛe. qui apud aticã in custodia seruabat. Cinne cõsuli societate scelerũ cõiunct⁹ romã redire statuit cũ eodẽ. Exercitũ vero suũ diuiserũt i ẽtuor ptes. sic q̃ mario seniori tres legiões vate sunt. Partes ꝫ exercitus accepit Gneus carboꝛde quo dicit Vale. q̃ erat orientiũ malo ꝛ ciuiliũ fax ardẽtissima: Pars ꝫ data ẽ sertorio residua aũt exercit⁹ pars Cinnã p̃sulẽ secuta ẽ. Marius igit portũ ostiẽsem vi ingressus. oia genera libidinis: auaritie/⁊ crudelitatis exercuit. Deinde Cinna cõsul cum legiõib⁹: et mari⁹ cũ fugitiuis vrbẽ ingressi/nobilissimos q̃q; senat⁹ et viros cõsulares plurimos interfecerunt. multos etiã proscripserũt ⁊ euersa domo Sylle filios ⁊ vxores ad fugã cõpulerũt. Interim ꝫ prius q̃ Sylla rediret: marius senior quũ iterfectoꝛ ciuiũ capita illata puiuꝫ oblata capitolio collocata rostris. i. in loco q̃az in foro sic appellato ad spectaculũ congereret ac septimũ p̃sulatũ Cynna tertiũ cõsule quasisset in exordio cõsularis imperij sera tandẽ morte preript⁹ est. Cynna ꝫ quartũ cõsul postmodum a proprio exercitu interfect⁹ est. Interim etiaꝫ p̃squã Sylla rediret: rome facti sunt cõsules Caius maius iunioꝛ et papyrius carbo. Fecit etiã Mari⁹ maioꝛ occidere Octauium/qui fuerat consul cum Cinna: Sed Cinna fouit partem Marij quã octauius derestabat: ppter q̃ cũ sertorio q̃ erat mariau⁹/octauius adiũcto sibi Gneo põpeio: quem Gneũ pompeiuꝫ senat⁹ vocauerat cũ toto exercitu cui preerat vt rempublicã defenderet: cõ fligit. infelicẽ aũt pugnã hmõi noꝛ superueniens diremit: ⁊ multi milites ex vtraq; parte occisi sunt. Posteradie cũ permixta corpoꝛa ad sepultura discernerenk: miles põpeian⁹. i. q̃ fuerat in exercitu pompeij fratris sui quẽ ipse interfecerat/corpus agnouit. Ita frater victor victo fratre infelicioꝛ/parricidium suum execratus ⁊ bella ciuilia illico pect⁹ suũ trãsfodiẽs simulq; lachrymas ⁊ sanguinẽ fundẽs/super fratris sui coꝛp⁹ sese piecit. Et dicit Vale. li. v. tit. de pietate erga fratres/q̃ iste quũ fratris sui a se occisi corpus agnouisset: multũ ac diu cõuicio deos ob donũ impie victorie i secut⁹ est. Demũ ipse octauiꝰ deuict⁹ cũ exercitu suo/qñ Cinna et Mari⁹ i vrbẽ recepti sunt/iterfect⁹ est: ⁊ caput ei⁹ in rostris positũ. Dicebank aũt rostra q̃dã locus i vrbe/vbi forũ erat sc̃z in cãpo martio q̃ a rostris nauiũ ereis quas romani ceperant: q̃b⁹ ille oꝛnat⁹ fuit: ⁊ que ibi affixa fuerãt in signũ victoriarum sic dictus est. Et ibi prope erat curia vbi tribuni plebis habuerũt pcionẽ plebis ⁊ tractatus suos cũ plebe. Ibi ergo tãq; in loco multũ frequẽtato positũ fuit caput octauij: vt a multis videretur. ¶ Dicit etiã Vale. lib. ix. tit. de crudelitate q̃ predictus marius Caij cesaris cõsularis ⁊ cẽsoꝛij viri nobilissimũ coꝛp⁹ ignobili seuitia trucidauit apud seditiosissimi ⁊ abiectissimi hoꝛis Varij bustum: idest sepulcrũ. Nec tamen iste est magn⁹ cesar: qui postea fuit imperatoꝛ: sed alius. Alter etiam dict⁹ Fimbria notabilis vir: q̃ erat

de pare Sylle/occisus est. Duo etiã crassi pater ⁊ filius interfecti sunt a Fimbria q̃ erat de parte marij: quos occisos fecit lacerari. De quib⁹ narrat Florus in abbreuiatiõe Titi liuij lib.iij. q̃ crassi filius de equitibus fimbrie occisus ẽ. Pater vero crassus ne quid indignũ virtute sua pateretur gladio se transfixit. Catulus etiã q̃ntus qui (vt narrat Vale.li.ix.tit.de moribus nõ vulgaribus.) cum Mario a senatu consul datus: quando marius cymbros ⁊ theutonicos vicit pestea ꝓpter ciuiles dissentiones ab eodem mario mori iussus est: qui statim recenti calce illito multoq̃ igne percalefacto cubiculo seipsum inclusum pere.mit.

Florus abbreuiator titi liuij.

¶ Ea tẽpestate vt refert Vale.li.etiã ix.ti.itidẽ de moribꝰ non vulgaribꝰ Lucius Cornelius Merula consularis flamen dialis: ne ludibrio insolẽtissimis victoribꝰ esset: in Jouis sacrario venis incisis contumeliose mortis effugit denuntiationẽ: facedotisq̃ sui sanguine vetustissimi foci maduerunt. Et vt dicit Florus in.iij. hec tot senatꝰ funera inter calendas ⁊ idus Januarij septima illa marij purpura idest consulatus dedit: Quid futurũ fuit si annũ consulatus implesset: Nam mortuus est ꝑ Titum liuiũ idibus Januarij. ¶ Sciendũ etiam q̃ vt narat Orosius lib.v.⁊.vj. Fimbria quidã sic noiatus fuit de parte marij: et mariano rum sceleruꝫ satelles homo oĩm audacissimus. Qui flaccum consulẽ ad quem legatus missus fuerat/apud nicomideam occidit. vt inde iratis illiensibꝰ. i. troianis: qui illũ reedicatum. i. troiam post primã euertionẽ factã a grecis inhabitabant: eo q̃ pro syllane pactis studio portas clauserãt cõtra fimbriam: et ipm repulerant: vrbẽ ipsam iliũ antiquaꝫ rome parentez funditus incendio ⁊ cede deleuit. Quam tamẽ sylla postea reedificauit. Demũ fimbria ab exercitu sylle apud Thiatyrã obsessus desperatiõe motꝰ in esculapij/templo seipsum occidit. ¶ Notandũ etiam q̃ dictus fimbria marianus laborauit q̃ necaret in funere marij senioris Mutius sceuola. de q̃ ait Vale.li.ix.ti.de Dictis impiobis ⁊ factis sceleratis. q̃ pro morum suoꝝ sanctitate digna laudatio reddi non posset. Unde: graue sibi vulnus fimbria inflixit scz Sceuole: de quo tũ poste aconualuit. Quo cõperto dixit fimbria se velle sceuolã accusare. Et quuꝫ in terrogaret q̃d sinistrũ de eo dictuꝫ esset: Respondit se sibi velle obijcere q̃ nimis parce telum in suo corpe recepisset Qui tandẽ sceuola occisus est ab illo. Nam vt narrat Florus in abbreuiatione Titi liuij/damasippi pretoris ex voluntate Caij marij cõsulis quũ senatum cõtraxisset: eoꝝ q̃ erat in vrbe nobilitatẽ trucidauit: ex cuius numero fuit q̃ntus mutius sceuolo pontifex maximus q̃: fugiẽs/investibulo edis vcste/scz dee occisus est. ¶ Narrat etiã li.v.⁊.vj.q̃ Damasippus pretor intempore mario pfule/Quintũ Sceuolã: Lucium domiciũ: Publiũ Antistiũ cauũ: Carbonem: in curiã quasi ad consulendũ vocatos/crudeliter occidit: q̃rũ corpora per carnifices tracta sunt vnco: et in tyberim proiecta. De his tangit Aug.de ciui.dei li.iij.c.xxiij. vbi sciendum q̃ duo fuerunt ciues notabiles q̃ dicti sunt carbones: vnus q̃ fuit consul et de parte mariana ex principaliorib⁹: alius de parte syllana senatoꝝ: de cuius morte hic agitur. sed et alius postea a syllanis interfectus est.

Troia reedificata dicta est ilium.

De mutio sceuola.

℣.XXIX. De Sylla ad uersario marij ⁊ moribus eiꝰ ⁊ crudelitate Orosiꝰ lib.v.⁊ Vale: ix.ti.de crudelitate: sic ait. Lucius sylla: quem nec laudare nec vituperare q̃s q̃ satis digne põt: qrdum querit victorias: scipionẽ se po. Ro. dum exercet vindictã: annibalem representauit. Egregie nãq̃ authoritate nobilitatis defensa crudeliter totã vrbẽ ⁊ oĩs italie partes ciuili sanguinis fluminibus inundauit. Abscissa nãq̃ miserorũ capita mõ nõ vultũ aut spiritũ retinẽtia. in conspectũ suũ afferri voluit: vt illa oculis/qrore nefas erat/mãducaret. Hic quum esset rogatꝰ a senatu q̃ ad iudicandũ ⁊ saluandũ patriam/reuerteret ad vrbẽ ꝓpter tyrannidẽ marij: de qua supra: ipse petius se habuit q̃ marius: ⁊ plures ciues occidit. Oõ signans Lucanus. ij. lib. ait. Dũq̃ nimis iã putrida mẽbra recidit: excedit medicina modũ ⁊c. Quãuis em̃ dictus sylla videretur habere iustã causam belli contra marium ad liberandũ ciuitatẽ ꝓtra tyrannidẽ eiꝰ: nimis crudeliter tñ se habuit nimiũ sanguinẽ effundẽdo innocẽtes cũ nocentib⁹ inuoluendo. Reuersus aũt ab asia vbi viriliter dimicauerat cõtra mithridatem/: deuicerat. Nã vt̃ ait Eutropiꝰ: Sylla archelaũ ducẽ mithridatis in asia habentẽ centũ vi milia hoĩm/⁊ sic in primo cõflictu vicit: q̃ ex tãta multitudine vir decẽ supfuerũt archelao. Ipse vero solũ vndecim hoĩes p̃didit. In scõo cõflictu cõtra eũdẽ habentẽ septuaginta milia electorũ/dimicans: q̃ndecim milia hoſtiũ interfecit: ⁊ filiũ archelai. In tertio cõflictu oẽs copias eiꝰ exercitus: ⁊ ipse archelaꝰ triduo nudus in paludib⁹ latuit. Postmodũ petit mithridates pacẽ q̃ sub certis conditionib⁹ eidẽ cõcessit. Et quũ disponeret redire in vrbez ⁊ vindicare iniurias aparte mariana sibi illatas: mittit ei Martius a Joue/scz q̃dã miles de certa legione: quẽ dicẽtẽ se esse nunciũ Jouis/interroganit Sylla in qua effigie sibi apparuisset iupiter. Et quũ indicasset: cognouit sylla q̃ in eadẽ effigie apparuerat nũcio alteri ab eo pri⁹ misso. Itẽ dũ sylla reuerteret de grecia: ⁊ p Tarentũ transiret versus Romaꝫ aruspex in extis aialiũ que sãllai molari fecerat ad inuestigãdũ exitũ belli/videns coronã: interpretatꝰ est ei futurã victoriã. Dabant aũt corone antiquitꝰ varie ꝑm variaratem victoriarũ. Triũphales tamẽ que imperatoribus ad honorẽ triũphi mittebant auree erãt: ⁊ pri⁹ quidã ex lauro fiebãt postmodũ ex auro facte sunt. Hec aũt oĩa fiebant ludificatione demonũ vel fictiõe. Dicit em̃ Frõtinus lib.ſ.ca.xſ.q̃ sylla quum paratiõe haberet exercitũ ad pugnandũ: ꝑdici sibi adijs victoriã simulauit: vũ tura imolauit. Postremo ꝓ in ꝓspectu exercitꝰ/priuſq̃ in aciẽ descẽderet: signũ modice amplitudinis q̃ de tẽplo apollinis delphici fuſtulerat/orabat petebatq̃ vt promiſſam sibi ob ipso victoriam maturaret. Reuersus ergo sylla adversus victoriã ſ̃ filiũ marij iã defuncti dimicauit: ⁊ occisis ex parte marij q̃n decim milib⁹/de suis ꝑdidit quadringẽtos. Deinde sylla ad portã collinã signũ cũtulit: ⁊ octoginta milia hoĩm occidit mortq̃ vrbẽ ingressus/tria mil'a hoĩm contra fidẽ datam inermes peremit. Quibq̃ magna crudelitate aduersus sontes insontesq̃ seuiret. Quintus catulus palã sylle dixit. Cũ quibus tandẽ victuri sumus: ſi in bello armatos: i pace inermes occidimus: Sylla deinde Marcũ Marium de capitoli casa extractum vinciri iussit: ductũq̃ trans tyberim offossis oculis/membrisq̃ minutatim exectis vel fractis trucidari. Quo viso marius iuniorꝰ desperãs/ceruicẽ seruo suo ꝓbuit qui occidit eũ. Rursus contra partes marianas ad portam collinã dimicãs quũ haberet cõtra se septuaginta milia: ex eis duodecem milia se sibi dediderunt: reliquos intiabili ira cõsumpsit. Carbo vero consul alter ab ariminio in Sicilia fugiẽs per Gneũ põpeiũ ibi interfectꝰ est. Orosiꝰ vero v.li. dicit: q̃ põpeius qui erat syllanus carbonẽ predictũ volentẽ de corsica fugere in egiptũ/ad se in Siciliaꝫ retraxit vbi eum cũ alijs socijs suis occidit. ¶ Narrat etiã Vale.li. ix.tit.de crudelitate: q̃ sylla crudeliter totã vrbẽ ⁊ oẽs Italie partes sanguine ciuili inũdauit. Quatuor em̃ legiones cõtrarie partis fidẽ suã secutas. i. cõfidẽtes de impunitate quã eis ꝑmiserat: in publica villa que in martio cãpo erat frustra imam implorantes occidi iussit: lacerata corpora ferro i tyberim sunt plecta. Quinq̃ milia p̃nestinoꝝ spes salutis per. p. Lethegũ eis data/extra munia municipij euocata: quũ reiectis armis se humi pstrauissent: interfici eorũ q̃ corpa per agros dispergi fecit. Unde Lucanꝰ. ij. li. dicit.

Victoria ſylle cõtra marium iuniorẽ.

Victoria Syllẽ archie mul.

Vidit fortuna colonos p̃enestina suos cunctos simul ẽse receptos.

Causa huius fuit (vt narat Orosius li.v.) Quia in p̃enestina ciuitate tenuit se marius iunior cõtra syllã: ⁊ ciuitas illa partez eius fouit. Quatuormilia sexcẽtos dire pscriptionis edicto iugulandos in tabulas publicas retulit: vt haberet memoria huius facti. De his tabulis narrat Orosius li.v.q̃ postq̃ q̃ntus catulus reprehẽderat syllam de nimia interfectione: sylla authore Lucio furcidio infamẽ tabulam proscriptionis indixit. Prima pscriptio octoginta hoĩm fuit: in quib⁹ quatuor cosulares erant vel digni consulatu: scz Carbo. Marius. Norbanus et Scipio ⁊ inter eos Sertorius tum maxime timendus. Item alia proscriptio cum q̃ngẽtis noibus proposita est. quã quũ Lollius nihil sibi cõscius legeret: et nomẽ suum inter eos videns fugere operto capite voluisset interfectus est: sed nec istis tabulis finis imponi videbat. Nam aliquos quos non prescripserat/ trucidabant serui eius: alios quidẽ occidebãt: et postea proscibebant. Unde de numero proscriptorum diuersitas est apud scriptores. Nam Aug.cũ Floro ponit duo milia.iij. de ciui.dei.c.xxviij. Valerius ponit quatuor mulia septingẽtos. Orosius vero nõ ponit nisi q̃n gentos et octaginta: que oĩno non repugnãt: ⁊ q̃ de diuersis tabulis possunt itelligi. Dicebãt aũt proscribi q̃ erant sentẽtiati vt hostes reibublice: quos licebat cuiuꝰ occidere. Quidã etiã dictus Bebius marinus ꝑm Florũ li.iij. sine ferro inter manus syllarum laceratus est. Forsan ex eo q̃ aliter nomine bebius: sed syllanꝰ/sic tractꝰ fuerat a marianis: ⁊ ideo syllani bebiũ istum marianũ eodẽ modo lacerauerũt quasi i vindictã alterius. Due etiam ciuitates in hispannia par syllanos destructe sunt: quia fauerant marianis: et postmodum victis marinis fortiter restituerunt/ finito scz bello contra sertorium. Quarus vnam appellatã Uximiã pompeius euertit: alteram victa Caligurũ aphrianus obsidione diutina captã incẽdio deleuit. Florꝰ etiã

narrat de Sulmone ciuitate antiqua q eius ciuib⁹ interfectis iussit ciuitatē damnatā deleri. ¶ De Sylle. morte narrat Vale. li. ix. titu. de ira t odio. q dum ire vitio obtemperat multo alieno sanguine profuso. ad vltimū suum erogatur. Puteolis em ardens indignatione: q pecunia a decurionib⁹ ad refectionē capitolij promissa cunctantius dabatur: animi cōcitatione nimia t immoderato vocis impetu cruorē commistū spūi vomuit e pectore. Indubio igit est Sylla ne prior: an iracundia sylle extincta sit. ¶ De bellis ciuilib⁹ sertorij et catiline: quor sertorius fuit marinus: catilina vero syllanus. Et sertorius quidē postq fuit a Sylla proscriptus: vt narrat Orosius lib. v. quī esset vir dolo atq audacia potens: syllā fugiens de aphrica venit i hispaniā. vbi bellicosissimas gentes in arma concitauit. aduersus quē duo duces Metellus sc⁹ et Domitius missi sunt: quorū Domiti⁹ ab Hertuleio

annis hoc bellū indefinenter totum mundū tenuit. Hec ex Orosio et Eutropio extracta sunt.

De hoc etiā catone vti censi latius habeturin cōmēta rijs iulij cesaris.

§.XXXIII. Decatone. hic quū

percepisset Pompeiū/cui? partē fouebat/deuictum a cesare:et decapitatū a rege egypti:reliq̄as exercitus pōpeij recollegit:et fugit i aphricā mille nauib? gentib? suis impositis. Et circūducendo eos per loca arenosa ac serpētib? plenis. Et circūducendo eos per loca arenosa ac serpētib? plenis. Et cū multis suox fame siti et estu fatigatis/et a serpētib? etiā plurib? consumptis:tanta miseria affect? est cū oib? q̄ eum secuti fuerant:q̄ maximā eorū partem penituit a Julio cesare fugisset vt ait Lucan?. Laudē quū videret cesarem in oibus p̄sperare.et partē pompeij in oibus succūberet:nolens aliq̄ modo subesse cesari:q̄uis sciret cesarē excellentis esse clementie:apud vticam seipm interfecit. Ut eñ ait Florus in.iiij.post? filiū comites? ab amplexu dimisit:lecto in nocte ad lucernā libro platonis q̄ immortalitatē aie docet: paululū queuit. Tum circa primā vigiliā stricto gladio reuelatū manu pect? semel atq; iterū pcussit:tanti sunt post hoc virū medici tractare fomētis:q̄ ille passus dum abscederēt rescidit plagas:secutaq; vis sanguinis moribū das man? in ipso vulnere reliq̄t. Q̄ō factum q̄uis aliq̄ laudent:vt Florus/et Vale.li.iij.tit.de fortitudine.q̄si strenue et virtuose egisset. Aug.in lib.xix.c.iij.et alij sancti non iudicant similib? mortem virtuosā fuisse seu gloriosam nec fortitudini adscribendā:sed impatiētie.quod. etiā p̄bat Aug. li.j.de ciui.dei.c.xxiij.per hoc q̄ ipse cato filio suo charissimo suasit cesarij subijci:de ipsiusq; benignitate oia sperare Si eñ malū erat cesari subijci:q̄re filiū quē maxime diligebat ad subiectionē ei? persuasit: Si nō malū:q̄re vt cesari nō esset subiect? maximū crimē cōmisit:scz.se occidēdo. Et refert Vale.li.v.ti.de humanitate. Cesar audita morte Catonis dixit et se glorie illi? inuidere:et illū/scz catonem/sue inuidisse. Patrimoniū eñ ipsi? liberis ei? incolume seruauit. Sciendū aūt q̄ multi fuerunt dicti catones. Uñ et in vrbe dom? quedā seu cōsanguinitas fuit dicta Catonū:sicut fuit dom? Scipionū:Fabriciorū:Fabiorū:et multe similes.

Multi fuerunt catones

Primus aūt qui nobilitauit domū catonū fm Valerium in iij.li. fuit Cato dictus censorius. Dicit autem cēsorius fm Hugo.iudex morum:et ideo dictus est censorius talis Cato:eo q̄ iudex fuit morū. Fuit aūt talis dom? i signita q̄o bus viris:q̄ ex ea p̄cesserūt. Unde Aulus gellius lib.xv.dicit q̄ de familia Catonū non vn?:sed plures Marci Catonis cēsorij nepotes fuerūt geniti ex diuersis p̄ribus. Duos eñ marc? ille Cato q̄ et orator et censor fuit filios habuit ex matrib? diuersis et erate longe dispares. Nā adolescente altero et matre eius amissa:ipse q̄ multus senex Solonis clientis sui filiā virginē in matrimoniū duxit ex qua natus est ei marcus cato solonian?. Ex maiore aūt catonis filio q̄ p̄ior designat? patre viuo mortu? est:et egregios libros de iuris disciplina reliq̄t:nascitur Marc? Cato:q̄ vehemens orator fuit:multasq; orationes scriptas reliq̄t. Hic p̄sul in aphricam p̄fect? ibidē obijt. Et ipse q̄dē filium maiorē catonē habuit:sed non eum q̄ vtice perijt:sed eum qui quum edilis curulus et p̄tor fuisset in galliā narbonēsem p̄fectus ibi defunct? est. Ex altero ꝯo censorij filio minore/vcz Solomano nati sunt Lucius cator:et Marcus cāto. Marcus vero Cato tribun? plebis fuit:et p̄turā petens obijt. Et ex eo nat? est Marcus Cato p̄tor⁹ q̄ bello ciuili se vtice interfecit. De cui? vita et laudib? quū tulli? scriberet:prone potē eū catonis cēsorij dixit fuisse. Hec Aul.gellius. Inter aūt catones duo fuerūt insigniores scz sēsorius/q̄ fuit primus:et cato vticēsis:q̄ inter notatos notatus est vltimus. Et dict? est vticēsis ab vtica ciuitate aphrice/vbi se interfecit. Notandū etiā q̄ preter istū Catonē vticen̄. fuit alius cato pbs stoicus:q̄ fm Eusеb.anno imperij augusti.xlj.tedio duplicis quartane seipm interfecit:sperās post istā vitam meliorē inuenire:vt ait Eusеb. Et credūt quidē q̄ iste fuerit ille cato.q̄ libū cōposuit quē discūt pueri in scholis grāmatice. Sed vt dicit Thomas Valoes sup primū libū de ciui.dei hoc nō pōt esse:q̄ in illo libro Lucanū cōmemorat:fm illud. Si romana cupis et punica noscere bella:Lucanū queras:rc. Lucan? aut̄ poeta fuit circa tpa Neronis imperatoris:et per consequens diu post augustum.

De hoc catone videplutharcū in vita catonis

§.XXXIIII. De iulio cesare et

moribus eius:prelijs et morte ei?(vt ait Sueton? in libro de.xij.cesaribus) dicit fuisse excelsa statura:colore cādido:rectib? membris:ore paulo plenioze:nigris vegetisq; oculis:valitudine p̄spera:nisi q̄ tpe extremo repente aīo linguitaut etiā per somniū exterreri solebat. Caluitij ꝯo de fornicatē iniquissime ferebat.sepe obtrectator⁹ iocis obnoxiam expertus:ideoq; et defulentē capillū reuocare a verti ce consueuerat. Uini quidē parcissimū ne inimici quidē negauerunt. Circa victū indifferens adeo:vt quondam ab hospite Valerio Leone cōditū oleū p̄o viridi appositū:aspernatib? ceteris:solus etiā largius appetierit:ne hospitem aut rusticitatis.aut negligentie arguere videret. Eloquentia militari:qua re aut equauit p̄stantissimos oratores gloriā.aut excessit:post accusationem Dolobelle/haud dubie p̄incipib? patronis enumerat? est. Reliquit rerū suarū cōmētarios. De q̄b? Licero sic refert: Cōmentarios scripsit:valde quidem p̄bādos. Nudi sunt:recti:et venusti:et ornatu orationis tāq̄ veste detracta. Armorum et equitandi peritissimus:laborīs vltra fidē patiēs erat. In agmine nōnūq̄ equo:sepius pedibus ante ibat:capite detecto:seu sol seu ymber esset:lōgissimas vias incredibili celeritate cōfecit. Si flumina morarent:natādo trajiciēs:vel in nixus inflatis vtrib?:vt persepe nūcios de se p̄uenerit. Ancipiti p̄lio equos dimittebat:et primis sui:quo maior necessitas pmanēdi imponeret/auxilio fuge erepto. Utebat aūt equo insigni:pedib? prope humanis.et in modum digitorum vngulis scissis:quē nec patientē sessoris alteri? primus ascendit. Inclinatam aciem solus sepe restituit/obsistens fugitīb? iretinēsq; singulos:et contortis faucib? cōuertens in hostē. Alexādrie circa oppugnationem pontis eruptiōe hostiū subita cōpulsus in scapham/plurib? eodē p̄cipitantibus desilijsset in mare/natādo p̄ ducentos passus euasit ad p̄oximā nauim elata leua:ne libelli quos regebat:ma defieret:paludamentū modicus trahens/ne spolio potiret hostis. Erga subditos aut̄ et pares extreme se habebat.vñ de eo Sueton?. Delicto neq; obseruabat oia neq; p̄o modo exequebat:sed desertox ac seditiosox inq̄sitor et punitor acerrim?:cōniuebat in ceteris:ac nōnunq̄ post magnā pugnā atq; victoriā remisso officio munere/licentiā oēm lasciuiēdi passim p̄mittebat:nec milites suos p̄o cōcione sed blādiori noīe cōmilitones appellabat:habebatq; tā cultos vt argēto et auro politis armis ornaret:simul et ad speciē:et quo tenatiores eox essent in p̄lio metu dāni. Amicos semp tanta facilitate indulgētiaq; tractāuit.vt Cato Oppio comitāti se p̄ spuestre iter:coreptoq; subita valitudine et diuersorio q̄ō vnū erat cesserit:et ipse humi ac sub diuo accubuerit. Simultates cōtra nullos tā graues excepit vn̄q̄:vt non occasione oblata libens deponeret:sed et in vlciscēdo natura lenissimus. Prelia aūt multa contra diuersos cōmisit:et p̄cipue contra germanos et gallos quos deuicit. De quox gallox conditione Julius cesar sic ait. Olim gallox vt ad bella suscipienda alacer et promptus est animus:sic mollis ac minime resistens ad calamitates p̄ferendas. De summus sepe rebus p̄silia ineunt:quox eos e vestio penitere necesse est:quū incertis moribus seruiant/et plericq; ad voluntatē eox ficta respōdeant. Gallox preterea subita sunt et repentina consilia. Nā oēs ferre nouis rebus studēt:et ad bellū mobiliter celeriterq; excitant. Dicit aūt Helinādus q̄ Belgarū gēs.i. gallicorux et britonū bellicosa/aduersus cesarē exarsit. Ex q̄bus Bellouaci ceteris numero et virtute p̄stātes/habuere electissima seraginta milia armatorū. Successiones ex duodecim oppidis quinquaginta milia. Neruij totidem.quindecim milia Attrebates:et ambiani decē milia. Morini quindecim milia. Menapij nouē milia. Caleti decem milia. Velocasses et veromandi decē milia: Adautici.xvij. milia. Condrusi. Eburones. Cereſi. Pemani qui vno nomine germani vocant quadraginta milia.in summa fuisse dicūtur ducenta octogintaduo milia armatorū letissimatoēs vsq; ad internitionē pene deleti sunt. Deinde apud ortodox quux cesar in italiā p̄ficisci decreuisset/plusq̄ trigintamilia barbarorū cesa referuntur a legione cui p̄erat galba:quem cesar apud bangros et sedunos miserat. Ex aquitanis q̄ et cantabris trigintaocto milia cesa referuntur. Deinde cesar germanox quadraginta milia occidisse fertur. Et vt ait Julius cesar rhenum fluit transire deliberans.se nauibus transire neq; satis tutum arbitrabat:neq; sue neq; populi romani dignitatis esse statuebat. Itaq; licet summa difficultas faciendi ponti proponeretur/ p̄pter latitudinem et rapiditatē flumins:tamen aliter non traducendum exercitum existimauit. Unde breui et mirabili ingenio et firmissimo opere pōtē fieri fecit per quē traducto exercitu cesar in fines sicambrox contendit et inde in britanniā p̄ficiscēs:vt ait Orosius:cesaris equitatus primo cōgressu a britannis victus est:secundo p̄lio cū magno suox discrimine victos britānos in fugā vertit. Exinde ternouatū firmissima ciuitas mandrogeo duce vatis quadraginta occidibus cesari se dedidit. Q̄ō exemplum cetere ciuitates secute sunt. Hec et multa alia narrat Orosius de bello cesaris gallico de quo etiam plene scribit Julius cesar in quinq; libris de

nota de equomirabili cesaris.

de natura gallorum.

De ciuitate seduno.

hoc editis.vbi etiam illud notabile dixit.Rerum omnium magister est vsus. Quod volumus libenter credimus:et qđ sentimus ipsi reliquos sentire speramus.Et illud. Naturale est oēs hoīes studio libertatis incitari:et conditiones seruitutis odisse. Idem. Iracundia ⁊ temeritas:gallorum genti maxime innata est:ita vt leuē inditionem pro re conperta habeant. Galli hoīes aperti sunt:minimeq; in simulationē subdola:qui per virtutem non per dolū inimicare cōsueuerūt. Dicit autem Eutropius de eo li.vj.cp ipse erat vir quo nullus vnq; magis eminuit .Signis collatis.i.aciebus dispositis et ordinatis :ĉnquaginta vicibus dimicauit. Tante aūt fuit bonitatis/vt quos armis subegerat:clemētia magis vicerit. Cōpositis igitur in toto orbe bellis ciuilibus:et romā rediens insolentius agere cepit:et contra consuetudinem romane libertatis. Quū ergo honores ex sua voluntate prestaret/q̄ antea a pplo conferebant:nec senatui ad se venienti adsurgeret:aliaq; regia ⁊ pene tyrānica faceret authoritb⁹ Bruto ⁊ Cassio coniuratione facta contra eum cui⁹ fuerūt cōscij.cclx.senatores equitesq; romanitin curia xvij.vulnerib⁹ confossus interijt. Animaduertens autē cesar inquit Suetonius:vndiq; se strictis pugionib⁹ petito ga caput obuoluit:simulq; sinistra manu sinū ad ima crura deduxit:quo honesti⁹ caderet:etiam inferioris corporis parte velatata:atq; ita tribus ⁊ viginti plagis confossus est: vno tantūmodo ad primum ictum gemitu sine voce edito. Occisus est aūt etatis sue āno.lvj.q̄ imperauerat ānis ĉnq;. Roman⁹ aūt pplus dolore stimulatus/capitolijū cum authoritb⁹ sceleris incendere voluit. Corpus ei⁹ pro rostris combustū est. Statuit aūt pplus in foro solidam statuam lapidis numidici.xx.pedū:supra quam tumulus est:q̄ iulia dicta est. Et vt ītur in chronicis:inuente sunt in manu eius quū fuit interfect⁹ litere precauētes de cōiuratōe:qs si legisset vtiq; cauisset. Aug. aūt dicit in.ij.de ciui.dei. ca. xxx.cp illa coniuratio eū interficere voluit tanq; regni appetitorē:q; in rei veritate ipse post reges expulsos fuit primus:q̄ tanq; rex ⁊ imperator rempublicam romanam gubernauit:qđ romanis erat valde odiosum tanq; repugnās sue pristine libertati:q; prius senat⁹ ⁊ pplus cūcta per se vel per alios sua authoritate faciebat. Percussorū cesaris inquit Suetoni⁹ fere neq; triennio quisq; ampli⁹ superuixit neq; sua morte defunct⁹ est:damnati oēs alius alio casu perijt:pars naufragio:pars prelio. Nonnulli semet eodē pugione quo cesarem violauerant:interemerūt. Plura auces presagia mortē cesaris precesserunt. Nam vt ait Suetoni⁹ paucos ante menses quū in coloniā deducti coloni ad extruendas villas vetustissima sepulchra diffoderent:dq; eo studiosi⁹ facerent:cp aliquantulū vasculoꝝ operis antiqui scrutātes reperiebant:tabuca enea in monumento in quo dicebaf Capys conditor capue:sepult⁹ inuēta est conscripta literis grecis verbisq; hac sūia. Qū ossa capys detecta essent:fore vt Julo prouenatus manu psanguineorū necarer:magnisq; mox italie cladib⁹ vindicaretur. Pridie idus Martias aūt regaliolū cū laureo ramulo pōpeiane curie se inferentem:volucres varijs generis ex proximo nemore persecute/ibidē discerpserūt. Ea vero nocte cui illuxit dies cedis:r ipse sibi/visus est per quietem interdum supra nubes volitare:aliasr:cū ioue dexteram iungere. Et calphurnia vxor imaginata est collabi fastigiū dom⁹:maritumq; in gremio suo confodi:ac subito cubiculi fores sponte patuerunt. Et vt ait cōestor:centesimo die ante mortem eius fulmen cecidit iuxta statuaꝝ eius in foro:r de noīe eius supra scripto.C.literā capitalē abrūpuit. Nocte precedente diem obitus ei⁹ fenestre thalami ei⁹ cū tāto strepitu aperte sūt vt exiliens ruituram domum existimaret. Et sic terminata est ambitio cesaris cum gloria eius.

bone se rētie iu ij cesa. .18.

Demor re Julij cesaris.

Presagia ante mortem cesaris.

§.XXXV. Hec omnino oblitus videar ciuitatis nostre originē. De origine ei⁹ scz florē tie breuiter tangam:recitando q̄ de ea scribit luculento sermone eloquentissim⁹ vir Leonard⁹ aretin⁹/in principio hi storie florentine. Florentiā vrbem romani condiderūt a lucio sylla Fesullas deducti. Fuerunt aūt hi syllani milites:q̄ bus ob egregiā cū ceteris in ciuili bello nauatā operā:ps fesulanis agri est attributa:fesule vna cū veteribus incolis sedes tradite:has ciuiū deductiones ꝓsignationesq; agroꝝ romani colonias appellabant:cp videlz predia q̄ colerēt ĉbusq; inhabitarent:sedes tradebatur. Que autē occasio fuerit nouos colonos in hec loca deducendi pro rei noticia aperiendū est. Haud multos ante Sille dictaturam annos.cuncti ferme italie pplī vnū sub tempus a romanis defecerunt:indignatione cōmoti cp ipsi vna cū romanis p singulas expeditiones militantes:laboresq; ⁊ pericula p augendo imperio subeūtes:premioꝝ expertes angebantur:

Florentie origo.

quare sepius inter se conquesti:Tandem legatis cōi consū missis/q̄si ciuitatis embra honores ⁊ magistratus concedi sibi postularūt. Agitata ea res est per .xij. dies:sum triumuirū:dubiaq; spe aliquādiu ptracta. Sed quū tandem eorū postulata eiecerent:aperte quasi ab ingratis rebellarūt bellūq; gesserūt.qđ qr a socijs gestū est:sociale bellū nūcupat. In eo demū bello victor ppls roman⁹ principes rebellandi puincia psecutus:multis illas cladib⁹ afflixit.sed ꝑsertim in Picētes Tuscosq; seuitū. Nā ⁊ Asculū Picentiuz vrbs florētissima hostiliter admodū a romanis vastata est ⁊ in tuscis Clusium a solo euersum/ Aretinis ⁊ Fesulanis preter belli dāna ⁊ cedes magne insuper calamitates inflicte:p qs publicatis multoꝝ bonis multisq; fugatis:ciuitates sūt pene habitatorib⁹ inanite: Eaq; videlz occasio fuit ⁊ quasi inuitamentū:vt Sylla postea dictator hec potissimū loca militib⁹ suis tribueret. Per hūc igit modū a lucio Sylla militib⁹ Fesulas deductis:agrisque viritim diuisis: eoꝝ pleriq; vrbē montanā ⁊ difficilem aditu:ꝑsertim in ila securitate romani imperij/munime sibi necessariam arbitrati relicto mōte in prorimū subiecta planicie secus Arni Minionisq; fluuioꝝ ripas conficere edificia ⁊ habitare ceperunt. Nouā vrbem eo cp inter duo fluentia posita erat: Fluentia primo vocitarunt:eiusq; incole fluētini dicti. Et id qđem nomē p aliquod tpa vrbi fuisse videf:donec crescētibus reb⁹/ ⁊ ciuitate maiorē in modū adaucta siue qđ miro floreret successu:p fluēria Florentiā dixerūt. Mememinerunt hoꝝ colonoꝝ Tullius ⁊ Salust⁹ duo ꝑstātissimi latine lingue authores. Tulli⁹ optimos fuisse ciues romanos ⁊ fortissimos viros affirmat:sed inseratis ac repētinis diuitijs bello ciuili a sylla locupletatos: modū in sumptib⁹ seruare nescisse dū edificarent tanq; beati:dū magnis familijs magnisq; conuiuijs ⁊ sumptib⁹ sumptuosis apparatibus violenti⁹ vtūf:in tātū es alienū incidisse:vt si libera re se velint rursus forent eis sylla ab inferis excitand⁹. Eđem pmagnificat:qđ latini parens eloqij de edificijs scribit ac ex eo speciosa ab ipsis incunabulis fundamenta huius vrbis cōiecto. Et extant sane hodieq; pmanēt vetustoꝝ reliquie operū:vel i hac nostri ꝑis magnificētia ciuitatis admirāde: aqueduct⁹ per quē de septimo lapide acceptī fontes in vrbē ducebanf ⁊ theatri ingēti ad lunos popular tūc extra menia positi nūc intra vrbē ipsam prius toꝝ edificijs occupati. Templū etiam in quo nunc batisteriū est/vetustū sane ac egregiū op⁹/marti gētilitas consecrauit huic publice magnificētie priuata q̄s edificia conuenisse crediderint cuius in puatis min⁹ appareat. Nā publicis qđem vt supra diximus nō contēnēde reliquie attestantur. In his igit edificationib⁹ ac cetero vite splēdore quē Tullius memorat occupatos:dū nec futurū ꝑspiciunt:nec parco parcū:breui vt fit tpe pecunie defecerūt:r simul vnica largitionū spes Luci⁹ Sylla nō dictatura modo:veruz etiā vita abierat. Itaq; partim indigētia:ptim consuetudine premioꝝ adductī:nouū aliquē motū exoriri optabant. Viri militares ⁊ ciuili bello assueti/quieti esse nullo pacto sciebant. Rursus uouas dictaturas ⁊ noua belli ꝑmia mente volutabant. Et accedebat eo alienū/aliter qđem stimul⁹ ⁊ q̄ timidis etiā animos facere soleat ad otiū perturbandum Forte per id tpis rome. L. Catilina res nouare aggressus. magnā aduersus rempublicā coniurationē inierat:in qua stulti equestres/multi senatorij ordinis quidā item patricij generis fuerūt. Tetigitq; suspitio. C. cesarem eū q̄ postea dictator fuit. Tūc aūt nō priuat⁹ tantū:sed ⁊ alieno ere onustus res nouas cupere putabaf. Multa igit prius rome efficere conat⁹:vbi tentata parū prospere/succedebant parte coniuratoꝝ intra vrbem ad patranda illa que ꝑcri pserat relicta ipse cui reliquis exire ac foris bellū concitare decreuit. Et primo qđem Preneste nocturno impetu occupare:ubiq; sedē belli instituere cogitarat. Mox vero vt diligētius eam vrbez custodiri sensit mutato consilio pro Preneste Fesulas delegit. Egressus itaq; romam:et ad hec ipsa loca profectus:regionē totam bello armisq; inuoluit. Hec primū periculū ⁊ vltimū pene discrimē tenelle adhuc vrbi et modo condite fuit:qđ tamen ita euasit:vt commodius quidez non potuerit accidisse. Nam Lentulus et Lethegus alijq; coniurationis principes quos rome Catilina reliquerat:doum plures secū in societatem facinoris admittere conantur:prodiri a legatis, allobrogum:ac in senatu conuicti:vltimo tandem supplicio affecti periere. Catilina vero vt hec audiuit quoniā spes iam fracta et conatus in irritū casuri videbantur in galliaz fugere conatus est sed ab exercitibus romanis circūuentus:r fortunā pugne coactus experiri:vna cū suis in pistoriensi agro occiditur. Sed in hetruria quidem a primis illis romanoꝝ bellis vsq; ad hec tempora/ciuitates multe opidaq; magna:

Fluētia vbis q̄ mō floreria ōr

quoꝝ prius fuerat authoritas interierāt. Nam ⁊ Cere/et Larquinij/⁊ Populonia/⁊ Luna/q̄ vrbes quōdam magne iuxta litus inferi maris posite fuerūt:⁊ per mediterraneā regionē Ueij/quā vrbem decennio supra obsessam a romanis scripsi. Item Ruselle/Capene/Falerij/oino defecerant Clusium/⁊ Fesule/parum ab interitu distabant. ¶ Flozentiam vero quidam ab Attila hunnorum rege/alij a Totila euersam: Inde longō post tempus a Carolo magno restitutam pdiderūt. Nobis aūt satis superꝙ exploratū est Attilam hūnorū regē nunꝙ hetruriam intrasse. Sed nec circa Arnintiū amnem qui ex Beneco in padum influit vnꝙ progressum. Totilam vero gothorū regē contra hetrurie ciuitates/q̄ post victoriam Bellisarij a gothis defecerant desseruisse ostendimus. eo adducor vt confuso noīe p totila attilam a quibusdā acceptū p errorē credam. Incēdisse autem totile animū ad delendā hanc vrbē:preter nouā defectionem:vetus quoꝙ dolor existimat:ꝙ videlz dudū apud eam tot gotorꝝ milia cū Radagaso duce occubuissent:itaꝙ refricante memoriā aīo flozentiā tolli voluisse:qua stante velut tropheū de sua gente in hetruria positū extabat. Hec si ita sunt:supra ducentos annos q̄ inter totilā ⁊ Carolū fuerunt/euersam tacuisse hanc vrbē necessarius est. Qua in re illud nō immerito quē mouebit:si p tam langū tempus vacua pplo relicta sit vrbs:quibus interea locis ciues fuerint obseruati. Nam nouos quidē a romanis habitatores a Carolo ductos credere vanissimū est:presertim tot calamitatibus inuolutas:atꝙ ita iāpridem multis cladibus vrbe roma afflictata:vt supplemento habitatorū ipsa potius indigeret/ꝙ alijs dare posset. Denicꝙ ad ostiam vrbem adeo romanis necessariā/per hecipsa fere tempora quū deficerēt incole ꝓpter vacuitatē romane vrbis:colonos esadinias positos memorie pditum est. Ego igit magis quidē inflictas a Totila clades/plurimā cedem factā ciuiū/⁊ euersa menia existimo. Sed necꝙ vrbē fundit⁹ deletā necꝙ p medium illud tempus sine habitatoribus oino fuisse. Uideo nāꝙ diues illud ac precipuū martis templū:⁊ alia quedā edificia super etatem totile vetusta extare:que quū incolumia relicta cōspiciam:totā vrbem delatā credere non libet:necꝙ hāc ipsā absꝙ habitatoribus tā diu sterilisse. Quare menia potius a Carolo restituta:⁊ nobilitatē que diuisa/mutationibus vrbis euersis/frequentia in predijs suis castella munierattin tra vrbem reuocatā:vrbem oenicꝙ ipsam varie diiectam in formā vrbis redactam:se reparatā magis ꝙ rursus conditam existimo. Urbes igitur q̄ per hetruriaꝫ perierāt supra ostendimus. Ex his que per tot tempestates emerse/ad extremum euaserant/ Pise/ Flozentia/ Perusia/ Sena/plurimum eminebant. Sed pisani classe potentes late mari dominabantur/eo facilius ꝙ maritima excussis vrbibus hec sola remanserant. Tarquinijs/Luna/⁊ Populonia/iam pridem absumptis. Flozentini autē industria ⁊ solertia terra prenalebant. Perusini vbertate soli ⁊ opportunitate loci crescentes magnam potentiā habuerunt. Senam splendor vrbanarū rerū ⁊ familiarum excellentia longe nobilitarūt ⁊ attulerūt potentie materiā. Ruselle ⁊ Populonia/finitime quondam vrbes/euerse. Proxīmi erant Aretini bonitate agrorū ⁊ amplitudine territorij oibus fere prestantes:ꝫ inter flozentinos ⁊ perusinos constituti:duarū validissimarum ciuitatum officiebant potentie. Nam Cortona quidez in aretinorum potestate diu pmansit:nomine etiam ciuitatis amisso:donec haud multo supra nostram etatem pristinum locum recuperare pmeruit. Hos proxime sequebant Lucenses: Volaterani: Pistoriēses: Urbeuetani ⁊ Viterbienses: Hec ciuitates memoratu digne post longas tempestates superstites fuerunt. Hec ille.

¶ De octauiano ⁊ bellis eius:⁊ sapientibus illis temporibus/videlicet Uergilio/ Ouidio/⁊ ceteris flozentibus. et de genealogia beate virginis Marie. Capm vj.

Flozentia a carolo magno instaurata.

Uānis Julius cesar primus fuerat imperator romanorū:tamen quia paruo tpe imperauit:nec pacifice:ꝫ quasi vio lenter. Unde ⁊ interfectus fuit de cōsilio ⁊ voluntate senatorꝝ:ideo quarta monarchia mūdi ꝫ romanorꝝ cōmuni⁹ ōr inchoasse i Octauiano successore ei⁹ immediato. Et sicut a Julio cesare oēs imperatores denominātur cesares:sic ab Octauiano augusto oēs augusti dicunt:qz augere debent rempublicā .i. imperium:sicut et Octauianus augustus adauxit valde/deuicto Antonio:vt dicitur. Sub eo autem natus est christus/rex regum dōs ⁊ ominantiū:q̄ sibi subiecit.i.fidei sue/ommem monarchiā vt habeē ex prima visione Dañ.c.ij.in statua comminuta a lapide:ꝫ christo exciso sine manib⁹ a monte. Prius autem tractabitur de bellis ipsi⁹ Octauiani:⁊ qualiter peruenerit ad monarchiā:⁊ postea de moꝛib⁹ eius. Sciendū igitur ꝙ vt colligi potest ab Eutropio lib.vij.⁊ Orosio lib.vj.ꝙ octauianus august⁹ q̄nꝙ gessit bella ciuilia:quoꝝ primus adhuc adolescens.xvij.annoꝝ gessit contra marcum antoniū:interfecto Julio cesare:in cui⁹ mortem coniuraverant senatores ⁊ equites romani ꝙ plurimi:vt dictum est. Et vt dicit Eutropi⁹:hic octauianus patre octauio senatore genitus:maternū genus ab enea per iuliam familiā sortitus est. Nam iuliorū familia pcessit a Julo filio enee. Fuit et ipse cesaris nepos. Quem in testamēro heredē reliquerat ⁊ nomen suū ferre iusserat. Qō nomē vtiꝙ accepit:qz ⁊ cesar appellat⁹ est/⁊ august⁹:suū nihilomin⁹ retinēs:scilicet Octauianus. Qō aūt Aug .dicit in.xij.de ciui.dei.ca.xxx. eū fuisse predicti cesaris filiū adoptiuū huic non contradicit. Nam ⁊ fuit nepos naturalis/⁊ filⁱ adoptiuus:per testamentū ab eo in filiū adoptatus. Quū igit Marcus Antonius prefat⁹ consul existeret:q̄ erat partiū iulij cesaris:bellis ciuilib⁹ eos q̄ iulij cesarem interfecerant opprimere conaba⁊:senat⁹ vero illis fauebat. Turbata aūt republica p antonij/q̄ scelera multa commisit/a senatu hostis iudicatus est:⁊ missus est ad eū persequendū Octauianus augustus:principales tamen erant consules duoꝝ:scilz Pansa ⁊ Hircius:quib⁹ etiam adiūctus est/dux tertⁱ⁹. Profecti igitur,hi tres duces vicerunt eum apud Mutinam. Accidit aūt vt ambo consules occisi morerent:⁊ tres exercitus vni octauiano parerent. Fugatus vero Antonius amisso exercitu confugit ad Lepidū qui magister equitum cesaris fuerat:⁊ ipso operam dante Octauian⁹ cū Antonio pacem fecit:cui sororem suam Octauiam in vxorem dedit. Et quasi vindicatur⁹ mortem patris sui adoptiui:romam cū exercitu profectus /extorsit vt.xx.anno etatis sue consul fieret. Postmodū vero ipse senatum proscripsit:id est de senatu/ ſm Orosium.cxij. Inter quos fuit Licero/proscribente eū Antonio inimico suo Luci⁹ antoni⁹. Octauian⁹ ergo cum Antonio ⁊ lepido rempublicam administrare cepit:ꝓ quos etiam Licero orator occisus est:multiꝙ alij nobiles. De q̄ Licerone sic ait Uale.lib.v.tit.de ingratis. Popili⁹ Lenas quem Licero prius in iudicio de graui crimine defenderat et a morte ⁊ a pena capitis liberauerat:q̄ postea nec re aut verobo a Licerone lesus fuerat:ad mortem ipsum persecutus est. Nam vltro Marcū antoniū rogauit/vt ad illuꝫ proscriptum/scilicet eo tempore quo senatus proscriptus est:persequendum ⁊ iugulandum mitteretur. Quo impetrato exultans Laietam cucurrit:vbi Licero erat:virumꝙ clarissime dignitatis ⁊ studio prestantis officij/priuatim sibi venerandū/iugulū prebere iussit:ac protinus caput romane eloquentie:⁊ pacis clarissimam dexteram amputauit: portans illud secū romam. Ubi sciendū ꝙ Licero primo restitit Julio cesari:quando obtenta victoria de gallis petijt secundum consulatum:⁊ de parte Pompeij ⁊ Catonis fuit. Sed postꝙ Julius cesar obtinuit principatū:⁊ reconciliatus est ei. Interfecto autem ipso cesare quū Marcus Antonius intenderet vsurpare sibi potestatem singularē imperij:protendens apud cesarianos /accepta potestate mortem cesaris vindicare:Licero resistebat:contra eum inuectiuas faciens:qz vitiosus erat in multis. Quū aūt Licero se cōtulisset ad Octauianū:sperans ꝙ patrie libertatē defenderet: Octauianus intendens totam rempublicam ad se traheret:⁊ cernens quod Licero sibi resisteret:tradidit eum Antonio hosti suo/quasi propter bonum pacis firmāde/qū pacem fecerunt ad invicem. Antonius vero quum desiderasset mortem ipsius Ciceronis propter rationes predictas:ordinauit ipsum occidi modo supradicto. ¶ Secundum bellum gessit Octauianus contra Brutum ⁊ Cassium qui fuerunt principales in interfectione cesaris. Ipsi enim ingens bellum mouerant:⁊ processerunt contra eos in greciam Octauianus ⁊ Antonius apud philippos macedonie vrbem et cōtra eos pugnauerunt:⁊ primo prelio victi sunt Octauianus ⁊ Antonius:perijt autem dux nobilitatis Cassius. In secundo prelio Brutum ⁊ infinitam nobilitatem que cum illis bellum gesserat interfecerunt: ac sic inter Octauianum ⁊ Antonium diuisa est respublica: vt Octauianus hispaniam/galliam/⁊ italiam teneret. Antonius vero asiam/pontum/⁊ orientem. ¶ Tertium bellum gessit Octauianus contra Lucium Antonium consulem:qui proscriptus fuerat:⁊ bellum ciuile in italia commouerat. Hic autem lucius/secundum orosium/erat auūculus secundum Eutropiuz/frater Marci antonij:q̄ oriētem regendum suscepit. Luci⁹ vero Antonius apud Perusium tuscie ciuitatē victus ⁊ captus est. ¶ Quartū bellum Octauiani fuit contra sextū Pompeiū:Gnei pōpei magni filiū qui ingens bellū mouerat in Sicilia/his q̄ supererāt ex parte Bruti ⁊ Cassij ad eū cōfugientibus; contra quem

De isto octauiano vide plutarchuz de vita eiꝰ ⁊ sueto nio trā quilio.

Mors indigna ciceróis

Secōm bellum octauiani.

Tertiuz bellum octauiani.

Quartū bellū octouiani.

bellatū est per Octouianū ⁊ antoniū: sed pax postremo cō
uenit inter eos. Sed sextus pōpeius post modū pacē ru-
pit: ⁊ nauali bello victus fugiens in asiam: interfectus est.

Quintū bellum octauia ni.

¶ Quintum bellum ciuile Octauiani fuit contra Marcū antonium supradictum. Nam quū Octauiā sororē Octauiani in uxorem duxisset: postmodū repudiauit: ducens in uxorē Cleopatram reginā egyptī: que pessima ⁊ luxurio sissima fuit: post que ipse Antonius ingens bellum ciuile contra Octauianum commouit. cogente cleopatra: tūc cupide optante etiam in urbe regnare.

§. I Fuit autem augustus vt ait

Suetonius li. vj. forma eximia ⁊ per omnes etatis gradus venustissima: q̄uis ois lenocinij negligens: ⁊ in capite comē do tam incurius: vt raptim cōpluribus simul tonsoribus operam daret. ac modo tonderet: modo raderet barbā: eq̄ ipso tempore aut legeret aliq̄d aut scriberet. vultu erat vel in sermone vel etiā tacitu/trāquillo serenoq̄. Oculos habuit claros ac nitidos: quibus existimari volebat inesse q̄ddam diuini vigoris: gaudebatq̄ si quis sibi acri⁹ cōtuenti quasi ad fulgorē solis vultū submitteret. Staturā breuē sed que cōmoditate ⁊ equalitate membrorū occulearetur vt nō nisi ex cōparatione alterius astantis pceriorīs intelligi posset. Itaq̄ nationes male quietas ad obsequium rede gerit: nec vlli genti sine iustis ⁊ necessarijs causis bellū intulit. Disciplinam militarem seuerissime rexit: nec legatorus quidē quemq̄ nisi grauatū/hyberniscq̄ demum mensibus/ permisit uxorē interuisere. Cohortes si que cessissent, loco decimatas hordeo pauit: centuriones statione deserta itidē vt manipulares capitali animaduersione puniuit. Pro cetero delictorū gñe varijs ignominijs affecit: vt stare p to tā diē iuberet ante pretoriū interdū tunicatos discinctosq̄ nonnunq̄ cū decem pedis: vel etiam cespitem portantes. Nihil adē minus in perfecto duce/q̄ festinationem temeritatemq̄ conuenire arbitrabatur. Crebro id iactās satis celeriter fieri: quicquid satis beneflat. Bellum suscipiēdū oīno negabat: nisi quū maior emolumenti spes/q̄ danni metus ostenderet. Nam minima commoda nō minimo sectantes discrimine: similes aiebat esse aureo hamo piscantibus cuius abrupti dānum nulla captura cōpensari possit. Urbem p maiestate imperij ornatam excoluit/adeo/vt iure sit gloriatus marmoream se reliquere: quā lateritiam accepisset. Iuuenes vtriusq; sexus prohibuit vllum nocturnū spectaculum frequentare: nisi cum aliquo maiore natu ppinquorū: impetratis a senatu decē adiutoribus: vnūquemq̄ equitem rationē vite reddere coegit. notauitq̄ aliquos q̄ pecunias leuiorib⁹ vsuris mutuātes: grauiore fenore collocassent. Liberalitatē oībus ordinibus per occasiones frequenter multum exhibuit. Sed vt salubrem magis q̄ ambitiosum principem scires: querentē de inopia ⁊ caritate vini ppl'm seuerissima coercuit voce: satis pulsum dicēs a genero suo Agrippa productis in urbē plurimis aquis/ne homines sitirent. Regna q̄dā belli iure potitus est: pter pauca: aut eisdē quib⁹ ad emerat reddidit: aut alienigenis contribuit: reges socios etiā inter semetipsos mutuis necessitudinibus iunxit: promptissimus affinitatis cuiusq; atq; amicitie cōciliator ⁊ factor: plurimo⁹ liberos educauit simul cū suis ⁊ instituit: clemētie eius ciuilitati sq̄ multa et magna documenta sunt. Quum emilo eliano inter cetera crimina vel maxime obiceretur q̄ male opinari de cesare soleret: conuersus ad accusatorē cōmoto similis: volo inq̄t hec mihi probes. Tyberio quoq; de eadē re sedulo violentius apud se p epistolā cōquerenti rescripsit ita. Etati tue mi tyberi noli in hac re indulgere/⁊ nimiū indignari quem q̄ esse q̄ de me male loquat. Satis est essi si hec habemus ne q̄s nobis male facere possit. Templa q̄uis sciret etiā p cōsulibus decerni solere: in urbe quidē pertinacissime abstinuit hoc honore. argenteas etiam statuas, olim sibi, positas oēs conflauit: nōi appellationē vt maledictū ⁊ opprobriū semp exhorruit. Quum spectante eo ludos pnūciatū esset O dñm equū ⁊ bonū: ⁊ vniuersi quasi de ipso dictum exultantes comprobassent: manu statimq̄ ⁊ vultu indecoras adulationes repressit: ⁊ insequenti die grauissimo corripuit edictoq; dñmq̄ se postea appellari: ne a liberis q̄dem aut nepotibus suis serio vel ioco passus est: atq; eiusmodi blandicia etiā inter ipsos prohibuit. Nō temere urbe oppido ve vllo egressus: aut quoq̄ ingressus est: nisi vespera aut nocturne quē officij cā inquietaret. Testem se in iudicijs ⁊ interrogari ⁊ refelli equissimo aio patiebatur. Fortū angustius fecit: nō audēs extorquere possessoribus proximas domos. Nunq̄ filios suos ppl'o commendauit: vt non adiecerent: si merebunt: Eisdē ptestatis adhuc assurrectum ab vniuersis in theatro: ⁊ adstātibus plausum grauissime questus est. Ita amicos magnos ⁊ potentes in ciuitate esse voluit: vt: tū pari iure essent: q̄ ceteri: legibusq; iudicijs tenerent. Reuerrētem a quincia nō solū fastis omnibus: sed ⁊ modulatis carminibus psequebant. Obseruatum est etiā: ne quoties introiret urbē: suppliciū de quoq̄ sumeret. Patris patrie cognomen vniuersi repentino maximoq; cōsensu detulerūt ei. Nōnulli patrū familiarū testamento cauerunt/vt ab heredibus suis prelato titulo victime in capitoliū ducerēt: votūq; p se soluerent: q̄ superstitē augustū reliquissent: reges amici atq; socij ⁊ singuli in suo quisq; regno cesareas cōdiderunt. Filiā ⁊ neptes ita instituit: vt etiā lanificio assuefacerer vetaretq; loqui aut agere quicq̄ nisi ppalam: ⁊ qō in diurnos cōmentarios referretur. extraneoq; quidē cetū adeo phibuit. vt. L. Lucinio claro decoroq; iuueni scripserit quōdam parū modeste eū fecisse q̄ filiā suam baias salutatū venisset. Amicitias neq; facile admisit: ⁊ cōstantissime retinuit: non tantū virtutes ac merita cuiusq; digne psecutus: sed vitia q̄ ⁊ delicta. patronus dūsq; non minus seuerus q̄ facilis ⁊ clemens/Dio medē dispensatorez a quo simul ambulante incurrēti repente pro apro per metū obiect⁹ est: maluit timiditat} argere q̄ noxe: rēq; nō minimi periculi: q; tū fraus aberat in to cū vertit. Nec toro quidē eū cubuisse aiunt nisi hyemli ⁊ modice ītrato. Veste quoq; nō temere alia q̄ domestica vsus est a sorore ⁊ uxore ⁊ filia cōfecta. Togis nec strictis nec fusis clauo nec lato nec angusto. Lenam ternis ferculis aut quū abundantissime senis p̄bebat. Cibi minimi erat. Vini quoq; natura parcissimus: nō amplius ter bibere sup cenā solitus: nec temere interdiu bibit: sed p potione sumebat pfusum aqua frigida panē: ac cucumeris fructū: aut recēs ariduz ve pomum succi vinosioris. Eloquētia studiaq; liberalia ab etate prima et cupide et laboriosissime exercuit. Mutinēsi bello in tanta mole rerū ⁊ legisse et scripsisse et declamasse quotidie tradit. Reconditorū vitatis verborū fetorib⁹: precipuā curaz duxit sensum animi q̄ apertissime exprimere. Sed nec tyberio parsit exoletas interdum ⁊ reconditas voces aucupāti. Marcū antoniū increpabat q̄si eū scribētez que mirēt potius horēs q̄ intelligant. Ingenia seculi sui modis oībus fouit: recitātes ⁊ benigne ⁊ patienter audiuit. Cōponi tū aliq̄d de se nisi ⁊ serio/⁊ a ptātissimis offendebat. Tonitrua ⁊ fulgura paulo infirmius expauescebat: vt semp ⁊ vbiq; pelle vituli marini circūferret pro remedio: atq; ad maioris tempestatis suspitionem/ in abditum ⁊ concameratum locum se reciperet.

§. II. Anno iperii augusti .xxx

vij. Tyberius quipostea ei successit in imperio/deletis vindelicis armenijs ⁊ pāponijs triūphauit. Orosius li. vj. c. xx. Claudius drusus primigñ⁹ cesaris galliā rhetiāq; fortitus/ eas subegit. Idē drusus tyberij frater in germania Usipetes: deinde Tenchateros ⁊ Cathos pdomuit. Marcomanos pene vsq; ad internetionez deleuit. Postea cheruscos/ sueuos/⁊ sicambros/fortissimas nationes: ⁊ q̄bus natura vires: cōsuetudo experiētiā viriū dabat: vno bello: sz etiā suis aspero superauit: quoz virt⁹ ac feritas ex hoc cōsiderari pōt: q; mulieres quoq; eoz sigñ̄ puentu romanorū inter plaustra sua cōcludebātur deficiētib⁹ telis/⁊ quacūq; re qua velut telo vti furor possit paruulos suos collisos humi in hostiū ora iaciebāt: in singulis filiorū necibus bis patricide. Tunc etiā in aphrica Musulanos ⁊ Getulos latius vagātes. L. Cossus q̄ Getulicus inde est cognominatus dux cesaris arctatis finibus coercuit. Tyberius etiā germanos bello arripuit: e q̄bus quadraginta milia captiuorū victor adduxit. bellū maximū ⁊ formidolosissimum xv. legionib⁹ p trieniū gestum est: nec fere vllū maius post punicum fuit. Piso rursus aduersus vindelicos missus victor extitit. Et agrippa bosphoranos superauit. Hec Orosius. In chronica Martiniana ōr de octauiano imperatore. Nec vir tantus vitijs caruit. Seruiebat eni libidini. Nā inter. xij. catamitos totidēq; puellas solebat accubare. Sic igitur ille felicissimus in mūdo: vt de eo puerbialiter diceretur: nec felicior octauiano nec melior traiano/etiā si alia vitia nō habuisset solum ppter idolatriā damnatus existimatur: Sed ⁊ Suetonius qui sic laudat eum: scribit eum deditum stupris ⁊ adulterijs ⁊ alijs lasciuijs.

Bona fama: digna vo ce iperi ali.

dira ger manorū mulier feritas.

De bello ger manoz

§. III. Huius octauiani tēpore

claruerunt hi doctissimi viri. Marcus varro/⁊ Valerius maximus hystoriographi. Marcus tullius/ac Sallustius oratores seu rhetores eximij. Virgili⁹ et Ouidius ⁊ Horatius: poete: Et de eoz libris aliqua notabiliora ponentur. Marcus varro anno. xv. imperij octauiani die clausit extremū. Cui⁹ sunt hec iste morales. Duplex est malū: quum

De mar co varro ne.

qō necesse est/molestę ferim⁹. Loquaris vt oēs:sentias vt pauci. Jn multis ꝫ oēs sapere:desipere est. Ficte referas gratiā inuite oāti. Vir oatū ne reputes beneficiū:sed ꝑdā semel dedit q̄ rogatus:bis qui non. Extorquere est pluſcꝫ semel rogare. Turpissimum est in datis sperare:pulcherri mū est cū fenore data reddi:de aio dantis censeturmunus magnū. Vis experiri amicū:calamitos⁹ fias. Vir bon⁹ patriam suā quocūcꝫ fert secū:t oia sua custodit. Nemo suū putet qō extra ipsum est. Eo vultu dimittēde sunt diuitie quo t accipiende. Nō tam laudabile est meminisse ꝫ inuenisse. Hoc em̄ alienū est:illud ꝓpriꝫ muneris. Fides est media opinionis t scientie:neutrū attingēs. Euidētissimū docendi gen⁹ est subdito exemplo⁹. Facilitas intelligētie veri parit negligentiā. Amator veri non tam expectat qualiter dicit:ꝫ quid. Illū elige eruditorē:quē magis mireris in suis ꝫ in alienis: Sunt quedā q̄ eradenda essent de aio scientis:q⁹ inserendi veri locū occupant. Libri nō nisi scientiarū paupercula adminicula sunt:principia inquirendo⁹ cōtinent:vt ab his negociādi principia sumat anim⁹. Ergo tantū studia intermittrank ne obmittātur. Natura gaudet varietate. Nihil magnificū docebit q̄se nihil dicit. Sic multi libros degustāt vt cōuiue delitias:sed cito trāscursa citius labuntur. Renuit pbia fastidientē stomachū:ad simplicem cenā hylarem inuitat conuiuā. Canale fusum est auris/q̄ audita memorie non cōmendat. Nusqꝫ deuemet/qui quot viderit sequik calles. Imperitie signū est:qō difficultum est:exigere cito fieri. Nulla factura grauior scienti ꝫ tēporis: Viatores nō eunt vt eant/sic t vita non sui causa fit:sed vt ea aliq̄d preclarū fiat. Nō est felicitas q̄ secū miseriam recipit. Adulationis est specimē quū laus postulationem precedit. Multi laudē admittunt. q̄m ipsi eā de se predicant. Hoc aūt vno modo se sapiēs laudat:qui in ipso adparent bona in alios ꝑdicando. Utile sed ingloriosum est/ex illaborato in alienos succedere labores. Hec Marcus varro ad athenien̄sem auditorē. Iste marcus terētius varro mortuus est nonagenari⁹ existens. Jn cōmendationem autem eius dicit Aug.v .de ciui.dei.c.ij. Quis marco varrone curiosius deorū figmenta q̄fuit? Quis inuenit doctius? Quis cōsiderauit attentius? Quis distinxit acuti⁹? Quis diligentius pleniusq̄ cōscripsit? Qui tā et si minus suauis est eloquio:doctrina tā atq̄ sentētijs ita refertus est/vt in omni eruditione quā nos seculare illi aūt liberale vocant: studiosum rerū tām iste doceat quārū studiosum verbo⁹ cicero delectat. Denicꝫ ipse tulli⁹ huit tale testimoniū per hibet:vt in libris academicis dicat eā que ibi versak disputatione se habuisse cū marco varrone:eius esse cōtēporaneus fuit:Hoīe inquit oīm facile acutissimo⁹t vbi cuncta dubitanda esse cōtēdit:addidit sine vlla dubitatiōe doctissimo. Profecto de hac re sic erat certus/vt auferret dubitationē quā solet in oībus adhibere:tanꝫ de hoc vno etiam ꝑ academico⁹ dubitatione disputatur⁹/se academicū fuisse oblit⁹. De illo etiā Terentian⁹ elegantissimo versiculo breuiter ait. Vir doctissimus vndecūcꝫ Varro/q̄ tā multa legit:vt aliq̄d ei scribere vacasse miremur. Tā multa scripsit ꝫ multa vir quenꝫ legere potuisse credamus. Hic tū deos ita coluit colēdosq̄ sensuit:vt in eo ipso opere litera rum suaꝝ dicat se timere ne pereant:nō incursu hostili sed ciuiū negligentia. De qua illos velut ruina liberari a se dicit:t in memoria bonorū per hmōi libros recōdi atq̄ seruari. Quadraginta t vnū libros scripsit antiquitatū. Hos in res humanas diuinasq̄ diuisit. Rebus humanis. xxv. diuinis. xvj. tribuit. Ideo aūt dixit se prius scribere de humanis reb⁹ ꝫ de diuinis:ꝫ prius extiterint ciuitates: deinde ab eis hec inst:tuta sunt. Dicit etiā idē Varro apud Aug. de ciui.dei.lib.vij.c.v.t.vj. antiquos romanos plus annis. cētū t septuaginta deum abſq̄ simulachro coluisse. Quod si adhuc(inquit)māsisset/castius oī obseruarent. Eiusdem sententie testem adhibet gentē iudeā. Dicit etiā idē Varro arbitrari se deū esse animā mundi:quem greci cosmon vocant:t hunc ipsum mundū esse deū. Sed sicut hoīem sapientem/quū sit ex corpore t animo:tū ab aio sapientē dicit:ita mundū ab aio tām dici deū:quū sit ex aio t corpore. Mundus aūt inqt in duas ptes diuidit:celū t terrā. Jtē celū in ethera t aera:terra vero in aquā t humum. Has oēs quatuor partes plenas esse aiaꝝ dicit:in ethere t aere immortalium in aqua t humo mortaliū. Posuit t ipse Varro(vt dicit Augu. in.xiij.de ciui.dei.c.xxvij.t lib. vj.c.v.t.c.vij.) tria genera theologie.s.fermonis seu rōnis de diuinis. vnū sc̄z fabulosum:quo vtunk poete cātantes in theatris/t representantes p̄ minos turpia gesta deo⁹ coā pplis. Secū dū ciuile:quo vtebank sacerdotes in tēplis:t ipsi ꝫ multa incōgrua t indecētia agētia in sacrificijs t cultu istorū deorū. Tertiū genus dicit philosophicū:quo vtebank philosophi t doctiviri:turpitudines erroneas ciuilis vel fabulose theologie philosophicis interpretationib⁹ velut altioris doctrine specie colorare conantes. Ut primū quidē genus theologie reprehendit ipse Varro scriptis/ꝓpter turpitudines q̄ ibi fiebant detestabiles oī sapiēti:nō tā verbo arguebat metu ppli. Scōm genus theologie scilz ciuilis: et si ipse nō reprehēdit. Seneca tū q̄ ethnicus fuit multū ꝫ eā inuehik eadē rōne/sc̄z q⁹ turpia t indecentia a sacerdotibus in tēplo fiebant ꝓut diffuse declarat Aug.in.vj.de ciui.dei. Tertiū genus t rerū vanarum t falsarū euacuat efficacissime Aug.de ciui.dei.lib.vj.p.multa capl'a. Faciebat em̄ ille marc⁹ varro in suis libris quādā distinctionē deo⁹ aliquos vocās plebeios:alios nominans selectos.i.seorsū electos ab alijs:t hos ponit esse.xx.videlz Janum: Jouem Saturnū: Genū: Mercuriū:Apollinem: Martē: Vulcanū: Neptunū: Solē: Orcū:liberū:Tellurē:Lererē: Junonē: Lunā:Dianā: Mineruā: Venerē:t Vestam quos ideo appellat selectos:q⁹ habent meliorē administrationem in mundo ꝫ alij dij.quo⁹.xx.duodecim mares t octo sunt femine. Et ho⁹ oīm ponit Varro ꝓpria officia/eo⁹ in q̄bus se exercent. Sed Aug.in.octo lib.vij.c.ij.plurib⁹ capl'is reprobat efficacissime interpretatiōes naturales quas facit varro in illis q̄ dicunk de talib⁹ dijs:ostendens illū multa falsa t vna dicere t sibi ꝓnuicem repugnare:declarans in.c. xxix.dicti libri deū verū t vnū quē colimus:oēs illos effectus q̄ appropriank dijs selectis agere p seipm vel varias creaturas. Dij aūt plebij q̄si innumerabiles erant:ita vt nō solū hoīes aliqui venerarentur dijs:vt Romul⁹t eneas: hercules t hmōi:sed etiam vilissime creature deos vel deas haberēt:vt cloace deam cloacinā.febris deam febrē pallor deum pallorē:t hmōi. Oō etiā vna t eadē species creature in diuersis ꝓfectibus suis haberet plures dos vel deas.vt blada deam Semetiam quū seminarēt:florita vt nascerētur:herbeā quū herba fieret:nodinū vt nodum facerēt/spicam q̄ ad spicā peruenirent:maturam quū maturarētur. Ex q̄b⁹ oībus ꝓz q⁹ vani sunt oēs hoēs in q̄b⁹ non est scientia dei.t q⁹ sapientia hui⁹ mūdi quali fuit imbutus iste varro ita nominatissimus:stultitia est apud deū/vt ait Apl's ſ. Lor.iij.t ꝓpterea dilatauit infern⁹ animā suā t aperuit os suū absq̄ termino: Esa.v.Suscipiēs t in eternū retinens oēs qui coluerūt aliū ꝫ vnū verum deū.t seruierunt creature potius ꝫ creatori:qui est benedict⁹ in secula.

Licero de varrone.

Terentianus de varrone.

§. IIII. Valerius maximus

opus in sig ne edidit/distinctum in nouē libros/cōtinētes plures titulos de virtutib⁹ t virijs/t mirabilib⁹ gestis antiquorum romanorū t grecorum:ex quo hec pauca sunt excerpta. Jn primo lib.ti.de neglecta religione. Lēto q̄dē gradu adhibita sui diuina ꝓcedit ira:tarditatēq̄ supplicij gratitate cōpēsat. Jn.ij.li.ti.de institutis antiqs. Aliquāto est facilior trāsit⁹ virtutis ad luxuriā/ꝫ luxurie ad virtutem. Dulcedo vite multa t facere t pati turpiter cogit eo.ti.de thracia. Jn.iij.li.ti.de fortitudine.de Romulo. Publica religione cōsecrata virt⁹ priuata laudatione nō indiget. Idem in.iij.li.ti.de animi moderatiōe. Nihil tā magnificū tā preclarū est:q⁹ nō moderatione tēperari desideret. Illa potentia tuta est q̄ virtib⁹ suis modū ponit.eo.ti.de theopompo. Locupletē facit aliquē nō multa possidere:sed pauca desiderare.tit.de cōtinētia. Verecūdia parēs est oīs honesti cōsilij:tutela solēnium officio⁹:magistra innocentie:chara ꝓximis:accepta alienis: omni loco tpe fauorabilē prese,ferens vultū.titu.de verecundia. Jn.v.lib.titu.de humanitate. Humanitatis dulcedo etiam in efferata barbaro⁹ ingenia penetrat:fluoſq̄ t truces hostium oculos mollit:t inter districtos mucrones placidū iter reperit. Nulla acerbitate fortune/nullis sordibus preciū chare pietatis euilescit q̄n etiā eo certus quo miseri⁹ experimentū hz.ti.de pietate in parētes. Ponit exēplū de quadā matrona incarcerata/fame ibi deficiēte:cui⁹ filia eā visitās:t excussa ne quid alimēti ad matrē deferret:obseruata est solū lacte expresso mamillis suis eā diuti⁹ aluisse. Oō ꝓpendens t admirans iudex matrem ipsam liberauit. Quasi sike exēplū de alia q̄ Cimona patrē aluit incarceratū ibidē subdit Herēt oculi hoīm ac stupēt quū hui⁹ facti picta imaginē vidēt. Cetere q̄dē virtus admirationis tām modo multum:pietas vero etiā amoris merek plurimū.t infra.tit. de pietate erga fratres. Quā copiose em̄ suauitatis illa recordatio ērin eodē domicilio anteꝫ nasceretur habitauit:in ijsdē incunabulis infantie tpa pegit:eosdē parētes appellauit:eadē ꝓme vota excubuerūt. Parem ex maiorū imaginib⁹ gloriā traxit:chara est vxor:dulces liberi:iucundi amici affines accepti.sed postea cognitis nulla benevolētia dz accedere q̄ priorē exhauriat. Jn.vj.li.ti.de grauiter dictis aut factis. Rutilius

ut citatus Vere cū dic.

quā amici cuiusdā iniuste rogationi resistere: risq; cū indignatiōe dixisset: q̄d ergo opus est mihi amicitia tua/ si q̄ rogo nō facis: rīdit: timo q̄d mihi tua: si ꝓpter te aliq̄d inhoneste factur⁹ sim: Jn. viij. li. tit. de sapiēter dictis aut factis. Rex etiā ille subtilis iudicij: quē ferūt tradidū sibidia dema priusq; capiti ꝑponeret. retentū diu cōsiderasse/ ac dixisse. O nobilē magis q̄ felicē pannū: quē si q̄s penit⁹ cognoscat q̄ multis solicitudinibus/ periculis/ ac miseriis/ sit refertus: ne humi q̄dē iacentē tollere velles. Hec enim dulcedo vicina est exitio. Jn. viij. lib/ titu. de otio. Otiū q̄ industrie studio maxime videt cōtrariū: ꝑcipue subnecti dz: non quo euanescat virtus: sed quo recreet. hoiem quippe rerū natura cōtinui laboris patientem esse nō finit. Eloquentie ornamēta in ꝓnūciatione apta & cōuenienti corporis motu cōsistūt: quib⁹ quū se instruxerit/ trib⁹ modis homes aggredit. s. aures eorū penetrādo: ocłos demulcēdo: animos inuadēdo. titu. quātū momēti sit in ꝓnūciatiōe/ & apto motu corporis. Jn. ix. li. titu. de luxuria. Blandū malū luxuria: quaz accusare aliquādo facili⁹ est q̄ vitare. Jnferatur operi nr̄o nō q̄dē vt honorē vllū recipiat: sz vt seipsam recognoscens/ ad pristinam impelli valeat. Sed q̄d ego de feminis vlteriusloquor: quas & imbecillitas mētis & grauiorū operum negata affectatio: ocio studiū ad curiosiorē sui cultū hortat: ꝓferre: quū tēporū superiorū & nr̄os & animi excellētes viros in hoc prisce continētie ignotū diuerticulū videā prolapsos: Quid ergo his vitijs fediusq̄d etiā dānosius: q̄b⁹ virt⁹ attrit? victorie lāgueſcūt: sopita gloria in infamiā cōuertit: animiq; pariter & corpis vires expugnant: Jre & odij affectus/ magnos in pectoribus humanis excitāt fluct⁹. Jlle procursu celerior: hic nocēdi cupidine pertinacior: vterq; consternationis plenus: ac nūq̄ sine sui tormēto violentus: q̄r dolorē quū inferre vult/ patit amara solicitudine ne vltio nū cōtingat animus. ti. de ira & odio. Occultū tā & insidiosuz malū perfidia latebris suis extrahat: cuius efficacissime vires sunt mētiri & fallere: fructus aūt in aliquo admisso scelere cōsistit: tū quidē certus/ quū animi crudelitatem nefarijs vinculis circūdedit: tantum incōmodi afferens humano generi/ quantum salutis bona fides præstat.

§. V. Tempore etiā ipsius octa

uiani claruit Marcus Tullius Cicero eloquētissimus latinorū: & in principio sui imperij Caiete occisus est. vt patet supra. Hic vt ait Aug. xij. de ciui. dei. deum volens vt poterat breuiter definire in q̄t. Mens est q̄dā soluta et libera secreta ab oī ꝑtione mortalitoia sentiēs & mouēs ipsaq; predita motu sempiterno. De eo Hiero. q̄ Joui. ait. Cicero rogatus ab hircio: vt post repudiū Terētie sorore eius duceret nō acq̄euit dicēs se nō posse vxori & philosophie piter opaz dare. Scripsit aūt Cicero cūplures libros: ex quib⁹ pauciſsima excerpta hic ponenf. Jn lib. de officijs ait. Scire ꝺbemus q̄ in terris gignunf ad vsum hoīm creari oīa: homies aūt hoīm cā fuisse gnatos: vt ipsi inter se alij alijs prodesse possent. Jn hoc debem⁹ naturā ducē seq̄t & cōes vtilitates afferre in mediū. Fundamentū iusticie est ne cui noceat: deinde vt cōi vtilitati seruiat. Jn illis ꝓmissis stādū non esse q̄s nō videt/ que q̄s metu coactus vel dolo decept⁹ ꝓmiserit. Existūt sepe iniurie quadā nimis callida sed malicioſa iuris interpretatione: ex quo illud summū ius summa iniuria est: factū est iam tritū puerbiū. Omniū societatū nulla præstātior/ nulla firmior/ q̄ quū boni viri mozib⁹ similes fa miliaritate coniuncti sunt. Nihil eſſ amabili⁹ nihil copulatius est/ q̄ morū similitudo bonorū: in q̄b⁹ essi eadē studia eadē voluntates: in his fit vt alter altero eque delectet vt in seipso & sic vnus fiat ex plurib⁹. Victa victusq; cōis: consiliatrices: cohortationes: interdū etiā obiurgationes maxime in amicitijs vigent. Estq; illa iucundissima amicitia quā similitudo cōiugauit. sicut scientia q̄ remota est a iusticia/ calliditas poti⁹ q̄ sapiētia est appellādat: sic & animus paratus ad periculū/ si sua cupiditate nō cōi vtilitate impellitur: audacie ꝓ otius nomen habet ꝙ fortitudinis. Qui reipublice profuturi sunt: duo precepta Platonis teneāt. Unū q̄ vtilitatē ciuiū sic tueanf/ vt quicq̄d agunt ad eā referāt: obliti cōmodorū suorū: Alterum vt totū corpus reipublice ꝑcurent: ne dū aliquā partē tueantur/ reliquas deserant. Tulli⁹ in libro de republica inducit Scipionem disputantē de republica/ concludentē nō vt quidā putabat rempublicā fine iniuria regi non posse. q̄ falsum est. Sed hoc est verissimū: sine summa iusticia rempublicā regi non posse. q̄ & Ennius confirmauit dicens. Nil tā inimicū ciuitati q̄ iniusticia: nec nisi magna iusticia geri aut stare posse rēpublicā. q̄ probat Scipio ꝑ definitionē istorum duoꝝ terminoꝝ. s. reipublice/ & ꝑpli. Dicit essi q̄ respublica dicit res populi. Populus definitur q̄ est cetus nō oīs multitudinis: sed multitudinis iuris ꝓsensu & vtilitat ꝓione sociatus: Ex q̄bus colligit tunc esse rempublicā & rē ppli quum iuste & bene regit sub vno rege: siue a paucis optimatibus siue ab vniuerso ppl'o. Jniusti aūt regis dixit esse tyrannidem: iniustorū aūt optimatū asserit esse factionē. Jniusti ppli regimē vocat etiā tyrānidē quod ꝓz: q̄ in illis nō est cetus multitudinis cōsensu iuris sociat⁹: quū nō sit in eis ius/ q̄ nec iusticia: vnde ius ōr quasi iustū. nec querit cōis vera vtilitas/ sed priuata. s. corporis et tēporaliū rerū/ non ake. Et inducit verbū Ennij poete q̄ ait. Moriz⁹ antiquis res stat romana virisq;. cōcludit ergo rēpublicam romanā ꝺpe suo nō pessimā & flagitiosissimam esse/ vt Salustius descripsit: sed iā perhisse/ & nullā esse. sed vt ait August. in. se. de ciu. dei. c. xxj. Nūq̄ ante fidē suscepta ibi fuit respublica: quia nunq̄ ibi fuit vera iusticia. Licet essi ab antiquioribus romanis meli⁹ quodāmodo administrata fuerit q̄ a posterioribus: vera tū iustitia nō est nisi in ea republica: cui⁹ cōditor & rector est christus scilz ecclia dei. Hec Augu. Qui & xviij. q. j. vbi sana. ait. Ubi sana fides nō est: ibi iusticia esse non pōt. q̄ iustus ex fide viuit. ait Abachuc. Idē cicero ait. Nihil est laudabilius nihilq; preclaro viro digni⁹ placabilitate & clemētia: q̄ tū ita ꝓbanda est vt adhibeat reipublice seueritatē adhibeat. si de iocis/ lepozem. Nescio quō fit vt magis in alijs q̄ in nobismetipsis cernamus si q̄d de linquit. Quasi idipsum q̄d decoꝝ honestumq; dicim⁹/ per se nobis placet: animosq; oīm natura sui mouet. idcirco illos in q̄bus hoc esse respicim⁹/ a natura ipsa diligere cogimur atq; hec q̄dē est causa diligendi grauissima. Tanta est iusticie vis: vt ne illi q̄dē qui maleficio & scelere pascunf sine vlla ei⁹ particula viuere possint. Nā & princeps latronuz nisi equaliter prædā dispartiat: aut interficiet a sociis/ aut relinquet. Publij Scipionē scripsit cato dicere solitū nunq̄ seminus otiosum esse/ q̄ quū otiosus: nec min⁹ solum/ q̄ quū sol⁹ esset. Magnifica vero vox ac viro magno & sapiēti digna: q̄ declarat illum i otio de negotijs cogitare: & in solitudine loqui solitū. Certe si oēs hoies deosq; celare possim⁹ nihil tū auare: nihil iniuste: nihil libidinose faciēdum est. Jn amicitijs maxime pturbant officia. Honores: diuitie/ voluptates/ & cetera generis eiusdē: q̄ videnf vtilia: nunq̄ amicitie anteponēda sunt. At neq; cōtra rēpublicā & neq; ꝺ iusiurādū ac fidē: amici causa/ vir bonus faciet. nec si iudex quidē fuerit de ipso amico: ponit essi ꝓsonā amici quum in duit iudicis. Si oīa q̄ amici velint facienda sunt: nō amicitie rales/ sed cōiurationes putāde sunt. Tollendū est in rebus ꝺhendis oē mendatiū. Nō licitatorē vēditorꝝ nec q̄ cōtra liceat emptor opponet. Uterq; si ad loquendū venerit/ nō plus q̄ semel eloquat. Idē in lib. de amicia. Est autem amicitia nihil aliud nisi oīm diuinarū humanarūq; rerum cū benevolētia & charitate summa/ ꝓsensio. Quō potest esse vita vtilis/ que non amici mutua benignitate conquiescit Quid essi dulcius q̄ habere cū quo audeas sic loqui vt tecū? Scipio nihil difficili⁹ esse dicebat q̄ amicitiā vsq; ad extremū vite diē ꝑmanere: pestē nullā esse maiorē amicitijs q̄ in plerisq; pecunie cupiditatē: in optimis q̄busq; certamen honoris & glie: ex quo inimicitias maximas sepe iter amicissimos extitisse videm⁹. Nulla ē excusatio peccati si/ amici causa peccaueris. Hec igit prima lex amicitie sanciatur: vt ab amicis honesta petamus: & amicoꝝ causa honesta facimus. Cōsilij verū libere dare & audeamus plurimū in amicitia amicoꝝ bene suadētium valet authoritas. hoc etiā in amicitia sanciaf/ vt nec rogem⁹ res turpes/ nec rogari faciam⁹. Turpis essi excusatio est: & minime accipienda si q̄s ꝑtra rēpublicā amici causa se fecisse fateat. Precipiēdum ergo bonis est. vt si prauoꝝ amicitias ignari aliq̄ casu inciderint: ne existimēt ita se alligatos/ vt ab amicis inrē publicā peccātib⁹ non discedāt: Improbis aūt pena statuēda est. Nec minoz vero ijs q̄ secuti erūt alteri⁹: q̄ ijs qui ipsi fuerūt impietatis duces. Nō mihi minoris cure est qualis res publica post mortē meā futura sit: q̄ qualis hodie sit. Hi q̄ superiores sunt submitere se debent in amicitia: & sic quodammodo inferiores extollere. Firmamētum stabilitatis & pstātie quā in amicitia querim⁹ est fides. Si deus nos ex hac hoīm frequētia tolleret: & in solitudine vsquam collocaret: atq; ibi suppeditans oīa rerū ꝺs natura desiderat copiā: hoīs aspiciēdi eriperet potestatē: ꝺs tā ferreus esset/ q̄ ea vitā ferre posset: cuiq; nō auferret voluptatū oīm fructū solitudo? natura essi nihil solitariū amat. Cuius aures veritati clause sunt: vt ab amico verū audire ne-

Quit sit amicitia.

pesti-s amici-e adulatio.

queat hui⁹ salus desperāda est. Ut igit̄ monere monere ri ꝓriū est vere amicitie alterū libere facere/nō asperet alterū patiēter accipere/nō repugnāter. sic habēdū est nullam in amicis maiorē esse pestē ꝙ adulationē/q̄ est vitium hoim leuiū ac fallaciū. Idē in li. de senectute. Quiete pure atq; elegāter acte etatis placida leuis est senect⁹: nam cōscientia bene actevite būfactoriq; multor recordatio iucundissima est. Temeritas est florētis etatis: prudentia senectutis. Unde q̄ legere aut audire antiqua voluerit: maximas respublicas ab adolescentib⁹ labefactatas: a senibus aūt sustētatas vel restitutas reperiet. Nā virib⁹ aut veloci tate corpis res magne gerunt: sed ꝓsilio authoritate mia. Decor⁹ est sermo senis quiet⁹ remissus. Facitq; sepe ipsa sibi audientia: diserti senis cōpta mitis oratio. Quod ait Cecili⁹ comic⁹ stultos senes/hos significat credulos obliuiosos/ dissolutos q̄ vitia sunt nō senectutis: sed inertis ignauie ac somniculose senectutis. vt petulantia. vt libido magis est adolescentū ꝙ senū nec tū olim adolescentū sed improbor: sic illa senilis stultitia/q̄ deliratio dr/senum est: nō olim sed leuiū. O pclarū mun⁹ etatis: si quide id affert nobis qđ est in adolescētia vitiosissimū. s. libidinē corpis. Impedit ꝓsiliū voluptas rōni inimicata: ac mentis (vt ita dicam) oculos ꝓstringit: nec habet vllū cū vitute cōmercium Apex senectutis est authoritas. vbi in senatu vt q̄sq; etate antecedit/ei⁹ sniа principatū tenet. nō tū cani nec ruge authoritatē repēte afferre pōt sed/honeste acta superior etas fruct⁹ prebet authoritatis extremos. Frustra sperat adolescēs vel ꝓmittit se diu victurū. Quid est stulti⁹ ꝙ incerta pcertis habere: quinetiā illa etas multoplures ꝙ senectus habet mortis casus: facili⁹ est in morbos adolescentes incidūt/grauius egrotāt/tristius curant. In hoc melioris cōditionis est senex: tq; qđ sperat adolescēs/ipse consecut⁹ est. Et sicut poma ex arboribus/si cruda sunt vi auelluntur: si matura cocta decidunt: Si vis adolescētibus vitam aufert: scz q̄si violenter: senibus maturitas. Nō est lugenda mors/quā immortalitas sequitur. Meditatū debet esse ab adolescentia vt morte negligam⁹: sine qua meditatione trāquillo aīo nemo esse pōt. moriēdum est certe est: et id incertū an eo ipso die. Idem in libro de oratione. Ingeniū ꝓpter celeres motus et vberes ad cogitandū et loquendū maximā vim affert ad operandū. Quicqd autem est in quo in dicēdo offendit illud etiā ea q̄ laudāda sunt obruit.

Idē in Paradoxis. Nihil est tā incredibile qđ nō dicēdo fiat ꝓbabile. Nihil tā horridū et incultū qđ nō splendescat oratione et tanq; excolat. Sicut improbo et stulto et inerti nemini bene esse pōt: sic bonus vir et sapiens et fortis miser esse nō pōt. Oīs sapiens liber: oīs stultus seruus. Quid est libertas? potestas viuendi vt velis. In libros eius philippicarum. Quo maior est vis animi ꝙ corporis: eo grauiora sunt mala q̄ animo concipiunt/ꝙ que corpore ferunt. Miserior ergo est q̄ in se suscipit scelus: ꝙ q̄ alteri⁹ facinus suscipere cogit. Idē. Cuiusuis hois est errare: nullius autem nisi insipientis in errato pseuerare. Posteriores essi cogitationes (vt aiunt) solēt esse sapiētiores. Optimus est port⁹ pereunti/mutatio consilij. Idem. Lex nihil aliud est ꝙ recta ratio: imperans honesta/et ꝓhibens contraria. Idē. Male parta/male dilabunt. Idem li. rhetoricor. Sapiētia sine eloquētia parū prodest: eloquētia vero sine sapientia nunq; pdest: sed plerūq; nimium obest. Quū hoies multis in rebus humiliores et infirmiores sint bestijs: hac in re bestijs maxime prestare videntur/ꝙ loqui possunt: rē preclarum mihi quidđ videt adeptus: q̄ in ea re hoibus antecellit: qua in re hoies bestijs prestant. Idem Ser⁹ pro hoibus antecellit: qua in re hoies bestijs prestant. Idem oro in rhetorica pma. Partes orationis rhetorice sunt sex/scz nis rhetorice. exordiū: narratio: partitio: cōfirmatio: reprehēsio/et cōclusio. Exordiū est oratio animū auditoris idonee ad reliquā cōparans distinctionē: qđ eueniet: si eū benevolū/attentū docilēq; fecerit. Benevolentia quatuor ex locis cōparatur scz a natura: ab aduersario⁹ et a iudicu⁹ psona/et a cā ipsa vnde agit. Attētos auditores facim⁹: si ea q̄ dicturi sumus noua/magna/et vtilia esse demōstram⁹: et nos breuiter causam nostrā exposituros pollicemur. Dociles eos facimus si aperte ac breuiter summā cause exponimus. Quumq; docilem vellis facere: simul et attentū facias oportet. Nam is maxime docilis est: q̄ attētissime audire parat⁹ est. Narratio est rerū gestarū aut vt gestarū expositio: quam oportet habere tria: vt scz sit breuis: ꝓbabilis: et aperta. Multos aūt imitatio breuitatis decipit: vt quū breues se esse putēt longissimi sint: quū dant operā vt multas res breuiter nō pauca dicant. Partitio illustrē et perspicuā totā facit oratiōnē. Cui⁹ ptes sunt due. Una q̄ đ cū aduersarijs conueniat: et đ in cōtrouersia relinqua: ostendit: ex qua certus quiddā designat auditori: in quo animū debeat habere occupatū. Altera in qua earū rerū de q̄bus dicturi sum⁹ breuiter expositio ponit distributa. Ex qua conficit vt certas res aīo teneat auditor/q̄bus dictis intelligat fore peroratum. Et hec dr habere tria. s. absolutionē et breuitatem/et paucitatē. Cōfirmatio est argumētatio ꝓ qua nostre cause fidē et authoritatē et firmamentum adiungit orator. Reprehensio est ꝓ qua argumētando aduersariorū confirmatio diluit/aut infirmat/aut alleuiat. Cōclusio est tot⁹ orationis exit⁹ et determinatio. Idē. Rerū expetendarū tria sunt genera. Unū q̄ suauiter nos allicit ad se: non emolumento aliquo caprās/sed sua dignitate trahens: vt virtus scientia: veritas. Aliud q̄ non ꝓpter suā vim et naturā: sed ꝓpter fructū et vtilitatē petendū est vt pecunia. Tertiū ex eor⁹ partibus iunctū. s. q̄ ex sua vi et dignitate nos ducit: et prē se quādā vtilitatē gerit quo magis expectat. vt amicitia. In primo genere sunt honesta/in scdo vtilia: in tertio ea q̄ partē honestatis cōtinent/et partē vtilitatis: sed in meliorem partem vocabuli cōferant/et honesta nominentur. Ex his efficit vt appetendarū rerū partes sint honestas et vtilitas: vitandarū aut̄ turpitudo et inutilitas. Idem. Duo nesti aūt partes due sunt: quarū altera simplex. altera iuncta. id est/vna ꝓpter se ex toto appetit: altera ex aliquapte ꝓpter set altera ꝓpter vtilitatis fructū. In primo genere oēs res vna vi atq; vno nole virt⁹ amplectit. Nam virt⁹ est habit⁹ animi natura modo rōni consentaneus. Et habz quatuor ptes. s. prudentiā. iustitiā: fortitudinē: tēperātiā. Exinde ponit definitionē singularū et virtutes aliasq; partes earū cū definitionib⁹ suis. de q̄bus oibus plen⁹ intra etatu de virtutib⁹. Propter se aūt vitanda sunt: nō modo ea q̄ his ꝓtraria sunt vt fortitudini ignauia: iustitie iniustitia: verecūdie illa que finitima et ppinqua esse vident. Uni cuiq; essi virtuti finitimū vitiū reperet: vt audacia fiducia: pertinacia pseuerantie: superstitio religioni: et hmōi. Idem in tusculanis. Nemo vnq; sine magna spe immortalitatis se ꝓ patria offert ad mortē. Et nescio quō inhereat mētibus quasi seculoꝝ quoddam augurium futuroꝝ: idq; i maximis ingenijs et altissimis animis. et maxime existit. et apparet facillime: quo quidē dempto q̄s tā amens esset: q̄ semper in laboribus et periculis viueret? Grecoꝝ puerbiū est. Quam quisq; nosse artē/in hac se exerceat. Quū corporis facibus ad oēs cupiditates in flāmari soleam⁹: ꝓfecto beati crim⁹ quū corporib⁹ relictis et cupiditatū emulationū expertes fuerim⁹: tot⁹q; non in cōtemplandis reb⁹ aspicendisq; ponemus: q̄ etiam natura inest mētibus nostris insatiabilis quedā cupiditas veri videndi: qua ꝓcipue visione fruentur. Idem. Sunt essi ingenijs nostris semina innata virtutum: q̄ si adolescere liceret: ipsa nos ad beatā vitā natura perduceret. nūc aūt simul vt editi in lucē et suscepti sum⁹: et in oī ptinua prauitate et opinionū puersitate versamur: vt pene cum lacte nutricis errorem sugisse iudicemur. Idem Stultitie ꝓprium est alioꝝ vitia cernere: suoꝝ obliuisci. Voluntas est qua qđ est ex rōne deliberat. Sic essi eā stoici definiunt/quā putāt esse in solo sapiēte. Que aūt rōni aduersa vehemēti⁹ incitata est: libido vel cupiditas est effrenata q̄ in oibus stultis inuenit. Idem. Sapiētis ꝓprium est nihil qđ penitere possit facere: nihil inuitū/sed splēdide/constanter/grauiter/honeste oīa: nihil expectare ita q̄si certo futurū: nihil quū acciderit admirari: suis stare iudicijs: fane video sapientissimorū fuisse sniam: legē nō hoim ingenijs excogitatā. nec scitū aliquod esse populoꝝ: sed eternū quoddam qđ vniuersum mundū regeret imperandi ꝓhibendiq; sapientia Idē in libro de natura deorū. Nihil virtute amabili⁹ est: quā qui adept⁹ fuerit vbicūq; gentiū erit/a nobis diligetur. Amicitiaq; si ad fructū nostrū referimus: et non ad illi⁹ cōmodū quē diligim⁹, non est amicitia sed mercatura quedā vtilitatū suarum: ꝓrata et aruā et pecudes hoc mō diligunt. Idem. Quid tā perspicuū quū celestia contēplamur: ꝙ esse aliqđ numen ꝓstantissime mētis quo hec regātur? Versutos eos appellor: quoꝝ celeriter mens versatur Idem. Causarū ignoratio in re noua mirationem facit: qđ aūt crebro videt q̄s. non mirat: etiā si cur fiat nescit. Idem in libro de fato. Ad animatorū motus voluntarios non est requirenda externa causa: motus essi voluntarius eā naturam cōtinet in se: vt sit in nostra potestate nobisq; pareat.

Idē in libro de creatore mūdi. Parentē vniuersitatis huius inuenire difficile est. Et quū iam q̄s eū inuenerit/indicare in vulgus nefas est. Idem in dialogo ad hortensium. Cōmunia quasi q̄nq; lumina orationis sunt hec: dilucidum breue: ꝓbabile: illustre: suaue. Idē in libro de academicis Inepte q̄s mineruā docet. Idem. Ipsam victoriā vicisse videtur: q̄ ea q̄ illa adeptus est/victis remisit. Idem. Nulla de virtutib⁹ plurimis mirabilior nec grauior misericordia homines essi ad deos nulla re ꝓpius accedunt ꝙ hoibus

Insipiētis est in erratā pseuerare.

Hec est authoritas theologica fidei christiāa rime cōueniēs.

Cōcor. l. imperialis. C. ō nu.

dando. Quis vnq̄ tam crudelis in aliq̄ fuit/vt prohibere ret eū aut sibi mereri:aut ceteris supplicare: Usus assidu⁹ vni rei dict⁹ ⁊ ingeniū ⁊ artē sepevincit. Iste cicero etsi elo quētissim⁹/inkidelis tamē/⁊ circa diuina errauit in multis ⁊ pcipue in negādo diuinā pscientiā: put ostēdit Aug. in.v. de ciui.dei.c.ix. Nā videbat Ciceroni q̄ nō posset cōstare li berū arbitriū hominū p̄supposita pscientia dei infallibili. Et ideo vt ostēderet libertatē arbitrij vel ad malū:negauit dei pscientiā cōtra humanos actus. Sed Aug. confutans eū ostendit clare q̄ dei prescientia infallibilis non tollit li bertatem volūtatis hominū:sed simul manent:nec sibi cō trariantur ⁊ prescientia dei ⁊ libertas arbitrij. Et hoc etiaz habetur.xxiij.q.iij.nabuchodonosor.cum sequenti.cap.⁊ plenius in prima parte sancti Thome.

§.VI. Fuit cōtēporaneus Tul=

lij Sallustius nobilis ciuis romanus ⁊ multum ⁊ ipse elo quens/sed inimicus ciceronis:vnde inuectiuas contume liosas cōtra seinuicē scripserūt:quod est contra doctrinaz christianorū. Unde ptz ois labor eoz erit i n ore ipsorum ad ornate dicendū:nō ad operandum que docebāt.sed vt Salomon inquit. Anima horū non ditabat/scz virtutib⁹:⁊ sed pauperes ⁊ vacui erāt ipsis veris. Et inter cetera hic erat error cōmunis gentilium.mundata sapientia splendē tiū existimabāt essi suo libero arbitrio sine auxilio gratie dei posse esse vere virtuosos:quū tū dicat Aug. Ubi deest cognitio eterne et incōmutabilis veritatis:falsa est virtus etiam in optimis virtutibus. Scripsit aūt Salusti⁹ duos libros:scz Jugurthinū/⁊ Catilinariū/et librū historiarū: qui tamē non reperitur. Ex preditis aliqua excerpta hic ponuntur. In Catilinario ait. Priusq̄ incipias consultor id est consiliū sumere ⁊ biconsulueris mature opus est fa cto. Optimus quisq̄ facere mauult q̄ dicere. Virtuti ora parent. Secunde res etiā sapientū animos fatigant Aua= ritia fidē:probitatē:⁊ ceteraq̄ bonas artes subuertit:pro his superbiam:crudelitatē ⁊ deos negligere:oīaq̄ venalia habere edocuit. Auaritia pecunie studiū habet:quam ne mo sapiēs cōcupiuit. Ea quasi malis venenis imbuta ⁊ cor pus animūq̄ virilem effeminat. Semp infinita /insatiabi lis est:neq̄ copia/neq̄ inopia minuitur. In Cesaris ora tione. Qui magno imperio prediti in excelso etatem agūt: eorum facta cuncti mortales nouere. Itaq̄ in maxima for tuna minima licentia est. In portij Catonis oratione. Plu rima maiores nostros magos fecerūt:q̄ nobis nulla sunt domi industria foris iustū imperiū:animus in consulendo liber neq̄ delicto neq̄ libidini obnoxius. Pro his aūt nos habemus luxuriam atq̄ auaritiā:publice egestatē: priua tim opulentiā. Laudamus diuitias:sequimur inertiā. Inter bonos ⁊ malos nullū discrimen est. Omnia premia vir tutis ambitio possidet:domi voluptas foris aut pecu nie seruitur aut gratie. Idem in iugurthino. Frustra niti nec aliud se fatigando nisi odiū quereret: extreme demētie est In verbis micipse ad liberos. Cōcordia peruerres crescūt. discordia maxima dilabūtur. In. C. Mēnij oratione. Plu ra sunt q̄ hs grauia sint:tū per consuetudinē p nihilo habē tur. Post gloriā inuidiā sequi memineris. Itaq̄ quo cla rior es vel eris:eo magis anxiū vel sollicitū te esse oportet. Bono more satius est vinci q̄ malo iniuriam vincere. Oō aūt in Catilina dicit Sallustius in laudē romanorū q̄ fue runt post reges electos sub cōsulibus:q̄ scz ius bonumq̄ apud eos nō legib⁹ magis q̄ natura valebat. pbat Augu. in.ij.de ciui.dei.c.xviij.nō fuisse verū:quia ⁊ tempore regū et tpe cōsulum etiam in principio multa iniqua ⁊ mala gesta sunt per eos. Et si illo paruo tpe quo Tarquinius electus adiutorio porsene quesiuit regnū recuperare amissum:fue runt vniti ⁊ quieti inter se:hoc fuit metu tarquinij:nō amo re virtutis. Unde subito post mortē illius/quasi nō ampli⁹ timerēt:exorte sunt magne discordie ⁊ inuidie ⁊ iter plebē et nobiles:ac etiam seditiones. Et inter cetera etiam Sal lustius dicit q̄ plebs erat fenore oppressa: deinde semper mala creuerūt ⁊ innumere cedes.

detesta tio auaritie

§.VII. De virgilio poeta q̄ flo=

ruit tēpore octauiani:⁊ obijt etatis sue anno.liij. Bū dusij sed neapoli corpus eius sepultū est. Matue autē genitus: Hic ab oībus cōmendat de libris eius.vñ Aug.in.j.de ci. dei.c.iij.ait. Virgiliū propterea paruuli legunt:videlicet vt poeta magnus omniūq̄ preclarissimus atq̄ optimus tene ris ebibitus annis:nō facile obliuione possit aboleri. Ma crobius de eo inquit nullius scientie eū fuisse expertē. Ju uenalis ipsum Homero cōparat in satyra xj.dicens. Con dit⁹ illiados carabit:atq̄ maronis. Altisonioubiā faciē ria carmina palmā. Hic aūt quū sibi ab inuidis obijceret q̄ alienos versus suo operi insereret:rūdit magnarū virū esse clauā extorquere de manu herculis. Hic virgilius di cebat se parere versus.more rituq̄ vsino. Nam vt illa be stia partū edit inefigiatū informēq̄ postea lābendo con summat ⁊ format: Sic ingenij sui partus recentes rudes esse faciles ⁊ imperfectos:sed deinceps: tractēdo collendo q̄ reddere his quasi oris ⁊ vultus lineamēta. De quo etiaz referuntur multa fuisse peracta neapoli ⁊ rome arte necro mantica. Oō aūt fuerit intēperatus vitio pessimo ostendit Juuenalis dicens. Nam si virgilio puer ⁊ tolerabile desit Hospitum caderent omnes a crinibus hydri. Tres aūt li bros edidit vt patet in epitaphio suo. Lecini pascua:rura duces.id est bucolica:georgica:⁊ eneida. Illud etiam ad uertendū Virgiliū nō tam fuisse eloquentem in prosa q̄ in versibus faciēdis. Unde Sene.in lib.iij.declamationū air. Magna quoq̄ ingenia nō plus q̄ in vno eminere opere. Virgiliū illa ingenij felicitas in oratione soluta reliquit. Ci ceronē eloquētia sua in carminib⁹ destituit. Oō aūt virgi lio attribuant libri intitulati Virgili⁹ de culice/⁊ virgili⁹ i Etna dicit Uin.in spe.hist.lib.vij.hoc esse apocryphū. Di cit aūt Aug.in.x.de ciu.dei.c.xxvij.qđ de christo pphe ta esse a Virgilio:vt Ultima cumei venit iā carminis etas Magnus ab integro seclorum nascitur ordo. Virgilius in prophe bucolicis Egloga.iiij.cumversu sequenti. Jam noua pge= tia vir = nies celo demittitur alto: Jam redit ⁊ virgo:redeūt satur= gilij de nia regna. Et illud ibidem. Te duce si qua manent sceleris christo. vestigia nostri: Irrita perpetua soluent formidine terras. Hoc aūt Hieronimo non placet. i. pphetiam fuisse de chri sto:sed alia intentione/⁊ de alio dicta sed a proba Vale ria.in Centone dicta virgilij artificiose christo coaptata es se. qđ et Isidorus cōfirmat. Et huis verū sit qđ ait Hiero nymus:cū hoc etiā pōt stare qđ ait Augu. scz q̄ prophetice hoc dixerit large sumēdo pphetiam:prout sumit Joā.xj. vbi dr de Caypha dicēte in consilio iudeorum. Expedit vt vnus moriat homo p pplo ⁊c. Subdidit euangelista. hoc a semetipso/nō dixit supple.sed a spūsancto:qz quum esset pontifex anni illius pphetauit:q̄ christus moriturus erat p gente ⁊c. id est p salute gētiū. Sed clarū est q̄ caypha nō dixit ea intētione:⁊ tamen dicit pphetasset:qz illa q̄ di xit pphetica erāt:licet ipe nō intellexerit. Sic ergo posset dici q̄ spūsanctus ad prenunciandum misteriū incarnatio nis/etiam per ethnicos fecit illa dicere ad hoc significāduz Iz ipse Virgili⁹ hoc nō intēderet/sed aliud. Idē Virgilius in bucolicis Egloga.iij. Trahit sua quenq̄ voluptas. Eglo ga.iij. Ab ioue principium. Idem ibidem. Qui legitis flo res ⁊ humi nascentia fragra: Frigidus o pueri fugite hinc latet anguis in herba. Egloga.v. Brandia sepe quib⁹ man dauimus hordea sulcis: Infelix lolium ⁊ steriles dominan tur auene. Egloga.viij. Non omnia possumus oēs. Idem ibidem. Numero deus impare gaudet. Eglo.x. Oia vincit amor:⁊ nos cedamus amori. Adde/etsi mundi :multoma gis christi. Idem in.j. Georgic.ij. O fortunatos nimiūsua si bona norint agricolas. Geor. Labor ola vincit improb⁹:⁊ duris vrgēs in reb⁹ egestas. Geor.iij. Optima quecq̄ dies miseris mortalibus eui prima fugit: subeunt morbi:tristisq̄ senectus. Ibidem. Frigidus in venerem senior :frustraq̄ laborem Ingratum trahit. Ibidem. Hortare. viamq̄ insiste domandi: Dum faciles animi iuuenū dū mobilis etas: Idem eneidos lib.j. Soluite corde metū teucri: secludite curas. In.ij. Furor iraq̄ mentem precipitant. In.iij. Quid non mortalia pectora cogis/Auri sacra fames: In.iij. De generes animos timor arguit. Ibidem. Uarium ⁊ mutabi le semper Femina si pfert ⁊ cogitat. In.vj. Non mihi si lin gue centū sint: oraq̄ centū Ferrea vox:omnes sceleru de prehendere formas: Oia penarū percurrere noia possem. In laudem etiā romanorū describit quid in regendo presi dentes agere debeāt inquiens. In.vj. Tu regere imperio pp̄los romane memēto: Hae tibi erūt artes pacisq̄ imponere morem Parcere subiectis ⁊ debellare superbos. Ponit Error etiam ⁊ varias penas in alia vita eorū qui hic peccauerūt. virgilij. Errauit aūt Virgilius in eo qđ opinatus est ⁊ dixit omnes penas vel humanis inflictas legib⁹ vel diuinis siue in hac vita siue post mortem emēdationi adhiberi. Oō senserunt platonici asserentes etiam nulla peccata ipunita esse. Uū Augu.xxj.de ciui.dei.ca.xiij.inquit. Hinc est illa maronis sentētia. In.vj. eneidos. vbi quū dixisset de terrenis corporebus mortibūdisq̄ mēbris. q̄ anime Hinc metuunt cupiūt q̄ dolent gaudentq̄ nec auras Suspiciūt/clause tenebris ⁊ carcere ceco. Secutusq̄ ipse maro id est virgili⁹ ait. Qui ⁊ supremo quū lumine vita reliquit id est quū die nouis simo reliquit eas vita istas: Non tamen inquit omne malū miseris nec funditus omnes Corpore exced̄ pestes: pe nitusq̄ necesse est:multa diu cōcreta modis inolescere mi=

ris: Ergo exercentur penis veterūq; malorū Supplicia expendunt: alie pandunt inanes Suspense ad ventos: alijs sub gurgite vasto Infectū eluitur scelus: aut exurit ignis Hec virgilius. Et subdit ibi Augu. Qui hoc opinant nullas penas nisi purgatorias putant esse post mortem. Sed sm veritatem fidei post hanc vitam anime ppter peccata mortalia damnate nūq; euadunt illas penas: nec per eas purgantur: sed in perpetuū cruciantur. sm illud Job. In inferno nulla est redēptio: sed tempiternus horor inhabitat. Et in euangelio Mat. xij. inquit christus. Qui in spiritum sanctū blaphemauerit nō remittet ei neq; in hoc seculo neq; in futuro. Ex quibus verbis arguunt August. & Greg aliqua peccata in futuro purgari per ignem vt venia illa talia nullo modo expiarivt mortalia. vt habetur di. xxv. §. als & c. qualis. Item aliū errorē eius tangit Augu. x. de ciui. dei ca. xxx. dicēs. Platonice videtur dixisse Virgilius in cāpos elysios purgatas animas missas: quo nōie tanq; per fabulā vident significari gaudia beatorū ad fluuiū leteum euocari hoc est ad oblitionem preteritorū. s. immemores superum: vt conuexa reuisant: rursus & incipiāt in corpora velle reuerti. Hoc meritodisplicuit porphyrio platonico etsi ethnico: quoniā revera stultū est credere ex illa vita q beatissima esse nō porerit/nisi fuerit de sua eternita te certissima: desiderare animas corruptibilū corpor labē & inde ad ista remeare tanq; hoc agat summa purgatio vt inquinatio requirat. Si enim q; perfecte mundam hoc efficit vt oīm obliuiscant malorum: Malorū aūt obliuio facit corporū desiderium vbi rursum implicent malis: pfecto erit infelicitatis causa summa felicitas: & stultitie causa perfectio sapiētie & summe dirie causa summa mundatio. Necve ritate ibi beta erit aia quādiucūq; erit vbi oportet fallat vt beata sit non enim beata erit nisi secura.

§. VIII. Circa idē tempus fuit

De ouidio poeta

etiam Ouidius poeta dictus Naso: q; multos libros metrice scripsit. Ex q̄bus pauci versus morales hic ponunt. In lib. e. karū. Phyllis ad Demophoontē. Exitus acta probat phedra hippolito. Ars fit vbi a teneris crimē condiscitur annis. Helena paridi. Est virtus placidis abstinuisse bonis. eadē q̄s ad eundē. Tarda solet magnis reb' inesse fides. Idē in libro sine titulo. Leue fit qd̄ bene fertur onus. Nox & amor vinūq; nihil moderabile suadet: Illa pudore caret: liber/amorq;/metu. Ludūt formose: casta est quā nemo rogauit. Stulte q̄d est summus gelide nisi mortis imago: Qō licet/ingratū est: graui' qd̄ non licet/vrit. Qō sequitur fugio: qō fugit ipse sequor. Nitimur i vetitū semp: cupimusq; negata. Sic interdictis iminet eger aqs. Idem in primo lib. de arte amādi. Fertilior seges est alienis semp in agris. Vicinūq; pecus grandius vber habet. In eodē. Flectit iratus voce rogante de'. Li. eodē. Facile est oia posse deo. Ibidē. Nec est lex eōr vlla ē Quam nescis artifices arte pire sua. Li. eodē. xiij. a fine carmine. Pectoribus mores tot sunt quot in vrbe figure. Qui sapit innumeris moribus apt' erit. In p̄ncipio secundi. Nō minor est virt' q̄ rere parta tuerī. Li. eodē. Cede repugnāti: cedēdo victor abibis. In eodē. Eximia est virt' prestare silētia rebus. At cōtra grauis est culpa/tacenda loqui. Et paulo mox. Qō malefers/assuescet: feres bene. Ibidē. Dū nouus in viridi coalescit cortice ram': Cōcutiat tenerum quelibet aura/cadet. Li. iij. Munera crede mihi placant hoiesq; deosq;. Placat domus iupiter ipe dat'. Experto credite. Li. eodem. Nō cito credideris tquātū cito credere ledit Exēplum nobis non leue procris erit. Idem in p̄mo libro de remedijs. principijs obstat: sero medicina parat: Quum mala per lōgas cōualuere moras. Sed pperatnec te venturas differ in horas. Qui nō est hodie/cras min' aptus erit. Nec multo post. Impatiēs anim' necdum tractabilis arte Respuit otq; odio ꝟba monētis habet. Aggrediar meli' tūc quum sua vulnera tāgi Jā sinet: et veris vocib' aptus erit. Quis matrē nisi mētis inops infunere nati Flere vetat: nō hoc illa monenda loco est. Quū dederit lachrymas: animumq; impleuerit egrū: Ille dolor ꝟbis emoderandus erit. Tēporibus medicina valet: data tpe p̄sunt: Et data nō apto tempore vina nocēt. Et. vij. pro carmine. Ocia si tollas: periere cupidinis arcus. Lōtēpteq; iacēt & sine luce faces. Quam platanus riuo gaudet: q; pl'us vnda: Et q; limosa cāna palustris humo. Tā ven' otia amat. Li. eodē. Nō pcul a fine. Et mala suta vicina bonis: terrore sub illo Pro vitio virt' crimina sepe tulit. In p̄ncipio scōi. Sole iuuāt vmbre: grata fit vnda siti. Et. xv. post carmīe. Sz q̄ nō p̄sunt singula multa iuuāt. Idē in li. s. Meramor. Pronaq; quū spectent alia cetera terrā: Os hoi sublime dedit: celumq; videre Jussit: & erectos ad sidera tollere vult'. Ibidē. Effodiūt opes irritamēta malor. Jāq; nocēs ferrum /ferroq; nocēti' aurū Prodiderat: pdit bellū qō pugnat vtroq;. Sāguineaq; manu crepitātia cōtulit arma. Vnde ex raptor: non hospes ab hospite tutus. Nō socer a gener: fratrū q; gra rara est. Imminet exitio vir cōiugis: illa mariti. Lurida terribiles miscent aconita nouerce. Filius ante diē patrios inārsit in ānos. Victa iacet pietas. In eodē. Qua terra prz: fera regnat erynnis. In facin' iurasse putes. In eodē. Lōga mora est quātū noxe sit vbiq; repertū Enumerare. In. ij. Inter vtrū q; tene. Ibidē. Medio tutissim' ibis. In eodem. Sed nulla potētia longa est. Et paulopost. Heu q; difficile est crimē nō pdere vultu. In eodē. De inuidia. Pallor in ore sedet: macies i corpore toto: Nusq; recta acies: liuēt rubigine dētes. Pectora felle virēt: lingua est suffusa veneno. Risus abest/nisi quē visi fecere dolores: Nec fruit somno: vigilātib' excita curis. Sed videt ingratos /intabescit q; videndo Successus hoīm. In eodē. Nō bene p̄ueniunt: nec in vna sede morantur Maiestas & amor. Li. iij. Sed scz vltima semper Expectāda dies hoī est: dici q; beatus Ante obitū nemo supremaq; funera debet. Ju. iiij. Tēpore creuit amor. Et ārto post carmine. Quoq; magis tegit: tantomagis estuat ignis. Itē inibi Quid nō sentit amor. Li. eodem. Fas est & ab hoste doceri. Debile p̄ncipiū melior fortuna secuta est. Jn. xv. Morte carent aīe. Ibiō. Nihil est toto qō perstet in orbe: Cūcta fluunt: toīsq; vagans formaq; imago. Ipsa q; assiduo labūtur tpa motu. Et non multis post carminibus. Nec species sua cuiq; manet: rerūq; nouatrix Ex alijs alias reparat natura figuras. Idem in lib. de fastis. Dat census honores. Cēsus amicitias: pauper vbiq; iacet. Fastus inest pulchris: sequiturq; superbia formā. Lōscia mens vt cuiq; sua est: ita cōcipit intra Pectora: p facto spēq; metūq; suo. Conscia mens recti fame mēdacia ridet. Sed nos in viriū credula turba sumus Jdē in lib. de triſtib' Donec eris felix multos numerabis amicos: Tēpora si fuerint nubila solus eris Si nō peccassem: quid tu cōcedere posses: & Materiā venie sors tibi nostra dedit. Si quoties peccant hoīes/sua fulmina mittat Jupiter & exiguo tpe inermis erit. Oia peruersas possunt corrūpere mentes: Sunt tñ illa suis oia tuta locis. Qō minime nouit nemo docere pōt. Ingenio p̄ris naso poeta meo. Est quedam flere voluptas. Expleſ lachrymis egrediturq; dolor. Ardua p̄ceps gloria vadit iter. Quotq; sopōriferū grana papauer hz: Sylua feras quot alit: quod piscibus vnda natatur. Tot premor aduersis. Fert sapiens oīs casus patiēter amaros. Strangulat inclusus dolor atq; exestuat int': Cogit & vires multiplicare suas. Turpi' ejicit q; nō admittit hospes. Contūdit ingenius patiētia lōga malor. Nō paruas aio dat gl'ia vires. Esse bonū facile est/vbi qō verat esse: remotum est: Rara q̄dē virt' quā nō fortuna gubernat. Horrent admotas vulnera cruda man'. Nō est in medicis semper releuet vt eger. Nescio qua natale solū dulcedine cūctos Ducit: et memores nō sinit esse sui. Ceruis vt ignauū cōsumāt ocia corpus: Et capiūt vitiū ni moueant aque. Dicit Jsiō lib. de summo bo. Jō phibet christianis figmenta legere poetar' q' nimiū excitāt mentē ad incētiua libidinuz. di. xxxviij. iō. Hoc aūt maxime facit Ouidi' in suis libris: ideo maxime dz euitari doctrina eius: nisi in paucis dictis moralibus.

§. IX. Claruit et tūc poeta Horatius

q' anno. xxxv. imperij augusti octauiani rome mortuus est etatis sue anno. lvij. Hic inter satyricos & lyricos poetas latinos tenere dicit principatū. sm Un. in spe. hif. Et grauissim' poeta ab hier. appellat: nō grauitate actuū sed morū: q' incōtinentissimus fuit: sed propter grauitatez sniaz. Scripsit aūt libros sermonū/& epistolarum & carminum/odarū/& poeticā: cuius sunt pauce snie excerpte que sequunt. Jn poetica. Reddere q; voces iā scit puer & pede certo Signat humū: gestit parib' colludere: & iram Colligit ac ponit temere: & mutat in horā. Imberbis iuuenis tandē custode remoto Gaudet eqs canibusq; & aprici gramine cāpi: Cereus in vitiū flecti: monitoribꝰ asper: Utilium tardior q̄uisor: pdigus eris. Sublimis: cupidusq; et amata relinq're pernix. Multa senem circūueniūt incōmoda: vel q; Queritet inuētis misser abstinet ac timet vti: Uelq; res oēs timide gelideq; ministrat: Dilator: spe longus: iners: auidusq; futuri: Difficilis: q̄rulus: laudator temporis acti Se puero: censor castigatorq; minorū. Non semper feriet qōcūq; minabit arcus Qñq; bon' dormitat homer'. Que placuit semel/hec decies repetita placebit. In libro eplarū. Nemo adeo ferus est vt nō mitescere possit. Dimidiū facti q; bene cepit hz. Impiger extremos currit mercator ad indos: Per mare pauperiē fugiēs: p saxa per ignes. Qō petit spernit: repetit qō nuper omisit. Estuat/ & vite

discŏuenit ordine toto. Diripit: edificat: mutat q̃drata rotundis. Semp auarus eget. Inuidus alteri⁹ /reb⁹ marcescit opimis: Et vider illius pspera cū lachrymis. Inuidia siculi nō inuenere tyrāni Maius tormentū. Ira furor brevis est: animū regit: q̃ nisi paret: Imperat: hūc frenis: hūc tu cōpesce catenis. Quo semel est imbuta recens seruabit odorē testa diu. O ciues ciues q̃rēda pecunia primum est: Uirt⁹ post nūmos: Uxorē cū dote: fidēq; et amicos: Et genus: et formā: regina pecunia donat. Paruum parua decet. Celum non animū mutant qui trans mare currunt. O derunt peccaret mali formidine: pene O derunt peccare boni virtutis amore: Mors vltima linea rerū est. Principibus placuisse viris nō vltima laus est. Uirtus est mediū vitioꝝ vtrinq; redactū. Stultiā patiuntur opes. Quid de quoq; viro et cui dicas sepe caueto. Percūctatorē fugito: nam garulus idē est. Et semel emissum volat irrevocabile verbū. Qualē p̃mēdes etiā atq; etiā aspiceme mox Incutiant aliena tibi pctā pudorē. Nā tua res agit paries quū proximus ardet. O derūt hilarē tristes: tristēq; iocosi: Sedatus celeres: agilem gnauūq; remissi. Potores bibuli media de nocte phalerni O derūt porrecta negātē pocula. Qō medi corū est Promittūt medici: tractāt fabrilia fabri. Scribim⁹ indocti: doctiq; poemata passim. Alter rixatur de lana sepe caprina. Sūt q̃ nil rectū nisi qō placuit sibi ducunt. Est modus i reb⁹: sunt certi denig; fines: Quos vltra citraq; nequit cōsistēre rectū. Dū stulti vitāt /vitia in ꝓtraria currunt. Equum est peccatis veniā poscēti reddere. Rursꝰ et adsit Regula pctis q̃ penas irroget equas. Tractari mollius etas Imbecilla solet Uirt⁹ /fama /deus /diuina hūanaq; pulcris Diuitijs parēt: quas q̃ pstruxerit ille Clar⁹ erit fortis iustus sapiēs et rex etiam q̃cq̃d volet. Tātalus a labris sitiēs fugiētia captat Flumina. Heu vitijs nemo sine nascit Optimus ille est Qui minimis vrgetur. Oēs aūt prefati oratores poete et hīstoriographi simul cū quo imperatore /cuius tpe in mūdo fulserūt: exterminati sunt. et ad inferos descenderunt: q; etsi ratione naturali cognouerūt deū: non tāmē vt deū glorificauerūt: aut gratias egerunt sed euanuerūt in cogitationib⁹ suis dicētes Labia nostra a nobis sunt. quis noster dōs est: et seruierunt creature potius q̃ creatori idolatrādo cū populo. Uerū q; veritas a quocunq; dicatur /a spīritusancto est: vt dicit Amb. Et sic non vt per gratiā inhabitando: tamen intellectū illustrando ad agnitionem eorū que vera dixerunt et linguā et manum ad illa scribendum mouente: Unde non debet contēni quod verum et vtile est in eis. Falsa autē et praui eorū mores cum eis detestanda.

§. X. Sub tēpore huius Octauiani nat⁹ est dōs iesus christus /anno sc̄z. xlij. imperij ei⁹.

De gloriosa christi natiuitate.

Qui etiā postea imperauit: sc̄z nato christo /annis. xij. Natus est aūt eo tpe quo erat pax in toto orbe: q̃ nūq; conti gērat a tpe mortis Nume Põpilij secūdi regis romanorū vsq; tūc: sed semp fuerūt romani in prelijs /nisi per vnū annum: vt pt̄z supra. Quod romani attendentes et industrie Octauiani attribuentes: voluerūt eū vt deū venerari: sed prudēs iperator se mortalē intelligēs nō assensit. Quūq; pp̄s sup hoc ei importunus esset: vt dicit Innocētius tertius: Sybillā pphetissam aduocauit: scire volēs p oracula eius /si ali⁹ maior eo esset nasciturus. Quū ergo in die natalis cōciliū sup hac re cōuocasset: et sibylla in camera imperatoris oraculis insisteret: in die media circulus aureus apparuit circa solē: et in medio virgo pulcherima puerum gestās in gremio. Qō sibylla cesari ostēdit: eiq; dixit. Hic puer maior te est: et ideo ipsum adora. Auditaq; est vox dicens. Hec est ara celi. Unde et illa eccl'ia vbi tūc erat palatium Octauiani. s. in capitolio: et nūc est eccl'ia et cōuentus ordinis minorū q̃ dr̄ sancta maria ara celi /hodie. Orosi⁹ aūt de hoc sic ait lib. vj. ca. xvij. Tpe Octauiani hora circiter tertia repente liquido ac puro sereno aere circulus ad speciem arcus celestis orbē solis ambiūit: quasi vēturus esset qui ip̄m solē solus mūdūq; totū fecisset et regeret. Idez ait Eutropius: Dicit etiā Jnno. xerti⁹ q; quū romani habuissent magnā pacē. xij. annis sub Octauiano et cōstruxerunt templū in vrbe pulcherrimū: pacis tēplū noiantes. Consulentibus aūt apollinē quantū duraturū esset templū illud respōsum fuit /quousq; virgo pareret. Qō audiētes et arbitrantes hoc impossibile: q; vtiq; sm naturā nō est possibile insculpi fecerūt in lamnis ei⁹. Templū pacis eternū. Sz nocte qua christus nat⁹ est fundit⁹ corruit. Unde ostēsum est virginē in virginitate pmanentē peperisse. s. mariā. Qō aūt tāta pax in mūdo haberet: nō fuit ex industria. Octauiani /vel alor̄ homi: sed dispositione diuina /ad insinuandū q; ille nascebat q̃ est pax nostra: q̃ fecit vtraq; vnū: q; ad pacē cū deo faciendā /nostrā venerat in carnem. Qō totum sc̄z etiā de pace habēda tēporaliter p̃dixerat p psalmistam /et Esaiā pphetā /loquentes de aduentu eius. Prius tñ et de natiuitate matris ei⁹ aliq̃d breuiter sm hīstoriam dicē dū est. Nam de virtutibus eius dignitate et laudib⁹ per modum predicationis aliquid dictum est in tertia parte. in titulo de statu cōprehensorū quo ad diuersos status: sed copiosius in tractatu de donis titulo de dono pietatis notabit vita comite. Natiuitas igit̄ virginis gl'iose ex semine abrae orta de tribu iuda clara ex stirpe dauit: cui⁹ vita celebrata cūctas illustrat eccl'ias: Pater igit̄ virgis dict⁹ est Joachim de tribu iuda mr̄ vero ei⁹ dicta est anna: q̃ quū steriles plurib⁹ annis p mansissent demū facto voto offerendi fructū suū si dōs cōcederet cōcepit anna virginē mariā nō quidam de spūsancto vt quidā falsi asserūt sed more hūano ex ioachim. Que q̃dē in vtero cōcepta nō tunc fuit sanctificata: quū adhuc ibi nō esset aia que est subiectum sanctificationis sed postq; aia fuit in corpore plene organizato infusa est a pctō originali emūdata q̃citissime post ifusionē nō post sex mēses vt Joānes baptista: tat etiā pleni⁹ vt sc̄z immunis fieret etiā a venialibus in vita qō nulli concessum credit sm Bern̄. et Aug. Et qz aliqui tenent eā etiaz ab originali fuisse liberā licet antiqui contrarij expresse dicant: quū ecclesia neutrū determinauerit sine p̃iudicio salutis põt quodlibet eoꝝ opinari. Sed de hac materia plene habes in prima pte. titu. de originali. Anna igit̄ genuit primo ex ioachim mariam matrez dōi. Quo mortuo nupta est anna Cleophe q̃ genuit ex eo aliā filiā quā etiā mariam vocauit et alpheo ipsam mariam secundam in vxorē dedit. Que quidem maria ex ipso alpheo habuit quatuor filios. Jacobū minorē et Joseph iustū qui et barnabas dictus est: ac etiā Simonem: et iudā: seu thadeum: Defuncto aūt Cleopha Anna tertio nupta est Salome: ex quo genuit tertiaz filiā quā et mariā noiauit. Hec maria nupta zebedeo /duos ex eo habuit filios sc̄z Joannē euangelistā et Jacobum maiorē. Uñ et versus dant. Anna solet dici tres cōcepisse marias. Quas genuere viri ioachim cleophas salomeq;. Has duxere viri ioseph alphe⁹ zebedeus. Prima parit christum iacobūq; scōa minorē: Et ioseph iustū peperit cum simone iudā: Tertia maiorē iacobū volucrēq; ioannē. Sciendum etiā q̃ Elizabeth mr̄ ioannis baptiste fuit sororꝰ consobrina virginis marie. Nam mater elizabeth dicta hismeria fuit germana anne matris virgis marie. Cognata aūt dicit Elizabet virginis in euangelio: qz consanguinea modo dicto. Nec mirū hoc quū dictū sit ioachim et annā fuisse ex tribu iuda et Elizabeth fuerit de tribu Leui: vt pt̄z Luce. ſ. quum sm legē q̃libet accipere debebat vxorē de tribu et familia sua. Nam trib⁹ iuda cū tribu leui sacerdotali solite erant inter se cōmiscere cōnubia: nec reputabat cōtra legē. Uñ et Aaron summus sacerdos et primus habuit vxorē de stirpe regia dauid. Potuit ergo vt dicit Beda hmōi coniunctio ex recentiori tpe fieri dat⁹ nuptui feminis de tribu iuda regia descēdit cū his que de tribu leui erant cognatione generis habuisse mōstrarer. Et ita beata maria ex vtraq; tribu fuit. Voluit esse dōs vt he due tribus sc̄z regalis et sacerdotalis: adinuicē matrimonialiter copularent̄ pter mysteriū: ad innuendū sc̄z q̃ de eis nasciturus erat dōs noster iesus verus rex et summus sacerdos qui seip̄m obtulit pro nobis hostiam deo in ara crucis in odorem suauitatis. Quiq; et fideles suos in hac vita viriliter militiā exercētes regeret: et in alia magnifice coronaret. Unde et christus dr̄ grece: quod latine inunctus interpretatur. Soli aūt reges et sacerdotes inungebantur. Et fideles ab eo denominant̄ vt dicantur christiani a christo: vt vncti ab vncto: quē scilz christum vnxit deus oleo leticie. id est spiritusancto pre cōsortibus suis vt dicit in ps̄. xliij. Et ideo vt dicit in canonica petri. Christiani sunt genus electū regale sacerdotium qui in superno regno gratias deo agētes dicunt. Redemisti nos dñe deus noster in sanguine tuo: et fecisti nos deo nostro regnū etc. Genealogiam aūt virginis gloriose: et per consequens dñi iesu christi filij eius de qua solus nat⁹ et conceptus est nō ex virili semine ioseph vel alteri⁹: sed virtute spiritussancti describunt Matthe⁹ primo capl'o: et luca⁹ tertio suoruz euangeliorum. Quod aūt genealogie ille quas describunt euangeliste /nō terminantur in maria: sed in ioseph sponso eius: ideo factū est sm Hiero. et Chrysostomū. quia nō erat mos apud iudeos catalogos generationū seu genealogias per feminas sed per mares texere. Unde si genealogiā marie expresse texuisset nouitas ista et inusitatus stilus iudeos in scandalū suscitasset: et tamen texendo genealogiā ioseph implicite et per consequens genealogiam marie texuit. Nam quū ioseph in quo terminatur illa genealogia fuerit spōsus marie vt patet Matthe. ſ. Ex

De natiuitate gl'iose virginis marie.

Cōceptio x̄gi nisma rie.

Anne maritꝰ et filie.

Elizabeth cognata marie.

Apparitio virginis marie in sole.

Christꝰ vñ dr̄.

hoc ostenditur ⁊ virginē sponsam eius fuisse de eadem genealogia ⁊ de tribu iuda ⁊ familia dauidica descēdisse. Secundum enim legis preceptū quilibet de tribu sua /non de alia/ vxorem accipere debebat: quod plene obseruabatur. Joseph aūt dicitur filius Dauid Matth.ſ.qz ab eo descendit: ergo ⁊ sponsa eius maria de domo dauid. Et dicit chrysostomus quia nulla sanctorū mulierū ponitur in genealogia christi sed peccatrices: ad inuendū q̄ propter peccatores veniebat ad saluandum vt medicus /⁊ nō ad iudicandum vt dñs ⁊ iudex. Hiero. autem ait super Matth. Dominus noster iesus christus voluit non solū de alieligenis sed etiam de adulterinis cōmistionibus nascī nobis magnam fiduciam prestans. vt qualicūq̄ modo nascamur: tantū vt eius vestigia imitemur: ab eius copore non separabimur. cuius mēbra per fidem facti sumus. Et habetur dist. lvſ. dominus.

¶ Quare aūt Matthēus ⁊ Lucas variant modum describendi genealogiam dñi: quia Matthēus descēdendo narrat. Et hoc ab abraam vsq̄ ad ioseph: et per cathenam Salomonis tres quaterdenas generationum successiue exprimens. Lucas vero ascendendo a ioseph vsq̄ ad Adam per cathenam Nathā septuaginta septem nationes describit. Ratio horū est: quia Matthēus euangeliū iudeis scrpsit nihil autē magis poterat delectare iudeos cōuersos/ q̄ audire christum ex Abraam descendisse: cui facta est p̄missio de eo: ac etiam ex dauid cui etiam p̄missus est christ⁹: quī ei dictum est: De fructu ventris tui ponam super sedē tuā. Et ideo vt redderet eos magis benevolos ⁊ attētos: principium euangelij sui fecit esse genealogiā domini: incipiēs ab Abraam ⁊ Dauid. Ideo autem descendendo narrauit quia humanitatem intendebat ostendere/ per quā deus ad nos de celo descendit. Posuit aūt tres quaterdenas: ad innuendum q̄ per hoc ei incorporamur: ⁊ eius fratres p adoptionem sumus: si denarium preceptorū cum quaternario euangeliorum: in ternario trinitatis fide obseruamus. Cōponitur enim quaternarius ex decem ⁊ quatuor: qui, quaternarius ter multiplicatus ascēdit ad quadraginta duas generationes: quibus ab abraam peruenitur ad christum: significans quadraginta duos virtutū gradus quibus p̄uenitur ad christū: vt in nobis generetur per gratiaz. Qui actus virtutū accipi possunt ex interpretatione illoꝝ noīm hebreorum qui describuntur in genealogia ipsa. Quorum primus est abraaz pater fidei: qui interpretatur pater multarum gentium. Fides enim est fundamentum ⁊ per oīm fundamentorum: Ultimus ioseph qui interpretat augmētum/ quia perfectus semper querit in virtutib⁹ augeri. Et figurantur etiā hi gradus per quadraginta duas mansiones quibus filij israel transito mari rubro discurrerūt per desertū tendentes ad terrā promissionis: que designat supernam patriam: sicut desertū mundū istum. Lucas autem euangelista ascendendo genealogiam vsq̄ ad deum produxit: quia formā sacramenti aperit. A baptismo enim christi ibi incipiens/ vsq̄ ad deum ascēdit: extendens ex hoc baptizatos ascendere ad hoc/ vt sint filij dei. Et septuaginta septem generationes ponit: qui numerus septuagenari⁹ septenarius signat remissionem: sm illud Matth. xviij. Non dico tibi septies. sed septuagies septies/ scilicet remitte. In baptismo enim omnia remittūtur: etiā si essent omnia peccata septuaginta septem generationū: ex quibus christus descenderat. Item Lucas loquens nō solū iudeis conuersis: sed cōiter oībus etiam gētilibus/ vsq̄ ad adam genealogiam extendit: qz oēs ex adam. Ideo aūt matthēus isto termino genuit vrituntqz filios nature tantūmodo numerat. Lucas vero dicit: qui fuit qz filios sm legē/ vel p adoptionem factos etiā ponit: ⁊ per hoc soluit discordia q̄ apparet inter ipsum ⁊ matthēū de patre ioseph. Nā matthe⁹ dicit ioseph filiū iacob: ⁊ Lucas dicit eum filiū heli qō sic ad concordiā reducit. Dicit Aug. in lib. de questionib⁹ euāgelij q̄ tres cause occurrūt. quarū aliquā euangelista secutus est. Aut enī vnus euangelista patrē Joseph a quo genitus est: nouit. Alter vero vel aūt maternū vel aliquem de cognatis maioribus posuit: Aut vn⁹ erat pater ioseph naturalis: alter adoptiuus. Aut more iudeoꝝ quī sine filijs alter ex fratribus decessisset: ei⁹ vxorez eis ppinquior accipiens/ filiū primū quē genuisset ex illa ppinquo morituo deputabat: vt diceretur filius eius qō erat quoddā genus adoptionis legalis. Et dicit Tho. in. iij. par. q. xxxj. q̄ ista tertia causa seu declaratio est verior alijs: quā etiā ponit glosa Hieronymi super Matthēū. ⁊ Eusebius cesariēsis in historia ecclesiastica ab aphricano historiographo dicit esse traditū. Dicūt enī q̄ Mathan ⁊ melchi diuersis tēporibus ex vna ⁊ eadē vxore hesca noie singulos filos procreauerunt: qz Mathan qui per Salomonē descedit vxorem eam primo accepit: ⁊ relicto vno filio, Jacob mortuus est. Post cuius obitū/ qz lex viduam alteri viro nō vetat nubere: Melchi: qui per Mathan genus duxit ad dauid quum esset ex eadē tribu: sed nō ex eodē genere: relictā Mathan accepit vxorē: ex qua et ipse filiū suscepit noie heli. Et sic ex diuerso patrū genere efficiūf iacob ⁊ heli fratres vterini. ſ. ex eadē matre: quoꝝ alter scz iacob/ fratris sui heli sine liberis defuncti/ ex mandato legis accipiens vxorē/ genuit Joseph: natura quidē generis suū filiū: scōm vero legis preceptū heli efficitur filius. ⁊ ideo Matthēus dicit: iacob genuit ioseph. Sed lucas qz generationē legalem describit: nullum nominat genuisse. Et q̄uis Damascen⁹ dicat q̄ beata virgo mater christi ioseph attinebat sm illaz originē qua pater eius dicit heli: qz dicit eā ex melchi descendisse: tamēn credendū est q̄ etiā ex salomone originem duxit sm aliquē modum per illos patres quos enumerat Matthēus: q̄ carnaliter christi generationē enarrasse videtur: p̄seſerim quū Ambrosius dicat christū de semine iecon̄ie descendisse. Hec Thomas ibi. Fit igit beatissima Maria virga illa rectissima que egressa est de radice Jesse: qui fuit pater dauid: vt prenuntiatū fuit p Esaiam: ⁊ stella maris sic enim interpretatur) de qua Balaam ait. Oriet̄ stella ex iacob ⁊c. Cuius pater ioachim ex nazareth ciuitate oriundus: mater Anna Bethleem ita. Horū vita (vt legit in quodā libello translato a beato Hiero. de hebreo in latinū intitulato de natiuitate beate Marie/ continente etsi apocripho cōsona rationi) fuit simplex recta ⁊ pia omnēq̄ substantiā suā trifariā diuidebāt. Unā partē tēplo et ser uitoribus in eo offerentes: scōaz pauperib⁹ ⁊ peregrinis erogabant. tertiā vero partē reddituū suoꝝ p sustentatione sui ⁊ familie reseruabāt. Et ita deo iusti/ hoibus pij/ per annos circiter viginti castū domi coniugiū sine procreatione liberoꝝ exercebāt. Uouerunt aūt si dñs eis sobolē daret: eā eius seruitio mancipaturos. Quū aūt quadam vice in festo encenioꝝ ioachim ad templū in ierosolymā ascendisset: ⁊ inter concines ⁊ ptribules suos fecundos cū oblationibus adstaret: Isachar summus pōtifex spreuit eū cōmuneribus suis dicens: deo accepta nō posse videri munera eius quē prole iudicabat indignū: maledictūq̄ esse qui semen non relinqueret super terram. Cuius ille opprobrij obiecti cōfusus ad pastores suos q̄ erāt in pascuis secessit. Non enim domū repedare audebat: ne a cōciuib⁹ suis eo dem opprobrio sterilitatis notaretur. Quadā aūt die apparuit ei angelus dñi cū magno lumine: quē exterritū confortauit dicens. Noli timere: ego enim sum angelus a dño missus: vt tibi annunciem orationes tuas a deo exauditas ⁊ eleemosynas ei gratas: et opprobriū sterilitatis nō tibi recte obiectū: sed sterilitatē seu defectionē dilati part⁹ recōpensabit aliqñ/ ⁊ exaltabit nobilitas plis subsequentis vt ptz in Sara ⁊ Rachele. Ecce vxor tua anna pariet tibi filiā: ⁊ vocabis eā Mariā. Hec ab infantia vt vouisti /erit dño cōsecrata: ⁊ spūsancto replebit ex vtero matris sue/ scz per sanctificationē. In tēplo dñi erit assidua conuersatio eius. Et sicut ipsa mirabiliter ex sterili anna nascet ita incōparabiliter virgo generabit altissimi filiū. Apparuit ⁊ angelus dñi anne anxie de reuersione viri: ⁊ simili reuelatione cōsalatus est eā. Singuli aūt ad iussum angeli moti de loco suo sibi obuiantes ad portā aureā yerosolyme/ intimantes alter alteri visionē/ colletati sunt gratias deo referentes. Reuersisq̄ domū/ cōiugio operā dātibus cōcepta ex eis est ⁊ nata beatissima maria. Quā ablactatam votū adimplere satagentes/ quū triēnis esset: ad templū dñi ad duxerunt/ vt eam deo dicarent. Erant ibi quindecim gradus p quos ascendebat ad templū. i. ad altare holocaustorum/ qō erat in atrio anteriori, ipsius tēpli: vbi offerebant sacrificia. Ponētes ergo puellā in imo gradu/ dū se induerent cultioribus vestibus: beatissima maria triū annoꝝ ascendit p se sine cuiusq̄ auxilio oēs illos gradus: vt nihil pfecte etati deesse putaret: ad signandū qz iam ascenderat mēte ad quindecim gradus pfectionis signatos in quindecim psalmis gradualib⁹ qui dicebant a sacerdotib⁹ ad templū ascendentibus. Horū adorationez ponit Nico. de Lyra super psalte. breuiter. Sacrificio igitur celebrato dimittentes parentes eius filiā in templo cū alijs virginib⁹ custodiendā: reuersi sunt domū. Ipsius aūt virginis natiuitas ātiquitus ignorabatur/ qñ seu qua die accidisset: et ideo nō solēnizabat ab eccl'ia. Sed vt narrat Uinc. in spe. histo. lib. vij. cuidā sancto viro solitariam vitā agenti cum multoties omni āno in tali die magnā harmoniam in celo sentiret: causam scire cupienti angel⁹ revelauit hoc ex eo fore: qz tali die nata fuerat mater dñi. Quo diuulgato/ ecclesia festuz natiuitatis eius instituit celebrandū. Et post ea Innocētius quartus octauas ei⁹ instituit. Hinc Ber. beata maria sancta fuit, ante q̄ nata, nec̄ eniz festis laudi

De cele bratione natiuitatis ma

bus celebraretur:si non sancta nasceretur.

§.XI. De vita ⁊ moribus eius

permanentis in templo:dicit in quodā libello licet apocryphorū hanc regulā sibi statuerat:vt a mane vsq; ad tertiaz orationi ibi stebat ⁊ a tertia vsq; ad nonā in textrino opere se occupabat. Iterū a nona ab oratione nō recedebat/quo usq; angelus dñi sibi apparens escam sibi de celo deferret ad substentandū. Que aūt sibi dabant a ministris:pauperibus dispensanda reddebat. Cuius sermo eius erat grā plenus:vt in lingua eius cognosceret deus:⁊ in scrutatiōe legis dei permanebat. Erat q; circa socias sollicita:nequa ex eis vel in paruo peccaret:neue aliqua imperiosa vel superba circa sociā existeret. Sine itermissiōe benedicebat deū ⁊ ne forte in salutatione suaa laudibus dñi tolleret:si quis eam salutabat:ipsa pro resalutatione deo' gratias respōdebat. Et quū esset pulcherrima corpore super oēs mulieres tanta puritas relucebat in facie ei':tāta honestas:vt impudicissimi hoies eā inspicientes nō solū nō incitabantur ad concupiscentiā eius:sed ad castitatē ⁊ pudicitiā instigabantur/et compungebant. Cuius aūt beata maria fuerit immunis ab omni pctō actuali:ptz ex verbis Augu: dicentis in libro.de natura ⁊ gratia. Excepta sācta virgine maria/de qua quū de pctis agitur nullā prorsus volo propter honorem dñi de ea habere questionē. Scimus enī q; ei plus gratie collatū fuerit ad vincendū ex omni parte pctm/q; conci pere ⁊ parere meruit eū quē nullū cōstat habuisse peccatum. Hac inquā virgine exceptat:si oēs sancti ⁊ sancte iterrogati fuissent dū hic viuerent:an sine peccato essent:⁊ oēs vna voce respondissent:q; dō ait Joannes. Si dixerimus q; pctm nō habemus:ipsi nos seducimus:hec Aug. Et loquitur de venialibus. Nec sic intelligendū quin p aliquo licet paruo tēpore possit sanctus homo se reperire sine pctō veniali etiā. Sed q; nō pōt diu manere quin labat in aliq̄d: quia si possumus vitare singula:nō tamē oia:ſm Tho. in summa. Itaq; mariā quā pater et mater in templo dereliq̄rant:dñs assumpsit quotidie in gra pficientē. Et quum ad eratē. xiij. annoz pueniſſet:admonuit summus pontifex ipsam ⁊ ceteras virgines:vt domū ppriā seu suoz parentum redeūtes nuptijs operā darent. Cuius aūt cetere virgines libenter ānuerēt:sola virgo maria vt cōtraria dicto resticit:dicēs hoc seruare nō posse:quū deo vouisset virginitatem. Super qua re anxius ⁊ pplexus pōtifex:tum q;uotum foze implendū lex iubebat:⁊ tum q; ex alia parte mos tunc erat cōtrarius vt q̄s seruaret virginitatē:sed ppagationi carnali opera daret:doignū duxit diuinū oraculū consulendū sup his. Nec moza/cūctis de ppitiatorio audientibus vox audita est requirendū esse Esaie vaticiniū:cui virgo desponsaret:illo videlz Egredie virga de radice ieſſe:⁊ flos de radice eius ascēdet:⁊ requiescet super eū spiritus dñi. Iussit ergo pōtifex vt oēs apti ad cōiugiū de familia Dauid virgas suas adducerēt ad altare coā eo. Cuius quum fieret ⁊ inter alios ioseph suā pferret:statiz virga ipsa germinauit ⁊ florauit:⁊ in eius cacumine colūba cōsidere visa est. Quo signo ostensum est virginē ioseph desponsandam foze. Unde ei desponsata ad domū parentū vel ioseph deducta est. Tunc enim de more erat desponsatas aliquando accedere ⁊ manere in domo sponsoz̄ seruata omni honestate ⁊ virginitate vsq; ad diem nuptiarum.

§.XII. Quāuis per istud signū

⁊ modū predictū potuerit virgo desponsari ioseph:tñ hoc authenticū nō est:sed certissimū est eā ioseph fuisse desponsatam:euangelio attestāte Mat.ſ. vbi dr. Cuius esset despōsata mater ihesu ioseph. ⁊ Luce.ſ.dr. Missus est angl' gabriel ad mariā virginē desponsatā ioseph. Ex quibus verbis etiā ptz q; ante cōceptionē christi desponsata fuit. Cuius etiā votū virginitatis emiserit atteſtāte Aug.videt dicere q; ante desponsationem mēte deuouit:sed postea ore expressit. Dicit enim vt habet.xxvij.q.ij.§.ſ. Beata maria ppoſuerat sevotum virginitatis conseruaturam in corde:⁊ sed ipsum votum virginitatis nō expressit ore. Subiecit sediuine dispositioni dum propoſuit se perseueraturā virginē:nisi de' aliter reuelaret ei. Cōmittens ergo virginitatē suā diuine dispositioni cōsensit in carnalē copulā:nō illā appetendo:ſz diuine inspirationi in vtroq; obediēdo. Postea vero filiū genuit:et quod corde conceperat simul cum viro labijs expressit:⁊ vterq; in virginitate permansit. Hec ille. Consensit ergo in coniugalem statum Joseph deo reuelante:q; sic deuouerat:⁊ reuelatum etiam ei fuit q; a viro illo non cognosceretur.

Titulus quintus de sexta etate mūdi.

De christi incarnatione/vita ⁊ miraculis. Capitu.ſ.

Sexta mundi etas inchoata est in christo iesu:ſm aliquos a natiuitate eius q; fuit anno.xlij. imperij augusti octauiani. Et quinquies millesimo centesimononagesimonono ab initio mundi ſm.lxx. et Bedam. Scōm vero hebreos ⁊ Hier. anno ter millesimo. dcccclxv. Scōm alios inchoat sexta etas mundi a baptismo christi q; tūc collata est virtus regeneratiua aquis in baptismo. Scōm alios in passione eius q̄ aperta est ianua paradisi. Et vtrūq;:scz baptismus ⁊ passio eius fuerunt sub Tyberio imperatore succeſſoze immediate octauiani. Hic igitur dñs iesus ſm carnē assumptā descendit de tribu regali et sacerdotali p pīarchas sacerdotes ⁊ reges:sacerdos ipse in eternū ⁊ ſm ordinē melchisedech:⁊ pontifex futurorum bonoz̄ ppio sanguine ingrediēs sanctasancto:⁊ rex regum ⁊ dñs dñantium:vt dicit in Apocal:. Et ab ipso hz originem ⁊ verū fundamentū imperiū christianū/⁊ summum pontificiū:vt 8 di.x. quoniā idem mediator. in textu a glo ſa. Sicut in firmamēto sunt duo lumināria magna:sol maius:luna minus:ita in christo firmamenta:pontificium:vt maius:⁊ imperiū vt luna q̄ illuminat a sole:ita ⁊ imperius erudit ⁊ iudicat p sacerdotium. dis. xcvſ. duo sunt. In isto igit capīo agef de vita xpi ⁊ miraculis ſm narrationē euā gelistarū:cū quo ratione capitulo:⁊ postea de pontificib' summis ⁊ imperatoribus ⁊ notabilibus gestis tpibus eoz̄. Quando natus est

Natus est igitur dñs Jesus ex maria virgine die dñica. xps. vt dicit Uin. in spe. histo. Unde ea die habitantibus in regione vmbre mortis lux orta est eis. Esay. ix. qua die dixit deus in principio mūdi. Fiat lux et facta est lux. Beñ.ſ. Naz Hiero. vt dicit Leo papa. In hac die scz dñica et mūdus sumpsit exordium:⁊ moz̄s interitū ⁊ vita accepit initiū:scz p resurrectionē. di. lxxv. q̄ die. Cuius mysteriuz ois creatura mirat etiā celestis ait Hiero. Hoc precinuere oracula pphetaruz. vaticinia sibyllarū. Dicit enī in Hieremia. xxxſ. Nouum faciet dñs sup terrā:femina circundabit virū. Nouū quidem est oīm nouitatū vt maria circūdaret:non aliunde ab hoie acciperet:sed a spūsctō virū omni gratia ⁊ gloria perfectū in vtero cōcipiendo. Sed ⁊ Esay. lxvſ. dicit. Antequ; parturiret peperit:⁊ antequ; veniret partus eius/peperit masculum. Quis vnq; audiuit tale:⁊ q̄s vidit huic simile:⁊ quasi diceret:nullus. Ante enī q; parturiret maria:antequ; aperiretur ianua pudoris eius/q; nunq; aperta est sed vt porta in domo dñi p quam dñs ingrediebat ⁊ egrediebat solus:semp clausa fuit in eternū:vt vidit ⁊ predixit in spiritu Eze chiel ppheta. peperit maria filium suū primogenitū saluo signaculo virginali:sicut resuscitatus egressus est de sepulcro ipso clauso ⁊ saluo sigillo sacerdotali. Quis audiuit vel vidit simile huic:certe nullus. Coniuncta quippe sunt in mysterio:inquit Beñ. deus ⁊ homo:mater ⁊ virgo:fides ⁊ cor humanū:nunq; fuit vel erit simile. Hinc Maximus maximus in sermone natiuitat' Uiderūt quidē mirabilia ⁊ innumerabilia patres. nostri opera dei. Celum illis angelicas rorauit escas:dulcia pocula lapis durissimus ministrauit:tuba rum strepitu validissimus hostiū murus corruit:iordanis fluuius sui perpetem meatū in fontē retorsit. Sol quoq; cōmoratus in celo victoriā pplo ihesu pugnanti cōcessit. Hoc vero nullis videre datū est:vt vnigenit' altissimi quē tremētes archangelorum ptātes suspiciūt hoiez se hoibus exhiberet hec ille. Que oia in figuram cōtingebant illis. ſ. Lux. x. Et q; potior est lux q; vmbra:⁊ veritas q; figura si illō q̄ miraris vmbra est quāto magis id cui' vmbra. ſ. mirandum est:. Amb. de cōse. di. ij. reuera. Predicta ergo mirabilia figurāt mirabilia facta p christi natiuitatez. Nā dedit deus humano generi de celo rorem diuinitatis ⁊ abundantiā oīm pfectionū ⁊ de pinguedine terre. i. nature humane in christo. Petra q; est christ' firmissima pbuit suauia pocula doctrinarū ⁊ sacramētoz̄ pplis. Tuba/pdicationis apl'oz̄ q; exiuit in oēm terrā ad nuntiandū hoc mysteriū. Muri vitiorum corruerūt. Jordanis sensit qui fluit ad inferiora concupiscenda:⁊ ad moztē se retorsit ad superiora ⁊ vitam que Amb. rendam. Sol iusticie cōmoratus in celo aereo. in cruce contra aereas ptātes triūphauit. Hec est dies quam fecit dñs: exultemus ⁊ letemur in ea ait pſ. Quō exponit Am. de xpi natiuitate. Naz natura humana assūpta a verbo:vtiq; tota dies q; nescit occasum peccati nec tenebras ignorantie: quā fecit dñs trinitas illā carnē ⁊ aiam ⁊ vnionē cum verLeo papa bo. Et ideo exultemus corpore laudes cantando. Et pſ. letemur mente iubilando. Unde ⁊ Leo papa in sermone.

Saluator noster hodie natus est gaudeamus. Nemo ab hu
us diei alacritate secernitur. Exultet iustus q; inuitat ad
palmã. Gaudeat pcr̃or; q; vocatur ad veniã. Animetur gẽ
tilis; q; animatur ad vitã. Hinc & Faustus in sermone na
talis ait. Ducite fideles festiuissima gaudia. Res enim ho
die nobis perfecta est noua/q̃ olim fuerat repromissa. In
Faust⁹. trat artifex mũdi angustias vẽtris humani. Efficitur gra
uida mater intacta. Et ecce tã sponsus de thalamo chri
stus marie pcessit ex vtero. O noua & inaudita permistio.
Omira & inexquisita cõpago. Unitur essi de⁹ & hõ: verbũ
& caro. Hoc aũt mysteriũ tã ineffabile: nullus intellectus
creat⁹: nulla scia capere põt. Nã vt q̃dã ali⁹ dicit. Que na
tura nõ hꝛs vsus ignorat: rõ nescit: mẽs nõ capit: eloquium
tacet: ingeniũ hebet: & terra stupet: celũ pauet: creatura mi
ratur: mediũ silentiũ tenet: oia hac die implent. Itẽ Ala
Alan⁹. nus in anticlaudiano. Logice vis exutat: omne rethorice
perit arbitriũ: ratioc̃ vacillat. vt nox splendescat: sol obte
nebrescit eclipsi: sol verus lãguescit vt astra reducat ad or
tum: egrotat medic⁹: vt sanet morbidus egrũ: celũ terre se
cõformat: Ledr⁹ hysopo ripse gigas minimo: rex seruo: di
ues egẽti: purpura sacco. Hec ille. Item ali⁹. Celũ in testa
claudit mũdus pugillo: ptinet: a cẽtro sphera cingit in cen
tro iacet circul⁹: fontẽ excedit riuul⁹: de vase pdit figul⁹.
Sol eter⁹ obscurat: lux & vita obtenebrat: portatur q̃por
tat oẽm creaturã: gubernat q̃ oĩa gerit curã: diameter infi
nite paralelle vtero iungit puelle: verbũ fit infans & tacet:
sursum stans in ĩmis silet: & in nubib⁹ tonat. Hec ille.

§. I. Genealogiã igitur genera-

tionis christi ſm̃ humanitatẽ describit Matthæus in p̃n
cipio sui euãgeliꝫ: eam inchoans in abrahã/ & terminans in
ioseph viro marie: de qua nat⁹ est christ⁹. Joãnes aũt euã
Anſoꝛ- gelista euãgeliũ initiauit a/gñatione christi eterna ſm dei
tes ſint tatẽ dicẽs. In p̃ncipio erat verbũ: & inde descẽdit ad tẽpo
p̃miſſe. ralẽ ſm humanitatẽ dicẽs. Et verbũ caro factũ est. Lucas
aũt inchoat euãgeliũ suũ ã pceptu pcursoris christi: scilz
Joanis baptiste: nũtiato pr̃ zacharie in templo p archãge
luz gabrielẽ in festo p̃pitiationis q̃s intrabat in sctã sctoꝝ
Qui gabriel & nomẽ & sctificationẽ ei⁹ invtero & austerita
tẽ vite/et officiũ p̃dicationis p̃enũtiauit. Et q; dubitauit
Luce. j. potẽs signũ: signũ accepit: mutus effect⁹ vsq; ad natiuita
tem ei⁹. Reuerso aũt zacharias domũ suã/ex eo cõcepit eli
zabeth vxor sua sterilis ioãnem baptistam. Et nota q̃ za
charias sorte exit vt incensuz poneret intẽplo. Et hoc nõ
pót arguere sortes esse licitas. Nam vt dicit magr. Gratia.
xxxj. q. ij. §. his ita. Anteq̃ euangeliũ claresceret/multa per
mittebant q̃ tpe pfectoris disciplíne penit⁹ sunt elimina
ta. Copula nãq; sacerdotalis vel p̃sanguinee ux; nec legali
nec euangelica vel aplica authoritate p̃hibita est: eccliasti
ca tñ lege interdicit. Sic & sortib⁹ vti p̃mittebat in veteri
testamẽto: vt ibidẽ ptz: sed ab eccl̃ia sunt p̃hibiteme subdi
uinationis specie adrit⁹ idololatrie redirẽt fideles: maxi
me in electionib⁹ eccl̃iasticis. In sexto aũt mẽse sequenti
a cõceptu ioãnis missus est angelus gabriel a deo in nazare
th. ciuitatẽ galilee ad mariã virginẽ disp̃sat am ioseph
Et quũ salutatione angeli dicẽtis. Aue gr̃a plena &c. ma
ria expauisset: ipse angel⁹ cõfortãs nũtiauit eã altissimi fi
liũ p̃ceptura. Interroganti aũt virgini nõ q; dubitare de
verbo sibi nũciatio/vt zacharias: sz vt audiret demõ huius
p̃ceptus. Qm̃ ingt virũ nõ cognosco. i. nõ cognituram me p
posui: vt exponit. xxvij. q. ij. §. j. Rñdit angel⁹: modũ exqui
mens; q; scz nõ humano semine: sed ope spũs scti p̃ciperet
exemplũ adducẽs p̃cept⁹ elizabeth sterilis: q̃ erat occult⁹
sibi: nõ vt tã dubiã ex hoc credulã redderet & sed vt leti
Luc. j. cia letic̃ cumularet: & vt cogitet iuuencula de antiquo ob
sequlo. i. in ei⁹ partu. Demũ maria dicẽte. Ecce ãcilla dñi
fiat mihi ſm verbũ tuũ. Tũc in momẽto verbũ caro factuz
est: et de ỹgine maria. i. de purissimis sanguinib⁹ ei⁹ maria
corporis christi coagulata: et in oĩa liniamenta mẽbroꝝ di
stincta: simul & aĩa de nouo a deo creata est illi corpi infu
sa/& deitati vnita. oĩa gr̃a & sapĩa & gl̃ia repleta. Oĩa hec si
mul in instanti. ¶ post pceptũ exurgẽs maria abijt in mõ
tana ad domũ zacharie: et ea salutãte Elizabeth: exulta
uit miraculose infans Joãnes in vtero eius. Et accelerato
sibi vsu rõnis vt ꝛ: cognouit aduentũ saluatoris in vtero
virginis existẽtis: & eũ reuerit⁹: & tũc sacrificat⁹ est/ab origi
nali. scz mũdat⁹. Elizabeth quoq; reuelatione sibi facta de
verbo dei in virgine pceptoꝛ exclamãte: vñ hoc sibi. s. meri
tũ & gr̃a accidisset. vt mr̃ dñi veniret ad eã visitandã: Bea
tissima virgo cernẽs iã manifestari mysteriũ q̃ oĩb⁹ erat
occultũ: repleta spũ. seruoris incõprehẽsibilis in gratiarũ
actiones se effundẽs cecinit illũ deuotissimũ canticũ. Ma
gnificat aĩa mea dñm &c. Mãsitq; cũ elizabeth maria mem
sibus tribus. s. vsq; ad partũ ioanis: quẽ vt pie ꝛ expecta
bat. Exinde partu riente elizabeth ioãnẽ /congratulabãt
ei oẽs vicini & cognati. Et octaua die quũ venissent ad cir
cũcisionem pueri nã etsi esset p sanctificationẽ invtero ab
originali mũdatus: tñ vt conformarer alijs de illo pplo cir
cũcidi decebat. Facta est discepratio pia inter ppinquos
eius & matrẽ de impositione nois. Mater eius volebat eũ
Joãnem vocari: alij renuebãt: aliud nomẽ querentes sibi
imponi. Quũc̃ ad zachariã patrẽ accessissent p̃ huius rei
determinatione: postulãs signo pugillarẽ: scripsit. Joãnes
est nomẽ eius. Et ilico apertũ est os eius/q̃ mutus erat: et Matt. j.
pphetauit impletũ esse declarans mysteriũ incarnationis cap̃lo.
qõ adhuc erat secretũ dicens. Bñdictus dñs deus isrl̃ &c.
Super quo mirati sunt oẽs & ꝛ diuulgatũ est p regionem.
¶ Nato ioãne: maria reuersa est in domũ suã: & ioseph p
cepit de sponsa sua maria q̃ esset grauida. Quũc̃ iustus
esset/& sciret eã nõ cognouisse: nec tñ vellet eã traducere. i.
accusare: ſm Augu. ij. q. j. si peccauerit: quũ nõ crederet tam
sanctã: tam pudicã: adulteriũ cõmisisse: cogitauit dimittere
eam. sed angelus ei reuellauit in somnis q̃ non timeret
eam accipere: q; de spũsancto cõceperat filiũ quẽ vocaret
iesum: q; saluaturus erat pp̃m. Noli timere: accipere ma
riam cõiugem tuam. Chry⁹. Accipere dicit. i. domi retine
re. Jam enim illã domi habebat ſm morẽ antiquoꝝ q̃ spon
sas retinebãt in domibus sponsoꝝ cũ omni pudicia: sed il
lam mẽte dimiserat. xxvij. q. ij. priusq̃. Loniugẽ tuã. Orige.
i. sponsam/quã tñ cõiugẽ voco. nõ ex cõiunctione facta
vel futura recũ: sz vt diabolo virginitatẽ eius occultã: & vt
legis instituta nõ distruã. xxvij. q. ij. inuenta. Greg. Habe
re voluit dñs mariã ante suã natiuitatem spõsum: q̃ tũ ad
eius nuptias nõ peruenit. Nã sicut discipulus. s. Thomas
dubitans & palpans factus est testis vere resurrectionis: ita
ioseph spõsus marie fact⁹ est custos sue intergerrime
virginitatis. xxvij. q. ij. sic quippe.

§. II. Quũ aũt exisset edictum a

cesare augusto. s. Octauiano vt discriberet vniuersus or Lu. c. ij.
bis. q̃ scz romano imperio esset subiectus. Nam simp̃r nul
li vnq̃ fuit subditus tot⁹ orbis. Et ipso edicto ordinatum
fuit: vt oẽs irent ad ciuitatẽ suã: vnde originẽ traxerant: vt
ibi describerent singuli & soluerẽt denarij argenteũ ob re
cognitionẽ subiectionis/imperatori. Maria cũ spõsa suo io
seph vt traderet exemplũ obediẽtie superioꝝ⁹ etiã ethni
cis pfecti sunt de nazareth in bethleẽ ciuitatẽ paruulam De nati
vnde Dauid oriund⁹ fuit/ & ipsi ex eo descẽdentes: & quia uitate
multi eo cõfluxerant: vt pauperculi /nõ inueniẽtes domũ dñi iesu
que eos reciperet. intrauerũt quoddã diuersoriũ: & locũ scz
nõ habitabilẽ: sed quo diuertebãt gẽtes tpe pluuie vel ad
colloquendũ simul: ibiq; circa mediã noctẽ dñicam: nõ cuz
dolore: vt cetere mulieres: sed cum summo gaudio a nobis
incõprehensibili peperit. iuxta illud Esa. xxxv. Germinãs
germinabit letabunda & laudãs: sicut germinat terra her
bas. Sine sui aperitione peperit filiũ suũ primogenitũ: nõ
quẽ alij sequerent natit: sed ante quẽ nullus. i. vnigenitum.
Ipsaq; mox quem genuit: adorauit. Nullaq; ibi obstetrix:
nullaq; ancilla vel nutrix: vt ait Hiero. Sed ipsa sola vir
go lactabat vbere de celo pleno. Pannisq; eũ inuoluit & re
clinauit in p̃sepio inter bouẽ & asinũ vt cõiter ꝛ. Cui illõ
cõgruit Habacuc. iij. In medio duum aĩalium innotesce
ris. Et ex halitu calido animalium natus puer calefiebat. Lu. c. ij.
¶ Apparuit aũt angelus dñi cũ magna luce pastoribus q̃
in illa religione custodiebãt greges suos vigilantes: & nũ
ciauit natũ saluatorẽ mũdi. Et post hoc audita est multi
tudo militie celestis cũ eo: laudantiũ deũ & dicentiũ. Gl̃ia
in altissimis deo &c. Pastores ergo illi loquẽtes adinuicẽ
dixerũt. Trãseam⁹ vsq; bethleẽ/& videamus hoc verbũ q̃
factũ est: q̃ dñs fecit & ostẽdit nobis. Et veniẽtes festinan
ter inuenerũt ifantẽ cũ matre: nec credit ibi defuisse ioseph
q̃ tanto ministro pueri nati fruebat. Et pastores adorãtes
reuersi sunt ad sua/glorificantes deũ & diuulgantes factũ: Lu. c. ij
Et maria pseruabat oĩa verba hec conferens in corde suo.
Cõferebat enim: vt ait Beda: ea q̃ nouerat p̃nunciata p pro
phetas de filio dei & suo: ad ea q̃ videbat quotidie impleri
in eo: mẽti ea mandabat vt tpe suo aplis & euangelistis ea
manifestaret: q̃ his presentes nõ erant. ¶ Octaua verodie
natiuitatis sue circũcisus est puer: & vocatũ est nomẽ eius
iesus. Ubi dicit Gratia. xxv. q. j. §. vlti. q̃ christus q̃ legẽ de
dit: ipse eã carnaliter ipleuit: octaua die circũcisus: & qua
dragesima in templo presentatus/vt in seipso eã sanctifica
ret. Postea vero/vt se dñm legis ostenderet contra literã
legis leprosum tangendo mũdauit. Causa aũt huius cir
cuncisionis quũ ea nõ egerent: multiplex assignatur: sed non
est hic locus eius. Hec Lucas.

Matt. ca.ij. **§.III. Die autē tertiadecima ab** eius natiuitate/magi.i.sapiētes ꝓcipue in astrologia ⁊ reges/ductu stelle q̄ aparuerat eis vel ipsa die natiuitat⁹ ⁊ cōmunius ōr vel anno ꝓcedenti talē diē tab oriēte venerūt hierosolymā:credētes ibi natū tā egregiū puerū eis reuelatū/dicētes. Ubi est q̄ natus est rex iudeoꝝ? Qō herodes rex iudee audiēs turbat⁹ est⁊ oīs hierosolyma cum illo. Uñ ꝓgregans peritos in lege/inuestigabat ab eis de loco natiuitatis ei⁹ quē magi querebāt. Quo ei expōsito q⁹ in bethleē/sm pphetiā Michee dicētis. Tu bethleem terra iuda ⁊c. Indicauit magis ipsis locū:eis suadēs vt inuētuꝫ notū ei facerēt:simulās adorare velle quē intēdebat occidere. Exeūtes ergo hierosolymā reuiserūt stellā:cui⁹ aspectū igressi hierusalem amiseant. Stella igit antecedebat eos vsq̄ ad locū vbi puer nat⁹ erat ⁊ ibiq̄ se firmauit. Ex quo agnoscētes puerū quez cū mre. maria inuenerūt /esse deū verū⁊adorauerūt offerētes singuli(q̄ dicunt tres fuisse.s. Gasper. Barhasar.⁊ Malchior) aurū:thy⁹ ⁊ myrrhā. Aurū ꝓpter inopie sublenationē:Thus ad tollendū stabuli fetorē. Myrrhā ad mēbroꝝ ꝓsolidationē/sm Ber. Uel aurū in signū regie ptātis. Thy⁹ ad iudiciū diuine maiestatis Myrrhā ob signū sue mortalitatis:sm Leonē. Hec ex muneribus ptestantes se de illo credere: vel vt autorē toti⁹ pbie seu sapie:q̄ diuidit in naturalē:mortalē ⁊ rōnalem ꝙ Gratia. di.xxxvij.legim⁹. §.ꝙ ecōtra. Demū post adorationē admoniti somnis ne redirēt ad herodē/reuersi sunt per aliā viā in regionē suā. Aug. dicit. Stellarū interpretes. i. cōstelationū sub q̄b⁹ noies nascunt magi nūcupant. nunc aūt mathematici:sicut de illis in euāgelio legit q̄ christuꝫ natū nūciauerunt ⁊cui⁹ artis sciētia vsq̄ ad christū fuit⁊cōcessat vt christo edito nemo deinde natiuitatē alicui⁹ de celo interpretetur. xxvj. q.iij. igit genus. Quadragesimo aūt die oblat⁹ fuit christus in tēplo a maria ⁊ ioseph sm legem purificationis⁊ oblati ꝑ eo in sacrificiū par tuturuꝫ vel pulli columbarū⁊ redēptus q̄nq̄ siclis argenti. Quē presentatū in tēplo Simeō senex agnoscēs saluatorē⁊ac cepit in vlnas:benedicens deū/⁊ dicēs. Nunc dimittis seruum ⁊c. Et matri restituens de eo pphetauit dicēs. Positus est hic in ruinā ⁊c.⁊ gladio passionis eius aīam transuerberandā. Sed ⁊ Anna pphetissa q̄. lxxxiij. annoꝝ erat in tēplo assidua eū cognosens alijs manifestebat. Hunc morē adhuc seruant mulieres fideles ⁊ vt. s. p. xl. dies post partū eccl'iam nō ingrediant. Et hoc non q⁹ in veteri lege mandatū:nam hoc esset iudaizare⁊sed ex quadā reuerētia ad eccl'iam. Uerum vt dicit Greg. dist. v. quu enim. Si mulier eadē hora qua parturiuit nō in cōtemptū⁊sed deo gratias acturꝫ vult ecclesiam ingredi⁊nō est prohibenda.

Luc.c.ij.

§.IIII. Herodes aūt quū magi

Mate. ca.ij. nil ei nūtiassent de puero inuēto:existimauit ꝓmo eos deceptos nō inuenisset⁊ ideo erubuisse ad eū redire vel nuntiū mittere. Sz post q̄ audiuit rumores augeride puero nato rege iudeoꝝ⁊ex vbis pastoꝝ ⁊ symeōis ⁊ āne pphetisse, arbitrat⁹ est magnos studiose illi occultasse inuētū puerū. Et ꝓpterea vidēs se illusum a magis irat⁹ est valde ⁊ tractare cepit de modo occidēdi puulū iesuꝫ. Sz interea quū de nece puuloꝝ disponeret citat⁹ est ꝑ epl'am a cesare augusto vt filij patrē venerarēt ⁊ subiecti essent⁊ ipse de regno ad libitū disponeret. Reuersus q̄ in iudeā ꝓl'o insinuauit ex decreto augusti de successore sui in regno iudicē cōstitutū. Et vt dicit ne forte ipse herodes ignobilis ab ipso semine israeletico haberet extrane⁹ ⁊ cōburi fecit oēs libros in q̄bus nobilitas generis in tēplo reseruabat adscripta ⁊ vt deficiētib⁹ ꝓbamētis ipse ad hāc ptinere videret. Utq̄ suā sobolē regio iudeoꝝ generi ꝓmisceret:abiectū vxore duxit de side sibi mariānē aristoboli neptē et hyrcani filiā mr̄imonio copulauit. Cōceptā aūt credulitatē de nece paruuloꝝ vt ad christū veniret post q̄ remeauit de victoria causet⁊fact⁹ audatioꝝ executioni mādauit vt ait comestor. Nā mittēs in bethleē ⁊ in oēs fines ei⁹ ꝓgragari fecit/vt imaginari pōt inuētū locū/⁊ adduci ꝑ matres vel nutrices eoꝝ sub' ꝓtextu alicui⁹ pietatis ⁊ munificētie:oēs paruulos illi⁹ regionis a bimatu ⁊ infra. i. a duob⁹ annis ⁊ citra vsq̄ ad natiuni⁹ diei. Nā annus iam trāsierat post adorationē magoꝝ quo fuerat occupat⁹ in accessu ad vrbē⁊ fortassis ꝓ ac maioꝝ ceteris talis paruus rex iudeoꝝ putabat vt iter tot occisos ille includeret. Sicq̄ plurimi paruuli ꝓ christo iterfecti sunt martyres fecti vt ōr nō loquēdo sed moriēdo testificati sunt:quoꝝ numer⁹ ignorat. Nā q̄ō in officio eoꝝ ad laudem canit in apocal'. Centum quadraginta quatuor milia habētes nomē agni scriptū in frontibus suis ꝓponit ibi numerus determinat⁹ ꝑ indeterminato. sub quo cōprehendi tur magnū mysteriū electoꝝ nō q̄ ꝑcise dicat esse numer⁹ eorū. Ante vero occisionē innocentū apparuit angelus dñi in somnis ioseph dicēs: Accipe puerū ⁊ matrez eius/et fuge in egyptū:q⁹ herodes queret puerum ad perdendum. Qui cōsurgens nocte cū matre ⁊ paruulo perrexit in egyptum. Et vt ait comestor⁊sicut in egressu isr'l de egypto nō fuit domus in qua nō sit mortuus scilz primogenit⁹⁊ita in introitu iesu in egyptū nō fuit tēplū in quo nō corrueret idolū. iuxta illud pphēticum Esa. xix: Ecce dñs sup nubem leuem (scz virginis q̄ nesciuit onera matrimonij nec alicuius pcti) ⁊ ingredietꝫ egyptū/⁊ corruent idola egypti. Ibiq̄ ōr mansisse annis septē: Ubi dicit Aug. Fugiat minister christi sicut christ⁹ fugit in egyptū a facie herodis. Fugiat q̄ spūaliter querit dñi ꝑ alios firma est eccl'ie salus. vij. q. j. §. hoc tūc. post. c. aduersitas. Sed mortuo postea herode⁊angel⁹ dñi in somnis dixit ioseph q̄ reuerteretꝫ cū mre ⁊ puero in terrā isr'l: q⁹ mortui erāt q̄ q̄rebāt aīam pueri. i. vitā tollere. q̄ reuersus audiēs q̄ archela⁹ filij⁹ herodis regnaret ꝑ pre in iudea/timuit illo ire:sz secessit i puīciā galile i ciuitate nazareth ibi habitās cū Maria ⁊ filio puulo.

Matt. ca.ij.

Nomia triū regū ⁊ eorū munera.

§.V. Quū aūt iesus factus esset

Luc.c.ij. xij. annoꝝ ascēdētib⁹ Maria ⁊ ioseph hierosolimā ad tēplū i festo sm mādatū legis ⁊ puer ies⁹ pfect⁹ ē cū eis. In portico p⁹ aūt tēpli manebāt laici separati tū viri a mulierib⁹ ⁊⁊ vt pie credi pōt/maria secū habere voluit Jesū:sed ipsa in forone a fēmilib⁹ abstracta/nō aduertēte puer ies⁹ se subtraxit ab ei⁹ ꝓsētia. In se aūt reuersa⁊ nō vidēs secū puerū existimauit eū ad ioseph accessisse pueri essm⁊ ꝑ patrib⁹ ⁊ ꝑ feminis ꝓpiq̄s ire ⁊ manere ꝑmittebant. In recessu aūt a tēplo quū sibi mutuo obuiassēt Maria ⁊ ioseph ⁊ neuter secū haberet iesū:cogitauerūt ipm i societate esse cuz alijs eoꝝ ꝓpinq̄s. Inter q̄s req̄rētes ꝑ die ⁊ nō inuenientes ceperunt dolere/timentes ne forte deuenisset ad manus archelai/vel alia de causa eos deseruisset. Unde hier'm reuersi post triduū inuenerūt ipm in tēplū. i. porticu tēpli vbi a doctoribus legebat:sedentem in medio eoꝝ ⁊ interrogātem oēsq̄ stupuerūt super verbis eius. Et pie imaginari pōt q⁹ de aduentu messie disputabat. Cui mr̄ beatissima ait. Fili q̄d fecisti nobis sic: Ecce ego ⁊ pater tuus:scz putauimus seu nutritius dolētes querebamus te. Quib⁹ respondente Quid est q⁹ me querebatis:an nesciebatis q⁹ in his que patris mei sunt opz me esse:nō intellexerūt. Descēdit demuz cū illis in nazareth/⁊ erat subdit⁹ illis. Et iesus ꝓficiebat etate sapia ⁊ gr̄a. Qō nō est intelligendū quo ab habitum sapie vel gr̄e:q⁹ a ꝓncipio ꝓceptionis plenissimus fuit sed quo ad actū demōstrationis exteriozis:q⁹ opa faciebat maiozis sapie ⁊ gr̄e ostēsiua. Ubi gratian⁹ dist. xxxvj. §. ecce q⁹ sacrarū ait. Saluato⁹ noster in tēplo p⁹ in medio doctorum sedit audiēs eos ⁊ interrogās:⁊ postea ꝓdicare cepit q⁹ p⁹ius debet q̄s addiscere⁊ postea officiū ꝓdicandi assumere. Nihil aliud reperit de infantia ⁊ pueritia dñi Jesu in euangelijs ꝓter ꝓdicta. Reperiunt aūt quedā alia in lib. de infantia saluatoris. Sed q⁹ liber ille ponit iter apocryphos di. xvj. sancta romana. ideo illa dimittunt tanq̄ dubia de veritate eoꝝ. Quid vero egerit ⁊ vbi habitauerit tē pore adolescētie sue ⁊ vsq̄ ad annū sue etatis. xxx. nullibi habet. Et di. lxxvij. ꝓbyter. ōr dñs iesus. xxx. anno baptizatus cepit ꝓdicare. Ad ꝓdicatione Joannis baptiste inchoat marcus euāgelista euangeliū suum dicēs: Qōq̄ de ioāne fuit ꝑ malachiā pphetatum. s. Ecce ego mitto angelum meū. s. ioānem:ꝑ esaiā vox clamātis in deserto ⁊⁊ hec Lucas dicit⁊ceptū. s. ꝓdicationē ioānis anno. xv. imperij ty berij cesaris/q̄ succesit octauiano ꝓcurante pontio pilato iudeam vicario ibi impatoris.⁊ herode tetrarcha galilee sub pontificib⁹ sacerdotū anna ⁊ caypha. Et de ꝓdicatione ⁊ baptismo ioānis oēs euangeliste testant. Austeritatem vict⁹ ⁊ vestit⁹ ei⁹ describūt matthe⁹ ⁊ marc⁹ scz q⁹ erant locuste ⁊ mel syluestre⁊ locustas aliqui intelligunt certas radices herbarū⁊ vestimētum eius de pilis camelo⁊. Predicationē eius in genere ponit matthe⁹ q⁹ scz oibus dicebat. Pniam agite appropinquabit enim regnum celoꝝ. Addit etiā in crepationē quam faciebat scribis ⁊ pharisei⁹ dicens. Ben imina viperarū ⁊c. Lucas vero refert documenta diuersa q̄ dabat turbis ⁊ q̄ publicanis ⁊ q̄ militibus ad eū venientib⁹. vū Amb. Singulis q̄ generib⁹ hoim cōueniēs tribuit sctūs batista rōnem publicanis ne vltra prescriptū exigant. Militibus ne calūniam faciant:predā ne

Mat. ca.iij.

Luc.c.iij.

Liber ꝺ infāna saluatoris.

Marci ca.j. Luc.c.iij

requirāt: vocēs idcirco stipendia cōstituta esse militie/nec dū sumpt⁹ querīē preda grassēt. Dia aūt cōis est vsus et ideo cōe preceptū. Oēs in cōi mouenē vt cōferant nō habē ti. di. lxxvj. in singulis p scōam tunicā intelligīē superfluitas. Nota etiā que dicunt de stipendiarijs et officialibus. xxiij. q. j. militare. Marcus vero dicit: q̄ ioannes baptizabat ⁊ p̄dicabat baptismū pnie in remissionē pcōr: et mulbat ⁊ p̄dicabat baptismū pnie in remissionē pcōr: et multi ab eo batizabant in iordane cōfitentes pcā sua. Joannes aūt euangelista dicit q̄ mittentib⁹ iudeis ab hierosolymis sacerdotes ⁊ leuitas ad eū interrogādū si esset christus vt plurimi estimabāt: asseruit se nō esse christū nec heliam nec pphētā: sed vocē clamātem in deserto/quā pnunciauit Esaias assignans causam quare baptizabat: q⁹ scz in aqua precise disponendo hoīes ad pniam: sed post eum veniret qui batizaret interius. s. christus: ⁊ signū sibi fore datū ad eū cognoscendū. Refert aūt Matheus expressius q̄ christus accessit ad ioānē quum baptizaret hoīes in iordane petens ab eo baptizari. Et quum Joannes ex humilitate recusaret dicēs. Ego a te debeo baptizari: christ⁹ hoc sibi mandauit dicens. Sic decet nos implere oēm iusticiā id est perfectissimā humilitatē. Et tunc baptizauit eum in quo actu vidit Joannes celos ei apertos ⁊ colūbam .i. spiritumsanctū in forma colūbe descendentē sup christū vocem q̄ patris intonantē: hic est filius meus dilectus in quo mihi cōplacui. Marcus idem breuissime narrat. Lucas quoq̄ adijciens etatem tunc christi: vt q̄ erat incipiens quasi annorum triginta vt putabat filius ioseph q̄ fuit filius hely ⁊c. exprimens ascendēdo. lxxvij. generationes vnde pgenies fuit vsq̄ ad adam pertigens immensa mysteria: ꝫ non hic explicanda. Et nota q̄ sexta die ianuarij in epiphania tertiadecima die a natiuitate sua christus fuit adorat⁹ a magis: postea revolutis triginta annis eadem die baptizatus a ioanne baptista. Et inde anno reuoluto eadem die in nuptijs fecit primū signorum: scz mutando aquam in vinum hoc firmiter canit ecclesia ⁊ ꝑm Bedam sequenti anno eadem die satiauit quinq̄ milia hominū de quinq̄ panibus ⁊ duobus piscibus. Jo. c. j.

§. VI. Quū autē vna dierum sta

ret ioannes cū discipulis iuxta iordanē vidēs christū inde trāseuntē dixit. Ecce agn⁹ dei. Quo audito: duo ex discipulis ei⁹ secuti sunt eū: vnus ex illis erat andreas frater petrī q̄ accedentes secū ad domū habitatiōis scilicz christi manserūt ea die cū eo: postea andreas inueniens germanū petrū dixit se inuenisse messiam: ⁊ ducto ad christū ipse ei dixit. Tu es simō tu es fili⁹ ioānā tu vocaberis cephas/ q̄ interpretat⁹ pet⁹. Sequēti die ambulans p galileā inuenīē philippū dixit ei: sequere me. Q̄ ⁊ fecit philipp⁹: postmodū inuentū nathanaelē peritū legis dicens se inuenisse messiā duxit eū ad iesum. quem laudauit valde dicens: ecce vere israelita in quo dolus nō est. Et quuz interrogaret nathanael iesum vñ eū nosset. Rūdit anteq̄ philipp⁹ te vocaret quū esses sub ficu nouī te. Tunc nathanael confess⁹ est eū esse messiā dicēs. Tu es fili⁹ dei ⁊c. Et christ⁹ dicit q̄ viderēt angelos ascēdentes et descēdentes sup eū. Audiēs aūt iesus q̄ ioannes incarcerat⁹ esset ab herode secessit in galileā ⁊ venit capharnaū: ⁊ cepit p̄dicare dicēs. Penitentiā agite appropinquabit enī regnū celoz. inde Mat theus vt implerē q̄ dictū est p Esa. Gentium ppls q̄ ambulabat in tenebris vidit lucē magnā ⁊c. s. doctrine christi. Ambulans aūt iuxta mare galilee vidit duos fratres andreā ⁊ petrū piscatores ⁊ vocauit eos: q̄ relictis oībus secuti sunt eū. Deinde videns alios duos fratres iacobum ⁊ ioānē filios zebedei cū' p̄re reficientes retia: vocauit eos: q̄ relicto patre ⁊ retib⁹ secuti sūt eū. Qui tū redierūt ad sua sed postea altera vice quū piscati essent p totā noctē et nihil prēdidissent/ post p̄dicationē factā in naui simonis iuxta litus ad iussum christi: Simon petr⁹ laxās rete cōprehendit piscū multitudinē nimiā vt impleret nauiculā suā ⁊ socioz ioānis ⁊ iacobi: quo miraculo viso extunc in totū secuti sunt christū. Comestor tū ponit istā vltimā vocationem in scō loco ⁊ scōam hoiatam in tertio loco. Dicit aūt Amb. q̄ soli petro dr: nouc in altū nauim. hoc est i pfundū disputationū. Quid enī tā altū q̄ altitudinē diuitiarū videre scire dei filiū: ⁊ pfectionē diuine gñationis assumere/ quā ls mens humana nequeat plene rōnis inuestigatione cōprehēdere: fidei tū plenitudo cōplectīē. xxiij. q. j. nō turbatur. Et circūibat iesus totā galileā p̄dicās ⁊ sanans oēs infirmos ad eū pductos de q̄buscunq̄ locis. Celebratis aūt nuptijs in chana galilee q̄ cōiter dicūtur fuisse ioānis euangeliste: adfuerūt ibi virgo maria ⁊ consanguinei ie sus inuitatus cū discipulis suis/ vbi aquā cōuertit in vinū ⁊ crediderūt in eū discipuli eius. i. magis firmati sunt in fide. Joāne aūt nō cōsummato matrimonio virgo secutus est christū. Extinde euntī in nazareth et intranti in synagogā datus est ei liber Esaie pphē: quē aperiens legit q̄ primo occurrit. Erat aūt istud. Spūs dñi sup me/ eo q̄ vnxerit me ad euangelizandum misit me ⁊c. Esa. lxj. Quo lecto: dixit illud tūc adimplerī: hec lucas. Qui etiam refert q̄ dixerūt ei pharisei. Quanta audiuimus facta in capharnaum fac ⁊ hic in patria tua. Qui non fecit sed induxit exemplum helisei ⁊ helie faciēntiū miraculū alienigenis/ nō israelitis/ ꝑter incredulitatē eoz: q̄ irati duxerūt eū i superciliū mōtis vt p̄cipitarent: sed euasit. Vocauit etiā de matheū stantē ad teloneū dicēs: sequere me: q̄ secutus est eū. Et faciēte ei matheo cōuiuium in domo sua/ multi pctōres cū eis comedebant: de quo quū pharisei murmurarent cū discipulis. Respondit iesus se venisse ad vocandum peccatores: quia sani non egent medico. Luc. c. iij. Mat. c. ix. ma r. c. ij. luce v.

§. VII. Videns iesus turbas

ascēdit in mōtē: ⁊ ad eū sedētē acceserūt discipuli id est. xij. apli iam electi ab eo. Quib⁹ fecit prolixū sermonē: quē totum refert matheus solus p tria ca. cōtinua/ exprimentem totā vitā christiane religionis. Oē lucas aliqua ex his tāgit cōiter ꝺr ꝑm Aug. ptinere ad aliū sermonē: quē fecit iesus quū descēdit de mōte/ ⁊ stetit in loco cāpestri. vbi erāt ⁊ discipuli/ ⁊ turba copiosa plebis circa eū. Ubi etiam post admonitionē ad dilectionē inimicoz/ hoc addidit christus. Mutuū date nihil inde sperantes: ⁊ erit merces vestra magna. Exquo p̄bet vsura etiam mentalis: vt ptz extra de vsuris consuluit. ⁊. xliij. q. iij. per totū. ibi etiā christus ad mīam faciendam inducit dicēs. Estote misericordes ⁊c. Et modū dandi eleemosynā habes dis. lxxxvj. nō satis. ⁊ plene in quarta parte in tit. de misericodia. Reuertēdū ad sermonem factū in mōte/ ponit primo de septē beatitudinib⁹ q̄ sunt actus virtutū ꝑm Tho. ⁊ premia earuz. Nā q̄ octauo loco ponit nō est specialis: sed ꝓbatio quasi aliarum et pfectio. Gratian⁹. xxiij. q. iij. ex his oibus post ca. hec autez vita sic ait: In lege veteris testamēti corporalis pena statuta est. In lege euāgelij omni peccanti venia repromittit per pniam. Unde illa cepit a terrore dicēs. Ego sum deus zelotes: visitās pctā. i. puniens vsq̄ in tertiā ⁊ quartam generationē. Hec aūt a leuitate mānsuetudinis ⁊ misericordie ita iquiēs. Beati pauperes spū: beati mites: beati misericordes. Illa dicit q̄ fecerit hocvel illud morte moriaī in ista vero: gaudeo sup vno pctōre pnīam agente. Et nō' veni vocare iustos: sed pctōres. Initiū quoq̄ predicatiōis saluatoris ⁊ precursoris eius ad pniam pctōres inuitauit dicens. Pniam agite: hec ille. Exinde ostendit p̄sidentes debere esse pfectos: appellās eos p similitudinem sal/ ꝑter prudentiā ⁊ sapiam: lucē mūdi/ ꝑtervite exemplaris relucentiam: ciuitatē in mōte sitam/ ꝑter eoz ad subditos erudi tionem ⁊ prudentiā: lucernā accēsam/ ꝑter feruoris et fame eminentiā. cōcludensq̄/ docēs ⁊ soluēs. i. faciens cōtra dei mādata minim⁹ vocabit in regno celoz id est null⁹ ꝑm Greg. Iter cetera ait christus. Nō veni soluere legem sed adimplere. Jsiō. Justū est principē obtēperare legib⁹ suis ⁊ tunc iura sua ab oibus seruanda existimet: q̄n prim⁹ eis reuerentiaz prebet. di. ix. iustū est. Adimpleuit aūt legē ꝑm Tho. in summa legalia ad lr̄am seruando. scōo que figurabat in se p opera adimplendo. tertio moralis recte exponēdo falsos intellect⁹ scribarū excludendo. quarto impleuit pficiendo. i. sacra gr̄e instituendo. q̄nto cōsilia moralibus preceptis addendo. Deinde euacuans falsas expositiones scribarū circa legē: declarans nō solū a malis oibus exterioribus abstinendū: sed etiā cogitationib⁹/ dicēs. nisi abū dauerit iustitia vestra ⁊c. Prohibens irā ⁊ appetitū carnalis pcupiscentie: libellum repudij. Chrys. Deus ex oibus nō iudicat sc̄z solū: sed ex cogitationib⁹. xxij. q. v. q̄ piurare ⁊ de pe. di. j. si cui. Chrys. Multi corpore castitati student adulterij voluntate cōmittunt: quū dñs dicat. Si q̄s viderit mulierē ad pcupiscendū eā: iā mechat⁹ est. Ergo voluntas sine opere frequēter peccat. xxxij. q. v. sicut. Sicut enī/ ait id̄: ibi. pctm̄ sine volūtate nō facit opus: ita et iustitia ex ope nō ꝑsummat: nisi adfuerit voluntas. Amb. Ira sepe in crimē inducit etiam iunocētes: q⁹ dñs plus iusto irasci mur ⁊ volumus aliena coercere pctā: ipsi grauiora cōmittimus. xj. q. iij. ira. Occasiones pctī: quū dicit. Si oculꝰ tuꝰ scandalizat te/ erue eū ⁊c. per oculū intellige speculationē alienā: per manū actionē: per pedē affectionē. Uel per oculum doctorē vel consultorē: per magnū administratorez: p pedem seruitorem: qui se scandalizant. i. ad pctm̄ inducūt: sunt eruendi. i. subtrahendi et si necessarij videant. Hiero. Resecande sunt carnes putride: morbida quis a cautis repellenda est: ne tota domus massa corpus ⁊ pecora ardeat corrumpat: Tit. de vsu. Vide in ij. parte fuz. p totū. Cōcor. lex. divinavox Jo. c. ij.

corrumpat:putrefcat ⁊ pereat.xxiij.q.iij.refecande. Juramentum illicitum ⁊ vanum phibet dicens non iurare omno i.ſine cauſa vrgente neq; per creatorem neq; p creaturas: Augu.xxij.q.ſ.ita ergo.ſic ait. Jta ergo precepiſſe dñm intelligẽ ne iurarẽ:ne quiſq; ſicut bonũ appetat iuſiurãdũ ⁊ aſſiduitate iurandi ad periurĩũ per conſuetudinem delabatur. Et ad hoc facit qđ ſubdit. Sit autẽ ſermo veſter eſt eſt:nõ nõ.i.ſimplex locutio ſine iuramento/affirmitiua vel negatiua ⁊ verax:vt qđ corde ſentitur per eſt vel non/ita ore exprimatur per eſt vel nõ.i.affirmationem vel negationem. Et qđ amplius eſt.i.iurare/a malo eſt.i.ab infirmitate ſeu incredulitate eius cui loqueris/quia ſcz nõ credit qđ eſt qz non eſt malũ iurare quum oporteat:ſed p̃cedit a malo infirmitatis humane nõ credẽtis ſimiliter loquenti niſi iuretur.hec ibi. Et q; per creaturas nõ ſit iurandum.q.eo.habes in ca.conſidero.cũquatuor.c.ſequen. Mandat dilectionem inimicor corde/ore/⁊ opere/excludendo odium eor dicens. Audiſtis quia dictũ eſt antiquis. Diliges amicum ⁊c.chriſtus in euangelijs ait:qz dictũ eſt in lege:quem modũ vltionis lex ſtatuit oculũ pro oculo:⁊ dentem p dente. Ego autẽ hanc viciſſitudinẽ tollens ⁊ ad manſuetudinem ⁊ charitatis pfectionẽ vos inuitans dico vobis nõ reſiſtere malo:ſed diligite inimicos veſtros ⁊c. Qis iniquus bonorum eſt inimicus:qis amicus huius ſeculi inimicus dei eſt. Inimicus autẽ deꝛ iuſtitie ⁊ bonitatis eſt inimicus Gratian⁹.xxiij.q.iij.hec.autẽ.§.ex his oĩbus. Augu. Ego ad dilectionẽ inimicor vos moneo:qz ad ſanandum vulnera pctoꝛ nullũ medicamentũ efficaci⁹ eſſe cognoſco. Elemoſinã fieri inſtruit non ad oſtentationẽ:ſed ſincera intentione. Tria ſunt genera eleemoſynarũ. Una corporalis dare egẽti quicquid poteris. Alia ſpiritualis dimittere ei a quo leſus fueris. Tertia delinquentem corrigere/⁊ erratem in viã reducere veritatis. Albinus diſt.xlv.tria. Quod aũt dicit. Neſciat ſiniſtra tua qđ faciat dextera tua.i.ſiniſtra hoc mala intentio nõ ſe immiſceat dextere.i.bono operi tuo. Orare in ſecreto cordis admonet/et qđ orandũ:formans ore ſuo orationẽ dominicalẽ. Quando ſtatis ad orationẽ fratres dilectiſſimi:inuigilare ⁊ incũbere ad p̃ces toto corde debetis:cogitatio carnalis ⁊ ſecularis hoĩs abſcedat quicq; tunc animus preter id ſolum cogitet quod precatur. Claudat contra aduerſariũ pectus et ſoli deo pateat nec ad ſe hoſtẽ dei oſtium tpe intrare patiat. Cyprian⁹ de conſe.diſt.ſ.quãdo. Et hoc eſt intrare cubiculũ ſecretũ cordis clauſo oſtio.ſ.ſenſuũ exterioꝛ. Modũ ieiunãdi tradit nec eſſe theſaurizandũ dicens:quũ ieiunatis ⁊c. Quũ ieiunas vnge caput tuum:⁊et faciẽ tua lauatne videaris hoĩbus ieiunãs ⁊c. Debet ergo ieiuniũ eſſe cum eleemoſyne largitione.vnde Greg. Qđ tibi ſubtrahis.ſ.ieiunando:pauperi largire. Et hoc eſt vngere caput.ſ.xp̃m oleo mie cuꝰ vitioꝝ remotione. Aug. Jeiuniũ autẽ magnum et generale eſt abſtinere ab iniq;tatib⁹.de cõſe.di.v.ieiuniũ Jtem pius papa. Nihil eſſi pdeſt ad meritũ ſcz vite eterne ieiunare ⁊ orare/ ⁊ alia religiõis opa facere:niſi mens ab iniq;tate ⁊ lingua ab obtrectatiõibus cohibeat.de pſe.di.v.nihil eſſi. Et hoc ẽ lauare faciẽ.i.cõſciẽtiã. Tertio dꝛ eſſe ieiuniũ cũ pura intẽtiõe ⁊ diſcretiõe. Hiero. Sint tibi ieiunia purat:ptinuatmo derata.i.quotidie eſurire ⁊ quotidie prandere. Curat eſſi vulnera delinquẽtis:curatoſq; ſctificat ieiunium.de conſe. diſt.v.ſint tibi. Et hoc eſt non velle videri hominibus ieiunans. Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra. Ambro. Omnes cupidi:omnes auari giezi lepram cuꝰ diuitijs ſuis poſſident:et mala q̃ſita mercede non tam patrimonij facultratem q; theſaurũ criminum ſibi cõgregauerunt eterno ſupplicio ⁊ breui fructu.ſ.q.ſ.cito turpe. Jtem Hiero. Accepiſſe pauperibus erogandũ ⁊ eſurientibus plurimis illud reſeruare:vel cautũ vel timidum eſt:aut qđ apertiſſimi ſceleris eſt aliquid inde ſubtraxiſſe oĩm predonũ vincit crudelitatem. Crates ille thebanus hõ quondam ditiſſim⁹ quũ ad philoſophandũ pergeret.magnũ auri pondus abiecit:nec exiſtimauit ſe ſimul virtutes ⁊ diuitias poſſe poſſidere. Et nos ſubfarcinati auro xp̃m ſequimur.xij.q.ij.gloria. Ambro. Uere ille theſaurus dñi eſt qui operaſ qđ ſanguis eius operatus eſt.q.e.aurum.ſ.liberando hoĩes a miſerijs. Lucerna corporis tui eſt oculus tuus ⁊c. Mat.vſ. Oculus eſt intentio:corpus eſt congeries bonorũ operum de ſe. Si ergo oculus intẽtionis eſt ſimplex.ſ.q; ꝓpter deũ tunc etiã opera q̃ ſequuntur ſunt lucida ⁊ bona. Et ecõtra ſi ſit mala intentio. Ambro. Non ſatis eſt benefaceremiſi id ex bono fonte.i.bona voluntate ⁊ intentione proficiſcatur.di.lxxxvſ.non ſatis. Et.xiij.q.v. ſcriptum eſt. Omnia quecunq; vultis vt faciant vobis hoĩes/⁊ vos facite illis Mat.vij. Gratianus di.ſ.in principio oſtendit hoc eſſe de iure naturali.et glo.ibi dicit q̃ vultis.ſ.rationabiliter. Intrate per anguſtã portã:qz lata porta et ſpaciosa via q̃ ducit ad perditionẽ/et multi ſunt q̃ intrant per eã. Mat.vij. porta per quã exitur ad viã eſt appetitus:via eſt opus exterius. Sed arcta eſt:quũ eſt ſm rationẽ et opera virtuoſa qz virtus eſt ſcie ntia circa difficilia. Adamantius.i.origenes:nõ peccare ſolius dei eſt:emendare ſapientis. Sed raro inuenies q̃ ſe corrigat:rara cõfeſſio pcti rara pñia:repugnat natura.i.ſenſualitas ⁊ verecundia:qz obnoxia eſt culpe ois caro:preponderat eñ futurus preſentia:ſeris lucida:leta triſtibus:⁊ prepropera tardioribus. Uelox iniq;tas q̃ ad nocendum ſuggerit lenta virtus ⁊ cunctatrix ante iudicat quid decorũ quid honeſtum q; incipiat:iniquitas oĩa precipitat.de pe.diſt.iij.inter hec.ſ. Jtẽ lata porta eſt ⁊ via ſm ſenſualitatẽ viuere:et operari mala. Et hec ducit multos ad perditionem. Aug. Non gaudeãt peccatores qz plures inueniunt ſibi ſimiles.non eſſi minus ardebunt qz cuꝰ multis ardebunt.q.q.ſ.multi. Nolite ſanctũ dare canibus ⁊c. Mat.vij.hoc eſt in multis ſpiritibus facile ſacre communionis non ſunt tradẽda conſortia. Ambro.de peni.diſ.ſ. nõnulli.i.pctoꝛib⁹ q̃ſ ſunt notoꝛij. Uel etiã cauẽduꝰ ne verba predicatiõis vel diſputatiõis circa ſecretioꝛa fidei in diguis pandant:vt dicit Orig. diſt.xliij.in mandatis.de malis ꝓphetantib⁹ vel facientib⁹ miracula.ſ.q.ſ.ꝓphetaut. Reuocat hoĩes a ſolicitudine tpaliũ.ſ.nimia ⁊ indebita dicens. Nemo poteſt duob⁹ dñis ſeruire.ſ.deo et mũdoꝛcũclu- dens. Quẽrite primũ regnũ dei ⁊c. Qđ ꝑcepit dñs non eſſe cogitãdũ de craſtino.poſt.ſed phibuit nimiã ſolicitudinẽ vt dictũ eſt. Nõ iõ ad hoc fuit ꝑceptũ vt nihil pecunie ſeueturſ ne deo ꝓpter iſta nõ ſeruiaſ ⁊ ꝓpter inopie timorẽ iuſticia deſeratur. Augu.xij.q.ſ.habebat. Et qđ ſubdit xp̃s diei ſufficit malitia ſua i.ſolicitudo ſua et laboꝛq; malicia ẽt qz malũ pene eſt et affligit.xiij.q.v.§.ſed hoc. Precepit non eſſe iudicandũ.ſ.temerarie non reprehẽdendũ alteri⁹ crimẽ q̃ eſt peioꝛ ſub ſi⁹trudine feſtuce ⁊ trabis. Nec temere indiligẽter q; indiſcuſſa q̃quo mõ iudicem⁹ ⁊ dicente veritatis voce. Nolite judicare vt nõ iudicemini. Mala vero audita nullũ moueant:nec paſſim dicta quiſq; vnq; abſq; certa ꝓbatione credat:⁊ iducik exẽplũ dñi q; mala ſodomorũ quoꝝ clamoꝛ ad celũ aſcenderat abſq; fidelium tedium ꝓbatiõe non iudicauit.ij.q.ſ.deus oꝑs. De malo iudice dicit Greg. In grauib⁹ pctis q̃s poſitus dum ſuis ꝓmiſ alienа nõ diluit.iij.q.vij.i grauib⁹:Ambro. Judicet de alterius erroꝛe q̃ nõ ẽ⁹ qđ in ſeipſo cõdẽnet. Judicet q̃ nõ agit eadẽ ⁊c.q.e. Hortaſ ad frequẽtiã oꝝonis ſub ſimilitudine vicini petẽtis ouũ/panẽ/⁊ piſcẽ/q̃ ſignãt ſpem/charitatẽ/et fidem. Idem Lucas. Sed prius ponit ſimilitudinem de habente amicũ ad quem vadit media nocte vt cõmodet ſibi tres panes:cui prius recuſat:poſtea perſeuerãti ſurgit⁊ ei dat quotq̃t habet neceſſarios. Importuna i euãgelio mulier.ſ.chananea tandẽ meruit audiri. Clauſo oſtio cum ſeris licet media nocte ab amico amicus panes accepit. Deꝰ q̃ nullius virib⁹ intra ſe ſuperari põt publicani p̃cib⁹ ſuperatur. Niniue q̃ pctis perierat:fletib⁹ ſtetit. Hiero. de.pe.diſtinc.ſ. Cauendũ dicit a falſis ꝓphetis ſub veſtimẽto ouiũ. Attẽdite ait a falſis ꝓphetis inſinuat q; in die iudicij multi prophete et miracula facientes reprobabſ tur:qz ſcz mali fuerũt. Demũ cõcludendo ſermonẽ chriſtus equiparat audiẽtẽ et obſeruantẽ doctrinã ſuã ſapiẽti edificãti domum ſuã ſupra petrã q̃ firma pmanet a vẽtis pulſa flumĩnibus ⁊ pluuia audiẽtem aũt ⁊ nõ faciẽtẽ q̃ audit aſſimilat ſtulto edificanti ſup arenã domũ que cito ruit.

§. VIII. Exinde deſcendẽtes de

monte ſecute ſunt turbe multe. Et alĩ quidẽ ob deuotionem doctrine ⁊ vite:alĩ ob curationẽ habẽdam:alĩ ad obſeruãdum alĩ ad curioſitatẽ. Et occrrentẽ ſibi leproſum ⁊ dicentẽ ſi vis potes me mũdare tactu man⁹ ſue eũ a lepra ſanauit quẽ ad ſacerdotẽ miſit vt ſe oſtẽderet in p̃ inuẽs q; mundatus alepra pcti nihilominus dꝛ ſe ſacerdoti preſentare ꝓ cõfeſſionẽ ⁊ ſacrificium ſatiſſactiõis offerre. Ingreſſus poſtea in Capharnaũ ciuitatẽ centurionẽ erauditi exprimentẽ paralyticũ puerũ.i.ſeruũ ſuũ malevexari illum abſens ſanando ⁊ centurionẽ de fide multũ cõmẽdando ſup iſrl:p̃nũciãs puerſionẽ gentiuꝝ in centurionis miſide ⁊ reprobationem iudeoꝝ. Alia vice in ſynagoga ſanauit quendã in die ſabbati habẽtẽ manum dexterã aridã ⁊ indignati phariſei ꝓpter hoc cogitabãt quid facerent de ieſu. Socrũ Petri febricitãtẽ ingreſſus domũ eius /precibus aplꝝ motus ſanauit. Et poſt occaſum ſolis infiros quoſq; ad ſe ꝓductos liberauit ⁊ a demonibus obſeſſos. Exeũtes aũ demones a multis clamabant qz tu es filius dei. Sed xp̃s increpans eos nõ ſinebat eos loqui ullã veritatẽ:in hoc docẽs vt nec etiã veritatẽ a demonijs iniq-

Mat. c.viij.

mar.c. iij.

Mat. c.viij

ram? vel prolatā ab eis credamus: q̄ intendunt decipere. Egressum aūt in oersetū quū turbe requirentes inuentū retinere secū voluissent: nō acq̄euit dicens: q̄ alijs ciuitatibus opz me euangelizare. ¶ Quēdam dicentē eum velle sequi vt discipulū: recusauit/q̄ ad auariciā lucri vel ostentationē hoc q̄rebat. Aliū se ob hoc offerentem: sed prius patrē sepelire volentē/iussit seq̄: nec de pr̄is sepultura curare. Et altero offerente se ad eū sequēdū: fz prius velle ire ad renuciandū his q̄ domi erant: dixit xp̄s. Nemo mittens manū ad aratrum et respiciens retro aptus est regno dei. ¶ Post resuscitationē puelle narrat Matheus de duobus cecis q̄ accesserūt ad eū p illuminatiōē: et interogāte iesu: si creditis q̄ hoc possu? facere vobis: ? rñdētib? q̄sic? dixit ſm fidē vestram fiat vobis. Et tactu suo illuminauit eos. Et quū eis mādasset ne cui dicerent: docēs in ꝺ occultare bona opa/p̄cipue ad vitādum inanē gloriā: illi tñ p totā patriā diuulgauerūt. Trāsiēs p nauiculā mare in lacum genezaret quū dormiret: orta q̄ est tēpestas: discipuli eū excitauerūt: ? surgens imauit ventis ? mari. ? cessauit tē pestas. Reuersus Capharnaū sanauit paralyticū p tegulas submissum ante eū. Et q̄ xp̄s dixerat ei. Dimittunt? tibi pcā: in hoc ofidēs pcm̄ cām esse sue infirmitatis: ? pharisei dicētes in corde eū blasphemare: q̄ hoc est p̄priū dei: ipsi aūt credebant esse purū hoiem ondit xp̄s eis deitatem suā/ex cognitioe cogitationū q̄ est solius dei. Manifestauit aūt se hoc posse ex subita sanatiōe ei? . Vocatus ad prādiū a Simone pharisēo: accessit cū discip'lis ad domū eius. ? comedētib? illis: mulier q̄ erat ī ciuitate peccatrix/accessit ad pedes eius: et lachrymis rigauit eos: crine tergebat: vnguento vngebat. Et murmurante simone: xp̄s cōmendauit ei? dilectionē: hec cōiter credit fuisse maria Magdalena sor? Marthe ? lazari ꝑ Gregoriū. que ꝺr peccatrix: nō ex eo q̄ publica meretrix: sed q̄ al's multum vana ? lasciua mente ? forte cor? pore: ſm illud quod in hymno habetur. Post fluxe carnis scandala/fit ex lebete phiala ?c. Aliqui tamen doctores dicunt hanc non fuisse mariam Magdalenam/sed eltā. Quum aūt ingrederet iesus in quoddam castellum scz bethanie/vt cōiter ꝺr mulier Martha nomine excepit illū in domū suā: et quū sor? eius maria maneret ad pedes xp̄i ad audiendū verba eius: ꝓpter quod martha conquesta est apud iesum de ea: q̄/nō eā iuuaret sed solam relinqueret ad ministrandū. Rñdit iesus/illā excusans eo q̄ elegisset optimā partē. Est em̄ vita contemplatiua p maria figurata tutior iocūdior/? diuturnior. Actio tñ Marthe nō mala sed bona: ac etiā vite p̄senti cōgruētior vbi nascitur hō ad laborē. Utilior. primis et meritis fecūdior ac cidentalibus. Nam quo ad essentiale ille maior qui in charitate perfectior: siue in contēplatiua: siue in actiua.

quē vulgus cor? rupte lazar pau lin? elea zarū rectus appellat.

§. IX. Ascendit aūt iesus hiero

solimā cum discipulis in paschate iudeor? ? intrans jn templū. i. in porticus tēplī: facto flagello de funiculis: oēs eiecit de templo ementes et vendentes/in detestationē sacrilegij/? irreuerentie erga ecclesias/? simoniaco r? q̄ figurātur p emptores et venditores. ſ. q. ſ. per totū. Et mercator? iniustor?. dist. lxxxviij. ejiciens. et. c. q̄m. Patentibus aūt iudeis signū ad declarandū in cui? potestate hec faceret: Respōdit soluite templū hoc: ? in triduo excitabo illō: loquens de tēplo cor? poris sui. Soluite. i. soluetis mortē inferendo. Excitabo. i. resuscitabo. Qui iudei intelligentes de templo salomonis dixerunt: quadraginta ? sex annis edificatū est templum istud. Et loquebant? nō de edificatio eius facto per salomonē: q̄ illud cōpletū fuit in. xl. annis: sed de reedificato per Neemiam ? zorobabel post captiuitatem babylonicaz Joic.iij. sub Dario secundo. ¶ Veniente aūt Nicodemo pharisēo ? legis doctor? discipulo occulto xp̄i ad eū nocte et dicente. Scimus q̄ a deo venisti magister: nemo em̄ potest hec signa facere que tu facis: nisi fuerit deus cū illo. Ex quibus verbis ostendit hoc contigisse post plura miracula facta a christo ? diuulgata. Respondit christus. Amen dico vobis: nisi quis natus fuerit denuo: nō p̄t videre regnū dei. Declarans ipse secundā natiuitatē esse spiritualem: scz que fit per fidem in baptismo: actu vel propositor: que non potest esse ante primā natiuitatē carnalē ex vtero matris. de conse. dist. iij. qui in maternis. Ubi etiā in sequētibus ostēdit ? necessitatem baptismi/et personā distinctā spiritussancti qui spirat vbi vult: et ascensionē in celū ? fugurā passionis et vtilitatē in serpente eneo: q̄ sicut moyses ?c. Addiciens scz immensitatem diuini amoris ad nos: quia sic deus dilexit mundum vt filium suum vnigenitum daret. ¶ Exinde altera vice veniente xp̄o in iudeam et ibi manente cum baptizaret nō per seipsum inquit ioannes: sed per discipulos suos: facta est emulatio quedā et zelus indiscret? discipulorum ioannis contra xp̄m: eo q̄ augebatur quotidie magis fama sanctitatis ? miraculor? christi: et discipulor? suorum numerus augebatur: vnde discipuli ipsius Joannis accedentes ad eum dixerunt. Rabbi qui erat tecum trās iordanē cui testimoniū perhibuisti hic baptizat: et oēs veniunt ad eum. Quib? ioannes ad illuminandū eos et tollē dum zelum eor? / dixit. Nō potest hō accipe quic? scz licite ad aliq̄ ministeriū et vltra cōem legē: nisi fuerit ei datum de celo. Ipsi vos scitis q̄ dixi vobis. Non sum ego xp̄s. ſ. vt vos putatis: sed quia missus sum in testimonium ante illum. ſ xp̄m de quo loquimini. Qui habet sponsam/scz ecclesiam: ipse sponsus est: videlicet xp̄s iste: ego autem amicus sponsi gaudeo/non contristor de fama eius. Illum esse op̄z crescere: scz in fama vt cognoscatur et adoretur vt de? me autē minui/vt sciaſ. ſ. q̄ nō sum xp̄s: sed seruus ? amicus eius. Qui de terra est/de terra loquitur: qui de celo venit/super oēs est. non em̄ dat deus ad mensuram spiritum. Qui credit in filium habet vitam eternā: q̄ incredulus est filio: non videbit vitā. hec baptista. ¶ Relinquente autem iesu iudeam/? eūte in aliam prouinciam scz gallileā/opor? tuit eū trāsire per p̄uinciam mediā inter illas. ſ. per samariā: et itinerando venit p̄pe ciuitatē sichar/q̄ olim dicta est sichen iuxta p̄diū iacob. Et fatigat? iesus ex itinere/sedebat super fontem/que ibi erat/expectans discipulos q̄ iuerant in ciuitatem ad emendū cibos: q̄ hora erat ꝺsi sexta. Tunc venit quedā mulier samaritana haurire aquam: a q̄ quum xp̄s postulasset ad bibendum de aqua. Respondit illa iudeos (qualem ex habitu eum esse cognouit) non conuersationem habere cum samaritanis. Sicq̄ post longam disputationē mulier illa lasciua/q̄ post quinq̄ maritos in cōcubinatu manebat/cōuersa: audito q̄ ipse esset messias currens ad ciuitatem nūciauit oībus vt venirent ad vidēdum eū. Interea quū discipuli reuersi cū cibis solicitarent eum ad p̄andiū: rñdit se hr̄e cibū alīū ad manducandū: loquens de cibo sp̄ialis refectiōis/quē habebat ex p̄uersiōe populi illius ciuitatis/q̄ cōfluebat ad eū videndū ? audiendum. Et manente cum illis duob? dieb? ad p̄ces eor? ſ/multo plures crediderūt in eū vt mūdi saluatorē. Figurat ista fatigatio iesu ex itinere assūptionē carnis passibilis a verbo in via incarnato. sessio super fontem hora sexta est reqe tio eius in virgine sexta mundi etate: mulier illa signat vel naturam humanā vel ecclesiam collectam e gentibus/que post vsum legitimum q̄nq̄ sensuū quū p̄uenit ad vsum rationis/adherebat fornicando error? b? varijs diabolo. Sed sitiens natural'r verū et summū bonum/audiendo doctrinam xp̄i cōuersa est ad xp̄m. Qui cum cōuersis manet duobus dieb? . i. in op̄ib? dilectionis dei et p̄rimi. ¶ Deinde rogat? a regulo p̄o filio infirmo ad mortem ex febribus/vt accederet ad domū vbi iacebat infirm? . ſ. capharnat/non accessit: vt perpēderet q̄ absens eū curare poterat/q̄ ille nō credebat/sed vt doceret q̄ in necessitatib? magis debemus aspicere ad naturā q̄ ad fortunā. Et iō ad seruum centurionis se obtulit eundū nō rogat? : ad filiū reguli renuit accedere/etiā iportune obsecrat? : vt ait Greg. Demū dicente sibi iesu. Vade filius tuus viuit: eadē hora: vt cōperit a seruis/sanat? est filius. ſ. hora septima: q̄ scz p septez dona spūsancti sanat? aīa a febre pctī q̄ p̄cedit ex inordinato calore appetit? . ¶ Quū aūt appropinq̄ret dies fest? iudeorū xp̄s ascendens hierosolimam intrauit porticus cuiusdam Joic.v. piscine/q̄ ibi erat/q̄ porticus q̄nq̄ erant: vbi iacebāt diuersis lāguorib? detenti: expectātes aque motū illi? . piscine q̄ fiebat tpe incerto p angelū dñi: post quē motū qui primus infirm? intrabat in piscinā/sanabat. Jesus aūt videns quēdam hoiem. xxxviij. annos habētē in sua infirmitate ibi iacentē sanauit: ? di. Surge tolle grabatum tuū ? vade. Sup q̄ iudei scādalizati sunt: videres illū die sabbati ferre ꝺbatū. Postea xp̄s eum in templo reperiens dixit. Noli amplius peccare: ne deteri? tibi ꝓtingat: vbi ostēdit infirmitates ex pctis p̄cedere: vt extra de pe. ? re. quū infirmitas. q̄ tñ nō semp accidit. Q̄ aūt aqua haberet v̄tutem sanādi: partim fuit ex ministerio angeli: partim v̄tute ligni crucis fidē ibi ascōditi a salomone. quod postea enatauit ſm comestorem. partim ex figura baptismi/in quē descendēs vn? sanatur. ſ. in vnitate fidei ? dilectionis manēs. Quinq̄ porticus significant legem mosaicā in q̄nq̄ libris/q̄ pctā ostendebat sed non sanabat. Exinde multa xp̄s dixit iudeis ꝓ incredulitatē eor? / et de sua diuinitate: et q̄ pater operat? vsq̄ mō: scz opa gubernatiōis mūdi: et ipse cū eo. ſ. ſm deitatem: ? q̄ pater dedit ptātē suscitandi mortuos ? iudicādi. Et q̄ venit hora in qua oēs q̄ sunt in monumentis audiēt vocē filij dei. Et q̄ audierint viuent. Et p̄cedēt q̄ bona fecerunt in resurrectionē vitē: ? q̄ vero mala in resurrectionē iudicij. Et q̄ ioannes baptista testimoniū p̄hibuerat de eo q̄ erat lucer

na ardēs et lucē:in cui⁹ luce voluerant ad hozā exultare.ſ. reputātes eū xp̄m. Et q̄ ſcrutarenť ſcripturas/q̄z ipſe teſtimonium phibēt de eo. Sed nō poterāt credere. Et q̄z gloziā hoim/nō dei/q̄re bant:et eū venientē in noīe dei patris non receperint.ſ.credendo:alius veniret in noīe ſuo.ſ.antichriſtus/t illum ſuſcipient.ſ.vt meſſiam promiſſum.

§.X. De vocatione et miſſione

apoſtoloz. Ubi ſciendū q̄ apoſtoli fuerunt a xp̄o ter vocati. Primo:ad aliqualē noticiā eius.de qua vocatione habetur Joannis.ſ. Secūdo ad familiaritatē:quādo ad verbum xp̄i iactantes rete comprehenderūt tot piſces q̄ impleuerunt ambas nauiculas:tunc ſecuti ſunt eum. Tertio ad diſcipulatū eius:et hoc q̄n ambulans iuxta mare galilee vidit Petrum et Andream ſpicantes:et vocauit eos dicens: Uenite poſt me:faciam vos fieri piſcatores hoim. Poſtea ſimiliter vocauit eadē die Jacobū et Joannē qui erant cū zebedeo patre eoz/reficientes retia:et ſecuti ſunt eum. Et hoc quoad Petrum/Andream/Jacobū/et Joannem. Nam de Philippo et Mattheo ſpecialiter habeť vocatio eorū. De aliis ap̄lis quō et q̄n non habetur in particulari de vocatiōe eorum. Sed de illis duodecim/facto eis ſermone in monte/de quo ſupra:et deputatione ad apoſtolatum/t miſſione ad predicandū et faciendū miracula:ſeruanda etiam per eos quoad auſteritatē et paupertatē precipue narrant Marci cap.iij. Mattheus/Marcus/et Lucas. Et Marcus quidam di- mar.iiij. cit q̄ xp̄s aſcendēs in montem/vocauit ad ſe quos voluit/ et fecit vt eſſent duodecim cum illo:t vt mitteret eos p̄dicare. Et ponit noīa duodecim apoſtoloz ſicut t alij euangeliſte:ſcz Simonē cui impoſuit nomen Petrus. Joannē et Jacobum filios zebedei quos vocauit boarges q̄ ſ inter pretatur filius tonitrui. Andreaz fratrē petri. Philippum et Bartholomeū/matheū/thomā/et iacobum alphei.i.minozem. Taddeum qui etiam dicit iudas. Simonem chananeum fratrē eius:et iudā ſcarioth qui tradidit eum. Poſt ſermonem tamen factum in monte miſit ad predicandum matheū et lucam:hos.xij. miſit ieſus inq̄t mattheus p̄cipiens eis t dicens: In viā gentiū ne abieritis ſcz nunc:nec in ciuitates ſamaritanoz:ſed ite potius ad oues que perierūt domus iſrael. Et eūtes p̄dicate:quia appropinquat regnū celoꝝ. Infirmos curate:leprozos mundate t mortuos ſuſcitate. Demones eijcite:gratis accepiſtis/gratis date. Nolite poſſidere neq̄ aurū/neq̄ argentum/nec pecuniā/nō perā/neq̄ duas tunicas/nec calciamenta/neq̄ virgam:dign⁹ eſt enī operarius mercede ſua. Circa iſta documenta data ap̄lis eſt quadruplex modus exponendi. Primo q̄ iſta nō fuerint eis data vt precepta obligantia ad obſeruantiā eoz ſub pctō mortaliſ:ed vt quedā monita ad dirigendum vitā eoz vt ſūt cerimonialia religioſoz:q̄z vt religioſi conuerſabanť ſub diſcipulatu xp̄i. Scōo mō q̄ eſtſi precepta erant/tū tp̄alia fuerunt:que relaxauit tpe paōis et vltra. Tertio modo q̄ chriſtus ſub his intēdebāt eos et ſucceſſoꝛes eoꝝ in prelatura et p̄dicatura remouere ab inordinato affectu terreno:t et in actu etiā ab eis reſecare nimias diuitias/in auro t argento et pecunia non portandis. Lozporis delitias:in calciamentis et duabus tunicis non habendis. Adulationes t blanditias quum ait. Neminem per viā ſalutaueritis. Nimiā ſolicitudinē in puidēdo in pera/ſacculo/t pane nō ferendis in viā:et q̄ comederent coram eis appoſita/que.ſ. apte in cibū veniunt. Ac etiam in iniurijs vindicationē in virga nō portēda:vt dicit Ambroſius quo ad iſtud vltimum.xj.q iij.ira. Quarto mō vt iſta intelligātur prohibita ſm ſenſum myſticū. In auro ſcilicet mūdana ſapientia. In argento/vana eloquentia. In pecunia/intentio lucratiua in predicando. In calciamentis/affectus mandatur exui a beſtialib⁹ paſſionib⁹. Duplicitas cōuerſationis ſeu hypocriſis interdicit in duplici tunica. Panis etiā portari nō cōcedit ne ſuſtētationē vite principaliter ex ijs intendat. Uirgā cui aliqñ viatoꝛ innitit nō portet.ſ.propzie cōfidētie vel humane. Neminē ſalutet/ſe vel aliū certū et ſecurū reddēdo de ſua ſaluatiōe:q̄z nouit dñs q̄ ſint ei⁹ a/t ap̄s. Et nemo ſit vtrum odio vel amoze ſit dignus. Ecēs.ix. inquit Salo. Non tranſire de domo in domū iubenť:ne.ſ. curioſi querāt vitā alioꝝ:nec ſint vagabūdi t relatoꝛes nouoꝝ. Addit marcus q̄ xp̄s illa prohibuit eis habere vel portare:niſi virgā tm̄:et q̄ calciati irent ſandaliis. Forte poſſet ſic concordari:q̄z marcus loquit de virga.i.baculo ab ſuſtētandū:alij q̄ virgā phibent loquuntur de virga.i.fuſte ad pcutiendū. Et ſub ea pceſſa intelligitur auctoꝛitas regiminis/t ptās exigendi neceſſaria. Predixit quoq̄ eis xp̄s aduerſa q̄ paterenť:exhoꝛtans ad pſtantiā t puidētiā/dicēs,ecce mitto vos ſicut oues inter lupos. Eſto te igitur prudentes ſicut ſerpentes t ſimplices ſicut columbe. Q̄ō exponēs hiero.xvj.q.j.ſi cupis ait:vt ſcz alioꝝ non ſupplāteť inſidijs:t nemini machinenť dolos/vt columbe ſine felle. Cautos eos reddit de pſecutionib⁹ eoꝝ in q̄bus fugerēt de vno loco ad alium quādo.ſ.nō eſt neceſſaria ſaluti gregis preſentia eoꝝ vt declarať.viij.q.j.§.vlti. Sed et contra illos q̄ nollent recipe vel doctrinā eoꝝ audire:etiā puluerē pedum excuterent inde recedentes. ¶ Ponit exinde exterminiū ſequendū in illis q̄ non recipiēt eos:t maiꝰ ſcz iudicio ſodomoꝝ/prenūtias preparata cozozaim bethſaide capharnaū:vbi p̄dicauit t multa miracula fecit:teo q̄ nō ſunt cōuerſi ad penitētiam et fidē ex doctrina t miraculis tantis cuꝝ ſodoma Tyrus t Sidon ciuitates infideliuꝝ conuerſe fuiſſent ſi illa vidiſſēt. Quare ergo ibi nō fecerit illa miracula vel docuerit.ratio reddi nō pōt/ſed admiratio haberi/et totū iuſtiſſime factū:vt ōt Aug.xxiij.q.iij.de tyrijs. Roborat eos ad patientiaz exēplo ſui q̄ magr exūs t paterfamilias nō fuit audit⁹:ſed deriſus t beelzebuth vocatus. Quum diſcipuli ducerenť ante reges t preſides propter p̄dicationē doctrine eoꝝ/nō cogitarēt multa.ſ.preuiſione q̄d rñderēt. Quia ſpūſctūs loquereť p os eoꝝ. Cognati etiā t parentes infideles.ſ.aliq̄ traderēt eos t mortē pcurarēt.t eſſent odio oīb⁹ hoīb⁹.ſ.reprobis. Sz nolite inq̄t timere eos q̄ occidūt corp⁹. Timete aūt eū q̄ pōt aīam t corpus pdere in gehēnam. Nec ppter affectū ad conſanguineos patrē/et matrē/ vxoꝛē/filios t alios a ſeq̄ndo doctrinā t vitā chriſti ſe ſubtraherēt:q̄z q̄ iſtos diligit plus q̄ ſalutem ſuā vel chriſtum:nō eſt dign⁹ eoꝛ t inimici hoīs domeſtici ei⁹. Q̄ō aūt dicit. Nō veni mittere pacē/ſed gladiuꝝ loquit de pace carnali/quē pctōres querūt in mēdo. Cui⁹ cōtrariū xp̄s venit mittere/gladiū.ſ. p̄bi dei deſtruētis talem pacē. Pacem aūt verā mandauit oīb⁹ nūciare/t ea ſalutarēt intrantes domū dicētes:pax huic domui. Et q̄ recipientes eos:mercedē reciperent etiaz ſi calicē aq̄ frigide darēt t in noīe diſcipuli. Q̄ō vero ait:Nihil opertū q̄ nō reueleť:intelligit hic vel in futuro iudicio:Refert marcus ſolus:q̄ finito ad diſcipulos ſermone ipſis veniētibus ad domū:conuenerāt ad ieſum turbe multe.ſ.querētes eū alloq̄ vel curationē:ita vt nō poſſet māducare.ſ.ex occupatione circa eos. Et quū audiſſent diſcipuli exierunt tenere eū dicētes:q̄z in furoꝛē p̄ſus eſt:hec euāgeliſta. Uideť ima ginādū q̄ ieſus fecit aliq̄ feruoꝛis ſignū inuſitatū/ex conſideratione diuini honoris cōſequētis ex miraculis factis p eū t deuotione hoim:ſed ap̄li adhuc rudes t taliū inexperti ſuſpicabanť furoꝛē. Addit etiā marcus q̄ exeuntes apoſtoli eijciebant demonia:t vngebant infirmos oleoꝛ t ſanabanť. Altera vice vt refert ſolus Lucas. Deſignauit ieſus t alios.lxxij. diſcipulos/t miſit eos binos ante faciē ſuam Lu.x.c. dicens. Meſſis quidem multa operarij p̄o pauci. Rogate ergo dñm meſſis vt mittat opaꝛios in meſſem ſuam plena oia mādata q̄. xij. mittēdo ad p̄dicādum dederat eis imponens. Reuerſi aūt p̄dicti miſſi a p̄dicatiōe retulerunt chriſto cū quodā gaudio vano t ſuperbo dicētes:noñe etiam demonia ſubijciūtur nobis in noīe tuo. Quos xp̄s ad humiliationē et timoꝛē reducēs ait. Uidebam ſathanā ſicut fulgur de celo cadētem.ſ. ppter ſuperbiā. Uidit aūt hoc ſm diuinitatē. Nolite ergo in h̄ gaudere ait q̄ ſpūs vobis ſubijciūtur/ſed gaudete q̄z noīa veſtra ſcripta ſunt in celis ſm p̄deſtinationē.ſ.et p̄ſtem iuſticiā Ubi nota q̄ ſicut eṕi tenent locū ap̄loꝝ:ita preſbiteri ſuccedūt loco.lxx. diſcipuloꝝ:vt hr̄ di.xxj.i nouo. Et ſubdit ibi Jeſus q̄ō ad oēs p̄latos extendit. Qui vos audit me audit.ſ.obediēdo:t q̄ vos ſpernit me ſpernit:mandata veſtra iuſta tranſgrediendo.

§.XI. De panibus t piſcibus

miraculoſe multiplicatis a xp̄o in fractione eoꝝ ad ſatian matth. dum multa milia hoīm:et de ambulatione ei⁹ ſuper mare. xv.cap̄. Ubi primo ſciendum q̄ de multiplicatione quinq̄ panuꝝ t Marci duoꝝ piſciū narrāt omnes quatuoꝛ euāgeliſte. Appropin- vij. quante igitur paſcate iudeoꝝ:quum chriſtū cum diſcipu- Joā.vj. lis aſcendentē in montem ſecuta eſſet maxima multitudo: xp̄s quinq̄ panes ozdeaceos t duos piſces quos puer habebat/acceptos et frangendo eos multiplicatos porrexit ap̄lis/vt apponerēt turbis ſedētibus ſup fenū ibi oꝛtū per q̄nquagenos/t ſatiatis cūctis:q̄ numero erant q̄nq̄ millia exceptis paruulis t mulieribꝰ:collegerūt ap̄li reliq̄as remanentes iuſſu chriſti:et impleuerūt.xij. cophinos. Joannes aūt expreſſit in ipſa narratione huiꝰ miraculi iterrogationē chriſti factā ad Philippū/t reſpōſionē de ducentis denarijs nō ſufficientib⁹ ad emēdum et de infinuatiōe andree facta chriſto q̄ ibi puer erat qui habebat q̄nque panes. Q̄ō ergo alij tres euāgeliſte tacuerūt ipſe Joannes expreſſit. Et q̄ō Marcus et Lucas expreſſerūt de ordina-

tis turbis p ꝯquagenos ad comedendū in fedendo/matheus ⁊ ioānes obmiserūt. Nec ex ista varia narratiōe pōt dici in euāgelistis falsitas vel ꝓtrarietas: sicut nec si plures recitādo aliqua gesta p vnū aliq̄d breuius aliq̄ extēsi⁹ illa narrent de circūstantijs. Figuratur aūt in hoc cōiuio spiritualis refectio/q̄ fit in eccl̄ia militanti ex doctrina quinq̄ librorū legis mosaice/et ꝓpheta⁹/et psalmorū q̄si duorum piscium. Ut em̄ dicit Gratian⁹. di. xxxj. §. ij. Sacramenta legis et ꝓpheta⁹ christū disserendo exposuit. Et hoc est frāgere panes ⁊ pisces: et postea eorū scientiā dedit discipl⁹is: et p eos illa fidelib⁹ dispēsauit. Duodecim cophini reliq̄arū recollecti signāt difficilia mysteria scripture/q̄a populi non sunt capaces: q̄ ipsi doctores p se debent colligere ⁊ speculari. posset etiā exponi de cōuiuio ecclesie triumphantis. Altera vice quū turbe cum xp̄o triduo permāsissent audiendo ꝓba eius in loco deserto/dixit iesus: Misereor sup turbā: q̄ non habēt ad manducandū: et dimittere eos nolebat ieiunos ad p̄priam ne deficerēt in via. Et ex septē panib⁹ qui reperti sunt apō discipulos ⁊ paucis discipulis fractis et multiplicatis a xp̄o saturati sunt quatuor milia hominum exceptis paruulis ⁊ mulierib⁹. Et superfuerunt septē sportę de reliquijs. Signat refectionē spūalē ex septez sacramentis ecclesie: quā percipiunt qui perfecte dominantur corpi cōpositō ex q̄tuor elementis: ⁊ quatuor passionibus sensitiue per quatuor virtutes cardinales. Mille em̄ signat perfectionē. Post miraculū aūt factū de quinq̄ panibus ⁊ duobus piscibus: vt refert Joannes. Homines videntes signo dixerūt. Hic est vere ꝓpheta qui venturus est in mundū. idest messias promissus in lege. Et sciens iesus q⁹ volebant eū rapere et facere regē: fugit in montez: docens in hoc vitare dominia: q⁹ periculosa. Et q⁹ discipulis iusserat vt per nauiculam ꝓcederēt eum trans fretū. Nauigātibus discipulis sine eo: erat nauis eorū in medio maris: q̄ fluctibus iactabatur ꝓpter ventū contrariū. Circa quartā vigiliā noctis viderunt iesum ambulantē super aquas maris ad eos appropinquantē: et existimantes phātasma esse clamauerunt pre timore: et horta⁹ est eos ne timerent/dicens. Confidite: ego sum. Petrus aūt: vt refert sol⁹ Matheus: dixit. Dñe si tu es: iube me venire ad te super aquas dicente eo veni. Quum incederet super aquas: videns ventum validum timuit: et inde cepit mergi. Et clamans dñe saluū me fac: xp̄s eum per manū apprehēdit dicens. modice fidei quare dubitasti? ⁊ cessauit tempestas eo ingresso nauim. Magnum hoc mysterium de naui ecclesie: que fluctibus tribulationū et tentationū quatitur: sed nō submergitur: non deficit. Ambro. de ista nauicula sic ait. xxiij. q. j. nō turbatur. Non turbatur nauis que petrū habet. turbaf illa que iudaz habet. Et si multa illic discipulorū merita nauigabant: tamen adhuc proditoris perfidia agitabat. Intraq̄ petrus: sed qui suis meritis firm⁹ est: turbatur alienis. Caueamus ergo perfidū: caueamus proditorē: ne per vnū multi fluctuemus. Ergo non turbaf hec nauis in qua prudentia nauigat: abest pfidia: fides superat. quemadmodum em̄ turbari poterat cui preerat is qui firmamentum ecclesie est? Illic ergo turbatio. vbi modica fides. ibi securitas: vbi perfecta dilectio. Hec ille ibi. Et quod ait Ambrosius de naui petri que nō turbaf: intelligit de ꝓpria nau petri quando rete faciens ad iussum christi piscū multitudinē nimiam comprehendit.

§. XII. De sacramento eucharistie

multipliciter cōmendādo et murmuratione iudeorū et recessu discipulorū ꝓpter hoc. Quū ergo recessissent alij discipuli quia dixerat christus. caro mea vere est cibus ⁊c. ꝓpter hmōi verbū interrogauit. xij. ap̄los/si et illi vellēt abire. Cui petrus pro oibus respondit. Verba vite eterne habes: ad quē ibimus. s. vnde cōsolemur nisi a te. Ubi Ambro. xxiij. q. j. que dignior. Ait. Hic est solus quē nemo debet desererē: nemo mutare/cui bene dicitur: dñe ad quē ibimus ⁊c. Videns executorē celestiū ꝓceptorū q̄ em̄ hoc nō mutauit hospitū: celestiū consortiū habitationis emerunt. Predicta aūt de sacramento enarrat solus ioannes. Post miraculū de q̄nq̄ panib⁹ et trāsfretatione q̄ sequūtur: scribit solus ioannes: vc⁹ q̄ turbe quesierūt eum. Quib⁹ dixit Queritis me: nō q⁹ signa vidistis: sed q⁹ māducastis ex panibus meis: signans in eo illos q̄ xp̄m querunt in clero vel religione ꝓpter rēporalia: et subdit dicens. Operemini nō cibum qui perit: sed q̄ permanet in uitā eternā. i. operemini taliter q̄ cōseq̄ possitis permanentem vitā patrie: nō tm̄ vt habeatis vitā tpalē. Et interrogantib⁹ quid facerent vt operarent opera patris? Respondit: Ut crederent in eum quē misit pater. i. credendo diligerent. Et dicētib⁹ ipsis: q⁹ signū daret vt deberent in eū crederē: cū patres eorum habuerint signum manne de celo vt crederent deo ⁊ moysi vt ab eo misso. Rñ. q̄ non moyses dedit eis panē de celo verum sed pater suus daret panē de celo verū. panis em̄ verus est q̄ descēdit de celo. et dat vitā mundo ipse. s. christ⁹: q̄ tū non intelligētes/sed de materiali dixerunt: Dñe da nobis semp hunc panē. Sed declarauit se esse illū panē vite: et q̄ venret ad eū. s. fumēdo nō esuriret sc̄z mūdana. Sed q⁹ non veniebant ad eū. s. credendo in eū: ideo non poterant comedere panem illum. Et subdit: Omne q⁹ dat mihi pater ad me veniet. et eum q̄ venit ad me. s. credēdo/nō ejciā foras. s. extra eccl̄esiā: q⁹ nō veni facere voluntatē meā/sed ei⁹ q̄ misit me. Et hec est volūtas patris: vt sibi dati p predestinationē s. ⁊ presentem iustitiam nō ejcianf: sed in corpe ecclesie viuant. Et subdit: nemo venire pōt ad me nisi pater qui misit me traxerit eū. Et ego resuscitabo eum ⁊c. Ubi Aug. magna gratie cōmendatio. Nemo venit: nisi tract⁹ a deo. Cur istum trahat: illū non trahat: noli iudicare si nō vis errare. si nondū traheris: ora vt traharis. Idē. Si trahamur: ergo inuiti credimus. Noli cogitare te inuitū trahi. Nō em̄ inuitus trahit animꝰ: sed amore. Ramū viridē ostendis ouiꝰ ⁊ trahis eam. Nuces ostendis puerꝰ ⁊ trahis eum. Porro si poete licuit dicere. Trahit sua quēq̄ voluptas: non necessitas/sed amor inuitans: quātomagis picimus hoiem trahi ad christū: qui delectaf iustitia: delectaf veritate: beatitudine. delectaf eterna vita: q̄ totum est christus. Deinde dicens se esse panē viuū q̄ de celo descēdit: quē q̄ māducaret nō morere. s. eternaliter. Et panis iste quem daret: erat caro sua. Quū illi inde litigarent dicentes. Quō pōt hic nobis dare carnē suā ad manducandū? Ostēdit necessitatem hanc manducandi dicēs. Nisi māducaueritis carnē filij hominis: et biberitis ei⁹ sanguinē: nō habebitis vitā i vobis. Quod illi male intelligētes. s. de carne sua visibili vt comedunt carnes de macello: dixerunt. Durus est hic sermoꝰ: q̄s pōt eū audire? Et ex hoc scandalizati aliq̄ ex discipl⁹is recesserunt ab eo. Sed nota q̄ christ⁹ māducaf dupliciter ad vitam. Uno mō spūaliter tm̄: q⁹ fit p habitū charitatis q̄ christus vnif nobis: ⁊ hoc ē necessariū cuilibet saluando q̄ mō etiā paruuli baptizati comedūt carnē christi et etiā nō baptizati iā vero credentes. Alio mō comedif sacramētaliter ⁊ digne et hoc est necessariū adultis baptizatis loco ⁊ tpe. s. prout eccl̄ia mādat: ⁊ quū adest copia ꝓferētis: tunc aūt nō ꝓmeditur caro xp̄i materialiter/vt illi itelligebāt: sed spūaliter. i. sub illis speciebus occultata/vū dixit: Uerba q̄ loquor vobis spūs et vita sunt: caro non prodest quicq̄. i. verba intelecta spūaliter q̄ dixi iustificabunt vos: carnaliter aūt intelecta nil proderunt. de cōse. dis. ij. prima q̄dē inquit heresis. Ex predictis igif christi x̄bis ostēdif et x̄itas corpis christi in sacramēto: ⁊ necessitas ei⁹ et vtilitas et idoneitas ad manducandū. vt. s. veniat ad christū pede. intellectus/credē dozet pede affectus/diligendo eum: de q̄bus oibus habes de cōse. dist. ij. reuera. ⁊ multis alijs capitulis.

Uergil. in Buc. eglo. ij.

bisariaz christus manducatur.

§. XIII. De missiōe discipulorū

Joannis ad christū et cōmendatione Joannis a christo: et ieiunio discipulorū Joannis: ⁊ interfectione Joānis. Quū ergo Joannes baptista ab Herode fuisset incarcerat⁹: audiens opera christi mira misit duos ex discipulis suis dicens: Tu es qui venturus es an alium expectamus? Quadrupliciter exponf ista locutio. Prima est Chrisf. qui dicit q̄ Joānes non pro se: sed p discipulis suis fecit istā interrogationē: vtrū. s. esset messias pmissus quē expectabant iudei. quū em̄ videret Joannes discipulos suos maiorem estimationē de se habere/et minorē de christo q̄ debebant: vū christum emulabanf qui crescebat magis in fama q̄ Joannes/ne in erroze pmanerēt post mortē suā: misit ad christū interrogandū: vt. s. discipuli Joānis ex miraculis christi q̄ viderent: perciperent ipsum esse messiā venturū. Secunda est Ambrosij dicentis: q̄ Joānes non fide/sed pietate dubitauit. i. ad modū dubitātis locutus est. interrogās: si eēt ille q̄ venturus esset ad passionē ferendā pro mundo. q. di. Nūquid tanta erit dignatio tua vt sicut in mundū venisti: ita etiā digneris pati? quū sis agn⁹ innocētissim⁹. nō moris reus vt ceteri: nō hoc mūdus merek. Tertia est Greg. in homil. dicentis: q̄ Joannes nō quesiuit vtrum esset venturus ad redimendū sua passione genus humanū: hoc enim prenociauerat quum dixit: Ecce agnus dei ⁊c. sc̄z immolandus in ara crucis. Sed q̄siuit vtrū moriēs dignarek per se patres in limbo visitare/et educere: an alium ad hoc mittere: vt posset hoc sciens iturus p mortem ad limbū istud patribus illis nūtiare. Quarta est Hilarij exponētis primam partē illius locutiōis assertiue non interrogatiue. q. d. Tu es oino qui es vēturus mundū saluare. Scōam partē negatiue sic/An aliū expectamus. q. di. Certe nō expectamus

matth. xi. lucē. vij.

ioā. vj. c.

alij sicut nūc expectāt pfidi iudei. Venientibus aūt discipulis Joannis ad christū et facientib⁹ dictā inquisitionez: tunc/vt ait lucas:fecit Jesus multa miracula q̄ hic narrantur. Et rūdit discipulis illis. Ēuntes renūtiate ioāni que audistis et vidistis. Ceci vident ⁊c.q.d. Ex his potestis percipere me esse messiā/q⁹ illa operatus sum mira q̄ prenunciauit esaias facturū xp̄m quū venerit. Esa.xxxv.Ecce deus ipse veniet ⁊ saluabit nos. Tunc aperient oculi cecor⁹ ⁊c. Et significāt illa miracula etiā effectus gratie christi in animaz nostrā quū venit. Illuminat enī intellectum:dirigit claudicantem affectū:purgat lepram:idest peccatum:reddit obedientie auditū:resuscitat actū faciens meritoriū: euangelizat instruendo proximū. Post recessum discipulorum ioannis christus mirabiliter cōmendauit ioannē:et de constantia in veritate:quia nō arundo mota vento dubiozū:et de austeritate vite ⁊ sinceritate doctrine:quia non mollib⁹ vestitus:nec adulationibus vsus:⁊ de magnitudine sapientie:quia plus q̄ prophetā:⁊ de puritate pscientie/q⁹ angelus prenunciatus illi. Ecce ego mitto angelum meum ⁊c. Malach.iij.et de excellentia meriti ⁊ glorie subdens: Inter natos mulierū nō surrexit maior Joāne baptista. Ubi duo excipiuntur ſm Augu.scz virgo Maria/que fuit nata non natus:idest femina. scōs multomagis christus q̄ non fuit natus mulieris.i.corrupte sed virginis:vñ subdit xp̄s Qui minor est in regno celorū.i.in ecclesia militāti:maior est illo.s.in perfectione. Minor autem tūc fuit christus in etate ⁊ in opinione hominum. Vel aliter:quia minor angelus in celo tunc esū adhuc nullus hominum erat in celo. maior est perfectiōe naturali illo ⁊ perfectiōe gratie:quia consummata erat in angelis gratia:⁊ subdit christus. A diebus Joannis regnum celorum vim patitur/⁊ violenti rapiūt illud. Scilicet sensualitati resistentes rapiūt illud. Deinde inuehitur contra iudeos murmurantes ⁊ de Joanne et de se. Cui similem existimabo generationē istā ait: Similis est pueris ludentibus in foro ⁊c. Venit ioannes non manducans scz cōmuniter dicūt demoniū habet. Venit filius hois christus manducans et bibens.s.vt alij:⁊ dicūt ecce homo vorator/⁊ potator vini/amicus publicanorū:⁊ iustificata est sapientia ab oībus filijs suis.i.iusta reputata a discipulis suis. Ubi Augu.sic ait: Ostendit filios sapientie intelligere nec in abstinendo nec in manducando esse iustitiā:sed in equanimitate tolerandi inopiam ⁊ temperantiā per abundantiā:non se corrumpendi atq⁹ opportune sumēdi.vel nō sumendi ea quor⁹ nō vsus sed cōcupiscētia reprehēdenda est.di.xlj.qō dicit. Et quū quadā vice interrogarēt discipuli de aduentu helie precessuri messie aduentuz. Respondit christus. Helias iam venit nō cognouerunt eū:sed fecerūt in eū quecūq⁹ voluerunt. Et si vultis recipere Joannē ipse est elias.non fuit quidē Joannes helias persona:sed zelo ⁊ officio ⁊ solitudine. Nam vterq⁹ magno zelo dei reprehendit malos etiā reges:⁊ sicut helias preueniet scōm christi aduentū et ad instruendū et disponendū ad christūtita ioānes primū aduentū. ¶ Alio tpe interrogātib⁹ phariseis ⁊ discipulis Joannis christum:ignare sui discipuli non ieiunabant sicut ipsi. Respondit iesus assignans duplicē rationē. Prima ē:q⁹ non possunt filij sponsi ieiunare dum cū eis est sponsus.i.nō decet ieiunare:sed gaudere. Spōsus ecclesie christus:filij sponsi apostoli:⁊ q̄diu fuit cū eis cōuersatus:noluit eos ieiunijs affligere. Alia ratio est ad docēdū q̄ rudes in via dei ⁊ incipientes deo seruire non debēt grauari abstinētijs vel duris pceptis:q⁹ ferre non possent/inducens exemplum de vino non ponendo in vtres veteres. Quum autem argueret herodem ioannes de incestu:et de adulterio di. Nō licet tibi habere vxorem fratris tui.s.philippi:a quo eā abstulerat. Herodias ipsa q̄ recesserat a viro legitimo ⁊ adheserat herodi odio habens ioannem:tūsi diabat ei:⁊ volebat occidere eum:sed nō poterat.s.aperte. Nam ⁊ ipse herodes:vt refert Marcus:metuebat ioannē sciens eū virum iustū et sctm.⁊ audito eo multa faciebat/⁊ libenter eū audiebat. Demū ad instigationē ipsius herodias renuit ioannem ⁊ incarcerauit. Et quum in die natalis herodis cora eo et principib⁹ galilee saltasset puella filia herodiadis:ita placuit oībus q̄ promisit herodes dare sibi quicquid postulasset/etiam si medietatem regni peteret:hoc iuramēto cōfirmans. Que a matre edocta petijt omnino sibi dari caput ioannis baptiste. Et contristat⁹ rex scz de petitione ipsa ꝓpter iusturandū ne scz videret periurus nō seruando ꝓmissum/iussit amputari caput ioannis in carcere ⁊ dari puelle:allatū caput in disco ⁊ datum puelle ipsa matri pessime ꝓsentauit. Quo audito discipuli eius tulerunt corpus eius ⁊ sepelierunt. De capite vero ei⁹ quomodo fuerit repertum hystoria inter apocrypha computatur. dist.xv.sancta romana. De hoc autem iuramento herodis sic ait Amb.in lib.de offi. Herodes saltatrici premium turpiter promisit:crudeliter soluit. Turpe q̄dē est q̄ regnū pro saltatione promittitur:crudele est q̄ mors pphete iurisiurādi religione donat. Quato tolerabilius fuisset piurium tali sacramēto:si tamē periurū dici possit.qō ebrius inter vina iuraueratiqō et iuratus inter saltātium choros promiserat.xxij.q.iij.vnusquisq⁹. Et quū Herodes audisset miracula christi:existimans falso q̄ ipse esset Joannes resuscitatus qui faceret miracula/dixit: Quem ego decollaui Joannē hic surrexit a mortuis:⁊ ideo virtutes operātur in illo. Quibusdā autē dicētib⁹ Jesu q̄ Herodes volebat eū occidere/⁊ ideo se ederet iesus dixit eis. Ire dicite vulpi illi. Ecce demonia eiicio/⁊ sanitates pficio hodie ⁊ crastid est paruo tempore/et tertia die consumor. Dicit etiā a Joāne euāgelista q̄ Joānes baptista nullū fecerat signum/scz dū viueret.

maeth. xij. cap.

§.XIIII. De istitutiōe sacramē

Eucharistia.

penitētia.

tor noue legis est duplex opinio ſm Tho.in quarto. Una est q̄ christus nō instituerit per se oīa sacramēta:sed q̄dā magis precipua vt baptismū et eucharistiā. Alia vero instituit p apostolos/post aduentuz spiritussancti. Sed alia opinio est ⁊ melior:q̄ christus p se instituerit oīa sacramēta ecclie. Nāz quū sacramēta sint fundamenta legis euangelice/⁊ causatiua gratie:et ipse dñs Jesus sit lator ipsius legis ⁊ collator gratie. ſm illud Joānis .i.c. Gratia et veritas p Jesum christū facta est cōueniētius dr:q̄ ipse per se instituit oīa sacramēta sed nō eodez modo. Nā sacramēta ꝑncipaliora ⁊ magis necessaria istituit magis exprēsse q̄ad materiā et formā et vtilitatem determinādo.vt baptismuz eucharistiam/et penitentiaz. Alia vero implicite et figuratiue non per se:sed per apostolos explicanda et promulgāda. Et baptismū quidē quod est primuz et maximum vtilitate instituit/virtutem purgatiuam conferendo quādo baptizatus est a Joanne in fluuio Jordanis. Tunc enim tactu sue mūdissime carnis vim regenerativaz contulit aq̄s omnibus. Unde et currebāt simul baptismus christi/et sacramentū circuncisionis ad peccata purgāda vsq̄ ad christi passionem. Nam tunc euacuata est virtus circūcisionis sicut ⁊ omnia legalia.i.cerimonialia mortua sunt ⁊ remanet virtus solum baptismi. Materiaz autem eius exprēssit quum ait Joan. iij.cap. Nisi quis renatus fuerit ex aq̄ et spiritusanctomon potest videre regnum dei. Ubi ⁊ necessitas eius exprimitur:quia sine eo actu quo ad carentes vsu rationis proposito quum deest minister vel facultas quo ad adultos:non potest regnum dei haberi Formam vero quum resuscitatus ait discipulis referente matthēo docete oēs gentes baptizantes eos in noīe pa.et fi.et spiritusancti. Et actus baptismi seu ablutionis dum dicitur baptizantes.i.dicentes Baptizo. Et psona baptizati quū dicitur baptizantes eos.i.dicentes. Baptizo te in noīe pris et filij et spiritussancti. In noīe.i.in virtute. Virtus em̄ trinitatis est que operat effectū baptismi:vnde ⁊ trinitas apparuit in christi baptismo. Ergo non est de substātia etsi dici debeat. Quis etiam sit effectus baptismi ostendit christus quum ait:Qui crediderit/⁊ baptizatus fuerit:saltus erit scz si vere et nō ficte:et si gratiā baptismalē cōseruauerit. extra de bap.c.s.⁊.c.minores. Quantū ad eucharistiam materiā exprēssit quū dicit:Accipiēs panē:et postea accipiens calicē in quo erat vinū. Quoad formā quū ait:Hoc est corpus meū. Et hic est calix ⁊c. Et declarationē horum habes extra de cele.mis.quū marthe. Utilitatē quū ait:Qui manducat hūc panem viuet in eternū. Joan.vj. Et intelligit de sumptione eucharistie idonea. De sacramento penitentie quantū ad necessitatē ostendit/dicēs: Nisi penitētiam egeritis oēs peribitis. Et vtilitatez inquiēs: Penitētiam agite:appropinquabit enī regnū celorū. Confessionē fiendam sacerdotibus etiam post emundationē peccatorū per contritionē per figuram declarauit:quando leprosus mūdatū a lepra misit. Matth.viij.dicēs: Ostende te sacerdoti. Sed hoc preceptū de confessione vocali promulgandū Jacobo minori apostolo delegauit. Unde dicitur Jaco.v. Confitemini alterutrū peccata vestra.i.sacerdotib⁹ qui claues habent ecclesie/et nō alijs. Potestatē vero ligandi et soluēdi dedit apostolis in persona oīm sacerdotū:quū ait resuscitatus. Accipite spiritūsanctū:quor⁹ retinueritis peccata.s. non abluendo retenta sunt:et quorūz dimiseritis/dimissa sunt. Et iterum ante passionē suam dixit eis/referēte matheo. Quecūq⁹ solueritis super terram erunt soluta in celis. Et quecūq⁹ ligaueritis in terra erunt ligata in celis. Et intelligitur claue non errante vnde dicit.xxv.q.s.oīa Manet petri priuilegium.s.de absolutione et ligatione ꝑfatis quādo ex equitate fertur iudicium. In qua etiā liga⁹

tione ⁊ solutione includit sententia excōmunicatiōis. Sacramentū confirmationis instituit tacite et quasi figurati

Confirmatio. uerq; oblatis sibi quibusdaz paruulis vt benediceret: ⁊ apl'is eoz ex reuerētia magistri repellētibus/dixit Jesus Sinite paruulos venire ad me: et nolite prohibere talium est enī regnū celoꝝ. Et attestantibus matthęo/marco/et luca/Jesus singulis manus imponens benedixit eos vnde et sacramentū illud ꝺr etiā manus impositiozꝝ vt ꝺe ꝑse. ꝺiſ. iiij. manus quoq;. Apl'i autē die pentheco stes cōfirmati sūt

Extrema vnctio. virtute ex alto spūssancti. expręsse autē p apl'os ordinauit hoc instituendū quo ad materiā formā et modū. extra de sacra vnc. c. ſ. Extreme vnctiōis sacramentum instituit simi liter. ſ. per figurā. exprimendo etiā materiā. quum narrāte marco olei/misit apl'os ad predicandū/et vngerent infirmos oleo/⁊ sanabant. Ubi etiā virtus seu effectus ipsius sacramenti ostendit. ſ. sanitas anime ⁊ corpis. Sed Jacobus ipsum sacramentū magis explicauit dicens: Infirmat aliq; ex vobis/inducat presbyteros de ecclesia/qui ozent

Matrimoniū. p eo vngentes eū oleo. Matrimoniū etsi institutum sit a principio in paradiso terrestri/tū vt sit sacramentū ecclesie actu significans nō solū aptitudine illā indissolubilē vnionem christi cum ecclesia/seu ꝺiuine nature cum humana in christo: et gratiā cōferens vt cetera sacramenta etsinō tam taz instituit christus quū dixit iudeis interrogātib⁹ si liceret dimittere exozem. Quos deus cōiunxit. ſ. per verū matrimoniū/homo nō separet. ſ. dissoluendo hmōi vinculum/

Ordo. quicūq; sit ille homo: siue iudex siue priuatus siue ipsi coniuges. De sacramento ordinis magis obscurū est: dicit tū ſm ꝺocto. et glo. in ꝺecre. christū qui erat pontifex futuroꝝ bonoꝝ istud instituisse in vltima cena: et quū dixit discipulis: Hoc facite in meam cōmemoratiōnē. et tunc dedisse discipulis oēs ordines. Et de potestate cōficiendi corpus suū verum/nō est ꝺubium. Ubi notandū ſm Tho. in. iiij. quum sit triples potestas in cōferēdo effectum sacramentoꝝ. ſcz authoritatis/que fuit in christo ſm suam ꝺiuinitatem: vcz ad remouendū peccata/et cōferendum gratiā propria virtute simul cū spiritusancto/que nulli creature pōt cōcedi. Scōa excellentiez q̄ potestas soli christo collata est ſm humanitatē videlicet vt meritozie ei⁹ passio operet in sacramentis: ⁊ vt ꝺari possint sacramēta in nōe Jesu. Et q̄po terat ꝺare sacramentū quodcūq; sine forma ⁊ materia ei⁹. seu effectū alicuius sacramēti sine sacramēto: puta remissiones peccatoꝝ sine baptismo vel ꝑfessione: et hmōi. Et sic perstam potestatem contulit ordinis sacramentū apostolis/sine materia ⁊ forma institutionis. Tertiā potestatē scz ministerialem cōtulit apl'is: et habent sacerdotes oēs. De numero sacramentoꝝ: et effectu/et materia/⁊ forma/ habes plene in tertia parte: in pluribus locis.

§. XV. De miraculis factis a

christo: ⁊ p̄mo de obsessis a demonijs liberatis. Circa p̄ncipium sue predicationis refert Lucas/q̄ in synagoga erat homo habēs spm̄ immundum/clamans/et dicens. Quid nobis ⁊ tibi Jesu nazarene? venisti perdere nos? scio q̄ſis

Marci 1. cap. ctus ꝺei. Et dicente Jesu: Obmutesce/et exi ab eo: liberat⁹ est. In terra gerasenozum/ vt scribunt matthęus marcus/⁊ lucas: liberauit demoniacū: habentē legionē de monum. ꝺicitur aūt legio cōtinere numerū sex miliū sexcentorum sexaginta sex. Marcus tū plenius hoc narrat. Dixit esti q̄ iste demoniacus habitabat die noctuq; in monumētis et mōtibus nudus: ⁊ ita seuus q̄ nemo poterat eum domare: seipsum lapidibus concidebat: ⁊ ligatus cathenis eas frangebat: hic videns a longe iesum/cucurrit ad eum/adorās ⁊ dicēs: Quid mihi ⁊ tibi iesu filij ꝺei summi? adiuro te p ꝺeū ne me torq̄as. Dicebat esti ei. Exi ab eo spūs immunde. Et interrogante iesu q̄ sibi nomen esset. Rūdit: Legio/ q̄r multi erāt. Qui demones deprecabantur eū ne extra regionē ejiceret eos: ⁊ si ejiceret saltē in gregez porcoꝝ qui ibi erant intrādi licētia ꝺaret. Data aūt licētia intrauerūt in porcos: q̄ subito p̄cipitauerunt se in mare ibi propinquū numero ad ꝺuo milia. Pastozes aūt eozum fugiētes nūtiauerunt in ciuitatez ⁊ agros: ⁊ exeuntes videre inuenerunt illū liberatū a demnio vestitū ⁊ sane mentis cum iesu. Qui audientes factum rogauerūt iesum vt discederet ab eis. Et quū ascēdisset nauicula ad trāsfretādū: ille liberatus cepit rogare eū vt cum illo esset. Qui noluit: sed ꝺixit vt iret ad suos/⁊ narraret quāta ꝺns illi fecisset. Matthęus autez ꝺicit ꝺuos fuisse istos demoniacos: nec est in hoc falsitas/ sed figura grāmaticalis qua ponit pluralis pro singulari. Sicut ibi quū ꝺicit q̄ ꝺuo latrones crucifixi cū christo improperabant ei: quū tū vn⁹ fuerit. Jō aūt potuit ꝺuos: ad ꝺesignādū p̄ en⁹ humanū in ꝺuob⁹ parentibus primis: vel in populū iudaicū ⁊ gentilē ꝺistinctū. Ista ꝺemonijs multis per multa vitia possessum a christo liberat tū. Ubi etiam nota q̄ nedum hoibus: sed nec porcis sine licentia ei a christo ꝺata ꝺiabolus potest nocere: nec sine iusta causa ꝺns porcozum fuit in hoc dānificatus. Unde Jsiꝺo. ꝺe summo bono: ſm catholicā fidē: nec nature ꝺei nocere quisq; pūt: nec natura ꝺei nocere cuiq; iniuste pōt: nec nocere iniuste patitur quēq;. xſ. q. iij. secūdū. Figurat aūt q̄ p̄cipue luxuriosos ꝺemonū potestatē accipit: qui in preceps vitiozuz eos submergit. Chananeā quoq; p filia ꝺemoniaca clamantem ⁊ ꝺicentē: Miserere mei fili ꝺauid: filia mea male a ꝺemonio vexatur. Et si p̄ius ꝺuritiam ad eam ostēderit. nam in ꝺomo ꝺi accesserat nihil ei respōdit: in via ꝺiscipulis p ea rogātibus: q̄r clamabat post eos/rūdit. Nō sum missus nisi ad oues que perierunt ꝺom⁹ israel. Sibi quoq; aduenīēti ait: Nō est bonū sumere panē filiozū ⁊ mittere canib⁹ illa patienter rūdit: Etiā ꝺns. Nam et catelli eꝺunt de micis que cadunt ꝺe mensa ꝺnozū suozū: ꝺemū exaudiuit ꝺicens: O mulier magna est fides tua: fiat tibi sicut vis. Fides hui⁹ magna fuit ex altitudine veritatis: q̄r confessa est christū ꝺeum ⁊ hominē/quū ait: Miserere mei ⁊c. quum tamen non vidisset signa: nec audierit legē. Ex latitudine charitatis: q̄r pro primi. i. filie liberatione laborauit: veniēdo ad christum ⁊ clamando post ipsum. Ex longitudine longanimitatis: q̄r perseuerauit repulsa etiā cū cōtumelijs: ⁊ sanata est filia in illa hora. Ideo ꝺistulit exauditionē vt magis excitaret affectionē: q̄ fit frequenter in orationib⁹ nostris. Panis fuit refectio copiosa ꝺoctrine et miraculozum christi: que vt magis aptis fuit potius ꝺāda iudeis vt verū ꝺeū colētib⁹? q̄ gentibus tā q̄ canibus immundis per ꝺolatriā: tamen nō ꝺedecuit saltē micas. i. aliqua parua miraculatet verba ei⁹ etiā tradere gentibus/vt isti chananee. Hec aūt vt ait Chrīs. nō iuit ad ꝺiuinos: nō quesiuit ligaturas: non vocauit impostatrices mulieres: sed reliquit oia ꝺiabolica cōmenta: et venit ad iesum. Ad ipsum esti vt ait Greco. vij. primo confugiendū est qui nostre possit curare aīe passiōes. Uerū hoies prepostero ordine ante sibi opem ab hoibus accersunt. ſ. indebite. Ubi autem humana subsidia defecerint: tunc opinanq̄ ꝺiuini postulandā fauoris gratiā. ꝺe ꝑse. ꝺiſ. ſ. oīs. Superstitiōes esti et incātatiōes seq; nō est ire ad christū: sed ꝺiabolum/vt ostēdit Aug. xxvſ. q. ij. illō quidem. Quidā etiā obtulit christo sanandū filium suū habentē spm̄ mutum: quē Matthęus notat lunaticum: qui spūs apprehēdens illū allidebat: et spumare faciebat/⁊ stridere/ et arescere: et quū p̄i⁹ obtulisset pater ꝺiscipulis nō potuerunt illū ejicere/sicut ab alijs. Accedēti ergo ad iesuz p liberatiōe rūdit iesus: O gnatio icredula: q̄ꝺiu ero apō vos? q̄ꝺiu vos patiar? ꝺuc illū ad me. Quum adduceretur ante iesum: spūs allisit eū et volutabat. Et interrogante iesu a quo tpe eum vexasset: ꝺixit pater/ab infantia: ⁊ frequēter eum in ignē et in aquā misit vt eū pderet. Sed si q̄ potes aꝺiuua nos. Cui iesus: Si potes credere/oia possibilia sunt credenti. Et ait pater puer: credo ꝺne: aꝺiuua incredulitatē meam. Et cōminante iesu ꝺemoni vt exiret: egressus est ꝺiserpens eum: ita vt ꝺicerēt homines eū mortuum. Sed christ⁹ apprehēdēs manū/eū eleuauit sanū. Et quum ꝺiscipuli ꝺomū euntes interrogassent quare non potuerāt ejicere ipsi ꝺemonē. Rūdit: hoc gen⁹ ꝺemonioz non ejicit nisi in oratione et ieiunio. Prius tū ꝺixit: vt ait Matthęus q̄ non potuerāt ejicere propter incredulitatē eozū. Et q̄ si haberent fidem sicut granū sinapis. ſ. humilē/constantem/ ferentez/que signanť in proprietate grani sinapis/q̄ ꝺ est parui/tenax et calidū: ꝺicerēt mōti huic tollere. i. ꝺiabolo/ recede fiere: et nihil impossibile credenti. Luca vero referente/ꝺicentibus ꝺiscipulis christo. Aꝺauge nobis fidē: ait Jesus: Si habueritis fidem vt granū sinapis ꝺicetis arbori huic moro eradicare/et transplantare: et fiet. Ambro. exponit morum signare ꝺiabolum: quia morus habet primo mora alba: sed postea caloze nigrescunt. Sic ꝺiabolus fuit conditus cū potentijs innocētib⁹? sed caloze superbie facte sunt nigre ⁊ vitiose. Dicit autē quis monti vel moro transi hinc vel transplantare quando ꝺiabolo (monti ꝺicto per superbiā/vel moro per malitiā/tētanti se vel aliuz/ quum resistit vt a se recedat/vel alio tētato: vel etiā iam in eo radicato per consensuz quū ex fide humili ⁊ feruida reꝺijt ad penitentiam ꝺiabolus recedit. Juxta illud Jacobi: Resistite ꝺiabolo: et fugiet a vobis. Nec sunt cōtrarij etiā geliste: quia vnus ꝺicit ꝺe monte alius ꝺe moro quia christus pluries locutus est ꝺe fide et vna vice ꝺe monte: alia ꝺe moro. At literā etiam ab alexāꝺro magno ꝺr factuz. Ex eo autē q̄ pater hui⁹ ꝺemoniaci ait. Credo ꝺne aꝺiuua incredulitatē meā. i. modicitatē fidei augendo: arguit Greg. ꝺe peni. ꝺist. ij. quum sanctā. q̄ in fide sicut in alijs virtutibus sunt gradus incipientiū/proficientiū/et perficientiuz

legio. continet vij ꝺer le vj.

Matth. xv. mar. vij.

seu pfectoꝝ. ꝛm illud. Job. Per singulos gradus meos pnũciabo illũ. Et hoc multiplr diffuse ondit. ¶ Referentib⁹ ꝯ matheo ⁊ marco: sed luca pleni⁹: Erat ies⁹ ejiciẽs demoluc.xj.c. niũ/⁊ illud erat mutũ ⁊c. In quo euãgelio ostendit ⁊ chrimatth. ſti benignitas: ⁊ iudeoꝝ malignitas: ⁊ mulieris feruẽs credulitas. ix.cap. Manifestatur christi benignitas in hoc ꝙ curauit demoniacũ mutũ. i. quem diabolus fecerat esse mutũ. Addit ⁊ matthe⁹/ ꝙ etiã erat cecus: vnde tria miracula simul fecit: qz restituit ei loquelam/visum: ⁊ a demonio liberauit. Qõ miraculum quotidie facit in peccatoribus penitentibus quib⁹ restituit lumen mentis amissum: loquelã triplicis confessionis. s. laudationũ deitatis admonitionũ proximi: ⁊ peccatorũ suoꝝ. Eos etiã ab operib⁹ diaboli detentos absoluit: de quib⁹ mirant merito turbe iudeoꝝ. Malignitas ostendit: qz ꝺã eoꝝ dicebant. in beelzebub principe demonioꝝ ejcit demonia. Alij tentationis causa calũnie signum querebãt de celo: vt mugire tonitrua: coruscare fulgura/et hmõi. Que christ⁹ non fecit: qz non ex hoc credidissent/sed calũniassent: ⁊ assignassent ea vel causis naturalibus: vel demonũ inuocationib⁹?: sed ex occultoꝝ cogitatiõe insinuat deitatis veritatem. De eoꝝ locutione probat multipliciter falsitatẽ in ipsorũ pfida obstinatione/⁊ prauitatis pessimi tatetet deitatẽ quidẽ suã primo ostendit: qz cognouit cogitationes eoꝝ. Nã illud qõ in beelzebub ejceret demonia/ dicebãt in corde suo vel ita plane inter se/ ꝙ nõ poterat audiri: dei aũt est proprij scire occulta cordiũ. ꝛm illud Salomonis ad deum. Tu solus nosti corda filiorum hoim pꝛ̃. Deus ꝙ nouit abscondita cordis. Et si demones videant aliqũ scire: hoc non nisi coniecturaliter: inquantus p signa aliqua: non solũ verba/sed ⁊ nutus perpendũt de interiori dispositiõe. vt dicit Aug. xxvj. q. iiij. sciendũ. Quum ꝙ xps ostenderet se scire cogitationes eoꝝ/p verba q̃ sequũt: probat euidenter se deũ. Unde dicit euãgelista. Ut aũt cognouit cogitationes eoꝝ. Scõo falsitatẽ locutionis iudeoꝝ confutat ꝺrupliciter. Primo deducendo ad inconueniens. sic Si christus eiecisset demonium in virtute principis demoniorum ⁊ sequeretur istud ꝙ esset diuisum regnũ ei⁹ ⁊ domiciliũ quo dominat in mõdanis: et exinde ꝙ esset desolatum ⁊ adnihilatũ. qz hoc experientia rerũ magistra docet/ ꝙ oẽ regnũ in seipsum diuisum desolat ⁊c. Sed hoc est inconueniens dicere: qz clare apparet cõtrariũ/ scz ꝙ non est desolatũ vel diminutũ dominiũ diaboli in mũdo/tempore christi: sed marie regnabat in gẽtibus p idololatriã: in iudeis p inobedientiã mandatoꝝ ⁊ pfidiã. Si ergo non erat desolatũ regnum diaboli: ergo nec diuisum. Si non diuisum: ergo vnus non expellebat aliũ. Qõ si vn⁹ nõ expellit alium ergo nec christus in virtute beelzebub ejciebat. Secunda ratio est p locuma minori. Nam alij q̃ ejciebant demonia vt apli vel exorciste: erant minores christo: Ipse eñ dederat eis illã potestatẽ: ⁊ Salomoni scientiã illã exorcismorũ adiurandi demones ⁊ expellẽdi: vt dicit dist. xxij. s. Et tũ nõ dicebant de aplis vel exorcistis: ꝙ in virtute beelzebub ejcerent demones: ergo multominus debebant de se qui erat maior: hoc dicere. Et hoc est quod dicit: Si ego in beelzebub ejcio demonia: filij vestri apli vel exorciste qui ex vobis descenderunt in quo ejcient?. Ideo ipsi iudices vestri erunt ad conuincendũ de vestra falsa existimatione. Postremo si in digito dei ejcio demonia: qõ exponens Matheus dicit: Si in spũ dei: qui digitus dicitur qz procedit a filio dei qui dicitur manus dei: sicut digitus a manu: ⁊ propter distincta munera eius: sicut digitus habet plures articulos seu distictas particulas: profecto peruenit in vos regnũ dei ad quod debetis accedere credendo: ⁊ recedere a regno diaboli quod est destruẽdũ. Tertia ratio est per locum ab exemplis. Uidemus namq; ꝙ victor in aliquo bello vtriq; non eget auxilio victi perfecte. Sed quũ diabolus q̃ ꝺ fortis in naturalibus: armatus i malitijs/custodiebat atriũ suũ. i. mundũ vbi habitabat/ne illud omitteret: omnia erãt in pace carnali: qz non erat q̃ resisteret vitijs suggestis p eũ. Ueniens aũt dei filius in mundo fortior eo/⁊ certamẽ forte cõtra eũ agẽs. qz vt ꝺ Joan. iij. Uenit filius dei vt dissoluat opera diaboli: teũ vicit ꝛm illud Aug. manu inermi ⁊ affixa cruci debellauit aereas potestates: Et ita perfecte ꝙ arma diaboli abstulit. s. malitias eius detegẽdo per doctrinã: ⁊ debilitãdo per meritũ passiõis: ⁊ spolia distribuit: id est aias q̃s deo abstulerat ⁊ sibi subiugauerat ab eo remouit p conuersionẽ earũ: ⁊ ecclesie assignauit. Ergo non eget christus auxilio beelzebub: quũ sit oño victus ab eo. Quarta rõ est per locũ a ꝓtrarijs. Nã ꝓtrarioꝝ regula est/ mutuo se expellere: nõ vnum alterũ iuuare ad suum effectũ ꝓducendũ. sicut sanitas non iuuat infirmitatẽ ad corpus infirmandum ⁊ cõtra. christus ⁊ diabolus sunt ꝓtrarij in se ⁊ in suis operib⁹. Nã christ⁹ optim⁹ plen⁹ omni sctitate: diabolus pessim⁹ plen⁹ omi malignitate: christus optat ⁊ operat ad salutẽ hoim diabol⁹ cupit ⁊ laborat ad pditionem eoꝝ: instigãdo eos ad vitia. Nõ ergo christus in procurãdo hoim liberationẽ a diabolo/ vtiq; auxilio beelzebub in ejciẽdo demones quos intendãt in hoies intrare p effectum malitie: nõ inde exire. Et hoc est, qõ dicit: Qui non est mecũ. i. mee volũtati cõformis ad salutẽ hoim procurandã vt diabolus: contra me est: ⁊ qui nõ colligit mecũ cooperãdo ad inducẽdum hoies ad bonum dispgit hoies ab vnitate se gregãdo vt diabolus. Tertio ꝑncipaliter christus ꝓnũtiat pessimitatẽ ad quã vẽturi sunt ex sua pfidia ⁊ obstinatõe/ in eo qõ subdit. Quum immundus spũs exierit ab homie: ambulat per loca arida ⁊ inaquosa ⁊c. Spũs iste diabolus est q̃ exiuit a pplo iudeoꝝ: q̃ recepta lege dimiserũt ritus idolatrie egyptioꝝ. Ejectus aũt diabolus p debitum cultũ veri dei/ accessit ad mẽtes gẽtiliũ q̃ erãt aridi quo ad humorẽ gr̃e/⁊ loca inaquosa quo ad priuationem aq̃ sapiẽtie vere: ⁊ ibi reqeuit p tẽpora. Sed postea inquietat⁹ p ꝺicationẽ apl'oꝝ ⁊ expulsus a gẽtilib⁹ p puersionem eoꝝ nõ in ueniens ibi requiẽ dicit p effectũ. Reuertar in domũ meam vnde exiui. i. ad populũ iudeoꝝ: ⁊ inueniens scopis mundatã ⁊ ornatã vacantẽ fide: assumptis septẽ spiritibus se nequioribus secũ ingrediunt ad domũ priorẽ. Nã diabolus inueniens populũ iudeoꝝ vacãtẽ fide et gratia scopis mundatũ quo ad imunditias exteriores legis ⁊ ornatũ cerimonijs legalibus ingressus est in dictũ populũ cuz septẽ spiritibus. i. cũ malitia omniũ vitiorum. Septenarius enim numerus signat vniuersitatẽ. vñ cõcludit. Sic erit generationi huic pessime. Moraliter aũt spiritus immũdus qui habitat in homine ante baptismum vel in baptizato mortal⁹ peccante/ per baptismum ejcitur/ vel per veram penitentiã qui ejectus discurrit ad alios decipiẽdos eos, scz qui sunt aridi deuotione ⁊ inaquosi/ doctrina sapiẽtie vacui. Sed quũ percepit diabolus baptizatũ vel penitẽtem vnde exierat segnius agere/⁊ otiosum ⁊ solũ resistere: reuertitur ad ipsum cũ septẽ demonijs. i. cũ pluralitate vitioꝝ: ⁊ modo de vno modo de alio tẽtans ⁊ superãs vt peior sit stat⁹ eius ꝙ prius/ propter ingratitudinẽ ⁊ negligentiã. Et ideo dicit Beda tractãs illud. Reuertar in domũ meã ⁊c. Timendus est iste versiculus ait nõ exponẽd⁹: ne culpa quã in nobis extinctam credamus p incuriã nos vacantes opprimat/ de peni. distinc. iiij. reuertar. Et. c. seq. idẽ ait. Quencunq; post baptismata arripuerit heretica prauitas vel mũdana cupiditas mox in omniũ prosternet ima vitioꝝ. Demũ quo ad vltimũ insinuatur magna deuotio et feruoꝝ mulieris que dicitur fieri pedissequa marthe noie marcella. Nam extol- Lu.xj.c. lens vocem de turba dixit: Beatus venter qui te portauit: non sunt alie mulieres in cõcipiẽdo/ in vtero gestãdo/ in nutriendo filios/ beate: sed misere ꝓpter laborem/ dolorẽ ⁊ lidinẽ que in hmõi patiuntur. Sola virgo beata q̃ his omnibus caruit ⁊ talẽ edidit per quẽ oẽs beatificãtur credentes in eum. Qõ christ⁹ approbauit dictuz vt verissimũ. Et addidit dicẽs. Quinimmo beati q̃ audiũt ⁊c. q. d. Nõ solum q̃ me portauit est beata: sed oẽs qui audiũt verbũ dei/⁊ custodiunt illud. Et qz virgo maria maxime audiuit/ et custodiuit verbũ dei obseruando: ideo pre omnibus beatissima Concepit christũ q̃libet p bonũ ꝓpositum cõuersionis: parit per executionẽ boni operis: nutrit p frequẽtationẽ oratioms sacre communionis. Auditio autẽ seu lectio diuini verbi est principiũ hui⁹?: beati ergo q̃ audiũt ⁊c. Ex hoc ꝙ supra dicitur ꝙ spũs immũdus assumit secũ septẽ spũs nequiores: ꝛpõt hoc intelligi de septez speciebus peccati in spm̃sctm̃. s. pũptione /desperatione/impugnatione veritatis agnite/ inuidẽtia fraterne gr̃e/obstinatiõe/⁊ finali impenitentia/⁊ cõtẽptu ꝓceptoꝝ suoꝝ maioꝝ. de hac vltima habes. xxv. q. j. violatores. ¶ Addidit quoq; Mattheus locutionẽ de blasphemia in spm̃sctm̃: ꝙ accesserunt ad eum pharisei dicentes: Magister volumus a te signum videre. Quib⁹ respondit: Generatio mala ⁊ adultera signũ q̃rit: ⁊ signũ nõ dabit/ ei nisi signum Jone ⁊c. Hec aũt eo loquente dixit ei quidam. Ecce mater tua ⁊ fratres tui stant foris volentes tibi loqui. Quibus ait extensa manu erga discipulos hec est mater mea/ et hi sunt fratres mei. Quicũque enim fecerit voluntatem patris mei ipse meus frater/ soror ⁊ mater est. Addidit etiam Mattheus ⁊ Marcus quod Jesus in dicta cõfutatione iudeoꝝ dixit ad exaggerandaz culpã calũnie seu blaphemie eoꝝ de grauitate pcti blas- blaphephemie in spm̃sctm̃ in quẽ ex hoc inciderant ait Matthe⁹: ⁊ mia in Qui verbũ dixerit in filiũ hois remittet ei: q̃ aũt blaspheꝝ spiritus mauerit in spm̃sctm̃ nõ remittet ei neq; in isto seculo/ neq; sanctũ in alio. Blasphemia aũt in spm̃sctm̃ sumitur tripliciter ꝛm multiꝝ Tho. ij. q. xiij. Uno modo p blasphemia cõmuni in deuz plex. que est atribuendo deo qõ sibi nõ conuenit: vel negãdo qõ

cõuenit deo: prout quelibet ex tribus personis diuinis est spiritus ⁊ est sanctus: in quod crimen inciderunt iudei attribuentes diabolo qõ est solius dei: scz facere miracula. In filiũ hominis verbũ dicebant: quũ vocabant eum vocem/portatorem/filium fabri/que erant ꝓtra humanitatis reuerentiã. Secundo modo dicit blasphemia in spiritũsanctum ex malitia non qualicunq;/sed illa que renuit impeditiua peccati. que habet sex species. de qb9 Tho. vbi supra ⁊ magister in. ij. sen. circa finẽ inter quas sunt. Impugnatio veritatis agnite: et inuidẽtia fraterne gratie crescentis in mundo. Et in hmõi isti iudei inciderant impugnãtes veritatem doctrine ⁊ operũ christi et ex hoc inuidentia. Tertio modo ſm Augustinũ: dicitur blasphemia in spiritũsanctum finalis impenitentia non prout dicit ꝓpositũ in futurũ nõ penitendi: quia sic est vna ex illis sex specieb9 blasphemie secũdo modo sumpte: sed prout dicit ꝑmanentiã in quocũq; mortali vsq; ad mortem inclusiue. Unde Esitius. Hoc sancti patres irremissibile peccatũ et blasphemiã in spiritum sanctum esse dixerũt: in sceleribus vsq; in finẽ perseuerare de pe. dist. ij. inter hec. ĥ. et in hanc blasphemiam preuidit et prenũtiauit multos ex eis incursuros. Dicitur autẽ irremissibile: q; raro vel difficulter dimittitur propter sui grauitatẽ: quia et difficulter tales conuertũtur: et hoc quo ad secundã et primã acceptionẽ. Nam quantũ ad tertiam acceptionem simpliciter nõ remittitur: q; nullus talis peniteat. de peni. dist. ſ. §. q autẽ. post. c. importuna. Ex ista etiam sentẽtia arguit Gregorius. dist. xxv. qualis. aliqua peccata remitti in alia vita: qõ verum est de venialibus: que etiã in purgatorio per penam expiantur. Nam ex hoc q christus dicit peccatũ in spiritũsanctũ non remitti etiam in futuro: innuitur aliqua ibi remitti etsi non nisi venialia. vt Greg. ibi exẽplificat. De his habes diffuse in secunda parte. Qõ christus eiecerit alias etiam demonia patet per illud quod dictum est supra Luc. iij. q: exibant a multis demonia ꝛc. Quũ autem dicit Mar. vl. q christus a maria Magdalena cui primo apparuit resurgens/eiecerat septem demonia ⁊ intelligitur de septẽ generibus vitiorũ: quibus diabolus possedit animã etsi non corp9: nõ de vexatiõe corporali. De quodam etiam ejciente demonia qui non sequebatur christum virtute forte exorcismorũ: quũ apostoli dixissent christo q prohibuerant eum ab hoc. Respondit iesus: nolite phibere. Qui non est contra vos: pro vobis est.

§. XVI. Preter demoniacos li

Marci viij. capi. beratos/ex qbus aliqui etiã erant muti. Narrat Marcus solus de vno muto ⁊ surdo non tamen demoniaco sanato. Dicit enim q exies de finib9 tyri venit p sidonẽ ad mare galilee ꝛc. Et oblatũ sibi surdũ et mutũ a quibusdã deprecanti bus pro eo: traxit eũ a turba seorsum. Et mittẽs digitos in aures eius/et sputo suo linguã ei9 tagens dixit/effeta: qõ interpretat latine adaperire. Et statim liberatus est a surditate/et mutitate/et loquebat recte. Et quũ precepisset ne cui hoc dicerẽt: quãtomagis ꝑcipiebat tãtomagis diuulgabant dicẽtes: bene oĩa fecit ꝛc. Ubi notandũ in eo q õz deꝑcabant pro eo: q ſm Gratianũ de pe. di. ſ. voluissent. §. denicq. oĩm quos xps sanauit: sanitatẽ petitio proprie vocis vel amicorũ legitur ꝑcessisse. In eo q xps traxit hunc seorsum a turba in nuit q pctõr q est surdus ad audiendum: idest obediendũ legi dei/⁊ mutus ad laudandũ et confitendum: si debet mente sanari. opz eum a turba vitiorũ segregari quo ad cessationẽ actus ⁊ tumultũ passionũ. iuxta illud Amb. Quũ renũtiat improbitati: statim ascisc9 virt9: egressus em malitie: virtutis operat ingressum: eodẽq; studio quo crimẽ excludit: innocẽtia copulat. xxxij. q. ſ. quũ reiciatur. In eo aũt q baptizãdo fit quod christus circa hunc egit dicẽs. effeta: intelligi datur ſm Rabanũ vt per saliuã typicã ⁊ sacerdotis tactũ sapiẽtia ⁊ virt9 diuina salutẽ eiusdem catecumini operet: vt aperiant ei nares ad accipiendum odorẽ notic̃ie dei: vt aperiant ei aures ad audiendum mandata dei. de cõse. di. iiij. postea. ĥ. Postea in eo q christ9 ꝑcepit nulli hoc dicere: q; preceptũ referebat ad mysteriũ nõ ad vocalẽ sonũ. vt. ſ. nullus querere debeat laudẽ hoĩm̃ operib9 suis bene ⁊ mire factis. ſm illud Amb. Veritatis regula est/vt nihil cõmendandi tui causa facias. xj. qõ. iij. Si quis vero non obediat. Et ideo diuulgantes non faciebant contra preceptũ: sed hoc ibi notatur q quãtomagis qs vere fugit gloriam hoĩm: tantomagis eius gloria sequitur. vt dicit Tullius de Catone.

matth. ix. capi. §. XVII. De cecis ab eo illumi

natis in particulari. Ultra demoniacum mutũ qui etiã erat cecus: xps quatuor illuminauit. De primo narrat Matth. post suscitationẽ puelle filie archisynagogi: q secuti sũt ie-

sum duo ceci itinerãtẽ clamantes. Miserere nostri filij dauid. et venientes ad eũ in domũ interrogauit: q̃d vultis vt faciam vobis? Quũ respondissent. Ut aperiantur oculi nostri. ait iesus. Creditis q hoc possim facere vobis? Dicentibus vtiq; dñe. ait: ſm fidem vestrã fiat vobis. Qui statim sunt illuminati: quibus mandaret occultari factũ: illi tamen diuulgauerũt per totã terram illam. ¶ Marcus narrat de quodã alio ceco q̃ bethsaide addux9 ad iesum fuit/ꝓcantibus p eo. Quẽ iesus extra vicum eduxit/⁊ expuit in oc̃los eius tangendo cum manu. Et interrogante eum si aliq̃d videret? Rñdit. Video hoĩes sicut arbores. Iterũ imponens manũ super oc̃los eius cepit videre ⁊ restitut9 est vt clare videret oĩa. Cui mandauit in domũ ire/⁊ nemini dicere. Referunt tres euãgeliste/matthеus/marcus/⁊ lucas/de ceco illuminato a dño iesu in hierico. Sed matthеus duos asserit fuisse: ponens plurale p singulari ꝓpter mysteriũ: figurans cecitatẽ humani gñis ex primis parentibus in vtroq; sexu ⁊ in vtroq; pplo. Marcus et lucas de vno referunt: cui⁹ etiã nomẽ Marcus exprimit dicens: Bartimeus filius timei q sedens secus viã mẽdicans: audito q iesus transiret/cepit clamare: Miserere me filij dauid. Quũ autẽ increpar9 a turbis/vt taceret: multomagis clamabat: miserere ꝛc. Stans autẽ iesus iussit illũ venire ad se: qui ꝓiecto vestimento exiliens venit ad eũ. Et interroganti iesu q̃d vellet. Rñdit. Dñe vt videam. Et iesus ad eum. Respice: fides tua te saluũ fecit: ⁊ confestim vidit: ⁊ sequebat eum. oĩs turba ex hoc laudauit deum. In eo qõ dicit confestim vidit: ⁊ sequebat eũ/magnificans deũ tria possunt cõsiderari circa verã et pfectã conuersionẽ. Subita illustratio: q; cõfestim vidit. Deuota gratiarũ actio: q; magnificans deũ. Quantũ ad tertiũ recta cõuersatio: q; sequebat illũ. Ista est differẽtia inter deũ et naturã in operib9 suis: q̃uis et ipse de9 vt primũ agens etiã ipse moueat naturã ad agendũ. Nam natura operat non subito: sed successiue: vt ptz in formatione corporũ animaliũ: in plantis: sed deus operat in instanti in illis q̃ per se solus facit: vt in miraculis et in iustificatione pctõris: ideo dicit confestim vidit. Nescit em tarda molimina spũssancti gratia. Gre. q illuminat mentẽ sed quia vt dicit Aug. Qui fecit te sine te non iustificabit te sine te. i. sine tui cooperatione. Ideo ad recipiendũ illuminationẽ debemus aliq̃ ex parte nra facere/q̃ fecit cecus illuminatus a xpo. Ubi nota prodinẽ septẽ concurrentia vel disponẽtia ad illuminationẽ pctõris p gratiã. Primum est vt si non sit in via mandatorũ/saltẽ non extra viã per obstinationem sedeat: sed secus viã/per operũ q̃ sunt de genere bonor9 exercitationẽ. Scõm vt sit mendicans/p suffragior9 ab aliis ꝓcurationẽ: sicut multi pcib9 alior9 sunt curati a xpo ⁊ sanctis ab infirmitatib9 corpalib9 ita ⁊ a spũalib9: vt ptz in paralytico a xpo sanato ⁊ aliis. Tertium q audiat de iesu saluatore. i. de spectatib9 ad salutionẽ. Sicut ꝓdicãte petro cecidit spũssanctus super oẽs qui audiebant/⁊ illuminati sunt mente. Actuũ. x. Quartũ q clamet cognoscendo suam miam per venie appetitionẽ. Gregorius in moral. Multum clamat/q̃ multus amat: vehementer. ſ. appetendo qõ postulat. Quinto p strepẽtibus turbis socior9 vel passionum ⁊ impedire volẽtibus non dimittat boni ꝓtinuationẽ. ſm illud. Et si ille pseuerauerit pulsans: surgens dabit illi quotquot habet necessarios. Luce. xj. Sexto ejciat vestimentũ corpis/per eius mortificationẽ. Ihero. Qui peccator est ⁊ quem remordet ppria cõscientia: cilicio accingat/et plangat ppria delicta vel pplor ingrediat eccl̃iam de qua ꝓpter peccata fuerat egressus: et cubet in sacco/vt ꝑteritas delicias per quas deũ offenderat vite austeritate cõpẽset. de peni. di. ſ. qui sacerdos. Septimũ vt se ꝓsentet iesu/exprimendo miseriã cecitatis peccatorũ per cõfessionẽ. Sacerdos em repre sentat xpm. Unde in prouerbijs. Qui abscõdit scelera sua non diriget. qui aũt ꝓfessus fuerit ⁊ reliquerit ea: inueniet gratiam: et per eam illuminatur peccator. prouer. xxviij.

§. XVIII. De ceco a natiuitate

Jo. ix. c. a christo illuminato narrat solus Joã. Preteriens inquit/Jesus vidit hoĩem cecum a natiuitate: ⁊ interrogauerunt eum discipuli eius. Rabbi q̃s peccauit hic aut parentes ei9 vt cecus nasceretur? Errabant hi putantes oẽm infirmitatem ꝓcedere ex pctõ actuali suo vel parentũ. Sed excluſit xps hanc opinionẽ vt non verã: ostendens non ex illa causa natũ esse cecũ: sed vt manifestarent opa dei in illo. i. ad gloriã dei consequendã ex illuminatiõe ei9. Exinde faciẽs lutum ex puluere terre ⁊ sputo liniuit sup oculos ei9/dicens. Uade ad natatoria syloe et lauare. Qõ quũ fecisset/visum recepit. Spũaliter innuẽs mysteriũ icarnationis xpi signatum in luto facto ex sputo ⁊ terra. Sputũ em significat verbum eternũ procedens ex ore patris: pulvis est natura hu-

mana expulueret: que quidē coniūcta sunt qñ verbū caro factū est. Hoc ergo mysteriū positū super oculos gūis humani ceci a natiuitate p originale: idest intellectu p fidem receptū cuz lotione secuta baptismi habentis virtutem ex passione xpi illuminauit eū. Ex qua illuminatione quo ad ppm gentilē gens iudeoz est diuisa: pie credētib⁹ hoc factum a deo aliquib⁹ ex eis cōuersis ad xpm: aliis obloquētibus de xpo/dicētib⁹ nō esse a deo missum/sed peccatorez z legis diuine transgressorē. Quo ait ad historiam reuerso illo domū ceperunt vicini eius aspiciētes inter se discrepare vtrū ne esset ille cecus qui solit⁹ erat certo loco sedere ad mendicandū: quibusdā asserētib⁹ illum esse: aliis cōtradicētibus: qz non ille sed similis esset eius. Ille audiēs z grat⁹ ad confitendū beneficiū dicebat: qz ego sum ille. Et interrogātibus vnde visum recepisset respondit: ex loriōe facta in aq̄ siloe ad mādatū iesu/luto prius impositō super oculos ei⁹. Ducētib⁹ aūt illis eū in synagogā ad phariseos interrogātes eū de mō illuminatiōis/dixit vt prius vicinis declarauerat. Et qz sabbatū erat illa die/ceperūt dicere ex eis. Nō est hic hō a deo q̄ sabbatū nō custodit: quuz tū hoc nō esset ꝫ obseruātiā sabbati. Alij vo deuoti aiebant: Quō pōt hō pctōr ista signa facere: Et sic erat schisma iter eos: idest diuersio opiniōū de eo. Uocātes aūt cecū iterrogauerūt eū q̄d de eo sentiret. Qui rūdit: qz pphēta est. Non credētes aūt ei/miserūt p parētib⁹ suis interrogātes si nat⁹ esset cec⁹: z quō vidisset. Qui dixerūt vtiq̄ esse filiū eoruz/et cecū natū/ꝫ se nescire de mō illuminatiōis/vel a q̄ ipsuz hō de hoc interrogarēt qz etatē habebat. Qō dixerūt parētes timētes displicere phariseis. Jā eñ fuerat ꝓspiratū: vt q̄ iesum xpm ꝓfiterēt esse: ejcerēt de synagoga vt excōicatus. Jterū ergo interrogātes eū de mō/q̄rebāt quō posset calūniari miraculū/z dicētib⁹ illis. Da gloriaz deo/nos scimus qz hic hō pctōr est. q. d. a deo recognosce illuminationem: non ab isto. Quibus ille. Si pctōr est/nescio. i. nō scio eū esse peccatorē/sed iustū. Et replicātibus illis. Quid fecit tibi q̄si di. Nūquid inuocauit beelzebub: Stomachat⁹ ille de duritia eorū ait. Dixi vobis vt audistis: q̄d iterū vultis audire: nūquid z vos vultis discipuli eius fieri: q. d. Nō queritis vt sciatis veritatē et efficiamini discipuli eius: ꝫ vt calūniemini miraculū: ideo nolo ampli⁹ explicare. Tūc maledixerunt ei dicentes. Tu quū discipulus eius sis: nos moysi discipuli sumus: nos scimus qz moysi locut⁹ est de⁹: hunc nescimus vnde sit. Quibus ait. In hoc est mirabile q̄ nescitis vnde sit: et aperuit oculos meos. Scimus qz peccatores deus nō audit. s. exaudiendo. Hoc dixit nondum perfecte mente illuminatus. Ait Aug. Nam z peccatores deus exaudit/etsi non mereanē. Uel sm Tho. nō exaudit peccatores inquantū peccatores. i. quū petunt illicita: secus si licita vel necessaria. Et subdit Chelidonius. Si non esset hic a deo: non poterat facere quicq̄. Qō audientes pharisei vt blasphemū ejecerūt extra synagogā dicēres. In peccatis natus es totus: et tu doces nos. Christus autem inueniēs eū in templo/interrogauit si crederet in filiū dei. Interroganti illi quis esset: vt crederet: in eū respondit. Uidisti eum: z qui tecum loquitur ipse est. Et procidens adorauit eum dicens. Credo dñe. Tunc xps: dixit. In iudiciū. s. discernendi/in hunc mundū venit vt q̄ non vident. s. gentiles ignorātes deū: videant/credētes in xpm: quod postea euenit. Et qui vident. s. iudei verum deum tunc colentes ceci fiant/in perfidiam lapsi. et li/vt/tenet cōsecutiue non causatiue: qz aduentus xpi non fuit causatiuus cecitatis iudeorum: ꝫ hoc secutū est in eius aduentu ex eorū indispositione. Quum aūt dicerēt pharisei. Nūquid nos ceci sumus: rūdit. Si ceci essetis nō haberetis pctm̄. i. si vosipsos intelligeretis eē igharos veritatis/et q̄reretis ipsam: nō haberetis peccatū vestre perfidie. ꝫ qz dicitis videmus. i. existimatis veritatē cognoscere: peccatū vestrū manet. Pluribus quoq̄ aliis cecis xps visum restituit. vt ptz Matthe. xꝭ. ibi: Ceci vident. tunc. s. illuminati ab eo quādo discipuli Joannis venerunt ad eum. Matthei. xv. oz q̄ cecos/claudos/z alios languentes ante eū positos curauit. Et post eiectionem de templo ementiū et vendentiū/accesserunt ad eū cecī/claudi/z sanauit eos: vt scribitur. Matthei. xxi.

§. XIX. De mortuis ab eo suscitatis.

Et prio de filia archisynagogi: quod fuit circa prin cipium sue predicationis. vt refert Mattheus/Marcus/z Lucas. Mattheus quidē breui⁹, alij plenius. In quo etiā miraculo aliud coincidit. s. sanatio mulieris fluxuz sanguinis habentis. Loquente ergo iesu ad turbas/accessit ad eū princeps quidā synagoge: cuius nomē sm Lucā erat Jayrus: rogans iesum vt veniret ad domum suam ad resuscitandum filiam tunc defunctam. Nonduz puella erat defuncta: sed dimiserat eam pater laborantem in extremis: vt dicunt Lucas et Mar. ꝫ Mat. abbreuians dixit iam defunctam: quia hoc citius euenit. Erat autem puella vnica patris: et. xij. annorum. Quum ergo iesus iret cum patre puelle ad domū eius: mulier quedam quam Ambro. dicit fuisse Martha: que fluxum sanguinis passa erat. xij. annis: et in medicos consumpserat oēm substantiam suam pro remediis: nec potuerat curari/sed deterius se habebat: vt dicit Marcus z Lucas intra turbam associantem iesum se iniecit/querens tangere vestimentū christi confidens inde sanari. Quūq̄ tetigisset fimbriā vestimenti eius. i. extremam partem versus pedes: subito curata est. Qō sciens iesus q̄ omnia occulta nouerat: ait sm Lucā et Marcū. Quis me tetigit: Cui petrus quasi admirans ait. Preceptor turbe cōprimunt: z dicis quis me tetigit: q. d. Nō vnus/sed multi hoc faciunt. Et iesus: Tetigit me aliquis. Nā ego noui virtutem ex me exisse. Et circūspiciēs super turbā (vt refert Mar.) accessit mulier illa cum timore reuerentie ante eū: sentiens se sanatam z narrans factum: quā iesus confortauit dicens: Fides tua te saluā fecit. Uade in pace. Jter autē prosequente venit nuntius ad archisynagoguz qui diceret Filia tua modo defuncta est: vt quid vexas magistrum: q. d. Non oportet q̄ veniat ad sanandum: quia iam mortua ē. Non credebat iste tante virtutis esse iesum/vt suscitare posset. Jesus autem confortatus eum: et ad fidez animās ait: Noli timere/crede tantum: z salua erit. Demū intrans in domum vbi iacebat puella mortua z inuenit tibicines: idest personas que canebant carmē lugubre ad incitandū presentes ad fletum. Quibus christus ait: Recedite: nō est mortua puella/sed dormit: qz essi subito erat suscitanda ac si dormiret/et sine aliqua difficultate et dilatione sananda ideo dixit eam dormire. Sed illi existimātes eum loqui de somno/deridebant eum: propter quod non meruerunt videre miraculum. Illis ergo eiectis presentibus solum Petro et Jacobo et Joanne et patre z matre puelle: apprehēdit manū dicens: Puella surge. Et confestim surrexit. Cui iussit dari manducare: vt ostenderet vere resuscitatam: nō phantatistice. Et quum mandasset hoc occultū teneri/exijt fama huius in vniuersam terram illam. Spiritualiter hic notatur ex christi aduentu cōuersio populi gentilis: et iudaici postea/Filia igitur archisynagogi est plebs iudaica: cuius pater fuit Moyses legislator: qui cum aliis patriarchis et prophetis intelligens synagogam infirmā ad mortem: et non sanandam a peccatis/nisi per impositionē manus christi super eam. i. per mysterium incarnationis/vbi facta est vnio vtriusq̄ nature quasi quidam contract⁹: hoc dep̄ecabatur: hoc peroptabat. Ueniēte aūt xpo ad eā curandam exemplo z doctrina: subintrauit mulier sanguinis fluxū patiens/idest gentilitas: cui⁹ fluxus sanguinis erat peccati continua perpetratio. Ab his sanguinibus scilicet peccatorum Dauid curari orabat dicēs: Libera me de sanguinibus deus deus salutis mee. Infirmata autez fuerat/quando puella illa orta. Nam enim quodāmodo fuit synagoga ad lucem virtutum quando data fuit ei lex p moysen Et tunc infirmata gentilitas: quia ex comparatione virtutum qua exercentur per precepta ostenditur infirmitas et miseria vitiorū. Medici quib⁹ ista quesierat curari/fuerūt philosophi et poete: qui suis doctrinis naturalib⁹ vel moralibus non poterant gentilitatem a peccatis sanare: ꝫ deterius se habebat quotidie errores multiplicando. Audiēs autem gentilitas christum z turbā apostolorū predicātem virtutes eius: concepta deuotione fidei credidit: se sanari: si tangeret vestimentū eius vel fimbriam. i. si imitaret cōuersationē eius: et si non in faciendis miraculis: saltem imitando vestigia humilitatis eius/qua in terra conuersatus est. quod et faciens fide/sanata est: z in pace mentis dimissa. Interea moritur puella: quia plebs iudaica ad quam sanandā christus primo missus est/in mortē infidelitatis incidit: sanata gentilitate per conuersionē ad fidē. Ꝑ nuntiatur tamē p pphetas q̄ ipsa saluāda sit: quod erit i fine seculi. Tūc eiectis tibicinib⁹. i. reprobatis falsis doctorib⁹ iudeorū: qui et turbā significant tumultuantē qui nō credunt p christū synagogā saluādā: sed per antichristū: demuz tenet manū eius. i. opera eius viuificādo p cōuersionē ad fidem: z iubet illi dari manducare. i. doctrinā euangelicam et eucharistiam: quam nunc mortui manducare nō possunt. Et nō omnes ex gentilitate conuersi sanātur: nā etsi multi tāgant exteriori cultu christianorū: sola tamē vna et in vnitate ecclesie z charitatis manens cū fide z humilitate: cōuersationē christi imitans sanatur. Unde Beda. Quicūq̄ ab vnitate fidei vel societate petri quomodolibet semetipos segregauerint: tales nec vinculis peccatorum absoluti: nec ianuā regni celestis possunt ingredi. xxiiij. q. j. quicūq̄. Et

Mat. c. ix.

sensus mozalis istiusre suscitationis.

in ca. seq. ait Hieroñ. q̄ tales. s. mali et si offerāt olocausta vt videanē ieunare/dare eleemosynas: pudicitiā polliceri deus ea nō acceptat: quū sc̄z non sunt in charitate christi.

Luc. vij

§. XX. De adolescente filio vi

due a christo resuscitato narrat solus Lucas. Dicit enim. Ibat iesus in ciuitatē Naym: et ibant cum eo discipuli ei⁹/ et turba copiosa. Quum autem appropinquaret porte ciuitatis ecce defunctus efferebātur filius vnicus matris/ et hec vidua erat/ et turba ciuitatis multa cum illa: que sc̄z associabat eam feretrum in quo iacebat filius mortuus sequentem: vt moris erat. Quam videns iesus misericordia motus super eam/ dixit: Noli flere. Firmantibus autem se portitorib⁹ accessit iesus: et tangens loculum inquit: adolescens tibi dico surge. Et resedit qui erat mortuus: et cepit loqui: et dedit illum matri. quo viso omnes magnificabant deum dicentes: quia propheta magnus surrexit in nobis: et quia deus visitauit plebem suā. Resuscitatio ista signat viuificationem peccatoris per gratiā. Et vt dicit Augu. de peniten. dist. s. §. resuscitatus. ℣ resuscitatus in corpore viuit absente suscitatore: non autem sic resuscitatus in aia. Quū enim deus vita anime sit: anima vero vita corporis: sicut corpus viuere nō potest absente anima: ita nec anima nisi deo presente scilz per gratiā viuere pōt. Moritur ergo anima p̄ peccatū: ℣m illud Ezech. xviij. Anima que peccauerit ipsa morietur. Et sicut dicit Aug. de peni. di. ij. sicut tribus Sicut tribus gradib⁹ peruenitur ad peccatum: suggestiōe delectatione/ consensu: ita et ipsius peccati tres sunt differētie in cordetin operet: et consuetudine tanq̄ tres mortes. vna quasi in domo: vt puella: quum in corde cōsentit libidini. i. delectationi peccati: altera quasi iam extra portā. plata: vt adolescēs: quū in factū pcedit assensio. tertia quū vi male cōsuetudinis quasi mole terrena p̄mit animā: tanq̄ i sepulchro iā fetēs vt Lazarus. Que tria gña mortuoz̄ dominū resuscitasse nullus q̄ euāgeliū legit ignorat. Hec ille. Item Gratianus de peni. di. j. §. cecus quoq̄ ait. Tres mortuos christus audiuit: quos aliis ozantibus reddidit vite. Quartū q̄z discipulo nūtiāte audiuit: quū sc̄z quidā dixit. Dñe p̄mitte me sepelire patrē/ et sequar te. Matt. viij. Sed qz defuerūt viui q̄ p eo ozarēt: resuscitari nō meruit. Et signat peccatū per obstinationē a quo nō resuscitat aliquis quū ponat obstaculū gratie. Adolescens igitur iste signat peccātē in operet: hoc est deferri extra portā. Porte enim anime sunt sensus exteriores: p quos cōmittunt̄ pcta operis. vñ Prophetat Moyses intrauit per portas nostras. Portitores extra portā sunt quatuor passiones: de quibus Virgilius in. vj. eneidos. vt refert Aug. in lib. xxj. de ciui. dei. c. xiij. Hinc cupiūt/ metuunt/ gaudent q̄/ dolent q̄. Ista ducūt ad opus malū et p̄cipue adolescentes. Nam vt dicitur Hie. ix.

Adō q̄ habeſ i autē. de mōach. §. ſi p̄o. col. ſ. ti autē. de nup. §. ſi igit. co. iij. et in phe. clemen.

Hie. ix.

Ser. vj. Sensus hominis et cuncta cogitatio prona sunt ad malum ab adolescentia sua. Et. xij. q. j. dicitur. Omnis etas prona est ad malum ab adolescētia sua. Nil incertius vita adolescētiū. Quod etiā patet per parabolā prodigi adolescentis: qui recedens a patre cōsumpsit oēm substantiā suā vi uēdo luxuriose. Lu. xv. Vel quatuor portitores ad sepulturā. i. cōsuetudinē inducētes mali/ sunt pctōrū excusatio vel defensio. Pō. cxl. Nō declines cor meū in verba malitie ad excusandas excusationes in peccatis. Alioqui adulatio: sed oleuz peccatoris nō impinguet caput meū. Pō. eodē. id est mens mea nō fouebit adulatione. Tertiū est prauoz̄ associatio. Pō. Cum peruerso peruerteris. Quartum cozrectiōis euitatio. Ecclesiastici. xxxij. Vir insipiēs vitabit cozrectionem ꝛc. Si debet resurgere ad vitā gr̄e iste passiones in malum vel inductiones debent cessare: et hoc est firmare fert xp̄m verbo inspiratiōis alloq̄: loculū corpis afflictione tāgere: et ecclesiā p eo ozare. Vñ Amb. Fleat p te mater ecclesia: videat te christ⁹ flentē: et dicat/ beati tristes: qz gaudebitis. Amat vt pro vno multi ozēt. Deniq̄ motus lachrymis vidue filiū suscitauit. de pe. di. j. fleat. Et sic resurgit.

§. XXI. De resurrectiōe Laza

Jo. c. xj

ri quod fuit prope tempus passiōis et insignius ceteris miraculis. narrat solus Joannes dicens: Erat quidam languens nomine Lazarus a bethania ꝛc. Iste Lazarus fuit germanus marthe et marie magdalene: que fuerunt de nobili prosapia ex genere iudeoꝝ/ et magnarum diuitiarū. Nam diuiso inter se patrimonio/ marthe in partez suā assignatum fuit castrum bethanie. Marie castrum dictum magdalō: vnde dicta est magdalena. Lazaro edificia multa et magna in hierosolymis. qui vacabat militie. Martha qui gubernationi domus: maria vanitatib⁹ pulcherrima existēs. Hos ad christum deuotos et precipue Mariam discipulam eius factam post pedes domini lotos lachrymis suis christus diligebat: et in bethania in domo marthe frequēter hospitabatur. Erat aūt bethania prope hierosolymā ad quindecim stadia: id est circa duo miliaria. Est aūt stadius octaua pars miliaris ℣m docto. Quum ergo lazarus bethanie fuisset infirmatus: sorores eius miserunt nuntiū ad iesum: q̄ tunc erat in p̄uincia galilee: dicētes per eū: Dñe ecce quē amas infirmatur. Nō ipse accesserunt quia non decet iuuenculas discurrere: et quia germanum nō licuit in infirmitate deserere: sed curam eius agere. Non autem dicunt. veni et sana eum: sed tm̄ insinuant infirmitatez: sanationē dimittentes in voluntate sua: qui meli⁹ nouerat quid ei expediret. sufficit amanti indicare indigentiaz. si eū vere amabit prouidebit. Auditis his iesus dixit nūtio. Infirmitas hec nō est ad mortem: ita scilicet q̄ detineatur ab ea. Naz et si moz̄ secuta est: ita cito fuit suscitatus: vt nō viderē⁹ mortuus. Et hoc fuit pro gloria dei: vt glorificetur filius dei per eam: manifestando in hoc virtutez sue diuinitatis. Ex quo facto nō sibi sed hominib⁹ est vtilitas acq̄sita. Et post verba nuntij mansit ibi duobus diebus: vt ex diuturniori detētione in morte maius et magis appareret miraculū. Interea enim lazarus mortuus est. Post hec dixit iesus discipulis: Eamus in iudeam iterum. Inde eū recesserant ad tempus cedendo malitie et furori iudeoꝝ: qui quesierunt eū lapidare: veritatem eis predicando et vitia reprehendendo. Cui responderunt discipuli: Rabbi id est magister. Nūc querebant iudei te lapidare: et iterum vadis illuc? q.d. Noli ire ne te occidant. Nec velis nos ita orphanos relinquere: et si de te nō cures. Quib⁹ iesus. Nōne duodecim hore sunt diei? q.d. dies variaſ per plures horas: et in qualibet sui parte homo potest mutare propositū suū et voluntatem: vt si vna hora velit vnū: alia hora velit contrarium. Sic et iudei etsi voluerūt me occidere: potuerunt mutare ppositū suū. Preterea dies continet horas duodecim vt eius partes in quas partes tunc diuidebatur dies artificialis. Ego igitur quum sim⁹ dies spūalis/ totus luminosus: et vos. xij. apostoli. vt. xij. hore/ a me lumē habētes: debetis me sequi et voluntatem meā: nō ego vos. Nam qui ambulat in die. i. operaſ ℣m illuminationem meam. non offendit. i. nō peccat: qz illuminatur in agendis a luce gratie a me. Qui ambulat in nocte: in absentia scilicet lucis gratie/ offendit. i. peccat. Naz ℣m Tho. in summa non potest diu stare peccator in mortali: quin labatur in alia peccata. q.d. sequimini me si nō vultis errare. Et si dicatur/ quomodo tñc iudas hora erat illuminata: quū christus appellaret diabolum? Potest responderi q̄ aliquando iudas fuit bonus et in lumine gratie etsi malus postea effectus: vel q̄ loqueretur christus de mathia ei substituendo in apostolatu. Ille autem apostoli existiment leuiter et sine causa vrgenti eum velle ire in iudeā: assignat causam sui accessus/ dicens. Lazarus amicus noster dormit sz vado vt a somno excitem eum: qz amicus noster. Et loquebatur de morte eius. Ideo autem scriptura appellat mortem cozporalem dormitionez. ℣m illō ad Thes. iiij. Nolumus vos ignozare fratres de dormientibus: et patet in libris regum/ ex eo quod sicut dormiens post tempus surgit a somno: sine difficultate/ ita et omnes in fine resurgemus: in quo nulla difficultas deo operāte erit. Et in somnis q̄ bene cozpore et mēte dispositus est habet suauia somnia et surgit fortior et pulchrior/ q̄ aūt male dispositus est habet somnia terribilia afflictiua eū/ et inde surgit fractus et turpis. Ita spūaliter qui moritur bene dispositus: sc̄z i gratia in terra: habet pulchras visiones in patria dei et sanctorum vnde gaudeat: ℣m illud Apoca. xiij. Beati mortui qui in dño moriuntur. Demum resurgit fortior et pulchrior: qz in aia et cozpore glorificatus. Qui aūt male moritur/ cuz mortali sc̄z/ habet exinde terribiles visiones demonū et aliorum malorū vñ summe cruciaſ: et in fine resurget deterior/ qz in aia et cozpore cruciat. Aplī aūt vt rudes intelligentes locutionē eius de somno cozporis/ dixerūt dñe si dormit saluus erit. q.d. somnus in graui infirmitate est bonū sanationis: vñ per hoc nō oportet q̄ vadas. Jesus ergo dixit eis aperte. Lazarus mortu⁹ est: et gaudeo: nō de malo mortis: sed ꝓpter vos. i. vestrā vtilitatē q̄ sequeſ: vt sc̄z qz nō eram ibi presens cozpore qñ mortuus est: et tñ significo vobis qđ occultū est: credatis. i. firmemini magis ac magis in fide mee diuinitatis. Eam⁹ ergo et nos/ et moriamur cū eo. q.d. Nullo modo deseramus eum: sed exponamus nos periculo mortis cum ipso eundo. Quid eū volumus superuiuere eo mortuo? Eunte igit̄ iesu cū discipulis et appropinquāte bethanie: quū hoc nuntiatū fuisset marthe: occurrit ei martha dicens. Dñe si fuisses hic/ frater meus nō fuisset mortuus. Ubi eū est fons vite/ mors appropinquare nō valet. Sed et nunc scio qz quecunq̄ poposceris a deo/ dabit tibi deus. Non credebat eū esse deū: qz deuz non oportet ozare alium sed

Notade bono et malo ſm no.

sed putabat hominem sanctissimū. Dixit ei Jesus. Resurget frater tuus. Cui martha. Scio/scz per fidem: qz resurget in nouissimo die. q. di. Nescio an de illa vltima loquaris an de presenti. Christus autez ait. Ego sum resurrectio ⁊ vita/scz causatiue/Qui credit in me/scz diligēdo/etiam si mortuus fuerit prius in peccatis: viuet gratiam recipiendo ⁊ credendo in me. s. perseuerando in gratia ⁊ dilectione ⁊ nō morietꝫ in eternū. i. non ibit ad mortē eternam: credis hoc. Cui respondit. Utiq; domine: ego credidi ꝛc. Reuersa martha domuz nuntiat sorori/scz marie dicens. Magister adest/⁊ vocat te. Hoc eñ videtur ꝙ sibi mādasset. Tūc subito maria hoc audiens: que prius sedebat in domo lugens/ sociata multis qui venerant de hierosolymis ad consolandas eas de morte fratris: surrexit pergens ad Jesum. Qui autem cū eo erant existimantes ꝙ iret ad sepulchrum Lazari ad lugendum: moti affectu naturali: secuti sunt eam. Sed relicto mortuo/accessit ad fontē vite dñm iesum: qui adhuc erat extra castellū: vbi ei occurrerat martha. Et procidens ad pedes eius/dixit. Dñe si fuisses hic/ frater meus non fuisset mortuus. Jesus autē videns mariā plorantē et alios cum ea infremuit spiritu ⁊ turbauit seipsuz. i. contristatus est: ⁊ ostendit dolorez exterius/dicēs. Ubi posuistis eum? Sciebat vtiq; locum/qui scit totuz. sed querit vt ostendat se nō ingerere ad miracula faciendā: sed ab alijs rogatum: ⁊ ad innuendum ꝙ peccato⁹ signatus per lazarū mortuum deo est ignotus: id est ab eo reprobatus: nam ingratus in operibus suis: qui dixerunt. Domine ⁊ veni ⁊ vide. Et lachrymatus est Jesus: tum compassione sororum lazari: tque destitute fratre: dolebant: humanum est enim flere cum flentibus. Et modicum ploza supza mortuum: defecit enim lux eius (inquit Sapiens) nec reprehenduntur pie lacrime in morte hominum: precipue iustorum: quod et fecerunt mulieres sequentes Jesum ad crucem. Et Ambrosius fleuisse amare legitur audita morte alicuius iusti: tuz quia eū precessisset ad requiem: tum quia difficile est tales reperire pro illis. Sed inuehitur Cyprianus acriter cōtra inordinate lugentes. vel ex desperatione/quasi talis ex toto amittantur. xiij. q. ij. quam preposterum. Sed non min⁹ fleuit christus compassione lazari: qui de loco tuto erat reuocandus ad miserias ⁊ pericula mundi: vt dicitur. xiij. q. ij. qui diuina. Hunc autem fletum quidam interpretati sūt ex dilectione processisse: alij ex simulatione/dicentes. Non poterat hic qui aperuit oculos ceci nati/facere vt nō moreretur? Jesus autem tristitiam ostendens: venit ad monumentum in spelunca factum: vbi lapis ad os eius positus erat/⁊ dixit Jesus. Tollite lapidem. Poterat vtiq; et lapide nō reserato de sepulchro illū educere qui potuit ⁊ resuscitare: sed ad auferendas calumnias iudeorum circa miraculum fecit aperiri sepulchrū. Nam si non fuisset apertum: forte dixissent ꝙ non esset ille verus Lazarus: ⁊ sed corpus phantasticum opere diaboli procuratum: et corpus ppriū Lazari esset in sepulchro. Ut ergo aspicere possent ⁊ prius ibi corpus esse in sepulchro: ⁊ post resuscitationem ibi non remansisse: ideo voluit aperiri. Martha vero tunc ait. Dñe iam fetet: quatriduanus enim est. Quatriduanus pōt dici peccato⁹ mortuus in peccato quia contra quatuoz leges luminosas facit: contra legem scilicet naturalem: contra legem decalogi: contra euangelicam: ⁊ contra legē humanā. Fetet autem per malā famam prauorum operum. Cui christus dixit. Nonne dixi tibi: quia si credideris/videbis gloriam dei: id est resuscitationem fratris: vnde manifestabit gloria dei: id est virtus diuinitatis. Sublato igitur lapide Uid qđ hꝫ i gl. marg. l. ſ. cōſuetudo. §. remouer. ff. ō poſtul. iesus eleuatis oculis ad celū/ait: Pater gratias ago tibi ꝛc. Post hec clamauit voce magna. Lazare veni foras. Multa fecit iesus in huius resuscitatione. Contristatus est/lachrymas fudit gratias egit/clamauit: ostendens ꝙ multa oportet facere ad resurgendū a peccato precipue consuetudinis quum consuetudo (dicit philosoph⁹) sit quasi altera natura. Et confestim exijt Lazarus resuscitatus/ligatus manus ⁊ pedes institis: id est fasciis: ⁊ facies eius sudario cooperta. Et christus ait discipulis. Soluite ⁊ sinite abire. Et sic ex incessu omnes poterāt percipere vere resuscitatū. Ubi nota quod ait Hzego. in registro. Tunc vera est presidētis absolutio/qñ interni sequūtur arbitriū iudicis: quod dū quatriduani mortui resuscitatio illa significat: qz scilicet dñs lazarum prius suscitauit/⁊ viuificauit/dicens. Lazare veni foras. Post viuus egressus de sepulchro/a discipulis est solutus. xj. q. iij. tunc vera. Item Augustinus in lib. de penitētia. Lazarum resuscitatū soluendum obtulit discipulis per hoc ostendens potestatem soluendi concessam esse sacerdotibus. de peni. dis. j. quem penitet. Sic ergo peccato⁹ quicū ꝙ resuscitatur per contritionem: soluitur per confessionē: in absolutione vadat per absolutionem.

§. XXII. Narrantur ⁊ alia miracula saluatoris ab euāgelistis licet minoza predictis videātur. Referēte eñ Luca solū. Quū ingrederet iesus qđā castellū occurrerūt ei decē leprosi: q̄ clamauerunt a longe. Jesu p̄ceptor miserere nostri. Quos vt vidit dixit. Ite ⁊ ostendite vos sacerdotibus. Euntes autez in via mundati sunt. Et quibus vnus solus qui erat samaritanus mundat? reuersus est cum magna voce gratias agens. Dixit autē ei iesus. Nonne decē mundati sunt: ⁊ nouē vbi sunt: nō est inuētus qui rediret ⁊ daret gloriaz deo nisi hic alienigena. Cui ait. Surge/fides tua te saluū fecit. Castrum est mundus: in quod egresso dei filio per incarnationem/decez viri leprosi occurrunt. i. homines infecti peccatis ⁊ errozibus. Decez dicuntur: qz transgressozes decem preceptorū ⁊ cōtradictores veritati fidei. Sicut eñ lepra est infectiua aliozum et corpus leprosi habet aliquā partē infectam: aliā sanam: sita hereſis (vt ait Beda) habet vera immista falsis/⁊ alios inficit: propter qđ sicut ex lege separabant a ceteris: sita heretici separantur ab ecclesia/⁊ a communione fidelium: et mali etiam quum sint notorij: sed quum recognoscunt errorē suum ⁊ peccata: postulantes misericordiam: docet christus modum mundationis vt scilicet ostendant se sacerdotibus reconcilient se ecclesie: ⁊ peccatores ostendant se per p̄fessionē sacerdotibus: vnde Augu. super illud verbum. Ite et ostendite vos sacerdotibus ait. Qui per vos peccastis/per vos erubescatis/confitendo peccata: non per alios vel literas significando. de peni. dis. j. quem peniter. Dū aūt q̄s hoc proponit/iā mūdat quo ad deum a lepra peccati. Sed aliqui recepta remissione vt ingrati sequuntur propria cōmodā: ⁊ Jesum nō requirunt: sed iusti ⁊ electi qui significātur per vnum: quia in vnitate fidei ⁊ dilectionis permanēt ⁊ samaritanū qui interpretat custos/quia. s. custodiūt seipsos ⁊ dei mandata recognoscentes gratiam dei iesum reḡrunt ⁊ magnificant. Et hic laudatur a christo: alij vt ingrati declarantur ⁊ reprobant/qđ innuit dñs ōz: Nouē vbi sunt quasi nescianꝫ: qz nō ptingit ad numerū decalogi per obseruationem eius. Luce. xvij. cap. Idē Lucas scribit de quadam mulie re inclinata seu curuatita vt nō posset sursum aspicere. Dicente et iesu. Mulier dimissa es ab infirmitate tua: subito erecta est imposita sibi manu. Qđ qui archisynagogus indignans argueret ⁊ dicens ꝙ venirent alijs diebus/non in sabbato ad curam habendā: iesus confutauit reprehensionem suam vt ineptā/qui curarenꝫ a periculis in sabbatis animalia eoꝝ bruta: vñ multomagis licite potuit illa mulier sanari in die sabbati a vinculo infirmitatis/quā diabolus tenuerat alligatā. xviij. annis. Ex quo innuitur ꝙ opere diaboli inducta erat illa curuitas. Jsta mulier signat humanam naturam: quam pius terrene sollicitudinis p̄mebat: nec ad superna aspiciebat: quia solis hs que inferius sunt intendebat. xlix. dist. hinc eteñ. §. gibbosus. Uel aiam peccatricez. Sed curata est manu christi. i. gratia tangente mentem ab hmōi curuitate instigatione diaboli p̄curata. Luce. xiij. c. Matthеus ⁊ marcus dicunt/ꝙ sequenti die post diem palmarū iesus a bethania veniens hierosolymā/quum esuriret: accessit ad ficū que erat in via folia tm̄ habentē: si forte fructū ibi inueniret: ⁊ qz nō inuenit: non eñ erat tempus ficuū/maledixit dicēs. Nunq; ex te fructus nascatur. Quo dicto subito aruit. Et mirātibus discipulis dixit iesus. Si habueritis fidem quecūq; orabitis fiēt vobis. In quo ostēditur christū esurire. i. desiderare fructū bonoꝝ operū in nobis ⁊ in p̄plo iudeoꝝ/si forte offenderit liberū arbitriū. Qđ nō erat tēpus fructuū/innuit dei prescientiā infallibilē que tm̄ libertatē nostrā nō tollit. Quū ergo christus non inuenit in nobis nisi folia verboꝝ nō fructus operuz: maledicit demum reprobans: vñ ex toto a gratia arefit: vt amplius fructum ferre nō valeat: ⁊ populum iudeoꝝm in foliis legaliū quiescentē sine fructu fidei reprobauit. Gratianus. xxiij. q. iij. nabuchodonosoz. §. post ca. de tyrijs et sidonijs dicit. Sed in his omnibus vitia nostra mentis humane adscribūtur arbitrio. Quod diuina clemētia in electis misericoꝛditer vertit ad bonum: in dānandis iuste relinq̄t ad malum. Hec ille. Pietas fidei hoc credere debet/non discutere. Luce. xiij. c. De hydropico sanato narrat Luce. ꝙ iesus ingressus die sabbati in domum cuiusdam pharisei ad māducandum: quum quidā hydropicus ante eum fuisset oblat⁹ interrogauit obseruantes eum: si liceret in sabbato curare. Et quum tacerent: apprehensum sanauit/declarādo hoc licere: quum ⁊ ipsi sabbato curarent bruta. Et reprehendit eos vel admouit de ambitione ⁊ superbia vitanda signata in hydropico illo ⁊ etiam auaritia. Matt. ca. xvij. De statere. i. certa monetatputa grosso vel bonoñ. inuēto miraculose in ore piscis a petro. Dicit Matthe. quod quum post transfigura

tionez suam christus venisset capharnaum: accesserunt ad petrum qui didrachmam accipiebant: id est certam pecuniam pro pedagio transitus: et dixerit ei. Magister vester nō soluit didrachmam: Qui respondit: etiam. Ideō ita est. Et quum intrasset domū: prevenit eum ihesus et dixit. Simō quid tibi videtur. reges terre a quibus accipiunt tributū vel censum: a filijs suis/an ab alienis? Et respondente petro ab alienis: ait ihesus. Ergo liberi sunt filij. Ut autez nō scandalizemus eos: vade ad mare et mitte hamum: et eum piscem qui primum ascēderit/tolle: et aperto ore eius inuenies stateram: sumens illum da eis pro me et te. Ubi nota q̄ ait Ambr. xj.q.j. Magnū quidē est et speciale documentum quo christiani viri sublimioribus potestatibus docētur/debere esse subiecti. ne quis cōstitutionem terrem regis putet esse soluendam/scilicet iustam. si enī censum filii? dei soluit: quis tu tantus es/qui putas nō esse soluendum? Ubi dicit glo. q̄ tributum vel census est signum subiectionis: nō tñ plena probatio. extra de priuil. recepimus. Et qz christus nemini erat subiect? quū sine peccato esset. et sumus dimi: non ex debito soluit/sed ad tollendū scandalum: vnde petro dicit. Ut autem nō scandalizemus eos vade ꝛc. vbi Hzeg. xj.q.iij. inter verba. ait: Uocādi sunt etiaz ipsi detractores et scandalizati ex ignorantia sczet tranquille admonendi: eisq̄ satisfieri omnib? modis debet. qz dñs ait: ne scandalizemus eos ꝛc. vt dictum est. Si autem sibi satisfieri ex veritate noluerint: habes consolationem quaz in euāgelio aspicias. s. Mat. xv. Sinite illos: scz scādalizari. Leci sunt ꝛc. Notandum etiam vt dicitur. xxiij. q. viij. tributum. q̄ petrus non est iussus dare totum piscem: vel caput eius quia non ecclesia dari imperatori: nō pontificalis apex qui morte capitis ecclesie presidet subijci regibus potestatis iussus est dare stateram inuentum in ore piscis: quia de exterioribus rebus ecclesie que palam cunctis apparent/tributum reddit ecclesia: quod antiquitus cōstitutum est p pace et quiete: quia nos tueri et defensare debent. Hec ibi: Ubanus papa. Et sic vt dicit ibi glo. Nō in signū subiectiōis ecclesia non sit eis subiecta: sed in subsidium et causam tuitionis: ergo non est dandum eis si non defendant. Et dandum dicit de exterioribus. i. non de rebus ecclesie que sunt dono dedicate: sed de eis que aduenium eis cum tali onere scilicet tributi soluendi. ¶ Non sunt omittenda miracula

Joānis ca. xviij. que fecit tempore passionis. Nam quum venientes turbas ad capiendum eum Jesus interrogaret/ quem quererent. Et ipsis respondentibus Jesum nazarenum. Dixisset ego sum: cecideruntomnes cum ductore suo Juda retro pstrati in terram: et iussu suo surrexerunt: vt ostenderet nō sibi deficere virtutem euadendi: et eos conterendi: et ad innuēdum quod ex sua perfidia parentur in reprobum sensum.

Luc. ca. xxij. ¶ Auriculam quoq̄ abscissam a petro dextram seruo pontificis capiti restituit: vt scribit Lucas. Ubi nota qō ait Hzego. xxiij. q.j. si petrus. Si petrus volens percussit aurē docuit q̄ aurem in spiritu habere non deberent scilicet in dei quam in ministerio non habebant. i. fidem. Sed bonus dominus et ipsi refundit auditum sm prophetica dicta: de monstrans et ipsos si conuertantur posse sanari: qui in passiōe christi vulnerati sunt: eo q̄ omne peccatū i ministerio fidei abluatur. Tollit ergo petrus aurē. Quare petrus: qz ipse est qui claues regni celorum accepit. Ille cōdemnat q̄ et absoluit. et infra. Laueamus ne cui tollatur auricula duz legitur passio christi: si autem ad diuinitatē eius referim? infirmitatem corporee passionis: ex auditur auricula: et excidit a petro qui non est passus christum prophetam existimat: sed dei filium docuit fideli cōfessione signari. Hec ille

Matt. ca. xxvij Sed in morte eius sol obscuratus est: petre scisse: velum templi diuisum: et monumētis apertis in resurrectiōe sua multa corpora surrexerunt ad nuntiandum multis veritatem mysterij. Sol enī intelligentie obscuratur in tāta dedignatione christi: corda dura vt centuriōis et aliorum/scissa sunt ad compunctionem. Uelum cerimonialium ablatum: vt pateant mysteria occulta: et innumeri mortui peccatis/surrexerunt ad vitam spūs. Connectimus miraculum/ q̄ piscatoribus idiotis subito dedit peritiam predicandi: potestatē miracula faciendi. Et (qō est omniū maximū) in vltima cena seipsum dedit in cibum in sacramento. De aqua conuersa in vinum in nuptijs: filio regulis: et socru Petri a febrib? liberatis: Seruo centuriōis: et in lecto oblata: paralyticis/ et languido/in piscina sanatis: ac etiam habente manū aridam: De tempestate maris sedata: et ambulatione eius super aquas: et petri: et panibus cum piscibus bis multiplicatis/ dictum est supra. Nec fuit absq̄ miraculo q̄ volentibus eū de monte precipitare: et alia vice lapidare: eruit ille sus de medio eorum. Et q̄ eiecit de templo bis vendētes et ementes tanta authoritate: vt auderet contrariare null?. Et hoc de particulariter narratis: nā vt dicit Joānis vltimo multa alia signa fecit ihesus/q̄ non sunt scripta. Et Chrisost. dicit q̄ sunt pelagus immensum miracula eius.

¶ De doctrina christi per parabolas. Capitulū. ij.

DE doctrina xpi per parabolas. et primo de parabolis agrorū seminatorū et vinearū. Et dicit Matthe? et marcus q̄ locutus est turbis ihesus multa in parabolis: et sine parabolis nō loquebat eis. Qō vt intelligendum vt in pluribus. Et hoc vt ipleret qō dictū est p pphetā. s. Dauid. Pō. lxxvij. Aperiā in parabolis os meū: eructabo absc̄dita a cōstitutiōe mūdi. Parabola autē ꝺr similitudo: quo verbo vtitur Lucas: et ponit similitudo ei? qō vel fuit/vel saltem fieri potuit: sm illud Philosophi in li. peri her. Exēpla ponim? nō vt ita sint: sed vt assentiant addiscentes. i. intelligāt ma nuductione taliū exemplorū et similitudinum. Et dicit Hiero. q̄ morale est palestinis/in illis scz partib? vbi p̄dicabat ihesus ideō de more eorū/ad oēm sermonē inducere similitudinē: vt qō teneri snia nō pōt: saltē similitudine teneak. Ubi innuitur q̄ turbis predicādo frequētāda sunt exēpla/vt intelligant: et cōfirmanda est moribus patrie materia ad vtilitatem. Et (vt refert Matth.) loquebat ihesus ista in nauicula manēs iuxta litus maris/vbi turbe stabant ad audiēdū. Terrā enī. i. affectū terrenorū dimittere debet/qui predicat et a cōpassiōe hominū segregari: nō turbis immisceri. Exijt (ait ihesus) qui seminat seminare semen suū: et quā parabolā notāt matthe⁹/marcus/et lucas: et satis cōcordāt. Et ponitur terra que seminatur. Sub quadruplici differētia/scz lutosa/petrosa/spinosa/et fructuosa: qō potest accidere i vno agro quo ad diuersas partes eius. Solū autē in illa quarta parte secutus est fruct? perfect?/et cū varietate. s. tricesimi sexagesimi et centesimi sm diuersitatē bonitatis partiū illius terre. Iste ergo qui exijt de domo celesti est principaliter dei filius. qui ait Joannis. xvj. Exiui a patre: et veni in mundū/scz per incarnationē: nō deserēdo cū patre substantie vnionē. Uenit autē ad seminandū verbū veritatis. Ego (ait ipse Joan. xviij. cap.) ad hoc veni in mundū/vt testimonium perhibeā veritati. Et hoc est semē suū: qz ipse veritas est. Et quicunq̄ in veteri vel nouo testamento predicauit vel predicat veritatē: christus est principiū seu principalis sator. vnde ipse ait Luce. x. Qui vos audit me audit. predicator autē est quasi cophinus seu saccus quo vtitur sator in seminando. vnde Augu. Ego quid sum nisi cophinus seminantis? Ipse christus dignatus est in me ponere semē quod spargo vobis. Nolite attendere ad vtilitatē cophini: sed ad nobilitatē seminatoris. Debet autē prelatus ecclesie seruare illud Apli. ij. ad Timo. iiij. Predica verbum: insta opportune et importune. Ubi Hzeg. Dicturus importune/premisit opportune: qz apud auditoris mentē ipse sua vilitate se destruit: si habere importunitas opportunitatem nescit. di stin. xliij. sit rector. in fi. Et Nicola⁹ papa dicit. Disp̄satio celestis seminis nobis cōmissa est. ve si nō sparserimus: ve si tacuerim?. dist. eadē. c. disp̄satio. Quāte autē nobilitatis et vtilitatis sit semē verbi dei. ostendit idē Aug. j.q.j. interrogo. Interrogo vos fratres et sorores: dicite mihi qd. vobis maius videt verbū dei: an corpus christi? Si vere vultis respondere: hoc debetis dicere: nō est min? verbū dei/q̄ corpus christi: et ideo quāta solicitudine cauem? quanta corpus christi ministramus: vt nihil de manib? nostris in terrā cadat de ipsorū tanta solicitudine obseruem? ne verbū xpi qō nobis erogat/dō aliud aut cogitamus aut loq̄mur et de corde puro depereat. Et vt dicit glo. quantū ad effectū nō solum nō minus/sed maius: qz per verbū predicatum conuertunt hoies/nō per eucharistiā. Ager seminatus/est mūdus seu collectio auditorū: que est sub quadruplici differentia. Aliqui enī dediti lasciuie et curiositati: eūtes ad p̄dicationes ad videndū mulieres/vel audiendū aliq̄d curiosum: hi sunt terra lutosa que est secus viā: que calcatur a transeuntibus per semitas agrorū: et pluuie. Sic mens horū calcatur et cogitationibus frequentibus et vanitatibus varijs. Hi ergo audiētes qz mentē habēt ad alia: veniūt volucres celi. i. demones in aere discurrētes: et rapiūt verbū de corde eorū: qz et si audiunt verbū: diabolus operatur/vt nō intelligatur/vel mente teneatur. Secūdi sunt duri et aridi per superbiā et insensibilitatem: signati per terrā petrosaz qui etsi audiūt predicationes/et mēte retineant: et ceperint extra ad opera procedere bona: tñ quia nō habent ad sufficientiā terrā humilitatis et humorē gr̄e/supueniente calore magne tribulatiōis vel tentatiōis/deficiūt a bono ppo sito et virtutū pseuerātia: et arefiūt a gratia: vñ nō referunt fructū salutis eterne: qz nō q̄ inceperit: sz qui perseueraue-

rit vsq̄

Optia ꝺba bti Augus.

Matt. ca. xiij. Marci caꝑ. iiij.

Ager seminat? q̄d significat.

rit vsq; in finē hic salu⁹ erit ait christ⁹. Tertij sunt cupiditi gnati per spinosam. Nam ista temporalia bona et si videan tur delectare: vere tamen vt spine pungunt mentem conti nuis solicitudinibus ⁊ curis vsq; ad sanguinis effusionem idest peccatorum operationē. Propter auaritiam eñ fiunt furta/fraudes/vsure/⁊ alia. Hi igitur audiētes predicatio nes/aliquando compunguntur: ꝓponunt se facere fructus dignos penitentie: inchoādo in ieunijs/eleemosynis/con fessionibus/⁊ hmōi. sed exorte spine cupiditatis ita crescūt/ vt suffocent bonū ꝓpositū: ne restituant male ablata: sed ⁊ alia mala acquirant. Quarti sunt bene dispositi: qui audiē tes/deuote capiētes semē. i. bonū ꝓpositū humiliatiōe/re tinentes ruminatiōe accedente pluuia/compunctione/sup ueniente radio solari/gre illuminatione: vtiq; fructus affe runt. Et q; fructū salutis cōsequantur: hoc apparet/vt per signū/in patientia quā habent in tribulationib⁹ ⁊ tētatio nibus. Sed sm bonitatē dispositionis fructū refert plus ⁊ minus. vnde Matthеus ⁊ marcus addunt qō Lucas tacuit q; aliud trigesimū: aliud sexagesimū: aliud centesimū. Ubi designatur triplex status bonoꝝ. Cōiugalis: qui bonus est seruando que audit/⁊ patientiā habet: huic respondet fru ctus tricesimus: qui numerus positus ad manus ostendit copulam coniugalē: quā in designādo copulenē duo digiti. Et quia componitur ex tribus ⁊ decē: innuit obseruantiaꝝ decē mandatorū in fide trinitatis. Secundus est status vi dualis: qui continet viuādo patienter cū perfectiori obser uantia mādatorū ⁊ fidetmelior est ceteris paribus. vñ red dit fructū sexagesimū: qui est in duplo maior priori. ⁊ impo nendo ipsum ad manus: q; digitus premit alium: designat oppressionē ⁊ afflictionē talis status. Tertius est stat⁹ vir ginalis: qui pfectissimus est. vñ ponit hic numerus sm alle goriā ad manū dexteram/nō sinistram/vt alij inferiores numeri: qz in carne preter carnē viuere. qō est virginū. an gelicū est/nō humanū: ait Hieron. Status aūt angelorum: id est patrie celestis signat p dexterā. Hic ergo fructū vbe riorē reddit meriti ⁊ premij: si tū vt decet teneat. Postq; ait christ⁹ dixit parabolā turbis/clamauit: Qui habet aures audiendi audiat. Clamauit aūt: quia aliqñ predicatori cla mandū est voce sm materiā. Semp aūt clamandū est men te. i. desiderio: nō laudis/⁊ lucri: sed cōuersionis animarū. Et vult dicere. Qui audit aure corporis: audiat ⁊ aure cor dis. s. spiritualiter intelligēdo/⁊ faciēdo. Et vt refert Mat theus: interrogauerunt discipuli. Quare loqueris in para bolis. s. nō exponēs: rediisse saltē nobis parabolā istaꝝ. Et hoc dixerūt duodecim apostoli quū esset singularis. i. sol⁹ cū eis: quibus christus assignās causam dixit: Vobis datū est nosse mysteriū regni dei. i. secreta scripturarū ⁊ ecclesie ceteris autē in parabolis. i. superficialiter tm̄/nō itimo gu stu: ceteris. i. separatis ab vnitate ⁊ virtute vestra: vt videntes: nō videāt: ⁊ audiētes nō intelligant: ne qñ cōuertātur/ ⁊ sanentur peccata eorum: vt dicit Marcus. Li/vt teneatur consecutiue non causatiue. Non enim christus loquebatur in parabolis ad obscurandū mentē eorum: sed ex locutiōe christi hoc sequebat/ex indispositiōe eorū. vt scz audiētes aure nō audirēt opere illud faciēdo: ⁊ videntes. i. intelligen tes superficialiter non viderent spualiter. Et sic implet ꝓ phetia Esaie. vj. quā inducit matthеus dicens: Auditu au dietis ⁊ nō intelligetis: videntes videbitis ⁊ nō videbitis ⁊c. Et apostolis exposuit ꝑdicta parabolā. Vbi nota q; nō oi bus oia ꝑdicanda sunt: sed rudibus grossiora: spiritualib⁹ perfectiora. de hoc. viij. q. j. oportet eum.

§. I. Aliā parabolaꝝ de bono se mine ⁊ zizanijs sol⁹

Matthеus narrat christū post predi catā intulisse/dicēs: Simile est regnū celorū homini patrifa milias: qui seminauit bonum semen in agro suo. Quū aut dormirēt homines venit inimicus/⁊ superseminauit ziza nia in medio tritici. Et quū ortū esset triticum: apparuerūt zizania orta cū eis. Interrogantibus aut seruis dñm suū/ ⁊ dicentib⁹: Dñe nōne bonū semē seminasti in agro tuo? vñ ergo habet zizania. Respōdit dñs. Inimicus hō hoc fecit: illisq; seruis dicētibus. vis imus ⁊ colligim⁹ ea: rñdit. non ne forte euellētes zizania eradicetis cum eis ⁊ triticū: sine te vtrūq; crescere vsq; ad messem: et tunc dicam messoribus. Colligite primum zizania in fascículos ad comburendum: triticum autem congregate in horreum meum. Istam aut exposuit postea discipulis in domo. Quod primo dicit: Si mile est regnum celorum homini patrifamilias ⁊c. sic intel ligitur. Quod fit in ecclesia: que dicitur regnū celorum ⁊ si mile est huic qō narratur in ista similitudine. Hō autē iste est deus pater oīs familie celestis/terrestris/⁊ infernalis p creationē. Ager suus vt ipse christ⁹ exposuit est mūdus: ter inimic⁹ ei⁹ est diabolus: q; ōr hō. qz rōnalis seu intellectua lis/vt hō. Serui patrisfamilias q; habitant secum in domo ecclesie: sancti viri. Tempus messis: finis est mundi. Restat videre de bono semine: ⁊ q; bonum semen potest expōi tri pliciter: ⁊ sic triplex genus zizaniorum per cōtrariū. Est essi semen bonū ex doctrine veritate. Est semen bonum ex vite virtuositate. Est semen bonū ex ecclesie sanctitate. Super primū seminata est zizania falsitatis. Super secundū fata est zizania vitiositatis. Super tertium sparsa ē zizania ma lorū vniuersitatis. Et hec ad Roma. Sed christus videtur exponere scōm vltimam acceptionem. respectu tamen pri me et secūde acceptionis. Deus in agro mūdi posuit bonū semen: bonos hoies: bonos sm naturā ⁊ gratiā quā pmis parentibus infudit: ⁊ similiter in celo empyreo bonos an gelos posuit. Et licet p originale superseminauit diabolus tentatione primorū parentū zizania: tū deus purgās illa p diuersa remedia in ecclesia sua posuit bonos p gratiā infu sam. vt patet in abel ⁊ alijs descēdentibus ab eo sanctis vi ris. Diabolus ꝯo superseminauit zizania. i. hoies malos: sug gerēdo. s. malitiā aliquib⁹: nō cogendo ad malum: qui mali essent inter bonos. sicut Cayn cum descendentibus ab eo. Et sic inter filios Noe bonos Sem ⁊ Japhet: zizania cham inuent⁹ est. In domo abrae cū bono semine isaac inuentus est vt zizania ysmael. In familia isaac vt bonū semen fuit iacob: vt zizania esau. In filijs dauid vt bonū semen Salo mon ⁊ nathan: vt zizania amon ⁊ absalon. Post trāsmigra tionē babylonis: vt bonū semen mathatias cum filijs suis vt zizania menelaus/iason/et alij. In schola christi vt bonū semen ceteri apostoli: vt zizania iudas scarioth. In ecclesia primitiua discipuli apkorū ⁊ sex diaconi: septim⁹ vt zizania fuit Nicolaus. Accidit aūt aliqñ ista mistura ex dormitiōe hominū. i. negligentia prelatorū ⁊ rectorū nō punientiū cri mina. Simul igitur oriunt ⁊ crescunt triticum bonū semē ⁊ zizania: qō dicitur loliū: simul boni cū malis. Seruos au tē patrisfamilias interrogare vñ sunt zizania in agro: quoꝝ bonū semē seminauerit: ⁊ querere ab eo si placet zizania ex tirpari: est bonos viros in ecclesia mirari de tali mistura in ecclesia: quum deus ipse ⁊ bonos oēs/⁊ oīa bona parauerit pro salute omniū/sacramēta/documēta/⁊ hmōi. ac desidera re si deo placeret q; mali exterminarenē: ne nocerēt bonis. Sed nō vult hoc deus: immo permittit vsq; ad messem: idest finem mundi. istam misturam malorum cum bonis: ⁊ hoc/ ne euellat triticū cū zizania. Illā aliq; p aliquo tēpore sunt zizania: qui postea efficiūtur optimū triticum: vt saulus fa ctus postea Paulus vas electiōis. Si ergo tales quū sunt mali/sed postea boni futuri: de mūdo euocarenē/quū sunt zizania eradicarēt cū eis ⁊ triticū scz qō sūt futuri postea. Scōa ratio est: quia talis zizania aliquādo habet potentiā secularē ⁊ sequalem: et si ecclesia vellet extirpare: id est pu nire ⁊ separare per sententias: eradicaretur ⁊ triticum: quia illi malignarenē contra bonos: ⁊ multa mala corpori ⁊ ani me possent procurare. Et hoc notat Augu. xxiij. qō. iiij. non potest esse. et dis. l. vt cōstitueretur. Tertia ratio est: qz ma li suis moribus malis sunt ad exercitiū bonoꝝ vt augeat⁹ i eis patiētia. Unde Greg. vij. q. j. §. penul. Ferrū nostre mē tis ad acumē nō potest pertingere virtutis: nisi quū eraseꝛ rit lima aliene prauitatis. Abel esse nescit: quem cayn mali tia nō exercet. Et sic ablatis zizanijs eradicaret ⁊ triticum: quantū ad eius profectū. Quarta ratio est: qz si vellent bo ni se separare a zizanijs: id est malis/q; scz tolerant ab eccle sia: id est detestationem vitiorum illorum: sequeretur in eis schisma. Et sic in tali separatione euelleretur ⁊ triticū: qz ipsi boni efficerentur mali diuisi ab vnitate ecclesie: vt do cet August. xxiij. q. iij. quid ergo. dicēs super Joann. Quid ergo voluit dñs noster Iesus christus admonere ecclesiam suam fratres charissimi: quādo vnū proditorē inter duode cim habere voluit: nisi vt malos toleremus: ne corp⁹ christi diuidam⁹? Quod ergo vt dicit dñs per ꝓphetā seruis suis. Recedite inde. s. a malis hominibus: exite/⁊ immundum ne tetigeritis: exponit Augustin⁹ nō intelligēdū de separatio ne quoad cōmunionē malorū: quū tolerantur/nec p censu ras eiciuntur: sed vt ipse exponit. xxiij. q. iij. recedite. Im mundū nō tangere est non cōsentire peccatis aliorū cū qui bus cōuersamur. Exite de medio babylonis/est facere qō pertinet ad correptionē illorū: quantū pro vnuscuiusq; gra du atq; persona salua pace fieri pōt. Et recedere potest in telligi quātū ad domesticam conuersationem cū talibus: ⁊ hoc quū quis est infirmus mente: intra illud ꝑs. Cū puer so perueneris. Ad hoc etiā quod ait idē Aug. dicēs. Quan tus arrogātie timor est: quāta humanitatis ⁊ leuitatis ob liuio: ⁊ arrogātie quāta iactatio: vt quis se posse facere cre dat: qō nec apostolis cōcessit dñs: vt zizania videlicet se pu tēt posse a frumēto discernere. xxiij. q. iij. quātus. Et nota per hoc nō tollit quin mali fideles iustis de causis valeāt

excõmunicari: ꝛ sic separari a fidelibus: quia excõmunicatio nõ fit ad eradicationẽ: sz salutis sed cõuersionem. Uñ pulchre inquit Urbanus papa. Notandũ ꝙ quidã dicũt cõtra euangelicã parabolã nos facere vbi de zizanys nõ eradicãdis dñs ꝓcepit: quũ aliquos excõmunicatione dignos excõmunicationi subijcim⁹. Et aiunt hoc etiã / sanctũ Augustinũ cõtradicere eo loco vbi ait: ꝙ nõ est ꝓcidenda zizania: ferendi sunt mali: nõ abijciendi. Quibus hoc primũ respondendũ est. Si hereticꝰ ꝛ mali excommunicãdi nõ sunt quare ipse sanctus pater Augustinus cum legatis sancte romane ecclesie: ꝛ cũ sanctis episcopis suis: Pelagiũ ꝛ Celestinũ nouam heresim in ecclesia introducentes excõmunicauit: ꝛ ab ecclesia dei sepauit. ꝛ similiter donatistas. Idez ipse domin⁹ qui parabolice hic enarrat / sz de zizanijs: aperte alibi excõmunicationẽ fieri iubet. Qui vero corrigit ab ecclesia ꝛ nõ obedit: sit tibi sicut ethnicus ꝛ publican⁹. Uñ apparet liquido aliud esse excõmunicationẽ: aliud eradicationẽ. Qui excõmunicatur: ad hoc excommunicatur vt spiritus eius saluus fiat. Et sic excõmunicatio disciplina est: nõ eradicatio. Hec ille. xxiij. q. iij. notandũ. Non ergo eradicatur: quia ecclesia nõ intendit simpliciter separare ꝺ terra viuentiũ: sed per excõmunicationẽ qñ conuincitur ꝛ nõ emendatur: preciditur aliqualiter / vt emendetur: ꝛ nõ tãtũ noceat alijs: saltẽ malo exẽplo. Usq; ergo ad messem: idest mortẽ vel iudiciũ finale: deus vult pmissiue malos esse mistos cum bonis. Extũ añt dicet messoribus qui colligent triticũ sz bonos: ꝛ zizania malos: ministeriũ eorũ exhibendo in preparando cineres mortuorũ: vt sz separent alterũ ab altero: triticũ a zizanijs. Colligite ait zizania in fasciculos ad comburendũ. Ubi innuitur et ablatio terrenorũ ab eis: quia colligite / sz a terra separãdo: iuxta illud Job. Dimues quũ mortu⁹ fuerit: nihil secũ auferet. Scõo: pditio reproborũ: quia zizania mali dicuntur / ex eo ꝙ sibi inutiles / ꝛ alijs nociui: qui sicut hic collecti sunt ꝛ cõuersati simul i vitijs: ita simul in fasciculos ponentur in tormentis: auarus cũ auaris: luxuriosus cũ luxuriosis / ꝛ hmõi / vt dicit Greg. in mora. Tertio ponit eorũ cruciatio / qz ad comburendum.

Triticũ pgregare quid significet.

¶ Triticum añt congregate in horreũ meũ. Ubi electorũ proprietas designatur: qz triticũ / qõ si cadit in terrã per humiliationẽ: si mortuũ fuerit per vitiorũ extinctionem: si cõtorum fuerit (vt dicit Hiero.) humore ꝛ calore: quibus temperata frumenta in germẽ pullulãt. dist. lvj. nasci. Sic ergo multũ fructus facit. Humor añt est deuotio / calor / dilectio. Scõo innuitur angelorũ cooperositas ibi: congregate / sz vos messores. i. angeli oẽs ad vnũ dirigite. In horreũ meũ / vbi significat eorũ felicitas ꝛ securitas / qz nõ possunt eã amittere. De semine veritatis dicit dñs: Ego te plantaui vineam meam / omne semen verũ / scilicet posui in ea. Nã ꝑ patriarchas legem ꝛ prophetas postea euangelium. vnde Cyprianus. Relicto errore sequamur veritatem: qz apud Esdram veritas inualescit / ꝛ viuit / ꝛ obtinet in secula seculorum. Sermo tuus veritas est Joan. vj. Et circa credẽda ꝛ circa agenda / ꝛ circa appetẽda / vt patet in scripturis. Sz diabolus superseminauit zizania errorum ꝛ falsitatuz. Nec mirum: quia ipse mendax est / ꝛ pater eius: ꝛ in veritate nõ stetit. Joannis. viij. Instigauit Ninũ ꝛ alios reges ad inuehendum falsos deos: vt crederetur eis. Philosophos ꝛ poetas acuit ad scelera mlta vt licita agẽda / hereticos / judeos / ꝛ paganos ad innumeros errores. Et ista zizania est mista cum tritico: quia ꝛm Bedam nulla est adeo falsa doctrina: quin habeat aliquid veritatis insertũ: mõ ꝑmittit deus ex toto agrum ecclesie purgari omni zizania. Ecclesiã dico numero fideles: nõ merito. Omnes hereses ex fidelibus malis instigatione diaboli orte sunt. Et licet multe defecerit: tñ de tẽpore in tẽpus noue oriuntur: qõ ꝛ deus ꝑmittit: vt doctores insistentes cõfutatiõi eorũ / magis acuant: ꝛ exerceãtur in scripturis sacris. Multi etiã errores sunt: nec noti prelatis: ꝛ ideo oportet illos dimittere / ꝛ in fine demum omnis veritas fidei declarabit: ꝛ falsitas reprobabit. ¶ De secundo semine. s. virtuositatis dicitur. Eccle. xj. Mane semina semẽ tuũ / ꝛ vespere nõ cesset manus tua. i. in pueritia ꝛ senectute virtuose operare. Dicit Seneca ꝙ semina i nobis sparsa sunt. s. inclinatiões ad virtutes: sed qz ex actib⁹ frequẽtibus dicit philosoph⁹ in Eth.) generatur habit⁹. s. acq̃sitarũ virtutũ: ideo ex eis ꝓficit ꝛ crescit illud semen. Addẽdo añt virtutes infusas que infunduntur a deo: tunc vt ait Pẽ. potens erit in terra / orabis semẽ eius qui timet deum ꝛ mãdata ardẽter obseruat. Et lz in habitu sint oẽs equaliter in eo sdẽ gradu: tamẽ in exteriori actu earũ magis refulget vnus ꝙ alter in actib⁹ aliarũ virtutũ / ꝓ Thom. in summa. Diabol⁹ añt quũ dormirẽt homines. i. quũ se rorpori ꝛ negligentie: superseminat zizania vitiorũ: vt superbiã / invidiã / iram / ꝛ hmõi. Nec vnq̃ ager nostre mentis / quãto cunq; tritico virtutũ abundet / est sine zizania vitio ꝛ: saltẽ venialiũ. Quod deus permittit: et ex toto eradicari nõ permittit: qz aliquando eradicaretur et triticũ per superbiaz: Ut ergo in humilitate se cõseruẽt: permittit deus ista zizania: que tandẽ in messe. s. in morte mittũtur in ignem. s. purgatorij si cum illis decedũt: triticũ virtutũ remuneratur i celis. ¶ Alia parabolã de semine dictã a iesu / ponit solus Marcus dicens: Sic est regnũ dei: quẽadmodum si iaciat homo sementẽ in terrã / ꝛ dormiat / et exurgat nocte ac die: ꝛ semen germinet et etiã crescat dum nescit ille: vltro enim terra fructificat primũ herbã: deinde spicam / deinde plenũ frumentũ in spica. Et quũ ex se ꝑduxerit fruct⁹: statim mittit falcem: qz adest messis. Hanc similitudinem Greg. super Ezechielẽ pulchre exponit. dicens. de pe. di. ij. dũ sancram. Unaquęq; virtus quasi quibusdã gradib⁹ augetur: ꝛ sic ꝙ incremẽta meritorũ ad summũ perducitur. Alia nãq; sunt virtutis exordia: aliud ꝓuectus: aliud ꝑfectio. Hos grad⁹ domin⁹ sub messis nõe describit / dicens: Sic est regnũ dei Semen homo iactat in terrã: quũ bonã intentionem cordi suo inserit: quũ sz proponit virtuose viuere / deũ sup oĩa amare / qõ quidẽ a deo recepit / ꝛm id Apl̃i. Dat semen serẽnti / sz deus postq̃ semẽ sactũ est dormit: in spe boni operis requiescit. Nocte vero exurgit et die: qz inter aduersa ꝛ pspera ꝓficit. Et semẽ germinat et crescit dum nescit ille: qz quũ adhuc metrisua incrementa nõ valet: semel concepta virt⁹ ad ꝓuectũ ducitur. Et vltro terra fructificat: qz preueniente se gratia / mens hominis spontanea ad fructũ boni operis assurgit. Sed terra primũ ꝓducit herbã: deinde spicã / ꝛ postea plenũ frumẽtũ. Herbã ꝓducere est inchoationis bone teneritudinẽ habere. Ad spicã venit / quum se virtus ad ꝓuectũ boni operis pertrahit. Ad plenũ frumẽtum perducit / qñ tantum virtus proficit / vt robusti ꝛ pfecti operis esse possit. Mittit autem falcem / sz deus / et messem desecat: quũ ad opera perfecta perduxerit ꝛm sz eius prefixionẽ / per emissam sententiã temporalẽ vitam scindit: vt granũ suum ad celestia horrea perducat. Hec ibi / et ponit exempla de petro. ¶ Addunt et aliam parabolã a christo dictã de grano sinapis quod minimũ est in cunctis seminibus / ꝛ satũ / crescit vt fiat maius omnibus oleribus / ita vt in ramis eius requiescant volucres ꝛ sub vmbra eius: ꝛ et huic cõparat regnũ dei. Hec est fides ecclie / humilis / pstãs et feruẽs / q̃ quidẽ minima quoad numerũ fuit recipienti ea i ꝓncipio / qz discipuli christi tñ. Oẽs secte doctrinarum habuerũt quasi plures sequaces in principio earũ / sed hec fata. i. predicata per orbẽ / creuit super omnes sectas: ita vt in ramis eius. i. principibus ꝛ prelatis ꝛ doctoribus q̃ sunt rami per diuersas regiões sparsi / volucres celi angeli / vel contemplatiui / ꝛ alij populi requiescãt in vita exẽplari eorum / ꝛ protegantur ab eis. Nolite timere pusillus grex ait christus discipulis / qñ complacuit patri vestro dare vobis regnum. Sed quantum creuerit audi Hieroñ. dicentem: Et gallia / ꝛ britãnia / ꝛ aphrica / ꝛ persis / ꝛ ories / ꝛ india / vñ christũ adorant / vnam sequuntur regulã veritatis. di. xciij. legimus. ¶ Subdit ꝛ Matthęus aliã parabolã / videlicet ꝙ simile est regnũ celorũ fermento / quod acceptum mulier abscondit in farine satis trib⁹ / donec fermẽtarer totũ. Fermentũ istud est doctrina euãgelica. Uñ quũ christus dixisset discipulis. Attẽdite a fermẽto phariseorũ: intellexerunt postea ꝙ loquebatur de doctrina phariseoꝝ. Mulier ergo id est ecclesia / istud fermentũ doctrine misit in satis tribus id est in hominibus habitantibus in asia / aphrica / ꝛ europa. Et sic totum est fermentatũ / qz de omnib⁹ partibus mũdi multi receperunt doctrinam euangelicam.

Marci. caꝑ. iiij.

Marci. caꝑ. iiij.

Matth. caꝑ. xiij.

§. II. De parabola vinee adquã colendam diuersis horis multi sunt vocati: quam ponit solus Matthe⁹. Pater familias igitur vinee possessor est deus qui quos cõdidit gubernat cõtinue. Ecclesia vinea sua est: ꝛm illud Esa. Uinea domini sabaoth domus israel est. nihil potest virtuose operari nisi in vinea ecclesie. Hinc Lucius papa. A recta fide. scilicet ecclesie ꝛ apostolico tramite: id est operatione secundum doctrinam apostolorũ: propter vllam perturbationem nolite recedere: scientes iuxta saluatoris sententiam: qz beati sunt qui persecutionem patiuntur propter iustitiam id est propter bene operari siue in se siue in alijs. Justitia enim colitur ista vinea / ꝛ persecutionem in colendo patitur a carne / a diabolo / et mundo. Et sequitur in authoritate Lucij pape. Hec est apostolorũ viua traditio: hec vera charitas / que predicanda est / et precipue diligenda / ac fouenda / et ab omnibus fiducialiter tenẽda: hec sancta et apostolica mater omnium ecclesiarũ christi ecclesia: que per dei omnipotentis gratiã a tramite apostolice traditionis nũq̃ errasse probatur: nec hereticis novitatibus

Matth. caꝑ. xx.

uitatibus deprauata succubuit:sed vt in exordio normam fidei christiane percepit ab authoribus suis apostolorum christi principibus/illibata fidetenus manet.xxiij.questione prima a recta. Et dicit ibi glo. q ecclesia hic dicitur collectio bonorum fidelium/que semper erit et non potest deficere:quia christus orauit pro ea. Hinc t Dionysius. papa Unusquisq suis terminis sit contentus:t taliter ecclesiam t plebē suā sibi cōmissum custodiat/vt añ tribunal eterni iudicis de omnibus rationē reddat:et non iudiciū sed gloriā pro actib⁹ suis pcipiat.xiij.q.j.ecclesias. Et hoc est colere t custodire/instruere/corrigere/t exempla prebere. Hec vt ait Grego. quot a principio nunc vsq iustos habuit:tot quasi palmites produxit. Cultores vinee sunt q alios sua doctrina et vite exemplo quasi ferro excoluerunt/ ad fructum bonorum operum producendum:t vel etiam omnes electi se in resecando vitia et virtutes operando in ista vinea coluerunt. Nec est inconueniens q ijdem sint vinea et cultores secundum diuersos respectus. Nam inquantus in se suscipiunt talem culturam per bona opera:intantū sunt vinea. Cultores:quia voluntarie ipsi agunt. Prima igitur hora fuit prima etas mundi:in qua deus exit non localiter/sed efficienter ad conducendum operarios in vineam:idest bene agentes t alios docētes in ecclesia:vt abel seth/enoch/et alios promittens eis dare denarium diurnū sero tamen in sexta etate/non de condigno:quia non sunt condigne possiones huius temporis ad futuram gloriam: ait Apostolus ad Roma.viij.sed de congruo. Congruus est enim laborantem pro deo/fideliter remunerari. Nulla autem est remuneratio homini que eus quietet nisi deus. Hora tertia fuit secunda etas a Noe/protrahendo eam vsq ad Dauid:in qua misit ad mundum erudiendum ipsum Noe/Sem/Abraam/Isaac/Jacob/Joseph:qui docuerunt homines deum verum colere et seipsos. Hora sexta fuit a Dauid vsq ad transmigrationem:in qua fuerunt multi prophete docentes vias domini. Nona fuit a transmigratione babylonis vsq ad christum:in qua fuerunt ad instruendū alios sancti machabei et prophete/Aggeus/Zacharias/et Malachias:seu Esdras. Hora vndecima fuit t est sexta etas in qua sumus. In qua deus inuenies multos in foro ociosos id est gentiles nil boni meritorij facientes eos reprehēdit: sed excusauerunt se:q nemo eos conduxerat:q scilicet nō habuerunt leges vel prophetas qui eos instruerēt ad cultum dei t sui. Quos t in vineā misit/conuertentes se ad fidem ad bene operandum. Sero qui est finis diei:t est finis mundi vel vite humane quo ad vnumquemq vt dicit Grego. Uocantur autē operarij per procuratorem/vt ab eo recipiant mercedem:quia domino deo disponente p christum dicitur procurator:nobis datur merces eterna. Meritō enim sue passionis nobis ianuā regni celestis aperuit. Cui etiam mandat vt incipiatur reddere a nouissimis mercedē. Nam qui decidunt in nouo testamento:significati per eos qui vndecima hora vocati sunt:si nullum obstaculum peccati est in eis fidelibus.subito euolant t recipiunt mercedem glorie:sed in veteri testamento hora.j.ij.t.vij.t.ix.qui decedebant non euolabant:sed ad limbum descendebant.

¶ Uidentes ergo alij priores q hi nouissimi denarium acceperunt:id est visionē glorie t plenā quietationem/quia plus id est diuturnius laborauerant:arbitrati sunt q plus daretur eis:sed nō acceperunt nisi denariū:id est visionē t fruitionē dei:que vnū est oibus sanctis premiū essentiale. In quo tū qui pfectius dilexit in mundo:lympidi⁹ intuetur t delectabilius fruitur:t sic stella differt a stella in claritate:quilibet tamē plenissime quietatur t felicitat. Scōs vero maiores vel minores labores hic p deo toleratos:sic malus vt minus est premium accidentale:t qō t quoddam gaudiū de re creata:iuxta illud Apostoli. Unusquisq propriam mercedē accipiet sm suū laborem.

¶ Quod añt prio res in cultura vinee videntes se nō plus percipere nouissimis murmurarent quasi eis non redderetur dignam merces cum plus alijs laborauerint:locutio est ex hypotesi:id est ex presuppositiōe:etsi rei impossibilis. Impossibile est em ait Grego⁹ vt aliquis in gloria murmuret:t nec vt aliquis murmurator illuc perueniat. Sed presupponendo per impossibile quod patres veteris testamenti murmurarent:t reputantes se minus iusto remunerari ostenditur quod conqueri non potest. Nam sibi datur quod promissum est. Denarius:id est superna gloria que sibi ad omnia sufficit t vltra condignum. Si añt deus vult de suo gratis dare qui modicū laborauerit tantundem mercedis vel etiā plus non sibi facit iniuriā. Quantitas enim mercedis glorie datur sm quantitatem dilectionis hominum:et potest esse q in breuissimo tempore conuersionis alicuius ad maiorem charitatē perueniat. q alius diu in bonis operibus laborando. Sicut enim si quis de suo t sua liberalitate daret vni centum florenos:t alteri equalis conditionis solus decem:vtiq non diceretur facere iniuriam secundo:q nil subtrahit de sibi debito:immo qō illi debebat.s.decem gratis dedit:vnde eum habet diligere t gratias referre:ita et dominus deus cum nemini sit debitor ad dandū gratiā sed ex sua bonitate dat cui dat:nō potest argui de acceptione personarum dando vni t non alteri:t pl⁹ vni q alteri. An non licet inquit qō volo facere t de natura t gratia et gloria conferendis:an oculus tuus.i.mens tua nequam est in murmurando contra me:quia ego bonus sum:dando alicui plusq tibi videatur iustum.q.d. Non habes causam iuste q̄rele. Sic erunt nouissimi primi t primi nouissimi.i.patres noui testamenti qui fuerunt vltimo vocati ad laborā dum in vinea ecclesie:erunt primi ad recipiendum mercedem:q possunt recipere quum decedunt nisi aliud obster. Et primi sc̄s patres veteri testamēti erūt nouissimi:q tardius receperunt mercedē glorie. Uel sic ad confundendam duriciē iudeorū. Nouissimi.i.gentiles qui in nouissima etate fuerunt vocati ad fidem christi:vnde nobis est merces predicatione apostolorū:erūt primi ad conuersiones t mercedem recipiendā. Et primi.i.iudei qui primus fuerant vocati per prophetas t patriarchas:t demū per predicationes christi ad fidē erunt nouissimi ad conuersionē ad fidem in genere loquendo iudeorū:iuxta illud Ps̄. Cōuertentur ad vesperā/t famē patient vt canes ⁊c. Et tūc recipiēt mercedem illi cōuersi ad fidē/qō erit in nouissimo. Uñ aperte sequitur:Multi sunt vocati/sc̄s p predicationē ad fidem:iudei sc̄s t gētiles:pauci vero electi:q pauci et iudeis cōuersi:t ex gentilibus nō oēs cōuersi. Et ex cōuersis ad fidem pauci laborant vt debēt in vinea ecclesie/sc̄s p opera iusticie:t ideo pauci electi ad percipiendā mercedē. Denarius signat premium essentiale supernū. Et hoc rōne materie:q de metallo qō durat. Ratione forme:q rotūda seu circularis:q est oim capacissima:t illud oia bona comprehendit. Rōne figure q ibi videt.i.operatoris. Et visio est tota merces q̄ clarior est:t ideo subtili⁹ videt oculus melius dispositus. Et rōne cōtinentie:q continet in valore decem monetas:datus obseruāti decē p̄cepta. Multi sunt vocati. Cyprianus. Qualē te inuenit dñs quū vocat/sc̄s p mortē:talē te iudicat. de pe.dist.j.nunquid. Multi sunt vocati pauci vero electi:q vt ait Greg. de pe.di.iij. Multi bene incipiūt qui in malo vitā finiūt. Nō añt bene incipit q in charitate nō operat. Dicit ibi Gratia.t Aug. in lib. de correctione et gratia:ait: Propter huius humilitatis secretū credēdū est quosdā de filijs perditionis nō accepto dono perseuerādi vsq in finē in fide:que p dilectionē operat/incipere viuere t postea cadere. de pe.dis.iij.idē. An adhuc iste nolens corrigi.s.a vitijs poterit dicere. Quid ergo feci q non accepi sc̄s donū perseuerādi:quē cōstat accepisse.s.fidē viuam et sua culpa pdidisse qō acceperat:q ex bona vita in malam sua volūtate relapsus est. Electi ergo dici possunt pseuerātes:t hi pauci. Uocati nō soli mali:sed t boni nō perseuerātes. Uñ Greg. de cōditione electo⁹ ait sup Ezech. Non reuertebant quū incederent illa sc̄s astalia q videbat in visione/significantia iustos:q electi quicq ait Greg. sic ad bona tendūt:vt ad mala perpetrāda nō redeant. Qui enim perseuerauerit vsq in finē/hic saluus erit. de pe.dist.iij. pennata.

¶ Potest t moraliter exponi vinea ista de qualibet aīa:cuius vites sunt potētie:fructus opera. Additio ī eā diuersis horis ad colendū:est vocatio dei ad virtuose agendum:prima hora in pueritia:tertia in adolescētia:sexta in iuuentute:nona in virilitate:vndecima in senectute:sero est finis vite:tributio mercedis p laboze est premiū. Sed aliquā do cōtingit q hi qui tardius conuersi sunt:citius moriunt t tunc si perfecte p illo paruo tēpore laborauerunt:citius premiantur q qui in pueritia vocati:t aliquando etiā copiosius:si melius coluerunt. Nec iuniores cōuersi possunt conqueri:q totū est ex liberalitate domini.

§. III. Aliam parabolā de vinea a christo predicatam referunt Marcus Matheus et Lucas:ex qua arguit duritiam t ingratitudinem iudeorum:t notat reprobationem eorum. Et hanc dixit prope tempus passionis. Homo quidam plantauit vineam:et sepe circundedit eam:et fodit in ea torcular:quod marcus dicit lacus:t turrim edificauit in medio eius. Locansq eam agricolis/peregre pfectus est ⁊c. Homo iste deus signatur/qui plantauit vineam id est plebē iudaicā/qñ eā eduxit de egypto:t in populum suum peculiarem assumptis de cunctis nationibus elegit:iuxta illud Ps̄. Uineam de egypto transtulisti:eiecisti gentes scilicet de terra promissionis:t plantasti eam. Sepes qua circundedit fuit custodia angelorum que

Mat.c. xxi. Lu.xx.c. mar.xij

Qō deo nemini sit debitor

populum illum defensabat. Tercular quod premit (erat timor legis quo a malis cauebant ne penas legis incurrerēt Turris erat templum dñi valde nobile: et ex orationibus et sacrificijsque ibi fiebant tutabantur contra aduersarios. Locauit autem eam agricolis: quando ordinauit populus illum regi et gubernari per sacerdotes et doctores legis: ita scilicet vt fructum bonorum operum quem colendo populus ferret dño ipsi procurarent: non sibi reseruarent: peregre profectus est: non vtiq; plebem illam deserendo: sed in libertate arbitrij tam sacerdotes q; populum dimittendo. Misit autem seruos suos dñs vinee ad cultorem. Matheus dicit in plurali seruos. Marcus et Lucas in singulari seruum. Nec in hoc videtur esse contrarietas: qz quantū ad significatum vnus fuit/vnitate finis: qz vnum intendebant prophete scz fructificationē vinee. i. populi illius domino: plures autē fuerunt personaliter. Misit ergo Esaiā Hieremiam/Ezechielē deus ad erudiendum populum illū et reprehendendum doctores et rectores illius populi: vt populus ille produceret fructus bonorum operum ad dei honorem. Sed alium occiderunt serra ferrea: vt Esaias: et alius lapidauerunt: vt Hieremiam: et alius occiderūt: vt Ezechielē. Et iterum misit alios seruos plures quibus similia fecerunt: nō recipientes nec audientes eos. Unde Stephanus ad eos Act. vij. Dura inquit ceruice et incircuncisi cordibus et auribus vos semper spiritui sancto restitistis. Quez enim iustorum nō persecuti sunt patres vestri? Demum auidus fructificationis vinee sue. i. illius populi: dicit per affectū. Mittam filium meum dilectū. s. per incarnationē/vt eos doceat scz viam salutis et dño fructificare. Et nota q; lucas nō dicit solū vt Mattheus: verebunt filium meū. sed addit etiā forsitan. q. d. Erit in libertate eorū eū audire et reuereri vel nō. Non ergo dicit forsitan/quasi nesciret q̄d acturi essent: et q; nō cōuerterent ad verba eius: sed vt ostendat q; ex prescientia ipsius dei circa ea que debebat populus ille ageret nō cogebant ad illa. Unde Augu. xxiij. q̄. iiij. nabuchodonosor. ait. Predestinationē dei. i. prescientiā siue ad bonū siue ad malū in hoibus operari ineptissime dicit: vt ad vtrumq; hoies q̄dā necessitas videat impellere. quuz in bonis voluntas sit intelligenda nō sine gratia: in malis autem voluntas sit intelligēda sine gratia: scilz causa operis nostri boni vel mali. ¶ Habens ergo vnū filiū charissimū ait Marcus nil charius vel pciosius eo misit ad eū: qz incarnari disposuit. Qui incarnatus et cōuersatus cū eis/predicans et miracula faciens/populū admonebat ad fructificandum dño: reprehendens cultores vinee: id est scribas et phariseos qui querebant populū illum per vineā signatā sibi fructificare in decimis et oblationibus: nō curantes q; deo populus ille fructificaret per bona opera. Videnteseergo eum cultores vinee. i. opera eius: cognouerunt eū: scilz esse filiū dei seu messiam in lege pmissuz. nō q; vere cognouerint/sed talia opera eius viderunt q; ex illis poterāt cognoscere ꝫm pphetias eis datas illū esse messiam pmissuz et filium dei: sed malicia eorū excecauit eos. vt dicit Sapi. ij. Unde ignorantia nō excusauit vel excusat eos a peccato infidelitatis: vt dicit. s. q. iiij. §. vlti. Dixerunt ergo ad seinuicem cultores vinee. Uenite occidamus eum/et habebim? vineam istam que est hereditas eius: quia isto occiso q̄ sua doctrina populū auertit ad fructificandū nobis: remanebit vinea in suis consuetis decimis et oblationibus et ritibus et sacrificijs. Et eiscientes eū extra vineā occiderūt: qz dominus iesus extra portā hierusalē vbi erat vinea ista. s. populus passus est. Cōcludens ergo parabolā ait: Quū venerit dominus vinee quid faciet agricolis illis: quū tractabit eos de tāta crudelitate et ingratitudine? Ad quā interrogationem responderūt turbe simplices id quod ratio docet fiendū in tali casu: videlicet malos male perdet: et vineā suam locabit alijs agricolis. Aiunt ei vt dicit Mattheus. sed scribe et pharisei maliciose intelligentes q; cōtra eos loqbatur/subdiderūt qō ait Lucas/scz dicentes. Absit scz q; debeat eos male perdere vt dixerant turbe: sed christus ostendit verū turbas illas dixisse. Unde et hoc confirmans christus ait: Malos male perdet. ꝛc. Ut ait Marcus. malos iudeos obstinatos male perdet temporaliter in destructione hierosolyme per Titum et Uespasianuz: qz ad infernum pper suam incredulitatē omnes descendunt. Vineaz id est ecclesiam quevlim fuit in illo populo pper cultum veri dei: declinantibus omnibus alijs ad idololatriā: locauit alijs. s. regendā et colendā cōmisit. s. prelatis qui cōuersi fuerūt ex gētilitate/q̄ fecerūt p monita vera et sancta exempla plebes sibi cōmissas dño fructificare: ipse tamē sup populum iudaicum et gentilē/ad quem erat vinea transferenda in cultura quo ad cōuersos ad fidē: ex vtroq; pplo ostendit per pphetā Dauid in ps. Unde dixit iesus. Nūquid legistis in scripturis? Lapidem quem reprobauerunt edificantes ꝛc. Ubi quū Dauid fuerit ante constructionē templi facti per salomonē filiū eius: videt pphetasse: et de figura et figurato. Dicit enim magister hysto. scho. q; dum edificaretur templū salomonis: ad manus venit edificantiū quidaz notabilis lapis: quē quū pluries quesissent inter ceteros i parietibus ponere/nō valuerunt qz nō coaptabatur alijs aliquādo maior: aliquādo minor repertus q; expediebat. Demum in summitate tēpli locauerunt in angulo templi: vbi et ex quo cōfigebant duo parietes. et ita bene ibi aptatum est q; oēs mirarent vt a dño factū. Lapis iste est christus vt ait Apostol?. Edificantes templū salomonis sunt idem qui et cultores vinee: id est gubernatores spūales populi iudaici. Lapides erāt hoies quos erudiebant ad legez dei seruandā. Uenit aūt ad manus eorū: inter eos scz conuersatus lapis christus: quē volebāt cū alijs edificare: id ē reputare purum hoiem et subijci cerimonijs legis quas ipse alios docebat: sed nō apte poterat qz faciebat ea q̄ erant supra vires hoīm: id est mores hominum. Unde principes sacerdotū qui edificatores erant/reprobauerūt illū lapidē et vt reprobū tractauerunt. Sed deus exaltauit eū: et dedit illi nomen q̄ est super omne nomen: constituendo in summitate tēpli ecclesie/vt caput eius: in quo connectūtur in vnum duo parietes. s. populus iudaicus et gentilis/quo ad cōuersos in vnitate fidei et dilectionis. Et qui ceciderit super lapidem istum/cōfringetur/super quē ceciderit/conteret eum. Et loquitur per metaphorā de varietate casus iudeorum offendentiū ad lapidē istum christū: que est in hoc qz quidā cadunt super lapidē: et super quosdam cadit lapis iste. Sed accidit in vase terreo: q; si cadat super lapidē frāgitur: sed qz in partes grossas partitur: ferro redintegrari pōt. Sed si super vas terreum cadat lapis magnus: totaliter cōquassatur et ꝯminuitur: ita vt sit irreparabilis. Cadit ergo super lapidē christū/qui eū offendit grauiter. Talis et si frangatur ab integritate bone vite: tamen vsq; ad finem vite pōt emendari: et sic ferro penitentie redintegrari. Sed si expectet vt lapis cadat super eū: id est iudicij mortis immittat: tunc cōminuitur ita q; irreparabilis sit: quasi velet christus dicere. Et si offenditis in me nō credendo: cauete ne permaneatis in perfidia vsq; ad finem. Et dicunt oēs euangeliste q; cognoscentes principes sacerdotum q; hec parabola erat cōtra eos: querebant eum capere vt occiderent: sed omiserunt id facere/quia timuerunt populū affectum habentem deuotum ad eum: ne eum de manibus eorum auferret. ¶ Moraliter vinea est anima: vites potētie fructus opera. Plantauit eam: creauit. Sepem ponit circa eam angeli custodiam. Tercular: remorsuz conscientie/qui premit. Turris: ratio qua potest discernere amicos ab inimicis: bona a malis. Locat colonis: quum animam corpori infundit vt colat. Peregre proficiscitur et dimittendo in libertate arbitrij. Appropinquat tempus fructificandi: quū in medio pueritie existit: et habere incipit scintillam rōnis. Tunc deus mittit seruos suos siue homies ad bona exhortātes: siue angelos siue inspirationes ad bonum incitātes vt fructus deo referat bonorū operum. Sed aliqui contēnunt talia et quasi occidunt: dum ipsa non sequunt. mittit deus et alias inspirationes vel exhortatiōes vel tribulationes: que oīa similiter contēnit. Demū et ipse accedit per gratiam inducendo ad veram confessionem: sed talis aliqñ ita efficitur ingratus et malus/vt occidat et ipsum xp̄m et se sua gratia priuando. De quibus apostol? ad Hebr. Rursus crucifigentes filiū dei in semetipsis et ostentui habētes. Quuz ergo venerit dñs ad hos in morte: male malos perdet ꝛc.

§. IIII. Aliaz parabolam solus

Mattheus narrat a christo pronuntiatam immediate post predictam: scilicet de vinea: quam quū quis haberet dixit filio suo maiori/vt iret ad colendū eam: qui respondit se facturum. et nihil egit. Alteri filio suo quū iussisset idem: recusauit se iturum: et tū postea accessit. Et interrogāte iesu: quis potius volūtatē patris fecit: respōderūt. Secundus: exquo fuit ad colendū: et si primo cōtradixit. Uinea ista est ecclesia: ad quam colendam misit deus duos filios: scilicet populū iudaicū et gentilem. Hoc autem mandauit vtriq; p legē naturalē/quā vterq; habebat. Sed maior. i. iudaicus pmisit deo se iturū: qñ lege ei data q̄ in moralibus erat explicatio quedam legis naturalis: dixerūt moysi. Oia que cunq; precepit nobis dñs/faciemus: et ei obedientes erim?: et tamen nō coluerunt vineā istam/scilicet obseruādo precepta legis. Alter populus gētilis: testo q; per legē naturalē insitam dñs mandauerit ei vineam colere: tamen quia nō obligauerūt seu receperūt illā legē decalogi: quasi recusauerūt ire: sed pdicatione apostolop instructi/intrarunt vineam

neā ecclesie: cū agna diligētia colētes: hi ergo obediūt deo patri. Posset moraliter exponi de ecclesiasticis personis/ clericis/ ꝛ religiosis: q̄ vocant ad colendū in ecclesia: ꝛ multa promittunt facere: vt cāstitatem: paupertatē ꝛ hmōi: et tñ ex negligētia nō faciūt. Alij vt minoris status. i. laici ista nō ꝓmittunt facere: ꝛ aliq̄n faciūt. Et ideo hi obedientes: nō primi. Hinc Hiero. viij. q. f. vereor. Uereor quō regina austri veniēs a finib⁹ terre audire sapiētiā salomonis/ iudicatura est hoīes tpis suis: ꝛ niniuite etiā ꝛc. Ita plurimi i pplis eos iudicent ea q̄ congruūt officio suo nō exercentes. ideo Hiero. Non solū epi/ presbyteri/ diacones debent magnopere ꝓuidere: vt cunctū pplm cui presunt conuersatione ꝛ sermone precellāt: sed etiā inferiores gradus: quia valde ecclesiā dei destruit laicos meliores esse ꝙ clericos. viij. q. f. c. qualis. Aliā parabolā narrat Lucas solus de vinea in qua arborē fici dñs plātauit. Et quā in capite trium annorū nō faceret fructū: dixit dñs cultori vinee. Ecce tres anni sunt inq̄bus venio querens fructū in siculnea hac et nō inuenio. Succide ergo eā: ꝛ vt quid etiā terrā occupat: Cui cultor respōdit. Dñe dimitte illā ꝛ hoc anno quousq̄ fodiam ꝛ mittā stercora circa eā: ꝛ etsi fructū non fecerit in futurum succides eam. Uinea ista est ecclesia in qua tanq̄ arbores variē/ plantate sunt diuerse nationes. Ex inter ceteras vt suauior plebs iudaica/ que quum expectata sit ad fructū plene cōuersiōis tribus annis scz tēpore legis mosaice: tēpore prophetarū: tēpore gratie: adhuc nō produxit vere fidei fructus. Propter q̄ quasi ostēdit dñs deus velle succidere eā: quā exterminauit pplm illū per Titū et Uespasianum. Sed tñ cultores vinee prelati et doctores considerantes: et isto tertio anno scz tpe gratie ꝛ si in fine eius ſm ꝓphetias esse fructificaturā dicunt dño: ꝛ optādo vt ad huc expectetur ad fructū fodiendo ꝛ stercora apponendo.

§. V. De tribus parabolis in q̄

bus assimilat regnū celoꝝ thesauro: margarite et sagene: quas a christo platas refert solus Matthеus. Dicit ergo. Simile est regnū celorum thesauro abscondito in agro ꝛc. Matt. ca. xiij. Thesaurus iste est diuine sapiētie cognitio: scz ipsius summi boni cū gustu gratie. De quo ōr Sap. vij. Infinitus thesaurus est hoīb⁹. s. sapiētia ꝛc. Iste habeb absc̄ditus in agro humiliationis: qua q̄s se humiliat: captiuādo intellectū suū in obsequiū christi ad ea q̄ sunt fidei: ꝛ sibi nil attribuit boni: vt pbi q̄ dicētes labia nr̄a a nobis sunt: ꝙ stulta facti sunt: se subiicit ad parendū voluntati dei et mādatis ei⁹. Hic inuenitur iste thesaur⁹: quē q̄ inuenit oīa vēdit ꝓ emendo agro ipso. i. oīa postponit/ ꝛ substātiā/ et honorē/ et sciētiam/ et vitā: vt illam consequat humilitatē et sapientiam. Et sic obtinet illud. ¶ Iterū simile est regnū celoꝝ homini querenti bonas margaritas ꝛc. Margarite iste sunt bona q̄ pulchra et preciosa putant: et que naturaliter appetūtur ꝛ querūtur: vt diuitie: honores: potētie: scientie: delectationes carnis: vita mortalis ꝛ hmōi. Dum aūt quis ista querit appetendo: si inuenit vnā quā intelligit cūctis preciosiorem: q̄ virtutē ꝛ valorē oīm aliarū cōtinet: ꝛ hec est vera beatitudo superna patrie: oīa tribuit vt istā assequat: oībus illis alijs bonis se priuat: vt illud obtineat: q̄ affectum illius oībus predictis ꝓponit: ꝛ quodlibet illorū a se subtrahit/ q̄n ad illud assequendū impedit. ¶ Itē. Simile est regnū celoꝝ sagine misse in mari ꝛc. Quod narratur in hac similitudine. Simile est q̄ m ecclesia que dicitur regnum celorū. Sagena ista est predicatio ecclesie q̄ authoritatibus sanctoꝝ intexitur colligatis ad inuicem ꝓpter consonantiā. Piscatores sunt prelati ꝛ doctores q̄ iaciunt rete predicationū in mare mundane cōseruationis: in quo tanq̄ pisces sunt hoīes: iuxta illud Abachuc. i. Facies hominis sicut pisces maris. Capiunt his retib⁹ nō oēs pisces sed multi. qui scz suscipiunt fidē. Et ex his aliqui sunt boni/ pisces: aliqui mali in vna sagena doctrine ecclie. Demū in fine educta sagena in finali iudicio separabūtur ministerio angelorū boni et fideles a malis: bonis assumptis in requiem: et malis foras eiectis. Ex q̄ subdit christus. Ois scriba doctus in regno celorū vt paterfamilias profert de thesauro noua et vetera ad gubernandū familiā: ita ꝛ prelatus ꝛ doctor iactatoꝝ sagene/ de thesauro sapiētie sue ad capiendos multos pisces/ inducēdos scz ad fidem: et si aliq̄ mali futuri sint: debet proferre in doctrina predicationis noua: scilicet que sunt de nouo testamento exēpla et sentētias: ꝛ vetera etiam que de veteri testamēto. Uel vetera. i. que pertinent ad vitam veterē. i. peccata predicare: vt euitent noua. i. ptinētia ad nouitatē vite. i. virtutes docere vt amentur. Uel vetera gentiliū aliq̄n: ꝛ noua maxime doctorū ecclie allegare. Uel de thesauro sue prudētie ꝓfert noua ꝛ vetera id est actus ꝛ verba: quibus satisfaciat/ et bonis ꝛ malis quantū in eo est: nō separās eos abinuicem in presenti: quousq̄ sagena sit plena. i. numerus' fideliū ꝑscitorū ꝛ predestinatoꝝ ab eo prefixus: q̄ sibi soli notus est. Interea vt ait Augustinus: Nesciētes q̄s pertineat ad predestinatorum numerū/ quis nō pertineat: sic affici debem⁹ erga oēs charitatis affectu: vt velimus omnes saluos fieri. xxiij. q. iij. corripiant. Non ergo prelati ꝛ predicatores vel alij fideles debent se separare a malis qui tolerant. q̄ hoc vltimo fiendū in fine mundi/ quādo sagena plena erit. Unde Augustinus. Maius malū in separatione bonorum cōmittimus/ ꝙ in cōiunctione malorū fugimus. Tali deus nō imputat peccata sua: quia nō fecit. Nō aliena: q̄ nō approbauit: nō negligentiā: quia nō tacuit nō superbiā: q̄ in vnitate ꝓmansit. Idem in ꝑs. Quis dabit mihi pennas sicut columbe. Nō dicit: sicut coruo. Columba et si a molestijs querit auolare: nō tamē dilectionē amittit: ſz semper gemit. Sic bon⁹ vult se separare corpore: nō amore: ab his quibus ꝓdesse nō potest: sed si aliquādo ligatur non visco cupiditatis: sed cura ꝛ officio: vt deserere nō possit: tunc dicat cū Apostolo. Cupio dissolui: ꝛ esse cū christo. Sed necesse est manere in carne ꝓpter vos: ꝛ sic est meritū ex desiderio. Ecce elongaui fugiēs inquit ꝑs. Quod exponit Augustinus. Non loco: ne rumpatur charitas bonorum: et ne perdat exercitiū malorū quos deus admiscet vt iudā discipulis. Hec oīa Aug. q. vij. q. f. §. quum autem. ante ca. vlti.

§. VI. De parabolis quas chr̄i

stus dixit/ in quibus ostendit magna benignitas ꝛ clementia dei in suscipiendo pctōres cōuersos ad penitentiā. Ponit aūt Lucas tres successiue ad hmōi. f. de quibus nona/ ginta nouē relictis in deserto ad querendā errantem. et de gaudio mulieris reperiētis decē drachmas. ꝛ de prodigo reuertente ad patrē festiue recepto. Dicit ergo euangelista. Erant appropinquantes ad iesum publicani ꝛ peccatores vt audirent illū. Sicut docente ꝑs. cxviij. Longe est a peccatoribus salus: q̄ vtiq̄ est ex iesu: ꝛ saluator interpretat: non quidem spatio loci: qui vbiq̄ est ſm deitatem iesus ſz dissimilitudine virtutis. ꝛ tāto longior quanto peccator est peior. Ita ꝛ ſm ꝑs. cxliiij. Prope est dñs omnibus inuocātibus eū: omnibus inuocantibus eū in veritate. Et Johel propheta ca. ij. Quicūq̄ inuocauerit nomen dñi: saluꝰ erit. Quod non est intelligendum de inuocatione exteriori seu vocali sola: sed vt dicit Aug. Qui vocauerit ad se sibi seruiēdo non contradicendo. de pen. distin. iij. adhuc. Cor relatiua enim sunt dominus ꝛ seruus. Iste appropinquat ad iesum cupiens scz salutē: ꝛ se disponēs ad audiendum ꝛ obediendū. Et murmurabant scribe ꝛ pharisei. Scribe, doctores legis erant. Pharisei autē quedā secta iudeorū: qui austeris vite ꝛ religiosiorib⁹ ceteris erant: vt nunc sunt religiosi. Murmuratio aūt est quedā querela cū impatiētia: ꝓcipue cōtra maiores: ꝛ ideo peccatū. Dicit em̄ dist. xc. alien⁹. Alienus sit a fratrū vnitate q̄ murmurauerit. Unde ꝛ ista murmuratio figurata fuit in murmuratione quaꝝ fecit maria sor aaron cōtra moysen ꝓpter vxorem quā duxerat ethiopissam. Maria em̄ vt dicit Gratianus: signat synagogam vel alios qui murmurāt contra christū: eo ꝙ ecclesiaꝝ de gētibus vitijs denigratā prius duxit in vxorē. vel eo q̄ christus ꝛ alij prelati ꝛ doctores assumunt ad familiaritatē pctōres. vt ex eis producant filios bonoꝝ operuꝝ. Et q̄ iniuste murmurant: ideo a deo percutiuntur lepra perfidie vel alterius peccati. ij. q. vij. §. ante ca. paulus. Murmurationem eorum exprimit dicens. Quia hic homo peccatores recipit: ꝛ māducat cum illis. q. d. Ex hoc ostenditur esse magnus peccator. Nam vt dicit Sapiens Eccles. xiij. Oē animal diligit sibi simile: ꝛ inclinatur ad illud. f. conuersandū cum eo. Sed iste Jesus ostendit magnam dilectionem ad maximos et manifestos peccatores: q̄ recipit eos: ꝛ loquit cum eis familiariter: comedit cum eis: quare ipse est peccator vt ipsi: q̄ si iustus esset: horreret eos: ꝛ vitaret. Ex male ꝛ false arguebant. Non enim christus eos diligebat ꝛ familiaritatem ostendebat in quantum peccatores. i. propter peccata eorum/ sed q̄ se disponebant ad emendam ꝛ opera virtutum: ꝛ propterea vt audirent doctrinaꝝ salutis/ ad eū accedebant. Ideo christus recipiebat eos sicut medicus infirmum frequentat: nō q̄ delectet eum infirmitas: ꝛ sed vt eam expellat. Unde Augu. in lib. de pe. ait. Ex hoc cōstat ei. f. deo: multū displicere peccata: qui semper presto est ea destruere. Si ea amaret: nō semper destrueret sed conseruaret: ꝛ vt sua munera foueret. Semper autem destruit peccata que inuenit: ne soluatur q̄ creauit: ne corrumpatur q̄ amauit. de pe. di. iij. adhuc perfidi. Q̄ etiā isti murmurarent/ nō ꝓcedebat hoc ex zelo iustitie vere: q̄ eis displiceret pctm̄: sed zelo inuidie ꝛ superbie. Inuidie q̄ inuide-

Matt. ca. xiij. Matt. xiij. c.

Scribe erāt doctores legis. vñ Hiero. i. homiliaſu per euā ecceego mitto ad vos prophetas: ſcribas ait. Alios ſcribas in lege doctiſſimos.

bant fame christi crescenti nō solū quo ad iustos: sed quoad pctōres deuote eū sequētes ⁊ audiētes: quā querebant diminuere ex tali oblocutione. Ex superbia quoq; q; qui ipsi essent superbi: existimātes se iustos: nō dignabantur cōuersari cū pctōribus: tanq; nō essent digni peccatores ipsi eoꝝ loquela. Et sic christū volebant arguere vt dissimilis eis videretur. Unde Greg. in homil. Vera iustitia cōpassionē habet: falsa dedignationē: cuius ⁊ iusti recte soleāt pctōribus indignari: sed aliud est quod agitur typo superbie: aliō qō zelo disciplīne. Indignantur em̄: sed nō dedignātes sunt p̄secutionē mouēt: sed amant. Et contra qui de falsa iustitia superbire solent: ceteros quosq; despiciūt nulla infirmātib⁹ miserīcordia cōdescendūt. ⁊ quo se peccatores esse non credunt: eo deteriores fiunt. dist. xlv. vera. Ad idē Hier. super Hiere. Recedite inquiūt tales scz pollutī: recedite: abiteno lite nos tāgere: nolite nobis cōicare. Talis loquela nō illuminat cecū: nō sanat egrotū: non curat infirmum: sz magis occidit atq; in desperationē mittit. Boni rectores ⁊ infirmi tate alioꝝ infirmitatē pēsantes magis p̄ humilitatē ⁊ manſuetudinē studeāt pctōres ab errōris laqueo eruere: q; per austeritatē in foueā p̄ditionis natātes ꝓpellere. dis. ca. recedite. Sed dīs post ostēdit quāto affectu diligētia ⁊ gaudio debet pctōr recipi ad pniam: ⁊ ad hoc operari: dicens parabolā hāc. Quis est ex vobis: qui si centum habet oues ⁊ perdiderit vnā ⁊c. hō iste deus est. Deus ⁊ hō cōditor mūdi pascens oues suas in celis p̄fruitionē: in terris per internam cōsolationē. Centū oues sunt angeli ⁊ hoies innocentes creati ab eo. Nonagintanonē sunt nouē ordines angelorū: vt nonagenarius designet perfectionē eorū: q; resultat ex nouē decies multiplicatis. Denariꝰ aūt q; est primus limes numerorū: signat perfectionē. Nouenarius ꝯo notat nūerū ordinū. Centesima aūt ouis est natura humana. Hec errauit: iuxta illud ꝑs. cxviij. Errauī: sicut ouis que periit. q̄ scz transgressi sunt parētes primi dei mādatū: in quib⁹ quū oēs hoies essent ſm̄ virtutē seminalē oēs in adam peccauērūt ⁊ perierūt. Errantē igit̄ hanc ouem scz generationem humanam/reḡres pastor celestis: quasi nonagintanouē dimisit in deserto/q̄ deus hō factus est: nō in deserto. i. celo qō desertū dicit: q; ab angelo malo ⁊ hoie derelictū: sz in mūdo: nō quidē angelos deserēs ſm̄ deitatē: ⁊ sed ab eis differēs in assumpta humanitate. Quesiuit multum: laborans in docēdo: sanādo infirmos. discurrendo: multa patiē do: sacramēta instituēdo p̄ oue ista. Tandē inuentā in humeros posuit: q̄ pcā nostra ipse pertulit in corpore suo. i. penā pctōꝝ/sup lignū crucis. Ut pctis mortui iustitie viuamus inq̄t Petrus in canonica. Eāq; reduxit ad desertum celi cum ceteris: q̄ ascendit in celū: in nostra natura ⁊ alijs aperuit: ⁊ cū amicis/sanctis aīabus: ⁊ vicinis/sanctis angelis magnū gaudiū ⁊ festū egit de natura humana reparata. Et concludit de quolibet pctōre cōuerso ad pniam. Ita dico vobis: gaudiū est in celis super vno pctōre penitentiam agente: q̄ super nonagintanouē iustis: q̄ nō indigent pnia. Qō intelligit̄ dupliciter. Uno mō vt intelligaī de ficte iustis q̄ se reputāt iustos/⁊ nō egere pnia: sed nō sunt iusti. Et clarum est qō 8. xj. q. iij. iniustū. Melior est in malefactis humilis cōfessio. q̄ in bonis superba gloriatio. Alio modo pōt intelligī de vere iustis: sed imperfectis: ⁊ de pctōre conuerso: ⁊ per feruorē ad magnā p̄fectionē ascendēti. Ceteris enim paribus maius gaudiū esse debet de iusto in innocentia pmanēte/q̄ de pctōre penitēte. Matheus addit. Nō est voluntas patris mei vt pereat vnus de pusillis istis. Qō intelligit̄ de electis. Uel si dicaī de oib⁹: intelligendus est de voluntate antecedēte: nō cōsequente: de qua supra in p̄ia parte. tit. de lege eterna. Et hoc exēplo ostendit pctōribus reuerti volentibus ad pniam/cōpassione ⁊ clementia vtendum. Unde 8. xxvj. q. vij. penitētē. Penitentē ex corde ita oportet suscipi/sicut dominꝰ ostēdit quū dicit: q̄ conuocauit amicos: ⁊ vicinos dicēs. Cōgratulamini mihi: q; inueni ouē quā pdiderā. Ad idē Amb. in lib. de paradiso ait. Pastor ille euangelicus lassam ouē vexisse legit: nō abiecisse. Et salomon ait. Noli esse nimis iustus. Debet enim iustitiā tēperare moderatio. Nā quēadmodū tibi curandus p̄ beatur/quē fastidio habes q̄ cōtēptui/nō cōpassioni medico suo putet se futurum? Idem in persona christi. Libenter ignoscoꝝ: pōpte indulgeoꝝ: miam malo q̄ sacrificiū. q; p sacrificiū iustus cōmendat: p miam redimit pctōr. Non veni vocare iustos sed pctōres ad pniam. In lege sacrificium: in euāgelio mia est. lex p moysen data est: p me gr̄a. hec ille. ō pe. dist. ſ. serpēs. ⁊. c. seq. ¶ Addit christꝰ ad idē aliā parabolam quā solus lucas refert dicens. Que mulier habet decē drachmas: si p̄diderit vnā: nonne accēdit lucer. ⁊c. Mulier hec/vt exponit Gre. est diuina sapiētia/q̄ habuit decē drachmas. i. decē differētias creaturarū: sua imagine insignitas. Nouē/fuerūt nouē ordines angelorū. Decima/perdita natura humana pctō primoꝝ parentū quasi ignota. i. visione sui priuata. Sed ad inueniendā a diuina sapiētia lucerna est accēsa/q̄ verbū caro factū est deo operāte. In xp̄i enim p̄sona lucerna q̄ antiquit⁹ ⁊ nō etiā p̄ pauperib⁹ fit de terra: est christi caro de nr̄a carne terrea assumpta: vt ellychnīū albū cum oleo fuit aīa purissima plena oleo gratie. Ut ignis fuit diuinitas. Deus em̄ noster ignis cōsumens est: vt 8. Deut. iij. Accēsa igit̄ lucerna i carnato dei filio: reuertit domū cōuersationis humane: mutādo mores per doctrinam suā ⁊ exēpla/q̄siunt diligēter/illa operans donec inueniret ⁊ a deo videret p̄ approbationē ⁊ gratie infusionem. Qua inuēta vicinas ⁊ amicas cōuocat ad cōgaudēdū/scilicet creaturas angelicas ⁊ sctās aīas: eis manifestādo p̄ affectū ⁊ gaudium de hoc eis tribuendo ⁊ cōcludit. Ita dico vobis gaudium est coram angelis dei sup vno pctōre pniam agente. Hier. Quia diuinitatis natura est clemēs ⁊ pia: magisq; ad indulgentiā q̄ ad vindictā p̄na: q; non vult mortē pctōris/sed vt cōuertat ⁊ viuat. si q̄s post lapsum pctōrum ad verā penitentiā cōuersus fuerit: cito a misericordie iudice veniā impetrabit. de pe. di. ſ. q;. Idē. Possibile est vt quō ecclia: q̄ prī⁹ habuit malā rugā ⁊ immunditiā postea restituta est: rita ⁊ pctōr currat ad medicū: q; nō h̄t opus sani medico: sz male habētes/vt curent̄ vulnera ipsoꝝ: ⁊ fiant de ecclesia q̄ est corp⁹ xp̄i. di. ea. c. eccl'ia christi. Idem. Ne forsitan pctī immemores tardius reuertantur: adhuc inquit: sedere vos faciā in tabernaculis sicut in dieb⁹ festiuitatis: vt qō facit baptisma hoc faciat ⁊ penitentia: ⁊ habitent in tabernaculis saluatoris in ecclesia. de peni. di. ſ. ne forsitan.

§. VII. Parabolā de p̄digo ſu-

scepto letissime a patre: solus narrat lucas: q̄ pulcherrima est Homo quidā inquit habuit duos filios: ⁊ dixit adolescentior: pr̄ oa mihi partē substātie q̄ me ꝓtingit ⁊c. Duplici ter datur expositio. Prima quā breuissime tangam: est de duob⁹ populis. ſ. iudaico vt maiore/p̄pter dignitatē: ⁊ gentili vt minori: sub vno patre deo cōi per creationē et gubernationē. quorū minor. i. gētilis a patre discedēs p̄ idololatriā: incidit in multa scelera: et inopiā veritatis. Nec doctrine philosophorū: ⁊ poetaꝝ filiquis figurate: vt. xxxvj. dist. c. legimus.). §. hinc etiā. poterāt ventrē mētis saturare: q; vane ppl'o iudeorū cū patre deo remanente per notitiam ⁊ cultū veri dei. Demum populus gētilis in se reuersus ⁊ miseriā suā agnoscēs ex doctrina ei ꝓpinata euangelij: reuersus ad patrē celestē p̄ cōuersionē ad fidem: cū magno gaudio ⁊ ornamentis receptus est ad gratiā. Qō maior filiꝰ id est iudaicus percipiens/indignatus nō vult intrare domuꝫ pr̄ie. ſ. ecclesiā: cuius pr̄ celestis p̄ scripturas ad hoc exhoꝝterat: sed extra in perfidia p̄seuerat. adhuc. Moraliter significat duos status: sc̄z superboꝝ: ⁊ pctōꝝ p̄ conuersoꝝum. Utriusq; tū status pater ⁊ gubernatoꝝ est de⁹. Et q; prona est oīs etas ad malū ab adolescētia sua: in principio quum habeāt vsus rōnis: ⁊ concupiscentia carnis ad delectabilia incitat: appetit q̄s in ea etate libertatez: vt excutiat a iugo subiectionis parentū ⁊ magistroꝝ/quib⁹ p̄ius subijcit. et hoc est adolescentem petere patrē vt det sibi portionē substantie. Substātia q̄ppe patris celestis est: quicq̄d habem⁹ naturaliū/spūaliū/⁊ tēporaliū bonoꝝ. Quid em̄ habes qō non accepisti ait apostol⁹. ſ. ad Cor. iij. Petit ergo. i. affectat ⁊ desiderat in tali etate vti libertate arbitrij circa dctā bona: existimans hoc sibi ad bonū suum cedere. Pater autem celestis diuidit substantiā: q; libertatē arbitrij tribuit ⁊ bene ⁊ male vtentibus circa bona concessa. Hie. lib. cōtra Jouī. Liberi arbitrij nos cōdidit deus: nec ad virtutes nec ad vitia necessitate trahimur: alioq̄n vbi necessitas ibi nec corona. de peni. di. ij. ſi em̄ inquit. §. ceterū confido. Sed cōmuniter in adolescētia incipiunt hoies male vti libertate arbitrij: q; stultoꝝ infinit⁹ est numerus. Eccl's. ſ. Et recedētes a p̄fe celesti p̄ amissionē gr̄e: pergūt in regionē longin quā/intrātes starū iniquoꝝ dissimilē dei bonitati. Et pōt ex euangelij textu notari incursio talis pctōris in septē capitalia. Nā in eo q̄ adolescēs petit portionē substātie a patre: notat superbia p̄sumptiōis: quasi de⁹ sibi obligēt: q; p̄sumēs p̄ se bene se regere. In eo q̄ abijt in regionē longinquā a p̄fe: notat̄ inuidia. Nihil em̄ tā longinquū a deo q̄ inuidia: quum sit ipsa bonitas ⁊ charitas cui contrariat̄ inuidia. In eo q̄ dissipauit substantiā suā viuendo luxurioſe/notat̄ aperte luxuria: q̄ p̄ ceteris et apertius dominat̄ in adolescentibus. Et si in oī iudicio mortifero dissipet̄ substantia spūalis virtutū: tū in luxuria non solū gratia/sed ⁊ substantia temporalis ⁊ fama: substantia naturalis marie dissipat̄ in eo qō 8. Ipse facta fame in regione illa/cepit egere: notatur auaritia. Nā vt dicit Hier. infidelis. i. auar⁹ qō ſm̄

Lu. xv. cap.

Expositio parabole de filio p̄digo.

qō ſm apl'm ad Col. iij. eſt idolorū ſernitus: etiā obolo indiget: ſibi eſſe videt oībus egere. Et nota q in regione illa lōginqua a pfe. i. ſtatu pcti fames magna inſurgit: qz quuz non inueniatur nec in luxurijs ne in alijs vitijs quies mentis: remanet veri ſummiq; boni mentibus hoīm incerta cupiditas: vt dicit Boe. ⁊ hec eſt fames ſpūalis. Jn eo qō dr q abijt ⁊ adheſit vni ciuiū regionis illi⁹: ſignat ira. Ciues eſſi hui⁹ regionis longinque ſunt demones in malitia obſtinatit vnus eorū dr abadon qō interpretat exterminator tētans de ira: huic adherent ei ſiles effectus: ſtatuz eſſi dicit Ebryꝰ. ſimilē demoniacorū furioſa agit: ⁊ ire ⁊ inſamie nihil eſt mediū. ait idē. Jn eo qō dr: qz miſit eū in villam vt paſceret porcos: innuit accidia. Jn villa eſſi cōiter ciues ⁊ nobiles vt iſte erat ſtant otioſi. q ⁊ paſceret porcos qz accidioſus ⁊ otioſus paſcit ⁊ nutrit cogitationes immundas ⁊ laſciuas figuratas p porcos. Jn eo tandē qō dicit: qz cupiebat implere ventrem de ſiliquis ⁊c. inſinuat gula: q etiā in viliſſimis cibis nimis ardenter vel vltra menſurā offendit Deinde inſinuat modus cōuerſionis ei⁹ ad penitentiaz ſcz contritio: confeſſio ⁊ ſatiſfactio: principium autē ſalutis ē ſui cognitio inquit Beꝛ. qō fit p interiorē cōſiderationez. Uñ dicit euangeliſta. in ſe autē reuerſus. Extra ſe manet q̄ ſtodum pctis inuoluit/ratione nō vtens. Sed reuertimini ad cor o preuaricatores/ait dōs per pphetā. Eſa. xlvj. Et qz quatuor modis auertit q̄s a deo ⁊ magis ac magis elongat extra ſe manēs. Et primus vt ait Hiero. eſt cogitaſſe q̄ mala ſunt. Scōs cogitationib⁹ acquieuiſſe peruerſis. Certus qō mente decreueris opere implere. Quartus nō agere pniam: ſed ſibi ſuo complacere delicto. Hec Hieron⁹. de peni. di. j. ſuper tribus. Et in primo gradu poſſet etiā notari mortale. ſ. ex delectatione moroſa ſine cōſenſu ad opus: ideo quater deus animam multās ad pniam ait. Lanc. vj. Reuertere reuerterre ſunamitis/reuetere reuertere vt intueamur te. Sunamitis interpretat ſm Hiero. miſera/vel captiua/vel mortifera: ⁊ totū cōgruit aīe peccatrici. Reuerteri ergo ereundo de quatuor illis gradibus. Reuertere in te/cōſideras ⁊ ſtatū bonoꝝ ⁊ ſtatū pctōrum. Uñ dicit in ſe reuerſus. Quanti mercenarij in domo pris mei abundant panibus. Jn domo pris/q̄ eſt eccl'ia/mercenarij ſunt q̄ deo ſeruiſit: etſi principaliter ppter dilectionē patris: tñ ſperāt nec dubitāt cōſequi ⁊ maxime a pfe. Hi abundāt nunc vltra mercedē ſperatā: panib⁹ conſolationis ſpūalis in ipſis operib⁹ ſuis q̄ excedunt oēs humanas ꝓſolationes: ⁊ que narrari poſſent omittunt. Ego autē hic fame pereo. ſ. in hoc ſtatu pcti. Que eſſi ibi refectio: quuz ⁊ pbs dicit. Oīs malus implet plenitudinem: ⁊ nunc hinc nūc inde ſuis paſſionibus ad diuerſa ⁊ ꝺria diſtrahit. Et Aug. Juſſiſti dñe /⁊ ſic factū eſt: vt oīs inordinat⁹ animus ipſe ſibi pena ſit. Hic q̄ fame deficit priuat⁹ ſpūalibus: ⁊ in alia vita ſupernalibus bonis Et quāta mala ſuſtineat ⁊ incurrat p pctm: non hic eſt dicendū. Surgam igit: ab actu peccādi deſiſtendo ⁊ ibo ad patrē meū: ad deū me dirigendo per timorē ⁊ ſpem ⁊ per ſingulos paſſus recordationis pctōꝝ me cōterendo. Dicaz ei. Pater peccaui in celū ⁊ corā te. Jn confeſſiōe. ſ. ſacerdoti pandēdo: et pctā manifeſta: que dicunt eſſe coram celo: ⁊ pctā occulta q̄ dicunt coꝝ deo: qz ſolus nouit. Et totū hoc cū humilitate: vt dicat hoc ſentiens. Jā nō ſum dignus vocari fili⁹ tuus /⁊ pponat ſatiſfacere ad mandatū dei ⁊ confeſſoris dicēs cū affectu. Fac me ſicut vnū ex mercenarijs tuis. i. ſicut illis mādas qō vis eos facere/ita ⁊ mihi iniunge ⁊ paratus ſum. Et ſicut illos refici ſpūalibus cibis: ita ⁊ me cōforta: lz indignū. Si igit pctōr vere cōuertit ſicut mēte cōcipit/ita ⁊ ope exequit. Surgit ergo a ꝓpoſito peccādi recedēs. Dicit eſſi Calliſt⁹ papa. Mūdatur hō a pctō ⁊ gra dei reſurgit a lapſu. diſt. l. pōderet. Uenit verſus domū pris. i. eccl'iam /dolēdo de cōmiſſis q̄ recogitat Ambr. Nihil ē qō tā ſummi doloris ſit: q̄ ſit vnuſq̄ſq; ſub captiuitate pcti poſit⁹ recordet vñ lapſ⁹ ſit atq; vñ ceciderit: et q̄ ad iſta terrena ⁊ corporea ab illa ſpecioſa: pulchra diuie cōditōis it ētiōe defluxerit. de pe. di. j. ſunt q̄ arbitrāt. Quuz aūt adhuc lōge eſſet: qz etſi attrit⁹ nōdū tñ contrit⁹. Uidit eū pater ipi⁹ oculo pietatis: q̄ oculo dōs reſpiciēs, petrū poſt q̄ negauit: fecit eū amare ſuū flere pctm. Conuertimini in quit dōs Zach. ſ. j. ad me diſponēdo vos ⁊ habilitādo ad gra⁹: ⁊ ego cōuertar ād vos eā cōferēdo. Et vt ait Hiero. Moderatio dei ⁊ pietas ſolū noſtrū redituz querit ac nos cupit lōga ſua bonitate ſaluare: di. xciij. diaconi. in. fi. Et Leo papa. Miſericordie dei mēſurā ponere nō poſſumus nec tēpore definire: apud quē nullas patitur moza conuerſio. Uñ ſequit. Miſericordia motus ſup eū occurit ei. pō. Miſericordia ei⁹ preuenit me /gratiā primā q̄ preueniēs dicitur: ſine aliquo merito ꝓcedēte infundēdo. Hiero. Ut paruū magn⁹ aſpicias: vt diues paſtor mozbidā nō contēnas ouez: chriſtus de cruce latronē in paradiſuz tulit/⁊ ne quis aliqñ ferat putaret cōuerſionē: homicidij penā fecit martyriū. Chriſtus inquā pdigū reuertentē letus amplexatur. xcix. pecudib⁹ derelictis vna ouicula q̄ remāſerat humeris pij paſtoris aduehit. Ubi vero peccator intelligens vulnus ſuū: medico ſe curandū tradit: illi non eſt virga neceſſaria/ſed ſpūs lenitatis. de pe. diſt. j. importuna. Et cecidit ſup collū ei⁹ amplexās eū: vbi innuit coniunctio p dilectionē. Amor eſſi ſm Dionyſ. habet vim vnitiuā. Uñ apl's dicit. ſ. Cor. vj. Qui adheret deo ſcz p charitatē: vnus ſpūs eſt cū eo. Oſculat⁹ eſt eū. ſ. recōcilians eū ſibi: q̄ prius erat inimicus. Apl's ad Rom. v. Quū inimici eſſemus. ſ. dei/per pctā: recōciliati ſumus p mortē filij eius/ex qua habet virtutē pnia/⁊ alia ſacramenta. Oſculū eſſi ſignū eſt reconciliationis ⁊ pacis. Et remiſſa offenſa ei reſtituit merita acq̄ſita/viuificans opa bona mortificata. Uñ Augu. de pe. diſtin. iij. piū eſt. Piū eſt credere ⁊ nra fides hoc expoſtulat: vt quū gra chriſti deſtruxerit mala prioza in hoīe: etiam remuneret bona. Et quū deſtruxerit qō ſuū nō inuenit: diligit ⁊ amat bonū qō in peccāte plātauit. Dixit autem filius voce. ſ. confitendo. Hinc Ambr. in ſermone quadrageſime. Ecce nūc tēpus acceptabile adeſt/in quo cōfeſſio a morte aīam liberat. Cōfeſſio aperit in paradiſuz. Cōfeſſio ſpē ſaluandi tribuit. Uñ ſcriptura ait. Dic tu iniq̄tates tuas vt iuſtificeris. hec ille. de pe. di. j. ecce nūc. Pater peccaui in celū ⁊ corā te. Pater ſacerdos dr. Bze. di. xcvj. q̄s dubitet. Quis dubitet ſacerdotes chriſti regū ⁊ principū omniumq; fidelium patres ⁊ magiſtros cenſeri Hinc ergo cōfitens dicat oīa peccata ⁊ in deū cōmiſſa. ⁊ hoc eſt in celū peccare: ⁊ cōmiſſa cōtra hoīes/⁊ hoc eſt coram te. Uel in celum: id eſt occulta/nota in celo: id eſt deo: ⁊ manifeſta coram te: id eſt hoibus. Multiplex eſſi miſericordia dei (ait Leo papa) ita lapſibus humanis ſubuenit: vt nō ſolū per miſericordiaz baptiſmi: ſed ⁊ per penitētie medicinā ſpes vite reparet eternē: vt q̄ baptiſmi dona violaſſent: ꝓpria ſe iudicio cōdēnantes ſcz ſacerdoti cōfitendo: ad remiſſionē criminum peruenirent. de pe. di. j. c. multiplex. Jam nō ſum dignus vocari filius tuus. Non peto vt filius delicioſe tractarit: ſed penitētijs affligi. Aug. Ponat ſe/ſcz penitēs in arbitrio iudicis in iudicio ſacerdotis: nil ſui reſeruans ſibi: vt oīa faciat eo iubente p recuperanda aīe vita: q̄ faceret p euitanda corporis morte. Et hoc cū gaudio: qz vitā recuperat infinitaz. hec ille. de pe. di. v. c. cōſideret. poſt medi. Idem Aug. in ſermone de penitentijs. Nō ſufficit mores in melius commutare: ⁊ a preteritis malis recedere/niſi etiā ſatiſſiat deo de his q̄ facta ſunt: p penitentie dolorē: p humilitatis gentiū id eſt humilē cōfeſſionē: per cōtriti cordis ſacrificiū cooperantibus eleemoſynis ⁊ ieiunijs. de peni. di. j. non ſufficit. Qō intellige quū adeſt facultas/quantū ad confeſſionē et ſatiſfactionē. Et. xxvj. q. vij. c. affectū. dicit. Affectū illum in ſe recipiat penitēs: quē gerebat ille qui dicebat. Jnquitatem odio habui/⁊ abominatus ſum. Et ea que dicit apoſtolus ad eos qui ſm deū cōtriſtati ſunt. Quantā inq̄t operat⁹ eſt in vobis ſolicitudinē: ſed excuſationē/ſed indignationē ſed emulationē/ſed vindictā in oībus exhibuiſtis vos cautos eſſe negotio: ſed ⁊ in ipſis in q̄bus deliquit agens multa cōtraria: ſicut zacheus: fecit hec ibi. Dixit autē pater ad ſeruos/ſiue angelos q̄ cooperant ad reducendū peccatores ad deū/⁊ bona eis pcurandū: ſiue predicatores qui in ſermonibus debēt dare fiduciā venie cōuerſis ad pniam: dicente dño per Ezechie. c. xviij. Nunquid voluntatis mee eſt mors impij ⁊ nō potius vt conuertatur a vijs ſuis ⁊ viuat. Et item ibidē. Si auerterit ſe impius ab impietate ſua: omniuz iniquitatū eius nō recordabor. Siue miniſtros ſacramentorū/qui oībus penitētibus debent eſſe parati ad ipſa miniſtrāda precipue in morte/vnde dicit. xxvj. q. vj. ſi pbyter. Si preſbyter negauerit penitētiā morientib⁹. ſcz facientibus q̄ debēt/reus erit aīarum: qz dōs dicit Ezech. xviij. Quacūq; die cōuerſus fuerit peccator ad penitentiaz: vita viuet: ⁊ non morietur. Uera enim cōfeſſio in vltimo tēpore eſſe pōt. qz dōs nō ſolū tēporis ſed ⁊ cordis eſt inſpector: ſicut latro vnius momēti penitentia meruit eſſe in paradiſo/in hora vltime confeſſionis. hec ibi. Cito pferte ſtolam primam id eſt declarate ⁊ miniſterio veſtro ad hoc operamini vt puritas perdita per ſcelera reparet: vera eſſi penitentia ait Aug. ad puritatē baptiſmi conat adducere confitentem. de pe. di. iij. ſunt plures: Jo. Chriſ. in lib. de reparatione lapſi ad hmōi ſic deuotiſſime loquitur. Talis mihi crede/talis eſt erga hoies dei pietas/nunq̄ reſpuit hoīs penitentiā/ſi ei ſincere ⁊ ſimpliciter offerat: etiā ſi ad ſummuz quis peruenerit malorū: tñ ſi inde reuerti velit ad virtutis viā ſuſcipit: libenter amplectit: facit oīa: quatinus ad priorem reuocet ſtatū. Quodq; adhuc eſt preſtantius ⁊ eminē-

Sunamitis, q̄d interpretatur.

tius: etiã si nõ potuerit ꝗs implere oẽm satisfaciẽdi ordinẽ quãtulamcũq; tamẽ ⁊ quãliber breui tẽpore gestam non respuit pniam: hec ille, de peni. dist. iij. talis. Exẽpla ponit de achab ⁊ manasse ⁊ de vitis patrũ. Cito proferte stolam primam ⁊ induite illã. Ut esi dicit Amb. xxvij. q. j. c. quũ renũtiatur. Quũ renuntiaꝝ impꝛobitati: statim ascisciturꝝ virtꝰ. Egressus esi malitie/virtutis operaꝝ ingressum. stola aũt ista prima. i. precipua ⁊ principalis virtus põt intelligi/charitas ꝗ est vestis nuptialis: prima enim virtus est ꝗ restituitur p penitentiã/que operit multitudinẽ ⁊ turpitudinẽ peccatoꝝ. Hac spoliati primi parentes per peccatũ nudos se cognouerunt: qui prius ea induti erant. Induite autem dicit. i. docete cõuersum peccatorẽ ipsam charitatẽ ostẽdere ⁊ exteriori cõuersatione. Date annulũ in manu eius. Annulus est fides qua deo desponsamur. Unde Oseas ꝓpheta c. ij. Desponsabo te mihi in fide. Date in digito/nõ in bursa. i. instruite eum vt eã operibus ostẽdat. Unde Aug. contra donatistas. In corpore vnice columbe ⁊ immaculate. s. ecclesie: nec hereticus nec malus christianus inuenitur: vt si cuius manus esset arida: verum quidem esset membrũ: cuius sine sanguine ⁊ inefficax esset ⁊ mortuũ ita ⁊ fides quã sit veraciter sine operibus mortua est. s. q. s. sicut vigeri. Et calciamenta in pedes. calciamẽta que fiunt de pellibus animalium mortuorũ/sunt exẽpla sanctorũ: ꝑcipue quos de mortuis dñs viuos fecit per penitentiã mortificatos. Hec debent ꝓponi vt pedes affectus calcientur: ne forte offendãt nudi ad lapidẽ obstinationis ⁊ superbie desperatione: vel vulnerentur spinis auaritie: vel deturpentur ceno luxurie priorũ. Sed spe cõcepta venie/⁊ exẽplis sanctorũ: peccatricis penitẽtis: publicani deprecantis: chananee perseuerantis: pauli persequẽtis: latronis cõfitentis: fiducialiter incedatur in domo ecclie. Amb. Nemo digne põt agere pniam ꝗ nõ sperauerit venã. de pe. di. s. c. nemo põt. immo et gloriam quã latroni penitenti dictũ sit: hodie mecũ eris in paradiso: ꝛ paulo cõuerso visa est glia superna. Adducite vitulum saginatum. i. admittite ad sacramentũ eucharistie ⁊ ei penitẽti ꝓponite in quo est christus/signatus p vitulum saginatum qui offerebaꝝ in lege. Ut esi ait Leo papa. Mediator dei ⁊ hoim hõ dñs iesus christus/hãc prepositis ecclesie tradidit potestatẽ: vt cõfitentibus pnie satisfactionẽ darent: ⁊ eadẽ salubri satisfactione purgatos/ad ꝛmunionẽ sacramentorũ per ianuã recõciliationis admitterẽt. de pe. di. s. multiplex. Et occidite id est õstẽdite ꝙ p pctis ei? christus vitulus occisus est: ꝗ in sacramẽto presentaꝝ. Unde in lib. sentẽ. p̃speri õr. Semel immolatus christus est in seipso: ⁊ tñ quotidie in sacramẽto immolatiõis illi? fit representatio. Uerus esi de? ⁊ verus hõ semel tñ in cruce pepẽdit: offerẽs patri seipm/hostiã viuã/⁊ passibilẽ: mortalem: vinoꝝ ⁊ mortuorũ redẽptionis efficacẽ. eoꝝ. s. quos altitudo diuini cõsilij redimẽdos iudicauit: ꝑsciuit: prędestinauit. ⁊ vocauit. de cõse. di. ij. semel immolatus. Et manducemus ⁊ epulemur. Apoc. iij. Si ꝗs aperuit mihi ianuã/scz p confessionẽ. intrabo ad illũ: cenabo cũ illo/⁊ ipse mecum. Nõ aũt cũ eo pñt epulari sacerdotes ꝗ dolose se offerũt. s. ad pniam qnoꝝ cibus est remissio peccatoꝝ ⁊ inꝗt Origeñ. Uñ ⁊ verus sacerdos ait. Meus cib? est vt faciã voluntatem patris mei. i. vt pctores cõuersi ⁊ penitẽtes saluenꝝ. de pe. di. iij. inter hec hircum. s. Quia hic filius meus mortuus erat/⁊ reuixit. Obstinatio animi ⁊ confessionis contẽptus (ait Gratia) quedã mors ẽ impietatis: ⁊ lepra superbie: a qua ꝗs reuiuiscit/dũ sibi p gratiã dolor delicti ⁊ cõfessionis votũ inspiraꝝ. de pe. di. s. c. ꝗs alienũ. §. cũcta. Perierat ⁊ inuẽtus est ps. cxviij. Erraui sicut ouis ꝙ perijt: quere seruum tuũ dñe. supra. Inueni ouẽ meã quã p̃diderã. Et ceperunt epulari: ꝛ gaudiũ est in celo ecclie scz militantis et triũphantis/sup vno pctore pniaz agẽte. Dũ hec fiunt: ꝙ senior filius his auditis indignaꝝ/extra domũ moraꝝ/nec cũ patre ⁊ fratre ⁊ cetera familia vult cõgaudere: signat quia aliqui supbi ꝙ sibi ⁊ alijs videnꝝ iusti ⁊ innocẽtes: ꝛ non se elongarũt a domo ecclie per magna ⁊ aperta scelera/ sicut magni pctores: ⁊ in agro paterno laborant p opera ꝙ sunt de genere bono: ꝛ turbaꝝ egreferentes ꝗ deus magnos peccatores et si penitẽtes ad veniã recipiat: ⁊ feruentes accopiosam gratiã ⁊ dona cõferat plus ꝙ sibi. vt ptz in Paulo: ⁊ multis alijs. Quibus tñ pñssimus pater p scripturas sacras ostendit: sic decere suã bonitatẽ: ne ex hoc aliqd sibi subtrahi paterne hereditatis. Et si ille indignatus permaneat: ⁊ non tñ optimus pater a festo desistit reuersi peccatoris. Qõ etiã figuraꝝ in lazaro quatriduano suscitato: ex qua re ꝓncipes sacerdotũ ⁊ pharisei qui sibi iusti ⁊ docti videbanꝝ/indignati sunt dñoꝝ vt ipsum Lazarũ interficere quererent. Sed christus ad cenã accessit vocatus cũ discipulis: vbi ⁊ Lazar? ipse cõuiua cũ alijs erat: domo odore repleta ex vnguẽto effuso. Joã. xj. qõ mysterium tangit Amb. dicẽs. Quãtuslibet mortui/scz peccatoris/ sit fetor/ scz infamie: statim aboletur oĩs/ vbi sacrum redoluerit vnguentũ/scz penitẽtie. ⁊ surgit defunctus/scz p gratiã: ⁊ soluĩ iubenꝝ vincula/scz peccatorũ p ministros ecclie. Tollit velamen a facie ei? ꝛ qz nõ habet qõ erubescat/cui peccatum dimissum. In tanta dñi gra/tantoq; diuini muneris miraculo/quũ oporteret oẽs letari: cõmouebanꝝ impij: ⁊ aduersus christũ concilio cõgregabant. Nonne merito eorũ successores vos esse cognoscitis: quorũ duritie heredes estis? Nã ⁊ vos indignamini: ⁊ cõtra ecclesiã cõgregatis concilio qz videtis in ecclesia mortuos reuiuiscere: ⁊ peccatorũ indulgentia resuscitari, itaq; ꝗ in vobis est p inuidiã vultis rursus interficere suscitatos. Sed iesus non reuocat beneficia: summo cumulat liberalitate: reuiuiscit solicite suscitatus: ⁊ celebrata resurrectionis gloria letus venit ad cenaz hec ille, de pe. di. s. quãtusliber. Unde fuerunt quidam here tici/qui dixerũt nõ posse nisi semel p penitentiam peccata purgari: contra quos arguit Augu. per rationes ⁊ exẽpla. de pe. dis. iij. adhuc isti perfidi. Et qz intentio predicatoris esse debet peccatores ad penitentiã reducere: ideo parabola ista esset optima materia predicatiõis totius quadragesime. Ut primo dicaꝝ de peccatis capitalibus cũ suis filijs/ quibus ꝗs elongaꝝ a deo: de ꝗbus supra: ⁊ hoc in pte quadragesime. Scõo de reuersione ad penitentiã: ⁊ ibi de contritione: cõfessione: ⁊ satisfactione/in alia parte. Deinde de restitutione virtutũ/fidei spei/⁊ charitatis/ vt notatuz est. Demũ de cõmunione ⁊ passione: ⁊ in fine in resurrectiõe de conuiuio celestis glorie/⁊ resurrectione ⁊c.

§. VIII. De parabolis quibus

christus ostendit immẽsam dei benignitatẽ ⁊ diligentiã inuocando hoies ad conuiuiũ ecclesie militãtis ⁊ triũphãtis. Et primo de militanti ecclesia parabolã scribit solus matheus dicẽs. Simile est regnũ celorum homini regi ꝙ fecit nuptias filio suo ⁊c. ideest qõ fit in ecclia ꝙ õr regnũ celorũ. (celi esi dicunꝝ boni fideles: ꝛ eleuati a terra ꝓpter conꝛeptum tẽporaliũ: ⁊ in his regnat ⁊ habitat deus p gratiã) simile est ei qõ narraꝝ in ista similitudie. Ubi nota ꝙ quia oĩs nostra cognitio ortũ habet a sensu: nec spũalia ⁊ diuina possunt intelligi ab hoibus: ꝑcipue deditis sensibilib?/ vt cõiter accidit: nisi manuducanꝝ p exẽpla ⁊ similitudines rerũ sensibiliũ ꝙ nouerũt: ideo in sacris scripturis veteris ⁊ noui testamẽti sermones de reb? spũalib? ⁊ diuinis sunt per similitudines rerũ corporaliũ: vt inde aptius capiãtur. Cõsueuerũt aũt hoies maxime gaudere ⁊ delectari in conuiuijs: quoꝝ ꝑcipua sunt ꝙ fiunt in nuptijs: ⁊ in hmõi appetunt psone se reperire. Ideo ad exprimendũ aliquantulum gaudium ⁊ refectionem spiritualem/que habeꝝ ab electis: nõ solũ in futura gloria/sed etiã hic in militãti ecclia: loqꝝ de ipsa sub parabola cõuiuij nuptiarũ regaliũ: vt hoies inciteny ad querẽdũ hmõi refectionẽ spũalem: quã oĩs inclineny ad gaudia ⁊ delectationes: ⁊ spũales delectationes sine cõparatione vincãt oĩs corporales/vt perfectiores: propter qõ dicit Ber. Gustata suauitate spũs: desipit ois caro. Homo iste/de? pater est: ꝙ hõ dicit ꝓpter intellectũ aliter tñ ⁊ incõparabiliter excessiuũ ꝙ hõ vel angelus: qui habitat lucẽ inaccessibilẽ: ait apl's. s. ad Thimo. vj. Rex est: ꝛ regit, assidue quos cõdidit ps. Deus magnus dñs ⁊ rex magnus super oẽs deos. Filius eius est vnigenitus pfis: ideo primo vidimus gloriam eius quasi vnigeniti a patre. Tunc aũt fecit pater nuptias filio quãdo eũ incarnari cõstituit. Spõsam esi assumpsit naturã humanã: ⁊ ex qua ⁊ ecclesiam cuius est caput: quã eã sibi vniuit in vnitate psone verbum caro factũ: hoie scz deo assumpto nõ deo consumpto. huius thalamus fuit vterus ꝑginis ꝺm illud ps. xviij. Tãq; sponsus pcedẽs de thalamo suo: vt gigas fortissimus/ex gemina substãtia diuina ⁊ humana: exultauit ad currendũ viaz id est alacriter ⁊ desideranter/quasi velocissime curreret: fecit viã de celo in terrã. de quo mysterio incarnationis figurato in nuptijs hester ⁊ assueri sumine letanꝝ in patria dicentes. Apoc. xix. Gaudeamus ⁊ exultem?: ⁊ demus gloriã ei: qm venerũt nuptie agni: ⁊ vxor eius preparauit se. Et vocauit multos. Non dicit oẽs: qz illi ꝙ moziuntur paruuli/non purgati ab originali/⁊ sine vsu rõnis/cuiuscunq; nationis sint etiã christiane: nõ vocanꝝ ad nuptias ecclesie. Oẽs alij vocati sunt: qui vtiq; ⁊ multi sunt: qz de omni natione ꝙ sub celo est. Et ante ipsas nuptias celebratas actu id est/mysteriũ peractum incarnationis/vocati sunt oẽs: saltem p legẽ naturalẽ: quã qui seruabãt/ vocabanꝝ etiam per occultã inspiratione seu reuelationẽ ad credendũ saltẽ de deo/qz est: ⁊ ꝙ inquirentiũ se. s. p bona opera/est remuneratoꝝ: ꝙ remuneratio ꝑcurata est in istis nuptijs. Et tales has

les/has nuptias intrabant eccl'iastice: vt mẽbra eius: pauciſſimi tñ erãt/vt iob: cui ⁊ pleni⁹ reuelate ſunt nuptie iſte. Vocati ſunt ſpãli mõ pp'l⁹ iudeozũ p legẽ moſaicã p pphetas⁹ exẽpla ſctõ⁹ illius tpis. Et p maxima parte: miſit ſeruos vocare inuitatos: quũ vcz deus aliquos ſanctos viros q̃ fuerunt veri ſerui ei⁹ perfecte ei obedientes /in mundo eſſe diſpoſuit: q̃ ⁊ verbis ⁊ exẽplis alios ſollicitarent ad bonos mores ꝟz legẽ naturalẽ vel etiã ſcriptã vt patriarchas pphetas ⁊ gẽtiles. Et nolebãt venire: q⁹ vt ꝺ⁹ in pſ. xiij. et lij. O ẽs declinauerũt. ſ. a via recta: ſimul inutiles facti ſũt/ nõ eſt q̃ faciat bonũ: nõ eſt vſq; ad vnũ. Gẽtiles declinauerũt eos ad idololatriã: iudei ad legis inobediẽtiã: ſm illud Hier. ij. A ſeculo ꝓfregiſti iugũ legis naturalis: rupiſti vincula/⁹ceptoz̃. ſ. legis ſcripte. dixiſti/nõ ſeruiã. ſ. deo obediẽdo. Iterũ miſit alios ſeruos. ſ. ap'los ſuos ⁊ diſcipulos ac martyres: ⁊ ip̃m ſponſum eccleſie: magiſtrũ eozũ in humanitate docentẽ: ⁊ hoies inuitantẽ ad nuptias. i. ad fidẽ. Ide miſit dñs/ait ipſe p Eſa. c. xlviij. ⁊ ſpũs ei⁹/euãgelizare pauperibus vt predicarẽ annũ placabilẽ dñoz: et diẽ retributionis bonoz̃ p malis: dicẽs p eos. Dicite inuitatis. Ecce prãdiũ meũ paraui. Cõuiuiũ eſt refectionis ſpũalis ꝓmiſſum in veteri teſtamento ſm illud Eſa. xxv. Et faciet dñs in mõte hoc cõuiuiũ pinguiũ: conuiuiũ medullatoz̃: conuiuium vindemie defecate: ⁊ ꝑcipitabit mortẽ in ſempiternũ. Chriſtus ⁊ ap'li nũtiauerũt eſſe parata. Venite inquit ieſus ad me oẽs q̃ laboratis ⁊ onerati eſtis: ⁊ ego reficiã vos' Mat. xj. Et iterũ/Ego diſpono vobis: vt ẽdatis ⁊ bibatis ſup mẽſam meã in regno meo. ait ipſe Lu. xxij. Et quantũ roboris tribuãt cibi huius mẽſe nuptiarũ regaliũ oſtẽdit p⁹. dicẽs Paraſti in conſpectu meo mẽſam aduerſus eos qui tribulant me/ſcz reficientẽ ⁊ fortificantẽ contra diabolũ/carnẽ/ ⁊ mũdũ. Quã exquiſite epule ſint inſinuat Ap'ls. ſ. Corint. ij. dicẽs. Oculus nõ vidit: nec auris audiuit: nec in coz hois aſcendit/que ꝓparauit deus diligẽtib⁹ ſe. Et p̃ceps apoſtolozum ait. Regenerauit nos deus in ſpem viuã: in hereditatẽ incoz̃ruptibilẽ: incõtaminatam/⁊ immarceſſibilem/
p⁹. xxij conſeruatã in celis. in vobis qui ſub virtute dei cuſtodimini per fidẽ in ſalutem paratã reuelari in tẽpoze nouiſſimo. Et infra. In quẽ credentes exultabitis letitia inenarrabili ⁊ glorificata. ſ. Pet. ſ. c. Ipſa añ fides huius myſterij iam peracti/ſcz incarnationis/⁊ ſpes perueniendi ad gloriam per hoc nobis paratã: eſt refectio ſpũalis huius prãdij eccleſie. Ecce in preſenti dicit prandiũ meum paraui. Tauri mei ⁊ altilia occiſa. Tauri ſignãt patres veteris teſtamenti. ⁊ altilia ſanctos noui teſtamenti: quoz̃ ſam defunctoz̃ exempla nobis proponuntur imitanda: q̃ nos in prandio huius militãtis eccleſie reficiũt. vnde Greg. in homil. Quid p tauros niſi patres veteris teſtamenti ſignificant? Nam duz ex permiſſione legis acceperant quatenus aduerſarios ſuos odij retributione percuterẽt: vt ita dicam/q̃d aliud q̃ tauri erant⁹ q̃ inimicos ſuos coꝛpozee virtutis coznu feriebãt? Quid per altilia niſi patres noui teſtamẽti figurant? q̃ oẽ gratie interne pinguedinẽ percipiunt: eternis deſideꝛijs initentes/quaſi contẽplationis pẽna ſeſe ad ſublimia ſubleuent. xxij. q. iij. quũ in lege. Notandũ dicit Greg. q̃ in ꝓri inuitatione nil de tauris ⁊ altilibus dicitur. in ſecũda ĩa tauri ⁊ altilia mactata memoꝛãtur: q⁹ oipotens deus quũ verba eius audire nolumus/adiungit exemplar: vt oẽ quod impoſſibile credimus/tãto nobis ad ſpectandũ fiat facili⁹ quanto per hec tranſiſſe ⁊ alios audimus. Vel ſm Origeñ. Prandiũ eſt eloquium de. i. Tauri ſententie ibi fortes. Altilia ſuauis ibi ⁊ delectabilia. Et oĩa parata que ſcilicet ptinent ad myſterium dñice paſſionis ⁊ noſtre redemptionis ſm Chꝛyſoſt. Vel oĩa parata/ſm glo. id eſt introitus regni apertus eſt per fidẽ mee incarnationis q̃ ante fuerat clauſus. Vel ſm Chꝛyſ. Oĩa parata ſunt: q⁹ q̃cq̃d querit ad ſalutẽ iam impletũ eſt in ſcripturis. Qui eñ ignozãs eſt/inuenit ibi q̃d diſcat: q̃ cõtumax eſt/inuenit ibi q̃d metuat: q̃ laboꝛat/inuenit ibi ꝓmiſſa q̃bus exercitet ad op⁹. Vel oĩa parata ſunt. Nil deeſt in prãdio eccl'ie de neceſſarijs ⁊ cõferentibus ad ſalutẽ ⁊ ſpũalem refectionẽ: ibi eſt ſacramẽta purgatiua pctõ⁹ augmẽtatiua virtutũ: cauſatiua ſpũaliũ gaudioꝛũ: ibi angelozũ eſca panis de celo habẽs oẽm ſaporem ſuauitatis: ⁊ q̃d meli⁹ coꝛpoze ⁊ ſanguine dñi ait hiero. ſ. q. ſ. multi. Ibi in eccl'ia. ſ. ſcripturarũ documẽta de quibus p̃s. cxviij. Quã dulcia faucibus meis eloquia tua ſup mel oꝛi meo. Ibi diuina officia cãtus oꝛgana ſuaue ſonantis eccleſie: Venite ergo ad nuptias. ſ. eccl'ie dicebant apoſtoli p oꝛbẽ diſcurrẽtes: q⁹ in oẽm terrã exiuit ſonus eozũ. p̃s. xviij. Et q̃d ſonabãt p̃dicando ſubdit. In ſole poſuit tabernaculum ſuũ. i. myſteriũ incarnatiõis. Et quomodo ad nuptias venirẽt docebãt p legẽ. ſ. dñi immaculatã: de q̃ ſubdit. Et ex dñi immaculata: legẽ. ſ. doctrinã euangelicam accipiendo: legẽ charitatis ſeruãdo. At illi neglexerũt ſcz pro maxima parte. Nã pauci cõuerſi ſunt ad fidẽ per chriſtũ et ap'los/⁊ primos predicatoꝛes euãgelij: reſpectu remanẽtiũ in perfidia. Non venerũ tergo ad nuptias et ſi inuitati per predicatoꝛes q̃ nõ crediderũt. Et cauſa huius negligentie fuit vel inoꝛdinatus affect⁹ ad delectatiões coꝛpozales vel nimius appetitus ad diuitias tẽpozales: vel perfidus contemptus circa res diuinas. Et hec notanꝫ quum dicit. Abierunt alius in villã ſuã ⁊c. Ad villã pergũt ciues ad recreationẽ coꝛpoꝛis: q⁹ de ſe nõ eſt illicitũ. Sed quũ quis ita delectationes ⁊ recreationes coꝛpoꝛis querit/vt negligat ꝓpter hoc accedere ad cõuiuiũ eccl'ie p viã. ſ. virtutũ: iſte/eo priuat⁹/⁊ ſalute ſua. Qui ergo ne amitterẽt delectationes carnis/noluerũt doctrinã ap'loꝛũ recipere q̃ erat i ꝓtrariũ dicẽte Petro. ſ. Pet. ij. Obſecro vos tanq̃ aduenas ⁊ peregrinos abſtinere a carnalib⁹ deſideꝛijs/q̃ militant aduerſ⁹ animam: ſicut ⁊ nũc multi ſunt quoz̃ deus vẽter eſt: vacãtes libidini ſicut equus ⁊ mulus: hi neglexerũt ad nuptias accedere. Alius ad negotiationẽ ſuã. Negotiatio ꝓprie/ẽ quum res emit⁹ vt ea in ſubſtãtia qualitate nõ mutata charius vendatur: ſcz alio tẽpoze vel loco: vt dicit Chꝛyſ. diſt. lxxviij. etſi ciens. Hec q̃uis ex fine poſſit honeſtari/quũ⁹ ꝓpter bonũ finem ſcz exercek. vt eſt ſuſtẽtatio ſui ⁊ ſuozum: ꝓuiſio reipublice: ſubuẽtio pauperũ/⁊ debito modo fiat: de ſe tamen videtur deſeruire cupiditati/que finẽ neſcit: quus fiat ꝓpter lucrũ. Et ideo per eã auaritia deſignatur ⁊ cui cõiter mercatoꝛes vacãt: bonoz̃ añ auth⁹ inherere non valemus. ſ. per fidẽ viuã: niſi cupiditatẽ que radix eſt oĩm maloz̃. ſ. ad Tim. vj. fundit⁹ euellamus. ait Greg. diſt. xlvij. bonoz̃. inquantũ ſcz amoꝛ ſubſtantie tẽpoꝛalis ꝓponit deo. Multi igit nõ audierũt aſſentiẽdo predicationib⁹ diſcipuloz̃ chriſti: q⁹ auaritie dediti erãt: vñ ⁊ Paulus dicebat. ſ. ad Tim. vj. Diuitibus precipe nõ in ſublime ſapere: neq; ſperare in incerto diuitiarũ ſuaꝝ ⁊c. Vel aliter ꝟz hilariũ. Alius in villã/ali⁹ ad negotiationẽ exponit/ambitione ſeculi tãq̃ villa hoies occupanꝫ: inquantũ videl⁹ in villa habek dominiũ p poſſeſſionẽ ei⁹ et plures ob pecunie cupiditatẽ negotiatione detinent. Vel ſm Gze. per villã exercitatio terreni laboꝛis: ꝓ negotiationes alie mũdi actiões. Qui ergo intẽtus laboꝛi terreno vel mũdi actionib⁹ deditus. myſteriũ dñice incarnationis penſare: ⁊ ſm illud viue re diſſimulat: quaſi ad villã vel negotium pergens/ad nuptias venire recuſat. Reliqui vero cõtumelijs affectos occiderunt. ſ. ſeruos inuitãtes. Et hi fuerunt maligni ⁊ peſſimi qui xp̃m ⁊ ap'los ⁊ alios martyres occiderũt predicãtes veritatẽ: quoz̃ primi fuerũt iudei ꝓſequentes eccleſiã dein de alij tyrãni gẽtiles/imperatoꝛes romani ⁊ alij ꝓncipes mundi infideles. Q̃ audiẽs rex turbatus eſt. Ira non ꝓprie/ſed trãſlatiue in deo ꝺ⁹. i. ad ſimilitudinẽ hoim qui dicuntur irati quũ puniũt. Vñ Augu. Ira dei nõ eſt vt hois id eſt cõcitati animi perturbatio: ſed trãquilla iuſti ſupplicij cõſtitutio. de pe. di. iij. productioz. Et miſſis exercitibus ſuis perdidit homicidas illos. Exercitus regis ſuperni ſm Grego. ſunt agmina angelozũ. In hoibus eius omne iudicium per angelos exercetur. miniſterio ergo eoꝛ perſecutores eccleſie q̃ ap'los martyres occiderunt: vt doctrinã euãlicam extinguerẽt: perdidit de⁹: ⁊ tẽpoꝛaliter male finiandoꝛ eternaliter ad dãnationẽ deputãdo. Et ciuitatẽ eoꝛuz igni ſuccẽdit: q⁹ ſm Greg. nõ ſolũ anime/ſed etiã coꝛpoꝛa in quibus habitauerũt in gehẽne igne cruciabunt. Vel etiaꝫ ſm Orige. Ciuitas hoꝛũ impioꝝ eſt peruerſum dogma varium infidelitatis: q⁹ rorum conſumit ⁊ eradicatur. ¶ Notandum añ q̃ ſm aliquos doctoꝛes prima ⁊ ſcda vocatio per ſeruos ad nuptias exponit ⁊ refertur ad pp'lm iudeozũ ⁊ vt prima vocatio ſit inchoata in abꝛaã/cui facta fuit ſpecialis ꝓmiſſio de incarnatione. ibi. In ſemine tuo benedicentur oẽs gẽtes: ⁊ cõſequenter p alios patriarchas inuitatio añ vocationẽ videk intelligẽda p legẽ inſitã naturalẽ: q̃ inſtigat ad bonũ/⁊ appetit naturaliter felicitatẽ. Scda vocatio intelligit inchoata p moyſen: data lege/⁊ cõtinuata per ſequentes pphetas vſq; ad chriſtũ ⁊ ap'los in iudea predicantes. Et per illos q̃ neglexerunt euntes in villam/ intelligit Chꝛyſ. populares iudeoꝛ: quos mũdi delectatio ſeparauit a Chriſto. Et per euntes ad negotiationẽ intelligit ſacerdotes illius pp'li ⁊ ceteros miniſtros tẽpli deditos auaritie q̃bus ⁊ Chriſt⁹ dixit. Nolite facere domũ patris mei domũ negotiationis: ⁊ ideo a fide vera ſeparatos. Qui vero odio ⁊ inuidia malignitatis Chriſtũ ⁊ apoſtolos occiderũt hi ſignantur p occiſores. cõtra quos irat⁹ rex celeſtis obſtinatos in perfidia/miſit exercit⁹ ſuos ſcz ſm Hiero. romanos ſub ꝓncipib⁹ tito ⁊ veſpaſiano. q̃ perdidit eos ⁊ diſperſit reliq̃as remanẽtes: ⁊ ciuitatẽ hier'lm principalẽ incẽdit/et ad nihilũ reduxit. Et dicunt exercit⁹ dei: quũ eſſent infi-

deles ipſi romani cū principib⁹ ſuis: q⁹ iuſſu ⁊ diſpēſatiōe dei excitati ad puniendū illos: vt 8⁹. xxiij. q. v. §. vlti. Et qō ſequit. Tūc dixit rex. Ite ad exitus viarū: ⁊ oēs vocate ⁊c. exponit de vocatione qñ ſcz iudeis repellētibus apl̄os de finibus eorū / diſperſi ſunt p orbē ad p̄dicandū gentibus. Pōt tñ ſcōa vocatio exponi magis generaliter / vt dictū eſt vt inchoata dicat in chriſto ⁊ apl̄is: ⁊ terminata in pace eccleſie: data cōſtantino cōuerſo ad fidē. ¶ Propoſitū tamē dei ⁊ p⁹ordinatio deficere ſeu fruſtrari nō poteſt / quin habeat numerū electorū ſuor⁹ in eccl̄ia militāti ⁊ poſtea triūphanti: vñ dixit rex miniſtris ſuis. i. p̄latis eccleſie vel ālegis: q̄ p̄poſiti ſunt in vocatione gentium / q̄bus reuelat ſe creta ſua ⁊ ordinatiōes. Et hoc eſt eis dicere. Nuptie mee parate ſunt. Sed q̄ inuitati fuerūt nō fuerūt digni. q. d. p⁹parata eſt refectio ſp̄ualis ⁊ eternalis p myſteriū incarnationis ⁊ multi erāt inuitati ⁊ vocati: ⁊ p̄cipue iudei p p⁹dicationis exēpla ⁊ miracula oſtēſa. Sed ex quo ſe fecerūt indignos ex ſua negligētia vel malitia: nō ex parte ſua: q⁹ deus vult oēs hoīes ſaluos fieri / ⁊ ad agnitionē veritatis peruenire: ait apl̄s. ſ. ad Tim. ij. Ite ergo ad exitus viarū / vos ſcz p̄dicatores ad gētiles q̄ ſm Remigiū erant in exitibus viarū: id eſt in erroribꝫ qui ſunt extra viā veritatis. Vel ſm Chryſ. ad oēs peccatores cuiuſcunq⁹ conditionis qui ſunt extra viā virtutū que ducit ad deum: ⁊ in diuerſis vitiis que ducūt ad diabolū. Vel ſm Greg. q⁹ in ſcriptura ſacra vie actiones dicunt⁹ hoīm: exitus viarū intelligi poſſunt defectus actionū: q⁹ illi facilius ad deū veniunt: quos in terrenis actionibus nulla p̄ſpera comitant⁹. Et omnes quos inueneritis vocate ad nuptias. Amb. Deus nullū crimen excipit / q̄ peccata oīa donauit. de pe. di. ſ. nemo poteſt. ſcz venīēti ad has nuptias p baptiſmū ⁊ penitentiam. Venitur eñ nō pedib⁹ / ſed fide ⁊ moribꝫ. Egreſſi aūt ſerui vel apoſtoli de iudea ad ciuitatē gentiū euntes: intelliguntur vel angeli ab interioribꝫ diuine cōſultationis / ad myſteria agenda ibi cōp̄henſa: ad exitus viarū. i. ad hoīes in diuerſis ritibus cōuerſantes extra verū cultū dei. Cōgregauerūt omnes quos inuenerūt bonos ⁊ malos: q⁹ ſm Hiero. inter gentiles infinita diuerſitas. Nā aliqui dediti erāt honeſtati ⁊ vite morali: et ſi infideles: ⁊ hi dicuntur boni. Alij dediti ſceleribus ⁊ hi mali. Ex vtroq⁹ tū genere ad nuptias eccleſie cōuerſe ad fidē cōgregati ſunt. Vel bom dicuntur vere cōuerſi ad fidē. Mali / ficte accedētes. vt Simon magus quos tū p̄lati eccl̄ie miniſtri regi hui⁹ ſimul admiſerunt ad ſacramēta q⁹ bonos ſe oñdentiū fictionē eorū ignorauerunt. Vel bonos ⁊ malos: electos ⁊ reprobos q̄ et ſi ꝑfecti fuerūt: vitiis poſtea ſe implicarunt / vt Nicolaus vn⁹ ex ſeptē diacomb⁹. Et implete ſunt nuptie diſcūbentiū: ⁊ q⁹ eccleſia repleta eſt cōuerſorū ad fidem: q̄ p̄cipue fuit q̄ñ pace data eccleſie poſt perſecutiones imperatorū infideliū data eſt facultas ⁊ libertas a Cōſtantino edificandi et efficiendi publice eccleſias: ⁊ idola deſtruēdi: ⁊ cōcilia congregandi ⁊ predicādi publice: impleta eſt dom⁹ eccleſie: bonis ramen ⁊ malis immiſtis: Unde Greg. in homil. Hec vita q̄ inter celum ⁊ infernum ſita eſt: ſicut in medio ſubſiſtit ita vtrarūq⁹ partiū ciues cōiter recipit: quos tamē ſancta eccleſia ⁊ indiſcrete ſuſcipit: ⁊ poſtmodum in egreſſiōe diſcernit. Si igitur boni eſtis: quandiu ſubſiſtitis equanimiter tolerate malos: q⁹ quiſquis malos nō tollerat: ipſe ſibi p intolerantiā teſtis eſt: q⁹ bonus nō eſt. xxiij. q. iij. hec autē vita. Itē Aug. Sponſus ille q̄ vocaturus erat ad nuptias bonos ⁊ malos cōgruens inuitatis naſci voluit de bonis ⁊ malis. Quo exēplo diſcant parentū ſuorū filij iniquitatem ſibi obeſſe nō poſſe. di. lvſ. ca. ſpōſus. Implete ſunt nuptie ſcz bonis ⁊ malis: q̄ñ ſm Orige. bonos ⁊ malos oportuit q̄ dem vocari: nō vt mali remanerēt mali: ſed vt deponerent veſtimenta cōtraria nuptijs: ⁊ induerēt veſtimēta nuptialia: de quib⁹ apl̄s ad Col. iij. Induite vos viſcera miſer. benignitatē ⁊c. Intrauit autem rex vt videret diſcumbētes. Chryſ. Hoc nō dicit q⁹ ipſe deus alicubi non ſit: ſed q⁹ vbi vult per iudiciū aſpicere ibi dicit preſens: vbi aūt nonvult per iudicium aſpicere / ibi 8⁹ abſens. ſ. pro eo tp⁹: dies aſpectionis ergo eſt dies iudicij q̄ñ viſitaturus eſt chriſtianos: qui ſuper menſa ſcripturarū vel ſacramentorū nunc recūbunt. Vidit aūt / 8⁹ ibi / hoīem: q⁹ videre facit oēs in iudicio demū vniuerſali malos cū malitijs eorū / vñ ſubdit. Non veſtitū veſte nuptiali. Singulariter dicit hoīem / q⁹ ſm Orig. vnius generis ſunt oēs qui ſeruāt malitiā poſt fidem quā habuerāt: per veſtē nuptialē intelligit charitas ꝑ⁹ Greg. q⁹ hanc dñs habuit dum ad ſociandū ſibi eccleſiā venit intrat ergo ad nuptias / ſed ſine veſte nuptiali: q̄ in eccleſia fidem hz: charitatē non habet: de qua veſte charitatis dicit in ꝑs. xliij. de eccleſia. Adſtitit regina a dextris tuis in veſtitu deaurato: quo. ſ. ad bonos. Vel ſm Aug. ſine veſte nuptiali venit ad nuptias: q̄ui querit ibi gloriā non ſponſi ſed ſuaz. Vel ſm Hilariū: veſtis nuptialis eſt gra ſpūſſanct⁹: et candor celeſtis habit⁹. i. puritas: de qua 8⁹ Eccle. ix. Omni tēpore veſtimēta tua ſint cādida. i. cōuerſatio munda. Vel ſm Hiero. Veſtis nuptialis eſt obſeruātia legis ⁊ euangelij / quaſi noui hoīs veſtimētū: quā q̄ ſub noīe chriſtiano in die iudicij nō habuerit / corripietur. vñ ſubditur. Et ait illi Amice quō huc intraſti nō habēs veſtem nuptialē? Amicus vocat / q⁹ inuitatus eſt ad nuptias vt amicus per fidem intrat eſſi ⁊ manet ibi: q⁹ cū aliis chriſtianis connumeratur / ⁊ ad ſacramenta admittit⁹. Sed impudētie arguit⁹ q⁹ veſte ſordida mūditias polluit nuptiales. Sicut eſſi per bonos deus honorat⁹ et eccleſia decorat⁹ ita per malos fideles ex pctis eor⁹ oñs blaſphemat⁹. vt dicit apl̄s. ſ. Pet. ij. ⁊ eccleſia decolorat⁹. At ille obmutuit. Qui peccat ⁊ non induit dñm ieſum. ſ. ſuſcipiendo fidē ⁊ baptiſmum. ait Orig. habere videtur aliquā excuſationē ignorātie ⁊ hmō: ſed chriſtianus nullā: quū ſciret quō conuerſari oporteret: ⁊ ideo obmutescit. Infidelis etiā q⁹ iā iudicat⁹ eſt: et nota eius dānatio: ideo in iudicio nō arguit⁹: nec diſcutit⁹ vita eius: ſed tñ dānatur. Sed malus chriſtian⁹ examinat⁹ ⁊ interrogat⁹ quomodo intrauerit ſine veſte nuptiali. Sed obmutescit: q⁹ cōſcientia ei⁹ ſibi indicat mala opera ſua / ⁊ iuſte dānādū. Et q⁹ nō eſt tēpus ampli⁹ penitēdi: vel voluntatē mutandi: ideo dicit rex miniſtris. Ligatis manib⁹ eius et pedib⁹. Manꝰ ſunt opa: pedes affect⁹: q̄ tūc dicunt⁹ ligati: q⁹ auferē facultas operandi vel volēdi bonū meritoriū. Miniſtri ei⁹ ſunt angeli de quib⁹ 8⁹ Mat. xiij. Exibūt angeli et ſeparabunt malos de medio iuſtorū: ⁊ mittent eos in caminum ignis. Mittite in tenebras exteriores. i. in infernum: terraz tenebroſam ⁊ optā mortis caligine. Job. x. Nā etſi ibi ſit ignis cruciat⁹: eſt tñ nō lucēs eis / ſed obſcur⁹ ⁊ fumigās et fetulent⁹. Vel ſm Greg. ligant⁹ tūc man⁹ ⁊ pedes p diſtrictionē ſnie: q̄ modo a p̄auis opib⁹ ligari noluerūt p⁹ meliorationē vite: vel tunc ligat pena / quos modo a bonis operib⁹ ligauit culpa: tenebras interiores dicim⁹ cecitatē mētis: exteriores ꝙ tenebras / dānationē eternā. Ibi erit fletus et ſtridor dētiū. Hiero. p metaphorā mēbroz corporaliū magnitudo oſtēdit⁹ tormentoz: ⁊ vel etiā mēbra deſcribunt⁹ ad cōprobādū reſurrectionis corporū veritatē: vt ſm Greg. illic dentes ſtrideāt / ſcz corporis: q̄ hic de edacitate gauderāt. Illic oculi defleāt: q̄ hic p illicitas pcupiſcētias verſabant: quaren⁹ ſingula mēbra ſupplicio ſubiaceāt: q̄ hic ſingulis quibuſq⁹ vitijs ſubiecta ſeruiebāt. Et q⁹ in nuptiali cōuiuio nō initiū ſed finis querit⁹. Jō ſubdit⁹. Multi ſunt vocati: pauci ꝙ electi. Hilari⁹. Inuitati enim ſine exceptio de publice bonitatis hūanitas eſt: inuitatis ꝙ ⁊ vocatis ne iudicio meritorū probatis electio erit. Nōnulli eñ / ait Greg. bona nec incipiūt: nōnulli ꝙ in bonis q̄ inceperunt minime ꝑſtiterūt. Tāto q̄ vnuſq⁹q⁹ metuat / ⁊ in humilitate ſe de primat: quāto ſi ſit electus ignorat. Elegit nos ait apl̄s ad Ephe. j. ante cōſtitutionē mūdi vt eſſem⁹ ſancti. et immaculati. i. ſine macula moralis: ⁊ ſancti. i. firmi ⁊ pſeuerātes. q⁹ igit⁹ hoc eſt p⁹priū electorū ⁊ eoz q̄ vocati: trāt nuptias eccleſie p fidē multi: pauci ſunt q̄ ſunt ſine morta li ⁊ in bono pſeuerātes. Ideo multi vocati ⁊ pauci electi.

§. IX. Parabolā de talentis in

diuerſo numero ſeruis conceſſis a dño narrat ſolus Mat- Matt. xxv. ca.
theus: quā chriſtus prope tp⁹ paſſionis iudeis predicauit dicens Homo peregre pficiſcens vocauit ſeruos ſuos ⁊c. Ubi oſtendit⁹ rigor diuine iuſtitie in exigēda rōne in particulari p mortē iudicio: vel vniuerſali in fine mundi de bonis nobis cōceſſis. Hñ p̄tio ponit⁹ bonoz a deo varia collatio: ſcō collatoz ab hoīe diuerſa excercitatio: tertio exercitatoz cōgrua retributio. dicit ergo. Hō q̄dā peregre pficiſcēs. Hō iſte ait Greg. redēptor noſter eſt: q̄ in ea carne quā aſſumpſit / abijt in celū. Carnis eſſi locus p̄prius terra eſt q̄ quaſi ad peregrinādū ducit⁹: dum p redēptorē noſtrū in celo collocat⁹. Vel ſm Orig. dici p̄t q⁹ de⁹ peregrinat⁹ in nobis ambulantib⁹ p fidē nō p ſpeciē. Quū eſſi ſumus in hoc corpe / ait apl̄s. ij. ad Corint. v. peregrinamur a dño. Vocauit ſeruos ſuos ſiue apl̄os ſiue oēs fideles ſiue oēs hoīes q̄ diuerſis modis ſerui ei⁹ dicunt⁹ / vel obedientia mādatoz ei⁹: vel ſeruitute latrie: vel p̄uidētia vniuerſali. Tradidit illis bona ſua. Oīa que habemus bona ſunt dñi. Quid eſſi habes q⁹ nō accepiſti: inquit apl̄s. ſ. ad Corint. iij. Et vni dedit q̄nq⁹ talēta: alij ꝙ duo: alij aūt vnū. Hilarius. in q̄nq⁹ duob⁹: ⁊ vno talēto: diuerſas gras intelligimus: q̄ vnicuiq⁹ tradite ſunt. Magis autez particulariter iſta talēta a diuerſis diuerſimode exponunt⁹: ⁊ aliqui tñ p doctrina tradita apl̄s ⁊ alijs cōicāda pp̄lis exponunt: vt Orig. q̄ dicit q⁹ diſpēſatione eloquioz dei a chriſto alij acceperunt

ceperūt ampli⁹/alij minus vt ita dicā:neq; in dimidio rerū negotia intelligentes respectu melio⁹:alij/adhuc min⁹ ōsi vnū talētū. Et q̄nq; q̄dē accepit talēta/q̄ oia sensibilia scrutarū possit adducere ad sensus diuiniores. Duo/qui est corporali doctrina edoct⁹:i. sensu lfali. Duo em̄ videt carnalis numer⁹ esse. s. in statu matrimonij. Sic adhuc minus potenti:vnū talentū pater familias dedit. Aliter ſm Greg. in homil: Uni dedit quinq; talēta ꝛc. Quinq; talentis dñi q̄nq; sensuū exterio⁹ scientia exprimit. i. magna noticia et administratio rer⁹ tpalium (q̄ per sensus apprehendunt a duob⁹ ꝯo talētis intellect⁹ ꝛ operatio designat:vni⁹ autē talēti note intellect⁹ exprimit:duplicat autē ea negotiādo q̄ q̄nq; talenta acceperat. q̄ acceptis terrenis sensib⁹:vt ait Hiero. celestiū sibi notitiā duplicauit:ex creaturis intelligens creatorē:ex corporalib⁹ incorporalia. Uel ſm Greg. Qui ex scientia corporaliū assurgit perfectus in cognitionem diuinor⁹:ea vrens ꝛ dirigens ad dei contēplationē et amorē vel debite administrationē tēporaliū exercet. Duo autē accipiūt ꝛ multiplicāt ſm Greg. q̄et si mystica et supna penetrare nō possunt: p intētione tñ supne patrie docēt q̄ possunt de his q̄ acceperunt:ꝛ duz se a voluptatib⁹ ꝛ alijs vitijs custodiunt:ab his etiā alios admonendo conpescunt. Uel duo talenta accipit:q̄ ꝛ virtutē bene operandi/ ꝛ intelligentiam supernor⁹ accipit/ſm Grego. Aliter ſm Hilariū. Uni dedit quinq; talenta. Qui quinq; talenta acceperat p̄ls est ex lege credentium. i. iudaicus:ex qua profectus meritum ipsius implere/euāgelice fidei operationē duplicauit. Quinq; enim sunt libri legis mosaice. Qui duo accepit /gentiū p̄ls est fide atq; ꝓfessione filij iustificatus ꝛ patris dñi nostri iesu christi:q̄ dñm nostrū iesum christū deū atq; hoiem ex spū ꝛ carne cōfessus est. Sicut em̄ p̄ls iudeor⁹ oē sacm̄ q̄ in q̄nq; talētis. i. in lege cognouerat idipm̄ fide euāgelij duplicauit:ita iste p̄ls gentilis incremento duor⁹ talentor⁹ intellectus atq; operationē promeruit. Qui autē vnus aceperat q̄ abscondit interrat p̄ls est in lege pfitens:q̄ ꝓpter inuidiā saluādarū gentium in terra acceptus talentum abscondit. In terra em̄ talentum abscōdere:est noue predicatiōis gl'iam sub obtrectatione corporee passionis occultare. Aliter/vni dedit q̄nq; talenta ꝛc. p q̄nq; talenta possunt intelligi q̄nq; gña bonorum q̄ deus cōfert aliquib⁹ exeruis suis. Ut primū sit bonū nature s. corpis ꝛ aie cū suis porētijs:scōm sit bonū fortune:vt diuitie:potentia:gl'a ꝛ hmōi. tertiū sit bonū gratie gratum facientis cū virtutib⁹ ꝛ donis. quartū sit bonū gf̄e grat⁹ date:vt ꝓphetia/operatio miraculorū/ꝛ hmōi. quintum sit bonū glorie. i. eucharistia:vbi realiter est ipse deus:q̄ est cō summatio oīm sacramentor⁹/ꝛ finis. i. eius ꝓficiendi ꝛ administrādi facultas/vt in sacerdotib⁹ hec q̄nq; gña bonorum aliquib⁹ dedit de⁹:q̄ ea multiplicauerunt/inquantum debite se exercentes in eis meritū auxerūt gf̄e ꝛ gl'ie Duo aūt accipi t:q̄ recipit ꝛ bona nature ꝛ bona gf̄ie gratum facientis/et si alia deessent:vel parum de eis q̄ cōe est oībus in baptismo:ꝛ postmodum iterū in vera pnīa. Quia ea duplicant q̄ñ recte eis vruntur:vel ad dilectionē dei et proximi referunt. Unū autē accipit ꝛ nulli negat. s. bonū nature Qui ꝛ hoc obscondit:quū non sequitur dictamen rationis Sed abscōdit in terra quū rationē obfuscat terrenis se implicās. Unicuiq; dedit ſm propriā virtutē. Quantum ad talenta doctrine ꝛ recognitionis/dat deus ſm virtutē capacitatis. Quantū ꝯo ad talenta gf̄e ꝛ virtutū/dat ſm virtutem conatus ad eo recipienda. Et ꝓfectus est statim. Glo. nō locum mutans/sed liberā eis ptātem operandi permittens:suo arbitrio relinquens. Qui g̃ quinq; talenta acceperat operans cum eis lucrat alia quinq:quū exercens se in bonis receptis/in dicendo/vel in sensationibus corporis ꝛ aie potentijs/in bonis tēporalibus/in virtutibus et gratijs gratis datis ꝛ sacramentis merita multiplicat. Similiter qui duo tandem lucratur. Qui vnum non exercet/ est qui otio ꝛ omissione marcet. Post multū vero tēporis. ideo hoc dicit:ait Hiero. q̄ grande tempus est inter assensionem saluatoris ꝛ scōm eius aduentum. In quo etiam: inquit Chry. vide dñm etiam vbiq; non confestim expectan tem rationē/vt discas eius lōganimitatem. Uel etiam ſm Orige. Post multum tēporis. i. postq̄ dimisit aptos ad negotiandū animarū salutē. Et ideo fortitan non facile inuenitur quis ex eis q̄ apti fuerūt ad huiusmodi opus/vt cito transeant de hac vita. Sicut manifestū est ex eo q̄ apli se minauerint:vt patet de Petro ꝛ Paulo. Uenit dñs seruor⁹ illorum. Orige. obserua in hoc loco q̄ nō serui ad dñm vadunt vt iudicentur:sed dñs venit ad eos quum tēpus impletum fuerit. i. preordinatum. Et posuit rationē cum eis. Hiero. In ratione ponenda iudicij est examen. Augu. Animalia scilz bruta de suis factis nullam rationez reddituraſunt: q̄ rationē non habēt:homines vero quia rationabiles sunt facti:ꝛ de se ꝛ de oīb⁹ reb⁹ q̄s in vsum vite p̄sentis acceperunt:rationem reddituri sunt deor⁹ pro actuū suorū qualitate recipient:aut penā aut gloriā. xv. q̄. s. c. firmissime tene. §. ex eo. Greg. in homil. Hec lectio cōsiderare nos admonet:ne qui plus ceteris in hoc mūdo recepisse cernimur:ab aut hoc mūdi gratius iudicemur. Quum em̄ augent dona ꝛ rōnes donor⁹ crescūt. Cāto ergo humilior q̄s q̄ debet esse ex munere:quāto se obligationē conspicit in reddenda ratione. Et accedens/qui quinq; talenta acceperat. Orige. Fiducia fecit eum audere:vt ad dñm primus accederet. Et seruus iste qui geminata retulit talenta/a dño laudatur:atq; ad eternā remunerationē perducitur: vnde subdit. Euge serue bone ꝛ fidelis. Rabanus. Euge interiectio est letantis per q̄ gaudium suum dñs exprimit:q̄ dñi laborantē seruū ad gaudium eternuz inuitat:de quo ꝓphe ta ait ps. xx. Letificabis eū in gaudio cum vultu tuo. Serue bone. Chry. q̄ de bono loquitur q̄ est ad ꝓpositum. Fidelis:quia nihil eorum que sunt dei sibi appropriat. Quia sup pauca fuisti fidelis. Hiero. q̄ oia que in presenti habemus licet magna videātur ꝛ plurima:tñ cōparatione futurorum parua ꝛ pauca sunt. Supra multa te constituā. Sic ſm Grego. super multa constituitur:q̄ñ deuicta omnis corruptiōis molestia de eternis gaudijs in illa celesti sede gloriatur. Tunc etiā ad dñi sui gaudium perfecte intromittitur:quando in illa eterna patria assumptus atq; angelorū cetibus:sic interius gaudet de munere/vt nō sit quod exterius doleat de corruptione. Hiero. Quid autem maius dari potest fideli seruo:q̄ esse cum dño:et videre gaudiū dñi sui. Per hoc em̄ verbū ait Chris. omnem beatitudinē ostēdit. Aug. Hoc enim erit plenū gaudiū nostrum:quo amplius non est/frui deo/trinitate/ad cuius imaginem facti sum⁹. Accedens autē ꝛ q̄ duo acceperat ꝛc. Orige. Intellige accessum:transitum ex hoc mundo ad illū. Utriq; seruo ait Hiero. scilicet ꝛ qui de quinq; decē fecerat:ꝛ qui de duobus talentis quatuor fecerat. idem patrisfamilias sermo blāditur: vtrunq; etiam simili gaudio recipit:nō cōsideranslucri magnitudinē:sed studij voluntatem. Et inde ait Orig. quoniā eadem dicta sunt ambobus:scilicet intra in gaudiū:ne forte qui minorē habuit virtutē:ꝛ totā illā quā habuit ex q̄ oportebat exercuit:nihil minus habiturus sit apud deum q̄ ille qui fuit in maiori virtute:hoc em̄ solū queritur: vt q̄ habuerit homo ex deo toto eo vtatur ad gloriam dei ꝛ hec sane intelligenda:videlicet vt oēs q̄ virtuose operant:licet vnus altero copiosius ꝛ perfectius:similī gaudio fruantur in genere:q̄ oēs deo fruūtur:ꝛ oīno quietant in dei visione:sed in particulari illi lympidi⁹ vidēt ꝛ plenius fruūtur: qui hic ardētius deum dilexerunt:ꝛ gaudio accidētali plus recipiunt:q̄ ꝓ deo hic laborauerūt plus. Accedens autem ꝛ qui vnum talentū acceperat. Hiero. Uere q̄ scriptū est: ad excusandas excusatiōes in pctis:tetia huic seruo cōtigit vt ad pigritiā ꝛ negligentiā superbie quoq; nomen adiiceret. Qui em̄ debuit inertiā simplr cōfiteri ꝛ orare patrēfamilias:ecōuerso calūniatur:ꝛ dicit se prudēti fecisse consilio:ne dum lucra pecunie quereret:etiam de sorte periclitaretur. Unde dicit dñe scio quia homo durus es ꝛc. Origen. Uere durus est dñs ijs qui mia eius abuntur ad negligentiā:non ad cōuersionem. Hiero. Si non conuertimur:si duri colli sumus:si vsq; in finē in malis perseueramus:assidue peccantiū non miserek deus. dist. xciij. diacon. Metis vbi non seminasti:colligis vbi nō sparsisti. Orige. Intelligimus q̄ vere dñs noster metit vbi non seminauit:q̄m iustus seminat in spū:ex quo metit vitā eternā. Cōgregat et vbi nō spargit:q̄ sibi ꝓputat esse collata quecūq; in pauperib⁹ fuerint seminata. vel ſm Hiero. intelligim⁹ ꝓ hoc etiā gentiliū ꝛ philosophor⁹ vitā bonā quā recepit dñs vt ducat ad fidē. Timui em̄ te. Greg. Sunt plerīq; intra eccl'iā (quorū iste seruus imaginē tenet) q̄ meliori vire vias aggredi metuūt:ꝛ tñ iacere in sui corporis ignauia nō ptimescūt: quūq; se pcōres ꝓsiderāt:sctitatis vias accipere trepidāt: vel ſm Hilariū per hunc seruū p̄ls intelligitur iudeorum in lege persistēs/dicēs Timui te tanq; metu veterum precepto rū ab vsu euāgelice libertatis abstineat ꝛ dicat q̄. Ecce q̄ tuū est:sc̄z talentū:veluti in his q̄ a dño precepta sunt fuerit immoratus:quū tñ sciuerit metēdos illic iustitie fructus vbi lex sata nō sit. ꝛ colligendos ex gentilib⁹ q̄ non ex abrae sunt stirpe. Sed q̄ putauerat se p excusatiōe dixisse ait Hiero. in culpā ꝓpriā vertit. Uñ sequit. Rñdit ei dñs. Serue male ꝛ piger. Seruus malus dicit ait Hiero. q̄ calumniā dño facit piger:q̄ talentuz noluit duplicare. Ut in altero superbie/ꝛ altero negligētie condēnet. Q̄ portuit ergo te cōmittere pecuniā meā nūmulārijs. Hier. Si inq̄t ouum ꝛ crudelez me esse noueras/ꝛ talia sectari:tu scires. i.

scire deberes me mea diligentius quesiturū ⁊ dares' pecuniā meā nūmulariis. Pecunia predicatio est euāgelij ⁊ sermo diuinus: q̄ dari debuit nummulariis vel ceteris doctoribus: qō fecerūt apli p singulas puncias presbyteros et eos ordinādos: vel cūctis credēribus q̄ possunt pecunias duplicare ⁊ cū vsuris reddere vt qō sermōe didiscerūt ope expleuerunt. vñ ōr. Et venēs cū vsuris exegissem qō meus est. Greg. Sicut periculū doctor aspicit: si ōnica⁹ pecuniā teneāt. i. doctrinā: ita et auditor rq⁹ cū vsuris ab eis exigit qō audierūt: vt. i. ex eo qō audiūt studeāt etiam intelligere nō audita: adde ⁊ opari. vñ Nico. pa. Sicut nō leue discrimē incūbit pontifici⁹ siluisse qō cōgruit: ita nō mediocre (qō absit) periculū est ijs q̄ quū debēt parere despiciūt. dis. xliij. dispēsatio. Cū vsuris exegissem: vt vsurā vocat multiplicationē bonor̄ pcessor̄ spūalē: de qua vsura spūali dicit Leo pa. Fenus exercere debem⁹ hoc solū ⁊ aspicere: vt qō hic misericorditer tribuim⁹: a dño q̄ multiplr ⁊ in pperuū mēsura tribuit recipere valeam⁹. di. xlvi. sicut nō suo. Grego. Pigrum seruus qua sūa dñs feriat audiamus. Tollite ait dñs ei talentū ⁊ date ei q̄ hz decē talēta. Grego. Opportunū videbat vt ei poti⁹ q̄ duo talēta acceperat q̄ qui quin q̄ darek. Illi em̄ dari debuit q̄ minus habuit. Sed quum p q̄nq̄ talēta scientia exterior designat: p duo autem intellectus ⁊ operatio: plus habuit q̄ duo q̄ qui q̄nq̄ talenta acceperat: rq⁹ qui p talenta quinq̄ exteriorū administrationē meruit: ab intellectu eterno r adhuc vacu⁹ fuit: Unū ergo talentū p qō intellectū signari diximus: illi dari voluit qui bene exteriora q̄ acceperat ministrauit: quod quotidie in scrā eccl'ia cernim⁹: vt etiā intelligētia interna polleāt: qui exteriora fideliter administrāt. vel ſm Hiero. da turtalētū ei q̄ decē fecerat: vt intelligam⁹ hs eē lie sit gaudiū in vtriusq̄ laboze: scz q̄ quinq̄ ⁊ q̄ duo duplicauit: tñ manus debek eis premiū q̄ plus i dñi pecunia laborāt. Equale intelligit in gñe vt. s. dictū est. Omni em̄ habēti dabit ⁊c. Qui grām sermonis ⁊ doctrine hz ad pficiendū non vtens ea. inquit Chrys. gratiā pdit. Qui aūt studiū adhibet: amplius attrahit donū: Ei aūt q̄ nō hz auferet ab eo. Hiero. Multi quū sint sapientes natural'r: ⁊ habeāt acumen ingenij: tñ fuerint negligētes: ⁊ desidia bonū nature cozrūpunt: ⁊ premiū qō eis fuerat repromissum videt ad alios trāsire. Pōt etiā sic intelligi. Qui fidē hz ⁊ bonā in dño volūtatē: etiā si q̄d minus in ope vt hō habuerit. dabit a bono iudice. Qui autez fidē nō hz. etiā ceteras vtutes quas natural'r videbat hre perdet/vel etiā ſm Greg. Qui charitatē nō hz: ⁊ ea etiam q̄ pcepisse videbat: amittit. Seruus aūt malus. ait Chrisost. nō solum dāno punitur: sed etiam intolerabili pena. vnde subdit. Inutilē seruū mittite in tenebras exteriores. Ubi ait Orig. nulla illuminatio est forsitan nec corporalis: nec est respectio dei illic quasi indignis speculatione dei. Et in de ait Chris. q⁹ non solū qui rapit aliena aut qui male operatur/punitur: sed etiam qui bona non facit.

§. X. Parabolam de decē virgi

nibus: quinq̄ prudentibus ⁊ q̄nq̄ fatuis solus matthe⁹ refert. Ex qua ostendit q̄ non sufficit agere q̄ sunt de genere bonorum: nisi fiant cū debito modo. s. in charitate vel cum letitia spūali: que pcedit ex puritate intentionis in bonis operibus: vel cū misericordia ⁊ alijs virtutibus: quorū qō liber signat per oleū. Dicit ergo Iesus. Simile tunc erit scz in iudicio futuro de quo loquebatur: regnū celor̄. i. pśens ecclesia ſm Greg. Decē virginibus q̄ exierunt obuiā spōso ⁊ sponse ⁊c. Multipliciter a diuersis exponit: ſm Chrisost. Ideo dñs ponit parabolā in virginū persona: vt ostendat q̄ licet virginitas sit magnū quid: est em̄ gradus summus in castitate que debet esse in fidelibus: scilicet coniugalis ⁊ vidualis vel virginalis: tñ si ab operib⁹ misericordie fit deserta: foris cū adulteris eijcietur. vnde ⁊ Hiero. Qui non habet clemētiam nec est indutus viscera misericordie ⁊ lachrymarum/cuius spūalis videatur: nondum impleuit legē christi di. lxxxvj. qui clementiā. Decē aūt dicuntur quarum quinq̄ prudentes ⁊ q̄nq̄ fatue. Quia ſm Grego. in quinq̄ corporis sensibus quisq̄ subsistit. Geminatus autem quinarius denarium perficit: qui numerus est primus limes numero r: vnde ⁊ vniuersitatē signat. Et q⁹ ex vtroq̄ sexu fidelium multitudo colligitur: sancta ecclesia simul decez virginibus denuntiat: in qua q⁹ admisti sunt boni cuz malis: ⁊ electi cū reprobis: ex his decē virginibus quinq̄ dicūtur prudētes: ⁊ quinq̄ fatue: vel ſm Orige. Virgines dicuntur oēs q̄ receperūt verbū dei. i. fidē: rq⁹ quū verbū dei sit summa munditia. i. fine falsitate: accōmodat de sua munditia his q̄ recipiunt. i. creduntr: vt scz sint liberi ab idolor̄ cultura ⁊ alijs errorib⁹. vel ſm Hiero. Quinq̄ dicuntur prudētes ⁊ q̄nq̄ fatue. Prudētes videz qui quandoq̄ sensus habent festinātes ad celestia. ⁊ superna desiderantes: de visu em̄ auditu ⁊ tactu spūali dictū est p Jo. j. Joā. j. Qō vidim⁹ quod audiuimus: qō oculis nostris perspeximus: ⁊ manus nostre attrectauerūt de verbo vite. De gustu ait. pś. xxxiij. Gustate ⁊ videte q̄m suauis est dñs. De odoratu. Cantic. j. In odorē vnguēror̄ tuor̄ currim⁹/Alij sunt terrenis fecibus inhiātes: scz mēte terrena cogitationes qō est videre: amātes qō est palpare ab alijs percipientes qō est audire: ad fetorē malor̄ exēplor̄ se inclinātes qō est odorare ⁊ in vitijs se delectantes qō est gustare. Et hi sunt per quinq̄ fatuas designati. vel ſm Aug. in homil'. Quinq̄ prudentes et q̄nq̄ fatue: signant q̄ntupartitā cōtinētiā ab illecebris cozporis. Cōtinendus est enim animi appetitus a voluptate oculor̄ ⁊ aurū: olfaciendu: gustandi: ⁊ tactus. Sed ista continētia potest reperiri in bonis ⁊ malis. Partim enim cozā deo fit ab illis scz qui ab hmōi se ptinent/vt ei placeant in interiori gaudio conscientie qō exurgit ex pura intentione scz placēdi deo ⁊ hmōi: ⁊ hi sunt prudētes virgines. Prudētia enim maxime respicit debitū finē: iuxta illud. Quicq̄d agas/prudēter agas/⁊ respice finē. Partim vero seruatur ista cōtinentia que virginitas dr: rq⁹ abstinet se ab huiusmodi delectationib⁹ sensuū cozā hoibus tm̄: ab illis scz q̄ hoc faciunt ppter gloriā humanam et hi sunt quinq̄ fatue q̄ nō bene de fine iudicāt. Utreq̄ tñ virgines vt q̄ vnā hz habeāt oēs: sic ⁊ sensus oēs alterutrū se subsequunt/ ppter ea necesse est vt oēs quinq̄ sensus sint aut prudentes aut oēs fatui vel ſm Hilariū. in q̄nq̄ prudentib⁹ ⁊ quinq̄ fatuis fideliū atq̄ infideliū pstituta est oratio. i. locutio absolute. ⁊ ſm hoc/oleū in vase erit fides cū opib⁹ in cōscientia quā infideles nō habēt. Quinq̄ igitur prudētes sumpserūt oleum. In vasis suis cū lāpadib⁹ fatue vero nō acceperunt oleum. Istō oleū ſm diuersam expositionē posita sic diuersimode accipitur: rq⁹ ſm primā signat charitatē vel misericordiā ſm effectū ei⁹. ſm illō Eccle. ix. Oleū ō capite tuo. i. mēte nō deficiat. Quārum ad secūdam signat deuotionem ſm illō Mat. v. Unge caput tuū. Scōm tertiam q̄ est Aug. signat letitiā spiritualē ex pura intētione pcedentem: ſm illō ps. xliij. Unxit te de⁹ oleo letitie. Scōm quartaz Hilarij/signat fidē cū opere ei⁹. Vasa signāt corda vel pscientiā. Lampas ex qua apparet lumē/signat opa. De vase oleū ponitur in lampade ad nutriendum lumē: rq⁹ ex charitate vel deuotione vel spūali letitia vel fide vera habituata i mente/ad actū proceditur bonū: vt luceāt alijs per exēplum: qō faciūt boni/non aūt malit: rq⁹ oleū deficit eis. Uel etiam hz Chrys. Oleū signat verbū doctrine quo vasa animarū imbuuntur. Nihil em̄ sic exhortat vt moralis sermo. Conseruat em̄ lumen fidei charitatis ignem. Accipiunt ergo prudentes virgines oleuz qō satis sit eis tardante exitu. s. mortis ⁊ fatue: et si acceperunt lāpades in primis accensas: ⁊ tñ rq⁹ nō acceperunt tantū oleū qō sufficeret eis vsq̄ ad finē: negligētes circa successionē doctrine q̄ cōformat fidē ⁊ lumē bonorum actuū: ideo extincte sunt lāpades ear̄. Qō ōr de vtrisq̄. Exierūt obuiā sponso ⁊ spōse. ſm Hilariū/sponsus ⁊ sponsa possunt dici due nature in xpo. Una persona scilicz verbū vt spōsus: natura humana sibi vnita vt sponsa. Uel sponsus xps: sponsa ecclesia triumphās. Apocali. xxi. Uidi ciuitatē sanctā hierusalē descendentē de celo vt sponsam. Obuiā aūt vadūt ad xpi aduentū: rq⁹ cōtinue ad mortē tendimus. Usq̄ ad nuptias celestes alij admittuntur: alij excludūtur. Mora aūt faciēte sponso/dormitauerūt oēs: et dormierunt. Mora ista est tps quo differt finis vite humane vel finis mūdi. Dormire aūt ſm Greg. mori est. Dormitare vero ante somnū/est ante mortē a salute languescere. q⁹ p pōdus egritudinis peruenit ad somnū mortis/vel quo ad finē particularē cuiuslibet dormire ⁊ dormitare est in expectatione remunerationis requiescere: quod fit ſm plus et minus. vel ſm Orige. Tardante sponso ad consummationē vite/patiuntur aliqui sensus dormitantes/quasi in nocte mundi agentes: ⁊ dormierunt vtputa remissius agentes a sensu illo vitali. Non tñ lampades perdiderunt vel de conseruatione olei desperauerunt prudētes virgines. vnde sequitur. Media autem nocte clamor factus est. Hiero. Traditio est iudeor̄ xp̄m media nocte venturum/in similitudinem egypti tpis/qū pascha celebratum est/⁊ exterminator venit. Unde ⁊ reor traditionem apostolicam permansisse/vt die vigiliaru⁹ pasche populos ad noctis dimidiū dimittere nō liceat xp̄i aduentum. Uel media nocte. i. nullo sperante vel scient: vnde Hiero. Subito ergo quasi intempesta nocte securis omnibus qū grauissimus somn⁹ est: per angelorum clamorem ⁊ tubis precedentium fortitudinem christi resonabit aduentus. Ecce sponsus venit. Hilari⁹ Tuba enim excitante i. virtute diuina: sponso tātū obuiaz proceditur. Erunt em̄ iaz ambo vnum. i. caro ⁊ deus: rq⁹ in

gloriam

Matt. xxv. ca.

gloriam ſpūalem humilitas carnis transformata erit. vel ſm Augu. quod dicit ſponſo obuiā venire virgines. Exite obuiam eis: ſic intelligendum puto: vt ex ipſis virginib⁹ cōſtet ea q̄ ōr ſponſa: tanq̄ ſi omnibus chriſtianis in eccleſiā ꝓcurrentib⁹ filij ad matrē ꝓcurrere dicant quum ex ipſis filijs congregatis conſtet ea que ōr mater. Nunc eſt deſpō ſata eſt eccleſia: r virgo ad nuptias perducēda illo tēpore quo vniuerſa mortalitate in ea ꝓtereunte in mortali cōiunctione habebat. vel ſm Orige. Media nocte. i. in altitudine remiſſe negligentie: clamor factus eſt. i. inſtigatio angelor ad bonum clamantium in ſenſibus dormientium. i. negligentiū. Er ſuggeſtionē hanc oēs audiūt: r ſurrexerūt Nō autē oēs ornatum decenter lampadibus impoſuerunt: ſed prudentes. vnde ōr Tunc ſurrexerūt omnes virgines. Brego. Oēs virgines ſurgunt: q̄ omnes electi r reprobi a ſomno ſue mortis excitātur: lampades ornant: quia ſecum opera munerāt/ꝓ quibus eternā beatitudinē expectāt vel ſm Aug. Ornauerunt: q̄ rōnēs reddendas operū ſuorum orauerunt vel ſm Hilariu⁹. Lampadu⁹ aſſumptio animarum reditus in corpora r earūcḡ lux/eſt cōſcientiam boni operis eluceſcere: que vaſculis corpor cōtinetur. Fatue autē ſapientibus dixerunt ꝛc. Quia lampades noſtre extinguūtur. Lampades fatuarum extinguunt: q̄ earum opera que clara hoībus foris apparuerant: in aduentu iudici intus obſcurantur. Date nobis de oleo veſtro. Breg. Quid eſt q̄ a prudentibus oleum petunt: niſi q̄ in aduentu iudicis: quum ſe intus vacuas inuenerunt: teſtimoniū foris querunt: ac ſi a ſua fiducia decepte dicant proximis/ q̄ nos quaſi ſine opere rebelli cōſpicitis: dicite de noſtris operibus quod vidiſtis. Aug. Quorum facta aliena laude fulciuntur: eade ſubtracta deficiunt. Uñ ex eo q̄ lampades ſuas extingui cōquerunt: oſtēdūt eas ex parte lucere: r tñ nō habent lumē indeficiens nec opera perpetua. Si quis habet aiam virginalē r amator eſt pudicitie: nō debet mediocriter eſſe cōtentus hīs que cito excreſcūt: r cito cauma te areſcunt: ſed perfectus virtutes ſequatur /vt lumen habeat ſempiternū. Non ſolum autē he virgines fatue fuerūt q̄ſi hinc receſſerunt miſericordia carentes: ſed quum exiſtimabant ſe accepturas ibi vbi importune queſierunt. Quā uis aūt illis virginibus prudentibus nihil miſericordius ſit q̄ ꝓpter miſericordiā ſunt approbate: nō tñ ſua petitione ſtulta ponite ſunt: vñ ſequit. Reſponderunt prudentes dicentes: ne forte non ſufficiat ꝛc. Hinc diſcimus q̄ nullus noſtrum adhīcere ibi poterit operib⁹: cū quib⁹ inuēti fuerimus. Et ſm Hiero. Non eſt hec reſponſio prudentium de auaritia: ſed de timore: neq̄ poſſunt in die iudicij aliorum virtutes alior vitia ſubleuare. Dant aūt ꝓſilium q̄ nō debeant ſine oleo ſponſo occurrere. Hiero. Uendit hoc oleum r multo precio emitur: ac difficili labore cōquiritur: q̄ō nō ſolū in eleemoſynis ſed in cunctis virtutib⁹ r ꝓſilijs intelligimus magiſtrorū. Dicunt autē prudētes/ ne forte nō ſufficiat nobis r vobis: q̄ ſm Aug. Alieno teſtimonio non adiuuatur quiſq̄ apud deum: cui ſecreta cordis apparent: r vir quiſq̄ ſibi ſufficiat: cui teſtimonium perhibeat cōſcientia ſua. Ire potius ad vendentes. i. ad doctores: ſm Origen. et emite vobis. i. ab eis accipite: r precium eius eſt ꝓſeuerantia r amor diſcendi: r diligētia r labor cupientium diſcere. vel ſm Aug. Ire potius ꝛc. Ex iſto verbo nō ſunt putande dediſſe cōſiliū: ſed crimen earum ex obliquo cōmemoraſſe. Uēdunt eſt oleum adulatores: qui ſiue falſa ſiue ignorata laudando/ animas in errores mittunt: et eis vana gaudia tanq̄ fatuis conſulēdo aliquā de his mercedē cōmodi temporalis accipiunt: ōr ergo ite ad vendētes r emite vobis. i. videamus nunc quid vos adiuuent: q̄ vobis laudes vendere cōſueuerūt. Uerum q̄ vt ait Hiero. iam tempus emendi exceſſerat: aduenierūt die iudicij locus nō erat pniē: non nouna opera patrare: ſed preteritorum rationē exoluere cogūtur. vnde ſubdit. Dum irent emere/ venit ſponſus: vbi ſm Chryſ. oſtenditur q̄ r ſi efficiamur miſericordes poſt mortem: nihil hinc lucrabimur ad effugiendū: ſicut nec diuiti prouit q̄ factus eſt miſericors poſt mortē/ et circa eos qui ſibi attinebant. vel ſm Orige. Dum irent emere ꝛc. Eſt inuenire quoſdam qui quādo debuerant neglexerunt diſcere aliq̄d vtile. In ipſo autē exitu vite ſue dum diſponūt diſcere cōprehenduntur a morte: vel ſm Aug. Dum irēt emere, ꝛc. id eſt inclinantibus ſe in ea que foris ſunt: et ſolitis gaudere querentib⁹ q̄ gaudia interna non nouerant: venit ille q̄ iudicat. Et que parate erāt intrauerūt cū eo ad nuptias. i. ſm Aug. Quibus teſtimoniū cōſcientia corā deo perhibebat: r intrauerūt cū eo ad nuptias: vbi munda aia puro et perfecto dei verbo fecūda copulat. Et clauſa eſt ianua: q̄ ſm Hiero. poſt diē iudicij/ bonorū operu⁹ r iuſtitie occaſio non relinquitur. Receptis eſt illis qui ſunt in angelicā vitam (ait Auguſti.) connumerati clauditur aditus ad regna celor. Nouiſſime veniunt r relique virgines. Aug. Non dicitur eſt q̄ emerent oleum r ideo intelligende ſunt nullo iam remanente de alienis laudibus gaudio: in anguſtijs r magnis afflictionibus redire ad implorationem dei. Sed magna eſt eius ſeueritas poſt iudicium cuius ante iudiciū ineffabilis mia ꝓrogata eſt. Dicunt ergo. Dñe dñe aperi nobis Egregia dñi appellatione (ait Hieron) confeſſio et iudiciū fidei eſt. Sed q̄d prodeſt voce inuocare: quem operibus negas: vel ſm gl. Dolore cōpulſe expulſionis appellationē ingemināt dñationis nō vocādo patrē cuius in vita ſua miam contempſerunt. Et rūdit. Āmē dico vobis: nescio vos. Aug. ex illa. ſ. regula: q̄ nō h⁹ ars dei. i. ſapientia vt intrēt in gaudium eius q̄ vō corā deo/ ſed vt placerent hoībus conati ſunt ſm precepta eius aliq̄d operari. Hier. Nouit dñs q̄ ſunt eius. i. approbat bonos: r q̄ ignorat ſcilz neceſſaria ignorabit. i. reprobabit. Omnis malus ſm pbm eſt ignorās. ſ. in actu electionis pcti: r licet virgines vel corporis puritate vel vere fidei ꝓfeſſione: tñ q̄ oleū nō hñt. ſ. charitatis vel leticie ſpūalis ex pura intrētione: ignorant a ſponſo. Cōcludit. Uigilate itaq̄ q̄ neſcitis diem neque horam. Hieron. Intelligunt hec oīa dicta q̄ ꝑmiſſa ſunt: vt q̄ ignoramus diem iudicij: ſollicite nobis bona opera ꝓparemus. Aug: non ſolum autem illius v ltimi tpis quo vēturus eſt ſponſus: ſed ſue quiſq̄ dormitionis diem r horaz neſcit ad quam qui paratus eſt etiam paratus erit quum illa vox ſonuerit qua oēs euigilaturi ſunt. Pōt etiā hec petitio fatuarū ad prudētes r poſtea ad deū intelligi per hypotheſim. i. p preſumptionē. Quum eſt ſciant oēs reprobi in die iudicij nō eſſe locū penitendi vel miam impetrandi: vnde nec petent: tñ preſuppoſito q̄ peterent a ſanctis ſuffragia/ vel a deo miam liberationis nihil reciperent: vnde Hiero. In preſenti ſeculo ſcim⁹ ſiue oīnib⁹ ſiue cōſilijs iuuicē nos poſſe adiuuari: quū aūt venerim⁹ ante tribunal chriſti nec Job nec Daniel nec Noe rogare poſſe ꝓ quoq̄ ſed vnūquēq̄ onus ſuum portare. xiij. q. ij. in preſenti. parabo lapſſa milias r ſerui diſpēſatorꝫ

§. XI. Ad iſtā etiam vigilantiā

dñs ſupra. c. xxiiij: hortat⁹ eſt ſub exemplo patriſſamilias r ſerui diſpenſatoris/ dicens. Uigilate: q̄ neſcitis qua hora dñs veſter venturus ſit. Augu. nō ſolū apls dixit eſſe vigilandū: ſed r ſucceſſoribus eor/ r oīb⁹ vſq̄ ad nouiſſimum eius aduentū. Unicuiq̄ veniet dies ille iudicij vltimus de quo xp̄s loquebat: quū venerit dies eius. ſ. mortis vt talis hinc exeat qualis eſt iudicandus in illo iudicio: ac per hoc inuigilare debēs xp̄ianus: ne imparatū inueniat eū aduentus dñi. Imparatum eſt inueniet dies illa ſcz vltimi iudicij: quem imparatum inueniet dies vite ſue vltimus. Neſcitis qua hora. Orige. Uani ſunt oēs ſiue qui conſummationem mundi ſcire profitentur q̄ erit: ſiue quivite proprie finem ſe ſcire gloriāt. quem nemo cognoſcere poteſt niſi ſpiritu ſancto illuminatus ſcilz hmōi. Uigilate ait Brego⁹ Uigilat q̄ ad ſpem veri luminis oculos apertos tenet. Uigilat qui ſeruat operando q̄ credit. Uigilat qui a ſe torporis et negligentie tenebras repellit. Inducit ad hec chriſt⁹ exemplum dicens. Illud ſcitote q̄ſi ſi ſciret paterfamilias qua hora fur vēturus eſſet: vtiq̄ nō ſineret perfodi domuz ſuam. Orig: Pater familias eſt ſenſus hoīs. i. ratio: domus eius aīa. fur diabolus. Eſt autem oīmis ſermo contrarius qui nō p naturalem introitū intrat ad aīam negligentius quaſi quidā effoſſor domus: primus deſtruens quaſi naturalia anime edificia. i. naturalis intellectus r per ipſam dirreptiones ingreſſus ſpoliat aīam vt domum. Aliquotiens aūt inuenit q̄s furē in ipſa perfectione r cōprehendens euz percuſſorē ſermonē immittēs interficit ip̄m videlz inſtigationē tentationis perpēdens: gladio verbi dei illud malum phibentis vincit tentationem: ſic quaſi diabolum occidit. Non aūt die fur venit: qū ſcilz a ſole iuſticie aīa eſt illuminata hoīs ſtudioſi: ſed in nocte ſcilz malitie vel negligētie permanēs: vel tpe tentationū vel tribulationū: in qua nocte etſi lumē nō habet ſolis: ſaltem lucernā verbi ſcilz dei: id eſt ſermonis diuini habēs ꝓpoſitū meliorū r vigilantiā ne pfodiat hoc eius ꝓpoſitum non ſpoliabitur: ſed expellet. vel ſm Brego. Fur eſt mors que quuz patrēfamilias. i. ſpm dormientē inuenit r imꝑeparatum: domum corporis diruit occidēdo: r aīam neſcientē ad ſupplicia rapit: r ideo ait. Eſtote parati: q̄ neſcitis die neq̄ horam. Hora vltima dñs noſter vtiq̄ voluit eſſe incognita: vt ſemp poſſit eſſe ſuſpecta: vt illā dñi minime prevalere valemus: ad illā ſine intermiſſione ꝓparemur. Addit etiam xp̄s exēplum de fideli ſeruo dicēs. Quis putas eſt fidelis ſeruus et prudens quē cōſtituit dñs ſup familiā ſuā vt det illi cibū in tpe? Hilarius. Dñs in cōi ad indefeſſam vigilantie curā ſupra fuit

adhortat⁹. Spāliter tñ ppñs principib⁹ñ expectatiõe aduẽtus sui sollicitudinẽ mãdat. Hunc essñ seruñ fidelẽ atq; prudentẽ prepositñ familie signat dicens. Quis putat ꝛc. Qõ nõ importat ignorantiã dñi neq; ꝑz Remigiñ impossibilitatẽ pficiende virtutis: ꝑz difficultatẽ vel raritatẽ ſm Brattianñ. de pe. di. ſ. ſi sacerdos peccauerit. Et in dictis verbis ſm glo. tres boni serui cõditiones notant. Prima est fideli tas/dum dicit. Fidelis. Seruus fidelis est dño ꝓpter dñm seruiẽs: oues christi nõ ad lucrñ sed ꝓ amore xꝑi pascens. Fidelis est q̃ nihil qõ dñi sui est/ꝓprñ facit nihil de rebus dñi sui vane ꝛ manuter cõsumit. Scõa est discretio: quñ dicit prudens. Seruus prudẽs est: q̃ subdito ꝫ capacitatẽ/vitam/ꝛ mores discutit. Prudens est q̃ cognouit id ad quod opꝫ dispensare q̃ data sunt. Ut det cibum in tẽpore necessarium/opus est prudentia ait Orige. vt aũt non adimat cibos indigentium/opus est fide. Tertia est vitatio ambitionis: quñ ꝺz Quẽ constituit dñs qui scz ſm glo. sit vocatus a deo: non qui se iniecerit. Ut essñ ait Leo papa. ſ. q. ſ. principatus. Principatus quẽ seditio extorsit: vel ambitus occupauit: ter ſi actibus suis vel moribus non offendat: sui tamẽ initñ est pnicios⁹ exẽplo. Et difficile est vt bono paganẽ exitus: q̃ malo sunt inchoata principio. Dicit etiã fidelis et prudens prelatus ecclesie ſm Orig. circa reditus ecclesie vt nõ deuoret q̃ sunt viduarñ: ꝛ vt memor sit pauperum: et nõ amplius teneat sibi: q̃ his q̃ necessitatẽ patiũtur. Prudens intelligitur/vt intelligat indigentiuꝫ causas propter quas sunt indigentes. Multa essñ sapientia opus est q̃ vult dispensare ecclesiasticos reditus: ꝛ ad hoc facit ꝛ modum ꝛ ꝓsideratiõnẽ dirigit: qõ hꝫ di. lxxxvj. nõ satis. Et quantũ ad fidelitatẽ: quod ait Hiero. xij. q. ij. gloria epi. et: xvi q. ſ qſm quicq̃ habẽt clerici pauperñ est. Ac etiam ſm Orige. ꝺz Fidelis ꝛ prudens: vt non effundat rõnabilẽ ꝛ spñalem cibñ quibus nõ oportet: nolẽs ostẽdere se esse prudentẽ vt scz q̃ magis necessariñ habens verbñ qõ more eoꝝ edificet ꝛ vitam cõponat: q̃ illud qõ illuminat scientie lucem: aut ne his q̃ possunt acuti⁹ audire/pigeat exponere altiora: neue exponẽtes vilia/contẽnantur ab his qui naturaliter sunt ingeniosi: aut per exercitationẽ secularis sapientie acuti. Ad qõ etiã facit qõ ꝺz dist. xlij. in mãdatis. ꝛ. c. sit rector. §. vlti. ꝛ. viij. q. i. opꝫ. Cyprñ. dicit q̃ adaptat etiam hec parabola ad principes seculares. Unũquẽq; essñ his q̃ habet ad cõem vtilitatem vti oportet: non ad nocumentñ seruorum neq; ad pditionẽ suiꝑsius: siue hꝫ sapiam: siue principatuꝫ siue quodcunq; aliud. Quãuis autẽ ait Basilius: difficile sit inuenire in vno vt sit fidelis ꝛ prudens: nõ tñ impossibile. Nec essñ dñs beatificaret essñ qui inueniri nõ posset. Dicit essñ/btñs ille seruꝰ quẽ quñ venerit ꝛc. Sup oĩa bona sua cõstituet eum. ſm Orig. vt scz conregnet cñ christo/cui oĩa sua tradidit pater: vt sint ꝛ ipsi dispensatores sup oẽm creaturã. vel ſm Hilariñ. Sup oĩa bona. i. in dei gloria collocabitur: q̃ nihil est vltra qõ melius sit. Et ſm Rabanñ non vt soli⁹ sedyt pre ceteris eterna premia habeant/scilicet matorum: tum pro vita sua: tum ꝓ gregis custodia. Si aũt dixerit malus seruus ille ꝛc. nõ soluꝫ ab honore rapit Chrys. qui imminet bonis: sed etiaꝫ a pena qua minatur malis erudit auditorẽ dñs quñ dicit si dixerit ꝛc. Mora facit dñs meus venire. Mores hui⁹ describit: primo a vana fiducia longe vite. Et vt ait Hiero. Securitas parit negligentiam: negligentia offensam. de pe. dis. ſ. predixerat. Et cepit percutere conseruos vbi nota superbiam: percutit essñ vt timeatur ꝛ vt ostendat se dominari in clero. Ad quod optime facit qõ habeẽ. di. xlv. licet. cum ca. sequẽti. vel ſm Rabanñ. Lõseruos percutere/est cõscientias infirmorñ verbo vel exẽplo vitiare. ꝛ dist. xl. c. vlti. dicitur. Percussor est doctor qui sermone inutili cõscientias pcutit infirmoꝝ. Manducet aũt ꝛ bibat cum ebriosis. Hic ſm Augu. notatur luxuria ꝛ voluptas. Hiero. Tibi o sacerdos de altario/viuere/non luxuriari permittitur. Veniet dñs in die qua nõ sperat: et nescit Augustñ. ad Ecclesiam: q̃ de tribus seruis dei parantibus se ad aduentum christi vno dicente q̃ citius venire eum: et secundo tardius: tertio se vtrunq; ignorare: scilicet si citius vel tardius veniat: hic tertius magis euangelio consonat. Optat essñ qõ primus dixit: tolerat quod secũdus sensit: in nullo errat: q̃ nihil horñ affirmat aut negat. Naꝫ prim⁹ si nõ veniat vt dicit vel credit: non solum errauit: sed etiã periculñ incidit/ne credat non venire: vnq̃/ex quo non venit vt dixit. Secundus etiã põt errare: si scz cito veniat: ꝛ videtur etiã negligentie occasionẽ dare. Diuidet eũ dominus. Hiero. Non est intelligendñ q̃ gladio eũ dissecet: sed a consortio sanctoꝝ eum separabit. Vel diuidet eum ſm Orige. quãdo spiritus eius. i. spirituale donum sibi collatuꝫ/potestatis scz vel scientie auferet ab eo: ꝛ scientiam cum corpore mittet i gehennam. Quõ autem tales serui debeant esse ꝓparati ꝛ in diuersis vigiliis: idem dñs ostẽdit dicens discipulis/vt refert Lucas. xij. ca. Vigilate: ꝛ Marcus refert dñm dixisse. Vigilate q̃ nescitis q̃n dñs veniat: sero an media nocte: an gallicantu: an mane. Ne quum venerit repente inueniat vos dormientes. Hiero. Qui dormit nõ corpora vera sed phantasmata intendit/ꝛ vacuꝰ somniat de his q̃ vigilans viderat. Sic nimirñ sunt quos mundi amor rapit in vita/deserunt vitã/qõ summiabãt ꝓ certo. Theophilus. Ideo tps aduentus sui nobis occultauit: q̃ nobis expediebat: Nã si nunc ignorãtes finẽ nõ curam⁹? q̃d faceremus si finẽ sciremus? malitias nostras differrem⁹? vsq; ad vltimñ. Sero existit/qñ quis morit in senectute: media nocte/quñ morit in senectutis medio: gallicantu/quum rõ in nobis cõpletur. Quñ essñ incipit puer ſm rationem vuere tunc gallus in eo vociferatur. i. instinctus rationis excitans a somno sensualitatis. Mane/est puerilis etas. Matt. xviij.

§. XII. Parabolã de seruo narrat solus Matthe⁹ cui quñ dñs humilianti se remisisset decẽ milia talenta: q̃ postea cõseruo sibi debitori in centñ denarijs/petẽti dilationẽ ad soluendñ/dare noluit ꝛ iratus contra eum dñs/totñ debitñ relaxatñ repetijt: ꝛ tortoribꝰ ꝓpter hoc tradidit. Ubi ostenduntur ꝛ diuine clemẽtie plenitudo et fraterni odij magnitudo: ꝛ ingratitudinis punitudo. Et primo ostendit immensa dei clemẽtia in remissionẽ pctõꝝ penitentibꝰ. Quñ immediate petro interrogãti si fratri delinquenti deberet dimittere vsq; septies/christus respondit. Non dico tibi septies: sed vsq; ad septuagies septies: idest oẽs trangressiones quod hinc trahit August. Nam lex per denarñ signatur: q̃ in decẽ preceptis cõmendatur: pctm̃ vero per vndenarñ/q̃ transgredit denarñ. Septenarius signat vniuersitatẽ: q̃ septem diebus voluitur tps: ducto autẽ septenario numero per vndenarium. i. septies vndenario multiplicato/constituuntur septuaginta septem. Oĩa ergo pctã voluit dimitti penitentiveꝛe. Et ad hoc inducit parabolã: dicẽs. Sile est regnñ celoꝝ homini regi q̃ voluit rationẽ ponere cñ seruis suis. Orige. dicit q̃ sicut dei filꝰ est sapia: iustitia ꝛ veritas: ita ipse est regnuꝫ non alicuius eoꝝ que sunt deorsum: sed oĩm q̃ sunt sursum In quoꝝ sensibus iustitia ꝛ cetere virtutes regnant: q̃ facti sunt celi: q̃ portant imaginẽ celestis. i. christi. Hoc ꝑ regnñ celoꝝ. i. filius dei qñ factus est in similitudinẽ carnis pctr: tunc similis factꝰ est hoi regi vniẽs hoẽs sibi. vel ſm Remigiñ. Regnñ celoꝝ ꝺz eccl'ia in qua dñs operatur qõ loquit in ista parabola. Rex ꝑ iste deus est cuncta regendo ꝛ gubernãdo q̃ creauit: ꝓ seruos designãt oẽs homines quos ad laudandñ se creauit: quibusq; nature legẽ dedit: cñ quibꝰ vult rationẽ ponere: qñ vitã ꝛ mores ꝛ actus singuloꝝ discutit. Orig. Qis vite nostre ratio ponenda est coram rege. Nec hoc dicim⁹ vt suspicio sit ne forte res necessario habeat longñ tps. Uolẽs essñ de⁹ ventilare omnium mentes: cito oĩa ab oĩbus oi tpe gesta singulis q̃busq; faciet in mentẽ ineffabili quadã virtute venire. Et quum cepisset rõnẽ ponere: oblatꝰ est ei vnus q̃ debebat. x. milia talenta. Aug⁹ Quia lex in decẽ preceptis cõmendat: obligatio decẽ talentoꝝ est transgressio oĩm preceptoꝝ ꝛ plenissima. Et quñ nõ haberet vñ redderet/homo sua voluntate ꝛ spõte peccans. suo conatu nullo mõ resurgere valet: ꝛ nõ hꝫ vñ reddat: q̃ in se non inuenit ꝓ q̃õ se a pctis soluat Jussit ergo eũ dñs venũdari/ꝛ vxorem/ꝛ filios/ꝛ oĩa que habebat reddi. Uxor pctõris stultitia est/et carnis voluptas seu cupiditas: ꝓ hoc ꝑ significat ſm Aug. transgressorem decalogi ꝓ cupiditate ꝛ prauis opibus tanq̃ vxor et filij penas soluere debuisse: q̃ est precium eius. Precium essñ vẽditi est suplicijñ dãnati. Hoc aũt vt ait Chrys. nõ ex crudelitate iussit: sed ex ineffabili affectiõe. Vult essñ terrere per has minas: vt supplicet seruus ꝛ non vendat q̃ factꝰ est. Uñ subdit: ꝓcidens aũt seruꝰ ille ꝛc. Ubi notandum q̃ rex iste deꝰ vult rõnem ponere: ꝛ incipit ponere cñ seruis suis in hac vita et in futuro iudicio: particulari in morte ꝛ posteavniuersali in vltima resurrectione. Et in futuro q̃dẽ nullus ibi locꝰ pnie vel mie: sed vt ait Cypri an⁹. Qualẽ te inuenit dñs quñ vocat. ſ. ꝓ morte. talẽpariter ꝛ iudicat. de pe. di. ſ. nũquid. Et de impenitẽtibꝰ moriẽtibꝰ dicit Bratianus intellige illõ pñ. Nõ dabit deo placationẽ suã: ꝛ preciũ redẽptionis aie sue: ꝛ laborabit in eternũ. xiij. q. ij. §. verum hoc. Inn pñti nunc rex iste incipit rõnẽ ponere cñ seruo obnoxio magno debito: q̃ñ infundẽs cõpunctionẽ transgressori oĩm preceptoꝝ tostẽdit ei multitudinẽ ꝛ grauitatẽ peccatoꝝ: ꝓpter q̃ iubet vt in scripturis ꝓz nõm cñ vxore mala voluptate ꝛ /filijs / operibus. ſ. suis ꝛ oĩbus potẽtijs venderi et reddi. i. exigenti hoc diuine iustitie in gehennã cruciari ꝓpter de merita sua. Qõ intelligẽs pctõr iuste pdãnan

dum: tñ cõfidẽs de regis hui⁹ clemẽtia ĩ vita ista: p̃cidit ad terrã se p̃sternẽs: seru⁹ iste humiliãs se ⁊ recognoscẽs se terrã ⁊ vt terrã datũ serpẽti ad comedẽdũ de demerito suo nõ se excusat: sed rogat sibi misericodiam fieri: p̃mittẽs p̃posito in futurũ se satisfacturũ. vñ dicit. Patientiam habe in me. ſ. expectãdo: ⁊ oĩa reddã tibi: ſcz satisfaciendo. Est em̃ satisfacere ſm Anſel. hic honorẽ deo debitum reddere: quẽ. ſ. peccãdo abstulit: dũ. ſ. tp̃s ĩ q̃ ptinu ei seruire debuit/male viuendo subtraxit. Sed faciẽdo postmodum opa satisfactiõis ad q̃ al's nõ tenebat: quasi recõpẽsat sub tracta. Hiero. Quisq̃s es ille q̃ tibi cõscius es alicui⁹ erroris: quãto tpe errare te nosti: ⁊ to tpe deliq̃sti: tãto nihilominꝰ tpe humilia teip̃m: ⁊ satisfacito ei in p̃nie confessione q̃ si te emendaueris: si te ipse correxeris: pi⁹ est dñs ⁊ misericors: q̃ ⁊ vindictã rẽperet ei q̃ illã penitẽdo p̃uenit. de pe. di. ſ. q̃sq̃s. vñ Aug. Magna mia dei vt ad solã p̃missionem pctã dimittat. i. p̃posito cõfitendi ⁊ satisfaciendi. de pe. di. ſ. magna est autem larga deo benignitas ⁊ clemẽtia erga pctõres cõuersos/ait Remigius q̃m̃ semp paratus est per baptismũ aut per pnam pctã dimittere: vñ subdit. Miserius aũt dñs ei⁹ dimisit eũ ⁊ debitũ dimisit ei. Chrys. Vide diuini amoris supabundantiã: petit seruus soli⁹ tpis dilationẽ: ipse aũt rex mai⁹ eo q̃ petit/dedit. ſ. dimissionẽ ei⁹ ⁊ p̃cessionẽ totius mutui. Jõ aũt nõ anteq̃ rõnem redderet debitum dimisit: q̃ docere voluit a quãtis debitis eũ liberat: vt saltẽ ita ad cõseruos mãsuetior fieret. Sed q̃ postea fecit/indigna fuere p̃rioribus. Sequit̃ em̃. Egressus seru⁹ ille. Chrys. p hoc q̃ dicit egressus ostendit̃ q̃ nõ post multũ tpis/ſz p̃festim adhuc in aurib⁹ habẽs bñficiũ: in malitiã abusus est liberatiõe a dño sibi data. Nam inuenit vnũ de p̃seruis: q̃ debebat ei centũ denarios. Jn vtroq̃ inuenit̃ pctm̃ inq̃t Aug. Jn decẽ milibus talẽtis obnoxior decem denarijs obligator: denari⁹ em̃ est numer⁹ legis. Et decem decies centũ faciũt decẽ milia. Uter q̃ ḡ est debitor: ⁊ vter q̃ venie deprecator. Ois em̃ hõ ⁊ debitor est dei: ⁊ debitorem hꝫ p̃ri mũ suũ Chrys. Tanta est aũt differẽtia pctõꝝ que cõmittunt̃ in hoiem/⁊ q̃ cõmittunt̃ in deũ: quãta est differentia decẽ denariorꝫ ⁊ decẽ miliũ talentoꝝ: magis autẽ ⁊ multominꝰ qõ ptz ex differentia p̃sonarũ ⁊ paucitate peccantiũ: hoie em̃ videte ⁊ desistimus ⁊ pigritamur peccare: deo aũt videte ſm vnũ quẽq̃ diẽ. nõ obsistim⁹: ⁊ sed agimus informidabiliter oĩa ⁊ loq̃mur. Nõ hinc autẽ solũ apparẽt grauiora pctã in deũ: sed etiaꝫ beneficio quo sumus potiti ab ipso: fecit em̃ nos esse: ⁊ omnia p̃pter nos operatus est: aiam rõnalẽ inspirauit nobis: filiũ suũ misit: celum nobis aperuit: ⁊ nos filios suos fecit. Nunquid ḡ si vnaquaq̃ die morerem̃ p illo: retribuerem⁹ ei aliquid dignũ: Nequaq̃ sed ⁊ hoc rursus ad vtilitatẽ nostrã pertineret. Nos autem ecõtrario in legibus eius offendimus. Sic ergo p̃debitorẽ decẽ miliũ talentorꝫ designat ſm Remigiũ ⁊ q̃ maiora committit in deũ: p̃ debitorẽ vero centũ denarorꝫ q̃ minora committit in p̃mũ. Ꝫs ille seru⁹ ingrat⁹ nõ voluit p̃stare: ait Aug. q̃ illi indigno p̃stitũ fuit. Sequit̃ em̃. Et tenẽs suffocabat eũ dicẽs. Redde q̃ debes. Remigius. i. acrius insistebat vt exigeret ab eo vindictã. Orige. Jdeo vt arbitror suffocabat: q̃m̃ a rege exierat. Non em̃ suffocaret cõseruũ suũ/si nõ exisset a rege. Et p̃cidẽs conseruus ille rogabat eum dicẽs. Patientiam habe in me ⁊ oĩa reddã tibi. Augu. Q̃ debeꝫ et si benigne remittit: non tñ iniuste reperitur. Peccat autẽ qui vltra modũ exigit debitũ. xiiij. q. ſ. peccat. vt iste ei qui tunc non poterat soluere violentiam persone inferebat. Ille autẽ noluit. i. tenuit cõtra eum hunc animũ vt supplicia illi vellet: sed abijt ⁊ misit illũ in carcerẽ. i. ſm Remigiũ. magnã in irã exarsit: vt ab eo vindictã exigeret: a quo. ſ. recepit iniuriã: q̃ est debitum decẽ denariorꝫ. Do nec redderet debitũ. i. ſm Remigiũ/apprehenso fratre vindictã ab eo exigit de iniuria. Chrys. Vide dñi charitatem ⁊ serui crudelitatẽ: hic totalẽ solutionẽ eccepit a dño: hic solam dilationẽ petebata seruo: nec tñ hoc dedit. Sequit̃. Videntes aũt conserui eius q̃ fiebãt: cõtristati sunt valde Aug. Per cõseruos intelligit̃ eccleſiã: que illum soluit et ligat: vel ſm Remigiũ: cõserui forte angeli sunt intelligendi: vel p̃dicatores eccl'ie: vel quicũq̃ fideles: q̃ videtes alĩ quẽ fratrẽ remissionẽ pctõꝝ adeptũ nõ velle misereri conserui suũ: p tristant̃ de eius perditiõe: venerũt ⁊ narrauerũt dño suo. Narrare hoc dño suo ſm Remigiũ: est dolores ⁊ cõtritiones in suo affectu demostrare. Tũc vocauit eũ dñs eius. ſ. per ſnam mortis: ⁊ ab hoc seculo migrare iussit et ideo dixit ei. Serue nequã: totẽ debitũ ⁊c. Chrys. Quãdo debebat ei decẽ milia talenta nõ vocauit eũ nequã: nec̃ est ei cõuiciatus sed misert⁹. Oñ aũt cõtra seruũ ingratus est effect⁹ tunc vocat eũ nequã. Nõne oportuit ⁊ te misereri conserui tui: sicut ⁊ ego tui misertus sum: Aug. Dimitte: ⁊ dimittet tibi: dimitte prius: dimitte vel postea. Naz si nõ dimiseris: revocabo te: ⁊ quicquid dimiserã replicabo tibi. de pe. di. iiij. c. dicit dñs. Ubi etiã notãdũ q̃ seruus nullũ dedit rũsum q̃ statim post hanc lucẽ argumentũ excusationis cessabit. Quia ergo beneficio nõ est factus melior: relinquit̃ vt pena corrigat̃. Et iratus tradidit eũ tortoribꝰ: q̃ nõ dixit q̃ iussit eum venundari. ſ. esse iratũ: q̃ illud non erat ire: sed magis amoris ad correctionẽ: nũc aũt ſnia supplicij ⁊ pene. Tortores dicunt̃ demones: q̃ semp ad hoc parati sunt vt aĩas pditas suscipiãt: et in pena eterne dãnationis torq̃eant. Remigius. Quousq̃ redderet vniuersum debitũ: ponit̃ vt ait remigi⁹ finitũ p infinitor: et est sensus: semp soluet ⁊ nũq̃ persoluet: ⁊ iõ semp penã luet. Cõcludit Christ⁹ Sic faciet p̃ meus celestis vobis. ſ. sicut iste seruo fecit dñs ei⁹. vñ Aug. Qui diuini beneficij oblit⁹ suas vult vindicare iniurias: nõ solũ de pctis futuris veniã nõ merebit: ſz q̃ si bi fuisse dimissa gaudebat: ei imputabũtur ad penã. de pe. disti. iiij. qui diuini. ⁊ Greg. di. ea. Ex dictis euangelicis constat: q̃ si id q̃ in nos delinquit̃ ex corde nõ dimittim⁹: illꝰ rursus a nobis exigit̃/q̃ p pniam dimissum fuisse gaudebamus. Uñ dicit. Si nõ dimiseritis vnus q̃q̃ fratri suo ex cordibꝰ vr̃is. Ex iniuria illata alicui tria solẽt oriri ſm Pe. ſ. rãcor in corde. i. odiũ: ⁊ istud debet cito dimitti. i. nũq̃ hr̃i Scõm est signũ rãcoris: vt vitatio loquele/salutationis ⁊ hmõi: ⁊ istud dz dimitti: q̃ precipue ille iniurias petit venĩã. Tertiũ est actio iniuriarũ: ⁊ istud non tenet̃ dimittere nisi facta satisfatiõe debita. Et ex ista parabola mouetur questio a theologis ĩ quarto dist. xxij. ⁊ a canonistis de pe. di. iiij. p totũ: vtrũ pctã dimissa p pniam/redeãt ad animam p sequentẽ culpã mortalẽ. ⁊ tã inrex. q̃ in glo. ponunt̃ plures opi. Sed. ſctus Tho. sup. iiij. in dicta dist. p̃fecti⁹ respondet: ⁊ determinat simp'r/q̃ nõ redeũt: nec quo ad culpam. nec quo ad penã: ſz quo ad certũ effectũ ingratitudinis q̃ p illã ingratitudinẽ de venia habita pctõꝝ pctm̃ sequens est grauius: et puniendum grauiori pena q̃ si nõ esset illa circũstantia ingratitudinis. Et ſm istum effectum dicũtur peccata redire: vt in dictis capitulis.

Utrum pctã dimissa redeant p sequẽtẽ culpã.

§. XIII. Non solũ aũt per para

bolas: ſz p exẽpla in vtroq̃ sexu ostẽdit iesus magnitudinẽ mie sue ad pctõres penitentes. Et primo i peccatrice: de qua solus Lu. ait Rogabat iesum quidã phariseꝰ vt manducaret cũ illo. Ubi primo notandũ q̃ ait apl's. Deꝰ quũ dilues esset in mia sua p̃pter nos egenꝰ factus est: vt nos sua pauptate ditaret. Quũ em̃ eẽt dñs omn⁹: filius hois nõ hꝫ vbi caput suũ reclinet: nec domũ: nec agrũ: ſz paucas eleomosynas sibi oblatas p̃ necessitatibus suis ⁊ suorum retinebat. Uñ paup inuitat⁹ ab isto phariseo accessit ad pr̃ãdium: nõ ignorãs peccatricẽ vẽturã: ⁊ meli⁹ sibi cõuiuium p̃nie oblaturã. Et ingressus in domum phariseꝰ discubuit. Greg. nisse⁹. Lucas plus medicũ aiarũ q̃ corporũ ostendit ip̃m deũ ⁊ saluatorẽ nostrũ/p̃ſſime alios visitantẽ nõ vt de diuitijs alioꝝ aliq̃d sortiat̃: ſz vt impertiat̃ de iustitia p̃pria. Et. ſ. dr̃ q̃ circũlbat discurrens. vñ Greg. nazãzenus Uadit quippe de loco in locũ nõ solũ vt plures lucretur: ſz etiã vt multa dedicet loca. Dormit ⁊ laborat: vt somnũ ⁊ laborẽ sctificet: plorat vt det p̃ciũ lachrymis p̃dicat̃ celestia vt audientes exalter. Et ecce mulier q̃ erat in ciuitate peccatrix. Cyrillus. mulier inhoneste vite pmẽs añ fidelẽ affectum venit ad xp̃m: quasi petentẽ veniã cõmissorũ largiri. Greg. quatuor euãgeliste dicunt xp̃m vnctũ fuisse vngento a muliere. Tres puto fuisse mulieres: ex p̃sonarũ q̃litate: ex modo agẽdi: ex dr̃ia tẽporũ. Joãnes quidẽ narrat de maria sorore lazari q̃ sex dies ante pascha vnxit pedes Jesu p̃pria in domo. At matthe⁹ postq̃ dixerat. Scitis q̃ post biduũ pascha fiet: subdit q̃ in bethania ĩ domo simonis leprosi mulier fudit vnguẽtũ sup caput dñi: nõ aũt vnxit pedes vt maria: marc⁹ matthe⁹ silr. Lucas aũt nõ circa tp̃s pascẽ: sed in medio euangelij hoc refert. Chry. aũt binas asserit fuisse has mulieres: vnã q̃ cõtinet̃ in Joãne: alterã q̃ a tribus ponit̃. Ambr. Aub dubio ponit dicẽs. Oõ põt nõ eadẽ esse mulier q̃ vnxit pedes: ⁊ q̃ postea caput: ne sibi contrariũ euãgeliste dixisse videant̃. Põt etiã questio metiri: ⁊ tpis diuersitate dissolui vt adhuc illa peccatrix: tiã ista p̃fectior. Aug. de p̃sensu euãgelistarũ: eãdẽ mariã, bis hoc fecisse intelligendũ arbitror. Semel. ſ. q̃ lucas narrauit: quũ p̃mo accedẽs cũ humilitate ⁊ lachrymis meruit remissionẽ pctõꝝ: vñ ⁊ Jo. quũ de lazaro resuscitato cepisset loq̃: ait. Maria erat q̃ vnxerat dñm vnguento: ⁊ exterserat pedes capillis suis: cui⁹ frater lazarus infirmabat̃. Quod autem in bethania rursum fecit. ſ. p̃pe tp̃s passionis: aliud est: q̃ ad narrationẽ luce nõ p̃tinet: ſz narrat ab alijs trib⁹. Greg. in homil'. ponit eandẽ esse ⁊ vnã mariã. ſ. magdalenam

Lu. vij.

p̃mo peccatrice: de q̃ lucas hic: postea cõuersam pfecte vn
xisse caput ⁊ pedes in bethania: ⁊ sibi primo resurgentem
apparuisse sm Luc. Mar. et Jo. Uñ ⁊ lucas ipse post nar-
ratione huí⁹ hystorie. s. de cõuersiõe peccatricis lauãtis pe
des ihesu lachrymis suis: imediate ponit q̃ discurrẽte iesu
ad p̃dicandũ/seq̃bant eũ mulieres plures: iter quas erat
maria magdalena de q̃ exierant. vij. demonia. qõ ⁊ Mar.
scribit in. c. vlti. Ubi ⁊ Beda sup Lu. dicit q̃ ipsa magdale
na est illa eadẽ peccatrix: cui⁹ pniaz p̃us imediate narraue
rat: Et Grego. in homil. dicit q̃ maria septẽ demonia ha-
buerat: qz vniuersis vitijs plena fuit. Septenarius em̃ nu
merus vniuersitatẽ significat. Tho. in postilla sup Joã. di-
cit q̃ Hiero. Chrys. ⁊ Origines. tenẽt q̃ ista peccatrix de qua
hic nõ fuit maria magdalena sororꝫ lazari: que postea vnxit
in bethania pedes iesu vnguento: sz alia cui⁹ nomẽ nõ ha-
betur. Greg. Aug. ⁊ Beda. dicũt vnã esse ⁊ eandem. s. pecca-
tricẽ mariã magdalenã sororẽ lazari de qua hic: que vnxit
nũc pedes: ⁊ iterũ in bethania. Amb. vtranq̃ opi. refert: ⁊
neutram prefert. Cõior tñ opinio est Grego. Aug. ⁊ Bede
p̃dicta. Et ad hãc videt declinare Tho. in dicta postilla. c.
xij. Que erat in ciuitate peccatrix. Hic oritur alia questio:
videlicet: presupposito q̃ fuerit maria magdalena ista mu
lier sororꝫ lazari: vtrum fuerit meretrix publica? Quod vi-
deꝫ: tum qz cõiter meretrices dicũtur peccatrices: tuz qz
aliqui docto. sancti hoc dicũt. Chrys. em̃ ait. Meretrix ho
nestior est effecta virginibus. Postq̃ em̃ accensa est pnia:
erarsit in christi amorẽ. Et leo papa inq̃t. Quãdo hec mu-
lier egressa est pstibulum/discipulus. s. iudas ingressus est
gehennam. Alij opinati sunt eã virginem corpore/et si non
mente. vt Joan. Damas. a qua christus eiecit septem demo-
nia. i. vnũ vitiũ capitale cũ sex alijs. s. luxuriã: quo ad cogi
tationẽ: p̃ cuius assensum/ei dominabanꝫ nõ p̃ opus. Ide
dia via videt rationabiliorꝫ: videlꝫ q̃ nec fuit meretrix pu
blica: nec virgo corpore: sed in domo sua mente et corpore
uhoneſta: sicut accidit in multis mulieribꝫ nobilibus ⁊ di-
uitibus. Qõ em̃ esset publica meretrix/ non videt: tum qz
opulenta dña castri magdali: tum qz manifeste ꝓtralegẽ
mosi: vbi p̃cipit: nõ erit meretrix de filiabꝫ isrl: cui⁹ gene-
ris ipsa erat. Tum qz habebat germanũ lazarum: nobilissi
mũ ciuẽ: ⁊ honestã sororẽ Martham̃ nun q̃ fuissent passi
tãtã ignominiã in ciuitate sua hierlm. Et ad positionem
doctorꝫ q̃ eã nolant meretricẽ põt dici q̃ loquũtur per ex-
cessum: sicut ⁊ frequẽter dr̃ de muliere inhoneſta' q̃ est vna
meretrix: et si nõ in loco publico maneat. Sed ppie loquẽ
do' peccatrix hoc nõ signat. Est em̃ verbale importãs habi-
tũ vel frequentiã pcti: vt sicut de masculo dr̃' pctor: non so
lum luxuriosꝫ: sed ⁊ alijs vitijs irretito. ita ⁊ peccatrix dica
tur de muliere dedita diuersis vitijs. Qõ etiã fuerit virgo
corpore/nõ videtur: vñ ⁊ in hymno de ea dr̃. Maria sororꝫ
lazari que tot p̃misit crimina ⁊c. Et postea: post fluxe car-
nis scandala fit ex lebete phiala ⁊c. Sed nec dr̃ in officijs
eius: versiculus q̃ dr̃ de virginibꝫ. s. Adducent regi ꝯgines
post eã: sed loco huí⁹: dimissa sunt ei pcta multa. Nil tñ de
his determinatum est ab eccl'ia. Ut cognouit q̃ iesus accu
buisset in domo pharisei. Unde fuerit Maria inducta ad
pniam q̃ius ex euãgelio nõ habeꝫ: põt pie credi q̃ ex au-
ditu predicationis christi: nam quũ multitudo maxima ad
predicatores ei⁹ ꝯcurreret: ex oĩ genere hoĩm etiam iuue-
num: maria q̃ erat pulchra/vana/⁊ curiosa appetens vide-
ri ⁊ amari a mõdanis: tibat ad loca vbi erat concursus ho
minũ: vt videret: pergẽs ergo ad p̃dicationẽ xp̃i: quũ iesus
eã videret: ⁊ cõuertionẽ eius futurã presciret: cepit loqui ꝫ
vanitates mũdi: ⁊ de penis sequendis. Inde maria cõpun
cta finita predicatione: audito quo ꝫgeret ad prandiũ: attu
lit alabastrũ vnguẽti. Beda. alabastrũ est genus marmo-
ris candidũ varijs coloribꝫ intertinctũ: qõ ad vasa vnguẽ
taria cõgruere solet: eo q̃ optime ea seruare dicaꝫ supple.
Intrauit domũ vbi erat iesus. Greg. Quia em̃ hec mulier
turpitudinis sue maculas asperit: lauãdas ad fontem mie
curauit. Conuiuãtes nõ erubuit: nam qz semeptisam gra-
uiter erubescebat intus: nihil esse credidit qõ verecũdare
tur foris. Discite quo dolore ardeat: que flere inter epulas
nõ erubescit. Et stans retro secus pedes ei⁹. Greg. nazãize
nus. Indignitatẽ suã ostẽdens/stabat post terguz: ⁊ deie-
ctis luminibꝫ ante: ⁊ effusa coma pedes amplectẽs: lachry
miscꝫ eos infundẽs/reb⁹ tristẽ animũ ostendebat: veniam
implorans. Lachrymis cepit rigare pedes eius/⁊ capillis
suis tergebat: ⁊ osculabaꝫ pedes eius: et vnguẽto vngebat
Greg. in homil. Quot in se habuit oblectamenta: tot de se
inuenit holocausta. Conuerti ad virtutũ numerum: nume
rum criminũ: vt totuz denuo seruiret in pnia: q̃quid ex se
deũ contẽpserat in culpa. Oculis terrena ꝓspicrat ⁊ vane
aspexerat: sed hos iaz per pniam ꝓtẽnens flebat. Capillos
ad cõpositionẽ vult⁹ exhiberat: sed iã capillis lachrymas
tergebat. Ore supba dicerat/⁊ forte turpia: sed pedes dñi
osculãs hoc in redẽptoris sui vestigia figebat vnguentum
sibi' p odore carnis turpiter exhibuerat: hoc iã deo lauda-
biliter offerebat. Hec pharisеus in tuẽs despicit nõ solum
venientẽ peccatricẽ mulierẽ: sed ⁊ suscipiẽtẽ dñm reprehẽ
dit. vñ sequit. Uidẽs aũt pharisеus q̃ vocauerat eũ ait in
tra se. hic si esset ꝓpheta sciret vtiq̃ q̃ ⁊ qualis est mulier q̃
tangit eũ/qz peccatrix est Greg. Ecce pharisеus veraciter
apud se superbus ⁊ fallaciter iustus: egram reprehẽdit de
egritudine: medicũ de subuentione. Que profecto mulier si
ad pedes pharisei venisset: calcibus repulsa discederet: in-
quinari em̃ se alieno pctõ crederet: qz hic vera sua vestigia
nõ replebãt. Sic ⁊ quidã sacerdotali officio prediti si quid
fortasse iuste exteri⁹ vel tenuiter egerint: primos subie-
ctos despiciũt: ⁊ pctores quosq̃ in plebe positos dedignãt
necesse est aũt vt quũ pctores quosq̃ cõspicim⁹: nos etiam
ipsos ꝓius in illoꝝ calamitate defleam⁹. qz fortasse in simi
libus aut lapsi sumus aut labi. possum⁹. Inter duos ergo
egros. s. mariã ⁊ simonẽ medicus xp̃s aderat: cui⁹ sensum
vnum febris tenebat: alter sensum perdiderat mẽtis. Dñs
aũt (inq̃t Tirus) nõ verba eius audiens: sed cogitationes
inspiciens: dñm se ꝓphetarũ ostendit. vñ sequit: Et respon
dens iesus sz cogitationi pharisei ait. Simon habeo tibi
aliq̃d dicere. Ex quib⁹ verbis attẽtior fact⁹ simõ: ait. Ma-
gister dic. At iesus de duob⁹ debitoribus paradigma ꝓpo-
nit: dicẽs. Duo debitores erant cuidã feneratori ⁊c. Titus
q. d. neq̃ tu absq̃ debito es: q̃d ergo et si in pauciorib⁹ tene
ris: superbis: qz tu q̃z venia eges. Unde ⁊ de venia subdit.
Nõ habentibus illis vnde redderent: donauit vtriscꝫ. glos.
nullus em̃ põt a debito pcti liberari: nisi diuina gr̃a conse-
quat. Interrogat exinde quis amplius largitorẽ debiti di
ligat: sz an' ille cui dimissa sunt quingenta an cui dimissa
sunt quinquaginta. Cui protinus pharisеus rñdit. Existi-
mo qz is cui plus donauit. Qua in re notandũ est: qz dum
sua snia pharisеus conuincitur: quasi phreneticus funem
portat in quo ligetur. Ait iesus. Recte iudicasti. Et cõuer-
sus ad mulierẽ dixit. Uides hanc mulierẽ ⁊c. Enumerant
bona peccatricis: que erga eum ex dilectione egerat: ⁊ ma
la falsi iusti: que ex neglectu omiserat. Intrauí domũ tuã.
Titus: quasi diceret. Facilis est visus aquarũ: non est faci-
lis effusio lachrymarũ: tu p̃optis non es visus: hec effudit
nõ p̃opta lauans lachrymis pedes meos. Chrysо. Dicut
aũt vehemẽs hymber dum prorumpit: fit serenitas: sic cũ
lachrymis effusis apparet tranquilitas: ⁊ perit caligo rea-
tuñ. Et sicut p aquã ⁊ spiritũ: sic p lachrymas ⁊ cõfessionẽ
denuo mundamur. vñ subdit. Remittuntur ei pcta multa/
q̃m dilexit multũ. Greg. Tanto ergo amplius pcti rubigo
cunsumitur quãto' pctoris cor magno charitatis igne con-
crematur. Titus. Contigit aũt sepius eum q̃ multũ pecca-
uit: p cõfessionẽ purgari: pauca vo peccante ex arrogãtia
nõ venire ad cõfessionis remedium. Cui aũt minus dimit-
titur: minus diligit. Chrysо. Opus est ergo nobis feruenti
aia: qz nihil impedit hoiem fieri magnuz. Nullus ergo de-
stitutorũ desperet: nemo virtuosus dormitet: nec hic cõ
fidat. Sepe em̃ meretrix precedet eũ vñ sequitur. dixit aũt
ad illam: dimittuntur tibi pcta tua. Ecce qne ad medicum
venerat egra: sanata est. Sed de salute ei⁹ adhucalij egro-
tant. vñ subditur. Et ceperunt qui simul discũbebant dice
re intra se. Quis est hic: qui etiã pcta dimittit? Greg. Sed
celestis medicus egros nõ respicit: quos etiam de medica-
mento fieri deteriores vidit. Eam aũt quã sanauerat pie
tatis sue sentẽtia confirmat dicens. Fides tua te saluam fe
cit. Greg. Quia hoc qõ petijt posse se accipere non dubita-
uit. Theophilus. Postq̃ aũt pcta dimisit: nõ stetit in re-
missione pctis/sed adiecit operationẽ boni: vnde subdit. Ua
de in pace. i. in iustitia. Nam iustitia est pax hois ad deum:
sicut peccatum est iniustitia inter hominem ⁊ deum: quasi
diceret. Operare oĩa que ad pacem deducunt. ¶ Mystice autem signat hec mulier gentilitatem deditam omnibus vitijs. Que audito q̃ accubuisset per incarnationem in do mo simonis leprosi. i. in populo iudeoruz: cõuersa per pre dicationẽ/accessit per fidẽ ad dominum Jesum/deflendo peccata/vngendo deuotione pedes. i. humanitatẽ christi venerando. Post altera vice etiam caput. i. diuinitatem ei⁹ adorando/magis edocta: ⁊ in virtute proficiens. Murmurat autem pharisеus. i. populus iudeorum/de tali conuer-
sione ⁊ susceptione. Sed christus ostendit populum gentilem post conuertionem signa maioris dilectionis ostendisse ad eum q̃ ad ppl'm iudeoz: ⁊ ideo sibi remissa peccata. Ad qõ facit similitudo inducta de duobus debitoribꝫ. Populus em̃ iudeoruz debitor erat deo qui feneratoꝫ dr̃ ex eo qz bona nobis ab eo collata quasi per mutuũ vult q̃ ei red-

An maria magdalena fuerit meretrix publica.

Gesus mystice

damus tab eo recognoscendo tad suū honorē vtendo ꝛ cum multiplicatiōe meritoꝝ. Et ppls q̄dē iudeoꝝ debitoꝛ erat quinquaginta: q̄ est numer⁹ iubilei/in quo fiebat remissio debitoꝛū: liberatio a seruitute: ꝛ requietio a cultura terre. Erat em̄ populus ille etiam quo ad electos debitoꝛ dei: de bito pcti originalis/nundum purgata natura debito seruitutis diabolice: debito quietis eterne/quā habere nō poterat et si ad illā creatus. Oia sibi hec fuerunt dimissa a christo per passionē ei⁹ quo ad cōuersos ad fidē/seu virtual'r. Populus gentilis debitoꝛ erat in quingentis: qui numer⁹ resultat ex quinquaginta p decē multiplicatis: q̄ non solū per originale erat obnoxius deo/et seruiens diabolo/ꝛ alienus a quiete superne bītudinis: sed p actualia debitoꝛ/cōtra decē preceptaagens. Utriq; pp'o dimissuꝫ ꝯtum ad electos. Ubi aūt superabūdauit delictū: ait apl's: ꝛ pabunda uit ꝛ gr̄a remissionis/ꝛ deuotionis ac delectatiōis. s. in populo gentili conuerso. ¶ Exemplū etiā notabile de miseri cordia eius apparet in adultera cui dixit. nec ego te pdēno vado ꝛ amplius nolli peccare. Ubi tñ aduertendum q̄ christus habebat ptātem absolutā sup quātunciq; sceleratos in vtroq; foro: vnde ꝛ penā mortis debitā pro adulterio in iudicio cōtētioso potuit simp'r remittere/absq; alterius pene impositiōe: et i foro penitētiali potuit remittere quo ad culpam ꝛ penam/sine cōfessione ꝛ satisfactione aliquat q: ptātem excellentie habebat in sacramentis. Credendum tamē est q̄ infudit adultere tunc tantam ꝓtritionē/q̄ sufficeret illi ad deletionem offis culpe ꝛ pene: sicut ꝛ magdalene fecerat. Unde quū hoīes nō habebant talem potestatem absoluram: nec in foro causarū: nec in foro animaruꝫ: non posset iudex nec deberet absoluere reum sine aliqua impositione pene: siue in foro contentioso siue in foro penitentiali: quia vt ait Ambros⁹ bonus iudex iuxta leges ꝛ iura pronuntiat. iij. q. vij. iudicet.

Judicē dum est fm̄ leges ꝛ allegata ꝛ probatā. l. illicitas. ff. ō offi. pñi. Lu. xix.

§. XIIII. Magnifestatur ꝛ erga

viros delinquētes immēsa clemētia eius: nō solū in petro negante/ꝛ apl'is tēpore passionis oībus a fide diuinitatis eius recedentibus: sed etiā in zacheo qui erat princeps publicanoꝝ. Nam referente Luca. Quū perambularet iesus hierico Hierico interpretat luna: ꝛ signat mundū plenum mutatiōib⁹/vt luna/perambulatio iesu/est incarnatio ei⁹. Et sicut ibi illuminat⁹ est cecus: sic ꝛ zacheus ab effectu terrenoꝝ immoderato est separat⁹: q: p christi incarnatiōnē mūdus q̄ cecus erat/multis errorib⁹ obscurat⁹/ꝛ amori terrenoꝝ totaliter deditus/illuminat⁹ fuit ꝛ acupiditatibus absolutus dei gr̄a ꝛ doctrina. Sequitur. ecce vir noīe zacheus. Nomē exprimit/vt intelligāt vera hystoria/non parabola. Princeps publicanoꝝ. Cyrillus. Publican⁹ vir est auarus/effrenis erga superflua/alieni amatoꝛ: hoc em̄ est publicanoꝝ officiū. Uel publican⁹ public⁹ pctoꝛ. Hoc taliū hic erat princeps/quasi peioꝛ ceteri. Quis ergo de se desperet: q̄ñ iste peruenit ad christum: cui census ex fraude inquit Alchuin⁹/restituta tñ fraude: vt pt⁹. ī. Et ipe dives vt intelligas oēs diuites auaros: sciꝫ cōiter. Hiero. Ois dives aut iniqu⁹/aut heres iniqui. Et querebat videre iesum/quis esset. Titus. Pullulauerat in eo semē salutis: q: cupiebat videre iesum: vt pote q̄ nondum viderat: q: si vidisset recessisset militia publicana: qui em̄ iesum videt/nō pōt inequitijs pdurare. Et non poterat pre turba ꝛ q: statura pusillus erat. Titus. Duo erāt impedimenta hmōi visioni. Nam retardabat eū pp's nō tam viroꝝ q̄ pctōꝝ: et q: statura pusillus erat. Amb. Pusillus malitia. i. ex defectu bonitatis/que est magnitudo anime: vel pusillus fide. Et precurrens ascēdit in arboꝛē sycomoꝝ/vt videret illum. Cyrillus. Turba aūt est imperite multitudinis confusio q̄ verticē nequit videre sapie. Ergo zacheus quādiu in turba est/nō vidit christū: sed plebē: iam transgressus iustitiā meruit quē desiderabat aspicere in arboꝛe sycomoꝛo. Beda. Sycomorus est arbor foliꝫ moꝛo similis: fꝫ altitudine prestans: vnde ꝛ a latinis celsa nuncupatur: et ficus fatuā. ꝛ signat crucē. Nam dñica crux credentes alit/vt ficus ab incredulis irridet/vt fatua: hanc arboꝛem statura pusillus zacheus vt coexaltari posset ascēdit: dum quilibet humilis ꝛ proprie conscius infirmitatis/clamat. Mihi absit gloriari nisi in cruce dñi nostri iesu christi. Quia inde erat iesus trassiturus. Amb. Pulchre addit euāgelista: quia illa parte iesus erat trāsiturus. Uel vbi sycomorus: vel vbi creditur⁹: vt mysterium seruaret: ꝛ gratiam seminaret. Sic em̄ venerat' vt per iudeos transiret ad gentes. Et quum venisset ad locū: suspiciens iesus vidit illum. Cyrillus. Uidit quidē hoīs aīam prumptissime enitentez ad sancte viuendum: ꝛ eum ad pietatez cōuertit. Beda. Perambulans dñs venit ad locū vbi zacheus sycomoꝛū ascenderat: q: missis per mundū predicatoꝛibus/in quib⁹ ipe loquebat/ꝛ ibat: venit ad ppl'm nationū/qui passionis eius fide iam sublimis erat. Quē suscipiens vidit: q: per gratiam elegit. Uel fm Ambro. zacheus super arboꝛez: q: supra legem est. Et dixit illi Jesus. Ambro. Capit eum ꝛ se/nō inuitatus/inuitat sciebat em̄ vbertē hospitis sui esse mercedem. Sed et si non vocem inuitantis/audierat tamen affectum: ideo dixit. zachee festinans descende: q: hodie in domo tua opꝫ me manere. Titus. Hic solum visionem eius desideraueratꝫ qui voluit plus facere q̄ queramus: dedit ei supra id q̄ expectabat: scz vt in domo sua euꝫ reciperet. Beda. Ecce camelus deposita gibbi sarcina per foramē acus transit: hoc est diues ꝛ publicanus relicto amoꝛe diuitiarū: contēpto censu seculi huius: benedictionem dñice susceptionis accepit. Uñ subdit. Et festinans descendit. Beda. Quod descendere de sycomoꝛo ꝛ sic in domo mansionem parare iubetur: hoc est q̄ ait apl's. Et si cognouimus fm̄ carnē christū: sed iam non nouimus. Et si crucifixus est ex infirmitate ꝛ sed viuit ex virtute dei. Et excepit illum gaudens. Chryſ. Considera saluatoris nimiā bonitatē. Jnfons cū sontibus conuersatur. Jnfons iustitie cū auaritia/q̄ est materia prauitatis. Ingressus domū publicani nullā ex auaritie nebula iniurias patitur: sed fulgoꝛe iustitie auaritiaꝫ delet. Sed mordaces ꝛ criminationis amatoꝛes inuehi tentant in ea que ab eo fiebāt. Sequit em̄. Et quū viderent: oēs murmurabant: dicentes q̄ ad hoīem peccatoꝛē diuertisset. Jtez vero inquit Chryſ. incusatus vt repulo/ꝛ publicanoꝛum amicus/sperne bat: vt cōsummaret propositum. Quia ꝛ medicus nisi patiatur saniem infirmoꝝ: nō liberat a morboꝛ: q̄ ꝛ tunc contigit quando conuersus est publicanus ꝛ factus est melioꝛ. Nā sequitur. Stans zacheus dixit ad Jesum. Chryſ. Audit mirabile: nondum didicit: ꝛ obedit. Et sicut sol per radios infusus in domuz: nō illustrat verbo sed operetita saluatoꝛ radijs iustitie nequitie fugauit caliginē. Ecce inquit dimidium honoꝝ meoꝝ do pauperibus. Chryſ. Est aūt diligentius attendēdū q̄ opes zachei nō solum erāt iniuste. i. per fraudes ꝛ rapinas acq̄site: sed etiā ex patrimonio fuerant cōgregate: sed in parte: alioqui quō poterat extorta inique restituere in quadruplum. Sciebat em̄ legem iubentez restituere in quadruplū. Et ideo subdit. Si quid aliquem de fraudaui reddo quadruplū. Augu. Qui contra ius societatis humane furtis/rapinis/calūnijs/oppressionib⁹/inuasionibus/aliqua abstulerit: reddenda potius q̄ donanda censemus zachei publicani exemplo. xiiij. q. v. non sane. Qō fraudatis restitueret qō fraudauerat/iustitie debitū exigebat: q̄ vero quadruplū supererogationis. Qō medietatem bonoꝝ suoꝝ pauperibus largiretur: perfectionis. Restitutis em̄ male ablatis: qō sibi restabat pauperib⁹ erogabat. Et notandū fm̄ Theop. q̄ nō dicit dabo: ꝛ reddā sc̄z in futurum promittendo: sed do medietatē ꝛ reddo quadruplum: in presenti faciendo: qō est cōtra eos qui proponūt ꝛ nō faciunt. Et rñdit Jesus ad eū. Quia hodie salus domui huic facta est. per hoc ipm̄ zacheū signās assecutū fuisse salutez per bonū habitatoꝛē. Eo q̄ ipse sit filius abrae. Beda. Filiꝫ abrae ō: non eo q̄ sit de eius stirpe genitus: sed q: est eius fidē imitatus: vt sicut ille terram domūq; paternā deseruit ita iste bona sua partienda pauperib⁹ reliquerit. Pulchre aūt dicit ꝛ ipse: vt nō solū eos q̄ iuste vixerāt: sed ꝛ eos qui ab inuſtitia resipiscūt: ad filios pmissionis pertinere monstraret. Uenit em̄ filiꝫ hoīs querere/ꝛ saluū facere qō perierat. Quia em̄ murmurabant quidam eo q̄ cum viro pctōre morarer: ad cōpescendos illos dixit. Uenit filius hoīs ꝛc. q. d. Quid me criminamini si rectifico pctōres: fm̄ Chryſo. Tam em̄ procul est a me odium peccatoꝝ: q̄ eoꝝ causa aduenerim. Nam medicus veni nō iudex. Ob hoc conuicia languentiū patioꝝ: q̄ fetoꝛē vt prestem remedia. Querit aūt hic aliquis quō paulus iubet: si quis frater fuerit procax/auar⁹/ꝛ hmōi cū talib⁹ nec cibū sumere: xps aūt erat publicanoꝝ conuiua: Ad quod rñdetur: q: iamdudum profecti erant isti vt fierent fratres: sed ꝛ tunc vitare precepit apl's fratres qui persistāt in malo: hi aūt iam mutati erant. hec Chryſ. Beda. Allystice vero zacheus qui interpretat iustificatus credentē ex gentibus signat pp'm: qui per occupationē tpalium depressus ꝛ minumus: sed a dño sanctificatus qui intrantē dñm hierícho saluatorē videre voluit: dū fidem quam mundo attulit participare quesiuit.

§. XV. Sint lumbi vestri pre-

cincti ꝛ lucerne ardentes. Theophi. lumbi. i. semper proclines ad opa exequenda dñi nostri. Lucerne ardentes. Theophi. i. non ducatis vitam in tenebris: sed adsit vobis lux rationis ostendens vobis agenda ꝛ fugienda. Est em̄ mundus nox. Zūbi precincti sunt qui practicam exequūtur: mā talis Luc. xij.

est ministrantiū habitus: quib⁹ oportet adesse ⁊ lucernas ardentes. i. discretionis donū: vt nō solū valeat cognoscere practicus q̄ agere oporteat: sed etiā quō alioquī in precipitio sunt hoīes. Lucerne i plurali. Theophi. duas lucernas habeamus ardentes sc̄z conceptū mētis iugiter in. aīa. emicantē/quo illustramur ⁊ doctrinam qua ceteros illuminamus. Uel ſm Grego. lūbos precingimus quū carnem a luxuria coercemus. In lumbis em̄ viris luxuria est: q̄. s. unde decidit semē. Lucernas habemus in manib⁹ /quuz exēpla lucētia in operib⁹ nostris ostendimus. Uel ſm Aug. Docet lūbos precingere p continentiā ab amore terreno⁹. Et lucenas hebere accēsas/vt hoc ip̄m vero fine ⁊ recta intentione faciamus: sed si vtrūq; hoc agit: restat vt totā spem nostrā in redēptoris aduentu cōstituamus. Uū subdit. Et vos sīles hoībus expectantibus ds̄m suū q̄n reuertat a nuptijs. Ad nuptias quippe dn̄s abijt: q̄ ascendēs in celū supernā sibi multitudinē angelo⁹uz nouus homo copulauit Theophi. Quotidie etiam dn̄s in celis despōsat sanctorum aīas: quū ei paulus vel alter sīlis virginem castam offert. Redit autē a nuptijs celebratis in celis: forsitan vniuersaliter in cōsummatiōe totius ecclesie: q̄n veniet de celo in gloria patris: forsitan etiam singulis hoīs adstans inopinate cuiuscunq; cōsummationi. Ut q̄n venerit ⁊ pulsauerit ꝛc. Greg. Uenit dn̄s quū ad iudiciū properat: pulsat/quū iam per egritudinē mortem vicinā esse denunciat. Cui cōfestim aperim⁹: quū eum amore suscipimus: aperire em̄ iudici pulsanti nō vult qui extra de corpore formidat ⁊ eum quē contēpsit iudicē videre dubitat. Confestim aperit/q̄ quū tempus ꝓpinque mortis cognouerit: ex spe bone operationis facte de gloria retributionis hilarescit. Beati sunt serui illi quos quū venerit dn̄s/inuenerit vigilantes. Grego. Uigilat qui ad aspectū veri luminis mētis oculos appertos tenet: q̄ seruat operando q̄ credit: q̄ a se forsitan ⁊ negligentie tenebras repellit. Amē dico vobis q̄ precinget se. Ozig. Esa.xl. Erit em̄ precinct⁹ iustitia circa lūbos suos ſz Esa. per quā precingit se. i. ad retributionem se preparat. Uel ſm Theophilū precingit se teo q̄ non totā vberratē bono⁹ largitur sed hanc cohibet ſm certā mensurā. Quis em̄ deū capere pōt quantus est? Ūn ⁊ seraphim velari dicūtur ꝓpter ei⁹ excellentiā. Et faciet illos discumbere. i. oīno requiescere sicut in discūbendo totuz corpus pausat: sic in futura gloria totus in corpore ⁊ aīa tadem beatus quiescet. faciet discūbere fessos refocilās apponēs spūales delicias. Transiēs ministrabit illis. i. vitam equalem eis tribuens: vt sicut illi ministrauerunt eis: sic ipse eis ministret. Transiens dicitur ſm greg. quū de iudicio ad regnum redit. Uel transit dn̄s quum ad humanitatis formā in diuinitatis sue cōtemplationem nos leuat: prima vigilia ſm Grego. est pueritia: secunda iuuentus: tertia senectus ꝛc.

Lu.xvi. **§. XVI. De diuite epulone ⁊ lazaro mēdico nō parabola. i. sīlitudo tm̄. sed exemplū rei facte ſm Bedā ⁊ vera historie narratio: ſm Amb. insinuatur ex quo nomen exprimitur: dicit tamē ⁊ parabola vel sīmilitudo: vt ex hoc alij admoneātur. Nam ſm Cyrillū refert traditio iudeo⁹ Lazarū quendam fuisse tunc temporis in hierusalē extrema pressum inopia ⁊ infirmitate: cuius meminit christus introducens eum in exemplū/ad maiorē sermonis manifestationez. Et ex hoc innuitur aperte mirabilis ꝓuidentia dei in hoc seculo bonos deprimi ⁊ multipliciter affligi ⁊ malos prosperari: in alio vero malos in inferno torqueri ⁊ bonos in requie felicitatis permanere. Ūn dicit. Hō quidā erat diues: q̄ in presenti mali sunt ꝓemi nentes bonis in dominio: ideo prius ponit vita mali diuitis. Hō dicit prout deriuat ab humor non inquatū est aīal rōnale. nā toto effectu deditus erat terenis cupiditatibus nō vtens rōne. Quidā dicit nec ꝓpriū nomen exprimit: vt in eo cruciet in quo deliquit: q̄ em̄ fuit de numero illoz̄ q̄ vocauerunt noīa sua in terris suis ſm p̄s. Ide post transitū hui⁹ vite nomē amittit. Tacet etiā nomē eius quasi ignoretur a christo: q̄ pctōres dicit ignorare. i. facta eo⁹ nō approbare. Tacet etiā christus eius nomē/licet sciret ne scandalizaret audientes. Naz iste diues vt refert Jo. damas. ōr fuisse consanguineus zacharie patris baptiste ⁊ multis notus. Erat diues. Non est modo diues: sed pauper: cecus ⁊ nudus. Erat: q̄ preterierūt oīa velut vmbra. Non sunt ait Amb. diuitie in se criminose: sed luxuria infamat diuitias/ Et ois diues. ait Hiero. aūt iniquus ait auarus. Et vermis diuitum superbia ſm Aug. Non solū em̄ auaritia consistit in illicite acquirēdo: ſz etiā in tenaciter retinendo ⁊ nō subueniendo pauperib⁹ q̄n opz/vt iste epulo. Insuper inordinate amando in diuitijs constituendo vltimum finem/ ſm Tho. in summa. Qui induebatur purpura ⁊ byssō. Ecce iactātia supbie. Nā purpura ſm Bedā est color regij habit⁹ ⁊ cōchylis marinis ferro circūcisis emissa. Byssus ꝛo genus lini cādidissimi ⁊ mollissimi. Greg. Si subtiliū precioſarūq; vestiū cultus culpa nō esset: nequaq; seruo diuino⁹ hoc tam vigilāter exprimeret: quasi hoc ponēs vt causam dānationis sue: nemo em̄ precioſam vestē nisi ad inanē gloriā q̄rit. glo. Tho. precioſam. i. excedentē qualitatē cōditionis sue. Et epulabat quotidie splēdide. Epule notāt supfluitatem quotidie cōtinuitatē: splendide latam studioſitatē. Chryſ. Linerē ⁊ puluerē purpura tegebat. Et qualia vestimēta tales ⁊ epule corpori vermib⁹ corrodendo. Grego. Solerter intuendū: q̄ celebrari cōuiuia sine culpa vix possunt: pene em̄ semp epulas comitat voluptas. Hiero. Uenter ⁊ genitalia vicina sunt mēbra: vt exvicinitate mēbroz̄ intelligat cōfederatio vitioz̄. di. xliij. §. i. Exinde ponitur cōuersatio lazari. vñ sequit. Erat mēdicus q̄dā. Crāsiit mēdicitas eius ⁊ ois miseria ⁊ nō est modo pauper: sed ditissimus noīe Lazarus. Ponit nomē eius: q̄ tales deo noti sunt. i. approbati ⁊ grati in operib⁹ suis: q̄ gra dei fulti: sic em̄ interpretatur lazarus adiutus. i. gra dei. Ulceri⁹ plenus ⁊ vt magis ad meritū cresceret: nō solū mēdicitas: q̄ est extrema paupertas petēs eleemosynas: vñ mēdicus quasi manu dicēs sed ⁊ infirmitas ⁊ grauis q̄ vlceribus plenus: nō vnū sed multa habebat/adeo q̄ iecebat despect⁹ a cūctis vt domuz vel hospitale nō inueniret eū recipies: ſz in strata iacebat. Jacebat em̄ ante ianuā diuitis. Mirum est q̄ diues ille superbus ⁊ auarus permittebat eū ante domū ei⁹ manere/⁊ nō expellebat. Sed totū credit diuina dispēsatione pactum vt pauperi inde augeret corona patiētie/quotidie cernenti illū iniquū ita ꝓspere ꝛ ⁊ se ab illis sceleribus liberū tā ta calamitate teneri: vñ tentari poterat ⁊ diuiti iudiciū dānationis: dum quotidie vidēs tantā inopiā nō subueniret etiā in minimis. Nā vt sequit. Cupiebat saturari mēdicus nō de carnib⁹ ⁊ rebus precioſis: sed de micis que cadebant de mensa diuitis. Inter tot vulnera non meminit dolores plagarū ſz famē: quasi ei diceret. Qō proijcis de mēsa prebe mihi in eleemosynā. fac dāna lucrum. Sed nemo illi dabat. Crudelis em̄ dn̄s crudeles habebat ⁊ famulos. Ita em̄ ait Chryſ. sunt conditionis humane immemores diuitez: vt tanq̄ supra naturā siti/de miserijs pauperū suarum capiant incentiua voluptatū. ridēt inopem insultāt egētī ⁊ quoz̄ miserei decet: his auferūt: nō tū suos et si afflictos diserit deus. Ūn ⁊ sequit. Canes veniebāt /⁊ lingebāt vlcera ei⁹. Chryſ. vlcera q̄ nullius hoīm lauare dignabat ⁊ contrectare: fere immites lambunt. Deinde ponitur migratio vtriusq;. Factū est inq̄t dn̄s vt morerer mēdicus: factuz est sc̄z diuina dispēsatione operāte/vt merces rederet inopi. vt morerer mēdicus. Nō est mortuus lazar⁹: sed mēdicus paupertas ⁊ miseria ei⁹: ipse aūt quo ad aīam viuit in eterū ⁊ in requie. vñ sequit. ⁊ portarer ad angelis. Chryſ. tante pene repēte delicijs cōmutant: portat post tantos labores: q̄ defecerat ne saltē ambulās laboraret. Sed ista portatio nō est corporalis sustētatio: quū nec aīa nec angelus corporalis sit: sed gaudiosa associatio/et defensio ab insidijs diaboli. Chryſ. Sufficerat ad portandum pauperem vn⁹ angelus. Sed ꝓpterea plures veniunt: vt chorū letitie faciāt: gaudet vnusquisq; angelus tm̄ onus tangere: libēter talib⁹ oneribus pregrauantur: vt ducāt hoīes ad regna celoz̄. In sinū abrae. Chryſ. In sinū abrae portatur vt illum palparet et refocilaret. Sinus abrae paradisus est. hec Chryſ. sc̄z nunc. Nam in veteri testamento sinus abrae erat limbus patrū. Qui sic dicitur: q̄ sicut sin⁹ est locus securitatis ⁊ quietis: nā que secura esse volumus ne amittamus in sinu ponimus: paruuli in sinu matris requiescunt: ita aie descēdentes ad limbū secure erant sue salutis ⁊ quie scebant. s. non afflicte a pena ignis: et si deum nō viderēt: abrae aūt ōr sinus: q̄ illuc descendebant aie fideliū/ quoz̄ credentiū abraam ōr pater: ⁊ pater fidei: q̄ prim⁹ fuit qui publice confiteretur verū deuz inter chaldeos idololatras ⁊ solū in familia eius remāsit cultus veri dei: et ex magna fide credidit ex se iam cētenario ⁊ sterili⁹ vroze filiū nasciturus in quo gētes saluarētur. ¶ Sequit de morte epulonis. Mortuus est aūt ⁊ diues: q̄ defecerunt sibi diuitie: q̄m vt ait p̄s. xlviij. ⁊. Job. xxvij. Diues quū interierit non sumet oīa: nec descēdet cū eo gloria domus ei⁹. Chryſ. Mortuus tunc quidē est corpore: sed erat illi aīa mortua antea: nihil em̄ agebat ex operib⁹ aie: nam totus feruor eius q̄ prouenit ex dilectione primi expirauerat ⁊ erat de functo defunctior. Nullus est q̄ sepeliedo diuiti ministrasse dicatur: vt lazaro: etsi em̄ q̄ in lato itinere delectatus/multos habuit ob sequētes adulatores: vt peruenit ad finē/priuat⁹ est oībus Et q̄d receperit aīa eius audiamus: Sepultus est in infernō: ea sc̄z sepultura quam Hiere. describit de iochim rege

Mortis lazari mēdici.

Limb⁹ est locus securitatis.

Mortis epulōis

sepul

Sepultura fcz afini fepelietur:q̄ talis eſt. Eo mortuo fiunt de eo tres partes:nā pelleꝫ recipiūt dñi eius. Sic ⁊ tēpora lia ſeu exteriora bona ſignata per pellē recipiunt attinētes ſui. Et ſicut de pelle aſini fiunt tympana:ad quoꝝ ſonitum hoīes gaudēt ⁊ tripudiant:ita diuitijs pctōꝝ remanentes ad vana gaudia vtuntur. Caro aſini a vermibus roditur ⁊ ꝓſumitur:ita ⁊ cadauer hoīs. Oſſa vero exponunt coloribus ⁊ frigoribꝰ duraturaꝫ ⁊ aīe pctōꝝ cū patiētijs ſuis per manentes tranſibūt ab aquis niuiū ad calorē nimiū in infernoꝫ vbi nullla eſt redēptio:vt ait Job. Baſilius. Eſt aūt infernus quidā locꝰ cōis in intimo terre obūbratꝰ vndiq; ⁊ opacus. Cui⁹ eſt quoddāmodo ſimiliū in ꝓfundum tendēs p qđ patet deſcēſus aīabus ad penā dānatis. Aug. Sepultura inferni penarū eſt ꝓfunditas:q̄ ſuperbos ⁊ immiſericordes poſt hanc vitā deuorat. Demū ponit retributio eiꝰ penalis:vñ ſequit. Eleuās autē oculos quū eſſet in tormētis Greg. Oculos q̄s culpa clauſit:nunc pena aperit:noluit in vita aperire oculos miſericordie ad mēdicum:nunc cogit aperire cū pena ad eū cōſolandum. Chryſ. Diuiti eſt mortuo augebat'exitiū accubitus in gehenna:⁊ ſpectus delectationis lazari:ne ſola tormentorum natura:ſed ⁊ tolleratione honoris illius intolerabilius ſentiret ſupplicium. Vñ dicit quū eſſet in tormētis. Chryſ. non dicit tormento ⁊ ſed tormentis. Infinita eū tormenta poſſident. Glo. Infinita duratione:tac etiā a noſtra hic compreh̄ſione totus in tormentis erat:oculos ſuos liberos habebat/vt alterius letitiā poſſet aſpiceret:⁊ magis torqueret inde. Vidit Abrahā a longe. Greg. Si abraam tunc in imis nō eſſet:hic diues in tormētis poſitus nō videret. Eos enim qui celeſtis patrie viaſ ſecuti ſunt:i egreſſu carnis/infirmi claustra tenuerunt:id eſt limbi. Non vt pena ſciz ignis quaſi peccatores plecteret:ſed vt illos in locis remotioribꝰ requieſcētes:q; nec dum interceſſio mediatoris aduenerat:ab ingreſſu regni reatus prime culpe retineret. Et lazarum in ſinu eiꝰ. Chryſ. Multi ibi erāt pauperes iuſti:ſed q̄ iacuit ad limina eius aſpectui eius occurrit ad eius triſtitiā. Hic innotescit:q; oēs qui a nobis offenduntur:obijcient noſtro aſpectui. Et ipſe clamans dixit. Chryſo. Magnitudo pene magnam vocē reddebat. Pater abraā:patrē vocat abraā natura:q; recognouit ſe de eius genere deſcendiſſe. Sed non fuit filius eius imitatione:q; abraā charitatiuus/iſte crudelis. Ille ante fores tabernaculi manebat vt tranſeuntes reciperet:hic ⁊ manētes ante domū auertebat nō miserādo. Chryſ. nec tū dirigit ſermonē ad lazarū:ſed ad abraā:q; fortitan erubeſcebat:vel putabat lazarum reminiſci malorum ex ꝓprijs iudicans de illo. Miſerere mei. ait Chryſ. Fruſtra agis pniam vbi nō eſt pnie locus. Tormēta te cogunt/nō mētis affectus:qui eſt in regno celorum neſcio an eius q̄ in'infernoeſt valeat misereri. Mitte lazarū. Chryſ. Erras miſer ⁊ Abraā mittere nō poteſt:ſed ſuſcipere pōt:lazarū videre nō dignabaris/⁊ nunc digitū eius deſideras:hoc quod petis tu ei debebas facere quum adhuc viueres aquā deſideras q̄ delibutos cibos ante faſtidiebas. Chryſo. mutanꝫ res:⁊ notificatur oīb⁹ q̄s eſſet diues/et q̄s eſſet paup. Sicut eīm in theatro quū aduerſperaſcit ⁊ adſtātes recedunt:exuētes ſe ⁊ amictū deponētes/q̄ reges ⁊ pretores viſi fuerāt oībus:vlteri⁹ videtur vt ſunt:ſic ⁊ aduenīte morte ⁊ ſoluto ſpectaculo/vniuerſi laruis egeſtatis ⁊ diuitiarum depoſitis ex ſolis operibus diiudicātur qui vere ſunt diuites:⁊ q̄ pauperes:quiglorioſi ⁊ q̄ inglorij. Greg. Diues guttaꝫ aque petiuit:q̄ in vita micas panis negauit vñ dicit. Qđ aūt hic fiat mētio de mēbris vt oculis lingua ⁊ digito/non eſt intelligenduꝫ materialiter vt de membris corporis ſed tropice:naꝫ ⁊ ita dicūtur de deo in quo nil eſt corporeū:diues eīm ille ⁊ lazarus erāt apud inferos in aīa nō in corpore:q̄ quū ſit ſpūs/nō hꝫ linguā vel digitum corporeū. Sed viſio eius:cognitio ei⁹ lingua ei⁹:treatus male locutionis in mūdo:locutio eius:conceptus intellectualis vel manifeſtatio eius:extremum digiti minima operatio:ſicut ⁊ aqua aliqō refrigerium a pena/ſm. Aug. Vñ ſubdit Ut refrigeret linguā meā. Greg. Quid eſt q̄ in tormentis poti⁹ linguā ſuam refrigerari poſtulat magis q̄ aliud:niſi q; in cōuiuādo loquacitate offenderat:puta detrahendo: deridendo:vana ⁊ turpia loquēdo. Ideo in lingua potius ardebat. i. propter pctm̄ ligue ſpecialius torquebat. Chry. Multa eīm ſupba lingua ei⁹ locuta'eſt:vbi pctm̄ ibi et pena. Et q; plurimū peccauit:ideo amplius torquet. Vel ſm Aug. q̄ linguā ſuā vult refrigerari quū in flāma tot⁹ arderet ſignat q̄ ſcriptuꝫ eſt. Mozꝫ ⁊ vita in manibus linguet ⁊ q; ore cōfeſſio fit ad ſalutē:qđ ille nō fecerat. Extremum digiti minimā operationē ſignificat qua ꝓ ſpiritū ſanctum ſubuenit. Quia crucior inquit in hac flāma. Ignis ille ſeu flāma materialis quū ſit non agit in animā que ſpūs eſt et nobilior naturaliter:ſed inſtrumentum diuine iuſtitie ſupernaturaliter affligēs eā per modū detentionis/ſm. Tho. in quarto. vel etiā ꝓ modū inflictionis/ſm Pet. de paludet excedēs ſm oēs penā oēm vite preſentis ſm Aug. diſt. xxv. §. al's aūt ea. Quia crucior ꝛc. Baſi. Longruū premium reddit diuiti. Ille ignis ⁊ infernalis pena lingua arefacta:vice lyre ſonantis/gemitus:vice potus:deſiderium ſtille:vice ſpectaculorum enormiū:caligo profunda:vice ambitus inceſſantis:peruigil vermis. Chryſ. Non q; diues erat torquebat:ſed q; miſertus non eſt. Greg. Hic colligenduꝫ eſt qua pena mulctandus ſit q̄ aliena diripit:ſi inferni damnatione percutit q̄ ꝓpria nō largit. xij. q. ij. etſi illi. Amb. Cruciat etiā q; luxurioſo carere delitijs pena eſt:aqua aūt nō eſt refectio aīe in doloribꝰ conſtituta:ſed q; diues non fuit miſertus (ait Greg.) pauperis iacentis ad ianuā:quū miſericordia egeat/nō exaudit. Vñ ſequit. Et ait illi Abraaz: fili recordare. Chryſ. Aſpice pr̄iarche bonitatē:vocat illuꝫ filiū:nullū tñ prebet illi auxiliū qui ſe remedio priuauerat. Recordare ait. i. aduertas preteritatnec obliuiſcaris quot fueris oblectat⁹ diuitijs. Recepiſti bona in vita tua. Chryſo. Illa q̄ vere bona eſſe putabas et non alia credebas:⁊ iō illis amiſſis nō tibi reſtāt alia bona habēda:⁊ lazarus mala:que tu putabas vera mala ſed non erant:etſi mala corporis:nō tñ aīe. Amb. Mala eīm nō ſunt:q̄ nec crimine mētem implicāt:nec cōſcientiā ligāt:vñ paupertatē:ignobilitatē:egritudinē:mortem nemo ſapiēs mala dixerit. xv. q. ſ. illa cauēda. Recepiſti bona ꝛc. Chryſ. Non poteſt malus in oībus eſſe malus:ſed hꝫ aliqua. ſ. bona opa de genere bonoꝝ:nec bonus pōt in oībus eſſe bonus:ſed hꝫ aliqua mala. ſ. pctā. Quū ergo malus proſperitatē accipit:malo capitis ſui eſt:quū eīm pro illis paucis bonis retributionē:hic accipit:illic ampli⁹ punie⁹:de pe. d. iij. quid ergo. Et quum bonus mala. i. aduerſa tolerat:p ea de peccatis purgatur. Nunc aūt hic conſolatur Apl's ad Roīn. viij. ⁊. ij. ad Coꝝ. ſ. Si cōpatimur ⁊ conregnabimus:ſi fuerim⁹ ſocij paſſionuꝫ ſimul ⁊ conſolationū erimus. ⁊ pſ. xciij. Scōm multitudinē dolorꝝ meorꝝ ꝛc. tu ꝙ cruciaris. Hiero. Difficile eſt immo impoſſibile vt pñtibus q̄s ⁊ futuris fruaſ bonis:vt de delicijs tranſeat ad delicias:vt in vtroq; ſeculo appareat glorioſus:hic impleat ventrē illic mentē. hec ille. Sed nota verbū illud fruaſ. Greg. Quicunq; vos in hoc ſeculo bene habetis:quum vos bona egiſſe recolitis/val de de ipſis pertimeſcite:ne cōceſſa vobis pſperitas eoꝝ fidē remuneratio ſit bonoꝝ. Et quū quoſlibet pauperes nonnulla reprehēſibilia ꝓpetrare cōſpicitis:q; fortaſſe quos ſuperfluitas tenuiſſime prauitatis inquinat caminus paupertatis purgat. Et in his oībus ꝛc. Chryſ. Poſt vitam de miſericordia dei ſperandū eſt in ꝓprijs ſtudijs de ſalute:nō in nominando patres amicos vel primos:frater eīm nō redemit. Idez Hiero. xiij. q. ij. in pſenti. cū. §. ſeq. Chaos magnū firmatum eſt. Theophi. Chaos magnuꝫ ſignat iuſtorū a peccatoribus differentiā. Nā ſicut affectus eoꝝ varij in vita fuerant:⁊ ita t'mānſiones nō modicū differūt. Firmatū autē dicit:q; ſm Chryſ. diſſolui nō pōt/agitari/vel cōcuti. Amb. Inter diuitem ergo ⁊ pauperē chaos firmatū eſt:q; poſt mortem nequeunt merita mutari. Vñ ſequit. Ut hi q̄ volunt hinc ad vos tranſire nō poſſunt:nec⁊ inde huc tranſmeare. Chryſo. q. d. Videre poſſumus:tranſire non poſſumus:⁊ nos videmus qđ fugerimus:⁊ vos videtis qđ perdidiſtis:et noſtra gaudia cumulant tormēta veſtra:⁊ veſtra tormenta cumulant gaudia noſtra. Greg. Sicut aūt trāſire reprobi ad electos cupiūt. i. a ſupplicioꝝ ſuoꝝ afflictione migrare:ita et ad afflictos ⁊ in tormētis poſitos trāſire iuſtoꝝ/eſt mente ire per miſericordiā:eoſq; velle liberare ſcz quodā inflictu naturali:q̄ dicit voluntas ⁊ natura. Sed iuſtoꝝ aīe q̄uis in nature ſue bonitate miſericordiā habeant:ita tñ authori iuſtitie cōiuncti tanta rectitudine cōſtringūtur:vt nulla ad reprobos cōpaſſione moueant. Non ergo trāſeunt inuſti ad ſanctos:q; a dānatione ꝑpetua nō liberant. Nec iuſti ad reprobos:q; nullo modo aliqua ex ꝓ paſſione miſerent. Et q̄ dicunt gaudere de penis dānatoꝝ ſancti ⁊ intelligendum eſt nō q̄ de miſeria eoꝝ gaudeāt:ſed de impletiōe diuine iuſtitie/et euaſione ſil's pene. Theophi. Hinc elicias argumentum cōtra Origē. q̄ dixit quū terminus imponēdus ſupplicijs/erit tempus quo pctōres congregabuntur iuſtis ⁊ deo. Contra illud etiam eſt hoc quod Chriſtus ait. Ite maledicti in ignē eternum. Mat. xxv. Et ait. Rogo ergo te pater. Greg. Poſtq̄ ardenti diuiti ſpes tollit de ſe/animus ad propinquos quos reliquerat incurrit. Vñ ait. Rogo ergo te pater. Chryſ. vide peruerſitatem:nec ipſis penis continet veritatē:pater eſt abraā:quū dicis mitte eum in domū patris mei? Aug. Lazarū petit mitti:q; ſenſit ſe indignū q̄ teſtimoniū perhibeat veritati. Et q; nō impetrauerat parū

Inferni definitō

refrigeratit: multo minus credidit se posse relaxari ab inferis ad predicationē veritatis. Et subdit. Ut resterur illi ne ꝛ ipsi veniāt in hunc locum tormentoꝝ. Ubi notandū ꝙ dicues ad hoc petendū non mouetur ex charitate fratrū quā nullam habebat: sed ex amore proprio. Nā quū fratres sui abuterentur diuitijs quas ille eis indiscrete reliquerat: ex malis operib⁹ eoꝝ in abusu diuitiarū illarum augebaꝫ pena diuitri in inferno: inquantuz erat occasio illis delinquendi. Ut ergo nō sibi augeretur pena quotidie: ꝓptereamittit lazarum postulabat ad corrigenduz illos ne male diuitijs vterent: aut ipm in malis imitarentur. Mittre eū in domū patris ꝛc. Greg. Qua in re notandū est: tardēti diuiti quanta supplicicia cumulant. Ad penā nāꝫ suā et cognito ei seruatur/ꝛ memoria. Cognouit em ꝛ lazarū quem despexit ꝛ fratrū suoꝝ meminit quos reliquit. Ut em pctōres insuplicio ampli⁹ puniāturꝫ eoꝝ videt gloriā quos cōtēpserūt ꝛ de illoꝝ pena torquentur quos inutiliter amauerunt. Querit etiā hic Aug. Utrū mortui sciant que hic agunt: quia diues dixit de fr̄ib⁹ ꝛ an electi hoc etiā nouerint: qz Abraā dixit de vita quā hic tenuit lazarus: ꝛ diues: ꝛ de moyse: et respondet ꝙ eis mortuis/potuit lazaro indicāte cognoscere Abraā: ne falsum sit qđ scriptū est. Abraam nesciuit nos possunt etiam ꝛ ab angelis qui reb⁹ que agūtur hic presto sunt/audire aliquid mortui. possunt etiā aliqua q̄ necessarium est eos nosse: nō solū preteritas: sed etiā futura spū dei reuelāte cognoscere. Idē Aug. ꝛ plenius. xiij. q. ij. fatendū. Addēs ꝙ ꝛ multi ex mortuis ad viuos aliquos venire creduntur. Cui abraā. Habent moysen ꝛ ꝓphetas audiāt illos Chrys. Nō sint tibi nunc magis cure fratres tui ꝙ deo qui eos creauit. statuit doctores eis q̄ eos solicitarent ꝛ cōmonerent. Uocat autē hic moysen ꝛ ꝓphetas scripta moysi ꝛ ꝓphetarū. Amb. quo loco declarat dñs vetus testamentū esse fidei: retundēs perfidiā iudeoꝝ ꝛ nequitiā hereticoꝝ. Greg. Sed qui verba dei despexerat: hoc audire non posse suos sequaces existimauit: vnde subiungēs ait. Non pater abraā: sed si q̄s ex mortuis ierit/penitentiā agent. Chrys. Quia em audiendo scripturas/continebat: ꝛ fabulas esse putabat ex his q̄ passus fuerat: de fratribus ꝙ ipse dijudicabat. Greg. nicenus. Sed ꝛ aliud quoddā dogma docemur: ꝙ lazari quidez aia non est erga presentia solicitat: nec retorqueret se ad aliqđ relictoꝝ: at diues quasi quodaz iusto etiā post mortē a vita detinetur carnali. Naz si q̄s oino carnalis ꝑm mentē fiat: nec post ꝙ corpus exuerit a passionibus eius liberat: nr̄ sed mox diuiti veraci sentētie respondetur: Ait em ei Abraam. Si moysen ꝛ prophetas non audiunt. nec⁹ si quis ex mortuis resurrexerit credent. Grego. Quia q̄ verba despiciunt legis: redēptoris precepta qui ex mortuis resurrexit. quāto subtiliora sunt: tanto difficili⁹ implebūt. Chrys. Qđ aūt hoc verū sit ostenderunt iudei: q̄ nunc quidē volebāt occidere lazarū: nunc vero inuadebāt apl̄os: quū tamen a mortuis nōnulli surrexerūt hora crucis. i. resurgente christo. Sed ꝛ illud cōsidera ꝙ quisq⁹ mortuus seruus est: sed q̄ dicit scripture dicit dñs: vnde ꝛ si resurgat mortuus: ꝛ celitus descenderit angelus: ꝛ oibus magnis sunt digne scripture. Nam angelos dñs mortuoꝝ ꝛ viuoꝝ eas instituit. Si autē hoc sciret deus ꝙ mortui resurgentes prodessent viuentib⁹/non hoc omisisset: q̄ ꝑ vtilitate nostra singula quecq⁹ tractat. Sed et si crebro resurgerent mortui/hoc tēpore contenerētur. Sed ꝛ diabolus facile peruersa docmata introduceret: ea per organa sua fingens: nō quidē suscitans vere defunctos: sed quibusdā fallacijs spectantiū frustrās: intuitum: vel stndens quosdam mortē simulare. Allegorice. Greg. dicit lazarū signare populū gentilem plenū vlceribus pctōꝝ cuius canes. i. predicatores linxerunt vlcera. i. absterserūt peccata: qui mortuꝰ
Lu. xvj. pctis requieuit in fide Abrae. Diues signat ꝓpm iudeoꝝ qui glorians se de lege: ꝛ contemnens populū gentilē: demū ꝓpter infidelitatem reprobatus est.

§. XVII. De p parabola villici

diffamati de dilapidatione bonoꝝ dñi sui: ꝛ astutia eius in puidendo. sibi. Narrat ergo Lucas solus: ꝙ iesus dixit discipulis suis. Homo quidā erat diues. Beda. qz ordo predicandi aptissim⁹ est vt post penitentiā eleemosyna suggeratur: ideo post ꝙ retulit Lucas tres parabolas de penitētibus ex dei immensa clementia recentis ad gratiā: subdit parabolā de eleemosynis dandis/dicēs. Homo quidam ꝛc. Hic homo dñm deum signat: qui est diues in oēs qui inuocant eū: cuius est terra et plenitudo ei⁹. Hic habebat villicuz. Hiero. Villicus ap̄pe ville gubernator est: vñ ꝛ a villa dicit: ecconomus inde tam pecunie ꝙ frugū ꝛ oīm rerum dñi dispensator est. Hec Hiero. Et qz respectu patrie ꝛ superne ciuitatis nostre mund⁹ iste q̄ a mortalibus inhabitatur villa dici pōt: ideo ꝛ quilibet mortalis villicus appellari pōt: cui a deo bona q̄ dantur oīa siue naturalia siue tē poralia siue spiritualia ad dispensandū/id est bene vtendū ad vtilitatē dñi: id est ad gloriam nō sui cōmodum collata sunt: ꝛ inter alia sunt diuitie quas debet: q̄s pauperibus dispensare/non sibi tenaciter reseruare vel male expendere. Sequit. Et hic diffamatus est apud illuz quasi dissipasset bona illius: Chrys. Opinio quedam erronea generata a mortalibus auget crimina: ꝓ eo ꝙ quecunq⁹ possidem⁹ in vsum vite pūtis: possidemus vt dñi ꝛ ideo importune ea apprehendimus vt bona precipua. Sed contrariū est. Nō em vt dñi in vita presenti collocati sumus in proprijs domo sed tanq⁹ hospites ꝛ aduene quo nolum⁹ ducimur/ et quo tēpore nō putamus. Qui nūc locuples est: in breui sit mendicus. Ergo quicunq⁹ sis nōueris te esse dispensatorē alieno: ꝛ transitorij vsus ꝛ breuia tibi iura concessa sunt. Abiecto ergo ab aia dominij fastu: sumas humilitatem ꝛ modestiā villici bonit: ꝛ nō dicipatoris. Nam hic dicitur diffamatus: qz dissipasset ꝛc. Theophi. Quū non exercemus dispēsationē opum ad libitum dñi: sed ad ꝓprias illecebras abutimur. criminosi villici sumus. Uū ꝛ iste diffamat⁹ est. Ubi etiā ostendit ꝙ fama precedente fieri debet inquisitio crimin̄. extra de accu. q̄liter ꝛ q̄n. ij. Et vocauit illum dñs eius. Ista vocatio dñi non videt intelligēda de vocatione per mortē: qz nunc ita remouetur a dispensatione rex sibi cōmissarū: ꝙ non pōt sibi ꝓuidere in alia vita ad salutē: si male dispensauit: ꝛ in ipsa male dispēsata moritur. Sed intelligendum videt de vocatione intrinseca/qua deus mentem illuminat ad recognoscendū se ꝛ suos defectus: ostendens ei ꝙ meretur sibi auferri oīa/ꝛ priuari etiam vita. Et ait illi. q̄d hoc audio dete: nō hec dicit tanq⁹ perse nesciat malefacta hoīm etiā occulta/sed ex relatu aliorum. sed vt ostendat talia esse opera aliquorum peccatoꝝ vt qđ multi sciunt. Redde rationē villicationis tue id est dispensationis: quō sc̄z? es bonis tibi a deo concessis: subditis tibi cōmissis: bonis omissis. Jam em non poteris villicare. qđ mentī pctōris dicitur: quādo cōpungitur deo sibi ostendē te ꝙ meretur subtractionē oīm bonoꝝ/etiam vite. Cogitat ergo pctōr quid sibi agendum/ne fame eterna pereat/ quū contingat euz mori: qz tūc amouebitur a villicatione. Et dicit. Quid faciaz/qz dñs meus aufert a me villicationem? ne sc̄z fame postea peream. Redde rationē villicationis tue ꝛc. Chrys. Quotidie talia per effectus nobis exclamat dñs: ostendens nobis feruentem in meridie hospitem prius q̄ vesperescat examinēt ꝛ aliū inter prandia expirantem ꝛ diuersimode ab hac villicatione discedimus. Sed fidelis dispēsator qui de ꝓpria dispēsatione confidit: de side rat cū paulo dissolui ꝛ esse cū christo. is autē cui sunt nora id est amata terrena/anxiatur in exitu. Fodere non valeo: mendicare erubesco. i. in alia vita nō possum mihi puidere per fossionē. i. per contritionē ꝛ confessionem: qz nō est ibi temp⁹ penitēdi: nec ꝙ mēdicationē ab alijs: qz non est tempus miserādi. Et si peterem subuentionē mihi negaretur: sicut fatuis virginib⁹ accidit: oportet ergo nunc mihi puidere ꝛ ideo deo inspirante ait. Scio quid faciā: vt recipiāt me in domos suas/in mansiones sc̄z eternas: quas sc̄z mihi debenē/vel rōne iniurie recepte: vel ratione tēporalis obligationis cum tū tales sint adhuc principalius dñi dei debitores: qz oīa nostra sua sunt ꝛ remittā eis: saltem pro parte qz eiusmodi iniuria proximi est ibi offensio dei inquantuz ad ipsum spectat: remittat primo in eū delinquenti: vindictam. i. nō affectando/quū humilis se sibi veniā postulando de bonis suis largas eleemosynas dādo: quū tū ex hoc det de bonis dñi sui. Chrys. Quotiescunq⁹ quis exitū suū percipiēs leuat beneficio sarcinam delictoꝝ ꝛ vel relaxando debita debitorib⁹ ꝛ vel tribuēs inopib⁹ copiam: ea que sunt dñi largiens: multos amicos sibi conciliat: ꝓbituros coram iudice testimoniū bonitatis: nō vocibus sed bonoruz operuz ostētione: quinetiā paraturos refrigerij māsionē. Nihil autez est nostrum: sed oīa sunt ditionis diuine. Et ideo dicit debitoribus dñi sui. Centū cados olei. Beda. Lados grece amphora est: coros tritici. coros. xxx. modijs cō- Ladus
pletur quantū aūt cōtineat modius ignoraf. Et laudauit ꝛcorus.
dñs villicū iniq̄tatis. Aug. Nō debem⁹ oīa scripta ad imitanduz assumere. Non em in aliquo dño facienda est fraus vt de ipsa fraude eleemosynas faciamus. Laudauit qz prudenter egisset. Orige. Notandum prudentiā aliqñ ꝛ ꝓprie tunc sumi ꝑ recta ratione agibilium: ꝑm illud Prouer. iij. Dñs stabiliuit celos. i. sanctos viros/prudentia. Aliqñ sumitur ꝛ improprie in malñ. i. astutia ꝛ callida inuētione ad intentū ꝓsequēdum: ꝑm illud Genē. iij. Serpens prudentissimus erat sup oīa animatiā. i. astutior ꝛ callidior. Non ergo ꝑm verā commēdationem laudauit: sicut ꝛ mali aliqñ

laudantur de acumine ad mala laudauit dñm villicū Aug
Ecōtrario dicunt iste filiitudines: vt intelligam⁹/si laudē
potuit iste a dño reportare q̄ fraudē faciebat: quanto am-
plius placebūt deo q̄ sm preceptа eius opa faciūt: Uel lau
dauit: nō de fraude sibi facta: sed de prouisione sibi ꝓcura-
ta. Quia filij hui⁹ seculi prudētiores filijs lucis in genera-
tione sua sunt. Bed. Filij lucis ⁊ filij huius seculi hic dicun
tur sicut ⁊ filij regni ⁊ filij ꝑditionis. Cuius em̄ quisq̄ agit
opera eius cognoscitur ⁊ filius: quasi geniti a luce vel secu
lo Theophi. Filios hui⁹ seculi vocat cogitātes ⁊ affectātes
sibi cōmoda sup terrā. i. principaliter. Filios vero lucis spi
rituales opes tractātes ituitu diuini amoris ¶Inuenimur
autē in humanis quidē administrationibus prudenter pro
pria disponētes/ac summopere satagentes: vt si liberemur
ab administratione: habeamus vite refugiuz. Quum vero
dispensare debemus diuina: non premiditamur q̄ postmo
dum nobis sunt ꝓfutura. In generatione sua sunt. Orig.
non sapiētiores dicit: sed prudentiores: nec simpl'r ⁊ absolu
te dicit prudentiores: sed i generatione sua. i. in ijs que sua
sunt. Greg. in moral. Ut ergo in manu sua quisq̄ post mor-
tem h̄ḡ inueniat: ante mortē diuitias suas. s. p eleemosy-
nas in manib⁹ pauperum ponat. Ūñ subdit dñs. et ego di
co vobis: facite vobis amicos de māmona iniq̄tatis. Aug.
Māmona hebraice vel ciriace latine diuitie interpretatur.
Quidam hec male intelligentes trapientes aliena et inde
pauperibus largiendo eleemosynas/ putāt se hoc seruare
preceptū. Sed intellectus iste corrigēdus est. De iustis em̄
laboribus eleemosyne dāde sunt. Nolite ergo/ ait idē velle
facere elemosynas de fenore ⁊ vsuris. xiiij. q. v. nolite. Naz
si totū tribuat q̄s. s. pauperibus/ q̄ō abstulit alijs: addit po
tius pctm̄ q̄ minuit: ait idem Aug. q. e. forte. Remoto ergo
isto falso intellectu vt. s. quis iuste accipiat vt pauperibus
tribuat: istud multipl'r pōt exponi ⁊ bene. Dicūtur em̄ iste
diuitie tēporales diuitie iniq̄tatis vel q⁹ iniuste sūt acqui
site: ita q̄ pt̄z i. ij. parte. Uel etiā dicunt diuitie iniquitatis
que ex iniq̄s actib⁹ ⁊ ꝓhibitis acquirunt: vt que per artē
magicā: diuinatoriā: meretriciū: ludū ⁊ hmōi acq̄runtur. et
de istis facim⁹ nobis amicos pauperes quib⁹ dāda sunt ta
lia ita tñ q̄ in posterum euitent talia opa. Et de hoc. xiij. q.
v. habetis. Uel diuitie dicuntur iniq̄tatis: q⁹ etsi iuste acq̄
site sunt: tñ cum multo labore et nimia solicitudine mētis
q̄ nimia anxietas ꝛ iniquitas. Et sic exponit Gratia. xiij.
q. v. §. sed hoc multipl'r Et de hmōi facim⁹ amicos paupes
quibus de eis eleemosynas dam⁹. Uel etiā dicunt diuitie
iniquitatis sm Aug. q⁹ ista tēporalia bona nō reputant vt
diuiti. i. magna bona: nisi ab iniquis habētibus spem suaz
⁊ affectū immersum in eis. Nam a iustis diuitie reputātur
bona spūalia ⁊ celestia. Uel sm Basilium dicunt diuitie ini
quitatis quasi inequitatis: q⁹ scz nō equaliter distribuūt
hoib⁹. Nā vni plura dant: alij pauciora: iusta tñ dei dispē
satiōe vel pmissione et si a nobis ignota. Uel sm Ambr. di-
cūtur diuitie iniq̄tatis nō q⁹ in se male sint: sed q⁹ varijs il-
lecebris aīas nostras earū tētat affectus: vt velimus serui
re diuitijs. Uermis em̄ diuitū est superbia ait Augu. Uel sm
Basilium. Si successeris patrimonio in diuitijs: tabūlis cō-
gregata accepisti. In plurib⁹ em̄ predecessorib⁹ necesse ē
aliquē reperiri qui iniuste rapuerit aliēa. Ponat q̄ nec pa
ter exegerit: sed aurū vñ habeat. Siquidē dicas a me ignā-
rus es dei: nō habēs notitiā creatoris. Si ꝙ a deo: dic no-
bis ratione ꝓpter quā eas accepistitan non dñi est terra et
plenitudo ei⁹? Ergo si cōis dñi nostra sunt/ erūt ⁊ cōseruo
rū nr̄oz: hec ille. Et sic dicunt diuitie iniquitatis: q⁹ inique
retinent etiā iuste acquisite: quū nō subuenit p eas indigē
tib⁹. Et sic pt̄z q̄ septē modis dicunt diuitie iniquitatis. de
quib⁹ facere nobis debem⁹ amicos restituēdo quo ad pri-
mū modū: dādo/pauperib⁹ eleemosynas quo ad alios mo-
dos: vt quū defeceritis/recipiant vos in eterna tabernacu
la. Greg. si eoz amicitijs quib⁹ damus/eterna tabernacula
acquirimus: dātes pensare debem⁹ quāta egenis bona lar-
giamur. Uel sm Aug. Qui sunt q̄ habebunt eterna taberna
cula nisi scti? Et qui sunt q̄ ab eis accepturi sunt taberna-
cula eterna: nisi q̄ eoz indigētie deseruiūt: ⁊ q̄ō eis op⁹ est
hilariter subministrāt? Isti sūt illi minimi xp̄i q̄ oia sua di
miserūt ⁊ secuti sunt eū. Et h̄ḡd habuerūt pauperib⁹ distri
buerūt: vt deo sine scl'ari ꝓpede expediti seruirēt: vel aliter
sm Amb. Facite vobis amicos de iniquo māmona: vt lar-
giēdo paupib⁹ ⁊ āgelos nobis ceteroz: q̄ō scoz gratiā com-
parem⁹. Chrys. nō dixit dñs vt recipiāt vos in suis māsio-
nib⁹: isz in eterna tabernacula: q⁹ nō simpliciter scoz amici
tia nobis patrocinabit: nisi opera bona nos comitent. Ars
ergo artiū est eleemosyna. Non em̄ nobis domos fabricat/
scz eleemosyna luteas sed vitam perennem impendit.

§. XVIII. De tētatiōe Christi

de qua ꝛ Mat. iiij. Ductus est iesus in desertuz ⁊c. Ubi pri
mo notādum q⁹ tres euangeliste: scz Mattheus Marcus
⁊ Lucas de tentatione christi faciunt mentionem: non aūt
Joannes. Et ratio est sm Orig. q⁹ Joannes a deo exordiuz
fecerat suī euāgelij dicēs. In principio erat verbū. De⁹ aūt
nō tentat. In alijs trib⁹ euangelistis ponit generatio seu
ꝓuersatio christi hoīs: hō aūt est q̄ tentat: ⁊ ideo ipsi de ea
faciunt mentionē: diuersimode tñ. Nam marcus solū in ge-
nere/scz q⁹ tentabatur a sathana. Sed mattheus ⁊ lucas in
specie/scz de quibus tētatus fit: ⁊ diuersimode. Nā tētatio
nē in pinnaculo scz de inani gloria seu supbia/ mattheus po
nit in secundo loco: lucas aūt in tertio: ⁊ tentationē in mō
te scz de auaritia quaz mattheus ponit in tertio loco: lucas
ponit in scō. Et dicit Aug. Incertū est nobis q̄d horum pri
us fuerit factū. Nec tñ ex hoc in altero ipsorum debet repu
tari falsitas: q⁹ nihil ad rem vtrū prius an posterius tōmo
do ipsa fuerint facta. Pōt etiā dici q⁹ ex mysterio hoc actuz
fuerit vt hāc ille premittat: iste aliā: tad signandū q⁹ inanis
gloria ⁊ auaritia inuicē sese gignunt: vt ait Maximus: vel
sm Greg. q⁹ lucas tenuerit simpl'r ordinē rei geste. Mat-
theus vero posuit ordinem ꝓ correspōdentiā ad tētationez
primoz parentū: vtrūq̄ em̄ diabolus tentauit: sed primuz
adam vincens: a scō deuictus est. s. a christo. Tētauit autē
adā vt notāt etiam magister in. ij. sen. de gula primo dicens.
Jn quacūq̄ die comederitis ex eo/ suggerēs comedendum
esse. Scō de superbia: quū pmisit eis diuinitatis similitu-
dinē/ subdens. Eritis sicut dij. Tertio de auaritia: large su-
mendo/eam/prout importat immoderatū affectū habendi
scientiā vel dominiū ⁊ diuitias. vñ addidit. Sciētes bonum
⁊ malū. Et sm hūc ordinem curauit mat. ponere processum
ordinis tētatiōis xp̄i. Scō aduertendū est q⁹ aliter christ⁹
tētat⁹ est: aliter nos. Nā quū tētatio diaboli sit quedā sug-
gestio seu ꝓpositio alicui⁹ act⁹ mali: quā mēti nr̄e offert
sub specie alicui⁹ boni: ⁊ hoc ꝓtingit fieri ꝓ triplicē ꝓgres-
sum: vt notat Greg. di. v. s. c. sed pensandum. Primo ꝓ subitā
repr̄esentationē alicui⁹ rei fiēde: q⁹ dicunt primi mot⁹: ⁊ ab
alijs primo primi. Et i hoc nullū est peccatū: isz materia exer
citij ⁊ corona/ si resistit/ meriti. Scō ꝓgredit talis sugge-
stio ad sensualē ꝓplacētiā sz citra ꝓsensum: ⁊ ibi est veniale
pctm̄. Tertio aliq̄n sequit cōsensus rōnis ad illud delibera
te appetendū q⁹ suggerit malū: vel morose in eodē letāduz:
⁊ nō de mēte repellendum ⁊ ibi est mortale/ si illud est p̄ dei
preceptа vel eccl'ie. Christ⁹ igit et si tētatus fuit primo mō
sc̄z p suggestionē: nō tñ ꝓcessit tētatio vlteri⁹: q⁹ nec etiam
ad sensualem ꝓplacentiā/ vbi est venale: in quo scō gradu
frequēter etiā pfecti peccāt. Et hoc est q̄d dicit Greg. Nos
quū tētamur: frequēter vel cōsentim⁹ vel saltē sm carnē de
lectamur. i. illa ꝓplacētia sensuali: xp̄s aūt quū tentat⁹ fuit
pctī eū delectatio nulla momordit. Tertio sciendū q⁹ tenta
tio ista sm aliquos fuit solū p phātasiaz: ita q⁹ nulla specie
visibili apparēte fierēt iste locutiones. sz solū phātasie xp̄i
fierēt iste repr̄esentationes: sicut q̄n nobis occurrūt cogita-
tiones circa aliqua agenda: in quib⁹ nobis ꝑsipsis rūdemus:
⁊ in deliberādo facere vel nō facere q̄d mēti ꝓponim. Et sic q⁹
ꝛ. Accedēs tētator dixit. Iste accessus fuit non localis sed
a phātasia ꝓ suggestionē. Sed glo. dicit Strarius vt dicēt et
Chrys. ⁊ Greg. Alij vero dicūt q⁹ fuit per speciē visibilez: ita
mēte diabolo formā hoīs formato corpe ex aere: sicut fit in
apparitionib⁹ angelorū bonoz vel malorum: factis hoibus:
ymaginātes tāq̄ assumpserit formā heremite accedētis ad
eum in desertū quasi per modū visitationis/ et sic loquētis
ad eū in illa forma. Expresse gloss. hic dicit: scilz q⁹ corporeis
sensib⁹ hec sunt operata ⁊ q⁹ diabolus in specie hoīs appa-
ruit. Et illa ductio ei⁹ in ciuitatē vel in montē potuit esse
per modū suasionis: puta dicēdo ei. Eamus ad ciuitatē: et
postea in montē: ⁊ christus secum iuit non coactus sed vo-
luntarius/ vt eū superaret: ⁊ nos inde sue merito victorie⁹
exemplo iuuaret in tētationibus nostris. Uel si nō per ter
ram sed per aera permisit se ducī nō tñ permisit se ab alijs
videri: vt dicit Chrys. nec hoc indignū debet videri nobis
ait Greg. si ad horā permisit se a diabolo duci: q⁹ a membris
diaboli sc̄z Caipha/ Pilato ⁊ iudeis permisit se capi/ deludi
⁊ crucifigi. Hec expositio est communioz ⁊ populis predi-
canda aptioz. Notandum quarto q⁹ christ⁹ post baptismum
immediate accessit ad desertū locum penitentie/ dans se ie-
iunio non delitijs: ibi q⁹ tentatus est/ ⁊ vicit: ad innuendum
sm Chrys. q⁹ post baptismū vel verā penitentiam nō debet

. hic. ostendit quid est te ntacio diabolj.

quis ita cōfidere de gratia percepta vt det se otio et deliciis sed oportet eū exerceri i austeritatib⁹ corporis ⁊ fugere occasiones malorū: solitudini mentis ⁊ meditationi vacare ⁊ sic se preparare ad tētationes diaboli ad resistendum. iuxta illud Eccli. ij. Accedēs ad seruitutem de ista in iustitia ⁊ timore: et prepara animā tuā ad tentationē. Quanto essi quis meliorib⁹ studijs inuigilat: tāto hostis ātiquus magis infestat. Unde Leo papa. Nemo de cordis sui puritate cōfidat. Nam perui gil ille hostis acrioꝛib⁹ pulsat insidijs quos maxime nouit abstinere a pctis: a quo essi malitie sue insultus contineat: qui oīm maiestatis aggredi aus⁹ No. ista est. ¶ Quinto aduertendum ꝙ quum diabolus sciret dei filium incarnandum: et mundū liberādum. i. genus humanū de manibus suis: sed tēpus vel modū ignoraret: diligēter obseruabat si forte posset hūc agnoscere: ⁊ liberationē nostrā impedire. Quum ergo videret aliquos sanctos viros magna operari: asperciebat ne forte ipse essent. Et qꝛ in oīb⁹ perpenderat esse defectus ⁊ peccata: nullū ꝓrsus tale existimauit. Sed vidēs christū in mūdū venisse/⁊ se modū ignorasse: nā etsi virgo cōceperat: qꝛ spōsum eā habere videbat. s. Joseph: existimauit de illo esse conceptū: ⁊ propterea desponsatā eam voluit deus esse: vt mysterū hoc diabolo celaret: ⁊ tāta erat sanctitas ꝟginis/ ꝙ diabol⁹ nō potuit cognoscere quō conceperit. Christo autē nato vtiq; sathanas audiens angelos decātātes in aere/ gloria in excelsis deo: ⁊ stelā nouā apparuisse magis: ⁊ pastores eum tes ad ipm adorandū: ⁊ alijs nuntiantes: mente consternatus quasi firmiter arbitrabatur/ ⁊ sibi ipsi dicebat hunc esse filium dei. Sed quū attenderet conditiones pueri nati: qꝛ scz vt ceteri infantuli vagiebat: lamētabatur: vbera sugebat: frigebat in tugurio: resumpta fiducia mēts sibi ipsi respōdebat: q̄s nō ridet deū audire vagiētē/ aut plorātē ⁊ vbera sugentem. hec hominis sunt non dei: ergo homo est iste non deus: etsi magne sāctitatis indicia sint ista. Deinde ꝓpendens adorationes magoꝝ et in templo oblato magna testimonia Simeonis ⁊ anne: satis trepidauit de eius diuinitate: sed considerans vt purum hoīem propter timorem Herodis ne occideret eū fugisse in egyptum: dicebat sibi ipsi. Nūquid deus timet hoīes: non ipse deus. Et veniente ab baptismum/ audit vocem de celo dicentem: hic est filius meus dilectus. Et dicit: confusus sum: quid clarius hoc testimonio: Sed cernens cū peccatoribus baptizari: sibi ipsi respondit. Ad q̄d iste baptizatur si de⁹ esset: deus essi sine peccato est: et baptismum dat ioannes in pniam peccatoribus. Illa ergo vox indicat ꝙ filius dei est per excellentiaꝫ magne sanctitatis: non ꝙ dei filius sit naturalis. Et quum multa miracula postea faceret iesus maiora et copiosiora ceteris prioribus non deprecādo: sed imperādo clamabāt demones: non ex certificatiōe: sed ex vehemēti cōiectura/ qꝛ tu es filius dei. Sed christus occultabat eis suaꝫ diuinitatē addēdo aliquid q̄ erat humanitatis: vt comedendo cuꝫ alijs famescendo/ et hmōi. Quuꝫ ergo vidisset diabolus nunc quod in deserto. xl. dieb⁹ fuisset sine cibo: q̄ō ꝓtra humanam conditionē: vrgeri cepit ad suspicandū ne forte de⁹ ipse esset: sed quū aduertit eum esurire: suspitionē illā abiecit dicēs. Deus esurire nō pōt. Nec q̄ egit sine cibo tātū permanens solus fecit nam et moyses ⁊ helyas puri hoīes hoc fecerūt. Nō igitur de⁹ iste: sed valde sanctus homo: vt illi Sanctissimos autē hoīes ego plures decepi: ⁊ adam et moysem et dauid diuersis modis: accedā ergo ad eū si aliquid cū eo possem lucrari/ ad aliquod peccatū inducendo vel saltē certius agnoscere si dei fili⁹ est. Christus aūt sciens ei⁹ malitiā ad locū accessit tentationis: s. desertū vt in ipso prelio tētationis. diabolus debilitaret: ⁊ virtus ei⁹ in tentationibus nostris fortā nobis traderet eū superandi. Dicit ergo euāgelista. Ductus est iesus in desertū ⁊c. Tūc diabol⁹ instat magis ad tentandū: quū viderit solitarios: vū in principio mulierē tētauit eā inueniens sine viro. In desertū. glo. hic locus est inter hierīm ⁊ hiericho/ vbi moram banc latrones: vbi et homo q̄ descendebat a hierīm in hiericho incidit in latrones: gerēs figurā ade q̄ a demonib⁹ victus est: ⁊ ideo cōuenies fuit vt christus ibi diabolū superaret: vbi diabolus hoīem superauit sub figura. A spū: nō vtiq; a spū maligno/ sed spū suo. i. rōne instigante ad opera virtuosa. Fuit ergo ista ductio persuasio rationis/ nō violentia cōpulsionis. Greg. ⁊ al⁹. Et sic intelligendū q̄ dicit marcus. Expulit eū spūs in desertū. Basilius. Non verbo prouocās inimicū: sꝫ opere intrans querit desertū: delectatur essi diabolus in deserto: nō patitur esse in vrbibus: cōtristat essi eū cōcordia ciuilis. Non solū autē christus ductus est in desertū. ait Chrisо. sed ⁊ oēs filij dei habētes spiritū sanctū. Nō essi contenti sūt manere otiosi: sed spūs sanctus vrget eos aliq̄ magnum opus assumere: q̄ō est in deserto quantū ad diabolum: qꝛ nō est ibi iusticia qua diabolus delectat. Omne etiā bonū est extra carnem ⁊ mundum qꝛ nō ꝑm voluntatē carnis et mundi. Ad tale ergo desertuꝫ oēs filij dei exeūt vt tentētur/ consecutiue inteligēdo: quia nō ꝓpter hoc faciūt. Sed hoc inde sequit in eis a diabolo. Ut tētaret a diabolo. Cyrillus. Ecce factus est in athletis iubēs agones dīs: in his q̄ coronātur q̄ coronat sanctoruꝫ vertices. Orig. Tentat iesus. xl. diebus a diabolo: et q̄ fuerint tentamenta nescimus. s. alia ab his que forsitā preter missa sunt: qꝛ maiora essent ꝙ milites crederent. Et quū ieiunasset quadraginta dieb⁹ ⁊ quadraginta noctibus. Basilius Jeiunauit nobis ostendēs ꝙ illi q̄ se vult ad pugnas tentationū accingere sobrietas est necessaria: sed ne credere Deus quare ꝓ mittit homīe tentari. retur hoc ieiuniū christi sil'e nostris/ q̄ semel in die naturali comedimus: addit Lucas. Et nihil māducauit: vt tentaretur a diabolo. Chrisо. Quisquis post baptismū maiores sustinēs tentationes/ nō turberis. Etenim ꝓpter hoc accepisti arma/ nō vt vaces: sed vt prelieris. Ideo aūt deus tentationem a te non ꝓhibet: primo quidē vt discas qꝛ nullo fortioꝛ factus es: deinde vt magitudine donoꝝ nō te extollas. Tertio vt diabolus experiētia cognoscat ꝙ ꝑfecte abeo discessisti. Quū quis essi tyrannus videt castrū sibi rebellare: oīno oēm adhibet conatū prelijad sibi iterū subijciendum. Quarto vt per hoc fortioꝛ reddaris: ꝓ exercitiū essi in aliqua arte q̄s habilioꝛ redditur ad opera illius ⁊ fortioꝛ. Quinto vt crediti tibi thesauri signum accipias. Necꝙ essi diabolus tibi superueniret ad tētandum: nisi te maiori honore affectum videret: hilarius. In sanctificatis essi maxime diaboli tentamenta grassantur: qꝛ victoria est ei magis exoptata de sctis. Et quū ieiunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus. Chrisо. Jeiunauit christus non eo indigēs: sed nos instruens: ⁊ vt quadragesimi nostri ieiunij poneret mensurā/ tanto tpe ieiunauit. Nō autē vltra q̄ moyses ⁊ helyas pcessit ieiunādo. xl. dieb⁹. ne incredibilis videretur carnis assumptio. Greg. Ipse autē author hoīm xl. dieb⁹ et noctibus nullū cibuꝫ sumpsit: q̄ō exprcsse lucas dicit: nos autē inquātū possumus quadragesime tempore carnē nostrā per abstinētiaꝫ affligamus: scilz ieiunando. ⁊ vna in die comestione cōtenti simus. Quadragenario aūt Quare ieiuniū est quadragenarium numero custodit: quia virtus de calogi per libros quatuoꝛ euangelij impletur: denarius etiā quater ductꝰ in quadragenarium surgit: in hoc mortali corpe ex quatuoꝛ elementis subsistimus: per cuius voluptatē preceptis dīcis contraimꝰ: ⁊ q̄ per decalogū sunt acceptat: quia q̄ ꝓ carnis desideria decalogi mandata contēpsimus: dignum est vt eandem carnē quaterdecies affligamus. assignantur et alie rōnes ieiunij quadragesimalis q̄ habentur i scōa parte. Et demodo ieiunij. Et habes etiā de ꝑse. d. v. quadragesima. ⁊. c. ieiunium Postea esurijt. Hilarius. Nō in quadraginta diebus sed post quadraginta dies esurijt. Igitur quū esuriuit dīs nō inedia surrepsit operatione miraculosa: sed nature sue hoīem dereliquit. Nō erat a deo diabolus: sꝫ a carne vincēdus. Chrisо. Sciebat dīs cogitationem diaboli: quia volebat eum tētare: vū dīs processit cōtra eū: non quasi deus: sed quasi homo: magis aūt vt deus ⁊ homo. Nam per quadraginta dies nō esurire/ nō erat hoīs. Moyses em et helyas ieiunātes quadraginta diebus esuriebāt vt puri homines: sed sustinebāt a deo confortati: sed christus non esurijt illis diebus/ q̄ō est diuine nature: aliquando aūt esurire/ non erat dei. Esuriuit ergo ne manifeste cognoscat deus ⁊ sic diabolo spem tentandi extingueret: suā autē victoriaꝫ impediret. Postꝙ autē diabolus esurientē sensit: spem resumpsit tentādi Unde sequitur. Accedens tētator dixit ei. Chrisо. Si ergo ieiunaueris et tēteris: non dicas qꝛ perdidi fructū ieiunij mei. Nam et si tibi non ꝑficit ieiuniū tuū vt non teneris: tū proficiet vt a tentationibus non vincaris Dic ait diabolus vt lapides isti panes fiant. Ambro. Inde aūt cepit vū iā vicerat/ scz ꝑmos parentes. i. a gula. Quid aūt sibi vult talis sermonis exor⁹? nisi qꝛ cognouerat dei filiū ēē venturū: sꝫ venisse ꝑ ifirmitatē corpis nō putabat aliud explorātis/ aliud tētantis est: ⁊ de eo ꝑtire ⁊ se credere ⁊ homini conat illudere. Hilari⁹. Eam ergo in tētando cōditionē opis ꝓposuit/ per quā in deo ex mutatione lapidum in panes virtutes potestatis agnosceret: ⁊ in homine oblectamēto cibi patientiā esurietis illuderet. Hier. Sed ex duobus cōtrarijs teneris: o diabole. Si essi ꝑ vim eius panes possunt lapides fieri: ergo frustra tentas eū qui tante potentie est. Si aūt non pōt facere: frustra filiū dei suspicaris. Chrisо. Sicut autē omnes hoīes excecabat: sic modo a christo inuisibiliter execatus est ⁊ vt scilz nec tentationi eius acquiesceret: nec tamen filiū dei eum esse agnosceret quoꝝ saltē alterū intendebat. ¶ Sed si querat quomodo ex his tētauit de gula: quū esurire ⁊ appetere cibū quū eo

eget/ꝛ comedere ſit naturale et de ſe licitū. Ad hoc rñdetur ꝙ licet illudꝰ ſe ſit licitū: tñ alicuius circūſtantia pōt fieri ulliciū: puta ſi ꝓpter ſatiſfaciēdū tali appetitui faceret ali quid indecēs: puta religioſus fameſcens nō dicta benedictione comederet/vel ante hozā debitaz ꝛ hmōi. Sic quum quis indiget cibo/ꝙquerat miraculū fieriꝛ ſibi aliter pōt prouidere: pctūz eſſet. Quum ergo chriſtus poſſet puidere ſue neceſſitati/eundo ad loca primat ſuperfluū ꝓidebat et vanū/vt ſine cauſa vrgēte feciſſet ꝙerti lapides in panes ad comedendū: Rñdens aūt ieſus dixit ei. Greg. Tentatus a diabolo dñs ſacri eloquij precepto reſpondit. Et qui tentatozē ſuū mergere in abyſſum poterat: virtutē ſue potentie nō oſtēdit: quatenꝰ nobis preberet exēplū: vt quoties a prauis hoibus aliquid mali patimur: ad doctrinā potius ꝙ ad vindictā excitemur. Ait eſſi. Scriptum eſt. ſ. in Deuk. c. viij. Rabanus ergo ſi quis nō veſcitur verbo dei/iſte non viuit: qz ſicut corpus humanū non viuit ſine cozporali cibo ita aīa ſine verboꝛ: qō ꝓcedere ōz de oze dei: quū voluntatē ſuā ꝓ ſcripturarū teſtimonia reuelat. Et ſubdit qō ibi ſcriptū eſt ca. viij. Nō in ſolo pane viuit hō: ſed in omni verbo ꝙ ꝓcedit de oze dei. Hiero. ꝓpoſitū chriſti erat humilitate vincere: vñ ꝛ aduerſariū vicit teſtimonijs legis: nō poteſtate virtutis: vt hoc ipſo hoiem plꝰ honozaret: et aduerſariū plus puniret: quū hoſtis humani gñis non quaſi a deo ſed quaſi ab hoie vinceret. Chryſ. non dixit: non in ſolo pane viuit ſed viuit homo: vt poſſit dicere diabolus. Si filius dei eſt: abſcōdit ſe ne oſtēdatur qō pōt: ſi homo eſt: excuſat ſe aſtute/ne oſtendat nō poſſe: ꝛ pōt ſic expōi: quū hō duplici ſubſtātia conſtet: aīa ꝛ cozpore ꝛ aīa nobilioꝛ: magis debet curare de cibo ſpūali qō eſt verbū dei obſeruatū non ſolū auditū. Vñ indecēs eſt: vt ꝓpter ꝓuidendū de cibo cozporalitaia priuet cibo ſuo. ſ. faciendo contra verbū dei: in faciendo ꝙ ſuades: vbi non vrget neceſſitas: quotidie diabolus iſta dicit mentibus hoim. Si filius dei. Si proꝰ qz filiꝰ dei per gratiā: dic vt lapides iſti panes fiāt: ideſt tanta abſtinētia tanta duritia rigoris mutetur in mollitiē ſub ſpecie neceſſitatis cozporalis. Sed ad teſtimonia ſcripturarū recurrēdū eſt: quū ait Chriſ. ex iſta reſponſione xp̄i diabolus nil certuz potuiſſet acciperet vtrū deus eſſet an homo. Aſſumpſit eū diabolus ad aliam tentationē: dicēs apud ſe. Iſte qui fame non moꝛitur: etſi nō eſt filius dei: tñ ſanctus homo eſt. Valent ſancti hoies fame nō vincī: ſed per vanaz gloziā aliquādo cadūt: ad hāc ergo tentationē ſe cōuertit. Tunc aſſumpſit eū in ſctām ciuitatē. i. in hierl'm: ſanctā dictam ſm Rabanum: qz ibi erat tēplū dei/ꝛ ſancta ſanctoruz. ꝛ cultus viri dei: ꝛ poſtea ſanguine xp̄i fuit conſecrata. Et ſm Remigiuz ex hoc oſtenditur qz diabolus fidelibus xp̄i etiā in ſanctis locis inſidiatur ꝛ ſtatuit eū ſupra pinaculū templi. Remigius. Pinaculū ſedes erat doctoꝝ: templum eſſi non habebat culmen erectū tecto: ſicut noſtre domus. ſed planum erat deſuper more paleſtinoꝝ: et in ipſo tēplo tria tabulata erāt: ꝛ i quolibet hoꝝ erat pinnaculū/quaſi vt pulpitū vel cathedra ad predicandū vel legendū: vñ doctozes legē populo nuntiabant. Super vnum ergo illoꝝ poſuit altū: vnde erat magnū precipitiū. Statuit ergo euz ſupra pinnaculum. glo. Diabolus ſemper ad alta ducit: ele uando per iactantiā vt precipitare poſſit. Quia eſſi in cathedra doctoruz multos deceperat inani gloria: ideo putauit iſtū poſitū in ſede magiſterij inani gloria extolli poſſe. Vñ dixit ei: ſi filius dei es: mitte te deorſum. Chriſ. per hanc propoſitionem quō poterat cognoſcere ſi filius dei eſſet an nō. Volare eſſi per aera nō eſt ꝓprie opus dei: qz nulli vtile eſt: niſi autē aliquis volauerit ꝓuocatus: ꝓpter oſtētationem hoc facit: ꝛ eſt potius ex diabolo ꝙ ex deo. Mitte ait te deorſuz. Hier. Hec vox eſt diaboli: qua ſemper hoies cadere deorſum deſiderat. Sed perſuadere pōt: precipitare non pōt. Cogitabat diabolus in ſetſi iſte ſe precipiteꝛ? qz ſctūs hō eſt: nil ledet. Sed hoies hoc miraculum videntes ipſuz vt ſanctū venerabuntur: ꝛ ex hoc honoze ꝛ laude in vanam gloziā forte labetur. Vel ex aliquo ſi dei filius eſt cognoſcetur. Et qz xp̄s ſupra induxerat auctoritates ſcripture ipſe ꝯz ne eius videaꝭ ignarus/ad cōfirmandum qō ſuadebat: ſubdit. Scriptū eſt eſſi in pſ. xc. Angelis ſuis deus mandauit de te ꝛc. Amb. Quia eſſi diabolus tranſfigurat ſe in angelū lucis ꝛ de ſcripturis diuinis ipſis laqueum fidelibus parat: vtiꝭ teſtimonijs ſcripturarū: nō vt doceat: ſed vt fallat: vñ qō allegat nō de xp̄o ſz de viro ſctō (inq̄t Hiero.) ꝓphetia eſt. Male ꝙ diabolꝰ interpretaꝭ ſcripturas: ſic ꝛ hereticī faciūt quū ſcripturas ad ꝓfirmādos ſuos errores inducūt. Eſt ꝙ ſic exponēda illa auctoritas ſcripture ſm glo. vt de ꝙlibet bono hoie: deꝰ mādauit angelis: ꝙ in manibus ſuis. i. auxilijs. ſ. ſuis tollāt eū: ꝛ iuuēt: ꝛ cuſtodiāt ne offendat pedē. ſ. affectū mētis ad lapidē. i. veterē legē ſcriptā in tabulis lapideis. Vel per lapidē poteſt intelligi oīs occaſio pcti vel ruine. Chryſ. Vere filiꝰ dei angeloꝝ manibꝰ nō portaꝭ: ſz magis ipſe angelos portat. Et ſi portaꝭ manibus angeloꝝ: nō hoc ne offendat ad lapidē pedē ſuū: ꝙſi infirmꝰ ſz ꝓpter honorē ꝙſi dñs. Sz o diabole quō ꝙ filiꝰ dei manibus angeloꝝ portaꝭ legiſti: ꝛ qz ſup aſpidē ꝛ baſilicū calcat nō legiſti: ſz illud exemplū ꝓfert quaſi ſuperbus: iſtud tacet vt aſtutus: nec qō ſcriptū. eſt: ſuadet ſeipſum ꝓicere ꝛ precipitare. Falſas autez de ſcripturis diabolus ſagittas ait Hiero. veris ſcripturarum clypeis frangit: vñ ſequitur. Scriptū eſt ſcz in Deuk. ca. vj. Non tentabis dñm deū tuuz glo. Nō ait: non tentabis me: ſed dñm deū tuū: ꝙ dicere poterat oīs tentatus: qm̄ ꝛ qui hoiem dei tentat: deum tēptat Auguſt. Pertinet ad ſanctā doctrinam: qñ hz hō ꝗd faciat nō tentare dñm deū ſuū. qō vtiꝭ fit: quū quis pōt puidere alicui periculo vel neceſſitati via humana: et illa omiſſa querit a deo effectū miraculoſum: ſicut in caſu iſto. Poterat chriſtus ꝓ ſcalas deſcendere de pinnaculo: nec neceſſe erat ſe precipitare. ¶ Trāſit diabolus ad tertiā tēptationē ſcz auaritie ſm Chriſ. Aſſumpſit enim eum in mōtem excelſum valde ceteris altioꝛē: vt inde plura ſpatia poſſet videre: ꝛ oſtendit illi oīa regna mundi ꝛ gloziam illoꝝ. Chryſo. hec in genere fecit puta digito oſtēdens: in tali ꝑte verſus oziente eſt tale regnū: et tales ciuitates nobiles in eo: tantꝫ diuitie aurū ꝛ argentū et lapides precioſi ꝛ hmōi. Et verſus occidentē talia regna ꝛ ciuitates ꝛ res precioſe: ꝛ ſic de alijs. Qō aūt dixit vt refert Lucas. Oīa eſſe in poteſtate ſua/et tradere cui vellet ea mēdacium dixit: nec mirum: qz mēdax eſt ꝛ pater eiꝰ: ꝛ ſed in ditione tua cuncta ſunt poſita. Quō pōt regna dare/ꝙ non potuit in porcos niſi licentiaꝭ a chriſto intrare? niſi dicamus regna mundi multitudines hoim in quib' diabol' dñabatur ꝓ diuerſa vitia quaſi diuerſa regna: vt ꝓ ſuperbiā luxuriā ꝛ hmōi. Oſtendit ei oīa regna. Chriſ. nō ꝙ diabolus viſum eiꝰ amplificare poſſet: aut aliqd ignotū demonſtrare: ſed vanitatē pōpe mundane quā ipſe diligebat quaſi ſpeciōſam ac deſiderabilē verbis oſtēdens in amoꝛē eoꝝ chriſtū ſuggerēs venire volebat ꝛ ait. Hec oīa tibi dabo Hiero. Arrogans et ſuperbus de iactantia loquit. Non oīa regna pōt dare diabolus: quū ſanctis viris deꝰ dederit regna: ſed ea ꝙ per iniquitatē fiunt in mundo: puta ꝓ furtū ꝛ alias iniuſticias acāſitas diuitias diabolus dat. Remigius. Mirāda eſt etiā diaboli temeritas ꝛ demētia. Illi ꝓmittebat dare regna terrena qui ſuis fidelibus dat regna celeſtia: ꝛ gloziā mundi ei ꝙ eſt celeſtis glie dñs. Si cadens in terrā adoraueris me. Ambro. Habet ambitio domeſticum periculū: vt eſſi oſeq̄ alijs pri' ſeruit curuaꝭ obſequio: vt honore donet: ꝛ dū vult eſſe ſublimioꝛ fit remiſſioꝛ. Si cadens terra adoraueris me. gloſſ. Ecce antiqua diaboli ſuꝑbia. Sicut eſſi in principio voluit ſe facere ſimilē deo: ita nūc volebat diuinū cultū ſibi vſurpare: dicēs. Si cadens adoraueris me. Ergo ꝙ adoratur? eſt diabolū: ante corruit. Sequit. Tūc dicit ei Jeſus. Vade ſathana Chriſ. in quo finē tēptandi diabolo ponit: ne vltra ꝑgrediaꝭ tentās. Hiero. Nō vt plericꝫ putant: vade ſathanas et Petrus condemnant ſīa Petro eſſi ōr Vade retro ſathana. i. ſeqre me: ꝙ cōtrarius es mee volūtati: huic aūt ōr: vade ſathana: ꝛ nō additur retro: vt ſubaudiaꝭ in ignez eternū. Remigius vel ſm alia exēplaria. Vade retro. i. remini ſcere in quantā gloziā cōditus eſt: ꝛ in quantā miſeriā ceciſti. Et notāndum ſm Chriſ. ꝙ quum chriſtus paſſus eſt iniuriā dicēte diabolo. Si filiꝰ dei es mitte te deorſuz: vel dic vt lapides ꝛc. nō eſt turbat? nec diabolū increpauit. Nunc aūt quādo ſibi diabolus dei vſurpauit honorē: exaſperat? eſt: ꝛ repulit eū dicēs. Vade ſathana: vt nos diſcam' illius exemplo noſtras iniurias magnanimiter ſuſtinere: et dei aūt iniurias nec vſq̄ ad auditū ſufferre: ꝛ qm̄ in ꝓprijs iniurijs eſſe patientes laudabile eſt: iniurias dei diſſimulare nimis impiū. Et ſequit. Scriptū eſt. ſ. in Deuk. c. vj. ꝛ. x. Dñm deuz tuū adorabis: ꝛ illi ſoli ſeruies: Aug. vnus dñs deus noſter eſt ipſa trinitas: cui ſoli ſeruitutē pietatis debemus. Et in lib. x. de ciui. dei. ca. j. Noſe aūt ſeruitutis cultus deo debit? intelligiꝫ. Latriā ꝙppe qō eſt grecū nomē: vbicunq̄ ſancta rū ſcripturaꝝ poſitū eſt: noſtri interpretati ſunt ſeruitutē. Sed ea ſeruitus quā debemus hoibus ſm quā dicit apl'us Epheſ. vj. ſeruos dñis ſuis eſſe ſubditos grece nūcupari ſoler dulia. Latria vero ſemp aut tā frequēter vt pene ſemp ea, ſeruit? dicit̄ que pertinet ad colendū deū. Chryſ. Diabolus aūt non quaſi obediēs precepto receſſit: ſed diuinitas Chriſti ꝙ erat in eo excuſſit diabolū: vñ ſubdit. Tūc relict eū diabolus: qō vt ait Chryſ. ad noſtrā ꝓficit conſolationē: qz nō tādiu hoies dei tēptat diabolus quandiu vult: ſed quādiu Chriſtus ꝓmittit: etſi permittit pauliſper tēptarī repellit ꝓpter infirmitatē noſtrā. ¶ Poſt tentationis vi-

Tertia tētatio.

Latria ſeruitus interp̄tatur.

ctoriã sequit cõsolatio: Nã sequit Ecce angelli accesserunt Chrys. Non dicit descendẽtes angeli: vt ostẽdat qz semp ad ministeriũ ei⁹ erant in terris. Sed precipiẽtẽ dño: recesserũt ab eo/vt loc⁹ diabolo dare⁊ aduers⁹ christũ: ne forte videns angelos circa ipsum: nõ appropinquaret ad eũ. Ministrabant ei. Forte afferentes cibos ad cõfortãdũ esuriẽtem hoiem. Lucas aũt ait. Et consummata omni tentatione Amb. nõ dixit scriptura: eoz tẽtationẽ cõsummatã nisi i tribus premissis esset ois materia delictorũ: qz cause tẽtationum cause sunt cupiditatũ. s. carnis oblectatio: spes glorie auiditas potentie. Diabol⁹ recessit ab eo. Accesserat q̃ppe ad eũ vt hoiem: nõ inueniẽs aũt in eo antiq̃ sui semines signa/discessit. discessit ab eo. Amb. Uidẽs g̃ tp̃s diabolũ non esse in studio pertinacẽ: cedere vere solere ꝯtuit⁹ et si inuidere nõ desinat: tñ instare formidat: qz frequẽtius refugit triũphari. Usq̃ ad tp̃s. Amb. Postea essi nõ tẽtaturus sed apte pugnatur⁹ aduenit. Uel sm Theophi. qz de voluptate triũphauerat in deserto: recessit ab eo usq̃ ad tẽpus crucis: in quo eum erat de tristitia tẽtaturus. Uel sm Mariũ diabolus in deserto suggesserat p̃ferre mũdi materiaz diuino amori: postea eũ facere huaricatorẽ dilectionis ad primũ: qñ videlz postea predicãti veritatẽ: scribe et pharisei ponebãt ei insidias ⁊ detrahebãt: vt sic quocaretur ad odiũ cõtra eos. Uel usq̃ ad tẽpus scz passionis. Nam tunc etiã accessit ad eũ inquirẽs si q̃d suũ inueniret in eo: vnde xp̃s dixit. Uenit princeps mũdi huius. i. diabolus venit et in me nõ hz. i. habebit q̃cq̃. Tẽtabat: qñ dicebat p oza scribarũ ⁊ phariseoꝝ. Si xp̃s est descẽdat de cruce: et credim⁹ ei: quasi instigãs ad descendendũ de cruce: ob cõuersionez illoz̃: vt vel impediretur liberatio generis humani.

¶ De doctrina christi in redarguendo diuersa hominum vitia. Capitulũ. iij.

DE doctrina dñi Jesu in redarguendo vitia hominum. Et precipue auaros: ambitiosos: vane glie deditos: superbos hypocritas: ⁊ voluptuosos. Unde duz quidam vt refert lucas dixisset iesu. Magister dic fratri meo vt diuidat mecũ hereditatẽ ⁊ ipse respondisset. Quis me constituit iudicẽ diuisorẽ inter vos? Subdidit sciens illum auaritie deditũ. Attẽdite vobis ab oi auaritia: exemplum adiicies: hois cuiusdã diuitis ait ager vberes fruct⁹ attulit q̃ ex hoc cepit aio estuare q̃d de illis fructibus agere deberet. Cui quũ respondisset in mẽte sua cogitatio auaritie. Destruã horrea mea ⁊ maiora faciã: ⁊ illic oibus cõgregatis dicã aie mee. Habes multa bona reposita in ãnos pluri mos: comede: quiesce: epulare: deinde fuit ei a dño dictum Stulte hac nocte aiam tuã repetunt a te q̃ autẽ parasti cuius erũt? Cõclusitq̃: sic est ois q̃ pgregat ⁊ nõ est in deũ diues Altera vice teste Mat. ⁊ alijs euãgelistis dixit. Quam difficile q̃ diuitias habẽt regnũ dei intrabũt. Amẽ dico vobis. i. vere: facilius est camellũ p foramẽ acus trãsire q̃ diuitẽ itrare i regnũ celoꝝ. Et pter q̃d nisi pter auaritiã: Nã ⁊ abzaã diues fuit in possessionib⁹ auri ⁊ argenti: ⁊ duid rex: ⁊ Job gẽtilis vt pt̃z in sacra pagina: ⁊ rex francoꝝ stũs Ludouicus: ⁊ tñ quia liberales/non auari ⁊ pauperes spiritu intrarũt pculdubio in regnũ celoꝝ. Loquit ergo de ihesus de diuite auaro illicite acquirente: vt cõiter accidit: pter q̃d dicit Hiero. Ois diues aut iniquus/aut heres iniqui. vel de diuite etsi iuste acq̃rente: tñ tenaciter ⁊ auare retinẽte: nõ pauperib⁹ quũ dz erogare. De quo pulchre Amb. di. xlvij. sicut hi. Uel de diuite finẽ suũ in diuitijs cõstituẽte/⁊ inordinate amãte. De quo leo Uirum catholicũ sicut nullo errore: sic nulla cupiditate ĩplicari oportet. di. xlvij virũ catholicũ. Exponit illud de camelo alio modo sm comestorẽ. Erat essi quedã porta hierl'm que dicebat arcta pter sui arctitudinẽ: vñ ⁊ alalia onerata per eã trãsire non poterãt: nisi depositis sarcinis et pcipue camelus: vult ergo dicere: q̃ sicut camelus onustus trãsire nõ poterat per illã portã arctã nisi exonerat⁹ ⁊ tũc transibat: sic diues depositis rebus male acq̃sitis vel detẽtis/⁊ inordinato affectu eorũ p arctã viã regni celoꝝ itrare posset. Talis nõ. vel camelus ðz funis cui⁹ est vs⁹ in nauit ⁊ hic vtiq̃ itrare nõ posset p rimã acus integer: sed dissolutus ⁊ ad fila simplicia redactus. Sic ⁊c. Superbiã ⁊ ambitionẽ reprehẽdit quũ gloriãtibus discipulis suis de eo q̃ expellerẽt demones ab obsessis: adducẽs terribile exemplũ punitionis supbie luciferi ait. Uidebã sathanã sicut fulgur de celo cadentẽ. Nolite ergo gaudere q̃ spũs vobis subijciũt: sed q̃ noia vestra scripta sunt in celis. Hoc lucas testat. Et quũ intrasset cogitatio ambitionis in eos tpe passionis cõtendẽtes quis eorũ esset maior: cõpescuit eos: declarãs maiorẽ in prelatiõe habere ceteris seruire non dominari vt existimabant, Paulo ante Jacobũ ⁊ Joannẽ qui p matrẽ eorũ petierant secum in regno sedere/vnus ad dextrã alius ad sinistrã suam: modeste correxit dicẽs. Nescitis q̃d petatis: quia sedere a dextris vel sinistris. i. in maiori vel minus digno gradu glorie nõ est meũ dare vobis sc̃z ambitiosis: sed q̃bus paratũ est a patre meo sc̃z humilibus iuxta illud. Qui se humiliat exaltabitur: sicut cõtra qui se exaltat. s. per superbiã, humiliabitur vsq̃ ad inferos deiectus. Uane gloriosos increpãs ait de scribis ⁊ pharisẽis. Omnia opera sua faciunt vt videantur ab hoibus. Amãt aũt primos accubitus in cenis ⁊ cathedras in synagogis: salutationes in foro: ⁊ vocari ab hoibus rabbi. Et dilatant philacteria sua: ⁊ magnificãt fimbrias: hoc Matthẽo recitãte. Et per Jo. Quõ potestis credere inquit iesus iudeis: quũ glorią que est ab hominibus queritis ⁊ nõ que a deo est? Cautos aũt reddidit vt se ab ipsa vana gloria p̃seruẽt: quũ vitiũ sit latenter intrans: dicens sm mat. Attendite ne iustitiã vestrã faciatis coram hoibus: vt videamini ab eis: alioquin mercedẽ nõ habebitis. hoc particulariter explicãs de operibus q̃ sunt de genere bonoꝝ. s. ieiunio: eleemosyna: ⁊ oratione: ne scilz fiant in manifesto ppter laudẽ humanã q̃rendã. hoc idẽ exẽplo docuit suoz: qz miracula faciens mãdabat sanitatẽ recipientibus occultare. A voluptatibus retrahebat dicens sm lu. Attendite ne grauẽtur corda vestra crapula ⁊ ebrietate. A luxuria quoq̃ dñs ait. Sint lũbi vr̃i precincti et lucerne ardẽtes. p̃cingere lumbos sm Greg. est a carnis luxuria se restringere. Ostendẽs ĩsuper nõ solũ ab actib⁹ carnalib⁹ illicitis abstinendũ: sed etiã a cogitationib⁹ turpib⁹: p̃cipue quo ad p̃sensum dñ ait. Qui viderit mulierẽ ad cõcupiscendum eam: iam mecatus est in corde suo. Et de corde exeunt cogitationes male: fornicatiões: furta: adulteria ⁊c. ⁊ coinquinant hoiem. s. pctis. Sicut aũt vitia carnalia honestissimis verbis reprehẽdit seu cauẽda docuit. ita ⁊ conuersationẽ oi suspitione carentẽ tenuit. ppter q̃ iudei ⁊ emuli eius quũ multa mala et si falso de eo loquerenk: vt q̃ esset vorax: potator: vini: demoniacus: incãtator: demonũ: violator legis: et seductor: nũq̃ tñ ausi sunt detrahere honestati eius. tãta erat puritas vite eius. q̃ decet p̃dicatores attendere. Hypocrisim acerrime increpauit frequẽter: precipue scribarũ ⁊ phariseoꝝ ⁊ sacerdotũ: q̃ scribe doctores legis erãt: pharisei vero vt nũc religiosi in austeritatib⁹ ⁊ cerimonijs ceteris obseruãtiones: q̃bus vt eterne. s. dãnationis eis/pnunciat: explicãdo eoꝝ hypocrisim in multis. vt pt̃z Mat. xxiij. p totũ. Premittens tñ et docẽs eos p̃sidẽtes etsi malos doctores tñ reuerendos et audiendos quasi licita mãdarent: sed vitã eoꝝ quũ est mala non imitandam vnde dicit. Sup cathedrã moysi sederunt scribe ⁊ pharisei i. docendi officium acceperũt: vñ Chryso. sup illud Super cathe. ⁊c ait: Uidete quõ sedeatis sup cathedram. Malus sacerdos de sacerdatio suo non dignitatẽ sed crimẽ acquirit. In iudicio tuo sedes. Nam bene viuẽdo ⁊ bene docẽdo pl'm instruis quõ debeat viuere: bene aũt docendo ⁊ male viuẽdo deum instruis quõ te debeat pdẽnare. di. xl. multi. Super cathedrã ergo sederũt ⁊ nũc sedẽt nostri sacerdotes ⁊ prelati eccl'ie ⁊ p̃dicatores q̃ succedũt illis. i. docẽdi instruendi ⁊ regẽdi ppl'm officiũ ⁊ authoritatẽ sicut moyses habuit acceperũt: ⁊ ideo oĩa quecũq̃ dixerint vobis. s. ptinentia ad officiũ eoꝝ/seruate mẽte et facite ope: sm opera eoꝝ. s. quũ sunt mala nolite facere. Idẽ exẽplo docuit mittens ad sacerdotes et si malos leprosos mũdatos ad offerẽdum sacrificium sm legẽ: hypocrisiz appellãs ostẽdere sanctitatez exteriusz: sed intus habere malignitatẽ. Unde eos assimilat sepulcris dealbatis: q̃ ab extra videtur pulchra ⁊ depicta. sed intus sunt plena spurcitia et immunditia cadauerũ. Itez hypocritas asserit in eo q̃ edificabant sepulcra ppbarũ/quos patres eorũ occiderant. Nã in eo q̃ edificabant ⁊ venerabãt sepulcra pphetarũ/insinuabant pp̃lo se detestari scelera patrũ/qui eos occiderãt: tñ imitabantur eos opere/q̃rẽdo occidere dñm pphetarũ iesũ. vnde p̃tra se sniam p̃ferebãt de testabilis operis sui. Hypocritas ẽt eos dicit in eo q̃ decimabant mentã et anetũ ⁊ oẽ olus: q̃si ex hoc ostendere vellent etiã in minimis obseruare legẽ: ⁊ tñ grauiora eius omittebant. s. iudiciũ rectũ ⁊ charitatem Item in eo q̃ deuorabant domus viduarũ simulantes longam orationẽ. Itẽ in eo q̃ tulerãt clauẽ sciẽtie. i. potestatẽ docendi obseruantiã mandatoꝝ/ qua celuz aperiẽ. ⁊ tamẽ nec ipsi intrabant obseruando ea: nec alios sinebãt intrare suo malo exẽplo vel falsa doctrina. Unde ⁊ alibi christ⁹ dicit discipulis. Attẽdite a fermento phariseorum quod est hypocrisis. q̃ postea ap'li intellexerunt dictũ de doctrina eoꝝ: que videbat⁊ vera: sed falsa erat: Itẽ in eo q̃ circuibãt mare ⁊ aridã/vt facerẽt vnũ p̃selitũ. i. gentilẽ ad iudaismũ cõuertit: quẽ postea suo malo exemplo faciebãt ipsis peio-

rem. Itē in eo q̄ honorabant deū labijs/dicendo psalmos: cor aūt eorū longe erat a deo in ofone. Item in eo q̄ mundabant sepe manus: catina: ⁊ paropsides: ⁊ calices: quasi ze latores munditie: ⁊ corda interius ab iniquitate non purificabant. Itē in eo q̄ festucā. i. paruos defectus aliorum videbant/⁊ arguebant: trabē aūt. i. magna pcā in oculis sue mentis nō videbāt/vel curabāt eruere. Item in eo q̄ faciebāt cōscientiā alijs: q̄ in die sabbati curarētur/reputantes sabbatū violari: nō q̄ alia bzura curarēt in sabbato: vel de fouea eleuarent. Item in eo q̄ querebant aliqua ab eo tanq̄ vellent scire veritatē rei/quā vellent calūniari: vt de censu dādo cesari. Et vobis legisperitis ve: ait: q̄ oneratis oneribus que portare nō possunt hoīes: ⁊ vno digito nō tāgitis sarcinas. vbi Chrisosto. Tales sunt sacerdotes etiam nunc: qui oēm iusticiam ppō mandāt: ⁊ ipsi nec minimam seruant. tales sunt q̄ graue pondus venientibus ad pniam imponunt: q̄ dicūt/et non faciunt. Et sic dō pena presentis pnie fugiē. s. qz grauis. incurrit pena pcti futura/q̄ scilz est grauissima. Exēplū ponit de iuuene: cui quā imponitur in humeris grauis sarcina: reiecit. Et addit. Nonne melius est reddere rōnem deo ppter miam/q̄ ppter crudelitatē: si eramus modicā pniam imponētes: xxvi. q. vij. alligant. Sacrilegos ⁊ simoniacos signatos p ementes ⁊ vendētes intē plotnon solū verbo castigauit dicens. Nolite facere domū patris mei domū negotiationis. et altera vice ait. Domus mea domus ofonis vocabit: vos aūt fecistis illaz spelūcaz latronū: sed ⁊ flagello de tēplo. i. porticu templi expulit. de quo vide qō hī. xvj. q. vij. ⁊ hoc diximus. et. j. q. j. qui studet. Contra iracūdos ⁊ gradus ire punitionē insinuauit dicēs. Si q̄s irascit fratri suo: reus erit iudicio ⁊c. Cōtra inuidos scribas ⁊ phariseos: q̄ ex inuidia psequebant eū: ⁊ calūniabant ⁊ miracula ⁊ opera sanctitatis ei⁹: ⁊ ad extinguendum famā eius et fructū: tradiderunt eū pilato ad crucifigēdū. Sciebat em̄ ait Mattheus q̄ p inuidiam tradidissent eū dixit. Relinquet vobis dom⁹ vestra deserta. s. omni bono tpali ⁊ spūali. Et alibi. Sic erit generationi huic pessime. s. q̄ spūs immūd⁹ ingrediatur in eā cū septē alijs. i. vniuersitate vitioz. Ab vsuris accipiendis cauere docebat/dicens. sm Lu. Mutuū date/nihil inde sperantes. quod dictum allegatur. extra de vsuris. consuluit. Contra scandalizantes/ait sm Mat. Ue mundo a scandalis. Necesse est vt veniant scandala: nonabsolute: sed sm Tho. presuppositā negligentia hoīm circa salutem sui/⁊ primi. Ue aūt illi (subdit christus) per quē scandalū venit De materia scandali habetis diffuse in. ij. parte. Notandū aūt sm Hiero. q̄ ve importat dānationem. Contra acediosos pretedio nō bene operantes ait. Seruū pigrum mittite in tenebras exteriores. Et omnis arbor que nō facit fructū bonū: excidetur/⁊ in ignē mittetur. Et dormientibus apl̄is pre tedio/ait. Vigilate ⁊ orate/ne intretis in tentationem. Contra impenitentes in quit. Nisi penitentiā egerit/oēs similiter peribitis. Contra infideles ait. Qui nō crediderit. s. doctrine euangelice: condēnabit: Quinimmo sm Jo. inquit iesus. Jam iudicat⁹ est. i. pro dānato habetur pseuerās in infidelitate.

§. I. De doctria eius quo ad virtutes necessarias salutit ⁊ de fide quidem/ait. Creditis in deū: ⁊ in me credite: scilz esse non solū hoīem: sed ⁊ deū. In eum aūt credere/est credendo ad eū in bonis operibus accedere. Et q̄ per istā fidē viuā peruenias ad gl'iam ostēdit in eo qō subdit. In domo patris mei mansiones multe sūt idest. diuersa premia predestinata electis/secūdum varietatem meritoz. siquomin⁹ ait. i. nō sic esset: dixissē vobis: qz vado parare vobis locū predestinando: sed nō ostendit: qz hoc iam factum est. Et subdit. Et si abiero et preparauero vobis locū: iterū veniā ⁊ accipiam vos ad meipsum. q̄uis parate sint mansiones premioz̄ per predestinationē: opz fieri aliā preparationē scz p bonā vestrā operationē/qua peruenias ad consecutionem mansionis vobis parate. s. predestinate. Et hec scda preparatio per operationem scz per fidem viuā: que erit in vobis dō abiero: ⁊ nō me videbitis/et tamē credetis ⁊ sm fidem operando: veniā in morte vestra ⁊ acipiā vos ad meipsum. i. i. regnū eternū. Sic exponit August. de pe. di. iiij. c. nouit deus. ⁊ c. seq. Et alibi teste Marco ait Habete fidē dei: oia possibilia sunt credenti ⁊ oia quecunq̄ orantes petitis credite: qz accipietis/⁊ fiēt vobis. s. licite petita vobis expedientia. Et post resurrectionem ait quā misit discipulos ad predicandū. Qui crediderit ⁊ baptizatus fuerit saluus erit scz fidē formatā habēdo Sepe cōfortabat discipulos in tribulatitionibus/di. Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis: ⁊ ego dispono vobis regnū: ait ipse sm Lu. Ad confidentiā de remissione peccatoz̄ inducebat dicēs paralytico. Confide fili: remittuntur tibi peccata tua. Ad ipsam fiduciam habendam in tribulationibus ⁊ tētationibus seu spem diuini auxilij excitabat/dicens. Confidite: ego vici mundum. vt refert Jo. Ad charitatē habendā imperabat recolens antiquum dei preceptū. s. diliges dīm deū tuum ex toto corde tuo ⁊c. primū tuū sicut teipsum: vt Mat. scribit. Et ad hoc implendum in vltimo sermone discipulis frequēter recolebat dicens Mandatū nouū do vobis. i. hoīem innouantē spiritualē: vt diligatis inuicem/sicut dilexi vos. Et in dilectione proximi imperata includit dilectio dei p illā regulā. Propter qō vnūquodq̄ tale et illud magis diligēdus igit̄ quā sit primus ppter deū: multomagis ipse deus. Ad act⁹ interiores charitatis. s. gaudiū et pacē inuitabat/dicens te ste Mat. Quum vos persecuti fuerint hoīes/⁊ dixerint oē malū aduersum vos mentientes ppter me: gaudete et exultate: qz merces vestra multa est in celo. ⁊ iterū p Lu. gaudete qz noia vestra scripta sunt in celis pacē seruari precipit/di. in Marci. euāgeli. Habete sal in vobis. i. discretionē ⁊ pacē habete inter vos. et in vltimo sermone sm Joan. ait Pacē relinquo vobis. s. seruandā: pacē meā do vobis. i. veram: q̄ est in cōformando se voluntati diuine: et passiones subijciendo rōni: ⁊ salutatio eius erat/pax vobis. s. sit/que dicta est. vt p̄z Joannis testimonio. Commeatus eius erat. Vade in pace: ait marie magdalene et alijs. Actus exteriores dilectionis p̄cipiebat/dicens quo ad eleemosynā spūalem. Si peccauerit i te frater tuus: corripe eum inter te et ip̄m solū ⁊c. vt scribit Mat. Expositionē huj⁹ habes in ij. parte in ti. de acedia. De eleemosyna corpali ait. Qō superest date eleemosynā. s. de eor: oia mūda vobis. i. immūditiam pcti ex harū rerū retētione nō cōtrahetis. de pe. dist. j. medi camētū. Et de eleemosyna q̄ sit in precepto vel cōsilio habes in. ij. parte tit. de auaritia. Et dicit Aug. de pe. di. v. ca. j. post medi. q̄ i iudicio corde cōsiderāda est eleemosyna tribuētis: nec ia cōsiderādū quātū: sed qua mēte/qua affectione dat qō pōt: ⁊ ponit exēplū de vidua q̄ misit in gazophylaciū tēpli. i. receptoriū eleemosynarū: era minuta duo. Et vt refert Lu. ⁊ Mar. quū respiceret Jesus tūc mittētes munera in gazophylaciū: ⁊ multi magna munera mitterēt: videns viduā illā mittere duos denarios: vocauit discipulos: ⁊ cōmēdauit seu laudauit viduā super oēs qui miserāt magna munera: ex eo q̄ ex magno affectu ⁊ deuotiōe dederat totū qō habuit: ilz parū: alij ex supabūdātia. Prudentiā docet/dicēs sm euange. Mat. Estote prudentes sicut serpentes. Et qz prudētia mūdi astutia et deceptio est ideo ab ista reuocat/subijciens: ⁊ simplices sicut colūbe: vt sc̄z alijs nō machinentur dolos. De partibus prudētie quo ad memoriam ait. Mementote vxoris lothque sc̄z quia respexit retro/cōuersa est in statuā salis: ad terroz̄ recedentiū a sancto ppōsito. Quo ad prudentiā futuroz̄ ait. Facite vobis amicos de māmona iniq̄tatis: vt qui defeceritis recipiant vos in eterna tabernacula. Hoc Lu. attestante. i. date eleemosynas pauperibus: qui suis meritis ⁊ precibus procurēt vobis mansionē in celis: ⁊ hoc de māmona iniquitatis. i. de diuitijs per nimiam solicitudinem acquisitis. vel inequaliter distributis: vel illicite acquisita restituendo/quum sciūtur persone quibus opz reddi: vel pauperibus erogando/si nesciuntur. Quo ad circūspectionem presentiū. Vigilate ait: qz nescitis qua hora dīs venturus sit. Nam ⁊ paterfamilias vigilat quā timet furē: ⁊ nō sinit perfodi domū suaz qui fur est diabolus perfodiens tentationibus vitioz̄ / vt furetur thesaurū. Solertiam partē prudentie maxime instruxit habendū in beatitudine ⁊ virtutibus acquirendis/dicēs. Querite primū regnū dei ⁊ iusticiam eius: ⁊ hec oia adijcient vobis. vt Mat. narrat. De actu iusticie inquit sm Jo. Nolite iudicare sm faciē. i. scōm acceptionē personarū: sed iustū iudiciū iudicare. De virtutibus annexis iustitie exercēdis a nobis quo ad religionē/dicit teste Luc. Oportet semp orare ⁊ nunq̄ deficere. qō itelligit̄ etsi nō semper actu/saltem aptitudine: vt semp in nobis sit desideriū charitatis: vnde pcedit vera oratio. Vel etiā opz semp orare. i. in omni tpe aliqū orare. ⁊ ad continuationē vel frequētiaz eius ponit exemplū de iudice iniquo deū ⁊ hoīem nō timēte. q̄ quā viduā interpellantē pluries in causa sua recusasset audire: tandem importunitate victus/audiuit. Et alibi eodez asserente ait. Petite ⁊ accipietis. Et q̄d principaliter postulandū ipse (vt scribit Joā. declarauit dicens. Petite ⁊ accipietis: vt gaudiū vestrū sit plenū/qō impletur in vita beata. Similitudinē adiecit. sm Lu. de amico q̄ accedēs ad amicū suū media nocte vt cōmodaret ei tres panes: etsi prius denegauerit: tandē pseuerante ad pulsandū surrexit ⁊ dedit ei quotquot habuit necessarios. Ad opera pietatis erga parentes induxit/allegans preceptū legis. nam Deus dixit. Honora patrē tuū ⁊ matrē ⁊c. Ad q̄ obediendum supe-

Jo. xiiij

riozib⁹ deo ſcilꝫ et hoibus ſolicitauit di. vt habeķ in Mat. Tollite iugū meū ſcꝫ obedientie ſup vos⁊ inuenietis re⁊ quiem aiabus veſtris. Jugū eīm meū ſcꝫ obedientie ſuaue eſt⁊ onus meū. ſ. mandato⁊ leue/rōni quidem. ſed ⁊ ſen ſualitati iam aſſuete. et iterū. Oia quecūq; dixerint vobis ſ. preſidentes/ſeruate et facite⁊ q̄ ſcꝫ nō ſint cōtra dei precepta. Qui eīm vos audit. i. obedit⁊ me audit⁊ ait ipſe ſm Lu. ⁊ q̄ vos ſpernit. ſ. platos nō obediendo⁊ me ſpernit. Ad miſericordiā exhibendam ꝓmis inuitabat/inquiens. Eſto te miſericordes ſicut et pater veſter miſericors eſt. Ad penitentiā vocabat⁊ q̄ etiā eſt virtus/di. Pniam agite⁊ appro pinquabit enim regnū celoꝝ⁊ ad gr̄am diſponit q̄ ducit ad gl̄iam. Fortes ⁊ pſtantes eſſe voluit/dum ait. Nolite time re eos q̄ occidunt corpus⁊ poſt hec non habent amplius q̄ō faciant⁊ vt ſcꝫ ꝓpter timorem deſeratis veritatē vel vir tutes⁊ ſed timete eum q̄ pōt aiam ⁊ corpus in gehennā ꝑde re. Hec Mat. recitat. Terram quoq; bonā ex hoc oſtendit. i. virtuoſos⁊ q; fructū afferūt hui⁹ in patientia. Et narratis tribulationibus plurimis electoꝝ/cōcluſit atteſtante Lu. In patientia veſtra poſſidebitis aias veſtras. Perſeueran tiam partē fortitudinis ad coronā perducere docuit/quum ait. Non q̄ inceperit ſed q̄ pſeuerauerit in finē. ſaluus erit. Sobrietatē ⁊ tēperātiā nō reticuit⁊ etiā cum ſibi adiūctis⁊ quū eīm dixit ſm Jo. Quū granū frumenti mortuū fuerit/ multū fructū affert⁊ innuit mortificationē ſenſuū per conti nentiā fructū merito⁊ plurimū ꝑducere. Abſtinentiā exē plo illuſtrauit ieiunans. xl. diebus ⁊ noctibus. De diſcipu lis aūt ait. Quū auferetur eis ſponſus. ſ. per aſcēſionē ſub tractus ab eis⁊ tunc ieiunabūt. Sub tanta eīm abſtinētia ⁊ quū nō ieiunabāt eos gubernabat vt pre fame p ſata tranſ euntes ſpicas manib⁹ cōfricātes grana ederent. Et de caſtitate cōiugali inquit. ſm Mat. Qui reliquerit vxorē ſuaꝫ niſi ob fornicationē/facit eā mecharī⁊ qui relictā ab alio duxerit⁊ mecharatur/⁊ adulteriū perpetrat. Virginitatē vero ipſe cum matre ſua ⁊ ſponſo eius ſeruauit⁊ diſcipulo eius ioanni ſuaſit vt pfectionis ſtatus⁊ ſuaſit nō ꝓcepit⁊ quam ⁊ ſemper ſeruauit potiſſimū. Humilitatē imperauit di. Diſci te a me q⁊ mitis ſuꝫ⁊ humilis corde. miritas impoꝝtat mā ſuetudinem⁊ q̄ ſicut ⁊ humilitas tēperantie annectiť. ⁊ alibi. Quū feceritis (ait) oia que mādata ſunt vobis⁊ dicite⁊ q; ſerui inutiles ſumus⁊ ⁊ q̄ debuimus facere fecimus. Pluries etiā inferens. Qui ſe humiliat exaltabiť⁊ ⁊ iterū. Qui humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte quē. ſ. ad ſe vocauerat. hic maior eſt in regno celoꝝ. Et ſicut ōr in lib. Sap̄. ſobrie tatē. i. tēperantiā⁊ ſapientiā. i. prudentiā⁊ docet⁊ iuſtitiam ⁊ virtutem. i. fortitudinem ſcilicet diuina ſapiētia incarna ta⁊ quibus nihil eſt melius in vita hominibus.

§. II. De doctrina eius quo ad

cōſilia ad q̄ nullus obligaī implēda quū libere eſt. ſꝫ ſi per votū ad ea ſe obligauerit⁊ ſuare de neceſſitate teneķ. Que quidē ſeruata maioris ſunt meriti ⁊ inductiua pfectionis. vnde Aug. Cōſilia dñi ſi vti nolueris⁊ minus boni adipiſce ris. Idē vbi ꝓſiliū datur. offerenti arbitriū eſt⁊ vbi p̄ceptū neceſſitas obſequētis. xiiij. q. ſ. quiſq; p̄ceptis. Et obſerua tio horū facit hoiem pfecte chriſti diſcipulū⁊ q̄ ea ſeruauer rit⁊ ponit hoiem ad ipſa obligatū. ſ. paupertatē⁊ caſtitatē ⁊ obedientiā in pfectione ſtatuali/non pſona. i. q̄ ſit in ſta tu pfectionis⁊ q⁊ ad ipſam diſponūt inſtrumētaliter⁊ nō q̄ faciant pſonā iam pfectā. vnde dñs Jeſus ait referente Lu. ¶ Niſi q̄s renūtiauerit oibus q̄ poſſidet⁊ nō pōt meus eſſe diſcipulus. Poſſidem⁹ quidē res tales⁊ quib⁹ abrenūtiaī per paupertatē. Corpus⁊ cui q̄ſi abrenūtiatur quo ad mari Lu. xiiij mas delectationes eius. ſ. venereas etiā in ſe licitas/ vt in cōiugio. p caſtitatē. Et aiam⁊ cuius potētia quaſi principa lis/vt aliis imperās/ eſt volūtas⁊ cui renūtiatur p obediē tiam ⁊ in his obſeruatis cōſiſtit pfectus chriſti diſcipulat⁹. q̄ ſeruauerunt apli ⁊ ſeruāt viri religioſi. Sed opꝫ/i hmōi obſeruātia ꝑdurare. vnde et chriſt⁹ ſubdit exēplū de volen te turrim edificare. q̄ ſignat altitudinē pfectionis⁊ prius co gitat ſumpt⁹ ad pficiēdū⁊ alioquin nō inchoat⁊ me incipiēs ⁊ non pficiens irrideatur Sic q̄ ſtatū talē vult aſſumere⁊ dꝫ vino bene examinare ſi parat⁹ eſt ad oia pficienda. Et poſt modū ea pſequi ſi ꝓpoſitū arreptū eſt. Naꝫ retrocedendo etiā ſi habitū geſter⁊ ⁊ turrim pfectionis nō intendat pfice re⁊ irrideķ a cūctis. Ponit aliud exēplū. de rege ⁊tra quē ve nit alius ad pugnādū⁊ q⁊ ſi nō videt ſe aptū ad reſiſtendum nō ſuſcipit bellū. Qui hmōi diſcipulatū ⁊ ſtatum capit⁊ ho ſtis antiquus terribilius parat ſe ad eū tetandū q̄ alios et mile modis. Unde q̄ non eſt paratus ad oia ſufferenda vſq; ad mortē⁊ ſemp viriliter dimicandū⁊ nō intret hmōi bellū. Uerū vt dictū eſt/ q̄ nullus ad hoc cogiť. ſed inuitaķ vt ad melius⁊ ptꝫ ex modo loquēdi ipſi⁹ chriſti de ſingulis horū. Nā de pauptate ait in Matt̄b. cuidā adoleſcēti. Si vis per fectus eſſe/vende oia q̄ habes ⁊ da pauperibus⁊ et ſequere me. Nō enim imperat⁊ ſꝫ i libertate volūtatis dimittit. De caſtitate vero quū dixiſſet aliquos ſe abſtinere ab actu ve nereo a natura. ſ. ꝓpter frigiditatē⁊ aliquos in caſu. ſ. abſci ſi ſeu caſtrati ab hoibus⁊ alios ꝓ ſpontanea voluntate⁊ qui ſcꝫ caſtrauerunt ſeipſos ꝓpter regnū celoꝝ. i. ab hmōi con tinent ꝓpter deū. Subdit. Qui pōt capere. ſ. talē ſtatū/ca piat. q. d. nullus cogitur. De obediētia ait. Qui vult veni re poſt me. i. ad ſtatū pfectionis⁊ abneget ſeipſū. i. propriaꝫ voluntatē⁊ ⁊ tollat crucē ſnā mortificādo ſenſus ⁊ volupta tes⁊ ⁊ ſequaķ me. Et nota q; Aug. dicit ad Uincentiū dona tiſtā. Simpliciter fateoꝫ ſuper aiaꝫ meā. Sicut difficile ſuꝫ expertus meliores q; q̄ in monaſteriis pfecerūt⁊ ita diffici le ſum expertus peiores q; q̄ in moneſteriis defecerūt. diſ. xlvij. quantūlibet. ⁊ ideo attēdant religioſi ad obſeruantiā cōſiliorꝝ. ¶ De cōſiliis patiētie de quib⁹ dñs ait. Si q̄s te pcuſſerit in dextrā maxillā⁊ prebe ei ⁊ alteram. Et qui vult tecū in iudicio ꝓtendere/⁊ tunicā tuā tollere⁊ dimitte ei et Lu. cvj. palliū. Et q̄ te angariauerit mille paſſus⁊ vade cum illo ⁊c. cap̄. Dicit Augu. q; hec pcepta magis ſunt intelligenda ad pre parationē animi q; ad opus q; in aperto fit. vt teneatur in ſecreto animi patiētia cum beneuolentia. In manifeſto id fiat q̄ō eis ꝑdeſſe videķ/quib⁹ bene velle debem⁹ xxiij. q. ſ. paratus. Quantū ergo ad preparationē animi ſunt in pce ptor⁊ vt. ſ. hō ſit parat⁹ ad ſufferendū etiā maiorē iniuriam ſeu aliā ſi faceret idē cū patiētia ⁊ ſine odio. Sed q; hoc ad literā faciat ab extra/eſt ſub cōſilio q̄ſ. crederet illud in iurianti ꝑdeſſe/nō malū malo addere. Datur et alia expo ſitio moralis/quā omitto. ¶ Dare eleemoſynaꝫ quum dñs dicit. Date ⁊ dabiť vobis⁊ in ꝓſilio eſt q̄ q̄s nō hꝫ de ſuper fluo ꝓſone⁊ et ſi habeat ſuperfluū nature p ſe ⁊ ſuis⁊ et quū nō videt extremā neceſſitatē/ et ſi indigentiā. Et ſimiliter date mutuū dūmodo non ſperek lucrū⁊ q⁊ tunc vſura eſſet. extra de vſur. cōſuluit. dicente chriſto. Mutuū date nihil inde ſperantes. Benefacite ijs qui oderūt vos⁊ et orate p ca lūniantibus q̄ō dñs dicit in euāgelio⁊ quantū ad beneficia ſpecialia ⁊ ofones ſpāles q̄ facimus p amicis hoc agere ca dit ſub cōſilio. quantū ad beneficia cōia vel in extrema ne ceſſitate⁊ eſſet in precepto. ſm Thoſm. Et q⁊ hoies ſunt pcli ues ad diuitias appetendas/⁊ ad voluptates⁊ et ad vanam gloriā/ſeu honores⁊ habēt aūt in horroꝛe et fugiunt cōtra ria eis. ſ. paupertatem infirmitatē corporis/⁊ vilitatē ⁊ de iectionem⁊ ideo dñs ieſus nō parabolā⁊ ſed verā hiſtoriā re ferente Lu. ponit diuitis ⁊ pauperis lazari/q̄ dives erat et Lu. xvj. auarus non ſubueniens mendico induebatur purpura et cap̄. biſſo ꝓpter ſuperbiam ⁊ vanā gloriā⁊ epulabaķ quotidie ſplendide ꝓpter gulam. ad quā ſequitur luxuria. Econtra rio lazarus mendicus/vlceribus plenus/ita⁊ dejectus ⁊ vi lificatus vt in via maneret plagatus ab oibus derelictus. Sed moriens dives cū bonis ſuis⁊ ſepultus eſt in inferno ⁊ cruciatus in flamma⁊ nec guttam aque habere potuit ad refrigerium. Lazarus defunctus cum ſua miſeria / portar⁹ ab angelis in ſinum Abrae/nunc in gloria requieſcit⁊ vt hoc exemplo homines retrahantur a mūdanis⁊ ⁊ auſteritates ⁊ infirmitates ⁊ alia aduerſa libenter ferant.

§. III. De reſpōſionibus Jeſu

ad inquiſitiones factas a iudeis⁊ cauſa tentandi ⁊ detrahē di⁊ de diuerſis materijs⁊ ⁊ ſolutiōe queſtionū. Quum Mat theus apl's cōuerſus ex publicano/feciſſet Jeſu conuiuiuꝫ magnum in domo⁊ in quo plures pctōres inuitauerat/vt et ipſi cōuerterent⁊ interrogauerūt phariſei diſcipulos Jeſu. Mat. Quare cum publicanis ⁊ pctōribus māducat magiſter ve ſcō. ſter? Rñdit Jeſus. Non eſt opus valentibus medicus⁊ ſed male habentibus. q. d. veni in mundum vt medicus⁊ vt me derer⁊ vt ōr in Eſa. c. lxj. ſcꝫ infirmitatibus aiarum. Sicut ergo medicū corporum nō decet vel oportet viſitare ſanos ſed infirmos⁊ ita me medicū aiarum oportet cōuerſari cum pctōribus infirmis⁊ vt ſanē eos. vnde concludit. Non veni vocare iuſtos/q̄ nulli erant. Oēs eīm peccauerūt⁊ ait Apl's Mat. ad Roma. iij. ſed peccatores ad penitentiaꝫ⁊ hec eſt medici xv ca. na. ¶ Interrogantibus ſcribis ⁊ phariſeis⁊ quare diſcipu li ſui tranſgrederentur traditiones ſenioꝝ⁊ ex eo q; non la uarent manus quū manducarent. Docebāt eīm ſcribere po pulum frequēter manus lauandas quū comedebant⁊ vt ſic viderenť obſeruare illud a dño dictū p Eſaiā. c. j. Lauamini mundi eſtote⁊ q̄ō intelligitur de lotione mentis per pniaꝫ. Diſcipuli Chriſti aliq̄ hoc nō faciebāt⁊ ſcꝫ vt lauarent ma nus⁊ vel ꝓpter inaduertentiā⁊ vel q⁊ nō habebant aptitudi nem. Quibus ieſus ſndit. Quare ⁊ vos trāſgrdimini man datū dei ꝓpter traditiones veſtras⁊ Ex hoc oſtendens non rationabiliter eos repehendere⁊ tum quia ipſi grauioꝛa cō

mittebant. Naz peius est transgredi mandata dei q̄ hoīm. Quum ergo ipsi transgrederent mandatū dei vt ostendit/ nō erant idonei ad reprehendendū alios de transgressione traditionū hoīm. Tum etiam qz illud de se nō erat peccatū scz in lauare manus ante comestionē. Oō autem transgrederentur mandatum dei scribe ⁊ pharisei/ declarat dicens. Deus dixit: Honora patrem tuum ⁊c. ⁊ vos dicitis. i. docetis filios dicere parentib⁹. Munus quodcunq; est ex me/ tibi proderit ⁊ nō honorificauerit patrē suū Obscura locutio est. Pro cuius declaratione sciendū q̄ scribe ⁊ pharisei seu sacerdotes suadebant turbis vt facerent vota dño seu templo de rebus suis. Et quū vellent ea implere: sed parentes illis rebus indigentes contradicerent: ⁊ potius vt ipsi suis parentibus subueniret/ peterent: docebāt filios illis respondere. Munus qō est ex me o pater mi. i. quod voui tēplo/ soluendo tibi pderit aīe tue sicut ⁊ mihi. Et sic offerendo illud tēplo: et si nō honoraret patrē. s. in dando ei et subueniendo sue necessitati: sufficiebat sibi ad salutē: qō tamen realiter erat cōtra mandatū illud de honoratione parentum. Uel sic interrogatiue exponēdo. Quū pater peteret subsidiū a filio: dicebat filius/ ꝑm doctrinaz ei datam a sacerdotibus. O pater munus quodcunq; est ex me/ tibi proderit. q. d. Oō ergo debuoi munus: si tibi darē quō posset pdesse: quū illud debeā deo? Et sic parentes timentes ne auertendo filios ab oblationibus tēpli aīe sue nocerēt: dimittebant filios dare illa q̄bus ipsi indigebāt. Et p hoc irritum faciebant scribe illud dei mandatū p doctrinā suā qua si illud nō obligaret filios. Et q̄ comedere sine manus lotione nō coinquinet hoīem. i. nō sit pctm̄/ declarat: vñ conuocatis turbis dixit. Non qō intrat in os coiq̄nat hoīem: sed qō exit de ore. Et vult dicere q̄ cibus de se qualiscunq; sit/ ⁊ quomodocunq; sumat/ siue lotis manibus siue non lotis: nō maculat aīam pctō: sed qō egredit de ore corpis quo ad verba vel desiderium. Quunq; quis peccat in gula: peccatū illud nō est ex eo q̄ comedit talē cibū delicatū vel tali die prohibitū. Nā ali⁹ similē cibū comedit: vel eadē die absq; vitio gule: sed qz ex inordinato appetitu hoc agit: iō peccat: ⁊ illud pcedit ab ore cordis. Oō aīt in lege aliqui cibi essent phibiti/ fuit in figurā ⁊ ex alia causa: nō aīt q̄ de se essent immūdi. Et quū petrus dixisset ex his verbis pharisēos scandalizatos: respondit iesus. Sinite illos: ceci sunt ⁊ duces cecoꝝ: docēs de scandalo pharisēoruz. i. pcedente nō ex ignorantia vel fragilitate/ sed ex malitia/ non esse curandū: ita scz q̄ ꝑpter hoc vitandū bona opa dimittantur vel vera doctrina. Et quū petrus peteret: edissere nobis parabolā: iesus dure locut⁹ est eis more boni magistri arguēs discipulos de grossitie ingenij vt acuat eos. Adhuc vos sine intellectu estis? ait. nō itelligitis: qz omne qō intratin os in ventrē vadit ⁊ in secessum emittit. i. de offi qō comeditur ps emittit p feces: materia scz grossiorē ⁊ ps subtilior in nutrimentū vertit. Et hoc de se nō coinquinat scz cibus de se: sed qō pcedit ex ore/ ⁊ ex corde prius. Nam cogitationes male ⁊ oīa pctā a corde pcedūt. i. a voluntate. iuxta illō Amb. Nemo nostrū tenet ad culpā nisi ꝑpria voluntate deflexerit. xv. q. ſ. nō est. ¶ Narrat Luc. q̄ altera vice quidam pharisēus vocās iesum ad prandiū cepit in mente eum arguere quare ante prandiū nō fuisset baptizat⁹. i. lotus. Luius cogitationē christus videns ⁊ in hoc diuinitatē ostendens/ reprehēdit de superstitione vana. s. q̄ multā diligentiā habebāt de mūditia exteriori ⁊ nullā de interiori/ dicens. Stulte: nōne q̄ fecit qō deforis: et iā id qō deintus est fecit: id est aīmā q̄ principalior est ⁊ ideo magis mundanda q̄ corpus. ¶ Itē quū iesus itinerādo trāsiret p sata: discipuli eius fame deuicti ceperūt colligere spicas ⁊ manib⁹ confricando grana māducare ⁊ hoc erat in sabbato. Accedentes ergo pharisei dixerūt. Ecce discipuli tui faciūt qō nō licet in sabbato Quibus christus rūdit: asserens eos innocētes in hoc: qz necessitas in hmōi non hz legem: nec quoad diem demandatū nec quoad rem aliena. vt de cōse. dist. v. discipulos. cū glo. Et ad hoc induxit christus exemplum dauid ⁊ socioꝝ: qui fame estentes comederūt panes ꝓpositionis eis oblatos ab Achimelech summo sacerdote: q̄s ꝑm legē nō licebat laicis comedere. Nec arguit de hoc. ¶ Altera vice docēte eo in tēplo/ quū interrogassent principes sacerdotū ⁊ pharisei iesum: in qua ptāte illa faceret q̄ facie bat: rūdit eis. Interrogabo vos ⁊ ego vnū sermonē: rūdete mihi Baptismus iohannis vnde fuit: a deo an ex hoībus: Qui noluerūt ei respondere. ex eo qz viderunt se confundi quicquid respondissent. Nam si dixissent: ex deo: christ⁹ sub intulisset: Quare ergo nō credidistis ei? Si dixissent ex hominibus: timebant lapidari a populo: qui habebat ioannē in maxima reuerentia vt prophetam: dixerunt ergo se hoc nescire. Et christus eis respondit. Nec ego dicam vobis in qua potestate hec facio. Interrogabant causa calūniādi et ideo non respondit eis.

Exo. xx. et. xxi. Deut. v. Leui. xx

Luc. xi. cap.

Mat. xij. Mar. ij Luc. vj.

j. Regū xxi.

Mat. xxi. Maar. xi. Luc xx.

℣. IIII. Itē quuz Jesus dixisset

predicando. Beati oculi qui vident quevos videtis. qō non intelligit̄ de visione corporali tantū christi: qz sic vidit Layphas/ pilatus/ ⁊ alij reprobi multi. Nec de visione spirituali tātū: qz sic viderūt patres veteris testamēti. Sed de visione vtraq; simul: quā habuerūt apli et plures alij videntes/ ⁊ credentes in eū. Erat em̄ quasi quedā fruitio videre ip̄m verbuz incarnatum: vnde nostra beatificatio. Et hoc quasi ostendens optare beatitudinē. Interrogauit quidā legis peritus tentans tamē eū: scz si scirēt respōdere. Magister que faciendo vitam eternam possidebo? Cui respondit iesus in lege quid scriptuz est? q. d. Si interrogas causa sciē di: quum sis doctor legis: tu debes scire: tu ergo dicas. Et quum respōdisset. Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo ⁊c. Et primū tuū sicut teipsum. Cuius expositionē habes plene in. iij. par. sum. tit. de charitate. Respondit iesus. Recte respondisti: hoc fac et vives. Ubi ostendit etiam qō ad uersarij dicūt vero esse assentiēdū. Interrogauit aūt legis peritus. Quis est me⁹ primus? nō vt doceret: sed ex arrogantia: reputatus se ita bonū ⁊ peritum: vt nullū haberet similem vel ꝓpinquuz sue bontati. Et ideo dicit euangelista qui hec narrat: volēs iustificare seipsum: tita rudis erat vt nō vere intelligeret quis dicat primus: sed ꝓpinquum natura vel moribus ⁊ scientia sibi similē primuz existimaret. Sed per parabolaz dñs iesus declarauit primum nostrum esse omnē hoīem qui eget aliquo: vel pōt alteri subuenire: ⁊ potest alterū iuuare in aliquo: ideo oīs homo est primus noster. Quū aūt ipse iesus maxime oībus nobis subuenerit nos a morte eruendo: ⁊ ideo super oēs est primus noster: ⁊ nobis precipue diligēdus. Quia vero parabola eū tangebat descendentē de celo vt nos ad celum leuaret: ideo vt dicit Lu. euāgelista: ipse iesus suspexit: in celum quū dixit eam. Homo quidam (ait) descendebat a hierusalem in hierichō: qui incidit in latrones ⁊c. Homo iste signat genus humanū: qui descēdit a statu vere pacis quā in se videbat. Interpretatur em̄ hierl'm visio pacis: quādo in paradiso terrestri transgressus est preceptum. ⁊ venit in hierichō id est in mundū istum mutatione ⁊ miseria plenū Interpretatur enim hierico luna: atque frequenter mutat. Latrones in quos incidit fuerunt demones: qui expoliauerunt ipsum genus humanū per peccatū originale ⁊ actualia addita bonis gratuitis virtutū: ⁊ vulnerauerunt in naturalibus potentijs: ignorātia: malitia. fragilitate seu debilitate ad bonū: ⁊ concupiscentia. i. inclinatione ad mala. Non aūt fuit ex toto ab eis occisus: sed semiuuus relict⁹ quia etsi morti obnoxius ⁊ multum vicinus: tamen sanabilis per christi redemptionem. Per hanc autem viam vite presentis vbi iacebat iste vulneribus sauciatus: transiens sacerdos quidam videns eū pertransiit: in nullo eū iuuās quia Aaron primus sacerdos cum oīous alijs sacerdotalis ordinis qui offerebāt p populo sacrificia: et si intellige rent plagas humani generis: sciebant nec sibi posse mederi: nedum humano generi. Similiter ⁊ leuites moyses dux populi cum omnibus regibus et ducibus mundi seu illius populi iuuare ipsum nō potuit: et si miseriam eius cognouerit. Et hoc est qō dicit. Quia leuita per viā illā transiēs et videns similiter fecit sicut ⁊ sacerdos. Samaritanus autem quidā iter inde faciens videns plagatum: misericordia motus est. hic est dei filius custos noster. Interpretat em̄ samaritanus custos: qui viam ipsam fecit quando per carnis nostre assumptionē viator factus est: ⁊ perfecte intelligens miseriā nostrā: misericordia motus appropiauit vulneribus sauciato. nō in loco illo vbi iacebat se posuit sed p pe quia carnem nobis similē. i. passibilem sumpsit: sed no culpā nostrā: ⁊ in vulneribus sauciati vinū: mordicatiuum posuit. ⁊ postea oleum lenitiuū: plagas fascijs alligans: qz ⁊ iustitiam penā infligentem pro satisfactione peccati exhibuit in ser. miam lenitiuam. i. peccata remittantē humani generis obtulit harū virtutē. s. sue passionis in sacramētis reliquit ⁊ sic plagas alligauit. In iumentum suū posuit. qz vt ait. Petrus. Peccata nostra. i. penā pctōꝝ/ ipse ptulit in corpore suo sup lignū crucis. Altera aūt die. i. post resurrectionem: q̄ fuit alter status ab eo quū erat mortalis: vocauit stabularij. i. petrū ⁊ quēlibet successorē eius: ⁊ prelatis sub noīe eius cōprehensum ⁊ protulit ei duos denarios. i. duo testamēta scripture sacre: vel duo precepta charitatis. s. dei ⁊ primi: vel authoritatē cū vita bona ⁊ doctrina. et dixit ei: Curā illius habe: qđ. s. christ⁹ dixit petro: pasce oues meas ⁊ quodcunq; supererogaueris vel quo ad mores agēdo vltra q̄ tenearis: vel quo ad doctrinā. i. vltra duos de

Mat. c. xiij. ⁊ Luc. x.

guedā

Luc. x. c.

j. Pet. ij

narios veteris ⁊ noui testamenti/adiſciendo aliq̃ dicta gẽ
tilium:vt fecit Paulus:q̃ quũ poſſet licite petere ſuſtenta
tionem a corinthijs quibus predicabat:abſtinuit:vt in eis
faceret fructũ:⁊ manibus ſuis laborabat ad puidendũ ſi
bi ⁊ ſuis ſocijs:qui etiã aliq̃ allegabat docẽdo poteras vel
phos:vt pt3 in actibus ⁊ epl'is ſuis. Quũ ergo rediſt ſama
ritanus veniens ſc3 ad iudiciũ reddidit talibus premiũ de
ſupererogatis. Hac parabola dicta/interrogauit ieſus le
giſperitũ:q̃s illorũ triũ/ſc3 ſacerdotis/leuite/vel ſamarita
ni/videret ſibi fuiſſe primus vulnerato. Quo reſpondẽte
qui fecit miam in illũ:dixit ei ieſus. Uade ⁊ tu fac ſimiliter
vt quẽ videris neceſſitatẽ habere:illi ſubuenias vt primo
tuo.⁊ q̃ te adiuuat illũ etiã primum exiſtimes. Et q3 ſum
me te ⁊ alios oẽs liberandos debes vt precipuũ primum
tuũ diligere ⁊ nõ tẽtare. ¶ Interrogauit ⁊ altera vice ali'
legiſperitus ieſum tentans ⁊ dicẽs:Magiſter q̃ eſt man
datum magnũ in lege? Qui rñdit. Diliges dñm deum tuum
ex toto corde tuo ⁊c. Hoc eſt maximũ ⁊ primũ mandatu3.ſ.
dignitate ⁊ prioritate. Ex toto corde dicit:q3 vt dicit Pro
ſper in lib.de vita cõtẽplatiua. Ex ea parte q̃s peccat qua
minus diligit deũ:q̃m ſi ex toto corde diligamus nihil erit
in nobis vnde pcti deſideri3 ſeruiam'. Et q̃d eſt deum dili
gere:niſi illi copulari:animo cõcipere fruende viſionis ei'
affectũ:pcti odiũ:mũdi faſtidiũ:de pe.diſt.ij.ergo ſi chari
tas. Et ſubdit ieſus. Sc̃o3 ſimile eſt huic ſc3 vtilitate. Unũ
eſt̃ includit alterũ. Nam q̃ vere diligit deũ diligit ⁊ primũ
q3 hoc ipſe mandat:⁊ nobiliſſima eius res eſt. Et q̃ vere di
ligit primũ:diligit vtiq̃ deũ p illam regulam topicã. Pro
pter q̃ vnſiquodq̃ tale:⁊ illud magis. Propter deũ eſt̃ pri
mus a nobilis diligẽdus:q3 deus mãdat hoc.⁊ q3 ad ip̃m
cõſequendũ in patria cũ eo/creatus eſt. Et modus dilectio
nis exprimitur. Diliges ait/prorimũ tuum ſicut teip̃m. Et
eſt ſimilitudo ingenere. Non eſt̃ tantũ quantum teip̃m o3
quis diligere primũ:ſed magis teip̃m primo. Sed ad illa
eadem o3 primũ diligere ⁊ illo ordine ſicut ⁊ teip̃m. p̃mo
ſ.ad bonos mores ⁊ vitã eternã conſequendã.ſc̃o quan
tum ad corpus in puidendo in eo q̃ põt neceſſitatib' ei'.
vt declarat Proſper in di.c.ergo.de pe.di.ij.qui etiam ibi
ait. In ipſo amore ſeruare legitimũ modũ nos opz̃:nec p
uertere dilectionis ordinẽ conſtitutũ. Ordinẽ dilectionis
illi peruertunt q̃ aut mundũ (q̃ contẽnendus eſt) diligunt:
aut corpora ſua minus diligenda/plus diligunt:aut proxi
mos nõ ſicut ſeipſos:aut deũ pluſq̃ ſeipſos fortaſſe non
diligunt. Et ſm Thoſſ.ij.q̃.etiã ipſe ordo non ſolũ dilectio
eſt in precepto.vnde o3.Caſſ.ſ. Introduxit me rex ſc3 chri
ſtus in cellã vinariã id eſt in eccleſiã:vbi eſt precipuũ vinũ
charitatis:⁊ ordinauit in me charitatẽ.i.nõ ſolũ dedit vnũ
charitatis:⁊ ordinẽ eius. In his duobus mãdatis vniuer
ſa lex pended ⁊ pphete. Primũ habeẽ Deut.vſ.ſc̃m habe
tur Leui.xix. Sub his tamen verbis/Diliges amicũ tuum
ſicut teipſum:q̃ amicus his a chriſto o3 primus. Et vt di
cit Proſper ⁊ oẽs alij docto. primus intellidendus eſt non
quem gradus ſanguinis iungit.ſ.ſolũ:ſed oẽs hoies natu
re noſtre participes.de pe.di.ij.in.c.ergo. Oia ergo q̃ tradi
ta ſunt nobis in lege ⁊ pphetis/ad hũc finem ſcripta ſunt
vt per illa cognoſcamus deũ:⁊ q̃ addenda ſunt a nobis:⁊ co
gnoſcendo diligamus deum nos ⁊ primum modo debito.
⁊ ideo bene ait apl'us. Ois lex in vno ſermone implet:diliges primũ tuũ ſicut teipſum:in qua dilectione includitur dilectio ſui rõnabilis ⁊ multo magis dilectio dei:vt dictu3 eſt. ¶ Congregatis aũt illis phariſeis ⁊ ſcribis/tunc chri
ſtus monit eis vnã queſtionẽ iterrogãs ⁊ di. Quid vobis videtur de chriſto:cuius filius eſt.ſ.dei an hois? Qui rñde runt:Dauid. Hic eſt error iudeorũ:q3 chriſtũ ſeu meſſiam eis in lege pmiſſum nõ ſolũ nõ credũt iam veniſſe ſicuti eſt ſed ⁊ quũ venerit ſm ipſos nõ credũt eũ eſſe filiũ dei natu
ralem:ſed purũ hoiem ⁊ filiũ dei per adoptionẽ ⁊ gratiam precipuã nõ per naturã.⁊ ideo dicũt nunc Dauid q̃ ex ſtir
pe dauid naſcet̃ ſicut alij hoies. Sed ieſus cõfutat errorem eorũ per authoritatẽ ipſius dauid in p̃s.quã veriſſime te net.vnde dicit ieſus. Quomodo ergo dauid in ſpũ loquens dixit. Dixit dñs dño meo ſede a dextris meis ⁊c? Oõ ſi ve
raciter exponit. Dixit dñs pater/dño meo ſcilz chriſto filio ei':dño.ſ.p diuinitatẽ:meo p aſſumptionẽ ex genere meo carni. Nam ſi ſolũ habuiſſet reſpectũ ad deũ creaturarum:
nõ dixiſſet meo magis q̃ noſtro. ſic ⁊ ab oĩbus noiatur. Sede a dextris meis. ſm quidẽ deitatem eſto mihi equalis in gl'ia:⁊ ſuum dicere eſt facere. Sed humanitatẽ ſedere a dextris/eſt quieſcere in prioi ſtatu glorie ſuper oẽs ange
los ⁊ ſanctos. Illud aũt. Donec ponã inimicos ⁊c. ponitur infinite.q.d.q3 ſemper inimici tui ſiue fideles/ſiue demo
nes ſemp ponent ⁊ erũt ſub pedibus tuis.i. ſubiect i:ideo ſemper ſedebis a dextris. Uel etiam põt intelligi finite:vt notet tẽpus aduẽtus eius ad iudiciũ. Ubi eſt̃ nunc localiter ſituatus in celo empyreo:tunc in humanitate glorioſa deſcendet in aerem ab oĩbus bonis ⁊ malis videndus. Et tunc ponet deus oẽs inimicos chriſti ſub pedibus eius.i. manifeſtabit oĩbus chriſtũ vt hoiem eſſe verũ dñm ⁊ deum iudicem oĩm.q̃ infideles modo nõ credũt. Cõcludit ergo ieſus cõuincendo eos de errore. Si dauid vocat eum dñm quomodo filius eius eſt:q.d.pater nõ cõſueuit filiũ ſuum vocare dñm:ſed ſubditum. Quia vero cognouit in ſpũ da
uid ieſum chriſtũ ita per humanitatẽ ab eo deſcenſurum:
⁊ tamen eſſet verus deus:ideo vocat eum dñm ſuum. Et quo illi cõfuſi non ſunt au ſi amplius interrogare ieſum.vñ videtur q̃ hoc fuit prope tempus paſſionis.

§. V. Quum autem quadã vice

de monte oliuarũ diluculo veniſſet in templũ:ſcribe ⁊ pha Jo.viij. riſei adduxerunt ante eũ quãdam adulterã dicentes. Ma- cap. giſter hec mulier modo in adulterio deprenſa eſt: Moy
ſes mandauit in lege hmõi lapidare:tu ergo quid dicis? Et vt dicit Jo. iſta narrantes interrogationẽ hanc fecerũt nõ cauſa veritatis noſcende:ſed tentandi ⁊ calũniãdi cogita
uerant eũ ⁊ cõdixerant. Si iſte reſpõdeat adulteram foze lapidandam tunc diffamabimus eũ in ppl'o de crudelitate ⁊ q3 nõ h3 miſericordiã ad peccatores ⁊ benignitatẽ. Sed q3 ſe nouit gratũ ppl'o ppter miſericordiã ⁊ pieratem quã oſtendit ad peccatores:ideo hoc cauebit dicere. Si aũt di
xerit ei parcendũ ⁊ non lapidandã:tunc accuſabimus eum q̃ ſit tranſgreſſor legis:ſeu q̃ dicat contra legem Moyſi. Oportet ergo q̃ ad alterum horũ reſpondeat:⁊ quocunq̃ modo reſponderit:eum capiemus in verbo. Nã tacere eru beſcet ne videatur ignorans. Sed nõ eſt ſapientia:nõ eſt prudentia:nõ eſt conſilium cõtra dñm. Prouer.xxj. Jeſus autem audita queſtione ſibi ppoſita/nõ ſubbito reſpondit ſed inclinans ſe digito ſcribebat in terrã. In hoc in ſtruens Bona iudices nõ debere eſſe precipites in ferendis ſententijs.vel doctri- in reſpondendo queſtionibus. Sed vt dicit Greg.iij.q.vij. na p iu poſtulatus.debet digito diſcretionis ⁊ diſcuſſionis in ter- dici b' ra cordis examinare cauſam:⁊ poſtea ſm legem ferre ſen- b' ⁊ vti tentiam. Quum aũt ſcribe ſtarent vt reſponderet ieſus ſur- nã aene rexit ⁊ dixit. Qui ſine peccato eſt veſtrum primus in illã la- ſeruare pidem mittat.q.d. Juſtitia exigit vt adultera puniatur:ſz tur. etiam hoc dicrat vt non a grauius peccantibus ⁊ peiozib' ea accuſetur ⁊ cõdemnetur quales ſunt accuſantes iſtam. Et iterum inclinans ſe ſcribebat in terrã. Quid aũt ſcriberet non exprimit euãgeliſta. Et aliqui quidẽ dicunt. Terra ter
ram accuſat. Alij vero q̃ ſcribebat peccata accuſantiu3:ſed taliter q̃ ipſi ſoli ſua legerent.non aliena legere valerẽt:ne diffamarent. Quo facto/ceperũt ſcribe ipſi ⁊ phariſei rece
dere:vnus poſt aliũ/incipientes a ſenioribus:forte erube
ſcentes de pctis ſuis q̃ legebant:⁊ timentes ab alijs illa le
gi. Remanente aũt adultera ſola.i.ſine accuſatoribus.nam aderant diſcipuli ⁊ turbe ſurrexit ieſus ⁊ dixit. Ubi ſunt q̃ te accuſabant? nemo te condemnauit? At illa inquit. Nemo dñe.q.d. Libi ſoli ſunt reſeruata ad iudicandum qui ſolus es ſine peccato:tu fer ſententiã:ſed ſz magnã miſericordiã tuam.nam iuſtitia ſola damnat. Et dñs ait. Nec ego te con dẽnabo. Aug. Ideo dñs liberauit peccatricẽ:q3 non erat q̃ iuſte pũiceret lapidem. Quomodo eſſ̃ lapidaret q̃ ſe lapi
dandum cognoſceret? Nullus eſſ̃ eo3 erat ſine peccato et graui. Nam venialia remittebant̃ per cerimonias. ſm glo. ibi. Uenialia dicunt hic q̃ vere erant mortalia:ſed talia q̃ cerimonijs legis remittebant̃:quo.ſ.ad euitandã penã tem
poralem legis:nõ quo ad deũ niſi p pniam interiorẽ. Erant igit illo3 phariſeo3 crimina ita grauia/q̃ per legẽ morte puniebant̃:non ſacrificijs expiabant̃. de pe.diſt.vj. qui vult. Utrũ aũt peccet in mortali exiſtens iudex in dando ſniam. Uide de hocin.iij.parte titu.de iudicibus. Nec etiã ex hoc exemplo põt quilibet iudex reum mortis liberare:q3 nõ h3 ptãtem abſolutam:quã chriſtus habebat ſuper oẽm legem author oĩs iuris/dñs tot' creature. Bonus aũt iudex (ait Amb.) iuxta leges ⁊ iura pnuntiat.iij.q.vij. iudicet. Ualde (ſubdidit ieſus) ⁊ noli amplius peccare. Non ſolũ autẽ non pecces actu:ſed nec voluntatem habeas peccandi:ſed ha
beas ppoſitũ voluntatis nõ peccãdi infuturũ. Quũ autẽ Mat. eſſet ieſus in cõfinibus iudee trãs iordanẽ:accedẽtes pha- c.xix. riſei ad eũ/interrogauerũt tentantes. ſi licet homini dimit tere vxorẽ quacũq̃ ex cauſa. Qui rñdit. Nõ legiſtis q̃ fe
cit hoiem ab initio maſculũ et feminã/dixit.ſ.p adam. Pro pter hoc relinquet homo patrẽ ⁊ matrẽ:vt ſcz non cõiunga tur eis in matrimonio:nec filius matri:nec filia patri. So lum iſte gradus in principio fuit p̃hibitus ad cõtrahendũ non aũt gradus primus lateralis.i.inter fratrẽ ⁊ ſororẽ:q3 alij nõ erant. Sed poſtea p̃hibiti certi gradus lege natura
li:⁊ illi

Mat. xxij.ca.

Gal.v.

Ibidẽ.

Pſ.cix.

li:t illi t alij plures lege moysaica:t alij additi lege canoni ca.vt ptz extra de consang.t affi.c.vlti. Et adherebit vxori sue. In singulari dicit/qz vni nō pluribus. Et erūt duo in carne vna.s.ad procreandū vnā plem:itaq; iam nō sunt duo sed vna caro.i.vnū vinculum indissolubile matrimonij qō solui nō pōt.s.p cōiunctionē cōiugalem cū altero coniuge. Qō ergo deus cōiunxit.s.vinculo cōiugali ab eo instituto homo nō separet/ppria authoritate aliam cōiugem sumendo vel alij mulier:nec iudex sua inia:vel lege. Et de matrimonio cōsummato certū est q authoritate pape nō potest dissolui vel lege humana:quū hoc sit de lege diuina.vt dicit Brego.xxvij.q.ij.sunt qui dicūt. Et glosa ibi dicit de coniunctione p copulā:de cōiunctione vero animox expressa per verba de presenti/vtrū possit dispēsari dubiū est apud theologos:tamen papa dispensat:qō tenent canoniste fieri posse. Sed de hac materia habes plene in.iij. parte summe titu.s.t in titu.de sacramentis:t de impedimētis matrimonij. Hinc mouerunt pharisei aliā questionem dicentes. Alia qō pharisēorum Quid ergo moyses mādauit dari libellū repudij:et dimittere vxorem t aliam sumere? Quibus rndit. Quoniā moyses ob duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vras.ab initio aūt nō fuit sic.scz institutū a deo. Utrū dare libellū repudij esset illis peccatū est questio dubia:et hz rationes sm theologos ad vtrāq; partē. Videt tamē verius sm istam literā/q in illo repudio nō excusarent a peccato:sed solū a pena legis tēporis q̄ dabat adulteris. Et propterea dicit Christus. Moyses ob duritiā cordis vestri permisit hoc q̄ fuit cōparatiue pmissio.qñ.s.permittit minus malū.i.nō punit a lege/vt euitet maius. Et sic Moyses illud permisit vt vitaret vxoricidiū. Nā si nō potuissent dimittere lege phibente.i.puniente:occidissent eas vt alias sumerēt. Et hoc dicit Chrysostomus.xxxj.q.j.hac rōne.obscure tamē:hz glosa declarat. Dico aūt vobis(ait xps) q̄ quicūq; dimiserit vxorē suā nisi ob fornicationē:t alterā duxerit:mechat.i.adulteriū pmittit. Et sic in nouo testō nullo mō hoc permittit:hz phibet.xxxj.q.j.§.hz obijcit.t humana etiā lege puniret. Ubi notādū q̄ vxor pōt dimitti a viro vel econuerso vir ab vxore tripliciter. vno mō quoad vinculū:vt sc̄z dissoluat:sicut fiebat p libellū repudij:t alteri cōiungatur. Quod modis vxor pōt dimitti a viro. Et hoc nullo mō fieri pōt psummato mrīonio:nisi mrīoniū probaret fuisse de facto:hz de iure nullū ppter impedimentū dirimēs repertū. Et nūc ppie nō dimittit:qz vxor maritus nō erāt. Si aūt de cōi cōsensu intraret mōasteriū:qō fieri pōt.xxvij.q.ij.agathosa.nō ppterea dissoluit vinculū illōr:hz trāsit in spūale cōmerciū. ppter quodcūq; aūt aliud superueniēs vero mrīo cōsummato siue hereſis siue alterius peccati:siue maleficij facientis impotentem:siue paupertatis:siue infirmitatis incurabilis lepre t hmōi.dimitti nō pōt:vt alteri in matrimonio coniungatur vel carnaliter copulet.vt.xxxij.q.v.puto.t.c.hozrendus. Secūdo modo dimittitur cōiunx quo ad cohabitationē t mutuū seruitium. Et istud fieri nō pōt sc̄z dimittere alter alterū/nisi ob fornicationē.i.adulteriū/seu quācunq; cū altera vel altero cōmistionē phatā in iudicio vel notoriā factor:t fornicationem etiā spūalē:vt idololatrie/hereſis/sed etiā de quocūq; alio mortali peccato ad qō alter alterū precipue vxorem vellet inducere:t non pōt resistere.dicit glo.in.c.vxor.t.ca. idololatria.xxviij.q.j.q̄ pōt dimittere:qz includit noīe fornicatiōis spūalis aīe. Sed ppter fornicationē carnalē etiā semel cōmissam/potest dimittere modo predicto:sed ppter spūalem nō:nisi perseueret:vt dicit glo illa. In illo tamen casu pōt alteri in coniugiuz iungi:nisi inter infideles esset cōtractū:t vno cōuerso alter nollet cohabitare nisi cū contumelia creatoris:vel pcurando reducere ad infidelitatē: vel nolente infidelitate cū eo cohabitare:tunc pōt aliā coniugem sumere. Tertio modo dimittitur cōiunx quo ad redditionem debiti. Non aūt potest alteri denegare debitū seruatis debitis circunstantijs:nisi ob fornicationē carnalem qō etiam includit sodomiā:nō aūt mollitiem.vt dicit gloss. xxxij.q.vij.omnes accusationes. Tūc pōt si certus est:et ipe in castitate permanserit:alis nō posset incontinens incontinentem repellere denegando debitū.vt.xxxij.q.vj.ca.j.cum sequē.pōt tamen castus cōiugem quā scit adulteriū perpetrasse:sibi reconciliare t sibi reddere debitū.qō postq̄ fecerit:nō pōt postea illi denegare nisi recidiuet. Qō consulendum t persuadendū sibi est/sm ca.nō erit turpis.cum duobus sequētibus.xxxij.q.j. Et hoc quū videt vel credit illuz penituisse. Nam si perseueraret in adulterio(qō esset notorium) tūc dz dimittere.i.debitū denegare vt dz.xxxij.q.j.dicit dns.t.c.in coniugio. De his plenius habeb in tertia pte sum.tit.j.t multū diffuse de pertinētibus ad matrimoniū.

¶ In illo die quo iesus soluit questionē de censu(vt infra dicet) accesserunt ad eum saducei:qui negant resurrectionem mortuorū. Ibi erant vna secta iudeorū falsa sentientes de resurrectione:t interrogauerunt eū dicentes. Magister dixit moses. Si quis frater mortuus fuerit non habens filium:ducat frater eius vxorē illius:t suscitet semen fratri suo. Erant aūt apud nos septē fratres:t prim⁹ ducta vxore mortuus est sine liberis:t relictam eius vxorem accepit frater. Et ipso etiam defuncto non relictis filijs tertius eam accepit vxorem. Similiter t alij omnes acceperunt illaz in vxorem successiue/prioribus mortuis. Demū t illa mulier defuncta est. Querunt ergo cuius de septem in resurrectione erit vxor? Quibus Christus respondit. Erratis nescientes scripturas/que asserunt resurrectionē futuram/quam vos negatis. Necq; virtutem dei/sc̄z scitis:quia non resuscitabit corpora illa taliter quod viuant t agant sicut in vita presenti vt vos putatis. Et subdit Jesus. In resurrectione enim necq; nubent necq; nubentur:sed erūt sicut angeli dei. Resurgent quidem in veris corporibus/non aeris:in quibus t sexus erit distinctus:sine aliqua erubescentia nudit: quia sine vlla concupiscentia:remanebit in coniugatis aliquis ornatus sacramenti cōiugij cū debita dilectione. Sed nullus ibi actus coniugalis quū t incorruptibilia sint corpora illa. Cessante aūt causa cessabit effectus. Causa enim prima cōiugij fuit multiplicatio generis humani:que tunc cessabit collecto numero saluādox:t ideo actus carnalis cessabit q̄ ad gñandū est institut⁹. Secūda causa post lapsum fuit ob vitandā incontinentiā:q̄ nulla ibi esse pōt:nec cōcupiscentia. Equales eīm sunt angelis dei:de quibus certū est q̄ ab omni corruptione t cōmissione sunt liberi.vñ Augu. Deus masculū t feminā ppagandi generis cā nuptiali castitate cōiunxit:t scōas nuptias que in vno quoq; testamēto permittunt licitas esse mōstrauit. Dūs aūt septēuiram nō dānat:nec dicit in resurrectione esse non posse:sed tm̄ necq; nubent necq; nubent. xxxj.q.j.deus.t.c.seq. Qō autē resurrectio sit futura pbat Christus ex eo q̄ deus apparēs moysi in rubo:dixit. Ego sum de⁹ Abraam deus Isaac t de⁹ Jacob. Non est aūt deus mortuox:sed viuentiū.q.d. De⁹ non dr deus rerū nō existentiū. Abraam aūt dicit hoīem.i.aīam cū corpore. Si ergo Abraam t Isaac t Jacob non resurrecturi essent:non dixisset deus se esse deum illorū. Et mirati sunt in responsione eius. Saducei isti credebant animā interire cū corpore:qō si verū esset:nō dixisset deus ego sum sed ego fui deus Abraam. Sed quia viuebāt in anima et in spe resurrectionis corporū:ideo dicit:ego sum deus Abraā t.c. Secta saduceorū q̄lis. Sunt t alie authoritates in pphetis apertius de resurrectione tractantes. Sed quia isti saducei non tenebāt pro phetas:sed tantū quinq; libros moysi:ideo de illis testimonium induxit. Et quia pharisei erant contrarie opinionis/t bene/ad saduceos.ideo vt refert Lucas.confutatis saduceis vt respondere contra non possent dixit vnus ex pharisēis: Magister bene dixisti.

§.VI. Postq̄ autē locutus fuerat Jesus parabolā de vinea cōtra eos. Tunc abeūtes pharisei cōsiliū inierūt vt caperent Jesum in sermone:t t ex illo possent accusare/t tradere in manib⁹ presidis. Hoc referūt Mattheus Marcus t Lucas apertius. Herodiani dicuntur milites herodis qui fauebant iuri imperij vel etiā quidam ex iudeis qui tenebāt tributū dandū esse imperatori: quū tamē multi alij tenerent cōtrariū:qz ipsi iudei dabant decimas t primitias deo. Cū istis ergo herodianis mittunt pharisei discipulos suos. noluerunt ipsi pharisei accedere ne deprehenderent de malitia. Jam eīm frequēter deprehēderat eos esse sibi emulos:t turbis hoc esse notum:t si ipsi discipuli ab eo cōuincerent:ipsis vt simplicibus minus imputaretur. Qui discipuli vt magis deciperent:et apertius simpliciter aperiret cor suū/vt ostendentibus beniuolētiā ad eū:ceperūt eū laudare de triplici veritate:sc̄z vite quaz dicunt. Magister scimus qz verax es.de veritate doctrine subijcientes. Uiam dei in veritate doces.de veritate iustitie/non accipiendo ypōnas:quū aiunt. Non est tibi cura de aliquo. pro quo alter euāgelista. Nō respicis in faciem hominis:sed viā dei in veritate doces. Licet cēsum dare cesaritan nō? pro quo Lucas dicit:tributū:t idem est. Cogitauerunt isti sic intra se/t cōdixerant. Aut tacebit:aut respōdebit. Si tacet:dicemus eū ignorantē:qz nescit questionibus sibi ppositis respōdere:t ideo ne notetur de ignorantia nō tacebit. Si aūt respōdeat:opz alterū ex dicere aut q̄ dandū est aut nō est prestandū. Si affirmet dandū:redderetur ex hoc exosus pplo cōtra legē loqui videbit:que mā dat decimas dari t oblationes offerri deo:nō censum hoi. Si aūt dicet nō dandū:erunt presentes herodiani zelantes pro honore t vtilitate imperij romani:qui subito capiēt eū t tradent presidi. Unde dicit euangelista q̄ cognita nequi- Matt. xxij.ca. Mat. xxij.ca/. Nota in resurrectiōe generalis ruz esse distinctum,

tia eoꝝ dixit iesus. Quid me tentatis hypocrite? ostendite mihi numisma census. Quibus offerentibus denarium dixit iesus. Cuius est hec imago/ et superscriptio ei? Quibus dicentibus/ cesaris: rndit iesus. Reddite q̄ sunt cesaris/cesari: scz tributū seu censuz imperatoꝝ et que sūt dei deo: scilz decimas sacrificia/ oblationes. Non ergo potuerunt capere eū in verbo: qz nō negauit tributū dandū cesari et decimas ⁊ oblationes deo offerendas dixit. vnde con-
Mat. xix. cap. fusi remanserunt. ¶ Interrogauit altera vice quidā adolescens iesum: quē Lucas dicit principē: ⁊ Marcus refert q̄ accedens in via genuflexit se coꝝ deo: et dixit teste matheo. Magister bone quid boni faciā vt habeā vitam eternam? Cui christus respōdit ſm Lucam. Quid me dicis bonum? nemo bonus nisi solus deus. Si intelligatur de bonitate essentiali seu per essentiā/sic nemo nō solū homo sz nec angelus est bonus per essentiā. i. cuius bonitas sit essentia sua nisi deus. q.d. Ex quo me dicis bonum absolute fateris deū Si intelligitur de bonitate accidentali/qualis est in creatura/ excludens scz peccatū: sic nemo. i. nullus et nulla hō bonus: si purus homo: nisi solus deus. i. christus iesus homo et deus. Oēs enim ſm Apl'm ad Roma. iij. in adam peccauerunt peccato originali ifectis: christo excepto. Et addidit christus. Si vis ad vitam ingredi serua mandata. Et interrogauit iuuenis/ Que: Forte hoc dicit quia multa sūt in lege veteri mandata: vt cerimonialia et alia Sz christus declarauit q̄ loquebatur de moralibus: vnde exp̄essit nō omnia: sed quedam per modum exempli et decalogo dicēs Nō homicidium facies ⁊c. Cui dixit adolescens. Hec omnia custodiui a iuuentute mea. Quod audiens iesus. vt testat Marcus: intuit? eum/dilexit eum. Et dixit ei Ad huc vnū tibi deest. Si vis perfect? esse: vade: vende omnia que habes et da pauperibus: et habebis thesaurum in celo: et veni et sequere me. Paupertas vt instrumentum disponit ad perfectionem: sed perfectio consistit in perfecta Christi imitatione per obedientiā humilitatem/et charitatē. Que audiens iuuenis cōtristatus est: ⁊ merens recessit. ſm marcum. qz diues erat/ et multas possessiones habebat. Tunc christ? ait discipulis. Qā difficile est diuitē intrare in reg-
Jo. x. c. num celoꝝ.

§. VII. Quum facta essent encenia hierosolimis. i. festū purificationis seu reconciliatōis tēpli sub iuda machabeo: q̄ templū fuerat pfanatum ab anthiocho rege: quod fiebat mēse decēbris: hiems erat. Et ambulans iesus in porticu salomonis circundat? fuit a iudeis interrogātibus eū: nō cā sciendi veritatē: sed calūniandi ⁊ accusandi: r ideo circundederūt vt nullus ei aditus pateret ad exeūdū: ⁊ dixerunt. Quousq; aiam nostrā tollis. i. animū nostrū tenes suspensum: non loquendo aperte: si tu es messias noster? Dicunt ergo. Si tu es christus dic nobis palam. Quibus ipse respondit: vt narrat Jo. Loquor vobis/et nō creditis. Opera que ego facio in noīe patris mei testimoniū phibent de me. q.d. Non oportet q̄ dicā aperte ego sum christus: qz opera scz miraculosa q̄ sunt maius et efficacius argumentū q̄ verba ad pbandum veritatem fidei et doctrine mee hoc ostendunt: quū illa faciam que prophete prenuntiauerūt messiam facturū: et que fieri nō possunt nisi a deo. Sed vos non creditis: qz nō estis ex ouib? meis. i. predestinatis et recte viuentibus. Et hoc pbat p̄ p̄rietates ouiū suarū quas in se non habebāt: q̄ sunt tales. Oues mee vocē meā audiunt. i. doctrinā: et ei obediunt. Et ego cognosco eas: opera eoꝝ approbando/et acceptando gratiā infundendo. Et sequunt me: imitādo vestigia mea. Et ex hoc premiū maximū consequunt: qz ego vitā eternā do eis. Et vita ista eis ppetua erit/ exclusa ab omni pena ⁊ miseria: et nō erūnis plena sicut vita reprobox in inferno vnde subdit. Non peribunt in eternū. i. nō ibunt ad pditionem eternā. Et huius ratio est: qz sunt sub protectione mea Sed nemo est ita potens /quecunq; etiā creatura sit/ vt rapiat. i. auferat eas de manu mea: id est potestate. Illud ēſt quod pater dedit mihi maius oībus est. Dedit enim mihi esse vnū cum eo: et habere vnam potentiā cum eo: quod est maximum oīm. Sicut nemo' pōt aliquid subtrahere a po-
Samarita' q̄d ſterpr̄atur testate vel voluntate sua quum sit oīpotens ita nec a mea cum sit vna cū sua. Oō exprimit magis dicens. Ego et pater vnum sumus. In eo q̄ dicit vnū: ostendit vnitatē substantie contra Arrium: q̄ posuit diuersitatem substantie in personis diuinis: et ideo damnatus ab ecclesia. Quod subdit: sumus innuit pluralitatē personarū in diuinis' cōtra alium hereſiarcham: scilz sabellium: qui dixit vnā personam esse patris et filij ⁊ spūſancti. Sed aliquādo vno eoꝝ nosse aliquando alio nuncupari. Sed iudei lippis oculis tātam lucē veritatis nō ferentes: tulerunt lapides/vt iacerent in christū. Sed ipse benignissimus ostendit eos irrationabiliter moueri dicēs. Multa bona opera ostendi vobis ex patre meo. i. in noīe eius facta quē dicitis deū vestrum: propter q̄ eoꝝ opus me lapidatis. i. vultis me lapidare. q.d. bona opera nō merenť penā: sed remunerationē ⁊ gloriam. Cui dixerunt. De bono opere nō lapidamus te. Nō ēſſi poterāt negare multa bona et miracula eis feciſſe quū essent palā facta. Sed de blaphemia: qz tu homo quū sis: facis teipsum deum. Blaphemia est quū q̄ dei est, p̄rium creature attribuitur. Quia ergo iudei credebant vt et nunc credunt/ quū se iesum purum hoīem: nō dei filium incarnatum: ideo dicebant eum blaphemare quum dicebat se deum p̄ut erat. Sz iesus tēperauit sermonē/ostendēs ex scripturis etiam homines pp̄ter sanctitatē dici deos. Dicit ergo. Nonne in lege vestra scriptū est. i. in. ps. lxxxj. Ego dixi dij estis. Et si filios dixit deos: scz p̄ adoptionē ad quos sermo dei fact? est et non potest solui scriptura. i. nō potest nō impleri ⁊ verificari: quē pater sanctificauit/et misit in mundū. i. sanctum genuit et incarnari cōstituit: supple multo magis potest dici deus. Oō verū est: aliter tamē et aliter: Nā christus de? et filius dei p̄ naturā ⁊ essentiā: sancti hoīes per gratiam et adoptionē: Et subdit. Si non facio opera patris mei nolite mihi credere. si autē facio: et si nobis credere. scz. verbis operib? credite. Ut cognoscatis qz pater in me est/ ⁊ ego in patre. i. equalis p̄ oīa sum patri. Et quū quesiuissent eū apprehendere: exiuit de manibus eoꝝ siue inuisibilē se eis faciēs/siue potentiā eis ad capiēdū retinēs.

§. VIII. De doctrina christi quo ad responsiones factas iudeis in verbis cōtumelioſis et factis: quū christus dixisset eis. Quis ex vobis arguet me de pctō? q.d. Nullus me pōt reprehendere de pctō: qz nullum habuit/nec originale nec actuale. vbi dicit Orige. q̄ nullus hoc verbum dicere potuit nisi ipse dñs. ⁊ Greg. in homl. Pē sate mansuetudinē dñi. Non de dignat ex ratione ostendere se peccatoꝝ nō esse: q̄ ex virtute diuinitatis poterat peccatores iustificare. Et vt dicit Gratia. ij. q. vij. §. ecce. post. c. testes Christus admisit iudeos ad se arguendū p̄fectione humilitatis. nō iuris seueritate. Non enim criminosi ⁊ infames/quales erant illi iudei/ de rigore legiq̄ sunt admittendi in accusatione religiosarū p̄sonarū. Unde datur exēplū prelatis: q̄ possunt tales admittere/si volunt/in sui redargutione: sed nō tenentur. Si veritatem dico vobis: quare nō creditis mihi? Veritati quilibet debet credere. Sz quū ego dicam vobis veritatē: asserendo me esse filium dei: nec possitis me in hoc arguere de mendacio: sicut nec in aliquo pctō: quare nō creditis mihi? Hoc nō p̄cedit nisi qz nō estis a deo scilz nati: per gratiam ⁊ ſi ſm naturā ex eo creati. i. ab eo. Qui enim est ex deo: verba dei audit: sicut bonus filius audit verba patris. Gregori. in moral. Interroget se vnusquisq; si verba dei aure cordis percipit: r intelliget vnde sit Nam sunt nonnulli qui p̄cepta dei nec aure corporis percipere dignantur. ⁊ sunt nonnulli qui verba dei aure percipiunt sed nullo cordis desiderio ea cōplectunť: ⁊ sunt non nulli qui verba dei libenter suscipiūt: tita vt etiaz in fletib? conpungantur: sed post lachrimarū tempus ad iniquitates reuertuntur. Hi p̄fecto verba dei non audiunt: qz hec exercere in opere contennunt. Unde subdit. Propterea vos nō auditis: qz ex deo nō estis: scz per gr̄am. filij. Ad hec verba responderūt iudei cōtumelioſe dicētes. Nōne bene dicim? nos: qz samaritanus es tu: et demoniū habes. i. quū ista dicimus: bene et vere dicimus. Ex quibus ostenditur q̄ pluries dixerant talia verba contumelioſa. Sed q̄ dixerunt ei al's q̄ esset samaritanus nō habetur in euāgelijs. Ex quo ostēditur ſm Theophilū: q̄ multa fuerunt dicta ⁊ facta de iesu que nō sunt scripta. Samaritanū vocant quasi hereticum et excōmunicatum. Naz samaritani in multis errabāt nec credebant futurū seculū et iudiciū futurū. Unde iudei nō cōuersabantur cū eis. Quod demoniū haberet dicebāt quia in beelzebub putabant ejicere demenia: vel qz reuelabat occulta eoꝝ: vel quia loquebatur alta supra intellectuz. Ex duobus aūt sibi obiectis christus vnū negauit/scilz q̄ demoniū haberet Alterū tacendo videť cōcessisse: scz. q̄ esset samariatn? extra de p̄sump. nōne. Samaritanus autē erat nō natione vel moribus: interpretatione. Nam interpretatur samaritanus custos: ipse autē ſm diuinitatē sicut creauit: ita ⁊ custodit. Respondens ergo iesus ad obiectas cōtumelias: ait Ego demoniū non habeo. Ecce ait Grego. iniurias suscipiens' christus: non cōtumelioſa verba respōdit. Potuisset ēſſi dicere eis ⁊ vere. Demoniū habetis vos q̄ tamen nō egit. Ex qua re quid aliud nobis innuitur nisi vt eo tēpore quo a primis ex falcitate ꝓtumelias accipimus: eoꝝ etiam vera mala tacemus: ne ministeriuz iuste

Jo. viij.

correctionis vertat in vindicta furoris. Et attēde ait Chri. quia vbi oportebat docere et superbiā eorum subtrahere/ asper erat iesus scz in loquēdo. Vbi vero oportebat eū exprobratuz sufferre/multa mansuetudine vtebatur: in hoc erudiens nos vt discamus q̄ ad deū/ vindicare: que aūt ad nos/ despiceret: scz opprobria: post tale aūt conuicium hoc solū dixit de gloria sua. Sed honorifico patrē meū. q.d. ne forte arrogans videar: habeo quem honorificē. honorificauit aūt patrē. ait Theophilus: vlciscens eum/z nō tolerans eos homicidas et mendaces se dei filios appellare veraces Solus aūt christus. dicit Aug. verissime honorauit patrē. Nullus enim ex his q̄ nō honorantur a deo agens honorat deum. Et vos inhonorastis me: q.d. ego facio qō debeo. sed vos nō facitis qō debetis. Et sm Orige. non solum illis iudeis: sed oibus iniuste agentibus cōtra iusticiā: contra sapientiam: contra veritatē/z hmōi/cōgruit hoc: qz christus est iusticia veritas: z sapiētia. Et gloriā meā nō quero. q.d. Ex honore quez habeo ad patrem hec locutus sum vobis. Et vos ꝓpter hoc dehonorastis me vestris cōtumeliis: sed nulla erit mihi cura hui⁹ cōtumelie. Illi noras deberis ꝓpter quē hec audio. ideo subdit. Est qui querat et iudicet. Orige. Querit deus gloriā christi in quolibet suscipientiū eū: quā quidē reperiet in operantibus sm insitas virtutis causas. Quū aūt nō reperit: iudicat. i. punit illos in quib⁹ nō reperit gloriā filij. Scōm aūt Aug. Est. s. pater meus q̄ querat gloriā meā/z iudicet. i. discernat inter gloriā vestrā q̄ vana est: et meā: q̄ vera est. Discernit etiā gloriā christi in quantū homo deus pater a gl'ia hoīm etiam sanctorū: qz incōprehensibiliter maior est gl'ia christi. Quū aūt malox ꝓuersitas crescit: nō solū frangi predicatio⁹ nō debet: sed augeri: qū scz aliquibus ꝓdest. dixit. xliij. scimus. Unde post⁹ iudei dixerūt christū demoniacū: ꝓdicationis sue beneficia largius impendit/dicens. Amen amen dico vobis. Ubi nota q̄ amen sm aliquos iuratio est. extra de iureiurand. et si christus. Scōm alios nō iuratio sed simplex affirmatio locutionis. Est enim nomen hebraicū: z interpretatur: ita est vel sm Hiero. vere/ vel fideliter. Et alij euangeliste quum hanc dictionē ponūt: vnice ponūt. Joānes autem gemina tim: Amen amen: qz alij euangeliste cōiter tradunt de christo pertinentia ad humanitatem: que sunt magis nota: sed Jo. ptinentia ad diuinitatē: vnde et minus nota et ideo exigūt maiorem affirmationē. q.d. Uere. vere. Si quis sermonem meū seruauerit: mortem nō videbit i eternū: Si quis id est si aliquis: vbi ostendit raritatē: sermonem. i. doctrinā seruauerit. i. firmiter vsq̄ i finem impleuerit: nō videbit. i. nō experiet: mortē in eternū. i. dānationez eternā: que vtiq̄ est vera mors/que semper separat aiam a deo vita eius. Nam ista tēporalis mors potius dicenda est migratio. Dixerunt ergo iudei. Nunc cognouimus qz demoniū habes. Grego. Sicut boni necesse est vt meliores etiam per contumelias existant: ita et semper reprobi de beneficio peiores fiunt. Putabant instinctu demonis dixisse illa: itelligētes de morte corporali qō ipse dixerat de spūali. Unde dicunt. Abraam mortuus est et prophete: z tu dicis/ Si quis ꝛc. nū quid tu maior es patre nostro abraā? Rursus ex inani gloria ad cognationem confugiunt: nominantes abraam patrem suum: reputantes eum minorem abraam. mendaciuz autem dicunt quū aiunt eum habere demonium: et quum subdunt abraam et ꝓphetas mortuos illa morte de qua locutus est eis. s. eterna. Quia enim ipsi seruauerunt ad eos factum verbū dei: ideo semper viuūt. Quem teipsum facis inquiunt: q.d. Tu qui nulla gl'ia dignus es. filius carpentarij de galilea tibi subripis gloriā. sm Theophilū. Uel sm Bedā. Cuius meriti: cuius dignitatis vis credi? Sed vt dicit Orige. Secutientiū fuit hec prolatio: qm̄ non se fecit ie sus id qō est ſz: ex patre recepit. Uū respōdit iesus. Si ego glorifico meipsum. gloria mea nichil est. Suspicabātur iudei dm̄ dicere ex gloria tpali: ideo eis rndit de gloria presenti. Quib⁹ verbis (dicit Beda) ostendit nihil esse gloriam vite presētis. Refert aūt iesus gloriā suaz ad patrē de quo est. vnde subdit. Est pater q̄ glorificat me. Glorificauit autem pater filium: vt ait Alchuinus: quū tpe baptismi: mitet in monte in trāsfiguratiōe: et tpe passiōis appropinquāte: cora turpis facta est vox ad eū. Et post passionē quū resuscitauit: et collocauit ad dextrā suā. Sed z filius glorificauit patrē/ eū manifestans: vñ dixit. Ego te glorificaui sup terram. Et addidit iesus. Quē vos dicitis qz dñs noster est/ volebat eis ostendere: quum non solū eum patrē nesciebant: sed nec deū. Nam si patrē cognoscerent: et filiū eius venerarent. Deum etiā contēnunt: dum homicidiū in lege eius prohibitū aduersus xm̄ tractant. Et nō cognouistis eum Alchuinus. q.d. Uos carnaliter ullū deū vestrum vocatis: pro tēporalibus ei seruitis: z nō cognouistis eū sicut itelligendus est. Spūaliter ei seruire nescitis. Et hoc est contra hereticos quosdā/ qui dicebāt patrē christi nō esse deū annūtiatū in veteri testamēto: sed xps dicit patrem suum quē illi dicebant deū: et ipsum non cognouerūt: quia si cognouissent/filium eius recepissent. Ego/subdit/noui eum. Potuit et hic sm Aug. indicantib⁹ sm carnē arrogātia videri: sed arrogantia nō ita caueatur veritas relinquatur. xxij. q. ij. nō ita. Et ideo dicit. Ego scio eū: etsi dixero qz nescio eū: ero similis vobis mendax: q̄ scz dicitis eū nosse/ et nescitis. Maxima demonstratio q̄ ab illo sit missus: est qō dicit. Sed scio eū: naturaliter ipsius cognitionē obtinens Qualis em̄ ego sum: talis et pater. sm Theophilum. Quonia ergo meipsū cognosco: scio eū ꝑbet aūt iudiciuz q̄ illū cognoscit qō subdit. Et sermonē eius seruo. i. mādata eius Quidam autem sic intelligunt. Rationē substātie eius. eadem em̄ ratio substātie patris et filij. Ideoq̄ patrē cognosco. Nam et pro qm̄ sumit. Et est sensus. Qm̄ sermonē eius seruo Sermonē eius patris/ qō hoibus loquebar. ait Augu. Et ipse erat verbū pris/qō hoibus loquebar. et quia dixerāt. Nūquid maior es patre nro abraā oīdit se eo maiorem: in eo q̄ subdit. Abraam pater vester exultauit vt videret diem meū. q.d. Diē meū desiderabilem habuit et letitie plenū nō quasi alicuius minimi aut fortuitu. sm Theophilum. Nō timuit. inquit Augu. sed exultauit videre credens vtiq̄ exultauit sperando: vt videret intelligendo. Incertuz aūt est vtrū dixerit de die dñi quo venturus erat in carnez an de die dñi/qui nescit ortū nec scit occasuz. i. de natiuitate eterna sm deitatē. Sed non dubito abraā totū sciuisse: z de incarnatione quidē quū dixit ꝓcuratori suo. Pone manum sub femore meo ꝛc. Gen. xxiij. Diem autez domini sm diuinitatē vidit. sm Grego. quando in figura summe trinitatis tres angelos hospitio recepit. Ge. xviij. Uel sm Chrysso. quo ad diē passionis in oblatiōe arietis et Jsaac. Gene. xxij. vel sm Joā. dominici. in sacrificio abrae de capra: vacca: ariete trium annorum: et turture et columba Gene. xv. Uidit et gauisus est. Augu. Quale autem fuit gaudiuz cordis videre verbum manens: splēdorem patris fulgentem mentibus hominum: apud patrem manentem deum: et aliquando in carne venturum et de patris gremio non recessurum. q.d. inenarrabile. Sed carnales mentes iudeorum hec audientium mentē a carne non subleuāt: dum in eo solam in carnis substantiam pensāt. Unde dicunt. Quinquaginta annos nondum habes: et habraam vidisti? q.d. Multa sunt annox curricula quibus abraam mortuus est: quō ergo vidit diem tuū? Theophilus. Quidam querūt quum xps esset tunc. xxxiij. annorū: quare non dixerunt quadraginta. Sed superuacua ē ista questio. Nam simpliciter qō eis occurrit: dixerūt. Uel sm alios/ex reuerētia iubilei qui erat sub numero illo. Uel sm alios/quia dñs iesus erat ita abstinens: q̄ videbatur antiquior multo q̄ erat. Dixit ergo eis iesus. Amen amē dico vobis anteq̄ abraam fieret ego sum. Per hoc sm Greg. benigne redemptor nr̄ a carnis sue intuitu submouet. et ad diuinitatis sue cōtemplationē trahit. Quia enim diuinitas preteritum vel futurum tempus non habet: sed semper esse habet: ideo non dicit. Ante q̄ abraam fieret ego fui: sed ego sum: sm illud. Ego sm̄ qui sum: quod dixit deus moysi. Et quia creatura est abraam: non dixit anteq̄ esset: sed anteq̄ fieret abraam. Nec dicit: ego factus sum: sed ego sū. In principio enim erat verbuz. Sed sustinere verba iste eternitatis non valentes mentes infidelium: que intelligere non poterāt obtuere querebāt. vnde dicitur. Sustulerunt lapides iudei: vt iacerent in eoz Tanta duritia. ait Augu. quo currerent nisi ad lapides sibi similes? Et quum lapides non essent in templo: satis videtur q̄ portauerunt illuc quum a principio viderunt loquētem. Et quia correptionē non receperūt: ideo eleuit eos. Unde sequitur. Jesus autē absc̄ōdit se: nō sub aliquo pariete vel post parietem vel domunculam. Sed sm Augu. celica potestate inuisibilē insidiantib⁹ faciens/per mediū illox exiuit de tēplo. Magis erat cōmendāda patiētia: q̄ ostēdēda potētia i occidēdo illos solo nutu. Quo exēplo oīdit quū resistere possumus vt iram superbiētiū hūiliter declinemus. Exo. iij.

§. IX. Postq̄ iesus absoluit ad

ulterā a crimine dicēs. Nec ego te condēnabo. vade ꝛc. Ne aliqui dubitarent an ille quē videbant verum hoiem/posset pcta dimittere: dignatur apertius diuinitatis sue potētiam demonstrare: vt ait Alchuinus: dicens Ego sum lux mundi. Non quidem lux naturalis solis: vt dixerunt manichei: que quidez ab eo sm diuinitatē sicut cetera facta est: sm illud. Oia per ipsuz facta sunt: sed lux spūalis. Nec dicit (vt ait Beda) Ego sum lux angelorum/vel celi. sed lux mun Jo. viij. Joan. j.

di.i.hoim in tenebris cõmorantiũ. Sed nec est lux ipsa gratie habitus nostri vel glorie: sed est lux vera que illuminat omnẽ hominem venientẽ in hunc mundũ: sine lumine naturali intellectus / seu lumine gratie: vel glorie: quia nullus aliunde illuminatur nisi ab eo oẽm illuminationẽ causante. Uel etiã dr lux mundi exẽplariter: qr vita eius per exẽplum docet oẽs perfecte et rationabiliter viuere: ex qua vita qui imitatur consequẽter euadit malum maximũ: et cõsequitur omne bonũ. vnde subdit. Qui sequitur me: non ambulat in tenebris erroꝝ peccatorũ ꝛ demũ infernaliũ. Sed habebit lumen vite. Lumen .s. glorie: vbi est vera vita: non deficiẽs. Et añt respondentes iudei calũniati sũt de iactantia et de mẽdacio: dicẽtes. Tu de teipso testimoniũ perhibes. Laudare te ad sui gloriã dei ꝛ vtilitatẽ proximorũ licitum et charitatiuũ est: nõ iactura. Sicut fecerũt Job: David: Paulus: et alĩ: sic deus se laudat: vt notis nobis virtutibus eius / inde proficiamus in amorẽ ei⁹. Testimoniuꝫ tuum nõ est verũ. q.d. Tibi credi non debet: qr solus es ad testificandũ de te: quũ tũ. vt dicit Alchuin⁹. multos testes premisisset. s. pphetas anteq̃ in carne appareret: qui eius sacramenta predixerunt: et de eo testificati sunt plurima. Unde ꝛ iesus euertit quod dicunt: respondens hoc eis. Si ego testimoniũ perhibeo de meipso: testimoniũ meũ verum est: hoc ꝟm suspitionẽ eoꝝ dixit existimantium eum esse purum hoiem. Et causam subiungit: quia scio vnde venio: et quo vado. q.d. Ex deo sum: et deus dei filius. Non autẽ hoc dicit manifeste: quia semper humilia interserit altis. Deus añt ipse sibi fide dignus testis est: q̃ mẽtiri non põt. Aug. Uerũ est testimoniũ luminis siue se ostendat siue alia. Locutus est pphęta verum: testimoniũ. Sed vñ hoc haberet. nisi de fonte veritatis hauiret? Ergo idoneus est iesus / q̃ sibi testimoniuꝫ ferat / dicens. Quia scio vnde venio: et quo vado. Aug. Patrẽ valeat intelligi: patri essi gloriam dabat filius a quo est missus. Quantũ ergo debet hõ glorificare illum a quo est creatus? Uenit añt quũ est incarnat⁹. Iuit ad patrem quꝫ passus est: et resurgens ascendit in celum. Istud iter fuit assumpte humanitatis: nõ sue diuinitatis q̃ vbiq̃ est. Unde veniendo nõ a patre discessit: nec eundo ad patrẽ nos dereliquit. Uos añt subdit iesus nescitis vnde venio: aut quo vado. Augu. q: scꝫ videbãt hoiem: nec credebant deũ. Sicut sol iste facie illustrat videntis ꝛ ceci sed eũ videt visum habẽs / non secus sic sapiẽtia dei vbiq̃ verbuꝫ dei p̃sens est: etiã infidelibus: q̃ tũ eũ nõ videt pp̃ter cecitatem cordis. i. nõ cognoscit: ꝛ fidelib⁹ qui videt credẽtes in eũ. Uos ꝟm carnẽ iudicatis: quũ dicitis. Tu de teipso testimoniũ perhibes ꝛc. ac si diceret. Ossi in me carnẽ solã esse putatis / et nõ deũ in carne: ideo fallibiliter iudicatis: et arrogans vobis videor de me testimoniũ phibendo. Ego non iudico quẽq̃. s. ꝟm carnẽ. i. exteriora tm̃. Sicut enim vnus ꝟm carnẽ: ita ꝛ iudicare ꝟm carnẽ iniustum est. ꝟm Chrysos. sed iudicat ꝟm rei veritatẽ. Uel nõ iudico quẽq̃ nũc: nõ ergo negat iudiciũ p eũ fiendũ: sz nũc differẽdũ. Et si iudico: iudiciũ meũ verũ est. q.d. Si iudicarẽ nũc iuste vos cõdẽnarẽ: sed nũc nõ est tps iudicij. Et fiet verũ iudiciũ: qr solus non sum ego: sed ego et q̃ misit me pater: ostẽdẽs q̃ nõ ipse solus condẽnabit: sz ꝛ pater. Hec añt ad suspitionẽ illorũ loquit. Nõ essi existimabãt / dignũ fide esse filiũ / nisi p̃s testimoniũ assumpsisset. Iudicabit ergo xp̃s ꝟm diuinitatem simul cũ patre ꝛ spũsancto: quoꝝ est vna diuinitas: reprobos p̃demnando: electos remunerãdo: ꝛ glorificande. Sed inquantũ hõ iudicare dr solus: ꝟm illud Jo. Pater non iudicat quẽq̃: sed omne iudiciũ dedit filio: qr ipse solus apparẽs in humanitate assumpta: ab oibus videbit: bonis ꝛ malis. Aug. Erubesce hic fabellitanę: qr non dixit ego sum pater ꝛ ego sum ipse filius: sed solus nõ sum: quia mecum est pater: distingue: intelligentiã agnosce: qr pater est pater: et filius est filius: alia sz ꝛ alia psona. Sed noli dicere pater maior est: filius minor est: vt Arrius. Una essi trium personarũ substãtia: vna coeternitas: perfecta equalitas. Et qr de iudicio iam dixerat: nunc de testimonio subdit. Et in lege vestra. i. vobis data a deo scriptum est: qr duoꝝ hominũ testimoniũ verũ est. i. pro vero habetur in iudicio. Dicitur essi. ij. q. iij. §. s. In ore duoꝝ vel triũ testiũ stabit oẽ verbũ. i. pro vero ꝛ firmo habetur. Qđ põr sic intelligi. ꝟm Alchinũ. Si lex vestra approbat testimoniũ duoꝝ / q̃ possunt decipi ꝛ falsum testificari: qr rõne meũ et patris testimoniũ qđ summa stabilitate firmũ ẽ: verũ esse nõ dicitis? vel ꝟm Augu. Quũ duo possint mẽtiri: vt patuit i Susanna: ꝛ vniuersus pp̃l's sit mentitus coram xp̃o: qđo ergo in ore duorum vel triũ stabit omne verbum: nisi qr hoc modo p mysteriũ trinitas p̃mẽdata est: in q̃ est ꝑpetua stabilitas veritatis? Ego sum q̃ testimoniũ phibeo de meipso. Nõ solũ per verba dicẽs. Ego ꝛ pater vnũ sumus: ꝛ in aliis locis: sed ꝛ p opera miraculosa: vt ipse ait. Opera q̃ ego facio in noie patris mei testimoniũ perhibẽt de me. Joã. x. Et testimoniũ phibet de me q̃ misit me p̃. quꝫ scꝫ dixit per p̃s. ij. Dñs dixit ad me / filius me⁹ es tu. ꝛc. Et in baptismo ꝛ trãsfiguratione. Tu es filius meus dilectus. Et dixerũt Judei. Ubi est pater tuus? q.d. Solum te videm⁹ ꝛ tu dicis pater mecum est? hunc nõ videmus: ostẽde ergo nobis eũ. Quidã añt (inquit Theophilus) putant hoc ad improperiũ et contumeliã ei dictũ: ꝛ tãq̃ ex fornicatione genitore: et ꝑgenitorẽ ignorãti: vel ex vili patre ꝛ ignobili. s. Joseph vt putabat nato. q.d. Ignotus es: et ignobilis pater tu⁹. Quid ergo tam frequenter nobis inducis? Quia ergo nõ vt scire veritatẽ volẽtes: sed vt tentantes: ĩõ non rñdet ad ꝓpositã questionẽ: sed dicit. Nec me scitis: nec patrẽ meũ. q.d. De me nõ queritis / sed de patre: quasi me iaz sciatis: quasi totũ in me hoc sit quod videtis scꝫ solam humanitatẽ. Ergo qr me nõ nostis. s. ꝟm deitatem: nec patrem vobis ostẽdo. Me quidẽ purũ hominẽ putatis: ideo ꝛ patrẽ carnalez queritis meũ. Quia vero aliud sum ꝟm quod videtis aliud ꝟm qõ non videtis: patrẽ autẽ meũ loquor occultũ: occultus prius est vt me noueritis: ꝛ postea patrez meũ scietis, vnde subdit. Si me sciretis: forsitan et patrẽ meũ sciretis. Augu. Hoc verbũ forsitan increpatiue dr: qõ tũ videt esse verbũ dubitationis: velut si indigneris seruo tuo: ꝛ dicas: Contẽnis me ꝓsidera: forsitan ego dñs tuus sum. Sic dñs dubitando increpat infideles: quũ dicit. Et forsitan patrez meũ sciretis. Orige. Querat hic aliqs qđo verum sit hoc. Si me sciretis ꝛc. q.d. Me nescitis: et ideo nec patrẽ meum scitis. quũ alibi dixerit iudeis. Et me scitis. Jo. vij. Ad qõ dicendũ q̃ saluator noster aliquãdo de seipso vt de hoie loquit: et sic loquebat quũ dixit alibi. Et me scitis. Sciebant essi eum natũ ex maria. Aliqñ de se loquit ꝟm naturã diuinã. Et hoc modo loquit quum ait. Si me sciretis. Quid est dicere si me sciretis ꝛc. nisi ego ꝛ pater vnũ sum⁹? Quando essi vides aliquẽ alicui similem: quotidiana locutio est. Si hunc vidisti: illũ vidisti: ꝓpter similitudinẽ. Laie dedit hic respõsum dñs. Si me sciretis ꝛc. Nõ qr pater est filius: sed qr patri similis est filius. Erubescat hic Arrian⁹. Nam si ut xta eũ creatura est filius? qualiter q̃ nouit creaturã: noeũ nouit. Nõ essi q̃ substãtiã creatã nouit: ꝛ diuinã nouit. Quum igitur ꝛ qui filiũ nouit / patrẽ nouit: ꝓpterea qr cõsubstantialis est patri filius. vel alter ꝟm Orige. dr aliqs cognoscere aliquem quum coniungitur ei. Sicut dr de adam / q̃ cognouit vxorem suã: quũ ei ꝑiunctus est. Si ergo q̃ adheret deo vn⁹ spũs est et deũ cognoscit: ergo pharisei q̃ deo coniuncti non erant per gratiã: nec patrẽ nec filiũ nouerant. Hec locutus est in gazophilacio. hic est locus in templo. i. porticu rẽplit in quo seruabantur diuitie. Et nemo apprehendit eum. q.d. voluissent capere / sed nõ permisit: qr nondum venerat hora eius. Non hora fatalis necessitatis: sub quo fati dicunt⁹ aliqui natum xp̃m. sed quõ hr fatum. i. constellationẽ illũ cogentẽ ad sic viuendũ et moriendũ per quẽ factũ est celum ꝛ sidera? nec essi creator creature subiicit. Nõ venerat ergo hora eius / qua cogeretur mori: seu qua dignaretur occidi.

§. X. Quia dixerũt euangeliste

immediate q̃ nemo apprehẽdit Jesum: qr nondum venerat hora eius. Nunc de passiõe sua loquit Jesus: ostendens q̃ nõ necesse: sed in ei⁹ ꝓtate posita erat. Dicit ergo eis iterum Jesus. Ego vado. Et vt dicit Beda: q̃ hic narrank potuerũt esse eodem tpe ꝛ loco: etiã diuersis locis ꝛ tpibus. Ego vado: scꝫ ad patrẽ per mortẽ post resurrectionẽ in celum ascẽsurus: ꝛ non coact⁹ fato: vel ab aliis: sed sponte me offerro: iuxta illud. Oblatus est: qr ipse voluit. Esa. liij. ideo dicit Uado. Et queritis me. Orige. Dupl'r querit Jesus. recte et desiderio amoris: vt cupientes virtutes ꝛ salutẽ. Et hi inueniunt ꝛ vadunt vbi est, ipse: scꝫ ad gloriam ꝛ pacem. Alĩ querunt odio ꝛ actu psecutionis iniuste: vt iudei quib⁹ loquebat. Et hi non inuenĩũt. s. salutẽ: sed mortẽ eternã. Uñ eis dicit. Moriemini in pctõ vestro. s. perfidie ꝛ obstinationis. Et quo ego vado nõ potestis venire. Ad illos loquitur quos prescibat pmãsuros i incredulitate: q̃ vtiq̃ nõ potuerunt ad gloriam: qr noluerunt illud agere quo peruenitur scꝫ credere recte. Dicebãt ergo iudei carnaliter intelligentes: nũquid interficiet semetip̃m: quia dicit: quo ego vado nõ potestis venire? Augu. Stulta ẏba. si essi se interficisset: nũq̃d nõ ipsi erãt morituri aliqñ: et ituri ad aliud seculum vbi fuisset. Sed Orige. Judei multa habebant tradita eis de xp̃o vel ex apocryphis vel ex testimonijs pphetarum non solũ de natiuitate: sed de morte / q̃ de hoc mundo transire deberet. Unde non solum ꝟm simplicem sensum

Deuter. xvj. matthy. xviij. Jo. viij. ad heb. x. ij. ad corin. xiij.

Jo. xviij

sed ſm aliquã de chriſto iudeoꝝ: traditionẽ que ad eos de uenerat/ignominioſe hoc pferebant nõ gloriã dantes. Do minꝰ autẽ ad eos qui terrena ſapiebãt/ quaſi ad terrenos loquit dicens: Uos deorſum eſtis. i. terrã capitis: ꝛ ad terrena coꝛ habetis: et ideo non mirum talia vos cogitare vt carnales et nihil ſpñale intelligẽtes. Ego de ſuperiꝰ ſum. i. ab ipſo patre q̃ nil eſt ſuperius. ſm. Augu Uos de hoc mun do eſtis: ego non ſum de hoc mũdo. Qño em̃ de mũdo erat ſcꝫ ſm diuinitatẽ: per quẽ factus eſt mũdus: et qui ãte mũdum fuit. Illi autẽ de mundoꝫ qꝫ poſtq̃ factus eſt mundus creati ſũt. vel ꝓpter mũdanas et carnales cogitationes: ꝟ dicit: quas illi habebãt: ieſus non habebat. q. d. Quum nil terrenũ et mũdanũ affectẽ. non ad tãtã infaniã deuenirem vt me occiderem? Theophilus. Sed apolinaris hereticus hoc male intelligens/dixit coꝛpus xpi nõ fuiſſe de hoc mun do ſed de celo attuliſſe de materia celeſti: et per virgineꝫ vt per fiſtulam conducti traxiſſe. Sed ſic intelligendũ eſt. Nõ ſum de hoc mundo: ideſt de numero veſtrum: qui munda na curatis et amatis. Sic etiam xps dixit de diſcipꝫlis ſuis Jo. xvij. de mundo non ſunt: qꝫ ſcilicet nõ inoꝛdinate eum amabant. Qua igitur ſm Aug. magis dicendus eſt animus eſſe vbi amat/ q̃ vbi animatꝰ ſm Orige. qui amat terre na/ſuũ finẽ in eis conſtituens/eſt de hoc mundo. Qõ optime et continue non fecit xps. Et ideo dicit ſe nõ eſſe de hoc mũdo: vel ſm Aug. ipſe ſolus de hoc mundo non fuit: quia pctm̃ nullum contraxit vel habuit. vel qꝫ in xpo/inquantũ eſt dei filius/eſt totus mundus: vt in ſapiẽtia pfis: intãtũ differens a mundo materiali: inquãtum differt ratio toti mundi ab oi materia denudata/a mũdo materiali. Anima igit chriſti dicit. Ego non ſum de hoc mũdo: qꝫ cõuerſatur in illo mundo. ſ. cõtinue clare videns. Et qꝫ ſciebat ieſus q̃ aliqui ex auditoꝛibꝰ cõuertẽdi. erãt: ideo ſubdit. Dixi ergo vobis: qꝫ moꝛiemini in pctis veſtris. Nõ quidem ſimpl'r abſolute: ſed cũ hac cõditione intelligẽdo. Si nõ crediderit is quia ego ſum: moꝛiemini ꝛc. Chryſo. Quia nihil addit: multum eſt qõ commẽdauit. Sic em̃ dixit dñs moyſi. Ego ſum qui ſum: ꝟ alia nõ ſint. Sed qualiſcũq̃ excellẽtia ſit: ſi mutabilis eſt: vera nõ eſt. Non eſt em̃ ibi verum eſſe: vbi eſt et non eſſe. Diſcute rerum mutationẽ: inuenies fuit et erit. cogita deũ: vbi: inuenies/eſt: vbi preteritũ et futurũ eſſe non poſſit. Hic ergo nil aliõ videꝫ dixiſſe quã ait. Niſi crediderit is quia ego ſum deus. i. ego ſum de⁹. Aug. Deo gratias. qꝫ dixit. Niſi crediderit is qꝫ ego ſum. Nõ dixit niſi ceperitis. Quis em̃ hoc capiat? Sic ergo q̃ non credit xpo moꝛitur in pctis ſuis. Non credit qui operaꝫ contraria chriſto. Eſt em̃ chriſtus inſtitia: ſapientia: ꝛ quelibet alia virtus. Qui ergo nõ operatur ſm virtutẽ: ſm Orige. hic nõ credit chriſto: vnde et moꝛitur in pctis ſuis. Interrogantibus autem ſtic iudeis. Tu q̃s es: ſiue deſpective. q. d. Quanti te facis: vt dicas minando: niſi crediderit is ꝛc. nonne tu es ioſeph: Uel interrogatiue. Tu qui es? Ex quo opꝫ credere qꝫ es et nõ dixiſti: quid. Jeſus aũt ſciẽs aliquos crediturꝰ: et ſi non oẽs: ꝓ illis veritatẽ expreſſit ſue diuinitatis dicens. Principiũ qui et loquoꝫ vobis. Principium vnũ oim̃ reruꝫ creatarum cũ patre ꝛ ſpũſancto: principiũ cum patre ſpũſancti: qꝫ ab vtroq̃ procedit inquantũ deus et inquantum homo principiũ exemplare oĩs gratie/ſapiẽtie et virtutis. Qui incarnatus loquoꝫ vobis in aſſumpta humanitate ad veſtram vtilitatem: qꝫ humilis ꝓpter vos factus ad iſta verba deſcẽdi. Credite ergo me eſſe principium: qꝫ vt hoc credatis: nõ ſolũ ſum principiũ: ſed etiã loquoꝫ vobis. Naꝫ ſi principiũ vti eſt maneret apud patrẽ: non acciperet foꝛmam: ſed quõ ei crederent: quũ infirma coꝛda intelligibile verbũ ſine voce ſenſibili audire non poſſent? vel ſm Chry ſo. conſideranda eſt demẽtia iudeoꝝ: qui poſt tantũ tem pus et ſigna et doctrinã interrogant chriſtum. Tu quis es? Quid ergo chriſtus rñdet? Principium qui ꝛ loquoꝫ vobis q. d. ſermones meos indigni eſtis audire: non ſolum vt vobis dicam quis ego ſum: vos em̃ omnia tentantes loquimi niꝫ et hec oĩa poſſem arguere/ et vos punire. Unde ſequit. Multa habeo de vobis iudicare: iudiciũ non prelẽs: ſed futurum dico: ideo in iudicio verus eroꝫ: qꝫ filius veracis veritas ſum. vnde ſubdit. Qui miſiit me. ſ. pater/verax ẽ. Augu. Uerax eſt pater non participando: ſed generando veritatẽ. Nunq̃d em̃ plus dicturi ſumus veritas q̃ verax? Si hoc dixerimus: filiũ incipiemus dicere pfe maioꝛẽ. hec aũt dicit xps ſm Chriſoſt. qm̃ tot audiens ex imbecillitate/ nõ punit: aut qꝫ eoꝝ cogitationes ꝛ contumelias non nouit vel ſm Chriſo. in hoc me miſit pater non vt iudicẽ mundũ ſed vt ſaluẽ mundũ. Uerax autẽ eſt pater cõſequẽter. nullum ego nunc iudico: ſed hec loquoꝫ que ſunt ad ſalutẽ: nõ ad iudiciũ. Uñ ſequit. Et ego q̃ audiui ab eo/hec loquoꝫ in mũdo. Alcuin⁹. audiſſe a pfe hoc idẽ eſt qõ eſſe a pfe: qꝫ ab illo habet audientiã a quo habet ꝛ eſſẽtiã. Aug. Dat glo riã patri filius equalis ei: tanq̃ dicat do gloriã ei cuius ſuꝫ filius: quõ ſuperbus aduerſꝰ es eũ cuius es ſeruus? Quũ aũt diceret: verax eſt q̃ miſit me: nõ intellexerũt de quo di ceret. Et ideo ſubdit euãgeliſta. Et non cognouerunt quia patrẽ eius dixit deũ. Nõ em̃ oculos apertos habebãt/ q̃b⁹ patris et filij equalitatẽ itelligerent. Uidebat tñ ieſus ibi aliquos eſſe q̃ poſt reſurrectionẽ ſuã in eũ crederẽt: ꝛ ideo ꝓ eis dixit. Quũ exaltaueritis filiũ hoĩs a terra. ſ. per cruꝫ cis paſſionẽ: tũc cognoſcetis qꝫ ego ſum: ꝛ a meipſo facio ni hil: plures em̃ poſtea puerſi ſunt ꝛ cognouerũt ei⁹ diuinitatẽ. Et hoc dicit vt nemo deſperaret. ait Augu. i quantocũq̃ ſcelere male ſibi ꝓſcius ſit: quũ eis donatũ ſit/ſcꝫ venia ꝛ cognitio deitatis/q̃ occiderunt xpm. vel ſm Chriſo. aliter multa docẽs et ſigna faciẽs xps nõ cõuerterat: de ſe in cruce relinquendo loquitur dicens. Quũ exaltaueritis ꝛc. q. d. Uos exiſtimatis qõ tunc maxime a me ſepati eritis quum me occideritis. Ego autẽ dico q̃ tũc maxime ſcietis et gr̃a ſignoꝝ et reſurrectiõis ꝛ captiuitatis veſtre: qm̃ ſum xps filius dei: et non contrarioꝛ ei. Propter q̃ ſubdit. A meipſo facio nihil: ſꝫ ſicut docuit me pater. ſic loquoꝫ. Per hoc indifferentiã ſubſtãtie magnifeſtat: et q̃ nihil extra paterna les intelligẽtias loquit. q. d. ſm Aug. Filius de pfe eſt de⁹: a meipſo nõ ſum. Incoꝛpaliter locutus eſt pater filio: qꝫ icoꝛporaliter pater genuit filiũ: nec em̃ ſic docuit q̃ſi indoctum genueritꝫ hoc ẽ eũ docuiſſe q̃ genuiſſe ſciẽtẽ: ſiq̃ em̃ ſimpliciter ẽ natura x̃itatis: hoc ẽ filiũ/noſſe: qõ eſſe. Nolite ꝫ cogitare patrẽ loq̃ filio ſicut duos hoĩes: puta patrẽ loq̃ filio ſuo hoĩ puro. Que em̃ x̃ba fierẽt vnico x̃bo? Sicut aũt de⁹ loquit i coꝛdib⁹ nr̃is ſine ſonoꝛ: ita loquit filo ſuo. quẽ admodũ ergo gignendo dedit vt eſſet: ſic dedit vt ei noſſet. Et ſequit. Qui miſit me mecũ eſt. primũ minoꝛationis eſt: ſcꝫ inquantum hõ fact⁹: intãtũ miſſus ſm deitatẽ: ſcilꝫ me cum eſt. Et non reliq̃t me ſolũ. Non em̃ quo miſit filiũ. ſ. in mũdũ/ibi nõ erat pater. Qui ait. Celũ et terrã ego impleo. Quia q̃ placita ſunt ei: facio ſemper. nõ ex quodã initio: ſꝫ ſine principio et ſine fine cũ eo facit. Uel ideo hec dicit ſm Chriſo. qꝫ dicebãt eũ ex deo non eſſe/q̃ ſolueret ſabbatum. oſtendit hoc eſſe bñplacitũ patri. Et multi crediderunt in eum hec loquẽtem. Crediderunt q̃dẽ ſed non vt oporteb at ſimpliciter: ſꝫ letãtes ꝛ reꝺeſcẽtes i humilitate x̃boꝝ: q̃ ſuaſi nõ erant in alta doctrina.

§XI. De perſuaſiõe ieſu ad credentes vt perſeuerarẽt: et dura increpatiõe iudeoꝝ perfidoꝝ.

Dicebat ergo ieſus (ait Jo.) ad eos q̃ crediderãt in eũ iudeos. Si mãſeritis in ſermone meo. Quid eſt manere in ſermone xpi ſeu verbis dñi: niſi nullis tentationibus cedere? Si labor eſt (ait Aug.) attẽde premiũ. Sequit. Cognoſcetis veritatẽ. q. d. qꝫ nunc credẽtes eſtis: manendo videntes eritis. Quid eſt em̃ fides: niſi credere q̃ non vides? Si ergo pmaneatur in eo qõ credit: puenit ad id qõ videat: vt ſcꝫ contẽplent ipſaꝫ x̃itatẽ: nõ p x̃ba ſonãtia: ſed p lucem ſplendentẽ. veritas incõmutabilis eſt pãmis eſt mentis: reficit: non deficit. Ipſa aũt veritas verbum dei eſt: hec veritas carne induta eſt: vel ſm Chriſo. Cognoſcetis veritateꝫ ideſt me qui ſum veritas. Judaica aũt illa oĩa/ſcilꝫ legalia typus erat. Et quid ſequatur ex hac cognitione oſtendit/ quum ſubdit. Ueritas liberabit vos. q. d. ꝛ ſi non delectet veritas delectet libertas liberari dicit liberũ fieri. i. euadere pericula: moleſtijs carere. Augu. Unde veritas libera bit niſi a moꝛte: a coꝛruptione a mutabilitate? Reſponderũt ei iudei. Chriſo. dicit eos qui crediderãt infraſcripta reſpondiſſe turbatos et ſeuientes contra eũ iſta dicẽtẽ quaſi ſerui eſſent. Auguſtinus autem exponit hoc non de credẽtibus/ſed de alijs iudeis qui erant in turba cum eis: q̃ non credentes dicunt. Semen abrae ſumus: et nemini ſeruiui mus vnq̃. q. d. ij. qui ſunt de ſemine abrae/vt nos/ingenui ſunt: et ideo non oporteb at eos ſeruos vocare. Nũq̃ enim ſeruiuimus. loqui autem intendebant de ſeruitute tpali: ꝛ mendaciũ dicũt: quum frequẽter ſeruituti addicti fuerint In ſeruũ em̃ venũdatus eſt ioſeph: patres eoꝝ in egypto ſeruierũt pharaoni. In terra pmiſſionis multis tyrannis finitimis ſeruierũt vt ptꝫ in lib. Judicuꝫ p totũ. Nabucho donoſoꝛ in babylone: poſtea perſis et medis. Exinde antiocho regi ſyrie. Et tunc romanis ſeruiebãt: ppter q̃d em̃ dabant eis tributa? Sed non qꝫ ad vanã gloriam erant q̃ dicebantur a chriſto: ſed ad ſalutẽ non voluit dñs oſtendere eos ſeruos hoĩm/vt potuiſſet/ſed pctis qua duriſſima ſeruitute ſolus deus eripere põt. Et hoc eſt quod reſpondens dicit. Amen amen dico vobis: quia oĩs qui facit peccatum: ſeruus eſt pcti. Augu. Amen eſt verbũ hebraicũ: et interpretatur verũ: nec tamen grecus nec latinus interpres auſus

Jo. viij.

est interpretationes ponere: vt honorē haberet velamento secretū: vt ne esset ligatū: sed ne vilesceret nudatū. Ex gemi natione inculcat: ex hoc dormientes quodammodo excitat cōtēni non vult. Omnis (dicit) qui facit pctm̄: siue iudeus siue grec⁹: siue pauper: siue diues: siue imperator: siue ser uus. Qui omne dicit/nihil excludit. dist. xix. si romanor. §. dicendo circa medium. Seruus est pcti. qz quisquis se prauo

Concor dati au. l. quisq; C. ad le. iu. maie sta. le. si filij⁹ .ff. de iu di. gl. in. le. lit. aīt p tor re iurā

desiderio subiicit: iniq̄tatis dño colla supponit. Sed huic domino contradicimus. quū iniquitati qua nos comparat reluctamur: dum consuetudini violenter resistimus: quus culpam penitēdo percurimus: et maculas lachrymis laua mus. Quādo aūt aliqui liberius peragunt puersa que vo lunt aīt Greg. in moral. tanto aūt ei⁹ seruitio obnoxi⁹ obli gantur. Aug. Solus de pctō liberare pōt/q̄ venit sine pec cato: et factus est sacrificiū p pctō. de pse. di. iiij. c. nemo tol lit. Nemo tollit pctā mūdi nisi solus xp̄s qui est agnus tol lens pctā mūdi ꝛc. Et subdit. Seruus non manet i domo i eternū: quia pctor in seruitute pcti: nec; in domo eccl'ie mi litantis mozatur merito nec triumphantis. Hiero. Qui est aliqua sorde pcti pollut⁹ scilz mortalis: de ecclesia dici non potest nec xp̄o subiectus. de pe. dis. .f. ecclesia. Filius manet in eternū/scz in domo p̄dicta. Filius. f. xp̄s. sm August. cor pus ꝛ caput est. Ipse em̄ preciū dedit sanguinē suum. iuxta illud. apl'i. .f. ad Corint. vf. Empti estis precio magno. Et sic nos liberabit. f. virtute: que virt⁹ quum remāserit in sacra mentis: p ea deuote susceptа a seruitute peccati liberamur per filium. Unde dicit. Si ergo liberauerit vos fili⁹: vere liberi eritis. non a barbaris: sz a diabolo: nō a corporis ca priuitate: sed ab anime iniquitate. Prima libertas est care re criminibus: ꝛ hec imperfecta in mūdo: qz caro concupi scit aduersus spiritum. Secunda et perfecta erit patria. Et quia iudei dixerunt. qz semen abrae erant. Ad hoc respon det. Scio qz filij abrae estis. q. d. Agnosco vos: quia filij estis abrae: carnis origine: non corditis fide. Et ideo subdit. Sed me queritis interficere. Hoc aūt addit: ne dicant: pec catum non habemus: dimittens oēm eorū vitaz redargue re/hoc qō pre manibus erat/ qō adhuc agere volebāt indu cit in mediū: paulatim em̄ eos a cognatione illa remouit erudiens in hoc magna sapere. Sicut enim libertas et ser uitus est ab operibus: ita et cognatio. Sed ne dicerent hoc iuste agim⁹: hoc remouet/dicēs cām. Quia sermo me⁹ non capit in vobis. i. non capit in cor vestrum: quia non re cipitur a corde vestro. Sic est sermo dei i fidelibus sicut pi scibus hamus. Tunc em̄ capit quando capitur. altitudineꝫ etiam suor dogmatū. sm Chrysо. in hoc ostendens. Et quia posset dicere. Quid si a te ipso loqueris? hoc excludēs sub dit. Ego quod vidi apud patrem loquor. Non enim solum eandem substantiā: sed eandē, veritatem patris habeo. Pa treꝫ suū vult deum intelligi. q. d. veritatē vidit veritatē lo quor: qz veritas sum. Sic ergo dīs veritatē loquitur quaꝫ vidit apud patrē. se vidit: se loquitur: qz ipse est veritas pa tris. Theophilus. Quum audis: qō vidi loquor: nequaquā corporalem visionē intelligas: sed naturalē notitiā/veram et approbatam. Sequitur. Et vos qō vidistis apud patreꝫ vestrū facitis. i. diabolū cuius filij erāt: eius acta imitan do. Cuius em̄ opera quisq; facit eius filius comprobat: imi tatiōe scz nō natura. Gratia. de pe. di. .f. porro illi. §. resuscitatus post medium. Illi aūt intelligētes de patre carnalis cognatiōis respondērūt. Pater noster abrаā est. q. d. Quid tu dicturus es cōtra abrаā? Uidebantur em̄ eum prenorare/vt aliquid male diceret de abrаā: et esset eis occasio faci endi quod cogitabāt. f. occidendi. Sed hoc ipsum iesus in teremit vt falso dictū vñ respōdet. Si filij abrae estis: opa abrae facite. Non negat eorū originē/qō ex semine abrae descenderāt: sed facta cōtēnat. et dicit in plurali opera nō opus: ad innuēdū. sm Originē: q; non solū opus vnū abrae sz illud qō dicitur de eo: q; credidit abrаā deo: sed et alia eius opera opꝫ imitari: vt quis sit verus filius abrae. Nūc aūt queritis me interficere hoiem: qui vobis veritatem lo cutus sum. hanc. f. veritatē q; est patri equalis. ꝓpter hoc em̄ querebant eū iudei interficere. Et vt ostēdat q; non sit contrarius patri: subdit. Quā audiui a deo. Audire aūt ni hil aliud est q; esse a patre. hoiem dicit non dei filiū nō ver bum: qz non mozitur verbum. Hoc abrаā non fecit. q. d. In hoc probatis vos non esse filios abrae: quia facitis opera contraria abrae. Orig. Et si tpe abrae nō est natus christus erat tn̄ aliquis hō qui diceret veritatē quā audisset a deo: quē abraam non vidit. Et scias q; nullo tpe aduentus iesu spūalis defuit sctis. Uos facitis opa p̄ris vestri: ait iesus. Dicit hoc dīs (vt ait Chrysо.) volens eis auferre supfluaꝫ gloriā de cognatione: et suadere eis vt non vltra spem salu tis habeant in cognatione naturali: sz in ea que est sm ad optionē. Hoc enim eos prohibebat venire ad christum: quia existimabant cognationem abrae sibi sufficere ad salutem. Et quia ceperant iudei vtrūq; cognoscere: nō de carnis ge neratione dīm loqui: sed de vite institutione: ideo respon derunt iudei. Nos ex fornicatione non sumus nati. Consue tudo scripturarū. ait Chrysо. est fornicationē spūaliter ap pellare: quum dīs multis et falsis anima tanq; prostituta subiicit. q. d. Non sum⁹ idololatre: vnum patrem habemus deum/scz eum colendo. Sed quid dicitis. ait Chrysost. vos patrem habere deū: et xp̄m incusatis hoc dicentes vt. s. dic trum est? Et quis multi eoꝝ essent nati ex fornicatione: qz illicitas cōmistiones faciebāt: non tamen hoc redarguit: si adhuc instat q; non sunt ex deo: dicens. Si deus pater ve ster esset: diligeretis me vtiq;. Hilari⁹. nō improbat q; deū patrē sibi dicerent/qui sunt filij dei: sed temerariam iudeo rum vsurpationem/patrem sibi deū presumentiū per id qō se non diligerētis: idcirco se diligendū ait: quia ex deo exisset causam dilectionis ex causa docuit esse nascendi. vñ dicit. Ego em̄ ex deo processi et veni. processio eius pertinet ad natiuitatē spūalē: aduētus ad corporalē ex matre. Dicitis deū patrē: cognoscite me vel fratrē. Nō esse aūt se originē, sibi/docuit quū subdit. Nec; ameipso veni/sed ille me mi sit includit em̄ missio processionē a patre eternalem et tem poralem. Quare loquelam meā nō cognoscitis/subdit xp̄s quia non potestis audire sermones meos. Augu. Ideo au dire non poterant/quia corrigi credēdo nolebant. Et quia iam christus excluserat iudeos a cognatione abrаā/et a co gnatione seu filiatione diuina/nunc percutit eos aperte di cens. Uos ex patre diabolo estis/non natura sed imitatio ne. Non em̄ erant iudei mali natura quasi ducentes origi nem de gente tenebrarū/ vt dicit hereticarcha Manicheus sz q; diabolus et caro nostra haberet originē a quadā na tura mali et principe tenebrarū. Gratia. xxij. q. ij. c. querit. §. item opponitur. ait. Erant filij abrae carne/sed qz non fue runt filij eius imitatione/nō deputantur inter filios abrae sed dicunt a xp̄o filij diaboli: nō nascendo sed imitando: p re fertur ergo imitatio operis/origini carnis. Et desideria pa tris vestri vultis facere. Ecce vnde filij/qz talia desideratis qualia diabolus. non quia de illo nati estis. Queritis me occidere hoiem/qui veritatez locutus sum. sicut diabolus inuidit ꝛ occidit primos parētes. Ille. ait iesus. homicida erat ab initio. vtiq; in primo hoie non ferro accinctus. ait Aug. sed ad hoiem malum verbum seminauit/ quū sz ait. Eritis sicut dii ꝛc. Et occidit. Noli ergo putare te non esse homicidam quū fratri tuo mala persuades. Quum em̄ ma la psuades fratri tuo/occidis. de pe. di. .f. noli. Et qz frequen ter etiā ip̄i iudei dicebant de xp̄o q; non erat ex deo/ osten dit etiā ex hac falsitate eos esse ex diabolo/qz vt subdit/ in veritate non stetit. Aug. Diabolus in veritate non stetisse non in veritate creat⁹ fuisse negat. Fuit em̄ in veritate con ditus/sed dum de se superbiendo p̄sumpsit/ab ea alienus factus est. Sed in veritate cōditus nō fuisset/si dilectionē sui cōditionis non habuisset. de pe. di. .ij. c. citius ad hoc re spondemus. §. qō vero. Aug. xf. de ciui. dei. diabolus in ve ritate non stetit/ꝛ ideo nunq; cū sanctis angelis beat⁹ fuit recusans suo esse subditus creatori. ac per hoc falsus ꝛ fal lax/qz pia subiectione noluit tenere/qō vere est/ affectans per superbam elationē simulare qō non est. Opꝫ ergo in telligere q; in veritate nō stetit/q; fuit in veritate. f. creat⁹/ sed non permānsit in ea. Et q; Joannes in canonica ait. Ab initio diabolus peccat/nō ab initio ex quo creatus est pec care putandus est. sed ab initio peccati. i. q; habuit princi pium pctm̄ in eo/non q; malus sit creat⁹ ꝛ peccans. Et cur diabolus veritatem nō colat/subdit. Quia non est veritas in eo/sm Orig. eo q; vana suspicatur et seductus est ipse a seipso/i hoc deterior q; alij/ illi quidē q; ab eo falluntur/ is sibi p̄dicte deceptionis author extiterit: Uel veritas di cit nō esse in eo. sm Origē. qz particeps christi nō fuit/ q̄ ait Ego sum veritas. Uel ex hoc prꝫ sm Aug. q; in veritate aūt nō steterit. etsi in ea fuerit/qz nō est nūc veritas in eo/esset aūt si stetisset in ea. Quū loquit mendaciū/ex ꝓpr̄is loqui tur. i. ex se/qz mendax est ꝛ pat̄ eius. Non sic est istud intel ligendum vt manichei heretici. f. q; diabolus sit mendax et pater diaboli. Non em̄ diabolus habet patrē aliū q; deum/ qui pater eius est: qz eum creauit ꝛ bonū: sz effectus est ex se mendax. vt dictū est/ꝛ pater mendacij inuentor. Nam. ex mendaciū dixit quum criminatus est deum apud hoies ad Euam dicēs. Quoniam inuidens vobis deus lignum inhi buit. Et apud deum criminatus est hoies/ quū ait de Job. An gratis iob colit deum? ꝛc. Job. f. sm Theophilum. La uete. inquit Amb. fratres mendacium/quia oēs qui amant mendaciū/filij sunt diaboli. Est aūt mendacium non solum in verbis/sed in simulatis etiā operibus. mendacium nāq; est christianū se dicere/et opera christi non facere. xxij. q. v. cauere.

f. Jo. iij

c. xiiij. ꝛ sequē.

cauete. Oō aūt dicit ex ꝓpꝛijs loquit: ſcz diabolus tostendi tur in hoc. ſm Aug. vnūquēq; nō niſi ꝓpꝛia voluntate pec care. ad hoc Amb. xv. q. ſ. nō eſt. Ego aūt ſi veritatem dico nō creditis mihi. Alchuin⁹. quia domin⁹ veritas eſt: ꝛ filij veritatis: dei veritatem dicit. Sed iudei q̄ filij erāt diabo li: tauerſi erant a veritate.

ſ. XII. Ea q̄ ponit Jo. in. vII.

c. abbꝛeuiando: vbi etiā narrantur ꝓſecutiones ꝛ contume lie cōtra chriſtū. ōꝛ ꝙ ambulabat ieſus in galileā: alteram ſcilicet puinciā a iudea/vbi erat hyeroſolyma. Et aſſignat cauſam. Non eſſi volebat in iudeā ambulare: q̄ querebant eum iudei interficere. In hoc. ſm Aug. dans exemplum ꝙ quū quis queritur ad mortē iniuſte: etiā ꝓlatus: pōt ꝛ dz locū mutare/vt ſe ꝓſeruet: ꝛ hoc q̄ū ſine eo pōt grex ſibi commiſſus: ſaluus ꝓſtere. De quo plenius habes. vij. q. ſ. c. ſciſcitari. ꝛ c. aduerſitas. ꝛ per ca. ꝓꝛe. ꝛ ſeq. Et quū eſſet in ꝓmo dies feſtus iudeoꝝ ſcenophegia. i. tabernaculoꝝ de menſe ſeptēbꝛis: Dixerūt ei fratres ſui: non fratres car nales: q̄ maria eū habuit vnigenitū. ſm Aug. ꝛ oēs alios. Fratres ergo dicuntur hic conſanguinei: quos in diuerſis gradibus habebat. Tranſi hinc: ꝛ vade in iudeā: vt ꝛ diſci puli tui videant opa q̄ tu facis ꝛc. Non intelligitur de duo decim diſcipulis qui ſemp ſequebanť eum: ſed de aliis qui ex turbis afficiebantur ad eum/ꝛ doctrinā eius: qui erāt in iudea. Glozie aūt ꝓpꝛie eius ꝛ ipſorū cōſulebant. Et q̄ hu manā gloriā querebant: ideo in eū nō credebāt. ait Augu. ꝛ euangeliſta narrat/ꝙ nō credebant fratres ſui in eū. chri ſtum eſſe vt cōſanguineū potuerūt hꝛ̄et: credere aūt in eum ipſa ꝓpinquitate' faſt dierunt. Multe autē amaritudinis ſm Chꝛyſo. verba illa erāt: quia ꝛ de formidine ꝛ de amoꝛe glozie eū notant: ꝛ de veritate ſignoꝝ: quaſi ſuſpicarētur nō eſſe vera miracula. Riſit aūt chriſtus mā ſuete/docens nos nō indigne ferre debere/ſi etiā aliqui vtiles nobis con ſulant. Tēpus meū ait/ nondum aduenit. ſ. glozie mee: quo veniā in altitudinē tꝛis autē veſtrū ſemp eſt paratū. i. mun di gloria quam intenditis. Vel ſm Chꝛyſo. fortaſſe iſti fra tres querebāt eū ꝓdere iudeis: ꝛ ideo dicit tꝛis ſuū nondū aduenijſſe: ſcz mortis ꝛ paſſionis. Tēpus eoꝝ dicit paratus ſcz ad hoc querendū cū iudeis. ſ. mortē ſuā. Et q̄ duo vide bantur impingere cōtra eū. ſ. fozmidinē/ꝛ inanem gloziam: contra primū dicit. Non pōt mūdus odiſſe vos: me autem odit: q̄ ego teſtimoniū perhibeo de illo: q̄ opa eius. i. ama toꝝ mūdi: mala ſunt. Ex quo ꝓꝛ q̄ non fozmidabat: quū repꝛehenderet vitia. Contra ſcōm dicit. Vos aſcendite ad diem feſtū hunc. Si eſſi gloriā affectaſſet: ſecū eos retinuiſ ſet: vt cū maiozi comitiua aſcenderet. Ego aūt nō aſcendā: ſcz vobiſcū: vel palam: vt ſuadebāt. Nam vtiq; aſcendit: vt ſubdit euangeliſta: ſed nō cū eis. Poſt aſcenſum eſſi eoꝝ ipſo occulte aſcendēte ad feſtum: fiebat de eo murmur mul tus: dicentibus/vbi eſt ille Et varietas erat loquentiū: q̄ quidā dicebant eū eſſe bonū: alij ſeductoꝛē. bonum eū dice bant turbe: ſeductoꝛē vero ꝓncipes ſacerdotū / ꝛ phariſei. Nemo tū palam loquebať de eo: ſcz eoꝝū qui dicebant eum bonū: ꝓpter metū iudeoꝝū. Jam autem die feſto mediante aſcēdit ieſus in tēplū. Feſtū illud ſcenophegioꝝū ſeptē die bus celebꝛabatur. Nō ergo aſcendit in ꝓmis dieb⁹: ſz die feſto mediante. i. in medio feſti. Ideo aūt tardauit venire: vt auditoꝛes attētiores faceret. Nā in ꝓncipio feſti/ magis attendebāt ad ea q̄ erant feſti: nec aſcendit ipſe ad diē feſtū vt fratres ſui: q̄ nō ad fruendū delicijs feſti: ſed ad lucem ꝓbendā doctrine. vū ſubdit. Et docebat. Et mirabantur iudei dicētes. Quō hic literas ſcit: quū nō didicerit: tanta erat virtus docētis. Et quia dixerant: ſeducit turbas: tranſ mutati mirantur. Nūq̄ qui nouerāt vbi natus ꝛ educatus: viderant literas diſcentē: ꝛ tū audiebant de lege diſceptan tem. legis teſtimonia ꝓferentemq; nemo poſſet ꝓferre/ niſi didiciſſet. Ab hac queſtione ait Chꝛyſo. cognoſcere de bebant: q̄ſi hec ſcientia nō erat humanitus in eo: ſed diui nitus. Et hoc eis dōs ieſus reuelauit/dicens. Mea doctri na nō eſt mea: ſed eius qui miſit me patris. i. qui incarnari ꝓſtituit. Doctrinā quā docui: ꝛ doceonō eſt a me inquātus homo quē videtis. vel ſm Augu. q̄ chriſtus inquātū deus eſt verbum/ſeu ſermo ſiue doctrina patris: nō dicit: Mea doctrina nō eſt mea. q. d. Ego non habeo eſſe a meipſo a pa tre/vbi vehemēter oſtēdit ſuā ꝛ patris vnā eſſe doctrinaz/ ac ſi diceret. ſm Chꝛyſo. Nihil habeo per me tāi/aut diuer ſum a pꝛe. Et ad cognitionē altitudinis huius rei dat mo dum/ſubdēs. Si quis voluerit volūtatem eius facere: hoc eſt facere voluntatē dei pꝛis: credere in eum: cognoſcet de doctrina mea vtrū ex deo ſit ꝛc. q̄ perueniet ad gl'iam/ vbi perfecte cognoſcit myſteriū trinitatis/ꝛ pceſſus ꝓſonarū. vel ſm Chꝛyſo. auferte. quaſi di. iram/inuidiam/odiū/ que ſine cā habetis cōtra me ꝓtra voluntatē dei: ꝛ nihil phibe bit vos cognoſcere: qſſi verba dei ſunt que loquoꝛ. Qui a ſe metipſo loquit. i. qui vult aliquā ꝓpꝛiam inſtituere doctrī nam: ꝓpꝛiam gl'iam querit. i. ꝓpter nihil aliud hoc vult/ ꝙ vt gloriam ꝓpꝛiam acquirat. Qui autē querit/gloriam eius q̄ miſit eū: hic verax eſt: ꝛ iniuſtitia in eo nō eſt: quaſi dicat. Verax ſum: q̄ doctrina mea cōtinet veritatē. Jniu ſtitiā in me nō habeo: q̄ alterius gloriā nō vſurpo. Domi nus (inquit Aug.) dedit nobis magnū exemplū humilita tis: dum habitu inuentus vt hō: non querit gl'iam ſuā: ſed patris. Nōne Moyſes dedit vobis legem: Et nemo ex vo bis facit legē: Quid me queritis interficere: Duas crimina tiones. inquit Chꝛyſo. iudei cōtra chriſtū inducebant. vnā ꝙ ſabbatū nō cuſtodiret: aliam ꝙ patrē ſuū dicebat deum: equalem ſe faciēs deo. Hoc igitur primo cōfutauit: dū oſtē dit ꝙ nō eſt deo cōtrarius: ſed eadē patri docet. de reliquo ad ſabbati ſolutionē inſtat dicēs. Nōne Moyſes dedit vo bis legem: ꝛc. ac ſi diceret: lex cōtinet nō occides. vos autē vultis occidere. quaſi dicat. Si ego ſolui legem/ſanans in ſabbato: hoc tū in ſalutem. vos aūt tranſgredimini in ma lum: ſcz querendo interficere me. Unde nō debeo a vobis de tranſgreſſione legis/iudicari. vel ſm Aug. q̄ ſi legem fa cerenti. implerēt: chriſtum in ipſis literis inuenirēt: ꝛ pre ſentem non occiderent. Reſpondit aūt ei turba: nō pertinē tia ad ordinē: ſed ad turbationem: ꝛ ideo turba. Demoniuz habes. Dictuz eſt ei q̄ demoniuz haberet. qui demones ex pellebat. Quis te querit interficere: Negauit ꝙ frequēter intendebant. Dōs autem nō turbatus. ſed in veritate tran quillus: non reddens maledictum ꝓ maledicto. tranquil le reſpondit: exemplum nobis patientie tribuēs. Unū op⁹ ait/feci/et omnes miramini. quid ſi omnia opera mea vide rit⁹: Ipſius enim omnia opera erant/que videbāt in mun do/quū fecit omnia/nō videbāt. Miramini/ait. id eſt turba mini tumultuātes /hoīem ſcilicet qui iacebat in piſcina lā guidum ſanando. De quo Joā. v. Ꝓpterea moyſes dedit vobis circuncisionem ꝛc. Fuit ꝓpterea data circuncisio/ vt ſignū eſſet. ſm Alchuinum. magne fidei abꝛae/qui credi dit ꝙ ex ſe ātiquiſſimo chriſtus naſceretur. i. iſaac: ex quo chriſtus. Jtem in lignū diſtinctionis illi⁹ nationis/ex qua chriſtus erat naſciturus/a ceteris nationibus. Illud enim membꝛū in quo dabať tale ſignum/eſt inſtrumentum gene rationis. Jtem in ſignū caſtitatis anime et coꝛporis/ eoꝝū qui ſunt veri filij abꝛae. Et fozſitan. inquit Augu. ipſa circū ciſio chriſtū ſignificabat. id eſt expoliatiōē carnis/videlicet carnaliū cupiditatū a coꝛde. Non enim ſine cauſa dabatur in eo membꝛo/per qō ꝓcurabatur mortaliū gnatio/q̄ per vnuz hoīem alter/ideo vnuſquiſq; cuz ꝓpucio naſcitur/q̄ cuz vitio ꝓpaginis naſcitur. ꝛ nō mūdat de⁹ a vitio/ſiue' ori ginali ſiue actuali niſi ꝙ chriſtū. Cultellis petrinis fiebat ꝛ petra chriſtum ſignat. Intelligite ergo hoc ſignificare op⁹ bonū/qō feci ſanādo totū hoīem q̄ in ala ꝛ coꝛpe. Jn ſabba to. Eſtis ꝓhibiti ſeruilia opera facere in ſabbato/ſed nō eſt opus ſeruile ſanare in ſabbato/ſicut nec manducare et bibere ad conſeruandam ſalutem coꝛporis/ ꝛ multomagis aīe. Dicit aūt circūciſio eſſe nō a moyſe/ſed ex patrib⁹/quia ab abꝛaā habuit initium/qui fuit āte moyſen. Et quia fieri debeat/ſm dei mandatum/die octaua a natiuitate pueri/ ideo ſi illa dies octaua fuiſſet in ſabbato/ nihilomin⁹ circū ciſio fiebat/nō exiſtimātib⁹ ꝓpter hoc ſoluere legē moyſi ideſt cōtra facere tale opus agendo/et ad ſalutem erat aīe Et hinc arguit xp̄s ꝓbans ſe non agere contra legē quū in ſebbato curaret. Si ergo circūciſionem accipit homo in ſabbato et totū hoīem dicit/q̄ aiam a pctis/et coꝛpus ab infirmitate liberauit. de pe. di. iij. c. ſunt plures. paulo poſt ꝓncipium. Nolite iudicare ſm facīē/ſed iuſtū iudicium iu dicate. i. nō a perſonarū dignitate/vt ſcz moyſes apud vos in maiozi gloria ꝛ honoꝛe ꝙ ego/in eodē opere. ſ. ſalutis il lum excuſetis a pctō/me culpetis. Hoc eſſi eſt iudicare ſm facīē. i. ſm acceptionē ꝓſonarū/qō eſt iniuſtū/ ſed iudicate iuſte. i. ex natura rerū. Nolite iudicare ſm facīē. Augu. hoc magni laboꝛis eſt in hoc ſeculo/non iudicare perſonaliter Qō eſſi ꝓcioſum de oze dñi ſonabat ꝓpter nos ſcriptum eſt. Quis eſt q̄ nō ꝓſonaliter iudicat/qui equaliter diligit: Quū eſſi hoīes ꝓ diuerſis gradib⁹ honoꝛamus timendum eſt ne perſonas accipiamus. Nōnū ꝙ eſt iudiciū inter patrē et filiū. non equamus filiū patri in honoꝛe: ſe d ꝓponim⁹ filiū patri/ſi bonſ̄cām in veritate. Idē plenius. iij. q. vij. q̄ri tur. Dicebāt ergo quidam ex hieroſolymis. Nonne hic eſt quē querunt iudei interficere: ꝛc. Signāter dicit ex hiero ſolymis/hi eſſi magis potiti ſunt ſignis ei⁹/ et ideo miſera biliozes alijs. An nō magnū ſignū erat inſanientes/ꝛ q̄ren tes occidere eū habere eum in manibus/ꝛ ſubito quieſcere Et ꝙ infra dicunt /xp̄s quū venerit /nemo ſit vnde ſit. hoc

ideo dicunt. quia de xpo dixerat. Esa. c. lij. Generationem eius quis enarabit? Loquens qdē de eius diuinitate: nam ſm humanitatem eius pphera Micheas. c. v. predixerat q̄ in bethleem nasceret. Et alibi. Qm̄ nazareus vocabitur. Clamabat ergo ihesus in tēplo sup his dicens. Et me scitis. t vñ sim scitis. Loquitur de se ſm humanā natiuitatē: quia sciebāt ipsum filiū esse marie/de nazareth. partū tñ virginis ignorabāt/ip̄m ſm effigiē sciebāt. A meipso nō veni: q̄ dei opatione incarnat⁹ est. sed est verus q̄ misit me. s. de⁹ pater a quo uos nescitis. Ignorantiā eor̄ dicit ſm Chrysō. q̄ est p opera de qua Paulus ad Titum. s. Confitentur se nosse deū: factis autē negant. vel ſm Hilariū: eū nesciebāt ſm diuinitatē/patrē scz: quū filiū nescirēt/a q̄ est. Ignorato vno relatiuorū/t aliud nescit. Et infra. Et q̄rebant eum apprehēdere. Nemo tū in eū misit manū? eos scz ppria virtute ipso retinēte. Et ratio q̄ nondū venerat hora ei⁹? t scz ab eo volita t preordinata. Non hora fati. Non em̄ oēs (ait Augu.) sub fato natus est: hoc nec de te credendū est: quātominus de illo per quē fact⁹ es? Multi aūt de turba crediderūt in eū. Origen. Humiles et paupes saluos faciebat dñs. verūtamen ait Chrysō. Nec⁹ in his sana fides erat: scz more multitudinis vulgaria loquebantur dicētes. Christ⁹ quū venerit: nūquid plura signa faciet/q̄ que hic facit? hoc em̄ dicere/est nō firmiter credere ip̄m esse xp̄m. Audierunt
Jo. vij. pharisei turbam murmurantē de eo: vnde miserunt principes et pharisei ministros/vt eum apprehenderēt. Quibus aduenientibus dixit Jesus. Adhuc modicum vobiscū sum. Verba loquit̄ humilitatis plena: ac si diceret. Quid festinatis me interficere? parum tps expectate. Nō aūt simpliciter dicit sum hic: sed vobiscum. q. d. Et si me persequimini: non tū cessabo docere t facere q̄ sunt ad salutē vestrā. Vado ad eum qui misit me. ac si dicat: Reuertens ascendo ad patrem qui me incarnari permisit. Queretis me. i. queretis post resurrectionē compuncti ad patientiā: vel in excidio hierosolyme: t nō inuenietis/ſm p̄sentiā corporalē. Vel in illa angustia obsidionis adiutorū mei nō inuenietis. Et vbi ego sum non potestis venire. Nō dixit vbi ego: sed vbi sum. Semper enim Christus erat/vñ venerat/in gloria: quia continue eius aīa gloria deitatis fruebat: et ad illā tunc nō poterāt venire ꝓpter peccata eorū. Dixerunt iudei ꝛc. Nunquid in
Jo. vij. dispersionē gētiū itur⁹ est: t doctur⁹ gētes? pphetauerunt q̄ nō intellexerant: sicut Caiphas. Nā itur⁹ erat christus nō p̄sentia sua: sed pedibus suis spiritualib⁹ per discipulos suos q̄ sunt mēbra sua: ad docendū gentes dispersas in diuersas regiones t ritus. ¶ Nouissimo aūt die magno festiuitatis. i. in vltimo septē dierū scenophegiorū: clamabat Jesus ꝓpter turbe multitudinē. vt audibilis fieret. Gz Theophilū: atq; fiduciam largiretur: quia neminem formidabat Si quis sitit: veniat ad me: t bibat: ac si dicat. ſm Chrys. Neminē necessitate vel violentia attraho. Gz si q̄s hz desiderū multū: hūc voco. Est sitis interior ait Aug. quia est hō interior. Si ergo sitim⁹: veniamus: nō pedib⁹/sed affectib⁹. Bibat. ait Gratia. Aliud est degustare: aliud bibere Gustat q̄ aliquatenus cōicat charitati: sed postea ab ea delinquendo recedit. Sed bibit qui in charitate radicē figit. de pe. di. ij. c. citius ad hoc. §. qō vero. ante ca. principium. Et q̄ de intellectuali loquat potu: ptz per hoc qō subdit. Qui credit in me. i. credendo amat me. de pse. di. ij. charitas. per totū. sicut dicit scriptura. i. eo mō quo dicit scriptura: q̄m rectā opz habere cognitionē opere t nō a signis sicut a scri
Prouer bio. v. pturis. vel ſm Hiero. qō dicit scriptura pōt referri ad sēntia: scz flumina de vētre eius fluent aque vive. hoc scriptura dicit. Et de puerbijs hoc testimoniū assumptum est. vbi dr. Deriuētur fontes tui foras: t in plateis aquas tuas divide. Venter interioris hois/est cōsciētia cordis ei⁹ fons vel flumen qō manat de corde vēris/est beneuolentia: q̄ vult consulere primo. Greg. Quū in mente fideliū sancte ꝑdicatiōes defluūt: q̄si de vētre credētiū aq̄ flumina occurrūt. Uentris viscera q̄d sunt aliud/nisi mentis interna. i. recta intentio: sanctū desideriū: humilis ad deū/pia ad primum voluntas. Hoc aūt dixit (inquit euāgelista) de spiritu quē acceptur⁹ erant credentes in eum. Quid aūt dicit spūs/nisi spūs sctūs: quē postea acceperūt in linguis igneis/post ascēsionē: vñ dicit/subdens de hac ꝓpatione. Nondum erat spūs datus: q̄ nondū erat iesus glorificat⁹: scz quo ad corpus: existens adhuc mortalis. fuerat q̄ppe spūs sctūs dat⁹ Joanni baptiste in vtero sanctificato t Zacharie. Symeoni: Elizabeth q̄ animo t oībus sanctis veteris testamenti/sed non
Jo. vij. in illa plenitudine/t signo visibili/t effectu singulari: scilicet locutionis oīm linguarū: sicut fuit post xp̄i ascensionē. Ex illa hora (ait euangelista) turba quū audissent hos sermones: dicebant: Hic est vere propheta. alij aūt dicebant. Hic est xp̄s. alij vero. Nunquid a galilea xp̄s venit? Nonne scriptura dicit: quia ex semine Dauid: t de bethleē castello vbi erat iesus venit christus? Et sic de eo dissensio facta est in turba. Quidā autem volebāt eum apprehendere: sed nemo misit in eum manus. Et quum ministri reuersi essent ad phariseos qui miserant eos ad capiendum: interrogati quare non adduxissent captū: responderūt. Nunq̄ sic locutus est homo: sicut hic loquitur. Qui dixerunt. Nunquid t vos seducti estis? nunquid ex principib⁹ aliquis credidit in eū aut ex phariseis? Sed turba hec q̄ non nouit legem maledicti sunt. Dixit aūt Nicodemus ad eos. Nunquid lex nostra iudicat hoiem: nisi prius audierit ab ipso: t cognouerit q̄d faciat Qui rñderūt. Nūq̄d t tu galileus es? scrutare scripturas: t vide: q̄ propheta a galilea non surgit. Et reuersi sunt vnus q̄sq; in domū suā. Hec euangelista.

¶ De respōsione christi ad inquisitiones/causa sciendi veritatem. Capitulum .iiij.

De doctrina iesu christi

In responsionibus ei⁹ ad inquisitiones pias factas a discipulis eius causa sciendi veritatem. Quū iesus ostendisset difficultatem salutis diuitum: interrogauit Petrus: marrāte Matth. Ecce nos reliquimus oīa: t secuti sumus te. s. in paupertate quid ergo erit nobis? scz que merces: q̄ premiū? oīa dicit. s. tpalia diuitiarū: corporalia voluptatū: internalia ꝓpriarum voluntatum. Qui enim oīa dicit nihil excludit. di. xix. si romano. §. dicēdo vero. Predicta oīa possidem⁹ vel possidere: vel affectare possum⁹? Cui rñdit christus: Uos qui secuti estis me. Non em̄ perfectio cōsistit in paupertate: sed in sequela t imitatione christi: maxime p charitatē/t patientiā/humilitatem/t alias virtutes. In regeneratione. i. in vltima resurrectione: vbi iterum generantur quodāmodo hoies/resurgendo: sed ad esse immortale. Quū sederit fili⁹ hominis in maiestate sua. i. quū apparuerit in finali iudicio/in gloria t ptāte sua iudicaturus orbē: sedebitis t vos super sedes duodecim. i. mecū eritis q̄si assessores ad iudicandum: vt pote approbando sniam quam christus ferat: q̄ erit maxime dignitatis. Judicantes duodecim trib⁹ israel. Duodenarius numer⁹ est superabūdās: q̄ ei⁹ ptes aliquoties in se multiplicate trāscēdūt ipsum numerū duodenariū. vñ signat vniuersitatē tā iudicādorū oīm/q̄ iudicātiū assessorū. Non solū duodecim apostoli erūt cū xp̄o iudices assessores: sed t oēs alij qui ꝓfecte mūdū deseruerūt. vñ subdit. Et ois q̄ reliquerit patrē: matrē: filios: sorores: t agros: p Mat. xix. pter nomē meū: centuplū accipiet: t vitam eternā possidebit. Marcus vo sic refert. Nemo est q̄ predicta reliq̄rit: propter me: t ppter euāgeliū: q̄ nō recipiat cēties tantū in hoc seculo: nūc domos: fratres: sorores: aut filios: aut matres: aut agros: cū persecutiōib⁹: t in futuro seculo/vitā eternā. Qō q̄dem sic intelligit ſm Jo. cassi. in colla. Qui vere deserit predicta: vt pbi religiosi: vtiq; p vno pfecto: t vna mfe q̄s deserūt: recipiūt in religiōe centū p̄res spūales. s. prelatos ipsius religionis/t seniores: t mfes: benefactrices locis illis: t fratres/scz socios: t agros possessionū cōuentuū vel secularium: de quibus dāt eis eleemosynas: t domos/conuētuū: vel eorū q̄ recipiūt ad hospitiū. Et ponit numerus determinat⁹ p indeterminato. i. multo plura. Sed cū ꝓsecutionibus: addit. s. mūdi: diaboli/t carnis: t in futuro vitam eternā. Aliter intelligit cētuplū. Nā signat spūalia bona: q̄ ponitur talis numer⁹ ſm allegorismū in manu dextra: que signat spūalia. sicut sinistra signat tēporalia. Et in sinistra ponunt oēs numeri vsq; ad cētū. Est ergo sensus q̄ p temporalib⁹ q̄ relinq̄t/recipiet bona spūalia virtutū/t pfectiones earū: q̄ excedūt incōparabiliter oīa tpalia que dimittūtur. Qō aūt pfecte deserentib⁹ mundū paupibus dek̄ prās iudiciaria in fine mūdi. ptz er auctoritatibus Job. Paupe
ribus tribuit iudiciū. Et declaratur p beatum Tho. in. iij. Job. xx
Quū admonuisset christus de correptione fraterna: interrogauit eū Petrus dicēs. Dñe quotiēs peccabit in me frater meus: t dimittam ei? Usq; septies? Forte inde mot⁹ est Matth
ad istū numerū exprimendū: q̄ numerus est frequentatus xviij.
in scripturis: t q̄ in septē diebus cōpleuit deus opus suum qō patrarat: t p septenariū hebdomadarū t eratum trāsit tps mūdi. vel magis/q̄ Salomon dicit Prouer. xxiij. Septies in die cadet iustus. Et autē christus rñdit. Non dico tibi vsq; septies. s. trāsiens vsq; septuagies septies. Quod exponit multipliciter. Uno mō sic vt intelligat oē pctm. Nā septuaginta septē resultāt ex vndenario septies multiplicato: vndenarius aūt est numerus transgressionem signans: q̄ excedit denariū: p quē notat decalogus: t septenarius signat vniuersitatē. Dimittere q̄ delinquēti. lxxvij. vicibus: hoc est dicere oēm trāsgressionē quā incurrisset cōtra oīa p̄cepta. Alio mō vt intelligat septē vicibus septuaginta t q̄

cōstituūsit.cccc.xc.id est ḡtiēs quiuis hō peccare potest in aliquē. Et ponit determinat⁹ pro indeterminato. Tertio modo.q. ſm Lu. numerant ab exordio mundi ad adā vsq; ad
c.iij. christū.lxxvij.gr̄atiōes p quas successiue christus descendit.q.d. Et si pctā cōmitteret tot quot oēs ille.lxxvij.gr̄ationes cōmiserūt:sicut ego omniū veni pctā dimissurus:ita tu vicari⁹ me⁹ oia pctā ignorasce.quū.ſ.reuertit ad verā penitentiā. Et hoc est qđ ait Lucas.c.xvij. Si septies in die peccauerit in te. et septies in die conuersus fuerit ad te dicēs.penitet me. Dimitte ei. Qđ est intelligēdū in foro penitentie. et quū apparet vere penitēs. et ideo signāter dicit. Cōuersus fuerit. Cōuersio essi importat verā pniam / put apparet:taliter nōdz sacerdos dimittere.i.absoluere.qz vt hȳ in.vj.de reg.iur.(Uenia nō dat nisi correcto. et de pe.di.ſ.ne minē. et.ea.di.v.fratres. In foro aūt iudiciali quantumcūq; reū peniteat tuder tū dz ex cessus qualitatē punire. et nō dimittere impunitū. Dz essi vni parcit indignat Amb. officio⁹ li.ſ.ad plapsionis cōtagiū puocat vniuersos. Facilitas essi venie incētiuū prebet delinquēdi.xxiij.q.iiij.est iniusta. In pprijs aūt iniurijs:priuata ps̄ona dz dimittere semp.i.nunq; odiū vel rancorē hȳe. et quū veniā petit q̄ in eū peccauit:signū est rancoris:vt est subtractio loquele/et hmōi. Actionē aūt iniuriarū:quū satisfacit cōpetenter inquātū pōt.vñ Fabian⁹ pa. Si q̄s pristat⁹ fratri suo noluerit recōciliari:satisfacīte eo q̄ tristauit:acerrimis macere
Matt. xvj. tur inedijs.di.xc.si q̄s.ij.gl.ſ. id est pena excōicatiōis. Ire quū dñs iesus discipulis p̄dicaret:qz opz eū ire hierosolymā et multa patiri et mori narrāte. Matth. Petrus apprehēdēs eū puta per vestimentum retinens ex nimio affectu ad eū cōpassione mot⁹:cepit increpare eū dicēs. Absit a te dñe nō erit tibi hoc.q.d.nō ibis in hierl'm:ne ista patiaris. Non est bonū q̄ tu vadas ad faciendū te occidi. Cōuersus aūt iesus rūdit petro:vade post me sathanas:scādalu⁹ es mihi:qz nō sapis q̄ dei sunt:sed ea q̄ sunt hominū. Sathā interpretatur aduersarius seu cōtrari⁹. Dicit igit petrus sathanā:idest cōtrarius christo.ſz nō eo modo quo diabolus. Nā diabolus est cōtrarius volūtati xp̄i et saluti nr̄e/ex malignitate. Petr⁹ ẋo erat cōtrarius voluntati christi q̄ sc̄z cupiebat pati p salute mūdi/ex p̄ietate ad christū:ignorans misteriū redēptionis humane. Et ideo diabolo victo dictum fuit a christo in tētatiōe. Uade sathana.i.recede a fidelibus.ſ.reprimendo militiā snā:vt nō audeat tantū tētare et decipe. Petro aūt fuit dictū:vade post me.i.vt eū imitarē in passione crucis:et q̄ sc̄z volebat detinere eū ne iret ad passionē ad quā tēdebat. Et nō sumitur pro scādalo:quod includit pctm:qz nullū tale scandalū fuit in eo/nec actiuū nec passiuum. Non sapiebat petrus in hoc q̄ dei erāt volūtatis.ſ.patris:sed q̄ hoim dictat natura et sensualitas.ſ.vitare mortē. Uñ et cōsequēter ostēdit christ⁹ q̄ ad pfectā sequelam christi ad salutē cōsequēdā:opz mortificare sensualitatez:et exponere se morti quū expedit:dicēs. Si q̄s vult post me venire abneget semetip̄m.i.pprias passiones vitiozum:abdicet eas nō sequēdo:rollat crucē suā:nō quidē christi:qz ferre nō posset pre magnitudine:sed suā.ſ.tribulationū et afflictionū:q̄ dei volūtate ei parant. Tollat(ait) non in verbis tm:alios hortādo:sed sup se/ope sufferendo:et voluntarie patiēdo. et sequat me:via pprijs quū expedit morti exponēdo. Et hoc est qđ seq̄tur. Qui essi voluerit aīam suam scilz rōnalē/saluā facere:pde t eā.i.animā sensualē et vegetabilez. Est essi ibi relatio simplex:quū ōr eā:refertur ad nomē idēt nō ad totū significatū. Nec ex hoc dicuntur esse plures anime in hoie.sed plures potētie: q̄in diuersis reb⁹ dicitur aie. Uel abnegatio sui est:ſm Basiliū:recessus a pprijs volūtatib⁹. vel ſm Orig. abnegat q̄s seip̄m:dū vitam prius
. in malitia cōsuetā alteratione debita cōmutat:vt de lasciuia ad castitatē:de gula ad abstinentā. Aiam suā vult saluā facere:q̄ vult ſm presentē vitā:et viuere:et aiam pprijs in
Matt. xvij. sensibilib⁹ cōseruare:et hic pdit eā:et occidit spūaliter. Dz q̄ pdit/quo ad vitā vitiosam:hic eaz saluat. Post transfigurationē/interrogauerūt iesum quadā die discipuli dicētes. Quis putas maior est in regno celoꝝ. Et aduocans iesus paruulū/statuit eū in medio eoꝝ et dixit. Amen dico vobis nisi cōuersi fueritis:et efficiamini sicut paruuli:nō intrabitis in regnū celoꝝ. In quo ostēdit virtutes necessarias ad beatitudinē.ſ.quersionē morū. Cōuersio essi ōr cordis vndicq; vertio. de pe.di.ſ.c.porro illi.§.hoc idē.post.§.facilius. et ibidē dist.vij.c.nullus expectet.§.nō itaq;.vt sc̄z tot⁹ immutetur per pniam:aduertendo se ab omni pctō et totū se conuertēdo et dirigēdo ad incōmutabile bonum.efficiatur insuper paruulus:nō erate/vel ignorātia:sz pprietates spiritualiter paruuli obtineat.ſ.simplicitatē/humilitatē/obedientiā:mānsuetudinē:humanitatē et credulitatē et hmōi. Et qz per ambitionē aliqualē videnť fecisse talē interrogationē/affectantes maiorit atē:iō christus benigne eos ab hoc remouens subdidit. Qui ergo humiliauerit se sicut paruulus iste:siue de se intelligat humilimo:siue de illo quez statuit in medio:quē q̄dā dicit sanctus martialem fuisse. Hic maior est in regno celoꝝ:eccl'ie.ſ.militātis et triumphātis. vñ mater ei⁹ ẋo maria humillima fuit sup oēs:ideo erat tata canit sup choros āgelo⁹. hinc Chrys̄o. Nec vnusquisq; festinet quō alijs maior appareat:sz quō oibus inferior videat:qm̄ si nō q̄ maior fuerit in honore inter hoies ille est iustior:sed q̄ iustior ille maior.di.xl.multi. Subiecit de materia scādali/qđ admonuit summe esse cauēdū:qđ vtiq; sequit quū supiorit as p̄curat.ſ.q.ſ.pncipatus. Demū ostendens angelos esse ad custodiā hoim deputatos:quum ait: Angeli eoꝝ in celis etc. ¶ Quū autē ppe tps passionis / de galilea iter faceret vt hierosolymā applicaret:p samariam trāsies p̄misit duos ex discipulis.ſ.iacobū et ioānē fratrem eius:vt parārēt in hospitio necessaria ad prādiū. Intrātes aūt quādā ciuitatē samaritanoꝝ noluerūt eos samaritani recipere:qz cognouerunt iter eoꝝ directū ad hierl'm. Et samaritani nō cōuersabant cū iudeis:sz ad inuicē se abominabant. Direxit ergo ioānes et iacobus. Dñe vis dicimus vt ignis descēdat de celo et cōsumat illos:sicut helias fecit etc. Quos iesus increpauit dicēs. Nescitis cui⁹ spūs estis.filius essi hois nō venit aīas pdere/sed saluare. Et abierunt in aliud castellū. Ubi Amb.xxiij.q.iiij. qđ christus. sic ait. Qđ christus discipulos suos increpauit:qz ignē descendere sup eos gestiebāt/q̄ ipm nō receperāt:ostendit nobis nō semp in eos q̄ peccant vindicandū:qz nō nūq; amplius pro dest tibi clemētia ad patientiā:q̄ lapso ad correctionē. De nīq; samaritani citius crediderūt aquibus ignis arcet hoc loco:nec discipuli peccant qui legē sequūtur:sciebāt essi et phinee reputatū fuisse ad iustitiam/q̄ sacrilegos intuerat. et ad preces Helie ignem descendisse de celo. Hec ille. et subdit Gratia.in.§.seq. Potest in hac prohibitione apostolorum et aliud intelligi. Apostoli nō zelo iustitie:sed amaritudinis odio ob iniuriam sue expulsionis vindicandam:sa maritanos voluerunt igne cōsumere. Dñs aūt volēs eos in iuriam pprie p̄sone cū patiētia et gaudio tolerare:et iniurā ẋo diuine seruitutis nō inultā relinquere:ait/Nescitis cui⁹ spiritus estis:hec ibi.i.nō intelligitis quo spū ducimini/nā vobis videtur moueri ad ꝺtuinā iniuriā ex zelo et vos mo-
Matth ca.xx. uemini ob propriā incōmoditatē ex indignatione. ¶ Iter aūt illud p̄sequēdo versus hiericho quū p̄nunciasset discipulis suā passionē/et mortē et sequendam die tertia resurrectionem:accessit ad iesum mater ioānis et iacobi dicta maria salome:adorans eū et dicens. Dic vt sedeant hi duo filij mei:vnus ad dexteram et alius ad sinistram/in regno tuo. Quia essi iesus post insinuationē sue passionis predixerat resurrectionē existimauit cū filijs suis vt surgens manifestaret exaltationem suā in regno. Sed sciens iesus qz non ex set:sed ad instigationē filiozum hoc petierat:ne videlicet si ipsi peterent:socios scandalizarent:quasi volētes pre ceteris honorari et qz si indebita foret petitio:minus ipsi confunderentur petente matre:cui vt mulieri minus considerāti facile indulget:ideo nō matri sz filijs iacobo et ioanni respondit/di. Nescitis quid petatis:petitis enim sessiones in regno meo:vt quādā exaltationem tpalem:quū spūale regnū sit. Et iō nescitis quid petatis. Peritis rōne p̄sanguinitatis:q̄ nō dat⁹ nisi rōne virtutis.vñ nihil ibi sinistrū sed oia sunt ibi dextra.i.p̄spera et sctā. et iō nescitis quid petatis. Petitis mercedē et premiū maximū:ad quod nō pue-
nitur nisi p magnos labores/quos adhuc nō toleraſtis: et ꝫ. ad Co rinth.ſ. iō nescitis qđ petatis.vñ et subdit. Potestis bibere calicem quē ego bibiturus sum.i.passionē tolerare quā sustinebo:z Si essi (ait apls) fuerim⁹ socij passionū:simul et consolationis erim⁹. Et rīdentib⁹:possum⁹. Quia ita existimabant et propositū habebāt:sed adhuc apti nō erāt:vt rei probauit euentus tpe passionis:qz oēs fugerūt. Rūdit christus. Calicē quidē meū bibetis:passiones:persecutiones:et multas afflitiōes sustinēdo p fide christi. et Jacob⁹ q̄dem decapitatus est post annū a passiōe dñi sub herode. Joānes euāgelista sub Domitiano in dolio olei feruentis rome immissus:licet ille sus euasit. Sedere aūt ad dexterā meā vel sinistrā nō est meū dare vobis.i.hmanitatis:cuius rōne estis cōsanguinei. Nō est etiaz meum dare vobis vt ambitiosis. vñ Chrys̄o. Quicq̄ desiderauerit primatū in terra:inueniet cōfusionē in celo. Nec iter seruos christi computabit q̄ de priuatu tractauerit. di.xl.multi. Sed quibus paratum est a pre meo.p̄ destinationē et rectā humilitatis opationē. Et quū alij decē apli ex illa petitione ioānis et iacobi indignati essent:iesus eos adinuicē reconciliauit/et quietauit: declarans maiores seu presidentes debere alijs seruire:et humiliter se habere:exemplo sui.

§. I. In sermone facto a christo

in vltima cena quez scribit Joannes a .xriij. c. vsq; ad .xviij. exclusiue: interrogãtibus aliquib⁹ ex apl'is/christus respõdit verba profunda ⁊ sapientie plena. Dicente eñ dño iesu. Si abiero ⁊ preparauero vobis: scz discipulis meis ⁊ alijs vere fidelib⁹: locum. s. glorie: iterum veniam ⁊ accipiam vos ad meipsum: vt vbi ego sum/et vos sitis. Et quo ego vado scitis: ⁊ viam scitis. Augu. Quomodo christus vadit ⁊ parat locum: si iam mansiones multe sunt? Respondet Augu. ipsi q̃stioni dicẽs. Nõdum sunt sicut parande sunt. Eadem eñ mãsiones quas p̃parauit predestinãdo/preparat operando. iã ergo sunt in predestinatione. si quo min⁹ dixisset ibo ⁊ p̃parabo. s. predestinabo. Sed q̃ nõdum in operatione: ideo dicit. Si abiero ⁊ preparauero vobis locũ. Parat añt mõ/mãsiones: p̃parãdo mãsiones domus dei/⁊ tẽplum dei sanctũ: qõ sunt fideles. Hec ergo domus dei adhuc edificat: adhuc parat: de qua domo ꝺr. xriij. q. s. oĩb⁹. Venit ꝯ christus latendo. i. subtrahẽdo p̃sentiã: vñ ⁊ fides. Venit apparendo: scz p̃ gloriã. Sed nisi maneat: regẽdo: vt ꝓficiamus bene viuendo: nõ parabit̃ locus vbi possum⁹ manere fruendo. subiũgit añt. Quo ego vado scitis. s. ad patrem: et viã scitis: scz p̃ meip̃m. Dicit igit̃ Tho. interrogãs: dñe nescim⁹ quo vadis. Theophi. Si iudei separari a christo volentes/querebant quo iturus esset: multo magis discipuli vtcũq; ab eo separari nolẽtes/hoc dicere cupiebãt: ⁊ interrogabãt eũ ex multa dilectiõe et timore. vñ dicit Tho. dñe nescim⁹ quo vadis: ⁊ quõ possumus viã scire? Aug. Utrũq; dñs dixerat illos scire. vtrũq; dixit iste scz Thomas nescire: sed nescit ille mẽtiri: ergo isti sciebãt: ⁊ se scire nesciebant. Cõuincit ergo eos hoc scire. vñ sequit. Dicit ei ihesus. Ego sum via veritas ⁊ vita. tanq̃ diceret. Quo vis ire: ego sum via. Quid vis scire: ego sum veritas. Ubi vis permanere: ego sum vita. Aug. Ueritatẽ ⁊ vitaz oĩs hõ capit: sed viam non oĩs hõ inuenit. deũ esse quãdam viã eternã: veritatez scibilẽ etiã huius seculi p̃bi viderũt. Uerbum ergo dei apũ patrẽ est veritas et vita: assumendo hominẽ factũ est via. ambula p̃ hoĩem: ⁊ puenies ad deũ. Abeli⁹ est in via claudicare: q̃ preter viam fortiter ambulare. Hila. de trini. Ego sum via ⁊c. Nõ eñ nos in erratica atq; inuia deducit ille qui est via: nec̃ illudit p̃ falsa/qui est veritas: nec̃ in moztis relinquit erroze/q̃ est vita. Theophi. Quũ itaq; actiuaz
Joã. vj. erceres: fit tibi christus via: quũ añt in cõtẽplatiua pseueras: fit tibi christus veritas. adiecta autem vita est actiua ⁊ cõtemplatiua. Decet eñ ire ⁊ p̃dicare p̃ futuro seculo. Ego sum via veritas ⁊ vita. Greg. di. viij. si cõsuetudinẽ. Si consuetudinẽ fortassis opponas: aduerrendũ est q̃ dñs nõ dixit: ego sum consuetudo: sed ego sum veritas. Et vt beati Cypriani vtamur sñia: quelibet consuetudo quantũuis vetusta: quantũuis vulgata: oino postponenda est veritati. ⁊ vsus q̃ est veritati cõtrarius: est abolẽdus. Hec ille. Nemo venit ad patrem nisi per me. subdit. Quũ añt supza dixerit (ait Aug.) Nemo põt ad me venire: nisi pater traxerit eum. nunc dicit/q̃ nullus põt venire ad patrẽ nisi p̃ me: exequat seip̃m ei q̃ genuit. Qualiter añt dixerit. Quo ego vado scitis: ⁊ viã scitis. declarat christ⁹/subdens. Si cognouissetis me: ⁊ patrẽ meũ vtiq; cognouissetis. q. d. ſm Aug. Si scire tis meaz substãtiã ⁊ dignitatẽ: ⁊ eã q̃ patris est sciretis. Noluerãt q̃dẽ eũ: sed nõ vt oportebat. postea añt spũs veniens perfectã in eis cõstruxit cognitionẽ. Et ꝓpter hoc subdit. Amodo cognoscetis eũ. Dicit añt eã q̃ ſm mentẽ est cognitionẽ. Et vidistis eũ. s. p̃ me: ostendẽs q̃m q̃ videt eũ: videt ⁊ patrẽ: quãtũ. s. ad diuinitatẽ: quũ vtriusq; sit vna substantia simul cũ spũsancto. Uiderũt añt eũ apli tunc nõ in nuda substãtia: sed carne indutũ: quẽ tñ deũ crediderũt licet imꝑfecte. Et quũ supza christ⁹ dixerit. Quo ego vado scitis Et nunc si cognouissetis me ⁊c. dicit: dat ex his intelligi (ait Beda) q̃ quidã eorũ sciebãt: q̃dã nesciebãt: quorũ vn⁹ erat Tho. Cõmouit añt apl'm philippũ (ait Hila. in lib. de tri.) nouitas dicto⁹: hõ cernit: dei se filiũ cõfitetur. Cognito se deũ patrẽ cognoscendũ fatet. patrez visum esse dicit. Drozupit igit̃ apostolica familiaritas dñz interrogans: vt subdit euangelista: dicit ei philippus. Dñe ostẽde nobis patrem: ⁊ sufficit nobis. Nõ visum negauit: sed ostẽdi sibi rogauit. nec̃ ostensionẽ veluti corpalis contẽplationis desiderauit: sed demõstrationẽ intelligẽdi eius q̃ visus est postulauit. Filiũ eñ in habitu hois viderat. Sed quõ per id patrẽ viderit: nescit: nã vt ostẽso illo intelligẽdi pot⁹ esset demõstratio q̃ vidẽdi/subiecit. Et sufficit nobis. Aug. li. s. de tri. c. viij. Illa eñ leticia q̃ nos implebit cũ vultu suo: nihil amplius req̃ret: q̃ nec erit q̃ amplius requirat. ostendetur eñ nobis pater: et sufficiet nobis. q̃ bñ intellexerat Philippus quũ dixerat. Dñe ostẽde nobis patrez ⁊ sufficit nobis: sed nondũ intellexerat: eo q̃ mõ ad ipm ihesum se potuisse dicere: dñe oñde nobis re: ⁊ sufficit nobis. Ut eñ hoc intelligeret: rñsum est ei a dño. vñ sequit. Dicit ei ihesus. Tãto tpe vobiscum sum: ⁊ nõ cognouistis me? Aug. Sed quõ hoc dicit quũ ⁊ q̃ iret/scirẽt: ⁊ viã scirent: nõ ob aliud nisi q̃ ip̃z scirẽt: sed facile illa q̃stio soluit: si dicam⁹ q̃ aliq̃ eoz sciebãt: aliq̃ nesciebãt in q̃b⁹ erat p̃philippus. Hila. arguit ergo apl'm in cognoscendo se ignorantẽ. quũ ea effiq̃ gereret ꝓpria deo essent: calcare vndas: imperare ventis: pctã dimittere: vitã mortuis reddere: hinc q̃rele ois conquestio ozta est: q̃ in hoie assumpto dei nõ intellecta natura est: et ideo postulanti vt sibi patrẽ oñderet ait. Philippe: q̃ videt me: videt ⁊ patrẽ. Aug. Solem⁹ eñ de simillimis duobus ita loqui. Uidisti istũ: vidisti illũ. Sic ergo dictũ est. Qui videt me videt ⁊ patrẽ. Non q̃ ipse sit pater ⁊ filius: q̃ a pñs sil'itudine in nullo prorsus discrepet filius. Non eñ hic (ait Hila. de tri.) visum carnaliũ oculoz signat. Nõ eñ hoc qõ ex partu ꝟginis carnale ẽ: ad contẽplandã in eo dei formã ⁊ imaginẽ proficit: sed intellect⁹ dei filius/p̃stat vt ⁊ intellectus pater sit: dum ita imago ẽt vt non differat genere: sed significet authoritatẽ. Non eñ solitariũ sermo significat ⁊ indifferẽtẽ: quũ naturam p̃fessio docet. Quum eñ ꝺr. ⁊ patrem: excluſa ẽ singularis ⁊ vnici intelligẽtia. ⁊ q̃d reliquũ est: nisi p̃ nature vnicã similitudinẽ pater per filium visus sit. Sed ideo inquit Aug. dñs discipulum arguebat: q̃ qõ postulauit. i. coz postulantis videbat tanc̃ melioz esset pater q̃ filiꝰ. Ita philippus patrẽ nosse cupiebat ⁊ ideo nec filiũ sciebat: quo aliquẽ meliorẽ eẽ credebat. Ad hũc ergo sensum ꝓtingendũ dictũ est. Nõ credis q̃ ego in patre: ⁊ pater in me est? q. d. Si ad te multũ est hoc videre: saltẽ qõ nõ vides crede. Hila. Que eñ ignorandi patrem/aut oñendi ignorantibus/necessitas relinquebat: quũ pater in filio visus esset/ex ꝓprietate nature: dum ex indifferẽtia vnitatis vnũ sint/natus ⁊ generans: vt hic sermo dñi sequerek: non credis q̃ ego in patre ⁊ pater in me est? Pater i filio ⁊ filiꝰ in patre est: nõ per duplicẽ genẽ ũ coniunctionẽ: nec̃ per insitã capacioris substãtie naturã: q̃ per corporalẽ necessitatem exteriora fieri his q̃bus continent interiora non possunt: sed per natiuitatẽ viuentis nature/ex viuente: dñi nõ aliud ex deo q̃ deus nascitur. Uel aliter totum ſm Chrysо. Philippus corporeis oculis putans volebat videre: quia ipsum filiũ ita se existimabat videre: fortasse a ꝓphetis audiens. Uidi dñm. ⁊ ideo dicit. Dñe oñde nobis patrem. Et iudei eum interrogauerãt. Ubi est pater tuus? Et Petrus ⁊ Thomas quo iret: ⁊ null⁹ didicit manifeste. Ut ergo non videak esse onerosus/Philippus interrogans. Ostende nobis patrem: tadiũ git: ⁊ sufficit nobis. i. nihilplus querimus. Dñs autem non dixit ei: impossibile petis: sed oñdit q̃m nec ipsum filiũ vidit. Nam si illum potuisset videre: ⁊ illum vidisset. ⁊ ideo dicit. Tanto tempore vobiscum sum ⁊ non cognouistis me? Non dixit: non vidistis me: sed non cognouistis me: quantũ scz ad hoc q̃ filius hoc manens quod pater decenter in seipso oñdit eum qui genuit. Deinde diuidens dens hypostases ait. Qui videt me. videt ⁊ patrez. ne quis dicat q̃ ipse est pater ipse filius: oñdit añt per hoc q̃m nec̃ filium visu corporeo vidit. Si añt aliquis hic visum cognitionem dicere velit: non cõtradico. quasi dicat. Qui cognouit me: cognouit ⁊ patrem. Sed nõ dixit hoc: sed cõsubstantialitatem repzesentare volens/dixit: qui meam substantiã vidit: vidit ⁊ eam q̃ est patris. Unde patet q̃ non est in creatura. Creaturã eñ videntes deũ nesciunt oẽs. Philippus etiã substantiã patris videre querebat: si ergo esset alteri⁹ substãtie: nõ diceret: qui videt me/videt ⁊ patrem. Sed nec aliãs in argento auri substantiam videre potest. non enim alia per aliam apparet natura. Deinde non solum ad Philippum: sed ad oẽs pluraliter loquit: dicẽs. Uerba que ego loquor: ⁊a meipso non loquor. Quid est hoc: nisi a meipso non sum q̃ loquor? Ei q̃ppe tribuit qõ facit: de quo est ipse q̃ facit. Añ nec̃ si filiũ denegauit: nec natura in se paterne virtutis abscõdit. Nam dum loquit: ipse in substantia manens loquit dum añt non a se loquit: natiuitatẽ in se dei a deo testatur. Uide añt super vnius substãtie abundantem demonstrationẽ. Nam subditur. Pater añt in me manens ipse facit opa. q. d. Neq̃ aliter facit pater: ⁊ aliter ego. A verbis igitur incipiens venit ad opera. Conueniens eñ erat dicere. Ipse loquitur verba. Sed duo ponit de doctrina/⁊ signis: aut q̃ ⁊ ꝟba opa erant. Nam ⁊ qui proximum loquendo edificat: bonũ opus operatur. Quid est autẽ pater in me manens/ipse facit opa: nisi in me maneo ego qui facio? Aug. Sed manere in filio patrem (inq̃t Hilarius) nõ est singularis atq; vnici: operari vero filiũ per patrem non ẽ differentis aut exteri. Et q̃ in se patrem ⁊ loq̃ ⁊ operari docuerat: perfecte huius vnitatis fidem statuit/dicens. Cre-

dite mihiq; ego in patre/ & pater in me est: ne sc̄s p virtutē efficientiā/ & nō per nature/que natiuitatem et ꝓprietatē pater in filio & operari crederetur & loq̄. Sic em̄ habet in greco: nostra aūt litera sic habet. Non creditis quia ego in patre & pater in me est? Si vero nō sufficit hoc ad oñēdū consubstantialitatem: saltem ab operib⁹ discite. Unde subditur. Alioquin ꝓpter opera ipsa credite. Uidistis enim signa cū aut ꝓmirabilia: & oia q̄ dicitis erant ꝓpria: & que pater solus operatur: ipctā solutā: & mortem recedentem: & hmōi. Hoc ergo ꝓpter opera credite: quia ego in patre/ & pater in me est. Nec em̄ si separati essemus: inseparabiliter operari vlla ratione possem⁹. Et q̄ oñs dixerat. Propter opera credite: oñdens ꝙ non hoc solum pōt: sed multo maiora: & (qđ mirabilius est) alios pōt dare. Ideo adiūxit. Amen dico vobis: qui credit in me: opa que ego facio: et ipse faciet: et maiora horū faciet. Augu. Sed q̄ sunt ista maiora: an forte quia egros ipsis transeuntib⁹ etiam eorū vmbra sanaret? Maius est em̄ ꝙ sanet vmbra ꝙ fimbria. Uerūtamen quādo ista dicebat: verbor̄ suor̄ facta & opera cōmendabat. Quasi em̄ dixit. Pater in me manens facit opera: que opera tunc dicebat nisi q̄ loquebatur verba: et eorū verborum fructū erat fides illorū. Uerūtamē euangelizantibus discipulis non tam pauci ꝙ illi erāt: sed gentes etiā crediderūt. Nōne ab ore illius tristis ille diues abscessit: & tñ qđ ab illo auditum non fecit vnus: fecerunt multi quū per discipulos loquerer. Ecce maiora fecit predicatus credentibus. ꝙ locutus audiētib⁹. Uerum hoc adhuc monet/ ꝙ hec maiora per apl̄os fecit: nō aūt ipsos: tantū significans/ ait. Qui credit in me. Nunqđ inter nō credentes in xp̄m non est computandus q̄ non fecerit maiora opera ꝙ xp̄s: Durum est: nisi intelligatur. Apl̄s dicit credēti in eum qui iustificat impiū. deputat fides ad iustitiā. In hoc opere faciemus opera xp̄i: quia ipsum credere in xp̄m est opus xp̄i: hoc operatus in nobis: non vtiq; sine nobis. Audite ḡ. Qui credit in me: opera q̄ ego facio: et ipse facit & ꝓt⁹ ego facio: deinde ipse faciet: quia facio vt faciat. Que opa & nisi vt ex impio iust⁹ fiat? Qđ vtiq; in illo: sed non sine illo xp̄s operatur: ꝓcessus maius hoc esse dicerem ꝙ creare celum & terram. Celum em̄ et terra transibunt: predestinatorū autem numerus & iustificatio permanebit. Sed in celis angeli opera sunt xp̄i: nunqđ etiam his operibus maiora facit: que operatur xp̄s ad suam iustificationē? Judicet qui pōt vtrū maius sit iustos creare ꝙ impios iustificare. Certe si equalis sit vtriusq; potentie: hoc maioris est mie: Sed oia opera intelligere xp̄i. vbi ait. Maiora horū faciet: nulla necessitas cogit. Horum em̄ fortasan dixit que faciebat illa hora. tunc aūt verba fidei faciebat. & vtiq; minus est verba iustitie predicare: qđ fecit ꝓpter nos: ꝙ impios iustificare: qđ ita facit in nobis/ vt faciamus & nos. Magnam aūt spem oñs suis ꝓmisit orantib⁹/ dicens: q̄ ego ad p̄em vado. Hec. Augu. Hoc non est pereo: sed in ꝓpria manebo dignitate: & in celis ero. Uel hoc dicit ac si diceret. Uestrum est decetero miracula facere: ego em̄ vado. Et ne quisq̄ hoc sibi tribueret: vt etiā illa opera maiora seipso facere ostenderet: adiecit. Et qđcūq; petieritis patrē in nōe meo/ hoc faciam. q. d. Ego sum facturus & tūc maiora: per eos q̄ credunt in me: qđ non est defectio: sed dignatio. Dicit autem. In nōe meo: q̄ in nōe iesu xp̄i apostoli dicebant: surge et ambula. Omnia em̄ signa q̄ fecerat: ipsi faciebāt: et man⁹ domini erat cū illis. Sed quid est. Qđcūq; petieritis: quū videamus plerūq; fideles eius petere et non accipere: vt Paul⁹ apl̄s de stimulo carnis? Sed audi qđ illic positum est. In nōe meo: qđ est xp̄s iesus. Jesus inq̄t Aug. signifi cat saluatorē: ac per hoc qđcunq; petimus aduersus vtilitatem salutis nō petimus in nōe saluatoris: et tñ ipse saluator est: nō solū quū facit qđ petim⁹: sed etiā quū non facit. Nouit em̄ medicus q̄d pro sua/ quid cōtra sua salutem postulet egrotus. Sane quedā q̄uis in eius nōe petam⁹ non tunc q̄n petimus facit: sed tamen facit. Differtur enim qđ petimus: non negatur. vt illud. Adueniat regnum tuum. Et subiūgit: vt glorificetur pater in filio &c. Nullo igit̄ modo sine patre filius facit: quādoquidē vt in illo pater glorificetur: propterea filius facit. Quasi em̄ ostendat filius magna; potens: glorificatur ille q̄ genuit. Deinde ꝓmisit oñs iesus discipulis: si eum diligerent qđ in mandatorū suorum obseruatione ostenderet spiritū sanctū /dicens. Ego rogabo patrē: inquātū homo: vt minor patre rogat: inquātum deus vna cū patre p̄estat. Et aliū paracletū dabit vobis. Paracletus nomē est grecum: et latine interpretatur consolator vel aduocatus: q̄ consolatur in aduersis/ spe premiorū: & pcā lugentes/ fiducia rem issionis eor̄. Aduocatus aūt dr̄: q̄ ipse spūs postulat ꝙ nobis gemitib⁹ inenarrabilibus. i. postulantes nos facit. Unum aūt dixit a se: nō diuersitate substātie: sed veritate psone. Uel sm Didimum spūm sanctū aliū paracletū nouerit xp̄s. non iuxta nature sue diferentiā: sed iuxta operationis diuersitatem quū essem saluator mediatoris et legati persona habebat: ex qua ponti fex deprecatur ꝙ peccatis nostris. Spūs sanctus sm aliam significatiam paracletus: ab eo q̄ consolatur in tristitia positos nuncupatus est. Uerū, nolī ex filij & spūs sancti operatione diuersa varias existimare naturas. Nam & in alio loco paracletus spūs sanctus reperit apud patrē legati psona fungit: & xp̄s iesus consolationē in cordibus operari vt maneat nobiscū i eternū: qui neq; post mortē recedit. Spiritum veritatis vocat: eo ꝙ figuras veteris testamenti manifestat: et etiā q̄ veritate ꝓcedit. s. filio. Et q̄ veritas a quocūq; dicatur: a spūsancto est simul cū patre & filio: quē mundus nō potest accipere. i. homines dilectores mundi in ꝑmanētes: non possunt accipere: ꝓpter indispositionē eor̄. q̄ non videt eum. s. certissima cognitione fidei. Nō em̄ inuisibiles habet oculos mūdana dilectio: per quos spūs sanct⁹ inuisibiliter videri potest. Et post aliqua dicit dominus iesus. In illa die vos cognoscetis per fidē perfectā vel in gloria per speciē quia ego in patre meo sum: & vos i me: & ego in vobis. sm Hila. de trini. Christus in patre p naturam diuinitatis est: nos cōtra in eo per corporalem ei⁹ natiuitatē qua nostrā naturā assumpsit: vt ille rursus in nobis per sacramento ꝙ inesse mysteriū crederet. Ipse em̄ testat⁹ est. Qui edit carnē meā: in me manet: & ego in eo. de consecra. dis. ij. in xpo pater. Demū conclusit. Qui diligit me diliget a patre meo: et ego diligā: & magifestabo ei meipm. Ipsum ꝙ paracletū spūm sanctum. in. c. xvj. promisit se missurū eis post recessum eius: q̄ eo manente cū eis. s. in corporali p̄sentia eis dare nō poterat: ꝓpter indispositionē. s. eor̄. q̄ ita afficiebantur ad illam humanitatē ex miraculis /doctrina /et benignitate: ꝙ ad diuinitatē eius mentē et affectū non erigebāt. Et q̄d in eis sit xp̄s facturus: & ꝙ eos: oñdit dicēs. Quū venerit ille: arguet mundū de pctō. s. incredulitatis/ qđ infideles habēt. Et de iustitia. s. virtuositatis/ qua fideles multi carent. Et de iudicio. s. veritatis/ qđ multi non cauent. quia quū princeps mundi. i. peccator diabolus sit iudicatus et eternaliter condēnatus ad ignē/ miseri homines non curant eum imitari in malis/ et suggestionibus eius vitiosis adherere/ ꝓpter qđ et eū secuturi sunt in penis. Exinde insinuauit ꝙ ipse spūs doceret eos oēm veritatem sc̄s vite/ doctrine/ & iustitie. s. necessariā in viuēdo/ in docendo/ in iudicando. Ille etiam cum clarificaret. s. faciēdo eos intelligere suam deitatē: et faciēdo per eos miracula in nomine iesu. Et oia hec spūs faceret/ non ista a se habēdo sed a patre et ipso filio/ a quo est. Tunc interrogauit eum iudas non scariothis ille/ sed qui alio nōie dr̄ Thadeus. Dñe q̄d factū est/ q̄ manifestaturus es teipm nobis. et nō mundo. i. diligentibus te/ et nō his q̄ non diligūt te/ sed mundo ꝓpter qđ mūdus dicūtur a xpo. Respōdit iesus. Si q̄s diligit me/ sermonē meū seruabit. Greg. Probatio em̄ dilectionis/ exhibitio est operis. nūq̄ amor dei ē otiosus. operatur em̄ magna si est/ si operari renuit/ amor nō est. Et pater meus diliget eum. dilectio (ait Aug.) sanctos discernit a mundo/ in qua facit pater et filius mātionē/ qui donant ipsam dilectionē/ qua eū diligamus/ nō excluso spūsancto: q̄ inseparabilia sunt opera trinitatis. de conse. dis. iij. cōs. Opera sc̄z ab extra. vt dicit Glo. quib⁹ dant suā māifestationē interiorē. s. patris & filij & spūsancti: quam impij non nouerunt. Et ad eum (inquit xp̄s) veniemus & mansionem apud eum faciemus. Uenīt ad nos. ait Aug. dum venimus ad eos. Uenīt subueniendo/ veniem⁹ capiendo/ vt sit nobis eorū nō extranea visio/ (sed interna/ in nobis eor̄ nō trāsitoria māsio/ sed eterna. Et māsionē apud eū faciemus. In quorūdam em̄ cor dauenit/ et māsionē nō facit/ quia per cōpunctionē dei respectū recipiūt: sed tpe tentationis quo cōpuncti fuerant obliuiscūtur. s. ad peccata redeūtes. Ille aūt vere amat/ cuius mentē delectatio prava ꝙ consensum non superat intellige de mortalibus/ nō venialib⁹. Et /coniunctim: dum. s. dilectionē habet/ sm illud Augu. Radicata est charitas. securus esto/ nihil mali pducere pōt. de pe. di. ij. radicata. Aug. li. de trini. Nō est putandū māsionē in dilectore suo facientib⁹ patre & filio/ excluſuq; esse ab hac māsione spūs sanct⁹: quū superius dictū sit de spūsancto. In nobis manebit. Et iterū. Ut maneat nobiscū in eternū. Sed ꝓpter insinuationem trinitatis/ ꝑsonis singulis nomina tis dicūtur/ non tñ alijs separatis intelligūtur/ ꝓpter eiusdem trinitatis vnā substantiā. Qui non diligit me/ sermones meos nō seruat. Greg. de dilectione cōditoris lingua/ mens/ et vita requirat. Cāto vnusquisq; a superno amore diffūgit/ quāto in infimis delectat. Et sermonē quē audistis nō est meus: sed eius q̄ misit me patris. Aug. Fortasse

paracletus q̄d interpretatur.

ꝓpter aliquã distinctiones: vbi suos dixit pluraliter: dixit sermones: vbi aũt nũc sermonẽ dicit in singulari: hoc ẽ verbum: nõ suũ esse dixit: sed seipm patris intelligi voluit: nõ eẽ suũ / sed patris est verbũ: quõ nec sua imago: sed ꝑris: nec suus filius: sed patris. Recte ergo actori tribuit qõ facit / equalis: a quo hz hociꝑm cꝫ illi est indifferens et equalis. Hec locut⁹ sum vobis apud vos manẽs subdit iesus. Aug. Alia eẽ est mãsio quã ꝓmisit futurã: talia quã tẽstat ꝓsentẽ. Illa spialis: ꝛ mentib⁹ intrinsec⁹ reddit: hec corporalis: q̃ foris exhibet. Et qz eos q̃ dixerat / quedã intelligerãt: quedã nõ intelligebãt: ne turbarẽtur ꝛ facilius eius recessum sustinerẽt: ꝓmittit spm̃ sctm̃ q̃ ꝛ cõsolaretur eos / et doceret nõ intellecta q̃ ab eo erãt dicta / subdit. Paracletus aũt spũs sctus quẽ mittet pater i nõie meo. Quare spiritus sctus paraclet⁹ dicat: declaratũ est supra. Et de septez noibus eius designãtib⁹ proprietatẽ ei⁹ / et effect⁹ / q̃s operatur in electis ꝑz in hymno. Veni creator spũs. Quẽ mittet pater. Beda. Quũ gr̃a spũs̃ancti datur hoibus ꝛ mittit spũs a ꝑre: mittit ꝛ a filio: qz ꝓcedit a patre: ꝓcedit a filio: qz eius missio ꝓmissio est. Nec ille. Et qz missio includit processionẽ ꝛ ipse spũs a se non procedit: sed a ꝑre et filio: ideo non ꝺz mitti a seipso tm̃ infusio gratie in creaturaz qua ꝺz mitti: ꝓcedit etiã a spũs̃anctoꝛ quũ sit opus qõ est in creatura. Et cꝫ spũs̃ctus mittat a filio, ipse infra dicit. Mittã vobis a ꝑre spm̃ veritatis, i. a me veritate ꝓcedentẽ. Vñ et cõtra errorẽ grecorũ negantiũ spm̃ sctm̃ a filio ꝓcedere ꝺz. de ꝓse. di. v. de spũ. ex cõsilio ephesino. Spirit⁹ appellat⁹ est veritatis: et veritas xp̃o est. Unde ab ipo sicut a deo patre procedit. Itẽ didimus in ca. vl. decreto ꝫ ait. Saluator q̃ et veritas est (ait / scz loquẽs de spũs̃ctõ: non eẽ loquitur a semetipso. hoc ẽ non sine me ꝛ sine meo ꝛ patris arbitrio qz inseparabilis ẽ a mea ꝛ patris voluntate. ꝛ amplius: qz ex se nõ est: sed a ꝑre ꝛ a me est: qz hociꝑm qõ est ꝛ qõ subsistit ꝛ loquit̃. s. ex patre ꝛ me illi est: ipsa aũt locutio sua est spiratio in corda hoim. Et in fra. Spũs̃ctus ꝓcedit a filio: deus de deo: spũs veritatis procedens a veritate: cõsolator manans de ꝓsolatione. s. christus. Et qz spũs̃ctus noie filij a patre mittit̃ ait Didim⁹. oñdit cꝫ vnitate sit iunctus ad filiũ. Vñ et filij dict⁹ est spũs ꝑ adoptionẽ suã filios faciẽs q̃ eũ recipe voluissent. Et sequit̃. Ille vos docebit omnia. Omnia. s. q̃ spialia sunt ꝛ intellectualia veritatis ꝛ sapiẽtie sacramenta. Docebit: non sicut q̃ artes aliquas ꝛ sapiẽtiã studio industriaq̃ didicere: sed quã ipse ars atq̃ doctrina et sa pietia spũs veritatis iuisibiliter mẽti insinuat sciẽtiã diuinoꝝ. Greg. Nisi eẽ spũs̃ctus cordis adsit audiẽt⁹: totius est sermo docẽtis. Aug. Nec sic intelligendũ quasi docẽte filio verba capiam⁹ / et docẽte spũs̃ancto eadẽ verba intelligamus. Omnes eẽ dicit ꝛ docet trinitas: sed nisi etiã singulatiz cõmẽdaretur: nullo modo hũana capere vtcũq̃ posset infirmitas. Et suggeret vobis oia quecunq̃ dixero vobis. Greg. Inuisibilis spũs suggerere ꝺz non cꝫ sciẽtiaz nobis ab imo vt ab inferiori inferat: sed ab occulto. Uel ꝑz Aug. Suggeret. i. cõmemorabit vobis. Intelligere eẽ debemus qõ iubemur non obliuisci saluberrima monita ad gratiã pertinere q̃ nobis cõmemorat xp̃s. Theophi. Spiritussanctus ꝛ docuit ꝛ suggessit. i. commemorauit que eis non dixerat xp̃s tanq̃ nõ valentib⁹ portare. i. intellige re. Cõmemorauit aũt q̃ dñs dixerat. s. que intellect⁹ tarditate cõmendare memorie neq̃uerant. Et quia vt ait Chrysso. hec audiẽtes turbabãtur: cogitantes odia et ꝓlia sibi imminere post eius recessum: ideo rursus ꝓsalatur eos dicens. Pacẽ relinquo vobis: pacẽ meã do vobis. Non quomodo mũdus dat ego do vobis. Ubi notat triplicẽ pacẽ: internalẽ / supernalẽ ꝛ carnalẽ. Aug. sic ait. Pacẽ nobis relinquit in hoc seculo: in quo manẽtes hostem ideſt diabolum vincimus: vt inuicẽ diligamus: pacẽ suã nobis dabit in futuro seculo quando sine hoste regnabit vbi nunq̃ dissentire possumus. Pax aũt ipse nobis est ꝛ quum credimus q̃ est ꝛ et eum videbimus sicuti est. Et nota quũ dicit. Pacem relinquo vobis / nõ addit meã. Quũ autẽ dicit pacem do vobis: dicit meã: quãuis eis dici posset: qõ subintelligitur: quũ ait. Pacem relinquo vobis meã tamẽ �sm Augu. forte ꝛ hic aliquid latet. Pacem eẽ suã intelligi voluit qualẽ ipse habet: in quo nullũ repugnat oino pctm̃: quam in futuro habebimus regno. Sed pax quã nobis reliquit in seculo: potius dicenda est nostra q̃ sua qz quãtũcũq̃ ꝓfecti semp habẽt cũ quo pugnent: et vũ dicãt. Dimitte nobis debita nostra. Qõ vero ait. Nõ quomodo mũdus dat ego do vobis: pax ista mundana est eoꝝ qui diligũt mundum: qui propterea dant sibi pacẽ: vt mũdo perfruãtur sine molestia. et qñ iustis dant pacẽ: vt nõ eos persequãtur: pax nõ põt esse vera: vbi nõ est vera pcordia: Pax etiã exterior, dicit Chrysso. ad malum sit multotiẽs / et eis qui eam habẽt nihil prodest. Aug. Non poterit aũt ad hereditatem dñi puenire q̃ noluerit testamentũ dñi cõseruare. Cypria. Inexpiabilis est culpa discordie: nec passiõe purgat. di. ix. Quia vero dixerat. Pacẽ relinquo vobis, qõ erat recedentis: ꝛ hoc poterat turbare eos ideo eos confortat dicens. Nõ turbetur coꝛ vestrũ: neq̃ formidet. Aug: Hinc turbari ꝛ formidare poterat coꝛ eoꝝ: ne forte hoc interuallo quũz recederet ab eis quãus reuersu⁹ in resurrectione ad eos lupus inuaderet pastoris absentia. Unde sequitur. Audistis qz vado ꝛ venio ad vos. Uado ad mortẽ per passionem: venio ꝑ resurrectionẽ. Uado ad patrẽ per ascẽsionẽ: venio ꝑ spũs̃ancti missionẽ: ꝛ demũ ad glorificationẽ vestri. Ut autem intelligerent �sm id qõ homo erat eũ dixisse. Uado et venio ad vos. Subiecit. Si diligeretis me gauderetis vtiq̃: qz pater maioꝛ me est. Per qõ ergo filius nõ erat equalis patri: per hoc erat iturus ad patrẽ a quo et ventur⁹ est iudicare viuos ꝛ mortuos. Nam ꝑ id qõ est equalis genẽti / nũq̃ recedit a patre qz est cũ patre et spũs̃ancto in essentia vbiq̃ semper existens ꝛ sanctos nunq̃ relinquens. sm igitur suaz humanitatẽ minoꝛ est patre xp̃s: minoꝛ spiritu sanctoꝛ: minoꝛ ꝛ seipso �sm suã deitatẽ: qz illa humanitas a tota trinitate formata est: formata est de substãtia ꝛginis quantũ ad coꝛp⁹: talia a deo in instãti creata ꝛ infusa. Utrũq̃ tm̃ scz humanitas ꝛ diuinitas / nõ duo sed vna ꝓsona: ne fit quaternitas: sed deus trinitas. Et ideo dixit Si diligeretis me: gauderetis vtiq̃. Quia �sm Augu. nature humane gratulandũ est: eo q̃ sic assumpta est a verbo vnigenito vt immortalis constitueretur in celo: atq̃ ita fieret terra sublimis vt incoꝛruptibilis puluis federet ad dexterã patris. Quis hic non gaudeat qui diligit xp̃m: vt etiam iam suam naturã immortalẽ gratuletur in xp̃o: atq̃ hoc ipsum speret se futurũ ꝑ xp̃m? Sequit̃. Et nunc dixi vobis priusq̃ fiant: vt quũ factũ fuerit credatis. nõ scilicet noua fide sed aucta: aut cerre quũ mortuus esset defecta. quũ resurexisset foret refecta. Uel credatis meã diuinitatẽ ex tot ꝓnunciatis ꝛ visis impleri: ꝛ si nõ videretis etiã resurgẽtis nisi humanitatẽ. Jam nõ multa loquar vobiscum. Jam eẽ instabat tẽpus quo comꝑhẽderetur / ꝛ occideret. Uenit eẽ princeps huius mũdi. Augu. Et q̃s iste: nisi diabolus: q̃ princeps est: non creaturarũ: sed pctoꝝ mundana diligentiũ? Uenit. i. veniet: scilicet ad crucẽ quũ pateret ignorans eũ dei filiũ esse: ſi forte q̃d pcti reperiret in eo. Sz in me ait non habet q̃q̃: scilicet sui qz neq̃ cũ pctõ venerat de⁹: nec eius carnẽ de pcti propagine virgo pepererat. Et tanq̃ ei diceret. Quare ergo morieris si nõ habes pctm̃: cui debet mortis supplicii? cõtinuo subiũgit. Sed vt cognoscat mũdus qz diligo patrẽ. q. d. Ideo me ad mortem offero ꝛ passionẽ: cuius, non sum debitor / sustineo: vt cognoscat mundus. i. hoĩes mundi: qz propter dilectionẽ quã habeo ad patrem / hoc facio: quein hoc ostẽditur per opus. Quia sicut mandatũ dedit mihi pater. s. vt sustineã mortẽ pro redemptione humani generis: sic facio. s. eam sustinendo.

§. II. De oratione dominica facta a Jesu christo in qua nos orare perdocuit.

Lucas hoc narrat: postq̃ retulit xp̃m susceptũ in hospitiũ a martha: in cuius domo maria soꝛor eius sedebat secus pedes dñi: ꝛ martha ipsa ministrabat. s. necessaria ad prandium. Post q̃ immediate subdit Lucas. Factũ est quũ esset in quodam loco orans: vt cessauit: dixit ei vnus ex discipulis suis. Dñe doce nos orare: sicut Joannes docuit discipulos suos. Et Luc. xi. ait illis. Quũ oratis: dicite. Pater sanctificetur nomẽ tuũ ꝛc. Ubi primo notandũ �sm Chrysillũ. cꝫ ideo xp̃s orauit: non vt aliquo egeret: plenus existens omni virtute: sed vt nobis preberet exemplũ orandi. Et �sm Bedã. ideo hoc fecit: ꝛ orare docuit post narrationẽ hystorie de martha ꝛ maria suscipiẽtibus xp̃m: ad innuendũ cꝫ ꝑfectio vite actiue ꝛ cõtemplatiue / q̃ in illis designãtur / nõ nisi oratione⁹ obtinere valent. Hanc aũt orationẽ dñicam Matte⁹ asserit a xp̃o editam: et ap̃lis ipsam traditã in monte vbi eis fecit plenã sermonẽ absq̃ interrogatiõe alicuius ex discipulis. Et vbi in ea Mattheus ponit septez petitiones. Lucas hic exprimit tm̃ q̃nq̃: Unde ꝑ cõcordia hoꝝ dici põt cꝫ sicut Augu. mar. vl. dicit de beatitudinib⁹ cꝫ quũ Mattheus referat a dño expressas octoꝛ et Lucas quatuoꝛ: cꝫ alius ꝛ alius sermo fuit. Nã in sermone in monte expressit Jesus octo beatitudines: vt refert Matteus: ꝛ in loco cãpestri vt refert Lucas: ꝑ dicendo turbis insinuauit q̃tuoꝛ tm̃: vt min⁹ capacib⁹. Sic ꝛ de ipsa oratione dñica dicendũ / qz in mõte septẽ petitiones expressit / nõ interrogat⁹ ab aliq̃ / vt carrat Mattheus / altera vice postea interrogat⁹ ab aliq̃ de oſonis forma / breuius docuit / vt refert Lucas. Et vt dicit etiã August. tertia petitio inducit̃ in primis duabus / ꝛ vltima in penultima.

Et ideo Lucas brevitati intẽdens nõ curauit etiã expresse ponere. s. Fiat voluntas tua: nec vltimã: sed libera nos a malo. Credibile em̃ est xp̃m aliquas materias doctrine sue pluries dixisse: & discipulis & turbis: aliqñ prolixius: aliqñ breuius: sicut & faciũt oẽs doctores & predicatores. Pater sanctificet. Basilius. Duo modi oronis. Unus quidẽ laudis cũ humanitate. Secũdus ỹo remissio: petitionis. Quotiens ergo oras: non prius ad petendum prosilpas. Sin minus tuũ criminaris affectũ: q̃ necessitate coact' supplices deo. Sed quũ incipis supplicare: qualibet desere creaturas visibilẽ pariter & inuisibilẽ. Sumas aũt exordium a laude eius q̃ cũcta creauit. Unde dicit. Quũ orat' dicite. Pater &c. Aug. de ỹbis dñi. Primus sermo quãte gratie est. Nõ audebas oculos ad celũ attollere: et subito accipiẽs gratiã xp̃i: ex malo seruo factus es bonus filius: ideo presume nõ de tua operatione: sed de gratia xp̃i. Nõ ergo hic arrogantia est: sed fides. p̃dicare q̃õ acceperis: nõ est superbia sed deuotio. Ergo attolle oculos ad patrẽ: qui lauacro genuit. qui p filiũ te redemit: patrẽ dicas quasi filius. Sed noli tibi aliq̃d spũaliter vendicare: solius em̃ xp̃i spũalis est pater: nobis aũt est pater oĩbus in cõi: q̃ illũ solũ genuit. scz sm deitatẽ: nos creauit. Et ideo sm Mattheum dr. Pater noster. Ubi etiã notãdũ tota oratione fieri in plurali: non in singulari. s. p se solo vel aliquo particularitad innuẽdũ q̃ nõ solũ pro se: sed p aliis est orãdũ: vt dicit Cyprian'. Et q: vt dicit Gratia. de pe. dis. s. c. porro illi. §. resuscitat'. Cuius opa quisq̃ facit: eius filius esse cõprobat: & vt pt̃s ex euãgelio: vt vere pater dicat: eũ in operib' imitare. Subditur autẽ sm Mattheum: q: Lucas tacuit. Qui es in celis. Theophi. Non aũt hoc dicit tã q̃ loco circũscribat: sed ad celos erigit auditorẽ: & a terrenis abstrahit. vel sm Augu. de illis loquit de quibus p̃. Celi enarrant gloriã dei: id est sancti viri. vel in celis dr esse per manifestationem glie sue: scz in celo empyreo. Grego. nazenzenus. O im vero bonorũ est exordiũ / glorificare nomen dei in vita nostra. Unde subdit. ¶ Sanctificet nomẽ tuũ. ¶ Hec est prima petitio. Quis em̃ est tam bestialis. q̃ videns in credẽtib' vitã puram nõ glorificet nomẽ invocatũ in tali vita? Hoc ergo orat ista dicẽs. Fiam pater tuo cõcurrẽte subsidio iustus abstinens a quolibet malo. Chrys. Sicut em̃ quũ quis pulchritudinẽ celi aspicit: dicit / gloria tibi deus: ita etiam q̃ aspicit alicuius virtutem: q: hois virtus multo magis q̃ celũ glorificat deũ. vel sm Augu. Sanctificet nomen tuũ: scz in nobis: vt ad nos possit eius sanctificatio puenire / vel sm. Litum. Sãctificet nomen tuũ: id est nota sit: tua sanctitas toti mundo: vt laudet te decẽter. Jussit ergo orare pro emendatione totius mundi. Et q: in nole ihesu est gloria patris: tunc nomen patris sanctificabit quãdo xp̃s erit notus. vel sm Orig. q: nomen dei ab errantib' attribuit sculpturis et creaturis: mondũ est sanctificatũ: vt scz sit separatũ a q̃bus debuit separi: decet ergo nos orare vt nomẽ dei adapterur soli deo. ¶ Adueniat regnũ. Secunda petitio: vt. s. sm Orige. euacuetur principat' / potestas / et virtus regni mundi: quinetiã & pestilẽtie regnet in nostris mortalib' corporibus: vel sm Greg. nissenũ. Imploramus etiã a dño liberari a corruptione: & eximi a morte: vel sm quosdam. Adueniat regnum tuũ: id est veniat super nos spiritus sanctus tuus: & purificet nos. Aug. Tunc enim venit regnũ dei: q̃ñ eius sumus gloriã cõsecuti. Ipse em̃ ait. Regnus dei intra vos est: vel sm Cyrillum. Qui hoc dicit. s. aduenias regnus tuum: videl optare rursum refulgentẽ in mũdo oĩm salutẽ. Mãdauit aũt in oratione illud petere reuera temp' terribile vt sciant q̃ viuere eos docet / non lente non remisse: vt illud tempus nõ paret eis vindictã et flammã. ¶ Et sequitur tertia petitio sm Mattheum quã tacet Lucas: scilicet Fiat voluntas tua sicut in celo et in terra. Chrys. q. d. Presta nobis, qũs conuersationẽ imitari celestẽ quatenus quecũq̃ tu vis: nos etiã volim'. Greg. nissenus. Qui vitas humanã post resurrectionẽ similẽ dicit esse futurã vite angelice: cõsequẽs est vitã mundanã ad vitã que postmodum speratur disponit: vt in carne viuentes nõ sm carnem viuamus. Et p hoc q̃ a voluntate diuina recesseram': & propter hoc infirmati a morbo denuo liberet copulatio ad voluntatẽ diuinã. Unde dicit. Sicut in celo: & in terra. Uel sicut in celo intellectiue nostre: ita & in terra sensitiue seu corpis. Cyprian. Quã prepostere q̃q̃ quersum est: vt quũ dei voluntatẽ quotidie fieri postulem'. s. dicẽdo. Fiat voluntas tua: q̃ñ euocat nos & accersit de hoc sc̃lo: nõ statim voluntatis eius imperio peremus: obnitimur / & reluctamur: & pulsaciũ more seruor ante cõspectũ cũ tristitia & merore producimur inuiti: exeuntes hinc necessitatis vinculo / nõ voluntatis obsequio. xiij. q. ij. quã prepostere. Fiat voluntas tua. s. a nobis: nõ solũ de nobis. Nã de malis hoibus vtiq̃ fit voluntas dei sm Greg. in moral'. i. illud q̃ de' disponit de eis: iuxta illũ Esa. xlvj. Quis voluntas mea fiet. Sed ab eis non fit voluntas dei: q: nõ p̃formãt se voluntati dei. A bonis aũt fit voluntas dei: q: voluntarie seruãt dei p̃cepta: q̃b' nobis manifestatur voluntas dei. Et q: inquit Aug. nomẽ dei sctificat in spũ dei aũt regnũ i resurrectiõe vẽturũ est: ideo Lucas ptermisit istã tertiã petitionẽ: eã intelligi volẽs in duab' precedẽtibus. ¶ Sequit quarta. Panẽ nostrũ quotidianũ da nobis hodie. Mattheus dicit: panẽ substãtialẽ. Ambro. Non ẽ iste panis q̃ vadit i corp': is panis vite est ne q̃ aie nr̃e substãtiã fulcit. de pse. di. ij. c. nõ iste. Quotidianũ. Augu. Quotidianũ, hz latin': si q̃tidian' ẽ panis: cur illũ post annũ sumas: quẽadmodũ greci in oriente facere p̃sueuerũt. Idem de cõse. dis. ij. preal. c. nõ iste. Accipe q̃tidie vt q̃tidie tibi p̃sit: sic viue vt q̃tidie merearis accipe. Panis est: non venenũ. de pse. dist. ij. panẽ. medicina est celeste & venerabile sacramentũ. vel sm Titũ. Panis aiar̃ est virt' diuina afferẽs futurã vitã perhennẽ. sicut panis ex terra p̃diẽs vitã tpalem cõseruat. vel sm Cyrillũ p panẽ q̃tidianũ põt intelligi substãtiatio vite corpalis. Sz ex eo q̃ panẽ iussit querere. i. q̃tidianũ alimentũ: videl q̃ nihil cõcedat eos habere. s. superfluũ: sed magis honestã colere paupertatẽ. Chrys. Postulanda igit̃ sunt necessaria vite: nõ cibor̃ diuersitates: & vina odorifera & cetera q̃ delectãt gutturi: onerãt aũt ventrẽ: & mentẽ perturbãt: sed panis q̃ possit substantiã nostri corpis sustentare: & ille q̃ nobis sufficiat hodie vt de crastino nõ cogitem'. Una aũt solã petitionẽ sensibile q̃rim': vt p̃sentib' non affligamur. ¶ Seq̃tur q̃nta petitio. Dimitte nobis debita nostra. Titu. Hoc autẽ additũ est necessario p eo q̃ nullus sine pctõ inuenit̃: ne ipediamur a sacra participatione p̃pter humana pcta. Quũ em̃ teneamur christo exhibere omnimodã sanctitatẽ: qui spũs scr̃ũ habitare facit in nobis: redarguẽdi sum' si nõ obseruem' ei tẽplũ mũdũ. Huic aũt defectui subuenit̃ per dei bonitatẽ indulgentẽ humane fragilitati. hoc iuste fit a iusto deo: q̃ñ nos quasi debitoribus relaxamus: ita sc̃z q̃ nobis nocuerũt: et debita nõ exhibuerũt. Uñ subdit. Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Chrysso. de pe. dist. iij. de q̃tidianis. De quotidianis breuib' leuibusq̃ pctis: sine q̃b' hec vita non ducit̃ sat̃isfacit quotidiana oratio. fidelius. s. Pater noster. Siquidẽ et nos dimittim' & cor de debitoribus nostris. Fiet em̃ nobis si sapimus causa indulgẽtie maxime: & pauca exhibentes plurima reperiem'. Nã et nos multa debemus & magna debita dño. quorũ si minimã partẽ a nobis vellet exigere: etiã periissem'. Augu. Debitũ q̃d est: nisi pctm̃? Ergo si nõ accepisses alieni fenoris pecuniã: non deberes: & ideo pctm̃ tibi imputat. ¶ Sequit̃ sexta petitio. Et ne nos inducas in tentationẽ. Aug. quã sc̃z ferre nõ possum'? sed talem vult tentationẽ qualez ferre possit humana conditio. Litus. A diabolo nõ tentari est impossibile: is ne a deo derelinquamur in tentatione: hoc deprecamur. Nisi em̃ phibeat tẽtatiõis inualescentiã: q̃ supra nos est: tũc in tẽtationẽ iducit: sed pmittẽdo. vel sm Maximũ. Mãdat dñs vt petamus. Ne nos inducat in tentationẽ. i. nõ pmittas nos voluptuosarũ & spontanearũ tentationũ experientiam pati. De tentationibus aũt afflictionũ et laborem dicit Jacobus. c. s. Omne gaudiũ existimate fratres quũ in tentationes varias incideritis. Basili'. Non tñ decet nos orando petere afflictiões corpales. Uniuersaliter em̃ precepit orare non subire tentationem: sed post q̃ aliq̃s subijt: expetit a dño petere virtutẽ perferẽdi: vt consummet̃ in nobis illũ Matth̃. x. & xxiiij. & Marci. xiij. Qui sustinuerit vsq̃ in finem: hic salu' erit. ¶ Ultima petitio. Sed libera nos a malo. Aug. Istã Lucas nõ posuit: vt intelligamus istud ad illud ptinere q̃ dictũ est immediate. Et ne nos &c. Uñ non dicit. Et libera nos: sed libera nos a malo. tanq̃ vnaz petitionẽ demonstrans. q. d. Noli hoc: sed hoc: vt sciat se vnusquisq̃ liberari a malo: in q̃ nõ inducitur: intentatus. i. nõ acquiescit: vel a malo. i. diabolo: vel a malo tribulatiõis tẽporalis nimis affligentis.

Prima petitio.

Scda petitio.

luc. xvij

Tertia petitio.

Quarta petitio.

Quinta petitio.

Sexta petitio.

Septia & vltima petitio.

§. III. De pertinẽtibus ad finale iudiciũ & finis aduẽtus eius: que xp̃s exp̃ressit ingressus de his ab aplis.

Quũ em̃ feria tertia ante passionẽs / multa docuisset pp̃lm p parabolas: quas scribit Matth̃. c. xxij. et scribas & pharisees increpasset de eor multiplici hypocrisi vt idẽ ponit in. c. xxiij. Demũ quũ egrederet de tẽplo vbi docebat: discipuli ostẽdebãt ei magnificentiã edificij illius tẽpli: dicente vno' ex eis. vt refert Marcus. c. xiij. Magister aspice q̃les lapides & quales structure. Quibus xp̃s respõdit. Amen dico vobis: non relinquet̃ lapis sup lapidẽ qui non destruat. Qõ implatum fuit in obsidione et captione hierosolyme per Titũ et Uespasianũ principes romanor̃.

implet̃um.

Et quũ inde ieſus ꝓfectus in montẽ oliueti cũ diſcipulis ſuis ſediſſet: interrogauerũt eũ diſcipuli ſm Mat. xxiiij. ⁊ Lu. xxi. ⁊ c. xxj. ſed Marcus. c. xiij. inſinuat q̃ ex diſcipulis ſcz Petrus Jacobus Joãnes ⁊ Andreas interrogauerunt ſecreto dicẽtes. Dic nobis qñ hec erũt: et qð ſignũ aduentus tui ⁊ ꝓſummationis ſeculi? Qð chriſtus dixerat de deſtructiõe tẽpli: dubitantes ne talis deſtructio fert deberet in breui vel in conſummatiõe ſeculi. De vtroq; interrogãt et xp̃s de vtroq; reſpõdit: aliqñ de vno aliqñ de altero. Nã de ſolutione ciuitatis et tẽpli fienda predicẽs ait: referẽte luca. Quñ videritis circũdari ab exercitu hierl'm: tunc ſci tote qz appropinquat deſolatio ei⁹. Tũc qui in iudea ſunt fugiãt in mõtes: et q̃ in medio eius diſcedãt: nec intrent in eam/ſcz querẽtes ſe tutiores eſſe in ciuitatib⁹ vel in hierl'z quaſi in loco a deo ꝓtecto. Et dicit hic Augu. q̃ hec verba dñi iõ lucas hoc loco cõmemorat: vt oñdat tũc factam eſſe abominationẽ deſolationis q̃ a daniele predicta eſt: de qua Matt ⁊ Mar. locuti ſunt qñ expugnata eſt hierl'm. Quam deſolationẽ notat Daniel. c. ix. in fine. vbi ⁊ deſtructionem hierl'm prenũciat: Dicit Beda q̃ eccl'iaſtica narrat hiſtoria cunctos q̃ in iudea erant chriſtianos/imminẽte hieroſoly morũ excidio cõmonitos a dño/loco diſceſſiſſe: ⁊ trans ior danẽ habitaſſe in ciuitate pena dicta: donec deſolatio iudee cõpleret. Et poſt pauca ſubdit dñs ieſus. Erit preſſura magna ſup terrã: ⁊ ira ꝑpõ huic: et cadent in ore gladij: ⁊ captiui ducent in oẽs gẽtes: ⁊ hierl'm calcabit a gẽtibus donec impleant tpa nationũ. Et qð dñs ait. Ue pregnãtibus ⁊ nutrientib⁹. Tũc ſm Theophilũ q̃dam dicit dñm deſignaſſe eſum filioꝝ ꝓpriorũ: qð ⁊ Joſephus narrat. Vel etiã eo q̃ tales ꝓgrauate non poſſent cito diſcedere a tali obſidione. Talis autẽ preſſura tũc fuit: ⁊ tanta mala eos occuparũt: vt nulla erũna deinceps poſſet eoꝝ calamitatibus adeq̃ri: vt ſcribit Joſe. Cecideruñ in ore gladij: capiẽtibus romanis hieroſolymãtz ⁊ fame multi necati ſunt. Et primo hoc accidit ſub Tito ⁊ Veſpaſiano ꝓncipib⁹: ⁊ poſtea ſub Adriano impatore: qñ natale ſolũ iudeis inacceſſibile eſt factũ/ex mandato illius. vt dicit Euſeb. Et vt ỏt Ambro. myſtice abominatio deſolatiõis/antichriſti eſt aduẽt⁹ eo q̃ ſacrilegijs infauſtis mẽtiũ iteriora ꝓtaminet: ſedens furtiua hiſtoriã in tẽplo/vt ſibi vẽdicet diuine ſoliũ maieſtatis: et ſcripturis diſputãs ſe xp̃m. ⁊ ali⁹ ãtichriſt⁹. i. diabol⁹ q̃ hierl'm/aiam. ſ. pacificã/obſidere nitat ſue legiõis exercitu. Ergo qñ in medio tẽpli eſt diabol⁹: deſolatio abominationis eſt. Eſt ⁊ terti⁹ antichriſt⁹. vt Arius/⁊ ſabellius: qui oẽs nos prauatione ſeducunt/ſcz a ỹitate. Hec Amb. Et de antichriſto ꝙ hoſe peſſimo: de quo dicit apl's. ij. ad Theſſal. ij. q̃ reuelabit̃ homo ille iniquus ⁊ filj ꝑditionis: qui extollit̃ ſupra omne qð colit̃/aut dicitur deus: ita vt in tẽplo dei ſedeat: tã q̃ ſit deus: quẽ ieſus interficiet ſpũ oris eius. Et de q̃ xp̃s ait iudeis. Ego veni in noie ꝑris mei: ⁊ nõ me recepiſtis: alius veniet in noie ſuo. i. querẽs gloriaz ſuã. ſ. antichriſt⁹: illũ accipietis. ſ. ꝑ obſcurationẽ eoꝝ vltra ſolitum. In ſup peſtilẽtiã/fames/⁊ terremot⁹ frequẽtiores et maiores: regiones ⁊ regna bellis cõquaſſant: confuſionẽ ſonitus maris ⁊ fluctuũ: ex quib⁹ malis hoies areſcent ideſt tabeſcent: ꝓ miſeria. Pericula vero ſcõ imminẽtia quo ad animã/erunt errores multi q̃ tunc exurgent: ꝓcipue aduentus antichriſti: q̃ contra veros fideles pugnabit ſubtili ⁊ falſa doctrina: reprobãs doctrinã euangelicã: ſuã confirmans miraculis: ſed falſis: vt dicit Apl's. ij. ad Theſſal. ij. cuius aduent⁹ eſt ſm operationem ſathane in oĩbus prodigijs ⁊ ſignis mendacib⁹. Et hoc xp̃s dicit de predicatoribus eius. Surgent pſeudoprophete ⁊ dabunt ꝓdigia et ſigna magna: ita vt in errorẽ inducantur ſi fieri põt etiã electi. Et ſi qs nõ crederet in eũ afficiet tormentis exq̃ſitiſſimis. Unde ⁊ chriſt⁹ dicit: q̃ erit tribulatio magna: qualis nõ fuit ab initio mũdi vſq; tũc: et nisi breuiati fuiſſent dies illi non fieret ſalua oĩs caro. Etiã chriſtus excitat fideles ad orationẽ et abſtinendũ a curis mũdi nimijs/et voluptatib⁹ ⁊ ad ꝑſtãtiã. Demũ tertio ad iudiciũ ꝓcurrẽtia exprimit: qz predictis impletis/viuidebũt emitti filiũ hoiſ veniẽ temcũ poteſtate magna. ſ. ad iudicandũ. Sed. prius vt refert Matthe⁹: mittet angelos ſuos cum tuba ⁊ voce magna: ad congregãdũ electos ſuos a quatuor ventis: qui ſcz ſeparabũt bonos a malis: vt ỏr Matth. xiij. Quia virtute diuina fiet reſurrectio oĩm mortuorum/poſt mundi conflagrationẽ per ignẽ celitus miſſum: vt dicit ꝑ. Ignis ante ipſum ꝓcedet. Angelorũ miniſterio colligent̃ cineres mortuoruz. Et veniẽs xp̃s in forma humana a cunctis videbit̃. Et vt refert Matthe⁹: ſtatuet ipſe Jeſus oues: ideſt electos a dextris ⁊ hedos a ſiniſtris. i. reprobos. Et his quia dextris erunt/dicet. Uenite benedicti patris mei: poſſidete regnũ ⁊c. Illis añt q̃ a ſiniſtris. Diſcedite a me maledicti in ignẽ eternũ ⁊c. Et concludẽs ait. Ibũt hi. ſ. qui nec ſibi nec alijs ſubuenerũt/in illis opib⁹ mĩe cozpaliter et ſpũaliter intellectis: in ſuppliciũ eternũ: iuſti añt qui ea fecerũt in vita eterna. Et ideo dñs ipſe admonet ad bona ab eo nobis conceſſa ſpũaliter multiplicanda: per parabolaz de talẽtis cõmiſſis ad negotiandum. ⁊ ad euitandũ gloriam mundi in bonis operib⁹: ⁊ per parabolam de decẽ virginib⁹: ⁊ quinq; fatuis: ⁊ q̃nq; prudentib⁹. Inſuper advigilandũ: expectando ꝓparati aduentũ eius in particulari iudicio mortis: ⁊ qui ſicut eſt cõiter nobis ignot⁹: ita ⁊ dies iudicij vniuerſalis. Uñ de eo dicit. De illo añt die nemo ſcit/neq; angel⁹/neq; filius/niſi pater: qð ſane intelligendũ eſt. Nam quuz ſit vna ſcientia patris ⁊ filij ⁊ ſpũſanctiſ: ſicut ⁊ vna eſſentia: filius dei xp̃s vtiq; ſcit inquantũ deus: ſed etiã inquãtum homo nouit a verbo: ſed non vt nobis reuelandũ. Quãuis aduentus antichriſti tpe ſuo ſciat: ⁊ vicin⁹ credatur ipſi finali iudicio: non tamen ꝓ certo cognoſcitur a quoq;/poſt mortem antichriſti quãdiu mundus ſit permãſurus in iſta ſua figura. Sed vt dicit ipſe xp̃s. Sicut in diebꝰ noe/appropinquante diluuio: ita erit ⁊ aduentus filij hoĩs/non credebãt: ſed dabant ſe voluptatibus ⁊ vitijs: ⁊ ſubito ex inſperato ſuperuenit diluuiũ: oẽs necãs/niſi reſeruatos in arca. Sic erit aduent⁹ iudicij ſubitus in quo ſalui erunt tantum qui in arca eccleſie per vnitatẽ charitatis erunt: vt. xxiij. q. j. qz ex ſola. Et hoc xp̃s notat quñ ait. Tunc erunt duo in agro: vnus aſſumetur: ⁊ alter relinquet̃. Due molentes in mola vna aſſumet̃ et alia relinquet̃. Duo in lecto: vnus aſſumet̃ ⁊ vnus relinquetur. Per lectũ ſignatur ſtatus ꝺeris contẽplatiuorũ. per agrũ ſtatus laboratiũ prelatorũ. per molam ſtatus actiuorum. Et de hijs oĩbus: qui fuerit in charitate ⁊ vnitate eccleſie aſſumetur ad regnum. qui vero alter. i. diuerſus/⁊ diuiſus ab hac vnitate relinquet̃ in terra inferna li. Et tunc condẽnabunt̃ duo ſenes inueterati dierũ malorum: ideſt ſcribe ⁊ phariſei: qui accuſabant ſuſannã caſtiſſimam falſo: ideſt eccleſiã de adulterio: ideſt de cõiunctione eius cum xp̃o per fidem: ⁊ puer qui natus eſt nobis Daniel ideſt Jeſus: conuincẽs eos/⁊ oĩbus manifeſtans eoꝝ falſitatẽ: q̃ ſcz legitimũ ſponſum xp̃m ſecuta erat: nec adheſerat alicui errori/vt ipſi fornicãtes ⁊ fornicari faciẽtes alias iudeoꝝ cũ eis in falſis dogmatibus: ⁊ ad ignẽ iudicabit̃: vt oſtẽdit Gratian⁹. ij. q. vij. c. nos ſi incõperẽter. §. itẽ Daniel.

Extremi iudicij ſigna

De claubus eccleſie petro collatis a Chriſto: Quodcunq; ligaueris ⁊c. Capitulum. v.

DE claubus eccleſie a Chriſto collatis Petro: ⁊ poteſtate eius. Interrogante Chriſto exiſtente tunc in partib⁹ ceſaree philippi diſcipulos ſuos. Quem dicunt eſſe filium hoĩs: ideſt ſe filiũ virginis hoies dicerent: Alij omnes vtriuſq; ſexus/ſunt filij hoĩm: ſcz viri ⁊ mulieris: ſolus xp̃s filius hoĩs: ideſt virginis tantũ. Reſponderũt. alij Joannẽ baptiſtã. ſcz reſuſcitatuz. alij heliã. alij vero hieremiã: aut vnũ exprophetis. Et Jeſus dixit. Vos añt quẽ me eſſe dicitis? Cui reſpondens Petrus/pro oĩbus/ait. Tu es xp̃s filius dei viui. humanitatẽ deſignauit: in eo q̃ xp̃s: qui interpretatur vnctus. ſ. vnctione gratie ſumme in alia ſua. diuinitatẽ quia filius dei. Amb. Quid eſt tam altũ q̃ altitudinẽ diuitiarũ videre. i. ſcire dei filium: ⁊ profeſſorem diuine generationis aſſumere? Quã licet mens nequeat humana plena rationis inueſtigatione comprehendere: ⁊ fidei tamen plenitudo complectitur. xxiij. q. ſ. non turbatur. Petro autem xp̃s ait. Beatus es ſimon bariona. i. filius ioan na vel ioãnis. Bariona eſſi interpretatur filius iona: ideſt ioanna. quia caro et ſanguis nõ reuelauit tibi ideſt purus homo qui ex carne conſtat et ſanguine/non tibi dedit hanc notitiam diuinitatis mee vel ratio naturalis hominis. vel cognitio ſenſualis: ſed pater meus qui eſt in celis. donum eſt dei eſt: fides diuinitatis xp̃i qua viua beatificamur in ſpe/et tandem in re: ⁊ ideo beatus. Uñ Apoſtolus. ad Epheſios. ij. Salui facti eſtis ex fide non ex vobis: ⁊ donum enim dei eſt. Et ego dico tibi quia tu es petrus: ⁊ deriuat⁹ a me

petra: vt mutato nole/ex simone in petrū muteris: ⁊ re/pfecte xp̄m mitando vsq; ad mortē crucis ⁊ sic tui successores aliq̄n immutabuntur. Et super hanc petrā non re demonstrando: sed me/quē cōfessus es deū et hoiem ⁊ super hanc veritatē confessam edificabo ecclesiā meā. Hinc Pelagius papa. Quāuis vniuerse p orbem catholice et aplice pstitute eccle vnus thalam⁹ christi sit: tamen sancta romana eccl'ia catholica ⁊ aplica nullis synodicis pstitutis ceteris ecclesijs prelata est: sed euangelica voce dñi er saluatoris nostri matū obtinuit. Tu es (inquit dñs) petrus: ⁊ super hanc petrā edificabo ecclesiā meā. di. xxj. quāuis. Item Leo papa. Ita dñs ad oim aplox officium ptinere voluit huius muneris sacramentū. s. predicandi/et regiminis animarū: vt in beatissimo petro apostolox oim summo pncipaliter collocaret: vt ab ipso quasi quodā capite dona sua velut in omne corpus. s. ecclesie diffunderet: vt exortē se intelligeret ministerij esse diuini: qui aus⁹ fuisset a petri soliditate recedere hunc em in consortium indiuidue vnitatis assumptū: id qō ipse eratdñs voluit nominari dicēdo. Tu es petrus et sup hāc petrā adificabo ecclesiā meā: vt eterni templi edificatio mirabili munere gratie dei i petri soliditate ꝓsisteret. di. xix. ita dñs. Item Cyprian⁹ papa. Quanuis aplis oibus post resurrectionē suā parē potestatē tribuat/dicens. Accipite spm̄ sctm̄: quox remiseritis pcta/remissa sunt ⁊c. Tamen vt vnitatem manifestaret: vnitatis eiusdē originē ab vno incipiētē sua authoritate disposuit. Un̄ petro soli loquit/dicēs. Tu es petr⁹: ⁊ sup hanc petrā edificabo ecclesiē meā. Sup vn̄ edificat ecclesiā: hoc erāt vtiq; cereri aplī/qō petrus fuit: pari ꝓsortio prediti/⁊ honoris ⁊ potestatis: sed exordiū ab vnitate pficiscitur: vt ecclesia christi vna mōstretur. xxiij. q. j. loquit. Glo. Dicit q; apostoli fuerūt pares petro: scz in ordine: qz epi⁹ ⁊ dignitate cōsecrationis: sed nō in administrationis plenitudine seu iurisditione. Item Greg. in moral. In petra moyses ponit: vt de facie cōtēplet. Sic em dñs ei dixit quū peteret facie eius videre. Sta i petra: qz nisi ds soliditatē fidei tenuit: dei presentiā non agnoscit. de qua soliditate dñs dicit. Super hāc petrā edificabo ecclesiā meā. Sola q̄ppe ē p quam dñs accipiat sacrificiū libēter: sola q̄ p errātib⁹ intercedat fiducialiter: sola q̄ intra se positos valida charitatis cōpage custodit. xxiij. q. j. qz ex sola. Et porte inferi nō prevalebunt aduersus eā. Porte inferi p quas hoies itrant ad inferos dānatox sunt errores ⁊ vitia q̄ non possunt ꝓualere ptra ecclesiātita vt deficiat. Deficere possunt aliq̄ a fide/⁊ a gratia: sed non oēs. semp em aliq̄ boni remanent. Un̄ Hiero. Eccl'ia est non hn̄s maculam/scz pcti mortalis. neq; rugā/scz erroris. ⁊ duplicitatis. Et iō quicūq; est aliq̄ forde peccati pollutus: de ecclesia dici nō pōt: neq; christo subiect⁹. de peni. di. j. ecclesia xp̄i. Hec ecclesia ait idē Hiero: est dom⁹ dei q̄ dicit edificari supra firmā petrā: q̄ vnica columba appellat: q̄ sponsa pulchra sine macula et ruga ⁊ ortus pclusus: fons signat⁹: puteus aque viue: paradisus cum promox fructu: que dom⁹ claues accepit. i. potestatē soluēdi atq; ligādi. xxiij. q. j. oibus. Idē Hiero. Ad damasum. Sancta romana ecclesia q̄ semp immaculata permanſit: dño puidēte: et beato aplo Petro opem ferēte ⁊ in futuro manebit sine vlla insultatiōe hereticorū atq; firma ⁊ immobilis omni tpe persistet. xxiij. q. j. hec est fides. Et christus dicit. Luce. xxij. Ego p te rogaui petre: vt nō deficiat fides tua/scz eccl'ie. Et tibi (ait dom⁹) dabo claues regni celorum. In singulari dicit/tibi: vt insinuet ecclesie vnitatē ⁊ authoritatis originē. Dabo /subdit: vt demōstret muneris largitatē. Claues/addit: vt explicet prātis plalitatē: Regni celox/cōcludit: vt annūtiet effect⁹ huius fructuositatē. Primo q̄ dicit tibi: nō nobis: ostendit eccl'ie vnitas. Unde Gratian⁹. Quū oib⁹ discipulis parē legādi atq; soluendi ptātē dñs daret: petro p oibus et pro oibus claues regni celox daturū se promisit/dicēs. Tibi dabo ⁊c. Quicunq; ergo ab vnitate eccl'ie/que p petrū intelligit/fuerit alienus: execrare pōt ꝓfecrare nō valet: scz nō tenēdo formā eccl'ie: vel si seruat formā/quantū ad virtutē sacramentorū: non quantū ad veritatē excōicationis vel reconciliationis potestatem nō habet. xxiij. q. j. c. audiuim⁹. ad medium. Item Anaclet⁹ ait. In nouo testamento post xp̄m dñm a petro cepit sacerdotalis ordo: quia ipsi primo pontificatus in ecclesia christi datus est dicente dño ad eum. Tu es petrus ⁊c. tibi dabo claues regni celox. Hic ergo ligādi atq; soluendi potestatē prim⁹ accepit a dño: primusq; ad fidē populū virtute sue predicationis adduxit. dis. xxj. in nouo. Dabo inquit: non vendā: sed gratis/et liberaliter tribuam. Unde Gr. j. q. j. quicquid. Quicqd inusibilis gratie consolatione tribuitur: id est sacramentis/que continēt gratiam: nullis questibus vel quibuslibet premijs venundari dz: dicēte dño. Gratis accepistis: gratis date. Hinc et Leo papa. j. q. j. c. j. Gratia si nō gratis datur/vel accipitur gratia nō est. Simoniaci aūt nō gratis accipiūt. igit gr̄am q̄ maxime in eccl'iasticis operaf ordinib⁹/nō accipiūt. Ubi dicit glo. gr̄a in donū spūsscti qō habeē in sacramētis/vel dignitas eccl'iastica/vel ordo. Claues i plurali dicit: qz et si sit vna ptās spūalis in eēntia radice/q̄ clauis dz p similitudinē: est tñ duplex in effectu. s. ptās ordinis ad cōficiendum corpus xp̄i verū: et ptās iurisditionis ad conficiendū corpus xp̄i mysticū in foro aie. Que ptās scōa integraf ex duob⁹: scz ex ptāte discernēdi/ seu cognoscēdi: nō quidē p scientiam/sicut doctor: sed p potestiā officij/vt iudex eccl'iastic⁹ ⁊ ex ptāte sententiādi. s. absoluēdo vel ligādo. Un̄ Gratia. di. xx. §. j. ait. Christ⁹ dictur⁹ petro qōcūq; ligaueris ⁊c. pri⁹ dedit sibi. i. pmisit dare: claues regni celox: in altera dans sibi scientiā discernēdi inter leprā et leprā. i. ptātē discernēdi: in altera dans sibi ptātē ejiciēdi aliquos de eccl'ia/⁊ aliquos recipiēdi. Et ad hoc facit ibi glo. Item Anthe⁹ius papa. Absit vt q̄ch finistri de his arbitremur: q̄ aplico gradui succedentes xp̄i corpus sacro ore pficiūt per quos nos christiani sum⁹: q̄ claues regni celox habētes ante diē iudicij iudicāt. xj. q. iij. absit. Et p istas claues. i. ptātē/aperitur ⁊ claudit regnū celox. Un̄ sequit. Quodcūq; ligaueris superterrā: erit ligatū ⁊ i celis: et quodcūq; solueris super terrā: erit solutū et in celis. qō intelligendū est claue nō errante: seu qñ iudiciū petri. i. prelati sequit ⁊ cōformatur iudicio dei. Un̄ Greg. xj. q. iij. tūc est. Tūc est vera presidētis absolutio: q̄n interni sequit arbitriuz iudicis. i. dei. Et dat exemplū de lazaro prius a xp̄o int⁹ suscitato ⁊ et postea ab aplis iussu eius a ligaminib⁹ institarū absoluto. Item Leo papa. xxiij. q. j. manet. Manet petri priuilegiū/vbicūq; ex ipsius eātate fertur iudiciū: nec nimia vel seueritas vel remissio: vbi nihil erit ligatū vel solutū/nisi qō beat⁹ Petr⁹ aut ligauerit aut soluerit. i. iuste quo ad deū. Item Aug. super Joannē. Quodcūq; ligaueris ⁊c: Si hoc petro tm̄ dictū est: nō hoc facit eccl'ia: si aūt in eccl'ia hoc fit ⁊ vtiq; q̄ in terra ligaf ⁊ in celo: et q̄ in terra soluūtur/⁊ in celo soluta erunt: qz quū excōicat eccl'ia: in celo ligat excōicat⁹: ⁊ quū ecclesia reconciliat. s. absoluēdo: i celo soluit reconciliat⁹. Si hoc q̄ in eccl'ia fit: Petr⁹ qñ claues accepit/sanctā ecclesiā significauit: ⁊ sic in ꝓsona petri significati sūt i eccl'ia boni: in iuda significati sunt in eccl'ia mali/scilz ꝓlati. xxiij. q. j. quodcūq; qō verū est. s. q̄ mali ꝓlati ita soluūt et ligāt sicut ⁊ boni: dum tolerant ab eccl'ia. Et qō dicit Aug. j. q. j. remissionē. Remissionē pctōx auari nō dat. s. ꝓlati seu sacramēta administrātes: intelligit ꝑm glo. ex merito vite. i. nō sunt digni dare. Dant tñ ex officio ⁊ veritatē ⁊ virtutē: deest effectū sacramētox: quū tolerāt⁹: si sunt ꝓcisi: dant tantū veritatē sacramentox. i. vera sacramenta q̄ cōficiūt: sed nō virtutē eox. i. gratiā: si sciūtur. Qō ergo dicit de ligandi ⁊ soluendi potestate/pōt intelligi q̄dupliciter. Uno modo quātū ad excōicationē qua ds ligatur vt nō possit participare cū aliis fidelib⁹ in diuinis/⁊ aliis cōib⁹ actiōibus: ⁊ soluit̄ quū ab ea absoluit. Et ista ptās est epi⁹. vñ de mucro epalis: vel habentiū iurisditionem ñsi episcopalem: vt abbatū vel priorum/quo ad subditos suos ⁊ vicarios eorū. Alij inferiores nō habēt: nisi cōsuetudo cōtrariū habeat. Et sicut excōicatio fieri pōt a dño sacerdote sz tamē clericoꝛ: ita absolutio ei⁹. extra de reg. iur. ois res. ⁊ sic i ista / nō ligat quo ad deū. xj. q. j. iij. cepisti. sed quo ad ecclesiā. Unde ꝑm Grego. xj. q. iij. sentēcia. Sētentia pastoris siue iusta siue iniusta timēda est: ⁊ seruāda: tals quo ad deū ligaret per contemptū. Et hoc nisi cōtineret intolerabilem errorem: quia tūc non esse seruāda. xj. q. iij. cui est. illata. Uel qui ē lata post appellationē. Nec debet fieri nisi p mortali pctō: vt habetur. xj. q. iij. nemo episcoporū. vero scilicet/vel ꝑsumpto: ꝑm Tho. in quarto. Hec videtur habuisse initiū a xp̄o implicite: quū ait petro. Mat. xvij. Si ecclesiā nō audierit. i. ꝓlato nō obedierit: sit tibi sicut ethnicus et publicanus. s. postq̄ fuerit excōicatus. qō facere dz prelat⁹: tq̄ est cōtumax et pctis manifestū. Nā occultorū cognitor et iudex est deus. di. xxxij. erubescāt. Manifestum dico. i. notorium de iure vel de facto. Un̄ et xp̄s immediate subdit. Quecūq; ligaueritis sup terram ⁊c. Matth. xvij. Exercitiū aūt eius cepit ab aplis/precipue paulo: vt patet. s. ad Lox. v. quū ait: hūc tradidi sathane. Uide de hoc xj. q. iij. audi. ⁊. ij. q. j. multi. Quod etiā excōicati vitarētur a fidelib⁹/ordiatū fuit ab aplis. Un̄ apls. i. ad Lox. v. Si q̄s frater noiaf aut fornicator: aut idolis seruies: aut auarus ⁊c. nominatur. s. excōicatur/vel denūciatur excōicat⁹. frater/dicit/idest christian⁹: qz de his q̄ foris sunt/vt oīno pagani ⁊ iudei ecclesia nō iudicat quo ad sentētias spūales. Et cum hmōi. i. notatus excōmunicatis nec cibū sumere

Exodi xxxiij.

ligadi ⁊ soluēdi quadruplex rō.

scz licet. Vide .ij. q. j. multi. t. xj. q. iij. sicut ipsi apli. t. c. seq. Scõo modo quo ad confessionẽ sacramentalem: q̃ fieri non potest nisi a sacerdote/qui absoluere debet quẽ veriſi militer intelligit contritũ: et absoluẽdo ligat obligãdo eũ ad certã penitentiã seu satisfactionẽ faciendã/ſm arbitriũ ipsius sacerdotis. xxvj. q. vij. tempora. et de peni. dist. j. mensuram. Quẽ aũt videt impenitentẽ: vt qui nõ est contritus de oĩbus: vel nõ vult satisfacere cui tenetur: t ỹmõi: debet ligare. i. nõ absoluere. de pe. di. v. falsas. et. xiij. q. vj. si res. Et vt dicit Aug. in lib. de penitentia. Qui vult cõfiteri peccata sua/vt inueniat gratiã: sacerdotẽ querat scientẽ solvere et ligare: me si circa se negligẽs fuerit. j. ad inquirendus de peccatis suis: et sciendũ discernere qõ oportet negligaſ ab illo. i. reprobetur: q̃ salubriter monet eus/vt vitet cecũ/ ne in foueas cadat. de peni. di. vj. qui vult. Tertio modo intelligitur de indulgentijs: quibus soluuntur debita penarum p̃ peccatis cõmissis. que potestas est eporũ et superiorum. Ligantur aũt in his: inquantũ imponitur aliquid faciendũ ad consequendũ eas. Et tunc põt dupliciter exponi illud. Quodcũq; solueris &c. videlicet vt illud/super terram referatur/ad absoluentẽ. i. quodcũq; tu prelatus existens sup terrã/absolueris: siue viuentẽ siue defunctum in gratia erit soltum. j. quantũ ad illud qõ cõtinet indulgẽtia. Et sic indulgentie possunt extendi etiã ad mortuos: si hoc intendat concedẽs. ſm Tho. in. iij. Alio modo vt referatur ad absolutũ: sic qõcunq; absolueris sup terrã. i. dõmodo ille absoluẽdus sit sup terram. Et sic nõ extendit ad defunctos aliq̃ indulgẽtia ſm alios: sed primũ cõmunius: et totum intellige q̃ detur rationabiliter indulgetia et sit aptus ad recipiendũ eius effectũ: vt qz in gratia cõstitutꝰ faciens qõ ipsa continet. Quarto modo intelligitur de statutis ecclesiasticis/q̃ possunt facere prelati: que vtiq; ligãt idest obligant subditos ad seruandũ: quũ fuerint promulgata: moribus vtentiũ firmata. d. c. iij. i istis. §. leges. t. c. deniq;. §. hec et si legibus. xxv. q. j. violatores. t. c. sunt quidam dicentes. Soluũtur autem quum tolluntur: vel etiaz quo ad aliquos quũ in eis dispensat: que dispensatio fieri non debet ab q; causa rationabili. j. q. vij. c. quoties. §. ceterum ex canonum. t. c. dispensationes.

§. I. De regimine ecclesie collato Petro a christo in quo ostẽdit qualis esse debeat rector

Abat. xvj. ca.

Sciendũ q̃ dõs quũ Petro ait. Tibi dabo claues. nõ tunc ei dedit regnũ ecclesie: sed promisit dicens in futurum dabo. Cõcessit: et eũ oĩbus prefecit: quũ post resurrectionem apparens apostolis/petro dixit: pasce oues meas: vt dicit glo. dist. xxj. in nouo: extra de elec. significasti. Pro cuius declaratiõe diligẽter aduertẽda sunt ỹba xpi. Interrogauit eũ. xps petrũ dicens. Simon ioãnis diligis me plus his? Simon interpretatur obediens. volens ergo eũ: preficere aliis/ obedientem vocat: vt innuat q̃ ad curam animarum nullus ex ambitione se debet ingerere/vel querere: sed vocatus demus obedire: vt docet Greg. viij. q. j. in scripturis. Et Aug. Locus superior sine quo ppls regi non põt: et si administretur vt decet: non decenter tamẽ appetitur. viij. q. j. q̃ episcopatũ. Et addit Joãnis/qui interpretatur grã. qz filius gratie. i. habere eum gratiã oportet qui preest cure animarũ: als frequẽter. peccat mortaliter. Unde. Chry. Balus sacerdos de sacerdotio suo crimen non dignitatẽ acquirit. di. lx. multi. vbi dicit Archi. post Tho. in. iij. q̃ administrando sacramẽta: vel actus ordinũ exercẽdo. mortaliter peccat si est in mortali: et toties quoties hec etiã predicando. t subdit. Diligis me plus his: tribus vicib? de hoc interrogans: vt ostendit ipso semp respondente q̃ amaret: q̃ debet habere dilectionẽ plus his: tẽporalib? quibuscũq; diuitijs honoribus/et ỹmõi: vt oĩa quum expedit/ postponat pro xpo/et salute gregis sui. viij. q. j. sunt i ecclesia. Secũdo diligat ipm plus his. j. cõmodis corporalib? dist. xxxv. ecclesie principes. Ubi Hiero. Cõfusio: ignominia est/xpi crucifixum pauperem et esurientẽ factis corporibus predicare: et ieuniorũ doctrinã rubẽtes buccas tumẽtiaq; ora proferre. Si in loco apostolorꝰ sumus: non solũ eorꝰ imitemur sermonẽ: sed etiam conuersationẽ et abstinentiã. Tertio diligat plus his. j. vita ppria et speculationib? vt paratus sit quus oportet/pro salute gregis sui ponere animam suã. i. vitã pro ouib? suis. vt. vij. q. j. c. aduersitas. §. quiõo. Nec tantũ etiã debet vacare speculationi/sciẽtie: vt necessaria gregis deserat. Unde Aug. Si imponatur sarcina scis regiminis: suscipienda est/propter necessitatez charitatis Sed nec sic oĩmoda delectatio veritatis /scz in legendo et speculando/deserẽda est: ne subtrahaſ illa suauitas: t opprimatur iusta necessitas. viij. q. j. q̃ episcoparum. Et intelligitur q̃ in exercendo curã/nõ debet omino dimitti lectio t speculatio: nec tantũ ei vacare q̃ dimittatur cura circa necessaria. Et notandum q̃ Petrus in tertia vice contristatus est: qz difficilius est exponere vitã ppriã/q̃ aliã nec sine tristitia naturali vel sẽsuali fieri põt. Unde et xps prenuntiãs passionẽ petri/ait. Quũ senueris: alius te cinget ideſt ligabit: et ducet te quo tu nõ vis: scz ad mortem. Ubi Aug. Petrus nolens ad illam mortẽ est ductus/ ſm instinctum nature et sensualitatis: sed volens illam vicit/scz patienter ferens voluntate rationali. Amb. Imitare petrum tertiodicentem: dñe tu scis qz amo te. Etenim qz tertio negauit: tertio ꝓfitek. Sed negauit in nocte: confitek i die vj. q. j. imitare. i. si ꝓtingat eũ cadere quãcitissime surgat: t cõfiteak. Christꝰ aũt ter ei dixit. Pasce oues meas/vel agnos: quia triplici cibo pascere debet: cibo spũali. j. verbi dei t sacramentorũ. q. xlij. sit rector. t. c. dispensatio. Dispẽsatio celestis seminis nobis cõmissa est. ve si tacuerimus: ve si nõ sparserimus. ait Nicol. papa. Scõo cibo exemplari. Unde Hiero. Nõ solũ epi/presbyteri diacones debent magnope re prouidere/vt cunctũ populum cui president/ sermone et cõuersatione preeant: verũetiaz inferior gradus/exorciste lectores/custodes edui/et omnes qui domui dei seruiunt: quia vehementer ecclesiã dei destruit laicos meliores esse q̃ clericos. viij. q. j. qualis. Tertio debet pascere inquantuz potest cibo corporali pauperes: ſm facultatem suã. Unde Hiero. xij. q. ij. gloria. Gloria epi est pauperũ opibus prouidere: ignominia sacerdotis est propriis studere diuitijs. Et xvj. q. j. c. quoniã. Quoniã quicq̃ habẽt clerici/pauperum est t domus eorum oĩbus debent esse cões. Qualis autem debeat esse pastor ecclie/ipe suo exẽplo docet dicẽs. Joã. x. Ego sum pastor bonus: bonus vtiq; per essentiã: ſm qõ nemo bonus nisi deus. Adeo pastor bonus etiã inquantum homo: vt carnẽ suam in cibum et sanguinem suũ in potum dederit ouibus suis: qui et animã suam. i. vitam pro eis liberandis ad mortẽ posuit. Unde subdit ibidẽ. Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis: animam vegetatiuam: ideſt vitam exponendo pro eis quum oportet: et temporalia quibus vita sustentat. Qui nõ tribuit temporalia pro ouibus suis in eleemosynas: nũq; dabit vitam. Ambro in lib. de officijs. Aurum habet ecclesia nõ vt seruet: sed vt distribuat et eroget pauperibus. xij. q. ij. aurum Animam sẽsitiuam dat pro ouibus suis. videlicet audiẽdo inãrẽdo videndo gesta ouũ suarum. iurta illud. Agnosce vultum pecoris tui. Ac etiam sensus et sensibilitatez mortificando in se/in exemplum aliorũ. Unde dist. xlj. epõs dz. Episcopus vilem supellectilem habeat ac mensam et victum pauperẽ et dignitatis sue authoritatez fidei et vite meritis querat. Animã intellectiuã ponat: scz legendo: docẽdo orando pro ouibus suis. Unde Hiero. Hec sunt duo pontificis opera vt aut discat legendo sacras scripturas/ et sepius meditando aut a deo ppl'm doceat: sed illa doceat que a deo ipse didicerat. Et est aliud opus qõ fecit moyses. j. qui fuit pastor illius antiqui populi: quia ad bella nõ vadit sed orat: et dũ orat/vincit populus. Oret ergo sacerdos ecclesie indefinẽter: donec vincat populus qui sub eo est hostes inuisibiles Amalechitas. i. demones, distinctio. xxxvj. si quis vult. Et subdit xps. Mercenarius autẽ est qui non est pastor: vi det lupum venientẽ: et fugit. Ubi notãdum qõ dicit Aug. xxiij. q. iij. tres personas. Tres personas dixit dñs: et debemus eas inuestigare in euangelio: pastoris: mercenarij: et furis pastorem dixit animam suã ponere p̃ ouib? et intrare per ianuã furem et latronẽ dixit ascendere per aliã partem mercenariuz dixit lupum vel furem si viderit fugere: quia non est ei cura de ouibus. Itaq; diligendus est pastor tolerandus est mercenarius: cauendus est latro hec ille Ad insinuandũ autẽ authoritatẽ et exercitiũ sue iurisditionis epi qui precipue dicuntur pastores: vtuntur in loco sue iurisditionis/baculo pastorali: non aũt summus pastor. i. papa: qui vices xpi tenet in terris: quia eius iurisditio nõ est limitata: sed vbiq; terrarum. Alam rationẽ habes extra de sac. vnct. quum veniſſet. in. fi. Signat autẽ baculus pastoralis tria que debet facere prelatus erga oues suas Nam ex parte suprema in qua recuruus et aduocatus: signat q̃ pastor: seu prelatus debet oues errantes reducere ad viaz salutis. Augu. ad vincentiũ donatiſtã nouerisaliquãdo furem auertẽdis pecoribus pabulum spargere: t pastorẽ flagello etiã ad gregem errantia pecora reuocare. v. q. v. non oĩs. Inquantũ aũt baculo appodiamur ad sustentandum: vnde infirmi baculo innitiũr: signat q̃ prelatus debet sustẽtare infirmos et debiles spũaliter et tẽporaliter. Aug. in regula. Consoletur pusillanimes: suscipiat infirmos: patiens sit ad oĩs. Leo papa. di. lxxxvj. odio habeãtur. Odio habeanꝰ pctãtnon hoies: corrigantur tumidi: tolerẽtur infirmi. Et qõ seuerius castigare necesse est: nõ seuẽtis ple-

Jo. xxj.

Pascẽdi triplici-ter chri stiant

Ioa x

prouer. xiviõ.

ctatur aſo: ſed medētis. Ex parte ſinfima baculus paſtoralis ẽ acut⁹: vt innuatur q negligentes debet pungere: et excitare ad bona opa. Ambro. v. q. v. nō oſculak. Non oſculak ſemp pater filiū: ſed aliqñ caſtigat: ſed quñ caſtigak qui diligitur tunc circa eum pietas exerceturꝫ habet eſſ̃ ꝫ amor plagas ſuas. Hec tria in hoc ẏſu comprehēdunk. Colliget: ſuſtentat: pungit: vagat: morbida: lenta. De mercenario. q̃s ſit: et quō fugiat: nota quod ait Aug. viij. q. ſ. ſunt in eccl'ia. Gūt in eccl'ia quidam p̄positi de q̃bus Paulus dicit. Sua querentes: non que Jeſu chriſti. Quid eſt ſua querentes? Non xp̃m gratis diligentes: ſed deum nō p̄pter deū que rentes: ꝫ alia cōmoda ſequentes: lucris ihiantes: honores ab hoibus appetentes. hec quando amank a p̄poſito: et ꝑpter iſta deo ſeruitur: quiſq̃s talis eſt: mercenarius eſt: hec ille. Fugit aūt marcenarius / dum p̄lat⁹ tacendo non reſiſtit. Unde Bre. in paſtoral'. c. xv. Sepe rectores imp̄ouidi humanā amittere gratiā formidātes: loqui libere recta pertimeſcunt: ꝫ iuxta veritatis voces / nequaq̃ gregis cuſtodie paſtorū ſtudio: ſed mercenario⁹ vice deſeruiūt: q̃ veniente lupo fugiunt dum ſe ſub ſilentio abſcondunt: di. xliij. ſit rector. Lupus aūt hic dicit diabolus: tentationibus votiorum querēs oues dñicas deuorare. vel hereticꝰ venīs in veſtimento ouiū: ſz intrinſecus lupus rapax. vel tyrannꝰ vel alius inducēs alios ad malū quibꝰ mercenariꝰ nō reſiſtit. Sed vt bre. di. lxxiij. error. Error cui non reſiſtit approbak ꝫ veritas quñ minime defenſak / oppꝛimit negligere eſſ̃ quñ poſſis perturbare peruerſos nihil eſt aliud q̃ fouere: nec caret ſcrupulo ſocietatis occulte / q̃manifeſto crimini deſinit obuiare. Hec Jnno. hic tñ mercenariꝰ tolerandus eſt: dum ab eccl'ia tolerak. viij. q. iiij. nōne. De fure ꝫ latrone loquit dñs i alio euāgelio. c. eo. vbi ait. Ego ſum oſtiū: p me ſi q̃s introierit ſaluabit. Qui intrat p oſtiū: paſtor eſt ouiū. Qui aſcēdit aliūde fur eſt ꝫ latro: qui nō venit niſi vt furet: mactet et pdat. Qui aūt intrat p oſtium xp̃us: ingredi et egredi: et paſcua inueniet. fur ꝫ latro eſt q̃ ſuſcipit curā alioꝝ iniuſto titulo: vt p ſimoniā: vel p laicorū potētiā: vl' aliꝰ illegitime. Et regula ōr: bñficiū eccl'iaſticū nō p̄t ſine inſtitutiōe canonica poſſideri de reg. iur. li. vſ. ca. bñficiū. Talis furak fructꝰ eccl'ie: q̃s tenek reſtituere. ſm Jnno. Et quantū in eo ẽ. ſm Oſtiē. mactat ꝫ occidit oues ſibi ſubditas: quñ nō poſſit abſoluere. Excuſank tñ oues ſi hoc neſciūt: ꝫ aliꝰ bñ viuūt. Et pdit / ducendo ad pditionē ſe cū ſuis / malis exēplis Uel etiā fur ẽ diabolꝰ qui furak quñ tētat occidit quñ ouis eis aſſentit: pdit quñ ad dānationē ſecū ducit. Uel fur ꝫ latro ẽ q̃libet hereticꝰ ꝫ pagan⁹: q̃ nō itrat i ouile p oſtiū. i. xp̃m ideſt fidē xp̃i: ſz aliūde. i. p errores. Et hic occidit oues: nō paſcit. Un̄ Augu. ſup Jo. fuerūt q̃dā p̄bi pagani de ẏtutib⁹ et virtꝰ multa tractātes ſubtilia: diuidētes: diffimiētes: rōnes acutiſſimas ꝓcludentes: libꝛos implētes: ſapiētia ſuā buccis ꝓcrepātib⁹ ꝫ retinā tes: q̃ ēt auderēt dicere nos ſeq̃mini ſi vult⁹ brē viuere. Sz q̃ p oſtiū. i. fidē xp̃i non intrabāt: mactabāt et pdebāt. Nemini eſſ̃ dak bene viuere: cui nō dak ſemp viuere. Nulli aūt ſpes p̄t eſſe ſemp viuēdi: niſi intret p oſtiū xp̃i: q̃ vita ē: et vitā beatā cōſert. ſ. credēdo. Un̄ dicit. Qui ītrauerit p me ꝫ ingredi et. ſ. in eccl'ie ouile ꝫ egredi et ad vitā beatā. vel i grediet i ſeip̄z / p bonas cogitatiōes ꝫ affectiōes: egredi et ad extra / p bonas opatiōes. Uel ingredi et ad ſe: egredi et ad p̄rimū / bñ querendo. Uel ingredieturꝫ vita brā videndo deitatē: egredi et ad extra videndo humanitatē xp̃i: ꝫ paſcua inueniet gaudij ꝫ fruitiōis. Oēs etiā q̃ venerunt ante eū. i. p̄ter eū dicit fuiſſe latrones: q̃. ſ. nō attulerūt doctrinā verā ſm fidē. ſm Aug. Nec incōueniens eſt q̃ xp̃s dicatur oſtiū: oſtiarij⁹ paſtor ꝫ ouis: q̃ termini ſunt in euāgelio iſto Nā ſm diuerſos reſpect⁹ iſta dicūtur de eo. oſtiū ōr inquātum p eū. i. p fidē eius ꝫ imitationē intrak ad ouile eccleſie militātis ꝫ triūphātis. oſtiarij⁹ vero / q̃ ipſe tribuit gratiā ꝫ ẏtutes: q̃b⁹ intratur ad ipſum ouile. Paſtor aūt q̃ doctrina ſua et ſacramentis ꝫ aliꝭ modis nos paſcit ouis ꝫ agnus / q̃ tanq̃ ouis ad occiſionē ducetur: vt ōr Eſa. liij. Et agnus q̃ tollit p̄cā mūdi. Jo. ſ. de quo Petrꝰ in cano. ſ. Pet. ſ. Nō corruptibilibꝰ auro vel argento redēpti eſtis: ſz p̄cioſo ſanguine agni immaculati. ſ. chriſti: de quo Augu. ꝓtra Julianum. li. ij. de conſe. di. iiij. c. nemo tollit. Nemo tolit pcā mūdi niſi ſolꝰ chriſtus q̃ eſt agnus tollens p̄cā mundi. Tollit aūt ꝫ dimittēdo ea q̃ facta ſunt: vbi ꝫ originale cōtinetur: ꝫ adiuuando ne fiant / et pducendo ad vitā vbi fieri oīno non poſſint. Poſtq̃ aūt chriſtꝰ dixit ſe paſtorez / ſubdidit. Alias oues habeo q̃ nō ſunt ex hoc ouili. ꝫ loquit de gētilib⁹ q̃ uertendis: q̃ non erāt de ouili. i. genere iudeoꝝ. Et illas opꝛ me adducere. ſ. ad fidē ꝫ ouile eccl'ie. Erāt aūt tūc genciles oues p̄deſtinatione ſeu p̄ſcientia: ſed nō ſm p̄ſentē iuſtitiā de hoc habes. de pe. di. iiij. c. q̃ recedit. §. ſines. Et fiet vnuꝫ ouile ꝫ vnꝰ paſtor. i. vna eccl'ia ex ouibus ppl'i iudaici / et gētilib⁹ cōuerſis ad fidē. De hac vnitate eccl'ie pulchꝛe loquitur Cyprianus papa. xxiij. q. ſ. c. loquit dñs dicēs: Una eccleſia in cantico q̃ canticoꝝ ſpūſſanctꝰ ex perſona xp̃i dñi dignat dicēs. Una eſt colūba mea. ſ. ſimplicitate: perfecta mea. ſ. ẏtutū plenitudine. Una eſt matri ſue: electa genetrici ſue. glo. Mater eccl'ie p̄t dici triūphans eccl'ia: q̃ eā fouet ꝫ iuuat vt mater filiā. Uel mater eiꝰ eſt ſynagoga a qua proceſſit. Et ſubdit Cyprianus. hāc eccl'ie vnitatē beatus Paulus apl's docet et ſacramentū vnitatis oſtēdit dicēs. Unū corp⁹ / myſticū: vnꝰ ſpūs gr̃a viuificās eā: videl⁹ ſpūſſctūs: vna ſpes vocationis veſtre. i. vna res ſperata ad quam vocati eſtis: vnus dñs mūdū gubernans et ei puidēs: p̄cipue eccleſiet vna fides. i. cōſimilis vel de vno / deo. ſ. et hoie: vnum baptiſma. ſ. eiuſdē forme et equalis effect⁹: vnꝰ de⁹ / nō plures vt pagani tenent. Quā vnitatē tenere (inq̃t Cyprianus) firmiter et vendicare debem⁹: maxime nos epi q̃ in eccl'ia dei p̄ſidemus: vt epatū ꝫ ip̄m vnū atq̃ indiuiſum pbemus. Epatus vnus eſt. Eccl'ia vna eſt q̃ in multitudinē latius incremēto fecūditatis extendit: quō radij multi ſunt: ſed vnū lumen: ꝫ rami arboris multi ſunt: ſed robur vnum tenaci radice fundatū. ꝫ quō de fonte vno riui multi ꝓfluūt: et numeoſitas licet diffuſa videak ex undātis copie largitate: vnitas tñ ſerua k integra in oꝛigine. Sic ꝫ eccl'ia dñi luce ẏfuſa p totū oꝛbē radios ſuos porrigit. vnū tñ eſt q̃ vbiq̃ diffundit: nec vnitas corporis ſeparak. Auelle radiū ſolis a corpoꝛe: diuiſionē vnitas nō capit. Ab arboꝛe frāge ramū: fructꝰ germinare non poterit. A fonte precide riuū: preciſus arefcit. Ramos ſuos p vniuerſam terrā copia vbertatis extēdit. ſ. eccleſia varias natiōes: ꝓfluētes riuos largit. ſ. doctrinaruꝫ ꝫ ramos gratiarū lati⁹ expādit: vnū tñ caput eſt: oꝛigo vna ꝫ vna mr̃ fecūditatis copioſe. Adulterari nō p̄t ſpōſa xp̃i incoꝛrupta eſt ꝫ pudica: hec ille xxiij. q. ſ. loquit. Ex q̃bus ꝓz verbū chriſti. Fiet vnū ouile et vnꝰ paſtor. i. vna eccl'ia et vnꝰ p̄tifex ſumm⁹: ꝫ vicarius ieſu chriſti. Idem Cyprianus. Quiſq̃s poſt vnū q̃ ſolus debet eſſe. ſ. paſtor ſumm⁹ / factus eſt. iā nō ſcōs ille ſed nullus eſt. vij. q. ſ. factus. Et loquit de nouatio q̃ poſt fabianū creatū papam p ſchiſma. fuit factus et ipſe nouatianus papa: immo antipapa: vt patet in capitu. ſequēti quod incipit nouatianus: ad idem facit. c. in apibus. q. e.

§. II. De duritia et repꝛobatiōe

iudeoꝝ: et cōuerſione ſequēda gentiū: ꝫ vtilitate huius dicit Joānes euāgeliſta. q̃ quñ tanta ſigna feciſſet ieſus coram iudeis non credebant in eū vt ſermo Eſa. impleret quem dixit. ſ. ca. liij. Dñe q̃s credidit auditui nr̃o? ꝛc. Ubi Augu. ait. Quidā inter ſe muſſitant dicentes. Que culpa fuit iudeoꝝ: ſi neceſſe erat vt ſermo Eſa. impleret? Quib⁹ reſpōdemus deū p̄ſciū futuroꝝ ſi p ꝓphetā dixiſſe infidelitatez iudeoꝝ: non feciſſe. Non eſſ̃ ꝓpterea quēq̃ de⁹ ad peccandum cogit q̃ futura hoīm pcā nouit. ipſoꝝ eſſ̃ p̄ſciuit pcā / non ſua: fecerūt ergo pcā iudei q̃ facturos eſſe p̄dixit quē nihil latet. ad idem optime q̃ idē dicit. xxiij. q. iiij. nabuchodonoſoꝛ. Q̃ ergo dicit vt ſermo Eſa. impletur dicit Chriſo. ly / vt / nō eſt cauſale: ſed euentus. Non eſſ̃ q̃ p̄dixit Eſa. non crediderūt: ſed q̃ nō erāt crediturī: ꝓpterea dixit Eſa. tenek ergo / vt / cōſecutiue nō cauſatiue. Quis credidit. Impoꝛtat q̃s / non negationē: ſz raritatē. i. pauci. Auditui noſtro. i. his q̃ audiuimus a te: quñ ea diſce rem? de filio tuo. Et brachiū dñi cui reuelatū eſt: q. d. valde paucis. Et ōr brachiū dñi filius: q̃ oīa per ip̄m facta ſunt: ſicut hō operatur p brachiū: ita per ſimilitudinē / filius dei ōr brachium eius. Et ſequit in euangelio. Propterea nō poterāt credere: q̃ iterum dixit eſaias. Sed q̃ peccatū eſt hoīs: ſi nō facit q̃ nō p̄t? Augu. Nemo peccat in eo q̃ vitare nō poteſt. Cui reſpondek q̃ nō poterant: ōr q̃ nō volebāt credere: hoc eſſ̃ (ait Chriſo.) in cōſuetudine cuſtoditur / vt q̃s dicat. Non poſſum amare illū. Uehemētiā ergo voluntatis potentiam dicit euangeliſta. Sed ad huc grauius eſt q̃ ſequitur predictū ab Eſa. c. vſ. Excecauit coꝛ eoꝝ et indurauit coꝛ eoꝝ. ſ. deus. Sed hoc etā voluntatē eoꝝ meruiſſe reſpondeo. Sic eſſ̃ excecabat de⁹ quo ad intellectū: et obdurabat quo ad voluntatē / deſerēdo. Nec eſſ̃ derelinq̃t nos niſi voluerimus. Excecat igit et indurat deus: non cauſatiue / ſed permiſſiue. Et ſequit. hec dixit Eſa. quum vidit gloriam dei. Non quidē per eſſentiā: ſed p imaginariā viſionē magnificā: quñ. ſ. vidit dñm ſedentem ſuper ſoliū excelſum. Eſa. c. vſ. Et ſubdit euangeliſta q̃ multi ex p̄ncipibus crediderunt in eū: ſed ꝓpter phariſeos nō cōfitebant: vt de ſynagoga nō ejcerent. Jſti nō perfecte credebant: q̃ non timuiſſent diſplicere phariſeis vel ejici cōfitēdo chriſtū. Un̄

Joā. xij.

subdit dilexerūt essi magis gloriā hoim: q̄ dei. Ad gloriam dei ptinebat christū publice ꝓfiteri. Sed christ⁹ ptra hos timētes cōfiteri: loquit. Uñ clamauit ies⁹ di. Qui credit in me. s. vt dz nō credit i me. i. in eū quē videt tm̄. s. hoiez q̄ sum purus homo: sed in eū qui misit me quē tamen nō videt. s. patrē. Et qui videt me. s. ꝑm diuinitatē quā habeo: videt et eum qui misit me: siue visione fidei: siue visione speiq; vn⁹ dñs pater ⁊ filius cū spūsancto. Et alibi. s. Jo. xv. ait christus. Si non venissem ⁊ locutus eis non fuissem: pctm̄ non haberent. Non loquit christus de omni pctō. ait Augu. sed de pctō infidelitatis: qō excedit quasi oīa alia. ⁊ ideo ꝓ excessum dz pctm̄. potuissent vtiq; habere ⁊ alia: sed istud nō haberent: si nō incarnatus predicasset eis: ⁊ signa tanta fecisset. Credebant essi ꝓius iudei christū venturū: ⁊ sic non habebāt istud pctm̄ infidelitatis. Sed alie nationes q̄non audierunt eū: nec signa eius viderunt: ⁊ nō creduntꝫ nō ꝓpterea excusenť a pctō infidelitatis: sed nō ita graue est in eis. Quū aūt in die palmarū intrasset hierosolymā: appropinquante festo precipuo iudeorū: scz solēnitate azimorū: in quo de diuersis regionib⁹ mūdi iudei conueniebant: ad templū: ⁊ aliquādo etiā gentiles ⁊ Erant vt refer. Jo. xij. c. quidā gentiles qui venerāt ad adorandū in illo festo: hi accesserunt ad philippū ⁊ rogabāt dicentes. Dñe volumus iesum videre. Audiuerant isti de doctrina eius ⁊ miraculis philippus aūt dixit andree: ⁊ andreas ⁊ philipp⁹ simul dixerunt iesu. Ecce ait Aug. gentiles volūt iesum videre. scz ex iudeis erāt qui clamabant: Būdictus qui venit in noīe dñi. Ecce illi ex preputiosis ex circuncisione: vel duo parietes de diuerso venientes ⁊ in vnam fidē christi osculo pacis cōcurrentes. Audiamus ergo vocē lapidis angularis. Sequit essi. Jesus aūt rūdit/dicens. Uenit hora vt clarificetur filius hoīs. Aug. Uidebat iesus gentiles post passionem ⁊ resurrectionē suā in oībus gētib⁹ credituros. paroccasione ergo istoꝝ gētiliū qui eū videre cupiebant: tanquā nūciat futurā plenitudinē gentiliū: ꝓmittit iā adesse horam glorificationis sue qua facta in celis/gētes crediture erāt: ꝑm illud ps. cvij. Exaltare sup celos de⁹: et super oēm terram gl̄ia tua. Sed altitudinē gl̄ificationis oportuit vt p̄cederet humilitas passionis. Uñ adiūxit. Āmē āmē dico vobis: Nisi granū frumēti cadēs in terrā mortuū fuerit: ipm solū manet. Augu. Se dicebat granū mortificandū in infidelitate iudeorū: ⁊ multiplicandū in fide populoꝝ. s. gentium conuersarum. Beda. ipse enim christus ex semine patriarcharū in agro huius mūdi seminatus. i. incarnat⁹ / vt moriendo cū multiplicatiōe resurgeret: solus mortuus est ⁊ cū multis resurrexit. Si aūt mortuū fuerit: multū fructū affert. Utitur experimēto q̄ mortuū quū fuerit frumentū maiorē fructū affert. Quia essi. ait Chry. videt iesus gentiles ꝓsilientes ad fidem: ostēdit q̄ tps erat/quo veniret ad crucē: in qua ipse granū fuit mortificatū. Nō aūt ꝓi⁹ ies⁹ apl̄os ad gētes misit: donec iudei christū crucifixerūt. Et q̄ vidit discipulos de morte sua ꝓtristandos: ostendit q̄ nō solū si mortē suā: ipsi nō patienter ferrēt: sz ēt si ipsi discipl̄i non morerenť mundo: nullū lucrum eis esset: ideo subdit. Qui amat aīam suā/pdet eam. i. sine re amat: pdit. i. occidit quo ad vitia ⁊ sensualitates. Uel sic. Qui amat aīam suā/ scz mundū: pdit. i. occidit: gr̄a se priuādo. Hanc etiā reprobationē iudeorum ⁊ conuersionē gentiliū christus prenuntiauit circa principiū sue p̄dicationis: q̄n de cēturione gentili orāte ꝓ seruo ei⁹ paralytico ait. Nō inueni tantā fidē in israel: quātā scz ostēsa fuit in cēturione. q̄ min⁹ viderat vel audierat de iesu: ⁊ tm̄ credidit ei⁹ diuinitatē: vt patz in verbis ei⁹: et signabat magnitudinē fidei gentilitatis puertende. Unde hoc prenūtiās subdit. Multi veniēt ab oriēte et occidēte. Iste due ptes sunt magis habitabiles. Nam in aquilone ⁊ austro magna pars est inhabitabilis: in aquilone ꝓpter intēsum frigus: in austro ꝓpter excessiuū calorē ⁊ ibi fuerūt monarchie principales. Uenit⁹ a tenebris / ad lucē fidei: a vitijs/ad virtutes: a diabolo ad christū /mediā te pnia in adultis. Uñ Aug. O is qui sue est voluntatis arbiter cōstitut⁹: mouā nō p̄t incoare vitā: nisi eū penituerit veteris vite. de pe. dist. s. tres sunt. Uel moraliter ab oriēte puericie: ⁊ ab occidēte senectutis. Uel ab oriente ꝓsperitatis: ⁊ ab occidente aduersitatis. Et recūbent cū abrahā / isaac ⁊ iacob /in regno celoꝝ. i. in ecclesia militā tit⁹ ⁊ postea triūphanti in fide: ⁊ postea visione trinitatis designate in illis tribus. Uel in fide/spe/⁊ charitate: vel in regno. i. scripture vero intellectu: vel perfectione virtutū: q̄ etiā regnus dz. Filij aūt regni q̄bus scz paratū erat q̄libet predict⁹ rex gnorū. i. iudei ejcienť ab eccl̄ia: ꝛa vero intelleru scripture ab omni vera virtute/ꝓpter suā infidelitatem: in tenebras exteriores: ꝑius internales ⁊ postea infernales. Et q̄ valde onerosum est ꝙ opz odisse aīam suā: ideo cōsolat eos q̄ bus hec dixerat/ꝓ hoc q̄ dicit in hoc mū do ostēdens partem tēporis/⁊ modicū nō in perpetuum. Ponit ⁊ lucrū: q̄ in vitā eternā custodit eā odiēdo/abstinēdo a mūdanis vitijs. Quid aūt sit vita eterna ꝑmissa: seu in quo consistat: ipse declarauit in fine suiv ltimi sermōis ad discipulos quū ait. Hec est aūt vita eterna: vt cognoscāt te solū verū deū: ⁊ quē misisti iesum christū. i. in hoc cōsistit vita vera/q̄ eterna est. Nā vita ꝑsens potiꝰ mors dicēda est/q̄ vita. Quotidianus essi nostre corruptionis defectꝰ q̄d est aliud q̄ quedam plixitas mortis. Hec vita eterna vltimꝰ finis noster est: quā natural⁹ appetimus: q̄ ipsa est ꝑfecta beatitudo. Hec aūt cōsistit in visione clara ⁊ manifesta trinitatis sanctissime ⁊ christi humanitatis: ex qua visione sequit⁹ necessaria fruitio. Et hoc est q̄ dicit/ vt cognoscāt sc̄z perfecte. s. patrē oīpotentem ⁊ iesum christū filiū tuū vnigenitus quē misisti. i. icarnari cōstituisti: q̄ incarnatio attribuit spirituisancto: q̄ ex amore immensoꝝ qui amoꝝ dicit spūssanctus. Ut cognoscant ergo te patrē ⁊ iesum christum filiū ⁊ spiritūsancrum: tunc vnū verū deū ⁊ ipsam christi humanitatem in missione notatam. Et vt ait Aug. Uisio est tanta merces: ⁊ tante pulchritudinis: tantoq; amore dignissima vt animā quibuslibet ⁊ quātislibet bonis preditā: sine hac plotinus/sc̄z platonicus /existimet infelicissimam.

§. III. De trāsfiguratione chri=

sti dicit venerabilis Gratian⁹. Bis christus est trāsfiguratus quū esset in carne: in vna trāsfiguratione sicut sol apparuit mirabilis: vt fides credētium augerēt ad contēplādā gloriā sup se eleuatā. In altera vt pegrin⁹ ⁊ incognoscibilis de se dubitantib⁹ire se lōgius finxit: ⁊ ne agnoscerentur eoꝝ oculos tenuit. Ad q̄d nisi vt q̄ ꝓ fidē nō erat in cordibus eoꝝ: lōgius se ab eis recedere ostēderet ⁊ q̄ non credebant eū esse q̄ erat: viderēt etiā eū aliuꝫ q̄ erat: In vtraq; visione sua erat ꝑsentia ⁊ veritas: sed in vna excercebat fides vt magis crederēt q̄ credebāt: in altera tenebat incredulitas ne etiā agnoscerēt q̄ videbāt. s. q. s. c. q̄ quidā. §. dñs in patria. nō pcul a fine ⁊ de ista trāsfiguratione narrat Matthe⁹ Marcus ⁊ Lucas. Et lucas q̄dem sic ait. Factū est post hec x̄ba. fere dies octo. Et loquit de x̄bis q̄b⁹ exp̄resserat discipulis passionē suā exhortans ad imitādū ⁊ dicens. Siquis vult post me venire ⁊c. alliciens ex p̄mio cōsequendo tali cuius aliquā degustationē dare voluit in ipa trāsfiguratione ⁊ vt fortiores redderet in tribulatiōe eorum in sua passione: ⁊ lapsi a fide citius reuerterentur recordati de gustata tanta suauitatis refectione. Ubi aūt lucas dicit: dies octo. Mattheus dicit dies sex: quam superficialem contrarietatem damascenus sic soluit: q̄ lucas in isto numero cōputat primū diem/quo christus illa dixit: ⁊ vltimū quo trāsfiguratus est. Mattheus vero dies intermedios q̄ tunc fer. Assumpsit petrū /iacobū/⁊ ioannē fratrem eius et duodecim: hos tres secū duxit ⁊ talem quidē numerū: q̄ in ore duoꝝ vel triū stat omne vebū: ad confirmandū p testimoniū veritatē eius q̄ dz ⁊ signandū mysteriū. Predictos aūt potiꝰ q̄ alios assumpsit. ꝑm Dama. Petrum quidē assumpsit: volēs testimoniū q̄ testatus ei fuerat/quū ait. Tu es christus filiꝰ dei viui. p testimoniuꝫ patris cōfirmart: ⁊ quasi presidē futurū toti⁹ eccl̄ie. Jacobū vero tā q̄ moriturū p christo/ante oēs discipulos. Joannē vero tā q̄ theologie purissimū organū: vt visa gl̄ia filij que nō subiacet tpi: resonet illud. In principio erat verbū: ⁊ q̄ matrē ei cōmendaret. Uel etiā q̄ p hos tres signanť tres status ecclesie saluandoꝝ. s. prelatoꝝ: actiuoꝝ: ⁊ contēplatiuoꝝ: vel cōiugatoꝝ: continentiumꝫ virginū: qui tamen habēt tres cōditiones q̄ notanť in interpretatiōe noīm eorū. Ut sit petrꝰ/q̄ interpretat discalciat⁹: p contēptū terrenoꝝ. Jacobꝰ/q̄ iterpretat supplātatoꝝ: scz tētationū demonum. ⁊ Joānes dilectus q̄ interpretat in quo est gratia p amorē diuinoꝝ. Ascēdit in montē excelsum: ⁊ q̄ deserenda est vallis cogitationis terrenoꝝ: vt ascendat in montē cōtemplationis. Seoꝝsum: addit Matthe⁹/in loco solitario/ nō solū ab hoibus/sed a phātasijs corporaliū. Et vt dr Lucas. Facta est dū oraret/species vultꝰ ei⁹ altera. Dam. Aliter orant serui: aliter dñs. Oratio serui est per intellectus ascēsum in deū: sz sacer intellectus christi q̄ sm hypostasiz erat deo vnit⁹ est manuducēs nos ad ascensum in deū. i. in ducēs nos exēplo ad orandū/⁊ deū venerandū: ⁊ allicies tyrannum diabolū explorantē: si de⁹ esset: ⁊ oratio est diuine glorie reuelatio. Idē dicit euāgelista. Facta est species ei⁹ altera: ꝑ quo mattheus: trāsfigurat⁹ est ante eos. Non q̄ amitteret corporis formā suā: sed quadā gloria splendida supueniēte: nō abextra vt in moyse: sed ab intra. Quū essi. ait Dama. ꝑm hypostasis vnionē/vna ⁊ eadē sit gl̄ia verbi ⁊ carnis: transfiguratur nō quasi accipiēs q̄d nō erat: sed q̄d

erat

Mat. xvij. mar. ix. Luc. ix.

Mat. xvij. c.

Mat. viij. c.

Petr⁹ ioānes ⁊ Jacobus q̄d iterpretātur.

De trāsfiguratiōe xpi

erat manifestās discipulis: glia scz aie redūdante ad corp⁹. Unde ꝛ declarās euangelista matheus ait. Et resplenduit facies eius sicut sol. Qō in sensibilibus sol: hoc in itelligibilibus oe⁹. ꝛ sicut sol q̄ est lucis fons/de facili videri non pōt: lux aūt eius q̄ ad terrā er eo puenit/aspicit: sic facies christi intērius fulget q̄ sol. Uestimēta aūt eius facta sunt alba sicut nix. Mar. addit. Qualia fullo nō pōt facere super terrā tadeo alba erant. Illustratio faciei signat fulgorē aie: albedo vestimentoꝝ gloriā ꝛ puritatē corporū resurgē tium sanctoꝝ: q̄ p exercitū humanū fieri nō possent. Et ecce duo viri loquebant cū illo/moyses ꝛ helias visi i maiestate. Damas. vt vnus ostenderet dōs noui ꝛ veteris testamenti: cōtra hereticos: adstiterūt de vtroq̄ testamēto homines: discipuli scz ꝛ pphete. Et vt ostendat dōs viuoꝝ et mortuoꝝ: apparuerūt: vnus moyses iā mortuus: cui⁹ vel corpus resuscitatū assumpsit aia ei⁹: vel meli⁹: aia eius de limbo exiēs in corpore de aere assumpto in effigie eius apparuit: et helias adhuc viu⁹ de paradiso terrestri illuc adductus: tāq̄ famuli dōi adstitentes in gloria. Uisi in maiestate. i. in magna gl̄ia. Oportebat em̄. ait Dam̄. vt videtes conseruoꝝ gloriā ꝛ fiduciaz/mirarētur discipuli pueri dōi cōdescentionē: zelarēt vero eos q̄ prius laborauerūt: visuri amenitatē futuroꝝ bonoꝝ: ꝛ magis fortificarent in agonibus. Apparuerunt etiā illi/vt ostenderet eū non esse aduersariū legis ꝛ dei. Nā si hoc esset. Moyses legislator qui p gloria dei zelatus est: ꝛ sil⁹ helias nō ei adstitissent: et vt induceret discipulos ad imitandū illos q̄ multotiēs p deo morti se exposuerunt: vt in regimine essent mites/vt moyses: zelantes/vt helias. Dicebant aūt vt ait Luc. excessum eius/quē cōpleturus erat in yeruslē. i. excessiuā charitatē quā ostēsur⁹ erat in passione: excessiuā humilitatē/quā exhiberet in morte: excessiuū dolorē: quē pateretur i cruce Amb. Tres eligunt q̄ ascendāt in montez: q̄z nemo pōt resurrectionis videre gloriā: misi qui mysteriū trinitatis incorrupta fidei sinceritate seruauerit. Trāsfigurauit aūt se ait Beda vt gloriā fut ure vel sue vel nostre resurrectionis ostēderet. Et dicit lucas q̄ Petr⁹ q̄ cū eo erāt grauati erāt somno. Chrys. somnū vocat ingestū eis nimiū stupoez ex illa visione. Neq̄ em̄ nocturnū tps erat: sed lucis excellentia grauabat oculoꝝ debilitatē: premit em̄ incōprehensibilis spendor diuinitatis nostri corporis sensus. Ambro. Et fortasse i deo greuati somno erāt: vt resurrectiōis viderēt speciē post quietē. Et vigilantes viderūt maiestatē eius ꝛ duos viros q̄ stabāt cū eo/pdictos videlz. Et quū discederent ab eo: scz illi duo, ait petrus ad iesum: Dñe bonum est nos hic esse. Existimabat em̄ petrus diuinū imminere tps regni dei. Si vis ait Matheus: ideo cōditionaliter loquitur: q̄z pluries reprehēsi fuerāt/absolute petētes. Faciam⁹ hic tria tabernacula/tibi vnū: moysi vnū: ꝛ helie vnū: ꝛ ipsi vero in tabernaculo christi. Et subdit Lu. Nesciēs q̄d diceret. Dam̄. nō est petre bonū ibi q̄ christ⁹ ibi morē: q̄ si ibi mās̄isset/nequaq̄ tibi facta pmissio cōsequeret effectū nec claues obtinuisset regni: nec mort⁹ tyrānis abolita esset. Nō aūt dōs tabernaculoꝝ: sed vniuersitatis ecclie construcrē te cōstituit. verba tua/tui discipuli: oues tue: mādabunt effectui: christo tabernaculū cōstruēres. Hec autē nō ex intētione petrus pferebat. sed inspiratione spūs reuelantis futura. Nesciebat petrus q̄d diceret. Nondū em̄ aderat tēp⁹ finis seculi: nec participāde a sanctis pmisse speī: nec christū oportebat desistere a mūdi dilectione/volētem mori p eo: nec decebat fructū incarnationis pstringi/ad opus existentiū in monte: sed diffundi ad oēs credētes q̄ō per passionē erat cōsummandū. Titus. Ignorabat etiā petrus q̄ō diceret: q̄ō nō oportet trib⁹ tria tabernacula facere: nō enīz cōnumerātur dō famuli: nec creature creatori. Nesciebat q̄d diceret petrus: q̄z vt ait Amb. nō capit humana pditio/in hoc corruptibili corpore facere tabernaculum deo: siue in aio siue in corpore siue in alio quolibet loco. Uel sm Chrys. audiebat petrus q̄ oportebat eū morit videbat aūt multā. distantiā ꝛ solitudinē: vnde considerauit q̄ plurimaz haberet locus tutelā: ꝛ ideo dixit: bonū est nos hic esse. Aderat quoq̄ Moyses q̄ nubē intrauit: ꝛ helias qui in monte ignem dedurit. Nec est cōtrariū q̄ō dicit Lucas. s. Petrū ista locutū post q̄ moyses ꝛ helias discesserunt. Matheus autē ꝛ Marcus ita cōiunxerūt Petrus hec suggessisse: quasi Moyses ꝛ helias adhuc loquerent cū dño. Non em̄ exp̄esserūt q̄ tunc sed tacuerūt post⁹ q̄ō iste addidit. s. q̄ illis discēdētibus petrus hoc dicit. Theophi. petro dicente. Faciam⁹ tria tabernacula: deo tabernaculū nō manufactū fabricat. Unde subdit. Hec eo loquēte ecce nubes lucida obumbrauit eos. Ideo locidat obscuritas legis trāsierat. Basili⁹. Sicut fum⁹ ab igne: sic nubes a luce causata est. Uerū q̄z nebula signū trāquilitatis est: quies future māsionis ostēdit per nubis operimētū Amb. Diuini spūs est obūbratio: q̄ nō caligat affect⁹ hoim: sz reuelat occulta. Fuit aūt spūssanctus/nubes ista: nō quidem essentialiter vel personaliter/sed representatiua: sicut ꝛ columba in baptismo apparēs ōz spūssanctus: q̄z scz illa columba ꝛ nūc ista nubes de nouo formata representabat spm̄sānctum sm Tho. in iij. parte. Et vox de nube facta est dicens: hic est fili⁹ me⁹ dilect⁹. Et ista vox ita representabat patrez q̄ nō filiū: ꝛ columba vel nubes ira spm̄sanctū/q̄ nō patrem vel filiū: ꝛ christ⁹ in carne sol⁹ fili⁹ erat/nō pater vel spūssanctus: quāuis humanitas illa ꝛ columba vel nubes et vox illa inquantū creatura fuerint a tota trinitate: de cōse. dist. iij. oēs. Nō moyses/nō helias/sed hic q̄ sol⁹ remānsit: scz iesus est filius me⁹ dilect⁹. Uñ ꝛ Luc. dicit q̄ quū fieret vox inuentus est iesus sol⁹: iā em̄ moyses ꝛ helias discesserant. Cyrillus. Qualiter ergo opz eū q̄ reuera fili⁹ est: factuz vel causatū existimare: deo patre desup intonāte/hic est fili⁹ meus dilect⁹. q. d. Nō vn⁹ ex filijs: sed vere et naturaliter filius est: ad cui⁹ exēplar alij sunt filij adoptiui. Illi ergo iust sit obedire: quū subdit. Ipsum audite: ꝛ magis q̄ moysen ꝛ heliā quia christ⁹ est finis legis ꝛ pphetarū. Amb. Tres in principio videnk: vn⁹ in fine: q̄z pfecte fidei q̄ est trinitatis personarū in vnitate essentie. Unū sunt illi q̄ recipiūtur in christi corpore: q̄z et nos vnū erim⁹ in christo iesu. Aut fortasse q̄z lex ꝛ pphete ex verbo ceperunt: in verbo desinunt. Et nota ait Beda. sicut dño in iordane baptizato: sic etiam et in monte clarificato. toti⁹ trinitatis maiestatē in baptismate cōfitemur: i resurrectiōe videbim⁹. Nec frustra spūssanctus hic in lucida nube apparuit: illic in colūba: quia q̄ nunc fidē simplici corde quā tenet/seruat: tunc luce aperte visionis q̄ō credidera t/contēplatur. Accedens aūt iesus/retracta illa claritate/ad discipulos: q̄ in auditu vocis exterriti fuerāt/ꝛ quasi mortui pre timore: tetigit. Surgite: nolte timere. Et descendens cū eis de mōte q̄: dicit fuisse mōs tha bor: dixit eis. Nemini dixeritis visionē hāc: donec filius hominis a mortuis resurgat. Q̄ō ideo mādauit: vt doceret visiōes ꝛ occultas illustrationes nō de facili publicādas. Itē ne impediret ministerū redēptiōis p crucē. Itē ne alij discipuli inuiderent

§. IIII. De consilio facto in cōsilio iudeoꝝ de morte christi: ꝛ cena ei exhibita in bethania.

Quū resuscitasset iesus lazarū quatriduanū: q̄ō multum fuit pre ceteris diuulgatū miraculū/vt magis ad mirandū pter difficilioꝝ effectū: q̄z nō poterat calūniari a iudeis q̄ fecisse hoc in sabbato: sicut de quibusdā alijs faciebant: ꝛ fuerat hoc factū in persona notabili/ꝛ a multis cognita: ideo videntes ex hoc sibi famā crescere ei inuidētes: collegerunt pōtifices ꝛ pharisei cōciliū aduersus iesum. ait Jo. ꝛ dicebant. Quid facimus? q. d. Cur non puidemus huic facto: sed recta puisio fuisset vt videntes tāta signa/in eū credidissent. Hic homo multa signa facit: hoiem purum existimant: qui ꝛ verus deus erat. Multa signa facit: non em̄ negare poterant tanta miracula facta. Ecce causa quam allegant/vt tractēt de morte: q̄z signa faciebat: pter q̄ō magis debebāt eū reuereri: ꝛ credere ei: in quo apparet ꝛ insipientia et cecitas eoꝝ. Insipientia: q̄z sciuerūt semper eū miracula fecisse/hoc testificantes: existimabāt se posse aduersus eū emulari. Cecitas apparet: ad facientē em̄ tot miracula perrinebat: vt se ab eoꝝ insidijs erimeret: nisi forte crederent ea signa nō fieri virtute diuina. Si dimittim⁹ eū sic/q̄ nō obuiemus operibus hmōi: oēs credēt in eum. Et q̄d melius pro salute hoim/q̄ credere in eū? Et venient romani: ꝛ tollent locū nostrū ꝛ gentē. q. d. audientes eū/credēt/ꝛ sequentur eū in magno numero. Q̄ō romani audiētes putabunt nos rebellasset et aliū dōm sumpsisse. Et propter hoc venient ptra nos in bellum: ꝛ tollēt gētē nostrā: ducētes i seruitutē: ꝛ locū. i. ciuitatē ꝛ templū auferēt destruēdo. Ex fictio erat q̄ō plebi ostendebāt. Nā christus nō armigeros secum ducebat: non equitaturas trahebat: sed pauperes et se volebat suos discipulos: fugientes honoꝝ ꝛ dominiat subiectionē superioribus predicabat: et census cesari dari. Aug. Tēpozalia amittere formidarūt: et pter hoc contra spūalia egerunt. Unde demū et tēpozalia ꝛ spūalia pdiderunt: et ciuitatē/et oēm dignitatem regiā ꝛ sacerdotalem ꝛ vitam eternā: pzopter pertinaciā incredulitatis eoꝝ. Unaūt ex ipsis cayphas noīe: inuerecūde et cū crudelitate clamauit: quū esset pontifex āni illius. Aug. Quāuis dōs constituerit summū sacerdotē p successionē naturalez mortui officio fungi tamen p ambitiones ꝛ cōtentiones inter iudeos postea constitutū/vt plures essent: ꝛ p āños singulos vicibus ministrarent. Et forte vnum annum plures administrabant: quibus alio anno alij succedebant. Alchuinus

de hoc Laypha Josephus refert q̄ precio sibi vnius anni sacerdotū emerit: dixit eis. Vos nescitis quicq̄ nec̄ cogitatis. q. d. Vos sedetis: & adhuc segnius rem attenditis: si attēditis huius hois salutē p̄ cōmuni republica nō oportere contēnere. Expedit vobis vt vnius moriatur p̄ populo: nō tota gens pereat. Hoc aūt prava intentione ipse dixit: quasi volēs ostēdere q̄ tota gens eoꝝ periret/si christus nō occideret: q̄: romani vt rebellare volentes si sentirent multitudinē maximā christū sequētē eos debellarēt. Sed spūssancti gratia oze ei⁹ vsa est ad futuri p̄sagium. Unde subdit euāgelista. Hoc aūt a semetipso nō dixit: sed quū esset pōtifex/pphetauit q̄ iesus moriturus erat p̄ gēte. Aug. Quanta sit dignitas sacerdotalis officij vel ordinis hinc aduertamus: dictū est de nequissimo caypha interfectore saluatoris: hoc a semetipso nō dixit: sz quū esset pontifex sacerdotū ām illius/pphetauit: q̄ ostenditur spiritū sanctū gratiarū datorē non p̄sonā sequi digni aut indigni: sed ordinē traditionis: vt q̄ uis alijs boni meriti sit: nō tamē possit benedicere: nisi fuerit ordinatus: vt officij ministeriū exhibeat: dei aūt est effectus tribuere benedictiōis. s. q. s. dictū est. Et loquitur de effectu gratie in sacramentis q̄ etiā per malos cōferūtur. Prophetauit. Orig. Nō quicunq̄ pphetat est pphēta sc̄z p̄phē/ sicut nō quicunq̄ ius prosequit/iustus est. Ad prophētā p̄phē pertinet intelligere q̄ prenuntiat. Unde nec pharao dicit pphēta: & vidit & expressit visionē de spicis & bobus: sed ioseph qui intellexit pronunciata in illis: & exposuit. Expediēs aūt fuit: id est necessariū nobis. s. oibus saluandis. Unus. s. dei filius vnigenitus patris: vnus deus cū patre & spūssancto: & vn⁹ in humanitate. s. totus vnitus deo in vnitate p̄sone: cuius anima vnica dicit: q̄: semp fruebatur deo. Mortali: inquātum homo: & verus hō mortuus est. Nā deus immortalis est & impassibilis. Pro pplō: sc̄z saluando. Quantū ad efficaciam p̄cij/p̄ omni populo mortuus est: quantū vero ad efficientiā/soli⁹ p̄ populo electorū: fructu mortis sentiōsre probis priuātib⁹. Et non tota gēs pereat. Aug. Tātū erat debitū nostrū: vt saluari nō possimus nisi vnigenitus dei qui nō erat debitor mortis: moreret pro nobis debitorib⁹ mortis. Et subdit euāgelista: q̄ nō tantū p̄ gente moritur⁹ erat: sed etiā vt filios dei q̄ erāt dispersi/congregaret in vnū. Ubi Aug. Sunt quidā filij dei q̄ nō sunt nobis. s. p̄ p̄sentem iustitiā filij dei: & sunt tā deo. s. per predestinationē filij de quibus ait Jn. q̄ iesus moriturus erat/nō tm̄ pro gēte: sed vt filios dei q̄ erāt dispersi/sc̄z tunc in varijs locis & ritibus idololatrie & errorib⁹/cōgregaret in vnū dilectiōis. Qui vtiq̄ credēdo erāt futuri p̄ euāgelij predicationem. et tū anteq̄ esset factū/iam filij dei erāt in memoria eīm p̄fixi sui incōcussa stabilitate cōscripti sunt. de pe. di. iij. si ex bono. Ab illo ergo die cogitauerunt occidere eū. Jesus autē (vt subdit euāgelista) nō iam palā ābulabat apud iudeos sz abijt in regionē iuxta desertū/in ciuitatē que dr effrem. Hoc fecit iesus. ait Au. nō quasi potētia ei defecerit: qua posset si vellet palā cum iudeis conuersari: & in nullo ledi: sed vt daret exemplū suis: in quo' appareret nō esse peccatum/si fideles/eius oculis p̄sequentiū se subtraherēt: & furorem sceleratorū latendo potius euitarēt: q̄ se ostendēdo magis accēderent. Dederunt aūt (ait euāgelista) pōtifices & phariſei mandatum: vt si q̄s cognouerit vbi sit. s. iesus: indicet/vt apprehendant eum. ¶ Ante sex dies pasce principalis. s. festi iudeorū. venit ies⁹ in bethaniā. Hic erat quod dam castrū quod dr fuisse Marthe & marie genere nobilis distās ab hierosolymis per duo miliaria & paulo minus vt p̄z. S. Hic venit sabbato ante dominicā in ramis palmarū appropinquante eīm passione approp̄inquare voluit loco passionis: vt ostenderet q̄ voluntarie nō coacte patiebat. Fecerunt aūt ei cenā ibi decima mēsis primi: quem iudei cōputant sm̄ mēses lunares: vnde aliquādo est primus mēsis in marito sm̄ cōputationem nostram: aliquando in aprili. Nam annus hebreorū habet. xij. lunationes: aliqñ. xiij. mēses lunares: q̄: superexcrescentia vltra. xij. lunationes i capite trij annorū addit vnū mēsem lunarē. Decima die primi mensis agnū iudei capiebāt immolandū in festo pasce: tūc eīm festiuitatis illius p̄libabēt solēnia. Quapropter ait Theophi. in die q̄ est nona mēsis: & precedit sextū diem ante pascha: epulantur iudei splēdide: & ex ordiū festi constituunt hanc diem: quo factū est vt iesus pergens bethaniaz conuiuaret. Et martha ministrabat. Attende mulieris fidelitatem: nō enim famulabus imponit ministeriū: sed ipa in se suscepit. Volens aūt euāgelista innuere vere resurrectionis lazari signū subdit. Lazarus vnus erat ex discumbētibus. Chry⁹. viuebat: loquebat: epulabatur: veritas ostendebatur miraculi: infidelitas iudeorū confundebat. Et sm̄ aliquos narrabat de penis inferni quas viderat. Maria vero accepit libram vnguenti nardi pistici pretiosi. hec soror erat Marthe & Lazari vt patet supra. Et sm̄ Alchuinum q̄ō cōmuniter tenent ipsa fuit illa peccatrix/q̄ narrante solum Luca/in principio sue conuersionis in domo Simonis phariſei lauit lachrimis suis pedes iesu et vnxit: licet aliqui dicant illā fuisse aliam mulierē ab ista. Accepit ergo ista libram vnguenti. i. vnctionis facte ex herba q̄ dicit nardus multum odorifera & medicinalis. Pistici dicit quod est grecū. i. fidelis non. s. adulterati mistura alia: vel sm̄ Aug. est nomen loci vnde erat herba. Et vnxit pedes iesu: & extersit capillis suis. Matthe⁹ & Mar. per resumptionem narrant hanc vnctionē factam quū inciperit passionem christi describere. Et q̄ non solū pedes sed etiā caput vnxerit christi: fiducia sumpta ex remissione peccatorum percepta: q̄ Jo. hic tacuit. Referunt etiam hoc factū in domo simonis leprosi: id est q̄ olim fuerat leprosus sed postea emūdatus. posuit esse q̄ in dicto castro bethanie: etsi esset martheꝝ tamē ille Simō habueret ibi domū notabilē in qua cōuiuatus est christus: & predicte sorores cū Lazaro adessent. Domus aūt repleta est ex odore vnguēti. Alchuinus. mystice q̄ ante sex dies venit iesus: si gnat q̄ ille q̄ sex dieb⁹ oia fecerat: sexta die hominē creauerat. ipsa. vj. etate. feria. vj. hora. vj. redimere mūdum venerat. Lena dñica fides est ecclesie q̄ per dilectionē operatur. Martha ministrat quū fidelis anima' opera sue deuotionis dño impendit. Lazar⁹ vn⁹ est ex discūbentibus: quū hi qui a peccatorū morte resuscitati sunt ad iusticiā: vna cum eis qui in sua iustitia permanserunt de p̄sentia veritatis exultant: & celestis gratie muneribus aluntur. Et bene hec in bethania q̄ interpretatur domus obedientie: q̄ vtiq̄ est ecclesia. Unguentū quo vnxit maria iesum, iustitia est: et ideo libra est. Ungit pedes iesu qui bene viuēdo dominica sectatur vestigia. vngit caput: q̄ deuotione afficitur ad diuinitatē. pedes aūt: qui ad humanitatem mentem & affectū dirigit. Extergit capillis pedes: qui de superfluis dat pauperibus. Domus ex hoc repletur odore: q̄: mundus bona fama ecclesie operibus respergit. Dixit autē vnus ex discipulis iudas scarioth. Quare hoc vnguentū nō venit trecentis denarijs: & datus est egenis? Quod alij euangeliste dicunt discipulos de hoc murmurasse. Jo. aūt solum iudā dupliciter concordat & q̄: vel ponitur pluralis numerus p̄ singulari: quia vnus ex discipulis murmurauit: vel q̄: vtrunq̄ fuit. Naz primo iudas murmurans & mussitans sine alijs/postea induxit alios ad murmurandum secum. Sed erat differentia: q̄: illi pietate mouebantur ad pauperes: iste ex auaritia: vt partez eoꝝ que sibi dabant ad seruandū/furaretur. Unde ipse euangelista Jo. subdit: hoc dixit nō quia de egenis pertinebat ad eū sez ex cōpassione ad pauperes: sz q̄ fur erat & loculos habēs ea q̄ mittebantur id est dabātur christo & discipulis in elemosynam que mittebantur in loculos. i. sarcellam que habet diuersas bursas quasi diuersa loca propter varietatez monetarū: portabat. Alchuinus: Portabat ministerio sez vt bursarius vel p̄curator portabat furto. Dicitur eīm eum habuisse vroꝝ & filios ḡbus domū portabat. Hinc Augu. xp̄. q. s. exemplū. Exemplū dñi accipite conuersantis in terra: quare loculos habebat cui angeli ministrabant: nisi q̄: ecclesia ipsius loculos habitura erat? Quare furem admisit: nisi vt eius ecclesia quū fures patitur: tolleret: Chry⁹. dicit q̄ ideo Jude furi existenti loculos cōmisit pauperuz: vt oēm abscindat occasionē. Non eīm habebat dicere quoniam propter peccuniarum desiderium hoc fecit: retenz sufficientem habebat ex loculo cōcupiscentie mitigationē christus autem hoc sciens ex multa cōdescensione ad iudaz nō eum incusauit: sed cōmunem intulit excusationē/dicēs. fs Mat. Quid molesti estis huic mulieri? sc̄z murmurantes contra eam. Opus enim bonū operata est in me: & non prodigalitatis: vt putatis: sed pietatis. Mittens enim vnguē tum hoc in corpus meum: ad sepeliēdum mefecit: id est fecit quod facere curabit pro officio sepulture meet sed non poterit. Nam transacto sabbato sancto: mane sequenti venit cū alijs marijs ad sepulchrum cū aromatibus vt vngerent corpus iesu: sed non inuenerunt: quia iam surrexerat vnde & Jo. dixit. Binite illā sc̄z facere quod agit: vt in die sepulture meē seruet illud. id est vt obseruet & faciat q̄ō volet facere p̄ die sepulture: sz nō poterit. Nā pauperes semp habebitis vobiscū sm̄ p̄sentiā & indigentiā corporalē: me autem nō semper habebitis/ sc̄z sm̄ corporalem & visibilē presentiā. Nam sm̄ maiestatem suam: sm̄ prouidentiā (ait Aug.) sm̄ ineffabilē & inuisibilem gratiā: & sm̄ etiam sacramenti veritatem in eucharistia impletur illud ab eo dictū. Matthei vlti Ecce ego vobiscum sum oibus diebus vsq̄ ad cōsummationē seculi. Et vt dicit Jo. Turba multa que venerat ad festū in hierusalē audiēs christū esse bethanie

venit

prophetas q̄s decet

Bethania q̄d interpretatur.

Jo. xij. cap.

Annus hebreorum.

venit illuc nō tantū propter eum: sed vt viderent Lazarum resuscitatū a christo: prout dicebatur a multis: propter hoc cogitabant pharisei Lazarū occidere/ ad miraculū occultā-
Matt. xxi. dum vel calumniandum: quia multi illo viso credebant in
Jo. xij. Jesum. de peni. dist. .f. quantuslibet.
cap. mar. xj. Lu. xix.

§. V. De igressu Jesu i die palmarum cū gloria magna ⁊ laude in hierosolymā super asinam ⁊ pullum.

De quo narrant oēs quatuor euangeliste: ⁊ inducēres testimoniū pphete super hoc. Dicit ergo Johannes: q̄ in crastinū sciz adie predicte cene facte. Turba multa que venerat ad diē festū: quū audissent: q̄z Jesus venit in hierosolymā: exierūt obuiā ei cū ramis palmarū: dicit Beda: preceptū legis erat vt decima luna primi mēsis agnus siue hedus in domo clauderet vsq̄ ad. xiij. lunam eiusdem mensis: qui ad vesperā immolabat: vnde ⁊ verus agnus ex omni grege sine macula electus p̄ sanctificatione populi: ante quinq̄ dies. .i. luna. x. hierosolymā ascendit. Alij euangeliste plenius hoc narrant: dicit eē. Mat. q̄ quū appropinquasset Jesus hierl'm ⁊ venisset bethphage ad montem oliueti. bethphage est quedā villa ppe hierosolymā in latere mōtis oliueti: vbi mozabant sacerdotes. Tūc Jesus misit duos ex discipulis dicens eis. Ite in castellum. Castrum dicitur hierl'm: quū tamen esset regia ciuitas: q̄z nō erat ibi vnitas: sed maxima inhabitantiū diuisio. Quod cōtra vos est. Utiq̄ hierusalez/ siue etiā mūdus ad quē destinati sunt discipuli christi ad predicandū: fuit cōtra eos ad psequendum. Et statim inuenietis asinā ⁊ pullū cū ea. scz alligatā. Soluite ⁊ adducite mihi. Ex pietate ad pauperes tenebatur a ciuibus iuxta portā asina quedā cōmunis: vt pauperes q̄ a se nō habebant aialia/ illa vterent in suis necessitatibus. ⁊ postmodū ad locū remittebant: que asina tūc pullum habebat Et si q̄s dixerit: quare soluitis pullum: dicite q̄z dñs his opus habet: ⁊ statim dimittet eos: Qui obedientes adduxerunt asinam ⁊ pullum. Basilius. Sic decet nos ⁊ infima opera plurimo cū affectu ⁊ studio aggredi: scientes q̄z quicquid intuitu dei fit/ nō est parum: sed dignum regno celorū. Sed sciendū ſm Aug. q̄ licet alij tres euāgeliste solum faciant mentionē de pullo asine adducto ad iesum: super quē nullus hominū sedit. .f. adhuc: super quē iesus ascendit Mattheus aūt vt dictum est refert vtrunq̄ scz asinam ⁊ pullum adductū: in hoc tamē nō est contrarietas: sed q̄ alij tacuerūt de asina/ Mattheus suppleuit. Et sup vtrunq̄ christus ascendit: in parte vie super asinam: in alia parte super pullū: nō ppter necessitatē q̄ aialia essent fessa: sz propter significationē. Signabat eē ibi q̄ in vtroq̄ sexu vel melius/ q̄ in vtroq̄ populo scz iudeorū ⁊ gentiliū christus sup aductos p predicationē apl'orum cōuersos ad fidem esset mansurus: ⁊ eos ducturus in supernā hierusalē. Signat eē asina populū iudeorū subditū lugo legis: ⁊ domitum onerib⁹ penarū. Asellus vero seu pullus ppl'm gentilem lasciuientē/ super quē nullus federat: q̄z ſm Ambro. Nullus preter q̄ christus nationū ppl'os vocauit ad gr̄am. Et q̄z alij tres euangeliste euangeliū scripserūt gentilib⁹: ideo eis fuit cura de pullo asine figurante ppl'm gentilem/ facere mentionē. Mattheus vero scripsit hebreis cōuersis: predicauit tamen et diu gentilibus. .f. ethiopibus: ideo de asina ⁊ pullo mentionem fecit. Inducit aūt Mattheus ⁊ Joannes huius rei geste pphetam prenunciantē: q̄ habetur scz zacha. ix. referentes substantiam facti: non propria verba pphete. Nam zacharias ait. Exulta satis filia syon: iubila filia hierusalē. Ecce rex tuus veniet tibi iust⁹ ⁊ saluator. Ipse pauper ⁊ ascendēs sup asinā ⁊ sup pullum filium asine. Jo. aūt sic refert. Noli timere filia syon. .i. hierusalem: que dr filia syon: ex eo q̄ syon erat fortalitiū hierusalē/ custodia ⁊ tutela eius: sicut mater custodit filiam ⁊ ideo dicit hierusalē filia syō supple. Sed potius exulta tu hierusalem q̄ es filia syon/ vt dicit pphēta. Ecce rex tuus venit sedēs super pullū asine: q̄ fuit in parte vie. Matheus vero dicit. Dicite filie syon. .i. hierl'm: hoc est habitatoribus eius: vos scz predicatores ⁊ doctores legis ad confortādū populū ⁊ consolandū in aduētu tui messie. Et vt humilitate ⁊ mansuetudine eius poteris cognoscere ipsum esse: huius rei do tibi signa. Ecce rex tuus venit tibi māsuetus sedens sup asinam ⁊ pullū filium subiugalis. .i. asine. Ecce: in ppinquo est: ideo demonstro. Agnosce dignitatē eius: q̄z rex: in tēporalitate quantū ad dominiū: q̄z rex regū ⁊ dñs dominantiū: licet vt pauper vixerit in sp̄ualitate. ps̄. Ego
Dañ. iij. ⁊ vij (ait in ps̄.) cōstitutus sum rex ab eo sup syō ꝛc. id est ecclesiam in superna felicitate. vnde potestas ei⁹ ptās eterna ⁊ regnū ei⁹ q̄ nō corrūpet. Tuus: p̄ assumptionē humanitatis. Non enim angelos sed semen abrae apprehendit. Heb. ij. Tuus: per carnis originem. Rom. .f. Qui factus est ei ex semine dauid ſm carnem. Tuus: per sui largitatē. Nā dedit semetipsum pro nobis. Ad Gala. .f. ⁊ ad Tim. ij. In cibum. in preciū. in premiū. Venit. id est veniet citor: vsitatū est in scriptura ponere presens tēpus pro futuro: vt illud Jo. iij. Scio ait samaritana q̄z christus venit: id est veniet sic intēdebat dicere. vel venit dicit presentis tēporis: q̄z ſm hiero. pphete in his que pphetant legunt in libro diuine prescientie: cui omnia sunt presentia. Vel venit preteriti tēporis dicit: ad ostendendū infallibilitatē huius aduentus. Sicut enim impossibile est preteritus q̄ fuit/ nō fuisse: ita est impossibile q̄ prenuntiatū est a deo/ non euenire. Tibi: scz ad tuā vtilitatem: ad te curandū. Luce. xix. Venit filius hois saluum facere q̄ perierat. Ad te illuminandū. Esa. lx. Surge illuminare hierusalē: q̄z venit lumen tuū. Ad te viuificandum: ⁊ de manibus diaboli liberandū. Joā. x. Ego veni vt vitam habeant. Et prima Joan. iij. Venit filius dei vt dissoluat opera diaboli. Si autē non receperis: veniet tibi: id est contra te ad condēnandū. Mansuetus nō iratus vt nabuchodonosor ad te destruendū armatus. Non superbus/ vt antiochus profanus ad tollendum cultum dei veri. Non pomposus ⁊ elatus/ vt Salomonis filius Roboā nimis aggrauans populū in oneribus. Non vt tyrannus ad dominandū/ vt populus romanus. Sed mansuetus: cuius mansuetudinis signū euidens do tibi: q̄z sedens non super equū superbū qui a longe odorat bellū: sed super asinam pacis ⁊ simpliciratis amicā. Sit ergo quecūq̄ anima que optat christū supra eā quiescere: ⁊ ad supernā hierusalem' adduci: vt asellus pacis amator: q̄z in pace factus est locus eius. in ps̄. lxxv. Sit simplex: quia cū simplicib⁹ sermocinatio ei⁹. Prouer. iij. Sit patiēs ⁊ onerū portatrix. .i. laborū ⁊ afflictionū. ps̄. Ut iumentū factus sum apud te: ⁊ ego semper recū. ps̄. lxxij. Euntes aūt discipuli missi a Jesu fecerunt q̄ eis fuerat imperatū. Et quū soluere vellent asinam ⁊ pullū: prout eis dictum fuerat: inuētat interrogātibus dominis quare soluerent: illis respōdentibus quia dñs necessarium habebat/ dimiserūt. Et adducto vtroque apostoli vestimenta sua a se exuta sternebāt in via: vt asinus trāsiret super illa tob deuotionē ad eum: Alij cedebāt ramos de arboribus oliuarū ⁊ palmarum. ⁊ sternebant in via tin figurā victorie habende a christo contra diabolum ⁊ mortem. Et vt refert Lucas: quum appropinquaret ad descensum montis oliuarum: ceperūt oēs turbe discipulorum qui sibi venerant de hierusalē obuiam gaudētes laudare deū voce magna super virtutibus quas viderant de eo. Appellātur aūt hic discipuli nō solū duodecim apostoli: vel. lxxij. discipuli eius: sed ⁊ quicunq̄ alij sequētes eum ob fidē ⁊ deuotionem ad eū. Dicit aūt Mattheus. Turbe aūt que precedebāt ⁊ que sequebantur clamabāt. Osanna filio dauid: id est obsecro salua. Benedict⁹ q̄ venit in noīe dñi/ osanna in excelsis. Hoc sumptum est ex ps̄. cxvij. Addit Lucas. Qui venit rex in noīe dñi: pax in celo ⁊ gloria in excelsis. Theophi. iudei regē israel ipm nūcupabant: quasi sensibilē regē somniātes. Expectabāt nāq̄ exurgere quendam in regē maiorē q̄ ſm humanā naturā: saluaturū eos Romano⁹ iurisditione. Marcus vero dicit. Benedictus q̄ venit in regnū patris nostri dauid. Beda. rex dicitur eo q̄ mentes regat: ⁊ eas q̄ ad celestia regna perducat. Pax in celo: hoc est ſm Theophilū. bellū antiquum quo deo aduersabamur euanuit. Et gloria in excelsis: laudantibus. .f. angelis deū in tali recōciliatione. Nō hoc ipsum q̄ deus visibiliter habitat in terra inimicor⁹ suorū/ signat ipm nobiscum habere concordiā. Regnū venerat dauid patris eorum. Regnū sc̄z christi figuratū in regno dauid. Venit aūt in noīe dñi: quia ſm Bedā: vel i noīe patris dñi: vel in noīe domini ideſt vt dñs venerat ipse. Sed pharisei murmurantes eo q̄ turba regem eū vocaret: quasi hoc tenderet ad seditionē: ⁊ et q̄z laudabant eū vt deum osanna clamantes tanq̄ blasphemiā reputētes: zelo inuidie moti de tāto honore dixerunt ei. Magister increpa discipulos tuos: sc̄z ne talia dicant: q̄ bus respondit. Dico vobis si hi tacuerit: lapides clamabūt q. d. ſm Theophilū. Nō sum causa q̄ hoies taliter laudant sed commoniti virtutib⁹ quas viderūt/ hoc faciūt. Beda. Crucifixo etiā dño/ motis eius pre timore tacentibus/ lapides canebant: qui in morte ei⁹ petre ⁊ sara scissa sunt. Aut fortasse ſm Amb. Obmutescētibus iudeis post passionē. .i. ex perfidia nō cōfitentibus suā diuinitatē lapides viui ſm Pe. .i. gentiles q̄ conuersi erāt/ hoc clamabāt. Mystice vero de mōte oliuarū. .i. altitudine diuine misericordie. Factū est vt christus misericordie oleo inunctus mitteret apl'os ⁊ alios ecclesie doctores: duos. .i. duabus rebus preditos. .f. vite sanctitate: ⁊ doctrine radiositate. Unde hieron. si in loco apl'or⁹ sumus: nō solū sermonē eorū imitemur. .f. quā-

tum ad doctrinā:sed ꝛ conuersationē.di.xxxv.ecclie. Idez. nō solū episcopi/presbyteri diacones /ꝛ oēs qui in domo dei deseruiūt magnopere. puidere debent:vt cunctū populum cui presidēt cōuersationē:ꝛ sermone preeuntverbietiā inferiorꝛ gradus ꝛc.viij.q.j.qualis. Et ad hoc nō sufficit bona cōscientia:nisi adsit quantū ex se et bona fama. Unde Aug. Due res cōscientia ꝛ fama. Cōscientia bona necessaria est tibi:fama primo tuo.xij.q.j.nolo. Scōm qđ requiritur:est cōperens peritia:q̄ integratur ex duobus scz scientia veteris ꝛ noui testamēti:ꝛ notitia canonum. Mat.xiij. Doctus in regno celorū.i.in eccl'ia pfert de thesauro suo.s. sapientie noua ꝛ vetera. Unde di.xxxviij.in.c.ignorantia. dicit. Sciant sacerdotes sacrā scripturā ꝛ canones:ꝛ ossie opus eorū in predicatione ꝛ doctrina cōsistat. Misit autē hos ad castrū.i.mundū contra eos:qz persecutus est eos: qm̄ contrariabāt veritati quā docebant:qz vitiose viuebat ſm illud.s. Jo.iij. Omne qđ est in mūdo aut est cōcupiscentia carnis:aut cōcupiscentia oculorū:aut superbia vite. Sz serui dei nō sunt de mundo. Jo.xvij. Misit aūt ad soluendum asinam ꝛ pullū ligatos id est populos iudaicū' et gentilem:nexibus ligatos errorū ꝛ vitiorū ſm id sapiētie:vna catena tenebrarum oēs erant cōpediti. Et in ps̄. Funes peccatorū circūplexi sunt me. Qui euntes in mundū vniuersum soluerunt ab illis vinculis assentientes doctrine suet etsi aliquibus resistentibus/nō tm̄ prevalentibus. ꝛ adduxerunt ad iesum.i.fidē eius hoies cōiter simplices ꝛ humiles signatos per asinum qui dicitur sine sensu. Videte ait ap'lus.s.ad Cor.j.vocationem vestram:non multi potentes: non multi sapientes ꝛc.sed que infirma sunt elegit deus/ꝛ que stulta. Et imponentes super eos vestimēta sua.i.exemplа operum suorum imiantes fuerunt christum in eis requiesere:qui eos conducat in supernam hierusalem. asinā ꝛ pullum.i.feminam ꝛ mares. Sternentes autem vestimenta sua in via:vt asin⁹ firmius incederet:sunt qui corpora sua que sunt vestimenta animarum conculcarunt:ꝛ mortificauerunt per martyria ꝛ afflictiones austeritatis vite et tribulationum:que vtiq̄ multum inducunt ad suauius incedendū in via dei. Qui vero cedūt ramos de arboribꝰ olivarum vel palmarū:sunt qui diuersas eleemosynas impēdunt alijs spūales ꝛ corporales:vel sentētia patrū ad lete pcedendum in via dei. Oēs aūt qui precedunt ꝛ q̄ sequuntur clamant filio dauid christo. Osanna:qz ꝛ patres veterus testamēti:qui christū preceſſerūt in vita humana:ꝛ patres noui testamēti. oēs expectant ꝛ cupiunt ꝛ orant saluari per christū. Neq̄ eſſ̄ datū est aliud nomē /quantū scz ad rem signatā/q̄ ipsum nomē in quo oportet nos saluos fieri:ait Petrus Act.iiij. Et iterum. huic scz christo oēs prophete testimoniū perhibent remissionē peccatorū accipere per nomē eius. ¶ Sequitur hystoria referente solū Luca. vt appropinquauit iesus hierosolymā:videns ciuitatē flevit super illā:motus compassione futuri qđ preuidebat exterminij:ꝛ hoc exprimens ait. Si cognouisses ꝛ tu:supple fleres:si scires mala tibi ventura. Origē. Quum intelleris iesum dicentē talia ꝛ lugentē peccata nostra ꝛ aspice simul ꝛ illud qđ scribitur in euāgelio:qz videns ciuitatem flevit super illā. Et si rationabiliter fleuit super hierl'z. fleuit super ecclesiā rationabilius/edificatā quidē vt esset domꝰ orationis:factā aūt spelūcam latronū ꝓpter turpia lucra. Et arbitror cōuenireverbū dei de venditionibus columbarum /eis qui tradūt ecclesias auaris ꝛ tyrānis ꝛ indisciplinatis ꝛ irreligiosis episcopis aut presbyteris. xvj.q.vij. et hoc diximus. Et quidē in hac die q̄ ad pacē tibi.i.in presenti que nunc habes:sunt tibi ad pacem temporalē ꝛ nūc aūt absconditа sunt ab oculis tuis .i.a cognitione tua / mala tibi ventura ꝓpter tuā perfidiam. Et ipsa breuiter explicās subdit:qz ecce venient dies in te.s.inde ad.xl.annos. Et circundabunt te inimici tui vallo.s.exercitus romanorū cum principibus Tito ꝛ Uespasiano patre eiꝰ:ꝛ q̄ illuc missi sunt qz se romanis quibꝰ erant tributarij rebellarunt. Et circūdabunt te/ita obsidentes:vt nullus possit intrare vel exire Et coangustabunt te vndiq̄:bello:fame:ꝛ peste inde secuta a mortuis. Et ad terrā pternent te:ꝛ filios q̄ in te sunt. Et qui remanserunt venditi fuerūt in seruos:ꝛ dispersi pozdē. Et nō relinquent in te lapidem super lapidē qui non destruatur. Nā ciuitas illa fuit funditus euersa:quia ea q̄ nunc est hierl'm/fuit postea edificata:cuius signū est: quia caluarie locus erat extra illā ciuitatem:vt pz̄ ex euāgelio ꝛ Heb.vlti. Jesus extra portā passus est:ꝛ nunc aūt dicitur esse in medio ciuitatis que nūc est. Et assignans causas huius exterminij subdit. eo q̄ nō cognoueris tēpus visitationis tue. Uenerat eſſ̄ christus ad visitandū vt medicus infirmus:vt magister discipulus:vt pzelatꝰ subditum: qđ iudaicus populus cognoscere noluit. Grego. in homil'. expo

nit totum moraliter de anima peccatrice/que quum gaudeat mundanis fruens:non cōsiderat mala sibi preparata in exitu suo a corpore:ꝛ ideo nō luget:sed letatur in malis. Quam demum in fine vite/exercitus demonū obsidet cum varijs tentationibus.ꝛ coangustabunt ꝛ ad terrā inferna- lem pternent ibi vide. ¶ Exinde quū introsset ciuitatē:vt narrat Matthеus:cōmota est vniuersa ciuitas eorū. scz qui remanserant in ea/ex admiratione tanti honoris ꝛ laudis in christum:vnde dicebant. Quis est hic? Cui respondebant turbe:Hic est Jesus ꝓpheta a nazareth galilee. Quod videntes pharisei ꝛ inuidentes dicebāt ad seipsos:ꝛ vt ait Joā.xij. Uidetis quia nihil proficimus. Ecce totus mundus vadit post eum. Augu. Turba turbauit turbam. Quid aūt inuidet ceca turba:quia post eū vadit mundus per quez factus est mundus:q.d. Quantūcūq̄ insidiamini tātum huic augetur gloria:ꝛ intenditur. Et ingressus in tēplum cepit eijcere vendētes ꝛ ementes in illo:ꝛ nūmulariorum effudit es:ꝛ cathedras vendentiū columbas euertit. Origē. Eijcit dñs vendentes et ementes de templo ad correptionem populi:vt non pro mūdanis festiuitates in noſe dei celebrant:nec emptionibus ꝛ vēditionibus vacent in loco nō cōpetenti:sed orationibus tantus. xvj.q.vij. hoc dicimus. Nusq̄ legitur dñm tanta seueritate aliqđ peccatum corripuisse sicut istud:expellendo de templo.i.portici templi tales:ꝛ nō solum verbo:sed etiam flagello alta voce:scz in principio sue predicationis hoc egisse:vt pz̄ Jo. ij. Et sicut per columbarum venditores illi denotantur qui sacram manus impositionem.i.ordinationes venduntiria pernummularios ecclesiastici beneficij venditores desinātur.s.q.iij.ex multis.ꝛ in.c.seq. dicit Grego. Uendentes ꝛ ementes de tēplo eliminat christus: quia vel eos q̄ p munere manuū impositionē tribuūt:vel qui donū dei emere nituntur/scz quodcūq̄ sacramentū damnat. In tēplo etiā vendentes sunt:qui hoc qđ qubusdā iure cōpetit ad premium largiunt. Justitiā eſſ̄ vendere est hanc pro precio ac ceptione seruare. hec Greg. Et Beda in.c.seq. Non solum venditores colūbarum sunt qui sacros ordines largiendo/precisi pecunie vel laudis vel etiā honoris inquirūt:verū ij quoq̄ qui gradū vel gratiam spiritualem in ecclesia quā dño largiente perceperunt:nō simplici intētione sed cuiuslibet humane cause retributiōis exercēt. hec ibi. Possunt ergo intelligi emptores ꝛ venditores colūbarū /dantes et recipientes sacramēta:quib⁹ cōfertur colūba.s.donū spiritussancti/munere pecunie/precijs vel obsequij. Emptores ouium vēditores scz beneficiorū ecclesiasticorū/ que dant lanā ꝛ lac. Boum vero q̄ terram scindunt emptores ꝛ venditores predicationis/quibus scindunt corda terrena peccatorū. Nūmularij vero sunt mediatores horū.que oīa pertinent ad simoniā.s.q.j.sunt nōnulli.ꝛ.q.iij.saluator.ꝛ.s.q.j reperiuntur. Eijciens autem christus hos dixit. Scriptum est scz in Esa. Domus mea domus orationis vocabit:vos aūt fecistis eam spelūcam latronū. Origē. Qui considerat in multis ecclesijs aliuz christianorū peccata inueniet/q̄ arbitrantrur questū esse pietatez:ꝛ quum deberent de euāgelio viuere ſm quod viuere decet seruos dei. hoc non faciunt sed diuitias ꝛ multas possessiones acquirunt. Nōne dices sub talibus ecclesiaz factā speluncam latronū. xvj. q.vij.ꝛ hoc diximus. Accedentes aūt ad eū cecos ꝛ claudos sanauit. Sed pharisei videntes mirabilia ista:ꝛ audiētes pueros clamantes/Osanna. indignati ex inuidia tante laudis dixerunt christo. Nō audis que isti dicunt:q. d. Nō debes permittere istos tantū te laudare in facie/q̄bus christus respondit:vtiq̄. Nonne legistis:qđ scriptum est.s.ps̄. vij. Ex ore infantiū ꝛ lactentiū perfecisti laudez.i.proferri fecistis laudem perfectaz ex ore simplicium? Et sequit in ps̄. ꝓpter inimicos tuos:scz iudeos scribas/phariseos vt destruas inimicum.id est cōfundas ꝛ conuincas quēlibet tibi aduersantē ꝛ vltorē/ideſt qui videbantur ꝛ zelo legem defendere.q.d. Isti faciunt quod predixit ꝓpheta erga me faciendum. Marcus tamen dicit q̄ ingressus est iesus in templum ad eijciendum ementes ꝛ vendentes /qui etiam nō sinebat vt quisq̄ transferret vas per templū secunda feria id est die lune. Nam precedenti die.s.dñi intrans ciuitatem cū maxima gloria vt dictum est/accessit in templum. Et quum esset hora vespertina/circūspectis omnibus/forte si aliquis inuitaret eum ad comedendū /nullo hoc faciēte/exiuit ciuitatē:ꝛ iuit in bethaniā cum.xij. Et die sequēti sz feria scā reuersus in ciuitatē hierusalē/ in via male- dixit ficulnee nō habenti ficus sed folia tantū:ꝛ aruit subito. Et ingressus in templū eiecit ementes et vendentes in eo. ¶ Erant aūt vt narrat Joā. quidā gentiles q̄ venerant ad templū qui audita fama de eo:cupiebant eū videre quū non cognoscerent. Quod audientes Philipp⁹.ꝛ Andreas

nūtiauerūt

Sap. xvij.

Lu.xix.

Mat. xxi.ca.

Esa.lvj Iere. vij.

Jo.xij. cap.

nunciauerunt iesu: Et tunc ipse ait. Nisi granum frumenti ꝛc. Et qui amat aiam suã perdet eam. s. quantũ ad vitam mundialem. Et post pauca subdit. Nũc anima mea turbata est: id est afflicta ꝑm partem sensitiuã considerans passionem cui ꝓpinquus erat. vnde Ihrys. quia dñs discipulos ad passionem hortatus fuerat dicens: Qui amat aiam suam perdet eam: ne dicant q̃ ipse extra dolores existẽs humanos: facile de morte philosophatur: ꝛ nos admonet ꝓpter hoc q̃ ipse non est sine periculo: q̃ et ipse in agonia fit: tamen ꝓpter vtilitalem mortẽ non renuit. Augu. Qui charitatis voluntate turbaris / multos qui in tuo corpore sunt ꝛ infirmitatis sue necessitate turbant: ne desperando peccant: consolaris. In se ergo caput nostrũ suscipit membrorum suorũ affectũ: ꝛ ideo nõ est ab aliquo turbatus: sz vt supra dictũ est seipsum turbauit. i. tristitia afflictus est Ihrys. Sicut esurire nõ est crimen ita nec ꝓsentẽ vitam appetere: christus autẽ corpus a peccato mundũ habebat: nõ aũt a naturalibus necessitatibus erutũ: hoc igit dispensationis est nõ deitatis. Et quid dicam: ait christus. Augu. deniq; homo q̃ sequi vult: audiat que sequant. Accessit tibi forte hora terribilis: ꝓponitur tibi optio: aut faciẽde iniquitatis / aut subeẽde passionis: turbatur anima infirma: audi ergo quid subiungit. Et quid dicam: q. d. ꝑm Bedam. Quid aliud: nisi / vt inde in ea instruantur. Pater saluifica me ex hac hora: sez passionis. Aug. Docuit te quẽ innocẽs cuius voluntatẽ tue volũtati ꝓponas. Non tibi videatur ex alto diffidere / qrte vt ab initio ꝓficere hominis suscepit infirmitatem: vt doceret contristatũ dicere. Non quod ego volo: sed q̃ tu vis. vnde ꝛ hic subdit. Sed ꝓpterea veni in horã hanc. Pater clarifica nomẽ tuũ. s. in mea passione ꝛ resurrectione. q. d. Non habeo quid dicã exceptionem querens: ꝓpterea enim veni in hãc horã: ac si diceret. Etsi turbemur / ꝛ tumultũ patiamur: nõ fugiamus mortẽ. s. quum oporteat: quia ego nũc turbatus nõ dico vt effugiã: oporet enim ferre q̃ superuenit. Non dico eripe me ex hac hora: sed contrariũ dico: sez Clarifica nomen tuũ. Ostendit enim quoniã ꝓ veritate moritur: gloriã dei vocãs. Et hoc euenit. Futurũ enim erat vt post crucẽ cõuerteretur orbis terrarum ꝛ cognosceret orbis terrarũ dñi nomen ꝛ coleret et non solum patris: sed ꝛ filij: sed tamen hoc silet. Dicit autez euangelista Jo. q̃ venit vox de celo dicens. Et clarificaui: ꝛ iterum clarificabo. Augu. His verbis per angelum loquitur deus: quum nihil in imagine ostenditur. Et nimirũ de celestibus loquens: verba sua que audiri ab hominib⁹ voluit: rationali creatura administrante formauit. Clarificaui aũt dicit ante. s. q̃ facerem mundum: clarificabo quũ resurges a mortuis. Vel aliter / clarificauit quũ natus est ex virgine: quũ miracula fecit: quũ spiritu sancto descendente super eum in specie columbe mõstratus est. Iterũ clarifica bo: quũ resurget a mortuis: quum exaltabitur super celos deus ꝛ super oẽm terrã gloria eius. Dicit aũt euangelista q̃ turba que stabat ꝛ audierat: dicebat tonitruũ factũ esse. Ihrys. Aperta quidẽ ꝛ bene signata erat vox: sed cito ab eis euolauit: quasi a grossioribus ꝛ carnalibus: ꝛ ij soniti⁹ tantum retulerunt. Alij autem quoniã articulata erat vox nouerant: quid aũt significaret / non: de quibus dixit euangelista. Alij autem dicebant quia angelus ei locutus est. Respondit aũt christus: ꝛ ait. Non ꝓpter me vox hec venit: vt scilicet mihi iudicaretur aliquid q̃ nescirem: sed ꝓpter vos: vt indicaretur eis q̃ ignorabant. Vt scirent quoniaz ex deo erat. Qui enim glorificatur a deo: qualiter nõ est ex deo. Qz vero dictũ est ꝛ clarificabo: consequenter ostendit modum glorie subdens. Nunc iudicium est mundi. Augu. est duplex iudiciũ: vnum scilicet q̃ in fine expectatur retributionis penarum ꝛ premiorũ ꝑm opera hominũ: ꝛ de hoc nõ loquitur. Sed de iudicio: quod importat discretionem et separationez: quo scilicet redẽpti sui separati sunt: ꝛ eruti de manu diaboli. Unde subdit. Nunc princeps mundi hutus ejcietur foras. Aug. Principem mundi appellat diabolum: nõ quia dominetur mũdo. i. celo ꝛ terre ꝛ alijs: sed qz dominatur mentibus peccatorũ consentientium eius tentationibus: qui mũdus dicuntur ꝓpter affectũ mundanorũ. Ejectus est aũt foras de mentibus conuersorum ad fidem. Quãuis enim diabolus ꝛ post conuersionẽ hominum tenet tamen aliud est regnare intus. s. per cõsensum mali: ꝛ aliud forinsecus oppugnare. s. tentando: q̃ nunc facit. sed ꝓ hoc nõ regnat intus. Fuit etiã hoc iudiciũ simile huic. Si quis suos debitores in carcerẽ vinculet: ꝛ postea idẽ sua demẽtia aliũ immittat nil sibi debentẽ: qui sua virtute alios educat: ita fuit in christo. Et ego si exaltatus fuero a terra: oia trahaz ad meipsum. Exaltat⁹ fuit in cruce a terra: ꝛ postea in resurrectione: exinde in ascensione. Traxit aũt omnia ad se. ait Augu. id est eos ex quibus diabolus est ejectus. Non aũt dixit omnes: qz nõ omniũ est fides: sed omnia q̃ ad creature integritatẽ refertur electorũ. s. corpus: spiritũ et aiam: corpus quo sensibiles sumus: aiam qua viuimus: spiritũ quo intelligimus. Aut etiã oia predestinata trahaz ad me. s. ꝓ virtutẽ passionis mecuz ad gloriam adducendo. Aut certe oia. s. hoim genera ꝑm innumerabiles differẽtias quibus inter se distant. Aut ꝑm Leonem papam. Omnia traxit. s. subtrahendo luminarium lumẽ ab oĩbus hoĩbus. Aut etiã resurgendo oia traxit q̃ fuerant separata a se: sez aiam: corpus: ꝛ sanguinẽ totũ. Traham dicit. ꝑm Ihrys. quasi a tyranno detentos ꝓ seipsos nequeuntes accedere. Quũ aũt intelligerẽt iudei q̃ de sua morte dixisset: mouẽt ei questionẽ dicentes. Nos audiuimus ex lege quia christ⁹ manet in eternum: Et quõ tu dicis exaltari opz filium hominis: Quis est iste filius hoĩs Frequẽter se appellauerat filium hoĩs / qz scilz vnus. i. virginis: nõ hominũ: q̃uis nũc non sic de se loquatur. Exaltationem a terra suspicati sunt eũ dixisse de morte crucis. Intelligebant q̃ facere cogitabant. Nõ ergo verbox horũ obscuritatẽ aperuit infusa sapiẽtia: sed instimulata ꝓscientia. Et vide ait Ihrys. qualiter malitiose interrogant. Non esti dixerũt nos audimus ex lege q̃ christus nil patitur. in multis esti scripture locis et passio ꝛ resurrectio christi ponit̃ simul: sz dicũt q̃si manet in eternũ. Et hoc vtiq; nõ erat cõtrariũ. immortalitati esti ꝓ passionẽ nõ est factũ impedimẽtũ. ¶ Sed existi mauerũt ꝓ hoc ostendere iꝑm non esse christũ: q̃si christus manet in eternum. Quis est iste filius hoĩs: q. d. Non nouimus de quo dicis. Ipsis ergo christus rñdit. Adhuc modicuz lumen in vobis est. Ihrys. sic exponit. Adhuc modicum. i. paruo tpe lumẽ. i. ego qui sum lux mũdi in vobis est i. vobiscum sum. q. d. lux solaris nõ interimit̃ quũ occũbit sed parũ recedẽs rursꝰ apparet. Sic ꝛ ego si paruo tpe moriar: citissime resurgã. Aug. vero sic. Adhuc modicum lumen. i. parua cognitio et imꝑfecta est in vobis de me: ꝓ hoc q̃ itelligitis q̃ christus manet in eternũ: si sez ita creditis christi eternitatẽ negetis in eo mortis humilitatẽ. Et ideo ambulate dum lucem habetis. i. ꝑficite in luce fidei dum vobiscũ est ꝛc. Et post hec verba abijt: ꝛ abscondit se ab eis non in occulta loca fugiendo: sed se ab eis subtrahẽdo. Oñ hec facta sunt sez de gentilibus iesum cupientibus videre et de voce facta de celo: de quo dictũ est: non clare põt percipi vtrũ sit dñica in ramis / an in die sequenti. Joãnes tñ ea continuat ad ea que facta sunt in dñica in ramis. Facta aũt vespera fecũde ferie / egressus est iesus iterũ de ciuitate: et mane sequenti i dest feria tertia seu die martis: vt refert marcus: hierosolymã regressus in templo multas parabolas docuit: sez de vinea plãtata ꝛ locata colonis: q̃ occiderunt filiũ locatoris. Et de rege faciente nuptias filio. Questiones soluit de censu dando cesari vel nõ. De muliere septemuira cuius in resurrectione fozet vxor. De mãdato maximo legis: que narrat Matthеus: Marcus: et Lucas et de eis dictũ est supra. Ac etiam reprehẽdit scribas ꝛ phariseos de multiplici hypocrisi eoꝝ vt narrat Mat. per totũ. xxiij. c. Demũ egressus de ciuitate in montẽ oliueti / interrogat⁹ de iudicio multa de signis ei⁹ ꝓnũtiauit: vt narrat Matthe⁹ Marc⁹ ꝛ Lucas. Adhicies pabolã de talẽtis cõmissis exacta actione ꝛ rõne. Et de decẽ virginib⁹ q̃nque fatuis ꝛ q̃nq; sapientib⁹ Et demũ de discussione in iudicio que scribit Matthe⁹. vt. ꝯ. dictũ est. Jo. xij.

¶ De passione domini. Capitulum. vj.

Passio domini nostri iesu christi a principio in primo Adam proparẽte (ex cui⁹ inobediẽtia quũ extẽdit man⁹ ad lignũ vetitũ hora sexta sexte ferie / gustãs suauitatẽ cibi est totũ gen⁹ humanum ifirmatũ ad mortẽ) est figurata: vt medicina morbi per quã sanaret: q̃ videlicet post lapsum abscondit se in medio ligni paradisi vt ór. Beñ. ibi. significabat̃ eñ q̃ p lignũ crucis in qua iesus ex obedientia patris man⁹ extendit innocẽtes: hora sexta sexte ferie. xxv. martij: gustãs amaritudinẽ fellis: peccatũ ipsum esset abscondendũ a deo: non quidẽ vt ignorare: sed dimittendũ ne puniret: ꝛ sic medelã ferret inde christus: hostis vnde leserat. Hec igitur passio sacratissima in patriarchis extitit prefigurata: a ꝓphetis prenuntiata: ab euãgelistis oibus post factũ enarrata. Circa cuius insinuationez aliq̃s q̃ vnus eoꝝ subticet alter suplet. Ad ostendendum aũt q̃ christus voluntarie sustinuit passionẽ ipsaz non coactus: ꝑm illud Esaie. liij. Oblatus est qz ipse voluit: ideo pluries prenuntiauit discipulis ipsam suã passionẽ: vt q̃si presciret eã poterat euitare / ꝛ ad alia loca accedere. Nõ solum aũt mortẽ ipsam ac genus / mortis / sed et diem ꝓdixit. Mat. xxvj. Nam vt narrat Mat. primus euãgelistarum: dixit discipu-

lis suis. Scitis q2 post biduū pascha fiet: & filiꝰ hoīs tradetur vt crucifigat. Si intelligat de biduo integro: hoc dixit feria tertia ante passionē. Si de biduo sumendo partē pro toto: potuit & hoc esse feria quarta. Pasca fiet. i. comederetur agnus paschalis: qui sm legē erat immolandus & comeden dus post vesperā: vt pt3 Exo. xiij. ob memoriam beneficij recepti a deo tali nocte: quādo sc3 agno immolato in egypto a filijs israel interfectis primogenitis oīm egyptiorum ab exterminatore: ipsi iudei illesi egressi sunt de seruitute pharaonis: & in figurā passionis christi agni immaculati/ que inchoata fuit in tali nocte: per quā israelite. i. veri fideles liberantur de seruitute diaboli occisis vitijs saluicꝫ fiūt si ramē sanguine agni liuiti sunt postes domus. i. fides passionis habeat in mente & opere. Filius hoīs. i. virginis tradetur vt crucifigat. Fuit aūt traditus a deo patre ipsum ad mortem exponēdo & pmittēdo ppter nimiā erga nos charitatem. Ad Ro. viij. Qui ppio filio suo nō pepercit: sed p nobis oībus tradidit illū. Jo. iij. Sic deus dilexit mundū vt filium suum vnigenitū daret. Traditus est a seipso ad nostri redemptionem: vnde ad Epheſ. v. Dedit semetipsum pro nobis oblationē deo in odorē suauitatis. Tradit? est a iuda scariothis ad auaritie satisfactionē. Luc. xxij. Accepta peccunia querebat oportunitatē vt eum tradret. s. iudeis. Traditus est a iudeis pilato ob inuidie infectionem. Mat. xxvij. Sciebat enim pilatus ꝙ per inuidiam tradidissent eū iudei. Ad ipsam aūt passionem sm hystoriam explicandam/faciamus septem cōsiderationes.

de iudeorum circa hoc consilio & determinatione.
de christi cum apostolis vltima refectione.
De eius in horta prece & captione.
De eius ad diuersa iudicia deductione.
De eius cause discussione & decisione.
De sententie ad crucem executione.
De eius anime a corpore separatione.

§. I. Quātū ad ꝑmum dicit matheus. Tunc. s. illa die qua christus dixerat illa verba: congregati sunt principes sacerdotum & magistratꝰ: quidā sc3 officiales: in atriis pncipis sacerdotū/quidicebat cayphas vbi consiliū de captura facrū: preciū proditione postulatū & pactū circa hoc firmatū. Congregati igitur sunt ad consilium faciendū & tractandū vt iesum dolo tenerent & occiderent. Als cayphā dante consiliū decreuerant eū occidēdū. Nunc querunt de modo capiendi diligēti /ne euaderet: vñ dicunt. Non in die festo. sc3 hoc faciamus. s. capere eum. Et ostendit euangelista: ꝙ non hoc dixerunt ex reuerentia ad festū: sed ne extraheretur de manibus eorū a pplorū subditur. Ne forte tumultus fieret in pplo. Jhoꝛ cōsiliū vel potius cōspirationē preuidens Jacob patriacha detestatus ait. Symeō & leui vasa iniquitatis bellantia: in pfiliū eorū nō veniat alia mea: nec̄ in cetu eoꝛ sit gloria mea. & rōnem assignās subdit: q2 in furoꝛe suo occiderunt virū. & postea. maledictus furoꝛ eorū q2 pertinax: & indignatio eorū: quia dura. Geñ. penul. De tribu leui certū est fuisse sacerdotes. de tribu symeō dicit plurimos ex scribis descēdisse. scribe fuerunt principales in cōsilio de morte christi. quorū mentes fuerunt inique bellantes cōtra christū: qui nō ex rationē sed furoꝛe & inuidia tractauerūt. & pcurarūt virū. i. christū totū virtuosum occidi. furoꝛ eorū fuit pertinax. q2 quū pilatus vellet liberare vt innocentē: pertinaces erāt in clamando. Crucifigatur. Addunt aūt hic euangeliste matthe? marcus: & lucas: vnctionē factā christo a amaria magdalena in cena: & murmurationē iude p recapitulationē: non ꝙ die consilij iudeoꝛ fuerit facta: sed sabbato precedenti: vt narrat Joā. vt supra patuit. Sed forte ideo hic ann exa est narratio huius: q2 illud fuit occasio accepta tamē nō data iude ad proditionē faciedā. Nam vt dicit glo. xiij. q. s. §. arguitis nos paulo post mediū. Judas cōsueuerat furari de cunam partē eorū que sibi dabant̄ seruāda: & vnguentū illud effusum volebat vendi: cui? preciū erat. ccc. denarioꝝ: ut horū decima pars erat triginta. Quia igitur nō potuit furari decimā partem: q̄ venditū nō fuit: quasi volens recōpensare damnū sibi secutū. xxx. denarijs argenteis fecit proditionem. vnde ipse iudas pcipiens sacerdotes congregatos ad tractandū de captura christi: intrāte in eū sathana (vt dicit lucas) nō quidē per vexationē corporis: sed ad nouum malitie effectū: accessit ad cōgregatos in consilio dicens. Quid vultis mihi dare: & ego vobis eū tradā? O vocem temerariā ꝑsumptione plenā. Omniū oīm cui oīa tradita sunt a patre eterno tanꝫ esset sub vna potestate promittit se illis traditurū. vnde dicit. Quid vultis &c. O vox omni pena dignissima: oīm & magistrū suū qui ei tot beneficia cōtulerat/ad dignitatē summā apostolatus vocauerat ad predicandū & faciendū miracula cum alijs miserat: suum pcuratorē instituerat: & nunc eū venditioni exponit ac vt vilis mācipij p̄cium in emptoꝛ voluntate ponit/dicens. Quid vultis &c. Heccine est doctrina quam tradidit magister optimus. Ipse re docuit talia contēnere: neminem ledere: primū p posse iuuare & tu nunc pro auaritia innocentissimū prodis & ad mortē tradis/vi. Quid vultis &c. At illi iudei cōgregati hoc audito gauisi sunt: & dantes ei. xxx. argēteos p hoc opere. Sicꝫ impleta est figura que habet Geñ. xxxvij. de Joseph iuuene pfectissimo: qui fuit venditus. xxx. argēteis suggerente iuda fratre suoꝛ: & traditus in manibus hismaelitarū ex zelo inuidie: ne dñaretur eis. Sed sicut ꝓtarium accidit eius qō intendebā: q2 p hoc ille exaltatus est: & adoratus & vocatus saluatoꝛ mūdi. Ita et iesum p istam traditionē in manibus gentiliū & passionem de? exaltauit & dedit ei nomē qō: est super oīe nomē iesus: cū interpretat saluatoꝛ: vt in nōie iesu omne genu flectatur. Et spopondit iudas facturū se pditionē recepta pecunia: & inde querens opportunitatē tradendi quū esset sine turbis. In quo opere sceleratissimus iudas ppetrauit nō solum pditionem & plagiū: vendendo liberū hoīem: sz et sacrilegiū & simoniā: vendendo christū fontē oīs gratie. vnde Greg. nazanzenus. Judas oīm redemptoꝛem vendidit: moꝛ laqueo suspensus: eandē gratiā redēptoris nō obtinuit: & meritoq2 nemo pōt retinere qō vendidit. s. q. s. q̄ studet. Ubi & iā notandū qō ait Beda sup marcū. Multi hodie Jude scelus qui oīm ac magistrū deūcꝫ suum pecunia vendidit: velut immane & nefariū scelus exhoꝛrēt: nec tamen cauent. Nam quū p muneribus falsum contra aliquem testimoniū dicunt: profecto quia veritatē p pecunia negant: deum pecunia vendunt: ipse enim dixit. Ego sum veritas. Et quū societatem fraternitatis aliqua discordie peste cōmaculant: deum proditoꝛ: q2 deus charitas est: maxime quū nō infirmitate ver ignoratia peccant: sed in simi litudinem iude querunt oportunitatē qualiter mendacio veritatem & virtutē crimine mutent. xj. q. iij. abijt. & de pse. dist. iij. ieiunia. dicitur ꝙ feria quarta iudas traditionē sibi cogitauit. i. tractauit. Unde antiquitus tale ieiuniū seruabatur: vt patet in dicto ca. ob reuerentiam passionis &: nūc autem loco huius a pluribus tali die carnes nō cōmeduntur: non ex precepto: sed ex deuotione.

Matt. xxvj. Marci xiij. Lu. xxij

Jo. xiij

Jo. xiij.

§. II. Quantuz ad secundum de vltima cena christi. Prima aūt die azymoꝛū/vt dicit Matheus Marcus & Lucas/id est feria quinta/ que dicit prima azymoꝛū/quia in sero illius diei cū agno comedebant panem azymū. i. nō fermentatū/ qui postea seruabatur per septem alios dies sequentes/qui dicebantur dies azymoꝛum. Accesserunt discipuli ad iesum/dicentes. Ubi vis paremus tibi comedere pasca. i. agnum paschalem/q̄ sm legē ab oībus iudeis debebat comedi. Et quia christus cū apostolis domū ppriam nō habebat/ideo querunt de loco determinato. Tunc christus/vt narrat Lucas. misit Petrum & Joannem/primū /vt magis diligentem/secundū /vt magis ceteris dilectum/dicens eis /& dans signa. Ecce introeuntibus vobis in ciuitatē/occuret vobis homo amphoram aque baiulans/sequimini eum in domū in quā intrat & dicite patrifamilias dom? . Dicit tibi magister /vbi est diuersoꝛum. i. locus secretus/vbi manducem pascha cum discipulis meis/id est agnum paschalē. Et ostendet vobis cenaculum magnum stratum. i. aulam/& ibi parate sc3 necessaria nobis. Noluit autem christus nominare hominez ne sm Chrysō. iudas audiens/ordinasset eū ibi capi ante horam statutam. Euntes ergo & inuenientes oīa parauerūt que oportebat. In quo cōiuuio sancto nota tria que christus egit/pedes discipulorū lauit /sacramentū eucharistie instituit: sermonem dulcissimuz protulit. Primū narrat solus ioannēs dicens. Cena facta/id est preparata in monte syon/vbi vespere facto christus erat cū duodecim. sm Lucam. ait eis. Desiderio desideraui / id est valde & hoc pascha id est agnum paschalem māducare vobiscum. Nam hic designat: meam passionem: quā desideraui sustinere pro liberatione humani generis. Figurat sacram cōmunionem in qua me totū relinquo vobis. Insinuat aūt ex opere ipsam humilitatem/que est necessaria ad ipsam & supernā glorificationem nobis: vnde sm Joannem. Surgit a cena iesus. Et quum recepisset linteum: misit aquā in peluim: & cepit lauare pedes discipulorū/& extergere linteo quo erat precinctus. Quū ergo venisset ad petrum /vt lauaret pedes eius stupefactus petrus ad tam ꝑfundam humilitatē: ait. Dñe tu mihi lauas pedes? q. d. Non est decens virtu dñs mihi seruo/tu magister mihi discipulo /tu sanctissimus mihi peccatoꝛi laues pedes. Cui iesus. Qō ego facio nescis modo

Matt. xxvj Marci xiij. Lu. xxij Jo. xiij.

modo:scies aũt postea. Non essi tunc petr⁹ itelligebat mysterium ibi signatũ. Figurabat essi in eo/ q accedentem ad eucharistiã/quã sumere habebant/opz esse mundũ:etiã affectuum pedes a pulueribus vitiorũ. Respõdit petrus nõ ferens tãtã magistri humilitatẽ. Non lauabis mihi pedes in etenũ. Gelasius papa. Non q̃ beat⁹ petrus p affectu diuine reuerentie:dño respondit: non lauabis mihi pedes in eternum:fefelliss(e q̃ absit) aut in,sua putabit minime constitisse sentẽtia:q̃ mox eidẽ diuine voluntati cesserit. Et q̃ dixerat se non esse facturũ: causis adstrictus humane salutis/passus est p̃ona voluntate faciendum. xxij.q.ij. beatus paulus. Cui christus dixit. Si non lauero tetnõ habebis p tem mecũ:scilz in regno. Subito petrus acquieuit dicens. Dñe nõ tantũ pedes.sed manus⁊ caput. Oportet essi digne communicandum/pedes volitiue lauari ab inordinatis affectionibus: manus executiue a prauis actionibus:et caput intellectiue a cunctis erroribus. Lauans ergo iesus pedes petri dixit Qui lotus est idest baptizat⁹:non indiget nisi vt pedes lauet.i. affectũ ab illicitis desideriis.q̃si di. Nõ decet iterũ baptizari: sed p penitẽtia emẽdari a peccatis postea p̃missis. Augusti. Ipsos apl̃os baptizatos esse per hoc nobis innotescere potuit⁹q̃ beato petro apl̃o dñs ait. Qui lotus est/non indiget nisi vt pedes lauet. de cons. dist.iiij.si eos.sequi. Sed est mundus totus:et vos mundi estis:sed non oẽs.q̃ dixit ꝓpter iudã'ad p̃ditionẽ intẽtũ. Post petrum lauit et pedes aliorum: etiã Jude. Quinimo aliqui dicũt q̃ cepit lauare a iuda: vt ex maiore humanitate magis a malo reuocaret. Perfecta ergo lotione resumptis vestib⁹/posuit se in mẽsa dicẽs. Scitis q̃d fecerim vobis:vos vocatis me magister ⁊ dñe ⁊c. Si ergo.ego laui pedes vestros domin⁹ ⁊ magister: ⁊ vos debetis alter alteri⁹ lauare pedes .i. obsequia humanitatis impendere:et etiã inimicis.exemplũ enim dedi vobis. Exinde manducato agno paschali:vt dicit Hier. de ꝑse.dis.ij.accipite.cũ discipulis: accepit panẽ in manus suas:et gratias agẽs fregit:⁊ dixit. Accipite:et manducate: hoc est corpus meũ. Similiter ⁊ calicem/ post q̃ cenauit.i. circa finẽ cene:accepit:⁊ dixit. Accipite:⁊ bibite ex hoc oẽs:hic est enim calix ⁊c. Et p hec verba christus conuertit panẽ illum ⁊ vinũ in substãtiã corporis ⁊ sanguinis sui. et potestatẽ dedit apostolis ⁊ eorum in sacerdotio ordinatis bonis et ⁊ malis: cõficiẽdi p illa ꝟba sacramatum corporis et sanguinis sui. vnde Eusebi⁹ emisse nus. de cõse.di.ij.quia corpus. Quia corpus assumptum ablaturus erat iesus ab oculis fidelium: ⁊ illatur⁹:fidelibus necessariũ erat/ vt die cene sacramẽtũ nobis corporis et sanguinis consecraret:vt colerẽ iugiter mysteriũ:q̃ se mel offerebat in precium. Et infra: Inuisibilis sacerdos.s. christus visibiles creaturas in substantiã sui corporis ⁊ sãguinis ꝟbo suo secreta potestate cõuertit. Hec ille. Facta aũt cõsecratione et ipse sacramentũ sumpsit: nõ q̃ egeret:vel nolũ effectũ gratie ex eo susciperet:sed vt exẽpluz illud accipiendi nobis preberet. vnde Hieron. de cõse.di.ij. nec moyses. Nec moyses dedit vobis panem verũ:sed dñs iesus:ipse cõuiua et conuiuiũ: ipse comedens ⁊ q̃ comedit Dedit quoq̃ oibus apl̃is/etiã iude vnde Aug.s.q.s. christus Christus quid fecit,nobis.i. quale exemplum dedit: q̃ tanta patientia sustinuit sui p̃ditorem: vt ei primã eucharistiam manibus suis cõfectã ⁊ ꝓprio ore cõmẽdatã sicut alijs apl̃is daret Subdit aũt iesus. Dico aũt vobis q̃ nõ bibã de hoc genimine vitis. i. de hoc vino: quousq̃ bibam illud nouum in regno patris mei.i. nouo:q̃ post resurrectionez comedente ⁊ bibẽte illo cũ eis:vinũ illud nõ cõuertebat in nutrimentum corporis sui:sicut quũ erat mortalis. Hoc sacrum conuiuiũ prenũtiauit Esaias dicẽs: Faciet dñs exercituum oibus ppl̃is in monte hoc.s. syon: cõuiuiũ p excellentiã:cõuiuiũ pinguiũ ⁊ medullatorũ:cõuiuium vindemie defecate: et p̃cipitabit mortẽ in sẽpiternũ. Cõuiuiũ Tho. Quid hoc cõuiuio p̃ciosius esse põt: in quo nobis sumendus ꝓponit⁹ deus verus: Cõuiuium pinguium. Bene. xlix. Pinguis panis eius: ⁊ prebebit delicias regibus. Thom. Quid hoc sacramento salubri⁹ in quo remittunt pcta:virtutes augentur:⁊ oĩm charismatũ abundantia mens impinguatur: Conuiuiũ medulatorũ.i. rerũ electarũ ⁊ suauissimarum. Sap. xvj. Panẽ de celo prestitisti illis sine labore habentẽ omne delectamentũ ⁊ ois saporis suauitatez. Vinde ebrietate defecate.i. vini purissimi/scz sanguinis christi purissim i. Can. v. Bibite ⁊ inebriemini: non vino materialit: sed sanguinis christi feruore. Vino quod letificat cor hois.in Ps. c.iij. Mortẽ precipitat hic⁹q̃ qui mãducat hũc panez/ viuet i eternũ. Jo.vj. vnde ⁊ Salomon ait. Laudaui quod nõ esset homini sub sole.i.in psenti bonũ.s. melius nisi vt comederet ⁊ biberet.s. digne hoc sacramẽtum ⁊ gauderet scz spũaliter. Eccl's. viij. Quid est melius corpore ⁊ sanguine dñi:ait Greg.s.q.s. multi. Hoc etiã conuiuiũ fuit figura tũ in conuiuio q̃ fecit Assuerus principib⁹ suis ⁊ alijs tertio anno.i.in statu gratie. Hester.s.⁊.ij. Post hec ait iesus vt refert Lucas:licet Matthеus ⁊ Marcus referant, hoc ante sacramenti institutionẽ:quod põt intelligi dictum ab eis per recapitulationem. Amen dico vobis q̃ vnus exvobis me traditurus est. Et dicit Joãnes q̃ tunc iesus turbatus est spiritu. vbi Aug. Pereant argumenta stoicorũ. qui negant in sapiente p̃turbationez animorũ qui p̃certo sicut vanitatem existimant veritatẽ:sic stupore depurant sanitatem. Turbetur animus christiani:sed nõ deficiat. Et contristati valde ceperunt singuli dicere. Nunquid ego sum dñe. q.d. Quis cõscientia nos nõ remordeat de cogitatione tanti sceleris: tu tamen qui nosti occulta cordiũ/ indica vt tãtum nefas impediat. Judas autẽ ne tacendo se suspectum ostenderet:⁊ ipse ait. Nunq̃d ego sum rabbi: Cui christus. Tu dixisti. Qõ nõ est intelligendũ. q.d. Tu dicis veritatem/ q̃ tu es ille.sic enim illũ manifestasset alijs. Sed tu dixisti i.tu hoc dicis:ego nõ dico q̃ tu sis. Et subdit. Qui intingit mecũ manũ in parapsidem:hic me tradet. Ve aũt homini illi.s. eterne dãnationis per quẽ tradar ergo. Melị⁹ fuisset homini illi si natus nõ fuisset:q̃ si mortuus fuisset i vtero matris:ad limbum descendisset:sed natus ꝓpter hoc flagitium non penitens descendet ad infernũ. Vel etiam q̃ q̃uis esse melius sit q̃ non esse:tamen nõ esse videtur meli⁹ q̃ male esse q̃ priuari malo/habet rationem boni: ideo melius ei esset si natus nõ fuisset etiam in vtero.i.si nõ fuisset. Ex his tamẽ verbis nõ fuit p̃ditor manifestatus: q̃ oẽs simul intingebant in vno catino/vbi erat succus lactucaꝝ agrestium/vt salsamentũ/sm mandatũ legis. In quo ostenditur quantũ peccata occulta non debeant alijs intimari. vnde zepherinus papa.ij.q.s. vnus ex vobis .ait. Unus ex vobis me traditurus est. Bene dixit ex vobis:nõ ex nobis. Ex vobis essi est:a q̃bus per iudiciariã potestatẽ confessus aut cõuict⁹ exclusus nõ est: a me vero q̃ nullis egeo argumentis:⁊ omnia certissime nouit:separat⁹ ⁊ diuisus est. Tale est ac si diceretur. Et si ego eum p occulti iudicij sententiam dãnatum habeo:vos tamen adhuc illum per tolerantiam sustinete. Hec ille. Petrus aũt zelo magistri scire cupiens p̃ditorem:quia si cognouisset eũ occidisset ait Ꝟbo⁹ sost. Non audens ipse per se:submittit socium. s. Joannem euangelistam/vt querat ab eo de proditore. Cui Joãni querenti quis esset:christus submisse respondit:ita vt alij non audirent. Ille est cui intinctam buccellam dedero. Petrus Dam. O incõparabilem virũ: pfert christus verbum in medium:tacet totus senatus apl̃oꝝ. Joãnes solus consulror accedit. Dicit aũt ioannes recubuisse tũc in sinu /vel supra pectus iesu:quo ad literã:q̃ quũ iuxta eum staret in mensa:vel econtra:inclinauit ioannes caput sum super pectus iesu:vt secretius loqueretur. Mystice aũt dabatur intelligi.s̃m Bedam:q̃ de dñici pectoris fonte vbi sunt⁹thesauri sapientie dei absconditi/potãdus erat:quo eructaret illud diuinũ mysteriũ. In principio erat verbũ. Et quũ iesus intinxisset bucellam: Jude porrexit. Et post buccellaz introiuit in eũ sathanas:nõ quidem de nouo:iam essi intrauerat sed per nouum effectum malitie:vt quod conceperat: executioni mandaret per p̃ditionem. Non fuit buccella:ista sacramentum:iam essi dederat:sed figura eius qui indigne accedit. Aug. de ꝑse.di.ij. sicut iudas. Sicut iudas cui buccellam tradidit christus nõ malum accipiendo: sed bonum male accipiendo:locum dedit diabolo:sic quisq̃ indigne sumens corpus christi:nõ efficit vt quia malus est /malũ fit: aut quia nõ ad salutez accipit:nihil accipit. Dixit autem ei iesus. Quod facis fac citius. quasi di. Ex quo nec mine nec blanditie te a malo ꝓposito reuocant: quod facis.i. dispone facere.s. p̃ditionẽ fac citius:nõ solicitans ad malũ: sed desiderium ostendens humane redẽptionis. Nemo tũ discipulorum(dicit Joãnes)intellexit ad q̃d illa dixerat:sed q̃ loculos habebat iudas:putauerũt eũ dicere vt emeret necessaria in festo. vel egenis aliquid daret. vbi Aug. xij.q.s. habebat. Habebat dñs loculos:a fidelibus oblata conseruans:⁊ fuorũ necessitatibus ⁊ alijs indigentib⁹ tribuebat. Post buccellã/egressus est iudas ad exequendã p̃ditionez iam factã nocte. Hic p̃cessum iude ingrediendo ⁊ egrediẽdo. ad tractandũ p̃ditionẽ ⁊ ipsius executionem in Ps. xl. his verbis expressit ꝓpheta. Si ingrediebat s. in domũ:vt videret.s. aptitudinẽ ad opus:vana loquebat.i. mala ⁊ falsa murmurãs de effusione vnguẽti. Cor eius congregauit iniquitatem sibi:multas iniquitates ꝓponendo facere:vt sacrilegiũ ⁊ alia. Egrediebat foras:ad capiendam oportunitatem. ⁊ loquebatur in idipsum.i. in malũ pficiendũ. Et q̃ edebat panes meos/magnificauit sup me supplantationẽ.i. magnã fecit sup me p̃ditionẽ. Et tũc iesus dixit. Nunc

Mat. xxvj.

Mat. xxvj. Marc. xiiij. Lu. xxij.

Jo. xiij.

clificatus est filius hominis: et deus clarificat eum in eo
Jo. xiij. i. ita in ipsa passione mea qui iudas exiuit ad tractandū. Ego
inquantū hō/glorificatus apparebo: debellans aereas po-
testates: et q in celis et q i terra sunt pacificās. Et ex hoc de⁹
glificat⁹ est in eo hoie christo: q⁹ virtute ipsi⁹ dei hoc fiet.
Oō si deus glificatus est in eo (vt dictū est) quō sit vna per
sona deus et hō: et vna essentia ipse cū patre: et deus glorifi-
cauit eū in semetipso. i. p se nō per aliū: et cōtinuo glorifica
bit eū: scz in ipsa passione/p miracula tūc facta/et postea in
resurrectione/manifestādo gloriā diuinitatis eius. vel sm
Aug. Nūc clarificatus est etc. Quia excluso immundo iuda
remanserūt soli mūdi cū suo mūdatore. q. d. Hec est figura
future glorificationis vniuersalis: in qua null⁹ malus ibi
erit: et nullus bonus exibit. Et deus clarificat⁹ est in eo. i.
dei gloria pfecte manifestabit: et hoc p virtutē suā. Deinde
fecit plurū sermonē: quē sol⁹ Joānes describit in quatuor
ca. s. a capō. xiij. inclusiue. in quo horatus est eos: et pre-
cepit fraternā charitatē. ppofuit diuinorum et precipue de
spūsancto maiestatē. demū terminauit in orationis humi-
litate: orans p se/et pro apostolis/et pro oibus electis.

§. III. Quātum ad tertiū scz de

Matt'. xxvj. eius capturā: dicit Matheus: q⁹ post cenā. s. et sermonem
hymno dicto. s. p gratiarum actione: in quo docemur post
comestionē deo gratias agere. Exierunt in montē oliuarū
et venerūt in villā q⁹ dr Gethsemani: trāseuntes prius quē-
dam torrentē: qui ob cedrorū frequentiā /torrens cedrō. i.
cedrorū dicebat: et ratq⁹ in mōtis oliuarū radice. Et ab hoc
transitu torrentis cedron. Joannes incipit narrationē pas-
sionis. In dicta aūt villa erat quidā hortus: in quo iesus
solitus erat aliquādo conuenire cū discipulis ad orandus/
et docendus secretiora. Oō aūt dōs predixit negationem pe
tri: hoc Matheus et marcus referūt factū postq⁹ egressus
est de domo in montē oliuarū. Lucas vero et ioannes nar-
rant hoc factū in domo vbi cenauerant. Oō Aug. ad con
cordiā reducit dupliciter. Uno modo q⁹ illi duo. s. matthe⁹
et marcus illa dixerūt p recapitulationē. s. eor⁹ q⁹ omiserāt
facta in domo. Aut lucas et ioannes p preoccupationem. i.
narrando prius/qō factum est postea: qui modus frequen
tatus est ab euangelista. Alio modo potest dici q⁹ pluries
christus predixit negationē petri futurā: et petri responsio
nem p̄sumptuosam. s. in domo: de qua Lucas et Joannes:
et postea iterū in horto: de qua Mat. et Mar. in monte oli-
uarum. Circa hoc tertiū nota petri negationē: quā christ⁹
predixit: orationē quam ter fudit. et multitudinē que ad ca
piendū venit. De hac captura eius ppetauit Hieremias
dicens Thren. ij. Christus dōs captus est p pctis no
stris: cui diximus: in umbra tua. i. passione tua obscura/ vi
uemus. Egressus igitur cum discipulis undecim/dixit eis.
Oēs vos scandalū patiemini in me in nocte ista. Scanda-
lum vocat amissionē fidei de eius diuinitate: in quā incide
rūt/visa eius captura tam ignominiosa: vnde et fugerunt
Confirmat autē dictū suū p ppheriā Zacharie hoc predi-
centis zacha. xiij. Percute pastorē: et dispergent oues. Lo-
quitur ppheta ad deū patrē. Percute. i. pmitte vt pcutiat
pastor. s. christus passione a iudeis: et sequet⁹ ex hoc dispersio. i. fuga ouium suarū. i. discipulorū. Euangelista aūt vi-
dens ppheriam impletā/ loquit⁹ in psona patris ad prophe
tam dicēs. Percutiā. i. permittā vt pcutiat: et sic dispergen
tur oues gregis. i. apli. Sed cōfortās eos/subdit. Postquā
aūt resurrexero/scz die tertia: vt predixerat al's: inducēs fi
Jone. ij guram ione: qui stetit tribus diebus in ventre ceti. Precee
dam vos in galileā: apparens scz vobis. Cui respondit pe-
trus. Et si oēs scādalizati fuerint: sed non ego. Jesus aute
ad simonē petrū: qui magis videbat de sua virtute confide
re ait. Simon: ecce sathanas expetiuit vos/vt cribraret si
cut triticū. i. quessuitet licentiā a deo accepit: al's non po-
tuisset tentationē habere cōmouēdi et separādi vos a trit i
tico electorū dei. Nam ex cōmotione multa cribri aliqñ ēt
triticum cum lolio descendit in terrā. Ego aūt (subdit) ora
ui pro te inquantū homo: vt nō deficiat fides tua: scilz fina
li defectione. Nō em̄ dixit: orauī vt non neges. Nō solū aūt
christus orauit p petro: sed p tota quoq⁹ ecclesia petro cō
missa: nō pōt nō fuisse exaudita. Nūq⁹ enim fides eccle
sie deficit. Quamuis enim aliqui decidant a fide: semper ta
men aliqui permanent in ea. Unde tēpore passionis etsi in
aplis defecit: remansit tamē in virgine matre. Et tu aliquā
do conuersus. subdit: cōfirma fratres tuos: cōuersus. s. ad
penitentiam de lapsu tuo. Et petrus. Dñe paratus sum tecū
in carcerem et in mortē ire. Cui iesus. Dico tibi petre ante
quā gallus bis vocē dederit in nocte ista: vt ait Marcus:
ter me es negaturus. Et petrus. Etiā si oportuerit me mo
ri tecum, nō te negabo. Non dixit petrus mēdacium: q⁹ sic
tūc pponebat: sed nimis presumptuose loquebat: ignorās
suam infirmitatē: quā et iesus cognoscens insinuabat. Si-
militer et oēs alij dixerunt. Ambro. Nec ideo dicta sunt vt
sciamus neminē iactare se debere. Naz et si petrus lapsus
est qui dixit. Et si alij scādalizati fuerint: sed non ego. quis
ali⁹ iureue se presumat: vj. q. s. imitare. Facta est aūt contē
tio inter eos/quis eorū videret esse maior. Luca referente. Huius contentionis. inquit Grego. potuit esse causa: q⁹
audierant dōm migraturū ab eis. vnde querebant q⁹ post
hoc esset gerens vices eius. Sed ad humilitatem eos dōs
subito reduxit: ostēdens presidentes animarum nō debere
esse vt principantes in seculo: qui querunt dñari subditis:
sed qui maior esset/ille oibus ministraret: doans in hoc secu
lo exemplū suis: qui dōs existens eis seruiuerat lauando pe
des. Deinde: vt scribit Lucas solus et dixit iesus discipulis.
Quando misi vos sine sacculo et pera et calciamentis: num-
quid aliquid defuit vobis? Qui respōderūt. Nihil. Et ait.
Sed nunc qui habet sacculū/scz pro pecunia seruāda / tol
lat: similiter et perā. s. p victualibus: et qui nō habet/vendat
tunicam suā: et emat gladium. q. d. Nunc vsq⁹ sine predicto
rum reseruatione habuistis abūdanter necessaria me pre-
sente. Deinceps aūt quia persecutionem patiemini/non da
buntur vobis ista: et ideo concedo vobis vt pro necessitate
de his vobis prouideatis: et nō solum de victualibus ad vi-
uendum: sed et de armis ad defendendū quū oportet. Dixe-
runt, aūt discipuli. Dñe ecce duo gladij hic. vnus scz qui in
cidat aurē seruii: et appareat virtus dñi in sanando: alter q⁹ mat. vj. Marci. xiij.
nō euagineturi: vt ostendatur non fuisse factam oēm defen
sionem que poterat p dño. Dixit ergo iesus. Satis est. ha-
bet ecclesia vtrūq⁹ gladiū. Exinde ingressus in hortū illum Jo. xij.
ville gethsemani/assumptis ad partē petro iacobo et ioan-
ne/cepit iesus tedere: pauere: et mestus esse. Ostendens ex
hoc se verā humanitatē habere: que affligitur ex cōsidera
tione penarum quas sibi paratas vider. vñ et dixit eis. Tri
stis est aīa mea vsq⁹ ad mortē. i. tristitiam et afflictionē sen
tio mortalem. Sustinete hic: et vigilate mecum. Et q: in an
gustijs nihil decentius q⁹ in oratione ad deū habere recur
sum: ideo recedēs ab eis quantum iactus est lapidis. vt ait
Lu. pcidit in faciē suā orās et dicens. Pater si possibile est:
trāsfer calicē istū a me. Calicē appellat passionem. qō tripli
citer exponit. Uno modo petēs vt virtus sue passionis trā Exposi-
siret a se ad oēs martyres/et patientes p christo afflictionē tio di-
vt scz merito eius darēt illis cōstantia ad sufferendū: sicut ctionis
et ipse habuit. et hec Aug. Scōo modo et vt q: sciebat pp̄m calicem
illū iudeor⁹ p cuius salute tm̄ laborauerat/ex ipsa passiōe
pter perfidiā suā excecandi et dānandum: ei cōpatiens ro
gat nō vt nō bibat calicē passionis: sed trāseat ab illo pp̄o
vt p alios procuretur. Hec Amb. Tertio modo sm Diony.
Alexā. Nō hoc petit vt non aduenīat ei calix. nisi em̄ adue-
nerit: trāsferri nō poterit: sed vt pceperat iaz p̄sentē passio
nem cepit affligi et tristari: et quasi iam ppinquāte euasit.
Trāsfer calicē istū. Leniter ergo inuadentē tentationē fla-
gitat pelli. Et hoc est nō intrare in tentationē: qō cōsuluit
esse orandū. Uerūtamē nō mea volūtas sed tua fiat. Atha-
nasius. Seminū hic velle ostendit: alterū quidē humanus/
qō est carnis. i. patris sensitiue: alterū vero diuinū. Huma
nitas em̄ ob carnis fragilitatē recusat passionē: sed diuin⁹
eius affectus affectāter eā subijt. Hec ille. Oō ergo dicit:
Nō mea volūtas: intelligit sm instinctū naturalē et sensua
lem. Et qō addit. sed tua fiat: scz voluntas: q⁹ vna est patris
et filij et spūssancti: cui oīno semp subdita erat voluntas sua
humana sm instinctū rationis. Et vt dicit magister in. iij.
sentē. Sciebat christus oportunē nō exaudiēdā: sed nec vole
bat sm rōnē exaudiri. Nec tm̄ frustra hoc orabat. vnde p̄s.
xxj. in eius psona. Deus me⁹ clamabo p diē et noctē: et non
exaudies: non tm̄ ad inspiētiā mihi. s. imputabit: sed ad dā
dum nobis formā q⁹ in angustijs possumus petere licite ab
eis liberari: si illud sit sm voluntatē dei. Oō si nō audimur
debem⁹ existimare deū illud nō velle: et ideo patiēter ferre
debemus. Oratiōe facta/reuersus est ad locum vbi discipu
los dimiserat. Et illi tres petrus iacobus et ioannes ab eo
absesserant: et inueniēs eos dormiētes dixit. Simoni q⁹ ple
nius' pmiserat p eo mori. Simon/dormis: nō potuisti vna
hora vigilare mecū? Ad oēs aūt etiā alios. Uigilate/et ora
te ne intretis in tentationē. i. ne succūbatis tētationi. Spi
ritus quidē proptus est. i. ratio et feruor ad patiendum et
bene agendū. caro aūt infirma. i. sensualitas debilis ad exe
quendus q⁹ dictat ratio et instigat spūs. Et eos dimittens
iterū accessit ad locū vbi prius orauerat: eandem orationē
fundens. et reuertens scōo ad discipulos et inueniens dor-
mientes. pre tristicia em̄ et somno grauati erant oculi eorū
dimisit illos. Et tertio ad locū reuersus eundez sermonem
orando expressit. Et vt dicit Lucas solus: apparuit ei ange

lus

lus de celo confortans eū. i. dicens aliqua verba consolatoria illi parti sensitiue/exterrite ex representatione sibi facta pene immense/quā iaz debebat sustinere. O dñe dñs noster passio ista cito transibit: ⁊ ex ea fructꝰ maximus sequetur: redemptio humani generis: quod tantū dilexisti: et instauratio ruine nostre: et ideo confortet cor vestrū. Et factus i agonia. i. anxietate. plixius orabat. Tantā aūt afflictionez sensit in illa agonia/pre cōsideratione passiōis imminentis: ⁊ factus est sudor eius sicut gutte sanguinis decurrētis in terrā. Et quū venisset postea ad discipulos: et dormientes inuenisset: dixit. Dormite iam/⁊ requescite. Sufficit. Et vt ostendat se voluntarie pati: depposito omni timore/ait: Surgite eamus vers⁹ nostros aduersarios. Nō dormiuit iudas ad prosequendā proditionem. Ecce appropinquabit qui me tradet. Adhuc eo loquente ecce turba/et iudas vnus ex duodecim ante cedebat eos. Sciebat enim iudas locū: dicit ioannes: quia frequēter iesus illuc cōueniebat cum discipulis: ⁊ precipue diebus festis: aliquid sublime docens eos: quos ad capiendum magis volebat esse semotos a tumultu populorum: et ideo (vt ait Theophilus) imaginatus est iudas/⁊ solennitate iam inchoata ibi esset cum discipulis ad docendū. Nocte enim iesus extra ciuitatem manebat sepe: ⁊ ideo nō accessit ad domū vbi eū dimiserat. Non venit aūt sol⁹: sed vt dicit Jo. accepit; cohortem scz militium a prefideret a pōtificib⁹ ⁊ pharisēis ministros cū laternis et facibus: ne scz posset occulte fugere: et armis ad resistendum et defendendū si forte turbe deuote ad eum vellent illum de manibus eorū liberare. Propterea duxerunt gentiles milites: vt magis timerentur pecunia ducti. Processit ergo iesus obuiā eis: ⁊ ait: vt testatur Joānes solus. Quē queritis? Non hoc dixit quasi nesciens: sed ostendere volens q̄ et quū p̄sens esset: eū videre nō poterāt: vel ab alijs discernere. Et quū respōdissent. Jesum nazarenum dixit iesus. Ego sum. Jn medio eorum existens. ait Chrysostomus. excecauit eoꝝ oculos. Ut aūt dixit iesus: Ego sum tad vocē ista omnes ceciderunt retrorsum in terrā: simul cum iuda. Qō ideo fecit iesus. ſm Chrysostomū. vt ostenderet q̄ non solum/nō cōprehendere: sed nec eum videre possent: misi ipse concederet. Aug. Quid iudicaturus faciet: quādo iudicandus hoc fecit? Et nunc vbiq̄ p euangelium dicit christus. Ego sum. Et a iudeis expectatur antichristus: vt retro redeant/⁊ in terrā cadant: qui deserentes celestia/terrena desiderant. Iterum aūt iterrogauit eos. Quē queritis? Chrysostomus. Ne quis dicat qm̄ ipse iudeos ad hoc induxit vt eū occiderent: seipsum in manibus eorū tradēs: manifeste eis ostēdit oia q̄ reuocare eos sufficiebant. Sed qz pmanebant in malitia: ⁊ nullā habebant excusationē tūc in manibus eorum se tradidit. Unde respondentibus illis secūdo. Jesum nazarenū: dixit. Dixi vobis qz ego sum. Si ergo me queritis: sinite hos abire. s. discipulos meos. q. d. meipsum vobis trado: dimittite istos vsq̄ ad vltimā horam: ait Chrysostomus. ad suos dilectionis conseruantiam ostēdens. Tunc. vt ait Lu. appropinquauit iudas vt osculareturum: nam (referente Mar.) Dederat eis signum traditor/dicens. Quēcūq̄ osculatus fuero/ipse est: tenete eum: ⁊ ducite caute. Dicit magister in histo. schol. q̄ iacobus minor erat valde similis christo in effigie: adeo q̄ qui non habuisset familiarem conuersationem cū eis: nō sciuisset discernere alius ab altero. Judas aūt qui cōuersat⁹ erat diu cū eis/sciebat discernere. ne ergo datis signis alijs de iesu effigie/caperent iacobū locum eius: ideo dedit signū osculi. Et addit. Ducite caute: ne scz euaderet de manibus eorū. quū tamen sceleratissimus expertus fuisset q̄ quū volebat: in medio eorum existentes nemo contingere poterat. Accedens ergo/osculatus est eum dicens. Aue rabbi. Cui iesus. Amice ad quid venisti? quasi di. Quū te habuerī vt amicū charissimū: quō deueniſti ad tantam offensam? Juda: osculo filiū hominis tradis: vt refert Luc. Osculum est signū amoris/⁊ pacis: ⁊ tu hoc signo proditionez facis. Chrysostomus. Non est discedendū a fratrum admonitione: quamuis nihil ꝑpter nostra verba eueniat. Et si non persuaseris hodie: persuadebis forsitan cras. Piscator per totam diem retia trahens vacua/sero piscem capit. Unde ⁊ dñs etsi sciret iudam nō conuertendū: nō destitit facere que sua intererat. Proprium nomē imponit/dicēs Juda qō magis volentis erat/et reuocantis: q̄ prouocantis ad iram. Uidentes aūt discipuli q̄ futurum erat. scz. captura iesu: dicunt. ſm Lu. Dñe si percutim⁹ in gladio. s. vt defendamus te? Petrus aūt feruentior ceteris nō expectauit responsum: sz extrahens gladium de vagina seruum principis sacerdotum noie malchū (vt dicit Jo.) percutiēs amputauit auriculam eius deterā. Amb. Caueamus ne cui tollatur auricula: dum legitur passio dñi. Si autē ad diuinitatem eius referimus infirmitatē corpore passionis: ⁊ exciditur auricula: ⁊ excidit ur a petro: q̄ nō est passus christū ꝑphetam existimari: sed dei filium vocuit fidei confessione signari. xxiiij. q. s. si petrus. Iste seruus vt audacior ceteris/ voluit extendere manus ad capiendum iesum: propter quod petrus intendens percutere caput declinantis ictum abscidit auriculam. O ēs euāgeliste abscissionem hanc narrant: sed Jo. ⁊ Matth. adducūt reprehensionem: quā iesus fecit petro/dicens. Conuerte gladiū tuū in vaginā. Nō enī licebit platis ecclesie vti gladio materiali: sicut licuit inveteri testamēto: vt patet: in phinees ⁊ alijs: sed gladio spirituali. Calicem quem dedit mihi pater: nō vis vt bibam illum. i. passionem nō vis vt sustineam? Omnis enim qui accipit gladium. s. ꝑpria authoritate: ⁊ nō datum sibi a deo/ vel a lege gladio peribit: tēporali: si iuste iudicabit: vel saltem gladio diuine sentētie in alia vita/si nō penituerit. Augu. xxiij. q. iiij. ille gladium. Ille gladiū accipit q̄ nulla superiori ac legitima potestate vel iubēte vel concedēte/in sanguinem alicuius armat. An putas quia nō possum rogare patrē meū ⁊ exhibebit mihi. i. ad meā defensionem plus: q̄ xij. lagiones angelorū? Legio est numerus sex milia sexcenta sexaginta sex continens. Et si vnus angelus solus. iij. Regum. xix. ⁊ Esa. xxxvij. de exercitu sennacherib occidit in vna nocte centū octoginta q̄nq̄ milia: q̄d facerēt tot milia angelorū? Nō est ergo nunc tps vindicationis: sed humiliationis. Quō eīm implebunt scripture tot de passione loquentes: si nō ꝑmittāt eos inferre? qz sic op⁹ fieri: quū deus hoc ꝑordinauerit/⁊ prenūtiauerit. Lucas aūt scribit solus sanctionē huius. Dixit eīm iesus. Sinite vsq̄ huc. s. venire ad me. Et quū tetigisset auriculā eius: sanauit eū. Non poterat se continere fons pietatis ab exhibitione beneficiorum etiā erga inimicos. Dixit aūt iesus ad principes sacerdotū ⁊ magistratus templi seniores. Tanq̄ ad latronem existis cū gladijs ⁊ fustibus cōprehendere me: quotidie apud vos eram: ⁊ non me tenuistis. q. d. Per experientiam vidistis/q̄ nō possetis me apprehendere/si nō vellem: ⁊ ideo non erat necesse q̄ veniretis ad me capiendū/sicut itur ad vnū latronem/ne possit euadere. Sed hec est hora vestra. i. vobis a me permissa ad capiendū. ⁊ ptās tenebrarū concessa vobis tenebris peccatorum detentis. Et tunc iniecerunt manus in iesum ⁊ ligauerunt eum vt captum ducerēt. Quo facto omnes discipuli fugerunt eo relicto.

Joan. xviij. Lu. xxij

§. IIII. Quātum ad quartū scz

de eius deductione ad diuersos iudices: sciēdum q̄ primo fuit ante Annā presentat⁹. scdo ante cayphā. ⁊ ibi a petro negat⁹ ⁊ falso ꝓtra eū testificatū: tertio ad pilatū assignat⁹. Ut ergo dixit Jo. ꝓncipes sacerdotum ⁊ magistratus populi veniētes: nō p se: vt dicit Aug. sed p suos ministros ad iesum: demū ligauerūt eum vt latronē: ⁊ ducebāt eum captum (vt credibile est cū multis cōtumelijs/irrisionibus/ clamorib⁹/⁊ pcussionib⁹. habentib⁹ eū p inimico capitali. via erat satis lōga. Sequebat aūt istos quidā adolescens. vt refert solus Mar. indut⁹ sindone sup nudū: quem ministri arbitrātes discipulū iesu tenere curarūt: sed relicta eis sindone nudus aufugit ab eis. Dicit aliqui hūc fuisse ioānem: alij iacobū minorē: sed cōior ⁊ verior opinio est q̄ nullus illorū fuit: sed quidā q̄ habebat habitationē suā in via p quā iesus ducebat: q̄ quū iā iuisset dormitum: audito rumore trāseuntiū/surrexit: ⁊ vt citius ꝑcipere posset causas clamorū: sumēs veste lineā sup carnē/exiuit domū: ⁊ videns iesum duci captū: motꝰ deuotione vel curiositate/ sequebatur eos. Duxerūt aūt ministri intrātes ciuitatē/iesum ad annā pontificē socerū cayphe: q̄ quū esset pontifex anni illius: ꝑ filiū dederat de morte iesu. Erāt eīm plures ꝓncipes sacerdotū: q̄ vel sorte vel ꝑcio: vt cayphas/ſm Josephum: officiū exercebant ad tēpus/summipontificis. Ideo primo adduxerunt ad annā. q̄ refert solus Joā. Uel qz habitatio eius erat in via qua ibatur ad domū cayphe: vt complacerent in hoc vtriq̄. Erant eīm affines nō solū carne sed. ⁊ crimine: ⁊ vt magis excusaretur cayphas consilio etiam senioris si argueret ꝓcessisse ꝓtra iesum. Petrꝰ aūt sequebat a longe: ⁊ alius discipulus q̄ credit fuisse Joannes. Ideo a lōge sequebat: qz timebat ne putaret esse ex discipulis iesu nō a lōge. ſm Amb. qz elongabat iā a christo mente: passionis timore ductꝰ. Jō a lōge ſm Bedam: qz ⁊ si eccl'ia signata in petro/sequat christū in passionibus tñ a lōge: qz christi ecclesia patitur p suis pctis: christus aūt pro ea. Et quia nimis distat vtraq̄ passio: quantū inter iniuriā creatoris ⁊ creature. Intrātes ergo atriū anne pontificis ministri/statuerunt iesum vinctū ante annā. Intrauit aūt cū multitudine illa ⁊ ioannes: qz notus erat pontifici. Forte qz ante discipulatū quū esset piscator/reseruabat sibi ꝑ ferebat electos pisces. Petrus aūt nō ausus est intrare: sed socius ei⁹

Joan. xviij.

Marc. xiiij.

Joan. xviij.

Ioannes accessit ad ancillā ostiariam: rogans vt fineret eum intrare. Qō quum faceret intrita petrū dixit. Nunqd ⁊ tu es ex discipulis hois istius? Nota ꝑm doct. qō qz causa ofti ce passionis/fuit ꝓma culpa vtriusq; parentis: ade scz ⁊ eue ad innuendū q ꝑ eā passionē vterq; sexus liberandus erat ideo diuina dispensatio ꝓuidit/ vt nō solus sexus virilis/ sed et muliebris ad eas operaretur. Et qō nō potuit ācilla agere in ꝑsona christi qz vilioris cōditionis: hoc facere cu rauit in discipulo: ad negandum instigādo: vel potius vt di scipulus esse repertus ad affligēdū caperetur. Qui subito negauit dicēs. Mulier non noui illū. Chrys. Quid agis o petre? vox tua repente mutata est. nō tibi flagella: nō dura tibi sunt illata tormēta nullus te interrogat/cuius autho ritatem possis formidare. mulier est quē interrogat: ⁊ vilis ancilla/qz ostiaria. Ambro. Ideo negauit petrus: qz ꝓmisit incaute. Aug. xf. q. iij. nō solū abnegat. Non solum abnegat christū qui dicit eū nō eē christū: sed ille etiā qui quū fit ne gat se esse christianū. Dns enī non ait Petro. Discipulum meū te esse negabis. Negauit ergo christū quum se esse di scipulum eius negauit. Quid aūt aliud isto modo q̄ se ne gauit esse christianū? An petrus non negauit christus sicut quidā eū puerū forsan ore excusare nitunt? qz ab ancilla inter rogatus hoīem se nescire rīdit? Hec ille. Ubi ⁊ glo. dicit q̄ licet corde credat in christū ore neget: nō excusarēt a mor tali. Et idem Tho. in summa. Anna vero pōtifex cepit iesus interrogare de doctrina sua/ et discipulis vt scribit Joan. solus: ⁊ hoc non causa intelligende veritatis: sed occasione calūniande: si esset doctrina eius contra legē. Uel quare di scipulos congregasset: quasi seditionem querens. Cui ihs stus mitissime respondit dicens. Ego palā locut⁹ sum mun do: ego semper docui in templo: in synagoga: vbi oēs iudei cōueniunt/ ⁊ in occulto locutus sum nihil: quin. f. essent ali qui presentes/ saltē discipuli. q̄d me interrogas? interroga eos q̄ me audierunt: ecce hi oēs sciunt que dixerim ego. Ni hil etiā in occulto locut⁹ est: qz nō vt prepidās/ ⁊ seditionem concitās: vt aliqui existimabāt. Interroga eos q̄ audierūt ⁊c. q. d. ꝑm Chrisō. Quid me interrogas de meis? interroga inimicos meos q̄ mihi insidiantur. Sunt aūt hec verba cō fidentis de eor̄ q̄ dicta sunt/ veritate. Hec est enī veritatis in altercabilis demōstratio. quū q̄s inimicos inducit in te stes. Tunc vn⁹ ex ministris adsistēs dedit alapā iesu: vt re fert Jo. solus. Hic dicit Chrysost. fuisse malchum cui iesus auriculam abscissam a petro restituerat: ⁊ dixit. sic respon des pontifici? Cui iesus vt agnus māsuetus qui portatur ad victimā: mitissime respondit/ dicens. Si male locutus sum/ vel respondens pontifici vel docēs in templo: testimo nium perhibe de malo. Aug. Quid ista responsione verius mansuetius ⁊ iustius? Qui enī recipit alapam nōne vellet eum q̄ percussit aut celesti igne cōsumi aut terra deh̄iscēte absorberi aut correptū demonio volutari aut pena aliqua etiā grauiori puniri? Quid horū per potētiā iubere nō po terat: p quē factus est mundus? nec tū horum aliquid egit. Cyprianus di. xciij. dns noster. Dns noster iesus christ⁹ rex et iudex et deus noster passioni subditus: quū alapam ac cepisset: nihil contumeliose in ꝑsonā pontificis locutus est sed magis innocentiā suam tutatus est di. Si male locut⁹ sum: testimonium perhibe de malo. Que oīa humiliter fac ta sunt: ⁊ patiēter: vt nobis humilitatis et patientie tribue ret exemplum. ¶ Sed nota q̄ dns nō prebuit alteram ma xillam percutiendā: sed potius de illata pie reprehendens/ ait. Si aūt bene: quid me cedis? Ubi nota ꝑm Augu. q̄ dns christ⁹ i percutienti se non prebuit alteram maxillam: sed potius maxillas phibuit ne faceret: ⁊ iniuriam augeret: ⁊ tamen parat⁹ ad pcussus uenerat non solum in faciem percutit: sed etiam ꝓ quibus non prebuit al cepta q̄ dederat de patientia: illa scz/ si quis te percusserit teram in dexteram maxillā: prebe illi ⁊ alteram ⁊c. sunt in prepa ratione cordis retinenda: magis q̄ opere exequenda: vt in secreto teneatur animi patientia cū benevolētia. In aper to fiat id qō eis ꝑdesse videt quibus bene velle debemus xviij. q. j. paratus. Demū misit eum annas ligatum ad gene rum suū cayphā: vbi accenso igne in medio atrij ꝑter fri gus/ Petrus introgressus cū alijs vt videret finē magistri ne agnosceretur esse discipulus iesu/ ⁊ ipse cū alijs se cale faciebat ad ignē. Quia enī iam ignis charitatis in eo erat extinctus. igne accēso in medio synagoge vitiorū: ad illum petrus se calefaciebat. Intuita autē eū alia ancilla dixit ad stantibus. Et hic de illis discipulis ei⁹ est. Cui⁹ verbis mo ti sunt audientes: et quibus vn⁹ dixit. Uere ⁊ tu ex illis es Petrus aūt scō negauit dicēs. O hō nō sum. Et quis pe trus intenderet dicere q̄ non esset discipulus iesu: tū ve rum dixit ꝑm aliū sensū: qz. f. nō habebat esse spūale. Et ad uertēdū q̄ Jo. ponit petri negatiōes primā factā i domo an nee: tūc primo gallus cantauit: scōas vero ⁊ tertiam in do mo cayphe: ⁊ post tertiam imediate gallus scō cantauit. Sed alij euāgeliste describūt trinā negationē factā in do mo cayphe. Qō dici pōt ideo sic narrasse: qz illi tres euan geliste nō curarūt mentionem facere de presentatione iesu cor̄ anna: qz extraordinaria erat: quū nō esset sumus pō tifex q̄ haberet discutere cām: sed ad cōplacentiam vtriusq; ad affinitū fecerūt: tanq̄ ꝑ vno iudicio habentes. Uel qz ambo simul fuerunt summi pōtifices ꝑ illo annoz̄ etū con tra legē. Uū libet habebat cās discuteret ⁊ ꝑ vno tribuna li habebat. Et ideo i domo cayphe vbi terminata fuit oēm illā negationē referūt factā. Post pusillū aūt: qō pusillum quantū forte Lu. exp̄essit di. Interuallo facto quasi vnī hore quū quidā diceret. Uere tu ex illis es. nam ⁊ galileus es: loquela tua manifestū te facit. Nō q̄ diuersus esset idio ma galileorū a iudeis: nā vnū. f. hebraicū cōe eis: sed erat differens modus ꝓnuntiandi seu accentuandi: sicut inter senenses et florētinos. Et quū petrus vellet se excusare di xit cognatus malchi cui christus auriculam sanauit. Nōne ego te vidi in orto cū illo/ q̄ū apprehēdimus eū? Tunc pe trus (vt magis sibi crederēt) cepit iurare/ anathematizare et detestari q̄ non nouisset illū. Et continuo gallus secun do cāuit. Ubi nota plura mysteria. Et primo qz ista nega tio petri significat offensam mortalē cuiuslibet de ecclesia Nā vt dicit Hiero. quotiens vincimur vitijs atq; peccatis: totiēs deū negamus. xf. q. iij. existimāt. Trina negatio si gnat offensā trifariā: corde sono/ ⁊ opere. Que negatio fit a dinstigatione ancille ⁊ vitio q̄. i. ad suggestionē vel incitati onem sensualitatis ⁊ demonū: p se vel p suasionē malorū virorū. Ad cantū galli petrus recognouit excessum suum: nō primū sed scōm cantū: qz ad predicationem vel admoni tionē bonorū/ nō solum ad aures sed ad mentē attingentē pctōr cōpungitur ⁊ penitet. Scdo sciendū ꝑm Grego. in ho mil. dñice resurrectionis. q̄ omnipotens deus eū quē cūcte ec clesie preesse disposuerat: ancille vocē pertimescere ⁊ se ne gare ꝓmisit: magne vtiq; dispensatione pietatis: vt futur⁹ pastor eccl'ie in culpa sua disceret qualiter alijs misereri de beret. di. l. ꝓsiderandū. Conuersus aūt dns (ait Lu.) respe xit petrū. q. d. Recognosce pctm. vbi et ei⁹ immēsa pietas ostendit: vt inter illusiones ⁊ tortores positus/ quasi sua penarū oblit⁹/ petri lapsus dolens respicit vt defleat. Quē tamē respectū ⁊ cōuersionē Aug. magis dicit intelligēdū de conuersione ⁊ respectu spūali diuine miserationis: qua ōr̄ per ꝓphetā. Conuertere dne ⁊ eripe aīam meā. ⁊ illud. Respice in me ⁊c. q̄ de corporali respectu. Et egressus pe trus foras fleuit amare. Cū bonis ⁊ discipulis conuersans cōfessus est christū filiū dei: inter malos se reperiēs iudeos ipm negauit: negatiōe segregatus a malis fleuit. ¶ Et no cte illa ministri iniquissimi ⁊ crudelissimi q̄ tenebant eū. f. ligatū multipliciter vexauerunt iuxta illud pſ. lxxij. Lasti gatio mea in matutinis. Nam (vt dicit Luc. illudebant ei cedentes: ⁊ velauerunt eum: ⁊ pcutiebant faciē eius/ dicen tes. Prophetiza nobis christe q̄s est qui te pcussit. O inef fabilis humilitas ⁊ patiētia iesu christi: to ienarrabilis cru delitas iudaici populi faciem illā plenā oīm gratiarū spu tis deturpare nō verētur: in quā desiderant angeli prospi cere. Caput illud gazophilaciū thesaurorū sapiētie ⁊ scien tie dei/ pcutientes affligunt. Oculos dñi lucidiores solle et pietate plenos/ velis operuerunt. Aures que audiunt or̄ gana sanctor̄ ⁊ chorōs angelorū/ contumelijs ⁊ blasphe mijs malignor̄ plene sunt. vū ⁊ ipse Luc. dicit. Et alia mul ta blasphemantes dicebant in eū. ¶ Mane aūt facto tem pestiue cōuenerūt oēs principes sacerdotū ⁊ seniores ple bis et scribe in cōsilio querentes falsum testimonium con tra iesum vt eum morti traderent: et non inueniebant. De mū venerūt duo falsi testes (vt refert Mattheus / et mar cus qui dixerunt. Nos audiuimus q̄ hic dixit. Possum de struere hoc templum manufactum: ⁊ in triduo reedificare aliud nō manufactum. Et non erant cōuenientia testimo nia eorum: ⁊ merito: qz hoc nunq̄ dixerat: sz dixerat. Sol uite templū hoc. i. soluetis templū hoc: ⁊ in triduo excita bo illud loquens de tēplo corporis sui: non de illo salomo nis templo. Et surgens princeps sacerdotum. f. cayphas dixit. Nihil respondes ad ea que isti testificantur cōtra te? Jesus aūt tacebat: sciens qz non causa inueniendi veritatē sed calumniandi interrogabat. Dixerunt quidam alij ex pri mis tribus. Si tu es christus dic nobis. Et christus rīdit: vt refert Luc. Si dixero vobis: nō credetis mihi: si interroga uero: nō rīdebitis mihi: nec dimittetis. Ex hoc aūt erit fi lius hois sedēs a dextris virtutis dei. q. d. qz iuste iudicor: ex hoc dabitur mihi ptās mundū iudicādi. Et qz nō aper te dixerat se esse filium dei surgens princeps sacerdotū mo tu corporis indicans insaniam mentis ait: vt refert Mar. ⁊ Mar.

Joan. xviij.

Joan. xviij.

Quare

Mat. xxvij. Marci xiij.

Lu. xxij

De b. Petri blasphe ma ⁊ christi negatio ne.

Lu. xxij

Lu. xxij

et Mar. Adiuro te per deum viuu: vt dicas nobis si tu es christus filius dei benedicti. Jesus aũt et si non teneretur rñderet qz superior suus non erat. vnde et grauiter peccauit sic eum adiurando: tñ ob reuerentiã nois dei inuocati. respondit Tu dixisti. qz filꝰ dei sum ego. Tũc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua dicẽs. Blasphemauit: quid amplꝰ egemꝰ testibꝰ? ecce oẽs audiuistis blasphemiam. qd vobis videtur? Rñderunt oẽs. Reus est mortis. Et si isti pessimi erant: et falso mouebantur dicẽtes iesum blasphemare/ quũ diceret se filium dei: in quo dicebat summã veritatẽ: tñ ita horrebãt dei blasphemias q nõ poterãt patienter audire: sed iudicarent talem reũ mortis: et vestimenta sua scindebant in signũ detestationis. In quo etiam figurabatur sacerdotium iudeorũ destruendũ. vt dicit Gratia. ij. q. vij. plerũq; boni viri. §. scissio vestis. circa fi. Tũc ipsũ iesum consputũ et colaphizatum vinctum duxerunt ad pilatum. Judas aũt traditor videns iesum mortẽ adiudicandum pñs ducꝰ: vt refert Matth. retulit triginta argenteos pn cipibus sacerdotũ et seniorib⁹/ dicẽs. Peccaui tradẽs sanguinẽ iustũ. At illi. Quid ad nos? tu videris. q.d. Si malum fecisti/ tu subeas penã. Aug. Judas q penitens iuit ad phariseos relinquens apl̃os/ nihil inuenit auxilij: nisi augmentũ desperationis. Dixerũt esse. Quid ad nos? tu videris: si pec casti tibi sit/ non tibi succurrimus: nõ pcrã tua charitatiue suscipimus: nec qualiter deponas onꝰ docemus. Quid nobis et mie: qui nec opa sequimur iustitie? Isset ad fratres: isset ad illos qui orauerant p socru petri febricitante: q̃ channaã improbam mie obtulerãt. Interrogasset petrũ pro se effundentem lachrimas: non fugisset mariaꝫ et marthã que vitã lazaro impetrauerant. iuit ad diuisos scilicet phariseos/ et diuisus perijt. de pe. di. vj. c. j. Et proiectis. xxx. argenteis in templo abiens laqueo se suspendit. Et dicitur Actuum. j. suspensus crepuit medius: et diffusa sunt omnia viscera eius. et notũ factus est verbum istud oĩbus habitantibus hierusalem. Hiero. de pe. di. iij. nihil. Nihil pro fuit iude egisse pniam per quam scelus corrigere non potuit. Si esse frater sic peccat in fratrẽ vt emendare valeat quod peccauit: põt ei diuinitus dimitti. si opera pmanent frustra assumitur penitentia Hec ille. Item leo papa Sceleratior o iuda omnibus et infelicior extitisti: quẽ non penitentia reuocauit ad deum: sed desperatio traxit ad laqueꝫ ꝛc. de pe. di. iij. sceleratior. Principes autem sacerdotũ sumptis argenteis/ dixerunt. Non lꝫ mittere. i. remittere in corbonã. i. locũ oblationũ: qz precium sanguinis est. Et consilio inito emerũt ex eis agrũ figuli in sepulturã peregrinorum: volentes crudelitatẽ sceleris cooperire sub opere pietatis scꝫ emptionis agri pro sepultura. Sed ne lateret mũdũ scelus eorũ: factum est deo disponente/ q̃ ager ille emptus vocatus sit alchedemach: quod latine sonat ager sanguinis. In quo facto oñdit euãgeliste Matt. prophetiam Hiere remie impletam: qua dicitur. Acceperunt scꝫ principes sacerdotum. xxx. argenteos precii appreciati: ideſt qui. xxx. argentei fuerunt precium christi appreciati: quos appreciauerunt. i. pro precio obtulerunt ipsi iude. acceperũt autẽ a filijs israel. i. a iuda q̃ fuit de filijs israel. ponitur plurꝫlis pro singulari quũ proiecit eos in templũ: et dederũt eos in agrũ figuli: sclꝫ p emendo agro p sepultura pegrinoꝝ Hec prophetia pro parte etiam habetur Zacha. xj. c.

Matt. xxvij.

Hiere. xxxij.

§. V. Quantum ad quintum. s.

Jo. xix. de cause ipsius coraꝫ pilato discussione et decisione/ dicit Jo. Adduxerunt. s. ministri iudeorum iesum a caypha in prorium: et ipsi non intrauerũt in prorium: vt nõ cõtaminarent sed manducarent pascha. Exiuit ergo pilatus ad eos foras Prorium dicitur sedes pretoris. i. locus ad dandam sententiam: est locutio obscura qz quũ dicit q̃ iudei nõ itroierunt in pretorium: videtur loqui de pretorio pilatium cuius domum/ qz gentilis erat: intrantes in solẽnitate existimabãt se contaminari: et immũdos fieri. Sꝫ quõ prius ozꝫ qõ adduxerunt iudei christum in pretorium ad caypham? Hoc autẽ Aug. sic cõcordat. qz in domo caypheq̃ lata et spatiosa erat: erat in pretorium cayphe iudicantis de q̃busdaꝫ Et in alia parte domus erat et pretorium pilati iudicantis etiam in causa sanguinis. Et sic de vno pretorio. s. caypheꝫ fuit ad aliud. s. pilati Vel q̃ caypha dimisso iesu in palatio suo/ accessit ad domũ pilati p aliqua informationẽ: q̃ tũ cum suis noluit introire in pretorium eius: quia gentilis: sed pilatus exiuit ad eum et socios. et demuꝫ reuersus caypha ad palatium suum/ misit iesum/ victum ad ad pilatum. Exiens ergo pilatꝰ ad eos ait. Quã accusationem afferris aduersus hoiem istũ? At illi. vt refert Jo. Si nõ esset hic malefactor: nõ tibi tradidissemus eum. Quidꝰ pilatus. Accipite eũ vos: et sm legem vestrã iudicate eum

Luce xxiij.

scꝫ ex quo nõ exprimitis mihi maleficiuꝫ suũ. Cui rñderũt. Nobis nõ licet interficere quẽq̃. Quũ essẽ essent romanis subditi non habebãt iudei causaꝫ sanguinis: sꝫ preses quẽ mittebant illuc romani ad regendũ eos. Et tunc erat pilatus põtius preses p romanis. Dicit ergo eis pilatus. Quid mali fecit iste? At illi explicauerũt/ dicentes sm Luc. Hunc inuenimus subuertentem gentem nostrã: prohibentem tributa dari cesari: et dicentem se christum regẽ esse. Que omnia falsa erant. non enim gẽtem subuertebat querens sibi gentem congregare/ ad seditionem: sed cõuertebat ad salutem/ inducens humilitatẽꝫ subiectionẽ. Nec phibuit cẽsum vel tributũ dari cesari: sed proposita sibi questione a q̃busdã sup ea re/ responderat. Reddite que sunt cesaris cesari. Neq; se regem faciebat: sed quũ voluit eum populus satiatus ab eo ex q̃nq; panibus hordeaceis: et duobus piscibus facere regẽ: fugit: et paup cum pauperibus et mitibus incedebat. Pilatus ergo duabus primis obiectionibus omissis/ vt friuolas et falsas reputãs: intrãs pretorium q̃ fuit a iesu de tertia dicens. Tu es rex iudeorum? Cui iesus (vt refert Jo.) ait. A temetipso hoc dicis: an alij tibi dixerũt de me. s. q̃ sim rex iudeorum? Ad quem pilatus. Nunquid ideus ego sum? gens tua et pontifices tradiderũt te mihi. q.d. Ego non sum iude? vt sciam cõuersationem tuam: sed iudei qui sciunt facta tua/ dederunt te in manꝰ meas: q̃d ergo fecisti? ꝓpter quã causam te ita vinctum duxerũt ad me vt reũ: tu explica. At iesus ad eũ. Regnũ meũ. vt narrat solus Jo. nõ est de hoc mũdo. q.d. Non me habeo vt rex tpalis: nec mihi vsurpo dignitatẽ regalẽ vt gens mea ipsoꝰ sed vt pauper et mendicus et abiectus incedo. Si enim regnũ meũ esset de hoc mũdo: ministri vtiq; mei decertarent/ vt nõ traderer iudeis. pugnarent esse p me et defenderent nequi prevalerent cõtra me. Nunc aũt regnũ meum nõ est hinc. Regnũ esse spiale virtutũ q̃ producit ad regnum eternũ erat q̃ nobis querebat et p quo nobis conferendo patiebatur. Quando pilatus interrogauit eum: quid feciste? poterat respondere iesus. Que ego feci in populo isto /ista sunt. Eduxi patrẽ eorũ abrãa de vr chaldeorũ. ego ꝓtector ei⁹ et isaac et iacob fui/ vbicunq; ambulauerunt ego ioseph in egyptũ ꝓmisi ad sustentandũ eos tpe famis in egypto quasi dñm cõstituendo. ego de dura seruitute pharaonis eduxi: flagellatis multipliciter egyptijs/ et demum in mari subersis. Ego populum istũ vt peculiarẽ elegi ex cunctis nationibus/ dando eis legẽ meã. ego. xl. annis manna per desertũ cibaui. ego in terrã ꝓmissionis adduxi /expugnatis habitatoribus terre illi⁹ ꝛc. Demũ ego ex eis carnem assumens/ inter eos humiliter conuersatus sum. Ego oĩbus beneficia cõtulit: innumeras sanitates perficiens: cecis visum: claudis gressum: surdis auditũ: loquelam mutis: mũditiam leprosis: viram mortuis restituit: peccatoribus donaui indulgentiã: mestis letitiã: plurimis gratiã: ignorantibus sapientie doctrinam. Hec sunt pilate q̃ feci/ de quibus possunt me accusare: si digna sunt ista. Tũc dixit ei pilatus. Ergo rex es tu. s. ex quo regnũ habes: et si non de hoc mundo. Cui iesus. Tu dicis. s. veritatem: quia rex sum ego. Et merito. habet enim omnevominiũ. et super oĩa: cui flectitur omne genu celestiuꝫ terrestriũ et infernorũ. Ego in hoc natus sum (subdit) et ad hoc veni in mundũ: vt testimonium perhibeam veritati: reprehendendo vitia: confutando errores. Et quia veritas odium parit: ideo iudei nolentes vitia eorũ arguit ex odio mortẽ eius procurarunt. Ois qui est ex veritate. i. cui placet veritas seu qui est ex deo per gratiam genitus/ q̃ est veritas: audit vocẽ meam: obseruando meã doctrinam verissimã. Cui pilatus. Quid est veritas? Non expectauit pilatus responsionẽ /anhelans ad liberationem eius. Sciebat esse. dicit Matthеus et Marc⁹. q̃ per inuidiã tradidissent eũ. Exiuit ergo ad eos pilatus/ dicens. Ego nullaꝫ cãm mortis inuenio in hoie isto. At illi clamauerunt/ dicentes. Cõmouit vniuersum ppl̃m/ scꝫ seditiões faciens: et cõgregans sibi gentes ad rebellandum: docens a galilea vsq; huc/ scilꝫ in iudeã. Pilatus audiens galileam noiari: vt refert Lucas. interrogans et pcipiens q̃ galileus esset. i. nutritus et cõuersatus in galilea: misit iesum victũ cum accusatoribus suis ad herodẽ regem galilee/ qui venerat tunc hierosolymã ad solẽnitatẽ illam: tanq̃ ptinentem ad iurisditionẽ suã et iudicij/ vt subditum suum. Herodes aũt viso iesu coram eo adducto / gauisus est valde: cupiebat esse. diu eum videre: eo q̃ multa audisset de eo: et sperabat aliquod signum videre ab eo. Stabãt aũt et principes sacerdotũ ante eũ in multis accusantes eũ. Interrogauit aũt eũ herodes de multis: q̃ ad nihil eorũ respondit: et hoc qz nõ causa veritatis sed curiositatis illa querebat. Quod cernens herodes sprevit eũ cũ exercitu suo: et vt insanũ induxit veste alba linea remisit illũ ad pilatũ. Ex hac dela-

Terẽtij inãdria actu primo.

Lu. xxiij.

tione honoris quã fecit pilatus herodi facti sunt amici ad inuicem herodes ⁊ pilatus: qui antea inimici erãt. Hec inimicitia cõtracta erat: qr pilatus videbatur perturbasse iurisdictionem herodis: ex eo q occidit quẽdam iudã galileum/ qui multos secũ adunauerat/quasi principẽ se faciẽs ppli iudeoꝝ: in monte quodã sacrificijs insistẽret. Remisso igit iesu ad pilatũ: dixit pilatus. Obtulistis mihi hunc hoiem quasi subuertentẽ populũ: ⁊ ecce coram vobis interrogãs: nil inuenio cause in eo: ex his in q̃bus accusatis eũ sed nec herodes: nam remisit eum ad nos: ⁊ ecce nil morte dignum actum est ei: Emendatũ ergo illum dimittã. At illi clamabãt dicentes. Crucifige crucifige eũ. Pilatus igitur existimans q si faceret iesum flagellari acriter iudei moti cõpassione: nõ aliud pene vel punitionis quererent de eo apprehẽdit iesum ⁊ flagellauit: vt refert Joannes. Et flagellationẽ istã fuisse diutinã ostẽdit Ps. dicẽs in ei⁹ psona. Fui flagellatus tota die. i. in magna parte diei ⁊ Esa. liij. Disciplina pacis nostre sup eũ: ⁊ liuore eius sc̃z ex pcussionibus diris/sanati sumus. Flagellatũ aũt pilatus adduxit eũ foras dicẽs. Ecce homo. q. d. Nõne videtur vobis sufficienter castigatus? At illi clamabant. Crucifige crucifige eum. Et ille. Ego nullam causam mortis inuenio in eo. Est aũt vobis ꝓsuetudo: vt dimittã vobis vnũ ex vinctis: scilz morte dignũ. Hunc eñ morẽ introduxerãt iudei: vt sc̃z in memoriã beneficij recepti a deo: tali solẽnitate sc̃z liberationis ipsius ppli de morte primogenitoꝝ ⁊ de seruitute egyptiaca mortifera: vn⁹ ex malefactoribꝰ captis morte plectẽtib⁹ liber donarẽt ppl'o: alij ad mortẽ iudicarẽt: quẽ morem romani presides eis seruabãt. Dixit ergo eis pilatus. Quẽ vultis e duobus dimittam vobis? iesum q̃ dr christus: an barrabam? Hic barabbas latro erat sm Jo. 8. malios ⁊ homicidatq̃ in seditione fecerat homicidium. At principes sacerdotum ꝓuaserunt turbis vt peterent barabbam. Clamauerunt ergo oẽs dicẽtes. Non hunc sed barabbam: Dixit eis pilatus. Quid igit faciam de iesu qui dr christus? At illi: crucifigat. Dixit eis pilatus. Accipite eũ vos ⁊ crucifigite: ego eñ nullã causam inuenio in eo. At illi: Nos legẽ habemus ⁊ sm legem nostrã debet mori: qr filiũ dei se fecit. Videtesq̃ q pilatus tendebat ad liberationẽ ei⁹: dixerũt: Si hũc dimittis: nõ es amicus cesaris. Quis eñ qui se regẽ facit: cõtradicit cesari. Pilatus aũt hec audiens/magis timuit: sed timore tamẽ mundano: ne sc̃z incurreret indignationem cesaris si accusarẽt ⁊ dignitate illa privarẽt. Iterũ ergo introiuit pilat⁹ pretoriũ: ⁊ interrogauit iesum. Unde es tu? Jesus aũt responsum non dedit ei. Cui pilatus. Mihi nõloqueris? nescis q potestatẽ habeo crucifigere te: et dimittere te? At iesus ait. Patrem nõ haberes in me vllam: nisi tibi datum esset desup. s. deo ꝓmittente. Propterea qui me tradidit tibi/maior⁹ pctm̃ habet. q. d. Et si deo ꝓmittente hoc agas: non tñ excusaris a pctõ me cõdemnado: quum tuipse dicas q habes ptatem dimittendi: ⁊ iam cõfessus es publice q non inueniſti causam mortis: ⁊ tñ nõ dimittis pctm̃ tuum non est ita graue quũ ex infirmitate ꝓcedat/sicut iudeorum qui me tibi tradiderunt ad mortẽ quũ ꝓcedat ex malitia. Pilat⁹ ergo videꝝ q nihil ꝓficeret: sed magis tumultus fiebat vocibus magnis postulantibus vt crucifigeret: dimisso eis barabba vt postularũt: duxit foras iesum: ⁊ sedit ꝓ tribunali i loco q dr lithostrotos: hebraice gabatha. Erat aũt parasceue pasce hora quasi sexta. Marcus autez dicit q hora tertia crucifixerũt eũ. Quã superficialẽ dissonantiam Aug. de pe. dist. s. periculose. sic resoluit. qr videlz christus hora tertia crucifixus est linguis. i. iudeorum hoc petentibus qũ scribit Marcus: ꝛc actualiter et manib⁹ gẽtilium hora sexta crucifixus est: ꝓout refert Joan.

Cã inimicitie inter herodẽ et pilatũ.

Ps. lxxij

Mꝫ barrabas: sed barabbas

Mat. xxvij.

§. VI. Sedẽte aũt pro tribunali pilati: misit ad eũ vxor eius teste Matthẽo dicens. Nihil tibi ⁊ iusto illi. s. cõe. q. d. vide ne feras sententiã contra eũ: Nam et multa passa sum ista nocte ꝓpter eũ. s. terribiles visiones ⁊ cõminationẽ. Credit q qr diabolus cepit perpendere iesum esse redẽptorẽ humani generis: ⁊ virtutẽ crucis qr sentiebat patres limbi iam exultare ꝓ sua quã expectabant liberatione: ideo tẽtabat impedire. Et ideo in somnis immisit visiones vxori pilati cõminatorias malorum que pilato euenirent si ipm condẽnaret: vt his auditis pilatus se retraheret. sed nõ valuit aliqd efficere. Nam pilato dicẽte: Ecce rex vester: quasi derisorie clamauerunt illi. Tolle tolle crucifige eũ. Quibus pilatus. Regem vestrũ crucifigam? At illi. Non habemus regẽ nisi cesarẽ. Pilatus ergo vt dicit Matthe⁹/accepta aqua coram ppl'o lauit manus suas dicens. Innocens ego sum a sãguine iusti huius. q. d. Ego quantum est ex me non condẽno eũ sciens esse iustum sed importunitas vestra me cogit ad condẽnandum: vos videritis. Sed certe hoc nõ excusauit eũ: qr nunq̃ iudex ꝓpter quodcũq̃ malũ vel scandalũ euitandũ dr innocentem condẽnare cõtra ordinẽ ⁊ formam iuris: vt hic accidit. Clamauit aũt ppl's. Sanguis eius sup nos ⁊ sup filios nros. q. d. Si tu in hoc peccas: pena huius peccati ⁊ vindicta veniat sup nos ⁊ sup filios nostros. Que imprecatio vtiq̃ accidit eis. Nã in punitionẽ tanti sceleris hier'm capta fuit innumeris mlibus hoim mortuis: ferro: peste ⁊ fame: qui remanserũt vẽditi sunt in seruos ⁊ dispersi p orbẽ. ¶ Data itaq̃ sñia ꝓtra iesum vt crucifigeret: milites ꝓsidis cõgregauerunt circa eum vniuersam cohortem: teste Matthẽo. Et exuentes eũ vestimẽtis suis: chlamydẽ coccineaz circũdederunt ei. s. rubei coloris: quasi purpureã vestẽ. Et plectentes coronã de spinis imposuerunt capiti eius loco corone. Hec corona seu sertum dr fuisse de spinis duris et oblongis: que perforabant caput suũ vsq̃ ad cerebrum. dederunt ei arundinem in manu eius ⁊ percutiebant caput eius. Demũ post illas cõtumelias ⁊ illusiones: exuta chlamyde coccinea/⁊ vestimẽtis ꝓprijs indutus ducebatur ad locum caluarie: sociatus duobus latronibus condẽnatis etiam ad crucẽ ꝓ sceleribus suis: vt impleret ꝓphetia Esa. liij. Cum iniquis deputatus est. Et baulans sibi crucem: sm figuram isaac qui ligna portauit in humeris sup q̃bus fuit extẽsus vt occideretur. Et in dicto loco: vt dicit Chrysso. in quo iesus crucifixus est/ibi non filius abrae: sz aries habens caput spinis inherens/occisus est: qr nõ filius dei patris: sz humanitas dux ecclesie spinis coronata mortua est. Et baulans sibi crucẽ. Theophilus. Hic adimpletur/illud Esa. ix. Factus est principatus super humerum eius. Principatus eñ iesu/crux est. ꝓpter quam deus exaltauit eum sm Apostolum ad Philip. ij. Et sicut in signum dignitatis alij portant balthеum talij mitram: sic christus crucẽ. Et si inquiras: inuenies nõ aliter in nobis regnare iesum nisi ꝓ asperitates. quo fit vt delicioſi inimici sint christi. Verum quia debilitatus iesus flagellis ⁊ spinis ac vigilijs noctis quibus fuerat afflictus/tarde incedebat cum cruce/timentes iudei ne ista tarditate pilatus quez viderant quasi inuitum ferre sententiã/eã reuocaret ⁊ vitã donaret/ inuenientes in via quẽdam noie Simonem cyreneũ venientem de villa patrem Alexandri ⁊ Ruffi/vt referunt Matheus ⁊ Marcus: Hunc angariauerunt vt portaret crucem iesu/vt citius ambulare posset. Portabat aũt Simon crucez post iesum/quia sm Ambro. congruum erat vt prius ipse crucis trophеũ erigeret/postea illud martyribus traderet erigendum. Nec iudeus est iste Simon/sed alienigena ⁊ peregrinus/quia cyreneus/nec ante/sed post iesum portare crucez gentilis enim populus nõ iudaicus sequitur crucem ⁊ fert eam/implẽs illud. Collat crucem suam ⁊ sequat̃ me. De vilis veniẽs crucẽ amplectitur. quũ paganis ritib⁹ derelictis ait Beda. vestigia christi sequit. Villa enim latine/pagos grece dicit. Unde dicti sunt pagani sc̃z a pagis. Simon interpretatur obediens/qr obedit diuinis ꝓceptis. Sequebatur aũt eũ multitudo magna mulierũ ⁊ populi/q̃ ex devotione ei cõpatientes plangebant ⁊ lamentabant illum iesus autem conuersus ad eas: vt refert solus Lucas/consolatus est eas dicẽs. Filie hierusalem nolite flere super me morituꝝ/qz. s. mortẽ cito resurrectio gloriosa dissoluet/ipsa mea mors mortẽ ipsam ⁊ mortis autorem diabolum destructura est/inq̃t Beda. Sed sup vosipsas flete/⁊ super filios vestros. s. ꝓpter mala q̃ ventura sunt vobis. Ecce eñ venient dies in quibus dicent. Beate steriles/⁊ ventres qui non genuerunt/⁊ vbera q̃ non lactauerunt. Quod dicit ꝓpter obsidionẽ futurã a romanis: in qua ad tantã calamitatẽ famis deuenerũt/vt matres alique comederẽt filios ꝓprios. Tunc incipient dicere montibus: videntes se in tantis angustijs: Cadite super nos: ⁊ collibus: cooperire nos. Beda. Refert enim Josephus romanis insistentibus iudeos cateruatim petijsse montium ⁊ collium cauernas ad euadendũ. Qz si in viridi ligno hec faciũt: in arido q̃d fiet: ideſt sm Theophilum: Si in me q̃ sum lignum viride per virtutem faciens fructum romani hoc faciũt: quid facient in populo iudeorum arido ⁊ infructuoso? Uel sm Bedam. Si ego q̃ sum sine peccato lignũ vite appellatus: sine igne passionis de hoc mundo nõ exeo: q̃d eis putas imminere tormenti q̃ sunt fructib⁹ bonorum operũ vacui? Et postq̃ venerunt in locũ q̃ caluarie dicitur: ibi crucifixerunt eũ. Quidã voluerunt dicere vt hebrei/ideo dictũ locũ caluarie: qr ibi erat caluaria: id est caput adã prim hois sepulti. sz Pierro. reprobat hoc: qr i hebron dicit sepulchrũ ade esse. sz Beda dicit q extra portã erant loca vbi trucabant capita dãnatorum: ideo caluarie locũ illum appellatum. Et sic ꝓ oim salute innoxius quasi noxi⁹ inter noxios crucifigitur: vt vbi abundauit delictũ: supabũdet et gratia. Crucifixerũt eũ.

Mat. xxvij.

lu. xxiij.

Prius aūt quaꝫ in cruce figerent: dederunt eiꝰ vinum mirhatum. i. mirha amarissima mistū. vel vt dicit Mattheus vinū felle mistum. Mos erat iudeis: q̄ adhuc seruatur apud christianos in multis locis: vt debilitati rei quī ducuntur ad mortē ex horrore huius confortarent cōfectionibus et optimo vino cuius loco ad augmētū pene christo dederunt vinū mirhatum. Exuuntes autem eū oībus vestibus vulnera renouauerunt. Nā quī per flagella durissima totū corpus eius esset dilaceratum seu excoriatum: vestimenta resumpta fortiter inhęserant carnita qua vt separarentur non sine magno dolore et vulneratione fieri potuit: vt accidit in vulneribus fascijs rosolutis. Modū aūt crucifixiōis nullus euangelistarū explicat. Vſi potuit fieri ſm aliquos vt cruce in terrā extensa/ sup eā affigerent corpus iesu manibus et pedibus: postea erigerent ipsam. Uel etiā q̄ prī erigentes crucē/ et in terram trucꝫ figentes et firmantes postea in eā corpus cōfixerunt: aliquo corpus sustērāte dū configerētur manꝰ eius: deinde pedes clauis ferreis satis grossis vt ostenditur. Et qꝛ ex confixione et maximo dolore nerui erant retracti/ et mēbra decurtata/ q̄ secidam manum affixerunt/ et pedes etiā/ fune per violentiā brachium aliud et pedes ptraxerunt intantum: q̄ oīa ossa corporis dinumerari possent: impleto q̄ prędixerat. Pſ. in persona
pſ. xxi. christi. Foderunt manus meas et pedes meos: dinumerarunt oīa ossa mea. Nulla hystoria docet hoc in Dauid impletum: vel alio de ppło illo: sed in dño nostro iesu christo. Erat aūt titulus continens cām mortis in quadam tabula parua scriptꝰ literis grecis: latinis: et hebraicis: vt ex omni natione q̄ cōuenerāt in die festo legere possent: q̄ tabula affixa erat paxillo: posita in parte superiori crucis in medio: versus quā caput iesu pendebat. Nam crux p se erat ad modū litere tau: nec habebat aliquid super lignū q̄ erat per transuersum/ sed appositus fuit paxillus cum tabula vt dictum est. Scriptura aūt tituli hec erat. Jesus nazarenus rex iudeorū. Sed vt refert solus Joānes. qꝛ locus vbi crucifixus erat: erat ppe ciuitatē: extra mūros hierusalem pe
pſ. xlix. ne oēs de ciuitate ibāt ad vidēdū. q̄ fuit ad maximā penā confusionis ipsi iesu: ſm illud pſ. Tota die verecūdia mea contra me est et confusio faciei mee operuit me ꝛc. Pontifices ergo quum legissent scripturam: reputātes hoc esse ad iniuriam suā. ſ. q̄ rex suus crucifixus esset: dixerūt pilato. Noli scribere rex iudeorū. ſ. q̄ sit: ſz qꝛ dixit/ rex sum iudeorum: vt. ſ. appareat q̄ ppter istā arrogantiam et ambitionē qua se voluit facere regem sit crucifixus. Quibus pilatus. Q̄ scripsi scripsi. i. scripturā illā volo sic pmanere firmā hoc disponente deo. qꝛ vere est rex iudeorū. Ad literā/ et iudeorū et oīum nationū. Moraliter rex iudeorū. i. confitentium. Interpretat enī iudeꝰ cōfessio vel cōfitens. Est enī speciali modo rex. i. regnās p gratiā/ et postea p gloriā eorū qui pfitent scz fidei articulos credēdo: defectus prioris sacerdoti pandendo/ et diuinas laudes: gratias agēdo. Milites aūt gentiles q̄ eū crucī affixerūt lictores pilati diuiserūt sibi adinuicē vestimenta sua p sortem/ statuātes quis q̄d acciperet/ q̄ narrāt omnes euāgeliste. Sed ioannes plenius. Dicit enī/ q̄ milites q̄ crucifixerāt quatuor fecerunt partes de vestibus/ vnicuiq; suā dātes. Tunicā aūt suā que erat inconsutilis/ et de super cōtexta p totū. i. facta ad acum/ nō diuiserūt/ dicentes. Non scindamus eā/ sed fortiamur de illa cuiꝰ sit. Q̄ factum inducit Joānes psalmistā
pſ. xxi. prenuntiasse/ quī ait in pſona christi: Partiti sūt seu diuiserunt sibi vestimenta mea. ſ. qui me crucifixerunt/ et sup vestem meam miserunt sortem. i. sup tunicā incōsutilē. Aug. Matheus aūt dicēdo. Diuiserūt vestimenta eius sortem mittentes/ ad totā vestimentorū diuisionem voluit intelligi etiā illam tunicā primere de qua sortē miserūt. Tale est etiā q̄ ait Lucas / diuidentes vestimanta eius miserunt sortes diuidētes enim venerunt ad tunicā: de qua facta est sortitio. Dicēdo aūt sortes pluraliter pro singulari posuit. Marcus autem solus videtur tetigisse aliquam questionē Dicendo enim /mittentes sortem super eis quis quid tolleret/ tanq̄ super omnibus vestimentis non super sola tunica sors missa sit/ locutus videtur/ sed etiam hec breuitas obscuritatem facit. Sic enim dictum est. Mittētes sortem super eis/ acſi diceretur/ mittentes sortem quum diuiderētur. Quod autem dicit. Quis quid tolleret. i. quis tunicaꝫ tolleret: tanq̄ si totum ita diceretur. Mittentes sortes super eis/ qui tunicam que partibus equalibus superfuerat tolleret. Spiritualiter vero quadripartita vestis dñi nri iesu christi quadripartitā figurauit eiꝰ ecclesiaꝫ/ quatuor scilicet partibus in orbem diffusam/ ꝛ in eisdem equaliter exorditus distributam. Tunica vero illa sortita/ oīm partium significat vnitatem q̄ charitatis vinculo continetur. Si charitas supereminētiorem viā hꝫ/ ꝛ supereminēt scientię ꝛ sup oīa preceptā: est meritorestis/ q̄ signatur de super contexta. Et addidit. Per totum: qꝛ nemo est expers eius q̄ ptinere sueniꝰ ad totū: a quo tota catholica vocatur ecclesia. Incōsutilis aūt me aliquis discindat. Et ad vnū pueniꝛ quia oēs in vnū colligit. In sorte aūt dei gratia commēdata est. Quī essi sors mittitur: non pſone cuiuscūq; meritis: sed occulto iudicio dei scindit. hec Aug. Quare aūt potius mortē crucis sustinuerit q̄ aliā/ omitto hic ponere: prereūtes turbet inquiūt Matthe⁹ ꝛ Marcus: blaspehmabant eū dicentes vah qui destruis templū dei ꝛ in triduo illud reędificas. Sed ꝛ pncipes sacerdotū cū scribis ꝛ senioribꝰ illudebant: dicentes. Alios saluos fecit seipsum non potest saluum facere. q. d. Nunc apparet quia non vere sanabat infirmos: sed in virtute beelzebub. Si filius dei est descēdat nunc de cruce: ꝛ credimus ei. Dixit essi: Filius dei sum. Sz ꝛ milites scilicet pilati illudebant ei/ dicentes. Si tu es rex iudeorum saluū te fac. Jesus aūt in cruce manens/ sustinet tot dolores immensos tot irrisiones/ ꝛ contumelias. Primi verbi xpi mum quidem verbum dixit in cruce: vt refert solus Lucas: in cruce istruēs ad dilectionē inimicorū. Dixit essi. Pater ignosce illis: qꝛ nesciūt q̄d faciūt. Contra oēm iustitiam tollēditur quia innocentissimꝰ sine aliquo pctō: solus ab his quibus semp benefecerat: a ppło quē in peculiarē assumserat: leditur in oībus summe in substātia: ablatis sibi vestibus: in fama: cōtumelijs ꝛ blasphemijs in persona: morte turpissima ꝛ acerbissima condēnatus. ꝛ tñ pro illis orat/ dicēs Pater ignosce ꝛc. Et sic impleta est prophetia Esa. dicentis. liij. Pro transgressoribus. i. cōtra legē agentibus orauit/ ne perirēt. Quum aūt cū eo crucifixi essent duo latrones: vnꝰ a dextris: alius a sinistris: dicunt Mattheus ꝛ Marcꝰ abbreuiādo idipsum q̄ improperabāt ei ꝛ conuiciabant: qui cum eo crucifixi erant. Sed lucas plenius hoc exprimit. Dicit enim q̄ vnus ex latronibus/ qui scilicet erat a sinistris/ blasphemabat eum/ dicens. Si tu es christus saluum fac temetipsum ꝛ nos. Dicendum est ergo: q̄ vel in eo quod dicunt Mattheus ꝛ Marcus de ambobus latronibus conuiciantibus christo ponitur ibi pluralis pro singulari: qꝛ vnus eorū fuit tm̄ prout dicit Lucas. vel quia si ambo fuerūt qui nuiciati sunt christo: hoc fuit in principio. Sz post ea qui a dextris erat penitētia ductus reprehēdit socium: ꝛ christo se cōmendans ait: Memēto mei ꝛc. vt dicit Lucas. vñ subditur. Respōdēs aūt alter/ increpabat eū dicens. Ne q̄ tu times deū: qui in eadem dānatione es: scilicet qua iste perfidi iudei: qui crucifixerūt hunc tam innocērem. Et nos quidē iuste. ſ. condēnati sumus/ propter scelera nostra. Naꝫ digna factis recipimus: hic vero nihil mali fecit. Et dicebat ad iesum: Dñe memento mei quū veneris in regnum tuum. Et dixit ei iesus. q̄ est scm̄ verbum. Amen dico tibi: hodie mecum eris in paradiso. Quod vtiq; verum fuit. Nam mortuo iesu illa die aīa separata a corpore sociato diuinitate descendit ad limbum patrū: eteꝫ huius latronis anima post mortē christi ꝛ ipsa a corpore separata descendit ꝛ non ad infernū dānatorū/ vel purgatoriū: sed ad limbum: vbi clare vidēs diuinitatē christi fuit beata. Et hoc est vere paradisus: locus. ſ. qui parat dei visum. Hodie mecum ꝛc. Miro. Ut parui magnus aspicias. vt dives pastor mozbidam nō contēnas ouem: christus de cruce in paradisum latronē tulit. ꝛ ne quis seram aliquādo putaret penitentiā: fecit homicidij penam martyrium. de pe. dist. ſ. importuna. Hinc et Julius papa. Uera cōfessio in vltimo tēpore esse potest: qꝛ dñs non solum tēporis sed etiā cordis inspector est: sicut latro vnius momenti penitētia meruit esse in paradiso in hora vltime confessionis. xxvſ. q. vſ. si presbyter. Augu. Qui prius a peccatis relinquit/ q̄ ipse relinquat ea: non libere sz quasi necessitate cōdēnat. Licet essi latro veniam meruisset in fine de omni crimine: non tamen dedit baptizatis peccandi ꝛ perseuerandi autoritatem. Tunc essi primum baptizatus est: scz baptismo flaminis: qui tunc primus in cruce christum confessus est. de pe. dist. vi. nullus. Sed vero mirabilis fuit deuotio ꝛ fides huius latronis. Nullus videbat eum facere miracula: non predicantem: non turbis circūdatum eius doctrinam sitientibus/ sed crucifixum cū eo omnesq; maiores/ scz principes sacerdotum ꝛ milites ꝛ doctores legis eum subsannantes ꝛ exprobrantes: ꝛ sociū suū idipsum facientem: ꝛ tamen veneratur vt deū/ sua delicta confitens: socium increpans ꝛ omnes ei iniuriantes: nouerit⁹ seu iniam iudeorum: fecꝫ ei humiliter commendans ꝛ dicens. Memento mei ꝛc. Petrus apostolus ꝛ ceteri negant: ꝛ populi deridentꝰ: ꝛ ipse ipsum commendat: ipsum regem fateturꝰ se ei cōmendans. Jesus autem vt oblitus suarum penarum/ ipsum confortat: de sua conuersione ꝛ fide promittens ei premium maximum. Hodie inquit mecū ꝛc. Et de tanto labore sue passionis/ q̄ erat sufficiens preciuꝫ

Scm̄ verbuꝫ christi.

ō laude boni latronis

redemptionis omnium: nō solum huius mundi: sed ⁊ mille si essent: iesus non videns nūc sequi fructum nisi conuersionis vnius latronis: nec hunc minimū despicit: sed ipsum colligit. ¶ Stabat autē iuxta crucem mater iesu: et sozor matris eius maria cleophe et maria magdalene. Quod refert solus Joannes de matre iesu ⁊ ipso ioāne. Stabat dolore anxiata: amaritudine vulnerata: mente autem ⁊ intellectu erecta: ⁊ firmata in dei volūtate: quam sciebat esse vt filius suus pateretur pro redēptione humani generis. Et quū omnes discipuli ⁊ discipule cecidissent a fide sue diuinitatis: ipsa sola stabat in fide firma. Et qz sciebat ipsū qui patiebatur esse dei filiū: inde maxime dolebat de tāta offensa deo facta. Et sicut nulla mater vnq̄ tantum dilexit filiū suum: tum non solum quia vnigenitum sed qz ex se totum sine patre generatum: tum quia optimum ⁊ sanctissimum: tum quia verum deum. Ita nulla mater vnq̄ dolorem tantū habuit de morte filij. Tūc fuit impleta ꝓphetia Symeonis dicentis. Luce. ij. Tuam ipsius animā pertransibit gladius ipsius. s. passionis. Unde dolores quos alie mulieres sustinent in partu: sibi reseruati fuerunt in passione filij: vt congruere sibi posset illud p̄s. xl. Ibi dolores vt parturiētis. Nec vnq̄ aliquis martyr sustinuit tantam penā in suis tormentis: sicut virgo maria iuxta crucem filij. Unde ⁊ plꝰ q̄ martyr fuit: vt ait Hiero. Quū ergo vidisset iesus matrē ne videretur eius oblitus: in hoc ostendens pietatem quā debent filij exhibere parentibus: ⁊ prouidere pro posse quū ab eis discedunt: dixit matri sue. Mulier ecce filius tuꝰ. Dicere noluit mater: ne sic nominando magis vulneraret dolore cor eius. Sed mulier exprimens sexum: non virginitatis violationem. Ecce filius tuus. q. d. Humanitas ista que cernitur/est filius tuus qui patitur. Et quia dissoluēda est ista humanitas per mortē: ne sola remaneas: ecce Joannes erit filius tuus pro me. Ipse virgo ⁊ virginem sociabit. Nā tunc creditur mortuum fuisse sponsum eius ioseph: als nō alteri eam commendasset q̄ sponso suo: si viueret: vt dicit. xxvij. q. ij. beata maria. Deinde dicit discipulo. scz Joanni: licet non se nominet: sicut nec alibi quum de se loquitur. Ecce mater tua. i. habeas eam commendatam vt matrem. Thesaurum maximū quē in terra reliquo: nulli alteri q̄ tibi pre ceteris dilecto reliquo. Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam: scilicet ioannes/in suam: scilicet matrē: vel curam. Incompatibilis certe ista ꝑmutatio: qua datur mater discipulus pro magistro: seruꝰ pro domino: riuulus ꝑ sapiētie fontem: nepos pro filio: creatura pro creatore. Et tamē acquieuit humiliter ei qō filius instituit. ¶ A sexta autem hora vsq̄ in nonā: vt referunt euangeliste oēs: tenebre facte sunt sup vniuersam terrā: sole. s. patente eclipsim: qō naturaliter esse nō potuit. Nam eclipsis naturalis accidit ex interpositiōe lune inter solē ⁊ nos: quū est supra nostrū hemispheriū sol ipse in cursu suo. Tunc autē quū esset luna q̄ntadecima ꝑmi mēsis: qz ſm legē tūc inchoabat festū azymoꝝ: directe ex opposito erat luna ad solem. Unū quū tunc soleēt hora sexta diei i medio hemispherij nostri: luna erat in medio hemispherij qō est infra nos/seu subtꝰ nos. Unde non poterat naturaliter esse eclipsis. Qō cernens. Dionysius areopagita maximus pbs: quū tunc esset athenis quando facta est ista eclipsis: perpendēs nō esse naturalem/inquit. Aut deus nature patitur/aut totius mūdi machina cito dissoluetur. Scōm autē non accidit adhuc: sed primū impletū est: qz iesus deus verus ⁊ hō passus est. Et tūc ab athenien sibus fabricatū est altare in veneratiōnē illiꝰ q̄ tūc passus est: intitulātibus illud altare ignoto deo. Ubi etiā alie ecclie ꝓfationes solis nō durant per horā: hec permansit per tres horas. Ad literā. Tanta erat iniquitas ⁊ crudelitas iudeorum: vt ipse sol quasi nō ferēs tantā iniuriam sui creatoris subtraheret radios suos ab eis: ⁊ quasi compatiens morti eius/tenebris vt nigro idueretur. Spūaliter. Tantꝰ fuit dolor huius passionis: vt sol intelligentie nostre eclipsē ⁊ obscuretur ad intelligentiā eius: nec plene capere pōt. Et ex immēsitate huius doloris clamauit voce magna ſm Mat theum ⁊ Marcū. heloy heloy ꝛc. i. deus meus deus meus: vt q̄d dereliquisti me? Que ꝟba sunt sumpta originaliter ex p̄s. xxj. vbi Dauid loq̄tur in ꝑsona xp̄i totū illū psalmū de sua passione. Dicit ergo. Deus deꝰ meus respice in me: ⁊ re me dereliquisti: lōge a salute mea/corporali. s. faciūt me esse/verba delictoꝝ meoꝝ. Appellat autē delicta sua pctā membroꝝ suoꝝ. i. humani generis: pro q̄bus patiebatur. Dicit aūt se derelictū a deo non qz diuinitas foret separata ab humanitate: qz nunq̄ eam deseruit postq̄ assumpsit: ſz qz subtraxerat potētiā suā nō impediēdo illos ab illo opere: ⁊ nō liberādo eū a manibus eoꝝ: ſz ꝑmittēdo facere que eis placebat erga ipm: vel etiā dicit se derelictū a deo: eo q̄ ꝑs intellectiua q̄ etiam tūc fruebat deo cū summo gaudio nil refrigerij cōsolationis influebat in sensitiuam. Et quū ex maximis doloribus esset anxiatus ⁊ deficcans in spiritibus: dixit q̄ntum verbum: vt refert solus Joannes. Sitio. Sitiebat aūt nō solū corporaliter: sed ⁊ mentaliter: summe cupiens fructū sue passionis ad oēs extendi: ac etiam virtutē eius cōmunicari oībus martyribus/⁊ aduersa patientibus pro eo: vt merito ipsius passionis patientes ⁊ fortes redderentur: ⁊ vt ait ꝙps ad Hebr. v. Oratiōs cum lachrymis scz iesus in cruce/ex clamore valido exauditus est ꝓ sua reuerentia: vt oēs q̄ deuote suscipiunt sacramenta/i q̄bus virtus passionis remansit: saluē ꝓsequantur. Quū autem sic clamasset/quidā qui portabat vas plenum vino aceto sozor qō dicit felle vel myrrha mistū amarissima/intingens spōgiam impleuit liquore illo amarissimo: ⁊ ꝓpositā spongiam calamo de hysopo apposuit ori eius ad bibendum. Quidā alij ex romanis ministris qui non intelligebant idioma hebreum quū audisset iesum prius clamasse heloy heloy ꝛc. dicebant illi qui offerebat spongiam ad bibendum. Helias vocat iste: sine si forte veniat helias ad deponendum eum. Sed iesus quum gustasset noluit bibere ꝓpter amaritudinem. Et impleta est prophetia Dauid dicentis in persona eius. ps. lxviij. Dederunt in escam meam fel/et in siti mea potauerunt me aceto. Solebant iudei qū aliquis illa morte condēnabatur/portare vas optimi vini ad cōforandum sed tunc ad magis affligendū dederūt vinū aceosum felle mistum: in quo significabant malitiam suā. ppls enim ille erat vt spongia vacua virtutibus/ cauernosa simulationibus/plena aceto frigide malitie/vbi prius in patribus fuerat vinum bonū charitatis/⁊ misto felle amarissimo odū ⁊ inuidie. Et ideo iesus noluit bibere. i. incorporari in ecclesia sua talem populum/sed abiecit a se. Quū ergo accepisset acetum/nō quidē bibendo/sed gustando/dixit/teste solo Joāne. Cōsummatū est. sextum verbū. i. adimpletū quod prenuntiatū ⁊ figuratū est de mea passione. Uū ⁊ preceden tibus diebus quū ꝓdixit passionē suā aplis/dixerat. Ecce ascendimus hierosolymā/⁊ ꝑsummabuntur oīa que scripta sunt de filio hominis. Quū ergo sciret oīa impleta/dixit. Consummatū est. Et oīa illa sacrificia in lege mādata/⁊ multa alia cerimonialia hanc passionem figurabant/ideo illis impletis oīa illa cessant/⁊ virtute caruerūt/⁊ ideo dixit. Consummatum est verum et signatum sacrificium. In oībus aliis sensibus in cruce fuerat afflictus. In tactu/manibus ⁊ pedibus in quibus maxime viget/clauis confixis. Uisu/videndo irrisiones iudeoꝝ ⁊ crudelitates. Auditu audiendo contumelias ipsoꝝ ⁊ blasphemias. Odoratu/sentiendo fetores cadauerū que in illo erāt. Restabat solꝰ gustus illesus in cruce. Reliquū corpus totū erat cruciatum ⁊ fractū ꝑ flagella ⁊ cozonationē. Quia igitur primus adam quū mortificauit totū genus humanū/visu offendit aspiciēdo lignū seu fructum eius qō erat pulchrū visu. Et verisimile est q̄ odoriferum erat sentiens olfactu. Auditu audiens verba serpentis in iniuriam dei. Tactu quoq̄ quum tulit de pomo vetito. Gustu quū sensit comedendo suauitatē cibi. Per quos sensus velut portas pctm̄ intrauit in mundum. Decuit vt multiformis proditoris diaboli ars vt artē falleret/⁊ medel ā ferret inde hostis vnde leserat. ideo gustata amaritudine potus ait. Consummatum est. i. impleta solutio debiti humani generis. Insuper ⁊ matrimoniuꝝ cō tractum inter christum ⁊ ecclesiam: initiatū in patriarchis ⁊ prophetis: per promissiones etiam iuratas: ratificatū in eius incarnatione: in cruce/per cuius virtutem ecclesia mū data vnita est christo: Consummatum est. Et ibi ostensa est maxime plenitudo sue ad nos dilectionis: que est finis oīs consummationis ſm p̄s. cxviij.

Jo. xix.

Tertius verbum christi.

Matth xxvij.

Quartū ꝟbū christi.

Quartū telligibus christus fuisse derelictū a patre.

Quintū verbum christi.

verbum christi.

Septimū ꝟbū christi

§. VII. Demum iclinato capite

dicēs. Pater in manus tuas cōmendo spm̄ meū: qō fuit septimū ⁊ vltimū verbū: vt testatur solꝰ Lucas: tradidit spiritū. i. aiam suā: que tūc separata a corpore est: ⁊ sociata deitate ad limbū patrū descendit. Cōmēdo iquit in manꝰ tuas pātis: ad carnē resumendā. In manus tue misericordie et benignitatis: ad visitandū animas que erant in penis tenebrarum. In manus tue voluntatis: vt semper tibi ab ea deseruiatur. Et hoc quidē verbū sumptus est ex p̄s. xxx. vbi ait: In manus tuas cōmendo spiritus meum: redemisti me dñe deus veritatis. Quod sic videtur exponendum. O domine: qui es deus: autor veritatis/tu me redemisti. s. morte tua qua dixisti. In manus tuas cōmendo spm̄ meum. Et tunc oīa insensibilia visa sunt cōpati ⁊ dolere de morte domini sui. Nam terra mota est: petre scisse sunt velum tēpli qō erat ante sanctasanctoꝝ diuisus est a summo vsq̄ deorsum: vt paterēt sctā sctoꝝ/signās regnū celeste prius nobis clausum/iam reseratū. Tenebre facte sunt super vniuersam

terram

terram monumenta aperta sunt. Et vt ait Matthеus: per preoccupationes tñ: multa corpora sanctorū surrexerunt: qđ vtiq; fuit factū nō tunc: sed christo resurgente: et venerūt in hierusalē: et apparuerunt multis: referēs (vt pie credi pōt) de diuinitate christi et redēptione humani generis facta per eius passionem: et de visitatione patrū in limbo. Multi aut̄ in simplicioribꝰ iudeis vel gentilibꝰ videntes hmōi signa/cōpuncti sunt: et reuertētes ad pnām pcutiebant pectora sua: confitentes scz pctm̄ suum qđ cōmiserant in cooperendo passioni christi: dicētes: Vere hic hō iustꝰ erat. Centurio aut̄ qui missus fuerat a pilato ad exequēdā iustitiā: et ipe cōpunctus dicebat. Vere filius dei erat hō iste. ¶ Quū aut̄ sero fieret: Jo. xix. ne corpora illa remanerēt in crucibꝰ: die sequēti sabbati qui erat solēnior inter dies illius festi: et sic videret festū dehonorari: accesserūt ad pilatū iudei: postulātes vt possent eos qui in cruce erāt crurifragio occidere: et inde deponere. Qđ quū concessisset eis pilatus: venerūt ministri eiꝰ: et quū adhuc latrones in cruce viuerent: fregerūt crura eorū: et qua cōfractiōe ossium et vehementia doloris mortui sunt. Ex quibus anima eius qui erat a dextris qui vulgariter dr nūcupatus Dismas descendens ad limbū patrū fuit subito glorificata ex No mia boni latronis et mali. visione deitatis essentie: cui vnita erat christi aia: et sic habuit paradisum sibi promissum. Alter latro dictus Gesmas impenitens mortuus descendit ad locū damnatorum. In quibus duobus latronibus figurati sunt oēs hoies electi et reprobi. Omnes enim furati fuimus in pmis parentibus scōm virtutem seminalem existentes/diuinitatem quantum in eis fuit quum eis dictum fuit a serpente. Eritis sicut dij. Hoc affectantes voluerunt: ait Aug. rapere diuinitatē: et perdiderūt felicitatem. Et ppter istam rapinā/oēs dānamur ad crucez: penalitatē huius vite: et mortē: sed cū hac differentia: qz reprobi patiuntur crucē suarū penarū sed sine fructu salutis: qz non eos penitet nec se recognoscunt: sed deū vita sua blasphemant: et ideo damnantur. Electi aut̄ cōfitentes pctā sua: et se deo humiliantes: ad gloriam perueniūt: nō virtute sua: sed misericordia christi: virtute passionis eius: qđ vt serpens eneus. i. sine veneno pcti: sed carnē similez nobis pctōribus habens: suspensus fuit in ligno crucis: ppter debitum furti nostri soluendum iuxta illud Pſ. lxviij. Que non rapui (inquit iesus) tunc exoluebā: scz in cruce. vñ Apl's ad Phili. ij. Quū in forma dei esset scz Jesus. i. verus deus: non rapinā arbitratus est esse se equalem deo: scz ipse inquantum hō/ficut primi parentes: sed semetipm exinanuit factus obediens vsq; ad mortem: et mortem autem crucis. Quum autem venissent ad iesum: videntes eum mortuum/non eius crura fregerunt: vt impleretur scriptura inquit Joannes. que habetur Exo. xij. de agno eius figuratiuo. Os non cōminuetis ex eo. Sed vnus militum illorum gētilium lancea sua directa cōtra latus eiꝰ transfixit/magnum vulnus influgens: et cōtinuo ex latere eiꝰ exiuit sanguis et aqua: vt testatur Joannes solus: impletaq; est illa ppheria zach. xij. Videbunt in quez Lōgin. transfixerunt. Hic dictus est Longinus: qui postea conuersus ad fidez/martyriū p christo sustinuit. Dicit etiaz aliqui qđ quū esset cecutiens. i. parū vel nihil vidēs ex stilla sanguinis tangente oculos eius: subito pfecte vidit. Ex his etiam ostensa est vera humanitas christi nobis similis. Unde. 1. j: Joan. v. dicit. Tres sunt qui testimonium dant in terra. s. de christi humanitate vera homo autem de terra originaliter. Spūs aqua et sanguis. ¶ Quod xps habuerit spiritum. i. animam: patet: qz inclinato capite vt dictū est tradidit spm̄. s. deo cōmendās ipm spm̄/aiam suā. Aqua aut̄ et sanguis que exierūt de latere: qđ sunt duo humores in corpore nostro magis noti et copiosi: ostenderūt corpus suū verū esse non phātasticum: qz tale nō habet sanguinē neq; aquā. Et spūaliter signant sacramenta ecclesie: eo qđ virtutē habent ex passione xpi. Nā baptism̄ qđ est primum sacramētorū et maximum in effectu signat in aqua. Eucharistia que est vltimum et finis aliorum sacramētorū et maximuz in esse. innuit in sanguine. vñ Chrysо. Quia hinc sumunt initiū sacramēta celestia. vide vt sicut a christi costa bibituri: accedas: scilicet ad ipsa.

¶ Quidam aut̄ ex iudeis nobilis decurio et diues ab arimathia ciuitate oriundus. i. ramathai discipulus iesu: qui non consenserat actibus et pfilio iudeorum de morte iesu/sed contradixerat potius. Hic accessit ad pilatum: et petijt sibi dari corpus iesu: vt scz deponere posset de cruce et sepelire. Pilatꝰ aut̄ miratus qđ ita cito obijsset: accersito centuriōe q̄ executor fuerat iustitie interrogās an res ita se haberet: cōperto hoc esse dedit illi licentiā deponēdi. Unde veniēs cū Nicodemo legisperito qui discipulus occultus erat iesu: et ad eū nocte venerat p̄ informatione sui circa eū: deposuerunt eū de cruce clauis euulsis. Quis aut̄ dubium habere potest quin mater eius corpus depositū susceperit in gremio suo: in brachijs suis: et nūc caput spinis pforatū: nūc manus sanctissimas/quarū tactu infirmi sanati fuerāt/aspiciēs clauis per fossas: nūc pedes/q̄ quotidie discurrebāt ad q̄rendā hoim salutē: nūc latus lancea aptū: copiosissimis lachrymis perfundebat. Sed et maria magdalena ad cuius pedes remissionem pctōrum acceperat: nō oblita bñficij magistri sui illos lachrymis irrigabat: et alie marie et discipule iesu. Et qđ dicit Lucas: stabant a longe noti eiꝰ et mulieres etc. ..priusq; in cruce pateretur locum habuit. A principio quidē stabat iuxta crucem mater iesu et ioānes: is post xp̄m ad eaz. Ecce filius tuus etc. multitudine succrescente elongati fuerunt a cruce mater et alij noti. ¶ Demū qz nox appropinquabat ioseph et nicodemus afferentes myrrhe et aloes misturas: libras centum: ad condiendum corpus iesu: quod obseruabatur in corporibus hominum nobilium ad preseruandum a corruptione: et inuoluentes corpus ipsum in sindone mūda. i. linteaminibus: et sudario posito super faciem eius sm̄ morē iudeorum: posuerūt eum in monumēto nouo ipsius ioseph in petra excisoīn quo nondum quisq; positus fuerat: qđ monumētū erat in quadā spelunca cuiusdam horti iuxta montem caluarie: vbi crucifixus fuerat. Quod alij euangeliste narrant solum de ioseph/non est cōtrarium ei qđ dicit ioānes et de nicodemo. Sed qđ illi tacuerunt: iste expressit ait Aug. Et qđ alij dicunt de sindone: ioannes de linteis scripsit. ¶ Accedentes aut̄ principes sacerdotū et pharisei ad pilatum dixerunt. Dñe: recordati sumus qz seductor ille adhuc viuens dixit. Post tres dies resurgam. iube ergo custodiri sepulchrum vsq; in diem tertium: ne forte veniant discipuli eius nocte et furentur eum: et dicant plebi: surrexit a mortuis: et erit error nouissimus peior priore. Quibus pilatus/habetis custodiam: ite et custodite sicut scitis. Illi aut̄ abeuntes signauerunt lapidem. s. sigillorū dimiserunt ibi custodes/vt custodirent ne quis ipsum raperet. Marie aut̄ associantes matrem iesu: postq; corpus iesu fuit in sepulchro collocatū: quod semper erat deitati vnitum: reuerse sunt in ciuitatem. Et illo sero/ementes aromata preciosa. composuerunt vnctionem preciosam vt ungerent postea corpus iesu vt hoīs sanctissimi: et ad ipsum cōseruandū: nō credētes eū deū esse. Et sabbato quidem sequenti quo corpus xp̄i iacuit in sepulchro. filuerūt ppter solennitatem sabbati/expectantes dñicum diem.

¶ De christi resurrectione et ascensione/et gentilium attestatione. Capl'm. vij.

DE resurrectiōe domini et eius ad celum ascensione breuiter sm̄ historiam narrabimus: sm̄ qđ oēs euangeliste describunt. et apl's vt dr in Actibus apostolorū virtute magna reddebant testimoniū. s. pdicando Act. iiij resurrectionem iesu xp̄i dñi nr̄i. Hanc prenunciauit patriarcha iacob: quum ait Gen. penul. Ad predam ascendisti fili mi: ascendisti de inferno predam animaruz q̄ erant in limbo a diabolo auferendo dormiens (al's requiescens) scz per mortem accubuisti: vt leo: et quasi leena. Quis suscitabit illum: q. d. nullius adiutorio: quia virtute propria sue diuinitatis: sicut leo quum dormit nunq; sua lumina claudit: ita et si christus somnū mortis ceperit: lumina sue prudentie non clausit: sed cōtinue lumine intellectus aīa dei in eo oīa aspiciebat. Prophetauit et de ea scrīs Dauid Pſ. xl. dicēs in psona. xp̄i. Ego dormiui: scz p mortē: et soporat' sum quasi faciēs plixū somnū: et quadraginta horarū spatio: vt dr mortuus stetit. Nam hora nona sexte ferie expirando: remanserunt de die illa sex horе: de nocte sequenti cum sabbato fuerunt viginti quatuor horе: de dñica nocte fuerūt decē horе. qz in aurora surrexit. Et subdit Pſ. Et exurrexi qz dñs susceptit me. Qđ Aug. xviij. de ci. dei. c. xxviij. dicit ipletū i xp̄i resurrectione. Prophetа Osee. vj Osee die sue resurrectionis a morte exp̄ssit dicens. Uiuificabit nos post duos dies: et in die tertia suscitabit nos. In ipo essi q̄ nostrā naturā mortalē assumpsit: inchoata est resurrectio nr̄a finalis. Que eius resurrectio fuit tertia die. Sic et ipse p̄dixerat discipulis quū ait Mat. xx. Filius hoīs tradet Gen. xlj principibꝰ sacerdotū etc. occidēt eum: et tertia die resurget.

¶ Figurauit etiā ioseph: qñ eductus de carcere. s. limbi et tōso capite. s. mortalitatis: iductus veste regia/glie corpis: manifestauit sapiam suā factꝰ dñs egypti et saluator nūcupat'. Judicū xvj. Figurauit et samson qñ clausus i ciuitate: quum inimici philistei putarent eū detinere captiuum: in profundo noctis surgēs portas et vectes earum in humeros sumens: in montem eas portauit illesus. Et sicut morte sua plurimos philisteos occidit: ita christus sua morte demones strauit. Aliis aut̄ testimonijs innumeris omissis: resurrectio christi ad vitaz immortalem fuit celebrata dominica die. que fuit luna. xvj. et die. xxvij. martij. Passio eiꝰ fuit et mors feria sexta: et die. xxv. martij. s. ea die quo et incarnatus est de virgine: et reuolutis postea anni[illegible] ab eius incarnatione. Et ex hoc ob re-

uerentiã ofice resurrectionis oẽm die oficam ꝓcipiẽ celebrari per totũ annũ. de cõse. dis. iij. c. f. Et vt dicit Leo papa. Quicqd insigne a dño est gestũ: in hac die reperitur factum. Nam ⁊ mundus accepit initiũ: ⁊ mors interitũ: ⁊ vita accepit principiũ. dist. lxxv. qõ die. Quũ aũt ꝺr Christꝰ tertia die resurrexisse: seu tribus diebꝰ mortuꝰ stetisse: sumitur generaliter pars ꝓ tõto per synecdochẽ. Nã spatiũ trium ab hora nona qñ expirauit vsq; ad noctem/sumit ꝓ una die: nox vero sequẽs sabbati cum die artificiali suo fuit secũda dies integra ⁊ naturalis: scz. xxiiij. horarũ. Noctis vero sequentis spatium vsq; ad mediã nocte: vel vt cõmunius ꝺr vsq; ad auroraꝫ: quã Christus resurrexit: sumitur ꝓ tertia die. Dicitur aũt dies naturalis spatiũ. xxiiij. horarũ: quo sol peragit cursum suũ per totũ gyrũ celi: scz nostrũ hemispheriũ: et qõ est infra nos reuertens ad orientẽ. Artificialis vero dies/dicitur spaciũ quo sol ab oriẽte in occidẽtẽ trãsit per hemisperiũ nostrum. Et vt dicit Beda: mutatus est in ipsa resurrectione ordo dierũ quo ad suũ initium. Nam a principio mundi vsq; ad ipsam resurrectionem: dies inchoabatur ab ortu solis: ⁊ terminabatur in finẽ noctis sequentis: vt ptz Genẽ. j. Dies ergo artificialis ꝑcedebat: ⁊ nox sequebat/ad innuẽdũ q; hõ a luce gratie casurus erat in noctẽ culpe. Sed Christo resurgente dies naturalis inchoatur a nocte: et terminatur in sero diei artificialis sequentis: ad signandum quod per ipsam Christi resurrectionem a nocte culpe transiuimus ad lucem gr̃e. Athanasius. Poterat citius suscitari corpus a mortuis: sed dixisset aliquis eum nequaq; fuisse mortuum: vel nõ plene ei mortẽ inꝑfisse: ⁊ fortasse si resurrectio fuisset dilata: latuisset incorruptionis honor. Ut igit̃ Christi corpus ostenderet̃ mortuũ: vnius interpolationem diei passus est: ⁊ tertia die corpus suũ incorruptũ demonstrauit. Beda ⁊ Greg. Uno etiã die in sepulchro ⁊ duabus noctibus iacuit q; lucem sue simplicie mortis tenebris duplẽ nostre mortis. s. aĩe ⁊ corporis adiũxit: Et sicut canit ecclesia. Qui mortem nostrã moriendo destruxit: ⁊ vitã resurgẽdo reparauit. Surrexit ergo xp̃s a mortuis in auroraꝫ dñice diei: sm illud ecclesie in hymno. Auroraꝫ lucis rutilat: celũ laudibꝰ intonat ⁊c. Tunc enim aĩa Christi de limbo egressa aĩabus oĩbus de eo eductis ad corpus suum reuersa clausũ in sepulchro: refuscitatus exiuit de sepulcho remanẽte clauso: sigillato: sicut ⁊ mortalis factus in sua natiuitate exiuit de vtero virginis/saluo virginali signaculo. Eo aũt resurgẽte terre motus factus est magnus. Ad quem territi sunt custodes sepulchri ⁊ facti sunt veluti mortui: vt ait Mattheus. Et angelus domini descendens de celo reuoluit lapidem ab ostio monumenti. Ad se aũt reuersi dicti custodes/videntes lapidẽ reuolutũ: aspiciẽtes int̃: ⁊ corpus Jesu nõ inueniẽtes: regressi sunt in ciuitatẽ: narrantes principibꝰ sacerdotũ ⁊ scribis que gesta erant. At illi ad occultandũ mysteriũ resurrectionis/dederũt custodibꝰ illis magnã summã pecuniarum: referente Mattheo: vt diuulgarent in populo mẽdaciũ istud: scz q; de nocte ipsis dormientibus venerant discipuli eius: ⁊ furati fuerãt corpus eius. Et si Pilatus vellet eos punire de neglectu custodie/ipsi eos securos facerent: excusando ipsos. Et ita factũ est: manifestando in plebe hoc maximũ mendaciũ: vsq; in hodiernã diem permanentibus iudeis in hoc errore: Hanc aũt̃ diem qua resurrexit/euãgeliste diuersis modis loquẽdi manifestãt. Nã Marcꝰ dicit valde mane una sabbatoꝝ. Et Joannes: una sabbatorũ. Mattheus aũt dicit. Uespere sabbati q; lucescit in ꝑma sabbati: qõ est obscuri. Ubi sciẽdũ q; apud hebreos hebdomada terminabatur in sabbatũ: q; dies erat eis ꝑcipua ⁊ festa. Eã ab eo denominabant seu dinumerabant dies oẽs hebdomade: vt dicerent prima die post sabbatum: prima sabbati: vel una sabbati: ⁊ scõa die scõa sabbati: ⁊ sic de aliis. Una ergo sabbatoꝝ vult dicere prima die hebdomadarũ q; denoĩant a sabbato seu/numerãtur dies ei. Et hec est dies dñica. Qõ aũt dicit Mattheus/vespe sabbati: loquit̃ de vespe. i. seronõ diei sed noctis sabbati sequẽtis. Eã se declarãs ait. Que lucescit in prima sabbati. i. q; hora vespertina tendit ad lucẽ prime diei sabbati. i. post sabbatum. ⁊ hec est dñica dies. i. in auroraꝫ dñice. Uenit Maria magdalena ad monumẽtũ: tinẽt Jo. Solã eã nomiat. q; vt dicit Aug. feruentior ceteris erat ad q̃rendũ dñm: non tñ sola venit: sed vt refert Marcꝰ: cũ Maria iacobi/minoris scz matre: ⁊ salome matre. s. iacobi maioris ⁊ Joannis: que ambe sorores erãt virginis marie. Uenit vt vngerẽt corpus Jesu: ⁊ aromatibus que emerũt in sero sexte ferie: quibꝰ consecrãt vnctiones ꝑseruatiuas a corruptiõe. Uenerũt aũt sm Marcũ orto iam sole. i. apparentibus signis solis oriturj. s. albescente iam aere. Unde ex hoc nõ discordat a Joanne dicente q; adhuc tenebre erant: quia nondum clara dies erat. Erant vtiq; tenebre spiales in mentibus istarum. Nam credebat purũ hoiem fuisse: ⁊ si sanctissimũ: ob cuius deuotionẽ hoc piũ opus exercere intẽdebant. Applicantes autez ad locũ ceperunt dicere inter se. Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? vt ait Marcus. Erat quippe magnus valde. Et aspicientes viderũt lapidẽ reuolutũ a monumento: ⁊ angelũ coopertũ stola candida sedentẽ sup eum. Et addit Mat. q; erat aspectus eius. i. vultus eius sicut fulgur: ⁊ vestimenta eius sicut niꝫ. Marcus ⁊ Mat. narrant de vno angelo solo viso a marijs: sed Luc. ⁊ Jo. de duobus. Concordat Augu. dicens: q; in illo spatio qõ erat ante sepulchrũ saxeũ: qõ erat ad modũ spelũce: viderũt vnũ angelum: qõ refert Mat. ⁊ Marcus: ⁊ postea respicientes infra sepulchrũ saxeũ/viderũt duos angelos: sm Luc. ⁊ Joan. Et obstupuerũt timore magno. sed angelus cõsolatur eas/dicens. Nolite expauescere. Scio q; Jesum nazarenum crucifixum q̃ritis: surrexit. non est hic. venite ⁊ videte locum vbi positus erat dñs. Et cito euntes dicite discipulis eius ⁊ Petro quia surrexit: precedet vos in galileã: sicut predixit vobis apparendo. Ideo spãliter notauit Petrum: qz in magno dolore erat de pcõ negationis: et ideo voluit eũ specialibꝰ consolari. Marie ergo accesserunt vbi sciebant apl̃os simul habitare: ⁊ nũ tiauerũt ista. Sed maria magdalena citꝰ ceteris/vt feruẽtior: vnde de sola maria refert Joann. non tñ excludit alias. Sed vt ait Lu. visa sunt apud eos velut deliramẽta: tamen Petrus ⁊ Joannes feruentiores ceteris: his auditis iuerũt ad sepulchrũ currentes simul. Et licet Joãnes quia iuuenior/citius peruenisset ad monumentum: nõ tñ fuit ausus intrare. s. in speluncã: q; ad modũ domuncule cõtinebat sepulchrũ. Petrus vero superueniẽs introiuit cũ eo. Et aspicientes in monumẽtũ viderũt linteamina posita in quibus fuerat involutum corpus Jesu: ⁊ sudariũ qõ fuerat positum super faciem eius: corpus non inuenientes. Ut autẽ refert Luc. Petrus cui primo dictum est: cucurrit. Et qz ante Joan. ideo de ipso solo dicit Lucas. Et aduenies procũbẽs vidit linteamina ⁊ discessit paululum. Superueniente Joanne qui cucurrerat post eum. Petrus introiuit in monumẽtũ: ⁊ post eum Joannes: vt ipse refert. Beda. iuxta intellectum mysticum per hoc q; mulieres valde diluculo veniunt ad monumentum: datur nobis exemplum: discussis vitiorum tenebris ad domini corpus accedendi. Nam et sepulchrum illud figuraz dñici habebat altaris. In quo corporis Christi mysteria nõ in serico: nõ in panno tincto: sed instar sindonis qua eũ Joseph inuoluit: in linteo puro debent consecrari. vt sicut ipse veram terrenam substantiaz ꝓ nobis morti obtulit: ita et nos in cõmemoratione ipsius/purũ de terre germine candidumq; quasi mortificationis genere castigatũ altari lignuz imponamus. Aromata aũt q; mulieres deferũt signant odorem virtutum: ⁊ orationũ suauitatẽ: quibus appropinquare debemus. Reuolutio vero lapidis reuelationẽ sacramento rũ: q; tegebanꝫ velamine lr̃e legis que in lapide scripta est. Cuius ablato tegmine corpus mortuũ nõ inuenit: sz viuum euãgelizatur. Sicut aũt angeli adstiterũt sepulchro Christi: ita ⁊ nunc mysterio corporis ⁊ sanguinis Christi. Exemplo aũt sanctarũ mulierũ/quoties mysteriꝭ Christi adstamus: ꝓpter angelicã presentiã vel dñi/cũ omni humilitate vultũ declinemus/recognoscentes nos puluerem ⁊ terram.

Mtha xxviij.

Jo. xx. Marc. xvj.

§. I. De appitionibus christi re

suscitati factis discipulis: de quibus narrãt euãgeliste. Creditur tñ: iz in euãgelio non habetur: q; ante oẽs primo apparuit marie matri sue: vt que plus omnibus doluit: citius et magis consolaretur de eius visione. Et quia plus hoc meruit. quãomnibꝰ aliꝭ deficientibus in fide eius diuinitatis ⁊ resurrectionis/ipsa sola firma in fide permãsit. Et hec potest esse ratio quare ipsa cum aliꝭ mariꝭ ad sepulchrum non accessit: non solũ quia nimis debilitata erat ex dolore mortis filij: sm Bern. sed qz certa erat de eius resurrectione illa die fienda: vnde noluit querere viuentem cũ mortuis. Hoc etiam expresse dicit Ambro. scz prius apparuisse matri sue. Hoc et tenere videtur ecclesia: eo q; illo mane celebrat papa in sancta maria magori. Ideo autem euangeliste nõ curauerunt de hoc dicere. vel qz vt ꝑsuppositũ ⁊ ab oibꝰ creditum censuerunt. Uel qz vt testes describentes huius resurrectionis: ne suspectum haberet̃ testimoniũ matris ꝓ filio ꝓ naturali affectione: non ipsam sed alios ꝙbus apparuit insinuauerunt. Apparuit ergo primo marie magdalene: inquit Marcus: de qua eiecerat septem demonia. i. vitia. Sed modũ huius apparitionis seriose describit Joan. Jo. xx. Reuersis eñ a sepulchro marijs: quã alie circa locum manerent: magdalena stabat ad monumentum plorãs Greg. Maria magdalena q; fuerat in ciuitate/peccatrix: amando veritatem lauerat lachrymis crimina. Cuius mentem magna vis amoris accẽderat: q; a monumento discedẽtibus discipulis: non recedebat. Amãti semel aspexisse non sufficit:

quia

qz vis amoris intentionem multiplicat inquisitionis. Que fuit enim prius: et minime inuenit / pseuerauit vt qreret: vñ contigit q̄ inueniret. Aliqui tñ: vt Iero. & theophil. videntur dicere q̄ ista maria cui christus apparuit non fuit illa in ciuitate peccatrix. Et aspiciens vidit duos angelos in albis sedentes: vnum ad caput: alium ad pedes: vbi positum fuerat corpus iesu. Potest esse q̄ hi fuerunt illi angeli quos prius viderat cū alijs marijs. Sed alij euāgeliste narrantes de vno posuerunt singulare pro plurali: qz ad vnum effectum apparuerunt. Uel qz primo apparuit vnus angelus: postea magdalene & alijs marijs duo isti angeli. Qui interrogantes dixerūt. Mulier quid ploras? quem queris? q. d. Noli flere. Que rādit cām sui doloris insinuans. Tulerūt dñm meum, i. corpus dñi et nescio vbi posuerunt eū. In qbus verbis & defectū fidei oñdit: qz si deū credidisset profecto nō ablatū existimasset. Et amorē intensum ad eū innuit / dicēs. Nescio vbi posuerunt eū. q. d. Nescio quo querā eū. Et qz plus ardebat ceteris desiderio videndi eum: prima meruit hre gaudia vise eius resurrectionis. Cum etiā ad dandam fidutiā pctoribus vere penitētibus qz vbi abundauit delictū superabūdabit & gra si vere cōuertāt pctor. Cum etiam qz mulier in paradiso fuit prima nuntia mortis viro: decuit vt iet mulier esset pma nuntia vite inchoate in xpi resurrectiōe. Cōuersa aūt maria (ait euangelista) vidit iesum stātē: nesciēs tñ ipe esse iesum. Causam huius conuersionis assignat Chrys. eo sc̄z q̄ quum ipsa maria rūdēs versa esset ad angelos: apparēte iesu post tergū eius: ipsi angeli figure respectione moti / ostenderunt dñm adesse: reuerentiā exhibentes: propter hoc maria puersa est retrorsum: vt videret qd ibi esset. Cui iesus. Mulier quid ploras? Quē queris? Interrogatur causa doloris: ait Greg. vt augeatur desiderium querētis: quatenꝰ quū noīaret quem qreret. amore eius ardentius estuaret. Illa existimās qz hortulanꝰ esset. Greg. Fortitan hec mulier nec errando errauit: quum hortulanū existimauit quo. s. ad significatū. An nō spiritualiter ei hortulanꝰ nō erat: q̄ in eius pectore per amoris sui vim semina virtutum virētia plantabat? Dicit ergo: dñe si tu sustulisti eū: dicito mihi vbi posuisti eū: et ego eū tollā. Sed quid est q̄ quum nondū expressisset qd qreret: dicit illi Dñe si tu sustulisti &c. Nisi qz vis amoris hoc agere solet in animo amātis: vt quē semper ipse cogitat: nullus aliū credit ignorare? Dicito mihi vbi posuisti eum. Theophi. Timebat ne iudei etiam in corpus examine inuentū feuirēt: et iō volebat in aliū locum incognitū trāsportare. Ego eū tollā. Magna ex amore audacia mulieris. Quid enim? ait Orige. Si positus fuisset in domo Cayphe: vel Anne inimicorum eius. Ego certe eum tollā: mortē non timēs: nec minas. Uocat autem iesus eam ex noīe dicēs. Maria: ac si diceret. Recognosce eum a quo recognosceris. Maria autē cōuersa ad eū: ait Rabboni. q̄ interpretatur magister: sed quō cōuersa est ad eum: quum ad eū versa esset qñ dixit. Dñe si tu sustulisti &c. Respondet Chrysos. Mihi videtur q̄ postq̄ maria dixerat illa verba hortulano subdito cōuersa est iterū facie sua ad angelos illos / vt interrogaret eos cur fuissent stupefacti. s. in apparitione hortulani. vel sm Augu. quia prius cōuersa corpore: q̄ non erat putauit: nūc conuersa corde / q̄ erat agnouit. licet aūt ab euangelista non dicat̄ qd tūc mulier egerit: ex eo tñ innuitur q̄ audiuit. Dixit essi ei iesus. Noli me tangere. Ex verbis ostenditur (ait Greg.) q̄ maria amplecti voluit eius vestigia quem recognouit. Sed cur tangi non permittitur / causa subinfertur. Nondum enim ascendi ad patrem meum. Chrys. volebat hec mulier esse cum xpo sicut & ante passionem: & pre gaudio mihi magnum excogitabat: quis caro xpi multo melior facta fuerit resurgendo. ab hac igit̄ itelligentia eam abducens / dixit. Noli me tangere: vt cum multa reuerentia ei loquatur. vnde nec discipulis apparens de reliquo cū eis conuersabat: sc̄z p̄tinue: vt reuerētius ei intēdant. Nondum enim ascendi ad patrē meum. ostendens qm̄ illuc properat et festinat: et ideo nō opꝰ eū eadē mēte videre sicut ante. vel sm Augu. hoc sic dictū est: vt in illa femina figuraretur ecclesia de gentib⁹: q̄ in christum non christū nō credidit: nisi postq̄ ascēdit ad patrem. Aut sic in se credi voluit iesus: hoc est sic spūaliter tāgi: q̄ ipse & pater vnū sint. eius quippe intimis sensib⁹ quodāmodo ascendit ad patrē: q̄ sic in eo profecerit: vt cognoscat patri equalem: quō hec mulier in eum non credebat: q̄ carnaliter sicut hoiem flebat. Tactus tanq̄ finem facit notionis. Ide oc̄ nolebat in ea esse finem intenti cordis in se: vt hoc qō videbatur tantūmodo putaretur: et subdit iesus. Uade ad fratres meos. s. discipulos et dic eis. Ascendo ad patrē meū et patrē vestrū: deū meū et deum vestrū. Hila. ix. de trini. Dñs in forma dei manens formam serui assumpsit. Et quū hec in forma serui ad omnes ie sus christus loquatur: ascēdo ad patrem meū &c. nō ambigitur q̄n pater sibi vt ceteris sit / ex ea parte qua hō est: & deus sibi vt cunctis sit / ex ea natura qua est seruus deniq̄ & hunc sermonem cepit dicēs. Uade ad fratres meos. fratres ex carne sunt deo: ceterum vnigenitus deus sine fratribus est. tūc maria egressa est de monumento. i. ab illo loco vbi erat horti spatium ante lapidem effossum: inueniēsq̄ alias marias / & factum narrans: ibat cum illis ad nūtiandum discipulis resurrectionē: ihs in via occurrit eis iesus se eis manifestās: vt narrat sol⁹ Mar. & salutās eas ait: auete. At ille accesserūt: et tenuerunt pedes eius: vt pie credi pōt: osculātes eos summa deuotione: & qz iā fidem sue resurrectionis resumpserāt: pmisit se xps tangi ab eis. Uenit ergo magdalena cum alijs nuntians discipulis qō sibi fuerat imperatum. Apparuit iesus tertia vice Petro: vt pts Luce vlt. vbi dicitur. Surrexit dñs vere & apparuit Simoni: et apls. s. ad Corint. xv. Uisus est & Cephe. Sed qñ apparuit: vbi: vel quō: non claret ex euāgelio. Creditur tamen hoc factū ipsa die petro solo existēte & forte accedēti iterum ad monumētū post nūtiationē factā a maria. Nam q̄ fuerit ante vltimā: pts ex euangelio diffuse hystoriam narrāte. Sed & Mar. refert in duob⁹ xpis dicēs: post hec. s. de apparitione quam fecerat iesus magdalene: et alijs duobus discipulis ex eis euntibus in villam in alia effigie ostensus est. Qui venientes nuntiauerunt alijs: et non crediderūt eis. Sed lucas clare exprimit. Et quod Lu. dicit castellum: marcus vocat villā: qz et castellū villa appellat a pluribus. Apparuit quarto duobus discipulis euntibus in emaus castrum prope hierlm: qō distabat ab ea stadijs. lx. Stadiū aūt erat spatiū octauū miliarij. de qua apparitione Lu. restatur Luce vlt. Unius illorum duox nomen ponit. s. Cleophas qui de. lxij. discipulis xpi fuisse perhibetur. Alterius reticetur. propter qō q̄dā dicunt fuisse ipm lucā: q̄ ex hūilitate noluit suum nomē exprimere. Quam opinionē tangit Greg. in prologo moralium. Sed hoc nō videt: qz lucas non fuit de discipulis xpi: sed discipulis apostolorum ab eis puersus. vñ & Amb. dicit aliuz fuisse. nomē eius ponēs. s. amaon. Et itinerātes loquebātur adinuicē de ijs oībus q̄ acciderāt circa iesum: non vere credentes sed admirātes sicut in reb⁹ extraneis. Et factum est dū fabularent: & secū q̄rerēt de ijs: ipse iesus appropinquans / ibat cum illis: sicut aliquis viator videns alios viatores ante se: sepe affociat se cum eis: qō quidem egit: secundū Bedā: & vt veritatē resurrectionis mē tib⁹ eoꝝ inserat: & qō facturū se mortalis existēs pmiserat impleat: quum ait. Ubi sunt duo vl tres congregati in noīe meo. s. ad loquendum de me: vel de salute sua: ibi sum in medio eoꝝ. Obtento autem iam spūali corpore. s. glorificato: ait Theophi. non obstat loci distantia: q̄n adesset qbus volebat. Nec vlterius naturalib⁹ legib⁹ corpus suū regebat: ꝛ spūaliter / & supra naturam. vñ et Mar. dicit q̄ sub alia forma videbatur: i qua impediebat eius cognitio: vñ & sequit. Oculi eoꝝ tenebantur ne eum agnoscerēt. vt. s. tota sua intentionē detegerent dubiā: et vulnꝰ reuelātes: medicinā reciperēt. Et vt cognoscerent q̄ q̄uis corpus ipsum qō passum fuerat / resurrexit: non tñ amplius tale erat / vt esset oībus visibile / sed tñ ijs a quibus vellet videri. Greg. Conuenienter etiam eis speciem quam recognoscerēt nō oñdit. hoc agēs fortis i oculis corpis: qō intus agebatur apō ipos in oculis cordis: ipsi essi apud semetipsos & amabant intus & dubitabant. De se ergo loquentibus ex amore p̄sentiā exhibuit: sed de se dubitātib⁹ cognitionis sue speciem abscōdit de hmōi. s. q. s. c. qō ādē. §. dñs. Dixit ergo ad eos. Qui sunt hi sermones quos cōfertis adinuicē: et estis tristes? Greg. Conferebant ādē inter se ḡsi nō ampli⁹ expectātes xpm viuentē: vt spoliatore: pempto saluatore suo. Cui cleophas: tu solus peregrinus es in hierlm et nō nosti q̄ facta sunt his diebus in ea? q. d. Tu solus es peregrinus habitās extra cōfinia hierlm: et expers eoꝝ que facta sunt in medio eius? Beda peregrinū essi eum putabant / cuius vultū non agnoscebāt. Sed re vera pegrinꝰ eis erat: a quoꝝ natura fragilitate / pcepta rōnis glia longe distabat: et a quoꝝ fide vt pote resurrectionis eiꝰ nescia manebat extraneus. Quum aūt christus habuit conditiones mortaliter peregrini. in quo oēs electi eum imitant: iscōm illud pl̄. Ego aduena sum & peregrinꝰ apud te: sicut omnes patres mei et ad qō hortatur petrus in prima epla canonica. ca. ij. oēs fide les dicens. Obsecro vos tanq̄ aduenas et peregrinos abstinere a carnalibus desiderijs q̄ militant aduersus animā. nō est p̄tis opis declarare. Rādit autē pegrinꝰ iesus cleophe. qui vtiq̄ cuncta sciebat: qz oīa in corpe suo ppessus fuerat: ꝛ tanq̄ ignorare: interrogat: ad inuendum q̄ tam ineffabilis est gloria et premium btōꝝ p̄ laboribꝰ hic toleratis: q̄ quasi oīm videbuntur oblīti pre maximo gaudio illiꝰ glorie: sm illud Greg. Exemplum, Sepe tristiū leti meminim⁹: Ad qō ait Esa. Obliuioni tradite sunt angustie priores: et non ascendent vltra in cor. Dicit ergo Cleophas. De iesu nazareno qui fuit vir propheta. Prophetā dicit non dei filium: vl qz nō cre-

Lu. xxiiij

matth. xviij.

Psalm. xxxviij.

esa lxv

debāt esse dei filiū: vel q̄ timebāt ne inciderent i manꝰ iudeorum persequētiū: quib nō cognoscerēt eū cui loquebant. Potens in opere ⁊ sermone. Theophi. Nullius doctrine sermo approbat: nisi prius is q̄ docet se ostendat auctorē: precedit enī opus aspectū. nā nisi mundaueris speculū intellect⁹ per opa: non emicat decor opatus. Ad idē symmachus papa ait. dis. lxxxv. nemo. Loquam deo et omni populo. Theophi. primo complacendū est deo. s. p̄ pura intentionē ad eum. Deinde curandū est quantum possibile est de innocentia apō hoīes: vt precedēte diuino cultu: viuam⁹ sine scādalo alioꝝ et de hoc xij. q. i. nolo. Deinde assignat causas tristitie. s. xp̄i traditionē et passionem dicens. Quō tradiderunt ⁊c. Et deinde desperationem eoꝝ dicēs. Nos sperabam⁹. q. d. nō amplius speramus q̄ ipse esset redēptutus isrl̄. i. saluatur⁹ ab ingruentib⁹ malis: ⁊ a salute romanoꝝ: ip̄m q̄ credebāt terrenū regem futurum. Et nūc super hec oia ⁊c. Quia ergo discipuli hi nimia dubietate laborabant: iesus redarguit eos/ di. O stulti. et tardi corde ad credendum in oibus q̄ locuti sunt pphete. Theophilus: nō sufficit credere q̄dā particulariter de xpō: sed vniuersaliter oia que p̄dixerūt pphete. Nō solum q̄ dicū
ps. xxi. ps. xv. tur de cruce ⁊ ignominia passionis: vt illud. foderunt manꝰ meas ⁊ pedes meos: sed et q̄ de resurrectione ⁊ aliis gloriis vt illud. Non dabis sanctum tuū videre corruptionē. Notas mihi feciſti vias vite. ex passione enī ei⁹ ingressus est in gloriam. vnde subdit. Nōne hec oportuit xp̄m patī: et ita intrare in gloriam suā? Bern̄. Si xp̄m oportuit sic patī: ita intrare in gloriam suam. quō nos miseri intrabimus in gloriam
ij. ad timo. ij. nostram: nisi prius patiamur? Apostolus. Si cōpatiamur et conregnabimus. Isido. Et si oportebat xp̄m patī: tū qui crucifixerunt/ rei sunt pene. Non enī satagebāt p̄cere q̄ deus disponebat. Unde ⁊ eoꝝ executio fuit impia: dei vero dispensatio prudentissima: q̄ nequitia eoꝝ in beneficiū gen̄is humani conuertit: q̄si vtens vipereis carnib⁹ ad antidoti salutiferi cōfectionem. Et incipiens a moyse. i. a genesi: et oibus prophetis: interpretabatur illis in oibus scripturis q̄ erāt d̄ illo. q. d. posteā estis tardi ad credendum: ego p̄optos vos reddam exponendo scripturas. Plurime sunt prophetie ⁊ figure in lege et prophetis: q̄ satis apte passionē ⁊ resurrectionē christi prenuntiauerūt: q̄ oia omittim⁹ explicare. Et sic exponendo appropinquauerunt castello quo ibant. Et ipse finxit se longius ire. Augu. Hoc nō ad mendaciuꝫ ptinet. Non enī oē q̄d fingimus/ mendaciū est: sed q̄n id fingim⁹ q̄d nihil significat tunc est mendacium. Quum aūt fictio nostra refertur ad aliquam significationem: nō est mendaciū: sed figura veritatis alioquin oia que a sapientib⁹ et sanctis viris ab ipso dño figurate dicta sunt/ mendacia deputabuntur: q⁹ fm visitatū itel lectum non consistit in talibus verbis veritas. Sicut autez dicta/ ita⁊ finguntur facta sine mēdacio ad aliquā rem significandam. Hec Aug. Non ergo dixit christus se velle ire vltrius: q⁹ hoc esset mendacium: q̄d semp est pctm̄. xxij. q. ij. primū. Sed finxit. i. compoſuit se ad faciendū aliquem actū q̄si vellet procedere vlterius: et hoc ad significādum dispositionē mentis illoꝝ: q⁹ adhuc lōge erant a vera eius cognitiōe. Et coegerunt illū sc̄z ad intrandū secū. Quo exemplo innuit q̄ peregrini et paupes nō solum sunt inuitandi: sed et aliq̄n cogendi ad necessaria recipienda. et dixerūt. Mane nobiscū dñe: q̄m aduesperascit ⁊c. Et intrauit cū illis. Et parata mensa quū recūberent: ⁊ iesus accepisset panē: et benedictū frāgeret/ porrigendo eis: aperti sunt oculi eoꝝ: ⁊ cognouerunt eum. Greg. Deum quem in expositione scripture nō cognouerunt: in fractione panis cognoscunt: q⁹ per pia opa mens illuminatur. Cognouerunt eū. Nonde sensibilibus oculis dictū est: sed de sensu mentali. Nec enī ait Chryso. clausis oculis ambulabant: sed inerat aliq̄d quo nō sinerētur agnoscere q̄d videbāt: q̄d. s. caligo ⁊ aliquis humor efficere solet. Non q⁹ dñs non potuerit transformare carnē suā in aliā efficiem sicut in trāsfiguratione: sed non ita factū est nūc. Non enī incongruenter accipim⁹ hoc impedimentū in oculis eorum nō a sathana fuisse ne agnoscerent iesum: sed tm̄ a xpō fuisse facta permissione vsq̄ ad sacramētū panis: vt vnitate corporis eius participata: remoueri intelligatur impedimētum inimici vt xp̄s possit agnosci. hec ille. Theophi. Sed et aliud innuit q̄. s. sumentibus sacrū panē aperiūtur oculi vt eum agnoscant. Magnam enī et ineffabilem vim habet dñi caro. Et ipse euanuit ab oculis eoꝝ. i. subtraxit aspectum suum. Est enim in p̄tate corporis glorificati visibilē se prebere: suspendendo claritatem vt a mortalibus possit intueri. et aspectum suū subtrahere a p̄sentib⁹. Nō tale corpus habebat vt diuti⁹ cum eis cōmorari deberet: ⁊ vt ex hoc pariter augeret affectū eoꝝ. ideo euanuit. Et dixerunt ad inuicem. Nōne cor nostrum ardēs erat in via dū loqueret ⁊c. Theophilus. Ardebat ergo cor eoꝝ: vel igne x̄pi boꝝ dñi: quibus intendebant tā ḡ veris: vel q⁹ eo referāte scripturas p̄cellebat intrinsec⁹ cor eorū q̄ ille q̄ diserebat dñs eēt: Adeo aūt letati sunt vt nullā morā passi/ mox reuersi sunt in hierl̄m. vñ subdit. Et surgentes eadē hora regressi sunt in hierl̄z. Et inuenerūt congregatos. xj. ⁊ eos q̄ cū ipsis erāt dicētes. Quia surrexit dñs vere: ⁊ apparuit simoni. Illi ad quos ingressi sunt dicebant. Surrexit ⁊c. Beda. Olim enī virorum primo dominus apparuisse intelligitur Petro: ex ijs que euangeliste quatuor ⁊ Paulus apostolus cōmemorauerūt. Et narrauerūt que gesta erant ⁊c. Q̄d aūt Mar. dicit q⁹ hi annuntiauerunt ceteris: nec illis crediderunt: referēdū nō est ad oēs sed aliquos: vt tho. vnde ex collegio. xj. ipse Thomas vnus casu aliquo discessit ab alijs. Et tunc quinto apparuit Jesus: vt referunt Lu. ⁊ Jo. sed Lu. plenius. Chryso. Primo digniori ⁊ fideliori omnibus petro apparuit. Erat enim opus anime fidelissime q⁹ p̄ius acciperet hunc aspectum: vt minime turbaretur visione inopinata. ⁊ ideo primo videtur a petro: vt qui primo confessus est eum esse xp̄m: primo resurrectionē p̄i⁹ videret ponerēt. i. ante oēs viros. Et etiam q⁹ eum negauerat p̄ius sibi voluit apparere consolans eum: ne desperaret/ et Amb. di. l. fidelior. ait. Fidelior factus est petr⁹ postq̄ fidez se perdidisse defleuit: ⁊ ideo maiorē gratiā reperit q⁹ p̄i⁹ amisit. Tanquā essi bonus pastor/ tuendum gregē accepit: vt qui sibi ante infirmus fuerat: fieret alijs firmamentum. Et Bre. dicit: q⁹ dispensatione diuine pietatis permissum est petrum peccare: vt ex sua infirmitate diceret qualiter alijs infirmis misereri deberet. di. l. considerandum. Apparuit ⁊ Jacobo minori: vt apostolus p̄ima ad Corin. xv. De qua tamē apparitione euangeliste nullam faciunt mentionem: nec tamen propterea non est credenda: quum hoc reuelatum fuerit a christo sibi: vt ipse ait. Non enī oia narrant euangeliste que dominus fecit: vt dicit Jo. in fine euangelij. Quando autem vel vbi fuerit ista apparitio/ nescitur. Apostolus tamen eam narrat post eam que fuit in galilea quingentis simul. Et in euangelio Nicodemi (licet illud sit apocryphum) dicitur q⁹ ipse Jacobus mortuo christo votum vouit se non comesturum/ nisi prius videret ipsum resurgentem: Resurgens autem iesus ei apparuit dicens. Surge frater mi⁊ comede: q⁹ filius hominis surrexit a mortuis. ¶ Sed queri merito p̄t. Anime ille quas christus de limbo eduxerat: vbi erant seu manebant anteq̄ christus ascenderet in celum? Ante ipsum enim nullus ascendit quamuis enim anima/ quia spiritus est/ non sit in loco: circunscriptiue: quia non circunscribitur loco: est tamen definitiue: ita scilicet in vno loco/ quod non in alio. Et quamuis hoc determinatum non inueniatur conueniēr⁹ tamen ⁊ pie opinari potest: q⁹ christum comitabantur/ videntes eius diuinitatem clare: quā etiam vidissent vbicūq⁹ fuissent: nec tamen videbantur a quocunq⁹: quia ab oculo corporali non potest. Solum ergo corpus christi resuscitati discipuli et alij viderunt quum apparuit: non animam eius vel patrum illorum qui cum eo erant. Sed quū multa corpora sanctorū (ait Matthеus) scz in christi resurrectione apparuerūt multis queri p̄t de illis quid actū sit: vtruz cum christo ascenderint. Greg. xiij. moral. in fine dicit: q⁹ Job sicut notauit christi passionē: quū ait. Scio q⁹ redemptor meus (redemit enī per mortē) ita ⁊ resurrectionem: quū subdit viuit scz resuscitatus: ⁊ vtitur p̄senti pro futuro. i. viuet: propter certitudinem fidei ex ineffabilitate p̄scientie dei: in qua vt in libro legunt pphete. Et quia resurrectio christi est causa nostre resurrectionis: ideo immediate subdidit. Et in nouissimo die de terra surrecturus sum. Et quia in vero et proprio corpore ideo addit. Et in carne mea videbo deum saluatorem meum. Ut aūt non videretur impossibile alicui vt redacta in puluerem resurgerent: ideo christo resurgēte multa corpora sanctorum surrexerunt: et apparuerunt multis. Et ibi multa exempla de resurrectione fienda: Circa hoc aūt vtrum ascenderint cum christo corpora illa sanctorum: an reuersa sint in puluerem vt p̄ius: sunt due opi. Aliqui enim dicunt ipsos cū christo ascendisse/ glorificatos in alia ⁊ corpore simul quā opinionē tangit Ilpiero. in sermone de assumptiōe in principio: sed dimittit indeterminatā: ⁊ propterea dicunt aliqui vt notat gl. xiij. q. ij. c. vnaquęq̄. §. ite Joseph. Joseph ⁊ alij mandauerunt de corporib⁹ suis vt non in egypto sed in terra promissionis sepelirētur. Cognoscētes in spū q⁹ christo resurgente multi in illis partibus sepulti resurgerēt: vt illi essent ex ipsis. Et ad hoc etiaz inducunt verbū Petri apli di centis in actibus apl̄oꝝ. c. ij. de dauid. Sepulchrū eius apud nos est: q⁹si vellet dicere: non corpus: q⁹ vnus fuerat ex resurgentibus cum christo: ascendentibus in celū: ⁊ ideo nō corpus eius ibi erat: sed tm̄ sepulchrū. Alij autem dicūt ipsos qui surrexerūt post officiū eoꝝ: idest apparitionē ⁊ locutionē alijs factā/ reuersos in cinerē quo ad corpa: ⁊ ad istā vt rationabiliorē videt declinare Aug. ⁊ Tho. in. iij. pte. Et ex authoritate petri inducta p̄t etiam hoc p̄bari. Nam quum

Quare christus p̄i⁹ apparuit petro.

questio p̄cipua

iob. xix.

ad probandā

ad probãdã xpi resurrectionẽ Petrus induxisset authoritatẽ ps. xv. sc3. Non dabis sctm tuũ videre corruptionẽ: volẽs Petrus oñdere q̃ Dauid non est locut⁹ illa de se: sed de xpo ideo dicit sepulchrum ei⁹ apud nos est. q. d. Ipse dauid vidit corruptionẽ: quã in sepulchro eius qñ est apud nos: non sint ossa eius et cineres: et sic pt3 de corruptione ei⁹. Dubia ergo q̃stio remanet. Sed si immortales manserunt quũ xp̃s apparentẽ sociarunt: nõ videbantur ab alijs: qz in potestate est corpis glorificati permittere se videri vel non. De q̃nta apparitione dicit Jo. Quũ sero esset die illa vna sabbatoꝝ: et fores Joãnis xx. capi. essent clause: vbi erant discipuli congregati propter metum iudeorũ: qz sc3 timebant nẽ caperẽt eos: quũ fuissent discipuli iesu. Et vt dicit Luce. dũ hec loquerent. s. quõ apparuerat xp̃s iam pluribus. venit iesus: et stetit i medio discipulorꝝ apparens: et se visibilẽ ostendẽs. Exo. tũ tunc nõ erat cũ eis: qz recesserat ab eis ex alijq̃ incidenti causa nobis ignota. Aug. Nonnulli de hac re ita mouent: vt pene periclitent: afferẽtes ꝫ miracula diuina ratiocinationũ argumẽta sua. Si essi corpus erat: si hoc corpus surrexit de sepulchro qñ pependit in ligno: q̃modo per ostia clausa intrare potuit? Si comprehendis modum: nõ est miraculũ. Ubi deficit ratio: ibi ẽ fidei edificatio. Molli quidem corporis vbi diuinitas erat: ostia clausa non obsistebant. Ille quippe eis non apertis intrare potuit: quo nascente virginitas matris inuiolata permansit: hec ille. Quum igit̃ non possit: nec de virtute nature/nec de virtute corporis glorificati inquantum glorificatum: sine alia virtute vnum corpus esse simul in eodem instãti cũ alio corpore: nec possit vnũ corpus transire per aliud: nisi per cessionem apertionem seu fractionem: sicut quum corpus hois ambulat: taer ei cedit: et sic de aqua quum quis natat. Ideo quũ christus in corpore resurgens exiuit ꝺ sepulchro: vl̃ nũc intrauit ad discipulos clausis ianuis: fuit hoc per speciale miraculum virtutis diuine cõtra consuetũ cursum vel vim nature. Stetit in medio discipulorum. Ideo in medio: vt ab oĩbus videretur: et nullũ contẽnens: ne videretur acceptator personarum si magis iuxta vnũ q̃ aliũ cerneretur. Et vt in virtutibus habitare ostenderetur: q̃ cõsistũt in medio. dixit eis/pax vobis. Greg. Pudeat ergo nos pacis munus deserere: quam nobis christus hinc discedens reliquit. Pax et res et nomẽ dulce: q̃m et dei esse accipimus. Juxta illud pax dei. Eccl. xxxviij. et ad Phil. iiij. Et eius esse deus: iuxta illud: de⁹ pacis. s. ad Coꝝ. xiij. et. ij. ad Eozin. xiij. s. ad Tessa. v. et. ij. ad Tessa. iij. Et ipsam esse deum: iuxta illud. ad Eph. ij. Ipse est pax nostra. Pax bonum commendatum ab omnib⁹: obseruatum a paucis. Que autem est causa: fortasse ambitio dominij/aut facultatũ: aut liuoꝝ: aut odium: aut contemptus: aut aliquid hmõi ex ijs que dei ignaros videmus incurrere. dei q̃ppe p̃cipue pax est q̃ confederat oĩa. cuius nihil est adeo ppriũ sicut vnitas nature et pacificus stat⁹. Erãssumitur vero ab angelis et diuinis potestatibus: q̃ ad deũ et adinuicem pacifice se habent. Diffunditur ꝺo per totã creaturã: cui⁹ est decor et tranquillitas. In nobis aũt manet: sm aiam quidem p inuestigationem virtutũ et cõiunctionẽ: sm corpus ꝺo. s. in mẽbroꝝ et elementoꝝ cõmẽsuratione: quoꝝ alterũ pulchritudo: alterũ sanitas nuncupat. hec ille. Et subdit. Ego sum. s. vester magister: vester dñs. immo et vester deus: cuius nomen est ego sum proprijssimum. qz sc3 immutabilis secundũ deitatẽ. Nolite timere. Conturbati ꝺo et conterriti discipuli existimabãt se spm videre. i. aliqꝺ corp⁹ phãtasticũ et aereũ. Turbari poterant ex eo q̃ ianuis clausis intrauerat. Et qz per verbũ pacis nõ est sedatus turbo in aiabus eoꝝ: talis fide ostendit se esse filium dei: q̃ mẽtis cognoscebat arcana: vnde dixit eis. Quid turbati estis: et cogitationes ascẽdũt i coꝛda vestra? Cogitationes bone vtiq̃ descendunt in coꝛ: qz a deo desup immittunt̃ vt bona semina: sed cogitatiões male et false ascendunt qz a diabolo vel sensualitate abinfra in coꝛ ascẽdũt: vt male herbe e terra: et qz falsum erat qꝺ existimabant. s. corpus christi esse phãtasticum/ideo dicit ascendere hmõi cogitatiões. Et quum hec dixisset: ostẽdit eis man⁹ et pedes i. signa clauoꝝ: cõprobãs deuictã esse morte: et humanam naturam iã in eo corruptionẽ exuisse. et in eodẽ ipso suo corpore qꝺ fuerat clauis cõfossũ xp̃e resurrexisse. Adiungit quo q̃ et aliud. s. palpationẽ dicens. Palpate et videte. i. nosciteꝝ qz spũs carnẽ et ossa nõ habet. i. phantasma: sicut plures defunctoꝝ circa sepulcra videri sunt soliti: non tamen habẽt carnem et ossa sicut me videtis habere. Greg. in moral. Non enim in illa resurrectiõis gloria corpus nostrum erit impalpabile: et ventis aereq̃ subtilius: vt dixit Eutichius hereticus: sed subtile per effectum spũalis potentie: palpabile autem per veritatem nature. Et quum hec dixisset: ostẽdit eis manus et pedes: ac etiam latus sm Joã. quibus. s. indita clauoꝝ vestigia claruere et lancee: vt sc3 ostensa vulnerum cicatrice: dubietatis eoꝝ vulnus sanaret. Solent hic gentiles calũniam instruere: q̃ non valuerit dom⁹ vulnera sibi inflicta curare. Sed cõsequens est vt qz maiora fecisse probatur. s. resurgere: potuit et minora. s. signa mortis destruere. vt cicatrices. Sed sibi ea reseruauit quintuplici rõne/prout nota. in. iij. pte. b. Exo. Exinde: vt ait Jo. gauisi sunt discipuli viso dño. Et sic implet qꝺ ante mortem predixerat. scilicet Jterũ videbo vos: et gaudebit coꝛ vestrum. Augu. xxij. de ci- Jo. xvi. uitate dei. c. xix. Claritas qua iusti fulgebunt sicut sol in regno Bas. iij. patris eoꝝ: vt ait christus: ei⁹ corpore quũ resurrexit ab et Mat. oculis discipulorꝝ potius abscõdita fuisse q̃ defuisse creden- xiij da est. Non enim ferret ea humanus atq̃ infirm⁹ aspectus qꝺ ille a suis ita deberet attendi: vt posset agnosci. Quia vero: vt ait Chrys. o. prelium inexpugnabile habebat ad iudeos: rursus eis pacem annũtiat dicens. Pax vobis. Beda. iteratio pacis confirmatio est. Siue ideo repetit: quia gemina est virtus charitatis: vel quia ipse est qui fecit vtraq̃ vnum. ad Ephe. ij. Chrys. Simulq̃ demonstrat crucis efficaciam: per quam soluit oĩa: tristitia: et contulit oĩa bona. Et hec est pax. Et qz omnia prohibentia sunt destructa: ideo subdit: Sicut misit me pater. Bze. misit pater filiũ quum hunc pro redemptione humani generis incarnari constituit. Ita et ego mitto vos. Greg. id est charitate vos diligo: quum inter scandala persecutoꝝ mitto: qua me pater charitate dilexit: quem me ad tolerandas passiones venire fecit. Augu. Equalẽ filiũ patri nouimus: sed hec verba mediatoris agnoscim⁹ mediũ quippe se ostendit dicendo. Ille mei: et ego vos. Et vt ostẽdat eis (ait Chrys. suam dignitatem et potestatez sua authoritate dat eis virtutem: vnde sequitur. Hec quum dixisset: iusuflauit in eos dicẽs. Accipite spiritũ sanctum. Chrys. Flatus ille corporeus/substantia spiritus sancti non fuit: sed demonstratio per congruã significationẽ: nõ tantũ a patre: sed etiã a filio procedere spm̃ sctm̃. Quis enim vel dementissimus diceret: ait Aug. aliũ fuisse spm̃ quã iusufflans dedit: et aliũ quẽ post ascensionẽ misit? Greg. Cur aũt prius in terra discipulis datur: postea de celo mittit̃ misi qz duo sunt p̃cepta charitatis: dilectio sc3 dei et proximi: In terra dat spũs: vt diligatur primus. de celo vero. vt diligat de⁹. prius a consistẽte dño in terra dat. postea de celo mittit̃: qz in primi dilectiõe discitur q̃liter pueniri debeat ad amorẽ dei. Quoꝝ remiseritis pcta remittũtur eis &c. Chrys. Nequaq̃ quis peccabit dicens tunc eos suscepisse quãdã potestatẽ spũalis gr̃e non vt mortuos suscitent: et vt miracula faciãt sicut in die pente. sed vt pcta dimittãt. Greg. Sciendum q̃ ij qui prius spm̃ sctm̃ habuerunt: vt innocentes viuerẽt: et in p̃dicatiõe ꝺbusdã pdesse: idcirco post resurrectionẽ dñi patẽter acceperũt: vt pdesse non paucis sed pluribus possent. Et ij vocati nõ solũ ô semeipsis securi sunt: sꝫ etiam p̃cipatũ supni iudicij sortiũtur: vt vice dei q̃busdam pcta retineãt. s. nõ absoluẽdo: q̃busdã relaxent: debite absoluendo. Chrys. Sacerdos si propriã bene dispensauerit uitã: alioꝝ vero nõ diligenter curã habuerit: cũ pernicios⁹ in gehẽnã vadit. Nõ aũt iustũ est eos q̃ in principatu sunt ab eis q̃ subijciuntur iudicari: et si vita eoꝝ fuerit valde detractabilis in nullo ledens in ijs q̃ sunt data a deo. Non essi sacerdos: sed nec angelus neq̃ archangelus opari aliqꝺ põt in ijs que sunt data a deo: sed pater et filius et spũs sctũs oĩa dispensant. sacerdos aũt linguã suam et manus tribuit. hec ille. Et ad idem facit qꝺ ait Amb. de pe. di. s. verbum dei. Uerbũ dei pctã dimittit. s. cũ patre et spũsctõ: et sacerdos est iudex. Sacerdos qdẽ officiũ suum exhibet: et nullius ptãtis iura exercet. Que oĩa intelligẽda sunt/vt causa principalis et affectiua. Nã hoc solũ operat deus. vt de cõse. dis. iiij. nemo tollit. Nã vt causa instrumentalis operat minister sacramenti: nec p malũ ministrũ maculat virt⁹ sacramẽti: vt patet. s. q. s. si fuerit. Sequit. Thomas aũt nõ erat tunc cum eis. Adhuc aũt discipl'is q̃ xp̃m videbant) vt ait Luce. mirantib⁹ pre gaudio: et aliquib⁹ nec pfecte credẽtib⁹: dixit Jesus: Habetis aliqꝺ qõ manducet? At illi obtulerũt ei partem piscis assi: et fauũ mellis. Qui assumens comedit coram Quali- eis. Ubi notãdum q̃ xp̃s aliter comedebat mortalis: aliter ter chri- resuscitat⁹ imortalis. Nã passibilis existẽs quũ comedebat st⁹ post xp̃e comedebat: digerens cibũ et i nutrimẽtũ ptẽ cõuertẽs: vt resurre aliũ hoies. Resuscitatus vero nõ comedebat vt cibo egens: ctione⁹ sicut nec etiã alia coꝛpa glorificata comedẽt: qz non egebũt. comedit possent tñ si vellent: sed qz nõ volent non egebunt. Comedit xp̃s resurgens: ad ostendendum plurimis modis veritatem resurrectionis in corpore suo. Et vere masticabat et deglutiebat: sed non digerebat: qz nutrimento non indigebat et inalterabilis erat. Resoluebaf igitur cibus in deglutiendo in materiam preiacentem seu in vapores aereos. Dat exemplum Beda/dicens. Aliter absorbet terra aquam sitiens/qz conuertit in ipsam: aliter solis radius calens: illa indigẽtia iste potentia. nec aqua conuertitur in radium solis vl̃ vapor ille: sꝫ virtute eius in aerẽ resoluit. Partẽ piscis assi &c. per

piscē assum. ꝟm Theophi. designatur vita actiua consumens nostrā humanitatē. i. cupiditatem laborū pruuis. Contēplatiua pa fauū mellis: ꝓpter dulcedines eloquioꝝ. Comestio ergo vtriusq; / est incorporatio vite vtriusq; in se. Et sumens reliqas dedit eis: secūdū Greg. et Bedā. Signat piscis assus xpi humanitatē. Irē erī latere dignatus est in aquis humani generis: capi voluit laqueo mortis: et assari igne passiōis. Fauus mellis. ſ. mel in cera: et diuinitas in humanitate. Hec offert suis comedēda per meditationem: scilicet eoꝝ mysteriorū. Et dixit ad illos. Hec sunt verba q̄ locut⁹ sum vobis ꝛc. q̄m necesse est impleri oia que scripta sunt de me in lege moysi / prophetis / et psalmis. Et tūc aperuit illis sensum vt intelligerent scripturas. Augu. Illud attendāt qui magicis artibus christum tanta potuisse: et nomen suum ad apostolos in se conuertendos arte ipsa consecrasse delirāt. Utrum potuit magicis artibus ꝓphetas diuino spū in terra antēq; nascerē implere? Neq; enim si magicis fecit vt coleret⁹ mortuus: magus erat antēq; natus: cui prophetando ventura gens vna deputata erat. Quoniaꝝ sic scriptum est ait ꝛc. Et paulo post predicari in nomine eius penitentiam et remissionem peccatorum in omnes gentes. Eusebius: dictuꝝ ei erat. Postula a me: et dabo tibi gentes hereditatem tuam. Oportebat aūt conuersos ex gentibus expiari a quolibet ꝓtagio et macula / per ipsius virtutē: quasi contaminatos ab errore demonum et vita execrabiliter impudica. Post hec refert Lu. q̄ eduxit discipulos suos iesus extra ciuitatem hierlm in bethaniam: que erat in latere montis oliueti. Quibus apparens. ſ. in die ascensionis / eleuatis manibus ferebatur in celum benedicens eos. Qua peracta. ſ. eius ascēsione reuersi sunt apostoli in hierusalem. Et erāt in templo benedicentes deum. Sicq; Lucas terminat euāgelium suum.

Io. xx. c. ¶. II. Octauo autē die sue resur

rectionis: vt refert Joan. solus. quum discipuli essent cōgregati: et decem apostoli: et Thomas / qui ꝛ undecim⁹ / esset cū eis. Nam in die resurrectionis cum sero apparuit iesus discipulis: thomas non erat cum eis. Quo reuerso quum alij socij eius sibi retulissent q̄ viderant dominū resuscitatū: Rīdit eis. Nisi videro in manibus eius fixurā clauoꝝ / et mittā manū meā in latus eius: non credā. Ubi primo notandū q̄ ideo non vidit thomas iesum: q̄ non erat cum eis q̄n venit. In quo arguitur tacite vitiuꝝ singularitatis. Un Bern. ait. Quid dicis tu amator singularitatis? communia loca: cōmunem vitā: communes obseruantias q̄ fastidis? Christus nascens exponitur in medio duoꝝ animaliū: q̄ non erat ei locus in diuersorio. Resurgens stetit in medio discipuloꝝ: vt persona cōis: non diligēs angulū duplicitatis vel singularitatis: sed medium cōitatis. Scēo considerandū est ꝟm Greg. in homil. xxvij. q. ij. sic q̄ppe vbi ōr. Sic quippe discipulum post resurrectionem suam dubitare ꝑmisit: in hoc in dubitatione seuerare voluit: sicut ante natiuitatē suā habere mariā spōsum voluit: qui tū ad eius nuptias non peruenit. Nam sicut factus est discipulus dubitans ꝛ palpans / testis vere resurrectionis: sic spōsus fuerat ꝛ matris custos integerrime virginitatis. Plus enim thome infideliras ad fidem q̄ fides discipulorum credentiū profuit: q̄ dum ad illē fidem palpādo reducitur nostra mens omni dubitatione postposita in fide solidatur. Et mittam manum meam in latus eius. Chrys. Alijs thomas grossior existēs: eam que est ꝑ sensum grossissimum. ſ. tactū querebat fidem. Unde dicit. Et mittam manus meam vel digitum meū in locū clauoꝝ. Veniens ergo iesus post dies octo ad discipulos ianuis clausis / post salutationē pacis dicit thome. Infert digitum tuum huc: et vide manus meas. Chrys⁹. Considera clemētiam dominatoris: qualiter et ꝓ vna anima ostēdit seipsum vulnera habentē: et accedit vt saluet vnum. Et nimirū discipuli nō stantes digni erāt fide: et ipse promittens. Ꝫ tamen quia plus Thomas quesiuit: nec hoc eum priuauit iesus. Non autem statim apparet: sed post octo dies: vt in medio a discipulis admonitus magis accendatur ad maius desiderium: et fidelior in futurum permaneat. Steterit iesus: et non expectat a Thoma interrogari: sed vt ostendat quum loquebatur ad condiscipulos / q̄ aderat: eisdem verbis vsus est. et primo increpat vel improperat dicens: Infer digitum tuū / scēo erudit subdens. Noli esse incredulus: sed fidelis. Infert digitum tuum ꝛc. Augustī. posset dn̄s si vellet de corpore suscitato et glorificato oēm maculam cuiuslibet cicatricis abstergere: sed sciebat quare cicatrices reseruaret. Sicut enim demonstrauit Thome nō credēti nisi tangeret et videret ita ꝛ inimicis suis monstraturus est in fine ꝛ conuincens eos veritas dicat. Ecce hominem quem crucifixistis. Agnoscitis latus q̄ pupugistis: q̄m per vos ꝛ propter vos apertum est: nec tamen intrare voluistis. Questio hic fit a modernis: vtrum illa signa vulnerū q̄ in xpi corpore suscitato remanserunt sint cum carnis discōtinuatione / seu apertura. Quibusdam dicentib⁹ q̄ non alijs q̄ sic. Nec tū ex hoc sequit aliq̄ deformitas in corpore: sed magnus decor ꝛ indicium virtutis. Que opinio videt magis ꝑ literā euangelij: quū ōr. Mitte manū tuū in latus meum. scz in aperturā: vt dicit Cyp. in. iij. parte. Rīdit thomas et dixit. dn̄s meus ꝛ deus meus. Aug. Uidebat ꝛ tangebat hoiem ꝛ confitebatur deum quem non videbat hec tangebat. Sed per illud quod tangebat confitebatur remota dubitatione quod non videbatur. vñ ꝟm Theop. Qui prius infidelis erat: post lateris tactū optimū theologū se ostendit. Nam duplicem naturam vnitāq; hypostasim christi dixerat. Nam dicendo. Dn̄s meus / humanā naturā: subdēdo deus meus / diuinā confessus est ꝛ vnū ꝛ eundē deum ꝛ hoiem. Cui iesus. Quia vidisti me. Aug. Quāuis dici posset nō ausum fuisse discipulū eū tāgere: q̄uis se offerret tangendū: ꝛ ideo dixit ei: quia vidisti nō q̄ tetigisti: ꝛ hoc non obstat intelligi quin etiam tangere potuerit: vt palpādo efficatius testificari valeret de veritate carnis resuscitate nā generalis quodāmodo sensus est visus. i. quia principalior ꝛ acutior / sumitur pro qualibet sensatione: cōi vsum cōem loquēdi. Et sic hic q̄ vidisti. i. q̄ tetigisti: credidisti. Greg. Quū fides sit de rebus non visis: quomodo Thomas videndo credidit: quum visio opponatur fidei? Rīdet Cyp. et si vidit humanitatē: ꝓfessus est etiā diuinitatē: quam videre nō poterat: hāc credidit. Letificat aūt nos q̄ sequitur ait Greg. ſ. Beati qui nō viderunt. scz etiaꝝ humanitatē ꝛ crediderūt. ſ. vtrūq;. Q̄ō intelligit⁹ si fidē nostrā operibus sequitur. Ille erī vere credit q̄ credendo exercet q̄ credit. Chrys. Et q̄ Joannes euangelista ceteris euāgelistis paucioꝝ direxerat: iō subdidit. Multa ꝛ alia signa fecit iesus in cōspectu discipuloꝝ suoꝝ: q̄ nō sunt scripta in libro hoc. Sed nec alij euāgeliste oia scripserūt: sed que erāt sufficientia attrahere ad fidē audientes mihi ꝛ vt hoc dicere q̄ fecit signa post resurrectionē. Et ideo subdit in ꝓspectu discipuloꝝ: cū quibus solet post resurrectionē cōuersatus est. Deinde vt discas q̄ nō solū discipuloꝝ grā signa fiebāt: sed nobis hec credere vtile est: iō subdit. Hec scripta sunt vt credatis q̄m iesus est filius⁹ dei: ꝛ vt credentes vitā habeatis in nomine eius. ſ. per ipsum: ipse erī est vita.

¶. III. Descripsit ioannes solus

ꝛ aliā apparitionē xpi quo ad locū: sed tempus nō designat. Dicit erī. Manifestauit se iterū iesus ad mare tyberiadis: Io. vlt. dicit autem manifestauit se / q̄z ꝟm Chrys⁹ non videretur: nisi condescenderet. ſ. suspendendo claritatē corporis sui glorificati. De domo iam exierant: ꝛ in galilea erant periculū declinantes iudaicū. Quia vero ait Chrys⁹ neq; dominus cum eis continue erat: nec spūs adhuc datus erat. ſ. copiose vt in die pentecostes: neq; aliquid habebant: q̄z scz omnia reliquerant artē piscatoriā tractabant. Existentibus ergo simul petro: Thoma: Nathanaele: filijs zebedei. i. Joanne et Jacobo maioꝝ: ꝛ alijs duobus quoꝝ nōia reticētur: dixit petr⁹. Uado piscari. Cui illi: venimus ꝛ nos tecū. Cum eo exierunt ergo ad piscandū. Greg. in homil. Queri pōt cur petrus qui ante conuersionē piscator fuit: post resurrectionē ad piscationem rediit: quū veritas dicat. Nemo mittens manum suam ad aratrum ꝛ aspiciens retrorsum aptus est regno dei. Cui questi Lu. ix. oni ipse respondet. de pe. di. v. negotium. Negotium quod aūt conseruationem sine pctō extirpit: hoc repetere post conuersionem culpa non fuit. Sunt erī pleraq; negotia q̄ sine pctis exhiberi aut vix aut nullatenus possunt. Que ergo ad peccatum implicant: ad hec necesse est vt post conuersionem animus non recurrat. Hec ille. Et est intelligendum de peccato mortali: vnde. Matthēus telonearius post puersionē ad teloneum non est reuersus: q̄ arō scz illicita: piscatoria licita. Illa aūt nocte piscātes nihil prendiderunt. Mane autem facto steterit iesus in littore: sed non cognouerunt eum videntes. Qui ad interrogationem eius dicentes se nil prendidisse iussi sunt in dexteram nauigij mittere rete. Quo facto comprehenderūt piscium multitudinem copiosam / vt non possent rete trahere pre multitudine eoꝝ. Ex quo actu ioannes recognoscēs dn̄m esse qui iusserat: dixit petro: dn̄s est. Q̄ō audiens vt feruentior: sumpta veste q̄z nud⁹ erat: vel q̄z nō ꝓbus suis vestib⁹ indutus: misit se in aquā vt natando citiꝰ veniret ad iesum. Alij vero venerunt in naui trahentes secum rete. erat erī ꝑpe litus. Ascendens ergo petrus traxit rete in terram plenū magnis piscib⁹ centū quinquagintatrib⁹: nec ex tanta multitudine est scissum rete. Descēdentes aūt vident prunas in terra: ꝛ piscem superpositū: ꝛ panē: que iesus miraculose sine ꝓcedenti materia tūc fecerat: vt dē⁹. Aug. mystice in captura piscium commendatur ecclesie sacramentum: qualis futura est in vltima resurrectione mortuoꝝ. Quod autem septem discipuli fuerūt in illa piscatione: suo

septenario

septenario numero finem seculi significat vniuersum. Septem quippe diebus reuoluitur tempus. Piscatores: fideles: doctores: et predicatores sunt. Quum autem nox erat ante solis. i. christiani primam: nihil ceperunt prophete: qz et si vitā nationis israel corrigere conarent: illa tū frequenter in idolatriam labebatur: ait Theop. Jesus in litore stetit. Augu. Litus est finis maris: et ideo finem significat seculi: sicut et in hoc loco qualiter in fine seculi futura sit vita dns alia piscatione significauit ecclesiam qualiter nūc sit: vsi ibi iesus non stabat in litore: sed ascendens in vnā nauim q̄ erat simonis: rogauit eū a terra reducere pusillū: vt habet Luc. v. qz tunc mortalis erat vsi in mari: hic immortalis factus ex resurrectione: et ideo in litore firmo: non in mari fluido. In illa piscatione non mittuntur retia in dexteram: me solos significent bonos: nec in sinistram ne malos tm: sz indifferenter ait, laxate retia vestra i capturam: vt permistos intelligam⁹ bonos et malos: hic ār ad dexterā mittit rete: vt significētur qui ad dexteram ponēdi sunt scz soli boni. Illud fecit initio sue predicationis: hoc post resurrectionē: signans illa piscatione quos nūc/hac quos habebit in eternū cōpleta in fine seculi mortuoz resurrectione. Illi q̄ pertinēt ad resurrectionem vite. i. ad dexterā: et inter christiani nois retia doctrinā scz euangelicā designūt: non nisi in litore. i. in fine seculi quū resurrexerint apparebunt. Ideo nō valuerūt sic trahere retia: vt in nauē refunderēt quos ceperant pisces: qz non sunt noti presenti ecclesie electi: habet aūt istos dexteros ecclesia post finē vite huius in somno pacis velut in pfundo latētes donec ad litus rete pueniat. Et qō in prima piscatione duabus nauiculis/hoc isto loco vna tm: ducentis etiam cubitis centū et centum/existimo figuratum ppter vtriusq; generis electos circuncisionis et preputij: vel scōm Bedam: per cubitos ducentos gemina charitatis virtus exprimitur: per dilectionem enim dei et proximi christo appropinquamus. Piscis autem assus est christus passus: qui latere dignatus est in aquis humani generis: et capi voluit laqueo mortis. Et q̄ factus est nobis piscis humanitate: extitit nobis panis reficiens ex sua diuinitate: quod totū notatur per piscem assum et panem: que viderunt discipuli apposita. Greg. Petro autez sancta ecclesia est commissa: ipsi enim specialiter dictus est: pasce oues meas. Qō ergo postmodum aperitur in voce hoc nunc significatur in opere. Ipse enim pisces ad soliditatem pertrahit: quia stabilitatem eterne patrie fidelibus ostēdit: hoc egit verbis: hoc egit epistolis. hoc egit quotidie miraculorum signis. Et subditur. Plenum scz rete magnis piscibus centum quinquaginta tribus. August. In alia piscatione numerus non exprimit̄ tanq̄ illud ibi fiat q̄ predictum est per prophetam. Nuntiauit: multiplicati sunt super numerū: hic vero certus est numerus cuius reddēda est ratio: numerus essi qui legem significat/decimus est: propter decalogū: quū aūt accedit ad legem gratie. i. ad literam spūs quodammodo denario addit̄ septenarius. Septenario quippe numero signatur spiritussanctus: propter septem dona eius: ad quez sanctificatio proprie pertinet: primum essi in lege sonuit sanctificatio in die septimo. Esaias etiā. c. xxx. eum commendat opere vel munere septenario. Quum itaq; legis denario spiritussctūs per septenariū numerū accedit: fiunt decem et septem: qui numerus ab vno ad seipsum cōputatis oibus crescēs ad centū quinquaginta tres peruenit. Greg. Ducamus etiā per trigonū decē et septē: et veniunt quinquaginta vnū. in quinquagesimo aūt anno cūctus ppls q̄escebat ab omni operatione: sed vera requies in vnitate est. Ubi vero scissura diuisionis est: ibi vera requies non est. Aug. Omnes ergo ad gratiā spūssancti pertinentes: hoc numero signantur ad vitā resurrecturi eternā. Qui etiā numerus ter habet quinquagenarium numerū: et insuper ipsa tria: et ppter mysteriū trinitatis: quinquagenarius aūt multiplicatis septē per septem et vnius adiectione cōpletur. Unus autem additur: vt eos esse vnū sciamus. Non aūt frustra dictū est q̄ erant magni. Quū essi dixisset dns. Non veni legez soluere: sed adimplere: oraturus vtiq; spm̄: per quem lex posset impleri: et paucis verbis interpositis: ait. Qui fecerit et docuerit sic hoies magnus vocabit̄ in regno celorum. In prima piscatiōe rete propter significata schismata rūpebatur: hic vero qz in illa summa pace sanctorum nulla erunt schismata: pertinuit ad euangelistā dicere quū tanti essent. i. tā magni: nō est scissuz rete. Parata piscatione dns ad prandium vocat dicens. Uenite et prandete. August. Piscis assus est christus passus. Ipse est et panis qui de celo descēdit. Huic incorporat̄ ecclesia ad participandū beatitudinem sempiternā: ppter hoc dictū est Afferte de piscibus quos prēdidistis nūc: vt oēs q̄ hanc spez gerimus intelligamur. Greg. Et p̄ hoc etiam q̄ septē discipulis vltimum cōuiuiū preparat: eos tm̄ q̄ septiformi grā spūsancti pleni sunt: futuros secū in eterna refectione denuntiat. Septem ąppe dieb⁹ oē hoc tps voluit: in septenario numero perfectio designat. Refectio ergo illa in futura resurrectione erit in pane diuinitatis: in pisce humanitatis xp̄i: in piscibus hic captis. i. ex gloria beatoz et societate. Et nemo audebat interrogare discūbentiū tu q̄s es: scientes qz dominus est: nulla essi dubitatio vel ignorātia: sed clara scientia in superna patria. vel sm̄ Chrys. hoc ideo dicit: qz de reliquo non sibi confidebant ei loqui sicut prius: sz cū silētio et reuerētia multa sedebant attendentes in eū: et formā quidē alteratā videntes/et multa admiratione plenam: valde stupefacti volebant interrogare: sed formido in hoc q̄ sciebant qz dns est: detinebat interrogationē: et solū comedebant que eis dabat. Quod autem dicit euangelista. Hoc tertio manifestatus est Jesus quum surrexisset. vt ait Aug. nō referk ad ipsas demōstrationes: sed ad dies. Nā prima die scz resurrectionis quin quies apparuit: in octaua die iterum existente Thoma cum alijs decē apīis. Tertio aūt. i. vna alia die istis piscantibus. Post hoc aūt prandiū dns iesus instituit Petrū rectorem ecclesie quum ait. Pasce oues meas: de quo supra: exinde predixit ei martyriū. De ioāne aūt ipso quū petrus interrogasset. Hic aūt quid? Respondit: sic eum volo manere: donec veniam/propter qō exijt sermo iste inter fratres. i. apīos/q̄ discipulus ille nō moritur: sz hoc nō est exponēdū ad presens. Sicq; terminat ioannes euangelista euangeliū suū dicens. Sunt multa alia que fecit Jesus que si scribantur per singula: nec ipsum arbitror mundum capere eos qui scribendi sunt libros: quod non spatio locorum ait. Augu. credendum est mundū cape non posse: sed capacitate legētiū comprehēdi non posse. Uel sm̄ Chrys. hoc referendum est ad eius qui faciebat virtutem. Sicut enim nobis facile ē loquit: ita et illi et multo facilius facere que volebat.

§. IIII. Octauam apparitionez

describit solus Matthēus. licet enim ipse dicat de vndecim discipulis q̄ iuerūt in galileam: q̄ scz erat altera prouincia a iudea: tū et plures alij fuerunt. Unde sm̄ Euse. Hec est eadem apparitio de qua dicit Paulus. i. ad Cor. xv. q̄ visus est pl⁹ q̄ quingētis fratribus simul: inter quos et principales erāt vndecim apostoli. Et dicit Matthēus q̄ iuerunt in galileā in montē quem constituerat illis iesus. i. montē thabor. Hec est illa apparitio quam eis promiserat ante passionē quum ait. Postq̄ resurrexero: precedam vos in galileā. Hoc etiam quum resuscitatus apparuit mulieribus in via euntibus nuntiare discipulis resurrectionē: dixit. Nuntiate fratribus meis vt eant in galileā. Hoc et angelus quum ad monumentū apparuit marijs dixit. Ecce precedet vos in galileā: ibi eum videbitis sicut predixit vobis. Ubi Amb. hoc cōuenientibus arbitror: qō dns quidem mādauit discipulis vt in galilea essi viderent: sz illis ob metū intra conclaue residētibus primū se obtulit. Greg. Nec hoc est promissi trāsgressio: sed potius festinata ex benignitate impletio ppter pusillanimitatem discipulorum. Postea vero confirmatis discipulorū animis. xl. eos galileam petisse. Qō ergo Lucas et Joannes solum. xl. scribant iesum apparuisse in hierusalem. Alij duo in galileā propterea et vniuersis discipulis et fratribus apparere. et sm̄ Euse. verior in hoc solutio est: q̄ postq̄ in hierusalem latitātibus semel aut bis visus est ad eorum consolationem: in galilea vero non clam aut semel aut bis: sed cum multa potestate ostensionem sui fecit: prebens se eis viuentē post passionem signis multis vt Lucas testatur in actibus apostolorum. Uel sm̄ Augu. qō ab angelo dictum est: precedet vos in galileam: prophetice accipiēdum est: galilea essi interpretatur transmigratio. In galilea ergo sm̄ transmigrationis significationem intelligendum occurrit: qz de populo israel transmigraturi essent ad gentes quibus apostoli predicantes non crederent: misi ipse dns viam in cordibus hoium prepararet. Et hoc intelligitur precedere eos in Galileam. Secundū aūt istud q̄ galilea interpretatur reuelatio: non iam in forma serui intelligendum est: sed in qua est equalis patri quam promisit dilectoribus suis. Illa enim reuelatio tā q̄ galilea erit. quum videbimus eum sicuti est. Ipsa etiam erit beatior transmigratio ex isto seculo in illam eternitatē. Uū ad nos veniens non recessit: et quo nos precedens non deseruit. Eis ergo apparendo in galilea dicit Matthēus: q̄ adorauerunt sc̄z vt verum deum et dominum eorum: quidam autē dubitauerunt sc̄z de veritate sue resurrectionis. Quod vt dixit Grego. Non tam ascribendum est in culpam eorum tarditati q̄ nostre futurevtilitati. Minus enim mihi prefuit Maria magdalena que cito credidit q̄ Thomas qui diu dubitauit: quia dum dubitans tetigit vulnus corporis: id est aperturam lateris: a nobis abstulit dubietatem seu incredulitatem mentis. Ipsis autem apparens ait Christus. Data est mihi omnis potestas in celo et in terra. Non q̄ tunc in re-

Matt. vlti. ca.

Beñ. ij. et exo. xx.

Quid interpretatur galilea.

surrectione fuerit sibi de nouo collata omnimoda potestas: sed ab imtio conceptionis suc. Sed in resurrectione dicit sibi data: qz in ea z post eam manifestata est ista potestas: et dominium sibi omnium datum in celo et in terra: secūdum morem scripturarum: que dicunt aliquid fieri quū illud manifestatur fieri: vt dicit magister in. iij. sen. Et sequitur. Euntes. s. per mundum discurrendo qō refertur ad tempus post aduentum spūssancti: docete omnes gentes. i. oē genus gentium: baptizantes eos in noīe patris et filij et spūssancti. i. docentes. Ego baptizo te in nomine patris et filij et spūssancti docētes eos seruare que mandaui vobis. i. necessaria ad salutem. Ecce ego vobiscū sum vsq ad consummationem seculi. Vobiscum. s. per gratiam: vel per sacramentum eucharistie: non per presentiam corporalem. Et in hoc matthеus finit euangelium suum.

Matt. z Mar. ca. vlti.

§. V. Houam apparitionem et

decimā die ascensionis factas narrant Mat. et lucas: sed non nā marcus diffuse factā. s. in cenaculo. Dicit essi Recūbentibus. xj. discipulis. s. in illo cenaculo vbi simul manebāt tunc positi iam ad mensam causa comedēdi: et hora erat inter tertiam et sextā: apparuit illi iesus: et exprobrauit incredulitatem eorum et duritiam cordis. s. preteritam: vt Thome z aliquoū aliorū. qz ijs q viderāt eū resurrexisse non crediderāt vt patuit supra de Tho. Et conuescēs. s. cū eis: vt verum corpus suum ostenderet: et sic eos in fide resurrectiōis stabiliret: vt dicit Lu. in principio actuū apostolorum: precepit eis ab hierosolymis ne discederent. s. post ascensionem ab hierusalem: sed expectarent promissionē pris quā audistis inquit per os meum ꝛc. Oō etiā tāgit Lu. in fine euāgelij sui. Et post prādium factū cū eis / dixit: vt refert Mar. Euntes in mundum vniuersum. s. post aduentū spūssancti tpe suo: predicate euāgelium oi creature. i. nationi hoīm: vel sm Greg. hoī: qz participat de natura ois creature aliquo mō. Nam esse hz cōe cum lapidibus: vegetari cū plāris: sentire cum brutis: intelligere cum angelis tiō ōr ois creatura. Qui crediderit. s. vere habēdo opa eius: et baptizat⁹ fuerit / actu vel ppōsito: salu⁹ erit hic per gr̄am: et in futuro per gl̄iam. Qui vō non crediderit condēnabitur. s. ad mortē eternā. Nec alīj ignorātia pōt excusare hoīem: q̄n peat si nō credit q credenda sunt: et secūdū eā fidē viuat. Parvuli aūt et si non credāt actu / ppter defectum vsus rōnis: tū hūt fidem habitu receptā in baptismo sicut et gr̄am et oēs virtutes: et iō saluant: extra de baptis. maiores. §. quū ergo. Signa autez eos q crediderint (subdit dns iesus) hec sequentur: demōia eijcient: linguis loquentur nouis: serpentes tollent: et si mortiferū q̄d biberint / non eis nocebit. super egros manus imponēt: et bñ habebūt. Hec signa seu miracula ad ir̄am sunt facta ab apl̄is et multis aliis sanctis: ad confirmationē fidei quam p̄dicabāt. Quum enim sm Thom. h. ij. fides sit de rebus q̄ sunt supra lumē naturale intellectus: meli⁹ ꝓbari nō potuit q̄ per opa supnaturalia: q̄ natura agere nō pōt: sed solum virt⁹ diuina: cuiusmodi sunt opera miraculosa. Nec enim apl̄i et alij sancti miracula faciebant in propria virtute: sed dei. Ad ir̄am. Oēs apl̄i z plures alij locuti sunt variis linguis: et sic nouis. i. insolitis: vt pz Actuum. h. demonia eiecerunt: vt pz in legēda Bartholomei. et alijs multis. Serpentes abstulerunt: vt simō et iudas quos magi adduxerant. Venerum Joan. euangelista fibi propinatum ab aristodemo bibit: z nullā lesionem sensit. super egros manus imponentes sanabāt eos. Qui immo ad vmbrā / Petri transeuntis per viam infirmi tacti ipsa vmbra sanabantur: et mortui plures ab eo et alijs resuscitati sunt. Signa autem ista et miracula nunc non fiunt etiā a sanctis et perfectis viris vel ita copiose ab omnibus sanctis: q̄uis nullo tempore in ecclesia defuerint in variis locis q̄ vera et magna miracula fecerūt. Verum ex hoc q̄ non fiant miracula a fidelibus: non potest inde argui eos nō vere credere. Nā miracula corpalia necesse fuit eo tēpore copiose agi: quo infideles eis visis traherentur ad veram fidem. Sed post q̄ firmata est fides z multipliciter roborata miraculis plurimis doctrinis sanctorum: exemplis p̄fectiōis: tolerantia martyrū: non est necesse ipsam amplius probare. Et ponit Greg. exemplum de plātula q̄ indiget irrigari quū parvula est vt radicet: et quū fuerit bene radicata z augmētata: nō vlterius irrigatur: qz immobilis existimatur. Ēū miracula ista spiritualiter adhuc veris fidelibus fiunt: que vtiq; sunt anime magis salubria faciētis / q̄ illa materialr facta. Verus enim christicola ejcit demonia a se et ab alijs: resistendo tēptatiōibus oibus: et a proximis orationib⁹ et documētis ppulsando. Loquuntur nouis linguis nō antiq̄s. i. ꝛba proferunt ad confitēdū pctā suā nō ad excusandū sed ad laudandū deum / non seipsos: ad instructionē nō ad malā suasionem, serpentes tollūt dū, mortiferas doctrinas hereseum / rejciūt venenū bibitū nō eis nocet: qz malis exēplis q̄ vident nō inficiūtur vt illa sequātur. Sanāt egros dū in necessitatibus spūalib⁹ vel corporalib⁹ subleuāt. Utili⁹ ergo est facere miracula spiritualiter q̄ tpaliter. Uñ Augu. s. q. s. teneam⁹. Teneamus vnitatē fratres: preter vnitatē. s. charitatis etiā q̄ facit miracula nihil est. Et post hec subdit de decima apparitione sed eā non explicat: sed dicit. post q̄ locut⁹ est hec assumptus est iesus in celū ꝛc. Et sic terminat marc⁹ suū euāgelium dicēs. Illi predicauerūt vbiq; dño cooperante z sermonem confirmante sequentib⁹ signis. ¶ Decimā ergo latī⁹ scribit lucas Act. s. c. z tangit circa finē euāgelij sui dicēs. q̄ eduxit eos ie sus foras. s. hierl̄m / in bethaniā. s. in montē olineti. Ubi cōgregatis apl̄is z marijs z aliis discipulis apparuit. Beda sup hūc passum ait prime olei resurrectionis eius cōiungit euangelista tacite nouissimum diē quo ascendit in celum dicens. Eduxit eos ꝛc. Primo quidē propter nomen ciuitatis: q̄ domus obedientie ōr. s. bethania. Qui essi ppter inobedientiā peruersorū descendit: ppter obedientiā cōuersorum ascendit. Deinde ppter situm eiusdē ville: q̄ in latere mōtis olivarū esse narrat: qz videlz obediētie eccl̄ie dom⁹ / in ipsi⁹ summi montis xp̄i latere / fidei spei dilectionisq; sue fundamenta locauit: in hoc signāt qz in celum cū xp̄o ascendit ex obedientia z pfectione v̄tutū olineti mōtis pcipue mic: z palmis victorie cōtra tentamēta: z in nube humilitatis. ¶ Et qui conuenerant illuc inquit Luc. s. interrogabant eū dicētes. Dñe si in tpe hoc restitues regnū isrl̄? Quibus rndit. Non est vestruz nosse tpa vel momēta q̄ p̄ posuit in sua potestate. Ubi notandū q̄ triplex intelligitur regnū israel. s. tpale: spirituale: z supernale. Et temporale quidem. i. dignitas regalis temporalis in israel pp̄lo. s. iudeorū / inchoatum est in Saul de tribu beniamin. s. Reg. ix. z. x. Sed propter inobedientiā suā translatum adhuc eo viuente in dauid: qui erat de tribu iuda. s. Reg. xvj. In eaq; tribu permānsit regnum vsq; ad sedechiā vltimum regē de iuda. Hz tpe roboā. iij. Reg. xij. regnum totū populi iudeorū fit diuisum in duo regna. Regnum scz iuda: qō continebat duas tribus t̄ñ. s. iudam z beniamin. et istud erat notabilius: qz apud eos sum⁹ mū sacerdotium z tēplum hierl̄m. Et regnū qō dictū est israel: continens decem reliquas tribus: quod ductum est in captiuitatez regnante Oſee vltimo rege israel a Salmanasar rege assyriorum propter scelera eorū pcipue idololatriam. Nec vnq; eductū de illa captiuitate. Regnuz autem iuda ppter iniquitates etiam suas ductum est in captiuitatē a nabuchodonosor rege chaldeorum nobiliores. s. illius trib⁹ iuda cū rege suo Sedechia excecato z vinculato in babylonē. ex quo ablatū seu interpolatum fuit regnū ipsum israel / id est ppl̄i iudeoruz. iij. Reg. vlti. Reuersis aūt iudeis a captiuitate babylonica in hierl̄z per licentiā Cyri regis persarū. s. Esdre. i. tempore machabeorum: paulopost Judas machabeus sumpsit ducatum illius populi: z multomagis fratres eius Jonathas z Simon: z ducatu simul z summo sacerdotio fungentes quuz essent de tribu Leuitica: q̄ frequēter matrimonia ꝓhebat cū tribu iuda. Ex q̄b⁹. s. simōe descēdēs Alexāder Janne⁹ regalē dignitatē in illo pp̄lo sibi assumpsit sz paulopost herodes alienigena ipz regnū iudee ab Octauiano impatore obtinuit: z demū ob rebellionē ad romanū imperiū / cui tpe passiōis xp̄i tributarij erāt: in vltionē mortis xp̄i innumeris mortuis ex eis gladio peste fame: q̄ residui fuerant dispersi sunt p orbē sz nūq; in regnum cōsurrexerunt. Credunt tū ipsi iudei messiā quem expectant: antichristum p christo suscipientes: q̄ ipse sit eis regnū tpale restituturꝰ: cui adherebūt. Et qz discipuli xp̄i credebant z vere ipm esse messiam in lege promissum: z ipse pluries eis locut⁹ erat de regno suo: vt illud. Ego dispono vobis ꝛc. vt edatis z bibatis in regno meo. qō intelligebant satis materialiter: ppter qō et mr̄ Joanes z iacobi eum rogauerat: vt sederēt secū in regno: vnus a dextris alius a sinistris Et ppheta Micheas dixerat de messia. c. v. Ex te sz bethleē exiet dux qui regat populū meū israel: iō nunc isti interrogant an debeat restituere regnū temporale populo israel: z sic liberare a seruitute romanorum. Et quia hoc futuruz est circa finem mundi: in aduentu antichristi: a quo nimis distabant: quum iam transierint mille. cccclvij. anni ab incarnatione xp̄i. ideo dixit eis. Non est vestrum nosse tempora vel momenta que pater posuit in sua potestate. Regnum spūale est virtus infusa seu gr̄a: qua mediante deus regnat in mentibus hominum. De quo apl̄s ad Rom. xiij. Regnum dei est iustitia / pax / z gaudiū / in spūsancto. i. que habentur ex gr̄a spūssancti. Regnū istud habuit principium in illo populo in abraam patre eius: vnde z dicebant christo: pater nr̄ abraaz est. Jo. viij. a q̄ denotati sunt hebrei: nā hic ōr p̄ fidei: qz declinantibus ceteris p sanguineis eius et cunctis nationib⁹ mundi ad idololatriam; in ipso solo et domo sua remansit

Mira culanūc nō fiūt: vel saltē pauca.

Luc. xxij. mat. xxj z mar. xj.

Quo tē doze flo ruit au thor hu ius ex cellen tis ope ris.

fides et cultus vnius veri dei. Qui etiam credidit ex se et si centenario/ et sterili vxore filium nasciturum in quo benedicerentur omnes gentes. i. de semine suo qđ est Christus: Credidit Abraam deo: et reputatum est ei ad iustitiam. vt dr Gen. xvij. i. ad iustificationem. Et fidem veram ex operibus ostendit in oibus mādatis ei⁹ etiā durissimis: vt de interfectione filij obediendo deo: ex cuius filio. s. Jsaac ortus est Jacob qui et Jsrael ab angelo nūcupatus est: et ab eo nomine populus iudeorū dictus est israel. Qui dei cultus et fides satis auct⁹ est tpe Moysi lege data: vt ptz in cerimonialibus eius. Amplificat⁹ quoq; est cult⁹ diuin⁹ in illo populo tēpore Dauid et salomonis edificato magnifico tēplo hierosolymis: qđ succensum a chaldeis /reparatum fuit a zorobabel et neemia et alijs. Sed et postea prophanatū ab anthiocho rege syrie: emundatum et purgatum fuit a Juda machabeo cū fratribus suis. Hoc igitur regnū spūale quū debuisset perfici Christo adueniente/ eis in lege pmisso: cui oēs pphete testimonium perhibēt. inqt Petr⁹ in actib⁹: in eis deficit. Nam discipulus Christi et fidelibus eccl'ie primitiue exceptis: oēs deciderunt a fide et vero cultu dei et omni virtute: ppter qđ non regnat in eis de⁹ per gratiā: sed diabolus per malitias. Nec consurgent ad istud regnū spūale nisi post mortem antichristi. Nam tunc videntes se deceptos ab ipso antichristo: cōuertētur ad vesperā. i. in fine mundi ad verā fidem: et famē patientur vt canes. s. audiēdo veritatem fidei: et circumibūt ciuitatem ecclesie/ ait pś. lviij. Quia igitur et istud erat distantius primo regno: si de hoc intellexissent regno spiritua li quum interrogarunt et dñe si in tpe doc restitues regnum Jsrael: cōgrue respōsum est. Nō est vestrū nosse tc. i. tale tēpus. Tertium regnum est supernale in quo scz sancti regnabunt cum Christo: non solū in aia sed in corpore glorificati. Et tunc cantabunt oēs illud Apoc. v. Redemisti nos domine deus noster in sanguine tuo: et fecisti nos deo nostro regnū et sacerdotes. i. reges: et regnabim⁹ super terram. Quod regnū inchoatū est in christi resurrectione/ glorificato corpore ei⁹ cuius resurrectio causa est effectiua et exemplaris nostre resurrectionis: q̄ erit in fine mundi omni israel. Talis restitutio regni a nobis amissi in preuaricatione primorum parentum. Omni dico israeli/ non carnali: sed spūali sm interpretationē: interpretat effi israel videns deū scz per fidē veraz cū operib⁹ vt scilz imitemur christū resurgentez mozaliter: quēadmodum ait apl's. ad Rom. vj. Sicut christus surrexit a mortuis p gloriam patris in corpore scz glorificato cū dotibus claritatis scz agilitatis impassibilitatis: et subtilitatis: et ita nos fideles in nouitate vite ambulemus: habentes scz claritatem sapientie: agilitatem obedientie: impassibilitatem cōstantie: subtilitatē cōscientie seu tēperantie. Si ergo in tellexissent de hoc regno interrogare quuz dixerunt dñe si in tpe hoc tc. cōgrue rndit. Nō est vestrū nosse tc. s. de fine mundi: seu vltima resurrectione: q̄ vt ait iesus. De illa die et hora nemo scit: neq; angeli celorū neque filius hois scz vt vobis reuelandum Sicut effi solus deus nouit in sapientia sua initū mūdi et sua omnipotentia creauit. ita et sibi soli reseruauit sapientia et potētia sua mundi terminū. Et propter ea inquit Tho. in. iiij. sent. Oēs qui voluerunt determinare de fine mundi loqui/ tempus prefigendo: falsi reperti sunt et reperientur in futurū qui hoc prenūtiant. Postq; aūt dixit. Non est vestrū tc. subdidit. Sed accipietis virtutē spūssancti superuenientis in vos: et eritis mihi testes. s. passionis resurrectionis et mee diuinitatis. Et hoc non solū predicando sed et virtuose quersando. Unde Hiero. quoties aliquid boni agimus: toties deū confitemur. Et hec est illa cōfessio de qua discipulis ait. Eritis mihi testes in hierusalē/ et in omni Judea/ et Samaria / et vsq; ad vltimum terre. xj. q. iij. existimant. Et vt dicit Lu. in fine euāgelij. Eleuatis manib⁹ benedixit eis. Theophi. forsitan in hoc vim cōseruatiuā influens eis/ vsq; ad aduentum spūssancti: et forsassis instruens nos vt quoties recedimus: benedictionibus subditos deo commendemus. Grige. Qui eleuatis manibus benedixit eis: signat q̄ deceat benedicentem quemcq; ornatum esse variis operibus et arduis /respectu aliorū. Sic effi man⁹ tenduntur in altū. Chrys. attende hic q̄ brauia repromissa aspectui subiecit: promiserat quidē corporum resurrectionē a mortuis ipse resurrexit et p. xl. dies discipulos certificat: promittitur etiā q̄ in nubibus rapiemur in aera: et hoc ipse patefecit per operatynde dicit Lu. vlti. q̄ rebat in celū: et in Actibus videntibus illis eleuat⁹ est. s. a terra: sursum ascēdens in aerē. videntes autem fuerunt nō solum apli: sed et alij discipuli/ et Marie/ maxime mater Jesu. Eis enim credēdum est q̄ fuit prenūtiatus dies et hora ascēsiōis scilicet hora. vj. Theophi. Helias quidē videbatur quasi assumi in celum: sed saluator ipse p̄curso: omniū ascendit in celum: et appariturus diuino cōspectui in sacro corpore suo: et iam nostra natura honorat in Christo a qualibet virtute angelica. Chrys. Sed dices: q̄d interest mea: q: et tu in nubibus suscipieris sil'r. Nam corpus tuū connaturale est illi corpori: igitur et corpus tuū tam agile q̄ possit trāsire per aera. Nā sicut caput ita et corpus: sicut principiū ita et finis. Et nubes suscepit eum in celū. Non q̄ egeret auxilio nubis: sed vt ostendat⁹ ois creatura ei obsequi. Paulatim aūt ascēdit per aera: sed quū fuit ita eleuat⁹ a terra vt oculi eoz ampli⁹ videre non possent: subito transcendens oēs celos materiales absq; apertura vel scissura eoruz/ miraculo diuino: oēsq; celos intellectuales. i. ordines angelorū: oēsq; celos rationales animarū seu creaturarū rationabiliū: iuxta illud Eph. iij. Qui descendit ipse est et qui ascēdit super oēs celos: et pś. xvij. Ascendit sup cherubin et volauit: volauit super pēnas ventoz. i. subtilitatē et sublimitatē aiarū. Assumptus est in celū: ait Mar. vlti. et sedet a dextris dei. i. in equalitate pris requiescit sm suaz diuinitatē. Scōm vero humanitatē sedet a dextris. i. in potioribus gloriae: summū gradum eius tenens. Sicq; terminat marcus euāgelium dicens: q: illi. s. discipuli predicauerunt vbiq; scz post aduentū spūssancti: dño cooperante: et sermonem cōfirmāte sequētibus signis. Postq; aūt ascēdit iesus vt ait Lu. Act. j. c. Ecce duo viri. i. duo angeli in forma virorum adstiterūt iuxta eos in vestibus albis ad insinuādū festiuitatē etā eoruz: q̄ dixerūt. Viri galilei quid statis aspicientes in celū? q. d. non expectatis q̄ nunc reuertat ad vos. Hic Jesus qui assumpt⁹ est a vobis in celū sic veniet ad iudicandū quēadmodū vidistis eū ascendentē in celum.

Act. x.

Act. j.

§. VI. Demum quātum ad passionem Christi de eius necessitate q: oportuit Christū pati. Lu. vlti. et eius qualitate: q: in cruce propter multas rationes: q: sicut Moyses exaltauit serpentē in deserto: ita exaltari opz filiū hois: ait ipse Jo. iij. et dolozis christi immēsitate et multiplicitate: iuxta illud Thren. j. O vos oēs qui transitis per viā: attendite et videte si est dolor sicut dolor meus. Et pś. lxxxvij. Repleta: est malis anima mea: quātum ad partem sensitiuam: malis/ scz penarum pro malis culparū nostrarum: et vita mea in inferno appropinquauit. Et de eiusdem passionis vtilitate seu virtute pś. xx. Exaltare dñe in virtute tua. i. in cruce eleuare: i virtute. i. fortitudine vel misericordia: et cantabim⁹ ac laudādo: psallemus/ opere imitando virtutes tuas inde in nobis secutas ex ea: quas non est huius operis explicare. Similiter quantū ad resurrectionem Christi quō resurrexit oportunabiliter: q: oportuit eū resurgere die tertia: ait Lu. vlti. id est quō ipm fuit necessarium necessitate cōuenientie: et die tertia nō ante vel postea et hoza dicit pś. lvj. Exurge gloria mea. i. diuinitas: q̄ videbatur dormitasse in passione: nō defendendo. Exurge psalterium. i. corpus vbi sunt decē corde. i. organa decem potentiarum sensitiuarum exteriorū et interioz: exurge cithara. ij. animat: et respōdet: exurgam diluculo. i. in auroza profunda. Quō surrexit veraciter: q: surrexit dñs vere: et apparuit simoni. Lu. vlti. Hoc probauit in multis argumentis / apparens eis per. xl. dies: ostēdēs se viuū testimonio angelorum testimonio hoim inimicorū custodientiū sepulchri: vt patet Matt. vlti. mortuorū /qui resuscitati venerūt in sanctam ciuitatē: et apparuerunt multis discipulorū suorū/ quibus apparuit decies: vt dictū est supra. Testimonio etiam gestorū eius. Nam q̄ haberet idem corpus ostendit per signa plagarum crucis. Quod haberet animā verā cū potentijs: innuit quantum ad vegetatiuā per esum cum eis: quātū ad sensitiuam per visum auditū et tactum: quātum ad intellectuam per expositionem scripturarū. Diuinitatē ostendit/ intrādo ad discipulos ianuis clausis /per speciale miraculum sue diuinitatis. Quō surrexit integraliter, iuxta illud Joan: xij. Quum exaltatus fuero a terra. s. suscitatus: oia trahaam ad meipsum: aias. s. de limbo educēdo: corpus de sepulchro vnificatum clauso extrahendo: sanguinē effusum in diuersis locis totū resumendo ad me. Aperturam tū plagarum retinendo quintuplici ex causa: nō ex impotentia: sed cum magno decore et decentia. Quō surrexit socialiter quo ad corp⁹ et quo ad aiam. Nam vt dicitur Matt. xxvij. Multa corpora sanctorum surrexerunt scz christo resurgente: ipse effi dicit Apoc. j. primogenitus mortuorū scz resurgentiū quo ad animam: q: oēs aias de limbo patrum aia sua exeunte eduxit Juxta illud zacha. ix. Tu q̄z in sanguine testamenti tui: scz cōfirmatione eduxisti vinctos tuos de lacu in quo non erat aqua in limbo patrum. Quō surrexit virtualiter: q: propria virtute scz deitatis sue. s. ad Cor. xv. Crucifixus est ex infirmitate: sed viuit scz suscitatus ex virtute dei. Virtualiter etiam: q: ad vitā immortalē. ad Rom. vj. christus resurgens ex mortuis iam non morit. Et cū dotibus corporis gloriosi scilicet cum claritate: agilitate: impassibilitate: et subtilitate

Matt. xxiij.

Eccls.j. Oritur foliuſtitie.ſ.chriſtus deus noſter in natiuita
te:occiditur/in paſſione:ad locū ſuū reuertit/in reſurrectio
ne ibiq renaſcens/in aſcēſione gyrat per meridiem:un ſpūs
ſancti miſſione:flectitur ad aquilonem/in finalis iudicij diſ
cuſſione. Sol aūt habet claritatē ⁊ agilitatem:quia veloci
ſimus in motu ſuo:materie impaſſibilitatē ⁊ ſubtilitatem:
quia radius eius penetrat vitrū. Quomodo ſurrexit:uiliter
qz cauſa noſtre reſurrectionis:vñ ait Marthe.Joā.xj. Ego
ſum reſurrectio ⁊ vita.i.cauſa reſurrectiōis. Et Job.xiij. ſcio
q redēptor meus.ſ.per paſſionē viuit.i.viuet per reſurrecti
onem:⁊ in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum.ſ.ex virtu
te ſue reſurrectionis et exemplo. ad Phil.iij. Saluatorem
expectamus oīm noſtrum ieſum chriſtum: qui reformabit
corpus humilitatis noſtre configuratum corpori claritatis
ſue. Qūo reſurrexit moraliter.i.ad informandum vitam no
ſtrā immortalē. Surgēs eñi tertia die oſtēdit q nō añ diē cō
tritionis:diē confeſſionis:diē ſatiſfactionis:diem dico ideſt
in luce gr̄e/factas:non reſurgimus a morte anime. Surgēs
ad vitā immortalē:innuit q nō debemus recidiuare ad mor
talia. Suggēs cū dotibus:inſinuat q ſicut reſurrexit a mor
tuis per gloriā patris.i.cū gloriōſis dotibus (ita ait apoſto
lus) ad Roma.vj.⁊ nos in nouitate vite ambulemus ſcilicet
in charitate ſapientie vel prudentie:in agilitate obedientie
vel iuſtitie:in impaſſibilitate conſtantie vel patiētie:in ſub
tilitate temperantie. Item qz non continue conuerſabat cū
diſcipulis:ſed ſe ſubtrahebat:docens non ſemper morandū
in turbis vel cū ſoc̄is:ſed ſolitarios aliq̄n eſſe oportere:vt re
colligamus melius noſipſos ⁊ nobis vacem⁹. Et quum diſci
pulis apparebat:ſuſpēdebat ſuā claritatē:vt inſtrueret oc
cultare/nō exvanitate oſtētare clara opera noſtra. Item aliq̄n
eos cōſolatus eſt:aliq̄n repreh̄endit:vt de incredulitate ⁊ ſtul
titia ⁊ ſic ⁊c. Oim horū declarationē abreuiatā omitto:quia
non pertinet ad tractatum iſtum. Sex diffuſe habes in .iij.
parte beati Ey. ¶ Silr ⁊ de aſcēſiōe xp̄i quō fuit cū magna
ſucūditate/pſ̄.xlvj. Aſcēdit deus in iubilo.ſ. angelorum et
animarum cum maxima virtuoſitate.pſ̄.lxvij. Aſcendiſti in
altum:cepiſti captiuitatem:pr̄es quos acceperat a diabolo
de limbo educens:⁊ ſecum in celum adducens:cum p̄fect⁹
noſtri multiplici vtilitate/ad Ephe.iij. Qui deſcendit ipſe
eſt ⁊ qui aſcēdit ſup oēs celos:vt adimpleret oia:ſcz horis in
tellectum/fide volūtatē/charitate mentem:ſpe oēs ruinas
angelorū ſupplēdo per animas hoīm. ¶ Euſebi⁹ in hiſto.ec
cle.lib.ſ.⁊.iij.c.vij. refert Joſephū hiſtoriographum iudeorū
⁊ in iuſdaiſmo defunctū/teſtimonium de chriſto ferre:quiv
ipſe Joſephus de ſe teſtatur fuit filius matathie ex hieroſo
lymis ſacerdos:hic non ſolum apud proprios ciues ſuos iu
deos:ſed etiam apud romanos habitus fuit nobiliſſim⁹:⁊ ita
vt literarum merito in vrbe roma etiam ſtatua donaretur:
⁊ libri eius bibliotece traderentur. Conſcripſit nāq antiqui
tatum hiſtoriam,xx.libris. Belli quoq iudaici cum romanis
habiti hiſtoriam ſeptem voluminibus comprehendit Sed ⁊
alia eiuſdem viri extant de iudeorum vetuſtate duo volumi
na. Et in eo libro:que volumina apud hebreos in authorita
te habeantur:ſecundum traditionē maiorū edocet per hec
verba. Nec innumera apud nos habentur volumina inter ſe
inuicē diſcordantia: ſed duo tñi ⁊.xx.ſunt libri q̄ omnium
temporum ſeriem continēt:q̄ ⁊ iuſte creduntur diuinitus in
ſpirati. Ex quibus quinq; ſunt moyſi:continētes legis vite ⁊
ſucceſſionis humane proſapiam vſq; ad ipſius moyſi termi
num tendentes:qui paulominus ad tria milia annorum con
tinentiam gerunt. A morte vero moyſi vſq; ad artaxerxē qui
poſt xerxē regnauit apud perſas:q̄ geſta ſunt pphete quiq;
per ea tēpora.xiij. voluminibus conſcripſerunt. Reliqui vero
quatuor libri hymnos in deū ⁊ vite inſtituta ac monita mo
ralibus tradunt. Ab artaxerxe vero vſq; ad tempus noſtrū
ſcripta quidem ſunt omnia:fide tamen nō eadez que prius
habentur digna dicuntur:pro eo quod non ita extiterit pro
phetaruz iugis ⁊ explorata ſucceſſio. Rebus igitur ipſis cō
ſtat quā venerabil̄r nos vtamur ſcripturis noſtris. Nā quū tot
ſecula interceſſerint:neq; addere quis vnquam aut auferre
aut permutare quid auſus eſt. Sed omnibus gentis noſtre
hominibus inſita hec quodammodo/⁊ ingenita fides eſt cre
dere hec dei eſſe conſulta:⁊ his iugiter inhererе:ac pro ipſis
ſi ita res poposcerit libenter ⁊ animam ponere/hec Joſeph⁹.
⁊ imperator Titus:vt idem Joſephus refert:intantum pro
bauit ex iſtis debere libris ad omnes homines rerum geſta
rum notitiam peruenire:vt manu ſua ſubſcriberet publice
ab oībus eos legi deberet:ſcilz libros Joſephi. Tempore eñi
Titi imperatoris qui hieroſolymam exterminauit:fuit Joſe
phus. De chriſto igitur talia ſcribit in libro antiquitatum.
Fuit his temporibus Jeſus ſapiens vir:ſi tamen eum virum
nominare fas eſt. Erat enim mirabilium operum effector:
doctorq; hominum eorū qui libenter que vera ſunt audiūt.
Et multos quidem iudeorum/⁊ multos etiā ex gentibus ſi
bi adiunxit:chriſtus hic erat hunc accuſatione primorū no
ſtre gentis virorum quum pilatus in crucem agendum eſſe
decreuiſſet:non deſeruit eos qui ab initio eum dilexerant.
Apparuit eñi eis tertia die iterum viuus:ſecundum quod di
uinitus inſpirati prophete vel hec alia de eo innumerabilia
miracula futura eſſe predixerant. Sed ⁊ in hodiernum diem
chriſtianorum qui ab ipſo nuncupati ſunt/⁊ nomen perſeue
rat ⁊ genus:hec Joſephus. Qui etiam refert ⁊ Joannem ba
ptiſtam iuſtiſſimū ſuper omnes:⁊ doctrinā eius ſalutiferaz
⁊ baptiſmum:demum ab herode decapitatum:tum qz argue
bat eum de inceſtu:tum qz timebat ne pp̄l's eius doctrine
adherens ⁊ a regno ſuo ⁊ dominio diſcederet. Et ſubdit Eu
ſe. Quod vltra effugium:que excuſatio impudētibus ⁊ perfi
dis remanebit:quo minus de falſitate geſtorum que poſtmo
dum confinxerunt ſcz iudei apertiſſime conuincantur:

Joſeph⁹ de ioan-ne bapti

§. VII. Itē Euſebius libro ſe

cundo. Interea quuz per oēm iam locum de reſurrectione
⁊ mirabilibus domini noſtri ieſu xp̄i/⁊ de aſcenſione eius ad
celum felix fame loqueretur:ac per oīm aures beati huius
rumoris volueretur opinio:⁊ qñi antiqui moris erat apud
romanos vt prouinciarum iudices ſi quid forte noui in ijs q̄s
regebant prouincijs accidiſſet:vel principi vel ſenatui nun
tiarent:vtrine ex ijs que gerebantur ignorare aliquid videre
tur:de reſurrectione a mortuis domini ⁊ ſaluatoris noſtri ie
ſu xp̄i que iam in oēm locū fuerat promulgata. Pilatus Ty
berio principi refert. Sed ⁊ de ceteris mirabilibus eius: et
poſt mortem eum reſurrexiſſe:q̄ a quamplurimis iam deus
eſſe crederet. Tyberius que p̄ceperat retulit ad ſenatū: Se
natus aūt ſpreuiſſe dr:p eo q̄ ſibi prius huius rei iudicium
delatū nō fuerit:ſed aut horitatem ſuaz preuenerit vulgi ſen
tentia. Lex eñi erat antiquitus deſignata:ne quis apud ro
manos deus haberetur:niſi ſenatus decreto/⁊ a ſenatu con
firmatus eſſet. Porro aūt p vero hoc erat qō agebatur:ne di
uina virtus humanis putaret aſſertoribus indigere. Quiq;
ea que.ſ. diximus renuiſſet ſenatus/Tyberius tñ renuit ſen
tentiam ſuā ne quis aduerſus doctrinā chriſti p̄traria mo
liretur. Hec Tertulianus vir ⁊ legum ⁊ inſtitutionū romana
rum peritiſſimus:⁊ inter noſtros ſcriptores admodum cla
rus in apologetico ſuo quem aduerſus gentem p̄ noſtra fide
ſcripſit/retulit dicens. Tyberius cuius tempore nomē chri
ſtianum in ſeculum intrauit:annuntiata ſibi ex ſyria pale
ſtina que illic veritatē iſti⁹ diuinitatis.ſ.chriſti reuelauerūt
detulit ad ſenatum. Et quū p̄rogatiua ſuffragij ſui/ſenatus/
quia nō ipſe p̄mouerat/reſpuit:ceſar in ſententia mānſit cō
minatus periculū accuſatoribus chriſtianorum. hec Ter
tulianus. Qō ſubdit Euſebius:p̄fecto diuina ſapientia ita tūc
ceſaris ſenſibus ingeſſit ⁊ abſq; vllo obſtaculo in ipſis dūta
xat initijs euangelij ſermo vſq; quaq; diſcurreret. Una etiaz
ex ſibyllis gētilibus longe ante xp̄i aduentū plura de chri
ſto p̄nunciauit:vt refert Aug. de ciui. dei. lib. xviij. c. xxij.
poſt Lactātium. ⁊ inter cetera/poſt miracula eius narrata
ait. Poſt hec conuenient ſacerdotes hebreorū contra chriſtū
qz multa ſigna faciet:⁊ cōprehendent eū:⁊ dabunt ei alapas
inceſtis manib⁹:⁊ impuro ore expuent venenata ſputa. Da
bit ergo ad verbera ſanctū dorſum:⁊ colaphos accipiens ta
cebit ne ꝺs agnoſcat qō verbuz ⁊ vñ venit. Et corona ſpinea
coronabitur. Ad cibū fel:ad ſitim acetum dabunt:⁊ ſuſpen
dent eum in ligno:⁊ occident. Ipſa aūt inſipiens gens tuum
dñm non intellexiſti ludentem mortaliū ſenſib⁹:⁊ in medio
die nox erit tenebroſa tribus horis:⁊ ſortē mortis ſumet tri
bus diēb⁹ ſomno ſuſcepto. Et tūc ab inferis regreſſus ad lu
cē veniet:primus reſurrectionis principium mortalibus
oſtendet:qz tertia die reſurget:⁊ oſtendet ſe diſcipulis ſuis.
Et ipſis videntibus aſcendet in celum:⁊ regni eius non erit
finis. Reperit Eutropius in annalibus romanorum hanc
epiſtolam ſcriptam fuiſſe ſenatoribus rome per Tertullū Ro
manum ſe reperientē in partib⁹ iudee. Itē tēporibus Octa
uiani ceſaris/qui ex diuerſis miſit partib⁹ illi qui preerāt
prouincijs/ſcriberēt ſenatoribus qui rome erant/nouitates
que per mundi climata occurrebant. Quidā noie lentulus
habens officiū in partib⁹ iudee herodis regis:ſcripſit ſena
toribus ſic. Apparuit tēporibus iſtis ⁊ adhuc eſt hō magne vir
tutis notatus chriſtus ieſus:qui dicit a gentibus prophetа
virtutis:que eius diſcipuli vocant filiū dei:ſuſcitans mor
tuos/⁊ ſanans oēs languores:homo quidē ſtature procere
mediocris ⁊ ſpectabilis:vultū habens venerabilem:quem
intuentes poſſunt diligere ⁊ formidare:capillos habens co
loris nucis auellane prematurе/⁊ planos ferevſq; ad aures.
Ab auribus vero cincinnos criſpos aliquantulum cru
leos ⁊ fulgentiores:ab humeris ventilantes diſcrimen ha
bēs in medio capitis iuxta morem nazareorum frontē pla
nam

Euſebi⁹ de Joſe pho.

Tertu lianus.

Sibilla

Epiſto la lentuli de chri ſto.

ioſeph⁹ de chri ſto.

nā ꝛ serēnissimā cū facie sine ruga et macula aliqua: quam ruboꝛ moderatus venustat. nasꝰ ꝛ oris nulla prorsus est reprehensio barbaꝫ habens copiosam ꝛ impuberem: capillis concoloꝛē non longā: sed in medio bifurcataꝫ. Aspectū habens simplicem ꝛ maturuꝫ. Oculis glaucis varijs ꝛ claris existentibus: in increpatione terribilis: in admonitiōe blādus ꝛ amabilis. hilaris seruata grauitate. Qui nunq̄ visus est ridere: flere aūt sic. Sic in statura coꝛporis ꝓpagatus: rectas manus habens ꝛ brachia visu delectabilia. In colloquio grauis: rarꝰ ꝛ modestus: speciosus inter filios hoīm.

¶ De initio euangelij Joannis/ In principio erat verbum. Caplm. viij.

Discipulus ille quem diligebat iesus. Joan. attēdēs Matthеum. Marcum/ ꝛ Lucā/ in suis euangelijs de humanitate christi tractasse: ꝛ gesta per eum in terris miranda non omniaq̄ miracula eius ꝑm Chryꝛ. sunt pelagus immensum: sed que spūssanctus eos edocuit: congrue hominibus enarrasse: ac doctrinam eiꝰ parabolicā vt populis aptioꝛē. Ipse vt aquila grādis magnarum alarum ad altissimam libani cedrū/ sanctissimā trinitatē candoꝛe glozie feliciter euolauit. Et quod audierat: q̄ viderat: quod manibꝰ attrectauerat de verbo vite liquidius contēplatus vnicam angeloꝝ ꝛ hoīm escam medullam credi quasi in medio consistētem patris ꝛ spūs almi nō sīualiter: sed numeraliter (vera dixerim) inde attulit nobis quedā etiā mira per illos omissa: vt illuminationē ceci nati: reuiuiscentiā lazari: supplendo disputationes cum iudeis: plures etiaꝫ exoꝛtationes adijciens: necnon sermonem mellifluū in vltima cena: plenum fraterna dilectione ꝛ sacris mysterijs diuinoꝝ. Et ita alte euangelium ipsum inchoauit: In pncipio inquiens erat verbū: vt si altiꝰ intonasset totus mondus ait Orig. eū capere non posset. Demum post volatū sublimem ad solē vsque iustitie veluti aquila ad cadauer nostre moꝛtalitatis per eū assumpte se inclinauit: dicēs. Verbū caro factū est: ꝛ habitauit in nobis. Scripsit aūt. Joannes euangelium iam nonagenarius vel circa: post reuersionē in epheſum ab insula pathmoꝛ: vbi scripserat apocalypsim: et hoc ad preces fideliū ꝛ ꝓcipue quū iam insurrexissent plures hereses contra christum: eius diuinitatē negātes vel blasphemātes Et in illis verbis pōt notari triplex christi natiuitas. que repꝛesentatur in tribꝰ missis die natalis celebratis. Prima natiuitas eterna ꝛ diuinalis: verbum. Scōa natiuitas humana ꝛ temporalis: caro factū Tertia natiuitas interna et spiritualis habitauit in nobis. et de prima agit in pncipio euangelij: de secūda in mediotibi: Lux in tenebris de tertia in fine: ibi/ In ꝓpria venit. Unde et introitus prime misse aperte loquitur de natiuitate eterna. Dicitur enim illud ps. Dūs dixit ad me filius meus es tu. Loquitur filius de patre. cuius dicere ad eū/ est ipsum verbū generare: que natiuitas est eterna. Et ideo dicit. Ego hodie. i. eternaliter: eternitati enim omnia sunt ꝓsentia ꝛ perfecta: ꝛ ideo genui: subdit temporis ꝓteriti perfecti. Introitus secunde satis videtnr esse seu agere de interna ꝛ spirituali qua Christus habitat in nobis. Et ꝓpterea natus est tēporaliter: vt ad spūalē nos duceret: vñ ōr: Lux fulgebit hodie super nos ꝛc. Et cantatur vel legitur in auroza qñ tenebris abeuntibus. incipiunt signa lucis apparere: sed non clara lux. Ita ꝛ natiuitas que est per lucē gratie spūalis: que fit in nobis: ꝑ aliqua signa ꝛ cōiecturas potest oēprehendi a se ꝛ ab alijs: sed non certo sciri. Introitus tertie loquitur de tēporali ꝑm illud Esa. ix. Puer natus est nobis: que cantaē clarissima diei luce: q̄ manifesta fuit. Nam omnes potuerunt oculis coꝛporeis intueri carnē eius. Et sic intelligitur illud. Uidebit oīs caro salutare dei. Prima autem missa dicit in obscurissimo noctis: q̄ illa eterna natiuitas est nobis viatoribus oīno ignota. Et q̄ istud euangelium seu pars ꝛ inchoatio euangelij Joan. vsq̄ ad illud. Plenum gratie ꝛ veritatis. quotidie ōr in fine misse ꝛ literis aureis dixit quidam philosophus platonicus audiēs in ecclesia legi/ in valuis ecclesiarū ipsum scribēdū. platonem quoq̄ pncipiū eius in suis libris notassetnō tamen q̄ intellexerit verbū diuinuꝫ personaliter distinctū a patre. Nam vt ait Diero. hoc doctus Plato nesciuit: hoc Demosthenes eloquens ignoꝛauit: ideo ipsuꝫ diffuse exponit. Et in prima parte de ipso Fbo nato possumus quatuoꝛ notare Primo eius sublimissimam maiestatē. In pncipio. ꝛc. vsq̄ omnia per ipsuꝫ. Scōo eius vniuersalissimaꝫ virtuositatem Omnia per ipsum: vsque/ Quod factm est. Tertio eius illustrissimaꝫ sapientialitatem. Quod factū est in ipso vita erat. Quarto eius ad nos ardentissimam charitatem. ibi/ Et vita erat lux hoīm. Prima pars habet quatuoꝛ clausulas: quatuoꝛ modis maiestatem suā innuens. Prima essentie spūalitas. In pncipio ꝛc. Scōa persone eiꝰ diuersitas: Et verbū. Tertia substantie identitas: Et deus. Quarta permanentie eternitas: Hoc erat. Essentie filij dei spūalitas notatur in nomine verbi. verbum em̄ de quo loquimur non est quid coꝛporale nec vocale: sed mentale. vnde ꝛ spūale ꝑm illud psal. Eructauit coꝛ meū (ait deus). i. mens mea: verbum bonum. Diligenter aūt videnda sunt iste tres dictiones: scz/ verbum: et/ erat: ꝛ in pncipio. Pro declaratione primi dicit Beatus Thomas. in postilla super Joā. Sciendū q̄ ea que sunt in voce ꝑm philosophū sunt signa earū que sunt in aīa passionuꝫ. Cōsuetū est autē q̄ res signate in sacris scripturis/ sortiantur vocabula signoꝝ: ꝛ econuerso: vt illud: Petra autem erat Chꝛistus. De necessitate ergo oꝑtet q̄ illud intrinsecum anime nostre qđ signatur exteriori verbo nostro: verbum vocetur. Planum est autem: q̄ id quod voce signatur interius in anima existens ꝓius est: q̄ ipsum verbum voce ꝓlatum exteriori/ vt pote causa eius existens. Si ergo volumus scire quid sit verbū interius in anima nostra: videamus quid significet verbum exteriori voce ꝓlatum. In intellectu autem nostro tria sunt scilicet ipsa potentia: intellectus: species rei intellecte: que est forma eius/ se habens ad ipsum intellectum sicut species coloris ad pupillam oculi. et tertium ipsa operatio: que est intelligere. Nullum autem istoꝝ signatur verbo exteriori voce ꝓlato. Nam hoc nomen lapis non signat substantiam intellectus: quia non intendit hoc dicere nominans ipsum. nec signat speciem que est quo intellectus intelligit: quum etiam hoc non sit intentio nominantis: nec signat ipsum intelligere: quum intelligere non sit actus exterius sed interius permanens in intelligente. Illud ergo ꝓprie dicitur verbum interius: quod intelligendo intelligens formaꝫ. Intellectus autem duo formaꝫ ꝑm duas eius operationes. Nam secundū operationem illam qua dicit inuisibilium intelligentia: formaꝫ definitionem. Scōm Fo operationem suam qua componit ꝛ diuidit formaꝫ enuntiationem vel aliquid hmōi. et ideo istud sic formatum interius ꝛ per operationem intellectus expressum definientis vel enuntiantis exteriori voce signatur. Unde et philosophus dicit q̄ ratio signat nomen et definitio. Illud ergo sic expressum sic formatum in anima dicitur verbum interius. ꝛ ideo comparatur ad intellectum: non sicut quo intellectus intelligit: sed sicut in quo intellectus intelligit: quia in isto sic expressoꝛ formato videt naturam rei intellecte. Et sic patet quid significetur per verbum. Et q̄ est quid spirituale in anima. ¶ Ex dictis autem duo concipere possumus de verbo. Primum q̄ verbum semper est verum aliquid ꝓcedens ab intellectu in actu existente. Secundum est q̄ verbum est ratio ꝛ similitudo rei intellecte. Et siquidem eadem res sit intelligens ꝛ intellecta: tunc verbum est ratio ꝛ similitudo intellectus a quo ꝓcedit. Si autem sit aliud intelligens et intellectum: tunc verbum non est ratio ꝛ similitudo intelligentis: sed rei intellecte. sicut conceptio quam quis de lapide in mente habet. est similitudo lapidis tantum: sed quando intellectus intelligit se: tunc huiusmodi verbum est ratio ꝛ similitudo intellectus. Et ideo Augu. ponit similitudinem trinitatis in anima secundum q̄ mens intelligit seipsam: non autem secundum q̄ intelligit alia. Patet ergo q̄ in qualibet natura intellectuali cui competit intelligere: necesse est ponere verbum. De ratione enim intelligendi est q̄ intelligendo intellectus aliquid formet. Huius autem formatio dicitur verbum ꝛ ideo in omni intelligente oꝑtet ponere verbum. ¶ Sciendum autem secundū Thomā. vbi. S. q̄ verbū de quo loquitur Joan. hic ꝛ Eccli. j. cap. Fons sapientie dei in excelsis: habet triplicē differentiam ad verbum nostrum. Prima est ꝑm Aug. quia verbum nostrum ꝓius est formabile q̄ formatum. Nam quum volo concipere rationem lapidis: oꝑtet q̄ ad ipsam ratiocinando ꝓuenias: ꝛ sic in omnibus alijs que a nobis intelliguntur: nisi forte in primis principijs que quum sint nobis naturaliter nota: absq̄ discursu rationis statim intelliguntur Quandiu ergo intellectus ratiocinādo discurrit: hac illacq̄ iactatur: necdum formatio perfecta est: nisi quando ipsam rationem rei perfecte conceperit: ꝛ tunc primo habet rationem verbi. Et inde est q̄ in anima nostra est ꝛ cogitatio per quam significatur ipse discursus inquisitionis: ꝛ verbum quod est iam formatum perfecta contēplatio veritatis. Et sic verbum nostrum ꝓius est in potentia q̄ in actu: ꝛ sed verbum dei semper est in actu: vnde nomen cogitationis ꝓprie verbo dei non cōuenit. Et ideo dicit Augu. in. xv. de trinitate. q̄ ita dicitur illud verbum dei: vt cogitatio non dicatur: ne aliquid quasi volubile in deo credatur. Secunda differentia verbi diuini ad nostrum est: quia verbum nostrum est imperfectum: verbum autem dei perfectissimum. Quia enim non possumus omnia que sunt in aīa nostra vno verbo

Joā. no nagenarij euāgelium scripsit.

Luc. iij.

Uerbū diuinū trifariā differt a nostro.

Horum verboꝝ i pncipio erat Fbū ꝛc. bona interpretatio.

exprimere ideo oportet ꝙ sint plura verba imperfecta per q̄ diuisim exprimamus oia que sunt in scientia nostra. In deo autem sic non est: quum ipse intellige ⁊ seipsum et quicquid aliud per essentiam suam vno actu: ⁊ ideo vnicum verbum diuinum est expressiuum totius quod est in deo ⁊ non solum patris: sed etiam creaturarum: als esset imperfectū. Et ideo dicit Augu. Si aliquid minus esset in verbo quam in scientia dicentis /verbum esset imperfectum. Sed est perfectissimum: ergo vnū tm̄. Job. xxxiij. c. Semel loquitur deus. Tertia differentia est: q̄ verbum nostrum non est eiusdē nature nobiscum: sed verbum diuinum est eiusdē nature cum deo: ⁊ secundum aliquid subsistēs in natura diuina. Tertia ratio intellecta de aliqua re quam intellectus noster formar: habet esse in anima nostra intelligibili tm̄. Intelligere autem anime non est idem quod esse naturale anime: quia sic non est ipsa sua operatio: ⁊ ideo verbum quod intellectus noster formar: non est de essentia: sed est accidens ei. In deo autem est idem intelligere ⁊ esse: ⁊ ideo verbum intellectus diuini non est aliquid accidens: sed pertinens ad naturam eius: vnde oportet quod sit subsistens: q̄ omne quod est in natura dei est deus ex premissis ergo tenendum est ꝙ ꝓprie loquendo verbū semp accipit personaliter in diuinis: quū non oportet nisi ad expressum ab intelligente. Itē quum verbum in diuinis sit similitudo eius a quo procedit: opꝫ ꝙ sit coeternum ei a quo ꝓcedit: quum non prius fuerit formabile ꝙ formatum: sed semper in actu. Et ꝙ sit coequale patri: quū sit perfectum: ⁊ totius esse patris expressiuum. Et ꝙ sit coessentiale ⁊ consubstantiale: cum sit subsistens in natura eius. Patet etiam ꝙ quum sit in naturalibus id q̄ procedit: hꝫ̄s naturam ⁊ similitudinem eius a quo procedit: ⁊ hoc verbū procedit in similitudinem nature eius a quo procedit: dicit filiꝰ hoc verbū: ⁊ productio eius dicitur generatio. Et sic ꝑs primum sc̄z quid sit hoc q̄ dr̄ verbum: ⁊ q̄ spūale quid est. Et hec est ratio 9m Chryꝰ. quare Joā. loquens de filio dei non dixit. In principio erat filius: ne sc̄z audiendo generationem sub nomine filij in diuinis /putaremus illam qualis est in humanis talem esse. s. materialem ⁊ passibilem: ⁊ ideo non dixit filius: sed verbum: quod importat intelligibilem processum: ⁊ vt non intelligas materialem ⁊ passibilem illam generationem sed spūalem. Joā. iiij. Spūs est deus. Et eiusdem. iij. Q̄ natum est ex spiritu spūs est. Uel ideo dicit Joannes verbū ⁊ non filius: quia filius dicit solum respectum ad patrem: sed per verbum dicit comparationem ad dicentem: ⁊ ad id q̄ verbum dr̄ ad vocē quam induit: ⁊ ad doctrinam quā per verbum influit: ⁊ ideo nullum nomē ita ꝓprie decuit poni ꝙ verbum. Et q̄ importat comparationem ad patrē a quo ꝓcedit: sicut ⁊ nomen patris: ⁊ ad creaturas quas verbum fecit: ⁊ ad carnem quam induit: ⁊ ad doctrinam quam prebuit Dicturus enim erat de eo inquantum venerat ad manifestādum patrē: que manifestatio fit potissimum per verbum: et ideo aptissime sub noīe verbi describit. Mouet Chryꝰ. ⁊ aliā questionē/quare. s. Joannes patrem dimittēs statim cepit a filio: dicens. In principio erat verbum. Ad q̄ ipse respōdet ꝙ pater erat /innotuerat omnibus in veteri testamento: nō tm̄ in ratione patris: sed vt deus. Dei filius aūt ignorabatur: ⁊ ideo in nouo testamento in quo agitur de cognitione verbi incepit a filio. Tum etiā q̄ per filium inducuntur homines in notitiam patris: secundum illud Joan. xvij. Pater manifestaui nomen tuum hominibus: ⁊ ideo congruenter euangelium inchoauit a filio dicens. In principio ⁊c. Tertia questio est Aug. querentis quare quus in greco habeatur logos /vbi nos dicimus verbum: ⁊ logos latine significat rationem et verbum: quare potius dictum est verbum quam ratio. Respondet ꝙ ratio ꝓprie importat conceptum mentis secundum quod est in ipsa mente: ⁊ si quid per illam exterius fiat sed verbum aliquid ad exteriora comparatum. Et quia euangelista per hoc quod dixit logos /non solum intēdebat significare respectū ⁊ existentiā filij in patre: ⁊ sed etiam operatiuam potentiā filij in patre: q̄ omnia per ip̄z facta sunt. Ideo antiqui nostri magis transtulerunt logos in verbum ꝙ in rationem: q̄ verbum importat respectū ad exteriora: ratio autē tm̄ conceptū denunciat. Quartā questionem mouet Orig. s. quum in multis locis scripture vbi fit mentio de verbo adhibetur dei. i. verbū dei. vt Apoc. xix. Nomen eius verbum dei. ⁊ Esa. xl. Uerbum oīi stabit in eternum. quare Joannes hic absolute ponit verbum sine additione aliqua. Respōdet idē ꝙ licet sint multe varietates participatiue: tamen vna est veritas absoluta: atque per essentiam suam est sapientia absoluta supra omnes eleuata scilicet sapientia diuina: ⁊ per cuius participationē oia sapientia sunt. Ita est etiā vnum verbum absolutū: per cuius participationē oēs habentes verbum dicunt esse dicentes ꝙ est verbū diuinum: q̄ per seipsum est verbū super oīa eleuatum verba. Ut ergo euangelista hanc superuenientiam verbi insinuaret: ipsum verbum absq; aliqua additione nobis absolute proponit.

Quare nō dixit euangelista. In ꝓncipio erat filiꝰ?

Questio Chryꝰ.

Questio Augu.

Questio Orige.

℣. I. Super illo verbo Erat quus

preteritū imperfectum repugnet eternitati in qua nulla est preteritio: videtur ꝙ non cōgrue describatur verbū dei per erat. Sed respondetur ꝙ quū esse verbi hic notetur vt permanēs ⁊ immutabile ⁊ oia antecedēs: ⁊ hec tria ꝑportat hoc verbum erat: ideo congrue dixit erat. Quum enim si medium inter presens ⁊ preteritum: ⁊ medium sapiat naturam extremorum: a presenti enim habet permanentiam: a preterito immutabilitatem: ⁊ a seipso antecessionē ⁊ ordinem. s. eternitatis ad tempus: ideo conuenientissime dixit erat. Unde dicit Ihoñ. in postilla sua: ꝙ verbum temporis preteriti imperfecti maxime videtur competere ad significandū eternū: si attendamus ad modum eorum que temporaliter sunt. Nam futurum non ponitur esse in actu: presens autem ponitur esse in actu: sed non designatur fuisse: preteritum autem perfectum designat aliquid extitisse: sed iam terminatum et desijsse: sed preteritum imperfectum designat aliquid extitisse: sed nondum terminatum esse nec desijsse: sed adhuc remanere et ideo signanter Joannes vbicunque aliquid eternum ponit /dicit erat: vbi aliquid temporale /dicit fuit. Sed quantum ad rationem presentis maxime conuenit ad designandum eternitatem presens: quia signat aliquid esse in actu: quod semper conuenit eternis /vnde Exō. iij. dicitur. Ego sum qui sum. ⁊ Augustꝰ. dicit quod ille solus vere est: cuius esse non nouit preteritum nec futurum. Est etiam considerandum secundum glosſ. quod hoc verbum Erat/ non sumitur hic secundum ꝙ significat temporales motus more aliorum verborum: sed secundum ꝙ significat rei existentiam: vnde ⁊, verbū substantiuum dicitur. ¶ Sed potest hic aliq̄s q̄rere. Quū verbū istud sit genitū a patre q̄n̄o posset esse ei coeternum: quum filius genit⁹ a patre sit posterior eo in humanis? Ad q̄ dicendū secundū Ch. vbi. s. ꝙ principium originis inuenitur esse prius duratione eo quod est ex principio propter tria: Primo quidem quia principium originis alicuius rei precedit tēpore actionem per quam producit rem cuius est principium: sicut non statim quando est homo incipit scribere: et ideo homo tempore precedit scripturam. Secundo propter hoc ꝙ actio habet successionem: ⁊ ideo etsi simul incipiat cum agēte: tamen terminus actionis est post ipsum agentē. Sicut quum simul generatus est ignis in istis inferioribus incipit sursum tendere: prius tamen est ignis /ꝙ sursum tendere: quia motus quo sursum tendit /quodam tempore mensuratur. Tertio modo ex eo ꝙ voluntate determinatur initium durationis ab eo qui est principium: sicut ex voluntate dei determinatur initium durationis creature: vnde prius fuit deus ꝙ creatura. Nil autem horum trium in generatione diuini verbi reperitur. Non enim prius fuit deus /ꝙ inciperet generale verbum? Quum enim generatio verbi nihil aliud sit ꝙ eius intellectualis conceptio: sequeretur ꝙ deus prius in potentia esset intellectus ꝙ in actu: q̄ est impossibile. Similiter non potest esse ꝙ ipsa generatio verbi sit successiua: nā sic prius esset diuinū verbum informe ꝙ formatus: sicut accidit in nobis qui prius cogitando formamus verba: quod est falsum. Similiter nō potest dici ꝙ pater sua voluntate initium durationis filio prestiterit: quia Deus pater non generat suum filium voluntate. vt Arriani dixerunt hereticiꝰ: sed naturaliter. Deus essi pater eum naturaliter per seipsum intelligendo cōcepit: ⁊ ideo non ante fuit deus pater ꝙ filius. Sicut ꝙ cito fuit ignis: habuit lucem a quo procedit splendor: non successiue sed subito: non voluntate sed naturaliter: ⁊ ideo ꝙcito est ignis /est splendor eius. Unde si esset ignis eternus esset, splendor coeternus: propter quod filius dicitur splendor patris, ad Hebr. s. Qui quum sit splendor glorie. Sed in hac similitudine deficit connaturalitas: ⁊ ideo nominamus eum filium: quum tamen in filijs qui sunt apud nos deficit coeternitas. Oportet enim ex multis similitudinibus sensibilium in diuinam cognitionem deuenire: quia vna non sufficit. Nominamus ergo dei filium diuersis nominibus ad exprimendum diuersimode perfectionem eius: que vno nomine exprimi non potest. Ut essi ostendatur cōnaturalis patri dicitur filius: vt ostendatur oīno similis: dicitur imago vt ostendatur coeternus /dicitur splendor: vt ostendatur immaterialiter genitus ⁊ quid spūale: dicitur verbum.

cur euā gelista ꝑterito imperfe ctoꝰius fuerit.

Filius quō pri coeter nus.

Uarias hꝰei no mina.

℣. II. Super illo verbo In prin

cipio dicit Iho. vbi. s. Sciendum ꝙ principiū multis modis dicitur. Principium essi importat ordinem quēdam ad aliā: ⁊ ideo in oībus in quib⁹ inuenit ordo: inuenit ⁊ ratio principij. Inuenitur enim ordo ⁊ in quantitatibus. Et sic in numeris

ris principium est vnitas: ꝛ longitudinis principium lineat ꝛ linee punctus. Et in tempore inuenitur ordo: ꝛ sic principium dicitur tẽporis vel durationis. In disciplinis quoque est ordo et principium duplex: qz vel ſm naturam vel quo ad nos. Et hoc modo in disciplina christiana initiũ ꝛ principium sapientie nostre est Christus: inquantũ est sapientia ꝛ verbũ dei. i. ſm dignitatẽ. Quo ad nos vero est principiuꝫ ipse christus: inquantũ verbum caro factum est. i. ſcõm incarnationem. Inuenitur etiã ordo in ꝓductione rei: ꝛ ſz hoc principiũ dicitur: vel ex parte generati: ſcz ipsa prima pars generati vel facti: ꝛ sic fundamentum ỏz principiũ domus. Vel ex parte facientis: ꝛ sic est triplex principium scz intentionis. qõ est finis qui mouet agentem: rationis qõ est ipsa forma in mente artificis: et executionis / quod est in potentia operandi. ¶ His ergo modis quum dicatur principium videndum est quomodo hic sumatur principiũ: quũ dicitur In principio. Ubi attendendum ꝯ tripliciter potest sumi. Uno modo scõm ꝯ supponit pro persona filij qui est principium creaturarum ꝛ ſm ꝯ est principium virtutis actiue: ꝛ per verbum sapientie: que est ratio eoꝝ que fiunt: vñ ỏz. ſ. ad Cor. ſ. Christum dei virtutem ꝛ dei sapientiam. Et dñs de se dicit Joan. viij. Ego principium qui loquor vobis. Sic ergo intelligendo principium: exponendũ est qõ ỏz. In principio erat verbum: acſi di. In filio erat verbum: vt sit sensus. Ipsum verbũ erat principiũ: eo modo loquendi quo etiã ỏz vita esse in deo: que vita nõ est aliud ꝯ ipse deus: ꝛ sic exponit Origẽ. ꝛ Chrys. dicit. Ut ostendat euangelista statim in principio Christi dignitatem: ait. In principio erat ꝛc. quia scõm estimationem omniũ honorabilissimum est principiũ.

Principium tripliciter hic sumitur potest.

Scõo põt accipi principiuꝫ: prout supponit pro persona patris: qui est principium non solum creaturarũ: sed etiã filij. ꝛ sic accipit principiũ in pſa. quum dicit. Tecum principium in die virtutis tue ꝛc. Sic accipit quũ ỏz. In principio erat verbũ. acſi dicat. In patre erat filius. ꝛ sic exponit Origẽ. et Aug. Dicitur aũt filius esse in patre: qz est eiusdem essentie cum patre. Quum eñ filius sit essentia sua: in quocunꝫ est essentia filij: est filius: quia ergo in patre est essentia filij per consubstantialitatẽ. cõsequens est ꝯ filius sit in patre: vñ et Joã. xiiij. Ego in patre: ꝛ pater in me est. Tertio modo potest accipi principium pro principio durationis: vt sit sensus. In principio erat verbum. i. verbum erat ante omnia: vt exponit Aug. Et designatur per hoc verbi eternitas ſm Basiliuꝫ ꝛ Hilariũ. Per hoc eñ ostenditur ꝯ quodcunꝫ durationis principiũ aliquis acceperit: siue tẽporis rerum corporaliuꝫ siue seculi rerum eternarum: siue etate totius mundi: siue quodcũꝫ imaginatum principiũ durationis: in illo principio iam ante erat verbum. Et hoc est qõ ỏz. Prouerb. viij. Dñs possedit me in initio viarũ suarũ: ad ea quecunꝫ faceret a principio. Qõ aũt est ante principiũ durationis: est eternum. Et sic per primam expositionẽ asseritur verbi causalitas: per secundam ad patrem consubstãtialitas: per tertiã eternitas.

filiꝰ quõ in pſe.

§. III. Quãtum ad secundã clausulam: illud scz. Et verbum erat apud deum. Thom. vbi. ſ.

Consideranda est significatio diuinorũ verborum que non sunt posita in prima clausula: ꝛ hec duo sunt. scilicet Deum ꝛ Apud. Sciendũ igit quantum ad primã dictionẽ. ſ. Deum: ꝯ hoc nomen Deus significat deitatem: ꝛ suppositor concretor: sed hoc nomen Deitas signat deitatem abstracte ꝛ absolute ꝛ ideo hoc nomen Deitas ex naturali virtute ꝛ non ex modo significandi potest supponere pro persona diuina sed pro natura tantum. Sed hoc nomen Deus naturaliter ꝛ ex modo significandi oportet ꝯ supponat pro quacunꝫ persona sicut hoc nomẽ homo supponit pro persona humanitatis. Et quotiescunꝫ veritas locutionis predicati exigit: vt hoc nomen deus supponat pro persona: tunc supponit pro persona: vt quum dicitur deus generat deum. Et ita dicitur hic / Apud deum. quia Apud est prepositio significans distinctionem ipsius verbi: quod tamen non est distinguendum a natura patris apud quem est: sed a persona prima tantũ per relationem originis. Et ideo oportet ꝯ deus hic supponat pro persona patris. Signat ergo euangelista quũ dicit / Apũd deum / personam patris. ¶ Circa secundum scilicet apud ꝛc. sciendum ꝯ hec prepositio Apud / quandam coniunctionem rei significate per rectum ad rem significatam per obliquũ importat: sicut et alia prepositio In. sed differenter: quia hec prepositio In / importat coniunctionem intrinsecam: hec autem prepositio Apud dicit coniunctionem extrinsecam quodammodo: et ideo vtrunꝫ in diuinis dicimus scilicet filium esse in patre: ꝛ apud patrem. Et intrinsecum quidem in diuinis ad consubstantialitatẽ pertinet: extrinsecuꝫ vero (vt sic liceat loqui in diuinis: quum non proprie dicatur extrinsecum) non nisi ad distinctionem personarum refertur quum filius nõ distinguatur a patre nisi personaliter. Et si ideo per vtrunꝫ istorum ꝛ consubstantialitas in natura ꝛ distinctio in personis designat. Consubstantialitas quidem inquãtuꝫ importat coniunctionẽ: distinctio vero personarum inquantum distinctionem quandaꝫ signat. Et qz hec prepositio In / principaliter c nsubstantialitatẽ designat inquantũ importat coniunctionem intrinsecam: ꝛ ex consequenti distinctionem personarum: inquantũ omnis prepositio est transitiua: hec vero prepositio Apud coniunctionem quidez designat sed distinctionẽ psonarũ principaliter inquantũ cõiunctionem quodãmodo extrinsecam. Et ideo euangelista specialius in hoc loco hac prepositione apud vsus est: vt personalem distinctionem filij a patre insinuaret: dicens. Et verbum erat apud deum. i. filius apud patrem. ¶ Sciendum autem quod per hãc prepositionem Apud / quatuor designã tur: per que quatuor obiectiões excludunt. Significat eñ hec prepositio Apud / subsistentiam in recto. Non eñ proprie dicitur: albedo est apud corpus quum albedo non sit subsistens: sed quia homo est aliquid subsistens: proprie ỏz apud hoiem. Secũdo ſingnificat authoritatẽ in obliquo. Non enim dicitur esse dñs apud seruum. vel rex apud militem suum: sed ecõtrario dicit seruus esse apud dominum: et miles apud regem. Tertio signat distinctionez. Non enim dicitur vnus homo esse apud seipsum sed apud alium hominem. Quarto signat coniunctionem ꝛ societatem quandaꝫ. Quum eñ dico: talis est apud talem: quandam socialẽ coniunctionem insinuo. Scõm igitur has quatuor conditiones in hac propositione Apud importatas / conuenienter euangelista hanc clausulam. Et verbum erat apud deum: subiunxit prime clausule: ſcz In principio erat verbũ. Scõm enim ꝯ principiũ sumitur pro eo qõ est ante oĩa: vel etiam ſm qõ sumitur pro patre: insurgunt quatuor obiectiones mote ab hereticis: sed per quatuor conditiones huius prepositiones apud supradictas excludi possunt. Harum igitur obiectionum prima est talis. Tu dicis ꝯ verbum erat in principio. i. ante oĩa ſm illam expositionẽ supradictã. Ubi ergo verbum erat: ſi ante omnia erat: Hec obiectio procedit ſm imaginationẽ illoꝝ qui ponunt oĩa que sunt: alicubi ꝛ in loco esse. Que quidẽ obiectio excludit a ioãne quũ dicit. Apud deuꝫ / vt ly apud designet coniunctionẽ ſm vltimã eius cõditionẽ supradictã: vt sit sensus ſm Basiliũ: quasi si quis quereret a Joanne. Ubi ergo erat verbum: si erat ante oĩa? Respondet ꝯ apud deũ: quasi diceret: Non in loco: quum incircũscripti bile sit: ſz apud patrẽ qui neꝯ loco nec aliqua circũscriptione cõtinetur. Scõa questio est talis. Tu dicis ꝯ verbũ erat in principio. i. ante oĩa: sed ea que sunt ante oĩa / videnꝫ non ex aliquo ꝓcederemõ igit hoc verbũ est ab aliquo ꝓcedens Sed hec obiectio excludit quũ dicit Joan. Et verbum erat apũd deum: vt ly Apud accipit ſm scõam acceptionem: scõm quã importat autoritatem: vt sit sensus ſm Hila: quum dicis. A quo est verbũ si ante oĩa est? Respondet Joannes. Est apud deũ. q. d. licet careat initio durationis: non tñ caret in authoritate originis: erat eñ apud patrẽ vt apud authorez. Tertia questio est ad aliã expositionem de principio: prout scilicz signat patrem et est talis. Tu dicis / In principio erat verbum. i. filius in patre. Sed qõ est in aliquo: non videtur esse subsistens: sicut nec albedo quam dicimus esse in corpore / non vtiꝫ subsistit: ergo verbũ non est subsistens hypostasis. Sed hec obiectio tollit in hoc qõ dicit Joannes. Et verbum erat apud deũ secundũ ꝯ ly Apud sumitur ſm primam acceptionẽ: in qua signat subsistentiã in recto et sic exponit Chrys. Uerbum erat apud deũ: nõ vt accidens: sed apud deũ vt subsistens ꝛ hypostasis. Quarta obiectio est. Tu dicis ꝯ verbum est in patre quia in principio: ſz quod est in aliquo / non est distinctum ab eo: si ergo filius in patre: ergo non est distinctus ab eo. Sed hec obiectio tollitur per hoc quod dicitur / Uerbum erat apud deũ: vt ly Apud sumatur prout importat distinctionem quandam: vt sit sensus secundum Alchuinum ꝛ Bedam. Uerbuꝫ ita erat in principio id est in patre per consubstantialitatem nature: ꝯ tamen est apud deũ patrem per distinctionem persone ꝛ sic ex ista clausula habes coniunctionem verbi ad patrem in natura secundum Basi. distinctionem in persona ſm Alchuinũ ꝛ Bedã. Subsistentiam verbi in natura diuina ſm Chrys. Autoritatem originis patris ad verbum ſm Hila.

Deus et deitas.

Apud prepositio qualiter accipitur.

Quatuor obiectiones hereticorum.

§. IIII. Tertia clausula ẽ. Deus erat verbum. Hec ſm ordinẽ doctrine congruentissime sequitur secundum Thom. vbi. ſ. Joã. dixerat de verbo quando erat: ꝛ in quo erat: restabat quere re quid erat. Ad quod respondet Joannes dicens. Deus erat verbum. i. verbum erat deus / vt ly verbum ponatur ex parte suppositi: et deus ex parte predicati. Sed quum querendũ sit de re prius

quid est ꝙ vbi sit vel qñ sit: quare Joannes econtrario posuit posterius/hoc scz qd sit verbum? Rñdet Orige/ꝙ aliter dr verbum dei esse apud deum: aliter apud hoies. Nam apud hoies verbum dei esse apud deum: aliter apud homines est vt perficiens eos: quia per verbum dei homo efficitur sapiens ꝛ prophetans; vnde Sap. vij. dicitur de sapientia. Amicos dei ꝛ prophetas constituit: illustrans scilicet lumine sapientie. Apud vero deum non ita dicitur esse verbum quasi pater perficiatur ꝛ illustretur ab eo sed sic verbum est apud deum: ꝙ accipit verbum ꝛ obtinet a deo vt sit deus. Et quia verbum habet ꝙ sit deus per hoc ꝙ est apud deum ꝛ in deo ideo necessarium fuit primo ostendere ꝙ verbum erat in patre: et apud patrem: ꝙ verbum erat deus.

¶ Sciendum etiam ꝙ per hanc clausulam/Deus erat verbum responderi potest duabus questionibus/que ex predictis insurgunt: quarum vna est ex nomine verbi: ꝛ est talis.

Questio Tu dicis ꝙ verbū erat in principio ꝛ apud deum. Sed constat ꝙ verbum secundum communem vsum loquendi signat vocem aliquam ꝛ enunciationem negotiorum ꝛ manifestationem: sed ista transeunt ⁊ non subsistunt: quomodo ergo credi potest de verbo quod Joannes dicit? Sed hec questio soluitur ꝑ Augu. super Joan. Nam quus dicit. In principio erat verbum: satis ostendit ꝙ non accipitur verbum pro locuctione: qr quū locutio sit in motu ꝛ transeat: non potest dici ꝙ erat in principio. Item quum subdit/ Et verbum erat apud deum: idē satis datur intelligi. Patet enī qō aliud est inesse/aliud adesse. Verbū enī nostrū quū non subsistat non adest: sed inest sed verbum dei quum sit subsistens: ideo adest qō signanter ostendit euangelista dicens. Et verbum erat apud deum. Sed vt obiectionis causa totaliter auferatur: nomen ꝛ esse verbi expressit dicēs Et deus erat verbū

Alia questio est: qr per hoc quod dixerat verbum apud deū

Questio Nam quū apud dicat distinctionem: posset credi ꝙ verbum ita esset apud deum patrem scz ab eo in natura distinctum Et ideo ad hoc excludendum statim subdit. Et deus erat verbum. q. d. Verbum non est separatum a natura diuina: sed verbū est deus ipse. Notandus est etiā modus iste loquendi quum dicit. Verbum erat deus. Absolute enim ponit deum vt ostendat non eo modo esse verbum deum: quo creature dicuntur deus in sacra scriptura: sed simpliciter ꝛ absolute dicit verbum deum. Quus enī de creatura aliqua dicitur quod

Creatura quō deus appellatur sit deus: semper hoc manifestatur per aliquam additionem: sicut est illud Exō. Constituite deum Pharaonis ꝛ ad designandū quod nō simpliciter est deus sicut verbus dei: sed ꝙ sit datus deus Pharaom ad puniendū ꝛ liberandum filios israel. Et illud pō. Ego dixi dij estis. q. d. ſm meam reputationem nō ſm rei veritatem Aliud est enī dici deum: aliud esse deum. Verbum ergo dei absolute dicitur deus: quia est ſm essentiā suā deus: non ſm participationē vt homines et angeli. ¶ Sciendū etiam quod quū necessarium sit ponere verbum in oñi natura intellectuali de ratione intelligendi enī est quod intellectus intelligendo formet aliqd ꝛ illa formatio dicitur verbum. Ideo sicut triplex est natura intellectualis: ita triplex est verbus. Est enī natura intellectualis

Intellectualis natura triplex. humana/ angelica/ ꝛ diuina: sic est verbum humanum. pō. Dixit insipiens in corde suo ꝛc. Verbum angelicum. zach. ſ. Dixit angelus qui loquebatur ꝛc. Verbum diuinum. Ben. ſ. Dixit deus. Fiat lux ꝛc. Quum atem euangelista loquitur de verbo: constat quod non intelligit de verbo humano vel angelico: quia vtrus que est factum: ꝛ non precedit dicentes. Homo autem ꝛ angelus habēt principium suum ꝛ causam. Item verbum humanum est triplex scilicet mētale. pō. Eructauit cor meum verbum bonū: prout loquitur Dauid de se. Verbum vocale. Mat. viij. Dixit centurio christo. Tantum dic verbo: ꝛ sanabitur puer meus. Verbum manuale operis vel scripture. vnde. Dauid interrogauit. Qō est verbum qō factum est? Precipue tamen sermo ꝛ scriptura dei dicitur verbum per excellentiam: quasi verbum boans id est intonans. Augu. Non est minus verbum dei. ſ. quod predicatur ꝙ corpus christi. ſ. q. ſ. interrogo. Hic etiam notandum quod

Error Orige. Orige. turpiter errauit dicens ꝙ verbum non esset deus per essentiam: ꝛ esset verbum essentialiter: sed est deus per participationem. Et solus pater est deus per essentiam. ꝛ sic posuit filium minorem patre. Sed quum apostolus ad Rom. ix. dicat. Ex quibus est christus qui est super omnia deus. ꝛ. ſ. Joan. vlti. de christo dicitur. Hic est verus deus ꝛ vita eterna. Ideo quod fingit Orig. est falsum ꝛ hereticum. Quō igitur verbum dicatur hic et sit deus: ꝛ et pater sit deus: non autem sit nisi vna deitas: patet ꝙ est consubstantialis patri ꝛ vnus deus cum eo.

§. V. Quarta clausula est. Hoc erat in principio apud deum.

Hec introducit propter clausulam precedentem. Ex hoc enī ꝙ euangelista premiserat ꝙ verbum erat deus: duplex falsus intellectus elici poterat a non recte sentientibus. Unus a gentilibus ꝛ Manicheis. Gentiles enī ponunt deorum multitudinē ꝛ deorum diuersitatem. Contra quos dñs dixit Exō. xx. Audi israel dominꝰ deus tuus vnus est. Ponunt etiam contrarium voluntatem deorum: sicut illi qui fabulantur Jouem cum Saturno pugnasse. Et Manichei qui duo principia ipsima contraria fingunt. Quia ergo euangelista dixerat/ Verbum erat apud deum: et deus erat verbum: possent isti in fulcimentum sui erroris hoc inducere: intelligētes alium deum esse siue contrarium: quod est contra legem euangelij. Et ideo ad hoc excludendum dicit. Hoc erat in principio apud deum. q. d. ſm Hila. Ita verbum est deus: ꝙ tamen non habet diuisam diuinitatem: sed est apud deum. i. in vna natura in qua est ipsa. Item ꝑ hoc quod dixit/ Verbū erat deus: ne intelligatur habere ꝛriam voluntatem: addidit hoc/ Verbus erat in principio apud deum: scz patrē nō ab eo diuisus non ꝛrium: sed hīs cū ipso vnitatem nature: ꝛ cōcordiam voluntatis. Que quidē vnio fit per cōiunctionem diuine nature in tribus personis: ꝛ per nexum amoris patris et filij: qui nexus amoris dr ꝛ est spūssanctus est enī secūdū Hieroñ. spiritussctus non pater nec filius? sed amor patris in filium ꝛ filij in patrem. Non quidem amor accidētalis: vt est amor noster vel angeli: ꝛ verbum eorū: sed subsistēs ꝛ psona tertia in trinitate: ꝛ vnus deus sicut ꝛ verbū cū eo ꝛ pfe ſm illud. ſ. Joā. v. Tres sunt qui testimonium dant i celo/ scz trinitatis: pater verbus/ ꝛ spūssctūs: ꝛ hi tres vnū sunt: scz in essentia. Sicut enī sol ꝓducit splendorē immediate: ꝛ ipse ꝑ splendorem reuerberando sup terrā calorē: ita pater filium: ꝛ pater ꝛ filius spūssctūs. Sed in isto euāgelio Joannes nil expresse de spiritusancto dicit: qr nō erat ꝓpositū suum tractare nunc nisi de verbo: ſ infra multa expsse dicit de eo in cap. xiij. ꝛ xvj.

Arriani Arriani vero filium minorē patre dicunt ꝓpter illud quod christus ait Joā. xiij. Pater maior me est. quum tamen ſm Aug. ibi loqueret christus de se ſm humanitatem. ſm quam vtiq; minor est patre qr creatura: sed ſm deitatez equalis est patri. Dicūt aūt Dicti Arriani filium minorem patre ꝛ quantum ad eternitatem ꝛ quantū ad nature diuinitatez: sed hec excluduntur per ea que subduntur. Dicunt enī propria esse magni dei quē patrē vocant hec duo. ſ. eternitatem ꝛ oīpotētiam: ꝛ in quo ista duo inueniant dicunt esse illū magnum deū. Sed euangelista oñdit hec duo esse in verbo. Eternitatem quidē quū dicit/ Hoc erat in principio apud deum. i. ab eterno hoc verbum non a principio creaturarum: vt exponunt Arriani. Omnipotentia vero in eo quod subdit. Omnia per ipsum facta sunt. Ergo ipsum verbum est magnus deus ꝛ non minor patre. Si quis vero recte consideret dictas quatuor clausulas: euidenter inueniet destrui hereticorum et philosophorum errores. Quidam enim hereticiꝛ vt Ebion et Cherinthus errantes dicebant christum non fuisse ante virginem Mariam. sed ab ea dr rationis sumpsisse initium: eum purum hominem dicentes/ ꝛ post modum diuinitatem habuisse per bona merita. Quem errorez ꝛ Photinus ꝛ Paulus samosiranus secuti sunt. Horum error excluditur dum dicitur a Joanne. In principio erat verbum ideſt ab eterno in patre ꝛ ante omnia. Non ergo sumpsit initium ex virgine. Sabellius quidē fatebatur christum non sumpsisse initius a virgine: sed fuisse ab eterno: dicebat tamen quod non erat alia persona patris/ qui fuit ab eterno: ꝛ filij/ qui sumpsit carnem ex virgine: ꝛ sed eadem persona patris ꝛ filij et spiritussancti ꝛ sic ponebat in trinitate confusionem. Contra quod dicit euangelium. Et verbum erat apud deum id est filius apud patrem vt alij apud alium. Eunomius posuit filium omnino esse dissimilem patri. Sed hoc excludit euangelista dicens. Et deus erat verbum. Si enim verbus dicimus deum ꝛ patrem deum: ꝛ filius est deus: ergo filius est similis patri. Arrius dixit ꝙ filius erat minor patre. Sed hoc excluditur quum dicitur/ Hoc erat ꝛc. vt expositum est. Excludūtur etiam per hec falsse opiniones philosophorū. Quidā enī philosophi naturales ponebant mundū nō ex aliquo intellectu: nec per aliquam rationē/ sed casu fuisse: ꝛ ideo non posuerunt in principio aliquē intellectum vel rationē causam rerum: sed solum materiam fluitantē: vt pote atomos: sicut Democritꝰ posuit: ꝛ alia ꝓncipalia materia: sicut alij posuerunt. Contra hos igitur est qō ait Joan. In principio erat verbum a quo scilz res sumpserunt principium et non a casu. Plato aūt posuit olim rerum factarum rationes subsistentes separatas a ꝓpijs materijs: per quarū participationem res materiales essent: puta per rationē hois separatam quā dicebat per se hominem: haberent homines ꝙ sint homines. Ne ergo hanc rationem per quam omnia facta sunt intelligas separatam a deo vt plato ponebat: addidit euangelista.

Et verbū

Et verbum erat apud deū. Non ergo ideat: sed verbum. Alij etiam platonici (vt Chrys. refert) ponebant deum patrem eminentissimū ⁊ primum: sub quo ponebant mentem quandam: in qua dicebant esse similitudines ⁊ ideas omnium rerum. Ne ergo intelligas ꝙ verbū erat apud patrē: vt sub eo ⁊ minor eo: subdit euangelista. Et deus erat verbū. Arist. nō posuit in deo rationes oīm rerū: ⁊ ꝙ idem intellectus intelligens ⁊ intellectū: sed posuit mundū deo coeternū: cōtra hoc dicit euāgelista. Hoc. s. verbū solū erat in pncipio apud deū: ita ꝙ ly Hoc: nō excludit aliā personā: sz aliā naturā sibi coeternā. Notat ergo in hoc coeternitas verbi cum patre.

Aristo.

§. VII. Oia per ipm facta sunt.

Post descriptionem maiestatis verbi: hic ponit eius virtuositatē generalissimam. Augu. super Joānem per quē factus est angelus / factus est ⁊ vermiculus: ⁊ per quem factus est homo: factus est lapis: ⁊ per quem factū est celum / facta est terra: qz oia per ipsum facta sunt. Per istam clausulā ostendunt tria de verbo dei. Et primo scōz Chrys. eius equalitas ad patrem. Sicut enī per hoc ꝙ dixerat Joannes / Hoc erat in principio apud deum: excluserat errorē Arrij. ostēdēs coeternitatem filij quā ⁊ iste negabat: sic hic excludit alīū errorem Arrij ostendens omnipotētiam filij: qua ⁊ ille negabat: ⁊ ideo dicit. Omnia p ipsum facta sunt. esse enim principium omnium factorum / est proprium dei magni omnipotentis: secūdum illud Ps̄. Omnia quecunq; voluit dominus fecit ⁊c. Verbum igitur per quod oīa facta sunt: est magnus deus et equalis patri. Secundo oñditur coeternitas filij ad patrem ſm Hila. Quia enim per hoc ꝙ dixerat in principio erat verbum: posset aliquis dicere eum fuisse in principio creaturarum: ⁊ fuisse tamē aliquod tēpus añ creaturas in quo verbū non erat: ideo hoc excludens Joan. ait. Omnia per ipsum facta sunt. Si omnia: ergo ⁊ ipm tempus. Et quo sic argumentatur. Si omne tempus ab ipso factum est: ergo nullum tēpus fuit ante ipm: nec ipse in aliquo tempore fuit: siue in aliquo seculo esse cepit: qz tempus incepit quūz creatura fuit: ergo coeternuz patri ab eterno. Tertio innuitur p substātialitas verbi ad patrem: ſm August. super Joan. Si enī omnia per ipsum facta sunt: nō potest dici ꝙ ipsum verbū sit factū. Quomō enim (dicit Augu.) pōt fieri vt verbū dei factum sit quum deus per verbū fecit omnia? Si ⁊ verbū ipsum factū est: per quod aliud verbum est? Si dicis ꝙ hoc est verbum dei: per qō factum est idipsum: dico ego vingentium filium dei: concedo nō factum verbū per qō facta sunt omnia. Itez Aug. de trinitate. Si factum nō est: creatura non est: si autē creatura non est: ergo eiusdē substātie cū patre est. Omnis enim substātia q̄ deus nō est: creatura est: ⁊ que creatura nō est: deus est. ¶ Itē circa ista verba cauendi sunt tres errores aliquorum circa hoc. Omnia per ipsum facta sunt. Primus error est ꝙ verbum dederit causam creatori ꝙ mūdus crearet. Scōs est ꝙ spūsctūs sit factus per verbū vt creatura. Tertius est ꝙ pater operatus sit mundum creādo per verbū vt instrumentū suum seu ministrū inferiorem eo. Incipiendo a secundo errore qui fuit Origē, dicebat ipse Origē. Quūz omnia simpliciter dicat: ⁊ qui oia dicit nihil excludit: sequitur ꝙ spūssanctus qui est aliquid / sit factus per verbū. Sed si ista esset sufficiens ratio: sequeretur ꝙ etiam pater quum sit aliquid esset factum p verbū: quo nihil absurdius dici pōt. Si enī spūssanctus esset factus: sequeretur ꝙ esset creatura ⁊ minor patre ⁊ filio: ⁊ non deus: quum dicatur Jo. iij. Spūs est deus ⁊ eiusdem substātie cum patre ⁊ filio ⁊ dignitatis. s. Joā. v. Pater ⁊ filius ⁊ spūssanctus hi tres vnum sunt. Hereticum est ergo qō ait Origē. qz spiritussanctus nō est factus nec creatus per verbum. Ūñ quum euangelista dicit. Oia per ipsum facta sunt. ly oia non ponit simpliciter et absolute: sed est distributio accommoda includens oia que sunt in genere factorū. i. creaturarum: ⁊ exponitur / oia eorū. s. que facta sunt per ipsum verbum facta sunt. Omnis tribulatio ⁊ afflictio hoīs inquantum est in penam a ꝯbo facta ⁊ inflicta est: qz inquantum hmōi: iusta est: deus aūt auctor ē oīs rei iuste. vñ Amos propheta. Nō est malū in ciuitate scz pene: qō deus non fecerit: inquantuz aūt pena ⁊ afflictio iniuste infertur. i. creatura ex malitia eius. Deus et si sit causa actionis inquantū actio sicut ⁊ oīs motus: nō tñ est causa defectus ratiōis in illo q̄ male agit: vñ Augu. Non te persequit creatura quā fecit deus. s. homo vel aīa eius: sed malitia quam fecit homo: ⁊ ideo omnia patienter ferenda aduersa: quia nunq; hoc accidit nisi iusto dei iudicio et si nobis occulto. Et nota (ait Chrys.) ꝙ omnia que Moyses per multa capitula enumerat dicens. Dixit deus fiat lux ⁊ firmamētum ⁊c. hec omnia vno verbo excedens exprimit dicens. Oia per ipsum facta sunt. Cuius ratio est: quia Moyses intendebat tradere emanationem creaturarum a deo: ⁊ ideo eas enumerat. Joannes vero ad altiorem materiam in hoc libro intēdit nos iducere: videz in cognitionē creatoris earum.

Tres errores vitandi.

Origenis error.

¶ Notandum pro cōfutatione primi ⁊ terij errorīs p̄dictorū ꝙ hec ꝓpositio Per / importat causalitatē ⁊ operationem in obliquo aliquo mō: sz diuersimode. Quū enī operatio sit media inter opantē ⁊ rē operatam: opatio ista pōt dupliciter cōsiderari. Uno mō ſm ꝙ exijt ab operante: alio mō ſm ꝙ terminat ad operatū. Oñz igit hec prepositio Per significat causam operationis ſm ꝙ exit ab operante: qñz secundū ꝙ terminat ad opatū. Causam quidem opatiōis ſm ꝙ exit ab opante significat: qñ id qō significat per obliquum sit causa operāti ꝙ operet vel efficiens vel formalis. Formalis sicut quū igni dicit calefacere p calorez: calor est causa formalis ignis: qz ignis: calefacit calore. Causa autem mouens vel efficiens est: vt quū dicit ꝙ baliuus operatur per regē ⁊ rex est causa ꝙ baliuo cooperet. Causalitatē vero operationis ſm ꝙ terminat ad operatuz significat hec prepositio Per / sicut quum dicim⁹ ꝙ carpētari⁹ facit scamnū p securim: securis non est causa carpētario ꝙ opetur: sed poti⁹ est causa ꝙ scānum fiat ab operante. Modo ad ꝓpositū quū dr. Omnia per ipm facta sunt. Si ly Per / denotat causam mouentem seu efficientem patrē ad operandū: sic pater nihil opat per filium sed per seipsum operat oia. Falsum ergo sensit Ualentinus hereticus omnia facta per verbum: qz verbum fuisset causa conditoris ꝙ mundum faceret. Falsum est etiā qō alij dixerūt exponentes illud. Oia per ipm facta sunt: quia scz verbum fuit causa creatori prestans ei ad mundū faciendū materiam: qō si esset dixisset / Oia a verbo facta sunt p creatorez: sed nō sic: immo oia per ipm facta sunt. Sed si hec prepositio Per / dicit causam formalē: sic oia per verbum facta sunt: qz. s. oia facta sunt p sapientiam suā. s. dei: sicut p essentiam. Quia enī sapietia ⁊ virtus patris attribuit filio iuxta illud. s. ad Cor. s. Christū dei virtutem ⁊ dei sapientiā: ideo p istū modum appropriationis dicimus oia patrē opari p filium: quia per sapientiā suā. Si vero prepositio per / denotat causalitatem ex parte operati: tunc hoc ꝙ dicim⁹ patrē oia facere per filium non est appropriatum sz proprijs ꝯbo: qz hoc ꝙ verbū sit causa creaturarum habet ab alio: a patre scz a quo habet vt sit. Nec tñ p hoc sequit ꝙ sit verbū instrumentum patris: licet oē qō est ab alio motū ad operandū aliq̄d / rationem vniuersaliter habeat quasi instrumenti: qz istud habet veritatē qñ illud quod significatur per ipsam causalitatē nō est cā operāti ꝙ operetur: sed est causa operationis ſm quod terminat ad operatum. Quum enī dr aliquid operari per virtutem ab alio acceptā: hoc potest esse dupl'r. Uno modo ita ꝙ sit vna ⁊ eadem numero virtus dantis ⁊ accipientis. Et hoc mō qui operatur per virtutem acceptā ab alio: eadē nō est minor sz equalis ei a quo accepit: qz ergo pater eandem virtutē quaz habet dat filio: p quā filiꝰ operat: quū dr pater operari per filium: propter hoc filius non est dicendus minor patre nec instrumentum eius: vt dixerunt aliqui heretici: qz hoc sequitur in illis q̄ non eandē virtutē recipiunt ab alio: sed aliam ⁊ causatā. Et hic est aliꝰ modus: quo accipiēs virtutē ab alio est minor eo a quo accipit: sicut baliuus opari dicitur per regem: sz ex virtute sibi data a rege: q̄ est minor virtute regis ⁊ sic minor baliuus rege. Concludendo dicta ly Per / potest notare causam formalem efficientem: ⁊ etiā licet improprie: finalem: ⁊ sic diuersimode exponitur. Secundum causaz formalem sic per ipsum facta sunt. i. per sapientiam suam que filio attribuitur. Quicunq; effi aliquid facit. oportet ꝙ illud preconcipiat in sua sapientia: alioquin nunq; aliquis faceret nisi preexistat actualis cōceptio sue sapientie que sit forma ⁊ ratio rei facte: sicut forma arce in mente artificis preconcepta est ratio arce faciende. Sic ergo deus nihil operatur nisi per conceptum sui intellectus: qui est sapientia ab eterno concepta: scz dei verbū ⁊ dei filius: ⁊ ideo impossibile est ꝙ aliquid fiat nisi per verbum / vnde Augu. dicit. Uerbum dei est ars plena oīm rationum viuentium. Secundum causam efficientem vero omnia per ipsum facta sunt: scz per virtutē actiuam equalem patri. ⁊ eandem quam accepit a patre: et non vt per instrumentū ⁊ virtutē inferiorem. Scōm causaz finalē licet improprie facta sunt omnia per verbum: quia ad hunc finem ad manifestandum sapientiam ⁊ pulchritudinez dei / ſm illud Prouerb. xvj. Omnia propter semetipsum scz manifestandum operatus est deus.

Colfuta tio errorum.

Ualentinus hereticus.

Uerbuz dei quid sit.

§. VII. Et sine ipso factuz est nihil.

Quod potest exponi vt sit magis expressiuum eius quod dixit. Omnia per ipsuz facta sunt. q. d. ita vniuersaliter oia vt ex creatis nullū sit quod per ipsum nō sit factū. Potest ⁊ aliter exponi ⁊ tripliciter. Uno modo vt notetur causa in nobis esse ab eo ⁊ virtus nostre operationis: vt sicut ab eo habemus esse / quia omnia ⁊c. ita ⁊ operandi virtutem: quia

sine eo.i.nisi eo mouente factū omne est nihil.i.nullius virtutis operandi aliquid:sm illud Joan. xv. Sine me (ait) nihil potestis facere. Alio modo vt signetur in nobis ab eo nihil posse sic facere. Alio modo vt signetur in nobis ab eo nihil posse sic facere. Alio modo vt signetur in nobis ab eo nihil posse sic

factorum. Que ratio dicitur viuens. qz spiritualis non materialis: qz intransmutabilis nō variabilis: qz eterna non temporalis ꝛ hec est ratio vite. Vita eñ est actus spiritualis continuus ab ente quieto ꝛ sempiterno fluens.

§. IX. Et vita erat lux hominū

Hic pōt notari de verbo dei eius ad hoies effectuosissima charitas. Tantum eñ bonum hz vnaquęq; creatura: quantum deus eam amat. Amor eñ dei dat esse ꝛ omne bonum creaturis. ꝛ cui plura dat: magis ostendit illam diligere. Quī igitur creaturis q̄bus dederit esse: vt elementis et celis ꝛ planetis. aliis esse, ꝛ viuere. vt plantis. q̄ maius est aliis esse viuere ꝛ sentire: vt brutis. hoi añ dedit ꝛ cum angelis ꝛ deo intelligere. Et per hoc dicitur esse ad imaginem dei. Geneſ. ſ. Et ista intelligentia notatur: quī dicitur. Et vita erat lux hoīm: id est ipsum verbum qui est vita: est lux hoīm: prebens sc̄z eis lucem rationis qua possint deum cognoscere: q̄ alie creature irrationabiles non hñt. Et q̄uis etiam sit lux angelorū: qz deū per lumen intellectus cognoscunt. Dicit tamē Joannes lux hoīm: qz ratio importatur in nomine hoīs: quum sit aīal rationale: ꝛ per rationem dicitur lux: ꝛ per rationem materialem inuestigando philosophi cognouerunt deum ꝛ probauerunt Roma. ſ. Quod notum est dei: manifestum est in illis ꝛc. Et sic ostēditur intensa eius ad nos dilectio quī prius alijs dederit. Ubi notandum ꝙ ſm Auguſt. ꝛ plures alios ꝙ nomen lucis proprie magis dicitur de spiritualibus ꝙ insensibilibus. Ambr. tñ vult ꝙ splendor metaphorice dicatur de deo. Sed in hoc ſm Tho. non est facienda magna vis. Nam de quocunque nomen lucis dicatur: ad manifestationē refertur: siue ista manifestatio sit intelligibilibus siue sensibilibus. Si ergo comparetur manifestatio intelligibilibus ꝛ sensibilib⁹ nomen lucis per prius ſm naturam inuenitur in intelligibilibus ꝙ visibilibus: sed si attendamus ad nominis impositionem: est ecōuerso. Ad euidentiam autem huius q̄ hoc dicitur. Vita erat lux hominum. Sciēdum quod multiplex est gradus vite. Nam quedam viuunt: sed absq; lucet qz nullam cognitionis manifestationem habēt: sicut planter: vnde vita eorum non est lux. Quedam viuunt ꝛ cognoscunt: sed tamen quum eorum cognitio sit sensibilis tantū. non est nisi particularium ꝛ immaterialiū: sicut est in brutis: ꝛ ista vitam habent ꝛ lucem: non autem lucem habent hominum. Quedam autem ꝛ viuunt ꝛ cognoscunt: non solum ipsa vera: sed ꝛ veritatis rationem: sicut sunt creature rationales: quibus non solum manifestatur hoc vel illud sed ꝛ ipsa veritas que manifestabilis est: ꝛ manifestatiua omniū rerum. Et ideo euangelista de verbo loquens / ipm esse vitam non solum sed etiam cognitionē asserit. Et ne ſu ſpiceris cognitionem esse qualis est in brutis: addit / homi num. Et q̄uis etiam sit lux angelorum: qz Joannes intendebat tradere nobis notitiā de verbo ſm q̄ est ordinatum ad salutem hoīm: ideo dixit. Lux hoīm: id est totius rationalis creature. Importatur etiam perfectio ꝛ dignitas huius vite: quia scilicet est intellectualis vel ratiōabilis. Illa dicuntur viuere que se aliquo modo mouent. Mouere autem seipsum est proprie in creaturis inferioribus ꝛ solius hominis. Illa dicuntur perfecta⁊ vitam habere que seipsa perfecte mouent. Homo igit̄ quī sit dñs suoꝝ actuum: libere seipsum mouet ad que vult: non autez bruta. Vita ergo verbi q̄ est lux rationalis creature: est pfecta. Et dicit lux hoīm verbū dupliciter. Uno modo p verbum obiectu: quasi solis hominibus conspicabilis: qz ipsum sola creatura rationalis cōspicere pōt: quoniā ipsa sola est capax diuine visionis. Alio modo ꝺ̄ lux hoīm: vt lux participata. Verbum eñ dei ꝛ ipsam lucē nunq; possemus prospicere nisi p eius participationem que est in homine: scilz pars superior animi: est lux intellectiua. ¶ Ex predictis accipe breuē epilogum de natiuitate verbi eterna. Nam primo ponit maiestatis eius sublimitas. Unde ipsum verbum est spūale: qz in principio: id est in patre q̄ dicit principiū: quoniā non solum creaturarū: sed ꝛ ipsius verbi est principium ꝛ spūs sanctus. Erat verbum: id est filius: non naturaliter genitus: vt in humanis: sed spūaliter: vt verbum generatur in mente q̄ tñ verbū diuinū differt a nostro verbo mētali in trib⁹ ꝛ vt sc̄z patet in prima clausula. Secundo ostenditur verbuꝝ de patre natū esse subsistens ꝛ in persona a patre distinctū qz verbū ipsum erat apud deum. Non añ accidens dicitur esse apō subiectum: sed q̄d subsistens apud aliud. Nec vna persona dicitur apud seipsam esse: sed apud aliam distincta ab ea. Tertio ostenditur verbū illud non humanum nec angelicū verbū sz diuinū: qz de⁹ erat verbū. Uñ quī nō sit nisi vnus deus essentialiter ꝛ pater sit deus ꝛ verbū fili⁹ deus sequitur ꝙ vna sit substātia ꝛ essentia cum patre. Quarto ꝙ verbum illud est eternum: qz hoc erat in principio apud deū: a principio id est ante omnia secula ꝛ tempora. pō. In eternum ois permanet verbū tuum. Secundo notat ipsius verbi virtuositas in operando: quia omnia per ipsum facta sunt. ſ. in genere eoꝝ que facta sunt id est creata: vnde non spiritussanct⁹ sicut nec pater. Et ipsa omnia conseruat: et gubernat: qz sine ipso sc̄z influente ꝛ gubernante q̄ō factū est nihil: sc̄z est. Tertio signatur eius sapientia infinita: bonitas: quum rationes oīm factorum ꝛ bonitas sunt in eo qz quod factum est in ipso vt in sapientia ꝛ causa: vita erat id est viua ꝛ perfectissima. Quarto verbi ipsius ad nos maxima charitas in hoc ꝙ hoibus dedit non solum vitam: sed ꝛ lucem rationis per quam cognoscere potes deum.

gradus vite multiplex.

Epilogus de natiuitate ꝙbi eterna.

§. X. De secunda natiuitate ver

bi siue christi: per quam verbum habitauit in nobis: intus scilicet per lucem gratie: prosequendo dicit Joan. Lux in tenebris lucet: ꝛ tenebre eam nō comprehenderunt ꝛc. De qua natiuitate spirituali in mente dicitur Malach. iij. Timentibus nomen domini orietur sol iustitie: qui scilicet est christus. Et qui fecerit voluntatē patris mei (ait christus) mater mea est: concipiendo me in mente per fidem viuam ſm illud Apostoli ad Ephe. iij. Habitare christū per fidem in cordib⁹ vestris: ꝛ pariēdo per opa meritoria. Ubi notādum ꝙ ſm magistrum senten. in ſ. ꝛ Tho. super eo dē. in scri pro: sicut spiritussanctus mittitur ad creaturam rationalē dupliciter: ita ꝛ filius scilicet visibiliter ꝛ inuisibiliter. Et missione visibili missus est spiritussanctus in igne vel columba vel nube apparendo: non tamen ꝙ persona spiritus sancti sit vnita columbe vel nubi i vnitate pſone: sed illa species ignis vel alia de nouo formata paulopost resoluta est in preiacentem materiā. Filius autem missus visibiliter quum assumpsit carnem seu nostram humanitatem in vnitate persone: nec vnq; eā deseruit: vt dicit Damas. Inuisibiliter autem mittitur simul filius ꝛ spūssanctus: quum gratia creature infunditur ad eam sanctificandam ꝛ deo gratificādam. Unde ista missio a principio fuit facta ꝛ angelis ꝛ primis parentibus: ꝛ cuilibet sit in veteri ꝛ nouo testamēto quī iustificat. Et qz sanctificatio hmōi est opus in creatura: ꝛ inseparabilia sunt opera trinitatis: tiō ad sanctificādam creaturā p gratiam opatur. Et venit pater. ſm illō. Ad eū venimus (ait xp̄s Joā. xiij.) ego. ſ. ꝛ pater: sed non dicitur mitti pater sicut filiꝰ ꝛ spiritussctūs: ex eo ꝙ missio importat quandā pcessionē missi a mittēte aliquo. Et qz p̄a nullo procedit: nō nō ꝑgrue ꝺ̄: ꝙ p̄ mittat in iustificatiōe. Ergo creature collatiōe gr̄e gratu faciētis ꝺ̄ filiꝰ mittiqz est sapia inquātū mēs iustificata illuminat lumine veritatis ad cognoscēdū deū: vt bonū optimū oīb⁹ pponēdū. Et sil'r etiā inuisibiliter mittit spūssctūs q̄ est amor: ad inflāmandū affectum: ad amandū deū: et bñ opandū. Hāc missionē postulabat Dauid dicens: Emitte lucē tuā. ſ. verbū tuū p gratiā tuā: et veritatē tuū. ſ. fidei viue ab ea pcedēris: per que deducit homo de vno bono opere ad aliud ꝛ demū adducitur in montē glorie. De hac igit̄ natiuitate spūali in mente nostra verba dei ex patre deo et matre ecclesia dicit Joan. Lux in tenebris lucet. Circa quam quatuor notantur. Primo ꝙ habet in cunctis incertitudinē ꝛ incōprehensionem. Lux ꝛc. ꝛ tenebre ꝛc. Scōo ꝙ habet in multis aptitudinem ꝛ preparationē: ibi. Fuit hō missus adeo ꝛc. Tertio ꝙ habet in se et in electis latitudinē ꝛ diffusionem: ibi. erat lux vera que illuminat ꝛc. Quarto habet in malis ingratitudinem ꝛ recusationē: ibi. In mundo erat ꝛ mūdus ꝛc. Quātum ad primū sciēdū ꝙ tenebra importat defectum: qz dicitur priuatio lucis. Et qz in omni creatura est aliquis defectus saltē mutabilitatis: tiō ois creatura precipue respectu dei pōt dici tenebra. vñ Greg. dicit in moral. ꝙ ois creatura quātūcūq; pulchra ꝛ iusta ꝛ pmanēs sit comparata deo neq; pulchra neq; iusta est. Et ideo Joan. in. ſ. canonica ait. Deus lux est: ꝛ tenebre in eo nō sunt vlle: id est aliq̄s defectus. Lux ergo verbū dei lucet: nasc̄do p gratiā vel gl̄iam in tenebris. i. creaturis viatoribus vel cōprehēsoris⁹ etiaz angelis. Sed tenebre. i. ipse creature etiam beate non eam cōprehenderūt. i. includere non potuerunt. ſm Tho. Illud eñ pprie ꝺ̄ cōprehēdit: cuius fines cōcludunt ꝛ cōspiciuntur: q̄ de deo fieri nō pōt per creaturā etiā beatam. Hier. ij. Magnus consilij deus ꝛ incōprehensibilis cogitatu: et Aug. Attingere mente deum magna beatitudo est comprehendere vero ipsum impossibile. Et q̄ō Apl's ait. ſ. Lo. x. Sic currite vt pprehēdatis. Illud sumitur large pro attingentia ꝛ apprehensione per beatam visionem dei. Claram tamen ꝛ certam ac perfectam cognitionem habent beati de eo ꝛ gloria eorum. Sed in vita tenebris inuoluimur: ait Job. c. xxxvij. qz nos habere lucē gratie nec scire p certitu-

Duplex missio.

q̄d sint tenebre

dinē valemus. Ꝯsequēter Job.iij. Viro cuius abscōdita est lux: et circūdedit eu3 deus tenebris. Lux ergo verbū dei In tenebris.i. hominibus in tenebris vite p̄sentis existē tibus. Et tenebre ipsi tales eam nō comp̄henderūt quia nesciunt certitudinaliter: an in eis sit lux gratie: ꝑm illud Eccl's.ix. Sunt iusti atq; sapientes in conspectu dei: et tamē nescit homo vtrū amore ā odio dignus scit. Tenebre etiam dicuntur et plenius tenebrosi peccatores: ꝓpter tenebras peccatorum. Ad Roma.xiij. Abiciamus opera tenebrarū.i. peccata que mētem obscurant. Licet aūt peccatores sint tenebrosi.i. sapida dei sapiētia p̄uati: nulla tamē mens est adeo tenebrosa qui participet aliquid huius lucis scilz per cognitionem alicuius veritatis: q3 quicquid veritatis a quocunq; cognoscit: p̄ticipatio quedā est huius lucis ꝓpter qō dicit Amb. Uerum a quocunq; dicatur ore vel mente a spūsancto est. Lux ergo verbi in tenebris lucet: id est peccatoribus ꝑm naturalem influxum: saltem in cognoscendo aliquam veritatē. Sed tenebre.i. hmōi peccatores eam nō ꝓprehenderūt: per participationē lucis gratie: vñ Job.xxxvj. In manib⁹.i. superbis abscondit lucē. Potest et illud ꝑm Thomā exponi de verbo incarnato: vt lux verbum sit: tenebre vero sint caro assumpta: ratione penalitatum quas assumpsit. Nam defectus hmōi penarū dicunt tenebre. p̄s. Sicut tenebre eius.i. aduersitates: ita et lumē eius idest p̄speritates. Lux ergo in tenebris lucet: quādo verbum caro factum est. Sic essi lux verbum circūuelatum tenebris carnis luxit in tenebris mundi. ꝑm illud Ezechie. xxxij. Solē nube tegā. Sed tenebre scz alicuius ignorātie vel peccati nō comp̄hēderunt: quia speculum sine macula. Bapti. vij. Impeccabilis essi erat dñs iesus. ait Damas. Uel sic. Lux verbum lucet in tenebris carnis per doctrinā et miracula et opera sancta. Tenebre.i. demones qui dicuntur rectores tenebrarū huius. Non p̄hēderūt eā: vt certe cognoscerēt ipm esse filiū dei. vñ Paul.ſ. ad Cor.ij. Si cognouissent nunq; dñm glie crucifixissent.i. nūq; instigassent iudeos ad crucifigendū. Uel sic. Tenebre sunt ignorātie et errores q̄bus totus mūd⁹ erat dedit⁹. ꝑm illud Esai. lx. Ecce tenebre operient terra. Et Bapi.xvij. Una catena tenebrarū omnes tenebāt. Lux ergo lucet i tenebris: interpetōres tenebrosos conuersando Et tenebre eā non cōprehenderunt.i. nō vicerunt. q3 q̄tūcunq; hoies tenebrosi inuidia excecati: superbia obstinati: malitia aggrauati conati fuerint extinguere istā lucē: pdere famā et fidē p ꝓtumelias opprobria et martyria in ipso et suis: nō potuerūt eā obscurare quin claritas eius per totū orbem diffusa sit

§. XI. Quantum ad secundū scz

p̄parationē huius lucis nobis oriūde sequitur. Fuit homo miss⁹ a deo ꝛc. Qui fecit te sine re (ait August.) non iustificabit te sine te.i. sine tua p̄paratione: et per quam iustificationem oritur nobis lux verbi. p̄s. lux orta est iusto Et ideo dicitur Amos.iij. Preparare in occursum dei tui. Et ad hoc fuit missus ioannes baptista vt p̄pararet viaz isti luci. Uñ Matt.xj. ipa lux ait. Hic est. ſ. Joannes/de quo scriptum est. Malach. iij. Ecce ego mitto angelum meum qui p̄parabit viā añ faciē meā. Et ipse Joānes interrogatus quis esset: ait. Uox clamantis in deserto: parate viam domini. Preparauit autem Joannes viam luci isti: vt reciperetur ab hominibus: vt a vitijs se abstinerēt: vt a delicijs se arcerēt: verbo et exēplo: vt eleemosynis insisterēt: vt baptismū reciperēt: qui etsi nō erat purgatiuus culparū: erat tñ dispositiuus ad bonum et p̄figuratiu⁹ nostri q̄ est ianua sacramentoru3. Per hec igitur homo se disponit ad lucem gratie in eo orienda: quā scz non cōtinuat pctā: sed se refrenat: vitaz penitētie et austeritatis tenet eleemosynas facit ad sacramenta se se deuote disponit: de deo loquitur et audit. Unde et Joannes interp̄etatur in quo est gratia. De ipso ergo Joannes loquens ait. Fuit homo miss⁹ a deo ꝛc. Ubi notandum quod vbi supra euangelista loquens de eternis: vsus fuit verbo p̄teriti imperfecti dicens. Erat. Hic de tēporalibus loquēs vtit p̄terito perfecto dicens. Fuit/ad innuendum q̄ tēporalia sic p̄tereūt q̄ terminātur. Homo dicit ad excludendū errorē quorūdā q̄ dixerunt Joannem angelum quia christus vocauit eum angelu3: vt dictum est. Dicit ergo/Fuit homo non angelus. Conueniēter autem homo ad homines mittitur: per quem homines magis alliciantur ad p̄parandum se vt per sibi similem Quamuis autem Joannes non fuerit natura angelus fuit tamen officio: et ideo dicitur missus a deo. Proprium essi est officiū angelorū q̄ mittantur a deo: et sint amici dei. Ad hoc aūt q̄ aliquis perhibeat testimoniū de deo: opz q̄ mittat a deo. Ro.x. Quō p̄dicabūt nisi mittant? Ideo dicit Missus a deo vt intelligas eum diuina nuntiare: non humana non seipsum. Ubi nota q̄ tripliciter mittitur ꝺ̄s a domino per internam inspirationē. Esa.xvij. Me misit dñs et spūs eius: et sic missus Joannes fuit per apertā et expressam visionem corporalem vel imaginariam. et sic fuit missus Esaias. Esa.vj. Quē mittam ait dñs ꝛc. Per prelati iniunctionem. qui in hoc tenet locum dei: et sic fuerūt missi a Paulo Barnabas et Thymotheus. Fuit autem missus ad predicandum et baptizandum. Cui nomen erat Joannes. Erat dicit: quia ex dei p̄ordinatione eterna fuit sibi impositum illud nomen: quod etiam designat idoneitatem officij ex interpretatione eius. Interpretatur essi in quo est gratia: que facit hoīem idoneum ministrum dei. Officium autem ad quod missus dicitur: subdit. Hic venit in testimonium ꝛc. Ubi notandum ꝑm Tho. vbi. ſ. q̄ deus et homines et oia facit p̄pter seipsum: non vt aliquid ei accrescat ex factis: q3 bonoꝝ nostroꝝ non indiget: sed vt eius bonitas manifestetur in omnibus a se factis: et sic triplex testimoniuz creatura deo p̄stat. Uno mō naturaliter inquātū scz per ea q̄ facta sunt/intellecta cōspiciuntur: sempiterna quoq; virtus eius et diuinitas. Ro.j. Fit ego creatura q̄libet testimoniuz dei inquantū ex sua bonitate est testimoniū diuine bonitatis: ex sua magnitudine et virtute est testimoniū diuine ꝰtutis et omnipotentie: ex pulchritudine sue sapientie. Scdo mō creatura testimoniū reddit deo: inquantum p sua bona opa de⁹ gloriosus ostendit apud hoīes: quū bona opa a deo p̄cedant. et sic p̄s. Gloriosus de⁹ in sanctis suis. Et Matt. v. Sic luceat lux vestra cora hoībus vt videāt opa vra bona. et glorificent patrez vestrum ꝛc. Et sic oēs boni dicūtur testes dei. Tertio modo p gratiā specialē quā quidam recipiunt a deo ad diffundendū ad alios: docēdo /admonendo et alia dei dona alijs communicando: et isto modo Joannes venit in testimoniū: xp̄s etiā ꝺ̄veniſſe in testimoniū. Joā. xix. Ego (ait) in hunc mundū veni: vt testimoniū perhibeā veritati. Et Esa.lv. Ecce testem populis dedi eum. Sed aliter Joānes venit in testimoniū aliter christ⁹. Nā xp̄s reddidit testimoniū vt ipm lumē comp̄hendēs et ipsum existens lumē. Joānes aūt vt participās lumē. Fuit ergo magnum officiū Joannis et ex participatione istius luminis: et ex similitudine ad xp̄m. Ut testimoniū phiberet de lumine. Sed si istud lumē est sufficiens per se oia manifestare/ nō solū seipm: ergo nō indigebat testificante: ergo nō sunt necessaria testimonia Joānis et prophetarum de xp̄o. Joā. v. Ego (ait ipse) testimoniū ab hoībus non accipio. Rñdet Tho. vbi. ſ. q̄ hec erat obiectio manicheoꝝ: q̄ volebāt destruere p̄dicta. Sed a sctis assignatur multiplex rō quare xp̄s voluit habere testimonia prophetarū. Origenes assignat tres. Quaz prima est q̄ deus vult habere aliquos testes: nō vt ipse eoꝝ testimonio indigeat: sed vt eos nobilitet quos cōstituit testes: sicut etiā videmus in ordine vniuersi: q̄ de⁹ p̄ducit aliquos effect⁹ p causas medias: non q̄ ipse sit impotēs ad p̄ducēdū eos immediate: sz q3 ad nobilitandas ipsas causas medias eis causalitatis dignitatem cōmunicare dignatur. Sic in ꝓposito. Et si deus potuerit oēs homines illuminare per se et in cognitionē suā inducere: vt tñ debit⁹ ordo seruet in reb⁹: et vt aliquos hoīes nobilitaret: voluit diuinā cognitionē ad hoīes per alios homines deuenire. Esa.xliij. Uos estis testes mei. Secunda ratio q3 xp̄s illuxit mūdo p miracula: q̄dez q3 facta sunt in tēpore tēporaliter trāsierūt: nec puenerūt ad oēs. Uerba vero ꝓphetarū cōmendata scripture poterant nō solū ad p̄sentes/sed ad futuros peruenire. Voluit ergo deus ad cognitionem eius hoīes deuenire per testimonium prophetarum: vt non solum p̄sentes sed et futuri de ipsa illuminarentur: vnde subdit. Ut omnes crederent in eum: non solum p̄sentes: sed et futuri. Tertia ratio est: quia homines sunt diuerse conditionis: et diuersimode ad veritatis cognitionem perducuntur. Quidam attrahuntur magis per signa: quidam magis per sapientiam. ſ. ad Corin. ſ. Iudei signa petunt. Greci sapientiam querunt. Ut ergo dominus omnibus panderet viam salutis: miracula et testimonia scripturarum dedit: vt qui non perducitur ad viam salutis per miracula in veteri et nouo testamento facta: perducatur per testimonia scripturarū et prophetarum. Quarta ratio est. Chrysos. scilicet q3 hoies quū veritatē et cognitionē dei in seipso cognoscere nō possent: voluit de⁹ eis cō descendere illuminando quosdam homines de diuinis p̄ alijs: vt ab eis humano modo de ipsis diuinis cognitionē acciperent: quorum cognitionē in seipsis accipere non valebant. Ut oēs crederēt per illum: scilicet per Joannem in christum. q. d. Non venit in testimoniū tanq; p̄o re dubia et incerta: quū ipsum sit lumen oia manifestans: sed ꝓpter duritiam et tarditatem ad credendu3. vt sc̄z oēs crederent. Sed contra: q3 non oēs credunt in eum: ergo frustra venit

quum

Ioānes bapti.

Triplex ꝺ̄s mittitur a domino.

Creatura p̄stat deo triplex testimonium.

Triplicatiōe christ⁹ voluit habere testimoniū a p̄phetis.

quum non sit consecutus finis. Respondet Tho. quantū est ex parte dei mittentis ⁊ Joannis venientis/sufficiens modus est adhibitus oībus perueniendi ad fidem: sed ex parte eorum qui statuerunt oculos suos declinare in terram: ⁊ noluerunt videre ipsum lumē: defectꝰ fuit q̄ non oēs crederent. Quamuis aūt Joannes missus sit a deo ⁊ magnus fuerit: tñ aduēt⁹ eius nō fuit sufficiēs ad salutē: qz salus hoīs in hoc cōsistit: q̄ percipiat ipsam lucē. Sed Joannes nō erat lux. vnde subdit. Non erat ille lux. Contra Epō .v. Nunc aūt estis lux in dño. Et Mat. v. Vos estis lux mundi ergo ⁊ Joānes lux. Respōdeo. Verbum est lux absolute: qz per essentiam: sed Joannes ⁊ alij sancti de quibus ait apostolus sunt lux non absolute: sed per participationē.

ſ. XII. Erat lux vera que illuminat oēm hoīem venientem in hunc mundū. Ex his ostenditur q̄ verbum erat lux p̄ natiuitatē ſpūalez irradiando: ⁊ per gratiam habet diffusionē vbiq̄: qz illuminat oēm hominem ꝛc. Job penul. Si scis per quā viā ſpargit lux. q. d. non successiue: sed subito lōge lateq̄ diffundit. Eccli .xlij. Sol illuminans per oīa respexit. Sic sol iustitie illuminat omnē hominē vt lux vera. Vbi tria videnda ſm Tho. Primo quō lux vera. Secūdo quō oēm hoīem illuminat. Tertio veniētē in hūc mūdū. De primo dicit q̄ verū in ſcripturis tribus opponit scz falsitati figurali ⁊ participanti. Aliquādo em verū diuiditur contra falsum: vt illud Epō .iij. Deponētes mendacium loquimini veritatē. Aliquando diuidit cōtra figurale: ſm illud Joā. ſ. Lex per moysen data est. gratia ⁊ veritas per Jesum christū facta est: quia veritas figurarū legis facta est ⁊ impleta per christum. Aliquādo diuiditur contra participans: ſm illud. ſ. Joan. vlti. Vt simus in vero filio eius ꝛc. qui scz nō est filius per participationem vt nos. Siquidē anteq̄ verbum veniret in mundum erat quedam lux cognitionis quam philosophi se habere iactabant: sed hec falsa erat. Ad Ro. ſ. Qui quum cognouissent deū ꝛc. Fuit ⁊ quedā alia lux quā se gloriabantur habere iudei: ex doctrina scilz legis: sed hec erat figuralis. Hebr. x. Umbram habens lex futurorum bonorum ꝛc. Erat ⁊ in angelis ⁊ sanctis lux quedam: inquantum specialiori modo deum cognoscebant per gratiam Job. xxv. Super quem non splendet lumen eius. q. d. Lucidi in tantum lucent inquantum participant lumen dei. Sed istud verbum dei nō erat lux falsa nec figuralis nec participata: sed erat lux vera scilicet per essentiaz. Erat dicit. scilicet ab eterno: non solum ante virginem: ⁊ sed ⁊ ante omnia. Dixit enim Photinus ⁊ in hoc hereticus: christum sumsisse initium a virgine Maria. Lux vera per essentiam vt verus deus: nō per participationem vt dixit heretice Arrius ⁊ Origines. Deus enim erat verbum: ⁊ deus lux est. ſ. Joan. ſ. Efficacia autem huius verbi ad illuminandum ostenditur in eo q̄ illuminat oēm hominē. Omne em̄ quod per participationem est quale: ab eo deriuatur quod est per essentiam tale: sicut omne ignitum est tale per participationem ignis/ qui talis est per suam naturam. Quia ergo verbum est lux vera: id est per essentiam suam: oportet quod omne lucens luceat per ipsum: ⁊ sic illuminet omnem hominem. Quod tripliciter potest exponi. Uno modo de lumine naturalis cognitionis scilicet per rationem ⁊ sic omnis homo illuminatur: quia omnis hō habet cognitionē naturalez intellectus alicuius verbi. Et hoc est per participationem lucis verbi. pō. iij. Signatum est super nos lumen vultus tui ꝛc. Secundo modo vt intelligatur de illuminatione per gratiā vel gloriam. Et sic ſm Aug. ly O em̄ /est distributio non simpliciter ſz accōmodata: distribuēs pro ijs qui illuminantur: non pro alijs. Non em̄ oēs hoies illuminanť gratia: sed qui illuminātur: non aliunde illuminanť nisi a verbo luce: sicut exponitur etiam illud. ſ. ad timo. Uultomnes hioes saluos fieri. Tertio modo intelligitur q̄ verbū illuminat oēm hoīem quātū est ex parte sui: qz nulli se subtrahit paratus offes illuminare oībus exhibens documenta ⁊ sacramenta salutis. Uel est distributio nō pro singulis gerum: sed pro generibus singulorum. De omni em̄ genere aliqui illuminanť ⁊ mares ⁊ femine parui ⁊ magni: liberi ⁊ seruiꝰ ⁊ de omni tribu lingua ppło ⁊ natione. Ueniētem in hunc mundū. Dicitur tripliciter mundus. Uno modo pro mundo creationis: id est pro mundo sensibili: ſm illud Jo. xvij. Ubi scilicet discipuli mei in mundo sunt. Uenire autem dicitur in hūc mundū quū quis nascit nō q̄ de alio mūdo veniat in istū: vel q̄ aīa oīs hoīs fuerit creata a principio ⁊ veniat in istū mundū quū corpus ei⁹ conceptū formatum est: quod fuit error Origē. sed tūc de nouo creatur aīa ⁊ infundit corpori formato ⁊ venit in mundū. Illuminat autē modo predicto p̄ naturā/gratiā/ vel gloriā. Secundo mō dicit mūdus ecclesia: ſz illud. Deus erat in ipso. ſ. christus mundū recōcilians sibi. Uenit aūt quis in hunc mundum ſpūaliter p̄ fidē ⁊ illuminat p̄ gratiā. Tertio modo dicitur mūdus oīs malus amator mundi. ſm illud. ſ. Joan. ij. Totus mūdus in maligno positus est. Et qz talis mundus est plenus tenebris errorū ⁊ vitioꝝ ideo venēs in hunc mundum: id est conuersatus indiget illuminari: ne obscuretur ab alijs ⁊ a verbo illuminatur quantum in se est.

Qualiter christus est lux vera

Photinus Arrius et Origenes.

mūdus dicit tripliciter.

Origenes.

ſ. XIII. In mundo erat ⁊ mundus per ipm̄ factus est: ⁊ mundus eum nō cognouit. Quia immediate ostenderat euangelista efficatiam verbi diuini quuz sufficiens sit ad oēs illuminādos vt lux vera: q̄ multi non illuminentur gratia eius: ostendit hoc non esse ex remotione sua vel absentia vel occultatione sui: sed hoc procedere ex defectu hominis. Ideo dicit. In mūdo erat. q. d. euangelista. Uerbum diuinum ⁊ efficax est ⁊ presens omnibus ad illuminandum: qz in mundo erat. Act. xvij. Non lōge est ab vnoquoq̄ nostrū in ipso viuimus: mouemur ⁊ sumus. Sz norāduz ſz Tho. vbi supra q̄ aliquid dicitur esse in mundo tripliciter. Uno modo per continētiam: sicut locatum in loco. Unde Pau. ij. ad Corinthi. v. Dum sumus in mundo peregrinamur a dño. Secūdo modo vt pars in toto: sicut quelibet pars mundi dicitur esse in mundo: etiā si nō sint locales: sicut substantie intellectuales: qz si localiter non sint in mundo: sunt tñ in mundo vt pars eius. pō. Qui fecit celum ⁊ terram ꝛc. Neutro autem istorum modo rum verbū erat in mundo: qz nec localiter nec pars vniuersi: immo quodāmodo (vt ita dici liceat) totum vniuersum est pars eius: bonitatem eius particulariter participans. Erat ergo in mundo tertio modo: scilicet vt causa ⁊ conseruans. ſm illud Hiere. xxiij. Celum ⁊ terrā ego impleo. Sed tñ aliter de verbo dei agente ⁊ causante oīa: aliter de alijs agentibus. Nam alia agentia operantur vt extrinsecus existentia: quum non agant nisi mouendo ⁊ alterando aliquo modo: quantum ad ea que sunt extrinseca rei vt extrinseca operantur. Deus vero operatur in omnibus rebus vt interius agens: quia agit creādo. Creare autem est dare esse rei create. Quum ergo esse sit initium cuiuslibet rei: deus qui operando dat esse: operatur in rebus interius agens. In mundo ergo erat: vt dans esse mundo. Consuetum est autem dici (quod etiam ponit magister in. ſ. sententia) deū esse in omnibus per potentiam ⁊ presentiam ⁊ ⁊ essentiam. Pro cuius declaratione sciendum ⁊ quod per potentiam quis esse dicitur in omnibus que subduntur eius potētie: ⁊ sic rex dicitur esse in toto regno sibi subiecto: non tamen est ibi per essentiam. Per presentiam dicitur esse in omnibus rebus que sunt in conspectu eius: ⁊ sic rex dicitur esse per presentiam in domo. Per essentiam vere dicitur esse in illis rebus in quibus est substantia sua sicut rex ⁊ in vno loco determinato. In mundo ergo erat verbum per potentiam. qz oīa potestati eius subduntur. Pō. Si ascendero in celum tu illic es ꝛc. Per presentiam: qz omnia nuda ⁊ aperta sunt oculis eius. Hebre. iiij. Per essentiaz vero: qz essentia sua intima est omnibus rebus. Oportet enim q̄ omne agens inquantum agens coniungatur effectui suo immediate quum mouens ⁊ motum oportet esse simul: deus autem est creator et conseruator oīm ſm esse vniuscuiusq̄ rei. Unde quū esse rei sit intimum in quacunq̄ re: manifestum est q̄ deus per essentiā suam per quaz oīa creat: sit in oībus rebus. Et signanter dicit euangelista. Erat in mundo verbū/ostendens ab initio creaturarum semper in mūdo fuisse creans ⁊ conseruās oīa: qz si ad momentum deus subtraheret virtutem suam ⁊ influxuz a rebus creatis: oīa in nihilum redigerentur ⁊ deficerent. Et ad declarandum Origenes vtitur satis congruo exemplo: dicens q̄ sicut se habet vox sensibilis ad verbum nostrum: ita tota creatura ad verbum diuinum. Nam sicut vox est effectus verbi nostri in corde conceptiti: ita tota creatura est effectus verbi diuina mente concepti. Dixit em̄ ⁊ facta sunt. pō. Unde sicut videmus q̄ statim deficiente verbo nostro in mente concepto vox sensibilis deficit: ita si virtus verbi diuini subtraheretur a rebus: statim resolutis omnibus in momento deficerēt. Nō est ergo defectus dei cognitiōis in nobis ex absentia verbi qz in mundo erat. Sed nec etiam ex inuisibilitate vel occultatione: qz opus fecit ex quo similitudo sua euidenter relucet: scz mundum. Sap. xiij. A magnitudine speciei ⁊ creature videri poterit cognoscibiliter factor earum. Et ad Ro. ſ. Inuisibilia dei per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur. Unde subiungit. Et mundus per ipsum factus est: vt scz in ipso lux ipsa manifestaret: sicut in artificiato manifestatur ars artificis. Sicut em̄ nihil est aliud artificiati forma q̄ similitudo artis artificis: ita totus mundus nihil est

In mūdo erat q̄d esse tripl'r.

Aduēt⁹ xpi fuit multipliciter figuratus.

aliud ꝫ repꝛesentatio diuine sapiẽtie in mente patris conc
cepte. ¶ Subsequenter ostendit euangelista ꝙ iste defec
tus est ex hoie. Ufi subdit: Et mundus eum nõ cognouit.
Ponit aũt hic mundus pro hoie. Angeli eñi cognouerunt
intelligendo elementa cognouerunt modo suo obediendo
sed mundus. i. habitatoꝛ mundi homo non cognouit. Et po
test hic defectus cognitionis dei referri ad hoiem: et quo
ad naturam et quo ad culpam. Quo ad naturam quidẽ qz
ꝯtuis data sint ista auxilia hoi ad inducendũ in cognitionẽ
dei ratio tamen humana in se deficiẽs est ad hmõi cogniti
onem. Unde Job. xxxvj. Unusquiꝙ intuetur eum procul.
Et si aliqui eum cognouerunt: hoc fuit inquantũ non fue
runt de mundo vel in mundo. Ufi Aug. Quñ aliquid eter
num mente cõcipimus: iam in hoc mundo non sumus. Si
vero referaꝛ mũdus ad culpaz: tunc dicitur mũdus inoꝛ
dinatus amatoꝛ mundi: ꝟm illud. j. Joã. ij. Omne qõ est in
mũdo: aut est concupiscẽtia carnis: aut oculoꝝ: aut super
bia vite. Et talis mundus. i. peccatoꝛ vtiꝙ nõ cognouit eñ
Jsti ergo vt ingrati designati per mundum ꝓpter inoꝛdi
natum amoꝛẽ eius nõ cognouerunt verbum: nec recipiũt
lucem gratie ꝓpter vitia sua. Collige ex dictis ꝙ natiuitas
spũalis vbi sc̃z p gratiã vel gloriã: habet icertitudinẽ quo
ad gratiã: et incõprehẽsionẽ quo ad gl̃iam. Lux i tenebris
ꝛc. Habet cõgruã ꝓparationẽ ibi. Fuit hõ ꝛc. Habet latam
diffusionẽ ibi. Erat lux vera. Habet i malis recusationẽ ibi
In mundo erat ꝛc.

§. XIIII. Tertia christi natiui-

tas est tempoꝛe ex ṽgine matre sine patre: de quo sequitur
In propꝛia venit sc̃z verbum diuinum. Uenit autem nõ de
ferendo celum nõ mutando locũ: sed vniendo sibi assum-
ptum: id est humanitatẽ nostram assumendo: in qua visibi
lis mundo appareret. Jsta ergo natiuitas verbi temporaꝛ
lis vel in vtero Marie facta. i. conceptio ꝟm illud Matt. j.
Quod in ea natum est: de spiritusancto est. Uel ex vtero
Marie virginis: de qua angel⁹. Natus est nobis hodie sal
uatoꝛ. Luc. ij. qua venit in propꝛia multum a patribus pre
nũtiata et optata. Unde Jacob Beñ. penultimo. Non au
feretur sceptrũ de iuda ꝛc. donec veniat qui mittendus est.
Et dauid in psalmo. Excita potentiam tuam et veni vt sal
uos facias nos. Et Esa. Dñs ipe veniet et saluabit nos. Et
Aggeus. capꝫ. ij. Veniet desideratus cunctis gentibus. Et
Malachias capit. iij. Statim veniet ad templum sanctum
suum dominatoꝛ quem vos queritis. Que oĩa promissa et
nota impleta sunt qñ in propꝛia venit. Joan. xvij. Exiui a
patre (ait christus) et veni in mundum. Qui aduentus: id
est icarnatio fuit multipliciter figurat⁹: sc̃z in virga aarõ
et eius floꝛe. In vellere Gedeonis in area et eius roꝛe. In
area domini imputribili deaurata: legem manna: et virgã
continente. In porta ꝟm Ezechi. in domo dñi clausa ꝛ solo
domino ingrediente ꝛ egrediente. In lapide ꝟm Danie. ex
ciso sine manibus de monte. In virgine prenuntiata a pte
ꝟm Esa. Emanuelẽ concipiente ꝛ parturiente. Ex ista autẽ
natiuitate tẽpoꝛali quatuoꝛ notanf. Primũ nostre huma
nitatis in eo veritas. In propꝛia ꝛc. Eĩ⁹ natiuitatis fructu
ositas. Quotquot autem ꝛc. Eius nobiscũ cõuersabilitas
Uerbũ ꝛc. Et habitauit. Quartũ consecuta in nobis perfe
cta felicitas. Uidim⁹ gloriã eius. Quantuz ad primũ istud
põt exponi tripliciter. Uno modo sic. Uenit in propꝛia. i.
in ea que erãt sua: qz ipse fecit oĩa et in eis eratꝛ seu venit i
mundũ in quo quidẽ et si prius erat per gubernatiõem: nõ
tñ pus ibi erat ꝙ carnis assumptionẽ. Hier. Juxta illas sa
erati ventris angustias manus otentis dei semp operaꝛ
tur: idẽ creatoꝛ corꝓris pariter et asset ipse est dei virt⁹
et sapientia q̃ in vtero virginis edificauit sibi domũ. diffi.
lvj. nasci. Et sui eñ nõ receperũt. Sui sunt hoies oẽs: qz ab
eo formati. Nõ receperunt: scilicet in eum credẽdo ꝛ ei ad
herendo pro maioꝛi parte hominum. Secundo modo sic.
In propꝛia venit. i. incarnatus est ex populo iudeoꝝ qui
erat popul⁹ dei ab eo in peculiarẽ pre ceteris elect⁹. Deu
te. xxvj. Elegit te dñs vt sis ei populus peculiaris. Dicun
tur ꝛ ꝓpꝛii iudei qz ꝓiuncti ꝟm carnẽ: qñ mater eius Ma
ria ex illo populo oꝛta. Tum etiaz qz multis beneficijs pre
ceteris exaltati. Esa. j. Filios enutriui ꝛ exaltaui. Et sui eñ
non receperunt: in messiam suum et saluatoꝛem credendo
in eum. Joã. Ego veni in noĩe patris mei (ait ipse iudeis ꝛ
non me recepistis. Tertio modo. In propꝛia venit: assumẽ
do scilicet oẽs propꝛietates nature humane et mortalita-
tem et penalitates et passiones oẽs ꝛ alia propꝛia ꝛ commu
nia hominibus excepta ignoꝛantia ꝛ peccato. ad Heb. De
cuit per omnia fratribus assimilari. Sed sui eum non rece
perunt id est heretici sui per baptismũ: sed sui eum non re
ceperunt vt veram humanitatem habentem immo vnus

Aduẽt⁹ xp̃i fuit mltipli citer fi gurat⁹.

virit verbum conuersum in carnez: alius nõ habuisse ani
mam: alius alia fatua vel falsa vt dicetur infra.

§. XV. Quotquot autẽ recepe-

runt eum ꝛc. Hic ostenditur fructus huius natiuitatis tẽ
poꝛalis christi q̃ est maxima dignitas: scilz filiatio diuina.
Quia dedit eis potestatem filios dei fieri. Ad Galatas. iiij.
Misit deus filium suum factum ex muliere ꝛc. vt adoptio
nem filioꝝ dei reciperemus. Unde ꝛ ipse christus ait.
Magdalene. Uade ad fratres meos: ꝛ dic eis. Ascendo ad
patrem meum ꝛ patrem vestrum. Joan. xx. Unde ꝛ Leo pa
pa in sermone. Agnosce o christiane dignitatem tuam: et
diuine consoꝛs factus nature: noli in veterem vitam dege-
neri conuersatione redire. Et hoc satis congruit. Ut qui
sum⁹ filij dei per hoc quod assimilamur filio: reformemur
per filium. Unde dedit eis scilicet verbum ipsum filios dei
fieri. ad Roma. viij. Predestinauit scilicet deus electos cõ
formes fieri imaginis filij sui: vt sit ipse primogenitus in
multis fratribus. Eis dedit: dedit quibuscuñ scilicet re-
cipientibus eum per fidem: iudeis vel gentibus: maribus
vel feminis: seruis vel liberis. Ubi notandum quod ho-
mines dicuntur filij dei per assimilationem ad deum: sed
hec assimilatio potest esse triplex: ꝛ sic etiaz tripliciter ho
mo põt esse filius dei. ad Gal. iiij. Quoniã estis filij dei scili
cet gratia habita. Secundo assimilatur deo per operum
perfectionẽ. Mat. v. Diligite inimicos vestros: vt scitis fi-
lij patris vestri: qui solẽ suum oꝛri facit super bonos ꝛ ma
los ꝛc. Tertio per glorie adeptionẽ. quãtũ ad animã per lu
men glorie. j. Joan. iij. Quñ apparuerit: similes ei erimus.
Et quãtum ad corpus. Phil. iij. Reformabit corpus suum
configuratuz corpori claritatis. Et. i. Joan. iij. Uidere qua
lem charitatem deus pater dedit nobis: vt filij dei nomine
mur ꝛ simus. Et ista filiatio comprehendit virtures ad ꝙs
promouemur per natiuitatem christi. De fide dicit Augu.
in li. de ciuitate dei. Ut homo fidenti⁹ ambularet adverita
tem fidei: veritas ipsa dei fili⁹ hoie assumpto nõ deo ꝓsum
pto veniens stabilinit fidẽ. De spe idem. Aug. Quid tãtum
mentes nostras erigit: ꝛ a desperatione immortalis eri-
pit: ꝙ vnigenit⁹ dei nr̃m dignat⁹ est inre ꝓfoꝛtiri: ꝛ mala
nostra sufferre. De charitate idẽ. Que maioꝛ causa aduen-
tus sui ad nos: ꝙ vt ostenderet dilectionẽ suaz ad nos: vt si
amare piget, ꝛ reamare nõ pigeat: A malis reuocat pcẽtẽ.
Luc. xix. Uenit filius hois saluare qõ perierat. Si ergo ac
cipiatur istud. Dedit potestatẽ eis filios dei fieri: quantum
ad operũ pfectionẽ vel glorie adeptionẽ: tunc illud dictum
nullã habet difficultatẽ: qz tunc intelligit de potestate gr̃e
gratũ facientis: qua habita hõ põt facere opera pfectiõis:
ꝛ adipisci gloriam. Rom. vj. Gratia dei vita eterna. Sed si
intelligatur ista potestas de gratie infusione: tunc habet
dubitationẽ illud. Dedit ei potestatem filios ꝛc. qz sic non
est i potestate nostra gratiã habere. Si intelligaꝫ de pote
state nature: non est verũ: qz supra naturã nostram est infu
sio gratie. Si de potestate gratie: tunc hoc ipsum gratiam
habere est idem qõ habere potestatem filios dei fieri: ꝛ eis
non dedit potestatem filios dei fieri: sed esse. Ad qõ dicẽdũ
ꝟm Tho. vbi supra: ꝙ in donatione gratie requiritur i hoie
adulto ad iustificationẽ suã cõsensus per motũ liberi arbi
trij. Ufi qz est in potestate hois vt cõsentiat vel nõ consen-
tiat: ideo dicit. Dedit eis potestatẽ: hãc. j. potestatẽ suscipiẽ
di gratiam hominibus dupliciter. Primo quidẽ gratiã pre-
parando ꝛ hominib⁹ ꝓponẽdo. Sicut esñ qui facit verbuz
ꝛ propponit homini ad legendum illud: dicitur dare homini
potestatem ad legendum: ita ꝛ christus per quem gratia fa
cta est. Joan. j. Et qui operatus est salutem in medio terre.
In ps. Dedit potestatem filios dei fieri per gratie susce-
ptionem. Secundo quia hoc non sufficit: quñ liberum arbi
trium indigeat ad hoc ꝙ promoueatur ad gratie susceptio
nem/auxilio gratie diuine: non quidez habitualis: sed mo-
uentis: ideo dat potestatem mouendo liberũ arbitriũ hois
vt consentiat ad gratie susceptionem: iuxta illud Conuerte
nos dñe ad te: mouẽdo scilicet liberum arbitrium ad amo-
rem tui: ꝛ conuertemur ꝛc. Thren. vlti. Et hec motio vocat
interior vocatio. Ro. viij. Quos vocauit scilicet interius vo
luntatem instigando ad consensum gratie: hos ꝛ iustifica-
uit gratiam infundendo. Quia vero per hanc gratiam ha-
ber homo potestatem conseruandi se in diuina filiationez
ideo potest ꝛ aliter dici. Dedit eis potestatẽ filios dei fieri
idest gratiam per quam sunt potentes conseruare se in di-
uina filiatione. j. Joã. vlti. Omne quod natũ est ex deo non
peccat: sed generatio dei conseruat eũ. Et sic dedit eis pote
statem filios dei fieri: per gratiã gratũ facientem: per ope
rum perfectionem: per glorie consecutionem: ꝛ hoc prepa-
rando, mouendo ꝛ conseruando gratiã. ¶ Quibus autem

conferatur

conferatur fructus huiusmodi lucis orte subdit. His qui credunt in noīe ei⁹. q. d. Hoc est recipere eū/credere in eum. Uel sic ſm Origenē. Dedit eis potestatem filios dei fieri/his qui receperunt eum per fidem: et credunt in nomine eius idest illis qui nomen christi integrum seruāt: vt nihil de diuinitate vel humanitate diminuāt falso credendo vt heretici. Uel sic. His qui credunt in nomine eius. i. habentibus fidem formatam facientibus opera salutis. Nomen enim eius salutem importat. Ne quis autem audiendo hunc fructum. ſ. filiationis existimet generationez istam et carnalē: Ideo subdit. Qui non ex sanguinibus. In carnali generatione duo cōcurrunt. ſ. causa materialis: et causa motiua. Materialis causa est sanguis. Per hoc igitur q̄ ex sanguinibus: intelligitur quicquid ex sanguine generatur cōcurrens vt materia ad carnalem generationem. Semē autem ſm philosophum est superfluitas vltimi cibi sanguine. Uñ siue semen viri siue mēstruū mulieris intelligitur per sanguines. Causa vero motiua ad generationem est voluntas carnalis se commiscentium. ſ. maris et femine: quia licet actus virtutis generatiue inquantum huiusmodi non sit subditus voluntati: preambula tamen ad ipsum voluntati subiciunt. Et ideo dicitur. Neq; ex voluntate carnis idest mulieris: neq; ex voluntate viri vt ex causa efficienti: sed ex deo nati sunt idest non carnaliter sed spiritaliter sunt filij dei tales. Uel etiā potest dici q̄ duplex est motiuum ad generationē carnalē. Unū ex parte appetit⁹ intellectiui qui est volūtas: et hic ⁊ vir. Aliud ex parte appetit⁹ sensitiui q̄ est cōcupiscentia: et hic dicitur caro.

§. XVI. Et verbum caro factū

est et habitauit in nobis. Istud potest continuari ad precedentia tripliciter. Uno mō ad illud qđ dixerat. In propria venit⁹ q. d. Nec credas venisse mutando locū: ita dixi venit Quia verbū caro factū est. Secundus Chrys. vero refertur ad id qđ dixerat. Dedit eis potestatez filios dei fieri: quasi q̄reret ab aliquo: Uñ habuit verbū hanc potestatē? Respōdens subdit. Et verbum caro factum est. q. d. Hoc ipsum qđ verbū caro factū est/dedit potestatem vt fieri possim⁹ filij dei. Aug. vero cōtinuat ad illud qđ imediate dictum erat. Ex deo nati sunt dicens. Quia durū videbat vt hoies ex deo nascerent: ideo quasi in argumētū huius dicti vt verū esse credat: subdit illud de quo mirū videt. Et verbum caro factū est. q. d. Ne mireris homines ex deo nasci: q; verbū caro factū est. i. deus fact⁹ est hō. Uñ Aug. Deus factus est homo: vt hō fieret de⁹. Bern. Tres misturas seu tria opa fecit deus ita mirabiliter singularia: et ita singulariter mirabilia: vt nec prius facta sint: nec postea facienda. Cōiuncta q̄ppe sunt inuicē deus et hō: mater et virgo: fides et cor humanū: scz ista credendo. Dicit autē Verbū caro factum est: id est conceptū de virgine Maria: et de spiritu sancto. Sed de virgine Maria: q; caro eius de substantia eius et de purissimis eius sanguinibus formata est. Quod vero dicitur conceptus de spiritu sancto: non sic est intelligēdum vtrāq; de substātia spiritus sancti sit factus: sicut cultellus de ferro: sed q; opere spiritus sancti non humano facta est illa conceptio. Hec tamen ibi solus spiritus sanctus operatus est ad formandum illam carnem et creandam illam animā: et faciendam illam vnionem: sed simul pater filius et spiritus sanctus trinitas vnus deus. Attribuitur tamen magis spiritui sancto: quia ex solo amore dei et gratia sine meritis nostris verbum caro factum est. Amor autem in diuinis attribuitur spiritui sancto. Nō tamen persona patris vel spiritus sancti: sed persona verbi carnem assumpsit. Et habitauit in nobis: id est conuersatus est inter homines. Baruch. iij. Post hec in terris visus est: et cum hominibus conuersatus est: dans nobis formam viuendi doctrina et exemplo. Unde Aug. in sermone. Homo sequendus non erat qui videri poterat/quia scilicet peccator: deo sequendus erat qui videri non poterat. Ut ergo homini exhiberetur qui ab homine videretur: quem homo imitaretur: deus factus est homo: quia verbum caro factum est: et habitauit in nobis. Mat. ij. Ueniens habitauit Nazareth. Bernar. O bone iesu q̄ dulciter cum hominibus conuersatus es: quanta eis bona largitus es quāta pro eis pas⁹ sus es: dura verba: duriora verbera: durissima crucis tormenta. Hrego. in moral. Studebant superbi homines ex Adam stirpe generati prospera huius mundi appetere: aduersa deuitare: opprobria fugere: gloriā sequi. Uenit inter eos incarnatus dominus: aduersa appetēs: prospera spernans: opprobria amplectens: gloriam fugiens. Et a principio sue natiuitatis ostendit viam virtutum tenendam. ſ. humilitatis/charitatis: et austeritatis: quia paruulus natus est nobis: et in magna paupertate et charitate. Hiere. xxxj. In charitate perpetua dilexi te. Et Dion. ait. His diebus deus passus est ectasim: id est excessum amoris: quando verbum caro factū est ꝛc. Quidā male intelligentes dicta verba/sumpserunt sibi inde occasionem erroris et diuersimode. Nam Eutices cum sequacibus dixit. Verbum ita carnem factum: ac si aliquid eius sit conuersum in carnem sicut farina fit panis/et aer ignis. Unde ponebat dei et hois vnam naturā: quod hereticū est. dis. xv. ca. j. et impossibile. Nam supradictū est. Uerbū erat deus: sed de⁹ est immutabilis. Malachie. iij. Ego deus et nō mutor. Uñ esse non pōt q̄ cōuertatur in aliā naturā. Intelligit ergo Uerbū factū est caro/id est carnē assumpsit: nō q̄ sit cōuersum in carnē. Alij heretici dixerūt: Uerbū non quidē cōuersum in carnē sed carnē assumptisse sine aīa: et ideo Joānes dixit. Uerbū caro factū est. Nā si sumpsisset aīam: dixisset: Caro factum est cum aīa. Hic fuit error Arrij q̄ dixit christū nō habuisse aīam: sed verbū dei fuisse loco aīe in illa carne. Sed huius erroris falsitas patet ex euāgelio Mat. xxvj. ait ipse. Tristis est aīa mea. Sed hmōi passiones nec in verbo possunt esse nec in carne sola. Tum etiā q; deus non pōt esse forma alicui⁹ corporis. Preterea caro nō sortit speciē carnis nisi per aīam. Nā recedente aīa caro hois vel bouis non dicit caro: nisi equiuoce. ¶ Alij heretici vt apollinaris dixerunt verbū vtiq; assumpsisse carnē/et etiam aīam: sed sensitiuam nō intellectiuā. Nam loco intellectiue dicūt fuisse verbum Sed hoc apparet esse falsum ex sacra scriptura. Nam q̄da dicūtur de christo que nec in deitate nec in carne nec in aīa sensitiua sola possunt reperiri: vt admiratio. Matth. viij. Jesus dicitur admirat⁹ fidem centurionis. Preterea ſm qđ ait Damas. qđ assumebat: hoc curabat vel reparabatur Si ergo nō supmisisset aīam intellectiuā: nō' eam curasset. Sic ergo intelligendum est illud/Uerbū caro factum est. i. verbū assumpsit carnē aīatam aīa intellectiua. Uñ Leo papa in sermone. Urbū dei deus filius dei vt hoiem ab eterna morte redimeret/factus est hō. Et tāto fedele naturam vtrāq; cōseruit: vt nec inferiorem consumeret glorificatio: nec superiorē minueret assumptio. Salua igitur vtriusq; p̄prietate nature et in vnā coeunte persona: suscipit a maiestate humilitas: a virtute infirmitas: ab eternitate mortalitas. ¶ Ex qua authoritate reprobatur opinio heretica Nestorij dicētis in christo esse duas psonas et duos filios di. xv. c. j. Unū filiū dei: aliū filiū virginis. Et ſm istos dici nō posset. Deus factus est hō: q̄ tñ est vera expositio huius. Uerbū caro factū est: q; impossibile est q̄ duorum singularium q̄ sunt diuersa ſm suppositū/vnum predicetur de alio Uñ si esset aliud suppositū seu persona verbi: alia persona vel suppositū hois: nō esset verū qđ dicitur/Uerbū caro factum est. Signāter ergo euāgelista dicit: Factū est: et non dicit assumpsit: vt ostēdat q̄ vnio verbi ad carnē non est talis qualis fuit assumptio pphetarū: q̄ nō assumebatur in vnionē suppositi: sed ad actū pphetici tantū: sed est talis q̄ hoiem faceret deū: et deū hoiem. i. q̄ de⁹ esset hō. Fuerūt et alij qui nō intelligentes modū incarnationis: posuerunt incarnationē predictā ad vnitatē persone terminatam: confitentes in christo vnam personā dei et hois: sed tamen docebant in christo duas esse hypostases seu suppositā. Unū humane nature creatum: aliud diuine nature increatum. Que opinio ponitur in. iij. senten. di. vj. Sed hoc est hereticum: q; sic nō posset saluari hoc q̄ deus factus est homo. Uñ in concilio dicitur. Si q̄s dixerit in dño Jesu vnā psonam et duas hypostases: anathema sit. Uñ euangelista ad excludendū oēm assumptionē q̄ ad vnitatē p̄sone non terminatur: vtitur hoc verbo factū est. Quare autē euangelista nō facit mentionē de aīa: sed tantū de carne dicens: Caro factum est. Tho. vbi. ſ. assignat quatuor rōnes. Prima est ad instruendā veritatē incarnationis cōtra Manicheos q̄ dicebāt nō assumpsisse veram carnē: sed phantastica tantū: quū nō esset conueniens/dicebant ipsi/q̄ hmōi dei verbū assumeret carnē: quā dicebant a diabolo factam. Et ideo ad hoc excludendū Joan. tantū nominauit carnem dicens. Caro factū est. Scōa rō est ad demōstrādam dei erga nos benignitatē. Cōstat enī q̄ aīa rōnalis magis conformis est deo q̄ caro. Magnū q̄dē pietatis sacramētum fuisset: si deus assumpsisset aīam humanā vt pote magis cōformem. Sz assumere etiā carnē elongatā a simplicitate diuine nature fuit multo maioris imo icstimabilis pietatis iudicium. ſ. ad Timo. iij. Magnū pietatis sacramētum qđ manifestatū est in carne: et iō euangelista fecit mētionē de carne. Tertio ad demōstrandū veritatē et singularitatem vnionis in christo. aliter q̄dē hoib⁹ sanctis vnitur de⁹ quātū ad aīam. Sap. vij. In aīas sanctas se transfert: et amicos dei cōstituit. Unirī aūt carnī ꝑ̄ est singulare in christo ꝓ illud ps̄. Singulariter sum ego. Et Job. xxviij. Non adequabit

Qualiter dicatur christus cōceptus de spiritu sancto

Error Eutices tis.

Arrij error.

Apolinarishereticus

Nestorij hereticus.

Quare euāgelista non facit mētionem de aīa christi.

ei aurū ⁊c. Hanc singularē vnionē volens ostendere. Joan. ideo dixit. Caro factū est. Quarta est ad insinuandam congruitatem humane reparatiōis. Homo esset per carnē infirmabatur. ideo euāgelista annūtiās aduētū christi cōgruus verbū assumpsit nostre reparatiōis mentionē. de carne faciens ostēdendo q caro infirma p carnē verbi reparata est quā rōnē tāgit apls ad Ro. viij. dicens. Non qō impossibile erat legi in qua infirmabaf p carnē ⁊c. ¶ Si vero queritur quō verbū est hō dicendum ſm Tho. vbi. s. q eo modo quo sortes est hō habēs humanam naturā: nō q verbū sit ipsa natura humana: nec hoc q factū est hō ponit mutationem in christo ex parte verbi: ſz ex parte carnis assumpte de nouo in vnitate psone. Dicit esse verbū caro ppter vnionem: vnio autē qdā relatio est. relationes aūt de nouo dicte de deo in respectu ad creaturas nō important mutationes ex parte dei. sed ex parte creature ad deū nouo mō se habētis ¶ Qō sequitur habitauit in nobis. i. in natura nostra manens in sua natura distinctū ſm Thom. ⁊ ſbīl. ideo hoc dixit euāgelista ad excludēdū errorē dicētiū ex hoc qō dictū est. Verbū caro factū est: ne credaf ex hoc vnā naturam cōiunctā factā ex verbo ⁊ carne: ideo subdit / Habitauit in nobis. Illud esset qō in aliud cōuertitur / non manet distinctus qō aūt nō distinguif ab aliquo: nō inhabitat illud. sed verbum habitauit in nostra natura: ergo quantū ad suā naturam est distinctum ab ea. Et intelligendus est habitauit in nobis. i. natura verbi inhabitauit nostram nō hypostasim vel personam q est eadem vtriusq nature in christo. Uel sic habitauit in nobis. i. conuersatus est nobis sicut vnus ex nobis. Et sic de eo multa videmus ⁊ audimus dicta et facta in nostri informationem ⁊ directionem.

ſ. XVII. Et vidimus gloriam

eius gliā q ſi vnigeniti a pf̄e plenū gratie ⁊ veritatis. Istud pōt continuari ad p̄cedētia tripliciter. Uno mō sic ſz Augustū. vt referatur ad beneficiū gratie. Oculi esset hoīm deficiebant a cognitiōe diuine lucis: nō solū naturaliter ſz etiā ex peccato: ſm illud ps̄. lvij. Supercecidit ignis. s. concupiscentie: ⁊ nō viderūt solē. s. iustitie. Ut ergo posset a nobis videri ipsa lux diuina fecit deus collyrium de carne sua sanans oculos nr̄os: vt sic oculos nr̄os carnis cōcupiscētia corruptos verbū sua carne sanaret. Et iō dicto Uerbū caro factū est / statim subdit / Et vidimus. Qō signatū fuit Jo. ix. qū Jesus luto facto ex puluere ⁊ ex ſputo liniuit oculos ceci nati: ⁊ lauās eos vidit clare. Sputum ex capite descendēs / est verbū a pr̄e p̄cedēs. cū puluere nostre mortalitatis fuit vnitū: qū ꝟbū caro factū est. Et hoc mysterio incarnationis suscepto p fidē ab oculis mentis / aqua baptismi adhibita actu vel p̄posito illuminaf q ſq p gram q gratia fuit plenū verbū ipsum incarnatū. iquātū verbū ipsam gratiā cōferens: inquātū caro. i. hō gram oēm gratis datam ⁊ gratum facientem ab initio cōceptionis sine mensura recipiēs vt nō posset in ea crescere: ⁊ inquātū caput ecclesie in alios omnes exemplo deriuans. Joan. ſ. De plenitudine eius nos recepimus gram. Que gra nobis applicaf per baptismum ⁊ alia sacramenta ab eo instituta: vt ipsius gre contentiua ⁊ virtutē habētia ab ipso verbo incarnato. Uſi ad ipsum representandū cōstāt ipsa sacramenta ex verbis vt formata: re visibili vt materia. ps̄. cvj. Misit verbū suū: ⁊ sanauit eos ⁊c. s. p sacramēta vt dicitur in p̄cipio quarti sen. Plenum etiā fuit verbū incarnatū: ex veritatis. i. omni sapiētia quā cōcauit sua doctrina. ¶ Aliter ⁊ scdo sic pōt cōtinuari istud Vidim⁹ ⁊c. vt sit q ſi argumētus eius qō dixerat / Uerbum caro factū est. q. d. Ex hoc habeo ⁊ scio q verbū dei est incarnatū: q ego cū aliis apl̄is gratiam eius vidimus: id est claritatem. Importat esse gratia quādam manifestationes alicui⁹ excellētie. Et Moyses q̄dē desideras hanc gloriam dicebat dño Exo. xxxiij. Dñe ostēde mihi gloriā tuam. Sed nō meruit eā videre. q ſi sibi dictū fuit. Posteriora mea videbis. i. vmbras ⁊ figuras ei⁹: nō ipsam. apl̄i vero ipsam viderunt clare. i. verbum incarnatum. Uñ. ij. ad Cor. iij. Nos (ait apls) reuelata facie gloriā dñi speculātes. i. absq figuris: vñ ⁊ christus dixit eis. Luc. x. Beati oculi qui vidēt que vos videtis. Multi esse pphete ⁊ reges ⁊c. Erat esse quasi qdaz beatitudo ⁊ fruitio / videre ⁊ cognoscere fide verbum incarnatū. ¶ Gloriā quasi vnigeniti a patre. Istud q ſi ſm Greg. non est similitudinis: sed expressio veritatis. i. gliam Ex q̄tu or attē ius glorie vise ab apostolis ex q̄tuor. Primo ex patris testidif sin⁹ monio: qō reddidit filio in trāsfiguratiōe: cui presens fuit gularī ipse Joā. euangelista. De hac gloria dicif. ij. Pet. ſ. Accepit tas glie Jesus a deo patre honorē ⁊ gloriā voce delapsa de celo. scz vise ab hic est filius meus ⁊c. Scdo quantū ad angelorū ministe apl̄is. rium. Nā ante incarnationem hoies erāt angelis subiecti; vnde permitebant se adorari veneratione tamen dulie. sed postea xp̄o subiecti ministrauerūt. Mat. iij. Accesserūt angeliter ministrabāt ei. Nec angelus q ostendit Joanni mysteria apocalypsis vo luit ab eo adorari. Apoca. penul. Ex tio quantū ad nature obsequiū. Tota enim natura christo obediens obsequebaf ad nutū vt pote ab ipso instituta inquātū verbū: qō nec homini nec nature angelice concessum est: vnde et Mat. viij. dicebant apl̄i. Qualis est hic quia vēti et mare obediunt ei? Quarto quantū ad docendi ⁊ operandi modum. Moyses esset ⁊ pphete alij nō p̄cepta p̄pria authoritate dabāt: ſz dei dicēdo. Hec dicit dñs. christ⁹ autē tanq dñs et potestatē hīs p̄pria authoritate. vñ dicebat Mat. v. Ego autē dico vobis. Itē alij sancti operabantur miracula virtute non sua sed dei: christus autem virtute propria. Sic ergo viderūt gloriā verbi. nō q viderēt essentiā diuinā q erat in christo: sed ex p̄dictis intellexerūt ipm quem videbāt ita gloriosum esse deū incarnatū. ¶ Tertio sic continuatur illud Uidimus ⁊c. ad p̄cedēria ſm Thom. vt sit expressiuū multiplicati beneficij. q. d. Nō solū recepim⁹ per istā incarnationē diuinā filiationē vdictū est: sed etiā qō vidimus gloriā eius: et iō subdit. Uidim⁹ ⁊c. Et ista vltima expositio est ad propositū pro vltima ex quatuor notatis circa christi natiuitatē tēporalē. Uſi ⁊ christo angeli cecinerūt. Glia in altissimis deo. Lu. ij. s. manifestabitur q nūc vsq fuit occulta eis. et pax recōciliationis hominibus bone voluntatis. Esa. xl. Reuelabitur glia dñi. ⁊ videbit oīs caro salutare dei. i. videre poterit deū saluatorē. Uñ ⁊ in festis cātatur ille hymnus ad repr̄esentādū gliam celestē. vñ Greg. in homil. Quid est q natscituro dño mūdus describiturnisi q: ille apparebat i carne: q ſuos adscriberet i eternitate. s. dādo eis gliam supernā. Oculi debiles et infirmi lucem solis in seipsa aspicere non valent: sed eā videre possunt i aliquo corpore opaco: qſi in eo resplēdet. Ante incarnationem igitur oculi mētiū hoīm erant inualidi ad intuēdam lucem q illuminat oēm hoīem. Et ideo vt ei⁹ visionis gaudio nō priuaref ipsa lux verbū carne indui voluit: vt a nobis videretur. iuxta illud figure Exo. xvj. Uiderunt gloriā dñi in nube. i. verbū dei in carne: ⁊ demū videbim⁹ gloriā dei aperte in patria. ¶ Sed contra infra dicitur. Deum Triplici
nemo vidit vnq. Exo. xxxiij. Non vidit me homo et viuet. ter pōt
Circa q nota q tripliciter pōt deus videri: ſm q triplex est de⁹ vide
visio. Prima est visio naturalis et philosophorum. Secunda. da est visio supernaturalis et viatorum. Tertia est visio supernaturalis ⁊ cōprehensorum. Uidetur gloria dei. i. maiestas eius ⁊ ipm esse gloriosum naturaliter. inquantū. s. per aliquā speciē intelligibilē a sensibus abstractā ab ijs que per cōsiderationē magnitudinis creaturarū per intellectū intuētur magnitudinē creatoris. ſm illud A magnitudine speciei ⁊ creatura ⁊c. Sap. xiij. ⁊ illud Inuisibilia dei a creatura mūdi ⁊c. Et vidimus gliā dei. i. deū esse: ⁊ q̄d gloriosus sup oīa: ex causatione effectuū: ex rerū motione: ⁊ earū cōparatione. Ex causatione. Omnis effect⁹ habet causaz suā vnde Job. c. v. Nihil sine causa fit. Multos aūt effectus videmus quorū vn⁹ est causa alteri⁹. Et quū nō sit processus in infinitū: oportet deuenire ad aliquā causam primaz que est causa causans oīa ⁊ non causatus ab aliquo. Et hec est deus gloriosus. Quātū ad motū. Oē qō mouef ab alio mouetur. Mouef hō corporaliter ad motū celi. Celū mouef ab angelo. Angelus a deo virtualiter. Oportet ergo deuenire post multū discursum mouentis ad primū motorē qui nō mouetur ab alio: ⁊ hic est deus gli⁹ q⁹ ſtabilisq manēs dans cūcta moueri. ait Boeti⁹. Quantū ad cōparationem Bonū ⁊ meli⁹ non dicunf nisi per respectū ad oprimū: ſz diuersi gradus bonitatis reperiunf in reb⁹ q̄b⁹ vna est melior altera: q̄ pfectior est planta lapide: ⁊ pfectius brutum aial planta: q̄ viuit ⁊ sentit: ⁊ in aialib⁹ melior vna species altera: vt equ⁹ melior asino: ⁊ hmōi. sed nobilior hō oībus brutis: q̄ intelligit: ⁊ in ipsis melior ⁊ sapiētior ⁊ pulchrior vnus altero. Perfectior q̄q in natura angelus hoīe: q̄ pur⁹ ſpūs: ⁊ in angelis pfectior natura ⁊ gra vnus altero. Et sic discurrendo oportet deuenire ad vnū supremū optimū bonum: rōne cui⁹ aliq̄d dicaf melius altero: inquantū magis participat de bonitate illi⁹ optimi. Et hic est deus gli⁹osus. Uñ philosoph⁹. Un⁹ est ergo princeps q̄ est etern⁹ ⁊ infinite nobilitatis. ait idē. ¶ Scda visio est pfectior: q̄ p supernaturalē cognitionē a deo collatā. de q̄ apls. ſ. ad Cor. xiij. Uidem⁹ nūc. ſ. deū ⁊ diuina p speculū ſcz creaturarū ⁊ in enigmate figurarū. Que visio et ſi nō sit clarior sciētia nostra est tū certior: ⁊ supra opinionem ⁊ dubitationem / ⁊ infra sciētiā p demōstrationē. Et est triplex: p fidei coēm notitiā per pphetie varie sciētiā. p raptū excellētiā. De prima visione pr̄. Uidef oēs fines terre salutare dei nr̄i. i. saluatorē deū nr̄m. q̄ de oībus gētibus vsq ad finē mūdi crediderūt Scda visio.

aliqui

alicꝫ ex ꝓdicatiõe apl'oꝝ. de ꝙbus pꝫ. Celi enar. gloz. dei. et In oĩm ter. ꝛc. Et ſi fides eſt formata per charitatẽ: perfectius videt: qz per guſtũ etiã. ſm illud pꝫ. Guſtate ꝛ vi. q̃m ſua. eſt oo. Et altius etiã qui credẽdo in chriſtũ eum incarnatum viderunt. Uñ Symeon dixit Luc. ij. Uiderũt oculi mei ſa. tu. lumẽ ad reue. ꝛc. ꝛ gl'iaz plebis tue. Nõ eñ excluſa fuit fides ab apoſtolis. nec etiã a virgine Maria ex hoc q̃ viderũt verbũ incarnatũ. Nam carnẽ videbãt nõ verbũ: ꝛ ideo Thome dixit chriſtus Joã. penul. Quia vidiſti me. ſ. carnẽ. credidiſti deitatẽ. De ſecunda viſione. ſcilicet prophetica dominus Oſee. xij. Ego viſiones multiplicaui ꝛ in manibus prophetarũ aſſimilatus ſum: vnde ꝓphete antiq̃ᵗ videres dicebanẽ qz videbant q̃ populi nõ videbãt ſcilicet dei myſteria. ¶ Eſt aũt triplex genus prophetice viſionis.

Viſio ꝓphetica triplex. Una corporalis: Alia imaginaria. Tertia itellectualis. Corporalis eſt quã deus per ſubiectã creaturã viſui corporali proponitur. Sicut Abraã vidit die chriſti: vidit ꝛ gauiſus eſt. Joã. viij. q̃n. ſ. vidit tres ſibi occurrentes: ꝛ vnũ adorauit. Geñ. xviij. qz quos prius homines reputauit poſt angelos credidit: in eis recognoſcens myſteriũ trinitatis i vna eſſentia: vel trinitatis ſubſtantiarũ in chriſto: id eſt verbi anime ꝛ carnis/i vna ꝓſona. Et Moyſes vidit rubũ ardere et non cõſumi: intelligens in hoc ſignificari deum ignẽ ſpinero noſtre mortalitatis vniri. Imaginaria viſio eſt quando ꝓ ſubiectã creaturã repꝛeſentatã imaginationi: et ſi nõ ſenſu exteriori ꝓceptã. de' reuelat. ſicut vidit Eſa. dñm ſedẽtẽ ſup ſoliũ excelſum ꝛ eleuatũ: ꝛ plena erat oĩs terra maieſtate eius ꝛc. Eſa. vj. Hec dixit Eſaias quũ vidit gloriam deitatẽ: ſcz imaginarie. Et Jacob vidit in ſomnis dñm innixum ſcale tangenti celum ꝛc. Geñ. xxviij. Viſio intellectualis eſt quũ per aliquod lumen ſeu ſpecies intelligibiles a deo mẽtibus ſanctis infuſas nõ a phantaſmatibus abſtractas de' vel aliquid diuinũ reuelatur. ſicut eſt ꝓpheria in pꝫ. Dauid plena myſterijs incarnationis. De viſione per raptum

Rapt' Pauli. ſi loquamur de raptu Pauli de quo Augu. Jeſum videbat qñ cetera non videbat: communiter tenetur q̃ viderit tũc deũ per eſſentiã: ſed qz hoc: non perpetualiter. ꝛ ideo nõ fuit ſimplr' btũs. Et idẽ dicit de Moyſe. vtrum aũt fuerit tunc i corpore an extra corpus dicit ſe neſcire. Poterat tñ aĩa eſſe in corpore ꝛ deũ videre intellectu vt beati. dñmodo eſſet oĩno alienatus a ſenſibus. Iſtã talẽ viſionẽ per raptũ ponim' inter viſiones dei a viatoribꝫ: qz etſi p eſſentiã tamen non permanet: et etiã fit a viuente duz eſt viator: licet ꝓtunc ſit alienat' a ſenſu ꝛ imaginatiõe. Et qõ Paul. dicit/Audiui arcana dei: exponit Nicol. de ly. i. vidi arcana ꝛc. Qõ aũt vidit Stephan' in celũ intuens gloriam dei. vt dicitur Actuũ. vj. magis ptinet ad viſionẽ imaginariã vel ſenſibilem q̃ ad viſionẽ beatificã. Per nullã autẽ predictarũ viſionũ peruenitur ad viſionem diuine eſſentie: niſi in raptu Pauli ꝛ Moyſi: q̃ tñ nõ pmãſit. Nulla eñ ſpẽs creata ſiue qua informatur ſenſus exterior: ſiue qua informat imaginatio: ſiue qua informat intellect' eſt repꝛeſentatiua diuine eſſentie vt eſt. Illud aũt hõ cognoſcit ꝓ eſſentiam: qõ ſpẽs quã habet intellect' in ſenſu repꝛeſentat vt eſt: ſed ꝓ nullã ſpeciem creatã põt repꝛeſentari diuina eſſentia vt eſt ꝛ hoc pater ex eo q̃ nullũ finitũ põt repꝛeſentare infinitum vt eſt. Oĩs autẽ ſpẽs creata eſt finita. Uñ quũ deus hoc qõ eſt ſit infinitũ: non põt repꝛeſentari ꝓ ſpeciẽ creatã. vñ Job xxvj. Oĩs hoies videt eũ. ſ. deũ aliquo. ſ. dictorũ modoꝝ: ſed vnuſq̃ſq; intuet eũ ꝓcul: qz. ſ. ꝓ oĩs alias cognitiões q̃ ꝓ eſſentiã. Nõ cognoſcit de deo q̃d ſit ſed q̃d nõeſt. Unde vt dicit Diony. in li. de myſtica theologia. Potiſſimũ ꝓ qõ hõ ꝓ ſpẽs creatas puenire põt in cognitionẽ dei eſt per remotionẽ: ſi. remouẽdo a deo ea q̃ſunt in creaturis quãtũ ad eũ modũ qui eſt in creaturis. Eſt eñ bonitas ꝛ ſapien-

Tertia viſio. tia ꝛ alia hmõi in creaturis. q̃ non eo mõ ſunt in deo: qz nõ vt accidẽtia: ſed oĩa ſunt ſua eſſentia. ¶ Eſt tertia viſio facialis. de qua apl's. ſ. ad Loz. xiij. Tunc. ſ. in patria facie ad faciẽ videbimus: qz vt dicit Eſa. xxxiij. Regẽ in decore ſuo videbũt. Fuerũt tñ aliqui q̃ dixerũt: diuinã eſſentiam nunq̃ ab aliquo intellectu creato videri poſſe: ſed q̃ ab angelis ꝛ aiabus beatis videt ſolũ claritas dei: nõ aũt eſſentia. Sed hoc eſſe erroneũ ꝓbat tripliciter. ꝓmo qz repugnat authoritati ſcripture. ſ. Jo. ſ. Uidem' inq̃t eũ ſicuti eſt. Secundo quia claritas dei non eſt aliud q̃ ſua eſſentia. Non enim eſt lucẽs ꝓ participationẽ luminis: ſed ꝓ ſeipſam. Tertio quia impoſſibile eſt q̃ ipſam beatitudinẽ q̃s ꝓſequatur: niſi i viſione ipſius diuine eſſentie. Null' enim beat' ꝓfecte eſſe poteſt: niſi oĩno q̃tet ei' naturale deſideriũ. Naturaliter autẽ ineſt naturali creature q̃ſi q̃s alicui' effect' viſi ignoret cauſam: admiretur ꝛ deſideret de ea ſcire: nõ ſolũ an ſit: ſz etiã q̃d ſit: vñ ſm philoſophũ hoc mouit hoies ad philoſophãdq̃. Si ergo intellectus creatus videret omnia creata conſtat q̃ niſi ſciret cauſam: admiraretur ꝛ naturaliter eã ſcire deſideraret. Cã aũt oĩm rerũ eſt ipſe deus. Quicquid ergo de creaturis intellect' creat' intelligeret: nõ q̃teret eius naturale deſideriũ: niſi ipſam diuinã eſſentiã videat ꝛ cognoſcat. Et ideo auferre hoĩbus viſionẽ diume eſſentie: eſt auferre eis beatitudinẽ. Neceſſe ẽ ergo ad beatitudinẽ intellect' creati q̃ diuina eſſentia videat. Uñ dñs Mat. v. Beati mũdo corde: q̃ſi ipſi deum videbũt. Hec autẽ viſio clara eſt tota merces ſm Aug. Jo. xvij. Hec eſt vita eterna (dixit dñs ieſus) vt cognoſcãt te ſolũ deũ ꝛ quẽ miſiſti Jeſum chriſtum. Et eſt hec viſio tãte pulchritudinis tantoq̃ amoꝛe digniſſima: vt q̃buslibet ꝛ quãlibet bonis ꝓferam aĩm ſine hac exiſtimet infeliciſſimã. Plotinus philoſoph' ꝛ vt' refert Aug. de ci. dei. Uidẽt ergo ſancti ꝛ angeli diuinaz eſſentiã nõ per aliquã ſpẽm creatã intelligibilẽ: ſed ꝓ lumẽ glozie irradiatũ intellectui eoꝝ. ſcõm illud pꝫ. Apud te eſt fons vite: ꝛ in lumine tuo videbim' lumẽ. ſ. in lumine glozie lumẽ diuine eſſentie. Aug. Pater ꝛ filius ꝛ ſpiritusſanctus vnũ ſunt lumẽ. Et iſtud lumen glie eſt q̃d creatũ non q̃dem obiectũ viſionis: ſed confortãs ꝛ eleuãs intellectũ ad videndũ ipam diuinã eſſentiã: q̃ etſi tota videat que i ſe infinita eſt: tñ a creatura que finite virtutis eſt: nõ infinite vt tota liter videt. i. vt tota cõprehẽdit: ſed quaſi finite. Et ſol' de' ſe infinite videt: qz ſe cõprehẽdit. Null' tñ ſcrũs vel creatura aliq̃ ita videt deũ vt cõprehendat deũ: Et ſic ad literam verũ eſt q̃ nemo vidit deũ: ſcz cõprehẽdendo. Nã quum oĩs intellectus creat' ſit finite virtutis: ꝛ de' infinit': totũ eũ cognoſcere non põt: quãtũ. ſ. eſt cognoſcibilis: ſed ſolus deus ſe videt cõprehẽſiue. Et ſic intelligitur/Nemo nouit filiũ niſi pater: nec patrẽ q̃s nouit niſi filiꝰ. ſ. cõprehẽſiue: tñ in de excluſo ſpũſanctoꝝ vn' cũ eis eſt de'. Et hoc eſt qõ ait apl's/Qui habitat lucẽ inacceſſibilẽ quã nemo videre põt. Uidẽt tñ ſancti deũ ꝓ eſſentiã vt dictũ eſt: vñ ſatiaꝝ ſine faſtidio deſideriũ eoꝝ: ꝛ ſs illud pꝫ. Satiabor quũ apparuerit gloria tua. Et licet vn' ſcrũs lympidi' diuinã eſſentiã altero cõpleturi: ſicut ꝛ corporaliter, ꝛ intellectualiter acuti' videt aliquã rem vnus q̃ alter: ꝓpter corporis vel intellectus melioꝛẽ diſpoſitionẽ: qõ ꝓcedit ex maioꝛe charitate habita: non tamẽ aliquis videre põt diuinam eſſentiã ſoculo corporali: etiã glorificato vel imaginatiõe materiali: qz deus eſt ſpũs: ꝛ ideo ꝓcipi non põt ab oculo materiali: ꝓpter impꝛoportionẽ potentie ad obiectũ. Et ſic põt etiaz intelligi illud/Non videbit me hõ ꝛ viuet. Et deum nemo vidit vn q̃. ſcz oculo corporali vel imaginatione que eſt de rebus tñ materialibus. Sed videre põt oculus corpis glorificati chriſti humanitatẽ glorioſam: ſicut ꝛ corpora aliorũ ſanctorũ. Sed anima chriſti habuit ab initio conceptiõis ꝛ habet cõtinue viſionẽ diuine eſſentie longe eminentiꝰ ſuper omnes angelos et ſanctos. Unde ſapiens. Eccli. xxiij. Oculi dñi lucidiores ſole. ꝛ Eccli. ſ. nil ſub ſole nouũ. ſcilz ieſu chriſto. Habuit enim ꝛ habet viſionem ſeu notitiã omnium q̃ fuerũt vn q̃: ſunt et erũt in actu. Ad Hebre. iij. Oĩa nuda ꝛ aperta ſunt oculis eius. Multa eñ videt deus que facere poteſt: quibus nunq̃ ſit facturus. Et talia aĩa chriſti nõ videt. Uñ nec ipſa aĩa chriſti cõprehendit totaliter diuinaz eſſentiam. Et hoc notat pꝫ. in perſona chriſti dicẽs. Admirabilis facta eſt ſciẽtia tua/ſcz deus/ex me: confortata eſt et non potero ad eã/ſcz puenire cõprehendendo. Uidet ergo anima chriſti a principio ſue creationis in verbo omnia q̃ actu fuerũt/ſunt/vel erunt. Et ꝺr ſciẽtia viſionis que ſola ẽ dei. Sed non videt omnia que deus põt facere: que non faciet. Et ꝺr ſciẽtia ſimplicis intelligentie. Nemo tñ peruenit ad illam dei viſionẽ ꝛ viuit vt hõ. i. ſenſualiter. Uidimus ergo gloriã eius inquãtũ per verbũ incarnatuz prouiſum eſt nobis vt videamus gloriã diuine eſſentie ſi volumus.

Titulus ſextus de eccleſia militante.

¶ De myſtico corpore chriſti inquantũ eſt caput eccleſie/ꝛ chriſticole membra. ſm repꝛeſentationem beati Joannis in apocalypſi. Capitulum. j.

IPſum ſcilicet chriſtuz dedit caput eccleſie. ſ. deus (ait apl's) Oĩs enim ſumus vnũ corp' in chriſto. ſ. eccleſia: cuius caput eſt chriſtus. Quum igitur dictum ſit de capite/ſcilicet verbo incarnato dño ieſu chriſto quo ad ꝓuerſationem eius oĩ perfectione pleniſſimã: ꝛ quo ad doctrinã mirabilem ac miracula eius glorioſa: paſſione quoq; ꝛ rationez de diuinitate q̃ ei' breuiſſime ſz ꝓfundiſſime a Joãne inſinuata. Jã accedam' ad trãctãdum de ipſa eccl'ia: cui' ꝓmi duces ꝛ paſtoꝛes fuerũt apl'ici militãs in mundo iſto extat vſq; ad finẽ mũdi: tũc aũt trãſiet in triũphãtẽ tota etiam in

corporib⁹.s.glorificatis. Jp̃m aũt decursuz eccl'ie p varios
stat⁹ in diuersis tp̃ib⁹ vsq; in fin̄ reuelauit dn̄s Jesus Jo
Apoca- annitz multũ obscure: p visiões imaginarias que a paucis
lypsis simis intelligunt: vñ ad lr̃am ꝓpherãdo vel diuinãdo expo
vbi a di nũt put notauit Nico. de ly. Brissim⁹ igit Joã. apl's t euã
uo ioan gelista t ꝓpheta. Apl's i epl'is. Euãgelista i euangelio suo:
ne scri- Propheta in Apoca. ob insuperabilẽ euãgelizãdi ꝓstãriam
pta. a Domitiano iperatore relegat⁹ est in insulã Parhmos in
qua destitut⁹ hñane cõsolationis cõsortio diuine inuenit
aliocutionis cõsolationib⁹ releuari. Una em̄ dñica die ap
paruit sibi angel⁹ christũ representãtẽ: q̃ stat⁹ eccl'ie militã
tis in nouo testamẽto p discursum diuersoz tẽporum sibi
reuelauit in visionibus imaginarijs diuersaruz rerũ quas
ab eo tunc habuit: de q̃bus libz̃ Apoca. scripsit: q̃ inter-
pretat reuelatio. In cui⁹ libri cõmẽdatione/Hiero. dicit q;
apocalypsis tot habet sacramẽta: quot verba. t in cõmen-
dationẽ voluminis ois laus inferior est. Designat autẽ sc;
obscurissime ꝑsecutiões t afflictiões q̃s passura est ecclesia
a tyrãnis gẽtilib⁹ iperatorib⁹ t hereticis: ac etiã malis fide
libus: t cõsolationes diuinas hic t in futuro percipiẽdas
t iudicia: penas malorũ: vt iacula preuisa minus feriant: t
spe diuini adiutorij t future remuneratiõis eoz ac punitio
ne malorũ efficaci⁹ in aduersis roborẽt. Et sub septenario
numero multa mysteria describit. Nã salutationẽ in princi
pio ponit post deũ a septẽ spiritib⁹ q̃ in cõspectu sunt diui
ni throni. Angelũ: christũ representãtẽ in medio vidit. vij. cã
delabroz̃ aureoz̃ habẽtẽ in manu. vij stellas. Hec scribit.
vij. eccl'ijs asie. t. vij. angelis eaz̃. i. epis/singula singulis.
Exinde añ thronũ diuine maiestatis ostẽse t cõsortia ei⁹. s.
q̃tuor aialiũ. t. xxiiij. seniozz̃. vij. lampades q̃ sunt. vij. spũs
dei. vt ibi dr̃. Postea libz̃ quẽ habebat sedẽs sup thronum
deinde vidit clausum. vij. signaculis. Agnus aũt t leo Jesus
qui inuentus est volens aperire t soluere dicta signacula:
oñsus est hr̃e coronua. vij. Post aptionẽ. vij. signaculoz̃ visi
sunt t ãgeli. vij. fortiter tibicinãtes: t loquẽtes q̃libet vnus
post aliũ varia t diuersa. Demũ t. vij. alij angeli apparue-
runt habẽtes. vij. phialas plenas aq̃ quas effuderũt super
terram vnus post alium. Sed t draco horribilis demõ
stratus est habens capita septem.

§. I. Quantuz ad primum septe

Septe- narium numer⁹ narij exponit Nico. de ly. A. vij. spiritib⁹ &c. id est vniuersi-
tate angelorũ. Nã septenari⁹ numer⁹ i scriptura frequẽter
vsitat⁹ significat vniuersitatẽ: ex eo vt dicit Greg. q; omne
tẽpus decurrit per septenariũ hebdomadarũ. Et in prima
hebdomada deus oia fecit: septima die ab ope cessans t ip
sam sanctificans. Et q; vt ait apl's ab Heb. s. Oẽs admini-
stratorij spirit⁹ sunt missi i adiutoriũ eorũ q̃ hereditatẽ ca
piũt salutis. Oẽs. vij. dicunt ꝑpter. vij. q̃ de⁹ circa nos ope
ratur. Primũ circa naturalia/ea mouẽdo vel imutãdo. Unũ
t philosophi ponũt substãtias sepatas motores orbiũ cele
stiũ. Et orige. exponit illũ christi q̃s scribitur Lu. xxi. Vir
q̃d deus ãgelo; tutes celoz̃ mouebunt. de angelis qui mouebũt. i. amoue
ope- bunt i fine mũdi ab officio mouẽdi celos seu planetas. Nã
ret mi- tũc cessabit ois mot⁹ celi. Sed t virtutes s̃m Greg. d icunt
nisterio. illi angeli per q̃s de⁹ miracula operat: in q̃bus natura imu
tat. Scõm opus eorũ est circa infernalia: ad coercẽdũ. Offi
ciũ em̄ angelorũ q̃ dicuntur potestates s̃m Greg. t alios: est
refrenare malitiã dmonũ ne tm̄ nobis noceãt quãtũ vellẽt
in aia t corpe. Hui⁹ exẽplũ habem⁹ in Tobia de ãgelo Ra
phaele: q̃ relegauit demonẽ asmodeũ in desertorne noceret
filio Tobie t cõiugi ei⁹/sicut fecerat. vij. maritis ei⁹. Tertiũ
circa criminalia: ad puniendũ t electos t reprobos. Sic ex
perti obstinationẽ in crimine pessimo sodomorũ t aliaruz
quatuor ciuitatũ imiserũt sup eos ignẽ t sulphur de aere:
t subuerse sunt. Exercitũ Sennacherib deuz blasphemãtis
vna nocte interfecit angel⁹ vn⁹. clxxxiij. milia hoim. Dauid
quoq; gloriat̃ in multitudine subditorũ angel⁹: afflixit
vulnerãdo peste mortifera in triduo. lx. milia hoim de pp̃lo
suo. Quartũ circa intellectualia: ad erudiendũ. Oẽs em̄ vi-
siões t reuelatiões ꝓphetice fiũt ministerio angelorũ. Nã
t legẽ mosayca dicit apl's ad Gal. ordinatã per angelos in
manu mediatoris. Angelus em̄ erat q̃ loquebat Moysi in
pson̄a dei dicẽs. Leges meas custodite ego dn̄s. Gabriel an
gelus fuit q̃ reuelauit Danieli vtriusq; xpi aduentũ: determi
nans tẽpus primi. vt patet Dañ. ix. Gabriel nũtiauit zacha
rie cõceptũ futurũ Joan. bap. t Marie cõceptũ christi. An-
gelus in somnis Joseph manifestauit cõceptũ marie de spi
ritu sancto: t accessum in egyptũ: t reuersionẽ inde Jesu na
ecclie p successionẽ tẽporũ vt hic dr̃. Quintũ circa voluntа
ria: ad accẽdendũ. ps. Qui facit angelos suos spũs t mini-
stros suos ignẽ vrentẽ. q̃. s. in ministrãdo hoibus facit eos
vtere diuino amore. Licet em̄ nõ angel⁹ imediate moueat
volũtatẽ ad bonũ: sed sol⁹ de⁹: tñ purgat phãtasiam a ma
lis representationib⁹ ex quib⁹ hõ incitat ad malũ t bonas
imaginationes suggerit: vñde affectet bona. In cui⁹ figuraz
vnus seraphin ex officio q̃dez nõ ex ordine trahẽs nomen
tetigit labia Esaie calculo ignito: t purgauit: iniquitatem
ei⁹. Esa. vj. Os aie est volũtas. Dextrũ circa penaliaz ad blã
diẽdũ seu ꝓfortãdũ. Unde t christo agonizãti i oratiõe appa
quante passione apparuit angelus de celo ꝓfortãs eũ. Trib⁹
pueris missis in fornacẽ descendit angel⁹ de celo cõsolans
eos: t ab ignis cõbustione liberans. Dañ. iij. Helie dormiẽ
ti fesso ex labore t ꝑsecutione impie Jezabelis apparens t
excitãs ꝓfortãtia proposuit. Septimũ circa agibilia: ad di
rigẽdũ. Malachie. iij. Ecce ego mitto angelũ meũ q̃ prepa
rabit viaz̃. Sic angelus qui dicit fuisse Michael precede-
bat populũ israel egressum de Egypto: per desertũ pergẽ
tẽ ad terram promissionis: in die forma colũne nubis et in
nocte columne ignis. Sic t Raphael direxit associans To
biã per totã viã pgẽs in Rages: t domũ sospitẽ reduxit di
uitẽ factũ. Demũ angeli electos i extremis dirigẽtes ne de
ficiãt: eos i supnã patriã associãt: sicut legimus de lazaro
mẽdico q̃ portat⁹ est ab ãgelis in sinũ abrae. t sãcto Mar-
tino t sãcto Nicolao t alijs

§. II. Quãtum ad illumquem vi

Sepem candela brorum aureoz̃ ĩꝓta- tio. dit in medio. vj. cãdelabroz̃ aureoz̃ similẽ filio hois ãge-
lũ. sc; xp̃m representãtẽ. Septẽ cãdelabra signãt in eccl'ia
militãti oẽs sãctos viros: ꝑcipue regẽtes t docentes alios
aurea p charitatẽ: cãdelabra lucẽtia p doctrinã t exẽplarẽ
vitã. In medio autẽ eorũ. i. eccl'ia xp̃s est eos ꝓtegens. Uel
etiã. vij. cãdelabra designãt. vij. status beatorũ eccl'ie trium
phãtis. s. patriarcharũ ꝓphetarũ apl'oz̃ martyrũ/doctorũ
virginium t cõfessoriũ: in quorũ medio xp̃s est oibus visus.

¶ Describuntur autem. vij. cõditiones seu qualitates hu-
ius similis filio hois: q̃ signant. vij. virtutes: t octaua cõdi-
tio eius signat. vij. dona spũs sãcti. q̃ oia fuerũt i xp̃o t sunt
in quolibet sancto viro pfectoz̃ q̃ similis ẽ filio hois. i. chri-
sto aliquo modo. Et primo iste similis filio hominis dicit
vestitus podere. i. veste linea vsq; ad pedes q̃ signat constã
tiã in aduersis vsq; in finem vite. Nã linũ per malleationẽ circa an
t multas ꝑcussiones ꝓuenit ad pannũ albũ vt vestis fiat: t geli vsũ
habit⁹ cõstãtie t fortitudinis acq̃rit p multa aduersa role habitus
rata debet ad pedes pertingere. i. finẽ vite pes em̄ est finis ꝓsidera
corporis. Apoc. ij. Esto fidelis. s. cõstãter dimicans vsq; ad da.
mortẽ: t dabo tibi coronã vite. Erat secundo ille precinct⁹
ad mamillas zona aurea: q̃s signat continẽtiã. Nã precin
cto significat restrictionẽ carnaliũ delectationum in cibis
p abstinẽtiã: in venereis per castitatẽ: t vtrũq; ptinet ad tẽ
perãtiã. Signãter aũt dicit p̃cinctũ ad mamillas nõ in lũ-
bis. Mamille em̄ sunt intellectus t voluntas: in q̃bus de-
bet esse restrictio carnaliũ delectationũ. Nõ solũ debet q̃s
vt sit vere continẽs/abstinere a carnalibus delectationib⁹
vitiosis exterioribus: sz̃ etiã interioribus: vt nec cogitet seu
cõcupiscat illicita: iuxta illud apostoli. Emundem⁹ nos ab
omni inquinamẽto carnis t spũs. zona aũt qua fit ista pre
cinctio dicit aurea: q; ex dei amore dz castitas seruari. Cer
tia cõditio signat agẽdorũ prudẽtiã que exprimitur in hoc
q; dicitur. Caput ei⁹ t capilli cãdidi tanq̃ lana alba t tanq̃
nix. In quib⁹ ostẽditur canities. q; s. senex apparebat t ca
nus. Prudẽtia autẽ est in senib⁹ t in ijs qui multo sunt tẽ-
pore in̄ct sapiẽs). Ex multis em̄ experiẽtijs acquirit̃ pru-
dẽtia: q̃ multũ tẽpus requirunt. Caput aũt anime mẽs est:
capilli cogitationes. Quarta cõditio diligendorũ insinuat
pgruentiã: quũ subdit. Oculi ei⁹ sicut: flãma ignis t pedes
eius sicut aurichalco ficut in camino ardẽti. Ignis charita-
tem innuit: s̃m id dñi nostri Luce. xij. Ignẽ veni mittere in
terram. Oculi q̃ membra sunt in eminentiori loco et nobi-
liori: q̃ cũcta cõspiciũt: sunt cõtẽplatio diuinorũ: que dupli
citer habet. s. de deo in se: tanq̃ dexter oculus: t de creaturis
in deũ reducẽdo: vt oculus sinister. Hec cõtẽplatio dei ignea
est in electis t affectiua: seu gustatiua ex charitate ꝓcedẽs
t ipsaz magis accẽdẽs. Sicut aũt obiectũ dilectiõis est nõ
solũ deus: sz̃ t primus: ita t vita ac cõuersatio hois nõ so-
lũ contẽplativa: sed t activa. Activa aũt ipsa signat per pe
des. q; sicut eis per terraz discurrit: ita per activã circa p
rimũ exercet̃ qui in terra est t in terra versat̃. Pes aũt de-
xter/actio circa spũalia: sinister/circa corpales eleemosy-
nas. De prima. Cõsule. castiga &c. De scõa. Uisito poto cibo &c.
Activa aũt dz eẽ firma lucẽs t charitate feruẽs. ideo pedes
de aurichalco solido metallo t lucẽti i camino ardẽti. Quin
ta cõditio demõstrat donorũ affluentiã. q; habebat in de-
xtera eius stellas. vij. Stelle celestes sunt numera celestia
spũsctiq̃ stelle sunt lucẽtes alijs p bona exẽpla. s̃m illud

Species

Spēs celi .i. pulchritudo hois celestis glia stellax .i. relucē tia stellarū. Hec septē stelle designant p arctux signū i celo habēs. vij. stellas q nūq occidunt: t dona spūssancti nūq defi ciūt etiā in dtā vita. Hec habētur in manu opis: nō solū in habitu mētis: et dextera manu. i. ex recta itētiōe bōe actionis. Sm illud Matt. vj. Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. i. se nō imisceat sinistra itentio fauor popularis: t hmōi in opib' bonis. Hec dona fuerunt in christo pfectissime. vt ptz Esa. xj. et habēt a quolibet vere bono. Sm tū magis t minus. Sexta pditio notat verbū seu doctrine authoritatē t cōfidētiā. qz vox ei' sicut vox aquarū multarum. Aqua signat doctrinā scripturarū. iuxta illud. Aqua sapiētie salutaris potauit illū. Sācti aūt viri t in mēte t in ꝓbo alios docēdo maxime habēt documēta scripturarum sanctarū: nō gentiliū: q habēt in se magnū clamorē diuine autoritatis purgātes maculas vt aque pcōx t refrigerentes cōtra estum laborx p spem quā in gerūt supnorū. Unde apls ad Roma. xiij. Per cōsolationē scripturarū spem habeamus. Quū essi tales aque fideles dicank: qz falli nō possunt: vt a deo pducte: t in eis pmittatur premiū immēsuz viriliter dimicantibus: inde generak spes in mētib' eas ruminantiū t ipsas audiētiū cōfortans eos ad agones. Septima pditio importat iudicandorū iustā sniam. Quia gladius ex ore ei' ex vtraq parte acutus. Justitia exercek in iudicijs circa distributiōes t pmutatiōes: vt vnicuiq' tribuatur qō debetur p sniam: q tanq gladius pcedere dz ex ore eorū qō rō dicta: t postea ex ore corporis. Qui gladius ex vtraq parte dzesse acutus. i. ex parte cōmutationū: vt nullus ledak in cōmerciis: t abscendak offie iniquū. t ex parte distributionū: vt dēk honores t būficia idoneis: et a malis auferank. Et pro icelerib' in ferank supplicia. Juste iudica

Justitie cōmēda tio.

prorimo tuo. ināt dūs in lege. t Leuiti. xix. t Greg. Sūmū bonū in reb' hūanis est iustitiā colere: t suavnicuiq; iura seruare: t in subiectos nō sinere qō potestatis est fieri: sed qō equū est fieri t custodiri. xij. q. ij. cū deuotissimā. als si seculi leges. Octaua cōditio significat credēdorū relucētiā. Et facies eius sicut sol in virtute sua lucet. Sicut lumen solis excedit lumina oīa alio ꝓtra lumē fidei oēm sciendox notitiā. Qui nō creditis tenebris est. ināt Joā. Uū ex ꝗbus dā nō habentib' rectā fidē dixit dūs iesus Joā. xij. Adhuc modicū lumē in vobis est. dū lucē habetis credite in lucez vt filij locis sitis. i. p fidē. Facies aīe qua discernitur a brutis est rō q vt sol luminosa est ꝑtute fidei. Et i lumine tuo scz fidei videbimus lumē. ait ps. Qō lumen nobis est a sole iustitie: q ex christus de' noster: lux vera q illuminat oēz hoiem venientē in hunc mūdū. Joā. j. Et ex isto lumine fidei facta sunt miracula: qz oīa opa eius in fide. ps. t Mar. vlti. Signa eos q crediderunt hec sequētur ꝛc. Unde totꝰ mūdus illuminatus est. Septē autez ecclesie Asie quibus scribit in capi. ij. t iij. signāt oēs ecclesias: qz vt dictū est septenari' est numerus signans vniuersitatē in quibus reperiuntur diuersi defectus t vitia de quib' Joānes reprehēdit: t virtuosa de quibus cōmendat. Angeli aūt earū sunt plelati ipsarū: ꝗbus scribēs redarguit: qz vt ait Leo papa. Inferiorū ordinū culpe ad nullos magis referende sunt q ad desides negligētesq; prelatos: qui multam sepe nutriūt pestilentiam. dum seueriorem dissimulant adhybere medelam. Osee. ix. xv. j. inferiorum.

§. III. Deinde i capitulo quarto

volēs Jo. decursum ecclie describere a tpe apostolorū vsq; ad finē mūdi sibi ostēsum sub certis imaginibus sibi declaratis: sz nobis i ipo libro nō clare expositis. Et ista sequēs expositio est Nico. de ly. p totum. Primo designat diuinam maiestatē vt ꝓsidētē ipsi ecclie militāti t regentē. vū dicit. Fui statim in spū. visionē. i. imaginariam intelligendo. Et ecce sedes posita erat in celo. Celum signat ecclesiā. Per sedem intelligitur authoritas t potestas dei ecclesiam regēris. Et supra sed ē sedēs. i. deus trinus in personis: sz vnus in essentia. Et qui sedebat similis erat aspectui lapidis iaspidis t sardinis. Tales apparitiones sunt sm conuenientiam ad id qō reuelatur. Deus aūt sic apparebat vt gubernans ecclesiam militantē: circa quā sic se hz vt cōsolator et charitatis incēsor. Et ideo ōr hic coloris iaspidis qui est viridis: q color est ꝓfortatiu' visus: t sardinis q est coloris rubei: qui ꝓpter similitudinē ad ignem signat incendiuz charitatis. Et Iris erat in circuitu sedis p quā designatur fedus dei ad ecclam suā. Nam Iris. i. arcus celestis data est in signuz fedeis inter deū t terrā. Geñ. ix. Similis visioni smaragdine. Smaragdus est viridis coloris: t vn' de coloribus Iridis. ergo apparebat illa iris imaginaria: q color ille viridis intensior ceteris videbatur in q designatur cōsolatio dei affutura maxime in tribulationibus ecclie futuris eo q color viridis est confortatiu' visus vt dictuz est. Deinde describitur maiestas dei vt nobili cōfortio quū ōr. In circuitu sedis t. xxiiij. sedilia. per hec designantur vniuerse cathedrales eccl'ie: q licz sint multe: tū sub hoc numero designātur: ppter cōcordiā noui testamēti aduētus in q ligit. j. Paral. xxv. q Dauit volēs ampliare cultū diuinuz in tēplo instituit. xxiiij. sacerdotes q erāt principes sacerdotuz: t ꝙlibet eox hebdomada sua cum suis officiuz pagebat. Et. xxiiij. seniores sedētes sup sedilia/sunt epi eccl'iax in quibus dz esse etatis t moruz maturitas. Circūamicti hi erant vestimentis albis. qz maxime in epis dz lucere castitas t puritas. Et in capitibus corone aureе: qz in mētibus eoruz q capita dicunk respectu inferiox virū sensitiuarum dz esse sapiētie claritas signata p aurum. t de throno. s. dei pcedunt fulgura voces t tonitrua. i. corruscatio miraculorū/denūtiatio ꝓmiorum. t terror supplicioꝝ. Istā pcedebātur adeo in ꝓmitiua eccl'ia: et postea aliquo tpe prelatis ecclesiarū. Et. vij. lāpades ardētes ante thronum: q sunt. vij. spūs dei missi in oēm terrā. Per hec intelligūtur: vij. dona spūssancti: vel oēs angeli q mittunk ad ministeria pagēda Ardentes sunt: qz illuminant t accēdunt ad cognitionem t amorē dei. Et in conspectu sedis rang mare vitreuz simile crystalo. s. baptismi sacramētū: qō nō est mobile t fluidum sed firmuz t indelebile respectu characteris ꝓmissi. Et in medio sedis. et in circuitu ꝗtuor animalia: quox vnū simile leoni: aliud vitulo: tertiuz hominī: ꝗrtum aquile. In ꝗbus designātur ꝗtuor euangeliste ꝑ alios. Sed Nico. de ly. dicit q melius p hec pñt intelligi quatuor pñarchales eccl'ie. s Hierosolymitana/antiochena/Alexandria/et Cōstantinopolitana: de quibus hꝝ di. xxij. p totum. et adaptationē ponit' ex cōditionibus aialiuz illoꝝ ad tales eccl'ias. Et habebāt aialia illa alas senas. que sunt ser leges. s. naturalem/ mosaycas/ ꝓpheticā euāgelicā/apl'icox doctrinā/t concilio rum seu ecclesie statuta. His alis eccl'iastici debent fursuz ascēdere pcōtēplationē: t deorsum descēdere p primorum edificationē. Et requiē nō habebāt. et reuerentia. s. t obsequio ad diuinam maiestatē. Nam in dictis ecclesijs deuote fuit celebratum diuinum officiuz n octurnū et diurnū. Uel etiā si euāgeliste intelligank: dicūtur requiē nō hꝝ e laudē diuina. qz cotinue p suoꝝ doctrinā euangeliorū nos excitant ad laudē dei. Dicētes ter sctūs: ad innuendū mysteriū trinitatis. Et subdit. Dūs deus oēs ꝓpter mysteriū vnitatis essentie in psonis ipsis diuinis. Sex ale etiā possunt dici sex cōditiones virtuose ꝗb' volam' ad deū. due circa deū scz obediēt'a t speculatio. circa primū benevolentia t suffragatio. circa seīm modestia t circūspectio. Per. xxiiij. seniores pñt intelligi patres veteris t noui testamēti. xij. patriarche in veteri. t. xij. apl'i in nouo: q fuerūt in ecclesia militantī: t tūc in triūphāti añ deū. Et quū illa quatuor aialia darēt gloriā t honorem ꝛc. seruiēdo. s. deo t collaudādo in officijs diuinis. ille ꝗtuor ecclesie patriarchales includēdo tū Romanā vt caput oīm in Cōstātinopolitana in qua Cōstantin' q exaltauit ecclias posuit imperiū talie cathedrales sequūt in diuinis officijs celebratis. Qō dimittūt coronas suas añ thronuz: significat q recognoscunt sapiam suam a deo: dicētes. Dign' es dūe accipe g'liaz ꝛc. Nō p hoc intelligendum est q deus accipiat aliq̄d de nouo: vel ei aliq̄d acrescat ex laudibus nostris. sed q hoies ex beneficijs receptis tenētur adsurgere ad laudandū deū. Et propter voluntatem tuaz erant creata oīa. s. in dispositione tua ab eterno. sicut artificiata sunt in mēte artificis antecq faciat Et creata sunt. s. in tēpore producta in effectu. Propter volū tatem tuam: nō ex necessitate nature.

Quatuor ecclie patriarchales.

dei sūs duplex.

§. IIII. De libro signato septē si

gillis in. c. v. vbi notāter in aptione eoruū. vij. persecutiones ecclesie sub impatoribus gentilib'. s. usq; ad Constantinū. Dicit ergo q vidit librū in dextera sedētis in throno signatum. vij. sigillis. Sedens in throno est deus trinus t vnus Liber iste est scia diuina: in q oīa sunt scripta. Sciendū aūt q in deo ponit duplex scia: vel vna duplici mō dicta. Prima est que se extendit ad oīa possibilia: q tū nunq fuerunt nec erunt. t ōr scia simplicis intelligētie. Alia q se extendit ad oīa existētia in actu sub ꝗcūq; differētia tpis ꝓteriti pñtis vel futuri. t ōr scia visionis. Et ista sunt in virtute dei opatiua inquātū opat ea in aliquo tpe. Et ista deus reuelauit hoi christo. Uñ ōr liber iste i dextera dei eē/designāte ꝓtutē ei' opatiuā: q liber intelligit notitia dei de dispositis ab eo fieri. Signatus ōr sigillis. vij. id est oīmodis obscuritatib' vt dicūt aliq̄. Et sm hoc ponitur numer' determinatus pro indeterminato. i. numer' septenari' pro multitudie obscuritatis indeterminata. Signatio ergo ista significat clausionē diuine scie de dispositis ab eo fieri: quousq; sit ab eo re-

uelatū fierit vel sint ab eo in actu p̄ducta. ℞ meli⁹ videt dicendū ſm Nico. de ly. ſ. q̄ ſigilla iſta non ſunt aliud q̄ diuina voluntas claudēs ⁊ aperiēs ſuū ſecretū/⁊ put ⁊ q̄ et quō ſibi placet: que licet in ſe ſit vna: ꝺ̄ tñ multiplex ad varios effectus relata. ℞ illud. Magna opa dñi: exquiſita in oēs voluntates ei⁹. Septenari⁹ igit ſigillo⁹ eſt ſeptenari⁹ reuelationis diuine voluntatis ad reuellāda Joāni diſticta in. vij. reuelationib⁹ fiēda i. viij. tp̄ib⁹. Et vidi angelū fortē videt iſte fuiſſe Habziel qui ſit er̄p tāt fortitudo dei dicē tē. Quis eſt dign⁹ aperire libz̄ū. i. manifeſtare dei ſecretum Et ſoluere ſignacula ei⁹. i. ſigillatim oſtendere quō ſingula de q̄bus dicuntur p̄cedūt ex diuina voluntate: Et nemo poterat: neq; in celo quo ad angelos. nec in terra quo ad homines: nec i inferno quoad demones: i q̄b⁹ remāſerūt naturalia: vñ ⁊ acutas intellectus: aperire libz̄ū. q̄ null⁹ p̄t ad ſecreta dei attingere: niſi deo reuelante: qui p̄i⁹ reuelauit chriſto hōi ⁊ chriſt⁹ Joanni p agelū. Et ego (ait Joannes) flebā multū vbi oſtēdit⁹ Joānis deſideriū de ſciēdo eccl'ie futurus p̄ceſſum. Et vnus de ſenioribus dixit mihi. cōſolādo. Ne fleueris. Iſte ſenior/licet aliqui aliter dicāt videtur melius intelligi q̄ fuerit Petrus iā in celo coronat⁹ p mar tyriū. Ecce vicit leo de tribu iuda radix Dauid. Leo /in reſurrectione. vicit/p paſſionem diabolum tradix Dauid /de eo deſcendēs ſm carnē: ⁊ eū p̄ducēs ſm deū vt radix arbor rē. Aperire libz̄ū. i. manifeſtare eccl'ie diſcurſus a deo p̄ordinatum. Et vidi: ⁊ ecce in medio troni agnum ſtantē tanq̄ occiſum. i. in medio eccleſiarū in noie ei⁹ cōſtituta rū. Tāq̄ agnus ꝺ̄/rōne immolatiōis. Stans ꝺ̄/ppter reſurrectiones ad vitā immortalem. Tanq̄ occiſus ꝺ̄ q̄ quotidie in eccleſia immolat in ſacrificio altaris quātū ad effectū ⁊ repreſentationem. vñ dicit/Tanq̄ habentes cornua. vij. que ſunt. vij. ſp̄us dona. q̄ dicunt cornua: q̄ his cōteritur virt⁹ inimici in vitijs. Et venit. ſ. agnus ⁊ accepit libz̄ū de dextera ſedentis in trono. non q̄ chriſtus tunc acceperit notitiā futuri p̄ceſſus eccl'ie: q̄ a p̄ncipio p̄ceptionis aīa ei⁹ habuit notitiā faciendoz̄ū: ſed notitiā de p̄dictis acceptā a p̄ncipio conceptiōis tñc Joāni reuelauit ⁊ p eū vniuerſali eccleſie obſcure tñ. Et cū aperuiſſet libz̄ū. ſ. ad reuelandum eccl'ie p̄ceſſum: quatuor aīalia ⁊. xxiij. ſeniores ceciderunt in facies ſuas ⁊c. i. quatuor eccl'ie p̄lati ⁊ alie eccl'ie cathedrales p orbem p q̄ habuerūt materiā venerandi ip̄z. Et cantabant canticum nouū p̄tinentia ad nouū teſtamentum cōplātes gr̄as agebāt: dicētes. Dign⁹ es ⁊c. Deinde ponitur iocūditas aſſiſtentium chriſto i eccl'ia triūphāti cū dicit. Et audiui vocem angelorum multorum ⁊c.

Jacob⁹ minor⁹ p̄m⁹ p̄ſbr̄ cha hieroſolimitanus.

§. V. Et vidi quz aperuiſſet ſi-

gillum p̄mum ⁊c. in ca. vſ. Audiuit vnū de quatuor aīalib⁹ dicēs: per iſta quatuor aīalia dicētia Joāni. Veni ⁊ vide. ſm aliquos deſinant quatuor euangeliſte. ℞ meli⁹ ꝺ̄ ſm Nico. de ly. q̄ deſignāt p̄latos p̄ſbr̄chaliū eccleſiarū. vnde p̄mus erat Jacobus minor p̄ſbr̄cha hieroſolymitanus iā martyrio in celo triumphās. Veni ⁊ vide ait. ſ. decurſum ⁊ ſtatum p̄mitiue eccl'ie. Et ecce equ⁹ alb⁹. Aliqui exponunt hoc de Caio impatore. q̄ reprobat Nico. de ly. ⁊ meli⁹ ſm eū ꝺ̄ q̄ deſignat cetū ap̄lorū dealbatū ſcritate vite. Tñ etiā q̄ ⁊ btūs Jacobus eccl'ie hieroſolimitane eps ſeu p̄ſbr̄cha veſtib⁹ lineis vñ ⁊ albis induebāt. Et idem p̄t veriſi militer exiſtimari de alijs ap̄lis. vñ. Machomet⁹ vocat eos viros de albatos. Per ſedentes ſuper iſtum equū intelligit̄ xp̄s directo: eorū. Et q̄ ſedebat ſup eū. ſ. xp̄s habebat arcū in manu. i. ꝓbū p̄dicatiōis. in manu. ſ. opatiōis: q̄ cepit Jeſus facere ⁊ docere ⁊ ſic etiā ap̄li q̄ p̄dicabāt ꝓbo: exemplo ſeruabāt. Et data eſt eis corona. in ſui reſurrectiōe ⁊ aſcenſiōe. Et exiuit/p effectū ſuū dādo ap̄lis viſibiliter ſp̄m ſanctū. Vincēs aduerſarios ſuos p̄us i iudea cōuerſis multis milib⁹ iudeor̄ ad fidē: vt p̄z i actib⁹ ap̄lorū. Ut vinceret/p rotū orbē colla gentiliū poſtea iugo fidei ſubijciēdo miraculi adhibitis. ℞ adhuc viuēte Patro eccl'ia dilatata eſt vſq̄ ad fines terre. Et quū aperuiſſet ſigillū ſcōm ⁊c. Hic deſcribit̄ ſtat⁹ eccl'ie a tpe Neronis vſq̄ ad tp̄s Titi. Audiui ſcōm aīal ⁊c. Hic fuit btūs Petr⁹ p̄ſbr̄cha eccl'ie Antiochene q̄ iā trāſierat p crucē hui⁹ viſiōis. dicens/Veni ⁊ vide. ſ. ſcōm ſtatū eccl'ie. Et exiuit ali⁹ equ⁹ rufus. Hic equ⁹ eſt populus Roman⁹: q̄ ꝺ̄ rufus tpe Neronis. Vel q̄ rube⁹ q̄ ꝺ̄ rōne multi ſanguinis effuſi p Neronē Romanorum ex ſua crudelitate. Nā matrē/etiā p̄orē: fratrē/⁊ ſororē/⁊ Senecā diſcipline p̄ceptorē occidit: ⁊ p̄ncipē ap̄lorū: ⁊ alios multos fideles. Vel p rufedine ponit q̄ ſc̄z Nero ciuitatē Romanā incēdi fecit in magna parte: ⁊ in tali incendio ex commixtione flāme ⁊ fumi apparētia rufedinis cauſat. Et q̄ ſedebat ſup eū ſc̄z Nero dñans ip̄erio Romanor̄: datū eſt ei ſc̄z a deo p̄mittēte: vt ſumeret pacē de terra: q̄ turbata eſt ⁊ ip̄eriū ꝓpter ſcelera ei⁹: vt inuicē ſe occiderēt hoīes. Nā Nerone occiſo: Galba poſtea Othone: inde Uitelli⁹ vſurparūt ſibi Romanū ip̄eriū. vñ bellātes adinuicē multi occiſi ſunt. Et datus eſt illi gladi⁹ magn⁹. ſ. ptās occidēdi chriſtianos. Nā p̄ma p̄ſecutionē ipſe mouit cōtra xp̄ianos q̄ ad perſecutiōes ip̄eratorū. Nā p̄us p̄ſecutionē ſuſtinuerāt per iudeos. Et quū aperuiſſet. Hic deſcribit̄ tert⁹ ſtat⁹ eccl'ie q̄ fuit ſub Tito. Audiui tertiū aīal dicēs. Hic fuit btūs Marcus p̄mus p̄ſbr̄cha Alexādrin⁹: ⁊ q̄ iā martyrizatus erat in gloria. Et ecce equ⁹ niger. ſ. exercit⁹ roman⁹ ꝺ̄ niger qui efectiue: ſicut ſol ꝺ̄ calidus. q̄ cauſat calorē. Exercit⁹ enim Roman⁹ ſub Tito intrū afflixit habitātes hieroſolymā: q̄ fuerūt fame denigrati ⁊ alijs afflictionib⁹ vt refert Joſeph⁹. Et q̄ ſedebat ſup eū. ſ. Tit⁹ regēs exercitū illū habebat i manu ſua ſtaterā. ſ. diuinā iuſtitiā q̄ ope exequebat. Nam ex ordine diuine iuſtitie p̄ceſſit q̄ exercit⁹ Roman⁹ partim occidit Judeos: partim captiuauit: in vindictā mortis xp̄i. Quia tñ ꝓpter intentionē Titi ⁊ exercit⁹ ſui ꝺ̄ erat. nā ꝓpter rebellionē Judeor̄ ad ip̄eriū pugnauerūt ꝑ eos. Jō ꝺ̄ q̄ habebat in manu nō in mēte ſtaterā: q̄ñ exeq̄bat op⁹ diuine iuſtitie: ex ſi nō intēderet vindicare mortē xp̄i. Et audiui tāq̄ vocē de medio q̄tuor aīaliū. i. de throno dei: in cuius circuitu erāt q̄tuor aīalia: ad oſtēdendū q̄ p̄ceſſit illud inquātū malū pene ex diuina ordinatiōe. Bilibris tritici denario vno ⁊c. Hugo floriacenſ. dicit q̄ Romani capta Hieroſolyma feſti cede multa q̄rebāt quō mācipia ipſos iudeos captos vēderēt: ⁊ q̄ multa er̄āt ⁊ pauci ēptores: decreuerūt vt. xxx. mācipia vno numiſmate vēderent Bilibris ē mēſura duar̄ libraꝝ. Et vinū ⁊ oleū ne leſeris. i. chriſtianos illius regiōis q̄ deſignāt p vinū ⁊ oleū: ꝓpter letitiā ſp̄ialē ⁊ feruorē ac pietatē i p̄rimos. Iſti em̄ nō fuerūt leſi p exercitū Titi: q̄ añ obſidionē fuerāt admoniti inde recedere. Et quū aperuiſſet ſigillum quartū. Ponit ſtatū quartū eccl'ie ſub Domitiano. q̄. ſ. mouit ſcām p̄ſecutionē eccl'ie: ⁊ multa mala fecit Romano ip̄erio Audiui q̄rtū aīal. i aliquē p̄imū p̄ſbr̄chā ſeu ep̄m cōſtātinopolitanū (q̄ tñ ciuitas nō dicebat tñc Cōſtātinopolis ſz. Byzantiū) iam defūctū in gl'ia exiſtentē. Veni ⁊ vide. ſ. q̄rtū ſtatū eccl'ie. Et ecce equus pallidus. i. roman⁹ pp̄s. Domitianus em̄ magnā p̄tē ſenatorū ⁊ aliorū nobiliū i exiliū miſit/bona eorū diripiēs: imponēs eis crimina. ꝓpter q̄ꝺ q̄ Rome erant. ibi ſtabant in magno timore: me ſimilia ab eo paterentur mors añ facit mēbra exteriora pallida ⁊ p̄cipue faciē: ⁊ ō Romanum imperium p̄o illo tempore ſignificat p equus pallidū. Et qui ſedebat ſuper eū. ſ. Domitianus/nomen illi mors actiue ⁊ paſſiue: q̄ multos occidit ⁊ romanorū ⁊ gētium tā fideliū q̄ infideliū. ⁊ ipſe demū a ſenatu interfect⁹ eſt ꝓpter ſuā crudelitatem. Et infernus ſequebat eū q̄ moriens ad gehennā deſcendit. Et data eſt illi ptās ſuper quatuor partes terre in quibus. ſ. dilatatū erat imperium roma num: interficere gladio. Nam multi p orbis partes de mādato eius fideles martyrizati ſunt ⁊ fame q̄ multi in carcerib⁹ cruciati defecerūt. Et beſtijs terre: quia multi ſunt traditi beſtijs deuorandi. Et morte: q̄ et plurib⁹ alijs modis cruciati. Et nota q̄ ſicut zach. vſ. per quatuor equos variāt colorib⁹ deſignant quatuor monarchie ſeu regnatus Sic p q̄tuor eq̄s. p̄mū regnū xp̄i: p alios romanor̄ ſcz variatiū regimie. Et quū aperuiſſet ſigillū q̄rtū. Hic notatur q̄rt⁹ ſtat⁹ eccl'ie q̄ fuit ſub Traiano vſq̄ ad Diocletianum. Iſte enim Traianus mouit tertiam perſecutionem contra eccl'iam. Marc⁹ antoni⁹ quartā. Seuer⁹ q̄rtā. Maximianus ſextam. Deci⁹. vij. Valerian⁹. viij. Aurelian⁹. ix. Et licz plures intermedij ip̄eratores occidi fecerit xp̄ianos: tñ iſti ſp̄aliter dicunt p̄ſecutiones mouiſſe cōtra eccl'iam: q̄ fecerūt ⁊ renouauerūt cōtra chriſtianos. Tēpor⁹ em̄ iſtorum ip̄eratorū nō erāt eccl'ie nec altaria ſtabilia publica. ſz i locis occultis p̄cipue i criptis martyrū: ſup corpa eorū ibi ſepulta portabatur et erigebāt altare ligneū p celebratiōe miſſarum. Et ō ꝺ̄ Vidi ſubtus altare dei aīas interfectorū. i. martyres interfectos: eo q̄ erant ibi corpora eorū. Propter verbum dei/quantū ad doctores q̄ mārtyrizati ſunt ꝓpter p̄dicationē verbi. Et ꝓpter teſtimoniū q̄ habebat quātum ad ſimplices q̄ martyrū ſuſceperūt eo q̄ nolebant negare ſed magis p̄teſtabant ſe credere in chriſtum: Et clamabāt voce magna. Et iſte clamor nō eſt niſi quedā manifeſtatio malitie tyrannorū cōtra deū merito puniēda: ſicut vox ſanguinis Abel de terra ad deū clamabat. vſq̄quo dñe ſanct⁹ et verus nō vindicas ſanguinē nr̄m de ijs q̄ ſunt in terra. ſi. tyrāms qui habitauit in terra dominantes. Et date ſunt angulis ſtole albe. i. gl'ia aie. Et dictū eſt illis vt requieſcerent. ſ. corpora eorū. Adhuc modicū. ſ. vſq̄ ad iudiciū finale q̄ modicū tp̄s eſt reſpectu eterni. ⁊ tūc recipiēt ſtolam corporis. i. gloriaz. ⁊ vindicta. i. punitio fiet cōtra tyrānos illos

Petr⁹ fuit p̄mus patriarcha Antiochenus.

Decē ecclie p ſecutiones hoc capite deſcribuntur.

los manifesta. Donec impleat numer⁹ ⁊c. a deo preordinatus. Et quum aperuisset sigillū sextū. Hic describit status ecclie sub Dioclasiono ⁊ Maximianoꝝ decimā persecutionē mouerūt cōtra eccl'iam. Hec fuit atrocior oibus precedentibus intantū q̄ infra xxx. dies legit. xvij. milia p̄miscui sexus martyrio fuisse coronatos. Ponit ergo p̄mo acerbitas p̄secutiōis: ⁊ postea suauitas cōsolatiōis diuine. Dicit ergo in apertiōe hui⁹ sigilli terremot⁹ fact⁹ est magn⁹: qz in oibus partibus Romani imperij de mandato Diocletiani ⁊ Maximiani moti sunt iudices potentes ad occidendum christianos. Et sol factus est niger. i. christus q̄ est sol iustitie denigratus est quātū ad famā: ⁊ etiā in mēbris suis qz eis imponebat q̄ erant magi ⁊ maleficiti: a christo p apl̄os artes illas magicas didicerant: ⁊ sic quātū in eis erat christum denigrabāt. Et luna tota est sicut sanguis: qz tunc ecclesia tota fuit sanguine martyrū rubricata. Et stelle ceciderunt de celo. qz multi q̄ erāt eminētes in celo ecclie militantis: timore mortis inclinabant ad immolandū idolis vt patet de Marcellino papa q̄ idolis thurificauit. vnde ⁊ de alijs multis verisimile est q̄ deficiebant a fide. Marcellin⁹ tñ postea ductus martyrium postea pro fide christi suscepit. Et cessauit tunc epatus romanus ānis. vij. ⁊ mensibus. v. ꝓpter immanitatē p̄secutionis illi⁹. Sicut fic⁹ emittit glos sos suos quum a vēto magno mouet. Ficus grossi dicunt ficus primi tpis imature: q̄ de facili cadūt a magno vento concusse. Tunc essi flauit in eccl'ia turbo tēpestuose p̄secutionis. Et celum recessit veluti liber inuolut⁹. i. eccl'ia tunc tēporis: qz xp̄iani tūc se occultabāt quātū poterāt/ nisi aliq̄ pauci ⁊ fernore spūs martyrio se exponentes ⁊ offerentes ⁊ ois mons ⁊ insule de locis suis mote sunt. Nam in montibus ⁊ super rupes inaccessibiles ⁊ in sulis mari clausis vbi fuerant christiani q̄rebātur. Et sic dicit loca ista mota ꝓpter motū inhabitantiū sicut ꝛ ciuitas mouerit: qz inhabitātes in ea mouētur. Quū essi ecclesia iā diffusa esset p totum orbē timētes deficere in tormentis a fide tpe p̄secutionis Diocletiani ⁊ Maximiani querebāt se abscōdere in locis cauernosis sub montibus. Aliq̄ etiā timētes capi ⁊ cruciari ⁊ nō sufferre posse/ desiderabāt (suppositā tñ dei voluntate) breui morte finiri. Et horum desiderium exprimitur quum subditur. Et dicunt montibus cadite super nos. Et quia quum deus flagellat nos aliqua tribulatione dicitur iratus cōtra nos per similitudinē hominis iratitideo subditur/ Absc̄odite nos facie sedētis super thronum irati. s. cōtra nos: quū venit dies magnus ire ipsorū. i. tēpus persecutionis magne a deo p̄missē. Et quis poterit stare: q. d. pauci firmi p̄manebunt respectu cadentium. Uel sm alios p̄ intelligi in his q̄ p̄t ic fideles illius tēporis suffragia sanctorū: q̄ dicūtur mōtes ⁊ petre ꝓpter exaltationē ⁊ firmitatē in bonora q̄bus postulant vt cadāt super eos idest vt cooperiant eos p̄tegendo suis orationibus.

Decime p̄secutiōis manitas.

§. VI. In capitulo septimo post

magnā tribulationē persecutionis tpe Diocletiani ⁊ Maximiani ponit facta suauitas cōsolationis in ecclesia militanti ⁊ triumphanti secuta tempore. s. Constātini magni. Sed ponitur alia breuis ecclesie tribulatio post Diocletianum ⁊ Maximianū q̄ repressa est p Constantinū: que notatur quū dicitur. Et vidi alterū angelū ⁊c. Pro quorum declaratione sciendū sm q̄ habet in historia ecclesiastica. li. ix. Post⁹ Diocletianus ⁊ Maximianus deposuerūt insigna iperij: cōstituti sunt duo impatores Galerius ⁊ Cōstātin⁹. Galerius autē duos cesares instituit. i. sibi adiutores Seuerū in italia: ⁊ Maximinū in oriēte. Cōstāti⁹ autē moriēs regni sui p̄stituit heredē Cōstātinū magnū filiū suū ex Helena susceptū: q̄ fact⁹ impator assumpsit in cōsortū imperij sui Licinū cognatū suū q̄ etsi pri⁹ fuit pacificus xp̄ianis: postea tñ fact⁹ est p̄secutor. Maxēti⁹ vo Rome tyrānizabat vsurpās sibi iperiū. Quatuor ergo p̄secutores erant in quatuor partibus imperij. s. Maximinus in oriente. Seuerus in Italia. Maxentius Rome. Licinius Alexandrie in exypto. Et notandū q̄ hoies maxime potentes ⁊ in dignitate cōstituti in hoc libro frequenter nominantur angeli quia si sunt boni sunt āgeli dei: si mali angeli sathane. vñ ⁊ de angelo sardis. i. p̄sidenti dicitur supra. Nomē habes vt viuas ⁊ mortu⁹ es. s. in spū. vñ ⁊ malus. dicit ergo Joā. Post hec vidi quatuor angelos. i. malos p̄secutores eccl'ie stantes. i. dominantes super quatuor angulos terre: idest q̄tuor partes imperij: tenētes q̄tuor ventos terre ne flarēt idest impedientes doctores ecclesie ne verbum dei p̄dicarent: de quo flatu dicit Lāti. ibi. Surge aquilo ⁊ veni hausterit: p̄fla hortū meū ⁊ fluēt aromata ei⁹: qz p flatū p̄dicationis fecūdatur bonis operib⁹ hortus ecclesie. Ne flarēt sup terrā: nec super mare: nec sup vllā arborē. Christianorū essi aliq̄ habitant interra: aliq̄ in insulis maris aliqui in syluis p̄secutionē fugiētes. Exinde ponitur repressionis actus dicte persecutiōis quū subditur. Et vidi alterum angelum. id est imperatorem Constantinum ascendentem ab ortu solis quia ex ordinatione solis iustitie ascendit ad dignitatē imperialem habentē signum dei viui. i. signum crucis: christi. Nam vt scribit lib. ix. historie ecclesiastice: Cōstantino venienti ad bellum contra Maxentium: anxio de euentu belli fuit ostēsum signum crucis: et ei dictum: in hoc signo vinces. Uñ securus de victoria signum crucis in vexillis suis poni fecit: ⁊ cōtra Maxētium p̄lians triumphauit. Et clamauit voce magna q̄tuor angelis. i. quātuor tyrānis p̄dictis q̄bus datū est nocere terre ⁊ mari. i. permissum nocere christianis habitātibus in terra ⁊ insulis maris dicit. Nolite nocere ⁊c. Nā illos quatuor tyrānos repressit a p̄secutione christianorū: quos debellādo. s. Maxentiū ⁊ Licinū alios mādato suo deterrēdo. s. Maximinū ⁊ Seuerū. Quousq̄ signem⁹ seruos dei nostri in frontibus eorū. Constātin⁹ essi baptizat⁹ a btō Syluestro honorauit ⁊ exaltauit ecclesiam: ⁊ maxime sacerdotes ⁊ ministros eius: multa p̄uilegia conferens christianis. ⁊ pio suo exēplo multos ad baptismū induxit: ⁊ p mysteriū sacerdotū christo consignauit seruos eius. Et sciēdū q̄ ista dictio quousq̄/ non tenetur hic finite sed indefinite sicut quū dr buis nō penituit quousq̄ vixit. i. nūq̄. qz post mortem penitere non potuit. Sic isto loco. Nā post istā p̄signationē ⁊ Cōstātini repssionē illi tyrāni nō sunt reuersi ad p̄sequendū christianos: sed exterminati sunt. ¶ Et audiui numerum signatorum. Hic ponit repressionis fruct⁹ dicte p̄secutionis: q̄ fuit fidelium multiplicatio. Centū q̄draginta quatuor milia ex oi tribu filiorū isrl. Aliq̄ dicūt q̄ hic ponit numer⁹ puerorū ex iudaismo ⁊ numer⁹ determinat⁹ p indeterminato ⁊ postea numerus conuersor ex gētilitate ibi. Post hec vidi turbā magnā quā dinumerare nemo poterat ⁊c. Sed hoc nō videtur: qz quū sm hebreos ⁊ latinos. x. trib⁹ fuerit captiua te ⁊ incluse intra mōtes caspios: de illis tribubus nō videt q̄ fuerunt baptizati in tāto numero: quū tñ de illis etiā p natur numer⁹. xij. milū. Uel⁹ ergo videt decendū q̄ hic designat multitudo conuersor ad christū tpe Constantini de quacūq̄ natiōe fuerint: q̄ p baptismū rem nobis p̄sequūtur. Interpretat essi isrl videns deū. Uidetur autē hic p fidez ⁊ in futuro per spēz. Nomē ḡ isrl ꝑz rē ⁊ veritatem transist ad oēm pplm in christo regeneratum: ⁊ per ꝓs nola. xij. tribuū ad fideles christi. ⁊ p cipue ad. xij. apl̄os correspondentes. xij. patriarchis filiorū isrl. Danvero nō ponitur qz ex hoc antichristus nascitur⁹. Post hec vidi turbaz magnā quā dinumerare nemo poterat. Hic ponitur p̄solatio quātū ad eos q̄ sunt in eccl'ia triūphāte. Nā sicut post persecutionē acerbissimā Diocletiani ⁊ Maximiani facta est consolatio ecclie militātis per Cōstātinū pace redditā: sic intriūphāti facta est letitia magna de martyrib⁹ innumerabilibus passis in oi natione tpe Diocletiani ⁊ Maximiani per christū suscipientēdas eorū. Illud/ Post hec/ nō refertur ad gl'iam martyrū. i. tāq̄ gaudiū fuerit in celo post Cōstantinū de coronatiōe martyrū/ quū imediate fuerint' glorificati: sed ad narrationē visionis Jo. Stātes ante thronū: clare. s. intuētes deū ⁊ fruētes eo. Amicti stolis albis. i. gl'ia aie. Palme in manib⁹ eorū. i. p̄fecta victoria tentationū. Et clamabāt voce magna/ feruenti amore. Salus deo ⁊ agno. i. sal⁹ quaz habem⁹ hic in gl'ia: est nobis a deo ⁊ christo. s. merito sue passionis. Et oēs angeli stabāt in cōspectu throni parati. s. ad exequēdū voluntatē dei: gras agentes/ de victoria sanctorū. Benedictio. i. laus ⁊ claritas. i. diuulgatio nois eius ⁊ q̄ sequunt/ deo nostro. s. attribuant. Nec ex his intelligendum q̄ aliq̄d accrescat deo in creaturis: sed tñ in effectibus suis. Et quū interrogasset vnus. Qui sunt isti ⁊ vñ veniūt rndit vnus ex senioribus. s. btus Petrus. Hi sunt q̄ venerūt ex magna tribulatione. s. per martyriū adgl'iā: ⁊ laurūt stolas suas. i. aias purgarunt in sanguine agni sustinentes mortē ꝓpter ip̄m. Uel qz fuerūt mēbra corporis christi sanguis eor: ⁊ sanguis agni. i. christi. Et deducet eos ad vite fontes aq̄rūa. gn⁹. i. xp̄s cōtinuabit in eis gloriā animar: vsq̄ ad aliā stolā quā recipiēt. s. gl'iā corporū i resurrectiōe corporū. Et ab eis absterget oēm lacrymā ⁊c. Imperauit āt Cōstātin⁹ quū reddita ē pax ecclie ānō dñi. cccix. vel circa.

Cōstātinus ip̄erator.

Decem trib⁹ israeliter montes caspios. clause.

Angeli q̄vocentur.

§. VII. Et quū aperuisset sigillū

septimū. Post p̄secutionē ⁊ pugnā ecclie cōtra tyrannos hic ponit pugna ꝫ hereticos sub apertione septimi sigilli. Ubi sciēdū q̄ ista diuisio nō est p̄cisa. Nā tpe primitiue ecclesie fuerūt heretici aliquit: vt ptz ex epl̄is apl̄oꝝ. Et post Constantinū magnū fuerūt tyrāni p̄sequētes ecclesiā. Ꝫ accipit hec diuisio sm illud qō principal⁹ describit in prece

dentibus ⁊ sequẽtibus. Hereticiaũt futuri sunt inter chri-
stianos vsq; in finẽ mundi vt ostendit in parabala boni se-
minis ⁊ zizaniorũ. Mat. xiij. Pars ergo ista libri in genera
li durat vsq; ad finẽ mũdi seu terminũ huius libri. Et diui
ditur in tres partes. nã primo describit status ecclie iudi-
cius ꝑcedẽs. Scõo status ecclie iudiciũ cõcomitans. xir.
c. ibi. Et vidi thronũ magnũ. Tertio status iudiciũ subse-
quens. ibi. Et ego Joãnes. Quantũ ad statum iudiciũ ꝑce-
dentem: primo ponit pugnaz inter ecclesiã ⁊ hereticos ꝓ-
prie dictos: ⁊ postea cõtra hereticos extense ⁊ large dictos
⁊ hoc in. xij. ca. Et de hereticis ꝓprie dictis. Primo agit de
heresiarchis seu inuentoribus heresuz. Scõo de fautoribꝫ
eorum: ⁊ hoc in ea. ix. Cõtinuans ergo Joannes se ad prece
dentia in quibus diuerat de persecutionibus tyrannoꝝ cõ
tra ecclesiam ꝛoe consolatione ecclie ꝑ Constantinũ: ponit
quandã breuẽ ꝓsecutionẽ quã passa est ecclia ꝑ Julianum
apostataz imperatorẽ: que tamẽ paululũ durauit. s. vno an
nõ cũ dimidio. quo imperauit. Hic eñ occidi fecit Paulus
et Joannem: ⁊ multi eo imperante alij christiani martyrio
coronati sunt. Preceperat etiam ecclesias claudi: ꝓhibens
diuina officia publice celebrari. Hoc aũt notatur quũ dicit
Joannes. Factũ est silentiũ in celo. i. in ecclesia militanti ꝑ
hibẽre Juliano officia celebrari publice: quasi dimidia ho
Quis ꝛa: qz parũ duravit hec persecutio. Naz in bello cõtra Per
stituit sas occisus est Julianus. quo mortuo: cepit christiana reli
cantari gio gaudere. ¶ Et vidi septẽ angelos ꝛc. De horum singu
gẽlia pa lis ⁊ eorũ tubicinibꝫ dicẽt infra. Et alius angelus ꝛc. Hic
tri. ponitur cõtinuatio ad liberationẽ factã per Cõstantinuz.
Nã post mortẽ Juliani paulo post Damasus papa creatus
ampliauit cultũ diuinũ in ecclesijs: ordinãs die noctuq; vt
psalmi cantarentur in eccl'ia ⁊ in fine psal'. diceret Gloria
patri ꝛc. ⁊ ipse Damasus intelligit hic esse alius angelus: ⁊
alius ab illis septem de ꝗbus declarabit. i. cõtrarius: quia
sanct'. Venit ⁊ stetit ante altare. qz prefuit eccl'ie romane
habens thuribulũ aureũ. i. cor deuotũ ⁊ data sunt ei incẽ
sa multa. Hec sunt orationes fideliũ. vt daret super altare
aureum. i. christo offerret q̃ est altare aureũ charitate ple-
num ante thronũ dei. ad summuz eñ pontificẽ vt caput ec
clesie ptinet referre devotionẽ ppl'i in deũ. Et accepit an-
gelus thuribulũ: et impleuit illud de igne altaris. i. accepit
Damasus donũ a deo in corde feruide charitatis. Et misit
in terra: quia ex sua ordinatione ⁊ exẽplo induxit habitan-
tes in terra ⁊ ad feruorẽ devotionis ⁊ charitatis. Et facta
sunt inde tonitrua sancte ꝓdicationis. Voces/diuine lau-
dis. Fulgura ⁊ corruscationes miraculorũ. Tũc eñ aliquia
predicti in ecclesia claruerũt miraculis. Et terremotus: qz
multi terreni moti sunt ad bene operandũ ex his. ¶ Et se-
ptem angeli. Hic ponit cõtinuatio ad precedẽtia ⁊ agit de
heresiarchis. Et primus angel'. Licet multi diuersis tpib'
fuerint heresiarche. tñ de quatuor videt hic facere expres-
Arrius sam mentionẽ: ꝓtra quos quatuor generalia pcilia ⁊ ꝓnci
ꝓsbyter paliora congregata sunt. Fuit ergo primus de istis quatuor
heresiar Arrius ꝓsbyter. q̃ supbia elatus asserebat contra articulũ sctẽ
cha. trinitatis/patrẽ ⁊ filiũ ⁊ spũsanctũ sicut distinctos in ꝓ-
prijs ita in essentijs. Unde referebat patrẽ solũ esse deum es
sentialiter: filiũ vero ⁊ spũsanctũ ptcipatiue. Cõtra quez
congregati ꝑes. cccxviij. epi in cõcilio niceno eũ condẽna-
runt: ⁊ puersum eius dogma. Nec tñ ab erroze destiterunt
plures eius discipuli eũ renouantes: ⁊ plures pricipes zim
peratores infecti tali erroze psecutionẽ contra catholicos
mouerũt. De isto ergo Arrio dr. Et primꝰ angel'. i. Arri'.
Naz vt dictũ est supra: hoies mali ita noiant hic ãgeli sicut
et boni. Tuba cecinit cũ magno boatu ⁊ superbia dictam
heresim publicando. Et facta est grando. i. grãdis tẽpestas
qz ꝓ hoc hoies in eccl'ia fuerũt inter se diuisi. Uñ dr in hist.
scholast. Et tẽpestate ecclie facies facta est feda admodum:
vt vnus fidelis alium fugaret: ⁊ vterq; se de eccl'ia esse dice
bat. Et ignis mistus sanguine. i. ignis emulationis ex qua
secuta est effusio sanguinis: et potissimũ tpevalentis impe
ratoris q̃ lapsus in heresim arrianã persequebatur catholi
cos diuersis modis occidendo: ⁊ etiã prius tpe Constantij
filij magni Constãtini. Et tertia ps terre cõbusta est. i. chri
stianitas. Nam alie due partes sunt iudaismus ⁊ paganis-
mus. Igne ergo arriane pfidie christianitas corrupta est.
Terre/quo ad laicos terrenis innitẽtes. Arboꝝ / quo ad
presidentes qui alijs eminent sicut arbores terre. Fenuz/
quo ad nouellos depositos ad cõuersionẽ teneros. Nã va
lens imperator postulãtib' Gothis dispositis ad fidei rece
ptionẽ ab eo vt mitteret eis epos ⁊ pbiteros qui ibuerẽt
Macedo eos in doctrina christi: misit pbyteros arrianos q̃ fece illi'
donius erroris eos imbuerẽt. ¶ Scõs angelus. s. fathane hic fuit
Macedonius: q̃ dixit filiũ esse eusdẽ nature ⁊ essentie cũ
patre. sed spũsctũ esse creaturã ⁊ seruũ filij. Hic ergo an-
gelus malus tuba cecinit falsa sua doctrina manifestauit
suũ errorẽ. Et tanq̃ mons magnus. i. heresis magna alta
superbia ardens igne pfidie: missus est in mare. s. eccl'ie: q̃
mare dr ratiõe baptismatis. Et facta ẽ tertia ps maris san
guis. i. deturpata est tertia ps aque baptismalis taccipien-
do tñ baptismũ valde/large. Baptismus eñ cõferẽ in nõe
trinitatis: q̃ dr deturpavit quũ spũsctũs sm macedonium
asserit creatura ⁊ seruilis conditionis. et mortua est in eo
tertia pars creature: qz multi p baptismũ regenerati et no
ue creature facti corrupti sunt illo erroze. Et tertia ps na-
uium: qz multi ꝓlatoꝝ q̃ naues dicunt: qz alios debent de
ferre ad portũ salutis: corrupti sunt dicto erroze: q̃ cõdẽna
tus est in cõcilio cõstãtinopoli. ¶ Et tertꝰ angel' ꝛc. Hic
fuit tertius heresiarcha. s. Pelagi': q̃ tpe Archadij ⁊ Honoꝝ Pela-
rij imperatoꝝ induxit hic errorẽ circa grãm spũsanctꝰ: di gius.
cens: q̃ hõ ex suis naturalib' puris sine grã dei posset pro
mereri vitã eternã. Qui error reprobat de cõse. di. iij. pla-
cuit igit: ꝛc. se. Et q̃ paruuli nascunt sine originali culpa:
et ꝑ ꝓs nõ purgant ab originali ꝑ baptismũ. Q̃ reproba
tur de ꝑse. dis. iij. firmissime. Iste ergo mal'ꝰ angel' tuba
cecinit: quũ errorẽ suũ docẽdo palã fecit. Et cecidit de celo
sc̃z eccl'ie incidendo in talem errorẽ. Stella magna ipse. s.
Pelagi' q̃ fuit lr̃atus et religios': ⁊ qz monach'. Ardẽs tã
facula. Multos eñ corrupit rõne lr̃ature ⁊ apparẽtis scti
tatis in puersatione. Et cecidit in tertiã partẽ fluminũ ꝛc.
Per flumina ⁊ montes designatur eccl'ia baptismalib' actꝰ
sctificata. Et nomẽ stelle dr absynthiũ: qz. s. cõtra dulcedi
nem gratie spũsancti ꝑdicabat. Et facta est tertia ps aquũ
absynthiuz: qz magna ps eccl'ie p eius dogma corrupta fuit.
Et multi hoies mortui: sunt spũaliter. De actꝰ. i. puersis il
lius dogmatib'. Quia amare facte sunt. i. ꝑ dulcedinẽ gr̃e
spũsancti. ¶ Et quartus angelus ꝛc. Hic fuit quart' here
siarcha. s. Eutices. q̃ asseruit in dño nr̃o iesu christo tantuz
vnã naturã sicut ⁊ vnã ꝑsonã: dicẽs q̃ ex diuina natura et Eutices
humana icarnatiõe facta sit vna natura: ꝓ quã ꝓmistionez
sicut ex elementis suo mõ resultat vna misti natura: qđ est
ipossibile: quũ diuina natura nõ fit alteri cõmistibilis nec
aliquo mõ trãsmutabilis. Iste ergo angelus mal'. Eutices
tuba cecinit: quũ suũ puersum dogma diuulgauit. Et per
cussa est tertia ps solis. s. deitatis q̃ dr sol. Sap. v. Pars tñ
hic accipit valde large: inquãtũ. s. filius dei dr tertia ꝑsona
in trnitate. i. vna ex tribus. Et dr ꝑcussus: qz sm illũ errorẽ
dei fili' nõ esset neq; deꝰ neq; hõ: sicut mistũ ex elementis
nõ est aliqđ elemãtoꝝ: sz alia natura ex eis resultãs. Et ter
tia ps lune. i. ꝓlatoꝝ q̃ adheserũt illi. Et tertia pars diei: et
tertia ps noctis obscurata est. Per diẽ nouũ testm̃ ꝓ noctẽ
ver' designatur sm illud. Nox ꝑcessit: dies aũt approꝑiq̃-
uit. Iste q̃ Eutices obscurauit partẽ scripturarũ veteris ⁊
noui testamẽti suo erroze quãtũ in se fuit: dicẽdo ꝓtra eas
q̃ loquunt de divina ⁊ humana natura christi vt de distin-
ctis naturis nõ cõmistis: quas scripturas male Eutices ex
ponit. Post hec dicit Jo. se vidisse ⁊ audisse vocẽ vnius aã-
le volãtis ꝓ mediũ celi voce magna dicẽtis. Ue ve ve habi-
tantib' i terra. Aãla ista est vel Jo. ipse euãgelista: vel ali
quis ex sctis pr̃iarchis ꝓstãtinopolitanis iã defũctis: prenũ
tians tribulationẽ adhuc maiorem supuenturam eccl'ie bo
nis et malis sub tubicinio triũ angelorꝝ sequtiũ. ¶ Et q̃n
tus ãgel' ꝛc. Hic ꝓsequit Jo. de hereticoꝝ fautoribꝫ quã-
tum ad vuandalos in tubicinatiõe q̃nti ãgeli. Scõo quan
tum ad Italicos in tubicinatiõe sexti angeli. Tertio quan
tum ab Gothos in tubicinatiõe septimi ãgeli. Est igit' sciẽ
dũ ꝓ declaratiõe dicẽdoꝝ q̃ Valẽs imperatoꝝ ad terrã go
thoꝝ volẽtiũ recipe fidẽ christi misit sacerdotes arrianos
vt dictũ est. s. ꝓ quos infecta est gens illa Gothoꝝ illo er-
roze: et sic' gẽs Uandalica: q̃ magnã tribulationẽ fecit ec
clesie in Aphrica: ⁊ postea in galia ac etiã in Italia vs hr̃ li.
xs. spe. isto. ⁊ in plurib' chronicis Dicit igit. Et quintus na
gelus. s. Valens: q̃ cepit impare anno dñi. cccl xvij. Et vidi Valens
stellã de celo cecidisse in terrã. i. Valẽtẽ q̃ ex ꝑsuasione vxo impera
ris de altitudine catholice fidei cecidit in heresim arrianã. tor.
Dicunt eñ hoies ⁊ angeli ⁊ stelle diuersis respectib' boni
⁊ amali. Et data est ei clauis putei abyssi. i. ptãs reuelãdi ⁊
exaltãdi heresim Arrij ꝑdẽnatã. Nã per ptãtem imperialẽ
misit sacerdotes arrianos ad illas gentes inficinedas. Et
aperuit puteũ abyssi: et ascẽdit fum' ꝛc. i. doctrina erronea
veritatis obscuratiua. Et ideo subdit. Et obscurat' est sol
i. christus q̃ sm illã heresim negat esse verus deus. Et aer. i.
eccl'ia q̃ illuminat a christo sicut aer a sole. Magna enim
pars xpianorum infecta fuit illo erroze et de summo putei
exierũt locuste. i. Uuandali arrianã heresi infecti. q̃ dicunt
locuste: qz sicut locusta saltat de loco ad locuz: ita ⁊ Uuan
dali de hispania trãsierũt in aphricã: ⁊ deinde intrauerunt
Italiã ⁊ Galliam eas vastando. Unde sequit. Et data est il-

lis

lis ptās.ſ.a deo pmiſſa. Nocendi hoibus ⁊ cautelis ⁊ armis iuſto dei iudicio occulto. Et preceptū eſt illis.i a deo phibitum. Ne lederent fenū. vbi aduertendū q Aphrica tūc tē poris erat inhabitata partim a chriſtianis: partim a paganis ante ingreſſum Uuandalorū in eam. Paganos aūt occiderunt: nō aūt chriſtianos: q̄ quātū ad minores ſignant p fenū: quātū ad mediocres ſignant p oē viride ⁊ quantū ad maiores p arbores. Niſi tm̄ hoies q̄ nō habēt ſignū dei. i. paganos q̄ nō ſunt ſigno crucis ꝓſignati. Et datū eſt illis ne occiderent eos. ſ. chriſtianos: ad ipſos em̄ refert: ſed cruciarēt eos. Licet em̄ nō occiderēt chriſtianos: ⁊ afflixerūt eos multipliciter: ꝓ eos eorū expellendo: ⁊ aliquos etiā eorum affligendo. Unde Honorific⁹ rex Uuādalorū multos ep̄os in exiliū miſit: ⁊ Traſimundus ſucceſſor eius ⁊ filius mer aliquib⁹ epis catholicis linguas radicit⁹ amputauit. Et tū poſtea miraculoſe loquebātur ⁊ predicabāt. Menſibus ānis. Per hoc deſignat q regnum Uuādalorū durauit ſub regib⁹ q̄nq: poſtea extinctū eſt ⁊ exterminatū p Beliſarium patriciū a Juſtiniano imperatore in Aphricā miſſum. Et cruciat⁹ eo⁊ vt cruciat⁹ ſcorpionis. Nā iſtor⁊ reges priſimulauerūt benenolentiā. chriſtianis: poſtea grauiter afflixerunt: intantū q̄ multi de eccl̄ia volebāt magis mori q̄ videre ꝑculationē illā eccl̄ie. Et ideo ſubdit. Et querent hoies mortē ⁊c. Cōditiones aūt Uuādalorū deſcribit quas locuſtas vocauerat dicens. Similitudines locuſtarū ſiles equis paratis a prelio. vbi innuit q Uuādali erant hoies bellicoſi. Et ſup capita earū tanq̄ corone ſimiles auro. Aurum ſignificat ſapiam. ⁊ Uuandali plus q̄ ceteri barbari vi debantur hr̄e fulgorē naturalis induſtrie: que large ꝺr ſapia. Et facies earū ſicut facies hoiū: q⁊. ſ. rō naturalis: q̄ facies aie ꝺr/magis vigebat in eis q̄ i aliis barbaris. Et habebāt capilos mullieri. q⁊. ſ. nutriebāt capillaturā. Et dentes earū ſicut dētes leonum erant habebāt lozicas ſicut lozicas ferreas. Nā armati erāt ad inuadēdū alias gentes. Et vox alarū eaꝝ ſicut vox curruū: q⁊ cū magno ſtrepitu pceſſit exercitus eorū. Et habebāt caudas vt ſcorpiones ⁊ ſupra. Et habebāt ſuper ſe regē āgelū abyſſi Abaddō. ſ. magnū aliquē principē demonum ad impellēdū eos ad mala. Ue/vnū abiit ⁊ ecce adhuc duo ve. i. tribulatio facta p vnam gentē. ſ. Uuādalorū defecit: ſed afflictio aliarum duarū ſequitur. ¶ Et ſextus angelus. Hic pſequit/Jo. de fautoribus hereticorū quantum ad Italicos ⁊ Conſtantinopolitanos. Pro cuius declaratiōe ſciēdū q̄ Anaſtaſi⁹ iperator herēſi eutichiana infectus cepit imperare āno dñi cccl̄xxxiij. ⁊ impauit annis. xxv. Et tunc rex erat in Italia Theodoricus arrianus. Eo autē tēpore electi ſunt duo pape in cōtētione. ſ. Symach⁹ ⁊ Laurenti⁹ p q̄bus facta eſt contentio magna in pplo chriſtiano ⁊ in clero ꝓcedens uſq̄ ad homicidia multa. Demū eccl̄ia repulit Laurentiū: ⁊ Symmachū acceptauit. Paſchaſi⁹ aūt cardinalis licet eſſet ſanct⁹ ⁊ deuotus: in hoc errauit q̄ quātū potuit ſubſtinuit Laurētium exiſtimās ad illū papatū ꝑtinere. ꝓpter q̄ poſt mortē ipſe Paſchaſius viſus eſt in pena purgatorij a Germano. vt refert Brego. in. iiij. dialo. Ex his autē mota eſt magna tribulatio in eccl̄ia ꝓpter iſtos q̄tuor. ſ. Symmachū ⁊ Laurentiū contendētes de papatu: ⁊ Anaſtaſiū ⁊ Theodoricū de zelo hereſum ſuarum. Nā videtes clerū catholicū cōtendentē uſq̄ ad homicidia: reputauerunt eū peiorē q̄ antea: ſi r doctrinā catholicam: ꝓpter quod incitati ſunt ad pſecutionē. Dicit ergo Sext⁹ angel⁹. i. Laurētius tuba cecinit q̄ conatu iprobo ⁊ ꝙbo ſupbo ad papatū anhelauit. Et audiui vocē vnā ex altaris cornib⁹. ſ. vocē Paſchaſi ſ cardinalis exiſtētis de collegio Romane eccl̄ie: qui ſe electiōe dedit vocem ſuam Laurētior ei⁹ partē ſuſtinuit ⁊ tra eccl̄ie cōtatē. Dicentē ſexto angelo. ſ. Laurētio. Solue quatuor angelos q̄ alligati ſunt in flumine magno Euphrate. in Romano. ſ. impio: qō vocat flumē magnū ꝓpter multitudinē pplor in eo exiſtentium. Euphrates ꝺr: q⁊ ſicut Euphrates eſt quartus fluui⁹ paradiſi: ſic Romanū iperiū ē q̄rta monarchia regnorū mūdi. In hoc ḡ fluuio. i. pplo ḡtuor angeli. i. Symmachus ⁊ Laurēti⁹ Anaſtaſi⁹ ⁊ Theodoricus tenebantur ḡſi ligati ante electionē hui⁹. Ad turbationem aūt predictā excitati fuerūt mō ꝺdicto. Et ſoluti ſunt q̄ parati erāt in horā ⁊ diē. ſ. eccl̄iā cōtinue ꝛturbare. Quamuis aūt Paſhaſius q̄ bon⁹ erat/nō intenderet ꝓ turbationem eccleſie: tm̄ q⁊ ſecuta fuit ls ꝓeter ei⁹ intentionē ad electionē Laurētij cui vocē dedit. eo ꝺr hoc dixiſſe Laurētio Solue quatuor angelos ⁊c. q⁊ p ei⁹ ambitionē ipſi ⁊ alij tres p ceſſerūt ad eccl̄ie turbationē. Ut occiderēt tertiā partē hominū. Hec tertia ps ꝺr ppl⁹ catholicus: ⁊ q̄ in magna parte fuit occiſus: partim p malos adhērētes Laurētio: partim ſimiliter p adhērētes Symmachor: ⁊ partim p Anaſtaſium imperatorē hereticū q̄ multos: ep̄os catholicos in exilium miſit: ⁊ multos fideles afflixit: ⁊ partim p Theodoricū regem arrianū q̄ totā Italiā perdere quantuz ad hoc voluit. Et ſanctū Jo. papā: ac Symmachū patritiū ⁊ ⁊ Boetium viros clariſſimos martyrizauit. Et numer⁹ equeſtris exercitus adherēs ipſis ḡtuor ⁊ ſequentiuz eos ad turbationem chriſtianorū. Uicies millies dena milia. Hic ponit numer⁹ determinat⁹ p indeterminator: ⁊ notat magna ei⁹ multitudo. Et ita vidi equos in viſione. i. ſubditos dictis ḡtuor et obedientes eis in malor: ſpaliter Anaſtaſio ⁊ Theodorico Et q̄ ſedebāt ſuper eos. i. ꝺdicti ḡtuor ducētes eos. Habebant lozicas. Lozica malorū eſt iniuſtitia ſicut ⁊ ecōtrario bonorū eſt iuſtitia Ignea/p appetitū feruidū nocendi. Et hyacinthinas. i. celeſtis coloris: in quo deſignat apparens zelus fidei. Et ſulphureas ꝓpter fidelitatē vitior⁊. Et capita equorū. i. principes malorū. tanq̄ capita leonū. ſ. crudeliſſimi. Et de ore eorū ꝓcedit ignis. ſ. emulationis quantū ad Laurentiū. ⁊ Symmachū. Et fumus. ſ. vnitatis quantuz ad Anaſtaſiū imperatorē. Et ſulphur quantū ad Theodoricum arrianū. Ab his plagis occiſa eſt tertia ps hominuz ideſt magna pars chriſtianorum. Et ceteri hoim q̄ nō ſunt occiſi his plagis. ſ. p fide chriſti vt illi ſupple: ſed ſunt occiſi morte corporali ⁊ eterna. Et tāgit incidēter quandā magnā occiſionē q̄ facta eſt de paganis q̄ nō ſunt de eccleſia tē pore Theodorici. Nā Saxonib⁹ cōgredientib⁹ in bello ꝓtra Thuringos: magna ſtrages facta eſt ex parte vtriuſq̄. Ratio mortis eorū eternalis ponitur in eo qō ſubditur/Quia non egerunt penitentiam de operibus ⁊c.

Justin⁹ imperator.

§. VIII. Et vidi alterum angelū.

Hic ponit Jo. poſt tribulationē prefatā eccl̄ie/cōſolationem ei⁹ ⁊ fructū ex ea. ſ. deuotionē. Pro quorū declaratione ſciēdū q̄ poſt Anaſtaſiū hereticū imperauit Juſtin⁹ annis. x. Cepit aūt imperare anno dñi quingentesimo. xvij. Hic amore chriſtiane religionis feruēs volnit in partibus oriētis eccl̄ias arrianorū eis auferre: ⁊ p catholicos eas cōſecrari. Sed nō ꝓfecit impedit⁹ precibus pape Joā. ne tyrannis occaſione omnes catholici occiderent in Italia gladio Theodorici regis arriani: q̄ cōminatus fuerat ſi illud fieret. De iſto ergo Juſtio ꝺr. Uidi alterū angelū fortē ſcz ꝓpter imperialē prātem: deſcendentē de celo/ſcz militantis eccl̄ie p baptiſmū. Amictū nube. ſ. gratie celeſtis. Et iris i capite eius: q̄ eſt ſignū federis pacē habēs in mētis ꝓpoſito. Facies eius ſicut ſol: ꝓpter fidei fue ſplēdorē. Et pedes eius ſicut colūne ignis. i. affectus eius accēſi ex charitate ad pmotionē chriſtianitatis. ⁊ habebat in manu ſua libellū apertū: q⁊ ſcripſit ⁊ miſit eplas p imperiū ſuū in fauorez chriſtianorū. Et poſuit pedē ſuū dextrū ſuper mare ⁊ ſiniſtrū ſup terrā. q⁊ ſcripſit habitantib⁹ in inſulis maris ⁊ in terra. Uel p mare ſignant chriſtiani ꝓpter aquā baptiſmi. Per terram paganit: q⁊ terrenis immerſi. Utriſq̄ mādauit. Sed q⁊ magis fuit fauorabilis chriſtianis: ideo dicit ſuper mare poſuiſſe dextrū pedē. Et clamauit voce magna: ⁊ dans mādata imperiali authoritate q̄ magna eſt. Quēadmodum quū leo rugit: ad terrorē arrianorū. Et quū clamaſſent locuta ſunt ſeptē tonitrua voces ſuas. i. vniuerſitas eccleſiarū ſeptenario numero deſignata: exclamauit in voces diuine laudis. Uerūtm̄ q⁊ Juſtin⁹ nō ꝓfecit qō intelligebat contra arrianos rōne iam dicta: ideo ꝓhibet Jo. ea deſcribere. vñ dicit. Signa q̄ locuta ⁊c. Et angelus quē. Hic notandum q̄ reges ⁊ principes habēt duos angelos cuſtodes. Unū rōne ſingularis ꝑſone: ſicut ⁊ oēs hoies. de q̄b⁹ Mat. xviij. āgeli eorum ⁊c. Alium rōne dignitatis ſeu officij qui dicunt eſſe de ordine principatuum. de quibus Daniel. x. Et iſti angeli aliquando ſumuntur pro regibus ⁊ regnis quibus preſunt ⁊ ſic eſt in propoſito. vnde dicit. Angelus quem vidi ſtantē ſuper mare. i. angelus Juſtini. Leuauit manum ſuam ad celum ⁊ iurauit/ad maiorē ſcz rei future aſſertionē. Quia tēpus amplius non erit. Non eſt per hoc intelligēda ceſſatio temporis ſimpliciter: q⁊ etiā poſt tubiciniū ſeptimi angeli deſcribitur magnus decurſus tēporis vſq̄ ad finem mūdi: ſed intelligit ceſſatio temporis quantū ad ſectam hereſis arriane: vt patebit in ca. ſequēti. qō fuit impletū tpe Juſtini minoris: q̄ fuit tertius imperator ab iſto Juſtino ſenore. Et ex hoc ꝑz q̄ illud qō dicit hic de angelo ſtante ſuper mare ⁊ ſup terrā/non pōt intelligi de Juſtino ſeniore: quia nō habuit notitiā de fiendis poſt mortē ſuam ſed angelus ſuus cognouit p diuinā reuelationē q̄ voluntas Juſtini ſeniorꝭ de deſtructione hereſis Arriane (q̄ tū fuit impedita rōne predicta) tpe Juſtini iunioris fore cōplēda. Et ſicut precognouit: ſic iurauit. Quū ceperit tuba canere. Nam in principio Juſtini iunioris fuit hoc impletū. Conſummabitur omne myſteriū. i. ſecretū a deo preuiſum. Sicut euāgelizauit p ſeruos ſuos pphetas. Et in diebus ſeptimi ange-

Princ⁹ pes hūt duos āgelos.

Laurentius ārti papa.

Paſchaſius cardinalis.

Dē q̄b⁹ hr̄ i. l. ſ. C de of. prefect. aphric. ibi vidi musibi venerabiles vi ros qui radicit⁹ linguis abſciſſ magna lia dei loqban tur.

li ꝓualuerunt christiani cōtra hereticos infideles. Et tunc audiuit Joan. voces in celo dicentes. Factum est regnum huius mūdi christi ⁊c. Et vocē quā audiui. Hic ponit conſolationis cōtinuatio ꝓ imperatorē Justinianū: q̄ in principio sui imperij fuit vere catholicus ⁊ succedens Justino cepit imperare anno dñi quingentesimo vigesimooctauo. Fuit aūt iste hō literatus ⁊ leges romanas abbreuiauit ⁊ vno volumina cōpilauit qō dictū est coder Justiniani: in quo multas leges christianis fauorabiles posuit de quo li. hic loquit Joā. Et vocem quā audiui. Ista fuit vox angeli per quā christus loquebat Joāni. Vade accipe librū apertum. i. codicē Justiniani q̄ hic accipiēdus a Joanne: quia fauorabilis erat eccl'ie. De manu angeli stantis supra mare hic fuit angelus iustiniani ratione imperij. Et dixit mihi. Accipe ⁊ deuore illū/tanq̄ rem delectabilē. Et faciet amaricari ventrem tuū: q̄ Justinianus in fine vite sue fuit hereſi depranatus: ⁊ sic eius memoria in libro cōtenta fuit facta fidelibus amara que prius erat dulcis. Et ex hoc pt̄z q̄ angelus iste qui tradidit librum Joanni non fuit angelus Justiniani qui lapsum suū in hereſim nō ꝓuidit. sed angelus eius: qui etiā addidit loquēs Joāni/Oportet te iterū ꝓphetizare: q̄ postea de multis gentibus ⁊ populis Joannes ꝓphetice scripsit. ¶ Et datus est mihi calamus in. c. xj. Hic ponit fructus deuotionis sequens exhortatione ecclesie. Ubi sciendū q̄ Felix papa q̄ illis tpibus prefuit Rome eccl'ie instituit festū dedicationis eccl'ie p annos singulos celebrari. In dedicatione aūt eccl'ie eps circuit ecclesiam dedicandā. Et sic se hz p modum mensurantis muros eius exterius ⁊ interius in panumēto ab angulo in angulū scribendo alphabetū: ⁊ quasi sic mēsurat. Et ꝑm hoc dicit Joan. in ꝑsona eccl'ie loquens ꝓphetice. Et datus est mihi calamus virge similis. Nō dedicans in manu sua hz aspersoriū. Surge ⁊ metire tēplū. Atriū aūt qō dehoris est tēplū eijce foras. Ipse essi Felix instituit vt nō celebret missa nisi in loco sacro. Et vidi ciuitatē ⁊c. Hic reuertit Joan. ad describendū quandā tribulationē ecclesie excitatam p Anthemiū patriarchā constantinopolitanū: q̄ ꝓpter hereſim eutichianā qua erat corruptus p Agapitū papā fuit depositꝰ: et loco eius Mēnas seruus dei monachꝰ institutꝰ. Sed theodora imperatrix infecta eadē hereſi petijt a Silverio papa Anthemiū restitui. Et q̄ renuit hoc facere. Theodora imperatrix indignata ⁊ maritus eius Justinianus hereſi eutichiana per Anthemiū depranatus/mouerūt ꝓsecutionem ꝓtra ministros eccl'ie: ita q̄ Silverius de facto fuit depositus ⁊ in exiliū relegatus p Guillisariū patritiū. xxiij. q. iij. guillisarius. ⁊ Mēnas seruus dei in carcere afflictus. Et hoc est qō ait Jo. Et ciuitatē sanctā sc̄z eccl'iam ciuis fidelium vnitate collectā calcabunt. s. Anthemi ⁊ Justinianus Theodora ⁊ Guillisarius: eccl'ie ministros grauiter opprimendo. Mensibus. xlij. idest trib' annis cū dimidio. Tantū essi tpis hz durasse illa ꝓsecutio. Et dabo duob' testib' meis. s. constantiā ⁊ sapiam. Et hi fuerūt Silverij ⁊ Mēnas q̄ steterūt cōstanter ꝓtra fautores illius hereſis. Eutichetis. Et ꝓphetabūt. i. ꝓdicabūt diebus. M. cc. sc̄z tantum tpis. Amicti saccis. i. vilib'. Nā silnerius spoliatus habitu papali vestit' fuit monachali. Hi sunt due olive ⁊c. ꝓpter plenitudinē pietatis. Que sequunt exponunt in cōmendationē eius. Bestia q̄ ascēdit de abysso. hec est Guillisarius patritius crudelis. Faciet bellū aduersus eos: sc̄z Silverij ⁊ Mennam. Et occidet eos: morte ciuili eos relegando. Et corpora eorum iacebunt. i. reputabunt vilia sicut cadauer iacens in platea. Et post tres dies ⁊ dimidium: spūs vite a deo intrabit in eos. Post tres annos cū dimidio fuerūt restituti ad statū pristinū. Nā anno dñi q̄ngentesimo. xxxvj. iterū Silverij sedit in sede papali. Et timor magn' cecidit sup eos. i. sup eutichianos Verum. Silverius iterū remissꝰ in exiliū ibi mortꝰ est martyr: ⁊ sic p palmam martyrij ad celum ascēdit. Et idē de seruo dei. Mēna. q̄ etiā Silverij legitur post mortē claruisse miraculis. Ubi tñ sciendū q̄ iste textus de duobus testib' cōiter exponit de Enoch ⁊ Helia qui in fine mūdi venient testificari ꝓtra antichristū: quos demū occidet. Et in illa hora. Descripta ꝓsecutione eccl'ie a Uuādalis ⁊ principibus cōstantinopolitanis et Italicis facta: hic ponit ꝓsecutio a Gothis. Ubi sciendus q̄ eo tpe quo Justinianus ⁊ Theodora ⁊ Anthemi' ꝓsequebantur ministros ecclesie. Uigilij papa fune in collo missō fuit tractus per ciuitatē cōstantino politanā: et clerus q̄ cū eo adductus fuerat dānat' ad metalla scindenda p diuersa loca. Propter hoc aūt dei iudicio Totila rex Gothorum collecto magno exercitu inuasit imperiū ⁊ multas prouincias peruagatus. Italiā vastauit ⁊ sanctū Herculanū epm perussinum cū ppl'o eius iterfecit: ⁊ multos alios christianos per diuersa loca. dicit ergo/In illa hora. s. tempore Justiniani hereſi ariana depranatꝰ cito post mortē Silverij et Mēne factus est terre motus magnus. i. cōmotio magna habitatiū in terra p Totilam regē. Et decima pars ciuitatis cecidit. i. magna pars ppl'i christiani: ita vt ad decimam partem posset peruenire. Et occisa sunt in terremotu nōia hoim vij. milia. i. holm noiatorū in magno numero. ponit essi numerus determinatus p indeterminato. Et reliqui i timorem missi. i. ppl's Romanus q̄ multū timebat qñ Totila cepit ciuitatē Romanā: verū ppl'm nō occidit nec ciuitatem icēdit ⁊ ideo subdit. Dederūt gloriā deo. s. de sua euasiōe scōm ve abijt. i. tribulatio predicta.

Coder Justiniani.

Tēpli dedicatorio afelice institutꝰ.

Anthemi' pfi archa ꝓstanti.

Martyrium silverij pape

ꝓsecutio fetā a gothꝫ

§. IX. Et septimus angelus.

Hic describit Gothorū destructio Justin' essi iunior succesſit in imperio Justiniano. Et cepit imperare anno dñi quingentesimo. lx. vj. Hic aūt constituit Narsē patritiū romanorū virū in armis strenuū: mittēs eū ad reprimēdū gētē gothorum: q̄ collecto magno exercitu Gothos expugnauit ⁊ regē eorū occidit. Et sic Italia liberata christo abscꝫ timore seruiuit. Et hoc est q̄ hz. Et septimus angelus. i. Justinus imperator tuba cecinit. i. auctoritate ꝑiali maxime misit in italiam. Et facte sunt voces magne in celo. i. in ecclesia militanti: q̄ Gothis occisis eccl'ia prorupit in voces diuine laudationis dicēs. Factū est regnū huius mūdi dñi nostri Jesu christi. Tunc essi Italia in qua est Roma q̄ est caput regni christi in terra libere christo seruiuit liberata a gothis et alijs arianis. Et. xxiij. seniores. i. prelati ecclesiarum gr̄as deo egerūt de liberatione sua. Et irate sunt gentes. i. Gothi de sua debellatione. Et apertū est celū. Hic ponitur deuotionis augmētatio. Nā illo in tpe contigit magna mortalitas. Et signū magnū apparuit in celo ⁊c. Describta impugnatione eccl'ie ab hereticis proprie dictis: nunc ponit impugnatio eius ab hereticis large dictis: per quem modum pagani: saraceni: schismatici: discipuli antichristi ⁊ alij infideles dici possunt heretici. Agit ergo nunc de impugnatione a paganis: postea. s. saracenis. Sciendū igitur q̄ Phoca imperāte q̄ cepit imperare anno dñi sexcentesimo quinto. Perse sub Cosdroe rege grauissima bella mouētes multas Romanorum ꝓuincias et ipsam etiā Hierosolymam inuaserūt. Et destruentes eccl'ias sacraq̄ loca profanantes inter ornamenta sacra que rapuerunt etiā crucem sāctā p parte ibi ab Helena relictā asportauerūt vt pareat in legēda exaltationis sancte crucis. Eccl'ia igitur sic afflicta cruciabat: donec pareret filiū q̄ eam liberaret ab afflictione Cosdroe et suorū. Et hoc est qō hz in. c. xij. Signum magnū apparuit in celo. s. militātis eccl'ie. Mulier. i. ecclesia gr̄aliter ⁊ spāliter hierosolymitana: Amicta sole/cōuertatione et imitatiōe christi q̄ hz sol iustitie. Et luna sub pedibus eius. i. oīa mutabilia et trāsitoria sub affectib' eius per contemptū. Et in capite eius. i. in mente corona stellarum. xij. id est fides. xij. articulorum seu doctrina ⁊ predicatio. xij. apostolorū. Et in vtero habēs desiderū sc̄z sue liberationis in aio. Et clamabat parturiens. In angustia enim posita clamabat ad deū: vt cito daret sibi filiū qui eā liberaret ab oppressione infidelium. Et visum est aliud signum in celo. s. Cosdroes rex Persarū: qui hz visus in celo ecclesie militantis: videl̄z vt persecutor eius. vnde subditur de qualitate eius. Et ecce draco/ipse Cosdroes ꝓpter malitias eius ⁊ dolos. Magnus/ꝓpter ptātem. Rufus/ꝓpter sanguinis effusionē ꝓpter incendiū sacrorū locorū. Habens capita vij. i. septē reges sibi subditos. ipse tñ erat septim' Et cornua. x. i. decē acies in suo exercitu. Uel per septē reges intelligitur vniuersitas principū sibi subditorū. p cornua vniuersitas fuorū bellatorū. Et eius cauda. i. exercit' sequēs eū Trahebat tertiā partē stellarū. i. infideliū. Nā de Egypto Libya ⁊ terra sācta multos fideliū cepit ⁊ occidit Et draco ille stetit ante mulierē q̄ cosdroes oīb' modis insidiabat ⁊ conabat cōtra oēm pricipē christianū volētem eā defendere. Et peperit filiū. Hic notat Heraclij ꝑatoris creatio. Peperit ergo filiū sc̄z Heraclij: quē tūc peperit' quū tūc sublimat' fuit ad ꝑiū. Qui ꝑare cepit āno dñi sexcētesimo decimo tertio. post Phocā. Et ꝑauit annis. xxx. Masculū dicit ad signādū q̄ erat vir strenu' ⁊ exercitat' in armis. Qui recur' erat oēs gētes in virga ferrea q̄ rexit romanū ꝑiū oēs rebellātes ei domādo p gladium. Et raptus est filius eius ad thronū dei. i. in prectione dei positus est. q̄ eum ptexit cōtra insidias ⁊ dolos cosdroe quibus querebat occidere eū. Et mulier fugit in solitudinē. Nam eccl'ia que erat in Asia timore Cosdroe trāsito mari q̄ dicit brachiū sancti Georgij/venit in greciam; que hz hic solitudo nō q̄ inhabitabilis: sed istis fugitiuus Ut ibi pascant eā. s. christiani habitantes in grecia. Dieb' mille ducentis. i. tribus annis ⁊ dimidio. Et infra eodem. c.

Eſdres rex persarum

dicitur

dicit q mulier hec ibi alitur p tēpus. i. vnū annū ⁊ tēpora i. duos annos: ⁊ dimidiū tēporis. i. mediū annū: hoc est tribus annis cū dimidio. Hec igit simul iungendo. i. tres annos cū dimidio notatos in diebus. M. cc. ⁊ tres annos cuz dimidio cōprehensos in tribus dictis cōstituunt septē. Et tantum durauit bellū inter Persas ⁊ Heraclium. Deinde ponit victoria Heraclij contra Cosdroen: vnde sequit. Et factum est prelium magnū / intensiue ⁊ extensiue: quia multi erāt ex vtroq; exercitu lōgo tpe durauit. Et Michael prelii abatur ⁊ angeli eius. Quāuis istud possit exponi de Michaele archangelo q̄ est princeps ecclesie ad ptegendum ipsam ⁊ iuuandū cū angelis bonis: qui in tali prelio protegebat ⁊ dirigebat Heraclium contra Cosdroen. sicut ⁊ diabolus pōt intelligi per draconem ⁊ demones per angelos eius q̄ solicitabat Cosdroen. contra Heraclū et ecclesiam. aptius tamē dr q Michael cum angelis suis signat Heraclium cū exercitu cristianoz: ⁊ Cosdroes cū suis intelligatur per draconē cū suis. Et nō preualuerūt. i. Cosdroes contra Heraclū. Nec locus eoz amplius inuentus est in celo. i. in eccl'ia militāte in qua erat cū gente sua: nō vt mē bzum sed vt persecutor. quia fugatus est ab Heraclio de Ethiopia Libia ⁊ terra sancta: ⁊ in quibus locis vigebat prius eccl'ia: ⁊ cōpulit eū turpiter redire in terram suā. Et piectus est draco ille magnus antiquus: qui dicitur antiquus siue q; regnum Persaruz erat antiquū siue quia ipse Cosdroes antiquus erat etate: qui vocabatur diabolus et sathanas. s. propter nimiam eius nequitiam ⁊ sicut etiam nunc de homine pessimo dicitur quod est vnus diabolus. Qui seducebat vniuersum orbem ⁊ quia faciebat se adorari vt deus. vnde ⁊ fecerat turrim argenteam in qua residebat: ⁊ alia de quibus habet in legēda exaltationis sancte crucis. Et qui dicit Vniuersum orbē est locutio hyperbolica. i. magnā partē orbis quā. s. sibi subiecerat. Et audiui vocem magnā. s. gratiarū actionis deo a filijs ecclesie p deiectione Cosdroe de celo. s. militātis eccl'ie dicēs. Nunc facta est salus ⁊ virtus ⁊c. q; scilz fideles poterunt christo libere seruire liberati a tyrāno illo. Quia piectus est accusator fratrū nostroz. s. christianoz quos faciebat accusabiles coz̄ deo inducendo eos ad malum idololatrie. Et ipsi vicerunt eum. Istud nō refertur ad eos qui acquiescebant Cosdroe idololatrando ⁊ sed ad fideles eligentes potius mori q̄ a fide vera discedere: vnde subditur. Et non dilexerunt aīas suas. i. vitam suam corporalē. Propterea letamini celi ⁊c. s. de martyrum glorificatione ⁊ Cosdroe deiectione. Ueterre ⁊ mari. i. subditis eius Cosdroe q̄ habitabant in terra ⁊ aliqui in insulis maris. Nam compulsus redire ad terram suā ⁊ ratus fecit grauare subditos ad multiplicā dum bellatores / vt posset regnū suum defendere ab Heraclio imperatore. Quia descendit diabolus. i. Cosdroes ratione iam dicta. Sciens q̄ modicū tempus habet: erat enī senex: propter quod ⁊ regnum tradidit filio suo. Postq̄ draco ⁊c. Licet enī ante persecutus fuisset eccl'iam: multomagis postq̄ fuit fugatus sicut fecit Sennacherib rex erga filios israel reuersus de iudea cōfusus interfectione sui exercitus. Et date sunt ei due ale aquile magne. Hic declaratur quoddā superius dictū. s. qualiter mulier amicta sole fugit in solitudinem fuit enim hoc per auxilium Heraclij. Aquila enī est signum imperij Romani. Ale eius sunt acies exercitus militaris Heraclius enī misit milites multos ex parte grecie ad recipiendum christianos fugientes de Perside. Uel etiam quia misit ita copiosum exercitum in extremitates Persidis: q̄ Cosdroe gentes erant ibi totaliter occupate ad resistendum Et eis sic occupatis potuerunt christiani qui erant ibi exire ⁊ ire in greciam. Et sic iuuit mulierem: id est ecclesiam vt iret in solitudinem grecie. Ubi alitur per tempus ⁊c. expositus est supra. Et misit serpens ex ore suo post mulierem aquam. i. gentē multam ad interficiendum christianos. Et adiuuit terra mulierē id est grecia vel exercitus Heraclij ecclesiam. Et absorbuit flumen: quia scilz gens a Cosdroe missa fuit debellata. Et iratus est draco in mulierem. i. contra catholicam plebem. Et abijt facere bellum cū reliquis de semine eius / id est cum illis christianis qui nō potuerunt fugere cum alijs vel cum Heraclio ne intraret regnum Persidis. Et steterit super arenam maris. i. in extremitatibus territorij regni Persaruz. quod regnū dicit mare: quia multum populosum. Arena aūt est extremitas maris. ⁊ hoc ne Heraclius excitaret fines regni. ¶ Et vidi de mari. Post descriptionem persecutionis facte ecclesie a Cosdroe: nunc ponit persecutionem factam eidem sub filio eius succedente sibi in regno. Dicit ergo. in. ca. xiij. Et vidi de mari: id est de regno Persidis. Bestiam id est filium Cosdroe bestialiter viuentem. Ascēdentem ad regni scilz Persidis / potestatem: habentem capita septem ⁊ cornua decem. exponitur vt. s. in cap. precedenti de patre eius. Et super capita nomina blasphemiarum. quia capitanei exercitus sui parui pendebant nomen christi. Et bestia similis erat pardo. pter varietatez vitiorum in quibus erat obstinatus. Et pedes eius vt vrsi habentis plantas magnas ad calcandū: sic iste anhelat ad cōculcandum ecclesiam. Et os eius sicut os leonis: propter magnam crudelitatem. Et dedit illi draco virtutem suam quia Cosdroes tradidit ei regnū remanens in turri argentea. Et vidi ⁊c. In hystoria exaltationis crucis dicitur q̄ exercitus Heraclij ⁊ exercitus filij Cosdroe occurrerūt sibi iuxta Danubium: ⁊ ex cōmuni consensu vtriusq; partis decretum ⁊ conuentū est vt Heraclius ⁊ filius Cosdroe soli inuicē dimicarēt vt vict'q; cū exercitu suo, victorie se subij ceret. Pugnādo igitur Heraclius victor extitit: vnde illi se subdidit: qō notat dū dicit. Et vidi vnuz de capitibus. i. filium. Cosdroe primū ⁊ principale caput. Quasi occisum in morte. i. deuictuz ⁊ subiectū Heraclio. Et ideo dicit / quasi occisum: quia nō fuit mortuus simpliciter Et plaga mortis eius curata est: q; postea rebellauit Heraclio: ⁊ sic curata fuit ab eius subiectiōne. Et adorauerunt bestiam: scz illi de gente sua: dicentes. Quis similis bestie: se iactantes de potentia eius. Sed Nico. dicit melius exponi: qō quū filius Cosdroe in vno cōflictu cum Heraclio fuerit vulneratus ad mortem: contra omnez spem fuit satis cito curatus a vulnere: propter qō gentes sue crediderūt aliq̄d numinis esse in eo: cuius virtute fuerit sic sanatus: ⁊ ideo vt patrem suū ita eū adorauerūt vt deū. vnde dicebāt. Quis similis bestie q. d. nullus: q; et si vulnerek in bello curabik cito. Et data est illi potestas facere bellū cū sanctis: q; sanctū Anastasium cū sexaginta monachis ⁊ multos alios occidit mensibus. xij. Itē tribus annis cū dimidio. Sicut enim bellū Heraclij cū Cosdroe durauit trib' annis cū dimidio: ita et bellū huius Heraclij cū filio eius alijs tribus annis cū dimidio. Et data est ei scz bestie: potestas in oēm tribum ⁊c. Est locutio per excessum. i. in multos. Et adorauerūt eum oēs qui nō sunt scripti in libro vite ⁊ agni. i. in libro predestinatiōis. Qui dr liber vite agni ratiōe diuinitatis ⁊ etiaz humanitatis: inquantū oēs predestinati saluamur in fide mediatoris: q̄ occisus est ab origine mundi. Quod intelligitur dupliciter: videlicet diuisiue: inquantū disposuit ab eterno christum occidi: sicut ⁊ mundum disposuit creare: ⁊ tunc fuit origo prima mundi. Uel figuratiue: q; christi passio fuit figurata ab initio creationis mūdi: vt in Abel morte ⁊ multis alijs. Qui habet aures audiendi. i. intellectū audiat: scz finem huius belli Heraclij ⁊ Persarū: q; Per se qui multos captiuauerant fuerunt captiuati ab Heraclio. Et qui gladio occiderit ⁊c. quia Cosdroes q̄ multos occiderat / occisus fuit. Hic est patientia ⁊ fides sanctorū: scilicet probata ⁊ exaltata: quia zacharias patriarcha hierosolymitanus qui cum multis alijs sanctis fuerat ductus captiuus in Persidem per Cosdroen: habuit meritum patientie et reductus fuit liber in Hierusalem.

machomet⁹ ecclesiepestis.

§. X. Descripta persecutione ec

clesie p Cosdroen ⁊ filiū eius: nunc ponit psecutionē eius sub Machometo. Ubi sciendū q̄ licet de inchoatiōe secte Machometi varie dicaf a diuersis: tū cōmunius tenef qō inceperit circa finē imperij Heraclij: de quo dictum est. Hic aūt Machomet⁹ de paupertate ad diuitias eleuatus / cogitauit fieri rex Hismaelitarū: de quo populo erat: q̄ ppie dicunf Agareni. Hismael enī a quo habent originem / filiꝰ fuit Agar ancille nō Sare: sed sibi vsurpauerunt nomen a Sara vt dicanf saraceni. Ad obtinendū propositū suum: vsus fuit cōsilio ⁊ auxilio cuiusdā heretici noīe Sergij monachi cōdendo legē falsam ⁊ carnalē ⁊ quibusdā authoritatibus veteris ⁊ noui testamēti colorata: vt sic nō solum a gētibus ad carnalia pronis / sed etiā a simplicibus christianis ⁊ iudeis q̄ habitabāt in illis partib' reciperef facilius. Finxit etiā legem illā sibi a deo vt pphete summo reuelatam. Et ideo nūc de hoc dicit. Uidi aliā bestiā scz Machometum vitā voluptuosam vt bestia ducentē. Nam fuit luxuriosus sup oēs hoies orientales. Ascendentē de terra: q; p mercatiōes ⁊ rapinas de paupertate ascēdit ad diuitias. Et habebat cornua duo similia agni. i. christi. Hec cornua sunt prophetia ⁊ legis noue latio. Finxit e niz Machometus maledictus se esse propheram: ⁊ legis diuine latorem: sicut christus vere fuit ⁊ realiter: multa futura ⁊ occulta prenūtiando: ⁊ legē nouā condendo. Et loquebatur sicut draco. s. astute mendaciter ⁊ dolose. Et potestatē oēm prioris bestie faciebat. Ista prioz bestia pōt dici Cosdroes: cui⁹ regnum. s. Persarum transtulit ad saracenos. Sed melius dicit q̄ bestia illa prioz sit ipse Machomet⁹ primus rex sa

racenoꝝ beſtialiter viuentiũ q̃ ḡcq̃d ſolet agere primus rex alicui⁹ regionis ad firmandũ ſtatũ ſuũ ⁊ dilatandũ:ita iſte diligẽter agebat poteſtatẽ ſuã exercẽs. Et fecit terrã ⁊ habitãtes in ea adorare beſtiã primã.i.ſeipm beſtialiter viuentem.nõ tñ fecit ſe adorare vt deũ ſicut Coſdroes:ſzvt prophetã dei ſummi. Cuius curata eſt plaga mortis. Fuit eñ in quodã bello grauiter vulneratus: ſed poſtea curatus vt ꝺr in lib.hiſtoriarũ orientalium. Et fecit ſigna magna:falſa tamen:ita vt ignẽ faceret de celo deſcẽdere. Hic ignis ꝺr metaphorice. Machomet⁹ eñ poſtq̃ fuit magn⁹ effectus:cepit cadere epileptica paſſione:propter quod ne ex hoc vilificaretur.dixit ſe hoc pati ex apparentia angeli Gabrielis:vt pote homo purus nõ valens ſufferre angeli apparitionem refulgentẽ.ſicut etiam multis factum eſt in veteri teſtamẽto.Angeli aũt ignis dicũtur.ptz in pſ.ciij. Sed q̃ iſtud erat falſum:ideo ſubditur. In conſpectu hominum.i.in opinione falſa ſibi credentium.Dixerunt etiã ſui diſcipuli q̃ lunã a ſe vocatam fecit deſcẽdere:que rõne luminis conuenit cũ igne. Et ſeduxit habitantes in terra/ per ſe ⁊ diſcipulos ſuos. Propter ſigna q̃ falſo data ſunt illi/in cõſpectu beſtie/ſuiipſius vel populi iſtius beſtialiter viuentis. Ut faciant imaginem beſtie. Dicitur autem eius imago lex ab eo data in qua repꝛeſentatur eius conditio et vita quam precepit firmiter cuſtodire.et hoc eſt qõ ꝺr Ut faciant imaginem.i.opere impleant eius legem. Et datum eſt illi.i.permiſſum a deo. Ut.daret ſpiritum imagini. id eſt vigorem ſue legi. Lex eñ ꝺr viua quãdiuviget:⁊ mortua quũ abrogatur. Et vt loquatur imago beſtie.i.ſententiam ſuam oſtendat:ſicut ꝺr/lex talis loquitur in tali caſu Nam omnia fere hic accipiuntur metaphorice. Et faciet vt q̃cunq̃ nõ adorauerint. Nã precepit ſub pena mortis legez ſuam haberi in magna reuerentia. Et faciet oẽs puſillos ⁊ magnos.i. oẽs hoſes cuiuſcũq̃ cõditionis. Habere characterem.i.circũciſionẽ:vt aliqui dicũt. Nã ſaraceni ſunt circunciſi ſicut et iudei. Uel melius per characterez intelligitur determinatus modus viuendi ſm legem Machometi quo a ceteris nationibus diſtinguũtur. Ideo dicitur. In dextera manu quantum.ſ.ad operationem:aut in frontib⁹ ſuis/per apertã cõfeſſionẽ. Et ne quis poſſit emere vel vendere.i.cũ ſaracenis in ſuis legalibus communicare. Niſi q̃ habuerit characterem beſtie.i.modum viuendi dictũ. Aut nomẽ ſicut ſunt ſaraceni ficti:propter quod permittuntur communicare cũ chriſtianis veris/ſic eſt inter ſaracenos. Aut numerum noĩs eius/ſicut ſunt ſerui ſaracenorum:alterius tamen legis:q̃ cõunicãt eis in humanis:eo q̃ ſunt de numero familie domus ſaracenorum.Hic eſt ſapientia. Hic ponitur reuelatio cuiuſdã ſecrete ſentẽtie.i.numerus annorum reſpiciens Machometũ. Et ideo dicitur .Hic eſt ſapientia.i.res occulta ad intelligendum:q̃ eã capere proprie eſt ſapientum. Qui habet intellectum viuacẽ et penetratiuum occultorũ. Computet numerũ beſtie .i. Machometi:q̃ vt beſtia vixit. Numerus eñ hoĩs eſt:et numerus eius ſexcenti et.lxvſ. Sed ad quid refertur determinatus iſte numerus:ptz q̃ non refertur ad numerum annorum vite Machometi:qz vixit.lxiij.annis.vt habetur in ſpecu .hiſto. Aliq̃ dicunt q̃ refertur iſte numerus ad durationẽ le-
Quo tẽ gis eius:qz tantum durauit. Sed hoc patet eſſe falſum:nã
potuit lex eius cepit circa finem imperij Heraclij.q̃ imperare ce-
inuius pit anno domini ſexcenteſimo decimotertio. et imperauit
ꝺns an- annis .xx. A fine autem huius temporis vſq̃ ad preſens.
tonius. ſcz tps Nico.de lyra:q̃ hoc ſcribit:multo maius temp⁹ eſt: Nam currit annus domini. Mccxxix.et tamẽ adhuc durat illa lex maledicta. Alij dicunt q̃ poſt mortem Machometi lex illa fuit correcta per ſapientes ſaracenos:et ab illa correctione computatur numerus. Ez ne hoc videretur verũ:qz illi ſapientes fuiſſe dicuntur diſcipuli Machometi:⁊ ſic non fuit illa correctio multo tempore poſt Machometum:nec defecit lex illa. Et quum duraverit a principio eius vſq̃ ad preſens per ſeptingentos et octogintaocto annos:nunc eñ ſumus in anno dñi. Mccclij.quaſi completiſſimo magis inualuit. Nã vt ꝺr/tartari q̃ ſunt in magno numero in magna parte receperunt eam. Uidetur ergo q̃ iſte numerus ſit incipiendus ab incarnatione domini vſq̃ ad mortem Machometi:de quo pphetice loquit̃ hic Joã. Poteſt ergo litera ſic exponi. Numerus eſt eñi hominis ſcz chriſti:q̃ fuit perfectus ſcientijs et vir tutibus a principio ſue conceptionis. Et numerus eius eſt id eſt Machometi excẽti ſexaginta ſex:qz tãtus numer⁹ fuit ab anno quo dñs factus eſt hõ vſq̃ ad annũ mortis Machometi. Sciẽdum aũt q̃ liber apocalypſis.fuit ſcriptus in greco.in quo habetur nomẽ/antemos:vbi dicitur hic ſexcenti ſexaginta ſex:cuius ſignificatum proprius eſt:cõtrarius.quod ꝓprie cõuenit Machometo:qui fuit contrarius chriſto; negãs eius diuinitatẽ et per conſequens chriſtianos. Signatum aũt dicte dictionis accõmodatũ eſt numero.dc.lxvſ. Sciẽdũ eſt eñi q̃ ſicut in latino alique litere accõmodate ſunt ad ſignificandũ certos numeros.ſicut.c.centum.l.quinquaginta et hmõi:ita et in greco alique litere ponũt̃ p numeris. Et ille litere quibus hoc nomen antemos in greco ſcribitur/ſignãt numerũ iſtũ.ſ.dc.lxvſ. Propter quod i aliquibus bibliis in latino ponit̃ ſic.et numerus eius eſt.dic lux que dictio apud latinos ſignat numerum predictũ. Nã.d.ſignat quingentos:⁊.i.vnũ.i.c.centum.l. q̃nq̃ginta.v. quinq̃.x.decem et ſic habetur numerus ille.

§. XI. Et vidi ⁊ cetera. Hic deſcribit premium ſuſtinentiũ pſecutionẽ Machometi. Pro cui⁹ declaratione notandum ſm chroſi. Hugo. floziaceñ. q̃ circa finẽ iperij Heraclij ſaraceni Machomero duce ceperunt Egyptuz et Ethiopiã grauiter inuadere. Et ſimiliter Homarus Machometi diſcipulus Damaſcum et regionem Phenicis et Hieruſalem totãq̃ Syriam occupauit ⁊ Antiochiam. Et in his locis erant multi deuoti chriſtiani in cenobijs etiam numero cẽtenario et ducentenario congregati et maiori numero: quorũ maior pars viuebat i virginitate vel viduali caſtitate.q̃ p gladios ſaracenoꝝ tranſierunt ad regna celorum. Ad qõ inſinuandũ dicit Joãnes Et vidi:et ecce agnus.i.chriſtus:qui ſtabat ſupra montem Sion.i.in eccleſia triumphãte. Stãs ꝺr quaſi ad iuuãdum martyres illos ad martyrum ſufferendum. Et cũ eo centũ. xliij.milia.i.in tãto numero vel circa tales occiſi exiſtimãtur. Habẽtes nomen eius et nomẽ patris eius. Et per conſequens ſpiritusſancti qui eſt nexus ambozum. Scriptum in frontibus ſuis:per apertaz liberã cõfeſſionem. Et audi ui vocez in celo tanq̃ aquarum multarum.i.multitudinis ſanctorum illorum:et laudantiũ deũ de ſua victoria Et tã q̃ vocem tonitrui. vbi notatur magnitudo laudis. Sicut citharedoꝝ ⁊c.qz laus iſta cozã deo et ãgelis gratioſa. Et cãtabant canticum nouũ/qz pertinẽtes ad nouuz teſtamẽti. Et nemo poterat cãtare ⁊c. Ex voto eñi continentie illi habebant aliq̃d ſpeciale in meritoꝝ:vñ et i premio. Qui empti ſunt de terra.ſ.ſanguine xpi. Qui cũ mulierib⁹ nõ ſunt coinq̃nati:vel integritatẽ carnis ſimpl⁹ ſeruando:vel poſt votũ caſtitatẽ. Hi ſequũtur agnũ.i. chriſtũm nõ ſolũ quo ad obſeruantiã mandatoꝝ:ſed etiã conſilioꝝ. Hi empti ſunt primitie.i.gratioſi ſicut primi fructus. ⁊ i ozeꝝ ⁊c. Nã veritatẽ fidei confeſſi ſunt animo conſtanti. Sine macula ſunt:qz purgati ab oi macꝛa p martyriũ. Et vidi alterũ angelũ. Hic ponitur incidẽter quedã cõuerſio mirabilis multoꝝ q̃ facta eſt circa illa tpa. Nã ſanctus Bonifacius miſſus fuit a Romano pontifice ad predicandũ Thuringis fidẽ catholicã in Auſtria et Phrigia:in qua legatione multos conuertit ad fidem. Et hoc eſt qõ ꝺr hic. Et vidi alterũ angelũ.i.ſanctũ Bonifaciũ. volantem p medium celi.i.velociter et ꝑpere exequentẽ officiũ ſibi iniunctũ. Habentẽ in corde et ore. Euangeliũ eternũ. Nã ei nõ ſuccedet aliud. Ut euãgelizaret illud ſedentibus ſup terrã.i. populis predictis:ſ⁹ q̃bus diuerſificabant̃ ligue ſaltẽ in aliquo. Et qz nõ ſolũ illis gentibus paratus erat predicare.ſz oĩbus generaliter eum audire volẽtib⁹:ſi ꝺr. Sup oẽm gẽrẽ ⁊c. Dicens voce magna in quo notat̃ efficacia p̃dicatiõis ſue Timete dñm/timore filiali. Et date ei honorẽ/ſicut filio pfis Qz venit hora iudicij eius/gñaliter in fine mũdi ꝑticulariter in morte cuiuſcũq̃. Et adorate eũ ⁊c. q̃ eſt creator oĩm nõ idola vana. Cõſequenter ponit̃ punitionẽ pſequentiuz xpianos. Et alius. Ubi ſciẽdũ q̃ cõſtãs nepos Heraclij imperatoris q̃ incidit in hereſim monoſcelitarum negantium duas naturas in xpo:et multos eccleſie miſtros nõ aſſentientes hereſi ſue grauiter afflixit:et in exiliũ relegauit. ꝓpter qõ Martin⁹ papa cõuocato pcilio dictã hereſim cum fautoꝛib⁹ ſuis dãnauit. Propter qõ Cõſtãtinopoli fuit ductus:vt dicte hereſi aſſentiret. Et qz renuit miſſ⁹ eſt in exiliũ:et ibi moꝛtu⁹ eſt. Et de b exponũt aliq̃ locũ iſtũq̃ ꝺr/ Alt⁹ angel⁹.i papa Martin⁹ ſecutus eſt dicẽs.ſ.dictã hereſim cõdẽnãdo. Cecidet cecidit. Babylõ:iperiũ.ſ.grecozum. Et ꝺr dupl⁹ cecidit:qz in patriarcha et imperatoꝛe hereticis:q̃bus cadentibus multi alij ceciderunt. Et vocatur Babylõ qõ interpretatur cõfuſio:qz confuſibile illud erat. Et qõ ſequitur.ſ. Et tertius angel⁹. Exponũt de Gregorio:iij. q̃ excõicauit Leonẽ imperatorẽ:q̃ poſt Theodoſium ſumpſit iperiũ anno dñi.ccxviij. eo q̃ hereſim dãnatã ſequebatur. Sed melius videtur dicẽdũ q̃ loquatur de Machometo et ei⁹ ſequacibus:de quorũ pſecutione locut⁹ fuerat p⁹ ſed penã eoꝝ nõ expreſſerat.vnde dicit / Et alius angelus ſcz ſctus Joannes loquens ait. Cecidit cecidit Babylon.i. gens ſaracenoꝝ. Nã lex eoꝝ eſt confuſionib⁹ plena:qz ibi laxatur

Bonifacij⁹ ad fidẽ Thurigos conuertit

Martin⁹ papa

laraf vita voluptuosa. Et etiã ꝓpter cõfusuꝫ ꝓcedẽdi modũ. nã inordinate traditur tet idem frequenter ꝛ inutiliter reperitur: nec scriptura vel rõne aliqua fulcitur nec authoritate. Magna ꝺ̃z q̃ multũ est multiplicata illa gens ꝛ dilatata. Dicitur autẽ cecidisse: q̃ circa tẽpora illa cõflixit cũ Romanis in quo cõflictu tres amire cum multis alijs sunt perẽptiꝫ vt ptz in chron̄. Sigisberti. Que a vino ire fornicationis sue potauit oẽs gentes. hyperbole est ad designandã magnã multitudinem gentiliũ erroꝛe. Machometi infectam. Lõcedit esse in sua lege carnis delectabilia: ad que ẽ ꝓna multitudo. ¶ Et tertius angelus. Hic describitur pena eoꝝ eterna. Uñ tertius iste angelus est aliꝰ angelꝰ bonꝰ vel aliquis sanctꝰ predicatoꝛ cõtra sectã Machometi. Si q̃s adoꝛauerit bestiã. i. Machometũ: vt dictum est supra de eius imagine ꝛ charactere. Hic bibet de vino ire dei i. punietur a domino grauiter. Quod mistũ est mero. Punitio dei temporalis ad coꝛreptionẽ dicitur vinũ merũ. quuꝫ aũt sequitur pena gehẽne: ꝺ̃z vinũ mistũ. Sic saraceni puniti sunt tunc vt dictum est temporaliter a Romanis: et cũ hoc pena eterna. ꝛ iõ subdit̃. Et cruciabit̃ igne ꝛ sulphure. Et fumus toꝛmentoꝝ eoꝝ ꝛc. i. eterna est punitio et continua. ꝛ ideo sequit̃. Et requiẽ nõ habebãt ꝛc. q̃ patent ex dictis in precedenti ca. Hic est patientia sanctoꝝ: q̃ patientia christianoꝝ multoties et multipliciter exercitata est ꝓ saracenos. ¶ Et audiui. Hic post punitionem malorũ perpetuã describitur retributio bonoꝝ eterna: vt sic oppositꝫ iuxta se posita magis eluceſcãt. Et ideo dicitur hic Joãni. Scribe tanq̃ rem nobilissimã. Beati moꝛtui q̃ in dño moꝛiunt̃: idest in cõfessione dñi ꝓ palmã martyꝛij: quales fuerunt illi. cxliij. milia de quib̃ supra. Amodo iã dicit spirit̃ sanct̃ q̃ est vnꝰ deus cũ ꝑe et filio ꝛ inseparabiliter in nobis operatur: ttñ q̃ opa nostra q̃ sint meritoꝛia habẽt efficaciã a gratia spũssancti. ideo et merces speciali modo et attribuitur. Ut requiescant a laboꝛibus suis. nam in beatitudine appetit̃ totaliter q̃etaf. Absoluta ꝓsecutione sarꝫ conoꝝ: hic ponit̃ alia. s. Lõgobardoꝝ. vñ dicit. Et vidi. i. in ptãte sua. Sciẽdũ igit̃ q̃ ãno dñi. dccliij. Astulph̃ lõgobardoꝝ rex in Italia m̃ktũ afflixit eccleſiã. ꝓpter q̃ Stephanus papa trãsijt in Frãciam querẽs auxiliũ cõtra ꝑdictuꝫ regẽ. q̃ ꝛ impetrauit. et ꝓ io a Pipino rege: postea a Carolo magno. Dicit ergo. Et vidi ꝛ ecce nubẽ candidã. Per hãc intelligitur regnũ Francie fide et moꝛibus decoꝛatum. Et super nubẽ sedentẽ. s. Pipinũ regẽ similem filio hoïs. i. xpi cõfoꝛmatũ in iustitia et bonitate lz hec cõfirmatio sit valde longinqua. Habẽtẽ in capite coꝛonã aureã. Reges enim Frãcie coꝛona aurea coꝛonantur. Habẽtẽ in manu suã falcem acutam. i. exercitũ valde bellicosum: ꝙ quem Pipinus multas et magnas victorias habuit. Et aliꝰ angelꝰ. s. Stephanꝰ papa. Exiuit de tẽplo. s. Romane eccleſie. Clamans voce magna. i. ex magno affectu deꝓrecãs. Ad sedentem super nubẽ. s. Pipinũ regẽ. Mitte falcẽ tuã et mete. i. dirige exercitũ tuũ contra Astulphum tyꝛannizantem. Qñ venit hoꝛa vt metatur. i. vt eius tyꝛãnis tollatur. Qñ aruit messis. i. ipse et exercitus eiꝰ obdurati sunt in malitia sua. Et misit q̃ sedebat sup nubẽ falcẽ suã. q̃ Pipinꝰ misit et cum valida manu intrauit Italiã et messuit terram. Nam ꝓra Astulphum viriliter dimicauit: et Stephano pape que ab ſtulerat sui iuris restituit. ¶ Et aliꝰ angelꝰ. Hic describit auxiliũ factũ eccl̃ie ꝓtra Lõgobardos ꝓ Carolum magnũ. Ubi sciẽdũ q̃ ãno dñi. dcclxxiij. Carolus rex Frãcie ad preces Hadriani pape intrauit Italiã cũ exercitu foꝛti contra Desideriũ regẽ Lõgobardoꝝ eccleſiã multipl̃r affligentes q̃ etiam habet̃ in decretis dist. lxiij. Hadrianus. Que rege Desideriũ Carolꝰ ꝑugnãs tandẽ cepit et secum in Franciã duxit: in quo defecit regnũ Lõgobardoꝝ. et hoc rangitur quũ ꝺ̃z. Et alius angelus. s. Carolꝰ magnꝰ. Exiuit de tẽplo. s. nono mẽse quo coꝛonatus fuit. q̃ est in celo militantis eccleſie: hñs et ipse falcẽ acutã. i. exercitus foꝛtẽ: immo et patris sui exercitũ foꝛtioꝛẽ. Et aliꝰ angelꝰ exiuit de altari/papa Hadrianꝰ. ad quod altare accesserat ꝓ misse celebratione ad oꝛãdũ ꝓ eccl̃ia: vt dñs ea ptegeret. Qui habebat potestatẽ sup ignẽ. i. inferende excõicationis et aggrauatiõis penã. Oïs aũt pena aliq̃ designatur nomine ignis Et clamauit voce magna. i. magno affectu deꝓrecatus est Carolũ vt ferret sibi auxilium. Mitte falcẽ tuã acutã. i. exercitũ tuũ. Et vindemia botros. i. Lõgobardos auferendo eis potentiã. Qñ mature sunt vue. i. qñ digni sunt destructione. Et misit angelus. i. Carolus magnꝰ falcẽ suã. i. exercitum suũ sup terrã. Et vindemiauit vineã. i. potentiã abſtulit Lõgobardoꝝ. Et misit in locũ ire dei magnũ. Nã regem durit captũ cũ vxoꝛe in exiliũ extra terrã suam. Et exiuit sanguis de coꝛpib̃ occisoꝝ: ita q̃ in illa captiõe ciuitatis Papie vbi erat rex: multi Longobardi occisi sunt vsq̃ ad frenos equoꝝ. Nã ex sanguine occisoꝝ frena equoꝝ militũ. Caroli rubricata sunt ꝓ stadia. M. dc. Nã fama huius victoꝛie Caroli fuit longe lateq̃ dispersa. s. ꝓ quatuoꝛ mundi ꝑtes ꝓ dictũ numerũ designatas: eo q̃ dictus numerus est quadratus. Dicitur autem numerus quadratꝰ qui ex numeꝛo binario in seipsum quater ducto consurgit.

Pipinꝰ Frãcoꝝ rex.

Carolꝰ magnꝰ.

§. XII. Et vidi aliud signũ. In

Constãtinꝰ imperatoꝛ

c. xv. post destructionem nuntiatã Longobardoꝝ ponit ꝓsecutionẽ pluriũ perfectoꝝ eccl̃ie. Uidi (ait) aliud signũ i. future rei signatiuũ. Magnũ ꝛ mirabile. angelos septem habentes. vij. plagas. i. virtutẽ a deo inferẽdi tales ꝓsecussiones ꝛ tribulationes nouissimas tnõ simpliciter: sꝫ respectu ꝑteriti. Quoniaꝫ in illis cõsummata est ira dei. ꝓ illas posita est vindicta dei de ꝓbis in effectu. Et vidi. Hic describitur laus diuina: que lz sit secura percussiones ꝛeꝓborum: tamen hic ꝓmittit̃ executioni earum. Et q̃ sancti in celo ꝓuidentes ꝓsecutiões istas: letant̃ anteq̃ sint in effectu: ideo dicit Jo. Uidi tanq̃ mare vitreũ. i. eccleſiaꝫ militantem que sic ꝺ̃z ratione baptiſmi. Mixtũ igne/scz spũſsancti: qui datur in baptiſmo. Et eos qui vicerũt bestiaꝫ. i. gentẽ saracenoꝝ bestialiter viuentẽ. Et imaginẽ eius. i. similes saracenis in vita. Et numerum noïs eius. i. infideles quoſcũq̃ christo ꝛ eccleſie cõꝛariantes. Stantes/ꝓ vite sanctitatẽ. Habẽtes citharas dei. per hoc intelligunt̃ gr̃arum actiones in eccleſia dei de victoꝛijs sequẽtibus cõtra ꝛeꝓbos. Cantantes cãticũ Moyſi ꝛ agni. q̃ sancti sunt in celo de vtroq̃ testamẽto dicentes. Magna ꝛ mirabilia sunt opa tua domine: q̃ dictas victoꝛias attribuũt diuine potentie. Juste ꝛ vere sunt vie tue puniendo obstinatos ꝛ cetera q̃ sequunt̃. Et post hec. Hic ponit̃ executio dictaꝝ plagaruꝫ Apertũ est templũ. i. diuinũ secretũ ꝓ impletionẽ in effectu eoꝝ Et exierũt. vij. angeli. i. dei nuntij q̃ postea noïabũtur. Habẽtes. vij. plagas. i. ptãtẽ inferẽdi. vij. vindictas. Uestiti lapide mũdo. i. christoq̃ est lapis angularis. Mũdo/q̃ peccatum nõ fecit ꝛ hoc ꝓ imitationẽ bonoꝝ operũ. Et ꝑcincti circa pectoꝛa coꝛonis aureis. i. castitate mentis. Et vnũ de quatuoꝛ aĩalibus/ Marcus euãgelista sm aliquos: vel aliꝰ sanctus ex patriarchis principalibus iam defunctis. Dedit vij. angelis. vij. phialas. i. ptãtẽ puniendi ꝛeꝓbos ex ordinatione diuina. Et impletũ est templũ fumo ꝛc. per q̃ ꝺ̃ signatur diuina cõdescensio. Et nemo poterat intrare tẽplũ: q̃ ꝺ̃ dicitur ꝓpter reuerentiã diuine ꝓsentie.

§. XIII. Et audiui vocẽ magnã

In. c. xvj. notaf magnitudo authoritatis diuine. De tẽplo/gloꝛie diuine. Dicentẽ septẽ angelis. Ite ꝛc. scz ad exequendum diuina mãdata de ꝛeꝓboꝝ punitione. Ubi sciendus q̃ Constantinus q̃ cepit imperare anno dñi. dc. xlij. fuit pessimus. Nam sicut dicit Sigisberrus: imagines christi ꝛ sanctoꝝ ab eccleſijs remouit. eoſq̃ qui dei genitricẽ inuocabant ꝛ q̃ vigilias in eccleſijs agebãt ꝛ q̃ religiose viuebãt ꝛ qui a iuramentis ꝛ immundis abſtinebant: patrimonijs priuauit et multipliciter cruciauit: et monachos et sanctimoniales contrahere matrimonia coegit. Que multi vitãtes martyꝛizati sunt. Postea vero imperante Yrene vxoꝛe Leonis cũ filio suo Constantio ad instantiaꝫ patriarche constantinopolitani congregauit Hadrianus papa synodum in Nissa. Hoꝛum autem imperium cepit anno dñi. dc. lxxiij. Et in illa synodo condemnata fuit hereſis execrantium imagines christi et sanctoꝝ: quũ sint libri laicoꝝ mouentes eos ad deuotionẽ. de conse. dist. iij. venerabiles. Londẽnauit etiã hereſim Felicianam: que posuit in christo duplicẽ dei filiationem. s. verã in natura diuina: et adoptinam in humana. Ad q̃ sequitur in christo duplicẽ esse psonã: quod dixit Nestoꝛius hereſiarcha. Et q̃ virgo Maria non sit mater dei: sed hoïs tantũ. Et iste hereſes habent similitudinẽ cũ ꝑsidia Machometi. Nam saraceni imagines execrantur: et dicunt Jesum filiũ Marie virginis esse purum hominẽ. Quod ergo dicit. Et abijt primus angelus. intelligit̃ de Hadriano sancto et bono viro. Et effudit phialã suam in terram. ꝓijciendo excõicationis sententiã in terꝛenos hoïes dictã hereſim tenẽtes. Et factũ est vulnus seuũ et peſſimũ. Nã spũalis plaga. s. excõicationis est peioꝛ q̃ tpalis. In hoïes q̃ habebãt characterẽ bestie. i. similitudinem vite Machometi. et in eos q̃ adoꝛauerunt imaginem eius referendo ad ꝓncipes Machometi ei conformes.

¶ Et scõs angelus. Hic ponitur secũda plaga. Iste angelus fuit Carolus magnus qui tempoꝛe illo debellauit Saxones: qui hic ꝓ mare designãtur ꝓpter multitudinem illius populi: q̃ vt infra ꝺ̃z. Aque multe sunt ppli multi. Uñ etiaꝫ q̃ Barones mare trãseuntes plures terras christianoꝝ afflixerunt. Dicit ergo. Et secũdus angelꝰ. i. Carolus ma-

Saxões a carolo magno subiugati.

gnus. Effudit phialā suā in mare. i. exercuit vindictā suam in Saxones. Et sanguis fact⁹ est tanq̄ mortui: q⁹ multi ex saxonibus occisi sunt. Sed q⁹ de remanentib⁹ aliqui videntes victoriā Karoli factā dei virtute/baptismā receperunt ideo non dicit. Factus est sanguis mortui simpliciter / sed tanq̄ mortui. Ceteri vero obstinati fuerunt occisi. Nā vna die de illis Karolus quatuor milia quingentos fecit decollari. et ideo subditur. Ois aīa viuens mortua est in mari. Qui capti fuerunt viuī: obstinasti in infidelitate Saxonū occisi sunt. ¶ Et tertius angel⁹. Intelligitur et hoc de Karolo magno: sed post q̄ fuit factus imperator. Et q̄ dictū est de scō angelo intelligitur de eodē Karolo: sz ante ipe-
Hunni. rij assumptionez. Nā. xxiij. annis regnauit sup Francos. et postea. xiij. annis imperium tenuit. Tertio aūt anno imperij Hūnos q̄ multas terras christianorum affligentes depopulauerant totaliter debellauit: sm chron̄. Sigisber. et eos q̄ remanserunt/fidei subiecit. Et ideo dr Tertius angelus id est Karolus post q̄ fuit imperator creat⁹/effudit phialā suā. i. dei vidictā sup flumina et fontes aquarū. i. sup Huares siue Hūnos: qui sic nominātur. s. flumina et fontes: ex eo q̄ primit⁹ habitabāt iuxta paludes meotides: vbi sunt multe ebulliciones aquarū ad modū fontiuz. quas paludes quī putarent immeabiles: nō audebant transire: sed experti esse meabiles transeuntes eas/ Gothos q̄ vltra illas paludes in Scythia habitabant: debellauerunt. Ex qua victoria elati/alias terras vsq̄ in Galliam sub Attila rege ferro
Gothi. et igne vastauerunt. Et factus est sanguis: q⁹ Karoli exercitus multos de illis Hūnis interfecit. Et audiui angelū. Ubi, scīēdū q̄ angeli boni de ordine principatuū diuersis rebus et gentibus vt procurēt bonū regni cōmissi: videntur sibīmuicem resistere: q̄n gentes eis cōmisse contrariantur adinuicē. et belligerant aī q̄ scīāt⁹ determinationē diuine voluntatis de futura illius vel illius gētis subiectione vel prelatione. vt p⁹ Dañ. x. Sed q̄n sciunt diuinā voluntatem per reuelationē vel effectus positiones: concorditer apparebant diuinā sniaz: et eā exequūtur. Dicūt ergo. Audiui angelum quartum. i. Hūnorū p aquas signatorū dicentez. Justus es ⁊c. approbātes diuinā sentētiā de gente sibi cōmissa deuicta. Qr sanguinē sanctorū tuorū fuderunt. Hūni essent aīte q̄ debellarentur: multos xp̄ianos occiderunt. Et sanguinem dediſti eis bibere. eos. s. puniendo sīli pena. Et audiui alterū. s. angelū Frācorū dicētē/Etiā dñe. Nam ambo
Leo papa. angeli approbauerūt diuinā sniam. s. angelus Frācorum ⁊ angelus Hūnorū. ¶ Et quartus angelus. Quānis quidaz hoc exponāt de Crescētio Romano patritio: qui depositus Gregoriū papā nō primū sed aliū: ⁊ loco eius institui fecit Joānē nulli⁹ meriti virū: sed meli⁹ tñ exponitur de Leone papa sancto viro: q̄ a Romanis inuasus exoculatus fuit: lingua etiā ei abscissa: sed diuinit⁹ lingua et visu restitutis
laus' Caroli magni. misit ad Karolū/auxilium petens. dicit ergo / Et quartus angelus. i. Leo papa sctūs hō. Effudit phialā suā in solem: denunt tādo animi sui amaritudinē Karolo īperatori: eo q̄ iniuste et in dei contemptum fuerat sic male tractatus ⁊ a sede sua deiectus. Dicitur aūt Karolus sol: q⁹ sicut sol refulgentia precellit alios planetas: ita Karol⁹ p̄cellebat alios reges terre fide et magnanimitate. Et datus est illi estu affligere hoīes. q⁹ data sibi a deo virtute Romā adiit: causas examinauit: et deo rebelles et ecclesie grauiter afflixit et puniuit: et Leonē papā iterū in sua sede collocauit. vt habetur in chron̄. Sigisber. Et estuarunt hoīes. s. mali: estu magno doloris et iracūdie: quia nō poterāt Karolo resistere. Et blasphemauerunt nomē dñi. s. quātum ad obstinatos qui in peccatis suis mortui sunt. ¶ Et quintus angelus. Hic ponitur quinta plaga in qua Joānes reuertitur ad p̄secutionē factā p saracenos et punitionē eorum. Et huius aliq̄ exponāt hoc de Othone imperatore: qui Grego. electū per Crescentiū reposuit in sede sua: et Joannē intrusum expulit: meli⁹ tñ exponitur de saracenis vt scribit Heliman-
dus. quī patriarcha Hierosolymitanus de ciuitate expulsus a Karolo imperatore petijt subsidium: denūtiās. eī terre sancte dissidiū. Qui collecto exercitu maiori q̄ vnq̄ habuit perrexit in terraz sanctam. et infidelibus repertis ibi partim occisis/partim fugatis: patriarchā in sede sua reposuit. Dicit ergo/Et quintus angel⁹. i. patriarcha Hierosolymitanus effudit phialā suā id est Karolum: qui fuit instrumentū dei ad puniendū gentem Machometi. Super sedez bestie. i. gentem Machometi bestialiter viuētis. Dicit aūt patriarcha effudisse hanc phialā: q⁹ Karolum inuitauit ad puniendū contemptum dei et ecclesie. Et factum est regnū eius. s. Machometi tenebrosum: q⁹ saraceni partiz fuerūt occisi: partim ibi confusibiliter expulsi: et commanducauerunt linguas suas pre dolore. Mos est hois irati et afflicti mordere labia sua: et frendere dentibus quasi linguam mā-
ducantis. Et blasphemauerunt deū celi ex impatientia. Tñ etiā q⁹ dicūt saraceni christū purū hoīem. Et sic blasphemabant. Et nō egerūt pniam mortui in sua p̄fidia. ¶ Et sext⁹ angelus. Hic ponitur sexta plaga. Exponunt hoc aliqui de Gregorio papa qui fuit p̄ius noīatus. Hyldebrandus qui p̄fuit ecclesie imperāte Hēnrico quarto: q̄ cepit īperare anno dñi. M. lvij. iter quē et Gregoriū papā ortaē dissensio: eo q̄ Gregorius papa excōicauit oēs electos in ecclesia q̄ acciperent inuestituraī p annulū et baculum de manu laici: quī tamē reges et imperatores, vsī fuissent pri⁹ tali ptāte. ⁊ sic sextus angel⁹ esset Gregori⁹ iste papa. Sz aliter pōt exponi et melius de Karolo magno q̄ inuitat⁹ a btō Jacobo purgauit viā ad sepulchrū eius pri⁹ ignotū: eo q̄ tota Hispania p̄ius erat a saracenis occupata: et Uasconia: et nauraraz: quas partes et natiōes Karol⁹ multis laboribꝰ p̄tiz occidit: p̄trim fugauit: p̄trim subiecit fidei xp̄iane vexatiōe illis dāte intellectum. Et hoc est q̄d sequitur. Et sextus angelus btūs Jacob⁹ effudit phialā suā. i. Karoli magni potentiā: quē inuitauit ad puniendū gentē saracenorū: que dicit flumē magnū ꝓpter magni populi multitudinē. Et siccauit aquā eius: auferendo saracenorū potētiā. Ut p̄pararet̄ via regibus. i. pegrinis scti Jacobi: inter quos fuerunt ⁊ multi reges ⁊ p̄ncipes et potentes. Uñ ipse Karolus deuote illū locum adijt. Et ab ortu solis. Sepulchrū essī btī Jacobi est in occidente terre habitabilis. et iō via veniendi ad ipsum est ab ortu solis simpl⁹ quātum ad illos q̄ veniūt ab oriēte vel sm q̄d q̄tū ad veniētes ab aq̄lone et meridie. ¶ Et vidi. Hic ponitur septima plaga. Circa hoc sciēdū q̄ a tēpore Losdroe regis Persarū p maiori parte ppl⁹ catholicus in terra p̄missionis et circa fuit in afflictione et seruitute dura vsq̄ ad eius liberatione p̄ncipes occidentales xp̄ianorum: vt tpe Gotifredi de bulliō ducis Lothoringie. Nā alie liberationes facte dicte terre p Heraclium et Karolum magnū de q̄bus supra fuerūt quasi momētanee: q̄n cito transierūt. Nā recedēte Heraclio de Hierl'm: Arabes Hamaro duce terrā sanctā ⁊ plures alias regiones subiugarūt. Sīl⁹ post recessum Karoli magni de Hierl'm saraceni dominantes in Egypto Judeā sibi subiugarūt. Et postea turchi de manu Caliphe egyptij se auferētes tenuerunt: quousq̄ debellati fuerunt p̄ principes predictos in p̄tib⁹ antiochenis Tunc enim debilitata Turcarū virtute: egyptij abstulerūt Hierl'm ⁊ Judeā de manib⁹ Turcharū. Sed intra annū vel circiter christiani de manib⁹ egyptiorū eā abstulerunt vi armorū. Notandū etiā q̄ sicut inter christianos sunt p̄dicatores exercētes se ad impugnandū saracenos: ita sunt inter ipsos aliqui literati exercitātes eos cōtra christianos. Qō Joānes p̄uidens ait. Et vidi de ore draconis. i. summi p̄ncipis in regno Persidis: ⁊ ō ore bestie. i. Caliphe seu summi p̄ncipis in Egypto. ⁊ de ore pseudo pphete. i. p̄dicatorū saracenos p̄tra christicolas excitātium tres spūs immūdos. i. verba pphetarū doctorū etiā p̄ncipū. Et dicuntur spūs immūdi: q̄ inducūt nos ad immunditiā pcti in modum ranarū: nā suo garritu alios inquietāt. Sunt enim spirit⁹ demoniorū: q⁹ demones ad hoc excitāt faciētes signa. nā ⁊ inter fideles p̄mittūt aliq̄n demones facere signa iusto dei iudicio. Dicunt q̄ scribūt de historijs transmarinis: q̄ post mortē Machometi saraceni diuisi sunt in duas sectas: et vna ps posuit sedē in Egypto: alia in Persidis regno. Et nō solū fuerūt diuisi loci: sed etiā in aliquib⁹ p̄ctis sue legis ita q̄ isti vocāt alios subuersores ⁊ schismaticos: ⁊ ecōuerso inter eos fuit cōtentio ⁊ guerra vsq̄ ad tēpus Saladini qui cepit regnare anno dñi. M. clxxxix. post liberationem terre sancte p̄ p̄ncipes supradictos p magnū tempus. Hic essī Saladin⁹ induxit saracenos habitātes in Egypto ad tenendū cerimonias aliorū in Persida existentiū: ⁊ reduxit eos ad cōcordiā. Unde q̄ hic dr/Cōgregate eos ad p̄lium: nō est intelligendū simul quantū ad oēs: sed successiue ad diem magnū ⁊c. que satis ex predictis possunt intelligi.

§. XIIII. Et septimus Angelus.

In. xvij. c. describit p̄secutio septime plage. vbi sciendū q̄ aliq̄ expositores dixerūt hūc septimū angelū esse Alexiū imperatorē cōstantinopolitanū: q̄ scripsit Urbano pape p recuperatione terre sancte. Sed hoc nō videtur: q⁹ ille fuit dolosus ⁊ cōtra latinos machinat⁹ sed melius alīs videt de quodā Petro eremita: q̄ deuotione motus visitans loca illa sancta: ⁊ colloquiū habēs cū catholicis in illa regione existentibus p̄ recuperatione terre sancte/induxit illos ad supplicādū pape Urbano p eo opere. Qui Petr⁹ eremita literas ipsas presentauit accedēs ad Urbanū papā ⁊ idez psuadens. Urban⁹ aūt celebrato cōcilio generali in gallia apud Claromontē/post edita plura statuta anno domini. M. lxxxv. fideles p̄ncipes animauit ad recuperandū dictam

Diuus Jacob⁹ ꝓpositus Ianus.

Losdroes p̄sarum rex

Petrus anachorita fa-cri belli persuasor.

cram terrā sanctā: solicitans dños hincinde p dictū Petrū eremitam ad opus ipsum. Multi em̄ catholici de Francia/ Hispania/Anglia/Alemānia/Italia/ꝛ alijs partib⁹ crucem suis humeris affixerūt vno aīo christianis in seruitute detentis in illis ptibus succurrere intendentes. Et sic iste ptimus angel⁹ Petrus eremita effudit phialā suā in aerē q⁹ verbis efficacibus terre sctē miseriā exposuit. Et exiuit vox magna ō tēplo. i. ecclia a throno. i. authoritate summi pontificis dicēs. Factū est. i. exaudita est petitio pp̄i christiani hierl'm habitātis. Et facta sunt fulgura visionū et signorū: voces ꝛ tonitrua p̄dicationū crucis: ꝛ terremot⁹ factus est magn⁹. i. cōmotio magna in pp̄is relinquētib⁹ terras ꝓprias in succursuz ad dictū locū. qualis nūq̄ fuit ꝛc. q⁹ sicut ō⁹ in chronicis Ualētini. Nūq̄ tot gētes in vnā cōuenerūt sententiā. Opinionē hoīm vincebat numerus: q̄uis existimarēt sexagesies centū milia. Et facta est ciuitas magna exercitus ille. Nā vno aīo ꝓgebant in tres partes. Nā ꝓpter hospitia ꝛ victualia reperiēda vna pars sequebatur Petrū eremitā. Alius exercitus secutus est principem precipuum Gotifredo duci se iungentes. Tertius iuit cum Boemundo duce Appulie per nauigiū. Et ciuitates gentiū i. saracenorū ceciderunt/q⁹ a Nicea Bithynie ꝛ Antiochie: que sunt in regno Persidis vsq̄ in Hierusalem ꝛ vsq̄ ad riuum egypti ciuitates detente ab infidelibus: per dictum exercitum subiugate fuerunt. Et Babylon magna. i. secta saracenorū plena cōfusione in suis legibus ꝛ ritibus venit in memoriā ante deū: scz ad puniendū eā. Et oēs insule fugerunt. i. habitantes in insulis ꝓpter saraceni fugerūt per mare. Et grando magna sicut talentū id est bellū importabile saracenis. Et venit vnus. Hic describitur septima plaga magis in specialit⁹ ꝑm tamē opinionē illorū qui dicūt q̄ tota ista litera ab isto vsq̄ ad illū textū. Quū consummati fuerint mille anni circa mediū. cxx. fit impletū de preterito ꝑm hoc exponetur litera vsq̄ ad dictū passum. postea dicaz quid mihi videatur super hoc. Scōm ergo opinionem illorum iste angelus nō fuit Alexius imperator vt quidam dicunt: neq̄ Petrus eremita: sed magis beatus Jacob⁹ apostolus qui in celis triumphans reuelauit Joanni dicēs. Veni ꝛ ostendam tibi dānationem meretricis magne. i. secte saracenorū: que sedet super aquas: ꝛ dñatur populis multis. Cū qua fornicati sunt reges terre. Quia multi reges ceperunt leges Machomeri. Et inebriati sunt ꝛc. Et abstulit me (ait Joannes) in desertū ad videndū scz statum saracenorū: ita deo ꝓpter peccata sua derelictū. Et vidi mulierē sedentem super bestiam sectā Turchorū ꝛ saracenorū bestialiter viuentiū ꝛ effeminate. Coccineam. i. sanguine christianorū rubricatā. Plenā nōibus blasphemie: q⁹ dicūt christū hominem purū: ꝛ virginē Mariā nō dei matrē esse. Habentem capita. vij. ꝛ cornua. x. expositū est. S. vel septem capita sunt vitia. ꝛ transgressionē decem preceptorū habentes huiusmodi gentes. Habēs poculū aureū. s. doctrinā suauē carni. Et q̄ sequunt⁹ in isto capl'o p totū exponuntur de saracenis ꝛ turchis vsurpantib⁹ iudeā ꝛ syriā vnus post aliū. Et postea ipsi a christianis inde electi tēpore Gotifredi. Pri⁹ enim a Syria ꝛ Judea possessa est per Egyptios sed a Turchis ablata est eis. ꝛ postea Egyptij recuperauerunt eas electis Turchis. ꝛ ista variatio regni notatur hic.

Diuus Jacob⁹

§. XV. Que habētur in seqūti

Abdamarus podiensis epūs.

capl. isto. xviij. quod incipit. Post hec vidi alīū angelum ꝛc. Exponunt⁹ a quibusdā de Abdamaro podiensi epō angelice mundicie viro: qui in exercitu principū occidentaliū christianorum suscepit legationis officiū ad directionē exercituum christianorū. Et in eo q̄ subdit. Descendentē de celo exponunt ꝓcedentē a sublimitate sedis apostolice. habentem potestatē magnā/in spiritualibus q⁹ legatus de latere. Et terra. i. exercit⁹ christianus illuminata est a gl'ia ei⁹ scz vita ꝛ doctrina. Et exclamauit voce magna/ predicando verbo ꝛ exemplo. Cecidit cecidit babylon magna s. gens saracena. Bis dicit ceciditq⁹ bis fuerunt per christianos debellati. primo per Carolum postea per Gotifredū. Et q̄ sequuntur in textu exponunt⁹ de debellatione gentis saracenorum. Post hec aūt voce magna dixit Alla. ¶ In. c. xix. ponit Joannes gratiarū actionē in militanti eccl'ia de saracenorum debellatione ꝛ christianorum exaltatione: ꝛ in ecclesia etiā triumphanti sancti de beneficijs collatis fidelibus in p̄senti gratias agunt deo. Et quum Joannes voluisset adorare angelū qui hec ei ostendebat: ꝓhibuit angelus dicens. Vide ne feceris ꝛc. q⁹ post incarnationē verbi/angeli reformidant se venerari a natura humana: quam vident in verbo vnitā super se eleuatā hic Deū adora. s. adoratiōe latrie. Et q̄ postea dicitur. Et vidi celū apertū q⁹. s. Joanni fuit reuelatum quod erat in dei p̄sentia nobis clausum.

Carol⁹ cognomento magn⁹.

Et ecce equus albus: exponunt de regno Hierosolymitano dealbato per sanctitatē christianorum: qui habitabant ibi post Gotifredus cepit illud primus rex ibi institutus. Et qui sedebat super eum ꝛc. Iste fuit Balduinus qui successit Gotifredo fratri eius in dicto regno Hierosolymorum. qui statim cepit dilatare regnum illud per expugnationem saracenorum anno dñi. M. c. O. Oculi eius ꝛc. describunt cōditiones eius. Et quod infra subdit. Vidi angelum vnum ꝛc. hic notat Joannes quandā magnā victoriā quam habuit Balduinus predictus quinto anno regni sui cōtra saracenos. Nam quum soldanus rex Egypti congregasset maximum exercitū ꝛ venisset contra christicolas ꝓ recuperanda terra sancta amissa: Balduinus cum paucis victoriā habuit magna strage facta de saracenis. Et vidi angelum ꝛc. que habentur in ca. isto. xx. vsq̄ ad locū istum. Et quum cōsummati fuerint mille anni ꝛc. exponunt aliqui de Calixto papa ꝛ de Hērico imperatore quinto huius nominis: q̄ cogente eum papa sub interminatione anathematis/ renūtiauit cōsuetudini qua vsi fuerant imperatores. i. inuestiendi episcopos ꝛ abbates per baculum ꝛ annulū p trecentos annos ꝛ amplius. s. a tēpore Caroli magni: q̄ potestas ei concessa fuerat sub Hadriano papa in cōcilio Rome habito. vt habetur in chron̄. Sigisb. vnde exponunt. Vidi angelum id est Calixtū papā habentē clauē abyssi. i. potestatem excommunicandi ꝛ catenā magnā. i. multitudinem cardinaliū ꝛ prelatorū/ ꝛ apprehendit draconē. i. Romanū imperatorez. et ligauit per censurā ecclesiasticā: ne amplius vterek tali potestate p mille annos. s. vsq̄ ad tēpus antichristi. Ponit enim numerus determinatus ꝓ indeterminato. Videtur tamē melior expositio ꝑm Nico. de Ly. eorū q̄ dicit hunc angelū esse Innocentiū papā tertium: q̄ approbauit ordines predicatorū ꝛ minorū anno dñi. M. cc. per quorū doctrinaz ꝛ exempla ecclesia est quodāmodo renouata: ꝛ potestas demonū restricta. Dicit ergo. Vidi angelū scz Innocentium papam: descendentē de celo. i. de apice pontificali condescendentem Dñico ꝛ Francisco/ habentē clauem abyssi. i. potestatem approbandi dictos ordines ad reprimendū potestatem demonū. ꝛ catenā magnā. i. fratrū dictorū ordinū multiplicationem. ꝛ apprehendit draconem q⁹ per eorū doctrinam ꝛ vitā potestas diaboli est repressa: ꝛ reprimetur vsq̄ ad tēpus antichristi: q̄ signat p mille annos. Sed tunc tēpore antichristi soluet: data sibi potestate magis seuiendi sed hoc modico tēpore. Et quod postea subditur. Et vidi sedes ꝛc. aliqui exponunt de psecutione Saladini. sed melius videt exponi de Tartaris q̄ anno dñi. M. ccxx. de terra sua exeuntes multos populos tam christianos q̄ paganos occiderūt. Sed dicit Nico. de Ly. q̄ ista expositio. s. a. c. xvij. vsq̄ ad istuz locū sibi videt impropria. i. extorta: et in pluribus improbat eā. vt q̄ dictū est in ea de gente saracenorum signata p Babylonē/ q̄ sit temporaliter destructa: quū magis nūc vigeat ꝛ Hierosolymā cū illis partib⁹ possideat. Itē q̄ intelligant de Balduino: q̄ cōiter a doctoribus exponunt de christo: et illud q⁹ habet scriptū nomen q̄ nemo nouit nisi ipse. Et illud nomē eius Verbum dei: ꝛ illud habet scriptum in femore suo rex regū. Item q⁹ ꝑm dictam expositionez scriptā in tribus dictis ca. ab annis ducentis ꝛ amplius sunt impleta: litera aūt sequēs immediate exponit cōiter ab oibus de tempore antichristi. Q⁹ aūt intāto tēpore cōtingentia de statu ecclesie: q⁹ aduentus antichristi nō appareat p̄pinquus: Jo. nihil. scripserit: nō videtur cōueniens: maxime quū dicat cōiter a doct. q̄ Jo. in hoc lib. scripserit notabilia circa ecclesiā cōtingentia vsq̄ ad mundi terminū. Propter hec ꝛ alia q̄ dici possum contra dictā expositionem mihi videt saluo meliori iudicio/ q̄ tota ista litera a ca. xvij. vsq̄ ad locū istū nondū sit impleta. Et q⁹ nō sum ꝓpheta neq̄ filius ꝓphete: nolo de futuris aliquid dicere: nisi q̄ a sacra scriptura vel a doctoribus sanctis ꝛ authenticis elici pōt. Potest etiā hoc addi ad dicta Nicolai/ q̄ expositio etiā facta de. vij. sigillis ꝛ. vij. angelis rubicinātibus. ꝛ. vij. angelis effundentibus phialas suas: cuius sit pura adaptatio: illa gesta descripta sint vere impleta: vtrū Jo. euangelista de illis intellexerit exposi tis an de alijs incertū est nobis. ꝛ de quacunq̄ alia literali expositione. vnde Hugo cardinalis oia exponit mozaliter potius q̄ literaliter. Et quū cōsummati fuerint mille anni ꝛc. Hic describit̄ ꝓsecutio antichristi: de qua sacra scriptura ꝛ sancti doc. loquunt⁹ in pluribus locis. Per Gog/ q⁹ interpretatur tectū intelligit̄ antichrist⁹: q̄ erit tectū. i. habitaculum sathane. Per Magog/ quod interpretatur detector: intelligūtur ad herentes antichristo sui sequaces. Et congregabit eos in preliū. i. ptra cetū fideliū. Et vidi thronum. Postq̄ Joannes descripsit generalē ecclesie persecutionem iudicijq̄ precedentē: hic ponit iudiciū ipsum deinde

Jmpatoriapotestas a Calixto immiuta.

Ordis minorū ꝛ fratrū ꝑdicatorum ap probatio.

in.c.seq.s.xxj. describit statū ecclesie triūphantis post iudicium dñi ait/Et vidi celū nouū t terrā nouā/q; post iudiciū omnia innouabuntur in melius nō mutata substantia: sed qualitate celoꝝ t elementoꝝ in claritate t huiusmodi: qō totum cedet ad gloriā beatoꝝ. Et vidi sanctā ciuitatē hierusalem. i. electoꝝ societatē perfecta charitate vnitā. Nouam quantū ad corpoꝝ glorificationē. Et q; hoc fiet per gloriā animarū ad corpora redūdantē ideo subditur/Descēdentem de celo. Nam anime descendent de celo vt corpora reassumant: t in iudicio appareant: que erunt impassibilia clara/agilia/t subtilia. A deo paratam/dotibus scilicet anime visione/tentione t fruitione: t corporis dotibus scilicet dictis. vnde subdit. Sicut sponsam ornatā viro suo. Et describens Joan. finalem consummationem quo ad electos dicit. Audiui vocē magnam de throno. s. diuine maiestatis/dicentem effectu. Ecce tabernaculū dei cū hominibus. i. habitatio dei cum hominibus beatis inseparabilis: q; semper eam habebunt presentem per apertā visionem. Et per hoc excluditur oē malū culpe t pene. Unde subditur. Et mors vltra nō erit ꝛc. nec anime nec corporis quo ad beatos. Nā quo ad reprobos erit mors sine morte. Et dixit q̄ sedebat i throno/scz per effectum operis/dixit deus trinus t vnus. Ecce nouā facio oīa scz celos elementa t corpora sanctoꝝ. Et dixit mihi scribe ad informationē scz ecclesie militātis. Factū est. i. consummatū est gaudiū beatoꝝ. Ego sum alpha t o. principiū t finis. Est enim deus principiū effectiuū omnium: q; omnia procedunt ab eo: t finis ad quē oīa ordinantur. Ego sitienti dabo de fonte aque viue. i. debito modo desideranti dabo participationē vite beate gratis: q; primā gratiā nullꝰ merek. Qui vicerit/scz carnē/mundū t diabolū/possidebit hec/scz hereditate ppetua. Et ego ero illi in deum: scilicet dans gloriā. Et ipse erit mihi in filiū: per assimilationē. Timidis autē scilicet timore mūdanoꝝ propter hoc ad mortalia declinātibus t in eis decedentibꝰ. Et incredulis/vt iudeis/saracenis/hereticis t ceteris infidelibus. Execratis. i. reuertētibus ad pctā enormia/veneficis. i. maleficis sortilegis. Et mendacibus scz mendacio pernicio sorte alijs vitijs mortalibus. Pars illoꝝ in stagnū ignis. i. retributio eoꝝ in gehenna infernali. Postea describit Joannes magis in particulari magnificentiā superne hierlm et noīa apostoloꝝ ibi descripta de quibus modo agetur.

¶ De ecclesia primitiua et gestis suis/vt dicit ex actibus apostolorum. Capitulum. ij.

Actus apl̄oꝝ. HIeronymus in prologo bibl̄ie sic ait. Actus apl̄oꝝ nudā quidem sonare videnꝫ hystoriā: t ecclesie nascentis infantiā tenere: sed si nouerimus scriptorē eoꝝ Lucam esse medicū cuius laus est/in euāgelio: aliaduertimus pariter oīa verba eiꝰ aie languētis esse medicinā. Tractat igit̄ in principio de christi ascēsione: qua peracta (vt ibidicit) reuersi sunt apl̄i in hierlm in cenaculū. xj. s. Nam iudas scarioth duodecimus post proditionē seipsum ex desperatiōe suspendens crepuerat medius ad inferna descendens. Hi autē oēs apostoli erant pseuerantes in oratione vnanimiter cū mulieribus t Maria matre Jesu: t fratribus eius. i. consanguineis christi ex parte matris nō quidē germanis: q; sicut christū peperit virgo primogenitū: sic t vnigenitū. Erat autē turba hominū simul fere centuꝝ viginti. In illis ergo diebus qui sunt inter ascensionē t pentecosten: Petrꝰ sciens se a christo summū pastorē institutū exurgēs in medio fratrū dixit. Viri fratres oportet impleri scripturā: quā predixit spūssanctus per os Dauid de Juda qui fuit dux eorum qui cōprehenderunt Jesum: qui connumeratus erat in nobis: scz in collegio duodecim apostoloꝝ/illud videlicet q̄ scriptū est per pſ. cviij. Fiat commoratio eius deserta: t episcopatū eius accipiat alter. Oēs enim apl̄i a christo fuerunt facti episcopi in vltima cena. Oportet ergo ex his viris qui nobiscū congregati sunt in omni tēpore quo intrauit t exiuit inter nos dñs Jesus incipiēs a baptismate Joannis vsq̄ in diem qua assumptus est a nobis: testez resurrectionis eius fieri nobiscum vnum ex istis. Et de communi consilio t assensu elegerūt duos ex septuagintaduobus discipulis christi fama sanctitatis celebriores t videlz Joseph qui vocabatur Barsabas qui cognominatus est iustus/germanum Jacobi minoris t matthiā in lege eruditissimum. Et statuentes eos in medio orauerunt dicentes. Tu dñe qui corda oīm nosti: ostende quem elegeris ex his duobꝰ/scz aliquo signo in locū apostolatus Jude/t dantibus eis sortes: cecidit sors sup Matthiā. De istis sortibus quales fuerint: est duplex opinio. Nam Dionysius ōt hanc sortem fuisse quendā radium splendoris q̄ apparuit super Matthiā. Ex quo signo insinuatū est omnibus videntibus ipsum a deo vocari in apostolatum pro Juda. Sed alia opinio cōmunior est q̄ fuerunt sortes cōes: sine dicanꝫ diuinatorie sine consultorie/quibus hoies frequenter vtunꝫ ad aliquid diuidendū vel cognoscendū de re dubia fīēda. Et nota q; q; vt dicit Jsiō. Matthias sorte est electꝰ: quē primū per apostolos legimus ordinatū: ideo ordinati in minoribꝰ vel maioribꝰ ordinibus dicūtur clerici. Cleros enim grece vnde clericus ōr: latine sors vel hereditas dicit. Ideo clerici dicuntur tales: q; de sorte sunt dñi: vel q; deū patrē habent. di. xxj. c. j. Item nota q̄ et si oēs Jesus elegerit apl̄os duodecim simplices t illiteratos ne scz cōuersio mūdi per p̄dicationem eoꝝ attribueret humane industrie t sapientie: sed virtuti diuine: voluit tū ab apl̄is assumi in coapostolum Matthiā eruditū in lege: ad insinuandū posteris rectoribꝰ ecclesiarum q̄ periti viri nō idiote sunt ad clerū et regimen animarū assumendi: sic et Paulū doctissimum in lege de celo vocauit ad apostolatum. Adnumeratus est ergo Matthias cū vndecim apl̄is vt esset duodecimus. Qui numerus sacer denotat t p̄fectionis eoꝝ plenitudinem: t officij sui effectum salutarem. Est enim numerus superabundans: q; partes eius aliquote in se multiplicate superabūdant ad ipm numerū. Sunt enim ptes eius aliquote/vnū/duo/tria/quatuor/sex: q̄ simul collecta constituūt sedecim. Signat etiam q̄ p ipsos apl̄os duodecim doctrina euāgelica christi quaternaria in quatuor ptibus mundi/oriētis/occidentis/austri: t aq̄lonis/erat ppagāda: ex qua susciperet mūdus noritiā trinitatis cū trib⁹ virtutib⁹ theologicis. Ab his dicit editū symbolū cōtinens totā substantiā credendoꝝ distinctam in duodecim articulos: vt q̄libet eoꝝ appositus esset parti suā: vt notat Host. in summa. Hi figurati sunt per. xij. patriarchas filios Jacob. p. xij. explozatores terre promissionis p. xij. lapides p̄ciosos insertos in ornamēto pōtificis. p. xij. fontes aquarum repertos in Helym in deserto.

Clerico rum no men vſ sumptū

§. I. Quuz autē cōplerētur dies

Act. c. ij. pētecostes: t̄ erat quinquagesimus dies a solēnitate pasce quā diē pentecostē solēnizabant iudei per hebdomadam: in memoriam beneficij eis a deo collati: scz legis mosayce in monte Sina. Ad quod festū cōcurrebant iudei de diuersis partibus mūdi sm preceptū legis ad Hierusalē. Jam enim per varias captiuitates eoꝝ erant iudei dispersi per orbē. Illa ergo die q̄quagesima christi resurrectione apostolis simul congregatis cum alijs discipulis christi vtriusq̄ sexꝰ: t Maria matre Jesu hora tertiarū ipsis orātibus factꝰ est de celo tanq̄ sonus aduenientis spūs vehemētis. i. acsi spiraret vehemēs ventus: t̄ t replevit domū totam illius cenaculi. Et in illo sonitu apparuerūt super oēs illos congregatos dispertite lingue tāq̄ ignis. in quo signo visibili missa est in eis iuisibiliter spiritussancti gratia in maxima plenitudine. Non ergo ille ignis visibilis q̄ apparuit sup eos erat persona spiritussancti: qui spūs inuisibilis est. Nec in vnitate pſone spūssanctus ignē illū assumpsit: sicut dei filiꝰ naturam humanā. sed ignis ille de nouo formatus est a deo t in preiacentē materiā postea redactus: ad ostendendū inuisibilē effectum quem in eis operabatur. vt scilicet legem igneam charitatis infusam in cordibus suis feruentib⁹ linguis ignitis per orbem promulgarent: corda auditoꝝ accendendo ad dei amorē t primitꝰ zelo ignito animarum salutem quererent. Quod per effectū subito patuit. Nam post posito omni timore quo prius clausi manebāt: domū egressi sunt ad predicandū publice oibus. Audito eīm per ciuitatem illo magno sonitu erga illud cenaculū: subito concurrit maxima multitudo diuersarum nationū que venerāt ad diez festum/ad scisciranduꝫ causam illius sonitus: Apostoli ergo visa multitudine ceperunt loqui varijs linguis magnalia dei. Aliqui intelligunt isto modo videlicet vt loquētibus apostolis in vno idiomate solo: puta hebraico: t oēs audientes aliorum idiomatū sub illo intelligerent suū vnusquisq̄ eoꝝ. Sed si hoc fuisset: potuisset hoc miraculū calumniari: t magis attribui virtuti auditoꝝ qui intelligerent idioma alienū q̄ virtuti loquētis. Et ideo dicit tho. in summa. q̄ loquebātur (vt dicit litera) varijs linguis ipsi apostoli in diuersis tēporibus: nunc hebraica quod intelligebant hebrei presentes: nunc greca q̄ percipiebant greci nunc italica q̄ sciebant romani. nūc arabica t sic de alijs. Propter quod admirati qui cōuenerant dicebant adinuicem. Nonne omnes isti Galilei sunt? t quomodo nos audiuimus vnusquisq̄ linguā nostrā in qua nati sumus? Parthi t Medi ꝛc. Alij vero irreligiosi t leues irridebant eos dicentes/Quia musto pleni sunt isti: putantes q̄ ex ebrietate sic varie loquerentur. Petrus astans cum alijs apostolis predicando reprobauit locutionem illoꝝ et opiniones qui dicebant eos ex ebrietate taliter loqui: quia hora erat diei tertia:

Spiritussti mio.

Apl̄os varijs linguis fuisse/locutos quō itel ligēdū.

Apl̄i facti sunt epi.

Sortes quales fuerint.

tertiā in qua ꝑ magno crimine habebant iudei ante illam horam bibere. Sed declarauit tunc in eis impletaz ꝓphetiam Johelis: qz predixit missionē copiosam ſpūſſancti dicens. c. ij. In nouissimis diebus effundā de ſpiritu meo ſuper oēm carnem. i. ſuper vtrūq; ſexum hoīm ꝛc. Effusio importat ſuperabundantiam. Exinde oſtendit Petrus predicando ꝓphetiam Dauid de xp̄i morte ꝛ reſurrectione impletamin eo qō ps. dicit. Non dabis ſanctū tuū. i. chriſtuz videre corruptionē. Notas mihi feciſti vias vite (ait chriſtꝰ ad patrem) quod fuit in reſurrectione: eque de Dauid oſtēdi non pōt intelligi: quū viderit corruptionē: quod patebat et ſepulchro eius. Inducit et illud. Dixit dominꝰ domino meo ꝛc. Quibus auditis cōpuncti ſunt corde. ꝛ petentibꝰ in quid deberent facere ꝑ ſui ſalute: reſpondit Petrus. vt peniterent ꝛ baptiſmū reciperent in noīe Jeſu chriſti. Quod ꝛ factū eſt: ꝛ ſuper eos baptizatos deſcendit ſpūſſanctus forma ignis: ꝛ loquebātur varijs linguis: et appoſiti ſunt ad eos numero tria milia baptizati. In illo aūt principio ex inſpiratione ꝛ diſpēſatione ſpūſſancti baptizabātur illa forma ſcz Baptizo te in noīe Jeſu chriſti. vt dulceſceret tale nomen: ꝛ ipſe Jeſus in cordib⁹ fidelium: per cuius inuocationem tantū donum videbāt ſe recipere: quod alijs erat infidelibus abominabile. Et dicit Lucas ꝙ erant perſeuerantes. ſ. conuerſi ad fidem in doctrina apl̄oꝝ ꝛ cōmunicatione fractionis panis. i. ſacre cōmunionis ꝛ oratonibus. Fiebat aūt omni aie timor: ꝛ multa miracula faciebāt apoſtoli in hieruſalem. Qui aūt conuertebātur: vēdebāt poſſeſſiōes ſuas: ꝛ precū rerū venditarum ponebant ante pedes apoſtoloꝝ: oia habētes in cōmuni: ꝛ diuidebant: ſingulis neceſſaria prout vnicuiq; opus erat. Et erant quotidie frangētes circa domos panē. quod cōiter exponitur de pane ſacramētali euchariſtie. Nā cōgregatis ſimul in domo aliqua: ꝓmiſſis oꝛonibus quibuſdā cerimonijs deuotis (vt vt pie credi pōt) ꝛ ſi nō per ſcripturā expreſſuz ſit oēs cōicabant etiā laici: qō ſacramentū cōficiebant ipſi apl̄i vel alij diſcipuli ordinati a chriſto vel apl̄is eius in ſacerdotes.

Act. iij.

§. II. Una autē dierū aſcēdentibus

in templū ad horā orationis nonā Petro ꝛ Joāne: qui dam infirmus claudus ex vtero matris ſue/qui mendicabat ad portam templi. i. atriū templi dictā ſpecioſam: petebat eleemoſynam ab ipſis Petro ꝛ Joanne introeuntibus in templū. Cui reſpicienti in eos ꝛ expectanti eleemoſynā ait Petrus: Argentum ꝛ aurum nō eſt mihi: quod aūt habeo hoc tibi do. In noīe ieſu chriſti nazareni ſurge et ambula. Qui ſtatim ſanatus ambulauit: intrās cum eis in tēplum ꝛ laudans deū. Quūq; oēs ſtuperent: ꝛ multi concurrerent ad intuendū miraculū: dixit Petrus ad pp̄lm. Viri iſraelite quid admiramini ꝛ intuemini in nos: quaſi noſtra virtute fecerimus hūc ambulare: Jeſus quē vos interfeciſtis: ſed deus eū ſuſcitauit a mortuis: ipſe eū ſanauit. Penitemini igitur ꝛ cōuertimini. ſ. ad fidē eius: vt deleant peccata veſtra. Hic enim Jeſus eſt ille de quo predixit Moyſes. Prophetam ſuſcitabit vobis dñs deus veſter de fratribus veſtris: ipſum tanq̄ me audietis iuxta oia quecunq; vobis locutus fuerit. Erit aūt ois anima que nō audierit ꝓphetam illū: exterminabitur de plebe. ſ. cetu ſanctoꝝ. Et oēs ꝓphete a Samuele ꝛ deinceps annuntiauerunt dies iſtos. Ad Abraā etiā dixit/ In ſemine tuo benedicētur oēs familie terre. Vobis igit primū deus ſuſcitans filiū ſuū miſit eū benedicentē vobis. ſ. hūc Jeſum: vt cōuertat ſe vnuſquiſq; a ſua nequitia. Multi aūt eoꝝ q̄ audierant verbuz crediderūt. Et factus eſt numerus eoꝝ quinq̄ milia. Nota ꝙ die pētecoſtes cōuerterat ad fidē tria milia. vt ſupra patuit. Hūc aūt facto miraculo hoc cōuertit q̄nq̄ milia. Et ſic ia eccleſia primitiua. Hieroſolymis hz octo milia, fideliuz. Sed loquētibus apl̄is ad pp̄lm ſuperuenerūt ſacerdotes ꝛ magiſtratus ꝛ ſaducei ꝛ dolentes ꝙ predicarent Jeſum et reſurrectionē a mortuis: ceperūt eos: ꝛ poſuerunt in carcerem. Sequenti aūt die cōuenientes in hierlm principes ſacerdotū ꝛ ſcribe ꝛ Anna ꝛ Cayphas ꝛ oēs de genere ſacerdotali: ſtatuentes apl̄os cora ſe in medio: interrogabāt in qua virtute fecerant illud miraculū. ſ. claudi ſanati. Reſpōdit Petrus ꝙ in virtute ꝛ noīe Jeſu nazareni quem crucifixerant: ſed deus eū ſuſcitauerat. Et qz hic eſt lapis reprobatus a vobis edificantibus qui factus eſt in caput anguli nec eſt aliud nomē ſub celo datū hoibus in quo oporteat ſaluos fieri. Videntes aūt petri ꝛ Joānis conſtantiam: cō perto ꝙ eſſent hoies ſine literis: ꝛ ſcientes qz cum Jeſu erant: admirabant: nec poterāt celare miraculū vel calumniari: quū eſſet ꝑſens ille ſanatus. Et facto inter eos concilio ꝙd agerent de eis: demū vocātes eos/mandauerunt ſub cōminationibus ne vltra loquerent: nec docerent vltra in noīe Jeſu. Quibus reſpōdentes Petrus ꝛ Joannes: ꝛ dixerunt. Si iuſtum eſt vos potius audire ꝙ deū: iudicate. Nō eſt poſſumus q̄ audiuimus ꝛ vidimus nō loqui. Qui dimiſſi cum comminatorijs mandatis: reuerſi ad ꝓfratres narrauerunt q̄ dixerāt eis principes ſacerdotū. Oēs aūt orantes dixerunt. Dñe qui feciſti celū ꝛ terrā/qui p os Dauid dixiſti/ Quare fremuerūt gētes ꝛc. reſpice in minas eoꝝ: ꝛ da ſeruis tuis cū omni fiducia loqui verbū tuū. Oratione completa motus eſt locus: ꝛ repleti ſunt ſpūſācto. loquētes cū fiducia verbū dei: ꝛ virtute magna reddebant apl̄i teſtimonium reſurrectionis Jeſu chriſti dñi noſtri. Multitudinis aūt credentiū erat cor vnū ꝛ aia vna. Nec quiſq̄ eoꝝ q̄ poſſidebat ſuū aliquid eſſe dicebat: ſed erāt illis oia cōmunia. Nec quiſq̄ egens erat inter illos. Preciū eſſ eoꝝ que vendebant poſſeſſionū ꝛ agroꝝ erat in diſpēſatione apoſtoloꝝ. Act. v.
Unde ꝛ Barnabas leuites genere cyprius/ſocius peregrinationis Pauli poſtea deputatus/quū haberet agrum: vēdidit: ꝛ precū apl̄is aſſignauit. Quidā aūt Ananias nomie cōuerſus ad fidē cū vxore Saphyra vendētes agrum ſuum partē precij attulerunt Petro: aſſerēdo nō pluri precio illū vēdidiſſe: partē ſibi retinuit cōſcia vxore. Qō Petrus i ſpū cognoſcens/dure redarguit eum de tali mendacio. Ad cui⁹ increpationem ſubito cecidit mortuus: inde delatus ad ſepulchrum. Et quū paulo poſt vxor Saphyra Petro ſe ꝑſentans/interrogata foret ab eo de quātitate precij: ꝛ ipſa mētirer: redarguta a Petro ſubito expirauit. In quo inſinuatum eſt ꝙ ſit dānabile ꝛ mortiferū vitiū ꝓprietatis in religione: vbi oia eſſe debent in cōi: ſicut primi chriſtice le degebāt hieroſolymis. ꝛ de hoc. xij. q. ſ. dilectiſſimis. ꝛ. c. futurā.
Per manus aūt apoſtoloꝝ fiebant ꝓdigia ꝛ ſigna magna in populo. Magis aūt augebatur multitudo virorū ac mulierū credentiū dñorita vt in plateis eiicerēt infirmos: ꝛ ponerēt in lectulis: vt veniēte Petro ſaltē vmbra eius obumbraret quēq; illoꝝ. Currebat aūt ꝛ multitudo vicinarū ciuitatū afferētes egros ꝛ vexatos a ſpiritib⁹ immūdis: qui oēs curabant. Principes aūt ſacerdotū cū illis qui erāt de ſecta ſaduceoꝝ repleti zelo inuidie: qz magis ac magis augebat numerus fideliū ꝛ doctrina ꝛ fama ſanctitatis: ceperunt apl̄os: ꝛ miſerūt in carcerē. Sed nocte illa angel⁹ dñi ſoluit illos ꝛ mandauit vt mane pp̄lo predicarent. Quod et factū eſt. Mane aūt cōgregato concilio mandarunt miniſtris ſuis vt eductos de carcere eos cora ſe ſiſterēt. Qui eūtes ad carcerē/retulerūt illis ſe carcerē inueniſſe ſup quo quū ambigerent q̄d de eis factū eſſet: aduenit quidā dicens illos eſſe in tēplo populū docentes. Tunc abijt magiſtratus adducēs eos ſine vlla vi: qz timebant vim eis inferre ꝓpter populum ne lapidaret eos. In medio autē cōcilij poſiti redarguti ſunt: quare nō ſeruaſſent precepta eoꝝ: ſcz de non predicando vltrius Jeſum: ſed totā ciuitatē replenerant doctrina illa. Quibus Petrus: Obedire oportet deo magis ꝙ hominibus. addens reſurrectionē Jeſu factā a deo quem illi crucifixerāt. Que quū audiſſent: diſſecabant ꝛ cogitabant interficere illos. Surgēs aūt quidā in cōcilio phariſeꝰ nomine Gamaliel legis doctor ꝛ honorabilis vniuerſe plebi/ iuſſit foras ad breui fieri hoies. i. apl̄os: ꝛ dixit ad cōgregatos in cōcilio. Viri iſraelite attēdite vobis ſup hoib⁹ iſtis q̄d acturi ſitis. Et poſuit exemplū duoꝝ qui ſua ꝑſumptione fecerūt ſe capita mltoꝝ: nouitates interādo. ſ. Theodas quidā dicens ſe aliq̄d magnū: ꝛ multitudini cōgregate ad eius doctrinā ꝓmiſit ꝑ iordanē ducēdā. Qui cū ſuis. ſ. cccc. viris occiſus eſt. Deinde Judas quidā galileus qui congregatione facta aſſerebat tributa nō danda Romanis: ꝛ occiſus ad nihilum redactus eſt cū ſuis. Et his cōcluſis ſic. Diſcedite ab hoibus iſtis: ꝛ ſinite illos. qm̄ ſi eſt ex hominib⁹ conſiliū hoc: diſſoluet. ſi vero ex deo nō poteritis diſſolue re eos: ne forte ꝛ deo videamini repugnare. Et placuit omnibus cōſiliū ei⁹. Vñ conuocantes apl̄os eis ceſis demandauerūt ne amplius loquerent in noīe Jeſu. Qui dimiſſi ab eis ibant gaudētes a cōſpectu concilij: qm̄ digni habiti ſūt ꝓ noīe Jeſu cōtumelia pati. Hic Gamaliel fuit magiſter Pauli: vt ipſe ait, demū chriſtian⁹ effectus cum filio: cuius corpus repertū eſt cū corpore ſcti Stephani eo reuelante.

Petri ꝛ Joānes ob claudi ſanati cū invincula cōiecti.

Gamaliel ꝓcerum.

§. III. Creſcēte autē numero diſcipulorum

factū eſt murmur Grecoꝝ aduerſus Hebreos eo quo eo ꝙ deſpicerentur in miniſterio quotidiano vidue eoꝝ: vel qz nimis grauabātur in exercitijs manualibus plus ꝙ mulieres Hebreoꝝ: vel quia nō admittebantur ſicut ille. Solent eſſ mulieres etiā bone emulari adinuicez: q̄ plus requirunt obſequia ab alijs ꝙ ab eis: reputātes ſe contēni. Qō murmur ſtatim apl̄i duodecim ſedauerunt. Nam cōgregata multitudine dixerūt nō eſſe equū eos derelinque-

Act. vj. c.

re verbū deit⁊ ministrare mensis.i.dispēsationi rēporaliū. Considerate ergo (aiunt) fractres ex vobis viros boni testi monij septē plenos spūsancto ⁊ sapientia: quos constituamus super hoc opus: nos orationi ⁊ predicationi vacabimus. Placuit hoc omni multitudini. ⁊ elegerūt septem ex eis q̄ magis idonei sunt existimati optime fame. s. Stephanum / Philippū Prochorū / Nicanorē / Timonē / Parmenaz / et Nicolaum aduenā antichenum: ⁊ imposuerūt apl̄i eis manus diacones instituentes eos. vñ Gratia. dist. xx. §. f. in fi. dicit Leuitas ab apl̄is ordinatos legimus: quorū maximus fuit btūs Stephan⁹. Subdiaconos autē accholytos procedente tpe eccl̄ia sibi cōstituit. hec ibi. Oō intelligendum est ſm Tho. in. iij. quantū ad explicationē ⁊ manifestam distinctionē ordinū in officijs suis. Nā quantū ad primam institutionē christus oēs ordines instituit: sicut ⁊ oia sacramēta. sed vltimus supradictorū fuit hereſiarcha. Uñ dicti sunt nicolaite de quo ferē q̄ habuerit vxorē pulcherrimā. Et q̄ suspicio orta est contra eūq̄ zelotypus esset de eā ad tollendā suspicionē dixit ipsam ⁊ alias vxores debere esse cōes oībus: scz in cognoscēdo eas. ij. q. vij. non ois.

Prima diaconum instituio

§. III. Stephanus autem plenus gr̄a spūssancti ⁊ fortitudine, vltra officiū administationis rerū / viduis predicabat: ⁊ faciebat p̄digia ⁊ signa magna in populo. Quadā aūt die surrexerūt quidā ex iudeis Alexādrinis Cyrenēsibus ⁊ Asianis ad disputandum cum Stephano: vt puta de scripturis circa aduētū messie. ⁊ quū nō possent resistere sapiētie ei⁹: submiserūt falsos testes q̄ accusarent eū / se audisse verba blasphemie ab eo in deū et Moysen. Et capientes eū duxerūt in cōcilio: dicētibus testibus falsis / Iste nō cessat loqui aduersus locū sanctum ⁊ legē. Audiuim⁹ enī eū dicentē q̄ Jesus nazaren⁹ destruet locū istū: ⁊ mutabit traditiones Moysi. Et intuētes in eū qui erant in cōcilio viderūt faciē eius tanq̄ faciam angeli. Interrogauit aūt princeps sacerdotū si hec ita se haberēt. Stephanus aūt respōdens fecit prolixū sermonem: refellens falsitatē testium cōtra eū de blasphemia. Nam cōmendat deū z dicens. Deus glorie. s. autor dator ⁊ contentor. i. cōtinens oēm gloriā cōmēdat multipliciter patres eorū: maxime Abraam Isaac Jacob ⁊ Joseph: Moysen magistr Dauid quoq̄ ⁊ Salomonē. ⁊ ipm templū ⁊ benefica plurima eis collata a deo. Demum increpans duritiā eorū dixit. Dura ceruice ⁊ incircūcisi cordibus et auribus vos semp spūi sctō restitis: sicut patres vestri: ita ⁊ vos. Quem eūm pphetar⁹ nō sunt p̄secuti p̄res vr̄i? Et occiderūt eos q̄ annuntiabāt de aduētu iusti cui⁹ vos nūc p̄ditores ⁊ homicide fuistis. Audiētes aūt hec stridebant dētib⁹ in eū. Intē dens aūt Stephanus in celū vidit gloriā dei: ⁊ ait. Ecce video celos apt̄os: ⁊ filiū hois stantem a dextris dei. Exclamātes aūt voce magna cōtinuerūt aures suas scz in. detestationē reputātes eū blasphemasse: q̄ se dixerat Jesum vidisse a dextris dei. Et ejicientes eū extra ciuitatē lapidabant inuocantē ⁊ dicētē. Dñe Jesu accipe spm̄ meū. Et positis genibus p̄ inimicis orabat dicēs. Ne statuas illis hoc peccatū. Quo dicto obdormiuit in dño. Ut aūt expediti⁹ possent in eū lapides iacere: exuentes vestimēta sua deposuerunt ea secus pedes adolescētis Sauli q̄ postea conuersus factus est Paulus dict⁹. ¶ In illa aūt die facta est magna p̄secutio in eccl̄ia primitiua Hierosolymis: ita vt oēs disp gerēt p regiones Judee ⁊ Samarie preter apl̄os. Sepelierunt aūt Stephanū lapidatū viri timorati ⁊ fecerūt planctum magnū sup eū. Fuit aūt lapidat⁹ Stephanus eodem anno quo ⁊ christ⁹ crucifixus scz mēse augusto sequēti tertia die. Sed corpus ei⁹ inuentū fuit anno dñi. cccc vij. et imperij Honorij anno. vij. Que inuētio facta est ſm Bedam in chron̄. hoc modo. Nā cuidā Plybytero Luciano morant in territorio Hierosolymitano ⁊ in stratu suo q̄escenti sed vigilāti / apparuit sctūs Gamaliel magister Pauli doctor eximius tribus vicibus in diuersis noctib⁹: ostēdēs ei corpora eorū sub specie quatuor calathorū: triū aureorū habētium rosas ⁊ quartū erat argenteū plenū croceis ⁊ locū vbi iacerēt: declarās ei illa esse sctōr Stephani lapidati a iudeis ⁊ Nicodemi q̄ christū sepeliuit: ⁊ q̄ fuerūt christiani ⁊ filij sui q̄ etiā fuerat fidelis ⁊ hoc intimaret Joāni Hierosolymitano archiepo. Oō ⁊ fecit ⁊ inuēta corpora ipso loco designato trāstulit in sion cū magna veneratiōe. In cuius inuentiōe narrat Aug. in. xxij. de ciui. dei. sex mortuos suscitatos: ⁊. lxx. hoies a varijs ifirmitatib⁹ liberatos. e quibus alīq̄ in hipponēsi diocesi sanati sunt. Postea trāslatum est corpus ei⁹ sequēti die post natalē dñi. Sed q̄ magis deposteā transtulit ecclesia festa: vt scilz de martyrio ei⁹ agatur post natalem immediate ⁊ de inuentiōe eius tertio augusti quādo fuit lapidatus.

Bti Stephani martyrium.

Actuum ca. vj. ⁊. vij

Actuum ca. vij.

Corporū diui stephani ⁊ Inuentio.

§. V. Qui autē dispersi erant ſi deles ⁊ recesserāt ab Hierl'm: p̄trāsibant p ciuitates euāgelizantes verbū dei. Philippus aūt non quidē apl's: ſz vnus ex septē diaconib⁹. descēdens in ciuitatē Samarie predicabat illis christū. Intēdebāt aūt turbe verbis ei⁹: videntes signa q̄ faciebat in ejectiōe demones ab obsessis ⁊ sanando infirmos. Uir aūt quidā noīe Simon qui fuerat in ciuitate magus: seducēs gentē Samarie / dicēs se esse aliquid magnū: cui assentiebāt oēs dicētes / Hic est virt⁹ dei magna ⁊ multo tpe sic infatuauerat eos. Quū autē hoies illi crediderunt Philippo euāgelizanti de regno dei et noīe Jesu et baptismū reciperēt: credidit vel potius simulauit se credere ⁊ baptizat⁹ est ⁊ adhesit q̄ Philippo admirās sup miraculis maximis q̄ fiebāt a Philippo. Quū autē audissent apl̄i q̄ erant Hierosolymis: q̄ recepit Samaria verbū dei. s. credendo ⁊ baptismū suscipiēdo: de quo cōsilio miserūt ad eos Petrū ⁊ Joānē vt principaliores: vt darēt eis sacramentū cōfirmationis. Erāt enī tm̄ baptizati in noīe Jesu: sed nondum christmati. Hui⁹ enī sacramēti collatio semp fuit epis reseruata. Petrus igit ⁊ Joānes q̄ epi erāt: p̄missa oratione imposuerūt man⁹ sup illos baptizatos: ⁊ immediate accipiebāt spm̄ sanctū: scz in signo ignis visibili. de quo sacramento habes in tertia pte. Quū aūt vidisset Simon q̄ per impositionē man⁹ apl̄or⁹ accipiebāt hoies spm̄ sanctū: obtulit apl̄is magnā pecuniā summā vt darēt ei illā p̄tem: scz dādi spm̄ sanctū. Cui Petrus maledixit dicēs in detestatione criminis / Pecunia tua tecū sit in p̄ditionē: quū existimasti donum dei pecunia possideri ⁊c. Et ille. Precamini vos p me ad deū vt nihil eor⁹ q̄ dixistis veniat super me. Quia igit iste fuit prim⁹ i nouo testamēto: q̄. cōmisit simoniā: et cōpletet q̄ ideo voluit emere spūalem illā gratiā vt alijs postea ipse venderet: in quo cōsistit vitiū simonie: scilz emendo vel vendendo spūalia: ideo ab eo denominant⁹ tale vitium perpetrantes: scz simoniaci. s. q. s. q̄ studet. Et in detestationem tāti criminis etiā pecunia ipsa maledicta est. Sed de hac materia simonie vide. ij. parte diffuse. tit. s. c. s. Erinde angelus dñi dixit Philippo vt iret in viā qua descenditur ab Hierl'm in Gazam cōtra meridiē. Qui pergēs inuenit illic quēdā eunuchū ethiopē potentē: q̄ erat super oēs gazas regine ethiopū. Lādacis: qui venerat adorare in Hierl'm: ⁊ inde reuertebatur in patriā: sedēsq̄ in curru suo legebat Esaiam pphetā. Appropians aūt Philippus currui ⁊ audiens eū legentem Esaiam: dixit eunucho. Putas ne intelligis que legis? Qui respondit. Quomodo possum intelligere nisi quis mihi ostenderit. Rogauit Philippum vt ascenderet in currum suū. Erat aūt locus scripture quē legebat: illud: Tanquā agnus ad occisionem ductus est ⁊c. Generationē eius quis enarrabit? Interrogabat ergo Philippum an pphetā illud loquebatur de se an alio: ⁊ de quo quod Philippus exposuit. quia de christo Jesu intelligebatur. annuntians ei mysteria christi et viam salutis scz p baptismum. Et ambulando simul applicuerunt ad locum vbi erant aque. Quisq̄ eunuchus affirmaret se omnia credere q̄ Philipp⁹ ei p̄dicauerat: baptizat⁹ est ab eo: ⁊ reuersus cū gaudio in terrā suā. ⁊ Philipp⁹ inuent⁹ est in Azoto. Interea Saul⁹ deuastabat ecclesiaz vt lup⁹ rapax domos intrās cōuersoū ad fidē: ⁊ trahēs eos vtriusq̄ sexus in custodiam

Sacrm cōfirmationis.

Philippus diaconus.

Actuum ca. ix.

§. VI. Saulus igitur ipse spirans minarū ⁊ cedis in discipl'os dñi: abijt ad p̄cipes sacerdotum petens epistolas potestatis: vt quos inueniret in via pergēs damasci fideles: vinctos: p̄duceret in Hierusalē. Quū autem iter faciēs appropinquaret Damasco circunfulsit eum lux de celo et cadens in terraz ex terrore audiuit vocem dicentem sibi. Saule saule quid me persequeris? Et q̄ persequebatur vtique christum: quia persequebatur fideles membra ecclesie: cuius ipse caput erat. Cui saulus. Quis es dñe? Et ille. Ego sum Jesus nazarenus quē tu persequeris. Durum est tibi contra stimulum calcitrare. Cui Saulus tremens ait. Dñe quid me vis facere? Cui respondit. Ingredere ciuitatem: ⁊ ibi dicetur tibi quid te oporteat facere. Uiri aūt qui comitabantur eum stabant stupefacti: audiētes vocem: ⁊ neminē videntes. Qui trahentes eum ad manus q̄ nihil videbat: introduxerūt in ciuitatē vbi in domo cuiusdā qui dicebatur Judas mansit tribus diebus nō videns neq̄ manducans nec bibens. Apparuit interea dominus cuidam discipulo noīe Ananias simplici viro: mandans ei vt accederet ad Saulum in domo Jude. Et quum ille timeret eum dicens. Dñe audiui de hoīe isto quāta mala fecerit

Saul⁹ post ea Paulus.

la fecerit cõtra fideles in Hierusalem ꝛc. Dñs confortauit eu dicens. Vade ad eũ quoniã vas electionis est mihi iste vt portet nomen meũ coram gẽtibus ꝛ regibus ꝛ filijs isrl; ego ostendam illi quanta oporteat eũ pati p nomine meo. Accessit ad eum Ananias ei dicẽs q dñs Jesus qui sibi apparuerat in via/miserat eum. Et posita manu super eum: cciderunt tanq squã me ab oculis eius: ꝛ visum recepit. Baptizatusq accipiens cibum confortatus est. Ingressusq synagogas que erant Damasci/predicabat Jesum: quoniaꝫ hic est filius dei: ꝛ per scripturas cõuincebat iudeos: diſputãs cũ eis. Stupebãtq magis eo q pri9 psequebat discipulos christi. Ubi nota sm Aug. q vbi ptãs datur iniqua malo prohibendi sunt: ꝛ ad bonum cogẽdi exẽplo hoc. Nã si volũtas mala semp sue pmittẽda esset libertati: ꝛre paulus nõ est permissus in persecutione ecclesie: Sꝫ pstratus vt cecaretur: excecatus vt mutaret: mutatus vt mitteretur missus est vt qualia fecerat in errore talia pro veritate pateret. xxiij. q. iiij. quis nõ potest. ¶ Quũq iudei facto consilio quererẽt mortẽ eius: ꝛ custodiri facerẽt portas ciuitatis vt caperent: hoc scito submissus est nocte in sporta p muros ciuitatis a discipulis: ꝛ sic euasit. Quũq inde venisset Hierl'm: tentabat iungere se discipulis sed oẽs timebãt eum: nõ credẽtes verũ esse discipulũ/sed simulatuꝫ ad nocẽdum. Barnabas aũt duxit eum ad apl'os: insinuans quõ in via vidisset dñm: ꝛ vere esset cõuersus: ac Damasci fiducialiter predicasset in noie Jesu. Eratq cũ illis intrãs ꝛ exiẽs in hierusalem disputabatq cũ grecis ꝛ loqbatur cum gentibus. Et q: reuincebat eos: querebant eum occidere. Qõ quum cognouissent fratres: deduxerunt eũ Cesaream: ꝛ dimiserunt Tarsum. Ecclesia autẽ per totam Judeam et Samariam habebat pacem: ꝛ edificabatur ambulans in timore dñi: ꝛ consolatione spiritussancti replebatur. Actuꝫ ca. ix.

§. VII. Petrus autẽ discurrens

venit Lyddã: ibiq in noie Jesu sanauit paralyticuꝫ nomie Eneam. In Joppe quoq que ppe Lyddam erat quã mozetur dieb9 illis: quedã discipula noie Thabita plena eleemosynis ꝛ opibus bonis: missum fuit p Petro rogãdo ne pigritaret venire illuc. Qui quũ venisset ꝛ mortuã inuenisset motus lachrymis ꝛ precibus viduarũ ꝛ aliorũ quibus Thabita faciebat vestes ꝛ alias eleemosynas: resuscitauit eã. Quo diuulgato miraculo multi crediderunt in Jesum. ¶ Erat aũt in Cesarea quidã gentilis noie Cornelius centurio cohortis q dicit italica: vir religiosus timẽs deũ cũ omni domo sua: faciẽs eleemosynas ꝛ deprecans deũ semper. Hic hora nona vidit angelũ dei manifeste: scz in forma humana sibi dicentẽ q orationes sue ꝛ eleemosyne ascenderant in cõspectũ dei. Orabat essi p salute sua. Et q mitteret p Petro qui tũc erat in Joppe in domo Simonis coriarij. Et hic sibi diceret q̃d eũ oporteret facere p salute cõsequẽda. Qui quũ misisset duos ex domesticis suis appropinquantibus illis ciuitati Joppe: Petro hora sexta orãti in superiori parte domus quũ esuiret: ꝛ interim sibi pararetur cibus: factꝰ est sup eũ excessus mentis: ꝛ vidit celum apertũ ꝛ vas quoddã velut linteum submitti de celo quatuor initijs in quo erant oĩa quadrupedia serpentia ꝛ volatilia. Et facta est vox de celo dicens. Surge Petre. occide ꝛ manduca. Et petrus. Absit a me dñe: quoniã nũq manducaui cõmune ꝛ immundũ. Et vox scõo ad eum. Qõ deus purificauit tu ne cõmune direris. Et factũ est hoc pariter tertio. Et vas demũ receptum est in celum. Quũq Petrus cogitaret super visionem quid significaret: mutiq Cornelij pulsauerunt ostiũ domus illius: querẽtes Petrum. Cui dixit spiritus. Surge: vade cum illis qui petunt te nihil dubitans/quia ego misi illos. Per illam aũt visionem debabatur intelligi q Petrus cũ ceteris apostolis nõ solũ iudeos sed ꝛ gentiles immũdos per ritus idololatrie deberent occidere a vitijs: ꝛ comedere: id est in corpozare cõuersos ad fidem ecclesie: quod factum est tunc in Cornelio cũ familia sua: postea in toto orbe. Applicante ergo Petro Cesareaꝫ/Cornelius conuocatis cognatis ꝛ amicis obuius fuit Petro ꝛ procidens adorauit eũ. Sed Petrus subito leuauit eum dicens. Surge: ego homo sum sicut tu. Intransq domum interrogauit a Cornelio causam sue vocatiõis. Qui explicauit sibi apparitionem angeli hoc dicentis. Unde et parati erant facere quecũq mandaret eis. Et Petrus. In veritate cõperi: quia nõ personaruꝫ acceptor est deus: sed in omni gẽte q timet deũ ꝛ operat iustitiã/acceptus est illi. Et pdicabat illis Jesu passionẽ resurrectionẽ miracula ꝛ sanctitatẽ: cui oẽs pphete testimoniũ perhibẽt accipere remissionem pctoꝝ per nomẽ eius. Hec petro loquẽte: cecidit spũssanctus super oẽs q audiebant verbum. s. in specie ignis. Et obstupuerũt ex circũcisione fideles q venerãt cũ Petro: q: ꝛ in nationes. i. gẽtiles gra spũssancti diffusa est. Audiebant eñ ꝛ illos loquẽtes varijs linguis ꝛ magnificãtes deum. Quos oẽs Petrus fecit baptizari in noie Jesu christi. ¶ Reuertente aũt Petro Hierosolymam post aliquot dies: quidã ex iudeis conuersis ad fidem zelanter p lege disceptabant aduersus Petruꝫ quare introisset ad viros gentiles ꝛ manducasset cum eis scz cum Cornelio ꝛ familia sua. At Petrus retulit eis visionẽ suam super his et Cornelij vocantis eum ꝛ mãdatum dñi cõcludens. Ego q̃s eram qui possem prohibere deũ? His auditis tacuerũt glorificaueruntq deum dicentes quia ꝛ deus gentibus penitentiam ad vitam dedit. Ex quo innuitur q prelatiꝰ si nõ teneantur ex debito: tamen debent aliquando rationẽ assignare subditis in rebus obscuris: que disponunt ad reprimendum querelas: vt habeꝯ. ij. q. vij. petrus. et. §. seq. Qui autem dispersi erant in lapidatione Stephani: discurrebãt predicando per Phenicẽ/Cyprum/Antiochiam: iudeis tantum loquentes. Jn Antiochia autẽ loquentibus ipsis ad grecos: magna multitudo ibi conuersa est. Quo audito misserunt apostoli ex hierosolymis Barnabã plenum fide et spiritusancto ad confirmandum illos in fide et doctrina. Qui Barnabas pergens Tarsum vbi erat Paulus: duxit eum Antiochiã: ꝛ per annum ibi conuersati sunt in ecclesia docentes turbã multã ibi cõuersam. Et primum ibi. s. Antiochie discipuli christi nuncupati sunt christiani: quod nomen omnes fideles retinent semper. Superuenientib9 autem quibusdã pphetis ab Hierosolymis Antiochiã. Agabus propheta prenuntiauit famem magnã futuram in vniuerso orbe: que facta est sub Claudio imperatore. Discipuli autem prout quisq habebat: ppposuerunt in ministerium mittere habitãtibus in iudea fratribus: qõ ꝛ fecerũt mittentes ad seniores: qui. s. habebant prouidere conuersis vicinis per manus Barnabe ꝛ Pauli. Thabite suscitatio. Act. c. x. Christi sectatores q̃ christiani nuncupati sunt.

§. VIII. Eo tpe misit herodes

rex manus: vt affligeret quosdã de ecclesia. Et quum occidisset iam Jacobũ apostolũ fratrẽ Joannis decapitando in festo azymorum: apposuit apprehendere ꝛ Petrum. Qõ et fecit ponens eum in carcerẽ sub magna custodia vinctũ duabus catenis. Nocte autẽ precedente diem qua erat eum occisurus: ecclesia quidem interea sine intermissione orante pro eo: angelus ei adstitit cum lumine: ꝛ excitans eum dixit. Surge velociter. Et subito ceciderunt cathene de manibus eius. Et dixit sibi q se precingeret: ꝛ calciaret: et vestimentum sumeret sequendo eũ. Et portis reseratis miraculose/prima scõa ꝛ tertia que erat ferrea: egressus est cuz angelo disparente. Petrus ad se reuersus qui prius existimabat se somniare: ait. Nunc scio vere quia misit dñs angelum suũ qui eripuit me de manu herodis: ꝛc. Accessit inde Petr9 ad domum Marie matris Marci: vbi multi erant congregati orantes pro liberatione Petri. ꝛ pulsante ostium Petro: accessit puella ad ostium vt sciret quis esset. Et quũ cognouisset vocẽ Petri: pre gaudio nõ subito aperuit: sꝫ iuit nuntiare q Petrus erat. Cui dixerunt. Insanis. Quũ autẽ illa affirmaret: dixerunt. Angelus eius est. Quumq Petr9 perseueraret pulsans: aperientes ostiũ viderũt vere eẽ Petrum: ꝛ obstupuerũt. Et narrauit quomodo liberatus eẽt. Et significarunt Jacobo ꝛ fratribus. Et egressus abijt Petrus ad alium locum tutiorem. Herodes autẽ frustrat9 est de malignitate sua in Petrũ. Sed ꝛ punitus est. Nã descendens a Judea in Cesareã: ibi cõmoratus est. Erat autẽ iratus Tyrijs ꝛ Sydonijs: ꝛ psuaso Blasto cubiculario regis: postulabant pacẽ eo q alerentur regiones eoꝝ ab eo. Statuta autẽ die Herodes vestitus veste regia sedebat pro tribunali ꝛ concionabatur ad eos. Populus acclamabat voces dei ꝛ nõ hois: adozãs eũ pro deo. Nã veste sua auro et argento mirabiliter intexta ꝛ ornata: sedentecq in loco vbi sol radiabat mirabilis splendor in eo apparebat: ppter qõ populus adorabat. Et q: nõ dedit gloriã deo: sed sibi cõplacuit in illo cultu ꝛ veneratione dei sibi exhibita: angelus domini percussit eum: ꝛ consumptus vermibus expirauit. Act. ca. xij. Libera tio petri a vinculis. Mors herodis turpissima.

§. IX. Quum aũt essent in eccle

sia Antiochie plures pphete ꝛ doctores ꝛ inter quos erat Paulus ꝛ Barnabas: ministrantib9 illis dño ꝛ ieiunantib9 dixit spiritussctũs. Segregate mihi Barnabã ꝛ Saulum in opus ad qõ assumpsi eos: scz ad pdicandũ gẽtib9 discurrendo per orbẽ. Qui ieiunãtes ꝛ orãtes imposuerũt eis manũ dimittẽtes eos: q̃ venerũt Seleuciã ꝛ inde Cyprum. et quũ perambulassent Paulus ꝛ Barnabas vniuersam insulam vsq Paphũ: inuenerũt quendã iudeũ magũ pseudo prophetã nomine Bariẽ seu Elymã cũ procõsule Sergio Paulo viro prudente: q̃ procõsul vocari fecit Paulũ ꝛ Barnabam

desiderans audire verbū dei ab eis. Sed ille magus Barien resistebat: querēs auertere pconsulē a fide. Sed Paulus increpans eū dure de sua malitia ⁊ falsitate vocās eū filiū diaboli: pcussit eū cecitate solo verbo. qō cernēs pconsul admirans sup doctrina dñi credidit. Exīde pfecti sunt Pergen Pāphylie: vbi ioānes q̄ ⁊ Marcus cōsobrin⁹ Barnabe recessit ab eis pergēs Hierosolymā videre suos. Ipsi autē Paulus ⁊ Barnabas venerūt Antiochiā: ⁊ ingressi synagogam iudeorū: ad requisitionē eor⁹ Paulus surgēs fecit sermonem: referēs quō deus elegisset pres eorū: ducensq; de Egypto dederat terrā pmissionis post pegrinationē eorū p desertū quadraginta annis: ⁊ qua terra eiectis ⁊ exterminatis septē nationibus Chananeorū/dedit eis iudices vsq; ad Samuelē: ⁊ post eū reges pcipue Dauid: de cuius semine Jesus christus erat: quē Joānes baptista predicauerat pplo esse saluatorē: quē quum pcurassent a Pilato vt crucifigeret sine vlla causa: deus suscitauerat a mortuis die tertia ⁊ visus fuerat a multis q̄ tūc hec pdicabant. qō totū predixerat Dauid in ps̄. ibi. Filius me⁹ es tu ⁊c. Et alibi. Nō dabis scīm tuū videre corruptionem. qō de Dauid nō poterat intelligi. Et p Jesum ois q̄ credit iustificatur: nō per opa legis mosayce: exhortando eos ad fidē Jesu: et ne in duritia remanerēt: ⁊ multi iudeorū ⁊ aduenarum secuti sunt Paulū ⁊ Barnabā. Sequēti sabbato quum pene vniuersa ciuitas cōueniret audire verbū dñi: iudei repleti zelo multa die cōtradicebant ijs q̄ a Paulo dicebant blasphemātes. Quib⁹ Paul⁹ ⁊ Barnabas cōstanter dixerunt. Vobis quidē. s. iudeis oportebat primū loqui verbū dei: Sed q̄m illud repellitis ⁊ indignos vos iudicatis eterne vite: ecce cōuertimur ad gētes. Audiētes aūt gētes gauise sunt ⁊ glorificabāt verbū dei: ⁊ crediderūt oēs quotquot ꝓordinati erāt ad vitā eternā. Judei aūt cōcitauerūt religiosas mulieres ⁊ honestas ⁊ primos ciuitatis: ⁊ excitauerūt pse cutionem in Paulū ⁊ Barnabā: ⁊ eiecerūt de finibus suis. At illi excusso puluere pedum in eos: venerunt Jconium.

Actuus ca. xiij. ¶ In Jconio pdicantib⁹ in synagoga iudeorū: multi crediderunt iudeor⁹ ⁊ grecor⁹. Qui aūt nō crediderunt ex iudeis: suscitauerūt psecutionē: ⁊ ad iracundiā concitauerūt alias gentiū aduersus fratres. sed dñs dedit cito pacem. et multa signa fiebāt p eos. Diuisa est multitudo ciuitatis: ⁊ quidā erāt cū iudeis: q̄dā cū apl̄is. Factoq; gentilium ⁊ iudeorū cū pncipib⁹ suis magno tumultu: vt cōtumelijs afficerent ⁊ lapidarēt eos. Intelligētes hoc fugerūt ad ciuitates Lycaonie Lystram ⁊ Derben. Predicabāt aūt Paulus ⁊ Barnabas lystris: ibiq; Paulus quēdam claudū nō valentem ambulare/q̄nū credidisset doctrine eius: sanauit. Qō vidētes turbe clamauerunt dicentes. Dij similes facti hoibus descenderūt ad nos. vocātes Barnabam Jouem: et Paulū Mercuriū: q̄ ipse erat dux verbi. Quibus etiā sacerdos Jouis volebat cū turbis tauros in sacrificium offerre sed Paulus ⁊ Barnabas cōscissis vestib⁹ phibuerunt clamantes ⁊ dicentes. Quid facitis ⁊ nos mortales sumus similes vobis hoīes: ⁊ annuntiamus vobis cōuerti a dijs vanis ad deū viuū creatorem oīm. q̄ vix sedauerūt eos ne immolarent. Superuenerūt aūt quidā de Jconio ⁊ Antiochia iudei: qui persuaserunt turbis: ⁊ lapidātes Paulū traxerūt extra ciuitatē existimātes mortuū. Circūdantibus autē eū discipulis surgēs ingressus est ciuitatē. Et exīde profecti sunt in Derben: ⁊ euāgelizantes vbiq; ⁊ narrātes quāta p eos fecisset deus ⁊ de cōuersione gentium.

Actuus ca. xv. **§. X. Quidam aūt descēdentes** de iudea ex cōuersis ex iudaismo: docebāt fratres q̄m nisi circūcidamini ſm morē moysi. nō potestis salui fieri. Quibus cōtradicentib⁹ Paulo ⁊ Barnaba facta est seditio non modica inter discipulos Antiochie ex ista cōtrarietate opinionū. Statuerūt aūt mittere Hierosolymā ad apl̄os p decisione huius q̄stionis. Missi sunt aūt ex vna parte Barnabas ⁊ Paulus: ⁊ alij p prte contrariū sentientium. q̄ applicantes Hierosolymā suscepti sunt honorifice ab apl̄is ⁊ ecclesia: ⁊ conuenerunt apl̄i ⁊ seniores videre de verbo hoc. Ubi nota hoc fuisse primū concilij ecclie. Quū q̄stio pposita esset: surgēs Petrus q̄ vt summus pōtifex habebat ōter minare q̄stionē: in qua q̄stione negotiū fidei versabatur. s. de obseruatiōe legaliū. dixit. Viri fratres vos scitis quia a diebus antiquis elegit de⁹ p os meū audire gētes verbum euāgelij ⁊ credere: fide purificās corda eor⁹ ⁊c. Cōclusit ōter

Primus ecclesie cōciliū.

minando nō esse gētiles cōuersos grauādos in obseruatione legaliū/circūcisione/⁊ aliorū cerimonialium. Exinde locutus est in concilio Jacobus minor archiepūs Hierosolymis factus ab apl̄is: nō tāq; maior Petro vel determinās questionē: quū hoc ad eū nō pertineret: sed pro parte cōcilij seu aliorum de cōcilio approbās ⁊ confirmans determinationem Petri: sicut patres in cōcilio respondere solēt p Placet. Quod quū placuisset oībus desti narunt apl̄i ⁊ seniores nuncios Antiochiam ad Paulū ⁊ Barnabā ⁊ alios cū literis hec ꝓtinentib⁹. Apl̄i ⁊ seniores fratres ijs q̄ sunt Antiochie. ⁊ Syrie ⁊ Cilitie fratribus ex gentibus salutē. Qm̄ audiuimus q⁹ quidā ex nobis exeuntes turbauerunt vos verbis: euertētes aias vestras: quib⁹ nō mādauimus ⁊c. Cōcludentes/Visum est spūisancto ⁊ nobis nihil vltra oneris vobis ponere q̄ hec necessaria: vt abstineatis vos ab immolatis simulachror⁹ ⁊ sanguine ⁊ suffocato ⁊ fornicatione. Valete. Primū phibuerūt vt tolleret suspitio occasio ydololatrie. Secōm ⁊ tertiū nec cōuersantes cū iudeis cōuersis qui ab his ⁊ obseruantia legis abstinebāt: redderentur abominabiles hmōi vtētes: ⁊ inde oriretur indignatio ⁊ cōtentio inter eos. Quartū phibuerunt vt per se malum. Sed quia gentiles existimabant illud licere: scz soluti cum solutat: ideo phibuerūt: ſm Tho. in summa. Uenerunt ergo nuntij Antiochiam. lectisq; literis gauisi sunt omnes ⁊ consolati in his. Post aliquot dies dicēte Paulo ad barnabam vt discurrerent p ciuitates q̄bus pdicauerat ad cō firmandos conuersos in fide: Barnabas volebat iter itinere vt cū eis duceret Joannes q̄ ⁊ Marcus cōsobrinus eius: Paulus aūt cōtradicebat. nō essi iudicabat eū idoneum ad tale ministeriū: ex eo q⁹ vt timidus recessisset ab eorū societate. Uel q⁹ vt nimis affectus ad ꝓpinquos iussset ad eos videndū Hierosolymā. Barnabas cōpatiēs infirmitati ei affectus oīno volebat secum illuz ꝓficisci. factaq; est inter illos dissentio: ita vt abinuicē discederent. Qō totū dispensauit deus: vt diuisi ad diuersas partes accederent magisq; fructificarent pluribus nationibus predicando. Necsin illa dissensione peccauerunt: q⁹ vterq; bono zelo mouebat vt dicit Uincen. in spe. histo. Barnabas ergo cum Joanne seu Marco nauigauit Cyprum: Paulus autem cum Syla perambulauit Syriam ⁊ Cyliciam confirmans ecclesias: ⁊ precipiens custodire precepta apl̄orum ⁊ seniorum.

§. XI. Peruenīes aūt Paulus

cū Syla Lystrā: inuenit ibi quēdam discipulū. s. cōuersum ad fidē noie Timotheū filiū vidue fidelis: patre tñ gētili. Hic est cui Apl̄s descripsit epl̄as duas q̄ habentur in canone. Et quū ꝓcepisset hūc paulus optime fame: decreuit secum ducere: ⁊ qz incircūcisus erat: ne iudei conuersi in illis partibus zelātes p obseruatione legaliū scandalizarentur ducēdo secū incircūcisum: circūcidit eū secū ducēs. Quum aūt trāsirent Phrygiā ⁊ Galatiā: vetiti sunt a spūisancto loqui verbū dei in asia. s. p reuelationē. Et quū tentarēt ire Bithyniā: nō pmisit spūs̄ctus: forsitan ꝓstans aliqō impedimētum. In Troade autem morando in visione apparuit Paulo vir macedo deprecās eum ⁊ dicens. Trāsi in Macedoniam ⁊ adiuua nos. Intelligēs ex hoc Paulus deo placere vt in Macedonia pdicaret: illuc accessit. Permanentes aut aliquo tpe Philippis q̄ est pars Macedonie: euntes foras portā Paulus cum socijs ad certū locū orationis obtauerūt cuidā puelle habēti spm̄ phytonicū: q̄ magnū questū pstabat dñis suis in diuinando. Clamabat aūt ista post eos dicēs. Hi hoīes sunt serui dei excelsi q̄ annūtiant vobis viā salutis. Et quū hoc ageret pluribus diebus: dolens sup hoc Paul⁹ vna die rū dixit spiritui illi diabolico. Precipio tibi in noie Jesu christi exire ab ea. Qui statiz dimisit eā. Qō vidētes dñi eius quoniā questum illum perdidissent: indignati cōtra Paulum ⁊ socios p duxerunt eos ad principes in forū: ⁊ offerentes magistratibus/dixerunt: Hi hoīes conturbant ciuitatē nr̄ā q̄ sunt iudei: ⁊ annuntiant morē quē nō licet nobis tenere q̄ sumus romani. Plebs ergo accurrens ⁊ magistratus sciss̄is tunicis eos iusserunt virgis cedi acriter: ⁊ in carcerē arctū miserunt: ligno strīgentes pedes eor⁹ ⁊ sub diligēti custodia. Media aūt nocte paulo ⁊ Syla laudantibus deū terremotus factus est magnus: ⁊ carceris ostia aperta ac vincula dissoluta. Exp gefactus aūt custos carceris vidēs eū apertū: existimauit illos fugisse ꝓpter quod euaginato gladio suo volebat se occidere. Sed clamauit paulus dicēs. Nil mali tibi feceris: hic enim oēs sumus. Qui assumpto lumine introiens pcidit ad pedes Syle ⁊ Pauli: ⁊ credens in Jesum ad doctrinam eor⁹ baptizatus est cum familia sua. Facta die magistratus iussit custodi vt dimitteret eos liberos. Paulus autem dixit. Cesos nos publice ⁊ indemnatos hoīes Ro-

Actuū ca. xvj.

manos

manos miserunt ⁊ in carcerē ⁊ nunc occulte ejiciunt: Non ita erit: sed veniant ipsi nos ejiciāt. Qō audiētes magistratus. s. q̄ essent Romani: timuerunt. Unde veniētes deprecati sunt eos vt exirent ciuitatē. Dicit Augu. contra Petilianum hereticū. Si in adiutoriū vestrū terreni imperij leges assumendas putatis: nō reprehendimus. Nā fecit hoc Paulus: quū aduersus iniuriosos Romanū ciuem se esse testat vt hic ⁊ infra ca. xxij. ¶ Recedētes ergo venerunt Thessalonicā in qua p tria sabbata Paulus in synagoga iudeoꝝ disserebat de scripturis: insinuans q̄ oportuit christum pati ⁊ resurgere: ⁊ q̄ hic est christus quē annuncio vobis: et multi crediderunt ex iudeis ⁊ gētilibus. Alij iudei repleto zelo de vulgo quosdam malos cōcitauerunt ⁊ turbam ciuitatis cōtra Paulū ⁊ socios: ⁊ venientes ad domuz Jasonis non inuenientes ibi: traxerunt ipsum Jasonē fidelē et aliquos alios ad principes ciuitatis: clamātes q̄ turbarēt ciuitatem contra decreta Cesaris facientes: dicentes alium regem esse Jesum. Sed accepta satisfactione ab Jasone et socijs dimiserunt eos. Paulus autē occulte per noctem dimissus est: ⁊ venit in Beroen: qui susceperunt cū auiditate verbum dei quotidie scrutantes scripturas in synagoga: si hec ita se haberēt. Et multi crediderunt ex iudeis ac gentilibus vtriusq̄ sexus. Suscitataq̄ turbatione a quibusdā contra Paulum: fratres dimiserunt Paulum. Indeq̄ deductus fuit Athenas: ⁊ ibi disputabat cum iudeis in synagoga: ⁊ cum colentibus idola in foro per omnes dies. Quidaz aūt epicurei ⁊ stoici philosophi disserebant cum eo. Et q̄dā dicebāt. Quid vult seminiuerbius hic dicere? Alij dicebant Nouorum demoniorum videtur hic annuntiator esse. quia predicabat resurrectionem mortuorum. Et apprehensum eū duxerunt ad areopagum dicentes. Possumus scire que hec est noua doctrina tua? Uolumꝰ scire quenā hec sunt. Areopagus est quedam villa seu ciuitas vbi colebatur mars: in qua erat precipuum studiorū philosophorum. Et dicit in textu: Athenienses oēs ⁊ aduene hospites ad nil aliud vacabant: nisi audire aut dicere aliquid noui. Stans ergo paulus in medio areopagi: ait. Uiri athenienses. per oia quasi superstitiosos vos video. Preteriens enim ⁊ videns simulacra vestra/ inueni ⁊ aram in qua scriptum erat. s. p titulo/ Ignoto deo. Qō ergo vos ignorantes colitis: hoc ego annuntio vobis. Ex his igitur sumpsit materiā predicandi: dicens q̄ deus creator celi ⁊ terre quū det omnibus vitam ⁊ inspirationē: fecitq̄ ex vno oē hominum genus inhabitare super terrā: definiens statuta tēpora ⁊ terminos habitationis eorum: querere deū si forte attrectēt eū aut inueniāt: quis nō longe sit ab vno quoq̄ nostrū. In ipso enī viuimꝰ mouemur ⁊ sumus. sicut quidā vestrorū poetarū dixerunt ipsius enī ⁊ genꝰ sumus. Ex hoc p̄bat Beda licere doctoribus seu predicatoribꝰ inducere auctoritates gentiliū. dis. cxxvij. turbat. Raro tamē hoc egit apl's. Quū ergo audissent verba apli p̄dicantis futurā resurrectionē quidā irridebant eū: alij dixerūt. Audiamus te de hoc iterū. ⁊ aliqui inherētes doctrine Pauli crediderūt: inter q̄s fuit Dionysius areopagita supradictus maximus philosophus cū Damari vroze suo. ¶ Egressus Paulꝰ ab Athenis venit Corinthū. ⁊ inueniens quēdam iudeū nomine Aquilam Ponticum genere/ ⁊ Priscillam vrozē suā: q̄ venerāt ab Italia: eo q̄ precepisset Claudiꝰ imperator abscedere oēs iudeos a Roma: accessit ad eos. Et q̄ eiusdē erāt artis. s. scenofactorie: manebat apō eos ⁊ operabatur. Sicq̄ de labore manuum suarū pudebat sibi ⁊ socijs Timotheo ⁊ Syle qui secū erāt. Cōtradicentibꝰ autē iudeis ⁊ blasphemātibꝰ doctrinam Pauli ait ad eos. Sāguis vester sup caput vestrū. Mundꝰ ego ex hoc ad gētes vadā. Et inde migrans venit in domum Titi iusti ⁊ colētis deum. Crispus autē archisynagogus credidit cum oī domo suā: ⁊ multi Corinthiorum baptizati sunt. Per noctē autē dñs in visione confortauit eū ne timeret q̄ secū erat: ⁊ cōstanter p̄dicaret q̄ pplserat sibi in ciuitate illa. s. cōuertendus ad fidem. Unde ⁊ ibi permansit p annū cū dimidio docens verbū dei. Gallione autē pconsule Achaie existente: insurrexerunt iudei pno aio in Paulum: ⁊ duxerūt ante tribunal accusantes: q̄ ptra legē hic suadet colere deū. Incipiente paulo rādere dixit Gallio ad iudeos. Si esset iniquū aut pessimū facinus o iudei: audirem vos. Si vero questiones sunt de verbo ⁊ nominibus legis vestre vos ipsi videritis: iudex ego horum esse nolo. et remouit eos a tribunali. ¶ Demum valefaciens Paulus fratribus perrexit in Syriā: ⁊ postea in Ephesum: exinde in Galatiam ⁊ Phrygiā confirmās oēs discipulos. Ephesi aūt quum esset deuenit illuc quidā iudeꝰ noie Apollo Alexandrinus vir eloquens potēs in scripturis. Hic edoctus viam dñi feruēs spū loquebat ⁊ docebat diligēter q̄ erant Jesum sciens tm̄ baptisma Joānis. Hunc quū audissent Priscilla ⁊ Aquila qui illuc venerāt cū Paulo assumpserunt eū ⁊ diligentius docuerūt eū viā dñi. Uenientq̄ paulus Achaiam multū cōtulit his qui crediderant. Uehemēter enim iudeos reuincebat publice ostendens per scripturas esse Jesum christum quē. s. p̄dicabat. Quū aūt paulus iterum venisset Ephesum: inuenit quosdā discipulos. i. christianos: quos interrogauit an recepissent spiritū sanctū: scz visibiliter i specie ignis. Qui quū respōdissent se nescire si est spiritus sanctꝰ: ⁊ tm̄ se baptizatos baptismo Joānis. Qui fecit eos baptizari in noie dñi iesu christi. Quo facto Paulo imponēte manus vt eōs christmatis venit spūs sanctus sup eos: et loquebātur linguis pphetātes. Erāt aūt numero. xij. Quotidie autē disputabat suadēs de regno dei. qō factum est per bienniū: ita vt oēs qui habitabāt in Asia audirent verbum dei iudei ⁊ gētiles. Uirtutesq̄ dei faciebat p manꝰ Pauli: ita vt ēt sup lāguidos deferrent a corpe eiꝰ sudaria vel semicinctia: ⁊ recedebāt ab eis lāguores: ⁊ spūs imūdi egrediebāt. Tētauerūt aūt q̄dā ex iudeis exorciste inuocare nomē Jesu sup demoniacos vt expellerēt demones: dicentes. Adiuro vos p Jesum quē p̄dicat Paulus. Erāt aūt cuiusdā Scene p̄ncipis sacerdotū. vij. filij hoc faciētes. Rūdēs autē spūs nequā ait. Jesum nouiꝰ ⁊ paulū scioꝰ vos āt qui estis? Et insiliēs hō in quo erat demoniū pessimū in eos / invaluit ꝫ ipsos: ita vt nudi ⁊ vulnerati effugerēt de domo illa. Et diuulgatū est hoc oībus iudeis ⁊ gētilibꝰ habitantibus Ephesi: ⁊ magnificabat nomē dñi Jesu. Multiq̄ credentiū veniebāt cōfitētes actus suos. Multi aūt ex his q̄ fuerant curiosa sectati cōtulerunt libros: scz artis magice: et combusserunt eos coram omnibus. Et computatis precijs eorum inuenerunt pecuniam denariorum quinquaginta milium.

Actuz cap. xvij

Actuz ca. xviij

Actuz ca. xix.

§. XII. His expletis disposuit

Paulus in spū trāsita Macedonia ⁊ Achaia ire Hierosolymam dicēs/ q̄m̄ postq̄ fuero ibi: oportet me videre Romā. Et mittens in Macedoniam Timotheum ⁊ Erastum / ipse remansit ad tēpus in asia. Eo aūt tpe facta est turbatio nō minima de via dñi. Nā q̄dā Demetrius noie argentarius q̄ faciebat edes Diane argēteas: vū p̄stabat questū non modi cum artificibꝰ ex illo artificio: cōcitauit opifices ptra Paulum: dicēs/ q̄ quū p̄dicet ptra deos asserēs q̄m̄ nō sunt dij q̄ fiūt manibꝰ hoim: euacuabit cultꝰ Diane nō solū Ephesi sed etiam in tota Asia: ⁊ destruet maiestas eiꝰ quaz colit tota Asia ⁊ orbis. His auditis repleti ira clamauerunt dicētes. Magna Diana Ephesiorum. Et implata ē ciuitas confusione. Et impetū fecerunt ynanimiter in theatruz rapto Gaio ⁊ Aristarcho macedonibꝰ comitibꝰ Pauli. Ipso autē Paulo volente intrare in populū: nō permiserūt discipuli: ne sz occideret. Sed ⁊ q̄dā amici eiꝰ rogauerūt vt nō se daret in theatrū. Alij aliud clamabant. Eratq̄ eccl'ia confusa: ⁊ plures nesciebāt qua ex causa cōuenissent. De turba autē detraxerunt Alexandrū propellentibus eum iudeis. Alexāder aūt silētio manu postulato: quū vellet reddere rationē cognoscētes eum iudeū esse: quasi p duas horas clamauerūt. Magna Diana Ephesiorum. Et quū sedasset scriba turbā: dixit. Uiri ephesij ⁊ quis est q̄ nesciat Ephesiorum ciuitatē cultricē esse magne Diane Jouisq̄ prolis? Quum ergo his cōtradici nō possit: vos sedatos esse ⁊ nil temere agere oportet. Adduxistis hostes istos neq̄ sacrilegos neq̄ blasphemantes deā vestrā. Qō si Demetrius ⁊ q̄ cū eo sunt artifices habēt aduersus eos aliquā cāz: quētus fore fes agūtur ⁊ pconsules sunt: accusent inuicē. Nam ⁊ periclitamur argui seditionis hodierne: quū nullus obnoxius sit de quo possumꝰ reddere rōnē cōcursus hui?. His dictis dimisit ecclesiā. ¶ Postq̄ aūt cessauit tumultus: vocatis Paulꝰ discipulis ⁊ exhortatꝰ eos valedixit: ⁊ venit i Greciā. vbi quū fecisset mēses tres facte sunt illi insidie a iudeis navigaturo in Syriā: habuitq̄ cōsiliū vt reuerteret p Macedoniā. Et comitati sunt eū Timotheus / Scōs / ⁊ Gaius ⁊ alij ex Asia ⁊ Thessalonica. Uenientesq̄ Troadē ibi morati sunt dieb'. vij. vna aūt dierū quū cōuenissent ad frangendū panē Paulꝰ disputabat cū eis ptraxitq̄ sermonē vsq̄ in mediā noctē. Erāt aūt lāpades copiose in cenaculo vbi erant pgregati. Quidā aūt adolescēs noie Eutychus sedens sup fenestrā ad audiendū: quū mergeretur somno graui disputāte diu Paulo: cecidit de tertio cenaculo deorsum: ⁊ sublatus est mortuꝰ. Ad quē: quū discēdisset Paulꝰ incubuit super eū: ⁊ cōplexus dixit. Nolite turbari. Aia em̄ eiꝰ i eo est. Ascēdensq̄ in domū frāgēsq̄ panē ⁊ gustās ptraxit sermonē vsq̄ in lucē. Adduxerūtq̄ puerū viuentē: ⁊ consolati sunt valde. Ascēdēteq̄ nauē Paulꝰ cū discipulis applicuerūt in Asson: ⁊ inde navigarūt cōtra chion: postea applicuerūt Samon: ⁊ die sequēti Miletū. Festinabat autē si possibile

ac. c. xix

act. c. xx

sibi foret diē pētecostē facere Hierosolymis. A Mileto aūt mittens Ephesum vocauit maiores natu eccl'ie: qui quum venissent ad eū: dixit illis. Vos scitis a pma die qua ingressus sum' in Asiā: qualiter vobiscū p oē tēp̄s fuerim seruiēs deo cū oi humilitate ⁊ lachrymis multis ⁊ tētationib⁹ que mihi acciderūt ex insidijs iudeoꝝ: quō nihil vobis subtraxerim vtiliū quo minus annūciarē vobis ⁊ docerē vos publice ⁊ p domos: testificās iudeis atq; gētilib⁹ in deū penitentiā: ⁊ fidē in dn̄m nostrū Jesum christū. Et nūc ecce ego alligatus spū vado in Hierl'm: q̄ in ea mihi vētura sūt ignorās: nisi q̄ spūsc̄tus per oēs ciuitates protestat mihi dicens: q̄m vincula ⁊ tribulationes me manent Hierosolymis. Sed nihil horū vereor: nec facio animā meam pretiosiorē q̄ me: dūmodo cōsummē cursum meū ⁊ ministerium v̄bi. Et nūc scio q̄ facie meā ampli⁹ nō videbitis. Quapro ptercontestor vos hodierna die: q̄ mūdus sum a sanguine omniū. Nō em̄ subterfugi quo minus annūtiarē vobis oē consilium dei. Et de hoc nota. di. xliij. epheſijs. Attēdite ergo (ait) vobis ⁊ vniuerso gregi in quo posuit vos spūssanctus epos regere ecclesiaz dei quā acquisiuit sanguine suo Ego scio q̄ post discessum meum in vos venient lupi: graues non parcentes gregi. s. heretici ⁊ pseudo predicatores. Et nūc commendo vos deo ⁊ verbo gratie eius: ⁊ vigilate mente retinentes q̄ dixi. Argentū ⁊ aurū aut vestem cuius q̄ nō concupiui. Vos scitis q̄m ad ea que mihi opus erāt ⁊ iis qui mecum sunt/ ministrauerūt manus mee. Oia ostendi vobis: q̄m sic laborātes oportet suscipe infirmos: ac meminisse verbi dn̄i Jesu: q̄m ipse dixit. Beati⁹ est magis dare q̄ accipere. Istud nō reperitur in euangelijs dictum: nec tū dubitandū q̄n dixerit: quū apl's cui a christo reuelatum est euangelium referat. Multa em̄ christus ⁊ fecit ⁊ dixit q̄ euangeliste retinuerunt. vt extra de cele. mis. cum marthe de hoc etiam. xvj. q. j. predicator. Demū positis gentib⁹ ora uit cum illis: magnusq; fletus fact⁹ est oīm: osculabāturq; eum dolentes maxime quia dixit non eum visuros ampli⁹ et deduxerunt eum ad nauem.

§. XIII. Nauigantes venimus

Act. ca. xxj. Cyprū sequenti die Rhodū: inde Patarā. Et nota q̄ Lu. auctor libri hic ⁊ alijs locis loquit̄ de huius peregrinatione in persona prima. s. venim⁹: q: socius fuit itineris ⁊ comes indiuiduus. Exinde Syriā ⁊ Tirū: A Tiro in Ptolemaidaz: et alia die venerūt Cesaream: ibiq; intrauerunt in domuz Philippi q̄ vnus erat ex. vij. diaconibus de quo supra cui erant quatuor filie virgines prophetātes. Et quū morarem̄ur in domo eius per dies aliquot supuenit quidā a iudea pphēta noīe Agabus intrans in domum vbi erat Paulus cum socijs: tulit zonā Pauli ea ligans manus et pedes sibiipsi et ait. Hec dicit spūsc̄tus: Unum cuius est zona hec sic alligabunt in Hierl'm iudei: et tradent in manus gentiū. Oō quū audītū esset: rogabant sui ⁊ alij illius loci ne ascenderet in Hierusalē. Tunc Paulus ait. Quid facitis flentes et affligentes coz meū? Ego em̄ nō solū alligari sed etiam mori paratus sum in Hierusalē pp̄ter nomen dn̄i Jesu. Et quum ei suadere nō possemus (ait Lu.) quieuimus dicentes: Dn̄i voluntas fiat. Post dies igit̄ illos ascenderunt Hierusalē: qui libēter recepti sunt a fratrib⁹ et sequēti die introiuit Paulus cū socijs ad Jacobū scz minorē: vbi erant ⁊ seniores ecclesie congregati. Quos quū salutasset: narrabat Paulus per singula quāta per eū fecisset in gentibus dn̄s p ministeriū eius: sup q̄b⁹ magnificabāt deū. Dixerunt aūt Paulo/ Vides frater quot milia sunt in iudeis q̄ credi derunt et oēs emulatores sunt legis? Audierunt autem de te: q: discessionē doceas a Moyse eoz̄ q̄ sunt per gentes iudeoz̄: ⁊ q̄ non debent circūcidere filios et alia cerimōialia seruare. Cōsuluerūt ergo ei ad tollendū scandalū et huiusmodi opinionē a iudeis q̄ cū quatuor ex iudeis p̄uersis q̄ habebāt sup se votū/ vt sanctificaret se cū eis in tēplo fm morē legis: ⁊ pp̄ter hoc reputarēt iudei zelatorē legis ⁊ iudicarent falsa esse q̄ audierāt de Paulo: ex quo ⁊ ipse seruabat legē in hmōi votis explēdis cū alijs. Oō fecit Paulus die sequēti intrās in tēplū cū illis q̄tuor ad oblationē faciē dā. Jn̄ aūt q̄ de Asia venerāt iudei vidētes Paulū in tēplo/ cōcitauerūt oēm ppl'm aduersus eū: ⁊ eiciētes man⁹ in eū clamabāt. Viri israelite adiuuate: hic est hō qui aduersus ppl'm ⁊ legē ⁊ hūc locū oēs vbiq; docet. Jnsup ⁊ gētiles induxit in tēplū. Cōmota est igitur tota ciuitas. ⁊ appzehēdentes Paulū trahebāt extra tēplū. i. atria tēpli. Et quū quererēt occidere Paulū: audiēs tribun⁹ q: tota p̄fundit̄ ciuitas: cucurrit ad locū cū militib⁹: quē vidētes iudei cessauerūt p̄cutere Paulū. Tribun⁹ aūt appḥendēs Paulū ligauit duabus catenis: interrogās q̄s esset. Alij aliō clamabāt. Et quū nō posset certū discerni p̄ tumultu: iussit duci i castra. Et quū venisset ad grad⁹: cōtigit vt portaret̄ a militib⁹ ppter vim ppli clamātis/ Tolle eū. Dixit aūt Paulus tribuno. Si liceret mihi etiā loq̄ aliq̄d ad te. Qui dixit Paulo. Nōne tu es egypti⁹ ille qui añ hos dies tumultū concitasti: et eduxisti in desertū quatuor milia sicariorum virorum? Cui paulus. Ego sum Judeus non ignote ciuitatis municeps. Rogo te permitte loqui ad populū. Oō quū cōcessisset: stans Paul⁹ in gradibus ⁊ manu silētio facto vt audiretur: locutus est hebraice dicēs. ¶ Viri fratres ⁊ patres audite quā ad vos reddo rationē. Ego sum vir iudeus a Tarso Liliciez eruditus ad pedes Gamalielis ⁊ nutritus in ciuitate ista: emulator legis sicut et vos nunc estis. Prosecutusq; est rez circa se gestam: quomodo euntē Damascum ad persequendum ⁊ capiēdū christianos circūfulsit eum lux ppe Damascū: quā quidē viderūt socij: sed vocē nō audierūt sibi dicentē/ Saule Saule ⁊c. put habet̄. s. c. ix. Factū est aūt reuertēti mihi in Hierl'm ⁊ orāti in tēplo: me fieri in stupore mētis ⁊ videre illū dicentē mihi/ Festina ⁊ exi velociter de hierusalē: q: nō recipiēt testimoniū tuum de me. Vade: q̄m in nationes longe mittā te. Audierūt ergo eū vsq; ad hoc verbū: ⁊ tūc leuauerūt vocē dicētes. Tolle de terra hmōi hominem: nō em̄ fas est eū viuere. Vociferātib⁹ aūt eis: ⁊ proiicientibus vestimēta ⁊ puluerē in aerē iactātibus: iussit tribunus eū in castra induci ⁊ flagellis cedi ⁊ torqueri: vt sciret cām propter quam sic acclamarent ei. Et quum adstrinxissent eū loris: dixit Paulus cēturioni. Si hoiez romanū ⁊ indēmnatum licet vobis flagellare? Oō quū centurio nūtiasset tribuno. Tribunus aūt interrogasset an romanus esset: ⁊ ille affirmasset: dixit tribunus. Ego multa summa scz pecunie hāc ciuitatem cōsecutus sum. Et Paulus. Ego aūt in ea natus sum. Ex hoc recesserūt ab eo q̄ erāt eū torturi cōperto q̄ esset romanus: et tribunus timuit. Postera die volens scire diligentius qua ex causa accusaret̄ a iudeis soluit eū: ⁊ iussit sacerdotes cōuenire ⁊ oē cōciliū. Et producens Paulū statuit inter eos. ¶ Intendēs aūt Paulus in cōciliū ait. Viri fratres: ego oī cōscientia bona cōuersatus sum ante deū vsq; in hodiernū die. Princeps autē sacerdotū Ananias p̄cepit adstātib⁹ sibi p̄cutere os ei⁹. Tūc Paul⁹ dixit ad eū. Percutiet te deus paries dealbate. Et tu sedēs iudicas me fm legē: ⁊ cōtra legē iubes me p̄cuti. Jn quo apl's nō maledixit: sz pphētādo dixit sacerdotum illō vetus quasi dealbatū p hypocrisim destruendū. Et quū dicerēt adstātes. Sūmū sacerdotē dei maledicis? Rndit. Nescieba fratres q: p̄nceps est sacerdotū. Nec in hoc dixit mē daciū: scz q: nō reputabat illū summū sacerdotē: q̄m reuera nō erat sed cessauerat figura. Hec Aug. xxiij. q. j. parat⁹. Sciēs autē Paulus q: vna pars p̄gregatoꝝ in cōcilio erat phariseoꝝ: altera saduceoꝝ: exclamauit in cōcilio. Viri fratres: ego phariseus sum filius phariseoꝝ. De spe ⁊ resurrectione mortuoꝝ ego iudicoz̄. Et ex hoc facta est dissensio inter eos: ⁊ soluta est multitudo. Saducei em̄ dicūt nō eē resurrectionē neq; angelū neq; spm̄: pharisei vtrūq; cōfitent: ⁊ bñ. Fact⁹ est ergo clamor magn⁹: ⁊ surgētes q̄dā phariseo rū pugnabāt p eo ex quo erat de secta sua dicentes. Nihil mali inuenim⁹ in hoie isto. Quid si spūs locut⁹ est ei aut angelus ⁊c. Quū ergo magna dissentio facta esset iter eos: timēs tribun⁹ ne Paul⁹ discerperet̄ ab eis: iussit milites rapere eū de medio ⁊ deduci in castra. Sequēti āt nocte adstens ei dn̄s ait. Constans esto Paule: sicut em̄ testificatus es de me in Hierl'm: sic te oportet ⁊ Rome testificari. Facta aūt die collegerūt se q̄dā votum facientes se nil comedere vel bibere nisi p̄ius occiderēt Paulū: qui erāt plus q̄ quadraginta viri. Oō votum insinuarūt p̄ncipib⁹ sacerdotū dicētes q̄ peterent a tribuno Paulū iterum mitti ad eos tāq; aliq̄d certi⁹ de eo cognituros: quo facto in via occiderēt eū. Audiuit āt hoc filius sororis Pauli adolescēs: ⁊ itrās castra nuntiauit insidias Paulo. Qui cēturionē vnum rogauit vt duceret eum ad tribunū habētē ei secreta reuelare. Ad quē accedēs explicauit insidias patas Paulo ad occidēdum. Tribun⁹ autē timēs ne iudei vi raperēt eū: p̄pter hoc ipse calumniā patereturꝝ quasi huic rei acq̄uisset p pecuniā quū Romanus esset: fecit pare. cc. milites et eq̄tes. lxx. ⁊ lācearios. cc. q̄ sc̄da hora noctis ducerēt Paulū sanū ad Felicē p̄sidē cū epl'a cōtinēte causam huius missionis ad eū: q: s. quū esset Roman⁹ ⁊ nil dignum morte patrasset: sed a iudeis de q̄nibus legis accusaret̄: ⁊ iudei insidias mortis ei parassent: vt diligentius iudicaretur ab eo. Oō totū factum est. Quū autē Felix p̄ses recepisset epistolam: audito a Paulo q̄ esset de Lilicia: dixit. Audiam te quū accusatores tui venerint: iussitq; custodiri eum. Ubi nota fm Aug. q̄ Paul⁹ nō vite sue trāsitoꝝ sz ecclesie dei cōsuluit: q̄n cōtra illos qui occidere eū conspirauerant/ cōsilium eoꝝ vt tribuno p̄derēt effecit: sz mittēs ad eū nepotem suū.

Actuz ca. xxij.

Act. ca. xxiij.

rē fusi. Uñ factū est vt ad locū quo fuerat producendus de ducerer miles armat⁹ ne illorū pareret insidijs. xxiij. q.iij. maximianus. Et si in illa deductione aliquis deducentium ab emulis Pauli fuisset occisus i rixa vel ecōtrario: nō imputaretur Paulo. xxiij. q.v. de occidendis.

§.XIIII. Post quinq; dies de-

scēdit p̄nceps sacerdotum Ananias cū quibusdā senioribus ⁊ Tertullo quodam oratore Cesareā: ⁊ adierunt presidem Felicem aduersus Paulū. Et Citato Paulo cepit accusare dicens verba ad captandā benevolentiā. Inuenimus hūc hoiez pestiferū excitantē seditionē oībus iudeis in vniuerso orbe: ⁊ eriā templū violare conat⁹ est: quē voluimus ſm legem nostram iudicare: sed superueniēs tribunus Lysias vi rapuit eum de manib⁹ nostris. Et affirmauerūt ceteri iudei cum eo hec ita se habere. Respondit autē Paulus annuente p̄side. Et dixit. ℣ nec̄ in templo me inuenerūt iudei cum aliquo disputantē: aut concursum facientē turbam: nec̄ in synagogis: nec̄ in ciuitate: nec̄ ꝓbare possunt tibi de quib⁹ accusant me. Confiteor autē tibi quia deo meo seruio ſm secta quē dicitur phariseorum: sperem habens in deum ⁊ in resurrectionē mortuorū: quam ⁊ ipsi expectant. Post annos autē plures eleemosynas facturus in gentem meam veni: ⁊ oblatione ⁊ voto inuenerunt me purificatum in templo nec̄ cū turba nec̄ tumultu. Ipsi dicant q̄d in me inuenerunt iniquitatis quū starē in cōcilio: nisi de hac vna solūmodo voce qua clamaui inter eos stans: q̄m de resurrectione mortuoꝝ ego iudicor hodie a vobis. Dixit autem Felix. Quū tribun⁹ Lysias descēderit: audiā vos. Iussitq; centurioni custodiri Paulū ⁊ habere requiē. Post aliquot autem dies veniens Felix cum Drusilla uxore sua que erat Judea: vocauit Paulum ⁊ audiuit fidē Jesu ab eo. Disputante autē Paulo de iustitia ⁊ castitate ⁊ de iudicio futuro tremefactus Felix respondit. Q̄ nunc attinet vade: tempore opportuno audiam te. Simul: ⁊ sperans quia ⁊ pecunia el daretur a Paulo: propter q̄ ⁊ frequēter accersiens eum loquebatur cum eo. Biennio autē expleto accepit successorem Felix Porciū Festum. Felix autem volens gratiā parare iudeis reliquit Paulum vinctum. ¶ Festus autē quū Actuuz ca.xxv. venisset in puinciā ascēdit de Cesarea Hierm. Adierūtq; eū principes sacerdotum aduersus Paulum rogantes gratiam vt iuberet Paulū perduci Hierm: insidias tendētes in via vt occiderēt eū. Festus aūt rūdit⁹q; ex q̄ seruabatur in Cesarea quo ipse cito erat accessurus: illuc irent q̄ de aliquo accusare vellent eū. Et post dies octo Festus descendēs Cesareā p tribunali sedēs iussit Paulū adduci. Quūq; iudei multas ⁊ graues causas obiicerēt quas probare nō poterāt. Paulo aūt rōnem reddēte q̄m nec̄ ℣ legē iudeoꝝ nec̄ ꝓtra templū nec̄ in Cesarē quicq; peccaui. Festus gratiā volens parare iudeis interrogauit an vellet iudicari de his ab eo Hierosolymis. Rūdit Paulus. Ad tribunal Cesaris sto: vbi oportet me iudicari. Judeis nō nocui: sicut tu melius nosti. Si nocui vel aliq̄d morte dignū fecim̄ recuso mori. Si vero nihil eoꝝ in q̄bus isti me accusant fecim̄ mo pōt me illis donare. Cesarē appello. Tunc Festus cum cōsilio locutus: ait. Cesarē appellasti: ad Cesarē ibis. Transactis aūt aliquot diebus Agrippa rex ⁊ Berenice descenderūt Cesareā ad Festū salutādum. Quūq; plures dies ibi morarent: dixit Festus regi de Paulo quō iudei quū ascendissent Hierm postulabāt eius dānationem. Quib⁹ rūderat quia nō esset cōsuetudo Romanis aliquē hoiem dānare: priusq; is q̄ accusat⁹ presentes habeat accusatores: locūq; defendendi accipiat ad abluēda crimina. Quū aūt huc venissem: sedente me p tribunali: iudei aduersus Paulū accusantes nullā causam deferebant malis: sed q̄stiones quasdam de sua superstitione habebant aduersus eū: ⁊ de quodam Jesu defuncto quē Paulus affirmabat viuere. Hesitans ergo de hmōi q̄stione dicebā Paulo: si vellet ire Hierusalē et ibi iudicari. Appellauit ad Cesarē. Unde iussi eū seruari donec mittā ad Cesarem. Agrippa autē dixit Festo ℣ vellet Paulū audire. Die ergo sequēti quum intrassent auditoriū rex Agrippa ⁊ Berenice cum multa ambitione: iussit Festus adduci Paulū: referēs q̄d actuz erat cuz eo: et quō appellauerat: propter q̄ intēdebat mittere eū ad Cesarem: sed nō habebat q̄d certum de eo scriberet. Et p̄terea Actuuz c.xxvj. ipse eum interrogaret: vt exinde rex informaret Festus q̄d scriberet. Nec̄ eū videbat rationabile vinctum mittere: ⁊ causam non significare. ¶ Agrippa vero ad Paulum ait: Permittit tibi loqui p temetipso. Tunc Paul⁹ extēta manu cepit rationē reddere dicens. De oībus quibus accusor a iudeis rex Agrippa existimo me beatū apud te: quia sim defensurus me hodie: maxime te sciente omnia que apō iudeos sunt consuetudines et questiones: propter q̄ obsecro me patienter audias. Et quidem vitā meā a iuuentute nouerunt omnes iudei: q̄m ſm certissimā sectā nostre religionis vixi phariseus resurrectionē mortuorum credens de qua spe accusor a iudeis o rex. Et ego quidem existimaueram me aduersum nomē Jesu debere multa aduersa facere: quod ⁊ feci i Hierm. Et multos sctoꝝ incarceras inseniens psequebar vsq; in exteras ciuitates. Et adiecit visiones ⁊ locutionē sibi factam a Jesu quū appropinquaret Damasco ad capiendū quosdam ad fidem Jesu. Cōcludens. Unde rex Agrippa nō fui incredulus visioni: sed iudeis et gentibus nunciabam vt penitentiaz agerēt: ⁊ cōuerterent ad deum. Hac ex causa iudei quū essez in templo ⁊ comprehensum tentabant me occidere. Hec Paulo dicēte Festus magna voce dixit. Insanis Paule: litere te ad insaniam cōuertunt. Cui Paulus. Non insanio optime Feste: sed sobrietatis ⁊ veritatis verba loquor. Credis rex Agrippa prophetis? Scio quia credis. Agrippa autem ad Paulum. In modico suades me fieri christianum. Et Paulus. Opto apud deum ⁊ in modico ⁊ in magno nō tm̄ te sed ⁊ oēs qui audiunt fieri tales qualis ego sum exceptis his vinculis. Et surgens Agrippa ⁊ preses ⁊ Berenice dicebāt ad inuicē: nil morte dignum iste fecit. Et Agrippa ait Festo. Dimitti poterat homo iste: si Cesarem non appellasset.

§.XV. At autē iudicatum est Actuuz c.xxvij.

eum ire in Italiā ⁊ tradi Paulum cū reliquis custodijs centurioni noie Juliotas cendentes naues in loca Asie sustulimus. Exinde applicuimus Sidonē: vbi centurio concessit Paulo ad amicos ire ⁊ curā sui agere. Deide applicuerunt Lystrā que est pars Lycie: ⁊ ibi cēturio trāsposuit Paulū in aliam nauim alexandrinā nauigantē in Italiam. Nauigantesq; applicuerūt ad quēdam locum qui dicebatur Bonoportus. Et quū iam nō esset tuta nauigatio: Paul⁹ hortabatur ad permanendū ꝓpter pericula imminētia maris Centurio autē magis credens nauclero ⁊ gubernatori nauis ℣ Paulo: voluit inde nauigare ad remanendū in loco cōmodiori. Ualida aūt tēpestate iactatis: sequēti die iactū fecerūt: ⁊ tertia die suis manibus armamēta nauis proiecerūt. Nec̄ sole aūt nec̄ luna apparētib⁹ per plures dies et tēpestate nō exigua imminēte: iam erat ablata spes oīs nostre salutis. Et quū multa ieiunatio fuisset: stans Paulus in medio dixit. Oportebat o viri audire me: nō tollere a creta: lucriq; facere hanc iacturam: ⁊ nunc suadeo vobis bono animo esse: amissio enim nullius anime erit ex nobis: sed tm̄ nauis. Adstitit enim hac nocte mihi ā gelus dei cui deseruio dicēs. Ne timeas Paule: Cesari te opz adsistere /⁊ donauit tibi deus oēs qui tecū nauigāt. Propter q̄ bono animo estote viri. Quartadecima nocte supueniēte appropinquantes ad quādam insulam media nocte timebant in aspera loca devenire ⁊ nauim frangi. Nautis autem querentibus fugere de nau: quum misissent scapham in mare sub obtentū q̄si inciperēt anchoras extēdere: dixit Paulus centurioni ⁊ militibus. Nisi hi in naui māserint: vos salui fieri non potestis. Tūc abscider⁹ milites funes scaphe: ⁊ quā lux incipere fieri: rogabat Paulus omnes cibū sumere dicēs. Quartadecima die hodie expectantes ieiuni permanentes nihil accipientes: propter quod rogo vos accipite cibum pro salute vestra: q̄z nulli⁹ vestrum capillus de capite peribit. Et quū hec dixisset: sumēs panē gratias egit deo in conspectu oim: ⁊ quū fregisset cepit manducare. Animē q̄dez autem facti oēs ⁊ ipsi sumpserunt cibū. Eramus aūt in naui oēs anime nō minus. ccl xxvj. Et satiati cibo alleuiabant naues iactantes triticū in mare. Et puppis quidem soluebatur a vi maris: prora immobilis fixa manebat. Militum aūt cō silium fuit: vt custodias occiderēt: ne quis quum enatasset effugeret. Sed cēturio volēs seruare Paulū prohibuit hoc fieri. Jussitq; eos qui possent natare mittere se in mare primos ⁊ euadere ad terrā: ⁊ ceteros alios tabulis ferebant: ⁊ quosdam super ea que de naui essent. ⁊ sic oēs euaserunt ad terrā. ¶ Et quū euasissem⁹ tūc cognouimus q̄z Myte lene insula vocabat. Barbari aūt ꝓstabant nō modicaz hu Actuuz manitatem. Accensa aūt pyra reficiebant oēs nos propter c.xxviij imbrē q̄ imminebat ⁊ frigus. Quū aūt congregasset Paulus sarmentoꝝ nō modicā multitudinē: ⁊ posuisset super ignē: vipera a caloze quū processisset invasit manum eius. Barbari vero vt viderunt bestiam a manu pendentem dicebāt ad inuicē: vtiq; homicida est homo hic: qui quū euasit de mari: vltio nō sinit eū videre. At Paulus excutiēs bestiā in ignem nihil mali passus est quē illi existimabāt i tumorē cōuertēdi ⁊ morituꝝ. Et quum diu expectantes nil mali viderent in eo: cōuersi dicebant eum esse deuz. Publius autem princeps insule triduo excepit eos benigne. Patrem autē Publij febribus ⁊ dyssenteria vexatum Paulus

ingressus ad eū orans sanauit. Sed et omnes qui in insula illa habebāt infirmos: ducebāt ad Paulū: et curabat eos. Deinde post tres mēses venimus Syracusam. Et post triduum inde nauigātes applicuimus Rhegium. Die autem sequenti Puteolos: vbi inuentis fratribus rogati sum⁹ manere apud eos diebus .vij. Et sic deinde venimus Romā. Et inde cū audissent fratres: occurrerūt nobis vsq; ad Appij forū et tres tabernas. Quos quū vidisset Paulus: gratias agēs deo accepit fiduciā. Quū venissemus aūt Romā: permissum est Paulo manere sibimet cum custodiente se milite. Post tertiū die cōuocauit primos iudeorū et dixit eis. Viri fres ego nihil aduersus plebem faciens aut more paternū vinctus ab Hierosolymis traditus sum in manus Romanorū. Qui quū interrogationem de me habuissent: voluerūt me dimittere eo q; nulla causa mortis esset in me. Contradicētibus iudeis coactus sum appellare Cesarem: quasi gētem meā hās aliquid accusare. Propter hāc ergo causam rogauit vos videre et alloq. Cui dixerūt. Nos neq; lras accepim⁹ de te a iudea: neq; aduenies aliqs fratrū aliquid nobis nūtiauit aut locut⁹ est de te malū. Rogam⁹ aūt te audire q̄ sentis. Nam de secta hac notū est nobis: q; vbiq; ei cōtradicit. Quū aūt cōstituissent ei diē: venerūt ad eū plures in hospitiū: quib⁹ exponebat testificans regnū dei suadensq; eis de Jesu ex lege Moysi et ppetis a mane vsq; ad vesperā. Et q̄dā credebāt: Paulo: alij nō crediderāt. Cumq; inuicē nō essent cōsentientes: discedebāt dicente Paulo vnū verbum: q; bñ spiritus sanctus locutus est per Esa. Vade ad pp̄m istū: et dic ad eos. Auditu audietis et nō intelligetis. Incrassatū est enim cor pp̄li huius etc. Notum ergo sit vobis q̄m gētibus missus est hoc saluare dei. Exierunt ergo iudei multa inter se de hoc verbo habentes cōsiliū. Mansit aūt Paulus biennio toto in suo cōductu. et hospitio: et suscipiebat oēs q̄ ingrediebant ad eū predicās regnū dei et docēs q̄ sunt de dño Jesu iudeos et grecos. Et hic est finis actuū apl̄oꝝ q̄ sunt descripti a Luca euāgelista approbati ab ecclesia. Nā alij q̄ reperiunt act⁹ descripti a diuersis sunt apocryphi: vt pt3 di. xv. sancta romana. Et paucis exceptis gesta in eis continētur principū apostoloꝝ Petri et Pauli. primo Petri vsq; ad .xiij. c. excepta cōuersiōe Pauli. Residuum solius Pauli. Nunc de gestis eorundē q̄ habent ex diuersis libris et martyrio sc̄i prius et breuissime de Maria matre Jesu.

¶ De conuersatione beate Marie virginis post Christi ascensionem. Capitulum .iij.

Queritur post ascensionē dñi: inquit Hiero. in sermone de assumptiōe eius: q̄d egerit bta virgo. Certū est q; virgo sancta permāsit: quā sane angelus Gabriel vt celestis paranymphus intactā custodiuit: et Joannes euangelista virgo virginē seruauit eiusq; deseruiuit obsequijs. Non q; chorus apostolorū eā deseruerit: in quos intrās et exiēs familiarius cōrulit de christi incarnatiōe: et tāto veri⁹ quanto plenius ab initio p spūm sc̄m cuncta didicerat: et pspexerat oculis vniuersa. Quā sane et si oēs venerati sunt discipuli: eiq; famulabant. Joannes tñ amplius et specialius in hāc vite. Ceterum ad exemplum humane vite conuersatio eius cum apl̄is fuit quousq; dispergerent: sicut Lucas meminit dicēs. Hi oēs erant cū Maria matre Jesu et fratrib⁹. Ecce Jesu ascendente cū quibus vacat in schola virtutum et medirat in lege mandatoꝝ dei: vt et ipsa sit forma discipline christi et exēplū pfectiōis virginib⁹: cōuersat cum testibus resurrectionis/et ipsa testis: cōuersat cū senatoribus celi infra curiam paradisi sub spiritu sancti disciplina et magisterio totius diuine maiestatis: inuenit pma inter pmas summi regis cohortes: quaꝝ vita iā nō erat de terris sz de celis. Puto q; quicqd cordis est: quicqd mētis: quicqd virtutis humane: si totū adhibeas: nō sufficiet vt cogitare valeat quāto ideffinēter cremabat ardore pij amoris: quantis mouebat repleta spūs cō celestiū secretoꝝ incitamētis: dū reuolueret alo cuncta q̄ audierat: q̄ viderat: q̄ cognouerat. Nouis quotidie inflāmabat desideriorū affectib⁹: tota incēderat diuin⁹ amor: vt in ea nihil esset mūdani affect⁹: sz ardor cōtinu⁹ et ebrietas pfusi amoris. Fortassis ergo p nimio amore in loco quo sepult⁹ fr eius filius interdū eam habitasse credim⁹: quatin⁹ pijs nasceret intern⁹ ei⁹ amor obtutib⁹. Sic nāq; loc⁹ est hincinde medi⁹ cōstitut⁹: vt adire posset passiōis vestigia et locū sepulture et ascēsionis seu oia in quib⁹ passus est loca inuisere. Quāuis essi in spiritu esset: tñ dū in carne viueret/carneis mouebat sensib⁹ et iō locorū recreabatur visitationibus. Hec oia Hiero.

Btē virginis assūptio.

§. I. De transitu eius dicit idem

Hiero. in eo sermone. Nihil aliud expiri pōt pro certo: nisi q; hodierna die. s. .xv. augusti migrauit a corpore. Mō strat sepulchrū ei⁹ in vallis Josaphat mediaq; vallis est iter mōtē syō et montē oliueti politam qua fabricata est ecclia qua sepulta fuisse ab oīb⁹ pdicat. sz nūc vacuū esse mausoleū cernentib⁹ ostēdit. Quō aūt vel quo rpe aut a quib⁹ personis sacratissimū corp⁹ ei⁹ ablatū inde fuerit: vel vbi trās positū vtrū ve surrexerit/nescit: cuius nō nulli adstruere velit eā ia resuscitatā et brās cū xp̄o imortalitate vestiri. Quid autē hoc veri⁹ ambigim⁹. Adeli⁹ tñ deo totū cōmittimus q; nra authoritate andeam⁹ aliquid temere definire qđ non pbamus. hec ille. Cōiter tñ pie tenet eā resuscitatā: in aia et corpe glorificatā cū xp̄o in celo regnare. Hoc sentit Ber. i sermone: ex eo q; si nō fuisset corp⁹ ei⁹ in celo sz in terris re mānisset: videret xp̄s matrē nō honorasse decēter et minus alijs sanctis cōcelisse. Nā corpa apostoloꝝ et aliorū q; reperiunt sctōꝝ qz scitur locus reliquiaꝝ eoꝝ/visitant frequenter cū magna veneratiōe: vt pt3 de corporib⁹ Petri et Pauli/Jacobi/Antonij/Nicolai et hmōi. Si ergo corp⁹ virginis remānisset in terris: reuelasset de⁹ vt ab oīb⁹ visitaretur. sz qz in celis dicit glorificatū: iō nō reperit in terris. Jacm sentire videtur Aug. in sermone dicens inter cetera. Putredo et vermis opprobriū sunt humane conditionis: ab hoc opprobrio quū Jesus sit alienus: matura Marie excipitur quā Jesus de ea assumpsisse probat. ¶ Quoto autē anno vite sue migrauerit a corpore nō est clarū. Nā triplex repitur opinio. Epiphanius asserit eā fuisse. lxij. annorū quuz migrauit a corpe. Dicit essi. xiij. anno etatis sue christū cōcepisse: et in .xv. peperisse. xxxiij. annis cū filio suo fuisse: quibus ille vixit. Et post ascensionē filij. xxiij. supuixisse. Qui numerissimul iuncti constituūt. lxij. Bta aūt Elizabeth in suis reuelationibus asserit ab angelo sibi insinuatū beatā virginem post annum et menses quatuor vel circa migrasse a corpe. Et inde. xl. die resuscitatā in corpore et glorificatam celum ascendisse. Cōmunior opinio est. q; xij. annis superuixit post ascensionem: et sic septuagenariā obisse: a dolore mortis alienā sicut et a corruptiōe corporis: et tertia die sue mortis in corpore suscitatā et glorificatā cū christo sibi obuiāte ascendisse. Multa habentur de modo obitus eius et sepultura in libro q̄ dr de translitu beate Marie. sed quia liber iste inter apocryphos cōputat. i. dubios de veritate eorum vt pt3 di. xv. sctā romana. ideo illa omittant. Q̄ aūt apl̄i inter fuerint in trāsitu ei⁹ et sepultura: et cū summa deuotione et veneratione officiū illud peregrine: testatur Dionysi⁹. De honore autem sibi exhibito a curia celesti et filio in trāsitu suo: ait Hiero. in sermone vbi s. Ad hui⁹ exequias angeli famulabantur quantum fas est credere et vniuerse celorū famulabantur curie. Nec mirum q; honor maternus eius est qui natus est ex eaquem oīs celorū ordo venerat. Legimus q; sepe ad funera quorūlibet sanctoꝝ angelos ad uenisse: obsequia pstitisse: necnō et alias electorum ad celos cum laudibus et hymnis deduxisse/insuper et adhuc viuētes ibidē miri odoris fragrantiā diutius psensisse: quantomagis credēdū est hodierna die militiā celoꝝ cum suis agminibus festiue obuiā aduenisse genitrici dei: eāq; ingenti lumine circūfulsisse: et vsq; ad thronū sibi ante mundi cōstitutionem paratū cū laudib⁹ et cāticis spūalibus perduxisse. Nulli dubiū oēm illā celestē milit̄m tūc exultasse ineffabili letitia: nec immerito. Credit essi q; saluator p se tot⁹ festinus occurrerit: et cuz gaudio matrē in throno collocauerit: als quō implesset pceptū ab eo in lege pmulgatū. Honora patrē tuū et matrē hec ille. Bern. quoq; in sermone de assumptione ait. Quis explicare qat q̄bus ad thronū gl̄ie cāticis sit deducta: q; placido vultu: q; serena facie: q; letis amplexibus suscepta a filio: et sup oēm creaturā exaltata: cūq; eo honore quo tāta mater digna fuit: cū ea gl̄ia qua tm filiū decuit? Hec est dies (inq̄t Hier.) in qua vsq; ad thronī celsitudinē intemerata mr et virgo pcessit: atq; in regni solio sublimata post xp̄m gloriosa resedit. Sic vbiq; sctā canit eccl̄ia: q̄d de nullo alio sctōꝝ fas est credere: vt vltra angelorum merita vel archangelorū trāscenderit. Hec ille. Et nota q; hic archāgeli nō accipiunt stricte. s. p scō ordine angelorū: quē ordinē multi sctōꝝ trāscendūt: sed large p principaliorib⁹ in quolibet ordine. Exaltata siquidē fuit virgo Maria sup oēs choros angelorū. De miraculis eius viuentis non legitur erga alios: licet tota vita ei⁹ fuerit miraculosa: quum in nullo peccauerit: sz et miracula sanitatū et huiusmodi nō faciunt homines sanctioꝝ vel deo acceptioꝝ. Vñ nec Joānes baptista miraculis effulsit in vita: quo inter natos mulierum maior nō surrexit dño attestante. Sed post mortem suā beatissima virgo innumeris claruit et claret miraculis de quibus nunc tomittimus. Ipsa aduocata est hominum: vnde canit ecclesia. Mediatrix hominū ablutrixq; criminū peccatorum venia. q̄ intelligitur procuratiue non causati

uē et hoc

uez: hoc meritis ⁊ precibus suis. Et alibi. Spes reorum est Maria ⁊c. spes. s. suffragij ꝯ debeat nos iuuare.

¶ De conuersatione ⁊ martyrio beati Petri apostoli. Capitulum.iiij.

QOst ea que dicta sunt de beato Petro apostolo ⁊ Paulo cōtenta in actibus apostolorū alia notabilia opera eorū que habenf in alijs libris explicare congruum est: quū ipsi dicātur p̄ncipes apostolorum: vnde de

Petrus ⁊ Paulus apostoli.

his Amb. ij. q. vij. beati Petrus ⁊ Paulus eminent inter vniuersos apostolos: ⁊ peculiari quadam p̄rogatiua p̄celluntur. Uerū inter ipsos quis cui p̄roponatur incertum est. Puto essi illos equales esse meritis q̄ equales sunt passiōe ⁊ simili eos fidei deuotione viriſſe quos simul videm⁹ vna die ad martyriū gloriā p̄uenisse. Nō essi sine cā factum putamus ꝯ vna die vno in loco sub vno p̄secutore passi sunt. Una die: vt ad christū pariter peruenirent. Uno in loco: ne alteri Roma deesset. Sub vno p̄secutore: vt equalis crudelitas vtrūq; cōstringeret. Dies ergo p̄ meritō: locus p̄ gloria: p̄secutor decretus est p̄ virtute. Et in quo loco ĩdē tādē martyriuꝫ p̄tulerūt. In vrbe Roma q̄ p̄ncipatū ⁊ caput obtinet nationū. s. vt ibi erat caput superstitionis: illic caput quiesceret sanctitatis: ⁊ vbi gentiliū p̄ncipes habitabant: illic ecclesiarū p̄rincipes morerentur. hec ibi. Itē Pelagius papa dist. xxx. Quis. sic ait. Quāuis vniuersę p orbē catholice eccl'ie vnus thalamus christi sit: tū sctā Romana ecclesia catholica ⁊ ap'lica nullis synodicis statutis ceteris eccl'iis p̄lata est: ꝛ euāgelica voce dñi ⁊ saluatoris nr̄i primatuꝫ obtinuit. Tu es (inquit) Petrus: et sup hanc petram edificabo ecclesiā meā. Cui data est societas btissimi Pauli vasis electionis: q̄ non diuerso sicut hereticī garriunt: ꝛ vno tēpore vna eadēq; gloriosa morte cū Petro in vrbe Roma sub cesare Nerone agonizās coronatus est. Et supradictaꝫ pariter romanā ecclesiā xp̄o dño cōsecrarūt: eāq; oībus vrbibus vniuerso mūdo sua p̄sentia ac venerādo triumpho p̄tulerūt. Itē Anacletus papa dist. ea. In nouo. sic ait. Leteri apostoli cū Petro pari cōsortio honorē ⁊ potestatem ac ceperūt: ipmq; p̄ncipē eorū esse voluerūt. Qui etiā iubente dño in toto orbe terrarū diſperſi euāgeliū p̄dicauerūt. Ipſis quoq; decedētib⁹ in loco eor̄ surrexerūt ep̄i: quos q̄ recipit ⁊ verba eorū: dñm recipit ⁊ q̄ eos spernit dñm spnit. Uidētib⁹ aūt ap'lis messez ē multā: ab eis sunt electi. lxxij. discipuli quorū typū gerūt p̄sbyteri. hec ibi. Bran⁹ tū dic. §. s. eos dicit electos a christo: qō etiā habef in euangelio Luc. x. c. Unde dici pōt ꝯ christus elegit in discipulos: ⁊ apostoli vt ipſi essent simplices sacerdotes. Qō autē ōr in. c. in nouo. ap'los oēs habuisse parem potestatē: intelligēdū est vt dicit glo. ibi. quo ad potestatem ordinis epalis. Nā quo ad administrationē seu iurisditionē. Petrus maior fuit oībus. Itez quū dicit specialiter de Petro ⁊ Paulo ꝯ sunt pares: intelligendū est vel quo ad meritū ⁊ premium: vt videtur sentire Amb. ⁊ Leo papa: vel quo ad potestatem ordinis: quia vterq; episcopus. Nā quo ad potestatem faciendi miracula/ Petrus maior fuit Paulo: quū ad vmbram eius sanarentur infirmi. Quo ad sapientiam ⁊ officium p̄dicandi Paulus maior Petro: quantum autem ad iurisditionem Petrus maior Paulo ⁊ omnibus alijs.

§. I. De Petro igitur p̄mo sciē

dum ꝯ adductus fuit Jesu p̄ germanū suū Andreā ad habēdam familiaritatem cū eo. Et quū ei dixit/ Tu vocaberis cephas qō interpretat Petrus: ideo p̄mo. s. a petra secundus nomē deriuat. petra aūt erat xp̄s. s. significatiue: p̄ius aūt vocabat Simō: quo noie aliq̄ etiā vocat⁹ est post ap'latus vt pt̄z Joā. vlt. Postea vocat⁹ est ad apostolatū a xp̄o cum Andrea dū piscarenf in mari galilee. Matt. iiij. Et iterū referēte Luca. c. v. qū ad verbū xp̄i iactātes rete in mare comprehēderūt piscū multitudinē tantā vt implerenf nauicule duę ipse hic p̄ ceteris ap'lis feruentioꝛē amorē ⁊ zelum ad xp̄m oñdit. Uñ ⁊ quū passionē ei narrasset i via: retinuit eū petr⁹ dicēs p̄piti⁹ esto tibi dñe: nō erit tibi hoc. Ipse ĩstā ter q̄siuit in cena vltima scire p̄ditorē: vt eū agnitū interficeret ſm Chryſ. Ipse sol⁹ gladiū euaginauit in captura magistri contra tantā multitudinē ad eū defendēdū. Quāuis autē ad horā timore mortis deuictus se negauerit discipulū christi: tū vt dicit Ambro. di. l. fidelior. fidelior factus est Petr⁹ postq̄ fidē se p̄didisse defleuit: ⁊ ideo maiorē gratiā recepit ꝯ amisit. Tanq̄ essi bon⁹ pastor tuendū gregem accepit: vt qui sibi ante infirmus fuerat: fieret oībus firmamentū. hec ille. Sed ⁊ p̄ illo fleuit amare: ⁊ nedum fuerat confirmatus exalto. Fertur essi ꝯ semper in sinu sudarium portabat quo crebro fluēteslachrymas tergebat: qz qū dulcedinis allocutiōis ⁊ p̄sentie dñi memor erat: lachrymas cōtinere nō poterat: vel etiā p̄opter negationē illā. ¶ Passionem eius plures scripserūt: vt Marcellus Linus ⁊ Leo papa. Dicit autem Jsido. in li. de ortu ⁊ obitu sanctorū. Petrus postq̄ Antiochie fundauit ecclesiā sub Claudio cesare Romam pergit contra Simonem magum ibiq; p̄dicās xxv. annis eiusdem vrbis pontificatum tenuit. Trigesimo autem ⁊ sexto anno a passione domini a Nerone imperatore (vt ipse voluit) crucifixus est. Ex quibus sequitur ꝯ. xl. annis in partibus orientis manſit anteqū Romam attingeret. Ex his autē. vij. cathedrā tenuit Antiochie p̄dicans: alijs quatuor Hierm ⁊ partibus vicinis. Alij dicunt ꝯ Petr⁹ māsit in partib⁹ orientis p̄tim Anthyochie ⁊ p̄tis Hierl'z ⁊ vicinis locis anteqū veniret Romam annis. xiiij. qō videtur veri⁹ ex eo ꝯ habef ad Gal. ij. q. Paul⁹ cū post annos xiiij. s. a sua cōuersiōe (q̄ fuit anno q̄ xp̄s passus est) venisset Hierosolymā cōtulit cū Petro ⁊ alijs euangeliū. Et in huius veneration̄ scz Petri eccl'ia Antiochena post Romanā exaltata est: vt sit tertia p̄riarchalis. dist. xxij. renouantes. Et hoc q̄ Petrus p̄mo ibi cathedrā tenuit. Et propter hoc etiam festum cathedre Petri in febzuario celebratur. Cuius etiam occasio extitit: qz quū Petrus Antiochie predicando multos conuertisset: ipso alijs etiam ciuitatibus adiacentibus euāgelizāte: in absentia ei⁹ Simon magus multos decepit auertens a doctrina Petri ⁊ ad suam trahens: arte magica mira exercēs: seq; dei virtutē esse p̄testans. Sed reuertente Petro conuersi illi ad penitētiaꝫ: eo ꝯ Simoni mago adhesissent oēs de ciuitate nudis pedibus ⁊ cilicijs induti obuiauerunt Petro. Quos penitentes Petrus benigne suscepit gr̄as deo agens. Et quum obtulisset ei pp'l's multos varijs languoribꝰ detētos ⁊ demonijs vexatos: ⁊ super oēs nomen dñi Jesu Petrus inuocasset: immensum lumen celit⁹ emicuit: ⁊ oēs sanati currebāt ad vestigia Petri osculanda: tunc infra. vij. dies plus ꝯ de cē milia hoim baptizati sunt. At Theophilus p̄nceps ciuitatis domū suā magnificā basilicā fecit consecrari: ⁊ cathedram excelsam ibi poni. vbi Petrus euāgelizās ab oībus videret ⁊ audiret. Hec ex itinerario Clemētis. Quum ergo Petr⁹ maleficia Simonis quotidie magis detegeret: cōfusus ille demū de illis partib⁹ recessit ad vrbē pergēs: vt suis p̄stigijs mira ostentans adorar̄ef vt deus. Quē Petrus ad malitiā ei⁹ cōprimēdā insecut⁹ Romā ⁊ ipse peruenit. Habuit aūt Petr⁹ xoꝛē: vt patet ex euāgelio. Et filiā nomine Petronellā: quas secū Romaꝫ adduxit. Et de vxore dicitur in hystoria eccle. ꝯ quū ad passionē ipa vt christiana duceref: Petr⁹ ingēri gaudio exultauit: ac eā p̄prio nomine vocās clamauit dicēs. O ꝓiunx memēto dñi. Qō Petrus ap'l's ⁊ summus pōtifex habuerit filiā nō fuit ꝓtra alia quā legē. Nā hoc fuit aſq̄ assumerek ad ap'latū statū religiosum/ ⁊ p̄motionē ei⁹ ad ordines. Qō habuit vxorem factus postea pōtifex: iuri cōmuni nō repugnat. Naꝫ habens vxorē ea assentiēte viuēte pōt ⁊ ordinari ⁊ religionē intrare vtroq; in castitatis voto permanente: qō de Petro creditur ⁊ vxore ei⁹. Sed ⁊ christus legislator̄ etiā potuisset contra oēm legē dispensare cū eo: sed nō oportebat. ¶ Petronelle ꝏ viram descripsit sctūs Marcellus. Hec quuꝫ esset nimis speciosa: de volūtate Petri febzib⁹ laborabat. Una aūt dierū discūbētib⁹ apud eū discipulis. dixit ad eū q̄dam ex eis. Quū oēs infirmi a te sanentur: cur permittis Petronellā facere? Cui ille. Quia sic ei expedit. Uerūtū ne putetur impossibilitas sanitatis ei⁹ meis sermonib⁹ excusarit: ait ad eam. Surge Petronella: ⁊ ministra nobis velociter. Que statim sana surrexit ⁊ ministrauit. Cōpleto autē ministerio dixit ei Petrus. Redi ad locū tuū. Et rediens ad lectum febzibus vt p̄ri⁹ laborauit. At vbi a deo timore cepit esse p̄fecta: ex integro eā sanauit. Comes aūt quidaꝫ Flaccus noie captus pulchzitudine ei⁹ petijt eā in xoꝛem. Que ait. Si me vis habere in xoꝛē. iube ad me venire virgines que me associēt ad domū tuā. Quas quum misisset: Petronella ieiunijs ⁊ oratonib⁹ se deo cōmendās corpus dñi suscipiens/ post triduū ad dñm migrauit. Huius festum celebraf vltima Maij. ¶ Ultra miracula narrata de Petro in actib⁹ apostolorū ⁊ Antiochie: plurima etiā alia operatus est Rome ⁊ alibi. Nā quū quadā vice misisset duos ex discipulis suis ad p̄dicandū: ⁊ iam. xx. dietas peregissent: vn⁹ eorum mortuus est qui dictus est Beorgius. Socius autē eius qui dicitur fuisse Martialis: vel ſm alios Frontoni⁹ ⁊ reuersus ad Petrū narrauit factū. Cui petrus dedit baculū suū vt adiens locū sepulture ipsius Beorgij poneret super eum. Quo facto ille surrexit iam. xl. dies habens in sepulchro. De cibo eius ⁊ vestitu dicit Clemēs in itinerario. Panis (inquit) mihi solus cū oluis ⁊ aliq̄ cum oleribus in vsu est. Indumentum est hoc mihi quod vides tunica cū

Petrus ⁊ Paulus apostoli.

Simon magus Petro infestus

Sancta Petronella.

palliorꝝ hec habens nihil aliud requiro.

§. II. Satis autē Petrus labo-

rare habuit ꝛ certare ꝓbis ꝛ opib⁹ miris cū Simōe mago. Is em̄ ꝑstigijs suis multa mira ppō ꝛ impatori ostendebat. Et ꝛer cetera semel dixit imperatori Neroni ꝙ ad hoc vt certus esset de sua diuinitate ꝛ nō dubitaret: cōtentus erat vt faceret sibi caput abscidere: ꝛ sic mortu⁹ tertia die resurgeret: ꝛ se sibi manifestaret. Qō Nero expiri volēs/mādauit lictori caput ei⁹ abscindi. Quo fctō tertia die viu⁹ se Nero ꝑsentauit. Hec aūt illusio sic potuit fieri. Simon mag⁹ arte diabolica circa arietē ductū p eū quē nemo ppēdit esse arietē: qꝛ diabolo opante corp⁹ fil'e Simoni mago ex aere formato circa illō erat. Simon aūt i ꝓpria ꝑsona ꝑstrictis oculis hoīs arte diabolica a nullo videbat. Sicꝫ dū lictor putauit se caput abscindere Simonis. caput habuit caput arietis circa quē erat effigies Simonis. Caput aūt ꝛ reliquū arietis ipse Simon asportauit nemie eū videte. Uñ tertia die se manifestans qui se occultauerat/credit⁹ est surrexisse. Aliquando etiam loquente ipso Simone cū Nerone in thalamo: ipse Simon reperiebatur extra in foro populū alloq̄ nō ꝙ simul esset in pluribus locis idē: sed ꝑsona que loquebat ad populū diabolus erat habēs effigiē ꝓpriaz Simonis. qō vtiqꝫ permittente deo potest. Quod ꝛ deus sinit ad probandū electorū constantiā ꝛ fidē: vt habetur. xxvi. q. v. nec mirum. Quū igit̄ hec ꝛ alia maleficus ageret: populus in magna veneratione eum habebat: adeo vt ꝛ imaginez ei facerent cum subscriptione tituli huius. Simoni scrō deo.

Triplex cōflict⁹ petrici Simōe mago.

Nero autem ita diligebat eum: ꝙ salutis sue et totius ciuitatis custos putaretur. Habuit autem Petrus triplicez conflictum cum eo in particulari. Prima quidem vice. quia quum Petrus cum Paulo qui intrauerat vrbem diebus illis: vt vterꝫ simul confunderent magum: ꝛ falsitates eius deregerent: adhesserunt imperatorem: ꝛ presente Simone insinuarent ipsum magum plenum fallacijs ꝛ spiritu nequam vt referunt Marcellus ꝛ Leo papa. Ait Simon. Non diutius patiar hunc Petrum inimicum: sed precipiam angelis meis vt vindicent me de isto. Cui Petrus. Angelos tuos nō timeo: sed ipsi me timent. At Nero. Nō times Petre Simonem qui diuinitatē suam factis ostendit? Cui Petrus. Si diuitias est in eo: de⁹ ois nouit etiā occulta: dicat ergo hō modo cogito vel facio. Et ne nos fallat: dicam o imperator in auribus tuis secreto quid intēdo. Quod annuēte Nerone egit: dicens submisse vt panis ei occulte porrigeretur. Hoc peracto ait Petrus. Dicat Simon quid actum vl dictum sit qui se deum facit. Et Simon. Magis dicat Petrus quid cogitez ergo. Petrus autē. Quod cogitet Simō ostendam me opere nosse. Tūc Simō indignatus clamauit dicens. Procedāt canes magni ꝛ deuorent Petrum. Et subito canes magni. i. demones in forma canū apparuerunt. Et quum impetū facerēt in petrū: ipse Petrus panem benedictū occulte prulit: ꝛ eos in fugam cōuertit. Et Petrus ad Neronem. Ecce satis ondi me nosse cogitationē Simonis: ꝛ q̄ canes pduxit contra me ondit se non habere angelos diuinos sed caninos. Tunc Simō. Audite me Petre et Paule. Si verbis hic nil possum facere: veniem⁹ vbi oportet vos me iudicare. Ego autem modo vobis parco ꝛ hec Leo. Altera vice quū iactaret se Simon posse mortuos suscitare: ad quod eum incitabāt sequaces sui ꝛ decepti ab eo: vt Petrum cōfundere posset. Accidit ergo vt quidā iuuenis moreretur. Fuit ꝛ hoc petro nuntiatū ꝙ Simon se obtulerat ad suscitandum. Cōgregatis ergo turbis plurimis Petrus ꝛ Simon in hac sententia cōuenerūt vrgente ppō: vt q̄ mortuū suscitare non posset: ille occideret vt falsus hō ꝛ deceptor. Simon ergo inchoans suis incantatiōibus vsus est: quibus visus est caput agitare defunctus a circunstantib⁹: ex quo existimās multitudo illū suscitatū excelamare ceperunt cōtra Petrū eū lapidare volentes. Petrus vero impetrato silētio ait. Si viuit defunct⁹: surgat/ambulet/ꝛ loquatur: alioquin sciatis phātasma esse qō mouerit caput. Quūq̄ separatus esset Simō a lectulo vt iusserat Petrus. cadauer immobile mānsit. Exinde Petrus alōge stās facta oratione clamauit. In nomine Jesu christi crucifixi surge adolescens. Qui statim surrexit ꝛ ambulauit. Quum ꝙ vellet populus Simonē lapidare: prohibuit Petrus dicens. Satis est sibi ꝙ vidit se in artibus suis superatum. Magister noster docuit pro malis bona prestare. Hec Egesippus ꝛ Linus. Et addit Marcellus ꝙ Simon sic confusus accessit ad Marcellum quem nouerat discipulū suum: ꝛ alligauit canem maximum ad ostiuz domus: ideſt diabolum in forma canis: vt dilaceraret Petrum ad domum ei⁹ venientē. Petrus autem aduenies inuentū canē soluit: ꝓcipies vt directe cōtra Simonē ꝓcederet neminē ledendo. Qui canis solutus insecut⁹ Simonē in eū insiliit dilaniās oēs vestes eius vt nudus remaneret querēs eum strangulare. Sed accurrēs Petrus imperauit cani ne in corpe eū lederet populus autem cum pueris ꝛ cane currentes post eum de ciuitate vt lupum effugarunt. Quod opprobrium non ferens per annum stetit occultus. Demum rediens Simon ad vrbem/in amicitiam Neronis vt prius receptus est. Et conuocato populo dixit se grauiter a Baluleis offensum: ꝛ ideo vrbem quā tueri solebat velle deserere. Et diez statuit qua deberet in celum cōscendere: qꝛ nō dignabatur amplius in terra habitare: vt refert Leo. Statuta igit̄ die ꝛ hora cōgregato vniuerso populo adsistentibus Petro et Paulo ad detegendum maleficia eius: quum eis fuisset intimatum quod ille promiserat se facturum. Simon turrim excelsam (vel fm Linū) capitolij ascendit: ꝛ inde se deijciēs laureatus volare cepit vt auis ad celum. Dixit autem Paulus ad Petrū. Heu est orare: tuum imperare. Et Petrus ad Paulū. Erige caput ꝛ vide. Quūq̄ videret eum in altum volare: ait Paulus. Petre quid cessas? Perfice quod cepisti: iaz em̄ vocat nos dñs. Tunc Petrus ait. Adiuro vos angeli sathane qui eum defertis p aera/vt amplius non feratis p dñm nostrū Jesum christum: sed corruere dimittatis. Sicꝫ dimissus a demonijs fractis ceruicib⁹ expirauit. Justo dei iudicio hoc actum cernimus: vt qui cōtra naturā volare voluit: officio naturali pedū ꝑuaret: vt q̄ volitare tentabat: ambulare nō posset: ꝛ qui sua temeritate ad celū ascendere se ostentauit ad inferni ꝓfundū cōtractus totus descenderet. Hec audiens Nero multū doluit talē amisisse: ꝛ dixit aplis. Malo exemplo vos perdā qꝛ me suspectum fecistis. Unde traditi sunt in custodiā carceris sub cura Processi ꝛ Martiniani. Quibus cōuersis ad fidē Petrus in carcere fonte diuinitus procurato eos et multos alios baptizauit eiſq̄ carcerē aperuit vt liberi discederent. Qui postea christiani inuēti martyrio coronati sunt. Et licet Petrus nollet discedere ne videretur mortem timere: tandē cōpulsus ꝑcibus discipulorū ad eorū cōsolationem ꝛ profectū adhuc se in vita seruaret: recessit de carcere. Egressus vrbem quū veniſſet ad locū q̄ dicitur/Sctā maria ad passus/vidit christū sibi occurrentē et ait. Dñe quo vadis? Qui respondit. Uenio Romam iterū crucifigi. Quod Petrus intellexit. s. se esse crucifigendum. Unde reuersus ad ciuitatem dixit fidelibus quomodo dominus sibi apparuerat: ꝛ declarauerat se per martyrium migraturum.

§. III. Sciens ergo Petrus ci-

tius se per martyriū ad dñm migraturū: puidere voluit in futurū gregi sibi cōmisso. Congregatis ergo fidelibus instituit sctm̄ Clementē successorē suum in papatu. Unde Joannes tertius papa ait. viij. q. i. ſi petrus. Si petrus princeps apostolorum adiutores sibi asciuit Linum ꝛ Cletum: nō tm̄ potestatē pōtificij aut ligādi vel soluēdi nozmam eis tradidit sed successori suo Clemēti: qui sedē apostolicam post eū ꝛ potestatem pontificalem tradente sibi beato Petro tenere promeruit. Linus v ero ꝛ Cletus exteriora ministrabāt, et princeps apostolorum verbo ꝛ oratione instabat. vbi ꝛ glossa ꝙ ex his patet ꝙ Linus ꝛ Cletus non fuerunt apostoli: quod verum est viuente Petro: sed administrabant tempozalia pauperibus erogando: ad quod fuerunt electi. vij. diacones ab apostolis. Hoc officiuz habet hodie camerarius pape. Adiuuabant etiā in spiritualibus: absoluendo ꝛ ligando. Et quod dictum est in dicto. c. ꝙ nō habebant potestatem ligandi ꝛ soluendi: intelligitur fm glos. quo ad plenitudinem potestatis quam sibi papa reseruat. Itē secundū glos. Linus ꝛ Cletus non fuerunt post Petrum immediate apostoli: sed Clemens a Petro institutus. Quod Clemens cernens perniciosum esse exēplo ꝙ aliqui sibi eligeret successorem: instigatus a spiritu sancto renunciauit papatui: ꝛ factus est papa Linus. Et eo decedēte p martyriū creatus est Cletus pontifex summus. Quo migrante ad dominum: fuit assumptus ad papatū Clemens prefatus. Et dicit glo. viij. q. i. §. his omnibus ꝙ hodie papa non potest sibi instituere successorem: qꝛ hoc esset immutare statum ecclesie. vt xxv. q. i. per plura. c. Instituens autem Petrus Clementem in conspectu fidelium/eum admonuit dicens. Te oportet irreprehensibiliter viuere: et summo studio niti vt omnes vite huius occupationes abdicias: ne fideiussor existas: ne ad uocatus litium fias: ne vel in vlla aliqua occupatione prosus inueniaris mundialis negotij occasione perplex⁹. Nec enim iudicem cognitorem secularium negotiorum hodie te ordinare vult christus: ne prefocatus presentibus hominū curis verbo dei vacare non possis. Hec opera que tibi diximus minus congruere ꝛ exhibeant sibijnuicem vacantes laici: ꝛ te nemo occuper ab hjs studijs perque salus hominibus

Hodie nō papa pōt renūtia re papatui vt. c. j. extra. de renū. phi. lis.

nibus datur. hec. xſ. q. ſ. te ḡdē. Itē petr⁹ ad fideles. Oportet eum qui docet ⁊ inſtruit aīas rudes eſſe talem: vt ſemet ipſum ꝓ ingenio diſcentiū poſſit aptare: ⁊ verbi ordinē pro audientis capacitate dirigere. Debet ergo apprime eſſe eruditus ⁊ doctus irreprehenſibilis / maturus / et pauidus ſicut ipſi probaſtis hunc fore Clementem poſt me: vt habetur. viij. q. ſ. opz. Item Petrus in ordinatione eiuſdē Clementis populum aloquens ait. diſtin. xciij. Si inimicus ē iſte Clemēs alicui ꝓ actib⁹ ſuis prauis: vos nolite expectare vt ipſe vobis dicat. Cū illo nolite eē amiciſz prudenter obſeruare debetis: et voluntati ei⁹ abſq; cō monitione obſecundare: ⁊ auertere vos ab eo cui ipz ſentiſ aduerſum. Nec loq; ijs cū quib⁹ ipſe non loq̄tur: vt vnuſ quiſq; in culpa eſt dū cupit oſz nr̄m amicitias habere: feſtinet citius recōciliari ei q̄ oīb⁹ deſt: ⁊ ꝓ hoc redeat ad ſalutē. hec ibi. Scripſit aūt Petr⁹ duas epl̄as q; canonice appellāt: ⁊ aut hētice ſunt ⁊ approbate. Una eorū Rome quaz appellat Babyloniā dicēs. Salutat vos eccl̄ia q̄ eſt i Babylone. Et hoc ꝓpter confuſionē errorū ⁊ vitiorū q̄bus tota dedita erat: paucis exceptis ad fidē puerſis. Sed et in fine ſcōe epiſtole cōmendat ſeu collaudat epl̄as Pauli dicens: Epiſtole petri canonice. Chariſſimi ſatagite īmaculati ⁊ inuiolati inueniri in pace ⁊ dñi nr̄i Jeſu Chriſti lōganimitate ſalutē arbitremini / ſicut ⁊ Chariſſimus frater nr̄ Paulus ſm datā ſibi ſapiētiam ſcripſi vobis: ſicut ⁊ in oīb⁹ epl̄is loquēs in eis de his in quib⁹ ſunt q̄dā difficilia intellectu: q̄ indocti ⁊ inſtabiles deprauāt: ſicut ⁊ ceteras ſcripturas ad ſuā ipſorū pditionē.

℣. IIII. De martyrio eius. Pre

dicante aūt Petro ⁊ multoz in predicatione caſtitatē commendante ⁊ laſciuias arguente: quatuor concubine pfecti Agrippe ad pdicationē ei⁹ ita ſunt cōuerſe ad deū et caſtitatē ſeruādā: vt nullaten⁹ ac̄eſcerēt vlteri⁹ ad eū accedere. Propter q̄ iratus Agrippa q̄rebat occaſiones mortis cōtra Petrū. Quū ergo Petr⁹ q̄reretur a miniſtris Neronis inuēt⁹ / pſentat⁹ eſt Agrippe pfecto: cuius facies (vt ait Linus) vt ſol reſplēduit. Dixit aūt ei pfect⁹. Tu nec es ille Petrus q̄ in plebibus ⁊ mulierculis quas a virozuz toto ſeparas gloriaris? Quē Petrus dure increpās de ſua libidine ⁊ atrocitate / dixit ſe in crucē dū q̄ gloriari. Demū ex iuſſu Neronis data eſt ſentētia ꝓtra apl̄os Petrū ⁊ Paulum: vt Petr⁹ tāq̄ alienigena ⁊ q̄ crucē pdicabat chriſti dñi cruci affigeretur. Et Paulus q⁹ ciuis Romanus capite plecteretur. Ubi dicit de hac ſentētia Dion⁹. in epl̄a ad Timotheū (ſi tū ei⁹ eſt.) O frater mi Timotheē: ſi vidiſſes agones ꝓſummatiōis eorū / defeciſſes pre doloze ⁊ triſtitia. Dara: eē ſnia cōtra eos / vidiſſes turbas iudeorū ⁊ gētiliū pcutientes eos ⁊ expuētes in facies eorū. Aduenīēte aūt tpe cōſummationis eorū quū ſeparenē ab inuicē: ligauerūt colūnas mūdit nō abſq; fratrū gemitu ⁊ ploratu. Ex quib⁹ Paul⁹ Petro Pax tecū fundamētū eccl̄iarū ⁊ paſtor oīm agnoz xp̄i. Et Petr⁹ ad Paulū. Vade in pace pdicator bonorū mediator ⁊ dux ſalutis iuſtorū. Paulus ergo ductus eſt via oſtiēſi de capitandus vt dicē infra. Petrus vero alibi. Quo queniēs vidēs crucē ſibi paratā erectā: rogauit miniſtros vt crucez verterēt: ita vt capite ⁊ manib⁹ deorſum ⁊ pedibus ſurſum in cruce maneret: dicens: Oſſ dñs meus ad terrā deſcēdit: erecta cruce ſublimatus eſt. Me aūt quē de terra ad celū reuocare dignatus eſt crux mea caput meuz in terra debet oſtendere: ⁊ pedes ad celum dirigere. Et quia non ſum dignus vt in cruce ſim ſicut dñs meus Jeſus: ideo crucē gyrate: vt caput deorſum ſim pedes ſurſum. Quod ⁊ factum eſt. Ppl̄s aūt congregatus furoze replet⁹ volebat Neronē ⁊ prefectum occidere / ⁊ Petrum liberare: ſed Petrus rogauit vt paſſionē ſuā nullatenus impedirent. Dominus autē (vt ait Egeſippus) aperuit oculos diſcipulozū ibi ludentiū ⁊ viderunt angelos ſtātes cum coronis de florib⁹ roſarū et liliorū: ⁊ Petrū in cruce ſtātē cum eis: ⁊ librum a chriſto accipiētē: et inde q̄ loquebaē legentē. Intelligens Petrus q⁹ fideles gloriā ſuā vidiſſent: gratias agēs ⁊ deo fideles cōmendans ſpiritum emiſit. Tunc Marcellus et Apulei⁹ fratres diſcipuli ipſum de cruce depoſuerunt: et diuerſis condientes aromatib⁹ ſepelierūt. Ape aūt ſancti cornelij pape (vt habeē in legēdis) greci fideles apl̄oz corpa furati eadem aſportabant Sed demones in ſimulacris hebitantes diuina virtute coacti clamabant. Viri romani ſuccurrite. q⁹ dū vī l auferunē. Quaꝓpter fidelibus intelligētib⁹ de apl̄is: gentilibus ꝓ de ſuis dīs: multitudo ſimul fideliuz et infideliū adunata illos pſeq̄ē. Uñ timentes greci corpa ipſa apl̄orū apud Catacūbas in puteū piecerūt: iz a fidelibus poſtea extracta ſunt. Sed quū dubitarēt q̄ eſſent oſſa Petri. ⁊ q̄ Pauli: orātib⁹ fidelib⁹ ⁊ ieunātibus de celo reſponſum eſt: maiora eſſe pdicatoris: minora piſcatoris. Et ſic ſeparata ſunt in ſuis eccleſijs collocata. Uel ſm alios a brō Syluestro papa in cōſecratiōe eccleſiarū illoz magna cū paruis ab eo ponderata / ⁊ ꝓ medietate i n ipſis eccleſijs collocata. Hodie tū capita apl̄orū Petri ⁊ Pauli mirabiliter auro ⁊ argēto ⁊ gēmis exornata in eccleſia lateranenſi ſancti Joannis poſita populo oſtenduntur.

¶ De cōuerſatiōe ⁊ martyrio bti Pauli apl̄i. Capl̄m. v.

Paulus q̄uis in numero

xij. apl̄oz tq̄ ſunt a chriſto in terris puerſante vocati / nō cōputetur: ⁊ tñ apoſtolus dicit. interpretatur em̄ apl̄s / miſſus. Fuit aūt miſſus ad pdicādū ꝓ orbe vocat⁹ a xp̄o ad dexterā dei ſedēte: iz tūc in aere ꝓpinquo terre deſcendēti euangeliuz p reuelationē Jeſu chriſti edoctus nō ab hoie vt ipſe refert. Qui et ſi ex hūilitate dicat / Ego ſum minim⁹. apl̄oz tq̄ non ſum dign⁹ vocari apl̄s: q⁹ pſecut⁹ ſum eccl̄iā dei. ⁊. ſ. ad Timoth. j. Uenit ieſus pctōres ſaluos facere quoꝝm primus ego ſum. i. maximus. tū cū veritate ait / Plus oīb⁹ laboraui nō aut ego: iz ḡa dei mecū. Et de noīe eius q⁹ interpretatur os tube: vel os eorū: vel electū mirabile: vel Paulus a pauſa q⁹ eſt requies. vel Paulus quaſi modicus. De ipo autem noīe triplex eſt opinio. Orige. eniz dicit q⁹ ſemper fuit binomius ſcilicet Saulus ⁊ Paulus dictus. Rabanus aſſerit prius vocatū Saulū a Saule ſuphordoſtea Paulū ꝓ pter magnā humilitatē: ⁊ hoc poſt cōuerſionē quaſi modicus dictus. Beda autez vult q⁹ ſit dictus Paulus a Paulo Sergio pconſule quē conuertit ad fidē. Fuit autē de tribu Beniamin. Uñ de ipo exponit Aug. illā pphetiā Jacob: Bēiamin lupus rapax ꝛc. Geñ. xlix. Cōuerſus eſt autem primo anno paſſionis xp̄i. i. meſe januarij ſequēti īmediate paſſionē chriſti. Refert Haymo q⁹ Paulus a pullozū cātu vſq; ad ḡntā horā laborī manuū inſiſtebat (erat em̄ ſcenofactorie artis) deinde pdicatiōi vacabat: ritaq; plerūq; vſq; ad noctē ꝓtrahebat ſermonē / reſiduū tpis comeſtioni / ſomno ⁊ oīoni neceſſariū erat. Hier. de viris illuſtrib⁹ ait q⁹. xxv. anno a paſſiōe dñi / hoc eſt / Neronis īperij ſcōo anno Paul⁹ vinct⁹ Rome mittit vt dictū eſt ſupra ex actib⁹ apl̄oz: ⁊ p biēnū in libera cuſtodia manens aduerſus Judeos diſputabat. Deinde a nerone dimiſſus euāgeliū in occidētis partibus pdicauit. Audiēs em̄ Nero q⁹ de lege Judeorū et fide xp̄iano: q⁹ eſſet inter Paulū ⁊ iudeos: quū nōdū eſſet in imperio firmat⁹ / nō curauit multū de tali qōne: vñ ⁊ liber dimiſſus fuit. Decimoquarto aūt Neronis anno die q̄ Petrus crucifixus: Paulus capite trūcatus eſt ſm Hieron⁹. Eius aūt ſapientia ⁊ religio vbiq; diuulgabaē ⁊ ab omnib⁹ mirabilis habebaē. Multos etiam de domo Ceſaris ſibi in amicitiam copulauit: ⁊ pcipue Seneca magiſtruz Neroīs. vñ ⁊ epl̄e reperiunē ad alterutrū deſtinate. Quedam etiaz ſcripta eius coza Ceſare recitata ſunt: ⁊ ab oībus mirabiliter cōmendata. Senatus etiā de illo alia non mediocriter ſentiebat: Paſſionem autem eius Linus papa deſcripſit. Quū igiē Rome eſſet: ⁊ quadam die circa veſperas in quodā ſolario predicaret: quidā iuuenis noie Patroclus pincerna regis: vt Paulū ꝓpter multitudinez cōmodius audiret fenestram domus aſcendit. Qui dormitans / de ea in terram cadens expirauit. Qō audiens Nero multum de eo doluit: ⁊ alium in eius officium ſubrogauit. Paulus vero per ſpiritū hoc cognoſcens: adſtantibus inſinuauit: ⁊ mandans vt illum defunctum Patroclū ad ſe adduceret. Quē ad euz delatum reſuſcitauit: ⁊ ad Ceſarem remiſit. Audiens Nero Patroclū adeſſe ⁊ ad eum ingredi velle quē mortuuz nouerat: timens ne phantaſma eſſet / nolebat eū admittere: ſed ſuaſu amicorum eius intrare permiſſus eſt. Cui Nero. Patrocle viuis? Et ille / Ceſar viuo. Nero autem ait. Et quis te fecit viuere? Cui ille Dñs Jeſus chriſtus rex oīm ſeculorū. Et Nero iratus ait. Ergo Jeſus reſoluet oīa regna mundi ⁊ ipſe regnabit. Cui Patroclus. Etiam. Tunc dedit Nero ei alapam dicens. Ergo ⁊ tu militas illi regi. Qui reſpondit. Utiq; illi milito q̄ me fecit viuere. Quū aūt adſtantes arguerent imperatorē q⁹ percuſſiſſet iuuenem ꝓpenter loquentem: ⁊ q⁹ ipſi etiā militabāt illi regi qui illū ſuſcitauerat: furoze repletus oēs illos conuerſos ad fidem incarcerauit. Et chriſtianos fecit inquiri: ⁊ ſine interrogatiōe cauſe per varia tormēta cruciari. Inter ceteros aūt fuit ductꝰ ante Neronem Paulus vt principalis in tali doctrina. Cui Nero. O hō magni regis ſeruus: mihi autem vinctus: cur milites meos a me ſubtrahis: ⁊ tuo dño colligis? Et Paul⁹ ad eum. Non ſolū de tuo angulo / ſed ⁊ de vniuerſo orbe miſſ lites meo regi collegi: quibus donatiua que nūq; deficiēt: et que omnem indigentiam excludunt: largitur. Huius ſi volueris ſeruus eſſe: ſaluus eris. Hic tante potentie eſt vt ad iudicandū oēs ſit venturus: ⁊ per ignez figuram huius

Pauli apl̄i nomina.

Patroclus Neronis pincerna ſuſcitatur

Petri martyrium.

mundi resoluat: ⁊ omnes ciuitates ⁊ regna destruat. Tunc Nero ira repletꝰ iussit oēs christianos igne cremari: ⁊ Paulum vt maiestatis reū decapitari. Quū aūt multi christianorū trucidarētur: ppls seditiōe facta cucurrit ad palatiū Neronis: dicens. Pone modum Cesar tempera iussionem. Nostrates sunt quos pdis: Romanū tuentur imperiū. Timens aūt Nero tumultū populi: mutauit edictū. s. vt null⁹ christianorū occideret quousq; plenius in ea causa deliberaretur. Iterū Paulus presentatus est ante Neronē. Quē vt vidit: exclamauit Nero. Tollite maleficū ⁊ decollate impostorē: pdite sensuum alienatorē: auferte de superficie terre mentium immutatorem. Ad quem Paulus Modico tēpore patiar: sed viuam eternaliter dño Jesu christo. At Nero. Auferte ab eo caput: vt intelligat me rege suo fortiorez: ⁊ videamus si semper viuere valeat. Et Paulus ad eū. Ut scias me post mortem viuere eternaliter: quum caput mihi abscissum fuerit: viuus tibi apparebo: ⁊ tūc cognoscere poteris qz Jesus christus est dominus vite ⁊ mortis. Quūq; duceretur ad locum supplicij: dixerunt ei tres milites q̄ eū ducebant. Dic nobis Paule: quis est ille rex vester quē tñ diligitis cꝫ pro eo magis mori cꝫ viuere eligatis: et qualez mercedem inde habebitis. Tūc Paulus de regno dei ⁊ penis inferni predicauit adeo cꝫ eos cōuertit. Qui quum rogarent eum vt libere abiret quo vellet. Ille respondit/ Absit vt fugiam. Nō enim sum profugus: sed miles christi legitimus. Scio enim cꝫ a vita ista transitoria advitam trāsibo eternam. Qui etiam dixit eis cꝫ post mortem suam sequenti die venirent ad locum vbi fideles decapitatum sepelirēt ⁊ ibi inuenirent Titū ⁊ Lucā ⁊ ipsi baptizarent eos. Inter ea misit Nero duos milites ad inquirendum an esset occisus. Quibus quum apostolus predicare vellet: illi dixerūt: Postꝫ mortuus surrexeris tūc credemus verbis tuis. Festinantes ergo ducere ad locū decapitationis quū trāsirēt per portam ostiensem: obuiam habuit Paulus quādā deuotā discipulā suā noīe Plautillā seu Lemobiā ꝑs Dionys. Flēte ergo illa oēs onibus ei⁹ sepmēdauit apls: vale: iquiēs Plautilla eterne salutis filia. Cōmoda mihi velū quo caput tuū tegis: vñ oculos meos velē tpe decapitatiōis: ⁊ illud tibi restituā. Quod quū fecisset: irridebāt eaz satellites cꝫ tā pulchrū velū illi tradidisset qđ pderet. Uaniens ergo ad locum passionis manibus ad celū extensis versus orientem diu orauit cum lachrymis. Et valefaciens fratribus cō gregatis ligans oculos suos velo Plautille: extendens collum facto signo crucis ictum ferientis excepit dicens: Domine mi Jesu in manus tuas cōmēdo spm meum. Caputq; eius a corpore excisum iesus christus clara voce insonuit. Qō nomē adeo dulce fuerat sibi in vita: vt quingētis vicibus in apls suis ipm Jesum vel christū vel vtrūq; sil' noiauerit. Undaq; lactis de vulnere vsq; advestimēta lictoris ⁊ postea sanguis effluxit. Fuerat eñ virgo. Luxq; immensa in aere sup eū emicuit. In ipso aūt ictu explicauit velū /in quo suscipiens sanguinē illud obuoluit portans ipz Plautille. Reuertentibus ministris sceleris ad vrbem in porta Ostiēsi dixit illis Plautilla. Ubi dimisistis magistrū meū? At illi. In valle pugilum detruncatum capite velato tuo velo. Et illa. Nequaq;. Sed ecce nūc intrauerunt Petr⁹ et Paulus ciuitatē induti veste ꝑclara coronas fulgentes in capitib⁹ suis habētes: ⁊ velū mihi restituit. Paulus. qō eis ostēdit. vnde plures cōuersi sunt ad fidē. Hec audiens Nero obstupefact⁹ quū loqueret cū philosophis ⁊ amicis suis christianis clausis intrauit Paul⁹ dicens Neroni. Ecce Cesar viuo eterni regis iesu christi miles. vel nunc crede quia non sum mortuus sed viuo: sed tu eterna morte morieris eo cꝫ sanctos dei iniuste interficis. Nero vt amēs effectus sua su amicorum Patroclum ⁊ alios christianos soluit vt irent quo vellent. Die sequenti ministri illi qui conuersi fuerant ad verba Pauli/ euntes ad locum vt dixerat eis: inuenerūt Titū et Lucam: ⁊ ta quibus baptizati sunt. Joānes Chrysost. in li. de laudibus Pauli hunc mirabiliter extollit dicens. Nil prorsus errauit: qui pratum quoddam insigne virtutum ac paradisum spiritualem animum Pauli nūcupauerit. Que autem lingua laudibus eius inueniatur equalis: quū oia que sunt in hominibus bona/ anima vna possideat: ⁊ ea cuncta plene ⁊ accumulate. Nec solum hominum: sed etiam qō est amplius angelorū. Ostēdit exinde excellere opa sanctorū veteris testamenti. Nā in sacrificio offerēdo Abel superauit. obtulit enim is sacrificium non agnos ⁊ oues: sed seipsum et totū mundū deo subjciēdo. Noe in arca seruauit liberos ⁊ animalia irrōnabilia: hic ecclesie arcā periclitantem in diluuijs errorū: multos irrōnabiles vt beluas in rationabiles cōmutādo. Abraam mirantur oēs cꝫ patriam ⁊ cognatos ad dei preceptum reliquit: hic autē non solus patriā ⁊ cognatos: sed et totū mundum ⁊ celū celorum ꝓpter christū. Isaac de patiētia laudat⁹ cui⁹ putei sui ab allophylis obruebant: hic aūt nō qui puteū/ sz q̄ corpus ꝓprium lapidibus obruebant in celum studebat vehere. Et sic ostendit Paulū in lōganimitate Jacob excellere. Joseph in pudicitia. Job in patiētia. Moysen in charitate. Joannem baptistam in abstinentia ⁊c. Idem Chrys⁹. in eodē. Ut missum in igne ferrū totū pfecto ignis efficitur: sic Paulus charitate succēsus effect⁹ tot⁹ est charitas. q̄ q̄si cōis toti⁹ mūdi esset pfitta in amore oīm ⁊ ipso ꝝ eoꝝ imitabat⁹ parentes: immo cunctos nō carnales verūetiā spūales pres solicitudine ac pietate superabat. Oēm prorsus hominem deo exhibere cupiebat: ac si vniuersum mundum ipse genuisset. Idem vbi supra. Hō iste ignobilis ⁊ circūforaneus q̄ artē exercebat i pellib⁹: tāra ꝑtute pgressus est: vt vir. xxx. annorū spatio ⁊ Romanos ⁊ Persas ⁊ Parthos ⁊ Medos ⁊ Scythas Indos Ethiopes ⁊ Sarmatas atq; saracenos ⁊ oē hominum genus prorsus sub iugum mitteret veritatis. Et sicut stipulas aut fenū ignis immissus: sic oīm opa demonū consumpsit. Idē. Cū amore christi beatitudē se cunctis ⁊ angelis et archangelis reputabat. sine hoc neq; oīationū neq; principatuū socius esse cupiebat: sed cum hac dilectione magis esse vel extremus: imo etiā ex numero punitorum: cꝫ sine hac inter summos et honores sublimes. Hoc erat illi maximū ⁊ singulare tormentum: ab hac charitate discedere: hoc illi gehēna: hec sola illi pena: hoc infinita tormēta. Sic despiciebat vniuersa q̄ timemus: vt soler herba putrefacta cōtēni. Tyrānos ⁊ populos spirātes furorē velut quosdā esse culices existimabat. Mortem/ cruciatus/ ⁊ mille supplicia quasi ludū puerorū putabat. Hec ille. Narrat Greg. turonēsis: cꝫ quidam ex desperatione laqueum sibi parabat ad se suspendendum. Apparuit autem ei vna vmbra squalida dicens. Eia bone vir age quod incepisti nec morā feceris. Ipse tamen dum hoc faceret: frequenter dicebat. Sancte Paule adiuua me. Erat eñ ei odiosus. Apparuit autē alia vmbra vt hominis dicēs illi vmbre squallide. Fuge miserri me: ecce Paulus aduenit. Sicq; disparentibus vmbris ille homo ad penitentiam reuersus laqueum dimisit.

Plautilla.

Pauli obtrūcatio.

§. I. De doctrina epistolarum Pauli scripta.

Pauli que sunt summa totius sacre theologie: q̄dā excerpta inserentur. Scripsit ad ppl̄os seu nationes epl̄as. x. scz ad Rom̄. vnam. ad Cor. duas. ad Gal'. vnā. ad Philip. vnam. ad Ephe. vnā. ad Col'. vnaz. ad Thessal'. duas. Ad discipulos autem quatuor: videlicet ad Timo. duas. ad Titum vnam. ad Philemonē vnam. Et occasionē eius que est ad Romanos prologus in eam insinuat dicens. Romani quibus scribit sunt qui ex iudeis et gentibus crediderunt. Hi supba cōtētione volebāt se alterutrū supponere. Judei eñ cōuersi dicebāt se ꝑferēdos: qz de⁹ ex cūctis nationib⁹ elegerat illuz ppl'm vt peculiarē: legē suaz ei tradiderat: ⁊ p multa miracula de Egypto educēs ⁊ mānā in deserto nutriens: deinuz ad terrā pmissionis pduxit expugnatis nationib⁹ inhabitantiū: ⁊ in finē carnē ex eis assumpsit. At ipsi gētiles semp idolis seruierāt deū verū ignorātes. Ecōtrario gentiles cōuersi rūdebāt. Quāto maiora bñficia narratis vobis collata: quū eis fueritis ingratissimi: mādata legis cōtemnentes ⁊ sctōs pphetas psequētes: deniq; ⁊ ipm dñm crucifigētes tāto grauiora supplicia mereminī: ⁊ digni estis a deo repelli ꝓpter duritiā vestrā. Nos ideo veniā meruim⁹? qz ignorabam⁹ deū nec habuim⁹ ostendentē errorē nostrū. Sz vbi ꝑ apl'os ⁊ alios veritatē intellexim⁹? subito ad fidē cōuersi sumus: tō magis a deo dilecti ⁊ chari. His ergo altercātibus apl's q̄si se mediū interponēs: ita partiū dirimit cōnes vt neutrū eoꝝ sua iustitia salutē meruisse ꝑfirmet: ambos populos iudeos ⁊ gētiles ⁊ sciētes ⁊ grauiter deliq̄sse ostēdēs. Judei q̄dē legē trāsgrediēdo: gētiles deū cognitū naturali rōne nō adorādo: sz idola: vtroq; tñ vēiā ⁊ salutē ꝑsecutos quo ad cōuersos ad fidē nō ex suis meritis sz dei mia: ⁊ iō equales esse ⁊ in pace inuicez debere versari. ¶ In primo igit̄. c. post exordiū ostendit gētiles: philosophos ⁊ poetas naturali inuestigatiōe cognouisse deū: dicēs. Qō notū est dei. i. qō pōt rōne sciri de deo: manifestū est in illis ꝙ iuest gatione vt de vnitate essentie dei ⁊ attributis: sc̄z sapientia potentia bonitate ⁊ hmōi. Inuisibilia eñ dei quo ad perfectiōes deitatis creatura mūdi ꝙ ea q̄ facta sunt intellecta conspiciuntur: sempiterna quoq; virtus ei⁹ ⁊ diuinitas. Sed qz quuz cognouissent deū: nō ipm glorificauerūt: sed semetipsos in superbiā elati: ⁊ coluerūt creaturā potiꝰ cꝫ creatorē: idola adorando cū populis tiō tradidit eos deus in reprobuz sensum. i. permisit eos labi in cecitatē mentis ⁊ errores: vt nō facerēt sibi cōsciētiā de maximis sceleribꝰ sequēdo ꝑuias passiones nō rationē: ꝑpetrando vitia cōtra naturā ⁊ multa alia digna morte eterna: de quibus ibi. ¶ In. ij. ca. ⁊. iij. ⁊ iiij. inuehit

nũ inuehik ꝫ iudeos q; et si ꝓcellãt gẽtiles in recipiendo le gẽ a deo: tñ eius erãt transgressores: ꝑm illud põ. xiij. ⁊ Esa. lvj. Oẽs declinauerũt ⁊c. Et sic oẽs gentiles ⁊ iudei peccauerũt: ⁊ egẽt gr̃a dei ꝑ salute cõsequẽda. Jsta autẽ iustificatio ꝑ gr̃am nõ põt haberi ex opib⁹ legis vel ex circũcisione. Nã ⁊ de Abraã pr̃e eox añ legẽ ⁊ receptionẽ circuncisionis dicrũ est. Gen. xv. Credidit Abraam deo: ⁊ reputatũ est ei ad iustitiã. i. ad iustificationẽ. Credidit aũt Christũ nasciturus ex eo a quo saluarẽt oẽs. Nõ ergo ex lege ſz ex fide Jesu christi cũ gr̃a hoies saluant. ¶ Unũ in. v. c. oñdit ꝙ sicut per vnũ hoiem ſcz Adã pctm̃. ſ. originale intrauit in mundũ: ⁊ ꝑ peccatũ mors: mors aũe ⁊ corporis: qõ pctm̃ Ade fuit qũ transgressus est dei ꝓceptũ: dedẽdo de ligno vetito. Et q; oẽs qui ab eo descenderũt per cõmistionẽ maris ⁊ femine: in eo tũc erant ꝑm virtutem seminalem. Sicut tota arbor maxima in virtute est in semine: ideo vitiata radice omes rami seu fructus ab eo deriuati q̃ fuit principiũ actiuũ gñationis humane sunt infecti pctõ originali: excepto Christo qui nõ est cõceptus ex virili semine: sed de spũsctõ. de cõse. dist. iiij. firmissime. Et istud dicitur. Oẽs peccauerũt in Adã. Jta ait apl's per obediẽtiã vni⁹ hois. ſ. Jesu christi: q; videlicet factus est obediẽs vsq; ad mortẽ crucis: multi cõstituent iusti. i. iustificati per gr̃am ei⁹. Nõ dicit oẽs: q; nõ oẽs credũt ⁊ gr̃am percipiũt: sed hoc fit per baptismũ rite susceptũ in quo maxime opatur passio christi. ſ. mortificationẽ oim vitiorũ ⁊ surrectionẽ vite ſpũalis virtutis: qõ etiã figurat ipse baptismus: vt notat in principio. vſ. c. Jsta aũt mortificatio vitiorũ ⁊ iustificatio non poterat fieri per obseruantiã legis veteris. Nã lex illa: ⁊ si oñdebat quid esset pctm̃. ſ. p ista mãdata: non tñ p̃stabat adiutorũ ad ipsa obseruanda ⁊ pctm̃ vitandũ. Et quo sequebatur in hoie maius incitamentũ ad pctm̃: q; tale quid ꝓhibitũ. ꝑm illud. Nitimur in vetitũ. Erat igitur lex illa occasio pcti: nõ quidẽ data: quũ lex i se bona esset que docebat quõ qõ erat malũ vitarẽt: ſz occasio accepta ab hoie male ea vtẽte. Nõ (etsi ait apl's) qõ volo bonũ hoc ago: ſz qõ odi malũ illud facio: qõ intelligitur dupl'r ꝑm glo. Uno modo de hoie seu in persona hois cõstituti in mortali. Talis em̃ vult aliqñ facere aliqũ bonum ꝑm quod instigat naturale desiderium excitatũ a rõne: ſz illud nõ agit dñante passione pcti: sed facit malũ pctõ qõ ꝑm rationẽ detestat cognoscens esse malũ: nec notitia legis ad hoc eũ iuuat: sed bene gratia Christi. Alio modo põt intelligi dictũ in persona hois gr̃a liberati. Et hoc vtiq; non agit bonũ qõ vellet. i. ita perfecte et sine aliquo defectu: sed quod odit malum. ſ. talis defectus illud facit: vellet em̃ iustus homo facere bona sine aliqua repugnãtia sensualitatis ⁊ grauamine vel suggestione mali in primis etiã motib⁹: ſz nõ põt ꝓpter cõcupiscentiã. i. inclinationẽ ad mala seu ad sensibilia: q̃ ꝺr lex mẽbrorũ: vl' lex fomitis de qua idẽ apl's hic. Uideo aliã legẽ in membris meis cõcupiscentiã repugnantẽ legi mẽtis mee: ⁊ captiuantẽ me in lege pcti q̃ est in mẽbris meis: ⁊ de hac. xv. q. ſ. in princi. et. c. si cõcupiscẽtia. Liberat aũt hõ a lege ista carnis per gratiã. Nõ quidẽ vt nõ sit pugna ⁊ inclinatio ad mala etiam vsq; ad venialia: ſz vt nõ dñet in hoie talis lex fomitis vt assentiat pctõ mortali. Qõ vtiq; nõ p̃stabat lex: talẽ ſcz vigorem: vñ apl's post predicta ꝝba quuq; dixisset. Jnfelix ego hõ: quis me liberabit de corpore mortis huius. i. de morte pcti ad quam inducit cõcupiscentia ista q̃ est in corpore. i. sensitiua: subdit Gr̃a dei per Jesum xp̃m. Hec in. vij. c. ¶ Jn sequẽti. ca. viij. ſ. oñdit ꝙ ipsa gr̃a christi liberat a dãnatione: ⁊ vincit ipam cõcupiscẽtiã seu legẽ pctis fi tñ homo viuat ꝑm spm̃. i. rationes seu instinctũ gr̃e: non ꝑm carnẽ. i. sensualitatẽ quam ad hoc vt sit subdita, oportet mortificare multipliciter. Et ne quis exhorreat hmõi labores dicit. Non sunt cõdigne passiones huius tpis ad futurã gloriã que reuelabit i nobis. Et infra subdit. Diligentib⁹ deũ oia cooperant in bonũ his qui scõm propositũ vocati sunt sancti. i. predestinatis ad vitã eternã. Et vsqueadeo oia (ait Augu. de pe. di. ij. talibus) ꝙ etiam si qui eorũ deuiant seu exorbitẽt: hoc ipsum eis faciat proficere in bonum. ſ. vt humiliores cautiores feruentiores resurgãt. Et subdit apl's. Nã q̃s ꝓscuit. ſ. tales: hos predestinauit conformes fieri imaginis filij sui: ſcilz afflictos ⁊ mortificatos vt ipse. Et quos predestinauit: hos vocauit. Quos vocauit: hos ⁊ iustificauit. Quos iustificauit: hos ⁊ magnificauit. Ubi sciendũ ꝙ prescietia dei proprie importat precognitionem ab eterno oium futurorum euentuũ: precipue actuũ humanorum: siue reproborũ siue electorũ: qui vtiq; oia nouit. Predestinatio vero plus importat: videlicet nõ solum precognitionem dei eternã actuũ humanorum: sed etiam appositionẽ gratie finalis tpe suo: quũ ſcz creatura est in actu existens: Et q; hoc nõ contingit nisi in electis: udeo predestinatio dei solum respicit electos dei. Strictius autem sumẽdo prescietiã: prout ſcz distinguit ex opposito ad predestinationem: sumit cõiter pro ꝓcognitione dei eternã reproborũ: ex qua precogitatione ponitur in reprobis: vnde cogantur ad malum. Uocatio importat preparationẽ ad gratiam quam deus facit in hoie ꝑ inspirationẽ. Justificatio est ipsa gratie infusio qua de impio efficit iustus. Magnificatio autem est collatio glorie. Hinc Augu. Predestinatio dei semp in bono accipiẽda est: qua peccatũ sola hois voluntate commissum remittendũ nouit cum laude misericordie: aut plectendũ cũ laude iustitie. Jn malis aũt operibus nostris sola prescietia dei intelligenda est: q; sicut ꝓscinit ⁊ predestinauit q̃ ipse fecit: ⁊ vt faceremus dedit: ita prescinit tm̃: nõ etiã predestinauit q̃ nec ipse fecit nec vt faceremus exigit. xxiij. q. iij. nabuchodonosor. Quũ ergo deus tanta nobis bona cõcesserit ſcz gratie ⁊ glorie: quinimmo ⁊ ipsum filiũ suum ad mortẽ: ideo nil aduersum ⁊ afflictiuũ debet nos separare a dilectiõe ei⁹ qui tm̃ dilexit nos: sed ꝓpter salutẽ ꝓcurandã aliorũ laborare. Unũ ⁊ ipse Pau. in ca. ix. dicit Optabã ego anathema esse a Christo pro fratrib⁹ meis. i. ꝑ cõuersiõe iudeorũ quos fratres appellat: q; ⁊ ipse de gente iudeorũ. Anathema importat separationẽ. Dupl'r aũt quis põt a christo separari in presenti. Uno mõ quo ad gratiã: vt. ſ. perdat gratiam: ⁊ isto mõ non est intelligendũ Paulũ hoc optasse: q; esset contra ordinẽ charitatis. Alio mõ quo ad quandã fruitionẽ id est maximã dulcedinẽ q̃ percipik a pfectis in cõtẽplatiõe ⁊ meditatione diuinox: ⁊ hoc modo Paul⁹ desiderabat separari a Christo in mũdo. vt ꝓcuraret salutẽ primorũ. Ut ergo hu miliet vtrãq; partẽ adinuicem contendentẽ ſcz cõuersos ex iudeis ⁊ gentilibus: ostẽdit ꝙ neq; ex operibus patrũ deus elegit nationẽ iudaicam vt peculiarẽ ex oibus nationibus quibus legẽ dedit: ⁊ ex eis est incarnatus declinãtibus alijs ad idololatriã. Neq; nunc gentes vocant ad fidẽ ex virtutibus earum quũ idololatre essent: labẽtibus iudeis ꝑ maiori parte ad infidelitatẽ: sed sola sua mia seu gratia: ꝓput voluit: illos tunc ⁊ istos nũc vocauit. Unũ inducit authoritatẽ. Exod. xxxiij. oñi dicẽtis. Miserebor cui voluero id est prout voluero miam seu gratiã preuenientẽ cõcedam ⁊ miam p̃stabo. i. gratie subsequentis cui miserebor. Jgit subdit apl's Nõ est volentis. ſ. tm̃ vel principaliter bene. ſ. velle ⁊ merito riemeq; currẽtis: ſcz tm̃ vel primo currere i. feruenter ꝑ viã mandatorũ incedere. sed dei miserẽtis. Qõ igitur homo credat vel bene faciat: a deo est principaliter: ꝙ aũt male agat a seipso est non a deo. Unde quod dñs dixit Moysi de Pharaone. Ego obdurabo cor eius: non intelligik ꝙ ipse immiserit malũ illius obdurationis in cor eius: sed q; non infudit gratiã ⁊ illuminationẽ malitia eius impediente: dicik obdurasse. Diffusse igitur agit ibi de reprobatione indeorũ ⁊ electione gentiũ a prophetis prenuntiata: inducit authoritatẽ legis ⁊ Esaie. Jnsuper ostendit ꝙ nullus potest de deo conqueri: nec ppl's iudaicus / nec gentilis / nec quis priuatus homo: ꝙ deus ei non dederit gratiam ⁊ illuminationẽ: q; nulli est debitor alicui⁹ boni: sed tota massa humani generis subdita est perditioni. Quod autem aliquos ex ipsa massa accipiat ad saluandũ: pure sue voluntati ⁊ misericordie adscribendũ est: ⁊ eius bonitati gratie continuo agende. Qõ alijs non dat: nil subtrahit illis debitũ: quũ debitores sint dãnationis. Et dat apl's exemplum de figulo qui de eadem massa luti aliquod vas facit pulchrũ ⁊ honorabile. i. ad continendum preciosa: aliud vile ad cõtinendum immundicias: nec alia ratio assignari potest nisi voluntas figuli. Sic igitur ꝙ aliqui populi vel persone sint predestinati: alij non: non debet a nobis inquiri ratio que inueniri non põt: sed admiratio veneratiõnis ⁊ timor solicitudinis in bene operante ne cadat. Unde ipse apl's ait. Noli altum sapere: sed time. Et exclamans infra subdit. O altitudo diuitiarum sapientie et scientie dei: ꝙ incõprehẽsibilia sunt iudicia eius: ⁊ inuestigabiles vie eius. i. que non possunt inueniri rationes operum eius: q̃ vie dicunt: q; per ea inducimur ad cognoscendũ deũ. Et subdit. Quis nouit sensum dñi: q. d. null⁹. Hec habentur a. c. ix. vsq; ad. xij. Et nota qõ ait Augu. in lib. de correptione ⁊ gratia. Quis non irridet q̃s in his rebus exclamamus: ꝙ inscrutabilia sunt iudicia ei⁹ ⁊c. Sicut cogunt fateri donum dei esse vt fimat homo vitã istã anteqũ ex bono mutetur in malum: q; dicik / Raptus est ſcz innocens ne malicia immutaret intellectũ eius. Cur aũt hoc alijs doneturꝫ alijs nõ doneꝫ ignorat. Jd tñ donũ dei esse in bono perseuerãtiã ꝑm scripturas fateantur nobiscum. Et cur alijs detur: alijs non detur sine murmure aduersum deũ / dignẽtur ignorare nobiscũ. de pe. di. iij. si ex bono: vbi diffuse tractat ista materia. ⁊ in. §. seq. Quũ ergo iudicia dei sint nobis ignota ꝑm Apostolũ: quis. ſ. sit predestinatus vel nõ: ⁊ quare iste ⁊ non ille seruari debet q̃ ait Aug. xxiij. q. iij. sicut nõ est. Sicut non est aboratione nec a correctione ⁊ admonitione cessandum ꝑ cõuersione ⁊ emendatione hoim: ꝙ his hec prescitis

lex quõ pcti occasio,

Prescietiat predestinatio,

non profint: z predestinati sine his emendent: ita etiã non debet quis cessare etiã predestinatus a bonis operib⁹: qz vt ait Greg. ipsa eterni regni predestinatio ita est ab oipotente disposita: vt ad hoc electi ex labore perueniant. xxiij. q. iiij. obtinerl. ¶ Et ideo apl's hortatur in. ca. xij. oẽs ad bonas opa. Et primo vt bene sint ordinati in seipsis: dicẽs. Obsecro vos vt exhibeatis corpora vestra. i. actiões vestras que fiunt mediãte corpore: hostiam/scilicet per vitiorũ z passionum mortificationẽ. Hactabatur enim animal qđ offerebatur in sacrificiũ: z dicebatur hostia. Viuentẽ/p inhabitantẽ dilectionem seu spũm gre. Spũs em̃ est q̃ viuificat. Sanctam per perseuerantem continuationem. a sanctor. i. risodicit sancta. Deo placẽtẽ/p timorosam humiliationẽ. pñs. Beneplacitũ est oño sup timentes eũ. Rõnabile obsequiũ vestrũ/per prudentem obseruationẽ: est em̃ prudentia recta ratio rerũ a nobis agibiliũ. Scõo instruit eos vt sint bene regulati erga alios in officijs suis assimilãs ecclesie corpus mysticum corpori humano: in quo sunt multa membra habẽtia diuersa officia deseruiẽtia: alterũ alteri diligẽter z cõgruenter ad cõseruationem eius. Ita in ecclesia q̃ est vna fide dilectione z fine: sunt multi fideles numero varij in gratijs z officijs: quor quilibet oz diligenter alijs deseruire in officio suo: vñ dicit. Habentes donationes sm̃ gratiam data a deo differẽtes: siue pphetia: siue ministeriũ. s. oispẽsandi tpalia z spiritualia vt prelati: siue qui docet ꝛc. Quilibet diligenter feruẽter et humiliter alijs deseruiat in cõcessa sibi gratia. Ad hoc facit qđ habet dist. lxxxix. singula. Admonet qđ non reddant malum pro malo: sed bonũ p malo. Et hoc est non vinci a malo alterius: sed vincere in bono patientie z beneficentie malũ iniurie proxumi. ¶ In. xiij. c. docet superiorib⁹ debere esse subiectos. Omnis inquit aia ptãtibus superioribus⁹ subdita sit: de hoc. xj. q. j. magnum. Et subdit apostolus. Nõ est potestas nisi a deo. glo. Augu. Siue iubente quo. s. ad bonam: siue sinẽte quo ad malas. xxiij. q. j. quid culpatur. Et sequitur ibi qui potestati resistit scilicet iubenti iuste: dei ordinationi resistit Secus si iubeat superior quid contra deum: qz regulare est vt in potestatibus subordinatis semper obediatur superiori potestati magis q̃ inferiori: z ideo deus omnibus preponendus. xj. q. iij. qui resistit. z dist. viij. que contra mores. Addit apostolus omnibus reddenda esse debita honoris timoris. s. obedientie tributi z vectigalis temporalis substantie. Ita ergo generaliter ostendit debita soluenda/q̃ in nullo q̃s remaneat obligatus/de quo potest nisi de dilectione qz ita quis debet soluere debitum dilectionis in diligendo proximum z iuuãdo: q̃ semper remaneat obligatus. Et hoc faciẽdo totam legem implet. Et per hoc induit quis dominum ie sum: sequendo. s. perfecte conuersationem eius ad quod hortatur. ¶ In. ca. xiiij. circa materiam idolis immolatorũ duo dicit. s. non esse iudicandos de peccato eos qui comedebant ea: qz. s. poterant comedere sine peccato: puta qz non in venerationem idoli nec scandalizando: sed vt alios cibos. Secundo ostendit cauendum esse a scandalis pusillorum: z hoc est q̃ qñ aliqui videntes fideles comedere talia idolothyta: existimabant hoc eos facere in venerationem idoli: q̃uis ea intentione hec illi non facerent: debebant abstinere ab hmõi ad vitandum scandalũ taliũ. Et de his intelligit̃ qñ ait. Si esca scandalizat fratrẽ meum. s. immolandorum idolis esus carnes scilicet tales non manducabo in eternum. Addit ẽt q̃ omne quod non est ex fide peccatum est: non sic intelligit̃ q̃ omnis actus infidelium sit peccatũ: sz vt dicit Gratianus xxviij. q. j. §. ex his itaq̃. Omne quod non est ex fide. i. contra conscientiã: edificat ad gehẽnam. i. est mortale: quod est verum sm̃ glo. si fiat contra cõscientiã precepti vel prohibitionis. Uel dicitur esse pctm̃ quod est extra fidez: qz inutile est z infructuosum ad vitam eternam. ¶ In. ca. xv. admonet vt firmiores. i. perfectiores sufferant debilitatẽ infirmorũ z imperfectionem: z oẽs vnanimes z vno ore honorificent deum de misericordia eis prestita z beneficijs conuersi tam ex iudeis q̃ ex gentibus: z suscipiant seinuicẽ in honore z charitate: sicut z christus suscepit vtroq̃ sua misericordia z non meritis eorum: qđ etiã scripture prenũtiauerũt. Ultimo ponit multorum nomina quos salutat.

Supioribꝰ obsequendum est

§. II. Corinthijs scripsit duas

Pauli ad Corithios epl'e.

epistolas. Hi audierunt ab apl'o verbum veritatis ab eo conuersi ad fidem qui prius erant gẽtiles: sz post recessum apostoli ab eis seducti sunt z subuersi a pseudo apl'is: quidam ad philosophie verbosam eloquentiam: alij ad fectã iudaicã ducti. Sed p epam̃ missam ab eo ab Epheso reuocat ad viaz salutis z euangelicã sapientiam: de multis arguens eos et instruens. Et in principio quidem epl'e eos vngit vt postea pungendo patientius ferant. Collaudat em̃ primo valde dicens. In omnibus diuites facti estis in christo: ita vt nil vobis desit in vlla gratia: quod quidẽ sm̃ Grego. verũ fuit quo ad perfectos z si paucos: qui inter illos erant. Exinde incipit arguere de diuisionibus z contentionibus que erant inter illos: z multis alijs vitijs vt patebit: z hoc quo ad imperfectos vel malos fideles. Contendebant enim adinuicem de baptistis suis: existimantes: vt qui a sanctiori vel famosiori in doctrina esset baptizatus: melius esset baptizatus: maiorem gratiam inde recipiendo. Quod falsum est. Unde dicit in. ij. c. Neq̃ qui plantat: sz predicãdo: neq̃ qui rigat sz baptizando: est aliquid. s. in efficiendo seu dando virtutem sacramentis: sed qui incrementum dat deus prestans virtutẽ verbo et sacramento. j. q. j. sicut christus. Item gloriabantur in doctrina pseudo apl'orum quasi sapientius z eloquentius predicarent quam apostoli. Sed ostendit apostolus hoc ideo se feciſſe sz non predicasse sublimia/propter incapacitatem eorum: qz em̃ rudes erant: vt parulis lac/simplicis et clare eis dederat nõ escã difficilis z alte doctrine. Tunc etiam simpliciter predicauerat crucem christi: vt non attribueretur sapientie humane z eloquentie conuersio eorum ad fidem: sed virtuti dei. Sapientiam autem. i. sublimia de diuinis loquimur inter perfectos horum capaces. Sapientiam non humanam sed incarnatam quã nemo principum: huius seculi cognouit. i. doctorum legis mosaice vel philosophorum gentilium vel demonum: qz si deum (subdit) cognouissent nunq̃ gl'ie dñm crucifixissent. Demones quidẽ nõ cognouerũt per certitudinem christum esse deũ vsq̃ ad crucẽ: licet aliqñ cõiecturarent: propter quod clamabant: qz tu es fili⁹ dei. Luc. iij. Crucifixisse aũt christũ ipsi dicuntur inquantum instigarunt iudeos ad crucifigendum. Doctores autem legis nõ cognouerunt hecercecati malitia propria. ¶ Et in. iij. ca. dicit. Fundamentum aliud nemo põt ponere: sz in edificio spũali operum conducentiũ ad beatitudinem: preter id quod positum est a deo qđ est dñs ihesus: in fide viua christi iesu. Superedificatur aũt sz docendo vel operando. Si quis autem superedificauerit aurum/argentũ/lapides pretiosos: id est recta docendo z debito fine aurum sapientie philosophice: argentum humane eloquentie: lapides pretiosos sententias morales z dicta moralia etiam ethnicorum edificium quidẽ permanebit mercedem inde recipiens. Si quis autem edificauerit sup. i. iuxta id fundamentum lignuz/fenũ/stipulã id est doctrinas dederit friuolas z inutiles: vt fabulas z huiusmodi: ipse quidem saluus erit: ex quo fundamentũ in eo nõ deficit: sic tñ quasi per ignẽ. s. purgatoriuz. vnde Quasi est expressiuum veritatis: non nota similitudinis. Quantum vero ad opera que fiunt: edificat directe sup fundamentum Jesu. i. suam viuam fidem Aurum: qui operibus contemplatiõis insistit. Argentum: qui actiue in operibus misericordie deseruit. Lapides pretiosos: qui concilia perfectionis obseruat z hoc edificium stabile erit in merito cum mercede premij. Edificat autem sup: id est iuxta z nõ directe lignuz/fenũ/stipulam: qui sz permanẽte in eo fide viua perpetrat venialia grauiora vel leuiora. Est em̃ z in eis gradus. Edificium quidem hoc. i. conuersatio: quia supra fidem viuam: ad meritum remanebit: sed quod iuxta. i. cum eo est auditum de venialibus destruetur. Saluabitur quidẽ: scilicet per ignem purgatorium transibit: vbi purgentur si illa secum portabit hic non penitens. De hoc Augu. distin. xxv. §. alias ea. Insuper ostendit sapientiam huius mundi stultitiam esse apud deum quia nõ hoc est qđ ipsi cogitant sm̃ rationem propriam z iudicium suum. ¶ In. c. iiij. ostendit q̃ debent prelati z doctores vt non authores existimari: sed vt ministri z dispensatores christi z sacramentorum eius. Ad quod opus est difficile reperire fidelem. Nec ramen de facili debet iudicari infidelis seu nõ idoneus in eo ministerio: quum non manifeste apparet. Nam si ipse Paulus nec seipsum iudicat certitudinaliter existimando esse iustificandum: multominus alij. Et in alijs oibus non debet quis iudicare de occultis alieni cordis/quum nec seipsum valeat iudicare. ij. q. j. multi. ¶ In. v. c. reprehendit dure ipsos eo q̃ tolerabant quendam ex eis conuersum ad fidem publicum incestuosum cum nouerca sua non corrigentes. Unde ipse excommunicat eus tradens eum sathane in interitum carnis. i. ad vexandũ corpus. Hũc enim effectum habuit excommunicatio in primitiua ecclesia/de hoc. xj. q. iij. audi. z. xxiij. q. j. §. finautem. vbi dicit Gratianus hic traditã formam excõmunicandi: z non nisi fidelẽ a fideli notari. s. excommunicatione. Insuper declarat quod scripserat eis in alia epistola (quam tamen non habemus) sz q̃ non cõmiscerentur/id est conuersarentur cum fornicarijs rapacibus auaris z hmõi. Qđ illi intelligebant simpliciter de omnibus fidelibus z infidelibus indistincte: qđ erat eis quasi impossibile obseruare. Dicit ergo apl'us q̃ non de oibus intellexit indistincte: qz non de infidelibus qui foris sunt: de quibus ecclesia non iudicat. Neque etiam de fidelibus

Excõica tionis effectus

bus prauis qui tolerant: sed de ijs fidelibus q̄ nominantur id est excōicantur propter tales excessus. De hmōi ergo mā dauit cū eis nec cibū sumere: sz eos vitandos vt excōicntos ab eccl'ia. Uocat ergo excōicationem nominationem: vt ait Augu. ij. q. f. multi. ¶ In. cap. vf. reprehendit eos q̄ in negotijs trahebant alios fideles ad iudicium apud infideles: r q̄ fraudulenter in iudiciū alios vocabāt: de hmōi. xiij. q. f. §. f. Item qz quedam crimina nō reputabant esse pcā vel leuia: ostendit esse ita grauia q̄ excludunt a regno dei: dicens. Neq; fornicarij/neq; idolis seruientes: neq; adulteri: neq; molles. id est seipsos polluentes voluntarie: neq; masculorum concubitores: neq; fures: neq; auari neq; ebriosi: neq; rapaces: neq; maledici scilicet ex odio regnum dei possidebunt. Et inter oia illa minus sibi faciebant conscientiam de fornicatione scilicet soluti cum soluta: ideo magis insistit ad dete stationē ei⁹. Nā p ipsaz quū corpus suū sit factū mēbrū chri sti: qz de corpore eccl'ie: aufert illud a christo r facit membrū meretricis: Per alia pcā peccat in aiam maculando eā: per istud maculat r corpus. r sic dicit peccare in corpus suū: qz illud indebite resoluit. Peccare etiā dr p fornicationē in corpus suū: qz se nō solū ipse vt in alijs pctis/sed etiā alios cum q̄bus peccat trahit ad perditionē: r sic peccat in corp⁹ eccl'ie etiā quo ad alios. Itē p eā efficit tēplū diaboli qui pri⁹ erat tēplū spūssancti. Fugite ergo (ait) fornicationē. f. vitando occasiones r detestando cogitationes hmōi qñ occurūt: nō in eis immorando ad vincendū eas rōne sicut in alijs vitijs: qz p hoc concupiscētia excitatur. ¶ In. c. vij. agit de matrimonio r plenius q̄ in quouis alio loco sacre pagine. Quesierāt ab eo aliqua sup hoc. Dicit ergo primo. Bonum est in se mulierem non tangere. f. carnaliter cognoscēdo etiam per viam coniugij. Sed qz nō oēs sunt apti continentiā virginalē vel vidualē: ideo ppter fornicationē sez vitandā a talibus vnusq̄sq; habebat ppriā vxorē: r vxor virum. de hoc. xxxij. q. ij. his ita. al's est. §. sub. c. sicut non omnis. r. ca. seq. Quo contracto sez matrimonio/vxori vir debitum reddat r vxor viro: sez exactus vel exacta' exp̄sse vt' interpretatiue: seruatis. f. debitis circunstantijs loci tpis r cōseruatiōis subiecti. de hoc. xxxij. q. v. si dicat. r cap. fm verba. Nolite (inquit ap'lus) fraudare inuicem. f. denegando debitum nisi ex consensu. Comparando ante statum coniugalē ad vidualē vel virginalem: perfectior ē vidualis r magis adhuc virginalis. Eamē quia vnusquisq; habet a deo proprium donum: vnus quidem sic. f. vt contineat: qō vtiq; donum dei est. Alius aūt nō hoc sz aliud donū habet. Qui non sentit se habere talē cōstantiā: melius est nubere q̄ vri. i. incidere in illicitas corruptelas non ptrahendo matrimoniū. Non essi peccat virgo nubendo: nec pater eius nuptui eam tradendo: nec vidua mortuo viro cum alio contrahendo: meli⁹ tamen faceret nō ptrahēdo r in virginitate manendo: qō r de paulo creditur. vnde dicit. Uolo oēs esse sicut ego (exponit) idest virgines. Nam vir coniunctus vxori vel mulier viro cogitat que mundi sunt: r vt placeat alter alteri. Qui vero sine ea ē/magis aptitudinem habet ad cogitādum de deo: r vt placeat ei. Sed quum alter ex coniugibus infidelibus conuertitur ad fidem r non alter: si infidelis consentit habitare cū fideli coniuge. f. sine contumelia creatoris: r non retrahendo a fide percepta: docet ap'ls fidelem non dimittere infidelem: vt. f. sumat alteram vel aliā: qz in processu tpis infidelis poterit cōuerti ad fidem r sic ratificatur matrimoniū: r ille vel illa saluabit. Si autē infidelis non vult cohabitare cū fideli: vel non nisi cū contumelia christi: vel pertrahendo ad infidelitatē: tūc cōuersus vel cōuersa ad fidē potest cum alijs cōtrahere. de hoc. xxviij. q. f. si infidelis. cum ca. seq. ¶ In. c. viij. de idolothytis dicit abstinendum in cōspectu infirmorū in fine: ne. f. videndo peritos aliquid horū manducare scādalizent: putando illos hoc indebito facere. f. in veneratione idoli: quum tū hoc non intendant: r inde prouocentur ad similia in veneratione idoli.

¶ In. c. ix. ostdit q̄ quū potuisset ab eis exigere temporalia: i. sustentationem vite: quū eis seminasset spūalia. f. predicādo q̄ dr̄at ius diuinum r naturale: vt laboranti pro aliquo ei merces detur. Et de hoc. xij. q. f. capi. vnico. tū voluit vti hac ptāte: sed sibi procurabat r suis victū labore manuū. Quod ideo fecit ne ipsi Corinthij dediti auaritie existimarent ip'm eis predicare ppter emolumētum tpale: r ideo magis retraherentur a doctrina. Et etiam hoc egit ne exemplo sui pseudo predicatores magis auderent tēporalia exigere: qō principaliter querebant ex sua predicatione: exēplo Pauli si hoc fecisset. Unde concludit oia hec agere r conformare se omnibus in ijs que mala non erant: iudeis r gentibus omnibus factus oia vt omnes saluaret. Exinde ostendit exemplo materiali q̄ oportet laborare vsq; in finem: r abstinere a vitijs: r delicijs: vt consequatur quis brauium glorie r victoriā tētationū: se exponens in exemplū castigādo corpus suū r subijciendo rationi. De hoc. xxxij. q. v. si Paulus. ¶ In. c. x. insinuat q̄ oia gesta ppl'i israel erant in figurā ppl'i christiani. Uñ r sacramēta eorū signabāt sacramēta noue legis. Propter qō dicit oēs illos baptizatos: sez in figura: qñ sez transierunt aquā maris rubri pharaone submerso. Ubi figura fuit baptismi quo ad materiam r effectum: sez extinctionis vitiorū: nube signāte gratiā spūssancti. Acceperūt r cōmunionē in signo. f. mānę r aque de petra emanantis. Et sic dicit. Oēs eandē escam spiritualem māducauerūt. Admonet exinde ne imitentur illos in eorū vitijs: ne puniātur vt ipsi non intrantes in terrā promissionis. f. in gloriam supernam. Aliqui essi dederunt se idololatrie adorantes vitulū aureū in deserto. Alij in fornicationem inciderunt: sez in Moabitis. Alij tentauerūt Deum. Alij murmurauerunt propter tedium laboris: r oēs ij puniti sunt etiā tpaliter. Hec scripta dicit ad correctionē nostram. Et ideo si tentatio superueniat de aliquo vitio. Tentatio (ait) nō vos apprehendat nisi humana. f. vt si incitet ad petitū vsq; ad delectationē sensualē: saltē nō sequatur consensus: qz tunc apprehenderet r caperet tentatio diabolica: de hoc de peñ. distinct. ij. inter hec. Et subdit apostolus. Fidelis Deus qui nō patietur vos tentari super id qō potestis: sed faciet etiā cū tētatiōe prouētum. i. auxilium ad viuendū vt possitis sustinere. Mortal' insuper dicēs. Oia in gloriam Dei facite: siue manducatis r.c. Sine offensione. i. scādalo estote iudeis r gentibus r ecclesie: sicut ego per oia oibus placeo. f. in licitis: non querēs quod mihi vtile est: sed quod multis: vt salui fiant. Et pius docuerat abstinendum ab esu idolothytorū quū adessent qui de hoc scandalizarentur propter ignorantiam eorum. Omnia enim (ait) mihi licent: q. f. nulla lege phibētur. xij. q. ij. §. precedā. sed nō oia expediunt qō quasi declarans subdit. Oia mihi licent: sed non oia edificant: sed aliqñ scandalizant alios: r talia non expediunt/extra de vo. r vo. re. c. magne. ¶ In. c. xj. post declarationē cuiusdā obseruātie. f. q̄ mulier debet nutrire comā capillorū: qz sunt in signum subiecte: r ozare velato capite. Uir aūt non debet nutrire comā r ozare nudato capite: que exponuntur moraliter de sensualitate r ratione vtra sensum literalem. Inuehit cōtra Corinthios de irreuerentia sumptionis eucharistie: r exprimēs institutionē ip'si⁹ sacramenti sibi a christo reuelatam quo ad materiam r formā r causam. f. in memoriā sue passionis. Et ideo quum in eo sit corpus christi verū: probet inquit vnusquisq; seipsum. i. bene examinet conscientiam suam si est idoneus vt qz extra mortale/r sic de panē illo edat. Naz qui māducat indigne iudiciū sibi manducat r bibit. f. ad sui damnationem: nō discernens dicens corpus domini: ab alijs cibis: sed sicut cōes cibos in considerate sumens. de hoc de conse. di. ij. Qui scelerate/r.c. timorem. ¶ In. c. xij. ponit in ecclesia oēs diuisiones gratiarum quarum vnus habet vnā alius aliam. r loquit de gratijs gratis datis. Nam gratiā gratum facientē que est cū charitate oēs iusti habēt r non mali. Gratiā aūt gratis datā et boni r mali habere possunt. de hoc. f. q. f. multe operationes. Numerat aūt nouē species huius gratie gratis date que dātur principaliter ad utilitatē ecclesie. Sunt aūt he sermo sapientie: sermo scientie: fides: operatio virtutū: gratia sanitatum: prophetia: discretio spirituum: gratia linguarum: r interpretatio sermonū. Et de his in. iij. par. in tit. de gra. Quū autem oēs fideles sint vnū corpus mysticū: cuius caput est christus. Sicut in corpore humano multa membra sunt habentia diuersos actus: ita in ecclesia multi sunt habentes diuersas gratias r officia. Et licet in corpore vnum membrum sit nobilius altero: oia tñ necessaria sunt corpori: et vnus deseruit alteri: congaudet in bonis alterū alteri: r compatitur in malis: vnum non cōtemnit aliud: sed ignobiliora mēbra abundantiorē honorem habent. Ita in ecclesia debet esse in qua (ait ap'ls) posuit deus quosdam quidē primū ap'los: secundo pp̄has: tertio doctores: deinde virtutes: postea gratias curationū: opitulationes/gubernatiōes: genera linguarū: interpretationem sermonū. Nec oēs hñt simul ista officia r gras: sed diuersi diuersa. Emulamini aūt (subdit) charisma ta meliora. Et adhuc excellentiorē viam vobis demonstro. f. charitatis. Quare charitas dicatur via. de pe. di. ij. hec est. ¶ In. c. xiij. cōmendatur charitas magis quam in quouis alio loco sacrorum eloquiorum. Ostēdit essi eius necessitatem: qz alia dona sapientie/eloquentie/q̄ dicuntur lingue angelorū: thoū/fides cū miraculis/eleemosynarū largitio/martyrium/sine ipsa nihil prosunt: sez ad vitā eternam consequēdam: de pe. dist. ij. si quis aūt. Secūdo exprimit eius fructuositatem seu vtilitatē: qz imperat cunctis virtutibus: r informat actus earū vt sint meritorij: qz charitas patiens est: benigna r.c. Tertio describit eius diuturnitatem: qz nunq̄ excidit. de pe. dist. ij. charitas. quum tū donū linguarum prophetia r scientia r fides destruentur in futuro. f. quantū ad mo-

In corpus peccare.

In laudabile sit nubere.

Spūalia seminātibus licz metere tpalia.

Baptismi figura.

Gre gratis date species nouem.

Charitatis commendatio.

dum qui nſic eſt. Ultimo q; inter theologicas.ſ.fidē ſpem et charitatem:que perfectione oēs alias excellunt:ipſa maior exiſtat. ¶ In capi.xiiij. Quia contendebant aliqui inter ſe qō eſſet maius donum:prophetia an genus linguarum exiſtimantibus multis maius eſſe donū linguarum. Apoſtolus declarat contrarium.ſ.maius eſſe prophetiā:q; inde maior vtilitas prouenire poteſt eccleſie. Nam niſi quis interpretet qō quis loquitur in aliena lingua: auditoribus nulla vtilitas inde prouenit. Concludens q; nō debent in hmōi cōtendere:ſed oia honeſte t ſcōm ordinem fiant in vobis. Et ignorans ignorabitur.i.reprobabit a deo: t intelligitur de ignorātia iuris diuini et naturalis quo ad neceſſaria ſalutis. de hoc diſti.xxxvij.§.vlti.t plenius.ſ.q.iiij.§.vlti.in glo. ¶ In ca.xv. manifeſtat q; chriſtus mortuus eſt t reſurrexit apparens diſcipulis pluribus vicibus. Et q; reſurrectio eius eſt cauſa noſtre reſurrectionis:ex hac arguit noſtram reſurrectionem futuram corpoꝝ:quā quidam negabant ex conſideratione incinerationis corpoꝝ. Sed ab illa falſa opinione cautos reddit dicens. Nolite ſeduci. Corrūpunt bonos mores colloquia mala. Eam probat futuram multipliciter. Et precipue exemplo grani quod ſeminatur:q; illud mortificatum in terra reſurgit quodāmodo quū oritur. Ubi etiā ponit quatuor dotes corpoꝝ glorificatoꝝ dicens. Seminat in corruptione.i.corruptibile:ſurget in corruptione:id eſt:impaſſibile. Seminatur in ignobilitate:id eſt obſcurum:ſurget in gloria ſcilicet maxima claritate. Seminatur in infirmitate.ſ.graue:ſurget in virtute ſcilicet agilitate. Seminat animale.i.groſſum:ſurget ſpirituale.ideſt in ſubtilitate. Et ſicut ſtella differt a ſtella ī claritate:quia vna lucidior alia ſic erit t reſurrectio mortuorum t; vnus glorioſior altero in anima t corpore. Et ſubdit q; etſi omnes ſint reſurrecturi boni t mali:tū nō omnes immutabuntur.ſ.de miſeria preſenti ad predictā gloriā:q; caro t ſanguis regnum dei non poſſidebant.i.carnaliter viuentes. Iſta aūt reſurrectio erit in fine mūdi in momento.i.in ictu oculi. Canet enim tuba: q; erit virtus diuina:ſe in hoc manifeſtans:et mortui tunc ſimul reſurgent. ¶ In vlti.c.ſollicitat eos ad collectas faciēdas ſcilicet eleemoſynarum pro fidelibus:ſcz qui cōgregati erant in Hieruſalem viuētibus in cōmuni:vt quum venerit ad eos:non tunc habeant parare:ſed paratas mittet in Hieruſalem vel ipſe portabit. Demum confirmat eos dicens. Vigilate:ſtate in fide:viriliter agite: t confortamini t; t omnia veſtra in charitate fiant. Cōmendat eis Timotheum ſi venerit ad eos vt humane tractent. Salutes plurimorum ponit.

Paul⁹ ad heb. Salutate inuicem ait in oſculo ſancto.

§. III. Ad Hebreos ſcribit vnā

epiſtolam:que vltima ponitur:de qua antiquitus dubitatū eſt an ſua foret: Aliqui eſſi alteri attribuebant ꝓpter diuerſum modum ab aliis:quum in principio nō ponatur nomen eius vt in aliis/ſed nunc pro certo aſſerit ab eccl'ia eſſe Pauli. Et ratio aſſignatur quare nomē ſuū in pncipio tacuit:q; exoſum erat nomen eius hebreis: t ideo ne audito in principio noie ſuo horrori haberent talē doctrinā:nomē ſuum reticuit. In ipſa aūt oſtēdit dignitatem chriſti q; t deus t homo Diuinitatē:dum ait. Nouiſſime locut⁹ eſt nobis in filio per quem fecit t ſeculaq; quū ſit ſplēdor glie t figura ſubſtātie eius portans oia.i.ſuſtētans verbo virtutis ſue. Excellentia humanitatis eius deitati vnite demonſtrat dicens. Quē fecit heredē vniuerſoꝝ.i.dñm. Purgationē pctōrum faciens: ſcz humani generis per paſſionem ſuā. Sedet ad dexteram maieſtatis in excelſis: ſcz reſurgens t aſcendens ad ſublimiorē gradū glorie. Tāto angelis melior effectus:quāto differentius pre illis nomen hereditauit. Et q; angelos antecellat inquantum homo probat:q; nulli angeloꝝ dictum eſt aliquando quod chriſto in pſ. Filius meus es tu:ego hodie genui te. Neq; alicui angelorum dictum eſt. Sede a dextris meis. Neq; illud de chriſto dicit. Minuiſti eum ſcz chriſtus inquantum eſt homo/paulominus ab angelis:per aſſumptā ſcz mortalitatē. Gloria reſurrectionis t honore aſcenſionis coronaſti eū: t conſtituſti eum ſuper opera manuū tuarum. Omnia t. Non eſſi angelis deus ſubiicit mundū. Quinimmo dicit de angelis. Adorent eū.ſ.chriſtus oēs angeli ei⁹. Et de firmitate regni eius in pſ. Thronus tuus deus in ſeculum ſeculi. Quum aūt ij qui nō audierūt t obedierūt angelo.i.legi date per angelum:puniti ſint:multomagis punientur non audientes vocem doctrine euangelice. Que ſcz lex euangelica quū acceppiſſet initiū enarrandi per dñm Jeſum ab eis qui audierunt in nos cōfirmata eſt: teſtāte deo ſignis t portentis t variis virtutibus t ſpiritus ſancti diſtributionibus. Et q; non angelos ſed ſemē Abrae apprehendit.i.naturā humanā ad eam liberandā: t ideo ait ap'ls in ca.ij. Debuit eum p omnia fratribꝰ aſſimilari.ſ.ſumere penalitates; ſz ſine peccato/vt miſericors inueniret. In eo eſſi in quo paſſus eſt ipſe t tētatus:poteſt auxiliari eis qui tentantur. in.c.ij. ¶ Exinde in.c.iij. oſtdit q; xps amplioris glorie fuit q; Moyſes:de quo tñi gloriantur. Nam Moyſes vt famul⁹ dei fidelis in domo dei conuerſatus eſt.i.in ſynagoga. Chriſtus autem vt filius in domo dei conuerſatus eſt.i.in eccleſia. Attendum ergo dicit eis eſſe quod ait pſ. Hodie ſi vocem eius audieritis:nolite t. Nam ſicut illi in deſerto qui obdurati ſunt non obedientes voci dñi/nō intrarunt in terraꝫ promiſſionis:vt iurauit eis:ita t nunc qui nō audient vocē doctrine chriſti:excludentur a regno t a requie. Habētes ergo pontificē magnū qui penetrauit celos/Jeſum filium dei teneamus confeſſionem.ſ.fidei. Non enim habemus pōtificem qui nō poſſit cōpati infirmitatib⁹ noſtris:tētatū p oia p ſimilitudine abſq; pctō. ¶ In.c.v. probat Jeſum vere magnū pontificē:quū habeat cōditiones eius:dicit eſſi. Omis pontifex ex hoibus aſſumptus p hoibus conſtituitur in ijs q; ſunt ad deū:vt offerat dona.ſ.oblationū t ſacrificia p peccatis: qui poſſit condolere pro ijs qui ignorant t errāt:q; ipſe circundatus eſt:ſcz infirmitate. Nec quiſq; ſumit ſibi honorez, ſ.pōtificū:ſed qui vocatur a deo tanq; aaron. Hec omnia in chriſto reperiuntur. Et inchoando ab vltima conditiōe:xps non ſeipſum clarificauit vt pontifex fieret:ſed deus pater dicens ad eum. Filius meus es tu t. Et tu es ſacerdos in eternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Ex hominibus fuit aſſumptus:q; natus ex virgine. Obtulit autem preces t ſacrificiū/qū.ſ.in diebus carnis ſue.i.mortalitatis obtulit ſe in ſacrificiū in cruce orans pro ſalute generis humani cum lachrymis:dicens. Sitio.ſ.ſalutē hoim. Exauditus eſt pro ſua reuerentia ſaluatione inde ſequuta. Nouit etiam condolere alijs. Naz didicit ex ijs que paſſus eſt obedientiam t factus eſt omnib⁹ obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis eterne. ¶ In vſ.c.non permanentibus in gratia ſed recidiuantibus dicit. Impoſſibile eſt.i.valde difficile:eos qui ſemel illuminati ſunt:guſtauerunt etiaz donū celeſte: t participes facti ſunt ſpūſſancti: t plapſi ſunt:rurſus renouari ad penitentiā:rurſum crucifigentes ſibimetipſis filiū dei t oſtentui habētes. ¶ In.c.vij. oſtendit quomodo chriſtus ſit ſacerdos ſecundū ordinez Melchiſedech.i.ſimilis ei. Dicitur eſſi ſcz Geñ xiiij. q; erat ſacerdos dei ſummi/rex Salē.i.rex iuſtitie et pacis. Sine patre t ſine matre legit inquantū.ſ.nō reperit genealogia eius:nō reperit initiū ei⁹ neq; finis. Que omnia pueniunt xpo. Rex eſſi eſt iuſtitie t pacis: ſine patre in terris:ſine matre in celis:nō habens principiū nec finē.ſ.ſecūdū diuinitatē. Probat aūt ſacerdotiū chriſti qō eſt ſm ordinem Melchiſedech.i.ſimile illi:eſſe dignius t perfectius ſacerdotio leuitico veteris legis:ex hoc videlz q; Abraā reuertens a cede regū:obuians Melchiſedech dedit ei decimas omniū t ipſe Melchiſedech benedixit Abrae. Tunc autem Leui vnde et ſacerdotium leuiticum quod erat tantum de illa tribu/erat in lumbis Abrae:ſcilicet ſm virtutem t rationem ſeminalez deriuatum ab eo. Unde offerens Abraam decimas Melchiſedech t recipiens ab eo benedictionem: obtulit in virtute Leui t ſacerdotium leuiticum. Maior autem t dignior qui recipit decimas t qui benedicit eo a quo recipit:ſcz qui benedicitur. Minor autem cedit maiori: t in perfectum perfecto: t ideo adueniente chriſti ſacerdotio ceſſat leuiticū. Exin de ſequitur quod ſubdit apoſtolus. Tranſlato ſacerdotio/neceſſe eſt vt legis tranſlatio fiat. Nam precipuum in lege illa t quacunq; alia t dignius eſt ſacerdotium: quod pertinet ad cultum diuinum t religionem quod eſt maximum vt fundamentum in quacunque lege. Sed ſacerdotium leuiticum tranſfertur et deficit propter ſacerdotium chriſti ſuperueniens ergo t lex illa debet deficere/ſcilz quo ad cerimonialia/ adueniēte lege euangelica: t merito: quia nihil ad perfectū adduxit lex illa: erat eſſi figuralis legis euāgelice: t ideo ceſſare debet impleta figura. Et imperfecto illius legis et ſacerdotij oſtendit ex eo q; nullū ſacrificiū illius legis ſufficiebat ad purgationem pctōrum:ſed quotidie alia faciebant. Sacerdotes etiam illi peccatores erant:pro pctis ſuis etiam habentes offerre: t deficiebant:ſed xps vna hoſtia.ſ. paſſionis ſue populū ſuum a delictis purgauit: qui q; ſctūs innocens impollutus/pontifex ſegregat⁹ a pctōribus:non eguit pro ſe offerre:vt viuit in eternū. ¶ In ca.viij. declarat per authoritatem ꝓphete.ſ.Hieremie legē euangelicā t teſtamentum nouum poſt vetus illud eſſe futurū dicēs. Oſſi ipſi non permanſerunt in teſtamento meo.ſ.veteri lege ipſum obſeruando t: ego neglexi eos dixit dñs: q; hoc eſt teſtamentum quod diſponam domui iſrael poſt dies illos: dando leges meas in mente eorum t in corde eorū: ſupple ſcribā eas.ſ. precepta euangelica t. ¶ In.c.ix. oſtendit q; illud qō erat preceptū in veteri lege figuratiuum ſcz tabernaculum: t poſtea templum Salomonis diſtinctum in ſancta t ſanctaſanctorum

Chriſt⁹ ꝓbatur fuiſſe ſō tifex.

cum

Leg' veteris fi/gurefūt in noua cōlpere.

cū ptentis in eis: r precipuū officiuz seu solēnioz actus exercitus a summo sacerdote qui erat hic videlicet ingressus in sancta sanctorū semel in anno cum sanguine hircoz r vitulorum q̄ offerebant in sacrificium. Oia hec completa sunt per christum r p ecclīam signatā in tabernaculo distinctā in militantē r triūphantē. Nā christus (ait apls) adsistēs pontifex futurozū bonozū introiuit in sancta sanctozum: aperiens regnum celozum p sanguinē nō alium sed p ppriū sanguinē eterna redēptione inuenta. Oō sacrificium. s. sue passionis fuit ita perfectū q̄ suffecit vna vice oblatū: r ipz nō ad emūdationē carnis valet tm̄ vt illud antique legis. i. a quibusdā impedimētis quibus p̄hibebat eis ingressus tēpli r quedā alia: sed emundat pscīētias hoīm ab operibus mortuis id est pctis: qō fit in debita susceptione sacramentoz noue legis in quibus remansit virtus passionis. ¶ In. ca. x. ostēdit q̄ lex antiqua erat vmbra noue legis r figura: r p sacrificia illa impossibile erat auferri pctā sed per christum r passionem eius sunt ablata: iuxta illud p̄s. Hostiam r oblationem noluisti veteris legis: corpus aūt aptasti mihi. s. ad passionē tolerandam r c. Cessare ergo debet lex illa vetus. s. quo ad cerimonialia adducta lege euangelica fidei christi. Habentes ergo fratres (ait) fiduciam in introitu sanctoz in sanguine christi: quam initiauit nobis viam nouam r viuētem accedam' cū vero corde in plenitudine fidei asperſi corda a' cō scientia mala. Irritā quis facies legē Moysi sine vlla miseratiōe moriſ duob' vel trib' testib': quātomagis deteriora putatis mereri supplicia: qui filiū dei cōculcauerit r sanguinem testamenti pollutum duxerit: scilicet male viuendo.

Fidei de finitio.

¶ In. c. xi. definit fidem r commendat eā mirabiliter: ostendens ab initio ab abel r per oēs patres veteris testamenti oia magnifica opera facta per fidem. Definit aūt dicens. Fides est sperandarū substantia rerū: argumentū non apparentium. i. quedam virtutis seu quoddam lumen infusum a deo quo habet substantia. i. principiū rerū sperandarū. s. future btitudinis quā debem' sperare: argumentū conuincēs mentem. i. quoddam mediū quo cōclusio inferſ ad assentiendum ijs que nō apparēt nobis sensu nec ratione naturali necessaria. ¶ In. c. xij. dicit. Tantam habentes impositā nubem testium de quibus supra dixerat testimonio fidei probatis: deponentes omne pondus et circundans nos peccatum: per patientiam curramus ad propositum nobis certamen: aspicientes in authozem fidei r consummatozē iesum qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta atq̄ in dextera sedis dei sedet. Rocogitate ergo eum qui talez sustinuit a peccatoribus aduersus semetipsum cōtradictionem: vt ne fatigemini animis vestris deficientes. Nondū em̄ vsq̄ ad sanguinem restitistis aduersus pctm̄ repugnantes. Et ad ipsam patientiam multiplici authozitate r ratione inducit. ¶ In. xiij. r vlti. c. hortatur eos ad charitatem fraternitatis: ad hospitalitatem exemplo patrū: ad honestatē coniugalem: ad virtandā auaritiā: ad obedientiā p̄sidētiū: r q̄ doctrinis varijs et peregrinis non abducantur a veritate. Optimum est em̄ gr̄a stabilire cor: non cerimonijs legalib' Nō em̄ habem' hic ciuitatē manentē: sz futurā inquirimus. Per ipm ergo. s. Jesum offeram' hostiā laudis semper deo.

¶ De cōuersatione beati Joannis euangeliste. Cap. vj.

Ioannes germanus Jacobi maioris ex patre zebedeo piscatore: r matre Maria salome/ sororeex parte matris virginis gloriose: euangelista apostolus r ppheta fuit. Propheta q̄dē in libro apocal'. i quo describit statū futurū ecclesie: sed ita obscure vt nullus ad literā inueniatur certus exponere/ sed potius diuinare. Apostolus vnus ex duodecim. s. a christo deputatus. In epistolis suis tribus frequentius cōmēdās fraternā dilectionē q̄ q̄cunq̄ alius. Euangelistam vero in euangelij descriptiōe quartus in ordine. In aquila designatus propter altitudinem materie ipsius euangelij. Unde r a christo ipse cum Jacobo dicti sunt filij tonitrui scōm Mar. q̄ (vt ait Orige.) ita alte intonuit principium sui euāgelij: q̄ si altius intonasset: tot' mūdus eum capere non potuisset. Hic est (inquit petrus daſi. i sermone) quē saluator noster ad insinuandum sue diuinitatis essentiā quasi quoddā organū fecit: r q̄ ipse ad tempus dispensatiue suppresserat suū vicariū dereliquit. Interpretatur aūt Joannes in quo est gratia: q̄ apte ei cōgruit per quandā excellentiā. Nā gr̄a. s. benevolentie christi ad eū precipua fuit: vñ quum in euāgelio de se loquit/ ait: discipulus ille quem diligebat Jesus: nō (vt ait Beda) q̄ exclusis ceteris hunc solū dilegeret: sed q̄ familiarius ceteris priuilegio amoris Joannē dilexit ap'm. Quā quidē gratiā benevolentie ad eū christus precipuā habuit propter tria in eo concurrentia ſm Tho. sup Jo. circa finē. Primo propter intellectus eius perspicacitatem. Solent em̄ magistri illos discipulos plus diligere quos capaciozes inuenerint. Hiero. in prolo. biblie. c. iij. Joannes piscator indoctus: r vnde obsecro illa vox In principio erat verbum r c. Hoc doctus Plato nescīuit: hoc Demosthenes eloquens ignorauit. Secūdo propter munditie puritatē. Virgo em̄ est electus a dño (canit ecclesia) q̄ in nuptijs suis conuersa aqua in vinū dimittens spōsam intactā secutus est christū: r ideo prerogatiua castitatis ampliori dilectione eū fecerat dignū. Tertio propter etatis teneritatē. Familiarius em̄ diligūtur a parentibus iuuēculi: in minori aūt etate Joānes ad discipulatū adscitus est. In quo etiā innuitur q̄ qui a puericia se deo tradunt deuote: familiarius cū deo quersantur. Ex his videtur inferri q̄ Joannes ex quo plus dilect' a xp̄o/ plus r ipse ceteris christum dilexit: q̄z sapiens ait Prouer. viij. Ego diligentes me diligo: r quantū diligit tantū diligit. Sed in contrarium videtur quod ipse Jesus ait Petro. Simo Joānis diligis me plus his? Cuius signū videt: q̄ ei cōmisit ecclesiā. Circa hoc igit sciendum ſm Tho. vbi. s. q̄ merita horum ponderare solius est dei/ vnde in Prouer. c. xvj. Spirituz ponderator est dñs non potest ergo dici tute q̄ Petrus plus dilexerit christum: quia tunc fuisset maioris meriti r premij: nec q̄ Joānes simpliciter sit melioz Petro. nam christus non asserendo sed interrogando ait si plus diligeret: ostendens ex hoc quandam congruitate p̄sidentē in dilectione subditos debere precellere: sed nō ex necessitate. Nec Petrus p̄sumpsit hoc asserere: sed tantū q̄ diligebat. Dicunt igitur aliqui q̄ xp̄s plus diligebat Petrū quantum ad hoc vt ei conferret intellectum magis perspicacem. Sed quum charitas superemineat scīētie dei secundum apostolum ex hoc videtur quod maioz in perfectione sit Petrus: nisi forte quis dicat Petrum magis dilectozē quantū ad feruozem exteriozem charitatis. Alij dicunt r melius: q̄ Petrus dilexit christum magis in mēbris r sic etiā a christo fuit magis dilectus. s. in membris: vnde et ei cōmisit curā ecclesie. Joānes aūt plus dilexit eū in seipso: r sic magis fuit dilectus ab eo: vnde r ei matrē commendauit: de qua subſtantiā carnis acceperat. Uel dicendū q̄ Petrus magis dilexit quantū ad promptitudinem r feruozem. Joannes aūt magis dilectus quantū ad quedam familiaritatis inditia: que christus sibi magis q̄ alijs ostendit propter puritatē. Unde r ei soli proditozem manifestauit: r super pectus in cena vltima recubuit: r in signū q̄z de fonte diuine sapientie maximā verbi profunditatē debebat haurire. Uel quātum ad mysteriū: q̄z in his duobus figuratur duplex vita/ actiua r cōtēplatiua. Actiua signata per Petrū plus diligit deū: q̄z magis sentit p̄sentis vite angustias: et estuantius ab eis liberari desiderat: r ad deū ire. Cōtēplatiua vere figurata in Joanne plus diligit a deo: q̄z deus magis eā conseruat. Non em̄ deficit hinc migrans: sed perficitur.

propter tria xp̄s p̄ceteris apl̄is dilexit ioannem.

Uter xp̄o fuerit acceptior petrus an ioannes

℣. I. Beda. Joannes que de hereticis r schismaticis deuitādis edocuit (dicēs in epistola si quis venit ad vos r hanc doctrinā. s. quam predicamus non affert: nolite eum recipere in domum: neq̄ aue ei dixeritis) hoc factis exhibuit. Narrat em̄ de illo auditor eius sanctissimus vir r martyr fortissimus Policarpus Smyrneorum epūs: q̄z quodam tempore quum apud Ephesum balneas lauādi gratia fuisset ingressus: r vidisset ibi Cherinthum hereticum: erit continuo r discessit non lotus: dicens. Fugiamus hinc: ne balnee ipse corruant in quibus Cherinthus lauatur inimicus veritatis. xxiij. q. j. omnis qui. ¶ Quum quedam auicula que perdix dicitur beato Joanni viua fuisset oblata: et ille contrectando eam demulceret r sepe tangeret: quidam adolescens videns despexit eum: sochs dicens. Uidete quomodo ille senex vt puer cum auicula ludit. Quod Joannes perpendens eum vocans iussit vt arcum quem tenebat in manu: tenderet. Quod quum feciſſet: nil ei dicente apostolo arcum remisit. Cui apostolus. Quare non tensum diu tenuisti: sed dimisisti? Respondit. Quia si diu tensus teneretur: ad iacienda iacula infirmior redderetur. Cui Joannes. Sic et humanus animus ad contēplendum minus validus fieret: si semper in suo rigore speculationis persisteret: r humāe fragilitatis non q̄q̄ cōdescenderet recreatio. Nam r aquila q̄ altius ceteris volatilibus scandit r solem intuetur: necessitate ducta ad ima descendit. ¶ Refert quoq̄ Clemens vt habet in hystoria schola. q̄ quū Joannes quendam iuuenē pulchrum ferocem conuertisset ad fidē Ephesi: inde recedens ad predicandū in alijs ciuitatibus: illum iuuenem episcopo loci subdepositio commendauit. Sed eps nimis confidens de eius bonitate parū conuersationi eius attendit. Ille ex mala societate illectus facinorib' se tradidit: r ad peiora p̄gressus demum relicta ciuitate factus est in quodam nemore princeps latronum. Post aliquandiu Joannes Ephe-

sum remeans ⁊ epiſcopū illum viſitās requiſiuit ab eo depositum ſibi traditū. Qđ quū ille non intelligeret cogitans de deposito pecuniario: Joannes ait. Illum dico iuuenē quē tibi commendaui attētius. At ille cū lachrymis inquit. Mortuus eſt in ala pater: ⁊ in tali loco cum multis latrocinatur: Joannes autem pre dolore de perditione iuuenis veſtem ſcidit: pugnis ſe cedebat dicens. Bonum cuſtodem te reliqui anime fratris: morq; parari ſibi equū iubet: ⁊ locum educeri vbi ille morabat. Illucq; eqſter acceſſit: appropinquāſq; ad locum inuenit complices latrones quorum iuuenis erat princeps antecedentes eum. Quūq; Joannes diceret eis ſequerere ⁊ alloqui velle dām eorum duxerunt ad eum. At iuuenis videns Joannē a longe maxima verecundia ⁊ confuſione ductus: cepit fugiendo retrocedere velociter currens. Sed Joannes vrgens calcaribus equum: oblitus ſue ſenecturis inſequitur eum clamans ⁊ dicens. O fili quare fugis patrem tuum ſenem ⁊ inermē? Biſte gradum: expecta me. ego pro te reddam rationem deo: ⁊ veniam procurabo: tantum recognoſce delictum tuum. Ad que verba compunctus iuuenis ad Joannem venit: et ad genua eius prouolutus cū amariſſimis lachrymis veniam poſtulabat. Et quum manū occultaret: q; plura homicidia fecerat: conſcientia ſceleris Joannes illam accipiens oſculabatur: confortans ⁊ fiduciaz preſtans de venia vere penitenti. Reductus ergo ad ciuitatem ⁊ penitentiam agens ad mandatū Joannis: ſanctus homo eſt effectus. O quale exēplum ad oſtendendū periculum ⁊ pronitatē iuuenilis libertatis ⁊ male ſocietatis: detrimētum negligentie preſidentialis ⁊ magnitudinem diuine miricordie. ¶ Joannes preterea poſt mortem diutinam in Hieroſolymis ⁊ regionibus circunſtantibus ad predicandū nā poſt annos. xiij. a cōuerſione Pauli ſe iuiſſe Hieroſolymam ⁊ viſitaſſe ⁊ contuliſſe euangeliū cū Petro ⁊ Joanne ⁊ Jacobo. ſ. minori aliqui dicunt: ⁊ vſq; ad exterminiū Hieruſalē p Titum ibi manſiſſe) demum inſtigante ſpū ſancto acceſſit in Aſiam minorem: ⁊ maxime ciuitatē Epheſum: deinde a Domitiano imperatore Romam adductus: poſt immiſſionem in olei feruentis volum: ex quo illeſus exiuit: in Pathmon inſulam relegatus eſt. Interfecto autē Domitiano: a ſenatu propter eius ſcelera oīa ſunt abolita ⁊ adnihilata que ipſe egerat. Et hic Joannes ab illo exilio reuocatus. Reuertenti igitur Epheſum obuiauit oīs multitudo ciuitatis deum laudās ⁊ gratias agens de tanto beneficio. clamans: Bñdictus qui venit in noīe dñi. Ingredienti aūt ciuitatē occurrunt plures ferētes quādam diſcipulam Joānis noīe Druſiana in feretro ad ſepulturam: rogātes p ſuſcitatiōe eius: quū eſſet mater pupillox ⁊ viduarum: ⁊ multū optauerat videre eum. Hāc Joānes oīone p̄miſſa ſuſcitauit: ⁊ ad ſibi pparandū ad comedendū ire iuſſit. ¶ Altera die quū Joānes p ciuitatem incederet: vidit maximam multitudinē congregatā coz̄ Cratone pbo. Jo enim tali die ⁊ hora predixerat doctum ſe mundi contemptum duobus ciuibus epheſinis diuitib?: quos ad ſuam traxerat ſectam: iuſſerat vt lapides preciosos emptos precio totius patrimonij diſtracti coram populo frāgerent ⁊ in puluerē redigerent. Qđ ⁊ fecerunt. At Joannes hoc aſpiciens populuz de hmōi opere redarguit: dicens hoc non eſſe vere mundum contēnere: ſed mundi gloriā ambire: nec chriſtus eorū magiſter ſic docuit mundum deſerere: ſed pauperibus illa erogare. Cui Craton. Si deus eſt magiſter tuus vt p̄dicas: redintegrare faciat hos lapides: vt qđ feci ad mundi gloriā: ipſe faciat ad ſue virtutis oſtenſionem. Qđ Joannes facta oīone peregit. Ex quo prodigio Craton ⁊ illi duo diſcipuli ſui ⁊ plures ⁊ alij conuerſi ſunt ad fidem. Inter quos extiterunt iuuenes duo nobiles: q̄ opulento matrimonio ſuo pauperibus erogatoꝛ ſeruis eorum liberati donatis ap'm in paupertate ſunt ſecuti. Una aūt dierum poſt cōuerſionē ſuam quum viderēt tranſeuntes per ciuitatem ſeruos olim ſuos incedētes iucūdos in veſte preclara: conſiderātes ſuuz vile indumentum ⁊ victū auſterū: tentati a diabolo ſpū acedie/penitere ceperūt de tali ſtatu aſſumpto. Reuertētes aūt domum dū triſtes viduſſet Joānes/cognouit in ſpū eoz lapſum: vnde ⁊ dixit eis. Deo non placent coacta ſeruitia. Video vos penitere de mundi contēptu: ſed ne credatis que dimiſiſtis rehabere vos non poſſe. Pergite ad ſyluas: ⁊ adducite virgas lineas: et de litore fluminis lapillos: quod egerunt ☞citiſſime. Ipſe autē virgas conuertit in aurum: ⁊ lapillos in precioſos lapides: que oīa iudicio plurīū artificuz iudicata ſunt optima. Tunc Joannes ait. Ecce plus habetis ☞ reliquiſtis. Ite ⁊ emite vobis palatia/predia/⁊ ſeruos/reſtes: ⁊ que vultis ⁊ alia: ⁊ florete in hoc ſeculo vt in alio marcidi ſitis: gaudete ad horam vt in perpetuum lugeatis. Dicit Gratianus. xviij. q. iij. §. ⁊ notandum ☞ hoc exemplo non licet oblata eccleſie vl religioni ab ingreſſis reddere ijs qui dederunt vel religioſis recedentibus a religone. Nec Joannes illa reddidit: ſed quaſi ſua que dimiſerant miraculoſe p curauit. Hoc etiam fecit poti' iure poli ☞ iure fori. Duz aūt hec contra eos inueneretur: ecce quidē cum amicis ⁊ cōſanguineis adduxerūt adoleſcētē tunc defunctum: rogantes vt ſicut Druſianam, a morte ſuſcitaret. Qđ quū poſt prolixā oratione feciſſet: imperauit adoleſcenti illi ſuſcitato vt referret illis duobus auerſis a ſancto propoſito quid de eis vidiſſet in alio ſeculo ille aūt dixit eis. O miſeri q̄d egiſtis? Vidi angelos veſtros flentes de interitu veſtro: demones autē gaudentes. Amiſiſtis eterna palatia vobis auro ⁊ argento ⁊ lapidibus preciosis fabricata luce plena ⁊ epulis copioſis: ⁊ penas acerrimas vobis in inferno preparatas expectatis. Ex miraculo igitur viſo ⁊ ipſius reſuſcitati verbis compuncti illi duo/ad pedes Joannis proſtrati miam poſtulabant. Quibus Joannes mandauit vt. xxx. diebus penitentiā agerent: ⁊ hoc p ſigno caperent ſuſcepte a deo miſericordie: q̄ virgas aureas ⁊ lapides illos precioſos ad naturam priſtinā redacti eſſent. Quod ⁊ fecerunt. Poſtmodum in ſancto propoſito permanentes miraculis effulſerunt.

§. II. Quoniamvero per Aſiam

diſcurrendo templa euerti faciebat idolorum. doctrina ſua ſeditio populi orta eſt contra eū: quibus ipſe diſſunctiuam propoſuit ad ſedandum populū: videlz ☞ ſi ipſi ſubuertere poſſent ad inuocationē Diane eccleſiā chriſti: ipſe cū eis Diane ſacrificaret: ſi aūt nō poſſent: ſed ipſe ad inuocationē x̄pi templum Diane ruere faceret: ipſi in chriſtuz crederēt. Hoc quum placuiſſet maiori parti populi: ſacerdotes Diane nil valuerunt efficere. Joannes autem exuntibus cunctis de tēplo Diane vt ordinauerat: ad inuocationem ſuam templū Diane ⁊ ſtatuam eius corruere funditus fecit. Unde multa milia hoīm converſa ſunt ad fidē. Ariſtodemus vero pontifex tēpli quū ſeditionem cōtra Joannē excitaret: dixit ei Joānes. Quid vis Ariſtodeme vt faciam tibi ad placandum te? Cui reſpondit. Si vis vt credam in deū tuum da bo tibi venenū bibere: ex quo ſi nō cōtraxeris leſionē: credam in chriſtū. At Joannes ait. Fac qđ locut' es. Propinauit ergo venenū: vt noſſet p experimētū perniciē veneni: poſtulatis preſide ciuitatis duobus reis morte plectendis/eis guſtāduz dedit: qui ſubito mortui ceciderunt in terrā. Hoc viſo Joānes nil pauefact' poculū leuus aſſumpſit: nec quidem colorem mutauit nec dolorē ſenſit. Cui Ariſtodemus. Adhuc in me eſt dubietas. Sed ſi mortuos ex veneno illo viuificabis: tūc credā. Ap'ſ dedit ſibi palliū ſuum vt eo tangeret corpora eorum. Quo peracto a mortuis ſurrexerunt. Propter qđ Ariſtodemus preſes prouincie cū omni familia ſua ⁊ multi alij in chriſtū crediderūt. Qui deſtruentes idola eccleſiam in honorem beati Joannis edificarunt: in qua diu p̄dicauit. Quū autem eſſet nonaginta annorū: ⁊ a paſſione dñi ſecundū Iſidoꝛ. lxviij. etatis ſue annū explesſet: apparuit ei dñs Jeſus vocans eum ad cōuiuiū ſuum cū diſcipulis ſuis: ſignificans ei q̄ dominica ſequenti ad eum veniret. Dñica ergo die a primo pullorū cantu intrās eccleſiā/⁊ populo predicans/⁊ ad permanendū in fide exhortās: demū foueam quadratā quam in eccl'ia fieri iuſſerat intrauit: luce immēſa apparēte vt nullus aſpicere poſſet. Poſtea recedēte luce inuēta eſt fouea plena manna: nec repertū eſt corpus eius.

Druſiana ſuſcitatur.

Cratō ⁊ duo ei' diſcipli ab Joāne conuerſi.

Diane tēplum.

Venenum ab Joanne hauſtū.

§. III. De corpore Joānis quid

ſit factum eſt multiplex opinio. Alij dicūt ☞ ſepulchrū eius qđ eſt apud Epheſum continet ip'm viuum ⁊ dormiētē: et in eo adhuc viuit quouſq; veniat chriſtus ad iudicium: habētes in argumentū huius ☞ illic terra ſurſum quaſi ebulliēs ſcaturit: qđ ex eius anhelitu fieri dicunt. Sed hanc reprobat Aug. dicens ☞ minus eſt ſi dormiēs viuit ☞ ſi mortuus viueret beatus cum chriſto. Cur ergo chriſtus diſcipulo quem p̄ ceteris diligebat pro magno munere tam longum donaſſet ſomnium: ⁊ priuaſſet interim eo tanto bono. Nō eſt ergo hoc credendum: ſed potius quod mortuus ſit: ſecundum illud. Quis eſt homo qui viuit: ⁊ non videbit mortem. Et poſtea ſurrexerit in alia ⁊ corpore glorificat': ⁊ ideo corpus eius nō inuenit. Et hec eſt ſecunda opinio. Nam tertia opinio quam etiam refert Thoſſi. ſuper Joā. ⁊ eam ſequutus eſt dñs Joannes dominici cardinalis: eſt ☞ Joannes ſit tranſlatus in paradiſum terreſtrem poſt☞ in illā foueā ſibi paratam deſcendit apparente ſuper foueam immēſa luce: vt nemo videre poſſet: ⁊ e paradiſo veniet in mundū iſtū tēpore antichriſti predicaturus cōtra eū cū Enoch ⁊ Helia: ⁊ mortem paſſurus martyrij per eum cū Enoch ⁊ Helia. Quum eſſi dignior ſit lex euāgelica lege nature vel moſaica: videtur ſatis veriſimile ☞ ſicut lex nature habebit Enoch: lex moſaica Helia: ita euangelica Joannē: teſtes cōtra antichriſtum pro chriſto. Et ſic ad plenū implebitur dictū a chriſto ſibi et Jacobo

bo germano eius. Calicē meum bibetis. Mat. xx. scs̄ passionis per martyriū migrando. Sed ⁊ si nō morte violenta sed naturali iam oecessit ꝫ aliā opinionē: adhuc verū est ꝙ biberit calicē passionis / videlz sustinendo multas persecutiones p̄ christo ⁊ martyria. Nam ⁊ flagellatus legitur cū ceteris in actibus apostolorū a Domitiano cesare propter insuperabilem euangelij cōstantiam Romā adductus ante portas latinam in feruentis olei dolio missus fuit: sed diuina fauēte gratia illesus exiuit a dolore carnis: sicut ⁊ a corruptione alienus. Et exinde in Pathmō insulam exilio relegatus. In qua dū staret: societate hoīm cōsolatio ei non defuit angelorū. Ibi enim habuit reuelationes Apocalypsis per angelum: Qō ergo christus dixit. Sic eum volo manere donec veniā: potest intelligi veniam. s. ad iudiciū: sic vuit in paradiso terrestri. Si autem mortuus est: siue iam resuscitatus in corpore siue nō: intelligitur. Sic eum volo manere. i. sine morte violenta sicut tu Petrus: cui loquebatur christus trāsiens donec veniam pro eo: etiā pro corpore siue anima tm̄. Sic et quarta opinio hȝ. s. ꝙ intrans sepulchrum obierit remanēte solo corpore i sepulchro. qō tamē nō inuenitur: sicut ⁊ de corpore Moysi scriptum est deo sic dispensante iudicio nobis occulto. Vel donec veniā i regno ecclesie dilatate per orbem sic exponit Beda illud Mat. Sunt quidaꝫ de hic stantibus vt Joannes: qui non gustabunt mortē donec videant filium hominis venientē in regno suo. Dicitur em̄ esse vbiq; p orbē diffusa ecclesiarum per orbē vbiq; regnabat xp̄s per fidem in mentibus hoīm. Nam plus ceteris Aplis Joannes pluribus q; annis superuixit vsq; ad tempora Traiani.

¶ De cōuersatione ⁊ martyrio bti Jacobi maioris. Ca. vij.

IAcobus apostolus germanus Joannis euangeliste dicitur Jacobus maior eo ꝙ prius altero Jacobo fuit vocatus ad apostolatum. Primus etiā oim apostolorum vocatus est p martyrium ad regnū celorū. Fuit aūt satis christo familiaris: ⁊ cū Petro ⁊ Joanne ad secretiora admissus: vt pater in transfiguratione christi: in resuscitatione filie archisynagogi facta a xp̄o in expressione in horto sui intensi doloris ex passione imminente. Hic igitur post aduentum spiritussancti ad Hispaniam accessit ad predicandū et quum videret gentem illam agrestem doctrinam eius nō acciperemam tm̄ nouem vel scōm alios tm̄ duos ad fidem conuertit: illos duos secū ducens reuersus est Hierosolymam. Quiq; feruēter predicaret scripturis sacris ostēdens Jesum xp̄m verū dei filiū esse: ⁊ scribas ⁊ legis doctores rationib⁹ validis cōfutaret / miraculis doctrinā suā cōfirmās oblata pecunie summa rogarunt quendā magum noīe hermogenē: vt cum eo disputans ip̄m cōfunderet: qui p̄misit se hoc facturum nō per sed per discipulum suum Philetū. Misit ergo Philetū cum iudeis ad Jacobū: qui disputans cum Jacobo in oibus superatus fuit a Jacobo faciēte etiā in conspectu eius plura mirabilia: ex quibus compunctus Philetus reuersus ad magistrum suum Hermogenem multum cō mendauit eū de doctrina irrefragabili: referens etiam p̄digia facta / eiq; suadens adherere. Nam ⁊ ipse discipulus eius fieri decreuerat. Indignatus Hermogenes arte magica ita impediuit eū: vt se inde mouere non posset: dicens. Nunc vi debimus si Jacobus iste poterit te liberare. Philetus autē hoc per nuntiū Jacobo significauit. Qui misit ei sudarium dicens. Istud suscipiens dicat. Dñs soluit compeditos: ⁊ ipse erigit elisos. Quo facto subito liberatus est. Et insultans Hermogeni accessit ad Jacobum: ⁊ de fide instructus baptizatus est eum sequens. Hermogenes autem iratus adiurās demones imperauit vt Jacobum cum Phileto ante se vinctos ducerēt: ne discipuli sui ab eo auersi auderent ei insultare. Demones igit plures adiurati ab eo euntes quū appropinquassent habitatiōi beatissimi Jacobi clamare ceperūt. Apostole dei miserere nostri: q; grauiter cruciamur. Quib⁹ apostolus. Et quid venistis ad me? At illi: Hermogenes misit nos vt te ⁊ Philetum olim discipulum eius vinctos ducere mus ad eum. Sed vbi appropinquauimus angelus domini catenis igneis religauit nos cruciatum inferens. Jacob⁹ autem dixit. Ipse angelus dei vos soluat ⁊ pergite ad Hermogenē: ⁊ eum ligatum ad me perducite sine aliqua lesiōe. Quod statim fecerunt: ⁊ manibus post tergum ligatis Hermogenē capientes ante Jacobum statuerūt: rogantes vt daret illis licentiam nocendi: ⁊ suas ⁊ eius vindicare iniurias. Dixit autem Jacobus. Quare Philetum non tenetis sicut imperauit Hermogenes? Cui demones respondentes. Nedū Philetum discipulum tuum sed nec formicā domus tue possumus cōtingere. Imperauit igitur a p̄s demonib⁹ abiere: Phileto dixit. Quia dominus noster mādauit reddere bona pro malo: solue tu Hermogenem a vinculis demonum: qui te prius ligauerat incātationibus eoꝝ. Eo igitur soluto dixit Jacobus ipsi. Dñs noster non vult coacta seruitia: sed voluntaria. Ecce liber est: fac qō tibi placet: ⁊ perge quo libet. Dixit autem Hermogenes. Ego noui iras demonū: quum recessero a te me interficient: nisi des mihi aliquod remediuꝫ. At Jacobus dedit sibi baculum suum quē ferebat in itinere. Qui reuersus domum cōpunct⁹ oēs libros magice artis colligens duxit eos ad Jacobum: ⁊ prosternēs se ad pedes eius ait. Liberator aliarum miserere mei: ⁊ quem in preteritū inimicū habuisti nūc accepta in discipulū. Cōuersus ergo ⁊ baptizatus libros illos magicos p̄iecit i mare ad iussum apostoli: ⁊ adeo p̄fecte secutus est: vt virtutes ⁊ ipse faceret in noīe Jesu. Judei autē audita conuersione Hermogenis zelo commoti Jacobū adierūt: eū increpantes ꝙ Jesum dei filium etiā predicaret. Ipse aūt hoc verissimū esse ex scripturis eoꝝ declarabat. Propter qō ⁊ multi ex sermonibus eius crediderunt in christū. Sed Abiathar pōtifex anni illi⁹ seditionem excitauit populi contra eū: ⁊ captū ad Herodē regē iudee occidendum destinauerunt. Qui sentētia ipsius Herodis decapitatus est (vt dicit) die qua ⁊ christus incarnatus ⁊ passus est anno vno integro reuoluto. Quod etiam tangit Lu. in actibus ap̄lorū dicens. Occidit aūt Herodes Jacobū fratrem Joānis gladio. Act. xij. Quum aūt duceret ad locū passionis: ⁊ in via quēdā paralyticū se ei p̄mēdantem senasset noie Jesu inuocato. Josias quidam scriba qui eum ad decollādū ducebat: viso miraculo credidit: quem Abiathar pōtifex ab Herode impetrauit cū Jacobo decapitandum: qō ⁊ factum est eo a Jacobo in locū passionis baptizato. Discipuli aūt eius nocte corpus eius rapientes / illud deferentes ad maris litus nauiculam inuenerunt paratam diuinit⁹: quaꝫ ascendentes cum eo cōmittentes se dei gubernaculo Hispanie oīa applicuerē: ⁊ Lōpostellam ciuitatē intrātes in ecclesia fabricata ad eius honorē honorifice sepelierunt. Quō aūt adierūt principissam illius patrie noie Lupā pro sepulchro obtinēdo ap̄lo honorificoꝝque quesiuit dolose varijs modis eos perdere: sed visis circa hoc miraculis credidit: ⁊ ecclesiā sibi construi fecit: ob breuitatem dimittit. Stupenda autez exist̄t deuotio infusa fidelium mentibus in visitādo limina eius: quam etiā statutū eccl̄ie ita firmauit: vt nullus in huiusmodi voto citra sedē ap̄licā valeat dispēsare. Et qō min⁹ cereris aplis illi in vita collatum fuit honoris ⁊ glorie a fidelibus p̄pter breuitatē eius: hoc quasi diuina munificētia suppleuerit post mortem: eius plus ꝙ apostolorum olim visitatis ⁊ honoratis reliquijs. Circa quam visitationem seu peregrinationem plurima in diuersis temporibus sunt ostēsa p̄digia: vnum precise notabit: vbi etiam apparet mira decep tio diaboli. Quidā de Lugduno deuotus multum ad ap̄lm pluries visitabat limina eius. Semel autem quū peregrinationez hmōi inchoasset: nocte in fornicationem incidit: post qō diabolus ei apparens in forma sancti Jacobi dixit. Ego sum Jacobus ap̄ls ad cuius sepulchrū sepius accessisti. Ex ista vice non est mihi grata peregrinatio ista: quia fornicat⁹ es nec confessus. Et ideo oportet te domum redire: ⁊ cōfiteri peccatū tuū: ⁊ postea in puritate conscientie iter perficere. Qō ille totum credidit: ⁊ reuerti disposuit. Sed iterum dormienti apparuit idē diabolus: dicēs peccatū illud perpetratum non posse per cōfessionē dimitti nisi in satisfactionē ei⁹ sibi genitalia incideret. Sed ⁊ beatior fore: ⁊ martyr: si se etiam ob eius honorem occideret. Qō ille euigilans: ⁊ totus a beato Jacobo reuelatū existimans: genitalibus amputatis se etiā occidit. Socij aūt euigilantes ⁊ istū occisum vidētes: timentes ne caperētur vt sceleris rei fugerunt ꝙ citissime. Quū aūt pararentur exequie eius: ⁊ ignorabatur veritas rei geste: subito ille reuixit: cepitq; loqui ⁊ narrare cunctis modum mortis sue: ⁊ deceptionē diaboli: addēs ꝙ quū aia recedens a corpore festinanter a demonibus portaretur versus Romam ad inferos perducēda p̄pter sui hom̄icidiū: bt̄us Jacobus sequebatur eos increpās demones de hmōi fraude. Uenientes ad quoddā p̄atū inuenerūt virginē gloriosam dñi matrē cū multis scts ibi manentes: ⁊ quū beat⁹ Jacob⁹ querelā poneret coram virgine de hmōi fraudulentia a diabolo erga suum deuotū patrata: virgo diabolū increpauit: ⁊ in abyssum ire mandauit: ⁊ ipsius vite restituit ⁊ saluti. Remanserūtq; cicatrices vulnerū ad fidē miraculi astruendā. Socioscq; ille reperiens cuncta per ordinē enarrauit.

Compostellana ecclesia ad diuū Jacobū peregrinatio.

¶ De conuersatione ⁊ martyrio beati Jacobi minoris fratris domini. Capitulum. viij.

IAcobus minor vnus ex numero duodenario apostolorum christo assumptus vt patet ex euangelijs. Minor autem dicitur respectu Jacobi maioris: de q̄. S. Non quo ad meritum vel sanctitatem; sed quo ad vocationem ad

apostolatū: qz vocatus post alios Jacobus. De hoc sic ait Anacletꝰ papa dist. lxvj. c. ij. Porro Hierosolymitarum primus archiepiscopus beatus Jacobus qui iustus dicebatur: et scōs carnem oēs frater nuncupatus est. Et a petro Jacobo. s. matre Joānis ap'lis ordinatus est: successorib' dātibus formā vt minus ꝙ a trib' epis: eps nō ordinetur. Hec ibi. vbi dicit glosa ꝙ licet Jacobus eps fuerit factus a christo inuisibili vnctiōe sicut et ceteri ap'li: qō factum ōz in vltima cena: tū a prefatis ap'lis eps fuit ordinatus: in eōm vnctione visibili. i. quibusdā cerimonijs exterioribus etsi nobis ignotis. Uel qz ordinati fuerunt a christo epi: sed sine titulo alicuius loci determinati. Jacobo autē a prefatis epis apostolis et Petro summo pontifice fuit datus certus et terminatus titulus: et iurisditio. s. Hierosolymoꝝ et territorij eius. Qui postea titulus archiepalis auctus est in titulum patriarchalem: ita vt post sedem Romanam que super oēs est: inter alios patriarchas quartum obtineat locū: vt patet dist. xxij. c. vlti. ¶ Frater oīm ōz duplici ratione. Primo qz fuit filius Marie Cleophe nupte que Maria sozor carnalis erat ex parte matris virginis Marie matris christi: inde erat filius eius Jacobꝰ minor frater christi consobrinus seu cusinus: vt dicitur Joseph sponsus Marie erat germanꝰ Cleophe: et Joseph a pluribus putabatur pater christi: inde etiam a multis existimabatur frater cusinus seu consobrinꝰ christi ex parte patris et matris. Scō ōz frater oīm: qz simillimus erat christo in effigie: vt nisi quis fuisset cū eis domestice conuersatus: alterū ab alio non discerneret. Uñ quū ministri cū Juda proditore ad capiendum christū venerūt ad discernendū euz ab Jacobo ne caperent eum loco christi dedit eis signū osculi. Ipse etsi vt domesticus optime vtrūq; discernebat. Nō etiam testatur Ignatius discipulus Joannis in epistola ad eū dicēs Si mihi licitum est apud te ad Hierosolyme partes volo accedere: vt videam illū venerabilē Jacobū quē dicūt christo Jesu simillimū: facie/vita/et mō conuersationis: ac si eiusdē vteri frater esset gemellus. Quez vt referunt si videro: ipm Jesum videbo ꝙm ora corporis liniamēta. Dicitur etiam iustus ꝓpter meritū excellētissime sanctitatis. Nam ꝙm Hierony. tāte reuerentie et sanctitatis erat in populo: vt fimbriam vestimēti eius certatim tangere cuperēt. Uñ de eius sanctitate scribit Egesippus vicinus: sicut legit i hist. eccle. dicēs Suscepit eccliā q̄ Hierosolymis erat regendam Jacobus frater oīm: q̄ dictus est iustus vsq; ad tempora nostra perduras. Hic ex vtero matris sue sctūs fuit: vinum et siceram nō bibit: carnes nunq; comedit: ferrum in caput eius nō ascēdit: oleo non est vnctus: nec balneis vsus: sindone. i. veste lineis superindutus: toties in oratione genua flexerat: vt callos in genib' sicut i calcaneis haberet. Pro hac incessabili et summa iustitia appellatus est iustus. Hic solus ꝓpter nimiam sanctitatem iter apostolos permittebatur intrare in sancta sanctorum. Hec Egesippus. Qō scz faciebat causa orationis non immolationis. Dicitur etiā ꝙ prim' inter ap'los missam celebrauit: cui ꝓpter excellentiā fame sanctitatis ipsi apostoli hunc ei honorem fecerūt. Uel primus intelligitur celebrasse cum solēnitate. s. pōtificali. Hic perpetue virginitatis fuit ꝙm Hiero. contra Jouinianū. In parasceue autem sicut narrant idē Hiero. et Josephus. Jacobus iste votum vouit dño se non comesturū: donec videret filium hois a mortuis surrexisse. Uñ quū vsq; ad illū diem Jacobus non gustasset quicq̄: ipsa die resurrectionis dñs apparens ei: et ijs qui cuz ipso erant dicēs. Ponite mensam et panē. Quo facto accepit Jesus panem et dedit Jacobo iusto dicens. Frater mi Jacobe comede: qz filius hois surrexit a mortuis. Hanc apparitionem factā Jacobo notat Paulus. s. ad Cor. xv. quum dicit Uisus est Jacobo: licet non exprimat qñ vl quomodo.

Quare Jacobꝰ minor dicit frater oīm.

Quare Jacobꝰ minor dicit iust'

§. I. Septimo igitur anno apassione christi quum ad diē pasche ap'li cōuenissent Hierosolymam interrogante eos Jacobo quāta per eos dñs fecisset quū populo referrēt: septēq; diebus festi populo predicaret coram Lappha et alijs iudeis Jacobus cum socijs: etiā quasi baptizari parati essent: quidam spū diabolico instigatus surrexit in medio clamās et dicēs. O viri israelite quid facitis/ cur ab istis magis vos decipi pmittitis? Intātum autez populum concitauit: vt eos lapidare vellent. Ascendit aūt homo ille q̄ clamauerat gradū vbi Jacobus predicabat: et ipm precipitauit deorsum: et extunc plurimuz claudicauit. Anno vero eṗatus sui trigesimo/ videntes iudei ꝙ Paulum non potuissent occidere: qz ad cesarem appellauerat: ꝓsecutiōis sue tyrānidē contra Jacobū direxerunt occasionē q̄rētes. Et sicut Egesippus contemporaneus ap'lorum refert: vt narratur in historia eccle. conuenerunt iudei Ad Jacobum dicentes. Oramus te vt reuoces populum: qz errat in Jesum: putans ꝙ ipse sit christus. Deprecamur ergo te vt suadeas omnib' cōuenientib' ad diē pasche: tibi essi obtēperabim' oēs: et de te tā nos ꝙ populi testimonium feremus ꝙ iustus sis et nullius personā accipis. Statuta igit die posuerūt eum supra pinnaculū templi: et congregata maxima multitudine clamauerunt dicentes. Uirorum iustissime cui omnes obtemperare debemus: qñ populus errat post Jesum qui crucifix' est enuntia nobis quid tibi videtur. Tunc Jacobus cū ingenti voce respōdit. Quid me interrogatis de filio hois? Ecce ipse sedet in celis a dextris summe virtutis: venturus iudicare viuos et mortuos. Hec audientes christiani plurimum gauisi sunt pharisei aūt et scribe cōturbati dixerunt. Malefecimus perhibere huic tale testimoniū. Sed ascendamus et precipitemus eū deorsum: vt alij terreantur: et similia nō presumant. Et simulvoce magna clamauerunt dicētes. O oz iustus errauit. Ascendentes ergo quidam eum precipitauerūt et precipitatum lapidibus obruebant dicentes. Lapidemus Jacobum iustum. Qui deiectus nō solum mori non potuit: sed procumbens genibus orabat pro illis dicens. Rogo domine dimitte illis: quia nesciunt quid faciunt. Tunc vnus ex illis perticam fullonis arripiens valido ictu caput eius impetit: et cerebrum excussit. Talisq; martyrio migrauit ad dominum: sepultus iuxta templum tunc: Dicitur aūt nunc esse corpus eius Rome. Refert Josephus quod ꝓpter mortē Jacobi iusti factum sit excidium Hierosolymoꝝ et dispersio iudeorum. Sed credendū est ꝙ non solū ꝓpter mortem eiꝰ sed ob passionē dñi et duritiā eoꝝ in ipsa perfidia destructa sit iudea cum tāto exterminio populi illius: ꝛs ꝙ ipse dñs ꝓdixerat eis in euangelio. Nō relinquēt in te lapidē ꝛc. eo ꝙ nō cognoueris tps visitationis tue. Sed qz dñs nō vult mortem peccatoris: sed vt conuertatur et viuat. xl. annis expectauit eos ad penitentiam per ap'los pluribus annis: per Jacobum cōtinue. xxx. annis: vt reuocaret ad penitentiam.

¶ De cōuersatione et martyrio bti Andree ap'li. Cap. ix.

Andreas qui interpretatur decorus vel respōdens seu virilis et germanus fuit Petri ap'li et in passione crucis socius: cuius passionem descripserunt presbyteri et diaconi Achaie. Hic ꝓius fuit discipulus Joannis baptiste: qui quū vna dierum esset cū Joanne baptista magistro suo: et transeunte illac Jesu iuxta iordanē: dicente q̄ Joanne de Jesu. Ecce agn' dei Andreas cum alio condiscipulo sequuti sunt Jesum: et euntes cum eo ad habitationem Jesu mānserūt cū eo illa die. Postea vero Andreas duxit fratrē suū petrū ad eōm dñm Jesum vt fieret ei familiaris. Exinde alterauice ipsos in nauicula piscantes in mari galilee vocauit: et sequuti sunt eum: quos in numerū. xij. apostoloꝝ elegit. Post aduentū spūsscti ap'lis diuersas mundi partes ad predicandū petentibus: Andreas in Achaiam Grecie prouinciā profectus est: ibiq; predicans ecclesiam multiplicauit plurimos ad fidē conuertendos: et inter ceteros Maximillā vxorem Egee proconsulis prouincie sacro baptismate regenerauit. Audiēs aūt hec Egeas turbatus: pataras ciuitatē ingreditur: christianos ad sacrificandum idolis compellit. Cui occurrit Andreas et ait. Oportebat: vt tu qui iudex hoīum fieri meruisti: iudicem tuū qui in celis est/ agnoscere: et agnitum coleres: et colendo a falsis dijs animū reuocares. Cui Egeas dixit. Tu ne es ille Andreas qui superstitiosam predicas sectā: quā Romani principes exterminari iusserunt? Et Andreas ad eū. Romani principes nondum cognouerunt quomodo dei filius veniens in mundum docuerit idola esse demonia: atque docent homines vnde offendatur deus: vt offensus ab eis auertatur: et auersi deum nō audiant: et non audiendo eius mādata captiui teneantur: donec de mundo exeuntes nil secum nisi peccata deferant. Ad quē Egeas. Hec vana Jesus christus vester ꝓdicās crucis patibulo est affixus. Et Andreas ad eum. Qm̄ pro restauratione nostra nō ꝓ culpa sua voluntarie patibulū suscepit crucis. Et Egeas. Quū Jesus fuerit a discipulo suo proditus: et a Judeis captus: et a militibus ad crucem ductꝰ quomodo tu sponte dicis eū crucē subijsse? Tunc Andreas pluribus rationibus ostendit ꝙ voluntarie non coacte passus est. Cum quia passionem presciens discipulis prenūtiauit. Cum. qz ꝓditorē suū sciuit nec vitauit. Cum qz locuz ad quē proditorē suum ad capiendum venturū sciebat: elegit: Quibus oībus se presentē fuisse asseruit: addens nimis magnūesse mysterium crucis. Cui Egeas. Mysteriū dici non pōt: sed supplicium: et nisi dictis meis obtēperaueris: ipsum mysterium faciam te experiri. Et Andreas ad eū. Si crucis patibulum expauescerē: crucis gloriā nō predicarē. Audire autē te volo mysteriū crucis: si forte agnitum credas vt saluus fias. Tunc ei multis rationibus conatus est ostendere ꝙ congruuz fuit et necessarium dei filiū incarnari: et tali modo pati. Dixit autem Egeas. Hec friuola tuis narra: mihiq; obtēperans

obtẽperans dñs omnipotentibus sacrifica. Andreas autẽ ei respondit. Omnipotenti deo quotidie agnũ immaculatũ offero scz eucharistiã: qui postq̃ fuerit a toto populo fideli comestus: vnus ⁊ integer perseuerat. Egea vero quomodo hoc fieri poterat iniquirente: dixit Andreas vt formã discipuli assumeret ⁊ sic mysterium intelligeret. At Egeas ait. Ego cum tormentis extorquebo a te huius rei notitiam. ira rusq̃ iussit in carcerem trudi. Mane aũt facto iussit Egeas ante tribunal eius apostolũ sistit: cepit iterũ eum inuitare ad sacrificia idolorũ dicẽs. Andrea restaurẽtur per te ruine deorũ: sin minus/in cruce quam laudasti faciam te suspẽdi. Quumq̃ et multa supplicia minaretur: respondit Andreas. Quicquid tibi malus videtur in supplicijs excogita. Tanto regi meo ero acceptior: quanto fuero in tormentis pro noie eius cõstantior. Et sic iussit eum preceps a. xx. satellitibus cedi: ⁊ cesum cruci funibus alligari vt inde longiorẽ cruciatũ sufferret. Quum aũt duceretur ad crucem factus est cõcursus populorũ lugentiũ ⁊ dicentium. Innocens sanguis eius sine causa damnatur. Quumq̃ vellet populus seditionẽ ponere cõtra presidẽ: rogauit Apostolus obnixe ne impedirẽt martyrium eius: Nam magister eorũ in sua passione patientiam exhibuit. De hoc Gratianus. xxiij. q. j. §. j. Videsne autẽ crucem a longe salutauit eã dicens. Salue crux sancta: que in corpore Christi dedicata es: ⁊ ex mẽbris eius tanq̃ margaritis ornata. Anteq̃ ascenderet in te magister meus timorem terrenũ habuisti: mũdo amorẽ celestẽ obtines: pro voto suscipiaris. Securus ⁊ gaudens venio ad te: ita vt exultans suscipias me discipulum eius qui pependit in te: qz amator tuus semper fuit: ⁊ desiderauit te amplecti. Quibus dictis exposuit se ad locũ veniens: ⁊ a satellitibus in cruce non clauis confixus: sed funibus ligatus fuit: vbi biduo viuẽs predicauit adstentibus. xx. milibus hoim. Minante aũt turba Egee vsq̃ ad mortem si nõ deponeret eum de cruce: hoc ipse promisit se facturũ. Et euntem Egeam ad locũ passionis vt deponi faceret: Andreas videns dixit ei q̃ si pro misericordia obtinẽda venisset: adhuc tẽpus erat eam cõsequendi: si aut ad deponendũ de cruce: hoc non posset: qz iam videbat regẽ suum se expectantẽ ad coronam. Quum ergo iussu presidis vellent deponere: nõ valuerũt brachijs eorũ obstupescentib9. Orãte ipso apostolo dñm ne sineret eum viuum deponi: sed ad supernam requiẽ admitteret. Apparẽte demũ splendore nimio circũ eum vt videri non posset: ⁊ dño spiritũ reddidit. Egeas aũt reuertens domũ in via a diabolo arreptus expirauit: ⁊ vxor eius Maximilla ap'm depositum honorifice sepeliuit. Postea translatum est corpus eius: ⁊ nunc requiescit in ciuitate Malfitana in partibus regni: et adhuc manna admodum olei fluit de sepulchro eius de quo oĩbus datur petentibus: nec deficit.

℣. I. In vita sua multis claruit

miraculis. Nam quadraginta viros in fluuio submersos qui ad eum veniebant vt doctrinam fidei ab eo audirẽt vite restituit. Quandã mulierẽ ex adulterio conceptũ filiũ quum parere non posset: ad penitentiã reduxit: ⁊ credentẽ parere libere fecit. Quẽdã iuuenẽ quẽ mater impudicissima accusauerat apud iudicẽ q̃ eã violare voluerat ex eo qz libidini sue non cõsenserat cũ eo concubere volens mirabiliter liberauit: qui ad eum confugerat pro auxilio: cõbusta illa pessima a fulgure ⁊ versa in carbonẽ coram iudice: vnde ipse cuz familia sua sunt conuersi ad fidem. Nicolao cuidam septuagenario in ceno luxurie immerso: vt cõtinere ita inueteratus non valeret: ⁊ si proponeret: quatriduano ieiunio ⁊ oratione cõtinentiã impetrauit ⁊ venam. Qui senex ieiunauit in pane ⁊ aqua per sex menses: ⁊ postea laudabiliter viuens in pace quieuit. Post transitũ eius quẽdam episcopum sanctũ virum ⁊ deuotissimũ apparuit in forma peregrini ostiũ domus eius pulsantis: ⁊ eũ alloqui petentis/ a subtili diaboli deceptiõe liberauit: qui in forma nobilissime ⁊ pulcherrime puelle ad eũm venerat: vt propositũ virginitatis ⁊ vite spũalis scõm doctrinã eius seruaret: manifestans ipse peregrinus illã esse diabolũ: cuius iam cõcupiscentia eos inflãmar9 erat: solutis tñ prius trib9 questionib9 q̃ illi pegrino per nuntiũ ab illa fuerant ꝓposite scz qõ esset maius miraculũ quod deus fecisset in parua re: ⁊ respõdit. Diuersitas facierum hoim. Secũda fuit vbi terra altior sit omni celo. Et respondit. In celo empyreo. qz ibi est corpus Christi de ãdã massa assumptũ sup oẽs celos: qui ãdã formar9 fuit de limo terre. Tertia questio: quãto spatio distat celum a terra. Qui respondit: q̃ ipse qui loquebatur mensurauerat de celo cadendo: ⁊ ideo optime sciebat. Quum autem nuntius hec referret: euanuit diabolus: ⁊ peregrinus disparuit. Episcopus autem compunctus est de malo concepto eiq̃ reuelatum est fuisse beatum Andream.

¶ De conuersatione ⁊ martyrio beati Thome apli. Capi. x.

Thomas qui ⁊ Didimus: interpretat abyssus vel gemin9: vn9 ex. xij. aplis fuit: qui dubitãs de resurrectione xpi/magis nobis profuit q̃ marie Magdalene credulitas fuit/ꝑm Greg. Nã vulnus future ambiguitatis dum palpauit xpi vulnera: de mẽte nra amputauit: testis resurrectionis xpi factus nõ solũ ꝑ auditũ ⁊ visum: sz etiã ꝑ tactũ. xxvij. q. vij. sic discipulis. Et ideo abyssus gemin9 ⁊ quia confessus geminã in xpo naturã. s. humanitatem ⁊ abyssum diuinitatis dicens. Dñs meus ⁊ deus me9. Hic post Christi ascensionem quũ predicaret apud Cesareã: apparuit ei dñs dicens. Thoma/Gandophorus rex Indie misit ad ciuitatem istam Abanẽ procuratorẽ suũ: vt conducat ad eum virum peritissimum in arte architectoria ad cõstruendũ sibi palatiũ more Romano. Qui demum respondit. Deus meus es tu: ⁊ ego seruus tuus: fiat voluntas tua. Pergẽs ergo dñs cum Thoma per forum: inuenit Abanẽ. Quiq̃ dñs interrogasset vñ veniisset ⁊ quid quereret: audito q̃ architectorem quereret ducere peritissimum ad partes suas iussu regis: dñs vt puta angelus in forma dñi multum ei cõmendauit Thomam qui cum eo erat: vt doctissimũ in ea arte. Nec hoc mendaciũ: qz spũalia palatia virtutũ ꝑstruere nouerat in mẽtibus hoim ac etiã materialia edificia quũ oportebat docẽre statum spiritus ctõ: qui est oim artifex oẽm habens scientiaz. Abanes igit eũ accipiẽs secũ duxit. Nauigantesq̃ peruenerũt ad ciuitatẽ quãdã in qua rex nuptias celebrabat filio suo: cuius sctitate per miracula agnita/rex deprecat9 est vt benediceret sponsum ⁊ sponsam: ad quos de nocte clausis ianuis in thalamũ ingressus: hortat9 est eos ad virginitatẽ cõseruandam multũ eã cõmendãs ⁊ dicẽs. Virginitas soror est angelorũ: possessio oim bonorum: victoria libidinũ: fidei tropheum expugnatio demoniũ: eternorũ, securitas gaudiorũ. Qui conuersi ad fidẽ virgines permanserũt: ⁊ sponsa dicta Pelagia sacro velamine susceptro martyrium sumpsit: ꝑ quos dionysius eiusdẽ ciuitatis epus est ordinat9. Qõ autẽ in conuiuio ipso nuptiarũ quidam qui alapam dedit aplo: eo q̃ suspensus in oratione manebat nõ comedens: de domo exiens strangulatus fuerat a leone ⁊ laceratus a canibus: ⁊ ab vno eorũ manus eius dextera inducta in mediũ cõuiuij. Aug. hoc in libr. cõtra Faustũ reprobat: ⁊ incertũ dicitur fuisse ab hereticis. Tandẽ Abanes cuz aplo applicuerunt ad ciuitatem in qua Gandaphorus residebat: ⁊ maiestatẽ regiã visitarunt: multisq̃ Abanes commendauit apostolũ de arte edificandi. Designatoq̃ mirabili palatio ab aplo: rex copioso thesauro propter hoc exposito profectus est in aliam prouinciam. Apostolus autem thesaurũ illum pauperibus erogauit: ⁊ ꝓdicationi insistendo non tantum vnum/sed multa palatia fabricauit in celis intra biennium quo rex a ciuitate defuit. Reuersus demũ quũ audisset qõ fecerat apostolus: putans se delusum: ipsum Thomam cũ Abane in carcerẽ misit: vt viuos excoriatos flãmis traderet. Interea Bad frater regis moritur: ⁊ sepultura eius cum ambitione nimia preparatur. Quarta die surrexit a mortuis: ⁊ fugientibus multis dixit Bad regi fratri suo. Hic homo o rex quem incarceratum disponebas igni tradere: amicus est dei omnipotentis: ⁊ angeli dei ei famulantur: qui me in paradisum ducentes quoddam mihi palatium ostenderunt ex auro ⁊ argento et lapidibus preciosis fabricatum: cuius pulchritudinem quum ego admirarer: dixerunt mihi angeli. Hoc est palatium quod extruxerat Thomas fratri tuo. Sed quia eo se fecit indignũ incarcerans apostolum: si vis illud habere: rogabimus dñm vt te resuscitet: ⁊ valeas ipsum emere a fratre tuo: restituendo pecuniam ei quam se existimat amisisse. Currensq̃ ad carcerem eduxit eũ ⁊ Abanem: postulãs veniã de iniuria sibi illata a rege. Obtulitq̃ ei vestem pretiosam: quam renuens ait. Ignoras q̃ nil carnale: nil terrenũ querit in terris: qui habitationẽ in celis affectat. Egresso quoq̃ de carcere rex occurrit ei veniã petens. Cui Thomas. Multũ vobis (inquit) prestitit de9: vt secreta sua vobis ostenderet. Credite in christũ vt participes esse possitis regni dei. Dixit autẽ frater regis suscitatus. Vidi palatium pulcherrimũ qõ tu extruxisti pro fratre meo: sed ego merui emere illud. Et rex ait. Palatium pro me fabricatũ mihi sit: tibi aũt faciat aplus aliũ: aut si nõ valet commune sit ambobus. Aplus vero ait. Innumerabilia palatia sunt ab initio in celis preparata que fidei ꝓcio ⁊ eleemosynis cõparant. Fecit ergo aplus congregari populos puincie illius: ⁊ infirmos diuersis languoribus adductos eorsum manere. Eo autẽ orante super illos corruscatio maxima descẽdit: ⁊ ita exterruit vt oẽs in terrã caderent velut mortui. Aplus autẽ dixit eis. Surgite dñs meus descendit sicut fulgur: ⁊ sanabit vos. Qui surgentes sani deum glo

Dionysius ⁊ Pelagia.

nificauerunt: ℣ ad fidē ꝙuersos docuit eos bene viuere ſcōm xij. gradus virtutum: vt habetur in legenda eius.

§. I. Post hec abiit in ſuperiorē

Mygdonia. Indiam: vbi inter cetera miracula quū illuminaſſet cecam quandā nomine Synticen amicam Mygdonie vxoris Laritij cognati regis: dicta Mygdonia audita doctrina Apli cōuerſa eſt ad fidē: nec vltra volebat ad torum viri accedere ꝓpter eius infidelitatem. Propter qō turbatus Laritius in carcerem Thomam miſit: ℣ fecit vt vxor regis germana ipſius Mygdonie ad ipſam accederet: vt a ꝓpoſito fidei eā reuocaret. Sed ℣ ipſa regina per Mygdoniā conuerſa eſt. Indignatus vehementer rex propter hoc cōſilio Laritij in fornacem ardentē apoſtolū mitti fecit: ſed illeſus in medio eius permanſit. Demū eum ouci fecit ad ſimulachrū ſolis vt adorāret eum. Apls aūt genibus flexis ait clara voce. Ecce adoro nō idolum: nō metallū nō ſimulachrū: ſed vīm meū Jeſum chriſtū: in cuius nomine precipio tibi demon qui in eo latitas: vt egreſſus ſimulachrū cōminuas. Quod quum factū fuiſſet pontifices templi mugiēt dederūt de cōminutione dei ſui. Et vnus ex eis accipiens gladiū vel lanceam tranſuerberauit apoſtolū dicens. Ego vindicabo iniuriā dei mei. Sicq; Thomas migrauit ad dñm: honorifice ſepultus. Sed poſt certū temp' inde tranſlatū eſt corpus eius. Iſido. in libro de ortu ℣ obitu ſanctorū dicit Thomas apls ſimilis ſaluatori ꝑdicauit Parthis ℣ Medis: Perſis atq; Bragmanis. Intrāſq; orientalē plagam ℣ interna gentiū penetrans: predicationē ſuam vſq; ad titulum ſue predicationis pduxit lanceis trāſfixus: Chryſo. de eo ait q; ad terram magorū peruenies eos inſtruxit ℣ baptizauit. Qui poſtea facti ſunt adiutores fidei Chriſtiane. Qō aūt Thomas in tranſitu beate Marie nō adfuerit: ℣ poſtea veniēs dubitauerit. ſ. de corporis ei' cum aia aſſumptione: ℣ ideo virgo Maria cingulū ſuū ei dederit: ei apparēs in teſtimoniū huius: apocryphū eſt ℣ nō credibile: licet ſatis pie credi poſſit cingulū eius haberi in terris qō dicit Prati eſſe: ℣ populo oſtenditur.

¶ De conuerſatione ℣ martyrio ſancti Philippi apoſtoli. Capitulum. xj.

PHilippus qui interpretatur os lampadis vel os manuū: vnus fuit ex duodenario Chriſti collegio: vocatus a Chriſto vt ſequeretur eū: vt habetur Joā. ſ. qui ℣ nathanaelem fratrem ſuum ℣ doctorē legis in quo dolus non erat (inquit Chriſtus) adduxit ad eū vt meſſiā: ℣ tū Nathanael ita doctus ℣ innocēs ad apoſtolatū non fuit vocatus. Licet autem huius ratio ſufficiēter aſſigari nō poſſit: niſi eius voluntas que iniuſta eſſe nō poteſt: tamen dici poſſet ex eo factum ne cōuerſio hominū ad fidem per ꝑdicationē apoſtolicam attribueretur humane peritie vel bonitati. Hic apoſtolus quum per. xxx. annos p Scythiā predicaſſet: ℣ in Hierapoli ciuitate Aſie cōtra hereſim hebionitarū qui Chriſtū dicunt carnem phantaſticā non veram aſſumpſiſſe: demū a paganis tentus ad immolandū ſtatue Martis eſt deductꝰ. Egrediens aūt draco ingens de ſub baſe ſtatue ſuo flatu filium pontificis qui ignem miniſtrabat in ſacrificio/ ℣ duos tribunos quorū miniſtri apoſtolū detinebāt decidit: plurimos etiā infecit ℣ languidos reddidit. Dixit autem Philippus eis. Credite in Jeſum chriſtum ℣ ſtatuā hanc deponite: ℣ loco eius crucem oīi erigite: ℣ infirmi veſtri ſanabuntur: ℣ mortui ſuſcitabuntur. At illi qui cruciabātur ex illa infirmitate ſeu infectione clamauerūt: Tantum fac vt ſanemur ℣ Martem iſtum cōminuemus. Philippus aūt precepit draconi vt in locū deſertū abiret nulli nocēs. Qui ſtatim diſparuit. Apoſtolus aūt dei oratione ſua infirmos oēs illos ſanauit: ℣ mortuos vite reſtituit ℣ ſaluti. Et cōuerſis ipſis ad fidem per annum predicauit. Ante aūt ſeptem dies martyrij ſui omnes epos ℣ preſbyteros conuocauit: ℣ eos admonuit ad cōſtantiā fidei ſeruandā: ℣ populos eis cōmiſſos erudiēdum. Et quū eſſe annorū. lxxxvij. infideles ipſum capū cruci quam predicabat ad inſtar magiſtri ſui affixerunt. Hic habuit duas filias: vnde ℣ vxorē ante ꝙ vocatus eſſet ad apoſtolatum. Que filie ſacratiſſime virgines multos ſue ſancti ſatis exēplo ℣ admonitione ad fidē traxerunt. Que in pace quieſcētes ſepulte ſunt iuxta patrē: vna a dextris: alia a ſiniſtris. xiij. q. ij. §. item Joſeph. Et notandū ꝙ iſte Philippus differt ab illo de quo habet Act. viij. Nam iſte apls vnus eſt ex. xij. ille vnus ex. vij. diaconibus inſtitutis ab apls vt ptz Act. vj. Iſte Hierapoli ſepult' ℣ ille Ceſaree requieſcit. Iſte apls duas filias habuit virgines ꝓphetiſſas: iſte diaconus quatuor. Et licet hiſto. eccleſ. dicere videatur ꝙ Philippus apoſtolus fuit qui habuit quatuor filias. Hieron. tamen contrariū ſentit cui magis ſtatur.

¶ De ꝙerſatione ℣ martyrio. b. Barptolemei apli. Ca. xij.

BArptolemeus interpretatur filius ſuſpendentis me: vel filius ſuſpendētis aquas. De eo dicit Dionyſius in oemyſtica theologia. Diuus Barptolemeus dicit multam eſſe theologiā ℣ minimā ℣ euāgeliū latū eſſe et magnum ℣ rurſus conciſum: vult dicere ꝙ vna cōſideratione oia poſſunt de deo affirmari: ℣ alia magis proprie oia de deo negari. Euangelium eſt cōciſum. i. breue quo ad finē qui eſt fides chriſti ℣ charitas. Latū ℣ magnū ratione materiet ꝓpter innumera documenta ℣ myſteria comprehenſa. Hic vnus fuit ex ſenatorib' eccleſie appoſtolis xp̄i: vt patet Luce. ix. Et poſt aduentū ſpūſancti intrauit in Indiā que eſt in fine orbis ℣ ad quādam ciuitatē deueniēs habitare cepit in tēplo vbi colebat deus Aſtaroth. Diabolus aūt habitans in illo idolo ita decipiebat homines immittēs quaſdam infirmitates: vt ipſi infirmi pro ſui liberatiōe ſacrificia idolo offerrēt quo facto diabolus ab illa paſſione illata ceſſabat. Quum aūt templum Aſtaroth languentibus eſſet plenum: ℣ querētibus ℣ vt ſolitus erat nullum diabolus per idolum daret reſponſum: pergūt advicinā ciuitatē vbi colebatur Berith. interrogantes eū quare deus ſuis eis non daret reſponſa. Qui dixit. Deus veſter catenis igneis religatus eſt: ita vt nec loqui nec reſpirare valeat: ex quo apls dei Barptolemeus ciuitatem veſtram ingreſſus eſt. At illi. Quis eſt iſte Barptolemeus? Inquit. Amicus dei oipotentis eſt: ℣ ad hanc prouinciam venit vt euacuaret oēs deos Indie. At illi da nobis ſignum eius in quo valeamus eū diſcernere inter tot milia hominum ℣ cognoſcere eum. Quibus demon ait. Capilli ei' nigri ℣ criſpi: caro candida: oculi grandes: nares equales ℣ directe: barba prolixa: habens paucos capillos canos: ſtatura equalis: collobio albo clauato: purpura veſtitur: induitur pallio albo: qō per ſingulos angulos gemmas habet purpureas. Viginti ſex anni ſunt ex quibus veſtimenta eius ℣ ſandalia/ nec veteraſcunt/ nec ſordeſcunt: centies per diem orat centies per noctem: angeli dei eum comitātur qui nec eum fatigari ſinunt: ſemper eodem vultu ℣ animo letus ℣ hilaris perſeuerat. Omnia preuidet: omnia nouit: omnium linguarum notitiam habet. Et quod nunc loquor vobiſcum ipſe iā nouit. Quum eum queſieritis: ſi volet oſtendet ſe vobis: ſi nolueritis: non poteritis inuenire. Rogo autem vos vt quum eum inueneritis: deprecemini eum ne huc veniat et ſimilia Aſtaroth mihi faciat. Euntes ergo quum per duos dies ſolicite queriſſent: nec inuenire poſſent: altera die quidam demoniacus ambulans iuxta eum clamauit dicens. Apoſtole dei Barptolemee incendunt me orationes tue. Cui Barptolemeus ait. Obmutesce ℣ exi ab eo. Qui ſubito liberatus eſt. Audiens autem hec rex illius prouincie nomine Polemius quum haberet filiam lunaticam ℣ miſit ad illum rogans vt veniret ℣ ſanaret filiam ſuam demoniacam. Apoſtolus vero accedens ad palatium regis/ quum vidiſſet illā catenis ligatam: eo ꝙ appropinquantes ſibi morſibus laceraba: iuſſit eam ſolui. Quum miniſtri timerent hoc agere dixit. Ego demonum illud ligatum teneo: et vos timetis? Quam ſolutā ſubito a demonio liberauit. Miſit aūt rex Polemius multos camelos oneratos auro ℣ argento ℣ lapidib' pretioſis: vt querētes dei apl'm ei predicta ex munere regio offerrent. Quum ergo inuenire non potuiſſent reuerſi ſunt ad regem. Ipſe vero apoſtolus mane ſequenti quum rex ſolus eſſet in cubiculo: apparuit ei dicens. Ut quid per totam diem heſternam me feciſti querere cū auro ℣ lapidib' pretioſis? Hec neceſſaria ſunt ijs qui terrena et carnalia cupiunt: ego autem nil mundanum requiro. Tunc apoſtol' loquens ei de myſterio noſtre redēptionis: oſtendit ei chriſti diabolum viciſſe per mirabilē congruentiā/ potentiā/ ſapientiam ℣ iuſtitiam. Quibus declaratis dixit apls. Si baptizari diſponis ego tibi: populo dabo deum veſtrum catenis religatum. quod quum affirmaſſet ſe facere paratum: die ſequenti congregatis ſacerdotib' Aſtaroth ℣ populo ad templū/ quū ſacerdotes ei immolarent in preſentia regis ℣ populorū demō in ſtatua clamare cepit ℣ dicere: ceſſate miſerrimi ſacrificia offerre ne peiora ꝙ ego patiamini tormenta: qui catenis igneis religatus ſum ab angelis Jeſu chriſti: qui crucifixus eſt a iudeis putantibus eum a morte detineri. Ipſe aūt Jeſus per mortem regiam noſtram deuicit: ℣ principem mortis dominum noſtrum vinxit. Statimq; oēs miſerunt funes vt ſimulachrum euerterent: ſed non valuerunt. Apoſtolus autem precepit demoni vt idolum illud cumminueret: ℣ oīs alia ſimulachra templi per ſeipſum confringeret: Quod et factum eſt ℣ omnes infirmi qui erant in templo ſanati ſunt orante pro eis apoſtolo. Qui ℣ templum chriſto dedicauit. Sz ℣ angelus domini circumuolans templum in humana

ſpecie

specie apparens: in quatuor angulis templi signum crucis insculpsit dicens. Sicut sanati sunt infirmi ab apostolo a lā guoribus suis: ita sit hoc tēplum mundatū ad immunditijs ꝛ habitatore eius diabolo. Sed antecḡ pergat in desertum quo apostolus eum ire precepit: ostendam vobis eius hodierni dilitatem: quem videntes non timeatis: ꝛ sed signum illud quod insculpsi in templo/ fratrib⁹ vestris imprimite. Tunc viderunt omnes ethiopem fuligine nigriorem: facie acuta: barba prolixa ꝛ crinibus vsq; ad pedes protensis: oculis igneis scintillas vt ferrum ignitum emittentib⁹: ꝛ flammas sulphureas ex naribus spirantem: catenis igneis vinctum retro manibus. Et dixit ei angelus domini. Quia apostolo obediens omnia idola templi confregisti: soluam te: ꝛ perge in desertum locum vbi nullus hominum morat⁹: ibi mansurus vsq; ad diem iudicij. Qui cum magno strepitu ꝛ vlulatu disparuit. Angelus vidētibus cunctis ad celum ascēdit. Rex vero Polemi cum vxore ꝛ filijs ꝛ omni familia baptizatus est: multusq; populus cum eo. Qui etiam Polemi⁹ relicto regno Apostoli discipulus est effectus. Pontifices vero idolorū ad astiagem regem fratrem dicti Polemij cōuenerunt: ꝛ de deorum suorum iniuria ac templi mutatione ac fratris sui per artem magicam deceptione cōtra apostolum conquesti sunt. Astiages autē vehementer iratus misit mille viros armatos ad querendū apostolum ꝛ captum ducendum ante ipsum. Eo aūt adducto coram se: ait Astiages. Tu ne es ille qui euertisti fratrē meum? Cui apostolus. Ego non euerti: sed cōuerti fratrē tuum. Et Astiages. Sicut tu fecisti fratrē meum derelinquere deū suum ꝛ tuo sacrificare: ita ego faciā te deum tuū deserere ꝛ meum adorare. Apostolus vero ait ad eum. Ego deū quē adorabat frater tuus/ ligauit: ꝛ ligatū ostendit: ꝛ eū cōfringere statuā feci. si ita tu feceris deo meo: poteris me ad similachrū prouocare: si ego vero deos tuos cōminuā: ꝛ tu crede deo meo. Hec eo dicente nūciatum est regi ꝙ deus suus Baldach cōminutus ceciderit in terram. Quod audiēs rex pre tristitia scidit purpuram qua erat indutus: ꝛ apostolū iussit fustibus cedi: ꝛ cesum viuū excoriari: ꝛ demū excoriatum decapitari mandauit. Sicq; per martyrij palmā ad celū volauit. Fideles autē corpus apostoli accipientes honorifice sepelierūt. Astiages autem ꝛ pōtifices idolorum arrepti a demonibus suffocati sunt. Polemius vero factus episcop⁹. xx. annis laudabiliter ecclesiam rexit: ꝛ virtutibus plenus in dño requieuit. Quia vero de morte eius est varia opinio. Nam btūs Dorotheus dicit ꝙ Barptolemeus in Albano ciuitate magna Armenie crucifixus est capite deorsum. Beatus vero Theodorus dicit ꝙ fuit excoriatus. Ab alijs asseritur ꝙ fuerit decollatus. Que ita possent concordari ꝙ primo excoriatus: exinde crucifixus: demum nondū mortu⁹ decapitat⁹. Post aliquod tēpus corpus beati Barptolemei ad insulā Liparitanā circa Siciliam translatum est. Infideles autē insulam illā inuadentes ꝛ omnino deuastantes circa annos dñi. cccxxx. ossa apostoli per plateā sparserunt: sed iussu ipsi⁹ apostoli apparētis vni sancto viro in somnis: ꝛ designata que essent ossa: scilicet splendida vt ignis colecta sunt: ꝛ Beneuentum metropolim in regno Apulie ab ipso delata. Et cōmuniter tenetur eius corpus haberi Beneuenti: licet ꝛ Romani asserant se illud habere.

Polemij exitus.

¶ De conuersatione ꝛ martyrio beati Matthei euangeliste. Capitulum. xiij.

MAtthеus vocatus est a Christo dicēte. Sequere me: quū sederet in teloneo: vt patet Mat. xix. Dicitur aūt teloneum scōm Bedam locus vbi vectigalia vel gabelle exiguntur. Telos em̄ grece latine vectigal interpretat⁹. Oō officiū seu exercitium erat auaritie dedit⁹ lucris iniustis. Unde tales publicani dicebantur quasi publici peccatores. Et ipse Matthеus publicanū se vocat: sed Marcus ꝛ Lucas quū de eius cōuersione scribunt: appellāt eum alio noīe scz Leui. Erat em̄ binomi⁹: dicebaturq; Matthеus ꝛ Leui. Interpretat aūt Matthеus donū festinationis vel donator cōfilij. Leui vero interpretat assumptus seu appellatus seu aditus. Et qz exercitiū illud telonei sine peccato exerceri nō poterat: ideo post cōuersionē suam ad illud nunq; redijt: sicut Petrus cum sochs exercuerūt actū piscationis post vocationē suā: qō sine peccato fieri pōt. de pe. dist. v. negotiū. Hic igitur apostolus ꝛ euāgelista primo⁹ fuit ad euāgeliū describendū in hebreo pro iudeis cōuersis ad fidē. Et beatus Barnabas discurrēs ad predicandū: ꝛ secū illud deferēs originale vel trāssumptū ponēs illud sup infirmos multos sanauit. Post aduentū spūssancti ad partes Ethiopie p fectus est ad fidē edocēdā in illis partib⁹. Qui ingressus i ciuitatē Naddaber inuenit ibi duos magos Zaroes ꝛ Arphaxat: q̄ hoies sic demētabant: vt quoscūq; vellēt arte sua magica mēbrorū officio ꝛ sanitate priuare viderent. Et in tātam supbiā erecti sunt vt se quasi deos adorare facerent. Matthеus autē apl's habitans in domo illi⁹ eunuchi qui erat dispēsator sup oēs gazas Candacis regine Ethiopū: quē in via reuertētem ab Hierosolymis in patriā Philippus diaconus baptizauerat: vt pt⁹ Act. viij. detegebat maleficia eorū. Et duos dracones quos illi magi arte diabolica p̄curauerant missos cōtra apl'm ad eum p̄dendū/ Matthеus signo crucis vt agnos mitissimos fecit: in desertūq; locū sine lesiōe cuiuscunq; abire precepit. Cepit⁹ apostol⁹ populo predicare de gloria paradisi ꝛ mysterio incarnationis. Eo aūt predicāte/ rumor in populo suscitatus est plāgentiū mortē filij regis. Et quū magi eū suscitare non possent ad hoc vocati: suadebant regi ꝙ in cōsortiū deorū trāsiisset: videō tēplū ei fieri faceret. Eunuchus aūt apostolū ad regem eduxit: narrans virtutē eius: Qui oratione sua eū suscitauit. Hoc viso rex noīe Egyptus per diuersas puincias regni sui misit nuntios dicētes. Uenite videte deū in effigie hois latentē. Uenerūt ergo innumerabilis popul⁹ cum coronis aureis ꝛ diuersis generib⁹ sacrificioꝝ offere volentes: ꝛ sz apl's eos cōpescuit dicens. Uiri fratres quid facitis? ego de⁹ nō sum sed seru⁹ dñi Jesu Christi: quē eis predicās quū conuertisset: de illis coronis ꝛ muneribus ei allatis ꝛ alijs rebus fabricauerūt ecclesiā magnā: intra spatiū triginta dierū eam cōsummantes: in qua apl's xxxiij. annis sedit: ꝛ torā illā patriā ad Christū cōuertit. Rex autē Egyptus cum vxore ꝛ tota familia sua baptizatus est: ꝛ omni pp̄lo suo. Epigeniā ḡ filiā regis deo dicatā in virginitatis ꝓpositō plus ḡ ducētis virginib⁹ prefecit. ¶ Defuncto autē Egyppo successit in regno Hyrtacus: qui virginem Epigeniā in cōiugiū cōcupiscēs/ rogauit apostolū cui⁹ cōsilio illa gubernabat⁹ vt hoc ei suaderet: p̄mittens ei dimidiū regni si hoc obtinere posset: Apl's aūt dixit ei vt iuxta morē sui p̄decessoris die dñica ad ecclesiā cum populo ꝙueniret. ꝛ presente Epigenia quanta sint bona matrimonij cōmendaret. Oō Hyrtacus letanter accepit: putans suasurū Epigenie eius cōiugiū. Adueniente ergo dñica cōgregato offi po pulo ꝛ Epigenia cum sacris virginibus rex aduenit. Matthеus autē tunc predicans diu de bonis matrimonij tractauit. Quē rex mirabiliter collaudauit arbitrat⁹ cōclusionē facturū: vt Epigenia Hyrtaci cōiugio assentiret. Sed fefellit eum opinio sua. Nam post cōmendationē matrimonij subiūxit. Quū ergo tam sanctū sit in se matrimoniū: si saluo federe fidei teneat: bene scitis adstantes ḡ si q̄s seruorū regis spōsam vsurpare presumeret: nō solū regis indignationē: sed ꝛ mortē mereret crudelē: nō qz vxorē duxisse probaret: sed qz dñi sui vxorē violare presumeret. Ita etiam tu rex quū scias Epigeniā eterno regi Christo dedicatam ꝛ sponsam effectā quō poteris regis potentioris te rapere spōsam sine magna ire dei vindicta? His auditis Hyrtacus furibūdus abscessit. Apostolus aūt cōstans ꝛ intrepidus oēs ad tollerātiam aīauit: ꝛ Epigeniā ex timore p̄stratā cum ceteris virginib⁹ benedixit: ꝛ missarū solēnia celebrauit. Misit aūt rex incredulus ministrū detestabilē ad p̄dendū dei apl'm. Quē celebrata missa eleuatis in celū manib⁹ iuxta altare immerso a tergo gladio occidit: ꝛ martyrē cōsecrauit. Oō populus sentiēs ad palatiū regis oia incēsurus p̄perabat: sed monitis sacerdotū ꝛ diaconorū est detentus. Martyriū aūt eius cum gaudio celebrarūt. Hyrtacus ab inceptis non desistens quū nec per matronas nec ḡ magos Epigeniam ad cōsensum ad sui cōiugiū inclinare valeret: tota domū eius nocte igne copioso vallauit: vt ipsam cū ceteris virginib⁹ cōcremaret. Sed apl's dei apparēs oēm illū ignē a domo Epigenie excussit ꝛ ad palatiū regis p̄cedere iussit: qui oia sua cōsumpsit vix eo solo cum filio euadentib⁹. Filius insup a demonio arrept⁹/ patris crimina luens/ ad sepulchrū apl'i properauit. Pater vero leprosus effectus seipsuz interemit. Factusq; est a pp̄lo rex frater Epigenie qui baptizatus fuerat: ꝛ p. lxx. annos regnū illud optime gubernauit: ꝛ sibi filiū suū Christianissimum in regnū substituens totā regionē Ethiopie ecclesijs repleuit. Postea corpus beati Matthei inde trāslatū est in Salernitanam ciuitatem. vbi dicitur requiescere.

Matthеus gladio trāsfoditur.

¶ De conuersatione ꝛ martyrio beatorū apostolorum Simonis ꝛ Jude. Capitulum. xiiij.

SImon cananeus sic dictus a villa Chanaynde erat oriūdus. Idem ꝛ zelotes. Chana em̄ interpretatur zelus: germanus Taddei apostoli qui ꝛ Judas dictus est. Et Simon quidē interpretat obediēs: vel tristitiā ponens Judas autem interpretatur cōfitens vel gloriosus. Taddeus apprehendens principē. Et Judas iste primo post adentum spiritussancti predicauit in Mesopotamia ꝛ pōto. Simon

Simō ꝛ Judas ḡ ꝛ Taddeus ōr apl'i.

vero in Egypto. Deinde ambo simul Persidem profecti sunt. Inueneruntq; ibi duos magos Zaroes et Arphaxat quos Matthæus apostolus fugauerat de Ethiopia. Uuaradach autem princeps exercitus regis Babylonie ad bellum tunc profecturus cõtra Indos/a dijs suis non potuit habere responsa: quãobrem ad ciuitatis primeſanũ miserũt: vt causam huius taciturnitatis inquirerent. Quibus responsum est q; ppter aduentũ apostolorũ dei non poterat eorum dijs respondere. Quesiti aut̃ p ciuitatẽ/inuẽti ducti sunt ad ducem exercitus. Qui interrogauit eos qui essent: t vnde: et qua de causa aduenissent. Apostoli aut̃ ad singula responderunt: dixerũt se esse secũdũ genus Hebreos t seruos Jesu Christi: t de Judea illuc venisse ob salutem eorũ. Princeps aũt Uuaradach ad eos. Quum reuersus fuero a prelio audiam vos. Cui apostoli. Modo magis cõgruũ est te illũ cognoscere cuius ope possis victor existere: vel saltem hostes pacatissimos inuenire. Et Uuaradach. Dijs nostris potentiores vos video: finem ergo belli predicite nobis. Cui apli. Ut deos tuos fallaces esse noueris: iubemus illis ad quesita dare responsa: vt dum dixerint q̃ ignorant: pbemus eos per oia esse mentitos. Tunc fanatici dixerũt grande bellum esse futurum: et multos hinc inde in populo ruituros. Tunc apli ridere ceperunt. Et Uuaradach ait. Me timor inuasit: t vos ridetis. Et apli ad eum. Noli timere: q; pax nobiscum intrauit. Et die crastina hora tertia legatis Indorum nuntios mittent se tue potestati in pace subdentes. Pontifices aũt idolorũ t ipsi risum leuarũt dicẽtes duci. Ad hoc isti te securum reddere volunt: vt incautus maneus ab hostibus opprimaris. Cui apostoli. Non diximus vt expectes vnum mensem: sed vnã diem: t cras in pace victor existes. Dux autem exercitus vtroſq; custodiri iussit: vt ex rei exitu veraces honorarentur. Quũ ergo in crastinum q̃ apostoli predixerant euenisset: propterq; id dux pontifices incendi iuberet: phibuerũt apostoli dicentes. Nos nõ ad occidendũ hoies: sed ad viuificandũ missi sumus. Dux aũt mirat̃ q; eos occidi prohibuissent: t bona illorum eis oblata recipere noluissent: induxit eos ad regem dicẽs. Isti o rex sunt dij latentes in effigie humana: t qui oia nobis predixerunt q̃ facta sunt cum Indis. Quũ ista dux narraret presentibus illis magis Zaroes t Arphaxat: illi zelo inuidie moti dixerunt illos homines malignos esse: t cõtra regnum subtiliter excogitare. Quibus dux ait. Si audetis cũ eis confligere? Et magi ad illum. Si vis videre q; presentibus nobis nõ audeãt loqui: veniant huc viri eloquẽtissimi: t si cõtra nos loqui ausi fuerint: mos imperitos esse pbabitis. Adducti ergo sunt coram eis plurimi aduocati: qui p artẽ magicã eorũ ita muti effecti sunt: vt non solũ nõ loqui: sed nec nutibus q̃ vellẽt indicare valerẽt. Et magi ad regẽ. Ut scias nos deos esse: iubemus eos loqui: sed moueri hinc non posse. Q̃ t factum est. Et magi iterum. Mãdamus eos ambulare: sed nil posse videre. Quibus peractis dux exercit̃ Uuaradach aduocatos ita a magis confusos ad aplos duxit. Quos quum aduocati vidissent pãnosos t contẽptibiliter indutos: in aĩo desperarunt. Quibus Simon ait. Sepe contingit vt intra scrinia aurata t gẽmata vilia habeanẽ inclusa: t intra vilissimas capsas gẽmarum monilia preciosa sint recondita. Et quũ quis merces emit: non gestatorẽ eius: sed rei qualitatẽ attendit: Promittite ergo vos ab idolorũ cultura discedere: t solum deum inuisibilẽ colere: t vobis signũ crucis in frontibus faciemus quo magos cõfutare valebitis. Q̃ quum fecissent: t signo crucis eos armassent: ad regem coram magis reuersi sunt. Qui quũ a magis superari non possent: sed eis insultarent: irati magi multitudinem serpentum aduenire fecerũt: statimq; ad iussum regis sunt apli introducti: qui pallia sua extendẽtes t serpentibus implentes in magos precerũt dicentes. Nõ morieminí: sed a serpẽtib̃ dilacerati dolorũ vestrorũ mugitus dabitis. Quũ ergo serpẽtes carnes eorũ dilacerarẽt: ppter dolorem intensum vt lupi vlulabãt. Rex aũt cum adstantibus rogabant aplos vt a serpentib̃ eos occidi permitterent. Quibus apli. Nos missi sumus (inquiunt) vt mortuos reuocemus ad vitam: non vt a vita precipitemus in mortẽ. Facta igit̃ oratione iusserũt apli serpẽtibus vt oẽ venenum q̃ mordendo in corpora magorũ infuderãt: suggendo resumerent: t postea ad loca sua redirent. Maiores autem cruciatus magi experti sunt in retractiõe sui veneni q̃ in morsibus eorũ. Dixerũtq; eis apostoli. Tribus die b̃ dolores sentietis: in tertia autem die liberati eritis: vt vel sic a malitia vestra recedatis. Euntes ergo ad habitationẽ suã post triduũ dolorũ sine cibo t potu t somno manentes apostoli visitauerunt: t liberos eos t incolumnes reddiderunt dicẽtes. Non placẽt deo coacta seruitia: surgite t abite quo vultis. At illi in malitia pdurantes ab aspectu eorũ fugerũt t pene totam Babiloniã contra eos cõcitauerunt. Contigit interea vt filia cuiusdã ducis ex fornicatione cõciperet: parturiẽs aũt masculũ inquirebat a cõsanguineis ex quo cõcepisset. Illa aũt dõ diaconũ quendã discipulũ aplorum incusasset: ppter q̃ parẽtes puelle diaconũ querebãt occidere apli superuenerunt: t audientes causam interrogauerunt q̃ puer natus fuisset. Qui responderunt illa die. Fecerunt aũt apostoli adducere coram se infantẽ t diaconũ illum innocentem. Dixerunt q; apli. Dic infantule in noie domini Jesu si diaconus iste hoc presumpsit. Et infans vnius diei respondit. Hic diaconus castus t sctũs nec vnq̃ carnẽ coinquinauit. Quumq; parẽtes puelle instarent vt diceret infans authorẽ sceleris. Responderũt apostoli. Nos innocentes absoluere decet: nocentes pdere nõ decet. Ad predicationes igit̃ eorũ miraculis cõfirmatã plus q̃. lx. milia hoim cũ rege baptizati sunt: p annũ t mẽses ibi pmanẽtes ad instructionem eorũ. Magi vero illi ad aliam ciuitatẽ pfecti sunt vbi erant lxx. põtifices idolorũ: quos cõtra aplos magi supradicti concitauerũt: vt si illuc aduenirent: aut eos sacrificare cõpellerẽt aut occiderẽt. Apli igit̃ perlustrata puincia predicãdo: demũ ad ciuitatẽ illã puenerũt. Predicti aũt põtifices cum vniuerso pplo eos capiũt: t ad templũ solis ducẽtes ad sacrificandũ ei cõpellebant. Demones aũt per energuminos clamare ceperunt. Quid nobis t vobis apostoli dei viui? Ecce in ingressu vestro flammis exurimur. Cum angelus domini eis apparẽs dixit. Aut repentinũ interitũ hor̃ eligite: aut vestrum martyrĩũ. Facto aũt silentio dixerũt apli. Ut sciatis simulachra vestra plena esse demonijs: iubem̃ ea inde exire t ipsa cõfringere. Duo igit̃ demones tanq̃ ethiopes nudi egressi inde oia idola cõfregerunt. Quod videntes pontifices in aplos irruerunt eos trucidantes. In illa hora quum serenitas aeris maxima esset: descenderunt fulgura tẽplum trifariã scindentia. Et illi duo magi presentes ictu fulguris in carbones versi sunt. Rex aũt Babylonie christianus effectus corpora aplorũ ad ciuitatem suã deportari fecit: edificataq; ibi ecclesia mire magnitudinis honorifice sepeliuit. Nunc aũt corpora Rome in ecclesia sancti Petri esse dicuntur. Hor̃ legendã scripsit hebraice Abdias eps Babylonie: sed in latinũ transtulit Aphricanus. De Simone aplo quidã scripserunt fuisse crucifixum: vt Jsido. de obitu aplorũ. Eusebius in histo. eccle. t Beda asserunt q; post predicationem eius in Egypto mortuo Jacobo minore apostolo factus sit eps Hierosolymor̃: t tpe Traiani a pside illius puincie affixus sit cruci quũ centum viginti annorũ esset: mirãtib̃ cunctis t ipso iudice q; tam decrepitus crucis supplicium sustinere potuisset. Sed rei veritas est: q; iste Simon eps Hierosolymor̃ nõ fuit Simon aplus germanus Thadei: sed alius Simon filius Cleophe. Uñ prefati doctores quod dixerãt vt. s. postea in suis chronicis retractauerunt. De Thadeo aplo qui t Judas dictus est: habetur vna epistola ex canonicis in canone sacrarum literarũ. Et vt dicitur in histo. eccle. hic missus fuit ad Abagarũ regẽ Edissene ciuitatis sanandum: cuius epistola scz Abagari missa ad christum ante passionem reperitur. Et responsio Jesu ad eum. Sed q; inter apocrypha hmõi epistole cõnumerantur. distinc. xv. sancta romana. ideo eas referre omittimus.

¶ De conuersatione t martyrio beati Matthie. apostoli. Capitulum. xv.

MAtthias iterpretatur donatus dñs: vel humilis: seu paru̇. Hic ab apostolis post Christi ascensionẽ in duodecimũ apostolum loco Jude proditoris est electus: vt patet Act. j. vbi dr. Cecidit sors super Matthiam t connumeratus est cũ vndecim. De qua sorte est duplex modus dicendi. Nam Diony. in ll. de celesti hierar. sic ait. De diuina sorte que super Matthiam cecidit/alij alia dixerunt: t irreligiose vt arbitror: meã tñ intẽtionẽ ego dicã. Uidẽtur essi mihi hec eloquia sortẽ noiare theatricã quoddã donum demonstrãtia illi theatrico choro diuina electione susceptum. Hiero. aũt t Beda dicunt has sortes fuisse quibus in veteri testamẽto frequẽter vtebãtur. Unde Hiero. xxvj. q. ij. non exẽplo. ait. Nõ exẽplo Matthie sortibus est vtendum: q; priuilegia paucor̃ cõem legẽ facere nõ pñt. Quare aũt in veteri testamẽto permittebãtur sortes: nunc aũt phibẽtur: ponit rationẽ Gratianus. xxvj. q. ij. §. his itaq;. Et de triplici genere sortium. s. consultorio/diuisorio/t diuinatorio/habes diffuse in. iiij. parte. ti. de superstitionibus. Post aduentuz igitur spũssancti Judeã in sortem accepit: predicationi ibi insistens t miracula faciens. In quadã legenda que Treueris habetur/sic de eo legitur. Matthias in lege domini erat doctissimus: corpore mundus/animo prudens / in soluendis questionibus sacre scripture acutus: in consilio prouidus: in sermocinatione expeditus. Qui quum per Judeam predicaret:

dicaret: multos signis ꝛ prodigijs conuertebat. Uñ iudei inuidentes ipsum in consilio statuerunt. Duo igitur qui eum de blasphemia accusauerant: in eum primi lapides miserũt iniuste condẽnatum. Qui quũ lapidaretur: a quodã securi in capite percutiẽ. Ipse extẽsis in celum manibus spũ deo reddidit: cuius corpus de iudea translatum Romã / exinde Treuerim ꝑm illam legendam deportatum est: sed ꝑm alios Rome dicit̃ cõiter requiescere in ecclesia sancte Marie maioris sub lapide porphyritico: cuius caput populo demonstratur. De Juda scarioth in cuius loco substitutus fuit Matthias: hystoria que narrat de ortu eius ꝛ pgressu ꝛ q̃ patrẽ occidit: ꝛ matrẽ in vxorem duxit ignorãs illos esse parẽtes suos: ꝓpter qõ hoc cognito ad Jesum pro venia accessit: pro sequi omittimus: qr dubia de veritate extat.

¶ De conuersatione ꝛ martyrio beati Marci euangeliste. Capitulum. xvi.

POst istos duodecim christi Apostolos / iustos seculi iudices ꝛ vera mundi lumina / qui ecclesiã suo sanguine fundauerũt sup lapidẽ viuũ electũ Jesum christũ: quoꝝ doctrina fulget ecclesia vt sol ꝛ luna: tangemus breuissime ꝛ de quibusdã alijs Apl'orũ discipulis q̃ scritate ꝛ doctrina mirabiliter effulsere. Et primo de Marco euãgelista q̃ fuit discipulus Petri: ꝛ in baptismate filius: sacerdos de tribu leuitica originẽ ducens. Interpretat̃ sublimis mãdato / certus / declinatus. Hic cum Petro Romã ꝓfectus est: quẽ rogauerunt fideles qui Rome erant / vt euangeliũ qõ Petrus predicabat ad perpetuã eorũ memoriã scripto cõmendaret. Ille autẽ qõ ex ore magistri perceperat / fideli stilo conscripsit. Petrus aũt pium furtũ cõperiens ꝛ diligenter examinans: vbi omni veritate plenũ conspexit: recipiendũ ab oibus fidelibus approbauit. Hic (vt ait Piero.) dicitur sibi digitum amputasse: vt sacerdotio reprob' haberet̃ scs in noua lege: qõ egit ex magna humilitate familiari cõsilio spiritussancti. Nam ꝑm cõmunẽ legẽ hoc oĩno phibet. Et di. lv. si quis. in glo. Prevaluit tñ Petri authoritas: ꝛ (vt credit̃) digito sibi diuinitus restituto: sciens Petrus eius cõstantiã in Aquileiã destinauit: vbi verbũ dei predicans innumeras gentiũ multitudinis ad fidẽ traxit: ꝛ ibi etiã euangeliũ scripsit. qõ vsq; in presentẽ diẽ in eccl'ia Aquileiensi cũ summa veneratione conseruat̃. Tandẽ btus Marcus Hermagoꝛã ciuẽ Aquileiensem ad fidẽ p eũ conuersum Romã ad beatũ Petrũ adduxit. Qui eũ in aquileia epm ordinauit. Hermagoras aũt suscepto officio cum ecclesiã Aquileiẽsem q̃ nunc patriarchatus dignitatẽ habet / optime gubernaret: tãdem ab infidelibus captus martyrio coronat' est. Postea vero Marcus a beato Petro in Alexãdriã missus est: in qua primus verbum dñi predicauit. In primo autẽ ei' introitu vt ait Philo disertissimus iudeorũ: maxima multitudo in fide ꝛ deuotione ꝛ continentie obseruatione adunata est. In ei' etiam cõmendationem Petrus damianus sic ait in sermone. Tantã ei deus apud Alexãdriam gratiã erogauit: vt oẽs qui tunc ad fidei rudimenta cõsluerẽt / mox p continentiã ꝛ totius superne cõuersationis instantiã tanq̃ ad monastice ꝓfectionis fastigiũ peruolarẽt. Ad qõ non modo miraculoꝝ prodigijs / non tantũ predicationũ eloquijs / sed etiã eximijs prouocabat exẽplis. Ingresso aũt Alexandriã subito calciamẽtum eius fractũ est atq; solutum. Quod in spiritu intelligens ait. Uere expeditum fecit dñs iter meum: ꝛ nec sathanas impedire poterit: quem dominus ab operibus mortuis absoluit. Uidensq; Marcus quendam cõsuentem veteres sotulares / dedit ei calciamentum suum corrigiandum. Qui in ipso opere grauiter in sinistra manu vulneratus est. Unde exclamans ait / Unus deus. Quo audito ait Marcus. Uere prosperum fecit dominus iter meum. Et sputo suo vulnus tangens / subito sanauit eum. Uocabatur autem homo ille Ananias: qui induxit eum in domũ suam. Et scisitatus quis esset ꝛ cuius conditionis: quum ille diceret se esse seruum Jesu christi: dixit Ananias / Uellem ego hunc dominũ tuum videre. Et Marcus. Ego tibi eum demõstrabo. Euangelizansq; illi mysteria christi ad fidẽ cõuertit ꝛ baptizauit.

¶ Audientes aũt viri ciuitatis illius quendã galileum aduenisse qui deorum suorum sacrificia contemneret: posuerunt ei insidias ad perdẽdũ. Quod quum euãgelista cognouisset: dictum Ananiam quem sanauerat episcopum ordinãs inde recessit: ꝛ Pentapolim ad predicandũ profectus est. Et post duos annos Alexãdriam rediens fideles ibi multiplicatos inuenit. Pontifices autem templorum eum comprehendere nitebantur. Quam aũt in solennitate paschali beatus Marcus missam celebraret: conuenerunt ad eum infideles: ꝛ fune in collum eius misso ipsum per ciuitatem trahebant dicentes, Trahamus bubalum ad loca buculi, Carnes autem eius in terram defluebant: ꝛ lapides sanguine rigabantur: postea in carcerem mittitur: ꝛ ibidem ab angelo confortatur. Sed et ipse Jesus eum visitans confortauit dicẽs. Pax tibi Marce euangelista meus: Noli timere: quia ego recum sum: eruam te. Mane ergo facto: iterum mittentes funem in collum eius per ciuitatem hincinde trahebant dicentes. Trahite bubalum ad loca buculi. Ille vero duꝝ traheretur: deo gratias agebat dicẽs. In manus tuas dñe commendo spiritũ meum. Sicq; spiritũ emisit circa annuꝝ dñi. lvi. sub Nerone. Quũ aũt pagani vellent corpus exanime cõburere subito orta est tempestas grandis cum tonitruis ꝛ fulguribus tanta vt fugientes omnes euadere niterentur. Fideles aũt interea corpus rapientes in ecclesia cũ reuerentia sepelierunt. Anno autẽ dñi. cccclxvij. Ueneti manu armata corpus sacrũ de Alexandria tulerunt: ꝛ Uenetias afferentes ecclesiam mire pulchritudinis fabricantes honorificentissime collocauerũt. In tanta aũt veneratione ecclesia beatũ Marcũ habet: vt in Alexandrina ecclesia quã Marcus fundauit sit sedes patriarchalis prima post cõstantinopolitanam que prima erat post romanã: vt patet. distin. xxij. renouantes. 467

¶ De conuersatione ꝛ obitu beati Luce euangeliste. Capitulum. xvij.

LUcas euãgelista nõ vnus ex. lxxij. discipulis christi fuit vt quidam opinantur. sed ꝑm Hieroni. discipulus apostolorum fuit conuersus ad fidem Christi post eius ascensionẽ. Natiõe fuit Syrus ciuis Anthiochenus: arte medicus: pauli apostoli comes indiuidnus. Unde apostolus. ij. ad Timot. iiij. Lucas est mecum solus. Et. ij. ad Col. v. de eo dicit. Ordinatus est ab ecclesijs socius peregrinationis nostre. Sicut autem Marcus non ex visu sed auditu a Petro suum conscripsit euangeliũ: ita ꝛ Lucas non ex visu vt Mattheus ꝛ Joannes: sed ex auditu a Paulo qui euangelium habuit a Jesu Christo: quod etiam approbatum fuit a patribus primitiuis. Unde de eo apostolus. Cuius laus est in euangelio per omnes ecclesias. Licet autem multi scripserint euangelia vel actus apostolorum: tñ non sunt acceptata in canone ꝓ veritate indubitata: nisi ilorũ quatuor euãgelistarum. s. Matthei Marci Luce ꝛ Joannis. Nec actus apostoloꝝ nisi descripti p lucã. Euãgelia alia vel actus apostoloꝝ descripti ab alijs ꝛ alijs apostolis intitulata inter apocrypha computantur: vt dubia de veritate: qõ patet dist. xv. sancta romana. Scripsit aũt Lucas in greco. Unde euãgelium eius ꝑm Piero. grecã redolet eloquentiam. Et interpretat̃ Lucas surgẽs vel eleuãs. vel ꝑm derivationem dicit̃ a luce. Hic nec vxorẽ nec filios legit̃ habuisse: sed in virginitate dño deseruisse. Qui ꝛ plen' spũsancto erat̃is fue. lxxxiij. anno obijt in bithynia postq̃ crucis mortificationem in suo corpore pro christi noie iugiter portauit. Sicut autẽ Mattheus in homine / Marcus in leone / Joannes in aquila: ita ꝛ Lucas in boue per Ezech. in. j. c. ꝛ per Joã. in Apoc. iiij. c. figurate designantur. Propterea aũt in his aialibus sic designanturex principijs descriptionis euangelij eorum. Mattheus enim inchoauit a genealogia patrũ ex quib' christ' inquantũ hõ descendit: ideo in hoie figuratur. Marcus vero inchoauit a predicatione Joannis baptiste clamãtis in deserto tãq̃ leo rugiens: ideo in leone. Lucas initiũ sumpsit a tẽplo in quod ingresso zacharia cum sacrificio vitulorum fuit sibi nũtiata Joãnis natiuitas: ꝛ ideo in vitulo demonstrat̃ qõ in templo offerebat̃. Joãnes vero / In principio erat verbum / intonuit volẽs vsq; ad diuinitatẽ verbi nuntiandã: ꝛ iõ p aquilã que ceteris altius volat in sinuat̃. Uel ex eo q̃ oẽs christum annuntiant hoiem in incarnatiõe: vitulũ in crucis immolatione: leonẽ in resurrectione: aquilaꝝ in ascensione: ideo in his quatuor aialibus evangeliste designantur. Unde ꝛ Ezech. j. dicitur q̃ quodlibet illorum quatuor animalium habebat quatuor facies: ics hominis leonis bouis ꝛ aquile. Uel secũdum Grego. super Ezechiel. In his comprehendit̃ur omnes electi ecclesie: quorũ caput est christus: qui omnes quatuor virtutibus sunt prediti signatis in his animalibus. Prudẽtia scz in homine: qui solus inter animalia est ratione: ꝛ prudentia est recta ratio agibilium. Fortitudine in leone: ꝑm illud. Leo fortissimus bestiarum. Temperantia in vitulo: qui est animal immolatitiũ: ꝛ per temperantiam quis de corpore facit sacrificiũ mortificans passiones ꝓpiscibilis. Justitia in aquila: q̃ irreuerberato oculo respicit spheram solis: ꝛ iustitia soli cõparatur: ꝑm illud. Timentibus nomen dñi orietur sol iustitie. de quibus electis Gratianus. xiij. q. ij. ex ponit illud ps. ꝯ. ex his omnibus. Animalia tua / scilicet possessa a deo per gratiam: habitabunt in ea / scilicet hereditate de qua locut' fuerat vcz superne glorie: ꝛ hoc in dulcedine scz charitatis: quã tu deus parasti pauperi. i. humili. Et se-

Marcꝰ euangelista.

Hermagoras.

Quatuor euangeliste curqua tuozaia libꝰ conparenꝯ.

quitur. Deus dabit verbum euangelizantibus.

¶ De puersatiõe ⁊ martyrio bti Barnabe apli. La. xviij.

BArnabas leuites natione Cyprius: vnus ex. lxxij. discipulis fuit. Interpretatur autẽ filius venientis vel filius cõsolationis: vel filius cõcludens. Hic multũ cõmendatur in actib⁹ apl̃orũ. Et ex numero. lxxij. discipulorũ Xpi: solũ de Barnaba ꝓ totum ordẽ solennizat eccl̃ia. Hic fuit datus in sociũ Paulo ab apl̃is ad ꝓdicãdum in gẽtibus ⁊ ꝓcurandũ eleemosynas pauperib⁹ christicolis Hier'm cõgregatis in cõmuni degẽtib⁹: ꝑcipue tẽpore famis q̃ fuit sub Claudio impatore ꝓ orbem: qõ testat ipse Paulus ad Gal. ij. dicẽs: q̃ quũ cõtulissẽt euãgeliũ cũ Petro Jacobo minore ⁊ Joanne Hierosolymis: dexteras ei dederunt ⁊ Barnabe societatis vt memores essent pauperũ q̃ erant in Hier'm. Ipse etiã Barnabas fuit/qui Saulũ cõuersum in Paulum post triennũ fue cõuersationis euntẽ Hierosolymã ꝑsentauit coram apl̃is in sinũs verã eius cõuersionẽ quã multi nõ credebãt sed fictã: vnde nõ audebãt se ei iũgere. Fuit hic valde ordinatus quo ad seipsum: quo ad deũ: ⁊ quo ad ꝓximũ. Quantũ ad seipsum fuit ordinatus: q̃ sm oẽs potentias scz rõnalẽ/cõcupiscibilẽ/⁊ irascibilẽ. Ordinat eñ rõnabilis p lumẽ vere cognitionis: hec fuit in eo nõ solũmodo cõi. s. per verã fidẽ: sed singulari: q̃ inter doctores ⁊ ꝓphetas connumerat Act. xiij. vbi dr q̃ Antiochie in eccl̃ia erãt doctores ⁊ prophete in quib⁹ Barnabas ⁊ Simõ ⁊c. Et vt scribit btus Dorotheus/Barnabas fuit prim⁹ qui Rome ꝓdicauit christum. Cõcupiscibilis bene ordinat: quũ est mũda a puluere mundane affectionis ⁊ cupiditatis: quod habuisse Barnabas ostenditur Act. iiij. vbi dr q̃ Joseph qui vocabat Barnabas habẽs agrũ vendidit illũ: ꝓtiũ eius ponens ad pedes apostolorũ. Irascibilis tm̃ tegit per robur fortitudinis: aggrediẽdo ardua ꝓ ut opz: ⁊ patiẽter sustinendo aduersa. De hoc testimoniũ ei reddiderũt apl̃i dicentes ad fideles Antiochenos ad quos cũ Paulo eum cũ literis destinarunt. Act. xv. Cum charissimis nr̃is Paulo ⁊ Barnaba q̃ tradiderũt animas suas. i. vitã ꝓ nole dñi nr̃i Jesu christi: ꝓ quo demũ martyriũ ignis tolerauit: vt. j. dicẽt. Quo ad deum fuit bene ordinatus: deferendo diuine authoritati maiestati ⁊ bonitati. Authoritati diuine detulit: in eo q̃ officiũ predicationis q̃ a deo institutum. est non sibi vsurpauit: sed a deo missus fuit: sm illud Act. xiij. Dixit spiritussanctus. segregate mihi Paulũ ⁊ Barnabam ad opus ad q̃ assumpsi eos scz ꝓdicationis. Maiestati dei detulit: q̃ quũ diuinam maiestatẽ aliqui vellent sibi ⁊ Paulo attribuere: et sacrificare vt dijs ꝓ sanatione cuiusdã infirmi: appellantes Barnabã deum Joannẽ ⁊ Paulũ Mercuriũ: scissis vestib⁹ in signũ detestationis eos retraxerunt: asserentes se nõ deos/sed hoĩes seruos Jesu christi. Act. xiij. Diuine bonitati detulit: q̃ quũ bonitati gratie dei qua non ex operibus nostris: sed sua liberalitate nos saluat gratis: quidã conuersi ex iudeis detraherẽt asserentes sine circuncisione ⁊ obseruantia legaliũ nõ posse quenq̃ saluari. restituerunt eis Paulus ⁊ Barnabas: affirmantes: solũ bonitati glorie dei sine legalib⁹ fideles salutẽ eternã cõsequi: ⁊ cõtra errorẽ aliorũ ab apl̃is de Hier'm Antiochiã epistolas detulerunt ꝓcuratas. Act. xv. Quo ad proximũ fuit optime regulatus eũ iuuãdo: verbo ⁊ exẽplo ⁊ tẽporali subsidio. Verbo quidẽ: q̃ continue ⁊ solicite verbum dei ꝓponebat: vnde dr Act. xv. Paulus ⁊ Barnabas demorabãtur Antiochie docentes: ⁊ euangelizantes verbum dei. Exẽplo aũt: q̃ vita sua fuit valde exemplaris. Fuit eñ oim virtutum bonitate conspicuus: gratia spũssancti plenus: in fide preclarus. Nam Act. xj. dr de eo q̃ hortabat oẽs in ꝓposito cordis ꝓmanere in dño: quia erat vir bonus plenus spiritussancto ⁊ fide. Temporali subsidio: q̃ procurauit cum Paulo eleemosynas: ⁊ detulit hijs qui erant in Hierusalem. Eleemosynã etiam spãalem exercuit remittendo offensam quam sibi fecerat Marcus cõsobrinus eius in relinquendo ipsum ⁊ Paulum vt iret ad visitandũ suos attinẽtes quadã affectione sensuali deuictus. Act. xx. Postq̃ autẽ Paulus ⁊ Barnabas diu simul discurrissent per mundum predicando demum angelus Paulo reuelauit q̃ pergeret Hierusalem. Barnabe aũt reuelatũ fuit vt iret Cypriũ, qui adhuc cõferentibus Barnabas ꝓtrauit se ad pedes Pauli cũ multis lachrymis ex intima amicitia ꝓfusis dicens. Nunc Cyprum vado vitaz ibi finiturus: proh dolor faciẽ tuã amplius non videbo. Cui cõpatiens Paulus ait. Noli flere: quia sic est voluntas domini. Nam ⁊ mihi apparuit dñs hac nocte dicens. Noli prohibere Barnabam ire Cyprum: q̃ multos ibi illuminabit ⁊ martyrium consumabit. Discedentes ergo ab inuicem Barnabas cum Marco consobrino suo de quo. s. qui etiam eius passionẽ in greco scripsit: sed Beda in latinũ trãstulit: ꝓfecti sunt Cyprii. Qui ⁊ euãgelium sancti Matthei secũ deferens: ⁊ illud super infirmos ponens: multos sanauit. Quadã aũt die quũ videret Barnabas viros et mulieres nudos simul currentes ⁊ sua festa celebrantes: indignatus tanta inhonestate maledixit tẽplo. Et subito pars eius corruens multos illorũ oppressit. Et quũ intrasset Salaminã ciuitatẽ: quidã iude⁹ magus cõcitauit seditionẽ ꝓ ea⁹ Lõpre hẽdẽtes igit iudei Barnabã multis iuriijs affectuz ad iudicẽ trahere festinabãt. Timentes autẽ ne liber dimitteret a preside: funẽ in collũ ei⁹ miserũt: ⁊ eũ trahentes extra ciuitatẽ igni cõbusserũt. Nec sic satiati quũ ossa eius in quodã locello ponere disponerẽt: ⁊ in mare ꝑcipitari. Joã. q̃ ⁊ Marc⁹ de nocte rapuit ⁊ in cripta sepeliuit. Qõ ibi latuit vsq̃ ad quingẽtesimum dñi annũ: ⁊ tunc pontificãte Gelasio ⁊ imperante zenone reuelatum est et inde leuatum.

¶ De cõuersatione beate Marie Magdalene. Capi. xix.

APter Christi discipulos ⁊ discipulas fuerunt Maria magdalena ⁊ martha sorores/⁊ Lazarus eorum frater a christo familiariter dilecti: qui de stirpe regia descendentes ex populo iudeorum patre Syro nuncupato⁹ matre Eukaria magnas opes patrimonij sui sic inter se diuiserunt: vt Marie quoddam castrum Magdalum dictum (vñ Magdalena nũcupata est) in partem contigerit: Marthe vero castellum Bethanie qõ erat prope Hierosolymam ad duo miliaria. Lazaro aũt militie vacanti pars non modica Hierosolymorum. Interpretat aũt Maria quasi amarũ ma⁹: vel illuminatrix vel illuminata. Cõiter aũt tenetur hanc mariã fuisse illam peccatricẽ q̃ pedes Jesu lachrimis lauit ⁊ capillis suis tersit in domo Simonis: de qua habetur Luce. vij. c. hoc exp̃esse asserunt Hiero. ⁊ Augu. Licet aliqui vt Hiero. et Orige. dicant aliam fuisse. Et. s. q. vij. si quis oẽm. ex cõcilio. vij. dr. Nouimus mariã primum peccatricẽ: cuius post cõuersionẽ sanctã ⁊ castã: tũ inter diaconissas computata nõ est. Et nota q̃ dicitur diaconissa non q̃ habeat ordinẽ diaconatus: sed officiũ legẽdi euãgelium in matutinis cum homilia. Magna autem beneficia christus ei cõtulit: ⁊ signa dilectionis ostendit: vt vbi abũdauit delictũ: superabundauit ⁊ gratia. Nam ab ea septẽ demonia eiecit: suã hospitaz ⁊ procuratricẽ in itinere habere voluit ministrando ei de facultatibus suis: vt refert Lu. eam a querelis aliorũ dulciter excusauit: videlz apud Simonẽ immundã ⁊ peccatricem dicentẽ: apud sorozẽ eã otiosam asserentem: apud Judam ⁊ socios prodigã calũniates. Lachrymantẽ videns lachrymas ex cõpassione cõtinere nõ valuit. Eius dilectione Lazarum fratrẽ quatriduanũ a mortuis suscitauit. Sorozẽ eius Martha a fluxu sanguinis per septẽ annos perpessam sm Ambr. sanauit. Hec tpe gratie prima solennẽ penitentiam inuenit. Dũi pedes ⁊ caput precioso vnguento perunxit. Sedens secus pedes dñi ad audiendũ verbũ eius: optimã partem elegit. Juxta crucem in passione christi fuit. Unguẽta ad vngẽdũ etiã defunctũ parauit. Deniq̃ surgentẽ cum victoria Jesum videt ab inferis. Prima meretur gaudia que plus arde bat ceteris. Apostolorum apostola fecit: dum eã ad nũtiãduz gloriã sue resurrectionis primam misit. Hãc inter mulieres legimus ppl̃is ꝓdicasse. Qõ aũt a quibusdã Maria despõsa tam Joanni euãgeliste or̃: ⁊ q̃ xp̃s eũ de nuptijs eduxit vocans ad seruandũ virginitatẽ: maria indignata se voluptatibus exposuit: hoc ea facilitate cõtenit qua ꝓbatur. Nec hz veri similitudinem vt ipsa opulenta nobilis ⁊ pulcherrima pauperculo, ignobili ⁊ inculto⁹ nuberet.

Magdalena Marthe. Lazarus.

Diaconisse cur dicantur.

§. I. Post passionẽ igitur dñi lapsis aliquot annis iudei fugatis apostolis/de partibus illis insurgẽtes cõtra Mariã Marthã ⁊ Lazarum fratrẽ earũ: Marcellã pediseq̃ Marthe que christo disputante contra phariseos clamauerat/Beatus vẽter qui te portauit ⁊c. ⁊ Celidoniũ quem a natiuitate cecũ xp̃s illuminauerat: ⁊ maximinũ vnũ ex. lxxij. discipulis xp̃i et plures alios fideles naui imposuerunt sine gubernaculo pelago exponẽtes: vt q̃ citissime submergerentur. Sed diuino nutu Massiliam incolumes quenerũt. ⁊ de naui egressos quũ null⁹ hospitio eos reciperet: posnerũt se in quadã porticu tẽpli deorũ illius regionis. Uenientibus aũt ad immolãdum idolis maria Magdalena cepit ꝓdicare: ⁊ de cultura deoz arguere: de cuius sapiẽtia⁹ eloquẽtia mirabãtur oẽs. Apparuit interea maria Magdalena in somnis principi puincie ⁊ vxori eius terribile increpãs crudelitatẽ eoz: q̃ delicijs et diuitijs abũdãtes finerẽt sanctos dei fame cruciari. Qui timentes eos hũane susceperũt. Audiẽtes aũt princeps et vxor ei⁹ cũ populo predicationẽ marie xp̃m annũtiãtis et virtutes ei⁹/quuz essent steriles: dixerunt ei. Si nobis vales obtinere a Christo tuo vt filium

Magdalena cuzsuis Massiliam delata.

vt filiū masculū habeam⁹: parati sumus obtēperare dictis tius ꝛ credere in xp̄m.qō maria Magdalena precibus impe trauit:extindeq; mulier cōcepit.Quia ꝛo Maria cōmenda uerat Petrū ap̄lm Rome existentē principalē magistrū hui⁹ doctrine ꝛ miraculis plurimis cōprobantem:disposuit prin ceps illuc accedere pro pleniori informatione. quē vxor etsi pregnās sequi voluit:eiscq; maria signū crucis i humeris fe cit:ne hostis antiquus eox iter impediret. Nauigātib⁹ ergo illis tēpestas magna exorta est. ppter quā matrona illā do lores part⁹ arripuerūt:ꝛ enixa masculū in partu expirauit. Princeps aūt vehemēter expauit:tum ex morte vxoris:tū ex morte paruuli vagientis secuta quū lacte nō posset nutriri. Quū aūt naute corp⁹ defuncte in mare vellēt pjcere:occurrit eis quidā collis ad modū paruule insule in mari. Ad quē descendētes matrē cum paruulo vagienti posuerūt cōmendātes illos marie Magdalene. Iterq; suū pſecuti Romam applicuerūt. Et Petrum ap̄lm visitās ipse princeps reuerēter de singulis edoctus est:ꝛ charitatiue susceptus. Qui sibi nūciauit infortuniū in mari ꝛ mortē vxoris. Cōfortauit aūt eum Petrus dicēs qz dns eū cōsolaret. Porro reuertēs princeps ad ppria p mare/appropinquās loco collis illi⁹ vbi ca dauer vxoris cū paruulo dimiserat: descendit de nauiti:inue nitq; vxorē viuā cū paruulo: q nimiū letificati de tāto mira culo immēsas gratias deo reddentes: ꝛ meritis btē Marie Magdalene totū attribuētes: ad ciuitatē suā postea deue nerūt:narrātes mirabilia dei. Et destruētes oia idola ciui tatis/eccl̄ias construxerūt plurimas: fidē ꝛ baptisma pluri mis recipiētibus. Et btūs Lazarū Massilie ep̄m p̄fecerunt. Exinde ad aquēsem ciuitatē trāseuntes ppl'm illū ad fidē in duxerūt ordinato ibi in ep̄m btō Maximino. de quo.§.

Lazar⁹ ꝛ Maximinus ep̄i hic aquēsis ille massilien.

§.II. Deniq; beata maria Magdalena diuine cōtēplatiōis auidata sperrimā hereuū petijt.ꝛ in loco diuinitus preparato.xxx.annorum spatio homi nibus incognita mansit. In quo loco nec aquarū erant fluē ta nec arborum solatia:vt ex hoc ostenderetur q redemptor noster non terrenis epulis:sed celestibus refectionibus ois posuerat eam saciare. Qualiber autē die septē horis canoni cis ab angelis in ethera leuabat:ꝛ celestiū agminū glorio sos cōcentus corporalib⁹ etiā auribus percipiebat: quibus tanq; suauissimis oapibus quotidie sagmata ꝛ inde p ange los ad propriū locum relocata corporeis cibis nō egebat.

¶ Sacerdos aūt quidā solitari⁹ ꝛ vitā heremiticā agere cu piens sibi cellulā fabricauit prope ad miliare cum dimidio ad dictum loc̄ū. Una aūt dierum dns aperiens oculos dicti heremite:vidit oculis corporeis angelos in humana specie eleuantes a terra de dicto loco quādam ꝛ iterū post horam reponentis illā. Quo quum pgeret appropinquās ad locum incipiebat deficere:retrocedens vires pristinas resumebat. Ex quo intelligens mysterium dei esse/ adiurauit in nomine Jesu xp̄i si hō esset sibi indicaret qs ꝛ qualis. At maria Magdalena dixit se esse illā peccatricē de qua i euāgelio legit: narrans ei tps sue inibi mansionis: ꝛ septenarie quotidie p angelos subleuationis: mandans ei vt btō Maximino hoc reuelaret. Et quum esset de corpe migratura:dño reuelante die dnica sequēti in aurora eā in eccl̄ia expectaret: vt daret ei viaticum. Qō quum feciſſet: ex quo magnū gaudium su scepit: vt p̄dixerat btō Maximino eam in eccl̄ia expectātet apparuit btā maria duob⁹ cubitis a terra eleuata in medio angelorū ꝛ multo lumine circundata. Que corā clero ꝛ po pulo cuj multis lachrimis eucharistia sumpta spiritum ibi reddidit deo: sepulta iuxta altare. Egesippus satis concor dat cum dicta hystoria.

¶ De conseruatione beate Marthe. Capitulum.xx.

Martha soror marie Magdalene vt dictum est in.c.precedēti post ascen sionē dn̄i cum Maria ꝛ alijs pluribus missis a udeis in nauicula vt submergerēturi deuene runt Massiliā: quarū verbis ꝛ exēplis cōuersa est ad fidem illa regio. Erat aūt tunc tpis sup flumen Rhodanū in nemo re quodā inter Brelate ꝛ Auinionē draco quidā quē vocāt Tarraschon: quo pro medietate habebat formam pisci:pro alia formā alialis terrestris: grossior bouē: lōgior equo: ha bens dentes ad modū spate acutos. Qui latens in flumine oēs trāseuntes perimebat:ꝛ naues transeuntes submerge bat. Venerat aūt p mare de Galatia Asie a Leuiathā ge neratus:qui est serpēs aquosus ꝛ ferocissim⁹:ad quē Mar tha a populis illi⁹ patrie rogata accessit:ꝛ signo crucis sibi ostenso ac aqua benedicta aspsor vt ouis mitis effect⁹ ab ea cingulo suo ligatus ꝛ inde eductus:a populo lanceis ꝛ lapi dibus perimitur. Exinde de consilio sui magistri scti Mari mini magnā eccl̄iam fieri ibi p̄cepit:ꝛ habitationē suam iu xta eā vbi congregata ad eā magna multitudine mulierum ad seruiendū deo asperam vitā duxit:carnē non comedens/ nec oua/vel caseū:vinum non bibēs:semel in die comedēs:ꝛ centies in die ꝛ totidē in nocte genua in oratione flectebat. Nusq; legit habuisse virum aut hoim contuberniū. Quendā iuuenem in fluuio iuxta Auinionem submersum ꝛ defunctum vite restituit ꝛ saluti qui infidelis erat.

§.I. Reuelauit aūt dominus sibi obitum suum per annū ante:in quo toto febricitauit. Et ante octauū diem ipsius obitus angelorū choros aiam sororis tunc defuncte in celum deferentes audiuit:cuiꝛ dixit. O soror mea dilecta Maria viuas cum magistro hospite meo in sede beata. Congregatisq; sodalibus hoc eis intimauit. Aduenientē tandem die obitus sui:admonuit suos vt accen sis luminaribus vsq; ad obitum suum circa eam vigilarent. Media aūt nocte somno grauatis adstantibus:ecce eventus vehemēs qui extinxit luminaria oia. Illa vero malignorum spirituū turbā cernens:clare cepit ꝛ dicere. Mi pater hely. Mi hospes chare:congregati sunt seductores ad me deuo randū:scripta tenentes q̄ gessi. Ne ely ne elongeris a me: sed in adiutoriū meū intende. Et ecce subito sororē Mariam vi dit cum multitudine angelorū ad se venientē cum facula ac censa:qua extincta luminaria reuixerūt. Quū altera alterā vocaret:ecce xp̄s aduenit dicēs. Veni dilecta hospita mea ꝛ sicut me suscepisti in hospitio tuo terrestri:sic te hodie su scipio in hospitio celestis glorie. Appropinquanteq; hora trā situs sui/fecit se extra deferri vt celum videret:ꝛ poni in ter ram super cinerem:ꝛ signum crucis coram se teneri:ꝛ passio nem dn̄i ſm Lucam coram se legi. Quum aūt lector adverbū illud vltimum xp̄i venisset. Pater in man⁹ tuas ꝛc. spiritum ipsa emisit ad celum cū angelis aduolātem. Die vero dnica qua circa corpus eius laudes dei ꝛ exequie celebrarentur hora tertiarū btō Frontonio apud Petragoricas missarum solennia populo celebrāti:ꝛ post epistolā in sede obdormien ti apparuit dns dicens. Surge ꝛ sequere me. Cum eo igitur pergens venerūt Terrasconē:ꝛ intrātes eccl̄iā vbi corpus btē Marthe iacebat:celebrabant officium alijs respondentibus:quousq; dns cum Frontonio eam sepulture tradide runt. Quū aūt Petragorice populus expectaret misse prose cutionē:diaconus excitauit Frontoniū dormientē. qui exigi lās ait. Cur me excitastis fratres? dns noster Iesus Christus me vocauit ad officium corporis Marthe hospite sue ꝛ ipas nunc tradidimus sepulture. Mittere nuntios illuc qui annu lum nostrum ꝛ chirotheca deferant. que dū ad corpus sepe liendum me aptarē sacriste commēdauit:ꝛ ea obliuiōe dimi si:qz tā cito excitasti me. Missusq; nuntius annulum ꝛ vnaꝫ chirothecā reportauit:nam aliam sibi retinuit sacrista i hu ius rei testimoniū. Nō est credēdū q Frōtoni⁹ in ppria pso na vtrobiq; esset:ꝛ in sede dormiens apud Petragoricas: et officium exercens sepulture in Terrasconē:ꝛ quum in pro pria persona dormitasset:in somnis vidit se illi officio sepul ture interesse:non q ipse fuerit presens:ſz angelus dn̄i i effi gie eius officiū illud exercens:qui ꝛ chirothecas ꝛ annulum asportauit illuc. Ad qō optime facit quod habetur.xxv.q.v. episcopi. Ibi dicit q Ezechiel prophete visiones dn̄i in spi ritu non in corpore vidit. Et Paulus non audet se dicere ra ptum in corpore. Marcella vero eius pedissequa dicitur cō scripsisse vitam eius:que postea in Sclauoniam pergens et ibi predicans plurimos ad fidem conuertit. Et post decē an nos a dormitione Marte in pace quieuit.

Fronto ni⁹ epſ⁹.

marcel la Mar the pe diſſeq.

¶ De imperatoribus tempore Christi regnantibus / videli cet Octauio ꝛ Tyberio. Capitulum.xxi.

Est fundamentum prophetarū ꝛ Apostolorū ipso summo angulari lapide xp̄o Jesu de quib⁹.§.dictū est.in quo ois edificatio constructa ecclesie crescit in templū sanctū in dn̄o. Et vbi Christus non est fundamētum nullus boni operis superest edificium/ait Greg.i.q.i.cū paulus. Jam videndū est de ijs qui superedificant aurum argē tum ꝛ lapides pretiosos:sanctitatis.i.ꝛ perfecte charitatis doctrine fide sapientie honore veritatis exquisitarum ꝛ innumerabilem penarum patientie sanctorum martyrum et fir mitatis:non quidē de oibus:sed de ijs qui notiores hoibus extiterunt.ꝛ sunt in veneratione hoium. Quorū architecto res fuere summi pontifices:coopertores autem imperatores christianissimi.vñ Jsido. Sepe per terrenū regnū proficit re gnū celeste: vt qui intra eccl̄iā positi contra fidē ꝛ disciplinā agunt:rigore principū cōterant. Cognoscant ergo seculi p ncipes deo se rōnē reddituros: ppter eccl̄iā quā a Chri sto tuēdā susceperūt. xxiij.q.v. principes. Principes vero il li qui oppugnauerunt eam:ꝛ exinanire moliti sunt vsq; ad

fundamentum: in eā nō potuerūt: sed ipsi exterminati sunt ⁊ ad inferos descenderunt cū armis malitie sue. Describen⁊ tur ergo per ordinem successiue qui presulati sūt in aposto lica ⁊ Romana sede: ⁊ qui imperio sublimati: ⁊ que sunt' mi ra ⁊ notoria temporibus eorum: ⁊ non solum fidelium: sed ⁊ infidelium gesta ⁊ sapientum dicta.

§. I. Sub Octauiano igitur na

tus est christus anno imperij sui .xlj. Sub Tyberio vero suc cessore eius anno .xviij. passus est: ⁊ resuscitatus tertia die/ apparēs discipulis. Petro summū pontificatū cōcessit: quē tenuit sub residuo vite Tyberij: ⁊ sub Caio caligula: et sub Claudio: ⁊ sub Nerone imperatoribus sibij nuicē succedēti⁹ bus: ⁊ a Nerone ipse cū Paulo martyrizatus. Et hi omnes: etsi ethnici: persecutionē non intulerunt christianis: nisi Ne ro post aliq̄t annos sui imperij q̄ primā psecutionē excitauit ꝯ xp̄ianos. Quāobrē deo disponēte data est facultas ap̄lis et aliis eorū discipulis illo intermalo dilatādi ecclesiā p orbem: cuius non cessauerint alique psequutiones in locis particu laribus iudeorū ⁊ gētiliū cōtra aliquos sctōs. De vita igit ⁊ qualitate dictorū imperatorū videndum est. Mortuo igitur Octauiano augusto (vt ait Euse.) Romanorū rex terti⁹ fuit Tyberi⁹: qui regnauit annis .xxiij. Cepit aūt impare anno a natiuitate dñi .xvj. Et ab initio mūdi ter millesimo nongen tesimo septuagesimo nono ꝟm Hebreos. Sed ꝟm .lxx. ⁊ eccle sie communiorem opinionem ⁊ Eusebium in chron. quinq̄es millesimo centesimo nonagesimonono. Hic vt ait Sueto. ci uilem admodum vitam inter initia principatus ac paulo mi nus q̄ priuatā egit. Ex plurimis maximisq̄ honoribus p̄ter paucos ⁊ modicos non recepit. Prenomē imperatoris cogno mēq̄ patris patrie ⁊ oblatā in vestibulo coronam recusauit. Adulationes adeo auersatus est vt consularē satisfacentes sibi ac per genua orare conātem ita suffugerit vt caderet su pin⁹: atq̄ etiā si quid in sermone vel continua ore blādi⁹ de se dicerēt non dubitaret interpellare ac reprehendere et cōmutare continuo. Sed aduersus cōuicia maloq̄ rumo res ⁊ famosa de se ⁊ suis carmina firmus ac patiens subinde iactabat/ in ciuitate liberā linguā mentēq̄ liberas esse debe re. In appellandis venerādisq̄ singulis ⁊ vniuersis prope ex cesserat humanitatis modū. Curiā nūquā nisi solus itrauit. Quedam aduersus iniam suā decerni nec questus quidem est. Consulib⁹ palam erat ipm quoq̄ adsurgere: ⁊ decedere via. Presidib⁹ onerandas tributis prouincias suadentib⁹ re scripsit: boni pastoris esse tondere pec⁹ non deglubere. Lu dorum ac numerū impēsas coarripuit. Adhibendū supellecti li modum vsq̄ adeo censuit: vt parsimoniā publicā exemplo quoq̄ iuuaret. Questura quēdā remouit: q̄ vxorē pridie sor titione ductam postridie repudiasset. Mathematicos vrbe expulit: ſ deprecantib⁹ ac ſe artē defituros p̄mittētib⁹ ve niā dedit. In castris tyro iā tū ob vini nimiā auiditatē p Ty berio biberius: p Claudio caldius: p Nerone mero vocaba tur. Postea princeps in ipsa publicorum morum correctione cū Pōponio Flacco ⁊ Lucio Pisone noctē cōtinuūq̄ biduū epulando potādoq̄ cōsumpsit. quorū alteri Syriā p̄uinciā: alteri prefecturā vrbis confestim detulit. Iguotissimus que sture candidatum nobilissimus antepositus: ob eporā in cōui uio ꝑpinante se vini amphorā Asellio Sabino sestertia de cem donauit: p dialogo in quo boleti ficedule ⁊ ostree ⁊ tur di certamen induxerat. Pecunie parcus ac tenax comites peregrinationum expeditionūq̄ nunq̄ salario: cibarijs tātū sustentabat: Missiones verū veteranoꝝ rarissimas fecit: ter senio mortē/ ⁊ ex morte cōpēdiū captās. Procedēte tempore mox ad rapinas animū vertit. Sat constat Petulum cui cen sus maximus erat: metu ⁊ angore ad fastidiū vite ab eo actū ⁊ vt ne quo nisi ipso herede moreret. Quum soleret ex lectio ne quotidiana q̄stiones sup̄ cenā ꝓponere: ⁊ comperisset Se leuchū grammaticū a ministris suis perquirere quo a quoq̄ tempore tractaret authores: atq̄ ita p̄paratū venire: primū a contubernio suo remouit: deinde etiam ad mortem compu lit. Militē eptorianū ob subreptū viridario pauonem capi te puniuit. Nullus a pena hom̄ cessauit dies: ne religiosus quidem ac sacer: Accusati dānatiq̄ multi cuꝝ liberis. Inter dictum est etiā ne dānatos ꝓpinqui lugerent. Nemini dela torū fides abrogata. Offie crimen p capitali receptū etiam paucorum simpliciūq̄ verboꝝ. Obiectū est poete q̄ in trage dia Agamenonē p̄bris lacessisset. Obiectum ⁊ historico q̄ Brutū ⁊ Cassiū vltimos Romanorū dixisset: animaduersum est statim in authores: scripta abolita: quamuis ꝑbarentur etiā a me aliquot annos audiēte Augusto recitata. Quibus custodire traditis nō solū studēdi solatium ademptum: sed etiam colloquij vsus. Citati ad causam dicendam partim se domi vulnerauerunt certi damnationis: et ad ignominiam vexationemq̄ vitandā: partim in media curia venenum hau serunt: ⁊ tū colligatis vulneribus ac semianimes palpitan tesq̄ adhuc in carcerē rapti sunt. Mori volentibus viuendi vis est adhibita. Nam mortem adeo leue supplicij putabat vt quū audisset vnū ex reis Carnulium noie eam anticipasse: exclamauerit: Carnulius me euasit. Precanti etia cuidā pe ne maturitatē respondit. Nondū tecū i gratiā redij. Incede bat ceruice rigida atq̄ obstipa adducto fere vultu: plerūq̄ tacitus. Nullo aut rarissimo sermone etiam cū proximis: eo q̄ tardissimo: nec sine molli quadam digitorum gesticulatio ne: que oia ingrata erant ⁊ arrogātie plena. Circa deos ⁊ re ligiones negligentie plenus psuasionis mathematice: cun cta fato agi putans. Contrua tū ꝑter modum expaueſce bat: ⁊ turbatore celo nunq̄ non coronā laureā capite gesta uit. q̄ fulmine afflari negetur id genus frondis. Artes li berales studiosissime coluit. Affectatione ⁊ morositate ni mia stilū obscurabat in oſone: vt aliquanto ex tpe q̄ a cura prestantior haberet. Et vt refert Josephus/ in oib⁹ negotijs suis morosus erat. Cū quū statueret ꝓcuratores in prouin cijs: vix aut nunq̄ mutabit eos. Qō quuꝝ sepius quesitum esset ab eo quare non mutaret procuratores: rīdit se in hoc parcere plebicule. Scientes effi ꝓcuratores se nisi ad modi cum habere ꝓcuratorū: emūgūt vsq̄ ad sanguinē: et tanto dominantur grauius: quāto breuius: et qui recentes super uenīūt dissipant q̄cq̄d inuenerint. Quod ⁊ ostendit exemplo cuiusdā vulnerati: q̄ quū iaceret in via ⁊ non amoueret mul titudinem muscarū a vulnere: superueniēs alter putauit q̄ omitteret ex imbecillitate: et abegit muscas que operuerāt vulnus. Ad quem ille. Male (inquit) fecisti mihi: qr musce quas amouisti iam plene erant sanguine: et parcius mole stabant me. Que aūt superueniēt recentes: acrius pungent me. Sic ꝓcuratores et officiales recenter substituti acrius in subiectos deseuiunt. Scōm aūt. Euse. in chron. anno im perij Tyberij .xxj. Pilato de dogmate christianoꝝ referente ad Tyberiū/ retulit Tyberius ad senatum: vt inter cetera sa cra reciperetur. Richardus de sctō victore. Mos erat Ro manis vt prouinciarū iudices senatui scripto renuntiarēt: si quid nouū in ijs quas regebant p̄uincijs accidisset. Pilat⁹ ergo scripsit eplam ad Tyberium: de ijs que perpetrata fue rant in dñm Jesum: de signis etiam ei q̄ ipse erat vere salua tor mundi. Et ponit Vincen. in specu. hist. verba epl'e. lib. ix. Ubi substantialiter narrat Pilatus quō iudei quēdā de ge nere eoꝝ promissum a deo per prophetas eorū multa mira cula facientē: illuminando cecos: sanando infirmos/ resusci tando mortuos/ quem populus dicebat dei filiū esse: ipsi in uidia moti principes sacerdotū tradiderūt mihi eū: ⁊ alia p alijs mentientes eū magū et ꝓtra legē eoꝝ agere dixerunt. Ego aūt arbitrio eoꝝ morti crucis adiudicaui: qui mortuus tertia die surrexit viuus. Tyberius autē (vt ait Richardus qui et supra) cū suffragio magni fauoris retulit ad senatum. postulans vt xp̄s deus diceret. At senat⁹ recusauit: indigna tus q̄ non sibi ꝟm morem epistola primo sit delata. Ab illa itaq̄ die cepit mutari laudatissima prius modestia in penā senatus contradictoris. Verūtamē quū senatusconsulto pa trum (dicit Euseb. in chron.) christianos eliminari ab vrbe placuisset: Tyberius per edictū christianoꝝ accusatoribus cōminatus est mortem: vt scribit Tertull'.

Tyberij cesaris mores.

Laur⁹ nō pcu rat⁹ turfut mine.

Nota exēpl'

§. II. De famoso Pauline ludi

brio in templo Jsidis Rome facto narrat Egesipp⁹. q̄ quuꝝ quedam mulier noie Paulina Rome esset p̄stantissimi de coris ⁊ eminentis gratie: nupta nobilissimo ciui: tētata fuit cuiusdam militie ducis qui dicebatur Mund⁹/ p̄recib⁹. Nec inflexa ſ vitio, superstitionis erroꝝ patuit. Nam suborn ata tis Jsidis sacerdotibus qui velut dei Anubis mandata per ferrēt ad eam q̄ ad templum eā inuitaret, delectatiq̄ se ei⁹ sedulitate ⁊ pudicitia habere q̄ ei secreta nocte cōmittere vellet. Hec illa leta accipiens ad maritū detulit: deū suis vo tis adesse: ab eo suā posci p̄sentiā: negare se non posse obe dientiā. Itaq̄ et ex sua ⁊ mariti sentētia pergit ad templum Jsidis: noctē exegit. Remotisq̄ pcul arbitris q̄si sacri my sterij cognitionē perceptura sese ꝓratis suis composuit: ex stimās q̄ deus suus ad eam veniret in somnis. Cerū vbi ali quid noctis processit: quo facilius somno plena deciperetur. Mundus ille assumpto Anubis vultu atq̄ habitu aduenit ⁊ in oscula eius ruit. Expergefacta muliere Anubim se esse dicit. Illa deum esse credens et se beatam asserēs q̄ eam vi sitare dignitatus esset amplexū petenti nō negauit: prius tū querens vtrum deus homini misceri posset. Ille p̄mit erem plorat q̄ deum Jouem summū deorum Jlcmena suscepit: et plures alie deos receperint. de se quoq̄ deū esse generandū suadet. Post concubitum mulier redit ad maritum letior: di cens q̄ deo sit mista et eius promissio deum generatura. Fit ingens in stupro mulieris mariti gaudium. Postea occur

pauline romane ludi brium

rit

rie mulieri Mundus. et ait. Beata paulina cōcubitu dei. Magnus deus Anubis. Sed discere sicut dijs et hominibus nō negare: quib' dij tribuūt q tu negaueras qui nec formas suas nobis dare nec oia dedignant. Ecce ad sacra sua deus Anibus vocauit Mundū vt tibi iungeret. Quid ergo tibi profuit duritia tua: nisi q te. xx. miliū que tibi cōtulerā compendio defraudauit. Mulier se illusam intelligens et dolens iniuriā pudicitie et fraudem marito confessa est. Et ille principi querelā pertulit. Qui motus potentis viri cōtumelia atq; atrocis flagitij cōmento et sacerdotes e templo rapit: q̄stioni subiicit: confessos necat simulachrum Isidis in Tiberim demergit. Mulier aūt fugiendi ptās permissa est eo q amoris et forme gr̄a superat' leni' existimaretur multādus. Quod igit̄ ludibrius imperante Tyberio acciderit p̄ter eundū non putauit vt ex eo colligeret deos mitas impatoris. Sicut em̄ boni p̄ncipis vita q̄dā bonitatis p̄scriptio et viuēdi forma ē: sic ei' colluuio lex flagitior est. Hic etiaz attendēda est fallacia et stultitia idololatrie et vanitas femine. ¶ Anno scō Tyberij tredecim ciuitates terremotu corruerūt: Ephesus et alie. Item Tyberius pontiū Pilatū misit in iudeā procuratorem pro imperio. Hic post passionem xp̄i in quē tulit iniquā sententiam: per aliquot annos accusat' a Uitellio preside Syrie et etiam a iudeis cozā Tyberio de violentia interfectione innocentiū et q̄ iudeis reclamantib' ponebat imaginē gentiliū in tēplo: et q̄ pecuniā positam in corbonam redigebat in vsus suos: facies aqueductū in domū suā sniaz cōtra se reportauit religionis seu exilij ad Lugdunū vñ erat oriundus: vt in opprobriū sui gn̄is ibi moreret. Qui demū vt ait Euse. in multas incides calamitas manu propria se occidit.

Pilat' sibi manum intulit.

§. III. Huius Tiberii tpe mortuus est Philippus tetrarcha Ituree et Traconitidis regionis frater Herodis tetrarche Galilee. Mortu' est etiā Lysanias abiline tetrarcha. Et ita vacantib' duabus tetrarchijs aspirabat ad alterā earū alius Herodes Agrippa nepos Herodis tetrarche et frater vxoris eius sc̄z Herodiadis: q̄ fecit decapitare Joannē baptistā. Fuerūt em̄ hic herodes et illa herodias filij aristoboli filij magni herodis: q̄ sc̄z occidi fecit paruulos innocentes. Erat aūt vir iste magnanim' et bellicosus. Disposuit ergo romā pgere si forte posset et a tyberio imperatore alterā tetrarchiaruz pseā. Uenientem ergo Romā quū Tyberius videret eū militē strenuissimū: retinuit secū: et fecit vt adhiberet Druso filio suo: cui iam in vita imperiū dederat. Erat aūt vir magne liberalitat': et vt sibi p̄ciliaret animos Romanoz multa expendebat: multisq; se debitis obligauerat. Et vt dicit Josephus: non fuit in quo mutabilitas fortune adeo posset deprehēdi. Et p̄mo in hoc male cōtigit ei q̄ mortu' est Drusus filius Tyberij: de cuius morte adeo inconsolabiliter voluit Tyberius: vt oēs a p̄sentia sua amoueret q̄ familiariter adheserāt Druso: ne reducerēt ei ad memoriam mortē eius. Unde cōpulsus est Herodes redire in Judeaz et desperās pre nimia pauptate turrim intrauit: vt ibi afficeretur fame et ita moreret. Quod significauit vxori sua sorori sue Herodiadi vxori Herodis tetrarche. Que supplicauit viro suo vt reuocaret eū de turri: et daret ei necessaria vite. Qui acquieuit: et statuit ei vitā i Tyberiade: et assignauit ei domū: et dedit necessaria vite. Quadā ño die quū esset Herodes tetrarcha in Tyberiade et epularet: factus hilarior solito impropauit ei beneficia sua q̄ ei p̄tulerat: scilicet q eum liberauit a peste famis. Et doluit ide Agrippa vltra modū. Disposuit ergo iterū redire Romā ad Tyberiū: si forte inueniret animū eius immutatū. Qui honorifice recep' est ab eo. Quum aut̄ haberet duos nepotes Tyberius alterū ex filio Druso sc̄z Tyberiū dictū: et alteruz ex fratre Germanico noīe Caiū: volebat sibi substituere in imperio filium filij sui. i. Tyberiū eo q magis diligebat eū Herodes aūt magis diligebat Caium magisq; ei adherebat. vñ sibi suscitauit iram Tyberij latentē. Quadā autem die quū sederet Agrippa cū Caio in curru: leuatis in celuz manib' aiebat. Utinā viderē mortē iportuni senis: et Caiū dñm totius orbis. Hoc audiuit q̄spiam. i. auriga Agrippe. qui postea incarceratus ab Agrippa ppter furta et accusauit Agrippā de crimine lese maiestatis: quia orauerat pro morte imperatoris. Tyberi' aliquādiu dissimulauit. Quadam aūt die quū ambularet Tyberius in curru equozum. et teneret Agrippā per manū: vocato carcerario dixit. Liga hūc et pone in carcerē. Et miratus est Agrippa et vniuersi q̄ precepisset eū ligari quū purpurat' icederet: q̄ de femine regio erat. Quū aut̄ duceret ad carcerē: patiebat Agrippa intolerabilē sitim: q̄ splendide comederat. Et forte occurrit ei portitor aque q̄ dedit ei bibere. Et post q̄ ea refocillat' est: p̄misit ei q̄ i p̄primo remuneraret eū i regno Caij cōfidēs q̄ Caius esset regnatur' breui. Quadam die quū staret innixus arbori Agrippa cuius frondib' insidebat bubo: accessit ad eū vnus de cōcaptiuis et dixit ei. Nolī existimare q adulando loq̄r tibi: quū sis cōcaptiu' mecū volo indicare tibi q̄d indicauerunt mihi dij. Erat hic peritus in augurijs valde. Cito iquit liberaberis: et tātū subli maberis q̄ inuidebūt tibi etiā oēs amici tui: et in hac pspe ritate morieris relinquēs bona tua filijs tuis. Quācito aut tē huius generis alitem sup te ampli' videbis: scito q̄ ñta die morieris. Quū aūt esset Agrippa in carcere: deferebat ei dñs carceris sciēs eū nobilē et familiarē Caij: et sustinebat tāq̄ ignorans sibi multas cōmoditates fieri in carcere ab amicis suis: et fuit ibi per sex menses.

Herodes Agrippa.

§. IIII. De morte Tyberii et substitutione Caij: et sublimatione agrippe. Quum autez esset Tyberius apud Capreas: cepit infirmari: Uidensq; se mori turū cōuocatis nobilib' imperij sui et duob' nepotib' Tyberio et Caio: statuit vt die crastina substitueret sibi successorē. Et orauit deos suos vt intimarent ei mētē suā: quē. s. nepotū suoz vellēt substitui in imperio. Et statuit apud se vt qui eoz prius veniret ad se in crastinū: illū p̄stitueret imperatorē. ita vt quasi per sortē eligeret: tamen significa vit Tyberio vt p̄oz veniret: q̄ mane venire noluit nisi prāsus. Uenit ergo prior Caius. Quē videns Tyberius fleuit amare dolens q̄ alter nō' venerat quē volebat substituere. Et locut' est ad eū Tyberi'. Fili tu succedes mihi in imperio: q̄ magis debebat Tyberio hereditario iure vt filio filij. Sz ego te video vtilē impio et noui mētes deoz. Uñ cōuocatis nobilib' denūtiauit eū impatorē: et mortuus est. Et statim īsonuit aliquantulū fama Rome: et venit quidā hebreus amicus Herodis Agrippe ad carcerem: et dixit ei hebraice. Mortuus est leo. Et cepit Agrippa mirabiliter gratulari: ita vt q̄reret dñs carceris causam tante gratulationis. Et cōfessus est q̄ ille significauerat ei mortē Tyberij. Et statim dñs carceris liberauit eū: et statuit sibi collateralē in mensa. In crastino insonuerunt alij rumores. s. q̄ Tyberius cōualuerat: et tertia die Romā esset vēturi'. Tunc arguit eū dñs carceris dicens q̄ eū deceperat. Et ne in caput ei' redūdaret q̄ eū a carcere liberauerat: mirabiliter ꝓberauit eū et reposuit in carcerē. Postea īcrebruerūt certi rumores de morte Tyberij et sublimatione Caij. Uenit q̄ Caius romam: et honorifice sepeliuit Tyberium. Uoluit etiā ipa die Agrippā a carcere liberare: et dissuasū est ei ne videret facta Tyberij i irritū tā subito reuocare. Dedit em̄ ei duas tetrarchias. s. que fuerāt Philippi et Lysanie: et imposuit ei diadema: et sublimauit in regē remittēs eū in Judeaz. Sublimato ergo Herode Agrippa in regē inuiderūt ei oēs ppinqui sui etiā soroz sua Herodias q̄ miserta fuerat infelicis: inuidit felici: et precipue q̄ habebat nomen regis: q̄ vir suus q̄ erat maior natu filius magni Herodis nunq̄ meruit rex appellari: sed tātū tetrarcha. Persuadebat ergo viro de die in diē vt iret Romā: et satageret modis oibus q̄ cōpararet sibi nomē regis. At ille malebat eē in otio: q̄ opulēt' erat. Unde sepe vxori eius exasperata sibi dicebat / Pereāt opes tue: q̄ tu magis opes diligis quā honores. Tandē victus instātia vxoris accessit Romā cum vxore sua ad Caiū in magno apparatu: et inuenerūt Caium Baias. Herodes aūt Agrippa q̄ persenserat q̄ non ꝑ bono suo accessissent Romam: disposuit ire post eos: sed p̄misit nuntiū familiarē suū amicissimū Caio: per quē direxit epistolā in qua continebat q̄ etiā viuente Tyberio ille Herodes tetrarcha amicitias cōtraxerat cū rege Parthorum vt esset rebellis Romano imperio. Et in hui' rei argumentum significauit ei q̄ habebat in ciuitatib' suis arma que sufficerent. lxx. milibus hoīm. Quunq̄ Herodes tetrarcha Antipas cognominatus cum Herodiade vxore sua suscepti fuissent a Caio honorifice: superuenit nuntius agrippe deferens epl'as ipsius. Caius lecta epl'a cepit inq̄rere aliunde de statu Herodis tetrarche: et vtrū in ciuitatibus suis tāta esset copia armoz̄ quāta ipse audiuerat: et non negauit. Et tūc credēs Caius: verū eē q̄d Agrippa sibi indicauerat: relegauit eū in exilium. Uxori autem sue q̄ soroz erat Agrippe quem Caius maxime diligebat: dedit libertatem redeundi: et vt haberet terrā suā. Ipsa vero comitata est virū in exiliū: dicēs q̄ nō dimitteret in aduersis: cui cōmuni cauerat in prosperis. Et deportati sunt in exiliū Lugdunū vbi postea miserabiliter mortui sunt. Et iste fuit ille Herodes qui decollari mandauit Joannē baptistā: et christū irrisit in passione sua indutū veste alba. Et dedit Caius Galileā quam possederat ille herodes tetrarcha Agrippe et ita habuit tres tetrarchias. Hec comestor.

Bñficia a Caio i herodē agrippā collata.

Extatq̄ in nra etate mozabile hoīe sepulcru Lugduni

re mo-
numen
tū oꝛta
miſlapi
dea quā
vulgus
duos
amātes
appel
lat.

§. V. De moꝛibus peſſimis hu-

ius Caij. Hic moꝛtuo Tyberio imperauit: et dictus eſt Ca-
ligula fm Hugo. Floziacēſ. ex eo q̄ natus eſt in exercitu: ō
cognomentum calciamenti militaris id eſt caligula acce-
pit. Fuit aūt filius Germanici fratris Tyberij impatoꝛis:
vt dictū eſt: et imperauit quatuoꝛ annis. Et vt dicit Come
ſtoꝛ: in pꝛincipio ſui imperij per bienniū ſatis mālueꝝ fu itt
ſtoꝛ: in pꝛincipio ſui imperij per bienniū ſatis mālueꝝ fu ittt
poſtea coꝛ eius in tantā elationē et veſaniā pꝛoꝛupit: vt ab
oībus ſui imperij colli vellet vt deꝰ: dicēs ſe fratrē Jouis.
Unde et filiā vnicā quā habebat ponebat inter genua Jo-
uis. De eo etiā ſic ait Suetonius. Caij Caſtoꝛis et Pollu-
cis ede conſiſtētes ſepe inter deos fratres mediū ſe adoꝛā
dum adeuntibus exhibebat. Templū etiam pꝛopꝛiū numi
ni ſuo et ſacerdotes et excogitatiſſimas hoſtias inſtituit. In
tēplo ſimulachꝝ ſtabat aureū iconiū: habiciematuꝛq̄ q̄tidie
veſte quali ipſe vtebatur. Magiſteria ſacerdotij ditiſſimus
q̄ſq̄ et ambitiōe et licitatiōe maxima vicib⁹ cōparabāt. Et
noctibus quidē plenā fulgentēq̄ lunam inuitabat aſſidue
in amplexus atq̄ concubitū. Interdiu vero cū capitolino
Joue ſecreto fabulabaꝝ: modo ſuſurrans ac pꝛebēs inuicē
aurem: modo clarius nec ſine iurgijs. Nam voꝛ comminā-
tis audita eſt. Ad terram grecoꝝ tranſferam te: donec exo
ratus (vt referebat) et in contubernium vltra inuitatus.

§. VI. De crudelitate eius Sue

tonius. Aute Anionie per indignitates et tedia cauſa exti
tit moꝛtis: dato tamen (vt quidā pꝛeſtant) etiaꝫ veneno nec
defuncte vllum honoꝛē habuit: pꝛoſperitq̄ e triclinio ardē
tem rogum: fratrē Tyberiū inopinantem immiſſo repente
tribuno militū interemit. Syllanū item ſocerum ad neceꝫ
ſecandaſq̄ nouacola fauces cōpulit. Juliā filiā ſuā infan-
teꝫ nullo firmioꝛe iudicio ſui ſeminis: eē credebat: q̄ ferita
tis: q̄ illi quoq̄ tāta iam tunc inerat vt in feſtis dignis oꝛa
oculoſq̄ ſimul ludentiū laſantiū inceſſeret. Moꝛteis p̄clu-
ſis nō nūq̄ famem ppl'o indixit. Parētes ſupplicijs filioꝝ
intereſſe cogebat: quoꝝumvni valetudine excuſanti lectica
ſuam miſſit. Reuocatum quendā a vetere exilio ſciſcitat⁹
quidnā tici facere cōſueſceret: reſpondētēq̄ eo per adula-
tionē. Deos ſemp rogaui vt (quod euenit) periret Tyberi⁹
et tu impares. Opinās ſibi q̄ſ erules ſu os moꝛtē impreca
ri: miſit circū inſulas: vbi ſcilicet erant exules: q̄ oēs cōtru
cidarent. Nil magis in natura ſua laudare ſe ac pbare dice
bat q̄ inuerecūdiā. Non temere in quēq̄ niſi crebꝛis et mi-
nutis ictibus animaduerti paſſus eſt. Queri etiam palam de
conditione ſuoꝝ tempoꝝ ſolebat. q̄ nullis publicis ca
lamitatibus inſignirentur. Exitium / cedes / fames / peſtilen
tiam / incendia / hiatum terre optabat. Animꝰ q̄ſ remitētti
ludoq̄ et epulis dedito / eadem factoꝝ dictoꝝq̄ ſeuitia
aderat. Quoties vxoꝛis vel auuncule collum exoſculareꝝ:
addebat. Tam bona ceruix ſimul ac iuſſero demetur: pul
chꝛos quoties ſibi occurreꝝ: occipitio raſo deturpabat.
Pudicitie neq̄ ſue neq̄ aliene pepercit. Cum oībus ſoꝛoꝛi
bus ſuis cōſuetudinē ſtupꝛi fecit. Eaſdē ſepe exoletis ſuis
pꝛoſtrauit: poſtremo eas velut adulteras et inſidiaꝝ ad-
uerſus ſe cōſcias puniuit. Pꝛodigoꝝum oīm ingenia ſupa-
uit. Cōmentus nouū balneaꝝ vſum pꝛotentiſſima genera
ciboꝝ et cenaꝝ vt calidis frigidiſq̄ vnguētis lauareꝝ: pꝛe
cioſiſſimas margaritas acero liq̄factas ſoꝛberet. quiuiſ
ex auro panes et obſonia apponeret. Valetudo ei neq̄ ani
mi neq̄ coꝛpoꝛis cōſtitit. Incitabatur in ſomnijs maxime.
Neq̄ eſſi plus q̄ tribus hoꝛis nocturnis quieſcebat: ac nec
ijs placida quieteꝝ ſed pauida miris reꝝ imaginib⁹. Jōq̄
magna pte noctis vigilie cubādiq̄ tedioꝛe nunc toꝛo reſi
dens / nunc per longiſſimas poꝛticus vagus inuocare idē
tidem expectareq̄ lucē conſueuerat. Veſtitu calciatu ceteꝛo
q̄ habitu neq̄ patrio neq̄ ciuili ac necvirili ac denicq̄ hu
mano vſus eſt. Exhauſtus atq̄ egens. ſ. ppter pꝛodigalita
tem nimiam ad rapinas animū vertit: vario et exquiſitiſſi
mo calūniarum et auctoꝛū et vectigaliū genere. Vectiga-
lia noua et inaudita exercuit: nullo reꝝ atq̄ hoim' genere
omiſſo cui non tributi aliquid imponeret. Nouiſſime cupi
dine pecunie in cēſus: ſepe p̄ immēſos' aceruos aureoꝝum
patientiſſime diſtentos in loco nudis pedib⁹ ſpaciatus et
toto coꝛpoꝛe aliquandiu volutat⁹ eſt. Militias reſq̄ belli
cas ſemel aggreſus eſt. Diuerſiſſima in eo vitia erant. Sū
ma confidentia et nimius metus. Nam qui deo tantopere
contēneret ad minima tonitrua et fulgura coꝛruere / caput
obuoluere / ad maioꝛa vero pꝛoꝛūpere ſe e ſtrato ſub lecto
q̄ condere ſolebat. Ex diſciplinis liberalib⁹ minimū eruditionis: eloquētie plurimū attēdit: quātūuis facūdus et pꝛō
pt⁹: vtiq̄ ſi peroꝛandū in aliquē eſſet: rarato et ꝓba et ſen
tentie ſuppetebāt. Pꝛonūtiatio quoq̄ et voꝛ vt neq̄ in eo-
dē loco pꝛe ardoꝛe cōſiſteret et exaudireꝝ a pꝛocul adſtanti
bus. Sed et alioꝝū generum artes ſtudioſiſſime et diuerſiſſi
mas exercuit. Cantandi quoq̄ ac ſaltādi voluptate ita effe
rebatur vt nec publicis q̄dē ſpectaculis tēperaret: quo mi
nus et tragedo pꝛonūtianti cōcineret: et geſtū hiſtriōis q̄ſ
laudans et coꝛrigens palā effingeret. Et (vt ait comeſtoꝛ) hic
miſit imaginē ſuam per vniuerſum imperium ſum: vt oēs
odoꝛarent eam q̄ omnes fecerunt exceptis iudeis. Unde
quū in Alexandria oꝛta eſſet ſeditio inter iudeos et gentes
et veniſſet vtraq̄ pars ante Caium vt diſcuteretur contro
uerſia inter gentiles et inter iudeos: inter ceteras allegatio
nes quas induxerūt gentiles cōtra iudeos erat: quia deuꝫ
ſuum quē cōmuniter omnes gentiles receperant: ipſi inho
noꝛabant: quia imaginem Caij non volebant adoꝛare. Et
quū Philo miſſus a iudeis diſſertiſſimus et ſapientiſſimꝰ
vir vellet pꝛo excuſatione iudeoꝝū peroꝛare: noluit audire
qui tamen libenter audierat Appionem accerrime peroꝛā
tem pꝛo gentilibus cōtra iudeos quos oderat. Philonē au
tem volentē peroꝛare cum ignominia repulit iratus nimis
contra iudeos ex verbis Appionis: vnde egrediens ad iu-
deos ait. Bono animo oportet vos eſſe: quibus iratus eſt
Caius: quia neceſſe eſt adeſſe diuinū vbi humanum ceſſat
auxilium. Et mandauit per literas Petronio pꝛeſidi Syrie
vt ſtatuam poneret in templo Hieruſalem: vt facilius reci
peretur a circunſtātibus: etſi foꝛte iudei nō aſſentirent col
lecto exercitu oēs trucidaret. Quūq̄ hoc Patronius ten
taret facere: videns pericꝛulum ſeditionis et rebellionis iu
deoꝝū inde ſequendū: quia iudei parati erant magis moꝛi
q̄ illi rei aſſentire: perſuaſus etiā ad hoc ab amicis Agrip-
pe ſuperſedit: donec ſuper ijs ſcriberet Caio per honoꝛabi
les viros: qui tamē non ſunt auſi ſe pꝛeſentare conſpectui
Caij: ſed mediatoꝛem in hoc poſuerunt Agrippā amiciſſi-
mum Caio. Herodes autē inuitauit Caium ad cōuiuium
ſuum: qō magnifice et lautiſſime pꝛeparauit. Quūq̄ inter
epulas Caius memoꝛaret quanta Herodes paſſus eſſet
pꝛo eo: pꝛopter qō ſi quid peteret paratus erat ei conferre.
Demuꝫ rogauit vt reuocaret magantum illud ne. ſ. ſtatua
eius poneret in tēplo. Quod etſi iratus Caius tamen con
ceſſit: ſignificādo Petronio vt ſi nondū poſita eſſet ſtatua
eius in templo: amodo non poneretur. Sed poſtea reſipi-
ſcens Caius ſcripſit Petronio. Quia contempſiſti manda
tum imperatoꝛis: et magis dilexiſti munera iudeoꝝ: ideo
elige tibi qō vis genus moꝛtis: vt diſcāt ceteri obedire mā
datis imperatoꝛis. Sed anteq̄ peruenirēt litere iſte ad Pe
tronium: pꝛius notum factuꝫ eſt de moꝛte eius: et ſic ſtatua
non eſt poſita in tēplo. ¶ Item Suenotius. Periit Caius
ingentia facinoꝛa auſus et aliquanto maioꝛa moliens. Si-
quidam pꝛopoſuerat Alexandriaꝫ cōmigraret: interempto
pꝛius vtriuſq̄ oꝛdinis electiſſimo quoq̄. Et ne cui dubium
videatur: in ſecretis eiꝰ reperti ſunt duo libelli diuerſo ti
tuloꝛ: alteri gladius alteri pugio iudex erant. ambo notas et
noīa continebant moꝛti deſtinatoꝛū. Inuēta eſt et arca in-
gens varioꝝū veneꝛoꝝ plena quibus a Claudio immerſis
in fecta maria tradūtur: nō ſine piſciū exitioꝛe quos enectos
eſtus in pꝛoꝛima litoꝛa eiecit. De eo etiā a quibuſdā credit
venenū infirmāte dediſſe Tyberioꝛi et q̄ non cito moꝛie- Mira-
baꝝ: timens ne imperiū alteri dimitteret: ſuffocauit. Non bilis vis
defuit pleriſq̄ animus occidendi eum: ſed vna alteraq̄ cō- veneni.
iuratione detecta ceteri illum aggredi foꝛmidabāt. Tandē
conſilium inierūt occidendi eū: perfecerūtq̄ non ſine conſi
lio potentiſſimoꝝū pꝛincipū ſcilicet Caſſius Chera / et Coꝛ
nelius Sabinus: Nono igit kal. febꝛu. duꝫ Caius rediret
a ludis circenſibus: et iam circa regalia palatia pꝛope eſſet
occurrit ei Caſſus tribunus qui euaginato gladio plagaꝫ
vehementē intulit non tū omnino moꝛtalem dicens. Accī
pe ratū. Quo vulnere Caius nec clamauit nec doluit: ſed
vulneris doloꝛē ferens fugit. Quē ſuſcipiens Sabinus in
ter collum et humerū magno ictu percuſſit. Tunc genu fle
xo multi coniurantes circūſtantes triginta vulneribus cō
fecerunt. Nam ſignū erat oībus Repete. Quidam etiā per
obſcena moꝛtuo ferrum adegerunt. Occiſo Caio ad p̄mum
tumultum moꝛ germani coꝛpoꝛis cuſtodes accurrentes vt
moꝛtem Caij vindicarēt: q̄bus Caius chariſſimus ob hoc
erat: q̄ pecuniarum munerib⁹ eos placauerat: euaginatis
gladijs nō nullos ex percuſſoꝛibus quoſdam etiam ex ſena
toꝛibus innoxios occiderunt: ſperātes Caium adhuc viue
re. Sed quū ipſum moꝛtuum cognouiſſent: furoꝛem popu
li timentes deſtiterunt perſequi cōiuratos: ne contra ſe ſe
natoꝛū ampliſſimū oꝛdinē ac nobiles concitarēt: quos ſcie
bant de moꝛte Caij letiſſimos. Igitur Caſſi⁹ et Sabinus
coniurationis pꝛincipes pericꝛulum credentes ſi Caij voꝛ
et filia ſuperesſent: et non oīno eius pꝛogeniem cū ipſo eri
perent: miſeruntq̄ quendā tribunoꝛū Lupum noſe mandan
tes ei

tes ei vt vxorē Caij Cesoniam noie ⁊ filiā eius trucidaret. Asserebant eñ quidā olim malorū per Caium gestorū hāc fuisse in causa. Caio namq; poculū dederat vt eius mentes suo potuisset subiugare seruitio. ⁊ amatorijs incantationibus adhesaniā transferret. ita sibi deuixerat vt Romanorum diuitie ⁊ totius orbis cui p̄sidebat Caius edem subdite viderēt. Uenīēs ergo Lupus ad palatium inuenit Cesoniam Caij coniugem iusta viri corpus cum alijs pluribꝫ quia ea que ad sepulturā erant necessaria multo cum studio preparabant ⁊ filiam cū ea. Que quū Lupum vidisset cum alijs armatis: cognoscens ad quid veneratnihil morata iugulū p̄buit: inuitauitq; eum vt id ad qđ venerat non moraret implere. Et ita magno animo mortē a Lupo illatā suscipit: ⁊ filia cum ea extincta est. Post hec cadauer eius ad hortos lamianos a sportatū seminustū est. Sed post modum per sorores ab exilio reuersas ertutum ⁊ crematum est ac sepultū. Sed satis cōstat p̄ius q̄ id fieret: hortorum custodes vmbris terris inquietatos. In ea preterea domo in qua occubuit nullam noctem fine aliquo terrore transacram: donec ipsa domus incendio consumpta sit. Philo i ignis philosophus. Pridie autem q̄ Caio periret: vt Suetonius refert: somniauit se in celo iuxta Jouis solium cōsistere: impulsumq; ab eo pollice dextri pedis interram precipitatum.

§. VII. His tēporibus scz Caii

floruit Philo supra dictus insignissimus scriptorum: quivt ait Hiero. non solum in nostra sed etiam in grecorum philosophia p̄rim⁹ inter primos habebatur. Hic autem genere quidem a progenitis Hebreus apud Alexandriam omnibus claris ⁊ nobilibus viris clarior ⁊ nobilior erat in diuinis legibus ⁊ paternis institutis quantus qualisue fuerit: ex quo librorum suorum tradiderit monumenta: clarū est. Quis enim digne valeat explicare quanta eius in liberalibus literis fuerit institutio: quantusq; in philosophicis et maxime platonicis ⁊ pythagoricis disciplinis: vt offies qui secum floruerunt ⁊ qui eum precesserāt superaret? Fuit autem affluentissimus in elequentia. In sensibus autem profundissimus: ⁊ in interpretatione atq; intelligentia diuinarum scripturarū subtilissimus: copiose inueniens ⁊ copiosius eloquens. Scripsit autem hic Philo multos libros et super sacram scripturam: ⁊ de alijs multis materijs. Quū autem scōa vice Romā veniſſet ad Claudiuꝫ imperatorem. constat q; tunc locutus est cum ap̄lo Petro: eiusq; habuit amicitiā: ⁊ ob hanc causam Marci euangeliste Petri discipuli apud Alexādriā sectatores laudib⁹ extulit. De eo vulgo apud grecos dicebat. Aut Plato Philonē sequitur: aut Philo Platonem. tanta erat similitudo eloquij ⁊ sensuum.

¶ De claudio Romanorū imperatore. Cap̄m. xxij.

Claudi⁹ imperator

Eciso Caio quartus ab Augusto Claudius suscepit imperium: anno ab initio mundi quater millesimo sexcentesimo, 6z alia computationem quinquies millesimo ducētesimo quadragesimo ab vrbe vero cōdita. dcclxxv. ⁊ imperauit ānis. xiij. Fuisse aūt tradit plinꝰ ⁊ grosso corpe canitie pulchra. Optimis ceruicib⁹ ⁊ incedētē destituebāt poplites munus firmi. Sed ⁊ multa alia vitia dehonestabāt. Risus immoderatus: ira turpior: spumante voce: humentibus narib⁹: capite tremulēto. Inter cetera maxime miratisunt in eo homines obliuionē ⁊ inconsiderationē. Nā occisa vxore Messalina: paullo post cur vxor ad triclinium nō veniret ab eunuchis perijt. Multos etiā pretores quos capite dānauerat. postea statim die ad p̄silium ⁊ alee ludū vocari iussit. Hic claudi⁹ audita morte Caij: metuens ne in omnes propinquos ei⁹ cōiurati deseuirēt: rumore cedis exterrꝰ ad solariū proximū fugit: atq; inter cubiculi vela se occultauit. Quē latentē forte discurrens gregari⁹ miles Bratus noie animaduersis pedibus ⁊ sciscitandi studio quisnā esset agnouit: extractūq; premetu ad eius genua cadentes imperatorem salutauit. Quo facto ipse: n ad alios milites q̄ de imperatore eligendo tractabat: adduxit. A q̄b⁹ lectice impositꝰ ad castra pretoriana delatꝰ est tristis ac trepidus: miserāte obuia turba quasi innocens ad supliciū trahere tur. Consules autē cū senatu ad templū Jouis triumphatoris cōgregati sunt: vbi adinuicē p̄sultantes rempublicā ad statuꝫ libertatis reducere cupiebant in quo fuerat ātes Julij Cesarē. Quib⁹ in cōmuni de presenti statu tractantibus: repente immensus clamor cōgregati exercitus audit⁹ est: petēs vt militaris imperator eligerēt: nequaq; romanū imperium multis imperantib⁹ solueretur. Hos quidem milites decreuerūt vt vni daretur imperium: tū senatui cōcedentes vt ipsi qui dign⁹ videretur eligerēt. Ob quā rem contraria erāt vota senat⁹: huc: isti hūc dignū imperio iudicabant. Inter quos dicebant aliqui nullo modo de genere superiorū principū eligendū: sed aliquē de genere nobiliū qui fortitudine atq; p̄udētia Romanoꝝ gubernaret imperiū. Mutian⁹ quidā in senatu potētissim⁹ Marcum qui Julia Caij sorore habebat vxorē imperio proponebat. Alij vero Valeriū asiaticū virū manu ⁊ cōsilio fortem noiabant. Sicq; senatus inter se de principe eligendo nō conueniebat. Postremo volente senatu ⁊ ipse Claudius per Uenariū ⁊ Bracchū tribunos plebis ad curiā vocatus est: ad persuadenda que viderenf. Qui rīdit se a militib⁹ vi ac necessitate retineri. Missoq; Agrippa regi Judee qui forte tunc Rome erat: indicauit senatui se primū inuitū ab exercitu raptū fuisse: quare iam iniquum fore si militū erga se studia tā religiosa desereret: immo iā tutā nō aliter esse fortunā suā. Deinde administraturū se rē publicā ita vt dign⁹ rector non tyrannus dici posset. Agrippa autē postq̄ in senatu hec retulit: vn⁹ ex centurionib⁹ urbani exercit⁹ q̄ tūc partes senat⁹ fouebat educēs gladiū. Cōmilitōes (inquit) quib⁹ perturbati casib⁹ p̄currere aduersus ciues cupimus maxime quū habeam⁹ imperatorē ad quē cū iustis magis allegationibus q̄ armis aggredi debeamus? Et hec dicēs per mediā curiā egressus est: quē egredientē omnis fere armata manus desetris partib⁹ secuta est. Hec exēplo optimates deserti magno timore cōcussi sunt. Considerātes ergo non esse tutū de cetero Claudio repugnare: omnis fere senatus cum cōsulib⁹ ad Claudiū transierunt.

§. I. Claudius igitur sibi impe

rio stabilito nihil antiquius q̄ vt id biduū quo de mutādo tui pub. statu hesitatū erant memorie eximere romanorū. Omniuꝫ itaq; dictorum factorumq; in eo veniā ⁊ obliuionē in perpetuū sanxit ac prestitit. interfectis tamē paucis cēturionibus qui in morte Caij cōiurauerant: ⁊ maxime q̄ Chereas cedē deposcisse cognouerat. Inter quos ⁊ Cassi⁹ Chereas ⁊ Lupus interfecti sunt. Refert aūt Josephus q̄ Chereas hanc mortē quā p̄o libertate patrie sustinere videbat: magno animo p̄out virū militarē decebat excepit: ⁊ nō soluꝫ nō vultū meroze deposuit: sed etiā Lupū resolutū in lachrymas obiurgauit. Quūq; venisset ad locum in quo plectendus erat: rogauit militē vt eo gladio quo patrie libertatem dederat ⁊ Caiū peremerat ipsum trāsuerberaret. Feliciter ergo mortu⁹ est Chereas vnius ictus p̄cussione finit⁹. Ex hinc Claudius ad pietatis officia conuersus oēs captiuos ac relegatos etiā a Caio in patriā reduxit. Jn semē augendo parcus admodū ⁊ ciuilis imperatoris p̄nomine abstinuit. Nimios honores recusauit. Creationibus magistratuū vtvnus de consiliarijs frequenter interfuit: immo ⁊ tribunis plebis eū adeūtibus p̄o tribunali sedētē se excusauit: q̄ ꝑter angustias nō poterat eos audire nisi stātes: Ob quā causam tantū amoris fauoriq; breui spacio collegit: vt cū profectū eū Ostiaz perijsse ex insidijs nuntiatum esset: magna cōsternatione populis ⁊ militē quasi proditorem ⁊ senatū quasi parricida diris execrationib⁹ persequeretur: donec ipsum sanum ⁊ incolumez appropinquare cognouit. ¶ Ab initio autem sui principatus conspirauerūt contra eū Gallus Asinius ⁊ Statilius Torquinus Pollionis ac Messale oratorum nepotes assumptis complurib⁹ ipsi⁹ seruis atq; libertis. 6z intra paucos dies oppressi sunt. Urbis annonecq; curā solicitissime semper egit. Naz arctiore annona ob assiduas sterilitates detentus quondam medio foro a turba conuicijs ac fragminibus panis ita instratus est: vt egre nec nisi postico euadere i palatiū valuerit. De hac quare operā dedit ad inuehendos etiaz hyberno tempore cōmeatus. Nā ⁊ negotiatorib⁹ certa lucra proposuit: suscepto etiā in se dāno ficut quid aduersi per tempestates accidisset. Opera magna potius q̄ necessaria multa perfecit sed vel precipua aque ductū a Caio inchoatū. Item Fucinil acus emissarij: portumq; ostiensem Ludos varij generis populo exhibuit: quibus ⁊ ipse humanissime interfuit Quū quidam nō infimi status oñi seruos suos infirmos ⁊ affectos in insula. Esculapij medendi tedio exposuissent: oēs expositos ⁊ q̄ de cetero exponerenf liberos esse p̄nūtiauit: nec vnq̄ ioitione domino⁹ redituros si qualuissent sanxit. Illiensibus id est troianis quas Romani generis autorib⁹ tributa i ꝑpetuū remisit Judeos e Roma expulit.

fame. Act. xj. c. in fi.

§. II. De malis moribus eius scz

Claudij. Libi vinq; quocūq; ⁊ tēpore ⁊ loco appetentissimus fuit. Conuiuia frequentauit ampla ⁊ assiduaz ac fere patētissimis locis. Somni breuissimi erat. Nā ante mediā noctē plerūq; vigilabat. Ebidinis i feminas profusissime Alea studiosissime lusit. Seuū autem ⁊ sanguinariū fuisse magis minimūq; reb⁹ apparuit Spōsas admodum ado

lescens duas habuit. Aemiliā Lepidā Augusti proneptem. Item Liuiā Medullinā cui t cognomen Camille erat: ge nere antiq̄ dictatoris Camilli. quib⁹ breui diuersis tpe ex causis repudiatis. Plautiam Herculanillam mox Aeliam Petinā duxit vxorem: sed cuz vtraq̄ diuortium fecit. Post has Valeriā Messalinam consobrini sui Messalle filiam duxit in matrimonium. Sed t istaz supplicio affecit. Uersū illecebris Agrippine Germanici fratris sui filie p ius oscu li t blanditiarū occasiones pellectus in amorez mandauit: vt a senatu cogeretur vt ipsam vxorē duceret: quasi reipu blice id maxime interesset: dandāq̄ ceteris veniam talium coniugiorum que vsq̄ ad id tempus incesta habebantur. Liberos ex tribus vxorib⁹ tulit. ex Plautia Drusuz t Clau diam: ex Petina Antoniam: ex Messalina Octauiam atq̄ Germanicū quē mox Britannicū nominauit. Drusum aūt adhuc impuberē amisit. Octauiā autem Neroni prius gno suo collocauit: quē postea etiā in filium adoptauit. Js igi tur vxorius addictus non principē se sed earum ministrū exhibuit: quarū studio seu libidine honores/exercitus/im punitates/supplicia/largitus est. Ac ne sigillatim minima queq̄ enumerē: p eas reuocatas libertates: iudicia rescis sa t immutatos datorū officiorū codicillos. Appiū Sylla nū psocerū suū. Liuiasq̄ alterā Germanici filiā/alterā Dru si crimine incerto nec defensiōe vlla data earū sc̄z vxorū in stinctu occidit. Pōpeiū maiorū filie virū: t Lucū t Sylla num spōsum minorū interemit. Jn. xxxv. senatores trecen tosq̄ teo ampli⁹ Romanos equites tāta facilitate aiaduer rit: vt de nece p̄sularis viri renūtiante centurione factum esse q̄ imperasset: negaret se quicq̄ imperasse. Tormenta questionū penasq̄ parricidarū cotā exigebat exolui. Sed nihil eque q̄ timidus t diffidens fuit. Nā in primis imper ij/dieb⁹ neq̄ conuiuia inire ausus est nisi speculatores cū lanceis circūstarent: neq̄ egrū quam q̄ visitare nisi excusso prius cubiculo. Quasdā autē insidias temere delatas ita expauit: vt deponere imperiuz cogitauerit lachrymisq̄ et vociferatione miserat⁹ est conditionē suā cui nihil tutiusq̄ esset: ac diu publico abstinuit. Nulla adeo suspicio: nullus tam leuis aut⁹ extitit quo nō mediocri scrupulo iniecto ad cauendū vlciscendūq̄ cōpelleret. Nā vn⁹ ex litigatorib⁹ seducto/in salutatione affirmauit per quietē se vidisse eum a quodā gladio cōfodi. Deinde paulopost quasi percussorē agnosceret: aduersariuz suū libellū imperatori volentem tradere ostendit. cōfestimq̄ is pro cōfesso ad pena raptus est. Claudius igit quarto imperij sui anno: quo sc̄z Petr⁹ Romā attigit: cupiens se vtilē reipublice principē ostenta re: bellū vbiq̄ t victoriā vndecūq̄ quesiuit. Itaq̄ primo ex peditionē i Britanniā mouit: prim⁹ post Julium Cesarē dictā insulā aggredi ausus. qui quū ab Ostia nauigaret: vehe menti circio vento bis fere demersus est iuxta stoechadas insulas. Transuectus inde insulā: sine vllo periculo et san guine intra pauciss̄imos dies totā fere insulā in deditionē accepit. Orchadas preterea vltra Britanniā in oceano posi tas Romano adiecit imperio. Et sexto q̄ profect⁹ erat mē se Romā redijt: marimoq̄ apparatu triumphauit. Ad cu ius spectaculum cōmeare in vrbem non solum presidibus prouinciarum permisit: verumetiam exulib⁹ indulsit. Cur rum eius Messalina vxor carpento secuta est.

Petrus romā venit rēpo re Clau dij.

§. III. De morte eius t herodis

Claudius igitur videns se iam senio confectum testametū cōscripsit ac signis oīm magistratuū obsignauit: quo facto prius q̄ progrderetur vlteriusz ab Agrippina vxore pre uentus est. hec metuēs ne Britanic⁹ Claudij ex Messalli na filius crescens imperiū a patre ipse peciperet q̄ Neroni filio parare studebat: de morte Claudij cū eunuchis auli cis iam tractare cepit. Unde nō multo post tpe per Halotū spadonē cibi pregustatorē in domestico cōuiuio venenū de dit Claudio. Quo statiz hausto obmutuisse Dicit: t excru ciatus doloribus nocte tota, ppe lucē defecit. Eius mors ce lata ē: donec circa successorē oīa ordinarēt q̄ qui cū Agrip pina sentiebant. Nam eo expirāte. Agrippina verū militie principē misit et cū eo tribunos velut potētes: q̄ filiū suū Neronem ad castra pretoriana deducerent: vt ipsum more aliorū principū exercit⁹ adoraret: atq̄ in ei⁹ verba iuraret. Excessit aūt Claudius etatis sue āno. lxiij. Presagia mor tis eius p̄cipua fuerūt: ortus crinite stelle quā greci come tem vocant: tactuq̄ de celo monumētū Drusi patris. Sed nec ipsum ignorasse aut dissimulasse morte suā Suetoni⁹ dicit. Nā in. senatu cui vltimo interfuit liberos suos ad cō sortiā hortatus est: atq̄ illos suppliciter senatui cōmēda uit addēs se mortī appropinquaturū. Sub hoc Claudio Romanorū principe Rome descriptiōe habita/inuēta sunt per vniuersam vrbem ciuiū Romanoz septuaginta centē

decome te presa gio.

na et quadraginta quatuor millia. Herodi autem Agrippe q̄ ipse nō min⁹ laborauerat pro Claudij imperio/vt Clau dius illō obtineret/q̄ Caligula ideo ipse Claudius magis eum exaltauit. Nam oīa illa que ostauianus augustus Herodi primo sc̄z Ascalonite auo Agrippe q̄ innocentes occidi ius sit dederat. Agrippe adiecit. s. Judeā atq̄ maximis cumu latū donis remisit ad propria. Petromo aūt q̄ Syriā t Ju deam gubernabat successor mittitur a Claudio Marsus quo ad syriā. Herodes autē Agrippa venies hierosoly mā aureā catenā quā ei Caius dederat factā instar catene ferre qua Tyberij mādato in carcere cōpedit⁹ fuerat: vt tri stioris fortune memoriā reuocaret: t testimoniuz de reb⁹ meliorib⁹ perhiberet: in templo suspendit: vt maximū sui in dicaret casuz: t simul ostenderet se posse quō cozruerat de nuo suscitari. Post hec Agrippa Herodes muros Hierusa lē publicis sumptib⁹ altitudine simul t latitudine edifica re cepit. Quā rem Marsus syrie preses Claudio nūtiauit. Quare imperator rebellandi causam suspicatus. Agrippe mandauit vt ab edificatione murorū cessaret: quod t fecit. Mores aūt Agrippe (vt dicit Josephus) erāt māsueti ciro ca oēs: sed circa gentē suā vltra oēm modū magnific⁹ atq̄ benignus. Alienigenis nihilominus clemēs: quare ab oīb⁹ erat dilectus. Ob quorū gratiā: ecclesiaz in Judea nouiter exurgētē persecutus est. Et hic Herodes agrippa fuit qui occidit Jacobū fratrem Jo. gladio. Qui videns q̄ placeret iudeis apposuit apprehēdere t Petrū: et icarcerauit vt oc cideret: vt dictū est supra. Act. xij. Ex quibus patet q̄ dict⁹ Jacob⁹ nō fuit ab eo decapitat⁹ in reuolutione vnius anni a passione christi vt a quibusdam dicit: sed post aliquot an nos Nā anno imperij. Tyberij. xix. vel circa xps passus est t duo vel tres anni superfuerunt de imperio ipsius Tyberij. post quē Caius imperauit tribus annis cum dimidio: post quē Claudius dedit Agrippe Judeā. Quod regis facinus dilationi vt dicit Euse. diuina vltio non est passa. Nam de scendens in Cesareā quū indutus veste preclara conciona retur pro tribunali sedēs in sublimi ad populū: popul⁹ ip se acclamaret ei/dei voces t non hois: delectantē se in illis laudibus diuinis angel⁹ percussit t vermib⁹ scaturiens post aliquot dies expirauit anno etatis sue. l. regni sui. vij. t. iij. anno Claudij: Audiens autem Claudius mortē Agrippe fi lium eius nolle etiā Agrippā successorē regni eius cōstitue re voluit: sed senatus nō cōsuluit asserēs nō esse cautū pue ro potētissimi regni sceptra cōmitti. Erat etī. xvij. annorū. Senatui ergo acq̄escēs Claudius regnū Agrippe p̄cessum in p̄uincie formā redegit: t filio eius dicto etiam Agrippa sub nomine regni regiones trans iordanem tradidit. Post Marsuz qui Syriā gubernabat: mittit a Claudio Caspi⁹ qui t Syriā t regnū iudee defuncto Herode Agrippa gu bernaret.

¶ De Nerone imperatore et eius malitijs. Capm. xiij.

NEro ergo maritus Octauie filie Claudij imperatoris/psuasionib⁹ Agrippine cōiugis ipsius Claudij designatus est iperator ab eodē Claudio: ficq̄ gener prelat⁹ est filio. i. Nero q̄ erat gener Claudij/Britā nico q̄ erat fili⁹ ipsi⁹ Claudij. Hic fuit quint⁹ imperator ab Augusto qui iperauit ānis. xiij. et mēsibus octo. Et secūdū Suetoniū per quinquenniū valde modestus fuit: t libera les disciplinas offes fere puer attigit. Auersus a phia ad poeticā peon⁹: carmina libēter ac sine labore cōposuit. ha buit t pingendi fingendiq̄ maxime non mediocre studium Orsus imperiū a pietatis ostentatiōe ex augusti precepto imperatorū se pfessus nec liberalitatis nec clemētie nec co mitatis quidē exibēde vllam occasionem dimisit. Grauio ra vectigalia aut aboleuit aut minuit. Senatoruz nobilissi mo cuiq̄ sed re familiari destituto annua salaria cōstituit. Quisq̄ de supplicio cuiusdā capite dānati vt ex more sub scriberet admonere⁹: cū vellē (inquit) nescire Ifas. Agenti gras senatui respōdit/ Quū meruero. Interdictum est ne q̄d in popinis pter legumina aut olera veniret. Porro Ne ro ipse inter ceteras disciplinas pueritie tempore imbut⁹ est musica: nihil eozū omittens q̄gen eris ei⁹ artifices vel conseruāde vel augende vocis causa factirarēt. Nā et plum beam chartā supin⁹ pectore sustinere t clystere vomituq̄ purgari voluit: t abstinere pomis cibisq̄ officientibus. Ac nec cōcusso q̄dē repēte terremotu theatro ante cantare de stitit: q̄ inchoatū absolueret. Nō dubitauit etiam priuatis spectaculis operā inter scenicos dare. Instituerāt ei ciuita tes apō quas musici agones edi solebāt oēs citharedoruz coronas ad ipsuz mitteret: eaq̄ grate ita recipiebat vt le gatos q̄ ptulissent nō modo primos admitteret: sed i fami liarib⁹ epulis interponeret. Cantāte aūt eo nec necessaria

causa

cā excedere theatro licitū erat. Jam autē Nero impauerat ñ annis quū Paulus (qz ad Cesarez appellauerat) ductus fuit Romā. Qui Nero audiēs cōtrouersiam esse de lege iu-
Paul' apl's ro mādouci tur. deoz et xpianoz̄ vilipēdit: et ꝓmissus est Paul' libere ire p ciuitatē cū vno tñmilite custodiēte. Timebat em̄ ne forte iudei q̄ quesierāt mortē eius in Judea: mississent lras ad iudeos q̄ erant Rome vt dolo occideret eū. Et ꝓ biennū sequēs māsit in libera custodia in hospitio qō ipse ꝓduxerat p̄dicās sine phibitiōe eis q̄ cōueniebāt ad hospitiū suum. Postea etiā magis libere fuit sibi data licētia circūeūdi et p̄dicādi in ꝓtib' occidētis. Nondū em̄ Nero ad tantā vesaniā et crudelitatē deueneratq̄tam postea ostendit.

§.I. De pessimis moribus Neronis.

Sueton'. Petulātiā libidinē luxuriā/auaritiā/sensim q̄dē ꝓmo t occulte t velut iuuenili erroze exercuit. Et vt tūc q̄z nemini dubiū foret nō illa vitia etatis esset. Post crepusculū statim arrepto pileo vel galero popinas inibat. Circūquaq̄ vicos vagabaf ludibūdus: nec tñ sine multorum permicie: siquidē redeūtes a cena ꝙberare ac repugnātes vulnerare claocisq̄ demergere consueuerat t tabernas etiā effringere t expilare: ac sepe in ymōi rixis oculoz̄ t vite periculū adijt. A quodā cuius vxorē attrectauerat, vsq̄ ad necē cesus est: q̄re nūq̄ postea publico se illud hoze sine tribunis cōmisit ꝓcul tocculte subsequētib'. Paulatimve ro inualescētib' vitijs/latebras omisit: nullaq̄ dissimulādi cura ad maiora palā erupit. Epulas a medio die ad mediaz noctē protrahebat: tre fotus sepe calidis piscinis ac tpe estiuo niuatis. Cantabat, nōnunq̄ inter scenoz̄ toti' vbis in publico t ambubaiaz̄ ministeria. Matr' cōcubitū appetisse: t obtrectatoz̄ib' eius ne feroz̄ atq̄ impotēs mulier etiā hoc gñe gratie preualeret: deterritū nemo dubitauit: vtiq̄ postq̄ meretricē quā fama erat Apprime matri similimaz inter cōcubinas recepit. Persuasissimū habuit neminē hominē pudicū aut vlla parte corpis sui purū esse verū plerosq̄ dissimulare vitiū t calliditate obtegere. Ideoq̄ pfessis apud se ob scenitatē: cetera q̄z delicta cōcedebat. Diuitiaz̄ et pecunie fructū nō aliū putabat q̄ pfusionē. Nullāve stē bis iduit. Quadringētis in punctū sesterijs aleā lusit. Piscat' ē retib' auratis: purpura t cocco tunib' nexis. Nunq̄ min' mille carrucis iter fecisse tradit. Soleis mulaz̄ argenteis: nō in aliq̄ re tñ dānosioz̄ q̄ in edificādo t mirabiliade scribit ipe Sueton' de palatio qō edificauit exhaust' aūt t egēs pecunijs/calūnijs t rapinis aīm dedit. Tēplis cōpluribus dona detraxit. Simulachraq̄ ex auro t argēto fabricata conflauit. Parricidia t cedes a Claudio exorsus est: cui' necis et si non authoz̄at certe cōscius fuit. Octauiā vxorē sepe frustra strangulare meditat' / primo dimisit vt sterilez sed improbante diuoz̄tiū populo nec parcēte cōiugijs etiaz relegauit. Denicq̄ occidit sub falso crimine adulterij. Pompeiam. xij. die post diuoz̄tiū. Octauie in matrimonium acceptam dilexit vnice t tamē ipsam grauidā et egram ictu calcis occidit. Antoniā Claudij filiā post Pompei mortē nuptias suas recusantē/q̄si molitricē noua z̄ rerū interemit. Priuignū Rufum Crispinū pōpea natū adhuc impuberem qz ferebat ducat' t imperia ludere mari mergendū seruis ipsi' dū piscaret demādauit. Tuscū nutricis filiū relegauit q̄ balneis in aduētū suū extructis latuisset Senecā ꝓcepto rē ad necē cōpulit. Burro ꝓfecto remediū ad fauces pollicitus venenū misit. Libertos diuites t senes olim adoptiōis mox dñatiōis sue fautoz̄es atq̄ rectoz̄es veneno partim cibis partim potionib' indito intercepit. Matrē dicta facta q̄ sua acerbius exq̄rentē et corrigentē primū omni honore t potestate ꝓuauit. cōtubernio ac palatio expulit: t mox ei' minis t violētia territ' perdere statuit. Et quū ter tentasset veneno: sentiretq̄ antidotis ꝓmunitā: tandē interfici iussit. Ferē etiā ad iterfectē cadauer accurrisse: ꝓtectaq̄ se mēbra: alia laudasse: alia vituperasse. Parricidio matris Domitie amite necē adiūxit. Necdū defuncte bona inuasit suppresso testamēto ve q̄d abscederet. Nec minoze seuitia i exteros grassat' nobilissimo cuiq̄ exitū destinauit: dānato z̄ liberis vxore pulsis enectisq̄ veneno t fame. Credit ēt cuidā egyptij gñis crudā carnē et q̄cq̄d daret comedere assueto viuos hoīes cupisse laniādos absumēdosq̄ obijcere. Sed nec ꝓpio nec menib' patrie pepercit. Nā q̄si offensus deformitate veterū edificioz̄ et angustijs flexurisq̄ vicoz̄ū: palā incēdit vrbē per sex dies t septē noctes. incēdiū aūt e turre moecenatiana ꝓspectās letusq̄ flāme (vt aiebat) pulchritudine halosin Jlij in illo suo scenico habitu decantauit.

§.II. De morte Neronis Sueponi'.

Tale initiuz̄ faciētib' gallis: mox Britānia amissaq̄ Armenia ac rursus vtraq̄ recepta perpetuā singularēq̄ felicitatē cōcepit: adeo vt amissis naufragio ꝓciosissimis rebus/nō dubitauerit inter suos dicere pisces eas sibi relaturas. Ubi de morte galliarū cognouit: tadeo lente t secure tulit. Ut gaudentis etiā suspicionē preberet: tāq̄ occasione nata spoliandarū iure belli opulētissimarū prouinciaz̄. Statimq̄ in arenā ꝓgressus certātes athletas effusissimo studio spectauit. Postq̄ autē etiā Hispanias defeciss̄e cognouit: collapsus aio diu sine voce velut mortuus iacuit. Utq̄ resipuit: veste discissa capite cōtuberato: actum de se putauit. Creditur destinasse successoz̄es percussoz̄esq̄ submittere oīb' exercitibus prouinciasq̄ regētib' quasi cōspiratis idēq̄ sentiētibus: q̄cūq̄ vbiq̄ exulū / quicūq̄ in vrbe hoīm gallicanoz̄ū esset cōtrucidare illos ne desciscētib' aggregrent hostes: vt cōscios popularīū suoz̄um atq̄ fautoz̄es: Senatum vniuersum veneno ꝓ conuiuia neccare: vrbē incēdere: ferās in pplm̄ immissis: sed abstertit' est pficiēdi desperatione. Erat illi eternitatis ypetueq̄ fame cupidor: sed in cōsulta: ideoq̄ multis rebus et locis veteri appellatiōe detracta nouā induxit: t suo nole mensem q̄z aprile neronez Romāq̄ Neropolim appellari voluit: religionum oīno cō temptoz̄ fuit. Nunciata aūt ceteroz̄ exercituz̄ defectione literas prandēti sibi traditas cōcerpsit: mēsez̄ subtit: duos cyphos gratissimi vsus solo illisit. Assumptoq̄ veneno et in aurea pyxide ꝙdito ꝓmissis. Ostiā liberoz̄ fidissimis ad classem preparandā: tribunos centurionesq̄ de fuge societate tentauit. Hugo floria. li. iij. Quisq̄ multa mala (que recensere ꝓsingula nimis longū esset) reipublice irrogaret tandē hostis a senatu iudicat' est: vt q̄ sacrilegio fidem/parricidio pietatē/incestu pudicitiā violaret: ipsamq̄ potestatē romani imperij vel officia vel negotia ꝓbissimis liberto z̄ ꝓmiserat. Quisq̄ em̄ ipse nulli fidē seruaret oēs suspectos habebat. Duob' tamen neq̄ssimis Nymphidio et Semellio se credendu z̄ putauit: quos vilis condicio sibi obnoxios fecerat. Uerū ipsi crudelitatis ei' exēplū exhozuere t qz charissimos veroq̄ interemerat amicos caue re sibi t preuenire voluerūt qō metuebant. Ambo itaq̄ facta cōspiratione cū ceteris parricidā deseruerūt. Itaq̄ desertus ab oībus suis fugit nocte ex vrbe quatuoz̄ tñ comitātib' nudo pede cooperto capite: t ante faciē fudario obtento. Quisq̄ se occultasset: plato a curioze nuntio hostem se a senatu iudicatum t queri ad mortem: audito q̄ comites appropinquarent ad capiendū viuū: seipsum interfecit. Tantū aūt in morte ei' gaudiū fuit: vt plebs pileata ꝓ totam vrbē discurreret. Anno dñi. lxxij. etatis ipsi' Neronis xxij. vt ait Euse. quū a senatu q̄reret ad penā: e palatio fugiens: ad quartū vbis miliariū in suburbano libertini sui inter Salariam et Numentanā seipsum occidit: atq̄ in eo omnis familia augusti consumpta est. neronis iterit'

¶ De sapientib' illius tēporis/videlicet Seneca/Junenale/Persio/t Quintiliano: t eoz̄ scriptis. Capitulū. xxiij.

Hijs tēporibus floruerunt gentiles. s. Seneca/Persi'/Juuenalis. Quintilianus: quorum aliqua dicta moralia hic ponū ꝓ tur. Sen. in li. de moribus. Multos vita differē tes moz̄s incerta preuenit. Omnis utaq̄ dies velut vltim' ordinandus est. Uerba rebus non personis estimāda sunt. Oratorem te putas: fitibi ꝓ ante oēs q̄ops persuaseris. Mōstro silis est auaritia senilis. Quid em̄ stultius q̄ via deficiēte viaticū augere? Pacē habeto cū hoibus: cū vitijs bellū. Hoc habet oīs affectus vt in quo ipse insanit: oēs in idem putet furere. Idē in lib. de quatuoz̄ virtutibus. Qui prudentiā sequi desiderat: tūc recte viuit: si oīa pri' estimet si dignitatē reb' nō ex opinione multoz̄ sz̄ ex eoz̄ū natura constituat. Prudētis ꝓpriū est examinare cōsilia: t nō subito facili credulitate ad falsa plabi. Cogitationes vagas et velut somno siles nō recipias q̄b' si aīm oblectaueris: quū oīa dispoſueris/tristis remanebis. Parce lauda parci' vituperato. illa adulatiōe/ista malignitate suspecta est. Prudens nunq̄ otio marcet: liq̄n aīm remissum habet: solutū nunq̄. Tarda accelerat, ꝓplexa expedit: dura mollit: aspera lenit: tardua exequatur ex paruis magnatez̄ aptis obscura ex primis remota estimat. Nō te moueat discētis authoritas ne q̄s dicat sed q̄d dicatur attendas. Nec q̄ multis: sed quib' placeat cogites. Scito magnū t honestū esse vindicte gen' / ignoscere. Eris magnanim' / si pericula nō appetas vt temerarius: nec formides vt timidus. Victus tibi sit ex facili: nec ad voluptatē sed ad cibū accedet palatū tuu z̄ nō sapores: sed fames exciter. Desideria tua paruo redime hoc tantū curare debes vt desināt. Nec paupertas tibi sit munda sit nec parsimonia sordida t nec simplicitas neglecta: nec lenitas lāguida. Nec tua defleas: nec aliena mireris. Sermones vtiles magis q̄ facetos ama. Reprehensio- Senece ingenio res.

bilis est risus: si est immodicus: si pueriliter, effusus: si mulie briter fract⁹. O debilē facit hoiem risus/aut superbus/aut clarus/aut malign⁹ ⁊ furtiuus/aut malis alienis euocat⁹. Nō sis scurrilis: sed grata urbanitas. Sint sales tui sine dē te sint ioci sine vilitate. Risus sine cachinno: vox sine clamore: incessus sine tumultu: quies tibi sine desidia sit. Et duz ab alijs ludicr: u aliq̄d facti honestiq̄ tractaueris. Cā tibi triste sit laudari a turpib⁹ q̄ si laueris ꝓpter turpia. Difficillimū cōtinentie gen⁹ est/assenerationes adulatorū repellere: quorū sermones aīm quadā voluptate resoluēt. Alienoz vitioz nō curiosus explorator sis nec acerbus reprehensor: neccū exprobratiōe correptor: sed admonitionē libertate ꝓuenias. Dicēti esto tacitus auditor: reḡrenti facile: respōdē: cōtrēdenti facile cede. Oēs tibi pares feceris si nec inferiores supbiendo contēnas: nec superiores recte viuēdo timeas. Lucris esto benign⁹ nemini bland⁹ paucis familiaris: oibus equ⁹. Seueriores esto iudicio q̄ sermone vita q̄ vultu. Nec tue bone fame mirator sis: nec inuidus alterie. Que nosti sine arrogantia postulanti ipertire. Que aūt nescis: sine occultatiōe ignorātie postula tibi imperti ri. Idē in li. de clemētia. Verecundiā peccādi facit ipsa clemētia regentis: et grauior multū pena videt q̄ a mite viro cōstituit. Nō min⁹ principi turpia sunt multa supplicia q̄ medico multa vulnera. Remissi⁹ imperāti meli⁹ parēt. Clemētia est tēperātia animi in ptāte: vlciscēdi: vel lenitas superioris ad inferiorē in penis ꝓstituēdis. Idē in li. de būficijs. Nō grat⁹ ad eū q̄ scit esse pōt q̄ būficiū aut supbe adiecit: aut irat⁹ impēdit: aut fatigat⁹ vt molestia careret cedit. Docēdi sunt q̄ libēter accipiūt libēter reddere: et eos ꝯbus obligati sunt re aioq̄ nō tm̄ equare sed etiā vincere. Būficium est benuola actio tribuēs gaudiūq̄ capiēs tribuendoꝝ in eo q̄ fecit ꝓna ⁊ spōte sua parata. Itaq̄ non quid detur sed qua mēte refert. Nōnunq̄ magis nos obligat q̄ ꝓ ua dedit magnifice: q̄ regū opes equauit aio q̄ pua dedit sed libēter. Gratissima sunt Būficia parata occurrētia: vbi nulla iteruenit mora nisi in accipiētis verecūdia. Grauissimis viris nulla res carius ꝓstat q̄ q̄ ꝓcibus empta est. molestū em̄ verbū ⁊ onerosuz est dimissoq̄ vultu dicēdū Rogo. Ois benignitas ꝓperat ⁊ ꝓpriū est libēter faciētis cito facere. Interdū etiā ille q̄ iuuat fallend⁹ est vt habeat: nec a quo acceperit sciat. Nec būficij inter duos lex est: Alter stat⁹ debet obliuisci dati: alter memor esse accepti. Taceat q̄ būficiū dedit: narret q̄ accepit. Ingrat⁹ est q̄ remotis arbitris gr̄as agit. Qui dat būficiū/deū imitat: q̄ repetit/fenerator est. Pudorē tollit multitudo peccantiū. Regnū est nolle regnare quū possis. Facili⁹ est barbaras gētes ⁊ ipatientes alieni arbitrij regere: q̄ aīm suū cōtinere ⁊ sibi tradere. i. habere oīum sui. Neminē tā alte secula posuerunt vt nō illi amicus eo magis diſit quo nihil absit. Voluptas fragilis eo brēui⁹ oblectat quo auidi⁹ hausta est. Cui⁹ sub inde nec esse est: aut peniteat aut pupeat. Idē in lib. de remedijs fortuitoz. Stultū est timere q̄ vitare non possis. Optimū est mori q̄ūq̄ iuuat viuere. Multi aliquē comitatur: ⁊ mel muscē: cadauer lupi: frumēta formicē: predā seqtur turba ista nō hoiem. Intelligēdū est partē esse inocentie cecitatē. Oculi em̄ sunt irritamēta vitioz: duces scelez. Naufragiū feciſti: cogita nō q̄ pdidisti: sz q̄ euaser⁹. Que re amicū iter recta ⁊ honesta officia. Idē in li. de naturalibus q̄nib⁹. Inter nullos magis q̄ inter pbos equa ds eē libertas. Quis nō itelligit oīa ꝓsuetudine vim suā pdere: humano aio a bonis artib⁹ robur venit ⁊ a consideratione nature. Quid est cur ego hoiez aut fagittā aūt ferā aut lāceā tremā maiora me ꝓcula expectāt fulminib⁹ ⁊ magnis nature ꝓtib⁹. Pusilla res est hois vita: sz ingēs res est contempt⁹ vite. Ita a natura cōpositi sum⁹ vt nos q̄tidiana ēt si admiratiōe digna sunt trāseāt: ⁊ minima q̄q̄ rerū si insolite ꝓdierūt/dulce spectaculū fiāt. Contēne mortē ⁊ oīa q̄ ad mortē ducūt contēpta sunt. Siue bella/sine naufragia/ siue minarū pōdera nunq̄d ampli⁹ facere pūt q̄ vt corpus ab aio resoluāt? Hoc nulla diligētia euitat: nulla felicitas domat: nulla prās euincit. O te demētē ⁊ oblitū fragilitatis tue: si tūc mortē tm̄ times quā tonat: Viuēs si fulmē effugeris: repetet te gladi⁹: petet lapis: petet bilis. Quicq̄d acciderit tibi: sic ferāsi volueris tibi accidisse: debuisses em̄ velle si sciuisses oīa ex decreti⁹ dei fieri. Flere aūt q̄ri ⁊ gemere desipere est. Idē. Nihil est tā mortiferū igenio q̄ luxuria. Torpēt ingenia desidiose iuuētutis: nec min⁹ honeste rei labore vigilat. Cantādi saltādi obscenaq̄ studia effeminatos tenent. Capillū frangere/⁊ ad mulieb⁹ blādimūdissimis se excollere mūdijs nr̄oz adolescentiū speciē pudicitie negligētes sue. Idē in tragedijs. Quo plura possis plura patiēter feras. Violēta iperia nō diu ptinuāt moderata durāt. Qui nō vetat peccare quum possit: iubet perire mores: iuspietas: fides: et q̄ redire quū, perit nescit pudor. Heu q̄ dulce malū mortalibus auditum/vite dirus amor. Quē peniteat peccasse pene innocens est. O q̄ miserū est nescire mori. Dat ille veniā facile cui venia op⁹ est. Una res est virtus: q̄ immortalitatē donare ꝓt ⁊ pares dijs facere. Idē i epl'is ad lucillū. In ꝓma. Vendica te tibi: et tps q̄ aut auferebat aut excidebat aut surripiebat collige ⁊ sua. Turpissima em̄ iactura est q̄ ꝓ negligētia fit. Quez mihi dabis q̄ aliq̄ ꝓciuz tpi ponat: q̄ olem estimet: q̄ itelligat se q̄tidie mori? In ꝑ oēs fallimur q̄ morte ꝓspicim⁹. Magna ps eiꝰ iā ꝓterijt: q̄cq̄d eratis retro ē moris tz tuū differt vita trāscurrit. Relīq̄ oīa nobis aliena sunt tps nr̄m ē tm̄. In huius rei fugacis vni⁹ ac lubrice possessis natura nos misit. Primū argumētū cōposite mētis existimo posse ꝓsistere ⁊ secū morari. Illud autē vide ne lectio author⁹ ⁊ diuersi generis voluminū habeat aliq̄d vagus ⁊ istabile certis ingenijs immorari et initi opz. Nō pdest cib⁹ nec corpori accedit: q̄ statim emittit sumpt⁹. Nihilq̄ tā vtile est: q̄ō in trāsitu ꝓfit. Nihil eq̄ sanitatē ipedit vt remedioz crebra imitatio. Itaq̄ distrahit libroz multitudo. Et quum legere non possis quātū valueris: satis est habere quātuz legas. Fastidietis stomachi ē multa deguſtare. Idē in epl'a. iij. Si aliquē amicuz existimas cui nō tātū dē credas quātū tibi vehemēter erras. Errat ⁊ ille q̄ amicū in atrio q̄rit: in cōiuio ꝓbat. Nullum hz maius malū occupat⁹ hō ⁊ bonis suis obsessus q̄ q̄ amicos sibi putat: q̄b⁹ ipe nō est. Tu vero oīa cuz amico tuo delibera: sz de ipso prius. Post amicitias credenduz est. aū amicitias iudicandū. Tā audacter cū amico tuo quā tecū loqre. Et tu q̄dē ita viue vt nihil ei cōmittas: nisi q̄ cōmittere etiā inimico posses. Utrūq̄ vitiū est: ⁊ oībus credere/⁊ nulli. Hz alterū dixerim honesti⁹ vitiū: alterū tuti⁹. Sic etiā vtrosq̄ rep̄hēdas: ⁊ eos q̄ semp iḡeti sunt: et eos q̄ semp q̄escūt. Nā illa tumultu gaudēs nō est industria: sz exagitate mētis cōcussario. Et hoc nō est q̄ es q̄ oēs motuz molestiam iudicat: sz dissolutio ⁊ langor. Itaq̄ ista inter se miscēda sunt: ⁊ q̄escenti agendū est ⁊ agēti q̄escēdū. Idem in epl'a. iiij. Adhuc non puericia sed (q̄d est grauius) puerilitas nobis remanet. Et hoc idē pei⁹ est: q̄ habemus authorē tarem senū: sz vitia puero⁹ nec puerorū tātū sed infantiuz illi leuia ꝙ falsa formidāt: nos vtraq̄. Plericq̄ inter mortis metū ⁊ tormēta vite miseri fluctuant: ⁊ viuere nolūt: ⁊ mori nesciūt. Fac ita q̄q̄ tibi iucūdā vitā: oēm ꝓ illa solicitudinem deponēdo. Nullū bonū adiuuat habentē: nisi ad cuius amissionē parat⁹ est animus: ergo aduersus oīa q̄ accidere possunt te adhortare ⁊ indura. Idē in epl'a. v. Quemadmodum desiderare delicatas res luxurie est: ita vsitatas ⁊ non magis parabiles fugere dementie. Frugalitatē exigit philosophia: nō penā. tēperet vita inter bonos mores ⁊ publicos. Qui domū intrauerit nos potius miret q̄ supellectilē nostrā. Magnus ille est q̄ sic fictilib⁹ vtit sicut argēto. Nec ille minor q̄ argēto vtit sicut fictilib⁹. Desines (inq̄t Cato) timere: si sperare desieris. Fere pericula q̄ videt fugiunt: et quū aufugerint: securi sunt. Nos autē vēturo torquemur ⁊ preterito: timoris em̄ tormētū memoria reducit. puidentia anticipat. Nemo tū ꝓsentib⁹ tantum miser est. Idez in epl'a. vj. Hoc ipm argumētū est animi i meli⁹ trāslati/q̄ vitia sunt q̄ pri⁹ ignorabat: videt. Nulli⁹ boni sine socio iucūda est possessio. Plus tibi viua vox ⁊ cōuict⁹: q̄ oſo pderit. Uū in rem presentē venias oportet primū: q̄z hoies āplius oculis q̄ auribus credūt. Deniq̄ q̄z longū iter est ꝙ ꝓceptas breue ⁊ efficax ꝙ exempla. In vij. Inimica ē multorum conuersatio: ⁊ quo maior est pp⁹ cui cōmicemur: pl⁹ hoc periculi est. Nā ⁊ auarior redeo ⁊ ābitiosior ⁊ luxuriosior: quin etiā crudelior et inhumanior q̄z inter hoēs fui. Utrūq̄ deuitandū est ne vel filis malis fias/q̄z multi sunt ne vel inimicus multis/q̄z dissimiles sunt. Recede in te ipso quantū potes. Cū ijs versare q̄ te facturi sunt meliorem. Illos admitte: quos tu possis facere meliores. Mutuo ista fiūt: homines dū docēt discūt. In. viij. epl'a. Utāte q̄ncq̄ vulgo placent: ad oē bonū fortuitū suspitiosi pauidiq̄ subsistite. Nā ⁊ fera ⁊ piscis aliqua spe oblectamēti decipit. Munera ista fortune putatis: insidie sunt. Quisq̄s ergo tutā vitaz agere volet: vitata ista būficia vitet. Scitote hoiem taz būculmo tegi q̄ auro. Cogitate nihil ꝓter aīm esse mirabile: cui magno nihil exiguū est: mihi crede. Qui nil agere videtur: maiora agunt. humana diuinaq̄ simul tractāt. In epistola. ix. Qui vtilitatis causa assumpt⁹ est: tandiu placebit q̄diu vtilis erit. Hac re flocētes amicoz turbe ꝓsidet. Circa euersos solitudo est: ⁊ amici inde fugiūt: vbi ꝓbant. Ne cesse est em̄ initia exitusq̄ rer̄ inter se puenire. Negotiatio est istā nō amicitia: q̄ ad cōmodū respicit. Ait Chrysippus. Sapienti nulla re egere: ⁊ iam quū multis/illi rebus opus sit.

sit. Ecōtrario stulto nulla re opus est: nulla enim revti scit
Quid refert qualis sit status tuus: si tibi videtur mal⁹ vbi
sapienti sua non placent: omnisq; stultitia laborat in fasti
dio sui. In epla.x. Nō inuenio cum quo malim te esse q̄ te
cum: sic est: fuge multitudinem: fuge paucitatem: fuge etiā
vnum. Sic viue cum hoibus tāq̄ deus videat. Sic loque
re cum deo quasi hoies audiant. In epla.xj. Verecūdia in
adolescente bonum signum est. Magna pars peccatorum
tollitur: si peccatoribus testis adsistat. O felicem qui sic ali
quem vereri potest: vt ad memoriam quoq; eius se compo
nat & ordinet. Qui sic aliquem veretur: cito erit verecund⁹.
Elige ergo illum cuius & vita placet tibi & oratio. Illū sem
per tibi ostēde vel custodē vel exemplum. Opus em̄ est ali
quo ad quē mores nostri se erigāt. Nisi ad regulam prava
nō corriges. In epistola.xij. Gratissima sunt poma quū fu
giunt. Ille beatissim⁹ est & secur⁹ sui possessor. q̄ crastinum
sine solicitudine expectat. In epla.xiij. Nō potest magnos
spūs athleta ad certamē afferre: q̄ nunq̄ fugillat⁹ est. Ille
q̄ sanguinē suū vidit: cui⁹ dentes crepuerūt sub pugno:
nec pectus aim piecit: sed quoties cecidit cōrumacior re
surrexit: cū ipse magna descēdit ad pugnā: multum em̄ adiq̄
cit sibi vire: lacessita. Plura sunt que nos terrent q̄ q̄ pre
mūt: & sepi⁹ opinione q̄ re laboram⁹. Illud tibi precipio ne
fis miser ante temp⁹: quū illa q̄ vt imminētia expauisti for
te nūq̄ vētura sint certe nō venerint. Quedā nos torquēt
magis q̄ debeant: quedā anteq̄ debeāt: quedā quū omni
no nō debeāt. Sicq; aut augemus dolorē aut fugimus aut
preoccupamus: quoniā multa expectata nunq̄ cōparue
runt. Et si futurū est: quid iuuat dolori suo occurrere?
Satis cito dolebit quū venerit: Nihil tam certū est ex his que
timentur: vt nō certius sit & formidata subsidere & sperata
decipere. In epistola.xiiij. Quid turpius est q̄ senem viue
re insipientes? Multis seruit qui corpori seruit: qui pro eo
nimiū timet: qui ad illud oia refert. Sic agere nos debem⁹
non tanq̄ ppter corpus viuere debeamus: sed tanq̄ non
possimus sine corpore. Huius nos nimius amor timoribꝰ
inquietat: solicitudinibus oneratt: contumelijs obijcit. Ho
nestum vile est ei cui corpus nimis charum est. Agat eius
cura diligentissima: tamen vt quū exigit ratio etiam di
gnitas vel fides in ignem mittendū sit. Etiā in obsessa via
pauperi pax est. Nunq̄ intantum cōualescit nequitia: nū
q̄ sic cōtra virtutes coniurabit: vt nō philosophie nomen
venerabile & sacrū maneat. Nemo solicito bono fruit. Adij
cere diues aliquid diuitijs suis studet. Dū de incremento
cogitat: obligat⁹ est vs⁹ rationis accepit: forsit: cōterit: fit ex
dño pcurator. In epistola.xv. Quicq̄d facias cito redi de
corpore ad animū. Illū diebus ac noctibus exerce. Id bo
num cura quod vetustate sit melius. Quā iucūdū est nihil
poscere. Quā magnificū plenū esse: nec ex fortuna pendere.
Discedunt aliquādo ista insidiosa bona: & iam sperantibus
meliora assecutis. Si quid in illis esset soliditatis: aliquādo im
plerent: nunc aūt haurientiū sitim cōcitant. In epla.xvj.
Plus operis est in eo vt pposita custodias: q̄ vt honesta
ponas. Perseuerandum est & assiduo studio robur addē
dum: donec bona mens sit quod bona uoluntas est. Natu
ralia desideria finita sunt: ex falsa opinione nascentia /vbi
desinant non habent. Retrahe te a vanis: & quum vis sci
re quod petis vtrum naturalem habeat an cecam cupidita
tem: confidera an nō possit alicubi consistere. Nam si lon
go pcessu semper aliquid restat: scito id naturale non esse.
In epistola.xvij. Proijce ista oia si sapis: & immo vt sapias
ad bonam mentē magno cursu ac totis viribus tende. Si
q̄d est quo teneris: aut expedi aut excide. Multis ad phi
losophandum obstitere diuitie. Paupertas expedita est et
secura. Non circunstat illam turba seruoꝝ ad quos pascē
dos transmarinarū regionum est optanda fertilitas. Faci
le est pascere paucos vētres & bene institutos: & nihil aliō
desiderantes q̄ implerī: Paruo fames constat: magno fa
stidium. Paupertas contenta est instantibus desideriꝰ sa
tisfacere. In epistola.xviij. Non est iucunda res aqua aut
polēta aut frustum panis hordeacei: sed summa voluptas
est posse capere etiam de his voluptatem & ad id se duxisse
quod eripere nulla fortune iniquitas possit. Diuitiarū pos
sessionem non tibi interdico sed efficere volo vt illas intre
pidus possideas: quod vno modo consequeris: si te sine il
lis beate victurum persuaseris: si illas tanq̄ ituras aspexe
ris. In epistola.xx. Facere docet philosophia non dicere: &
hoc exigit vt ad legem suam quisq; viuat: ne orationi vita
dissentiat: vt ipsa inter se vita vnius sine omni actionū dis
sentione colorīs sit. Maximum hoc est officium sapientie
& indicium: vt verbis opera concordent vt ipse vbiq; par si
bi idemq; sit. Quid enim sapientius: Semper idē velle: idē
q̄ nolle: licet illam exceptiuncula non adijcias vt rectū sit
quod velis, non potest semper cuiq; idē placere: nisi rectū.
Variatur quotidie iudiciū hominū & in contrarium vertit
ac plerisq; agitur vita p lusum. Qō tuo beneficio scire non
potes: paupertatis scies? Illa enim veros certosq; amicos
retinebit. Discedit quis: nō te: sed aliud sequebatur: Non
ne & ob hoc vnum amanda paupertas est: quia a quibus
ameris ostendit? O quādo veniet illa dies in qua nemo in
honorem tuum mentiatur. Huc ergo cogitationes tue ten
dāt. hoc cura: hoc opta. Redige te ad parua ex quibus ca
dere non possis. Non licet diuitias in sinu positas contem
nere. Ille ingentis animi est: qui illas circunfusas sibi diu
multumq; miratus q̄ ad se venerint ridet: suasq; audit ma
gis q̄ sentit. Magnum est non corrūpi contubernio diui
tiarum. In epistola.xxij. Quod male implicuisti solues po
tius q̄ abrūpas. si alia nō soluendi ratio est: vel abrumpas
Nemo tam timidus est & vt malit semper pendere q̄ semel
cadere. Turpe est cedere oneri. Lucrare cum officio qō se
mel recepisti. Non est vir fortis & strenuus qui laborem fu
git: vbi etiam crescit animus illi. Et ipsa rerū difficultate
peiores morimur q̄ nascimur: nostrum hoc / non nature vi
tium est. Nemo q̄ bene viuat: sed q̄diu: curat: quū hoibus
contingere possit vt bene viuant: vt diu nulli. In epistola
xxiij. Fundamentū bone mētis est nō gaudere vanis. Mi
hi crede verum gaudiū res seuera est. An tu existimas quē
q̄ soluto vultu / hilari oculo mortē contēnere. Paupertati
domū aperire: voluptates tenere sub freno: dolorū medita
ri patientiam. Hec qui apud se versat in magno gaudio est
sed parum blando. Hec aūt quibus delectatur vulgus te
nuem habent ac pfusoziā voluptatem / & quocūq̄ inuenti
tium est gaudium fundamento caret. Corpusculū etiam si
sine eo nihil fieri pōt magis nesessariam rem crede q̄ ma
gnam. vanas suggerit voluptates in breui penitēdas / & ni
si magna moderatione tēperenť / in cōtrarium debituras.
tenuerit. Modū autem tenere in eo difficile qō bonū esse
crediderīs. Viri boni auiditas tuta est / que subit ex bona
cōscientia / ex honestatis cōsilijs ex cōtēptu fortuito⁹. Pau
ci sunt qui ex cōsilio se suaq; regāt / ceteri eorū more qui in
fluminibus natāt nō eunt sed ferunť. Quidā tūc viuere in
cipiunt quū desinendū est. Ex apla.xxiiij: Quid necesse est
mala accersiri tūc satis cito pauēda quū venerint? Presu
mere ac pēsare tēs futuri metu pdere stultū est. Et q̄ qūq;
futurus sis miser / esse iam miserū. Sed ego alia te ad secu
ritatem via ducā. Si vis oēm solicitudinē exuere / quicquid
vereris ne eueniat / eueniturū vsq; pponet & quodcūq; illud
est malū tecū ipse metire / & timere tuū taxa. Acrior est vir
tus ad occupāda pericula / q̄ crudelitas ad irrogan da. Do
lor quidē leuis est si ferre possuz / breuis si ferre nō possuz.
Hoc turpissimū est (qō nobis obijci solet) Verba nos phie
nō opa tractare. Ipse voluptates in tormenta vertuntur:
epule cruditatē generant / ebrietates neruoꝝ torporē ac
tremorem / libidines manuū ac pedū & articulorū depraua
tionem. Pauper fiā / inter plures ero. exul fiaz / ibi me natū
putabo. Quo mittar / alligabor. Quid em̄ hic solut⁹ sum?
Ad hoc me natura graue corporis mei pondus adstrinxit.
Moriar desinar egrotare posse / alligari posse / mori posse.
Turpe est aliud loqui aliud sentire. Quotidie morimur.
Quotidie demitur aliqua pars vite: & tunc quoq; quū cre
scimus vita descrescit. In epla.xxv. Qō ad duos amicos
nostros pertinet diuersa via eundū est. Alterius enim vitia
emendāda sunt / alterius fragenda. vtar liberrate tota. Nō
amo illum nisi offendero. An pfecturus sim nescio. Malo
mihi successum q̄ fidē deesse. Nutriēd⁹ est pudor / q̄ q̄diu
in aīo durauerit / aliquis erit bone spei loc⁹. Panē & aquā
natura desiderat / nemo ad hec pauper est: intra q̄ quis de
siderium suū clauserit / cū ipso ioue de felicitate cōtendet.
Sic fac oia tāq̄ spectet aliquis. Prodest sine dubio custo
dem sibi imposuisse / & habere quē respicias / quē cogitatio
nibus tuis interesse iudices. Omnia em̄ mala solitudo sua
det. Quū autē iam tm̄ pfeceris vt tibi sit etiā reuerētia /
licebit dimittere pedagogum. In epla.xxvj. Que querela
est / q̄ incōmodū sit quicq̄d debeat desinere deficit / Et q̄s
exitus melior / q̄ in finem suū natura soluēte dilabi? Incer
tum est quo loco mors te expectat / itaq; illā & tu omni loco
expecta. Qui mori didicit / supra oēm potentiā est / certe ex
tra oēm. Quid ad illū carcer & custodia & claustrū? Liberū
ostium habet. Una est catena q̄ nos alligatos tenet / amor
vite. In epistola.xxvij. Numera annos tuos: & pudebit
te velle eadē que volueras puer. Hoc deniq; tibi circa dies
mortis presta / moriantur antevitia. Bona mēs nec cōmoda
tur nec emit. Et puto si venalis esset, nō haberet emptorē.
At mala quotidie emit. In epistola.xxviij. Animum de
bes mutare / nō celi. licet em̄ vastū traieceris mare / sequū
tur te vitia quocūq; pueneris, quare fuga ista nō adiuuat

te quum fugis. Onus animi deponēdum est: non tibi vllus placebit locus: immo quicquid facis contra te ipsum facis et motu ipso noces tibi. Egrum enim concutis. Atquum il lud exemeris malum: omnis loci mutatio iucūda erit. Ma gis quis venis q̄ quo interest. Et ideo nūlli loco adīcere debemus aīm. Cum hac persuasione viuēdum est / patria mea totus mundus est. Quid tam turbidum fieri potest q̄ fori? Ibi q̄q; is quiete viueret si necesse sit. Sz si liceat dispo nere se: initium salutis notitia pcti. Nam qui peccare se nescit corrigi non vult ideo quantus potes teipsum argue. inquire: in te accusatoris personam partib⁹ fungere: dein de iudicis tandem deprecatoris. In epistola. xxx. Uenit aliquis ad mortem iratus morti. Uenientem illam nemo hilaris excipit: nisi qui se ad illam diu composuerit. In epistola. xxxi. Generosos animos labor nutrit. Non est vi ri timere fudores. In epistola. xxviij. Pars magna boni tatis est velle fieri bonum. In. xxxvi. epla. Turpis et ridicu la res est elemētarius senex. Iuueni parendū: seni vtendū est. Animus ille tranquillissimus ad pfectū venit: q̄ in eo dem habitu est quocūq; modo res cedāt. Mors quas time mus intercipit vitā nō eripit: veniet iterū qui nos in lucē reponat dies: equo igitur aio debet reditur⁹ exire. Obser ua orbē rerū in se remeantiū: videbis nihil in hoc mūdo ex tingui: sed vicibus descēdere ac resurgere. In. xxxvij. Si vis oia tibi subijcere te subijce ratiōi. Multos reges / si te illa rexerit et ab illa disces quēadmodū et quid aggredi debeas. Turpe est nō ire: sed ferri: et subito in medio turbine rerum stupentem querere. Huc ego quemadmodum veni? In epistola. xxxix. Habet hoc in se optimū genero sus ani mus: et cōcitat ad honesta. Magnarū rerum species ad se vocat et attollit. Animus em̄ noster ad modū flāme in mo tu est: eo mobilior et actuosior quo vehemētior fuerit. Sed felix q̄ ad meliora hunc impetū dedit: ponit se extra ius di tionemq; fortune secuta temperabit: aduersa cōminuet: et alijs admirāda despiciet / Magni enim est / magna cōtēne re: et mediocria male q̄ nimia. Necesse est em̄ in imensum exeat cupiditas q̄ naturalē modū transilit. Definit esse re medij locus: vbi q̄ fuerunt vitia mores sunt. In epistola xl. Inopia verborū et exilitas minus intentū auditorem fa cit: tedio interrupte tardiratis: facilius tū incidit q̄b expe ctat q̄ q̄b pteruolat. Illa q̄dē q̄ veritati operā dat oratio incōposita debet esse et simplex. Hec popularis nihil habz veri: mouere vult turbāt: et incosultas aures impetu rapere Remedia nō psunt nisi imorem. Quis medicus in transi tu egros curat? Quēadmodū sapienti viro incessus mode stior cōuenit: ita oratio pressa nō audax. Itaq; tardiloquū te esse iubeo. In epistola. xlj. Sacer intra nos spūs sedet malorū bonorūq; nostrorū obseruator et custos est hic put a nobis tractatus est: nos tractat. In epla. xlij. Circūspi ce ista que nos agunt in insaniā / et cū pluribus lachrymis amittimus: scies in ijs nō damnū esse molestū: sed opinio nem dāni. Nemo illa perijsse sentit: sed cogitat. Qui se ha bet: nihil perdit. In epistola. xliij. Uix quem q̄ inuenies qui possit aperto ostio viuere. Bona conscientia turbam aduocat: mala etiaz in solitudine anxia est atq; solicita. Si honesta sunt que facis: omnes sciāt. Si turpia: q̄d refert n eminem scire quum tu scias. In epistola quadragesima quinta. Non refert q̄ multos libros sed q̄ bonos habeas. Lectio certa prodest: varia delectat. Uitia nobis sub virtu tum specie irrepunt. Temeritas sub titulo fortitudinis la tet. Moderatio vocatur ignauia. Pro cauto timidus acci pitur. In his magno periculo erramus. In epistola. xlvj. Jam vbi etiam causa sublata est / mentimur cōsuetudinis causa. In epistola. xlvij. Illos rideo qui turpe existimant cum seruo suo cenare. Quare: nisi quia superbissima cōsue tudine cenantem dom̄m stantiū seruorū turba circundedit. Ille quippe ingenti cupiditate distentum ventrem onerat serui autem tota nocte ieiuni mutiq; perstant. Sicq; fit vt isti de domino loquantur quibus coram domino loqui nō licet. Tu autem sic cum inferiori viue: quemadmodum vel les superiorē tecū viuere: et quoties in mētē venerit quan tum tibi in seruū liceat: toties etiā in mentem veniat tātū dem in te dño tuo licere. Quomodo stult⁹ est q̄ equū em pturus nō ipm inspicit / sz stratū eius et frenos. sic q̄ hoiem ex veste aut ex additione estimat. In epla. xlviij. Apta decēt et simplicia bonitatem etiā si multū supesse etatis parce di spensandum erat: vt sufficeret necessarijs. Nunc vero que dementia est superuacua discere in tanta tēporis egestate? In epistola. xlix. Quod non perdidisti habes et cornua nō perdidisti: ergo cornua habes: Non vaco ad istas ine ptias. Ingens negotium in manibus est. Quid agam? mors sequitur me: vita fugit. Aduersus hec me aliquid doce. Dociles natura nos edidit: et rationem dedit imper fectam: sed que perfici posset. In epistola. l. Quando fa tuo delectari volo: nō est mihi longe querendus: me rideo. Lecī ducem queruntur nos aūt sine duce erramus. Et ideo difficulter ad sanitatē peruenimus: q̄z nos egrotare nesci mus. Initium eundi ad virtutes arduū est / q̄z hoc primum imbecille atq; egre mentis / formidare inexperta. Itaq; co genda est mens vt incipiat: deinde nō est acerba medicina ptinus enim delectat dum sanat. In epistola. li. Jd age re debem⁹ vt irritamēta vitiorū que lōgissime pfugiam⁹. Indurandus est animus et debellande voluptates: q̄ seua quoq; ad se ingenia rapuerunt. Uitia sine modo sine fine persequere. Nā illis quoq; nec finis nec modus est. Profice quecūq; cor tuum dilaniant: q̄ si aliter extrahi nequirent: cor ipsum cū illis euellendi erat. Uoluptates precipue ex tirpandę latronū more nos amplectunt vt strangulēt. In epistola. lij. Illū elige adiutorē quē magis admireris quū videris q̄ quū audieris. Quid letaris q̄ ab ijs laudatus es quos ipse laudare non potes? Laudatio aliquid exoratio nis affert ipsis audientibus: et animos adolescentium exte mulat. In illis morbis in quibus afficiunt animi quo quis peius se habet minus sentit. Omnium narrare vigilātis est: et vita sua confiteri sanitatis indicium est. Oia impedi menta dimittet: et vaca bone menti. Nemo ad illā peruenit occupat⁹. Magni artificis est clausisse totū in exiguo. In epistola. liij. In hoc (ni fallor) erramus quia mortem se qui iudicamus: quū illa et precessit et secutura sit. Quicq̄d ante nos fuit / mors est. Illum lauda et imitare quem non piget mori quum iuuat viuere. Que enim est virtus quū ejicias / exire? Sapiens nihil inuitus facit: necessitatē ef fugit: quia vult quod coactum est. In epistola. lvj. Nulla placida est quies: nisi quam ratio composuit. Omnia vitia ad modum morbi in aperto leuiora sunt. Cūc aūt scias per niciosissima esse quū simulata sanitate subsidunt. Nulla res animū sapientis ante eat: nullus hoim auisq; concen⁹ interrumpat cogitationes bonas solidasq; iam: certas. In epistola. lvij. Nemo nostrum idem est mane q̄ fuit pri die. Quicquid vides currit cuz tēpore: Nihil ortum stabile vel firmū et immobile est: et nos tamē ea cupimus tāq; aut semper futura aut semper habituri. In epla. lix. Illud p cipue in nobis philosophiam impedit q̄ cito nobis placea mus. Et quicq̄d in nos adulatio congerit tanq; debitū pen dimus: optimosq; nos esse ac sapientissimos affirmantib⁹ assentimus. Sequit itaq; vt ideo mutari nō velimus: quia nos optimos esse credimus. Omnes tendūt ad gaudium: sed vnde stabile magnūq; consequant ignorant. Et sapiēs quidem nunq; sine gaudio est. Gaudiū aūt hoc nō nascitur nisi ex virtutū cōscientia. Nec interrūpitur nec desinit. Q̄b enim nō desinit: fortuna nō eripit. In epistola. lx. Tau⁹ paucissimorum iugerum pascuo impletur. Una sylua ele phantibus pluribus sufficit: homo vero et terra pascitur et mari. Uerūtamen fames ventris nō magno constat: sz am bitio. In epistola. lxi. Ante senectutem curaui vt bene vi uerem. in illa vt bene moriar: Da operam ne quid inuitus vnq; facias. Qui imperia libens excipit: partem acerbissi mam seruitutis effugit facere que nolit. Nec qui iussus ali quid facit miser est: sed qui inuitus. Itaq; sic animū cōpo namus vt quicq̄d ius exigit id velimus. In epistola. lxij. Contēnere aliquis omnia potest: habere omnia nemo po test: itaq; breuissima ad diuitias per contemptus diuitiarū via est. In epistola. lxiij. Nec ficci sint oculi amisso amico nec fluant: lachrymandum est: non plorandum. Jd agamus vt iucunda nobis fiat amicorum recordatio amissorus. Ne mo libenter ad id redit q̄b non sine tormento cogitaturus est. Mihi amicorū defunctorū recordatio dulcis et blanda est: habui enim illos tanq; amissurus: tamisi tanq; habeam.

In epistola. lxv. Que deo faciendi mundum causa fuit? Bonus est. Bono nulla cuiusq; boni inuidia est. Fecit itaq; quaz optimum potuit. Uetas me celo interesse. i. iubes me capite demisso viuere: maior sum et ad maiora genitus q̄ vt corporis mei sim mancipium. Quod equidem non aliter conspicio q̄ vinculum aliquod libertati mee circundatum cuius contēptus certa libertas est. Seruiant deteriora me liorib⁹: fortes sim⁹ aduersus fortuita. In epistola. lxvj. Ex casa vir magnus exire potest: et ex deformi humilque corpusculo formosus animus ac magnus: nec deformitate corporis animus fedatur: sed pulchritudine animi corpus ornatur. Animus intuens vera / peritus fugiendorū ac ap pētendorum / non ex opinione sed natura precia rebus im ponens neutri seu fortuna submittens / supra omnia q̄ con tingūt emnēs / est hec eius facies virtutis. Omnis in mo do est virtus omne honestū voluntariū est. Non enim pōt honestum esse quod nō est liberū. In epistola. lxvij. Non sum tam clemens vt egrotare cupiam. Sed si egrotandum

fuerit

fuerit: vt nihil effeminate faciã optabo. Nõ enim pati tormenta laudabile est: sed pati fortiter. In epistola. lxvij. Multi aperta trãseunt: cõdita ⁊ abstrusa rimantur. Furẽ signata solicitant: vile videt quicq̃d patet. Aperta effracta ri? preterit. Hos mores habet imperitissimus quisq; secreta irrũpere cupit. Jactãtie genus est min? latere ⁊ a cõspectu hoim secedere. Nõ est agẽdũ hoc vt de te hoies loquantur: sed vt ipse tecum loquaris. Qõ hoies de alijs libentissime faciunt: de te apud te mala estimat: ⁊ id maxime tracta qõ in te firmissimũ esse senties. In epistola. lxix. Qui deponere vult desideria oim rerũ quarum cupiditate flagrauit oculos ⁊ aures ab ijs q̃ reliquerat auertat. Cito enim affectus quocũq; se verterit/rebellat. Nullũ sine auctore malũ est. Auaritia pecuniam pmittit: luxuria voluptatem: ambitio potentiã. Mercede te vita solicitant. vix efficit toto seculo potest vitia longa licentia: tumida subiungantur ⁊ iugum accipiant. In epistola. lxx. Vis aduersus hoc corpus liber esse/tanq̃ migraturus habita. Quomodo veniet in mentẽ finis suus oia sine fine cupientibus. Nemo nisi vitio suo miser est. In epistola. lxxj. Ideo peccamus quia de partibus vite oẽs deliberamus: nemo de tota deliberat. Non mirũ est in tranquilitate: nõ cõcuti. Illud mirare ibi ertolli aliquos vbi oẽs deprimunt: ibi stare aliquẽ vbi oẽs iacent. Imperfecta necesse est vt labent: ⁊ modo prodeant modo succidant. Sed ⁊ magna ps pfectus/velle pficere. Jd agam? vt omne tẽpus nostrum sit q̃ nõ erit: nisi prius nostrũ esse ceperim?. In epla. lxxij. Quicq̃d expectantibus fortuna piecit: illud sine vlla voluptate dimittim?: statim ad rapinã alteri?. s. rei erepti ⁊ ratoniti. Hoc sapiẽti nõ euenit. plenus est. Et si q̃d obuenit securus excepit ac reponit In epla. lxxiij. Quisquis de accipiendo cogitat oblitus est accepit: nec vllũ habet maius malum cupiditas q̃ q̃ ingrata est. Docet pbia hoc pue bene debere bñficia soluere. Interduz aũt solutio est ista confessio. Miraris hoies ad deos ire. Deus ad hoies venit: immo in hoies. Nulla est mens sine deo bona est. In epla. lxxiiij. Aut ista bona non sunt que vocant: aut homo felicior est deo: q̃m que parata sunt nobis deus non habet in vsu. Nec est opes nec epularum letitia nec quicq̃ ex his hoiem inescantibus ad eum pertinent. Placeant homini quecunq; deo placent ob hoc ipsum q̃ deo placent. In epla. lxxv. Concordet sermo cum vita. Ille promissum suũ impleuit q̃ ⁊ quũ videas illum et eũ audias idẽ est. nec delectẽt verba nostra sed prosint. In epla. lxxvj. Quid stulti? est: q̃ hoiu nõ didicerit/non discere. Quãdiu viuas: tãdiu discendũ est. Ad honestiora vadenti cõtenẽd? est ipse prẽpt?. Virbon? q̃cq̃d ei acciderit equo animo sustinebit. Scit esse hic accidisse lege diuina: q̃ vniuersa pcedũt. Quicq̃ voles verã hois estimationẽ inire: inspice nudũ deponat honores/patrimoniũ ⁊ alia fortune mendacia: corp? etiã ipm exuat: ita im intuere q̃lis sit ⁊ quantus alieno in suo magnus. Magna aũt pars est apud impitos mali nouitas: ideo sapiẽs assuescit se malis futuris ⁊ q̃ alij diu patiẽdo faciũt leuia: hic leuia facit diu cogitando. In epla. lxxvij. Vita nõ est imperfecta si honesta est. tvbicq̃ desines si bene desines tota est. Nõne tibi videt stultissimus oim q̃ fleuerit q̃ annũ mille ãnos nõ vixerit: eq̃ stult? est qui fler q̃ post mille ãnos nõ viuet: hec pia sunt: Nõ eris: Non fuisti: vtrũq; alienũ est. Quid fles: ad hãc legem natus es. Quid nouũ est: hoc oĩbus accidit. Quõ fabula sic vita non q̃diu sz q̃ bene acta sit refert. In epla. lxxviij. In remediũ cedunt honesta solatia. Et quicq̃d aium erexit: etiã corpi p deest. Tria in oi morbo grauia sunt. timor mortis: dolor corporis: intermissio voluptatũ. De morte satis dictũ est. Dolere nemo põt valde ⁊ diu. Sic esse nos amantissima nostri natura disposuit: vt dolorẽ aut tolerabilẽ aut breuem faceret. Non est autẽ acerbũ carere eo q̃ cupere desieris. Qõ expectatũ est diutius accedit. In epla. lxxix. Non est bonitas pessimis esse meliorẽ. Nũc virtus latet: ⁊ latuisse nõ est dãnũ Veritas in oẽm sui partẽ eadẽ est. Que decipiunt nihil habent solidi. In epla. lxxx. Quid de alijs loquar? Si perpendere te vis: sepone pecuniã/domũ/dignitatẽ: intus teipsum cõsidera. In epla. lxxxj. Quereris te incidisse hominẽ ingratũ: si hoc periculũ vitare volueris: bñficia non dabis. Jta ne apud alium pereãt: apud te pibũt. Cito inertio torpebit vitatis relinquẽdũ est q̃cq̃d offendit. Et post malã segetẽ serendũ est. Viro sapienti notũ est: quanti res queq; taxanda sit ⁊ oia secũ examinat: quãtũ accepit a quo q̃ vbi ⁊ quãadmodũ. Aũ Metrodorus ait. solũ sapientem gratias referre scire. Beneficia crescũt morari: tanto plus soluẽdum est quãto tardius. Ingrat? est q̃ bñficiũ reddit sine vsura. Semp quicq̃d dubiũ est: humanitas inclinat in melius. Nihil chari? existimam? q̃ bñficiũ q̃ diu petim?: nihil vili? quũ accepim?. Abstrahũt a recto diuitie: honores: potẽtia/⁊ cetera que opinione nostra chara sunt: pcio suo vilia. Nescim? estimare res de quib? nõ cũ fama/sz cũ rerũ natura deliberãdũ est. Nihil habent ista magnificum quo mẽtes nostras ad se trahãt: pter hoc q̃ mirari illa consueuim?. In epla. lxxxij. Otium sine literis mors est: ⁊ vna hois sepultura. Non est mors gloriosa: sz fortiter mori gloriosum est. In epla. lxxxiij. Sic recte viuendũ est: tãq̃ in cõspectu alicui? viuam?. sic cogitandũ: tãq̃ alicãs impet? intimum pspicere possit. Quid pdest ab hoie aliq̃d esse secretum? Nil deo clausum est. Nihil aliud est ebrietas q̃ voluntaria insania. Oẽ vitiũ incendit ⁊ detegit obstantem. A malis verecũdia remouet: plures essẽ pudore peccãdi q̃ bona voluntate phibiti abstinẽt. Alit lectio ingeniũ: ⁊ studio fati gatum/nõ tñ sine studio reficit. Nec scribere tñ nec legere tantũ debem?: altera res contristabit vires ⁊ exhauriet: de stilo dicor: altera soluet ac diluet. Inuicẽ huc ⁊ illo cõmeãdum est: vt quicq̃d lectiõe collectũ est: stilus in corpus redigat. Apes essẽ imitari debem? q̃ vagant: ⁊ flores ad mel faciendũ idoneos/carpũt. Deide quicq̃d attulerint disponunt ac p fauos digerunt. Sic ⁊ nos debem? q̃cunq; ex diuersa lectione pgessim? separare. Deinde adhibita ingenij nostri facultate in vnũ sapore varia illa libamẽta cõfundere. Talem aĩm nr̃m esse volo: vt multe in illo artes/multa pcepta multarũ etatũ exempla sint in vnũ cõspirata. Relinque diuitias ante piculũ aut on? p̃sidentiũ: relinque voluptates q̃ emolliũt: ⁊ enerũat. Relinq̃ ambitiũ. Tumida res est vana ⁊ vẽtosa: nullũ habet terminũ. Laborat duplici inuidia cui inuidet ⁊ inuidet. In epla. lxxxiij. Non est bona valetudo mediocritas morbi. Facili? est vitiorũ initia phibere q̃ impetũ regere. Facili? sustuleris ea q̃ rexeris. Tẽpestas nõ opus gubernatoris ipedit sed successus. Sapiẽs est artifex domandi mala/dolor/egestas/ignominia/carcer/exilium: vbicq̃ horrẽda: adhuc quũ quenerint mansueta sunt. In epla. lxxxv. Nunq̃ maior est animꝰ q̃ vbi aliena se posuit: ⁊ fecit sibi pacẽ nihil timẽdo: fecit sibi diuitias nihil cõcupiscendo. In epla. lxxxvj. Fides sanctissimũ humani pectoris bonũ est: nulla necessitate ad fallendum cogit: nullo pmio corrũpit. Tẽperãtia voluptatib? imperat: ⁊ als odit ⁊ abigit: als dispẽsat ⁊ ad sacrũ modũ redigit: nec vnq̃ ad illas ppter illas venit. Scit optimũ esse modũ cupitorũ: nõ quantũ velis sed quantũ debeas sumere. Põt sine liberalibus studijs veniri ad sapiẽtiã. Quãticicq̃ partẽ rerũ humanarum diuinarũq; cõprehendes: ingenti copia querendorum fatigaberis. hec tam multa/tam magna: vt habere possint liberũ hospitiũ. Supuacua ex amore tollẽda sunt. Plus scire velle q̃ satis/intemperantie genus est. Hec oĩa supradicta excerpsi ex dictis Senece.

§.I. Quod dictũ est supra de nerone q̃ Senecã pceptorẽ suũ ad necẽ cõpulit: dicit Vincẽtius. hysto. li. x. c. xx. q̃ in chronõ. legit Senecã venam incisiõe haustu veneni petijsse. Ferũ aũt q̃ ipse Nero Senecam ali q̃ reppicies/⁊ ẽbera q̃ sibi a pueritia intulerat ad memoriã reducẽs/infremuit: ac tanq̃ iniuriarũ vltionẽ expetere de illo cupiẽs: sed tãq̃ pceptori vtcũq; deferens ⁊ q̃uis gen? mortis eligeret optionẽ ei cõcessit. Ipse aũt Seneca quasi suaue gen? mortis arbitrat? in balneo mori incisiõe vene elegit. Huius aũt familiaritatẽ Paulus dũ Rome esset in custodia publica: sibi cõparuit. Ex gestis scti Pauli habeꝫ q̃ institutor cesaris Seneca adeo illi amicitia copulatus est: vidẽs in eo diuinã scientiã: vt se ab ei? colloquio tẽperare vix posset: ⁊ si eũ ore ad os alloqui nõ posset: frequẽribus tñ datis ⁊ acceptis epl̃is: ei? colloquio amicabili ac cõsilio frueret. Hiero. in li. de viris illu. sic ait de eo. Luci? anneus Seneca cordubensis stoicus pbs ⁊ patruus Lucani poete cõtinentissime fuit vite. Quẽ nõ ponerem in catalogo sanctorũ virorũ: nisi me ille epistole puocarent que leguntur a plurimis Pauli ad Senecã: ⁊ Senece ad Paulũ in quibus quũ esset Neronis magister ⁊ illius tẽpore potentissimus: operare se dicit eius esse loci apud suos: cuius sit Paulus inter christianos. Hic ante biennium q̃ Petrus et Paulus martyrio coronarentur: a Nerone interfectus est. Aug. tamẽ in vj. de ciui. dei. c. x. reprehendit eũ de cultu exteriori idolorũ: quos tamẽ deos nõ esse nõ ignorabat: sz vt conformaret se pplo. Dicit esse Aug. Libertas sane q̃ Varroni defuit: me vbanã theologiam ⁊ theatrice simillimam aperte sicut illã reprehendere auderet: Anneo Senece nõ quidẽ ex toto: verũ ex aliqua parte nõ defuit. Adfuit q̃dẽ scribẽti: viuẽti defuit. Nã in eo libro quẽ cõtra superstitiones edidit: multo copiosius atq; vehemẽti? reprehẽdit ipse ciuilẽ istã ⁊ vbanã theologiã quã Varro theatricã ⁊ fabulosam appellat. De ipsis essentijs? crudeliter turpib? q̃. s. exercebantur ĩ templis q̃ libere scripsit: Ille (inquit) viriles

Seneca suppli cium.

ſibi partes amputat: ille lacertos ſecat. Ubi iratos deos timent: q̄ ſic propitios mirentur? Hanc libertatem Varro non habuit, tantūmodo poeticam theologiam reprehende re auſus eſt: ciuilem nō auſus eſt quam iſte concidit. Sed iſte quem philoſophi quaſi liberum fecerūt: tamē quia illu ſtris populi Romani ſenator erat: colebat quod reprehen debat: agebat quod arguebat: quia videlicet magnum, ali quid eum phia docuerat: me ſuperſtitioſus eſſet in mundo. ſed propter leges ciuium morem q̄ hoīm: nō quidem ageret fingentem ſcenicū in theatro: ſed imitaretur in templo: eo damnabilis: quo ea que agebat ſic fingeret vt eum popu lus veraciter agere exiſtimaret.

§. II. Floſculi Perſii ſatyrici

po etę. Satyra. ſ. Necte queſieris extra.
Satyra eadē. Scire tuū nihil eſt: niſi te ſcire hō ſciat alter.
Satyra. ij. Quid iuuat hō tēplis nros immittere mores?
Ibidem. Dicite pontifices in ſacro quid facit aurum?
Mille hominum ſpecies & rerum diſcolor vſus.
Satyra. v. velle ſuum cuiq̄ eſt: nec voto viuitur vno.
Auguſti. ij. de ciui. dei. c. vſ. ponit iſtos verſus Perſij:
Ex ſatyra. iij. Diſcite q̄ o miſeri & cauſas cognoſcite rerū.
Quid ſumus? & quidnam victuri gignimur? ordo
Quis datus? aut mēte q̄ mollis flexus? & vndę
Quis modus argenti? quid fas optare? quid aſper
Utile nummus habet patrię carisq̄ propinquis.
Quantum largiri deceat? quem te deus eſſe.
Juſſit? & humana qua parte locatus es in re.
¶ De Juuenale poeta excerpta.
Satyra. ij. circa mediū. Nemo repente fuit turpiſſimus.
Satyra. iij. poſt med. Cōe id vitū eſt: hō viuimus ambitioſa
Paupertate omnes.
Et ſummis pariter minimiſq̄ libido.
Satyra. vſ. Hoc volo: ſic iubeo: ſit p ratione voluntas.
Satyra eadem. Cognoſcit mulier quid toto fiat in orbe.
Prima videt famam rumoreſq̄ illa recentes
Excipit ad portas.
Satyra eadē. Intolerabilius nihil eſt q̄ femina diues.
Satyra. viij. in prin. Nobilitas ſola eſt atq̄ vnica virtus.
Et paulopoſt. Veniet de plebe togata:
Qui iuris nodos & legum enigmata ſoluat.
Satyra eadē. Summū crede nefas animā pferre pudori.
Et propter vitam viuendi perdere cauſas.
Saty. eadē. Omne animi vitium tanto cōſpectius in ſe
Crimen habet: quanto maior qui peccat habetur.
Satyra. x. in prin. Torrens dicendi copia multis
Et ſua mortifera eſt facundia.
Et paulopoſt. Sed plures nimia congeſta pecunia cura
Strangulat. Ibidē. Cātabit vacu? coram latrone viator.
Ibidem. Pauca licet portes argenti vaſcula puri:
Nocte iter ingreſſus gladium contumq̄ timebis.
Et more ad lunam trepidabis arundinis vmbram.
Satyra. x. Quis enim virtutem amplectitur, ipſam.
Premia ſi tollas? Et paulopoſt.
Mores ſola fatetur.
Quantula ſint hominum corpuſcula.
Saty. eadē cir. fi. Rara eſt concordia forme atq̄ pudicitie.
Satyra. xiij. Fallit enim vitiū ſpecie virtutis & vmbra.
Saty. eaō. Creſcit amor nūmi quātū ipſa pecunia creſcit.

§. III. Flores Quintiliani Hic.

de oratoria inſtitutiōe ſic ait. Utinā nr̄os liberos mores nō ipſi pderem?. Infantiā ſtatim delitijs colim?. Mollis educatio: quę indulgētia vocam?: neruos oēs mētis & cor poris frāgit. Optim? q̄ſq̄ p̄ceptor frequētia gaudet: & ma iore ſe theatro dignū putat. Ingenij ſignū in pueris pręci puum memoria eſt. Cui? duplex eſt virt?. Facile pciperet fideliter retinere. Neceſſe eſt q̄ ſibi plurimū tribuat q̄ ſe ne mini cōparat. Etas hoīs tūc maxime formidāda eſt quum ſimulādi neſcia eſt: & p̄cipientib? cedit facillime frāgas eā facili? q̄ corrigas q̄ in prauū ſuerūt. Nō ſunt erendi q̄ artē grammaticā vt tenuē & ieiunā cauillant: q̄ niſi funda menta fideliter iecerit: q̄cūq̄ ſuperſtruxeris corruit. Neceſſa ria pueris: iocoſida ſenib?: dulcis ſecretorū comes: q̄ vel fo la oī ſtudio genere plus hz opis: min? oſtētationis. Plu rimū aūt ambitioſa feſtinatiōe a poſteriorib? incipiūt: quę tiſſima loquēdi magiſtra. Uſitatis eā tuti? vtimur. Noua mandū eſt cui? q̄ſq̄ etatis ſit: q̄ quātū in ſtudijs q̄ſq̄ effe ceriſ. Cauēdū eſt nō ſolū a vitio turpitudinis: ſed etiam ſu ſpitione. Ingenia puerorū nimia emendationis ſeueritate deficiūt. Nā deſperāt & dolēt: & nouiſſime oderunt. Et (qō maxime nocet) oīa timent: nihil conant. Aliena vitia q̄ſq̄ reprehēdi mauult. q̄ ſua. Ne tētes qō effici nō poſſit: nec ab eo qō q̄s optim? faciat: in aliud cui min? eſt idone? trāſferas. Sicut fruſtra ſpargunt ſemina niſi ea pre molit? fo uerit ſulc?: ita ſcia cōualeſcere neq̄t niſi ſociata tradētis ac cipiētiſq̄ ſit cōcordia. Eſt q̄dā virtutū vitioſiq̄ vicinia: q̄ temerari? p fortit: effus? p copioſo accipit. Multo labore aſſiduo ſtudio varia exercitatione/plurimis experimētis/ altiſſima prudentia/p̄ſentiſſimo pſilio pſtat ars diſcēdi per ſuadent & pecunia & gra & authoritas & dignitas dicentis. poſtremo etiā ipſe aſpectus ſine voce. Nō bona conſcia: ſed victoria litigātis premiū. Nō eſt equū id haberi malū quo bene vti licet. Oīa q̄ ars conſummauerit certū eſt a natura initia ſumpſiſſe. Nobis ad virtutes etiā anteq̄ doceamur inita q̄dā et ſemina nature pceſſa ſunt: vt ad iuſtitiā cuius ruſticis q̄ ac barbaris aliq̄ imago apparet. In. iij. lib eiuſ dem plurimum in conſilijs valet authoritas. Nā & pruden tiſſimus & optimus haberi debet: q̄ ſententie ſue de vtilib? atq̄ honeſtis credere oēs velit. Idē in in. iiij. Perſeuerādū eſt ſaltē q: cepim?. Si vires deficiūt: aio tñ pſeuerem?. Na turale eſt vt iudices ijs q̄s libēti? audiūt facili? & credent. Uerecūdi? dicēdū ē ſua q̄ aliena laudāti. Nihil facile pſua dek inuitis. Tētāda nō ſunt q̄ onio effici nō poſſunt. Idez ca. v. li. In reb? aptis tā ſtultū eſt velle argumētari: q̄ i'cla riſſimū ſolē mortale lumē offerre. Princeps q̄ vult oīa ſci re neceſſe hz multa indulgere. Idē in li. viij. Uitioſa eſt ia ctatio. fertq̄ audiētib? nō mō faſtidiū: ſed et plerūq̄ etiam odiū. Hz eſſi mens nr̄a ſublime q̄dā & erectū & ipatiēs ſu perioris/Ideoq̄ abiectos & ſubmittētes ſe libēter ſubleuam?: q: hoc facere tāquā maiores videmur. At q̄ ſe ſupra modū extulerit: p̄mere ac deſpicere credit: nec tā ſe maiorē q̄ ceteros minores facere. Nihil ad cōciliādū aios gratius verecūdia. Nouerit ſe q̄ſq̄: nec tñ ex cōib? p̄ceptis hz etiaz ex ſua natura cōſiliū capiat formāde actionis. Pulcherri mi opis ſtudio vacare mens nō niſi ois vitij libera pōt. pri mum q̄ in eodē pectore nullū eſt turpiū honeſtoriq̄ cōſor tium: & cogitare optima ſimul & teterrima vni? animi non eſt magis q̄ vnū ſil. eſſe bonū & malū. Nihil eſt tā occupa tū/tā multiforme/tā varijs affectibus cōciſum atq̄ lacerū q̄ mala mens. Nā & quū inſidiat: ipe/curis/laboze/diſtringi tur. Et etiā quū ſceleris cōpos fuerit: ſolicitudine/pnia/pe narū expectatione/torquet. Melio? certe pſuadebit alijs q̄ pri? pſuaſerit ſibi. Nūq̄ eſt tāta loquēdi facultas q̄ nō titu bet & hereat: q̄ties ab aio ꝓba diſſentiūt. Rerū optimarum imitatio etiā ſi ꝓbor lenocinijs deſtituta fit: ſatis tñ natu ra ſua ornat. Hoc ſepe nobis accidit: vt quū optimis ſatia ti ſum?: varietas tñ nobis ex vilioribus grata ſit. ¶ Idē in li. cauſar in pma cā. Toti? hoīs libertas eſt oculos pdidiſ ſe. Oculi ſunt p quos pauptates ferre non poſſum?. Oculi tota nr̄a luxuria. Hi nos quotidie in oia vitia p̄cipitāt: mi rant: adamāt: concupiſcūt: facilius ipleas ſatietatē animi Difficilius nil q̄ differre gaudium. In ca. ij. Temeritas oīs aior calamitate corpor frāgit: & frigeſcūt i per? mētiū: q̄s nō explicāt miniſteria mēbror. Jo cā. iij. Ad oē votum la ſciuit otiū fauēte fortuna. Hec eſt ſupior cōditio: vt q̄cq̄d faciūt p̄cipere videanf. & pniciosiſſim? eſt male rei q̄ſq̄ ma ximus author. In cā. iiij. Si q̄s ſciat q̄d ſit fims bonoruz q̄ vera felicitas: nunq̄ ſibi videbit ꝓmatura morte ꝓiturus. Neceſſe eſt in facin? otioſus ardor erūpat. Excedit oēm ca lamitatem diebus ac noctibus timere In cā. v. Humane in firmitatis natura eſt iſtat vt ex oībus accidētibus grauiſſi mum putet q̄ſq̄ q̄ patiaf. Neceſſe eſt apud impatientiam ſua vel minima ꝓualeant. In cā. vſ. Labori oportet inſiſte re vbi effectus ꝓmittitur. Nā ſtulta eſt cura que ſpem nō habet. In cā. vſ. Nihil in rebus humanis voluit eſſe rerum natura tam ſimile: q̄ non aliqua ꝓrietate ſecerneret. In cauſa. viij. Nō reperio quid in rebus humanis excogitaret natura preſtantius amicitia. Oō cōcordia cōtra fortunam maius auxiliuz. Quid enim humano generi felicius ſi oēs poſſent eſſe amici? Nō bella/nō ſeditiones/non latrocinia nō lites/ceteraq̄ mala que hoībus ex ſeipſis nata ſunt: for tune acceſſiſſent. Celeſtis puidētia multa varietate pecto ra noſtra diſcreuit: nec minus numeroſas animarū q̄ cor porum dedit formas. In cā. x. Nulla pena eſt niſi inuito. Nullū habemus niſi ab ipatientia dolorē & vt aliq̄d crude le ſit/metus facit. In cauſa. x. Nihil vnq̄ grauius quaz de ſtituta ſpes torquet. In cauſa. xij. Qui confeſſum defendit nō abſolutionē/ſceleris petit: ſed licentiam. In cauſa. xiij. Non eſt iuſtior dolor q̄ beneficij pdidiſſe rationē. Nō ſine aliquo morſu reſilit ab ijs q̄ voluptate animū tenuerūt. Neſcis an diligat: cui? experimenta nō habet niſi felicitas. In cauſa. xv. Nec quicq̄ res humane impatientius habent pereuntis effectu. In cā. xvj. Neceſſe eſt vt contentioſius

loquaris

loquaris quicq̃d ꝓbare nō possis: z affirmationē sumit ex hoie/quicq̃d nō habeꝫ ex veritate. Nullā difficiliorem esse credo ꝙ silentij virtutē. Adeoq; prōptissimo sermone facile delinquim⁹: vt ꝓstantiam tacēdi nec in alijs ferre possumus. In cā. xvij. Genus reuerentie est: vt tacenda scire minime velis. Non habet causam loquendi cui credi non pōt

Quintilianus ꝓceptor fuit Plinij. Ablata est ab eo oīm verbo⁹ fides: oīs sermonis authoritas. Hec oīa Quintilianus q̃ fuit etiā magister Plinij.

¶ De aliquib⁹ sanctis sub Nerone martyrium passis/vide licet Uitale/Martiale/Sauiniano/ Juliano/Saturnino/ Lazaro/z septem primis diaconibus. Lapīm. xxv.

Sub Nerone passi sunt vi

talis mules cū vxore Valeria: quorum filij fuere Geruasius z Prothasius. Uitalis igitur quum intrasset Rauennam cum Paulino iudice existēs christianus sed occultus: quum vidisset quēdam medicum Ursicinū noīe: qui multa tormenta viriliter toleraUrsicinus. rat ꝓ fide christi/pauefactū quū accepisset sentētiā decapitationis: confortauit eū dicens clara voce. Noli Ursicine qui alios curare consueuisti teipm ꝑdere: z post tot vulnera coronā fraudari sempiterna. Qui resumpto vigore spiritus: penitens de pauore illo genu flectens letus martyUitalis rium suscepit. Ipsumq; vitalis honorifice sepeliri fecit: nec vltra ad Paulinū venire voluit: ꝓpter q̃ paulinus eum capi fecit. Et quū nollet sacrificare dyanę: iussit eū fouea ꝑfunda facta supinū sepeliri: z terra⁹ lapidib⁹ obrui. Sacerdos autem Appollinis q̃ hoc cōsueuerat: arreptus a diabolo per vij. dies clamans/Incendis me sancte. Uitalis: demum in Valeria. flumine suffocatur. Uxor aūt eius Valeria quū rediret me diolanum inuitata a quibusdā gētilib⁹ ad comedendū secum de idolothytis: quū diceret hoc se agere non posse q̃ christiana esset: verberata est ab eis grauissime ita ꝙ intra triduum migrauit ad dominum.

§.I. Horum filii Geruasius z

Prothasi⁹ post mortē ipsoꝝ parentū oīa sua pauperib⁹ erogantes: z familiolā suā ingenuā facientes: orationibus z lectionibus sacris vacabāt ꝑ plures annos. Aduenieute aūt Astasio comite qui ad bellum ꝑfecturus erat: occurrerunt ei pōtifices idoloꝝ: dicētes ꝙ nisi faceret Geruasium z Prothasium dyis suis immolare: nō: posset victoriam reportare. Presentati ergo coꝝ Astasio quum non acquiescerēt idolis īmolare: Geruasius plūbatis cesus est quousq; spm̃ exhalaret. Prothasius vero fustib⁹ verberat⁹ demum decapitatus est. Horum corpora reuelata sunt beato Amb. antistiti Mediolaneū. quū in oratiōe leniter obdormisset z de sepulchro leuata: quod ei fuerat intimatū.

§.II. Martialis Stephani pro

tomartyris cōsanguineus: quū esset. xv. annoꝝ iussu christi a bto Petro baptizat⁹ est cū parētibus suis: z vnus de lxij. christi discipulis fuit: eisq; ꝓtinuo adhesit. Et dicit fuit se puer ille qui habuit. v. panes hordeaceos z duos pisces ꝑ christū multiplicatos: vt habeꝫ Jo. vj. Uenit aūt cum. b. Petro a ꝓpo Romā: z ꝙ eū missus fuit in galliam: habens in amatoꝝ Ueroni comitatu suo Amatorē z piugē ei⁹ Ueronicā: q̃ familaris ca. z precordialis amica fuit virginis Marie. Sanctus vero Amatoꝝ in rupe q̃ modo amatoris dicit/solitaria vitā egit ibiq; obijt. Ueronica aūt sanctū Martialē predicantem secuta est in territorio Burdegalensi: ibiq; consenuit. Et. b. Martialis totius Aq̃tanie ꝓm⁹ ibi altare. b. virginis marie edificauit. Quum aūt ꝓficisceret Martialis ꝙ Gallias: z vno ex socijs sibi a Petro deputatis sacerdote in via mortuo: reuersus est Romā narrās casum. Cui Petr⁹ baculum suū dedit vt poneret sup sepulchrū defuncti. Quo facto stat̃ surrexit defunctus. Et ꝓpterea ōr papā nō vti baculo Quare papa nō vtit baculo pastorali: q̃ primus Petr⁹ eū concessit Martialiq̃ in quadam eccl'ia ibi reseruat: z in tali loco quū papa ibi residet pastorali vtitur: cuius z alia ratio spiritualis hui⁹ assignetur. Ad Lemouices inde profectus Martialis ꝓdicans z virtutibus coruscās a Susanna nobili matrona suscep⁹ est cū socijs: vbi phreneticū sanauit. Pergēs autē Martialis ad theatrū a pōtificib⁹ idoloꝝ captus missus est in carcerem post durā ꝓcussionē. Sequēti die eo ozāte lux immēsa carcerē illustrauit: z fractis cathenis aptisq; ostijs oēs q̃ aderant baptismū petebāt. Sacerdotesq; q̃ eū ꝓcusserant ictu fulminis extinctos ad ꝓces ꝓpli suscitauit. Et. xij. milia hoīm baptizat⁹. Susanna vero moriens Valeriā filiam Valeria Susanne filia dereliquit: q̃ cōtinuo suā virginitatē dño deuouit. Audiēs aūt ipsa q̃ Stephanus dūs ꝓuincie a Rhodano flumine vsq; mare illuc veniret: sciens q̃ molestē votū eius ferret: diuitias pauperib⁹ distribuit ille aūt veniens nolentē et assentire decollari fecit. Carnifex aūt vidit angelos aīas eius eū laudib⁹ ad celū deferentes. Qō quum Stephano nunciasset: statim cecidit ante eū mortuus. Tūc dux exercitus eū omni comitiua timere cepit: z indutus cilicio rogauit Martialē ad se venire. A quo post armigeri suscitationem cū aliquibus baptizat⁹ est. Deinde quū in Italiam Cesaris iussu cū maximo exercitu ꝑfectus esset: cōpletis mandatis cesaris veniēs ad beatū Petrū nudis pedibus et cilicio indutus suoꝝ pcrōꝝ veniā postulabat/suā narrans et conuersionē ad christum. Beatus vero Martialis. xxviij. anno ep̃atus sui: vite ꝯo sue. lix. post ascēsionē ꝯo dñi anno. xl. reuelatiōe sibi ꝓius a dño fctā de obitu suo post exhortationē ad ppl'z febre corrept⁹ ex hac luce migrauit: tab ag̃elis in aīa deportat⁹ in celū q̃ multis miraculis claruit. Sex mortuos suscitauit. Multos infirmos sanauit. Expulsos demones de corporibus in humana effigie horribiles apparere cōpulit. Hic semper nudis pedibus incedebat: licet quartanis febribus vrgeretur. In pane z aqua continue ieiunabat: in vesperis tantum cibum capiens sicut a bto Petro didicerat.

§.III. De quibusdā aliis christi

discipulis ex numero. lxxij. Ex q̃b⁹ fuerūt vt refert Uin. in spe. histo. li. x. c. xlj. Sauinian⁹/ Potētian⁹/z Altinius. Qui quū multos sanitati restituerent infirmos: z non tā verbo ꝙ virtutibus z signis quousq; possent ab erroribus reuocarent: a bto Petro missi sunt in Galliā: vt eā ydololatrie deditam diabolo auferrēt: z christo munus acceptabile offerrent. Sauinianū aūt Petrus ꝓmatē Gallie cōstituit. Sauinianus primas Gallie. Uenientes ergo ad vrbē Senonēsem tūc famosissimā z populosissimā nō cessabāt ppām a cultura demonū ad deū verū reuocare. Sauinian⁹ vero potestatē pōtificalē quam a Petro acceperat ꝫ incredulos cōstanter z strenue exercebat. Tāta q̃ spūs sci gra in eius corde erat diffusa: vt quos sermone tangeret: ad ardorē celestis desiderij vehementer accēderet. Dumq; celestibus sanctionib⁹ insisteret: diabolus quosdā secte sue viros cōtra eū cōcitauit. Qui quū cernerent simulachroꝝ suoꝝ cultū cessare: z ritū gētilitatis et sacrificia deoꝝ spernit: cōtēptū eoꝝ sancti viri ludibrijs et leto sanxerūt vlciscendū. Hunc ergo in medio pestilētis cōciliabuli statuētes vna dierū: z aliquātisper/de altercationibus fidei tractātes: sed veritatis assertioni cordis aures obturātes: mox eū capitali sna feriendū censuerunt. Huic aūt mox Potētian⁹ in ep̃atu successit. Qui dū ꝑdicatiōi ardenter insisteret: ꝫ hūc diabol⁹ incredulor aios excitauit: z famulū dei quāta potuit celeritate extinxit. Cuius corp⁹ exanimeab infidelibus auibus z bestijs exponitur devorandum: sed dei ꝓuidentia māsit illesum. A fidelibus postea occulte collectū in suburbio Senonēsi sepelit nec min⁹ carne solutus ꝙ in carne viuēs virtutibus claruit. Nā demones de obsessis corporib⁹ effugauit: cecos illuminauit: surdis auditū reddidit: sanitatē infirmis. Denicq; bonū pastorem Sauinianū vias martyrij ꝓceuntē ꝑsecuta est grata amicoꝝ clientela sctūs. s. Potētian⁹ z Altini⁹ Eodaldus z Serotinus. Hi ꝙ iter magistri gradientes z in fidem christi cuneos credentiū ppagātes/martyrij gloriā assecuti sūt z iuxta eiusdē monumentū humati. Anno autem domini. dcccxlvij. regnantibus Lotario Ludouico z Carolo augustis. translata sunt eoꝝ corpa ab antistite illius ciuitatis ad basilicam beati Petri vicinā: vbi audite sunt voces angelice vt chori psallentes: z modulationis harmonia nō solum a monachis: sed z a multis ex vulgo.

§.IIII. De sācto Juliano. Qua

tuoꝝ aūt sancti sub hoc noīe reperiunt fuisse diuersis tēporibus. Primus fuit Cenomanēsis epūs. Et hic ōr fuisse. Simon ille leprosus quē christ⁹ a lepra mūdauerat: z christus ad conuiuiū inuitaret. Qui christi discipulus post ascensionem dñi ab apostolis Cenomanen̄ epūs est ordinat⁹: z multis clarus virtutib⁹/tres mortuos resuscitans domum in pace quieuit. Hic ōr esse ille Julian⁹ q̃ ab itinerantib⁹ pro bono hospitio inuocat: eo ꝙ christū suscepit hospitio. Sed verius videt ꝙ nō iste ꝫ alius q̃ vtriq; parētē ignorās occidit vt infra dicit. ¶ Fuit alius Julianus de auernia nobilis genere: sed nobilioꝝ fide: q̃ desiderio martyrij vltro se persecutoribus offerebat. Quum essĕ Crispinus cōsularis misisset ministrū ad eū occidendū: id sentiens Julian⁹/spōte foras psilijt: z q̃rēti intrepide se obtulit ictum ferentis excipiens. Eius aūt caput leuātes: tulerūt illud ad sanctuz Ferreolum socium suum: eiq; mortem similem comminati sunt nisi idolis immolaret. Quem assentire nolentē ꝓtiFerreolus. nus occiderunt. Caput aūt sancti Juliani cuz corpore sancti Ferreoli in vno tumulo simul posuerunt. Post multos

Juliani q̃tuor.

vero annos sanctus Mametinus Viennēsis epūs inue-
nit aperto sepulchro caput sancti Juliani inter man⁹ san
cti ferreoli/ita illesum ⁊ integrum ac si eadem hora fuisset
sepultum. ℂ Fuit ⁊ tertius Julianus frater sancti Julij.
Ibi duo fratres zelo fidei ad Theodosiū impatorē acceden-
ter precibus suis ab eo obtinuerūt vt q̄cūq; tēpla idolorū
destruere valerēt:⁊ ibi christi eccl'ias erigere. Qui christia
nissimus impator nō solū hoc cōcessit:sed ⁊ lr̄as mādato-
rias dedit:vt eis oēs in hoc obedirent ⁊ sub pena capitali
eos iuuarēt. Quū igit Julian⁹ cū germano suo in quodā
loco q̄ dr̄ Bandauū/ eccl'iam edificarēt:⁊ cūcti trāseuntes
pter mādatū impatoris eos iuuarēt:ptigit vt q̄dā cū cur
ru illac trāsitū facere vellēt. Qui dixerunt adinuicē. Quam
excusationē facere poterim⁹:vt liberi trāseam⁹?⁊ i ope isto
nō occupemur:dixerūtq;. Uenite ⁊ pisciam⁹ vnū ex nobis
in plaustrū supinū:⁊ eum pannis cooperiamus:dicemusq; q
hoiem mortuū in vehiculo hoc habem⁹?.⁊ sic libere trāsire
poterim⁹?. Accipiētes igit vnū ex eis in plaustrū posuerūt
dicentes ei. Tu oculos claude:⁊ q̄uis trāsierimus q̄si mor
tuus iace. Quūq; hoies tanq̄ mortuum cooperuissent:⁊ vsq;
ad famulos dei Julianū ⁊ Julitū venissent:dixerūt eis hui
dei. Filioli parū p̄sistite:⁊ nos i ope hoc modicū adiuuate.
Qui r̄nderunt. Nō possum⁹ hic stare:q; hoiem mortuū in
plaustro habem⁹?. Quib⁹ Julian⁹?. Ut q̄d ita mētimini filij:
Et illi. Nō mētimur:sed ita est vt loq̄mur. Quib⁹ Julian⁹?.
Scōm veritatē dicti vestri ita cōtingat vobis. Qui boues
pungētes inde trāsierūt liberi. Quūq; pcul essent:ceperūt
illū excitare vocātes eū ex noie:⁊ dicentes. Surge amodo
⁊ stimula boues vt celeri⁹ trāseam⁹?. Quū aūt nullate⁹ se
moueret nec r̄ndere:t:discoopiētes ⁊ tāgētes eū inuenerūt
mortuū. Tātusq; timor ipos ⁊ ceteros inuasit:vt nullus de
inceps auderet illudere eis. ℂ Fuit ⁊ quartus Julianus:q̄
vtrūq; parentem nesciens occcidit. Quū p̄dictus Julianus
quadā die venationi insisteret vt iuuenis ⁊ nobilis:⁊ quē-
dam cerui repertū insequerē:t:subito cervus vertēs se ad
eū dixit ei. Tu me sequeris q̄ p̄r⁹ ⁊ m̄r⁹ tue occisor eris.
Qō ille audiēs obstupuit. Et ne hoc ei accideret quod cer-
uus dixerat:relictis oibus discessit ad regionē valde remo
tam pgens:⁊ cuidā principi ibi adhesit:⁊ tam strenue ⁊ in
bello ⁊ in palatio se gessit:q; princeps ille militē eū fecit:et
quandā castellanā nobilē viduam ei cōiugē tradidit:castel
lum p dote tribuens. Interea parētes Juliani p amore fi
lij nimiū dolētes/vagabundi vbiq; pgebant eum requiren
tes solicite. Tandē ad castrum cui Jalianus p̄erat puene
runt. Tunc aūt casu Julianus aberat. Uxor autem ei⁹ eos
vidēs interrogauit quinam essent. Quūq; illi oia enarras-
sent q̄ filio accidissent ipūmq; ad querendū discurrerēt:intel
ligens illa hos esse parentes Juliani:vt pote q̄ a viro suo
hoc frequēter audiuerat:honorifice eos r̄cepit:teisq; pprium
cubiculū ad quiescendū tradidit aliū ⁊ sibi lectulū parans.
Mane aūt facto castellana ad eccl'iam pergit:parētes Ju-
lianivt fessos in lecto suo q̄escētes dimittēs. Reuertit iter
ea Julian⁹ domū:thalamū aūt ingrediēs excitatur⁹ vxorē
inuenit parētes ibi dormiētes. Sed ignorans parētes esse/
suspicat⁹ est vxorē suā cū adultero ibi iacere:tuū silenter ex
tracto gladio ambos occidit. Egressus aūt domū obuiauit
vxori ab eccl'ia reuertēti. Qui interrogauit eā quinā essent
quos in lectulo suo repperisset. Indicauit illa eos esse paren
tes suos:quos dulcissime eū q̄rentes honorāter susceperat
⁊ in suo thalamo collocauerat. Quod audiens quasi exani
mis effectus amarissime flere cepit dicēs. Mei mihi q⁊ dul
cissimos parētes meos occidi. Quid faciā ecce impletū est
verbū ceruī:⁊ qō euitare curaui de domo ⁊ patria recedēs
in hoc impegi. Jā nunc vale soror mea dulcissima:q⁊ de ce
tero nō quiescā quousq; sciam deum pniam meā suscepisse.
Cui illa. Absit a me dulcissime frater vt te deseram:sed q̄ pti
ceps fui tecū gaudij tero ⁊ doloris ⁊ penitentie simul. Ergo
inde recedētes iuxta quoddā magnū flumē vbi multi peri-
clitabant hospitale magnū cōstruxerunt:vt penitentiā suā
ibi agerēt:⁊ transire volētes fluuiū trāsueherent:ac paupe
res hospitio reciperent. Post multū tp⁹ cū quadam nocte
Julianus fessus quiesceret ⁊ gelu intensum esset:audiuit
vocē lachrymabiliter lamentantē Julianū vocitantē vt
eum trāsueheret. Qō ille audiēs cōcitus surrexit:⁊ tā eum
frigore deficientē inuenēs in domum suā portauit:ipūmq;
igne accenso calefacere studuit:postea in lectulū suum du
lepros⁹ apparuerat / splendidus factus scandit:ad ethe
nuandum q⁊ tuā penitentiā acceptauit. Erat enim angelus
sparuit. Illi aūt pleni eleemosynis ⁊ bonis operibus non
multo post animas suas dño reddiderunt. Ad honorem igi
tur eius dicitur Pater noster. vel alia oratio ab aliquibus:
vt sciat detur eis bonum hospitium:⁊ defendat a periculis.
Quod autem aliqui dicunt Pater noster pro animab⁹ pa-
rentū scti Juliani stulta supstitio est de q̄nto scō Juliano
habes infra tēpore Diocletiani.

§. V. Saturninus audita fama

Joannis bap. de ciuitate Patara:relictis parentibus venit
ad videndū Joā. baptistam. Et visa austeritate vite eius ⁊
audita p̄dicatione de regno celorū et aduentu messie salua
tor⁹/remansit cum eo ad tēpus vt christum videre posset.
Et hic fuit ille q̄ cū Andrea ap'lo quū audisset ab ipso ma- Satur-
gistro eorū Joanne Ecce agnus dei:sc̄z demōstrāte Jesum ninus q̄
illac trans'euntem:secutus est Jesum cum Andrea. De alio tuor.
quodam sancto Saturnino legitur q⁊ factus ep̄s a discipu
lis christi directus est ad ciuitatē Tolosanā:in quā quum
esset ingressus:demones respōsis cessarūt. Dixit aūt vn⁹
ex gentilibus. Nisi Saturninus occideritis:nil a dijs obti-
nere poteritis. Unde ppl's eum capiens:quum sacrificare
dijs recusaret:ad pedes tauri eum ligantes et stimulantes
eum a summa arce per gradus capitolij p̄cipitauerunt. Et
sic capite fracto ⁊ cerebro excusso migrauit martyr ad celū.
Utrum autē fuerit ille Saturnin⁹ soci⁹ Andree ignorat
Fuit et alius Saturnin⁹ rome diu squalore carceris mace
ratus:⁊ postea in eculeū leuat⁹:fustibus ⁊ scorpionib⁹ ce-
sus ⁊ i lateribus adustus:demum decollatus pro christi no
mine. Fuit alter Saturninus in aphrica:qui:cū fratre Sa
tyro et Perpetua martyrio coronati sunt. Uicisīn⁹ q̄ ⁊ Na
thanael fuisse dicit frater Philippi ap'li:hic a Petro apo- Natha-
stolo dicit missus Biturices:et ibi quieuit. Cleophas qui nael.
cū socio die resurrectiōis ibat⁹ castellū Emaus quib⁹ dns Cleo-
vt peregrin⁹ se ostendit:hic sm aliquos/vt refert Jsuard⁹ phas.
a iudeis fuit occisus in domo in qua christus suscitatus si
bi et suo socio apparens et in fractione panis recognitus
fuit.

§. VI. De septem diaconibus

ab postolis creatis. Stephan⁹ lapidatus est vt dictum est
supra. Timon qui alibi dicit Timotheus:nō tamē q̄ dicitur
Pauli discipulus/sm Jsuardum:primus fuit doctor fidei a-
pud Berona et predicando iuit Corinthum:et ibi a iudeis
⁊ grecis in flāmas iniectus:sed illesus postea crucifix⁹ est.
Tertius sc̄z Prochorus apud Antiochiā martyrij palmam
suscepit. Parmena quartus Philippis martyrio pro christi
nomine suscepto migrauit ad celos. Nichanor quint⁹ apūs
Cyprum requiescit. Nicolaus aduena antiochenus hereti
archa fuit. Et licet quidā eū excusent:ex apocalypsi errasse
ostenditur. Alexander et Rufus fratres et filij Simonis ci
renei qui angariatus fuit crucē portare post christum/fue
runt de quibus in hystoria ecclesia. Amaon qui fuit socius
Cleophe in via in qua christus se eis associauit in forma
peregrini tille sc̄z de quo Lucas tacet:vt testantur Ambro. Amaon
et Aug. Lazarus ep̄s Massilie fuit:ille sc̄z quē christus a cleophe
mortuis quatriduanum suscitauit:frater marie Magda sosius.
lene et Marthe:de quib⁹ supra dictū est. Sūt qui scribūt Lazar⁹
q⁊ Demas cum Cherinto ⁊ Phebione et apolline et quibus-
dam alijs fuerūt ex. lxxij. discipulis christi ab eo relectis:sz
trsāgressi viam veritatis effecti sunt mali ⁊ heretici q̄ abie
runt retrorsum. Et de quibus Joan. euangelista in epla. ſ.
c. ij. Ex nobis pdierunt:sed nō erant ex nobis. Et Paulus
vocat eos falsos apostolos ⁊ operarios iniquitatis. Dicūt
etiam q⁊ sicut apostoli loco Jude elegerunt Matthiam in
apostolatū:ita ⁊ loco predictorū elegerūt alios in numero
lxxij. ſ. Eutropiū ⁊ zacheum ⁊ Clementem:non illum q̄ fuit
papa:sed alium ⁊ Eunuchū baptizatū a philippo et alios.
Longinus vt refert Jaco. de voza. in legenda:fuit quidam Lōgin⁹
centurio qui iussu Pilati cum alijs militibus cruci christi
adstans latus dñi lancea transfodit:mauit. Sed postea con-
uersus est ad fidem ex eo maxime vt quidā dicunt:q⁊ quis
ex infirmitate vel senectute oculi eius caligassent:⁊ trans-
fixo christi latere lancea/sanguinis christi stilla p lāceam de
currens fortuitu oculos eius tetigisset:protinus clare vi-
dit. vnde renūtiās militie ⁊ ab ap'lis instructus in Cesarea
Cappadocie, xxviij. annis monastica vitā duxit:⁊ verbo et
exēplo plurimos ad christū cōuertit. Quū aūt a preside re
gionis captus ⁊ ad sacrificandū idolis inuitatus recusasset
precepit p̄ses omnes dētes eius excuti:⁊ lingua p̄cidi. q̄ ex
hoc proprerea loquelā nō amisit:sed zelo fidei accēsus secu
ri accepta oīa idola pfregit ⁊ cōminuit:dicens. Uidebimus
si dij sunt. Exeuntes aūt demones de idolis in p̄sidē et in
eius socios irruerūt q̄ insanientes ⁊ se lacerātes ad Lōgi
ni pedes se pstrauerūt. Dixit aūt Longinus ad demones.
Cur habitatis in idolis? Qui respōderunt. Ubi christ⁹ non

nolatur: & eius signū nō est positū: ibi est habitatio nostra. Quū aūt ꝑses insaniret: & oculos amisisset: dixit ei Longinus. Scio q̄ sanari non poteris nisi postq̄ fuero occisus. Fac aūt p te orabo: & sanitatē aie & corporis recipies. Fecit ergo preses eū decolari. Quo facto: idem preses ad corpus eius prostratus cū lachrymis sanitatem recepit: & conuersus ad christū in bonis actibus vitam finiuit.

¶ De diuersis discipul' bti petri sub Nerone passis: videlz Frōtonio/Apollinari/Luciano & Romulo. Cap.xxvj.

QE quibusdaz discipulis petri ap'li: & de Clemēte papa dicēt inferius. Sed fuit ali' discipulus ei' Clemēs etiā vocatus q̄ cognominat' est Flauius cōsul romano rūq̄ fuit patruus sancti Clemētis pape. Hic a bt̄o Petro baptizat'/missus cū q̄busdā gr̄a p̄dicādi in Galliā belgicā ad ciuitatē Metensem puenit: tibiq̄ officiosissime a quodā hospite recept' est cū socijs. A quo interrogat' qui essent: vñ & quare veniss̄ent: Rūdit. Serui sumus Jesu christi ex deo patre ante tēpora & ex virgine Maria sub tpe nati p salute generis humani. Hec & alia peregrinorū suscepto: audiēs suspirās. bona sunt (inq̄t) q̄ loquiminival de: si q̄ dicitis factis vera esse ostēdatis. Fateor deū vestrū vos huc causa nostre salutis trāsmisisse vobis etiā aptissimum locū & tempus puidisse. Est em̄ hec patria & maxime vbs ista roboze fortissima: bellis & armis semp assuetaterum opulentia ditissima: sed heu clade pessima sic detritat vt pene iā medietas hoīm & oīm aialium humano vsui deseruientiū hui' pestis immanitate mortua videat. Est em̄ hic arenariū ab Octauiano imperatore nobiliter constructum & in amphiteatrū decēter formatū: in quo draco indicibilis magnitudinis cū sua ple inhabitat pestifera: quorū flatus ipm aerē circūquaq̄ corrūpens/etiā aues quas supra volitare contingit perimit. Si ergo virtus dei vestri/si qua vestre p̄dicationis verit as est: ecce magnū & euidens ostiū p̄dicandi & paratissim' aditus credēdi in deum vestrū si tanta vis pessime necis extinguat: & morbidis pristina sanitas restituat. Ad hec sancti christicolē fessores leti effecti in lachrymas resoluti sunt. Lucurrit hospes ad p̄mores ciuitatis: & eos ad audiendum q̄ nunq̄ audierant inuitauit. Ad cuius verba oēs nobiles & ignobiles ad videndum viros sctōs ꝑperauerunt: quorū plurimos ita vis morbi inuaserat vt vix pedibus inniterent. Quorū doloribus cōpatiens sanctus Clemēs primū hospitē suū: deinde cunctum pp̄m baptizauit de fide edoctū. Qui de sacro fonte incolumes leuati ad ꝑpria redierūt. Sequenti aūt die celebratis missarū solēnijs & cūctis adstantibus sacra cōione refect' ad locū cauerne sequente omni pp̄lo accessit cū psalmis et orationibus. precepitq̄ in nomine Jesu christi: & adiurauit vt draco ille cū omni sua ple mansuescer̄et: ipsumq̄ sequeretur stola sua circunligatū: qui vsq̄ ad flumen deductus vt imperauerat sanctus omnino disparuit. Sicq̄ locus ille ab omni serpentū malitia mundatus est: vt vix paruus vermiculus ibi reperiatur. Lepitq̄ exinde beatus pōtifex clericos instituer̄et & institutos diuersis gradibus promouer̄et & ecclesias construere.

Metenses a clemēte fide edocti.

§.I. Fuit & alius.b. Petri discipulus Fronto dictus: qui a prima etate deo deuotus et a Petro ap'lo ordinat' atq̄ in vbem Petragoricā in qua natus est primus destinatus est eps: qui. lxx. monachos ibidem ad seruiendū deo congregauit. Dumq̄ cum eis habitans in opere dei creſceret: & Quirino ciuitatis illius p̄esi de persecutionē patiebatur. Nam quos eps in noie christi baptizabat: ille gladio deputabat. Tandem relicta ciuitate cum multis decreuit eremum petere nudus. Congregatisq̄ oībus ait. Quid nobis cū mundo quem crucifiximus nobis? Magnum gerimus anime detrimentū inter hoīes habitantes. Quūq̄ placuisset fratribus. ccc. bisacutis & seminibus olerū acceptis exeuntes de ciuitate christo duce p̄ desertū discurrentes: venerunt ad quēdam locū sup flumē Dordonē: vbi draco magnus habitabat cū multitudine serpentum. Quos videntes qui sequebant eū: timore perculsi ceperūt retrocedere. At ille in dño cōfidēs oratione se prostrauit: quo facto serpentes nusq̄ comparuerunt. Conuersantibus aūt eis in eodē loco: ceperunt murmurare fratres dicentes. Nunquid solū in eremo cast̄tas: & in vbibus non est. An in eremo solū exaudit orantes quē fera rū delectat solatiū. Cur nō regressi in nostrū locū benedicimus deū? Audiens aūt sanctus Frōto murmurationes eorū: estuabat & pro eis orabat. Nunq̄ tū inter eos diuinorum canticorū cessauit officiū: nec penuria. lassescentes visibus defuerūt. Quadā ergo die post vigilias vocauit eos ad se & ait. Filioli mei si regnū dei querimus: quid de escis corporis solicitamur? Quid nos cura carnis torquet moriturōs post modicum? Curam ergo nostri deo dimittamus: & eius testamentū teneamus dicentis. Non de relinquā te. Orantem ergo pro illis indefinenter dñs exaudiuit: & p̄ angelum suū p̄fidē Quirinū visitauit: eidemq̄ apparens in somnis dixit. Cu epularis in diuitijs splendide & serui mei in deserto pereūt fame. Festina ergo diluculo: & de bonis que tibi dedit dñs seruis meis escas mitte. Qō si distuleris: iram dei contra te p̄uocabis. Hec ille audiēs consternatus est: & oriēte mane cōsurgens visionē explicans amicis suis/interrogabat q̄d acturus esset: & vbi isti serui dei manerent: & q̄s ad eos viā nosset. Quūq̄ oēs rūdissent se ignorare: nil fecit. Sed sequēti nocte nō solū est ab angelo sup hoc increpatus: sed flagellis aspere cesus quare nō obedisset. Mane iterū vocatis suis & plagarum signa ostendens quū consiliū quereret in hoc: rūdit vn' p̄udētior ceteris. Sūt tibi cameli multi: onera eos escis quib' vtunq̄ eremitet: & dimitte eos onustos: & si tibi a deo celi visitatio ē: ipse eos ad cuneū seruorū suorū deducet: & depositis oneribus aialia tua reuocabit illesa. Qō & fecit mittēs. lxx. camelos oneratos rebus. Factum est ergo vt dñi hora. ix. hymnos: in vnū oēs celebrarent: ecce camelus p̄im' cū alijs sequentibus ad fores habitationis applicuit. Quem videns eps letus deū laudauit: dixitq̄ fratribus. Camelis nobis alimoniam ferentibus pedes lauet: & eis ciberia date. Qō fecerunt. Et inquit recordatus est nostri oipotens deus: nobisq̄ alimoniā misit. Non oia tollamus: sed dimidiam partem dño eorū remittam'. Qō oibus placuit. xxxv. summarios p se in horreo reponendo. Qui per viā qua venerant sine duce ad dñm suum regressi sunt. Tūc Quirinus magna exultatione fretus q̄ camelos recepisset exclamauit. Magn' es deus christianor̄. Rogo te vt ostēdas mihi viā p quam ambulē vbi famuli tui habitēt: & mihi gratia baptismi p̄beant. Qui ad viros sanctos perueniens baptismū postulās accepit impositio ei noie. Gregorius. & deinde ānuatim ea die qua receperant illi eremite victualia/totidem transmittebat per camelos dño illos dirigente.

Beat' Fronto primus Petragoricensis/eps.

Qō hic ōr de victualibus missis p camelos viris sanctis habek i vitis patrū vir q̄ credibile est qō hic ōr actū fuisse in istis regionib' que sūt iuxta flumen dordonie q̄ p pe guasconiā i quibus null' est vsus camelor̄.

§.II. Apollinaris.b. Petri apostoli discipulus: ab eo ex vbe Rauennā ciuitatē Italie ad predicandū est direct'. Ibi aūt vxore tribuni: ab eo sanata baptismū christi susceperūt ipsa cū viro suo & familia. Qō quū iudici fuisset nuntiatū: ab eo p̄tinus accersitur: & ad templū Jouis ducit' vt ei immolaret. Quo ꝓueniens quū diceret aurū & argentū ibi appēsum melius pauperib' erogari q̄ ante demones pēderet: capit': fustibus cedit' semiuiuus relict': & a discipulis collect' p sex mēses in domo cuiusdam vidue refouet'. Exinde ad ciuitatem Classensem veniens vt quēdā nobilē mutū sanaret: quum domū ingredere tur: puella quedā spiritū immūdū habēs exclamauit dicens. Recede serue dei: nā facia te ligatis pedibus de ciuitate extrahi. Quē Apollinaris increpans p̄tinus exire coegit. Quūq̄ sup mutum nomē dñi inuocasset & curatus fuisset: plus q̄ q̄ngenti hoies in eū crediderūt. Pagani aūt fustib' cesum p̄hibebāt ne nomē Jesu nominaret. At ille in terra iacens clamabat: q̄m ipse est ver' deus. Tunc nudis pedibus sup p̄runas stare fecerūt: sed quū christū constantissime p̄dicaret: extra vbē eū p̄iecerūt. Eo aūt tēpore dñi Rufus patriti' dux Rauēne filiā habebat infirmā: & ad eaz sanandā Apollinarē vocari fecisset: mox vt ei' domū ingressus est: filia defuncta est. cui Rufus dixit. Utinā domū meā non fuisses ingressus. Dij em̄ magni irati sunt: & eā sanare noluerūt. Tu vero q̄d ei facere poteris? Et Apollinaris ad eū. Noli timere. iura mihi: vt si puella surrexerit: & eā saluatorē suū sequi nō p̄hibebis. Qō quū fecisset: & one p̄missa puella surrexit: & nomē christi p̄dicēs cū magna voce baptisma cū matre & multitudine plurima suscepit. & virgo ꝑmansit. Qō quū audisset cesar: scripsit p̄fecto p̄torij: vt aut Apollinarem sacrificare dijs faceret: aut in exiliū mitteret. Prefectus igitur nolentem immolare fustibus cedi iussit & in eculeū leuari. Ubi dū cōstantissime deum p̄dicaret: aquā feruentē in eius vulnera recētia iactari fecit. Et tandē graui pondere ferri vinctū in exiliū mittere voluit. Uidētes aūt christiani tantā impietatē/accēsi aio in paganos irruerunt: & plus q̄ ducētos ex eis occiderūt. Quod videns p̄ses abscondit se. & Apollinarē in obscurissimū carcerē trudi mandauit. Deinde catenatū in naui posuit: & cum tribus clericis eū sequentib' in exiliū missit: vbi solū cū duob' clericis & duob' militibus periculū tēpestatis euadens conuersos ad fidē milites illos baptizauit. Deinde Rauennas veniens a paganis capitur & ad templū Apollinis ducitur. Cuius simulachrū vidēs maledixit: & subito corruit. Hocvi-

Mirac' culum.

Mirac' culum.

dentes pontifices ipm iudici Tauro psentarunt. Qui iudex quū filiū suū secū illuminasset: credidit in christū t ipz qua
Uespa- tuor annis in suo predio manere fecit. Post hec aūt ponti
sianus. fices eū apud Uespasianū accusabant: iussit Uespasianus
vt quicqz dis iniuriā faceret: aut satisfaceret aut: vbe, pri
uaretur. Nō em (ait) iustū est vt deos vindicemus: sed ipsi
seipsos de inimicis suis ulcisci poterunt si irascanť. Tunc
Demosthenes patritius eū sacrificare nolentē cuidā cēturioni iam christiano tradidit. Cuius rogatu pgens in vicū
lepro sorū vt pter furorē gentiū latitaret: a paganis insecutus usq ad mortē diutissime cesus. vij. diebus superuenens: post admonitionē discipulo spiritum deo tradidit
sub Uespasiano imperatore: honorifice sepelitur: t in prefatione ab Ambrosio multipliciter commendatur.

§. III. Sāctus etiā Lucianus

Petri apostoli discipulis a beato Clemente sancto Dionysio in socium cū alijs datus: quum ad gallias pfectus est:
Bellouacū ci Bellouacū venit: vbi custodia romanorum t militaris exercitus residebat: qz gens bellouacēsium semp bellicosa
uitas. erat: t ideo pter insolentiā eoz seu pter custodiā cetera rum ciuitatū/ijs in partibus tunc romanus versabať exercitus. Lucianus ergo a brō Dionysio presbyter factus/ad euangelizandū christū illuc direct: multos ad fidē sua doctrina conuertit. Erat aūt vir mire patientie: summe absti nentie: nam copia gratiarum eroganatus. Nec ei alius erat cibus q herbarum virentiū esus: potum aque frigide fes so corpori tribuebat. Quadragesime tempore bis in hebdomada comedebat. Sustentabat em eum celestis alimonie virtus. Qui aūt Julianus prefectus ex decreto imperatoris Domitiani christianos insequere ť: audiens Lucianum er vbe egressum ad idola conterenda: misit ministros ad eum inquirendū. Qui audientes eum bellouaci cōmoran tem: illuc euntes predicantem inuenerunt populo illi. Quorum autē sanctus dei eos ad se occidēdum aduenisse: imperterritus a predicatione nō destitit: sed exhortans fideles ad permanendū in fide: totis viribus suis cepit deo gratias agere: q sancti patris sui Dionysij iam p christo passi dignaretur eum consortem efficere. Sanctum ergo Lucianum egressum de ciuitate cū duobus pueris Maximino t Juliano: ad montē distantē a bellouaco per tria miliaria: ministri sceleris profecuti pueris illis occisis post contumelias decapitauerunt sanctū virū. Turq immensa super corpus eranime emicuit: t vox de celo audita est. Veni euge famule bone Luciane: qui pro me sanguinē effudisti: ad prepararam tibi mansionē in celis. Recedentibus autem a loco satellitibus corpus illud se erigēs: caput suum abscissum manibus propijs assumens: quasi viuens iter capere plantis firmissimis cepit: portansq illud a mōte vado trās posito ad locum in quo se funeri tradendum elegerat: vno ab vbe miliario requieuit. ibiq eo mira odoris, fragrantia redolente conuersi sunt ad fidem quasi quingenti viri. In vita aūt sua. xxx. milia hoim t vltra eius doctrina baptisma perceperunt: exceptis mulieribus t paruulis.

§. IIII. Sāctus Romulus de no

bili Romanorū progenie ortus/parentibus orbatus/quus beatus Petrus apostolus Rome predicaret: ad doctrinaz eius cōuersus t baptizatus est. Deinde a Justino quodam sancto viro eruditus est. Cepitq miraculis clarere. Quidā autem clarissimus noie Romanus qui habaret duos filios: vnum demoniacū: aliū grauiter infirmū: rogabat beatum Petrum vt illos sanaret: pmittens se crediturū si sanarentur. pro quo misit Petrus Romulū ad domū illius: t facta oratiōe Romulus eos liberauit: vnde credentes baptizati sunt. Postea Romulus cū Justino a beato Petro
Diuus missi ad Sutrinam ciuitatē: quēdam Pergamū noie negā
Justin. tem aliam esse vitam q istā trarerunt ad fidem: probātes aliam vitam felicissimam veris fidelibus reseruatā: t hoc p miracula. Nam iustinus suam tunicā vilem cōuertit in regiam: t suum baculum in aureū splendorē. Romulus autē vas aque antepositum in gēmarum candorē. Filiam quoq Carisie vidue mutam ibidem Romulus sanauit. Quumq multi conuerterentur ad fidē: expulsi sunt de Sutrio a gētilibus. Reuersum igitur ad vbem Romulū Petrus misit Fesulas episcopū ibi instituens t cum eo Marchitianum t Charissimum: ita tamē vt prius accederent ad ciuitatem Volaterranā que tunc Antonia dicebať: vt visitarēt duos discipulos suos quos illuc destinauerat Petrus ad predicandum. s. Crescentiū t Dulcissimū. Quod quum fecissent: inuenerunt illos duos in latere montis in spelunca oratio nibus vacantes: qz ob predicationē christi expulsi fuerant de ciuitate illa, quos salutantes secū duxerūt in ciuitatem Volaterranā: vbi Romul⁹ quēdam puerū iam morientem sanauit. propter qō multi conuersi sunt ad fidem. Deinde audiens romulus Fesulanos crudeles t nullus admittere christum predicantē: cupiens deo fructificare perrexit Brixiam: vbi mortuū filiuz vidue suscitauit. ex quo miraculo plurimi baptizati sunt. Ex ea ciuitate ad Bergomū profiscitur: vbi duos mortuos vite restituēs/et plures languores curans/multos ad fidem christi perduxit. Demū angelus dñi in somnis apparēs admonuit vt Fesulas quo Petrus miserat accederet: quod t fecit. Socij autē Romuli. s. Marchitianus t Charissimus q ad tempus separantes se a Romulo prius predicauerant Fesulis: vnde fuerunt expulsi a paganis de Fesulis verberibus afflictiti teruz iūcti Romulo intrantes ciuitatē ceperunt cū eo cōstanter predicare christū. Celsum aūt puerū demonio obsessum quum liberasset: parētes eius t multi alij collū fidei iugo subdiderunt. Quū aūt doctrina eius et miraculis ecclesia ibi multiplicaretur. Quidam noie Repertianus rector ciuitatis simul cum gentibus mandauit Romulo t socijs vt aut dijs eoz immolarent: aut a ciuitate recederēt. Quibus respondit Romul⁹ Neq tuis dijs sacrificabo: nec oues quas mihi deus dedit/dimittam. At ille precepit eos fustigari: et cesos extra ciuitatē ejici. Quos expulsos nocte media angelus apertis portis in ciuitatem virtute diuina introduxit. Qui ingressi predicationi insistebant: t filiū vidue in extremis iacentem Romulus sanauit. Repertianus audiens huius predicationem/ipsum cum socijs incarcerauit catenis alligatos: sed christus apparens eos cōfortauit. Et quum pluribus diebus ibi mansissent sine cibo ab homine administrato: deinde grauissime per ciuitatē cesi sunt: t tandē a quodam perfido Romulus multis ictib⁹ pforatur et occidit. Socij decollati sunt āno dñi rc. vel circa.

De martyrio beati Nazarij/ beate Perpetue filijs et de sancto Mennio. Capitulum. xxvij.

Sanctus nazarius fuit fili

Beata Perpe tua

us beate Perpetue christianissime femine t Romanorum nobilissime: que a beato Petro baptizata fuerat: t illustrissimi viri nomine aphricani/sed iudei vxor. Hic Nazarius qui esset nouem annorum plurimū mirabatur videns patrem suū et matrē tam differentes in obseruantia religionis: et q mater sua legē baptismi: pater vero legē sabbati sequereť. Unde cui magis adherere deberet plurimū dubitabat: quū vterq ad fidem suā trahere niteret. Tandē nutu dei vestigijs matris adhesit: t a sancto Lino (qui nondū erat/sed post passionē Petri factus papa) baptizatus est. Quod pater intelligēs cepit eū a sancto pposito auertere velle. Et varia tormentorum genera que christianis inferebātur explicare. Quuz aūt patri minime assentiret: sed christū publice fateretur: ad preces parentū qui ne occideret timebāt ab vbe recessit: et: vij. summarios de diuitijs parentū accipiens oneratos per ciuitates Italie transiens pauperibus erogauit: Decimo autē anno egressionis sue ab vbe Placentiam et inde Mediolanū aduenies: sanctos Gerualiū et Protothasium ibi in carcere detineri reperit. Audito autē q per Nazariū ad constantiā fidei animarentur: cito vinctus ad prefectum trahitur: t in confessione nois christi perseuerās fustibus verberatus extra ciuitatem ejcitur. Dum autez de loco ad locum pergeret: mater eius que iam obierat/apparuit: t q ad Gallias pergeret in somnis admonuit. Quum aūt Benuam aduenisset: t plures ibi predicando conuertisset: q dam matrona filiū suum elegantem puerū noie Celsum ei obtulit rogās vt eū baptizaret t secū duceret. Qō audiens Celsus
prefectus Galliaruz: ipsum cum puero Celso vinctis retro puer.
manibus et collo catena constricto i carcerem detrusit die sequenti eum tormentis afficeret. Cunc vxor eius misit ad eum dicens iniustum esse iudicium vt innocētes occideret et q deus oipotens vindicare pretumeret. Quibus verbis prefectus correptus sanctos absoluit: sed ne ibi predicarēt interdixit. Venit exinde ad ciuitatem Treuerim: vbi predicans et multos conuertens ibi ecclesiam edificauit. Quod audiens cornelius vicarius/Neroni intimauit: qui plures milites ad capiendū ipsum misit. Ipsuz autē inuentū iuxta dictum oratorij ligarunt dicētes. Magnus nero te vocat. Quibus Nazarius. Incōpositus rex incompositos milites habet. Quare venientes honeste non dixisti mihi. Nero re vocatiet venissem. Uinctū igitur ad Neronem ducebant: t Celsum puerū plorantē alapis cedentes vt sequeretur vrgebant. Quos quū Nero vidisset: iussit in carcerem mitti: donec excogitatis supplicijs faceret interire. Interea dum Nero venationi insistens vulneratus fuisset in pede: et satis doleret: recolens Nazarij et existimās deos sibi iratos

quia

quia tãdiu sanctos viuere permisisset: & pterea se illud patitiussit Nazarium calcibus cõsum/& Celsum puerum verberibus flagellatũ/in carcere ante eum presentari. Videns aũt faciem eius Nero vt sol lucere: putans se arte magica illudi: dixit eis vt artem magicã deponerent & dijs immolarent. Ductus ergo ad templũ Nazarius rogauit vt oẽs exirent. Quo facto ipso orante: omnia idola cõfracta sunt. pter qõ Nero mandauit eos in mare precipitari: & si eua derent igne cõburi. Mittẽtes ergo eos in nauim i mediũ maris precipitauerunt. Sed in mare proiecti super aquas illesi steterunt. Magna aũt tẽpestas circa nauem orta est: ita vt periclitarentur. Timentes ergo submersionẽ suã/penitentes de malis suis se sanctis recõmendabãt. At illi vultu hilari ambulantes super aquas ascenderunt illã: & subito facta est tranquilitas magna. Deinde Benuã accedens quum multos sua predicatione cõuertisset: postmodũ mediolanum peruenit. Sed Anolinus prefectus remanente Celso in domo cuiusdã matrone: Nazarium in exiliũ misit. Qui romam remeans inuenit patrẽ suũ iam senẽ sed christianum. Qui inquisitus a filio de modo sue conuersionis/ insinuauit Petrum sibi in visu apparentes admonuisse vt vxorem & filium credentes in christũ imitaretur. A templorum aũt pontificibus Mediolanũ in exilium cũ multa iniuria est redire cõpulsus: ibiq; presidi presentat⁹/ iussu eius cum Celso puero decollatus est. Acceptis vero corporib⁹ a christianis & in hortis sepultis quidã sanctus vir ipsa nocte admonitus a sanctis ipsis vt in domo sua eorum corpora pfundius sepeliret: hoc diligenter effecit. Post multum temporis deus horum corpora sancto Ambrosio reuelauit qui Celsum in tuo loco relinquens: Nazarium quasi eadẽ hora sepultum mira odore fragrantie integrum & incorruptum cum capillis & barba reperiens: ipsum ad ecclesiam apostolorum trãstulit: & honorifice sepeliuit. Passi sunt autem circa annum domini. lvij.

§.I. Sanctus quoq; Bennius

de nobili genere Roma oriũdus: quũ a sancto Petro apostolo fuisset eps benedictus: ad partes Galliarũ ab eo fuit directus ad euangelizandũ regnũ christi cũ sancto Dionysio Parisijs futuro episcopo: & sancto Euchario Treuerensis ciuitatis epo: & sancto Sauiniano Senonensi futuro epo: & sancto Symiero Suessionensi futuro epo: & alijs septem episcopis & Domitiano subdiacono: qui quasi ex vno vtero fratres in christo esse noscuntur. Quibꝰ a Roma xvij. miliario diuertissent: cõtigit Domitianũ subdiaconũ ex hac luce migrare. Quo sepulto sanctus Bẽnius reuertens est ad vrbem beato Petro casum lachrymabiliter exponens migrationis socij sui. Cui Petrus. Accipe fimbriã vestimenti mei: & reuertere ad locũ sepulture Domitiani/ ponensq; eũ super sepulchrũ dices. Imperat tibi dñs Jesus christus & magister meus Petrus: vt qualiter ore suo tibi mandauit vt pergeres mecũ socius ad predicandum verbũ dei gẽtibus: ambulare nõ tardes. Quod quum fecisset subito surrexit incolumis: & cum eo iter arripuit. Ad ciuitatem igitur Cathalanensem idololatrie dedità vt cetere gentes peruenerunt. Ubi dñs multas virtutes per eos operat⁹ est. cecis restituendo visum: surdis auditum: claudis gressum & quicunq; in infirmitate cõstitutus per beati Bẽnij pontificis auxiliũ si fide integra postulasset: ad pristinam reducebatur sospitatẽ. Quibꝰ pter gentilitatis errorẽ & duritiã cordis eorũ ppls ciuitatis Cathalanẽ. eũ recipere noluisset nec eius doctrinã: vir sanct⁹ diuina inspiratiõe permot⁹ cũ cõsilio ministrorũ in desertum locũ distantẽa ciuitate per vnum miliare secessit: ibiq; per annũ pmansit die noctuq; orationib⁹ & ieunijs vacans cum socijs. Contigit aũt q; quidã puer nobilis submersus est in fluuiolo q̃ erat iuxta portã ciuitatis. Quod quũ cognouissent parentes: & validissimũ plãctũ sup defuncti corpus excitarẽt: cognitis virtutib⁹ sancti Bennij/ad eius spelũcã accesserũt: lachrymabiliter supplicantes vt filiũ suũ suscitaret. Qui ad locũ vbi cadauer iacebat aduenies/ orationibus suis vite restituit & saluti: ipsum baptizãs. Ex quo miraculo fama virtutis eius p ciuitatẽ diffusa: rogauerũt eũ populi vt ciuitatẽ ingrederet vt põtifex: & cũ magna multitudie honorabiliter associarũt. Perueniẽs aut̃ ad portã ciuitatis tres cecos & tres leprosos quos in via inuenit: in trinitatis & signo crucis expresso cõtinuo sanauit. Põtifex ergo susceptus totã ciuitatẽ pene ad fidẽ cõuertit & Baptizauit & diuinis eruditionib⁹ vt bon⁹ pastor annis. lxxx. gubernauit orationibus ieunijs & elemosynis insistendo.

Domitianus subdiaconꝰ miraculo reuixit.

Bẽnij Cathalanẽsis epi.

¶ De discipulis beati Pauli: videlicet Dionysio areopagita & socijs eius/de sancta Tecla /Timotheo/ Tito/ Praxede & Potentiana.

Capitulum.xxviij.

De discipulis Pauli apostoli. Inter oẽs illos precipuus fuit & primus doctor ecclesie post apl'os ex scribẽtibus beatus Dyonisius areopagita: qui sic denominatur a loco vnde oriũdus fuit: & scholas philosophie tenuit vt summus philosoph⁹. Unde & dicebat etiã Theosophus pter eminentiam sapientie a theos qõ est deus & sophos qõ est sapiens: quasi deus sapiẽs. Propterea aũt dicebat villa illa natiuitatis sue areopag⁹: qz ibi mars colebat⁹ deo. Dicit eñ ab ares qõ est mars & pagus qõ est villa: q̃si villa martis. Hic ergo quũ esset gẽtilis videns eclipsim solis q̃ accidit i passiõe christi esse inaturalẽ: q̃ tũc erat i Heliopoli Egypti ciuitate cum Apollophano astrologo maximo vt ipemet refert scribẽs ad Polycarpũ: dixit. Hec nox quã nouã miramur toti⁹ mũdi vẽturã lucẽ significat. Philosophi aũt q̃ erãt Athenis dixerunt. De⁹ nature patit. Uel fm alios dixerunt. Aut ordo nature puertitur: aut elemẽta mẽtiũtur: aut deus nature patit: & elemẽta sibi cõpatiũtur. Propterea eñ erat cõtra cursuz naturalẽ illa eclipsatio solis in christi passione facta: tũ qz luna erat quintadecia: vñ in maxima distãtia a sole: tũ qz vniuersalis fuit per totum orbem eadem hora. Nam in Heliopoli in oriente fuit: vt refert Dionysius/ et in occidente Rome. vt refert Orosius. Tum qz fuit diuturnior naturali. Nam a sexta vsq; ad horã nonam vt scribunt euãgeliste: vnde p tres horas. Athenienses igitur pbi fecerunt erigi pter hoc nouũ altare ad honorem illius cuius causa talis eclipsis acciderat in natura lis: titulũ ei imponẽtes. Ara ignoto deo. Paulus igit apostolus quum pfectus esset Athenas vbi erãt diuerse secte pbor. s. Epicurei ponẽtes btitudinẽ in voluptate: & Stoici asserentes felicitatẽ in animi virtute consistere: predicabat & disputabat cũ eis. Inter quos erat & Dionysius pbs maxim⁹. Respiciẽs ergo Paulus aras illorũ deor & earum titulos: quũ legisset in vno titulo/ Ara ignoti dei: dixit paulus ad Dionysium. Quis est deus ignotus cui ara hec dedicata est? Adhuc inquit Dionysius nõ est nobis demõstrat⁹ sed est incognitus et seculo venturo futurus. Ipse est de⁹ qui regnaturus est in celo et in terra: & regnũ ei⁹ non accipiet finem. Et Paulus ait. Quid vobis videtur: homo erit an spiritus deorũ? Respondit Dionysius: Uerus erit deus et verus homo et ipse renouaturus est mundũ: sed adhuc incognitus est hoibus: & in celis apud deum cõuersatio ei⁹. Tunc Palus ait. Illum deum vobis predico quẽ apellatis incognitum. Cepitque predicare incarnationem/ passiones ceteraque mysteria fidei. Quibus autem casu quidam cecus illac transiret: dixit Dionysius Paulo. Si in noie hui⁹ quẽ annuntias et deũ asseris: hunc illuminare ist omnino credam. Cui apostolus: Ne dubites hoc arte magica fieri vel virtute aliaq; Jesu christi tuipse hoc proferas. In nomine Jesu christi lumen recipias. Quo dicto illuminatus est cecus. et Dionysius idolis relictis conuersus ad fidem cum vxore sua Damari & familia baptizatus est. Qui a Paulo instructus per triennium cũ eo cõuersatus: et de celestibus que ipse in raptu viderat multa edoctus. Athenienssium demum ab eo epũs est ordinatus. Ibiq; Dionysius maximam partẽ patrie ad fidem cõuertit. Postea vero epũm alium sibi subrogans Romam perrexit passione apl'orũ peractam: sanctoq; Clemente papa in Francia directus cum Rustico presbytero & Eleutherio diacono ad vrbẽ Parisios idolis prie ceteris dedità pperauit. Ibiq; post multorũ conuersio sit⁹ mitanta in eo celestis gratia enituit: vt pontifices idolorũ cõtra eũ sepissime seditionẽ populi excitantes/ & plebes innumeras armatas ad eũ cõprehendendũ mittentes/ mox eo viso omni feritate depposita añ eũ se prosternerẽt: aut pauore nimio soluti a presentia eius diffugerent. Sed diabolus videns et inuidens sui culturã tantum euacuari per predicationẽ sanctorũ: ad tantã persecutionẽ fideliũ Domitianũ impeatorem cõmouit: vt edicto iuberet christianos vbicũq; reperirẽtur/ aut ad immolandũ idolis cogi: aut diuersis supplicijs occidi. Prefectus ergo Fescennius ad vrbem Parisios directus contra christianos/ quũ inuenisset Dionysium populis predicantẽ: captum cũ Rustico & Eleutherio colaphizatum consputum et derisum lozis durissimis alligatum presentari coram se demandauit. Quumq; coram eo constanter responderet: ecce mulier quedã nobilis Lubiũ virum sum a magis illis seductũ improbe querebat. Qui accitus/ ad primã fidei cõfessionẽ occisus est: & sancti a militibus vicissim grauissime flagellati catenis onerati iterum carcerem detruduntur. Sequenti vero pie Dionysius super cratem ferreã suppositis flãmis nudus extendi tur indeq; illesus ad bestias ferocissimas multo ieunio ex

Dionysij areopagita.

citatas proiicitur. Quum autē in eū impetuose currerent: si gno crucis oppositō subito mansuescūt. Iterū iactatus in clibanū sed extincto statim incendio nil passus: diutius in cruce torquebat: indeq; depositus cum multis fidelibus in carcerem detruditur. vbi post longā populi exhortationē dum ipse missam ad cōmunicandum fideles celebraret: apparuit ei dñs cū immenso lumine: et accipiēs panem dedit ei dicēs. Accipe hoc chare meus: q; mecū est maxima merces tua. Exinde iudici fuere presentati et nouis supplicijs macerati et ad hoc seinuicē exhortantes. Demum post oratiōnem flexis genibus decollat: et caput suū inter brachia angelo duce et celesti lumine precedente a loco qui dicitur mons martyrū vsq; ad ecclesiā sancti Dionysij deportauit vbi nunc sua electione et dei puidentia requiescit. Tantaq; melodiam angelorum societas decantauit: q multi q audierunt crediderunt cōuersi ad fidē inter quos fuit et vxor prefati Lubij: que clamans se christianam/ab impijs occisa est in suo sanguine baptizata. Quedam autē nobilis matrona fidelis timens ne corpora sanctorū in flumen vicinū iactarētur ab occisoribus sanctorū: inuitauit eos ad solēne conuiuium: sicq; festiuo epularū gaudio eos detinens occupatos: interea corpora illorū in agro longe sepelri fecit. Sed postea cessante rabie persecutionis honorifice leuari fecit. Passi sunt autē ānō dñi. xcvj. etatis vero Dionysij. xc. In decretis dis. xxviij. oēs ōr. Substantia nostri sacerdotij sunt eloquia diuinitus tradita quemadmoduz magnus perhibet Dionysius. Et intelligitur substantia qua nō cōstat sacerdotiū. sed qua fustētatur et bene regitur in officio eius: sicut bona tēporalia dicūtur substātia hois q; eis nutritur. Hic Dionysius edidit plures libros in greco trāslatos ab alijs in latinū. librum scilz de celesti hierarchia: et librum de ecclesiastica hierachia: et librū de diuinis nominibus: et librum de mystica theologia.

§. I. Hic autem Dionysius quē

Sanctininus et Antonius.

dam discipulum suū Sanctininum nomine episcopū ordinauit: et Carnotum ad predicandū misit: ipsumq; Meldensium ēpm designauit: cui in socium et adiutorez Antoninum dedit. Dū autē ad Italiā pperant/Antonin⁹ febre corripit et diebus aliquot a Sanctinino ei inseruit. Placet Antonino vt mandatū Dionysij magistri eoz impleat. Mādauerat enim eis vt passionem ipsius Dionysij diligenter describtam summo deferrent pontifici: qui et hoc Athenienses notū faceret. Sufficiēter autē reliquit Sanctinin⁹ hospiti: vnde Antoninū relictū infirmū vel conualescentē foueat: vel defunctū honeste sepeliat. Quū vero Sanctinin⁹ Romanoz fines attigisset: vidit in spiritu defunctū Antoninū socium suū et hospitē in foueam cathabuli sui eleuari asseri ipsum pijcere quo stercora et vrina defluebant. Festinantissime autē reuersus Antonin⁹ de socio petit hospitē. At ille ficta mestitia ait mortuū et honeste sepultū. Adhuc risinquit Sanctininus fili diabolutin sterquiliniū pieciſti Ille ergo timore perculsus leuauit asserē. et Sanctininus ait Antonine frater in noe dñi nostri Jesu christi p cuius amore passus est Dionysius surge: et perficiamus obediētiam. Qui resurgens a mortuis cū Sanctinino pfectus est ad ciuitatē Meldensem: vbi Sanctininus plenus fide et operibus bonis ad celeste demū regnū trāsiuit: cui succesſit in episcopatu Antoninus: qui simili fine quieuit.

§. II. Laurannus natiōe roma

nus diu cū beato Dionysio eruditus est. Et post predicatum in varijs locis euangelium. dc. a. Carnoto miliario videns filios belial sibi occurrentes: q; putabāt ipsum cū sociis magnā pecuniam deferre trepidātibus ac fugientibus sociis ob luctores eos persequētes malēs solus q̄ socios cunctos perire/clamauit. Nolite innocēres perdere: pecunia quā queritis apud me est. Concurrētes igitur oēs illi latrones ad eum solū/vnū tantū solidū quē pro viatico reseruauerat inuenerunt: vnde indignari caput eius abscinderunt. Regulus ex grecorū nobili psapia Dionysij socius auditor Joānis euangeliste ozo tpe dimissis magnis diuitijs pauperib⁹ erogatis: postea Athenis Dionysiū adiuit: et de Roma cū eo Arelatensiū vrbē ingressus: post eoz facilem cōuersionē ibidē a beato Dionysio presul constituit.

Beat⁹ Regul⁹

Hic celebrās oratione dñica cōpleta et aplorum noibus recitatis/adiūrit. Et beatis martyrib⁹ tuis Dionysio Rustico et Eleutherio. Quo dicto stupefactus cur hec pter morem dixerit: admirans vidit sup crucē altaris tres colūbas residentes: horū martyrū noia pectoribus suis inscripta habentes: vnde itellexit martyriū illoz celebratū prout inuenit. Hic ergo desiderio martyrij accensus Felicissimū ibi instituit epm. Et visitatis reliquijs sanctoz martyrū Syluanectuz ingreditur: et simulachrū Mercurij ad quod multi cōuenerant/premisso crucis signo baculo suo percussum dissoluit. Populū multū exinde conuertit. Puerū a demonio obsessum liberauit: et asellū suū a demone inuasum. Demū in dño requieuit. Jonius de partibus Athenienſiū cum beato Dionysio venit: et euangelium predicans iuxta Parisios pro cibo vrebaſ herbis crudis et potu aque frigide: et in quadragesima bis in hebdomada cibū sumebat. Abscisſum autē sibi caput a paganis: p vnū miliare manib⁹ suis portauit post emissam lucem de celo: vbi nunc quiescit.

Diuus Jonius

§. III. Hic Dionysius bti Eu-

tropij cōsocius passionē ipsius Eutropij eo viuente pactā in Frācia lris grecis scripsit: et ipsam scripturā parentibus suis q̄ iaz in christū crediderāt/in greciā p manus bti Clementis pape misit. ordinauit: quam Calixtus papa. ij. Constantinopoli in schola grecoz reperiēs: in latinū trāsferri fecit: vt refert Vincē. in spe. histo. li. xj. c. xviij. Hic igit' Eutropius genere gētili editus/excellētioi psapia oriundus quē babylonius Adimūdus noie Xerxes et Buma regina genuerūt humanit⁹: q̄ in pueritia literis grecis et chaldaicis edoctus ad Herodē regē in Galilea adijt: si forte aliq̄d curiosum discere valeret. Et in eius curia aliq̄diu manēs quū audisset miracula saluatoris: multū desiderabat eum videre. Quū autē Jesus abijt trās mare Galilee contigit Eutropiū se reperire presentē: qui christus ex q̄nq; panibus et duobus piscibus satiauit q̄nq; milia hoīm. multūq; desiderabat eum alloqui: sed pedagogū sibi datū Nichanorem quēdam timebat offendere. Reuersus exinde ad parentum domū cepit patri narrare dicēs. Vidi hoīem q̄ ōr christus: cui in toto mūdo nequit similis inueniri: vitā mortuis/cecis visum/surdis auditū/claudis gressum/leprosis mundationem/oībusq; generib⁹ infirmitatū sanitatē prebens. Quid plura? Quinq; milia hoīm ex q̄nq; panib⁹ et duobus piscibus me presente satiauit. Hec audiēs pater eius Adimundus cogitabat qualiter videre posset hūc Jesum. Nec multo post Eutropius impetrata licētia a patre: desiderās iterum videre dñm Jesum Hierusalē adijt cū decenti comitatu causa adorandi in tēplo: ubi et plures gentiles faciebant de diuersis partibus aduenientes. Die autē palmarū videns dñm Jesum maxima turba associatū: et pueros clamantes Osanna filio dauid: et flores et ramos palmarū et oliuarum plurimos sternentes in via quū intraturus esset Hierosolymas: et ipse cū ceteris eū sequebat: tristis tamē effectus: q; preturba vix eum posset videre: vnde et accedēs ipse cuz multis alijs gētilibus ad Philippū apl'm dixerunt ei. Dñe volumus Jesum videre. Quod quū eis concessum fuisset valde letatus est: occulte ex tūc credēs ei: reuersusq; est in patriā suā. Quuz autē percepisset eū occisum a iudeis: valde doluit: sed audita eius resurrectione et in celum ascēſione/letificatus: et zelo dilectionis ad christū pter occisionē christi factā a iudeis in vltionē oēs iudeos qui in Babylonia reperti sunt occidi fecit. Deinde apl'is gloriosis Simone et Juda in Babyloniā ad pdicādū christū proficiscentibus: et doctrinā suā plurimis miraculis cōfirmantib⁹: et Eutropi⁹ gaudio replet⁹ nō solū ipse pfecte credidit et baptisma suscepit: sed et regem Babylonie exhortatus est: vt relicto gentilitatis errore et iudeoz superstitionibus christianam fidē susciperet vt celoz regnū adipisci mereret. Oō et factū est. Quibus cōuersis apl'i Abdiā quē de Hierosolymis secū adduxerant/epm creauerunt. Et post nō multos dies quū apl'i martyrio coronati fuerūt (vt dictū est supra) Eutropius eoz passionē chaldaicis et grecis literis cōmendauit. Audita ergo fama miraculoz q̄bus princeps aplorum cozuscabat Rome: relictis parentib⁹ et patria Romā pfectus est. Qui quū a beato Petro fuisset honorifice receptus: et cū eo aliq̄diu conuersatus: et de mysterijs oībus plenius edoctus: regionē Gallicā cōsilio eius cū alijs fratribus aggredit. Quūq; vrbē Sanctonēsem intrasset/per plateas eius et vicos discurrēs verbū dei instanter predicabat. Mox vt illū ciues barbarū virum esse cognouerunt. et inaudita sibi predicantē audierūt: indignāres illum extra vrbē facib⁹ adiusti: et pticis verberatū eiecerunt. Ille vero patiēter ferēs iniurias in quodā mōte iuxta vrbē tuguriū ligneū fecit/in eo aliq̄diu habitās. Per diē nihilomin⁹ ad ciuitatē pdicationib⁹ eruditā descendebat: et noctib⁹ in lachrymis et vigilijs atq; orationib⁹ in tugurio pmanebat. Quūq; p lōgissimū tps nō nisi raros ad fidem traxisset dñi Jesu christi: Romā denuo adijt. Inueniēs autē Petrū iam in cruce passum: a beato Clemēte ordine tēporali suscepto cū Dionysio et socijs in Galliā directus est: sed lachrymosis amplexib⁹ et salutationibus adinuicē descēdentibus: Dionysius cum socijs Parisios accessit: Eutropius vero

Sanctonas

Sanctonas reuersus est: et ibi opportune et importune et instans predicationi zelo christi plenus multos conuertit et baptizauit. Et inter ceteros filiã dñi ciuitatis illius noie Castellã propter qđ pater eã abominatus extra urbẽ misit. Hec puella p christo equanimiter ferẽs iuxta turonũ sancti martini humiliter magis elegit in paruo habitaculo commorari qđ in palatio cũ parentibus delicijs affluere et idolis immolare. Cernẽs aũt pater impius eam nõ posse nec blanditijs nec minis a pposito fidei reuocari: furijs inuectus contra Eutropium/iussit carnificibus ciuitatis vt ipsum sanctũ lapidarent et fustibus ac corrigijs plũbatis cederent: demum securi capite illiso peremerũt in dicto turonũ in quo tũc sepultus est: sed postea cessantibus persecutionibus cõtra christianos/et patria illa ad christũ conuersa/ingens basilica ibi edificata est in honorẽ eius: vbi corpus eius requiescit crebris miraculis coruscans.

De bto Eugenio.

§. IIII. Eugenius ex socijs beati Dionysij missus ab eo ad predicandũ toletanis: post cõuersionem barbarice illius gẽtis desiderio videndi beatũ Dionysium iter arripuit: et quũ esset ppe parisios ad quatuor miliaria obuijs quibusdã militib⁹ quũ interrogat⁹ fuisset quẽ deũ colerent: et ipse/respõdisset christũ se colere: martyrijs capitis obtrũcatione pmeruit. ¶ Taurin⁹ ex christiana matre et patre gẽtili natus a Clemẽte papa baptizatus et Dionysij spũalis filius: ab eo in Galliã ductus Ebriocẽsis ciuitatis tandẽ pful efficit. Predicante aũt eo in domo cuiusdam ciuis noie Lucij: filia illi⁹ diabol⁹ inuasit: et in ignẽ piecit: quã mortuã quũ suscitasset Taurin⁹ nullũ adustionis vestigiũ in ea remãsit. Et quũ multos baptizasset miraculis plurimis patratis: vna dierũ dixit gẽtilib⁹ intrãtib⁹ fanũ Diane ad orandũ. Ecce dea vestra: Rogate eã vt adiuuet vos. Sacerdotes aũt Diane stabant pstrati: dicentes. Sancta Diana inuictissima vindica nos et te de isto malefico viro. Demõ aũt qui intus latebat: rñdit. Cessate miseri cessate me inuocare. Ex quo enim intrauit huc vir iste seruus dei altissimi/igneis catenis ligor: nec loqui aus⁹ essem nisi ipse iussisset. Et ait Taurin⁹ pplo. Vultis videre deam vestrã. Precepit ergo demõi qđ in statua manebat/vt exiret et se ostẽderet pplo. Qui exiẽs visus est a cunctis in forma nigerrimi ethiopis/lõgã habẽtis barbã et scintillas igneas ex ore vomẽtis. Qõ vidẽtes oẽs prostraueruñt se ad pedes sancti: rogãtes vt liberaret eos ab horribili bestia illa. Angelus aũt dñi apparẽs vt sol ligarã bestiã secum duxit. Et inde destructa sunt idola et ecclesie consecrate.

Beatus Taurin⁹

§. V. De sancta Tecla discipula Pauli apli: cuius hystoriã ponit Uincẽ. in spe. histo. lib. x. capi. xlvij. Sed qz inter apocryphas scripturas connumerat dist. xv. sancta romana ideo abbreuiabiẽ. Quum paulus apls de Antiochia Iconiũ venisset: vt secũ Demam et Alexandrũ erariũ comites sed simulatos discipulos haberet: vt ipse refert in epls suis: audiẽs Honesiferus aduentum eius/ei cũ familia sua obuiauit: et ad signa qđ ei Titus predixerat/vidẽs eũ iter ceteros statura breuitate naso aq̃lino: vultu angelico: ipsum solũ humiliter salutauit. Et quum indignarent predicti⁹ qđ Paulũ comitabant cur eos non saluta sset: rñdit Honesiferus: qz in eis fructũ iustitie non videret. Quũ aũt Paulus ei⁹ domũ introisset: et semp de cũctis fructib⁹ virtutũ pdicaret: Tecla virgo Tamiro desponsata sedẽs ad fenestrã domui illi ppinquissimã Paulũ predicantem audiebat: et ita sermone ei⁹ quem facie nõ agnoscebat affecta et deuicta est: qđ per triduũ a fenestra vt audiret nõ recesserit. Qõ cernẽs mater ei⁹ Theodia misit ad Tamirum spõsum Tecle: que lugẽs filiã seductã/Paulum accusauit. Quũ eã a pposito fidei christi cõcepte reuocare mater et cõiunx nõ possent. Paulus capt⁹ ad carcerẽ ductus ẽ. Quẽ Tecla ad carcerẽ secuta est. Propter qõ videntes eã ad paulum affectã accusarunt vtrũq̃ iudici presentantes: vñ Paulus flagellatus de ciuitate expellit. Tecla aũt igni adiudicata in flãmas spõte psilijt. Sed statiz imber de celo ignẽ extinxit: et tãtus terremot⁹ secutus est vt multi mozerent. Sicigitur Tecla euadẽs ad domũ Honesiferi accessit vbi Paulus manebat absc̃ditus. Et gaudio repleta ex visiõe eius voluit se rõdere. et habitũ viri assumeret: vt libere eum sequeret doctrine eius auidissima: sed Paulus nõ permisit: timẽs ne aliqua tẽtatione subito tentaret. Erat esñ pulcherrima. Profectus est igit Paul⁹ Antiochiã et Tecla secuta est eũ. Quidã aũt noie Aledãder Antiochenorum primus pulchritudine Tecle illect⁹ cepit Paulo plurima polliceri: si eam sue traderet voluptati: qđ oino recusauit. Ille aũt ea publice amplexatus est cõcupiscentia rapt⁹. Illa aũt nõ ferens iniuriã clamydẽ ei⁹ dilacerauit: de quo ille erubescẽs quasi sacrilegã iudici psentari fecit. Qõ cõfessa ad bestias cõdẽnatur: et quouscq̃ eis tradat deuozãda cuidã ditissime matrone noie Trifena cuius filia nuper defuncta erat: pro honestate a iudice custodiẽda tradit. Mittitur ergo Tecla in caueã ante leenãt: qđ amissa oi feritate pedes Tecle lingebat cũcto pplo videnteet admirante. Exinde iterum ad seuissimas feras proiecit: sed leena ad pedes ei⁹ recumbens vsum cõtra eã impetu venientem strangulauit. Mittit et leo seuissimus ad eã lacerandã. sed leena pdicta ei obuiante et diu cũ eo cõfligente pariter mozuñt leo et leena. Postea in foueã pfundã aqua plenam et marinis beluis submergenda et deuozanda mittit nudata: sed apparẽs qdã nebula super eã texit: vt videri ab hoib⁹ nõ posset: nec q̃cq̃ molestie ei belue intulerunt. Duos quoq̃ tauros ferocissimos inde eductã laminas ignitas trahẽtes ipsam ligatam in eis impositã exposuerũt consumendã: sed in nullo lesa est. Ex his omnibus igitur liberata Paulum magistrũ suũ videre desiderãs: p eo querendo tonsurã virilẽq̃ habitum suscepit: et cũ quibusdã ad Paulũ accessit: q̃ timuit ne aliqua tẽtatio accidisset. Qõ illa intelligẽs vt eũ cõfortaret: baptizatã se esse dixit: et sic in eius hospitium introiuit. Demum de licentia Pauli Iconinm rediens defuncto Tamiro sponso eius: quum matrẽ ad fidem inducere nõ valeret Tecla in Seleuciam pergens et multos predicando conuertens tandem in pace quieuit.

§. VI. Reperiuntur et alii plures egregij et illustres viri Pauli discipuli: vt ex martyrologio pz: inter quos fuit Timothe⁹ ad quẽ duas epłas scripsit. De eo sic scribit Policrates presbyter. Timotheus ciuitate Lystris Lycaonie ortus a Paulo apło edoctus est: Et quũ peregrin⁹ esset factus: deuenit cũ eo ad splẽdidissimam Epheziorũ metropolim: ta quo epatum ibidẽ cõsecut⁹ est primus regnãte apud Romanos Nerone: vbi in doctrinis et miraculis ac cõuersationib⁹ coruscauit. Non solũ autẽ Pauli: sed gloriosi theologi Joãnis euãgeliste visor et auditor fact⁹ est. Quum aũt adhuc reliquie prime idololatrie epheſi remãsissent in die abominabilis festiuitatis eorum sanctus archiepus Timotheus trãscurrens in porticus mediũ hortabat eos dicens. Viri epheſij nolite idololatria insanire: sed illũ qui deus est plane cognoscite. Et operarij diaboli indignati palis et lapidibus iustũ interfecerũt. Sed ui vero dei repausauerunt adhuc spirantẽ in monte ciuitati adiacente: et in pace requieuit imperãte Nerua. Quarto kal. Januarij apud Arelatuz celebrat natale sancti Trophimi: cuius meminit Paulus scribẽs ad Timotheum: qui ab eodez apło epus ordinatus presate vbi primus ob christi euangelij predicandũ est directus: ex cuius fonte (vt Zozimus papa scribit) tota Gallia fidei riuulos accepit. Itẽ pridie nonas Januarij natale beati Titi qui ordinat⁹ ab Apostolo Cretensiũ epus tac predicationis officiũ fidelissime cõplens finẽ beatũ adeptus est: ibiq̃ sepultus: ad quem etiaz apls epistolã scripsit. Item. xiij. Kal. Martij natale sancti Onesimi: de quo scribit Apostolus Philemoni. Quem idez apls epm ordinãs pdicationisq̃ verbũ ei cõmittens: apud Epheziorũ ciuitatẽ reliquit. Hic Romã demũ perduct⁹ est: atq̃ ibi pro fide christi lapidat⁹. cuius corpus ad locuz vbi fuerat eps datus relatũ est. Itẽ. iiij. Kal. Junij Rome sancte Potentiane virginis: que post innumeros agones post multorũ martyrũ sepulturas venerabiliter exhibitas: post oẽs facultates suas p christo pauperibus erogatas. tandẽ migrauit ad celos. Quo etiã die ad christum transitum fecit beatus Prudẽs pater dicte virginis: q̃ ab apostolis xpi in baptismo vestitus innocentie tunicã vsq̃ ad coronam vitam immaculatã custodiuit. Praxedis quoq̃ sacra virgo filia dicti Prudẽtis et soror Potentiane/post plurima pia opera et occultationẽ fidelium in domo sua tpe persecutionis: quos verbo pascebat et cibo: hec demũ post multas fidelium sepulturas in domo requieuit/Harũ fratres fuerunt Nouatus et Timothe⁹. Itẽ. v. kal. Julij apud Galatiã sancti Crescentis discipuli sancti Pauli apli q̃ in Gallias transitum faciẽs/multo verbo predicationis ad fidez conuertit. Rediẽs vero Galatiã vbi fuerat eps datus: finẽ vite in bono opere cõsummauit. Itẽ natale sancti Epafri q̃ a Paulo apło Colossis eps ordinatus claris virtutibus martyrij palmã p quibus sibi cõmendatis virili agone promeruit. Itẽ pridie idus decẽbris apud Narbonã natale sctĩ Pauli confessoris: quẽ Paulus apostolus ordinatũ eidẽ vbi defunauit epm. qui cũ ipso apło ad Hispaniã pdicãdi gra pgẽs ibi relictus est: vbi officio euãgelizandi nõ segniter impleto claris miraculis coronat⁹ quieuit. Itẽ Erastus de quo Paulus scribit. j. ad Coz. vlti. Hũc paulus cum Timotheo misit de Asia in Macedoniã: qui ab ipso Paulo Philippis

Timotheus Pauli discipulus.

Trophimus.

Titus.

Onesimus.

Potentiana.

prudẽs

Praxedis.

crescẽs.

Epafer

Paulus confessor.

Erast⁹.

Forma corpis bti pauli apli.

Crisp⁹ ⁊ Lalus

ęs relictus/sibi martyrio coronatur. Item Crispus ⁊ Laius de quibus meminit Paulus.s.ad Cor.s.apud corinthū in domino requieuerunt.

Titulus septimus de imperio

Uespasiani.

¶Quomō ꝝsū adeptus sit imperiū romanū:de destructio ne Hierlim:de imperio Titi filij eius:de pſecutione Domitiani:⁊ de benignitate Nerue imperatoris. Cap.s.

De imperio Uespasiani.

Preter miſtrodomin⁹ anonin⁹ Balbā/ Othonem/ vitelliū ⁊ Domitianum cesares ꝓpter ea q⁹ (vt opinor) nō vt ceteri ipe rauerit

Dugo floriacen. Uespasianus igit illa turbida tyrannorum turba discussa imperium adeptus imperauit annis.ix.mensibus.vs.⁊ diebus. xxij. hic quū esset in obsidione Hierosolyme missus ab imperatore:qz illa patria Romanis rebellauerat:multis iā iudeorum oppidis captis/audita morte Neronis ⁊ successorum/hortatu militū exercitus sui imperator effect⁹ ⁊ Titus filium suū ad perficiendā obsidionē reliquit:Romā profectus est. Ut⁊ romanis nō deesset nec iudeis:quē filius ei⁹ Titus repzesentaret. Imperauit aūt Uespasianus imperatorū septim⁹ vt scribit Euse.in chroſi.anno dñi.lxxs. A creatione vero mūdi quater millesimo.xxxiij. Sed ſm aliā vſtationem opinionē quinquies millesimo.clxx. Hic vt inquit Suetoni⁹:quondā inter comites Neronis quū cantāre eo aut discederet sepius:aut presens obdormisceret: grauissimam cōtraxit offensam:⁊ phibitus nō contubernio modo sed etiā publica salutatione secessit in patriā. Judea aūt ꝓuincia cū exercitu ei oblata est:q⁹ ab imperio iugum subiectionis excusserat. Suscepta aūt censura ne quā occisionem disciplinę pretermitteret adolescentulū fragrantē vnguento quū sibi ꝓ impetrata prefectura gras ageret:vultu aspernatus voce etiā grauissima increpauit:literasq; reuocauit. Adepto aūt imperio amplissimos ordines ⁊ exhaustos cede varia ⁊ cōtaminatos veterū negligentia purgauit:suppleuitq; recensito senatu ⁊ equite:submotis etiam indignissimis ⁊ honestimo quoq; allecto. Usq; ad exitū vitę ciuilis ⁊ clemēs: Mediocritatē generis neq; dissimulauit vnq;:ac etiā freqnēter prese tulit:nihilq; ornamentorū appetiuit: Amicorū libertatē ac philosophorū cōtumacias leuissime tulit:offensarisq; ⁊ iniuriarū minime memor exercuerat. Nā vt suspitione aliqua vel metu ad perniciez cuiusq; cōpelleret/tantū abfuit:vt monentib⁹ amicis quondam cauendū esse Metiū Pōposianum:q; vulgo crederet genesim habere imperatoriā:insuper cōsulem fecerit spondens q̄sq; beneficij memorē se futurū. Filiam quoq; hostis sui Uitelli splendidissime maritauit:dotauitq; etiā ⁊ istruxit. Sola est q̄ eo merito culpet cupiditas pecunie. Nō em cōtentus fuit Uespasianus hic omissa sub Galba vectigalia renocasse,noua ⁊ grauia addidisse:auxisse priscis tributa nōnullis etiā duplicasse:sed negotiationes quoq; vel priuato pudēdas publice exercuit:nec candidatis quidem honores reiſve tā innoxijs q̄ nocentib⁹ absolutiones vendicare cūctatus est. Creditur quoq; procuratorū rapacissimū quēq; ad ampliora officia ex industria solitus ꝓmouere quos locupletiores factos mox condēnaret:q̄bus quidem vulgo pro spongijs dicebat vti:q; quasi siccos madefaceret ⁊ exprimeret humētes. Quidā natura cupidissimum tradūt. Sunt ꝫ q̄ opinent ad manubias rapinasq; necessitate cōpulsum summa erarij fisciq; inopia. Oē ⁊ verisimilius vt quū ⁊ male partis optime vsus est. In oē hominū genus liberalissim⁹. Expleuit cēsum senatorij. Cōsulares inopes q̄ngenis sestertijs ānis sustētauit:plurimasq; p totū orbē ciuitates aut terremotu aut incendijs afflictas restituit in melius. Ingenia ⁊ artes vel maxime fouit. Prim⁹ e fisco latinis greciscq; rhetorū annua cētena cōstituit. Prestantes poetas necnō ⁊ artifices magna mercede dotauit.

§.I. De destructiōe Hierosolyme ⁊ exterminio ⁊ dispersione Judeorū q̄ facta est imperij Uespasiani anno scdo per Titum filium eius:q̄ prenūtiata fuit p Danielē pphetā per quingētos.⁊.xxxv. annos ante eius euersionē:vt pt⁊ Dan.ix.in.lxx.hebdomadibus anno rum:vbi dr in fine illius visionis. Et ciuitatē ⁊ sanctuariū dissipabit ppl's cū duce venturo.s. Tito:⁊ finis ei⁹ vastitas Cuius excidij causam premisit dicens. Occidet christus a Judeis post sexagintaduas hebdomadas ⁊ septēde quib⁹ premiserat in.lxx.hebdomada annorū videlz:nō dierū ſm expositionē oīm doctorū. Dūs etiā ⁊ saluator noster hoc predixit per xl.annos ante ipsam desolationē:q̄n scz vidēs ciuitatē in die palmarū in mōte oliueti/fleuit sup eā dicēs inter cetera. Uenient dies in te ⁊ circundabunt te inimici tui vallo:⁊ coangustabūt te vndiq;:⁊ ad terrā pternēt te:

Hiero narrat plene Josephus in lib.de bello iudaico:qui refert i eodem etiā multa ꝓdigia cōtigisse nō multo ante euersionem eius. Nā stella ꝓfulgens.p. ofa gladio silis visa est cuitati imminere:quam quidē cometē vocāt:q̄ per totū annum exitialibus flāmis apparebat ardere. In festo azymorum hora noctis nona tāta fulgor ara templiq; circūdedit.vt oēs diē clarissimū factū putarent. In eadē festiuitate virula ad immolādū ducta enixa est agnā. Post aliquot dies post solis occasuz visi sunt currus ⁊ quadrige in omnē regionē per aerē ferri:⁊ armatorū cohortes miscerī nubibus ⁊ vrbes circūdari agminib⁹ inꝓuisis. In alio die festo q̄ pētecoste appellat:nocte sacerdotes tēplū ingressi ad ministeria ex more cōplenda:motus quosdā strepitusq; senserunt:ac voces subitas audierūt dicentes/Trāseamus ab his sedibus. Ante quartū annū belli quidam nomie Jesus Anani fili⁹ in festo tabernaculorū repente clamare cepit. Uox ab oriēte:vox ab occidēte:vox a quatuor ventis:vox sup Hierosolymā ⁊ templū:vox sup sponsos ⁊ sup spōsas vox sup vniuersum ppl'm. Predictus vir capit:ceditur:verberatur:sed ille aliud dicere nequiēs/quāto plus verberabatur:tanto fortius eadē clamabat. Ad iudicem ducit:⁊ tormentis diris afficit:vsq; ad patefactionē offiū laniatur:sz ille nec preces nec lachrymas effundebat ⁊ sed cū quodam vlulatu p singula pene verbera eadem ꝓferebat addens/ve ve Hierosolymis. Hec Josephus. Quū ergo ad rebellandū Judeam subijciendā vēturi essent Uespasianus et Tit⁹ cū exercitu Romano:⁊ christicole q̄ Hierosolymis erāt admoniti sunt p angelū:vt inde recedētes trās iordonē in ciuitates Agrippe ad habitandū irēt. Uespasian⁹ aūt cū exercitu applicuit ad ptes Judee. Et quū veniſſet multitudo maxima iudeorū ex omni natione q̄ sub celo est:vbi fuerant dispersi p diuersas preteritas captiuitates ad festum precipuū azymorū ſm mandatū legis eor⁹:tunc obsessa est ciuitas Hierosolymorū. Et vt ait Egesipp⁹ li.v.anno primo delati imperij Uespasiano/Judea bellis asperis et seditionibus domesticis lacerabatur. Trinoq; prelio ciuitas Hierusalē intra se laborabat. Nulla requies,nulle inducie dabantur. Momentis oīb⁹ dimicabatur:⁊ innumeri iugulabantur. Manabat sanguis:vniuersa replebat:⁊ quasi fluuius etiā p interiores tēpli recessus decurrebat:ita sanguine/incēdio/ruina:fame:⁊ totius vrbis innumeri succidebantur. Nullus loc⁹ periculo vacabat:nulla fugiēdi copia erat pauor vbiq;/clamor/morientiū gemit⁹:⁊ viuentium desperatio:vt miserabiles diceres q̄ remanserāt:beatos q̄ obierāt. Quomodo decepta es ciuitas ppl'is tuis:expugnata armis tuis:q̄ solebas sine armis vincere:sine prelio hostē ferire: quū p te angeli dimicarēt:⁊ militarent tibi fluct⁹ maris: hiatus terre:celi fragores? Ecce habes q̄ petisti. Agnosce tibi hodie Barabbā viuere:Iesum vero mortuū esse. In te enim regnat seditio:⁊ par sepulta est:vt crudelius a tuis pereas q̄ si perires ab alienis. In tēplo igit ipso p vnguentis bene olētibus/p thymiamatib⁹ bene spirantib⁹:⁊ p diuersoz illoz suaui odore grauis erat insepultoz cadauez fetor:quos pluuia dissoluerat:quos flāma ꝓdusserat:quos sol calefecerat. Nec effi humare corpora cuiq; vacabat eorumq; vel in tēplo vel circa plateas necabantur:qz bellū inter se eos occupabat:feriēdiq; magis q̄ humādi cura vniuersos tenebat:nihilq; magis in tātis calamitatib⁹ q̄ misericordia perierat q̄ sola solet alleuiare miserias:⁊ solari erūnas. Quidā tū latrones in alios seuiētes:fetorē occisorū grauiter ferētes:de muro reliquias defunctoz in pfunda precipitia deiciebant. Itaq; Titus Uespasiani filius q̄ belli a patre susceperat:aspicies ꝓruptos specus cadauez plenos sanie:q̄ dilaceratis viscerib⁹ innatantē:altę ingemuit ⁊ manus ad celū leuās testabat nequaq; sibi illō adscribendū:q̄ venia dare voluisset si seditio pcederet: expectasse sese vt pacē rogarēt paratū ⁊ incolumes seruare:si ⁊ depositsent bellū. Mane⁹ quoq; lazari asserebat p vnam portā sibi creditā.xv.milia mortuoz elata:additis ad hec octingētis octoginta funerib⁹ ridi⁹ solo eoz nūero collectū q̄ mercede publica sepulti forēt:ꝓter eos quos sepelierūt sui.

runt sui. Que aūt sepultura nisi vt de muro deiscerent ca-
dauera? Eozū quoq; q̄ ꝓpter magnitudinē infinitā efferri
cadauera nequiuerūt: numerū fuisse ineffabilē quidā asse-
rebant: vltra corpora extra portā delata. Nā plerīq; etiā ō
vltimo ozbe ad templū venerāt ad adozandū in die festo.

Hiero-solymi-tana fa-mes.

§.II. De fame acerbissima que

eos pressit t auaritia eozū. Eozū aūt plerīq; q̄ ad Roma-
nos cōfugerant: quū accepto cibo aluū purgarent: egere-
bant aliū lingones aureos quos absozbuerāt quum fugā
arriperent: ne deprehensi nō solū dispendio sed etiā pericu
lo fozent: qz insidiatozes oīa scrutabant: t sceluscz ducebāt
aurum ꝓpter latrones habere. Hec itaq; iudei mirabili
specie inter inquinamenta alui aurū legebāt. Cōperit hoc
quidā assyrius: t ab vno in oēs opinio manarat: q̄ hoc ge-
nus hoīm preceps ad auaritiā t paratū ad vsurā nihil tam
atroz sit qō refugiat: nihil tā turpe qō studio pecunie eru-
bescat. Ab assyrijs itaq; in Arabes diffusa est fama: quibus
nō est minoz auaritia: t feritas barbarice ꝓpioz immanita-
ti q̄ freti essent auro iudei. Diripiūt ergo illi quoscūq; ad-
uenientes cernūt: ijs cōtra fas: cōtra legē deditionis: cōtra
promissum Cesaris: quos occidi nō licebat. Inscindunt au-
tem viuentes adhuc: cruentisq; manibus euiscerāt vētris
secreta: aluū scrutant: t inter eius manātia purgamēta au-
rum inquirūt. Deniq; vna nocte fere duo milia virozum di-
cissa sunt tali flagitio. Aliaq; erūna grauis in ijs q̄ ad Ro-
manos trāsfugerant accidit. Nā desueris edēdi officijs vbi
data est alimēti copia: cepit esse cibus oneri qui prius erat
vsui. Nulla vis erat dentiū vt cibū māderent. Obriguerāt
interioza viscerū. obstructi erant ductus ciborum. aruerāt
iecoris vene q̄ cibos attrahūt: bilis perierat. auiditas cre-
scebat. ruebant super cibos miseri: t inualidos morsus mo
re infantiū meditabant. Plerīq; oēs alimētis ipso gaudio
deficiebāt: atq; iter exoptatos sibi cibos moriebant. Erat-
q; pompa lachrymabilis: quū plures a cibo ad periculum
surgerent q̄ ad salutez. Inflabātur essi insolito cibo qua-
si quodam hydropisis morbo. Et si edendi auiditas modi ne
scia supra mensurā ingerebat: repentino fozti cibo dirum-
pebantur. Nihil enim mirū si exhaustis periculo cibus est
Nam t post biduanū ieiuniū si quid auidius sumpseris. sta
tim crudescit. Nonnulli aūt eozū euaserunt quadam arte
pensantes cibi moderamina donec dissueta edendi caro ad
suos vsus rediret. Igitur destructis edificijs tēpli finiti-
mis t etiā porticibus: partim a Romanis ptim a iudeis ip
sis nuda iā erat tēpli facies t seua hoīm fames. Insidiabā
tur sibijnuicem quis cui raperet cibum. Ubi alimēti suspi
tio: ibi belli. Necabantur etiā charissimi: t discutiebantur
defuncti: ne quis intra eozū amictus lateret: aperto oze si-
cut rabidi canes aurarū captantes spiramina huc atq; illuc circunferebant duce inopia. Et quū alia famis solatia
nō reperirent: detrahebant scorias cutis vt cibo sibi essent
qui presidio nō essent. Mādebant calciamentū. Nec pudoz
erat solutū pedib⁹ oze suscipere t lingua lābere. Uetuste
quoq; palee q̄ olim piecte erāt: nō mediocri precio requi-
rebantur: t si qs repererat: grādi precio mercabantur.

§.III. De muliere que comedit

filiū. Erat quoq; Maria locuples femina de regione trās
iordanē: que belli terroze exorta: Hierosolymā se ꝓtulerat
vt turioz esset. Huius opes principes factionum certarum
inuaserant. Alimentoz eū etiam si quid precio quesiuerat: de
manibus eius euellebat. Defecerantq; iam oīa: t delitijs
assueta asperioza palearū vel cozioz dura nō emolliebat.
Seua itaq; fames intimis se infudit medullis: exasperauit
humozes: mentem exagitauit. Habebat aūt infantulū: cu-
ius vagitu excitata: quū se t ipsum paruulū macerari vi-
deret: tantis victa immanitatibus amisit affectū. Conuer-
saq; ad paruulū: sic ait. Quid faciā tibi o paruule seua te
circūstant omnia: bellum/fames/incēdia/latrones/ruine.
Cui te moritura credā: aut vite tantillū relinquaz? Spera-
ueram q̄ si adoleuisses me pasceres matrem: aut sepelires
defunctā. Sed quid agā misera? Uiuēdū tibi ac mihi. Nul-
lum video subsidium. Cui reseruabo? In quo te recōdā se-
pulchro ne canibus alitib⁹ vel feris preda fis. O suauia mi
hi viscera: artus iocunditatis: pluscz vos cōsumat fames/red-
dite mihi matri qō accepistis: redite in illud naturale secre
tum in quo sumpsistis spiritū. Domicilijs tibi in eo paratur
tumulus defuncto. Exosculabor ergo te: t qō nō habet spa-
tium amoris habeat vis necessitatis vt ipsa deuozē mebs
artus: nō simulatis sed impressis morsibus. Fecim⁹ qō pie
tatis fuit: faciamus qō suadet fames. Tua tamē causa me-
lioz: t quedam pietatis species: qz tolerabilius est q̄ mater
dederit cibū viscerib⁹ tuis: q̄ q̄ te mater aut occidere pōt
aut deuozare. Hec dicens/auerso vultu gladiū dimersit: et
in frusta filiū secans igni imponit: partē operuit: ne quis
superueniret. Sed odoz incensi peruenit ad ꝓncipes factio
num. Qui continuo odozem secuti: hospitiū introeunt mu
lieris: minātes ad necē q̄ ipsis ieiunantibus ausa esset ede
re: t aq; extozres cibi facere quē repisset. At illa partē ingt
vestram vobis seruaui: nolite indignari de meis viscerib⁹
vobis cibū parau. Cōsiderate: ocyus mēsam apponaz. Hec
dicens discooperuit ambusta membra: t epulanda obtulit
adhoztatiōe hmōi. Hoc est prandium meum: hec portio ve-
stra: videre diligētius an vos fraudauerim. Ecce pueri ma-
nus vna: ecce pes: ecce dimidiū reliqui corporis. Et ne alie
num putetis: filius meus est. Nunq̄ fuisti mihi dulcioz fili:
tibi debeo q̄ adhuc viuo. tua suauitas animā meā tenuit:
t pduxit matri tue misere diem mortis. Ueneruut necatu
ri t conuiue facti sunt: habebūt t ipsi qō tibi debeant quū
epulas meas sumpserint. Et ad illos horroze pculsos ait.
Quid exhoz retis animoz: cur nō epulamini qō mater feci?
Sustate t videte quia suauis est filius meus. Nolite fieri
molliozes matre: infirmioz muliere. Ego quidē tales pa-
raui epulas: sed t vos sic epulari matrez fecistis? t me qui-
dem tenebat cōpassio: sed vicit necessitas. Repleuit conti-
nuo totam vrbem tanti sceleris nefas: t vnusquisq; parrici
dialis conuiuij ministeriū exhoz rescebat. Peruenit quoq;
ad Romanos huius facti immanitas. Nam plerīq; hoc hoz
roze perterriti ad hostem cōfugerunt. Quo comperto Ce-
sar titus execratus infelicis terre contagium / manus ad
celum eleuans talia protestabatur. Ad bellū quippe veni-
mus: sed nō cū hominibus: quum potius aduersus rabiem
beluarū dimicamus. Nā t fetus suos fere diligunt: quos t
in fame nutriunt: t alienis pascūtur corporibus t a cōsimi
lium cadauerū se abstinent cadaueribus. Hoc vltra acerbi
tatem est: vt membra que genuit mater deuozaret. Mun-
dus ego ab hoc contagio. Tibi me absoluo quecūq; es in ce
lo potestas. Scis profecto quia intimo affectu pacem fre-
quenter obtuli. Et (quod nō pudet dicere) victor rogauit: qz
parcere eis volui. Sed quid facerē repugnantibus? q̄d ad-
uersus suos furētibus? Nā t ipsi nos sepe de muris horta-
ti sunt dimicare: ne grauius a suis perirent. His dictis ad-
moueri templo arietes iubet. Deniq; fugiētibus seditionū
authoribus quū exurereꝫ. Romani posuerūt signa sua in-
tra circūitum eius: t cōtra portā orientalē sacrificauerunt
imperatozem Titū magnis t summis vocibus predicātes.
Sacerdotes aūt quos t aque inopia t estus finitimi incen
dij cōmacerabat sitit: rogauerūt vitā: quos Titus iussit oc-
cidi: degeneris animi esse respōdens vt tēplo t numini su-
peruiuere cuperēt. Joāni quoq; ac Simoni t cereris sedi-
tionum principibus indulgentiā postulātib⁹ respōdit/ De
rum nequissimi tēpus ad misericordiā: quū iā qō reseruet
nihil relictū sit. Pacē offerebā: non recepistis. Parcere vo-
lebam: nō finebaris. Prelia suspēdebam: t vos irruebatis.
Et nūc pp̄s extinctus est templum ardet: quid adhuc sta-
tis armati? Ponite arma quasi victi: viuere vobis donabo
t si nō meremini. Titus ergo quāuis ad iracundiā excitat⁹
propositū suū non soluit intuitu regalis fastigij: sed confu-
gientes recepit solo pietatis intuitu. Nec Romani multa
iam cede fessi a bnuebant vite indigentiam: t studio capti-
ua mancipia vendendi/promptioꝛes erant ad reseruandaz
salutem. Plurimi venales: sed pauci emptoꝛes: qz et Roma
ni habere Judeos in seruitutē dedignabantur: t nec Ju-
dei superant qui eos redimerent. Octauo igitur die goz-
passi mensis cremata est ciuitas. Cesa autem asseruntur q̄
omne tēpus obsidionis decies cētena milia. Captiui quoq;
sunt abducti ad nonaginta septē milia. Et (vt ait Hugo flo
riacen.) fessi deniq; multa cede Romani querebant quibus
captiua mācipia venderēt. Sed qz plurimi venales t pauci
inueniebantur emptoꝛes: mō defuere qui triginta mācipia
vno numismate mercarenꝫ. Et tunc ſm Eusebiū in chroſ.
regnum Judeoꝛū defecit. Colliguntur aūt a secundo anno
Darij sub quo rursus templum edificarum est Hierosoly-
mis vsq; ad secundum annū Uespasiani in quo nouissime
Hierusalē subuersa est. anni quingēti nonaginta. Sz si qs
bene cōsiderat t attendit ad numerū. lxx. hebdo. Danielis: t
reperiuntur pauciores. Dicit autem Hiero. super zacha. vt
habetur. dist. lxxvj. c. ieiunium. q̄ in quinto mense apō Hē-
breos inchoantes menses anni ab Aprili: qui mensis apud
nos dicitur Augustus: a Tito et Uespasiano templū Hie-
rosolymis incēsum est: atq; destructum: capta vrbe Bethel
ad quam multa milia cōfugerāt Judeoꝛum. Et in eodē men
se per longa tempoꝛa ante a Nabuchodonosoꝛ ciuitas et
templum Hierosolymoꝛum fuerant capta t incensa. Gra-
tianus etiam. xxiij. q. v. §. hinc notandum. dicit q̄ aliqua-
do deus punit peccata per nescientes: aliqñ per scientes:

ſicut puniuit populum Judeorum per Nabuchodonoſor. Tales in eo ꝙ puniunt/deo ſeruire dicuntur in eo autē ꝙ ignorantes ſe eſſe miniſtros ire dei impia vanitate ſuperbiunt/attribuētes.ſ. victoriā ſne virtutū mercedem ſue ſeruitutis adeo nō recipiūt niſi tēporalē: penam vero ſue ſup bie non effugiunt. Et exemplificat de Romanis: per quos quum deus peccatum mortis perpetratum a Judeis puni re decreuiſſet: ſcz ſub principib⁹ Tito et Veſpaſiano: vrbis excidiū ⁊ iudaice plebis miſeram captiuitatē ſuis viribus adſcribere ceperunt. Unde contra eos Prophęta imprecatur dicens. Leua manus tuas in ſuperbias eorum q̄ te oderunt: et qui multa maligne operati poſuerunt monumēta victorie ſue in medio atrio tēpli. Per ſcintes vero punit ſi cut per populum Judeorū cum duce ſuo Joſue extermina u⁹ ſeptem populos Chananeoꝝ. qui Judei ſciebāt ſe a deo deputatos ad exterminandum illos: domino hoc eis preci piente ob ſcelera eorum: et ipſi deo attribuebāt victorias ſuas. Et ſicut etiam tēpore gratie per Carolum regē Francorum cum ſuis liberauit eccleſiam ⁊ Italiam de manib⁹ Longobardorum. diſt. lxiij. hadrianus. Sic igitur ciuitate deſtructa reuerſus Romā victorioſus cum magno triumpho receptus eſt ab omnib⁹. Qui etiam dicitur aſportari feciſſe arcam teſtamenti de templo et candelabrum ⁊ quaſdam columnas templi.

Joſeph⁹ hiſtorio graph⁹.

§. IIII. Claruit autē horum tē

poribus Joſephus Flauius ſcriptor hiſtoriographus dux belli Judeorū: qui quū eſſet a Romanis interficiendus: ca ptus i ipſo bello iudaico: prenūtiauit Veſpaſiano de mor te imperatoris ⁊ de ſublimatione eius facta per ſenatū ad imperium: vt refert Euſeb. in chron̄. De quo etiā ſic ſcribit Hiero. in lib. de viris illuſtrib⁹. Joſephus Mathathie filius et hieroſolymitan⁹ a Veſpaſiano captus eſt: q̄ et ſacerdos erat. Hic Romā veniens ſeptē libros iudaice captiuitatis imperatoribus patri filioq̄ Tito obtulit: q̄ bibliothece publice traditi ſunt. et ob ingenij gloriam Rome ſtatuas meruit. Scripſitq̄ et alios. xx. antiquitatū libros ab exordio mūdi vſq̄ ad. xiij. annū Domitiani imperatoris: ⁊ in. xvij. lib huius maximū teſtimoniū reddit de chriſto ⁊ miraculis ei⁹ prout ſupra dictū eſt. Veſpaſianus autē (inquit Hugo floriacen.) anno vite ſue. lxx. ſerijs ioca quibus delectabatur admiſcens interijt. Qui quū ventris ingluuie feſſus adſurreciſſet ſtantes (ait) imperatorē excedere terris decet. Sic examinatus eſt. cui ſucceſſit filius eius Titus. ſub Veſpaſiano paſſus eſt Apollinaris: vt dictum eſt ſupra.

§. V. Hic Titus imperauit duo

bus annis vtraq̄ lingua diſertiſſimus: vt ait Euſebius in chroñ. qui ſm Hugo. floriacen. fuit vir in omni virtutū genere mirabilis: ⁊ mortū imperialiū pariter adornatus: et q̄ nulli q̄q̄ negaret. Intantū etiam fecundus fuit: vt cauſas latino poemate perorare: et tragedias grece componeret. De eo autem ſic ait Sueto. Titus amor ⁊ delicie generis humani fuit. In puero ſtatura corporis et animi dotes exp lenduerunt: magiſq̄ ac magis deinceps per etatis grad⁹ forma egregia: ⁊ cui non minus authoritatis ineſſet q̄ gratie. Precipuū robur: memoria ſingularis: docilitas ad omnes fere tum belli tum pacis artes. Armorum ⁊ equitandi peritiſſimus. Grece latineq̄ lingue in orando fingendiſq̄ poematibus promptus. Nec mirum quidem rudis: vt qui cantaret ⁊ pſalleret iocunde ſcienterq̄. In militia ſumme induſtrie: nec minori modeſtia. Suſpecta primus in eo fuerunt ſeuitia: luxuria: rapacitas: libido. Denicq̄ propalam aliū Neronē opinabantur et predicabant. At illi ea fama pro bono ceſſit: cōuerſaq̄ eſt in maximas laudes: neq̄ vllo vitio repertor: ⁊ contra virtutibus ſummis. Cōiuuia inſtituit iocunda magis q̄ profuſa. Amicos elegit: quibus etiā poſt eum principes vt ⁊ ſibi ⁊ reipublice neceſſarijs acquieuerunt: Principueq̄ ſunt vſi. Nulli ciuium quicq̄ ademit: abſtinuit alienorum: ne conceſſas quidē ac ſolitas collationes recepit: et tamen munificentia nemine ante ſe minor. Natura benigniſſimus. In cunctis deſiderijs animum hominum obſtinatiſſime tenuit: ne quem ſine ſpe dimitteret. q̄n ⁊ admonētibus domeſticis quaſi plura pollicerē q̄ p̄ſtare poſſet. Nō op⁹ (ait) quemq̄ a ſermone principis triſtem diſcedere. Atqui recordatus ſuper ſcenam q̄ nihil cuiq̄ tota die illa preſtitiſſet memorabilem illam meritoq̄ laudā dam vocem edidit: Amici diē perdidi. Populum in primis vniuerſum magna per oēs occaſiones comitate tractauit. Nam neq̄ negauit q̄q̄ petētib⁹ et vt q̄ vellent peterēt vltro adhortatus eſt. Fratrē inſidiari ſibi non deſinētē neq̄ occidere neq̄ ſeponere ac ne in minore quidem honore habere ſuſtinuit: ſed vt a primo imperij die conſortē ſucceſſo

Memorabiles Titi virtutes.

remq̄ teſtari perſeuerauit. nōnunq̄ ſecreto ⁊ lachrymis ⁊ precibus orans vt tandē mutuo erga ſe aio eſſe vellet. Inter hec morte preuentus eſtimatore hominū dāno q̄ ſuo. Quod vt palā factum eſt: mererētib⁹ publice cūctis: ſenatus prius q̄ edicto conuocaretur: ad curiam cōcurrit: ⁊ adhuc obſeratis foribus deinde apertis tāras mortuo grās egit laudeſq̄ congeſſit: quantas nec viuo vnq̄ quidē ac preſenti. Hic vt ait Euſeb. amphiteatrum Rome edificauit. ⁊ i dedicatione eius. v. milia ferarum occidit. Decreto autem ſenatus inter deos relatus eſt. Huius temporibus mōs Ueſeuus ruptus in vertice tantum ex ſe iecit incendiū: vt regiones et vrbes vicinas cum hominibus exureret. Rome quoq̄ plures edes incendio cremate ſunt. Et q̄ ſm doctrinam ſaluatoris irrefragabilem. Qui nō credit iam iudicatus eſt: q̄ nō credidit in nomine vnigeniti filij dei: quo⁹ hi ſ. Veſpaſianus et Titus non crediderint in chriſtum: deo iudicati ſunt ad mortem eternam iudicio eccleſie. Nec excuſationem habere poſſunt de peccato ſuo infidelitatis. q̄ iam fides chriſti diuulgata erat per orbem: et maxime Rome. Et nota q̄ dicit Gratian⁹. xxviij. q. ſ. §. ex his itaq̄. Uirtutes negantur eſſe vere apud infideles. ſ. morales: non q̄ in eis non fuerint vere virtutes. ſ. acquiſite: ſed q̄ carebāt effectu ſalutis eterne. q̄ ſcz non erant virtutes infuſe per gratiam que ſola cauſat virtutes conducentes ad patriaz: et he ſunt proprie vere virtutes.

§. VI. Succeſſit autē Tito Do

mitianus frater eius minor. Anno dñi. lxxxij. Hic (vt ait Hugo floriacē.) primo clemēs viſus eſt. Jus quoq̄ perorabat equiſſime: ⁊ Rome multa cōſtruxit edificia: inter q̄ edificauit tēplū mirificū Rome qđ pantheō antiquitus vocabatur: ſz nūc in honorē ſancte Marie dei genitricis ⁊ oīm martyrū conſecratū eſſe dignoſcitur. Inter initia principatus quotidie ſecretū ſibi horariū ſumere ſolebat: nec quicq̄ amplius q̄ muſcas captare ac ſtilo preacuto configere. Unde cuidā interrogāti/Eſt ne q̄s intus cū ceſare nō abſurde reſponſum eſt a Vibio Criſpo/Ne muſca q̄dē. Circa adminiſtrationem imperij aliquandiu varium ſe preſtitit: miſtura quoq̄ inequabili vitiorū ac virtutū donec virtutes quoq̄ i vitia deflexit: ſup ingenij naturā inopiat rapax metu ſeuus. Multa in cōi rerum vſu nouauit. Caſtrari mares vetuit. Jus diligenter et induſtrie dixit. Scripta famoſa vulgoq̄ edita quibus primores viri ac femine notabant aboleuit nō ſine authorum ignominia. Queſtorum viruz q̄ geſticulandi ſaltandiq̄ ſtudio tenerentur: amouit a ſenatu. Inter initia vſq̄ adeo ab omni cede abhorrebat: vt edicere deſtinauerit ne boues immolarentur. Cupiditatis q̄ ac auaritie vix ſuſpitionē aliquādiu dedit: quietiā libertatis experimenta. Omnes circa ſe largiſſime profecit⁹: nihil prius aut acrius monuit: q̄ ne quid ſordide facerent. Relictas ſibi hereditates ab ijs quibus liberi erant nō recepit. Fiſcales calumnias magna calumniantium pena repreſſit. Ferebaturq̄ vox eius. Princeps qui delatores non caſtigat/irritat. Sed neq̄ in clementie neq̄ in abſtinentie tenore permanſit (inquit Suetonius.) Complures ſenatores in ijs aliquot conſulares iteremit quaſi molitores nouarum rerū. Cereros leuiſſima quaq̄ de cauſa. Diſcipulum Paridis pantomimi puberem adhuc tū maxime egrūq̄ arte formaq̄ non abſimilis magiſtro videbatur occidit. Saluiū Cocceanū q̄ Othonis imperatoris patrui ſui natalem diē celebrauerat. Metiū Pōpoſianū q̄ habere imperatoriaz geneſim vulgo ferebaꝫ et q̄ depictū orbē terre in mēbranis: cōtioneſq̄ regū ex Tito Liuio circūferret: q̄q̄ ſeruis Magonis ⁊ Annibalis nomia indidiſſet. Philoſophos omnes vrbe Italiaq̄ ſubmouit. Aliquanto poſt belli ciuilis vi ctoriam ſeuior/pleroſq̄ partis aduerſe dudū etiā latentes cōſcios inueſtigato nouo queſtiōis gñe diſtorſit igne per obſcena immiſſo: nōnullis ⁊ manus amputauit. Erat autē nō ſolū magnetis ⁊ callide ſeuitie. Aſclerarionē mathematicū ſciſcitat⁹ q̄s eū maneret exitus: affirmantē foze vt i breui lacerarer⁊ a canib⁹/iterfici iuſſit ſine mora: ſed ad arguē dā temeritatē artis ſepeliri quoq̄ accuratiſſime imperauit Qđ quū fieret euenit vt repentina tempeſtate detecto funere cadauer diſcerperent canes. De hoc ſic ait Helinand⁹ lib. xl. Nō eſt mirandū mathematicū ante mortem potuiſſe p̄dicere qđ ei erat euēturū poſt mortē: q̄ vt ait Brego. papa. Solent demones multa vera predicere: vt poſſint aiam ex aliqua falſitate laqueare. Et vt ait Augu. Quoties aſtrologi mira vera reſpōdēt. nō immerito creditur id occulto inſtinctu fieri ſpūz: nō bono⁹ ſed malo⁹: quoꝝ cura eſt has falſas ⁊ noxias opiniones de aſtralibus fatis inſerere humanis mentib⁹. et iō horoſcopos vocari. ſ. tales aſtrologos nō aliqua arte aſpecta q̄ nulla eſt. Et ſi queritur a me

Joſeph⁹ hiſtoriographus.

Domitianus imperator

De hoc habes. C de ea nu. l. j.

(ſubdis

(subdit idem) quomodo demones potuerunt hoc prescire Respondeo tam forte demones Domitiano occulte inspirauerant vt Asclepiadionem occidi et sepeliri faceret. Et ita tempestatem in proximo futuram tanq̄ aeris habitatores presenserāt. Et canes etiā ad eundem locum vēturos noue rant: aut etiam ipsi venire fecerunt: aut ipsi demones in canes transformati hoc ipsi fecerūt. Nihil idem Domitianus pensi habuit: quin predaret oi modo bona viuoz̄ t mortuoz̄: vsq̄ quaq̄ quoliber t accusatore t crimine corripiebant. Satis erat obijci qualecūq̄ factū dictūq̄ aduersus maiestatē p̄ncipis. Cōfiscabantur alienissime hereditates: vel vno existēte q̄ diceret audisse se a defuncto quē vidisse heredem sibi Cesarem esse. Euseb. de eo ait. Iste Domitianus etiam plurimos senatorum in exilium misit. Primus se deum et dominum appellari iussit. Huius anno. v. Quintilianus ex Hispania veniens Rome publicam scholam tenuit: qui t preceptor Plinij fuisse dicitur. cuius dicta supra posita sunt.

§. VII. Hic tā perditus mouit

scōam psecutionē cōtra christianos seu ecclesiā. Ipse enim ꝓpter insupabilē euāgelizādi constātiā Joānē euāglistam de Epheso adduci fecit ad vrbē: t in feruētis olei dolio mitti ante portā latinā: ex quo q̄ illesus exiuit eū in insulam Pathmon relegauit: vt dictū est supra. Passi sunt ēt martyriū tēpore huius Dionysius cū sociis suis ꝑ Parisios: Eutropius apud Sanctonas: de q̄b⁹ dictū est supra. et Timothe⁹ Pauli apostoli discipul⁹. Sub isto Domitiano passi sunt etiam Nereus t Achilleus: q̄ fuerūt a btō Petro baptizati: et erant eunuchi cubicularij Domicille virginis nepris Domitianiq̄ despōsata fuerat Aureliano filio consularis. Qui Nereus et Achilleus cōuerterūt eā ad fidē verbis suis persuadētes: ei propositū virginitatis: asserētes virginitatē deo esse proximā: angelis germanam: hoibus innatā: vxore vero viro subijcipugnis t calcib⁹ cedit deformes partus aliquādo procreari dolores maximos in eis patita maritis grandia cōuicia inferri. Que ipsa confessa est vidisse patrem suum egisse erga vxorem matrem suam. Votum igitur emittens virginitatis: sacrum velamen a Clemente suscepit. Q̄ audiēs Aurelianus sponsus eius: accepta licētia a Domitiano Domicillā cum Nereo et Achilleo ad insulā pontianā exilio relegauit. Et quia nō posset muneribus inducere Nereū et Achilleū vt a proposito fidei et virginitatis illam reuocarēt: sed magis illi eam confirmarēt: eos decapitari fecit. Pergens autē Aurelianus ad Domicillaz reductam ab exilio cum ioculatoribus: vt post cantus t saltus eam violenter cognosceret. Per biduum continuū saltans demū spiritū exhalauit. Frater Aureliani Lucius nomine etiaz in vindictā germani sumpta licētia christianos factos iussit occidi: et ignem ad thalamum vbi erat Domicilla cū alijs virginib⁹ adhiberi: in quo animas deo reddiderunt illesis earū corporibus ab igne. ¶ Eo tempore delati sunt quidā apud Domitianū (vt ait Egesippus) q̄ essēt de gñe Dauid t de posteritate cuiusdā qui dictus est Judas qui ꝑm carnē frater fuisse dr̄ scz cōsobrinus saluatoris. Domitianus enim timebat de aduētu xp̄i sicut Herodes nato christo: et ideo interfici iusserat quicunq̄ erant de regia stirpe Dauid. Ad q̄s missus quidam nomine reuocatus inuenit quosdam nepotes Jude: t adduxit ad Domitianum. Qui interrogati a Domitiano an essent de familia Dauid: cōfessi sunt. interrogati de quantitate facultatum: respondentes certam summā: et hoc non in pecunia: sed in estimatione terre erat. xlj. iugerum quā excolebāt manib⁹ suis: ex quibus alebantur t tributa soluebāt. Et in huius testimoniū ostē debant manus rigidas t callis obductas ob rurale opus. Interrogati insuper de regno christi quale esset t quis ipe vel vnde t quando venturus: responderunt. Non hui⁹ mūdi regnum eius: nec huius terre designatur ei imperiū: sed celeste ei regnum per angelos ministeria preparatur in cō summatione seculi quando venturus est iudicare viuos et mortuos: redditurus vnicuiq̄ ꝑm opera eius. Tunc Domitianus quum nil criminis in eis inueniret: t vilitatē ipsorum ꝑmaxime contēneret: abire liberos permisit: et persecutionem quā agitari iusserat in christianos publicis compescuit edictis. Hic in senatu iactare nō dubitauit: et patri se t fratri imperiuz dedisse: illos sibi reddidisse. Pari arrogantia quum procuratorū suorum nomie formalē dictaret epistolā sic cepit. Deus t dn̄s vester sic iubet. Statuas sibi in capitolio non nisi aureas t argēteas poni permitti: et pōderis certi. Per hec terribilis cūctis t inuisus tandē oppressus est aulicorū liberto: intimoriq̄ cōspiratione simul t vxoris. A senatu ergo dānatus in palatio interfectus est. Hoc quoq̄ definitū est vt oēs quos in exiliū damnauerat: decreto senatus reuocarentur: t facultates suas recuperarent. Corpusq̄ eius hūana carnit sepultura. Occisum autē populus indifferenter: miles grauissime tulit: senat⁹ valde letatus est: imagines eius t titulos remoueri faciens.

Nereus achille⁹ t domicilla.

§. VIII. Successit autē Domi

tiano (inquit Hug. floriacen.) Nerua senex Petronio prefecto authoze t Parthenio ac Spadone interfectoze Domitiani. et impauit ꝑm Euse. in chroñ. anno vno t mēsib⁹. iiij. ab incarnatione autē domini anno. xcviij. Hic autem Nerua primo suo edicto oēs quos Domitian⁹ exilio relegauerat reuocauit. Ūs factū est vt Joānes euāgelista in Pathmon insulā relegatus attestante Mileto reuocaret. Ephesumq̄ remeans cum maxima populi exultatiōe receptus. Drusianā mortuā in ingressu suo resuscitauit. Lapides preciosos fractos ad exhortationē Cratonis philosophi redintegrauit. Alium mortuum resuscitauit: cui t mandauit edicere premia que amiserant duo discipuli Joānis quos penituerat mundana reliquisse: et tormenta inferni eis parata. Ad cuius verba cumpuncti sunt: de quibus omnibus supra dictum est. Ecclesia (inquit Euseb.) post Hyreneuz que fundata est a Paulo: a Joanne postea edificata est. Eo autē anno quo Joannes de exilio reuersus est Ephesuz inuenit Timotheum archiepiscopum Ephesinum martyrio coronatum. ¶ Sub Nerua imperatore passi sunt Eutices Victorinus t Marco. Nam Aurelianus spōsus Domicille audiens q̄ ipsa magis diligeret predictos sanctos propter fidem t virtutem eorum: q̄ Nereum et Achilleum iam martyrio coronatos: imperauit a Nerua vt eos sibi concederet si idolis sacrificare noluissent. Qui quum viriliter restitissent demonijs immolare: de insula deposuit: et quasi seruos per singula predia sua diuisit: vt terrā quotidie fodere nt: et cantabrum: id est quisquilias frumenti manducarēt Sed quum ibi omnibus gratiosi essent: et miracula facerent: t multos predicando ad fidem conuerterent: ab Aureliano diuersis penis occisi sunt. vij. Kalendas. Junij. vt habetur in martyrologio. ¶ In eodem etiam legitur Rome nonas Septembris beati Victorini martyris: qui sanctitate et miraculis clarus sacerdotium Amiternine vbistoti⁹ populi electiōe adipiscit. Inde postmodū sub imperatore Nerua iussus est suspēdi capite deorsum in loco vbi putentes t sulphuree emanāt aq̄. Q̄s quū p triduū p nole christi passus fuisset: gl'iose coronatus migrauit ad xp̄m. Plures alij (Nerua ip̄erāte) martyrio coronati sunt. ¶ Nerua itaq̄ cesar (inq̄t Hug. flori.) afflicte rei publice multū cōsuluit: dū Traianū viz strenuū t sapiētissimū sibi filiū adoptauit. Ipe aūt Nerua in hortis Sallustianis morbo p̄hr āno etatis sue. lxxij. decreto aūt senat⁹ inter deos relatus est.

Nerua impera tor.

Joānes euange lista reuocat ab exilio.

Eutices Victorinus et marco.

§. IX. Anno igitur dominice in

carnationis cētesimo: mūdi vero quater millesimo serage simotertio: ꝑm autē aliā cōputationē quinquies millesimo trecentesimo minus vno: vndecimus imperator extitit Traianus: qui regnauit annis. xix. Hic apud Aggrippinā Allie vrbē insignia suscepit imperij. vt ait Hug. fl. moxq̄ Germaniā trans rhenū sibi subegit: t trās Danubium gentes multas supauit. Barbaras etiā natiōes trans Euphratez t Tigrim sitas redegit in puincias. Deniq̄ Seleuciam t Babyloniam occupauit. t vsq̄ ad Indie fines post magnū Alexandrum accessit. Hic etiam fuit liberalis in amicos: habēs in re militari diligētiā: in ciuili lenitatē: t in subleuādis ciuitatibus largitionē. Deniq̄ prostrato t debilitato statu Romano in remedium malorū credebatur diuinitus dat⁹. Helinandus de eo inquit. Hic aliquādo ꝓfecturus ad bellū quū equū ascēdisset: vidua quedā apprehenso pedē illi⁹ miserabiliter lugēs iustitiam sibi fieri de ijs q̄ filiū eius iustissimū innocētissimū occiderant poscebat. Tu (inq̄t) auguste imperas: t ego tā atrocem iniuriā patior? Ego (ait ille) satisfaciā tibi quū rediero. Quid si nō redieris/ait illa. Successor (inquit) meus satisfaciet tibi. Quō (inq̄t) hoc sciā q̄s et facturus est? Q̄d pderit tibi si alius bñ fecerit? Tu mihi debitor es ꝑm opa tua mercedem recepturus. Fraus autē est nolle reddere q̄d debetur. Successor tuus iniuriā patientibus et passuris p se tenebitur: ite autem non liberabit iustitia aliena. Bene agek cū successore tuo si liberauerit seipz. His verbis motus Traianus descendit de equo: et causam vidue ꝑsentialiter examinauit: t condigna satisfactione cōsulatus est eam. Hec ille.

traian⁹ imperator.

§. X. Hui⁹ institutor fuit Plu

tarchus philosoph⁹: q̄ habuit seruū nequā noiez t cōruacem sz liberalib⁹ disciplinis eruditissimū. Cōtigit aūt vt ei nescio q̄ ob cām tunicā detrahi cediq̄ iuberet: loco ceperat

plutarch⁹ philosoph⁹

ille verberari ouriuſcule: quũ tñ inficiaret culpã: dicens ſe nihil deliquiſſe. Poſtremo quũ nihil ꝓficeret rogãdo veniã vociferari cepit: et inter verbera ſeua et obiurgatoria loq̃t nõ ita ſe habere Plutarchũ vt philoſophum: iraſciq̃ turpe eſſe ei preſertim qui de malo ire ſepius diſceptauerat: liberrimeq̃ pulcherrimũ ſcripſerat de patiẽtia. Adiiciebatq̃ ſeruus eſſe prohoſum q̃ doctrinam moribus impugnaret: q̃ a mentis integritate prolapſus eſſuſus et prouolutus in ira: plurimiſq̃ plagis mulctaret innoxiũ. Ad hec Plutarchus lente et leniter et ſumma cum grauitate ait. Nunquid q̃ vapulas tibi iraſci videor eſt ne ira mea: ſi a me debitus recipis/ex vultu meo an ex voce an colore an ſaltem ex verbis ira me correptũ intelligis? Mihi quidem nec oculi (vt opinor) truces ſunt: nec os turbidum nec immaniter clamor: neq̃ in ſpumã ruborẽq̃ feruesco: nec pudẽda dico aut penitenda: nec oino trepido ira aut geſtio. Hec oia ſi neſcis ſigna ire nõ ſolent. Et ſimul ad eum qui cedebat cõuerſus ait. Statim dum ego et hic diſputamus/tu hoc age: et ſine iracundia mea retunde ſeruilem contumaciam: et ſic bene venire potius doceas q̃ iurgari. Hic Plutarchus ſcripſit ad Traianum libꝝm pulcherrimum de conſtitutione politica: cuius principium hoc eſt. Plutarchus Traiano ſalutẽ dicit. Modeſtiam tuam noueram non appetere principatum: quem tamen ſemper morum elegantia merẽs induiſti. quo quidem tanto dignior iudicaris: quanto a crimine ambitionis videris eſſe remotior. Tue itaq̃ virtuti congratuloꝝ et fortune mee: ſi tamen recte geſſeris que probe meruiſti: alioquin periculis te et me detrahentium linguis ſubiici non dubito: quum et ignauiam imperatorum Roma non ferat: et ſermo publicus delicta diſcipulorum refundere ſoleat in preceptores. Sic Seneca Neronis ſui merito detrahentium carpitur: linguis adoleſcentiũ ſuoꝝ temeritas in Quintilianum refunditur. Et Socrates in pupillum ſuum fuiſſe clementior criminatur. Tu vero q̃d vis rectiſſime geres: ſi nõ receſſeris a teipſo: ſi primo te cõpoſueris ad virtutẽ: recte procedent vniuerſa politice conſtitutionis. Idem Plutarchus quatuor principibus inculcare conatur. ſ. reuerentiã deo: cultuꝫ ſuũ: diſciplinã officialium et poteſtatuum: affectũ et protectionem ſubditorum.

§. XI. Imperãte autem Traiano Joan. euangeliſta quum eſſet annorum. xcix. migrauit ad dominum: de cuius tranſitu dictum eſt ſupra. Et ab ipo Traiano Rome martyrizatus eſt beatus Ignatius. Fuit aũt hic diſcipulus Joannis euangeliſte Antiochenus epiſcopus. Hic Ignatius epiſtolam ad beatam virginem direxit: que legitur in hunc modum. Chriſti fere marie ſuus Ignatius. Me neophitum Joanniſq̃ tui diſcipulum cõfortare et cõſolari debueras. De Jeſu enim tuo percepi mira dicrux ſtupefactus ſum ex auditu: a te autem que ſemper fuiſti ei familiariter cõiuncta et ſecretorum eius conſcia de ſidero ex animo fieri certior ex auditis. Valeas: et neophiti q̃ mecum ſunt a te per te et in te confortentur. Cui ſic rñdit virgo beatiſſima. Ignatio dilecto cõdiſcipulo humilis ancilla chriſti. Ita de Jeſu que audita a Joãne et didiciſti vera ſunt. Illa credas: illis inhereas: et chriſtianitatis votuꝫ firmiter teneas: et mores et vitam voto conformes. Sta et viriliter age in fide: nec te moueat perſecutiõis auſteritas ſed valeat et exultet ſpiritus in deo ſalutari. Tante autem authoritatis fuit hic Ignatius: vt etiam beatus Dionyſi⁹ Pauli diſcipulus et philoſophia ſummus et diuina ſcientia perfectus verbũ Ignatij ad confirmationem dictorũ ſuoꝝ tanq̃ pro authoritate induxerit. Quũ eſſi in lib. de diuinis noibus aſſereret quoſdã dicere nomen amoris nõ cõgruere in diuini: et volens oſtendere hoc nomen amoris etiaꝫ in diuinis dicitait. Scribit diuin⁹ Ignatius. Amor meus crucifixus eſt. Legitur etiam in hiſto. tripertita q̃ Ignati⁹ audiuit angelos cantantes antiphonas ſuper quendam mõtem. Indeq̃ inſtituit antiphonas in eccleſijs cantari cum pſalmis. ¶ Quum igitur Ignatius diutius pro pace eccleſie oraſſet: non ſuum ſed infirmorũ periculũ metuens Traiano imperatori de victoria redeunti et mortem acerbiſſimam chriſtianis cõminanti occurrit Ignatius libere ſe eẽ chriſtianum aſſerens. Quem ferro vinctũ Traianus decem militibus tradidit cuſtodiendum: ducens eum ad vrbẽ ibidem a beſtijs deuorandum. Quum ergo Romã duceretur epiſtolas ad diuerſas eccleſias deſtinabat: confortãs eos in fide permanere. et inter ceteras vnam ſcripſit ad Romanam eccleſiam in hec verba: vt legitur in hiſto. eccleſiaſtica. A Syria vſq̃ Romã cum beſtijs terra mariq̃ depugnor die ac nocte cõnexus ac colligatus decẽ leopardis a militibus ducor ad cuſtodiam datis: qui ex beneficijs noſtris ſeuiores fiunt: ſed ego magis eorum nequitijs erudior. O ſalutares beſtias que preparantur mihi. quando veniẽt? q̃ emittentur? quando eas licebat frui carnibus meis? Inuitabo eas ad deuorationem mei: et deprecaboꝝ eas ne forte vt in nonnullis fecerunt/timeant contingere corpus meũ. quinimmo et ſi cunctabuntur: ego vim faciam: ego me ingeram. Date queſo veniam. Ego noui quid mihi expediat. Ignes/cruces/beſtie/diſperſiones oſſium: diſperſiones omniũ membrorum et totius corporis/et omnia in me ſupplicia diuina arte queſita confluant: dummodo merear dñm Jeſum chriſtum adipiſci. Quũ ergo Romam veniſſet: et coram Traiano ductus fuiſſet: dixit ei Traianus. Ignari Cur Antiochiam rebellare facis: et gentem meam ad chriſtianitatem conuertis? Cui Ignatius. Utinam et te conuertere poſſem: et fortiſſimum principatũ obtineres. Dixit ei Traianus. Sacrifica dijs noſtris: et omnium ſacerdotum princeps eris. Cui Ignatius. Neq̃ dijs tuis (inquit) ſacrificaboneq̃ dignitatem tuam affecto. De me quicquid vis facere poteris. ſed me nullatenus immutabis. Tunc Traianus miniſtris ait. Plumbatis ſcapulas eius tundite vngulis latera eius laniate: et duris lapidibus vulnera eius confricate. Quumq̃ hec omnia in eum feciſſent: et immobilis permaneret: dixit Traianus: Carbones viuos afferte: et nudis pedibus ſup eos ambulare facite. Cui Ignati⁹. Nec ignis ardens nec aqua bulliens in me poterit extinguere charitatem chriſti. Cui Traianus. Maleficia ſunt hec q̃ tanta patiens non conſentis. At ei reſpondens Ignatius. Nos chriſtiani malefici non ſumus: ſed in lege noſtra maleficos viuere prohibemus: ſed vos malefici eſtis: qui idola adoratis. Tunc ait Traianus miniſtris. Dorſum eius vngulis laniate: plagas eius ſale perfundite. Cui Ignatius inquit. Nõ ſunt cõdigne paſſiones huius tẽporis ad futuram gloriam. Traianus dixit. Jam nũc tollite. vinculis ferreis alligate: in cippo in imo carceris cuſtodite: ſine potu et cibo eũ eſſe permittite: poſt triduum deuorandũ beſtijs tradite. Tertia igitur die impator ſenatus oiscq̃ populus q̃uenerũt vt viderent epiſcopũ Antiochenũ q̃ cũ beſtijs eſſet pugnaturus. Dixitq̃ Traianus. Oſſa Ignatius ſuperbus contumax eſt: ipſum alligate et duos leones ad eũ laxate: vt nec vllas reliquas ex eo relinquant. Tunc ſanctus Ignati⁹ dixit ad populũ q̃ adſtabat. Viri Romani q̃ hoc certamẽ aſpicitis: nõ ſine mercede laboraui: q̃ nõ ꝓpter pauitatẽ/ſz propter pietatẽ hec patior. Deinde cepit dicere ſicut legitur in hiſt. eccle. Frumentũ chriſti ſum: et dentib⁹ beſtiarũ molar: vt panis mũdus efficiar. Hec audiẽs impator dixit. Brãdis eſt tollerantia chriſtianorũ. Quis grecorũ tanta tolleraret ꝓ deo ſuo? Rñdit Ignatius. Non mea virtute: ſed xpi adiutorio hec tolleraui. Tũc ſanct⁹ Ignatius Leones cepit ꝓcare vt ad ſe deuorandũ cõcurrerent. Accurrẽtes ergo duo ſeui leones ipſum tantummodo prefocauerunt: carnes vo eius nullaten⁹ retigerũt. Traianus aũt hec videns cum nimia admiratione diſceſſit: precipiens vt non prohiberetur ſi q̃s accipe vellet corp⁹ eius. Quapropter xpiani corp⁹ ei⁹ tulerũt: et ipſum honorifice ſepelierunt. Quũ aũt Traian⁹ quaſdã literas recepiſſet in quibus Plinius ſecundus chriſtianos quos occidi inſſerat plurimum cõmẽdabat: voluit de ijs que Ignatio intulerat: et precepit vt null⁹ chriſtian⁹ inquireretur: ſi quis tamen aliquẽ occideret: puniret. Legitur autem q̃ beatus Ignatius inter tot tormentorũ genera nũq̃ ab inuocatione nois Jeſu chriſti ceſſabat. Quesquum tortores inquirerent cur totiens replicaret reſpondit dicens. Qz hoc nomen cordi inſcriptũ habeoꝝ ideo ab eius inuocatione ceſſare non valeo. Poſt mortẽ igitur ei⁹ volentes quidã hoc curioſius experiri: cor eius ab eius corpore euulſerunt: et illud ſcindentes per medium/totum cor eius ſcriptũ hoc nole Jeſus chriſtus literis aureis inuenerunt: vnde ex hoc plurimi crediderũt. De hoc ſic ait Berñ. ſuper ps. Qui habitat. Magnus eſt ille Ignatius auditor diſcipuli quem diligebat Jeſus: martyr et ipſe cuius preciosis reliquijs paupertas noſtra ditata eſt. Mariã in plurimis epiſtolis quas ad eam ſcripſit chriſtiferam conſalutat. Egregius quidem titulus dignitatis et commendatio honoris immenſi.

Ignatius Joãnis euãgeliſte diſcipulus.

¶ De ſummis pontificibus illorũ temporum/videlicet Lino/Cleto/et Clemente. Capitu. ij.

QUia de imperatoribꝰ pluribus actum eſt a Tyberio. ſ. ſucceſſore Octauiani vſq̃ ad Traianum. xiij. imperatorem: nunc tractandum eſt de ſummis pontificibus qui fuerunt poſt Petrum primum vicarium Jeſu chriſti et pontificem ſummum. Quamuis autem Petrus ante paſſionem ſuam in conuentu fidelium inſtituerit Clementem ſucceſſorem ſuum: tamẽ fideles edocti a ſpũſctõre exẽplo Petri alij ſummi pontifices

fices sibi eligerent successorē: non Clemētem sanctitate et sapiētia singularē/sed ad placitū suū Clementi dissimilem decreuerunt vna cum Clemente alium creare vrbis epm. s. Linum beati Petri discipulum et coadiutorem in ministerio. Quāuis enī Haymo dicere videatur q; Linus t Cletus non fuerint ipsi summi pontifices: sed coadiutores Petri: et ideo inter eos cōnumerenť: verius tamen et cōmunius dicitur q fuerūt presules summi post Petrū Linus: t post Linum Cletus: et post eum Clemens: vt habeť. viij. qō. j. si Petrus. cum glos. c. Linus ergo natione Tuscus post Petrum Rome cathedralē tenuit sedem annis. xv. mensibus. iiij. diebus. xij. Hic constituit vt mulier velato capite intraret ecclesiā. Et martyrio coronať tēpore Domitiani impatoris. Ei aūt successit Cletus natione Romanus: q̄ sedit annis. xj. mēsib⁹ duob⁹: diebus. xj. Hic prim⁹ inuenit i literis apostolicis posuisse Salutē et apostolicā benedictionē: t martyrio coronať. Reliq̄t aūt sedē Petri clementi: q̄ rexit ecclesiam annis. ix. mensib⁹. ij. Hic septē regiones notarijs diuisit: qui diligēter describerēt gesta martyrū. Et vt cathedra epalis in eminētiori loco in ecclesia esset. vt ab oībus videretur: t ipse oēs posset videre. dist. xcv. epōs. ij. Et vt baptizať citius cōfirmaretur chrismate ab episcopo. Et martyrio coronatur sub Traiano. Post quē suscepit ecclesiam Romanam regendam Anacletus: quam gubernauit annis ix. mensibus duobus. diebus decem/cessauitq; pōtificatus diebus. xiij. Hic statuit vt clericus neq; comam neq; barbā nutriret. Et martyrio coronať sub Traiano De isto Anacleto tacet Eusebius in chroñ. et dicit q Anacleť est Cletus sed Damasus ad Hieron. in chronica Romanorum pontificum dicit q isti sunt duo t diuersi. Nam Cletus fuit Romanus: et Anacletus grecus. Jn aliis pluribus chronicum Eusebij ab aliis discrepare videtur.

Linus. Cletus. Clemēs. Anacletus.

§. I. Sed ad Clemētis gesta redeundo de conuersione eius et parentibus ac fratribus recognitis multa notabilia referūtur in lib. qui dicitur Itinerariū Petri. Qui liber quia iter apocryphas scripturas cōnumeratur. dist. xv. sancta romana. ideo eius pficta perstringam: que diffuse prosequitur Vincen. in specu. histor. Fuit igitur Clemens nobili Romanorum prosapia ortus. Cuius pater Faustinus nomine/mater Mathidiana/fratres autem ante ipsum geniti Faustus t Faustinus fuere. Quum autem Germanus Faustini mariti Mathidiane ob pulchritudinem eius ad suam concupiscentiaz abstractus eam pluries ad nefas solicitaret: t illa vt pudicissima reluctaretur: demum nolens Mathidiana crimen cognati viro suo indicaret: ne dissensionem poneret inter fratres: fuetiam periculo pudicitie prouideret: et illi auferre occasionem tentationis fingendo viro suo expressit sibi in somnis a quodam numine reuelatum vt pergeret cuz filijs Fausto et Faustino ad partes remotas: alioquin ipsa cum eis mortem incurreret. Hijs credens Faustinus ne simul amitteret vxorem et filios sibi charissimos: misit Athenas illos cum matre: vt ibi saltem interea scientia erudirentur. Per mare igitur nauigantes mira tempestate quassati naufragium pertulerunt: et naui discissa Mathidiana in quadam tabula ad littus cuiusdaz insule est iactata. Filij vero eius alijs lignis longe a fluctibus maris deducti a quibusdā in alia naui collecti sunt. Mathidiana igitur pre nimio dolore vexata clamores miserabiles dabat amissione liberoz: t circunspiciens hincinde si forte vel filiozum cadauera vnda maris ad terram proijceret: spēq; ablata eos reuisendi/morsibus manus et brachia lacerabat: nullam consolationem admittens ex aliozum confortatione. Quedam autem mulier inter ceteras adfuit reuerens ad sui leuamen virū suum adhuc iuuenem in mari perijsse: sēq; equanimiter toleraße: et ob eius amorem alteri postea non nupsisse. Offerenteq; illa domum suam ex compassione ad habitandum secum et commorandum accessit: que manibus suis sibi victum querebat. Contigit autem paulopost manus et brachia Mathidiane inualida fieri ad operandum: et quasi sine sensu ea efficit: viduam autem illam paralysim incurrere. propter quod ne fame deficerent: oportuit Mathidianā victum pro se et socia procurare. Filij autem eius Faustus et Faustinus recepti in nauicula a piratis qui viderūt eos in tabulis super fluctus maris: venditi sunt ab eis cuidam honeste vidue Justine: que eos vt filios enutriuit: et artibus liberalibus eruditi fecit: versis eorum nominib⁹. Primum enim vocauit Aquilam: 5m Niceram. Qui in processu temporis Simoni mago adheserunt: sed detectis eius fallacijs per Petrum eius discipuli relicto Simone effecti sunt. Pater ergo horum et coniunx Mathidiane quuz nil audiret de euentu vxoris et filiozum postq̄ ab vrbe recesserant: quum plures varios nūtios Athenas misisset et ad partes alias ad inquirendum de eis: nec vllam vndecunq; posset habere notitiam: demum dimittens Clementē puerum sub tutoribus cōsanguineis/profectus est ipse ex vrbe ad inuestigandum de eis. Qui t ipse naufragium passus in mari pauper effectus/est ad ppria redire verecundat⁹: t Clemens aūt Rome relictus philosophie operā dedit: t ei⁹ apicē app̄hēdit. Cupiebatq; vehemēter t studiose q̄rebat q̄r imortalitas aīe sibi psuaderi posset. Quā ob cām scholas philosophoz frequētabat: t si quid immortalitatis eē obtinebatur/gaudebat: si quid mortalitatis cōcluderetur: tristis abibat. Barnaba aūt apostolo Romam gratia predicationis venienter: t mysteria chr̄isti et vite future publice nūciante: philosophi eū insanum existimabant audientes insolita. Ad eius tñ verba Clemēs cōmotus eius amicitiā cupiens in domū addurit. Qui in multis edoctus ab eo tam diens q Petrus princeps huius doctrine quam miraculis cōfirmabat/esset Antiochie: illuc ad eū accessit: t plene eruditus in fide ab eo baptizatus est eū vbiq; sequēs. Et quuz Petrus eū de sua pgenie interrogasset: enarrauit ille que matri et fratribus t domū patri accidisse arbitrabatur: scz in mari eos perijsse exponens cuncta p ordinē. Que audiēs Petr⁹ lachrymas cōtinere nō potuit. Quadā aūt vice quuz Petrus cum discipulis Clemente t alijs ad insulam in qua Mathidiana mater Clementis manebat/accessisset: vidēs eam mendicantem arguit eam q scz manibus suis sibi victum non quereret: sed otiosa mendicaret. Que quum expressisset impotentiam manuū: t causam. s. ex periclitatiōe t amissione filiozū pp̄ter qō quasi desperata sibi manus t brachia dentibus lacerasset: narrans seriem rei geste: Petrus ait ad eam. Est apud nos (tunc esū non erat presens) quidam adolescens noie Clemens qui hec refert matri et fratribus accidisse. Qō illa audiens rogauit vt se ad eum duceret videndum. Quo facto recognouerunt se inuicez cū lachrymis gaudiosis se inuicem amplexantes. Interea Aq̄la t Niceta qui tunc aberant/reuertentes quum viderent Mathidianam cum Petro loquentem/interrogabāt quenam esset mulier illa. Quibus Clemēs ait. Mater mea est: quam magister noster Petrus fecit me inuenire. Quumq; Petr us narraret recognitionis modū: perpenderūt manifeste ex auditis a Petro t relatis aliozū ipsam quoq; esse mrem suā. t Clementē fratrē. Qō recognoscētes post mētis stupozē irruerūt in oscula mutua alter in alterum et pias lachrymas. Exinde vice altera quū Petrus cū Niceta t Aq̄la ac Clemēte ad locū quēdā secretū cā oronis accessissent quidā venerādus senex sed paup cepit eos alloqui dicens. Miserēoz vestri fratres. q: sub specie pietatis vos grauiter errare cōspicio. Neq; esū deus est: nec puidētia in mundo sed genesis in cōstellatione et casus fortuit⁹ oia agunt sicut egometipse cōperi i disciplina mathematica pre ceteris erudit⁹. Siue ergo oretis siue nō: qō vestra genesis cōtinet hoc erit. Quibus diu Clemēs Aquila t Niceta cū eo de diuina puidētia disputassent: et apertis rōnib⁹ demōstrassent nec fato quēq; cogi vel agi ad bonū vel malū: demum ait senex. Crederē puidētiā esse ex verbis vris. si ppria cōsciētia phibeor huic rei adhibere cōsensum. Noui meam t vxoris mee genesim: t scio eā aut vnicuiq; dictabat accidisse. Audite igit coniugis mee schema. habuit nāq; Martem cū Venere sup centrū. Lunā vo in occasuz in domo Martis t finib⁹ Saturni. Qō schema adulteros facit: t seruos ppios vxorē alicuius adamare: t in peregrinatione t mari defungi. Qō ita factū est. Nā vxor mea in amorē serui incidēs periculū t opprobriū metuēs cū ipso fugit: t mari se cōmisit. Nā/vt frater meus retulit ipm pmo adamauit: sed q: ipse assentire noluit in seruū suū libidinis sue amorē rotorsit. Nec tñ imputandū est: q: genesis ad hoc eā cōpulit narrauitq; quō somniū finxerat vt iret Athenas: sed in mari perierat. Dixit aūt Petrus. Ut scias fallacem esse opinionē tuā: horoes. s. genesi sue seu fato astrozuz subijcit: ecce vxor tua Mathidiana casta t pudica: ecce filij tui Faustus t Faustinus t Clemēs. Quo oēs eo recognoscēte/et eodem cognito ab eis/in mutuos amplexus t oscula irruerūt oēs in stupozē qui aderāt mittētes. Ipse quoq; eoz pater Faustinus baptisma instructus in fide suscepit: Mathidiana prius et vidua illa que in domo receperat sanatis.

Barnabas roma venit.

Mendicare nō est honestūvalenti labozare.

§. II. De exilio et martyrio Clementis. Post Cletū summ⁹ pontifex a fidelib⁹ creatus est Clemēs: qui ita morū ornamentis pollebat vt ab oīb⁹ diligeretur non solū christicolis: sed t iudeis cappadocibus et gentilib⁹. Qui aūt Domicillā sponsam Aureliani sacro velamine pfecrasset: t Theodorā vxorē Sisinnij magni ciuis t Theodore castitate manere psuaderet: Sisinn⁹ zelo ductꝰ vna die

Sisinnij

ecclesiā in qua Clemes fidelib⁹ diuina celebrabat/intrauit: scire volēs cur vror ita ecclesiā frequētabat. Clemēte aut̄ ozato Sisimius ita facrus est cecus et surdus vt nil posset videre vel audire: vñ seruis suis annuit vt euz foras deferrēt. Qui circūgyrantes eū ianuā inuenire nequibāt eccle sie. Qō intelligēs Theodora/p eo ozauit ⁊ egredi pmissus est dei virtute. Reuerso aūt ad domū quā permaneret cec⁹ et mutus: Theodora hoc audiens post missam ad pedes Clementis se prostrauit: casum exponens virisui vt pro eo ozaret. Facta igitur cōmuni ozatione ab oībus Clemens accessit cum Theodora ad domum Sisimij: ⁊ ozans super eum visum ei restituit et auditum. Qui videns Clementē putans se arte magica sic ab eo delusuz: iussit seruis vt Clementem tentem ligarent et traherent. Qui ligabāt ⁊ trahebāt colūnam ibi positam: existimātes ipsi se cum Sisimio Clementem ligatum trahere. Ascendēs autem inde Clemens admonuit Theodorā ⁊ ab ozatione nō cessaret: donec dominus illū suo lumine visitaret. Ei aūt ozāti apparuit beatus Petrus dicens. Per te saluus erit. Sisimius vir tuus: vt impleatur qō dixit frater meus Paulus. Sanctificatur vir infidelis per mulierem fidelem. Paulo post igitur Sisimius a deo illustratus vocauit Theodoram rogans vt faceret ad se venire Clementem. Quod illa maximo repleta gaudio subito egit clemens ergo aduenies ipsum cum familia in fide instruens in sequēti pascha te quadringentos vigintiquatuor baptizauit de domo eius: et multos nobiles ac amicos Nerue imperatoris per istum Sisimium dominus ad veritatem fidei perduxit. ¶ Denicz comes sacrorum Publius Tarquinius pecuniam multis dedit: ⁊ contra sanctum Clemētem maximam seditionem commouit: sed Mamertinus prefectus adductum sibi quum multis verbis inclinare tēteret et illis prudēter ⁊ rationabiliter responderet mandauit Traiano imperatori qꝫ Clemētem episcopum qui nil mali fecerat/ sic populus accusasset. At ille remādauit eum debere aut sacrificare aut in exiliū mitti vltra mare. Quod quum fuisset a senatu firmatum: tantam gratiam sancto Clementi deus tribuit: qꝫ etiam Mamertinus flens propter eum ⁊ dans ei nauem ⁊ omnia necessaria multis de clero ⁊ populo eum comitantibus sic eū dimisit. Profectus autez in exilium inuenit in loco plus qꝫ quinqz millia christianorum iam ad secanda marmora damnatorum. Qui videtes sanctum Clemētez in lachrymas prorumperunt. Quos in domino confortauit dicens. Non meis meritis sed vestris oratonib⁹ misit me deus vestris coronis participem fieri. Et quum audisset eos aquam deferre a sex miliaribus ⁊ ozauit cum populo vt fontem aque suis confessoribus christus aperiret. Post ozationem aūt circunspiciens vidit agnum stantem: et erecto pede dextro locum ostendentem. Tunc sanctus Clemens intelligens diuinum esse quod ipse viderat: solus accessit ad locū cum omnibus: precipiēs vt foderent ibi. Et quum locuz in quo agnus stabat non contingerent: nilqz inuenirent: breui sarculo sanctus clemens fodit sub pede agni: statimqz fons viuus emanauit abundans. Ad hanc miraculi famam et sancti doctrinam plus qꝫ quingenti in vna die baptizati sunt: et intra annum. lxxv. ecclesie fabricate sunt. Post tres annos audiuit hec Traianus ex maligna relatione gētilium: vnde quendam ducem illuc missit ad prouidendum negotio. Qui quum conspiceret omnes velle mori: multitudini pepercitet sanctum Clementum soluz ligata ad collum eius anchora precepit in mare submergi. Quo facto populus christian⁹ hoc videns quū fleret in litore: discipuli eius Cornelius et Ephebus monuerunt oēs orare deum vt sui martyris corpus demonstraret. Statimqz mari per tria miliaria/ recedēte ingressi p siccū inuenerūt in modū tēpli marmorei habitaculū a deo paratū: ⁊ in arca corpus sci Clemētis discipuli Petri ⁊ anchorā iuxta eū reuelatūqz est discipulis ne eum inde tollerēt. In omni aūt anno die passionis ei⁹ recedebat mare septē dieb⁹: ⁊ aduenientib⁹ iuxta Gersonē siccū prebebat iter per tria miliaria: ⁊ expleto festo aque regrediebant. Quadā aūt vice cōtigit mulierez cū paruulo suo accedere: ⁊ post festū regredientibus cīctis et muliere illa paruulo q̄ intēplo obdormierat ex obliuiōe ⁊ festinātia ibi dimisso: aque reuerse sunt ad locū suū: quez submersuz credēs in magno luctu per totū annū stetit. In festo aūt sequētis anni reuersa ad locū: inuenit eū dormiētem vbi dimiserat. Qui excitat⁹ a matre ⁊ quesitus dixit se tūc vna nocte suauiter dormiuisse vt existimabat. Dz in processu tpis ppter pcā inhabitātiū miraculū illud de recessu aquarū maris cessauit: ⁊ ob incursum barbarorū tēplū illud destructū fuerat: ⁊ arca cū corpe inde ablata de mari ignota erat. Sed q̄dam sacerdos noie Philippus missus a Nicolao papa ad p̄dicandū quibusdā nationibus: quū peruenisset ad ptes illas: ⁊ diligēter ingreret de hoc corpe: ⁊ ab inhabitātib⁹ nescire: responsum est ei locus: ⁊ inde eductū Romā deportari fecit: ⁊ in eccl'ia suo nomine intitulata reposuit. Clementi igit̄ vt dictū est supra successit in papatu Anaclet⁹: ⁊ Anacleto Euaristus natiōe grecus: q̄ sedit annis nouē mēsibus sex: diebus duobus. ⁊ cessauit ep̄atus dieb⁹. xlviij. Hic diuisit titulos in vrbe presbyteris: ⁊ septē diaconos cōstituit qui custodirent episcopum predicantem.

seditio facta cō tra Clemētem.

Clemetis exilium.

¶ De scō Phoca ⁊ eius passione: de xp̄ianoz p̄secutione. De Plinio scōor Traiani imperatoris morte. Capitulum. iij.

Diuus Phocas

Sub Traiano passus est sanct⁹ Phocas: vt refert Vincen. in specu. hist. lib. xij. ca. lxij. Hic non solum in igne patiens et in singulis q̄busq; tormentis qualis esset ostendit se omni vite sue tpe tanto dei amore deuinctus fuit: ⁊ vt nō incurrisse martyriū sed imperasse credatur. Sic em̄ ifantie tēpus exegit: vt admirabile nescio q̄d ⁊ tūc in eo diuine indolis appareret. Jam vero cū puberib⁹ annis pie adolescentie primū limē ingressus est: senilē cepit mōstrare sapiētiam. Accessu placidus/ ⁊ mente sobrius/ castitate gl'iosus/ ⁊ amatoz iustitie / misericordie magister / ⁊ humilitatis instructor. Itaq; quū singulos christianos grauis gentilium terror vrgeret: ⁊ aliquātos iam diuersarū penarū excruciarent seua tormēta: alijs latebre fuissent auxilio: Phocas p opinione nois sui indagatiōe perutilegi iubet inquiri. Nec em̄ vir tante glorie diuti⁹ latere poterat aut nolebat. Huic ergo inuento ⁊ presentato prefectus Aphrican⁹ ait. Quis est qui Traianū principē nostrum deū non esse testetur: qui omnes suos aduersarios vt vidit extinxit? Phocas ad hec tacuit: quasi non audisset: aut putasset alteri dictū. Aphricanus aūt ad eum clamat ⁊ dicit. Quid taces? cur non respondes? an ignoras ante cuius tribunal adsistis? Respondit Phocas. Jam Traiano non sufficit qꝫ dicitur imperatoz: nisi diuinū sibi insuper inuisibile omnibus numen adscribat? Tu me imperatoris tui minis a veritate existimas posse subduci: quum tuus ille preceptoz vite sue fine cōpletoz: qui est hodie: crastino non sit futurus. Desiderata sunt mihi supplicia que minaris: Festina si consulis: In celerita te gaudium dabis: in dilatione supplicium. Aphrican⁹ ait. Non est pena que cupitur. Parco itaq; tibi q: perire festinas. Respōdit Phocas. Si parcis interfice. Viuere em̄ me salute mea prius scito nō posse nisi hic moriar. Cui Aphricanus. Ostende mihi deum tuum: ⁊ ego ab imperatoze meo obtinebo vt ei seruiat. Phocas respondit. Dominus deus noster regnat in celis: qui magnus est ⁊ inuisibilis. At ille Demosthenis inquit loquacitatē superasti: ⁊ sacrifica quod restat ne ouro vtaris incēdio. Aspice ad quinquaginta milia ⁊ plus virorum ad te vnum oculos animosq; dirigere: quos si in pertinacia tua permanseris: ad simile vane huius religionis es inuitaturus infamiam: puris autem ⁊ magnis dijs sacrificare debemus: quos tu sceleratos esse pronuntias. Cui Phocas. Non solum sceleste sed ⁊ miseri adulteri ⁊ sacrilegi ac demones existimādi sunt. nec illi soli ⁊ sed etiam q̄ qui perditionis huius cultu dei nomen ignorant regnat in celis: cuius gloria ⁊ virtus est in secula seculoz. Et omnis fratrum turba circūstās respondit/ Amen. Tunc tonitrua sonuerunt: ⁊ immēsus imber effusus est: omnisq; terra concussa est: et omnium vestigia nutare ceperunt. Cadit preses Aphricanus in faciem. Et cum ijs militibus qui ei circulum faciebant: sine voce: sine sensu solo prostratus aduoluitur. Hec aliquanti vidimus quibus voluntas diuina concessit. Tantus enim pauor tantaq; reuerentia huius miraculi fuit: vt vix paucis concederetur aspectus. Ignis enim e celo nimius dum hec agerētur descendit: qui ferendo oculorum aciem occultū faceret quod gestum est. Quūque splendidioz sole illa lux visa est (adstabant enim tres angeli equitum more compositi: quorum effigiem flamma formabat) statim tremoz omnium membra peruasit. Stetimus exangues: et desperata salute iam de morte soliciti eramus. Illi autem vt erant ignei ⁊ proceritate sublimes ateri se sancti Phoce associant: ⁊ habita secum non parua confabulatione discedunt: petunt itaq; celum volatu. Et ecce post paululum Terentiana Aphricani vxor attonitat sparsis crinibus ⁊ vultu lacerato: veste deformi cum filijs quinqz et omni familia ad Phoce genua se obuoluit: tibi inherens pedibus eius veniam tāti sceleris implorabat: hac se ei pactione constringens si ei donaretur maritus: vt ad legem christianam cū tota domo filijsq; migraret. Nec fuit huius falsa promissio. Nam quicquid spoponderat non negauit. Huius lachrymis flexus Phocas omnes clericos cōuocauit/ et facta pro prefecto iugi oratiōe: prestitit ei remedium

mediū a quo paulo ante formidarat exitiū. Statim Apri
canus memor noue salutis Traianum perdocuit. Impe
rator statim Phocam iussit accedere. Quo introducto ait.
Contēnis regiam potestatem? Quis te ad superbiam eri
git deus? q̄ tu imperatorem spernis? Videamus quis est
ille cui sacrificas. Respondit Phocas. Tibi scire non licet?
Scriptum est enim. Nolite proijcere margaritas vestras
ante porcos. Cui imperator. Porci ergo tibi videmur vt di
cis? Phocas ait. Utinam vt animalia essetis? dei enim iudi
cium super vos non veniret. Traianus vero ait. Ecce sus
penderis in ligno? videamus quid tibi profit animus iste
pertinax. Ego inquit Phocas suspensus in ligno ad cele
stia regna migrabo? tu autem cū dijs tuis tenebris inuo
lutus eterna apud inferos morte torqueris. Tunc suspen
sus vt erat i ligno impressō vngularum impetu per omnia
membra ita torquetur? vt patentibus rimis latera ipsa de
hiscerent. Sed nullum in hoc sermonem aut victus aut ira
tus emisit? sed tantum labia commouebat? et oratione ta
cita agebat gratias protectori suo. Et quum venisset in fi
nem/amen clamabat. Et e celo vox intonuit cum ingenti
murmure dicens. Alacer esto Phoca? ego tecum sum? pa
ratus est tibi in paradiso locus cū patriarchis? et cum ijs q̄
nec me nec patrem negarunt. Traianus vero in eo in quo
voluisti loco et in ea pena cruciabitur. Statim imperator
expauit? auferriq̄ eum ex eculeo iussit? et quatuor milites
et centurionem etiam Crispinianum nomine ad eius custo
diam deputauit. A quibus susceptus Phocas letus ibat
ad carcerem? vota domino persoluens. Media autem no
cte quum oraret? carceris claustra reserata sunt infuso de
super lumine. Mille autem et amplius milites quos habe
bat illa custodia tanta virtute perterritit ad genua Phoce
defixi remedia salutis implorant. Populi itaq̄ extra mu
ros ad pelagi littus accedunt? et gratiam baptismi? signum
crucis accipiunt? et vt mentes adhuc teneras et rudes radi?
firmior miraculi certiores armaret? ostēdit se omnibus do
minus? et vt mortales oculi cernere poterant maiestas ce
lestis emicuit. Illi iam vilē ducentes huius seculi vsuram?
redeunt non diuine legis ignari ad carcerem. Sed nocte de
pulsa vt lux orta est? omnis ad forum multitudo concurrit?
futurum Phoce certamen expectans. Cui Traianus ait.
Sacrifica Neptuno. Respondit Phocas. Non sacrifico
portentis? hanc vocem semper effundam? que vis exquire
tormenta? christianus sum. Traianus iratus crudelem sen
tentiam offert. Nam mergi in caminū ardētis calcis ppere
iubet? et in illū lacus fluētis ardoris p̄cipitē pronisq̄ tradi?
metuēs ne ad aliquā mēbror̄ partē non pueniret incēdiū
et ait. Videam? q̄d tibi pfit ille quē metuis. Impositi? itaq̄
flāme quā parari iusserat? tribus horis in igne eo durauit.
Qui ita integris oibus mēbris et vultu inde productus est?
quasi nō fuisset in flāma. Superatus itaq̄ in hac passione
Traian? rediuina iterū inflāmat insania dicēs. Therme p
ter te ante triduū sunt subuste q̄s adhuc nemo patefecit?
eo te iubem? induci. Phocas signo crucis sibi impresso q̄
iubebat ingredit. Tantus aūt ille ignis fuit et tāta vis flā
me? vt cādescētib? hincinde fornacib? ipsi etiā parietes ca
lorē ignis acciperēt. Hic stans letus Phocas hec deo vo
ta soluebat. Exaudias tibi ago dñe q̄ ad hoc decus elect? ad
felicis martyrij gloriā tui fauore pueni? p̄ pfessiōe nois
tui carcerē/vincula crucē/ignēq̄ nō timui. Et nūc dñe mit
te angelū tuū et de traiani manib? eripe me? neq̄ dicāt gen
tes/Ubi est de? tuus? Hoc q̄ ore pfecta emisit spiritū.
Patefactis itaq̄ post paululum thermis/reliq̄e cōposite et
nulla calorīs acerbitate fedate inueniūtur in thermis cor
pus ipsum odorē nardi traxerat. balnee gelide sunt effecte
ac si nūq̄ fuissent succēse. Perspectis Traianus scti Phoce
reliquijs miraculo tāte nouitatis obstupuit? et referre patrē
tiā eius militib? cepit. Stupensq̄ virtutem mentis et corpis
ait. Uere nō est alter deus q̄ qui regnat in celis. Ipsi autē
Traiano exeūti balneas illas ante ianuam Phocas let? se
ostēdit et ait. Traiane Traiane pge ad loca vlteriora aby
ssi? et ad prepara tibi tormēta festina? vbi nocte ppetua et se
uo es exurēdus incēdio. triduo i hac luce ✠ faberis? q̄ emer
sa caligo te mortis excipiet. Tūc Traian? palatiū ascēdit?
et ex ipso miraculo febriū caloze succensus tertia die expira
uit. Passus est autē Phocas. iij. nonas Martij in ponto.

§. I. De atrocitate persecutiōis

cōtra ✠pianos et Plinio p eis scribēte. Eusebius. Tam im
mense sub Traiano caterue martyrū iugulabant quotidie
vt plinius secūdus q̄ prouinciā administrabat? multitudi
ne interēptor̄ permot? referret ad imperatorē Traianum? q̄
innumera hoīz milia q̄tidie obtrūcarent? et q̄b? nihil oīno
sceleris reperiret? admissuz? nec aliq̄d p̄trarij Romanis le
gib? nisi antelucanos hymnos Jesu xp̄o cuidam canerent
deo. Adulteria vel cetera hmōi crimina apud eos et illicita
haberi et penit? arcent? cetera vero et leges eos agere cōes.
Tunc Traianus rescripti sui auctoritate decreuit vt. xp̄iā
ni q̄dē non req̄rant? sed si qui tū inciderit puniant. p q̄ō ex
parte alij persecutiōis putabat sedatū incēdiū. Sed ijs q̄
nequitiā suā aduersus eos exercere cupiebāt? ledēdi occa
sio nō videbat exempta. Interdū ppls instigabat interdu?
etiā iudex occasionib? vtebat? et negabat q̄sitos quos pu
niri voluisset oblatos. Hoc Tertullianus in apologetico
suo dicit. Et inter cetera ipse ait. O sniam sane confusam.
Negat inq̄rēdos vt innocētes? et mandat puniendos vt no
centes. parcit et seuit. dissimulat et arguerit. Qui times
prima impius esse? secūda circūuenis. Si dānas cur nō et in
quiris? si non inquiris? cur nō absoluis? Anno igitur Tra
iani. xiij. Plinius secūdus Nouocomēsis? quem alij Ve- Plini?
ronensem fuisse dicūt? orator et historiographus insignis secūd?
habet. Cuius plurima ingenij extant opa inquit Uincu. in
specu. hist. li. xj. ca. lxvij. Hic scripsit de historia naturali li
bros. xxxvij. quos Uespasiano cū epistola premissa direxit
Scripsit et epas ad diuersos circa centuz? ex quib? pauca
ifra scripta excerpta sunt. In epla ad Junium. Hoc ip̄s amā
tis est? amicuz nō honorare laudib?. In epla ad Cornelium
zicianū. Prauum et malignū est? hoiem nō admirari admi
ratione dignissimū. In epistola ad Cornelij tacitū. Inuen
tioni sue q̄sq̄ fauet. Et quasi fortissimū cōplectit? quum ab
alio dictū est? q̄d ipse preuidit. Est gratior multis actio bre
uis. In epistola ad Catullum. Animi magnitudo nihil ad
ostentationem? omnia vero ad conscientiam refert? rectiq̄
facti mercedem nō ex ppli bmonet? ex facto petit. Ex epla
ad Nothomiū. Libri quē misi adnota que putaueris? cor
genda? Sic essem magis credā quedā tibi placere? si quedā co
gnouero tibi displicuisse. In epistola ad Ursum. Sicut fa
ces ignē assidua cōcussione seruant? demissum relaxant. sic
dicentis calor et audientis intētio continuatiōe seruatur.
Intercapedine vero et quasi remissione languescit. In epi
stola ad Arrianū. Necesse est vt laudis sue spatio et cursu et
peregrinatione quisq̄ letetur. Etenī nescio quo pacto ma
gis iuuat hoies gloria lata q̄ magna. In epla ad Funda
num. Votis suis amor plerisq̄ p̄currit? et rerū quas asse
qui cupias? p̄sumptio ipsa iocūda est. Tranq̄llus in lib. aut
catalogo virorū illustriuz de hoc sic ait. Plinius secundus
equestrib? militijs industrie functus? procuratiōes quoq̄
splendidissimas et cōtinuas integre administrauit? et tamē
liberalibus studijs tantā operā dedit. vt nō temere quis in
otio plura scripserit. Itaq̄ bella oia que cū Romanis vnq̄
gesta sunt. xxxvij. voluminib? compzehēdit. Idemq̄ natu
ralis historie. xxxvij. libz. absoluit. Periit autem apud Ga
des Campanie. Quum esset missinensi classi preesset et fla
grante vesuuio ad explorādas propius causas liburnicas
pretendisset? nec aduersantibus ventis remeare posset? vi
pulueris ac fauille oppressus est. Uel quidam existimāt a
seruo suo occisus? quem estu deficiens vt necem sibi matu
raret orauerat.

§. II. De morte Traiani et mi-

risillo tpe contingētib?. Eusebius. Traiani. xxvij. anno ter
remot? in Antiochia torā pene subruit ciuitatem. Judeiq̄
q̄ in Lybia erant aduersum cohabitatores. suos alienige
nas dimicant. similiter in Egypto et in Alexandria. Apud
Lyzenē quoq̄ et Thebaida magnam seditionē contēdunt?
verū gentilitū. pars superat in Alexandria? Judeis Meso
potamie rebellantib? precepit Traianus imperator Lisie.
Quieto vt eos puincia exterminaret? aduersus q̄s. Quie
tus aciem instituēs/infinita eor̄ milia interfecit. et ob hoc
procurator Judee ab imperatore decernit. Tādē Traianus
Apud Seleuciā vrbem Isaurie profluuio ventris extinct?
est? anno etatis sue. lxviij. imperij vero sui. xix. Ossa eiusin
vnam aureā collecta? et in foro sub colūna posita sunt. Be
linandus de eo. Hic solus oīm imperatorum intra vrbē se
pultus est post Julium Cesarem? quē senatus inter deos
retulit hac de causa? quia gloriā militarem qua plenus ex
titerat/moderatione superauerat? Rome et per prouincias
oibus se equalē exhibens? amicos salutandi causa frequē
tans? vel egrotantes festis diebus cū eisdem indiscreta ha
bens cōuiuia? vicissim vehiculis eor̄ et vestib? indifferen
ter vtens? publice et priuatim oīās oēs? immunitates ciui
tatibus largiēs? relaxans debita prouincijs? charus oibus Brego-
nulli grauis? adeo vt vsq̄ ad nostrā etatē in senatu non ali rij pra
ter exclamet. Felicior sis Augusto/et melior Traiano. Sta iano' p
tua eius in foro Traiani in hoc habitu posita est? repzesen ces.
tans quō in expeditiōe viduā liberauerit. q̄ō bti Brego
rij postea mouit ad cōpassionē. Unde et pro eo tantum pio

rasse ꝺr/vt alam eius ab inferno obtinuerit liberarit:qꝺ tñ quꝺ factū sit habes sup.iiij.sentē.a beato Thoma. Eutropius ꝺe Traiano hoc egregiū dictū ponit. Culpāt⁹ amic

tus.latro hominis.fuga vite.resolutio oim.Quid est verbum:Respōdit.Proditor animi.Quid est corpus:Respondit.Domicilium anime.Quid est barba:Respondit.Discretio sexus.Quid est cerebrū:Respondit.Custos memorie.Quid est frons:Respondit.Imago animi.Quid oculi:Respondit.Duces corporis:vas luminis:indices animi.Quid est cor:Respondit.Receptaculū vite.Quid iecur:Respondit.Custodia colozis.Quid fel:Respondit.Suscitatio ire cundie.Quid splen:Respondit.Risus t letitie capax.Quid est stomachus:Respondit.Ciborum cocus.Quid ossa:Respondit Robur corporis.Quid pedes:Respondit.Mobile fundamentum.Quid ventus:Respondit.Aeris perturbatio mobilitas aquarum:siccitas terre.Quid sunt flumina:Respondit.Cursus indeficiens:refectio solis t irrigatio terre.Quid amicitia:Respondit equalitas aiozū.Quid fides:Rndit.Ignote rei miranda certitudo.Quid est qō hominē lassum fieri non finit:Respondit.Lucrum.

§.II. Eo tempore Quadratus

apostolozum discipulus.Publio episcopo Athenarum ob martyrium cozonato in locū eius constituit:t ecclesiā grādi terroze dispersaz fide t industria sua congregauit.Quiq; Hadrianus Athenis exegisset hyemem:tinuisens Eleusinā t in oibus pene Grecie sacris initiatus /dedit occasionem hjs qui christianos oderant absq; precepto imperatoris vexare credentes.Tunc Quadratus porrexit ei librum pro nostra religione cōpositum valde vtilem plenuz rationis t fidei:t apostolica doctrina dignū:in quo t antiquitatem sue etatis ostendens ait.Plurimos a se visos qui sub dño varijs in Judea oppressi calamitatibus fuerant:t qui a mortuis resurrexerant.Aristides Athenienſis eps eloquentissimus t sub pristino habitu discipulus christi volumen nostri dogmatis rationē cōtinens eodē tempore quo t Quadratus Hadriano principi dedit apologeticum pro christianis:quod vsq; hodie perseuerans apō philologos ingenij eius indicium est.Tunc ergo(vt ait Hugo flozia.) precepit Hadrianus per epistolā ad Minutium fundanuz proconsulem Asie datam:vt nemini liceret christianuz sine obiectu criminis t probatione damnare.Hoc est autē exēplum epistole imperatozis ad predictū Minutiū fundanū vt ait Euseb.Accepi literas ad me scriptas a predecessore tuo Sereno Granio clarissimo viroz:t nō placet mihi reuelationē silentio preterire:ne innoxij perturbent:t calūniā tibus latrocinandi tribuatur occasio.Itaq; si euidēter pro uinciales hujc petitioni sue adesse volūt aduersus christianos vt pro tribunali eos arguant in aliquo hoc eis exequi nō phibeo:precibus autē solū t acclamationib' vti eis nō permitto.Eteſi multo equius est si quis nollet accusare:ō obiectis te cognoscere.Si quis igitur apud te accusat et probat aduersum leges quicq; agere memozatos hoies:p merito pctōz etiam supplicia statues.Illō magnopere curabis:vt si hjs calūnie gratia quenq; hozū postulauerit rerum:in hūc pro sui nequitia supplichs seuiozib' vindices.

Aristides.

Epla Hadriani in fauozem xpianorum.

¶ De Alexandro papa sexto:t de martyribus illo tēpore passis:scz Eustathio:decem milibus crucifixis:sancta Sophia t filiabus eius:de Serapia virgine:Sabina viduaet aliis sub Hadriano passis. Capitulum.v.

Alexāder sextus post Petrum Euaristo in papatu successit.Hic vt habetur ex libro pontificū romanus fuit:sedit annis decem:t anno etatis sue.xxx. propter magnam sanctitatē ad summum presulatū assumptus fuit.Tandē ab Aureliano comite sub Hadriano imperatoze martyrio coronatus est:vt dicet infra.Hic passionē dñi miscuit in prēcatiōe sacerdotū:qñ misse celebrant/vcz Qui pridie q̄ pateretur &c. Ipse etiā constituit sacramentale aque benedictē t asperſionem eius in habitaculis:vnde ipse dicit de consecra.dist.iij.aquam.Aquam sale conspersam populis benedicimus:vt ea cuncti sanctificentur et purificentur &c. Et exprimit ibi effectus eius.Hic ergo vt habetur ex gestis eius:quū conuertisset prefectum vrbis Hermetē:ab Aureliano comite missus est in carcerem:t Hermes quia crediderat.Quū esset in vinculis Hermes apud Quirinum tribunū dicit ei tribunus.Miroz te virū prudentem dignitatem dimittere prefecture:t aliam vitam credere.Cui hermes.Ego ante hos annos oia deridebā t aliā vitā esse non putabā:sed solā istā.Dicit ei Quirinus.Fac ergo me pbare qō credis:t ego credā.Ad quē Hermes.Sctūs Alexander qui in vinculis est/me hec docuit.Audiens hec Quirinus cepit maledicere Alexandrū dicens.Ego dico tibi fac me hec pbare:t tu mihi nolas quem pro sceleribus suis teneo in vinculis alligatū.Sed tamen si verū dicis; vadā ad eum:t dicā illi.Si vis vt per te credā:fac vt te cū Hermete inueniam.Hermes dixit.Fiat.Abijt ergo Quirinus/t triplicauit super Alexandrum custodes et claustra:dicens ei cur hoc faceret.Orante autem Alexandro sancto angelus dñi duxit eū ad Hermetē in carcerē:t inuenies Quirinus eos simul in carcere:miratus est.Sed t ipse Hermes dixit.Quirino qūo sctūs Alexander filiū suū suscitauerat:t ancillam suam cecam illuminauerat.Et Quirinus.Habeo et ego filiam cecam t gutuinosaz:t pmitto me crediturum si illa a vobis sanata fuerit.Cui dixit sctūs Alexander.Uade t duc filiam tuam ad carcerem:t pone boyam meā ad collum eius:t mane sanā eā inuenies.Et Quirinus ad eum.Quum sis hic in carcere quō te illic inueniā?Rndit Alexāder.Uade cito:qz ḡ me huc adduxit:me illuc reducet.Quū ergo perrexisset Quirinus cū filia ad carcerē:inuenit illic sctūm Alexandrū:t prostratus ante eum venia postulabat.Cui mādauit Alexander vt ad eū duceret Euentiū presbyterū t Theodolū diaconū pro christo in eodem carcere alligatos.Qui antecq; veniret inuenit filiā suā sanatā.Et baptizatus est cū filia t alijs multis.Audiēs hec Aurelianus interrogauit Quirinū cur se relinqret t Alexandrū sequeretur.Qui rndit.Christian' sum:qō vis faz:qz ali' nō ero.Tunc Aurelian' iussit vt ei lingua abscinderet:t in eculeo torqueret.Qui tū adhuc loquēs t Aurelianū puocās/iussus est man' t pedes abscindi:t decollari:canib' pjci.Filia ẏo ei' Balbina in virginitate permansit:cui sepi' oscula̅ti boyā p quā sanata fuerat:dixit ei sanctus Alexander.Noli filia boyā meā oscular:i; magis osculare vincula sctī Petri.Qō quū diu fecisset:tradidit eā Theodoze sozori sācti Hermetis:cuius Hermetis ab Aureliano decollati corpus ipsa Theodora sepelinit.Quum ergo sanctus Alexander multa miracula fecisset:t tentus nullo mō immutari posset:toz̄q; returq; in eculeo:t quū nil diceret:t dixit ei Aurelian'.Cur taces?Rndit Alexāder:qz tpe orationis xpianus cū deo loquit.Deinde in furnū triduo accēsuz missus illesus in eo permānsit.Et quū ibi deū laudaret:dixit Aurelianus suis.Audiamus quid miser ille in incendio fabulet.Quiq; se applicaret:facies ei' semiusta est:t media pars chlamydis ei' euasit.Multi ẏo ex militib' in flāma mortui sunt.Tūc Aurelian' iussit eū inde extrahi:t in aliū furnū ardētissimū mitti.Qō quuz fieret predict' Theodolus diaconus cepit flere/t stans in pl'o Aureliani de iniusto iudicio increpare.Qō audiēs Aurelian' iussit eum in eundē furnū proijci.Exclamās aūt Theodolus ait.Sctē Alexāder adiuua me:qz pctōr ego sum:t ignē ferre nō possum.Cui Alexāder.Noli timere ista:viriliter age.Et quuz orasset vocauit eum dicēs.Veni huc ad refrigeriū qz mecuz est ille qui in babylone tres pueros liberauit.Et statim Theodolus in furnū exiliit:t cepit simul cum eo laudare deum.Audiens Aurelianus Theodolū cū Alexandro loquentem irat' iussit eū in clibanū ardentē iactari.Tunc Alexander ad Theodolū.Quid eligis an sanus euadere:an mecum ad deū pergere?Cui Theodolus.Ego pater nō te deseram qz licet in principio grauiter sim cruciatus:tū ex quo pro me orastis:nec dolorē nec ardorē sensi.Et ait Alexander ministris.Cessate laborare:qz anteq; nouos ignes apponatis:t properamus ad dñm.Et orātes spīm simul emiserunt.Cum autē hoc audisset Aurelianus:t pgeret insultare defunctis subito virga ferrea ignea ante pedes eius apparuit:et vox audita est ab oibus dicens.Aureliane accipe brauiū meritoz tuoz̄ cū quo in infernū scias te esse mittendū:At ille magicis artibus hoc imputans iratus iussit adduci sanctū Euentium t in furnū in medium sctōz iactari.Sed anteq; ignis poneret:remisit spīm.Quiq; t huic insultaret:vox facta est dicens.Aureliane ijs quib' insultas celi aperti sunt ad quos ascendēt:tibi aūt tartar' apertus est vt illuc descēdas.Ad quā vocē expauefactū tant' timoz et tremoz eū arripuit:vt manibus seruozum ad palatium reduceret.Quē Seuerina uxor eius excipiēs t ei nequitiā improperans accessit ad sanctos dei:t eos honozifice sepeliuit t ad virum rediens inuenit eū pre doloribus nimijs linguā suā masticantem:t expirantē protinus.Hozū corpora sanctorum requiescunt nunc in ecclesia sancte Sabine.

Alexandri pōtificis istituta.

Hermes

Euēt'.

§.I. Huic successit Xistus primus papa natione Romanus:q̄ sedit annis.x.Hic cōstituit vt ministeria sacrata nō contingerent nisi a ministris.Idē etiā constituit vt quicunq; eps euocat' esset ad sedem apostolicā:ad parochiā suā non reciperet nisi cū literis aplice salutationis.Tandē martyrio cozonatur.iij.nonas aprilis.peregri Hic misit ad Gallias sctīs Peregrinū:tquē t epm Altissiodozensem instituit:vt lucernā fidei iā extinctā reflāmaret t Altissiodozēsem infideles pdicando cōuerteret.Cui socios dedit Marcum dozēsis.

Sanct'

presbyterꝫ Concordianꝰ diaconuꝫ ⁊ Jouinianꝰ subdiaconum ⁊ Jouinianum lectorem ordinans. Hic post predicationem plurimā ⁊ cōuersionē multorum altissimodorēsiſ ad aliū locū pgens causa euangelizandi iussu Hadriani imperatoris decolatus est ⁊ corpus eiꝰ a quodam rustico christiano in curru suo cū bobus angelo sancto hoc iubēte/et in via associante deportatum est prope Parisios et in monasterio sancti Dionysij collocatum.

Taurinꝰ ebroicensis epꝰ.

§. II. In illo etiā tēpore sanctus

Taurinus Ebroicensis epꝰ/ Romanus natione/ab vrbe directus ad predicandum in Gallijs: quum discurreret euangelizando duo magi Cambises ⁊ Saras sacerdotes Diane miserunt. xx. discipulos suos ad eum occidendum. Quos quum vidisset: signo crucis facto iussit fixos manere nō valentes se mouere. Quī aūt verbo sancti facti fuissent liberi ad eundē pternentes se ante sanctū Taurinū baptismū petierunt ⁊ acceperunt. Licinius aūt preses ⁊ gētilis fecit eū sibi pſentari. Unde de genitoribꝰ interrogās/ ⁊ responso ab eo accepto cōfessus est Licinius se esse consobrinuz suū: et ante aliquot annos matrē ipſius Taurini obꝰ fidē occidi fecisse. Super quo sanctus deo grās egit ꝙ mater martyrio ad celum ascenderit. Jussit aūt Licinius eū virgis cedi. Et quū inter flagella diceret sanctus/ Dñe respice in me et miserere mei tā senis vox facta est de celo dicens. Noli timere famule meus: qz tecū sum: statimq; aruerūt manus cedentium. Interea nuntiatū est presidi Licinio ꝙ filius cum armigero suo venationi insistentes precipitio mortui erant. Uxor aūt Licinij Leonilla que iam fidei ppositū conceperat ⁊ virū suū ꝙ consobrinum torqueret increpauerat: hec audiens ad pedes sancti pcidens rogauit p suscitatiōe filij: quū iam fama vulgauerat ꝙ mortuū aliū resuscitasset: quum etiā Licinius quasi deridēdo interrogasset sanctum an p artes suas magicas filiū resuscitare valeret: ait sctūs Omnia possibilia sunt credenti. Tu ergo tantū fidē habe: ⁊ filium viuum recipies. Qui quum verbis eius credidisset sanctus vir oſone sua iuuenē suscitauit.

Marinus Licini filius a Taurino suscitatur.

Qui Marinus dicrus velut a somno surgens: ad pedes sancti pstratus baptismum petijt: dicēs sibi hoc ab angelo fuisse imperatuz. Dixitq; ad patrē. Heu pater nescis ꝙ miserā vitā ducim⁹? ⁊ quante pene pro hac nobis similib⁹ reseruant? ⁊ quāta gloria ꝑparata est ijs q̄ colūt ⁊ seruiūt deo: quē colit iste cōsobrinus noster Taurin⁹. Vidi eū inter angelos choros esse pro nobis deprecantē. Quū hec ⁊ alia de futura glia predicaret: cōuersi ad fidē Licini⁹/ vxor/ ⁊ filij⁹ ille baptizati sunt cū mille. ccviij. alijs. Dixitq; iuuenis rediuiuus factus. Uir altissimi dei rogo te suscita/ armigerum meū: ne remaneat in penis in quibus dimisi eū. Quo pro eo orante surrexit ille noie Pascasius: ⁊ ait. Magnas sustinebā penas vir sancte qñ nuntius venit ab altissimis deferens in mādatis me ad te reduci. Et ait ad dñm suum. In die octaua quū albas deposueris: mandat tibi ille qui me huc adduxit vt redeas ad illū. Qui mox leui febre corripitur ⁊ sicut demandatum erat octaua die mortit̄q; Marinus dicebat. Dum hec agerentur: ⁊ ois plebs esset ouans: sub tanto pastore: concitauit inimicus veritatis vastissimam orientalem plagam cōtra Gallos. Quū vero certius cōperissent Galli se casuros nec vllo modo quirent resistere: oēs ad virū dei p auxilio pfugerunt. Qui triduanū indixit ieiuniū. Et orāti pro huiusmodi angelus ei apparuit dicēs. Bñas age creatori tuo qz alas tſſimō iperrasti. Locus vero iste desert⁹ erit p longum tēpus: sed iterū in melius instaurabit. Tu vero coronam a deo recipies p tuis laboribꝰ die octaua. Mane aūt facto nūtiauit pplo cōgregato reuelationē dñi: quos preteritos cōsolatus est plurimū/ dicēs. Nolite diffidere: ppere te Romā: ⁊ significate btō Xisto pape diē exitus mei. Die igitur pſignata adsistēti oi populo in ecclesia pacto officio ipsum maxime lamentantē de pris recessu cōsolat⁹ est plurimuz: multa predicens: q̄ postea ipleta sunt. Et demū in se de ep̄ali residēs benedicit eis dicēs. Abite filioli mei in pace: ⁊ dñs erit vobiscum. Et visa est subito circa altare innumerabilis multitudo hoim̄ cādidatoꝝ. Et audita est vox. Veni nobiscū sancte dei Taurine ⁊c. Et cum voce facta est nebula ita condensa vt nullus cōparē sui posset aspicere. Et post horam disparuit nebula illa odorifera: ⁊ visus est sanctus in sede defunct⁹: facie ad celū versa ⁊ manib⁹ eleuatis. Quumq; adstātes dubitarēt vbi corpus sanctum sepelirent: subito apparuit quidā venerabilis vir vultu candidus vt nix: ⁊ dixit. Fratres sumite corpus patris vestri: ⁊ sequimini me preeūtē. Qui mox sequētes illū cū sancto corpore ad tertiā partē miliarij ab illo loco pcesserunt. vbi ꝙ apparuerat subsistēs ait. Deponite corpus. ⁊ ibi sepult⁹ est. Quumq; oēs flerēt: ⁊ eiularēt vsq; ad celum: tunc erexit se quasi viuus de fossa dicēs. Quid facitis filioli: nolite timere: istū audire/ ꝙ sc̄s apparuerat eis prius: ⁊ inclinato capite siluit. Ille aūt ꝙ apparuerat: ⁊ erat angelus dñi in humana specie: ait ad illos aspicientes in eū. Fratres vos timetis patrē vestrū vobis auferri ab hostib⁹? nō erit hoc. ego ꝙ fui custos eius in vita: ⁊ in morte. Nunc autem ciuitas ista subuertet: sed nullus vestrū peribit. Et quū oia cō summata essent: ait ille. Recedite velociter ne inuoluamini ab hostibus. quo dicto nusq; comparuit.

§. III. Ab hadriano imperatore

Eustathius cū vxore sua Theospita ⁊ filijs eorū Agapito ⁊ Theospito: dum reuerteret̄ a prelio cū victoria: ⁊ receptus fuisset cū magna glia: qz noluit idolis īmolare p gr̄arum actiōe de eiusmodi victoria: sed christo deo. post immissionē leonis seuissimi ad eos q̄ nil lesit: missi sunt in bouē eneū concauuz succēsum igne. vbi deo grās agētes alas dño reddiderunt. sed ignis nil de corporib⁹ eorū capillis vel vestibus cōsumpsit. Miri aūt actus legunt de cōuersione eorū ⁊ pcessu. Tā quū esset paganus: mie tū opibus deditus et princeps militia sub Traiano imperatore: ⁊ venationi operā daret: viso vno ceruo pre ceteris pulchritore insecut⁹ est eū. Et quū ceru⁹ in quodā loco sublimi se firmasset: ⁊ ille quū eū cape posset in: illū aspiceret: ⁊ visa est ei inter cornua cerui imago crucifixi dicētis/ Cur me insequeris? Qui quū interrogasset q̄s esset: respōdit/ Ego sum Jesus christ⁹ filius dei: q̄ de celis ad terras veniēs/ crucifix⁹ fui p salute hoim̄ ⁊ resurrexi. Et quū interrogasset q̄d agere deberet pro salute sua: rndit ꝙ ad fidē christi baptisma reciperet: post q̄ ad dictū locū reuertēti ostenderetur q̄d ei cōtingere deberet. Eustachius tōtū egit reuertēs domū. Similiter vxor cum filijs. Dñs tū deꝰ prouidit pudicitie eius vt ille eā nō cōtingeret. Perueniēs āt ad quēdā fluuiū/ vnū ex filijs dimittēs in terra: alium super humeros ponens transportauit ad aliā partem fluminis. Quūq; reuerteret̄ p alioꝝ in medio fluuij constitutus vidit leonē illū rapientē ⁊ in syluā portātē: ⁊ desperās de eo reuersus est ad alium iam transuadatū. Et videns lupū illum rapientē ⁊ in nemus fugientē cū eo: restituens ambos ab illis feris deuoratos incitabat ex dolore nimio ad submergendū se. Sed a deo confortatus gratias de omnibus egit. Fuerunt autem illi paruuli erupti de ore illorum animaliū rapaciū a pastoribus ⁊ agricolis videntib⁹ illos ⁊ cū canibus insequentib⁹. Abijt ergo Eustachius solus ad quandaz villam: ⁊ ibi per quindecim annos agros vnius custodiuit vt villicus. Accidit autē interim ꝙ quuz quedā prouincia se imperio Traiani rebellasset. recolēs Traianus solertiaz ⁊ strenuitatē Eustachij in prelijs/ misit plures nuntios per diuersas partes ad querendū eum. Quorū aliqui venerūt ad villam vbi erat: qui hospitati in domo dñi sui/ tādem ex signo cuiusdam cicatricis in capite recognouerunt eum. Et manifestarunt alijs conditionem eius et dignitatem et ꝙ imperator querebat eum: ⁊ honorificeꝝ indutus ab omnibus est reuerit⁹. Demum presentatus est imperatori Trajano: qui cum magno gaudio fuscepit eum. Qui interrogatus causam sui discessus/ exposuit se vxorem et filios perdidisse. Factusq; est magister militie ad egrediendum contra hostes. Qui collectis de diuersis locis tyronibus. inter ceteros fuerunt ei presentati duo filij eius iam iuuenes facti: quos licet filios suos esse nesciret. ex generositate morum ⁊ industria quadam etiam naturali instinctu primos inter conuiuas suos habebat. Profectus inde ad bellum maximam contra hostes victoriam reportauit. Rediens ergo in quodam loco in via hospitatus est vbi erat vxor sua. Quum autem illi duo iuuēculi vna dierum adinuicem loquerentur de progenie suā: ⁊ vnus eorū referret alteri qō pater recesserat ab vrbe quū esset magister militie cū vxore ⁊ duobus filijs: ⁊ vxor fuisset sibi ablata a nauclerorꝝ pater quū alio transportato veniret pro eo/ leo rapuerat eum sed a pastoribus fuerat de ore eius liberatus. Subdiditq; alter hoc simile euenisse sibi. Unde ex narratione ipsa cognouerunt se inuicem germanos. Mater autem eorum hec oia audiens

audiens recogitabat si forte ipsi essent filij sui. Altera autē die quū ipsa mulier rogaret Eustathiū magistrum militie vt romanū reduceret, eā ad vbēt considerās diligenter effigiem eius ⁊ cetera signa/recognouit eū maritū tuum. Oō ipsa manifestante ⁊ ipse eā recognouit vxorē ⁊ osculati ad inuicē lachrymas cōtinere nō poterāt. Et interrogāte vxore de filijs dixit deuozatos a bestijs explicans modū. Sed illa referēte q̄ precedēti die audierat ab illis adolescētulis qui se fratres recognouerāt vocari eos fecit. Et interrogātes de ijs q̄ dixerāt/recognouerūt eos esse filios suos. Factumq̄ est magnū gaudiū ⁊ festū in exercitu de inuentione eorū ⁊ victoria barbarorū. Applicans igitur ad vrbē inuenit Traianū mortuū ⁊ Hadrianū ei succedisse: qui post letam ⁊ festiuā eius receptionē ipm cū vxore ⁊ filijs ꝓpter fidem xpi martyzio exposuit: vt dictum est in principio.

Achatij cuius festū decē milia martyrū exercitu.

§. III. Passi sunt etiā martyzium

ab Hadriano imperatore decē milia crucifixorum in monte Ararath: quoꝝ passionem ⁊ conuersionē vt dicit Vinc. in speculo hist. lib. xj. c. xcviij. Anastasius apostolice sedis bibliothecarius de greco in latinū ꝛ transtulisse. Qui ergo Sadareni ⁊ Euphratenses Romano imperio rebellare cepissent. cōtra ipsos miserūt exercitus suos numero. xvj. miliatquoꝝ primicerij erat Achatius ⁊ dux Heliades habentes secū simulachra Jouis ⁊ Apollinis. Qui quum ꝓcederent cōtra hostes in prelium: vidētes eoꝝ multitudinē maximam (erant em cētena milia) pauore perterriti fugam inierunt septem milia ex eis. Dixit autem Achatius ad nouem milia q̄ remanserat. Venite ⁊ sacrificemus dijs nostris: vt de hostib⁹ triūphem⁹. Quo facto procedētes ad bellū ⁊ ab hostibus fugati sunt. Tunc angelus dñi in specie adolescētis aīs faciē eoꝝ occurrit dicens. Credite in Jesum christū immortalē regē ⁊ ipse pugnabit pro vobis ⁊ prevalebitis de inimicis. Quibꝰ inito cōsilio inter eos oēs suasionē angeli approbassent: exclamauerūt oēs. In te dñe Jesu credimus ⁊ q̄ iste iuuenis dicit facturos nos promittim⁹. Sicq̄ in eo cōfidentes euntes cōtra hostes victoriā plenā, obtinuerūt: decidentib⁹ cīctis vel gladio vel in lacu vicino sub mersis vel precipitio interemptis. Angelus autē ille duxit istos triūphantes in montē Ararath distantē ab Alexandria stadijs quingētis: glorificātes deū. Sedēte aūt angelo in medio eoꝝ aperti sunt celi ⁊ descēderūt ad eos septē angeli docētes eos ⁊ dicētes. Beati estis q̄ credidistis deo. Post tertiā diem quereminim⁹ coraz regibus adduceminim: sed nolite timere eos: dñs em vobiscū est. Post tertiā igit die missi ab imperatorib⁹ s. Hadriano ⁊ Antonio quē ipse adoptauerat in filiū ⁊ cū eo impabat: puenerūt ad mōtē ⁊ inuenientes eos deū glorificātes/q̄ xpiani effecti eēnt cognouerūt. Oō quū impatorib⁹ nuntiassent: valde cōtristati vocauerūt ad se pncipes illarū legionū vt sup his cōferēt. Qui veniētes miserūt nouū militū exercitū ꝑ istos. At illi quū vidissent multitudinē illāꝝ se venire: dixit Achatius. Surgite ⁊ ptra diaboli exercitū oratioꝝ operā date. Orantib⁹ aūt ipsis vox de celo facta est dicēs. Nolite pauere eos q̄ occidūt corpus: ego vobiscū ero cōfortās vos. Dixerunt ergo milites ad eos directi. Miserunt nos reges ⁊ imperatores vt veniatis ad eos. Qui descendentes de mōte presentauerunt se eis. Et lachrymati sunt imperatores eos videntes. Hadrianus ergo causam ⁊ modū quomodo derelictis eoꝝ dijs in crucifixū christum credidissent sciscitatus: ⁊ ab Achatio edoctus: iratus nimis ait. Quia oēs i christū creditis: oēs penas eius sustinebitis. Contēnentes autē minas eius quum iussisset lapidari: lapides in facies iacientiū reuertebant. Post hec iussit eos flagellari. Quū vero acriter cederentur ⁊ dixit Trachonarius germanus Achatij ⁊ Heliade. Orate pro nobis sancti virtutū grauia sunt que patimur. Cui Achatius. Perseuerate fratres i cōfessione: q̄ q̄ pseuerauerit vsq̄ in finē: hic saluus erit. Orātibus aūt illis terremotus factus ē: ⁊ arefacte sunt manꝰ flagellātiū. Erat aūt ibi quidā magister militū noīe Theodorus de exercitu Maximi principis habens sub se mille virosː hic huius miraculi stupore pculsus exclamauit. Dñe deus celi ⁊ terre: per opem mie tue quā nouem milibus cōtulisti: dignare nos peccatores aggregare cū sanctis martyribus tuis. Et recedentes a principe suo Maximo adherūt sanctis in christū credentes ⁊ eū confitētes. Quū igit horarentur oēs decē milia ad cultura idolorū: ⁊ illi renuerent: tunc iussum est multitudinē clauorū acutissimoꝝ trigenorū spargi in terrā per. xx. stadia: vt nudis pedibus sanctis super eos incederēt. Quod quum factū fuisset angelus dñi eos anteibat: ⁊ colligebat clauos ne infigerentur pedibus eorū. Demum data est sententia vt ad instar christi paterentur. Posuerūt in singulis eorū coronas spineas: ⁊ in monte Ararath in terra clauo affixerunt calamis acutissimis eorū latera aperientes. Et circa horā tertiā terra mota est: ⁊ petre scissethora autē nona translate sunt aie eorū ad superos apertis celis ⁊ lumine maximo super eoꝝ corpora emissoribiq̄ ab angelis corpora eorum sepeliuntur.

§. V. De sancta Sophia cuz tribus filiabus: Fide/Spe/⁊ Charitate.

Hec matrona nobilis cū suis filiabus venit ad vrbē ⁊ exemplo sue religionis sobrietatis multas etiā nobiles feminas cōuertit ad xp̄m: que quuz viros suos infideles abhorrerent propter eorum idololatriā ⁊ alia vitia: quidā nobilis Antiochus noīe denuntiauit Hadriano imperatori quandā mulierem christicolam aduenisse ad vrbē: que cū suis filiabus sua doctrina noua faceret vxores a toris maritorū suorū abstinere: nec nisi in christi cultu quenq̄ posse ꝑficere. Qui iussit eas ad se adduci. Erant aūt puelle speciose valde: ⁊ in diuinis scripturis erudite: que munientes se signo crucis ante imperatorem cū matre steterunt. Miratus autem valde Hadrianus pulchritudinē illarū interrogauit matrē de noīe suo. At illa respondit. Primū mihi ⁊ nobile nomen est christiana. Sm carnem vero vocoz Sophia de genere nobilissimo Italie ⁊ veni Romā causa filiarū mearū: vt eas christo in munere offerē. Tunc imperator tradidit eas cuidā Pallidio senatori: vt eas per triduum in palatio suo custodiret. Quod quum factum esset: mater filias hortabatur ad contemptū vite presentis: ⁊ tolerantiā passionis. Post triduū quū adducte essent cum matre coram imperatore: dixit eis Hadrianus imperator. O infantule: miseremini etatis vestre ⁊ senectutis matris: sacrificate dijs atorib⁹ vrbis: ⁊ adopto vos in filias sub testimonio senatus sacri ⁊ militaris exercit⁹. Oō si nō acquieueritis: iuro vobis deos nec etati nec generi nec decori me parciturum: sed varijs supplicis excruciatas vos consumam. Ad quem adolescentule sancte quasi ex vno ore dixerunt. Nobis imperator nec ꝓmissiones tue corde sunt: nec comminationes terrori. Nos patrē habemus qui nos adoptauit in hereditatem eternā: cuius etiam comminationes timemus: atque sunt sempiterna supplicia. De cetero si qua tormenta habere te existimas/ que fidem nostram vincere valeant: admoue: ⁊ et cognosce christianorū vires tuis cruciatibus fortiores. Iratus Hadrianus matrem aduocat ⁊ ait. Scōm ordinem etatis edicite mihi nomina puellarum. Que ait. Prima fides dicitur annorum. xij. secunda Spes annorum. x. tertia Charitas annorum. ix. Aduocans ergo Hadrianus Fidem ait. Immola magne Diane ⁊ agnosce q̄ pulchra sit. Cui sancta Fides respondit. O insipientia cecitatis humane: derelinquere dominum qui omnia ex nihilo verbo suo fecit: ⁊ adorare ligna lapides: que facta sunt arte hominum et sculptura decorata. Audiens hec Hadrianus: iussit eam spoliari et virgis cedi donec polliceretur se Diane sacrificaturam. Duo decim ergo centurionibus ad percutiendum corpus eius mutatis nullus tactus plage in ipsa apparebat. Iterum iussit ferro incidi mamillas eius. De loco autē incisure ꝑ sanguine lac fluebat. Et Fides ad imperatorē. Ne sunt (inquit) omnes mine tue? Iussit post hoc imperator eā i craticulaz poni ⁊ assari. At illa quiescebat in ea sicut nauis in tranquillo mari. Iussit exinde illam in sartagine frigi/pice cera/⁊ bitumine in ea feruētibus. Quumq̄ nec hoc tormento in vllo fuisset lesatirat⁹ Hadrian⁹ q̄ in nullo potuit virgini ad immolandū suaderi: iussit eam gladio percuti. Aduocans secundam Hadrianus cepit ei suadere vt sacrificaret Diane: ⁊ tormenta euaderet. Cui puella. Scito imperator q̄ nihil proficies inanibus verbis. Tunc iussit eam spoliari ⁊ flagris taureis a decē centurionibus immutatis verberari: nec ex hoc potuit in aliquo consensum virginis elicere. Et conuersa ad imperatorem ait. Tyranne inimice pietatis: siquid adhuc tormentorum habes: adhibe: vt experimento cognoscas in mei dei esse virtutes. Iratus Hadrianus precepit eā viuam incendi. Que quū ingressa esset fornacem: statim flamma extincta est ⁊ ipsa cepit deū ibi laudare. Cuius vocem audiens Hadrianus. educi fecit et suspensam torqueri. Quumq̄ torqueretur: dodz suauissim⁹ de membris eius exibat ⁊ hilari vultu ait. Tyranne non sentio penam: adiuuāte me domino Jesu christo. Hadrianus verbis eius magis inflammatus iussit adduci vas eneum: ⁊ mitti in illud picem/adipem/ceram/⁊ resinam. Quod quum factum esset ⁊ illud feruens ministri puellam vellēt immittere: resolutum est vas: ⁊ liquor excussus carnifices exussit vsq̄ ad ossa. Hadrianus nec tanto miraculo emolit⁹ mandauit eam decollari. Aduocat demum tertiam imperator q̄ charitas dicta est Charitas ⁊ que quum sermonibus eius non actis mar

Sancte Fidei

Spesti dei fo

quiesceret vt idolis immolaret: iussit eam suspēdi ⁊ per no tyzium.

ua quedam argumēta torqueri ⁊ flagellari: deinde in ignez
mitti. Et quum signo crucis se munies intraret/erupit flā
ma de caminoret incendit turbam magnam ministrorum.
Sancta autem deambulabat in igne laudans deū. Audiēs
Hadrianus iussit eam inde educi per protectores. Qui quū
appropinquassent ori fornacis: viderunt tres cū ea deam-
bulantes sole splendidiores. Unde exterriti in faciem ceci
derunt. Et resumpto spiritu rogauerunt virginem vt egre
deretur. Quam ⁊ imperatori presentatam iussit Hadrian⁹
occidi. Mater earum sancta Sophia collegit corpora filia
rum ⁊ asportari in. xvij. miliaria ab vrbe fecit: vbi ea se-
peliuit. Et quū turbis presentib⁹ se proiecisset in oratione
sup sepulchra filiarū ⁊ cū lachrymis diceret. Filie mee acci
pite me ad vos: velut sopore depressa quieuit in pace.

Sophia.

§. VI. Sub eodē Hadriano im

peratore martyrio coronata est beata virgo Serapia gene
re Antiochēa: sub iudice Belillo. Quū esset in domo illustris
sime femine Sabine Romane vxoris olim illustrissimi vi
ri Valentini ⁊ Herodis filie maneret: tunc vidue: rapta a
ministris/presentata est prefato iudici. Que quū nollet sa
crificare dīs: missa est in obscurissimū thalamū. Et quum
duo iuuenes lasciui nocturno tpe ex ordinatione impij iu
dicis fuissent introducti vt eā illuderēt: cadētes in terram
membris resoluti sunt velut mortui: sed postea ante iudicem
oratione virginis sanati sunt. Jussit exinde iudex impius
quū nollet sacrificare idolis/lampades ardentes ad latera
eius apponi: sed ministri cōuersi sunt retrorsum. Post que
fustibus ceditur: sed terremotus factus est magnus: ⁊ ex-
cussa est festuca de fuste quo cedebat: ⁊ in oculum iudicis
exiliit: quē post dolorē multū luscū reddidit. Et iudex sen-
tentiā mortis gladio dedit: qua sancta Sabina per eā con-
uersa in suo sepulchro poni fecit. iij. Kal. Augusti. Hec aūt
Sabina operib⁹ misericordie insistens/quū esset nobilissi
ma ⁊ diues: prefecto Helpidio rabissimo cani postea denū
tiata est q̄ esset christiana: quā fecit corā se sistit ⁊ quū nol
let sacrificare dīs falsis ⁊ mutis: dicēs se immolare deo vi
uo ⁊ vero qui ola creauit: nō demonū simulachris cū qui-
bus ipsi imperatores adorātes arsuri essent: capitalē sentē
tiam accepit. iij. kal. Septēbris: ⁊ ambarum corpora nunc
iacent in ecclesia sancte Sabine Rome.

Serapia.

Sabia.

§. VII. Prefati quoq; iperato-

ris tpe: quedā nobe Maria ancilla conditiōe: christiana au
tem fide/sed occulta: manifestata ab alijs iudici est presen-
tata. Inuitat ad sacrificia idolorū sub cōminatione suppli
ciorū. Que quū renueret ⁊ tormēta ei pararent/vox quasi
totius populi adstantis illi virgini cōpatientis emersit cla-
mātis/iniuste lacerari virginē crudelitate iudicis non cul
pe peccātis: ⁊ agi cōtra leges ola. Propter qō timēs iudex
tumultum/fecit eā relaxari ⁊ sub custodia libera haberi.
Que orās vidit angelorū acie ⁊ sctorū multitudinem: atq;
filiū dei sedentē ad dexterā patris: vnde summā iucundita-
tem percepit. Quisq; illa discederet: vbi se a persequentib⁹
circūdatam vidit: orauit ad dīm vt liberaret de manib⁹
eorū/que ptinus exaudita est. Nam petra ingens que erat
ante eam/aperiens se deo iubēte rimā perfugij qua virgo
susciperet ostēdit: mox q̄ suscepta virgine latera ante aper
ta conclusit: nec eam inuenire vel videre poterant pretan
ipsam circundātes. Judex vero hec audiens misit magnaz
multitudinē: ⁊ populo cōcurrente quū inijcere manū lapi
di tētauerunt: statim ab oriente fulgor nimij splēdoris ex-
ortus est: nec mora: tonitruum ⁊ fragor quidā: vt videretur
cuncta corruere: ⁊ terra cōcussa est: ⁊ oēs in terrā ceciderūt
Descenderunq; de celo duo equites. i. angeli velut ignis ru
tilantes: quorum aspectus ita terruit holes adstantes vt
multi morerent. Alij quū fugiētes templū simulachrorū in
grederentur ad sui tutelā: ignis de celo missus ⁊ eos ⁊ tem
plum exussit. Fuerūt aūt ex hoc mortui duo milia septin-
genti. qui vero euaserūt petentes ciuitatē magnis piter
vocibus conclamabant. Magnus deus Marie: magn⁹ de⁹
christianorū. Et crediderūt ad tria miliaferme anime.

Maria

Fausti-
nꝰ ⁊ iob
bita.

In ciuitate quoq; Italie Brixia eodem tēpore passi sunt Fau
stinus ⁊ Jobbita. Et primo quidē diuersa genera bestiarū
ferocissimarū ad eos missa nil leserunt: sed in mansuetudi
nē versa pedib⁹ eorū se pstrarūt: ita q̄ videres pplā clama
rēt. Magnus est deus celorū. Et crediderūt plus q̄ tria mi
lia. In medio flāme positi quū deū bñdicerēt: illesi permā
serunt. Deinde missi sunt exoriari: sed ministri nō value-
runt. Post hec precepit iudex iniquus eorū brachia cōstrin
gi: in altū suspensos vehemēter torqueri. Qō ministri pti
nus egerūt. Et alij plumbū solutū sup eos mittebāt. Sed
martyres a deo confortati nihil de his sentiebant. Jn ecu-
leo quoq; suspensi quum lampades incense ad latera eorū
apponerentur: extincte sunt. Tandez extra vrbem ducti de
collati sunt. Et beatus Callocerius cū eis: ⁊ clamauit. Ue
re magnus est deus christianorum.

Callocerius.

¶ De papa Thelesphoro: Higino: ⁊ Pio successorib⁹ eius: ⁊ martyribus tunc passis: Policarpo: Justino: Photino: Fe
licitate cum filijs: ⁊ de mirabili hystoria Eugenie ỹginis: Cecilia: Martina: Quiritio: ⁊ Callisto papa: Urbano: ⁊ de
scriptis Origenis. Capitulum. xj.

In papatu Xisto successit

Thelesphorus natione grec⁹ ex anachoritis as-
sumptus. Hic statuit ieiuniū quadragesimale p
septem hebdo. a clericis seruandū. Dicit em. Si
cut discreta debet esse vita clericorū a laicor cōuersatiōe:
ita ⁊ in ieiunio debet esse discretio. Septē ergo hebdoma-
das omes clerici a carne ⁊ delitijs ieiunēt: ⁊ in his vigilijs
⁊ orationibus die noctuq; inherere studeant. di. iij. statui-
mus. Dicit tñ Gratianus dist. e. in fi. Hec q̄ communi vsu
approbata non sunt: nō obseruantes ea/transgressores nō
arguuntur. Sed hoc dicit quantū ad duos dies qui imme-
diate sequūtur dñicam in quinquagesima. Idem Telespho
rus statuit vt misse nocte natalis celebrarent: ⁊ vt hymn⁹
angelicus. i. Gloria in excelsis/in missa diceretur: quē ali-
quis doctor post verba angeli cōponendo perfecit. Nullus
etiam audebat tertiā missam celebrare: q̄ prohibitū erat
de conse. di. j. nocte. Sed hodie abrogatum est per contra-
riam consuetudinē. Hic Thelesphorus martyrio coronā-
tus: ⁊ post annos. xj. quib⁹ ecclesiā rexit iuxta corpus bea-
ti Petri sepultus in vaticano. iiij. nonas Januarij. Et suc-
cessit Higinus papa: qui sedit annis quatuor.

Thelesphorus papa.

§. I. Et post eum Pi⁹ cathedrā

Petri tenuit annis. xj. Hic fuit Italicus de ciuitate Aqui-
leia ex patre Ruffino: frater Pastoris tēpore Antonij impe
ratoris. Sub hui⁹ epatu Hermes libꝝ scripsit: in quo mā-
datum continet q̄ ei dedit angelus apparēs ei in habitu
pastoris. i. de celebrādo pascha: de resurrectionis die dñico.
Hic li. Pastoris ponit inter apocryphas scripturas. di. xv.
sctā romana. Usi de cōse. di. iij. nosse. ait Pius papa. Herme
ti apparuit angelus in forma pastoris: ⁊ precepit ei vt pa-
scha die dñica ab oībus celebraret. Usi ⁊ nos aplica autho
ritate instituimus oēs eadē seruare debere: q̄ ⁊ nos eades
seruamus: nec debetis a capite quoquo mō discedere. Ipse
Pius papa de peni. di. iij. nihil. ait. Nihil pdest ieiunare ho
mini orare ⁊ alia religionis opera facere/nisi mens ab ini-
quitate ⁊ lingua ab obtrectationibus coerceatur. glo. ibi
nihil prodest. i. ad vitā eternā: ⁊ si ad alia prosint. Migrās
vidus Julij sepultus est iuxta corpus beati Petri in vati-
cano. ¶ Pio pape successit Anicetus natiōe Syrus sedit
annis. ix. mensibus. iij. diebus. iij. Et cessauit epatus dieb⁹
xv. Hic constituit vt clerici portent coronam ad modū sphe
rule: vt scilicet ostendant se reges spiritualiter esse: et ⁊
alios virtutibus bene regendo: vt dicit Hiero. xij. q. j. duo
sunt. Item q̄ non debeat episcopus nisi a tribus episcopis
ad minus consecrari. Et q̄ consecrationi archiepiscopi in-
terfint suffraganei. di. xlvij. archiepiscopus. Et q̄ archiepi-
scopi nō primates sed metropolitani dicantur. ¶ Post Ani
cetum creatus est pōtifex summus Soter natione Lampa
nus de ciuitate Fundana. sedit annis. ix. mensibus. iij. die-
bus. xj. Et cessauit papatus diebus. xxiij. Hic constituit vt
nulla monacha pallas tāgat: q̄ forte intelligitur de corpo-
ralibus: nec ad altare incensum deferat: ⁊ q̄ velum portet.
Cōstituit etiā q̄ nō habeatur vt legitima vxor que nō fue-
rit per sacerdotē benedicta: quo sc̄z ad primū matrimoniū
⁊ nisi sit a parētibus tradita. Et hoc instituit ad obuiandū
scandalis matrimonij ad terrorem: non quin eo obseruato
quod est substantiale fine illis sit verum matrimoniū. Hu
ius tempore surrexit heresis Cathafrigarum. ¶ Hunc se-
quitur in presulatu Eleutherius: qui sedit annis. xv. mensi
bus. vj. diebus. v. Et vacauit episcopatus diebus. vj. Hic ac
cepit epistolam a Lucio rege Britannicorum vt per eius man
datum christianus fieret. Qui Eleutherius duos destina-
uit ad eum Fugarium ⁊ Damianum qui baptizauerunt re
gem cum populo suo. Hic firmauit q̄ apostoli docuerāt
sc̄z q̄ nulla esca que rationabilis ⁊ humana sit/repudiaret
a christianis: ⁊ hoc ne viderentur iudaizare. Item q̄ null⁹
clericus deijceretur a gradu suo nisi accusatus ⁊ convict⁹.
Et demum martyrio coronatur.

Anicetꝰ papa.

Soter papa.

eleutherius.

§. II. Tempore prefatorum pon

tificum imperātibus Antonino pio ⁊ filijs (vt dicetur) mul
ti glorioso martyrio ⁊ doctrina ecclesiā illustrarūt. Et pre-

cipue

cipue Policarpus ⁊ Papias. De quibus sic ait Hiero. in li. de vi. il. Polycarpus Joannis apostoli discipulus ⁊ ab eo Smyrne epūs ordinatus totius Asie princeps fuit. Quippe nonnullos apostolorū ⁊ eorum q̄ dm viderunt in carne ma gistros habuit. Hic propter quasdam die pasche questiones sub imperatore Antonino pio ecclesiā in vrbe regente Ana clero Romā venit: vbi plurimos credētium Martionis et Valentini suasione deceptos heretica prauitate ad verā fi dem reduxit. Qui cū aūt fortuito obuius ei fuisset Martion ⁊ diceret cognosce nos. Respondit ille. Cognosco primoge nitū diaboli. Hoc Beda etiam refert. xxiiij. q. j. ois. Hic post ea imperāte Antonino pio Marco ⁊ Lucio ⁊ Aurelio quar ta persecutio excitata contra Ecclesiā Smyrne vniuersopo pulo contra eum in amphiteatro personante igni tradtus est. Scripsit autē ad Philippenses valde vtilem epistolā: que vsq; in hodiernum diem in Asie conuentu legitur. Hic Polycarpus cū primo audiret vulgus contra se clamori bus excitatum: in nullo quidē motus pmansit impauidus. Tranquillus vtiq; erat moribus: ⁊ serenus aspectu. Qui cū. in eadem ciuitate vellet interritus permanere: eaque scens tū deprecantibus familiaribus suis: tad agrum quen dam ciuitati proximū secessit: atq; ibi cū paucis die noctuq; in orationibus permansit pro pace ecclesiarū: q̄ ei face re in omni vita sua perpetui moris fuit. Ante triduū vero q̄ cōprehenderetur: vidit per visionem nocte cerui cal capi tis sui igne esse consumptum. Quod euigilans interpreta tus est adstantibus somnū se pro certo igne christo esse cō sumendū. Et cū cōprehensores comperisset adesse: in oc cursum eorum vadēs letāter eos suscepit: vt oēs mirarentur. Continuo mensam hostibus quasi hospitib⁹ iubet ap poni: eisq; largius epulas ministrari. Et facta oratiōe pro ecclesia: asino insidens ad ciuitatem progreditur. Pergen ti prefectus occurrit Herodes cum suis: qui leuantes eum in vehiculo secum sedere ⁊ persuadere conabantur dicen tes. Quid est mali est Cesarem dominum dicere ⁊ immola re: ⁊ de cetero viuere securum? At vbi senserūt se nihil pro ficere indignati cum contumelia eum de vehiculo pertur bant: vt pedem lederet preceps actus. In ingressu autem ciuitatis concurrente multitudine: vox de celo lapsa est di cens. Fortis esto Polycarpe: ⁊ viriliter age. Proconsul ad populū iubet magna voce protestari Polycarpum tertio confessum se esse christianum. Quo audito omnis multitu do tam gentilium q̄ iudeorum Smyrnensis ciuitatis cum magno furore clamabat. Hic est totius Asie christianorum doctor: nostrorum autem deorum subuersor: viuus ardeat Preparato igitur magno igne ⁊ in eum ligatis post terguꝫ manibus iniecto: flāma stabat supra corpus eius nō vrens ipsum. Videntes autem sceleris ministri corpus igne non posse consumi: iusserunt propius accedere: ⁊ corpus cui ignis cesserat mucrone transfodere. Quo facto tam large effusus est sanguis vt focum extingueret. Populus autem tanti miraculi stupore discessit attonitus. Alij etiam duo decim ex Philadelphia venientes apud Smyrnam marty rio coronati sunt.

§. III. Hieronymus de viris il-

Papias lustribus. Papias Joannis auditor Hieropolitanus Asie episcop⁹ quinq; tm̄ scripsit volumina/que prenotauit: Ex planatio sermonum. In quibus quū in prefatione asserat se nō varias opiniones sequi: sed aplos habere authores: ait. Considerabā quid Andreas quid Petrus dixisset: quid Philippus quid Thomas quid Jacobus quid Joannes q̄d Matheus quid ve alius discipulorum domini. Quid etiā Ariston ⁊ senior Joannes discipulus domini loquantur, Non enim mihi tm̄ libri prosunt ad legendū: quantum vi ua vox ⁊ vsq; hodie in suis authoribus personans. Ex quo apparet ex ipso cathalogo nomnullos alios esse Joannē q̄ inter aplos ponit: alios Joannē seniorē quē post Aristonē enume rat. Hoc autē dixim⁹ pter supiorē opinionē quā a plerisq; rerulimus tradītā. duas Ioannis epl̄as posteriores nō esse Joannis aplī: sed Joannis presbyteri. Hic dicit iudaicam mille annor⁹ edidisse falsaz opinionē: scilicet q̄ sancti regna turi sunt cum christo mille annis post vltimaz resurrectio nem in voluptatibus corporis. Propter illud quod scribi tur in Apocal⁹. Regnabunt cum illo mille annis ꝛc. Sed xxiij. q. iij. ca. penulti. dicitur q̄ Cherintus fuit inuentor huius erroris. Quam opinionem secuti sunt Hyreneus et Apollinaris. Tertulianusq; ⁊ Victorinus pictauionensis ⁊ Lactantius in hanc opinionem ducti sunt. vt patet quo ad Lactantium in libro institutionum. Et nota que dicit Hel nandus circa hos ⁊ bene. Papias igitur author fuit hereti corum qui dicuntur chiliaste. i. millenarij: non tamen inter hereticos: sed inter sanctos in martyrologio computatur sicut nec Hyreneus Lugdunesi. nec Victorin⁹ Pictauionē sis heretici reputantur: qui gloriosi martyres fuerunt: et tamē in hac opinione Papiam secuti sunt. Multi esi scti in aliquibus simpliciter errasse dicūtur seu leguntur: sicut sanctus Cyprianus qui negat sacramenta vera esse apud hereticos etiā seruata debita forma. s. q. j. si quis esi. Cuius cōtrarium tenet eccl'ia. di. xxij. §. verum. Qui tñ error non in eis pernicios⁹ iudicat ppter ceteras eorū virtutes emi nentes. Et q̄ non ex obstinatione: sed ex ignorantia ⁊ cum simplicitate errabant. Adde q̄ hec nondū erant p ecclesiaz determinata. vñ Cyprian. Ignosci pōt simpl'r erranti. Post ispirationē vero ⁊ reuelationē factā qui in eo q̄ō errauerat prudēs ⁊ sciens perseuerat: nō iam in ignorantie venia pec cat: presumptione esi quadā ⁊ obstinatione nititur: quum a ratione superetur. distin. viij. consuetudo.

§. IIII. Justinus philosoph⁹ vt

ait Hugo. floria. Antonino pio librum de christiana religio ne cōpositum tradidit ⁊ benignum illum erga christianos reddidit. Hic Justinus vt ait Hiero. habitu philosophorum incedēs de Neapoli vrbe Palestine patre Crispo p religiōe christiana in tantū laborauit: q̄ Antonino pio ⁊ filijs eius ⁊ senatui cōtra gētiles scriptū dare: ⁊ ignominiā crucis nō erubesceret. Et aliū librum successorib⁹ eius Marco Anto nio Uero ⁊ Lucio Aurelio Commodo dedit. Extat et aliud volumen eius cōtra gētes: vbi de demonū q̄s natura dispu tat. Et quartum aduersus gentes. Aliud q̄s de monarchia dei. Alterū quē pnotauit / Psalt̄. de aīa q̄s vnū. Sed ⁊ dialo logū cōtra Judeos: que habuit cōtra Triphonē principem Judeoꝝ. Contra Martionē q̄s hereticum insignia volumi na/quoꝝ meminit Hyrene⁹ martyr. Et alium contra here ses. Fuit autē hic Justinus (vt ait Uincen. in specu. histo. lib. xj.) discipulus Pompeij Trogi hispani: qui toti⁹ orbis historias a tpe Nini regis Assyriorum vsq; ad Cesaris mo narchiam cōposuit latino sermone per. xliij. libros: quoꝝ abbreuiationem fecit iste Justinus. Ceterum vtrum hic sit ille Justinus martyr: an alius ignoro. In apologetico que Antonino pio destinauit inter cetera ait. Spero me ab ali quo eorum quibus pro veritate obsisto insidias esse passu rum: barulo aut clauā feriendum certe: vel accrescente hoc modo non philosopho sed philopomporō est non amatore sapientie sed amatore iactātie. Nec̄ esi dignum est philo sophum nominari eum qui de ijs que nescit publice prote statur: ⁊ christianos sine deo esse ⁊ impios dicit: ad gratiam et libidinem eorum quos in errore positos ipse maioribus errorīs laqueis inuoluit. De Justino sic scribit Eusebius Justinus prius q̄ propium desudaret/ aliorum qui ante se martyres extiterant describens agones. Et ego (inq̄t) spe ro me ab aliquo horum quibus pro veritate obstiti insidias esse passurum. Hieronymus autem de viris illustri. Quum in vrbe Roma (ait) diatribas haberet aduersus efidez cyni cū philosophū qui aduersus christianos blasphemabat: re darguens gulosum ⁊ mortis timidū: luxurie quoq; ⁊ libidi num sectatorem: ad extremum vero insidijs eius accusat⁹ ⁊ studijs q̄ christianus esset sanguinē suum fudit. De hoc ēt alibi legitur: vt refert Uincen. q̄ remunerationem lingue fidelis ⁊ erudite martyrij mun⁹ accepit: quodā philosopho Crescente nomine cynico tam pro confessione q̄ pro mori bus dolos insidiasq; tendēte: q̄si quidē sepe cū eo disputās auditoribus medijs non solū obtinuerat eum: verā ⁊ vehe mentius veritate sibi suffragante confuderat.

§. V. Per idem tempus scilicet

Photi⁹ ⁊ Ju stus epi imperij Marci Antonij ⁊ Lucij Aurelij persecutio durissi ma (vt ait Hugo floria.) Lugdunēsem atq; Viennēsem no bilissimas Galliarum vrbes inuasit. Unde Photinus Lu gdunēsis episcopus ⁊ Justus Viennensis episcopus in ci uitatibus illis cū multis alijs martyrio coronati sunt. Hic Photinus episcopus (vt ait Euse.) iam nonagenarij⁹ erat: ⁊ pene iam mortuus solo martyrij amore viuebat. Ducit̄ ad tribunalia immo potius defertur senio ⁊ languore resolu tus. Interrogatus autem a preside quis esset deus christia norum, respōdit. Si dignus fueris sciestijs verbis adstan tes irati: pugnis ⁊ calcibus ⁊ alijs variis modis eum affli gentes in carcere cum alijs pluribus clauserunt: qui pau lo post spiritum domino commendauit. Precipue ante mili tes pergebant, vt inquit Euse. in lib. histo. eccle. Sanctum nomine quēdam diaconē Viennensem ⁊ Maturum neo phitum quidem in fide sed patientia robustissimum. Et At talum pergamenum ciuem: qui columna et fundamentum nostre ecclesie in oibus fuit. Sed ⁊ Blandina femina per quam christus ostēdit ea que apud holes despecta sunt et contemptibilia habenturin magna gloria duci ad deum.

Gāta blādina

Et q̄ charitas ea que fragilia sunt per naturaz: per gratiā facit esse firmissima: quum nos omnes de ea trepidaremus sed ꝛ ipsa carnalis dña que vna erat et numero martyrum anxiaretur ne forte Blandina cederet in tormētis: ꝛ pre debilitate corporis vix ad prime confessionis tormenta sufficeret: tanta tolerantie virtute firmata est: vt resoluerētur prius ꝛ cōciderent carnificū manus: qui sibi pro contentio sa iudicis animositate inuicē succedebāt. Deniq; a pria luce vsq; ad vesperā semp tormenta innouantes/ad vltimum se victos profitentur: stupentes quomodo in ea spiritꝰ permaneret: quum nihil in illa ex corporis supplicio resedisset Sed illa vere beata (vt postmodum nobis differuit) quoties vocē confessionis emitteret: ꝛ Christiana sum/proclamaret: toties noue vires corpori reddebantur: ꝛ tāq; oblitis per confessionē doloribus/instaurabatur recentior ad agones. Diaconus quoq; Sctūs noie ꝛ ipse supra q̄ dici potest ꝛ supra q̄ humanā fas est naturā ferret: acrius insistentibus ministris demonū vt aliquid ab eo elicere possent cō
Sanctꝰ fessionis illicite: noua penarū genera pertulit: et qō longe substantiam humane cōditionis excederet. At vir ille deo plenus in tantū crudelitates eorū irrisit: ꝛ firmā in questione sententiā tenuit vt nunq; dignatus sit: vel quis esset genere vel domo vel patria vel nomē suū saltē fateri. Sed de his singulis interrogatus: nihil aliud in oibus tormentis nisi christianum se esse respondit. Hoc inquit mihi nomen: hoc genus: hoc patria: aliud omnino non sum nisi christianus. Unde ꝛ incredibilis eos agitabat insania: q̄ tantis penarum generibus consumptis extorquere ei nec professionem quidem proprij nominis potuissent. Ad vltimum candentes laminas eris ꝛ ferri erga inguinis loca ꝛ delicatiora quecq; membrorum instauratis ignibus adhibebant. Ex quo quidē carnes eius aduste iam defluebant: ipse tamen permanebat immobilis: inconcussus: intrepidus: celestibꝰ eterniscq; fontibus qui procedunt de vētre Jesu humanas in se tēperans flāmas. Perijt in eo humane forme agnitio ꝛ non solum quis esset: sed ꝛ quid esset tormentorum crudelitas ne cognosci posset abstulerat: christus tñ in eo solus per martyrij gloriam cognoscebatur. Sed artifices sceleruū nunq; martyris erubuere virtutē. Immo post paucos dies interpositos cogitantes vt tormenta rursus inferrent: ꝛ denuo membra iam patefacta vexarēt: vt vel sic ille crederet vel si animam poneret tormentis/ceteris metū incuterent Sed hoc longe aliter quā cogitauerant impij cessit. Nam (quod vix credi ab infidelibus potest) restitutū est in pristinā speciem corpus per secunda tormenta/ꝛ officia membrorum que abstulerat prima crudelitas/ secunda reparauit: ita vt iterata supplicia nō iam penaz sed inferrent medelam. Simili modo ꝛ Blandina de qua paulo superi⁹ mentionem fecimus ad secunda supplicia reuocatur. Que quū semiuiua pene et in mortis confinio posita iteratis fuisset pulsata cruciatibus: velut e somno quodam subito euigilans in memoriam future beatitudinis venit et voce constanti tanq; de excelso concionaretur ad populum. Et sic in confessione perdurans iterum numero martyrum consociata retruditur: et iterum cum alijs fidelibus cruciandis Blandina adducitur. Et post varia tormenta tandem eis ceruicibus Blandina ipsa religata ad stipitem/ atq; in modum crucis distenta bestijs pabulum preparatur. Que quum in ligno pendens vultu interrito ꝛ fatis leto oratio nem fundebat ad dominum: sed tamen nulla ex bestijs audebat corpus eius contingere. Deposita vero de ligno rursus reuocatur ad carcerem: alijs adhuc agonibus preparāda. Iterum altera die Blandina inducitur cū Pontico annorum fere quindecim puero. Statuuntur ergo in medio: et iubentur per deos iurare. Illi vero econtrario nullos esse dicebant illos deos: alijs etiam verbis exprobrantes gentium dijs. Propter quod magis cepit populus insanire nec teneram pueri etatem: nec sexum femine miserantes sed omnia tormentorum genera quasi quodaz circulo peragentes: nihil deesse penis patiebantur quod crudelitas inuenisset. Et Ponticus quidem perseuerans in confessiō
Pōtic⁹ ne fidei impollutum deo spiritum reddidit. Beata vero Blādina vltima omnium velut omnium nobilis mater premissos ad martyrij coronam filios insequi iam secura festinat: exultans ꝛ ouans velut ad thalamum sponsi inuitata et ad nuptiale conuiuium. Ex quo fiebat vt in verberibus tripudiaret: et craticulis exusta gauderet: ac tam hilaris videretur ꝛ leta/quasi inter dapes regias accubaret. Post hec ad bestias traditur: sed abijs intacta perdurat. Deinde tauro obijcitur ferociter instigato. A quo quum fuisset innumeris ictibus lacessita: ꝛ toto arene ambitu iactata nihil penitus leditur sed permanet leta. Ad vltimum iugulari gladio iubetur. stupentibus etiam impijs ꝛ dicentibus q̄ nunquam fuerit femina que tanta et talia ferre potuisset. ¶ Passi sunt et multi alij/vt Maturus: Blandinus: Sanctus diaconus prefatus: Alexāder ꝛ Attalus diuersis penarum generibus. Et quum Attalus in tormentis interrogaretur quod nomen habet deus: respondit. Qui plures sunt nominibus discernuntur: nominibus indigent: qui vnus est/non indiget nomine. Erant ergo hi inter fratres humiles: inter persecutores elati: suis mitres: aduersarijs terribiles: christo subiecti diabolo erecti: humiliabant se sub potentissima manu domini: per quam nunc sublimius exaltantur. Maturus blādinus ꝛ Attalꝰ

§. VI. Tēporibus quoq; Anto

nini imperatoris Felicitas illustris femina cum septem filijs suis christianissimis tenta est. que in viduitate permanens deo suam deuouerat castitatem: die noctuq; orationi vacans magnam de se edificationem castis mentibus dabat. Hanc ergo accusarunt apud Augustum pontifices idolorum dicentes. Contra salutem vestram mulier hec vidua cum filijs suis dijs vestris insultat. Que si non fuerit eos veneratā: sciat pietas vestra deos sic irascituros vt penitꝰ placari non possint. Tunc imperator iussit prefecto vrbis Publio vt eam compelleret cum filijs suis deorum suorum iras sacrificijs mitigare. Publius ergo iussit eam priuatis ad se adduci: ꝛ blando colloquio ad sacrificia exhortarit comminans si non faceret/penarum interitum. Cui felicitas respondit. Nec blandimentis tuis flecti poterō: nec terroribus frangi. Habeo enim spiritum sanctum qui nō permittet me a diabolo vinci: ꝛ ideo secura sum q̄ te viua superabo: ꝛ si interfecta fim/melius te superabo occisa. Et publius ad eam. Misera si tibi suaue est mori: vel filios tuos fac viuere. Cui Felicitas. Viuent filij mei si non sacrificauerint idolis. Si vero tantum scelus admiserint: in eternum ibunt incendium. Alia ergo die iussit eam adduci in forum Martis: cui et dixit. Miserere filijs tuis bonis: ꝛ primo flore iuuentutis florentibus. Respondit Felicitas. Misericordia tua impietas est: ꝛ et exhortatio tua crudelitas et conuersa ad filios ait. Videte filij celum sursum aspicite: ibi nos christus expectat cum sanctis suis. Pugnate pro animabus vestris: et fideles vos exhibete in amore christi. Audiens hec Publius iussit eam alapiscedi dicens. Ausa es presente me filijs tuis ista monita dare vt deorum nostrorum statuta contemnant? Tunc Publius vocat primum nomine Januarium: promittens ei infinita bona presentia si acquiescat: mala comminatus innumera si sacrificare idolis contemneret. At Januarius respondit Stulta suades: nam sapientia dei me cōseruat: ꝛ faciet me hec omnia superare. Statim iussit prefectus eum cedi et in carcerem trahi. Deinde singulos alios figillatim alloquens: nec eos a fide christi aduertere valuit: vt pote constanter ei respondentes. Retulit igitur hec Publius Antonino imperatori: qui iussit per varios iudices diuersimode eos torqueri. Nam primum scilicet Januarium iudex vnus plumbatis occidit. Alterum scilicet Felicem nomine: ꝛ tertium scilicet Philippum fustibus mactauit. Alium quartum nomine Syluanum precipitio interemit. Alret iudex tres alios scilicet Alexandrum: Uitalem: Martialem capitalem sententiam subire fecit: matrem quoq; eorum capite truncari fecit. ¶ Sanctus quoq; Pontianus in ciuitate Tuscie scilicet Spoletana passus est sub Antonino imperatore a iudice Fabiano. Primo quidem virgis cesus est ita vt sanguis eius velut fluuius emanaret. Secundo super carbones viuos nudis plantis incedens: sed nil lesus crucis munitus signaculo. Deinde in eculeo suspensus vncinis ferreis laniatus: deficientibus ad hoc ministris ex cruciatis dolore. Postea ad duos leones proijciturs sed ad pedes eius mansuescit. Quod populus videns cum admiratione exclamauit. Magnus est deus christianorū dimittatur sanctus dei. Judex autē timens seditionem iussit eū iterum in carcerem trudi: vbi angelica cōsolatione meruit confortari. Demum plumbo feruente perfusus ꝛ in nullo lesus gladio percussus martyr ad celum ascendit. Felicitas ꝛ sē ptē ciue filij.

§. VII. Successit ergo Hadria

no Antoninus pius: quem ipse sibi in filium adoptauerat: ꝛ generum suum habuit. Fuit autem, Romanorum imperator tredecimus. Cepit autem imperare anno domini. cxl. ab initio autem mundi sm minorem computationem quā sequitur Vincen. in specu. histo. quater milesimo centesimotertio. Secundum aliam maiorem quam sequitur Beda ꝛ. lxx. interpretes. quinquies milesimo. cccxxxix. Et imperauit annis. xx. Hic (vt dicit Hugo floria.) fuit vir peritissimus ꝛ natura benignus: ꝛ ita tranquillus vt merito pius

pius diceretur. Nam ad illum extere gentes legatos mise re. Indi scz/Bactriani t/Hyrcani/iustitia tanti imperatoris comperta. Erat essi carēs appetentia glorie t ostentatione. Hic erarium opulentum reliquit: t rempublicam ampliauit t pater patrie appellatus est. Post mortem quasi Romulus colebatur. Hic dixisse fertur malo exēplo Scipionis vnum ciuem seruare q̄ mille hostes perimere. Et in omni regno re rentis cautionibus debita relaxauit. Huius Antonini temporibus Apollonius stoicus natione Calcedonicus/t Basilides Scithopolitanus philosophi illustres habentur. Qui verissimi quoq̄ cesaris preceptores fuerunt. Taurus quoq̄ Biretius platonice secte philosophus clarus habetur. Ad istum philosophum legunt (ait Helinandus) Athenas venisse visendi cognoscendiq̄ causa pariter Crete prouincie preses et pater eius. Sed priuatus inuitauit tantum patrem primo vt sederet. At ille de filio. Sedeat hic primus qui Romani populi magistratus est. Absq̄ inquit preiudicio Tauri: tu interim sede dum conspicimus t querimus quid conueniat: te ne sedere potius qui pater es: an filium qui regit magistratum. Quumq̄ ille resedisset: apposita est alia sella filio. Tunc Taurus ijs qui conuenerant verbum fecit de hac re inter cetera sic dicens. In publicis quidem locis t muneribus patrum iura quum filiorum magistratibus aut potestati sunt collata intorquescere debent paululum et etiam conuiuere Sed quum extra rempublicam in domestica t re atq̄ vita sedetur t ambulatur t in conuiuio quoq̄ familiari discumbitur tunc inter filium magistratum et patrem priuatum honores publicos cessare: naturales autem t genitos conseruare equum est. Hoc etiam tempore floxuit Galenus medicus insignis: vt scribit Eusebius in chronicis. Galen' medic'. Hic scripsisse reperitur librum de alchymia t cuius titulus est de ramo pomi congelati. de medicina vero libros plurimos. De eo sic ait Hieronym' lib. ij. contra Jouinianum. Galenus doctissimus Hippocratis interpres in exhortatione medicine dicit athletas quorum vita t ars sagina est: nec posse viu viuere: nec sanos esse animasque eorum ita nimio sanguine et adipibus quasi luto inuolutas nihil tenue nihil celeste: si semper de carnibus eructare: t ventris ingluuiem cogitare. de consecra. distinc. v. nec tales. Circa illa tempora refulsit Ptolemeus astrologus vir mirabilis in mathematicis: precipue in astrologia: qui plus scripsit in ea q̄ esset totum quod esset scriptum ante eum. Scripsit Almagestum t Perspectiuā t in iudicijs Quadripertitum t Centiloquium vbi inter cetera dicit. Vir sapiens id est virtuosus dominabit astris. Hic Alexādrie nutrit' fuit: fortis ire: cibi pcus: redolētis anthelit': vixit. lxxviij. annis in Pannonia obijt. Ptolemeus astrologus.

§. VIII. Antonino pio succesſe-

runt in imperio duo filij eius scilicet Marcus Antoninus qui t verus: t Lucius Aurelius Commodus: vt refert Euse in Chron. Hi primum equo iure imperium administrauerunt quum vsq̄ ad hoc tēpus finguli augusti fuerūt horum tempore excitata est quarta persecutio contra ecclesiam: multiq̄ martyrio coronati sunt. Ipm autem persequutionē sequuta est lues magna: vt refert Vincen. in specu. histo. libro. xx. que multas late prouincias deuastauit: maxime Italiam adeo attriuit: vt passim ville t agri sine cultore et habitatore remanerent. Ab armis denicq̄ nulla vnq̄ quies erat: sed per omnem orientem t Illiricum Italiam Galliam bella feruebant. Terremotus quoque non sine interitu ciuitatum t inundationes fluminū crebrescebant: lues etiā crebri t locuste agros infestabāt. Euse. in chro. ait. Antonini tēporibus in quibus hec gesta referuntur. Marcum Aurelium fratrem eius cesarem bella inferentē Germanis t Sarmatis tradunt hystorie: quum siti eius periclitaretur exercitus estuantem t querentē quid facto opus esset: reperisse in legione quadam milites christianos: quib' (vt nostris mos est) flexis genibus obsecrātibus exaudisse deum supplicatiōes eorum: t subito contra oim spem largissimis imbrib' perfusis exercitus quidē periclitantis p quo orauerāt christiani sitim sedatā. Hostes vero qui iam exitialiter imminebāt fulminibus crebris t celitus plapsis ignibus effugatos. Qō factū refertur q̄dē hystorijs gentiliū: sed q̄ nostrorum orationibus id factū sit nō refert. Quippe apud eos t cetera miracula q̄ a nostris gesta sunt/fidē nō habent. Nostrorum vero et Tertulianus hoc cōmemorat: t apud grecos Appollinaris: qui et ipsam legionem p insignis facti miraculo mutato nomine vocitatā dixit ab imperatore fulmineam. Hec Euse. Antoni' ver' t cōmodus imperatores

§. IX. Horum tempore sanctus

Victor a Sicilia quū in cōspectu Sebastiani iudicis christi militē se esse diceret: t idolis sacrificare noluisset: iussit dux eius digitos confringi t neruos eius euelli quousq̄ de cute eius exirent. Illū aūt gratias agentē t in fide permanentē iussit iudex in caminū ardentem mitti. Sed illo orante ignis eum non tetigit neq̄ fumus: t post triduum inuentus est viuus. Tunc dux fecit venenum confici mortifferum: t et dari ei a malefico vt ederet ex eo. At ille manducauit: t nil mali ex eo sensit. Tunc malefic' alia venena peiora obtulit. Quūq̄ ille ea manducasset: t nil lesionis accepisset: magus ille combustis omnibus libris suis t rebus temporalibus renuntians in christum credidit. Iterum Victor admonitus quuz sacrificare nolletiussit iudex neruos a corpore eius euelli. Deinde in pudendis illius oleum bulliens mitti. Iterumq̄ illi suspenso lampades ardentes applicarijet ad latera eius poni. Ille autem nil doloris sensit: sed a deo confortatus est. Iratus iudex iussit acetum et calcem simul misceri et in guttur eius infundit: t post hoc oculos eius euelli. At illo dicente. Noli mihi parcere: paratus sum essi oia tormenta tua tolerare iussit eum capite deorsum per triduum suspendi quousq̄ sanguis de naribus eius stillaret in terrā venerūt ergo milites post triduū vt viderēt an adhuc viueret t videntes eum ceci facti sunt: sed orante sancto pro eis illuminati sunt. Qui redeuntes ad iudicem omnia ei gesta narrabant. At ille iussit eum excoriari. Tunc vxor cuiusdā militis nomine Corona etatis. xvj. annozum vel circa exclamauit voce magna dicens. Beatus es Victor t beata operatua susceptum est sacrificium tuum sicut sacrificium Abel. Et post plura ait. Ecce video duas coronas de celo venientes manibus angelorum deferri: ex quibus dabitur tibi maior mihi autem breuior. Sed z̄si vas infirm ū sim: spero tamen in regem christum quod habeam hereditatez cum fortibus. Hec quum audisset iudex iussit eam vocari t inuitari ad sacrificia. Cui illa respondit Ego Corona vocor: t tu queris coronam meam perdere? Quumq̄ nollet acquiescere: iussit iudex militibus suis duas palmas adinuicē inclinari illicq̄ beatam Coronam vtriscq̄ partibus ligari: t subito dimitti. Qui subito vt dimiserunt arbores: Beata Corona scissa est in duas partes: sicq̄ martyrium suum confidenter impleuit. Demum victori iudex caput amputari fecit. Et lac pro sanguine de collo eius exiuit. Propter que miracula multi crediderunt in christum. ¶ Eo tempore passus est sanctus Concordius in ciuitate Spoletana: quē pater suus Concordius nus in scripturis sanctis eruditi fecit quum esset nobilis genere: t a sancto pio papa in subdiaconum ordinari. Qui quū miraculis clareret: comes Tuscie Spoleti tunc habitans/ fecit eum ad se adduci et quum inuitaret ad immolandum dijs eorum respondit. Tu magis sacrifica domino Jesu christo: vt possis euadere tormenta: nam si non feceris t tu et dij tui ardebunt in eternum. Tunc comes iussit eum fustibus cedi et in carcerem trudi. Sed et beatus Antonius episcopus qui erat amicus comitis cum beato Eutice rogauerunt comitem sibi concedi eum per aliquot dies. Quod quum concessisset eum presbyterum ordinauit. Et post aliquot dies quum vidisset eum sibi presentari venienti ait. Quid tractasti circa salutem tuam? Cui concordius. Salus mea christus est: t cui quotidie offero sacrificium laudis: tu vero et dij tui in inferno ardebitis. Et iratus comes iussit eum in eculeo suspēdi. At ille alacri vultu deū glificabat. Et quū diceret comes. Sacrifica Joui magno: ille respondit. Nō sacrifico surdo t muto lapidi: q̄ habeo dñm Jesum christū cui seruit anima mea. Iratus tyann' iussit eū in ima carceris trudi onustum ferro: sine cibo t potu manere vt fame deficeret. Sed media nocte confortatus est ab angelo domini. Demum nolentem immolare: sed spuentem in faciē Jouis precepit comes eum capite truncari. ¶ Eodem imperante Antonio in ciuitate Cabillonensi sub preside Prisco sanct' Marcellus martyrio inaudito coronatus est. Nam quum preses hortaretur vt dijs omnipotentibus Joui et Saturno t alijs immolaret prout imperatores statuerant: t ille respōderet illa simulachra oia fuisse homines mortales t criminibus pollutos t dudum mortuos in infernuz sepultos: quibus qui credit in eternum incendium cum eis pergit: se aūt in christū et vere christianū credere dei filium t mundi conditorem. Priscus inaudito crudelitatis exēplo plus q̄ furore insaniens persequutoris defodere erectū cingulotenus iussit. Atq̄ ita medius iā sepultus sed totus viuus ad celi regna festinans ferre supplicia non refugit: z̄ triduo in laudibus xpi oipotentis dñi et dei sui ore t amore perdurans/ terris interim terrena membra commendans/ spm̄ misit ad celos. Idem tyrannus ibidē sancti Valerium post alia tormenta decollari fecit. Qui in celum intuens vidit christum sibi offerre coronam: qui ei dederat martyrij victoriam. Gāctus Concordius. Gāctus marcellus. Valeri' Diuus Victo.

§. X. Eo tempore Egesippus

insignis habebatur q̄m Eusebius: t nobilissimus apud Gre-

tam inter epiſcopos fuit. Philippus ⁊ Apollinaris ⁊ Melito Hieraſanuſq; et Modeſtus et precipuus Hyreneus: quorum omnium ad nos vſq; apoſtolice fidei ⁊ ſane doctrine p̄clariſſima monumenta perlata ſunt. Hieronymus de viris illu. Egeſippus vicinus apoſtolorum temporibus omnes a paſſione dn̄i vſq; ad ſuam etatem eccleſiaſticorum actuum texens yſtorias: multaq; ad vtilitatem credentium pertinē tia hincinde congregans/quinq; libros compoſuit ſermone ſimplicitꝫ quorum vitam ſectabatur: dicendi quoq; exprimeret charactere. Aſſerit ſe veniſſe ſub Aniceto Romanā decimus poſt Petrum epiſcopus fuit perſeueraſſe vſq; ad Eleuterium eiuſdem vrbis epiſcopum: qui Aniceti quondā diaconus fuit. Preterea aduerſus idola diſputans quo primo erroꝛe creuiſſent ſubtexit yſtoriam. Dionyſius Corinthiorum epiſcopus tante eloquentie ⁊ induſtrie fuit: vt non ſolum ſue ciuitatis et prouincie populos: ſed ⁊ aliarum prouinciarus ⁊ vrbium epiſtolis eruditet. Ex quibus eſt vna ad Lacedemonios: alia ad Athenienſes: tertia ad Nicomediē ſes: quarta ad Cretēſes/⁊ plures alie ad diuerſa loca. Theophilus ſextus Antiochene eccleſie epiſcopus ſub imperatore Marco Antonino librum contra Marcionem ſcilicet hereticum compoſuit qui vſq; hodie extat: ⁊ ad Antholicum tria volumina ⁊ contra Hereſim Hermogenis librum vnum ⁊ commentarios in euangelium ⁊ prouerbiorum Salomonis. Apollinaris Aſie Hieropolitane ciuitatis epiſcop' ſub eodem Antonio floruit: cui ⁊ inſigne volumen pro chriſtianorum fide dedit. Extant ⁊ alij quinq; aduerſus gentiles libri: de veritate duo ⁊ aduerſus Cathaphrygas.

Dionyſius.

Theophilus.

Apollinaris.

§. XI. De morte amborū imperatorum.

Aurelius igitur Commodus (vt ait Hugo flo.) dū in vehiculo cum fratre veheretur anno imperij ſui. xj. cauſa morbi quā greci apoplexiam vocāt/ſuffocatus eſt. Quo defuncto Marcus Antoninus ſolus paucis diebus reipublice prefuit. Fuit autem vir tante ſeueritatis: vt ab infantia vultum nec ex letitia nec ex merore mutauerit. Hic ciuitatē conſtituens a ſuo nomine Veronā nominauit: q̄ Antonin' verus vocabatur. Huius tempore ſimulachrum marmoreū moueri viſum eſt: ⁊ enea ſtatua Herculis ſudaſſe per multos dies. Leges ſeueriores nouis conditionibus temperauit. Per omnes enim prouincias tributa donauit: omniūq; fiſcalium negociorum calumnioſa monumenta ſimul cum geſta in foro incendio dedit. Hic. xiij. ab Auguſt. in Pannonia conſtitutus repentino morbo obijt. Ob cuius honorem templa ⁊ columne ⁊ alia multa p̄dita eſſe reperiūtur. Huic ſucceſſit Lucius aurel' Cōmodus filius eius. Tempoꝛib' Antonini veri floruit Theodotion diuine legis interpres ſcilicet ex hebreo in latinum. Et Aticus philoſophus Platonicus. Euſebius Horum imperatorum tempoꝛib' Fronto oꝛator inſignis habetur: qui marcum Antoninū Verum latinis literis eruditit. Seleucia vrbs cum trecentis milibus hominum a Romanis capta eſt. Eo tēpoꝛe Smyrna vrbs aſie terremotu coꝛruit. Ad cuius inſtaurationem remiſſio decēnalis tributoꝛum data eſt. Tanta peſtilentia per totum oꝛbem fuit q̄ pene vſq; ad internitionem Romanus exercit' peletus eſt. Aurelius igitur Commodus patre defuncto imperauit annis. xiij. Hic (vt ait Hugo flozia.) luxurie ⁊ obceni tati deditus interfecit plurimos ſenatoꝛū: illos tamen maxime quoq; animaduerrit induſtria vel nobilitate precellere. Ea tempeſtate inquit Euſe. lib. v. pax eccleſijs per omnes terram propagabatur: ⁊ ſermo domini ex omni genere hominum ad agnitionem ⁊ pietatem dei ſummi animas cōgregabat. Denicq; multos in vrbe Roma ex illuſtribus ⁊ prediuitibus cum filijs ⁊ vxoꝛibus omnis familia ſociauit ad fidem. Sed hoc non equis oculis ille antiquus humane ſalutis hoſtis aſperit. Unde ⁊ in vrbe Roma Apollonium quondam virum in fide noſtra ⁊ in omnibus philoſophie eruditionibus illuſtrem ad iudicium pertraxit: accuſatoꝛe ei ſuſcitato quodam infeliciſſimo ⁊ deſperato ſalutis homine. Exhoꝛtatur Appollon' vt defenſionem ſuam pro fide ſua quā aduenientе ſenatu atq; omni populo luculenter ⁊ ſplendide habuerat ederet ſcriptam. Et poſt hec ſecundum ſenatuſcō ſultum capite plectus eſt. Ita enim a prioꝛibus lex inquiſſime promulgata ceuſebat.

Vero naciuitas.

Theodation.

Fronto

Apollonius.

§. XII. Philippus aūt illuſtriſ

ſimus vir Romanus ab imperatoꝛe Commodo in Egyptuꝫ directus eſt vt Alexandrie prefecturam ageret. Qui ſecum duxit vxoꝛem ⁊ duos filios mares ac vnam feminam filiam nomine Eugeniā: que liberalibus literis perfectiſſime erat erudita. Et q̄ pulchra erat valde coꝛpoꝛe pulchrioꝛ tamen caſtitate: quū multis appeteretur in cōiugium: omnino obſiſtebat. Jam enim licet ſub paganiſſimis parentibus ageret vitam: animo chriſtiana eſſe ceperat. Quum ergo quadam die cum Protho ⁊ Hyacintho eunuchis cum quib' erudita fuerat/extra ciuitatem Alexandrie per ſuburbia diſcurreret vbi morabantur chriſtiani: audiuit chriſtianos pſallentes ⁊ dicentes illud pſ. Omnes dij gentium demonia ⁊c. Et firmans ⁊ ſuſpirans ait ad Prothum ⁊ Hyacinthum eunuchos ſuos. Philoſophoꝛum ſyllogiſmos vano laboꝛe perſcrutati ſumus: Ariſtotelis argumenta: ⁊ Platonis ideas: et quicquid poeta cecinit: quicquid oꝛator inuenit: quicquid philoſophus cogitauit: cuncta hac ſententia excludūtur qua tripudiantes chriſtianos audiuimus dicentes. Omnes dij gentium demonia. Diutiſſime ergo vim carminum conſiderans ait: Si nolumus perire: credendum eſt. Quumque de deo vero mutuo ſermone tractarent: fit concordia fidei: et oꝛdo queritur quo poſſit ſancta fuga ſtatui: ⁊ fides recta teneri. Cui quum intelleriſſent quendam ſanctum virum ibi eſſe epiſcopum nomine Helenum: decreuerunt ad illum accedere. Hic autem Helenus ab infantia fuerat chriſtianus ⁊ in monaſterio poſtea enutritus ⁊ tante ſanctitatis vt pruinas ardentes in/chlamyde ſua deferret illeſa. Et ipſo iam facto epiſcopo Heliopoleos: quum quidam Zereas nomine magus populo p̄dicaret: vocans ſe a chriſto miſſum. Helenus autem in conſpectu populi cum eo diſputaret ad detegendum eius falſitates: et magus verbis ſuis populo iam videretur ſuperioꝛ: dixit Helenus coram omnibus. Incendatur ignis in medio ciuitatis: et intremus ſimul: et qui non fuerit aduſtus hūc credamus quod miſerit chriſtus. Quod dictum cunctis placuit. Accenſo igitur igne / Helenus primus intrauit hoc mago poſtulante. Quumque iam per mediam hoꝛam in eo permaniſſet nec in capillo aduſtus nec in veſte: mandauit vt et Zereas iam intraret. Ille vero quum reluctaretur: populus eum tradidit igni. Quumq; vi cepiſſet: ſanctus Helenus cum ſemuſtum eripuit de flamma: ſed a populo expulſus eſt a regione illa. Quum autem ſenex ille Helenus feminarum nullam ad diuerſoꝛium accedere fineret: vt eum audire poſſet ⁊ alloqui: ſumpto virili habitu et tonſa capillis vt iuuenis Eugenia cum dictis ennuchis acceſſit ad ipſum epiſcopum: cui totum dominus reuelauerat de aduentu eoꝛum. Petentibus ergo illis humiliter ſanctuꝫ baptiſma: ac etiam recipi in monaſterio ⁊ dicentibus ſe eſſe germanos de vrbe Romana: deſiderinm eoꝛum impletū eſt: licet Helenus cognouiſſet illam eſſe feminam ⁊ illos ſeruos eius: quod ⁊ eis manifeſtauit: tamen confoꝛtans eos baptizatos recipi fecit in monachos. Pater vero eius ⁊ tota familia quum in domo non reuerteretur/de ea diligenter perquiri fecit per regionem illam: ⁊ quum inueniri non poſſet: per phyrones et aruſpices demones conſulentes reſpōſum eſt quod dij eam in celo rapuiſſent in numero dearuꝫ aſſumptā propter quod pater ſimulachꝛum aureum ei fieri fecit. Ipſa vero in dicto monaſterio virorum in habitu virili permanens et animo in diuinis eruditionibus ita profecit vt intra ſecundum annum omnes ſcripturas dominicas retineret. Tanta erat ei tranquillitas animi: vt vna ex numero angelorum diceretur ab omnibus. Erat omnibus omnia: triſtem conſolabatur: leto congaudebat: iraſcentem mitigabat. Tāq; gratiā a dño p̄ſequuta erat: vt quemcūq; in doloꝛe poſitum viſitaret: ſtatim omnis doloꝛ recederet et ſalubꝛitas adueniret. Tertio autem anno deſcendente abbate monaſterij illi' ab oib' Eugenia eligitur. Tunc illa metuens contra regulā viris ſe feminā aliꝫ p̄poni: iterūq; timens ne oēs vnanimiter hoc p̄cātes contemneret: ait. Uideamus quid dñs p̄cipiat in hac nr̄a electione. Si q̄s inquit vult eſſe primus ſit omnium nouiſſimus. Ecce veſtris p̄ceptis obtemperās decreui primatū ſuſcipere: ⁊ dñi iuſſioni obediens vltimū me cōſtituo charitati veſtre. Igitur omne opus monaſterij q̄ō infima perſona exercere ſoleꝫ: ſuſcepit in oib' aquā poꝛtare: ligna concidere immūditias remouere. Deoque tam chara eſſe cepit vt demōes ab obſeſſis coꝛpoꝛibus ejceret: ⁊ cecoꝛū oculos aperiret. Quū aūt quedā matrona Alexādrina ceteris p̄ſtātioꝛ Helācia noie per annū ⁊ ampli' quarta na vexaretur: audita eius opinione venit ad Eugeniā. Quaq; quū illa oleo perunxiſſet: moꝛ abundantiam fellis euomens ſanata eſt. Et quum illa tres ſcyphos ſolidis repletos ei miſiſſet: remiſit dicēs. Abūdamus ⁊ ſuperabundam': ſed p̄coꝛ pauperibus diſtribue. Et illa veniens contriſtata cepit roꝛare vt reciperet. Et dum circa iſta ſit aſſidua ad viſitandū: non deprehendens eam feminam iuuentutis elegantia deciꝑitur: ⁊ in eius concupiſcentiam labitur: ⁊ putans eam amplioris pecunie cupidioꝛem eſſe infinitā ei offert. Sed vidēs omnia illam repellere: cepit alloqui ſecreto ijs verbis. Quid te inanibus abſtinentijs maceras: ⁊ perdit florem gratiſſime iuuentutis: quaſi deus triſtes diligat: et ſua delectamenta contēnentes foueat: ac ſolum hominuꝫ cruciatibus delectetur

Bta eugenia.

Helena ſanctus epꝰ.

Helana cia ma. troña nobilis.

delectet. Videmur eius abuti donis. Igitur afflictionibus finem pone: et letiora tempora suscipias. Talia dicēte Melancia Eugenia volens animam eius a laqueis diaboli eruere ostendebat ei desideria mundi misera: et dum teneri putantur fugere: et vnius puncti delectamentum eterna detrimenta inducere. Sed Melancia hec surda aure audiebat et solicite agens quatenus eā irritaret/languorem simulauit et vt visitaret infirmam rogari fecit. Que quum ex pietate ad eas fuisset ingressa et sederet: obscenis amplexibus infelix Melancia tentare cepit: et verbis procacibus ad crimen hortari. Cui Eugenia. Recte Melācia (inquit) vocaris qz nigredine perfidie plena es: et te habitaculum magnum diabolo preparasti. Discede a seruis dei deceptrix illecebrosa: nos enim aliter militamus. Sicq; illam miseram exprobrās dimittēs recessit. At illa deceptionis sue pudorem nō ferens: secq; detegi timens nisi ipsa prior detegeret/Alexandrie prefectum adijt: scelestum iuuenem christianam religionem simulātē denuntiat: qz quum medendi gratia (inquit) a me vocat? eēt in infirmitate: eo q; diceretur perit? in arte: impudenter ausus est mihi loqui: et ad crimem hortari: et nisi vocem dedissem et ancille mee solatio liberata fuissem: sua me libidine captiuasset. Prefectus hec audiens et furens statim ad monasterium destinauit famulos suos iubens Eugeniam cum suis vinctos duci: et presentatos eos in diuersis custodijs carcerum mādauit includi impudente fama per totam Egyptum diffusa. Oēs credebāt: oēs cōdemnabant: oibus videbat verissimile Melanciā illustrē feminā mētiri nō posse. Cōstituta igit die cōueniunt ciuitates in vicino posito vt videant ferarum morsibus tradi corruptores. Aptant q; eculei verbera/flāme/tortores/et cetera q̄ cordis abscondita solent extorquere preparant. Et adducta Eugenia tait coram omni pplo Philippus perfectus. Dic sceleratissime christianorū. Hec Jesus vester vobis tradidit vt operam corruptioni detis: et fraudulenta astutia pudorē matronalem capiatis? Eugenia autē capite demisso ne posset agnosci rūdit. De? meus Jesus xp̄s cui seruio castitatē docuit: et eā seruantibus vitā eternā pmittit. Et in hanc falsam testē sententiā retorquentis: pbabimus crimen eō objcit in eam redundare tpe suo. Et ad Melanciā ait. O Melancia nigredinis nomen: tenebrosa malitia: precipe ancillā tuam adduci vt possint ex ore eius mendatia refutari. Quumq; adducta fuisset ancilla cepit dñe sue ab ea suborrata testimonium contra Eugeniam ferre: ceteriq; de familia eius. Iratus autem prefectus ait. Quid adhuc infauste dicturus es: quē totum reuincunt testes? Ad hec Eugenia: Tempus est loquendi: qz transit tempus tacendi: Tanta quidem est virtus nois christi: vt et femine in timore eius posite virilem obtineant dignitatem. Ego igitur femina viriliter agendo virum gessi: virginitatem q̄ in christo est fortiter amplexando. Hec dicens tunicam qua induta erat a capite vsq; deorsum scidit: et femina apparuit. Et subdidit. Tu quidem scōm carnem mihi es pater claudia mater fratres mei qui tecū sedent Anitus et Sergius Ego autem pro amore christi mundum cum suis delicijs respui. Et ecce prothus et Hyacinthus eunuchi mei cū quibus schola christi ingressa sum. Agnoscentes igitur eam pater mater fratres et serui cum lachrymis amplexib? eius incumbebant in conspectu populi. Vestimēta auro texta afferuntur et (licet inuita) induitur atq; in excelso pro tribunali collocatur et ab omni populo acclamatur. Unus est verus deus christus qui est verus deus christianorum. Et ne tanto gaudio populi esset probatio castitatis: visus est ignis de celo descendēs qui Melancie domum ita circundedit: vt nec vestigium alicuius quod ad eam pertinerer remaneret. Fit ergo gaudium populi cum timore dei. Baptizatur Philippus prefect?: Claudia eius vxor et filij omnis familia innumerabilisq; multitudo paganorum ad christum conuertitur. Suscipiunt christiani priuilegia: et omnis Alexādrie ciuitas quasi vna ecclesia. Conspirat omnis ecclesia in episcopatū Philippi. Deponitur ab imperatore: Philippus a prefectura propter christianismum assuptum: sed a fidelibus in episcopum electus ordinatur. Qui ieiunijs et orationibus vacans et alijs sanctis operibus demum martyrio coronatur. Sed Eugenia cum matre et fratribus. Prothо et Hyacinthо reuersi sunt Romam. Que plurimos verbo et exemplo trahebat ad fidem. Et inter alios quandam nobilissimam virginem desponsatam illustri viro nomine Pompeio. Virgo autem dicebatur Basilla. Quadam autem die ait Eugenia ad Basillam. Reuelatum est mihi a deo q̄ te magnum virginitatis premium expectat. Et Basilla ad eam. Et mihi reuelatum est q̄ martyrij coronam duplicem accipias. vnam: quam apud Alexandriam pro iustis laboribus acquisisti: aliam quam ex effusione sanguinis acceptura es. Hic Eugenia residentibus sanctis virginibus: multis sermonibus eas de castitate seruanda admonuit/et eas domino commendans discessit ab eis. Eadem die vna ex ancillis Basille accusauit eam apud sponsu suum Pompeium q̄ christiana effecta esset sponsa suamec ei nubere vellet: et hoc per Prothum et Hyacinthū factum esset p magice artis doctores. Pompeius post q̄ percepit sponsam suam nolle eū vel videre: asserentem se christo integrum corpus custodire furens ipse prostrauit se coram imperatore dicens. Sacratissimi principes Romanis vestris succurrite: et deos nouos quos Eugenius de Egypto adduxit secum ab hac vrbe pellite. Ecce christiani coniugū gratiam separant sponsantes sibi associant inuenti sunt ab eis dij qui nasci homines prohibeant. Tunc decreuit imperator vt Basilla aut sponsum reciperet: aut gladio feriretur. Eugenia vero aut numinibus sacrificaret: aut crudeliter interiret. Quum autez Basilla spō sum recipere renueret dicens se sponsum habere christum dei filium regem regum: quia ex regio genere erat et publice audiri non poterat: intra domum gladio transuerberata est. Prothus vero et Hyacinthus ducti ad templum iouis quuz cogerentur ad immolandum ei: cecidit simulachrum ad pedes eorum et ita comminutum est vt vbi fuerit non compareret. Quod prefectus Ulcetius attribuens non virtuti dei sed magice arti fecit eos decollari. Idem prefectus accersita Eugenia cepit ab ea inquirere de artibus magicis. Cui illa constanter respondit. Confiteor tibi q̄ ars nostra maior est arte magica. Nam magister noster habet patrem sine matre: habet matrem sine patre: habet vxorem virginem que sibi quotidie filios creat: et in amore eius omnino perdurat. Quū ast ducta fuisset ad templum Diane vt immolaret: ea orante terremotus factus est: et templi fundamenta cū idolo subuersa sunt. Tunc fit concursus populi Romani/et sermo de ea in varia fertur: alijs innocentem et sanctam: alijs magam affirmantibus. Relatione ast facta a prefecto imperatori super ijs iubet Eugenia saxo alligata in Tyberim iactari. Quo facto statim saxum diruptū est. Eugenia superse dens ita fluuiali aqua ferebatur: vt omnibus appareret illū esse cum ea in flumine ne abscondereturiqui cum Petro fuit in mari ne mergeretur. Iterum inde sublata in thermarum fornaces mittit: que statim extincte sunt. Post hec in tenebrosum carcerem mittitur per. xx. dies sine luce et cibo ibi dimissa: sed quotidie abundabat ibi splendor. Saluator etiaz ibi apparuit: de cuius manu panem niuei candoris accepit confortans eam. Die ast natalis dñi missus est spiculator q̄ eam in carcere percussit. Cuius corpus non longe ab vrbe in proprio predio sepultum est: vbi multos ipsa sepelierat. Claudia ast mater eius quum ad sepulchrum eius cum lachrymis oraret apparuit ei Eugenia cum veste auro texta in medio multitudinis virginum consolans eam et dicens patrē scilicet Philippū et virum suum in numero patriarcharum collocatum: et ipsam sequenti die dominica a domino in celo suscipiendam. Que domum remeans filijs suis in domino instructis die prefata emisit spiritum: ipsamq; filij sepelierūt iuxta Eugeniam. Et in timore domini proficientes post conuersionem multorum per eos factam paganorum migrarunt ad regna celorum. Et notandum quod ista Eugenia simulauit se virum vt reciperetur in monachum: et assentiret prefici in abbatem: licuit iure poli non iure fori. Inspirata enim fuit ad hoc a spiritu sancto: cuius lex non subjcitur legi humane. xix. q. ij. due sunt leges. Uū huius exēpla sequi non licet: nisi qui haberet ad hoc specialem inspirationem a spiritu sancto: et sibi esset certum. Una regula iuris in. vj. de regu. iu. Que a iure communi exhorbitant in consequentiaz non sunt retrahenda. Sed et tunc temporis nondū erant instituti canones ista prohibentes.

Philippus.

Basilla

Prothus Hyacinthus.

claudia

Eusebi? Uincen Uincenti Pere grinus et Poten tianus

§. XIII. Tēporibus quoq; Cō

modi seuiente persequutione in xp̄ianos: aduenientе natali die ipsius Cōmodi edictum ab eo exijt: vt omnis plebs Romane vrbis in vnum conueniret: et in laudem Herculis et Jouis pompatica voce acclamaret. Quod et factum est. Nā rex sedem ascendens publice indutus regia cum mitra turificauit auream statuam Jouis. Et omnis populus acclamauit. Protector esto Hercules reipublice: et defensor libertatis Romane audacie. Eo tempore morabantur in quodam vico aliqui xp̄iani nominis cultores: et inter ceteros Eusebius Uincēti? Peregrin? ac Potētian? qui oia sua pauprib? erogauerant: vt expediti? deo seruirent pro ea mori desiderantes. Hi audito edicto Commodi per vicos discurrebant: omnibus predicantes vt recederent a cultura demoniorum et penitentiam agentes crederent in deum trinum et vnum baptismū suscipiendo. Ad horum doctrinam cōpunct? q̄daz senator Julius noie credidit in christū cū domo sua: et baptismū per Rufinum presbyterum suscepit: adeo feruens effe-

et' vt pro christo mori optaret. Quod quum audisset Cesar ad se iussit adduci: eiq; ait. Iuli qualiter amens effectus es: vt deserens Iouē t Herculē sequeris nescio quam amentiā vanam? Cui viriliter respondens Iulius ait. Tu simul penas cum ijs tuis sustinebis: quos vano errore deos esse temerario ore mētiris. Cōfusus Cesar cuidā magistro peditū Uitellio nomine cōmisit causam huius exquirendam: t si sacrificare Herculi nollet: eius facultates auferri t morte dānari. Suscipiēs aūt eum Uitellius animo ferus t omnibus viriis obsessus: eū in carcerē trusit. Et post triduū ante tribunal suum ipsum nudū t catenatū adduci fecit: ad sacrificandū exhortans ijs eor ne periret: nec haberet in quo cō fideret. Respōdit Iulius. Fiducia mea vita eterna est: t spes mea christus est; q̄ te cū principe tuo dānabit in eternū. Ob que furore replet' Uitellius iussit eū tandiu fustibus cedi quousq; spiritū exhalaret. Hui' corpus occulte rapiētes Eusebius cū aliis supra nominatis deuote sepelierunt. Hoc audiens Uitellius fecit illos capi. Quibus adductis fatereni illū spelisse: nec timere minas suas: ꝛ omnib' votis pro christo pati affectare: iussit Uitellius eos in oculeo suspendi: t neruis t fustibus cedi. Cui Eusebi'. Ante deficiet tibi ad torquendum nos tempus: q̄ mihi deficiat in christo perstistens animus. Dixit aūt Uitellius ad astantes. Iſti securi de arte magica in tormētis gaudent. Respondit autem Uincēti' Nos gaudemus t exultam' in domino Jesu christo. Deinde quū iussisset Uitellius flammas laterib' eorū applicari: illi alacres effecti dicebāt. Gloria tibi domine: qui nos tua visitatione circundas. Unus vero ex carnificibus nomine Antoninus oculis intentis eminus vidit cū spōgia iuuenē stātē fulgore nimio coruscantē t eorū latera extergentē. Tunc emissa voce cum ingenti gaudio cepit clamare. Unus est verus de' christianor: quē hi euidētissima ratione predicant. Video angelū domini circunstantē eos: t a pressura flāmarū protegentē. Tunc iudex velut leo fremens cepit clamare dicēs. O ars magica: o seductores: q̄ alienauerūt mente sua volem clarissimū in republica. Deuouitq; statim Antonin' se in christum crediturū: t ad Rufinum presbyterū accedēs baptisma suscepit. Deinde Uetelli' de eculeo depositis ait. Ut quid vobis ipsis ita crudeles estis? cur non deponitis insaniā vestrā: adorātes eos quos principes iusserunt: vt fruamini nobiscū vita iſta? Beatus Uincentius respondit. O infelicissime omniū: tu crudelis qui tibi ipsi non parcis: nos iā in gloria constituti sumus: tu vero cū principe tuo in gehennam peribis. Tunc Uitelli' precepit linguā sancto Eusebio abscindi. Accurrens autem Antonius clamabat dicens. O Uitelli miserrime q̄ d tibi cū iustis: istiscur eos cruciās? Cepit autem Uitellius sanguinē ex ore vomere. Athleta tamē domini Eusebius post abscissam linguam laudes in excelso christo dabat. Antoni' aūt iussu Uitellij ducta a carnificibus via aurelia decollatus est. Eusebi' aūt cum sociis post macerationē supplicior in carcerē trusi sunt. In quo apparens eis sanctus Julius confortauit predicēs puersionē custodis carceris. Accessit aūt ad eos in carcere positos sacerdos capitolij nomine Lepul': vt instrueretur a sanctis martyribus t baptizaretur: erat autem cecus. Qui eruditus in fide baptismū recepto lumie recepit. Quo miraculo viso custos carceris baptizatus est. Demum facta relatione de ijs Commodo imperatori iussit eos si non deos adorarēt plumbatis tandiu cedi quousq; spiritum exhalarent. Quod factū est t in domino quieuerunt. Porro Commodus imperator Colossi capite sublato (vt ait Euse. in chron.) sue imaginis caput iussit imponi. Item Commodus multos nobilium interfecit. Et spectacula populo Romano prebuit insignia. Incendio Rome facto palatium et edes Veste dee plurimaq; vbis paro solo coequatur. Flagitia (inquit Hugo Floria.) Aurelij Cōmodi imperatoris vbis pena prosecuta est. Nā capitolū fulmie ictū est: ex q̄ inflāmatio facta Romanā bibliothecā rapaci turbino cōcremauit. Porro Cesar Cōmod' cūctis incōmod' in domo vestali strāgulat' iteriit.

Antoni nus carnifex cō uertit ad chri stum.

Lepul'

§. XIII. Aelius aūt Pertinax se

ner a senatu imperator creatus est. Hic imperator sm Eusebium obsecrat' a senatu vt vlorem augustam t filium cesarem appellaret cōtradixit: sufficere testatus q̄ ipse regnaret inuitus. Erat effi septuagenario maior quū prefecturaz vbis ageret: t ex senatus consulto imperare iussus est. Tandem Juliani iurisperiti scelere occisus est. Quē postea Seuerus apud Miluinū pontē interfecit. Julianus autem qui sibi Romanum vsurpauit imperium: imperauit septē mensibus (ait Hugo) Sicq; inter Pertinacem t Julianum eius imperij successorem vnus annus absumpt' est. Seuer' igit genere Apher: qui se ex noie imperatoris quē occisum vlt' fuerat / Pertinacem voluit appellari; Romanum consequutus imperium: imperauit annis t xviij. secundum Hug. hic fuit natura seuus: multisque bellis lacessitus. Fortissime quidem rempublicam sed laboriosissime rexit. Nam Pescennium nigrum qui in Egyppto t Syria ad Tyrannidem aspirauerat interfecit. Judeos t Samaritas rebellare conantes superauit. Partosq; t Arabes coercuit. Et ad extremum Clodio Albino qui se in Hallia cesarem fecerat: Lugduni interfecto in Britanniam bellū transtulit: ibiq; magnis grauibusq; bellis sepe gestis insulā recepit. Quam t vallo t turribus crebris per centum triginta duo milia passuum a mari vsq; ad mare comuniuit. Hic etiam post Neronem quintā in christianos persequutionem exercuit: qua persequutione plurimi sanctorum per diuersa loca t prouincias passi referuntur. Inter quos fuit Leonides pater Origenis: qui pro christo capite plexus tenere adhuc eratis Origenem filium dereliquit: qui Origenes. xviij. etatis sue annum agens grāmaticam docens: inde sibi necessaris procurabat. Census enim Leonidis patris sui qui maximus fuerat: regio fisco p proscriptionem sociatus erat. Cepit autem Seuerus imperare: anno domini. cxciij. secundum Euse. in chron. Hic etiā Seuerus fuit acer ingenio: t grecis t latinis literis sufficienter instructus: t ad omnia que intendisset finetenus perseuerans: benevolentia vero in quos se inclinasset mirabili atq; perpetua: ad querendum diligens et ad largiendum liberalis: t in amicos t inimicos pariter vehemens. Hic primo fuit aduocatus. Primus et vltimus ex Aphrica imperauit. Cui successit in imperio filius Antoninus Caracalla. Quum enim Seuerus decedens apud Eboracum reliquisset duos filios. s. Antoninum qui t Bassianus dictus est: et Betam. Beta hostis publicus iudicatus interiit: t imperius Antoninus sumpsit. Qui Caracalla cognominatus est propter gen' vestis qō Rome ei erogauerat. Cui Antonino succesſit in impio Alexādri. ¶ Imperiū tū post Caracallam a macrino t Diadumeno fuisse administratū: t post eos ab Heliogabalo / cui successit Alexāder: toēs tradūt historiographi.

antoni. Cara calla.

§. XV. De Narcisso t Alexandro Hierosolymorum episcopis qui fuerunt circa tēpora Victoris pape t Seueri imperatoris. Hic Narcissus quum in die solēni vigilia pasche oleum deesset luminaribus: t quūq; illud per ministros innotuisset: meror maximus plebi fuit: sed Narcissus fidens ministris imperat haurire aquā: fibiq; deferri. Aquam vero sibi delatam post orationem benedixit t infundi luminaribus precepit. Tunc repente miro t seculis inaudito genere virtutis / natura aque in olei pinguedinem versa splendorem luminum etiam solito reddidit clariorem. Quumq; esset iusti t recti indeclinaliter tenax quidam homunculi nequam male sibi conscij metuentes ne crimium suorum si arguerentur non possent effugere vindictam: preueniunt factionibus: t circumuenire parant eum cuius iudicium verebantur. Concinnant igitur aduersus eum infame satis t noxium crimen: conueniunt auditores: testes ex semetipsis producunt: qui sub sacramento iuramenti que obsciebantur confirmarent. Quorum vnus testis ita ait: vt igni consumeretur si non vera diceret. Sed testabatur alius ita vt morbo regio corrumperetur. Tertius ita: vt luminibus priuaretur. Et quamuis nec iuramentis illis quidem quisquam fidelium t deum timentium crederet: eo quod vita Narcissi institutio t pudicitia noscereturab omnibus ipse tamen eorum que mota sunt indignitatem t modestiam non ferens / simul t secretam ac philosophicam vitam semper habere desiderans subterfugit ecclesie multitudinem: et in desertis locis t agellis secretoribus delituit annis quamplurimis. At vero ille magnus diuine prouidentie oculus quiescit in longum: sed in impios vltionem pro causa ipsa que sibi in periurijs statuerant maledicta molitur. Primus namque ille testis parua ignis scintilla noctis tempore domo sua succensa cuz omni genere omnicq; familia sua flammis vltricibus conflagrauit. Alius repente ab imis pedibus vsq; ad summum capitis verticem morbo regio quē fuerat imprecatus repletur atque consumitur. Tertius autem priorum exitum videns et oculum diuinum non se latuisse perspiciens prorupit in medium: et audientibus cūctis sera penitentia vniuersum contumacis sceleris pandit ordinem. Tantis autem lachrymis immanis commissi facinus deflet: et intantum die noctuque durat in fletibus vsquequo luminibus orbaretur. Hi igitur figmenti sui penas huiusmodi dederunt. ¶ Narcissus vero quum iam desertum petijsset: ac locis semet. secretioribus abdidisset: vt vbi iam degeret nullus agnosceret: necessarium visum est episcopis vt alium pro ipso ordinarent cui nomen erat Dius. Cui quum paruo tempore prefuisset ecclesie successit Hermanius et Hermanio Vigorius. Tunc

ecce

ecce subito velut rediuus celoq; redditus ex improuiso apparuit Narcissus: et rursus a fratribus ad presidendum ecclesie rogatur. Ueruntamen quum ipse iam senior pontificatus ministerio sufficere non posset: Alexander quidam genere Cappador ibi erat preclare vbis episcopus: qui Hierosolymam adorandi et sanctorum locorum visitandi gratia properauerat: ostensus est euidenter a domino non solū ipsi beato viro Narcisso: sed et alijs plurimis per reuelationes in plebe: vt ipsum in loco sancto episcopum detinerent. Preterea (quod super cetera omnia magis terrificum fuit) eo die quo ingressus vbem Alexander nuntiatus est: multitudo fratrum plurima extra portas in occursum eius egressa est: et vox celitus omnibus audientibus manifeste facta est: dicens. Suscipite episcopum qui vobis a deo destinatus est. Itaq; re ita completa vt predicta fuerat omnibus Palestine episcopis in vnum congregatis adnitente quoq; ipso vel maxime Narcisso Hierosolymitane ecclesie cum eo gubernaculum susce pit. Hec omnia scribit Eusebius libro hi sto. eccle. Refert autem Hieronymus: q; hic Alexander in fine cuiusdam epistole quam scribit ad Antinoitas super pace ecclesie ait. Salutat vos Narcissus qui ante me hic tenuit episcopalem locum: et nūc mecum eundem locum rogationibus regit annos circiter. xvij. et vos mecum precatur vt idem sapiatis. Septima autem persecutione sub Decio quo tempore Babillas Antiochie passus est: ductus est Cesaream et clausus carcere ob confessionem christi martyrio coronatur.

Babillas

§. XVI. Cecilia virgo clarissima

ex nobili genere Romanorum exorta: et ab ipsis cunabulis in fide christi nutrita: absconditum euangelium christi semper gerebat in pectore: q̄ intelligo de pectore mentis et euāgelij verbis. Et non diebus nec noctibus cessabat a colloquijs diuinis et oratione: suamq; virginitatē a domino cōseruari exorabat. Quū autem cuidam iuueni nomine Valeriano desponsata fuisset: et dies nuptiarū institute aduenissent: illa subtus ad carnem cilicio erat induta et desuper auratis vestibus tegebat. Et cantantibus organis illa in corde suo domino decantabat dicens. Fiat domine cor meum et corpus meū immaculatum vt non cōfundar. Et biduanis et triduanis ieiunijs se prius affligens suam dño pudicitiam cōmendabat. Uenit nox in qua suscepit cū sponso suo cubiculi secreta silentia: vbi eum ita alloquitur. O amantissime iuuenis est mysterium q̄ tibi cōfitear: si mihi iuraueris illud te obseruaturū. Quo iurāte inquit. Angelū dei habeo amatorem: qui nimio zelo custodit corpus meū. Qui si vel leuiter senserit q̄ castitatem meam violare presumas: vel polluto amore contingas: statim contra te iratus feriet: et amittes florem tue gratissime iuuentutis. Sed si cognouerit q̄ me sincero amore diligas: te quoq; diliget sicut et me: et gratiā suam tibi ostendet. Cui Valerianus nutu dei timore correptus ait. Si vis vt credam tibi ostende mihi angelum ipsum: et si vere probauero q̄ angelus sit: faciam q̄ hortaris: si aūt alium virum dirigis: te et illum gladio feriam. Et dixit ei Cecilia. Si in verum deū crediderīs et baptismum susceperis: angelum videre valebis. Uade igitur ad tertium miliarium ab vrbe via que Appia nuncupatur: et pauperibus quos ibi inuenies dices et Cecilia misit me ad vos vt ostendatis mihi sanctum senem Urbanum: q; ei habeo secreta que perferam. Hunc quum videris nūtia ei verba mea. Et postq̄ ab eo purificatus fueris rediens videbis angelum ipsum. Perrexit ergo Valerianus illuc: et sanctum Urbanū intra sepulchra martyrum latitantē inuenit. Quibq; omnia retulisset: Urbanus gratias agens cū lachrymis ait. Domine Jesu semina tor casti cōsilij suscipe seminum fructus quos in Cecilia feminasti. Domine Jesu pastor bone Cecilia famula tua quasi apis agmentosa tibi deseruit: nam sponsum quem quasi leonem ferocem acceperat ac te quasi agnum mansuetissimum destinauit. Et ecce apparuit subito senex quidam niueis vestitus indumentis tenens librū apertū in manibus vbi scriptū literis aureis erat. Unus deus: vna fides: vnū baptisma vnus deus et pater omnium: qui est super oēs: et p omnia: et in omnibus nobis benedicat. Quē videns Valerianus p nimio timore quasi mortuus cecidit: et senex eum eleuans ait. Credis ita hec esse: an adhuc dubitas? Tunc Valerianus exclamauit. Non est aliud q̄ verius credi possit sub celo. Statimq; illo disparēte Valerianus a sancto Urbano baptisma suscepit: et reuertens domū Valerianus Ceciliam cum angelo loquentem in cubiculo inuenit. Habebat aūt angelus duas coronas ex rosis et lilijs: et vnam Cecilie: alteram Valeriano tradidit dicēs. Istas coronas immaculato corde et mūdo corpore custodite: q; de paradiso dei ad vos attuli: que nunq̄ marcescent: nec odorem amittent: nec ab alijs videri possunt/nisi quibus castitas placuerit. Tu vero Valeriane q; vtili consilio credidisti: pete a deo q̄ volueris. Cui Valerianus. Nihil mihi in hac vita extitit dulcius q̄ vnc⁹ fratris mei affectus: peto ergo vt et ipse mecum veritatez agnoscat. Cui angelus. Placet dño petitio tua: et ambo cum palma martyrij ad me venietis. ¶ Post hec ingressus Tyburtius frater Valeriani cubiculum quum sensisset rosarum ni mium odorē ait. Miror hoc tempore roseus hic odor et lilio rum vnde respiret. Nam si rosas et lilia in manibus meis haberem: nec sic possent tante suauitatis odoramenta infundi. Cōfiteor vobis ita sum refectus: vt putem me totum subito immutatū. Cui valerianus. Coronas habemus ex floribus quas oculi tui videre nō valēt: sicut odorē sensisti: sic et si crediderīs videre valebis. Et Tyburtius ad eum. In somnis hec audio: an in veritate? Cui Valerianus. In somnis nūc vsq; fuimus: sed nūc in veritate manemus. Et Tyburti? Quis te ista docuit? Et Valerianus. Angelus me docuit: quem videre poteris si purificatus fueris: et idolis abrenuntiaueris. Tunc Cecilia euidenter ei ostendit oia idola esse insensibilia et mutа: ita vt Tyburtius diceret. Qui hoc non credit: pecus est. Statimq; Cecilia osculans pectus eius ait. Hodie fateor meum esse cognatum. Sicut enim amor dei fratrem tuum mihi coniugem fecit: ita contemptus idolorū facit te esse meum cognatum. Uade ergo cum fratre tuo vt purificationem recipias: et angelicos vultus videre valeas. Quumq; Valerianus eum ducere vellet: dixit ei Tyburtius obsecro te mi frater: ad quem vis me ducere? Et ille. Ad Urbanum episcopum. Et Tyburtius de illo Urbano dicis qui totiens est damnatus: et adhuc moratur in latebris. Hic si inuentus fuerit: cremabitur: et nos flammis eius involuemur: et dum querimus diuinitatem latentem in celis incurremus furorem exurentem in terris. Cui Cecilia. Si hec sola vita esset: iuste hanc perdere timeremus: est alia melior que nunq̄ amittitur: quam nobis dei filius enarrauit. Et de mysterio trinitatis et incarnationis filij dei et passione plura ei exposuit. Ad que compunctus Tyburtius dixit Valeriano. Obsecro mi frater: et perduc me ad hominem dei vt purificationem accipiam: Adductus ergo ad Urbanum et baptizatus videbat angelos dei: et que postulabant a deo accipiebant. Post hec Almachius prefectus vrbis quum christianos persequeretur: et plures occideret: audito q̄ Tyburtius et Valerianus eos sepelirent et eleemosynis insisterent coram se adduci eos fecit: interrogans quare christianos a se damnatos pro sceleribus suis sepelirent Cui Tyburtius respondit. Utinam nos serui essemus eorum quos tu damnatos appellas: qui contempserunt id quod videtur esse et non est: et inuenerunt id quod videtur non esse et est. Dixit autez perfectus ad eum. Quidnam est illud? Cui Tyburtius. Q̄ videtur esse et non est: omne quod est in mundo quod hominē ad non esse perducit. s. abusus rerum mundi. Quod videtur non esse et est: vita est iustorum: et pena malorum: quia. s. non videntur sensibiliter. Dixit autem prefectus. Non puto quod tua mente loquaris. Jubet ergo adstare Valerianum eiq; ait. Quoniam non sani capitis est frater tuus tu saltem sapienter poteris dare responsum. Constat vos plurimum errare: qui gaudia respuitis: et omnia inimica gaudijs affectatis. Tunc Valerianus se vidisse ait glaciali tempore otiosos iocantes et operarios agricolas deridentes: sed estiuo tempore dum aduenissent gloriosi fructus laborum: gaudentibus illis qui putabantur vani: ceperunt fieri qui videbantur vbani. Sic nos christiani qui in presenti sustinem⁹ igno miniam et laborem: in futuro percipiemus gloriam et eternā mercedem: Uos autem qui nunc habetis mundanum gaudium: in futuro inuenietis eternum interitum. Dixit autez prefectus ad eum. Ergo nos inuictissimi principes habebimus sempiternum luctum: et vos vilissime persone perpetuū gaudium? Cui Valerianus. Domū tiones estis non pncipes tempore nostro nati citius morituri: et plus omnibus rationem reddituri. Et perfectus. Quid verborum circūitu immoramur? Offerte ijs libamina: et illesi abscedite. Respondērūt sancti. Nos quotidie sacrificium deo exhibemus. Quibus p̄fectus. Quod est nomen eius? Ad quem Valerianus. Nomē eius inuenire non poteris: etiam si pennis volaueris. Cui prefectus. Ergo Juppiter nomen dei nō est? Et Valerianus ad eum. Nomen est homicide et stupratoris. Cui prefectus. Ergo totus mundus errat: et cum fratre tuo verum deum nosti? Valerianus respondit. Nos soli non sumus: sed innumerabilis multitudo hanc sanctitatem recepit traduntur ergo sancti in custodiam Maximi. Quibus ille ait. O iuuenturis flos purpureus: o germanus fraternitatis affectus: quomodo ad mortem quasi ad epulas festinatis? Cui Valerianus ait/quod si crediturum se promitteret: gloriam aliquem eorum post mortem videret. Et Maximus ad eum. familia

Tyburtius Valeriani frater.

Maximus prefect⁹ oīs

fulminibus igneis cōsumar si nō illum solum deum confitear quē adorat⁹: si cōtingat quod dicitis. Ipse igitur Maximus ⁊ omnis eius familia ac vniuersi carnifices crediderunt⁹ ⁊ a sancto Urbano qui illuc venit occulte baptismum susceperit. Igitur dum aurora finem daret⁹ Cecilia exclamauit dicens. Eia milites christi abiicite opera tenebrarū⁹ induimini arma lucis. Ducuntur demum sancti Tyburtius ⁊ Valerius quarto miliario abvrbe ad statuam Iouis⁹ ⁊ dum sacrificare nollent⁹ decollantur pariter. Tunc Maximus cū iuramento asserebat se in hora passionis eorum angelos vidisse fulgentes⁹ ⁊ animas eorum quasi virgines de thalamo egredientes⁹ quas in gremium suum angeli detulerunt. Almachius vero audiens Maximum christianum effectum plumbatis tādiu cedi iussit quousq; spiritum deo reddidit. Cuius corpus Secilia iuxta Tyburtium ⁊ Valerianum iuxta sepeliri. Tunc Almachius amborum facultates cepit inquirere⁹ ⁊ Ceciliam cōiugem Valeriani iussit adstare⁹ ⁊ mādans vt idolis immolaret aut sententiam mortis susciperet. Quumq; ad hoc a parentibus vrgeretur suasionibus⁹ vehementerq; fleret⁹ eo q; puella tam pulchra tam nobilis vltro se morti traderet⁹ dixit ad eos. Hoc boni iuuenes non est iuuētutem perdere⁹ sed mutare⁹ dare lutum ⁊ accipere aurum⁹ dare vile habitaculum ⁊ accipere pretiosum ⁊c. Concludēs Creditis ijs que dico. Et illi. Credimus christum verum esse deum⁹ qui talem possedit famulam. Vocato igitur Urbano episcopo/ quadrigenti et amplius baptizati sunt. Fecit autem Almachius Ceciliam ad se adduci⁹ ⁊ quum ad interrogata audacter respondere⁹ ⁊ confunderet prefectum⁹ ait ille. Ignoras cuius potestatis sum⁹ Respondit Cecilia. Potestas vestra quasi vter vento plenus⁹ quem si acus pupugerit⁹ omnis protinus rigor palescit⁹ ⁊ quicquid in se habere rigidum cernitur/ incuruatur. Nos autem scientes sanctum dei nomē/ omnimo negare non possumus. Melius est enim feliciter mori q; infeliciter viuere. Et Almachius. Ut quid cum tanta superbia loqueris? Et illa. Non est superbia sed constantia. Dicit autem Almachius. Jam depone amentiam et sacrifica dijs. Cui Cecilia. Nescio vbi oculos amiseris. Nam quos tu deos dicis⁹ nos esse saxa muta videmus. Mitte manum tuam⁹ et tangendo disce quod oculis non vales videre. Tunc iratus Almachius iussit eam ad domum⁹ suam reduci⁹ vbi tota die ⁊ nocte iussit eam in bulienti balneo concremari⁹ que quasi in loco frigido mansit⁹ nec modicum quidem sudoris sensit. Quod quum audisset Almachius iussit eam in ipso balneo decollari. Quam spiculator tribus ictibus in collo percussit ⁊ nec tamen caput eius amputare valuit. Et quia decretum erat ne quartam percussionem decollandus acciperet eam semiuiuam cruentus carnifex⁹ dereliquit. Per triduum autem superuiuēs omnia sua pauperibus distribuit⁹ ⁊ omnes quos ad fidem conuerterat Urbano episcopo commendauit dicens. Triduanas inducias mihi a domino postulaui⁹ vt hec tue beatitudini commendarem⁹ ⁊ hanc domum meam ecclesiam consecrares. Sanctus ergo Urbanus martyrio coronatam inter episcopos sepeliuit⁹ et domum suam in ecclesiam⁹ vt (rogauerat) consecrauit. Passa est autem circa annos domini. ccxx. tempore Alexandri imperatoris.

Beata Martina.

§. XVII. Eodē imperante Alexandro vt refert Vincen. in spec. histo. lib. xij. ca. xxvij. fuit quedam sancta virgo nole Martina nobilis rome ex splēdido senatorum genere orta ab infantia sacris scripture mysterijs informata⁹ omnibus q; virtutibus adornata multasq; possessiones ⁊ diuitias habens/ pauperibus largiter erogabat. Ad imperatorem aūt Alexandrum persequentē christianos postq; fidelis adducta est⁹ aspectu eius q⁹ pulcherrima erat⁹ in amorem exarsit. Unde eam inuitauit ad cultura deorum⁹ vt presit palatio ⁊ consors sit imperij sui. Cui Martina respondit sese deo vero obtulisse⁹ q; mundo corde ⁊ casto corpore delectar. Quū aūt introducta esset in templū Apollinis⁹ eius oratione terremotu tota Roma concutit⁹ Apollo comminuitur⁹ ⁊ quarta pars tēpli cadēs oppressit multitudinem paganorum cum sacerdotibus suis. Et ait Martina imperatori. Adiuua deum tuū q; cōminutus est. Demō vero in puluere idoli se volutans clamabat. O virgo dei Martina magni dei ancilla de habitaculo in quo steti annis. xcvij. meleficiens deformē ostendidi⁹ quū haberē me sub spiritū ccccl xxij. qui mihi quotidie animas plurimas offerebā⁹ nūc vero. me tartarico tradis incendio. Demone aūt ipso discedēte qua transibat teterrimus erat aer. Jussa est ergo virgo cedi⁹ sed carnifices numero octo clamabāt se magis illa torqueri⁹ asserentes se quatuor viros videre splendidissimos eis verbera intērantes. Pro ipsis ergo octo tortoribus suis virgo deum exorans conuertit ad fidem⁹ effuso super eos de celo lumine cum hac voce pariter. Propter orationem famule mee vobis parco. Conuersi igitur ipsi ad christum quū iussi ab imperatore nollēt idolis immolare⁹ post suspēsionem in eculeo/ post in toto corpore laceratione decapitati sunt pro christo. ¶ Altera aūt die imperator Martinam⁹ ante se adductam spoliari fecit⁹ ⁊ carnes eius gladijs incidi. Illa vero apparuit vt nix candida ⁊ splendorq; eius ex corpore procedēs caligare faciebat oculos in eam aspicientium. Et vulneribus quoq; eius pro sanguine lac fluebat. Pecuti entes autem eam dicebant conquerendo se ab angelis reperquuti ⁊ sequevelut igne cremari. Sequenti mane missus Limineus cognatus imperatoris vt eam adduceret⁹ suauissimo odore repletus est. Aperiensq; carcerem vidit eam immenso lumine circumfusam⁹ pre timore in terrā cadens indecq; vix resurgens vidit eam in sede gloriosa residentem⁹ et circa eum multitudinem virorum albatorum. Ipsaque in manu tenebat tabulam ereā in qua scriptum erat. quam magnifica sunt opera tua domine⁹ omnia in sapiētia fecisti Limineus hoc imperatori nuntiat⁹ sed hec omnia arti magice attribuebant⁹ dicentes Limineum arte magica virginis deceptum. Educta virgo de carcere iussa est deo Archemedi sacrificare. Qua templum ingressa demon qui habitabat in idolo clamabat. Ue mihi quia ignis per quatuor angulos tēpli me persequitur. Cui quum virgo mandasset vt se moueret⁹ ⁊ stridens exiret⁹ mox tonitruum cum fulgure factum est. Ignis etiam de celo cecidit⁹ ⁊ combussit sacerdotes idolorum⁹ ⁊ in fauillam idolum redactum est. Tunc virgo quasi destructrix tēpli iussa est extendi⁹ et membra eius spatis inciditac circa mamillas vngulis attrectari Quumque ijs omnibus constanter staret⁹ et deum glorificaret⁹ iussa est feris tradi vt dissiparetur⁹ et discerpta moreretur⁹ Tunc immanissimus leo ad eas dimissus est qui nō comederat trib⁹ diebus⁹ vt eam citius deuoraret. Egressusq; rugit super eam⁹ non terrorem ostendens sed compassionem⁹ et facie blādiēs ambulauit ad eam⁹ ⁊ inclinans osculabatur pedes eius. Illa vero dicebat Fulges in virtutibus deus⁹ prospicio enim angelos a dextris ⁊ sinistris diuinitatem glorificantes. Quod videns imperator precepit leonem in caueam reduci. Qui impetum faciens/ Eumenū cognatus regis interfecit. Propter quod iratus imperator iussit eam igne accenso in eum proijci⁹ sed pluuia de celo descendens ipsum extinxit flammamq; eius venti dispersit⁹ ⁊ ex circunstantibus multas cōbussit. Existimans aūt in capillis eius esse virtutem maleficiorum radi capillos capitis eius fecit. Alexander autem imperator fecit eam includi in templum dei deitet post triduum apperientes inuenerunt eam splendentem⁹ et cum ea viros speciosos scilicet angelos⁹ et ihesum deum cecidisse ⁊ in pulueren redactum. Demum imperator precepit eam extra ciuitatem ejcit⁹ et gladio caput eius amputari. Factaq; est vox de celo dicens. Quia certasti pro nomine meo Martina virgo⁹ ingredere cum omnibus sanctis in regnum celorum. Ad quā vocem exterriti carnifices mortui sunt. Et corpus eius a clero ⁊ populo honorifice sepultum est kal. Januarij. Factoq; terremotu magno crediderunt in christum duo milia. ccc. Eusebius dicit in chron̄. q; tumultu militari apud Maguntiam Alexander imperator occisus est. Hic Alexander imperator se dominum appellari prohibuit⁹ seruato tamen nomine imperatoris. Nullam legem sanciuit⁹ nisi prius viginti viri doctissimi suas sententias premeditatas inscriberent. Adors Alexandri cesa ris. Christo templum facere disposuit⁹ et inter deos recipere. qō etiam dicitur Hadrianus cogitasse⁹ qui templa omnibus ciuitatibus iussit fieri absq; simulachris⁹ sed prohibitus est ab ijs qui sacra seruabant⁹ asserentibus per hoc omnes futuros christianos. Hic asserebat turius esse reipublice habere malum imperatorem quam consiliarios eius malos⁹ quia vn⁹ malus a multis bonis sepe corrigit⁹ et nō ecōuerso. Claudi⁹ Albinus extraordinari⁹ cesar fuit. hic. ccccc. ficus passas ie- Elodi⁹ iunus comedit⁹ centum persica cāpana⁹ melone ostieñ. decē albinus ostreas. cccc. Uenerē abhorruit. In agricultura doctissim⁹ fuit⁹ vt in quodam chronico legitur.

§. XVIII. Anno dñi. ccxxii. tē-

pore Alexandri imperatoris Romanorum diuino incendio cremata est pars eminentior vrbis Rome⁹ in templo Iouis manus eius sinistra aurea liquefacta est. Tunc venerunt sacerdotes idolorum ad Alexandrum⁹ petentes vt dijs iratis sacrificijs placarentur. Et dum iubente Alexandro sacrificarent subito sereno celo mane die Iouis fulminati sunt quatuor sacerdotes idolorum cum ara Iouis⁹ ⁊ dies obscuratus est⁹ ita vt Romanus populus fugeret extra muros. Audiens autem Palmutius consul q; Calixtus papa cum suis clericis trans Tebery latitaret⁹ rogauit imperatores vt christiani propter quos hoc signum venerat ad purgationem ciui- Calixti papa. tatis

tionem ciuitatis vigerentur. Accepta igitur potestate illuc Palmatius cum militibus properauit: sed statim militibus excecatis territus Palmatius Alexandro hoc narrauit velociter. Tunc imperator iussit vt omnes populi conuenirēt: et Mercurio immolarent. Quod quum fieret: virgo templi nomine Juliana arrepta a demone clamauit dicens Deus Calixti viuus est et verus: qui nostris pollutionib⁹ indignatur. Audiens hoc Palmatius cucurrit ad sanctum Calixtum trans Tyberim in vrbem Rauennātium: et ante ipsum prostratus et veritatem professus postulauit baptismum. Staa Baptis⁹ pal matij. tim q baptizatus cum omni domo sua ac familia numero. xlij. per dies quadraginta omnia pauperib⁹ erogauit. Et pter hoc Alexāder sibi presentatum Simplicio senatori tradidit vt eum mansuete tractando conuerteret: eo q reipublice multum necessarius foret. Palmatio vero semper flente et orante: quidam nomine Felix venit ad eum rogans, eſi pro vxore sua paralytica: promittens se creditum si eā sanaret. Quo orante sanata est. Qui baptizat⁹ est cū ipso a Calixto papa. Et ipsum etiam Simplicium senatorem conuersum ad fidem ex miraculo viso. Hec omnia audiens Alexander iussit omnes qui baptizati erant decollari: et Calepodium presbyterum decollatum in Tyberim iactari: et capita decollatorum illorum per portas vrbis ad terrorem christianorū Calepo dius. suspendi. Tunc Calixtus papa cum clericis fugiens in domum Pontiani latuit: et quesitum et inuentum corp⁹ Calepodij in cymiterio suo honorifice sepeliuit. Audiēs hec imperator Calixtum sibi adductum sine cibo et potu diebus quinq durare coegit. Videnſq eum amplius confortatum iussit eum diebus singulis fustigari: et omnium introitum ad eum prohiberi. Ille autem apparente sibi sancto Calepodio confortatus venientem ad se priuatum militem iussus plumbatis vſq ad mortem cedit: de fenestra precipitatus alligatusq saxo in puteum iactari: et in eo rudera tumulari. Sed Asterius nocte leuauit cum clericis suis corpus eius de puteo et sepeliuit. Ideoq predictus Austerius presbyter post sex dies de ponte precipitatus: et in vrbe ostia martyrium consummauit. Huius Calixti est illud notabile dictum. distin. l. ponderet. Ponderet vnusquisq sermones suos: et qō sibi non vult loqui alteri ne loquatur. Nos enim tempore egemus vt maturius quid agamus: non precipitemus consilia et opera nostra: nec ordinem eorum corrumpamus. Si quis q quomodo lapsus fuerit: portem⁹ eū: et fraterno corripiamus affectu. Et infra in fine. Sententiam que misericordiam vetat fratres non solum tenere: sed audire fugite. quia misericordia maior est omnibus holocaustomatibus et sacrificijs.

§. XIX. Urbanus ciuis Romanus

genere nobilis: sed sanctitate nobilior: ab infantia christianus: virtute abstinentie et castitatis ornatus: sancto Calixto pape adhesit: persecutione christianorum adhuc crudeliter seuiente. Cuius dignitatis officium adeptus optimis virtutuz studijs adornatus/ rerum proscriptionem passus multoties damnatus ex vrbe pontifex factus/ sed a fidelib⁹ clam retractus: in tertio ab vrbe miliario confluentibus ad se populis continue predicabat. Interea quum Alexander Mamee filius cuius matrem Origenes conuertere: et ipse quare cepisset: maternis precibus coact⁹ est imperator vt in christianos misericors fieret et clemens: nec innocētibus persecutionem inferret. Cui quidē ille assensit: nō tñ edictis cē fuit. Unde Almachius prefect⁹ inimicus tot⁹ boni insidiabatur occultis: et publice puniebat egressos. Quum ergo Leciliam cum multis alijs decollasset: et sanctum Urbanū vbi q iussisset inquiri: carpasius vn⁹ ministrorū quoddā antrū intrauit: et sctm Urbanum cum trib⁹ presbyteris: et trib⁹ diaconib⁹ orantē inueniens: statim eos Almachio presentauit. Quōq iussi Joui sacrificare recusarent: rapiuntur statim a tribunali vt homicide: vt vrbis incensores: vt reipublice peruersores: contēpte idolo in carcerem retrudūtur. Et in carcere mutuo se cohortantes christiani ad eos conueniebant. Mane aūt facto iudici presentati/ diris verberib⁹ attracti/quuz superari nō possent carceri iterū mācipātur. Ad q̄s Anolino caput amputa tur. venientes tres viri magnifici tribunice potestatis cū duob⁹ presbyteris a sancto Urbano sunt optime confortati cuius verba Anolinus carcerarius audiens/ cōpunctus statim petijt baptizari. Et sic tota nocte perugiles mane facto clanculo sunt egressi. Audito igit q Anolinus christianus esset: et cū sanctis Almachio presentatus: et statis sacrificare renuēs decollatur. Sequenti nocte Almachius Urbanum cum sanctis alloquitur: promittēs q si Joui thura imponerent: soluti libertatem et facultates reciperent. Quū ergo ad simulachrum ducerent: et ad imponēdū thura vigerētur: sanctus Urban⁹ orauit: et protinus simulachro corruēte pars tēpli cecidit et duodecim de sacerdotib⁹/ qui ignē ministrabant occidit. Tunc Almachius timore et anxietate confectus iubet sanctos cū iniurijs inducit: et plagis grauissimis laniari. Ubi dum bestialiter caperētur Lucianus diaconus inter manus lucian⁹: credentiū migrauit ad dominum. Cuius corpus toto die nusu prefecti inhumatum stetit donec Fortunatus presbyter nocte sepeliuit. Urbanus dum iterum receptus ergastulo socios ad perseuerentiam hortaretur incessabiliter die tertia eductus ad sacrificandum compellitur: et simul idolum conspuentes plumbatis crudelissime verberantur. Et tandem cuncti colla tendentes trucidantur: et corpora eoruz bestijs et auibus exponuntur. Sed statim Carpasium vltio diuina subsequitur. Et dum a cede sanctorum rediens et idolo quasi victor sacrificans a demone corripitur: deos suos blasphemans et christianos iuuitus predicans: post paululum suffocatur. Quod videns Harmenia vxor ei⁹ cū filia sua Lucina accedens ad Fortunatum et Justinum presbyteros baptizate sunt et sanctum Urbanum cum socijs: decollatū anno domini. ccxxx. honorifice sepelierunt.

§. XX. Historia sanctorum Quirici et Julite matris eius

q inter apocryphas ponitur. di. xv. ferā Romana. iō abbreuiatur. Julita mater. Quirici de Jconio progenita/ persequutionem fugiens Tarsum accessit: ubi Quirit⁹ ad immolandum dijs inducitur. In agone vero posita contristatur super paruulo suo Quiricon demonum prodente Julita et ei⁹ mr. matre infantulus Quiricus presidi p̄sentatur. Ille vero quū minis et blanditijs moneretur ad negandum christum: blandientem eque et minantem paruipendens diserto sermone christianum se esse professus est: nec se ab hac professiōe posse diuelli. Dixit autem preses ad eum. Volo mihi pandas qui huius doctrine magister tibi extiterit. Cui Quiricus respondit. Miror o preses insipientiam tuam: qui in me tantillam cernens etatulam ac scientie discende minus idoneam percunctaris quis me diuinam docuit sapientiam. Preses ad hec furore repletus iussit paruulum vehementissime cedi. At ille oculis ac manibus in celum erectis gras agebat deo. Ad carnifices aūt aiebat. Christianus sum. Et quotiens pie confectionis vocem emittebat: totiens ei vires corporis reparabantur. Sed et mater filium pio confortabat affectu. Post plura tormenta clausi in carcere multos conuertērūt. Qui omnes decapitati sunt: et post eos mater cum filio. Qui occisi et membratim concisi et dispersi ne sepelirentur: ab angelo collecti a christianis sepulti sunt. Hieronymus libr. de vi. illu. Hypolitus episcopus qui rationem pasche et temporum canonem scripsit: vsq ad primum annum Alexandri imperatoris. xvj. annozum circulum reperit: et Eusebio qui super eodē pascha. xix. annozum circulum composuit occasionem dedit: clarus habetur. Scripsit nonnullos commentarios: super aliquibus libris sacre scripture. Berill⁹ in Arabia episcopus quum aliquanto tempore rexisset ecclesiam: Berill⁹. in heresim ad extremum lapsus est: que asserit christum aī Mariam non fuisse. s. quo ad deitatem. Sed ab Origene correptus per epistolas gratias ei agit. Ulpianus quoq iurisco sultus adsessor Alexandri insignissimus habetur secundum Euse. in chron̄.

§. XXI. De origene et doctrina

Ulpianus iurisco sultus. eius qui illis temporibus fuit/ varia opinio fuit inter antiquos doctores: aliis dicētibus fuisse hereticum: aliis laudātibus et excusantibus eum de illis erroribus qui inuēti sunt in libris suis. s. q̄ ab emulis suis et falsarijs inserti sint in ipsis libris: et non ipse talia senserit. Hiero. aūt deo sic ait in li. de viris illu. Origenes qui et adamantius dicitur: Seueri principis anno. x. aduersus christianos mota persequutione et Leonide patre eius martyrio coronato: cum sex fratribus et matre vidua pauper relinquitur annozum. xvij. circiter. Exi stens Alexandrie dispersa ecclesia per multos annos ibi floruit: et post in Cesarea et alijs locis vocuit. Hic apud Philippum qui primus ex imperatoribus christianus fuit summo honoze habitus est. Hic hebraicam linguā discens editiones veteris testamenti factas per. lxx. et per Aquilam ponticum et per Theodotionem/ et per Symmachū/ et quintā et sextam et septimā editionem congregans cum ceteris editionibus cō parauit Dialecticam: geometriem/ aritmeticā/ musicā/ grāmaticā/ rhethoricā/ oim q philosophorū sectas didicit: vt studiosos secularium literarum sectatores haberet: et sub occasione secularis literature in fide xpi instrueret. Uixit aut ē vsq ad Gallum Volusianū imperatorem: et. lxix. etatis sue annuz agens mortuus est Lxxi. Hec Hiero. In chronico martiniano dicitur quod Origenes post apostolos super omnes in ecclesia dei scientia eloquentia et vita floruit. Habuit aūt septem iuuenes et totidem puellas qui ex ore eius diuersa

Philippus primus imperator xpian⁹.

rum librorum materias scriberent. Et tanta scripsit q̄ beatus Hiero. vij. milia voluminum ab eo edita narrat se legisse. De eo erat prouerbium: q̄ qualis eius vita talis et doctrina. Super lectum nunq̄ iacuit: calceos nūq̄ induit: carnes nunq̄ comedit: vinum nunq̄ bibit: sicut in ecclesia legitur historia. Et vt narrat Euse. quum audisset puer existens patrem martyrio decollandum: feruore fidei disposuerat patrē associare: vt cum eo martyr efficeretur. Sed mater eius ne eo orbaretur: occulte de nocte vestimenta eius abstulit: et sic de mane non inueniens ea retent⁹ est. Et vt vbiq̄ posset sime suspitione mali etiam priuatim ⁊ inter feminas predicare: fecit se eunuchizare: aliis laudentibus aliis detestantibus hoc factum. Baymo vero in lib. qui dicitur ecclesiasticarum rerū memoria. vt refert Vincen. in spe. histo. post plurimas laudes eius sic ait. Plurimum admirari non sufficio q̄ vir tam illustris tam aperte obuians hereticis / deuolutus sit in nominatissimam heresim ac errorem. s. q̄ seraphin de quo in Esa. s. vj. capi. spiritūsanctum esse exposuerit. Et q̄ in alio loco de penitentia diaboli scripsit. et de absolutione reprobōrum post milleannos: et de multis aliis q̄ fidei orthodoxe aduersantur: maxime quū abstinentissime vixerit et castissime fuerit: et tam preclare doctrine. Ego sane de eo salua fide patrum dixerim q̄ hoc omnino non scripsit: sed ab hereticis ob preclarum nomen eius obfuscādum maligne conficta sint et ꝓscripta: et nomine eius prenotata. vl̄ si scripsit: nō statuit ex sententia: ꝙ dissenserit ex opinione. Nā (vt ipsemet dicit) philosophoꝝ ⁊ hereticoꝝ dogmata didicerat: ne ad ꝓfutandos eos imperitior ēet: si ignorasset q̄ apud eos erant. Et fortasse quum in aliquibus locis scribendo attigit eorum errores: calumniatus est hoc a semetipso dixisse. Quod si etiam ipsas hereses (vt quibusdam placet) ex sententia scripserit: valde compatiendum est tam eruditi pectoris viro: qui tantam eruditionis copiam ministrauit de q̄ a patrib⁹ dictū est. Quia vbi bene scripsit nemo meli⁹. Qō aūt erratum est ab Origene et cōtra orthodoxam fidem aliquid scriptum: opinor ex hoc ei accidisse q̄ nimio lectionis studio ampler⁹ est philosophos. Attigerat enim ⁊ oino assecutus fuerat sectā platonis ⁊ Pythagore Cheremonis ꝙ stoici ⁊ cornuti volumina ceteroꝝq̄ philosophoꝝ. Et fortasse q̄ nimis in eis est immorat⁹: ⁊ diutius ebibit de calice Babylonis inauratoꝝ: coactus est quodāmō de eius fece in sacrā scripturā transfundere. Ex quo valde ⁊ diligenter cauendū ecclīasticis viris ne nimis philosophicis institutis dent operā: ne forte quū inebriati fuerint manibus poculis eoꝝ: ⁊ tumidis sensibus inflati: difficilius retracto pede ad humilitatē xp̄i reuocent ⁊ tardius fidei acquiescāt quū fuerint edocti cōtraria. Nec hec dicendo lectores artiū dānam⁹ ⁊ artes. Nam ⁊ ipse nō inutiliter leguntur ad ꝓfundas questiones theologie enodandas ⁊ perscrutādas rationes. Ipsa quippe theologia est dña artium: ⁊ cetere vt pedisseque famulantur. Hec ille. In decretis dist. xv. sctā romana. vbi gelasius ponit libros approbatos ab ecclesia: reprobatos / ac etiam apocryphos / solum approbantur. ex libris Origenis quos Hiero. approbat: alios autem cum suo authore dānat. Ac etiam reprehenditur ibi Eusebius in histo. eccle. q̄ eo nimis commendauit. Origenē. Et. xxiij. q. iij. ca. penul. vbi describuntur hereses exorte in ecclesia: ponitur heresis Origenis ⁊ sequacium dicentium animas a principio mundi peccasse et pro diuersitate peccatorum ecclis ad terrā lapsas diuersa corpora meruisse: eaq̄ causa mūdum fuisse creatum. Et quis inueniatur libellus qui intitulat de penitētia Origenis: missus ab eo ad fabianum vbis episcopum: vbi deplorat errores suos quem ponit Vincen. in specu. histo. lib. xij. c. xiij. tū liber ille ponitur inter apocryphos in dicto ca. sancta romana tid est dubios de veritate eorum. Et. xxiij. q. ij. sane profertur. dicitur ibi Origenem propter heresim post anathematizatum. Item Hiero. ad Pāmachiū de eo ait Male sensit Origenes de filio: peius de spiritusancto: animarū de celo ruinam impie protulit: veram carnis resurrectionē negauit: post multa secula vnam de omnibus fore restitutionem asseruit: Sanctus Epiphanius eum etiam hereticum asserit. De vera penitentia ⁊ causa defectus eius. Adamantius qui secundum Hiero. ipse est Origenes sic ait super Leuiticum: et habetur de penul. dist. inc. ij. inter hec. s. Non peccare solius dei est emendare sapientis. Sed raro inuenies qui se corrigat. Rara confessio peccatū: rara penitentia. Repugnat natura et verecundia: quia obnoxia est culpe omnis caro. Et quisquis erubescit peccatum confiteri dum magis presentia cogitat q̄ futura. Vult enim Moyses scilicet figurans deū peccati vacuā reperire aiam: ⁊ vbi irrationabilis impet⁹ ꝑuenit: ⁊ flāma celerrimi mot⁹ animā depascit exurit eius innocētiā. Prepōderat enim futuris ꝑsentia: seris iucūda: leta tristibus: ⁊ prospera fortioribus. Velox enim iniquitas: que ad nocendum occasionem suggerit. Lenta virtus ⁊ cūctatrix ante iudicat q̄ incipiat quid honestus. Iniquitas omnia precipiat. Pigra ergo ⁊ verecunda penitētia: que presentium pudore premitur. Solis enim intendit futuris: quorum spes sera: tardior fructus. Interim precurrit impudentia: ⁊ spe presentius penitentia excluditur: ⁊ affectus eius exuritur et aboletur. Et infra. Qui ergo vult emendari: ignem alienum removeat. Ignis alienus est libido / auaritia / ⁊ omnis prava cupiditas. Hic ignis exurit non mundat. In quibus enim est si offerant in conspectu domini sacramenta: scilicet ministrando vel accipiēdo: ignis eos celestis absumit: id est vindicta ⁊ punitio dei: sicut Nadab et Abiu filij Aaron. Si illi igni se offerat / qui scilicet vult emendari: qui culpam exurit non hoiem. Hic ignis siccauit hemorroisse sanguinem profluentē. Hic ignis siccauit culpam latronis. Ignis est consumens qui sanat simpliciter ⁊ pure cōfitentes. Hec ibi. Item de euitatione et consortio mulierum cauendo ⁊ pudicitia seruanda precipue quo ad clericos in quodam libello: vt refert Vincen. specu. histo. lib. xij. sic ait. Quia feminarum commoratione quidam inter nos ad ignominiam deuoluti sunt: dolis me miserum pro vestra negligentia cum seueritate per reuelationem corripiens mandare precepit ne clerici cum feminis commorentur. Nimis cerne preceps est: qui transire contendit vbi alium cecidisse conspexit. Et vehementer infirmus est: cui non incutitur timor alia pereunte. Ille aūt prouidus qui solicitus sit casu aliorum. Aduersaria confidentia est / que periculis pro certo vitam suam cōmēdat: ⁊ lubrica spes / que inter peccati fomēta saluari se sperat. Impossibilis liberatio est flammis circundari nec ardere. Difficile est vt venenum quis bibat ⁊ viuat vel dormiat in ripa ⁊ non cadat. In hac parte magis expedit bene timere q̄ malefidere. Et vtilius est vt infirmum se homo cognoscat vt fortis existat: quam videri fortis velit ⁊ infirmus emergat. Minus auaritie molestias quis patiturꝝ diuitias non videt. Tentationibus subiacet: qui femine cōiunctus est: in qua nihil aliud est nisi q̄ feriat proximantes. Aculeus peccati facta est forma feminea. Quanti ⁊ quales episcopi clerici ⁊ laici post victoriarum certamina: post magnalia ⁊ signa ⁊ mirabilia que ꝙ monstrata noscuntur cum ijs omnibus naufragasse quum voluerint in naui fragili nauigare. Quantos leones domuit infirmitas delicata: que licet sit vilis ⁊ misera: de magnis efficit predam eius. O quā inordinabilis femine propinquitas iaculatur. De carbonib⁹ scintille dissiliunt. Morbos aspides sibilant. De vestimentis procedit tinea. Frustra etiam pudicitie bonum intrinsecus laboriosa agone custodit: qui illud infamari forinsecus efficit. Blasphemiam ingerit religioni quam contulit: q̄ cōfitetur non coram omnibus impleuerit: ne christianitas credatur esse fallacia. Aspectus femineus subito et in transitu occurrens velut sagittas alienis oculis iactat. Tolerabilius est audire basiliscum sibilantem quam mulierē cantantes. Omnis inconueniens soliditas mulierum gluten est delictorum: ⁊ viscum toxicatum quo diabol⁹ aucupatur. Quasi transeuntis feminis exhibenda est accessio quodammodo fugitiua. Sed hec est semper humane duritie incredulitas: vt non solum audiendo hec sed etiam videndo non credat alios interisse: nisi ⁊ semetipsum videat interire. Quid mirabimur si Adam per euam seductus est: quem nulla morientius exempla preceſſerant: sed vna solos iussio constrinxerat: quum nos nec innumerabiles mortes: nec infinita iussa cōpescant? Verumtamen dico vobis: castitas seu virginitas est munimentum sanctimonie: expugnatio infamie: infirmitas lasciuie: anime victoria: corporis preda: vbertas gloriarum: captiuitas criminum: abolitio scandalorum: pax virtutum: debellatio quietantium bellorum: culmen puritatis carcer libidinis: portus honestatis: vita spiritus: carnis interitus: status qualitatis angelice: fauus humane substantie. Hec ille. Et vt testatur idem Vincen. vbi supra. licet Origenes in multis errauerit: vt dictum est: quia tamen multa preclara ⁊ vtilia scripta reliquit: ecclesia quedam eorum recepit q̄ scilicet beatus Hiero. nō reprobat vt patet. di. xv. sancta romana. Scripsit enim super pentateuchum multas homilias. Et super Josue ⁊ super librum iudicum complures homilias iuxta moralem sensum. Super principium Job libros tres: super p̄s. xxxvj. ⁊ xxxvij. ⁊ xxxviij. multas homilias. super principium Canticorum libros tres et homilias duas. super Esaiam prophetam homilias nouem super Hieremiaꝝ homilias. xiij. super Matheum libros. xxvj. ⁊ super Lucam homilias. xxxviij. super principium Joan. tractatus vnum. ⁊ super epistolam ad Romanos libros decem. Scripsit et libros periarchon in quibus maxime eius hereses inueniuntur. Et vt ait Epiphanius: si propter verbum vnum aut duo que fidei sunt cōtraria: multe hereses abiecte sunt

ab ecclesia

magn⁹ liborum Origenis, nūc rus.

ab ecclesia: quanto magis Origenes inter hereticos habebitur: qui tantas peruersitates cõtra fidem dei adinuẽit: et ecclesie hostis extitit.

¶ De fraude Maximini quomodo Alexandro occiso imperium Romanum inuasit. De Philippo imperatore. Decio Troiano: et quibusdam martyribus sub eo passis videlicet septem dormientibus ꝛc.

Capitulum. vij.

AD historiã de imperio Romano redeundo: fraude Maximinus Romanum inuasit imperium: primusq; ex corpore militari sine senatus authoritate imperator ab exercitu est electꝰ. Cepitq; impare anno dñi. ccxxxvij. scõm Eusebium in chroñ. et imperauit tribus annis. Qui psecutionẽ excitauit contra christianos. Et ẽm Hugo. floria. trinomus fuit: Maximinꝰ scilicet Maximinus et Julius dictꝰ. Hic a Pupieno tyranno Aquileie interfectus persecutionis et vite finẽ fecit. Mortq; Pupienus et Balbinꝰ Romanũ sibi vsurparũt imperiũ: qui statim in palatio cesi sunt. Quibꝰ successit Gordianus anno domini. cccl. scõm Euseb. in chroñ. et imauit annis sex. Et eo interfecto fraude Philippi pretorij successit impio ipse Philippus cũ filio suo Philippo: qui primꝰ ex imperatoribus christianus fuit: et impauerunt annis septẽ ẽm Euseb. in chroñ.

philippꝰ christianor imperatorũ primꝰ.

Verum Jacobus de colũna de his latius scribit in historia sua. Nam de Maximino qui Alexandrũ occidit: inquit hũc natũ ex parentibꝰ barbaris. Et adolescens venit Romã Juuẽtusq; in armis cõspicuꝰ: inter milites cepit esse noiatus. Erat essi forma corpis cõspicuus: virtute clarus: virilis atq; decorus: sed moribus ferus et asper: sepe tũ cibi auidissimꝰ: vini cupidus: et potator maximus. Hic quum aliquãdiu sub Alexandro imperatore militasset: toti exercitui ipse esi prefecit. Sed ipse vt ingratissimus esi qui ad hanc dignitatẽ promouerat/occidi pcurauit: et filiũ suum etiaz Maximinũ vocatum secũ imperij consortem fecit. Ingressusq; Germaniã trans Rhenũ oia cede et igne vastauit: predas magnas a barbaris sustulit: et vsq; ad vltima Hermanie illos cedendo penetrauit: magno ex eis numero interfecto. Pacataq; Germania Syrmion venit: atq; Sarmatis inferre bellũ statuit. Fuersitq; ei cũ gente Sarmatarũ multa ꝓlia: ex quibꝰ semper Maximinꝰ victor euasit. Sed inter has bellicas virtutes quibꝰ merito cõmendabilis videbat: tam crudelis et inhumanus erat: vt bellicã gloriam immanitate et credulitate fedaret. Erat esi illi persuasissimũ: q; nisi crudelitate imperiũ tenere ac sibi firmare non posset. Nam in cruce quosdaz actos occidit. Alios intra aialia nouiter occisa inclusos: vinos a vermibus cõsumi iussit: alios feris laniãdos obiecit: alios fustibus vsq; ad exhalationẽ anime occidit. Et hec oia sine delectu dignitatis. Neq; esi fuit crudeli aial in terris. Occidit amicos: qui illi compassiõis causa: qe quo pauper erat aliq̃d contulerãt. Propterea causa regẽde crudelitatis oẽs generis sui cõscios interemit. Circa se nullũ ex nobilibꝰ passus est: quare oẽs Alexandri ministros variis supplicijs occidit. Deinde sine respectu cõsulares viros et duces variis mortibus sustulit: nihilq; postremo dimisit qõ ad crudelitatem videret operari. Rome aũt quũ eius immanitas et crudelia facta nuntiarentur: adeo timuerũt: vt vota in templis publice fierent vt ille numq; Romã rediret. Sed et senatus populusq; Romanꝰ consentiẽtes vt tam immanẽ beluã a ceruicibus suis pellerẽt: diuersis missis nuntijs per puincias contra illum non solũ defectionẽ /sed et exercit' parant. In Aphrica aũt exercit' qui ibi in ꝓsidio erant: cõi omniũ voto Bordianum quẽdam ex Romanis ducibus hoiem nobilissimum: sed iam etate grandeuũ: qui Aphricã iure proconsulari regebat: licet reluctaret impatorẽ dixerũt. Qui statim ad senatũ scripsit de suo impio insinuãs nil sup hoc se vellet nisi inquantum eis placeret. Quas literas senatus libenter accepit: ipsumq; imperatorẽ et augustũ vocauit: Maximinũ et eius filiũ hostes imperij iudicãtes. Sicq; p prouincias scripserunt vt Bordiano tanq̃ Romane reipublice principi faueant: et contra Maximinũ agant. Rome etiam et in Italia oẽs Maximini amici duces et officiales consensu omnium occisi sunt. Insup et Bordianꝰ puer qui Rome erat Bordiani ex filia nepos a senatu et populo Cesar appellatꝰ est. Maximinus in Germania adhuc positus vt hec audiuit: natura ferus ita exarsit: vt non homo sed belua putaret. Absorptus est ab ira: faciebat se in parietes: nonnumq; ad terrã se pternebat. Exclamabat incondite: arripiebat frequenter gladiũ/quasi senatũ posset occidere: sciendebat propriã vestem: obuios verberibus et pugnis afficiebat. Deniq; habito cum suis tractatu: datoq; militibꝰ suis ingenti stipẽdio magno cum exercitu furore plenus cõtra Romanos properat. Dum aũt Maximinꝰ in Aphricã exercitũ traiicit: in Aphrica Capellianus quidam qui Mauritanã procõsulari imperio regebat: Maurorum atq; Aphrorũ multitudine collecta cum Italicorũ presidijs contra Bordianos patrẽ. s. et filium versus Carthaginem venit. Quo audito Bordianus senior qui iam in Italiã traiicere parauerat exercitum: belli fortunam experiri statuit. Quare copias quas secũ habebat contra Capellianum misit. Pugna commissa Gordianus iunior vincitur et fugiens ab insequẽtibꝰ occidit: magna parte exercitus sui capta vel interfecta. Quodvbi senior Bordianus sc̃z pater predicti cõperit: quũ nihil presidij in Aphrica speraret: laqueo sibi vitã extorsit. Capellianus autẽ victor omnes Bordianorum copias occidit in Aphrica vel proscripsit. Inde Maximinus audita victoria Capellani: spem retinendi iperij etiã cõtra voluntatẽ senatus accepit. Ex Rome audita morte duorũ Bordianorũ: senatus totus vehemẽti timore exterritus in edem Concordie concurrit: atq; consultare de diuersis cepit: potissimũ quos aduenienti Maximino opponerent. Et quum circa hoc diu tẽpus tererent: vnus ex senatoribus cuius prima erat sententia in hec verba prorupit. Quũ nostris ceruicibus immineat Maximinus: quem hostem mecuz ante dixistis: Bordiani duo ꝓsidij aliquid erant: interempti sunt: post quorũ mortem quũ nullum in presenti habeamus auxilium quo respirare possimus: agite igit̃ patres conscripti et principẽ dicite quid moramini. Postq; ille dicendi finem fecit: Becius Sabinus ex familia Vulpiano rum hanc in Senatu orationẽ habuit. Scio. p. con. q; rebus nouis hanc mentẽ inesse ratio cogit: vt rapienda sint consilia non querenda. Et quũ resurgent a multis sententijs abstinendũ est. Ceruicẽ suam q̃sq; respiciat: vxorem et liberos cogitet auitas patrias q; fortunas q̃bus oibus imminet Maximinus natura furiosus: truculentꝰ: immanis: causa vt videtur satis iusta. Hic quadrato agmine ad vrbem tendit: vos aũt consulendo sedendoq; diem teritis longa oratione opus nõ est. Faciẽdus est imperator: nimo faciẽdi sunt principes: vnus qui in vrbe res domesticas curet et in vrbe resideat: alter qui cum exercitu Maximino obuiã pergat. Ego preceps dicam: vos aũt firmate si placet. Sin minus: meliora ostendite. Maximum Pupienum/itemq; Balbinũ principes reipublice nomine: quorum vnus in re militari tantus est: vt splendor virtutis nobilitatem generis recõpenset. Alter ita clarus nobilitate generis: ac morũ lenitate et vite sanctimonia: vt ad reipublice nostre conseruationem a deo nobis datus esse videatur. Habetis ergo sententiã nostram. p. con. Quo dicto et vno cõsensu ab oibus acclamatũ est. Maxime et Balbine augusti dij vos seruent. Post hec flagitante ppl'o Gordianus puer ab his imperator Cesar appellatus est. Huius aũt Maximi pater (vt a nonnullis dicitur) artem ferrariã exercuit. Ipse tamen Maximus per oẽm vitã suam militie vacauit: seueritati studuit: qui postea suffragantibꝰ meritis ad prefecturã vrbis peruenit. qõ officium et prudenter et seueriſſime exercuit/et demũ vt dictum est ad imperium venit. Et moribus quidẽ erat ferus: tamen iustus. et licet ab aliquibus seuus putaret. nũq; tamen ad exitus negotiorũ inhumanus fuit. Nam rogatus semper ignouit. nec iratus est vbi irasci nõ decuit. Erat tamẽ ita rigidus: vt tristis cognomen acciperet: et semper vultu grauissimꝰ. cibi auidus sed vini parcissimꝰ: a senatu et ppl'o multũ dilectꝰ. sed a ppl'o etiã timori habitꝰ. Si q̃dẽ sciebãt oẽs ei censoriã pfecturã. Balbinus vero alter imperator cõsul fuit: et pconsulari digni tate diuersas puincias rexit. s. Aphricam: Asiam: Pontum: Gallias et alias: quas oẽs cuz oĩm amore mira lenitate gubernauit: sz rebus bellicis minor. Erat quoq; vultu venerabilis: eloquentia clarus: poeta precipuus. His ergo duobus imperium ex consensu senatus adeptis: Maximus tanq̃ huic bello magis idoneus ad bellum cõtra Maximinũ pfectus est: senatu mittẽte nũcios ad oẽs puincias vt ei auxiliũ ferrẽt cõtra Maximinũ: et ecõtrario si q̃s Maximinũ in aliq̃ iuuisset: et hostiũ nũero haberet. Q̃ quũ audisset maximinꝰ odium senatus contra eũ: acrior Italiam ingressus est. Sed quum nil victualium miles discurrens inueniret: quia in locis munitionibus contutata et reposita essent: exercit' Maximini: fame vrgeri cepit: propter quod et non modicum murmur insurrexit: quũ post alpes in Italia exercitus recreandum se credidisset. Nihilominus Maximinus Aquileiaz obsedit primam ex ciuitatibus Italie occurrentem. Et quum illi oĩbus viribus se defenderent: dubitãtes tamen de euentu Maximino in vrbem mittente legatos hortantes ad deditionem. et populus iam quasi consensisset: Monophilus consularis qui vrbem iussu senatus regendam susceperat: obstitit: dicens deũ Helenum per aruspices sibi respondisse Maximinum esse vincẽdum. Qua spe inducti ciues ad resistendũ se parant: et pro patrie salute etiã vitã deuouent. Videns aũt Maximinꝰ oppugnationẽ trahi in longum: mul-

Mors Gordia noz pa tris: filij.

Maximini imperatoris crudelitas.

Gordianus imperator.

Maximus et Balbinꝰ imperatores.

Maximinꝰ ifelix ingredit

eos ex suis occidit: atribuēs eorū segnitiei illam dilationē. Quo facto multos milites suos vehementer contra se commouit. Et excitata seditione ⁊ tumultu. Maximini ſi cum filio in tentorio positos occiderunt: ⁊ eorū capita amputata ⁊ lanceis infixa Aquilienſibus oſtenderunt. Qui quum primo dubitaſſent: de hoc certificati portas exercitui aperuerunt. Qui ingreſſi/ vt moris apud Romanos erat: in verba imperatorū iurantes imagines eorū adorauerunt. Maximus aūt qui apud Rauēnam bellū parabat: cognita morte Maximini cum filio: Romā contınuatis diebus properauit. Sed preuenit eū nuntius miſſus ab Equilenſib⁹: qui tanta celeritate mutatis afalibus pperauit: vt quarta die Romā peruenire. Et quū dies ludorū eſſet: plectis literis in publico ſuper huiuſmodi/ reſolutis ludis/ ſupplicationes per totam vrbem p omnia tēpla a ſenatu decrete ſunt. Poſt duos dies ſuperuenit Maximus impator cum pretoriano exercitu ⁊ quem Balbinus cū Gordiano puero imperator ⁊ ipſe ⁊ toto ſenatu cum magna gratulatione ſuſceperunt. Igitur hi duo principes Maximus ⁊ Balbinus magna cum moderatione populū gubernabāt: leges optimas condebāt: ſenatui plurimū deferebant: res bellicas prudentiſſime diſponebāt. Sed quum iam bellum Parthis inferre pararent: ad hoc maximus decreto ſenatus mitti dedebat. Inſuper Balbinus contra Germanos qui Gallias infeſtare dicebantur. Sed graues diſcordie inter illos exorte ſunt race tamen: que potius intelligerentur q̄ viderentur: quum Maximus Balbinū quaſi imbellem ⁊ remiſſum ⁊ ſolis delicijs vacantē deſpiceret. Balbin⁹ vero Maximū quaſi degenerē calcaret. Unde milites qui illos exoſos habebant: ⁊ q̄ imperatores eſſent non a ſe ſed a ſenatu electi: ex eorū diſcordia capta ta opportunitate illos in palatio occiderūt. Hunc finem indignum moribus et actibus ſuis optimi imperatoris habuerunt. Nam illa etate nec Maximo Pupieno fortior: nec Balbino benignior fuit vllus. Sed eorū diſcordia nō parua necis eorū cauſa fuit. Imperauerunt aūt vno anno. Sed horū hiſtoriam breuiter chronicatores alij referunt: ⁊ parum vel nihil fecerunt notabile: quare de eis tacetur. Floruerunt eo tempore (vt dicit Hugo floria.) Julius Aphrican⁹ inter ſcriptores eccleſiaſticos nominatiſſimus. Trogus Pompei⁹ hiſtoriographus: cuius hiſto. abreuiator fuit Juſtin⁹ martyr. Et Victor ſophiſta apud Athenas. Et Porphyrius philoſophus. Utrum autē iſte ſit ille qui fecit predicabilia: an ille Porphyrius qui tēpore Cōſtantini apoſtatauit a fide inimicus chriſtianorū: ignoro.

Maximi ⁊ balbini cedes.

§. I. Occiſis autem Maximino

⁊ filio apud Aquileiam/ ⁊ Maximo ⁊ Balbino Rome imperatoribus: Hordianus adoleſcens qui prius fuerat Ceſar appellatus: ſauentibus omnibus Auguſtus et Imperator ⁊ ſenatus ſententia factus eſt. Et imperauit annis ſex. Fuit autem iuuenis letus/ pulcher/ amabilis/ gratus/ oībus literis pro etate doctiſſimus: vt prorſus nihil preter etatē deeſſet imperio. Diligebatur aūt a ſenatu/ a militibus/ ⁊ a populo: adeo vt poſtq̄ ipſe ſolus optinuit imperiū: inter milites ⁊ populum pax fit roborata. Nam Paulo ante tanta ſeditio inter illos fuerat: vt ad bellum inteſtinū ⁊ ciuile veniretur: ⁊ vrbs in magna parte incenderetur. Quunq̄ igitur oībus volentibus Rome Gordianus pacifice regnaret: quidam in Aphrica eius contēnentes etatē duce Gabiniano miſſi ſunt ei auferre imperiū. Quem ſtatim Gordianus per Maurita nie preſidem obſeſſum ad mortem coegit. Quia cōturatione compreſſa Gordianus filiam Miſitthei viri clariſſimi duxit vxorem. Erat autem hic Miſitheus in omni literatura doctiſſimus: eloquentia clarus: prudentia conſpicuus: omnibus venerabilis. Hunc ſtatim Gordianus poſtq̄ filiam eius duxit vxorem: prefectū pretorij inſtituit. Quo facto non puerile iam videbatur imperium: ⁊ quū optimis ſoceri conſilijs Gordianus obtemperans errare non poterat. Nam antea puer inſuetus regimini facile p ſpadones ⁊ eunuchos decipiebatur. Nam ij puero adulantes omnia vendebant officia: ⁊ indignos quoſq̄ ad ea promouebant. Sed poſtq̄ optimi viri Miſitthei verbis cepit acquieſcere Gordian⁹ omnia publica ⁊ priuata in melius ſunt mutata. Quod ex eorum epiſtolis euidenter apparet. Nam Miſitheus ſic ei ſcripſiſſe reperitur. Dño ⁊ filio Gordiano Auguſto Miſitheus ſocer ⁊ prefectus ſalutem. Quaſiſſe nos gaudeo grauem temporū maculam: quam per ſpadones illos qui amici videbantur ⁊ erant vehementer inimici: qui omnia ad voluptatem vēdebant: adeo vt ſi qua vitia fuerint non fuiſſe tua ſatis cōſtet. Mi filii: Neq̄ eſſi quiſq̄ ferre potuit datas eunuchis ſuffragantibus p̄poſituras: p̄fecturas/ preſidentias/ conſolatus/ ⁊ alia Romane reipublice officia. Preterea ad eorum ſuggeſtionē negata laboribus premia: aut interēptos aut liberatos per libidinē atq̄ mercedē quos non decebat: vacuatum erariū per illotā te inūdioſſime frequētabāt vt occiperent ſuggerebantq̄ vt bonos pelleres: malos retineres. Deo igitur gr̄as q̄ eo volente reſpublica emendata eſt. Cui Gordianus ſic reſpondit. Gordian⁹ imperator auguſtus Miſitheo patri et prefecto ſalutem. Niſi oī omnipotentem Romanum tuerentur imperiū etiam nūc p emptos ſpadones quaſi ſub haſta poſiti venderemur. Denicq̄ nūc demū (vt verū fatear) multa noui nō fuiſſe facienda que feci. Sz dijs gratias agemus q̄ te inſinuante qui mihil vendis: nobis ea refers que per ſpadones incluſas ſcire non potui. Mi pater: Uerū audias velim. Miſer eſſi imperator apud quem vera reticent: qui quūq̄ ipſe publice ambulare non poſſit neceſſe eſt vt audiat vel audita vel a pluribus roborata confirmet. Tantum autem valuit Miſitthei grauitas ⁊ ſanctimonia: vt ex puero Gordiano clarum principem faceret: ⁊ ſuis amabilem: hoſtibus vero formidabilem redderet. ¶ Inter hec Gordianus iam potens conſilijs ⁊ apparatu bellico Perſio ac Parthis bellum indixit: magnisq̄ belli apparatibus in orientes pfectus eſt. Tantaſq̄ Romanorum/ Italicorum/ ⁊ aliorum copias duxit: vt in primo conflictu inter Thraciam et Meſiam habito quicquid ibi hoſtium fuit/ deleuit: fugauit: ſubmouitq̄. Exinde nauigio in Syriam venit: atq̄ Antiochiam que a Parthis occupata tenebatur obſedit: in qua exiſtens frequentibus ⁊ grauibus prelijs Sapozem regem Perſarum qui ad obſidionem ſoluendā cum innumerabilibus copijs venerat: bello victum fugauit. Nec multo poſt quum Antiochiam recepiſſet: victorie exercitu tranſito Euphrate intra eorum regna Parthos inuaſit: multiſq̄ illorum expugnatis munitionibus cum Artaxerxe eorum rege difficiliſſimo bello conflixit: vicit: atq̄ fugauit. His victorijs potius Gordian⁹ tantum timoris Parthis/ Perſis/ ⁊ ceteris orientalibus nationibus incuſſit. vt ſponte ex omnibus ciuitatibus quas occupauerāt preſidia deducerēt: eōm pdā quam Romanis abſtulerant/ redderet. eoſq̄ inſequens vſq̄ ad intima Parthorum penetrauit. Sed iſta felicitas diu durare non poterat. Nam Miſitheus cuius conſilio iſta agebantur: Philippi artibus: aut vt alij volunt naturali morbo extinctus eſt. Qui tante reuerentie erat: vt ab omnibus ducibus/ tribunis/ centurionibus/ militibus/ diligeretur ac timeretur. In huius igitur locum Philippus quidam prefectus pretorij factus eſt natione Arabs: humili genere ortus: moribus ſuperbus. Qui ſtatim domino ſuo qui eum ad illud officium puererat ingrat⁹: illi inſidiari cepit. ⁊ cogitare cōtra illum aufferret impe ium. Nam (vt erat homo doloſus ⁊ callidus) tātum artibus ſuis effecit: vt naues que ex Egypto ⁊ Italia victualia deferebant: ab eo portu in quo applicari debebant exercitui proximo/ alium locum peterent. Deinde in ea loca deduxit in exercitum. vt milites annonari non poſſent. Ob quam cauſam ſeditio ⁊ clamor in exercitu moueri cepit: non intelligētibus Gordianum a Philippo deceptū. Inde Philippus per quoſdam ex ducibus quos ſibi muneribus conciliauerat/ diſſeminare in exercitu cepit adoleſcentem eſſe Gordianum: ⁊ ad gubernandum imperium minus idoneum aliūq̄ querendū qui poſſet in tanto diſcrimine ⁊ ſciret militibus iam fame laborantibus ſubuenire. Factumq̄ eſt vt iam Philippus ad imperium palam vocaretur. Quumq̄ in hocamici ⁊ fautores Gordiani aliquandiu reſtitiſſent: ad poſtremum compellente inopia ab exercitu Philippo imperiū mandatum eſt: iuſſumq̄ eſt: vt quaſi Gordiani tutor vna cū ipſo pariter imperaret. Suſcepta Philippus imperij cura cepit contra Gordianum ſuperbiſſime agere: adeo vt Gordianus quum ſciret ſe nobiliſſima familia ortum: nec iam pati poſſet ignobilis hominis ſuperbiam: ſperans Philippum ab imperio deiicere/ euocata exercitus parte conqueſtus eſt de Philippi ſuperbia. Sed voluerunt milites Philippum illi preferre. Poſt aliquot dies quū videret ſe a Philippo circumuentum Gordianus: nec vires ad reſiſtendū ſibi cerneret. petijt vt ſaltem inter eos equale eſſet imperium: nec impetrauit. Deinde petijt vt ſaltez loco Ceſaris haberetur: nec obtinuit. Ultimo vt prefecti officium exerceret/ quod negatum eſt. Poſtremo vt ducis loco in exercitu haberet ⁊ viuere tolerare. Ad qō quum pene cōſenſiſſet: recogitans affectum ſenatus ad eum Gordianum ⁊ populi timens ne ei redderetur imperiū: ſubito captum per ſuos mandauit occidi clam: ⁊ ipſe ſolus ſibi vſurpauit imperium.

Philippus imperator creat.

§. II. Maximus q̄ ſucceſſit Ale-

xandro vt dicit Hugo floriacen. ꝓpter chriſtianiſſimum Alexandrū cui ſucceſſerat ⁊ Mamme matris eius familiā excitauit in clericos ⁊ ſacerdotes pſecutionem. Unde Rome Pontian⁹ papa qui Urbano ſucceſſerat martyrio coronatus eſt. In geſtis tamen Romanorum pontificum inquit Vincen. in ſpe. hiſto.

Pontianus papa

spe. histo. legitur q̄ Pontianus papa in eadem insula afflictus maceratus fustibus defunctus est. Et in locū eius est ordinatus Antheros: quē beatus Fabianus postea adduxit cum clero per nauim ad vrbem: t sepeliuit in cemiterio Calixti. Et de illo dicto Lyriaco papa de quo fit mentio in legenda beate Ursule: qui fuisse dicitur inter Antheron et Pontianum fm chron̄. Martiniañ. qui t martyrij suscepit cum illis vndecim milibus virginibus iuxtā Coloniā ab infidelibus: associat' eis cum alijs episcopis: nil dicitur. Antheros autem natione fuit Grecus: t cathedrā tenuit annis duodecim t martyrio coronatus est. Quod dicitur in dicta legenda q̄ Lyriacus sustinuit sibi Antheron in papatu: videtur intelligendū q̄ suaserit eis ad quos spectabat electio/ q̄ illum vt sanctū virum eligerent ipso renunciante: quod t secutum est. Et notandū q̄ licet martyrij Ursule sancte cū vndecim milibus virginibus solēniter celebret ecclesia: t Colonie habeant valde multa corpora illarū: non tamen clare habetur quādo passe sint martyrijs: t quo imperante. Et aliqui dicūt temporibus his scz circa annum dñi. ccxxxvij. Alij q̄ anno dñi. cclxx. vel circa tempora Hunnorum. Primi mouentur ex eo q̄ Antheros papa qui dicitur successisse Lyriaco pape eunti cum illis virginib' Coloniam ibi martyrizato cum eis: fuit illo tempore. Sed mirum q̄ in catalogo pontificum nil de eo dicitur. Secundi mouentur ex eo q̄ Hunni a quibus dicūtur passe: fuerunt circa illa tempora christianos persequētes. Sed de Lyriaco papa nil dicitur q̄ fuerit illis temporibus. Indubie tamen credi debet eorū martyrium: reliquum deo dimitti.

Antheros.

Ursula.

§. III. Romanorū ergo. xxiiij.

regnauit Philippus: qui Philippū filium suū consortē imperij fecit: hi fuerunt vtriq̄ christiani. Et primi ex imperatoribus: expleto millesimo anno a conditiōe vrbis prima: que edificari cepit a Romulo tempore Achaz vel Ezechie regū Juda scōm Aug. de ciuitate dei. Quam ob causam pro solēnitate multa sacrificia facta sunt dijs a gētibus: t multi ludi theatrales tribus diebus t noctibus. Huic Philippo imperatori iam christiano interesse volēti vigilijs pasche t cōicare volenti restitit Fabianus papa vt ait Haymo. Nec permisit donec confiteretur peccata sua: t staret inter penitentes. Cepit aūt imperare anno dñi. cclvj. t imperauerit simul annis septem: vt dictum est. Qui facti christiani quū dispossuissent multa bona facere pro xp̄ianis: morte puenti violēta non sunt executi. Sed ipsis imperantibus non est illata psecutio christianis. Quod aūt egit Philippus erga Sozdianum: dolose scilicet procurando mortem eius: hoc t ipse recepit duce sui exercitus Decio: ab eo occisus proditorie vbi iuste iudicante vt dicetur.

Imperatores xp̄iani primi fuere Philippi.

§. IIII. Hi autem imperatores:

vt habetur in hystoria beati Pontij referente Vincē. in spe. histo. li. xij. c. xxxiij. conuersi sunt ad fidē christi per doctrinam Pontij. Fuit igitur iste Pontius filius cuiusdam senatoris vrbis qui vocabatur Marcus: mater vero Julia. Hec pregnans cum olim idolorum templa cum viro suo munera portans circūiret: venit ad templū Jouis. Quod quū ingrederetur: forte sacerdos velato capite infulat' ad Aram stabat. Qui arreptus a demone / apprehendensq̄ velamen simul t infulam cepit eam minutatim scindere: voceq̄ mirabili eiulans omne templum clamoribus complere. Hec mulier / inquiens / eum in vtero gestabat: qui magnum hoc templum funditus subuerteret. Quūq̄ iterum atq̄ iterum has voces repeteret. Marcus t Julia hec audientes / erangues effugiunt in prope positam domum: arripiensq̄ Julia sarum / aluum suaq̄ latera tundens aiebat. Utinam eum nō concepissem per quem magnum templum et numina eius erunt euertenda! Melius est vt ego ipsa cum hoc deficiam. Quūq̄ dies pariendi aduenisset: edidit puerū honestū sine vlla macula quē credebant tantis supplicijs maceratū exanimē generari. Mater aūt pueri Julia interficere puerum nitebatur. Cui Marcus pater eius dixit. Sine non interficias eum: si Jupiter voluerit / vindicet se de inimico suo: nos autem non injiciamus manus nostras in eum. Sicq̄ conseruatus est paruulus: quem ex genere suo Pontium vocauerunt. Inde accidit vt in templa idolorum nunquam induceretur. Sed quum ad puerilem venisset etatem a magnis doctoribus imbutus omnium philosophorū fere vel diuersarum artium literas pollebat: omniaq̄ memoriter retinebat. Quūq̄ quadam die diluculo surgens ad preceptorem suum pergeret: audiuit christianos quibus sanctus Pontianus preerat: psallentes et dicentes. Deus noster in celo: omnia quecunq̄ voluit fecit in celo t in terra. Simulachra gentiū argētum t aurum opera manuum hoim. Hec audiens puer t suspirās spiritusancto compunctus flere cepit: t eleuās palmas ad celū dixit. Deus cuius laudē isti decantant: ostende mihi notitiam tuā. Cepitq̄ pulsare ad ianuam vbi psallentes erant. Tūc sanctus papa reuelante ei spiritusancto ait. Aperite t sinite intrare puerum: talium est enim regnū celorum. Puer ergo Pontius relictis pedagogis suis in vico: ingressus est cum vno adolescentulo qui cum eo studebat / nomine Valerio: t inquisita veritate de carmine q̄ audierat eos cantare: a sancto Pontiano in fide cum collega suo salubriter instructus est. Qui abeuntes leti quotidie rediebant ad hoiem dei: t audiebant verbum salutis. Quumq̄ rediret Pontius ad patrem suum: t requisitus an percepisset aliquid a preceptoribus suis: aiebat. Nunq̄ melius a magistris meis audiui q̄ hodie vel heri. Eādem ipsi patri suo idola nihil esse ostēdit. Et introducto ad eum sancto Pontiano ad fidem eum conuertit: ita q̄ ipse Marcus simul cum sancto Pontiano t filio suo omnia idola sua confringens manibus suis: baptismā cum filio suo t omni domo sua suscepit. Sed non multo post patre defuncto, puer Pontius apprehensus a militibus t in curiam perditus nolens ac repugnans loco patris sui constituitur. Eademq̄ gratiam ei dominus contulit: vt in omni curia vel palatio ab omnibus amaretur. In ipsis diebus sanctus Pontianus papa gloriosa morte migrauit ad dominū: post quem Antheros t deinde Fabianus in papatu succedentes ipsum Pontium vt patrem filium diligebant. Sanctus autem Pontius iam perfectus in deo / omnes facultates suas accipiens a beato Fabiano tradidit: qui eas pauperibus distribuit. Duobus autem Philippis imperatoribus quum esset amicus scilicet patri t filio: quadam die quū millesimus esset annus ab vrbe condita: dicūt ei. Eamus t reprobitiemus nobis deos magnos: qui nos in huius anni millesimi circulus natalis Rome perdurerunt. Quos quum beatus Pontius diuersis excusationibus declinare videretur illi velut amicum cogebant ad sacrificandum. At ille videns sibi datam a domino occasionem ait. O pissimi imperatores quum a deo principes homi num ordinati sitis: cur non ei qui vobis hunc honorem prestitit / ceruices vestras flectitis: t ei soli sacrificia offertis laudis? Philippus imperator ait. Propterea ego deo magno Joui sacrificium offerre desidero qui dedit mihi hanc potestatem. Tunc pontius subridens ait. Ne erres imperator. Est verus deus in celo qui cuncta verbo suo constituit: t ea spiritussanctus animauit. Quid plura? His et alijs verbis imperatores credentes baptisma a sancto Fabiano receperunt. Qui Fabianus t Pontius idola omnia magni templi destruxerunt: t ipsum templum funditus euerterunt. Multiq̄ de populo ad notitiam domini concurrentes baptismum alacriter susceperunt. Procedente autem tempore imperantibus Valeriano t Galieno: t christianos persequentibus: beatus Pontius post mortem Philippi patris et filij imperatorum fines Italie transiens vrbem sub iugo Alpium procul sitam petijt. In illis autem partibus presides, quidam nomine Claudius audito de eo suis tribunalibus eum iussit adduciteq̄ dixit. Tu es Pontius qui vrbem Romanam nescio p quam seditionem perturbasti: insuper t priorum principum mentes abalienasti? Cui respondit Pontius. Neminem perturbaui neq̄ subuerti: sed ab erroze demonum ad deum verum conuerti. Quumq̄ non posset ad sacrificandum adducit ait preses. In eculeo extendatur: vt omnia tormenta per membra eius decurrant: t tunc videamus si deus eius eruat eum de manibus nostris. Quumq̄ aptaretur in eculeo dixit beatus Pontius. Licet incredulitas tua dicat deum nostrum impotentem ad me eruendum: tego tamen credo in nomine domini nostri Jesu christi q̄ pene tue ad nihilū redacte nullum corpori meo dolorem incutient. Quum ergo in eculeo tenderetur: magno sonitu est confractus eculeus: ita vt in puluerem redactus non cōpareret: t ministri repentino fulgure facto exanimes redderentur. Sanctus vero Pontius letus t interritus ait. Vel nunc incredule discere quia deus noster est potens pios de tentatione eripere: t vos iniquos in die iudicij perpetuo igni deputare. Tunc preside cōturbato suasit ei Anabius adsessor vt duos vsi magni ad eum in arena mitterentur qui eum deuorarent. Quo facto vsi de caueis egredientes venatores qui eos instigabant discerptos consumpserunt: sanctum vero Pontiū non tetigerunt. Exin de ibi ibi arena coram populo ignem circa eus copiosissimū fecit accendi: qui nec vestimenta eius in aliquo lesit. Quum aūt diceret preses vt sacrificaret deo Appollini vt euaderet alia tormenta: rñdit. Pontius. Ego sacrifico corpus meum domino Jesu christo: vobis autem t principibus vestris cito superueniet diuina vltio: quia iniuste persequimini seruos christi. Demum iussit tyrannus eum decollari. Quo peracto eadem hora Claudius linguam sibi manducans a diabolo

Diuus pōtius.

Mortē sanctus Pontius patiens.

Philippi impatores baptizant.

suffocatur: ⁊ adsessor eius: ⁊ Valerianus imperator a rege Persarū Sapore in bello captus fuit: ⁊ miserabiter tractat⁹ Et Galienus Mediolani a militib⁹ gladijs cōfossus.

Decius imperat⁹

§. V. Romanorum. xxv. impe-

rauit Decius annis duobus ⁊ mensibus sex: vt testatur Eusseb. in chron̄. Et cepit imperare anno dñi. cclij. Hic ex Pannonia inferioribus Dalmatijs natus fuit. Qui Philippum imperatorem quū ei ab vrbe Veronā occurrisset reuertenti de bello cum victoria ad ipsum honorandum: dolose occidit Et vsurpans sibi imperium ad vrbem veniēs: vt videretur zelo cultus deorum illorū occidisse dominū suum quia christianus erat: mouit persecutionem diram contra Christianos: plurimos interficiens: ⁊ inter illos Philippum filium prefati Philippi imperatoris. Sub persecutione decij passa est beata Agatha virgo nobilis genere: pulchra corpore: speciosior fide in Catina ciuitate Sicilie. Quū em̄ prouinciam illam regeret quidā nomine Quintianus: audita eius fama nobilitatis formositatis ⁊ diuitiarū: iussit eam sibi sisti. Et audiens ab ea quia Christi ancilla esset: nec dijs sacrificare vellet: tradidit eam custodiēdam ⁊ inducendā ad veneration̄ deorum cuidā turpissime mulieri Aphrodisie nomine que septem filias habebat turpitudini deditas: sicut ⁊ ipsa. Hec cū filiabus per triginta dies suadere nitebantur: q̄ñq̄ blanditijs: quandoq̄ minis: vt presidi assentiret. Sed quū frustra laborarēt: dixit Aphrodisia tyrāno. Facilius possent saxa emoliri: quam mens huius puelle a proposito Christianitatis remoueri. Adducta igitur ante Quintianum ait prefes. Unum e duobus elige: aut sacrifica dijs nostris: aut diuersis supplicijs interibis. Cui sactā Agatha. Si feras mihi p̄mittis: audito Christi nomine mā fuescunt. Si ignē adhibeas: rorem mihi de celo saluificum ministrabit. Si plagas ⁊ verbera ingeras: habeo spiritū sanctum per quem vniuersa tormenta contemnā. Quū autē in sermonibus eum confunderet: iussit eam in carcerem trudi. Illa autem gloriante ⁊ leta ibat ad carcerem: ⁊ quasi ad epulas inuitata agonem suū domino precibus cōmendabat. Sequenti die mandauit eam coram se adduci: eiq̄ dixit. Quid tractasti de salute tua? Cui illa. Salus mea Christus est. Et ille. Adhuc audes christum nominare? Respondit ipsa. Ego illum inuocor ⁊ dum vixero: innocare non cessabo. Quū autem iussu tyranni in eculeo torqueretur. Ego (inquit) ita in his penis delector: sicut qui audit bonum nuntiū: aut sicut qui videt diu desideratum. Oportet enim triticum flagellari anteq̄ ponatur in horreum. Furens autem Quintianus precepit in mamillis torqueri: ⁊ diutissime tortā abscindi. Cui sancta Impie crudelis ⁊ dire tyrannemon es confusus amputare in femina quod ⁊ ipse in matre suxisti? Ego mamillas integras habeo in aia mea. s. intellectū ⁊ voluntatem: quas ab infantia domino cōsecraui. Post hec iussit Quintianus in carcerem eam recipi: prohibens ei ingressum medicorū: ⁊ nec panem nec aquam ab aliquo sibi ministrari. Sed circa mediā noctem apparuit ei quidam senex in forma medici secū medicamenta ferens: sc̄z apostolus Petrus. Quem precedebat adolescens id est angelus portator luminis. Qui dixit ei. Filia quando ista supplicia sustinebas ubi eram: ⁊ nunc ideo ad te veni: vt per me recipias sanitatem. Respondit Agatha Medicinam carnalem corpori meo nunq̄ adhibui: ⁊ sed habeo dominū Jesum christū qui solo sermone restaurat vniuersa: hic si vult potest me curare. Quūq̄ illa recusaret medicamentū: subridēs senex. Dñs Jesus christus me misit ad te: ego enim sum apostolus eius: ⁊ in nomine ei⁹ scias te esse sanatam. Et subito eo disparēte Agatha ego gratias egit de visitatione ⁊ sanitate. Et de immenso lumine apparente in carcere custodes exterriti fugerūt: ⁊ carcerem apertum dimiserunt. Aliqui igitur rogabant virginem vt abscederet. At illa. Absit (inquit) vt fugiam: ⁊ coronam patientie perdā: ⁊ custodes meos tribulationibus tradam. Post quatuor dies dixit ei Quintianus adstāti vt deos adoraret: ne adhuc supplicia sustineret. Cui illa. Miser sine intellectu ⁊ sine sensu quomodo vis vt imagines ligneas ⁊ lapides adorē: ⁊ deū celi qui me sanauit dimittam. Et Quintianus. Quis te sanauit? Rndit Agatha. Dñs Jesus christ⁹ dei filius. Et ille. Nūc vide debimus an xp̄s te sanabit. Imperauit ergo tyrann⁹ testas fractas spargi: ⁊ carbones ignitos submitti: ⁊ ibi nudam voluitari. Quod quum factū fuisset: factus est terremotus magnus: qui totam ciuitatem ita concussit: vt pars muri iuxta quē erant corruens duos consiliarios Quintiani opprimeret. Quūq̄ populus cōcurreret clamans hec cōtingere propter iniustum Agathe cruciatū: exterritus Quintianus ⁊ se ditionē populi formidās iussit in carcerem remitti. Que ingressa orauit ad dominū: ⁊ spiritum dño reddidit immaculatum. Quod audientes fideles corpus eius cum aromatibus in sarcophago quū collocarent: ecce subito angelus in forma iuuenis albis induti attulit tabulam marmoream: ⁊ posuit ad caput eius in qua hec verba sculpta erāt. Adenitem sanctam: sc̄z habuit spontaneā: sc̄z se obtulit: honorem deo: sc̄z dedit: et patrie liberationem fecit. Hoc miraculum audientes multi ex iudeis et gētilibus sepulchrum eius venerari ceperunt. Quintianus vero pergens ad inquirendum possessiōes eius vt raperet: quū esset in nauj: duobus equis calcitrantibus proiectus est in flumen: ⁊ nusq̄ potuit inueniri. Reuoluto anno martyrij eius mons maximus qui est iuxta dictam ciuitatem emisit ignem: qui quasi torrens de monte descendens ⁊ saxa ⁊ terram comburens ad ciuitatem appropinquabat: vnde multitudo paganorum currens ad sepulchrum beate Agathe tulit cortinam qua erat cooperta: et oppositā igni protinus retinuit ipsum.

Sancta Agatha.

§. VI. Eo tempore Decius im-

perator persequēs christianos quū venisset Ephesum: iussit edificari templa in medio ciuitatis: vt oēs cū eo miscerētur in sacrificijs idolorum. Quum ergo oēs christianos inquiri fecisset: ⁊ inuentos aut sacrificare compelleret aut mortis tanti penarū terror cunctos inuaserat: q̄ amicus amicum: pater filiū: filius patrem abnegaret. Tunc in illa vrbe inuenti sunt septem nobiles Martinus / Martinianus / Dionysius / Serapion / Joannes / ⁊ Constantinus. qui hoc videntes nimis dolebant. Et quum essent primi in palatio: sacrificia idolorum spernentes in domo sua se celabant: ⁊ ibi ieunijs et orationibus vacabant. Accusati igitur ante Decium statuuntur ⁊ comprobati veraciter christiani / dato eis respiscendi spatio vsq̄ ad reditū Decij dimittuntur. Et illi interea patrimoniū suū pauperibus distribuētes: tinito consilio in monte Celion secesserunt: ⁊ ibi esse secretius vsq̄ ad reditū Decij latere decreuerunt. Diu ergo ibi latentibus vnus eorum ministrabat. Et quoties intrabat vrbem: in figura ⁊ habitu mē dici se exhibebat. Reuertētes ergo Decius eos ad sacrificandum perquiri faciebat. Marcus autē qui ciuitatem pro necessarijs intrauerat hec audiens: territus ad socios rediit ⁊ furorem imperatoris eis significauit. Quibus grauiter exterritis: Marcus nihilominus panes allatos obtulit: vt cibo confortati fortiores ad prelium redderentur: Facta igitur cena sedentes ⁊ colloquentes in luctu ⁊ se exhortantes ad inuicem subito vt deus voluit obdormierunt. Facto autem mane quū quesiti a Decio inueniri nō possent: tandem nunciatum est Decio eos bona sua pauperibus erogasse: ⁊ in proposito christianitatis p̄manētes in mōte Celio latitare. Jussit ergo Decius os spelunce dicti montis lapidibus obstrui vt ibi nō valentes egredi fame ⁊ siti morerent incluſi. Quo peracto duo christiani martyrij eorū describētes caute inter lapides scripturam posuerunt. Qualiter autem post annos multos imperāte Theodosio suscitati sunt: dicet infra.

Martin⁹ Martinian⁹ Dionysius Serapion Joānes et Constantin⁹

§. VII. Eodez Decio imperāte

apud Lampsacū ciuitatē comprehensus est Petrus: et proconsuli vt christianus presentatus. Qui quū christianum se esse constanter profiteretur: iussit proconsul eundem adolescentulum speciosum in rotis tendi: ⁊ ad ligna in circumitu posita vinculis ferreis totum corpus eius fecit constringi quo contorto effracta minutatim ossa eius deficerent. At quanto magis torquebatur: tanto fortior apparebat: ⁊ tyranni stultitiam ridens christo gratias agebat. Cuius proconsul perseuerantiam videns iussit eum gladio percuti. Et quū ad ciuitatē Troadem perrexisset: oblati sunt alij tres xp̄m colētes / Andreas / Paulus / ⁊ Nicomachus: qui quū christianos se esse libere profiterētur: iussit proconsul Nicomachum torqueri. Quumq̄ nimium torqueretur: et iam ppe esset vt emitteret spm̄: exclamauit se nunq̄ fuisse christianum: ⁊ sed demonibus sacrificaturum. Tunc iussus deponi quū sacrificasset: a demonio arreptus est: ⁊ elisus in terram comedēs linguam suā dentibus expirauit. Puella autem quedam nomine Dionysia decem ⁊ septem annorum exclamauit dicens. O te infelicissimū hoim qui ꝓpter vnius hore spatiū perpetuam ⁊ inenarrabilem penā acquisisti. Interrogata autem confessa est se christianam: ⁊ ideo infelicem illum plangere: q̄ non adhuc modicū toleraſſet: vt perpetuam requiem inueniret. Proconsul autem iussit illam duob⁹ iuuenibus corrumpendā tradi. Andream vero ⁊ Paulū conclusi. Quumq̄ iuuenes ad hospitium suū virginem duxissent: pugnantibus eis vsq̄ ad noctem vt vim turpitudinis ei inferrent: marcescebat eorū libido. Apparuit autem eis iuuenis splendidissimus per noctem totam domum illuminans: vnde timore percussi ceciderunt ad pedes virginis: rogabantq̄ eam vt ꝓ ipsis interueniret: ne quid mali contingeret eis. Videns autem proconsul q̄ non posset Pauli et Andree constantiam superare

Petrus adolescens.

Dionysia.

Andreas et Paulus.

superare flagellis cesos tradidit eos populo: qui traxerunt eos per pedes extra ciuitatem vt lapidarent. Quod audiēs Dionysia de manib⁹ custodū euadēs cucurrit ad eos: iacta uitq; se super eorum corpora dicens. Concidar etego vobiscum beati famuli dei nec ab hac colluctatiōe vestra inueniar aliena. Quod audiens procōsul iussit eam gladio interfici. Paulus aūt & Andreas lapidibus obruti sunt. Vincen. in specu. histo. lib. xij. c. xlvj. ¶ Ipso quoq; Vincentio cap. xlvij. referēte er gestis eius sanctus Eriphon sub decio passus est: qui ab infantia sua multis miraculis claruit in ciuitate Sansaduconie. Hic a matre sua caste enutritus: & a spiritu sancto & angelis edoctus fuit. Ad eum aūt venit quedā mulier ceca semiarida & a demonibus obsessa. Puer itaq; pa uefactus imposuit manus super caput eius & orauit pro ea. Demones aūt clamabant per mulierem dicentes. A septem annorum infante in gehennam mittimur. Quumq; sanctus Eriphon vrgeret eos exire: exclamauit demon dicens. Romam habeo ambulare ppter Eriphonē: vt ibi ad me veniat vocat⁹. Concutiensq; diabol⁹ mulierem & spumans ad orationem eus egressus est: & mulier sanata est. Demon ergo Romam pergens cuiusdā consulis senatoris prorem grauiter vexare cepit: & die tertio sancti Eriphonem vocare. Cuc inquiri fecerunt de Eriphone isto per ciuitates & castra. Demum inuentū in pascuis oues pascentem: impositum super equum Romam adduxerūt. Ibiq; existens liberauit illam a demonis vexatione. Quo facto per angelos reductus est in patriam suā Sansaduconie. Iurgianus aūt vir magnus qui Rome haberet filiam vnicam: diabolus ingressus in eā vexare cepit: & clamans vocitabat Eriphonem aucarii: Jurgianum autem nimis contristatum de vexatione filie horta ti sunt amici vt perquiri faceret hunc Eriphonem: quē diabolus sepe nominans ostēdebat se timere. Missi igitur plurimi hincinde per diuersa loca ad hunc inueniendum: multi adducti sunt hoc nomine nuncupati: si forte aliquis eorum ille esset quem vocabat puella. Sed per nullius eorū presentiam sanari potuit. Post multū discursum ad huius inquisitionem demum inuenerunt puerū Sansaducone Eriphonem iacentem iuxta ripam lacus & pascentem aucas. Qui interrogatus an ipse esset: respondit se esse. Quem honorifice accipientes ducebant ad vrbem. Quū autem appropinquaret ad eam: cepit clamare diabolus per obsessam. Non possum hic amplius habitare: quia post triduū huc veniet Eriphon ille qui accepit potestatē aduersus nos. Sicq; diabolus dimisit illam. Superueniente autem tertia die Eriphone inuenit eam liberatam. Rogauit autem puerum pater puelle: vt si perfecte sanata esset: ostenderet ei demonem qui illam vexauerat. Quo ieiunante & orāte pro ea ret apparuit diabolus in forma nigerrimi canis et teterrimi: caudam habens ingentem demissam deorsum. Quem videns pater puelle exterritus est: rogās vt ab aspectu eius subtraheretur. Quod & fecit. Et per angelos in patriam suam reductus: vbi multis clarebat prodigijs. Deinde tēpore Decij deprehensus a militibus adductus est in ciuitatem Nicenam ante prefectū Aquilinū. Quumq; publice fateretur se esse christianū: interrogat⁹ cuius esset fortune? Respōdit sc̄z Eriphon. Fortuna non est apud christianos nec fuit. Si aūt vis scire: ingenue conuersationis sum. Et (quod maximum & egregiū est) christianus sum. Prefectus aūt suspensum iussit vngulari. Ipse autem prompte eruens vestimentum & proiciens super terram: cum alacritate gaudij dabat seipsum suspendi super lignū. Quumq; vngularetur: nulla vox egrediebatur ab eo. Sed immobilem cogitationē habebat in fide christi. Prefectus post hec iussit eū equis alligatum per campos trahi: quū esset grauissimis niuib⁹ hyems aspera. Exclamante aūt eo & dicente. Domine deus non patiaris in me dominari hanc iniquitatem: statim liberat⁹ est. Exinde iussit prefect⁹ fustibus cedi: & lampades lateribus eius apponi. Quum aūt torquerent eum: viderunt a splendore solis lumen circunstans: & coronam variis lapidibus exornatam super caput eius dilapsam. Unde timentes corruerūt in terrā. Tandem fecit eū gladio interimi. ¶ In Cesarea Palestine Decio imperatori qui iusserat oēs christico las vbicunq; inuentos cogi per varia tormenta ad sacrificia idoloz̄ presentata est virgo pulcherrima & nobilibus orta natalibus Reparata nomine: oppositi ei christianitatis titulo. Etatis autem erat. xij. annorū. Hec virgo a spūsancto edocta quum in disputatione sua confudisset imperatorem ostendens christū Jesum nō in diuinitate sua sed assumpta humanitate fuisse passum & mortuum pro salute humana sed virtute sue diuinitatis / quia deus & homo vna persona surrexisse a mortuis & ideo non propter hoc probari deum passum: vt Decius asserebat: quum minaretur si deos suos non coleret: grauia supplicioz̄ & varia genera. Respōdit illa propter quecūq; tormēta se xp̄m non deserturam. Unde tyrannus furore succensus in olla feruenti plumbum liquefactum super eam iussit infundi. qō conuersum est in liquores suauissimū: in nullo ea lesa. Exinde lampades ignitas super pectus eius apponi. Exinde in fornacē incensam mitti precepit. Sed nec ignis eam contristauit: immo leta psallebat Demū decollata est octaua die Octobris.

Sancta Eriphō.

Reparata Virgo.

§. VIII. Quum autē Decius im

perator babyloniam & alias prouincias superasset: christianos inuentos in diuersis locis Cordubā adduxit: et diuersis eos supplicijs interfecit. Eorum autem corpora duo subreguli Abdon & Sennes christianissimi sepelierūt. Inter ceteros inuentus est in Babylonia eps noie Polichronius qui quum nollet sacrificare: inclusus est in carcere cum clero suo & presentato coram se cum alijs clericis Decius dixit. Tu es Polychronius sacrilegus: q̄ deos non colis: et mandata principū contennis? Quo tacēte dixit Decius clericis eius. Obmutuit princeps vester. Cui respondit Parmenius presbyter. Nō obmutuit pater noster: sed precepto dñi vtitur dicentis. Nolite proijcere margaritas ante porcos. Justum ne tibi videtur vt os sanctū eius qō purificatus est inquinetur stercore? Tunc iratus Decius ait. Ergo nos stercora sumus. Jussitq; precīdi linguā ei⁹. Qua precisa clamauit dicens. Beate Polychroni ora pro me: quia video spiritum sanctum in te regnantē: & os tuū signantem: & mihi fauū mellis in os distillantē. Quūq; iterū monitus vt sacrificaret non responderet: iussit Decius os eius lapidibus cedi: & sic emisit spiritum. Quum autem Parmenius & alij clerici vincti catenis ducerentur Cordubā: soluti inueniebantur. Demū Decius imputās illa arti magice: post multa supplicia decollari fecit. Et Abdon & Sennes sepelierunt eos. Quod audiēs Decius captos & catenis vinctos Romā adduxit. Qui coram senatu adducti aut sacrificare dijs & libertate rerū suarum gauderet: aut morsibus bestiarum deuorari iubent. Qui contemnentes & spuentes in simulachrū ad theatrū adducuntur: & populo aspiciente duo leones & quatuor vsi ad eos mittuntur deuorandos. Sed in nullo fere eos contigerūt: quinimmo & eos custodiebant. Porro iniectis in eos gladijs occiderunt: & corpora eorum iactata sunt ante solis simulachrū: sed post triduum a Quirino sepulta.

Polychroni eps.

§. IX. Sub decio quoq; refert

Vincen. Secundianus rogatus vna cū Ueriano prefecturam agens in christianos deseuiebat: Qui sc̄z Secundianus secum tacitus cogitare cepit: cur christiani tanto amore flagrantes: mallent pro christi nomine duriter mori q̄ delicate viuere: et blandis principum persuasionibus assentire. Quūq; esset eloquentissimus & oim peritissimus: Marcellianū qui & ipse sapientissimus erat & christianorū persecutor ad domū suam inuitauit: & cū eo de varijs artium sermonibus disputauit. Tandem ad artem grammaticam sermonem retorquentes: ad locum Virgilij veniunt: vbi de interpretatione noui seculi loquens: velut apparente domino in carne renouatus est mundus: ita tempore Octauiam ad eius laudem suos describit libros dicens aurea secula modo nasci.

egloga quarta.

Magnus ab integro seclorum nascitur ordo,
Jam redit et virgo: redeunt saturnia regna.
Jam noua progenies celo demittitur alto:
Tu modo nascenti puero: quo ferrea primum
Desinet ac toto surget gens aurea mundo.
Casta fave Lucina.

Quumq; perquirerent de quo Virgilius hec diceret: & cepit Secundianus loqui de christianis: q̄ tanto flagrabant amore: vt pro noie christi mallent mori q̄ idola adorare. Aiunt eū (inquit) resurrectionem & iudicium fore post mortem. Illam vitam post illam expectant: futuram perpetuam et immortalem: vbi nullus dolor et gemitus: sed pax et perenne gaudium. Idola vero: que nos adoramus deus eorū omnifariam abominabitur christus. Super his Marcellianus admirans ait. Quid est christus? Rūdit Secundianus. Christ⁹ dicitur vnctus. Nunquid non legisti q̄d eius historiographi dicunt: eū. f. mortuos suscitasse: leprosos mūdasse: cecos illuminasse? His enim signis christiani fidē dantes pro eius ardenti amore coronari desiderāt. Unde & ego credo q̄ ipse sit deus & dei filius: qui crucifixus & mortuus tertia die suscitatus ascēdit in celū. Quādo enim & a quo auditū est deos nostros talia fecisse: quos scimus semper sordidissime vixisse? His & alijs verbis eius assensit Marcellian⁹. Certi⁹ quoq; amicus ambox Uerianus filr. Hos igitur tres baptizauit Timotheus presbyter. sanctus vero Xistus papa consignauit. Post hec Secūdianus a Ualeriano prefecto requisitus

Secundianus, Marcellianus & Ueria nus.

introiuit ad eū: ⁊ subito immutatus est vultus eius tanq̄ vultus angeli. Valerianus vero ob tanti luminis fulgorem stupefactus ipsum interrogatum ⁊ in christianitatis ꝓposita permanentē iussit in custodiā tradi. Qui quū cōprehensus duceret a militibus in carcerē. Marcellian⁹ ⁊ valerianus clamabant, vt quid innocentem in custodiā retruditis? Si ꝓ confessione christi hoc patitur a nobis. Et nos christiani sumus qui eū ꝓ amore christi ad martyrium sequimur. Tunc iratus valerianus simul cū eo illos in custodiā poni iussit: ⁊ cesari Secundianū christianū effectū intimauit. Quod ille vt credens: eum ad se adduci fecit: ⁊ ait. O Secundiane cur immutatus est vult⁹ tuus? Qui respōdit. Clarior ⁊ hilarior solito nūc est vultus meus: qz iam in conspectu regis eterni contēplatione mentis adfisto: qui me de tenebris ad lumen perduxit sue visionis. Deniq̄ sancti dei iussu decij traditi sunt. Quarto ꝓmoto consulari Tuscie. Qui quum nollent ad imperium eius sacrificare ⁊ expoliati iussi sunt cedi. Ipsis aūt exeūtibus in simulachrū / ipm̄ cecidit ⁊ confractum est. Tunc ꝓmotus iussit eos in eculeo suspendi: ⁊ latera eorū vngulis radi. Illis aūt inter hec deo gratias agentibus: ad latera eorum fecit flāmas adhiberi. Quūq̄ diu assarentur: vnus ex ministris qui acrius ad torquendū insistebat / mortuus est: ⁊ alij a demonibus arrepti clamare ceperūt. O sancti dei vt quid vestris torquetis ꝓrationib⁹? hec tormēta que vobis iniuste inferim⁹ nos irremediabiliter cruciant: vobis aūt nihil mali ꝓstant. Videns hic ꝓmot⁹ / iussit eos capite trūcari: ⁊ in mare precipitari corpora eorū. Sed dei prouidētia ad litus puementia adeo datus ea sepeliuit. ¶ Item persecutione decij vt habetur in martyrologio) apud ciuitatē Tuscie Aretinam. iij. nonas Junij sanctorū martyrum Pergentini ⁊ Laurentini fratrū natale. Qui quum essent pueri: post dira supplicia tolerata / ⁊ multa miracula ostēsa / gladio occisi sunt. Alexādrie quoq̄ ea tempestate ꝓ fide christi capti Hieronymus: Arsenius: Isidorus ⁊ Dioscorus puer. Qui diuersis cruciatibus dilaniati: quū iudex pari cōstantia fidei videret armatos: igni traditi sunt. Dioscorus vero multipliciter flagellat⁹ / diuino nutu ad cōsolationē fidelium est dimissus. ¶ Rome quoq̄ sub deciana persecutione Victoria virgo quū esset desponsata cuidam paganoꝛ nec nubere nec sacrificare vellet: post multa miracula ⁊ opera sancta: inter que plurimas virgines deo aggregauerat: gladio ꝓcussa est rogatu sui sponsi a carnifice. Plurimi alij (vt habetur in martyrologio) in diuersis mūdi partibus sub huius Decij ꝓsecutione martyrio coronati sunt. Sed (vt ait Hugo.) non possumus euoluere quante multitudines huius persecutionis igne furēte ⁊ in desertis ⁊ in mōtibus latitantes: fame siti frigore langore latronibus bestijsq̄ consumpte sunt.

Pergētinus ⁊ Laurentinus.

Hieronymus. Arseni⁹ Isidor⁹ ⁊ dioscor⁹ victoria ꝙgo.

§. X. Porro Decius non totis

tribus annis imperio administrato cum filio suo quem cesarem legauerat: in medio barbarorū sinu interfectus est: ⁊ regnū cum vita perdidit. Post quē Gallus Hostillianus cum Volusiano filio suo potitus regno imperauit vix duobus annis. Cepit aūt anno dñi. ccliij. Huius regnū quū ꝓfozeret initio: ⁊ cuncta ei ex sententia cederēt: sanctos viros qui ꝓ pace ⁊ ꝓsperitate regni eius dño supplicabāt (vt inquit Hugo floziacē.) persequi cepit: cū quibus pariter prosperitatē suā fugauit ⁊ pacem. Sed exorta ꝓsecutiōe / exorta est vltio violati nois christiani. Et vsq̄quo ad prosligandas ecclesias edicta decurrerūt: eatenꝰ incredibilis morboꝝ pestis extēditur. Nulla fere ꝓuincia Romana / nulla ciuitas / nulla domus fuit: q̄ non illa generali pestilētia correpta atq̄ euacuata sit. Hac sola ꝓuicie insignes Gallus ⁊ Volusianus: dum cōtra Aemilianū nouis reb⁹ studentē bellū moliunt ciuile occisi sunt. Aemilianus quoq̄ tertio mense inuasę tyrannidis extinctus est. ¶ Per idē tps (inqt Haymo exoziē) questio in Aphrice partib⁹ de hereticis rebaptizādis vel nō. placetq̄ Cypriano Carthaginensi eō debere eos rebaptizari. Sed Cornelio pape ceterisq̄ occidētalib⁹ epis manet potiꝰ hec sni a post abiectionem prauī dogmatis / sola eos manus impositione purgandos. Hec ille. Et nota q̄ hec est vera sententia firmata ꝓ ecclesiā: vnde ⁊ tenenda: nō solū baptismū / sed ⁊ alia sacramēta que cōficiuntur ⁊ cōferunt ab hereticis in forma ecclesie: esse vera sacramenta quo ad essentiā: sed carere vltimo effectu scz gratie: quo sczad suscipiētis sciēter a talib⁹: misi baptisma in extrema necessitate. Et hoc ꝓpter ꝓhibitionem ecclesie: vt ptz dis. xxxij. §. verū. Et pleni⁹. j. q. j. qō quidē. cū. §. seq. Cypzianus aūt asserebat oia sacramēta hereticoꝝ esse inania ⁊ nulla: ⁊ collatiōes eorū similes actiones fimiarū: q̄ effigiāt actus humanos: quū non sint vere sed appareāt: vt ptz. j. q. j. si quis inquit. Excusat tū a doctoꝛib⁹ de erroꝛe quo ad peccatū: qz nondū erat ab ecclesia hec veritas determinata. Bloss. etiam super dicto ca. si quis inquit, multipliciter excusat Cypzianum.

Halli Volusiani ⁊ Aemiliani impatorū exit⁹.

hec etiā habent ꝓz leges vt. C. li. j. ne sanctuz baptizet. ite retur.

§. XI. Fabiano pape per martyriū coronato succedit Cornelius: imperātib⁹ Gallo ⁊ Volusiano fm Vincē. in spe. hist. qō etiā dicit Hiero. liber tamen Romanoꝝ pōtificū testatur Cornelū passum fuisse sub Decio. Decio aūt cōstat ante Gallum ⁊ Volusianum imperasse Sed dicit Helinandus Gallū vocatū fuisse etiā Decium. Et fm hoc fuisset binominus: ⁊ concordarent predicta ꝓtraria. Tēpore Cornelij ortū est schisma. Nā quidā nouatus noīe a quibusdā sibi adherētib⁹ fact⁹ papa vel potius antipapa: ꝓ Romano pontifice se gerebat. Sed cū complicibus suis deiectus est. Quinimmo qz peruersum dogma adinuenit contra catholicam veritatē: asserens lapsis post baptismū non esse locū venie per quantācunq̄ penitētiā: vel saltez quo ad recidiuātes post penitentiā de primo lapsu post baptismum: vt hereticus dānatus est per Cornelij papā in cōcilio. Unde Dionysius Alexandrinus eps sic ait de his. Nouatus Roma ne ecclesie presbyter elatione quidem tumidus: spem penitus salutis eis adimebat: etiam si digne penituissent. ex quo ⁊ princeps hereseos extitit Nouatianoꝝ: q̄ ab ecclia separati superbo nomine seipsos catharos. i. mundos appellarunt. Ob quā rem concilium sacerdotale celeberrimū in vrbe Roma celebratum est. Ibiq̄ statutū est a papa Cornelio Nouatū ab ecclesia cū suis sequacib⁹ alienū esse. Eos vero qui lapsi fuerāt in certamine: fraterna miseratione curandos: ⁊ fomētis penitētie medicandos. Cypzianus quoq̄ de his libꝝ edidit: in quo ⁊ lapsos ad penitentiā cohoztandos: et cō tradicētes a visceribus xpi alienos esse statuit. Quod etiaz vt hereticū reprobat Aug. vcz non esse locum venie relapsis post baptismū. de pe. di. iij. adhuc instāt. Quō aūt Cornelius canonice fuerit assumptus ad papatum declarat Cypzianus dicēs in epistola Antoniani: Cornelius charissimus noster in diuinis administrationibus / dum sepe ꝓmonitus ad sacerdotij sublime fastigiū cūctis gradibus religiōis ascendit tunc epatū ipm̄ nec postulauit nec voluit. Pro pudoze quoq̄ virginalis ptinētie sue ⁊ humilitate ingenite sibi ⁊ custodite verecundie: non quidem vim fecit vt eps fieret: sed ipse vim passus est vt ipse coact⁹ epatū acciperet: quū Fabiani locus. i. loc⁹ Petri ⁊ cathedra sacerdotalis vacaret. Idē Cypzianus vj. q. j. factus. sic ait. Factus est Cornelius eps de dei et xpi eius iudicio: ⁊ de clericoꝝ pene oim testimonio: de plebis que tunc adfuit suffragio: de sacerdotū antiquoꝝ ⁊ bonoꝝ virorum consensu: quū nemo ante se factus esset: quum Fabiani locus. i. quū locus Petri ⁊ gradus cathedralis vacaret. Quo accepto (al's occupato) de dei voluntate: ⁊ omnium nostrum consensu firmato: quisq̄s iam eps fieri voluerit: foris fiat necesse est. Nec habet ecclesiasticā ordinationem qui ecclesie vnitatē nō tenet. quisquis ille fuerit: licet de se multum iactans ⁊ plurimum sibi vendicās profanus est: alien⁹ est: foris est. Et quū post primū esse non possit: quisquis post vnū qui solus debet esse factus est: tiā nō secūdus ille / ꝛz nullus est. Hec ibi. Et in ca. seq. subdit. Nouatianus eps non est quū Cornelio epo in ecclesia a. xvj. coepis facto: adulter atq̄ extraneus eps fieri a desertoꝛib⁹ per ambitū nitit ⁊c. Et in ca. deniq̄. q. ea. ostendit q̄ sit detestabile crimen schismatis. Sed Dionysius Alexandrin⁹ eps: de quo supza ad Nouatū scripsit epistolam in hec verba. Dionysius Nouato fratri salutem. Si inuitus (vt ais) in hoc venisti: ostēdes in eo, si desinas volens. Oportuerat quidē pati oia: ne scinderet ecclesia dei. Erit nō inferioꝛ gloria sustinere martyriū ne scindatur ecclesia: q̄ est illa ne idolis immolet: immo fm meā sententiā maius hoc puto eē martyriū. Ibi vnusquisq̄ ꝓ sua tantū aīa: hic aut ꝓ omni ecclesia martyriū sustinet. Sed nūc siue tu suadere siue etiā cogere potes fratres redire ad concordiā: maius tibi erit emēdatiōis meritū: q̄ fuerat culpa cōmissi: qz illud nō imputabit: hoc etiā laude dignum ducet. Si vero illi in incredulitate permanserint: tu tamen saluas aīmā tuaz. Vale pacē desiderans quam tibi imprecoꝛ. Cornelius autez papa vt in quadam sua epla scribit inquit. Hic Nouatus cupiditate epatus quā intra se latenter gerebat: in hec oia mala decidit. Et eo aūt maxime elatus est: q̄ quosdā de cōfessoꝛib⁹ viros optimos inter ipsa initia huius erroꝛis sibi assumpserit: qui etiaz sero ꝓ fide xpi confessores extiterant: ⁊ qui oia tormentoꝝ genera ꝓ christi fide superauerāt. Sed isti deo miserante quū oia diligētius perspexissent: Nouatū cuncta fraudib⁹ agere ⁊ mendaciꝝ atq̄ periurijs: ⁊ quia bonitatē ad hoc solum simularet vt deciperet ignorantes cum magna execratione eius ad ecclesiā sunt reuersi. De hoc Cornelio papa sic ait Hieroñ. libꝛo de viris illustrib⁹. Ad Cornelium vbis Rome epm extant octo epistole Cypriani. Scripsit ⁊ ipse Cornelius quasdam epistolas: inter quas

Cornelij papa

Nouatiani heretici.

ter quas extat epistola de Synodo Romana ⁊ Aphricana: ⁊ alia de gestis synodi Italia de Nouatiano. Rexit autem eccle-
siam sub Gallo ⁊ Volusiano duobus annis: ⁊ martyrio co-
ronat. Huius aũt martyriũ ex gestis eius sic habetur. Au-
diens Decius cesar q̃ ipse Cornelius multos ad Christũ cõ-
uerteret precepit vt vbicũq; inuenti essent Christiani: sine
audientia punirentur. Cornelius igitur cũ suis clericis cõ-
prehẽsus exilio relegatur: vbi a sancto Cypriano Cartaginẽ
si episcopo / ⁊ aliis multis p literas est cõfortatus. Inde aũt
Decio est presentatus. Et dum immobilis permaneret: plũ-
batis ⁊ flagris cesus ductus ad templum Martis / aut sa-
crificare ei aut decollari iubetur. Quum aũt duceretur ad
locum. Cerealis miles rogauit eũ vt ad domũ suam diuer-
teret: vt pro vxore sua Ballustia paralytica iam per quin-
quenniũ oraret. Quo facto quum viginti ⁊ vnus qui cum eo
erant / vidissent incolumẽ factam surrexisse ⁊ ipsi cum dicto
Cereale ⁊ vxore eius baptizati sunt: ⁊ ducti omnes iussu im-
peratoris ad templum Martis quum expuissent in idolum:
omnes decollati sunt.

Lucius papa. **§. XII. Cui successit in pontifi-** catu Lucius primus natione Romanus: qui sedit annis tri-
b⁹. Hic primo in exilio missus: sed postea dei nutu ad eccle-
siã reuocatus suãta Valeriano imperatore et capite trũcat⁹
est. iij. nonas Maij. vt habet ex gestis pontifi⁹. Hic precepit
vt duo presbyteri ⁊ tres diaconi omni loco eũ non desere-
rent ob testimonii ecclesiastici. Qui quũ ad passionem per
geret protestatem dedit omnis ecclesie Stephano archidia-
cono suo. Unde ipso martyrio coronato: Stephanus natio-
Stephanus papa. ne Romanus in cathedra Petri collocatur. Hic cõstituit vt
sacerdotes ⁊ leuite vestibus sacratis in vsu quotidiano nõ
vterent nisi in ecclesia tantũ. Sedit aũt annos. vi. ⁊ marty-
rio coronat. Nam vt ex gestis eius habet: quũ verbo ⁊ exẽ-
plo multos gentiũ cõuertisset: ⁊ plurima corpora sanctorũ
martyrũ sepelisset. Valerianus ⁊ Gallien⁹ Xpiani nominis
psecutores cũ summo studio pquiri fecerũt: vt eũ ⁊ clericos
aut sacrificare cogerẽt: aut diuersis supplicijs interirẽt. De-
nerãt; edictũ vt quisquis eos ꝑderet: eorũ diuitias obtine
ret. Unde decẽ hui⁹ clerici cõprehẽsi sine audientia sunt de-
collati. Sequẽti die cõprehẽsus Stephanus papa cũ mul-
titudine clericorũ / solus ante tribunal iudicis introiuit ma
nensq; immobilis: ad templũ Martis ducitur vt ibi adora
ret: aut statim capite puniret. Quo dum pueniisset: orauit
deũ vt templũ destrueret. ⁊ statim maxima pars tẽpli corruit
⁊ militib⁹ pre timore fugientib⁹ / solus Stephan⁹ cum aliis
Xpianis ad cimiteriũ scẽ Lucie pexit: Audiẽs aũt valeria-
nus q̃ christianos ibi collectos ad tolerantiã pro fide chri-
sti aret: misit milites plures prioribus: qui venientes inue-
nerũt eum missam celebrantẽ stantẽ intrepidũ ⁊ cepta pfi-
cientẽ. Sicq; eũ in sua sede decollauerũt. Cui successit Xist⁹
Melloni. in pontificatu vbis. Huius Stephani pape tpe imperante
Valeriano: Melloni⁹ quidã de maiori Britannia oriũdus
Romã veni: vt patrie sue tributũ solueret (vt refert Uincẽ.
in spe. hist. ex gestis ei⁹) ⁊ imperatori seruiret. Ibiq; sicut mos
erat ad templũ Martis cũ socijs suis duct⁹ est vt sacrifica-
ret. Audiens aũt q̃ Stephan⁹ papa paucis Xpianis euan-
geliũ Christi p̃dicaret: accessit illuc. ⁊ deuote ẏba ei⁹ audiẽs
cõuersus ad fidẽ baptisma recepit. Et ab eo instruct⁹ / quic-
quid habebat vendidit: ⁊ preciũ pauperib⁹ erogauit. Quem
p̃fatus papa sibi adherentẽ p oẽs gradus vsq; ad sacerdotiũ
p̃mouit Quũq; ieunijs ⁊ vigilijs instaret: quadã die missas
eo celebrante / viderũt ipse ⁊ papa angelum dei stantẽ a dex-
tris altaris. Qui peracta missa dedit ei virgã pastoralẽ quã
manu tenebat: dicens. Accipe virgẽ hanc qua reges populũ
ciuitatis Rothomagensis in neustrie finib⁹. Tibi eam ibi pre
paratus est a deo locus. Licet aũt labor incognite vie tibi
sit onerosus: nequaq; tamen timendũ est: qm̃ sub vmbra ala
rum suarũ proteget te dñs Jesus christus. Tunc accepta be
nedictiõe iter arripuit. Et quũ veniret Altissiodorũ: virgã
tenẽs quã ab angelo accepat: quendã bipẽni vulneratũ cu
ius pes erat in duas ptes diuisus: facta oratione illico sanauit.
Ibi ergo residẽs ⁊ ministeriũ suũ fideliter implens / multis
virtutibus ⁊ miraculis clarus in pace quieuit.

¶ De Valerio assequẽte Romanum imperium / cum Galie-
no filio ⁊ de martyrio Cypriani ⁊ scriptis ei⁹ de Xisto / Lau-
rentio / Hyppolito / Apollonia / et papa Felice / Euticiano /
Caio / Marcellino / Marcello / beatum Xistum subsequen-
tibus. Capitulum. viij.

valeriaⁿ⁹ ⁊ Galien⁹ imperatores. **Post interfectionẽ Galli** ⁊ Volusiani filij eius qui duobus annis impe-
rauerat: ⁊ Aemiliani qui tyrãnice imperiũ in-
uaserat post eos: ⁊ tribus mensis regnauerat:
sumpsit imperium Valerianus cũ Galieno filio suo. Et Va-
lerianus quidem in Grecia ab exercitu augustus: Galienus
Rome a senatu appellatus est cesar. Ceperũt autem impera
re ſm Euseb. in chron. anno domini. cclvj. Hic Valerianus
secundum Euseb. in eccle. histo. lib. vij. miro modo super ce-
teros qui ante fuerant / humanus ⁊ benignus extitit erga fa
mulos deinde vt in initijs multo benignior illis videretur:
qui noie saltem christiani dicebantur. intantũ venerabatur
seruos vt eis domus eius ecclesia dei esset. Et in quodam
chron. de bonitate eius priori legitur: q̃ eius vita apud Ro-
manos laudabilis fuit: adeo vt ex Decij decreto atq; omniũ
voto vt collapsos reipublice mores in melius reformaret:
censor est factus. Que quidem dignitas Rome antiquis tẽ-
poribus in vsu fuit: ⁊ nunq; nisi viris sanctis ⁊ gratibus im
ponebatur. Quod officium quum Decius imperator impo-
neret Valeriano tunc ciui nobili: his vsus est verbis. Feli-
cem Valeriane totius senatus sententia / totius orbis Ro-
mani suscipe censurã: quam tibi Romana respublica cõfert
qua hodie solus etiam inter mortales iuberis iudicaturus
de moribus oim. Tu estimabis qui in curia vel ĩ palatio ma
nere debeant. Tu etiam equestrem ordinem in antiquũ sta-
tum reduces. Tu censibus modum pones. Tu vectigalia for
mabis. Tibi legum scribendarum authoritas datur. Tibi de
ordinibus militum iudicandum est. Tu arma respicies: Tu
de nostro palatio: Tu de iudicibus: Tu de prefectis eminen-
tissimis iudicabis. Excepto prefecto vbis Rome: exceptis
consulibus ordinarijs: ⁊ sacrorum regem maxima virgine
Uestaliũ: si incorrupta permanserit. Laborabunt tamen
illi vt tibi placeant: de quibus iudicare non potes. Ad quez
Valerianus onus tante dignitatis declinans sic respondit.
Queso sanctissime imperator me me ad hãc dignitatem alli
ges: vt de populo Romano iudicem: de senatu: de militibus:
de totius orbis iudicibus. Hec sunt que augusti nomen de-
cent: Apud nos imperator censura desedit. Non possum hoc
implere priuatus. Ueniam igitur huius nominis peto: cu-
ius vita impar est: impar est confidentia: cui tempora repu-
gnant: vt censuram hominum natura non ferat. Quibus au
ditis imperator cum senatu vna voce dixerũt. Valeriani vi-
ta censura est. Ille de omnibus iudicet: qui est melior omni
bus: qui nullum habet crimen: cui nihil potest ab alijs obji-
ci: qui ab ipsa pueritia semper gratis / prudens / modestus / ⁊
bonorum amicus fuit. Nam ⁊ primus genere: emendatus vi-
ta: doctrina clarus: moribus singularis. Ex ista igitur fama
⁊ moribus precedentibus factus est postea imperator. Et vt
dictum est supra: in principio sui imperij fuit christicolis plu
rimum benignus: sed tandem deprauatus est a veritate de-
iectus per quendam doctorem pessimum magistrum: ⁊ docto
rem Egyptiorum magorum: ita vt iustos: ⁊ sanctos viros per
sequi ⁊ interimi iuberet: tanq; qui aduersarentur magicis
artibus: quibus Valerianus se subdiderat. Qui ad tantam
infamiam crudelitatemq; deuenit: vt primo e palatio expul
sis qui christi nominis assertores erãt: deinde Rome ac per
vniuersum orbem octauus a Nerone grauissimam persecu-
tionem contra christi ecclesiam excitaret. in qua ⁊ Rome
Stephanus papa martyrium suscepit. Cui successit Xistus
secundus: vt dictum est.

§. I. Sed diligẽter hic aduertẽ- dum⁹ de passis sub Decio. Nam fuerunt plures Decij. Pri-
mus fuit imperator post Philippum occisum ab eo qui alio
noie non vocabatur. Et sub eo quidam dicunt fuisse passus
Xistum papam cum Laurentio archidiacono suo. Et ab eis
fuerunt requisiti thesauri ecclesie. i. Philippi imperatoris.
qui scs filius Philippi occiso patre a decio: sibi timens / com
mẽdauit thesaurũ ecclesie beato Xisto ecclesie Romane pre
sidenti pauperibus erogandum. Sed huic assertioni contra
dicit: q: ille decius imperauit (vt patet supra) anno cum di-
midio. et sub eo passus est Fabianus papa. Et inter Fabia-
num et Xistum fuerunt plures anni et plures pontifices sci
licet cornelius. Lucius. Stephanus ⁊ postea Xistus. Ex qui
bus ptz q̃ non sub illo primo decio passus est Xistus cũ Lau
rentio. Sed fuit alius decius imperator qui vsitatiori vo-
cabulo dicebatur Galienus. sub quo nomine ponitur hic in
numero imperatorum filius Valeriani de quo est sermo. de
cius est enim Galienus ⁊ decius. et sub isto videtur potius
passus Xistus cum Laurentio. Nec obstat de thesauris Phi
lippi requisitis: quia quum essent magni: ⁊ pontifici christia
norum audissent commendatos. potuit existimari per predeces
sores ad Xistum peruenisse: et sic ab eo exquiri. In alio ta-
mẽ chronico reperi q̃ iste decius sub quo passi sunt Xistus
et Laurentius: non fuit imperator. sed prefectus vbis vel
cesar tantum: qui iussu Valeriani imperatoris prefati predi
ctos Xistum et Laurentium martyres fecit. Helimondus

autem dicit ꝙ et Gallus imperator qui precessit Valeria-
num dictus est etiam Decius: quia binomius. Vincen. in
specu. Hitto. dicit ꝙ miro modo discordant hystorie de mar-
tyribus qui passi sunt sub Decio. Nam ꝛ Cornelius papa di-
citur passus sub eo. Et Eugenia virgo que fuit tempore Cor-
nelij legitur passa imperantibus Valeriano ꝛ Galieno: qui
fuerunt post Decium: ac etiam post Volutianum ꝛ Gallū.
Sed si cōsideretur ꝙ fuerūt plures Decij quia duo vel tres
licet primus tantū sub dicto nomine imperator nūcupetur
erit facile concordare. Nam isti duo Valerian⁹ ꝛ filius eius
Galien⁹ dictus etiam Decius: siue alter prefectus vel cesar
tantū: iussu eorū viram persecutionē mouerūt contra Chri-
stianos per orbem ꝛ diutinā. Nam tenuerunt imperiū quin-
decim annis: ꝛ ambo male fortunati sunt. Quum enim Sa-
por rex Persarum Syriam / Ciliciam / ꝛ Cappadociam Ro-
manas prouincias debellaret. Valerian⁹ imperator hec au-
diens / infinita armatorum milia vndiq; contrahens venit
Antiochiam. Ibiq; bellum contra Persas disponens trans
ito Eupharate in Mesopotamiam applicuit. Ibiq; leuia pre
lia quum satis feliciter gessisset: postremo in eo loco diuino
disponente cōsilio commissum est prelium: vbi necvigor nec
disciplina militaris aliquid valuit. Nam victus atq; fugat⁹
omnem quasi exercitum amisit. Sed ꝛ ipse ad postremum
fugiens a Persis insequentibus eum captus est: regi Per-
sarum traditus: qui cum ignominiosa consenuit seruitute.
Nam donec vixit imperator ipse Valerianus ac moderator
Romani imperij: hanc infamis officij penam: scilicet pertu-
lit: vt humi accliuis regem Saporem equum ascensurum in
humeris suis susciperet. Et vt dicit Orosius iusto dei iudi-
cio tam nefarij in sanctos author delicti: scilicet persecutio
nis in christicolas: hac phrosa punitus est morte. Capto aūt
Valeriano soluuntur pene repente vndiq; permissu dei cir-
cumposite gentes: latatisq; habenis in omnes Romanorū
fines inuehuntur. Primo germani penetratis alpibus Ita-
liam irrumpentes Rauennam vsq; perueniunt. Alemanni
Gallias peruagantes cuncta cede flāma rapinisq; diripiūt.
Macedonia / Pontus / Asia / Bithorum inundatione vastā-
tur. Sarmate pannonias depopulantur. Germani vlterio-
re abrasa Hispania potiuntur. Preterea cōspiratione intrin
secus tyranni insurgunt bella Ciuilia: funditur vbiq; Ro-
manorū sanguis qui effuderant innocentem Christianorū
sanguinem: Romanis Barbarisq; seuientibus.

Valeriani serui ꝙ ignominiosissima.

§. II. Galienus qui et Decius

secundum aliquos dictus est: filius Valeriani postq; rerum
summam capto patre solus obtinuit: claro dei iudicio terri-
tus: patris ꝛ college motus exemplo: mitius leniusq; erga
Christianos agere instituit: datisq; decretis inhiberi sup-
plicia / persecutiones cessare precepit: ac pacem ecclesijs tre-
pida satisfactione restituit. Quum autem Valerianum im-
peratorem carcer Persarum inclusum teneret: reges ꝛ prin
cipes plures qui regi Sapori auxilij tulerant contra Ro-
manos in bello: consuluerunt vt Valerianū Romanis red-
deret: ꝛ tanta victoria prudenter vteretur. Et inter ceteros
Uesonius rex potentissimus in hec verba scripsit. Sapori re-
gi Persarum Uesonius. Si scirem Romanos posse penitus
vinci: gauderem de tanta tua victoria quā tibi dij dederunt.
Sed quia vel facto vel virtute gens illa vinci non potest:
vide ne ꝙ Senem imperatorem vicisti atq; cepisti: in poste-
rum tibi tuisq; cedat in malum. Cogita quot nationes ex
hostibus vectigales fecerint ꝛ a quibus sepe bello victi fue-
rant: vt Galli: Cartaginenses: rex Mithridates. Quere ve-
ro pacis occasiones ꝛ Valerianum Romanis redde. Deniq;
extere nationes scilicet Bactriani: Hiberi: Albani: ꝛ aliarū
gentium duces scripserunt Galieno ꝛ etiam Romanis auxi-
lia pollicentes vt Valerianus de captiuitate liberaretur.
Galienus aūt Valeriani filius homo natura lasciuior com-
perta patris captiuitate gaudebat: locabatur quum esset
omniū ingens merox: ꝙ Romanorum princeps captiuitate
Persica teneretur: quem multū filius relinquebat. Nec ad
patris miserias: ꝛ tantū dedecus mouebatur Romani impe
rij: corde voluptatibus stupefacto: sed ab ijs qui circa eum
erant inquirebat. Quid hodie in prandio habebimus: ꝛ que
voluptates nobis preparate sunt. Et quasi securus vaca-
bat luxurie: quum in eius contemptū multi in diuersis pro-
uincijs se imperatores appellassent. Interea Macrinus: vel
vt alij scribūt Macrianus: qui Cyriacos regebat exercitus:
post Valeriani infortunio querentibus ordinum principib⁹
quid facto opus esset: Ballista quidā ex legatis in conuentu
omnium ait. Ego cōmilitones bonum principem quero: qui
labentem rēpublicam restituat. Sz quis tandē est qui Va-
leriani locū possit implere: nisi Macrinus cui amplissimus
ordo senatus ꝛ Valerianus imperator Egyptum ꝛ Syriam
magnā imperij partem Romani crediderunt: qui est fortis ꝛ
constans: untegerr: (qō vt magis ad imperium pertinet) dio
nes. Indeq; cōuersus ad Macrinū dixit. Accipe locum me
ritis tuis debitum. Macrine: atq; ita agas vt Roman⁹ ppls
te principem factū gaudeat. Ad quem Macrinus. Reprehen
sibile est valde Ballista imperiū desiderare solum vt presit:
sed appetendū est: vt non solum sibi ꝛ liberis: sed reipublice
vtilis sit. Ego autez ea mente imperium recipio: vt Romane
reipublice subueniam: atq; pestē illam humani generis Ga
lienum a gubernaculis submoueam. Et (vt hystorici volunt)
nullus eo tempore aptior ad rempublicam regendam erat.
Huic rei accedebat ꝙ duo filij eius Macrinus iunior et
Quietus viri fortissimi erant: ꝛ tota mente in bella ruebant
adeo vt essent legionibus exemplo.

Macrinus.

Ballista.

§. III. Itaq; macrinus suscepto

imperio vndiq; auxilia petit: ꝛ congregato maximo exerci-
tu ac fortissimo contra Galienum iter arripuit. Quo audito Aureo-
Aureolus qui Illyricos regebat exercitus: cogentibus mi- lius.
litibus in Galieni cōemptū etiam ipse imperiū sumpsit. Et
cū maximis copijs aduenientē Macrino occurrit. Et com-
misso prelio post grauem vtriusq; exercitus cedem: tandem
Macrinus vincitur: ꝛ in fuga comprehensus occiditur. Au-
reolus autē potius victoria omnem Macrini qui superfue-
rat occupauit exercitum. Qui viribus potēs in Illyrico im-
perauit: omnēq; circa positam regionem sibi parere compu- Odena-
lit. Odenatus aūt Palmyrenus qui pro Romanis orienta- tus.
les regebat exercitus: sperans sibi has legiones quas in pre
sidium Syrie Macrinus cum filio reliquerat / coniugere: cō
gregatis orientalibus viribus in Syriam transijt: atq; Quie- Quiet⁹
tum Macrini filium bello victum obsedit. Quisq; aliquan-
diu milites qui cum quieto erant: cruciarētur fame perua-
lida. author Ballista iuuenem occiderūt: proiectoq; per mu
rum corpore. Odenato se omnes dediderunt. Itaq; Odena-
tus post hanc victoriam totum fere orientem obtinuit. Sicq;
orientem Odenatus Illyricum Aureolus: Italiam Galien⁹
eo tempore obtinebant. cū denatus igitur post orientem ob-
tentum: videns se tot legionibus fortem: contra Persas bel
lum vt Valerianum liberaret gerere: statuit. Itaq; ex omni
pene oriente contractis auxilijs contra Persas pergens in
prelium: eos deuicit: ꝛ Nisibim ꝛ Charras ciuitates nobilis- Perse
simas obsedit ꝛ cepit: omnēq; Mesopotamiam quam occu- ab ode-
pauerāt: recepit. Et postremo cum ipso rege Persarum dif- nato vi-
ficillimo bello cōgrediens / ipsum fugauit ꝛ vicit. In quo bel cti.
lo cepit regis thesauros. Et sic Odenatus rem Romanam
in orientē ad statum pristinum restituit. Et quum nihil aliud
ageret: nisi vt Valerianum liberaret eruabat quotidie: ac
in alieno solo ꝛ locorum difficultatibus optimus imperator
pro republica fidelissime laborabat. Quod vbi comperit Ga
lienus: participatū imperio augustum vocauit Odenatum.
Quod factum senatus populusq; Romanus grataner acce
pit. Demum Odenatus rebus in oriēte feliciter gestis: mul
tis bellis victoria Meonio consobrino suo: qui ꝛ ipse ad im-
perium aspirabat cū filio suo Herode magna iactura impe-
rij occisus est. Fuit autez hic Odenatus (qō negari potest)
vir manu lingua atq; prudentia singularissimus: ꝛ in belli-
cis rebus solertissimus ꝛ fortunatissimus. Fuit ꝛ in iuuētute
sua venationibus multū deditus: leones pardos ꝛ vrsos oc-
cidit cum eis congressus. Huius Odenati vxor zenobia fuit
mulier mirabilis: ꝛ viro suo fortior pbibetur / casta / sobria: zenobia
prudēs. Erat illi vox clara: ꝛ virilis seueritas: vbi necessitas odenati
postulabat tyrannorum: vbi pietas requirebat bonorum pn vxor.
cipum clemētia. Historiarum maxime orientaliū tenax adeo
vt illas abbreuiasse dicatur. Omnium preterea linguarum
peritissima. Hec mortuo viro non vt mulieres solent: fletib⁹
vacauit: sz virilt animo interfectores viri persecuta occidit.
Quibus occisis galeata ad contionem venit: cum velo pur-
pureo gēmis dependentibus: in qua conciōe detestans Ga-
lieni luxuriam: exercitus in verba filiorum Herēniani iura
re fecit. Et quia ipsi pueri erāt: ipsa contra Galienum impe-
rium orientis tenuit. Galienus autem Rome luxurie ꝛ co-
messationibus vacans: audiens Odenatum occisum: Per-
sis bellū inferre statuit: seram nimis patris vindictam que
rens. Collectis igitur copijs Heracliano cuidam vni ex duci
bus tributt negotiū belli contra Persas. At zenobia audiēs
illū ad partes illas aduenisse: timens ne victis Persis auferet filijs imperium orientis: congressa cū eo in bellum: oēm
exercitum ejus vel occidit: vel cepit. Quod audiens Galie-
nus a proposito destitit.

§. IIII. Per idem tēpus Æmi-

lianus in Egypto sumpsit imperium. Hic Æmilianum bel-
lis exercitatissimū orientales duces qui bellis superfuerāt:

aut qui in presidijs p̄uinciarū erant: mediū Galieni impe-
riū accipere coegerūt. Qui statim iuit⁹ assumpto imperio
Thebaidam atq; Egyptū quagatus est. atq; barbarorum
gentes que se p̄ Romanas p̄uincias effuderant: magna
virtute belli p̄mouit. Insup occupatis horreis vbi in sub
fidiū vbis magna copia frumēti seruabat. Romanā vrbē
horrenda fame afflixit. Sed hunc Aemilianū postmodum
Aemili anus et Theodosius Galieni dux cruentissimo bello cū eo peracto
Alexan cepit: catenis vinctū Galieno ad vrbem destinauit. Post
der a quē Alexander quidā se imperatorē in egypto nominauit
rheodo Qui ab eodem Theodosio captus ⁊ occisus est. Quumq;
ro capti hec apud orientales tam varie gererentur: quibus insitum
est noua semp desiderare dominia: quū viderent Galienū
in luxurie improbitate persistere. Posthumiū quēdā ex ro
manis ducib⁹ ad imperiū vocauerunt. Erat aūt vir iste in
bellis fortissimus: in pace cōstantissimus: atq; in suis acti
bus cunctis grauissimus: vsq; adeo vt Galienus ei filium
suum Galeniū nutriendum traderet: quasi ⁊ vite custodi:
⁊ morū ⁊ actuū imperialiū institutori. Qui vt quidam tra
dunt fidem fregit: ⁊ eo occiso imperium sumpsit. Sed alij
referunt q̄ Galli eum imperatorem vocarūt ⁊ per milites
ab eis missos filiū Galieni occiderunt. Que postea q̄ Ga-
lienus p̄sensit: pacem cū Aureolo qui se in Illyrico impe
ratorem fecerat/init: studio oppugnandi Posthumiū: qui
Galliam a barbaris occuparam ⁊ ab eis liberatā regebat.
Post Bellūq; inuicem gerentibus. Aureolo cū Posthumio mo
humij do feliciter modo infeliciter egerunt demū expulso Galie
cedes. no de imperio: quū posthumi⁹ q̄ prius erat multū dilectus
Lollia nimis rigide ac seuere se gereret: a Lolliano quodā duce ⁊
nus. magna parte exercitus cōsentiente occisus est. Quo occi
so Lollianus in locū posthumij subrogatur. Et sibi delatū
a Gallicis exercitibus sumpsit imperium: ⁊ Germanos q̄
intra Galliam se effuderant/victos ⁊ expulsos in pace re-
stituit. Sed in hac pace nō diu imoratus occisus est dolo a
Victorino filio Victorie. Hic ergo in Gallijs imperū sum
psit: fortissimus in bellis: ac preter libidinē optim⁹ impera
tor. Sed oīno libido ⁊ mulierū voluptas sic eū perdidit vt
nemo ex antiquis scriptoribus ausus sit eius vitā in fas
mittere: quē cōstat iudicio oīm p̄ effrenatā libidinē debuis
se puniri. Hic nō diu post assumptū imperiū a quodam cu
Victori ius vxorē stupr̄auerat: subito cōfossus gladio iter⁹it. Post
nus. occisum in Gallijs Victorinū: quum Gallici exercitus ali
Mari⁹ quandiu de eligendo imperatore vacillassent: demū Ma-
rius quidā militari rumultu factus est imperator. Qui si
esset fabri ferrarij filius: ⁊ tū ꝑpter maximā corporis fortitu-
dinem/ad plures dignitates vocatus est: ⁊ demū imperia-
Inge lem. Sed hic occisus est a quodā milite: qui quondaz in fa
nuus. brili officina minister eius fuerat. Quidā etiā ex Romanis
ducibus q̄ in Pānonia regebat exercitum: Ingenu⁹ nolet
a Mesiaticis legionib⁹ imperator ast factus. Hic aūt pro
pter singularē animi ⁊ corpis virtutē/semp a Gallieno su-
spectus est habitus: ⁊ potissimū q̄ militib⁹ erat acceptissi
mus. Quo audito Gallien⁹ q̄ etsi luxuria p̄ditus: tū vbi ne
cessitas imminebat/erat vehemēs velox ⁊ fortis: cōgrega-
to ex Italia exercitu cōtra Ingenuū p̄fectus est: ⁊ difficil
limo bello cū eo pacto vicit fugauit ⁊ illū occidit. In quo
apparuit crudelitas ⁊ ferina rabies Galieni. Nam oēs mi
lites eo bello captos iussit occidi: ⁊ in ciuitates que Inge-
nuo fauerāt deseuīēs: illas virili seru vacuas dimisit. Sed
nec Aphri defuerunt: q̄ quū audissent Galienū inter popi-
nas ⁊ balnea cū lenonibus disputare: ⁊ ipsū imperatorem
quēdā p̄consulē noīe Celsum nūcuparunt: qui septima die
Celsus sui p̄erij a Galiena Galieni consobrina occisus est. Inter
tot bellicas clades q̄ sub Galieno emerserūt: etiā terremo
tus grauissimus fuit: quo multa oppida ⁊ ciuitates in ozie
Porten te corruerūt habitatoribus oppressis. Fuerunt ⁊ p̄ multos
tauaria dies sup terrā densissime tenebre. Auditū est tonitruū ma
ximum: nō tonāte celo: sed mugiēte terra. ex quo multi ter
rore mortui sunt. Sed ⁊ ipsa Roma motu vehemēti cōcus
sa est. Preterea ⁊ mare extra limites suos ⁊ terminos erū
pens/multas vrbes submersit. Gz ⁊ pestilentia q̄ sub volu
siano ⁊ Gallo ceperat: ita Romā fatigauit: vt quinq; milia
vna die pari morbo perirēt. Sed ⁊ Byzantiox ciuitas no-
bilissima Thracie naualibus bellis clarissima/per Galieni
milites ita vastata est vt p̄ius nemo ex ciuib⁹ superesset
preter paucos p̄ vrbē dispōs: q̄ tū postea p̄ Constantinum
magnū instaurata est. His tātis malis fessa ⁊ quassata res
publica labem illā improbissimā Galienū sustinere nō va-
luit. Nā etsi fuerit poeta clarissimus: ⁊ ad oēs artes inge-
niosissimus: luxuria oīa corrūpente/naturā suā semp in de
terius vertit: atq; in crudelitatez omnis/indicta cā multos
ex ciuib⁹ occidit. Quisq; iā effect⁹ esset senatui ⁊ pp̄lo Ro-
mano exosus: tractarunt aduocare Aureolū: q̄ in Illyrico
imperabat/ad vrbē: ⁊ ipse iperiū assumēs Galienū amoue
ret. Ad q̄ō efficiendū Aureolus cū exercitib⁹ suis Italiam
intrauit. Hoc p̄cipiens Galienus ei cū copijs suis circa me Galieni
diolanū occurrit ad bellū iuicē pagēdū. Sed ibi ipse Galie itroit⁹.
nus a quibusdā ex ducib⁹ suis occisus est.

§. V. Prefatis Valeriano ⁊ Ga

lieno imperātibus/martyrio coronati sunt multi diuersis
in locis. Nā Valeriano capto a rege Persarū: vt dictuz est
qui iā septē annis potit⁹ erat iperio: postea Galien⁹ filiꝰ
eius iperauit solus annis. viij. q̄ et Deci⁹ vocat⁹ est. Inter
ceteros aūt insignis doctor Cyprianus ei⁹ tpe martyrio
coronatus est. Et aduertendū q̄ hic Cyprian⁹ nō est ille q̄
magus existens quodā tpe postea cōuersus ad fidem: et fa
crus demū epūs/passus est martyrium cuz sctā Justina. Hic Cyprian⁹ epūs
esse fuit tpe Diocletiani: vt 8z infra: iste vero tpe hui⁹ Ga carragi
lieni seu Decij. De hoc igit̄ sic ait Hiero. in lib. de viris illu. nensis.
Cyprian⁹ Apher carthaginēsis epūs glorose primuz rethori-
cam docuit. Exinde suadēte p̄sbytero Cecilio a quo et co
gnomentuz sortit⁹ ē christian⁹ factus: oēm substatiā suam
pauperibus erogauit: ac post nō multū tpis elect⁹ in p̄sby
terum etiā carthaginēsis epūs est cōstitutus. Huius inge-
nij superfluū est indiciū texeret: quū sole clariora sint opa
eius. Passus est sub Valeriani ⁊ Galieni principū persecu
tione octaua: eodem die quo et cornelius. sed nō eodem an
no. Quū essem (vt ex gestis eius habeꝫ) Carthagini predica
tioni instaret: Patrino pconsuli p̄sentatur. Et quuz a fi-
de immutari nō valeret: in exiliū missꝰ est diutinū. Gz ius-
su astasij pcōsulis q̄ patrino in officio successit ab exilio re
uocatus capite eb eo trūcatus est. Contra quē quum lecta
fuisset sententia condēnationis: dixit/Deo gratias. ⁊ spicu
latori iussit a suis dari certā pecuniā. Scripsit plura opusc
la eloquētissimo stilo digesta: et ab ecclesia approbata.
di. xv. sctā romana. Scripsit essem libruz de duodecim abusio-
nibus seculi. Libruz vnum ad Donatū de gratia dei. Libruz
vnū de lapsis. Libruz vnū de aleatoribus. Libruz vnū de vni
tate catholice ecclesie. Librum vnuz de oratione dōnica. Li-
brum vnū de mortalitate. Librū vnū de opere ⁊ eleemosy-
nis. Libruz vnū de bono patiētie. Libruz vnū de zelo ⁊ liuo
re. Libruz vnū ad Demetrium. vnū ad Fortunatam. vnum ad
Quirinum. vnū ad Antonianū. vnū ad Julianū. vnū ad ce-
cilium. vnū ad Cornelium. Libros tres de laude martyrij.
vnum de sacro calice. vnū de duobus montibus. Epistolas
plures ad diuersas psonas. Et in libro quidem qui intitula
tur de gratia dei ⁊ abundantia malitie seculi: sic inter cete
ra inquit. Profluens largiter spiritus nullis finibus p̄mi
tur: nullis metarum certarū spatijs frenatur: manet iugi-
ter exuberat affluenter. Nostrū tātū sitiat pectus ⁊ pareat
quātū illuc fidei capacis offerimus: tantum inundationis
gratie haurimus. Paulisper itaq; te crede subduci in mon
tis ardui verticem celsiorē: ⁊ inde speculare rerum infra te
iacentium facies: ⁊ oculis in diuersa porrectis ipse a terre-
nis contractibus liber fluctuantis mūdi turbines intuere
Jam ⁊ seculi ipse misereberis: tuiq; admonitus ⁊ plus deo
grat⁹/maioriq; letitia q̄ euaseris gratulaberis. Neuenim
esse iā inter innocentes innoxiū crimē est. Malos quisquis
non imitat offendit. Consensere iura peccatis: et cepit lici
tum esse q̄ō p̄hibitū est. Quis enim illic pudor rerū: q̄ inte
gritas esse p̄t: vbi q̄ dānent improbos desunt: ⁊ soli q̄ ite dā
nantur occurrūt? Ceterū quos diuites opinaris: hos etiā
inter diuitias suas trepidos cogitationis incerte solicitu-
do discrutiat: ne predo vastet: ne precusor infestet: ne ini
mica cuique locupletioris inuidia calumnijs litibus in-
quieter. Non cibus securus somnusve p̄tingit. Gemit licet
bibat. In conuiuio suspirat: ⁊ quum epulis marcidum cor
pus tozus mollioz alto sinu cōdideris: in pluma vigilat nec
intelligit miser speciosa sibi esse supplicia: auro se alligatū
teneri: ⁊ possideri magis q̄ diuitias possidere. O detestabi
lis cecitas mentium ⁊ cupiditatis insane p̄funda caligo: In aua
quū exonerare se possit ⁊ releuare ponderibus: pergit ma ros
gis fortunas augentibus incūbare: et penalibus cumulis
adherere. Nulla in clientes largitio est: nulla indigentibus
participatio. Et pecuniam suam dicunt: quam velut alie-
nam domi clausam solicito labore custodiunt. Ex qua non
amicis: non liberis quicq̄: non sibi demq̄ impertiuntur: sz
ad hoc tantum possidet: ne possidere alteri liceat. An tu vel
illos saltem pures inter honorem infulas vel opes largas
stabili firmitate securos: quos regalis aule splendore ful-
ros armorum excubantium tutela circumstat. Maioz illis
q̄ ceteris metus est. Tam enim timere coguntur q̄ timen-
tur. Exigit enim penas pariter de potentiore sublimitas.
Una igitur placida ⁊ fida tranquilitas: vna solita ⁊ firma
securitas. Si quis ab his inquietantis seculi turbinib⁹ ex

tractus/salutaris portus statione fungatur:ad celum oculos tollat a terris:z ad dei mun⁹ admissus ac deo suo mente iam proximus/quicquid apud ceteros humanis in reb⁹ sublime ac magnum videtur:intra suam conscientiam iacere glorietur:nihilq; appetere iam de seculo potest:qui se culo maior est. Idem in libro de aleatoribus. Si oues delin quunt:z pastores delinquentibus ignoscant:nōne ipsi se pondere delinquentiū onerāt: Quid queso est nos fideles q manus q ab humanis iniurijs expiata est.z ad sacrificium dñicum admissa:q ad laudē dñi in oraculo exurgit

In aleatores. q signū christi p qō tueri debemus fronti imprimit. Quid est inquā vitalee ludū exercēs:laqueis diaboli vnde exuta est rursus implicetur. Alea essi diaboli venabulū est:z deleti vulnus insanabile. Ibi diabolus pōsto est ad capiendum submissus:tibi pfidia:falsa testimonia:mentis furia:venale piurium:serpentinū colloquium:illic rabiosa amicitia:fraternitas discordās:illic cōiunctiō:z seua audacia:fera impatiētia:possessionū amissio. O aleatorū pigra nequitia:o mans crudelis ad periculū sui armata:que paterna bona z opes aliorum sudoribus quesita ignominioso studio dilapidat. Alea est alueus malis:supplātatio amicitiq; nec lucrū cōfert sed totū cōsumit. Hinc demū pauperes fiunt:hinc iam consumptis oibus rebus suis mutuis vulneribus se obruunt: hinc patrimoniū sine vlla fori pecunia amittunt. Ille quidem q primū hunc ludū adinuenit:instinctu diaboli qui eū suis artibus adimpleuit:ab imitatoribus suis se colendum.z sibi sacrificandū cōstituit:ita vt qui vellet eius studio adherere nō ante manū in tabulā porrigeret:nisi author ei⁹ prius sacrificaret. Christianus aūt quicūq; es z alee tabula ludis:licet nō sacrifices:tamē legis huius facinoris participes z vtiq; christianus nō es. O qualis aleatorum demētia qui insaniunt/peierant:maledicunt:z diaboli caligine deorbati sibi nunicē manus inferunt:inuicē se deuouent:et parentū originē presentibus turbis dehonorant. Et q iam sepius vincitur:rursus ad nocentius studiū suadente diabolo animatur. O ars infesta studentibus z studiū libidinosum:qō nan diuitias/sed nuditatē z inopiā prestat. Hec ille. Idem Cyprianus in quodā libro ad Julianū ait. Idem mediator dei z hoim homo christus Jesus sic actibus prōijs z dignitatib⁹ distinctis officia potestatis vtriusq; discreuit/ppria volēs medicinali humilitate sursum efferri: nō humana superbia rursum in inferiora demergi:vt etiaz christiani imperatores p eterna vita pontificibus indigerent:z pōtifices pro cursu temporaliū rerū imperialibus legibus vterentur:quatenus spūalis actio a carnalibus distaret incursibus:z deo militias minime se negotijs secularibus implicaret:ac vicissim nō ille rebus diuinis pōdere videretur:q esset secularibus negotijs implicatus. Hec ille di.x.q̄ſſ. Ubi glossa dicit papatū z imperium ab vno habere principiū scz christo q fuit.pōtifex z rex regū:z distīctas esse istas dignitates:papā tamē habere vtriq; gladiū z vtroq; aliquādo vti. Et ideo licet sint distincterm exercitio tamē subalternatim se habēt:ita q imperialis dignitas subijcitur papali vt inferiori superiori.dist.xcvj.duo sunt:z vt sicut vnus princeps in vniuerso:deus videlicet:ita in ecclesia vnus monarcha.s.papa:cui terreni simul z celestis imperij dñs iura concessit:vt dicitur dist.xxij.ca.j.

§. VI. Sub isto etiam Decio

Galieno p diuersa loca seuiēte Dionysius alexādrin⁹ epūs passus est exiliū. Nā vt scribit Eusebius lib.vij.historie ecclesiastice. Quū Valerius cū Galieno sanctos persequerē tur. Dionysius vero iste vnū solū deū qui celū fecisset z terraz diceret adorandū:ceteros aūt neq; esse deos neq; adorari deberem castrū quoddā desertiq; Letro appellatur in exiliū mittitur:ob hoc precipue electū:q loci incole gentiles erāt:z idolor superstitionib⁹ satis dediti. Quiq; hostili animo Dionysiū primo z satis aduersa mēte suscipiūt Postmodū vero quū paulatim p dei gratiā verbū dñi se seminare cepisset.pars maxima trucis z barbari populi relictis idolis conuersa est ad deum verum christo subiecta. Quo cōperto rursum cū ad alium locū vicinū quidē Alexādrie/sed incolis desertū ac bene habitatoribus vacuum transtulerunt. Sed vbi quū pro vbis vicinitate nostrorum populi frequētarent:z tanq; odore pastoris recepto grex letior z constantior redderetur agonib⁹:rursus missus cū centurione militaribus viris ipsum Dionysium z cum eo Caiū z Petrum catenis cōstrictos z diuersis cruciatibus afflictos in desertū quoddā Libye pertraxerūt:loco squalidissimo:z omni vsu humanitatis arente:z ibi nexos vinculis reliquerunt. Denicq; fertur quibusdam se infectantibus respondisse. Quid insectando me laboratis: Caput meum pro quo magnopere fatigamini:nullum ceruicib⁹ sumite:z donum magnū ad tyrannum deferte. De hoc sic ait Hieron⁹.lib.de viris illu. Hic Dionysius alexandrie vbis episcopus sub Heraclea scholā presbyter tenuit:z Origenis insignissimus auditor fuit. Hic in Cypriani z aphri cane synodi dogma pſentiens/de hereticis baptizandis ad diuersos missit epistolas plurimas:que vsq; in hodiernum diem extant. Ad Fabianū antiochene vbis epm de penitentia. Et ad Romanos per Hippolytū alteram ad Xistū papaz qui Stephano successerat duas epistolas:z ad Philemonem Dionysium Romane ecclesie presbyteros duas z ad Dionysium eundem postea Romane ecclesie epm de pascha. Itē duos libros aduersus Nepotem epm:qui milianorū corporale regnū suis scriptis asseuerat:in quibus de apocalypsi Joannis diligētissime disputat. Et quatuor libros ad Dionysiū Romane vbis episcopum. Hic etiam Dionysius in libro.iij.de baptismo quem ad Philemonem scripsit de se sic ait. Ego z tractatus hereticorum lego z traditiones eorum perscrutor:etsi videar ad horam verbis eorū pollui. Sed mihi multum confert hoc ipsum:q ex eorum verbis arguere eos possum. Denicq; quum aliquis ex fratrib⁹ cōpresbyteris phiberet meme heretica lectione tanq; sceni alicuius retror polluerer:mihi visio quedam a deo ostensa est que me confirmaret:z sermo factus est mihi. Lege omnia quecūq; in manus tuas venerint: quia probare potes z discernere singula.quādo quidē ex mitio hec tibi fuit causa credēdi. Hec ille. Qui demum in pace quieuit anno Galieni duodecimo. Nō phi bēda ē hereticoꝝ le ctio.

§. VII. De gregorio Neocesaree episcopo

sic ait Hieron⁹.li.de viris illustrib⁹. Theodorus qui postea Gregorius appellatus est:Neocesaree Ponti episcopus:admodum adolescens ob studia grecarum et latinarum literarum de Cappadocia Byzretum z inde Cesariam Palestine transiit iuncto fratre Theodoro. Quorū quum egregiam idolem vidisset Origenes:cohortatus est eos ad philosophiam:in qua paulatim christi fidem subintroducēs sui quoq; sectatores reddidit. Quinquēnio itaq; eruditi ab eo remittuntur ad matrem. Et quibus Theodorus pficiscens panegyricū eucharistie scripsit Origeni. Et cōuocata grādi frequētia ipso quoq; Origene presente recitauit:qō vsq; hodie extat. Scripsit metaphrasim Ecclesiastes:breuem quidē:sed valde vtilem. Et alie hmōi vulgo ferunt epistole. Sed precipue signa z miracula que iam episcopus cū multa ecclesiarum gloria perpetrauit. Unde Euse. de eo sic ait. Stagnū quoddam erat in ponti regionibus situm/piscib⁹ copiosum:ex quorū captura prediuites reditus dominis suis prestabant. Ista possessio duob⁹ fratribus sorte hereditatis obuenerat. Ex pecunie cupiditas que pene omniū corda mortaliū superat:etiam fraternā vicissitudinem violauit. Cohibebat a fratribus tempore captionis non tam ad capiendos pisces q ad hoies decipiendos/hoim cedes ad bella mouebantur:humanus sanguis pro piscibus fundebatur. Sed dei prudentia aliquādo adfuit auxilium. Aduenies em Gregorius videnscq; prelia mortesq; virorum fratres germanos:qd cause existeret pro qua in exitiū sui suorūq; fratres accenderent inquirit. nullam nisi capture piscium reperit. Tunc ille quum pro honore sui vtreq; partes siluissent paululū:Nolite(inquit)o filioli rationales animas pro mutis animātibus violare:fraternam pacē questus cupiditate dissoluere:dei leges z nature pariter violare. Sed vna mecū ad orā stagni exitialis accedite. Ego iam vos per virtutē dñi omni certamine cruente contentionis absoluam. Et quū hec dixisset in conspectu omniū:virgā quam tenebat in manu ad primas litoris vndas defigit. Et ipse positis genibus manus tēdit ad celūq; excelso supplicat deo. Simul vt ille orandi finem fecit:statim sese vnda subducens z cursu velociori refugiens a conspectu superno iussa discedere / abyssis suis redditur:z arentem campū iam concordibus germanis deliquit. Sed in hodiernū diē frugū ferax dicit esse solū: qō antea fuerat nauium ferax. Demonstratur z aliud illustrius ab eo z diuinius factū. In quodam loco ruris angusti/quū res poscoret ecclesiā constitui rupis quedam vicini montis ex parte orientis obiecta/ex alia vero prererfluēs fluuius spatiū quantū eccl'ie sufficeret denegabat. Et quū alius oīno non esset locus:omnesq; mesti essent q solū ad construendam ecclesiā non haberent:ille plenus fide pnotasse in oratione dicitur:z dñm Jesum admonuisse pmissionis sue fideliter:q dixit/Si habueritis fidem sicut granum sinapis:dicetis monti huic/Tollere:z mittere in mare:z fiet vtiq;. Quumq; hoc plena fidei deuotione deposceret:ad lucem coeuntibus populis inuenta est rupes impotuna recessisse tantum/quātū spatium ad condendā quere-

batur

batur ecclesia. Traduntur eius & alia q̄ plurima: De eodē sic ait Haymo. Gregorius iste quum aliquando per alpes transiret necessitate ninili coactus ad fanū diuertit Apollinis: ibiq; pernoctat. Quo mane recedente/ recessit & demon. Poscitur dare responsa sicut prius: & obmutescit. Cōsulitur a sacerdote oppomitur titulus. Gregorij aduentus Mox sacerdos occupat uiā perueniens ad Gregorij: & re iam expulsi numinis exponit questicq; amissum deplorat. At ille scribit epistolam in hec verba. Gregorius Apollini. Permitto tibi redire ad locum tuū: & agere que consueuisti. Hāc sacerdos ad fanū fert epistolā: ponitq; iuxta simulachrū. Adest iterum demon: iterum dat responsa. Tunc sacerdos in semetipsum cōuersus: ait. Quomodo non multo melior est Gregorius isto Apolline cuius obtēperat iussis? Et descendens eadē hora ad Gregorium: referensq; epistolam rei ordinem pandit: vtq; deo se offerat rogat. Tunc relicta gentilitate factus ab eo catechuminus: quum se castissime vite & abstinentissime mancipasset etiam baptisma consequitur. Et in tantum virtute fidei profecit: q̄ Gregorij successor in episcopatu fuit.

§. VIII. Decio igitur imperāte

nō primo/ qui imperauit duobus annis & mensibus sex: vt ab aliquibus dicitur. quia Xistus eo tēpore papa nō fuit. Nec secūdo/ post quē cū Uoluſiano imperauit gallus: qui dictus est Decius: sm Helinandum eadem ratione. sed sub tertio Decio qui vsitatiori vocabulo dictus est Galienus & cū patre suo Ualeriano imperauit annis quindecim: cuius tēpore papa Xistus creatus fuit. Uel vt quibusdā aliis placet sub alio quarto Decio qui non imperator: sed cesar a Galieno factus est. & Ualeriano nō patre prefati Galieni sed prefecto tunc vbis: passi sunt Xistus papa cum Laurentio archidiacono eius. Qui Xistus natus Athenis studijs vacans philosophus fuit. Audiens igitur Decius cesar quod per Xistum papam multi conuerterentur vel cōfirmarentur in fide Christi: iussit eum sibi presentari. Et quum ante se ductum cum felicissimo & Agapito diaconibus nullis blādimentis a proposito sancto mouere posset: ad templum mandauit adduci: vt aut dijs immolaret: aut in carcerem truderetur. Quumq; sacrificare contennens ad carcerem traheretur: Laurentius hoc audiens ad eum accessit dicens. Quo progrederis sine filio pater? quo sacerdos sancte sine ministro properas? tu nunq; sine ministro sacrificium offerre consueueras. Quid ergo in me displicuit paternitati tue? Nunquid degenerem me probastis? cui commisisti dominici sanguinis dispensationem? Cui Xistus respondit. Non ego te desero filium neque derelinquo: sed maiora tibi debentur certamina. Nos quidem quasi senes leuioris pugne cursum recipimus: te autem vt iuuenē manet gloriosior de tyranno triumphus: post triduum me sequeris sacerdotem leuita. Commisit itaque ei vt thesauros ecclesie qui sc̄z supererant: vel ex oblatis a Philippo imperatore vel ab alijs conuersis ad fidem diuitibus: pauperibus distribueret. Quod & fecit christianis indigētibus qui latebant dispensans quesitis ab eo. Et in domum vidue ingrediens in qua multi fideles occulti manebāt: elee mosynis datis illam a dolore capitis sanauit diu detentaz, & in domo alterius christicole cecum illuminauit. Presentatus iterum Xistus Decio quum ei assentire non vellet: decreuit Ualerianus prefectus illum duci ad templū Martis: cui si non sacrificium offerret: capite puniretur. Quū autem duceretur. Laurentius feruore spiritus instigatus cepit clamare post eum. Noli me derelinquere pater sanctet: quia thesauros tuos iam expendi quos tradidisti mihi. Tunc milites audientes nominare thesuros. Laurentium tenentes ad Decium perduxerunt. Xistum vero cum Agapito & Felicissimo decollauerunt. Presentatus ergo Laurentius Decio traditus est ab eo Ualeriano prefecto vt exquireret ab ipso thesauros ecclesie: & si sacrificare nollet/ variis supplicijs interimeret. Ualerianus autem tradidit eum Hyppolito carcerario custodiendum. Ingressus Laurentius carcerem: inuenit ibi quēdam Lucillum nomine: qui ex nimio ploratu amiserat visum. Cui Laurentius promittens lumen se redditurū si in christum crederet: cōuersum ad fidem & baptizatū subito illuminauit. Et alijs pluribus ad eum accedentibus cecis restituit lumen. Q̄ cernens Hippolytus ait. Ostende mihi thesauros. Et Laurentius ad eum. Non solum o Hyppolite thesaurum tibi ostendo: sed si credideris in christū vitā eternā tibi promitto. Credente igit Hippolyto & baptizato ait. Uidi animas innocētū letas gaudere. Uū totā familiā suā baptizari fecit. Post hec mandauit Ualerian? Hippolyto vt Laurētiū presentaret. Qui cōtā eo adductus quū inquireret de thesauris: petijt triduanas inducias ad eos manifestandos. Qui egressus a conspectu eius intra triduum collegit oēs quos reperit per vrbem pauperes quibus eleemosynas dederat: et ante eū simul adduxit ad palatiū dicens. Ecce thesauri eterni qui nūq̄ deficiunt. Nam quos requiristi man? pauperū in celestes thesauros deportauerunt. Et interrogans Decius Cesar cur deos blasphemaret/ iussit eū scorpionibus cedi: et olim tormentorū genere ante eum afferri. Quem quum sacrificare dijs suis iuberet vt illa euaderet respondit Laurentius. Infelix: has epulas ego semp optaui. Et Decius ad eum. Si in hoc gloriaris: indica nobis vbi sunt tui similes absconsi: vt tecum simul epulentur. Cui respondit. Non es dignus eorum aspectui presentari. Tunc iratus decius iussit eum plumbatis diutissime cedi. Beat? autem Laurentius orauit dicens. Domine Jesu accipe spiritum meum. Stratimque facta est vox de celo dicens. Adhuc multa tibi debentur pro christo certamina. Quod audiens Decius ait. Uiri Romani audistis demones hunc sacrilegum confortantes: qui deos respuit et principum mandata contennit? Iterum fecit eum scorpionibus grauiter cedi. Unus autem ex militibus adsistens Romanus nomine quum cederetur Laurentius: clamauit conuersus ad fidem. Uideo iuuenem pulcherrimum ante te stantem cum linteo extergentem membra tua. Unde adiuro te per dominū qui misit angelum suum ne me derelinquas. Anxiatus autē Decius super eo: precepit eū deponi & in custodiam recipi dicens. Puto q̄ iam per/ artem magicam victi sumus. Romanus autē accedēs ad Laurentium cū vrceolo aque: fecit se baptizari ab eo. Quod quū audisset Deci? de Romano: & fustigatū eū ante se fecisset adduci: & ille clamaret: christianus sum: teū decolari mandauit. Eadem nocte Decius et Ualerianus Laurentio coram se adducto dixerunt. Sacrificia dijs Sin minus nos ista in tuis expēdētur supplicijs. Quibus Laurentius. Mea nox (inquit) obscurum nō habet: sed oia in luce clarescit. Et post percussionē oris dirā lapide: denudatū ipsuz super cratem ferreā sub qua erant carbones igniti eū extendi fecerūt: & furcis ferreis corpus eius comprimi. Quūq; ibi diu assaretur ministrantibus pzunas satellitibus subter cratem: & gratias deo agere: letissimo vultu quasi nil mali sentire videretur versus ad Deciū ait. Ecce miser assasti vnam partem: gyra aliam & manducatam video q̄ diu desideraui. Deinde ad celum oculos erigens ait. Gratias tibi ago dñe Jesu christe q̄ ianuas tuas ingredi merui. Sicq; emisit spiritum Deo eius ait & Ualerian? cōfusi corpus eius super cratem exustū dimittentes abierunt. Sed Hyppolit? cū Justino corpus accipientes Laurenti honorifice sepelierunt.

Xist? papa mart?

Laurentius.

agapit? & felicissimus.

§. IX. Post diem tertium passionis Laurētij audiens Decius. Hyppolitū corpus eius sepelisse: iussit eū ad se vocari: eiq; dixit. Nunq̄d & tu magus effectus es: q̄ corpus Laurētij abstulisti? Cui Hyppolitus Hoc ego nō vt mag?: sed vt christianus feci. Furore repletus Decius iussit eū expoliatū fustibus cedi: tac etiā pectinibus ferreis laniari. Qui ex hoc magis clamabat se esse christianū. Et quū indutus veste militari moneret vt militiam & amicitiam Decij recognosceret: ille autē respōderet se in bona militia sequi christū: imperauit Decius Valeriano prefecto vt facultates eius acciperet: & eū diuersis cruciatibus trucidaret. Qui audito q̄ tota familia eius christiana esset: oēs fecit ante se duci cum Cōcordia nutrice ei? quibus quū dixisset vt deos adorarent: ne cū dño suo mala morte perirent: Cōcordia respondit proibus: Nos cū dño nostro Hyppolito malumus mori pudice q̄ viuere ipudice quam Ualerianus tandiu cedi fecit plūbatis quousq; spiritum exhalaret. Hyppolitus autē gratias deo egit q̄ nutricem suam ante se p̄misisset: et familiā suā in dño roborauit. Ualerianus cernens constantiam eorum: oēs in cōspectu Hyppoliti decollari fecit: et postea eū per pedes ligatū ad colla indomitoꝝ equoꝝ per spinas & tribulos trahi: q̄ gratias deo agens spiritū inuictū dño reddidit: Corpus autē Concordie quod fuerat in cloacam proiectū: Hirene? cloacarius christianus occultus ad requisitionem cuiusdaz militis Porphirij/ q̄z existimabat aurū & gēmas in veste eius haberi/ extrahit. Sed nil tale reperiens in vestibus illi? si mul cū Habūdio christiano corpus ipsuz deferentes Justino presbytero/ iuxta aliorū corpora sepelierūt. Qui Hireneus & Habundi? ppter hoc martyrio coronati sunt. Ipsi autē Decius et Ualerianus quū in theatrū itrare vellēt ad cruciandum fideles: arrepti a demonibus publice clamabant. Decius quidē o Hyppolite vinctum me catenis asperis ducis Ualerianus autem. O Laurenti igneis chatenis me trahis: qui presente Decio expirauit. Ipse autē Decius

Concordia Hyppoliti nutrix.

Hyrene? & Habundi?.

triduo vexatus: tandē deficiēs ad inferos descendit anima
Tripho nia ⁊ cy rilla. eius. Tripho nia autem vxor Decij his exterrita cū filia sua Cyrilla baptizari se fecit a Iustino ⁊ in oratione posita ad dñm migrauit. quod quum audissent milites. s. conuersionem Tripho nie ⁊ Cyrille: ⁊ ipsi cum sororibus suis baptismā susceperunt a Dionysio successore Xisti pape: quos omnes claudius successor Galeni in imperio decollari mādauit simul cum Cyrilla filia Decij: quum nec nubere nec sacrificare vellet. ¶ In magna autem veneratione habet apud fideles super ceteros martyr Laurentius post Stephanū. ⁊ festum eius ab ecclesia solenniter celebratur. Cū quia in vrbe Romana passus tunc alijs dominātē. Tum qz archidiaconus summi pontificis: primus tamen ⁊ vltimus de cuius etiam martyrio ipse Xistus papa prophetauit. Cū qz thesauros ecclesie pauperibus fideliter dispensauit. Cū quia post multa tormenta acerbissima vitam finiuit cum maximo feruore letissime omnia sustinens. Unde antiqui doctores multum eum commendant in sermonibus suis. Augustinus. Leo papa. Ambro. et Maximus. Et triplici quidem igne qui intus latebat. s. fidei magnitudine ⁊ dilectionis fernore: dei irradiatiōe extinxit omnē ignem malum. s. materialis flamme gehenne: carnalis concupiscētie: mundane auaritie: ⁊ tyrannice iracundie: refrigerium habens ex celesti consolatione premij ostensi: ex legis dei mediatione: ex conscientie sinceritate. Unde Maximus vel Ambrosius. Non enim beatus Laurentius ignium tormenta visceribus sentire poterat: ⁊ sensibili paradisi refrigeria possidebat. Idē. Dum christi precepta cogitat: frigidum fit ei omne qđ patitur. Idē. Ardet pfecto totis visceribus martyr fortissimus ⁊ vrit: sed regna celi ptractās refrigerio conscientie victor exultat. Qui nō solū mirificatus a deo ex illuminatiōe cecorū extitit cōuersatus in terris: ⁊ pauperū sublevationes: sed ⁊ in celū assumptus innocantibus patrociniū prestare nō desistit: ⁊ ex tremore se colendum ostendit. Nam referente Gregorio Turonēsi quū quidam pauper sacerdos ecclesiā quādam in eius honorē dedicatā vetustate collapsam reparare statuisset: vna extrabibus pro recto reficiēdo adductis inuenta est breuior vnde ad opus ineptatsed oratione a sacerdote ad sanctum Laurentiū missa vt paupertati sue succurreret: intantū aucta est vt diminuere oportuerit. Que pars vt superflua excisa ⁊ in frusta diuisa/multis fuit remediū sanitatis per tactum ei⁹. Gregorio quoq magno narrante in dialogo suo/ Operarijs conductis a Sanctulo ad instaurationem ecclesie sancti Laurentij quum cibus deficeret: precibus ad martyrem fusis ab eo ab subuētionē in clibano ecclesie vicino inuentus est panis celitus missus: ⁊ per multos dies laborantes refecit. Lucē crystallinū pulcherrimū quū ad altare deferret diaconus: minutatim ex collapsu in terrā cōfractum deprecatiōe directa ab eo redintegrauit martyr egregius in ecclesia ppe Mediolanū. Henrico imperatore migrante ex hoc seculo: quū bona eius ⁊ mala pōderarentur coram superno iudice: ⁊ mala bonis preponderarent. Laurentius subito calicē aureū mire magnitudinis quē Henricus Merseburgēsi ecclesie in honorē sancti Laurentij obtulerat: in statera seu bilāce bonorū proiecit: ex quo bona in pondere mala superauerūt: vnde ad saluationē iudicatus est. Quum aūt (vt ait Gregori⁹ predecessor eius) quedā sepulchrū sancti Laurentij meliorare decreuisset: fodiētib⁹ plurimis in pauimēto ad inueniendū corpus ipsum quum locus ignoraret: ex improuiso patefactū est. Ex quo exterriti sunt ministri operis: ⁊ oēs infra decennīū mortui sunt vt nullus eorum superuixerit qui corpus ipsum viderunt. Sicq opus omissum est. Et cum eo in eodez mausoleo dicitur quiescere corpus Stephani promartyris ⁊ primi leuite delatum Constantinopoli. Quod autem diuulgatum est apud mulierculas beatum Laurentiū quarta quaq feria animas aliquas de purgatorio liberare. Uel etiā q⁹ visitās q̄s limina ecclesie sancti Laurentij etiā vbiuis cōstructe quarta quaq feria per annū integrum p anima alicui⁹ defuncti: liberet eā de penis purgatorij ea facilitate ptēnt qua probatur. Nec hystoria hoc docet: nec ratio persuadet quinimmo superstitiosum videtur q⁹ magis quarta feria q⁹ alia valeant defunctis suffragia. vel q⁹ beatus Laurētius liberationē faciat tali die magis q⁹ altera. Et pie de christo conceditur q⁹ de limbo ascēdēs in resurrectiōe/semel rātū aliquas animas habentes pauca vel de facili expiabilia de purgatorio eduxerit. Non est aūt maior seruus dño suo. Uisitationem atq ad ecclesias sancti Laurētij non reprehēdim⁹ ⁊ preces ad eum pro viuis vel defunctis: sed obseruātiam dierū ⁊ fabulas ignotas non recipimus.

§. X. Deci⁹ itaqz vt ait Hiero.

martyrum persecutor testāte Cypriano qui sub eo passus est: volentes mori non permittebat occidi. Perseuerantem igitur in fide martyrem quendam/ ⁊ inter eculeum laminasq victorem/ iussit melle perungi: ⁊ sub ardentissimo sole ligatis post tergum manibus supinari. vt scz muscarum aculeis cederet q̄ ignitas sartagines ante superasset. Aliū iuuenili etate florente in amenissimos hortulos pcepit adduci: ibiq inter candentia lilia ⁊ rubentes rosas quū leui iuxta murmure serperet riuus: ⁊ molli sibilo arbor folia vent⁹ subrigeret: sup extructū plumis lectulū resupinari iussit: ⁊ inde ne se posset excutere/ blādis serrorū nexib⁹ irretitū reliquit. Oō quū recedētibus cūctis meretrix specio sa venisset: cepit delicatis colla strigere amplexib⁹. Et (qō dictu quoq scel⁹ est) manib⁹ attrectare virilia: vt corpore in libidinē cōmoto meretrix impudica ei subiaceret. Quid ageret miles christi: quo se verteret nesciebat: quētēta non vicerāt superabat voluptas. Tandē celitus inspiratus precisam mordicus linguā in osculantis faciem expuit. Et sic libidinis sensum superās doloris magnitudo calcauit. Quo tpe Paulus primus eremita dū psecutionis declinaret pcellā: timēs ne hmōi horribiles cruciatus sufferre nō valeret. xvj. etatis sue anno intrauit desertum. Sed de hoc inferius. Ut aūt attestat Euse. in lib. vj. eccleastice histo. tam dira sub Decio fuit cōtra christianos pfecutio: vt nullum fidelibus esset iter peruium: nullius platee transitus indulgebat: nec die nec nocte pcedendi vsq erat facultas libera. Ut essi quisq christianorū apparebat in publicū: statim clamor vulgi ⁊ seditio nascebat: vt vel pedibus traheretur in ius: vel ignibus incenderet. Ex quo perterritis pene oibus quidā ex ipsis nobilibus statim spōte ipsis actibus se ingesserunt. Alij cōuenti tantūmodo nōnulli a domesticis prodiri/ ad sacrificia execranda ⁊ ad immūdas hostias pperabant. Aliqui ex ijs psallentes ⁊ tremētes vt magis immolari q⁹ immolare idolis ipsi viderent: ⁊ tarde etiā a spectante vulgo irriderent: eo q⁹ ⁊ ad moriendū ⁊ ad sacrificandum ita meticulosi videbant. Alij tam impudēter ad aras pfiliebant: vt affirmare se nunq⁹ fuisse christianos ni terentur. Ji vero qui beati effecti sunt tanq⁹ colūne firmissime donis ipsius spiritus cōfirmati/ p fidei sue merito virtute a dño percepta/ admirāda deo ⁊ angelis martyrij sui spectacula prebuerunt. Quorū primus Julianus quidā q̄ podagra adstrictus nec incedere nec stare poterat: cum ijs qui eum portabant in sellula iudici offertur/ Quorū vnus statim negat: alius cum Juliano in fide perseuerat martyr effectus. Quāte multitudines in desertis oberrantes mōtibus/ fame/ siti/ frigore/ langore/ latronibus/ bestijsq consumpti sunt: qui oēs gloria martyrij coronati sunt: ⁊ pleriq etiā videtes aliquos in tormētis deficere: dum nutib⁹ aut gestibus vel verbis conabātur erigere confortantes: manifestati q⁹ essent christiani: ⁊ ipsi coronam martyrij adepti sunt. ¶ Narrat etiā Dionysius Alexandrinus q⁹ in Alexādria inter ceteros fideles cruciatos pter fidē christi fuit quedam virgo sacra longeue etatis Apollonia. Cui qz sacrificare idolis nolebat/ primo excusserunt oēs dentes: deinde cōgestis lignis extruxerunt rogū circa eam: cōminantes eam viuā incensuros nisi assentiret cū eis deū blasphemare. At illa videns rogum/ paululū quid in seipsa mollitur: ⁊ repente de manibus se eripiens impiorum in ignem sponte profilijt: ita vt perterrerent etiā ipsius crudelitatis auctores: quia pōptior est inuenta femina ad mortem q⁹ persecutor ad penam. ¶ Eusebius in hystoria ecclesiastica lib. vij. refert q⁹ eo tēpore apud Cesareā Palestine tres admirandi adolescentes scz Priscus/ Malchus/ ⁊ Alexander diuino fidei calore succensi: ceperunt seipsos ignauie ⁊ segnitiei increpare: q⁹ quum celestes in vrbe martyrij corone proponerentur/ ipsi nō desiderarent: ipsi eas non raperent quū saluator dicat/ Regnū celorū vim patitur. Jisq se alloquijs incitantes vrbem petunt. Et adorso iudice truculēto cur tantum in sanguinem piorū deseuiret. Ille cōtinuo nobiles animos iuuenū q⁹ dignis remunerans affatibus: Deuorandi (inquit) bestijs subrigantur: quibus non placet piorum sanguinē fundi. Sed ⁊ mulier quedā supradictorū iuuenum secuta fertur audacie ⁊ magnanimitatis exēplū simileq sortitur exitum pene.

Hec habētur i vita bti Pauli pmi ere mite.

Julia⁹ mar tyr.

Gāta apollo nia.

Prisc⁹ maleh⁹ Alexan der.

§. XI. Marinum quoqz virum

militarem Hierosolymorū ciuē honorez diuitijs clarū quū in dicta vrbe inter collegas suos per ordinē gradus sui honor quidam contingeret militaris vt fieri solet: insequēte collegam suum subit inuidia: ⁊ exclamat non posse Marinum adipisci superiorem gradum: eo q⁹ esset christianus. Quūq super eo interrogatus hoc non negaret: datur ei a iudice triū horarū spatiū vt eligat aut oīs immolare ⁊ honorem

nozem illū consequitaut cū christianis interimi. Egressum igitur tribunali. Theotocinus episcopus loci in ecclesiā ducit: et post exhortationē ad cōstantiā fidei/ante altare ostēdit ei gladiū quo ipse Marinus erat precinctus: et sanctum euangelium: quid ex duobus his malit accipere. Qui prō prissima fide librum euangeliorū assumpsit: probatusq; ēt episcopus ait. Optime o fili elegisti: contēnens vitam presentem/eternam sperato. Confidenter perge: et suscipe coronam tibi a deo paratam. Qui subito ad tribunal iudicis regressus asserit q; oportet deo magis q̄ hoibus obedire: pro qua responsione statim capite truncatur. ¶ Sed inter eos cunctis clarior meritis fidei super ceteros insignis memoratur Asterius vir Romane urbis senator patritius: nobilitate/facultatibus/propinquitate etiam regia/: et omniū bonorum fama satis clarus. Hic quū predicti martyris extremis interesset exequijs: et capite cesō cadauer subiectis humeris: et substrata veste qua induebatur exciperet: honorem quē martyri detulit continuo martyr ipse assequit. Hic: et multis alijs claris festis in fide christi emicuisse traditur. Et precipue apud Cesaream Philippi sub radice montis ex quo fluuij Iordanis prima fluenta prosiliunt: quum mos esset gentilis erroris vt certo solenni die immolaret victima quedam tea imposita arte demonis nusq; apparebat. Quū semel iste Asterius adesset: et attendisset errorem: cunctis hoc mirantibus tanq; assumpta a deo esset in celū victima: eo orante cum lachrymis vt prestigium demonis detegeretur: factus est vt victima oblata que inuisibiliter putabatur assumpta: superferri aquis videretur: et conspectibus oīm reddi. Sicq; talis error: et superstitio ablata est ab illis. Decius quoq; quum i itinere cōstitutus Florentie alicuibus diebus resideret: vt persecutor acerrimus christianorum inquiri fecit an aliqui sub hoc nomine christo militarent. Quum aūt sibi insinuatū fuisset de quodam iuuene nobili nomine Himatereum coram se fecit adduci: et non valens eū nec blanditijs nec minis a fidei christiane cōstantia reuocare: leopardus ad ipsum occidendum emittitur. sed leopardus ex se subito moritur. Exinde in fornacem ardentē proiciturr: sed ab angelo confortatus illesus egreditur. Leoni ad deuorandum exponitur: sed leo rugiens ipse extinguitur. In eculeo extētus deo gratias degens fortior redditur. Plumbū liquens per aures eius immittitur: at ille incolumis perseverat. Subuli seu calami acuti i digitis inter vngues: et carnem inserūtur: sed dei virtute roborat. Demum capitali sententia condēnatur. Cuius corpus in ecclesia maiori Florentina dicitur quiescere.

Asteri⁹.

Sanct⁹ mimas.

§. XII. Romanorū igitur. xxv.

Flauij claudij⁹ iparor.

iij. regnauit Claudi⁹ qui imperauit annis fere duobus ſm Eusebium in chron. et cepit regnare anno domini. cclxxj. Ab initio autem mundi quinquies millesimo. ccccl xx. Hic Gothos vastantes Illyricum: et Macedoniam per annos xvj. superauit: et incredibili strage deleuit. Unde clypeus aureus: et statuta equestris ei decernitur a senatu. victisq; Allemannis obijt. Hic ſm aliquos fuit Dardan⁹: ſm alios Dalmata: et fuit vir bonus: excepta tamē occisione sanctorum: omnibus percharus: legibus amicus: senatui populoq; Romano acceptissimus: vini parcus: et maxime rebus bellicis emicuit. Aureolus aūt qui se imperatorem fecerat in Illyrico: et iam Italiā intrauerat vt pugnaret cōtra galienū: audita morte eius: et Claudiū in imperio successisse timēs eū legatos misit tractās de pace cū participatione imperij. Qō ille recusauit: et pugnātib⁹ simul Cladius aureolo occiso victor emersit cui exercit⁹ Aureoli remanens se tradidit. Hoc bello ciuili finito aliud externū agressi ē. Nā Scytharum populi scilicet Petini, Thuringi Ostrogothi Miletingi alij spe prede Romanū in solum se vndiq; effuderant: more locustarū oia vastantes. Erant aūt armatorum trecenta milia absq; seruis: et populo inermi. Cōtra quos pergens Claudius sagacissimus: quū tamen esset lōge viribus impar scz in multitudine: ita eos attriuit: et tanta cedet: vt vix supereſſet nūtius q̄ ista referret. Nec vno prelio barbarorū tantū sanguinis effusum est. Inde ex cadaueribus occisorū aere infecto secuta est pestis maxima: que multa milia hoīm regionis illius de medio tulit. Hac porro victoria Claudius: cōgregata ex omni Italia nauium multitudine: et in exercitu imposito: Gothis q̄ se mari terraq; effuderant/parat occurrere. Et quum bello nauali ouari fortuna pugnasset: Gothi etsi plures demū victi sunt: et fere vsq; ad internitionē cesi. Et vt refert trebellius Pollio absq; captis duo milia nautū barbarorū. Claudius in hoc bello submersi. His duobus bellis plerisq; barbarorū reges capti sunt: capte barbarorū nobiles femine: q̄ more amazonum viris nō erant inferiores. Totq; capti sunt: vt Romanorum seruis: et agricultoribus barbaris repleretur ciuitates: et oppida Gothis. Eo tempore apud Antiochiam Demetrio epo Paulus Samosatenus successit. Qui indigna de christo sentiens/ vrpote tumidus: et superbus hereticus predicabat eum hoiem tantū cōmunis fuisse nature. Hic Paulus ab omni concilio Antiocheno condemnatus quum ecclesiā nolle exire: et precepto Aureliani manu publica electus est: vt ait Helinādus. Eandem defuncto Claudio Quintilius frater eius ab exercitu est electus: et in foliū ſperij sublimat⁹: vt refert Hugo Floriacen. xvij. die imperij sui occisus est: quia seuerus.

Paul⁹ hereticꝰ

§. XIII. Romanorum igitur

xxix. regnauit Aurelianus anis q̄nque. mēsib⁹ sex: ſm Euse. in chron. Cepit anno dñi. cclxxiij. Mundi vero quater mille simo. ccxxxvj. ſm minorē computationē. sed ſm maiorē q̄n quies millesimo. cccclxx. Et iste (vt dicit Hugo) fuit iudustrie militaris expertissimus: et Gothorū gentē duris plis pfligauit: ditionemq; Romanam antiquis terminis stabiliuit. Et Syriā totam receptā sibi vendicauit. Unde magna gloria Rome triūphauit. Et post modū muris firmioribus eam stabiliuit. Preterea status ecclesie hoc tēpore prosperioribus incremētis augebat quotidie. Unde apud Antiochiam celebre concilium est congregatū: in quo presat⁹ Paulus hereticus cōuictus manifestissime de hereſi sua est cōdēnatus: insistente maxime Melchione Antiochene ecclesie presbytero viro sapientissimo. Huic essi ab omni epitoro cōcilio permissum est disputare cum Paulo excipientibus notarijs. Uerū Paulus sacerdotio excisus: et cōmunione priuatus nolebat exire de domo eccl'ie. Unde interpellatus est Aurelianus imperator vt illū exire cōpelleret Qui mox imperauit illū vi publica expellī: et dominū virtutibus multis adornatū ecclesie tradi. Nondū em erat Aurelianus malis aliorū consilijs deprauatus: q̄bus processu temporis: bonū ppositū immutauit: et persecutionē duriſſimam posteaecclesijs excitauit. Quo tempore per diuerses puincias multi p christo occubuerunt diuersa certamina peragētes. Porro Aurelianus quū aduersus nos persecutionem mouisset (vt ait Eusebi⁹ in chron.) fulmē iuxta eus comites: q̄ eius ruit: ac nō multo post inter Cōstantinopolim: et Heracleā occisus est. Fuit hic Aurelianus (vt refert Jacobus de columna) facie decorus statura proceriorneruis validissimus: vini: et cibi paulo cupidior: libidinis rare: seueritatis immense: armorū cupidissimus: naturaliter seuus atq; crudelis: supra humanū modū sanguinari⁹ adeo vt aliquib⁹ ciuitatib⁹ hostilibus captis oēs pueros senes ac mulieres occidi iuberet. Seruos peccātes coram se scindi iubebat causa seueritatis tenēde. Et quū egrotaret: nunq; medicorū cōsilijs vti volebat: sed solā abstinētiā cibi p cura morbi sufficere credebat. In voluptatib⁹ erat rar⁹. Hic etiā ante imperij susceptionē multa egregia fecit. Nam in Illyrico erūpētibus Sarmatis cū trecentis solū presidialibus occurrit: et manu propria. xl. vna die occidit. Francos multis bellis attriuit. Uſi: et ducatus plures merito suscepit: et cōsulatū. In principio aūt imperij Aureliani oēs nationes q̄ aquilonarē tractū respiciūt/ cōtra Romanū ipe rium cōiurantes: cū incredibili multitudine p eam partem Italie q̄ Alamannia respicit/ Italiā intrauerunt igne cede rapinis more locustarū oia deuastantes. Quibus quū aurelianus occurrisset: cuz eo barbari aperto marte cōgredi noluerūt sed in dēsissimis syluis se cōferentes dū imparatos illis a fronte nō occurrere: sed illos solū a dorso perse q̄ parat: subito declināte iam die e syluis erūpens ille barbarorum globus castra Romanorū inuasit adeo vt illorū impressionē Romani sustinere non possent: sed in fugam actis tāta Romanorū cedes secuta est: vt Romanum pene solue retur imperiū: ipse q̄ imperator fugiens vix cū paucis euasit. Hec aūt calamitas post q̄ cōperta est: adeo fuit trepida vrbs: vt multi relictis menibus fugere tētauerint: pauentibus cunctis ne barbari sicut Galli Senones ad vrbem venientes eā incendio traderēt. Congregati itaq; senatores consiliū faciebant q̄d in tanto discrimine opus esset. Tunc Vulpius Syllianus q̄ inter patres prime sentētie erat: surgens in mediū/ dixit inter cetera. Sero nimis patres cōscripti de reipublice salute cōsultamus. Meministis me sepe in hoc sacrario dixisse/ iāpridez quū nūtiatū esset barbaros Italiā penetrasse: consulenda esse decreta sibillina: ex quosdam vestrū ingenti calumnia recusasse: quū adulando dicerent tanta principis nostri esse virtute: vt opus nō esset cōsuli deos: et tū literas vidistis quibus rogat imperator deorum opem: que nunq; cuiq; turpis est. Agite itaq; pontifices: et sacratis manibus libros euoluite: fata nostre reipublice q̄ sunt q̄rite: et pro principe nostrū necessitate publica labo-

Aurelianus imperatoꝛ

Paulus hereticꝰ

Gothorum clades.

Romanorum strages

rantem adiuuate. Et loquitur de libris sibillinis: quos .s. Sibylla prisco Tarquinio regi Romanorum presentauit: et preciū accepit. vt dictū est supra. Uict⁹ aūt Aurelian⁹ barbaris iterū pugnaturus occurrit. Illosq; nō ijs falsis sed deo vero/etsi ab eis ignoro /operante: tribus licet difficillimis bellis vicit. Primo nō lōge a Placētia. Secūdo iuxta amnē Metharum. Tertio in Ticinēsibus cāpis. Quo vltimo prelio tanta in barbaros strage debacchatus est: vt premo occisorū multitudine victores victos insequi impedirent. adeoq; vsq; ad internitionē deleti sunt: vt ex sexcētis milibus armatorū vix sexta pars supfuerit. Uictis itaq; in Italia barbaris: Aurelianus romā reuersus est: et quū aliquā diu cure ciuiliū negotiorū vacasset: animo fer⁹ quiescere nō valebat. Erubescat etiā q; tanta victoria clarus adhuc Tetricus Gallias magnā partem imperij obtinneret. Hic enim Tetricus vir igētis et seueri animi occiso Uictorino qui Gallias occupauerat: cogēte exercitu purpurā induit: seque imperatorem nominauit. Et quum multa feliciter fecisset contra Alemānos ita vt Romanos formidolosos redderet: doū Gallias tenuit. Sed quū militū suorum supbiam et impudentiam vt homo seuerus tollerare nō posset: reddere Gallias Romane reipublice cogitauit. Quumque audisset Aurelianū Rome imperare: atq; victis barbaris se petere: per occultas literas eum deprecatus est vt ab incepto minume desisteret: atq; superbissimū et intolerabilem exercitum in suam redigeret potestatem. Aurelianus ergo adueniēs. Tetrico prodente exercitū absq; bello facile Gallias recepit. Quibus receptis oēm illū exercitū q; ad Galliarum presidium fuerat/amouit: nouumq; conscripsit. Tetricum vero Luciane prefecit: securius sibi et reipublice reputans virū ingentis animi aliquam partem Italie regeret: q; trans alpes inter Gallos q; semper nouis rebus student/regnare. ¶ Uidens aūt Aurelianus victor in occidēte fortunā sibi arridere: contra Zenobiā ad orientem transiit: ad qō bellum multa Germanorum auxilia atq; Gallorum secum traxit. Sed antequ ad orientem veniret: multa prius bella confecit. Nam in Thracia et Illyrico occurrentes sibi barbarorum copias strauit. Insuper et Gothorum ducē cū q̄nquaginta militib⁹ hoīm sibi trans Danubiū obuiantē bello victū occidit. His potitus victorijs: nobilissimā ciuitatem Tyanam obsedit et cepit: in qua magna zenobie Palmyrenorū regine presidia cōprehēdit. Hanc vrbem licet omni copia munita esset: tamen Catonis eiusdē vrbis ciuis pditione eam in deditionem accepit Quē statim imperator obtēta ciuitate iussit occidi: dicens. Ego patrie sue pditorē amare nō potui. Nec⁹ essi mihi seruare fidem potuisset: q; patrie nō seruauit. Bona aūt illius filijs eius restituit: me q̄s criminaret q; hoīem locupletissimū diuitiarum suarū causa fecisset occidi. Recepta Tyana antiochiā obsedit: quā zenobia occiso Abdenago in suā prātem accepta: et vrbē ipsam intra triduū tradētib⁹ eā Romanis q; in ipsa erāt ciuib⁹ accepit. Hac igit expugnata quū aliquā tulum ibi exercitū suū recreasset: cōtra zenobiū pgressus est: cui⁹ aduentū quū zenobia ante p̄senfisset: cum suis copijs Aureliano occurrit: cū quo difficillimo p̄lio p̄clixit: in quo milites Romani multitudine hostiū obruti quū iā deficerent ac terga iā darēt (vt ferūt hystorici) quidaz diuina forma apparuit: q; romanos redintegrare prelio et denuo inuadere hostes iubet. Qui quasi diuinit⁹ afati/versis habenis tanto impetu hostes inuadunt: vt quos primo deuictos fugerent: fugere compellerent. Preterea ex alia parte exercitus p̄pedites eq̄tes restituti sunt. Itaq; zenobie exercitus ex magna parte cesus solutis ordinib⁹ fuga salutem quesiuit. Aurelianus suis aliquot diebus quiescere iussit: quinto demū die zenobiam insecutus/ Palmarū quo ipsa cōfugerat venit: quā vndiq; obsedit. A latronibus tamen Syris multa passus est in itinere incōmoda. Ipsam aūt ciuitatem zenobia credens obsidendā incredibili apparatu belli muniuit. Nā nulla pars munierat quā binis vel trinis ballistis relinqueret immunitā. Ju qua obsidione ipse Aurelianus fere sagitte ictu periclitatus est quū zenobia non quasi mulier se intra muros defenderet: frequētiq; eruptione Aureliani fatigaret exercitū. Quū aūt diu iā obsidio p durasset: in qua nō minus obsessores q; obsessi fame et frigore laborarēt. Aurelianus epl̄am zenobie scripsit in hanc fere sententiā Aurelianus imperator Romane vrbis ac receptor orientis/ zenobie ceteriscq; quos societas belli tenet Sponte facere debuisti ad qō nūc meis literis iuberis. Deditionē essi p̄cipio: vt vite impunitate p̄posita: ita vt tu zenobia cū tuis vitā agas vbi te senatus sententia collocauerit: gēmas aurū et argentū in Romanū erarium conferas. Hac epl̄a recepta zenobia insolētius supbiusq; rescripsit q; ei⁹ tunc pditio posceret. Ex quibus iratus Aurelianus aucto exercitu atq; munitore: eab extrinseco aliquē paterent incursum: totis viribus vrbē parat inuadere: et auxilia q̄ ab hostib⁹ mittebant intercepit: illaq; vsq; ad internitionē deleuit. Quo tumore Saracenorū et Armenorū innumerabiles copie q̄ in subsidiū zenobie veniebant ad ppria remearunt. Quibus auersis auxilijs in quibus zenobia summe sperabat: iam se posse Aureliano zenobia resistere desperauit. Quare sibi et filijs timēs/et seueritatē Aureliani valde formidans/clam de nocte vrbē cū sibi charissimis egrediens ad Persas fugere disp̄ōebat. Oō quū audisset Aurelian⁹ expeditis eq̄tibus ipsam p̄sequi iussit: a q̄bus capta ad aurelianū est ducta. Fuit aūt inter milites ingens seditio zenobiam ad penā poscentiū: sed Aurelianus indignus existimans Romanorū p̄cipē mulieres occidere: militū tumultum grauissima oratione cōpescuit. Et post paucos dies ciuitatem capiens multitudini pepercit eos solos iussit occidi quo⁹ cōsiliū zenobiā p̄tra Romanos ad bellū commouerat. Inter quos occisus est Longinus p̄s: quo illa magistro ad grecas lr̄as vsus fuerat. Reseruaūt ergo Aurelianus zenobiā ad triumphū: vt ppli Romani oculis esset ostētui. Pacato itaq; orīēte quū Aurelian⁹ ad vrbē rediret parare: et esset in Thracia infirm⁹: q̄dā q; regebat Egyptū cōtra Arelianū se imperatorē fecit. Ad quē opp̄imendū reuertit. Nec illi defuit felicitas solita. Nā vno p̄lio victo⁹ fugit. Et quū copias reparare vellet: nō valeret/laqueo sibi vitā extorsit. Princeps igit Aurelianus toto orbe pacato et in suā redacto ditionē: victor Romā ad triumphū est regressus. Qui triūphus oīm q; antea Rome fuerāt speciosissimus fuit. In quo tres regij currus fuerūt. Unus Adonechi. scōs quē donauerat ei rex Persarum. tertius zenobie auro argēto et gēmis p̄ciosis ornati. quart⁹ dr fuisse regis Gothorū: quo vect⁹ est Aurelian⁹ in capitoliū. Jp̄m autem p̄cedebāt elephanti. xx. tecti aureis. Gladiatorū septingenta paria. Deinde diuersarū nationum captiui. s. Bzeni. Exonite: Indi: Bactriani: Arabes: Hiberi: Saraceni: Perse cū suis mulieribus: Gothi: Alani: Rossolani: Sarmate: Frāci: Sueui: Uuādalit. Mar. homāni. Cū his oībus nationib⁹ signis collatis Aurelian⁹ bello cōflixit. Sūt et mulieres multe i habitu virili inter Gothos capte: q̄ iudicabāt urde Amazonū genere descēdisse. Postremo p̄cedebat ipa zenobia ornata auro et gēmis igētib⁹ adeo vt ornamētorū onere laboraret. Uincti tñ erāt ei⁹ pedes auro: man⁹ manicis ferreis ligate: nec collo catenula aurea deerat. Ultimo seqbat Aurelianus in curru triūphali: circūstāte senatu populoq; Romano. Quē sequebantur collegiorū vexilla atq; legionū Post q̄ oia sequebat victor exercitus cū palmis et ramis oliuarū zenobiā autē istā post triūphū ferūt i magna veneratione cū filijs suis diu vixisse apud Romanos data sibi possessiōe Tybure. Que hodie zenobia dr. Quo tpe apud Dalmatas (vt refert. Eutrop⁹) Septim⁹ q̄dā impertū sumpsit. Quūq; cōtra illū Aurelian⁹ pararet exercitum ex suis ipe Septim⁹ interfect⁹ est. Quū g̃ post triūphū a bello⁹ motu q̄euisset Aurelian⁹: circa res ciuiles ingēti animo vacare cepit: et vrbē quidē validioribus muris cinxit: et templū solis magnificētissimū cōstrui fecit. Optimas et seueriss̄imas leges edidit. primusq; ex Romanis p̄ncipib⁹ diadema more regio sibi posuit: gēmis et auratā veste ornat⁹. qō fere incognitū Romanis moribus erat. Prim⁹ porcine carnis vsum populo Romano instituit. Sed post tot ciuiles exterasq; victorias adeo efferatus est ei⁹ animus: vt multos nobiles et aliquos etiā ex senatu sola animi seueritate interfecerit. Quam ab causam magnam illam gloriam bellicam: qua et magnum illum Alexandrum Gaium Julium Cesarem aut equauit aut vicit: quum duodecim annis vnus horū vellicis victoriis Indiā vsq; penetrauit. Alter decēnio Gallias subiecit: aduersus ciues quadriēnio congressus. Hic autem solis tribus annis Romanum imperium ab inuasoribus recuperauit: et nimia crudelitate substrauit: ita vt timeri ceperit p̄nceps optimus: non amari. Fuit tamē parsimonia ita cautus: vt amicos suos imperator factus honeste ditauerit: et modice: vt miserias tñ paupertatis effugerent: et diuitiarū inuidiā patrimonij moderatione vitarent. De annona vbi inferenda ne populus fame laboraret diligēter prouidit. Dicebat essi (qō hodie verissimum est) populo Romano saturo nihil potest esse iucundius. Sexto aūt anno imperij sui quum Parthicū bellū magnis copijs instruxisset: et iam in Bzeciam transisset ad exequendum: et cuidam ministro Aurelianus fuisset iratus: ille timens sibi librum composuit: in quo scripta erant nomina multorū etiam potentum quos finxerat Aurelianū occisurū. Quem cum ostendisset illis credentes hoc illū interfecerūt. Mortuo igit Aureliano quū nō reliquisset filiū: exercit⁹ qui in Thracia erat retulit ad senatū de imperatore eligēdo.

Gallie Romano⁹ p̄ restatez redeūt.

Zenobia fugies capitur.

Aureliani triūphus.

Larnis porcine vsus.

gendo. Idcirco q̄ nullū de eis ſtendum putabat: q̄ reipublice tam neceſſarium principē occidiſſent. Uerūtamen ſenatus hāc eandē electionē ad exercitū remiſit: ſciens milites non libenter imperatores ſuſcipere quos ſenatus eligeret. Deniq; iam tertio hoc factum: ita vt per ſex menſes Roman⁹ orbis imperatore careret. Cōgregato deniq; ſenatu Uelī⁹ Bordian⁹ p̄ſul exhortat⁹ eſt p̄m⁹ in cōcilio perorās de eligēdo p̄cipe: q̄ neceſſariū foret. Scōs poſt eum

Tacit⁹ deligit imperatoꝛ. Tacitus noie inter ſenatores antiq̄oꝛ locut⁹ eſt cōmēdās mirabiliter ꝓbitates Aurelianiꝛ dolēs de morte tā vtilis p̄cipis. Et quū adhuc loqui conaret: ois ſenat⁹ vna voce clamauit. Tacite auguſteq̄ te ſeruēt: te oēs eligim⁹: te p̄cipē facim⁹: tibi curā reipublice orbiſq; mādam⁹. Quūq; Tacit⁹ ſe excuſaret: vt ſenex ⁊ non apt⁹ tāte dignitati: Meti⁹ Falconi⁹ q̄ poſt eū ſedebat / vir p̄udētia ⁊ eloquētia clariſſim⁹ ſurrexit dicēs: nūq̄ ſenatū meliorē dediſſe ſentētiā hanc. ſ. ſeniorē p̄cipē factū ⁊ virū: q̄ quaſi pater orbis cōſulleret: nihilq; imaturū ab hoc nihil perērā: nihil aſperū: nihil in eo emēdādū: ad ſuſcipiēdū iperiū ipm̄ ꝓhortauit. Poſt hec prefectus vrbis egreſſus de curia ad pp̄m q̄ expectabat / dixit. Tacitū de voluntate oīm ſenatorū p̄cipē cōſtitutum. Fuit autē hic Tacitus vite parciſſime: fabricarū peritiſſimus: marmoꝛū cupidus: venationum ſtudioſus: nec nocte vnq̄ intermiſit: quin aliq̄d legeret vel ſcriberet. Fact⁹ aūt imperator oēs poſſeſſiones ſuas templis ⁊ fiſco attribuit. Dicebat eſſ / Quū ſit p̄ſona publica iperatoꝛ: nihil p̄uatum poſſidere debet. Et quū conſulatum fratri ſuo Floriano viro vtiq; ingenti a ſenatu ⁊ pp̄lo poſtulaſſet ⁊ nō obtinuiſſet: nihil diſplicentie oſtendit. Sexto autem menſe imperij ſui militaribus inſidijs occiſus eſt: vel ſm alios morbo perijt: p̄pter breuitatē tēporis nihil magnificū agere valuit.

Floria⁹ nus ipe ratoꝛ. huic ſucceſſit in imperio Florianus frater eius: nulla ſenatus auctoritate ſed p̄prio motu: quaſi hereditariū eſſet imperiū. Qō vir duob⁹ mēſib⁹ tenuit ⁊ occiſus eſt a militib⁹ in Tarſo Licie: qui audierant Rome a ſenatu ⁊ militibus Probum imperatorē creatum. Fuit autē Florianus fratri ſuo Tacito in moribus valde ſimilis.

§. XIIII. Prob⁹ igitur poſt Flo

Prob⁹ impera toꝛ. rianū Romanū ſuſcepit iperiū vir gloria militari illuſtris. Qui imperare cepit anno dñi. cclxxx. Et imperauit annis ſex menſib⁹. x. Fuit autē e Pannonia oriundus: ſed Rome ſemp nutritus: patrimonio nō magno: clarus virtutibus: ⁊ ingentis animi. Nam adhuc adoleſcens adeo virtutibus bellicis abūdauit. vt Ualeriani imperatoris grauiſſimi iudicio tribunatū militū adhuc imberbis acciperet: ⁊ in proceſſu tēporis cū ingenti ſeueritate ac modeſtia primo Gallias rexit: vbi fuſos Alemānos trans Rhenū fugere cōpulit. Deinde Aphrice proconſulari poteſtate prefuit in qua Nortymannoꝛ gentē i puinciā prumpentē bello ſtrauit. Poſtmodū in Pānonias translatus Sarmatas ⁊ Bothos magis cladib⁹ afflixit. Hic ergo quū in oriēte eſſet factus imperator: teriā ſe plurimū excuſauit: ſed coactus imperiū ſuſcepit. Romāq; veniēs ab oībus ſuſceptus eſt imperator. Et cōſideras erga ſe ſenat⁹ clementiā: legē iſcripſit in qua

Leges i fauoꝛez ſenatus late. ſenatui permiſit / vt a magnoꝛ iudicū appellatione ipſi cognoſcerent: q̄ ſoli antea principes cognoſcebāt. Et p cōſules etiā in prouincijs ipſi facerēt: ⁊ legatos pcōſulibus darēt. Uoluit etiā q̄ nulla lex ab imperatoribus ſanciꝛetur niſi legis haberet: niſi prius a ſenatu cōfirmaret. Et multa alia que prius imperatores faciebant ſenatui p̄miſit. Publicis igitur rebus Rome diſpoſitis cēgregato magno exercitu Gallias petijt: q̄ mortuo Aureliano a Germanis poſſeſſe fuerāt. Quo quū veniſſet: tāta prelia ⁊ tam feliciter cū ipſis barbaris geſſit: vt intra madicuz tp̄s. lx. ciuitates expulſis inde barbaris acceperit. Deinde nō longe a Remēſi ciuitate generali bello tanta cede Germanos afflixit. vt ex. cccc. milibus vix tertia pars remaneret. Quo peracto paululū recreatis legionib⁹ ſuis / barbaros inſecut⁹ Rhenū trāſijt: ⁊ in Gemania romanoꝛ caſtra collocans ita eos deterruit vt nomē ex eoꝛū regulis volūtarie ad imperatorē Probū venientes ante pedes ei⁹ pſtrati veniā peterēt. Ille autez obſides dare iuſſit: vt predā a Gallis ablataz reſtituerēt: ⁊ ciuitates deſtructas ab eis illis iſtaurarēt: q̄ oīa impleuerūt. Jpſiſq; p̄ſentientib⁹ Germania in puincie formā redacta. Deinde Illyricū petijt vbi Sarmatas ceteraſq; gentes ita cōtriuit: vt ppe ſine bello cūcta reciperet q̄ a Romanis abſtulerāt. Poſt q̄ iter p Thraciā fecit vbi oēs Bothos fama rerū a Probo geſtarū territos aut in deditionez aut in amicitiā recepit. His peractis oriētem petijt: ſed in itinere Palſurio quodā latrone potentiſſimo bello occiſo: omnes Iſauriā liberauit. Deniq; tot ⁊ tanta ⁊ ita magna in oriente fecit: vt Parthi legatos ad eū mitterēt ſuppliciter pacem poſtulantes. Sed ⁊ Narſeo eoꝛum rege qui per legatos ſuos munera magnifica ei deſtinauerat. ita reſpondit. Miramur regem veſtruz de oībus que noſtra futura ſunt tam pauca miſiſſe. Quo reſponſo territi: obſides miſerunt pacem querentes. Exinde Probus contra Saturninū qui Egyptū cū pte Aphrice ⁊ vēdicauerat: arma p̄uertit. Fuit autē hic ex genere Balloꝛ: contra eoꝛ mortem ſapientiſſimus ⁊ in bellicis rebus expertiſſimus. Hic iuitus ab exercitu imperator ſalutatus / cōcionem pulchram ad eos fecit. inſinuās q̄ ſunt imperij pericula ⁊ mortes: q̄ ſibi oīa euenere. Nam vno bello a Probo victus vitam ⁊ imperiū perdidit. Saturninus. ¶ Poſtq̄ autē Probus oīa in oriente ſedauerat: inter ea Proculus ⁊ Bonoſus quos Probus ad preſidium Galliarū in Gallia dimiſerat: apud Agrippinā vrbem cōmuni animo imperium ſibi vſurparunt: ⁊ brachatas Gallias deinde Hiſpania inſuper ⁊ Britanniā occupauerunt. Quod ſentiens Probus magno cōflato exercitu ex Italia de Roma Gallias tranſijt: ⁊ in primo prelio eos gentibus ſpoliauit: in ſecūdo reparato exercitu cum barbaris eos deuicit ⁊ illos duos principes occidit. Proculi ⁊ Bonoſi cedes. Ex quo rediens ad vrbem Probus ſuſceptus feſtiuiſſime a ſenatu ⁊ populo glorioſiſſime triumphauit diebus. v. ſpectaculis multis adhibitis. Poſt hoc quū magnū apparatū feciſſet ꝓtra Parthos per gens Illyricū ⁊ poſtea Smyrnū venit: ibiq; hyemans quū deſideraret ad fecūdandū ſolū illud quandā paludē deſiccare: aliquib⁹ menſib⁹ totū exercitū ad hoc occupauit. Oō milites egre valde tulerūt quū illos imperator Prob⁹ tpe pacis nō pateret eſſe otioſos: aſſerēs annonā gratuitā militē cōedere nō debere. His addidit grauiſſimū illud dictū Si vnq̄ eueniat ſalutare reipubli. tp̄s: milites neceſſarios nō futuros: q̄ ille aio p̄ceperat. Ex his milites deſpici foꝛmidātes: q̄ ꝑpter frequētiā belloꝛ in Romana repub. oīa diſponebāt p libitoriā de Probi nece tractabāt. Concitato igit̄ tumultu vna dierū fugiente Probū ad quandā turrim eū ibidē occiderūt: ſepulchrum ſpecioſiſſimū nihilomin⁹ ei ibi p̄ſtruētes. Eius autē morte ſenat⁹ populuſq; Roman⁹ grauiſſime tulit. Naz vt ait Uopiſcus: p̄mittebat Probus ſeculū aureum in quo nulla futura erant bella.

§. XV. Probo itaq; occiſo ſuc

ceſſit Car⁹ nobili Romanoꝛ ſanguine oꝛtus: moꝛib⁹ ⁊ vita clarus: qui p̄ ciuiles ⁊ militares gradus ad prefecturā per uenerat. In quo quidē honore oīm ſibi amoꝛē cōciliauit. Cepit aūt imperare anno dñi. cclxxxv. Et impauit cū filijs ſuis: ſcz Carino ⁊ Numeriano annis. ij. Quibus filijs. ſ. Carino ⁊ Numeriano ceſaribus appellatis: Carinū quidē ad tuēdas Gallias cū viris electiſſimis deſtinauit. Numerianū vero vt adoleſcētioꝛē ſecū duxit p̄cedēs ad Parthicum bellū iā a Probo paratū. Sz aūq; illuc p̄ficiſceret. Sarmatas Probi morte feroces effectos: adeo vt nō ſolū Illyricū ſz etiā Italiā ſe inuaſuros minarent: vno prelio cōrudit. xl. milib⁹ ex illis occiſis ⁊ p̄ximis captis. Quo bello ꝓfecto cū ingenti apparatu Parthoꝛ regna ingreſſus: primo Meſopotamiā quā Parthi occupauerunt recepit: ⁊ deinde Carras populoſiſſimā ciuitatē cepit. Carus impera toꝛ. Ueruz glorie auidus / ad p̄ſequendū parthos p̄cedēs / vt aliq̄ dicunt fulmine: alij ꝏ morbo (vt referūt) vita functus eſt. Nam quū intabernaculo iaceret egrotus: tāti turbinis tēpeſtas exorta eſt: vt oīa caligarēt: ita vt alter alterū nō videret: tātūq; tonitruū factū eſt: vt multi hoꝛroꝛe exanimarent. Eo aūt mortuo Numerian⁹ fili⁹ ei⁹ ab oībus imperator ſalutat⁹ eſt. Quāuis eſſ⁹ Carin⁹ frater ei⁹ maioꝛ eſſet etate: hic tū virtutib⁹ clarioꝛ valde moꝛigeratus ⁊ maxime eloquētie: ⁊ in verſibus componendis oēs ſui tp̄is poetas vicit. Numerianus. Hic ergo conſenſu oīm factus imperator: quū victoꝛ ad vrbem exercitum reduceret: cepit oculoꝛū doloꝛe grauari: ita vt in lectica vndiq; clauſa portaretur: ne a ſole vel puluere viſus lederetur. Aper. Qui quū ſic deferretur factione Apri ſoceri ſui qui Romanum intendebat imperiuz vſurpare: occulte occiſus eſt: ita vt per multos dies moꝛs ei⁹ exercitib⁹ q̄ lectica ſequebant occulta maneret. Quūq; interrogaret Aper de ſtatu eius: reſpondebat bene valere: ſed nō poſſe adhuc videri: ne aer oculos eius offenderet. Sed quū poſt aliquot dies fetoꝛe cadaueris res prodita eſſet: Aper cui⁹ dolo Numerianus putabatur occiſus / captus ante ſigna legionū manu Diocletiani interfectus eſt. Carin⁹. ¶ Carinus aūt Cari filius ⁊ frater Numeriani in Gallia degens: oībus ſceleribus ⁊ voluptatibus animū dedit: ⁊ prefectū p̄toriū fecit quēdam ſcelerati ſſimū quē ſtuproꝛū ⁊ libidinū ſemp habuerat ſociū. Audiens autē pater Carus turpē eius vitā: dicebat illum nō eſſe filiū ſuū. Statuerat in locū filij ſubrogare in partib⁹ occidentalibus Conſtantinum patrē Conſtantini magni: quū tūc eſſet Dalmatie preſes vir optimus ⁊ carnū filius

suñ occidere. Sed morte preuentus nō valuit exequi. Sed
Diocle- Diocletiano facto post numerianū iperatoꝛ reuertēti de
tianus. partibus ozientis/quū occurreret cū magnis copijs volēs
sibi imperium defendere ipse Carinus: post plura prelia ad
inuicē gesta in Dalmatia: demum a suo exercitu proditus
vt ei exosus succūbit: & Diocletiano se dedidit.

§. XVI. Ad summos põtifices

qui a tempoꝛibus Valeriani ⁊ Galeni imperatoꝛū vsq; ad
tempus Diocletiani cathedrā Petri tenuerunt vertendus
est stilus. Xisto pape martyꝛio consummato cuius beatus
Laurentius diaconus fuit sub Decio: modo quo supradi-
Quisin- ctum est: successit Dionysius in papatu. Qui Dionysius pa
stituit paro- rochias diuisit. vnde. xiij. q. j. c. vnico. ipse sic inquit. Eccle-
chias. sias singulas singulis presbyteris dedimus: parochias ⁊ ci
miteria eis diuisim⁹: ⁊ vnicuiq; ius propꝛiuꝫ habere statui
mus: ita vt nullus alterius parochie terminos aut ius in-
uadat: sed vnusquisq; terminis suis sit contentus: ⁊ taliter
ecclesiam ⁊ plebem sibi commissam regat: custodiat: vt añ
tribunal eterni iudicis de omnibus sibi commissis rationē
reddat: ⁊ non iudicium sed gloꝛiam pro actibus suis perci
piat. Hec ibi. Hic post annos duos ⁊ menses sex martyꝛio
coꝛonatur in vrbe. Huic autem successit Felix primus na-
Felix tione Romanus qui statuit super memorias martyꝛum
papa. missas celebꝛari. Sedit autem annis duobus mensibus. x.
ex parte genitus Constantioꝛi de regione capri tauri. Hic
fecit basilicam in via aureliana miliario abvrbe. x. marty-
ꝛio coꝛonatus ibi sepultus est. Post quem cathedram pe
tri suscepit Euticianus natione Tuscus de ciuitate Luna.
Eutician⁹ Et pontificatum tenuit annis. viij. mensibus. x. diebus. iij.
Hic constituit vt fruges seu primi fructus benedicerentur
super altare. Et vt sanctissimus ⁊ humillimus. ccclxiij. mar
tyꝛum coꝛpoꝛa per diuersa loca manu propꝛia sepeliuit.
Instituit insuper vt quicunq; martyꝛem sepeliret: sine dal
Caius. matica vel collobio non sepeliret. Demum martyꝛio coꝛo-
natur sepultus via appia cimiterio Calixti. Eum secutus
est in sacerdotio summo ecclesie Caius natione dalmata.
Hic constituit vt ad omnes oꝛdines gradatim clerici ascen
derent per interstitia tempoꝛum. Hic etiam ait. ij. q. vij. pa
gani. Paganꝰ vel hereticꝰ siue etiam iudei non possunt chri
stianos accusare aut vocem infamationis inferre. Item sta
tuit quod clericos apud seculares iudices nullus accusare
presumat: vt habetur. xj. q. j. nemo. Et quod difficilioꝛes
questiones: vt de fide semper ad apostolicam sedem referā
marcel tur scilꝫ decidēde. Qui post annos. xj. ⁊ menses. ix. ⁊ dies.
linus. xj. martyꝛio coꝛonatus est. ¶ Et successit Marcellinus pa
pa natione Romanus. Hic sub persecutione Diocletiani ⁊
Maximiani a paganis Rome comprehensus ⁊ ad templū
adductus vt idolis immolaret: timoꝛe moꝛtis deuictꝰ thu
ra idolis imposuit: qui recedens ⁊ recognoscens peccatum
suum congregato concilio aliquoꝛum episcopoꝛum ⁊ sacer
dotum publice confessus est peccatum suum: submittens se
iudicio eoꝛum. Sed responderunt. Prima sedes a nemine
iudicabitur: oꝛe tuo iudica causam tuam. Ex oꝛe tuo iusti-
ficaberis: ex oꝛe tuo condemnaberis: noli iudicari nostro
iudicio. Negasti tu: negamus ⁊ Petrus magister tuus. Et
quis apolozum ausus fuit eum publicare? sed egressus fo-
ras fleuit amare. Tu ergo in teipso collige causam tuam.
xxj. distin. nunc autē. Et q̄ ibi dicitur/coactus imposuit tu
ra idolis: intelligitur de coactione condꝛionata non abso
lutavt dicit glos. alias non peccasset. Marcellinꝰ igitur
in cōcilio ait. Ob scelus idololatrie iudicio me deponendū
⁊ anathematizo omnes qui coꝛpus meum tradiderint se-
pulture. Pergensq; ad Diocletianum confessus est se esse
christianū: propter quod martyꝛio coꝛonatus est postq̄ ca
thedram Petri tenuerat annis septem: mensibus. vij. ⁊ die
bus. xxv. Quum autem coꝛpus eius per. xxx. dies iacuisset
inhumatum: apparuit beatus Petrus Marcello successo
ri suo in vsu dicens. Quare coꝛpus meum permittis inhu-
matū iacere? Quūq; ille responderet coꝛpus tuū iādiu hu-
mi. reconditum: declarauit ei Petrus q̄ de Marcellino lo
queretur. Cui Marcellus. Dñe (inq̄t) ipse anathematiza
uit qui eum sepelirēt. Et Petrus ad eū. Nescis qꝛ scriptum
est/Qui se humiliat exaltabitur? Vade igitur ⁊ sepeli eū
iuxta me: qō ⁊ factuꝫ est. Hic autē Marcellinus (vt habet
xxv. q. j. omne) sic ait. Omne qō reprehensibile est defendit
catholica ecclesia. Iniustum iudiciū etiam diffinito iniusta
regio metu vel iussu oꝛdinata a iudicibus nō valet. Nequa
q̄ quod contra euāgelicam vel propheticam vel doctrinaꝫ
apl̄icam constitutionē ve eoꝛum vel sanctoꝛū patrū actum
marcel fuerit: stabit. Et quod ab hereticis vel infidelibus factum
lus. fuerit: noīno quassabit. Hec ibi Marcellus autem Marcel
lino successit. Dicit tamen Vincent. spe. histo. q̄ sm chro
nica Romanoꝛum pontificum Marcellino per martyꝛium
sublatoꝛ: vacauit papatus annis. vij. propter immanitatem
persecutionis Diocletiani. Postea Marcellus creatus in-
stituit titulos cardinaliū. xv. Natione Romanus fuit. Qui
etiam statuit clericū ad iudiciū seculare a quoquaꝫ nō esse Tituli
trahēdū. xj. q. j. clericum. Quū autem quadā die imperato cardina
rem Diocletianū procedentē cū solenni apparatu per vrbē lium a
modeste argueret: ⁊ conquereretur de iniusta persecutiōe qun in-
cōtra christianos pro republica exoꝛantes: fustibus eum ce stituī.
di iussit. Et domum venerabilis femine Lucine quam ipse
Marcellus ad preces eius ecclesiam consecrauerat stabu-
lum fieri mandauit: ibique Marcellum ad custodiam ani
malium deputari. Qui post annos quinque ⁊ dies. xxv. mi
grauit ad dominum. ¶ Post hunc suscepit regendaꝫ eccle
siam Eusebius natione Romanus. Sub cuius pontifica- Eusebi
tu secūdū aliquos dicit inuēta sancta crux christi Hiero- us
solymis. Unde ab ipso dicitur institutum festum de inuen
tione crucis: vt habetur de consc. distin. iij. crucis. Ab alijs
tñ dicitur inuenta tēpoꝛe Syuestri pape. Hic inter cetera
statuit dicens. Prius opꝛtet oſa legibus expoliatis red-
integrari: ⁊ ecclesijs que sibi sublata sunt cū oi priuilegio
restituit: ⁊ postmodū sub Augusto tpe spatiū ei⁹ indulgeat
iij. q. iij. prius. vide ibi glos. Hic post annos. ij. ⁊ mēses. xj. et
dies xxv. migrauit ad dñm. Sedem eius accepit Melchia melchi-
des patria natione Apher. Qui instituit vt die dñica vel fe- ades.
ria quinta nō ieiunaret a fidelibus. Nō q̄ hoc de se sit ma-
lum: sed ad tollendā superstitionē gentilitatis ⁊ obseruatiam
vanā hereticoꝛ: vt troisti. xxx. si quis. Hic post annos tres et
menses sex et dies. viij. martyꝛij suscepit. ¶ Notandū añ
q̄ in cōputatione numeri annoꝛū quibus prefati tenuerūt
pontificatum. Uincē. in specu. histo. discordat a Martino
in chꝛo. Nam vbi Uincentius dicit Stephanum papaꝫ qui
fuit ante Xistum sediſſe annis. vij. Martinus ponit annis
iiij. Et vbi Uincen. asserit Dionysium prefuisse annis sex
Martin⁹ ponit ānos duos: ⁊ vbi Uincē. assignat vnū ānuꝫ
Euticiano: Martin⁹ scribit ānos. vij. ⁊ mēses x. ⁊ vbi Uin
cē. dicit de Eusebio cathedrā tenuisse eū ānis. vij. Martin⁹
dicit annis duobus.

¶ De martyꝛib⁹ passis sub Claudio ⁊ Numerianoꝛ: videli-
cet Cesario ⁊ Juliano/Saturnino/Speciosippo/Jouilla/Aga
pito/Babillo/Chꝛysanto/Daria/Pelagia meretrice ⁊ Ma
nicheo heretico. Capitulum. ix.

DE martyꝛibus qui passi
sunt in diuersis locis tpe prefatoꝛū imperatoꝛ
Et primo tēpoꝛe Claudij imperatoꝛis venit de
persidis partibus quidā noīe Marius et eius Mari⁹
vxoꝛ Martha cum duobus filijs. s. Audifface et Abachuc: Mar-
christiani viri Romā ad oratiōnē apl̄oꝛ: ⁊ref ert Uincē. tha Au
spec. histo. li. xij. Ji quū coꝛpoꝛa sanctoꝛ solicite per carce difax et
res ⁊ sepulturas requirerent: venientes in castrū trās Ty Aba-
berim inuenerunt sctm. Quirinū in carcere: qui iaꝫ multa chuc.
verba pro christo fuerat perpessus. ⁊ facultate sua nuda
tus. Et mittentes se ad pedes eius: vt oraret pro eis cepe-
runt ei ministrare de facultatibus suis: lauare pedes eoꝛ
qui constricti erant in carcere: ⁊ aquaꝫ in capita sua ⁊ filio
rum suoꝛū effundere scilꝫ ob deuotionē. Eo tpe Claudius
diuulgato precepto vt christiani punirēturtenuit. cclxxij.
christianos: quos iussit extra muros poꝛte Salinarie du-
ci: ibiq; in āphiteatro iuclusos a militib⁹ sagittis interfici
quoꝛ coꝛpoꝛa Marius ⁊ Martha cū filijs sepelierūt. De-
inde venientes trās Tyberim ad castrū requirendo sanctū
Quirinū: qui nocte fuerat gladio occisus ⁊ tractatus in Ty Quiri-
berim: requirentes inuentum coꝛpus sepelierunt. Audien nus.
tes autem prefati/in quodam cenaculo multitudines chri-
stianoꝛum psallentium pulsantes cum gaudio intrauerūt.
Datisq; oculis adinuicem et oratione fusa/manserunt ibi
absc̄ditī per duos menses. Interea Claudius imperatoꝛ Valēti
tenuit Valentinū presbyterū qui multos trahebat doctri nus.
na sua ad fidem. Et post biduum de carcere ⁊ compedibus
eductum fecit sibi presentari. Interrogatusq; ab imperato
re de dijs eoꝛum quare non veneraretur: respondit Jouez
Mercuriuꝫ ⁊ alios fuisse miserrimos hoies sceleribus de
ditos. Cōmendansq; plurimum doctrinā christi: ⁊ exhortās
ad eam suscipiendā: vt terrenū regnū possiderent: ⁊ celeste
postea consequenēturꝫ. Dixit imperatoꝛ ad barones suos
Quod rationabilia iste persuadet nobis? Sed instinctu
diaboli dixit vn⁹ ex illis. Seduct⁹ est impatoꝛ. Propter qō
timens imperatoꝛ displicere suis familiarib⁹ qui fideles
erant: retraxit se ⁊ dedit Valētinū in manus Asterij: vt in
duceret eū ad sacrificādū mollibus: sermonibus. Ingres-
sus igitur Valētinus in domū Asterij magni viri in curia
imperatoꝛis: positis genibus oꝛauit dicēs. Deus oīm crea-
toꝛ qui

cor qui misisti filium tuum vt nos de tenebris ad lucē perduceret: conuerte domū istam ⁊ da ei lumen vt cognoscant te deū verū trinū ⁊ vnū. Audiens hec Asterius ait. Asteri⁹ Miror te virum prudentē vt dicas christū verū lumē. Cui Valentinus. Vere lumē est verū / illuminās oēm hominē venientē in hunc mundū. Et Asterius ad eū. Si illuminat christus oēm hoiem: illuminet filiā meā obscuratā: ⁊ faciam quodcūq; precipies. Valentin⁹ ergo fusa oratione cū lachrymis ponēs manū super oculos ei⁹ illuminauit eam. Quo facto Asterius ꝓpunctus ad fidē post triduanū ieiuniū sibi indictum baptisma recepit cum vxore sua ⁊ omni domo sua numero fere. xlvj. ⁊ oēs christianos quos Asterius tenebat in carcere relaxauit. Que gesta sunt Marius ⁊ Martha venerūt cum gaudio ad domum eius gratias deo agētes. Et peractis diebus. xxxij. Claudius imperator audiens Asterium principē christianū factū: iratus valde dimisit eū cū familia ad ciuitatē Ostiā: ibiq; diuersis cruciatibus exanimatum occidit. Valentinū vero fustibus cesum mandauit decollari. Marium vero ⁊ vxorē eius ⁊ filios sibi presentatos tradidit Hustiano vicario: iubens vt sacrificare faceret vel supplicijs interire. Qui iussit eos fustibus cedi deinde in oculeo suspēdit: ⁊ ignē ad latera eoꝝ ponit: vnguibus ferreis radi. Deinde manus Mario ⁊ filijs precidi. Martha autem sanguinem mariti ⁊ filiorū colligens cum gaudio caput suū liniebat. Demū per ciuitatē circunducti decollati sunt. Martha vero in lympha necata⁹. Quorum etiā corpora vt sepultura carerent tyrānus mādauit incēdi sed quedam matrona noīe Felicitas corpora illa semiusta rapuit: et in predio suo sepeliuit: ac etiā Martham de lympha leuaram. ¶ Quum Claudius diuulgasset edictum per orbem de colendis idolis: erat quidā pontifex idolorum in Taracina ciuitate Campanie noīe Firminus qui per singulos annos die kalendarū Januarij quasi ꝓ salute reipublice ⁊ principum suadebat hominibus crudelē audaciam exercere. Nā ante prefatum tps nutriebatur iuuenis octo vel sex mensibus in delitijs ⁊ lasciuijs ad interfectionē suā Exacto autē tēpore armatus et ornatus ascēdebat in montem marinū: ⁊ accepto equo ꝓ salute reipublice ⁊ principum ⁊ ciuiū salubritate: ⁊ vt nomē haberet glorieripse se in mortē precipitabat. Cuius corpus cū grandi honore colligebatur: ⁊ ad templū perducebatur Appollinis ⁊ incendio cōsumebatur: ⁊ cineres eius ꝓ salute reipublice in tēplo Cesari⁹ conseruabant. Eo tēpore Cesarius ex Aphrica Taracinam veniēs latuit ibi vsq; ad kalēdas Januarij apud quendam christianū: cū quo vigilijs ⁊ orationib⁹ vacabat. Die autem prenotata quū vidisset superstitionē crudelē i quodā iuuene Luciano exerceri: clamare cepit. Viri sapientes: q̄d facitis. Stultum scelus. Ue reipublice ⁊ principibus qui cruciatibus delectātur ⁊ effusione sanguinū. Ur q̄d perditis alias diabolice fraudis deceptionib⁹. Tunc Firmin⁹ pontifex iussit illū teneri: ⁊ in custodiā publicā trudi. Qui per triduum maceratus traditus fuit Leontio cōsulari: ⁊ ductus vinctus et nudus ad templū Apollinis. Ad quod quū appropinquaret subito ruit: ⁊ Firminus ibi oppressus ⁊ mortuus est. Iterū Cesarius in custodia maceratus ⁊ capillis suis rectus: q̄ nudus erat: ⁊ angelus dñi eum die noctuq; custodiebat: in mediū forū est adductus. Illicq; cadens in terram adorauit dñm: factaq; est lux sup eū sicut coruscatio: ⁊ prorexit eum. Uidēs hoc Leontius ait. Vere domin⁹ Teōti⁹ deus est quem Cesarius predicat. Et missit se ad pedes eius exuensq; se chlamyde sua induit eum: petēs cozā omni populo baptismum. Quo recepto: ac etiā corpore ⁊ sanguine Julian⁹ dñi per Julianū presbyterum cum gloria tradidit dño spiritum. Porro Luxurius primus ciuitatis: tenens sanctos Cesariū ⁊ Julianū dedit sententiā contra eos: vt ambo in saccū missi in mare precipitarētur. Ad quē Luxurium ait Cesarius. Me quidem aqua que regenerauit quasi filium suum ex se renatum suscipiet: ⁊ vt ipsa me modo martyrem faciat cum patre meo Julliano. Te autem hodie comedet coluber: vt sciat omnis hec patria: q̄ vindicat dñs sanguinem seruoꝝ suoꝝ ⁊ virginum quas ignibus concremasti. Eodem igitur die quo mersi sunt: eiecti sunt ab vndis ad littus vbi etiā iacebat Luxurius tot⁹ turgidus serpente percussus. Nam quum equo incidens in villam ad prandium festinaret: ⁊ iuxta arborem preteriret: ꝓ nequitia sua euenit vt illaberetur serpens inter collum ⁊ caputium tunice eius: ⁊ intra tunicā ventrē eius et latera suis morsibus laniaret: ita vt ꝙ ventrē vsq; ad coz peruenireт. Jacens ergo totus turgidus anteq; expiraret: vidit oculis suis ambos psallentes: ⁊ cum honore digno corpora eorū vndas deferentes. Quorum corpora colligens Eusebius: qui cuz ipso habitauerat: sepeliuit iuxta Taracinam sub kalē. Nouembris. Et post quinq; dies quū Eusebius ad sepulchra eorū orаret: ⁊ multos ad eum cōfluentes doceret: ⁊ baptizaret: eos Felix presbyter. Audiens hoc Leontius filius Leon⁹ Eusebi⁹ tij consularis: fremens de morte predicta patris: fecit illos et Felix. capi: ⁊ nolentes sacrificare idolis fecit eos decapitari: ⁊ in fluuium iactari: sed corpora eorum ad littus delata sepulta sunt iuxta corpus Cesarij.

§. I. Sub principe aureliano in

territorio Tricassino: vt refert Uincē. in specu. hist. passus est sanctus Seuians siue Sauinus. Nam quum audisset imperator Aurelianus multos per eum conuerti ad fidem Sauin⁹ misit plures ministros ad eum capiendum: q̄ timentes nō appropinquabant ei. Et mittente eo iterum multo plures sponte venit. Quū autem inuenisset eum in fide constantissimum iussit eum in carcerē trudi: ⁊ a quadraginta octo militibus custodiri. Quos quū cōuertisset ad christū: Aurelianus decapitari mandauit. Sauinū vero manus ⁊ pedes ligari: ⁊ ad vectes ferreos cedi: ⁊ in capite eius cassidē ignitam mitti: ⁊ postea in ignem proijci. Ex quibus nil lesus est. Post que fecit eum a militibus sagittari: sed sagitte remisse in aere suspense manentes eū non contingebāt. Quum autem ei imperator insultaret dicens. Ubi est deꝰ tuus: liberet te nunc si potest de his sagittis aut de manibus meis: vna ex sagittis reuersa retrorsum oculū imperatoris percutiens excecauit eū. Iratus imperator iussit eū vinctum catenis a multis militibus in carcerem mitti. Sz ipso orante milites illi excecati sunt et catene cōfracte. Ille ergo liber factus a vinculis egrediens ciuitatem pernenit ad ripā Secharie. Quo orante aqua congelata est quasi petra: fluuio transito orauit vt celerius iuberet eum dominus coronari. Et ecce milites querentes eum velociter appropinquabant vt eū decollarent. Quū autem timerent dixit eis. Uenite ⁊ portate de sanguine meo imperatori vt videat gloriam dei. Decapitatus autem sanctus dei caput suum portauit in manibus suis. Et militibus portantibꝰ de sanguine eius in linteolo imperatori linitis oculis sanitatē recepit. Hic Sauin⁹ quū adhuc gētilis legisset seu audisset hūc versum ps̄. Asperges me dñe ysopo ⁊c. orauit vt sciret expositionē eius. Cui angel⁹ apparēs ait. Quū aspersum fuerit caput tuū chrismate: mūdaberis ⁊ quū mūdatus fueris aqua viua in noīe Jesu christi candidior eris ḡ nix. Unde ⁊ baptisma suscepit. Baptizat⁹ iuxta fluuiū Secharie: factaq; postmodū ex one figens baculū in terrā coram multis: bacul⁹ ille ramos frōdes ⁊ flores subito pduxit. Ex quo miraculo mille. xvij. hoies cōuersi sunt ad xp̄m.

§. II. Refert etiam Uincenti⁹ in

specu. histo. de tribus iuuenibus fratribus vno partu matris exortis: scilz Speosippo: Eleosippo: ⁊ Meleosippo. Qui literis edocti quū ab auia eorum Leonilla ad cōtemptum idolorum exhortati fuissent: ⁊ ad orationē dñi Jesu Speo- christi veri dei ⁊ creatoris cunctorū conuersi ad fidē bapti- sippus zati sunt a sancto Benigno presbytero. Hi ergo Lingoni- Eleosip- cam ciuitatem ingressi imperante Aureliano: interrogati pus et de cultu eorū ab infidelibus: cōstanter ⁊ publice fatebant Meleo- se esse christicolas: ⁊ cecos ⁊ insensibiles esse qui metalla ⁊ sippus statuas adorabant arguebant. Exurgens autem Quadra- fratres. tus preses Speosippū ⁊ Eleosippū i faciē pugno percussit iratus. Ipsi essi tñi duo locuti fuerant. Dolens autē Meleosippus exclamauit presidi dicēs. Cur me hoc dono percussionis cum fratribus meis participem nō fecisti: sed in illis optabile principium passionis ostendens me a sancto consortio sequestrasti. Unanimes in xp̄i confessione sum⁹ equaliter de christi remuneratione per vestrā perfidiā gratulamur. Quibus Quadratus preses hodie (ait) ꝓ contēptu deoꝝ nostroꝝ diuersis supplicijs vos faciā interimere. Auia autē eorū Leonilla cum lachrymis ⁊ osculis eos viriliter exhortabatur vt persisterent in christi confessiōe. Quū ergo nollent sacrificare idolis: ligatis manibus sursum ⁊ pedibus deorsum in vna arbore suspensi sunt. Tantaq; tormentorū adinuentione sunt extensi: vt pene putarentur a membrorū cōpagine separari. Meliosippus autē insultabat iudicibus dicens. Saluator noster dñs Jesus christus pepēdit ꝓ nobis in ligno affixus clauis: nos ergo eius famuli pēdētes in stipite crucis signaculū adepti glorioſi martyres efficimur. At illi dixerūt. Non in ista arbore sed igne cōsumemini. Depositi igitur ligatis manib⁹ ⁊ pedibus proiecti sunt in copiosum ignē: sed illesi permanserunt laudantes deum: ⁊ tortores irridētes. Uidētes autem choros angelorū stantes iuxta se paratos ad se recipiendū: flexis genibus orantes pretiosas animas deo reddiderunt. Uidens autem quedam mulier Jouilla nomine tā pretiosam eorū cōsummationē: spreto maritali cōsor- Jouilla.

et Leonilla.

tio paruuli quoꝯ ⁊ vnici filij dulcem relinquens amplexu inter incredulitatis turbas adhuc in persecutionis ardore cōmotas veloci cursu ꝓperans exclamauit dicens. Et ego xp̄i ancilla sum ⁊ christum verum deum esse pronuntio ⁊ idola vestra despicio. His dictis comprehensa/ ⁊ per capillos suspensa/multisq; afflicta supplicijs: quum negare christum recusaret/vna cū Leonilla prefata gladio necate sunt

Benignus.

Exinde Benignus presbyter post conuersionem multorum per predicationem suam ⁊ idolis templi ad nihilum redactis oratione sua post diuersa supplicia angelo in carcere eum visitante ⁊ demum martyrio vitā finiuit ⁊ columba visa est egredi ab eo in celum odore inde secuto.

§. III. Symphorianus quoque

ꝑcibus ꝑfis sui Fausti nobilissimi viri quū esset trienis: a prefato sancto Benigno baptizat⁹ est ⁊ a sctō Andochio de fonte leuatus. Hic autem Andochius quum christum publice confiteretur Senonis ab Aureliano cum sancto Tirso: post plura supplicia in ignē iniectus: sed nil lesus est. Tādem vsq; ad mortem colla eorū vectibus feriuntur. Predictus aūt Symphorianus adhuc puer tāta extunc sanctitate pollebat: q̄ senior vitam anticipans in celesti conuersatione ⁊ diuine legis studio permanebat. Quum ergo Aurelian⁹ imperator a Senonis Diuionē properaret: cōsiliarē Heraclium duxit: vt sicut vbiq; faciebat ita ⁊ ibi oēs christianos vt sacrificare idolis aut mori compelleret. Quum ergo tunc pagani festū Veneris mira insania celebrarēt: et statuā eius in curru cozā Heraclio deportarent: Symphorianus adfuit: ⁊ nolens eam adorare diu ceditur: ⁊ carceri mancipatur. Et quum eductus de carcere diebus singulis Heraclio offerretur ad sacrificandū monitus / nullatenus acquiescebat dicens. Si periculosum est quotidie ad profectum anime aliquid nō addere: quāto periculosius est a salute discedere. Vitā quā christo reddituri sumus ex debito soluamus ei ex voto. Sera penitudo est sub iudicis timuisse conspectu. Munera vestra fucati mellis permista dulcedine male crudelis mētibus venena parturiūt. Cupiditas vestra omnia habendo nil possidet: q̄ diabolicis actibus obligata miseri lucri cōpedibus detinet: ⁊ gaudia tēporum vestrorum in similitudinem vitri quum ceperint splēdere franguntur tunc iudex ira succensus data sententia iussit ministro vt Symphorianū deos ⁊ principes blasphemantem occideret: sicq; deorum ⁊ legum iniuriam vindicaret. Quumque duceretur ad locum martyrij ⁊ venerabilis mater eius de muro hortaretur ne timeret: mox gladio decollatus est: ⁊ a christianis sublat⁹ alibi sepultus est. Ubi tanta miracula videbantur fieri: vt etiā paganis mirantibus in marmo haberetur honore. Et Gregorius turoñ. narrat q̄ quū quidā christianus tres lapillos de loco vbi decollatus est cum sanguine eius collegisset: ⁊ in quadam capsa argentea in ecclesia cuiusdam castri collocasset: castro illo cū ecclesia ipsa igne consumptis tēpore Clodouei regis Francorum: capsa illa argētea illesa reperta est.

Andochius ⁊ Tirsus.

Agapitꝰ puer

¶ Rome quoq; sub preside Antiocho puer Agapitus vt christianus captus in carcerem truditur: per dies quatuor sine cibo ⁊ potu dimissus: sed a deo confortatus. Postea preses iussit prunas ardentes capiti eius imponi: post quod fumū teterrimum fieri ipsumque Agapitum nudatum capite deorsum suspendi: sicq; dimitti solum: donec corpus eius nuntiaretur a feris ⁊ auibus deuoratum. Attalus autem cornicularius qui prius ei fuerat in carcere vt a stultitia sua recederet: me in tormentis flore sue iuuētutis amitteret: post quatuor dies uit ad locum vbi martyr suspensus manebat ⁊ vt nūtiaret presidi q̄ adhuc viueret. Qui inuenit eum in veste candida sup fumū deambulantem ⁊ psallentē illud. Non moriar sed viuā ⁊c. Angelus eñ dñi soluerat ⁊ eū sanauerat. Attalus ergo stupēs ad hec nūtiauit p̄sidi dicēs. Credo q̄ magnus est deus christianorū: nec sit alius deus preter eū. Cui preses. Seductus es? Et hoc imperatori notū faciā. At ille respondit libētissime cū Agapito penā se sustinere martyrij. Precepit post hec p̄ses Agapitū expoliari ⁊ aquā bullientē in ventrē ei⁹ mitti: sed frigida fiebat. Quūq; puer presidē argueret: cecidit p̄ses de tribunali ⁊ clamauit dicēs ministris. Currite ⁊ subuenite mihi: q̄ totus ardeo ⁊ qō iniuste egi. De martyre puero magni ⁊ eterni dei Agapito iuste recipio. Quo dicto expirauit. Hoc audiēs Aurelianus iussit eū exponi leonibus. Ministri ergo ducentes eū ad vrbē Prenestinam in amphiteatro leonibus proiecerunt. Qui mox depositā omni ferocitate pedes eius linxerunt. Tunc populo circūstante ⁊ deū glorificante: rapiētes eū ministri sceleris non longe ab vrbe educentes gladio percusserunt.

Charionꝭ xv. kal. Septēbris.

¶ Sub aureliano q̄s imperatore apud martyr. Iconium ciuitatem Isaurie passio sancti Charionis ⁊ filij eius: qui primum ignito ferro suppositi: deinde craticulaꝭ suppositis prunis et oleo superinfuso cōstanter superauerūt. Postea tā frixorij q̄ suspēsiōis i eculeo ac ignis penas passi: malleo ad extremū ligneo manibus eorū cōtritis in laudē oipotētis dei spiritum emiserunt.

§. IIII. Sub Numeriano autez

imperatore passi sunt plures in diuersis locis pro nōie christi. Et rome quidē sub prefecto Celerino passus est Maurus: nō quidē ille q̄ fuit discipulus scti Benedicti: sed alter qui in Aphrica existens parentes hūs fideles: sub stantiam multā parentū suorū pauperibus erogauit: ⁊ oratioui insistens dei inspiratione vitā monasticam assumpsit. Et. xvij. annū agēs Romā venit: vt apl̄orū limina visitaret. Ubi au diēs vocē rabidā Celerini christianos psequentis: de vrbe se subtraxit: ⁊ in spelunca latuit. Post tres aūt menses media nocte soporatus/post oratiōnē vidit virum splēdidissimum virgā ferentē in manu sua quasi auream sibi dicentē Surge Maure: q̄ nō te despexit deus quē diligis ex toto corde: ⁊ sine mora vrbem ingredere. Quod quum fecisset deprehensus q̄ esset christianus peregrinus: duct⁹ est ad prefectum Celerinū. Et quū inuitatus ad sacrificia recusaret asserens ea vana ⁊ fragilia idola eorum: iussus est in eculeo suspendi: ⁊ vngulis raditlateribꝰ quoq; eius laminas ignitas apponi: ⁊ demum capite truncari.

Maurꝰ martyr.

¶ De sancto Babillo cum tribus pueris referente Uincē. in specu. hist. li. xij. c. cxxj. Quum Numerianus imperator apud Antiochiā de monijs immolasset: ⁊ voluisset ingredi ecclesiā dñi: prohibuit eum Babill⁹ episcop⁹ manus obuias opponens. Altera die Numerianus sedēs in cōsistorio precepit sibi episcopum offerri. Cui ait. Quid mihi fecisti? Nescis q̄ rex est q̄ tibi loquebatur? Rūdit episcopus. Me seruus humilē placuit deo vt constitueret pastorem plebis. Ideo quum vidi te lupū venientē ad oues eius: timens ne aliquā ex eis perderem: prohibui te ab ingressu ouilis. Cui Numerianus. Ergo tibi lupus visus sum: ⁊ non rex. Respondit ep̄s: fecidum idulgentiā dei rex es ꝓpter pctā nostra: vt vel sic ꝛbe rati reuertamur ad ipsum. At numerianus. Quis ē (inquit) deus quē colis? Rūdit. Uirtus ⁊ sapientia ⁊ verbū patris. Et Numerianus ad eum. Quid ergo est homo? Respondit Constantia vita ⁊ fruitio eorū q̄ facta sunt a deo. Tunc iussit Numerianus vt imponerēt torques ferreas ⁊ compedibus pedes adstringerentur. Et quum intumasset se habere tres paruulos sub disciplina eius eruditos: adducti sunt. Qui christū cōfitentes iussi sunt flagelis cedi quorū vnus erat. xij. annorū: alter. ix. tertius. vij. Deinde fecit eos cum Babillo suspendi. Et quuꝭ nec blanditijs nec minis moueretur? decollati sunt cum Babillo ⁊ simul sepulti.

Sanctꝰ Babillꝰ

§. V De Chrysantho et Daria

refert Uincē. specu. histo. li. xij. circa finē. Polemius vir illustrissimus Alexādrie vrbis primus Romaꝭ cum filio suo veniēs a senatu susceptus est: a Numeriano imperatore illustratus cathedrā in curia suscepit. Huius filius Chrisanthus pbor studijs tradit⁹ quū vniuersa librorū volumina curiosius discuteret: ad euangelicos/apices veniens: ibiq; curiositatis sue cursum figens: ad semetipm ait. Tandiu te docuit per librorum tenebras tuarum curarū frena laxare q̄diu ad veritatis lumen pertingeres. Non est prudētie vt ad tenebras redeā de lumine. Hec secum reuoluenti ⁊ quotidie christi famulos perquirenti dictū est ei Carpophorū christianū quendā sanctū per omnia eruditū virum p persecutione seuiente in quodā montis speleo collocatum vix posse a paucissimis ⁊ fidelissimis visitari. Ille referētis genibus aduolutus etiam cum lachrimis postulabat vt ad ei⁹ notitiā peruenire mereret. Sicq; peruenies ad sanctuꝭ Carpophorū quinte regionis presbyterū: intra paucos mē ses oibus litteris diuinis imbuitur ⁊ ita diligēter instructus est: vt post septē dies baptismatis sui christū dei filiū publice predicaret. Quo audito pater ei⁹ irat⁹ fecit eū i loco tenebroso ⁊ squallido clauditac vespertinis horis aridissimo cibo refici. At ille magis ad exercitationē id sibi q̄ ad supplicū dicebat inferri. Unus aūt ex audiētibus dixit patri eius. Si filiuꝭ tuus ab hac vsurpatione conaris eripere: magis debes eū voluptatibus occupare. Nā hmōi tenebras et afflictiones christiani ad gloriam sibi existimant euenire. Tunc ille filium de illa terre habitatione auferēs vestibus preciosis induit ⁊ ponens eum in triclino fulgentibus vestibus strato / quinq; pulcherrimas virgines accuratissime ornatas cū eo cōstituit: atq; quotidiana eius conuiuia affluētissimis dapibus exhiberi ꝓcepit. Puellis aūt minatus ē dicēs. Nisi eū iocis ⁊ amplexibus vris ab itētiōe christianitatis separaueritis: diuersis vos faciaꝭ supplicijs interire

terire. Inter hec autē ludibria vir dei immobilis permanebat: z delitias quasi stercora cōtemnens/puellas quasi viperas erhorrebat. Jacebat autez in oratione immobilis: z amplexus earum z oscula quasi sagitarū ictus scuto fidei excipiens/clamabat. Exurge dñe in adiutorinz mihi. Dic anime mee dñe: Salus tua ego sum. Quū autē longā orationem cōpleſſet: tam graui somno correpte sunt virgines: vt nisi de triclinio foras eiecte essent: penitus excitari non possent. Euigilabant ergo foris: z cibos capiebāt. Statim autē vt ingresse fuissent orante sancto / somno arctabant. Dixerunt autē patri quidam ex amicis eius. Hic artes magicam a christianis didicit: z aduersus puellas simplicissimas facile prevaleat incantando. Sz si eruditam aliquā ad eum miseris: poterit eū ad tuū arbitriū inclinare. Tūc virgo vestalis nōie Daria Hēmis z auro rutilans ad eum ingredit: z tanta eū sermonis elegantia alloquitur: vt si esset ferro durior: plūbo molior rederet. Sed ille medium inter se z illam spiritū sanctum postulās sic eam affatur. Si mihi mortali tantū pulchritudinem ac sermonis melliflui dulcedinē spe connubij tēporalis ostendis alijs iam amoribus occupator: quanto magis amantē se z desiderantē immortalē regis filiū obtinere poteris: si animam tuā in corporis integritate custodieris? Et sicut corpore pulchra es ita z mente pulchrior fieres. Eruntq; tibi landatores angeli: paranymphi apostoli: martyres amici: christi? sponsus: qui talamum tibi in celo custodiēs dotem tibi in celo sempiternam tribuet possessiones paradisi. Ad hec Daria compuncta respondit. Nulla mecū o iuuenis cuz his vestibus petulāris animi ad te signa perduxi z sed patris tui lachrymas miserta cupio te patri tuo reddere: z deorū cultura re vocare: que nobis eos facit esse custodes. Chrysantus ait Quomodo possunt esse nobis custodes: qui nisi custoditi fuerint a canibus: nocte a furibus rapiunt? Daria respondit. Si vulgus ignobile posset absq; his imaginibus deorū cultura celebrare: nulla esset necessitas sil'itudinis exhibēde. At Chrysanthꝰ. Inquiramus ergo ait quorū sint ipse imagines: z videamus an ijs merito honorē deorum exhibere debemus. Deus aūt nō potest estimari nec credi nisi qui oēm scitatē oēmq; supergredit maiestatē. Que ergo bona Saturnꝰ falcifer habuit: q̄ pprios filios quoties nascebant occidit: vt nō dicā comedit sicut scriptores eius referunt? Que dona vel bona in Joue fuisse existimas: qui quot dies vixit: tot audita incestat? tot homicidia perpetrauit qui omni castitati vsq; ad mortem inimicus extitit: vt etiā Ganymedē libidine polluerit? z terrā suis sordibus inquinauerit? Hec z alia multa pſequente Chrysantho credidit Daria: z quasi simulata volūtate inter se z chrysanthū habuit consiliū vt nomē cōiugij assumerent: ita vt ambo indei timore z castitatis gloria perdurarēt. Et ita baptizata Daria sctō Chrysantho nō corporeo calore est iunctat sed spiritussancti feruore societa. Quū autē multe virgines relicto sponsalij amore per eā christo se traderent: z iuuenes relicto carnali cōmercio se castimonie māciparēt. excitata est in vrbe seditio sub Celerino prefecto iuuenibus publica interpellatione clamantibꝰ. Spōsas nostras per Dariā amittimus: maritos p Chrysanthū perdimus z iam filios nō habemus. Tradit ergo Chrysanthus tribuno Claudio qui dedit eū septuaginta militibꝰ: vt ducerēt eū extra ciuitatē ad sacrificandū Herculi: cogentes diuersis penis. Ad strinxerunt autē eum huic rei non acquiescentē crudis neruis: vt ad ossa eius vis ligature ptingeret. Sed statim oia celerrime resoluta sunt: tita vt non occurerēt oculi videre celeritatem resolutionis eorum. Et illi quasi luctantes cū tra ligaturas diuersomdo diuersis cōstringebant nodis. Qui iterum z alijs nodis arctius strinxernut. Et subito ligamina dissoluta sunt. Et quum in cippum nouū et nodosissimū inclusissent ei insultantes: rita putrefactum est lignum vt statim cippus in cinerē verteret. Deinde pfuderūt lotione vrine: dicentes. Modo amittes maleficia tua. Sed aqua putidissima intantum odorem conuersa est: vt putares eum nō vrina sed balsamo perfusum. Exinde excoriantes vitulum: eodem corio recenti cinxerunt eū nudum: ponentes eum ad solem: z per totam diem in estu solis feruentissimo nulla potuit corium calefactione siccari: aut dei famulum in aliquo anxiare. Tandem catenis ligantes manus eius pedes ac collū: in obscurissimo carcere clauserūt sed mox solutis vinculis lux immensa ibi refulsit. Hec quū nunciata essent tribuno: aduenit illuc: z lumē vidēs in carcere iussit egredi dicens ei. Que tanta maleficiorū tuorum vis est vt ista perficias? Cui Chrysanthus respondit. Si in te esset vel scintilla prudentie: cognosceres me non maleficio: argumentis: sed diuinis iuuari adminiculis: deosq; aduerteres voces ad se clamantiū audire nō posse; nihilq; intus preter argillam z plumbuz habere. Tunc iratus tribunꝰ iussit eum fustibus cedi. Allateq; virge durissime ceperunt in manibus cedēriū quasi pluma mollescere. Inter hec tribunus cōpunctus iussit eum erigi et vestibus suis indui: Conuersusq; ad milites suos ait. Ne humane artes penitus non sunt: vbi diuinarum virtutum potestas apparuit. Quid superest nobis: nisi vt oēs hominis huius gentibus aduoluti veniā sceleris postulantes: rogemus vt nos deum talez faciat colere: qui cultores suos in omni pugna facit esse vincētes? Quumq; ita fecissent: audito ab eo dñi verbo: recepta fide baptizati sunt eadem die Claudius et Hilaria vxor eius et amici z septuaginta milites cum suis. Et per singulos dies ab eo verbum eruditionis audientes cum omni reuerentia optabant pro christi nomine etiā tormenta perferre. Hec quum audisset Numerianus imperator: iussit Claudium tribunum ingenti saxo constrictum in medio maris precipitari. Ceteris aūt tantā gratiā cōcessit deus: vt filius eius Jason et Maurus etiam non interrogati christū se colere dicerēt: et pro confessione nois eius mortem optarent. Quos omnes alij imitantes intra vnam horam decollati sunt: et ab Hilaria corpora filiorum collecta in sarcophagis collocata. Que quum assidue circa sanctorum confessionem deum exoraret: tenta quum trahere tur ad iudicium: rogauit vt prius orationem suam perficeret: et postea veniam (inquit) quodcūq; volueritis. Igitur quum fixisset gradum: accepit sacramentum dominici: z quū rogasset dominum vt eam filijs suis associaret: in ipsa oratione domino spiritum reddidit. Interea sanctus Chrysanthus ponitur in carcere Tullianor: vnde fetor terribilis ascendebat: quia cloacarum cuniculis deiecta domorum stercora illuc decurrebant: Eratque vna lutea et tam tenebrosa custodia: vt penitus ibi lucifluus aer nec vestigium aliquod lucis ostenderet. Illuc ergo Chrisanthus ferro vinctus mittitur nudus. Daria vero in publico ponitur conturbernio meretricum. At vero et Chrysantho lux diuina et odoramenta sancta prestantur: et Darie leo fugiens de cauea amphiteatri dirigitur. Qui ingressus cellam in qua Daria in oratione prostrata iacebat: prostrauit se ipse iuxta eam: vt videretur etiam ipsam adorare: qui presentiam suam deprecanti virgini exhibebat. Nescientes igitur leonem intus esse/ miserunt ad eam vnum turpissimum: ideſt scelere corruptionum opinatissimum: in quem vt ingressꝰ est/ insiluit leo: z prosternens eum pedibus suis cepit ad faciem virginis respicere: quasi interrogans quid de eo iuberet. Quod illa intelligens ait. Adiuro te per filium dei pro quo martyrij passiones libenter amplector: ne illum in'aliquo ledas: sed permitte eum sermonem meum absq; terrore suscipere. Tunc leo relinquens eum potuit se i introitu portę: vt nec ille fugere nec alius intrare posset. Dixit ergo Daria ad eum. Ecce ferocitas leonis audito nomine christi dat reuerentiam deo: et tu homo in tantis criminibus exercēris: vt etiam in hoc in quo miser lugendus es glorieris. Tunc ille prosternens se ante eam clamauit. Jube me hinc egredi sanum: vt et ego clamē omnibus christum quē colis solum esse verum deum. At illa iussit leoni vt amoueret se ab ingressu. Ille vero egressus per totam ciuitatem clamabat. Sciatis omnes Dariam deam esse. Igitur quuz diuersi venatores et populi ad capiendum leonem pergerent: hanc leoni deus virtutem cōcessit: vt omnes caperet: z sine lesione ante pedes Darie poneret. Quos illa sic allocuta est. Si promittitis vos christo crediturosific poteritis abscedere. At illi omnes vna voce clamant. Qui non credit christum verum deuz esse: non exeat hinc viuus. Et hoc dicentes ceperunt omnes egredi clamantes. Credite populi Romani non esse alium deum preter christum. Tunc Celerinus prefectus iussit ignem copiosum accendi in ingressu cellule in qua erat Daria cum leone. Quod leo quum fieri videret: cepit expauescere et rugitum dare. Cui sancta Daria ait. Noli timere: quia non incenderis: nec capieris: nec morieris: sed securus egredere: quia quem in me honorasti ipse te liberabit. Leo ergo iclinato capite egressus est per medias populorum turbas iter faciens: neminemque lesit nec illum quisquam capere potuit. Ji autem omnes qui ex ore eius incolumes euaserant: baptizati sunt. Nuntiata sunt hec numeriano imperatori: qui iussit Chrysanthuz et Dariam diuersis puniri supplicijs si sacrificare non cōsentirent. Quum Chrisanthus imponeretur eculeo: omnia ligna eculei comminuta sunt et vincula disrupta: lampades quoq; incense ad latera eius posite extincte sunt. Postremo imperator hec non virtutibus diuinis sed artibus magicis deputans: iussit eos in viam Salariā duci: z in arenario ambos simul deponi: et lapidibus obrui viuos. Qui orationibus et hymnis insistentes in vnam foueam quasi

Jason z Maurꝰ

Bta Hilaria.

in vnum lectulum ambo deponuntur. Et facta est in passione sanguinis societas: sicut fuerat mentis. Quum autem multa beneficia de? venientibus ad sepulchrū eorum praestaret: accidit vt die natalis eorum infinita populi multitudo occurreret viri mulieres ⁊ infantes. Quod quum Numeriano nuntiatū fuisset: iussit vt in introitu ipsorum quo cryptam ingressi fuerant/paries leuaretur. Quod quum factū esset: desuper ad fabulonē super eos montem iecit: oēsq; pariter dum sacramentū cōmunionis perciperent: ⁊ martyrum gloriam celebrarent: ad martyrij gloriā peruenerunt: inter quos erat Diodorus presbyter ⁊ Marianus diaconus: ⁊ plurimi clericorum. Etsi tēpore Numeriani imperatoris isti passi sunt Chrysanthus ⁊ Dariatnon tū ipso Numeriano Rome existēte tqz in via dum illuc reuerteretur occisus est: vt patet supra. Et quod dictū est de Daria quo ad miraculum leonis: simile legitur supra de sancta Lolliba sed vsa ibi fuit que illam defendit ⁊ sub Aureliano imperatore: hanc leo iuuit ⁊ tempore Numeriani. Fuit vtraq; virgo pro christo martyrium passa.

Diodorus et Marianus.

§. VI. Circa ea tēpora vt refert

Uincē. li. rij. ex gestis eius quū apud Antiochiā p quadas causa octo vicini episcopi cōuenissent ⁊ inter eos eps Heliopoleos Domnus nomine ciuitas nunc Damiata vocata predicante ipso epo adstanti populo: subito quedam femina palam coram oibus superuenit summa faciei ⁊ ornamētorum puchritudine splendēs: quā maxima pōpa inuenus ⁊ puellarū precedebat: quos ita sui cōtemplationem trahebat: q; vbicunq; esset: totū aerem musci ⁊ diuersorū aroma tum odore replebat. Quam vbi epi nudo capite preterijsse viderunt: ab ipsa quasi a grauissimo peccato oculos auerterunt. Sanctus vero Domnus eps Heliopoleos quū eas diutius aspexisset: reclinans in genua facie post longas lachrymas ⁊ profunda suspiria/dixit ad coepiscopos. Rogo vos fratres: nōne estis delectati in tanta pulchritudine huius mulieris? Ipsi vero tacuerunt. Iterūq; flens ⁊ valde suspirans/pectusq; percutiens: rursus interogauit eos an essent in pulchritudine mulieris illi? delectati. Et ipsis adhuc tacentibus ait. Uere delectatus sum ego: ⁊ huius mulieris pulchritudo mihi placuit. In veritate dico vobis q; hanc in iudicio deus prefert nobis. Nos essi sponsus habentes eternum/donantē sibi seruientibus diuitias sempiternas: ⁊ ipsum videre in quē desiderant angeli prospicere negligentia torpemus ⁊ anime nostre facē ab immūditia non lauamus vt ei placeam?: sicut hec misera toties ⁊ tandiu studuit vt se abluens ⁊ depingēs amatoribus suis pulchra appareat. His ⁊ hmōi dictis ingressus hospitium pro ruit sup pauimentum: ⁊ faciem ad terram feriens ⁊ lachrymis rigās dixit. Altissime deus ignosce mihi peccatori: tqz vnius diei meretricis huius ornatus totius vite mee indumentum superauit. Illa pro terreni ⁊ caducis summo se studio decorauit: ego tibi immortali deo placere ppossui: et p meā negligentiā nō ipleui. Quumq; hec diceret ⁊ fortiter eiularet: subito obdormiuit ⁊ visus est ei q; columba nigra ⁊ sordida ac fetida nimis eum circunuolaret. Dumq; quasi ad missam stans catheccuminos recedere precepisset: columba disparuit ⁊ post missam rediens ⁊ ab ipso epo in vase aque immersa inde mūda ⁊ candida exiens: tam alte volauit q; videri non potuit. Euigilans eps quū hoc clero suo recitasset ad ecclesiā pergit. Et cum populos predicaret: illa meretrix que cum predicationes audiebat/in tantam compunctionem conuersa est: q; sero ad epm nuntios suos mittens sic ei mandauit. Sancto discipulo christi epo peccatrix discipula diaboli. Audiui de deo quē colis q; non pro iustis: sed pro peccatoribus de celo descēdit: ⁊ cum publicanis peccatoribus comedit ⁊ bibit. Si ergo discipulus eius es: non me despicias penitentē ⁊ saluari cupientē. Ad hoc eps. Quecūq; es: deo nota es. Sed tū me pctōrem noli tentes. Quod si saluari ⁊ me videre deposcis: ⁊ inter eos alios me videbis. Nam solum me videre non poteris. At illa non differens ad hospitium epi se venisse mādauit. Et ille conuocatis episcopis ad se eam venire precepit. Que statim prostrata cū eiulatu magno pedes lachrymis rigās ac crinibus detergens: dixit. Miserere dñe peccatricis ego essi sum Pelagia: pelagus inquitatis exundans fluctibus peccatorum: ego sum abyssus perditionis: ⁊ vorago ac laqueus animarum. Fac ergo me pater sanctissime baptizari: vt anima mea possit a tantis sordibus emundari. Cui sanctus. Canones continent non debere meretricem baptizari nisi p fide iussores spondeat q; se vltra prauis actib? non inuoluet. Tunc illa iterū se prosternens ⁊ eiulans ait. Rationē reddas deo pro anima mea: ⁊ tibi imputetur peccatorum meor? iniquitas: si me distuleris baptizare. Tunc sanctus nomen eius quesiuit. Et illa dixit se a natiuitate Pelagiam: sed propter pompam ornamentorum vocari Margaritam a populo. Quum ergo baptizata ⁊ communicata fuisset: ecce diabolus quasi nudus clamabat dicēs. O violentia quam patior ab hoc sene. Non tibi sufficiebat Heliopoleos ciuitates que quondam mea fuerat. Maledictus dies in quo mihi cōtrarius natus es. Quid feci[sti] mihi o Pelagia? Tu in me Judam imitata es. Domina mea Margarita quid tibi vnq; mali feci. Nonne ego lapidibus preciosis ornaui et auro ⁊ argento cumulaui? Dic mihi in quod te contristaui: ⁊ tibi satisfaciā tātum ne me deseras: ne opprobriū christianis efficiar. Et illa protinus se signauit: ⁊ flatu suo demonē effugauit. Tertia die congregans per seruum suum omnes diuitias suas ad consilium episcopi: nihil sibi retinens: omnia pauperibus erogauit ⁊ indutа cilicio nocte fugit in habitu virili: et in monte oliueti inter monachos vir reputatus/sub nomine Pelagij est receptus. Post tres autem annos clericus dicti episcopi quū pergeret Hierusalem ad visitandum loca sacra: miunxit ei episcopus vt diligenter inter monachos Pelagium inquireret: ⁊ humiliter salutaret. Quod ⁊ fecit ad locum veniēs ⁊ ipsum virum existimans. Et quia dum alios visitaret patres: multum commendari audiuit dictum Pelagium de sua sanctitate: iterum ad eum reuersus ad viuendum/defunctum inuenit. Quo diuulgato propter famam virtutum eius: monachi cum episcopo Hierosolymorum conuocati ad exequias eius: feminam inuenientes honorifice condiderunt: laudantes deum qui multos habet seruos abscondi tos. Et reuertens clericus epo suo omnia enarrauit que viderat. ¶ In illo etiam tempore scilicet imperante Aurelia no quidā Manes genere Persa: tacer ingenio: vita ⁊ moribus barbarus: vt ait Eusebius in chron. qui sm nomen suum insaniens se paracletū nominabat: multā religionez ⁊ austeritatē ostentās. Duodecim etiam discipulos tanq; apostolos instituit: qui dogma suū peruersum vbiq; diffunderent: qui ⁊ Manicheus est dictus: vnde heresis Manicheorum habuit originem. Hic asseruit duo esse principia: vnum bonorū aliud malorū: deum creatorem inuisibilium diabolum visibiliū: ⁊ christū habuisse corpus phantasticū ⁊ alios multos errores: quos oēs rationibus acutissimis Augustinus per nouē annos eo errore ante baptismū ei? inuolutus: sed baptizatus disputationib? / predicationib? / ⁊ in libris suis precipue in illo contra Manicheos cōfudit. Que quidē heresis quū repullulasset in Italia tpe Innocentij quarti: sic anno dñi millesimo ducentesimo quinquagesimo vel circa: p beatum Petrū martyrē ordinis p̄dicatorū tūc inquisitorē predicationibus miraculis ⁊ martyris precibus ⁊ meritis de illis partibus totaliter expiata est.

Damiata ciuitas olim Heliopolis dicta.

Sācta pelagia

Hereses Manicheorū origo

Titulus octauus de psecutione Diocletiani ⁊ Maximiani.

¶ De martyrio sancti Mauricij cū socijs ei? / Victore: quatuor coronatis / Sebastiano / Erasmo / Bonifacio / Juliana Cosma / ⁊ Damiano / Blasio / Dorothea / Januario / Anastasio Barbara / Euphemia / christina / Aphra / Juliano / Celso / Lypano mago / Uincētio / Georgio / Theodoro / Cyriaco / Marcellino / Lucia / Catharina / Agne (quā agnetem dicūt) Margareta / Christophoro ⁊c. Cap. j.

Romanorum igitur trigesimus tertius imperator fuit Diocletianus: qui regnare cepit anno dñi. cc. octogesimo septimo mundi vero quater millesimo ducentesimo quinquagissimo. Uel sm aliā cōputationē maiorem: quinquies millesimo quadringentesimo octogesimo sexto. Hic dalmata scribe filius fuit: q; imperator electus statiz Aprū in cōcione militari occidit: iurās sine scelere suo. Numerianum ab Apro fuissa occisum. Hic vt deū se adorari iussit: ⁊ primus gemmas vestib? calciamentisq; inseri iussit: quū ante eū oēs imperatores in modū iudicū salutarētur: ⁊ chlamydem purpureā a priuato habitu plus haberēt. Charinum fratrē Numeriani imperatoris apud Dalmatiaz flagitiose degentē difficillimo bello superauit ⁊ extinxit. Illis autē diebus Amandus ⁊ Helianus? in Gallia collecta rusticorum quos Bagādas vocant multitudine perniciosos tumultus exitauerunt: vt testat Hugo florida. Diocletian? ergo Maximianū Herculeū quondā p militonē suū cesarē fecit: ⁊ in gallias destinauit. Qui facile agrestiū hoim imperitā multitudinē ⁊ cōfusam militari virtute cōpescuit. Sed in ipso itinere ab ipso Maximiano sacra Thebeorū legio Mauritij cū socijs martyrū suscepit: vt dicet. Duz autē Diocletianus cū Maximiano christianos persequerent: ⁊ graues per oēs Romani imperij fines subitarū perturbationū cōcre-

puere

puere fragores: Charausio qui ad obseruanda oceani lito
ra positus fuerat: in Britania re bellāte: r Achilleo in egy
pto: quō r Aphrica Quinquegentiani infestārēt r Narse⁹
rex Personarū oziētē bello premeret. Quo periculo diocle
tianus permotus Maximianū Herculeū ex cesare augu
stum fecit. Constantinū vero r Galerium cesares fecit: tra
dens Constantio Theodorā vxorē filiā Maximiani Her-
culei: r suā filiā Maximiano Galerio. Mozuꝰ Constātius
Constantini magni pater/ Claudij nepos ex filia fuit: sm
Eusebiū in chroñ. Galerius autē in Dacia notus. Quos
vt Diocletianus etiā affinitate sibi coniūgeret: Cōstatius
priuignā Herculei Theodorā accepit: ex qua postea septē
liberos Cōstantini fratres habuit. Galerius aūt filiā Dio
cletiani Valeriam duxit: ambo vxores quas habuerant re
pudiare compulsi. Cōstantius igit Cesar in Gallia primo
prelio ab Alemannis pfligato exercitu suo: vt ait Hugo: t
vix ipse euasit. Scōo prelio satis secuta ei pspera fozt̄una
seu victoria. Nam paucis hozis. lxx. milia Alemānoꝝ cesa
referunt. Ac Maximianus Augustꝰ Quinquegentianos
in Aphrica pdomuit. Diocletianus aūt Achilleū obsessum
p septē mēses cepit apud Alexādriā: r interfecit. Sed im
moderate victoria vsus Alexandriā direptioni dedit. Egy
ptūq; tōtā prescriptionibꝰ fedauit. Erat etiā diocletiano
in illis diebus cōstatinus iunenis inclytus filius cōstan
tij cesaris: quē ex Helena priori sua pluge pcreauerat: quē
Diocletianus dolo perimere Galerio instigāte satagebat.
Sed cognita fraude ad patrē suū saluus pudentia remea
uit Constantinus. At Maximianus Galeriꝰ quū duobus
iā prelijs aduersus Narseum cōflixisset: tertio cōgressu vi
ctus amissis copijs ad Diocletianū refugit: a quo arrogan
tissime susceptus est: ita vt per aliquot milia passuū purpu
ratus ante vehiculum eius cucurrisse referatur.

Cōstan
tius Cō
stantini
pater.

§.I. Imperauit autē Diocletia

nus iste cū Maximiano annis. xx. quoꝝ persecutio cōtra
christianos decima fuit: r asperior r diuturnior ceteris oī
bus. Et (vt dicit Hugo) semel cepta rabies huius psecutio
nis vsq; ad septimū Cōstantini magni imperatoris annum
furere nō cessauit. Mozo inquit Euse. in hist. eccl'. predicte
psecutionis ignis exordiū inter solos militares parua scin
tilla pflauerat. Quūq; quereret si q̄ essent ex militibus chri
stiani: plurimi ex eis militia p fide xp̄i nō pauci etiā aīas
posuerūt. Inter quos precipui fuerūt Mauritius cū sacra
legione Thebeoꝝ: numero sex milia sexcenti sexaginta sex.
Qui fuerūt vt refert Uinc. in spe. histo. li. xiij. c. ij. ex gestis
eozū (ex Thebis Egyptiq; est ciuitas nobilissima sup Ni
lum sita. Hi ergo milites christianissimi a fctō zabda Hie
rosolymozū epō subsceperūt in oziē te: r ad vbē veniētes
apud Marcellinū papā fidem cōfirmauerūt: r vt ante gla
dijs interirent q̄ fidē susceptā violarēt. Ji iuncti exercitui
Maximiani quū contra Bagandas pergeret in Galliā re
bellātes: trāsitis alpibus quū in quadā planitie residerēt:
iussit Maximianus vt oēs idolis immolarēt: r contra Ba
gandas r christianos persequendos fidem confirmarent.
Qō audiens sacra legio huic sceleri nolens assentire: octo
miliaribus ab Octodozo vbi Maximianus cum suis erat
recesserūt. Hoc audiēs Cesar mādauit eos reuocari. Sed
hoc recusante sacra legione inquit. Jungit despectui meo
celestis iniuria. Sentiat ergo cōtumax miles me dijs meis
posse dare vindictā. Unde ira succēsus missis militibꝰ plu
rimis: nolentes reuerti ad sacrificandū decimum quēq; de
collari precepit. Sed fctī cū gaudio capita porrigētes: quo
dāmodo cōcertabāt vt alter alterū preiret ad mortē. Quo
rum decima parte trucata sanctus Mauritius eozū dux r
precipuꝰ remanētes cōfortans alloquit: r vt pstanter qō
ceperāt confirmarent exemplo sociozum r fidei deuotione
exhortatur. Quū autē Maximiano firma eoꝝ in fide sen
tentia intimata fuisset: iterū decimū quēq; trucidari māda
uit. Quo facto Exuperius signifer cū duce Mauritio ex
hortationē replicant: r validissime roboratos remissi mili
tes proiectis armis nuda corpora ostendentes circūquaq;
trucidāt. Hac crudelitate peracta quū ad epulandū recedis
set exercitus inter occisos: quēdam senē illac casu trāseun
tem noīe Victorē inuitāt humanitatis causa ad secuz epu
landū. Qui quū ab eis q̄reret quō inter tot occisoꝝ cada
uera possent cū gaudio manducare: r audisset a quodā ex
illis eos quia dijs noluissēt immolare fuisse occisos: inge
muit: r suspirans ait se tandiu vixisse r nō meruisse in illoꝝ
consortio reperiri: quū se ex hoc beatissimū existimaret ex
quo perpendētes eū christianū ptinus occiderūt. ¶ Quū
aūt eccl'ia pspe ris incremētis dilatarer (vt ait Euse.) subi
to turbo persecutiōis increpuit. Nā a diocletiano exijt edi
ctum: vt cūcte q̄ in orbe erāt eccl'ie ad solum diruerent: r sa
cre scripture vbiq; igni cōburerentur: oēsq; q̄ eccl'esijs. pre
essent in viculis ponerent: r ac deinde exquisitis supplicijs
immolare dijs cogerent. Rapiebāt itaq; oēs eccl'esiaꝝ prin
cipes r sanctos clericos/ r cū eis nobiles r ignobiles mul
tos feminas ac pueros. Et (vt scribit Eusebius in histori.
eccle.) alij flagris discerpebant: alij vngulis fodiebantur
alij ignitis lamnis vrebant: ex quibus nōnulli quidē fati-
gati sedebāt: alij vsq; infinē patientiam seruabāt. Ex ipsis
aūt persecutoribus quidā tāq; miseratiōe vsi nōnullos no
strozū adhibebāt ad iesta sacrificia: r quasi sacrificassent
exclamabant: quum nō sacrificassent: r a cedebāt ipi ex es
trīs culpabiles: q̄ crimē sibi obiectum cū silentio paterent.
Alij semiuiui sublati tāq; mortui proijciebant: alij pedibꝰ
tracti inter eos qui sacrificassent cōputabāt: alij sane qui
exclamabant ingenti voce q̄ nō sacrificassent: sed se chri
stianos esse: tali gaudentes cōfessione sunt decorati. Non-
nulli cum maiozi fiducia nec se immolasse nec vnq̄ se imo-
laturos testabant: quibꝰ ab adsistentibꝰ militibꝰ oza cōti
nuo atq; oculi cōtundebantur vt tacerēt r violēter expelle
bant: tanq; acquieuissent. Tantū erat impijs studiuꝫ vt pro
positū suū viderent impleſſe. Hec Euse. Bemel aūt cepta
rabies persecutionis (inquit Hugo) vsq; ad septimū Con
stantini magni annū imperij furore nō cessauit. In Egypti
q; prouincia sm Eusebiū i histo. eccle. non inferiozi glozia
tam viri q̄ femine ac pueri ꝓpter fidē dñi nostri Jesu chri
sti presentē vitā paruipendētes: futurā gloziā quesierunt.
Quidā ex eis post ꝟbera/ post vngulas/ post flagella/ alioq;
diuersi generis cruciatus/ flammis traditi sunt. Alij in ma
re precipitati. Nonnulli capite cesi: ita vt sponte ceruī-
ces suas securibus darent. Nonnulli inedia cōsumpti. Alij
patibulis affixi. In quibꝰ quidā capite deozsum pssoꝝ pedi
bus in sublime sublatis: p vngulas testas fictiliū vasozum
quidā tozzores adhibebant: quibus ēt cozp⁹ ita lacerabāt
donec totā carnis cutē eraderēt. Mulieres q; nudas arte Graue
quadā vno pede in excelsum suspēsas/ r capite in terram di genus
mersas indignissimo spectaculo p totū diē pēdere sinebāt.
Alij sicubi vicine due arbozes inueniebant: in eis ab vtra-
q; inflexis ꝓtra se inuicē ramis: eisq; singulis singulos mar
tyris pedes obligantes: subito ramos quos iflexerāt/ rela
xabant: vnde membra discerpebant admuicē. Oculis quoq;
nostris i nsperimus: dum innumeros fidelium populos in
Egypto confitentes se esse christianos iudex capite plecti
iussisset: sponte oēs imo r alter alteruꝫ prouementes cerui
ces cedentibus obiectabant. Nullus ex oībus nec paruu-
lus quidē infans deterreri potuit a morte: sed hoc solū pa
uebāt singuli: ne forte ꝓpter occasum solis nocte impedi
te separarētur a consortio martyrij. Hec Eusebius.

§.II. Quum autē Maximianus

Peracta cede prefata sanctoꝝ Thebeozū Massiliā parue- Sācti
nisset: decreuit vt aut oēs dijs sacrificia offerrēt: aut diuer Victoꝝ.
sis mortibus iterirēt. Quū aūt huius decreto xpianoꝝ ani
mi turbarētur: beatus Victoꝝ in mediū se ingerēs statim
apphendit: r pfectozum tribunalibus pſentat. Ubi quuꝫ
fidē christi constanti vultu r libera voce testaret: protinus
circunstantiū clamoꝝ attollit. Et quū multas iniurias ab
oībus tolerasset: pfecti decreuerūt vt causa eius ad audiē-
tiā Cesaris deferret. Qui statī eiꝰ pſentie sistit r multis
accusationibꝰ vndiq; impetitꝰ summis terrozibꝰ ad sacri-
ficia purgetur. At ille terrente robustioꝫ spūsancto reple-
tus impatozem r proceres eius mira prudentia cōfutauit:
euacuans idolozū cultus r christi fidē certa ratione confir
mans. Tunc Cesar in rabiē cōuertit: r ad iussum eius mar-
tyr dei funibus coarctatus p totā vbē trahit vt ex igno-
miniosa eius pena r deozū iniurie vindicarēt: r christiano
rum animi terrerentur. Tali ergo ludibrio spectantiū ocu
lis satiatis: iterū tribunalibus presentat r denegando chri
sto r idolis adorandis itidē acrius adhortat. Beatus Vi-
ctoꝝ ad singulas eozum obiectiones sapienter respondens
cunctos quidē oppressit pondere rationū. Sed ab insensa-
tis vnum iubet eligere: aut scz deos placare aut infeliciter
deperire. Si sic (inquit) preponitis: q̄ verbis docuimus
r exemplis debitis deos spernoꝝ: christū confiteoꝝ: quecūq;
potestis date supplicia: cumulate tormenta. Qui statim
Asterij iussu patibulo affigitur r torqueturꝫ sed apparēte
sibi dño confortatur. Post hec in carcerē truditur: statim
celesti lumine et angelica visitatione recreat. Et dum ex-
ultans psalleret tres milites eū custodiētes scz Alexāder Alexan
Longinus/ r Felicianus cōpuncti ad pedes eius prostrati der Lō
baptizari petunt. Qō factū audiens imperatoꝝ illos tres ginus r
sententia capitali dānauit. Victorē vero cōuersū dis autho Felicis
rem iterū suspensum r fustibus r neruis taureis laceratuꝫ nus.
ad carcerē reuocauit. Peracto triduo idez per oīa repetit

Thebeo
rū legio

Mauri
tius et
Exupe-
rius.

Victoꝝ.

Mira-
bilis ra
bies p-
secutio
nis.

in eum mine/terrores/maledicta ⁊ conuitia renouantur:⁊ iussu Cesaris coꝝ ara Jouis cõponitur Sed vir sanctus de ipsa sacerdotis manu statuã solo tenus pede prostrauit ⁊ protinus iussu Maximiani eodẽ pede priuatur. Ad vltimum vero corpus ⁊ animã deo redditurus ad molendinũ ducitur:et mox suppositus crudeliter conquassatur. Sed quũ dissipata paulopost machina diuinitus spirãs adhuc aliquantulũ videretur:amputato ei capite mox celica vox auditur. Uicisti Victor beate vicisti. Et quũ iussu iperatoris corpus eius fluctib⁹ fuisset maris immersum:ministrãtibus angelis natatu celerrimo ad oppositũ litus transferturꝫ a christicolis deuote sepelitur.

Claudi⁹ castori⁹ Sempronianus et nicostrat⁹. Simplicius.

§. III. Diocletianus autẽ impe-

rator pergens Pannoniã ad metalla diuersa impresentiarum de montibus abscindenda ⁊ dum oẽs artifice metallicos congregaret:inuenit inter eos viros in arte quadratoria mirificos Claudium Castorium Sempronianũ ⁊ Nicostratum. Ji occulti christiani erãt:⁊ quicq̃d in sculptura opabant in nole dñi nr̃i Jesu christi sculpebãt:vnde⁊ opera eorũ nitida Diocletiano placebãt. Quibꝰ in mõte porphyretico cum multitudine artificum missi lapidem inciderẽt Claudium bene sequebat ars:qz in nole Jesu xp̃i oĩa faciebat. Simplicius autem qui gentilis erat conuenẽtia non erant oĩa opa que faciebat. Cui dixit Nicostratus. Frater quomodo ferramentum tuum cõfringit? At ille. Rogo te (inquit) rẽpera mihi vt nõ confringaꝫ. Claudius aũt acceptra ferri sculpturam benedixit ferrũ in nole dñi nostri Jesu christi vt esset fortꝫ ⁊ sanum ad faciendũ opera. Et tunc cepit Simplicius bene et recte opera sua facere ferramentis illis. Et miro studio cepit inquirere Simplici⁹ quod esset genus temperamenti:qz nunq̃ acumenta ferramentorum eorum frangebantur. At Sempronianus ait. Creator oĩm ipse creaturã suam cõfortauit. Cui Simplicius. Nunquid non omnia deus Jupiter facit? At ille ait. Blasphemasti. Deus esti cui confitemur / ⁊ dñs Jesus christus ⁊ spiritus sanct⁹ oĩa creauit. Nam quez tu deũ dicis exculpitur manibus nostris. Cui Simplicius. Adiuro te per deũ solẽ vt dicas mihi quis est ille qui oĩa creauit in cuius nole tam bene operamini. Video esti q̃ nescio quem occulte precamini. Declarate mihi hanc deprecationem vestrã:vt amicitia mea perfruamini. Cui Claudius. Fideliter tibi dicim⁹ vt credas in dominũ nostrũ Jesum dei filium:⁊ baptismũ recipias:⁊ omnia ministrabũtur. At ille. Ergo (inquit) nolite tardare vt vobiscum fiz vnanimis in arte ⁊ in religione. Tunc duxerũt eum ad sanctũ Quirillum epm̃ de Antiochia adductũ cum multis aliꝭ christi cõfessoribus catenis constrictũ:⁊ tribus annis multis iam verberibus laceratũ vt eum baptizaret. Quo facto ad sua opera redierunt. Videns vnus ex philosophis quõ fine signo crucis nihil faciebat:ratus ait. Hoc signũ magice artis est:ad crudelitatẽ eñi ptinet:et per ipsum a vobis oĩa pspere agunt. Accusati ergo sunt a philosophis ex inuidia apud Augustũ. At ille delectatus opibus eorũ iussit eos facere victorias/cupidines/conchas:maxime aũt Asclepium. Fecerũt aũt oĩa alia p̃ter Asclepij simulachrũ. Propter qõ accusati a philosophis/ab Augusto redarguti sunt. Cui rñdit Claudius. Pietati tue semp auguste obediuim⁹/ꝭ imaginẽ miserrimi hois nunq̃ faciemus:qz scriptũ est. Similes illis fiant q̃ faciunt ea ⁊c. Exardescentibus adstantibus contra eos Diocletianus causam eorũ cõmisit Lãpadio. Qui quũ solẽ voluissent ad mandatum eius adorare:nudatos fecit eos scorpionibus cedi. Qui Lampadius eadẽ hora a demonio arreptus ⁊ se discerpens expirauit. Qõ intelligens Diocletianus iratus iussit eos in loculis plumbeis includi:et in clusos in flumen precipitari. Quod audiens Quirillus in carcere:existẽs se afflixit.⁊ ad dñm migrauit. Post dies aũt xlij. Nicodemus quidã christianus corpora eor̃ cũ loculis leuauit:et in domo sua posuit. Postea Diocletianus Romam veniens / quũ oẽm militiã ad sacrificandum Asclepio cõ pelleret:reluctantes quatuor cornicularij ictibus plũbaratis occisi sunt:⁊ corpora eorum in platea canibus iactata Sed beatus Sebastianus q̃ erat christianus sed occultus nocte cũ Melchiade papa leuauit:⁊ sepeliuit in uia lauicana. Oõ quũ nõ eodẽ tp̃e:sed post duos annos euenisset ⁊ nola eorum reperire nõ posset:beatus Melchiades sub nolbus suprad̃ctorum Claudij ⁊c. vt anniuersarius dies martyrij eor̃ celebraretur instituit scz. vij. idus Nouẽbris postea tamen eorum nomina reuelata sunt.

Quirillus.

§. IIII. De sancto Sebastiano

cuius martyriũ est multum celebre ⁊ hystoria notabilis. Hic gloriosus martyr (vt refert Uincẽ spe. hist. li. xiij. ex gestis eius) quũ esset ciuis Mediolan. Diocletiano ⁊ Maximiano imperatoribus ita charus erat:vt principatum prime coh̃ortis ei traderent:⁊ pñtie sue continue adstare iuberet. Milites q̃s eñi vt patrẽ venerabanꝫ. Xp̃o aũt sedulũ deo exhibebat officiũ. Sed hoc agebat vt sacrilegis regib⁹ esset occultus:nõ passionis timore perterritus:ꝭ vt christi militẽ sub terreni imperij chlamyde regẽs/ christianorũ animos quos in tormentis deficere videbat cõfortaret. Clarissimis igitur viris Marco et Marcelliano geminis fratribus p nomine christi in vinculis cõstrictis quotidie solariũ exhibebat:⁊ tã eis q̃ seruis eor̃ qui cum eis tenti erant salutaria fidei cõsilia ministrabat vt fugitiua seculi blandimenta contẽnerent:et momẽtanea tormẽtorum genera non timerent. Qui quum nõ acquiescerent immolare:⁊ verbera carnificũ patiẽter ferrent:capitalẽ iussi sunt subire sententiam. Pater tñ eorũ Tarquilin⁹ ⁊ mater Martia nactis Christo martio vbis perfecto. xxx. dierũ inducias impetrauerunt:vt eo interuallo ad immolandum eis persuadere valerent. Accedentes igit̃ amici eorum dicebant. Unde vobis tam dura mens:tam ferreũ pectus:q̃ canitiẽ patris patiemini abijceretet matri iã decrepite nouos partus auferre. Inꝯparabilis doloꝛ:vita cõtẽnitur:gl̃ia respuit:⁊ contemptis oĩbus pietatis affectibus / mortis atrocitas appetit. Jis talia dicẽtib⁹ / mater miserã se clamitãs aduenit:et soluto crine canos sue senectutis ostendens/ coram eis vestem qua tegebaꝫ scidit:cesticisq̃ flentibus laxisq̃ pellibus mamillas quas suxerãt ostendebat:blandimenta eorũ infantie exibita memorabat. Heu me miseram (inquiebat) luctus vndiq̃ circumualat:amitto filios ad mortẽ vltro ꝓperãtes:q̃s si mihi hostes auferrẽt/p medias sequerer acies bellatorũ/si iudicia violenta cõcluderent/carcerẽ irrumperem moritura. Nouum hoc pereundi genus:in quo carnifex rogatur vt perimat:vita operatur vt pereat:mors optatur vt veniat. Talia matre prosequente pater infirmus ⁊ se nec manibus seruorum adducit:⁊ cygneo capiti/puluerez aspergens hmõi voces dabat ad celum. O filij baculus senectutis mee ⁊ geminum lumen vicerũ meorum:que ista repente insania mortis vos amatores facit? Nũq̃ ista iuuenibus placuit. Uenite huc iuuenes:et flete super iuuenes sponte pereuntes. Accedite patres:⁊ prohibite talia fieri ne ⁊ vos talia patiamini. Dum hec ⁊ alia senior ageret:ecce amborũ coniuges cũ natis proprijs quos eorũ aspectib⁹ offerebant dicentes. Quibus nos seruituras relinquitis? quib⁹ coniugij vestri charitatẽ traditis? Heu q̃ ferreũ pect⁹? q̃ impio crudelitatis genere parẽtes abijcitis? Amicos respuitis vxores et filios abdicatis:et vosipsos carnifici vltroneos exhibetis. Tunc inter vxorũ lachrymas et filiorũ suspiria ceperũt milites christi mollescere:⁊ aios flectere ad dolorem. Huic spetaculo sanctus Sebastianus aderat:quem christianissimus occultabat militaris habitus:qui vidit athletas dei immẽso põderis certamine fatigarum mediũ eorũ se objciẽs ait. O fortissimi milites christi/p nimiã virtutẽ pueniſtis fortiter ad palmã:⁊ p misera blandimenta coronã deponitis sempiternã? Discat nunc p vos christi militũ fortitudo fide potius armari q̃ verbo. Erigite a terrinis affectibus trophẽũ vr̃i certaminis. Jsti soe Nic̃s plorãtes attẽditis:⁊ gauderent vtiq̃ si possent scire qõ costrati nostis. Naz si scirẽt alterã esse vitã ꝑpetuã ignarã tristitie vxor. p fecto vobiscũ ad illã festinarẽt ptingere:istã fugitiuã pro nihilo cõputantes:q̃ oẽs in se credẽtes semp̃ fefellit:de se presumẽtes irrisit:atq̃ vtinam solius mẽdatij culpa esset obnoxia:⁊ non p oĩa crimina sua cogeret currere amatores. Ipsa dat edacitatẽ glutonibus ⁊ naufragium pudoris adulteris:execrabilẽ puerũ sitatẽ incestis. Ipsa admonet furem vt rapiat:tiracidũ vt seuiat:mendacem vt fallat. Ipsa tollit iudicibus iustitiã:castis puditiciã:moribus disciplinã. Et (vt maiora q̃ suis amatoribus ingerit crimina memoremus) si frater aliquando fratrẽ/filius patrẽ/amicus amicum necauerit:nunquid non ista vite presentis amore ducti committunt? Post q̃ vero de spurcitia fuerit fagitatꝫ seruientes sibi tradit filie sue. ł. morti eterne. Hec est vita q̃ vos fallit o amici:vt amico vestros ad vitã eũtes perpetuã iniusto pfilio renoceris. Hec vos instigat o cõiuges vt btõr etiã martyrũ mentib⁹ ꝓpietatis colorẽ impietatẽ suggeratis. et si vobis cõsentirẽt vlteri⁹ pauco quidẽ vobiscuz tpe esse possent:⁊ postea separati ⁊ ita separati vt nũq̃ vos inuicem nisi in perpetuis tormẽtis videretis:vbi edax flamma incredulorum alas deuorat:⁊ vbi dracones labia blasphemãtiũ comedũt:vbi serpẽtes morsibus suis/incredulorũ pectora depascũt:vbi vlulatus et gemit⁹ sonat:vbi clamor cõfusus ⁊ incẽdij ardor extorquet. Hec aũt tribulatio nullo fine cõcludit:sed ad recidiua supplicia q̃ fuerit itadustus reparaꝫ. Hãc igit̃ ⁊ istos euadere ꝓmittit:⁊ vosipsos

ipsos eripere cogitate. Nolite igit timere nō ēsi separāt
a vobis: is vadit celū vobis pparare fidereas māsiones
in quib cū eis i pperuū gaudeatis: vbi nō impediunt occu
patione delicie: vbi nulla sollicitudine securitas pturbat
luctus gemitus nunch audit fedū vel deforme nunch vide
ri oi formositate elegantia sine intermissiōe patētes
oculi perfruūtur: hymnoz organa iugiter sonant, ad lau
dē dei ab angelis decātant. Ibi odor p delectationē per
cuncta membra diffundit refectio melliflua gustu susci
pitur. Statimch qō cupierit aīa famulantur vniuersa para
tissimo affectu. Uū si in hac mortali vita quis contra con
cupiscentias suas pugnauerit quasi qui hic eas expende
rit illic eas integras a creatore suo cōsequet. Nolite ergo
o amici/o parentes/o coniuges/avita ad mortez quos dili
gitis reuocare. Presens dolor leuis est tolerabiliter
sustineri potest aut grauis cito finē affert. Dolor vero fu
turus nunch finiendus aggredit acrius pinuatur. Hec
alia beato Sebastiano perorante: subito pnā fere horā
splendore nimio de celo veniente illuminati sunt: sub ipso
q3 spendore iuuenis apparuit pallio cādidissimo indutus
iuxta eum. Gerebant aūt hec in domo cuiusdā Nicostrati
cuius vxor noīe zoe ex nimietate infirmitatis ante sex an
nos loquelā amiserat: muta erat. Hec quū tanti miracu
li stupore tenerēt tannuebat manu oībus qui aderant qō
lingua non poterat: cp exprobrādi essent qui tante assertio
ni viri sancti nō crederēt. Sctūs aūt Sebastianus vidēs
illā explicare nō posse qō sentiebat: ait. Si vere christi ser
uus sum: si vera sunt oīa que ex ore meo hec mulier audi
uit credidit: iubeat dns meus Jesus ad ea redire officiū
labioz. Tunc exclamans mulier ait. Beatus es tu benē
dictus sermo oris tui. Et beati qui credunt per te. Ego ēsi
vidi oculis meis angelum de celo venientē libros ātē te
tenentē: ex quoz lectione vniuersa sermonis tui ratio de
currebat. Hec vidēs Nicostratus pcidens ad genua eius
venā precabat: eo cp iussu imperatoris sanctos Marcū et
Marcellianū teneret in vinculis. Et solutis eis genua eox
amplexans rogabat eos habere liberos: dicens. O ch felix
essem si pro salute vestra possem mereri cōstringi. Quib
illi. Si tu fidei gloriā quam nunch habueras accepisti: quō
nos qui ab infantia hanc suscepimus: relinquentes passio
nis nostre tibi calicē damus. Quū aūt hec audientes oēs
pariter fletibus penitentiā ostenderēt: Marcus ait. Disci
te parentes sancti qz hec tota belli diaboli calliditas est a
supplicijs corpus eripere anīmam vitijs subiugare. Sed
qua ratione mori timeant: qui sciunt hanc hominis esse na
turā non penā. Quantos huius falsē vite amatores ruina
grauis oppressit: fulmen incendit: naufragiū perdidit: gla
dius peremit istā miseri cū doloribus emittentes, veram
illam penitus inuenire non possunt: Tunc Nicostratus cū
vxore sua petijt mysteriū christiane religionis. Congrega
tis aūt oībus vicinis in domo ipsius Nicostrati: beatus
Sebastianus hortatus est eos ad fidē suscipiendā. Quos
quersos Polycarpus presbyter vocatus baptizauit. Clau
dius q3 cōmētariēsis duos filios suos adduci faciens: quo
rum vnus hydropicus/alter vlcerosus: baptizari fecit/qui
mox sanati sunt/s3 alij numero. lxviij. baptizati sunt. Tar
quilinus q3 pater Marci Marcelliani baptizatus a po
dagra manuū pedum liberatus est. Chromati aūt vbis
prefectus quum audisset Tarquilinū perfecte sanatū qz
ipse grauissimo morbo laborabat: rogauit eū vt ad se duce
et qui eū sanauerat. Accedētes ergo ad eū Sebastianus
et Polycarpus ei dixerunt cp si sanitatē recipere cupiebat
oportebat eū prius idola abnegare/et cōfringēdi idola ipsis
potestatē tradere: Cui quum Chromatius diceret cp serui
sui hoc facerāt/dixit Sebastianus. Timidi serui tui hoc fa
cere formidarent/et diabolus hac occasione si eos lederet/
dicerent infideles ideo pcussos qz deos suos cōfringere vo
luissent. Accincti ergo Polycarpus et Sebastianus de licē
tia plus ch ducenta idola cōfregerunt. Et quū Chromati
sanitatē nō recepisset/dixit ei Sebastianus. Quū sanitatē
nō receperis: certū est qz aut infidelitatē nō ex toto abdica
sti/aut idola aliqua reseruasti. Qui indicauit se habere
thalamū in quo erat disciplina stellarū pro qua pater su
plus ch ducenta pondera auri expēdisset/per quā oīa futu
ra preuidebat. Cui Sebastianus. Quādiu hoc integrū ha
bebis/teipsum integrū nō habebis. Quōch huic rei assenti
ret: dixit Tyburtius fili eius iuuenis egregius. Nō pmit
tam destrui tā preclarū opus: s3 ne paterne sanitati videar
contrarius/ecce accēdātur duo clibani/vt si destructo ope
re sanitatē nō fuerit cōsecutus pater meus/incēdant viui.
Cui Sebastianus. Ira fiat sicut locut es. Quum ergo de
strueret opus illud. Chromatius apparente sibi angelo sa
natus est. Quo facto ipse et fili eius Tyburti et mille qua
dringēti viri de domo eius baptizati sunt. Absoluit autem
Chromati seruos baptizatos a iugo seruitutis: dicēs. Qui
deū patrē habent: seruos hoīm esse non decet.

Zoe Nicostrati vxor.

Tarquilinus. Chromatius

Tyburtius.

§. V. Quum autē christianoz

esset persecutio: cōsilio Caij pape habito Chromatius oēs
christianos in domo sua latenter recipiebat et fouebat. Ve
nit ergo Caius papa in domū illā: et ait oībus. Dns Jesus
christus presciis fragilitatis humane: duos in se credēn
tium constituit gradus: scz cōfessionis et martyrij. Si qui
ergo se pondus martyrij posse ferre desperant: cōfessionis
gloriam teneant: et cum filijs vestris ac Chromatio et Ty
burtio pergant: mecum autem qui volunt in hac vrbe re
maneant. Non ēsi terrarum spatia diuidunt quos christi
charitas nectit. Tunc exclamat Tyburtius. Obsecro te
pater ne permittas me terga persequentibus dare. Mihi
enim valde iucundum est mortem pro vita eterna subire.
Sanctus vero Caius cōgaudens fidei eius fleuit. Reman
serunt ergo cum eo in vrbe Marcellianus et Marcus et
horum pater Tarquilinus: et Sebastian et Tyburtius.
Nicostratus quoch cum coniuge sua zoe: et cum fratre suo
Castorio: et Claudius cum fratre suo Victorino. Mortuo cō
stituit Caius papa Marcum et Marcellianum diaconos
Tarquilinum presbyterum: Sebastianum vero ecclesie defē
sorem: ceteros autem subdiaconos. Morabātur autē oēs
apud Castalum quendā christianū zecharium palatij laten
ter: die noctuch fletib et ieiunijs orātes deū: vt digni habe
rentur confessionis sue tolerantia sanctorum martyrum
numero sociari: Et multi infirmi precibus eorum sanabā
tur ceci illuminabātur: demones effugabant. Trāsiēs aūt
Tyburtius occurrit homini qui de alto lapsus totus con
fractus erat: et quasi mortuū oratione dnica super eū fusa
sanitati restituit: et parentes eius edocens ad christum cō
uertit. Zoe autem quum ad cōfessionez beati Petri oraret
et a paganis crebra cōpellebatur a iudice thus statue Mar
tis incendere: et illa respōdit. Mulierem Marti compel
lis sacrificare: vt ostendas Martem vestrum mulieribus de
lectari. Sed ille impudicissime Veneri potuit pudorez eri
pere: mihi vero tropheum fidei in fronte portanti non po
terit preualere. Missa autem in carcerē ex diebus ibi mā
sit sine cibo et potu. Et quum perseuerent in confessione fi
dei iussa est a collo et capilis in arborem altam suspendi et
subter eam fumum ex sterquilinio exhiberi: que emisit spi
ritum. Corpus autem eius ne veneraret a christianis: sa
xo alligatum in Tyberim proiecerūt. Apparuit autez som
nis beato Sebastiano: indicans ei suū martyriū. Qō quum
narrasset Tarquilino: ait ipse. Femine nos precedūt ad co
ronā: vt qd viuimus? Octaua aūt die quū oraret ad cōuer
sionē beati Pulii: lapidatus est a gentilibus: et corpus eius
in Tyberim iactatus. Nicostratus vero et Claudius cū Ca
storio et Victorino et Sempronio/quū corpora sanctorū
predictorū requirerēt per ora Tyberina: rēti sunt: et ad Fa
bianū iudicē adducti: Qui quū p viginti dies minis et blādi
tijs in nullo posset eos flectere a proposito fidei: nuntiauit
imperatori: et quū tormentis nō acquiescerēt idolis imola
re: iussit eos i mediū mare precipites dari. ¶ Interea Cor
quat quidā apostata sctō Caio epo vbis callide se simu
lata fide sociauit. Qui quū a beato Tyburtio viro schola
stico nobili et sctō frequēter argueret cp capillos arte con
poneret: cp assidue ludēdo prāderet: cp feminarū aspectib
libenter se donaret: et cp a ieiunijs et orationibus et vigilijs
fratrū abstineret: simulauit se monita equanimiter accipe
re. Et arte egit quatenus orantē sanctum Tyburtiū infide
les cōprehenderent: in qua conprehensione et se tenere fe
cit: et simul ad secretarium iudicis perduci. Fabianus aūt
iudex ad Corquatum ait. Ignoras quod iusserunt inuictis
simi principes: vt qui nō sacrificarent idolis: diuersis sup
plicijs macerentur? Qui respondit. Hec magister meus sc
Tyburtius semper me docuit: quod hunc video facere ne
cesse est vt faciam. Tunc Fabian ad Tyburtium conuers
ait. Quid ad ista respondes? Cui ait Tyburtius. Corquat
diu est quod christianum se esse mentitus est. Credis enim
christianum esse/qui lenocinio se molliendo capitis fimbri
as dilatat: qui cōsorem diligit: qui sic molliter gestit q fluc
xum gressuum improbo visu distendit: qui viros negligen
ter: libenter feminas intuetur? Nunquid tales seruos chri
stus habere dignatur? At hic qualis semper fuerit: nūc eui
denter ostendit. Reprehēdebam in eo edacitatem et vini po
tationem: ac sepultā diuini nominis sanctitatē et māduca
batur bibebat et euomebat et nūc christianos accusat: iner
mē iudicē icitat: nolēti gladiū porrigit et vt demonijs cerui
ces nostras inclinemus hortatur. Accingere nunc o crude
lissime: vtere carnificis officio: vēdica tibi et ipsius iudicis

Zoe martyrium.

Tarquilinus claudi castorii Victorinus et sempronianus.

voces applica eculeos: suspende christianos: toã nat percute incende. Omnis nobis vilis est penavbi pura est cõscientia. Ad quẽ Fabian⁹. Restitue te generi tuo: r hoc esto qõ natura dictauit. Nobilis essi natus ad tantã devolutus es fecem: vt possis supplicius simul r in famiã subire / ac mortem. Cui Tyburius. O imprudentissimum virorum: quia meeretricem Venerem / r incestissimum Jouem / r Marcurium fallacem / r Saturnus filiorũ occisorẽ colere nolo: in famiam generositatis incurro: r qz vnum et verum deum qui i celis regnat / adoro r veneror mihi supplicia minatur Tunc Fabianus iussit afferri prunas ardẽtes ante pedes eius dicẽs ei. Elige. tibi vnum e duobus: aut thura in hos carbones ejce: scilicet in veneratiõnẽ deorũ: aut nudis plãtis super hos carbones viuos incede. Qui facto signo crucis statim super prunas ardentes ingressas est letẽter. Dixitq; Fabiano. Disce quẽ cõfitemur christũ deũ esse: r ipm creaturis dñari. Videtur mihi q; sup roseos flores incedã in noie dñi nostri Jesu christi. Cui Fabianus. Quis ignorat vos artẽ magicã xpm docuisse: At Tyburtius. Obmutesce: r noli auribꝰ meis hanc iniuriã facere vt audiã mellifluũ nomẽ r sanctũ lacerari. Irat⁹ aũt Fabian⁹ iussit eum via latina duci: ubi ductus vno gladij ictu absciss̃it: vbi xps multa beneficia plurimis prestitit. Post hec egit Torquatus vt Lastuius sctõrũ hospes teneret. Qui in cõfessione dñi pseverãs: iussus est mitti in foueã pfundã: r massas arene sup eũ iactari. Sicq; cũ palma martyrij migrauit ad xpm. Post hec Marcus r Marcelian⁹ tẽti sunt: et ambo ligati ad stipitem subulos acutissimos in pedibus accepe-
runt. Quib⁹ Fabianus ait. Tãdiu firis plãtis stabitis: donec officiũ debitũ dijs reddatis. Qui in ligno cõfixi psallebãt inuicẽ dicẽtes. Ecce q; bonũ: r q; iocundũ habitare fratres in vnũ. Nunq; sic bene epulati sum⁹: r vtinã sic manere nos permittas q; die tegemur corporis indumẽto. Quũq; vna die r nocte pmãsissent in laudib⁹ r hymnis: iudex mãdauit latera eorũ lãceis pforari: ex q; ad regna syderea migrauerũt. His expletis prefectus suggessit Diocletiano de sctõ Sebastiano: quẽ imperator ad se vocãs ait. Ego inter primos palatij mei semp re habuit: r tra salutẽ meã hactenus i deorũ iniuriã latuisti. Qui dixit. Pro salute tua semp deũ colui r p statu vrbis Romane deũ q; in celis est adora
ui: pfideras a lapidibus auxiliũ querere insani capitis esse et vani. Irat⁹ Diocletian⁹ iussit eũ in mediũ cãpi adductũ ligari: r quasi signũ ad sagittã a militib⁹ sagittis figi. Cũc milites iussa implẽtes ita eũ vndiq; impleuerunt sagittis vt quasi heritius ita esset sagitarũ ictib⁹ hirsut⁹: r existimãtes eũ mortuũ abierũt. Tunc relicta vxor Lastuli secharij noie Hyrene abijt vt nocte corpus eius tolleret r sepeliret. Et inueniens eũ viuentẽ adduxit eũ in domũ suam: r intra paucos dies integras in oibus mẽbris recuperauit sanitatẽ. Quũq; oẽs christiani ad eus cõuenirẽt: r hortabãtur eũ discedere. Ipse aũt o fone facta descẽdit ad palatium r stans sup gradũ Heliogabali veniẽtib⁹ imperatorib⁹ ait. Imquissimis subiectionib⁹ animor imperij vesti tẽplorus põtifices obsidẽt: suggerẽtes de christianis falsa cõmenta dicẽtes eos rei publice aduersarios: quor pcib⁹ ipsa respublica meliorat r crescit. Quũq; talia loquerẽt: ait Diocletian⁹. Nõne iste est Sebastian⁹ quẽ sagit⁊ interfici mãdauimus. At ille. Ad hoc me (inqt) dñs Jesus xps suscitaredignat⁹ est vt cõueniã vos r cõtester coram oi pplo iniusto iudicio vram psecutionẽ i xpi famulos ebullire. Cunc iussit eũ in hippodromũ palatij duci: et tãdiu fustigari quousq; spm exhalaret. Et nocte corpus eius in cloacã piecerũt diceres. Ne forte christiani eũ sibi martyrẽ faciãt. At sctus sebastianus apparuit in somnis btẽ Lucine: r docẽs locũ corporis sui. Et qz i vnco pendebat: mil sordis tetigerat: vt in de leuãs catacumbis sepeliret. Quod r fecit.

Tybur tij sup pliciuꝫ.

Lastul⁹

Sebastiani martyrium.

§. VI. De sctõ Erasmo episcopo Antiocheno

narrat Uincẽ. i specu. histo. li. xiij. ex gestis eius q; quum decretum in Antiochia supra christianos a Diocletiano processisset: vt quicũq; nõ sacrificaret idolis diuersis supplicijs interiret: hec audiens Erasmus episcopus eremũ petijt in qua per septẽ annos habitauit orationit cõtemplationi vacans: signis r virtutibus coruscans: eiq; escam dñs ministrabat p corui. diuerse etiã fere omni ferocitate deposita sese ei mansuetas exhibebãt suo modo venerãtes eum. Angelico quoq; sepe consolabat alloquio Quadã aũt die vox de celo facta est ad eum dicẽs vt ad ciuitatẽ descẽderet. Qõ quũ fecisset multos a demonibus veratos liberauit: r cõplures docendo ad christum cõuertit. Hec audiẽs Diocletian⁹ tũc in illis partib⁹ degẽs / iussit eũ sibi presentari: r ab eo interrogatur de pfessione sua quus se christianũ assereret: nec idolis sacrificare iussus acquiesceret: fecit plumbo latera eius sedi: deinde fustibus graui ter verberari: sed nihil ei nocuit. Postea resina pice sulphure simul cum cera perfusus illesus apparuit. Tunc vniuersa plebs Antiochenorũ exclamauit. Dimitte nobis iustũ hominem ciuitatis episcopũ: qr deus christianorũ operat in illo. Quum autem hec fierent ecce terremotus factus est magnus: tonitrua quoq; et coruscationes fere per tres horas: ita vt ciuitas tota perire putaretur. Imperator autem tanto fragore perculsus abscessit. Tandem reuocans populum dixit. Seductor iste deos nostros blasphemauit r ideo talis conturbatio accidit. Precepit itaq; eũ in carcerem trudi: r ceruicẽ magnus r pedes catenis alligari: r magna custodia seruari phibens sub maxima pena ne quid cibi vel potus ei a quocunq; ministraretur: propter annulo carcerem signãs. Et circa mediam noctem sctõ ad dñm in oratione clamante: lux immensa emicuit: r odore eximi⁹ fragrauit oiaq; vincula dissoluta sunt. Quũq; dñm in carcere colaudaret: angelus dñi ei apparens ait. Surge Erasme sequere me: r veni mecũ in Italiã: magnũq; pplm ibi dño acquires. Sicq; de carcere clauso eductus ad Lucrinas ciuitatẽ peruenit. Quũ aũt imperator eũ inuberet sibi presentari: nõ inuento eo cõfusus remãsit. Populus autẽ q; expectabat eũ ad cruciat⁹ vocatũ: quã nõ videret eũ clamabat vt redderet eis patrẽ suũ: q; eis dici fecit ab angelis raptũ in celis fuisse. Quũ aũt sctus Erasm⁹ ductu angeli ad vrbem Lucrinam applicuisset: tã doctrina q; signis r virtut⁹ pfirmabat pplm: r ad fidẽ xpi cõuertit. Quadãvo die obuium habens filiũ cuiusdã nobilis primarij ciuitatis noie Anastasium q; portabat ad sepulturã: oratione fusa eum a mortuis suscitauit. Qui iuuenis suscitatus clamare cepit. Vere magnus est deus christianorũ: q; p famulũ suũ me suscitauit. Uersusq; ad patrẽ ait. Pater nunc vsq; erratuimus: nã duos quos colebamus vidi in inferno torqueri incẽdijs gehennalibus. His auditis credidit Anastasi⁹ ac domus eius tota ac ppls: baptizatiq; sunt. xl. milia hoim statuis r idolis diruptis. Maximianus in illis partib⁹ existens quũ hec audisset: eũ sibi presentari mandauit: interrogansq; eũ cuius religionis esset: illum tacentem r oculos ad celũ eleuatos habentẽ iussit tyrannus exalapari dicens. Consule saluti tue: r dijs nostris sacrifica. Ipse autem ait. Quibus dijs? Qui. respondit. Joui inuictissimo. Et induxit eum in templũ vbi erat statua eius signo autem crucis facto contra statuã redacta est in puluerem. Exiuitq; draco exinde r flatu inficiens plures occidit. Sed iussu sancti statim discessit. Quod videns populus clamabat. Magnus est deus christianorũ: r multi crediderũt in eum. Indignabatur sathanas cuius fuit: fremitusq; r collisiones perualide quasi pugnantiũ cõtra se castrorũ audiebanꝰ in aere. Ecõtrario sanctis angelis gaudium erat: ita vt audirentur voces iubilantium r dicentium. Gloria in altissimis deo. Maximianus aũt ad christũ per eus cõuersos occidi fecit: r quandã tunicã ferreã ignitã ad staturã corporis ei⁹ Erasmo circundari fecit. Qui letus r alacer induẽs eã ait. Trãsiuimus p ignẽ r aquã: nũc educes me deus in refrigeriũ. Et frigida facta est tunica illa vt nullam maculã cõbustionis illi inferret. Qui mox imperatori gratulabunda voce insultãs ait. Ecce cõprobasti stultissime hoim qr virtus christi imperauit flãmis r ignibus: r deos tuos lapideos inualidos reddidit. Tũc imperator iubet sartagine ignirit plumbũq; picẽ resinã certã oleũq; in eã pariter liquarit: r christi athletã in eam mergi. In eã ergo immissus ait / Hec olla mihi refrigeriũ pstat in noie dñi Jesu xpi. Illesusq; in ea diu perstitit sed exiliens quedã ex vndosa sartagine scintillatio Maximianũ cominus stantẽ petijt: r ita aflixit vt vociferaret dicens. Ardeo ardeo viro optime Erasme ora pro me. Cui Erasmus. Quid est imperator? Ecce dñs me⁹ Jesus xps cui oĩs creatura deseruit: machinamẽta tua dissoluit: r dolor quẽ mihi parauerat in caput tuum recidit. Animaduerte quõ cũ ardoribus sempiternis habitare poteris: si tẽporaneũ igniculũ sufferre nõ voluisti. Patientiã tñ dñi nostri Jesu christi q; malũ p malo reddere phibet nos imitãtes iubem⁹ vt a dolore liber existas. Et subito cessauit afflictio illa. Sed miser ille Maximianus existimãs sibi artib⁹ magicis factã lesionẽ illã: mãdauit eũ ad cercerẽ reduci: intendens die sequẽti nouis supplicijs eũ disserpere. Nocte aũt illa apparuit ei angelus dñi / r dissoluto oĩncluo excitatũ eduxit eũ de carcere: r duxit eũ ad tit⁹ maris / vbi reperta nauicula delatus est prouisione diuina in Cãpanie ciuitatem Formianã. Quũ aũt Maximianus educi de carcere sctũ ad tormenta iuberet: r inuen⁹ nõ fuisset: rideus ait. Magnos cruciatus pertulit Erasmus: sed dum fuge cõsuluit / maiores euasit. Sancto igitur quomodo applicuerat residẽte, quadam die quũ oraret: vox de celo ad eũ facta est

Erasme

Erasme serue bone ⁊ fidelis qui bonū certamē certasti ⁊ mihi fructum maximum acquisisti intra in gaudiū dñi tui. Et videns Erasmus coronā rutilantē sibi desup illabi: inclinauit capite ait. Dñe suscipe in pace spīm meum. Sicq; animam suam que niue candidior visa est celorū alta penetrare angelico ductu creatori reddidit suo. Dicitur corpus eius Laiete quiescere ⁊ corpus eius ostenditur.

§. VII. Tēporib⁹ illis vt refert

Vincen. in specu. hist. lib. xiij. ex gestis eius: Rome erat quedam mulier nobilis nomine Aglae filia Achatij quondam p
Aglae ⁊ Bonifa. cius. consulis. Hec habebat sub se multos procuratores: q; dives valde: sed vnum super omnes Bonifacium noie adulterum: qui etiā cū ea commiscebatur carnaliter viro destituta. Tandem post aliquod tempus hec cōpuncta per dei gratiā vocato Bonifacio ait. Frater scis in quanta pctā obuoluti sum⁹ ⁊ nō existimantes q; deo adsistere debemus de malis que gessimus rationem reddituri? Audiui aūt a christianis q; si q; s ministrauerit sanctis qui agonizātur pro xpo: consors eorum fiet in die iudicij: Perge igitur ad partes orientis vbi agonizantur pro xpo ⁊ affer nobis reliquias martyrū: siquo modo administrantes ⁊ oratorias domos eis facientes: per sanctas eorum passiones saluemur tā nos q; multi alij. Cui Bonifacius acquiescens accepit ad cōparandū corpora sanctor⁹ ⁊ administrationem egenor⁹. xij. equites. Et egrediens dixit dñe sue Aglae. Si inuenero ad comparandum corpora martyrum afferā mecū. Si vero corpus meū venerit in noie martyris suscipies illud. At illa existimans solatiose illum loqui ait. Absce abs te ebrietatem ⁊ stultiloquiū: ⁊ perge vt deuot⁹. Quare sic loqueris qui sc̄ōrum corpora portare habebis? Pergēs ergo Bonifacius cogitauit vt q; corpora sanctorum inde portare haberet: a carnibus ⁊ vino abstinere deberet. Peruenit ergo ad ciuitatem Tarsum: ⁊ percipiens q; athlete christi agonizabantur / dixit ad eos quos secum adduxerat. Euntes requirit nobis hospitium: ⁊ ego vado videre eos quos valde desidero. Pergens ergo ad stadium / vidit martyres in tormentis positos: vnum suspensum a capite deorsum ⁊ diutissime maceratū. ⁊ ignē subtus eū stratū. Alium inter ligna quatuor extentū ⁊ grauissime tortū. Aliū vngulis laceratū: alium stipitē in collo eius infixum ⁊ terra exaltatū: aliū retro manus ⁊ pedes habentē fustibus a ministris cesum. Accedēsq; cepit osculari eos: et voce magna clamare. Magnus deus christianor⁹: magnus deus sanctorum martyrū. Obsecro vos famuli christi orate pro me: vt et ego merear consors vestri inueniri: sedensq; ad pedes martyrum Amplexabaṫ vincula eor⁹ ⁊ osculabaṫ ad patientiam exhortans. Quem intuens Simplicius iudex ait. Quis est iste qui in contemptum deorum ⁊ mei hec egerit? Adducq; iussus ante tribunal eius: quum interrogatus p̄ditionem christianum libere se esse fateretur: ⁊ idolis immolare recusaret: tyrānus fecit eum suspēdi ⁊ vngulis ferreis vsq; ad ossa diuti⁹ radi: qui tacens oculos ad martyres habebat. Exinde iussit calamos acui ⁊ sub vngulis manuū infigi. Postea precepit plumbum liquefactum in os eius immitti: Qui letāter oia ferens: oculos ad celum leuans clamauit ad martyres vt p se orarent. Nihilq; inde lesionis recepit. Quod turba respiciens cum lachrymis clamabat. Magnus de⁹ christianor⁹. Christe fili dei salua nos. Timensq; iudex tumultum abscessit. Sequenti die diluculo in ollā feruentem pice plenam caput eius immergi imperauit. Angelus autem domini descēdens ollā tetigit: cuius materia sparsa multos occidit: sanctum autem in nullo contristauit vl⁹ molestiā intulit. Demū eum decapitari mandauit. Quod quū fieret terremotus factus est magnus: vnde oēs clamauerunt. Magnus est deus christianor⁹. Conserui autem Bonifacij requirebant eum: ⁊ non inuenientes dicebant inter se. Modo in adulterio est / vel in taberna epulatur. Quumq; querendo obuiassent vni ex officialibus interrogabant eum an vidisset quendā peregrinum Romanum. Qui respondit. Heri peregrinus quidam pro christo capite plexus est / ⁊ adhuc ibi iacet corpus eius. At illi. Quem requirimus non martyr: ⁊ vir ebriosus ⁊ adulter est. Secuti sunt tū officialem ad locū / ⁊ recognoscentes Bonifacij caput ⁊ corpus / lachrymati sunt dicentes. Ne memineris peccati nostri famule dei: quia tanta locuti sumus contra te. Emeruntq; corpus illud ab officialibus quingentis solidis / ⁊ condientes aromatibus ac linteaminibus inuoluentes reuertebantur ad vrbem portantes illud. Angelus autem domini apparuit Aglae dicens. Quem habuisti seruum: nunc recipe vt dominum per eius enim interuentionem relaxabuntur tibi peccata omnia. Eiq; declarauit totum. Que surgens collectis clericis et religiosis honorifice suscepit sanctum corpus prope vrbem via latina edificans ei dignam ecclesiam. Ipsa autem Aglae abrenuntians mundo: ⁊ bona sua distribuens egenis: familiam suam a seruitute liberans: cum paucis puellis domino famulans tantam gratiam a deo promeruit: vt demones expelleret: ⁊ varias infirmitates curaret. Superuixitq; in habitu annis. xiij. ⁊ sic in domino obdormit.

§. VIII. Tempore quoq; Dioclitiani erat senator quidam Eleusius ipsius imperatoris amicus vt refert Vincen. in specu. histo. lib. xiij. Ex gestis sancte Juliane. Hic desponsare sibi volebat puellam nobilem Iuliana nomine filiam Aphricani: qui et ipse christianorum persequutor erat. Juliana vero virtute plenissima: ratione abili consilio creatoris deum colebat verum: et quotidie per gens ad ecclesias orationibus insistebat. Quumq; Eleusius nuptiarum solennitatem impleri optaret: dixit illa nuntijs. Euntes dicite illi. Si crediderit in deum meum ⁊ accipiam te maritum: quod si noluerit: nunquam mihi dominaberis. Quod audiens Eleusius patri puelle nuntiauit. Qui blandi tijs ⁊ minis quesiuit illam ad consensum huius inducere. Sed quum illa recusasset: asserens se paratam ad oia supplicia pro nomine christi demum pater ipsam cesam et cruciatam tradidit sponso suo Eleusio prefecto vrbis. Qui quum non posset sermonibus molliorib⁹ ⁊ promissis eam ad sui consensum trahere: nisi confiteretur patrem ⁊ filiū ⁊ spiritū sanctum credendo in deum: fecit eam cedi a septem militib⁹ vicissim succedentibus: quib⁹ essent fessi virgis. Deinde nolentem Diane sacrificare per capillos septem horis manere suspensam. Postea ere liquato totam perfundi: ficq; incēdi. Et quum nullam ex hoc lesionem recepisset: in carcerem trusa est. Ibi autem posita orauit ad dominum pro auxilio sibi impendendo. Finita autem oratione apparuit ei diabolus in forma angeli lucis: dixitq; ei. Juliana dilecta mea: prefectus tibi parat tormēta alia pessima: ⁊ ideo quum de carcere educta fueris: accede ⁊ sacrifica vt saluer̄is. Ad hoc essi tibi missus sum. Ego enim sum angelus dei. Juliana autem cum lachrymis orans ait. Dñe ne permittas me perire: ⁊ significa mihi quis est qui hec persuadet mihi. Que sana facta a doloribus tormentorum / perceptorem tenuit diabolum qui sibi apparuerat dicens. Quis est tu: ⁊ q; te misit? Qui respōdit. Ego sum Jophiz niger mali oblectator: tormenti amator homicidijs gaudēs et luxuriā suadēs: missus a Beelzebub q; totius mali est author. Et iuliana ad eū. Immūde spūs quō presumpsisti te christianis applicare? Cui manib⁹ post tergū ei ligatis cū vno ex ferreis ligamētis q̄b⁹ ligata erat i terra eū prosternēs percutiebat. Quisq; ille fortiter eiularet miseri / cordiā p̄cans: dixit Juliana. Cōfitere mihi cui hōi iniuriā fecisti. Jsq; respōdit. Aliorū hominū oculos euulsi: aliorū pedes cōfregi: alios in ignē misi: ⁊ hmōi: ⁊ oia mala q; sunt i mūdo ego cōfeci. Nemo tū me tāgere ausus est preter te: Cuius virginitas contra seruos armatur. Quum aūt hec eo loquēte prefectus iussisset Julianā de carcere educi et sibi presentari: illa secum trahebat demonē ligatū: ⁊ per forum ducens proiecit eum in stercoris locum. Et qui venisset in pretorium: facies eius gloriā ignis ostendebat. Unde p̄fectus timens dixit ei. Quomodo tanta tormenta per incantationes superasti? Et illa. Dominus meus Jesus christus me cōfortauit: ⁊ te autem erubescere fecit: ⁊ tibi preparauit ignem eternum. Cui iratus prefect⁹ fecit rotā ferreas preparari: ⁊ acutis gladijs in superficie repleri: vt ea superposita aptaretur vt tota minutatim discerperet. Sed angel⁹ dñi dissoluit machinam vt inde salua euaderet. Conuersiq; sunt ad hoc spectaculum quingenti hoies: qui clamantes dicebant. Et nos iuliana eū quem tu colis deum adoramus. Pereat genus paganorum: ⁊ exultet genus christianorum. Fac quod vis prefecte: para supplicia: quia non alium deum q; christianorum credimus. Quod quū nuntiasset prefectus imperatori iussit omnes illos gladio perimi. Precepitq; sanctam in ignem mitti. Sed angelus dñi apparens / ignem extinxit. Deinde in ollā feruentē fecit immergi: que est facta velut balnei tēperamentū. Ex aqua ebulliens et egrediēs de olla. lxxvj. de adstantibus occidit. Propter quod ira insaniens prefect⁹ imperauit eā gladio puniri. Quū aūt ad locū decollationis duceret clamauit demon qui ab ea cruciatus fuerat. Nolite ei parcere ⁊ ex quo digna est ita reddite. Deos essi vituperat: hoibus iniuriaz facit: mihi q; in vna nocte multa mala oñdit. Quumq; illa aspiceret vt cognosceret q̄s hoc loqueretur: clamauit diabolus dicens. Heu me miserum forsitan vult me iterum retinere. Statimq; obmutescens euanuit. Virgo autem facta oratione spiritum deo tradidit incōtaminatum. Ipse vero prefectus nauigans paulo post submersus est cum multis: et ab auibus et feris corpora eorum deuorata.

§. IX. Eodez tempore in ciuita

tate Egea passi sunt Cosma et Damianus: vt refert Vin. in speculo hysto. li. xiij. ex gestis eorum. Hos geminos genuit ma-
cosmas et Damianus
ter eorum Theodora: qui a spiritusancto edocti artem medicine/tam in hominib⁹ q̄ in iumentis omneni infirmitatem curabant: nihil a quocumq; recipiebant: seruantes illud: Gratis accepistis: gratis date. Quedam autem matrona nomine Palladia diuitijs abundans quum in medicis multa consumpsisset vt ab infirmitate sua curaretur: nec liberari valeret: a sanctis curata est: que obtulit quoddam munus sancto Damiano pedibus eius se obuoluens & sacramentis terribilibus adiurans vt reciperet ob deuotionem. Quod et ille suscepit: non cupiditate ductus: ſz ne nomen domini ob q̄ adiuratus fuerat contenere videretur. Hoc percipiens Cosma zelo dei ductus mandauit ne corpus eius cum ipso sepeliretur. Sed nocte sequenti apparuit dominus Cosme fratris factum excusans quia ob dei reuerentiam. Preses autem prouincie illius quum christianos ꝓsequeretur vsq; ad mortem: denuntiati ei fuerunt Cosmas & Damianus: et de mandato eius ante ipsum presentati. Quos quum interrogasset cuius fortune essent: responderunt sancti. Quid si fortuna nescimus: religione christiani sumus: & adhuc tres alios fratres habemus scilicet Leontium Euprepium et antimium. Quos adduci fecit: & in carcerem mitti. Hi ergo scilicet Cosmas & Damianus primo quum sacrificare dijs continerent: cesi sunt. Sed inter ipsa flagella psallebant dicentes. In via martyrij dilectati sumus sicut in omnibus diuitijs. Post hec in mari cum alijs fratribus eorum catenati proiecti sunt: sed mox angelus dñi vincula eorum dissoluit & ad terras incolumes posuit. Quibus ante Lysiam positis inquit tyrannus. In nomine dei Hadriani sequar vos. Quibus dictis subdito accedentes demones eum fortiter percutiebant in faciem: & quum non cessarent: recommendauit se sanctis vt pro eo orarent. Quod quum fecissent & demones euanuissent: obduratus ille ait. Quia disponebam deos meos deserere: ideo irati mihi me percusserunt. Perseuerantes autem in christi confessione & tyrannum de cecitate increpantes missi sunt in ignem: vbi quasi in refrigerio rozis erant: sed excussa flamma ab igne incendit plures de gentilibus abstantibus. Deinde tyrannus iussit eos crucifigi: & in crucibus lapidari. At lapides dei virtute eos qui mittebant reuertentes lapidabant. Post que imperauit eos sagittari sed emisse sagitte ad sagittarios retorquebantur: multos ex illis occidentes: sanctos autem non contingentes. Demū iussit Lysias preses ipsos cum alijs fratribus decollari: qui pariter ad celestia regna peruenerunt. Christiani autem tollentes corpora eorum ad sepeliendum quum hesitarent de sepeliendo simul eos propter illud quod Cosmas mandauerat: subito camelus veloci cursu aduenit: & humana voce allocutus est eos dicens. Homines dei multa signa & beneficia per sanctos dei martyres percepistis: sed non solum vos: sed et nos iumenta que vobis in ministerium sumus deputata. Idcirco cum omnibus et ego gratias agens missus aduenj nuntiare vobis vt sanctorum corpora non separetis: sed simul recondatis in eodem sepulchro quod & factum est. Et plura miracula post mortem per eos facta sunt.

Leontius Euprepius et antimus.

§. X. De sancto Blasio episcopo

& martyre narrat Vincen. specu. hysto. lib. xiij. ex gestis eius q̄ quum in omni mansuetudine & sanctitate polleret: christiani in Sebaste ciuitate Cappadocie episcopum elegerūt. Qui accepto episcopatu / ad vitandum rabiem persecutionis contra fideles exorte / itrauit speluncam cuiusdam montis / ibi eremiticam vitam tenens: quo fere agrestes et ferocissime ad eum conueniebant sane & infirme: nec recedebant donec sanitatem & benedictionem acciperent. Eorum quoq; alimoniam ei deferebant. ¶ Quum autem preses prouincie Agricolos misisset suos ad venationem faciendam in dicto monte: inuenerunt sanctum Blasium orantem et multitudinem bestiarum ante eum. Quod quum presidi nuntiassent & arbitratus ibi esse christianos absconditos / misit illuc milites plures ad capiendum quos inuenirent christicolas. Accedentes ergo milites ad locum dixerunt ei. Egredere vocat te preses. Qui respondit. Bene venistis filij. Nunc video quia dominus non est oblitus mei. Nam et in nocte dixerat ei dominus in visu. Surge: et offer mihi sacrificium: scilicet corporis tui per martyrium. Pergens ergo cum eis predicabat occurrentibus in viam & multa miracula faciebat. Et inter cetera quedam mulier attulit ei filium suum in extremis laborantem propter os piscis transuersum in gutture eius / et quod nec intra nec extra mittiebat. Quo pro eo orante & guttur tangente liberatus est. ¶ Alia mulier vidua quum ante eum deflereti oraret: precans vt restitueretur sibi porcus a lupo captus quum paupercula esset / subridens Blasius ait illi. Noli flere / restituetur tibi porcus tuus. Quod sequutum est. Nam lupus sibi eum reportauit incolumen. Presentatum demum presidi salutauit eum preses dicens. Haude Blasi amice deorum. Qui respondit. Haude et tu preses: sed ne dicas deos sed demones: quia eterno igni deputati sunt cum ijs qui eos venerantur. Tunc iratus preses iussit eum fustibus cedi & in carcerem mitti. Et quum postea eductum de carcere et sibi presentatum non passet ad sacrificia inclinare: imperauit eum in ligno suspendi: et carnes eius ferreis pectinibus laniari. Quumq; hoc fieret: septem mulieres que christiane erant / sanguinē qui exibat a vulneribus excipiebant ex deuotiōe. Que quum accusate de fide christiana adducte fuissent ante presidem & ipse autem quum mandasset eas deos suos adorare dixerunt sancte mulieres. Fac eos adduci ad fluuium: vt loti in eo mundius eos veneremur. Quumque deportate fuissent statuuncule deorum ad fluuium: ille eas acceptas proiecerunt in flumen dicentes. Si dij sunt se adiuuent ne mergantur. Audiens vero preses iratus interrogauit cur hoc fecissent decipiendo eum. Que responderūt. Si veri dij essent: presciuissent que eis facere intendebamus et non permisissent se in aquam mergi. Statuit autem preses vt vj. lozice ignite & pectines ferrei ponerentur ante eas: et septem camisie munde: optione eis ꝓposita: vt aut in veneratione deorum septem camisias illas acciperent quelibet suam: aut lozicis ignitis induerentur. At vna illarum subito camisias illas proiecit in ignem. Tunc preses precepit eas nolentes idolis immolare supendi nudas: et pectinibus ferreis laniari carnes earum. Et quum dolores magnos sustinerent: aduenientes angeli eas confortarunt ad perseuerantiam. Exinde depositas ordinauit eas in ignem emitti: qui statim extinctus est. Demum eas decollari fecit. ¶ Post hec presentatum sibi Blasium quum immobilem in fide cerneret: fecit eum in stagnū mitti. Sed facto signo crucis stabat super aquas sicut supra firmam petram. Dixitq; gentilibus. Si habetis deos ostendite virtutem eorum: et venite huc. At seraginta quinq; viri miserunt se in stagnum nomine deorum suorum: qui statim submersi sunt. Descendens autem angelus domini dixit ad eum. Egredere & suscipe coronam tibi a domino paratam: Egredienti vero stagnum dixit preses. Decreuisti non adorare deos? Cui ille. Non adoro demones. Qui mox sententiam decapitationis in eum protulit: et facta oratione pro ijs qui deuote eius suffragium postularent: vocemq; de celo facta se exaudituꝝ: capite truncatus est cum duobus paruulis filijs vnius illarum septem mulierum que et cum illo decollate sunt. Vise sunt anime earum a corporibus exire vt virgines de thalamo suo monilibus aureis refulgentes: et ad celos ascendentes.

§. XI. Eodem tempore passa est

apud Cesaream Cappadocie sancta Dorothea sub Fabricio presidente vt refert Vincen. vbi supra ex gestis eius. Hec tradita fuit duabus sororibus suis que apostatauerant a fide scilicet christi: et calixtus iterum conuertit eas. Que propter conuersionem earum misse in cuppam in conspectu eius succense sunt. Post passionem autem leuatur ipsa incassata et ait. Nunquam sic letata sum in vita mea sicut hodie. Tandem firma in fide ducta est ad decollandum: cui dixit Theophilus quidam scholasticus irridendo. Eia tu sponsa christi mitte mihi rosas aut mala de paradiso sponsi tui. Cui illa respondit. Plane hoc faciam. Quumque orasset Dorothea ecce puer apparuit ente eam quasi quatuor annorum ferens in sportula tria mala optima et tres rosas. Cui illa. Obsecro te (inquit) vt illa Theophilo scholastico deferas. Quum igitur Theophilus narraret promissionem virginis circunstantibus irridens: ecce puer stetit ante eum: vt ait. Ecce tibi petenti mittit Dorothea virgo sanctissima quod promisit. Qui accipiens statim conuersus est ad fidem christi. Erat autem mensis Februarius quando rose ille misse sunt et totam Cappadociam glaciale frigus tenebat. Mox ergo Theophilus in eculeo suspensus et tortus dicebat. Ecce modo christianus factus sum: quia in cruce suspensus sum. Nam eculei factura similitudinem crucis tenet: et tandem gladio consummatus est.

Dorothea.

Theophilus.

§. XII. In Italia quoq; ciui-

tate Bononiensi passi sunt sancti Vitalis & Agricola. v. kalendō. Decembris sub Diocletiano & Maximino imperatoribus vt refert Vincen. vbi supra ex verbis Ambrosij. Huius sancti Agricole Vitalis seruꝰ priꝰ fuerat: sed postea cōsors & collega

Vitalis & Agricola.

ꝛ collega martyrij. Igitur quum sanctus Vitalis a persecutoribus vt christum negaret vrgeretur: ille amplius christum dominum profiteretur: omnium in eum tormentorum genera exercuerunt: vt non esset in eius corpore locus sine vulnere. Ille autem orabat dicens. Domine Jesu christe iube suscipi spiritum meum: quia iam desidero coronam accipere quam angelus tuus ostendit mihi. Et completa oratione emisit spiritum. Sanctus vero Agricola mitior habetur moribus ita vt ab ipsis inimicis diligeretur. Ideoq; passionem eius differebant. Sed hec eorum honorificẽtia omnis immanitate acerbior erat: atque martyrio inuidebat. Denicq; vbi non acquieuit persecutoribus sanctus Agricola: crucifixus est. Fuerunt autem tunc corpora eorum inter iudeorũ sepulchra posita: sed vt testatur ipse Amb. quum dominus ei reuelasset corpora eorũ: ipse Ambrosius inde leuauit dicta sanctorum corpora: ꝛ in ecclesia collocauit. Et demones egredientes ab obsessis hoc confitebantur. Et multa miracula tunc in presentia populi sunt ostensa: liberatis multis a languoribus varijs. ¶ Passus est apud vrbem Spoletanam illo tempore sanctus Gregorius presbyter: hoc ordine vt refert Vincen. specu. histo. vbi ex gestis eius. Flaccus enim quum directus esset illuc a Maximiano imperatore idololatra vt omnia idola erigeret: ingressus in ciuitatem iussit in medio foro sibi tribunal prepararit: omnes ciues per precones citari. Quibus aduenientibus dixit Trichano. Vi omnes dijs nostris deseruiunt? Qui respondit. Omnes hi Jouem Mineruam Asclepium colunt deos immortales qui toti mundo propitiantur. Quo audito gauisus est: ꝛ dimisit omnes in pace. Erat autem in dicta ciuitate presbyter Gregorius christianissimus: ieiunijs ꝛ orationibus vacans: multa prodigia faciens: et plurimos paganorum ad fidem christi conuertens: ac templa idola ad terram deijciẽs. Hoc quum audisset Flaccus iussit eum ad se vinctum perduci: ꝛ quum sacrificare nollet: fustes nodosos afferri fecit: ꝛ dorsum eius verberibus frangi dicens. Hec patiatur rebellis deorum nostrorum ꝛ contemptor principium. Cui ille respõdit. Quanta mala infers corpori meo tanta duplicia bona mihi prestantur in celo: Flaccus ait. Regyrate illum: ventrẽ eius fustib⁹ dissipate. Perseuerantem illum in fidei confessione legatis manibus ꝛ pedibus mandauit in craticula supposito igni poni. Sed eo orante nil eum ignis lesit: sicut nec tres pueros i camino ignis: motusq; terrefactus est magn⁹ intra ciuitatem: ꝛ cecidit aula regia: atque plusq; .cccc. paganorum idolis immolantium oppressit. Flaccus autem ipsum vinctum reduxit in carcerem: sed angelo apparente dissoluta sunt omnia vincula: et claritas circunfulsit eum. Altera die quum Flacco presentatus nullatenus acquiesceret: precepit eum capite truncari. Eo autem orante tempore passionis audita est vox de celo. Jn requiem benedicte domini: preparata est tibi habitatio tua. Et quum decapitatum feris terribilibus exposuisset deuorandum: corpus sanctum fere flectentes genua adorabant. Quod videntes multi clamauerunt. Magnus est deus christianorum. Eodem die Flaccus percussus ab angelo interiora sua euomens expirauit. Quedam autem mulier deuota emit sanctum corpus. xxx. aureis ꝛ speliuit. ¶ Preterea Maximiano imperante Venustianus augustalis Tuscie quum christianos occultos requirere: diuulgatus est ei sabinus episcopus vir eloquentissimus in ciuitate Asisina. Illuc ergo veniens sedit pro tribunali in medio fori: ꝛ oblatus est ei Sabinus cũ duobus diaconibus Marcello et Exuperantio. Cui dixit. Consule tibi: et pollicere te dijs sacrificaturum ꝛ viue. Cui respondit. Si iustum est vt derelinquam creatorem celi et terre: ꝛ adorem lapides metalla ꝛ ligna: et vt scias quia nihil est colere talia: afferatur huc deus tuus. Qui iussit deum suum quem habebat in cubiculo afferri in medium: q̃ erat mire facture ex lapide corallio Jouis et vestitura ei⁹ deaurata. Quo adducto cum cereis ꝛ magno apparatu. Ecce (ait Venustianus) propitiatores nostri. Et sabinus subridens inquit. O vana stultitia: vt creator omnium relinquatur: et lapis sordidissimus colatur. Ut autem scias eum nõ esse deum: dimitte me facere quod volo de eo. Cui ille. Si p̃sumis fac quod vis. Tunc illic oratione facta elisit in pauimentum ꝛ fregit. Quod illa cernens rotundit frontem suum cum ira dicens. Perimus nos: et res publica nostra obscurata est. Unde in furore suo iussit statim man⁹ precidi. Quo facto diaconi eius ceperunt trepidare. Sed Sabino confortante eos clamauerunt. Pereant dij demoniorum: ꝛ letetur coꝛ querentium dominum. Et propter hoc diaconi ipsi fuerunt in eculeo suspensi ꝛ diu fustibus cesi deinde latera eorum vngulis rasa: ꝛ demum igne assata. Corpora autem martyrio consumpta in fluuium iactata: ꝛ a quibusdam collecta et sepulta sunt. Sabinus autem ad carcerem destinatus, Quedam vidua nomine Serena manus eius precisas acceperat: ꝛ in vasculo vitreo deuotissime conseruabat: in carcere positum sepe visitans ꝛ refocillans. Hec quum neporem suum cecum ad eum adduxisset: ꝛ ipse brachia sua truncata super oculos eius posuisset facta oratione illuminatus est cecus: ex quo miraculo multi conuersi ad christum baptizati sunt. Postea dolor maximus oculorum apprehendit Venustianum: ita vt nec cibus nec somnum capere posset: nec medicorum cura iuuari. Qui audita illuminatione ceci per Sabinum facta: iussit eum ad se educi de carcere. Quumque vrgeretur doloribus: dixit Sabinus adductus. Credis ex toto corde? Et ille Credo: sed peccatum quod in te exercui cruciatum mihi istum fecit. Cui Sabinus. Mea delicta hec mihi fecerunt: tu autem si crediderit et penitueris saluus eris. Credens igitur ꝛ baptizatus sanatus est. Quod audiens Maximianus ipsum cum vxore ꝛ filijs baptizatis capite puniuit: et Sabinum adduci fecit Spoletum: ꝛ plumbatis cesum ad celum migrare fecit. Venustianus

§. XIII. Sed ꝛ sub Diocletiano

passus est sanctus Januarius Beneuentane vrbis episcopus/ referente Vincen. specu. histo. vbi supra. Quum enim preses Timotheus audisset famam doctrine eius et vite: tan te tribunal suum ante ciuitatem Nolanam adduci iussit: dixitq; ei. Accedens sacrifica dijs: quod si nolueris tormentis horrificis laniaberis: que etiam quum viderit deus tuus pertimescet. Cui Januarius. Obmutesce infelix: et noli in auribus meis blasphemiam creatori omnium inferre tantam: ne te interficiat. Tunc iratus in carcerem misit. ꝛ postea in caminum ignis per triduum succensum iactari eum fecit. Qui in medio fornacis oratione facta cum agelis sanctis deambulabat deũ benedicens. Quod milites audiẽtes nuntiauerunt presidi: ꝛ aperto camino seu furno ignito eruauit flamma de fornace: multosq; de infidelibus obussit. Illum autem omnino non tetigit ignis: nec quicq; molestie intulit. Educti vero de camino mandauit de corpore eius neruos euelli. Postmodum ipsum cum Festo diacono suo ꝛ Desiderio lectore vinctos supra currũ suum in ciuitatem duci Puteolanam precepit. Ibiq; spectante populo feras syluestres ad eos deuorandos de caueis emitti imperauit. Que vt oues mitissime ad pedes sanctorum accedentes venerabantur eos. Demum sententiam decapitationis in eum tulit. Quumq; duceretur ad locum: ceciderunt nebule super oculos presidis eum torquentis. Qui clamans pre dolore sanctũ Januarium ad se reuocari fecit. Reductusq; ad eum rogauit vt pro se orando lumen ei restitueretur. Orauit autez sanct⁹ dicens. Domine restitue huic et si indigno lumen oculorum suorum non enim malum pro malo reddimus. Et illuminati sunt oculi eius. Propter quod multi conuersi sunt ad fidez. Timens autem preses Timotheus displicere imperatori ex conuersione tante multitudinis: precepit quaz citissime ipz decollari. Quod quum factum esset: preses clamare cepit se propter Januarium seruum dei ab angelis cruciari ꝛ eiulãdo diu expirauit. Corpus huius sancti Neapoli quiescit. Januarius. Festus ꝛ Desiderius.

§. XIIII. Jn illo tẽpore passa

est etiam sancta Anastasia secundum vincen. vbi. s̃. ex gestis eius. Hec pretextari illustrissimi viri filia in vrbe Romana fuit. Et quũ plurimum posset propter diuitias ꝛ nobilitatem generis: vt parẽ inter matronas habere non valeret: christiana effecta induebat se vilissimo habitu: ꝛ sola vnius puelle consortio carceres circuibat vbi erant milites christi: quos aliter visitare non poterat: nisi plebeio cultu pauperem se fingeret: solicita satis sanctis pro nomine dei vinctis pedes lauare: vngere capita: pectere crines: quos longa carcerum claustra nutrierant. Dumq; assidue hoc ageret: et ad notitiam zelantis viri eius infidelis Publij nomine peruenisset: indignatus est: talesque domui sue custodes instituit. vt eam non permitterent; cuiusquam fenestrelle aditum spectare. Fecit ergo eam arctissime custodiri: et almoniam ei denegari: vt ea deficiente posset in eius lautissimis possessionibus lasciuire. Putans ergo se moriturum breui literas misit sancto Chrysogono qui quum magne dignitatis fuisset in curia imperatoris occulte christianus: illam Anastasiam ad fidem conuerterat. Et propter christianitatis titulum detectus in vinculis prius quam a sponso christiana agnosceretur: ab ipsa Anastasia visitabatur: et necessarijs vite fouebat. Destinauit ergo ipsa lras per quãdã mulierem Chrysogono in hec verba. Sctõ confessori xp̃i Chrysogono Anastasia. Sacrilegi iugum marti suscepi/ cui⁹ deo miserante totũ emẽtita infirmitate declinãs die ac nocte oñi mei iesu xp̃i vestigia amplector. Quũ aũt patrimoniuz meũ ex quo illustraꝝ cũ turpib⁹ idololatris exhauriat/ me vt mq Anastasia,

gā ⁊ sacrilegā custodie grauissime mancipauit: vt me vitam tēporalē breui amissurā suspicer. In qua morte licet glorier mens tū mea cōterit valde: q̄ opes q̄s deo deuouerā/a turpibus cōsumūtur. Uale vir dei: ⁊ memento mei. Cui Chrysogonus respondit. Uide ne turberis q̄ tibi pie viuenti infesogonus respondit. Uide ne turberis q̄ tibi pie viuenti infestent aduersa. Nō essi deceperis sed probaris. Cito nubes ista ad placitum tēpus cōuertetur: ⁊ quasi post noctis tenebras florida dei lumē aspicies: atq̄ post glacieī frigus aurea tibi tēpora ac serena accedēt. Uale in domino ⁊ ora pro me. ¶ Quum autē adhuc magis a viro arctaretur in custodia modico sibi cibo concesso iteruz scripsit Chrysogono in hec verba. Finis venit corporis. Memento mei: vt egredientem animam ipse suscipiat: pro cuius amore ista sustineo que ex ore huius vetule recognoueris. Et ille rescripsit dicens. Sē per essi lumē tenebre antecedūt: sic etiam post infirmitatem salus reuertitur: ⁊ vita post mortez Ade repromittitur. Uno fine excluduntur ⁊ aduersa huius mundi ⁊ prosperatine vel tristibus desperatio: vel leris elatio dominetur. Tu autē o Christi famula/trophеū crucis tota mente cōplectere: et te ipsam prepara ad opus dei. ¶ Interea sponsus Anastasie missus ad loca remota ab imperatore: defunctus est ante reuersionē ⁊ liberata Anastasia a dicta custodia eleemosynis fidelium insistebat. Postea vero Diocletianus in Aquileie partibus cōstitutus christianos plurimos occidi fecit quosdam vero nobiles genere ⁊ prefecture vel consularis dignitatis ab vrbe ad se destinari mandauit: ⁊ precipue sanctum Chrysogonum: quo etiam Anastasia vt seruiret incarceratis pro christo ⁊ subueniret de substantijs: perrexit. Quū autem imperator Chrysogono suaderet vt dijs sacrificaret: et dignitatem prefecture recuperaret: Et ille libere respondisset. Unum deum in celo adoro ⁊ dignitates tuas vt lutum contemno. Data sententia capite plexus est. Quem presbyter zelus sepeliuit. Habebat autem Anastasia tres ancillas sorores que pulcherrime erant. s. Agapen Chinoniam ⁊ Hyrenen nuncupatas: erant aūt christiane. Et quū prefecti monitis nō obedirēt: in cubiculo eas claudi fecit: vbi coquine vtensilia seruabantur. Prefectus igitur ardens in earū amorem ad eas introiuit vt suam libidinē exerceret. Sz versus in amentiā putans se tractare virgines/cacabos patellas caldarias ⁊ similia amplexans deosculabatur. Et quum hs satiatus fuisset: virginibus intactis ⁊ orantibus exijt foras nigerrimus ⁊ deformis. Hunc serui qui expectabāt videtes sic aptatum: cogitātes q̄ in demoniū versus esset: eū verberibus affecerunt: ⁊ fugiētes solū reliquerunt. Quūq̄ imperatorē adiret conquerens q̄ alij virgis percuterēt: alij in faciem eius expuerēt: alij lutū ⁊ puluerē in eū proijcerēt putātes q̄ in furiam versus esset: oculi aūt eius tenebātur ne sic deformē se videret: quapropter mirabatur plurimū cur sic oēs eū deriderent quē in tāto honore prius habebant: videbatur enim sibi q̄ omnes ⁊ ipse albis vestibus essent induti. Quū aūt ab alijs didicisset suam deformitatez: putās q̄ per artē magicā illud sibi fecissent: iussit eas coram se expoliari: vt saltē nudas aspiceret. Sed ita virtute dei vestimēta corporibus eaz adheserūt: vt nullo modo expoliari potuissent. Demū quum nullo modo sacrificare acquiescerēt: martyrio coronate sunt. ¶ Anastasia ad vrbem rediens ab imperatore cuidam pontifici capitolij traditur noie Ulpiano cupienti eam vxorem habere. Qui oblatis ei multis blanditijs: et ornamentis ad inclinandum: ⁊ minis suppliciorū adhibitis ad terrendum: in nullo eam mouere potuit: nec per se nec p mulieres ad eam missas ad suadendū per triduum vt eā sacrificare faceret: ⁊ sic eā in vxorem haberet. Quūq̄ in thalamum ducens eā amplexari vellet: cecus factus est. Et deos adiens querebat si euadere posset. Cui responderunt. Quia Anastasiaz contristastinobis traditus es: ⁊ amodo semper nobiscū in inferno torqueberis. Quumq̄ domum rediret: in manibus puerorum vitam finiuit. Exinde Anastasia alteri prefecto traditur in custodia tenenda. Qui quum audisset infinitas habere eam possessiones ex patrimonio: dixit Anastasie. Si vis esse christiana: fac quod iubet deus tuus. Ille eīm precepit q̄ qui non renuntiauerit omnibus que possidet non potest suus esse discipulus. Omnia igitur que habes mihi da: ⁊ vade quo vis: ⁊ eris perfecta christiana. Cui respōdit Anastasia. Dominus meus admonet omnia vendere: et dari pauperibus: non diuitibus. Tu ergo quum diuersis cōtra dei preceptum facerem si tibi aliquid darem. Tunc sancta Anastasia duro carceri traditur fame cruciāda: sed a sancta Theodora que iam per martyrium coronata fuerat per duos menses esca celesti pascitur. Tandem cum multis alijs qui ad fidem conuersi erant ad insulas palmarias ducta est: quo multi propter nomē christi relegati fuerāt. Post aliquot dies prefectus omnes christianos illos ad se vocarifecit: ⁊ Anastasiam ad palos ligatam ignibus concremauit. Alios diuersis supplicijs interemit: inter quos vn⁹ erat qui pluries multis diuitijs expoliatus/semper dicebat. Christum mihi saltem non auferetis. Passa est aūt Anastasia circa annos domini. cclxxx. ¶ Illa sancta Theodora que Anastasie apparuerat in carcere fuerat nota ⁊ familiaris eique quum fuisset tradita cuidam comiti in vxorem post mortem viri vt possessiones eius ⁊ diuitias acciperet quum sacrificare nollet: ipsam cum tribus filijs eius in incendio deputauit ex quo ad dñm migrauit cum filijs. Theodora.

§. XV. De sancta Barbara refert Uincen. vbi supra ex gestis eius: q̄ Barbara virgo fuit de Nicomedia orta nobili genere quam ob nimiam pulchritudinem pater eius in turri excelsa collocauit: vt de facili nō posset ad illam haberi accessus: timiens ne christiana efficeretur. Ipsa vero adorabat deum celi a spiritu sancto edocta. Quumq̄ ibi esset aqua oratione eius diuinitus procurata seipsam in ea baptizauit. Hoc vtiq̄ factum est supra legem communem ecclesie de speciali priuilegio: qui potentiam suā nō alligauit sacramentis: ita q̄ nō possit quū vult sine sacramentis hominē sctificare. Nam de lege communi certum est q̄ nullus potest seipsum baptizare: nec talis est baptizatus extra de bap. debitis. Quum aūt pater ad suggestionem etiā amicorum vellet eā nuptui tradere: renuit illa dicēs. Absit a me hoc pater: habeo essi in celis sponsum christū qui inuiolabile custodit corp⁹ meū. Intelligens vero pater q̄ christiana esset: gladium arripuit vt eā occideret: sed illa se abscondit. Postea pater eius eam inuentam duxit ad presidē instituans christianam effectam. Quumq̄ preses ad cultus deorum flectere non valeret: denudatam iussit virgis cedi: sed inter verbera ipsa psallebat idola insensibilia ⁊ vana contēnens. Post quod mandauit versis pedibus suspendi: ⁊ caput eius malleis ferreis tundi: vt sanguis de naribus eius copiose stillaret. Exinde in crastino videns preses sanatam. in eculeo fecit suspendi: ⁊ ad eius latera ardentes lāpades applicari: illa aūt cruciata inquit ad tyrānum. Uide miser q̄ ignis iste non dolorem sed refrigerium presta. Tunc preses furore repletus imperauit mamillas eius abscindi: ⁊ per totam patriā nudā circunduci. Sed ipsa orante angelus domini induit eam veste candida: vt nuda non videret: ⁊ sanauit eam. Demum ꝛeside sententiā mortis contra eam ferente pater ipsius Barbare propijs manibus caput eius amputauit. Quo facto descendentem de loco decapitationis ignis de celo descendens consumpsit patrem vsque ad puluerem. ¶ Eadē quoq̄ tempestate tempore scilicet Diocletiani passa est apud Emeritam ciuitatem Hispanie sub Daciano preside Eulalia virgo nobilis genere ⁊ locuples. Hec quum duodecim esset annorum spernens ludos ⁊ oblectamenta seculi mota persequutiones voluit sponte presidem redarguere: sed parentes eius absconderunt eam domi quam habebant in rure procul ab vrbe. At illa nocte foras aperiens clamculo exijt ⁊ per inuia sentibus ac vepribus plena iter carpere cepit/angelico choro comitata: sicq̄ vepribus ⁊ spinis per quas cucurrerat pedes lacerata ad vrbē peruenit. Manēq̄ tribunal adijt iudicis: ⁊ in medio vociferare cepit. Quis furor est rasilibus scopulis corda sternere: ⁊ deum patrem omnipotentem negare? Iste Apollo: Uenus nihil est: Maximianus ⁊ ipse nihil dominus opum ⁊ cliens lapidū pectora cur generosa quatit? Dux bonus ⁊ arbiter egregius/qui sanguine pascitur innocuo. Talibus preto: in furiam exci tatus iussit lictorem precipitem rapere ac supplicijs obruere. Quaz tamē ad deorum cultum reuocare cupiens aiebat. Respice tozua puella/quanta gaudia amittas que tibi fert gemmatis honorque morieris in floze tenero prozima dotibus et thalamo. At hec illa nihil respondens: sed fremēs animo et in oculos tyranni sputa iacens: simulachra dissipauit ⁊ impositāq̄ molam turis pede subegit. Nec moza carnifices virgineum pectus dilacerant: vngule latus vtrunq̄ pulsant ⁊ vsq̄ ad ossa secant. Tunc exclamauit Eulalia. Scribis mihi domine. Ecce quam iuuat hos apices legere qui tua christe trophea vocant. Tunc appositе sunt ad latera eius lampades ardentes. Quumque illa sine fletu ⁊ gemitu caneret leta et intrepida: undiq̄ lampades in stomachum lareraq̄ seuiebant: flammaq̄ volitans pudibunda virginis celabat: ⁊ in faciem virginis volans caput occupans apicem superabat. Virgo autem citum cupiens obitum ore rogum ebibebat. Tūc emicans columba nive candidior ex ore eius visa est exire et celum petere. Sicq̄ abeunte anima rogus emoritur: ⁊ par artubus eranimis datur. Ut dicit vincen. vbi. s. in martyrologio festum eius bis annotatur: nisi forte due fuerūt in eadem prouincia passe et eadem persequutione. Sancti Eulalie

Agape Chinonia ⁊ Hyrene.

§. XVI. Circa illa tēpora videtur

Beata Euphemia.

tur etiam passa beata Euphemia in Calcedonensi ciuitate. Hec quum passa esset filia senatoris: tempore Diocletiani videns christianos tam diuersis supplicijs laniari: ad iudicem properauit: & christum publice confitens exemplo sue constătie etiam viros animabat. Quum igitur iudex successiue christianos occideret: alios presentes esse iubebat vt saltem territi immolarent. Ipsa autem presens eorum constantia amplius prouocata iniuriam a iudice se pati clamabat. Bauisus de hoc verbo iudex existimãs eam velle sacrificia dijs immolare inquit ad eam. Que tibi iniuria infertur? Respondit illa. Quia quum sim nobilis genere: cur mihi ignotos et aduenas anteponis? & priores facit ad christum venire? Hec truſa in carcerem sequenti die ad iudicem cum alijs vinctis ipsa fine vinculis adducta: iterum grauissime est conqueſta q̃ cõtra leges imperatorum sibi soli a vinculis parceretur propter quod diutissime alapis ceditur/& in carcerem mitti tur. Quam iudex secutus eam opprimere ex libidine voluit sed reluctantem manum eius virtus diuina compressit. Exinde prepositum suum ad eam direxit multa ei promitens si faceret eam sibi consentire. Sed ille carcerẽ clausum nec clauibus aperire potuit: nec securibus frangere donec a demone arreptus & se dilanians vix euasit. Deinde posita super rotam vt corpus eius totum discerperetur: ministris trahentibus eam ad certum sonitum faciendum per artificem: quum nutu dei fieret sonitus dum artifex opus aptaret: trahentibus rotam artifex ipse totus comminutus est. Euphemia super rotam illesa remansit. Tunc parentes artificis lamentantes superposito igne ipsam cum rota comburere voluerunt. Sed rota combusta Euphemia ab angelo soluta in quodam loco excelso stare conspicitur. Apollianus iudici dixit. Virtus christianorum nõ nisi ferro vincitur: vis consulo q̃ eam facias decollari: Erectis igitur scalis quum quidam ad eam capiendam manũ mittere vellet: mox paralysi totus dissoluitur: & vix inde semiuiuus educitur. Alius nomine Sostenes accedens ad eam capiendam/subito virtute diuina immutat? ab ea veniam petit: & euaginato gladio suo ad iudicem exclamabat q̃ se potius occidere: q̃ eaz quam angeli defendebant contingeret. Denicp inde descendens iudex cãcellario suo mandauit vt ad eam omnes petulantes iuuenes conuocaret: qui tandiu ei illuderent donec fatigata deficeret. Sed ille ad eam ingrediens & multas virgines splendidissimas circa eam videns monitis eius protinus effectus est christianus. Postea preses per capillos eam suspendi fecit: sed immobilem permanentem negato ei cibo in carcerem retrudi fecit: vt septima die inter quatuor lapides magnos sicut oliua confringeretur. Illa vero quotidie ab angelo sariata: die septimo quũ iter lapides esset posita: ea orante lapides illi in tenuissimũ cinerem sunt soluti. Preses aũt ab vna puella se victũ erubescẽs in foueã p̃ci iussit eam: vbi tres fere leuissime erant vt eã deglutirẽt. Que statim blandiendo ad eã cõcurrẽtes & iunctis ad seinuicẽ caudis quasi sedẽ ei preparẽtes: iudicẽ magis cõfuderunt. Vñ quũ iudex quasi p̃ angustia moreretur: quidã vt vindicaret iniuriam ofi sui: arreptum gladium per latus eius fixit: sicq̃ xp̃i martyrẽ fecit. Illũ aũt ministrũ sceleri iudex p̃ mercede veste sericea iduit: & torque aurea circũdedit. Sz egrediẽs a leone arripit? et penit? deuorat: vt pauca ossa eius cũ veste scissa vix reperirẽtur. Sepultũ aũt honorifice & iudei & gentiles venerati sunt: & in ipm multi crediderunt.

§. XVII. Circa annos domi-

Beata Christina.

ni. cclxxxvij. imperãtib? Diocletiano et maximiano in Tyro passa ẽ btã Christina. Hec nobilissimis orta parentib? a pfe suo in quadã turri cũ duodecim pedisseq̃s collocata est positis ibi idolis aureis & argẽteis a patre ei?. Et quũ pulcherrima esset: & a multis in pugiũ peteret: parẽtes nulli volẽtes eã in pugiũ tradere/itendebãt vt in deoꝝ cultura virgo p̃maneret. Ipsa aũt a spũsctõ edocta idola abhorrebat: & incẽsa dijs immolãda in feneſtra abscondebat. Veniente autem patre ad eã: pedisseque ei dixerunt. Filia tua domina nostra deos nostros cõtẽnit asserẽs se christianã. Pater aũt ei blãdiens ad culturã deoꝝ prouocabat. Cui illa. Noli me vocare filiã tuã: sed eius quẽ decet sacrificiũ laudis. Ad quã pater. Filia mea nõ tantũ vni deo sacrificiũ offeras: ne alij tibi irascanť. At illa. Bene locut? es (inquit) nescies veritatẽ. Offero effi sacrificiũ patri & filio et spũsctõ. Pater aũt dixit ei. Si tres deos adoras: cur non ẽt alios? Rñdit Christina. Tres illi vna diuinitas sunt. Post hec Christina deos aureos & argenteos confregit: pauperib? materiã largiẽdo modo occulto. Reuertens ergo ad eã pater & deos querens vt adorarett audito ab ancillis q̃ Christina destruxerat eos & pauperibus erogauerat: tirat? iussit eã expoliarit: & a duodecim viris cedi: adeo vt & ipsi ministri deficerent. Tunc Christina patri dixit. Sine honore & pudore abominabiles deo q̃ me cedũt deficiunt: pete illis a dijs tuis si potes virtutem. Tũc catena tam eã in carcerem mitti iussit. Audiens hec mater vestimenta sua scidit: & ad carcerẽ pergẽs filie pedib? se prostrauit dicens. Filia mea Christina lumen oculorum & miserere mei. Cui illa. Cur me dicis filiã tuã? Nescis q̃ nomẽ dei mei habeo. s. christi? Quunq̃ nihil posset ei psuadere: ad virũ suum rediit & q̃d sibi rñderit intimauit. Tũc pater iussit eam ante tribunal suũ adduci dicẽs. Sacrifica dijs. Sin minus/multis supplicijs afficieris: & filia mea non diceris. Cui illa. Magnã mihi gratiã prestitisti: q̃ iam me non vocas filiã diaboli. Tũc pater iussit eã vngulis radi: & membra eius tenera diripi. Christina aũt de carnibus suis accipiens in vultum patris proiecit dicẽs. Accipe tyrãne: ter carnẽ a te genitã comede. Tũc pater rote eã imposuit: & ignem cũ oleo supposuit: sed flamma exiliens mille quingentos occidit. Pater ꝯo hec oĩa artibus magicis ascribens: ipsam iterum in carcerẽ mitti fecit. Et facta nocte iussit ministris suis vt grandi lapide ad collũ eius ligato in mare precipitarek q̃ũ quũ factũ fuisset prin? eã angeli assumũt. Christ? aũt ad eã descẽdit: et in mari eã baptizauit dicens. Baptizo te in deo patre meo: & in me Jesu xp̃o filio eius et in spũ sctõ. Et commisit eam Michaeli archangelo: qui eam ad terrã reduxit. Oõ audiẽs pater frontem suam percutiebat dicens. Quib? maleficijs hoc facis vt in mari etiã hec exerceas? Et illa. Stulte & infelix/a christo hanc gratiã accepi. Et quũ in carcerẽ mandasset eã recipi vt die sequenti eã faceret decollare: nocte inuenit? mortuus pater eius Urban?. Huic successit q̃dã iudex iniquus nomine Dion: q̃ chaldariã ferreã succensam cũ oleo pice & resina parari fecit: & in eam iactari. Sed Christina in ea posita in deũ laudat/nil lesionis sustinens. Iratus aũt iudex iussit caput eius radi: & nudam per ciuitatem vsq̃ ad Apolinis idolũ duci: vbi ea imperãte subito idolũ corruit: & cõminutũ est & in puluerẽ redactũ. Oõ audiẽs iudex expauit & spũ tradidit. Huic successit q̃dã Julian? noie: q̃ fornacem succendi fecit: & in eã Christianã iactari. vbi per q̃nq̃ dies cum angelis in ea deambulans & cantans illesa permansit. Deinde Julianus magicis artibus hoc adscribẽs: duos aspides et duas viperas & duas colubros ad eam mitti fecit. Qui eam demulcebant sudorem eius lingentes. Quibus mãdasset cuidaz incãtatori vt bestias illas irritaret: & ille hoc fecisset: serpentes in eum impetũ facientes occiderũt. Christina autem mandauit serpẽtib? vt ad desertũ locũ pergerẽt/& mortuum illũ suscitauit. Exinde p̃cepit tyrann? mãmillas eius abscindi/quo facto lac pro sanguine effluebat. Postea lingua sibi precisa loquelã nõ amisit. Demũ Julian? sagittas in coꝝ ei? duas & vnã in lat? direxit. Sicq̃ cũ palma martyrij ad celũ gloriosa ascendit. De baptismo eius mirandũ est: nec tũ incredibile: vel deo impossibile: q̃ oĩa põt supra legẽ cõem homines iustificare. Vincen. in spe. hist. hoc dicit pie credendũ.

§. XVIII. Ea quoq̃ tẽpestate

Sãctus Narcissus eps

te qua Diocletianus feruebat insania ptra christianos apud Retiã in ciuitate Augusta: superueniens. Narcissus eps nesciens quo introiret pfug? ad meretricem est ingressus nomine Aphram. vt refert Vincen. in spe. hist. vbi. s. ex gestis eius. Introiuit aũt Narcissus cum diacono suo Felice. Illa aũt videꝫ honestos viros aduentantes: existimans impudicos parat cenã & oĩa que solito more cũ trib? puellis quas secũ habebat parare p̃sueuerat. Episcopus aũt veniens cibuz capere orare cepit & psallere. Aphra aũt audiens et videns q̃ nunq̃ audierat: stupore ducta cepit inquirere quis esset ille. Et dicit hunc esse epm christianoꝝ. Morq̃ ad pedes eius cecidit dicens. Domine indigna sum: & nulla in ista ciuitate meretrix inueniri põt. Cui Narcissus episcop? ait. Saluator noster a turpissima tact? inquinari non potuit: sed sanctitas illius oẽs sordes diluit atq̃ mundauit. Nam & sol lucem suã circa cloacas & lutulentas aquas fundit sine sui inquinatione. Unde & tu filia suscipe in te lumen fidei vt purificari possis ab oi pctõ: & demonio fugato introitu ppetue claritatis gaudere. Que quũ verba eius puellis suis retulisset: respondẽrunt. Tu nostra dña es: & si secute sumus te ad inquinamenta facinoꝝ: quo non sequemurte ad indulgentiã peccatoꝝ? Uocabantur aũt Digna Eunomia & Eutropia. Denicp eps cum diacono suo toti orando & psallendo noctes per trãsiẽs/simul Aphram cũ suis puellis habuit consortem. Aphra Digna Eunomia & Eutropia. Mane aũt facto quũ inquirerek ab ea vbi essent qui ad eam introierãt: respondit eos abijsse ad sacrificandum. Tunc abijt ad matrẽ suam & dixit ei. Episcopus christianorum venit ad me nescies quo iret: & p totam noctẽ expandit manus suas ad deũ suum: nosq̃ fecit orare secũ. Circa vero Ballorum cãtum extincto lumine: quũ illud accẽdere nõ possem: dicente epo/Veni lux mea de celo: ostẽde faciẽ tuam & salui erimus

Uenit lux de celo sicut solet venit ⁊ tonitruum ⁊ et non recessit sed tandiu stetit q̄diu aurora inciperet. Et dum finisset oratione fecit nos respondere. Amen. Lux autem fulgoris paulatim recessit ab oculis nr̄is. In crastino aūt se ostenderunt mihi q̄ insidiabant eius exeunte tenere ⁊ occidere. Ego aūt eos abscondi vbi fascias q̄s habeo de lino timens ne scrutarent locū. Si iubes mater huc eos transire faciā quia promisit mihi me christianam fieri et peccata mea deleri. Ad hec mater eius gaudens ait. Prestet deus vt et hoc quoq̄ mihi contingat. Uespere autem facto sanctus Narcissus ab Aphra rogatus ad matrem eius migrauit. Et illa gaudens per tres horas plantas eius tenuit ⁊ obsecrans vt ⁊ eam faceret a peccatis mundari. Qui indicto eis septem dierum ieiunio precepit eis vt id quod coluerant ei euidenter exponerent. Hilaria Aphre mater respondit. Parentes mei genere Cyprij fuerunt et venerunt inde cum sacris Ueneris et colli Ven' non potest nisi ab ijs feminis q̄ meretrices fuerint. Deniq̄ ego filiam meam sacris Ueneris consecrans quasi dee Ueneri seruitium ⁊ de meretricio placitura in pr̄stibulo manere permisi ⁊ credens q̄ propter hoc mihi esset ppiatura Uenus si filiam meā diuinis ei' limationib' occupassem. Nam quāto plures amatores poterit habere mulier que Ueneri seruit tāto plus Ueneri placere posse a sacerdotib' Ueneris et felicior affirmatur. Audiens hec vir dei Narcissus ingemuit ⁊ lachrymas fudit ⁊ dixitq̄ ad Felicem diaconum suum. Surge frater et demus lamentum super istam talem culturam ⁊ rogem' dñm vt vbi abūdauit iniquitas tibi abūdet et gratia. Factum est autem q̄s oraſſent apparuit egyptius quidā corpo nigrior nudus ex toto corpe vulneribus elephātinis plenus cepitq̄ dare mugitum ⁊ dicere. O sancte Narcisse quid tibi cum casa mea? Quid tibi cum ancillis meis quas semper ō familia habui? Deus tuus mundas animas et munda corpora diligit. Iste mee sunt alterius esse non possunt. Tunc sanctus Narcissus dixit ei. Dic mihi damnate. Scis dñm meum Jesum christum nazarenū tentum flagellatum cruci affixum mortuū de sepultura die tertia resurrexisse? Scis hoc factum? Cui diabolus. Utinam hoc nescire mihi licuisset. Nam hora qua crucifixus est catenis igneis princeps noster est religatus. Et Narcissus ad eum. Quid peccauit dom̄in' meus vt tanta pateretur? Cui demon. Non pro suis peccatis sed pro alienis passus est. Sanctus autem inquit. Discede ergo ab his mulieribus quia dominus meus passus est pro istis que ad eius fidem et gratiam cōcurrunt. Et diabolus. Jube me manere hic ista nocte. Cui episcopus. Si potes manere mane. Tunc ille demon dire vocis vlulatum teterrimum emittēs nunc̄ comparuit. Rogauit autem sanctum episcopum diabolus antea dicens. ℣ ac pietatem super me ⁊ da mihi vel vnam animam in potestate mea. Et Narcissus. Et tu iura mihi in nomine dei vt statim illam interficias quam dedero tibi. Cui diabolus. Per ipsum qui nos cum principe nostro vicit iuro. Dicit autem episcopus. Uade ergo iuxta fontem alpium Juliarum vnde non potest nec homo nec aliud animal aquam bibere quia draco ibi habitat omnes illuc accedentes flatu suo occidens. Hunc interfice ⁊ animam eius in potestatem tuam redige. Exclauauit autez diabolus dicēs. O episcopum mendosum. Insuper ⁊ ligauit me iuramento vt amicum meum occidam et si non occidam insuper cogit me in abyssum ire. Tunc demon abscessit et draconem illum occidit ⁊ factaq̄ est aqua fontis potabilis. Per dies autem plures Narcissus edocuit illas in doctrina fidei et baptizauit Hilariam matrem cum filia eius Aphra et tribus puellis suis et cum omnibus charis suis. Fecit autem Hilaria domum suam ecclesiam et ordinatus est ibi presbyter Zozimus auunculus Aphre demum Narcissus post nouem menses in Hispaniam est profectus et quum multum populum deo acquisisset per tres annos postea cum Felice ad martyrij gloriam peruenit. Sancte Aphre passio.

¶ Post hec in Creta mota persecutione sancta Aphra vt christicola ad iudicem ducta ⁊ ussa ē aut sacrificia dijs offerre ⁊ aut diuersa supplicia sustinere. At Aphra. Sufficiunt mihi pctā mea que ignorans deum feci. Quod autem iubes nunc̄ faciam. Jesum christum ante oculos meos habeo. Et quia non sum digna ei sacrificare cupio pro nomine eius sacrificari vt corpus in quo peccaui dum diu penas passum fuerit abluatur. Et iudex ad eam. Ut audio meretrix es. Sacrifica ergo quia aliena es a deo tuo. Et illa. Dominus meus Jesus christus dixit se pro peccatoribus de celo ad terras descendisse. Nam et euangelium testatur q̄ meretrix lachrymis rigauit pedes eius ⁊ et veniā suscepit ⁊ et cum publicanis manducauit et bibit eos non despiciens. At iudex magis ait. Sacrifica dijs vt diligaris ab amatoribus multis ⁊ conferantur tibi multe diuitie. Et illa. Pecunias exercrabiles nunc̄ recipio. Nam et quas habebam expendi pauperibus erogando quia non erant de bona conscientia vt pro me pauperes dominum orarent. Tunc iudex nequissimus dictauit sententiam dicens. Aphram publicam meretricem que se christianam professa est ⁊ noluit sacrificijs deorum participare viuam incendi precepimus. Statimq̄ rapta a ministris ducta est ad insulam fluuij qui dicitur Lechreamq̄ spoliantes stipiti colligauerunt. At illa oculos in celum leuans orauit dicens Domine Jesu christe qui non iustos venisti vocare sed peccatores ad penitentiā accipe in hac hora passionis mee penitentiam ⁊ vt per hunc ignem corporalem mihi paratum ab igne eterno me liberes qui animam et corpus exurit. Igne ergo accenso et in ignem ipsum missa audita est dicere. Gratias tibi ago domine Jesu christe qui me dignatus es hostiam accipere pro nomine tuo. Sicq̄ emisit spiritum. Quod audiens Hilaria mater eius ⁊ tres puelle ancille eius Digna Eunomia et Eutropia eius socie prius in turpitudine ⁊ postea in conuersione accesserunt ad insulam et tollentes corpus Aphre integrum posuerunt in monumento secundo miliario a ciuitate Augusta. Hilaria. Hoc autem quum relatum fuisset iudici illuc misit ministros qui illas inducerent ad sacrificandum blandis sermonibus quod si non facerent eas occiderent. Uenientes ergo quum omnino recusarent ligna plurima circa eas iuxta monumentum congregarunt ⁊ et igne supposito abierūt sicq̄ omnes martyrio dedicate sunt.

§. XIX. Ea tēpestate passus est

Rome martyr Genesius vt refert Uincen. in spe. histo. lib. xiij. ex gestis eius. Hic quum esset in vrbe magister artis mimice quadam die voluit imperatori Diocletiano ludum exhibere de mysterijs obseruantie christiane. Cuius rei gratia spectante omni populo ⁊ imperatore in medio theatri quasi egrotus decumbens baptizari se popposcit ⁊ mimice in hec verba prorupit. Eia nam grauem me sentio lenis fieri volo. Cui responderunt socij. s. eius in ludo illo. Nunquid fabri sumus? His verbis populo ad risum excitato Genesius a domino visitatus ait. Uesanit christianus desidero mori. Quare inquiunt? Quibus ille. Ut in illa die velut fugitiuus inueniar. Hec Diocletianus audiuit et risum tenere non potuit. Tunc sicut fuerat ordinatum intrare faciunt exorcistam et presbyterum qui iuxta lectum eius sedentes dixerunt. Quid ad nos misisti filiole? At ille non iam simulate et ficte sed ex puro corde respondit. Quia gratiam christi consequi cupio per quem renatus a ruina iniquitatum mearum liber fiam. Quumque mysteriorum sacramenta complessent ⁊ vestib' albis esset indutus quasi per ludum a militibus est raptus ad similitudinem sanctorū de xpi nomine discutiens imperatori est exhibitus. Sed quum ad fidem adductus fuisset passionem tandem accessit confessionem. Ascendens namq̄ super basim vbi statua erat Ueneris ⁊ ibi concionatus est ita. Audi imperator et omnis exercitus et sapientes et populi vrbis huius. Ego semp christianum nomen exhorruit et in confessione permanentibus insultauit ac super eos accendebam furias populi parentesq̄ meos et affines execrat' sum causa nominis christiani et in tanta derisione christianos habui vt eorum secreta mysteria diligenter perquirerem non vt crederem sed vt vobis ludum ac risum exhiberem. Adorybicq̄ nudum in conspectu vestro aqua ista perfudit et interrogatus credere me respondi. vidi super me manum de celo venientem et angelos dei flammeo radiantes aspectu iuxta me stantes qui omnia facinora mea que a iuuentute mea commisi de libro scripto recitātes dixerunt mihi. Aqua ista delet omnia ista que te fecisse cognoscis. Quum ergo baptizatus fuissem simul ⁊ liber ille pfusus niue candidior effectus est ita vt signum scripture preterire non appareret. Itaq̄ dum vobis terrenis imperatoribus placere cōcupiui celesti regni complacui. Et dum omnibus risum extorquere studuit angelis risum feci. Nunc ergo o imperator ⁊ vos omnes populi sicut de his sanctis mysterijs per ignorantiam risistis incredulitate mecum ab hac irrisione cessate credentes verum deum esse Jesum christum dominum. Hunc esse verum lumen veritatem pietatem salutem ⁊ et per ipsum ad indulgentiam vos posse contingere. Tunc imperator accensus furore iussit omnes qui cū eo lusum meditati sunt ante se adduci ⁊ virgis fortiter cedi existimās eos similiter credere. At illi ceperunt nomen sanctum blasphemare cum exprobratiōe dicentes. Nos aliter meditati sum' ⁊ iste autem insanus factus letitiam suam dimisit et planctū sibi christianitatis assumpsit ⁊ ac per hoc solus experiatur quod solus fecit. Tunc imperator seuiens in Genesium in cōspectu populi iussit eum cedi fustibus. Tradiditq̄ eum Plusiano prefecto iubens eum ad sacrificia cogi. Qui positus ab eo in eculeo ⁊ et suasus vt regem sacrificando placaret dixit.

dixit. Uere ille rex est quem celum petentem vidi: vnde me miserunt lugeo: quia vobiscum prius errani et tardius ad verum regem adorandum accessi. Cui Plusianus ait. Et qs est iste rex preter regem nostrum? At ille ait. Rex iste homo est. et per certa terre spatia imperat ac certo tempore. Rex autem quem colo: deus est: et in celo totaq terra ⁊ mari imperat: ac sine fine. Quiq diu in eculeo posit? vngulis attrectatus lampadibus inflammatus in sancta cōfessione persisteret: ac diceret iudici. Si centuplicaueris super me ista tormenta: christū mihi de ore ⁊ corde auferre non poteris. Hec quum omnia relata essent imperatori: iussit eū occidi. Sicq cum gaudio coronam martyrij capitis obtruncatione promeruit. viij. kalendas Septembris.

XX. De cōiugio Juliani Basilisse mirabili.

Ut refert Uincentius in spe. histo. libr. xiij. beatus Julianus ab infantia castitatē diligēs ⁊ mūdi oblectamenta spernēs: quū esset annoꝝ circiter. xviij. parentib? eius eū exhortātib? vt sibi puellā sociaret: p quā gen? suum seruaret: ⁊ adolescentie lapsus euaderet: hoc dedit responsum. Hoc qđ hortamini in ptāte ē domini mei cui mei cōmisi: pro qua re septem dierū inducias petet: et prout mihi dominus spirauerit respondebo. Tunc die noctuq in orationib? et ieiunijs pseuerans postulauit a domino ne virginitatem promissam aliqua occasione violaret. Septime autem diei nocte quum corpus vigilijs et ieiunijs maceratum sopori dedisset: adfuit angelus domini dicens. Uiriliter age: et confortetur cor tuum. His verbis roborat⁹ / egressus est de cubiculo: et leto vultu parētum tristitias auferens ait: Ecce sicut desideratis faciam. Queritur ergo puella talis que ⁊ locuples esset et nobilitate generis coequalis nomine Basilis sa: que et ipsa erat parentibus ⁊ unica. Uenit dies stabilitus nuptiarum: in quo inuitantur vicini: platee fercelis ornantur pannis: et aures omnium sonis musicoꝝ oblectantur et cantilenis virginum: ita vt si homo ferreus esset luxuria resolueretur. Producitur inter hoc onerata gēmis et auro spōsa de thalamo. Ingreditur iuuenis cum virgine letus. cubiculum. Factaq oratione ab eo tali odore cella repleta est: vt videretur sibi virgo in tali loco posita in quo vernant lilia ⁊ rose. Et ait ad iuuenem. Miram rem sentio. Quum essit hyemis tempus: ita mihi rosarum et liliorum odor famulatur: vt ijs satiata iam horream tori cōiunctionem. Cui Julianus ait. Odor qui tibi apparuit est domin? Jesus christ? amator castitatis: qui integritatem corporis seruantibus vitam eternam reddit. Tunc illa. Que melior salus: q̄ virginitatem custodiendo vitam eternaꝝ acquirere: Et q ita credo esse vt dicis: opto tibi consentiens esse. vt sponsum eternum possideā. Tunc iulianus in oratione procidens pauimento adherebat clamans. Cōfirma hoc deus in nobis quod operatus es domine. Hec videns virgo similiter fecit. Et subito fundamenta cubiculi commota sunt. Et lux inenarrabilis emicuit. Et ex vna parte sedebat ibi rex eternus cum multitudine candidatorum: et ex alia cum multitudine virginuꝝ: quarum gloriosa virgo Maria tenebat principatum. A parte Juliani clamabatur. Uicisti Juliane: vicisti. A parte virginis. Beata es Basilissa que monitis salutaribus consensisti. Et ostensus est Juliano liber literis aureis scriptus: dictumq est ei. Accede ⁊ lege. Et cepit legere. Julianus qui p amore meo mundum contempsit: deputetur in numero eoꝝ qui cum mulieribus non sunt coinquinati. Basilissa vero q̄ ei integro corde sociata est: deputetur in numero earum virginum quarum virgo Maria tenet principatum. Et dixerūt milia milium qui adstabant / Amen. Uisione autem sublata exultantes in domino reliquū noctis in hymnis et canticis vigiles peregerūt. Quid multa? Leperunt spū non carne fructificare. Et super candelabrum excelsum fundātur due lucerne accense: quibus rex eternum oleum subministrans p eos igniferi verbi doctrinam ignaris infundebat. Nec quisq̄ dinumerare poterat animarum multitudines que per sanctum Julianū migrauerunt ad dominum. Similiter et Basilissa agmina virginum et mulierum castas animas premittebat ad celum. Temporibus autem Diocletiani et Maximiani furore persecutionis incumbente: ieiunio et fletu studēte / tales in cōspectu domini preces fuderunt. Domine deomnipotens qui secretorum es cognitor: ne patiaris a lupo insatiabili gregis tui integritatē violari. Presta domine vt omnes quos tibi p nos militare fecisti: integros in cōspectu tuo constituas: vt exultantes dicamus. Ecce nos et pueros quos dedisti nobis: nemo ex eis perijt sequēti nocte sic Basilissam per visum alloquit dominus. Basilissa nominis tui digna: que orasti hec me implere delectat: vt vasa oia que p te mihi mūdaui / dū adhuc viuis ad celestia regna p̄mittas. Habebis trimidium temporis quo ex omni loco que semina sti: triticum colligere possis. Et recondita messe tuipsa sequaris. Julianus vero vt bonus athela pugnabit et vincet. His auditis: omnia enarrauit Juliano: et virginibus congregatis terminum reuelatum exposuit: et eas ad profitendum solicite monuit. Et quum multa loquens prosequeretur: locus in quo erant commotus est: ⁊ lux emicuit. Et apparuit titulus scripture huius. Omnes venite ad premia vobis parata. Sicq intra promissum tempus omnes virgines ad dominum migrauerunt circiter mille. Que postmodum apparentes cycladibus niueis indute: oranti dixerunt. Ecce expectamus te: vt tecum dominum adoremus cui nos acquisisti. Ipsa igitur a domino euocata in pace requieuit: quaꝝ Julianus deuote sepeliuit. Hec Antiochie agebantur que est metropolis Mesopotamie Syrie. Ui autem persequutionis seuitia inualescēte: presata ciuitas Martiani presidis iussu coacta est vt vnusquisque imaginem Cesaris in domo sua erigeret. Audiens autem preses Juliani fidē ⁊ quia multos haberet socios: iussit adsessori suo ad eum pergere locum vbi deo vacabat cum multitudine ministrorum ecclesie et fidelium declinantium rabiem persequutionis parati tamen ad mortem. Julianus autem ait ad sanctam congregationem. Nunc fratres oremus quia persequutores appropinquant. Ingressus igitur adsessor presidis ait puto te non latere Juliane sacratorum principū decreta: vt vna sit apud homines deorum cultura. Cui respondit Julianus. Audiāt principum iussa qui eis militant. Nos autem qui regem in celis habemus: terrenum principem non audimus. Quod quum adsessor presidi retulisset: mandauit iulianum sibi presentari: reliquos omnes in eodem loco igne consumi. Quod ⁊ factum est: ⁊ talis gratia loco illi collata: vt transeuntes multitudinem psallentium audirent: et sani cum infirmitatibus accedentes abscederent. Presentato autem Juliano presidi ait ipse Martianus. Tu es Julianus preceptoꝝ principum rebellis: deorum contumax: qui innocentum multitudines magicis artibus tibi congregas? Qui respondit. Deos quos colitis demonia esse manifestum est: qui perdere possunt cultores suos: non liberare. Tunc preses furore obsitus clamauit ministris dicens. Hunc adverbera extendite ⁊ fustibus nodosis omnia membra eius dissipate. Quod quū fieret: vnus de cedētibus qui erat de militibus Cesaris ictu oculum amisit. Hoc audiens Martianus inquit fremens. Tantum inualuit ars tua magica: vt et tu mihi sentias et aliorum oculos euellas. Cui Julianus. Mordibus et cecus conuoca omnes tuorum deorum probatissimos sacerdotes: ⁊ inuocent nomina sua si valeant restituere oculum euulsuꝝ cultori suo. Quod quuꝝ non poterint: ego nomen domini nostri Jesu Christi inuocando illuminabo. Et quum sacerdotes idolorum ex precepto tyranni congregati forent: inuocantibus deos suos pro illuminatione illius: responderunt demonia. Discite a nobis eterne igni mancipatis. Nam tantum valent preces Juliani apud dominum: quod a die qua ipse ad penam positus est: pena est nobis centuplicata. Et quum in tenebris simus: quomodo visum quem non habemus reddemus? Julianus vero quem nil horum latebat oratione facta dixit ad Martianum. Festina: vocant te dij tui licet non voluntarij: sed coacti. Qui quum ingrederetur templum: vidit omnia simulachra comminuta et in puluerem redacta. Et cecatus a diabolo clamare cepit. O maleficia que sic preualent vt et deorum virtutes superent: ⁊ eos in puluerē redigant. Sz hoc deorū patientia laudanda est qui iniurias sibi irrogatas patienter sustinent: vt rebelles sibi patiendo subijciant. Nunc o Juliane qui patientissimos deos te superasse gloriaris: promissum implet: in nomine christi oculum amissum restitue. Sed ne hoc magicis artibus exerceas lotione te iubeo perfundi: per quam omnia maleficia noscuntur fugari. Quumque perfunderetur / lotionem fetentem christus conuertit in odorem balsami. Tunc Julianus signum crucis faciens ⁊ nomen christi inuocans oculum ei restituit. Qui illuminatus clamauit statim. Uerus est deus christus: ipse solus colendus et adorandus est. Hunc quum audiret preses sic proloquentem: statim fecit gladio perimi. Sicque in sanguine suo baptizatum christus martyrem consecrauit. Julianum autem diuersis penis afflictum: ⁊ vinculis ferreis per omne corpus onerat⁹ iussit preses sub voce preconis circumire ciuitatem dicentis. Hec merentur deorum rebelles ⁊ principum contēptores. Et quum venerant ad locum vbi Celsus filius presidis vnicus studebat: ait puer ad cōdiscipulos suos. Rē inauditam video: illū. s. christianū quē ducunt ⁊ multitudinē alboratorum cū illo loquentē: ⁊ sup caput eius coronam ex gemmis ⁊ auro: cui? fulgor obcecat aeris hui? lucē: ⁊ alios tres albescentib? comis alarūq volatu in similitudinem aquilarū sup eū circubias celebrātes: ⁊ hoc mihi videt q̄ dignū est

Celsus presidis filius cōuertitur ad christum.

tali deo seruire qui suos sic tueturꝫ et tali circundat decore. Hec audientes condiscipuli et magister eius turbati sunt⁊ blande corripientes eum ab intentione conati sunt reuocare. At ille doctoꝝ volumina abiecit⁊ et vestes quas indut⁹ erat pecit⁊ dicens. Nudū me mater fudit huic seculoꝝ dō mundi est⁊ nudo relinquo. Hec dicēs per plateas ciuitatis iter arripuit⁊ donec eo veniēs vbi christi sanctus Julian⁹ torquebat pedibus eius ꝓstratus ait. Te secunde natiuitatis quā mihi christus ostēdit patrē agnosco. Martianum vero genitorem meum veritatis inimicū abnegoꝝ tibiq; adherēs similia pro christo pati exopto. Hec videtes penaꝝ ministri pre stupore tacebāt. De tota ciuitate ad tale spectaculum oēs cōfluebāt⁊ et presidis filiū sic martyri adherētem et vulnera eius osculantē obstupescebant. Hec audiētes parentes eius tabescebant⁊ filiumq; suum a Juliano segregaram sibi restitui preceperunt. At dei mia martyris precibus adfuit⁊ vtī quis eū vellet ab eius complexu separare⁊ statum man⁹ ⁊ brachia eorum contraherent. Tunc iussit preses eos simul ad se adduci. Quo facto ait ꝑses Juliano. Spei mee fructū auferre magicis artibus contēdis⁊ et tenerū pectus illicitis carminib⁹ gemitorū affectum negare cōpellis. Hec eo dicente/aduenit mater cum innumera familia crine soluto ⁊ nudatis vberibus clamans. Quod vidēs preses scissis vestibus ⁊ lacerata facie clamabat. Juliane crudelis/aspice dolorē patris et matris et planctū tante familie et magicis artib⁹ innocentem solue⁊ vt ego ꝓ te imperatoꝝib⁹ suggeram vt culpa vacante absceda. Cui ille rīdit. Suffragijs tuis op⁹ nō habeo⁊ nec ab imperatoribus tuis dimitti desidero. Sed hoc dominum rogo⁊ vt cū agno isto de lupoꝝ viscerib⁹ nato suscipiar in sanctoū martyrum numero. Ecce adest qui ex te natus est/modo mecum credendo renatus est⁊ tibi ⁊ matri respōsum exhibeat suū. Ad hec puer respondit. Rose de spinis nascūtur⁊ nec rosa nata de spinis odorem suauissimum⁊ nec frutex que rosam genuit amittit aculeos spinarum suarum. Ut ergo cō sueſtis/pungite ⁊ me odorē suauitatis credentibus ꝓpinare pmittite. Vobis obediāt q̄ perire parati sunt⁊ me imitentur qui de tenebris ad lucem trāsire contendunt. Ego ꝓ christo vos parētes negoꝛ et per temporalē mortē vitā eternam acquiro. Non possum in vos pius esse⁊ in me crudelis. Quid mozaris quasi incredulus ⁊ crudelis manibus tuis nō quasi verus Abraā apprehendere gladium et victimā filiū offerre? Vani sunt vultus vestri⁊ falsē lachryme. Ab hac confessione pietatis nullus me valebit disiungere. Martianus ergo iussit eos in carceris ima trudi⁊ vbi de dānatoꝝ membris diuturna tabe consumptis horribiliuꝫ vermium ebulliebat examen. Sed illos ingredientes gratia dei precedens⁊ locuꝫ horribilē redcidit delectabilem⁊ tenebras cōuertit⁊ et ebulliens pena euanuit. Hoc videntes milites qui eos custodie mancipandos adduxerant⁊ conuersi ad inuicē dixerunt. Turpe est reuerti ad quod fuimus⁊ negligere salutem quam inuenimus. Ad pedes ergo voluuntur sancti Juliani cōfitētes ⁊ laudantes nomen christi. Sanctus autem ozabat vt quos christo acquisierat baptismū reciperēt. Erant autem septez filij relicti potis ciuitatis defuncti qui ex genere Carini imperatoris descenderāt. Quos imperatoꝛ licet christianos patris eoꝝ gratia retinentes⁊ iusserunt sine aliqua persecutione christiane religioni deseruire. Et habebāt secum ꝑsbyterꝝ qui sacra mysteria eis celebrabat. Ji ergo iussi diuinitus vt vna cum presbytero carcerem peterent⁊ quatenus baptismi gratiam susciperēt. Quod quū fecissent⁊ vt tetigerunt ianuas carceris⁊ omnia claustra patefacta sunt⁊ et intrantes cum beato Juliano dominum ozauerunt⁊ Hoc autē audiens Martianus contremuit⁊ et eductis de carcere eis dixit. Quid vobis cōtigit o infantuli⁊ vt optetis mori sine aliqua persecutione⁊ quibus cōcessum est arbitrio vestro viuere⁊ et deum vestrum colere? Ad hec senioꝛ eoꝝ respondit. Massa auri nature sue claritatem obtinet⁊ sed nisi per manus artificis igne malleo et limis i partes dissipetur⁊ dignū capite regis diadema non perficitur. Ita ⁊ nos quidem christiani sumus⁊ sz nisi Juliani vestigia secuti fuerimus⁊ diadema regis eterni esse non possumus. Tunc prefectus in cuius diam eos recipi statuit⁊ et imperatoribus insinuauit dicēs. Pijssimi imperatoꝛes succurrite legibus vestris⁊ et numinibus que remanserunt munia prebete⁊ Julianum magum vestris obtutibus presentate⁊ qui plus q̄ quinquagina deorum simulachra per quos mūdus florebat/comminuit⁊ sz ⁊ filium meum a me separauit⁊ et milites immutauit mente⁊ septem germanos beneficijs vestris ingratos fecit⁊ Tunc imperatoꝛ licentiam dedit vt si Julianus in hac confessione pmaneret⁊ congregata omni prouincia singulas cuppas iuberet prepararī⁊ et intus picem bitumen et sulphur immittī⁊ ac singulos in eis inclusos igne suppositō concremari. Quod si aduersus hoc artis magice carmen preualeret⁊ haberet licentiā vt qua eos pena vellet affligeret. Sic preses iubet sibi sedem in foro prepararī⁊ et sanctos sibi presentari. Quumq; sanctū Julianū preses alloquereturꝫ corpus exanime⁊ per plateam deferebatur sepeliendum. Preses ergo iubens corpus deponi ait Juliano. Magister ⁊ vester christus antequam crucifigeretur dicitur q̄ mortuos suscitauerit. hic patebit q̄ verus deus sit⁊ si vos istum suscitaueritis. Cui Julianus. Quid prodest ceco si sol oriatur? Licet aūt hoc incredibilitas vestra non mereatur⁊ tamen quia tempus est vt virt⁹ dei manifestetur⁊ me nos impotētes putes⁊ fidele pmissum dñi habeoꝛ q̄ quicq̄d eū petiero nō me fraudabit. Tunc sanctus fusa ozatione coꝝ oībus ait ad corpus. Tibi dico terra arida in nomine eius qui Lazarum quatriduanum suscitauit⁊ surge. Continuo surgens ille a mortuis/clamauit. O acceptabilis ozatio. Quo ducebar? ⁊ vñ reduct⁹ sum? Martianus aūt irridendo ait. Et vnde adductus es? Et ille dicebat. Nescio a quibus ethiopibus⁊ quoꝝ statura erāt vt gigātum⁊ aspectus horrendus⁊ oculi vt fornaces ignis⁊ dentes vt leonum⁊ brachia sicut trabes⁊ vngues vt aquilarum⁊ qui letantes ducebant me in infernum⁊ sed ozāte Juliano vox dei facta est. Propter dilectum meum Julianū anima ad corp⁹ reducatur. sicq; aduenientes duo albati de manibus impiorum eruentes me huic loco reddiderunt⁊ vt per eū q̄ me suscitauit post mortem illum agnoscam⁊ quē viuus negabaz. Hec eo dicente turbatus preses iussit ⁊ hunc cū sanctis in carcerem trudi⁊ penam quam imperatoꝛes ordinauerāt prepari⁊ Preside igit̄ pro tribunali sedente omnisq; sexu ⁊ etate ad spectaculū cōcurrēte⁊ ordinātur triginta ⁊ vna cuppe plene pice bitumine ⁊ sulphure suppositō igne iubentur sancti de custodia pduci. Sanctū vero Julianū et Celsum puerū eadez vincula tenebant. Hymnū oēs dño canebāt. Spectātiū metus ad fletum cōuersum pietas inclinabat. Tunc Celsus ait ad patrē suū. Quū me post ignem videbis illesum⁊ permitte me cū matre triduo habere cōsiliū. qō si feceris⁊ nec me nec ipsaz amittes. Mater hec audiens vigebat hoc fieri. Cui preses. Si ex igne illesus euaseris (quod fieri posse nō credo) facia qō desideras. Tunc nō sufferens videre incendiū filij⁊ relicto assessore scissis vestibus vlulās cum vxore domū reuertitur. Missis ergo illis in cupas succensas/audiebatur de medio ignis multitudo psallentium quasi sonus aquarum multarū. Cōsumpto aūt igne apparuerunt sicut aurū rutilās hymnū cātates deo. L. rāsiuim⁹ per ignē et aquā ⁊c. Audiēs ꝑses cucurrit ad spectaculū⁊ ait ad Julianū. Obsecro te p ocū tuū vt dicas mihi vñ tātā vim maleficioꝝ dediciſti q̄b⁹ rīdit. Si q̄s ab omnib⁹ actib⁹ seculi alienū se facit⁊ vt solaz vocē dñi audiat dicentis. Si q̄s vult venire post me ⁊c.⁊ nihil amoze xp̄i preponat⁊ nihilq; aliud q̄ illud qō pmittit desideret⁊ talis nō solū hā gratiā in ꝑsenti mercabit⁊ sz etiā eternam cum deo collocat amicitiā. Ad quem preses. Et q̄s est tā insipiens vt huius mundi letitiam fugiat⁊ Respondit Julianus. Deus hoc parat⁹ est oībus dare⁊ sed pauci sunt qui sint digni accipere. Tunc Celsus puer ait. Hoc triduo matre mihi cōcessa nulli liceat interesse. Tunc sancti martyres claudunt in custodia ciuili vna cū matre pueri. Ingressiq; quum ozationem funderēt⁊ statim cōmot⁹ est loc⁹⁊ splēdoꝛ emicuit⁊ odoꝛ cōsuetus ad fuit⁊ vox psallentiū insonuit. Hec vidēs ⁊ audiēs mulier clamauit. Nūq; in vita mea tam suauē odorem cōperi. Nā ita repleta sum⁊ vt oīm doloꝝ meoꝝ patiar obliuionē⁊ nec aliud cordi meo manere cognoscoꝛ nisi ipsum esse verū deū pro quo filius meus agonizat. Cui puer. Vere nūc fateoꝛ te matrē meā eē⁊ nec tu amittes filiū nec ego matrē si mecū ad illud contendas donū pro quo sancti tanta sustinent. Et mater ad eū. Scias me nihil amoꝛi eius preponere quem tu diligis. Ipsum verū deū esse credoꝛ quem per ꝓdicationē tuā creatoꝛē oīm esse cognoscoꝛ⁊ cupiens hac terrena vita careꝛ⁊ vt ad illā eternā merear vobiscū attingere. Hanc igitur sanctus Antonius ꝑsbyter baptizauit⁊ filius Celsus de fonte leuauit. Audiēs aūt Martianus vxorem conuersaz iratus fecit eam ad domū reduci. sequēti die sedens ꝓ tribunali iussit. xx. milites decollarī septē germanos igni tradi⁊ Uxorē vero ⁊ filiū Celsum ⁊ Antoniū ꝑsbyterū illū q̄ suscitatus fuerat sibi reseruari. Et cōgregans oēs sacerdotes temploꝝ ait. Jte ⁊ ornate templū ouis. Et hoc facto ingressus est templū⁊ cētōs illuc ante se adduci faciens⁊ dixit eis. Ecce nunc tempus aduenit in quo salutem consequamini sacrificium offerendo numinib⁹. Sin min⁹ diuersa tormēta in vos exercebo. Et adstātib⁹ oīb⁹ sacerdotib⁹ idoloꝝ flexis genib⁹ Julianus⁊ et Antonius cum socijs ozauerūt pro tēpli destructione ⁊ idolorum cōminutione. Oratione aūt pfecta tēplus subuersum est⁊ et idola in pulueꝛem redacta ⁊ et sacerdotes eoꝝ oppressi sunt a ruina⁊ gētiliū magna pars interijt. Clamauit aūt ꝑses dicēs. O virtus magica⁊ o carmen inauditus sic prevalens⁊ iam non miserebor ante quaz gladio feriri faciam

Moꝛtuum suscitat Julianus.

Militū puerio ad xp̄m

antoni⁹ ꝑsbyter

ciam: de penis eorū me satiabo. Jussit ergo oēs illos in carcerem retrudi. Et quū nocte in dei laudib⁹ essent: aduenit multitudo sctōrum qui p martyriū triūphauerant/amicti stolis albis: et inter eos. xx. milites: r. vij. illi germani martyriū taz passi: r sctā Basilissa cū choro virginū r in qua multitudine sola vox audiebat Alleluya. Et ait Basilissa ad Jullanum. Regna celorū patefacta sunt: venite. Alia igit die Martianus iussit digitos manuū r pedū oleo madentib⁹ lignis colligari: r ignē supponi. Et quū illesos videret iussit Juliano r Celso cutem capitis auferri. Anthonio r Anastasio qui fuerat a mortuis suscitat⁹/oculos uncinis ferreis effodi. Martianillam vero matrē Celsi quū iuberet eculeo applicari: si quis ministrorū volebat ad eā attingere: cecus fiebat. Sanctos autē ira dñs curauit: ac si nil fuissent perpessi. Exinde iussit tyrannus oia genera ferarū ad eos mitti. Sed dimisse ad eos quantūcunq; feroces pedes sctōrum lingebāt. Demū iussit oēs illos sctōs cū malefactorib⁹ decollari: ex quo martyrij coronā a dño receperūt. Et subito terremot⁹ factus est magn⁹: r fulgura descēderūt r tonitrua: tēpla idolorū diruta sunt: magna multitudo paganorū interijt. r tyrannus semiuiuus euasit: sed non multopost vermibus ebulliens expirauit. Sanctorum autem corpora honorifice sepulta sunt: r apparuerūt super thecas eorū in specie ignium anime eorū. viij. idus Januarij passi sunt.

Euastasi⁹ martianilla celsi mater.

§. XXI. De sanctis Cypriano r

Justina referēte Uincen. in specu. hist. lib. xiij. ex gestis eorū. Erat quedā virgo in Antiochia ciuitate Justina noīe: religione xp̄iana: quā quidā scholasticus noīe Accladi⁹ videns frequēter ad ecclesiā ire in amorē eius venit: multosq; ad eā transmittēs eam sibi vxorē petijt. Que quū oibus diceret se xp̄o desponsatā esse celesti sponso: volebat eā per vim rapere: sed non poterat. Tunc irat⁹ accessit ad Cyprianū magū: p̄mittens ei duo talenta auri r argēti: vt Justinā virginē p maleficia caperet ad assentiendū in eum. Legit aūt hic Cyprianus quū adhuc septē eēt annoz: a parētib⁹ diabolo cōsecrat⁹. Et modis oibus diabolo fuiēs: r in libris magicis imagines demonū pictas habēs: arte illa matronas iniumēta p̄tebat: oīb⁹ voluptatib⁹ dedit⁹ r scelerib⁹: xp̄ianis multas iniurias irrogās in impietatib⁹ ipsos demones superabat. Diabolus aūt spūs fornicationis in formā virginis se mutauit Justine: vt formā eius polluere: r Cyprianū deludens ei qui eā cōcupierat suā potentiā iactaret. Sicq; in forma Justine diabolus ad Cyprianū veniens quū vellet eā oscularī r Cyprianus putās eam esse Justinam diceret. Bene veniſti Justina offi feminarū decor. Non ferēs demū etiā nomē Justine a Cypriano expressum: vt fum⁹ euanuit. Prefatus aūt Accladius accessit ad ip̄m Cyprianū offerēs ei multā pecuniaz si induceret eā ad cōsensum eius. Cyprian⁹ aūt per artē magicā edoct⁹ a diabolo/dedit ei certū vnguētum docēs eū vt spargeret circa domū eius: r ipse diabol⁹ superueniēs cōsensum paternū extorqueret ad hoc efficiendū. Quūq; hoc factū esset: r circa tertiam hozā noctis surgēs virgo ad ozationem impetū tentatiōis sentiret: signauit se r domū suam signo crucis: r demonē effugauit. Qui veniēs ad Cyprianū confusus: r cur virginē non adduxisset requisitus ait. Uidi quoddā signū in ea: r tabui. Cyprianus aūt aliū demonē fortiorē inuocauit: qui adduceret eā. Et ei sil⁹ accidit. Tādē vocauit regē demoniū: r ait illi. Que est infirmitas vra? Uicta est ab vna puella ois fortitudo et gloria vra. Qui ait. Nunc eam adducā tibi r desideriū corruptiōis. Tunc ergo diabol⁹ in specie virginis ad Justinā intrauit: dixitq; ei. Hodie missa sum ad te a xp̄o viuere tecū in castitate. Multū aūt te video vexarī abstinētia. Sctā aūt dixit. Merces quidē multa: labor vero modic⁹. Dixit ꝯ diabol⁹. Deus ab initio bñdixit Adam r Euam: dicens eis. Crescite r multiplicamini r c. Puto ergo q; si in virginitate p̄mānerimus in iudiciū incidam⁹: quia mandatū dei contēnim⁹. Ex his virgo tentata surrexit: sed per spm̄ edocta quis esset qui loquebat: signo crucis se munīēs in demonē exsufflauit: nec amplius cōparuit. Qūq; Cyprianus arte magica in feminā vel auē mutat⁹ quū esset circa ostiū dom⁹ Justine: nō femina nec auis sed Cyprian⁹ apparebat. Hoc aūt videns intelligendū: nō q; realiter mutaret in aliā speciē: sed qz ope diaboli pstringebant oculi vel phātasie hoīm r ipsi⁹ Cyprianī: r sic videret mutatus. Quā diaboli illusionē Justina non patiebat. Exinde diabol⁹ formā iuuenis pulcherrimi accipiēs: in lectū ei⁹ ingressus voluit in amplex⁹ eius r oscula ruere: sed facto sibi signo crucis non cōparuit iuuenis. Insup febres vehemētes in corp⁹ ei⁹ immisit cū phantasmatib⁹ turpiū actuū: sed oratiōe rētationes supauit. Predixit ꝯ per demoniacos vel simulachra gētiliū pestem maximā futurā iumentis r permansurā diu: nisi Justina cōiugio traderet. Propter qō parētes ei⁹ a ci-

Justina virgo.

nib⁹ importune rogabant: vt eā coniugio traderēt r tūc malū euaderēt: Justine etiā ipsi mortē cōminātes si nō assentiret huic rei. Que nullo modo acquieuit: ipse post septē ānos precib⁹ eius pestis cessauit. Qō vtiq; valde mirādū est: nec tū incredibile deo pmittēte. Demū cōfusus in oib⁹ demonū p̄ceps Cypriano apparuit. Cui Cyprianus. Et tu q̄s victus es: sicut r subiecti tui. Dic mihi quō victi estis ab vna virgine christiana. r q̄ sit virt⁹ victorie huius? Qui rñdit. Dicere tibi nō possum: ipse quoddā terribile signū vidi sup eam/r tabui. Et quū Cyprian⁹ diceret vt indicaret sibi que esset illa virtus r cui⁹ signi: rñdit diabol⁹. Jura mihi p furtes meas si vis dicā tibi quod sit illud signū: q; nūq; discedes a me. At ille iurauit. Et diabolus dixit. Uidi signum crucifixi. s. signū crucis: r tabuit: r sicut fluit cera a facie ignis: fluxit. Cui Cyprianus ait. Ergo crucifixus maior te est? Rñdit diabolus. Etiā maior est oibus: q; per ip̄m mundi misertus est deus: r sine angeli trāsgressores sive hoīes dei desertores adducuntur ab angelis ante faciē crucifixi: r sic accipiūt sententiam ignis inextinguibilis. Et Cyprian⁹ ad eum. Ego ad xp̄m de beo festinare: nō talē pena incurrā. Jurasti mihi (ait diabolus) per virtutē quā nemo peierare potest. Cyprianus vero inq̄t ad eū. Cōtēno te r oēs formidātes virtutes tuas. Sed r meipsum denego: meq; cōsignans dico. Gloria tibi xp̄e: demon recede ex me. Fugiensq; diabolus euanuit. Cyprianus aūt accessit ad antistē ciuitatis Antimū: r cecidit ad pedes eius dicēs Famule dei excelsi signa mea catechiza me in nomine christi. Putans aūt eū ne forte ecclesiam venisset mittere in errorē: dixit Cypriano. Sufficiant tibi Cypriane ea q̄ deforis sunt. Nihil potes aduersus dei ecclesiam: q; inuicta est virtus christi. Sed quū narrasset Cyprian⁹ qualiter virtus christi r oratio sancte Justine virginis ab eo demones effugasset: sanctus eps bñdixit deū. Pergēs aūt Cyprianus ad domū suā cōfregit oia idolā: r p totam noctē pctā sua iuxit. Et accedens ad ep̄m catechizatus ab eo/postea baptizatus est. Post aliq̄d tempus diaconus fact⁹ est: r gr̄a data est ei aduersus demones: r sanabat infirmos. exinde ad presbyratū promotus est. Tandē beatus Antimus exitū suū preconoscēs congregauit synodū epōz: r ordinauit Cyprianum ep̄m. Et Cyprianus postea fecit Justinā diaconissam: et matrem monasterij instituit virginum. Post hec Eutolemius comes oriētes audiēs q; Cyprianus eps cum Justina virgine gloriā deorū destrueret: sibi eū p̄sentari mandauit: eiq; dixit. Tu es Cyprian⁹ qui multos errare fecisti p artem magicā crucifixi? Cui Cyprian⁹. Qui verus deus est: ipse me saluauit occasione virginis sctē Justine. Nam demones ipsa fugauit quos ad eā misi per signum crucifixi. Ipse quoq; miserrim⁹ diabolus coact⁹ est ab angelis indicare sacramētum r virtutem crucifixi. Comes aūt iussit eū suspēsum vngularī: r virginem neruis crudis cedī: r alapas a speculatoribus dari. Deinde iussit sartaginez ferreā magnā fieri: r picem et adipē r ceram in eā mitti. Et succensam vehementer Cypriano r Justinā in eā mitti. Sed ignis factus est eis velut ros. Unde in sartagine positi deū laudabant. Athanasius autez q̄ erat sacerdos idolor: rogauit p̄sidem vt sup sartaginem ideſt iuxta sartaginē ponere: r in uocatione deorū infūcerē turīno obstante arte magica eorum vt deficerēt in ipsa sartagine. Qō quum obtinuisset: r ppe sartaginē venisset: dicens. Magnus est deus Hercules: magnus pater deorum Jupiter: Et Asclepius q̄ dat sanitatem hoībus. Hoc eo dicente/ exiluit ignis: r consumpsit illū vsq; ad ossa. Demū decollati sancti martyres christi ad regnū celeste migrauerunt. Corpora autē eorum Romā dicunē translata. ¶ Libellus autem que intitulatur de penitentia Cypriani inter apocryphos ponitur distinctione. xv. sancta romana. Et quedam phylateria que dicitur oratio Cypriani in qua de penitētia eius fit mentio que continet hoc cum multis characteribus et nominibus demonum: vt superstitiosa reprobanda sunt.

Conuertitur Cyprianus ad christū.

§. XXII. Passus est etiā eo tem

Uincenti⁹ r Valerius.

pore sub ipso Datiano in Hispania beatus Uincētius. xj. kalendas Februarij. Ut refert Uincen. in specu. histo. lib. xiij. Qui genere nobilissimus a pueritia literis traditus gemina scientia efficacissime claruit sub beato Valerio Cesarauguste ciuitatis antistite: a quo etiam sanctitate insignis diaconij arcem suscepit. Et q̄m ipse eps impeditioris lingue erat tradito ei doctrine ministerio/ipse eps impeditioris et contēplationi sedulus insistebat. Quuz igitur Datianus p̄ses episcopos r alios ecclīastici ordinis ministros capi iussisset: Valerius r Uincētius in cōfessiōe deitatis alacriter cucurrerūt. Hos Datianus Valētiam duci mādauit: r sub carcerali custodia famis miseriā r catenarum stridorē sustinere: r post dies aliquot iussit eos de carcere educi r ante se p̄sentari: eos inui-

tans suppliciorũ cõminatione ad deoꝝ culturã. Quũ autem episcopus Valerius reticeret (erat eñ mire simplicitatis ⁊ innocentie vir ⁊ eruditus quidẽ sciẽtia: sed impedit⁹ lingua) ait Vincen. Si iubes patert⁹ responsis iudicẽ aggrediar. Et ille/Dudũ (inquit) fili carissime verbi diuini tibi curã commiserã: ⁊ nunc p̃o fide p̃ qua adstam⁹ respõl a cõmitto. Tũc Vincẽtius ad Datianũ. Apud christianorum prudẽtiam nefariũ esse cognoscet deitatis cultũ abnegando blasphemare. Et ne te longius pertrahã: profitemur nos christiane religiõis esse cultores: ac vnius veri dei famulos ⁊ testes: in cuius nomine mina ⁊ supplicia tua nõ timem⁹: sed potius mortem p̃o veritate libẽtissime amplectimur. Tunc Datianus irat⁹ ait. Amouete hinc eñm istum: iustũ est eñ eum subire exiliũ: qui imperiale cõtempsit edictũ. Hunc aũt rebellem qui in contumeliã venit publicã: ad eculeũ applicate: membris extẽdite: ⁊ toto corpe dissipate. Quũ aũt torqueret⁹ Datianus ait. O Vincẽti quid dicis? vbi tuũ miserabile corpus conspicis? At ille/dei presentia robozatus alacri vultu ait. Hoc est quod semp optauit: ⁊ votis oĩbus exquisiui. Nolo gloriã meã minuas. Tu solus votis meis cõcordas: Nemo mihi amicitior fuit. Ecce iam in sublime agor: ⁊ omnes principes tuos seculo altior despicio. Insurge igitur: toto malignitatis spiritu debacchare: ⁊ videbis me plus posse dei virtute dum torqueor ⁊ q̃ possis ipse qui torques. Cepit clamare Datianus ⁊ in tortores ⁊ carnifices amplius desseuire virgis ⁊ fustibus: stridore dentiũ frendere: ⁊ dum martyrẽ dei lacerat se amplius lacerare. Tandẽ fatigata lictorum man⁹ cessit. Et dum per sancti latera pendẽt viscera: defecit exanguis Datianus pectori tremẽti ⁊ toruis ac minacibus oculis clamare cepit. Quid agitis? Homicidas pertinaciter obsistentes sepe vicistis: ⁊ parricidarũ ac magnorum alta silentia interrupistis? Sed paulisper dexteras cõtinete: vires sumite: vt improbum hostem innouatus miles ad penam durius coerceat. Acrior vngula rimetur intima costarũ: ⁊ dolor interiora penetrans gemitũ reddere faciat: non contemptum. Tunc subridens Vincentius ait. Quia vera sunt que confiteor: torque diutius confitentẽ. Nam quos deos confiteri iubes: idola sunt lignea ⁊ lapidea. Tu mortuorũ pontifex fias: ego vni deo sacrifico qui est deus benedictus in secula. At preses nimia feruens insania ⁊ tota facie humanitatis euersa: solã in corpus martyris aciem luminũ venenũq̃ fundebat oculorum. profluentẽ a toto corpore sanguinẽ cernens visceribus patefactis ⁊ iuncturis e compagibus deductis. Miserere tui (inquit) Vincẽtine perdas nunc florẽ primũ vernentis etatis: sed vel sero que supersunt tormenta lucreris. Cui Vincentius. O virosa diaboli lingua: tormẽta tua non timeo: sed hoc mihi magis est formidini: q̃ fingis te velle misereri. Nihil minuas de supplicijs: vt in oĩbus te victum fatearis. Quo enim putas grauius irasci: eo melius mihi incipis misereri. Hinc igitur assumpt⁹ ex eculeo Vincentius: atq̃ ad patibulum ignis raptus: moras carnifícum arguendo ad penã alacriter p̃perabat. Jam eñ truculent⁹ tyrannus iusserat lectum cum ferratis costis p̃ferri: ⁊ addita subtus carbonũ congerie exurendum martyrẽ applicari. Intrepidus igitur dei athleta candẽtis ferri machinã vltro conscendit: torquetur: flagellatur: exuritur: ⁊ distensis membris ad penam crescit. Pectori quoq̃ ⁊ mẽbris depressa lamiarum asperitas inseritur ⁊ inter ferri candentis acies decurrente cruore flamma stridens aruina aspergitur. Salis ignibus crepitãtis minutie per mẽbra desiliunt: ⁊ iam non ad artus tantũ/sed ad ipsa viscera abdita supplicioꝝ tela iaciuntur. Manet dei seruus immotus: ⁊ erectis in celũ luminibus deũ deprecabatur. Tunc ait Datianus. Vincimur: spũs saltem qui coerceri nõ poterit pumat. Querite ergo locum tenebrosum: ⁊ vrgente tectura oppressum: ibi fragmenta testarum exasperata cõgerite: vt quod iacentis corporis fractura male incisa tetigerit: illimatis infigat aculeis: ⁊ ipa cõuersio laterũ innouet ad penã: vt. s. quo cõmutatis artubus membra querũt euadere semp offendant. Diuaricatis insuper ⁊ distentis cruribus ligno pedes eius cõstringite: ⁊ clausum in tenebris relinquite nullus ibi relinquat: ne vel alicuius cõsortio sermonis animet. Implẽt fine mora iussionem ministri. Sed quum custodes dormire cepissent: carceris illius nox eterna lucẽ accepit. Flagrant cerei radiantes vltra solis fulgorem: ⁊ laxatiq̃ ligni robur dissiliũt: ⁊ testarum asperitas sit florum redolentiũ mollities ⁊ iucũditas. Quibus athleta dei refectus hymnum deo dicẽs/exultabat angelorũ caterua vallatus: quorũ fruebatur obsequio ⁊ mulcebatur alloquio. Ipse (inquiunt) O Vincẽti tibi coronam paratam seruat in celis: qui te fecit victorẽ in penis. Esto igit iam secutus de premioꝝ: mox depositio carnis onere nostro eris addendus collegio. Dantur hinc laudes deo: ⁊ resonante organo vocis angelice modulata suauitas procul diffunditur. Turbati subito custodes ⁊ vehementer stupentes ⁊ intus aspicientes p̃ rimas ostij/immensa luce splendere locum obscurũ cernũt: solutisq̃ nexibus illũ psallere diuinoq̃ terrore cõpuncti christiane religioni se dedere. Quum autẽ hec renuntiata essent Datiano: exanguis effectus ait. Quidam plius facte mus: victi sumus. Referatur ergo ad lectũ corp⁹ stramentisq̃ molliorib⁹ foueatur. Nolo eñ gloriosiorẽ facere si inter tormẽta defecerit. Indulta pauxillũ reqes attrita mẽbra refoueat: ⁊ obducta in cicatrices vulnerũ habitu exquisitis ac nouis supplicijs innouatus subdat. Ex egregius dei martyr ad lectulũ delatus: ⁊ in strati mollitie repositus: mox preciosam resolutus in mortẽ celo spũm reddidit. Cognito autẽ eius absessu: ait Datianus. Si non potui superare viuum: puniã vel defunctũ. Proijcite ergo illũ (inquit ministris) in apertũ campũ: vt cadauer honore careat sepultur⁹ a feris auibusq̃ consumptum nõ appareat vltra: ne forte christiani veniãt ⁊ reliquias eius auferẽtes martyris sibi vendicẽt dignitatẽ. Sicq̃ expositũ sine tegmine corp⁹ angelicis excubijs ⁊ obsequijs honorat. Et subito corpus aduenientes alis suis ceteras aues accedentes abigebat. Lupus insuper p̃perans feras alias effugabat: ⁊ reflexa ceruice in corpus sacrum aspiciebat: quasi stupẽs custodiã vt creditur cernẽs angelicã. Territ⁹ Datian⁹ his auditis inquit. Puto q̃ nec eũ vel defunctũ vincere potero. Sed si in terra consumnõ põt demergat in pelagus: ⁊ victoriã eius vel maria celabũt: ⁊ in fundũ maris proiectũ impasti pisces lãbẽdo consumãt. Cui etiã mola nõ parui põderis adnectẽte: ne forte vnda mobili ad peregrina littora deuectũ negatam sepulturã alicubi quarenus assequat. Quũq̃ iussa implessent ministri: corpus sancti q̃ altioris sali profundo teneri credebat: prius venit ad portũ q̃ nuntiari posset expositus. Denicq̃ commonita in somnis quedam vidua sancta vera signa quiescentis corporis accepit: ⁊ cum plurib⁹ christianis quibus clam visionẽ intimauit/ad locus accedens littoris ad quod vnda deo operante iactauerat: honorifice sepulchro mandarũt. Et persecutione cessante honorabilius inde leuatum extra muros ciuitatis Valentie sub altari cuiusdam ecclesie condiderunt.

§. XXIII. Sub psecutione Da

tiani (vt refert Vincẽ. i spe. hist. vbi. s.) quũ venisset de Cappadocia in Perfidis ciuitatẽ Diospolim Georgius miles: videns angustias christianorum veste eorum indutus in mediũ sacrificantiũ idolis se obiecit dicẽs voce sonora. Oẽs dij gentium demonia: doñs aũt celos fecit. Cui statim Datianus ira replet⁹ ait. Qua presumptione hoc audes vel dignitate vt deos nostros demones dicas: dic tũ mihi vnde es ⁊ quis vocaris? Qui respondit. Christianus sum nomine Georgius genere Cappador: sed cuncta deserui vt liberius deo celi seruirez. Preses autem quum eum ad se inclinare non posset iussit in eculeo suspendi: ⁊ corpus eius in eo dissipari. Deinde appositis ad latera facibus: patentibus viscerum rimis sale iussit plagas eius fricari. At ille manebat immotus ac si nihil pateretur. Videns aũt Datianus q̃ penis eũ superare non posset: quesiuit magum noie Athanasium. Cui dixit. Christiani artibus suis magicis tormenta contemnunt: vales ergo opere tuo illos superare? Qui respondit. Si artes huius superare nequiuero: apud te reus ero. Educto ergo Georgio de carcere: dedit ei magus calicem veneno plenus. Quod quum ille totum bibisset: nil inde lesionis accepit. Iterus dedit ei calicẽ aliũ fortiori plenũ veneno: ⁊ signo crucis premisso vt prius bibens illesus remansit. Ex quo signo compunctus magus venĩã ab eo petijt: sed a preside propter hoc sententiã decapitationis accepit. Post hec iussit tyrannus Georgium in rota gladijs bisacutis circunsepta statui. Super qua positus quum dixisset Georgius. Deus in adiutorium meus intende: rota confracta est. Postea precepit tyrannus eum sartaginem plumbo feruẽti repletam mitti. sed in eam immissus crucis signaculo facto vt in balneo refouebatur. Denicq̃ quũ in fide immobilis permaneret: data sententia per totã ciuitatẽ detractus capitis detruncatiõe martyriũ sumpsit. Ponitur aũt legenda eius inter apocryphas scripturas. distin. xv. sancta Romana. non quin vere martyr fuerit p̃ confessione nois christi: ⁊ quod etiam Ambrosius attestatur: sed propter quedã que in ea notantur de veritate dubia vt de draconc interfecto ab eo: ⁊ filia regis deuorãda a draconc illo per eũ liberata. Et q̃ Datiano dixerit se paratum sacrificare: si faceret populũ ad templum cõgregari. Quo facto/oratione eius igne celesti succensum est: et milia multa hominum mortua: ⁊ huiusmodi. Georgij

§. XXIIII. Passa est etiam sub

datiano sctã virgo Fides noie in vrbe Agenon etate tenera: que a cunabulis christiana: ⁊ si annis adolescentula: sensu tamen Sancta Fides.

tamen ꝛ operib⁹ erat cana. Hec requisita a Datiano cōstan
ter esse christianam confessa est. Quum aūt deos gentium
demōes esse asseueraret: nec blanditijs, nec minis ad immo
landū posset inducitiussu presidis super cratem eneam diua
ricatis mēbris extēsa est: substratis carbonibus ꝛ adipe sū
mis iniecto. Que dum sic torqueret multos ad xp̄m suo exē
plo cōuertit. Tunc sanctus Caprasi⁹ qui timore p̄sidis iuxta
Caprasius. vrbem sub rupis cuiusdā foramine latebat: ꝛ q̄ intra ambi
tus muroꝝ fiebant videbat: quū sic virginē torqueri sciret:
orauit ois vt eā victricē certaminis faceret. Et rursus pro
stratus a dño petijt vt ei premiū martyrij ei⁹ demōstrare di
gnaretur. Et vidit protinus quasi columbā niueam de celo
descēdentem: que coronā auro gēmisq; lucentē super caput
virginis collocauit: vt circa virginē torqueri sciret: orauit
ois vt eā victricē certaminis faceret. Et rursus pro
stratus a dño petijt vt ei premiū martyrij ei⁹ demōstrare di
gnaretur. Et vidit protinus quasi columbā niueam de celo
descēdentem: que coronā auro gēmisq; lucentē super caput
virginis collocauit: vt circa virginē torqueri sciret:
orauit

terquare vn⁹ deorum semp stat: r alius qui sedet nunc stat: Cui pater. Per salutē (inquit meā grauē mihi mouisti que stionē: cui rndere nō valeo. Et ex illa hora iam pater dubita re cepit ne idolis immolaret. Pantaleon autē quendā cecū presente patre illuminauit tangēs oculos eius. Sicq patrē suū cum ceco illuminato cōuertit ad fidē christi. Quos Her molaus presbyter baptizauit. Et quū oia idola cōfregisset: paulo post ad dīm migrauit. Tunc Pantaleon oēs seruos suos libertate donauit: r eis ceteriscq christianis curā impē dit: r alimenta ministrauit. Quibus oēs ciuitates vicine ad eū cōfluerēt pro sanatione infirmor suor: relicti alij medici ei inuidentes quū inuenissent semel curantē quēdam chri stianum eum accusauerūt apud Maximianū imperatorem. Imperator aūt cecum illuminatū adduci fecit: r interrogat⁹ quō vidisset: respōdit dīm Jesum xp̄m per Pantaleonē eum illuminasse. Ob quā confessionē christi fecit eum decollari. Sed Pantaleon iuxta corpus patris data pecunia spicula tori cadauer eius sepeliuit. Deinde Pantaleō ipse cesari pre sentatus quū christū predicaret: rogauit cesarem vt aliquē paralyticū afferri preciperet: r ille deus haberetur in cuius virtute paralytic⁹ sanaret. Quum sacerdotes idolorū nihil orando p̄ficerent: Pantaleō orauit: r subito paralyticus sa natus est. Quo viso quum multi crederēt: r sacerdotes cum medicis in eum frēdētes amplius insanirent: imperator ait. Pantaleon audisti quanta passus est Antimus senex: Cui Pantaleon. Multa passus est: sed victus non est: r si senex propter deū tanta sustinuit: quāto magis iuuenis debeo su stinere: vt merear coronari cū eo: Quū ergo iussu cesaris in eculeo torqueret: r circa latera facibus vrer: ei dūs appa rens r manus cedentiū arefaciēs faces extinxit. Tunc ira tus Cesar iussit eum in sartaginē plūbo bulitē repletā mit ti: r dño ei apparente statim extincto igne plūbū refriguit. Exinde saxo alligatū in mare p̄cipitari mādauit, sed solutus natans ad litus puenit incolumis. Post qō iussit bestias ad eum miti seuissimas: q in nullo eum ledētes manibus suis vt catulos demulcebat. Et ex hoc multi ad fidem conuersi sunt: quos oēs cum feris fecit imperator pariter decollari. Reclusus aūt Pantaleon post mēsem in rota missus est: sed rota quū voluerē fracta gentiū quingentos occidit. Ait au tem imperator ad eum. Quis te docuit ista: Cui Pantaleon. Hermolaus (inquit.) Et cesar vollēs illū occidere ait. Pos

Hermolaus. sum ego Hermolaum videre vt me ista doceat: Jussu ergo imperatoris Pantaleon accessit ad Hermolaum dicēs. Pater vocat te imperator. Cui ille. Venio filiq venit tēpus meum: sicut mihi Christus heri insinuauit. Videns ergo eos Cesar

Herum pus et Hyppo crates. que fuit an plures essent. Et Hermolaus. Sūt r alij duo fra tres Herūpus r Hippocrates christiani. Adducti ergo quū simul orarēt: terremotu facto idola corruerunt. Ad quos ce sar. Videtis aitq dij irati terram commouerunt: Cui Pan taleon. Si dij hoc fecerunt quare r ipsi corruentes cōfracti sunt: Porro cesar iratus iussit illos tres post multas penas eis illatas decollari. Et post aliquot dies etiam Pantaleo nem. Sed quum ad locum passionis tractos speculator per cutere nisus est: gladius eius quasi cera plicatus est. Quod quum ministri vidissent: r veniam peterent: surgens Panta leon mortem suam eis indulsit. Sicq decollatus martyriū compleuit. v. Kalendas Augusti.

§. XXVIII. Sanctus Eucufa

tus nobilissimis r ditissimis naturalib⁹ oriūdus de Quisti litana ciuitate: ea tēpestate Barchinone pass⁹ est. Qui libera lib literarū studio vacauerat cū sancto Felice: de quo dictū est. §. Hic igitur eleemosynis insistēs/de ciuitate p̄pria rece dens: quū Barchinonē aduenisset: r ibi p̄dicatiōi sedulo va caret: miraculorum gloria splēdere cepit: infirmos sanans: r demones ab obsessis corporibus eijciēs. Hec audiens p̄con sul Balerius eū sibi p̄sentari ordinauit. Quē adstātem quū increparet cur deos non coleret: respōdit Eucufatus. Qui bus me insipiētissime viror cultorū imperas exhibere: q nō dei arbitrio/sed arte diabolice fraudis r stultissimorū hoīm tibiq similium stoliditate adinuenti sunt atq cōpacti? Hac respōsione Balerius nimio furore repleⁿ: r tradidit eū tor toribus dicēs. Tādiu hunc cruciate: quousq ab eo extorquea tis spīm. Quibq. rij. milites eum plirus torquerēt: ira vt ei⁹ viscera durissima flagellatione dirupto corpore paterēt: cla mauit sctūs dicēs. Dne Jesu christe ostēde virtutem tuā sup incredulos: vt vidētes aut cōuertant r credāt: aut destruā tur r pereant. Et impīssimū Balerium qui sic rabide insanit in seruum tuum: si nō est p̄destinatus ad vitā: gladio tuo ci tius interime. Hac oratione cōpleta vidētes milites qui eū tor quebāt intestina eius in terrā p̄fusa: cecati sunt: r Baleri⁹ cum oibus idolis suis consumptus est. Sanct⁹ aūt martyr viscerib⁹ in aluum receptis/citius est diuina opatione sa natus: r eo gratias agēte deo oēs ppli laudauerūt deum di centes. Tu es ver⁹ deus quē colit Eucufatus. Quū autē ista fuissent relata Maximiano: r vinctus catenis voluit eū ad se adduci. r interrogat⁹ ab eo quē deum coleret: rndit. Quare sub dubietate de deo interrogas: quasi aut plures dij sint: aut ipse q deus est diuisus sit: Ego essi deus alīū nescio p̄ter deū verū q fecit celum r terrā: quem toto corde bndico. Ad quē ille. Si verus est de⁹ tu⁹: liberet te nūc de manib⁹ meis r de tormētis tibi paratis. Et Eucufatus ad eū: Te o nefan dissime r patrē tuū diabolū cū oibus exquisitis tormentis q mihi irrogaueris: irrideor: p virtutē nois dñi Jesu christi despicio. Tūc insaniens preses iussit eum in craticula assari r combustū sinapi r aceto p̄fundi. Miles autē christi psalle bat dicēs. Exaudi dne iustitiā meam rc. Et dicto p̄s. sanatus est. Ministri vero penarū ab igne consumpti sunt. Post hoc iussit tyrannus ignē copiosum extra ciuitatē fieri: r ipsum in eū proijci. Qui in eū iactat⁹ eo extincto illesus apparuit. Eo vero truso in carcerē quum splendor nimius ibi emicuis set: custodes carceris hoc aspicientes cōuersi sunt ad fidem. Mane autem facto presentarum fecit tyrānus eū cardis fer reis r neruis taureis cedi. Orante aūt sancto vt oia in vir tute eius superaret: r idola dissiparet: oia idola in pulueres sunt redacta. r ipse illesus apparuit. Tūc omnis ppl's clama re cepit. Magnus est deus christianorū: r potētissimus libe rator eorum. Rufinus vero q ciuitati preerat fecit eū deca pitari. Maximianus enim preses ibi nutu dei crepuerat. Sicq martyrium capitis truncatione promeruit.

§. XXIX. Eo quoq tēpore flo

Dona tianus r Roga tianus. rebant in vrbe Nannetica duo iuuenes fratres Donatianus r Rogatianus. vt scribit Vincē. spec. histo. Quorum Dona tianus adhuc in iuuentute positus iam migrauerat in senē. Mota autē p̄secutione/Rogatianus q maior natu erat: cu currit ad fratrē suū petens vt frater aret anteqū p̄secutor appropinquaret. Qō ille quidem nō est assecutus ꝓpter ab sentiā sacerdotis. Tenti autē ambo in carcerē missi sunt: vbi sanct⁹ Rogatian⁹ cōtristatus eo q baptizatus nō esset: suf ficere sibi credidit si a fratre osculū acciperet. Sanct⁹ autē Donatianus orauit p eo dīm vt esset ei p baptismo martyr rium. Qō r factū est. Nam positi ambo in catasta suspensi ac laniati: deinde lancea militari perfossi: nouissime capite cesi sunt. ix. Kal. Junij. ¶ Fuit r sctūs Pancratius: quem refert Vincē. spe. hist. lib. xiij. passum sub Diocletiano imperatore. Pācra tius.

Sed Jacob⁹ de voragine in legēdis suis dicit passum fuis se Rome tpe Cornelij pape: qui fuit multo prius. s. tempore Decij. Hic ergo ex nobilissimis ortus natalib⁹ apud Phry giā parentibus orbatus: quū maneret sub cura Dionysij pa trui sui relict⁹ est. Ambo igit Romā vbi largū habebant pa trimoniū redierunt: in quorū vico Cornelius papa latitabat cū fidelib⁹. A quo Cornelio p̄dicti Dionysius r Pancratius baptisma p̄ceperunt. Dionysio aūt in pace quiescēte/Pan cratius quū quatuordecim esset annorū: Cesari vt christia nus est p̄sentatus. Cui dixit Cesar. Infantule suadeo tibi ne mala morte moriaris: q quū puer sis facile decipieris: r q nobilis cōprobaris: r charissimi mei filius extitisti: rogo te vt ab hac vesania recedas. vt velut filium meum te habeam. Pancratius aūt ad eum ait. Et si corpore puer sum: cor tū se nile gero. Et virtute dīi nostri iesu christi terror vester est apud nos tāti quanti hec pictura quā cernimus. Dij autem tui quos me hortaris colere deceptores fuerunt et germana rū suarū stupratores: nec parentibus pepercerunt. Qō si ho die seruos tuos tales cognosceres: p̄tinus occidi iuberes. Tales deos miror quō colere non erubescis. Augustus vero reputans se a puero victū: iussit eū in via Aurelia decollari. Diuus Pancra tius per iurij vi tor acer rimus.

¶ Ad hui⁹ sepulcrū (vt ait Gregorij⁹ turon.) si quis falsum iurare voluerit: anteqū ad cācellū chori ecclesie pueniat: aut statim a demone capt⁹ insanit: aut in pauimentū cadens vi tam p̄dit. Unde semel quū lis inter duos esset: et iudex vter esset reus minime ignoraret: sed p̄bationes deficerēt: iudex ipse zelo iustitie ductus fecit ambos accedere ad altare san cti Petri: r reū innocentiā quā p̄tendebat iuramento expia re coegit: rogās ap̄lm vt aliquo indicio ostēderet veritatem. Quū aūt ille iurasset r nihil mali passus fuisset: iudex mali tie iurātis cōscius zelo iustitie accensus inquit. Senior iste Petr⁹ aut nimis misericors est: aut iumori defert. Eam⁹ ergo ad p̄catiū iuuenē: r abeo requiram⁹ veritatē. Quum venisset ad tumulū ei⁹: r nō timuisset re⁹ falsum iurare ma nū inde retrahere nō potuit: r ibidem postmodū expirauit.

§. XXX. De sctis Hadriano

et Natalia vxore ei⁹ Refert Vinc. in spe. histo. vbi. §. quum Maximian⁹ imperator in Nicomedia ciuitate Grecie idolis immolaret: iussu eius ex diuersis locis ad supplicia christia ni trahebant.

ni trahebant. Nam ⁊ vicini vicinos: ⁊ ꝓpinqui domesticos ꝑtrahebant: alij timore penetralij amore pecunie eis ꝓmisse. Inter quos. xviij. in speleo latitātes a perquirētibus cōpre hēsi ⁊ ferro vincti ad Cesarem adducunt. Hec christianos libere ꝓfitentes extendunt ⁊ cedūtur: ⁊ minas eorū ampli⁹ irridentes duris lapidib⁹ ora eorū contundūtur ⁊ incarcerē retrudunt. Tunc Hadrian⁹ prior officij militaris cōstantia eorū cōpunct⁹ / ait ad eos. Adiuro vos ꝑ deū vestrū ꝓ quo tanta patimini: vt dicatis mihi q̄ sit remuneratio vestra quā expectatis ꝑ ista tormēta. At illi inquiūt. Oculus nō vidit / nec auris audiuit / nec in cor hois ascēdit: q̄ ꝓparauit deus diligentib⁹ se. Hec audiens Hadrinus statum exiliēs in medium eorū dixit. Annotate me cum istis: q̄ ego christianus sum. Qō quū ministri celeriter impatori nuntiassent: irat⁹ nimis adductū retrahi ꝓcipere monuit: ⁊ nolentem acquiescere ferro vinctū cū condēnatis in carcerē retrudi iussit. Natalia vero vxor eius quū hoc ꝑ nuntiuz didicisset: scissa veste plorās ⁊ eiulās interrogauit puerū cur dēus suus in carcerē missus esset. At ille. Audit inquit quosdā christianos nolentes sacrificare torqueri: ⁊ cū illis adnotari se faciēs dixit cū eis se velle mori. Tūc illa q̄ hactenus ꝓpter ꝓsecutionē celauerat ꝙ esset christiana: gaudens mutata veste cucurrit ad carcerē: ⁊ vincula viri sui deosculās cepit eum in oībus confortare: rogās eū in hoc qō ceperat ꝓmanere: nihil de terrena gloria respicere: sed semp ad celestia ⁊ eterna suspirare: nulla trāsitoria tormēta timere: sed in infinitū maiora inferni supplicia ꝙ euaserat exultare. Post hec vincula sanctorū martyrū ⁊ pedes deosculans vt eum cōfortarent rogauit: ⁊ sic oībus valefaciēs iuxta condictū viri sui die passiōis eox vocāda ad domū suā perrexit. Post modicum igitur audiēs Hadrianus passionis sue adesse diem: licentiam a sanctis accipiens pergendi ⁊ vocandi Nataliam: sicut ei cum iuramento promiserat: dansq̄ munus custodibus egressus est. Quisq̄ ad domum peruenisset: audiens Natalia ꝙ Hadianus absolutus venret: existimans eum fugisse de carcere / amarissime flere cepit. Et surgēs cōtra eum ostiū clausit dicens. Non mihi cōtingat colloqui ori eius qui deū suum negauit. O miser quis te separauit a sanctis: qui te seduxit vt recederes a conuētu pacis? Cur fugisti ante pugnam? Heu non est mihi concessum vnius hore spatium vt vocarer vxor martyris / sed trāsgressoris. Nunc exultauerā modicū: ⁊ ecce mihi semper erit opprobrium. Hec ⁊ huiusmodi audiēs Hadrian⁹ gaudebat: vniusq̄ femine verba iuuenis ⁊ ante quatuordecim mēses nupte / ex hoc ardentior factus ad martyrum / libentissime audiebat. Quisq̄ videret eam grauissime tribulari: dixit ei. Aperi mihi domina non essi vt putas martyrum effugi: sed veni vocare te sicut promiserā tibi vt presens sis nostre passioni. At illa non credens. Uide (inquit) quomō seduxit me transgressor: quō mentitur alter Judas. Cui Hadrianus. Aperi mihi (inquit) citius: q̄ vadā ⁊ me vltra nō videbis: ⁊ postea lugebis: q̄ me ante exitū meum nō videris. Nam fideiussores dedi sanctos martyres. Et si ministri inquirentes me nō inuenerint: mea simul ⁊ sua tormēta sustinere habebunt. Tunc illa statim aperuit: ⁊ sibimuicē prostrati cum lachrymis simul abierunt ad carcerē. Discurrens aūt Natalia ꝑ singulos martyres preciosis linteaminibus eorū vulnera putrefacta detergebat: ⁊ mēbra linteis colligabat. Statuta aūt die iussit eos imperator educi. Qui penis resoluti ⁊ ambulare nō poterant: portabant. Hadrianus vero vinctis retro manibus sequebat. Quisq̄ caueret imperator ne putrefacti penit⁹ ante ꝓparata tormēta morerentur. Hadrianus sibi presentatur: ⁊ in cōfessione permanens a quatuor militibus duris lignis grauissime verberatur: ⁊ vsq̄ ad effusionē viscerū laniatur. Et sic in lingo extēsus in carcere cum aliis includitur. Erat aūt iuuenis delicatus annorum. xxviij. Beata vero Natalia q̄ singulas eius responsiones referebat ad martyres: ipm ferro vinctū ⁊ supinum iacentē quātum poterat cōfortabat. Sancti quoq̄ in pauimēto iacentes ad eum manib⁹ irrepebant: ⁊ osculū ei cum sanctis monitis offerebāt. Audiēs aūt impator ꝙ multe matrone eis sedule ministrārēt: iratus ne vlterius ad eos introirēt imperauit. Tunc se sancta Natalia confortauit. Et sic in habitu virili eis ministrās / ad hoc alias exēplo suo raborauit. Hoc aūt virum suū petijt: vt quū esset in gloria primam precē ꝓ sua faceret: vt eam dño intactam custodiēte citius de hoc seculo euocaret. Rursus audiēs impator quid matrōe fecissent: iussit incudē afferri: vt cōfractis in ea cruribus interiret. Uidēs aūt Natalia ministros venire: timēs ne vir suus Hadrianus ex aliorū supplicijs terreret: rogauit eos vt ab illo inciperēt ꝓ alij punirētur. Et sic abscissis pedibus ⁊ cruribus cōfractis: Natalia rogauit eū vt manū sibi abscindi ꝓmitteret: quater⁹ aliis sanctis qui plura passi erāt cōpar esset. Quo facto quū Hadrianus spiritū emisisset: ceteri sancti vltro pedes ad carnifices extendētes simili modo ad dñm migrauerūt. Quorū corpora quum ministri iussu Cesaris ad fornacem cōburenda portassent: ⁊ in ignē ꝓicerent: factus est terremotus subito: tantaq̄ aeris tēpestas: vt multitudo ministrorum ea relinquētes fugerēt ⁊ multi exprarēt. Fideles aūt cū mulieribus extincto pluuijs igne corpora illesa rapuerūt: ⁊ in naui ad Constantinopolim transtulerūt: ⁊ ibi sepelierūt. Quorū festiuitates celebrat ecclesia. vj. idus Septēbris. Natalia aūt domū reuersa est: habēs secū manum sancti Hadriani in solatiū vite sue ⁊ ad caput lecturi sui nullo sciente honorifice tenuit. Tribunus aūt quidā rogauit imperatorem vt Natalia ei daret in coniugem. Erat essi pulcherrima nobilissima ⁊ cumulata diuitijs. At illa matronis sibi de hac re loquentib⁹ gaudere se dixit. Et quasi ad se ꝓparandum: re autem vera ad fugiendum: inducias triduanas impetrauit. Et interim in thalamo suo cū lachrymis nepolluerēt exoras ex meroze ⁊ tristitia obdormiuit. Et ecce vnus sanctorum martyrū ei adstans dulciter cōfortauit: qui querenti de viro suo dixit: q̄ primus oim ante conspectū christi apparuit. Sed surge (inq̄t) ascende nauiculā ⁊ nauiga vbi sunt corpora nostra: ibi te deus visitabit ⁊ perducet ad nos. Euigilās ergo nauē cōscendit cuz aliis christianis. Et quū hoc ꝓcepisset tribunus ille qui querebat eā habere in vxorē: ascēdens ꝓ ipse nauē persequebat cum pluribus vt illos cōprehenderet. Sed orta nutu dei tēpestate multis ex socijs submersis: ipse vix euasit. Media aūt nocte diabolus in specie nauclerī in naui phātastice apparens, clamauit ad eos q̄ erāt cum Natalia interrogās quo pergerent. Qui responderunt. De Nicomedia Bysantium nauigamus. Quib⁹ ille. Erratis (inquit) sed pergite ad sinistrā vt rectius nauigetis. Quū aūt vela mutassent: apparuit eis in naui sedens sanctus Hadrian⁹: monens vt nauigarent sicut ꝓius ne perirēt. Natalia aūt sanctū virū recognoscens valde gauisa est: quū sanctū virum antecedere cognosceret. Demū quum descendissent de nauī: ⁊ venissent ad domum vbi corpa Hadriani ⁊ socioꝝ fuerant occulte tumulata: Natalie ozāti ibidem ⁊ ꝓ labore itineris obdormienti apparuit sanctus Hadrianus: eamq̄ salutās ad eternā requiem venire ꝓcepit. Euigilans itaq̄ quū adstantib⁹ nuntiasset: valefaciens spiritū emisit. Accipientes corpus eius fideles iuxta sanctorū corpora sepelierunt. Multiq̄ renuntiantes oībus / ibi deo in perpetuum seruierunt.

Natalia vxor Hadriani

§. XXXI. De sanctis cyriaco largo ⁊ Smaragdo refert Uin. in spe. hist. vbi. §. ex gestis eorū ꝙ Maximianus volēs placere diocletiano: ex ei⁹ noie thermas a solo edificaret: omnes christianos ad laborē coegit: alios ad lapides: alios ad arenā fodiendā. Tunc Crason quidā dines ⁊ potēs victū eis in afflictiōe ꝑ viros christianissimos Cyriacū ⁊ Sisiniū Largū ⁊ Smaragdum ministrabat. Qō audiēs sctus Marcell⁹ papa / gauisus est: ⁊ Cyriacum ⁊ Sisinium diaconos ecclie ordinauit. Qui quū quadam die humeris deferrēt victū quem ministrabat Crason: a paganis militib⁹ tēti sunt: ⁊ ad tribunum adducti: q̄ eos in custodia publica clausit. Hoc audiēs Maximanus iussit vt in custodia terrā foderent: ⁊ ad locū suū humeris deportarent. Erat aūt ibi Saturnin⁹ senex: quem ad portandū iuuabāt: sicq̄ sua ⁊ illi⁹ onera portabāt. Qō audiens tribunus nūtiauit Maximiano ꝙ cuz hymnis ⁊ laudibus gloriam deo reddebant: Qui sibi Sisiniū ꝓsentari fecit: ⁊ de multis quenit. Quē tandez sacrificare nolentē Laudicio prefecto tradidit. Eū aūt post septē dies q̄bus in carcere eos detinuit: quum Apronian⁹ cōmentariēsis de carcere educi et: subito de celo lux emicuit: de qua vox exiuit. Uenite bñdicti ꝓris mei: ꝓcipite regnū dei qō ⁊c. Ad quā vocem Apronianus tremefactus ad pedes Sisinij cecidit: ⁊ ab ipso baptizatus ad prefectum secū venit: ⁊ lachrymās ait. Quid vos concitat diabolus in seruos dei tāta mala exercere? Cui ꝓfectus. Qñō ⁊ tu christian⁹ es? Et Apronian⁹ ait. Ue mihi: q̄ dies meos perdidi. Cui ꝓfectus. Uere inq̄t ꝑdes dies tuos: ⁊ iussit eū decollari. Tunc Sisiniū ⁊ Saturninū iussit in custodiā retrudi. Ad quos veniētes multi gētilium baptizati sunt. Post hec nudis pedibus ⁊ vincti catenis coram Laodicio adducti sunt. Qui iussit afferri tripodā vt maiestatib⁹ turificarēt. Quam quū vidisset dñs Saturninus: ait. Cōterat eā dñs gentiū. Et cōtinuo soluta est tripoda erea velut luti. Qō videntes duo milites Papias ⁊ Maur⁹ clamabāt dicētes. Uere magnus est dñs Jesus xp̄s quē isti colūt. Iratus ꝓfectus iussit ora eorū lapidibus cōtundi: ⁊ in carcerē retrudi. Exinde sanctos ꝑdictos in eculeū leuari: ⁊ flāmas ad latera poni. Qui quū neruis etiā attraherent: ⁊ scorpionibus cesi sunt. Pendētes aūt in eculeo gr̄as agebant deo. Tādē capite truncati ⁊ sepulti via Salaria. Et post dies duodecim sibi presentatos

Cyriac⁹ Sisinij Largi ⁊ Smaragdus

Apronianus.

Saturninus.

Papias ⁊ Maurus.

sentatos Papiā ⁊ Maurū nolētes sacrificare: ꝑfectus iussit fustib⁹ cedi illis nihil dicētibus: nisi / Christe adiuua nos seruos tuos sperantes in te. Deinde a pauimento eleuati quū diu plūbatis cederent: remiserūt spūs. Quūq; de beato Cyriaco iam facta esset oblatio: multi ceci ꝙ eū illuminabant: ⁊ in firmi sanabant. Tūc etiā Arthemia Diocletiani filia cepit a demonio vexari: ⁊ ingrediente patre ad eā clamauit demon ꝙ eam. Nisi venerit Cyriacus diacon⁹ nō exibo. Quē quū rogasset Diocletian⁹: intrauit ad eā: ⁊ ait. In nomine dñi Jesu christi / precipio tibi immunde spiritus exi ab ea. Qui respōdit. Si vis vt exeam: da mihi vas quo ingrediar. Et Cyriacus. Ecce corpus meū si potes ingredere. Cui demon. Vas tuum ingredi non possum: quia vndiq; signatum est. Cyriaco autem vrgente demon clamauit. O Cyriace: si ejcis me: faciā te ad Persas ire. Ejecto demonio baptizauit Arthemiam cū matre eius Serena presente: que etiam monebat christianā religionē diligere. Diocletianus quoq; Cyriacum bene habere cepit: domumq; ei dedit. ¶ Post paucū tempus misit Sapor rex Persarū ad Diocletianum vt mitteret ei Cyriacū: quia filia eius a demonio vexabatur. Qui regatus a Serena augusta perrexit cum Largo ⁊ Smaragdo. Quū autē Persidem aduenisset: ⁊ petente rege ad filiam intrasset: exclamauit demon per eam. Quid est Cyriace fatigatus es? Qui respondit. Non sum fatigatus: sed magis in omnibus gubernatus. Et demō. Cū ego te perduxi ad qō volui. Quūq; vidisset puellam fatigari: prostratus orauit ⁊ flēs ait. Imperat tibi christus quē professus es: vt exeas ab ea. Cui demon. Da mihi vas quo ingrediar. Et Cyriacus. Deus deorum dñs meus Jesus christus impat tibi vt exeas. Ecce vlulatu magno spumās in aere clamabat. O nomen terribile quod me coarctat exire. Et liberata puella baptizata est: ⁊ oēs affines eius. Ipse quoq; rex ⁊ de familia ei⁹ promiscui sexus numero. cccxx. Rex aūt beato Cyriaco multa bona obtulit. At ille nihil accepit nisi panē ⁊ aquam: quib⁹ vsus est cū socijs suis: ⁊ ait. Gratiā christi precio non offerim⁹: is fide estimam⁹. ¶ Post dies quadraginta quinq; sunt reuersi ⁊ a Diocletiano honorifice suscepti. Post cuius mortem Maximianus filius ei⁹ zelo ductus ꝓpter Arthemiam sororem suā iussit Cyriacū in custodiā trudi: ⁊ die ꝓcessionis sue nudū catenis obligatū ante rhedam suā trahi. Cunc venit ad eum beat⁹ Marcellus papa dicens. Pietati tue fuggero quare seros dei trucidas qui orant pro republica ⁊ pro regno tuo? Qui iussit eū expelli ⁊ fustibus cedi. Carpasio aūt vicario dixit. Cyriacū sacrilegū qui carminib⁹ magicis suadet hoibus xp̄m p̄iteri: diuersis cruciari tormētis faciā: si oīs libamina nō obtulerit. Jussit ergo Carpasi⁹ sanctos Cyriacū Largū Smaragdū ⁊ Crescētiam sibi presentari: ⁊ nolentibus sacrificare: picem liquatā in capite Cyriaci fundi. Qui clamās glorificabat deū. Crescētianū vero cuz alijs in eculeū suspendi: qui quū diu attraherēt neruis ⁊ fustib⁹ ⁊ vnguibus raderetur: flammis ad latera eius appositis tradidit spūm. Ceteros post quatuor dies nolentes sacrificare in catasta cedi fustibus ⁊ neruis mandauit: ⁊ eodē die nuntiauit Maximiano ꝙ exercuerat in sanctos dei. Qui iratus iussit oēs qui erāt in custodia vinci cū beato Cyriaco capite truncari. Et ducti sunt cum eo ꝓmiscui sexus numero viginti vnus. Et postea iussu Maximiani Cyriacus cū alijs decapitati sunt via Salaria: quoz corpa beat⁹ Joannes noctu collegit: ⁊ sanctū Cyriacum cōmendauit. vij. Kalēdas Aprilis. Et etiaz Arthemiā sororem suā Maximianus interfecit propter christianitatē. Post dies octo veniens beat⁹ Marcellus cum beata Lucina matrona cōdiuit aromatib⁹ martyrum corpora: ⁊ posuit in panone cū eunuchis suis. Trāslata sunt autem cum beato Cyriaco via Ostiensi: ⁊ ibi recondita ab eo. vij. die Augusti. De hoc tamen Maximiano filio Diocletiani dicit Vincen. vbi. ſ. ꝙ non meminit se alibi legisse: sed ꝙ fuit socius Diocletiani in imperio quidam Maximianus bene legitur.

Arthemius ⁊ Serena baptizant.

Crescentianus.

Arthemia.

§. XXXII. Ea quoq; tempestate

marcellin⁹ ꝓsbyter Petrus exorcista ⁊ Arthemi⁹.

Rome passi sunt Marcellin⁹ presbyter ⁊ Petrus exorcista ⁊ Arthemius: referēte ex gestis eorū Vincen. in speculo hist. vbi. ſ. Hunc essi Petrum Arthemius carcerarius pro fide xp̄i multoties cesum in vinculis detinebat. Cuius filia quū a demone vexaretur: ⁊ a patre quotidie plagaretur: dixit ei Petrus ꝙ si in christū crederet: statim filia eius sanitatem reciperet. Cui Arthemius. Miror consiliū tuū: quia deus tuus te liberare nō potest quū illi credas: ⁊ tāta pro eo fustīneas. Et quō filiā meā si credidero liberabit? Respondit Petrus. Potēs est deus liberare me: sed vult vt per temporalem passionē perueniā ad gloriam sempiternaz. At ille. Si tu me (inq̄t) vis credere dño deo tuo: catenas ⁊ claustra super te duplicabo: ⁊ si deus tuus te liberauerit: credā illi: si tamē prius filiam meam sanam videro. Quod quum fecisset: dixit Petrus. Vade in domum tuaz: quia modo videbis me loquentem tecum. Qui quum abijsset: ⁊ candide vxori sue dixisset: adfuit sanctus Petrus indutus vestibus candidis tenens in manibus signum crucis. Cuius statim pedibus prouoluti virtutem dei confitentur. Et sanata filia eorum: omnes qui erant in domo Arthemij baptizant. Quūq; ad domū illam plurimi conuenirent: vt videntes aperta miracula in christum credentes baptizarentur: abijt Petrus ad Marcellinum presbyterum: qui omnes baptizauit. Cunc iuit Arthemius ad alios incarceratos: permittens eis vt exirent liberi quicunq; vellent christiani fieri. Quod quū fieret: ⁊ rumor ad Berenum iudicem peruenire: iussit oēs incarceratos adduci. Hos omnes arthemius conuocans et manus eorum deosculans dixit eis vt si qui vellent ire ad martyrium venirent intrepidi: et si qui nollent: abirent illesi. Quum autem audisset iudex ꝙ Marcellinus ⁊ Petrus illos q̄ erant in carcere baptisassent: et abire permissi ipsi spō te in carcere remansissent: iussu irati iudicis in carcere separati clauduntur. Et Marcellinus quidem nudus super vitrum fractū prosternitur: et ei lumen et aqua negatur. Petrus vero in alio carcere in cippo arctissimo constringitur. Angelus autem domini venit ad Marcellinum soluensq; et induens duxit ad Petrum. Ipsum quoq; soluens ambos duxit ad domum Arthemij: vt septem diebus populum ibi congregatum fidelium confortarent: ⁊ octaua die se iudici presentarent. Quum ergo Marcellinus et Petrus in carcere non essent inuenti: iussit iudex Arthemium cum vxore sua ⁊ filia adductos ad se ⁊ sacrificare nolentes terra obrui. Qui quum venissent ad locum sanctus Marcellinus in cripta missam celebrat protegentibus se alijs christianis: et ait Marcellinus ad incredulos. Ecce nos ledere vos potuimus: et Arthemium cum vxore ⁊ filia liberare: nosq; ipsi liberi abscedere: sed neutrum fecimus. Quid vos ad hoc inciatauit? Tunc irati gentiles Arthemium gladio percusserunt: matrem cum filia precipitantes lapidibus obruerunt. Marcellinum vero ⁊ Petrū ducentes ad syluam que tunc nigra dicebatur: nunc autem candida: ibi decollauerunt. Quoruz animas vestibus splendidis et gemmis indutas is qui eos decollauit nomine Dorotheus: vidit manibus angelorum in celum deferri. Unde christianus effectus in pace tandem quieuit.

Dorotheus.

§. XXXIII. Sub maximiano

Sergius ⁊ Bacchus.

quoq; imperatore passi sunt Sergius ⁊ Bacchus: vt narrat post predicta Vincē. Qui quum essent premiceri⁹ palatij apō eundem imperatorem de christianitate accusati sunt. Quod ille non credens / duxit ad eos secū ad templum Jouis / eiq; sacrificans vidit ꝙ illi extra templum remanentes pollui noluerunt idolothytis. Unde comperto ꝙ christum colerēt: veste militari depositā: catenis onusti per totam ciuitatem ducuntur: ⁊ sic ad palatium reducti christum plenissime cōfitentur: ⁊ catenis grauissimis alligati ad ducem Antiochū destinantur. Qui ab angelo confortati quum de erroribus idolorum disceptarent: Sergius in carcerem mittitur: et Bacchus extensus in neruis crudis vsq; ad fluxum sanguinis ⁊ direptionem ventris ac iecoris lamatur: magicq; tyrānum prouocans / tandem ad vocem dei vocantis expirans: deuozandus a bestijs extra castrum iactatur: sed volucres a bestijs seruauerunt illesum cadauer: donec a fidelibus sepulture traderetur. Eadem nocte quum se Sergius a socio destitutum lugeret: apparuit ei sanctus Bacchus in habitu milicie ⁊ vultu angelico: monens eum ne mezore deficeret: sed fortiter ipsum sequens ad paratā sibi gloriam perueniret. Quum igitur sequenti die Antiochus verbis suis non posset inflectere Sergium ad culturam deorum: clauatis sotularibus calciatum ante currum suum nouem miliarib⁹ fecit eum currere: sed in carcere postea clausus ab angelo visitatus et sanatus est. Iterum autem tyrannus clauatis sotularibus fecit ante currum suum ad alium locum noues miliarabus currere. Et quum immobilis in fide maneret: data sententia cum multis qui mortem eius deflebant decapitatione ad deum feliciter euolauit. ¶ Primus quoq; ⁊ Felicianus ciues Romani quum accusarentur a pontificibus idolorum: dicentibus / Nisi hos sacrificare feceritis: nulla beneficia a dijs consequi poteritis. Jussu imperatorum quesiti ⁊ inuenti in carcerem trudunturi qui statim ab angelo confortati soluuntur: ⁊ post dies aliquot imperatoribus presentantur. Et quum in fide persisterēt ad fanum Herculis educuntur: sed sacrificare nolentes crudeliter laniati in carcere clausi ab angelo confortantur. Iterum educti promoto presidi presentati: quum superari non possent abinuicem separantur. Dixitq; Feliciano vt senectuti sue consuleret: et

Prim⁹ ⁊ Felicianus.

dijs

fuleret: ⁊ dijs inuictissimis immolaret. Qō quū ille renue-
ret: plūbatis grauissime cesus/ait. Quū octoginta iam an-
nos vite habeā: triginta iam anni sunt ex quo cognoui veri-
tatē: ⁊ elegi deo viuere qui me pōt de manib⁹ tuis liberare.
Tunc iussit eū preses ligari: ⁊ clauos manib⁹ ⁊ pedib⁹ eius
infigi dicens ei. Tandiu sic eris quousq; nobis cōsenseris.
Quūq; adhuc leto vultu persisteret: iussit eum ibidem tor-
queri: ⁊ sic triduo in stipite pendēti nihil ei ministrari. Post
triduū iussit eū flagellis cedi: ⁊ sic repositū in carcerem reci
pi. Sequenti die iussit tyrannis Primū ad se duci: dixiq; ei.
Ecce frater tuus cōsentiens imperatorū decretis et sacrifi-
cans magnus est in palatio eorū: ⁊ tu si sic feceris: soci⁹ eius
eris. Respōdit ei. Primas. Et si tu es filius diaboli: nesciens
tū in parte vera dixisti: qz frater me⁹ non hoibus vanis/sed
imperatori celesti cōsensit. Noui essi docēte me angelo quid
de illo feciste: ⁊ vtinā merear ei coniungi. Tūc iratus preses
iussit vt fustibus cederet: ⁊ leuatus in eculeū: latera ei⁹ fa-
cibus vrebant. Qō quū fieret: ⁊ ille semper psalleret: iussit
eū deponi: ⁊ plumbū bulliens in os eius infundi. Jussit etiā
vt Felicianus adesset: vt quasi territus eius passione sacri-
ficijs cōsentiret. Ertēsus aūt sanctus Primus plūbum bul-
liens quasi aquā frigidā totū bibit: ⁊ ait. Ecce frater meus a
me separatus non est: quē tu dicebas q̄ idolis consensisset.
Iratus preses iussit eos in theatrum duci: ⁊ duos leones ad
eos mitti. Qui statim ad pedes eorū: cum impetu corruētes
eis blandiri ceperunt: qō ⁊ vsū postea missi ad eos fecerūt.
Tunc de ppīis qui plus q̄ duodecim milia cōuenerāt ad hoc
spectaculū quingenti viri cum oībus suis crediderūt. Unde
preses videns eos vinci non posse: decollari extra amphitea
trū mandauit. Quorū corpora canibus ⁊ auibus piecta: sed
ab eis illesa nocte a christianis rapta sunt ⁊ sepulta. Et cele-
britas passionis eorū. v. idus Junij recolitur.

Uitus Modestus et Crescētia.

℣. XXXIIII. Narrat insuper

Uincen. vbi. ē. ex gestis eorū de Uito ⁊ Modesto ⁊ Crescen
tia: q̄ Uitus fuit filius Hyle pagani ⁊ sacrilegi: Modestus
aūt fuit pedagog⁹ eius: ⁊ Crescētia nutrix Uiti. Huic Uito
adhuc puero apparuit angelus dñi: dicens se ei a dño datū
in custodiā omnibus diebus vite sue. Hic quū esset. xij. anno
rum ⁊ in christū credens quantū poterat indigentibus mi-
nistraret: pater eius Hylas nobilis sed paganus studebat
quomodo eū ad idola conuerteret: ⁊ nolētem sepius verbe-
rabat. Audiēs aūt Ualerianus pfectus: iussit eum ad se ad-
duci. Qui quū venisset: ⁊ idolis immolare nollet: iussit pre-
ses vt fustibus cederet. Sed brachia eorū qui querūt verbe
rare volebāt aruerūt statim. Et Ualerian⁹ clamabat. Ue mi
hi qz brachiū perdidi. Respōdit Uitus. Sanent to dij tui si
possunt. Et ait preses. Tu ergo facies? Qui ait. In nomine
domini facīā. Et statim precibus eius sanatus est. Et dixit
preses patri. Corripe filium tuum ne pereat. Tūc duxit eum
pater ad domū suā: ⁊ oībus delicijs ⁊ cantu musicorū ⁊ saltu
puellarum animū eius immutare studebat. Et quum inclu-
sisset eum in thalamo: apparuerunt ei septem angeli co-
rantes eum ⁊ cantantes. Agios agios agios: replentes tha
lamum odore suauissimo. Odore aūt illo repleti pater ⁊ fa-
milia dicebant. Dij venerūt in domū. Et aspiciens p ostium
pater angelos adstantes/cecus factus est. Quū ergo oculos
perdidisset: cōmota est vniuersa ciuitas Lucania. Et occur
rens Ualerianus quū interrogasset quō hoc accediss et: re-
spōdit/Cubiculum filij mei intus aspiciens: deos igneos in-
tus vidi: ⁊ vultū eorum ferre nō valui. Et quū ascēderet pa-
ter ad tēplum Jouis offerēs sacrificium pro sanitate recupe
randa: ⁊ nihil pfecisset: se filio suo recōmēdans pro illumi-
natione ait. Scio q̄ non credis: sed ppter adstantē plebem
sanaberis. Quū ergo lumē recepisset: gratias agebat Jouī.
Exinde querebat opportunitatē filium occidendi. Apparuit
aūt angelus Modesto: admonens vt cum Uito pergeret ad
portum: ⁊ inuenta ibi nauicula trāsirent ad aliam regionē.
Pergentes ergo ad mare inuenerūt angelū in forma nau-
cleri paratū cum nauicula: in quā ascendētes peruenerunt
demum ad locū qui dicit Allectorius. Descedentibus autē
eis in terrā angelus disparuit. Ibiq; manentibus iuxta quē
dam fluuiū cibus eis per aquilā ministrabat. Et miracula
multa faciētibus multi ab eis baptizant. Interea Diocle-
tiani filius a demone veratus clamabat. Nisi venerit Uitus
Lucanius non exibo. Quem diu quesitum ⁊ inuentum Ro-
mam adduxerūt: ⁊ adductus ad demoniacū liberauit eum.
Quūz aūt imperator suaderet eis dijs immolare ⁊ renuerēt
in carcerē retrudunt cōstricti ferri pondere maximo. Sed
angelus apparens cum immēso lumine soluit eos. Post hec
eductus de carcere missus est in clibanū ardentem: sed ille-
sus exiuit. Exinde immissus est ad eum deuorandū leo: qui
accurrens lingebat pedes eius ppter quod miraculū multi
crediderunt in christū. Demū in catasta extensi sunt Uitus
⁊ Modestus ⁊ crescentia que eū sequebat: et dissipata sunt
ossa eorum: ita vt viscera apparerent. Factusq; est terremo-
tus magnus ⁊ tonitruū. Unde tēpla idolorū corruētia mul-
tos gētiliū occiderūt. Ipsi aūt ab angelo soluti reperti sunt
iuxta fluuiū qui dicit Silere: ubiq; orantes migrauerunt ad
dominum. Et celebratur eorum passio. xvij. kal. Julij.

℣. XXXV. De Dorotheo et

Gorgonio. Ut testat Eusebius in hystoria eccle. quū psecu-
tionis flāma que a militibus sumpsit initiū: tota p pplos et
sacerdotes exaggerasset incēdia/possibile nō est numero cō
prehendi quanti quotidie pene per singulas vrbes et prouin
cias martyres efficerentur. Apud Nicomediam vnus de no
bilibus simul ac vidit cōtra dei cultores in foro crudelia edi
cta penderet: caloze fidei ignitus publice pplo inspectante in
iecta manu libruz inique legis detraxit: ⁊ coram omnibus di
scerpsit Augusto in eadē vbe cū cesare cōstituto. Ad quos
quum religiosi viri ⁊ illustris factū relatū esset: mox in eum
omni crudelitatis genere deseuientes: nec hoc solum in eum
efficere quiuerunt vt eum aliquis mestū in penis videret: nisi
leto ⁊ hilari vultu quum iā viscera in supplicijs defecissent:
spiritus tamen letabatur in vultu: ex quo tortores sui gra-
uius cruciabantur: q̄ omnia in eum supplicioū genera con- Petrus
sumerent. quem nec tristem videre poterant. Post vnus ex martyr.
Dorotheī sodalibus qui in cubiculo regis erant: ⁊ in affectu
liberoū semp habiti fuerant: quum de memorati martyris
supplicijs liberius causaret: reduci ipse iubetur in medium
⁊ immolare compellitur. Abnuēs iubetur appendi: ⁊ flagris
toto corpore laniari. Quumq; permaneret immobilis: viscē-
ribus iam pelle nudatis aceto ⁊ sale iubetur perfundi. Quū
q̄ hoc tormenti genus fortiter tolerasset: craticule prunis
suppositis in medio iubetur poni: ibiq; quod reliquū fuerat
in verberibus absumpti corporis supponit: ⁊ non subito/sed
sensim paulatimq; succendi: quo scz pena protenderetur in
longum. Ministris aūt scelerum modo hinc modo inde ver
santibus corpus ⁊ supplicia renouantibus: quū sperarēt ab
eo se elicere posse consensum: ille firmus in fide ouans in spe
consumptis iam igne ⁊ resolutis carnibus vltimū in fide spi
ritum exhalauit. Talis Petrus (hoc enim ei nomen est). iiij.
Idus Martij martyrio decoratus vere Petri extitit fidei be
res ⁊ nominis. Huius institutor in disciplina ⁊ magister in
officijs que' in palatio exhibebantur Dorotheus erat cubi-
culi regis prepositus: habens secū officio fide ⁊ magnanimi
tate parem Gorgoniū: quoz institutionibus optimis oēs fe
re cubiculi ministri in fide dei vigilanter persistebant ⁊ libe
re. Dorotheus aūt ⁊ Gorgonius quum Petrū viderent tam
immanibus supplicijs cruciari: cōstanter ⁊ libere imperato
ri dixerunt. Cur imperator in Petro sententia punis. que vi
get in oibus nobis: cur in illo crimē ducitur quod nos oēs
cōfitemur? Hec nobis fides: hic cultus vnanimi eademq; sen
tentia. Quos ille quum in mediū venire iussisset: similibus
penis vt priores affectos supplicijs: ad vltimū laqueo appē- Antim⁹
sos necari iussit. ¶ Tunc ⁊ Antimus ipsius vrbis episcopus
in oīi confessione pdurās/martyrij gloriā capitis obtrunca
tione pmeruit. Quē tā q̄ bonū pastorē/via martyrij preun-
tē vniuersa pene gregis sui multitudo secuta est. De plurib⁹
simul martyribus. Accidit quoq; (inquit Eusebius in hysto-
ria eccle.) apud Nicomediā in ipsis diebus partem alicuam
palatij incēdio concremari. Quod imperator a nostris factū
suspicatus: furore succensus iussit oēs acerbatim collectos
gladio alios trucari: alios cōburi. Sed quū ministri inter-
rogarent singulos an forte sacrificaturi vellēt dimitti tā vi-
ri q̄ mulieres: nec interrogari quidē se patiebant: sed vltro
vel flāmis irruebāt: vel gladijs certatim ceruices obijciebāt
Quūq; iā illis spectatorib⁹ nimietas crudelitatis horresce-
ret: ministri scelerū pertē ppli nauiculis vectā in mediū pe-
lagus adducūt: ibiq; in sentētia fidei psistētes in pfundum
precipitāt. Intātū aūt apud eos exarsit crudelitas vt etiam
regios pueros martyres effectos ac sepultos effoderent: et
corpora eorū in mare pjicerēt: dicentes. Ne forte dij christia
norū efficiant: ⁊ illi q̄ deos nostros adorare nolebant seruos
nostros adorent. Putant enim q̄ apud nos diuinus honor
martyrib⁹ afferat. Quū hec apud Nicomediā agerent: haud
segnius apud Miletenā puinciā Syriamq; oēs ecclesiarū
principes carcerib⁹ retrudi: ⁊ in vinculis vinciri edictis pn-
cipalibus vrgebant. Simulq; cum ijs ex plebe viri ac mulie
res nobiles ⁊ ignobiles rapiebant. Fiebatq; vbiq; miserabi
le spectaculum. Subito namq; inueniebat in vrbe silentiū ⁊
solitudo in carceribus cōstipatio. Ueruz quū peruenirent ad
principē estuare carceres: ⁊ p innocentiū penas locū deesse
criminosis: noua rursum edicta mittuntur: vt ex ijs q̄ cōclu-
si erant si q̄s immolare vellet/liber abscederet. qui vero ab-

nueret: diuersis penarū generib⁹ interiret. Quis iam quāte p singulas puincias martyrū multitudines extiterūt: quis cōprehendere valeat? Sed nec illorū quidem agones quos apud Palestinā vel Tyrū p̄sentes inspeximus: digne memorare sufficim⁹. Nec⁹ enī audita/sed oculis nostris inspecta narramus. Exquirebant diuersa tormentorū genera fibijnuicē succedētia. Flagris primo p omne corpus carpebāt: post hec ad bestias tradebant: et oēs cōtra eos hoim bestiarūq; et elementorū crudelitas armabat. Ad hec dei cultores statuunt in medio denudati arene loco. Additur ad hoc arte intra caueas bestijs furor: et ita seuiores semetipsis effecte claustris p̄uunt: subito replent stadiū: circūdant ecclesiaz martyrū in medio stram: circūeunt sepius et oblustrāt: et diuine p̄rutis eis adesse custodiā sentiētes/p cul ab eis abscedunt. Sed illico furor qui reprimebat in beluis/transit in hoies. Nemo p̄sentē dei virtutē ac diuinū eis adesse auxilium sentiebat. Sed mittunt quib⁹ hoc artis erat instigare bestias cōtra eos quos diuina gratia defendebat. Verū vt ostenderet oibus non bestijs deesse feritatē: sed diuinaz dei cultoribus adesse custodiā: illosipsos qui ad instigandū mittunt incredibili velocitate discerpunt. Et quū iaz nullus ex eis auderet accedere: iubent martyres ipsi cōmotis manibus aduersus se beluas incitare. Sed nec sic quidē pati potuerūt. Nam et si forte aliqua fuisset ex beluis cōcitata: quū peruenisset ad primū: ptinus ad seipsam cōuersa repedabat. Tunc stupor ingēs oēs et pauor qui ad spectaculū cōsidebāt inuaserat. Sed tētatur adhuc ab hoibus deus. Jubent alij criminosi bestijs subrigi: qui oēs in momēto perierūt a bestijs in aera dispersi. Sed nec sic quidē bestie concitate dei cultoribus aliquid generabant molestie: diuino eos spiritu velut muris validissimis muniēte. Jubentur ille amouerit: et alie/submitti. Que quū similiter nihil triste sanctis inferrāt amotis etiā ijs seuiores feris hoies martyribus immittunt: gladijsq; peragunt qō bestijs nequiuerūt. Et vt in oibus se beluis nequiores ostenderent: p̄hibebant et cadauera terre mandari: et iubebant fluctibus dari.

§. XXXVI. Sācta Lucia vir-

Lucia. go et martyr passa est in ciuitate Syracusana Sicilie in fine imperij Diocletiani et Maximiani: referēte Vincē. spe. histo. lib. xiiij. c. ij. Quū per totā Siciliam beate Agathe martyrio nomē crebresceret: cōtingit Luciam nobilissimā Syracusanorū virginē cum ceteris ad sepulchrū virginis pgere imitāte eam matre sua: que quatuor annis fluxū sanguinis patiens/nullo medicorū remedio poterat curari. Dūq; mater et filia simul ante sepulchrū orantes iacerent: lachrymis suffragiū postulantes: Lucia sommo arrepta vidit Agatham in medio angelorū gemmis ornatā stantem et dicentem sibi. Soror mea Lucia virgo deo deuota: quid a me petis qō ipsa poteris cōtinuo p̄stare matri tue? Nam et matri tue fides subuēit. Et sicut p me ciuitatas Latinensiū sublimatur: ita per te ciuitas Syracu sanorū decoratur a dño Jesu christo: vt iucundū christo in tua virginitate habitaculū preparasti: his auditis expergefacta dixit matri sue. Per ipsam te deprecor q̄ orationibus suis te sanauit: ne mihi sponsum carnalem nomines: sed oia que mihi eunti ad corruptionis authorem datura eras: da mihi eunti ad integritatis authorē dñm nostrū Jesum christū. Cui mater. Omnia que mea sunt nihil esse possunt: tu melius nostri: tege p̄rius oculos meos et quecunq; tibi placuerint de his facultatibus facito. At illa. Non satis deo chara est q̄ dat ei que secū ferre non pōt: sed si tibi vis gratū eum esse: da ea quibus potes vti dum viuis. Quum hec igitur fermocinaret virgo cū matre: quotidie fiebat rerum distractio: et quotidie in necessitatibus pauperū expendebat. Qō quū ad sponsi notitiā pueuisset: proposuit litem in iudicio Paschasij cōsulari: dicēs sponsam suā christianissimam contra leges augustorū venire. Quam Paschasius corripiēs cepit ad sacrificia demonū inuitare. Cui illa. Sacrificium immaculatum: hoc est visitare pupillos et viduas in tribulatione eorum. Ad ille. Cessabunt verba quum ventū fuerit ad verbera. Que respondit. Verba dei cessare non possunt. Ipse enim ait/Non enim vos estis qui loquimini: sed spiritus patris vestri qui loquit in verbis. Et Paschasi⁹ In te ergo est spūssanctus? Que ait. Caste viuētes tēplum sunt spūssancti: Apls enī dicit/Templū dei estis vos: et spiritussanctus habitat in vobis. At Paschasius ait. Ego te faciaz ad lupanar duci: vt quū ibi fueris attrectata: fugiat a te spiritussanct⁹. Et Lucia rādit. Numq; inquinat corpus sc̄z violentia: nisi de consensu mētis. Nā si me iuuitā feceris violari: castitatis mihi duplicabit ad coronā. Hec sententia vtualde notabilis ponit a Gratiano. xxxij. q. v. §. j. Tunc tradidit eā lenonibus dicēs. Inuitate pp̄m ad eā: et tādiu illudat ḡdiu mihi mortua nuntiet. Ubi autem ceperūt lenones eam vel le trahere ad lupanar: tanto pondere fixit eā spūssanctus: vt nullatenus posset inde moueri. Accedētes aūt multi simul trahentes deficiebant sudore. Miserunt quoq; funes in manus eius et pedes: et ceperunt oēs eam trahere: sed illa quasi mōs immobilis permanebat. Multa quoq; paria boum adducta sunt: vt ab ipsis funibus ligata traheretur: et oīno moueri non potuit. Tunc angustiatus Paschasius et meroze deficiens ignem copiosum circa eam fecit accēdi: ita vt picem resinam et feruēs oleū sup eā iactaret. at illa stabat immobilis dicēs. Rogaui dñm meum Jesum christū vt ignis iste nō dñetur mei et petij inducias martyrij mei vt credentib⁹ timorem tollerē passionis: et nō credentib⁹ vocē insultatiōis. Tunc Angustiantē Paschasij amici eius non ferentes: gladium in eius guttur mergi fecerūt. Et percussa ḡdiu voluit allocuta est populum circūstantem dicens. Annuntio vobis pacē datam ecclie dei: Diocletiano de regno electo et Maximiano hodie mortuo. Hec et alia illa loquente ante oculos eius ferro vinctus ducebat Paschasius. Cucurrerāt enim relationes philosophorum ad senatū q̄ predatus fuisset p̄uinciam: q̄ Romā perductus et a senatu auditus: sententiam accepit capitalē. Virgo aūt de loco in quo p̄cussa est nō est mota nec ab ea exijt spūs eius: nisi p̄ius veniētibus sacerdotibus et mysteria sacra ei dantibus. sc̄z eucharistiā. omnibusq; dicentibus amen: emisit spiritum.

Bta lucia vidua.

§. XXXVII. Narrat idē Vin-

centius li. xiij. ex gestis ei⁹ de quadam alia martyre noie Luciamō virgine: sz vidua Rome passa cuz Heminiano tpibus Diocletianis: sz p̄rioribus annis et sub pre hui⁹ Paschasij. Hec igit sctā mulier in viduitate. xxxvj. annis māserat. et iam tpe martyrij erat annoz. lxxv. Propōsito igit edicto imperatoz cōtra christianos: dixit ad filiū noie cuppiū: Ecce nunc tempus paratū ad palmā: Derelinquamus simulacra q̄ perdere nos possunt: nō liberare: et adorem⁹ dñm Jesum christum q̄ pōt aiam et corp⁹ saluare et dānare. Cui filius. Mater (inq̄t) deliras: vt illū dicas deū qui fuit flagellat⁹ et cū latronibus crucifixus. Illa autē increpauit eū ḡ talia contra factorem suum loqueret. Hic fili⁹ accessit ad imperatorem: et matrem accusauit de christianitate. Adducta igit iussu imperatoz post plures interrogationes firmissima in confessione fidei ait. Parata sum ad bestias et ignem et quascunq; volueritis penas. Clausa autem in carcere vt orauit mirabilis odor fragrauit: et vox audita est. Gaude in dño gaude: q̄ illud quod oculus non vidit: nec auris audiuit: nec in cor hoīs ascendit meruisti accipere. Et gratias agentē soporatam postea dñs cōfortauit. Abreuiando hystoriā que plīra satis et mirabilis est. Eductā de carcere imperator extra ciuitatē p̄o tribunali sedens: q̄ domus eius seu palatium corruerat: modosis fustib⁹ fecit eam extentā macrari. Sed q̄ cedebat factus est lapideus: et imperator vsq; ad mortē aridus fact⁹ clamabat. Deus Jupiter adiuua me mox Ipse Jupiter de loco suo cecidit et cōminutus est. Lucia vero subridēs ait. Sanet te deus tuus Jupiter. Cui imperator. Tu me saluum fac. Et illa. Si crediderīs faciam. Cui imperator. Per ipsum crucifixū sime sanaueris credā. Et Lucia. Scio fallaciā tuā: sed q̄ crucifixum nominasti: faciā tecū miam. Statimq; sanus factus exclamauit. Gratias tibi ago Jupiter. Currensq; ad templum eius quum adoraret: templum sciſſum et diruptum est. Post ea quū in carcere claudi eā iussisset: parari fecit ollā eneam pice plūbo ac resina plenā: et igne suppōsito liquefactis in illā nudā iactari: tribusq; diebus et noctibus ibi dmitti: que in nullo lesa est. Quod audiens imperator mandauit vt ferro et plumbo onerata p oēs plateas ciuitatis circūduceret. Quū aūt duceret: cōtigit vt transiret iuxta domū cuiusdam nobilis noie Heminiani: qui habebat in domo multa simulacra Et dū illa concite duceret. ecce colūba niuea descēdit de celo: et sup caput Heminianiter signum crucis fecit. Qui in celum cōspiciens vidit apertū et sedē dei. Mox⁹q; compunctus oīa relinquens ad locū cucurrit vbi sancta torquebat: cecidit⁹q; ad pedes eius et ait. Te cognoui matrem gratie quam mihi dñs demōstrauit. nam quū ante ianuam dom⁹ transires: aspicieus in celū vidi in quem me oportet credere. Media aūt nocte sanctus quidā Protasius p̄sbyter ab angelo monitus accessit ad carcerē vbi ambo tenebant: et apertis claustris lux apparuit magna et odor suauissimus exijt: fonteq; in carcere inundante baptizatus est Heminianus a Protasio: sanctaq; Lucia eum de fonte suscepit/et ceperunt vnum esse in aia et spūs vnū agonem p dño tolerantes. Post tres dies adducti ambo ante tribunal Diocletani: quum sancta Lucia interrogata nihil respōderet: sanctus Heminianus facto signo crucis accerrime increpare cepit cur in christum et christianos ita desseuiret. Tunc imperator vt leo fremens oibus tormētis affligi eos iussit. Inter tormenta autē apparuit

Sanct⁹ Heminianus

apparuit eis angelus imponens eis coronas ex auro ⁊ gē/
mis. qui autē sancti ex tormentis nō deficerent: inde rece
dens Diocletianus quēdā noie Piropogon suum vicarium
dereliquit. Qui quum pcepisset vt oēs venirēt ad adorādū
deos ad certū locū: scz Lateranis: quisq; sancta dei Lucia
et Beminian⁹ ad locū accessissent clamabāt. Simulachra
gentiū argentū ⁊ aurū ⁊c. iussit iudex ceruices eorū contū/
di. Et facto terremotu plura edificia corruerūt: ⁊ iudicē cū
multis oppressērūt ruine ille: sancti vero remāserūt illesi.
Deinde post annū apprehendentes eos angeli tulerūt eos
in Sicilia: ⁊ applicātes ad quendam fluuium aquis pfun
dum virtute dei facta oratione sup aquas eius siccis vesti
gijs trāsierunt: ⁊ venientibus illis ad locū quēdam spiriti
bus malignis plenum: oēs illi nequā spūs de loco cum cla
more discesserunt: ibiq; multos infirmos sanabant. Judex
autē Apoprasius illos ab eis curatos ipsos ⁊ deum magni
ficantes capite trūcari fecit. Propter qō scelus a diabolo
arreptus pessime vitā finiuit. Demū quū sancta Lucia gre
retur ad mortē a Paschasio consulari patre Paschaſij q̄ Lu
cia virginē martyrē fecit in ciuitate Syracusana vt dictum
est: demū in oratione posita spiritum deo reddidit: ⁊ Semi
nianus de mandato tyranni capite plexus est. Refert idem
Vin. lib. xiij. spe. hist. de quadam alia non Lucia: sed Luccia
nominata virgine ⁊ martyre natione Romana. Hec quum
Sancta Luccia virgo. capta fuisset a gente cuiusdā Antrie noie regis barbaro/
et ducta in patriā illam: voluit eam rex ille barbarus viola
re. Cui illa. Noli mihi (inquit) vim facere: qm magnū habeo
sponsum qui vindicet iniuriam meā in te. Hec cum erat chri
stiana: ⁊ de christo loquebat sponso. Et ille iratus. Et quis
est sponsus tuus aut cuius potestatis vt iniuriā vindicet?
Respondit illa fiducialiter: Deū cui me deuoui defensorem
habeo: qui in celis est: ⁊ habet potestatem vniuerse carnis.
His auditis territus est rex et cepit eam vt deam honorare
velle. Statimq; iussit ei cubiculū secretū fieri: ⁊ puellas in
obsequiū dari. Que vigilijs ⁊ orationibus deo vacabat die
noctuq; postulās specialiter p statu pspero regis illius et
domus sue. Quotidie autē crescebat deuotio regis barba/
ri ad illā: ita vt procedens ad bella rogabat illā vt deū suū
peteret p victoria inimicorū. Propter qō oīonib⁹ ei⁹ sem
per redibat ex plio victorioſus. Cōpletis aūt ibi vigiti an
nis reuelatū est luccie vt ad vrbē reuerteret: ibiq; comple
ret p martyriū cursum suum. Que quū regi retulisset visio
nem: rex a deo inspirat⁹ ait. Si tu te hinc subtrahis: mihi
nō expedit remanere. Nā aduersarij mei quos ego vici sem
per, te orāte: venientes me occidēt. Ad hec illa. Si placet ti
bi veni. Credo enī deo meo q̄ te in seruū suum adoptabit.
Rex igit disponens de oīb⁹ regni gubernacula filio dimit/
tēs: ⁊ oia relinquēs: cū ancillis christi Romā venit. Quum
aūt persecutio Diocletiani iā seuiret post paucos dies Luc
cia cōprehēsa adducit ad supplicium. Quod audiens Antria
sponte occurrit: ⁊ ceruicē suā cū ea gladio suppositurā: profi
tēs se esse christianā. Et sic ābo decollati i paradisum susce
Antria. pti sunt ⁊ cū eo duodecim alij. vij. kal. Julij.

§. XXXVIII. Passio sctē Ca/

tharine paulo post imperiū Diocletiani fuit scz sub Maxē
tio filio Maximimani Herculei: q̄ a pretorianis militib⁹
(vt dicit Hugo) factus est imperator ⁊ vel poti⁹ vsurpauit
imperiū: contra quē Constantinus magnus belli mouēs
superauit: vt infra dicet. Hic igit persecutor christianorum
Maxentius ingressus Alexandriā oēs cogebat ad sacrifi
cia idolorū: ⁊ nolentes diuersis cruciatibus affligebat. In
ea aūt ciuitate existens beata Catharina virgo deuotissi
ma: corpore pulcherrima: sed fide speciosior: regis Costi fi
lia: parentib⁹ vnica: eis orbata in regno ⁊ diuitijs succesſe
rat: artib⁹ liberalib⁹ erudita valde: etatis. xviij. ānorum. Hec
quū in palatio suo resideret: audiēs tumultū nō modicum
hoīm ⁊ mugirū aialium que ad sacrificiū ducebant in tem
plum in quo imperator manebat sacrificijs insistēs: cogni
ta causa huj⁹ strepitus ⁊ clamoris: deo se commendans de
centi comitatu familie ad imperatorē in templū introiuit:
arguens eum de vana cultura deorū: ⁊ de incarnatione filij
dei plurima asseuerās. Stupefact⁹ Cesar ⁊ ad verba eius
respondere nō valens ait. Sine mulier finire sacrificiū no
strum ⁊ postea tibi responsa reddemus. Jussitq; eam ad pa
latium duci: ⁊ cū omni diligētia custodiri. Expleto igit sa
crificio ad palatiū reuersus: presentari sibi Catharinā mā
dauit. Cui adstanti inquit. Audiuimus eloquentiā tuam:
⁊ mirati sumus sapientiam tuā: sed in deorū sacrificijs oc
cupati nequiuimus ad plenū sermonem intelligere tuum.
Sed replicādo primo edissere progeniē tuam. Cui sancta.
Confiteor tibi progeniem meā. Ego sum Catharina Costi
regis filia: q̄ quis in purpura vata ⁊ liberalibus disciplī/
nis nō mediocriter erudita: rosa tamen contempsi: ⁊ ad dōm
nostrum iesum christum confugi. Dij aūt quos colis assero
demones esse: nec te ne alios posse iuuare. Origitur infeli
ces taliū numinū cultores: quibus aduocati in necessitate
nō adsunt in tribulatione nō succurrunt: in periculis non
defendunt. Cui imperator iratus ait. Si ita est vt asseris: ergo totus mūdus erat: ⁊ tu sola verum dicis. Si angelus
esses aut celica virt⁹ tibi credere nemo deberet: quātoma
gis quum sis fragilis femina. Cui illa. Ne obsecro Cesar te
a furore vinci pmittas: qm̄ in aīo sapientis nō stat pturba
tio dira. Videns igitur q̄ sapiētie eius nō posset resistere:
virginē custodiri iubet. Et subito nuntios mittit p loca di
uersa: vt oēs grāmaticos rhetores ⁊ mūdana sapiētia eru
ditissimos q̄ fama precellerēt: ad Alexandriā cōuenirent:
magna munera recepturi si quādam puellam cōtra cultū
deorū obloquentē superarēt. Aduenūt igit sapiētes quin
quaginta de diuersis ciuitatib⁹. Congregatisq; in Alexan/
dria ⁊ scisscitantibus magis particulariter causam. Ait im
perator. Est apud nos vna puella sensu ⁊ prudentia incom
parabilis: atque oēs sapientes nostros cōfutat: ⁊ deos no
stros demones affirmat: quā si eōuincerit: istā cū multā ho
nore ad ppria remeabitis. Ad hec vnus ex illis indignat⁹
stomachanti voce respondit. O magnū imperatoris consi/
lium: qui ob vnius puelle conflictum tot sapiētes de tā re
motis partibus aduocauit: quū vnus ex clientulis nostris
eam facillime cōfundisset. Cui imperator. Potentia quidā
habeo eam ad sacrificia mea cōpellendi: sed melius iudica
ui vt rōnibus confutet. Aducatur (inquiūt) puella ⁊ sua
temeritate conuicta nunc̄ se sapiētes vidisse agnoscat. Si/
gnificatur Catharine certamen imminēs disputationis: q̄
totam se ostō cōmendans ⁊ causam suā ab angelo cōforta
ta est vt cōstanter ageret: predicente ei q̄ nō solū ipsa, a sa
pientibus nō vinceretur: sz oēs cōuictos ⁊ ad fidē puersos
p martyriū ad celsi transmitteret. Quū ergo adducta fuis/
set corā oratoribus illis Catharina: ait imperatori. Quali
iudicio o imperator contra vnā puellā quinquaginta ora
tores apponis: quos ⁊ p victoria remunerādos pmittis:
⁊ me sine spe mercedis pugnare ppellis? Erit tū mihi mer
ces dōs Jesus christus: q̄ spes est ⁊ corona pro ipso certā
tium. Igitur quū in disputatione sapientes illi niterentur
ostendere deum bonum fieri aut pati impossibile esse: virgo
aūt efficaci suasi ōe cōtrariū demonstraret. s. nō impossibi
le deum factū hoīem: sed nec in deitate sua ⁊ sed in assum
pta carne passionē tolerasse: hoc ex libris etiā philosopho/
rum ⁊ sibillarū haberi attestata est. Nam ⁊ Plato adstruit
(ait illa) deū curtū rotundū: scz quo ad incarnationē: ⁊ de
truncandū. s. in passione per separationē anime a corpore.
Sybilla quoq; ait. Felix ille deus q̄ ligno pendet ab alto.
Quū igitur virgo cū sapiētibus efficacissimis rōnibus di/
sputaret ⁊ deos apertis demōstrationibus falsos esse cō
cluderet: obstupefacti illi ⁊ q̄d dicerent opponēdo non ha
bentes penitus: muti sunt effecti. Propter qō imperator ni
mio furore repletus eos increpare cepit: cur ab vna puella
se tam turpiter vinci pmitterent. Respondit vnus ex ceteris doctior. Noueris imperator q̄ nunc̄ aliqs stare potuit
ante non in disputando: quin cōtinuo vincerē? Hec autem
puella in qua dei spūs loquit: ita nos in admirationē con
uertit. vt cōtra christū aliquid dicere aut oīno nesciamus:
aut penitus formidemus. Unde o imperator cōstanter fa
tetur q̄ nisi pbabiliorē sententiā pturis: quos vsq; mo
do coluim⁹ deos abnegātes ecce eōs cōuertimur ad chri
stum. Hec audiens imperator furore ebrius in medio ciui
tatis igne paratorē cōburi oēs oratores illos precepit. Vir
go aūt eos cōfortans in illo interuallo de fide put potuit
instruens: dolentes q̄ sine baptimo decederēt cōsolata est
declarans eis q̄ passio eorū esset baptism⁹ ⁊ corona glorie.
Rheto/ Jniecti ergo quinquaginta sapiētes in flāmas spiritū deo
reddiderūt ibidē: nustris tū corporibus: quinimo nec pilis rū incē
nec vestib⁹. Post hec alloquit Catharinā tyrānus dicens. dium.
O virgo generosa cōsule iuuētuti tue: si enī sacrificaueris
post reginam in palatio meo secūda eris: ⁊ imagine tua in
medio ciuitatis fabricata: velut dea a cunctis adorabēris.
Cui virgo ait. Desine talia dicere q̄ scelus sit etiā cogitare.
Ego me spōsam christo tradidi. Ille gloria mea: ille a ma
tre me: ille dulcedo mea: ab ei⁹ amore nec blādimenta nec
tormēta me poterūt revocare. Tūc ille furore insaniēs ius
sit eā spoliatā scorpionib⁹ cedi: ⁊ cesam in obscuro carcere
claudi: diebus q̄ xij. sine cibo ⁊ potu fame cruciari. Et quū
Carcere clausa manet: lux celica fusa refulget.
Fragrat odor: dulces cantant celi agmina laudes:
Sponsus amat sponsam: saluator visitat illam.
dicens. Agnosce o filia creatorē tuū: pro cuius amore labo
riosum subijsti cōflictum. Cōstās esto q̄ ego tecū sum. Je

lis aũt dieb⁹ p colũbam dñs eis cibum ministrauit. Rex aũt illo interuallo dierũ quibusdã de caulis regni vrgentibus/extra regionis cõfinia pfect⁹ est. At regina vxor eius quã mira audisset de virgine:nimio ad eam amore succẽsa cũ Porphyrio militũ principe in secretis fidelissimo suũ de sideriuz ad colloquiũ habendũ cũ virgine aperuit. Et quũ ipse etiã hoc affectaret:cõuenerunt vt de nocte occulte ad virginẽ ingrederẽt. Quũ ergo regina introisset⁊ vidit locum mirabili claritate fulgere:⁊ angelos plagas ei⁹ perũgentes. Incipiẽs aũt Catharina gaudia vite eterne fidelibus pmissa predicauit⁊ fidẽ docens ad cristũ conuertit martyriũ quoq⁹ suũ predicẽs. Et ita vsq; ad mediã noctem sermonẽ ptraxit. Porphyri⁹ aũt ijs auditis ad pedes virginis cecidit in christũ credẽs cũ ducentis militib⁹ q̃ a porphyrio ista audierũt. Expeditis aũt negotijs reuersus maxentius ad Alexandriã:de virgine interrogat. Et quum ad carcerẽ ministri fuissent missi vt nũtiarent q̃d de ea secutũ fuisset⁊ an viueret:significantib⁹ eã viuã⁊ sospitẽ:coãꝫ se fecit adducit⁊ vtiacẽ cernens⁊ pulchrã quã credebat fame cõsumptã:existimãs cibos sibi ptra suũ mãdatũ ministratos cepit velle rotquere custodes:sed Catharina compatiens ait. Ego ab hoibus cibũ nõ accepi:ꝫ a dño meo Jesu christo. Ait aũt ei iperator. Recole q̃ tibi dixi. Nõ te quasi famulã retinere cupim⁹:sed vt regina potẽs⁊ electa in regno meo triũphabis. Et illa. Attende⁊ tu (inq̃t) obsecro⁊ iudicij tui veridica rõne discerne. Quẽ magis eligere debeo:an potentẽ eternũ glorioſum⁊ decoꝛũtan infirmuz mortalem ignobilẽ⁊ deformẽ. Indignatus tyrannus ait. Ẽ duob⁹ vnũ eligetaut dijs sacrificare:aut diuersis supplicijs interire. Et illa. Quecũq; potes cogitare rormenta ne differas:q̃z carnez⁊ sanguinẽ meũ christo offere desidero sicut ipse p me obtulit semetipsum. Tunc quidã prefectus suasit tyrãno vt intra quadriduũ rotas quatuoꝛ fieri faceret ferris ferreis⁊ clauis acutissimis circũseptas:vt eis cõtra se adinuicẽ volentib⁹ tam horribile artificiũ virginẽ supꝛapositã dissecaret:⁊ ceteris christicolis timorẽ iferret. Quũq; pparatis rotis virgo imponi deberet:ozauit dñm vt ad laudẽ sui nois⁊ cõuersionẽ circũstantiũ machinã illaz dissiparet. Q̃ d⁊ subito factũ est:⁊ ita cũ tanto impetu cõfracta est:vt quatuoꝛ milia gentiũ pcussi a fragmentis eius interirẽt. Regina aũt q̃ desuper e fenestra illa aspiciebat nõ se valens vltra celare:descẽdit⁊ imperatoꝛẽ de tanta seuitia ouri⁹ increpauit. Unde ppendens tyrãnus eã ad fidẽ cõuersam:furijs infectus mãdauit vt si sacrificare dijs recusaret:tanullis pri⁹ ab ea mamillis a satellitib⁹ decollaretur. Que quũ duceret ad suppliciũ: Catharine se cõmẽdauit vt p ea ozaret. At illa cõfortãs ait. Noli timere adeo dilecta regina:q̃z hodie tempozale regnũ in eternuz mutabis:⁊ pro mortali sponsa accipies immortalẽ. Ex quib⁹ verbis ira est constãs effecta:vt ministros hortaretur ne q̃d iussi fuerant morarẽtur. Quũ igitur extra ciuitatẽ extractis mamillis decollassent:Porphirius corp⁹ ei⁹ sepeliuit. Sequenti die inquirit tyrãnus q̃s corpus regine sepelisset. Et quũ aliquos torquere vellet ad inueniendũ rem istã:Porphirius in mediũ prozipens ait. Ego sum qui reginã sepeliui⁊ fidẽ christi suscepi. Tunc Maxentiꝰ amens effectus mugitum terribilem emisit dicẽs. O me miserum⁊ miserã dum ecce Porphirius q̃ erat vnicus aie mee custos⁊ toti⁹ laboris mei solatium deceptus est. Quod quum militibus suis dolens retulisset respondẽrũt illi Et nos christiani sumus:et parati p christo mori. Tunc Maxentius iracundia ebrius precepit eos oẽs cũ Porphirio decollari:⁊ canibus pijci corpora eorũ. Demũ Catharinã aduocãs ait. Quãuis arte magica reginaz mori feceristi:tñ si refipueris prima in palatio meo eris. Hodie igit aut dijs sacrificat aut caput amittes. At illa respondit. Fac quecũq; aio cõcepisti:paratam me videbis ad oia pro christi nomine sufferenda. Data igitur sententia decollationis cõtra eã:quũ venisset ad locum passionis ozauit dicens. O spes⁊ salus credentium:o gloria⁊ decus virginuz Jesu rex bone:obsecro te vt qui cunq; passionis mee memoriam fecerit:siue in exitu aie:siue in quacunq; tribulatione me inuocauerit:ppitiationis tue consequatur effectum. Uoꝛq; de celo facta ẽ Veni dilecta mea:ecce ianua celi tibi aperta est. Nã⊼ ijs qui passionis tue memoriã fecerint:auxilium de celo pmitto. Decollata ergo:de corpoze eius lac pro sanguine emanauit. Et angeli rapientes corp⁹ ei⁹ ab illo loco ad montẽ Sinã distantem per viginti dietas deferẽtes/honorifice sepelierũt. Ex cui⁹ ossib⁹ dicitur oleũ emanare q̃ lãguidos sanat:Passa est aũt circa annum domini.cccx.

Maxẽtij vxor.

Porphirius.

§. XXXIX. Agnes beatissima

quã rectꝰ hagnẽ appellauerit:cui⁹ passionẽ Rome celebra tam describit Ambrosius:fuit circa tẽpora ista:vt patet ex ei⁹ hystoria. Hec ex nobilibus orta natalib⁹ ciuibus Romanis iuuẽcula corpoze:q̃z xiij. annoꝛ:aio canat:pulchra facie sed pulchrioꝛ fide:quũ a scholis reuertitur:a prefecti filio adamatur. Cui gẽmas⁊ innumerabiles diuitias repromittit:si cõsensum ei⁹ cõiugio nõ negaret. Hagne aũt tale ferẽ ei dedisse respõsum (ait Ambꝛ.) Discede a me pabulum mortis q̃z iam ab alio amatoꝛe preuenta sum cuius mater ꝟgo est:cui⁹ pater femina nescit:cuius pulchritudinẽ sol⁊ luna miranꝛ:cui angeli seruiunt:cuius opes nunq; deficiũt:cuius diuitie nunq; marcescunt:cuius odoꝛe reuiuiscũt mortui:cuius tactu cõfortãtur infirmi:cuius amoꝛ castitas:tacta⁊ sanctitas:vnio virginitas:cui⁹ generositas selsioꝛ possibilitas fortioꝛ:aspectus pulchrioꝛ amoꝛ suauioꝛ:ter omni gratia elegãtioꝛ. Hic anullo suo subarrauit me:dextrã meam⁊ collũ meũ cirit lapidib⁹ preciosis. Induit me ciclade auro textaꝛ:imensis monilib⁹ oznauit me. Posuit signuz in facie meã vt nullũ aliũ ꝑter eũ amatoꝛẽ admittã. Sanguis eius oznauit genas meas. Jaz corpus ei⁹ corpori meo sociatum est. Ostendit mihi thesauros incomparabiles q̃s mihi se donaturũ pmisit:si in eo pseuerauero. Audiẽs hec infanus iuuenis lecto pstrnikit⁊ q̃ amoze egrotaret a me dicis aperik. Quibꝰ pater virginis hec eadem virgini replicaret⁊ illa pꝛioꝛis sponsi fidẽ se violare nõ posse assereret: cepit pfect⁹ pr̃ iuuenis inquirere quis ille esset spõsus de cuius ptãte se Hagne iactaret. Quũ autez quidã assereret christuz illã sponsum dicere:blãdis prius sermonib⁹ prefectus demuz terroꝛibus eã pulsat. Cui Hagne. Quicq̃d vis agere:q̃z q̃ petis non poteris obtinere. Et prefectus ad eam Unũ e duob⁹ eligetaut sacrifica dijs cũ virginib⁹ dee Veste aut cũ meretricib⁹ scoꝛtaberis. Cui Hagne. Nec dijs tuis sacrificabo nec sordibus polluar alienis. Mecũ esse habeo custodẽ corporis mei angelũ dñi. Tunc pfectus iussit eã spoliari⁊ nudã ad lupanar duci. Sed tantã densitatẽ cõtulit dñs capillis ei⁹:vt melius capillis q̃ vestibus regeret. Ingressa aũt Hagne turpitudinis locũ:angelum dñi inuenit preparatũ:q̃ locũ claritate nimia circũfulsit:sibiq; stolã candidissimã pparauit. Prefecti aũt filius ad lupanar cũ aliis iuuenib⁹ veniẽs eos prim⁹ ad eã ruitauit:sicq; lupanar fit loc⁹ oꝛationis:vt mũdioꝛ exiret q̃ fuerat ingressus:q̃ imẽso lumine dabat honorẽ. Qui essi ingressi sunt ex miraculo territi cõpuncti redibãt. Quos ille miseros⁊ vecordes appellans ad eã furens intrauit⁊ quũ eã vellet contingere:ꝑfocatus a diabolo expirauit:in ipm lumẽ irruens. quum deo nõ dedisset honorẽ. Q̃ ꝑfectus audiẽs cum ingẽti ploratu venit ad eã:⁊ causas mortis ei⁹ diligẽti⁹ scisciiat. Cui Hagne interrogata ait. Ille cui⁹ volũtate volebat pficere potestatẽ in me eũ accepit⁊ occidit. Nã socij ei⁹ q̃ vno miraculo territi sunt redierũt illesi. Cui ꝑfect⁹. In hoc apparebit q̃ nõ magicis artib⁹ hoc feci:si ipetrare poteris vt resuscitet. Et illa ad eũ. Quãuis pfidia vestra hoc non mereatur:tñ vt virt⁹ dñi nostri Jesu christi agnoscat:hinc recedite vt oꝛẽ. Ipsa aũt ozante iuuenis suscitat⁊ suscitatus cepit p vrbẽ discurrere⁊ clamare. Uerus est⁊ vn⁹ de⁹ quẽ christiani colũt:q̃ me a mortuis suscitauit. Ad hec tẽploꝛũ põtifices pturbati seditionẽ excitãt in ppl'o clamãtes⁊ dicentes. Tolle magã tolle maleficam:q̃ mutat mẽtes⁊ alios alienat. Prefect⁹ aũt ex miraculo stupefact⁹ eã liberare volut:sed pscriptionẽ metuens vicariũ dereliq̃t. Et qz eã liberare nõ valuit:tristis abscessit. At Aspasi⁹ vicari⁹ iussit eã in ignẽ copiosuz iactari. Quo pacto flãma in duas partes diuisa pplm seditiosum exurebat. Tunc Aspasius in gutture ei⁹ gladiũ immergi iussit:⁊ sic spõsus candidus⁊ rubicundus spõsam sibi⁊ martyrẽ cõsecrauit. Dñi aũt corp⁹ ei⁹ christiani⁊ parẽtes cũ gaudio sepelirent:vir a paganis in eos lapides mittẽtibus euaserũt. Emerẽtiana aũt virgo⁊ collactanea ei⁹ adhuc catheçumina:dñi iuxta ei⁹ sepulchrũ staret:⁊ gẽtiles molestãtes cõstanter arguerent:ab eis lapidata est:in suo sanguine baptizata:vñ eccl'ia de ea solenizat. Statimq; terremotus cozruscationes⁊ fulgura exorta sunt:adeo q̃ ex paganis plurimi perierũt:ꝓpter q̃d de cetero aduenientes sepulchrũ eius minime leserũt. Quũ vero viij. die parẽtes eius iuxta tumulũ ipsi⁹ vigilarẽt⁊ ozando viderũt chozũ virginũ fulgidis vestib⁹ radiantẽ inter ẽs vt derunt beatã Hagnem simili veste fulgentem:⁊ a dexteris eius agnũ stãtẽ niue candidioꝛẽ. Quib⁹ illa. Uidete (inq̃t) ne me quasi mortuã lugeatis:sed congaudete mecũ qz cum ijs olbus lucidissimas sedes accepi. Constantia vero filia Cõstantini quũ graui lepza pcussa esset:audiẽs hanc visionem adijt ad sepulchrũ ei⁹:⁊ ozationi incũbens quũ obdormisset:vidit in somnis beatã Hagnen sibi dicentem. Si in christũ credideristi:cõtinuo liberaberis. Que euigilans credens⁊ cõfestim sanata est:⁊ incolumis effecta gaudiũ patri

Cõstantiaꝟgo.

tri ⁊ totī familie fecit. Et baptismū recipiēs sup corp' beate Magnes basilicam fecit ⁊ in virginitate ibi deo seruiēs multas exemplo suo ibi virgines consecrauit.

§.XL. Btā Margarita anthiochena

natione de parentib' gētilib' orta nutrici traditur. Et studiose ab ea nutrita adulta effecta se spōte baptizari fecit. Propter qō patri patriarche gentiliū plurimū exosa matre defuncta cū nutrice permansit custodiēs ⁊ pascens oues eius. Et quū annū.xv. attigisset ⁊ corpore pulcherrima foret: quadā die p loca vbi gregē pascebat casu ptransiens ādā senescal' īperatoris noīe Olibri' infidelis: visa virgine in cōcupiscentiā ei' vehementer erarsit: vñ ⁊ iussit eā ad se adduci. Que quū sibi p̄sentata fuisset: ab ea nomē inq̄rit religionē ⁊ gen'. At illa cōstanter respondit se margaritā nūcupari: genere nobilē religione christianam. Cui Olibrius. Prima duo tibi cōueniūt: sed tertiū nimis discordat: vt puella tā pulchra tā nobilis vt merito Margarita voceris: credas in crucifixū q̄ nec sibi nec alīs auxiliū ferre potuerit. Cui Margarita tā recte tā prudenter de fide christianorū ⁊ infidelitate gentiliū rādit q̄ ei' rationib' superatus victiq̄ se erubescēs iussit eā in carcerē mancipari. Sequenti die coā eo adducta iubet aut sacrificijs cōsenti: aut diuersis supplicijs deperire. Renuēs ipsa exuitur: suspenditur: ⁊ virgis acerrimis usq̄ ad fluxū sanguinis ⁊ cedentium defectū laniat. At illa virtute dei cōfortata nec suspirauit nec gemuit: nec saltē vultū tristē cōtraxit. Et quū adhuc dīm p̄dicaret: putās se preses irrideri pectimb' ferreis iussit carnes ei' usq̄ ad ossa sulcari. Qō quū fieret ⁊ pter eā ppl's fieret cōpassione motus: ⁊ ipse tyrannus qua si ei pie cōsulens suader et vt assensum p̄beret ne tantā iuuentutis pulchritudinē amitteret: illa ait. O mali consilia rij: hec crutiatio aīe est saluatio. Ad tyrannū vō ait. Impudens canis: insatiabilis leo: tu in carnē potestatē habes: q̄ christus aīam suā seruat. Et tyrann'. Jā nō parcā. iam non miserebor: cōsulētes sibi deludit deos blasphemat: coronā contēnit. In carcerē igit reponit: vt excogitatis supplicijs alijs acri' puniat. Sed statim tenebre imenso lumine irradiant. Diabol' aūt in forma draconis apparēs ḡsi eam deuorat': vt ipsaq̄ terreret: subito signo crucis oppositō euanuit. Hoc tū de dracone Jacob' de voragine dicit apocryphi. Deinde in specie humana ei diabol' apparuit: ad suadendū ei assensum p̄fidit vt coronā acriora euaderet. At illa oratione facta diabolū esse intelligēs: caput eius appre hendēs in terrā p̄iecit: ⁊ pedē sup illū ponēs ait. Sternere supbe demon sub pedib' femine. Et ille clamabat /o margarita satis illusisti mihi: me amodo sine abire. Et illa: nō dimittā te nisi mihi dicas cur christianos sic multipliciter tentas. Qui rādit naturale sibi esse odiū cōtra virtutū viros. Et q̄uis sepe repellat ab eis: spe tū ⁊ desiderio seducendi semp eis infest' existit. Et q̄ inuidet nobis tribui felicitatē quā p̄didit: tetū hanc recuperare nō pōt: eā alīs auferre cōtendit. Et his dictis dū virgo pedē eleuauit: statim vt fumus euanuit. Sequēti die virgo iudici p̄sentatur: et p̄sentibus ppl's sacrificare nolēs eruit. Et appositis ad latera facib' caro recens lacerata usq̄ ad intima cōcremat': ita vt mirarent oēs quō tam fragilis puella tanta posset tollerare tormenta. Sed insensatus iudex doliū iubet aqua frigida impleri ⁊ ligatā in ea diuti' detineri: vt commutatio tormētorū pena esset grauior nō refrigeriū. Sed missa ea i aquā fit terremotus magn': vñ oēs q̄ aderant p turbant' ⁊ inde virgo illesa egredit: multiq̄ ex hoc miraculo ad christū cōuertunt. Timēs igit tyrānus ne numer' crescentiū augeret ex hmōi miraculis: p̄cepit virginē decollari ⁊ eos etiā q̄ cōuersi fuerant ad fidē varijs supplicijs fecit occidi. Beata aūt Margarita ad locū passionis adducta facta oratiōe p̄mo p se: deinde p christianis oīb' ac etiā p̄secutorib' suis: necnō ⁊ p̄turiētib' se ei recōmendātibus in ptu vt subuentionē p̄cipiant: decollata est. xiij. kal'. Augusti. Et iō mirū est q̄ a q̄busdā aūt octo dies ei' festum celebrat. Qō forte iō est: q̄ ēm illos tali die martyriū ppleuit. Sub quo iperante passa sit nō h̄ exp̄esse ēm Uinc. in spe. hist. li. xiij. Sub p̄dicto tyrāno Olibrio narrat Uincē. vbi. §. quādā ygine noīe Regina vnicā p̄ri gētili. xv. anno rū q̄si sil'ib' crutiatibus tort' p fide demū decapitatam.

Sācta regina.

§.XLI. De sancto Christophoro

de quo etiā nō cōstat quo tpe passus fuerit. Refert Uin vbi supra: q̄ fuit procere statur ⁊ vultu terribilis. Et christianus fact' quū aduenisset in Samon ciuitatē Lycie vbi regnabat q̄dā noīe Dagnes p̄secutor fidelium: ⁊ quū ignoraret idioma illius regionis ⁊ facta oratione impetrauit ⁊ intelligere ⁊ loq̄ eorū lingua. Qui veniēs ad locū vbi martyres cruciabant: arguebat iudices ⁊ tortores de crudelitate eorū cōtra christianos: ⁊ propter qō vnus ex iudicib' alapa eū p̄cussit. Cui Christophor' ait. Nisi essem christian' ⁊ pro deo iniuriā ⁊ tormēta pati vellē: iniuriā mihi factā p̄tinus vindicassem. Quū aūt hoc ad regē retulisset: interea Christophorus ppl'm allocut' p predicationē suā baculū quendam quē in manu gerebat fixit in terrā: ⁊ ad honorē dei et ppli conuersionē vt flores ⁊ fruct' p̄duceret impetrauit ad qō miraculū multi cōuersi sunt ⁊ baptizati. Hec iterum audiens rex turbatus misit milites q̄ eū ligatū adducerent. Qui quū appropinquātes ad eū nō auderent accedere: ille ait. Quid vultis: aut quē queritis? Rex (inquiunt) misit nos ad te vt vinctū coram eo te ducamus. Ipse vero ait. Si voluero nec vinct' nec solutus duci potero. Et illi. Ergo si nō vis venire vade quocūq̄ volueris. Nō ita (inq̄t) erit: sed ego ibo vobiscū. Quos quū in via p̄dicando conuertisset. ⁊ baptizari fecisset: tandē ante regē stetit. Eius aūt magnitudinē admiratus gen' eius inq̄rit. Genus meū (inq̄t christophorus) facies mea indicat: q̄ ex regione chananitidas parentib' Reprob' dicor: sed hoc nomē in baptismo spernēs christophor' nūc appellor. Cui rex. Quā stultū tibi nomē imposuisti christi. s. crucifixū: q̄ sicut nec sibi ita nec tibi p̄desse potuit. Unū tū dico tibi quia si sacrificaueris magnas diuitias ⁊ honores a me cōsequeris. Si min' ⁊ multis suplicijs cōsumeris. Nolentē ergo assentire rex iussit in eculeo suspendi: ⁊ usq̄ ad nuditatē costarū vnguib' laniari. Suggestione aūt facta regi sup hoc misit ad eū duas formosas ⁊ lasciuas mulieres: ⁊ quū ab illis meretricibus plausu manuū ⁊ amplexib' vrgeret: sanctus surgēs ab oratione inq̄t. Quid vultis: ⁊ ad q̄d introducte estis? At ille claritatē vult' ei' ferre nō valentes: sed p̄territe ⁊ cōpunc̄te dixerūt. Miserere nostri sancte Christophore vt in deū quē predicas possim' credere: tq̄ ad hoc introducte sum'. q̄ multos lasciuijs decepim': ita ⁊ te ad idololatriā traherem'. Sanct' aūt dei blande eas alloquēs p̄dicatione sua eas ad christū cōuertit. Hoc aūt audiēs rex. s. eas conuersionē iussit eas ad se vocari ⁊ ait. Nunquid ⁊ vos a dijs nostris recessistis illi' maleficijs? Sed p deos adiuro: tq̄ si nō sacrificaueritis mala morte peribitis. At ille dixerūt vt congregaret oēs ad templū ⁊ plateas mūdarent. Credens aūt rex ijs verbis q̄ vellent sacrificare: congregato omni ppl'o: venientes ad tēplū ⁊ ascēdētes ad idolū Jouis dixerunt. Si de' es: iube q̄d faciamus: tq̄ rex precepit vt sacrificemus. Et quū idolū nihil dixisset: aligantes oīa idola ad terrā p̄strauerūt ⁊ cōminuta sunt. Que adstantibus dixerunt. Jte ⁊ vocate medicos q̄ deos vestros curent. Quod audiens rex ait. Ego vos monui deos adorare ⁊ nō cōtemnere. Sed testor p virtutē eorū: tq̄ diuersis supplicijs faciam vos interire. Que respondērūt. Stulte si dij erāt: cur a fragili sexu p̄miserunt se cōteri. Jussu ergo regis Aḡlina suspendit' ⁊ ligato ingēti saxo ad pedes eius oīa mēbra eius difrūpunt. Que quū migrasset: sorores ei' Niceta man' ⁊ pedes ligata in ignē p̄iecit' ⁊ illesa egrediēs decapitat'. Deinde Christophorū catenis ferreis ligatū mandauit virgis cedi postea ligatū igne in medio ciuitatis cremari. Sed in columis in ipso igne ppl'm exhortat'. Postea fecit molarez lapidē in colo ei' ligari ⁊ p ciuitatē distractū ad stipitē ligatū. sagittis. sagittis aūt vnus reuersa retrorsum oculū regis insultantis p̄cussit. Demū decapitat' est ⁊ de sanguine ei' oculū liniens sanat' est. ¶ Addit ad p̄dicta Jacob' de voragine de cōuersione ei' videlz q̄ quum esset maximus corpe vt gigas ⁊ q̄reret principē maximū cū quo maneret audita fama de vno rege q̄ potentissim' dicebat' ad eū accedens honorabil'r ab eo suscept' est ⁊ in curia sua ad p̄manendū hortatus est. Sed quū quadā die iocularis quidam quādā fabulā coram rege referret: in qua sepe diabolū noiabat rex vt christianus signū crucis subito sibi faciebat. Et quū Christophor' q̄ nondū christian' erat miraretur: cur hoc faceret: p̄quisiuit. Qō ille explicās. s. q̄ diabolum /ne ei noceret timebat. Dixit Christophor'. Ergo diabol' maior dīs q̄ tu est: ex quo times. Uale igit q̄ diabolū volo reperire cū quo maneā. Et quū p deserta trāsiens diabolū q̄reret: apparuit ei in forma hois magni ⁊ terribilis dīi cū comitiua multorū militū. Qui quū ab eo q̄reret q̄ vellet seu quo p̄geret: ⁊ ille rādisset se dīm diabolū q̄rere: dixit diabolus: Ego sum quē queris. Qui se obtulit cū eo mānsurū ad sua obsequia. Quū aūt cū eo p̄ficisceret in quadaz villa inuenerunt signū crucis in ligno erectū: p̄pter qō declinās viā rectā p deuia ⁊ spinosa eū duxit: ad rectā viā postea reuertens cū eo. Admirat' Christophor' causam q̄siuit q̄re viā bonā dimisisset. Et quū nollet causam reddere ⁊ christophorus declarasset se ab eo recessurū nisi intimaret: respondit diabolus q̄ illud signū timebat p̄pter quēdā in eo

Aḡlina ⁊ Nicēta martyres.

crucifixū q̄ eū denicerat. Et christophor⁹. Ergo ille maior te est. illū ergo volo q̄rere Jesum christū. Demū de eo interrogās hoies plures direct⁹ fuit ad sanctū eremitā. Qui instruens eū de fide christi ⁊ morib⁹ seruādis a christianis inter quos erāt: q̄ oportebat ieiunare orare ⁊ hmōi agere et ille diceret vt nō assuetū se ea nō posse facere ⁊ demū dixit ⁊ iniunxit ei in obsequiū tāti regis ⁊ dñi quū maximus corpore esset: manere iuxta quēdā fluuiū q̄ habebat aquā pfundā: ⁊ multi intrāsitu ei⁹ submergebant: vt ipse hoies volētes transire in humeris suis deferret. Qō acceptauit. Et faciēs iuxta illū habitaculū paruū de lignis: transuadabat cunctos. Quadā aūt nocte puer paruus clamauit vocans eum vt eū deferret p flumē. Qui egressus de habitaculo nullū inuenit. Ter aūt puer hoc egit. Sed tertia vice vidit paruulū q̄ erat dñs Jesus christ⁹ in forma pueri. Ponens ergo eū in hūeris suis quū flumē transiret: fluct⁹ intumuerunt ⁊ puer ita pōderauit ac si haberet maximū pōdus sup se: ⁊ quasi periclitabat. Transito aūt fluuio deponens puulum dixit. Vere puer in magno piculo me esse fecisti. Ita eū pōderasti ac si haberem totū mūdū super me. Cui ille. Non mireris: q̄ illū habuisti in humeris qui totū mundum regit. Ego enim sum dñs Jesus christus cui in hoc opere deseruis. Et magna est merces tua. Exinde processit ad p̄dicandū: vt dictū est. hec tū nō scribit Uinc. vbi s. vel q̄ abreuiare voluit. vel q̄ forte nō reputauit ista autentica: licet martyrij eius celebret ecclesia.

§. XLII. De sctō Antonino narrat

Uinc. vbi. s. q̄ de Apamia opido oriūdus fuit: nobilis genere. Qui ab infantia bonis cepit pollere virtutib⁹ ⁊ sacris literis edoct⁹ sacra p̄cepta legebat: ea implere satagebat. Quumq̄ desiderio martirij estuaret ab oppido Apamia egressus christianos perq̄rēs q̄plurimos iuenit. Inter quos diu cōmorat⁹ ad sacerdotij ordines est promotus. Quūq̄ p̄dicando iter faceret: labore itineris siti estuās deū exorauit vt sue necessitati subueniret. Et solū virga fiduti aliter pcussit: statimq̄ fons inde emanauit: vū refrigerat⁹ ē ⁊ firmātib⁹ etiā aqua illa sanitatē p̄stabat. Apamiam aūt reuers⁹ i religiōis ppositō p̄sistens p̄dicabat ⁊ gētiliū pfidiā increpare nō desistebat. Quūq̄ aduers⁹ eū diabolica rabies in sacrilegorū pectorib⁹ inflāmata cōcresceret: diuino spū replet⁹ paucis q̄ secū erāt christianis martyrij suū imminere p̄dixit. Quū aūt christiani loca sacra vbi martyrū corpora q̄escebāt causa oronis visitarēt ⁊ Antoninus erat cū eis. Ꝫ ab eis discedēs lōgi⁹ se iterū causa oronis intimauit secq̄ minime reuersurū. Gētesq̄ insidiātes sibi approp̄inquare gentiles vltro se obtulit. Qui captus ab eis cedēdo in via vsq̄ ad flumē ad radices Apamie decurrens ductus est. Ibiq̄ decollat⁹ est. Et caput ei⁹ ⁊ corpus totum discerptū in fluuiū p̄iecerūt: ne a christianis inuenirēt. Miro aūt modo sanguis ille q̄ de corpore ei⁹ exiuit inter aquarum collisiones coagulatus est: nihilq̄ ex eo aquarum impulsus dispersit. Fideles aūt audita eius consummatione: ad locū veniētes corp⁹ q̄ō inuenerūt honorifice sepelierūt. Caput vero amputatū ⁊ iactatū in flumē statim angelica susceptione paruo mausoleo collocatū: ⁊ in nauicula positum diuinitus p̄parata: angelorū in similitudinē duarū aquilarū ductu ad locū destinatū applicuit. Et Festus qui dā princeps rationes illius p spiritū intelligēs caput sancti Antonini deuote suscepit: ⁊ ei⁹ ecclesiam fabricauit.

Diuus Romanus.

§. XLIII. Sanct⁹ quidā martyr

egregi⁹ Romanus noie (vt refert Uinc. spe. histo. lib. xiiij.) pass⁹ est sub Galerio: q̄ fact⁹ est cesar a Diocletiano. ⁊ post mortē Diocletiani iperauit cū Cōstātio ad tps. vt infra patebit. Hic igit⁹ tyrān⁹ quū edictū vbiq̄ misisset vt christum negaret q̄cūq̄ viuere vellet: vir acris ingenij. Roman⁹ excellentie pauentiū oios p̄hortabat: ⁊ ne cederēt turbini suadebat. Itaq̄ p̄spirat cōfederatus grex christian⁹ fidē tueri vel libēter emori. Quūq̄ relatū esset iudici plebis rebellis romanū esset ducē: p̄ceps iubet rapi: ⁊ sol⁹ tāq̄ incitator oīm causam edicere p cōtumaci plebe. At ille nō resistēs: se q̄s vicīri petijt: ⁊ vltro in tergū manus torsit. Cui tyrān⁹ adstāti ait. Infame mōstrū tu ventilator⁹ rebis ⁊ vulgi pcella leuis mētem nobilē ingeras: Equū est (ni fallor) vt mox future cedis prim⁹ exitiū tuas: ⁊ feras ipse q̄ō ferēdū suaseras Cui ille ore libero rūdit. Amplector o pfecte nec me subtrahor vt p fideli plebe sol⁹ imoler dign⁹ subire q̄cunq̄ vestra crudelitas iusserit. Tūc scindūt: milites vtrūq̄ viri lat⁹ mucrone: lōga p artus tractim vulnera sulcāt: obliqua rectis rectatrāsuersis segāt: vt iā retectis ossib⁹ albesceret pect⁹. Inter hec quiet⁹ manēs Romanus ait. Hoc totū p̄fecte q̄ laceramur nō dolet: dolet q̄ pectori tuo error iste dit: ⁊ q̄ populos istos p̄ditos tecū trahis. Vix martyr⁹ oronē pegerat quū furēs Alclepiades q̄ martyrē torq̄ri iubebat iterserit. Uertat ictū carnifex m'os loquētis ⁊ in maxillas manu sulcosq̄ acutos ⁊ fidiculas trāsferat: ⁊ bositatis ipse rūpat loc⁹: vt scaturiētes auras p̄oratis follib⁹ p̄dat. Impleri iussa lictor impi⁹. Ambas genas stridentib⁹ vngulis: faciē secat vocis. Hirsute barbe carptim cutis soluit: ⁊ vsq̄ ad mētum vultus ois scidit. Martyr aūt interfluētē sanguinem fatur. Ꝫfas tibi o p̄fecte magnas debeo q̄ muta pandens ora christū loquor christiq̄ gl'iaz. Ecce tot laudāt ora quot sunt vulnera. Ꝫ q̄ luctari tecū iā nō licet rōne p̄fida cōsulam? prima. Interrogek ipsa naturalū sensuū simplex ⁊ sine arte fuci iperita snīa. Da septennē circiter vel infra puerū innocētie: vt p̄cunctemur q̄d recēs infantia sequendū docat q̄d nouus vigor sapiat. Hanc vocē p̄fectus aplectens: vnū de caterua infantū nuper ablactatus adesse p̄cepit. Cui Romanus ait. Quid tibi videt filiole esse verū ⁊ cōgruens vnū ne christū colere ⁊ in christo patrē: an mille formarum deos adorare? Tūc infans arrisit: nec morat⁹ retulit. Quic q̄d hoies dicāt: vnum op⁹ esse deū: ⁊ verū vnicū. Quūq̄ hic sit christus Jesus ipse est ver⁹ de⁹. Nā deorū genera multa nec pueri putāt. At tyrān⁹ stupuit pudore fluctuās: nec eius decebat innocēti etatule vim legis iferre: nec furor sinebat loquēti talia p̄cere. Quis tibi (inq̄t) est auct⁹ vocis hui⁹? Rīdit mater: ⁊ matri de⁹. Ego vt de fōribus gemellis vbere sūpuus hausi: christus hausi credere. Illa ibibit expatenti spū doctat: quo me pasceret iter ipa cunabula. Tūc exclamans Asclepiades. Ergo (inq̄t) adsit ipsa mr̄ et discipline sue tristē exitū spectet. Statimq̄ iussit infantē remota veste virgis verberari: teneriq̄ duris ictib⁹ tergū secari deniq̄ p̄cepit vtrūq̄ p̄ciscis puerum gladio decollarit magistrū igne excremari. Puerū carnifex poposcit⁹ mater dedit: nec fletibus imorata tūi ei vni osculū ip̄ressit. Vale inq̄t fili dulcissime: ⁊ quū beat⁹ christi regna itraueris: memēto matris iā ex filio patrone. Tūc pcussor dū cruciculas ense ferit: docta psallere mulier hymnū canebat carminis dauidici: Preciosa sancti mors sub aspectu dei. Quumq̄ in de retortis brachijs Romanus ingereret rogo. Scio (inq̄t ille) nō futurū vt nūc cremer: nec hoc passionis gen⁹ mihi est datū: sz restat vt igēs fiat miraculū. Hec ei⁹ ꝓba sequit. Imēsus frago: nubis ruētis: ⁊ nimbus p̄ceps vndati ignes obruit. Qō audiēs iudex magice p̄artis ludibrio iratus attribuit. Tūc iussit martyrē foro ptrahi: ⁊ in tenebras noxiales carceris trudi. Cui⁹ collū fune nefandus elisit: ⁊ fic ei⁹ p acta passiōe aīa viculis corporis absoluta celū petijt.

Jnfātuli martyrium.

§. XLIIII. De sancto Marino

ro narrat Uincē: spe. histo. lib. xiiij. mirabilē passionē. Hic etenim Romane vrbis cuiusdā senatoris fili⁹ fuit. Qui capessendi martyrij desiderio accēsus ta Martiano cōprehensus est Qui Martian⁹ licet dicat in hmōi historia imperatorū fm Uincē: videt⁹ potī fuisse p̄ses. Qui quū interrogatus genus suū se cōditionē christianū se libere p̄fiteret ⁊ sacrificare vt ei suadebat contēneret nec minas timeret: iussu tyrāni extensus est: ⁊ durissimis lorīs in dorso ⁊ vētre cōsisus. Post qō in carcerē trusus. Sequenti ꝓ die in ecleo suspensus est ⁊ corp⁹ ei⁹ vngulis dilaniatū. Deinde serra lignea cū lapide imisso desuper facta est vt super eius posita membra eius diuideret. q̄ in vllo eum lesit. Post hec iussit super craticulā igne suppositō ponit: sed stati fluuij de terra egrediens ignē extinxit. Addit tyrānus ⁊ frixorijū super ignē vehementē positū: ⁊ in eo mitti. Qui in eo posit⁹ deum glorificabat: ⁊ ad tyrānum aiebat. Parasti carnes ad edendum iam nūc accipe partē tuā aliquā: et ede donec alie p̄parentur. Hec eo dicēte: descendit ros de celo: ⁊ ignē extinxit. Missus exinde in chaldariā pice plenā igne succensam vt capite in ea merso deficeret. Qui sponte in chaldariā se iniecit: sed chaldaria in duas partes scissa est et pix effusa. Sanctus aūt in medio stans deū gl'ificabat. Non contens Martian⁹ arenā p̄parari iussit ibiq̄ ad eū positū leonē et leopardū mitti vt deuorarent. Que fere instigate de cauea exeuntes ad sanctū puerū accesserunt: ⁊ leo humeros eius blandiendo cōstringebat: pardus ad pedes iacebat. Et tyrannus. Que est ista phantasia quā video? Quū aūt iussisset bestias reduci in caueas suas: quātiscunq̄ ad hoc molestarent nō poterāt a pedibus sancti amoueri: sz sancto hoc eis iubēte regresse sunt ad locū suum. Iterū ad eū emitti fecit leenā ⁊ vrsā q̄ currentes ad eū sciderūt vestimēta ei⁹: ⁊ corruentes ad pedes eius mortue sunt. Post imitti fecit pdū cū tigride q̄ ascendētes ad collū ei⁹ cōplexe sunt eū: ⁊ vna ex eis ipsum osculabat: talia sudore de facie ei⁹ extergebat. Jussit ⁊ taurū adduci: ter in dorso cauteriari vt magis fureret: ipsumq̄ puerū ad cornua ei⁹ ligari. Et ardentib⁹ cor-

bus taur⁹ nō sentiebat nec cauterīū curabat ⁊ sed sanctum dei lingua lābebat. Post ista in pyra lignorū accensa fecit ponitnihilq; tetigit ignis. Ex eo aūt amouētes miserunt in caminū seu furnū ignitū. sed angeli duo descēdētes ad eum cū eo benedicebāt deū: milq; dolozis expert⁹ est. Adductus indeq; ad tēplū idolozū: factaq; oīone oēs dū cozruerunt: ⁊ in puluerē redacti sunt. Videns hoc Roman⁹ ppl's exclamauit vere magn⁹ est de⁹ christianozū. Confusus ergo per oia Martian⁹ mādauit eū decollari. Exultans aūt sanctus ait. Veni pater glie: accipe caput pueri tui. Pater q; eius ⁊ mater hortabant eū felici agone cursum suū pficere: scientes eū suscepturū cozonā victozie. Qui oīone facta cōsignans se pacē fratrib⁹ dedit: ⁊ flectens genua spūi deo reddidit. Scurro tū iā mortuū percussit ⁊ caput amputauit. Quū aūt pcepisset. Martian⁹ cozp⁹ eius inter cozpa latronū pijci: custodiri ne a christianis acciperet: ⁊ acta inundatione aquaꝝ ⁊ multiplicatione tonitruoꝝ ⁊ fulgurū territi ministri fugerūt: ⁊ a fidelib⁹ cozpus acceptū sepulture est traditum. Martian⁹ aūt a deo pcussus terribili iudicio vt vermes de oze eius ebullirent: coactus est cōfiteri deū verum esse deum christianozum ⁊ miserabiliter expirauit.

§.XLV. Lucianus presbyter

antiochenus sub Maximino impatoze q; Diocletiano successit: ⁊ cū Constantino aliquo tēpoze simul imperauit: vt dicet. §. passus est. Hic vt refert Vincē. lib. vbi supza moribus cōtinentia ⁊ eruditione pcipuus: quū ad tribunal iudicis fuisset adductus. Cur (inq̄t ad eū preses) vir rōnis et prudēs sequeris sectā eui⁹ nō potes reddere rōnem: aut si est aliqua audiam⁹. Tūc ille data sibi facultate dicēdi ozationem de fide nostra habuisse dicit. Qua finita addidit. Adstipulatur ijs ipse in Hierosolymis locus: ⁊ golgatha nus rupes sub patibuli honoze disrupta. Antrum quoque illud quoddā illis inferni ianuis cozp⁹ denuo reddidit aiarum: q̄ puri⁹ inde ferret ad celū. Aut si adhuc vobis minus digna vident hec q; in terris substantiā gerūt: accipite etiā de celo adstipulatozē fidelē. Solē vobis ipm hozū pduco testem. Qui quū fieri hoc p impios videret in terris: lumen suū absc̄odit in celo. Requirite in annalib⁹ vestris inuenietis tpibus Pilati christo patiēte fugato sole interruptū tenebris diē. Q̄ si terre: si celo: si sanguini eoꝝ a q̄bus veritatem p tozmēta pquiritis fidē nō accomodatis ⁊ quō verbis meis allegationibusq; credetis? Et quū pene iā ijs verbis auditozib⁹ suadere cepisset ⁊ arripi iubetur in carcerē: ibiq; tumultu ppli necari. Hier. q; in li. de vi. il. sic ait de eo. Lucian⁹ vir disertissim⁹ Antiochene ecclie pbyter: tātum in scripturarū studio laborauit vt vsq; nūc quedā exēplaria scripturarū luciana nūcupēt. Ferunt ei⁹ de fide libelli ⁊ breues ad nonnullos epistole. Passus est Nicomedie ob cōfessionē christi sub psecutiōe Maximini. ¶ Narrat etiā Eusebi⁹ in hist. eccle. q; q̄dam mulier venerāda pulchritudine pariter ⁊ pudicitie formosa nobilis genere ⁊ opulenta fuit: cui erāt due filie virgines pulchre ad regulā materne pudicitie erudite ⁊ q̄s in timore dñi mr̄ educauerat. Et quū mr̄ cū filiab⁹ summo studio pquirerent: ille declinādi turbinis gra sui absentiā pcurassent: domū inuēte mr̄ cū filiabus a militib⁹ cōprehēse Antiochiā venire purgent. ⁊ quū iter agerēt: ait mr̄ ad filias. Scitis dulcissime mee filie quō vos in disciplina dei educauerim. Scitisq; a paruulis deus nobis pr̄ de⁹ nutritoꝝ deus institutoꝝ extiterit: ⁊ castitatis bonū ita mecū pariter dilexistis: vt ocul⁹ quidē vester nūq; lasciuiozi fuerit maculat⁹ aspectu. Prostituent ergo publicis lupanarib⁹ mēbza: q̄ aer pene ipse public⁹ habuit incognita? Ne q̄so filie. q; nec tā parua in deo nobis est fides vt mortē ptimescamus: nec tā despecta pudicitia: vt viuere cum turpitudine etiā cupiam⁹? quin potius si placet q̄ō in oībus tenetis: etiā in hoc sequimini matris exēplū. Puenia mus ⁊ impudicozū preripiamus incursum. Quū ergo filias ad hoc ppositū videret accensas: ad fluuiū quendam in itinere positū deuenerūt. Et quū simul esset necessitatis causa ad aquā descēdisset custodib⁹ eaꝝ nihil sup̄ b̄ cogitātib⁹ rapidi fluuij fluctis se iniecerūt. Bs ⁊ alie ꝑgines filij de cā marinis fluctib⁹ se iniecerūt apud Antiochiā. Hec Eusebi⁹ De lege cōi hoc nullo modo est licitū ⁊ sz instinctu spiritus sancti hoc fecerūt. vt videt dicere Aug. de ciui. dei. §. lib.

Pudicitie seruāde exemplū.

§.XLVI. Petrus Alexādrine

vbis epūs p oia insignis ⁊ in oībus pfect⁹: vere sacerdos et hostia dei subito rapit: ⁊ tanq; ex Maximini pcepto capite obtruncat. Cū quo alij plures simul ex Egypto epi truciant. vt refert Vin. li. xiiij. c. xv. Hic tpe epatus sui nunq; voluit in cathedra sua sedere: sed sup scabellū cathedre ei⁹ residebat. Propter q̄ō frequēter clerus ⁊ ppl's cōtra eū conquerebat: sed nequaq; acq̄escebat. q; quoties ascendebat splēdoꝝ igneus de ipsa sede egred ēs ei apparebat. cui⁹ aspectu vir sc̄tus ita accēdebat: vt interdū se nesciret eē i cozpore. Quū aūt quadā solennitate cler⁹ ⁊ epi de ram humili ei⁹ sessiōe cōquererent: ille coact⁹ rē celare nō valēs: Cur (inq̄t) affligitis cozmeū: An nō videtis virtutē igneā que emicat de ipso foliozt spūm cozuscare nō cernitis? Quumq; oēs demisso capite tantā rē audiētes pticuissent: subiūxit Credite mihi filioli: si videritis que videoꝝ: nūc cognoscetis q̄ est sacerdotalis virt⁹ ⁊ q̄ gratia in ipsis habitat: ad cuius maiestatis pīsentiā ego territ⁹ in eadē cathedra sedere non audeo. Hic igit eps inter pcipuos egregij⁹. xij. annos i epa tu illi⁹ vbis exegit: quoꝝ tres aū pfectionē: reliquos vo noue in diuersis rētationū generib⁹ duxit. Quūq; se semp in oī agone pfectionū posit⁹ arctiozib⁹ vinculis cōtinētie distringeret: ⁊ ad vtilitatē atq; instructionē ecclie vbo dei nobiliter insisteret: ad hunc Maxim⁹ cōprehendendū tribunū quēdā direxit. Qui ingressus Alexādriā reperit eum cū multitudine ppli sctoꝝ aplorū cōmemozationē celebrā tem. Quē cōprehēsum: ⁊ vinculis alligatū posuit in custodia carceris. Et post dies aliquot Maximinus admonuit tribunū: vt q̄celerrime eū puniret. Interea duz in carcere seruaret: vt vniuersus ppl's Alexandrie fores carceris obseruaret amore sui pastoris: Arri⁹ infelix ab ipso btō Petro excōicat⁹ ⁊ degradat⁹ ppter dogma errozis sui cognita sua Maximini aduersꝰ sctm̄ Petrū festine venit ad ecclesiam: obsecrās vt p eo apud eūm cler⁹ ⁊ ppl's intercederet: putās q; post discessum ei⁹ ipse leuaret eps. Veniētes igit q̄ rogati fuerant: ceperūt p Arrio btō epo supplicare Quib⁹ sctūs eps cū magno suspirio rndit: q; iam Arri⁹ deo mortu⁹ ⁊ a facie dei piect⁹ esset: eo q; grauiter in essentiaz deitatis blasphemasset: dogmatizās patrē ⁊ filiū ⁊ spūm sanctum nō esse vni⁹ nature ⁊ essentie. Et apprehendens duos pbyteros. s. Achillā alexandrū de turba seorsum ait secreto. Ego quidem etsi pctoꝝ sum: tū scio vocatione celesti ad hunc agonē martyrij me esse vocatū. Vobis igit est piū cōfiteri mysteriū dei: q; mihi reuelatū est q̄ vos post martyriū meū sedē ⁊ epatum meum consecuturi estis ⁊ tu quidē prius Achilla: postea vo Alexander. In hac vera hora noctis (vt vobis totū de Arrio aperiā quū solēni consuetudine deo sacrificiū oīonis consummassem: ecce subito apparuit mihi in habitu pueri christi⁹ dñs me⁹. Ad cui⁹ pīsentiā splēdore nimio illustrat⁹ / vultuꝝ maiestatis ei⁹ nō valebā aspicere. Erat aūt indut⁹ collobio lineo cādido nimis: scisso a summo vsq; deorsum ⁊ ambab⁹ manib⁹ cōiūgebat ipm circa pectus: in eo quodāmodo cooperiēs nuditatem suam Quem vt vidi timore nimio correptus tandem cōfortatus aio ad eum. Quid est dñe q; video tunicā tuam discissam a summo vsque deorsum? Qui rīdens dixit mihi. Quotidie vides tractus: ⁊ nescis quō scissa est? Arri⁹ hoc fecit: q̄ separauit a me pp̄m hereditatis mee cōparatū sanguine meo. Precipio ⁊ moneo nūc ne eū recipias in cōionem: nec rogātibus ijs q̄ vēturi sunt ad te quos ille direxit / veniam ei prestes. Hec q̄ tibi manifestaui duob⁹ presbyteris tu nota facies: vt ipsi post eū anathematizando abijciāt: ne ei⁹ errore ppl's decipiat. Exortationis igit sermonē faciēs: vt in catholice fidei vnitate maneāt: ⁊ cōmendans eos dño quem crediderant dimisit eos in pace. Nimioq; amore illi⁹ quum populi circa carcerē detinerent: ⁊ apte de carcere educi nō possent: noctis medio tribun⁹ / vna cū militibus rupto carceris pariete p mediū foramē ad locū vbi decollād⁹ erat eū perduci fecit. Sctūs itaq; Petr⁹ oīone facta ad sepulchrū bti Marci ⁊ sctoꝝ successoꝝ ei⁹ Aniani Demetrij ⁊ Theone iclinans genua suat: gratias agēs deo q̄ eū martyrib⁹ suis associat: sect: extēdit ceruicē suam gladiatozi: ⁊ ita pcussus palmam martyrij adeptus est.

§.XLVII. Sub licinio qui simul imperauit cū Cōstātino (vt dicet infra.) passi sunt. vij. martij apō Sebastē Armenie minozis milites. xl. sub Agricolao pside: quoꝝ pcipui erāt Quiriō ⁊ Cādidus q̄ Landi dus ait Agricolao. Digne tibi hoc nomen impositum est: ⁊ agrestis essi blanditozes. Sctūs aūt Quiriō ait ad socios. Sepe pauci multos in fugā puertimus: nūc vero tres sunt q̄ nos impugnāt: sathanas / ⁊ dux Lysias / ⁊ preses Agricolaus. ⁊ hi tres vnū sunt: sc̄z in malitia seducendi. Absit aūt vt hic vnus. xl. vincat. Jussi sunt aūt lapidibus cedi. Sed ministri leuātes lapides alterutrū se cedebāt. Exardescēs aūt dux Lysias ⁊ tollens lapidē vt aliquē sanctoꝝ pcuteret in facie presidis adduxit lapidem ⁊ cōmunit facie ei⁹. Stantibus aūt sanctis ante faciem presidis: aparuit eis diabolus tenens dextera manu gladiū: sinistra vraconem: qui dicebat in aurē presidis. Deus es: certa. Erat aūt in

Quiriō dus.

Sebaste stagnū habēs aquā, multā: quod tunc vehementer frigidum erat tpe hyemis: vbi positi sunt in medio ei⁹ nudi. Ad vesperū positū est balneū iuxta stagnū: vt si quis vellet resipiscere fugeret ad balneū: et ibi positi sunt iuxta custodes milites et clauiculari⁹. Un⁹ aūt ex illis. xl. pusillanimis effectus refugit ad balneū: q̄ mox vt attigit calorē remissus est. Q̄ videtes alij dixerunt quasi ex vno ore. Nec in fluminibus irascaris dñe. Clauiculari⁹ aūt vigilās et auscultans ceteris custodib⁹ dormientibus vidit de celo corona descendētes. xxxix. Et expergefaciēs custodes proiecit vestimēta in facies illoꝝ: et exiliuit nud⁹ in stagnū clamās. Et ego christian⁹ sum. Victus aūt sathanas: et trāsfigurans se in virū ligatis manib⁹ ad genua dixit in conspectu oīm. Ue mihi: vict⁹ sum ab istis: et factus sum ridicul⁹ oībus: qz nō habui vnanimes ministros. Uni⁹ aūt mater pdurat cū ipsis: cui⁹ filij? ceteris erat iunior. Que timēs p filio semp cōfortabat eū: cui nomē erat Melichon. Jussum est igitur oīm crura cōfringi: et simul oēs pter illū minorē alias reddiderūt. quoꝝ corpora supbirotia iussi sunt imponi vt comburerent. Junior aūt relict⁹ est ad ora fluminis: quē mater suscipiēs in humeris portabat post ceteros. Qui dum portaret: emisit spīm. cuius corp⁹ mr̄ piecit inter sanctos. Qui oēs cōbusti sunt. quoꝝ cineres iactati sunt in amnē. Sz in loco p̄cipiti et nodoso restiterūt: et congregate sunt: et nihil earū imminuit fluuius. Post tres dies reuelate sunt eēo ciuitatis ab ipsis sctis. Qui accipiēs clerū et pplm prexerūt illucq; viderūt reliquias in aqua fulgētes tanq̄ luminaria: super q̄s aqua decurrebat illaq; nihil secū trahēs. et si q̄d alicubi relictū fuerat a plendore demōstrabat. Jsti oēs martyres cappadoces fuerāt et milites: vt in passione eoꝝ scriptū est. Et quū passi sint. v. idus martij: in martyrologio tamen passio eorū nūtiat. vij. idus Martij. Sed de istis martyrum cruciatib⁹ varijs ac etiā alijs p̄cedentib⁹ passionib⁹ martyrum notādū diligēter q̄ dicit Belasius papa di. xv. sctā romana. Gesta scrōrū martyrū q̄ multiplicib⁹ tormētorū cruciatib⁹ mirabilib⁹ cōfessionū triūphis irradiant: quis ita catholicoꝝ esse dubiter: et maiora in agonib⁹ fuisse perpessos: nec suis viribus sz dei gra et adiutorio ea vniuersa tolerasse. Sed ideo sm antiquā authoritatē vel cōsuetudinem singulari cautela in sctā romana eccl'ia nō legunt: qz et eorum q̄ scripserūt noia penit⁹ ignorant: et ab infidelibus aut dictis supflua aut minus apta q̄ ordo rei fuerit scripta esse putant. vt q̄rici iulite georgij et huiusmodi: ne vl̄ leuis subsanādi oriret occasio in sctā romana eccl'ia nō legunt. Nos tñ cū predicta eccl'ia oēs martyres et eorū gloriosissimos agones: qui deo magis q̄ hoībus noti sunt cū oi deuotiōe veneremur. Hec ibi. ¶ De crudelitate Galerij et maximi et diuina vltione illis illata ad robur fidei nostre per triūphum Constantini magnifice de Pamphilo/de Eusebio/Rufino hystoriographis et Lactantio. Capitulum. ij.

Post narrationē passionuꝝ plurimoꝝ martyrū q̄ cōtigerūt sub Diocletiano et maximiano et successorib⁹ eoꝝ. s. Maximino et Licinio et Maxentio: Reuertendo ad hystoriā illoꝝ imperatorū. Euse. in hysto. ec. lib. viij. sic ait de Diocletiano et Maximiano. Quū iā aliqñ nō rōne aut hūanitate crudelitatis tāte nimietate satiati respicere ad immanitatē sceleris sui cepissent: desolatas vrbes ciuibus et optimis rura nudata cultorib⁹: rorbatos filijs pfes et parētes liberis: aim ad clementiā hūanitatēq; cōuertūt. edictūq; p̄ncipale pponunt: qm̄ fas nō esset tot ciues in q̄bus fidei sue esset obstinata psuasio: mori tradere. placere de reliquo vt hoc genus hominum nequaq̄ q̄dē subirēt iteritū: oēs tñ q̄ hāc spēm confessiōis tenerēt: oculis ferro effossis eisdēq; cancere adustis sinistro poplite mihilominꝰ cācere debilitato p singulas quasq; puincias in eris ferricq; metalla vel operis vel pene gratia deportandos. Hec fuit clemētia principis qua optimis ciuibus est cōsultū. Et q̄m̄ ofis q̄dē tradiderat familiā suā castigare paucis cruēti vero imanitatis ministri deseuierūt in multos: adest cōtinuo dei vltrix dextera: illos q̄ primo oī pacē seruarent et eccl'ie cū oi pperitate gubernauerant imperiū: in tantā rerū pmutationē deduxit vt august⁹ ille. s. Diocletian⁹ in id vanitatis atq; amētie peueniret: vt deposito cū collega pariter augusto. s. Maximiano Herculeo regni insignijs p̄uati: plebeij postmodum Diocleian⁹ viuerēt. Hugo aūt dicit q̄ Diocletianus ab inuito exegit Maximian⁹ et Maximiano vt simul purpurā imperiumq; deponerent: ac iunioribꝰ in republica cōstitutis ipsi in priuato habitu pse nescerēt. Igit sub vna die Diocletian⁹ apud Nicomediam: Maximian⁹ aūt apud Mediolanū deposuerūt imperium. Fuc im Galerij Maximin⁹ Constati⁹ pr̄ Constantini q̄ prius fuerant cesares augusti creati: in duas pcuratiōes. s. orientis et occidētis p̄mi Romanū diuiserū imperiū. et Galerij maximinus Illyricū Asiā et orientē tenuit: cōstati⁹ vir summe māsuetudinis et ciuilitatis Gallia tñ. Hispaniaq; cōtus/Galerio ceteris pribꝰ cessit. Deinde tñ Galerij Maximinꝰ duos post se cesares elegit: Maximinū quem in oriēte posuit: et Seuerū quē in Italia cōstituit: ipse in Illyrico cōstitutus. Dicit tñ Euse. in chron. q̄ Galerij cepit impare anno ofii. ccc. mūdi vo ꝯter millesimo. cclxx. soluq; biēnio tenuit imperiū. Et in eccl. hist. idē dicit q̄ ille q̄ augusto scōs in honore postmodū vo in primis etiā successor fuit: q̄ incertor ac signifer nostre persecutionis fuit. s. Galerius.

§. I. In occiduis vero partibus

Constātius pr̄ cōstātini regebat imperiū. Sed o multa clemētia erga hoies: erga deū vo maxima religiōe vrebatur. Hic Cōstāti⁹ (vt refert Sozomen⁹ in hist. triptita) quosdā in suo palatio pbare volēs an bōi ac solidi essent viri. pcepit vt siquidē ad sacrificādū venirēt: et deos ei⁹ colerēt: circa eū essent: et in suo cingulo pmanerent. Si vo refugerēt: egrederent de palatio: grās agētes q̄ minime punirentur. Quū igit in vtroq; apparēt: alij q̄dē religionis desertores alij vo diuina p̄sentib⁹ pponētes: et deliberauit illis amicis et cōsiliarijs vti q̄ fideles in meliorib⁹ cōstāresq; pmaserāt: alios vo effeminatos expulit a suo colloq̄o: credēs eos nūq̄ circa principē foze deuotos: q̄ sic essent dei sui paratissimi pditores. Itaq; vt ait Eusebi⁹ vbi supra. hic Constantius neq; ex cōsortij rabie regnū suū piorū sanguine maculauerat: neq; orationū domos et cōuenticula nr̄oꝝ imitat⁹ Maximini vesaniā hostili vastatione destruerat: quin potius cultores dei veneratiom habuit et honori. Unde et merito religiosus pr̄ religiosiorē filiū Cōstātinū regni partiti reliquit heredē. Hic (vt ait Hugo) dei nutu constitutus est imperator in Britānia: et adhuc regnante Maximini Galerio in partib⁹ orientis. Sed et Licinius qui cognat⁹ Cōstātini erat: habens scilz germanā Cōstantini in vxorē cōmuni oīm sentētia adscit⁹ in imperiū august⁹ pnuntiat: vt testatur Euse. in hist. ec. li. viij. Queres Maximinū vehementer offenderat: q̄ is tūc solūmodo cesar in orientis ptibus habebatur. Neq; id vltra ferēs vi raptum sibi nomē augusti assumit. Qui Maximinus postea p plures annos profectus est in bellū cōtra Licinū: et demū superatus et occisus est a Licinio Maximianus vo et q̄ herculeus sm Euseb. vbi supra. quē paulo ante collegā fuisse Diocletiani: et cū eo imperij insignia deposuisse memorauim⁹: quū a filio suo Maxentio in vrbe Roma tyrannidē tenēte qz sibi fauore quorūdā augusti nomen et oīum vsurpauerat: fuisset expulsus: ad Constantinū tanq̄ ad generū miserationis causa confugiēs insidias ipsi a q̄ honorifice fuerat susceptus/mollit⁹ in quibus turpiter deprehēsus turpi⁹ periit: ita vt post interitu⁹ statue eius ac imagines auferrent: atq; in edibus publicis vocabula nois eius mutarent. Huic cōcordat Hugo dicēs sed breuius: q̄ Maximianus Herculeus persecutor imperium qū abiecerat iterū arripere volens: a Cōstātino nōdū imperatore. s. vnico: Massilie oppressus et extinctus est. Et addit Hugo. Galerius vero scz Maximinus augustus quū Seuerum cesarem factum ab eo in Italiā insisset cum exercitu et vrbem iam obsedisset: militū suorum scelere desertus et proditus Rauenne intefectus est. Diocletianus aūt imperiali dignitate depositā Solone defunctus est.

Constātius cōstantini pater.

Meli chon.

Maximiani interit.

§. II. Prefatus autem Maxentius filius Maximiani a pretorianis militibus Rome imperator fact⁹ tyrānidē exercebat. q̄ vt inquit Euse. in hist. eccle. primo velut inuitans erga se plebis gratiam/fidei nostre veneratorem se esse simulabat. et ob hoc persecutiones reprimi oēsq; iniurias a christianis arceri iubet. Sed nihil in reliquis artibus suis nibil in vita vel moribus q̄ christiani primū videret ostendit. In tanta eñ flagitioꝝ et sceleꝝ rosa/ma actibus esset alienū. Denicq; senatorum et maxime nobiliū rētij sce matronas publice abstrahit: et ad suā libidinē deduci imperabat: post cōtaminationē viris suis reddi iubebat: nō tam expleta libidine q̄ inuitata. Tātus vero metus patres plebemq; oppressérat: vt ne hoc ipsum quidem q̄ vi vel metu erant palam ostendere auderēt: sed ferebant insuetā seruitutem gementes. et aliquid pro libertate cogitare metu inhibebant: quū ille non ira iam sed libidine cedis agitaretur. Denicq; quadā die imperat militibus suis exire per plateas totius vrbis: et oēs qui occurrissent cuiuscunq; etatis et sexus gladijs cederent. Innumereque multitudines pplī Romani non hostium sed ciuiū telis deiecte sunt. Senatores vero et ij maxime qui honoribus et diuitijs clariores in curia videbantur: conflictis criminibus tanq̄ rei puniti et

proscri-

proscripti sunt. Addidit vero etiam hoc flagitiū scelerib⁹ suis: ꝙ artis magice industriam summis studijs excoluit: ⁊ ad ministeria explenda perquirebātur mulieres nobiles grauide: ⁊ adhuc funestis sacris medie scindebantur: rapiebātur paruuli: fātes: eozūq; exta viscerib⁹ euulsa perscrutabantur. Jugulabantur ⁊ leones: ⁊ nefandis quibusdam cōmentis ac precantationibus demoniacha arte composita bella per hoc dicebantur arceri: ⁊ credebatur ius fasq; regni per nefas posse saruari. His vero malis omnib⁹ etiā illud additur: ꝙ omnes qui p ceteras vrbes vel agros fuerant tyrannica crudelitate deterriti: dum nil sibi ad vitam tutū putāt: relictis agris per loca abdita ⁊ latebras eunt. Sub hoc passa est Catharina: vt supra dictum est. Nec obstat ꝙ Rome fuerit fact⁹ imperator: quia posteaaccessit ad partes orientis: contra quez Constantinus accessit: ⁊ bello eum superauit: ⁊ vicit atq; occidit.

§.III. Maximinus vero Galerius in oriente ⁊ Egypti partibus simili per omnia crudelitate ⁊ vesania tyrannidē gerebat: vt alter alterū in sceleribus videret imitari: ⁊ cui potissimū flagitiox palmam deberes dare ignorares. Itaq; Maximinus delicijs luxu atq; oīm dissolutionū genere fluitans: turpissima suis militibus prebebat exēplaria vt nullū vel breue oppidū absq; adulterio nobiliū matronarū que per loca fuissent reperte vel corruptione virginū preteriret. Talis hic tantusq; vir ꝙ pudicitie honestatis iustitie ac totius equitatis hostis publicus erat. Qui vt etiam christianorum hostis ⁊ persecutor existeret: aduersus eos tātū crudelitatis exercuit: vt p cessores suos vincere festinaret in scelere. Ignes: laminas: cruces: bestias: maris profundum: truncationem mēbrox: effossiones oculox: ⁊ singulis mēbris specialia inferre supplicia gestiebat: quū tamē illi magis constātes ⁊ fortes inuenirentur in tolerando ꝙ iste ingeniosus ⁊ callidus in exquirēdo. Verū quū duob⁹ grauissimis oīs libidine ⁊ crudelitate p̄ceps ageret: fuit apū Alexādriā ẏgo quedaz Dorothea fatis nobili orta familia: ingentibus diuitijs ⁊ propinquis nobilib⁹ pollēs: ⁊ forme ⁊ decoris gloria tāta fuit vt mirū ac speciale in ea dei figmentū crederet. Sed illa religiōe animi ⁊ honestate vite pulchrior esse studebat: vt virgo deo sacrata persisteret. Cōperto aūt ꝙ esset christiana: ⁊ 9m edicta magis pene ꝙ libidini subijcienda videretur: Maximus per occultos nuntios de stupro virginem interpellauit. Illa eque nefas sibi esse rūdit tēplum corporis sui qū deo cōsecraueratː idolox cultu aut libidinis contagiōe polluere/siccq; ad mortē se parata esse. a crudeli vero tyranno nō decere blandū aliq̄d vel molle pferri. Quūcq; ille libidine acrius in eā accensus incalesceret: ⁊ verbis non acce uisset vi agere decerneret: virgo pudicissima oibus facultatibus suis domo atq; familia derelictis: nocte clam cū paucis fidelissimis famulis ⁊ cū amicissima sibi castitate decessit: illusumq; tyrannū vanū ⁊ amentem dereliquit. Sed et alias plurimas nobiles mulieres simul ac ẏgines adort: ⁊ sed exēplo nihilominus illius pariores ad mortem ꝙ ad futurē libidinis: crudelib⁹ supplicijs affici iubet. Hoc mō Maximin⁹ ⁊ Maxētius in oriēte simul ac occidente velut vno demonis spū armati passib⁹ eisdēq; vitijs accēsi deseuiebāt tyrāni. Et subdit idē Euse. in hist. eccle. Quū Maximus p decē annos erga christianos fuisset grassata crudelitas: ipm author scelerū vltio diuina corripuit. Et ille q̄ letis ⁊ saginatis carnib⁹ incedebat superb⁹: inflatis subito viscerib⁹ suppuratisq; distēdit: ⁊ in pfundioribꝰ debinc pectoris partib⁹ oborti vuln⁹: tot⁹ intrinsecus viscerum fecessus rabe serpēte depascitur. Post etiā fistulis q̄busdā in superficie purulētis meatib⁹ ebullire cepit inumera vermiū multitudo. fetor vero tam intolerabilis erat: vt null⁹ oino nec medicox quidē ppius accedere posset. deniq; plerosq; medicorū ꝙ nec morbo aliq̄d mederi nec vim fetoris tolerare possent: interfici iubet. In quib⁹ quū q̄dā potiꝰ iugulādus ꝙ medicatur⁹ adsisteret: inspirat⁹ a deo/Cur (inquit) impator errasti: ⁊ qō de⁹ infert/ab oibus putas posse reuocari? Nec human⁹ est iste morb⁹: nec a medicis curab. Sed recordare quāta in seruos dei egeris: ꝙ si religionē diuinā impius ⁊ profan⁹ exteteris: ⁊ intelliges vī tibi sint poscēda remedia. Nā ⁊ ego q̄dē cū ceteris mori poteroꝛ tu tū a medicis nō curaberis. Tūc se primū hoiem Maximinus esse intellexit: ⁊ scelerū suorum immanitatē recordat⁹/primū oīm se errasse ⁊ impie egisse ⁊ pfiteꝛ: ⁊ velut penitens satisfacere incipit deo. Tunc collocatis ijs q̄ in officijs sibi parebāt: literē scribit: ⁊ cōtinuo emitti iubet: ꝙ nō solū a christianis desinat psecutio ⁊ arceat⁹ ois iniuria: verū et reedificari eox permittant ecclie: vt solitis cultib⁹ ⁊ obsecrationibus vacantes/etiā pro ipsius salute excelso supplicent deo. Tunc velut post nimiā tāpestatē si solis splendoꝛ redditus fuisset terris: ceperūt duces ppli nostri p singulas quasq; vrbes frequētare conuētus: ecclasias instaurare: et cōcilia agere: sacerdotia reparare. Inde stupoꝛ ingēs gentilium de tanta rāq; subdita cōuersione rerū: ita vt admiratiōe ipsa fateri cogerēt magnū ⁊ solum verū deū esse christianoꝛ. At vero Maximin⁹ sex et nō amplius mēses passus est nostros i pace pfistere: et ptin⁹ quicq̄d ob turbādam eā nācisci potuit/molitur. Igitur pmo phibere nros p occasiōes quasdā tētat ne ad cimiteria cōuenirēt. Interea repetende seuitie occasionez maximā est nactus: eo q̄ apud Antiochiā simulachrū quoddā Jouis nubes cōsecra artibus quibusdā magicis et impuris cōsecrationibus ita cōpositū est: vt falleret oculos intuentiū. et poꝛtēta quedā ostētare videret et responsa pferre: Jdcq; oibus ⁊ ipsis imperatoꝛib⁹ pro certo cōfirmat. Oō postea ꝙ ab oibus creditū est: asseuerat idem de⁹ ille dedisse responsa ne xpiani habitarent in vrbib⁹. Tūc vero rursus aduersus nos persecutiōis rabies instaurat: ⁊ Maximin⁹ interiz instātia tuma per vrbes singulas ac puincias sacerdotes simulachroꝛum ac pontifices statuit: multisq; honoꝛib⁹ ⁊ muneribus afficit: et oīa prorsus diligēter egit: quatenꝰ cunctos benefitijs suis pueniat: vt p hoc pōptiores eos efficeret in odium ⁊ necē christianoꝛ. Cōfingunt acta quedā: vt apud Pilatū de saluatore nostro habitatiō q̄b⁹ aduersus christum ois blasphemia pscribit. Que acta per oēs regni sui puincias plato edicto mitti precepit: ⁊ p vrbes singulas per vicos p agros etiā proponit preceptoꝛib⁹ quoq; pueroꝛ tradi iubet: vt pro ijs q̄ ad meditandū vel edisc̄endum dicta re solēt. hec tradant pueris memorie commēdāda.

§.IIII. De impiis edictis pdicti Galerij Maximini: ꝙ quē multa flagella dominus perse cutoꝛib⁹ christianoꝛ immisit. Jnꝛ idē Euse. li. histo. eccle. Tanta in breui aduersus nos crudelissimus tyrann⁹ excitauit: vt lōge seuioza prioꝛib⁹ et duriora pateremur. Quādo esn aduersum nos legationes prouinciarū et vrbiuz qs tot ⁊ tanta imperialia edicta venerāt: ita vt etiā ereis tabulis incidi leges que aduersus nos date fuerant iuberētur. Quando pueris scolaruz meditatio de Pilato et Jesu hri cōtumelie nr̄i gr̄a iussa ēt: puicijs referta ec blasphemijs per totam die decantari. In ijs ẏo legibus quas aduersus nos ere inciderat velut in eternum māsuras iactanter ac superbe descripserat ꝙ ex quo christiani vrbibus pellerēt aeris lata eēt tēperies: ⁊ terre fecūditas abūdātioꝛ: ideoq; satis recte cōstuti ad deox immortalium gratiā vt inuisum hoc hoim genꝰ ex oīb⁹ locis in quib⁹ eox maiestas colitur pellerēt. Nec mora dei puidētia dū adhuc per aliqs longi⁹ positas ciuitates impis mitterēt edictat arrogātia tyrāni ce vocis refrenās/qua latas segetes p christianorū fuga ⁊ vberes fructib⁹ descripserat: cāpos ibres restringit i mubibus: ⁊ effectas aridas ob sterilitatē segetes dereliqt. Arescit etiā herba cāpoꝛ: et nō solū hoīb⁹ fructū/verūetiā pecudibus pabulū negat. Fames ꝙ terra ⁊ obscena vbiq; grassat. Aeris ꝙ tēperies quā suis impijs actibus descripserat famularit: in tātā corruptionē versa est: vt hūana corpa viceribus pessimis q̄ ignis lacer appellāt: necnō ijs q̄ dicūt carbunculi replerent: ita vt ora hoim atq; oculos occuparēt. vt siq̄s forte ex ijs effugisset mortē: luminib⁹ orbaret. Sed ⁊ alijs nihilomin⁹ pestilētib⁹ morbis virorū ac mulierū immēse multitudines et pcipue infantiū cateruatim cadebant. Addit etiā illud his malis (ait idē Euse) vt armenioꝛ gēs olim ⁊ vtilissima et amicissima populo Romano duz ab eo christiane religionis ritū cui deuotissime dedita est: i idoloꝛ cultū mutare cogerēt: ⁊ demones venerari p deo inimici p amicis ⁊ p socijs suis aduersarij effecti sunt sicq; manu aduersum nefaria ei⁹ edicta defensare pararēt: ac sponte bellū inferrent. Que simul oia coaceruata stulte ob id penas arrogātie deposcebāt: p q̄ fugā psecutionēq; christianoꝛ pacē sibi ⁊ rerū oīm copias atq; etiam aeris tē perie deseruire iactauerat. Igit quū ⁊ ipse ⁊ exercitus bello Armeniaco vehemēter ⁊ acriter vrgerēt: pplos p vrbes ⁊ vicos fames dira absq; vlla miseratiōe vastabat. In vrbibus tāte per dies singulos multitudines cadebāt. vt nec loca ad sepulturas inuenirent. Quāplurimi vero ita exhausti incedebant: vt simulachra magis carne carentia ꝙ hoies putarent: coloꝛe tetro luminib⁹ in pfundū demersis: ⁊ huc atq; illuc corpe nutabūdi: ⁊ iāq; lapsuri igrediebāt. Jnt ea per plateas oēs et angiporꝰtus erant omnia repleta cadaueribus mortuoꝛ: nec erat oīno qui sepeliret: dum ⁊ ipsi q̄ superesse videbant adhuc morbo inualidi essent: ⁊ quasi ptinuo morituri. Ex quo fiebat spectaculū miserabile: ita vt ꝙ plurimi a canib⁹ deuorarent. Hec extitit legus Maximini

Sācta Dorothea.

Maximinus morbo feridissimo coꝛreptus.

rabilis viri Sedulij paschale opus qđ heroicis descripsit ꝟsibus euangeliū insigni laude ꝓferimus. Itē Iuuenci laboriosum opus nō spernimus: sed miramur.

§. X. Circa illa tēpora refulsit

de lactātio. Lactātius: de quo sic scribit Hiero. li. de viris illu. Firmianus q̄ et Lactātius Arnobij discipulus cū Flauio grammatico: cui⁹ de medicina libri versib⁹ cōpositi extant: Nicomedie rhetoricā docuit: ac penuria discipuloꝝ ob grecam videlicet ciuitatē ad scribendū se cōtulit. Habem⁹ eius simphosium qđ adolescētulus scripsit Aphrice: ꝛ adeoporicum de Aphrica vsq; Nicomedia hexametris scriptū ꝟsib⁹ ꝛ alium librū qui grāmaticus īscribit: ꝛ pulcherrimū de ira dei. Et ad Demetriū auditorē suū librū de opificio dei seu formatione hoīs. Et ad eūdem libros duos epl'aꝝ. Ad Probū epistolarū li. iij. ad seuerū epl'aꝝ li. ij. De ꝑsecutiōe li. vnū. Itē institutionū diuinaꝝ aduersus gentiles li. vij. Hec Hiero. Et in p̄fato libro institutionū pulcherrime ꝯfutat errores gentiliū de pluralitate deoꝝ. Immortalitatem anime ꝛ dei ꝓuidētiā cōtra epicureos luculētissime ꝓbat. De patre et filio eius incarnato diffuse ꝓsequit. De spūsctō nihil dicit: vnde videt nescisse spūsctm̄ esse. In vltimo libro īstitutionum ipsarum ostēdit se esse de numero eoꝝ q̄ dixerūt christum cū sanctis suis post resurrectionē mille annis gaudere in delicijs corporis: qđ pro heresi determinatur. xxiiij. q. iij. ca. penul. Sed qꝛ tempore illo nondū hoc erat determinatum ab ecclesia/ forte in hoc ipse cum alijs q̄ hoc opinati sunt ex authoritate Joānis Apocalypsis hoc elicientes: sꝫ non recte intelligētes: pro tūc ab heresi excusati fuere. Hic ꝛ Lactanti⁹ ait Hiero. in extrema senectute magister Cesaris Crispi filij Constantini in gallia fuit: qui postea a patre interfectus est. ¶ In illo quoq; tpe vt testatur Uincen. spe. histo. in fine. xiiij. libri fuit Porphyrius philosophus: primo gētilis: postea christian⁹ effectus apostatauit a fide. Naꝫ in Cesarea Palestine quibusdā christianis cesus/ iniuri ꝫ nō ferens christianitatē deseruit. Sic eū Eusebius redarguit quū eius verba destruxit. Hic enim Porphyri⁹ contra nos scripsit: cui responderunt Euse. ꝛ Apollinaris confutantes errores eius. Misso aūt ad Constantinū insigni volumine/ ab exilio reuocat⁹ est. Augustin⁹ vero in li. de ciuitate dei. forti⁹ ceteris falsitates doctrine eius elidit quem etiā dicit doctissimum philosophorum: sed christianorum acerrimum inimicum. ¶ Irradiauit quoq; ecclesiam lumine sanctitatis ꝛ doctrine Jacob⁹ cognomento sapiens. Nisibene ciuitatis episcopus, in persia. Quam sic cōmendat Hiero. lib. de viris illustribus. Jacob⁹ Nisibenus agnoscitur: ad cui⁹ preces sepe vrbs a discrimine liberata est. Qui multa scripsit de fide cōtra omnes hereses: de charitate. de oratione: de dilectiōe erga proximum: de resurrectione/ de vita post mortem: de humilitate: de penitētia: de christo q̄ sit filius dei ꝛ consubstātialis patri: de castitate de regno Persarum: ꝛ alia. qui sub Maximiano martyrio coronatus est.

Porphyri⁹ philosoph⁹

¶ Prima pars historialis domini Antonini archiepiscopi Florētini ordinis predicatorum finitur feliciter. Laus deo.

¶ Prime partis chronicorum domini Antonini regestum a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m. n. o. p. q. r. s. t. v. x. y. Omnes sunt quaterniones preter. y. qui est ternio.

Cax 14
N. 33

Hist. Nat. Antonin. J.

INCUNA LES
Y RAROS
42